IACOBI FOROLIVIENSIS

MEDICI SINGVLARIS EXPOSITIO ET QVAESTIONES IN PRIMVM CANONEM AVICENNAE

ADIECTA IACOBI DE PARTIBVS IN VII. ET. VIII. Cap. *Doct. ij. Fen. iij. expositione, ac Vgonis quæstione, de malitia complexionis diuersæ.*

Tabula uero amplissima, & copiosissima, a priori longe perfectior.

VENETIIS APVD IVNTAS M D XLVII

INDEX RERVM ET VOCVM notatu dignarum quæ in toto uolumine continentur.

B

C

D

Significatio

T

V

INDEX

Z

PRAECLARISSIMI PHILOSOphi Illustrisq; medici Iacobi Foroliuienſis ſuper duas primas Fen primi Canonis Abin Hali Abin Sceni egregia Expoſitio cum eiuſdem quæſtionibus: atq; nouiſſima Iacobi de partibus medici excellẽtiſſimi ſuper pluribus ſecundæ Fen capitulis interpretatio fœliciter Incipit.

Verba Abin Hali Abin Sceni.

IN PRIMIS Deo gratias agamus ſicut ſui ordinis celſitudo et beneficij ipſius multitudo meret̃, cuius miſericordię ſuper oẽs ꝓphetas exiſtunt.

Omiſſis ſuperfluis narrationibus a quibuſdã in exordio huius libri fieri ſolitis, ſolum in hoc principio quatuor ꝑ ordinẽ perquiremus. Primo quis ſit titulus huius libri. Secũdo qd ſit ſubm in hoc libro. Tertio qs ſit ordo huius libri ad alios libros medicinę ab Auic. cõpoſitos. Vltimo deueniendum eſt ad diuiſionẽ & expõnem lr̃æ. Quæ vero ſit auctoris intentio, quis finis, quæ vtilitas libri, quæ & quot ipſius cãæ, ſatis explicat auctor in lr̃a. Propter primũ ſciẽdum ꝙ titulus libri ſic inſcribit̃. Incipit liber primus canonis quẽ princeps Abo haly abin ſceni de medicina compoſuit. Sciendũ autẽ primo (vt quidã dicunt) ꝙ penes Arabes hęc noĩa ſynonyma repeririuntur. ſ. aben & abin filiũ importãtia. vñ abeo hali. i. filius hali. abin vero eſt caſus genitiui. Vñ ſic ſonat titulus. Incipit liber primus &c. quẽ princeps Aben hali. i. princeps filius hali. Corrupte. n. dr̃ Abo hali. Deinde ſequit̃ abin ſceni. i. filij ſceni. Nos autem corrupte dicimus Auic. cũ hoc non fuerit nomen auctoris quod vero fuerit ignorat̃. Mundinus vero refert ſuper hoc paſſu ſe habuiſſe a fidedigno arabe ꝙ illa noĩa Aben abin ſunt noĩa indeclinabilia ſynonyma filium importantia. Senſus igitur eſt. Incipit &c. quẽ princeps Abo hali. i. filius hali, Abin ſceni. i. filij ſceni &c. Mos aũt apud veteres fuit vt qcũq; librũ cõponeret, pr̃is & aui nomẽ in titulo ſcriberet, et proprium nomen auctoris reticeret.

Titulus libri.

Aben et Abi qd.

Mundi.

Canon quid & fen. et doctrina.

Sciendũ ſecundo ꝙ penes auctores hæc reperiuntur noĩa Canon. Fen. Doctrina. Summa: & Cap̃m. intelligentes qñq; per Canonẽ regulam, qñq; librũ regulas cõtinentẽ, qualr̃ ſumit̃ hic. Fen vero in ſynonymis Auic. interpretat̃ maneries dictionis. i. tractatus magnus in quo pſes & variæ tractant̃ materię. Doctrina vero ꝓprie eſt tractatus plura cõtinens capl̃a, vel ſi nõ plura cõtinet, vnã talẽ materiã integre concernit. Summa vero & cam̃ qd ſint ſatis patet. Ex quo patet primo Canonẽ ſic ſumptũ diuidi poſſe in fen. Fen vero in doctrinas. Doctrinam vero qñq; diuidi poſſe in ſummas, qñq; vero diuidi in capl̃a ſolũ. Sũmã vero diuidi poſſe in capl̃a. Patet ſecundo hæc noĩa differre ab inuicẽ ſecundũ maiorẽ vel minorem ambitũ ſuorũ ſignatorũ vt patet.

Subm qd & in medicia

Propter ſecundũ principale ſciendũ primo ꝙ licet ſubm multiplr̃ accipi poſſit in ꝓpoſito tñ ſumit̃ ꝓ illo de quo in ſcĩa aliqua principalit̃ cõſiderat̃ & cuius ꝓprietates & paſſiones inueſtigant̃, & ad qd' quęcũq; in illa ſcĩa cõtracta ſunt principalr̃ attributionem hñt & cũ hoc metas illius ſcĩæ nõ trãſcendit, & hoc eſt illud quod ꝓpriũ & adæquatũ ſcię ſubm vocari cõſueuit. qualr̃ numerũ ſubm dicimus arithmeticę, ens mobile vero phyſicę, talr̃ igit̃ accepto ſubo ſcię medicinę ſubm ē corpus humanum ſanabile ægrotabile & operabile a medico. De ipſo nãq; cõſiderat medicus inquantũ hmõi ꝓprietates & paſſiones principalr̃ inueſtigat, & quæcunq; in medicina cõſiderata ſunt ad illud attributionem hñt, aut tanquã cõuenientia, aut tanq̃ cõtraria, aut tanq̃ partes, aut tanquam accñtia &c. quãuis. n. medicus ventos mineras plantas & venena cõſideret quæ alia ſunt ab humano corpore, non tñ ea cõſiderat niſi inquãtũ ad corpus humanũ attributionẽ hñt vt patet intuenti. ꝙ etiam non tranſcendat metas ſcientiæ medicinæ ſatis patet intelligenti. qm̃. ſ. nullius alterius ſcĩæ metas attingit.

Subm libri.

Ex quibus patere põt primo quid ſit ſubm ſcĩæ traditæ in pñti libro. eſt. n. corpus humanum ſanabile &c. ſecundũ paſſiones cões tñmodo cõſideratum. Patet ſecundo dr̃ia ſubiecti huius libri a ſubiecto totalis ſcĩæ medicinæ. hic. n. cõſideratur illud ſolum ſecũdum paſſiones cões, illic vero ſecũdũ cões & ꝓprias. Patet tertio idem poſſe eſſe ſubm alicuius totalis ſcĩæ & libri partialis eiuſdem aliter tñ & aliter cõſiderantĩ.

Ordo libri.

Ex quibus vlterius patet rñſio ad tertiũ principale. ſ. quis ſit ordo huius libri ad alios libros medicinæ ab Auicẽ. cõpoſitos. Eſt. n. ordine doctrinæ prior, eo ꝙ eſt cõmunior. quæ vero ſunt cõmuniora, nobis notiora ſunt, & ordinæ doctinę priora. r. phyſicorum textu cõmenti. 4. & . 17.

Ariſto.

Diuiſio libri.

Quantũ ad vltimũ hic liber diuidit̃ in prohœmium & tractatum. ſecunda ibi⌊ Dico ꝙ medicina.⌉ Primo diuinũ implorat auxiliũ. Secundo explicat cãm cõpoſitionis libri tangendo intentionẽ & modum ſui ꝓceſſus. Tertio tangit vtilitatẽ et neceſſitatẽ huius libri. ſecunda ibi⌊ Poſt dicamus.⌉ tertia ibi.⌊ Non eſt autem bonum⌉ Dicit primo ꝙ in primis aget. i. referet gr̃as Deo ſiue patri ſicut celſitudo ſui ordĩs & multitudo ſui beneficij meretur, cuius miſericordiæ exiſtunt ſuper oẽs ꝓphetas.

Dei diffinitio varia.

Boetius

Ouidi.

Sciendũ primo ꝙ de iſta dictione, Deus multæ dant̃ deſcriptiones. Prima collecta a Boetio in libro de conſolatione. Deus eſt ens bonum quo nihil melius excogitari poteſt & hæc deſcriptio eſt theologica, penes quã indubitant' tenẽdum eſt deum eſſe bonitatis ſiue perfectionis infinitæ. hãc ſenſerunt Poetæ vt Ouidius. 12. metamor. vbi ſic ait. Immenſa eſt ſinẽq; potentia coeli. Non habet, & ſuperi quicqd volucre peractum eſt. Secũda deſcriptio eſt phyſica aut metaphyſica. Deus primus motor aut prima cã a qua oẽ aliud eſſe otialr̃ eſt dependens, penes quã nõ cognoſcit̃ primam cãm eſſe intenſiue infinitæ perfectionis. quęcũq; autẽ iſtarũ teneatur bona eſt.

Gratia duplex.

Sciendũ. 2. penes theologos gr̃am diuidi in gr̃am increatam & gr̃am creatã. Prima eſt Deus. Secunda ẽ effectus vel creatura a deo gratis facta. Penes alios diuidit̃ gr̃a in gr̃am gratificantẽ ſiue gratũ facientẽ, et gr̃am gratis factã. Prima eſt ſicut deus aut quodcunq; aliud liberum aliquid gratis faciens. Secunda eſt quælibet operatio vel effectus ab alio gratis factus. In propoſito ergo ſumitur gr̃a ſecundo modo vt ſit ſenſus. agamus. i. petamus gr̃as. i. effectus gratos deo. vt. ſ. lumẽ ſcĩæ nobis infundat &c. Alr̃ agamus. i. referamus gr̃as deo ipſum laudando & immenſam eius bonitatẽ cõfitendo propter donũ ſcĩæ nobis gratis cõceſſum quo hunc librum &c. Ex quibus ſoluit̃ lr̃ale dubium hic moueri ſolitum de regratiatione quæ fieri non debet niſi poſt ſuſceptũ beneficium.

Ordo intelligentiarũ ſubſtãtiali. Alga.

Sciendũ. 3. vt colligi põt ex dictis Auic. 11. metaphyſicæ, & Algaçelis in fine ſuæ metaphyſicæ ꝙ inter ſubſtantias intellectuales reperit̃ ordo talis. In primo & ſupremo gradu eſt deus. In ſecũdo angeli. In tertio prophetæ. In quarto ſapientes. In. 5. uulgus. Angelis. n. primo Deus myſtica ſeu myſteria & ſecreta reuelat, prophetis vero per angelos, ſapientibus vero per prophetas, vulgo vero per ſapientes. Meretur ergo celſitudo ordinis ipſius Dei vt ab eo petant̃ gr̃æ, quia in ſupremo gradu tanti ordinis ſitus eſt. Sciendum quarto a Deo multiplex beneficium his quę ſunt circa Deum cõmunicatũ eſſe. Primum quia omnium quæ ſunt circa ipſum creator eſt, iõ primum beneficium nobis cõmunicatum eſt eſſe, propter quod Geneſi primo. In principio Deus creauit coelum &c. Et in ſymbolo. Factorem coeli & terræ, per quem omnia

facta sunt. Et boetius tertio de consolatione metro nono sic ait terrarũ cœliq; sator &c. Et Mesue Gyrę cœli fecit Deus Secundum beneficium quia omne ens ab eo creatum essentialiter in conseruari dependet. est.n. deus animal sempiternum, a quo cœlum & tota natura dependet. 12. metaphysicæ. textu. cõmenti. 39. vnde. 1. de cœlo textu cõmenti centesimi. a primo quidẽ ente deriuatum est esse & viuere, his quidem clarius, his vero obscurius. Et tertio de consolatione metro. 9. O qui perpetua mundũ rõne gubernas. Tertium beneficium φ ad cuiuslibet creaturæ actionem effectiue concurrit cã. o. primaria plus influit in effectum q̃ quęcunq; secundaria, ut habet in prima propõne de causis quare Ioannis primo Sine ipso nihil factum est. Sir tertio de consolatione metro nono. Stabilisq; manẽs das cuncta moueri. Et tam igitur multiplici beneficio dei tanta, p sui ordis celsitudine agendæ sunt grates deo, vt supra dictum est. (Aristo.)

(Propheta quid, vł vates) Sciendum est quinto φ prophetæ quasi prophatores a veteribus dicti sunt, eo φ diuina reuelatione de futuris vera ꝓnunciant. qui.n. antiquitus vates dicebantur, apud nos dñr prophetæ. in sacra autẽ scriptura dicuntur videntes, vt Isydorus. 7. ethymoloiarũ. 1. cap. Btũs autẽ Thomas de aquino secunda secundæ. 172. &. 171. qõne. (Isydor. Thom.) Dicitur propheta a pro quod est longe & phanos apparitio, eo φ de longe futura sibi apparent. Ad propositum igitur super oẽs prophetas sunt misericordiæ dei. sunt. o. prophetæ nobis misericordes ꝓpter dei misericordiam. ergo deus magis est misericors, propter quod.n. vnũquodq; tale & illud magis primo posteriorum. maior.n. incomparabilr est cura releuationis nostrę miseriæ in deo q̃ in prophetis. vel sunt supra .i. vltra omnes prophetas, quia vsq; ad nos se extendunt. (Misericordia duplex.) Notandum vltimo vt notat beatus Thomas. secunda secũdę. 31. q. φ hoc nomen misericordia est nomen æquiuocum. Sumitur.n. quandoq; proprie, & sic ab eo describitur. Misericordia est alienæ miseriæ cordis vel io corde compassio, & suppler quidam cum appetitu releuationis eiusdem, & sic sumẽdo misericordia est passio appetitus sensitiui, & sic nõ est deus misericors. Secundo sumitur misericordia cõmuniter pro quacũq; cura releuationis alienę miseriæ, & sic deo conuenit esse misericordẽ, et taliter sumitur in proposito. (Dubiũ.) Ex quo soluitur dubium moueri solitum φ in deo non sit misericordia, cum sit passio appetitus sensitiui.

Et postea dicã, φ quidã de melioribus amicis quos habere uideor: cui in omnibus pro quibus me deprecatus fuerit, satisfacere debeo de re quã possum, me rogauit ut ei librum de medicina faciam, eius regulas uniuersales & particulares taliter compræhendentem, ut explanatio cum breuitate in eo coniungatur. & secundum plurimũ efferã quantum est afferendũ de declaratione in uerbis paucis, quod quidem concessi.

Tangit causam cõpositionis libri. Secundo ordinem ꝓcessus. secũda ibi⌊Et mihi quidem placuit.⌉Prima pars patet. (Amicitia triplex.) Sciendum amicitiam esse triplicem, propter honestũ propter vtile & ꝓpter delectabile inter quas sola amicitia ꝓpter honestum est vera & permanens amicitia. 8. ethicorum. (Aristo.) Ex hmõi amicia arbitror hunc amicum fuisse de quo loquitur. A. Propter quod dixit. de melioribus amicis &c. Dixit etiam de re quã passum, quia rogatio amici debet esse ad possibilia. Dixit etiã explanationem debere esse breuem, quia nimia longitudo sermonis est causa confusionis, ut Ar. primo rhet. (Tullius) Et Tullius primo rhetoricæ inquit. Res antiquorum plerũq; male intellectas esse propter longitudinem magis q̃ narrationis obscuritatem.

Et mihi placuit ut in primis loquerer de rebus cõmunibus, & uniuersalibus utriusq; partis medicinæ, theoricæ, uidelicet & practicæ.

Ponit modum & ordinem ꝓcedẽdi. Et primo q̃tum ad primum librum, Secundo quaotum ad secundum. Tertio quantum ad tertium, et sic deinceps. Patet quod dicit in prima parte. Sciendum φ per res cões intelligere debemus res vłes participatione, vt caro, neruus &c. per vłes vero uniuersalia prædicatione. Melius autem videtur φ ly et teneatur expositiue vt sit sensus, & pro. i. vłes. Huius autẽ ꝓcessus cã est, quia prius & facilius cõprehenditur a nobis res cõceptu cõi & confuso q̃ distincto, vt patet in prohœmio physicorum. textu commenti tertij. (Aristo.)

Postea uero loquar de uniuersalibus iudiciorum uirtutum medicinarum simpliciũ. Et post hæc de particularibus eorundem.

Explicat ordinem quo ad secundum librum. Dicens φ post primum loquetur de iudicijs medicinarum simplicium vniuersaliter, deinde particulariter. Sciendum primo φ iudicium vt proposito pertinet est Inquisitio qua peruenimus in cognitionem qualitatis medicine. Sicut ex sapore acuto odore & leuitate substãtiæ medicinę cognoscimus medicinam esse calidam, econtrario vero frigidam. Similr cognito φ medicina sit substantiæ subtilis & laxę cognoscimus per hoc medicinam nõ sustinere decoctionẽ multam. & ex contrario contrarium cõpręhendimus. Sciendũ secundo horum iudiciorum quoddam esse vłe, quoddã vero particulare. (Iudiciũ medicinarum.) Exẽplum primi. sicut iudicium quo medicinã acutã iudico calam. Exemplum secundi sicut iudicium de vrtica vel de piretro vel simili φ sit calidæ cõplonis. Et de vtroq; istorum iudiciorum tradunf. Canones in. 2. libro.

Deinde loquar de ægritudinibus, quę in uno quoq; contingunt membro.

Ponit modum processus quantum ad tertium librũ. Et primo generaliter. Secundo specialiter magis. secunda ibi⌊Primus tamen.⌉Prima pars patet.

Prius tamen incipiã ab anatomia illius membri et eius iuuamento. De anatomia.n. simplicium membrorum et similiter iuuamentis in libro primo uniuersali iam tũc locutus ero. Cum autẽ mẽbri anatomiam consumauero, in q̃ pluribus locis demonstrare incipiam qũo eius cõseruetur sanitas deinde sermone absoluto ostendã eius ægritudines uniuersales, & causas, & semitas cognoscendi eas, & uias eas medicãdi in sermone etiã uniuersali. Postquã has res uniuersales expleuero, ad ægritudines redibo particulares. Et in q̃ pluribus earum etiam demonstrabo in primis iudicium uniuersale in eius diffõne & ipsius causis & significationibus. Deinde ad iudicia reuertar particularia. Post ostẽdã rłam uniuersalem in medicando. Deinde descendam ad medicandum particulariter cum unaquaq; medicina simplici aut composita.

Ponit modum processus specialr quãtum ad tertiom librum. Secundo remouet dubium. secuoda ibi⌊Ad illud autem.⌉ Dicit ergo φ priusq̃ loquaf de ęgritudinibus &c. determinabit de anatomia mẽbri & eius iuuamento. & hoc quantum ad membra organica, quia de anatomia cõsimilium iam determinatum est in primo Cañ. Deinde determinabit modũ conseruationis sanitatis mẽbri. Et post sermone vłi tanget vłes ægritudines ipsius mẽbri, & modos vłes cognoscẽdi, & vias vłes curandi ipsas. Deinde descendet ad particulares ægritudines. Et de illis primo ponet noticias

ticias

ticias vniuersales, & eorum diffõnes, cãs, et significationes ipsarum. Deinde descendet ad particularia iudicia ipsarum ægritudinum & ponet curã vlem earum. Postea vero descendet ad particulariter medicandum cum qualibet medicina. Exempli gratia. Prius§ a. in tertia fen tertij Canonis determinet de ægritudinibus oculorum ponet anatomiam ostendendo quot sunt humores et tunicæ oculum cõponentes. Deinde docet modũ conseruationis sanitatis oculi ostendendo quæ sunt corrumpentia sanitatem oculi & a quibus abstinere oportet, vt coitu puluere & somno &c. Deinde de sermone vli determinat de ægritudinibus oculi. vt q̃ quedã sunt cõplexionales, quędam cõpõnales &c. Et ponit modos curandi vles, vt q̃ cõplonales curanť per contraria, repletionales per euacuantia. Postea vero descendit ad ægritudines particulares oculi: puta optalmiam. Primo tangendo diffõnẽ optalmiæ cãs, & signa eiusdem in cõmuni. Deinde signa optalmiæ in particulari, puta optalmiæ calidæ frigidæ &c. & cãs eiusdem. Deinde ponet curam vlem optalmiæ calidæ aut frigidæ, vt q̃ calida frigidis, & frigida calidis cureť. Vltimo vero ostdet medicinam particularem approximandã in optalmia calida. v. g. thutiam ablutam cum aqua rosata aut lacte & similia. Sciendum est primo q̃ mẽbrorum quædam ab auctoribus appellantur organica officialia vel cõposita quædã consilia vel simplicia. Prima sunt quorum non quælibet quantitatiua pars recipit totius denominationem, vt caput, cor, oculus. Secunda vero econtra vt os, caro, neruus. Ad propositum Aui. tertia can. ponet anatomiã cuiuscunq; organici. Et non ponet anatomiam cõsiliũ, quia hoc facit in prima fen primi. Doct. 5. Secundo sciendũ q̃ iuuamentũ apud auctores sumitur dupľr. Primo cõiter & indifferent' pro quacunq; naturali et cõuenienti actione vel operatione mẽbri, quæ ideo dř iuuamentum, quia iuuat ad esse vel bene esse eius. Secũdo sumiť iuuamentũ magis stricte & præcise p opõne mẽbri finaľr ordinata ad mẽbri opõnem principaľs operantis ad cõseruationem indiuidui vel spẽi, sicut opõ pulmonis est iuuamẽtum respectu principalis operationis cordis. In proposito vero sumitur iuuamentum primo modo.

Oculi ęgritudo dupľx. — *Mẽbrũ mľtipľx* — *Iuuamẽtum duplex.*

Ad illud aut quod prius dicã de iuuamento medicinarũ simpliciũ in ægritudinibus in libro medicinarũ simpliciũ in tabulis pictis, quas bonũ ẽ fieri sicut in disciplinæ mõ aspicies cũ ad ipsum perueniés nõ reuertar ad dd'm nisi modicã rẽ de medicinarũ quoq; cõpositarũ quæ mihi uidebunť in antidotario melius ponẽdæ iuuamentis: & qũo misceãtur, usq; ibi loqui dimittam.

Remouet tacite dubium. Dixerat. n. in hoc tertio se particulariter determinaturũ de medicinis cõuenientibus in cura cuiuscũq; ægritudinis. Ideo posset insurgere dubium, q̃a de his etiã tractabit in secundo. Hoc remouens dicit q̃ quia de his ample determinabit in secundo in tabulis pictis, iõ in tertio non reuertetur ad dicendum de his nisi rem modicam. Et subdit q̃ de iuuamentis medicinarũ cõpositarũ, & de modo cõpõnis earum, quia melius vĩr ponendæ in antidotario, dimittet loqui vsq; ad finem. Nota per tabulas pictas intelligit capľa medicinarũ simpliciũ, in quibus inter nigra quædã rubra pingunť designantia areolas pprietatũ decoratiuus, & sic de alijs, quę multũ vtilia sunt ad inueniẽdam basim in medicina cõposita, vt infra patebit.

Placet autem mihi ut postq̃ hunc librum consumauero: alium librum componã de rebus particularibus, in quo sit pprietas nominandi ægritudines, quæ cum accidunt non sunt uni eidem mẽbro proprie. In quo etiam de pulchritudine loquimur. Et in hoc libro eo calle procedã quo in libro particulari qui est ante ipsum processi.

Ponit intentionẽ eius q̃ntum ad quartũ librũ. Et patet in lra. Sciendũ autẽ est q̃ multipľr dř aliqua ægritudo cõis. Primo quia i se plures claudit ægritudines, vt apõa. Secũdo quia nõ sic vni mẽbro accidit quin alteri ab illo secũdũ speciem possit accidere, vt mala cõplo calida vel frida. Tertio quia ẽ lapsus naturæ cõis, ut solu cõtinuitatis. Quarto quia totũ aut totius ledit operationes. Ecõtra vero dř morbus pprius vľ singularis. Licet possit ẽt dici morbus cõis aut particularis prędicatione, qui modus nõ multum pposito pertinet. Ad ppositũ igiť oĩbus his quatuor modis determinať de ęgritudinibus in. 4. libro. Cõtra, quia in quarto tractať de ruptura siphac. Itẽ de dislocatiõe determinatã; iũcturarum. Pro illo dicunt quidã q̃ ruptura vt sic est cõis ægritudo, sed vt ruptura siphac est ægritudo ppria. Hæc rñsio nõ valet quia sic etiã i tertio determinatur de ægritudinibus cõibus. Alr dicunt alij q̃ ruptura siphac est ęgritudo cõis, quia naturæ cõi. s. vnitatis. Hæc põt reprobari sicut præcedens. Ideo aliter dicitur in quarto libro plurima tractatio est de communibus & nõ pprijs ægritudinibus, tamẽ quãdoq; ex consequenti tractat de proprijs.

Ægritudo diciť cõis mľtiplicit'.

Quod si mihi deus auxiliatus fuerit, & hunc consumauero librum, addam postea in uno libro antidotarium.

Hæc pars patet.

Nõ ẽ autẽ bonũ ut huius libri pľm nõ sit apud unũquẽq; & i eius memoria qui huius doctrinæ noĩe uocari & p eã lucrari desiderat. minus nãq; qd' medico nečium est cõpræhendit, qd' uero super ipsum additum est incõpræhensibile est.

Ostdit necessitatẽ huius libri. Secũdo assignat cãm eius. Tertio ordinat se ad sequentia. secunda ibi. Minus nãq;. tertia ibi. Q. si deus. Dicit primo q̃ est bonũ, ut pľm huius libri nõ sit apud vnũquẽq;, & in memoria vniuscuiusq; qui desiderat vocari noĩe huius doctrinæ & lucrari p eam. Dicit secundo cãm esse, quia hic liber cõpræhendit minus quod est medico necessariũ. Et subdit q̃ illud quod est additũ super ipsum est incõprehensibile. Primo nota. q̃ notant' Auic. dixit pľm quia non est possibile q̃ liber hic totus memoriæ cõmendetur. Secundo nota. q̃ hęc particula. Minus nanq; quod medico &c. dupľr exponitur. Primo minus. i. vsq; ad minimas propõnes in medicina, quæ non sunt vlterius resolubiles in scia medicinę. hic liber continet. Vel aliť cõtinet nia iste liber vsq; ad illud minus vel minimũ, quod est medico necessariũ. Tertio nota. q̃ ista particula, quod vero, tripľr exponiť. Vno mõ quod vero ẽ superadditũ huic libro, quia. s. non cõpręhensum vel cõpręhensibile in eo, est incõprehensibile. nihil. n. in hac scia cogitari põt, quod non in hoc libro sit cõpręhensum vel cõpræhensibile. Aliter est incõpręhensibile, quia tale non cõpræhensum in hoc libro non est nisi habitus quidam, per assuefactionem & non per doctrinam acquisibilis. Alij aliter. incomprehensibile est. s. per doctrinam demonstratiuam, vt qualitatis aut quantitatis aut temperatis, aut loci limitatio certa quæ solũ cõiectura & nõ certa scia cõpręhẽdi põt.

Quod si deus meũ plõgauerit terminũ et secũda successerit fortuna, me ad alia præparabo.

Ordinat se ad sequentia. Et patet quid dicat in parte ista vsq; ad finem &c.

Doctrina prima cuius sunt duo capitula.

De diffõne medicinæ capitulum primum.

Dico q̃ medicina est sciẽtia qua humani corporis dispõnes noscũť, ex parte qua sanať uel ab ea remoueť, ut hita sanitas cõserueť & amissa recupereť.

Hic ponit tractatum. Et diuiditur in quatuor fen. In prima tractatur de rebus naturalibus. In secunda de non naturalibus & præter naturam. In tertia de conseruatione sanitatis. In quarta de modo curation s ægritudinum. partes patet. Primo ponit diffõnem medicinæ enumerando eius subiecta. Secundo determinat de rebus naturalibus. ibi⌊Elementa &c.⌉ Primo ponit diffõnem. Secundo obijcit cõtra eam. ibi⌊Posset autem aliquis dicere.⌉ Dicit primo ꝙ medicina est scientia qua noscunt̃ dispões humani corporis, secundum ꝙ corpus est sanum, aut a sanitate remotum, vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur. Sciendum est primo ꝙ iste terminus medicina tripl'r sumitur. Quandoq; sumitur pro habitu scientifico directiuo ad operationem circa corpus humanum ad conseruandam sanitatem, aut ægritudinem remouendam. Qñq; vero p instrũo quo operatur medicus circa corpus humanum conseruãdo sanitatem, aut ægritudinem remouendo, quod ab auctoribus ponitur triplex, diæta. s. potio & chirurgia. Quandoq; autem sumitur medicina, vt distinguitur contra cibum & venenum, vt secunda primi. cap. de eo quod comeditur & bibitur, & primo de simplici medicina. 1. cap. In proposito ergo sumitur medicina primo modo. Sciendum secundo ꝙ hic terminus dispositio sumitur dupliciter. Primo vt distinguitur contra habitum, & sic non sumitur hic. Secundo pro quocunq; quo aliquid formaliter recipit aliquã accidentalem denominationem, qualiter dicimus albedinem dispositionem albi, & nigredinem nigri, & taliter sumitur in diffõne. Sciendum tertio ꝙ in diffõne prædicta ponit Auic. genus dum dicit scientia. deinde circumloquitur & restringit ipsum dum dicit. qua humani corporis dispositiones noscunt̃. Per hoc autẽ qđ dr̃, ex parte qua sanat̃ etc. dr̃t hæc scia a naturali & morali, licet. n. vtraq; illarũ humanũ corpus & eius dispões cõsideret aliquo mõ, nõ tñ inquantum sanum est vel a sanitate remotũ. Deinde explicatur finis dum subiungitur, vt habita conseruetur sanitas &c.

Medicina tripl.

Gal.

Dispõ dupl'r.

Posset autẽ aliquis dicere ꝙ medicina diuidit̃ in theoricã & practicam, sed tu totam ipsam posuisti theoricam, cum dixisti ꝙ est scientia.

Obijcit cõtra diffõnẽ. Primo cõtra genus. Secũdo cõtra drĩas. ibi⌊Neq; põt aliquis.⌉ Primo ponit obiectionẽ. Secũdo soluit. ibi⌊Nos vero.⌉ Contra genus obijcit sic. Medicina diuiditur in theoricam & practicam, sed tu eam totam posuisti theoricam cum dixisti scientiam, eo ꝙ ois scia est habitus intellectiuus. igitur diffinitio non bona.

Nos autẽ rñdebimus tunc & dicemus ꝙ artium quiddã est qđ est theorica et practica, quẽadmodũ & de philosophia ꝙ ẽ theorica & practica, & de medicina dicit̃ ꝙ ẽ theorica & practica. In unaquaq; autẽ harũ diuisionũ aliud uolumus dicere cũ dicimus theoricã, & aliud cũ dicimus practicã, nõ tñ nobis necesse ẽ declarare diuersitatẽ, quæ inter eas existit nisi in medicina.

Soluit obiectionẽ præmittendo fundamentũ ex quo põt haberi solõ & ponendo drĩam inter theoricã & practicam. Secundo declarat eã. secunda ibi⌊Cũ ergo de medicina.⌉ Dicit primo artiũ aliquid esse ꝙ est theoricũ, & aliquid ꝙ est practicũ, & hoc tã in philosophia ꝙ̃ in medicina. verum est ꝙ illic aliud intelligit per practicũ et aliud per theoricũ. hic tñ non oportet illud nisi in medicina declarare. Sciendum ꝙ in philosophia theoricũ & practicũ reperit̃, put philosophia se extendit ad naturalẽ. moralẽ. rõnalẽ. mathematicã. & diuinã Diuina. n. est pure theorica. Naturalis secundũ eius maiorẽ partẽ est theorica. Moralis vero practica est secundum aliquã eius partẽ, vt vincens olympiam coronabitur. Itẽ tã in naturali ꝙ̃ in morali reperitur theoricũ & practicum. Exẽplũ in naturali de practico, exiccatio & motus præseruãt a putredine. quies autẽ & humectatio pręparant ad putredinẽ. 4. metheororũ. In morali autẽ reperibile est theoricũ, puta ꝙ virtus moralis est mediũ geometricũ inter extrema vitia, & ꝙ extremorũ vitiorũ inter se maior est repugnantia ꝙ̃ ipsorum ad medium. 2. ethicorum.

Aristo.

Cum ergo de medicina dixerimus ꝙ eius est theorica, & ex ea ẽ practica, nõ ẽ existimandum ꝙ uelimus dicere ꝙ una diuisionum medicinæ est scire, & altera operari, quemadmodum multi hunc locum perscrutantes existimãt.

Declat qd per theoricũ & practicũ intelligere debemus. Et primo remouet f'lm intell'm circa hoc. Secũdo ponit verũ. scđa ibi⌊Sed debes scire.⌉ Dicit. 1. ꝙ cũ dicimus I medicia eẽ theoricã & practicã, itelligere nõ dẽmus p theoricã sciam & per practicã opõnem, sicut quidã intellexerunt.

Sed debes scire ꝙ illud quod uolumus ẽ aliud et ꝙ nulla duarũ diuisionũ medicinæ ẽ nisi scia: sed una earũ est ad sciendum principia, & altera ad sciendum operandi qualitatẽ. post uero primã earũ nomine sciẽtiæ aut thioricæ appropriauimus & alterã appropriauimus noĩe practicę.

Oñdit quid vere per practicũ, & quid vere per theoricũ intelligendũ sit. Et primo pmittit intẽtũ. Secundo sp'al'r declarat ibi.⌊Per theoricũ.⌉ Dicit primo ꝙ aliud per practicũ & aliud per theoricũ intellig̃it, q̃uis quodlibet eorum sit scia. Dr̃nt autẽ quia vna. s. scia theorica est ad sciendum principia, & altera. s. practica est ad sciendũ qualitatẽ. i. modum operandi. Primã ergo appellamus noĩe sciẽ theoricę Alteram vero appropriauimus nomine practicæ.

Theorica qd: et practica.

Per theoricam uero ipsius uolumus ꝙ quãdo eam sciuerimus scientiã tñ acquiremus: ita ꝙ in declaratione qualitatis operationis nos nõ immittemus, sicut dicitur in medicina quòd genera febrium sunt tria, & complexiones sunt nouẽ.

Declat sp'al'r qd pprie per theoricã & practicã sit intelligendum. Secundo cõcludit quoddã corrolariũ. secunda ibi⌊Cunq; harum.⌉ Primo qd per theoricã. Secundo quid p practicã. ibi⌊Et per practicã.⌉ Dicit primo per theoricã partẽ medicinæ intelligendũ eẽ illã qua habita solũ hẽmus noitiã cõclonis absq; hoc. s. ꝙ aliquid sciamus dẽ mõ operandi, sicut scito ꝙ febrium genera sunt tria, & ꝙ cõplones sunt nouem. non tamen propter hoc scimus quid vel qualit̃ circa humanum corpus sit operandum.

Et p practicã ipsius uolumus nõ opõnẽ in effectu, neq; laborẽ motionũ corpearũ, sed diuisionem opõnis medicinæ, quæ cũ eã sciuerimus auxiliabit̃ nobis ad acquirẽdũ sciam, uel sniam & ipsa scientia uel sentẽtia erit in qualitate opõnis.

Declat secundũ. Secundo exẽplificat adaptando exẽpla ad ppositum. secunda ibi⌊Sicut dr̃.⌉ Dicit primo per practicã nõ esse intelligendã opõnẽ vel laborem corporeũ in visitando, sed debemus intelligere diuisionẽ. i. partẽ sciæ mediciæ, quæ est diuisio operationis. i. pars sciæ docẽs modum operandi, quã cum sciuerimus auxiliabitur nobis ad acquirendum scientiam. Alia littera habet sniam et ipa scia vel sententia erit in qualitate operationis.

Sicut dicitur in medicina quòd a pãtibus calidis adhibenda sunt in principio quæ repellãt & infrigident & inspissent & postea repellentia cũ resoluentibus.

resoluentibus tēperabimus,& post statum postea in declinatione sufficienter mollificantia resoluentia,prætereꝗ̄ in apostematibus quæ sunt de materijs quas membra expellunt principia. Hæc igitur doctrina in scientia uel sententia tibi auxiliabitur,& hæc scientia uel sententia est declaratio qualitatis operationis.

Specła tō qd,et prasis.

Exēplificat dicens sicut dr̄ in medicina ꝙ in prīcipio calidorum ap̄atū cōpetūt frigida repercussiua.in augmēto mixta cū resolutiuis &c.Et subdit ꝙ hæc doctrina auxiliat̄ in scia vel snia,& illa est in qualitate operationis. Sciendum est primo ꝙ penes morales philosophos reperiunt̄ isti termini,speculatio,prasis,speculatiuū,& practicum.Intelligētes per speculationem opōnē intelle̅s non ad aliā opōnē extra genus cognitionis naturalr̄ ordinatā.sicut cognitio vel intellectio dei vel intelligentiarum.Dico autē notant̄ extra genus cognitionis,quia vna speculatio pōt esse ad aliā naturaliter ordinata.Prasis autē describit̄ secundū electionē humanā operatio.Notitia igit̄ vel scia practica est notitia vel scia ad prasim finalr̄ ordinata.Theorica vero siue speculatiua econtrario. Ex quibus infertur primo eandē opōnem vario modo cōsideratā esse prasim, & speculationē vt intellectio dei a voluntate imperata. Patet secundo ꝙ tam pars practica ꝗ̄ theorica medicinę est scia,quia vtraq̄ est habitus per demonstrationē acquisitus. sed pars theorica est notitia principiorum,vt ponit̄ in lr̄a. practica vero modi operandi.Per partē.n.theoricā nō docemur quid vel qualiter operari debeamus.Per practicā vero sic. Contra.ista practica ita habet principia,sicut theorica.igitur nō plus est theorica ad scienda principia ꝗ̄ practica. Pro ista dr̄ argumentū absolute verū cōcludere,sed quia principia practicę habent̄ ex theorica,ideo dicimus illā esse ad scienda principia magis ꝗ̄ practicā. Vel dr̄ ꝙ theorica tradit notitiā principiorū sine notitia modi operandi,sed non practica. Sciēdum secundo ꝙ cū sciuerimus partē practicā auxiliabit̄ nobis in acquirendo sciam vel sniam secundū multiplicē expōnem.

Genti.

Prima est Gentilis qui per sniam exponit sciam vt infra fen tertia. t.cap̄. ex glosa Girardi.Imaginatur ergo sciam practicā scriptā vel exn̄tē in mente doctoris quæ in mente discipuli similem sciam generat,vt ꝙ in prīcipijs ap̄atum calidorū cōpetunt repercussiua.Cū ergo hāc diuisionē opōnis.i.partē docentē operari a doctore vel scriptura intelligemus,auxiliabit̄ nobis ad acquirendā sciam: & illa scia erit in qualitate opōnis,quia per illā dirigemur in qualitatē vel modū operandi.Propter quod infra cōcludit.hæc ergo doctrina.s.vel scriptura habita in scia auxiliabit̄ tibi,et ista scia erit in qualitate opōnis quia per illā dirigit̄ medicus in debitū modū operandi. Secunda expō eiusdē est, ꝙ scia practica.i.scia de modo operandi auxiliabit̄ in acquirendo sciam,q̄a incitat studiosum ad sciam supra se.Audiēs se in ap̄atibus calidis in principio cōpetere quę repercutiāt,statī ꝓmouet̄ ad acquirendū q̄d sit ap̄a quid repercussio &c. Et hæc scia.s.talr̄ acquisita ex tali ꝓmotione iuuat ad acquirendā sciam vel sniam.i.experimentalē habitū.Sciētifici.n.secundū Canones ꝓcedētes melius experimētalē habitū acquirunt.

Sciētia multiplicit̄.

Alij p̄ sniam intelligūt firmā & īdubitabilē r̄n̄sionē de mō operādi cū de ipso quęrit̄.Est.n.scia firma & indubitabilis r̄n̄sio,vt Catholicon tractatu de coloribus. Aliter autē per sniam intelligere possumus iudiciū certum de mō operādi circa corpus signatū & ægritudinē signatā. est.o. scia vnius partis cōtradictionis determiata acceptio,vt Catholicō ibidē.Nam ex hoc ꝙ ap̄atibus calis scis in prīcipio cōpetere repercussiua, & vides brachiū for.ap̄atum esse cū rubore & ardore,& esse in principio iudicas ex snia cōuenire sibi oleum onfacinum,& hæc snia est in mō operationis. Qualibet illarum expositionum tolerabilis est.

Cūꝗ̄ duarum diuisionum qualitatē sciueris iam scientiā scientialē,& scientiam operatiuam adeptus eris,etsi nunquam operatus fueris.

Scientia scialis et opatiua

Concludit ꝙ cum sciueris qualitatē duarū diuisionum.s. practicæ & theoricæ quæ fuerunt mēbra diuisionis, iam es adeptus sciam scialē & sciam operatiuā,q̄uis nunq̄ operatus fueris. Sciendū primo ꝙ per sciam scialē intelligitur pars theorica qua solum sciētes efficimur & non dirigimur in actum operatiuum.Econtra vero per operatiuā intelli̅r notitia scientifica docens qualr̄ operandū sit,& illa est practica sicut patet in exēplo posito in lr̄a. Ex quo patet ꝙ licet nūq̄ sis operatus,stat tn̄ te sciam operatiuā adeptū fuisse. Et ex hoc colligi potest ꝓbabile argumentū ꝙ vtraq̄ illarū est scia,quia quælibet illarū notitiarum est nobis euidenter acquisibilis oī actu operatiuo circumscripto, igit̄ quęlibet illarum est scia.Non.n.apparet sub quo alio habitu ꝗ̄ sub scia ꝓprie contineri possit. Ad argumentū igr̄ cū dr̄ medicina diuidit̄ in practicam & theoricā, ergo nō est tota scia.neganda est consequentia,vt supra tactum est. Sciēdum secundo ꝙ ars proprie dicta est acquisibilis per assuefactionem ex frequentatione.s.operationum exteriorū.cum ergo sine his possit acquirit medicina secūdum vtrāq̄ partem,vt dicitur in littera,patet ꝙ secundum nullam sui partem medicina proprie est ars,relinquitur igitur ꝙ est scia. Qualr̄ āt ars contra sciam distinguat̄,& qualr̄ ꝓprie vel īproprie dicat̄ mdicīa ars vel scia: videbit̄ ī q̄ōne diffusius.

Neq̄ ēt aliquis dicere pōt ꝙ dispōnes corp̄is humani sūt tres,ægritudo,sanitas:et dispō quæ nō ē sanitas neq̄ ægritudo:cū tibi duæ suffecerint.

Obijcit primo cōtra dr̄ias.Secundo soluit. secunda ibi ⌊Possibile nanq̄.⌉ In prima parte dicit non oportere dare mediū vel tertiā dispōnē quæ dr̄ neutralitas,quia duę sufficiunt.Vel sic.in prima parte dicit ꝙ forte aliquis posset dicere ꝙ dispōnes humani corporis sunt tres.s.sanitas, ægritudo & neutralitas,sed tu non posuisti nisi duas:scilicet sanitatem & ægritudinem,ergo male dicis.

Possibile nanq̄ est ut cum hmōi dictor bene considerauerit non inueniat unā duarum rerū affirmantem hanc trinitatem neq̄ negantem.

Soluit.Secundo excusat se ab vlteriori pertractatione. secunda ibi⌊Præterea.⌉Prima in duas sicut duas innuit solutiones.secunda ibi⌊Amplius.⌉ Prima solo est, ꝙ cum talis argumentator bene considerat non inueniet vnā duarū rerum &c. Notandum ꝙ hæc pars habet multiplicem expōnē. Prima.Non inueniet vnam duarū rerum, quia nec practicam nec theoricam affirmantē vel negantē &c. Hanc sequitur Io.de monte Caluo. Alia expō antiquior Bartholomei de varignana.Non inueniet vnam duarū rerū quia nec sanitatē nec ægritudinem affirmantē vel negantē neutralitatem,quia cum aliqua neutralitatis sit parua ægritudo & aliqua parua sanitas:non sequitur.est ægritudo,igit̄ nō ē neutralitas,nec sequit̄ ē sanitas,ergo nō ē neutralitas. silr̄ nō sequit̄.ē ægritudo,ergo ē neutralitas.neq̄ sequit̄. est sanitas,ergo ē neutralitas. Hęc expō nō placet. Tertia est Dyni. Nō īueniet vnā duarū rerū.i.duarū sig̃nationū neutri in primo & secundo sig̃natis affirmantē aut negātē hanc trinitatē,q̄a tā primum ꝗ̄ secundum sig̃natū neutri sub sano vel ęgro cōpræhendit̄. Quarta expō.Nō īueniet vnā duarū rerum.i.rōnum oppositarū affirmātem.i.affirmatiue demonstrare hanc trinitatem esse, aut negantem.i. negatiue demonstrare non esse hanc trinitatem.Neq̄.n. rōnes philosophorum ꝓbantium inter sanitatē & ægritudinem non cadere medium demonstratiuæ sunt.Nec etiā rōnes medicorum ad oppositum sunt demonstratiuæ. Quinta expō est Mundini.Non inueniet vnā duarū rerū.i.duarū vltimarum partium in diuīsiōne medicinę positarū affirmantē vel negantem &c.partes.n.istæ sunt vt habita sanitas conseruetur &

amissa recuperetur, & per has non excluditur nec affirmatur neutralitas. Vltima expō est Gentil. Non inueniet &c. i. duarum partiū I diffōne positarum, quarum prima est ex parte qua sanat & ab ea remouet. secūda ē vt habita sanitas conseruetur &c. affirmātē aut negātē, qa licet dicat ex parte qua sanat aut ab ea remouet, nō implicat dari vel nō dari neutrā dispōnem, & similiter de alia parte dicendum est.

Amplius si hæc trinitas necessaria fuerit, qđ diximus tibi remoueri a sanitate colliget infirmitatem & dispositionem tertiam.

Ponit secūdā solonem. Secundo declarat qualiter vario modo describendo sanitatem vel ægritudinem in diffōne sanitatis vel ægritudinis includitur vel non includit neutralitas. secūda ibi⌊ Qm̄ non hēc. ⌉ Dicit primo q̄ q̄uis hæc trinitas esset ponenda, non tñ repugnat hoc diffōni positæ, quia sub illa particula a sanitate remouetur, cōpræhenditur neutralitas. tam. n. per neutralitatem, q̄ per ægritudinem est corpus a sanitate remotum.

Quā non habere sanitatis diffinitionem posuerūt quæ est habitus aut dispositio ex qua operationes subiecti ipsius sanæ proueniunt. Neq; huius diffinitionis oppositū nisi sanitatē diffinierint, quēadmodum desiderauerunt, et posuerint in ea conditionem qua non indiget.

Sanitatis & ægritudinis descriptio duplex.

Pars patet plane. Notandum primo pro intellectu sanitatem & ægritudinem dupl'r describi posse. Primo sic. Sanitas est habitus vel dispō ex qua operationes subiecti ipsius sanæ proueniunt. Et consequenter. Ægritudo est dispō vel habitus, ex quo operationes ægræ proueniunt. Et tūc patet q̄ nec in diffinitione sanitatis nec ægritudinis compræhenditur neutralitas. Secunda descriptio est ista. Sanitas ēst &c. ex qua operationes perfectæ proueniunt. Ægritudo est dispō vel habitus ex qua operationes imperfectæ ꝓueniunt. Et taliter describendo patet q̄ sub diffōne sanitatis vel eius oppositi compræhenditur neutralitas. ex neutralitate. n. operationes subiecti ipsius imperfectæ proueniūt. Exponitur ergo littera sic. quam. s. neutralitatem non habere, scilicet non includere diffinitionem sanitatis nec eius oppositi posuerunt, supple illi qui primo modo sanitatem & eius oppositum diffiniebant, nisi voluerint diffinire sanitatem et eius oppositum: quemadmodum desiderauerunt. s. ad placitum loco ly sanæ ponendo perfectæ, & loco ly ægræ ponēdo imperfectæ. Notandum secundo Auic. dixisse habitū propter sanitatem fixam & perfectam, propter sanitatem vero lapsam dixisse dispositionem.

Præterea cum medicis in hoc non litigemus. Neq; n. sum qui cum eis in hm̄oi disputare debeam, neq; litigium hoc eis neq; illis qui contra eos sunt in medicina auxiliabit. huius. n. rei certitudo alterius doctrinæ principijs pertinet.

Excusat se a determinatione huius difficultatis di. nō esse litigandum medico de hoc, neq; ipse est de illis qui cum eis litigare debeant, neq; hoc litigium eis: scilicet medicis, nec illis qui sunt contra eos auxiliabitur in medicina, sed hęc certitudo pertinet principijs alterius doctrinæ. Contra. Ad medicum pertinet considerare an corpus sit pręseruādum, conseruandum, curandum, vel resumendum. sed non competit præseruatio vel resumptio, nisi neutro conualescentiæ vel decidentiæ, ergo &c. Pro isto dicitur q̄ ad medicum pertinet considerare illam dispositionem, quam multi vocant neutralitatem. vtrum autem debeat denominari neutralitas vel ægritudo non debet curare medicus. Et hoc intendit Auicē. in parte ista & toto capitulo.

De subiectis medicinæ. Cap. 1.

QVoniam medicina corpus humanū ex parte unde sanat & a sanitate remouet cōsiderat & cuiusq; rei scia nō acquirit neq; cōplet cum cās habuerit nisi per sui cās sciatur, ergo debemus in medicina scire sanitatis & ægritudinis causas.

Posita diffōne medicinæ, nunc cōsequent numerat subiecta de qbus medicus considerat. uñ in rubrica dr̄ Capl'm de subiectis medicinæ. Et primo oñdit de quibus cōsiderat medicina. Secūdo illa summatim colligit. Tertio oñdit modum quo medicus illa considerat. secunda ibi⌊ Et postq̄. ⌉ tertia ibi⌊ Harum vero rerum. ⌉ Primo iterum oñdit de q̄bus considerat theorica. Secundo de quibus practica. secunda ibi⌊ Huius autē inquisitionis. ⌉ Prima in tres. Primo ponit necessitate considerationis subiectorum partis theoricæ & practicæ. Secundo declarat. Tertio concludit. secūda ibi ⌊ Causarum. ⌉ tertia ibi⌊ Harum igit. ⌉ Item primo oñdit ad medicum pertinere cōsiderationem causarum sanitatis & ægritudinis. Secundo accīrium & significationum eorūdem. Tertio ad alia loca nos remittit. secunda ibi ⌊ Et qa. ⌉ tertia ibi⌊ Iam autem. ⌉ In parte prima probat hanc cōclusionem. Ad medicum pertinet cōsiderare causas sanitatis & ægritudinis, probatur quia ad medicum pertinet cōsiderare corpus humanum ex parte qua sanum aut a sanitate remotū sed nullius rei hñtis cās acquirit aut cōplet cognitio nisi ex cognitione suarum cāru, igitur ad medicum pertinet considerare sanitatis & ægritudinis causas. consequentia tenet, eo q̄ sanitas & ægritudo sunt res hñtes, cās. Sciendū primo q̄ in diffōne medicinę ponuntur duæ partes. Prima scia qua humani corporis dispōnes noscūt ex parte qua sanat &c. & illa corrñdet parti theoricæ. Notitia. n. hm̄oi dispositionum est theorica non docens vel præcipiens quid vel qualiter operandum. Secunda pars est vt habita sanitas conseruetur, & hæc corrñdet practicæ. Notitia. n. cōseruandi aut recuperandi sanitatē est practica, vt visum est in qōne. Ideo conueniens erat vt Auicē. diuisim enumeraret subiecta ad partem practicam & ad partē theoricā pertinētia. Ex quo patet q̄ capl'm esse velut apitiuum et resolutiuū præcedentis capl'i vt dicit Mundinus. Sciendū secundo q̄ licet subiecta sint plura, quia m̄ non sunt prima & adæquata, immo ad vnū primū sunt attributionē hñtia, ex hac pluralitate subiectorum non tollit vnitas sciæ medicinæ. Mūdi.

Sciendum tertio q̄ rerū hñtium cās duplex potest haberi notitia. Vna a priori & est notitia propter quid. Altera a posteriori & est notitia quia. quando. s. cognoscimus cām per effectum. Prima perfectior est. perfectius. n. est cognoscere effectum per cām q̄ econuerso. ut videri habet. 1. posteriorum. Ad ꝓpositum rei hñtis cās non acquirit notitia &c. nisi per notitiā cāru. s. scia perfecta et propter quid, licet in scia quia. oppositum accidat vt est scia Arist. 1. poster. Scire autem opinamur &c. Et primo physicoru. Tūc. n. arbitramur cognoscere &c. et est textu cōmenti primi. Sciendū quarto q̄ scia dr̄ acquiri qñ addiscens est in actual'r acquirendo, quia. s. disponit vt habitus scientificus in eo firmet. Dr̄ autē cōpleri qñ figit. Sensus igit est q̄ non disponit nec habituatur &c. Aliter non acquiritur. s. a doctore, nec cōplet ab intrinseco. s. intellectu discentis. Alr a quibusdā. Nō acquiritur. s. demrātione quia. Nec cōplet. s. demonstratione propter quid. Hæc tñ expō recipit instantiā apparentem vt vides. Alij alit. Non acquirit. s. per aliquod genus causæ. Nec cōplet per oīa. s. gñā cāru. Et dixit notant cū cās habuerit, propter res non hñtes cās ex quibus tanq; ex notioribus cognosci possint. Ex quo patet. Non oē cognoscibile notitia qa. esse cognoscibile notitia ꝓpter quid. Nec oē cognoscibile notitia pp quid esse cognoscibile notitia quia. Nō. ē. repugnat dabilem esse effectum qui quantū ad quia est, sit suis causis penitus ignotior. Cū autē minoris assumptæ in

Notitia duplex.

Aristo.

Scientiā acquiri qđ et cōpleri.

probatione

probatione conclusionis potest esse talis, quia sicut se habet res ad esse, ita se habet ad cognosci, sed quęlibet res habet esse per suas cās: ergo q̄libet res talis habet cognosci per suas causas. Item ꝓcessus rōnis & artis in cognoscendo res causatas debet ꝓportionari ꝓcessui naturę in causando, sed natura ꝓcessum hunc inchoat a causis & terminat ad effectū. igit̄ &c. Contra tunc ad medicū pertineret cōsiderare et inuestigare cās elntorum. Pro isto dr̄ limitando ꝓpōnē q medicus habet cōsiderare causas scibilium quorum per propria principia habet ꝓprietates & passiones inuestigare.

Et quia sanitas & ægritudo & earū cāæ plerūq; sunt manifestæ, plerūq; occultæ quæ nō sensu neq; nisi per significationes accidentiū cōpræhenduntur, debemus etiam in medicina scire accidentia quæ in sanitate accidunt et ægritudine.

Declarat secundū. Et in sn̄ia intendit hanc conclusionē. Ad medicum pertinet considerare sanitatis & ægritudinis & cārum suarum signa & accn̄ria. probat̄ sic. Caussis sanitatis & ægritudinis occultis existentibus necesse est per accidentia cās illas & sanitatem & ægritudinem cognoscere, sed contingit cās illas esse occultas, ergo &c. Sciendum

Mēbrū nr̄i corporis duplex.

est primo q membrorum nr̄i corporis, quędam sunt exteriora sensibus nr̄is subiecta quędā interiora. De secundis ergo verum est, q eorum sanitatem & ægritudinem & cās earum docemur per signa & accn̄a cognoscere. Sciendū

Accn̄s triplex.

secundo q accidens multipl'r sumitur. Primo vt distinguit̄ contra substantiam, & taliter non capit hic. Secundo vt distinguitur contra morbum & cām morbi, vt. 3. de accn̄ti. & secunda primi. 1. cap̄. & sic iterum nō sumit̄ in ꝓposito. Tertio sumitur pro quacunq; dispōne naturali vel pręter naturam consequente sanitat̄. ægritudinem vel neutralitatem, & sic omnis dispō consequens sanitatem dr̄ accn̄s sanitatis. sicut consequens morbum dicitur accn̄s morbi. Et

Accn̄s morbi et sanitatis triplex.

quemadmodum accn̄s morbi diuiditur in tria. s. actionem lęsam, qualitatem mutatam: & exiens mutatum. Ita consequenter triplex est accn̄s sanitatis. s. actio bona siue naturalis, qualitas non mutata a naturali, & exiēs naturale siue laudabile. Et sicut per actionem lęsam, qualitatem mutatam & exiens mutatum: tanquam per signa propria cognoscimus morbum. Ita consequenter per actionem naturalem, qualitatem non mutatam &c. cognoscimus sanitatē: & taliter sumitur accidens in ꝓposito. Ex quo patet primo idē respectu eiusdem esse denominabile accidens & signum. Accidēs quidem pro quanto pendet a sanitate vel morbo. Signum vero inquantum ducit nos in cognitionem ęgritudinis vel dispositionis alterius. Patet secundo processum a notitia accidentium & signorum ad notitiam morbi vel d spōnis alterius vt plurimum esse processum quia. Econuerso vero propter quid. Dico autem notanter secundū plurimum propter signa, contingit. n. idem respectu eiusdem esse causam & signū sicut longitudo & gracilitas colli cum strictura pectoris futurę phthisis. Et ex hoc vlterius patet ad perfecte acquirendum sciam medicinę necessarium nobis esse duplicem processum. s. quia, & propter quid.

Iam autē declaratum fuit in sciētijs ueridicis q rei scientia non acquiritur nisi per sciam cārū & principiorum ipsius si cās habuerit & principia, aut non completur nisi ex parte sciendi eius accidentia & concomitantia essentialia.

Remittit nos pro declaratione horum dictorum ad alias

Sciæ veridicę q̄.

scias. Et lr̄a plana est. Sciendum primo q per scientias veridicas intelligit Aui. logicā, & metaphysicam, ad quarum primā pertinet verum a falso discernere. ad secundā vero pertinet ꝓbare pricipia aliarū sciarū, iō merito veridicę nolantur. Aliter dixit Mundinus per scientias veridicas intelligendas esse scias pure speculatiuas quarum finis est veritatis cognitio, vnde veridicę dn̄r. Practicę vero nō sic ꝓprie veridicę vocantur eo q earum finis non est veritatis cognitio, sed opus vel secundum electionem operatio, vt supra dictum est. Prima expositio est melior. Sciendū secūdo per principia debere intelligi cās extrinsecas vt sunt efficiens & finis. Per causas vero intrinsecas, vt materiā & formam. Sciendum tertio q accidentium vt proposito

Accn̄s duplex.

pertinet quędā cōmunia sunt, quędā ꝓpria. Exemplum primi: sicut dolor capitis in pleuresi. Exemplum secundi, ut dolor lateris pungitiuus in pleuresi. Et illa accn̄tia propria ab auctoribus vocantur concomitantia essentialia, quia. s. vn̄r essentialiter sanitati & ægritudini associari. Sciendū quarto hāc litteram dupl'r posse exponi. Primo. Ad acquirendū & perfecte hn̄dum notitiam scibilium medicinę dupl'ci indigemus processu. Vno ꝓpter quid: & ille fit ex notitia causarum. Altero quia, & ille fit ex notitia accn̄tium cōmuniū & propriorum. Secundo & forte melius. Ad acquirendum & perfecte habendum notitiam sanitatis & ægritudinis nō sufficit earum cās cognoscere, sed vltra hoc requiritur accidentium cōium & ꝓprioꝝ notitia. Ad perfectā. n. notitiā subiecti non sufficit subiecti cās cōprēhēdere: sed vltra hoc oportet ꝓprietates & passiones subiecti cognoscere. Exēpli gratia. ad perfectam notitiam feb. putridę nō sufficit cognoscere causas eius: sed scire oportet cum hoc accidentia & nocumenta febrem consequentia.

Causarum uero quatuor sunt species, materiales, efficientes, formales, & finales.

Ponit numerum generum causarum sanitatis & ægritudinis. Secundo specialiter vnūquodq; illorum declarat. ibi secunda [Causæ vero.] Prima pars nota est. Sciendū hic primo q Aui. enumerat cās, nō autē accn̄tia de quibus fecit mentionem. Aut quia enumeratio eorum nimis esset particularis, qualis nō debet esse doctrina huius primę fen. Aut quia in secunda fen doctrina tertia. ca. 3. accn̄tia & significationes distincte enumerat. Vel forte fecit nos intelligere per operationes quas dixit esse fines, ex quibus alia accidentia etiam compręhendi pn̄t. Sciendum secundo sufficientiam quatuor generum causarum a diuersis vario modo assignari. Quidā sic sumunt. Oīs causa vel est intrin-

Causarū genus q̄druplex

seca vel extrinseca. si est extrinseca vel mouet intentionaliter, & sic est finis. vel realiter: & sic est efficiens. si vero est intrinseca, vel se habet per modum perfectibilis, & sic est materia, vel per modum perficientis, & sic est forma. Alij dicunt alij de cā extrinseca, quia vel pręcedit effectum, & sic est efficiens. vel sequitur, & sic est finis. Vtrum autem hi modi sint veri, scrutari pertinet ad physicum & metaphysicum. Aliter dixit mundinus non sunt nisi quatuor modi speciales quęrendi de cās. igitur &c. Assumptum probatur discurrendo, quia nō quęritur de effectu nisi ex quo, vel a quo, vel per quid, vel propter quid. Primū quęrit de materia. Secundum de efficiente. Tertium de forma. Quartum de fine. Aliter consueui distinguere sic. Non sunt nisi quatuor modi dependētię vnius rei ad aliam. Igitur nō sunt nisi quatuor genera causarum. assumptum probatur: quia quicquid se habet ad aliud vt dependens, vel dependet ex illo: vel ab illo, vel per illud, vel propter illud. Cōtra. quia praeter modos causarum iam dictos reperitur genus causæ instr̄alis, vt tertio de accidenti. primo cap̄. Pro isto dicūt

Gal.

cōmuniter q causa instrumentalis reducitur ad genus cāæ efficientis. In eodem. n. genere videntur concurrere principale agens & instr̄m quo producit effectum. Ego vero inferius declarabo aliquam instrumentalem causam magis reducibilem esse ad genus causæ materialis q̄ efficiētis: sicut diaphaneitas aeris est causa instrumētalis illuminationis aeris. Et non in genere cāę efficientis. non enim diaphaneitas efficit lumen. Nec formalis. non enim diaphaneitate denominatur aer formaliter illuminatus. Nec etiam finalis. non enim est diaphaneitas finis illuminationis, sed potius econtra. Reducitur ergo ad aliud genus causæ. s. ad genus

Cā di- causæ materialis, quam cām dispositiuam possumus appel
spositi- lare. Qualiter autem cāæ conseruantes & præseruantes ad
ua gd. genus cāę efficientis reducanť, in. 3. techni declaratum est.

Causæ uero materiales positæ in quibus sanitas & ægritudo mensurantur sunt. Subiectum quidem ꝓpinquum, membrum aut spiritus. Et subiectum quidem longinquum, humores. Et eis longinquiora sunt elementa.

Declarat vnūquod. ꝓ illorum generum. Et primo materiales. Secundo efficiētes &c. Partes patebunt. Item primo notificat causas materiales. Secundo declarat varium modum se habendi causarum illarū. secūda ibi ⌊Et hęc duo.⌉
Dicit primo ꝙ causæ materiales in quibus mensuranť sa-
Cā ma- nitas & ægritudo sunt duplices. s. ꝓpinquæ & remotę. sub-
terialis iectum quidem ꝓpinquum siue materia est membrum aut
duplex. spiritus. remotū humor. remotissima sunt elementa: Scien
dum est primo ꝙ cum dr̄ positę exponiť. i. narratæ sine ꝓ-
batione, quia hęc ꝓbatio non pertinet ad medicum. Vel po
sitæ. s. a philosophis. Quod. n. elementa sint materia remo-
ta sanitatis habetur primo de gn̄one & corruptione. Q2 ve-
Aristo. ro humores ex lib. de aīalibus. Similiter ꝙ membra. Se-
cundo sciendum ꝙ ly mensurantur exponitur. i. sustentan
tur vel subiectantur seu causantur. Quidam autē dixerūt
mensurantur. i. quantificantur. accidens. n. quodcūq; mate
riale mensurať rōne subiecti, vt in prędicamentis. ca. de q̄-
titate dicitur ab Aristo. quanta fuerit superficies tantum al-
bum esse dices. Aliter dicitur & melius ꝙ sanitas mensu
ratur his eo ꝙ sanitas sit alterius gradus vel mensurę secun
dum variam dispositionem & mensurā elementorum hu-
morum & membrorum. vnde alterius mensurę vel gradus
est sanitas cerebri, & alterius cordis, quia in his variæ sunt
Materia humorum & elementorum mensurę. Tertio sciendū ꝙ
duplr. materia potest sumi duplr. Primo proprie pro subiecto pri
Aristo. mo cuiuscunq; forte ex quo fit aliud & manet, qualiť sumiť
primo physicorum textu cōmenti. 56. cum dicitur. cuiusli-
libet transmutationis naturalis materiam primā esse prin-
cipium, & taliter non sumitur hic. Secūdo sumitur materia
improprie satis pro quocunq;, quod formaliter per aliquid
est aliqualiter formatum denominabile: vel ex quo fieri po-
test aliquid taliter denominabile, siue per vnam, siue ꝑ plu
res transmutationes. Exempli causa dicimus parietem ma-
teriam albedinis, quia per albedinem denominatur paries
formaliter albus. Similiter panem & cibum dicimus mate
riam humorum, quia licet panis non sit a forma humorum
denominabilis, ex pane tamē per vnam aut per plures trās
mutationes fieri potest aliquid a forma humorum denomi
nabile, puta sanguis phlegma &c. Hanc autem materiā ap-
pellare consueuerunt antiqui materiam trāseuntem. primā
vero permanentem. Ex hoc secundo modo in ꝓposito sumi
tur materia vel subiectum. dum dicit Aui. in littera, subie-
ctum ꝓpinquum esse membrum. remotum vero humores
Sub̄m & elementa. Et ex his patere potest quid per subiectum
duplex. propinquum intelligendum est: & quid per remotum. Est
enim subiectum ꝓpinquum sanitatis vel ægritudinis sub-
iectum actualiter proprie sanum aut ægrum denominabi-
le vt membrum. Remotum vero est subiectum non actu
proprie taliter denominabile, ex quo tamen per vnam vel
per plres transmutationes potest fieri aliquid ꝓprie talr de-
nominabile. Verbi gratia humor est subiectum remotum
sanitatis, quia non actu est humor proprie sanus denomina
bilis, ex ipso tamen per vnam aut plures transmutationes
generari potest aliquid vt membrum quod proprie ē actu
sanum denominabile. Et ex hoc vlterius patet cur elemē
ta dicanť subiecta remotiora. Sciendum quarto illā par-
ticulam membrum aut spiritus exponi a quibusdam aut ꝓ
& volentibus membrum dispositum per spiritum eē subie
ctum &c. ideo spiritus est cā mēbri dispositiua, vt recipiat
membrum vitam et sanitatem. Causa vero dispositiua ma
teriæ reducitur ad genus causę materialis. v. g. talis vel ta-
lis organiçatio cordis est causa vt cor fiat viuens & sanum,
& non est causa in genere causæ formalis vel finalis, nec
efficientis. igitur causa est in genere causæ materialis. Item
sicut se habet dispositio actiui ad actiuum, ita passiui ad pas
siuum, sed dispō actiui inquantum hmōi causat efficienter.
ergo dispositio passiui materialiter. Ex quo sequitur per
subiectum propinquum sanitatis non solum intelligēdum
esse actualiter proprie sanum denominatum, sed etiā illud
per quod immediate reddiť subiectū dispositū, vt actu ta-
lem denoīatonē recipiat. Sed de hoc videbitur in q̄one.

Et hæc duo sunt subiecta secundum cōpōnē, licet sint cum alteratione. In cuiusq; autem rei cōpositione & alteratione quæ sic componitur ad aliquam hmōi peruenitur unitatem. Et hæc unitas ad quā huiusmodi reuertitur multitudo, aut est complexio, aut forma. Complexio uero est secundum alterationē, & forma secundū cōpōnē.

Declarat qualiter humores & elementa sunt subiecta sa-
nitatis &c. Sunt. n. subiecta secundum cōpōnem, licet enā
sint cum alteratione, eo ꝙ talis compositio non sit sine alte-
ratione. Et subdit ꝙ in cuiuscunq; rei cōpōne & alteratione
quæ sic ponitur fieri perueniť ad aliquam vnitatem, & ista
vnitas ad quam peruenit ista multitudo, aut est complexio,
aut forma. cōplo quidem fit secūdum alterationem. forma
vero secundum compositionem. Sciendum est hic primo Cōpō
per compositionem hic Aui. intelligere mixtionem. per re- gd &
solutionem vero alterationem. Sensus ergo litterę est ꝙ hęc resolō.
duo. s. humores & elementa sunt subiecta secundū compō-
nem. i. mixtionem, & secundum alterationem venientem:
quia. n. adinuicem alterantur vel miscentur ex ipsis media-
te vel immediate fit aliquid puta membrum actu proprie
sanum aut ægrum denominabile, ideo sunt subiecta remo-
ta. Non possunt autem misceri sine alteratione, quia mixto
est miscibilium alteratorum vnio. primo de generatione.
Sciendum secūdo ꝙ in omni compositione tali ad aliquā
perueniť vnitatē per vnā formā ex extremis illis contrarijs
resultantem adinuicem refractis, vbi duplicem imagina-
mur refractionem. Vnam qualitatū contrariarum. Alterā
vero formarum elementorꝫ aut aliorum miscibilium. Ex
prima resultat cōplo mixti. Ex secunda forma substantialis
eiusdem. Ideo dixit cōplonem esse secundū alterationē. for Refra-
mam vero substātialē. s. mixti secundū cōpōnem. i. mixtio ctio tri-
nē. Et ex hac lr̄a. A. expresse colr̄ ex intētione eius nō suis plex.
se efnta secundum formas suas nullo mō refractas remane-
re in mixto, licet Auer. 3. cœli oppositū eidē imponat.

Efficiētes autē cāæ sunt cāæ permutātes & cōseruātes humani corporis dispōnes, sicut sunt aeres & quæ eis continuāť, & comestiones et aquę & potus & quæ eis continuanť, & eūo & retētio et regiones et ciuitates et loca habitabilia et quæ eis cōtinuāť, et motus & quietes corporei et aīales, & ex eis sunt somnus & uigiliæ & alteratio in ætatibus & diuersitas in eis, & in gn̄ibus et in artibus & in moribus & in rebus quæ in humano superueniunt corpore ipsum tāgētibus, siue sint cōtra naturā siue nō sint contra naturam.

Declarat causas efficientes. Et littera plana est. Sciēdum Cā effi-
est primo ꝙ cā efficiens hic cōiter sumiť ut extendiť ad con ciens tri
seruantem, & præseruantē, et vere ꝓducentem, vt. 3. techni pliciter.
plene declaratum est. Sub permutantibus autem causis cō
præhenduntur hic curantes. Et quidā addunt præseruātes
proprie dictas, licet etiam sub conseruantibus compræhen
di possint. Sciendum secundo per ea quæ aeri continuāť

intelligendas

intelligendas esse influentias coelestes, quæ quia insensatæ sunt, earum alterationem aeri ascribimus. Possunt etiã intelligi alia elementa. Per ea vero quæ cibis & potibus continuantur, intelligenda sunt illa quæ ad modicum ciborum & potuum nobis occurrunt, vt medicinę. Ea vero quæ regionibus continuantur sunt sicut venti & locorum particulares dispositiones, quæ ad similitudinem regionum humanum corpus alterant. Ea vero quæ corpori humano superueniunt &c. sunt cætera quę humanum corpus habent alterare, siue sint res naturales, siue contra naturam &c. Et ꝑ id vniuersaliçat dictum suum. Ex quo patet responsio ad literale dubium quare non enumerauit Auic. res naturales cum sint ẽt cãæ efficientes sanitatis & ægritudinis. Dicitur eas Auic. satis enumerasse in littera in vltima particula implicite. Vel aliter dicitur ꝙ non, ideo quia non sic indifferenter sunt sanitatis vel ægritudinis causæ, sicut res non naturales. Alij dicunt ꝙ res naturales sub rebus non naturalibus enumeratis & eis annexis compræhendi possunt vel saltem dari intelligi. Per motum .n. quietem somnum &c. dantur intelligi operationes naturales animales et ætates et complexiones. per aerem vero elementa &c. Tertio nota ꝙ res omnes humanum corpus permutantes vel conseruantes sub tribus generibus compræhenduntur, quia quædam sunt naturales, quædam non naturales, & quædã prę ter naturam. Naturales sunt omnes corpori humano intrinsecæ ad eius conseruationem vel integritatem per se facientes, quæ in septem ab auctoribus nostris distinguunẽ genera. s. elementa: complexiones, humores, membra, spiritus: virtutes, & operationes. Res vero non naturales sunt res humano corpori ineuitabiliter occurrentes ad sensum inferius declarandum. indifferenter tamen se habentes ad hoc vt corpus alterent vel conseruent. debite .n. occurrentes cõseruant. indebite vero a sanitate alterant vel permutãt, quę in sex genera ab auctoribus distinguunẽ. & sunt aer, cibus & potus. inanitio & repletio, motus & quies, somnus & vigiliæ, & accidentia animæ. Et ex hoc concludi potest eãdem rem secundum specificam denominationem denominabilem esse rem naturalem, non naturalem, & præter naturam. Immo eadem res numero respectu diuersorum his denominationibus denominabilis est. Sed magis videbiẽ de hoc in secunda fen huius. Per res vero præter naturã intelligunẽ quęcũq; res sunt humano corpori discõuenietes & ipsius corruptiuæ & illæ diuidunẽ in tria gña: vt. 3. de accidẽti. & infra secũda fen. 1. cap̃. s. ægritudinẽ, cãm, & accidens. Et de his oĩbus tractaẽ in isto primo canone.

Formales uero cãę sunt cõplẽones, et uirtutes: quæ post eas eueniunt, & compositiones.

Declarat quæ sunt causæ formales sanitatis & ægritudinis, quia sunt complexiones & virtutes, quæ post ipsas cõplexiones eueniunt, & compositiones. Sciendum est primo complexionem & compositionem esse causam formalem sanitatis & ægritudinis secundum multiplicem modũ
Dynus. exponendi hanc litteram. Primus modus est Dyni volẽtis ꝙ complexio & compositio si cõsiderantur absolute nõ sunt causa formalis &c. Si vero sumantur vt sunt proportionata vel disproportionata nominari possunt ipsius cã formalis. Iste modus potest habere bonum intellectum. Se
Genti. cundus est Gentilis dicentis ꝙ ideo complexio & compositio dicuntur causa formalis sanitatis & ægritudinis, quia sanitas & ægritudo in complexione vel compositione nõ est aliud formaliter ꝗ̃ complexio vel compositio sic proportionata, vel improportionata. Puto hunc esse intellectum Gentilis, ꝙ sanitas & ægritudo non habent vt sic formam proprie. Sed illud improprie formam sanitatis vel ægritudinis appellamus, per quod corpus vel membrum denominatur formaliter sanum vel ægrum, & illud est complexio vel compositio. Per bonam enim complexionem denominatur corpus vel membrum formaliter sanum in complexione, & per malam ægrum. Similiter de compositione dicendum est, vt per causam formalem sanitatis vel ægritudinis intelligatur causa formalis esse sani vel ægri, vt sumatur abstractum pro concreto. Sciendum est secundo ꝙ virtus dicitur causa formalis secundum alterum duorũ modorum. Primus est quia nihil est sanum vel ægrum nisi inquantum virtute participans. Secundus est quia virtus est principale dirigens complexionem vel compositionem ad operationes. Aliter dicit Marsilius præmitten- Marsili.
do formam tripliciter sumi. Primo pro quocunque alicui Forma
subiecto inhærente, per quod subiectum illud essentialem tripl'r.
vel accidentalem denominationem recipit, qualiter formas accidentales vel essentiales denominamus formas, & sic nec complexio nec compositio est causa formalis sanitatis & ægritudinis. Secundo sumitur forma metaphorice pro eo per quod alicuius explicatur essentia, qualiter diffinitionem dicimus esse formam diffiniti metaphorice, quia sicut materia sine forma est res informis & indeterminata, per formam autem redditur substantialiter vel accidentaliter determinata, ita diffinitum sine diffinitione est indistinctum, ideo propter hoc diffinitio dicitur causa formalis diffiniti. Tertio modo sumitur forma etiam in proprie pro eo quod aliquid ad finem proprium dirigit, sicut diceremus formam domus in mente facientis existentem esse formam operationis eius, eo quòd per illam dirigitur actio domificatoris ad finem intentum ab eo, & limitatur: sicut etiam compositum naturale limitatur ĩ spẽ per formã.

Dico ergo ad ꝓpositum ꝙ complexio est forma sanitatis in complexione secundo modo, eo ꝙ per ipsam eius explicatur essentia. Si enim quæratur quid est sanitas complexionalis? Respondetur ꝙ est bona complexio, sicut ægritudo complexionalis est mala complexio. Consimiliter dicitur de compositione. Virtus vero est forma sanitatis, tertio modo sumendo formam, eo ꝙ virtus est forma dirigẽs ipsam bonam complexionem & compositionem ad finem. s. ad operationem. Taliter forte sumitur tertio de consolatio- Boetius
ne, metro nono. Verum insita summi forma boni &c. Hic tamen modus vt apparet non saluat qualiter virtus sit causa formalis ægritudinis, cum virtus ægritudinem non ducat ad finem: sed potius eius finem quãtum potest impedit.

Ideo oportet secundum hunc modum verius dicere virtutem esse causam formalem sanitatis & ægritudinis secũdo modo. Sicut enim complexio explicat essentiam sanitatis, ita virtus, quia non dicitur aliqua complexio formaliter sanitas nisi secundum ꝙ est dispositio viuẽtis, nec alicui inest formaliter viuere nisi per virtutem. Similiter non diciẽ aliqua dispositio formaliter sanitas, nisi prout virtuti proportionata, immo per hoc describitur vt patet. Hanc expositionem puto hunc habuisse a Mundino & a quibusdam antiquioribus distinguentibus triplicem formam. s. Logicalẽ, sicut diffinitio & partes eius sunt forma diffiniti. Metaphysicam siue idealem, vt imago artificij. Et physicam siue naturalem sicut anima & calor. Et consequenter dicebant ꝙ complexio & compositio est forma sanitatis non naturalis, nec metaphysica sed logicalis. Virtus vero similitudinarie appellari potest forma metaphysica. Et tu considera. Ex his solui possunt multa dubia hic moueri solita, vt quòd formæ non est forma. Sanitas vero est forma quædam: igitur ipsius non est causa formalis. Item quia complexio & compositio indifferenter se habent ad sanitatem & ægritudinem; igitur nullius illarum complexio, vel compositio est forma. Item virtus est anima quæ non est forma sanitatis, sed corporis organici. Item tunc quatuor essent naturæ in quibus est sanitas: scilicet complexio, compositio: vnitas, & virtus, quod nullus concedit.

Patet ad hæc solutio ex acceptione æquiuocationis huius termini forma. Sciendum est tertio quòd hæc litera. Et virtutes quæ post eas veniunt multipliciter exponi consueuit. Primo inutiliter ordinando sic textum. formales vero causæ sunt virtutes & complexiones & cõ-

positiones quæ.s.cõpositiones post ipsas cõplones eueniũt. Cõplo.n.est cã cõpõnis, vt primo de accñil. &.2. cõplonum. vltimo ca.

Gal.

Alij alr dicunt q cõplo in fieri.s.partialis antecedit virtutem, ideo virtus est post complexionem .s.partialem, non totalẽ sicut forma ignis aduenit materiæ post partiales dispões ad ipsam præparantes, licet simul inducatur in materia inductis omnibus perfectis dispõnibus & totalibus. Contra, quia cõplo de qua loquit Aui. est illa quę est cã formalis sanitatis, & illa nunq̃ est ante virtutem. alias.n.prius esset aliquod sanum vel ægrum q̃ viuens & virtutem hñs. Argumentum satis est efficax cõtra expõnem. Nisi dicatur q virtus non est post cõplexionem quæ est causa formalis sanitatis, sed post cõplexionem absolute. Quod non multum consonat litteræ. Alij aliter dixerunt q per virtutem hic non intelligitur virtus principalis, uicta quę est anima. sed quędam naturalis potentia mẽbrorum consurgens ex concursu complonis & compositionia membrorum qualitatum & quantitatum spirituum & humorum. Et notum est hanc euenire post cõplexionem. Est enim habilitas quędam consurgens ex tali cõcursu, qua mẽbra sic redduntur operatiua. Aliter autem dicit Gentilis, q virtutem venire post complexionem potest intelligi quo ad tempus, & sic non est verum saltem de complexione totali. Secundo quo ad operationem, & sic verum, quia prius & immediatius operationem attingit complexio q̃ virtus eo q operatur mediante complexione. Sensus igitur litteræ est. Et virtutes quæ post eas eueniunt.i. quæ ipsis complexionibus mediatius operationem attingunt.

Virtutẽ venire post cõplonem duplr.

Causæ autem finales sunt operationes.

Ostendit quæ sunt causæ finales. Secundo eis quædam annectit. secunda ibi ⌊Et in sciemtia.⌉ Prima pars patet.

Opõ quid.

Sciendum primo per operationes non solum intelligẽdas esse membrorum actiones. Dicitur.n. operatio non solum de actione naturali, sed etiam de naturali passionę membri, sicut organum sensus ab obiecto bene recipiendo spẽs sensibiles operari diceremus. & illa debita receptio est ipsius membri sana operatio. Vnde infra diuiditur in doctrina de virtutibus operatio in actiuam & passiua. Ex quibus sequitur. Non omnem sanitatem esse suæ operationis principium effectiuum, sed aliquam tantũmodo dispositiuũ, sicut diaphaneitas oculi. Et penes hoc probabiliter concedendum est. Nõ oẽm sanitatem esse bonam cõplonem vel cõpositionem vel vnitatẽ. Sciendũ est secundo q quia secundum exigentiam alterius & alterius operationis producendæ alia & alia cõplo & cõpõ est membris a natura tributa, ideo operationes finales causas dicimus sanitatis. semper enim secundum exigentiam finis disponuntur ad finẽ ordinata primo ethicorũ. & secundo de aĩa. & secũdo phy. Possumus etiam dicere lęsiones operationum finẽ esse ægritudinis. Nota tamen inter operationes esse gradus. quia quædã sunt inferioris, quędam superioris gradus perfectionis ad quas non solum sanitas, sed etiam actus & operationes imperfectiores finaliter ordinantur. Semper.n. deterius est grã melioris. 2. de aĩa. sicut operatio nutritiua grã ẽ sensitiuæ, & virtus sensitiua exterior est grã iterioris. Ex quibus patet eandem cãm secundũ diuersas rõnes cõsideratã esse posse causam effciẽtem & finalem sanitatis. Sicut operatio motiua est finis sanitatis membrorum, quæ sunt instrumenta motus quorum sanitas ad hanc operationem finaliter ordinatur. Pro quãto tamen operatio motiua est potens corpus nostrum aliquo modo conseruare vel alterare est causa effciens, & ideo iuter efficientes causas supra enumerabatur motus & quies.

Aristo.

Opõnũ gradus duplex.

Et in scĩa quidẽ opõnum est scientia uirtutũ proculdubio, et scĩa spũum, qui sunt uirtutũ subiecta, quemadmodum nos declarabimus.

Annectit quædam. Secundo epilogat & concludit. secũda ibi ⌊Hæc igitur.⌉ Dicit primo q scientia operationũ est scientia virtutum & scientia spirituum, qui sunt subiecta virtutum, sicut postea in doctrina de virtutibus ostendet. Sciendum est primo Aui. hic tacite remouere quoddam dubium. Ex quo enim virtus est causa formalis sanitatis, & operatio finalis & spiritus materialis, vt supra. mirabile quasi videtur q vna sit omnium istorum doctrina.

Ad quod dubium breuiter respondetur q cum virtus & spiritus a posteriori per operationes cognoscantur, & econtra operationes per virtutem & spiritus a priori cognoscantur, ideo conueniens fuit de his tribus vnam doctrinam simul vel scientiam facere, ut infra doctrina.6.primo capitulo. Sciendum secũdo q spiritus possunt esse subiecta virtutum secundum triplicem expõnem siue intellectum. Primus vt dicantur subiecta virtutum, modo quo dicebantur superius subiecta sanitatis & ægritudinis. Secũdo sunt subiecta, quia per illos sustentantur virtutes in membris, sicut diuitias vocant mortales substãtias nostras. Tertio sũt subiecta virtutum.i.temperatorum per quæ exeunt membra in operationes. Illa enim temperamenta sunt etiam virtutes nominanda sicut infra videbitur doctrina sexta.

Spũs eẽ subiecta virtutis triplr.

Hæc ergo sunt subiecta doctrina medicinalis, uñ aliquis inquirit de corpore humano, quo modo sanatur aut infirmatur.

Concludit q hæc sunt subiecta, quorum cõsideratio pertinet ad medicum considerantem corpus humanum ex parte qua sanatur aut a sanitate remouetur. Et hæc consideratio theorica est, vt dictis patere potest.

Huius autem inquisitionis perfectionem.⌊ut sanitas conseruet et ægritudo remoueatur, oportet etiam habere partes secundum istarum duarum dispositionum & suorũ instrumentorũ cãs.

Inquirit subiecta ad practicã pertinentia. Et primo pręmittit hanc habere partes. Secundo illud declarat ibi. ⌊Et huius quidem.⌉ Dicit primo perfectionem huius inquisitionis oportere habere partes secundũ causas harũ duarũ dispositionum & suorum instrumentorum. Considerãdũ primo q per inquisitionem intelligit partem theoricã cuius est causas & accidentia sanitatis & ægritudinis inquirere. per perfectionem vero huius inquisitionis intelligit partem practicam medicinæ quæ est finis theoricę, ideo merito dr̃ finis eius vel perfectio. Sciendum secundo per partes hic intelligendas esse partiales notitias ex quibus resultat & integratur totalis practica. Sensus ergo litteræ est q pars practica medicinæ habet partiales notitias integrantes ipsam, quę sumuntur ex causis dispositionum & causis instrorum. Differunt enim illę partiales notitię secundum diuersitatem instrorum quibus oportet medicum vti. & dispositionum circa quas oportet medicum operari. v̾.g. ad hoc vt aliqs sciat recte curare febres putridas oportet habere plures partiales notitias. vna est instrorum approximandorum quæ sunt potio & dięta. Et quia alia alr sano & aliter ægro & alr corpori neutro sunt approximanda, oportet ipsum aliã partialem habere notitiam. s. sanitatis ægritudinis & neutralitatis. Varietas igitur instrumentorum & dispositionũ nostri corporis est causa q hęc doctrina practica partes habet. Hic est primus modus exponendi qui est secundũ Marsilium. Aliter exponitur a Gentili pręmittendo cãm sumi tripliciter. Primo vt supra pro eo a quo dependet aliqd secundum naturam. & sic diuiditur in quatuor genera. Secundo pro efficiente, vt secunda primi. ca. 1. Dicemus q cã in libris medicinarum &c. Tertio pro debito modo administrãdi causas conseruatiuas et causas curatiuas &c. Et hoc tertio modo sumitur hic. Est ergo sensus lr̃æ q pars practica habet partes.i. diuiditur in partiales notitias quę diuidũt secundũ cãs instrorũ.i. modos debitos approximãdi ea dispositionibus.

Causa triplr.

spositionibus. Variatur enim primo modus approximandi ex natura instrũ: quia diuidit in diætam & potionẽ &c. Variatur etiam secundum ꝙ refertur ad dispõnem sanam ægram vel neutram. Ex quibus facile solui possunt dubia quædã & plura intelligenti nota. Sequitur etiam eandem rem vario modo consideratã simul pertinere ad partem practicam & ad partem theoricam, vt cõsideratio absoluta cibi vt restauratiuus est, & lactucæ, prout est infrigidatiua est theorica. Ipsorum tamen consideratio vt sic vel taliter approximari debent ad ægritudinem remouendam est consideratio practica. Similiter consideratio causę ægritudinis vt causat & ab ea depẽdet morbus absolute est theorica. eius tamen consideratio vt taliter vel taliter digerẽda

Practicę instrm duplr. vel euanda est practica. Sciendum tertio instrã practicę esse duplicia. Quędam quibus immediate perficitur ars, & illa sunt rõ & experimentum, vt primo apho. cõmento. primo. & de his non est sermo. Quædã vero quibus opus artis perficitur, quibus. s. ars finem attingit. & ista sunt tria. s. diæta, potio, & chirurgia, de quibus est sermo in proposito.

Et hmõi quidẽ cã ẽ regimẽ cũ comestiõe et potu, et electio aeris, & mẽsura motus & quietis, et medicatio cũ medicina. et medicatio manualis.

Declarat Et primo qũo habet partes secundum instrã. Secundo qũo secundum dispõnes. secunda ibi ⌊Hoc autem totum.⌉ Dicit primo ꝙ causa huius diuisionis notitiarũ, quia. s. pluralitatis notitiarum partialium est regimen cum comestione & potu, & electio aeris, & mensura motus & quietis: & medicatio cum medicina, & medicatio manualis. sicut enim hæc sunt distincta ita & modi approximandi & per consequens notitiæ illorum sunt distinctæ. Sciendum ꝙ hæc omnia sub tribus generibus comprehẽduntur. s. Diæta quæ consistit in debita sex rerum nõ naturaliũ administratione quã explicat cũ dicit. regimen cũ comestione & potu. Potione quã explicat cum dicit. medicatio cum medicina. Et chirurgia quæ est operatio manualis.

Hoc autem totum apud medicos est secundũ tres spẽs sanorum et ægrorum, et medioꝝ, quos mõ nominabimus. Et dicemus quomodo inter duas diuisiones inter quas proculdubio non est mediũ, media uocentur.

Declarat hic ex parte dispõnum. Hęc enim est diuisio in tres species dispositionum, sanorum, ægrorum, & neutroꝝ; quas modo non dicimus, quia in secunda Fen nominabimus, et dicemus qũo vocentur media inter duas dispõnes. s. inter sanitatem & ægritudinem, inter quas ꝓculdubio nõ est medium. Sciendum hic primo non esse mente. A. omnibus corporibus indifferenter conuenire istos tres modos approximandi causarum. Raro enim vel nunq̃ corpori sano competit operatio manualis, nisi fortasse (vt quidã dicunt) infanti nouiter ad lucem exeunti incisio vmbilici. Raro etiã vel nunq̃ competit vsus pharmacorum. nam secunda particula aphorismorum. aphorismo. 7. Sana habentes corpora pharmacijs vei difficile est. Intellectus igitur Aui. ẽ istos tres modos approximandi causarum istis tribus spẽbus dispositionum conuenire, quia quibusdam oẽs vt patientibus apata. quibusdam plures aut vnus eorum, vt neutris & sanis. Intelligendum secundo inter has dispõnes secũdum philosophos proculdubio non esse medium. Summunt. n. ægritudinem cõmuniter vt supra visum est. Secundũ aũt medicos ad bene operandum circa corpus humanũ est hoc medium conueniens ponere, eo ꝙ medicus percipit circa humana corpora esse necessaria plura q̃ duo gña actuũ operatiuorum, quia circa perfectum sanum actus cõseruatiuus necessarius est circa sensibiliter læsum curatiuus, circa medium inter hæc. s. insensibiliter læsum erit medius actus necessarius, puta præseruatiuus vel resumptiuus.

Et postq̃ has diuisimus cãs tunc iã collectum est nobis ꝙ medicina tractat de ẽntis, & cõplexionibus, & humoribus, & membris simplicibus et compositis, & spiritibus & uirtutibus eorum naturalibus & animalibus & uitalibus: & opõnibus, & dispõnibus corporis. s. sanitate & ægritudine, & medio, & causis earum. s. comestione & potu, & aeribus, & aquis & regionibus & motibus, & quietibus corporeis, & animalibus et ætatibus, & generibus, & extrinsecus accidentibus quæ corpori eueniunt ex rebus extraneis.

Summatim colligit omnia subiecta. Et primo pertinentia ad theoricam: Secundo ad practicam. secunda ibi. ⌊Et regimine.⌉ Tota hæc prima pars patet.

Et regimine cum comestionibus & potibus, & medicinis & manuum operationibus ad sanitatem conseruandam: & unãquanq̃ ægritudinem medicandam.

Hæc secunda pars similiter patet in qua Auicẽ. enumerat subiecta pertinentia ad practicam.

Harum uero rerum quædam sunt de quibus medico nihil aliud est agendum nisi ut quid sint tantum essentiali formatione informet, & utrũ sint uel non sint doctori sapientiæ physicalis credat. Et earum sunt de quibus in sua arte ratiocinari debet.

Ostendit qualiter medicus de his considerare debet, ponendo primo quandam diuisionem. Secundo declarat. secunda ibi. ⌊Quæ vero.⌉ Dicit primo ꝙ harum rerum quædam sunt quarum ad medicum nihil pertinet agere, nisi vt quid sit tantummodo essentiali informatione se informet, & credat doctori sapientiæ physicalis, vtrum sint vel non sint. & quædã sunt de quibus debet ratiocinari in arte sua. Notandum informare se informatione essentiali. i. doctrina diffinitiua, quæ informatio essentialis dicitur, quia explicat essentiam diffiniti. Ratiocinari autem. i. inquirere, probare demonstrare.

Quæ ergo earum sunt sicut principia, utrum sint uel non sint credere debet.

Ostendit primo de quibus essentiali informatione debet se medicus informare. Secũdo de quibus ratiocinari debet. Tertio remouet dubium. secunda ibi. ⌊Ea autem.⌉ tertia ibi. ⌊Galenus nanq.⌉ Item primo præmittit illa in generali. Secundo probat. Tertio enumerat. secunda ibi. ⌊Scientiarum.⌉ tertia ibi. ⌊Eius vero.⌉ Dicit primo ꝙ subiecta medicinæ quæ sunt sicut principia medicus debet credere & non debet illa velle probare. Et dixit notanter sicut principia, quia illa non sunt absolute principia, sed in genere, scilicet in hac determinata scientia, ideo sicut vel tanquam principia dicuntur.

Scientiarum nanq̃ particularium principia credita recipiunt, & in alijs scientijs quæ secundum ordinem sunt ante eas ratiocinantur. Et ita fit donec scientiarum omnium principia ad philosophiam primam quæ metaphysica nuncupatur eleuentur.

Probat hoc tripl'r. secunda ibi ⌊Cũq; aliquis.⌉ tertia ibi ⌊Et errabit.⌉ Primo sic arguit. prĩcipia pticulariũ sciarũ debẽt recipi tanq̃ credita, & ab altioribus sciẽtijs declarata,

donec ad metaphysicã perueniãt.ergo medicina non debet sua subiecta ꝓbare.añs colſr primo &.1.posteriorum. Aristo.

Cunq; aliquis medicorum loqui inceperit & affirmare elementa & complexionem & quæ ista sequunť,ex eis quæ scientiæ naturalis subiecta existunt egressus fuerit errabit,ideo quòd in scientia medicinæ mittit quod eius non est.

Arguit.2.sic.Medicus petẽs vel tẽtãs ꝓbare sua principia errat,q̃a mittit in ſcĩa medicię quod eius nõ est igiť &c.

Et errabit quia se aliquid declarasse existimabit,cum nihil declarauerit.

Arguitur tertio sic.Medicus tentans probationem suorum principiorum credit se aliquid declarasse cum nihil declarauerit.igitur etc.antecedens patet quia procedit ex ignotis,medico.n.inquantum medicus &c.sunt ignota assumpta in probationibus suorum principiorum.

Eius uero de q̃ medicus formare debet quid sit,& utrũ sit uel nõ sit,cuius esse nõ ẽ manifestũ credere,hæc est sũma.Elẽta an sint & quot sint, et q̃õ sint,& quæ sint.Et cõplexiones quæ sint, & quot sint,& an sint. Et hũores an sint & quot sint,& q̃õ sint.Et uirtutes utrum sint, & quot sint.Et spiritus utrum sint,& quot sint, & ubi.

Ostendit quæ supponere debet.Secundo quæ inuestigare debet.secunda ibi⌊Ea autem.⌉ Dicit primo.Hæc est summa dictorum de quibus medicus informari debet q̃d sint per diffõnem,& quæ narrare debet sine probatione,& debet credere,vtrum sint vel non sint,quoꝝ esse nõ est manifestum in medicina per demonstrationem vel rõnẽ manifestam.s.elementa an sint,& quot sint,& quæ sint illa,& q̃õ sint in mixto &c.Et cõpſones quæ sint,& an sint qualitates secundæ resultantes ex principijs &c.Et humores etc.

Et quæcũq; mutatio habet dispõnẽ,et eius mora habet cãm,& cãæ quot sint.Mẽbra aũt & eorũ iuuamẽta sẽsu et anatomia discernere debet.

Hæc particula multiplicem habet expositionem. Prima est Dyni q̧ omnis mutatio habet dispositionem.i. oĩs mutatio vel motus est ad aliquam dispositionem acquirendam.Et quælibet mora.i.perduratio vel permanentia formæ in subiecto habet causam.s.conseruantem. Aliť Gẽtilis.Omnis motus habet mobile in potentia ad vlteriorem formam vel dispositionem.Et eius mora.i.cessatio vel q̃es a motu habet causam. Alia expositio.Omnis motus habet dispositionem.s.effectiue causantem mutationem illã. quia quicquid mouet,ab alio mouet,et oĩs mora.i.quies habet cãm.i.quietantem.Has autem ꝓpositiones debet credere medicus tanq̃ veras,quas probare pertinet ad physicum.Et quia frequenter vtitur medicus ꝓpõnibus de motu & quiete,ideo hic interseruit Auic. Aliter Mundinus. credere debet medicus q̧ quæcunq; mutatio habet dispositionem.i.cãm per quam mutatur res,quia habet dispositionem ad motum,actus.n.actiuorum non sunt nisi in patiente bene disposito.2.de anima textu cõmenti.Et eius mora habet cãm.i.quando moratur res & non mutatur est cã.s. contraria motui vel dispositioni ad motum.quia.s.indisposita est.& hoc credere & non inuestigare debet medicus.

Dynus. Genti. Aristo.

Ea ãt de quibus formãdo rõcinari debet sunt ægritudines,et eaꝝ cãæ p̃ticulares:et earũ signa & qualř ęgritudo remoueať,et sanitas cõserueť.

Enumerat ea de quibus debet ratiocinari.Et sunt ęgritudines & earum causæ particulares,quia vniuersales causas magis considerare debet physicus.

Et cuiuscunq; earum esse occultũ fuerit ad illud declarandum demõstrationẽ afferre debet, ipsum diuidendo,numerando,& complendo.

Hæc littera multipliciter exponitur. Primo sic diuidẽdo species ægritudinis.ſ. numerando.s. signa complendo.i. causas earum explicando.hæc expositio est Thadæi. Secunda diuidendo.s.genus ægritudinum aut dispositionum per differentias,numerando.s.illas,& complendo.s.species per differentias iuncta generibus,differentia enim adueniẽs generi constituit speciem ex Porphyrio libro vniuersalium ca.de differentia.Et hæc expositio est Bartholomei de varignana. Tertia,diuidendo.i.notitia,quia procedendo,numerando.i.notitia propter quid,complendo.i.diff.nitiua.

Thadę. Porph. Bartho.

Aliter consueui exponere.Dum alicuius ægritudinis vel causæ ipsius esse occultum fuerit medico ad illud notificandum & distinctæ cognoscendum procedere debemus diuidendo,numerando,& complendo.i.primo diuisionem ex causis illis ægritudinis formando,numerando.i. sigillatim per quamlibet illarum discurrendo, deinde complendo.s. causam ægritudinis huius ex tali discursu concludendo.

Exempli gratia.a.est ægritudo potẽs peruenire a causis.b. c.vel.d.Iam diuisi causas.a.ægritudinis. Deinde numero. idest per istas causas sigillatim discurro hoc modo.a.ægritudo non peruenit a causa.b.nec.c.ecce numeraui.Deinde cõpleo.i.concludo.ergo prouenit a causa.d. Vt si sor. febriat febre continua putrida,& ignoro a qua causa proueniat hęc febris,inquirere debeo eius causam.Primo diuidendo, q̃a si hæc febris est continua putrida prouenit necessario a materia sanguinea:phlegmatica,cholerica, vel melancholica. iam diuisi.Deinde numero:quia quatuor sunt ille causæ, & per singulas earum discurrendo procedo taliter.Non prouenit a sanguinea,quia febris de tertio in tertium plus affligit, vrina est subtilis citrina,lingua arida,habitudo macra,regimẽ cholericum,nec phlegmatica,nec melancholica . p̃ idẽ iam numeraui.Tandem compleo.i.concludo.ergo prouenit a materia cholerica.ergo putrescente intra venas vel extra venas.Deinde numero sed non extra, quia non aduenit typus & continuo affligitur ægrotans , & taliter inuestigo materiam huiusmodi intra venas putrescere ,& sic diuisi, numeraui & compleui.

Galenus nanq; cum demonstratiuã argumẽtationem super diuisionem primã facere aggressus est,non debet aggredi inquantum est medicus,sed inquantum est philosophus.

Remouet dubium.Secundo declarat per simile.secunda ibi⌊In scientia naturali.⌉ Dicit primo. Contra dicta argueret aliquis,quia Gal.contra primam diuisionem . idest primum membrum diuisionis positæ enumerando subiecta quæ non debet medicus probare:scilicet elementa , fecit argumentatiuam demonstrationem.In libro enim elementorum probauit quatuor esse elementa quod contra dicta videtur.Respondet Auicẽ.q̧ hoc non fecit inquantum medicus,sed inquantum philosophus.

In scientia.n.naturali debet loqui sicut alfachi,qui cum affirmare aggressus fuerit,quod cõmunitatem sequi debet,non debet loqui de hoc inquantum est alfachi,sed inquantũ ipse est mutachelin.Medicus.n.inquantũ est medicus, et alfachi inquantũ alfachi,non põt de hoc rõcinari. Quod si non,perueniemus ad circuitionem.

Declarat q̧ medicus in ſcĩa naturali debet esse sicut alfachi,i.legis ꝓmulgator ad quẽ non pertinet leges & statuta probare, Alfachi quid.

probare, sed solũ dicere q̃ oportet sequi cõitatẽ.i.cõem aliquam legẽ vel culturã. Inquantũ igitur alfachi nõ debet rõcinari de hoc.s.ꝓbare vel rõnes legis inducere, immo debet dicere. sic credere oportet. & ille est sicut ꝓpheta q̃ hoc a deo habet. Si autẽ facit oppositũ.i. si hoc ꝓbet facit hic inquantũ est mutachelin.i.philosophus vel doctor ꝓbãs vel declarans rõnẽ legis siue necessitatẽ eius. Mundinus autem dicit q̃ alfachi est sicut vicarius epĩ ad quẽ nõ pertinet ꝓbare leges ab ipso epõ datas, sed dicit sic fieri oportet. & talis est medicus inquantum medicus in his quæ ad sciam naturalẽ ptinẽt, sed mutachelin ẽ legis cõditor qui scire debet & cognoscere cãs propter quas leges tales cõditæ sunt, & est sicut princeps vel epĩs. Et iõ subdit q̃ medicus inquãtum medicus est, et alfachi inquãtũ alfachi nõ debet rõcinari vel inquirere de hoc quod dictum est. Q. si nõ perueniẽ ad circuitionẽ, quia ea quæ ꝓbare debet ꝓbabit ex notioribus sibi, & illa sunt inferiora medicinalia quæ etiã per naturalia illa & nõ per alia probare põt. Hoc ergo mõ perueniẽ ad circuitionẽ &c. Puto q̃ Gentilis colligit primam expositionem ex dictis Auicẽ. in fine suæ metaphisicæ. Sed expositio mundini videtur melior.

Muta-
chelin.

Doctrina secunda cuius est unum capitulum quod est de elementis.

Elementa sunt corpora & sunt partes primæ corporis humani & aliorum quæ in corpora diuersarum formarum diuidi minime possunt, ex quorum cõmixtione species diuersæ generatorum fiunt.

Enumeratis subiectis pertinẽtibus ad sciam medicinæ exequitur de his tractando. Et in hac secunda doctrina determinat de rebus naturalibus. Primo tractãdo de elẽtis. Secundo de cõplexionibus. Tertio de humoribus. Quarto de membris. Quinto simul de spiritibus virtutibus & operationibus, secunda ibi [Complexio.] tertia ibi [Humor.] quarta ibi [Membra sunt corpora] quinta ibi [Virtutum et operationum. Prima in duas. Primo describit elemẽta. Secundo diuidit in suas spẽs. secunda ibi. [Medicus autẽ.]

Dicit primo. Elementa sunt corpora, & sunt partes primæ humani corporis & etiam aliorum quæ in partes diuersarum formarum minime diuidi pñt, ex quorum cõmixtione fiunt diuersæ species gñatorum. Sciendum penes auctores reperiri istos tres terminos.s. principium, cã: & elm̃tum. q aliquando accipiuntur tanq̃ synonymi & conuertibiles.s. cã pro principio & elẽto, & ecõtra. quñq; vero ꝓprie, & sic cõtra se inuicẽ distinguuntur. vt sumit.5. metaphysicæ. Et sic dicitur principium de oĩ cã intrinseca vel extrinseca, ꝓpinqua vel remota. Cã vero solum dr̃ de ꝓpinqua vel extrinseca vel intrinseca. Elm̃tum vero solum dicitur de intrinsecis causis. de materia.s. & forma, & quñq; magis ꝓprie sumptum de sola materia. Vñ elementum quasi ilementum, ab ile quod ẽ materia. Isydorus in libro etymologiarum. Ex quo patet q̃ ꝓprie loquendo principium est cõmunius cã, et cã elemento. Secundo nota consequenter elementum distinctum contra causam & cõtra principium sumi tripl'r. Primo ꝓprie, & sic.5. metaphysicæ describit. Elementum est ex quo componitur res primo in existente indiuisibili specie in aliam speciem, & colligitur eadem descriptio a Commentatore.3. cœli. Et hæc decenter intellecta solum competit primæ materiæ. Nam per ly ex quo. cum hæc dictio ex. denotet circunstantiam causæ materialis, designatur elementum esse materiam eius cuius est elementum. Et per ly primo differt a compositis ex materia & forma. ex illis.n. non componitur primo res. Sed per ly in existente, differt a priuatione & forma eius, ex quo fit aliquid quod non manet. Per hoc autem quod dicitur indiuisibili specie differt a forma compositi, quæ nõ est eiusdem rõnis in omnibus cõpositis, immo specie diuisibilis in aliam speciem. Videt autem Commentator sentire hanc descriptionem nõ solum materiæ sed etiam quatuor elementis conuenire. Secundo sumitur elementum pro corpore composito ex materia & forma in sua naturali dispositione qualitates simplices alteratiuas & localiter motiuas sibi limitante, qualiter aerem aquam vocamus elementa, eo q̃ qualitates alteratiuas et localiter motiuas simplices sibi determinant. Dicuntur autẽ metaphorice elementa, quia sicut ex materia quæ proprie dicitur elementum fiunt oĩa corpora naturalia, ita ex elemẽtis fiunt omnia mixta. Tertio sumitur elementum multo communius pro quolibet ex quo tanq̃ ex materia transeunte vel permanente vel parte intrinseca fit vel fieri potest aliquid mediate vel immediate, qualiter ligna vel lapides dicimus elementa domus, & litteras dictionum esse dicimus elementa. Et sic elemẽtum diuiditur in propinquum remotum & medium. & membra vocamus elementum propinquum & materiam corporis, & adhuc secundas humiditates. elementa vero quatuor remotum elementum, cibum vero & humores dicuntur media elementa. In proposito tamen sumitur elementum secundo modo. Si tamen prima diffinitio elm̃ti cõpetere debeat elm̃to sumpto vt in ꝓposito pertinet, oportet illam sic suppleri & perfici. Elementũ est corpus naturale ex quo primo cõponitur res in existente.s. formaliter, quantum.s. ad põnem Aui. & Auerrois. uel virtualiter secundum oppositam opĩonem indiuisibili specie &c.i. non diuisibili, in corpora naturalia diuersarum specierum, & sumitur hic corpus naturale vt contra formã & materiam distinguit. Sciendum tertio hoc nomẽ corpus qñq; sumi cõiter pro quocunq; hñte trinã dimensionẽ, & sic tã materia q̃ forma quælibet educta de potentia materiæ sunt corpora. Secundo pro cõposito naturali hñte tres dimensiones & sic sumit in ꝓposito, & sic nec materia nec forma dicitur corpus. & per hoc differt elementum a materia & forma. Sciendũ quarto de intentione Auicẽ. fuisse elementa in mixto remanere formal'r, & ideo partes mixti vocant. Dicunt autẽ primæ non simpl'r, quia sunt in alias resolubiles, quia.s. in materiã & formã. sed primæ in gñe partium cõpositarum, quæ non sunt reperibiles partes ex materia & forma cõpositæ illis priores. Deinde subdit, humani corporis & aliorum.s. mixtorum. Et hic per partes alterius intelligi potest omne concurrens ad alterius integritatem mediate vel immediate. Deinde subdit quæ in corpora diuersarum rõnum, ad dr̃iam mixtorum quæ sunt diuisibilia in elm̃ta. Deinde explicat finis cũ dr̃. Ex quorum cõmixtione &c. Ex quibus clare patet descriptio. Nam per ly corpora. tanq̃ genus, & differt a materia & forma. Per ly partes primæ differt ab humoribus & membris. Per ly corporis humani & aliorum declarat respectu quorum sunt partes primæ. Per ly quæ in partes. differt elm̃tũ a mixto. Per ly quorum commixtione. explicat finia & dr̃t elm̃tum a corporibus cœlestibus, ex quorum commixtione nulla alia generantur. Et consonat hæc descriptio diffinitioni positæ.6. suæ metaphysicæ, dum dixit q̃ elementum corporeum est illud ex quo & alio ab eo componitur res & est in ea per essentiam, & non diuiditur per formam. Haly. vero primo theoricæ dixit. Elementum est illud q̃ simplicius est omnibus compositi corporis partibus & quantitatiue minus. hoc consonat Gal. primo elementorum ad principium dũ dixit elementum est minima pars eius cuius dicitur elemẽtum. Isaac vero libro elementorum dixit. Elementum esse rem ex qua generatione prima generatur aliud, & existit in generato ex ea potestate & non actu. Inter omnes has descriptiones perfectior est hæc quam posuit Auicẽ. teste Cõciliatore differentia.11.

Princi-
piũ qdi
& cã &
elm̃tum

Isydo.

Aristo.
Elm̃tum
triplex.

Corpus
dupl'r.

Idem.

Haly.

Gal.

Isaac.

Concil.

Medicus autem physico credere debet quòd sũt quatuor & non plura, quorum duo sunt leuia, et duo grauia. Et leuia sunt ignis & aer, grauia terra & aqua.

Enumerat elnta. Secūdo de quolibet illorum sigillatim determinat. secunda ibi⌊Terra.⌉ Dicit primo medicū debere credere physico quòd sunt quatuor & non plā, quorum duo sunt grauia & duo leuia: grauia sunt terra & aqua: leuia vero aer et ignis.

Elntorum nūerus duplr.

Sciendum primo φ elementa esse quatuor a physico dupliciter inuestigatur. Primo ex parte qualitatum alteratiuarum. præcise. n. sunt quatuor cōbinationes poſes qualitatum primarum, quæ sunt principia trāsmutationū naturaliū ideo præcise sunt quatuor elementa. Assumptū patet discurrendo, sex. n. sunt imaginabiles cōbinationes qualitatum primarum, quarum duę sunt imposes: calīm. n. & frigidum. rursus autē humidum & siccū idē esse est impose. 2. de gñone, & hæc inuestigatio pertinet ad secundum librum de gñone.

Aristo.

Secūdo inuestigaī numerus quaternarius elntorum ex parte qualitatum motiuant, precise. n. sunt quatuor simplices qualitates localiter motiue secundū spēm distinctę. ergo pręcise sunt quatuor corpora simplicia illis qualitatibus localiter mobilia. s. elta. Assumptū patet, quia pręcise sunt quatuor loca naturalia secundum speciem distincta ad quę pnt qualitates localr motiuę hęc corpora inclinare. s. sursum simplr, deorsum simplr. sursum l respectu: deorsum in respectu. & hęc inuestigatio pertinet ad quartum de coelo & mundo, vbi ex parte locorum & qualitatū localr motiuarum, probaī numerus quaternarius elementorum qualitercunq. igiī ad medicū non pertinet talis inuestigatio, sed physico credere debet.

Grauitas & leuitas duplicit.

Nota tamen φ per grauitatem in respectu & leuitatē in respectu nō arbitror intelligēdam grauitatē aut leuitatē remissam. puto. n. in quolibet simplici elnto qualitatē motiuam simplicē esse summā. quę ideo denoīaī grauitas aut leuitas in respectu, quia ad locum in respectu sursum vel deorsum naturaliter inclinat. et ecōtra dr̄ grauitas & leuitas simplr. Si. n. in infinitū intenderet aeris leuitas nō ad locum altiorē inclinaret q̃ nunc inclinet, sed ad eundē pręcise. Silr si in infinitum cresceret grauitas aquę ad eundē locum secundum spēm inclinaret, licet fortius inclinaret. Nō ergo ad locum remisse deorsum inclinat grauitas aquę quia remissa sit, sed quia talis grauitas secundū spēm. Silr ad locū remisse sursum nō inclinat leuitas aeris. quia sit graduair remissa, sed qa talis secundū spēm. Ex quo vlterius patet aliquod corpus alio intēsiue leuius ad locū inferiorē moueri vt aer sūmus igne remisso vel exhalatione sūme ignita. Et plā alia ex his cōcludi possunt.

Terra ē corpus simplex, cuius locus naturalis in medio totius existit in q̃ naturalr manet quieta, & ad ipsum cū ab eo separata fuit naturalr mouetr & hæc quidē eius naturalis grauitas existit.

Sigillatim diffinit quodlibet elntum. Secundo cōparat ea. secunda ibi⌊Grauia sunt.⌉ Primo diffinit terrā. Secūdo aquam &c. Partes patebunt. Primo igiī notificat ipsam ex parte q̄litatis localr motiuę & motus et quietis eius naturalis. Secundo ex parte qualitatū alteratiuarum eidē naturalit cōpetentium. Tertio ex fine & iuuamento eius ad gñonem mixtorum. secūda ibi⌊Cuius natura.⌉ tertia ibi⌊Eius vero.⌉ Dicit primo φ terra est corpus simplex cuius locus naturalis est in medio totius uniuersi in quo ipsa naturalr manet quieta, & moueī ad ipm cū fuerit ab ipso remota.

Simplx triplr.

Sciendum φ triplr dr̄ aliquid simplex. Primo per cuiuscunq. cōpōnis priuationem, sicut deum intelligentias & puncta simplicia vocamus. Secundo quia non diuisibile in partes diuersarū rōnū: qualr materiā & formā extensam adhuc inextēsam simplices vocamus. tertio dr̄ aliquid simplex, qa non diuisibile in corpora naturalia diuersarū rōnū distiguēdo corpus naturale cōtra naturā. & sic vocamus dicta elta simplicia. mixta vero ex his nō, & pręcipue iuxta pōnē tenentē φ elnta remaneant formalr in mixtis. Ponentes. n. elnta nō formalr manere in mixto penes aliud accipiūt simplicitatem elementi. s. penes simplicitatē qualitatum alteratiuarum, & localit motiuarum, quas in sua dispositione naturaliter determinant.

Centrū terrę duplex.

Sciendum secundo centrum terrę imaginabile esse duplex. s. magnitudinis & grauitatis. Primum est punctus ad quem partes terræ æqualis magnitudinis copulantur totale terram integrantes. Secundum est pūctus ad quē copulāī partes ęq̄lis grauitatis totalē etiā terram integrantes. Et quia terra non est vniformis in partibus suis: sed difformis. ideo non est necessarium idem esse centrum magnitudīs & grauitatis Situatur igitur in medio naturaliter. dum centrum grauitatis eiusdē est centrū mundi, licet centrum magnitudinis eius non sit centrum mūdi.

Sciendum tertio φ physici medium totius. i. mundi vocāt locum naturalem terræ, quia tunc est solum terra naturalit locata qn̄ medium grauitatis eius est in medio mundi, quāuis proprie medium mundi non sit locus terræ eo φ terrā non continet. proprium autē loci est continere locatum. Dr̄ ergo improprie terræ locus, eo φ tō locādi secundum quosdam est, vel quia formale est in locatione naturali terrę. terram. n. esse naturaliter locatam, est ipsam in medio mundi esse situatam, sic φ centrum grauitatis eius sit medium mūdi Vel dicitur locus. i. situs naturalis eius.

Locus duplx.

Hanc sententiam senserunt aliqui dicentes locum esse duplicem. i. ambiētem & terminantem. & cōsequenter φ centrum mundi ē locus naturalis terminans & non ambiens spheram terræ. Et ex hoc tāquam ex fundamento solui potest cōmune dubiū hic proponi solitum. Vtrum medium mundi sit locus naturalis terræ. Videtur. n. φ non, quia centrum mundi vel est pars terræ uel est punctum indiuisibile in medio mundi. Si primum sequitur φ pars est locus naturalis totius quod nō est bene intelligibile. Si secundum sequitur φ indiuisibile ē locus diuisibilis. Item quia per idem terra est locus aquę & aqua aeris & aer ignis, quod est contra philosophū. 4. phy. & Auic. hic in litera.

Aristo.

Q. autem medium mundi sit locus naturalis eius, patet quia ad illud terra naturaliter mouetur & cum ad illud fuerit quiescit naturaliter. Soluiī ex dictis dubium concedendo centrum mundi esse locum terminātem & non ambientem. vt dictum est. Ex quo patet cōcordia inter Albertum vel Alchiodum de loco naturali terræ ponentem ipsum esse in medio mundi. Et Arist. 4. physic. ponentem ipsum esse vltimam aquæ superficiem. Loquiī enim Albertus seu Alchindus de loco terminante Arist. vero de loco ambiente.

Contradictio tolliī ab Arist. & Alber.

Ad argumentum igitur dicendum φ centrum mundi siue sit punctus indiuisibilis siue pars terræ situatæ in medio mundi, potest tamen esse locus naturalis terræ terminans. Dubium autem non paruum est cur terra magis naturalit inclinetur ad centrum q̃ ad alium situm vniuersi.

Terra cur magis ad cētrū q̃ alio iclinetur.

Pro quo communiter dicitur φ mouetur ad centrum. quia ibi est formale. idest perfectio terræ. ad illum enim situm tendit vt per qualitatem sibi proportionatissimam a coelo hic influxam conseruetur. Et iuxta hoc cōsequenter tenendum φ ista qualitas influxa ex ordine naturæ non est terre conuenienter conseruatiua nisi in distantia tanta ab orbe. Et consequenter φ qualitas formaliter perficiens & immediate conseruans terram est in ea subiectiue ad ipsam delata per medium, nec debite conseruar, nisi cum illa situs circunstantia. Contra, quia intensior recipitur hæc influentia & potentior ad conseruandum in aere & aqua quàm iuxta centrum. ergo melius conseruatur terra in aere, vel aqua quàm in centro.

Gentilis.

Pro isto concessit Gentil. aliquid velocius & melius operari in remotum quàm in propinquum, & quòd non repugnat passum distantius fortius transmutari ab aliquo certo agente quàm propinquius. hæc enim coelestis influentia naturaliter terræ conseruatiua quanto est centro propinquior perfectior est ad terram conseruandam & ad ipsum perficiendam. & econtra quanto remotior a centro, & coelo influenti propinquior tanto est remissior & debilior. Et ex isto conatur inuestigare causam velocitatis motus naturalis grauis in fine. Sicut enim magis appropinquat loco naturali, ita magis perficitur per iam dictum influxum, vnde forma eius & sua grauitas

uitas redditur potentior ad mouendum. Ego vero dixi alias probabil'r, φ licet cœlestis influentia terræ & elementorum naturaliter conseruatiua intensior sit in aere q̃ iuxta centrum, quia tñ non sub eodẽ gradu, sed sub diuersis gradibus est distinctorum elementorum natural'r cõseruatiua, non sequitur in aere melius per hanc influentiam conseruari terram q̃ circa medium mundi, puta circa cẽtrũ. stat.n. ibi reperiri gradum huius qualitatis influxæ conseruationi terræ maxime proportionatum præcipue cum hac situs circunstantia. Hæc tñ inuestigatio magis pertinet ad physicũ.

Cuius quidẽ natura frigida est et sicca. Ipsa.n. talis existit φ si dimissa fuerit neq; altera res extrinseca eam conuerterit apparebit ex ea frigiditas sensibilis & siccitas.

Notificat terrã ex qualitatibus alteratiuis, quia est frigida et sicca & talis naturalis existit, quia si naturæ suæ dimittatur & nullo extrinseco actualiter alteret̃ ꝓuenit ex ea, si organo tactus occurrat frigiditas & siccitas sensibilis.

Eius uero esse in generatis iuuamentum præstat ad retentionem faciendam, & fixionem, & ad conseruandas figuras & formas.

Notificat terram ex fine dicens φ existẽtia eius in mixtis iuuat ad faciendum retentionem & fixionem, & conseruandas figuras & formas. Sciendum hic φ humidum ex natura rei bñ terminabile est termino alieno non ꝓprio, ut .4. metheororum. vnde fluxibilia sunt humida corpora non figuris proprijs sed continentium terminabilia, siccum vero econtra. ergo siccum cum humido cõmixtum prohibendo fluxibilitatem iuuat ad fixionem & retentionem. & per consequens ad conseruandas figuras & formas. Quidam tamẽ hic per formas intellexerunt naturales & per figuras artificiales formationes. Alij per formas intellexerunt solas formas inanimatorum, per figuras vero animatorum. Alij per formas substantiales formas tam inanimatorum q̃ animatorum. per figuras intellexerunt figuras proprie dictas, hæc omnia probabilia sunt. Ex quibus potest colligi hæc cõpleta descriptio. Terra est corpus simplex, naturaliter frigidum & siccum, in medio mundi naturaliter quiescens, et ad ipsum si non fuerit in eo situatum naturaliter mobile, cuius existentia in mixtis iuuat ad fixionem & retentionem, et ad conseruandas mixtorum formas & figuras.

Aristo.

Forma et figura variæ.

Aqua aũt est corpus simplex, cuius naturalis locus est, ut sit circundãs terrã, & circundata ab aere, cum in suis sitibus naturalibus permãserit. & hæc quidẽ est eius grauitas comparatiua.

Notificat aquam ex parte sui situs naturalis & qualitatis localiter motiuæ. Secundo ex parte qualitatum alteratiuarum. Tertio ex parte finis. secũda ibi. ⌊ Quæ frigida ⌉ tertia ibi ⌊ Cuius esse. ⌉ Dicit prĩo φ aqua est corpus simplex, cuius locus naturalis est vt sit circundans terram & circundata ab aere cum in situbus suis naturalibus permanserit & hæc est eius grauitas comparatiua. Sciendum primo aquam esse corpus simplex simplicitate opposita compositioni ex pluribus formis substantialibus vt supra. Vel est simplex, quia i sua naturali dispositione sibi limitat qualitatem localiter motiuam & alteratiuam simplicem suo cõtrario non commixtam. Et hoc secundum tenentes elemẽta non manere formaliter in mixto. Licet autem aquæ ad terram sit formalis contrarietas secundum qualitates manifestas, inter eas tamen est virtualis conuenientia per influẽtias a superioribus receptas illorum elementorum naturaliter conseruatiuas, vt supra tactum est. Secundo sciendum φ hic non sumitur locus proprie.s.pro vltima superficie corporis ambientis locatum, vt quarto physico. describitur, sed sumitur pro situ, vt sit sensus, cuius locus.i.situs naturalis. tunc.n. est aqua naturaliter locata quando eius superficies concaua continet terram, & continetur eius conuexum ab aere. Ex quo contra quosdam concluditur aggregatum ex concauo aeris & superficie conuexa terræ non esse locum proprium & adæquatum aquæ, capiendo locum proprium vt cõtra communem distinguitur, quia locus ꝓprius vt sic debet continere locatum, sed cõuexa superficies terræ non continet aquam totaliter nec particulariter, sed ab ea continetur, ergo non est locus totalis nec partialis eiusdem, & per consequens ille totalis non est locus naturaliter proprius aquæ. Item data positione sequitur locum alicuius proprium & adæquatum continue minorari & locatum maiorari & tamen illud locatum in eo continue tanq̃ in adæquato & proprio loco continebitur, quod non est bene intelligibile. consequentia probatur. Ponẽdo terram cõtinue versus centrum condensari & aquam versus centrũ augeri ipsam insequendo. Et patet conclusio, quia aggregatum ex istis duabus superficiebus continue minorabitur, et tamen locatum non continue augebitur, vt patet ex casu.

Aqua q̃uo simplex.

Locus duplex.

Item data positione sequitur idem respectu eiusdem esse locans & locatum, continens & contentum, vt conuexum terræ respectu concaui aquæ. Ex his sequitur secundo nõ cuilibet elemento correspondere locum proprium & adæquatum. immo vniuersaliter nulli corpori concauo correspondet locus proprius & adæquatus. Intelligendum. 3. φ locus aquæ est vt circundet terram & circundetur ab aere, vbi scilicet aqua & terra & alia elementa secundum exigentiam & ordinem suarum qualitatum localiter motiuarum situata fuerit. Tunc enim esset tota terra aquis circundata, de facto tamen non est ita cum elementa non sint secundum dictam exigentiam situatam. Immo magna pars terræ aquis discooperta ẽ, cuius cã a diuersis diuersimode asseritur. Primo a Campano ponente aquam non esse terræ nec mũdo cõcentricã. & φ si eẽt cõcẽtrica tota terra eẽt aquis cooperta sed ꝓpter ipsam esse cõcẽtricã magna pars eius ẽ cooperta, & reliqua aq̃s discooperta est. Alij aũt inuestigationem huius causæ in diuinam prouidentiam reduxerunt, ad vitam animalium, scilicet tuendam. Conciliator vero differentia. 13. causas quinque assignat. Prima est quòd stellæ quædam fixæ iuxta polum septentrionalem existentes virtute sua mare compescunt occeanum, & prohibent ne totam terram cooperiat. Et consequenter non repugnat in his inferioribus ex natura superiorum dispositionum aliquam causari violentiam, & perpetuo permanere ad perfectionem vniuersi. Perpetuo enim fit fluxus & refluxus maris qui non inest naturaliter aquæ, quia tũc omnis aqua flueret & reflueret sed prouenit ex naturali influxu. Secunda causa, quia terra est cauernosa, vt Aristo. 23. problematum. 5. problemate, vbi ponitur: propter quid serenitatem existente & tranquillitate in mari submergantur naues. Et ponit causam veram esse cauernositatem in qua aer includitur, quo excluso aperitur terra et submergit aqua quare nauis submergitur. Tertia causa est quia in septentrione terra eleuata est, propter quod mare septentrionis fluit versus alia maria secundo metheororum. Duæ aliæ ibidem tanguntur causæ a Conciliatore. Verum quia hæc subtilitas pertinet ad superiorem artificem, pro nunc hæc pauca sufficiant. Sciendum quarto quòd aquæ sicut & alijs corporibus naturalibus dupliciter inest motus naturalis.s. proprius & communis. vel secundum communem modum loquẽdi naturalitate propria & communi. Primus est sic conueniens aquæ per naturam eius propriam φ nõ alijs corporibus naturalibus sicut motus aquæ ad locũ dictum. Secundus autem non solum sibi sed indifferenter oĩbus alijs corporibus naturaliter inest sicut motus ad vacuũ prohibendum, qui ideo naturalitate communi dicitur naturalis, quia communiter & indifferenter a cuiuscunq; corporis naturalitate ẽ aptus ꝓuenire. Ad ꝓpositũ motus aquæ naturalis, primo mõ est ad locũ iã dictũ. secũdo mõ dictus

Cãpa.

Cã cur terra remansit discooperta multiplex.

Concil.

Aristo.

Aquæ motus duplex.

est ad alias dfiæ positionis. Per grauitatem autem cōparatam debemus intelligere grauitatē nō gradualiť remissam, sed ad locum vel sitū comparatiue deorsum inclinantem.

Quæ frigida est & humida. Eius natura talis existit, ꝙ si dimissa fuerit sicut est neq; ulla cā extrinseca ei contraria fuerit appebit ex ea frigiditas sensibilis & dispositio quæ est humiditas.

Notificat eam ex qualitatibus alteratiuis. Secundo ꝗdā declar. secunda ibi[Et ipsa quidē.] Prima pars patet.

Et ipsa quidem est eius generatio in creatiōe sua, quæ reddit eam aptā ad spargendū & extēdendum pro qualibet re, ꝗuis sit pauca, & recipit omnem figuram quæ est, sed non retinet.

Declarat quid operet aqua per humiditatem, quia ipsa. s. humiditas & eius generatio in creatione aquæ est, quę reddit ipsam aquā aptā vt spargat & extendat pro qualibet re quāuis sit pauca & recipit omnem figurā, que est, sed nō retinet. Sciēdum ꝙ notanter dixit sensibilis, ad denotandū frigiditatem aquæ esse actualem & nō virtualē tm̄. Cōprehenditur autem hoc sensu et experimento, quia calefacta ab extrinseco & naturæ suæ dimissa redit ad frigiditatem pristinam, medio etiam frigido nō exīte. Sic. n. & non aliter arguimus terram naturalr̄ in centro quiescere. Dixit autē notanť in creatione. Credidit. n. Aui. formas naturales ꝓduci ab extrinseco agente dicto colchodea. Et nota vt supra ꝙ ꝓpter humiditatē redditur aqua fluxibilis, idō nō bñ ꝓprio termino sed alieno terminabilis, ideo reddiť ad se spargendum & extendendū & faciľr recipit oēs figuras, sed nō retinet eas. Dixit autē ꝓ qualibet re, ꝗuis ipsa sit modica secundū alterū duorū sensuū. Primus est ꝓ qualibet re, ꝗuis ipsa aqua sit modica. Secundus est, ꝗuis ipsa res. s. spargens & extendens sit modica? Vterq; sensus bonus.

Colchodea qd.

Cuius esse in generatis iuuamentum præstat ad figurandas formas, quas in suis diuisionibus aliqui figurare uolunt, & ad figurandum & ad lineandum & temperandum. Humidum enim licet cito formas figurales amittat cito tamē eas recipit, sicut siccum licet eas duriter suscipiat, duriter tamen retinet eas. Cūq; humidum et siccum se adinuicem temperauerint adipiscetur siccum ab humido, ut cito suscipiat tensionem et facile figurari possit, & acquiret humidum a sicco, ut retineat firmiter quod in eo accidit ex rectificatione uel certificatione & æquatione, et pp humidū prohibeť siccū a sua superatione, & pp siccum prohibetur humidum a sua fluxibilitate.

Notificat eam ex fine dicens ꝙ esse aquæ in mixtis præstat iuuamentum ad figurādum formas, quas aliqui in suis diuisionibus volunt figurare: & ad figurandum, lineandū: & temperandum, quia licet humidum formas non retineat ipsas tamen faciliter suscipit sicut etiam econtra siccum suscipit duriter, ipsas tamen faciliter retinet. Ex quo patet ꝙ si humidum & siccum adinuicem bene temperentur, acquirit siccum ab humido, vt cito extensionem recipiat, & vt faciliter figuretur. Humidum vero a sicco vt firmiter retineat quod accidit in eo ex rectificatione. Vel secūdum aliam litteram ex rectificatione & æquatione. Et iterum siccum ꝓhibetur propter humidum a separatione. i. solutione & puluerizatione, humidum vero prohibetur ꝓpter siccum a sua fluxibilitate. Intelligendum hic primo ꝙ multo plura iuuamenta facit aqua ad mixtionem per humiditatem ꝗ per frigiditatem, videtur. n. per frigiditatem solum caliditatem

Aquę iuuamentū multiplex ad mixtionem.

calidorum corporum temperare. Per humiditatē vero operatur oīa quę explicantur in littera. Primo iuuat ad figurandas formas artificiales, ideo dicit quas volunt &c. Secundo iuuat ad figurandas formas naturales, ideo dicit & ad figurandum. Tertio iuuat ad id quod explicat in littera cum dicit, ad lineandum. i. extēdendum & temperandum. s. terrę ariditatem & duritiem. Nota. 2. ꝙ illa particula ad lineādum potest exponi. Primo vt dictum est. Secūdo ad lineādum. s. membra in mixtis animatis, in quibus fit membrorum manifesta diuisio. Natura. n. operatur vt pictor qui primo lineat. secundo distantias medias inter lineationes coloribus implet. Sic natura primo radicalia lineat. secundo distantiam mediam membris carniformibus implet. vt Hippo. in libro de natura foetus. &. 21. tertij. cap. 2. Sciendū tertio ꝙ hæc duplex littera reperitur. Prima habet rectificatione: & patet. Alia littera habet certificatione. & exponiť. i. formę inductione, tūc. n. fit certificatio, quia ex cōfuso fit rei determinatę ꝓductio: vel certificatione. i. formatione. Hippo.

Aer autem est corpus simplex cuius naturalis locus est ut sit super aquam & sub igne hæc. n. est eius leuitas comparatiua.

Describit aerē. Primo ex parte leuitatis et loci. Secūdo ex parte ꝗlitatū alteratiuarū. Tertio ex parte finis. Secunda ibi (Ipsius vero.) tertia ibi. (Cuius qdē.) Prima pars patet.

Ipsius uero natura calida est & humida secundum regulam quam diximus.

Nota secundum cōmuniorē sniam aerem esse remisse calidum respectu ignis. Et vr̄ ꝓbabiliter tenendum caliditatem eius nō esse simplicem, sed frigiditati cōmixtam, & p consequens ꝙ non cuiuscunq; elementi simplicis quælibet qualitas alteratiua est naturalr̄ simplex, & ꝙ oē elntum in sua naturalissima dispōne sibi determinat tres ꝗlitates primas & cōsequent' patet ꝙ aer est summe humidus, licet ꝓpter subtilitatem sub̄æ & raritatē videať minus humidus aqua. Nōnulli vero Anglici tenuerunt tā caliditatem ꝗ humiditatem esse summam in aere simplici.

Cuius quidē esse in gñatis iuuat: ut rarificenť & alleuienť, & subtilienť, & ad supiora eleuenť.

Primo sciendum est ꝙ aer iuuat mixtum ad rarefactionem. Primo per simplicem alterationem. calefaciendo. n. rarificat. Secundo se commiscendo elntis dēsis. ex cōmixtione. n. rari cum denso resultat totum aggregatum illo denso rarius, & per idem est cā alleuiandi. Sciendum secundo ꝙ aer etiā multipľr iuuat vt mixta sursum eleuenť. Primo animata mobilia motu progressiuo, quæ. n. magis aerea sunt magis spirituosa, & per cōsequens ad superiora facilius eleuabilia. Et similiter in corporibus inanimatis, leuitas enim aeris in spheris elemētorum inferiorum trahit sursum, propter quod lignum in aere descendit. in aqua vero minus ponderat vel ascendit, quāuis aer in sphera ꝓprie naturaliter situatus non trahat sursum nec deorsum. Cōtra. aer est grauis in sphera propria, vt Arist. 4. de coelo. &. 11. problematum. proble. 17. &. 25. ꝓblematum, proble. 10. &. 15. & aliqualiter. 14. &. 11. particula problematū. problemate. 45. vbi ponitur vocem a sursum in deorsum facilius audiri. Quicquid alij circa hanc materiam sentiant puto tenendum esse ꝙ aer in sphera propria conuenient' situatus nec tractum facit sursum nec deorsum, sed cuilibet trahenti extra hanc spheram deducta necessitate vacui naturaliter resistit. Si. n. in sua sphera cōuenienter situatus grauitaret, non apparet cur continuo non descenderet pars superior ad inferiorem. Si. n. diuidatur aer secundum profunditatem in quatuor quartas, patet ꝙ pars superior continens tres quartas debet posse cōprimere infimam partem & in ea descendere. Argumentum tamen hoc probabile est.

Aeris iuuamentū multiplex.

Aristo.

Item

Item tunc aer in hoc situ non naturaliter quiesceret, & per consequens hic non esset situs eius naturalis, quod est cõtra A. in littera. Arguit consequentia, quia quicquid ab aliquo situ naturaliter appetit recedere in eodem violent' quiescit.

Sciendũ est secundo ꝓbabil'r, ꝙ licet aer in ꝓpria sphera situatus per eandẽ qualitatẽ naturaliter resistat tã sursum q̃ deorsum extra suam spheram ipsum trahenti: per eandem tamen qualitatẽ fortius resistit trahenti sursum q̃ deorsum. Nec de hoc alia cã dari potest: nisi quia aer a sua forma & qualitate motiua naturaliter talis est. Sicut est etiam verisimile ꝙ plus resisteret ignis trahenti ipsum deorsum q̃ sursum in sphera propria. Et consequenter dicendum ꝙ auctores dicentes aerem esse magis grauem in sua sphera q̃ leuẽ non plus voluere nisi ꝙ minus aer resistit, & facilius est ipsum deorsum q̃ sursum trahere vel pellere. Et propter hoc melius auditur vox deorsum q̃ sursum. Et haec videt' s\u0303nia Cõmentatoris. 4. coeli cõmen. 25. dum inquit. Grauitas autem & leuitas quas habent aer & alia elementa in suis spheris non est nisi velocitas motus ad inferius aut superius ab eo quod facit violentiam. Ego autem expono velocitas: idest facilitas. Ad auctoritates omnes illas Ari. dicũt aliqui Aris. fuisse ibi locutũ secundum opionem antiquorum. Vñ Petrus de abano dictus Conciliator. 11. particula ꝓblematum in cõmentãdo duodecimum ꝓblema dicit ꝙ Aris. in hac assimilatur magis dubitanti q̃ docenti.

Ignis uero ẽ corpus simplex cuius naturalis locus super oẽs elẽtarias existit partes: qui est concaua coeli superficies, ipse nãq; ad coelum peruenit, & haec quidem est eius leuitas absoluta.

Describit ignẽ primo per qualitatẽ motiuã simplicẽ &c. sicut de alijs fecit elementis. Sciendum primo locũ ignis naturalem non esse locum supremum simpliciter, sed locũ in genere locorum conuenientium corporibus local'r mobilibus motu recto. *Ignis locus duplex.* Notandum secũdo ꝙ per leuitatẽ absolutam non debet intelligi summa leuitas, vt supra tractatum est, quia sic leuitas comparatiua esset leuitas remissa. *Ignis leuitas duplex.* Sed per leuitatem absolutam intelligimus leuitatem inclinantem ad locũ supreme sursum in genere locorum corporum mobiliũ motu recto. Non enim ad loca ita sursum mouetur ignis, quia sit summe leuis, sed quia tali leuitate leuis secundum spẽm. Huius autẽ signũ est, quia exhalatio calida & sicca, & fumus grossus, quãuis sit aere remissius leuis, ad superiorem tamen locum per leuitatem igneam inclinatur & ascendit in aere. Item dato opposito & concesso vt cõcedunt aduersarij ꝙ leuitas ignis & aeris non dñt spẽ essentialiter, sed tñ secundũ magis & minus, non apparet quõ ex parte qualitatũ motiuarum localiter ꝓbari posset numerus quaternarius elẽtorum contra ꝓcessum Arist. 4. de coelo. Item leuitas ignis multum remissa in sphera aeris nõ inclinaret sursum, & sic grauia mixta non haberent in aere resistentiam intrinsecam cõtra Arist. & Cõmẽ. 4. physi. Cõcludendum ergo est ꝙ leuitas ignis ad talem locum secundum spẽm inclinat, non quia intensa sit, sed quia talis motiua qualitas secundum spẽm. Et consequenter ꝙ si in infinitum intenderetur vel remitteretur ad eundem tamen locũ semper inclinaret, licet qñ. ꝓ fortius, qñq; debilius inclinaret. Et ex hoc tãq̃ ex fundamento soluit' argumentũ quo quidã ꝓbare nitũtur ignẽ minus esse leuẽ q̃ terra sit grauis. Arguunt. n. sic, minus sursum est locus ad quẽ inclinat leuitas ignis q̃ sit deorsum locus ad quẽ inclinat grauitas terrę. ergo intensior est grauitas terrae q̃ sit leuitas ignis. Pro quo d' negando consequentiam. Primo, quia per idẽ ꝓbaretur lignũ & aerem grauiora esse q̃ ignis sit leuis, eo ꝙ locus ad quẽ natural'r mouet qualitas motiua aeris multo propinquior est loco summe infimo q̃ sit locus ignis ꝓpinquus loco simpl'r supremo. Secundo q̃a licet ille locus non sit simpl'r ita sursum, est tñ ita sursum in gñe locorũ ad quę naturaliter mouet grauitas aut leuitas. Tertio quia non ideo ad locum ita sursum inclinat leuitas ignis, quia sit tantae intensionis, sed quia talis motiua qualitas secundum speciem, vt dictum est. Notandum tertio ꝙ non dixit hic Auic. ignẽ in concauo orbis lunae quiescere, quia ibi continue circulariter mouet' ad motum orbis. Et est hic motus naturalis igni, non tñ primo & per se, sed secundario & ex cõsequenti ꝓpter influẽtiam receptam ab orbe, sicut etiã naturalis est motus ferri ad magnetẽ ꝓpter impressionẽ receptã a magnete.

Cuius natura calida est & sicca.

Patet hęc pars. Sciendum est ignem esse per se exiccatiuum & per accidens. Per siccitatem enim exiccat per se. Per caliditatem vero exiccat per accñs. *Ignem exiccare dupl'r.* Primo pro quanto subtiliat & rarificat subiectum in quod agit, quod subtiliatum facilius patitur a sicco. Secundo quia leuificando & resoluẽdo partes humidas saltem in materia mixta causa est, vt siccae partes humidis dominentur. Tertio quidam dixerunt caliditatem esse per se causam dispositiuam exiccationis. caliditas enim per se licet non sit exiccatiua, tamẽ ex natura rei talẽ habet conuenientiam cum siccitate, vt sibi coniuncta reddat ipsam potentiorem ad agendum quemadmodum etiam econtrario siccitas calorem reddit actiuiorem. est enim siccitas lima caloris. Quidam tamen crediderunt caliditatem non minus esse per se productiuam siccitatis q̃ siccitas sit etiam siccitatis productiua. Nec hoc dicunt repugnantiam naturalem includere. Non n. minor videtur dissimilitudo & disconuenientia lucis ad calorem q̃ caloris ad siccitatem: sed non minus per se ex sua productiua caloris q̃ calor, ideo &c.

Et eius esse in generatis praestat iuuamentũ, ut maturet & subtiliet & ꝑmisceat, et ut eius penetratione currat ꝑ ea subiecta aerea, & ut duorum elementorum grauium frigidorum puram frigiditatem frangat, & ut de elementaria proprietate ad complexionalitatem redeant.

Declarat finẽ eius di. ꝙ esse eius in mixtis ꝓstat iuuamẽtum ad maturationem. i. digestionem quae fit per debitam permixtionem humidi cum sicco, quod maxime perficitur calido, & per idem iuuat ad subtiliationẽ. Calidi. n. est subtiliare, rarefacere, & permiscere. & per idem iuuat, vt penetratione sua currat per substantias mixtorum substantia aerea. Ignis. n. subtilitate sua multum ad ꝓfunda penetrat. Et substãtię grossę partes aliquas resoluendo porositates & meatus gñat per quos pñt currere sub\u0303a aerea & spũs. Iuuat ẽt sua caliditate intẽsa ad frangendũ & remittendũ frigiditatẽ duorũ elẽtorũ frigidorũ. s. terrę & aquę, & ad reducẽdũ ea de ꝓprietate elẽtari ad cõplonẽ. Et d' illorũ pura frigiditas, vel quia summa, vel quia intensa frigiditas &c.

Duo ãt grauia plus iuuãt ad mẽbrorũ gñationẽ & eorũ quietẽ, & duo leuia plus iuuãt ad generationẽ spũum & motionẽ eorũ, & ad mouẽda mẽbra, licet motor nõ sit nisi aĩa. haec sũt elẽta.

Cõparat hęc dicens ꝙ duo elẽta grauia &c. patet littera. Notandũ primo elẽta concurrere ad mixtionem secũdum suas corpulentias vel moles, & secundum qualitates eorũ alteratiuas & localiter motiuas. Corpulentię igitur & moles grauium plus faciunt ad esse mixtorum q̃ leuium, quia plus hñt de materia. Sil'r qualitates eorũ local'r motiuę plus vñr ad mixtionẽ facere. Mixta. n. habẽt maxime circa medium residere, secundo de generatione. Qualitas tñ alteratiua leuium & caliditas efficacius operatur ad mixtionẽ, vt patet ex dictis. Sciendum secundo leuia plus facere ad generationem spirituum: quia calida rara subtilia, vt spũs, & ad motiones, quia calidi est mobilitare: & quia spũs sunt instrumenta motuum aĩalium. Econtra vero frigida elemen

ta plus faciunt ad quietē, quia frigidi est figere & quietare vt infra doctrina sexta. 3. cap. Et subdit licet motor non sit nisi anima. s. principalis: instrūalis vero spiritus, & alia organa. Nota tertio iuxta superius dicta ꝓbabilit' teneri posse quia calidi per se est rarefacere & subtiliare, & ꝙ nunꝗ per se calīm aliqua ingrossat vel inspissat, per accñs autē pōt inspissare, & consequenter ꝙ agens in lutum vel laterem omnem partem in quam agit subtiliat & rarefacit, quia tñ taliter agendo qñqꝫ humida & subtilia plus resoluit ꝙ̄ grossa subtiliet, contingit remanentē subām esse grossiorē. Contra, quia terrestriū partiū remanentiū partes fiūt ꝓpinquiores, ergo densant. Negaf consequentia. nisi addaf illa clausula, deducta partium subtractione, & cum hoc ponaf ęqualitas in aspectu partium adinuicem. vñ clauso pugno nō necessario est manus densior ꝙ̄ prius, nec hō sedens ꝙ̄ stans; licet partes eius ꝓpinquius iaceant. Vel ꝓ forma dr̄ ꝙ ad rē densiorē esse sequitur partes eius immediatas cū alijs partibus ꝓpinquiores esse: nō tñ vł̄r ad partes mediatas rei propinquius iacere sequif illā rē esse densiorem.

Doctrina tertia, cuius sunt tria capitula.

Capitulū primū est ad oñdendū quid sit cōplo.

COmplexio est qualitas, quæ ex actione adinuicē & passione contrariarū qualitatum in elementis inuentarū, quorum partes ad tantam paruitatē redactę sunt, ut cuiusqꝫ earum plurimum contingat plurimum alterius prouenit.

Determinat de cōplexione. Et primo in generali & absolute. Secundo spāliter & contracte. secunda ibi ⌊Dico ꝙ Deus.⌉ Primo determinat de complexione diffinitiue. Secundo diuisiue. secunda ibi ⌊Et illud est.⌉ Primo iterū ponit diffinitionem. Secundo eam declarat. secunda ibi ⌊Cū enim.⌉ Dicit primo ꝙ cōplexio est qualitas quæ prouenit ex actione & passione qualitatum repertarꝫ in elementis, quorum partes reductæ sunt ad tantam paruitatē vt cuiuscunqꝫ earum plurimum attingat plurimū alterius. Alia tamen littera habet minimum. Sciendum primo ꝙ proprie loquendo complexio non est mixtio, nec etiam complexionatio est mixtio, eo ꝙ mixtio proprie est corporis, complexio vero & complexionatio est qualitatum. Mixtio. n. importare videtur substantialem transmutationē connotādo diuisionē talē ad minima. Complexionatio vero est accidentalis mutatio, licet hę mutationes in facto et cōpleto esse abinuicem absolui non possint. Ex quo soluif antiquum dubium. s. vtrum cōplexio sit mixtio. Sciendum secundo ꝙ idem ex parte rei secundum auctores dr̄ complexio, sanitas & calor naturalis. Complexio quidē inquantū resultat ex qualitatibus. Sanitas, vt bonarum est operationum instrūale principium. Calor vero naturalis dr̄ pro quanto in eo formalit' vel virtualr̄ dominaf. Ex calido. n. frigido, & humido: & sicco est mixtio caloris naturalis, vt Gal. in lib. de tremore & rigore. Notandum tertio ꝙ dupliciť imaginari possumus ex extremis qualitatibus elementorum cōplexionem mediam prouenire. Primo mediam per participationem, imaginando. s. cōplexionem nō esse aliquā vnā qualitatē a qualitatibus elementorꝫ specie distinctā sed esse aggregatum ex illis sic adinuicem refractis, qualit' tepiditatem diceremus esse cōplexionē mediam inter calidū & frigidum. Secundo imaginari possumus ipsam esse mediam inter qualitates elementorum per abnegationē imaginādo ꝙ qualitatibus elemētorum refractis ad medium reductis gñatur vna qualitas media a qualitatibus elementorꝫ specifice distincta simplex per priuationem cōpōnis eius ex partibus diuersarum rōnum, quę licet non sit formalit' caliditas nec frigiditas, est tñ illarꝫ qualitatū virtualr̄ cōtentiua, corruptiua, & productiua, ita vt sit potens aliquod subm calefacerę, & aliquod frigidare, sicut lux in mixtis reperta, quāuis non sit formalit' calor, est tñ caloris productiua. Si ergo intelligif cōplexionem esse mediam primo mō, in diffinitione exponaf prouenit. i. resultat. Si autem secundo modo, ad complementum diffōnis oportet supplere imediate. & hoc ad drīam aliarum secundarꝫ qualitatum, vt coloris: saporis: quæ licet proueniant ex actione & passione qualitatum &c. non tñ immediate, sed per prius ex tali commixtione resultat cōplo, & consequenter ad complexionē ꝓducuntur aliæ qualitates secundæ. Quæ autē istarum imaginationum sit rōni conformior videbif in quæstione. Sciendum quarto cōplonem esse duplicem primam. s. & secundam. vt. 2. cañ. 1. cap̄. Prima est quę immediate resultat ex elementis, & non ex complexionatis. Secunda vero econtra. In ꝓposito autem dixit Mundinus ꝙ quidam antiqui diffinierunt tantummō complexionem primam. Ego autē puto secundum mentem Aui. hic describi vtrāqꝫ. quia cōplexio omnis, siue prima fuerit, siue secūda prouenit ex qualitatibus elementorum. cum secundum Aui. in mixtis omnibus maneant formaliter elementa. Ex his colligi pōt intellectus diffinitionis positæ. Nam per ly qualitas, exprimitur genus, per quod differt complexio a forma mixti: quę non est qualitas. Sed per ly ꝓuenit ex actione differt a qualitatibus simplicibus elītorꝫ. Per ly imediate: differt a qualitatibus secundis alijs. Si autē exponatur ꝓuenit. i. resultat differt per hoc idē ab eis. Cum vero subiūgif, quorꝫ partes exprimif modus quo in mixtione generaf complexio.

Mixtio qd, et cō plo vel cōplonatio.

Vnitas et calor nālis.

Gal.

Cōplo media dupl'r.

Cōplo dupl'r.

Mundi.

Cum enim adinuicem agunt & patiunf suis uirtutibus accidit in earum summa qualitas in toto earum similis quæ est complexio.

Declarat diffinitionem. Et primo ostendit quid prouenit ex actione & passione qualitatū primarum elementorꝫ. Secundo quid per qualitates elementorum intelligif. secunda ibi ⌊Et quoniam.⌉ Dicit primo ꝙ cum elementa agūt & patiuntur adinuicem suis virtutibus, accidit in eorꝫ summa quędam qualitas in toto similis, quæ est cōplexio. Sciēdum primo ex littera colligi posse. Primo non ex qualibet actione qualitatum elementorum resultare complexionem sed solum ex actione tali, vt qualitates illæ ad temperamentum medium reducanf. Sciendum secundo ꝙ licet virtus multipliciter accipiatur, in proposito tñ sumif pro principio instrumentali, quo forma naturalis suas producit operationes, qualiter caliditas frigiditas dicuntur virtutes elementorum. Et dixit summa. i. aggregatione. Tertio nota ꝙ hæc particula qualitas in toto earum silis pōt dupliciť exponi. Primo accidit qualitas in toto. s. subiecto earum. scilicet qualitatum similis. i. eiusdem rationis, quia nulla est signabilis pars in mixto in qua fuerit forma aut qualitas elementi quin sit in eadem complexio mixti. Secundo exponitur, accidit qualitas in toto, scilicet subiecto similis earum, scilicet qualitatum elementorum. intelligatur autem similis, scilicet proportionalis secundum denominationem. secundum enim qualitates denominantes in summa qualitatum elemētorum denominatur complexio resultās ex illis. Nam si dominatur caliditas resultat exinde complexio calida & si frigiditas complexio frigida.

Virtus quid.

Et qm̄ uirtutes primæ quæ sunt in elītis prædictis sunt quatuor, caliditas, frigiditas, humiditas, et siccitas: tūc manifestū est ꝙ cōplexiones in corporibus generatis & corruptis sunt per eas.

Declar secūdū. Dicēs ꝙ qa virtutes ꝓprie in elītis inuētę sunt quatuor. s. calitas, frigiditas, humiditas, & siccitas, tūc manifestū est cōplones in mixtis eē per eas. Et ex ista lr̄a colligunf duo. Primū manifestatio qualitatū ex qbus resultat cōplo. Supra. n. dixerat cōplones ex qualitatibus resultare. Et appellat eas virtutes inqtū sunt pricipia actionum et transmutationum.

Elementorū virtus propria quadruplex

trāſmutationum.qualitates vero ſecundū ꝙ ſubqualificāt. Secundū eſt quia exquo complones mixtorum ſunt per illas qualitates.& iſtę effectiuę vīr concurrere in ꝓductione ipſarum.Conueniens igitur eſt vt dominio iſtarum qualitatum proportionetur reſultans complexio.vt ſupra ſecundum vnam expōnem. ſciendum tñ ꝙ iſtæ qualitates dicuntur primę,non ſimpliciter,non.n.ſunt omnibus qualitatibus cœleſtium corporum priores,ſed ſunt primę,quia prima tranſmutationum naturalium loſtrā. Aut primę quia non ex alijs reſultantes,quāuis alię reſulteāt ex his.

Et illud quidē eſt ſecundū ꝙ oportet per diuiſionē rōnalē cū conſideratione abſoluta abſq; illa comparatione ad rem aliquam.

Determinat diuiſiue de complexione. Et primo ſubintellecta diuiſione notificat vnum membrum. Secundo aliud ibi⌊Debes autem ſcire.⌉Primo oſtendit quę eſt illa complexio de qua formatur primum membrum diuiſionis. Secundo diuidit illam. Tertio oſtendit qualr eius cōſideratio pertinet ad medicum vel non pertinet. Secunda ibi⌊Et eſt duobus modis.⌉Tertia ibi⌊Quod autē.⌉ Pro intellectu

Cōplō multiplr.

primę partis eſt ſciendū primo ꝙ Aui.in dictis ſuis innuit hanc diſtinctionem.Cōplō eſt duplex.ſ.ponderalis:& iuſtitialis, quę diſtō eſt ſic intelligenda apud quoſdam.Complexionem dupliciter cōſiderare poſſumus.ſ.primo rōne qua ponderalis.Secundo rōne qua iuſtitialis.Primum eſt conſiderare ipſam rōnem ponderis vel menſurę qualitatum ex quibus reſultat,puta ratione qua calida aut frigida in primo vel ſecundo.Et patet ꝙ taliter abſolute conſiderando cōplexionem intells diuidit cōplexionem ab operatione.i.cōſiderat complexionem abſolute non referēdo ipſam ad operationem.Conſiderare vero complexionem vt iuſtitialis, eſt ipſam conſiderare reſpectiue ad operationes,puta ſecūdum ꝙ conueniens his vel illis operationibus. Quare vero vt ſic dicatur iuſtitialis videbiť in ſequentibus. Hac igitur diuiſione ſubintellecta declarat Aui.primum membrum dum dicit.Et illud.ſ.complexio quę eſt qualitas &c. eſt ſecundum ꝙ oportet ipſam conſiderare per diuiſionem rōnalem & ſupple vno modo cum conſideratione abſoluta abſq; vlla comparatione ad rem aliquam. Et poteſt hęc

Res qđ: & q̄mō multiplr.

particula habere multiplicē intellm.Primus eſt vt per rem intelligamus rem ad extra.Et erit ſenſus ꝙ vno modo pōt conſiderari complexio ſecundum diuiſionem rōnalem.i.ſecundum diuiſionem a ratione vel intellectu prouenientem quia intellectus conſiderat complonem abſolute non referendo ad rem ad extra.quia non conſiderando vtrum ſit in re reperibilis aut non.Aliqua enim ſic conſiderata non eſt ex parte rei dabilis,vt infra declarabitur.Aliter per rem intelligimus operationem cuius ipſa complexio ſit principiō. Et ſumpta diuiſione dicta ſenſus erit.Et illud.ſ. complexio ponderalis eſt ſecundum conſiderationem abſolutam ſine comparatione ipſius complexionis ad rem aliquam.i. operationem ab ea prouenientem,ſecundum ꝙ oportet ipſam ſic conſiderare per diuiſionem rōnalem.i.per diuiſionem a ratione factam ſeparantem.ſ.cōplonem ab operatione vt dictum eſt.Aliter & melius.Et illud.ſ.quod dictum eſt deſcribendo complexionem vt ſupra eſt dictum ſecundum ꝙ oportet ipſam conſiderare conſideratione abſoluta ſine comparatione ad rem.i.operationem aliquam per diuiſionem rōnalem cōſiderantē ipſam abſolute ſine relatione ad operationem aliquam.ipſam.n.conſiderando vt iuſtitialis eſt oportet ipſam referre ad operationem,vt infra patebit. Propter quod ipſe ſubiungit ꝙ ipſa ſic conſiderata ſolum.ſ.rōne ponderis eſt duplex.ſ:æqualis & inæqualis.Ex quibus patet primo ſecundum vnam expōnem,oēm complexionem denominabilem eſſe ponderalem.ois.n.cōplō ꝗ̄tūcunq; iuſtitialr rēperata conſiderari pōt abſolute ratione ponderis vel menſurę qualitatum,ex quibus conſurgit ipſa non relata ad operationem.Patet ſecundo ꝙ cōplō iuſtitialis non eſt alia realr a ponderali,ſed ſolū rōne diſtincta. dicta ponderalis a menſura qualitatum ex quibus cōſurgit. iuſtitialis vero ab operatione vel fine,cuius gr̄a mixto tributa eſt. Secundo ſciendum ꝙ de cōplone ponderali duplicem poſſumus habere notitiā.confuſam.ſ.& diſtinctā. Cō-

Cōplōnis ponderalis notitia duplex.

fuſam habemus cognoſcēdo ipſam eſſe calam abſolute aut frigidam.Diſtinctam vero cognoſcendo ipſam eſſe calam aut frigidam in primo vel ſecundo.& vtraq; illarum eſt cōſideratio eius vt ponderalis eſt. Aliter & forte melius.Per complexionem ponderalem dicimus Aui.intellexiſſe complexionem reſultantem ex qualitatibus elntorum , quorum non eſt facta refractio tanta,vt ſit proportionata formæ et operationibus alicuius mixti.non.n.imaginandū eſt omnē modum refractionis proportionatum eſſe formæ mixti inducendæ:vt poſtea patebit.Appellať ergo cōplō ponderalis cōplō illa reſultans ex tali refractatione elntorum , quæ ad nullius formæ mixti inductionem pręparat. reliqua vero iuſtitialis.Et tunc exponiť ſic lr̄a.Et ſecundō ꝙ oportet illā cōplonē diuidere per diuiſionē rōnalē.i.a rōne factam, illud.i.illa cōplō eſt vno mō cū conſideratione abſoluta ſiue comparatione ad rem aliquam.i.formam mixti:cui vel cuius operationi illa complexio correſpondeat.

Et eſt duobus modis.Quorum unus eſt ut ſit complexio æqualis,ita ut quantitates qualitatū contrariarum in complexionato ſint æquales non ſuperantes:neq; ſuperatæ,& ſit complexio qualitas in medio earum uere.

Diuidit illam complexionem ad pondus.Secundo oñdit qualiter ad hanc ſe debet habere medicus.ſecūda ibi⌊Qđ autem.⌉ Dicit primo ꝙ hanc complexionem ad pondus dupliciter imaginari poſſumus. Primo vt ſit complexio æqualis ad pondus in qua quantitates contrariarum qualitatum in complexionato ſint æquales oīno non ſuperantes

Quantitates q̄litatū eſſe æquales duplr.

nec ſuperatæ,& ſit cōpſo vere in medio earum. Sciendū eſt hic primo ꝙ quātitates qualitatū eſſe æquales poſſumus intelligere dupliciter.Primo extenſiue.ſ.cū quantitate ſubiecti,& ſic non negaretur æquale ad pondus. Cō æqualitate enim extenſiua qualitatū ſtat virtutū & potentiarū earūdē inæqualitas.Secundo quantitates qualitatū intelligere poſſumus æquales in potentia.ſ.vel virtute, quā potentiam in hmōi qualitatibus ponunt cōiter eſſe penes multitudinem fore attendendam.Quod tñ aduerſari puto ſnīæ auctorum medicinæ & philoſophorum Et iā declaraui pōnem hanc

Æqualitas pōderis qđ.

ſic abſolute intellectam non eſſe ſuſtentabilem. Secūdo ſciendum per æqualitatem ponderis non ſolum intelligendam eſſe æqualitatem quo ad menſuras qualitatum localiter motiuarum,ſed etiā alteratiuaꝝ,præcipue quo ad ſuas menſuras graduales. Sciendū tertio hic duplicē reperiri lr̄am. Vna habet quantitate qualitatū incōplonatarum. Et exponitur.i.qualitatū primarō elntorum quę dū ad mixtionē primo concurrunt ſunt incōplonatæ. Vel forte vt dicit Geñ.quia fortaſſe cōcipit intells ꝙ ſi nulla earū eſt dñans aut ſubdñans non ſunt vere cōplonatæ.Secunda lr̄a habet in complexionato quod notanter dixit Auic.quia ad æquale ad pondus eſſe vel produci nō ſufficeret quantitates qualitatum in principio concurſus ad mixtionem eſſe æquales niſi cum hoc ponatur ipſas eſſe æquales incōplonato.Et notanť dixit,nō ſuperantes &c.vt etiā denoteť æqualitas earū in potentia & virtute. Notandū eſt quarto hanc æqualitatē ponderalē dici mediam vere.dici etiā mediā in vniuerſa ſubā.Patet primū,quia vere æqualr diſtās ab extremis.Patet ſecundū,q̄a in cōpōne ad illud mediū oīa mixta in ſuis denoīationibus iā dictarū qualitarō graduantur. æquali.n. ad pondus corrńdet non gradus latitudinis cuiuslibet illarū denoīationum.Penes autem diſtantiā a non gradu menſurāda ē cuilibet denoīationis intēſio.Eſt igiť mediū in uniuerſa ſubſtantia,quia medium vel menſura reſpectu cuius ſemper mixta in ſuis denominationibus graduantur.

Alter uero modus est ut non sit complo qualitatum contrariarum media absolute, sed ad unā magis declinet extremitatum, aut in contrarietate quæ est inter caliditatem & frigiditatem, aut in contrarietate quæ est inter humiditatem & siccitatem, aut inter utrasq;.

Declarat secundum. Et patet littera.

Quod autem in doctrina medicinæ consideretur æquale aut extra æqualitatem non est hoc neq; illud, sed medicus physico credere debet ꝙ æquale secundum hanc intentionem quam diximus impoſſe est aliquo mō inueniri quanto magis ut sit hois cōplo, aut membri humani.

Ostendit qualr se habet ad hoc medicus. Et dicit ꝙ æquale quod consideraē in scia medicinę & extra æqualitatē. i. inæquale non est hoc. i. æquale ad pondus, neq; illud. i. inæquale ad pondus declinans. s. ad aliquam extremitatē, sed medicus de æquali ad pondus debet credere ꝙ illud nō pōt reperiri absolute. quanto igitur magis impoſſe est ipsum inueniri vt sit cōplo hois aut alicuius mēbri humani. Notandum primo ꝙ medicus inquantum medicus nullam considerat complonem, nisi inquantum est alicuius opōnis principium operatiuum. Æquale ergo ad pondus, quia non est principium alicuius opationis a medico considerabilis nō est considerationis medici. Silr inæquale pondus consideratum absolute non est considerationis medici. De quo tamē est duplex via. *Æqualis via duplex.* Prima per æquale ad pondus intelligit inæquale tale in quo non est complo proportionata formę vel operationibus alicuius mixti & hunc modum credo veriorem. Secunda via intelligit ꝙ omne inæquale indifferēter, quia nullū tale vt absolute inæquale ad pōdus est pertinet ad cōsiderationē medici. Nota secundo ex mō loquendi Aui. maiorem esse repugnantiam ex natura rei vt æquale ad pondus sit complexio hominis aut membri humani ꝙ̄ sit complexio alicuius mixti alterius. Et penes hunc intellectum concedi posset hominem plus distare ab æquali ad pondus ꝙ̄ aliquod aliud mixtum vniuersi.

Debes aūt scire ꝙ æquale de quo medici in suis inquisitionibus tractāt, nō est denoiatū ab ęqualitate in qua qualitas cū pōdere æqualr existit, sed denominatur a iustitia in diuisione.

Declarat de æquali ad iustitiam. Secundo de inæquali. secunda ibi ⌊Et postꝙ̄.⌉ Primo quo ad humanam speciē. Secundo quo ad medicinas. secunda ibi ⌊Debes autem scire.⌉ Primo tractat quid generaliter importaē per nomē. Secundo restringit ad hoīem diffiniendo. Tertio diuidit. secūda ibi ⌊Et hęc.⌉ tertia ibi ⌊Huic vero.⌉ Dicit primo ęquale de quo medici tractant in suis inquisitionibus nō esse denoiandum ab æqualitate, in qua qualitas cū pondere æqualiter existit. i. ab æqualitate ponderali, sed esse denoiandum a iustitia in diuisione. i. distributione. iō dr̄ æquale ad iustitiam. *Aristo. Iustitia duplex.* Sciendum vt colr. 5. ethi. iustitiā esse duplicē, cōmutatiuā, & destributiuā. Dr̄nt autē, quia in distributiua attenditur æqualitas siue proportionalitas geometrica, vt ꝙ qualis est ꝓportio dignitatum meritorum ac delictorū, talis sit proportio pręmiorꝫ aut penarꝫ, & versaē hoc genus iustitiæ circa distributiones honorū & pręmiorū. Cōmutatiua vero versaē pęcipue circa commutationes, puta circa emptiones & venditiones, et in hac attenditur æqualitas siue proportionalitas arithmetica: vt quantum tibi do de vino si permutamus tu mihi tantum vel æqualenter des de frumento aut alia re secundum quam fit permutatio. *Cordis cōplo iō nobilior est com-* Quia ergo complexiones indiuiduorum eiusdē speciei vel spērū diuersarum aut mēbrorū etiā eiusdē corporis secundū similitudinem quandā vīīt secundum hanc proportionalitatem distribuę. *plone aliorum mēbrorum.* quia quantum forma alicuius speciei perfectior est tantum eidem perfectior complexio est tributa. Et silr quātum debet corpus vel membrum perfectiorem operationē producere, tantum perfectior sibi data est complexio. ideo dicuntur complones istæ secundum hāc similitudinē ęquales ad iustitiam, quia simili modo distribuę sunt mēbris & indiuiduis diuersarum specierum, vel etiam eiusdem spēi, sicut ea quæ secundum distributiuam iustitiam distribuuntur. Sicut. n. in recta distributione honorum & pręmiorum tāto maior honor & pręmium maius distribuitur valenti doctori ꝙ̄ scholari quāto dignior est, ita indiuiduis et membris, quanto ad digniores operationes ordinata sunt perfectior debeē complexio. Donauit. n. Deus cuiq; animali, & cuiꝗ; membro &c. vt in sequenti cap̄. Et hāc iustitiā. A. appellat iustitiā in diuisione æquali denoiata iustitia in qua seruatur proportionalis distributio ad sensum datum.

Et hoc est quod in complexionato in primis attenditur, siue sit corpus totum siue sit membrꝫ unū. ut sit in eo de elementis cum suis quantitatibus & qualitatibus mēsura quam humana natura habere debet secundum meliorem proportionis et diuisionis æqualitatem.

Diffinit hoc æquale contrahendo ad hominem. Deinde subdit quoddam. secunda ibi ⌊Accidit autem.⌉ Dicit primo ꝙ hoc est quod in complexionato in primis attenditur. i. in complexionato in primis cōsideratur, siue sit mēbrum, siue sit corpus totum. s. vt in eo sit de elementis cū suis qualitatibus & suis quantitatibus mensura quam debet habere humana natura secundum meliorem æquitatem proportionis & diuisionis. Notandum autem est primo ꝙ dixit q̄titatibus quo ad molem, & qualitatibus tam alteratiuis primis ꝙ̄ localiter motiuis. Dixit mensura siue gradualis, siue multitudinis, secundum meliorem modum proportionis. s. illarum qualitatum inter se, & in relatione ad formam, & diuisionis. i. distributionis, vt ꝙ secundum dignitatē membrorum sint istę mensurę membris diuisę partitę, siue distributę. Vnde tertio de consolatione metro nono ait Boetius. *Boetius* Tu numeris elementa ligas &c. Sciendum secundo ꝙ illa iustitia non est punctualis, sed habet latitudinē satis amplam, vt patet consideranti varietatem eiusdem corporis vel membri sibi sani in iuuentute & pueritia.

Accidit autem ut hæc diuisio cum homo eā habuerit ueræ æqualitati quam primam diximus ualde sit propinquus.

Subdit quoddā. Di. ꝙ accidit. i. sequitē hic. s. ꝙ cū hō habuerit hāc æqualitatē ad iustitiā sit valde ꝓpinquus veræ æqualitati. s. ponderali. Contra, quia inter hanc partē & illā quāto magis vt sit cōplo hois vr̄ cōtradictio. ibi. n. inuiē cōplonē humanā maxime esse distātē ab ęquali ad pōdus, eo ꝙ sibi maxime repugnat æqualitas ponderalis. hic vero dr̄ ꝙ est sibi valde ꝓpinqua. Pro illo dr̄ ꝙ nō est sibi ꝓpinqua secundū suū, sed secundū quādā silitudinē, qa sicut æquale ad pōdus est vere ad neutrā extremitatū declinans: ita æqualitas iustitialis ad neutrā declinat mensuram qualitatum operationibus disproportionatarum. *Cōplo hois ꝓpinqua æqlitati duplr.*

Huic uero æqualitati quæ secundum humana attendiē corpora & quæ ē in cōparatione aliorum quæ hāc non hn̄t æqualitatē, neq; habent ꝓpinquitatē æqualitatis prius noiauimus quā habet hō. octo considerationum accidūt modi.

Ponit diuisionē. Secūdo pertractat mēbra eius. 2. ibi ⌊Primus.⌉ Primo inuit diuisionē. Secūdo declat. 2. ibi ⌊Aut. n.⌉ Dicit primo ꝙ huic æqlitati, q̄ attēdiē secūdū corpa hūana, & q̄ est æqlitas in cōpōne aliorū quę hāc nō hn̄t æqlitatem: nec

etiam

etiam habent æqualitatis propinquitatem quam prius nominauimus quam propinquitatem æqualitatis habet homo hunc inquam æqualitati accidunt octo modi considerationum. Sciendum primo ꝙ mixta alia ab homine non habent æqualitatem, ita perfectam sicut homo, quia cũ nõ habeant formam æque perfectam, nec eis æque perfectæ operationes debentur sicut homini, nec debetur eis æque perfecta æqualitas. formæ.n. distinctæ & operationes distinctę distincta exigunt temperamenta. Et per idem patet ꝙ non habent propinquitatem ad æquale ad pondus, quã habet homo secundum similitudinem declaratam & inferius magis declaranda. Nota tamen ꝙ licet solus hõ cõparatus alijs mixtis habeat hanc æqualitatem, quia perfectiorum est operationum, cuiuscunque tamen speciei alteri conuenit æqualitas sibi propria, vt infra distinctius ostendetur. Secundo nota ꝙ æquale & inæquale dicuntur ad alterũ. Ideo quot modis dicitur aliquid æquale, totidem & inæquale. Sicut igitur octo sunt modi æqualitatis, vt infra ostendetur, ita inęqualitatis. Nota ergo tertio ꝙ per octo modos æqualitatis non sunt intelligendæ octo species complexionum æqualium abinuicem realiter distinctarum. in vno.n. indiuiduo simul hi omnes reperiri possunt, & idem temperamentum omnibus his modis denominari. Sunt ergo octo modi considerandi complexionem humanam, secundum quos per idem temperamentum corpus idem varijs modis consideratur vel denominatur æquale.

Æqualitatis & inæqualitatis modus octuplex.

Aut enim erit secundum speciem cõparatam ei quæ ab ea diuersificatur & est alia ab ea.

Ponit membra diuisionis quæ sunt octo. Primus modus æqualitatis est quando comparatᵉ spẽs humana speciei quæ diuersificatur ab ea et est alia ab ea. Exempli gratia, hõ habet optimam æqualitatem respectu asini vel alterius mixti in hac comparatione comparatur species ad speciẽ absolute, & non per determinatum indiuiduum. Et hæc est prima consideratio siue primus modus. Sciendum est primo ꝙ humana species differt ab alijs substantialiter & accidentaliter, & vtranque conditionem tetigit Auic. Primam dum dixit diuersificatur. Secũdam dum dixit: & est alia ab eo. Sciendum secundo hunc modum appellari ab Auic. specificum, quia in hoc fit cõparatio speciei ad spẽm: & nõ indiuidui. Et ex hoc patet sub hoc primo mõ æqualitatis cõtineri oĩa indiuidua humanæ spẽi quãtũlibet ægra & lapsa.

Hũanæ spẽi differentia ab alijs duplex.

Aut secũdum speciem comparatam ei quod est diuersum ab ea ex eo quod est in ea.

Iste est secundus modus. s. cum species comparatur speciei per id quod est in ea. s. per aliquod determinatum indiuiduum. Nota primo ꝙ dupliciter possumus humanam speciem alteri comparare. Primo absolute: vt in primo modo. Secundo per determinatum indiuiduum eius, vt dicẽdo ꝙ homo habet æqualitatem respectu equi & aliorum mixtorum, quia homo optimę complexionis ęqualitatem habet meliorem ꝙ̃ aliquod aliorum mixtorum. & hæc consideratio attenditur in secundo modo. Et ideo dixit. Aut erit. s. illa consideratio secundum speciem comparatam ei, quod ẽ diuersum ab ea. i. diuersæ speciei ab ea, & ex eo quod est in ea. i. per indiuiduum in ea cõtentum. Patet ergo dñia primi ad secundum. Nota secundo ꝙ hic modus etiam appellatur specificus, licet enim in hac cõparatione assumatur indiuiduum per illud tñ species comparatur ad spẽm. Nota etiã tertio ꝙ non necessario illæ duæ æqualitates adinuicẽ realiter distinguunt, licet bñ rõne. Homo.n. tẽperatissimus, p idẽ tẽperamentũ habet ęqualitatẽ primi, & huius secũdi modi æqualitatis. Ex quo patet secũdũ modũ æqualitatis a primo absolui nõ posse, sed bñ ecõtra, sicut prius a posteriori.

Aut erit secundum aliquam partem speciei comparatam ei quod ab ea diuersum existit & est extra ipsam & in eius specie.

In hoc tertio modo comparatur pars speciei plura indiuidua continens ad partem aliam plura indiuidua continentem, vt dicendo homines quarti climatis hñt æqualitatem respectu hominum sexti climatis. Ex quo patet differentia huius a primo & secundo. Patet secundo quare appellatur specificus. in eo enim non comparatur indiuiduum determinatum ad determinatum, vt post patebit.

Aut erit secundum partem speciei comparatam ei quod diuersum est ab ea ex eo quod est in eius parte suæ speciei.

Hic est quartus modus quando. s. comparatur pars plura continens indiuidua ad partem plura indiuidua continente, per determinatum tamen indiuiduum in illa parte acceptum, vt dicendo homines quarti climatis sunt melioris æqualitatis ꝙ̃ homines sexti climatis. quia temperatissimus homo quarti climatis est temperatior temperatissimo homine sexti climatis. Ex quo patet hunc modum large specificum denominari posse, quia licet per indiuiduum fiat cõparatio terminatur tamen illa comparatio ad partem plura indiuidua continentem quæ species potest large appellari. Patet secundo ꝙ ita se habet quartus ad tertium, sicut se habet secundus ad primum. Et cõsequenter quartus a tertio absolui non potest, sed benę econtra.

Aut erit secundum singulare comparatum ei, quod est diuersum ab eo & est extra ipsum.

Iste est quintus modus cum vnum indiuiduum speciei humanæ alteri indiuiduo eiusdem speciei comparatur vt dicendo. sor. habet complexionem quæ est sibi æqualitas respectu æqualitatis complexionis platonis. Omne.n. indiuiduum habet æqualitatem sibi solũ ꝓpriã, vt infra patebit. Et ex hoc patet hunc modum esse indiuidualem.

Aut erit secundum singulare comparatũ suis dispositionibus quæ in ipso sunt.

Iste est sextus modus. s. dum comparatur idem ad seipsum secundum diuersas dispositiones in diuersis temporibus. s. cum dicimus sor. in iuuentute habere æqualitatem respectu sui in senectute & pueritia. Ex quo patet habitudo huius ad præcedentem.

Aut erit secundum membrum comparatum ei quod ab eo diuersum existit ex eo quod est extra ipsum in corpore suo.

Iste est septimus modus. scilicet dum comparatur vna pars. s. vnius indiuidui ad partem aliam eiusdem, sicut dicimus os habere æqualitatem sibi propriam respectu æqualitatis nerui: & ecõtrario. omne enim membrum habet ęqualitatem sibi propriam solummodo. Ex quo patet oẽ mẽbrũ saltem sibi sanum habere ęqualitatem huius septimi modi.

Aut erit secundum membrum comparatum suis dispositionibus in seipso.

Octauus modus est, cum idẽ membrum ad seipsum cũ diuersis dispõnibus repertis vel reperibilibus in eo diuersis temporibus comparatᵉ. Et patet etiam ꝙ isti tres modi vltimi indiuiduales sunt. Nota etiam vt supra cuilibet speciei alteri a spẽ humana competere posse modos æqualitatis proportionalis his modis humanæ speciei attributis. Vt si zafarinus meus esset in principio suæ iuuentutis: & esset temperatissimus inter canes, & esset in climate canibus tẽperatissimo in ipso inuenirentᵉ oẽs isti modi. Primo primus modus, si comparetur species canis speciei lacertæ. Item secundus modus, quia temperatissimus canis est temperatior temperatissima lacerta. Item tertius, quia in tẽperatissimo climate. Itẽ quartus quia tẽperatissimus canis in tẽpatissimo climate repertus. Itẽ quĩtus, qa habet ęq̃litatẽ sibi solũ mõ ꝓ-

Zafarinus canis.

priam respectu alioꝝ canũ. Itẽ sextus, quia habet æqualitatem optimã respectu sui pueri vel senis. Silr & septimus, qa quodlibet mẽbrũ habet æqualitatẽ sibi ꝓpriã. Insup octauus quia cerebrum çafarini nuoc iuuenis exñtis optimã habet dispõnem respectu qualitatis quã habuit in pueritia: & quam habebit in senectute.

Æqualitatis modoꝝ sufficiẽtia.

Horum autẽ modoꝝ æqualitatis talr põt accipi sufficientia. Quilibet modus æqualitatis, vel est specificus, vel indiuidualis. Si primum, vel ꝑ ipsum cõparatnus totã spẽm alteri speciei, vel partẽ plura cõtinentem indiuidua ad partem plura indiuidua continentẽ. Si primum absolute, & est primus modus, vel per partẽ: & est secundus modus. Si partem parti, vel ergo totã absolute, & est modus tertius. vel per indiuiduum in illa contenũt & est quartus modus. Si indiuidualis, vel per ipsum cõparatur totum indiuiduũ ad totum, vel pars indiuidui ad partem. Si primũ, vel ad aliud a se, & sic est quintus, vel ad seipsum: & sic est sextus. Si partem, vel ad aliã a se, sic est septimus, vel ad seipsam, & sic est octauus. Cum ergo nõ appareant plures modi, quibus aliquid denominetur æquale respectu alterius, non erunt nisi octo modi. Et siqui alij appareant erunt ad istos reducibiles.

Primus modus est æqualitas quæ in homine attendit̃ cõparatione aliorũ generatorũ, & ẽ res magnã habens latitudinẽ quæ diffõne minime põt cõpræhendi, nec etiã qualitercũq; cõtingat existit, sed inter multitudinẽ et paucitatem duas obtinet extremitates, ab una quarum cũ egressa fuerit non poterit esse humana complexio.

Primo notificat istos modos. Secũdo discurrit per ipsos. secunda ibi [Cum autem.] Prima in octo, sicut octo sunt modi. Partes patebunt. Dicit primo φ primus modus est æqualitas, atten dit̃ in hoĩe cõparatione alioꝝ, & est res hñs magnã latitudinẽ, quæ diffõne minime cõpræhẽdi põt. nec etiã hic modus æqualitatis existit qualitercunq;. i. cum omni dispõne sed obtinet duas extremitates multitudinis & paucitatis. ab vna quarũ cum hęc qualitas fuerit egressa nõ poterit esse humana cõplxo.

Æqualitatis primi mõi notitia q̃druplx

Sciendum primo φ æqualitas huius primi modi notificatur ea quatuor. Primo ex subiecto, cum dicit in hoĩe. Secundo ex parte suæ latitudinis, cũ dr̃, & est res magnã hñs latitudinẽ. Tertio ex parte cognitionis nrę, dũ dixit, minime diffõne. i. determinata notitia cõpræhendi potest. Quarto ex parte terminationis, cum subdit duas obtinet extremitates. Quanta autẽ sit latitudis distãtia illarũ duarũ extremitatũ. s. maximi & minimi gradus cum quibus stare non põt humana forma seu vita, & qualis sit illoꝝ adinuicem proportio, cognosci nõ põt a nobis, sicut nec determinate scire possumus proportiones elemtorũ hoĩs, aut alterius mixti cõstõnem intrantium, vt in libro de viribus cordis, &. 5. cañ. cap̃. de theriaca. Secundo sciendum φ hic modus habet magnã latitudinẽ. Primo ex parte suppositorum. sub hoc. n. comprehenditur quilibet homo, siue sanus, siue æger fuerit. Ex parte etiam latitudinis dispositionum cum quibus saluat̃ hæc æqualitas. Saluatur. n. cũ omni dispõne cum qua humana forma põt informare materiam. Ex quibus infertur primo φ non qualibet æqualitas est naturalis dispositio eius cuius est æqualitas: saltẽ naturalitate cum qua stat sanitas, quãuis forte concedit̃ eã esse naturalem naturalitate cum qua stat vita. v̈. g. dispõ hoĩs febricitantis est æqualitas primi modi. Patet secundo non solum esse aliquã cõplonem essentialit̃ perfectiorẽ aut magis æqualem denominandam, quia sit perfectiorum operationum productiua, sed quia cum ipsa forma perfectior põt in materia remanere. sicut dispositio reperta in hoĩe apoplectico appellatur perfectior alioi dispõne, eo φ est æqualitas primi modi quæ est æqualitas hoĩs cõparatione alioꝝ generatorum, vt supra, quãuis forte non sit meliorum operationum ꝓductiua. Patet tertio hanc consequentiã nõ valere ꝑfectiores operationes sufficit ꝓducere cõplo brunelli q̃ cõplo fortis. ergo perfectior est cõplo brunelli q̃ cõplo fortis. Et ex hoc patet vlterius non solum in relatione ad operationes denominãdum esse aliquod temperamentum iustitiale. sed etiam respectu formæ cũ tali tẽperamento potente informare materiam licet ꝓbabiliter dici possit φ tẽperamentum humanum qualitercũq; lapsum semper perfectiorem operationem actu ꝓducit q̃ tẽperamentũ alterius mixti quantũcunq; perfectum actu cũ semper cõseruet humanam formam. & quãdiu est hæc perfectior est operatio.

Ex his oĩbus patet vlterius absolute negandum esse tantã esse latitudinem sanitatis quanta est latitudo vitæ, nisi forte per latitudinem hanc intelligat̃ latitudo durationis. Ad quẽ sensum põt concedi φ alicuius indiuidui vt morientis morte naturali tanta potest esse latitudo sanitatis quanta est latitudo durationis vitæ. Non tamen tanta est latitudo dispositionum, quia latitudo vitæ tanta est quanta est latitudo primi modi æqualitatis, sed illa excedit latitudinem sanitatis, vt dictum est. igitur &c. Sciẽdum tertio φ diffõne. i. determinata notitia minime cõpræhendi potest latitudo huiusmodi æqualitatis. quantũcunq;. n. mihi notum sit φ humana complexio duos habet terminos, vnum multitudis, alterum paucitatis: non tamen mihi notum est, qui & quanti sint illi termini. Scio. n. aliquẽ esse remissum gradum caloris cũ quo nõ stat vita ꝓp eius intẽsionẽ, & aliquẽ eẽ intẽsissimũ gradũ caloris cũ q̃ nõ stat vita ꝓp eius remissionẽ. Qui tñ & quanti sint illi scire non possumus, nec eorum ꝓportiones inter se, ut colligitur loco allegato. Quidam tamẽ ly multitudinis & paucitatis exponunt. i. multæ temperantię aut paucę temperantię. quæ si minor temperata fuerit cũ illa vita stare non potest. Alij multitudinis & paucitatis. idest intensionis & remissionis qualitatũ in quibus iã dicta æqualitas consistit. Mouet̃ hic inutile dubiũ verum destructis alijs spẽbus remaneret æqualitas primi modi. Et põt dici φ illa æqualitas remaneret, licet forte non sub hac denoĩatione, quia non fieret comparatio ad alias species.

Hũanę cõplxonis terminus duplex.

Secundus uero modus est medialis qui inter duas extremitates huius latæ complexionis existens inuenitur in indiuiduo, quod est in ultimo æqualitatis ex specie, quæ est in fine æqualitatis & in ætate in qua augmentũ ad suũ ꝑuenit finẽ.

Primo notificat hunc secundum modum. Secundo comparat ab æquale ad pondus. secunda ibi [Et hæc.] Dicit primo quód secundus modus æqualitatis est medialis, quia existens in medio inter duas extremitates huius latæ cõplonis & inuenitur in indiuiduo quod est in vltimo ęqualitatis, quod indiuiduũ est ex specie quę est in fine ęqualitatis cũ ętate in qua augmentũ ad suũ peruenit finẽ. Sciẽdũ primo φ Aui. hũc notificat ex multis. Primo ex fine eius in latitudine humanę cõplonis: quia medialis est inter extrema primi modi. Secũdo explicat eius subiectũ circunloquẽdo ipsum: dum dixit quód est indiuiduum quod est in vltimo ęqualitatis. Idest in optima ęqualitate ex specie, quę est in fine qualitatis, quia scilicet ex specie humana, in ętate in qua augmentum &c. & per hoc circunloquitur subiectum non solum ex specie, sed etiam ex ętate. Sciendum secundo hũc modum esse medialem intelligere possumus: Primo arithmeticę. s. per æquidistantiam ab extremis. Secundo per introclusionem eius inter extrema. & appellabit̃ hoc in quęstione medium geometricum. Sed quis horũ modorum sit verior patebit in quęstione. Sciẽdum tertio ex dictis Aui. hic posse colligi φ ętas iuuentutis est ętatũ temperatissima. In hac. n. sola reperitur ęqualitas secũdi modi. vt Auicen. infra. Licet aliter senserit Dynus ponens ipsam esse ętatem pueritię: licet tamen in fine eius. Vnde concludit quòd ly peruenit, debet legi media syllaba correpta, & non producta, vt sit sensus quòd ista ęqualitas est in ętate: in qua augmentum peruenit ad suum finem: idest appropinquat suo fini, & illa est vltima pars pueritiæ.

Dynus.

pueritiæ. Ego vero credo aliam expõnem magis conformẽ menti Aui. vt illud verbum peruenit legatur media ꝓducta. infra. n. in cap. de ætatibus. Iuuẽtus autem perfectionem habet cõplonẽ. Et. 12. de animalibus primo cap. dum loquitur de æqualitate secundi modi inquit. Et illa est perfectissima post cõplementũ crementi.

Aristo.

Ex his cõcludit ꝙ æqualitas secundi modi & sanitas simplr in complone nõ sũt cõuertibilia: nec etiã cum sanitate semper. cũ sanitate. n. simplr sꝫ põt decurrere aliquod indiuiduum per oẽs suas ætates, ut patet. 2. techni. per æqualitatem secundi modi nõ vt patet in littera. Et si arguit contra, quia sanitas simplr semper est sanitas optima, & illa est eadem cum æqualitate secundi modi. ergo &c. Pro isto dicitur ꝙ duplr dr aliqua sanitas optima. Primo in comparatione ad quamlibet aliam, siue eiusdem, siue alterius ætatis fuerit, & sic æqualit secũdi modi est optima sanitas, ad quãcunq. n. aliã quę nõ est æqualiter secundi modi cõparata ipsam perfectionalit excedit. Secũdo dr aliqua sanitas optima respectu cuiuscũq; alterius non eiusdẽ denoiationis in eadem ætate existis: & sic sanitas simplr semper est sanitas optima. cõparata. n. in pueritia ad sanitates pueritię nõ simplr tales istas pfectionalit excedit. Silr cõparata in iuuentute ad sanitates iuuẽtutis nõ simplr tales illas perfectionaliter excedit. Et sic de alijs. Sed de hoc melius videbitur primo & secundo techni.

Sanitas optima duplr.

Et hæc quidem æqualitas etiam licet non sit æqualitas certa quam in huius capituli principio nominauimus eo ꝙ hanc inueniri non est possibile, est tamen ei propinqua.

Cõparat hanc æqualitatẽ æqualitati ad pondus. Secũdo declarat ibi ⌊ Et hic etiam. ⌉ Prima pars patet.

Et hic ẽt hõ æqualitati nõ qualitercũq; uicinus existit, sed secũdũ suoꝝ mẽbrorũ coalterationẽ uel coalternationẽ. Calorũ sicut cor. Et frigidoꝝ sicut cerebrũ. Et humidorũ uelut hepar. Et siccorum sicut ossa. Cũ ergo ponderabuntur et æquabuntur erit uicinus æqualitati certæ.

Declarat. Et primo ostendit quomodo ratione habitudis totius appropinquet æquali ad pondus. Secundo quomodo ex ratione partium eius. secunda ibi ⌊ In consideratione vero. ⌉ Dicit primo ꝙ homo habens æqualitatem huiusmodi non qualitercunq; existit vicinus æqualitati ad pondus secundum coalterationem membrorum calidorum, sicut ẽ cor, & frigidorum sicut est cerebrum. quę mẽbra cum ponderabuntur & æquabuntur secundum suas complexiones erit ille homo vicinus certæ æqualitati. s. ponderali.

Equalitas certa quid.

Primo est sciendũ ꝙ per certã æqualitatem intelligit ponderalem, & ideo certa dicta est, quia vere æqualiter distans ab extremis. hoc autem non potest reperiri in membris tanq; naturalis dispõ alicuius eorum, vt dictum & oñsum est. Verũtamen in dispositione alicuius mẽbri præternaturalr non repugnat posse reperiri æqualitatem ponderalẽ saltem quo ad qualitates alteratiuas tantũmõ, tenendo ꝙ licet tota humana cõplo se naturalr hñs declinet ab æquali ad põdus ꝑ calm & humidũ, nõ tñ repugnat mẽbrũ aliquod præternaturalit dispositũ ab æquali ad pondus non recedere per excessum calidi & humidi. Experimento. n. frequenter inueniẽtur mẽbrũ quod per tactum iudicaẽ frigidũ sicut marmor: cum ergo sensus non decipiaẽ circa propriũ obm cũ debitis circunstantijs approximatũ necessario oportebit cõcedere, aut marmor aquã & mineralia alia quantũcunq; actu frigida esse cala respectu æqualis ad pondus, vel reperiri aliqđ mẽbrũ nostri corporis esse actu frigidum respectu æqualis ad pondus, & per consequens reperiri aliquod membrum nr̃i corporis æquale ad pondus sed in qualitat bus alteratiuis non repugnat. Sciendum secundo hic reperiri duplicem lram. Prima habet coalterationẽ. Secunda habet coalterationẽ. idest coalterna sumptione. quia. s. caliditas calorũ & frigiditas frigidorum, & siccoꝝ siccitas, & humidoꝝ humiditas sunt sic cõmensuratæ ꝙ si a calidis remoueaẽ. excessus caliditatis: & a frigidis frigiditatis, etiã addendo frigidis excessum caliditatis, & calidis frigiditatis, resultabit in toto quædam vicinitas vel similitudo æqualitatis ponderalis, quia. s. tanta est mẽbrorum in suis qualitatibus cõmensuratio in tali æqualitate ꝙ inde resultabit vicinitas iam dicta, quod non contingeret in non hñtibus hanc æqualitatem.

Notandũ est tertio ꝙ in hoc alius & alius sensus dandus esset penes tenentes oĩa membra declinare ab æquali ad pondus per calm & humidum, et penes tenentes ꝙ humana cõplexio vndiq; circuit æq̃le ad põdus, ut patere poter ex dicendis. Si autem littera habeat coalterationem tunc ꝑ coalterationem intelligenda est mutua et simultanea partium nr̃i corporis coalteratio: quæ multiplex est, spũum. s. ad mẽbra membrorum inter se, nutrimenti ad membra: spũum inter se spirituum ad nutrimentũ, vaporum volitantium ꝑ corpus ad membra. Potissime tñ hic sensus est de mẽbrorũ alteratione inter se, & in tertio mediantibus suis spiritibus licet de oĩbus possit intelligi. Sensus ergo litteræ est ꝙ coalteratione membroꝝ contrariaꝝ compłonum resultat in toto quædam vicinitas æqualis ad pondus. i. similitudo, quia resultat dispõ quædam media in qua sicut in æquali ad pondus refractæ sunt omnes excellentiæ extremoꝝ, ita sunt in ea refractę oẽs excellentiæ qualitatum operationis disproportionatarum. vr. g. si ad musculũ solum transmitteretẽ spiritus cordis & sanguis arterialis in eo reperiretur excessus caloris disproportionati pro operationibus occurrentibus, ergo cum ęqualitate spiritu aĩali & sanguine venali reperiatur ille excessus & ad medium duciẽ. Ex quibus patet dr̃ia inter cõplonem ex coalteratione resultantem & complonẽ ex coalternatione resultantem ad sensum datum. Ex coalteratione. n. membroꝝ resultans est vna cõplo. Ex coalternatione vero non, sed est ipse complexionis membrorũ taliter mensuratæ.

Cõplo resultãs duplr.

Dubium tamen insurgere posset, quia data tali complexione resultãte ex coalteratione videtur sequi ꝙ dum primo formatus est fœtus non est in eo complexio ex coalteratione. Item tunc membrum in principio suæ generationis produceretur cum excellentijs qualitatum disproportionatarum operationibus, & per consequens non sanum. Item partes calidæ dominantur frigidis. ergo oẽ membrum frigidum saltem vsq; ad iuuentutem continue redderet calidius. Istę difficultates tractabunẽ in qõne.

In cõsideratione uero cuiuscũq; mẽbri nõ nisi unius qđ est cutis, quẽadmodũ postea dicemus.

Ostendit nunc quarum partium consideratione sit complexio hominis de secundo modo æqualitatis propinqua æquali ad pondus, & quarum partium consideratione nõ. Et primo præmittit hoc. Secundo probat. secunda ibi ⌊ In comparatione autem spirituum. ⌉ Dicit primo ꝙ in consideratione cuiuscunq; mẽbri non est cõplexio humana ꝓpinqua æquali ad pondus nisi vnius quod est cutis. Sciendum primo ꝙ duplex est cutis. Vna exterior quæ appellatur ab auctoribus hymen ab iminendo vel eminẽdo alijs partibus corporis. quæ in corpore nullam habet actionem nisi ꝙ corporis est cooperimentum. secundo de accidenti. sexto cap. & ideo ponitur membrorũ vilissimum. & de hac non est sermo hic.

Cutis duplex. Hymen quid.

Gal.

Alia est cutis interior, quæ apud quosdã est organum tactus. apud quosdam vero est medium, & de ista est sermo in proposito, quam oportet habere qualitates refractas, & ad medium ductas inter excellentias tangibilium, vt in quæstione videbitur. Sciendum secundo ꝙ hanc intelligere possumus æquali ad pondus proximã inter membra, non ratione mensuræ qualitatum, sed secundum proportionalitatem tactam in quæstione, quia sicut æquale ad pondus in eo refractis excellentijs remanet mensura omnium mixtorum respectu cuius in gradu ponunẽ mixta, ita ipsa cutis refractis in ea excellẽtijs qualitatũ membrorũ re-

mantt medium respectu cuius alia mēbra in suis cōpsonibus graduantur, vt infra patebit. Consimiliter per omnia de æqualitate secundi modi dicere possumus. Hic posset cadere quęstio. Si cutis est vnum membrum. Et si est organum in tactu. Et incidenter cū percipiat excellentias tangibilium, puta calm frigidū humidū & siccū per qualitates medias inter hęc extrema, per quas dispōnes medias pt cutis percipere graue leue asperū & molle. Hę difficultates sunt physicæ, de quibus tñ infra. doc. sexta aliquid tangeť.

In comparatione autem spirituū & membrorum principaliū impossibile est ipsum huic certæ æqualitati esse ꝓpinquū, sed ægreditur ab ea tendens ad caliditatem & humiditatem.

Declatat cōparatione quorum non sit propinqua æquali ad pondus. Primo præmittit hoc. secūdo probat ibi⌊ Vitæ enim.⌉ Dicit primo ꝙ in comparatione membrorū principalium & spirituum impossibile est hominem huic certæ æqualitati esse vicinum, sed egreditur ab æqualitate tendens ad caliditatem & humiditatem. Sciendū est primo ꝙ quilibet spiritus in sua naturali dispositione est valde calidus, & cum hoc humidus. & maxime vitalis. ideo de ipso maxime verificatur sermo. A. hic. Sciendum secundo ꝙ cutis ad intellectum datū similis est vel vicina æquali ad pondus, quia in ea refranguntur excellentiæ qualitatū & influxuum principalium membrorum, quæ comparatione cutis habent rōnem extremorum & non medij, & per consequens vt sic non sunt propinqua æqualitati ponderali. Nota tamen complexionem spiritus & cuiuscunqꝫ principalium ad duo comparari posse. Primo ad medium per coalterationem vel coalternationem ex his resultans, & vt sic habent rōnem extremorum, nec sunt propinqua æquali ad pondus. Secundo comparari possunt ad qualitates extremas ex quarum refractione resultant temperamenta eis debita, & vt sic rōnem hñt mediorum, & dici possunt ꝓpinqua æqualitati ad pondus. Primo modo considerauit Auic. Per membra vero principalia hic potissime intellexit Aui. cor hepar & cerebrum. Merito. n. cordis & hepatis est homo declinans ad caliditatem, merito vero cerebri & hepatis ad humiditatem. Contra, quia littera sonat ꝙ comparatione membrorum principalium tendit ad caliditatem & humiditatem, ergo comparatione cerebri tendit ad caliditatem. Pro isto dixerunt quidam ꝙ per membra principalia hic intelligit Aui. solum illa quæ sunt principia spūs & nutrimenti, & hæc sunt solū cor & hepar. Vel dr̃ negando consequentiā. declinant. n. ad calorem per cor, et per hepar, ad humiditatem vero per cerebrum & hepar.

Cōplo spūs & principaliū cōparat ad secūdo.

Mēbrū pricipale qd.

Vitæ & . n. principiū sunt cor & spiritus, quæ quidem ambo uehementer calida existunt ad superfluitatem declinantia.

Primo probat per considerationem spirituum. Secundo ꝙ membrorum consideratione non sit ei propinquum. secunda ibi⌊ Membra vero principalia.⌉ Arguitur primo sic. principia vitæ sunt cor & spiritus, quæ sunt calida et humida ad superfluitatem declinantia. igitur rōne istorū non appropinquat æquali ad pondus. Sciendum est primo hic vitam sumi dupliciter. Primo pro existentia aīæ in corpore, qualiter secundo de anima textu cōmenti. 37. uiuere dicitur viuentibus esse. Et sic vita non est actio, nec operatio formaliter, nec viuere operari. proprium. n esse viuentis est vita quæ non est actio, vt patet. Secundo sumitur vita pro actu secundo vel operatione proueniente a vita primo modo dicta, qualiter sensatio nutricatio dicitur vita. Qualitercunqꝫ autem sumatur vita in proposito ipsa est per cor & spiritum tanquam per principia, vt patet. Sciendum secundo ꝙ Aui. intendit hic principaliter loqui de spiritu. per quandam tamen conuenientiam conueniebat de corde facere mentionem, quod est principium generatiuum spūs, propter quod oportuit ipsum esse valde calidum. Dñr autē cor & spiritus in calore declinantia ad superfluitatē, aut qa parata sunt faciliter incendi vel inflāmari, vel qa excellētia sunt in calore cōparatione aliarꝫ partiū nostri corporis.

Vita duplicit. Aristo.

Et uita quidem existit per caliditatem, & augmentum per humiditatem, & etiam caliditas in humiditate existit & ab ea nutritur.

Hæc est secunda ratio. Et videtur probare ꝙ spūs declinat ad humidum. iam. n. ꝓbatum est ꝙ declinat ad calm. Et arguitur sic. vita consistit per calm, & augmentum per humidum: & vtriusqꝫ istorum principium est spūs. igr̃ etc. Item caliditas naturalis spiritus conseruatur & nutritur per humiditatem. ergo vita existit per humidum, ergo &c. Aliter potest introduci littera. s. ꝙ illud quod dicit de augmento non tangit Aui. ex principali intentione, sed ex cōsequenti. Erat. n. famosa & antiqua propositio. calido viuimus & humido augemur, ideo de augmento ex consequenti fecit mentionem. Notandum est hic primo augmentū esse humidum spiritus effectiue, per humidum membri dispositiue, & humidum nutrimentale materialiter. Secundo sciendum augmentum fieri per humidum. Primo quia ad augmentum requiritur membrorum extensio & pororū generatio, quorum causa dispositiua est humiditas. Stat etiā augmentum per humidum, quia per multi humidi nutrimētalis appositionem. Alij dicunt augmentum. i. vitæ perduratio est per humidum in quo calm sustentatur, & cuius resolutione extinguitur. nutritur autem calor. i. pabulatur & sustentatur humido. conseruatur. n. in materia mixta p successiuam humidi subtiliationem, & conuersionem eius in vaporem. Quādiu ergo durat humidum sic aereum, vt sit taliter subtiliabile durat calor. Ipso autem terrestrificato vt non sit amplius vaporabile euolat & extinguitur calor. Ex quibus colligitur primo quare in materia mixta non saluať actualis calor sine humido: in simplici vero sic. Patet secundo quare carbo ignitus sub aliquo vasę obstructus extinguitur, & respiratione prohibita suffocatur. Contra, qa per calidum viuimus & frigido & sicco nutrimur, vt Ioan. da. in aphorismis suis. Item calidū nutritur frigido vt Hyp. de humana natura. Ad primum dicitur ꝙ nutrimur frigido & sicco respectu eius. quo viuimus, viuimus. n. per spiritum ex parte subtiliori & magis aerea sanguinis generatū. nutrimur autem parte corpulenta & grossa sanguinis quæ frigida est & sicca respectu eius ex qua generatur spiritus.

Augmētū p hūi dum tripliciter.

Ioan: Hyp.

Pro secundo dicitur ꝙ calidum nutritur. i. aliquo mō per refrigerium conseruatur frigido, licet per accidens.

Mēbra uero principalia sunt tria sicut declarabimus. Et ex eis quidē est unū frigidum, quod est cerebrum, cuius frigiditas nō peruenit ad cordis caliditatem temperandā. Et ex eis unum est siccum, aut siccitati propinquū, & ipsum est cor, sed eius siccitas non peruenit ad humiditatē cerebri & hepatis temperandam.

Ostendit idem ex parte membrorum principalium sic arguendo. Membra principalia sunt tria. s. cor, cerebrū, & hepar, quorum cerebrum est frigidum, alia calida, sed frigiditas cerebri non peruenit ad caliditatem cordis temperandam, & supple refrigerandam taliter vt medio generis appropinquet, nec etiam siccitas cordis peruenit ad humiditatem cerebri aut hepatis temperandam eodem modo, ergo consideratione horum mēbrorum non appropinquat æqualitati ponderali. Primo. A. adducit rōnem dictam. Secundo probat minorem ibi⌊ Nec etiam cerebrum tantum est frigidum.⌉ Sciendum primo ꝙ per membra principalia intelligit in proposito solum principalia faciētia ad cōseruationem indiuidui, & propter hoc de testiculis non fecit

mentionem

Mēbrū pricipale quid.

mentionem. Dicuntur autem membra principalia q̄cunq; per sua temperamenta sunt per se productiua instrī vel temperamenti necessario effectiue concurrentis ad custodiam indiuidui vel speciei. Ex quo patet primo testiculos inter membra principalia numerandos esse, licet propter cām dictam eos non expresserit. Patet secundo q licet stomachus, splen & pulmo & multa talia necessario requisita sint ad conseruationem indiuidui, nō tamen sunt membra principalia nominanda, cum nulli illorum conueniat formalis ratio membri principalis superius posita. Sciendum secundo q cerebrum non peruenit ad caliditatem cordis temperandam sic. s. q caliditas cordis a frigiditate cerebri taliter infrigidetur, vt complexio cordis reddatur propinqua medio generis, immo quantacunq; contraoperetur sibi remaneret adhuc cor cōparatione cutis excessiue calidum, & eodem modo non peruenit siccitas cordis ad temperādam humiditatem cerebri vel hepatis. Ex quo colligitur concordia inter textum Arist. li. 2. de partibus animalium. ca. 7. quod est de cerebro ponentis cerebrum temperare caliditatem & prohibere incendium cordis. Et Auic. hic innuentem oppositum. vt prima facie apparet. Patet enim concordia ex dictis. Dixit autem notanter Aui. cor esse siccum aut siccitati propinquum. Dubium. n. fuit propter multitudinē spiritus & sanguinis in corde, an cor esset merito denominādum vel humidum. sed hoc infra videbitur.

Neq; etiam cerebrum tantum est frigidum, neq; cor tātum est siccum, sed cor comparatione aliorum duorum est siccum, & cerebrum aliorum duorum comparatione frigidum.

Probat minorem rōnis prius dictæ. s. q frigiditas cerebri non peruenit ad caliditatem cordis temperādam. Et arguit ipse sic. cerebrum nō tantum est frigidum, neq; cor tātum est siccum, sed cerebrum comparatione aliorum duorum est frigidum & cor siccum, ergo nec frigiditas cerebri peruenit ad temperandam caliditatem cordis nec siccitas cordis humiditatem cerebri vel hepatis. consequentia videtur tenere, & assumptum videtur notum. Primo nota q argumentum Auic. videtur tenere suppositis quibusdam. Primo q cor est excessiue calidum cōparatione medij generis. Secundo q cerebrum comparatione medij generis non est multum frigidum, licet sit manifeste frigidum respectu cordis. Tertio q hepar & cerebrum sunt excessiue humida respectu cutis, cuius respectu cor nō est multum frigidum nec excessiue siccum. Ex quibus potest sic argui. Cor ratione cutis est multum excessiue calidum, cerebrum vero non est tantum frigidum. ergo frigiditas cerebri nō peruenit ad caliditatem cordis refrigerandam. Et similiter arguitur de siccitate cordis. Secundo nota q ly tantum consueuit vario modo exponi. Primo modo tantum. i. solum, vt velit q non sicut cor respectu cuiuscunq; alterius membri est calidum ita cerebrum frigidū, immo reperiuntur in nobis mēbra frigidiora cerebro, & ideo remanet ex hoc consideranti frigiditatem cerebri esse minorem caliditate cordis. Alij exponunt tantū in excessu. q̄a absolute in eo respectu æqualis ad pondus dominetur frigiditas caliditati sicut in corde caliditas frigiditati. & ex hoc iterum relinquit in corde multo maiorem esse caliditatem q̄ sit frigiditas in cerebro. Tertio ly tantum tenetur vt sit aduerbium comparandi & referatur ad ly quantum vt sit sensus, non tantum cerebrū est frigidum quantum cor est calidum. Et quilibet istorū sensuum est bonus. Ex quibus solui possunt dubia quædam hic moueri solita. Primum quia videtur argumentum Aui. contra intentionem assumi. n. cerebrum esse frigidum ex quo merito debet cōcedi, ergo debet contēperare. ergo &c.

Secundum quia non videtur cerebrum denominandum esse frigidum in cōparatione ad cor, quia sic etiam hepar, sed respectu cutis, vt infra de membrorum cōplexionibus.

Tertium quia videtur contradictio in dictis Auic. Supra enim dixit q hic homo est æquali ad pondus ꝓpinquus coalteratione membrorum calidorum vt supra sicut cor. hic vero dicit q illorum consideratione est lōginquus ab ęquali ad pondus. Quartum quia ita videtur verum q suorū membrorum coalteratione homo sanguineus est ꝓpiquus æquali ad pondus, sicut homo de secundo modo æqualitatis, ita. n. refranguntur eius excellentiæ in toto, sicut in temperato. Ad primum patet ex dictis. Ad secundum dicitur q Aui. non intendebat hic graduare complexionē cerebri, sicut in cap. sequenti. Vel dicitur q nō sic euidēs erat cerebrum esse respectu cutis frigidum sicut respectu cordis ideo hoc tanquam medium assumpsit. Ad tertium potest dici q homo appropinquat æqualitati ponderis in comparatione &c. quo ad qualitatem ex coalteratione membrorum in toto resultantem, non tamen ipsis tantum inter se comparatis, quia quodlibet eorum remanet cū suo excessu. Vel aliter dicitur q licet non comparatione ipsorum tamen ipsorum cum alijs vt ossibus & neruis &c. Ad quartū patet non tantam esse refractionem nec ita determinatā. sed de hoc infra plus. Hic cadit quæstio. Vtrum æqualitas secundi modi sit in medio latitudīs primi modi æqualitatis. Quā q̄a sum plene tractaturus sup. 2. techni ꝓ nūc omitto.

Modi uero tertij latitudo angustior est latitudine primi modi. s. æqualitatis specialis, latitudinem tamen habet magnam.

Determinat de tertio modo. Et primo cōparat ipsum ad primum. Secundo notificat. Tertio declarat quod dixit. secunda ibi [Et est complexio.] tertia ibi [Indi namq;.] Dicit primo q latitudo tertij modi est angustior latitudine primi modi. i. æqualitatis specialis. verūtamen iste modus habet latitudinem magnam.

Et est cōplō quæ alicui gētiū cōgrua existit secūdū cōpōnē alicuius climatis & alicuius aeris.

Notificat hic Auic. æqualitatem tertij modi. Dicens q in hoc tertio modo est complexio quæ est congrua alicui gēti secundum comparationem alicuius climatis aut alicuius aeris. Sciendum primo sub hoc noīe æqualitas non solū comprehendi complexionem vnius regionis vel aeris, sed etiam omnium. Sicut. n. indi hñt cōplōnem ex climate, quæ est sibi æqualitas respectu æqualitatis sclauorum ita econtra. Nec etiam solum sub hoc modo æqualitatis continetur complexio ex climate, immo etiam ex regione inter climata contenta. Sicut. n. homines distinctorum climatum hñt cōplōnes illis diuersas, ita etiam regionum multotiens ꝓpinquarū, vt habitantes montes & planities &c. Ex quo patet probabiliter sub hoc modo æqualitatis posse contineri quodlibet indiuiduum speciei humanæ. non. n. videtur reperibile indiuiduum non hñs cōplōnem ex regione contractam. Sed contra. tunc latitudo huiusmodi non est angustior latitudine primi. Pro isto dicunt quidam q iste modus non comprehendit nisi corpora sana propter quod dī in littera qui sani degunt. Primus autem comprehendit tā sana q̄ ægra. ideo latior est. Alij dixerunt aliter q ex parte suppositorum hic modus non est angustior, quia tamen hinc non fit comparatio nisi pro parte speciei ad partem ipsius, in primo vero fit comparatio totius ad totum, ideo ille est latior, quia in illa comparatione ponūtur termini cōmuniores, & hoc dicunt voluisse Auic. Mihi autem probabilius videtur tenendum q primus modus æqualitatis latior est tertio, quia in quocunq; indiuiduo maiorem latitudinem dispositionum includit. cum quacunq; enim dispōne in indiuiduo humano saluaretur æqualitas tertij modi saluaretur etiam æqualitas primi modi, & econtra, eo q remota æqualitate indi ab indo propter ipsum fieri subito similem sclauo non soluatur æqualitas climatis, & tamen saluatur in eo æqualitas primi modi. s. specialis, ergo &c. Et per idem patet q. primus tertio & quinto modo est latior. hoc idem

euidentius declaratur imaginãdo totam latitudinem dispositionum, quam a generatione contrahit corpus indi, & consequenter imaginando huic corpori acquiri complexionẽ & proprietatem aliquam inquãtum est indum, quę sibi nõ acquiritur nec debetur inquantum est indiuiduum humanum. & si sic nullam claudit repugnantiam naturalem ipsum absolui a cõplone & proprietate acquisita inquantum est indum: quãuis remaneat cum cõplexione humana, sed bene repugnat econtra. ergo latior est primus tertio. Itẽ cũ maiori latitudine dispõnum stat æqualitas specialis q̃ ęqualitas climatis, ergo &c. Et per idẽ patet æqualitatem quinti angustiorem esse æqualitate primi. Nam cum maiori latitudine stat æqualitas specialis q̃ indiuidualis, licet ex parte rei abinuicem absolui non possint sicut maior est latitudo dispositionum quæ conueniunt sor. inquantum est aial q̃ sit latitudo dispositionum eidem conuenientium inquantũ est homo vel sor. prius. n. natura sor. est aial q̃ homo, & homo q̃ sor. & in hoc considera. Notandum est secundo q̃ primus modus secundum quosdam appellatur specialis absolute, quia in ipso fit comparatio absoluta speciei ad spẽm. Notãdum est tertio q̃ ad hoc q̃ aliqua cõplo sit alicui sanitas vel æqualitas non sufficit ipsam esse talem vel talẽ in gradu, sed vltra hoc requiritur etiam debita eius dependentia ex spiritibus & humoribus, & determinata habitudo ad compõnalem naturam membrorum & humidum ipsorũ. Licet ergo in hominibus distinctorum climatum inueniri possint & de facto reperiantur complones gradualiter siles quia tñ non oĩno similem hñt a spiritibus & humoribus dependentiam nec ad naturam compõnalem & humidũ mẽbrorum similem omnino habitudinem, ideo non sequit̃ ipsas esse omnino similis sanitatis. Contrahitur. n. ex regione vel climate aptitudo quædam ad tolerandum impressionẽ aeris vnius regionis vel climatis ex cõsuetudine in illo qualis ex alio climate non contrahitur. Ad quod concurrit q̃ in distinctis climatibus distinctæ & variæ sunt proprietates astrales aliter & aliter iuuantes vel impedientes complones & virtutes in suis actionibus. Dixit autem notanter, aut alicuius aeris ad denotandum non solum ex varietate climatum hanc varietatem contrahi æqualitatum, sed etiam ex varietate partium climatis in dispositione aeris earundem. Potest etiam exponi & pro id est aeris, quia varietas æqualitatis climatis consequitur varietatem dispositionis aeris eiusdem. Prima teneatur expositio.

Indi nãq; complexionem habent insimul qua sani existunt & sclaui aliam habent complexionem qua sani degunt, & unaquæq; earũ per cõparationem ad suam speciem suæ speciei comparatione est temperata, quæ comparatione alterius non est temperata.

Declarat exemplariter. Secundo probat. Tertio concludit vniuersaliçando. secũda ibi. [Corpus nanq;.] tertia ibi [Quæcunq; igitur.] Dicit primo q̃ indi hñt complonẽ qua sani degunt & sil'r sclaui, & quælibet istarum comparatione suæ speciei. i. hoium sui climatis est temperata quæ comparatione hoium alterius climatis non est temperata.

Corpus nãq; indi cum secundum complexionem sclaui quale fiet aut infirmabitur aut morietur, Et similiter cum sclaui cõplexione indi quale reddetur, erit corporis dispositio contraria.

Indus qd & sclauus. Probat quod promiserat. Dicẽs q̃ si corpus indi fiat quale secũdum complexionem sclaui aut infirmabitur aut morietur. Et per indos intelligit omnes homines habitantes regiones calidas. Per sclauos vero frigidas. Et vl'r omnes quorum regiones sunt in suis qualitatibus multum dissimiles.

Notandum est primo q̃a dixit, vnaquæq; suæ speciei comparatione &c. Clima. n. indorum comparatione indorũ est temperatum & complexio ex eo contracta æqualis est idis: alijs vero inęqualis. Et eodem modo sclauorum sclauis. Appellat autem indos vel sclauos species, vel quia in his plura indiuidua continentur, vel quia indi & sclaui secundum cõceptiones eorum differunt specie saltem accidẽtaliter. Ex quibus patet q̃ cuiuslibet climatis quantũlibet tẽperati cõplexio est inæqualitas respectu alterius climatis. Ex quo vlterius sequitur, non ideo clima denominandum esse temperatum, quia omnia corpora apta situ in eo tẽperate se hñt sed quia alijs paribus corpus temperatum cui illud est conueniens est in eo magis conseruabile. Notandum secundo q̃ ex illa parte qua sani degunt, quidam voluerunt concludere in latitudine hmõi non contineri nisi indiuidua sibi sana. vnde hanc æqualitatem sanitatis solum appellauerunt & non æqualitatem vitæ, quia sub hoc modo non omnis dispositio cum qua stat vita contracta ex regione continetur. Et potest persuaderi, quia locus conseruat locatum. conseruatio vero debetur dispositioni sanæ & non ægræ. Alij vero concesserunt sub hoc modo æqualitatis contineri sanos & ægros. Et q̃ sclauus ægrotans habet ex regione vel climate æqualitatem vitæ per quam viuit cum qua & quã non viueret indus. Pro isto videtur auctoritas Aui. 13. animalium primo cap̃. Indi hñt complonem qua sani sunt & viuunt & Franci aliam. Ad argumentum vero dicit̃ q̃ locus conseruat locatum conseruatione sanitatis vel vitæ.

Ad argumentum vero supra tactum similiter dixerunt q̃ sor. indus subito factus talis sicut est sclauus, & infirmatus habet æqualitatẽ climatis aptã æqualitati vitę, sed nõ ęqualitatis sanitatis, vel habet æqualitatẽ climatis oppositã ęqualitati sanitatis, sed non æqualitati vitæ. Probabilius tamen apparet alia pars tenenda, vt supra visum est.

Quæq; igitur species in tertia habitabili cõmorantium habebit complexionem eis propriam aeri sui climatis conuenientem, & habebit latitudinem, cuius quidem latitudo habet duas extremitates, multitudinis & paucitatis.

Concludit. Et patet quid dicat. Sciẽdum q̃ diuersitas complexionis climatis non solum ex tempore contrahitur, sed etiam ex generatione. Alterius enim complexionis naturaliter est sperma indi q̃ sclaui, menstruum indæ q̃ sclauæ. Non igitur mirãdum est si subita mutatio dispositionis vnius ad dispositionem alterius est causa mortis vel ægritudinis. Nec mirum est etiam si multum varientur dispositiones ex climatibus contractæ. Ad quod etiam facit diuersitas aspectuum coelestium nutrimentorum aeris ventorum & sic de alijs, quæ omnia ex varietate cõparationis & figuræ hoium diuersorum climatum pręcipue cõprehendi põt.

Quartus ãt modus ẽ mediũ quod ẽ inter duas extremitates latitudis cõplonis climatis, & ipsũ est cõplo cõplonibus speciei temperatior.

Notificat quartum modum. Et nota q̃ hic modus se habet ad tertium sicut secundus ad primum. Sicut. n. in primo fit comparatio speciei absolute ad aliam, in secundo vero per partem speciei temperatiorem, ita in tertio fit comparatio partis. s. climatis absolute. in quarto vero comparatur clima ad clima per partem climatis temperatior. Ex quo patet q̃ non in quocunq; reperitur æqualitas quarti modi. In hoc reperitur secundi modi. Non enim necessario temperatissimus sclauus est temperatissimus homo vt patet intuẽti, quamuis non repugnet ex parte rei idem temperamentum esse æqualitatem secũdi modi & tertij & adhuc quarti, secundum tamen distictas denominationes consideratum.

Modus uero quintus est angustior primo & tertio. Et est cõplexio quã debet habere indiuiduum designatũ qua uiuũ & sanũ reperit̃. Quæ

etiam

etiam latitudinem habet quam duæ terminant multitudinis & paucitatis extremitates.

Declarat quintum deinde ſubiungit notandum quoddam declarando quod dixit ibi ⌊Debes aũt⌉ ſcire. Dicit primo ꝙ quĩtus modus eſt anguſtior primo & tertio, & eſt cõplexio quam debet habere indiuiduum deſignatum qua illud viuit & ſanum reperitur, quæ etiam habet latitudinẽ quam duę extremitates multitudinis. ſ. & paucitatis terminant. Sciendum eſt primo ꝙ hic modus notificatur ex cõparatione ad alios. Item ex ſubiecto, quia complexio indiuidui deſignati. Item ex latitudine, quia latitudinem continet vitę & ſanitatis, propter quod dixit qua viuum & ſanũ etc. Item notificatur ex extremis &c. Sciendum eſt ſecundo ꝙ apud quoſdam hic modus eſt anguſtior primo & tertio. In primo enim cõparatur ſpecies abſolute: & in tertio pars plura continens indiuidua. hic vero comparatur indiuiduũ ſignatum ad indiuiduum ſignatum. Fit ergo hęc comparatio per terminos ſtrictiores. Et per idem patet hunc modũ eſſe anguſtiorem quinto et ſecundo. licet. n. vtrobiq; fiat cõparatio per terminum indiuidualem. illi tamen modi ſuperiores in ſuis comparationibus terminantur ad ſpeciem.

Dicunt autem Aui. ſolum explicaſſe primum & tertium tanquam notiores dando alios intelligere. Et conſequenter dicunt ꝙ licet quantum ad hoc hic modus ſit anguſtior dictis; quantum tamen ad ſuppoſita non eſt anguſtior, quia omne indiuiduum comprehenſum in primo & tertio comprehenditur in quinto. eo ꝙ omne indiuiduum habet complexionem ſibi propriam quæ eſt ſibi æqualitas. Et conſequenter concedunt vel dicunt ꝙ hic modus includit ęqualitatem vitę et ſanitatis. quodlibet. n. indiuiduũ quantũcũ ꝑ ægrum habet æqualitatem qua eſt ſibi ſic æqualitas vitæ ꝙ non alteri. Ex quo inferunt ꝙ quantum ad ſuppoſita hic modus eſt latior ſecundo & quarto. Nam quantum ad ſuppoſita eſt æque latus, ſicut primus vel tertius. ſed latior eſt quantum ad ſuppoſita primus ſecundo tertius quarto. ergo &c. Ex quo ulterius inferunt ꝙ aliquis modus ęqualitatis alio denominatus anguſtior eſt eodem quo ad ſuppoſita latior. Probabilior tamen apparet ſententia prius recitata. Notandum eſt tertio Auic. notanter dixiſſe. indiuiduum deſignatũ. ad drñam ſpeciei, quę etiã aliqñ nolaẽ indiuiduũ, ſed non deſignatũ. Dixit etiã notanter qua viuit, vt ſub hoc mõ cõprehenderet æqualitatem ſanitatis & vitę.

Debes autẽ ſcire quod oẽ indiuiduũ debet habere complõnem ſibi ſolummodo propriam in qua aliud ei aſſociari eſt impoſſibile.

De hoc erit quæſtio.

Sextus etiam modus eſt medium quod ẽ inter iſtos duos terminos, quod ẽ complexio, quã cum habuerit indiuiduum erit melioris complexionis, cuius ipſum eſſe oportet.

Iſte patet ex dictis. quia ſic ſe habet ad quintũ ſicut quartum ad tertium & ſecundus ad primum. Et nota ꝙ hic modus indifferenter euenit omni indiuiduo. & ſic quantum ad ſuppoſita latior eſt ſecundo & quarto, ſed non competit omni indiuiduo pro quolibet tempore ſicut quintus iõ ſtrictior eſt quinto. Nullam tamen ꝑtatem ſibi limitat, qa quoſdam cõuenit in pueritia ſaniores eſſe quoſdã iuuẽtute quoſdã in conſiſtentia. Vñ. 1. techni. Quibuſdã pueris accidit ſanos eẽ. Adoleſcẽtes vero factos ægros exiſtere. Et econtra.

Modus autem ſeptimus eſt complexio quã unaquæq; membrorum ſpecies habere non debet. in qua aliud diuerſificatur. Aequalitas nãq; oſſis eſt ut ſiccitas in eo plus abundet. Et cerebri ut humiditas in ea plurimum abũdet. Et cordis ut in eo ſit plus caliditatis. Et neruorum ut in eis plurimum abundet frigiditas.

Modus autem octauus eſt complexio membri ſingularis, quam cum habuerit erit melioris diſpoſitionis ꝙ̃ habere poteſt.

Septimus & octauus ſatis patet. Dubiũ literale eſt. vtrum præciſe ſint octo modi æqualitatis. Et arguitur primo ꝙ non. Primo quia primo accidunt octo, ergo ſaltẽ ſunt nouem modi. Aſſumptum colligitur in littera dum dicit ꝙ huic æqualitati quæ ſecundum humana attendiẽ corpora, octo accidunt modi conſiderationũ, ſed ipſa eſt æqualitas primi. ergo &c. Secundo cuilibet membro organico pñt correſpondere octo modi, puta comparãdo cerebrũ hominis ad cerebrum aliorum, & temperatiſſimum cerebrum hominis temperatiſſimo equi, & ſimilr̃ alterius. Eodem modo de climate aut alijs. Idem etiam patet de cute comparata alijs membris corporis ab ea ſpecie differentibus. Item non maior contrahitur diuerſitas ex climate ꝙ̃ a ſexu arte conſuetudine & ætate, ſed ex climate conſurgũt duo modi æqualitatis. ergo &c. Pro illo dicitur ꝙ illi ſunt octo modi generales ſub quibus oẽs alij cõprahendunẽ & dantur intelligi. Ex modo enim comparandi totam ſpẽm ad ſpeciem ſumitur modus comparãdi partem ad partem aliorum animalium, vel etiam eiuſdem animalis inter ſe tã quam ſpecie differentes. Ex modo etiam comparandi clima ad clima, quia ibi fit comparatio per partem humanæ ſpeciei plura indiuidua continentem, datur intelligi modus ſumptus a ſexu, ætate, & conſuetudine &c. Cum ergo dicitẽ ꝙ primo accidunt octo modi. dicendum eſt ꝙ primo ut includit in ſe partes indiuiduales accidunt illi octo modi. vt autem abſolute comparatur ſpecies ad ſpeciem non accidunt illi modi ſed vnus modus vt patet. Æqualitatis octo modi generales.

Cum autẽ ſpecies conſiderauerimus inueniemus hoĩem certæ æqualitati propinquiorem.

Oſtendit qui illorum modorum æqualitatis ſunt æqualitati ad pondus propinquiores. Et primo oſtendit hoc de primo modo ęqualitatis. Secundo de tertio. Tertio de ſeptimo ſecunda ibi ⌊Cunq; regiones.⌉ tertia ibi ⌊In membris.⌉

Dicit primo ꝙ cũ conſiderauerimus ſpecies inueniemus hominem certæ æqualitati magis propinquum. Sciendum primo per ſpecies intelligendas eſſe mixtorum, & maxime viuentium, inter quæ omnia ſecundum ſimilitudinẽ ſuperius dictam, magis appropinquat homo æquali ad põdus, & inter homines de ſecundo modo æqualitatis. Secundo ſciendum ꝙ ex omni modo concludit illud eſſe propinquius ꝙ magis obtinet rationem medij. Vnde compræhendi poteſt tanc propinquitatem intelligendam eſſe præciſe ſecundum ſimilitudinem ſuperius dictam. Non facit autem explicitã mentionem de. 2. 4. 5. 6. &. 8. Secundus. n. datur intelligi per primum. Nam ſcito ꝙ homo cæteris ſpeciebus magis appropinquat &c. facile ſcitur ꝙ homo de ſecundo modo maxime appropinquat. Scito etiam quę regio maxime appropinquat, facile cognoſcitur quis homo illius regionis maxime appropĩquat. ergo ſcito tertio ſcitur quartus. Cognito etiam membro quod magis appropinquat. ſ. tempore quo illud membrum eſt temperatiſſimum. & ſic ſcito ſeptimo facile ſcitur octauus. Quintum autem & ſextum vt dicunt quidam penitus omiſit: quia propter vnum indiuiduum habere æqualitatem quinti aut ſexti reſpectu alterius, non ſequiẽ illud æqualitati ad pondus eodem eſſe ꝓpinquius. quilibet. n. homo habet ęqualitatem quæ eſt ſibi optima reſpectu æqualitatis cuiuſcũq; alterius hoĩs, iõ merito huius æqualitatis nõ dicitur vnus alio æqualitati certę ꝓpinquior. Aſt põt dici ꝓbabilr̃ ꝙ cognito primo & tertio facile cõpræhendi põt ꝙ indiuiduũ hñs meliorẽ cõplonẽ indiuidualẽ in quinto mõ reperibilem ſit æqualitati certę propinquius, ideo tunc facile ſcitur de quinto & ſexto.

Cunq; regiones attenderimus, certificatū nobis erit, q si fuerit locus qui habitabitur sub equatione diei neq; aliqua de rebus terrenis obulando impedierit, uidelicet montes aut maria, oportebit ibi habitātes æqualitati certæ propinquiores existerē q̄ alicuius regionum.

Declarat idem quo ad tertium. Et primo ostendit æqualiorem inter omnes regiones. Secundo explicat temperatiorē post illam ibi[Post illos vero.] Primo ponit propositum. Secundo probat remouendo opinionem oppositam ibi[Iā autem.] Dicit primo q cum attenderimus regiones.i. considerauerimus certificatum erit nobis q si sub æquatore diei fuerit locus qui habitatur, neq; hanc habitationē impediret aliquæ de rebus terrenis, vt mōtes maria &c. oportebit habitantes ibi esse propinquiores certæ æqualitati hominibus aliarum regionum. Sciendum est primo q varietas regionum in temperantia & distemperantia q̄nq; cōsequitur cām cœlestem, puta propinquitatem & rectitudinem aspectus, aut longitudinem moræ solis super eam vel oppositas cās. Q̄n̄ p autem consequitur cām terrenam. vt sunt montes, maria, valles, venti &c. Dum ergo dixit Aui. habitantes sub linea æquinoctiali fore temperatiores, intellexit hoc merito cœlestis aspectus. Cum quo tñ staret q merito causæ inferioris forent magis distemperati, & habitationem istam esse distemperatiorem propter quod dixit in littera. Et neq; aliqua de rebus terrenis &c. Sciendum secundo per æquatorem diei intelligendum esse circulū æquinoctialem qui est vnus de maioribus, diuidens spheram in duas partes æquales, transeundo ab oriente versus occidētem: & per consequens æquidistans est a duobus polis. Vocatur autem æquinoctialis, quia cum sol ad ipsum p̄uenit æquatur nox diei. Et circulum intersecat çodiacum in duobus punctis.s. in principio arietis & libræ, et per consequēs magnificatur distantia eius a çodiaco in duobus tropicis.s. æstiuali & hyemali. Tertia igitur huic circulo subiecta dicitur locus æquinoctialis vel sub æquatore diei, de qua dicit Auic. q habitantes ibi, si qui sunt, sunt magis temperati, & certæ æqualitati propinquiores.

Varietas regionū cōsequitur cām cœlestem.

Æquator diei vel circulus æquinoctialis.

Iam autem nobis affirmatū est q opinio quæ accipit uel accidit q excessus ab æqualitate est causa propinquitatis solis est falsa.

Declarat hoc præmittendo falsitatem opinionis oppositæ. Secundo probat illud idem ibi[Rectitudo enim.] Dicit primo q declaratum est q opinio quæ accipit q excessus ab æqualitate in caliditate est cā p̄pinquitatis solis.i. p̄pter p̄pinquitatem solis est falsa. Alia autem lr̄a habet accidit, quia opīo accn̄talis & aduentitia sit. Sciendum multos antiquorum auctorum credidisse sub linea æquinoctiali habitationem non esse posse. Et huius opinionis fuit visus Aristo. secundo metheororum. Et Virg. in georgicis.

Aristo. Virgil. Ouidi.

Quinq; tenent coelum çonę quarum vna corusco.
Semper sole rubens & torrida semper ab igni.
Et primo metamorphoseos Ouidius.
Vt quæ duæ dextra coelum totidemq; sinistra.
Parte secant çonę, qu[i]nta est ardentior illis.

Ad hoc autem persuadēdum plures rationes siue persuasiones adduxerunt. Prima. Sub æquatore diei est calor intensior q̄ in aliqua alia regione vel climate aliquo. ergo p̄pter æstum sub æquatore diei non est possibilis habitatio. Antecedens patet, quia ibi plures causę cōcurrunt vehemētiæ caloris.s. solis propinquitas, eo q terra est spherica & soli recte opposita. propinquior ergo est illi sol q̄ secundum aliquam aliam partem solem oblique aspicientem. Itē ibi est rectitudo aspectus propter quam fit radiorum in se fortis reflexio. radius.n. perpendicularis (vt dicunt perspectiui) est omnium radiorum fortissimus. Q. autem isti radij sint perpendiculares satis patet. Sol.n. opaco occurrens nullam facit vmbram. Ad illud etiam confert tertia cā.s. longitudo moræ solis super eorum capita, quia bis in anno peruenit ad çenit capitum eorū.s. in principio arietis & libræ.

Secunda persuasio est, quia sub tropico cancri non est possibilis habitatio, vbi tamen causæ vehementię æstus sunt pauciores q̄ sub æquatore diei. Ibi.n. est minor reflexio q̄a minor rectitudo aspectus, & per idem minor propinquitas nec nisi semel in anno accedit sol ad hunc locum. Tertia persuasio. Datur pars terrę inhabitabilis propter nimiā solis remotionem. ergo dabilis est pars inhabitabilis propter nimiam solis propinquitatem. sed nulla est pars terrę cui sol sit propinquior q̄ sub æquatore diei. ergo &c. Quarta ratio est, quia dato opposito vr̄ fieri transitus de extremo ad extremum sine medio.s. ab habitatione optima & tēperatissima quę per aduersariū est sub æquinoctiali ad çonā torridā inhabitabilē quā primi posuerūt ęquinoctiali propinquā.

Rectitudo enim solis super capita minus ibi malum operatur & minus mutat aerem, q̄ rectitudinis propinquitas apud nos, aut apud eos qui sunt in maiori latitudine q̄ nos, licet rectitudinem nos habeamus.

Primam istarum rationum quę videtur difficilior tentat Auic. soluere. Primo ergo soluit illud primum motiuum. Secundo adducit aliam confirmationem pro opinione sua. ibi[Amplius.] Dicit primo q licet sol habeat maiorem propinquitatem et etiam rectitudinem ad illos qui sunt sub linea æquinoctiali q̄ ad nos vel alios qui sunt in maiori latitudine, minus tamē malum operatur ibi, & minus per calorem aerem immutat q̄ apud nos & multos alios i vbi tū minori rectitudine & propinquitate multo maiorem morā contrahit. Plus.n. operatur multa mora cum minori rectitudine, q̄ multa rectitudo & propinquitas cum parua mora. Stat ergo solutio in hoc q plus operatur ad caliditatē mora longior solis q̄ minor mora cum propinquitate maiorē & maiori rectitudine. Hoc autem duobus signis declaratur in secunda fen huius doctrina secunda. 7. ca. Primum signū, quia in nonis directius sol & propinquius nos aspicit q̄ hora media inter nonas & vesperas: & tamen illa hora media, multo maior causatur calor in aere q̄ in nonis, quod nō videtur esse nisi propter maiorem longitudinem moræ in aere. Secundum signum est, quia de mense iunij sol nostra capita directius aspicit q̄ in mense iulij vsq; etiam ad medium augusti: quibus tamen diebus vehementior est calor. Ad argumentum igitur. ibi est propinquitas maior & maior directionis aspectus. ergo calor maior. Neganda est consequentia propter morā solis ibi esse minorem, licet enim bis veniat sol in anno ad çenit capitis eorum, ibi tamen minorem moram contrahit q̄ apud illos qui sunt in maiori latitudine, vt dictum est. Dicunt autem quidam q in maiori latitudine dicuntur illi qui sunt in primo climate & secundo q̄ qui sunt in tertio & quarto. quia primū clima maiorem habet latitudinem. est.n. quadringentorum quadraginta milliarium. secundum est quadringētorum milliarium, vt innuit auctor de sphera.

Climatis primi latitudo.

Climatis secūdi latitudo.

Amplius autē omnes dispōnes morantium in linea æquinoctiali sunt dispositiones nobiles, siles, neq; ibi impedit impedimēto sensibili, sed eorū cōplonibus semper est sīlis. Et ad hanc sentētiā affirmandā iam fecimus dictionem.

Adducit rationem ad suam positionem confirmandam. Et arguitur sic. dispositio morantium sub linea æquinoctiali est nobilior, & aer ibi existens non impeditur impedimēto sensibili, sed est similis eorum complexionibus. ergo etc. Et dicit q ad hoc probandum iam fecit dictionem.i. tractatum. Et hanc eandē sniam asserit secūda fen huius allegato

capitulo

capirulo dum Inquit. Credere uero debent fermonem ex eo quod videtur ꝙ terra quę eſt ſub circulo æquatoris diei eſt circa æqualitatem, quoniam cauſa cœleſtis ibi calefaciens eſt vna. Notandum ꝙ diſpõnes eorũ dicunẽ nobiles.i. perfectę, quia perfectarũ operationum productiuę. ſimiles inter ſe. quia pauca ibi reperitur difformitas complexionũ hominum. vel reperitur ſi eſſent, propter vniformitatẽ habitationis ex qua contingeret vniformitas hominum in cõplexione figura colore &c.

Poſt iſtos autem qui in quarto moranẽ climate magis tẽperati exñt. non.n adurunẽ ꝑꝑ moram rectitudinis ſolis ſuper eorũ capita neq; elongaẽ ab eis parum, quẽadmodum fit in climate ſecundo & tertio. Neq; congelantur ſicut cõtingit his qui in extremitate quinti climatis habitant, & qui ſecundum latitudinem ſunt remotiores, propterea ꝙ ſol ab eorũ capitibus eſt remotus.

Oſtẽdit qui poſt iſtos ſunt temperatiores. Et iſti ſunt habitantes quartum clima, quia non aduruntur propter propinquitatem rectitudinis cum mora ſic habitantes ſecundũ et tertium clima. Nec congelantur ſicut habitantes extremitates quinti climatis propter eorum longitudinem nimiam a ſole.

Climatũ diſtõ.

Sciendum apud aſtrologos ſeptem diſtingui climata quę ſunt partes terrę habitabiles contra ſe diſtinctę penes diuerſitatem diei ſecũdum longitudinem vnius horę. Exempli grã. Maxima dies ſub æquinoctiali circulo eſt. 12. horarum. in primo climate. 13. horarum. in ſecũdo climate. 14. in tertio. 15. &c. Ex quo patet nullum clima habere rectitudinem ad ſolem. Vnde in quocunq; climate habitãtes habent vmbras ſuas verſus ſeptẽtrionem. tota etiam terra climatum protrahit vmbram ſuam ad ſeptẽtrionẽ. Ex quo patet vlterius ꝙ in primo & ſecundo climate cõcurrũt duę cauſę calefacientes. ſ. longitudo morę & ſatis magna ꝓpinquitas cum rectitudine aſpectus, licet nõ ſit tanta ſicut ſub linea æquinoctiali, & ideo aduruntur illi ꝓpter cauſas iam dictas. Propter quod inter lineam æquinoctialem & clima primum ponunt plurimi aſtrologi torridam çonam ꝓpter æſtum inhabitabilem. Et ex hoc vlterius patet ꝙ habitantes primum et ſecundum clima multum aduruntur. Habitantes autem extremitates quintum ſextum et ſeptimum climatis congelantur propter frigus. Medij ergo inter hos modo medio ſe habent. ſ. habitãtes tertium & quartum clima & principium quinti climatis. quartum tñ inter hęc vr̃ temperatius, quia magis remouetur ab extremis. Ideo poſt habitantes ſub æquinoctiali poſuit habitantes quartum clima, de quo fuit Aui. licet de hoc ſit ambiguitas. Nos autem ſumus in quinto climate, qa Roma eſt in medio quinti. Propter quod clima Diaromes apud veteres appellabatur.

Diaromes qd.

In membris uero iam manifeſtum fuit ꝙ mẽbra principalia non ſunt æqualitati certæ multum propinqua. Immo oportet ut ſcias ꝙ caro eſt mẽbrum illi æqualitati magis propinquũ ꝙ̃ cætera mẽbra, cutis tamen carne propinquior.

Docet eligere temperatius membrꝝ ex habẽtibus æqualitatem ſeptimi modi. Secundo docet ex illo partem temperatiorem eligere. ſecunda ibi⌊ Quod at. ⌉ Primo ꝑmittit intentum. Secundo probat ibi⌊ Quaſi.n. ⌉ Dicit ergo ꝗ̃ manifeſtum eſſe in membris ꝙ membra principalia non ſunt ęqualitati certę propinqua: immo caro ꝓpinquior alijs membris ſupra excepta cute. Cutis tamẽ eſt illi ꝓpinquior carne. Sciendum ꝙ hęc inueſtigatio fuit medico neceſſaria vt in genere membrorum inueniretur vnum quod eſt metrum reliquorum vel menſura reſpectu cuius reliqua in ſuis complexionibus graduentur.

Caro quintuplex.

Sciendum ſecundo carnem eſſe quintuplicem. ſ. Glandoſam, vt teſticulorũ & mamillarum. Confuſam vt viſcerum, quę ſecundum quoſdã confuſa dicta eſt, quia nullam ſibi complexionem imitat cuilibet carni viſcerum conuenientem. Alterius en m complexionis eſt caro hepatis, alterius pulmonis ſplenis &c. licet hanc nonficationem non approbet Cõciliator. Et lacertoſam ſiue muſculoſam quę eſt ipſe muſculus vel lacertus, de qua putant quidam hic Aui. intellexiſſe. Et puram quæ eſt caro quę eſt pars lacerti. Et ſimplicem vt caro hñs ſenſum tactus, vt gingiuarum & extremitatum digitorum, & de hac putant communiter Aui. intellexiſſe hic. Hęc enim videtur habere æqualitatem inter extrema magis refractã, cuius ſignum eſt bonitas tactus eius, vt infra videbitur.

Cutim appropĩquare ęqualitati certæ dupl̃r.

Sciẽdum tertio vt ſupra tactum eſt cutim maxime appropinquare æqualitati certæ ſecundum duplicem ſimilitudinem. Prima, quia ſicut æqualitas certa eſt media inter extrema, ita cutis inter membrorꝝ noſtri corporis excellentias eſt quaſi media. Secũda, quia ſicut in æquali ad pondus excluduntur excellentiæ: ita in cute excludunt excellentiæ diſproportionatæ tactiuæ operationi. Prima tamen ſimilitudo eſt apparentior: quia penes ſecundam dici poſſet cor ꝓpinquum eſſe æqualitati certæ, quia in corde temperato refractæ ſunt excellentię operationibus vitalibus diſproportionatę ſicut inæquali ad pondus: quãuis ſupra dictũ ſit ꝓcor conſideratum ſecundum proprium temperamentum relatum ad extrema ex quibus reſultat dici poſſe certę æqualitati propinquum. Ex his patet primo cauſa quare principalia membra non ponuntur ab auctoribus certę æqualitati propinqua. Patet ſecundo ꝙ licet aliqua membra noſtri corporis ſint ratione gradualis menſurę ſuarum qualitatum ab æquali ad pondus minus diſtantiam cute, non tñ dicunẽ ad ſenſum datum æquali ad pondus propinquiora cute, eo ꝙ non habent æqalitates medias inter excellentias qualitatum membrorum contrariarum complexionum ſicut cutis. Ex quibus vlterius patet, ꝙ licet cutis melancholici ſit propinquior æqualitati ad pondus cute temperati ratione menſuræ qualitatum in ea repertarum, nõ tamen eſt ſibi vicinior ad datum intellectum. Suppoſito.n.ꝙ caliditas calidorum membrorum & frigiditas frigidorum in temperata cute ſint quaſi æquatę & ad medium ductę inter excellentias, ſtatim ſequitur ꝙ quælibet cutis alia a cute temperati plus recedit a medio ꝙ̃ cutis temperati. v̄.g. in melãco maior reperitur frigiditas in membris frigidis ꝙ̃ in mẽbris frigidis temperati & in membris calidis multo minor caliditas. ſed merito proportionis calidorum ad frigida in temperato ad medium inter excellentias membrorum producitur frigiditas cutis, & ſimiliter caliditas eius. ergo in corpore melancholico minus refrangitur frigiditas in cute & plus caliditas ꝙ̃ in temperato. Et econtra in cholerico. Cõtra, quia ex hoc ſequitur plus gradualiter remoueri in gradu ſui caloris cutim melancholici a corde melãci ꝙ̃ cutis tẽperati a corde temperati, & econtra diſpõnes cerebri & mẽbrorum frigidorum magis appropinquare, quod non vr̃ rationabile. Et econtra in cholerico. Itẽ ſequitur ex hoc nõ ſimilem eſſe habitudinem cutis temperati ad cutim melãci & cordis temperati ad cor melãci, & cerebri temperati ad cerebrum melãci, & hoc merito cõplonis reſultantia ex coalteratione. quia ſi talis & tanta eſſet contrariarum qualitatum refractio in cute melãci ſicut tẽperati proportionalis eſſet vtrobiq; habitudo. ſed non tanta eſt refractio qualitatũ membrorum, eo ꝙ caliditas calidorum eſt multo debilior & minor in quanto in eo ꝙ̃ in temperato. & frigiditas frigidorum multo potentior. ergo &c. Et econtra in cholerico. Item penes tenentem hanc complexionem reſultare ex coalteratione oporteret in aliquo indiuiduo reperiri cutem omnino æqualiter diſtantem ab extremis excellentijs qualitatum membrorum. Dabilis eſt.n. magis declinãs ad alterum calidorum ꝙ̃ frigidorũ, vt in cholerico. & econtra in melancholico. ergo dabilis eſt ad neutrum magis ꝙ̃ ad alterum declinans: & per conſequens æquidiſtanẽ media. Et forte hoc concederetur. Sed ex hoc ſequeretur

vlterius q corde secũdum omnia membra principalia sua calido in primo existe respectu temperati, cutis eiusdem est calida plus q̃ in primo respectu cutis temperati, frigido vero existe frigida. quia si æqualiter ad medium ducerẽtur inter extrema cutis distemperati sicut temperati æqualiter distaret cutis a cute sicut & cor a corde. sed multo minus versus medium ducitur caliditas cordis ad cutim transmissa in cholerico q̃ in temperato. ergo remanet calida plus q̃ in primo. Et ex hoc infinita quasi alia sequi vñr quæ nõ apparent concedenda: de quibus videbitur in quæstione.

Quasi enim non patitur ab aqua æqualiter temperata cuius medietas sit nix & altera medietas sit aqua feruens.

Probat ppõnem. Et primo quo ad actiuas. Secũdo quo ad passiuas. secunda ibi⌊Silr quoq; poterit.⌉ Primum dupliciter. secunda ibi⌊Et forsitan.⌉ Primo arguit sic. Cutis quasi nõ patitur ab aqua æqualiter temperata cuius medietas sit aqua feruens alia medietas sit nix igitur cutis est ppinqua æqualitati ad pondus. consequentiam infra declarabit. Notanter dixit quasi. quia difficile est reperire punctualiter æquale. Primo notat q ex illa lr̃a quidã cõcludere voluerunt cutim temperati æquali ad pondus esse ppinquam, non solum secundum similitudinem iam dictã, sed etiam secundum situm vel mensuram gradualem. Cutis. n. quasi illud non sentit quia est ei, in forma quasi simile, propter quod ab eo quasi non alteratur. Sed hoc arguitur esse falsum. aliter. n. cutis melici esset propter hoc medium iudicanda æquali ad pondus propinquior. Item sicut cutis potest reperiri quæ quasi non patitur. reperibilis est cutis quæ ab hoc non alterat alteratione perceptibili. Et quæritur tunc vtrum erit temperata vel distemperata. Si primũ erit sibi in forma similis. Si secundum aliqua distemperata ad sensum vel intellectum Aui. erit æqualiter ponderali ppinquior. Mundi. Hic dixit Mundinus q hic mixtum ex diuersis est declinans ab æquali ad pondus: eo q caliditas est actiuior q̃ frigiditas. Et tamen contra hoc habes instãtias bonas in techni. s. in tertia quæstione secundi. Respice & considera q plura in tali cõmixtione sunt promouentia ad frigiditatem q̃ ad caliditatem. Sed ponimus exempla nõ vt ita sit. Gentil. Gentil. hic nihil. Marsil. Marsilius proculdubio dicit argumentum Aui. vt teneat egere supplemento tali. cutis temperati quasi non patitur ab æquali ad pondus, percipiens vere æquale ad pondus. ergo cutis maxime est æquali ad pondus propinqua. consequentia tenet, quia si quasi nõ patitur, quasi non est dissimilis ei. si ergo tunc recte percipitur. ergo tunc debitam temperiem habet in comparatione ad operationem tactiuam, & per consequens quantum ad esse medium æqualitati ponderis secundum similitudinem appropinquat. Et ex hoc soluit quædam obiecta. Primum, qa cerebrum minus patitur a tali æquali q̃ cutis temperati. ergo est propinquius. Item cutis melancholici minus pateretur. ergo esset æquali ad pondus propinquior. Ad primum dicitur q licet minus patiatur cerebrum non tñ recte iudicat vt cutis. Et eodem modo dicit r̃ndendum esse ad secundum. Reuerentia viri plus mouet me q̃ ratio alia, vt huic expositioni modo assentiam. Tamen miror multũ cur non percipiet cutis melancholici illud mixtum æquale sicut temperati. Dato. n. q temperatus perfectius & distinctius iudicet, tamen ita vere percipiet obiectum tale quale est, & cum hoc minus patietur per materialem impressionem, quia difficultas est quomodo illud percipit æquale ad pondus cum remisse calidum respectu organi continuo iudicetur frigidum vt tertio de simplici medicina. dr̃ia secun- Gal. da. 2. cap̃. & experimentum idem oñdit. Et si ponatur hoc propter spiritualem impressionem fieri, ita vere iudicabit melancholicus sicut temperatus per spiritualem impressionem. Item non plus teneret argumentum de tali mixto q̃ de quolibet tangibili alio debite approximato. Ex omni enim tali sic licet arguere. tale obiectum tangibile maxime vere apprehendit cutis temperati, igitur in ea est temperamentum propinquum æquali ad pondus secundum similitudinem. consequentia tenet, quia si recte percipitur, ergo debitam habet temperiem in relatione ad operationem tactiuam, & per consequens quo ad esse medium æqualitati ponderis appropinquat. Item hanc expõnem nescio consonã reddere lr̃æ. Quidam Bononienses aliter dicũt. Cutis non patitur. i. non iudicat hoc calm̃ nec frigidum sed medium, ergo est secundum similitudinem æquali ad pondus propinquum. & consequentiam deducunt ut pcedẽs.

Ista etiam sn̄ia me confundit, quia sic similiter argueretur de melancholico, nisi velit voluntarie dicere q solus tactus temperati iudicat hoc mixtum esse quale est. Et iam multum adhesi primę expositioni. s. q non tota humana cõplo & cõparatione cuiuscunq; membri decliner ab æquali ad pondus per calidum, sed ipsum circuit, vt sit in nobis reperire membrum aliquod ab eo declinans per frigidum, aliquod per calidum. licet nullius membri naturalis complo sit æqualitas ponderalis vt supra. & hoc naturaliter. Et hac sequendo expositionem lr̃a nullam habet difficultatem vt patet. Sed volendo lr̃am trahere ad expõnem superius recitatam mihi apparet consequenter aliter dicendũ esse. Primo q illud mixtum sic signatum non est æquale ad põdus sed est ab eo per calidum & humidum multum notabiliter recedens. Secundo q per aquam feruentem & niuem non intelligit Aui. aquam frigidam frigiditate summa. nec calidam caliditate summa. nec etiam intelligit duas aquas per excessus suarum qualitatum ab æquali ad pondus æqualr recedentes. sic. n. oporteret procedere argumentum primæ põnis. Tertio q per niuem & aquam feruentissimam intellexit Aui. duo mixta, in quorum vno quantus percipitur excessus caloris ab organo factus: tantus in alio percipitur frigiditatis excessus ex quibus mixtum resultabit inter has extremitates perceptas medium quod erit organo tactus vel omnino simile in qualitatibus his uel ab ipso parum distãs ideo ab eo quasi non patietur cutis, vt dicitur in lr̃a. Et tũc consequenter patet q secundum similitudinem superius dictam cutis est propinquum æqualitati certæ. quia sicut illa est media ita cutis media intr excellentias has sic perceptas.

Patet consequenter cum hoc non repugnare cutim esse ad calidum & humidum satis notabiliter declinantem. hoc enim sic commixtum declinat ab æquali ad pondus per calidum & humidum.

Et forsitan caliditas uenarum & sanguinis neruorum frigiditati in ea æquatur.

Adducit secundam rõnem & arguit sic. In cute æquatur caliditas sanguinis venarum frigiditati nerui. ergo ipsa est propinqua. consequentia tenet & antecedẽs forsitan est verum, ergo & consequens. Dixit forsitan, quia certæ rei quãtitas nec calamo scribi potest, nec lingua proferri.

Similiter quoq; non patitur a corpore quod bene tẽperatũ existit ex siccioribus corporibus & humidioribus cum in eo æqualia fuerint.

Adducit tertiam rationem. Secundo declarat rationes tactas. secunda ibi⌊Et nos.⌉ Prima pars patet.

Et nos quidem scimus q non est cã quare nõ patiatur, nisi quia non sentit illud neq; est tale quale illud, nisi quia propter ipsum nõ patitur. Nisi. n. tale esset quale illud, per illud pateretur. Res. n. quæ unius sunt originis & in naturis opponuntur unæ ab alijs patiuntur. Sed ab eo qd ei in qualitate communicat res non patitur.

Deducit consequentiam primæ & secundæ rationis talr arguendo. Non propter aliud dicimus cutim nõ pati ab illo

mixto,

mixto, nisi quia non sentit illud mixtum. non sentit autem il
lud quia est similis illi, ideo si non patit̃ est similis illi, & per
consequens propinqua. tenet consequentia, quia res quæ sũt
vnius originis. i. in materia cõmunicant, & adinuicem secũ
dum suas qualitates opponuntur pationtur inuicem. dũ ve
ro in qualitatibus cõmunicant. i. sunt similes non patiuntur
adinuicem, ideo nisi cutis esset talis quale cõmixtum illud
proculdubio pateretur. Nota primo q̃ cutis est contexta
ex partibus neruеis. ad ipsam etiam veniunt & terminãtur
venæ minutissimæ portantes sanguinem & spiritum & ae
teriæ quarum quodammodo vr̃ adæquatio cum illis parti
bus nerueis. Nota secundo in deductione istarum rõnum.
A. non vult aliud nisi q̃ hæc consequentia est bona. Cutis
non sentit illud obiectum cum debita approximatione &
est apta sentire illud. ergo illud ẽ simile vel quasi simile cu
ti. Et dico notanter vel quasi simile, quia dato q̃ esset dissi
mile a cute esset tñ non sensibiliter distans. & si pateret cu
tis, non tñ sentiret illud, vt patet. Tertio nota per originẽ
intelligi materiam. Res. n. eiusdem originis sunt res in ma
teria cõmunicantes. Dr̃ autẽ materia origo quia in ipsa ori
ginantur & fundantur oẽs formæ & transmutationes natu
rales. vel originis. i. generationis, adinuicem opponuntur. i.
hñt contrarietatem, in naturis. i. suis qualitatibus quæ natu
Simile — ræ dñr large, quia istæ̃ alia pricipia trãsmutationis. Quar
tripl̃r. — to nota tripliciter aliqua esse similia. Io gradu tãtum. In for
ma tantum. Et vtroq; modo. Et q̃ similia tertio mõ nõ pa
tiũt in vigore qualitatum primarum. quod notanter addo,
quia per virtuales spirituales qualitates pñt se transmutare.
Hic mouetur dubium vtrum cutis sentiat. Q. non arguit.
Aristo. — Primo quia est membrum terrestre: sicut oĩs pellis. 5. de ge
Cutis — neratione animalium. cap̃. 4. Item est viscosa non æqualis
duplex. — in complexione. 2. cañ. cap̃. de pelle. Dicendum q̃ duplex
est cutis. s. exterior terrestris dicta hymen. & interior supra
dicta satis æqualitati propinqua q̃ dicimus sentire. Primã
autẽ cutim esse tãquam eius defensaculum. Melius autẽ sen
tit oĩs cutis dum est carni annexa. Aristo. 3. de hystorijs. &
Auic. 5. de animalibus. Has duplices cutes collige septi
ma quarti. cañ. cap̃. de scabie. cum inquit. Et ad vltimũ ma
teria pruritus egreditur inter duas cutes. Et tertia quarti. ca.
de erysipila. dum dixit. Phlebotomia. n. nõ multum cõfert,
nisi qñ materia est inter duas cutes. Si autem profunda fue
rit, tunc eius iuuamentum minoratur. Ad argumentum
dicitur q̃ cutis est terrestris maxime hymen. Et viscosa, vt
nutrimentum. vt tamen membrum viuens potest esse tem
periei propinqua, vt dictum est.

Quod autem in cute magis existit temperatũ est cutis manus. Et quod in cute manus temperatius est, est cutis uolæ. Et temperatius eius est quod est super digitos. Et temperatius eius est quod est super indicem. Et temperatius eius est quod est in pulpa extremitatis eius, & propter illud est melioris sensibilitatis. Et quod in cute uolæ magis existit temperatum est quod in digitorum extremitatibus inuenitur. Quapropter extremitates digitorum aliorum quasi iudices existunt qualitatum natura tactualium. debet. n. declinatio iudicis æqualis existere ad unãquãq; extremitatum ideo, ut egressum ab æqualitate & a medietate percipiat.

Hic ostendit quæ est tẽperatior inter cutes. & declarat.
illud concludendo quoddam, vt patet in litera. Primo.
nota q̃ licet humana cutis sit subtilior cute aliorum aĩalium
vt. 5. de generatione aĩalium &. 10. problematum. 1. pble
Aristo. — mate. ea tñ in hoĩe reperitur grossior & subtilior vt facies
pedis &c. quæ igitur subtilior, est etiam sensibilior. Nota
secũdo cutim manus esse tẽpatam magis tẽperamẽto ta
ctiuæ sensationi proportionato. Cum. n. manibus maxime
habeant occurrere tangibilia fuit necessarium ipsas tangibi
lia magis alijs membris perfecte cognoscere. Natura. n. non
deficit in necessarijs, vt scribitur. 3. de anima. textu cõmen — Idem.
ti. 41. Nota tertio partem interiorem etiam magis tangi
bilia percipere. Primo quia eius cutis subtilior est. Secundo
quia magis extrinsecis exposita alterantibus, & hoc interio
ri parte non facta accñtaliter callosa, vt in rusticis apparet.
Quarto nota digitorum extremitates sunt quasi. i. p̃ quã
dam metaphoram & similitudinem iudices. Sicut. n. iustus
iudex iustam debens proferre sñiam debet esse medium in
ter litigatores ad nullum ipsorum declinans; nec contra ali
quem passionatus. vt primo rhetoricorum. &. 5. ethicorum
Arist. Ita debet organum tactus esse medium inter tangibi
lia. & intellige medium geometricum, vt supra recitatum
est, & in quæstione magis apparebit.

Debes autẽ scire ultra hoc quod scuisti, q̃ cũ dicimus de medicina q̃ est tẽperata, nolumus dicere q̃ sit tẽperata certe, qm̃ illud est impoẽ.

Determinat de æqualitate medicinarum secundum q̃
medicina dicitur æqualis vel inæqualis in potentia : eo q̃
determinauit de æqualitate actuali. s. hoĩs & membrorum.
Et primo ostendit quid intelligit per medicinam tempera
tam siue æqualem. Secundo quid per distemperatam. secũ
da ibi. ⌊ Et similiter. ⌉ Primo ostendit quid sit per medici
nam temperatam intelligendum. Secundo quid per distem
peratam medicinam. secunda ibi ⌊ Et similiter. ⌉ Pri
ma in duas. Primo ostendit quid per medicinam tempe
ratam non sit intelligendum. Secundo quid sit intelligendũ.
secunda ibi ⌊ Sed volumus. ⌉ Prima in duas, sicut duo ostẽ
dit per medicinam temperatam non esse intelligenda. secũ
da ibi ⌊ Neq; volumus. ⌉ In prima vult per medicinam
temperatam non esse intelligendam medicinã temperatã
temperamento ponderali, probatur: quia tale dabile nõ est. — Medici
Primo nota q̃ penes auctores reperiuntur isti termini me — na tpata
dicina, cibus medicina cibalis, & cibus medicinalis. per — quid.
quos quid intelligendum sit in quæstione patebit. Sumitur
autem quãq; medicina cõmuniter pro quolibet alteratiuo
vel conseruatiuo corporis humani, siue per actualem, siue — Medici
per virtualem eius qualitatem. Quãq; sumitur pprie magis — na dupli
pro quolibet alteratiuo & conseruatiuo merito suæ qualita — citer.
tis virtualis. & taliter sumitur hic. Ex quibus patet medi
cinam primo modo sumptam, & adhuc secundo modo pos
se esse secundum qualitates primas æqualem ad pondus.
Patet secundo q̃ si esset tale æquale ad pondus, non esset
homini medicina temperata. Contra. quia Auicẽ. dicit
quoniam illud impoẽ est esse. Dr̃ impoẽ esse ad sensum
dicendũ in qõne: quia nulla medicina põt in sua naturali di
spositione sibi æqualitatem ponderalem determinare.

Neq; uolumus dicere q̃ tp̃amento humano in sua cõplexione. sit tẽperata si. n. ita esset, tũc esset ex ipsamet humana substantia.

Secunda conclusio. Nec medicina dr̃ temperata quia ha
beat in se temperamentum simile temperamẽto humano.
probatur, quia tunc medicina temperata esset ex ipsamet
hominis substantia. consequens apparet falsum. consequen
tiam vero dimittit tanq̃ notam. Primo nota q̃ argumẽ
tum. A. penes varios vario mõ tenet. Quidam dñt q̃ tẽ
peramentum humanum resultat ex coalteratione mẽbrorũ
humanorum. ergo hõs tale temperamentum habebit mẽ
bra humana, & per consequens medicina temperata si sic
dicitur erit ex substancia humana siue hominis. s. membris.
Alij, hõs temperamentum humanum habet cõpl̃onẽ suf
ficienter ad humanam formam præparatã. ergo &c. Cõ
ciliator vero dĩa. 130. sentit q̃ intentio Auic. est, non ideo — Concil.
dicitur medicina temperata quia formaliter similiter tem
peramẽtum eius temp̃amẽto humano, quia tunc medicina

temperata formaliter non esset nisi homo. Alij ad hoc vt aliquod temperamētum dicatur alteri simile nō sufficit vt sit tale quale illud gradualiter, sed requiritur similis dependentia a spiritibus & humoribus. quo posito si medicina tēperata haberet temperamentum simile humano, ipsa esset homo. vbicunq; n. est temperamentum gradualiter simile cum similibus dependentijs ibi est forma humana. Secundo nota non esse intelligendum Aui. negare aliquā medicinam temperatam habere temperamētum humanum. Infra. n. ostēdetur in qōne q homo alteri in complexione similis est ei medicina temperata. Sed vult q nulla dicta potentialiter talis habet temperamentum humanum. Vel q non ideo dr̄ tēperata, quia tale habeat temperamentum, q a sic omnis talis temperamentum humanum haberet.

Sed uolumus q cum propter calorem naturalem qui in corpore existit humano patietur, qualitate afficietur, quę hominis qualitatem nō supergreditur in aliqua duarum extremitatum æqualitatē excedentiū. nō ergo in ipso operabiť effectū æqualitatē excedentē. Cōsideratione igitur suæ opōnts in corpore humano est æqualis.

Ponit tertiam conclusionem. s. q ideo dr̄ aliqua medicina temperata potentialiter talis, quia occurrens corpori humano ab ipso ad actum reducta afficietur qualitate aliqua qua nullo modo superegredietur æqualitatem humanam versus aliquam extremitatum excedentem æqualitatem, et per consequens non operabitur in eo effectum excedentem æqualitatem. i. temperantiam. Ex quo contingit q medicina dicitur temperata consideratione operationis eius in corpore humano. Primo notandum per calorem naturalē hic non solum naturalem naturalitate sanitatis sed etiā vitę esse intelligendum. Secundo nota q principium principale per quod operatur medicina temperata potentialiter talis est forma substantialis, quæ tñ non est potens corpus nostrum conseruare vel alterare, nisi a calore nr̄o aliquā dispositionem receperit qua potens est agere vbi prius ad hoc potens non erat sicut forma ferri est principale in mouēdo ferrum, non tñ potest mouere nisi a magnete principium huius motus receperit. Tertio nota medicinam a calore nostro multas recipere dispositiones. Primo. s. subtiliationem & diuisionem ad minima, & hoc solum dispositiue concurrit ad operationem medicinæ, per hoc. n. melius mēbris occurrit. Secundo alias dispōnes etiam a calore suscipit secundum manifestas qualitates, quia calefit &c. Et hanc dispositionem etiam imaginari possumus concurrere. Primo effectiue, vt puta q forma medicinæ sua mediante complone & hoc calore calefaciat vel conseruet, & hoc est difficile saluare in frigidis. Secundo q dispositiue, quia hmōi præsentia redditur hæc forma cum eius complexione potens calefacere infrigidare conseruare vbi sine hac facere nō posset, Sed quid de hoc infra secunda fen videbitur. Tertio recipere potest qualitates occultas per quas sic redditur qñq; potens vnum corpus conseruare q non aliud, & sic vnū mēbrum q non aliud. Et ex isto posset probabiliter teneri. Primo q cuilibet operationi a qualitate proueniente a medicina potentialiter tali annectitur operatio a forma specifica. Secundo patet q per medicinam temperatam sit intelligendum, quia. s. medicina quæ ad actum reducta recipit dispositionem merito cuius corpus non calefacit &c. sed i sua temperie conseruat. Ex his possent concludi plura quæ in quæstionemel us declarabuntur.

Calor naturalis qd.

Et similiter cum dicimus q est calida aut frigida, nolumus dicere q in sui substantia sit in ultimo caliditatis aut frigiditatis.

Ostendit quid non intelligit per medicinam distemperatam. Secundo quid intelligit per eandē. secunda ibi ⌊ Sed volumus. ⌉ Prima in duas. secundum q duos falsos remouet intellectus. secunda ibi ⌊ Aut in sua. ⌉ Prima conclo. Non ideo dicitur aliqua medicina calida aut frigida, quia sit in vltimo. i. in summo calida aut frigida. vt ignis vel aqua simplex, patet ex cōi vsu huius nōis medicina. Primo nota in sua substantia. i. quia in se subiectiue habeat caliditatem &c. Secundo nota vt supra q medicinarum quædā est potentialiter talis, quædam actualiter talis, vt aqua frigida &c. Talis ergo actualiter in vltimo est hn̄s in se actualiť supremum gradum caloris &c. siue formaliter & subiectiue. Potentialiter vero quæ non habet licet sit illius productiua vel tanti cum quanto vita stare non potest. Tertio nota non esse intentionem Aui. q nulla sit medicina calida aut frigida in vltimo, immo tam actualiter q̄ potentialiter talis potest esse in vltimo talis. Ex quibus hæc corrolaria sustentanda sunt. Primum aliqua medicina actu talis est summe calida & aliqua est summe frigida. Secundum. Aliqua potentialiter calida, & similiter frigida est talis in vltimo. Tertium. Nulla dicitur talis, quia in vltimo talis. Quartum. Duarū calidarū aut fridarū in vltimo vna est altera magis aut minus calefactiua aut frigefactiua.

Medicina talis dupľr.

Aut in sui substātia sit calidior corpore humano aut frigidior. Si. n. ita foret cuius cōplō eēt sicut hominis cōplexio, est etiam temperatum.

Secunda conclusio. Non ideo dr̄ aliqua medicina calida aut frigida &c. quia sit in substātia sua calidior aut frigidior homine. probatur, quia tunc medicina diceretur temperata ex eo q haberet temperamentum humanum. Et hoc intelligit dum dicit. Si. n. ita esset cuius. s. medicinæ complexio esset sicut hominis complexio. s. calida aut frigida. illa medicina esset temperamentum humanum. Nota hoc argumentum Aui. quia a varijs vario modo exponitur. Primus notat q tot falsos remouet intellectus medicinæ distēperatæ quot temperatæ sibi oppositos, duo autem de temperata remouebat, ideo hic etiam duos de distemperata remouet. Primo remouebit æqualitatem ponderis, & hic extremitatem æqualitatis ponderis. Secundo remouebat formaliter temperamentum humanum. & hic remouet distēperamentum humanum temperamentum excedens, et tūc patet deductio argumenti. Secundus intellectus est q p medicinam distemperatam non debemus intelligere medicinam hn̄tem complexionem a temperantia humana solum gradualiter recedentem. Si. n. talis cōplō solū gradualr ab ea recederet, ab ipsa solum secūdum magis & minus differret. Et tunc patet q temperatæ medicinæ complexio nō differt ab humana complexione. Aliter. Non ideo dicitur aliqua medicina distemperata: quia eius complexio formaliter egrediatur temperantiam humanam, sicut est complexio leonis asini &c. probatur, quia si sic tunc diceretur temperata cuius complexio non formaliter est extra temperantiam humanam, & per consequens habet temperiem hominis, vt colligitur a Conc. l. differentia. 137.

Medicina distemperata quid.

Concl.

Sed uolumus dicere q pp ipsam in corpore hominis prouenit caliditas aut frigiditas maior illa. quam ex se habebat.

Tertia conclusio ponitur ex qua concludit duo corrolaria. secunda ibi ⌊ Quapropter. ⌉ Primo probat hanc conclusionem. Ideo dicitur medicina calida vel frigida, quia si sic occurremus humano corpori, ex ipsa prouenit eo caliditas aut frigiditas maior q̄ habebat corpus humanum ex se. Et potest persuaderi, quia non dicitur talis nisi, quia formaliter talis vel ex effectu. Non primum per conclusionē primam præcedentem, ergo &c. Nota primo q ratio formalis medicinæ distemperatæ est opposita rationi formali tēperatæ. Sicut igitur illa temperata dicitur, quia cum patitur & reducitur ad actum a calore nostro non inducit qualitatē excedentem &c. Ita ex opposito distemperata diciť quæ ad

actum

actum reducta inducet qualitatem valde intẽsiorem & humanam temperantiam valde excedentem. Et ex hoc cũ adiutorio eorũ quæ de medicina tali in potentia dicentur secunda fen huius patet ꝙ de intentione Aui. fuit ꝙ medicinis talibus in potentia datur a calore nr̃o forma quædã quę stat cum complonibus illarũ tanꝗ perfectio est, qua simul cum illis fit vnum totale principium potens humanũ corpus calefacere, infrigidare, humectare &c. Recte sicut ex vno pricipio omnibus mẽbris nr̃i corporis a corde dato cũ suis complexionibus, quarum quædam sunt calidæ quędã frigidę resultat vnum quoddã totale pricipium quo omnia membra in suas debitas operationes exeunt. Ex quo patet ꝙ operationes medicinarũ diuersificari pñt non solũ secundum earum diuersitatem, sed etiam corporum quibus obuiant, ex quo a corporibus diuersis diuersi actus vel perfectiones eis attribuuntur. Non igitur mirum est si medicina homini frigida potest esse scorpioni calida, & vni minus calida & alteri magis calida. Ex quo patet vlterius quare medicina non conferente debemus trãsferre ad aliã, quia aliam aliter perficiet & actuabit calor. De quo plus in sequenti particula dicetur. Secundo nota ꝙ dupliciter aliquid nr̃o corpori occurrens dicitur calefacere. s. per se vel per accñs. essentialiter vel accñtaliter. Colli hoc. 2. eañ. 3. cap̃. Et. 3. techni. Et prima quarti. ca. de causis vl̃ibus ephemerarum. Ad propositũ medicinam calidam appellamus ex qua prouenit effectus iam dictus per se et non per accñs.

Calefacere dupliciter. Gal.

Ex quo tene ista corrolaria. Primũ nõ ꝓpter corpus nr̃m ab aliqua medicina fieri calidius aut frigidius debet aliqua medicina denominari calida vel frigida. Secundum. Propť ipsum fieri calidius vel frigidius tanꝗ ab agente per se est denoĩanda medicina calida aut frigida.

Quapropter una medicina plerũq; est frigida humani corporis cõpõne, & cõpõne corporis scorpionis calida, & humani corporis cõparatione calida, et frigida corporis serpentis comparatione. Immo quandoq; etiam una medicina existit calida cõpõne corporis petri magis ꝗ comparatione corporis pauli.

Concludit duo corrolaria secundũ ibi ⌊Ideoq;.⌉ Primũ patet. Primo nota de medicinis actualiter talibus euidẽtiã habet dictũ Aui. aliquid. n. per qualitatẽ actualiť talem corpus vnum calefacit, & alterũ infrigidat, vt tepidũ. De potẽtialiť etiã talibus põt hr̃e veritatẽ. Primo quia sicut cõplexio hoĩs scorpionis & serpentis sunt distinctę speciei, ita a medicina eadem actuationes pñt recipere specie differentes, per quas medicina erit in vno vnius & in alio alterius effectus productiua. Secundo quia pręter actionẽ & qualitatem manifestã annectiť operatio a forma specifica. Tertio potest hoc accidentaliter prouenire ex parte diuersitatis corporum quibus obuiat in fortitudine & debilitate caloris & difformitate medicinæ, in facilitate & difficultate, seu fortitudine & debilitate resolonis, & reductionis ad actũ, & difformitate partium. Exẽplũ primi, sicut scamonea nõ facit notabilẽ permutationẽ ĩ corporibus turchorũ, & in alijs facit quia virtus eorum resoluit & exterminat virtutẽ eius quarta primi. cap̃. de dispõnibus medicinarũ ventrẽ soluentiũ. Exẽplũ secundi, sicut hyoscyamus turdos nutrit et hoĩes cõgelat. 4. de simplici medicina. & sexta quarti. qm̃ in turdo sunt viæ angustę & tardę penetrationis, ideo tardę penetrat & reduciť ad actũ, vñ prius ꝗ mẽbris vitalibus occurrat expoliatur sua virtute. In hoĩe vero cito reducitur ad actũ, & ꝓpter latitudinẽ meatuũ facile ad vitalia penetrat. licet in hoc. A. aliã imaginet cãm. Exẽplũ tertij. sicut cepe exterius appositũ vlcerat interius appositũ nutrit: vt secũda huius. Et coriãdrũ interius sumptũ infridat, exterius vero sumptũ resoluit & calefacit. Et cerusa interius sumpta infrigidãdo prefocat exterius vero nõ notabiliť infrigidat. In cepe. n. & coriandro sunt partes subtiles calidę & superficiales, profundæ vero grossę & frigidæ. His ergo interius occurrentibus calor interior fortis partes calidas resoluit & subtiles. & ex cepe chylum & sanguinẽ generat quia cibus medicinalis est. Coriandri vero partes subtiles & superficiales calidæ cito resoluunť, sed frigidę & grossę licet subtilienť, non tamen resoluuntur, sed ad actũ reducuntur infrigidando, vt aliæ medicinę frigidę. Ecõtra vero his exterius approximatis calor in exterioribus debilis exñs partes grossas non põt notabiliť mutare & frigidas, calidas vero subtiliat & ad actũ reducit. quare & coriandrum resoluere & cepe exterius vlcerare poterit, licet in hoc sint alię causę tactę loco prællegato. Et per idem cerusa interius prefocat quia grossę substantię exñs non potest nisi a forti calore ad actum reduci Interius. ergo reducitur ad actum & vias spũum penetrat, oppilando & infrigidando prefocat. exterius vero approximata non sic a calore debili subtiliari potest, vt per vias spũum possit penetrare nec notabiliter infrigidare. Et per idẽ non repugnaret in corpore debilis caloris valde medicinã frigidam difformẽ tamen, vt coriandrum calefacere, & in alio infrigidare, quia calor debilis partes subtiles calidas potest ad actũ reducere, frigidas vero non, sicut Serapio in de simplicibus videtur sensisse de mandragora interius sumpta. Medicina etiã calida respectu vnius est minus cal̃a ꝗ respectu alterius secundũ viã plusq; Cõmentatoris minus cal̃a. Idest minus potens calefacere cum alijs paribus. Gal. Serap.

Ideoq; præcipiť eis qui medicanť ut cũ cõplonẽ mutare uoluerint & unã adhibuerint medicinã quæ non contulerit, ab ea discedant.

Ponit secundũ corrolariũ. Et patet. Nota medicinę permutantur, aut quia nõ satis in gradu eleuant, aut quia assuetę, ideo natura non patitur. aut propter occultã proprietatẽ currentem inter medicinam & corpus. Et tu considera.

Postquã igiť de cõplexione tẽperata, quæ dicenda erant compleuimus, ad loquendũ de cõplexionibus distemperatis redeamus.

Determinat de complexionibus distemperatis. Primo premittit intentũ. Secundo prosequiť ibi ⌊Dicemus itaq;.⌉ Dicit primo ꝙ dicto de complexione temperata redeamus ad dicendum de distemperata. Dixit autem redeamus, qa sibi apparebat quandam digressionem fecisse tam de temperatis ꝙ distemperatis medicinis in hoc cap̃. tractando. Conueniens autem fuit hic ordo, quia cum temperata complexio sit sicut mensura distemperatarum & mẽsura debet mensurato esse precognita, oportuit prius de temperata, & consequenter tractare de distemperata.

Dicemus itaq; ꝙ complexiones distemperatas, æquale est, siue compræhenderis secũdum compationes speciei aut partis. aut idiuidui aut mẽbri quæ sunt octo. Et sunt oẽs communicantes in hoc ꝙ complõni tẽperatæ sunt oppositæ.

Ponit numerũ cõplexionum distẽperatarum. Secundo declarat ibi ⌊Et hæ octo.⌉ Dicit primo ꝙ æquale est. i. non refert siue compræhenderis complexiones distemperatas per cõparationẽ speciei, siue partis speciei, siue indiuidui, siue mẽbri, quia semper qualitercunq; velis ipsas comprehendere sunt octo. Et omnes in hoc conueniunt: qa sunt oppositæ cõplexioni tẽperatę. Primo nota vt supra, licet modi æqualitatis distincti sint octo, oẽs tñ ad quatuor reducuntur. s. speciei, partis speciei: indiuidui & partis indiuidui. s. mẽbri. deinde quilibet illorũ diuidiť in duos: vt supra declaratum est. Secundo nota ꝙ cuilibet mõ æqualitatis corrñdet modus inæqualitatis sibi oppositus, quo. s. aliqd ab æqualitate illa recedere dr̃. Et quia oẽs modi equalitatis

Æqualitatis & inæqualitatis modi quatuor.

dicti consistunt in certa qualitatum cōpsonatarum mensura, ideo quot modis conuenit ab æqualitate illa recedere, tot modi erunt inæqualitatis. Octo autem modis conuenit ab omni qualitatum complexionatarum mēsura recedere. s. secūdum caliditatem tm̄, frigiditatem tm̄, humiditatē tm̄, et siccitatem tm̄, & similiter caliditatem & siccitatem &c. ergo cuilibet modo æqualitatis octo modi inæqualitatis sunt oppositi. v.g. Primus attenditur secundum cōparationē hois ad alias species, octo modis possumus imaginari aliquam speciē ab æqualitate humana recedere. Primo quia illa forma stat cum tanta caliditate cum quanta non staret forma humana vt forma serpentis. Secundo cū frigiditate vt scorpio. Tertio cum siccitate vt lapis. Quarto cum tanta humiditate vt piscis. Item per caliditatem & siccitatem vt leo. Item per caliditatem & humiditatem vt porcus &c. Eodē modo in distemperantijs præter naturam potest enim aīa humana desinere informare materiam propter excessum in calido frigido sicco & humido, et cum his compositis vt patet. Et sicut de primo. ita de. 2. 3. &. 4. & sic de alijs est intelligendum. Et ex hoc patet intellectus līg. æquale. n. est. i. non refert, siue velis cōpræhendere octo distemperantias respectu speciei &c. quia quolibet erunt octo non cōmunicantes, omnesq; suæ opponuntur æqualitati. Patet secundo q; assumendo modos omnes inæqualitatis aliquo modo magis specialiter erunt. 64. Nam octo sunt modi æqualitatis, quorum cuilibet octo inæqualitatis correspondent, sed octies octo faciunt. 64. igitur &c. Ex quo patet vlterius q; istas distemperantias diuidendo magis specialiter in naturales & prēter naturā erūt. 128. Et vltra pñt multiplicari p materiales & īmateriales. licet diuisio p materiale & īmateriale īproprie satis attribuatur distēperantijs naturalibus.

Et hæc octo proueniunt quēadmodū dicemus. Et est q; egressus ab æqualitate, aut est simplex qui æqualitatem non excessit nisi secūdum unā contrarietatem, aut est compositus, qui æqualitatem secundum duas contrarietates excessit.

Declarat. Et primo præmittit diuisionem. Secundo ponit differentiam inter istas distemperantias quo ad ipsarum permanentiam. secunda ibi ⌊Istæ tamen quatuor.⌉ Primo ponit diuisionem. secundo subdiuisionem. secunda ibi ⌊Et simpliciter.⌉ Dicit primo q; egressus ab æqualitate est duplex. quia quidā est simplex, quidam cōpositus. Simplex vero fit, aut secundum contrarietatem agentem aut patientem. Compositus est secundū ambas contrarietates.

Qualitas pria duplex. Nota primo q; qualitatum primarum quæ sunt quatuor, duæ ab auctoribus appellantur actiuæ duæ passiuæ. Actiuę vt caliditas frigiditas. Passiuę vt humiditas & siccitas. Hæ ergo qualitates duabus contrarietatibus compræhendunē. s. actiuarum inter se, & passiuarum inter se. patet. n. q; actiuarum ad passiuas non est contrarietas. Secundo nota q; recessus a temperamento potest fieri secundum vnam istarum contrarietatum solum, & qñq; fit secundum ambas. Exempla apparent. Primo mō dr̄ distēperantia siue inęqualitas simplex. Secundo mō composita. Ex primo patet primo q; non ideo dr̄ aliqua distemperantia simplex, quia sit secundum vnā qualitatem tm̄ corpore. n. calidiore tēperato existe nō solū recedit calitas a mensura debita, sed etiā frigiditas. Silr etiam corpore frigidiori existente. Patet secundo q; nō iō dr̄ aliqua distēperantia simplex, quia illa sit vna qualitas, imo pōt esse duplex qualitas. Ex quo vlterius patet q; nō iō dr̄ aliqua distēperantia cōposita, quia sit secundū qualitates plēs, quia sic nulla esset simplex. semper n. secūdū plēs qualitates fit lapsus a tēperamento. Ex hoc patet vlterius q; iō dr̄ simplex, qa est solū in q̄litate vel qualitatibus sub vna cōtrarietate cōtētis absq; distēperantia in alia cōtrarietate vt distēperantia in calo & frido siue distēperātia in humido & sicco vel ecōtra. Ecōtra vero dr̄ distēperātia cōposita, qa secūdū q̄litates in ambabus cōtrarietatibus cōtētas: vt in calo & humido vel calido & sicco.

Et simplicis quidē qui secundū unā excesserit cōtrarietatē. Aut est excessus secundū contrarietatē agentē, quod est aliquo duorum modorū, quoniā aut est calidior q̄ debet, sed nec ē humidior, neq; siccior, aut frigidior quàm debet, sed nō humidior neq; siccior. Aut secūdū cōtrarietatē patientē, qđ est uno duorū modorū. qm̄ aut ē siccior quàm debet, sed nō ē calidior, neq; frigidior aut hūidior, sed nō est frigidior neq; calior.

Subdit di. q; distemperantia simplex quæ solum excedit temperantiam secundum vnam contrarietatem, aut est secundum contrarietatem agentem aut patientem. Et patet.

Distemperātiæ duplex. Nota hæ distemperantiæ sunt duplices. s. naturales & præter naturam. de oībus intelligitur. Naturales sunt corpori et virtuti cōuenientes pro opōnibus. Ecōtra prēter naturam. Differunt autem quia naturales graduantur. & dicuntur tales aut tantæ respectu optimi temperamenti, præter naturales vero respectu temperamenti proprij corporis vel mēbri. Hic cadit quæstio vtrum diuisio complexionum distemperararum posita ab. A. sit bona quam hic omitto propter temporis angustiam.

Istæ tamen quatuor non diu permanent.

Ostendit qualiter se habent hæ simplices distemperantiæ quantum ad perdurationem earum. Et secundo declarat. secunda ibi ⌊Caliditas nanq;.⌉ De primo sciendum q; ista propositio. Istæ quatuor non diu permanent a multis vario mō exponitur. Primo. Istæ quatuor non diu permanent. s. quo ad vitæ perdurationem respectu temperati. Secundus intellectus. Istæ non diu permanent simplices distemperantiæ quin fiant cōpositę respectu tēperantiæ. Tertius intellectus est. Istę distemperantię non diu permanent, s cum eadem habitudine calidi ad humidum ipsarum inter se sicut i temperato, puta quia temperatus a generatione in medio temperantiæ erit in iuuentute in medio temperantię iuuentutis, & erit in senectute in medio temperantiæ senectutis, sed calida tm̄ a generatione in medio temperātiæ humidi non erit in iuuentute in medio temperantię, sed extra vel saltem in latitudine satis variata, & sic de alijs. Primus intellectus recipit apparentem instantiam, quia per idē omnes etiam distemperantię compositę deberent dici non diu durare, eo q; oēs tales nō diu durāt respectu tēperati. Secundus intells recipit instātias in qōne rāgendas. Et silr tertius. Duo tamen vltimi videntur magis literę consonaores.

Caliditas nāq; maior quàm debet reddit corpus siccius quam oportet.

Declat Aui. ppōnem pręmissam. s. q; quatuor qualitates simplices nō diu permanēt sic simplices. Et primo de cala tm̄. Secūdo de frigida tm̄. Tertio de sicca tm̄. Quarto de humida tm̄. secūda ibi ⌊Et friditas.⌉ tertia ibi ⌊Et siccitas.⌉ quarta ibi ⌊Et humiditas &c.⌉ In prima ergo parte pbat. A. istā cōclonē. Cōplo cala tm̄ nō diu durat. talr arguēdo. calitas maior q̄ oportet associat sibi siccitatē maiorē q̄ oportet. igr̄ cōplo cala tm̄ nō diu pmanet. Notādū q; hoc qđ dcm̄ est, est intelligēdū secundū alterum intellm iā dictorum, tā quo ad añs q̄ quo ad cōsequēs. Primus est. calitas maior q̄ oportet associat siccitatem maiorē q̄ oportet, q̄ ad vitę pdurationē respcū tēperati. ergo cōplo cala tm̄ nō diu durat in vita respcū tpati. Secūdus ē. calitas maior q̄ oportet associat sibi siccitatē maiorē q̄ oportet respcū tpati. i. siccitatē associat tpamtū excedētē. Tertius calitas maior q̄ oportet etc. associat sibi siccitatē maiorē q̄ oportet respcū illius q̄ sibi associat tpara. ergo illę non diu pmanēt silem ad tpatā seruātes habitudinē. Et penes hoc cōit cōcediūt hę cōclones.

Pria. Posē ē aliqđ corpus calm tm̄ respcū tpati p totū suarū ætatū decursum pmanere in hūido tpatū, sicut patet ponendo

nendo

nendo illud corpus esse in calore insensibiliter lapsum & esse temperatum humido tn extremo tamen intensiori humidi temperati. Hæc conclusio in quæstione deducetur. Secunda conclusio. Caliditate temperata & caliditate temperamentum excedente agentibus in humidum temperatum plus & uelocius alijs paribus exsiccatur humidum in quod agit caliditas maior q̃ illud in quod agit temperatus calor, & per consequens citius ad finem vitæ perueniret corpus illud calidum tantum q̃ temperatum. Tertia cõclusio. Licet humiditas temperata in calido tantum magis & velocius varietur q̃ humiditas temperata in temperato, non tñ necessario ante finem vitæ extra latitudinem temperamenti exiccabitur humiditas in calido tantum. patet. quia nõ necessario in tanta proportione velocius exiccabitur, vt patet intuenti. Quarta conclusio. Caliditas in calido tantũ tã naturalis q̃ præter naturam intantum potest temperatum humidum exiccare q ipsum extra latitudinem temperamẽti permutabit, patet vbi magnus recessus fuerit in calido a temperamẽto. Item quia calida & sicca merito solius actionis caloris naturalium in humidum potest ad frigidũ & siccum permutari, quæ multo plus distat ab illa q̃ temperata in humido a sicca complexione, igitur &c. Ex quibus patet intellectus propositionis, quia caliditas maior q̃ debet reddit corpus siccius q̃ debet. Vel quia taliter exiccat q minus in vita perdurat. Vel reddit ipsum siccum seu frigidũ respectu temperati, sicut quando lapsus fuerit multus. Vel reddit ipsum continue siccius respectu tẽperati q̃ prius erat, siue intra siue extra latitudinem. Et ex isto sequit̃ q decurrente temperato & calido tãtum quocunq; per oẽs suas ætates, prius egreditur calidus tantum latitudinem humidi tẽperati pueri q̃ temperatus. Et similiter prius egreditur latitudinem humidi tẽperati iuuenis. et sic de alijs. prius. n. egreditur pueritiam & ingreditur iuuentutem. & prius egrediẽt iuuentutem & ingreditur senectutem. ergo prius ibi deperditur gradus humiditatis temperati pueri q̃ intemperati. & similiter temperati iuuenis: & sic de alijs. Ex quo vlterius sequitur nullam complexionem cholericam suæ naturæ derelictam eandem ad temperatam seruare habitudinem per omnes suas ætates. Immo secundum plurimum nullam distemperatam per vlla duo instantia. Et sic nulla in pueritia sicca in primo est in iuuentute respectu temperatæ æqualiẽ sicca, eo q multo plus variat̃ in sicco calida & sicca q̃ calida tñ sed calida tñ non seruat eandẽ habitudinẽ ad tẽperatã in pueritia & in iuuentute. ergo nec calida & sicca. Similiẽ etiã dicendũ est de humida tñ. multo. n. minus exiccabit̃ q̃ tẽperata. ergo continue crescet excessus humiditatis eius supra tẽperamentũ. Et per idẽ patet q frigida tñ cõtinue redditur humidior respectu tẽperatæ in ambabus contrarietatibus. quia si æque velocit̃ exiccaret humidũ eius sicut in tẽperata continue remaneret æqualiter humida, sed multo tardius continue exiccabit̃ q̃ n temperata. ergo &c. Ex quibus pbabiliẽ tenendũ q nullũ corpus respectu tẽperati calidum aut siccũ tñ in primo tẽpore iuuentutis fuit a ginone tali, & hoc si naturæ suæ relictum fuerit. Ex quo sequitur oẽ phlegmaticũ, oẽ humidũ tñ vel frigidum tñ in iuuentute sua distantius esse a tẽperato signato q̃ ab eodẽ distabat in pueritia illo etiã tẽperato per suas ætates decurrente. Nota tñ q argumenta adducta non pbant non esse æqualẽ distantiam cholerici in primo in pueritia a puero tẽperato, sicut erit in iuuentute eiusdẽ a tẽperato iuuene. quantũcunq;. n. exiccetur velocius humidũ cholerici q̃ tẽperati, citius tñ egreditur ætatẽ pueritiæ cholericus q̃ tẽperatus, ideo per tps notabile exiccabit̃ tẽperatus post anq; ætatẽ iuuentutis egrediat̃. Verbi grã. sit for. cholericus puer in primo calidus & siccus respectu Platonis tẽperati pueri. egredietur pueritiã for. anno. 16. grã exẽpli. Plato vero anno. 22. Dico igĩ q licet siccitas for. in. 16. anno erit distantior a siccitate Platonis q̃ in primo anno. in. 16. tñ anno for. nõ plus distabit a siccitate quã habebit Plato in. 22. anno quã in primo anno excedebat. Et huius pbabilis cã est, quia quanto velocius exiccabitur for. Platone tanto citius ætatẽ pueritiæ egrediẽ. Et tu hẽ considera, quia orientur magnæ intricationes.

Et frigiditas maior, quàm debet facit corpus humidius quàm oportet humiditate extranea.

Secunda cõclõ. Cõplõ frigida tantum nõ est diu permanens. Probat̃. Frigiditas maior q̃ debet cito reddit corpus humidius q̃ debet humiditate extranea. ergo hæc frigiditas non diu durat. Primo nota frigiditatem maiorẽ reddere corpus humidius veritatem hẽre, tam de frigiditate naturali q̃ præter naturam. Dixit autem notanter humiditate extranea, quia. s. madefactiua, etiam qualitatiue potest ipsum reddere humidius per indebitam superfluitatũ consumptionẽ: quia substantifica humiditate non reddit corpus humidius, vt patebit in cap̃. de ætatibus. Secundo nota hoc totũ intelligi posse secundum alterum trium intellectuum positorum. Primus. frigiditas maior q̃ debet reddit corpus humidius q̃ oportet, & q̃ corpori p vita expediat respectu tẽperati. Hic etiam instat̃ vt supra, quia frigiditas & humiditas maior q̃ debet reddit corpus humidius & frigidius q̃ oportet & q̃ pro vita expediat respectu tẽperati. igiẽ sicut prima non d̃ diu permanere propter hoc. igitur nec illa secũda. s. frigida & humida, quod non dicit Aui. Secũdus intellectus frigiditas maior q̃ debet reddit &c. quia reddit corpus humidum respectu tẽperati. Tertius corpus respectu temperati humidius quia non æquale vel similem seruat habitudinem ad temperatum sed continue remanet corpus eo humidius, quia si sic debite resolueret superfluitates, & ita exiccãdo ageret in eius humidum sua caliditas sicut temperati cõtinue similis seruaretur habitudo, sed multo minus exiccat̃ vel saltem minus, ideo continue remanet magis humidum respectu temperati cui primo fuerit comparatũ. Sensus igiẽ est Reddit corpus humidius tẽperato, siue intra, siue extra latitudinẽ reddat̃ humidius. Contra per idem frigida & humida non dicitur permanere, quia continue per eam reddit̃ corpus humidius frigidus respectu tẽperati. Negetur consequentia, quia illa non primo denominat̃ temperata in humido, sed lapsa, & ita continue denominabitur, sed alia. s. frigida tñ in humido tẽperata primo erat in humido æqualis temperatæ cui continue post erit inæqualis: vt patet ex dictis. Penes istos intellectus concedendæ sunt istæ conclusiones. Prima. Frigiditas multum a temperamento recedens cito potest corpus reddere humidius temperato, siue præternaturalis frigiditas, siue naturalis fuerit, vt patet intuenti. Secunda conclusio. Corpus frigidius tẽperato & non siccius nec humidius citius ad mortem merito huius dispositionis duciẽ q̃ corpus tẽperatum. Et hoc credũ quidã Aui. intellexisse. Tertia cõclõ. Contingens est corpus tẽperato frigidius per totũ decursum suarũ ætatũ permanere in passiuis temperatum, patet vbi ponatur parum & insensibiliter a temperamento in frigiditate recedere, et cum hoc temperamentum in passiuis in extremo tñ remissiori humiditatis. Quarta cõclõ. Contingens est corpus frigidius tẽperato & in passiuis tẽperatum statim fieri humidius tẽperato, vbi adhuc tale corpus erit insensibiliẽ lapsum in frigido, & erit in extremo intensiori temperantiæ humiditatis, quia statim reddet̃ humidius corpore secundũ vtrã. p cõtrarietatẽ tẽperato in illo extremo, sed illud est humidũ in extremo, ergo hoc reddetur humidũ extra illud extremũ. Super hoc argumẽtũ posterius cõsiderandũ erit. Ex qbus colliẽ intellus lræ. Frigiditas &c. reddit subm humidius. i. extra latitudinẽ tẽpamẽti, vel saltẽ humidius tẽperamẽto cui prius in humiditate æquabat̃. Et nota. q licet pbatũ sit q corpus frigidũ tñ in humido alicui tẽperato æquale per decursum ætatuũ erit cõtinue illud in humido plus excedens: nõ tñ deductũ est euidenẽ. q ipsis cõparatis ad inuicẽ in finibus suarũ ætatũ sibi corrñdentibus alia & alia erit inter se habitudo pp suarũ ætatũ inæqualitatẽ. Contra, quia frigiditas maior q̃ oportet associat sibi siccitatẽ. ergo nõ humiditatẽ. assumptũ colliẽ prima quarti. cap̃. de hectica senectutis. vbi

Frigiditas dupl'r.

ponitur frigus dominans eſſe cauſam hecticæ ſenectutis, et in libro de febribus,& in libro de tabe. Huic dicitur conſequentiam negando.non enim repugnat idem eſſe per accidens duorum contrariorum cauſam. Sed de hoc infra ſecunda fen magis patebit.

Et ſiccitas maior ꝗ debet cito reddit ipſum frigidius ꝗ oportet.

Siccitas dupľr.

Infrigidari vel exiccari dupľr.

Tertia concluſio.Complexio ſicca tantum non eſt diu perdurabilis,probať ſic.Siccitas maior ꝗ debet reddit corpus frigidius ꝗ oportet,igitur &c. Primo nota hanc propoſitionem.Siccitas maior &c.poſſe intelligi tam de ſiccitate naturali ꝗ de præter naturam.Et hoc iuxta triplicem intellectū ſuperius poſitum. Primus reddit corpus frigidius ꝗ oportet cito reſpectu temperati.citius.n. ſenectutem ingreditur & extinguitur eius calor ꝗ in temperato. Secūdus reddit corpus frigidius reſpectu tēperati, quia perducit ad lapſum compoſitum. Tertius reddit corpus frigidius intra vel extra latitudinem,ſicut de alijs dicebam. Secundo nota dupliciter dicitur aliquod corpus infrigidari ſeu exiccari.ſ.poſitiue,& priuatiue.Priuatiue infrigidatur corpus per priuationem debitæ quantitatis ſanguis & ſpiritus, vt hydropicus,& a cauſa calida febriens eſt priuatiue infrigidatus. Poſitiue vero per acquiſitionem vlterioris gradus frigiditatis & deperditionem præexiſtentis caloris gradus.Similiter exiccari dupliciter dicitur.Priuatiue per remotionem debitæ quantitatis humidi.Poſitiue per acquiſitionē gradus ſiccitatis vlterioris,licet hæ ſiccitates ſecundum plurimum ſe conſequantur. Ad ꝓpoſitum ſiccitas maior ꝗ debet reddit corpus cito frigidius priuatiue per priuationem debitæ quantitatis ſpirituum & caloris naturalis.Nō tamen neceſſario poſitiue.Nam ſi cholerico poteſt durare vſq; ad finem vitæ caliditas excedens temperamentum hoc,a fortiori poteſt in ſicco tantum. Aſſociat igitur ſibi frigiditatem maiorem priuatiuam,licet etiam poſitiuā aſſociare poſſit: vt patet in ſenio. Et penes hoc hæ concluſiones ſunt concedendæ. Prima corpus ſiccum tantum poteſt permanere ſiccum intantum per tantum decurſum ſuarum ætatum. patet ponendo in ſicco paucum excedere temperamentum,et cum hoc caliditatem eius eſſe in extremo remiſſiori latitudinis caloris temperantiæ. Secunda concluſio. Intra latitudinem temperantiæ in actiuis in tali corpore citius adueniet poſitiua vel priuatiua varietas ꝗ in temperato vel ſaltem velocius. Tertia.Non neceſſario citius reddit corpus poſitiue frigidius. Quarta. Priuatiue ſemper reddit ipſm frigidius. Quinta.Citius reddit ſiccius præter naturam corpus poſitiue & priuatiue frigidius ꝗ naturalis. Ex quibus patet ꝓbationem non eſſe penitus de oī frigiditate & ſiccitate vſr veram. Contra probationem arguitur. Primo quia ſiccitas eſt lima caloris, vt ſentiunt omnes.Secundo plus durat caliditas cum ſiccitate ꝗ cum humiditate.ergo non cito &c.Argumentū colľr tertia huius ſecunda doc. 1.cap̄.ſ.de regimine corporum,quorum complexiones nō ſunt bonę.Dicitur.n. ſic ad litteram.Cum autē caliditas fuerit cum ſiccitate poſſe eſt vt complexio iſta in ſua diſpoſitione longo maneat tempore.caliditas vero cum humiditate ſociata non durat. Item ſiccitas maior ꝗ debet aſſociat frigiditatem maiorem ꝗ debet:& frigiditas maior ꝗ debet aſſociat humiditatē maiorē ꝗ debet.igr̄ ſiccitas maior ꝗ debet aſſociat ſibi humiditatē maiorē ꝗ debet. Ad primū dicitur ꝙ ſiccitas eſt lima caloris,eo ꝙ eſt cauſa diſpoſitiua ut caliditas fortius agat vt ſupra,cum quo tamen ſtat ꝙ reddit aut reddere poteſt corpus frigidius. Ad ſecundum dicitur ꝙ Auicē.non plus voluit niſi ꝙ complexio calida ad contrariam permutanda merito qualitatis ſecum aſſociatæ, vt ſcilicet ſiccitatis vel humiditatis ampliori tempore durat cum ſiccitate quàm cum humiditate. humiditas enim per viam ſuffocationis caliditatem minuit & extinguit, & ſiccitas per viam reſolutionis quæ extinctio eſt tardior prima,vt patet intuenti.

Et humiditas maior ꝗ debet ſi ualde fuerit ſuperflua uelocius reducit ipſum ad frigiditatē ꝗ ſiccitas maior.Quæ ſi plurima non fuerit cōſeruabit ipſum prolixiori tempore.

Quarta concluſio.Compľo humida tantum nō diu perdurat.probatur.Humiditas maior ꝗ oportet reddit corpus frigidius ſi valde ſuperflua fuerit,ergo &c.& ſubdit. Si autē non fuerit multum ſuperflua conſeruabit ipſum ſic prolixiori tempore.Ad vltimum vero reddit corpus frigidius ꝗ oportet. Primo nota.dupliciter contingit calidum extinguit: vt propoſito pertinet.ſcilicet per viam ſuffocationis & reſolutionis,licet alias dixerim extinctionem, quæ fit per viam ſuffocationis terminari vel reduci ad illam quæ fit per viam reſolutionis,ideo dixit ſi plurima fuerit. Secūdo nota ꝙ humido non exīte tanto vt calidum ſuffocare ſufficiat cōſeruabitur prolixiori tempore.ſ.ꝗ diſtemperata ſimplex in tali gradu ſiccitatis alijs paribus.

Calidū extinguiť dupľr.

Ad ultimum uero reddit ipſum frigidius quàm debet.

Contra,quia ſi humiditas non potuit in principio quando fuit maior non poterit in proceſſu quando erit minor, ergo non ad vltimum. Reſpondeo.Ad vltimum.i. in proceſſu.Et iſte ſenſus penes quoſdam non eſſet verus per argumentum adductum,vt videtur ſententia Auic.tertia primi.doc.ſecunda allegato cap̄.vbi ponit complexionem diſtemperatam humidam in proceſſu meliorari. Secūdus intellectus.Ad vltimum.i.in ſumma reddit ipſum frigidius ꝗ ſi foret humiditas temperata,licet non notabiliter ſi pauca fuerit,& eſt modus loquendi Auic. Tertius.Ad vltimū.i.procedente tempore & accidentibus cauſis infrigidationē promouētis.hoc erit cauſa ſaltem diſpoſitiua, vt corpus reddatur frigidius, Quartus intellectus.Ad vltimum.ſ. exceſſiue valde proueniens.Humiditas reddit corpus frigidius vt ſic continuetur ſermo,quæ ſi plurima non fuerit &c.Ad vltimum vero.i.plurima facta. Quintus intellectus.Ad vltimum.ſ.ætatis proueniens reddit ſubiectum frigidius &c. Et eſt conſonum ei,quod dicitur tertia huius alleg.ca. dum inquit.Diſpoſitio ergo habentis complexionem in qua humiditas ſuperat meliorabitur in complemento iuuentutis & fiet æqualis in eis.Cum autem deſcēderit humiditas extranea augeri incipiet & caliditas minui.

Tu tamen ex hoc intellige ꝙ æqualitas & ſanitas magis pertinent caliditati quàm frigiditati. Et hæ quidem ſunt ſimplices quatuor.

Ponit quoddā notandum.Et patet.De illo fiet vna qō.

Compoſitæ autem ſunt in quibus fit egreſſus ab æqualitate ſecundū utraſq; contrarietates, uelut ſi ſit complexio calidior, & humidior ſimul quàm oportet, aut calidior et ſiccior ſimul quàm oportet, aut frigidior & humidior ſimul quàm oportet, aut frigidior et ſiccior ſimul quám oportet.Non.n.poteſt eſſe frigidior & calidior quàm oportet neq; ſiccior & humidior ſimul.

Determinat de cōpoſitis diſtēperātijs.Secūdo facit quādā ſubdiuiſionē.ſecūda ibi[Vnaquęq;.]Prima pars patet.

Vnaquæq; autem harum octo complexionū aut eſt ſine materia,quod quidem eſt cum complexio corpus qualitate ſolummodo afficit ita ꝙ corpus hac qualitate non afficiatur ꝑ humorē in ipſum penetrantem,qui hanc habeat qualitatem ad quam immutať corpus, neq; fiat niſi ſicut cū caliditate eius qui caleſit ad ignē aut frigi

ditate

ditate eius qui ad niuē infrigidatus eſt. Aut eſt cū materia, quod quidem eſt cum corpus nō afficitur qualitate huius cōplōnis niſi ꝑꝑ uicinitatē humoris in ipſum penetrantis, in quo hæc qualitas ſuperabundās exiſtit: quēadmodum corpus humanum cauſa uitrei phlegmatis infrigidatur aut cauſa cholerici humoris praſſini caleſit. Tu autem in libro tertio & quarto cuiuſq; .xvi. complexionum exemplum inuenies.

Cōplō q̄libet eſt duplex.

Subdiuidit. Secundo ponit quaſdam diuiſiones. ſecunda ibi ⌊Et eſt tibi.⌉ Dicit primo vnāquāq; illarum complexionum eſſe duplicem. ſ. cum materia: & ſine materia. Sine materia eſt quādo corpus ſolum afficitur qualitate ſic ꝙ nō afficitur illa propter vicinitatem humoris in ipſum penetrātis habentis qualitatem illam vel ſimilem illi, ad quam corpus mutatur, ſicut eſt diſtemperantia quam corpus acquirit ab igne ſole vel niue. Econtra vero eſt diſtemperātia cū materia, ſicut quando corpus infrigidatur cauſa vitrei phlegmatis aut caleſit cā cholerici humoris praſſini. Et de iſto tertio & quarto lib. habebis exempla.

Humor duplex.

Primo nota per humorem in propoſito non ſolum intelligendum eſſe humorem proprie dictum, ſed etiam omne proportionatum humori ad ipſum reducibile, vt chylus humiditas ſecunda, caro putrida, & ſic de alijs. Et ex hoc ſolui poſſunt dubia plura hic adduci ſolita. Primum. Diſtemperantia cauſata ex putredine carnis, aut debet dici materialis aut immaterialis. Secundum. De diſtemperantia cauſata a verme putreſcente in ſtomacho aut inteſtinis aut de lapide contento in veſica. Ad primum dicitur ꝙ eſt materialis, quia eſt ex re proportionata humori vel ad ipſum reducibili. Sic ad ſecundum. Nominauit autem hanc materiam ſolum humorem, quia ſecundum plurimum materia illa a qua depēdet eſt humor. Dicunt tamen quidam ꝙ ad hoc vt dicat materialis diſtemperantia requiritur ipſam eſſe pendentē a materia. i. a re corpulenta groſſa præter naturam ſecundum denominationem conſimilem ei quod eſt de corporis eſſentia, ſicut humor, humiditas &c. vel ad ipſam reducibilis.

Ex quo patet ꝙ complexio diſtemperata pendēs a re penitus nobis & partibus noſtri corporis extranea & diſſimili non debet dici materialis: vt pendens a verme aut a lapide in veſica aut a cōſimili re. Non. n. eſt iſta res corpori minus extranea q̄ ſol aut ignis aut nix non alterans. Conſimiliter dicunt ꝙ mala complexio pendens a cibo ſub forma cibi exiſtente inquantum huiuſmodi eſt immaterialis denominanda. Iterum malam complexionem pēdentem ab humore in bubone circunſcripto in eo loco corporis intrinſeco putauerunt denominandam eſſe immaterialē. Ex quo concludunt quidam ꝙ ſi for. biberet ſanguinem Platonis aut proprium malæ qualitatis, & in ſtomacho vel in toto diſtemperamentum cauſaret, illa diſtemperantia erit denominanda materialis. Secundo nota notāter dictū eſſe ab humore in quo hæc qualitas &c. propter malam complexionem pendentem ab humore, in quo non erit illa qualitas, ut ephemera pendens ab oppilatione, quæ nō proprie eſt materialis denominanda.

Et eſt tibi ſciendum ꝙ complexio cum materia duobus eſt modis. Membrum. n. quandoq; exterius a materia madefactum eſt. Et quādoq; materia penetrat & retinetur in foraminibus & uentriculis ipſius. Et eſt cum receptio uel retentio & penetratio eſt apoſtemans. Et eſt cum nō.

Hæc eſt de complexione dictio. Medicus autē phyſico credere debet ſecundum ſemitam poſitionis, quod non eſt ei manifeſtum per ſe.

Hūidū quid, & madidū & infuſum.

Patet totum vſq; ad finem. Nota penes auctores reperiri iſtos terminos: ſcilicet humidum, madidum, & infuſum. Humidum eſt adhuc communius, & dicitur de humido qualitatiue & ſubſtantifice & madefactiue. Madidum eſt corpus ſecundum ſuperficiem exteriorem irroratum. infuſum vero corpus in cuius profundo penetrauit humiditas. Ad propoſitum vide &c.

Capitulum ſecundum doctrinæ tertiæ, quod eſt de complexionibus membrorum.

Dico ꝙ Deus cuiq; animali, et cuiq; mēbro donauit ex cōplōne qd' magis meret, & qd' eius actionibus & diſpōnibus ſecūdū poſſitatē melius exiſtit. hoc āt certificare philoſophi eſt & non medici.

Poſtquam Auic. determinauit ſuperius de complexione in generali, hic conſequenter determinat de ipſis. Et primo ad membra. Secundo ad ætates & eis annexa. ſecunda ibi ⌊Ætates.⌉ Primo præmittit præambula ad oſtendendum diuerſitatem complexionum membrorum. Secundo de cōplexionibus membrorum determinat. ſecunda ibi ⌊Quod autem.⌉ Prima in tres ſecundum ꝙ tria præmittit. ſecūda ibi ⌊Donauit autem.⌉ tertia ibi ⌊Et vnicuiq.⌉ De prima dicit. Dico ꝙ Deus donauit cuiq; animali, & cuiq; mēbro illud ꝙ magis meretur ex complexione, & illud quod melius exiſtit eius actionibus, & diſpoſitionibus ſecundum poſſibilitatem.

Donū quid.

Primo quia dicit donauit. nota ꝙ donum diffinitiue eſt datio rei non reſtituendæ poſſeſſę gratis datę. Et dicitur donum a do das. Et dicitur rei nō reſtituendæ ad differentiam mutui vel locationis. Et dicitur poſſeſſæ ad differentiam donationis fictæ. Dicitur autem gratis datę ad differentiam venditionis permutationis, & ſimilium ſpēꝝ cōmutationis. Ad propoſitum quia quę deus nobis ſua immenſa bonitate largitur, omnibus his conditionibus participare videntur. ideo dixit donauit. Dat. n. omni animali rē non reſtituendam. ſ. complexionem poſſeſſam ab eo, quia omnia continet eminenter, & gratis: vt patet. Et ideo in legenda Sancti Franciſci ſcribitur cātaſſe cicadam, & dñm Deum laudaſſe propter dona quæ ſibi donauerat.

Mēbrū quid.

Secundo nota per membrum in propoſito non ſolum intelligendam eſſe partem noſtri corporis, ſed etiā noſtris partibus adiacentia, vt pili humores. Nec ſolum complexiones donauit, ſed etiam virtutes quæ complexiones ſequuntur, vt ſupra, ſed dedit eas per complexiones intelligi.

Meritū.

Tertio nota meritum eſt alteri ſecundum exigentiam finis debitū. Quia igitur dedit complexiones ſecundum ꝙ conuenit operationibus, ad quas animalia & mixta & membra finaliter ordinantur, ideo dedit ex complexione quod magis meretur. Dicit autem actionibus propter operationes actiuas, & diſpoſitionibus propter paſſiuas. Item nota ꝙ ſecundum poſſibilitatem. ſ. ordinatam, non vero abſolutam. de potentia enim abſoluta poſſet Deus animal multo perfectius homine producere. hoc autem certificare eſt primi philoſophi, ſcilicet metaphyſici oſtendentis a prima cauſa totum vniuerſi ordinem habere dependentiam eſſentialem. & philoſophi etiam naturalis ponentis etiam omnia ad finem ordinata diſpoſitioni ſecundum finis exigentiam.

Donauit autē homini cōplōnē tēperatiorem q̄ in hoc mundo eſſe eſt poſſe, cum ſuarum uirtutum conuenientia, quibus agit & patitur.

Præmittit ſecundum dicens Deum donaſſe hoī meliorē cōplōnem quā in hoc mundo eſſe ſit poſſe cum ſuaꝝ virtutum cōuenientia, quibus agit & patitur. Primo nota hoc dcm̄ ſequi ex primo. Si. n. cuilibet aīali donauit Deus ex cōplōne qd' magis meret, & qd' magis cōpetit ꝓ ſuis opōnibus, cū opōnes humanę dicant eē pfectiſſimę, perfectiſſimā

cōplexionē donauit homini cum suarum virtutum conuenientia &c. Quod totum est intelligendum secundum potētiam Dei ordinatam & non absolutam quam agit mediantibus causis secundis naturalibus. Ex quo cōmuniter cōcluditur complexionis perfectionē esse penes perfectionem operationis attendendam ad quam ipsa finaliter ordinatur. Ordinata enim ad finem mensurantur & disponuntur secūdum finis exigentiam. 2. phy. & 1. ethicorum. & 2. metaphysicæ. Cum igitur operationes sint finis complexionum, vt in littera dicit Auic. sequitur etc. Quod tamen videtur intelligendum cum certis circunstantijs, & non absolute. perfectiores enim operationes aptæ sunt prouenire a complexione bruti temperati q̄ hominis apoplectici ad mortem tendentis, quāuis ista non sit perfectior complexio. Sed tamen illud argumentum valet complexio humana est perfectior complexione bruti. ergo deducto accidentali impedimento perfectior operatio apta est prouenire a complexione humana q̄ a complexione bruti. Vel dicitur q̄ cōplexionis perfectio attenditur penes perfectionem operationis ad quā finaliter ordinatur. Contra, quia multa animalia perfectiorē habent olfactum, vt vultur & canis. homo. n. inter cætera animalia praue odorat. similiter certa animalia perfectiorē habent visum, vt aquila, vt probatur. 2. de anima: & 5. de generatione animalium. 4. cap. & 3. colliget. cap. de accidētibus sensus olfactus. vnde in metro dicitur. Nos aper auditu, lynx visu, simia gustu. Vultur odoratu, præcellit aranea tactu. Huius vide solutionem. 1. techni. vbi ample tractata est materia ista quæstione quarta.

Dei potētia duplex. *Aristo.* *Alalia sensu alī quo excellētia. Idem. Auer.*

Et unicuique membro donauit de complexione quod meretur. Posuit ergo quædam ex membris calidiora & alia frigidiora, & alia ficciora, & alia humidiora.

Ponit tertium, dicens q̄ vnicuique membro corporis tā consimili q̄ organico donauit complexionem, quam magis meretur. Ex quo sequitur q̄ quædam posuit calidiora &c.
Notandum hic q̄ hoc sic sequitur: quia si cuilibet donauit complexionem, quam pro sua operatione magis meretur, & aliqua ad operationem perficiendam requirunt complexionem calidam, & aliqua frigidam, sequitur.

Quod autem in corpore est calidius est spiritus: & cor a quo procedit.

Ostendit nunc ordinem membrorū in suis cōplexionibus. Et primo calidorum. Secūdo frigidorum &c. Partes patēt. Prima in tot quot ponit gradus vel ordines. Dicit primo q̄ res calidior est spiritus, deinde cor a quo spiritus procedit. De quo erit principalis quæstio.

Deinde sanguis, licet in hepate generetur, quia enim cum corde continuus existit, ab eo plus acquirit caloris q̄ hepar habeat.

Primo nota. per sanguinem non oportet intelligere omnem, sed potissime arterialem, contentum etiam in venis cordi valde propinquis. In his. n. sanguini magna communicatur caliditas propter spiritus & vapores communicatos a corde. Secundo nota per sanguinem cordi continuū quidam intellexerunt contentum in concauitate cordis, quidam vero in arterijs. Ego autem puto q̄ cum hoc etiam potest intelligi sanguis existens in hepate, continuatur enim cordi per influxū quē recipit a corde, & licet etiā ipm recipiat hepar, minus tñ pp subtil ineptitudinē calefit q̄ sanguis.

Sanguis cōtinuus cordi quid.

Postea hepar, quia ē sicut sanguis cōgelatus.

Primo nota hepar esse calidum cōclusum est. Experimēto, quia ad tactum apparet esse calidum. Operatione, quia chylum transmutat in sanguinem & hoc non fit nisi a forti calido. Ex colore quia rubeum, et quia a dominio carneum. & hoc est signum efficacius alijs. Secundo notandū hanc propositionem hepar est sanguis congelatus esse falsam vt verba sonant. Sed sic est intelligenda. hepar est membrum ex sanguine coagulato generatum. Exponitur. n. sic. congelatus. i. a calido coagulatus. Quia tamen in tali coagulatione resoluuntur partes calidiores igneæ. s. & aereæ, ideo remanet hepar minus calidum sanguine.

Post quod est caro, quæ minoris est caloris q̄ hepar, propterea q̄ neruorum uilli in ea mixti sunt, qui sunt frigidi.

Nota per carnem hic intelligendam esse simplicē. s. habētem sensum & non motum. propter enim sensum necessarium est plurimos villos neruorum esse substantiæ sitæ interfectos & commixtos, ideo minus calida est hepate. Et licet etiam in hepate sint huiusmodi villi neruorum, non tamen eius complexionem æqualiter refrangunt sicut carnis propter iuuamentum quod habet a spiritu & sanguine, nec etiam sunt ita commixti substantiæ hepatis.

Deinde sunt musculi, qui minoris sunt caliditatis q̄ caro simplex, propter illud quod de neruis & ligamentis eis admiscetur.

Nota in musculo duplicem imaginamur complexionē. Vna est in eo resultans ex partibus ipsam integrantibus solum. Et secundum hanc complexionem est musculus frigidior carne. cōponitur enim vt videbitur infra ex villis carnis nerui & ligamenti. in carne autem dicta simplici non sunt nisi pauci villi nerui. Et hoc modo graduat Aui. musculum. Secundam complexionem imaginamur resultantem ex partibus iam dictis & multo spiritu requisito pro operatione motiua & sensitiua musculi. Et secundum hanc est calidior carne simplici. Et hoc Galē. Alij aliter dicunt q̄ licet in musculo plus requiratur de spiritu pro sensu & motu q̄ in carne iam dicta pro solo sensu, quia tamen valde contextus est ex villis nerui & ligamenti quæ sunt frigida non redditur cum toto illo spiritu substantia illius musculi ita calida sicut caro illa. Fuit autem necesse ipsum ex multis frigidis & densis partibus esse contextum ne facile ex fortibus motibus inflammaretur & dissolueretur. Contra, musculus est instrumentum motus voluntarij, & caro sensus, sed plus requiritur de calore ad motum quàm ad sensum. igit.
Concedit q̄ pluri calore indiget motus q̄ sensus, quia pluri spiritu: non tamen instrō siue membro calidiori.

Musculi cōplo duplex.

Postea est splen, propter illud quod est in eo de fece sanguinis.

Dicit q̄ splen est minoris caliditatis q̄ sit musculus: propter multitudinem fecis sanguinis. i. humoris melancholici multum eius caliditatem refrenantis, & refrangentis plus q̄ villi nerui & ligamenta refrangant caliditatem carnis et musculi. Primo nota q̄ licet splen sit membrum carnosum & arteriosum merito cuius videretur esse complexionis multum calidæ, considerando tamen multitudinem humoris melancholici euntis ad splenem habentis eius caliditatem refrangere, videtur ponendus esse splen in gradu frigidiori calidorum q̄ musculus. Secundo nota q̄ causa quæ mouet Auicē. ad graduandum splenē ex parte humoris melancholici fuit, quia ex hoc in opere consurgit vtilitas. hoc enim scito, scitur q̄ splen indiget medicinis multum subtiliantibus & aperitiuis in suis complexionibus. scitur etiam indigere euacuationibus fortibus, & propter hoc tarde euacuantur splenetici. pendent enim eorum ægritudines a materia grossa fixa. Tertio nota quòd propter idem oportuit splenem esse rarum & arteriosum, ita vt

Splenis cōplo. *Gal.*

videatur

videatur quodammodo medium inter hepar & pulmonē, vt. 2. de vtilitate particularum. cap. de vtilitate splenis. eo enim q̄ habet digerere & coquere humorem valde grossū, & ipsum sugere, & continere. Ideo ipsum oportuit rarum esse, & hoc arteriosum vt ad ipsum perueniat multus calor iuuans ad hanc decoctionem. Et colligitur hæc causa tertio de partibus animalium, ab Arist. in cap. de vtilitate hepatis & splenis. Et a Gal. 4. de iuuamentis membrorum. cap. 4. dum inquit: Multitudo venarum pulsatilium in splene fuit propter grossitiem nutrimenti, vt purgent & subtilient ipsum. Quarto est notandum hic q̄ licet hepar paucas habeat arterias, tamen ad ipsum aperte calorem influit per latas vias & apertas arterias.

Aristo.

Postea renes, eo quod nō multus in eis existit sanguis.

Renis cōplo.

Primo nota renes esse calidos. quod arguitur. Ex substantiæ eorum carnositate. Et rubedine. Et fortitudine attractionis eorum quę perficitur a calore ex natura aquositatis venalis, quæ per eos transit quæ calida est per admixtionem choleræ. Et ex facili casu eorum in ægritudines calidas. Secundo nota q̄ licet ita sit, quia tamen per ipsos paucas percipimus penetrare venas, & quasi exangue membrum apparet, ideo cōcludendum visum est auctoribus q̄ licet sint calidi, non tamen ita sicut splen. Contra, quia circa renes multiplicatur pinguedo quæ fit a frigido. Dicitur a quibusdam ratione finis. Non placet quia præter finem requiritur agens. Aliter pauca multiplicatur pinguedo immo quasi nulla in sub͡a, sed circa renē sub͡am a frigiditate circūstātiū partium. & ideo assimilatur ren auaro qui stat in diuitijs & nihil earum ad vtilitatem sui' sibi applicat.

Rē sīlis auaro.

Deinde arteriarum tunicæ, non propter ipsarum neruosa corpora, sed propter illud quod recipiunt de calefactione sanguinis. & spiritus, qui sunt in eis.

Primo nota licet corpora arteriarum & venarū sint de se frigidæ cōplonis, quia substantiæ ligamentalis vel panicularis sunt tamen per participationem multi spūs & sanguinis calidæ & humidæ complexionis. Et hoc subiūgit clare in littera. Contra, quia per caliditatem sanguinis et spiritus cōplo arteriæ reducit ad medium, primo cōplonū ad finem. Dr̄ q̄ reducitur ad cōplonē mediā inter cōplonē arteriæ, & spiritus, & sanguinis, & illud est supra cutim. Nō tn̄ intelligas q̄ ad medium arithmeticum reducatur.

Postea sunt uenarum non pulsatilium tunicæ, propter sanguinem solum.

Nota nō esse intentionē Aui. venarum tunicas nullo modo per spūm calefieri, sed vult q̄ vene solum principalr̄ calefiant per sanguinē arterialem venalē, non per spm̄ in venis enim paucus in arterijs vero plurimus continetur.

Postea cutis uolæ temperatæ:

Contra, supra dictū est carnē simplicē esse ꝓpinquā cutim plus alijs, hic vero venarū tunicas. Dñt aliqui, supra dixit de carne simplici, quæ est in pulpis digitorum, hic de alijs sicut gingiuarum. Alij caro simplex quo ad qualitates actiuas, & passiuas simul magis appropinquat cutim, est, n. quasi tota humida. hic vero comparatur in calido tm̄, in quo tunicæ venarum magis appropinquat q̄ caro simplex. Alij temperamento tactui proportionato magis appropinquat q̄ caro simplex cuti, situaliter tamen potest aliud membrū ei fore propinquius. Aliter, supra cōsiderabatur caro simplex quo ad complexionem innatam solum, hic vero ad innatam simul influentem. Tene quam vis.

Frigidius uero quod ē in corpe est phlegma.

Declarat ordinem frigidorū. Et dicit primo q̄ frigidius quod est in corpore est phlegma. Primo nota q̄ dispositiones humorum aliqualiter attestari videntur dispositionibus elementorum. phlegma enim aquæ, & cholera igni, & sic de alijs. Quia ergo aqua ponitur elementorum frigidissimum, ideo &c. Secundo nota vt infra, phlegma est duplex. s. naturale & non naturale. hic autem sermo est de naturali, alijs naturaliter se habentibus comparato. Notum. n. est q̄ si comparetur ad melancholiam non naturalem: non oportebit hoc concedere vniuersaliter, cum ea phlegmate quantūcunq; frigido, possit per congelationem generari melancholia non naturalis. Tertio nota ad concludendum phlegma naturale frigidius esse melancholia naturali, diuersa probabilia adducuntur. Primum quia attestatur elemento frigidiori. Secundum quia generatur a calido diminuto. melancholia vero a temperato, quia medio inter calidū generans phlegma & generans sanguinem vt infra videbitur licet etiam aliter illa auctoritas possit exponi. Tertio quia in corporibus frigidioribus magis multiplicatur phlegma q̄ melancholia, vt in senibus quorum ęgritudines percipimus plures phlegmaticas, & paucas melancholicas. Frigidius ergo est phlegma q̄ melancholia. Sane tamen hoc intellige. s. phlegmate & melancholia naturalibus comparatis sibi inuicē in grādibus suarum latitudinū correspondentibus, vt frigidissimo phlegmate, frigidissime melię; medio medię, & sic de alijs.

Hūorū dispō attestatur elētis.

Phl'a duplex.

Postea pili.

Nota pilus generatur ex materia fumosa terrestri per viā adustionis eleuata, in qua tamen aliquid glutinositatis reperitur. vnde pars parti adhærere potest, hæc autem materia a calido subtiliata, veniens ad poros cutis condensatur a frigiditate cutis aeris & circunstantium frigidorum, et in corpus quoddam rotundam oblongum secundum longitudinem pori conuertitur, cui similis exhalatio fumosa succedēs hanc exterius propellit, secunda similiter cōgelata, & sic deinceps donec generetur vnum corpus rotundum oblongū, quod dicitur pilus. Ex quo patet pilum tam ex materia q̄ ex agente immediate ipsum complente esse frigidum. Sed de hoc plus in quæstione. Ex his possent concludi plura pulchra in quæstione declaranda.

Pili generatio.

Pili cōplexio.

Deinde os.

Nota ossa esse frigida, concludi posse ex materia, & agente, & etiam fine. Ex materia, quia terrestris & grossa, vt patet per densitatem & duritiem. Ex agente, quia calidum diminutum est, quod etiam subtile resoluendo relinquit grossum, sicut alia agentia assantia. Ex fine etiā, quia finis ossiū ē sustētatio, ad qd' requirit fixio & durities, q̄ frigiditati attestantur.

Postea chartilago.

Nota q̄ chartilago est mēbrū terrestre durum, minus tn̄ osse, a natura ꝓductū, vt inter os & os, aut inter os & carnem mediet ne durum duro, aut molle contactu duri nimiū lędetur. Et patet hanc esse frigidam, licet minus osse.

Chartilago qd

Post ligamentum.

Nota q̄ ligamentū est sub͡a qdā terrestrior neruo, minus tn̄ chartilagine, uñ vr̄ se hr̄e ad chartilaginē, sicut chartilago ad os, & orit ab osse, qa infixū est subæ ossis in extremitate, & est illud quo iunctura iuncturæ annectit, sed de hoc īfra.

Ligamētū quid.

Deinde chorda.

Nota q̄ chorda est mēbrū quoddā ex villis nerui & ligamenti cōtextū. iō reddit frigidū minus ligamēto, participatione villorum nerui, qui sunt minus frigidi ligamētalibus villis. Indiget et spū aīali pp motum & sensum eius, cuius est instr͡m, qui multum frigiditatem eius refrangit.

Chorda

Post panniculus.

Pānniculus duplex.

Nota panniculum esse duplicem. Quidam est solum tegens vel inuoluens, sicut panniculùs tegens immediate os cruris. & hunc videtur Gal. appellare membranam: qui est a natura repertus, vt infra aliqua membra mediet, quę suo contactu possent se lædere. Alter est cuius non solum est tegere, sed etiam membro præbere sensum. sicut panniculus tegens hepar. Ad propositum de vtroq; potest uerificari sermo Aui. de primo. n. propter connexionem eius cum carne apparet ipsum esse minus frigidum choeda. De secundo ꝓpter hoc & propter spiritum aīalem frangētē fridītatē eius.

Deinde neruus, post nucha, post cerebrum, deinde adeps, postea pinguedo, postea cutis.

Nota q neruus, sensitiuus pluri indiget spiritu animali et vitali q̄ panniculus, ideo videtur minus frigidus, Neruus etiam motiuus, quia pluri indiget spiritu, & calore q̄ sensitiuus solum, vt. 4. de accidenti. ideo est minus frigidus. De alijs vero membris in latitudine frigidorum positis, in quęstione apparebit.

Humidius uero quod ē in corpore ē phlegma.

Humiditas duplex.

Ostendit membra humida. Secundo subdit quoddam notandū. secunda ibi Scite tamen. Dicit primo q humidius quod est in corpore nostro est phlegma. Nota duplex est humiditas. s. accīalis siue madefactiua, & substantialis siue substātifica. Prima humiditate humidius est phlegma. Secunda vero sanguis, quia magis est in substantifieum humidum transmutabilis. Contra textum, humores sunt sicut elementa membrorum. ergo taliter sibi attribuunē qualitates sicut elementis, sed nulli æque primo frigiditas et humiditas est attributa. ergo nec phlegmati frigiditas & humiditas. Pro isto dicitur q phlegmati non æque primo attribuuntur istæ qualitates, sed primo frigiditas. Alij q prius humiditas. phlegma. n. est intensius humidum q̄ frigidum, vt infra patebit. Primi autem dicebant q frigidū, quia aliquo modo reperitur humor humidioe phlegmaiet vt infra de sanguine, sed nullo modo frigidior.

Post sanguis.

Nota q sanguis est minus humidus phlegmate ad sensū datū. Cōprehendit autē rōne ipsum esse minus humidū. qa ex phlegmate per vlteriorē decoctionē gñaē sanguis: in quo resoluuntur partes aquosæ, quæ plurimæ sunt, ideo &c.

Postea pinguedo: postea adeps.

Pinguedo dfr ab adipe.

Nota pingue. i. laedum. adeps. i. axungia, sunt cōplonis humidæ: eo q ex vnctuoso sanguine generantur, tale autē est humidum. sunt etiam frigidæ complexionis, sed differēter. nam frigiditatem complexionis non habent a materia: immo merito illius essent calidæ complexionis, sed ab agēte complente, quod est frigidū inspissans. tale. n. reddit adipem & pinguedinem frigidæ complexionis. Ex quo tāq̄ fundamento patet quare membra dicta inter partes viuentes enumerantur inter membra frigida, vt tamen nobis occurrentia ad extra, inter medicinas calidas computanē; vt 2. cañ. ca. de adipe. Etiam Serapio de simplicibus. Et Isaac de diætis particularibus. Non. n. sunt istæ partes in corpore nostro natu aliter se habentes: nisi sint actualiter fixæ & solidæ, quod a frigido acquisiuerant. Ideo volentes a consumptione præseruare pingues, renes inūgimus cum oleis infrigidantibus & figentibus. Dum autem vt medicinæ nobis exterius occurrunt, operātur in nobis per complexionem in eis derelictam per calorem digerentem sanguinem hmōi vnctuosum. Sicut. n. cineribus relinquitur vestigium caloris adurentis, ita in dictis. ideo per hanc complexionem calefaciendo: temperate tamen operantur. Et hanc cām colligere possumus. 2. de partibus animalium. cap̄. 2. s. de sitbo & adipe. Et expressius lib. 3. cap̄. 9. Et ex his patet quare

Serap.

Isaac.

Aristo.

adeps supernatat, quare etiam ad tactum apparet mollior, quare pinguedo ponitur humidior. Patet secundo quare frigidioris complexionis asseritur adeps q̄ pinguedo, quia scilicet ex parte sanguinis densiori generatur. inuenitur. n. adeps magis densa q̄ pinguedo, ita vt aliquo modo rumpatur, pinguedo vero non, & propter idem remanet pinguedo hūidior adipe. Inspissās. n. adipē excludit eius ptes aqueas. Inspissans vero pinguedinē nō, cuius signū est quia stridet pinguedo ad ignē, & non adeps. Sed de his latius in q̄one.

Postea cerebrum.

Cerebri cōplo & ogō.

Nota cerebrum humidum esse comprehenditur. Ex mollitie, & tactu. Secundo ex operatione. Tertio ex fine. Ad tactum. n. molle percipitur. Et eius operatio est siccitatē cordis temperare, somnum prouocare, sentire, quæ omnia per humiditatem perficiuntur. Ex fine etiam, quia cum cerebrū subijciatur fortibus motibus & alterationibus, & sensationibus interioribus & exterioribus, facile exiccatum fuisset, nisi fuisset complexionis humidæ. Et colligitur hæc eā prima tertij. cap̄. 1. Contra. tunc cor debuisset esse humidū. De hoc in quęstione habebis. Secundo nota. hic innuitur cerebrum plus recedere a cute per humiditatem q̄ per frigiditatem, quia in ordine frigidorum ponit satis prope cutē, qa in. 4. ordine. hic vero in ordine humidorum ponitur eleuatius. Huius causa in quæstione videbitur.

Postea nucha.

Aristo.

Auerr.

Nota cerebrum humidius esse nucha comprehenditur. Ex tactu, quia mollius. Operatione, quia plures eius operationes sunt apprehensiuę, quæ humido pl̄m perficiunē. Tertio ad cerebrum multi vapores ascendunt ipsum humectātes. Quarto patet, quia per nucham debet seruari continuitas spondilium, ad quod requiritur soliditas maior, vt. 3. de partibus animalium. &. 2. colliget. cap̄. de nucha.

Postea caro mamillarum, & testiculorum.

Mamillarū cōplexio.

Auerr.

Nota carnes mamillarum esse humidæ cōplexionis cōprehenditur. Tactu, quia molles & teneræ. Effectu, quia generant rem humidam, proportio. n. mamillarum ad lactis generationem ex sanguine, est sicut ꝓportio hepatis ad sanguinis generationem. duodecima tertij. cap̄. 1. Similiter ꝓportio testiculorum ad sperma est sicut mamillarum ad lac, et hepatis ad sanguinem, vt colligitur. 20. tertij. 1. cap̄. &. 2. colliget. cap̄. de iuuamento membrorum gñonis. Quia tñ lac humidius & magis fluidum est spermate, eo q sperma indiguit soliditate maiori, & flexibilitate minori. Primo vt melius imprimeret. Secundo vt spiritum gignitiuum melius conseruaret, ideo conclusum testiculos minus humidos esse mamillis, ad tactum etiam solidiores apparent. De dispositione autem horum in qualitatibus actiuis non bene reperitur expressum. Quidam. n. ponunt calida. Quidam temperamento ita uicina, vt non cōprehendaē excessus. Veritas tñ apparet, q vtraq; caro declinet ad casm, sed magis testiculi. vtriusq; enim operatio ē digestio & attractio multæ materiæ a longinquo, quæ indigent calore dominante, licet argumentum non sit efficax. Quomodo autem lac ex sanguine per digestionem in mamillis genitum reddatur frigidum, infra videbitur.

Post pulmo.

Quod ostendit mollities. Et quia a dominio carneus, vt temperet siccitatē cordis, & ne inflammeē. Est etiam calidæ cōplonis secundū naturalē cōplonē, licet secundū accidentalē sit frigidus & humidus, vt statim post subiungitur.

Post hepar. Deinde renes. postea lingua.

Patet ad tactum. Et ex operatione quæ est principaliter sanguinem generare. Quia tamen est minus molle pulmone, minus ponitur humidum.

Post

Post musculi. Post cutis. Et hic quidem est ordo, quo Gal. disponit ea.

Quia dominio carneus, & mollis. Quia tamen est multum ex partibus nerueis & ligamentalibus cōpositus, redditur minus humidus carne simplici, quod ex supradictis relinquit Auicē. tanquam notum.

Scire tñ debes q pulmo in sui substātia & natura nō est humidus uehementi humiditate.

Subdit duo notanda ad remotionem dubiorum: secundum ibi ⌊Et dispositiones.⌉ Primo præmittit intentum. Secundo declarat. secunda ibi ⌊Omnis.n.⌉ Dicit primo q licet positum supra fuerit q pulmo est humidior hepate, tu tamen scire debes q pulmo non est humidus vehementi humiditate. Et intelligit per hoc pulmonē naturali humiditate non esse vehemenē humidū.i. non esse ita humidum sicut supra graduabatur quando ponebatur humidior hepate, quia naturali humiditate non humidior eo.

Omnis.n. cōplō mēbri naturalis silis ē ei quo nutritur. Et secūdum suā accñtalem complexionem similatur ei quod ab ipso superfluit.

Probat propositum, & intendit simul duas cōclusiones. Prima. Pulmo est naturali humiditate minus humidus hepate. Secunda. Accidentali humiditate. quam acquirit a catarrhis descendentibus ad ipsum, et vaporibus humidis ad ipsum ascendentibus est humidior hepate. Probantur istæ conclusiones ambę sic. Cuiuslibet membri complexio naturalis assimilatur ei ex quo nutritur accidentalis vero ei quod ab ipso superfluit. sed sanguis ex quo pulmo nutritur non est multum humidus, immo siccior sanguine ex quo nutritur hepar, quia est multæ choleræ admixtus vel adiunctus. in pulmone vero plurimæ superfluitates humidæ sunt ipsum potentes. accidentaliter humectare plus q̄ in hepate. igitur pulmo secundum naturalem complexionem est minus humidus hepate. secundum accidentalē vero humidior. Primo ponit maiorem. Secundo minorem & declarationem eius. Tertio concludit. secunda ibi ⌊Pulmo autem.⌉ tertia ibi ⌊Postq̄.⌉ Prima pars patet. Nota primo per complexionem naturalem intelligendam esse complexionem membro debitam: & pro suis operationibus requisitam. Econtra vero per accidentalem, siue cum illa mēbrum stet in latitudine sanitatis, siue non. sicut caliditas aliqua accidentaliter a sole impressa non trahens membrum extra latitudinem sanitatis, est accidentalis complexio, distinguendo accidentalem contra naturalem iam dictam. nō.n. est requisita ad operationes eius. Et sic in pulmone imaginamur humiditatem naturalem consurgentē in eo merito partium ipsum integrantium, & spiritus & sanguinis requisitorum ad suas operationes. Aliam vero accidentalem positam a catarrhis &c. sine qua quātumcunq; esset pulmo, suas perficeret operationes. Secundo nota. illa ppō. Cuiuslibet membri complexio similatur &c. a multis diuersimode exponitur & glosatur. Ego autem sic exponere consueui. Cuiuslibet membri complexio naturalis similatur.i. correspondenter proportionatur ei ex quo nutritur, quia qualem obtinet dominationem vel situm membrum in latitudine membrorum, talem obtinet nutrimentum ei debitum in latitudine nutrimentorum. membro.n. calidissimo calidissimum. frigidissimo frigidissimum correspondet nutrimentum, & sic de aliis. Tertio nota q superfluitas cui membrum secundum accidētalem complexionem assimulatur in tali gradu, est superfluitas a toto ad illud membrum diffusa, & in eo aggregata est, longam moram contrahens. & quia humiditates catarrhales in pulmone sunt huiusmodi, ideo &c. Sed dicetur hoc clarius in quæstione.

Pulmonis complexio et mēbri cuiusq; est duplex.

Pulmo autem nutritur calidissimo sanguine & multę mixto choleræ. Et hoc quidem ipsemet Gal. nos docet. In ipso uero multa humiditatis superfluitas colligitur, propter illud quod ad ipsum ascendit de uapore corporis, & propter illud quod ad ipsum descendit ex catarrhis.

Ponit minorem cum eius declaratione. Et patet. Nota primo q cum substantia pulmonis sit vel dicatur subtilis, oportuit eius nutrimentum esse vel dici subtile. quod nō potuit esse nisi esset vel diceretur cholericum. Secūdo nota secundum cōem viam, hic sanguis non dicit multū cholere admixtus, quia sit cholericus & calidus, & siccus respectu nutrimenti cutis, sed est respectu illius calidus & humidus. & consequenter q ista cholera magis in calido q̄ in sicco alterat sanguinem hunc, licet aliqui dixerint pulmonem respectu cutis esse siccæ complexionis quo ad complexionem naturalem. Et dicunt illud intellexisse Aui. dum dixit ipsum non esse humidum vehementi humiditate.i. respectu cutis, quia respectu æqualis ad pondus non dicit humiditas vehemens. Et adducunt signa sumpta a nutrimēto quia sanguine calidissimo, a subtilitate, a leuitate, & spōgiositate subæ. Itē qa cōtinue recipit fumos & catarrhos, ne illis nimis humectaret. hæc tñ positio non placet.

Postq̄ igit sic est res, hepar multo magis humidū ē pulmone humiditate naturali, & pulmo magis est madefactus, licet humiditatis mora ipsum in sui etiam substantia molliorem fecerit.

Concludit quoddam. Et patet in littera.

Et dispositiones phlegmatis & sanguinis ita intelligendæ sunt. Phlegmatis nāq; humectatio est secundum modum madefaciendi. Et sanguinis humectatio secundum modum augmentum faciendi in substantia.

Nota hic innuit istas conclusiones. Prima phlegma accidentali humiditate est humidius sanguine. Secunda substantiali siue naturali est contra. Tertia conclusio. Licet ita sit absolute tamen phlegma est humidius sanguine, quæ ponit ibi ⌊Licet phlegma.⌉ Secundo nota q licet aliquo modo sic se videatur habere phlegma ad sanguinem, sicut pulmo ad hepar, dr̄ nter tamen dicitur pulmo & phlegma accidentaliter humidius. pulmo quidem, quia in se habet humiditatem sibi accidentalem, phlegma autem quia membrorum accidentaliter humectatiuum, necessarium est tamen humiditatem suam esse phlegmati naturalem. Ex quo patet quomodo etiā sanguis dicitur magis humidus naturali humiditate quia.s. membrorum magis q̄ phlegma naturalit humectatiuum. Tertio nota. non esse intentionem Auic. sanguinem non esse membrorum aliquo modo accidentaliter humectatiuum: sed vult sanguinem magis naturalit & minus accidentaliter, e contra vero phlegma.

Licet phlegma naturale aqueum plerūq; sit maioris humiditatis q̄ sanguis.

Ponit tertiam conclusionem. Secundo probat ibi ⌊Ex sanguine.⌉ Prima pars patet. Primo nota phlegma naturale dici aqueum, quia elemento aquę proportionatū. Vel dicitur aqueum respectu alicuius speciei non naturalis phlegmatis: vt est gipseum. Vel dicitur aqueum respectu sanguis, cuius respectu est superflue humidū. Secūdo nota. hic est duplex lr̄a. Prima dicit plm, & est melior & clarior. Secūda plerūq;, qd' notant dr̄, pp phlegma a dispōne sua prima diuersum nō esse semper tale, vel qn̄ phlegma et sanguis sunt in suis nālibus dispōnibus, quod plerūq; est. Phlegma nāle dr̄ aqū triplex.

Ex sanguine enim cum quantū digeri debet

digeritur. multum humiditatis ex eo resoluitur, quę erat phlegmatis naturalis aquei, quod ad ipsum conuersum fuit. In sequentibus autem scies q phlegma naturale est sanguis, qui aliqua conuersus est conuersione.

Arguit ad conclusionem sic. Ex sanguine. s. ex phlegmate generato dum complete digeritur, eius superfluitas, & humiditas consumitur. ergo phlegma est multo humidius sanguine. consequentia patet, & antecedēs declaratur infra, dū ostenditur q phlegma non est nisi sanguis diminute decoctus. Et nota q illud argumentum tenet potissime: quia hæc digestio fit a calido humidum superfluum cōsumente. Cōtra, quia per idem sequeretur sanguinem esse humidiorem lacte. Negatur consequentia. Et tu vide super capitulo de modo generationis embrionis.

Res aūt siccior quæ ē in corpe sunt pili, sunt enim ex uapore fumoso qui eleuatur. Resolutū nanq fuit q in eo de uapore mixtum erat, & pura fumositas congelata remansit.

Oñdit partes siccas. Et primo oñdit pilum esse in gradu primo siccorum. Secundo ostendit os esse in. 2. ordine. Tertio ostendit ordinem aliorum. secunda ibi ⌊Postea est os.⌉ tertia ibi ⌊Post os autem.⌉ In prima parte probat hanc conclusionem. Pilus est res siccior quæ fit in corpore nr̄o. Probatur. pilus generatur e a vapore fumoso a calido eleuato, a quo resolutum est illud de vapore, quod ei erat admixtum, & pura fumositas congelata remanet. ergo pilus ē res siccior. consequentia tenet, quia nulla alia res in corpore nostro fit ex materia terrestri congelata: immo omnes videnī per digestionem fieri, & antecedens Auic. derelinquit tanq̄ notum. Intelligendū primo penes auctores reperiri istos terminos, quibus tanq̄ synonymis frequenter vtuntur, proprie tamen differentes. s. fumus, exhalatio, & vapor. Est. n.

Vapor qd & exhalatio et fumus Aristot.

vapor corpus aereum vel aqueum. Exhalatio vero proprie ignea. Vnde primo metheo. Dico autē vaporē velut aquā. Exhalationem vero velut ignem. Fumus autē est terrestre corpus, a calido supra violenter eleuatum. Ad propositum materia ex qua generatur pilus non est vapor, quia talis nō est tenax, nec exhalatio, quia illa non est apta nata retineri; ergo est fumus vel vapor fumosus terrestris nō multę subtilitatis, quia exhalaret, nec grossitiei, quia nō penetraret, sed tantæ, vt in poro retineatur donec congeletur, & expectet propulsionem ab alia superueniente materia. Secundo nota hic explicari causas generationis pili. primo agens remotū est calidum, quod est velut vrens. vnde in pilo est modicū de digestione. Deinde materia, quia vapor fumosus &c. Deinde explicatur agens immediatum cōplens. Et forma, cū dicitur congelata. complens. n. est frigidū congelās. Et sic aliquo modo patet eius forma. Tertio nota non esse intētionem Aui. totum humidum esse a pilo resolutum, quia sic non staret glutinositas & continuitas suarū partiū, sed vult plurimā esse factam ipsius consumptionem. non tamen totalem, sed tantā remansisse vt conseruetur cōtinuitas eius.

Postea est os. ipsum nanq omnibus membris durius existit.

Probat primo os esse siccius oībus membris. Secūdo q est humidius pilis. secunda ibi ⌊Humidius &c.⌉ Primo arguit sic. Os est durius omnibus membris, ergo est siccius. consequentia tenet, & assumptū patet. Nota duritiē qñq fieri a frigido, qñq a calido. Exemplum primi, vt in glacie. Exemplum secundi, vt in latere, luto, osse, &c. Prima arguit frigiditatem. secunda siccitatē. Debet igitur intelligi taliter argumentū Aui. Os est durius aliis mēbris, & cū hoc a calido generatū tale. igit̄ est vel dr̄ siccū. Qūo ergo distingui et discerni debet prima durities a secūda alibi pscrutādū est.

Duritiei gño duplex.

Humidius tamen pilis est. Ossis nanq generatio est ex sanguine.

Probatur os esse humidius pilo. Primo ratione. Secundo experimento. secunda ibi cum dicit ⌊Nos autem.⌉ Primo hoc. Secundo concludit corrolarium. secunda ibi ⌊Quapropter.⌉ Prima in duas sicut dupliciť probat. secunda ibi ⌊Cuius situs.⌉ Primo arguit sic. Ossis generatio est ex sanguine, ergo &c. tenet cōsequentia, quia nō sic cōtingit de pilo.

Cuius situs est situs qui humores naturales exiccat locatus in eis.

Als fumus est siccus.

Arguit sic. situs ossis est in medio, quia humiditates humorum multum exiccat os. Nota q os dicitur naturaliť carne circundatum. adeo refrangitur eius siccitas ab humiditate carnis. quantūcunq igitur non foret ex materia os humidius pilo, remanet tamen ex hac contraoperantia humidius. Contra, quia pilus est flexibilis & os non, ergo pilus est humidior osse. Respondetur hoc esse propter subtilitatem. Contra subtilietur os. frangetur tamen. Aliter hoc ex modo permiationis humidi cum sicco. vnde contingit res siccas esse plicabiles sicut pilus, & humidas rumpibiles & comminuibiles vt glacies. Et tu hoc cōsidera ex quarto metheororum.

Quapropter os multa nutrit animalia. Pili uero nullum eorum nutriunt, aut fortasse si nutriunt ex eis aliquod, ualde est rarum & extraneum: sicut existimant quidam q uespertiliones eos digerant, & in eis delectentur.

Patet hoc.

Nos autē cū duas quātitates ossis & pilorū in pōdere æquali assumpserimus, & eas in cucurbita alēbico superposito distillauerimus. egredieť ex osse plus aquæ. & plus olei, & remanebit minus fecis. os ergo pilo humidius est.

Patet hoc etiam.

Post os autem in siccitate est chartilago.

Ponit ordinem aliorum membrorum, dicens q post os in siccitate est ipsa chartilago, quæ est durior post os, & est quasi de natura ossis.

Postea ligamentum. Post chorda.

Dicit q post cartilaginem in siccitate est ligamentū ipsum. eo q sic se habet ad chartilaginem sicut chartilago ad os. Et per simile post chartilaginem est chorda.

Post panniculus.

Contra, quia componitur ex villis nerui & ligamenti, sicut chorda infra cap̄. de membris. Dicendum q chorda peruenit ad maiorem duritiē & soliditatem, quia habet fortiores motus sustinere. & quia panniculus habet tegere mēbra mollia, ne sua mollitie læderetur. ideo forte panniculus tegens dura posset esse non minus siccus et durus q̄ chorda, sed hoc non expressit Auicē. relinquens tanquam facile a nobis comprahensibile.

Post arteriæ. Post uenæ

Quia sunt venis magis duræ & panniculares, etiam debēt esse fortiores qa motibus subijciūť, & nō venę. Ponunť aūt parū eleuatæ in sicco. qa Aui. imaginať eius siccitatē ab humiditate sanguis & spūs tēperari. Idē patet de venis &c.

Post nerui motiui.

Propter ipsos indigere plurima fixione.

Post

Post cor.

Hoc patet.

Post nerui sensu

Dicit Aui. q post cor ponuntur in siccitate ipsi nerui sensus, eo q ipsi maiori indigēt possibilitate & minori fixione.

Motionis enim nerui frigidiores & sicciores simul existunt temperamento. Nerui autem sensus frigidiores quidem, sed non multum sunt temperamēto sicciores, & fortalse sunt ei propinqui & neq etiam in frigiditate sunt ab eo ualde remoti, postea est cutis.

Contra. Primo quia motus fit per caliditatem. Item plus de calore requiritur ad motum q ad sensum, vt. 4. de accidenti, & 1. interiorum. igitur non frigidiores sunt motiui sensitiuis. Nota hic primo q Auic. comparat solū motiuos ad sensitiuos, & per consequens motiuos & sensitiuos simul ad sensitiuos solum. eo q omnis neruus motiuus est sensitiuus, sed non econtra, vt colligitur loco preallegato. Secundo nota, neruos esse complexionis frigidæ facile cōprehenditur, quia sunt membra exanguia. Motiuos etiam esse complexionis siccæ cōprehenditur, quia in motu requiritur fixio. Q autem nerui sensus sint sicci non est euidenter ab auctoribus probatum, licet forte hoc tactu experti fuerint, ideo stan dum eorum testimonio. Sciendum tertio q nerui scoliciui solum, puta qui sunt instrumentum tactus, sunt secundum vtrāq contrarietatem temperamento satis propinqui. Et ideo dixit, & fortalle, quia bonitas tactus requirit dispositionem mediam. Ad primum negatur. consequentia sicut de cerebro patet. Ad secundum conceditur q indigent pluri calore ad istam operationem dato a cerebro. non tamen sequitur eius substantiam esse calidiorem: sicut de alijs pluribus supra dictum est, quare &c.

Capitulum tertium tertię doctrinæ, quod est de complexionibus ætatum & generum.

ETates omnes sūt quatuor. Aetas adolendi, quæ uocatur ætas adolescētiæ, & est fere usq ad. xxx. annos. Postea est ætas cōsistendi quæ uocatur ætas pulchritudinis, et est fere usq ad. xxxv. aut. xl. annos. Et ætas minuendi cum uirtus non amittitur manifeste, & hic est ætas senectutis, quæ fere est usq ad annos. lx. Et est ætas minuendi cum manifesta uirtutis debilitate, & hic quidem est ætas senium, & finis uitæ.

Declarat de complexionibus ætatum, quæ naturalibus annectuntur, & similiter sexuum, & regionum. secunda ibi cum dicit. ⌊ Secundum diuersitatem vero. ⌉ Primo declarat numerum ætatum. Secundo notificat complexiones earum. secunda ibi ⌊ Infantium vero. ⌉ Primo ponit generalē diuisionem ætatum, secundo subdiuidit. secunda ibi ⌊ Adolescentiæ. ⌉ Dicit primo omnes ætates esse quatuor &c. littera patet. Primo nota ætatis plures dantur notificationes. Quidam sic. ætas est talis mensura mensurās dispositionem corporis viuentis. Alij, ætas est terminus vitæ animalis, quo crescit, stat, occulte & manifeste diminuitur. Alij, ætas est dispositio accidentalis, complexioni principaliter attributa, temporali periodo mensurata, secundum variam proportionem calidi naturalis ad humidum radicale. Albertus autem magnus in libro de iuuentute & senectute describit ætatem sic. Ætas est spacium temporis, in viuente relictum, in quo virtus vitæ omnem perficit sui mensuræ motum vel operationem, nisi per accidens impediatur.

Ætatis diffō multiplex.

Albertus.

Conciliator vero. dr̄ia. 16. sic ætatem perfecte describit. Ætas est dispositio animalis permanentiæ: mediante complexione rebus viuentibus attributa, ex actione calidi in humidum, & cuiusdam influxu causata, tali periodo mensurata, quo illud augetur, stat, decrescit, & manifeste declinat. Sed huius diffinitionis declaratio, in quæstione patebit qua quæritur. verum quatuor sunt ætates. Et si consideras, quidā in descriptionibus dictis per ætatem intellexerunt tempus mensurans ipsam dispositionem prout est tempore mensurata. Ex isto patet cur non diffinit ætatem hic Auic. quia videlicet sumitur pro ipsa dispositione mensurata, & sic est complexio, quæ iam diffinita est. Causa probabilis est. Sed probabilior est, quia non placuit. Nota secundo q ex actione calidi naturalis in humidū ab intra in nobis quatuor generales reperiuntur mutationes, secundum variam proportionem calidi ad humidum. Quandoq. n. calidum naturale habet ad humidum proportionem talem, q ipsum potest extendere ad magnas dimensiones. Quandoq non potest ipsum humidum, propter eius terrestreitatem, amplius extendere, licet possit ipsum sub æquali mensura conseruare, & corpus sub æquali robore. Quandoq autem intantum terrestrificatum est humidum, vt calidum non se possit cōseruare in mensura æquali, quare decrescit calor & corporis robur in quantitate, licet non manifeste declinet. Quādoq vero manifeste declinat. Et propter hoc quatuor sunt ætates. s. adolescentiæ, consistentiæ, senectutis primę, & senij, & illud est finis vitæ. Dicitur autem adolescentiæ. i. crescentiæ. Adolescere enim est crescere. Et dixit fere. quia huiusmodi ætatis longitudo & breuitas variantur secundum varietatem complexionis naturalis.

Conci.

Ætates quot.

Adolescentiæ uero ætas diuiditur. In ætatem infantiæ & hæc quidem est cum membra pueri nondum ad motiones & ambulandum sunt apta. Et in ætatem dentium plantatiuam, quæ est post ambulationem & antequam fit fortis, & illud est cum nondum gingiuæ sunt omnibus dentibus repletæ. Postea est ætas concussionis, quæ quidem est post uehemētiam & natiuitatem dentium, & antequam polluantur. Deinde est ætas algulemati, uel aiguadi, & rehac. i. cū ab eo egreditur sperma, quæ est quousq barbescat. Postea est ætas fortitudinis: quæ est donec finat crescere.

Notandum primo q hanc ætatem subdiuisit: quia plures in ea ab intra percipiuntur mutationes. Primo. n. nō graditur, nec loquitur. Deinde superueniunt dentes, et graditur, & loquitur. Deinde concutitur, & fortibus motibus mouetur, Deinde polluitur, post barbescit, & completur. Quia ergo in hoc tot mutationes percipiuntur, ideo subdiuidit. Secundo nota dicitur infans, quia nō fans. Puer vero quasi putus, non coinquinatus vitijs. Et dicitur ætas plantatiua dentium quia iam dentibus replentur gingiuæ. Dicitur ætas cōcussionis, aut quia fortificato tunc calido valde super humidum respectu eius quod prius, videtur q quasi illud concutiatur, aut quia in hac ætate satis vigorata virtute motiua, pueri improuidētibus & inordinatis cōcutiunt motibus aut q in hac ætate incipiūt pueri & puellæ ad libidinē incitari & cōcuti, & q̄n̄q superfluitatem dictam alguadi expellere.

Infans.
Puer.

Ætas cōcussiōis.

Infantium uero solum ab infantia usq ad iuuentutem complexio in calore fere temperato, & in humiditate fere superflua existit.

Declarat complexiones ætatum. Primo in calido & frigido. Secundo in humido & sicco. secunda ibi ⌊ Sed puerorum. ⌉ Primo ostendit qualis est complexio adolescentium & iuuenum. Secundo senum. Tertio concludit. secunda ibi ⌊ Postea est sciendum. ⌉ tertia ibi ⌊ Quod igitur. ⌉ Primo

ostendit qualis sit complexio infantium. Secundo circa cõparationem puerorum ad iuuenes tangit varias opiniones. secunda ibi ⌊Medici autem.⌉ Prima pars patet. Notanđ dr̄ in humiditate fere superflua, respectu iuuenũ, aut in relatione ad operationes, non tñ respectu ipsorummet.

Medici autẽ antiqui inter se disceptauerunt de duabus caliditatibus pueritiæ, & iuuentutis.

Fuerunt enim eorum quidam, qui dixerunt ꝙ caliditas pueri est maior.

Pueritia quid & iuuẽtus.

Primo ponit opinionem aliorũ. Secundo Gal. secunda ibi ⌊Gal. autem.⌉ Primo primam. Secundo secundam. secunda ibi ⌊Ex eis.⌉ Primo ponit primam. Secundo motiua ibi ⌊Et propter illam.⌉ Prima pars patet. Primo notandum per pueritiam hic intelligi totam ætatem crescentiæ siue adolescentiæ. Per iuuentutem vero ætatem in qua non amplius crescendo procedit, sed stat.

Et propter illam plus crescit.

Primum motiuum. Puer propter suam caliditatem plus crescit igitur eius caliditas est maior. consequentia tenet, eo ꝙ augmentum fit a calido, ideo maiori existente augmento concluditur maius esse calidum, sicut ex maiori effectu concluditur maior causa &c. Nota. plus crescunt. s. ꝗ iuuenes est cõparatio abusiua, vel non vera. Aliter plus. i. vlterius crescendo procedunt, & supple iuuenes non.

Ideoq́; omnes eius operationes naturales desiderij & digestionis sunt maiores, & diutius durantes.

Secundo arguit sic. omnes operationes naturales. s. digestiones & appetitus sunt maiores & diutius morantes, ergo &c. consequentia tenet, eo ꝙ omnes istæ operationes sunt effectus caloris.

Quõ calor innatus, qui inest eis ex spermate, magis est aggregatus; & est minoris temporis.

Tertio arguitur sic. Calor innatus qui est in eis a spermate est magis vnitus, siue congregatus, & est minoris temporis, igitur &c. tenet consequentia, quia & virtus et calor magis aggregatus & vnitus est fortior & maior ꝗ diuisus, & antecedens patet minus enim subsecutum est tempus post generationem puerorum ꝗ iuuenium vt patet.

Et ex eis fuerunt qui dixerunt ꝙ calor innatus in iuuenibus est ualde fortior.

Primo ponit hanc opinionem. Secundo motiua. Tertio soluit. secunda ibi ⌊Quoniam.⌉

Quoniam eorum sanguis est maioris quantitatis, & magis spissus, ideoq́; accidit eis fluxus sanguinis ex naribus plus & fortius.

Ponit motiua quatuor siue rationes. secunda ibi ⌊Et ꝙ eorum.⌉ tertia ibi ⌊Et ꝙ iuuenes.⌉ quarta ibi ⌊Et ipsi.⌉ tertia ibi ⌊Desiderium.⌉ Prima ratio, sanguis iuuenis est maioris quantitatis & spissior, igitur &c. consequentia tenet, quia sanguis multiplicatur a calido & inspissatur, & antecedens patet, quia plus accidit eis fluxus sanguinis narium. & hoc arguit eorum sanguinem esse magis bullientem.

Et ꝙ eorum complexio plus ad choleram declinat, & puerorum complexio plus declinat ad phlegma.

Secunda ratio. Complexio iuuenum est magis cholerica, ergo est magis calida. Et econtra, puerorum est magis phlegmatica, ergo frigidior &c.

Et ꝙ iuuenes uehementiorũ motionũ existũt motus uero non est nisi propter calorem.

Tertia ratio. Iuuenes sunt fortiorum motionum, & non fit motus nisi a calido, ergo &c.

Et ipsi etiam uehementioris istimbræ existũt & sunt melioris digestionis, & hoc ex calore.

Quarta ratio. Iuuenes sunt fortioris istimbræ. i. fortioris digestionis, quæ non fit nisi a calido.

Desiderium nanq́; non est ex calore, sed ex frigiditate. Ideoq́; caninus appetitus ex frigiditate sæpius contingit.

Soluit motiuum istorum de appetitu. Secundo declarat propositum. secunda ibi ⌊Signum autem.⌉ Dicit primo istos ex appetitu puerorum male arguere, quia appetitus vigoratur a frigido, cuius signum, quia frequenter fit appetitus caninus a frigore. Et nota quare dicitur appetitus caninus. Et quare dicitur actio corrupta.

Signũ autẽ ꝙ uehementioris istimbræ isti existant est, ꝙ neq́; nausea accidit eis, neq́; uomitus, neq́; fastidium, quemadmodum contingit pueris propter digestiuæ eorum malitiam.

Declat iuuenes esse vehemẽtioris istimbræ. i. digõnis, quia eis non accidit frequenť vomitus vel nausea sicut pueris.

Et signum ꝙ eorum complexio magis choleræ pertinet est, ꝙ omnes eorum ægritudines sũt calidæ, sicut febris tertiana, & eorum uomitus totus est cholericus, ægritudines autem plurimæ, quæ pueris eueniunt, sunt frigidæ & humidæ, et eorum febres sunt phlegmaticæ, & plurimum quod uomunt est phlegma.

Declarat illud qđ sumpserat. s. ꝙ cõplexio iuuenũ sit magis declinans ad coleram, quia omnes suę ægritudines sunt quasi colericę, & puerorum phlegmaticæ, etiam plurimum quod vomunt pueri est phlegma, & iuuenes cholera.

Et augmentum quod est in pueris non est ꝓp fortitudinẽ caliditatis eorum, neq́; est nisi propter multam ipsorum humiditatem.

Soluit aliud motiuum illorum sumptum ab augmento. dicens augmentum non esse propter calidum, sed propter humidum siue humiditatem. Eadem. n. vel minor mensura caloris in subiecto humido potest augmentũ facere, quæ tñ in subiecto sicco augmentum facere non valeret.

Maximum etiã eorũ desideriũ significat caloris eorum diminutionẽ. Hæ quidẽ sunt duarũ sectarum sententiæ, & ipsarum rõnes.

Hoc tactum est supra.

Galenus uero ambabus sectis cõtradicit. dicit n. quòd eorũ caliditates in radice sunt æquales.

Ponit opinionem Gal. Secundo declarat eam. secũda ibi ⌊Et huius.⌉ Dicit primo Gal. ambabus sectis numeratis cõtradicit, dicens ꝙ pueri & iuuenis calitates sunt æquales in radice, licet caliditas pueri sit maioris quantitatis, & minoris qualitatis. i. acuitatis. Econtra vero caliditas iuuenis est minoris quantitatis & maioris qualitatis. i. acuitatis. Primo nota. Auic. respondendo ad istam quæstionem inuit

nuit

nuit hic tres conclusiones. Prima. calor pueri & iuuenis sũt æquales in radice.i.in gradu. Secunda. calor pueri est maioris quantitatis & minoris qualitatis.i.acuitatis calore iuuenis. Tertia conclusio. calor iuuenis est econtra. Secundo nota q̃ Gal. contradicit his sectis in prima conclusione. In alijs.n.forte non contradicit, ideo potest poni medium inter hos. Tertio nota calorem qñq; sumi pro qualitate significata per hoc abstractum caliditas. frequenter autẽ pro corpore calido, vt spiritum calorem appellamus, hic sumitur calor primo mõ. Quarto nota per radicẽ intelligendũ esse gradum. nam per æqualitatem in radice denotatur æqualitas in calore pueri & iuuenis aliqua. & nõ nisi gradualis vel intensiua, quia extensiue sunt tam ratione subiecti proprij q̃ ratione subiecti cõmunis inæquales. Et fuit hic modus loquendi, ut creditur penes arabes, radicem gradum intelligẽtes forte metaphorice, quia sicut ex radice cõsurgit illud cuius est radix, ita ex gradibus consurgit formę intensio vel essentia. Quinto nota ad veritatẽ huius primę cõclõnis oportere poni alia paria in regimine, cõplõne nãli, vt patet.

Calor dupl'r.

Sed puerorum caliditas est maioris quantitatis & minoris qualitatis. scilicet acuitatis. Et iuuenum caliditas est minoris quantitatis, & maioris qualitatis. s. acuitatis.

Secunda cõclusio tacta est. Pro cuius intellectu sunt tria notanda. Notandum est primo vnum corpus dici posse maius vel extensius alio vel minus dupliciter. Primo modo ratione dimensionum propriarum. Secundo cõmunium vel extraneatum. Exemplum primi. Si in vase vno sit vna libra vini puri: & in alio media. primum vinum est extensius ratione dimensionum propriarum q̃ secundum, vt patet. Exemplũ secundi, vt si primo addat libra media aquæ, ita q̃ secundum imaginationem totum aggregatum fiat uinum extensum extensione vnius libræ cum dimidia. vino secundo quod erat libra media addat libra vna cum dimidia aquę, & fiat totum vinum &c. vt duarum librarum. patet q̃ ratione subiecti cõmunis maius est vinum secundum q̃ primum, licet ratione subiecti proprij maius sit primum secundo. Ad propositum calori nostro duplex correspondet subiectum. Vnum. s. proprium, & illud est humidum radicale a generatione cõtractum. tale.n. quia maxime aereũ est & purum, est ipsius optimũ sustẽtatiuum. Aliud est subiectum extraneum, vt est humidum ex nutrimento contractum, quod quia non est æque bene caloris sustentatiuum, sicut cõtractum a generatione, dicitur subiectum extraneũ respectu eius. Aggregatum autem ex his potest dici subiectum cõmune. Ad ppositum cum dicitur calorem pueri esse maioris quantitatis, intelligitur hoc ratione pprij subiecti caloris humidum.n.a generatione contractum in puero amplius est q̃ in iuuene. econtra vero in iuuene amplius est humidum ex nutrimento contractum. Ex quibus penes hos modos tenendę sunt istę conclusiones. Prima ratione subiecti proprij in puero calor est amplior. Secunda ratione extranei vel cõmixti amplior est in iuuene. Secũdo nota quosdam hic per calorem spiritũ intelligere, & maxime innatum: volentes q̃ sit amplior in puero proportionaliter respectu suæ molis. Notãdum tertio caliditas pueri est minoris qualitatis. i. acuitatis: quia minus actiua vel acuta est coniuncta humido, alijs paribus q̃ coniuncta sicco, secundum alterum duorum modorum. Primus est, quia siccitas potest esse per se causa caliditatis productiua, & caliditas siccitatis, non autem humiditas. Secundo imaginando q̃ siccitas sit solum dispositiua causa, qua subiectum calidum redditur actiuius. Sed de hoc alias. Ex his patet intellectus tertiæ conclusionis.

Corpus dr̃ maius vel extẽsius alio dupliciter.

Calori nr̃o correspondet sbiectum duplex:

Et huius quidem declaratio, sicut ipse dicit est ut opinemur unam solam caliditatem in mensura, aut corpus subtile calidum unum in quantitate & qualitate in substantiam humidam multam semel penetrasse, sicut aqua, & alia uice penetrasse in substantiam siccam & paucam, sicut lapis. Et cum sic fuerit, inueniemus caliditatem aqueam maioris quantitatis, & mollioris qualitatis & caliditatẽ lapideã minoris quãtitatis, & acutioris qualitatis. Et ita debes agnoscere caliditatem, quę est in pueris & iuuenibus.

Declarat illas conclusiones. Et primo exemplo. Secũdo probat. secunda ibi ⌊Pueri.n.⌉ Dicit primo exemplum eius quod est dictum est hoc, imaginemur vnam solam caliditatem in mensura, aut corpus vnum calidum subtile & in quantitate & in qualitate semel penetrasse in substantiã multam aqueam, & alia vice receptum esse in substantiam lapideam paucam. Tunc cum sic fuerit, inueniemus calorẽ aquæ esse maioris quantitatis & mollioris qualitatis. Econtra vero caliditatem lapidis acutioris qualitatis & minoris quantitatis. Et ita de caliditate pueri & iuuenis est intelligẽdum. Sciendum est primo q̃ dixit caliditatem solam; aut corpus &c. secundum quosdam ad explicãdum modos ambos quibus diuersi tenent aquam calefieri, quia quidam dicunt per generationem corpusculorum igneorum & eorũ commixtionem &c. vel dicitur q̃ sic dicitur propter intellectus rudes nõ percipiẽtes modũ quo caliditas possit in subiecto induci. Dixit etiam notanter penetrasse, & non penetrare, ad explicandum q̃ vult istas qualitates in producto & quietato esse æquales, quia licet poneremus nũc actu penetrare corpus æqualiter calidum in hoc, & in illud: non:tñ in facto penetrationis euidenter apparet istas mensuras esse æquales. Secundo nota exemplum ad propositum adaptando. per aquam facit Auic. nos intelligere humiditatem puram & bonam pro sustentatione calidi in puero, per siccam vero paucam lapideam humidum bonum pro sustentatione calidi in iuuene repertum, quod quia valde est paucificatum & terrestrificatum: decenter designatur per substantiam lapideam paucam. Ex quo primo patet remotio cõmunis dubitationis hic moueri solitæ, quia cum iuuenis sit multo maiorum dimensionum puero: debuit in exẽplo potius dicere substantiam aqueam paucam & lapideã multam. Dicendum q̃. A. hic solum voluit subiecta caloris propria & non extranea comparare. Et quia subiectũ proprium caloris est in puero amplius, in iuuene vero minus & magis terrestrificatum, ideo conuenienter subiectũ caloris pueri proprium designatur per aquam multam: & iuuenis per substantiam paucam lapideam. Patet secundo q̃ in hoc exemplo Auic. tangit implicite tres conclusiones supra tactas. Primã. s. æqualitatẽ in radice, dum dixit, qualitatẽ solã aut corpus vnum in qualitate & quantitate. Tetigit secundã dũ dixit: maioris q̃titatis & mollioris qualitatis. Tetigit tertiam dum dixit, minoris quantitatis.

Pueri enim non fuerunt generati nisi ex spermate: quod est multum calidum.

Probat has cõclusiones. Primo q̃ caliditas puerorum sit maioris quantitatis. Secundo q̃ sit in gradu æqualis. Tertio q̃ mollioris qualitatis. secunda ibi ⌊Et huic calori.⌉ tertia ibi ⌊Sed calor.⌉ Arguit primo sic. Pueri non fuerunt generati nisi ex spermate quod est multum calidum & humidum. ergo calor pueri est multo maioris quantitatis. Primo nota vt quidam, pueri non dicuntur esse generati nisi ex spermate respectu iuuenũ, quia licet vterq; fuerit ex spermate generatus, tamen quia modicum tempus est ex quo pueri fuerũt sic generati, amplius autem ex quo iuuenes fuerunt generati, in pueris modicum est de nutrimentali humido: in iuuenibus modicum de attracto ex spermate & multum de nutrimentali, ideo dcm̃ est non nisi ex spermate etc. Aliter tamen & melius: vt patebit statim. Secundo nota

-rma ouplex. & vtrũque concurrit generationi dupl'r Gal'.

ꝙ per sperma hic secundum uiam Gal'. intell'r vtrũq́. s. maris & fœminæ, vtrunq; enim tam materialiter ꝙ̃ effectiue concurrit ad generationem, ut Gal'. in lib. de spermate, licet viri magis effectiue, & econtra mulieris. Extenditur etiam quandoq; nomen spermatis ad menstruum. Dicit igitur ꝙ pueri non fuerunt generati nisi ex spermate, quod est multũ calidum & humidum, & supple quod paruo tempore fuerit exiccatum in puero, in iuuene vero multum. ergo propriũ subiectum caloris est in iuuene multum exiccatum: in puero vero non. & per consequens multo amplius est tale subiectum in puero ꝙ̃ in iuuene. quare & calor maioris quantitatis. Ex illo patet qualiter tenet argumẽtum Auic. Contra, quis possibile est humidum nutrimentale iuuenis esse æque vel magis purum ꝙ̃ humidũ quod est generationis materia, vt sanguis quo membra temperati nutriunť in iuuentute, purior est sanguine menstruali, igiť &c. Pro isto dicetur in quæstione de restauratione humidi.

Et huic calori nondum accidit res quæ ipsum extinguat. puer nanq; augeri non cessat, sed crescendo graditur, nec adhuc stetit, nedum qđ iam retrocedat.

Probat ꝙ sit æqualis in gradu, & arguit sic. Calori pueri non accidit aliquid vsq; ad iuuentutem quod ipsum diminuat sup. vel quod ipsum augeat. ergo calor pueri &c. consequentia nota. & probatur assumptum, quia puer vsq; ad iuuentutem augendo procedit, & nondum stetit, nedum ꝙ iã retrocedat. Primo nota ꝙ licet in textu explicetur ꝙ nõdum aduenit aliquid quod calorem diminuat, suppleri tamen debet neq; augeat, quia non apparet quid esset istud, et hoc ipso naturaliter decurrente per suas ætates, et eadem naturali complexione conseruata cum regimine debito. Secundo nota ꝙ argumentum Aui. sic nude prolatum nõ est euidens. non. n. sequitur. vsq; ad ætatem iuuentutis calor in for. est potens ad augmentum faciendum. ergo gradualiter non diminuitur. Ponatur. n. for. cholericum puerum reduci ad temperamentum, ita ꝙ in principio iuuentutis erit perfecte reductus. Et patet ꝙ continue calor satis gradualiter diminuetur. & tamen continue potens erit ad augmentum faciendum. Et per idem patet reducendo melancholicũ. vsq; ad iuuentutem calorem continue crescendo procedere, et tamen continue augmentum fieri. Item si aliquis calor sufficit augmentum facere, minor isto sufficit facere cum aliis paribus, quia alias daretur minimum augmentum, & vltimum instans augmenti &c. Intelligitur igitur argumentum Auic. sic calor pueri vsq; ad iuuentutem est continue potens ad faciendum augmentum. ergo merito proportionis ad humidum, & naturalis eius actionis in humidũ vsq; tunc non gradualiter minoratur. consequentia tenet: quia non minoratur gradualiter calor merito naturalis actionis & proportionis nisi subiecto taliter terrestrificato, vt non valeat amplius tantam caloris mensuram conseruare, sed hoc stãte non fit augmentum, igitur ex opposito consequentis sequiť oppositũ ãtis. Et hoc argumentũ intellexit Aui.

Iuuenibus uero nihil accidit quod eorum calorem augmentet innatum. neq; etiam aliquid quod ipsum extinguat.

Adducit secundum argumentum ad idem, taliter arguẽdo. Iuuenibus non accidit quod eorum calorem augeat vel extinguat, igitur &c. consequentia tenet, & antecedẽs dimittit tanquam notum. Notandum est primo hic ꝙ Auicẽ. magis dubium apparebat, uel non ita notum. calori iuuenũ non aduenisse aliquod extinguens, ꝙ̃ augmentans, eo ꝙ cã remissionis caloris euidens est nobis intrinseca. s. exiccatio. non autẽ sic euidens est caloris augmentatio. & hoc de causis naturalibus naturaliter nos immutantibus loquendo, iõ procedit post declarando ꝙ non accidit aliquod extinguẽs, & dimittit tanquam notum non aduenisse aliquod augmẽtans, omnes. n. concordabant ꝙ si calori in processu accidit mutatio, illa est diminutio. Secundo nota ex hoc quod Aui. assumit in hac particula, & ex eo quod assumpsit in p̃cedenti, põt fieri vna totalis rõ euidenter concludens ꝓpositum, taliter arguendo. caliditati pueri non accidit aliquid quod ipsam augmentet vel diminuat. & similiter caliditati iuuenis. ergo æqualis est calor vtriusq;.

Sed ille calor in eis cõseruatur humiditate minoris quantitatis & qualitatis simul, donec ad declinationem perueniat.

Probat tertiam conclusionem. caliditas iuuenis est minoris quantitatis & maioris qualitatis. Secundo remouet dubium ibi. ⌊Neq; tamen.⌉ Primo arguit. calor iuuenis cõseruatur in humiditate minoris quantitatis simul vsq; ad senectutem. ergo est minoris quãtitatis & maioris acuitatis. Nota primo. Dixit. conseruatur. ad denotandum ꝙ in præcedenti gradu remanet. Dixit: minoris quãtitatis. s. ratione subiecti proprij quod est in iuuene. quia longo tempore resolutionem passum est quantitatis minoris & maioris etiã acuitatis, quia minus intensiue humidum. Ex quo sequitur calorem iuuenis esse in subiecto sicciori, & minoris quantitatis ad datum sensum, & per consequens quod est maioris acuitatis seu actiuitatis.

Neq; tñ huius humiditatis diminutio est adhuc diminutio quæ calitatẽ retinere non possit, neq; est nisi quia augmentũ facere non ualet.

Remouet dubium. Secundo probat ibi ⌊Quasi.⌉ Primo dicit arguendo ꝙ si humiditas in iuuene est minoris q̃titatis & qualitatis ꝙ̃ fuerit in puero, igitur non potest calorem sub æquali mensura conseruare sicut poterat humiditas pueri. Respondet Auic. negando consequentiam. nõ enim ad quãlibet minorem quantitatem & qualitatẽ humidi sequitur caloris diminutio, sed hæc est differentia quia in pueritia poterat calor iste seipsum in humido conseruare & cum hoc superesse ad augmentum faciendum, in iuuene vero solum potest seipsum conseruare.

Quasi humiditas tanta erat prius ꝙ duas res facere poterat, custodire v3 calorem, & superesse etiam ad augmentum faciendum, ad ultimum uero ad hoc deueniet, ꝙ neutram duarum rerum efficere ualebit. oportet ergo ut in medio talis existat, ꝙ possit unam rem efficere & nõ alteram. Falsum autem est ut dicamus ipsam posse augmentare & non posse retinere calorem innatum. Quomodo enim in re augmentum præstare potest, quod radicem non ualet custodire. Restat ergo ut dicamus ꝙ calorem custodire potest, & in corpore augmentum præstare nõ potest. Et scitum est ꝙ hæc est ætas iuuentutis.

Arguit ad probandum propositum sic. caliditas in puero est tanta ꝙ seipsam conseruare potest, & vltra hoc superesse ad augmentum faciendum. & aliquando: quia in senectute neutrum facere potest: igitur aliquãdo solum alterum potest facere, sed non potest dici ꝙ potest aliquando facere augmentum & non seipsam conseruare, quomodo enim in re augmentum prestare potest quod radicem custodire nõ valet, relinquitur igitur intentum. s. ꝙ aliquando poterit se conseruare, sed non augmentum facere, & hoc nõ nisi in iuuentute siue consistentia, igitur &c.

Quod autem dixit secunda secta: ꝙ augmentum quod est in pueris non est nisi propter humiditatem & non propter calorem est dictio falsa.

sa.humiditas nanq; augmenti est materia,& materia non patitur per se: neq; per se creatur, immo apud operationem uirtutis in eam agentis. uirtus autem hoc agens est anima, aut natura præcepto Dei,nec agit nisi cum instrumento, & illud est calor innatus.

Improbat solones:& dicta secundæ sectę contra primã. Et primo unum. Secundo aliud ibi. Q. autem. Arguit sic. materia nõ patitur per se:sed per operationem uirtutis operantis in eam,sed humiditas est augmenti materia.igitur nõ per se patitur uel extenditur, sed tale agens est uirtus pręcepto dei,& illa non agit sine instrumento,& illud est calor. humiditas igitur non extenditur per se, sed propter calorem instātē in ipsam agere. Primo nota materia non patitur per se,i.sine agente alio ab ea ipsam transmutante,quia nihil agit in se tanq; totale uel adæquatũ agens & passum. Secundo nota. per humiditatem intelligere possumus qualitatẽ quæ aliquomodo patitur,quia in genere causę materialis pu ta dispositiue concurrit ad augmẽtum. Possumus etiam intelligere materiam ipsam nutrimentalem. Et uterq; intellectus bonus est. 3. nota.notanter dixit anima uel natura. Anima enim proprie non dicitur nisi in ordine ad operationes cũ cognitione, ut primo uirtutum naturalium ad principium. Animus.o.grece latine sensus uel cognitio. Eadem ideo anima in ordine ad operationes cognitiuas proprie dicitur aia, quę in relatiõe ad alias dicit natura. Et subdit q; eius instrũm est calor,quia est qualitas magis operatiua. Ex quibus omnibus colliguntur ex litera omnes istæ conclusiones. Prima humidum est materia augmenti. Secunda cõclusio.agẽs principale augmentans est anima uel natura. Instrumentale uero calor. Tertia.licet anima uel natura sic faciens augmentum,ut sic nõ sit agens cognoscens,agit tamen directa ab agente cognoscente infallibi.s.pręcepto dei excelsi. Ex quibus patet falsum esse quod dicit secta. s. q; augmentum in pueris nõ est nisi pp humidum. puto enim ipsos nõ fuisse ita rudes ut loquerent ad sensum ad quẽ improbat eos. Aui.

Humiditas dicit duo.

Aia uel natura qd ẽ & aius.

Quod ãt dixerũt etiã q; uehemens desiderium quod est in pueris non est nisi propter frigiditatem complexionis eorum, est dictio falsa.

Improbat eos quo ad secundum dictum,quo.s. dicebant vehemens desiderium puerorum non esse nisi propter frigiditatẽ.Secundo remouet dubiũ.ibi. Aliqñ tñ. Primo pręmittit.Secũdo pbat ibi. Cũ malo. Quod hic dicit patet.

Cum malo nanq; desiderio quod est propter frigiditatẽ complexionis,non prouenit istimbre neq; nutrimentum,puerorum enim istimbre melior quæ esse potest est in pluribus horis.

Probat. Secundo declarat quoddã sumptũ ibi. Neq. Primo arguit sic.Cum malo desiderio siue appetitu a frigiditate proueniente non prouenit istimbre.i.bona digestio uel imutatio, sed cum appetitu puerorum stat melior istimbre quæ posset esse in pluribus horis, igitur desiderium istorum non est propter frigiditatem, vt isti dicunt. Primo nota duplicem esse appetitum.s.naturalem & non naturalem. Naturalis autem appetitus consequitur resolutionem membrorum,& tandem suctionem ab ore stomachi mediantibus meseraicis.ut.4.de accidenti.6.cap.licet huic associetur frigiditatis impressio a mesia ordine naturali, ad os stomachi hora famis emulgẽdo profluente,ut prima primi.cap de humoribus.& 14.tertij. capño de causis destructionis appetitus,& de iuuamentis membrorum,& de iuuamento mesię. Sic ergo appetitus naturalis aliquo modo iuuatur a frigido. Non naturalis uero potest consequi frigiditatem solius oris stomachi.& de tali non loquebantur antiqui,quia ex isto nõ arguitur frigiditas complexionis totius,ut patet. Aut frigiditatẽ totius propter quam membra debito priuantur nutrimẽto, unde continue a stomacho coguntur exquirere.& de tali intelligit. Aui.quia cum malo desiderio, puta nimis intenso a frigiditate prouenięte non prouenit bona digestio cũ digestio multo calore indigeat, ut infra doctrina sexta capitulo de uirtutibus ministrantibus. Secundo nota.cum appetitu puerorum est melior digestio quæ esse possit, supple pro uitæ perduratione,non autem pro operationibus alijs,ut infra patebit. Et dixit.in pluribus horis, propter causam inferius tangendam,quia frequenter impeditur eorum digestio ex accidentalibus causis.

Istibre qd.

Appetitus duplex.

Gal.

Neq; in eorum corporibus, nisi foret pp hoc de pmutatione eius qd comeditur plus prouenit quam sit illud qd dissoluit, pter quod crescunt.

Probat minorem assumptam.s.q; puerorum digestio est melior &c. Et arguit sic. Nisi in corporibus puerorum esset bona digestio uel istimbre,in ipsis non fieret permutatio nutrimenti in membra maior q; fiat dissolo. sed patet in ipsis fieri restaurationem maiorẽ,quia crescunt.ergo.&c. Nota argumentum. Aui.hoc modo tenet. Ex augmento enim concluditur bonum esse nutrimentum quod membris transmittitur : quia etiam multum faciliter conuertitur in substãtiam aliti. Ex hoc autem q; bonum est nutrimentum sequitur ipsum conuenienter esse digestum : & per consequens a calido forti & uigoroso immutatum: & per consequens appetitus puerorum est bonus:& non cãus a frido: quare &c.

Aliqñ uero accidit eis malitia istimbre pp eorũ gulositatẽ,et quia eorũ comestiones malis dispositis ordinibus,et comedũt res malas et humidas et multas,et desuper malis mouenẽ motibus.

Remouet dubium. 2.concludit. 3.epilogat. 2.ibi. Quapropter. 3.ibi. Hoc est Dicit primo. Licet habeant bonã digestionem & appetitum in pluribus horis ut dictum est, aliquando tamẽ propter gulositatẽ accidit eis malitia istimbre & digestionis.& quia cibi eorum disponuntur malis ordibus: ut prius q; primus cibus sit digestus : superueniat secũdus &c.& ẽt quia comedunt res humidas malas : & mouentur malis motibus:digẽnem.s.corrũpentibus. Contra. si appetitus eorum est bonus:non ergo gulosi sunt. Dicitur primo q; possunt esse gulosi accidentaliter.s.propter humores acetosos in ore stomachi. Vel dic melius q; non sunt gulosi ex appetitus intensione nimia:sed ex imaginatione:dum enim recordantur & phantasiantur delectationes quas habuerunt in cibo:quærunt cibos ut comedant:licet non appetant. Non dixit res malas humidas:quia humida sint sibi magis nociua:sed quia fructus humidos comedunt frequenter.

Quapropter de superfluitatibus plus in eis adunatur: unde purgatiõe indigent:& precipue eorũ pulmones. Ideoq; eorum anhelitus est spissior & uelocior,magnitudinem tamen non habet, eo quòd eorum uirtus nondum ad complementum peruenit.

Concludit & patet. Nota purgatione indigent eorum pulmones.s.cum re leui,ut mãna, cassia, liquiritia, capi'ueneris, passul ficubus siccis. Et anhelitus est spissior, propter necessitatem frequentis mundificationis. Non habet magnitudinem. propter debilitatem suæ uirtutis.

Hæc est dictio de cõplexione pueritiæ & iuuẽtutis quemadmodum Galenus declarauit. cuius nos sumus interpretes.

Patet per Gal. 1.complexionum, secundo cap.& primo

aphorismo in cõmento illius aphorismi. 14. Qui crescũt etc.

Alis pręterea.

Postea sciendum est ꝙ caliditas post tempus consistendi minui incipit.

Ostendit qualis sit complexio senectutis. 2. assignat causas. 3. concludit. Secunda ibi⌊ Propterea. ⌉ Tertia ibi⌊ Et hæc est mors. ⌉ Dicit primo ꝙ post tempus consistendi caliditas incipit minui. Primo nota ex litera colligiẽ ista conclusio. complo senum frigida est respectu aliarum ætatum. Secũdo nota. Incipit diminui secundũ duplicem intellectum. Primus Gen. diminutionem. s. qua gradum mutat, imaginando ꝙ per totam consistentiam fiat aliqua diminutio, sed intra gradum eundem. in senectute autem uariaẽ gradus. Aliter potest sustineri probabiliter ꝙ maneat sub eodẽ gradu omnino, nec intra nec extra latitudinem gradualiter uariata. Imaginando humido nostro naturali aliq̃ certam correspondere latitudinem, sub cuius quolibet gradu exñs humidum præexñs calũm potest sub mensura eadem conseruare uel æqualitexta q̃ tamen: cum exiccatum fuerit, non poterit merito conuenientis actionis calidi naturalis in ipsum tantam conseruare mensuram. Dico autem notanter, merito conuenientis actionis &c. quia merito alterius imprimẽtis posset tantam uel maiorem conseruare mẽsuram.

Caloris minutio duplex.

Notandum. 3. calidum tunc minui non solum extensiue, sed etiam intensiue, licet in proposito solum intelligat. A. de graduali diminutione. quare &c.

Propterea quòd aer circũdans materiam eius quæ est humiditas exiccat.

Assignat causas quinq; huius diminutionis calidi. Secũda ibi⌊ Calor quoq;. ⌉ Tertia ibi⌊ Et labor. ⌉ Quarta ibi⌊ Et defectus. ⌉ Quinta ibi⌊ Et pręcipue. ⌉ Prima causa ẽ aer circundans nos, qui exiccat humidum, per quod cõseruatur calidum. aer. n. in oĩ eius dispõne resoluit nos propter illud quod est in eo de uirtute solis & stellarum. Secũda primi. doctrina. 2. 3. cap. Primo nota. licet aer & aliæ causæ exiccationis in oĩ ætate exiccent. non tamen in omni ætate sunt causa minorationis calidi, quia non ad oẽm humidi exiccationem sequitur calidi extinctio vel minoratio, sed determinatæ mẽsuræ, vt dcm̃ est. Ex quo soluitur dubium hic fieri vel moueri solitum. quia semper istæ causæ adsunt igitur semper debet diminui calor. Negaẽ. n. cõsequẽtia. licet enim sint istę causę infrigidationis, non tamen nisi cum multo tẽpore & notabiliẽ ipresserit qđ, nõ est nisi qñ dcm̃ est. Vtrũ autẽ aer in omni dispõne resoluat, uidebitur in quæstione.

Calor quoq; innatus qui ẽ intus ad hoc adiuuat

Secunda causa est calor innatus qui est intus, qui adiuuat ad humidi exiccationem, & consequẽter tãdem calidi extinctionem. Primo nota. Dixit adiuuat, ut quidã dicunt quia calor in nobis duobus modis agit. Primo ut calor absolute, & sic agit calefaciendo subtiliando & resoluendo, & hoc modo adiuuat ad exiccationẽ humidi & eius extinctionem per accidens. 2. operatur vt naturalis, & sic digerit nutrit & assimilat. membra restaurat & auget. & sic non iuuat ad exiccationem, immo illam prohibet. Quia igitur secundum aliq̃ eius rationem iuuat, & secundum aliq̃ non. ideo dixit iuuat. ac si in hoc non esset de causis principaliter exiccantibus.

Calor agit corpus nr̃ dupl̃r.

Aliter dicitur a Gen. ꝙ hic est communis modus loquendi. s. ꝙ quando aliquis effectus pendet a pl̃ibus agentibus partialiter quodlibet illorum iuuare dicitur aliud ad illũ effectum producendum, ut si for. & plato portẽt pondus ꝙ neuter per se portet, iuxta communem modum loquendi, licet ambo portare dicantur. tamen quilibet per se sumptus dicitur iuuare. Dixit ergo adiuuat. ad denotandum calorem naturalem non esse totalem causam huius resolutionis. Secundo nota. qui est intus. i. subiectiue in membris, quia non solum influens calor resoluit, sed etiam innatus in membris subiectiue existens. unde & mixta, spiritu influente carentia ab intra. resoluuntur & corrumpuntur.

Et labor proueniẽs ex motionibus corporeis & animalibus, quæ necessariæ sunt in uita.

Tertia causa est labor proueniens ex motionibus corporeis & animalibus, quæ sunt necessarię in uita. Primo nota. non sumitur hic labor pro nocumẽto, sed pro fatica. Secundo nota. labor corporeus exiccat corpus, vt patet, quia ex illo calefit spiritus, & ipso calefacto consumitur humidũ, & similiter calor ipsorum membrorum intenditur, & ipse auctus resoluit. Amplius in labore etiam animali fit et multa resolutio spirituum & inflãmatio. aut propter vehemẽtẽ & inordinatum motum ipsorum, sicut in tristitia, ira, & timore. aut propter nimiam eius detenctionem interius, quare vigoratur eius actio circa interiores partes aut circa aliq̃ determinatã partẽ sicut in timore euenit. Sicut etiam experimur, quia infixa intuitione unius rei multum debilitatur oculus, & quietando brachium sursum plus lassatur q̃ si moueretur nunc sursum nunc deorsum &c. Quia. n. figitur spiritus in determinata parte oculi vel brachij, & ibi unitur, plus inflãmatur & resoluitur. Et hæc posset esse causa quare gressus per loca simpliciter plana plus fatigant q̃ per loca partim plana & partim monticulosa, cum alijs paribus, ut colligitur quinta problematum, problemate. 10. & 13. De ista materia uide Plusq̃ commentatorem. 3. techni. super ista parte. Vter uero.

Et defectus naturę ad resistẽdũ illi toti semp.

Ponit quartam causam. Secundo probat. Tertio remouet dubium. Secunda ibi⌊ Omnes. ⌉ Tertia ib⌊ Amplius si hæc uirtus. ⌉ Dicit primo ꝙ quarta causa exiccationis & defectus caloris, est defectus naturæ ad semper resistendũ illi scilicet resolutioni.

Omnes. n. uirtutes corporeæ sunt finitæ hoc autem iã rõcinatum fuit in sciẽtia naturali. Eius ergo operatio non semper existit in materijs.

Probat quod pręmisit, dicens, quia omnes uirtutes corporeæ. i. organicæ sunt finitæ, ut in naturali philosophia declaratum est. huius igitur uirtutis uel naturę operatio, nõ semper est in materia, sed determinato tẽpore limitata. De qua autem finitate & infinitate loquatur sibi opposita in hac particula & sequenti. uideatur in quæstione.

Amplius si hæc uirtus infinita foret, & semper permutationẽ in corpore faceret eius: quod dissoluitur, æqualiter & uno modo, dissolutio tamen uno modo nõ esset, immo semper quotidie augeretur, & corpus dissolutionem tolerare nõ posset, & dissolutio humiditatem finiret.

Remouet dubium uel diffinitatem: quid. s. foret si ipsa uirtus esset infinita, & semper restauraret ęqualiter & uno modo. & intendit hanc conclusionem. Si virtus esset infinita, & semper restauraret ęqualiter & uno modo, corpus tandem ad mortem proueniret. probatur sic. Si uirtus hæc esset infinita, & semper restauraret æqualiter, & uno modo siccitas in corpore continue cresceret. ergo tandem corpus dissolutionem tolerare nõ posset: & dissolutio humiditatem finiret. consequentia tenet. assumptum ponit tanq̃, notum. Primo ponit rationem dictam. Secundo applicat ad propositum. secunda ibi. ⌊ Quanto magis. ⌉ Primo nota ꝙ ex intentione Aui. 6. naturalium particula quinta. In homine non differunt essentialiter anima nutritiua & intellectiua, quia intellectiua est perpetua & infinita a parte post. patet hoc idem de nutritiua. Spãlis igiẽ consurgit difficultas, quõ deueniat defectus restaurationis, cum ipsa virtus de se infinita sit, & apta perpetuo informare materiam, quod non est de alijs formis.

Alae virtus est infinita tripliciter.

formis. Ex quo patet satis pertinenter. A. hanc diffinitatem mouisse. Secundo nota quod hanc virtutem tripliciter imaginari possumus infinitam. s. intensiue, extensiue & etiam duratione, & potissime de tertio modo intelligitur hic, licet tunc videbitur de qua infinitate possit esse sermo, vt in quaestione ostendam. Tertio nota. ly semper restaurare non est intelligendum ut verba sonant. i. omni tempore restaurare aequaliter &c. quia tunc conclusio. A. clauderet contradictionem. si. n. omni tempore restauraret aequaliter etc. ipsa in omni tempore informaret materiam. Sed sic suppleri oportet, vt Mundinus. & semper. i. omni tempore quo restauraret. restauraret aequaliter &c. Et est quasi communis modus loquendi sicut dicimus quod semper sordormit in lectione. s. quando legitur lectio. Quarto nota ista particula. aequaliter & vno modo. potest habere multiplicem intellectum. Primus est, aequaliter & vno modo. i. tantum & tale, quantum & quale a corpore dissoluitur. & hic intellectus non est verus, quia tunc semper in restaurato esse membrorum essent membra dispositionis consimilis sicut ante dissolutionem: & per consequens esset omnino consimilis eam durationis vitae. Secundo aequaliter & vno modo. i. aequaliter & vniformiter, quia quantum & quam velociter omnino in vno tempore, tantum & aeque velociter in alio tempore. & hic intellectus posset sustineri. Tertio aequaliter. i. quantitatiue, & vno modo. i. modo proportionali dispositioni membri cui fit restauratio: quia. s. sicut in prima restauratione, sequente resolutionem acquiritur membro humidum sibi proportionale, ita acquiratur in secunda nutrimentum sibi proportionale; verbi gratia habeat os sor. in primo instanti sui esse humidum vt quatuor, & superueniat sibi exiccatio remouens centesimam partem vnius gradus. Deinde quia nutrimentum assimilatur membro resoluto: apponatur sibi humidum: vt quatuor, dempta centesima parte vnius gradus, & sic superueniat secunda resolutio remouens secundam centesimam partem &c. Et ita deinceps restauretur proportionale membro exiccato. Et sub isto sensu intelligit hic aequaliter quantitatiue, & vno modo. i. in qualitate aequa proportionali membro cui assimilatur post exiccationem.

Aequaliter restaurari & dissolui duplicter.

Et hoc est quod dicitur quod aequaliter & vno modo restaurari potest intelligi dupliciter vel aequaliter & vno modo disponi existenti in termino a quo, vel ad quem exiccationis. Et secundo modo intelligitur hic.

Dissolutio quid.

Quinto nota hic per dissolutionem intelligere debemus terminum ad quem per dissolutionem acquisitum. s. siccitatem, eo quod motus est de genere termini ad quem. s. philosophi. Dissolutionem igitur non esse vnius modi, est siccitatem per resolutionem non esse vnius intensionis, sed continue maiorari. Aliter probabiliter imaginari possumus quod si virtus restauratiua semper restauret tale & tantum quale & quantum fuit in termino a quo resolutionis in corpore resolutum, siccitas tamen cresceret: & tandem finiret materiam. Imaginando quod simul dum fit resolutio fit etiam membrorum qualitatiua exiccatio, & totius quod in posterum resoluendum est, et consequenter quod licet in prima restauratione, gratia exempli restauretur nutrimentum humidum: vt quatuor sicut fuit primo resolutum. quia tamen in tempore medio processit exiccatio qualitatiua quod post hoc resoluetur erit siccius: quam quod in prima resolutione resoluebatur. igitur quod post hoc apponetur vel restaurabitur erit similiter siccius, licet sit simile resoluto in termino a quo. Et ita de tertia & quarta, & similiter de alijs. Iste modus includeret magnas diffi. sed littera egeret minori interpretatione. Vltimo praemittere oportet quod licet anima humana sit infinitae durationis, non tamen potest informare materiam cum frigiditate quantacunque vel siccitate, sed requirit certam mensuram caloris & etiam humidi vt corpus informet, quibus absentibus non potest nostro vniri corpori, vel ipsum informare. Ex quibus concluditur intellectus conclusionis Aui. quod si virtus haec esset infinita & semper faceret restaurationem aequaliter quantitatiue eius quod dissoluatur, & vno modo. i. qualitatiue vnius modi vel conformis dispositioni membri cui apponitur & assimilatur nutrimentum, siccitas tamen non esset vnius mensurae, sed semper cresceret. & sic corpus dissolutionem tandem non posset tolerare, quia ipsa dissolutio finiret humiditatem. omne namque finitum resecatur &c. Lege litteram. Amplius si haec virtus. s. nutritiua foret infinita. s. in duratione, & semper. i. omni tempore quo restaurat faceret permutationem. i. restaurationem eius quod resoluitur. aequaliter. s. quantitatiue. & vno modo. s. qualitatiue, vel modo simili dispositioni membri in termino ad quem exiccationis, quia semper. s. apponeretur & vniretur nutrimentum membro aeque proportionale in termino ad quem. dissolutio tamen. s. siccitas acquisita per resolutionem non esset vno modo. i. vnius mensurae, sed semper augeretur, vt in exemplo dato, & sic corpus tandem dissolutionem tolerare non posset. n. propter quia dissolutio finiret. i. consumeret humiditatem & sic perueniretur ad siccitatis mensuram, cum qua non potest anima vniri corpori. Alium modum exponendi litteram tangit. Gen. vt ly aequaliter & vno modo non referatur ad ly permutationem faceret, sed ad ly dissoluitur. Et erit tunc sensus litterae. Si virtus restauratiua foret duratione infinita, & semper permutationem faceret. s. restaurationem. s. modo meliori quo posset eius quod dissoluitur aequaliter & vno modo. i. vniformiter dissolutio tamen. i. siccitas non esset vno modo: vt iam dictum est. Prima expositio apparet mihi melior, & est antiqua.

Quanto magis cum duae res se iuuent ad minorationem faciendam, & retrocedendum: Et postquam sic est oportet necessario ut materia destruatur, & calor extinguatur.

Ad propositum applicat concludens, igitur multo magis finietur humiditas, & consumetur: cum duae res se iuuent in faciendo diminutionem & retrocedendo. Aliter duae res. s. non restaurare quod dissoluitur aequaliter & vno modo. Aliter duae i. plures res. Postquam igitur ita est, oportet necessario vt tandem destruatur materia. i. humiditas, & calor extinguatur. Nota per duas res intelligunt quidam exiccationem humidi. & diminutionem calidi. Alij defectus humidi nutrimentalis debentis transmutari, & calidi transmutare debentis. Aliter & melius duae res se iuuant. scilicet finitas virtutis: & defectus eius. & hoc per virtutem animam cum suis instrumentis intelligendo, & continua exiccatio &c.

Et praecipue cum ad eius extinctionem adiuuetur praeter uel propter materiei defectum alia causa, & illud est humor extraneus, qui accidit assidue propterea quod cibus priuatur digestione, & adiuuat ad extinguendum ipsum duobus modis. uno suffocando & tegendo, alio qualitati obuiando. hic. n. humor est phlegmaticus frigidus.

Haec est quinta causa quam ponit. Et patet. Nota primo quod hic reperitur duplex littera. Vna dicit. praeter. & est sensus, quod praecipue sequitur caloris extinctio, cum praeter materiei defectum. i. exiccationem humidi, concurrat alia causa. s. humor. alia littera habet propter. & tunc per defectum intelligitur malitia vt sit sensus. Et praecipue fit extinctio &c. & cum ad eius extinctionem propter defectum. i. malitiam materiei iuuat alia causa &c. Vel aliter alia causa sequitur ad materiei defectionem. i. exiccationem. s. indigestio, & humor crudus &c. Secundo nota quod humor phlegmaticus est crudus & viscosus, & cum hoc etiam frigidus: & propter viscositatem & grossitiem oppilat. transpirationem prohibet, & per consequens calorem suffocat, per frigiditatem vero simplici alteratione caliditatem corrumpit. ideo confert ad exiccationem & extinctionem, suffocando & tegendo, & cum hoc obuiando qualitati. quare &c.

Et haec est mors naturalis cuique indiuiduo destinata, secundum suam primam complexionem, usque ad terminum quem in sua potentia, habet, ad suam humiditatem conseruandam unumquodque. n. eorum terminum praefixum habet qui in indiuiduis diuersificatur propter complexionum diuersitatem. Et hi quidem sunt termini naturales. Sunt uero & alij termini abbreuiati. Totum tamen diuino prouenit praecepto

Super hoc erit qđ verū p actionē cali naturalis in humidū, possit euenire mors nālis. Primo nota φ hęc.s. siccidatio et exiccatio est mors naturalis lege causaliter, & nō formaliter cuiꝑ indiuiduo destinata. merito.s. cōplonis naturalis.

Mors duplex. Nota secundo φ duplex est mors.s. naturalis, & accidentalis. Et patet. Tota ꝑuenit diuino præcepto.i. secūdum Dei voluntatē. vel diuino præcepto.s. colchodeæ vel intelligentiæ superioris impressione: vt per hoc denotet φ nō solum prolongatur vel abbreuiatur vita merito cōplexionis naturalis in sequentis formam, sed etiam merito impressionis derelictæ a superioribus: vt in quæstione patebit.

Quod ergo ex hoc acquisiuimus ē, qđ puerorū & iuuenū corpa quātū ad æqualitatē sunt calida, & corpora senū et decrepitorū sunt frigida.

Ex dictis summatim colligit quales sunt olum ætatū cōplexiones. Et primo cōparat eas in qualitatibus earū tā actiuis φ passiuis inter se. Secundo spālr cōparat iuuentutē pueritiæ in perfectione. secunda ibi ⌊ Iuuētus autē &c.⌉ Primo ponit cōplones istorū in actiuis. Secundo in passiuis. Tertio in actiuis et passiuis simul colligendo. secunda ibi ⌊ Sed puerorum.⌉ tertia ibi ⌊ Et pueris.⌉ Dicit primo φ illud quod acquisiuimus quia cōclusimus est φ puerorū corpora & iuuenum quantum ad æqualitatē sunt calida, sed senū & decrepitorū sunt frigida. Primo nota φtū ad ęqualitatē.i. secūdū æqualitatē, qa æqualr sunt calia vt supra dcm̄ ē. Vel alr φtū ad æqualitatē.i. secūdū æquale ad pōdus, eo.s. φ ab ęqli ad pōdus plus recedum corpora iuuenū & puerorū φ senum, dñr calida, & ista respectu istorū frigida. Prima tñ expositio est melior, & consona lrę Auic. 16. vel. 12. alalium. cap. de ætatibus. vbi sic stat lra. Corpora iuuenum & puerorum sunt æqualr calida. Huius etiā signū est, quia non dicit corpora senum & decrepitorū esse secundum æqualitatē frigida, quia senex primus & decrepitus non sunt æqualiter frigidi, sicut iuuenes & pueri sunt æqualiter calidi &c.

Sed puerorum corpora, ęquali sunt humidiora, propter augmentum. Et hoc quidē nobis insinuat experimentum quod de mollitiæ ossium est, & neruorum uel mēbrorum ipsorum. Et cōsideratio, qm̄ parum est ex quo fuerunt sperma, & sanguis, & spiritus uaporalis.

Primo ponit cōplonem puerorū. Secundo senum. secunda ibi ⌊ Et senes.⌉ Dicit primo hoc. Secundo declarat. secūda ibi ⌊ Et hoc quidem.⌉ Dicit primo φ corpora puerorum sunt æquali humidiora propter augmentum. Dicit secundo φ hoc nobis insinuat experimentum & ratio. Experimentum quidē quia neruos et ossa hñt valde mollia. Ratio vero siue consideratio, quia parū est ex quo fuerunt sperma & spūs vaporabiles. Primo nota vt quidā, ab æquali.s. ad pondus, quia ab eo plus recedunt in humido φ iuuenes. Aliter æquali.s. iustitiali, quia non sic iustitialr tēperata ē humiditas puerorū sicut iuuenū, nec ita ꝓpōnibus ꝓportionata. Secūdo nota pp augmentū, qa hoc cognoscit ex augmento, quod est posse in pueritia, & non iuuentute. Et ita habes tres cās ad hoc concludendum. Prima augmentum. Secunda mollities ossium &c. vel etiam a priori. quia ex causa finali, quia oportet ipsos augeri, et non iuuenes. Tertia ratio, quia parum distant a dispositione sanguis: & spiritus vaporabilis, ex quo fuerunt sperma.i. facti ex spermate etc.

Senes autē & decrepiti ꝓprie præter uel pp hoc φ sunt frigidiores, adhuc sunt sicciores. Et hoc quidē scit experimēto, qđ habet de duritie ossium eorum, & asperitate cutis eorū. Et consideratione eo φ prolixū ē tēpus, ex φ fuerūt sperma, & sanguis, & spiritus uaporalis.

Patet hoc. Primo nota φ ex duobus ꝓbat senes eē siccos.s. ex duritie ossiū, & hoc est experimentū. & rōne quia multum distant &c. Omittit vero finē quē tetigit in pueritia, quia senectus & eius defectus inquantum hmōi nō est finis, nec bonum. Secundo nota. hic reperit lra hñs pter. & patet. & hñs pp frigiditat. & tunc est sensus, φ signum quod senes debent esse sicci est, quia debent esse infrigidati ætatiue, & ista frigiditas consequitur siccitatem.

Et in pueris quidē & iuuenibus igneitas est æqualis. Sed in pueris plus abundat aëreitas & aqueitas. Et in senibus & decrepitis plus abūdat terrestreitas φ i illis duobus & ē i decrepitis plꝰ.

Ponit simul complexionem earū ætatum in actiuis et passiuis di. φ igneitas est æqualis in pueris & iuuenibus, & aereitas & aqueitas plus abundant in pueris, & terrestreitas in senibus, & plus in decrepitis. Nota primo φ igneitas. idest caliditas, quia caliditas primo attestat igni, aqueitas et aereitas plus in pueris, quia istis duobus elementis plus attestatur puer, quia humidior. Vel alr aereitas.i. humiditas naturalis, & aqueitas.i. accidētalis & madefactiua plus est in pueris φ in iuuenibus. in senibus vero terrestreitas, quia frigidi & sicci sunt. Secundo nota. calor naturalis appellat igneitas, quia in eo vincit ignis & proprietas eius, licet etiā in isto calore sint simul calor cœlestis & elementaris. Vtrū autem differant abinuicem specie, pro nunc omitto.

Iuuentus autē habet cōplonē magis æqualē cōplone pueri. Cōpōne tñ pueri est eius cōplo sicca, & senis & decrepiti cōpōne est humida.

Cōparat has cōplexiones quo ad ęqualitatē. Secundo cōparat decrepitum ad senem & iuuenem. secunda ibi ⌊ Decrepitus.⌉ Dicit primo φ iuuentus habet cōplonem magis æqualem.i. iustitialiter temperatiorem cōplexione pueri: illa tñ iuuenis cōplo cōparatione cōplonis pueri est sicca, et cōparatione senis & decrepiti est humida. Nota primo φ hic colligitur temperatiorem & perfectiorē esse complexionem iuuenis φ pueri. & idem. 3. huius, cap. primo. & supra. dum voluit æqualitatē iustitialē reperiri solum in iuuētute. Secundo nota φ in ista parte. Cōparatione tñ. tetigit ꝓbabile argumentum ad ꝓbandum istā cōplexionē esse temperatiorē, quia quod respectu alterius habet rōnē medij videtur tēperatius. sed ita est hic, quia extrema sunt humiditas pueri. quæ est multum superflua, & siccitas senis, inter quas mediat dispō iuuenis trāsiens.n. ab extremo superfluo ad extremum defectuosum, transit per mediū tēperatum, sicut facit iuuenis. & ideo respectu vnius istorū recipit iuuenis vnā denoiationē, & respectu alterius oppositā, quia medium vtriꝗ extremorū cōparatū recipit denoiationem vtriusꝗ extremi: vt colligr. 2. & 3. ethi. & 5. phy. cōm. 6. & 16. & in cōmento illius. 69. aphorismi quartæ particu- Gal.
læ. Quibus vrina grossa &c. Aristo.

Decrepitus uero est siccior iuuene & sene in membris simplicibus, & humidior utrisꝗ humiditate extranea madefaciente.

Patet. Primo nota. mēbra simplicia hic maxime in- Mēbrū
telligunt radicalia, quæ simplicia potissime dicuntur: cum simplex
nō sint composita ex membris specifice distinctis sub hoc quid.
gñe membrorum. Secundo nota φ decrepitus maxime in his mēbris radicalibus licet ōibus etiā, est siccior iuuene et sene, pp causas tactas. Quia tñ per indigōnē multa in eo multiplicatur humiditas phlegmatica accidentalis, madefaciens mēbra plus φ in supradictis, ideo est illis accītali humiditate humidior. Hæc autē humiditas potissime manifestat in mēbris carniformibus, in quibus imbibit pp eorū laxitatē. Nō manifestat āt in spermaticis: pp cām oppositā & maxime in ossibus. Propter quod in techni. ipsas vero

partes

partes folidas &c. vel dic vt dicit Gentil. q dixit in mēbris simplicibus, quia illis principalit᷑ et primo debet cōplexio.

Scd̄m uero diuersitatē cōplonū generū fœminæ frigidioris exn̄t cōplonis. Iōq; sunt in creatura minores masculis, & sunt humidiores.

Nunc determinat de cōplonibus sexuū. Secundo regionū. Tertio artiū. secūda ibi ⌊Qui vero.⌉ tertia ibi ⌊Et q.⌉ Primo hoc. Secundo cōparat subām carnis mulieris, subæ carnis viroꝝ. secunda ibi ⌊Et suba.⌉ Primo hoc. Secundo assignat cām. humiditatis primę, & superfluitatis mulierū. secunda ibi ⌊Ergo.⌉ Dicit primo q considerando diuersitatē cōplonū generꝫ, fœminæ q̄tū ad hāc cōplonē sunt frigidiores viris, iō sunt I creatura mīores, & ēt humidiores.

Ergo pp cōplonū earū frigiditatē multiplicāt earū superfluitates, et pp paucū ipsarū exercitiū.

Dicit secundo, q ergo pp frigiditatē & humiditatē suaꝝ cōplexionum in ipsis, multæ superfluitates multiplicāt, & etiā pp paucum exercitium ipsaꝝ. Nota primo q p cōplexiones generꝫ intelligit cōplexiones sexuum. i. quæ indiuiduis debent merito sexus. Eo. n. q aliā habet opōnē exercere masculus in q̄tum hm̄oi & aliā fœmella. oportuit distinctas eoꝝ esse cōplexiones. Describit. n. masculus per posse gn̄are in alio, & fœmina in se. 18. de gn̄one aīaliū. 8. c. et. A. in. 3. vel. 15. de aīalibus. 1. c. Vn̄ et masculus dr̄ ponere hoc in hoc. Fœmella vero recipere hoc ab hoc. Nota. 8. q. A. in lr̄a pbat duas cōclōnes. Prīa mulieres sunt frigidiores viris, & hāc pbat ex puitate eaꝝ. fridi. n. est ampliationē et dilatationē phibere. Q̄liō autē teneat argumentū videbitur in q̄ōne. Secūda cōclō, q sunt hūidę multa hūiditate accn̄tali, & hāc pbat ex fridītate cōplonis, & paucitate exercitij.

Cōplo gn̄m gd

Aristo.

Et substātia carnium ipsarum est rarior: licet uiri caro ex parte cōplexionis eius quod ei admiscetur sit rarior. Sua nanq; spissitudine plus prohibetur in ipsam penetrare quod a uenis & neruorum uillis ad eam profluit.

alias cōpōnis.

Cōparat substantiam viri & mulieris. Secundo remouet dubium. ibi ⌊Licet.⌉ Dicit primo subām carnis mulieris rariorem esse substātia carnis viri. Dicit secundo q licet ita sit, pp tn̄ illud quod admiscet carni viri, ex eo q ad ipsum pfluit ex venis & neruis, vir est rarior. eius nanq; penetratio phibet ad carnem mulieri, pp spissitudinem eius. Primo nota q multipliciter aliquod corpus dr̄ alio rarius. Primo pprie, quia sub æquali extensione minus cōtinet de materia, vt aer aqua. Et colli͛ hic modus. 8. de gn̄a. et. 1. metheo. & hac raritate vir ē rarior muliere. ē. n. magis igneus, & aereus: perfectius mixtus agilior, & mobilior. Secundo: quia magis porosum, vt spongia cōparata ligno. Tertio, q̄a in suis partibus est magis & fortius contextū & cōpactū vt musculus. Quarto, quia mollius vel magis laxū. Et ponat modus alter tangendus I q̄ōne. Ad ppositum caro mulieris est rarior carne viri quarto mō, quia est magis laxa, aquosa fluida. Nota secundo q licet ita sit, raritate tn̄ secundo mō dcā, est vir rarior muliere. s. porositate. Primo q̄a calidior. Secundo quia plēs habet spiritus suæ carni cōmixtos, & istoꝝ est gn̄are poros, eo q pp multitudinē superfluitatum exn̄tium in muliere, prohibet eoꝝ tanta penetratio, sicut in viro. Et hoc notauit in lr̄a dū dixit. sua nanq; spissitudine. i. obstructione & clausione phibet plus penetrare spūs in ipsam. s. carnē mulieris. Tertio nota. Iplicite tetigit Aui. triplicē spūm. s. naturalē, & vitalē, dū dixit a venis, q̄m naturalis a venis nō pulsantibus, & vitalis a venis pulsantibus pfluit. Tetigit aīalē dū dixit, q a neruorū villis &c.

Corpus dr̄ alio rarius q̄drupl͛r.

Aristo.

Spūs tripliciter.

Qui uero terras inhabitant septentrionales, humidiores sunt.

Cōtra. terræ septētrionales sunt frigidæ & siccæ. Dicendum q sunt humidi eo q constrictis poris phibet vapoꝝ & superfluitatum resolutio, et pp hoc nō sunt sapiētes: ut 4. & 5. problematum. problemate. 15.

Aristo.

Et qui artes exercent aqueas: humidiores existunt. Et qui ab istis diuersificant, diuersi exn̄t. Signa autē cōplexionum narrabimus, ubi uniuersalia signa & particularia referemus.

Hæc pars patet. Vide Gentilem.

Doctrina quarta cuius sunt duo capitula:

Capitulum primum, quod est ad sciēdum quid & quotuplex sit humor.

HVmor est corpus humidū liquidum in quod in primis nutriens couertit.

Determinat de humoribus. Secūdo de modo gn̄onis humorum. secunda ibi ⌊Nutriens masticatione.⌉ Primo ponit diffōnem humoris. Secundo diuisionem. Tertio tangit sn̄as quorūdā. secunda ibi ⌊Eius vero.⌉ tertia ibi ⌊Inquit Galenus.⌉ Dicit primo q humor est corpus humidum liquidū, in quod in primis cōuertitur nutriens. Primo nota ordinem Aui. fuisse elegantem sumptum a natura rei, eo. n. q elementa sunt priora cōplonibus, et ex illis resultāt cōplones. Prīo determinat de eltis. Secūdo de cōplonibus. Et quia ex elemētis mediātibus cōplexionibus resultant humores, ideo post de cōplonibus, cōsequent͛ determinat de humoribus. Secundo nota hic sumi humorē, nō p quolibet corpore humido fluido, sed p quolibet corpore liquido. i. currente restricto, vt infra patebit. Tertio nota circa diffōnē. Primo ly corpus est genus: Per ly humidū differt a corporibus siccis. Actual͛r fluidum exponitur. i. currens. Sed per ly in quod in primis cōuertit nutriens. differt ab humiditatibus secundis: quæ nō sunt humores: vt hic sumitur humor, vt in quæstione patebit.

Humor dupl͛r.

Eius uero est humor bonus. Et est illud de cuius proprietate est, ut fiat pars substantiæ nutriti, solus uel cum alio, & assimilari ei, solus uel cum alio, & in summa materia restaurationis eius quod ex ea dissoluitur.

Alias illud qd̄ solet fieri.

Alias solum.

Ponit diuisiones duas. secunda ibi ⌊Dicimus autē.⌉ Primo innuendo diuisionē declarat vnū mēbrū diuisionis. Secundo aliud. secunda ibi ⌊Et eius superfluitates.⌉ Dicit primo q humor bonus est de cuius pprietate est vt fiat pars nutriti solum vel cū alio, & assimilet ei solus vel cū alio. & in summa vt fiat materia restaurationis eius quod resoluit. Primo nota bonitatē humoris argui ex cōsecutione finis ad quē est a natura humor final͛r intentus. s. vt conuertat in subām nutriti, & assimilet &c. Tūc. n. vnūqdq; in sua spē pfectū dicimus, dū pprīū finē attingit, vt. 4. methe. Ex quo patet diffōnē humoris boni datā ab Aui. sufficientē esse. & bonā, datā per cām finalē. Secundo nota, notant dcm̄ esse in lr̄a, de cuius pprietate &c. inter nutriens. n. et nutritū currit occulta proprietas, siue forma specifica actiua in nutrito, & passiua in nutriente: qua. s. facil͛r est ipsum nutrimentū conuertibile in subām nutriti, sicut illud est ipsius natural͛r conuersiuū. Non. n. in nutrimento solū attendenda est couenientia secundū qualitates manifestas, vt infra cap̄. de eo q comedit & bibit, declarabit. Tertio nota: virtutis nutritiuę triplex est actus. s. appositio, vnio, et assimilatio. Vnionē tetigit dū dixit, fiat pars subæ. Tetigit assimilationē, dū dixit, & assimilat ei. Tetigit appositionē dū dixit, & I summa materia restaurationis. Quod. n. est materia restaurationis, apponit prius q̄ vniat &c. Aliter tetigit similitudinē in substancia, dum dixit pars substantiæ. in qualitatibus dū dixit

Nutritiuę virtutis actus triplex.

& assimilet, Tetigit conuenientiā in quātitate, dū dixit materia restaurationis. Quarto nota notāt esse deū, solus vel cū alio, pp varietatē pōnū int medicos & philosophos, qm̄ philosophi posuerūt solū sanguinē nutrire medici uero opposituū. Licet āt pter restaurationem eius qd deperdit sit ipsius nutrimēti, alius finis. s. augmētū. Quia tñ primus ē color a quo nō absoluit nutrimentū, potius hunc explicare curauit.

Et eius superfluitas ē hūor malus, &: ē qd istud agere nō cōsueuit, aut raro in bonū cōuertit humorē. vñ antea a corpore expelli & pijci debet.

Superfluitas duplex. Describit humorē malū qui est superfluitas. Et patet qa ex opposito describit. Primo nota superfluitatē esse duplicem. s. naturalē & pter naturā. Est autē superfluitas naturalis humor vel humiditas in corpore multiplicata ex cōuenienti & naturali actione caloris, humores aut humiditates naturaliter digerentis aut cibos: sicut est superfluitas primę & secundę digōnis. Et tā de tali non est hic sermo. Altera vero est superfluitas in corpore pternaturalr multiplicata ex incōuenienti &c. quæ quolibet indicat suę gñonis impedimentū, vt phlegma salsum, cholera eruginosa. Et de tali intellr hic. Secundo nota notant dcm̄ esse cōsueuit; qa raro conuenit humorē non naturalē nutrire. non. n. nutrit et conuertit ad benignū nisi valde remisso gradu malitię preccauerit, vt secunda aphor. cōment. illius. 17. aphor. Vbicūq; cibus &c. Et dixit agere. i. operari. cibus. n. p quanto operatur a materia non agit: sed patit & transmutatur: ideo exponitur agere id est operari. Verum autem humor malus possit nutrire videbitur in quæstione.

Dicemus ergo q humiditatū corporis quędā sunt primæ, quædā secundæ. Primæ sunt quatuor humores, quos paulopost nominabimus.

Ponit secundam diuisionem. Secundo subdiuisionem secunda ibi[Secundarum vero.]prima patet.

Secundarę uero duæ sunt diuisiones, aut. n. sunt superfluitates, aut nō superfluitates. Superfluitates uero in sequentibus nominabimus. Et quæ sunt non superfluitates, sunt humores, qui a principali dispōne, conuersi, mēbris delegati fuerunt, sed nondū alicuius mēbrorū simpliciū opōne perfecta ps effecti sunt. Quorū sunt quatuor spēs. Vna est humor in foraminibus extremitatum paruarū uenarū cōtētus mēbris simplicibus ppinquarū, imbibentiū ea uel eā. Alia ē humor p oīa simplicia trāsiens uel spatsus mēbra, sicut ros qui in nutrimentū conuerti est aptus, cū corpus nutrimento caret, & ut mēbra hūectet, cum aliqua causa fortis motus aut alia ea exictauerit. Tertia ē hūor qui parū añ cōgelatus als coagulatus fuit & ē nutrimētū qd in substātiā mēbrorū ex parte cōplonis cōuersū ē, sed ex pte eēntiæ cōpletę et sīlitudinis: nōdū cōuersum fuit. Quarta est humor qui ē intus in membris simplicibus a principio natiuitatis, & p quē ptiū eorū cōtinuitas existit, cuius principiū est ex spermate. Spermatis uero principium est ex humoribus.

Humiditas qd et est dupliciter. Primo nota q secundę humiditates quæ sunt superfluitates ipūt intelligi oēs humiditates nō naturales, ex primis humoribus prter naturalit gñatæ. Et sic melancholiā nō naturalem gñatā per adust onē dicemus humiditatē secundā. de his infra. Secundo nota per humiditates primas in pposito nō esse intelligēdas humiditates simplr primas: sed primas in ordine humiditatū nři corporis gñatarum ex chylo. Ex quo patet quid per humiditatē secundam etiā intelligere debemus. Patet secundo q licet via generationis priores sint humores humiditatibus secundis. natura tñ & perfectione, priores sunt secundæ humiditates humoribus. Patet vlterius humiditates secundas esse sicut medium formæ & transitus inter humores & membra.

Et dicemus etiā q humores humorosi boni & superflui, uel non superflui, quatuor continēt generibus. Genere sanguinis, qui omnibus illis melior existit. Et genere phlegmatis. Et genere choleræ rubeæ. Et genere choleræ nigræ.

Determinat de humoribus primis. Et primo ponit diuisionem eorum. Secundo sigillatim de ipsis determinat. secunda ibi[Sanguis vero.]Prima patet. Primo nota. Dixit humorosi, quia multum fluidi vel liquidi respectu humiditatum secundarum. istæ. n. sunt solidiores, quia substantiæ mēbrorū ppinquiores. Secundo nota hic est duplex lra. *Humor quadrupliciter.* Prima: boni & superflui. Secunda boni & nō superflui. Prima sic sonat, tā boni q̄ superflui &c. Secunda humores boni & qui non sunt superflui. Vterq; bonus. Dixit autem *Gal.* notanter generibus, & non spēbus, quia sub quolibet eorū *Isaac.* plures continent species, vt apparebit. Nota tertio, humores esse quatuor, ex pluribus concludit pbabilibus. *Hipp.* Primo quia humores elntis pportionant &c. vt infra. cap. de *Halia.* mēbris. & Gal. primo elntorū. vlti. ca. Isaac de elementis. Hipp. in lib. de humana natura. Haliab. 1. theoricæ. 25. ca. Secundo quia sic est de humoribus & vino. sed in factione vini quatuor cōsurgunt corpora. s. fex, spumaaquositas, q̄ euaporat, & vinum hoc argumentū collr. 2. virtutum naturalium. & 5. de iuuamentis. 1. c. *Gal.* Tertio ex finibus, quia quatuor sunt fines quos natura per diuersos humores attingit. s. nutricatio oīum mēbrorū pricipalit per sanguinē. Totius corporis humectatio per phlegma. Appetitus excitatio per melam. Et expulsionis intestinorū excitatio p cholam, & eorū abstersio. Quartū experimentū in phlebotomijs. Sanguis est melior: quia naturæ conuenientior.

Sāguis uero natura calidus existit & hūidus.

Sanguis dupliciter. Sanguis quid. Primo nota sanguinē sumi dupliciť. s. p massa. & p humore. hic sumit. 2. mō. Secundo nota hunc eē duplicē. s. uenalē, & arterialē. hic de vtroq; est sermo. Tertio nota. cōpletā sanguis descriptionē, collectā sparsim. 12. alalium. c. de humoribus. Sanguis est humor primus, quia a sua principali dispōne naturali nō remotus est, in cōplone calidus & hu. io colore rubeus, io odore suauis, vel nō fetidus, in sapore dulcis, per tēperatā decoctionē in secunda digōne genitus. Dr humor primus ad drñā secundarū humiditatū. Cętera patent. Quarto nota. sanguinē in cōplone ad multa possumus cōparare. s. ad æquale ad pondus, ad medium pprie spēi, ad alios humores ad mediū gñis. hic vltio mō fit cōpō. Contra, nos nutrimur frigido & sicco. vt Damas. *Damas.* in aphorismis. & nō nutrimur nisi sanguie, igr sanguis est frigidus & sic. Secundo, quia sanguis est tpatus, ut Auer. *Auerro.* primo cātic. 13. cōmen. & quia gñatur a calido tpato vt apparebit in seq. ca. Secundo querit, quis est humidior, an arterialis an venalis. Vr q venalis, quia gñat arterialis ex eo per vlteriorem decoctionem exiccantem humidum superfluum. Similit arterialis est calidior, & caliditas maior associat secum siccitatem maiorem. Similit quia digō ingrossando pcedit, igit est grossior & terrestrior. Ad primum. Illud quo nutrimur est frigidum & siccum respectu eius quo viuimus. s. spūs vitalis, cuius præsentia in membris conseruatur vita. Pro secundo sanguis est tēperatus respectu aliorum humorum, & tñ eius cōparatione est calidus & hu. Ad secūdū vtraq; pars pbabilit sustentari potest. Qui vult tenere sanguinē arterialē esse humidiorem, dicit q licet partes sanguis humidæ per vlteriorē decoctionem dum ex venali fit arterialis exiccent, quia tñ depurat a

partibus

partibus fecalibus & terrestribus quæ sunt multæ in venali, remanet postea humidior. Et qui dicit oppositum, opposito mō haberet illud teoere. s. q plus facit altas fit excicatio q̃ depuratio & defecatio. Et qui teneret q aliquando est hoc & aliqñ illud, hoc nō eiset inconueniens. Ad confirmationem est calidior, & caliditas maior &c. Illud ē verum alijs paribus. De digestione vero. quomodo ingrossando procedit, videbitur post.

Cuius sunt duæ spēs, naturalis, & non naturalis. Naturalis autem est cuius color est rubeus, malo carens odore, & est valde dulcis.

Prio nota sanguis naturalis naturę cōueniens & pportionatus est, vt per ipsum natura debitos fines attingat. Secundo nota. a priori cā rubedinis assignari non potest. Sed rubedo choleræ clarior est. Et rubedo sanguis arterialis clarior est rubedine venalis, ex odore: & sapore: quia odor malus arguit putredinem, sapor malus malā digōnē: bonus vero econtra. Primū dubiū, quia sanguis non est rubeus, qa calīm agens in humidū denigrat. Secundū. cur sanguinea ferent. 4. therapeuticæ. viii. cap. & prima quarti, de pręparatis ad febrem. Tertiū, quia si sanguis est dulcis. per vlteriorē decoctionē fiet amarus: vt. 2. virtutū naturaliū. vltio. cap. & 4. de simplici medicina. Ad primū intelli calidū vrens. Et similiter ad secundum & tertium. Ferēt superfluitates humidæ quæ in eis putresiunt, & non sanguis. — Gal.

Nō naturalis uero sunt duę diuisiones. Alius n. est qui a cōplōne bona fuit mutatus, non propterea q aliquid ei admixtū fuerit, sed quia eius cōplexio in se uitiata fuit. uerbi gratia. quia aut fuit infrigidatus, aut calefactus.

Sanguis pōt fieri nō naturalis dupliciter. Nota primo sanguinem fieri posse nō naturale multipliciter. Primo ex parte q̃titatis. Secundo ex parte modi substantię. Etiam ex parte qualitatis manifestę, & qualitatis occultæ. tacuit primam tanq̃ facile cōgnoscibilē, & quia infra de ista mentionē faciet. Tacuit secundam & quartā, qa ad tertiam reducuntur, sunt. n. qualitatiuæ. Secundo nota. quid per bonā & quid per malā complexionem sanguis intelligere debemus. Vitiata autē dr̄ qn̄ extra eius naturale tēperamentū est alteratus sanguis, absq3 permixtione eius cum humore non naturali, & hoc potest sanguini aduenire ab intrinseco, & ab extrinseco, sicut patet inquate &c. — Sanguis complo duplex.

Et est alius qui nō fuit mutatus nisi pp humorē malū qui ei admixtus fuit. Quod ē secūdum duas diuisiones. Aut. n. ad eū humor deforis uenit, & penetrauit in ipsum, & corrupit. Aut in ipsomet fuit gñatus humor. uerbi. g. aliqua eius ps putruit, & eius subtile in cholam rubeā, & spissum in cholerā nigrā cōuersum ē, & remāserunt ambæ aut una earū in eo. Et huius quidē diuisionis partes & ipsius spēs secundum illud quod ei admiscet de spēbus phlegmatis & spēbus cholę nigræ & spēbus cholæ rubeæ, & aquositatis diuersificāt. Plerunq3 ergo fit turbidus, et aliqñ fit subtilis, & aliqñ niger, multa infectus nigredine & qñq3 albus. Silr quoq3 in odore sui, & sapore mutat, fit nāq3 amarus aut salsus, aut acetosus.

Primo nota. non solum esse intelligendū humorem permisceri sanguini, sed etiā fumū, & vaporē alterius humoris. Secundo nota, per humorē sanguini cōmixtū, qñq3 manifeste fieri sanguinē frigidiorē, aut calidiorē, vt si sanguini tēperato plus admiscet de phlegmate. vel de cholera q̃ debet secundū naturā. qñ. p autē per hanc admixtionē ad eius graduale tēperamentū reducit, vt si sanguini infrigidato & humectato permisceat cholera amplior &c. Nota tñ q licet in isto casu sanguis a suo tēperamento non labatur gradualiter, est tñ distēperatus, pper non esse in eo qualitat. uñ gradum cum debita dependentia &c. Alij dixerunt q hoc sanguine non infecto occulta malitia, & per simplicē alterationem a cholera ad graduale eius tēperamētū reducto, sanguis hic sumptus pro quarto humore est tēperatus. licet hoc aggregatū. s. massa sanguinea sit distēperata, eo q ex quatuor humoribus secundum indebitam pportionem sit cōmixta. Residuum lrā v. notū vsq3 ibi [Phlegmatis autē.]

Phlegmatis autem, aliud est naturale, et aliud non naturale.

Determinat de phlegmate. Primo ponit diuisionem. Secundo declarat. ibi [Naturale.] Dicit primo phlegmatis aliud esse naturale, & aliud non naturale. Notandum est primo q non posuit phlegmatis diffinitionem sicut sanguis aut quia tanq̃ notam relinquit, aut quia colligi potest ex his quę post dicet. Et alij q pper multiplicem varietatē phlegmatum, difficile erat valde phlegma sub aliquo termino cōmuni vniuoce comprehendere. Secundo nota, phlegma dici naturale quo natura naturalem finem potest attingere, & fit naturæ illius in quo est conueniens. Econtra vero non naturale. Ex quo soluitur argumentum puerile ad probandum omne phlegma esse naturale, quia oē pplegma a natura fit, saltē aliqñ. Patet non sequi. — Phl'a duplex.

Naturale est quod est aptum, ut in aliquo tpe fiat sanguis, qm̄ est sanguis nō plene coctus

Primo de naturali. Secundo de non naturali. secunda ibi [Non naturale.] Primo notificat naturale aliquo mō diffiniendo, Secūdo ex cōplone. Tertio ex loco. Quarto ex fine. secunda ibi [Et ē quidā modus.] tertia ibi [Dulcis vero.] quarta ibi [Dicimus autē.] Prima patet. Primo nota cōpletā diffōnem phlegmatis naturalis. s. phlegma naturale est humor primus: qui in sua naturali pricipali dispōne existens, est in cōplone frigidus & humidus, & in colore albus in sapore dulcis vel insipidus per diminutā decoctionē ex secunda digōne genitus, per vlteriorē decoctionē in sanguinē trāsmutādus, vel aptus trāsmutari. Dr̄ autē notanē in sua naturali dispōne principalit primo quia conuersum ab ista vt trāsmutet in sanguinē, aut ut nutrianē mēbra, nō est necessario frigidū, imo pōt esse calīm, vt declaraui in ca. de cōplonibus mēbrorū. Reliquæ partes patēt ex dictis. Secūdo nota hāc pponem esse de virtute sermonis falsam. phlegma est sanguis diminute decoctus. Sed sic est intelligēda. phlegma per diminutā decoctionē genitū est, per cōpletam decoctionē in sanguinē cōuertibile. Est igr̄ in potentia non multū remota sanguis: ad bonū intellm. Dubiū primum quare ita nō dixit ipsum esse cholerā diminute decoctā, cū ita per vlteriorē decoctionē possit in cholam sicut in sanguinē conuerti. Secundū dubiū, si phlegma est sanguis &c. tunc semper prius q̃ chylus trāsmutaret in sanguinē, cōuerteret in phlegma, quia añ oēm cōpletā et perfectā decoctionē, pręcedit diminuta decoctio. Tertiū dubiū dū phl'a p vlteriorē decoctionē trāsmutat, cōuertit: ne i solū sanguinē, aut in quatuor humores. Et vr̄ q in q̃tuor, qa nō minus pōt calor supra phlegma q̃ supra chylū, sed potuit gñare q̃tuor hūores ex chylo. igr̄ &c. Ad oppositū. qa nūc p corruptionē vnius indiuidui gñaret vnū aliud eiusdē spēi, & ita i corruptione nō variaret nomē & diffō. cōsequētia tenet qa si phl'a in. 4. hūores cōuertit, p3 q phl'a trāsmutat i phl'a. Quartū dubiū, si sanguis ex chylo & sanguis ex phl'ate genitus sunt eiusdē spēi. Qd' ñ, qa diuersitas māe arguit diuersitatē formaū, vt Auer. 4. phy. Ad oppositū quia cōueniunt i colore, odore, sapore & cōplone. Ad primū dr̄ q nō ita facilr trāsmutat i cholam, & q nō ita pricipalr ad illū finē ordinat. — Phl'a naturale quid. — Dubia. — Auer.

Ad ſecundum negaẽ conſequentia. quia præter menſurã decoctionis vt inducaẽ forma phlegmatis, alia requiruntur ſed de hoc in ſequenti ca. Ad tertium dr̃ ꝙ ſecundũ pſm cõuertiẽ in ſanguinẽ, & cõtingens eſt ꝙ in tres. Nõ vero in quatuor, propter argumentum adductum, & negaẽ ſimilitudo de chylo, quia chylus eſt in potentia vt trãſmutetur in phlegma, & non ipm phlegma adhuc eſt in potẽtia. Ad quartũ dr̃ ꝙ non ſp diuerſitas materieꝝ arguit diuerſitatẽ formaꝝ, vt panis & caro in chylũ ſiſem in ſpẽ conuertunẽ.

Et eſt quidã modus dulcis phlegmatis, quod non ualde exiſtit frigidũ, immo corporis cõpõne frigiditatis paucæ exiſtit, ſanguinis uero cõparatione, et choleræ rubeæ: eſt frigidum.

Notificat ex cõpſone. Secundo ponit drĩam inter hoc & quãdã ſpẽm nõ naturalis phlegmatis. ſeda ibi ⌊ Et ẽ phlegma. ⌉ Dicit primo hoc phlegma naturale eſſe quendã modũ phlegmatis dulcis, quod non eſt valde frigidũ cõpõne corporis, Imo reſpectu eius eſt frigiditatis paucę, licet reſpectu ſanguis & choleræ ſit frigidũ. Primũ dubiũ. Non vr̃

Ioan. Auer. hoc phlegma eſſe dulce, quia eſt inſipidũ: vt Ioannitius: & Auic. & Auer. 1. canticę. Secundũ dubiũ. Nõ vr̃ eſſe frigiditatis paucę: quia frigidius eſt quod ſit in corpore, vt ſupra cap̃. de cõpſonibus mẽbrorũ. vbi graduabanẽ partes nr̃i corporis naturaľr ſe hñtes, vt ibi notabanẽ. Ad primũ dicunt quidã phlegma naturale eſſe inſipidũ, quia valde remiſſe participans ſapore. ipſum tñ eſt dulce. dulcis. n. ſapor perfectus requirit multũ perfectã & bonã decoctionẽ. Ex

Mundi. Dulce dr̃ duplicit᷑. quo tolliẽ cõtradictio. Aľr Mundinus. dupľr dr̃ aliquid dulce. Primo ꝓprie. Secundo improprie, vt oẽm rem horrẽdo ſapore priuatã ſicut aquã auctores dulcẽ vocant, & ſic hoc phlegma dulce dicitur: licet ſit inſipidum. Ad ſecundũ dixerunt quidã, ꝙ phlegma illud quod eſt frigidior res quæ ſit in corpore eſt phlegma vitreum. Non conſonat ſupradictis. Alij ꝙ loquitur de phlegmate dulci per admixtionem ſanguis, quod ſtatim notificabiẽ. Et hoc nõ cõſonat litteræ. Tertia melior. Gent. cõcedit iſtas concluſiones. Prima. Phlegma eſt frigidior res &c. Inter partes naturaliter ſe hñtes nr̃i corporis, quia aquę ꝓportionaẽ. Secunda. Phlegma reſpectu ſanguis & ſpũs eſt res valde frigida, quia ſunt extrema. Tertia. Phlegma ſui frigiditate nõ multum recedit a calore cutis ad hunc ſenſum ꝙ receſſus eius a cute eſt paruus reſpectu receſſus gradualis ſanguis et ſpũs ab eadẽ in caľitate: quia caliditas eſt vitę conformior.

Cõtradictio tollitur de phlate. Ex quibus tolliẽ contradictio, quia licet phlegma ſit res frigidior &c. exceſſus tñ eius in frigiditate eſt paucus reſpcũ receſſus ſpũs & ſanguis i caliditate a medio. ſ. cuti. Et hoc voluit Auic. Aliť phlegma naturale licet inter partes naturaliť ſe hñtes ſit frigidior pars reſpectu tñ alicuius phlegmatis non naturalis: vt vitrei: eſt paucæ frigiditatis. Aliť frigiditatis paucæ reſpectu corporis, i. reſpectu eius quod eſt in corpore, videlicet in cõpõne ſanguis choleræ & ſpũs.

Aliter phlegma alteratum verſus naturam ſanguinis, & iam factum aliquo modo dulce, eſt frigiditatis paucę reſpectu corporis, imo põt eſſe calidum, licet nõ alteratũ, nec cõuerſum a principali diſpõne naturali ſit pars frigidior.

Et eſt etiã phlegma dulce quod non eſt naturale, quod eſt phlegma ſaporem nõ habens, qď nominabimus, quod fit cum accidit: ut cum eo ſanguis miſceatur naturalis, & quod multotiẽs in reumatiſmis, & in ſaliua ſentitur.

Primo nota, hoc phlegma cõuenit cũ naturali, ꝗa vtrũqꝫ dulce, licet hoc naturali dulcedine dulcius, ſtãte ipſo ſub diſpõne naturali. Drñt autẽ, ꝗa hoc eſt naturale gñatũ ex cõmixtione ſanguis cũ phlegmate crudo inſipido, põt & fieri ex cõmixtione ſanguis nõ naturalis cũ phlegmate dulci naturali, immo vtriſ. ꝑ naturalibus, ſed incidenť cõmixtis. Secundo nota. humores nr̃i corporis alij a ſanguine, in venis exñtes, naturaľr debẽt eſſe ſangui cõmixti: ut a ſanguine tẽperenẽ. Niſi. n. choľa ſanguine refrenareẽ, a leui cã ſureret. Phlegma ſiľr ſcrudareẽ. Et hoc exp̃ſſit Aui. 4. primi. 11. ca. Iſta tñ cõmixtio requirit debitã cõmixtoꝝ ꝓportionẽ adinuicẽ. tãta. n. poſſet eẽ ꝓportio ſanguis ſupra alios humores, ꝙ redderet totũ illud aggregatũ nõ naturale, & ſiľr ita pua.

Ex qbus tãq̃ fundamẽtis ſoluunẽ dubia q̃dã moueri ſolita. Dubia. Primũ. Nõ vr̃ hoc phlegma fieri innaturale p ſãguis admixtionẽ, ꝗa ſanguis naturalis rectificat phľa & meľiã. Secundũ dubiũ. Nõ vr̃ ꝙ ex ſanguine & ex phlegmate ſiľ naturalibus poſſet fieri phlegma nõ naturale, quia ex naturalibus nõ ſit nõ naturale. Tertiũ dubiũ. Q̃n eſt dulce, ſi eſt ſaporẽ non hñs? Quartũ dubiũ. Quare maxie ſentiẽ in reumatiſmis? Ad primũ patet ꝙ nõ ſecundũ oẽm modũ mixtionis ſanguis rectificaẽ phlegma, vt dcm̃ eſt. Ad ſecundũ dr̃ ꝙ ex pľibus naturalibus & cõuenictibus & indebite cõmixtionis, ſit res Idebita: vt patet in cibis potibus & medicis. Ad tertiũ quidã dñt ſaporẽ nõ hñs. ſ. talẽ qualẽ primũ phlegma naturale. Alij ſaporẽ nõ hñs. ſ. multũ notabilẽ, quia licet aliqua participet dulcedie, põt tñ iſipidũ appellari. Aľr ſaporẽ nõ hñs. ſ. per partẽ phlegmaticã, quia illa ẽ pure iſipida, licet per partẽ ſanguineã ſecũ cõmixtã habeat. Ad quartũ dr̃ ꝙ nõ alibi eſt ſenſus guſtus, et pľimi catarrhi a capite per colatoriũ deſcẽdunt ad guttur et liguã, quibus frequenť cõtingit ſanguinẽ admiſceri: vt patet.

Dulcis uero naturalis receptaculum. Dixit Gaľ. naturam non feciſſe membrum proprium quemadmodũ duabus fecit choleris, hoc nanqꝫ phlegma ſanguini propinquam habet ſimilitudinem, & egent eo membra omnia, ideoqꝫ fecit natura ut cum ſanguine uadat.

Notificat eã ex receptaculo. Scđo declat eã ibi ⌊ Dicimus. ⌉

Dicit Ga. 2. virtutũ naturaliũ. vlt. ca. dixiſſe naturã nõ feciſſe receptaculũ phlegmati dulci, ſicut duabus fecit choľis. cũ. n. hẽat naturã ſanguini ꝓpinquã oĩa mẽbra egẽt eo. ideo oportet ipſum trãſire ſanguini cõmixtũ. Primo nota ꝙ tripľr dr̃ aliqď mẽbrũ receptaculũ alicuius ſuperfluitatis vel humoris. Primo, quia in tali mẽbro maxie ẽ aptus talis humor mľiplicari reſpcũ alioꝝ, ſicut ſtõs phlegmatis, vt. 11. tertij. pñes. Secũdo, quia ad illud maxie talis ſupfluitas defluit, vt pulmo. Tertio ꝓprie dr̃ receptaculũ, vt ꝓpoſito ptinet, mẽbrũ a natura ſinaľr ordinatũ ad ſuperfluitatẽ aliqꝫ vel humorẽ ſugẽdũ, ꝑꝑ vtilitatẽ & fines a nã intẽtos ſeruãdũ, ſicut chiſtis ẽ receptaculũ choľę, & ſplẽ meľię. Et ſic intellexit Aui. phľati nãqꝫ receptaculũ nõ fecit, vt. Ga. loco alle.

Gal. Mẽbrũ dr̃ receptaculũ tripľr.

Ex q̃ patet ſolo ad qõnẽ magr̃i Antoni de Birreto. ſ. vtrũ phlegma hẽat receptaculũ. Secũdo nota. huius cãm tãgit l ľra. phlegma. n. habet vtilitates toti cões, q̃s non hẽt choľa. Primo quia humectat mẽbra. Secundo quia tẽpore neceſſitatis cõuertiẽ in ſanguinẽ. Ex quo cõcludunt quidã alibi q̃ in hepate poſſe ſanguinẽ generari, quia alibi põt phlegma in ſanguinẽ cõuerti, licet hoc ſit per virtutẽ datã ab hepate.

Dicimus autẽ ꝙ hic indigentia eſt ꝑꝑ duas res una eſt neceſſaria, & altera iuuatiua. Neceſſaria uero eſt ꝑꝑ duas res. Vna ẽ ut ſit iuxta mẽbra, ad hoc, ut cũ mẽbra nutrimentũ qď ad ipſa conſueuit uenire amiſerint, quod ẽ ſanguis bonus, ꝑꝑ retentionem materiei eius quę a ſtomacho fit et hepate, ꝑꝑ aliquas cauſas quæ acciderunt, operentur in eo uirtutes naturales eorum, & coquãt, & digerãt, & nutrianẽ, ex eo. Et ſicut calor innatus digerit ipſum, & rectificãdo facit ipſum ſanguinẽ, ſiľr calor extraneus ipſum pleruqꝫ putrefacit & corrumpit. Hãc uero neceſſitatis partem non hñt duæ choleræ. Duæ nãqꝫ cholerę phlegmati in hoc non cõicant, ꝙ calor naturalis ipſum rectificat & facit ex eo ſanguinem,

licet

licet in hoc cōicēt ei, q calor accñtalis ipsum mutat, & facit ex eo rem putridā & corruptam.

Phlegmatis trāsitus per totū dupl̄r.

Declarat illud quod dixit. Et sine diuisione, dicit hanc indigentiam trāsitus phlegmatis per totū esse duplicē, necessariam. s. & iuuatiuam. Necessaria vero est duplex. Vna est vt phlegma sit iuxta mēbra, vt cum sibi aliquando nutrimentum defecerit, quod debet ad ea transire a stomacho et hepate propter aliquas causas impedientes, virtutes naturales operenť in phlegmate & ipsum conuertent in sanguinē, vt nutriat mēbra. Subdit tñ q calor naturalis sicut ipsum rectificādo cōuertit in sanguinē, ita preternaturalis aliquando in putridum humorem. Et subdit q hæc necessitas nutriendi non reperitur in choleris, ideo in hoc cū phlegmate non cōicant, quia non cōuertuntur in sanguinem, sed bñ cōicant phlegmati in hoc q putrescunt in calore extraneo.

Aristo. Necessarium dupliciter.

Nota primo super ista parte q necessarium, vt colligiť. 5. metaphysicæ sumitur multipliciter. Vt autē ,ppositio pertinet, sumitur dupl̄r. Primo pro illo fine quo res esse & permanere non potest, qualiter cibum, sanguinem, & spiritum homini necessarium dicimus: Secundo pro illo fine quo res bene esse non potest & permanere, vt vestes necessarias homini dicimus, quāuis sine illis absolute esse & absolute permanere homo possit. Ad propositum per cām necessariam intellexit hic necessarium primo mō. Sine transitu.n. phlegmatis cum sanguine, & conuersione eius in sanguinem, & nutricationē phlegmaticorū ex eo mixto sanguini, non pōt homo esse & permanere, saltem secundum viā quā tenent medici. Secundo nota ex dictis. A. satis expresse colligiť sanguinem extra hepar, quia in venis posse generari. Et pro isto adducitur probabile argumentum, quia in venis reperiuntur omnes causę concurrere potentes ad sanguinis generationem ex phlegmate. igiť &c. Argumentum patet, quia ibi est anima, virtus naturalis. instr̄m. s. calor, & materia. s. phlegma hoc tamen argumentum q̄ sit euidens considera, quia per satis sile ,pbareť q extra venas.

Cā īpediens nutrimētū ab hepate vel stōcho duplex. Dubia.

Tertio nota q cāę impedientes transitum nutrimēti ab hepate vel stomacho pñt esse extrinsecę, vt priuatio cibi & potus. Pñt etiam esse intrinsecæ, vt oppilatio venarum post hepar aut meseraicarum, aut defectus immutatiuæ stomachi vel hepatis, & sic de alijs. Primum dubium. Non vr̄ phlegma solū tēpore necessitatis. s. indigentiæ nutrimenti membroꝝ cōuerti in sanguinem, quia toto tēpore quo adhuc non est necessitas, ē in venis calor naturalis debite pñs phlegmati. & phlegma conuenienter dispositum, vt in sanguinē transmuteť: cum igiť tale agens sit mere naturale, sequiť q tunc fiet eius in sanguinem transmutatio. Et sic pōt fieri dubiū de rore. s. q non solum tēpore carentiæ nutrimenti conuertiť in cābium. Confirmatur: quia debilior est calor debēs phlegma in sanguinem trasmutare tēpore inanitionis membrorum, q̄ tēpore quo membra non indigent. cæteris paribus: sed tempore indigentię sufficit hic calor transmutare phlegma in sanguinem, ergo a fortiori tēpore non indigētię. Ad hoc dici potest primo q licet anima & virtus corporis sint agentia mere naturalia, tñ regulata sunt ab intelligentia nō errante, propter quod secundū operationū indigentiā: qñq plus: qñq minus transmittuntur de spiritu & calore naturali ad mēbra in quibus est necessitas operationū, vt in carnis deperditione ex vulnere, vt alias declaraui. Dico ergo q licet calor sit absolute debilior tēpore inanitionis q̄ tēpore copiositatis sanguīs, & sit ibi calor pñs, nō tñ tunc phlegma in sanguinē cōuertit, sed tpe indigentiæ. tūc. n. natura trāsmittit copiosiorē spm̄ ad venas, ubi phlegma cōtineť: ubi prius nō. Ad argumentū igiť negať q semper añ indigentiā erit phlegmati calor sufficiens &c. Al'r dixi alias q verisile ē q semper aliqua pars phlegmatis in sanguinē conuertať in corpore saltē sano, vel saltē preparať: vt in sanguinē cōuertať, vt vr̄ ,pbare argumentū, nō tñ tm̄ sicut tēpore inanitionis. Primo ,pter cām iā tactā. Secundo quia tēpore copiæ nutrimenti phlegma in venis cōmisceť sanguini multo, ita vt obtundať actio caloris in phlegma multo sanguine resistēte, ,ppť qd' ipediť & tardať eius cōuersio in sanguinē, in cōpōne ad cōuersionē, q̄ sit tēpore idigētię. De rore aūt dr̄ q nō trāsmutať in cābiū nisi trahať ad porositates particulares, & qa nō attrahiť stāte copia nutrimenti, ergo &c.

Altera est ut sanguini admisceatur, ut ipsum aptum reddat ad membra phlegmaticarum cōplexionum nutrienda in sanguine, quorū quidem est nutriturus oportet phlegma actual'r eē secundū mēsurā notā, sicut est cerebrū. Et hoc quidem in duabus est repertum choleris.

Dicit q alia necessitas est vt sanguini misceatur, & ipsum aptum reddat ad phlegmatica membra nutrienda, sicut cerebrū, & in hoc etiā cōmunicant cholerę. Primo nota ex linera, q ad nutrienda membra phlegmatica necesse est cum sanguine permisceri phlegma Ad cholerica vero nutrienda choleram. Cuius cā varia assignatur, apud ponentes solum sanguinem nutrire, & ponentes quatuor humores. Secundi. n. dicerent, vt ex omnibus his fiant humiditates secundꝫ omnibus membris proportionatę. Primi vero dicunt, vt per hanc phlegmatis permixtionē, altereť sanguis alteratione qua ,pportionalis reddať phlegmaticis mēbris, & ad ipsa nutrienda dearticuletur. Ex quibus patet dr̄ia inter primā necessitatem & secundam. Secundo nota. mensura nota. i. determinata & limitata.

Iuuatiua uero ē, ut hūectet iūcturas et mēbra quæ multæ exñt motionis, ne siccitas eis accidat pp calorē qui ex motu ,puenit, et fricatiōe, et hoc quidē ē iuuamentū stā in terminis necessitatis.

Patet. & dicit, q ista est stans in terminis necessitatis. Primo nota q hæc humectatio est humectatio madefactiua & accidentalis, necessaria membris multæ exiccationis ne ex nimio motu inflammētur. Propter quod circa cor ponitur capsula aquositate limpida plena, quæ cor refrigeret. Secundo nota. hoc iuuamentum est stans in terminis necessitatis, quia non est necessitas absoluta talis madefactionis, quia tamen hoc iuuamentum est magnum, ideo potest dici secundo modo necessarium: vt quinto metaphysicæ. *Aristo.* Propter quod stare dicitur in terminis necessitatis, quia aliquo modo necessarium dicitur.

Nō naturalis āt phlegmatis, alid' ē superfluitas diuersæ eēntiæ usq ad sensū, et istud est mucilaginosū. Et alid' est in substātia æquale in sensu, & in ueritate diuersum, & est phlegma crudū.

Determinat de spēbus phlegmatis nō naturalis. Et primo de his quę ex mō subę distinguunť. Secundo de his quę ex sapore. secunda ibi ⌊Et ex phlegmate.⌉ Primo ponit diuersitatē subę ex parte vniformitatis et difformitatis ptiū. Secundo grossitiei & subtilitatis. secūda ib ⌊Aliud est valde subtile.⌉ Dicit primo phlegmatis nō naturalis aliud esse in suba sua diuersum vsq ad sensum, & dr̄ mucilaginosum. Aliud est secundum sensum vniforme, licet sit in rei veritate diuersum, & hoc dr̄ phlegma crudū. Nota primo diuersum vsq ad sensum, qa. s. p sensum, sine rōnis discursu percipiť partiū eius difformitas. Et dr̄ mucilaginosum qa sile muco expulso p nares. Est aūt nō naturale, vt supra qa naturę incōueniēs, & corporis lęsiuū. Secūdo nota in hoc phlegmate tātā esse partiū difformitatē, aut ,ppť materię l obedīētiā, aut pp caloris debilitatē: ñ potētis ptes istas æq̄re, aut ē qa ex mā etherogenea & difformi genitū. Tertio nota, q phl̄a secūdū iā dcm̄, licet secūdū sensū dicať hōgeniū, ē tñ secūdū ꝟitatē etherogeniū, qa tñ eius difformitas nō facile sēsu discerniť, nisi cōcurrat rōnis discursus faciēdo de ipo expītias notas, dr̄ in suba secūdū sensū æq̄le.

Phl'a crudum dupliciter.

Quarto nota dupliciter dici phlegma crudum. Primo respectu humoris perfecte digesti. s. sanguis, & sic omne phlegma est crudum. Secundo in comparatione ad decoctionē phlegmati naturali debitam, & sic crudū est hoc phlegma. Cōtra. respectu phlegmatis naturalis etiam crudū est mucilaginosum phlegma. ideo igitur ita debet appellari crudū sicut hoc, & simılit' alia phlegmata nō naturalia. Pro isto negatur cōsequentia, quia in alijs speciebus phlegmatis apparet aliqua notabilis diuersitas ipsorum a naturali, nō sic vero i isto. Ideo alia phlegmata alias denolationes recipiūt. hoc vero solum recipit denolationem phlegmatis crudi.

Aliud est ualde subtile, & ipsum ē aquosum.

Notificat eius diuersitatem ex parte subtilitatis & grossitiei. Et primo subtile. Secundo grossum valde. secunda ibi ⌊Aliud.⌉ Prima patet. Nota hoc phlegma dici pōt valde subtile tam in comparatione ad phlegma naturale, q̄ ad plura alia phlegmata non naturalia. Dico autem uotanter plura, quia non repugnat reperiri phlegma salsum hoc subtilius. licet etiam possit reperiri grossius. potest. n. per cholerā phlegmati commixtam in salso phlegmate fieri subtiliatio maior q̄ resolutio partium, & similiter econtra.

Aliud est ualde grossum, album uidelicet, & est illud quod uocatur gipseum & ipsum est cuius subtile fuit resolutum, ideo quòd in foraminibus & iuncturis diu fuit retentum, quod omnibus existit grossius.

Primo notificat. Secundo assignat cām eius. secunda ibi ⌊Et ipsum.⌉ Dicit primo aliquod est phlegma valde grossum, quod dr̄ gipseum, & est illud cuius subtile est resolutū, & remansit grossum, quia diuturno tempore fuit in iuncturis, aut alijs locis retentum. Primo nota hoc fieri albius, forte, non quia in colore intendatur: sed quia partibus aquosis recedentibus remanet hęc albedo sua, visum terminās, sicut de albumine oui cocto videmus & crudo, & quia partes lucidę propinquę se se magis illustrant. Secundo nota huiusmodi phlegma generari ex resolutione vel expressione partium subtilium, cum terrestrium & grossarū permanentia. Ex quo patet huiusmodi phlegma fieri posse tā a calido q̄ a frigido. A calido quidem subtile resoluente. A frigido vero aquosum et subtile exprimēte, sicut in luto coagulato videmus. Patet secundo tam a calido forti q̄ a debili diuturno tempore resoluente hoc posse contingere. Vt in renibus a forti calido: ita vt ibi in lapidem in breui tēpore conuertatur tale phlegma. A calido vero debili in iuncturis satis patet. Ad quod multum confert motus iuncturarū, situs deorsum, concauitas: & debilitas. 11. tertij. cap̄. de causis passionum iuncturarum. Ex quibus omnibus patet cauendum? non obseruandus in actu practico in approximatione localium in doloribus iuncturarum, vt in podagra phlegmatica, quia non debemus approximare resolutiua fortia pura, ne subtile resoluant, & aliud in durum lapidem vt gipseum transmutent, sed debent approximari causa resolutionis in declinatione resolutiua mixta cū mollificatiuis, vt sunt mucilagines altheę, fœnu gręcum &c. Patet etiā q̄ in principio nō debēt approximari vehement' infrīdātia aut narcotica: ne humido per cōgelationē expresso residuum induretur.

Iuncturarū cañ. pcticus circa approxiatione localium.

Et ex phlegmate est quoddam quod est salsum, quod omnibus phlegmatis speciebus acutius est, & siccius, & leuius.

Determinat de speciebus phlegmatis nō naturalis, sumptis ex parte saporis. Et primo salsi. Secundo acetosi. Tertio pontici. Partes patebunt. Primo notificat hoc phlegma. Secundo explicat cām salsedinis ibi ⌊Omnis.⌉ Dicit primo reperiri quoddam phlegma salsum, quod est calidius: acutius, siccius, et leuius, oībus phlegmatibus. Causa est, q̄a producit ex commixtione cholerę cum phlegmate, sed cholera est humorum calidissima, acutissima: & leuissima &c.

Siccitas dupl'r.

Primo nota q̄ duplex est siccitas, vel dupliciter dicitur aliquid alio siccius. Primo formaliter. Secundo effectiue & virtualiter, in proposito vero dicitur hoc phlegma siccius effectiue, licet actualiter vel formaliter sit phlegma gipseū siccius. Ex quo soluitur dubium hic moueri solitum, an hoc sit siccius gipseo. Dicendum. o. primo vt dcm̄ est. Alr dr̄ q̄ licet nō sit siccius solū, ē tñ siccius & calius et acutius: & nō ita siccū calm̄ & acutū ē phl'a gipseū sicut hoc &c.

Omnis uero salsuginis cā est, ut aquosę humiditati pauci saporis, aut priuatæ eo, terreæ, partes adustę cōplexionum siccarum, saporis amari, æquali temperamento misceantur.

Declarat causas salsedinis secūdum viam propriam. Secundo ad cōplendam doctrinam subiungit quoddam dcm̄ Gal'. secunda ibi ⌊Gal'. vero.⌉ Primo hoc. Secundo declarat quoddam ibi ⌊Si. n.⌉ Dicit primo. Et patet. Nota primo, vt. 2. cañ. cap̄. 1. Sapor salsus est ꝓpinquus amaro, nisi q̄ amarus fundatur in substantia terrestri grossiori et sicciori, & in qua siccum est ab humido magis separatum. Cum igitur substantia insipida aquosa aut pauci saporis permiscetur amaro, remittitur amaritudinis causa, & acquirit sapor illi propinquior, & iste est salsus, & de isto est sermo in proposito. Quod autem sapor salsus sit amaro ꝓpinquior & fundetur in substantia minus sicca amaro, & subtiliori, & calida minus, potest colligi signis pluribus. Primum tactum est hic in littera, quia resultat sapor salsus ex permixtione & confractione rei amarę cum re aquea insipida vel pauci saporis, in quo casu subtiliatur grossities, & minorat siccitas amari. Secundum signum, quia salsum statim per vlteriorem decoctionem fit amarum. Tertium signum, q̄a species salis habentes amaritudinem, sunt calidiores sale cōmuni comestibili, & grossioris substātiæ, similiter aquæ amarę, vt de stagno sodomæ: & colliguntur hæc. 8. canon. 3. cap̄. & 4. de simplici medicina, diuisione quarta. 2. cap̄. Ex quibus patet primo quare sal in igne crepitat. problematum vndecima. & sexto problemate. Patet ulterius quare sapor sudoris & vrinæ est salsus. Secundo quare facilius natat homo in aqua salsa q̄ dulci. 23. problematum ꝓblemate. 13 & 3. de nauibus oneratis a mari ad fluuium transeuntibus quæ periclitatæ fuerunt. Tertio quare in stagno sodomæ non viuit animal, & ligatis pedibus & manibus supernatet. 4: de simplici medicina. Quarto quare aquā marinam inflammari conuenit, aquam vero putealem non, vt problematum. 23. 15. problemate. Et propter idem a mari non eleuatur aura æstus mitigatiua sicut a fluminibus. 16. problemate. & plura alia vide ibi.

Gal'. Aristo. proble. primū secundū tertium quartū quintū Gal'. Aristo.

Si. n. multæ fuerint, amarus prouenit sapor.

Declarat quod dictum est æquali temperamento. Secundo ex hoc asserit causas quorundam. Tertio proposito adaptat. secunda ibi ⌊Et ex hoc.⌉ tertia ibi ⌊Similiter quo. p.⌉ Dicit primo &c. Nota ista debent misceri æquali temperamento: sic q̄ rei amaræ supra insipidam vel aquosam substantiam nō sit magnus excessus, quia tunc ad latus traheretur amari. similiter nec econtra, quia forte non resultaret sapor salsus.

Et ex hoc quidē similiter fiunt sales & aquæ salsæ. Et est etiā cū sal fit ex cinere alchali: & calce, & ex alijs, cum in aqua coquunt̄, & colantur & coquitur illa aqua donec in salē coaguletur.

Alchali herba.

Infert quędā. Et patet. Alchali sub nomie tali in synonymis Simonis ē herba sil'is uermiculari, cuius sapor ē salsus et pīguis, ex cuius adustiōe cineribus mixtis aq̄, fit aq̄ salsa.

Similiter

Similiter quoq; phlegmati tenui, quod saporem non habet, aut cuius sapor adeo est paruus, quod non superat. cum cholera sicca natura se miscuerit adusta æqualitatis admixtione ipsum faciet salsum, et calefaciet, hoc igitur phlegma est cholericum.

Adaptat proposito. di. Similiter.

Galenus uero dixit phlegma hoc salsū fieri, ꝓpter ipsius putredinem, aut aquositatem quæ ei admixta fuit. Et nos quidem dicimus putredinē ipsum salsum efficere, ideo qđ in ipso adustionē facit, & cineteitatem, quæ cum eius humiditate cōmiscetur. Sola autem aquositas cum ei admiscetur, salsedinem in ipso efficere non ualet, cum ibi ulla alia non fuerit causa. Et mihi quidem uidetur qđ ista, aut non permutationis est, sed continuitatis, tunc enim locutio completa erit.

Gal. Nota. Gal. 2. de differētijs febrium. 6. cap̄. secundum litteram quam allegat Aui. & est cap̄lm de empyala. Et idem 2. virtutum naturalium vltimo cap̄. Et de hac materia satis loquitur etiam Gal. 4. de simplici medicina distinctione. 4. cap̄. 2. Nota secundum mentem Aui. quando Gal. dixit phlegma fieri salsum propter eius putredinem, aut propter eius aquositatem quæ ei fuit admixta. ly aut non potest teneri disiunctiue, quia nec aquositas per se nec putredo salsedinem efficit, immo cinis putrefactorum & adustorum est secundum se amarus, vt patet in libro de sensu, & 4. metheorum. & 4. de simplici. allegato cap̄. Sed ly aut debet teneri copulatiue, vt sit sensus q̄ phlegma sit salsum per putredinem et aquositatem putredini cōmixtam, ex putredine. n. incinerantur partes eius aliquæ, & fiunt amaræ, quibus parti aquosæ postea cōmixtis resultat sapor salsus. Et hoc uult Aui. in litera. Si. n. sola putredo faceret phlegma salsum, oīs febris phlegmatica putrida vel omnis phlegmatis putredo esset ex phlegmate salso. Primum dubium, quia dulce cū decoquitur vlterius fit amarum, igitur non prius transit in salsum, nec salsum est ei propiquius, assumptum colligit. 4. de simplici, ubi allegatur. Secundum dubium, quia sapor salsus est medius inter dulce & amarum, sed medium resultat ex extremis, igitur non ex insipido & amaro. Tertium dubium, q̄ non ex insipido, quia non fit salsum ex amaro, nisi frangatur amaritudo, sed ipsa non frangitur ab insipido, igitur &c. Vide Gēt. & Conciliatorē differētia. 145. et. 146. Quartum dubium. si debet poni in specie phlegmatum & si est calidum, aut frigidum.

(Margin: Aristo. — sapor salsus — Concil.)

Et ex phlegmate est quod est acetosū. Et quēadmodum dulce est secundū duos modos. Dulce per suam essentiam. Et aliud propter rem extraneam. quæ ei admixta fuit. Similiter acredo phlegmatis acetosi secundum duos cōtingit modos. vno, ideo quia res extranea ei admixta fuit. quæ est cholera nigra acris, quam in subsequēti nominabimus. Altero, propter causam, quæ in ipsomet contingit. Et illud quidem est ut phlegmati dulci quod diximus ipso dulci exn̄te accidat, sicut accidit alijs succis dulcibus, qui prius bulliunt, & postea acescunt.

phl̄a acetosū duplex. Determinat de phlegmate acetoso. Dicens phlegma acetosum esse duplex, sicut dulce, quoddam per admixtionem rei extraneę acetosæ, sicut melic actis quoddam uero per alterationem in sua substantia, sine admixtione rei extraneæ acetosæ, sicut alijs succis cum accidit ebullitio, tunc ipsi acescunt, ita phlegmati dulci cum accidit ebullitio, tunc contingit ipsum acescere. Sciendum q̄ sapor acetosus fundatur in substantia subtili frigida. Dupliciter autem conuenit aliquā substantiam reddi subtilem frigidā. Primo propter impotentiam calidi digerentis, permiscere debentis humidum subtile aqueum cum sicco terreo, sicut fructibus humidis in principio frequenter accidit, ut in agresta, & hoc patet etiam in arancijs & lymonibus. Quandoq; autē accidit per operationem calidi extranei exhalare facientis humidū, cum quo etiam educitur calidum, & infrigidatur res, sicut vino accidit acescere dum ebullit. Et prima dicitur communiter acetositas pura, non quia alteri sapori non coniuncta. potest enim coniungi cum styptico & pontico, sed quia non coniuncta acuitati. Secunda autem dicitur non pura. iuncta est. n. acuitati, quia in re ebulliente remanent partes subtiles calidæ, ut patet in aceto uini vinosi. Ex quo patet q̄ præter primum modum phlegmatis acetosi, & secundum factum ex dulci, inueniri potest phlegma acetosum antecedēs dulce, imaginando q̄ materiæ chilosæ in phlegma transmutandæ occurrat calor debilis, impotens partes terreas cū subtilibus aqueis debite commiscere; & sic triplex potest esse phlegma acetosum. Et nota q̄ ex melancholia pontica cōmixta cum phlegmate aqueo aut pauci saporis resultat sapor acetosus, & potest resultare stypticus per maiorem aut minorem commixtionem. Contra. Primo tunc semper ante generationē phlegmatis dulcis præcederet acetositas, & sic semper ante generationem phlegmatis naturalis præcederet generatio phlegmatis non naturalis, consequentia tenet sicut de agresta. Item quatuor essēt species phlegmatis acetosi, quia sicut a diminuto calido potest fieri phlegma acetosum. ita a calore putrefaciente & materiam ebullire faciente. Ad primum dicitur q̄ sapor dulcis & acetosus nō solum differunt secundum maiorem aut minorem caliditatem, sed etiam secundum maiorem aut minorē comixtionem humidi cum sicco, quia in acetoso commixtio pauca est, unde non semper oportet transire ab insipido ad dulce ꝑ acetosum, sicut nec a pontico, vt. 2. cañ. 3. cap̄. uerum tamē istud est contingens vt in agresta. Ad secundū concedēda est conclusio, & illud Aui. voluit intelligere ꝑ prædicta &c.

(Margin: Substātiā reddi subtilē frigidā dupl'r.)

Et est aliud phlegma ponticum, cuius dispositio est quemadmodum hæc dispositio, fortasse enim erit eius ponticitas propterea q̄ cholera nigra pontica ei admixta fuit.

phl̄a pōticum duplex. Primo declarat primum modum generationis pontici. Secundo secundum ibi [Et fortasse.] Prima patet, cuius dispositio est quemadmodum dispositio hæc, quia similis dispositioni phlegmatis acetosi, quia sicut acetosum est duplex, quia. s. genitum per commixtionem, & per alteratione in se, ita similiter ponticum.

Et fortasse erit eius ponticitas propter causam qua in se uehementi infrigidatione infrigidatū est, adeo q̄ eius sapor ad ponticitatem sit conuersus. ideoq; eius aquositas congelata est, & ad siccitatem parum & terestreitatem altera uel alterata est, & neq; fuit calor debilis qui ipsum bullire faceret, & conuerteret in acredinem, neq; calor fortis qui ipsum coqueret.

Pontică dupl'r. Secundus modus est per alterationem in se, quia in se vehementi infrigidatione infrigidatum fuit, donec fiat ponticum. conuenit. n. dum vehementer infrigidatur. eius aquositatem congelari & terrestrificari. unde non superueniente calore debili faciente ebullitionem, nec forti decoquente; fit ponticum, & non acetosum, nec dulce. Primo nota per

ponticum intelligi debet hic ponticum proprie dictum & stypticum. huiusmodi.n.sunt sapores secundum naturam multum propinqui, vt. 2.cañ. 3.cap̃.& 4.de simplici medicina. Nota.2.tam saporem ponticum q̃ stypticum fundari in substantia mixta ex humido aqueo grosso frigido, & terreo frigido grosso, licet substantia deferens saporem ponticum sit grossior & frigidior substantia defferente saporem stypticum. unde pontica inquantum huiusmodi frigidiora sunt stypticis &c. Propter hoc fructus a principio pontici, p vlteriorem attractionem humidi aquei, & vlteriorem passionẽ a calore. primo fiunt styptici, deinde acetosi, ut in agresta, nespilis, & huiusmodi. Ex quibus primo patet modus gñationis phlegmatis pontici, agente. n. frigore in phlegma, & ipsum congelante, ita q humidum eius subtile exprimat, & grossum remaneat, cum terrestri, remanet substãtia mixta cũ terreo frigido grosso, & humido grosso frigido, & hoc est subiectum saporis pontici, igitur &c. Patet secũdo nõ solum ex dulci phlegmate, sed etiã acetoso, & pluribus alijs speciebus phlegmatis, posse phlegma põticũ generari. Et ex hoc etiam probabiliter apparet ex phlegmate salso posse phlegma ponticum generari, ponendo salso phlegmati occurere frigus forte, exprimẽs subtile humidum. cum quo etiam adducatur calidum cholericum. donec, remaneat humidum aquę ingrossatum cum sicco terrestri frigido. Et plura alia ex his concludi possunt. Dubium. Quod phlegma sit frigidius, an acetosum, an ponticum. Vide solutionem quarto de simplici.&.2.can. allegato cap̃. quia in se ponticũ inquantum huiusmodi est frigidius. Acetosum tamen propter suæ substantiæ subtilitatem est magis infrigidatiuum.

Et est phlegmatis species uitrei spissi grossi, uitro liquefacto similis in sui uiscositate & ponderositate.

Determinat de phlegmate uitreo. secundo summatim colligit omnes species phlegmatis non naturalis. secunda ibi ⌊Iam igitur declaratum.⌉ Primo notificat phlegma hoc ex similitudine: secundo ex sapore vel eius priuatione. secunda ibi ⌊Quod plerunq;.⌉ Dicit primo reperiri species phlegmatis vitrei, quod ideo vitreum dictũ est. quia liquefacto vitro simile in spissitudine. s. pororum grossitie, substãtiæ viscositate & põderositate. Nota hoc phlegma differt ab alijs speciebus phlegmatis. Primo quia non reperitur aliqua species cui æquę conueniant ista quatuor. s. grossities spissitudo &c. sicut huic. secundo quia aliæ species, aut sunt insipidæ, aut sunt alicuius determinati saporis. hoc autem phlegma vt statim patebit nullum sibi limitat saporẽ. Ex quo patet, quare separatim ab alijs de hoc tractauit. Aui.

Quod plerunque est acre. Et plerunque saporem non habebit.

Notificat ex parte saporis. Et primo inuit distõnem eius in saporem habens, & priuatum sapore. Et specialiter declarat q̃tum ab habens saporem. Secundo q̃tum ad priuatum sapore. secunda ibi ⌊Et videtur.⌉ Prima patet.

Et uidetur q illud ex eo quod est grossum saporem non habens sit crudum, aut conuertit in crudum. Et hæc quidem est illa phlegmatis species, quę in principio rei erat aquosa frigida, quę neq; putruit, neq; res alia admixta fuit, sed sic permansit recondita donec fuit ingrossata: & frigiditas fuit ei addita.

Declarat. Et i snĩa vult q phlegma grossum vitreum non habens saporem est phlegma crudum, aut phlegma quod conuertitur in crudum. i. per congelationem magis incrudatur. Et subdit q hæc est ista species phlegmatis, quæ in principio rei s. ante conuersionẽ in vitreum erat frigida aquosa. & nec putruit, quia potuisset aut incinerari aut fieri salsa. neq; alia res fuit ei admixta sicut in phlegmate salso vel acetoso. sed remansit recondita & quieta in aliquo receptaculo vel mẽbro donec ingrossata fuit & frigiditas addita ex qua ingrossata & congelata est. Sciendum primo ex oĩ phlegmate insipido nõ naturali posse generari phlegma vitreum. Et quia tale est duplex. s. mucilaginosum, crudum absolute, et aquosum. ideo ex omni tali potest fieri phlegma vitreum. *phl'a vitreũ duplex.* Ex mucilaginoso igitur potest fieri vitreum frigido ingrossante. Similiter ex crudo absolute cõtra mucilaginosum distincto. Similiter ex aquoso. Per crudum igitur non intelligitur crudum tm̃modo distinctum cõtra mucilaginosum, sed etiã aquosum. Illud igitur phlegma vitreum est crudum. i. ex crudo per congelationem genitum. aut conuertitur in crudum. i. per congelationem incrudatum supple quodcunq; de dictis phlegmatibus fuerit. Gen̄. autem dicit q Aui. in hoc cap̃ vtitur hoc nomine crudum æquiuoce tripl'r. Primo pro specie phlegmatis distincta contra mucilaginosum, vt patet supra. Secundo pro mucilaginoso, sicut hic in litera, & videtur q illa species phlegmatis quæ est saporẽ non habẽs sit phlegma crudum. i. mucilaginosum. Istud enim multum facile transit in vitreum saporem non habens. Tertio pro phlegmate subtili aquosum sicut hic. aut conuertitur in crudum. i. aut est phlegma subtile aquosum, quod conuertitur in crudum licet hic possumus imaginari phlegma illud aquosum dum conuertitur in vitreum, prius fieri mucilaginosũ. *Crudũ tripl'r*

Sed circa hic sunt dubia plura. Primum. Non videtur vita stante in nostro corpore generari posse phlegma vitreum, quia non producitur nisi a frigiditate congelante. sed stante vita non reperitur in nobis frigiditas congelans. cum in nulla parte corporis conseruetur vita, nisi per calidum & humidum. igitur &c. Secundum. Non videtur tantum ex phlegmate crudo, aut ex eo quod conuertitur in crudum, sed etiam ex acri vel acetoso posse fieri phlegma vitreum, quia ex pontico & styptico cum sint grossiora & frigidiora congelatiõi & dispositiõi phlegmatis vitrei ppinquiora. Cõfirmatur. quia ex salso phlegmate põt fieri phlegma vitreũ. Similiter ex naturali, quod arguitur, quia multo calior & indispositior ad congelationem est sanguis q̃ phlegma naturale aut salsum. & multo etiam distantior est dispositio melancolię per congelationem genitæ a dispositione sanguis q̃ phlegmatis naturalis aut salsi a dispositiõe phlegmatis uitrei. Sed per congelationem potest ex sanguine fieri melia, vt sexta quarti cap̃. de morsu canis rabidi. & videbitur in sequenti cap̃lo igitur. &c. Tertium dubium. Videtur q phlegma vitreum ex acri genitum nõ sit acre, quia terrestrificato subiecto & ingrossato humido & terrestrificato debet sapor variari seu ponticus vocari. Quartum dubium. Videt̃ q omne phlegma vitreum debet esse ponticum, & per consequens nullum insipidum. Substantia. n. differens ponticum saporem est mixta ex humido grosso frigido & terrestri grosso frigido sed hoc est in phlegmate vitreo quocũq;, igit̃. &c. Et per idem patet q semper acetosum conuersum ad uitreũ debet fieri ponticum. Ad primum dicitur q stante vita in nobis potest fieri congelatio ad sensum quo hanc vehemẽtem ingrossationem appellamus congelationem. Et negat̃ consequentia. in nulla parte nostri corpori subiectiue potest esse frigiditas congelans stante vita. ergo non potest in aliqua materia in nobis fieri congelatio. licet. n. añs sit uerum. hoc tamen contingere põt ab intra ex dispositione humorũ, & maxime cum contentus fuerit humor in locis distantibus multum a fonte, caloris. Item a causa primitiua, ut potu frigido valde in æstate. licet. n. non congelet stomachũ aut pulmonem, phlegma tamen aut humorem genitum ex cucurbita aut citrullo ex natura propria præparatum congelatũ facile congelare poterit. Et multas vias ad saluandum hoc facile imaginari possumus. Ad secundum concedendum est dubium. Sed illud omisit Aui. tanq̃ notũ. Licet de phlegmate salso ex naturali Gen̄. dixerit esse valde remotum.

Mihi autem sufficienter facit fidem argumentum adductum. Tertium dicitur ꝙ non omnis varietas modi substantiæ in subiecto deferente saporem cāt diuersitatem specificam saporis. Conceditr igitur esse posse ex phlegmate acri fieri vitreum, & subiectum ita terrestrificari & taliter dispositioni ꝙ nō remanebit acetositas, sed erit stypticum aut pōticum. Et pōt esse q̄d non, sicut si non fiat partium humidarum expręssio, sed tantum accentratio. Et per idem respondetur ad quartum. In congelatione enim phlegmatis aquosi aut alterius insipidi potest fieri tanta partium humidarum expressio & terrestrificatio ꝙ perducetur subiectum ad dispositionē pręparantem ad saporem ponticum vel stypticū. Et potest etiam fieri solum partium accentratio & ingrossatio absq; expressione, & tunc non necessario hēbit saporem hunc. Accidit autem varietas in tali expressione, quia fit in vno magis q̄ in alio, vel ex parte varietatis modis substantiæ: aut modi occursus causæ infrigidantis, aut quia vna res est altera porosior, & sic de alijs. Vltimum dubium. Quod phlegma est frigidius, an gipseum factum per congelationē, an vitreum. Et nota ꝙ licet phlegma vitreū sit frigidius acri, acre tamen subtilitate sua magis infrigidat &c.

Iam igitur declaratum est ꝙ corrupti phlegmatis modi ex parte saporum ipsius sunt quatuor, salsum, acre, ponticum, & insipidum. Et ex parte suæ essentiæ sunt quatuor, aquosum, uitreū mucilaginosum, & gipseum. Crudum uero in collectione mucilaginosi continetur.

Ex dictis summatim colligit omnes species phlegmatis non naturalis. & patet.

Cholera autem rubea, alia est naturalis, alia est quæ est superfluitas non naturalis.

Determinat primo de naturali. secundo de non naturali. secunda ibi ⌊Non naturalis.⌉ Primo ponit diuisionem. secū do exequitur ibi ⌊Naturalis⌉ Prima pars patet. Nota primo choleram sumi tripliciter. Primo pro humore, vt secunda aphorismorū cōmento. 1 5. vbi fauces egrotant. Secundo prout genus ad nigram & rubeam. Tertio. pro sola rubea, ut quarta aphorismorū in cōmento illius. Quibuscunq; cholericæ egestiones. Et potissime sumitur hic secundo modo licet addat ly rubea. Secundo nota choleram posse ad duo comparari. Primo ad sanguinem, & sic quælibet dicitur superfluitas. Secundo ad alias choleras ratione finium naturalium, quos potest vel non potest natura mediante ipsa attingere, secundum ꝙ apta est vel non apta corpori inferre nocumentum, & sic aliqua est naturalis & aliqua non naturalis. naturalis quidem, vt supra de alijs. Sed contra hanc diuisionem, quia non comprehendit omnem cho͞lam. quia nec prassina nec çitaria, de quibus infra videbitur est cholera rubea. Primo dicunt quidā ꝙ non est diuisio uniuoci in sua inferiora, sed analogi, & illud est cholera rubea. Alij dīnt dicitur cho͞la rubea. i. non nigra ad differētiam melācholia.

[margin: Cho͞la tripliciter. Gal.]

[margin: Cho͞la cōparatur ad. 2.]

Naturalis est spuma sanguinis, cuius color ē rubeus clarus & est leuis acuta, & quanto magis fuerit calida erit eius rubedo maior.

Notificat primo per accn̄a. secūdo per vtilitates ibi ⌊Quæ cum.⌉ Dicit ꝙ naturalis est spuma sanguinis, cuius color est rubeus clarus, & est leuis & acuta, & quāto erit calidior, tanto habebit plus de rubedine. Primo nota Aui. notificat cholerā ex quatuor. Primo ex spuma. 2. ex colore. 3. ex acuitate. 4. ex leuitate in quibus separatur ab humoribus alijs. Secundo nota. choleram non esse spumam proprie dictā, quia ista magis attestatur phlegmati, vt colligitur in cōmē. illius 43. aphorismi. secundę particulæ. Strangulatorum. sed dicitur spuma similitudinarie ex loco, quia super natat sicut spuma. Potest etiam esse cā spumificationis sanguis & aliorum humorum, cum ipsius sit alios humores maxime agitare agitatione qua subsequitur spumificatio. Possumus etiam imaginari ipsam secundum plurimum in substantia sua spumosam esse. eleuatis. n. fumis ex sanguine, & cho͞læ supernatanti occurrentibus conuenit ipsos frequenter 10 ampullas eleuari. licet istæ sint minores & minori tempore perdurantes q̄ phlegmaticæ. Ex quo soluuntur instātię faciles Pria quia Isaac prima vrinarum ponit phlegma esse spumā sanguinis. Secunda quia spuma fit ex permixtione ventositatis cum humiditate uiscosa, vt secunda aphor. in commen. illius. 43. aphorimū. Strangulatorum. et. 2. pronosticorū. 47. commen. &. 7. aphorismorū in illo. 31. aphorismo. Quibus spumosæ. Ad primum dicitur ꝙ phlegma est spuma sanguis, quia potissime per phlegma est sanguis spumosabilis. Ad secundum dicitur ꝙ cho͞la non est oīno tenacitate priuata. uerumtn̄ spuma perdurans benefit ab humiditate &c.

[margin: spuma. duplex. Gal.]

[margin: Isaac.]

Tertio nota. ꝙ. licet iudicium sumptum a colore de cōplone sit fallax, vt secundo can̄. 3. cap̄. &. 4. de simplici medicina co ꝙ reperitur res alba & ca͞la sicut allium. alba & frigida vt citrullus. similiter rubea ca͞la vt cepe rubea frigida ut rosa sandalus & corallus. vt pl̄m tamē comparatis indiuiduis eiusdem speciei intra se aliquo modo rubedinem sibi determinantibus rubedo maior arguit caliditatem maiorem, vt rosa rubea sicut rubicundior ita calidior, & ita de alijs. hoc canone vsus est Aui. in proposito. Quarto nota. ꝙ est leuis propter caliditatem cum siccitate in substantia subtili, q̄ pręparantur ad leuitatem igneam. Acuta exponit̄ multiplr. primo. i. penetratiua. secūdo. i. velociter impressiua. tertio. i. saporis acuti. Sapor enim choleræ non est amarus purus, sed acuitati commixtus.

[margin: Gal.]

[margin: Aristo. Acutus mltiplr.]

Quæ cum in corpore generatur in duas diuiditur partes: quarum una cum sanguine uadit & altera ad chistim transmittitur fellis.

Ostendit vtilitates. primo diuidit. secundo declarat ibi ⌉ Illud uero. ⌉ Dicit ꝙ cum in corpore generatur pars vna uadit cum sanguine, reliquæ vero ad chistim fellis. Primo nota. ex modo loquendi Aui. quosdam concludere uelle nō semper dn̄ ex chylo generatur. sanguis in hepate generari choleram. Et pro isto allegant auctoritates Ari Primo de hystorijs ultimo cap̄. Et. 4. de partibus animalium. cap̄. 2. q̄d est de felle. vbi ponit equum, mulum, asinum, ceruum, elephantem, delphinum &c. non hr̄e felles. Et Aui. 14. animalium. cap̄ primo. Itē probabile argumentū ponendo hepar phlegmaticum & cibum totum esse phlegmaticum, & patet. deductio. Item signetur pars secundum se totum conuertibilis in sanguinem, & patet reperiri posse cibum talē. Ponatur ergo in esse & sequitur conclusio. Et secundum hęc exponenda esset litera vt stat. Secunda uia tenet oppositū. s. ꝙ semper &c. Et pro isto adducunt primo auctoritatem. Aui. in sequenti capl̄o & Gal. 2. uirtutum naturalium ultio cap̄. Et argumentum probabile, quia natura non deficit in necessarijs &c. Et negatur illa animalia carere cho͞la, licet careāt receptaculo eius. Vide ab Alber l. 2. de animalibus tractatu. 2. cap̄. 1. Dicunt tamen quidam ceruum habere in cauda, & alia forte habent in auribus & alia in stomacho uel intestinis, vt. 2. de hystorijs allegato cap̄. De argumentis uero videbitur in sequenti cap̄. Secundo nota sicut istæ cholerę. s. uadens cum sanguine & uadēs ad chistī sunt ad uarios fines deputatæ, ita sunt diuerso modo dispositę, vadens enim cum sanguine est minus ca͞la, subtil', acuta, tum quia a sanguine in suis qualitatibus refrangitur. tum quia debens nutrire membra satis secundum viam medicorum debet esse benignior. Primum dubium. Videtur ꝙ cholera uadens ad chistim debet esse grossior, quia purior, & consequentia colltr secundo pronosticorum commento. 35. cap̄ de vomitu. ubi uult choleram & phlegma q̄to sunt puriora tāto esse grossiora. Secundum. Videtur cho͞lam esse grossiorem sāgule. Primo quia generatur ex eo per vlteriorē decoctiōem,

[margin: Aristo.]

[margin: Gal.]

[margin: Alber.]

[margin: Gal.]

ſed digeſtio ingroſſando procedit. Item quia eſt amara & amaritudo fundat in ſubiecto ſicco terreo. 2. cañ. 3. cap̄. & .4. de ſimplici medicina. diſtinctione. 4. 2. cap de ſtagno ſodomæ. Dicendum ꝙ ſubtilior eſt ſanguine. primū quia leuior. ſecundo quia in oī tali digōne eſt ſignare partem groſſā & ſubtilem reſpectu digeſti. Item quia digeritur per ingroſſationem ſecundum plurimum peccans ſubtilitate. pria q̄r ti pluries. Item eſt aquoſior, quia multiplicatur ex cibis calidiſ & ſubtilibus. Ad primum igitur dicendum ꝙ loquiē de pura ignita donec ad aduſtionem perueniat Alij ꝙ loquitur de vitellina. Ad ſecūdum infra uidebitur doctrina de uirtutibus. Ad ſecundum argumentum dicitur ꝙoē purum amarum eſt groſſum. ſed cholera eſt amara, & cum hoc acuta. Et ſi quæratur de fumo amaro. Dicitur in iſto eſſe partē terreſtrem ex qua fit fuligo, & eſſe partem fumoſā, & iſta eſt amara. alia eſt ſubtilis ignea, & iſta eſt acuta. Alij negatur oē ſiccū terreū eſſe groſſum, ſicut de fumo dictum eſt.

Idem.

Illud uero quod de ea uadit cum ſanguine cū eo penetrat cauſa neceſſitatis & iuuamenti. Neceſſitas uero eſt ut ſanguini admiſceatur ad nutriēda membra in quorum complexionibus magnam choleræ rubeæ partem eſſe oportet ſecundum modum quem meretur de diuiſione ſicut pulmo. Sed iuuamentum eſt ut ſanguinem ſubtiliet & in itineribus ipſum penetrare faciat

Primo ponit vtilitatem eius quæ uadit cum ſanguine. Secundo eius quæ vadit ad chiſtim. ibi [Quod vero.] Nota hic primo differentiam inter cauſam neceſſariam & iuuatiuam, vt ſupra dictum eſt. Secundo nota, ad membrum cholericum nutriendum oportet multum tranſire de choſa cum ſanguine. Primū tenendo choleram & humores alios a ſanguine nutrire, quia mēbrum magis cholericum pluri indiget cholera. Secundo etiam philoſophorū viam ut ſanguis ſubtilietur & præparetur præparatione qua redditur aptus ad ſic membra cholerica nutrienda ꝙ non alia. Et adhuc dato ꝙ cholera nullatenus nutriat, quia tamen ſanguis nutriturus tranſire debet per anguſtos meatus niſi fuiſſet aliquod ſubtile acutum iuuās ad penetrandum non potuiſſet decēter penetrare. Et appellantur hæc iuuamenta, quia forte ſine tali ſubtiliatione corpus in uita perduraret, licet nō æque bñ, & quia motus ſanguinis ad membra principaliter venit ab attractiua membri attrahentis & expulſiua mandante, vt infra uidebitur. Sed dices. Apud tenentes choleram non nutrire quid ſit de ea expleta nutricatione. Dicendum ꝙ partim inſenſibiliter reſoluitur etiam cum aquoſitate urinali, partim expellitur imaginando ꝙ aliqua pars reingrediaē venas &c. & partim expellitur cum aquoſitate ſudorali. Vñ & propter hoc ſudor eſt ſalſus. cholera amara permixta aquoſitati inſipidæ, vt q̄rta problematum. problemate. 4. & . 2. cañ. cap̄ de ſudore. Sudor eſt aquoſitas ſanguinis cui prius cholericum eſt permixtum. Propter quod ſudor uim habet reſolutiuam, & reſoluit apoſtemata inguinum & mamillarū & lac coagulatum in mamilla, vt. 2. cañ. alle. cap̄. Propter quod non adminiſtratur exiccatiuum ne cholericum reſolutiuum euolet, niſi admiſceatur cum oleo roſato vt oleum uiſcoſitate ſua prohibeat cholerici euaporationem & per roſas uirtute ſtyptica ad interiora membrorum propellat.

Sudor. quid & eius proprietas.

Quod uero de ea colatum ad chiſtim tranſmittitur fellis, cauſa neceſſitatis tranſmittitur & utilitatis. Neceſſitas autem aut eſt ſecundum totum corpus quod eſt ipſū a ſuperfluitate mūdare, aut ſecundū unū ipſius mēbrum qd̄ eſt fel nutrire.

Oſtendit utilitatem quando uadit ad chiſtim. Primo diuidit. 2. declarat. ſecunda ibi [. Vtilitatis] Prima patet. Nota primo ꝙ notanter dicitur hic colatum, hæc. n. cholera multum a ſanguine & alijs humoribus depurata tranſmittitur ad chiſtim, licet non ſic ꝙ penitus nihil ſanguinis ſecum trāſeat pro nutrimento ſaltem chiſtis. Faciens autem iſtam ſequeſtrationem eſt uirtus vel anima hepatis naturaliter intēdens ſanguinem ſuperflua cholera mundare, concurrente ēt cum hoc uirtute attractiua chiſtis. Secundo nota. ꝙ cum cholera ſit humor ſua ſubtilitate & acuitate ebullitioni paratus neceſſarium fuit modicum de ipſa cum ſanguine permiſceri, quia tamen propter eius neceſſitatem ad alios fines oportuit de ea multū generari, oportuit naturam ei receptaculum præparare in quo reciperet. & illud eſt chiſtis in quo recipitur cholera ſanguini ſuperflua, & in hoc mūdatur totū, quia ſanguis totus ab eius ſuperfluitate, quod ſi non fieret magnum nocumentum ſequeretur. Et hanc tetigit Auic. dū dixit totum corpus a ſuperfluitate mundari. Tertio nota. illa pars, aut ſecundum membrū quod eſt fel &c. dupl'r gloſatur. Primo notando ꝙ dupl'x ad chiſtim tranſit choſa. Vna ad concauum eius per collum ſiue orificium chiſtis ad medium hepatis terminatū. Secunda tranſit per venas mixta ſanguini ramificatas per chiſtim. Per primam mūdificatur ſanguis cholericus. Per ſecundā nutritur chiſtis ſecundū viam medicorum. Et quo tollitur apparens contradictio inter Gal. 2. uel. 6. de iuuamentis, & Aui. hic. Poſuit. n. Gal. ꝙ veſicæ & chiſti datæ ſunt uenæ quibus nutriantur. Aui. autē hic uidetur dicere ꝙ nutritur chiſtis cholera eūte ad cōcauū. Voluit enim Aui. quod dictum eſt, & non diſſonat ſniæ Gal.

Chiſtis quid.

Aliter poteſt hæc litera gloſari ꝙ cholera tranſiens ad concauum chiſtis defert ſecum aliquam partem ſanguinis unctuoſam qua partialiter nutritur chiſtis, licet etiam nutriaē nutrimento per venas tranſeunte, ut dixit Gal.

Vtilitatis uero duo ſunt iuuamēta. Vnum eſt inteſtina a ſtercore & phlegmate uiſcoſo abluere. Et aliud inteſtina & ani muſculos pungere, ut quid ſit ei neceſſarium ſentiat, & digeſtiones emittat. Ideoq; ſæpe accidit colica cā oppilatiōis quę fit in foramine qd̄ a felle deſcēdit ad iteſtina.

Primo nota. In mēbris duplex poteſt reperiri in ſuperfluitas. Vna propria & ex proprio membri nutrimento derelicta, & hæc ſecundum plurimum eſt modica & facilis expulſionis. Alia eſt communis ex nutrimento. ſ. cōmuni derelicta in membro, ut feces & mucoſitates in inteſtinis, & hæc eſt difficilis expulſionis, quia groſſa & plurima. Vnde oportuit ad hanc fugandam vel fiendam membra expulſioni deputata recipere iuuamenta ne tales retentæ facerent ægritudines, vnde neceſſarium fuit choleram tranſire ad inteſtina ad pungendum & purgandum & abſtergendum. Secundo nota. chiſtis fellis eſt veſicula quædam ſituata in concauo hepatis ſub tertia eius pēnulla, cuius collū ſiue orificiū terminatur ad ventris concauum quo trahitur ſuperfluitas cholerę ad ventrem ſiue concauitatem chiſtis. Et tamen illud collum ramificatum in duos ramos quorum maior penetrat in hepar, alter tendit uerſus inteſtinum duodenum qui iterum in duos diuiditur, quia unus tendit ad fundum ſtomachi, & ibi diffunditur per ipſum ad calefaciendum & digeſtionem ſtomachi confortandum, & iſte eſt ualde paruus, quia multa cholera vel cibū corrumperet vel expulſiuam incitaret. Alter uero ramus maior tendit ad inteſtina effundens choleram in eis propter cauſam dictam. tamen quādoq; cōtingit mōſtruoſe iſtos duos ultimos ramos ecōtrario ſe habere: quia. ſ. magnus tendit ad fundum ſtomachi & paruus ad inteſtina, vt. 2. techni de phlematico quotidie choleram pallidam euomente. & . 2. compſonum. ultimo cap̄. & 3. regiminis acutorum cōmento. 29. unde taliter diſpoſiti ſæpe choleram uomunt. egōnes habēt albas ut rapacia animalia. Et colligitur hæc quarto de ptibus aīaliū cap̄. 2. qd̄ eſt de felle, iō etc.

Mēbrorū ſuperfluitas duplex.

Gal.

Hip.

Ariſto.

Non naturalis uero cholera, alia eſt quæ a na

tura

tura egreditur propter causam extraneam quæ ei admiscetur. alia est quæ a natura egressa est ꝑpter causã in se, quia eius substãtia nõ ẽ naturalis.

Determinat de non naturali cholera. Et primo diuidit. secundo membra diuisionis declarat. secunda ibi [Partis primæ.] Prima pars patet. Primo nota utranq; harum specierum choleræ esse non naturalem eadem ratione qua de phlegmate & sanguine supra dictum est. Non posuit autem diuisionem specierum choleræ ex parte saporis. quia omnes in amaritudine cõicant. Vel dic ꝙ non determinat de cholera generata ex commixtione sanguinis cum cholera, quia in tali cõmixtione sanguis non seruat diu sanguinis formã.

Cholera redditur non naturalis dupl'r.

Secundo nota. ex litera choleram dupliciter reddi non naturale. Primo absq; commixtione substantiæ extraneæ cũ ea, sicut si putrefiat vel aduratur. 2. cum commixtione rei extraneæ, sic si phlegma uel aliud secum admisceatur præter naturam. Et tu facil'r potes addere tertium membrum sicut si utrumq; contingat. Dicunt tamen hic quidam choleram fieri posse non naturalem non solum per admixtionem rei non naturalis cum ea, sed etiam per admixtionem rei naturalis, indebite tamen, quia non secundum debitam proportiõem cõmixtæ sicut sanguinis &c. ut supra de sanguine dicebat. Alij uero dixerunt ꝙ nunq̃ per sanguinis admixtionem fieret cholera nõ naturalis, sed semꝑ naturalior. Et tu cõsidera.

Partis primæ est alia, quæ est scita & famosa, & est illa cui extraneum illud quod est admixtũ est phlegma, cuius generatio magis ẽ in hepate.

Primo declarat primum membrum .s. generatũ per admixtionem. Secundo secundũ ibi [Quæ uero.] Item primo innuendo diuisionem declarat membra. Secundo subdiuidit vtrunq;. secunda ibi [Nota autem.] Primo declarat primũ membrum. Secundo secundũ ibi [Et alia.] Dicit primo duplicem esse choleram non naturalem factã per admixtionem. una est famosa. altera est minoris famæ. Nota & famosa est illa quæ generatur per admixtionem phlegmatis cum cholera, cum gño magis est in hepate. Primo nota choleram & phlegma dupliciter posse adinuicem cõmisceri. Prio sic, ꝙ utrunq; illorum seruet propriam formam. Secũdo sic, ꝙ neutrum saluet. sed ambo in humiditatem tertiam præternaturalem conuertantur. Et qualitercunq; fiet si dñabitur in mixto proprietas phlegmatis dicetur phlegma nõ naturale. si econtra dicetur cholera non naturalis. Si uero fuerint æqualia nomen nõdum habent, sicut multæ quotidiæ humiditates in corpore humano generantur, nomina propria ab auctoribus imposita non habentes. Sed dicet. Signetur illa humiditas tertia, & putrefcat. & febrem faciet interpolatam vel continuam proportionalẽ, qualẽ periodum seruabit. Item dabitur alia species febris humoralis q̃ iam dicta. Ad primum dicit ꝙ eius periodicatio assimilabitur periodo feb. de materia mixta ex calida & phlegmate. Ad secundum conceditur illud, sed non nominauerunt hanc auctores tanq̃ per similitudinem q̃dam reducibilem, uel raro euenibile. Secundo nota hanc choleram notam & famosam dici, quia frequentius aduenit q̃ alia de qua dicitur. Quod contingit. Primo propter phlegmatis multitudinem maiorem esse q̃ melancholiæ. Secundo quia cholera acuta existit faciliter diuidit & separat partes phlegmatis abinuicem et in ipsas penetrat. phlegma uero sua viscositate partes choleræ penetrantes inuiscat tenaciter, quare ipsorum facilis est commixtio respectu me'lię cum cholera. Contra. quia Isaac primo vrinarum dicit choleram non posse misceri cũ phlegmate, quia est sicut spuma &c. Dicendũ ꝙ non potest. i. difficulter miscetur respectu sanguinis, licet facilius q̃ me'lia. Et ex hoc patet quare fe. ab hac cholera cãta dicitur tertiana notha, quia .s. cãta a cholera non naturali nota & famosa. vel quia forte illa tertiana est frequẽtius contingens. Nota. 3. hãc maxime generari in hepate. Primo quia ibi est calor fortior commiscens. Secundo quia humores sunt ibi per venas minutissimas adinuicem condiuisi, quare facilis est eorũ adinuicem commixtio. Contra. quia. Isaac in libro de dietis vlibus. 4. cap̃ dicit hãc maxime in stomacho repiri. Huic dicitur ꝙ licet maxime inueniatur in stomacho, maxime tñ generatur in hepate. virtute enim hepatis secũdum plurimũ fortiori existẽte q̃ in stomacho generata per meseraicas expellitur ad stomachum & intestina, eo ꝙ istæ viæ sunt latiores & aptiores expulsioni. Ex isto habetur cañ. in practica, dũ vides hanc in stomacho multiplicare rectifica hepar.

Cholera nõ naturalis duplex.

Cholera & phlegma miscẽt dupliciter.

Cholera nota & famosa.

Isaac.

Idem.

Chol'a i hepate & in stomacho mltiplicatæ cano practicus.

Et alia est quæ est minoris famæ, & est illa cui extraneum quod est admixtum est melãcholia.

Quare autem generata ex admixtione me'liæ cum cholera sit, minoris famæ patere potest ex dictis. Et credendum etiam est ipsam maxime in hepate generari propter causam similem, licet Aui. hoc non expresserit.

Nota autem & famosa, aut est cholera citrina, aut est cholera uitellina. Phlegma nanque cui admiscetur cholera quandoque est tenue & generatur inde prima, quandoq; est grossum, & generatur inde secunda scilicet cholera quæ ouorum uitelli similis existit.

Primo subdit primum membrum ipsum declarando. 2. secundum. secunda ibi [Quę autẽ.] Dicit primo, ꝙ ista quæ nota est & famosa est duplex. quædam dicta citrina, altera dicta vitellina. Prima generatur per admixtionem phlegmatis subtilis aquosi cum cholera. secunda per admixtionẽ grossi phlegmatis cũ ea, & ista dicit vitellina, qa similis vitellis ouorũ. Nota prio. cholerã citrinã qñq; misceri phlegmati grosso qñq; tenui. Dũ tenui miscet, qa illud est diaphanũ, & quasi penitus cholerę priuatũ nõ notabiliter refrangit colorem cholere. vnde resultat mixtum illud coloratũ sicut aqua mixta cum croco tincta. s. tinctura croci. Dum vero phlegmati grosso miscetur, quia illud est album & quasi perfecte terminans resultat illud mixtum citrinum citrinitate quasi ad albedinem declinãte, qualis est color vitelli oui non recentis. vterq; tamẽ illorum colorum potest appellari citrinus. Secundo nota pro huius intellectu ꝙ licet omnes uitelli ouorũ in citrinitate communicent, in gradu tamen suæ citrinitatis abinuicem multum differunt. Sunt autem .n. quidam citrini citrinitate ignea ad roseum vel rubeum colorem declinantem sicut recentes. Quidam uero citrinitate ad albedinem declinante: & sunt proptie pallidi, & huius coloris est hæc uitellina de qua loquitur Aui. Ex quo tanq̃ fundamento colligitur concordia textus Aui. hic. & Gal. 2. uirtutum naturaliũ ultimo cap̃. & Aue. 3. colliget. 3. cap̃. Voluerunt .n. Gal. & Auer. choleram uitellinam generari per choleræ assationem. Aui. uero ponit hic eam generari per phlegmatis admixtionem. Dicetur enim ꝙ in cholera citrina naturali assatiõe procedente resoluto subtiliori & grossiori remanente redditur ipsa cholera opacior & persequens ad citrinitatem vel rubedinem declinans obscuriorem, sicut est citrinitas uel rubedo vitelli recentis, & secundum hanc similitudinem dicitur vitellina. & de ista non loquitur Aui. hic sed Gal. & Auer. locis allegatis, hic aũ loquit de vitellina citrina citrinitate ad albedinem declini, sicut est albedo vitelli oui non recentis.

Colera nota & famosa duplex.

Citrinũ duplex.

Gal. Auer.

Quæ autem minoris est famæ est illa quæ cholera uocatur adusta. quæ aliquo duorum generatur modorum. Vnus est ut cholera in se aduratur et accidat in ea cinereitas, sed eius subtile nõ separetur ab ipsius cinereitate, immo cinereitas in ea contineatur. Et hæc quidem est peior

Nota ꝙ ista est illa species choleræ quam Gal. 2. uirtutũ naturalium appellat vitellinam generatã per assationem. Et hoc potest persuaderi. Primo, quia huic attribuit omnes eõ

ditiones illius choleræ vitellinæ. nam dicit eam generari, ex hoc ꝙ aliqua eius pars aduritur in se. & hæc est assatio choleræ, cuius cinereum non separatur a subtili. unde redditur color eius opacior, & per consequēs habens rubedinē igneā, quod fuit attributum iam dictę choleræ. 2. quia credendū est Aui. hanc speciem cholerę cognouisse, & alicubi de ipsa mētionem fecisse, & non apparet alibi q̄ hic, igitur &c. Cōtra. quia ibi Gal. illam speciem ponit famosam, sed hanc nō ponit Aui. esse famosam in litera. igitur ista non est illa. Item quare posuit Aui. hic hanc speciem cholerę, cum debeat describere choleram generatam per rei extraneæ admixtionē, & non per alterationem in sua substantia, vt patet intuenti seriem literę. Ad primum dicitē ꝙ fuit famosa apud Gal. nō vero apud Aui. Aliter dicitur ꝙ est famosa respectu aliarum specierum cholerę non naturalis, licet respectu choleræ generatę per phlegmatis admixtionem ipsa non sit famosa, quia frequentius cōtingit ipsam generari per phlegmatis admixtionem q̄ aliter fieri. Vel dic ꝙ Gal. dixit ipsam famosā in malitia, quia valde mala licet non sit famosa, quia multū frequenter eueniens. Pro secundo dicitur ꝙ cinerulentum potest considerari quodammodo sicut extraneum substantiæ cui cōmiscetur, ideo vt sic ad istas reduci potest.

Et alius est ut cholera nigra extrinsecus ad eā ueniat, etiam cum ea misceatur, & hęc quidem est melior huius autem speciei choleræ color est rubeus, sed non est clarus, neq; floridus, immo ē magis similis sāguini sed est tenuis, et plerunq; a suo colore propter aliquas mutatur causas.

Cholera nigra duplex.

Declarat aliud membrum. Et patet. Primo nota. duplicem choleram nigram imaginari possumus cōmisceri choleræ rubeæ. Primo non naturalem, & tunc generatur cholera multum praua. uel saltem generari contingit, quia vehementis malitię conuenit esse choleram nigram aduenientē. De hac igitur non est in proposito sermo cum Aui. dicat hāc meliorem esse pręcedente. contingeret. n. ipsam esse deteriorem. Secundo imaginari possumus permisceri choleram nigram naturalem, ex qua licet fiat cholera mala propter cōmixtionem esse indebitā, non tamen est ita mala sicut pręcedens, vt patet intuenti. Aliter alias sum imaginatus quod semper cęteris paribus deterior est pręcedens q̄ ista. Dico & notanē cęteris paribus, quia si generetur cholera nō naturalis per aduentum melię venenosę ab extra. ipsa posset esse deterior q̄ generatā per adustionem substantię proprie. sed alijs paribus non quia semper plus malitiatur subtilis pars in prima q̄ in secūda. & in parte adusta sunt pares. ideo etc. Sed diceres tenendo primā rñsionem. Q nō est ista secunda cholera denominā da adusta, quia nec ab intra nec ab extra aduritur. Dicitur primo ꝙ similis est adustę in colore modo substantię &c. secundo quia per admixtionem melię adhuc terrestrificatur & exiccatur. Nota secūdo hanc similari sanguini in colore, quia ex re rubea & clara cū re opaca cōmixta resultat color rubeus aliquo modo obscurus, sicut est color sanguinis. Differunt tamen a sanguine, odore, & sapore, & quia magis tenuis & acuta propter choleram dñantem in mixtione. Tertio nota hic color frequenter mutatur propter alias causas. s. propter varias proportiones partium melancholię & cholerę inter se, & variam opacitatem melancholiæ & claritatem cholerę. propter etiam frigus extrinsecum congelans. & sic de alijs quibus varij resultant colores, aut secundum veritatem. aut secundum apparētiā.

Quæ uero in sui substantia extra naturam est, alia est cuius generatio sæpius ē in hepate, alia est cuius generatio magis est in stomacho.

Nota primo per choleram extra naturam in sui substantia intelligitur cholera pręter naturam, non propter rem extraneam secum commixtam vel ad eam ab extrinseco venientem, sed solum propter alterationem vel mutationē suæ substantię contingentē, vt species statim nominandę. Secundo nota ex illo verbo sępius, & ex illo verbo magis, nullam illarum esse solum in stomacho vel in hepate gñabilē, licet aliq̄ sæpius & facilius i hepate & aliq̄ in stōcho generet.

Et illa quidem cuius gño magis est ab hepate ē una species. Quę ē cū quod in sāguine est subtile aduritur, cuius spissitudo cholera est nigra.

Vstio duplex.

Primo nota per vstionem hic indifferenter intelligi pōt vstio proprie dicta aut putrefactio. Per vtranq;. n. cōtingit subtile in choleram conuerti & inflāmari, & grossum in melancholiā. Secundo nota. quare maxime in hepate gñetur est multiplex ratio. Prima quia ibi sanguis est copiosior. secūda quia ibi calor est fortior, quare ibi sanguis faciliter inflāmatur. tertia quia sanguine ibi frequenter conculcato faciliter euenit prohibita trāspiratio, & conseq̄nter inflāmatio & putrefactio. & eodem modo in venis magis prope hepar. in alijs autem locis non est ita. Contra quia prope cor. Dicitur ꝙ non propter fortitudinem virtutis plurimū materias malas a se repellentis.

Et quæ in stomacho magis gñatur duas hēt partes: prassinam. s. & uiridem, ut erugo eris.

Cholera prassina quid.
Cholera çinaria.
Auer.

Determinat de illa cuius gño est magis in stomacho. Et primo ponit diuisionem eius in species suas. secundo. illas declarat ibi[Et mihi quidem.] Prima patet. Primo nota per prassinam intelligendā esse illam, cuius color est similis colori prassij siue marubij, & est color viridis obscurus, unde & coloris porralis aliquando appellari consueuit pp cām eandē. Per çinariam uero choleram in colore similem çiniar. i. viridi eris qui est color viridis clarus ad albedinem. s. decliuis, propter quod & cholera eruginosa etiam aliquando appellari consueuit. Contra. Ista cholera gñat in hepate. ergo &c. consequentia tenet. & assumptum probatur auctoritate Auer. tertio colliget. tertio cap. & argumēto suo. Idem est locus generatiōis humoris naturalis & superflui. sed in hepate gñantur naturales. igitur &c. Item gñatur a calo forti. sed tale non est in stomacho, sed potius in hepate. ergo &c. Item prassinam generatur ex vitellina. sed vitellina maxime generatur in hepate. ergo. &c. Pro istis dicitur ꝙ maxime in stomacho generatur, quia licet in hepate generetur vitellina, quę est sicut vtriusq; materia, plurimum tamē residet & retinetur in stomacho. ideo &c. Dicendum secundo ꝙ in stomacho potest esse calor sufficiens ad istas gñandum, vt in stomacho multum igneo, aut etiam ex præparatione materierum ut cholera vitellina ex cibis maxime inflāmabilibus generara. non repugnat tamen ipsam choleram çinariā gñari in hepate, sed raro euenibile ē, quia prius hepar expellit vitellinam cholerā q̄ in eo longā moram contrahat. Ad primum dicitur ꝙ ista non fuit intentio Auer. sed voluit ꝙ non essent verę cholerę, quia tunc in hepate generarentur. quia idē est locus &c. Et sic ad argumentum primum. Idem est locus gñonis humoris naturalis & non naturalis. Dicitur enim distinguendo ꝙ tripliciter dicitur humor non naturalis. Primo quia superfluitas residens ex digestione naturalis, qualiter choleram phlegma &c. dicimus esse humores non naturales respectu sanguis, principaliter. n. natura intendit generationem sanguinis, dum in materiam seu massam chylosam agit digerendo, & sanguis gñonem pręparando, tamen sic agendo alios gñat humores. Secundo vero dicitur nō naturalis. quia formam seruās naturalis humoris. licet sit a naturali sua dispositione remotus. Tertio quia mutatus tam a forma q̄ a naturali dispositione humoris. De primis duobus pręcedit auctoritas Auer. ꝙ idem est locus generationis &c. Et ideo concludit ex isto ꝙ nec prassina nec çinaria est cholera naturalis illis modis. De humore aūt non naturali tertiomō illud non oportet. Ad secundū patet per dicta. Ad tertium similiter, ꝙ vitellina li-

Humor non naturalis triplex.

cet in hepate generetur non longa ibi secundum plurimum trahit moram, sed expellitur ad stomachum & intestina. Contra. igitur magis in intestis quã in stomacho generabitur prassina. quia magis ad illa expellit vitellina. Negatur cõsequẽtia, quia ibi nõ est calor fortis, & quia secũdum plurimũ cũ alijs hũiditatibus & humoribus exterius pellitur.

Et mihi quidem uidetur ꝙ prassina ex uitellina generetur cum aduritur. cum enim aduritur, adustio in ea efficit nigredinem, ex qua cum citrinitate mixta generatur uiriditas.

Ostendit modũ gñonis & materiã earum. 1. ponit quoddam principium ex quo habetur veritas eius dicti. secunda ibi ⌊Calor nanq;.⌉ Primo determinat modum generationis primę. Secundo secundæ ibi ⌊Et çinaria.⌉ Dicit primo ꝙ prassina generatur ex vitellina superius dicta quando aduritur, quia calor agens in ea efficit nigredinem ex qua cum citrinitate mixta resultat viriditas. Nota primo per vitellinam hic intelligendam esse superius ab Aui. descriptã gñatam. s. ex grossi phlegmatis admixtione cum cholera. calidum igitur vrẽs agẽs in partes istas phlegmaticas denigrat eas quibus commixtis cum citrinis existentibus faciunt choleram secundum apparentiam viridem, sicut pictores permiscent vitellum oui cum nigro, & ex illo exultat secundum apparentiam color viridis. cuius causa quęrenda est in libro de sensu & de coloribus. & in libro metheororũ in tertio. Et experimentum ostendit ꝙ si per vitrum citrinum aspicias res nigras ipse videntur virides. Secundo nota hanc choleram istomodo generari non solum propter distẽperantiã calidam vehementem stomachi. sed etiam propter dispõnẽ materiæ in quã operatur calor stomachi. licet. n. stomachus non habeat calorem multum adustiuum. contingit tamen ad stõm pelli choleram vitellinam generatam ex cibis vehementer inflãmabilibus, vt sunt cepe pori & alia huiusmodi. quare calor non multum tamen vstiuus istã materiam uehementer adurit. Ex quo patet non solum corrumpi actionem membri vel virtutis propter complexionis uel alterius naturæ distemperiem, sed etiam propter dispositionem obiecti circa quod virtus operatur. Ex quo infertur non semper operationis corruptionem arguere membrum ægrũ vel lapsum, vt patet de calore iuuenis agente in mel: ac etiam de calore stomachi cholerici agente in lac. Si tamen operaretur circa proportionatum obiectum ex corruptione argueretur lapsus, vt patet. Et secundum hunc modum patet quare quandoq; in homine intra latitudinem suæ sanitatis exĩre subito apparet vomitus choleræ prassinæ vel vitellinæ. Hoc enim contingit quia non merito distemperãtiæ membrorum gñata est &c. & potuit per tempus latitare post generationem absq; hoc ꝙ sensibile faceret nocumẽtũ.

Aristo. (margin)

Tertio nota licet Aui. non explicet nisi vnum modũ generationis cholerę prassinæ. ex dictis tamen auctorum possunt plres colligi. Primus hic ab Aui. positus. Secundus ex cibis in stomacho corruptis ad viriditates declinantibus, vt porri blites. 2. pronosticorum. commẽto. 39. & 1. complexionum, vltimo cap. Tertius ex adustione cholerę vitellinæ secundum Gal. per quẽ potest fieri viridis obscura. Quartus ex admixtione choleræ vitellinæ Gal. cum mesia fieret enim versifr & viridis & obscura. Et ita ex admixtione melancholiæ nigræ cum cholera naturali citrina, sed illud non esset per solam alterationem in propria substãtia. Quarto nota ex dictis auctorum hic multas alias posse colligi species choleræ ab enumeratis. Hæc conclusio est Gal. in libro interiorũ. cap. de passionibus stomachi. Vbi ponitur indica. quę potest comprehendi per viridem obscurã. Et idem Haly. 3. techni. cap. de discrasijs hepatis. Fumosa uero posita ab Aue. primo cantice. cap. de humoribus. cantico. 9. reducit ad has. quia omnis multum a stomacho effumans potest dici fumosa. Itẽ oẽs spẽs mesiæ possunt cũ qualibet specie choleræ cõmisceri. notũ ẽ ãt oĩa sub iã dictis comprehendi posse &c.

Gal. (margin)

Haly. Auerro. (margin)

Zinaria uero uidetur mihi ꝙ generet ex prassina: cum tantum aduritur donec eius humorositas siccatur, & ad albedinem redire incipit propter sui siccitatem.

Hic textus clarus est.

Calor nanq; in humido corpore in primis nigredinem efficit, deinde denudat ipsum nigredine, quando eius omnino finit humiditatem, & quando superfluit in eo ipsum albificat. Et hoc quidem in lignis attende quæ prius in carbonẽ uertuntur, deinde in cinerem. Calor. n. in humido efficit nigredinem, & in eius contrario albedinem. Et frigiditas in humido albedinem operatur, & nigredinem in eius contrario. Hæc tamen duo iudicia quæ in prassina & zinaria iudicaui æstimatiua sunt iudicia. hæc autem species quæ dicitur zinaria, omnibus choleræ rubeæ speciebus calidior existit, & peior, & magis perniciosa & dicitur ꝙ est de substantia uenenorum.

Super hoc passu nihil noto, quia plene in quæstionem totum declarabitur.

Choleræ autem nigræ, alia est naturalis, alia non naturalis superfluitas.

Determinat de melancholia. Et primo ponit diuisionẽ. 2. membra pertractat. 2. ibi ⌊Naturalis.⌉ Primo nota. hic terminus melancholia sumitur ab auctoribus æquiuoce. Quãdo. pro aliqua passiõe cerebri. prima tertij. tractatu. 4. cap. de malancholia sic descripta. Melancholia est mutatio cogitationum aut estimationum a cursu naturali ad corruptionem et timorem et malitiam propter complexionem mesicã facientem spiritum cerebri siluestrem interius &c. Secundo sumitur pro humore vno ex quatuor naturaliter frigido & sicco vel ad ipsum reducibili. quod dico propter melancholiam non naturalem. & taliter sumitur hic, & dicitur naturalis & non naturalis ea ratione qua humores alij. Dicitur autem melancholia a melan græce quod latine sonat nigrum. & cholon fel uel cholera. inde melancholia quasi fel nigrum vel cholera nigra.

Mesia duplex. (margin)

Naturalis est boni sanguinis fex & turbulentia & superfluitas in comparatione ad sanguinẽ, quia omnes humores dicuntur superfluitates ad comparationem sanguinis, cuius sapor inter dulcedinem & ponticitatem existit.

Determinat primo de naturali. 2. de non naturali. ibi ⌊Mesia vero.⌉ Primo describit eam ex parte suorũ accñtiũ secundo vtilitatum. secunda ibi ⌊Quæcuo. p.⌉ Dicit primo ꝙ naturalis &c. Primo nota Aui. ex quatuor notificat melancholiam. Primo ex parte substantiæ, quia fex. n. in tota hũorali massa pars grossior & grauior et descẽdere aptior, licet maneat naturaliter sanguini secundum decentem proportionem commixta regulante virtutem. Et dicitur metaphorice fex sicut cholera spuma. Secundo ipsam notificat ex qualitate visibili quia turbulenta ẽ. ẽ. n. alijs humoribus opacior & sanguini commixta ipsum magis turbulentum reddit. Tertio notificat ex habitudine eius ad bonũ sanguinẽ, quia superfluitas eius est. Et hoc fecit Aui. ꝓpter duo. Primo quia minus de melancholia forte alicui videretur quã de phlegmate vel de cholera. quia infra dicturus est ipsam fieri a calido temperato. secundo ad differentiam partis grosse sanguinis puri, quia licet sit feculentior & turbulentior, nõ tamen est melancholia, quia nõ est sanguinis boni superflui-

tas. Quarto notificat ex sapore, quia habet saporem medium inter dulcedinem & ponticitatē. Nō notificat aūt eam ex colore, quia iam ipsam nigram nominat. Nec ex qualitate tangibili, quia posito φ ipsa est sicut fex ē facile scitur ipsam eē frigidæ & siccę complonis, & sic non explicat ipsam ex parte cōplexionis. Secundo nota ipsam esse saporis medij etc. duplicitet intelligi potest. primo medij inter dulce & ponticū per participationem. secūdo per abnegationem. Primus dupliciter. Primo imaginando illam dulcedinem in quadā parte sanguis vnctuosa esse fundatam a qua non potest penitus melia absolui. secundo imaginando non omnes melancholię partes esse a natura sanguis ęqualiter elongatas, & φ aliq̄ partes eius naturæ sanguinis multum propinquæ aliqua dulcedine participant. Secundo intelligi potest medius per abnegationem quia accetosus, cuius causa non est frigiditas tāta sicut pontici, nec tanta calitas sicut dulcis. Sed contra hoc sunt dubia. Primum, quia sicut cū melia miscetur sanguis vnctuosus, ita cum chola, igitur sicut melia dr̄ pp̄ hoc saporis medij, ita cholera saporis medij inter dulce & amarū, & est contra primū intellectū. Item contra secundā imaginationem, quia sapor dulcis fundatur in subiecto calo & hūido bn̄ digesto, vt. 4. de simpl. medicina. & 2. cañ. cap. 3. sed. nulla pars melię est hmōi. igitur &c. Item arguitur φ non sit saporis acetosi, quia acetositas fundatur in humido aqueo subtili frigido qd nō competit meliæ. Ad primum dr̄ φ amaritudo choleræ occultat dulce vnctuosi sanguis sibi mixti, qd nō ē in melia. Ad secūdū dr̄ φ dulcedo multū remissa fūdari pōt in subiecto frido, ut patet de cucurbita citrullis &c. Ad tertium dr̄ φ sapor acetosus fūdat in humido subtili aqueo. i. actualr fluido, cum quo tñ stat ipsū eē grossum & terrestre respctū humidi alior humor. Vel dic φ i melia sunt partes subtiles aqueæ in qbus fundari pōt acetositas. Vel dr̄ φ ista acetositas est remissa ponticitas media inter perfectam ponticitatem & acetositatem perfectam.

Sapor medius dupl'r.

Quæ cum in hepate generatur in duas separatur partes. quarū una in sanguinem penetrat & alia ad splenem transmittitur.

Notificat ipsā ex pte situs utilitatū. Prīo distinguit secūdo declarat ibi [Pars autē.] Sed queres, est amplior q̄titas. Itē q̄ ē grossior. Conciliator dicit maiorē esse illam quæ vadit cum sanguine q̄ illam quę vadit ad splenē, qd patet. Considerata mole mēbror melicor quę sunt melia nutriēda. vel saltē quor nutrimētū debet p meliam pparari. Et patet φ vadēs cū sanguine est ē minus feculēta, eo φ eius q̄litas per qualitates sanguinis & aliorum mulium refrangitur.

Pars aūt quæ cum sanguine penetrat uadit cū eo cā necessitatis & utilitatis. Necessitas uero est ut sanguini admisceatur eo modo quo debet in nutrimēto cuiusq mēbrorū in quor cōplonibus magnam melię partem esse oportet, sicut sūt ossa.

Hic primo explicat vtilitatem trāseuntis cū sanguine. Secundo trāseuntis ad splenē. secunda ibi. [Et pars.] Prīo iterum pmissa diuisione in necessariā & utilē declarat necessitatē. secundo utilitatē ibi [Vtilitas &c.] Nota primo hāc merito dici necessitatem tā secūdū viam philosofor q̄ secundū viam medicorū. Et tu declara sicut supra de cholera. Ex quibus sequitur primo maiorē q̄titatem meliæ transire cū sanguine q̄ choleræ, quia multo amplior est moles mēbrorum nutriendor melancholia q̄ cholera, & hoc secundū medicos. aut quorum nutrimentum est per melancholiā disponendum q̄ p choleram, & hoc secundū philosophos. & plus etiam proportionaliter respectu totalis q̄titatis melancholiæ & choleræ quæ in corpore gñatur. Sequitur secundo plus absolute & proportionaliter trāsmitti de cholera ad chistim q̄ de melancholia ad splenem, quia minus trāsit de ipsa pportionaliter cum sanguine & ples fines attingere habet. s. abstergere contingere seu purgare intestina & fundum stomachi calefacere, melancholia vero solum appetitum excitare. Ex quibus etiam potest probabiliter concedi multo maiorem q̄titatē melię in hepate naturaliter disposito gñari q̄ cholerę, licet hoc sit mere insensibile. Primū dubiū. Quid sit de superfluo meliæ eunte cum sanguine post opōnem sanguinis qua superfluit. Secundū. Videt φ q̄to mēbrum est magis melicum tanto magis ad ipsum nutriendū debet cum sanguie de cholera penetrare, quia tanto habet uenas & poros & meatus angustiores, ergo tanto oportet sanguinem magis subtiliari. Et econtra q̄to magis cholicū tanto minus īdiget ea. Tertium dubium tactū est quæ est grossior. Ad primum dubium dr̄ φ ipsa expellit & resoluitur in superfluitatē q̄dā lutosam superficiei corporis extrinsecæ adherentem, vt patet. Ad secundū dr̄ φ prius a cholera subtiliat nutrimentum subtiliatione sufficiēte ad penetrandum, deinde euolat & soluitur cholera, & perficitur opō melancholiæ. Contra, quia saltem vsq ad membrū trāsibit nutrimentum cum ampliori cholerica mixtum. Dicendum negando consequētiā. Et cum arguit, quia pori sunt angustiores &c. Negatur consequentia. quia sicut membra sunt magis melica, ita in eis tardius fit resolutio, ideo tardior indigēt nutrimenti attractione & per consequēs nō oportet ipsum subtiliari sic sicut nutrimentū cholericū. Pro tertio dictū est superius. & est snia Gal. secundo virtutū naturaliū.

Dubia

Vtilitas uero est ut sanguinem restringat & cōfortet & inspisset ipsum.

Declarat vtilitatem. Et patet. Primo nota. tripliciť pōt aduenire nocumētum in debita nutricatione mēbrorum ex sanguine. primo propter subtilitatem eius, quia nimis cito resoluitur, & hoc tollit melia ipsum ingrossando. secundo pp labilitatem eius, quia substantiæ membri non decenter adheret. & huic etiam obijcitur melia ipsum figendo sua terrestreitate. tertio quia ex humiditate sanguis posset membris nutriendis quidam laxitas induci, ideo huic obijcitur melia substantiam membrorum confortando. Ex quo patet rhetoricum esse sermonē exponētiū. Et confortet membra ne sanguis dulcedine sua membris abominabl' fiat. Sic igitur melia tripl'r confert nutricationi. s. īspissando sanguinē, & phibendo ne euaporet, figendo ne labatur laxitatem mēbrorū impediendo. Secundo nota φ ista dr̄ vtilitas & non necessitas sicut de alijs. Contra. igitur non deberet misceri chola, quia facit sanguinē euaporabilē. Negat consequētia, quia affert alias vtilitates, & illud emendatur per melancholiam.

Nocumētum aduenire nu[...] cation[...] mēbr[...] rū ex t[...] gule t[...] plicit[...]

Mel'a confe[...] nutrica[...] tioni [...] plicit[...]

Et pars eius q̄ ad splenē trāsmittit ē illud quo sanguis nō indiguit quæ ad ipsum uadit cā necessitatis & utilitatis. Necessitas uero aut est secundum corpus totum. s. ut a superfluitate mundet: aut secundū unū mēbrū qd ē ut splenem nutriat.

Ponit vtilitatē eius quæ vadit ad splenē. Et patet Prīo nota duplicem ire ad splenem melancholiam, sicut supra de cholera dicebatur ad chistim, Et hæc est causa necessaria, quia sine ista non posset homo diu viuere, sicut etiam de cholera supra dicebatur.

Mel'a vaden[s] ad sple[...] nem e[st] duplex.

Vtilitas uero ideo accidit, quia in os stomachi quasi mulgendo profluit. Et hæc quidem utilitas duobus ē modis. Vno quia os stomachi stringit & confortat & inspissat. Alio ut in ore stomachi cōmotionem faciat propter acredinem, & excitet ad famem & faciat desiderium.

Primo nota melancholia vadens ad splenem ad os stomachi pfluit a splene quasi emulgendo, quia stypticitate & ponticitate sua os stomachi constrigendo, sicut manus capiēdo vber emulget ipsū. Secundo nota melācholię huic. A.

plures

plures vtilitates attribuit. Prima ēſt, quia cōſtringit & vnit & confirmat & confortat os ſtomachi, quare melius in ſtomacho retinetur cibus. & idem. 5. de vtilitate particularū. cap̄. 3. & 6. de iuuamentis. cap̄. 3. Secunda, quia cōmotionē facit ad q̄ ſequitur appetitus. ad hanc. n. cōſequitur motus partium oris ſtomachi, & quædā ipſarum confricatio tedioſa, q̄ virtus ſenſitiua percipiens ꝓmouetur ad appetendum cibum: vt tedioſa talis tollatur confricatio. Ex quo patet primo quare pontica & acetoſa excitant appetitum. Primo quia faciunt ſimilem cōmotionem. Secundo quia cauſant in ore ſtomachi aſperitatem quādam quæ maxime eſt cibo remouibilis. Ex quo vlterius patet, quare frigidi augmentū auget appetitum cibi, econtra calidum potens: vt. 13. tertij. tractatu primo. cap̄. de ſignis diſpōnum ſtomachi, de quo. 2.
Dubia. techni. Dubium primum circa dicta, quia hęc non vr̄ cā ſolum vtilis: ſed etiā neceſſaria. neceſſe eſt. n. alias ꝓmoueri ad appetendū cibum ſi debet viuere. cum igitur hoc nō poſſet fieri ſine concurſu melīæ, cuius ſignum eſt quia ꝓhibito aduentu eius deſtruit̄ appetitus. vt. 14. tertij. cap̄. de cauſis deſtructionis appetitus. ſequit̄ &c. Secundum dubium. Non vr̄ melīæ euntis ad ſplenē eſſe aliquā neceſſitatē. Pri-
Aristo. mo, quia ſplen non eſt mēbrum aīali neceſſarium. 2. de hyſtorijs. cap̄. 2. & 3. de partibus. 4. ca. q̄ ergo in aīalibus nō hn̄tibus ſplenē mundificat̄ ſanguis & exiccat̄ appetitus, cū non reperiatur receptaculū ipſius. Ad primam pōt dici q̄ ſine concurſu &c. adhuc cāretur appetitus, licet non æque faciliter & æque bene. oporteret. n. tanto vehementiorē eſſe ſuctionem venaꝝ ab ore ſtomachi. Aliter dixerunt alij, q̄ etſi non appeteret hō cibum poſſet per ſuas ætates decurrere, ſicut plures videmus: licet non æque bn̄. adhuc. n. eſſet cibus tēpore indigentiæ ſibi delectabilis, ſicut videmus experimento multos non fameſcentes, dum iā cibos guſtant eo multum delectari: immo promoueri ad appetendū. Ad ſecundum colligi pōt ſolutio ex dictis Ariſt. 3. de partibus.
Alber. cap̄. allegato. & Alberti. 2. de aīalibus. tractatu. 1. cap̄. 1. q̄ non omnibus animalibus eſt ſplen neceſſarius, cum ſit a natura inuentus, vt ſit receptaculum fecis ſanguinis. Non oīa autem animalia indigent tali receptaculo, immo indigent vt illud ſuperfluum tranſmutet̄ in ſquamas aut plumas etc. ideo in piſcibus multis ſplen non eſt, & in aue quadam dicta aſinus quæ habet caput aſino ſimile. Et Auicē. 2. animalium ad principium inquit. Illud autem animal volatile qd̄
Aristo. habet caput ad modum capræ, non habet ſplenē. Et Ari. 2. de hyſtorijs. cap̄. 3. noctua autem totaliter non habet. Ex his poteſt colligi probabile argumentum q̄ ſplen non neceſſario concurrat ad appetitum cauſandum, quia talia animalia cibum appetunt quāuis ſplene careant. Sed credendum in talibus aliunde q̄ a ſplene fluere melancholiam ad excitandum appetitum. In animalibus autem multi ſanguinis ſicut eſt hō non eſt ita, quia ibi cum multum de ſanguine generetur, multum etiam creatur de ſanguinis fece a qua oportet ſanguinem depurari. Et propter hoc dixit Ariſt. ſplenē reperiri in animalibus accidentaliter & non eſſentialiter ſicut veſica &c. non. n. requiritur niſi vt ſit receptaculū etc. quod non eſt neceſſarium omni animali, ideo dicitur accidentale animali. licet ſit neceſſarium homini. Tertiū dubium. quare non ordinauit natura ad os ſtomachi tranſire choleram ad ſitim excitandam ſicut melancholiam ad famem. Reſpondetur q̄ os ſtomachi habet cauſam cōiunctam faciliter ſitis cauſatiuam. ſ. calīm, humidum roridum conſumens & exiccans. non ſic autem de fame.

Debes autem ſcire q̄ cholera rubea quæ ad chiſtim tranſmittitur fellis eſt illud quo ſanguis non indiget, & illud quod a felle egredit̄ eſt illud quo fel nō indiget. Et ſilr̄ cholera nigra quæ ad ſplenē tranſmittit̄ eſt illud quo ſanguis non indiget, & illud quod a ſplene egredit̄ eſt illud quo non indiget ſplen. Et quēadmodū illa cholera rubea poſtrema euigilat uirtutē expulſiuā inferius, ſic cholera iſta nigra poſtrema uirtutē appetitiuā euigilat ſuperius. Vnde ſit Deo omnibus meliori factoribus laus.

Patet quid velit hic &c.

Melancholia uero non naturalis non eſt ad modum hypoſtaſis & fecis, immo eſt ad modū aduſtionis & cinereitatis.

Determinat de melancholia non naturali. Et primo oſ̄dit differentiam inter ipſam & melancholiam naturalē. Secundo ipſam in ſuas ſpecies diuidit. ſecunda ibi ⌊Res nanq̄ humidæ.⌉ Dicit primo q̄ melancholia non naturalis nō eſt ad modum hypoſtaſis & fecis, ſed eſt ad modum aduſtionis & cinereitatis, quia non eſt vt fex, ſed tāquam cinis derelictus a re humida aduſta. Res. n. quę eſt ſicut fex ſequeſtratur a calido digerente perficiente humidū et ſuperfluum terreum ſequeſtrante. Res vero quæ eſt ſicut cinis derelinquitur ex aduſtione vel putrefactione &c.

Res nanq̄ humidæ cū rebus terreſtribus admiſcentur, ſeparat̄ terreſtritas ab eis aliquo duorum modorum, aut ad modum hypoſtaſis, et tale quale illud de ſanguine melancholia naturalis, aut ad modum aduſtionis quod eſt cum reſoluitur ſubtile & ſpiſſum remanet, & tale quale illud de humoribus eſt melancholia ſuperfluens & iſta quidem uocatur cholera nigra.

Primo declarat. Secundo remouet dubium ibi ⌊Et neq̄ habuit.⌉ Dicit primo q̄ dupliciter a re humida cōtingit ſeparari terreum. Primo ad modum hypoſtaſis & fecis, ſicut cum calor digerens perficit humidum, ſequeſtrat enim ſuperfluum terreum ſicut in vino accidit. & ſimiliter dum a calido digerente ex chylo generatur ſanguis perficitur & depuratur humidum chyloſum in ſanguinem tranſmutandum, vnde ſequeſtrat̄ ab eo pars minus terrea quæ eſt ſicut fex & hypoſtaſis & illud eſt melancholia naturalis. Secūdo contingit ſeparari terreum ab humido propter vſtionē aut putrefactionem, & tale terreum eſt melīa non naturalis.

Et neq̄ habuit hypoſtaſim niſi ſanguis. Ex phlegmate enim propter ſui uiſcoſitatem nihil deſcendit ſicut ex oleo.

Remouet dubium. Poſſet. n. aduerſarius dicere q̄ melīa naturalis eſt ad modum hypoſtaſis ſanguinis. ſed melācholia non naturalis ad modum hypoſtaſis alterius a ſanguine. Hoc igitur remouet. Primo oſtendendo phlegma nō habere hypoſtaſim. Secundo idem de cholera ibi ⌊Et ex cholera.⌉ Primo arguit ſic. phlegma non videtur minus viſcoſum q̄ oleum. ſed ex oleo propter viſcoſitatem nihil deſcendit: igitur nec ex phlegmate. Contra. quia ex oleo deſcendit amurca. Dicendū q̄ ex oleo putrefacto. Vel dicit̄ q̄ ex eo nihil deſcendit niſi per corruptionē. & talr̄ etiā ex phlegmate cum putreſit vel adurit̄ pōt aliquid deſcendere. Vult ergo Aui. vt mihi vr̄ q̄ phlegma eſt ſuperfluū viſcoſum quod remanet in gn̄one ſanguis & ab iſto non ſequeſtrat̄ melīa ſed a ſanguine. Silr̄ quia phlegma naturale videtur vniformiter viſcoſum ſicut oleum tale. aut non habet in ſe ſuperfluitatem hypoſtaſiuam potentem deſcendere dum ſtat ſub diſpoſitione illa, quod notanter addo propter phlegma dum conuertitur in ſanguinē, quia forte aliqua eius pars tranſit in melancholiam.

Et ex cholera rubea ꝑp ſui ſubtilitatē & ſue terreſtritatis paucitatē & ſui motus aſſiduitatem.

Probat idem de cholera generaliter. Secundo ſpãliter de cholera eunte ad chiſtim.ibi[Et propterea illud.] Arguit primo ſic,ex re multum ſubtili & homogenea modicum de terreſtri hñte & multum mobili nihil debet hypoſtaſiuum ſeparari poſſe,ſed hmõi eſt cholera.igiſ &c. Sed diceres. Non videtur alia aſſiduitas motus cholerę ꝙ ſanguis cum ſit ſecum. Dicendum ꝙ per aſſiduitatem intelligit mobilitatem.quod.n.ſecundũ ſe totum eſt multũ mobile non vꝫ hr̃e hypoſtaſiuum:quia illud eſt terreum fixum. Poſſemus etiam concedere choleram in ſanguine habere motum velociorem & frequentiorem ſanguine,licet nos lateat.

Et propterea ꝙ illud quod de ea a ſanguine ſeparatur in corpore eſt parum nõ deſcendit res de qua ſit curandum,neq; etiã cũ ſeparaſ moraſ niſi parum,ſed putrefit aut a corpore expelliſ. Et cum putreſcit eius ſubtile reſoluitur,& ſpiſſum remanet & fit cholera nigra aduſta & non hypoſtaſiua.

Declarat illud de cholera quę vadit ad chiſtim.Poſſet.n. aliquis credere,ꝙ quia cholera quæ vadit ad chiſtim quieſcit in vaſe ſuo,ideo ex ea aliquid deſcendit. Hoc igitur remouens dicit ꝙ illud de cholera quod ſeparatur a ſanguine in corpore.i.eunte per corpus.ſ.per venas &c. Dixit autem notanter in corpore,quia vadens ad chiſtim nõ omnino ſeparatur a ſanguine,immo tranſit cum aliquo ſanguine vnctuoſo:vt dictũ eſt ſupra.Illud inquã quod ſeparaſ de cholera & tranſit ad chiſtim eſt parua res,ideo ab eo nihil ſenſibile,aut a medico conſiderabile deſcendit.& ſi quid modicum deſcendit,illud vel ſtatim de corpore eijcitur vel putreſcit,& illud qđ eſt ſubtile euaporat,& cinis eſt cholꝰa nigra non naturalis & non gñata per modum hypoſtaſis.

Melancholia autem quæ eſt ſuperfluens, alia eſt quæ eſt cinis choleræ,& quod de ea aduritur quæ eſt amara,inter quam tñ et choleram rubeã quã aduſtã uocamus exiſtit differentia, quia illa eſt cholera rubea,cui cinis hic fuit admixtus.hęc uero non eſt niſi cinis per ſe cognitus cuius ſubtile fuit reſolutum.

Nunc determinat de ſpẽbus melꝰiæ non naturalis. Secundo ſummatim colliꝰ.ſecunda ibi[Male igiſ.] Prima in quatuor vt patet. Dicit primo ꝙ vna ſpẽs melꝰiæ eſt quę eſt cinis cholꝰæ & illud quod de cholera aduriſ,& hæc eſt ſaporis amari. Dicit ſecundo ꝙ inter hanc & cholerã rubeã aduſtã ſuperius notatam eſt dr̃ia,quia illa eſt cholera cui cinis ex aduſtione remanens eſt admixtus.ſed hæc melꝰia eſt

Cinis dupl̃r. ſolus cinis per ſe remanens ex aduſtione. Notandum eſt primo non eſſe per cinerem intelligendum cinerem ꝓprie dictũ,a quo totũ humidũ eſt reſolutũ ſicut cinis lignorũ. ſed illud cuius humidum ita reſolutum fuit.& ita terreſtrificatum vt non ſit amplius vehiculum illius caloris merito talis cãæ imprimentis,ſicut frequenꝰ apparet in lignis quæ comburuntur. Sciendũ ſecundo hic per aduſtionẽ putre-

Aduſtio quid. factionẽ eſſe intelligendũ,ut ſupra. Sciendum tertio ꝙ cho-

Aduſtio accidit cholęru. dupl̃r. leræ rubeæ dupl̃r poteſt accidere aduſtio. Primo ſic,ꝙ cinereum ſepareſ & exhalet humidũ,& ſic gñatur prima ſpẽs melꝰiæ non naturalis.Secundo ſic,ꝙ tñ mõ pars incinereſ, ſed illud cinereũ non omnino ſeparetur ſed aliquo mõ miſceatur cum parte non aduſta , ita ꝙ pars non aduſta cum illo terreo ex coquatur & bulliat,tunc generatur cholera nõ naturalis vitellina dicta apud Galꝰ.quã appellauit Auic.nitoria famæ. Diuerſitas autem huius aduſtionis cõſequiſ varietatem agentis & paſſi & conſequenter variã ꝓportionem agentis ad paſſum.Iſta inquirenda ſunt.4. metheo.

Quarto ſciendum hãc eſſe amaram propter ſiccum aduſtum multum & humidum paucum.

Alia ẽ quæ eſt cinis phlegmatis , & qđ de eo aduſtũ fuit.& ſi phlegma ualde ſubtile & aquoſum fuerit eius cinis erit ſalſus. Et ſi non,trahitur ad acredinem aut ponticitatem.

Nota ꝙ ſi phlegma quod aduritur eſt ſubtile aquoſum, reſultat ſapor ſalſus permixto terreo aduſto amaro cũ ſubtili aquoſo,vt ſupra de phlegmate ſalſo. Nota ſecundo per acredinem intelligere poſſumus acuitatem ex aduſtione relictam,vel intelligere poſſumus acetoſitatem. Et ſecũdum hoc imaginari oportet,ꝙ ſi phlegma quod aduriſ ſit nõ valde ſubtile & aquoſum:ſit tamẽ ſubtile & dulce, & calor fuerit putrefaciens qui conuertat hoc phlegma in melꝰiam , reſultabit in illo ſapor acetoſus,ſicut in alijs ſuccis bulliẽtibus dũ aceſcunt , qa remanebit ſubã frigida ſatis ſubtilis in qua fundatur acetoſitas.Q. ſi illud phlegma fuerit multũ groſſum reſultabit ſapor põticus,quia ex putredine relinquitur ſubã terrea groſſa frigida,in qua fundaſ ponticitas: vt ſup̃.

Alia eſt quæ eſt cinis ſanguinis & quod de eo aduſtum,& hæc quidem eſt ſalſa ad paucam trahens dulcedinem.

Nota de hac ſupra incidenter fecit mentionem cum dixit. Cuius ſpiſſitudo eſt cholera nigra. In hac propter dulcedinem ſanguinis remanet aliquid dulcedinis. Propter vero aquoſitatem a qua non abſoluitur ſanguis eſt ibi ſalſedo: vt ſupra in ſecunda ſpecie.

Alia eſt quæ eſt cinis melꝰiæ naturalis, quæ ſi ſubtilis fuerit erit eius cinis & qđ de ea aduſtum eſt ualde acre,ſicut acetũ quod cum ſuper terræ faciem cadit ebullit,& eius odor eſt acris a quo muſcæ fugiunt & alia. Et ſi groſſa fuerit minoris erit acredinis cum ponticitate pauca.

Notificat factam ex naturali melancholia. Alia igiſ ſpẽs melancholiæ non naturalis eſt cinis derelictus ex putredine & aduſtione melancholię naturalis. Et hic eſt duplex,qa quædam eſt genita ex melancholia naturali ſubtili : quædã ex groſſa. Prima eſt ſaporis acris ſiue acetoſi & ebullit cum cadit ſuper terram,& eius odor eſt horridus a quo fugiunt muſcæ. Alia autem eſt minoris acredinis,cũ pauca tñ ponticitate. **Dubia.** Primum dubium. Cum quilibet humor ex quo gñatur melancholia ſit diuiſibilis in ſubtile & groſſum quare hanc dr̃iam non ſic tetigit in ſanguine & cholera ſicut in phlegmate & melancholia. Huic dicitur ꝙ hoc nõ ita manifeſte apparet in ſanguine & cholera.Si.n. cholera ſubtilis fuerit,tota aut fere tota euaneſcit. Et ſi ſanguis fuerit ſubtilis totum eius ſubtile in choleram tranſit. Secũdũ dubium. Quia ex intentione Auic. vꝫ omnem melancholiam nõ naturalem aliquo modo participare acetoſitate,quia oĩs genita ex melancholia quãtũlibet groſſa participat acetoſitatem vt patet 1 littera. igitur a fortiori quælibet alia,cum ſit ſubæ ſubtilioris. Item genita ex aduſtione choleræ de acetoſitate participat. Hallabas primo theoricæ. igitur a fortiori quælibet alia. conſequentia tenet,quia genita ex cholera eſt calidior, igitur indiſpoſitior ad retinendũ acetoſitatem. Credo ꝙ in omni melꝰia non naturali ſit acetoſitas , in qualibet enim reperiuntur aliquæ partes ſubtiles per calidi euaporationem in frigiditate,ſicut in vino dum aceſcit. Secundo ꝙ in qualibet etiam tali reperitur acuitas , quia in qualibet putrefactione vel aduſtione relinquiſ ueſtigium caloris adurentis vel putrefacientis. Tertio ꝙ in aliqua plus de acetoſo & minus de pontico. Et in aliqua econtra. Et tu conſidera. Similiter in aliqua minus de acuto & plus de acetoſo. Et in aliqua econtra.ſecundum ꝙ calor eſt magis adurens ꝙ̃ putrefaciens,vel econtra. Hoc autem contingit ex varia diſpoſitione materiæ & agentis. Siľr et per cõſequẽs ex va-

ria habitudine seu ꝑportione agentis ad materiã. Tertiũ dubium. An magis mel'iæ genitę ex naturali competat bullire super terram q̃ alijs. Dicendum ꝙ non.hoc.n. competit sibi ratione acuitatis & subtilitatis substantiæ in qua fundat̃ acuitas & acetositas, sed hæc nõ insunt magis huic mel'ię sed magis chol'æ.tñ magis ex subtili mel'ia genitæ illud cõuenit.tñ primo.qa acetosum fundat̃ io sub̃a subtili q̃ de facili ꝑ poros terræ penetrãs aerẽ, aut vapores ibi iclusos exterius excludit cuius exitus cãt ampullas & bullitionẽ, & hęc cã est cõmunis cuilibet acetoso. Io acetoso autem acuto ad hoc coadiuuat acuitas & caliditas partium acutarũ quæ fumos & exhalationes ex humido cui occurrit eleuat, & ꝑpter hoc scindit acetũ forte lapidem & cõminuit ferrũ &c.

Quartum dubium. Cur chol'a çitaria non appellatur melancholia cum sit multum terrestrificata. Dicendũ ꝙ nõ iotantum exhalauit humidum cum calido ꝙ eius substãtia remanserit frigida, immo est adhuc calida &c.

Malæ igit̃ choleræ nigræ spẽs sunt tres. cholera rubea cum adurit̃ & eius subtile resoluit̃ & duæ aliæ diuisiones quas post eam diximus.

Colligit ex dictis numerum specierum prauæ choleræ nigræ. Secundo comparat dictas species inter se. secũda ibi ⌊ Melancholia vero phlegmatica. ⌉ Dicit primo ꝙ malæ choleræ nigrę sunt tres species. Prima genita ex cholera rubea dũ adurit̃. Alię duæ genite ex mel'ia nãli subtili & grossa dũ adurunt̃. Cõtra. qa quinq; numerauit. Dicendũ ꝙ genitas ex phlegmate & sanguine nõ appellat malas in cõpõne ad istas tres, immo quia plus hñt de humido sunt istis multum benigniores: est igitur sensus literæ. malæ igitur choleræ. i. choleræ deterioris & multę prauitatis tres sunt species.

Melancholia uero phlegmatica est tardioris impedimenti & malitiæ.

Comparat illas. Primo phlegmaticam cholericæ. Secũdo cholericam phlegmaticæ & melancholicę. Tertio melãcholicas inter se. Partes patebunt. Dicit primo ꝙ melancholia phlegmatica est tardioris impedimenti & minoris malitiæ q̃ cholerica, quia minorem adustionẽ recipit phlegma q̃ cholera. Nota illud idem esse intelligẽdum de sanguinea, probabile tamen est deteriorem esse sanguineam phlegmatica. tum quia sanguinis corruptio videtur deterior corruptione phlegmatis, tum quia sanguis cæteris paribus magis est adustibilis q̃ phlegma, & quia calidior, & quia vnctuosior, & consequenter inflammabilior.

Et mel'ia cholerica est quę est fortioris malitię & uelocioris corruptionis. uerũtamen est susceptibilior curationis q̃ illa de alijs uero duabus diuisionibus quæ magis acris est deterior existit. Si tamen in eius principio auxilium præsto fuerit, citius medicationem recipiet. Tertia uero quæ minus super terram ebullit & minus in mẽbra penetrat tardius perimit, sed ad resoluendũ & ad maturandũ & medicationẽ recipiendũ magis est effrenis. Hæ ergo sunt species humorum non naturalium & superfluentium.

Cõparat cholericã. Et vult ꝙ ipsa est maioris malitiæ quia magis aduritur, & velocioris corruptionis, quia velocius imprimit in mẽbra & corrũpit illa, sed est citius susceptibilis curæ q̃ aliæ. s. phlegmatica & sanguinea. & ambę ex nãli mel'ia genitæ, quia subtilior. passibilior, & resolubilior, sicut ægritudo acuta cõparata chronicę. Cõsimi̇̃r oĩa dicit de mel'ia nõ naturali genita ex subtili in cõpõne ad genitã ex grossa, vt p3 intuẽti. Dixit autẽ notãr in principio. si eius auxiliũ p̃sto &c. quia neutra postq̃ multũ impresserit est curæ susceptibilis. vide tertia quarti cap̃. de lepra.

Inquit Galenus qui dixit ꝙ humor naturalis solummodo est sanguis & alij humores sunt superfluitates quibus non eget non dixit uerum. Si.n. solus sanguis esset humor qui membra nutrir omnia in suis complexionibus et essentijs similia forent. Os nanq; carne durius non existit, nisi quia sanguis cui substãtia dura mel'ia fuit admixta ipsum nutriuit. neq; cerebrum mollius est carne, nisi quia sanguini qui ipsum nutriuit. substantia mollis phlegmatica fuit admixta.

Recitat quasdam opiniones. secunda ibi ⌊ Sunt autẽ quidam. ⌉ tertia ibi ⌊ Et sunt quidã. ⌉ Primam opinionem auctoritate Gal'. duobus motiuis improbat. Secundo remouet dubium. secunda ibi ⌊ Aquositas nanq;. ⌉ Primum argumentum. si solus sanguis nutriret omnia membra essent similia. nec posset assignari causa diuersitatis in complexione & substantia membrorum, cum tamen videamus os durius carne ꝙ non est nisi quia io suo nutrimento est plus de melancholia & in carne minus. Nota ꝙ fundamentum Gal'. est, quia suum nutrimentum debet esse simile nutrito, saltem virtualiter. Cuiuslibet enim nutriti naturalis complexio &c. igitur omnia membra erunt sanguini similia, & per consequens inter se. Sed de hoc in quæstione.

Ipsum quoq; sanguinem alijs inuenimus admixtum humoribus. qui ab eo separãtur. Cum enim extrahitur & ordinatim ponitur in catino uisu discernitur quod separatur in partẽ quæ est sicut spuma & est cholera rubea, & partẽ quę est sicut fex & res turbida & est mel'ia, & partem quæ est sicut albumẽ ouorum & est phlegma, & partem aquosam quæ est aquositas, cuius superfluitas in urina euacuatur.

Scd̃a rõ fundat̃ super experiẽtia. Et p3 de qua ẽt in q̃õne.

Aquositas nanq; non est ex humoribus solidis uel secundis, neq; est nisi ex eo quod bibitur & non nutrit, neq; est necessaria nisi in nutrimẽti attenuatione & penetratione, humor nanq; ẽ quod ex eo quod bibitur & comeditur est nutriens. Quod autem dico nutriens uolo intelligi quod est in potentia simile corpori. Quod autem in potentia corporis. s. humani similitudinẽ habet est corpus commixtum non simplex. Et aqua quidem est simplex.

Remouet dubium. Argueret enim aduersarius sic. Choleram & mel'iam concedis nutrire membra, quia simul cũ sanguine inuenitur cholera & mel'ia in venis. igit̃ parit' debes concedere aquositate nutrire corpus, quia simul reperit̃ cũ sanguine in venis. Remouet hoc negando sil'itudinem, quia cholera melancholia & phlegma sunt corpora mixta. aqua vero est simplex ex qua nõ potest fieri nutricatio. De isto mouebo difficultates in sequenti cap̃. Nota hic quatuor humores appellat secundos. s. respectu chyli. supra vero appellauit primos. s. respectu humiditatum secũdarum. Hũores quatuor dupl'r.

Sunt autem quidam hominum qui opinant̃ corporis uirtutẽ sanguinis sequi multitudinẽ, et ipsius debilitatẽ sequi eius paucitatem, sed non est ita. Quod uero attenditur est dispositio eius quantitatis quæ de eo corpus ingreditur.

Remouet scd̃am. Nota ad corporis robur nõ oportet attẽdere q̃titatẽ sanguis absolute, sed q̃titatẽ cũ ꝑportione ad corporis vasa & calorẽ debentẽ regulare sanguinem.

Et sunt quidā qui opinanť φ cū humores aucti fuerint aut diminuti, postquā corpora humana secundū cōpōnem fuerint qua dñt in quantitate unius ad alterū sanitas erit conseruata. Sed non est ita, humores nanq; præter istud mensuram in quātitate conseruatam habere debēt nō in comparatione alterius humoris, immo in se cum custodia mēsurationis quā habent in comparatione unius ad alterū. Adhuc quidem remāserunt de rebus humorū qōnes quæ nō medicis sed tm̄ ptinent philosophis. Iōq; eas prætermisi.

Tota ista lr̄a patet vsq; ibi⌊Nutriēs masticatione &c.⌉

Capitulum secundū doctrinæ quartæ, quod est de qualitate generationis humorum.

NVtriens masticatione aliquam habet digestionem.

In hoc capitulo determinat de modo gñonis humorū. Determinat.n. de digōnibus p quas gñantur humores, sumpto hic humore vt se extendit ad chylū, humiditates secundas, humores ppriē dictos, & superfluitates ipsorū. oñdit.n. qualiť & a quibus fiant hę digōnes & gñones. Ex quo patet intellectus rubricæ. Prīo ergo facit hoc. Secundo ponit cañ. quosdā. secūda ibi ⌊Debes autem scire.⌉ Primo determinat de gñone chyli siue digōne prima. Secundo humorū siue digōne secunda. Tertio humiditatū. Quarto superfluitatū. secunda ibi ⌊Deinde eius subtile.⌉ tertia ibi⌊Debes autem scire.⌉ quarta ibi ⌊Superfluitas.⌉ Primo ponit in ore aliquā fieri præparationē. Secūdo declarat. Tertio oñdit modū gñonis chyli. secunda ibi ⌊Superficies.⌉ tertia ibi⌊ Deinde postq̄.⌉ Primo nota decentē fuisse ordinē quē Aui. posuit vel seruauit, licet enim prius tēpore sit digō & gño q̄ humor per digōnem productus: quia tñ notior nobis est humor q̄ digō modus gñonis eius, prius ordine doctrinæ fuit de humoribus q̄ modis generationis ipsorū determinandū.

Nutriēs quid?

Secundo nota per nutriēs in pposito intelligendū esse cibum sumptū, p eo quod in humano corpore est a materia operatiuū, & distinctū contra potū, quia non sine masticatione deglutibile est, vt panis et caro &c. Et maxime de hoc facit Aui. mentionē, & maiorē requirit transmutationē. & quia sæpius conuenit chylū ex cibo q̄ ex potu gñari, cum plimæ gentes p potu sola aqua vtanť, etiā aīalia. Tertio nota. ly masticatione dupliciter exponiť. Primo. i. per masticationē, quia per ipsam conuertitur seu cōteriť cibus & diuidiť, quare a calore stomachi facilius transmutať. Secundo masticatione. i. dū masticať vel in ipsa masticatione, tunc. n. secum misceť saliua in qua est vestigiū digerentis caloris, & pp alia inferius dicēda.

Gulosi & hoīes hñtes raros dentes sunt breuis vitæ.

Nota quarto hāc pprie nō esse perfectā digōnē, quia p istā nō acquiriť noua forma digōnis: sed ē pparatio quædā ad digōnē, tā ex parte diuisionis q̄ rei cōmixtæ, et qualitatiuę pparationis. Ex quo patet quare gulose comedentes & habentes raros dentes sunt breuis vitæ, vt colligitur. 10. problematum. 48. problemate, licet ibi tangatur.

Superficies. n. oris superficiei stōī cōtigua existit, immo ē ac si una esset superficies, estq; in eo uirtus digestiua ex ipso. cūq; masticatum tetigerit aliqua ipsum conuersione permutabit.

Probāt per rationem. Secundo signo ibi. ⌊Et dixerunt.⌉ Prima in duas secundum φ duas rationes ponit. secūda ibi ⌊Et in hoc quidem.⌉ Prima arguit sic. superficies oris est contigua superficiei stomachi, sed illa digerit. igitur & ista.

Oris superficies quæ.

Nota primo per superficiem oris intelligendam oris interiorem pelliculam longam latam vsq; ad stomachum protensam, & stomachum ipsum cooperientem. Ex quo patet φ proprie magis continua q̄ contigua debet nominari. Vnde & sexta tertij. cap̄. primo. Dicitur continua & non contigua. uerum quia tecta est hæc superficies alijs membris, nō percipitur continuitas eius. Ex quo patet primo causa dicti Auic. eo enim φ stomachus ori per hanc pelliculam cōtinuatur: os & stomachus in virtute & cōplone cōicant, cū igitur in stomacho sit virtus cibi immutatiua, sequitur etiā φ in ore est cibi virtus immutatiua. Patet etiam secundo quare tremor labij inferioris est signum futuri vomitus. agitať n. stomachus, & per consequens pellicula oris &c.

Et in hoc quidem auxiliatur saliua acquisita per digestionem qua cadit calor innatus.

Adducit secundam causam. Et diuiditur in duo. Primo adducit rationem. Secundo declarat. secūda ibi. ⌊ideo φ.⌉

Saliua qd et vñ

Primo nota per saliuam intelligendam esse humiditatem quandam in modo substantiæ ad phlegmatis naturam & complexionem declinātem in partibus glandosis. s. in duobus foraminibus prope linguam repertam & digestam ad fines a natura intentos plures ordinatam. sexta tertij. cap̄. 1. in fine. Dicta est autem saliua quia ab ore salit. Vel dicta est sic. quia salsa vel sapida. sibi enim quodam humore cholerico cōmixto versus quandam salsedinem declinat. Et ex hoc patet non omnem humiditatem phlegmaticam ab ore per sputum eiectam debere saliuam nominari, vt sunt humiditates catarrhales & huiusmodi.

Saliuæ necessitas triplex.

Fuit autē ordinata circa radicem linguæ hæc saliua. Primo vt linguam irroret & madefaciat ne motu nimio exiccetur. Secundo vt cōmisceatur cibo & iuuet ad digestionem eius. Tertio vt res siccę organo gustus occurrentes gustum moueant. non enim potest sapor actu gustum mouere, nisi organum fuerit per humidum actualiter dispositum, vt colligitur in libro de sensu.

Aristo. Auer.

Et colligitur hæc tertia causa secundo colliget. cap̄. de iuuamento instrumenti gustus. Secundo nota saliuam hoc caloris naturalis vestigium acquirere ibi in radice linguæ virtutibus principalium ad locum istum pertinētibus. Primo enim notabiliter ibi apparet virtus cordis per arterias magnas ad linguam perueniens: & propter propinquitatē eius, & similiter cerebri. consimiliter & hepatis & aliorum mediante stomacho & venis magnis sub lingua contentis & ramificatis, ita vt in ipsa sit vestigium trium principaliū.

Non igitur mirandum si in ea apparet vestigium caloris digerentis. deciditur enim a digestione facta circa partes gulæ, ad quas fortis peruenit influxus trium principalium mēbrorum. Ex quo patet primo probabiliter ipsam a natura phlegmatis sua virtute multum elongari. Patet secundo quare animalia venenosa secundum plurimum nocent sua saliua. Nocēt enim potissime per humiditatem illam in qua suorum principalium membrorum manifestatur virtus, & ista est saliua, licet etiam in hoc finalis causa concurrat. Patet vlterius quare auctores docētes præparare carnes serpentum vel ad curam lepræ vel ad faciendum trociscos viperæ, maxime abijciunt caput & collū per duos digitos.

Saliuæ hoīs operatio. Gal. Serap.

Patet vlterius quare saliua hoīs maxime ieiuni interficit serpētes & scorpiones. 2. cañ. c. de saliua. & 3. de simp. medicina. cap̄. eodem. & 3. naturalium. 7. cap̄. & vlr omnia aīalia suo ueneno contraria sunt hoī. ut Serapio in suo de simplicibus. cap̄. de sputo. Ex quibus patet ulterius quare digerit maturata & abstergit impetiginem & mūdificat maculas faciei, ut collr locis præallegatis. Patet ulterius quare qñq; saliua unius multū alteri nocet si bibat residuū vini sui. Contra, quia est pura superfluitas, igitur non iuuat ad digestionem. Dicitur primo φ non est pura superfluitas ut tactum est. Vel dicať negādo assumptū. sicut stercus & vrina multa pñt facere iuuamenta digerendo resoluendo &c. Ex quibus patet ulterius quare panis in aqua uel uino infusus non æque bene digeritur sicut simplex masticatus debite. Et plura alia quæ omitto &c.

Ideoq;

Ideoq̧ triticũ maſticatũ in maturatione furũculorũ et exiturarũ operatur, qđ nõ operatur triticũ cũ aqua tritũ, neq̧ illud qđ cum aqua coquitur.

Declarat hoc exemplariter quia triticum maſticatũ etc. Et idem tertia quarti. cap̄. de cura endememul. & propter idem ſuppoſitum morſui canis rabidi ualet ſic maſticatũ. Et tacta eſt cauſa ſupra. ut coll'r. 2. cañ. & a Serap̄. cap̄. de frumento. Nota primo. frumẽtum ponitur ab auctoribus in cõplexione eſſe hoĩ ſimile & ualde conueniens & temperamento attinens, quia ponitur cal'm primo & in humiditate fere temperatum: ut. 2. cañ. allegato. cap̄. ideo ſecundum ſe eſt medicina maturatiua. unde emplm factum ex frumẽti farina oleo & aqua eſt bonum maturatiuum. maiorẽ tñ habet efficaciam in maturando maſticatum q̃ aqua mixtum uel cum ea coctum uel diſſolutum propter ueſtigium caloris nr̃i naturalis in eo derelictũ qui eſt optimus ad maturandum. unde quanto medicina eſt calori naturali cõformior eſt magis directe & per ſe maturatiua. ut tertia quarti. cap̄. de medicinis maturatiuis. Et Serap̄. cap̄. de medicina maturatiua dixit q̧ ſi poſſet manus continue applicari parti in qua maturationem aut ſaniei generationem quærimus eſſet optima maturatiua. per ſe. n. medicinæ maturatiuæ ſunt cõpl'oni mẽbri in quo quærit maturatio ꝓpinquæ: ut locis prçallegatis: & 5. colliget. cap̄. de medicinis maturatiuis, & 2. cañ. cap̄. 4. Nota ſecundo per furunculos intelligunt quidam ordeolum: quidam apoſtemata ſanguinea parua, quidam uniuerſaliter apoſtemata parua quæ ſũt de genere exiturarum dicta endememul, per exituras apoſtemata magna ſanie terminanda.

Serap̄. Frumẽti cõpl'o et ꝓprietas ad maturãdum.

Furũculus qd'.

Et dixerunt quidã q̧ ſignũ oñdens nobis q̧ maſticatũ iã par incepit digeri ẽ q̧ nec primus odor nec primus ſapor in eo inuenitur.

Sicut Gal'. 3. uirtutum naturalium. cap̄. 7. ut ſupra. Nota cap̄. præcedenti ſapor & odor in re dupl'r uariantur. Primo per alterationem & mutationem in ſua ſubſtantia. Secũdo per rei alterius odoris uel ſaporis cõmixtionem. Patet autem q̧ illa uarietas cibo maſticato non euenit ſecundo modo: cum ſola ſaliua ſibi commiſceatur: in qua nec ſapor nec odor notabilis inuenitur.

Deinde poſtquã ſtõm ingredit̃ integra digeritur digõne, non ꝓp ſtõi calorẽ tñ, ſed ꝓp calorẽ mẽbrorũ quæ ipſum circundant. & a dextra quidẽ hepar & a ſiniſtra ſplen. ſplen nanq̧ calefacit non ꝓp ſui ſubſtãtiã, ſed ꝓp arterias & uenas multas quę in eo ſunt. Et ab anteriori quidẽ ẽ çirbũ adipinũ, qđ cito ſuſcipit calorẽ cũ adipis & ſtõm reducit. & ſuperius quidẽ cor mediante diaphragmate ab eo calefacto.

Determinat de gñone chyli. Primo oñdendo a quibus membris generetur chylus, & ex quorum iuuamento. Secũdo notificat chylum. ſecunda ibi ⌊Cumq̧ nutriens.⌉ Dicit primo q̧ poſtq̃ cibus ingreſſus eſt ſtõm digerit̃ integra digõne non ſolum per calorem ſtomachi &c. Nota primo. integra digõne. quia nũc primo ſubſtantialiter trãſmutatur nutrimentum. Ex quo patet prçparationem in ore nõ eſſe integram digeſtionem, tranſit autem cibus ad ſtomachum concurrente uirtute expulſiua oris. attractiua, oeſophagi, & grauitate cibi. Nota ſecundo hepar multipliciter iuuare ſtomachum in digerendo. Primo per ſimplicem alterationem ipſum calefaciendo. amplectitur. n. ipſum: & eſt eo multo calidius, ut debet uideri in anatomia, ꝓp quod cõfert ad digeſtionem dormire ſuper latere dextro. ut tertia primi. cap̄. de regimine eius quod comeditur & bibitur. Secundo ad ipſum ſanguinem & ſpiritum naturalem trãſmittendo, quod etiam concurrit multitudo fumorum calidorum eleuatorum ab hepate ex actione caloris in humidũ ſanguineum. Iuuat etiam ab eadem parte chiſtis fellis, tum quia caliditate ſua calefacit ſtomachum, tum etiam quia ad fundum ſtomachi tranſmittit choleram ut calefaciat & digõnem confortet ut in præcedentibus declaratum eſt. Ex quibus patet eſſe poſſibile membrorum noſtri corporis inter ſe contraoperantiã. Non facit autem Auicẽ. mentionem de felle, quia euidentius eſt iuuamentum hepatis, aut quia illud iuuamentum eſt ſicut ab hepate procedens. Tertio nota ut ſupra. ſplen eſt membrum ſugens melãcholicum humorem, qui quia frigidus eſt et terreſtris eguit multo calore ad ſubtiliandum & ſecundum naturæ ſuæ exigentiam diſponẽdum. unde oportuit ſplenem eſſe membrum arterioſum & uenoſum, & multus uitalis & naturalis ſpiritus ad ipſum perfluens iuuaret ipſum in hoc. Et hic innuit Aui. q̧ nõ ꝓp ſui ſubãm &c. Nota quarto çirbum adipinum eſſe membrum compoſitum ex ſubſtantia panniculari & ſepoſa faciliter calorem ſuſcipiente & reuerberante, licet in ſe non ſit calida. unde calefacit ſtõm ſicut ueſtis. Ad hoc etiam conferunt muſculi uentris. Primo calefaciendo & reuerberando. Secundo frigiditatem extrinſecam penetrare prohibendo, unde & habentes muſculos illos graciles et macros ſunt debilis digõnis ſecundũ pħm, ut. 13. tertij. Vltimo nota. cor non calefacere ſolum mediante diaphragmate, ſed etiã mediãte arteria aorti poſterius iuxta dorſum trãſeunte, & alijs etiam ad ſtomachum uenientibus. Ex quibus collige ſimilitudinem ſtomachi ad alia membra circunſtantia a Gal'. poſitam. 3. uirtutũ naturalium. 7. cap̄. fuiſſe conuenientem, qa dixit. Stomachus eſt ſicut lebes: membra uero circunſtantia ſicut ignis. Sed dubium eſt. Quid operetur magis ad cibi digeſtionem, an caliditas ſtomachi, an mẽbrorum circunſtãtium. Videtur q̧ circunſtantium, quia illa eſt maior & potentior. Item quia ſtomachus eſt de ſe membrum frigidum. Item quia ſtomachus ſe habet vt lebes et circunſtãtia ſicut ignis, ſed plus operatur ignis lebete. Item quia cauſa primaria plus influit in effectum q̃ cauſa ſecũdaria. Solutio communis q̧ ad tranſmutandum abſolute cibũ plus facit caliditas hepatis & circunſtantium q̃ ſtomachi: vt ꝓbant argumenta. Ad hanc tamen tranſmutationem vt chylificatio eſt plus ſtomachus. Stomachus enim concurrit vt particulare determinans, & caliditas circunſtãtium vt vniuerſale. Ad effectũ autem, vt ſic plus operat̃ particulare q̃ vniuerſale. quare &c. Ad argumenta patet.

Hepar iuuare ſtõm in digerendo multiplicit'.

Cũq̧ nutriẽs in primis digerit̃ fit ſua eſſentia in multis animaliũ auxilio eius quod ei admiſcetur de eo quod bibit̃ plerunq̧ chylus, & eſt ſubſtantia liquida ptiſanæ in ſpiſſitudine ſimilis.

Primo nota, chymus. i. maſſa hũoralis, chylus vero ſubſtantia hic deſcripta. Secundo nota in multis, quia non in omnibus: vt ſunt imperfecta carentia ſtomacho, quæ ſicut nec ſanguine ita nec chylo nutriuntur, cum chylus in ſanguine finaliter ordinetur. Tertio nota plerũq̧ cõſtrui poteſt cũ ly auxilio, quia ſæpe auxilio eius quod comedit̃ &c. & non ſemper: quia multa ſunt animalia non potantia &c. Secundo cũ ly conuertit̃ & dr̃ plerunq̧, quia aliqñ ſtõacho accñtal'r impedito non fit ita ſed corrumpit: iuuat autem potus ſubtiliando & paſſibiliorem cibum faciendo.

Chymus qd' & chylus.

Deinde eius ſubtile a ſtomacho & inteſtinis attrahitur & per uias uenarum quæ meſeraicæ uocantur impellitur, quæ ſunt uenæ ſubtiles duræ omnibus inteſtinis continuæ.

Determinat de gñone humorũ. Prĩo oñdẽdo modũ trãſitus chyli ad hepar. Scđo ꝓparationẽ & receptionẽ eius ĩ hepe. Tertio modũ gñonis vl' ꝓuẽtus hũorũ ex chilo. 2. ibi ⌊Cũq̧ ꝑ eas.⌉ tertia ibi ⌊Sãguis.⌉ Prĩa p3. Prĩo nota. digõ cibi in eo q̧ ex eius digõne relinquit̃ ſunt duæ partes. vna ſubtilis. & altera groſſa & fecalis. Subtiles per meſeraicas ex

pelluntur. Fecales vero expelluntur inferius, & hoc notauit Auic. Secundo nota ad motum chyli ad hepar concurrere simul virtutem stomachi expulsiuã & meseraicarũ attractiuam & impulsiuam: & cum hoc hepatis attractiuam, & quia determinatum quid attrahitur fit hæc attractio a virtute. Ex quo primo in venis meseraicis esse virtutem chyli aliqualiter immutatiuam: quia non fit hæc attractio sine alteratione quadam præuia. Patet secundo non repugnare per eãdem venam simul fieri motum chyli a stomacho ad hepar, & econtra sanguinis ab hepate ad stõm. Sed de his plus infra, doctrina sexta videbitur. Nota tñ non esse intẽtionem Aui. stõm totum subtile chylũ ad hepar mandare. Sed aliquam partem eius retinet qua fouetur & voluptatẽ quã rugositatibus applicat, vt. 2. colliget. &. 3. virtutum na-

Auicẽ. turalium. &. 13. tertij. cap̃. 1. Tertio nota ex dictis in lr̃a colligitur in hoc motu terminus a quo stomachus & intesti-

Meseraica quid et misenterium. na, terminus ad quem hepar & via meseraicæ dicta a misenterio membro quo intestina dorso alligantur & in quo sustentantur, & sunt subtiles omnibus intestinis & stomacho continuæ & duræ vt subtilis pars chyli ab omnibus intestinis & stomacho exiccetur & ne facile rumpantur & vt chylus in eis magis ad minima diuidatur.

Cumq̃ per eas impellitur ad uenam peruenit hepatis quæ porta uocatur & penetrat in hepar in diuisionibus & ramis portæ intrantibus, et se minorantibus & subtiliantibus ad modum capillorum occurrentibus orificijs diuisionum radicum uenæ quæ a gibbo hepatis ascendit.

Declarat modum gñonis humorum. Et primo in gñali. Secundo in speciali. ibi ⌊In omni autem.⌉ Primo hoc. Secũdo declarat quædam iuuamenta. ibi ⌊Et non facit.⌉ Primo nota. in hepate sunt duæ magnæ venæ. Vna in concauo quæ dicitur porta. Alia in gibbo quæ dr̃ uena chylis, & vtraq̃ ipsarum diuiditur in paruas vsq̃ ad capillares. Prima per concauum. Secunda per gibbum hepatis, vt imaginemur portam esse truncum magnũ in concauo hepatis, & venã chylis in gibbo, & q̃ vterq̃ truncus in ramos & etiã ramusculos diuidatur, sic q̃ tandẽ ramusculi vnius occurrãt ramusculis alterius. Fiet igitur delatio chyli a trunco portæ ad ramos minores, & iterũ minores vsq̃ ad capillares obuiantibus capillaribus chylis. & illos ingreditur de minori ad maiorem transeundo donec ad truncum magnum chylis venæ perueniat & gibbum. possumus etiam imaginari ramos istarum venarũ satis magnos adinuicem hr̃e colligantiam per ramusculos paruarum, venarũ vt sensibiliter patet etiam in folijs arborum. Ex quibus collige primo q̃

Meseraica. chylus in stomacho genitus prius peruenit ad concauũ per portã: deinde ad gibbum. Secundo q̃ meseraicæ sunt venæ a vena portæ ortæ, cuius rami aliqui tendunt versus stomachum & intestina, & aliqui versus gibbum. Ex quo patet quare materia collecta in concauo hepatis facile euacuatur ad stomachum vel intestina. Nota tamen q̃ hæc omnia per anatomiam discerni non possunt sed argumentatione conclude sic esse.

Et nõ facit ipsam penetrare in illas coãgustationes nisi melior cõmixtio aquæ bibitæ supra id qđ indiget corpus cũ ergo in istarũ uillis diuidit̃ fit quasi q̃ hepar totalr̃ tangat huius chyli totalitatẽ & pp illud tunc eius opõ est uehementior & fortior & uelocior, & tunc coquitur.

Primo nota ipsam. s. partem chylosam penetrare in paruos ramos venæ portæ &c. Secundo nota ipsam. s. substantiam sanguineam ex chylo generatam in concauo non facit penetrare in ramos paruos venæ chylis &c. nisi aqua vel ab extra cibo cõmixtã aliud liquidũ. Tertio nota melior cõmixtio &c. quia cõmixtio debita & cibo proportionata. Et per aquam omnem potum intelligit. i. vltra illud quo indiget corpus per nutricationem. Quarto nota, supra illud q̃ indiget. s. p nutricatione & præparatione cibi ad digestionem & delationem sanguinis ad membra, quia cũ minori quantitate aquæ hęc possent omnia fieri cuius signũ est, quia quãcito sanguis egredit̃ hepar magna huius aquositatis quantitas per emulgentes venas expellitur. Ex quibus patet. Primo quare hepar non habuit cõcauitatem magnam sicut stomachus. Secundo quare non ordinauit natura perfici in stomacho digestionem in venis paruis & capillaribus sicut in hepate. Dicitur. n. ad primum q̃ natura intendens sanguinem optime depurare a superfluis ordinauit, vt ad minima in venis minimis diuideretur, vt totũ hepar totum quasi chylum attingeret. Ad secundũ vero patet quia stomachus debet digerere rem grossam quæ loca angusta penetrare non posset. Primum dubium circa. Dubia. Vtrum chylus digeratur & in sanguinem conuertatur in cõcauo, vel in gibbo hepatis. Quod vtrobiq̃ est Aui. in littera qui ponit q̃ cum chylus fuerit taliter diuisus. vt totalitas hepati quasi totalitatem eius attingat tunc coquitur. Ad oppositum quia prius q̃ ad gibbũ chylus perueniat, aliqua pars imo forte totus mutat̃ in sanguinẽ, cuius signum quia superfluitates ab ipso sequestrant̃. s. vadens ad chistum fellis & ad splenem. Istæ cõclões sunt concedendæ. Prima sanguis ex chylo iã in gibbo q̃ in cõcauo gñari potest, quia vtrobiq̃ ẽ cõplo hepatis sanguificatiua. Secunda conclusio. sanguis gñatus in concauo perueniens ad gibbũ perficitur, quia ibi est calor & temperamentũ melius & perfectius. Tertia conclusio. contingit totum chylum ex cibo gñandum in concauo hepatis & non in gibbo in sanguinẽ transmutari, quia contingit chylum valde passibilem & faciliter transmutabilem esse, et virtutem hepatis digestiuam fortem & chylum paucum. Quarta conclo. contingens est chylũ secundũ totũ aut maiorẽ eius partẽ in sanguinẽ in solo gibbo cõuerti: patet vbi ponantr casus econtra. Quinta cõclo. vtrobiq̃ secundũ psm fit digõ: licet prius in concauo q̃ in gibbo incipiat. Ad argumenta patet. Ex quibus sequitur aliqñ digõnem fieri in gibbo quando non fit in cõcauo, quia aliqñ est materia tota digerenda recepta in gibbo: & pro tunc digerit̃, vel saltẽ sic esse contingit. Sequitur secundo aliqñ esse econtrario, quia prius est in concauo & in hoc prius digerit̃. ergo &c. Secundum dubium, Sanguinis gñō ubi fiat. vtrum gñō sanguinis fiat in solo hepate. Quod non. Primo Aristo. quia fit in corde, vt Aristo. 3. de partibus illo cap̃. Cor quidem. Et sexto cap̃. inquit. Nullus dignificabit hepar esse sanguinis principium. Secundo quia cor est maxime sanguineum. primo complexionum. vltimo capitulo & tertio de Gal. partibus cap̃. 6. Tertio splen & venæ generant sanguinem, igitur &c. Assumptum pro secunda parte visum est. Aristo. Pro prima vero est Gal. in libro de utilitate anhelitus, ponens q̃ splen attrahit succositatem cibi & exinde facit sanguinem, unde dicitur splenem esse hepar sinistrum. Item Coctio duplex. Aristo. tertio de partibus animalium. capitulo nono. dicit q̃ hepar & splen quia carnosa sunt, possunt decoquere ci- Auer. bum. Aut ergo loquitur de communi coctione, aut ꝓpria. Si primum propositum habetur. Non secundũ, quia in hoc omnia membra communicant hepati. Auer. tractatu suo de corde tenet cor esse principium sanguis. Primo quia est principium nutrimenti. Secundo quia est principium uitæ. Tertio quia est principium uenarum. Quarto quia in eo est maxime sanguinis lacuna. Quinto quia dans formam dat materiam, sed cor dat formam quia spũm & uitã. igit̃ &c.

Communis responsio tenet istas cõclones. Prima in hepate & non in corde gñatur sanguis. Probatur. Primo in hepate & non alibi sequestrantur humores qui sunt superfluitates sanguinis, sed hoc nõ est nisi digesto sanguine: igr̃ &c. Secundo aliqua pars nutrit̃ eo q̃ nunquã iuit ad cor, ut splẽ chistis fellis stomachus &c. Tertio quia totus chylus attingitur a totalitate &c. Secunda conclusio. Licet ita

sit,

sit, non tamen principaliter nisi virtute data a corde. hoc sequenti capitulo declarabitur. Tertia conclusio. sequitur quod cor & non hepar est principale principium generationis sanguinis. quia causa primaria plus influit effectum &c.

Quarta cõclusio. sanguis in hepate generatus in corde perfectiorem digestionem acquirit quam ab hepate acquisiuerit vel alibi virtute influxus cordis. Ad argumenta ad primũ et secundum satis patet. Ad tertium dixit Genti. se habere illum librum suspectum & quod non fuit Gal. Vel quod generat sanguinem & attrahit chylum sicut supra dictum est stomachum attrahere phlegma, & ex eo facere sanguinem improprie dictum. Q. autem hic principatus non sit spleni attribuendus videtur colligi posse ex dictis Aristo. 2. de hystorijs. & 1. de partibus. & Gal. 2. de vtilitate particularũ, vbi vult splenẽ inuentũ esse principalir ad sugẽdum humorem melancholicum & propter hoc non reperitur in oĩbus aĩalibus spiẽ adhuc perfectis & sanguinẽ hñtibus. Argumẽta autem Auerrois ex dictis facile soluuntur.

Aristo. Gal.

In omni autem decoctione quæ est huiusmodi est res quæ est sicut spuma & res quæ est sicut hypostasis, & res fortasse erit cum eis, aut quæ ad adustionem pertinet si decoctio superflua fuerit aut res quæ non est bene cocta si decoctio fuerit minor quàm debet.

Ostendit modum generationis humorum in speciali. Secundo modum trãsitus humorum ad membra ab hepate: secunda pars incipit ibi [Qui quãdiu.] Primo facit hoc. Secundo declarat ibi [Spuma.] Nota primo per decoctionem in ,pposito intelligendam esse digestionem quæ nõ fit nisi a proprio & naturali calido, vt. 4. metheororum, & assimilatur hæc digestio elixationi. decoquitur. n. res in humido multo & concurrit alienum humidũ sicut aquositas sanguini et humoribus commixta de qua supra dicebatur. Secundo nota penes quosdã. in omni digestione oportet aliqd, resecari superfluum vt videtur innuere Aristo. 4. metheor. & Gal. 1. virtutum naturaliũ, quia in omni digerendo sunt partes repugnantes formæ acquirendæ, quia alias non indigeret digestione. Hoc non placet Gen. Non. n. solum per ineptitudinem partium ad digestionem est resistentia & repugnantia in digestione, sed ex dissimilitudine qualitatũ & modi mixtionis. Ideo non videtur vlr verum, in omni digestione esse ita. Sed bene in omni digestione talis rei sicut est chylus, quia est etherogeneus valde & ex rebus valde etherogeneis generatus. Causa autem ,pbabilis esse potest, quia in quolibet mixto apto nutrire, sunt partes aereæ igneæ & aqueæ &c. vel eis proportionales, igitur in quolibet mixto sunt partes aptæ superfluam recipere decoctionem diminutam & mediam & per cõsequens &c. licet etiam ad hoc concurrant occultæ præparationes in diuersis partibus materiæ nutricationis ipsas sic ad hanc formam quod non ad aliã habilitantes secundum quosdam. Tertio non notanter ,posuit Aui. hoc aduerbium fortasse. contingit. n. cibo vel chylo multum inflammabili existente. & si hepar sanum fuerit partem in cholerã conuertendam aduri & in choleram aut melancholiam non naturalem conuerti sicut mel in stomacho vel hepate iuuenis & senis: vt. 2. virtutum naturalium. cap̃. 6. & 2. cañ. cap̃. de melle: quia igitur contingit ita esse & non frequenter euenit, ideo notãter dixit fortasse. Contra quia adustio non fit a proprio & naturali calido qualis ẽ hepatis sani. Item quia illa operatio est corrupta, igit mẽbrum ægrum vel neutrum. consequentia tenet, quia nulla operatio ex toto genere præter naturam potest alicui membro vel indiuiduo naturaliter se habenti inesse. Pro primo dicitur quod calor respectu vnius proprius & naturalis potest esse respectu alterius accidentalis & præter naturam vt calor stomachi cholericissimi respectu lactis vel lactucæ vel cibi duri. Pro secundo dicitur quod non potest merito dispositionis in eo existentis, aut ipsa in obiectum proportionatum operante &c. Aliter exponitur ly fortasse secundum quosdam, vt per hoc intelligatur quod potest talis chylus hepati offerri taliter quod prius generabitur phlegma aut cholera, & iterum sanguis per adustionem in choleram conuertetur, sicut in exemplo dato de melle. Prima melior est secundum quam ly fortasse non est replicandum in sequenti particula, quare &c.

Digõ vel elixatio.

Gal.

Spuma autem est cholera rubea, & hypostasis est melĩa quæ ambo sunt naturales. Adusti uero subtile ẽ mala cholera rubea, et eius grossum est melĩa mala non naturalis, & quod non bene coctũ est phlegma est. Quod autẽ de hoc toto res colata est quæ est bene cocta est sanguis.

Ostendit qualir cholera dicaĩ nãlis et non nãlis, hoc autẽ supra satis est declaratum in præcedenti capitulo.

Qui tamen quãdiu est in hepate subtilior existit quam debet propter aquosam superfluitatẽ quæ propter rem quam diximus est necessaria. Istud uero quod est sanguis cum ab hepate separatur, ab aquositate etiam superflua ilico mundatur, quæ necessaria non est nisi ,pp cãm quandã quæ iam sublata est. Extrahitur ergo aquositas a sanguine in uena quæ ad renes descendit, & fert secum sanguinẽ, qui ad renes nutriendos sua quãtitate & qualitate bonus existit. Nutritque renes unctuositas huius aquositatis & sanguinositatis, deinde aliud quod remanet ad uesicam tendit & post ad uirgam.

Nota primo vt supra vt chylus posset per loca angusta penetrare fuit necessarium secum misceri multam aquositatem acquisitam ex potu & vt quidam dicunt, quia in omixto sunt a natura retente partes aquosæ ad velocem exiccationem prohibendam, cuius signum quia fere omnia ad elambicum posita aquositatem quandam emittunt. Secundo nota ille sanguis pro tunc est subtilior quam debet. s. pro debita nutricatione mẽbrorum, quia nimis fluidus & aquosus, vnde cum tanta aquositatẽ non saluaretur in nutrimento debita adhærentia & inuiscabilitas, igitur oportet ab illa depurari, quia causa quare oportuit cum eo tantam misceri aquositatem iam sublata est. Ex quo patet intellectus illius particulæ superius positæ in præcedenti parte lectionis nisi melior cõmixtio aquæ bibitæ super illud quo indiget corpus. s. vt sanguini misceatur pro debita nutricatione & penetratione. Tertio nota hic emulgentes oriri a vena chylis & tendere versus renes et superfluam aquositatem a sanguine fugere, vnde emulgentes dictæ sunt. vnde aliqui posuerunt virtutem discretiuam præter alias virtutes positas ab Aui. de quo infra doctrina sexta. Ex quo patet primo quomodo supercalefactis renibus multa attrahitur aquositas & frequẽs mictus fit: vt in diabete. Patet secundo quare materia contenta in gibbo hepatis facile per renes educit in concauo vero per intestina. Et nota hic de nutricatione renum & de animalibus vesica carentibus.

Vena emlgẽs gdr et vñ oriatur.

Sanguis autem essentiæ bonæ per uenã magnam ad gibbositatem hepatis ascendentem uadit & tendit per uenas quæ ab ea ut rami separãtur, deinde gedeguil uenarum postea in sedenechi gedeguil, post in sugentibus seguechi, deinde in uenis quæ sunt sicut uilli capillaribus siles, postea sanguis ab earum orificijs sudando labitẽ in membra ex parte diuina.

Nota primo, bonæ eſſentiæ. ſ. iam a ſuperflua aquoſitate depuratus. remanet. n. tunc bonę & mediocris eſſentię. Alij bonæ eſſentiæ. i. bonę cōpſonis & modi vel mollis ſubſtantiæ: quia nimis groſſus non penetraret, nimis vero ſubtilis reſpuereť a membris. Prima expō melior. Nota ſecundo

Vena magna aſcēdēs.

per venam magnam aſcendenteȝ intelligendam eſſe venā chylis quæ diuidiť in ramos paruos & minores vſq; ad capillares & a qua oriuntur emulgentes venæ. Huius autē diuiſionis ad ramos vſq; ad capillares neceſſitas fuit vt cuilibet parti exteriori membri correſponderet vena qua poſſet ad ipſam nutrimentū deferre, & vt quaſi per totum corpus ſeminareť: quod non potuiſſet aliter euenire. Dicuntur autem illæ venæ paruæ ſugentes: quædā etiā capillares. Sugentes quidem qm̄ ita paruę ſunt vt non videantur hr̄e concauitatem: vn̄ ſugendo videntur nutrimentū attrahere. Capillares vero quæ tenuitate ſua ſimiles ſunt capillis. Tertio nota reſudando, quia ad modū ſudoris per poros inſenſibiles ingrediēs labitur ex parte diuina, quia a forma ſpecifica mouetur ad membrum, quæ a quibuſdā diuinum, quia occultum principium dr̄, vel a datore formarȝ inducta, vt ſentit Auic. vel quia eſt a virtute cœleſti mixtis et membris attributa. Aut virtute diuina, quia mirabilis apparet effectus vt ꝑ tam anguſtos meatus tantum penetret nutrimentū. Vel ex parte diuina, quia hoc agit natura directa ab infallibili cognoſcente expreſſius q̄ in alijs effectibus non mirādis &c.

Vena ſugens. Vēa capillaris.

Sanguinis ergo cauſa efficiens calor eſt tēperatus. Et cauſa materialis eſt ꝙ de nutrientibus eſt temperatum & de potibus bonis. Et formalis cauſa ipſius eſt decoctio bona. Et eius cauſa finalis eſt ut nutriat corpus.

Determinat de cauſis gn̄onis humorȝ. Secundo ſubdit canones quoſdā. ſecūda ibi [Debes autē ſcire.] Primo ſanguinis. Secundo choleræ. Tertio phlegmatis. Quarto melācholiæ. Partes patebunt. Primo dicit ꝙ cauſa efficiens ſanguinis eſt calor temperatus materialis cibi & potus temperati. formalis decoctio bona finalis nutrire corpus. Primo nota hic per cām efficientem inſtr̄alis eſt intelligenda principalis. n. eſt aīa vel virtus hepatis. Hanc autem caliditatē poſſumus imaginari temperatam. Primo ponderalit᷑: & ſic non intelligit Aui. in ꝓpoſito. Secundo iuſtitialiter, & iterū ſic non verificať dcm̄ Aui. per idem. n. calor producēs choleram in corpore ſano naturalem diceret temperatus. cuius oppoſitum patet in ſequenti parte vbi ponitur ſuperfluus. Dicitur autē tēperatus quia humoris temperati ſaltem comparatione aliorȝ humorum ꝓductiuus. Nota ſecundo hic ſumi materiam non pro principio primo ſubiectiuo tranſmutationis naturalis, ſed pro naturali compoſito ex quo tāquam ex termino contingit aliquod naturale cōpoſitū gn̄ari, qualiter ſanguinē dicimus materiam membrorum & cibos humorum & farinam panis. Non vult autē ſolū temperatum nutriens eſſe materiam ſanguinis cum ex alijs medicinalibus nutrientibus ſanguis gn̄etur, ſed vult nutriens tēperatum eſſe materiam maxime ſanguinis gn̄oni ꝓportionatam, & ſi ex nutriēte diſtemperato gn̄etur ſanguis ex parte tn̄ eius temperatiori eſt aptus ſanguis gn̄ari potiſſime.

Materia dupl͡r.

Tertio nota vt quidā dicunt decoctio temperata eſt forma ſanguinis nō vere & proprie, ſed metaphoricæ, hoc mō ſumpta metaphora, quia ſicut res per formam habet eſſe diſtinctum & determinatum, ita ſanguis per decoctionē temperatam videtur ab alijs differre humoribus. Dictū leue ē, quia ꝑ idem rubedo aut dulcedo eſt forma eius. Alij ꝙ medicus non conſiderat humores ſecūdum ſuas rōnes vel formas ſuas ſubſtantiales, ideo has non nominat. Ideo melius eſt hic dicere ꝙ vtitur hic Aui. tēperata decoctione tanquā ſigno quo in exīte materiæ in ea eſt ſanguinis forma. Cōtra primā cām, quia calidior res quæ ſit in corpore poſt cor & ſpm̄ eſt ſanguis, vt ſupra cap̄. de cōplexionibus mēbrorū. ergo nō debet dici gn̄ari a calido tēperato: ſed valde exceſſiuo. Item tunc in hepate temperato magis multiplicaretur ſanguis q̄ in calido & humido, quia in ſe eſt cā efficiens efficacior ſanguinis. Pro primo dicitur negando cōſequentiam. Et qualiter autem ſit minus calidus & qualiter calidior chol'a ſup̄ declaratū eſt. De ſecūdo videbiť infra.

Efficiēs uero choleræ rubeæ cā eſt igneus calor ſuperfluus & proprie in hepate. Et eius cā materialis eſt ꝙ de nutriētibus eſt ſubtile calm̄ dulce unctuoſū & acutū. Et eius cā formalis eſt decoctionē ad ſupfluitatē ꝓcedere. Et eius finalis cā eſt neceſſitas et utilitas quas nominauimus.

Declarat cās cholę di. ꝙ cā efficiens eius eſt calor igneus ſuperfluus materialis nutriens calidum ſubtile. dulce acutū formalis decoctio ſuperflua. finalis tacta eſt. Nota primo cauſa efficiens cholerę eſt calor igneus, quia humoris ignei ſuperfluus. i. ſuperflue decocti & calidi gn̄atiuus. Et dicitur ſuperflue calida reſpectu ſanguinis & aliorum humorū nō reſpectu finiū ad quos ipſam natura ordinauit. Secūdo nota calm̄ nutriens facil͡r inflāmať. & ſil͡r ſubtile & acutū. & ſil͡r dulce ꝑꝑ aereū & vnctuoſum multū repertū in eo: vt patet in melle quod in ſtōcho iuuenis & hepate facile inflāmatur & in cholerā conuertiť. 2. virtutū naturalium. 6. cap̄.

Efficiens autem phlegmatis cā eſt caliditas attenuata. Et eius materialis cauſa eſt quod de nutrientibus eſt groſſum humidum uiſcoſum & frigidum. Et eius cā formalis eſt decoctionis attenuatio. Et eius finalis cā eſt neceſſitas eius, et utilitas ipſius quas nominauimus.

Patet.

Melancholia autem hypoſtaſiue quidem cā efficiens eſt calor tēperatus. Sed cā efficiens aduſtæ eſt caliditas quæ ab æqualitate eſt egreſſa. Et eius cā materialis eſt quod de nutriētibus eſt uehementer groſſum paucæ humiditatis & eorū calidum eſt fortius illo. Et cauſa eius formalis eſt fex hypoſtaſiua ſecundū unū duorum modorū, unde neq; labitur, neq; reſoluitur. Et eius cā finalis eſt neceſſitas eius & iuuamētum ipſius quod nominauimus.

Ponit cauſas melancholiæ. Secundo explicat cauſas multiplicationis eius ibi [Melancholia autem.] Primo dicit quòd cauſa efficiens melancholiæ hypoſtaſiue. ideſt naturalis eſt caliditas temperata ſed innaturalis eſt caliditas quæ eſt groſſa ab æqualitate. Materialis eſt de nutrientibus groſſum paucam humiditatem continens, & in hoc terreſtre calidum eſt fortius. Formalis vero cā eſt fex hypoſtaſiua ſecūdum vnū duorum modorum & neq; labitur neq; ſoluitur, & eius finis eſt neceſſitas ſupra dicta. Nota primo hic dicitur tēperata: vt in quæſtione videbitur per abnegationem. i. media inter gn̄antem phlegma & choleram. non naturalis uero dr̄ egreſſa ab æqualitate. ſ. a qua prouenit naturalis melancholia. Alij dixerunt ꝙ caliditas generans melancholiam naturalem eſt temperata quia eſt eadē caliditas quæ generat ſanguinē. Imaginando ꝙ cum chylus receptus eſt in hepate diuiditur in tres partes. Quarum vna eſt ſubtilis vnctuoſa, & illa conuertitur in choleram. Altera groſſa viſcoſa, & illa conuertiť in phlegma, & a nulla iſtarum ſequeſtratur hypoſtaſiuum aliquid vt ſupra. Altera vero pars conuertitur in ſanguinem ſecundum maiorē partem & ex illa ſequeſtratur melancholia. & ideo fieri dr̄ a calore temperato, quia calor temperatus generans ſanguinem ſequeſtrat fecem. Et ideo ſuperius dicebatur ꝙ nullus

Mel'ia dupl͡r.

Chylus in hep̄e diuidiť in tres partes.

alius

alius humor habet hypostasim nisi sanguis. Secundo nota q̄ nõ notificat ipsam per decoctionem, quia per decoctionem uon potest bene contra alios distingui. Si.n. diceretur temperata non distingueretur a sanguine. Si superflua vel diminuta non a cholera vel a phlegmate. Ideo dicit causã formalem esse fecem hypostasiuam quia per hoc bene ab aliis distincte comprehenditur. Et dixit q̄ est fex hypostasiua secundũ unum duorum modorum, quia.s. per modum residẽtiæ q̄tum ad naturalem, vel cinereitatis ex adustione derelicte, quantum ad non naturalem melancholiam. Tertio nota. in generatione melancholię nutriens grossum calm est fortius. primo quia ipso calido existe facilius euaporat subtile & remanet grossum cinerulentum. secundo quia ipso calido existe facilius de ipso & plus cõuertitur in chylum et plus attrahitur in hepar & minus cum fecibus per intestina expellitur, quare magis mesa ex ipso multiplicat̃. Cũ autẽ q̄re nõ labitur mesa neq; resoluitur sicut alii humores de se patet.

Mesia autem fit multa, aut propter caliditatẽ hepatis aut splenis debilitatem, aut propter frigoris uehementiã congelantis, aut propter constrictionis perseuerantiam, aut propter ęgritudines, quę multę & prolixę fuerunt, quare propter illud humores facti sunt cineres.

Primo nota, caliditatem hepatis excessiuam causam esse multitudinis melancholiæ humores adurendo & incinerando, & consequenter in mesiam non naturalem conuertendo. Secundo nota. q̄ debilitas attractiuæ splenis potissime est huius cã, quia tunc non sufficienter depuratur sanguis a sup̄fluitate mesica, quæ sanguini commixta remanens ipsum infrigidat & terrestrificat. Ad quod etiam sequitur hepatis infrigidatio. Similiter debilitas caloris splenis in digerendo & expellendo superfluum humorem mesicum est causa multiplicationis eiusdem humoris melancholici in corpore. vt patet. Tertio nota frigus congelans est eius causa fortiter cõstringendo & partes humidas subtiles calidas exprimendo cum terrestrium remanentia. Ex quo patet huius mesiæ taliter generatæ maxime fieri generationem in partibus a fõte caloris multum distantibus. Quarto nota. constrictionis.i. oppilationis perseueratiua posset esse causa multiplicationis melancholię multipliciter. Primo impediendo transitum melancholiæ ad splenem, si via illa fuerit oppilata, unde remanet melancholia sanguini multum admixta. Secundo quia materia in aliquo loco per oppilationem coartata cõtingit eius subtile resolui & remanere mesicum. Tertio prohibitu trãsitu spiritus ad materiam. quæ si naturaliter frigida fuerit congelatur & fit melancholia, & si calida fuerit putrefit subtile & resoluitur grosso remanente, licet etiam tam calida q̄ frigida possit prohibita transpiratione putrescere.

Cumq; melancholia multiplicatur & inter stomachũ & hepar stat sãguinis & bonorũ humorũ generatio cũ ea minorat̃ ergo sanguis minuetur.

Primo nota. q̄ melancholia contenta in meseraicis multa, impeditur transitus chyli ad hepar, quare impeditur gñō sanguinis vel minuitur. secundo quia melancholia hęc si fuerit propinqua hepati alterat hepar infrigidando & digestiuã debilitando, & per consequens sanguinem minorando. si vero stomacho propinqua ĩfrigidat stõm & impedit digestionem primam, & ex sequenti secundam, ad quod concurrit q̄ chylus a melancholia alteratus indisponitur, ne in sanguinẽ transmutetur. Inẽ stãte casu dicto poterit mesia cãri mirachia dicta a meseraicis vel mesenterio uel a mirach, vt patet.

Mesia mirachia.

Debes aũt scire q̄ generationis humorum cãæ caliditas & frigiditas cum aliis existunt causis,

Subiungit cañ. ex quibus completur doctrina huius capĩ scilicet de modo generationis humorum. secunda ibi [Debes autem.] tertia ibi [Neq; oportet.] Primo ꝓponit cañ. secundo declarat ibi [Sed caliditas.] Primo nota. q̄ in ꝓposito sumitur causa prout est genus ad materiam formam efficiens & finem, sed caliditas & frigiditas sunt solum cãę in genere efficientis. Et q̄ vtraq; sit causa patere põt ex dictis. Secundo nota. q̄ illa particula. cum aliis causis, multiplicẽ potest habere intellectum. Primus est, cum aliis causis.s. materiali formali & finali superius dictis. Secundus est, cũ aliis causis.i. cum qualitatibus passiuis, quę etiam sunt causæ generationis & multiplicationis humorum simul cum actiuis concurrentibus &c. propter quod infra subdit q̄ in hoc debes attendere virtutes passiuas cum virtutum actiuarum ęquidistãtia siue proportione. Tertio, cum aliis causis scilicet principalibus vt sunt virtutes. caliditas.n. & frigiditas sunt instrã, sed aliæ causę vt anima & virtutes sunt principales. Alii cum aliis causis.s. rebus aliis non naturalibus, vt sunt cibus. potus, aer, exercitium &c. Primę duę expõnes dicuntur meliores & magis vlēs. Contra, oĩum humorum causa est calor, & non frigus, quia non intrat opus naturæ, vt infra doctrina.6. cap. de virtutibus ministrantibus. Dicunt q̄dam frigiditas.i. remissa caliditas. Vel melius frigiditas saltẽ secundario. Vel q̄ hic sermo est tam de naturalibus q̄ de non naturalibus, quorum causa potest esse frigiditas non minus quàm caliditas. Qualiter autem intret frigiditas opus naturæ videbitur post.

Sed caliditas æqualis sanguinem generat. Et superfluens choleram gignit rubeam. Multũq; superflua melãcholia generat propter superfluitatem adustionis. Et frigiditas quidem phlegma generat. Et multum superflua generat melancholiam propter superfluitatem congelationis.

Specificat canonem dicens q̄ caliditas æqualis gñat sanguinem, superfluens choleram rubeam, & multum sup̄flua gñat melancholiam propter superfluitatem adustionis. Similiter frigiditas gñat phlegma, & multum superflua gñat melancholiam propter superfluitatem congelationis. Sciẽdũ primo q̄ cum dicitur caliditatem ęqualem generare sanguinem intelligi debet hoc cum aliis causis concurrentibus proportionatis gñoni sanguinis, puta humiditate conuenienti. & sic de aliis. Similiter cum dicitur caliditatem augmentatam generare melancholiam. Et similiter dicendum est de frigiditate. Secundo sciendum hic non solum intelligendũ est de generatione horum humorum naturalium, immo melancholia de qua loquitur hic non est naturalis. Ex quo patet tam a superfluo calore posse melancholiam non naturalem generari q̄ a superfluo frigore, & in hoc differt ab aliis humoribus. solus.n. hic humor aptus est generari ex corruptione omnium humorum.

Debes autem attendere uirtutes passiuas cum uirtutum actiuarum æquidistantia.

Iste est canon remotiuus dubii. Posset.n. aliquis credere q̄ ad generationem humorum iam dictorũ sufficeret caliditas aut frigiditas intẽsa. Hoc remouet di. q̄ in tali generatione requiritur actiuarum qualitatum & passiuarum ęquidistantia.i. debita habitudo vel proportio &c. v̄ g. licet caliditas sit temperamentum excedens, non tamen est gñatiua semper magis cholerę nisi fuerit siccitati coniuncta. Similiẽ q̄uis frigiditas sit intensa vltra temperamentũ non m̃ multiplicat melancholiam nisi fuerit siccitati coniuncta. Similiẽ licet caliditas æqualis gñet sanguinem, non tamen cuilibet qualitati alteri coniuncta est maxime ipsius generatiua. si.n. coniungeretur multi siccitati, illud non contingeret, requirit̃ igitur æquidistantia.i. ęq̄ distantia siue habitudo qualitatum passiuarum & actiuarum simul. Pro textus declaratione nota q̄ secundum aliquos per virtutes actiuas & passiuas

Virtus actiua et passiua quid.

intelligit Aui. qualitates actiuas & passiuas. Et tunc habetur intellectus literæ positus. Secundum alios vero per virtutes actiuas intelligit Aui. potentiam & uirtutem digestiuã hepatis, adhuc membrorum humiditates naturales gñantiũ, per virtutem autem passiuam intelligit dispositionem obiecti digerendi vel transmutandi, vt sit sensus ꝙ ad conuenientem generationem humorum requiritur debitam esse proportionem & habitudinem virtutis immutatiuę vel digestiuę ad obiectum digerendum, & econuerso. vbi saltem non fuerit illa debita habitudo vel proportio non est debita seu conueniens talium humorum generatio &c.

Neq; oportet ut sit credulitas ꝙ omnis complexio sibi generet simile, & non sui contrarium per accidens, licet non sit per essentiam. Complexioni enim multotiens accidit ut contrarium generet. Frigida nanq; complexio & sicca plerũq; generat humiditatem extraneam, non propter conuenientiã, sed propter digestiuę debilitatem.

Effectus duplex.

Ponit tertium cañ. Secundo per signa declarat. secunda ibi [Et huiusmodi quidem complexionem.] Nota per effectum per accidens ab aliqua complexione productum intelligi debet effectus ab ista complexione proueniens nõ secundum naturalem intentionem vel inclinationem complexionis huius. Et econtra effectus per se ab aliqua complexione proueniens dicitur esse ille, ad cuius productionem complexio ipsa est naturaliter inclinata. Quia ergo complexio sicca non est naturaliter inclinata ad producendum humiditatem sed potius ad ipsam corrũpendum, ideo dicimus siccam cõplexionem per accidens humiditatem producere, & hoc notauit. Aui. Hic modus autem quo per accidens illud contingit tactus est supra cap̃. de complexionibus. complexione. n. frigida exñre & sicca propter imbecillitatem caloris non resoluuntur superfluitates humidę phlegmaticę, sed retinentur & multiplicantur, unde humectant membra, iuuantes etiã ad sibi similium multiplicationem. Licet igitur complexio frigida & sicca sit per se multe melancholię generatiua per accidens tamen contingit oppositum. Similiter econtra imaginari possumus complexionem frigidam & humidam esse causam siccitatis vehementis. Imaginando ꝙ complexio sit ita frigida & humida ꝙ virtutes membrorum fiant impotẽtes nutrimentum in conuenientem q̃titatem sibi assimilare, quare non facta proportionali restauratione, & membris cõtinue resolutis, membra ipsa ad siccitatem valde excessiuam perducerentur. Ad quem intellectum Auicẽna primo cañ. fen. tertia. doctrina secũda. cap̃. primo versus finẽ dixit. Exercitium autem relinquens in hecticam frequenter incurrit. Et per idem patet. quomodo complexione existẽte multum calida per accidens multiplicatur frigidus humor. s. melancholicus. Nota tamen nõ in qualibet complexione melancholica illud contingere quod dictum est, sed melancholica a temperato multum distante.

Et huiusmodi quidem complexionem habẽs est homo macer, cuius iuncturæ sunt laxæ, & est lenis & ipse ẽ timorosus & frigidus tactu & suauis, & uenæ angustæ & similatur huic quod generatur senium de phlegmate licet certa senij cõplexio frigida sit & sicca.

Lenis.

Nota ꝙ homo habens complexionem hanc phlegmaticã accidentalem, licet naturalis esset melancholica, est macer, priuatione carnis & pinguedinis deficiente calido et humido naturali. Iuncturę sunt laxæ propter phlegmatis abundantiam relaxantis iuncturas. Lenis. i. sine pilis, propter humiditatem superfluam & frigiditatem prohibentem adustionẽ & fumosam eleuationem. Timorosus propter paucitatẽ sanguinis seu caloris. Suauis. i. mollis. tactu, propter mollitiem phlegmatis, vel suauis moribus: qa mitis & timidus. Quare autem est tactu frigidus satis patet, & uenæ sunt angustę, quia calidi est venas ampliare & dilatare. Licet certa complexio senij &c. exponitur a quibusdã senectus est certa. i. actualiter frigida & sicca complexio. Vel certa. i. non dubia. Aliter. licet certa complexio senij. i. senectutis vltimæ quia decrepitæ ætatis sit frigida & sicca, quæ ideo certa est, quia in ea euidenter apparent effectus senij. s. certi & manifesti defectus, & valde magnæ læsiones operationum respectu earum, quæ erant in ætatibus precedentibus. Circa dicta cadunt dubia. Primum quia in dictis Auic. uidetur cõtradictio. cum supra dixerit ꝙ frigiditas multum superfluẽs gñat melancholiam, infra vero dicetur ꝙ frigiditas certe senectutis quę multum superflua est gñat phlegma. Secũdum dubium. quia infra cap̃. de signis complexionum in tertio gñe signorum videtur innuere ꝙ melicus est pilosus, & idem cap̃. de signis dñij humorum, cuius oppositum hic in litera innuit. Tertium dubium. quis humor sit siccior, an cholera, an melancholia. Quartum dubium, de quo humore est in nobis maior q̃titas, an choleræ an melancholiæ. Quintum dubium quis horum humorum sit frigidior, an phlegma, an melancholia. Ad primum dicitur ꝙ frigiditas phlegmatis aut melancholiæ excedens temperamentum. vel est naturalis, vel accidentalis. Et vtroq; mõ, vel multum recedit, vel parum a temperamento. Et secundum hoc dicendum primo ꝙ si frigiditas fuerit naturalis parum recedẽs a tẽpamento cum siccitate proportionabili multiplicat humorem melancholicum, quia in parte chyli sibi proportionata imprimit complexionem proportionatã humori melancholico. si tamen hic recessus fuerit multus sicut in melancholico signato per accidens multiplicat phlegma sicut etiam in decrepito. Econtrario autem est de accñtali cõplexionem. si. n. parum recedens fuerit a temperamento per indigẽstionem multiplicat phlegma. si vero multum per congelationem multiplicat melancholiam. Ex quo patet concordia, quia in principio loquebatur de accidentali frigiditate. In fine vero de naturali, & ita non sunt repugnantia.

Dubia.

Phlatis frigiditas uel melię est dupliciter.

Ad secundum potest dici primo ꝙ melicus parum recedẽs a temperamento est pilosus. vel melicus factus ex cholerico per adustionem, multum tamen recedens est priuatus pilis, licet magis phlegmaticus alijs paribus. Ad tertium dicitur ꝙ cholera effectiue est siccior melancholia, quia terrestrior, quod saltem verum est de non naturali. Ex qualibet enim cholera q̃tũcũq; non naturali potest generari melancholia per adustionem. Et notandũ est q̃ in tali gñone continue pcedit materiam exiccando. Ad quartum dicitur ꝙ absolute in nobis plus est de humore melancholico quicquid dicat. Conciliator, quia pluri indigent membra melancholia q̃ cholera. Cõtra. quia Gal. s. de vtilitate particularũ. dicit paucissimum de melãcholia superfluere & plus de cholera. Dicendum ꝙ loquitur de superfluitate illius quæ vadit cum sanguine quia paucior est cholera cuius ad chistim, quamuis hẽat melancholia receptaculum magis. de quo mirstur ibi. Gal. sed causa est quia illi receptaculo fuit necessaria carnositas & raritas & arteriarum multitudo, quod non fuit de chisti fellis. Ad vltimũ satis dictum est supra cap̃. de complexionibus membrorum.

Gal.

Debes autem scire ꝙ sanguis, & quod cum eo labitur tertiam habet in uenis digestionẽ. Et cũ per membra diuiditur, ut unũqdq; suum recipiat nutrimentum, habet digestionem quartam.

Determinat de digẽne tertia & quarta di. ꝙ sanguis & qđ cũ eo labitur recipit tertiã digẽnem in venis, & cũ egreditur a venis & diuiditur per membra recipit in membris quartam digẽnem. Sciẽdum primo ꝙ per illud quod cũ sanguine labitur debent intelligi humores alij a sanguine causa necessitatis & vtilitatis cum sanguine transeuntes, vt supra opinioni medicorum de nutricatione membrorũ nos conformando. Et ex hoc collige digẽnem factam in ore per

masticationem

maſticationem non eſſe proprie digõnem, quia tunc eſſent quinq; digõnes. & ſic digeſtio in venis eſſet quarta & non tertia, ut hic eam ponit Aui. ſed eſſe preparationem ad digõ
Vena tripliciter. nem primam. Sciendum ſecundo ꝙ venarum quædam dicuntur añ hepar, quædam in hepate, & quædam poſt hepar. Ad propoſitum maxime ſermo eſt de venis poſt hepar, licet etiam includi poſſint venę añ hepar ſeu in hepate, cum etiam in ipſis generetur prima humiditas de ſecũdis ex qua
Vena dupl̃r. debet hepar nutriri. Sciendum tertio ꝙ venarum quædã dicuntur cões, & quædam propriæ. Cões ſunt continentes ſanguinem totis aut pluribus membris conuenientem ad nutriendum, ſicut vena chylis, aut eius rami magni. Ecõtra vero propria vena eſt quæ continet ſanguinem vni mẽbro de articulatum, vt vena digiti. Ad propoſitũ hic eſt ſermo de venis proprijs & non de cõmunibus, puta ꝙ venas intelligendo capillares in quibus generatur prima humiditas de ſecundis. Ex quo modo patet tranſitum ſanguinis in humiditatem primam de ſecundis fieri per digõnem tertiam, trãſitũ vero primæ in ſecundam & tertiam fieri per digeſtionẽ quartam, de quo toto videbitur in quæſtione

Superfluitas igitur digeſtionis primæ, quæ eſt in ſtomacho per inteſtinorum egreditur uiam.

Determinat de ſuperfluitatibus digeſtionum. Primo primę. ſecundo ſecundæ. tertio tertiæ. quarto quartę. ſecunda ibi⌊Et ſecũdę.⌉ tertia ibi⌊Duarum vero.⌉ Prima patet.

Et ſecundæ digeſtionis quæ fit in hepate ſuperfluitatis plurimum cũ urina egreditur. Quod autem de ea remanet ad ſplenem & fel tendit.

Declarat di. ꝙ plurimum ſecundæ ſuperfluitatis digõnis quæ. ſ. fit in hepate expellitur per vrinam. & quod de eo remanet expellitur ad chiſtim fellis & ſplenem. Primo nota. ꝙ hæc litera ſuperfluitatis plurimum &c. duplicem põt habere intelſm. Primus eſt, plm. i. maior pars ſuperfluitatũ hepatis expellitur per vrinam, & hoc eſt verũ. quia maior pars ſuperfluitatis hepatis eſt aquoſitas quæ poſtea ad veſicam tendit. Secundus intelſs, põt eſſe, plm. i. maior pars. ſ. aquoſitatis expellitur per vrinam. & hoc etiam eſt verũ, quæ non remanet de aquoſitate ipſa cum ſanguine niſi illud modicum quod requiritur ad ſanguinem ſubtiliandum, vt melius poſſit per venas diſcurrere. Secundo nota de ea. ſ. ſuperfluitate digõnis non aquoſitate. magis propriæ denominatẽ ſuperfluitas cholera vadens ad chiſtim & melancholia vadens ad ſplenem q̃ illa quæ tranſit cum ſanguine, cum non conferat ad tot vtilitates ſicut illa quæ cum ſanguine remanet, licet tñ vtraq; reſpectu ſanguinis debeat dici ſuperfluitas.

Duarum uero digõnum remanẽtium ſuperfluitates per reſolutionem quæ non ſentitur & per ſudorem et per ſorditiem extrinſecam egrediuntur. Cuius pars eſt quod per foramina egreditur ſenſibilia, ſicut per nares & inſtrumentum auditus, aut non ſenſibilia ſicut per poros, aut extra naturam ſicut per apoſtemata cum aperiuntur, aut quod naſcitur ex additionibus in corporibus, ſicut pili & ungues.

Declarat de alijs duabus. Secundo ſubiungit alios cañ. cõplexionis ibi⌊Debes autem.⌉ Dicit primo ꝙ duarum digeſtionum remanentium ſuperfluitates expelluntur multipliciter. Primo per reſolutionem inſenſibilem per poros ſub forma ſorditiei, aut expelluntur per foramina ſenſibilia, & hoc aut preternal̃r ſicut apoſtemata, aut naturaliter ſicut pili vngues cornua &c. Primo nota per duas digeſtiones remanentes intelligi tertiam & quartam, quia. n. in locis fiunt multum propinquis, & quia ſuperfluitates illarum non ſunt a nobis bene diſtincte perceptibiles, ideo illas ſil̃ notauit. appellat autem reſoſonem quæ non ſentitur per conuerſionem ſuperfluitatis in vaporem. econtra vero eſt ſenſibilis vt illa quæ fit per ſudorem.
Superfluitas expellit̃ dupl̃r. Secundo nota ꝙ contingit eandem ſuperfluitatem quandoq; ſenſibiliter expelli, & quandoq; inſenſibiliter, & hoc ſecundum variam habitudinem caloris ad ipſam. Nam ſi calor fuerit debilis, tunc ſuperfluitas aquoſa membrorum quæ tranſit cum ſanguine ad loca in quibus gñari habet humiditas prima de ſecundis aut etiam ros nõ poterit tantum ſubtiliari ꝙ conuertatur in vaporem, & ſic inſenſibiliter expellatur, ſed expelletur ſub forma ſudoris. Si vero calor ipſe fuerit fortis, tunc ipſa aquoſitas bene cõuertetur in vaporem, & ſic inſenſibiliter expelletur. Tertio nota hunc modum eũonum nõ eſſe proprium his ſuperfluitatibus. verum quia ſępe taliter euacuantur, ideo uoluit Aui. ipſis attribuere hunc modum eũonis.
Sorditiés qd. Quarto nota ꝙ per ſorditiem intelligere debemus ſuperfluitatem terreſtrem lutoſam ad corporis ſuperficiem expulſam, quam uidemus in corpore abundare maxime in manibus & pedibus, niſi fiat ſæpe abſterſio ſeu lotio.
Superfluitas alicuius digõnis tripl̃r. Quinto nota. ꝙ tripliciter dicitur aliqua ſuperfluitas alicuius digõnis. Primo quia ſequeſtrata ab eo ꝙ illa digõne perfecte digeritur. Secundo quia deciſa a loco vbi fit illa digõ. Tertio quia fit per actionem virtutis & caloris in illa digeſtiõe digerentis. Ex ẽplũ primi, vt fex primæ digõnis. Exemplum ſecundi, ut ſudor tertiæ digeſtiõis. fortaſſe. n. materia ſudoris eſt ſuperflua ſeu phlegma.

Exemplum tertij. ſicut ſanies apoſtematis. Ex quo patet ſolu ad queſtionem, quę conſueuit quæri an materia apoſtematis ſit tertię digõnis ſuperfluitas.
Eũo naturalis duplicit̃. Sexto nota. ꝙ dupl̃r poteſt dici aliqua eũo naturalis. Primo quia proueniens a non naturaliter operante circa materiam expellendam naturaliter in corpore multiplicatam, & ſic eũo facta per nares, aures &c. dicitur euacuatio naturalis. Secũdo cõius. quia ꝓueniens a natura naturaliter operante circa materiam expellendam. ſiue iſta materia ſit naturaliter ſiue præternaturaliẽ in corpore multiplicata, & ſic materia apoſtematis ſiue quęcũq; alia materia peccans critice expellatur dicitur expelli naturaliter.
Apõa dr̃ gñari dupliciter. Septio nota. ꝙ dupl̃r dicit̃ aliquod apoſtema generari. Aut. n. generatur per viam congeſtionis, & ſic eius materia eſt ſuperfluitas quartæ digeſtionis. Aut per viam defluxus, & ſic non neceſſaria eſt ſuperfluitas quartæ digõnis. ſic. n. poſſet quilibet humor primus & uẽtoſitas & aquoſitas eſſe materia apoſtematis. vt patet intuenti, licet ut dixi iſta materia ſit ſaniata, aut tranſmutata virtute loci, vbi ſic quarta digõ poſſit appellari ſuperfluitas q̃rtę digeſtionis etc.

Debes autem ſcire ꝙ ſi alicuius humores ſubtiles exiſtunt, eorum euacuatio eum debilitat, cui multum nocet in ſui fortitudine ſuorum pororum amplitudo.

Addit cañ. duos ad complementum huius doctrinę. ſecũda ibi⌊Et debes ſcire.⌉ Primo ponit duas cauſas debilitatis ſecundo declarat. ſecũda ibi⌊Propterea.⌉ Dicit primo ꝙ eũo plus debilitat hominem hñtem humores ſubtiles. Dicit ſecũdo ꝙ tali hoĩ nocet multum in ſua fortitudine. i. multum debilitatur talis homo in fortudine ſua. Et dicit ꝙ auget ſuã debilitatem latitudo ſuorum pororum. Primo nota. ꝙ iſte canon eſt vtilis ad ſciendum qualiter corpora ſint regẽda ſeu cuſtodiẽda ſumpta indicatione a diſpoſitione humorum in ſubtilitate & groſſitie. Scito. n. ꝙ hñs humores ſubtiles magis debilitatur & facilius incurrit reſoſonem q̃ hña humores groſſos, ſcit̃ ꝙ ipſe etiam diffcilius tolerat ieiuniũ,
Pororũ latitudo duplex. & ꝙ dr̃nter ab alijs eſt dietandus & pharmacãdus. Ecõuerſo ꝙ dicatur de habente humores groſſos. Secundo nota. ꝙ latitudo pororum, ſiue fuerit naturalis, ſiue temporaliter acquiſita præparat corpus ad hoc, vt eius humores ſpiritus & membra faciliter reſoluãtur. & propter hoc facit corpus minus potẽs ad reſiſtendum cauſis reſoluentibus. Tertio nota ꝙ ad dictam reſolutionem requiritur debilitas quæ nõ

est nisi quædam impotentia seu diminuta potentia virtutis ad operationes peragendas. Hęc autem impotentia talis nõ prouenit nisi quia virtus non habet instrumentum sibi proportionale ad operandum, quod instrumentum dicitur esse complexio uel spiritus. Et propterea mutata complexione a naturali & mutato spiritu, eo. s. ita paucificato propter resolutionem, ut diximus q̃ de eo non remanet debita quãtitas in corpore, seu in membro, tunc debilitatur uirtus atq; impotẽs reddit, ut dictum est ad operationes debitas peragẽdas.

Propterea q̃ resolutionem sequitur debilitas.

Declarat hoc. Primo de pororum latitudine. Secundo de subtilitate humorum. secunda ibi [Et quod.] Primo innuit tale argumentum, ad resolutionem sequitur debilitas, sed ad latitudinem pororum sequitur resolutio. ergo ad eam sequitur debilitas, & per consequens &c.

Et q̃ humores subtiles ad euacuandum & resoluendum sunt faciles, quod autem ad soluẽdũ & euacuandum est facile, spiritui facile associari põt in sua resolutione cum eo, igitur resoluitur.

Probat secundum dupliciter. Et primo sic. humores subtiles sunt faciles ad euacuandum respectu grossorum. igitur cæteris paribus in causa euacuante maior eorum fit debilitatio, & per cõsequens plus & facilius debilitationem incurrit corpus subtiles habens humores q̃ habens grossos. Secũdo sic, humori apto ad euacuandum facile associatur spiritus lo euacuatione sua, sed hęc est in homine subtilium humorũ. ergo in eo facile fit multi spiritus resolutio, & per consequẽs cito adueniet debilitas per uiam resolutionis. Sciendum q̃ quando homo est subtilium humorum est etiam subtiliũ spirituum. ideo causa resoluens & moues humores, facile & resoluit spiritum. Et hęc est pria causa, quare humores hñs subtiles cito resoluitur & debilitatur. Secunda uero causa ẽ, quia humoribus subtilibus existentibus causa mouens eos mouet motu uehementi & ueloci, ad quem sequitur uelox motus & inflãmatio spiritus, & per cõsequens resolutio magna. Tertia causa, quia euacuatio humorum subtilium surripuit materiam generationis spirituum, ex ipsis.n. generatꝰ spiritus. Quarta causa, facilius commiscetur spiritus multis humoribus subtilibus q̃ grossis.

Et debes scire quòd quemadmodum humores isti in suis generationibus causas habent, sic & in suis motibus habent causas. motus nanque & res calidæ sanguinem mouent & cholerã rubeam, & fortasse mouebunt melancholiam & fortem faciẽt eam, quies uero phlegma forte reddit, & aliquas melancholiæ species.

Ponit secundum cañ. quem dupliciter declarat. secunda ibi [Et etiam ipse.] Dicit primo q̃ sicut humores iam dicti habent in suis generationibus causas. s. determinatas & appropriatas, ita etiam in suis motibus causas habent proprias. Nam motus & res calidæ mouent sanguinem & choleram, & fortasse mouent melancholiam & ipsam faciunt fortem. Et ecõtrario, quies & res frigidę reddũt phlegma forte & aliquas species melancholię. Sciendum primo q̃ p

Hũorũ motus quid.

motus humorum intelligi potest primo motus localis eorũ per corpus sicut motus sanguinis ad exteriora apud pręsentiam rerum rubearum. Potest etiam intelligi motus alterationis quo fortificatur et debilitatur in suis qualitatibus. Põt etiam intelligi motus animalis, quo secundum uarias humorum dispositiones irascimur aut mansuescimus, tristamur, gaudemus, sollicitamur, negociamur, perspicacis ingenij reddimur. Secundo sciendum q̃ motus localis. s. exercitiũ mouet sanguinem ipsum aliquando seu aliquando calefaciẽdo subtiliando. Et similiter res calidæ nobis occurrentes ut uinum &c. et per idẽ mouent choleram rubeam ipsam inflammando & fortificando in suis qualitatibus & fortasse melancholiam naturalem fortem facient imprimendo per qualitates suas, & adhuc genitam per congelationem liquefaciendo. Econtra vero quies infrigidando & humectando phlegma forte reddit, & similiter aliquam speciem melancholiæ saltem per congelationem genitam & etiam naturalem. Sciendum tertio q̃ per fortem facere intelligitur in suis qualitatibus vigorare.

Et etiam ipsemet estimationes mouent humores. uerbi gratia sanguinem enim mouet res intueri rubeas, quapropter prohibemus illum, ex cuius naribus sanguis fluit, res splendorem habentes rubeum aspicere.

Primo nota. q̃ per estimationem non solum intelligere debemus estimationem proprie dictam quæ est actus virtutis interioris sensitiuæ existentis in medio ventriculo cerebri, sed etiam omnes apprehensiones & animæ accidentia. Et causa est quia ex varijs animæ accidentibus fiunt varij motus spirituum ab extra ad intus & econtra. ad quorum spirituum motum sequitur varius motus humorum & alteratio, vt videbitur in quæstione. Secundo nota. q̃ inspiciente homine res rubeas vel splendorem habentes multi mouentur spiritus ad extra, quos etiam sequitur sanguis, & per consequens potest esse causa fluxus sanguinis narium. Et ideo cum intendimus motum materierum ad exteriora, vt in variolis & morbillis, & similiter quandoq; in ictericia panno rubeo inuolui facimus ægrotantem. Causa autẽ quare res splendorem habentes sunt causa motus spirituum ad extra est secundum medicos naturalis conuenientia spũs cum splendore cum. s. ipse etiam spũs sit naturaliter. splẽdidus. Potest etiam assignari causa quia pñtato sensui obiecto proportionali & delectabili anima ad organum sensus transmittit spiritum, vt obiectum delectabile bene recipiat seu percipiat. cum ergo lucidum sit obiectum delectabile visui vt patet, hinc ẽ q̃ eo visui pñtato spiritus ad extra mittitur. Ex quo facile solui potest problema istud. s. propter qd est q̃ alba vt nix & lucida visum disgregant, quæ vero sunt nigra seu opaca ipsum congregant.

Estimatio multiplex.

Variolarum & morbillorũ canon practicus.

Et hæc quidem dicimus de humoribus, & eorũ generationibus. Loqui uero contra proteruos & deuiãtes debẽt sapiẽtiarũ opifices et nõ medici.

Nota q̃ vt colligitur a Gal. secundo virtutum naturalium quidam negauerunt humorum generationem, dicentes formas humorum latitare in materijs ciborum, contra quos et omnes alios huiusmodi dicit Aui. q̃ nõ pertinet ad medicos procedere, sed ad philosophos,

Doctrina quinta. Fen primæ, cuius est unum capitulum & quinque summæ.

Capitulum doctrinæ quintæ, quod est ad sciẽdũ quid sit membrum & suæ partes.

MEmbra sunt corpora quę ex prima humorum generantur cõmixtione, quẽadmodum humores sunt corpora, quę ex prima ciborum generãtur commixtione sicut cibi sunt ex prima commixtione generati elementorum.

Post determinationem de humoribus sequitur determinatio de membris. Et primo in generali determinat de eis. Secundo magis specialiter ponendo ipsorum anatomiã. secunda ibi [Dicemus q̃ ossium.] Primo ponit generalẽ diffinitionem

finitionem

itionem. Secundo diuisionem mēbrorū ibi⌊Mēbrorū⌉. Dicit primo ꝙ membra sunt corpora, quæ generantur ex ma commixtione humorum sicut humores ex prima cōmixtione ciborum & cibi ex prima commixtione elementorum. Sciendum primo ꝙ eorum quæ sunt in corpore no o, quædam sunt superfluitates, quędam vero non sunt perfluitates, sed res naturales ad integritatem vel cōseruanem corporis ordinatæ. Et illorum quædam sunt animata & quædam sunt inaīata. Et Iaīatorum quædam materialiter, quædam effectiue potius ad corporis cōstōnem vel cōseruationem faciunt sicut spiritus. solæ autem partes aīatæ ostri corporis appellantur membra. Ex quo patet in diffōe membri supplendam esse istam clausulam, quę sunt ptes nimatę nostri corporis. Secundo sciendum per commixonem in proposito intelligere possumus veram commixonem, quæ est miscibilium alteratorum & postea corruptorum vnio, ad quam sequitur vnius tertij a quolibet miscibilium distincti specie gño siue illud accidat ex mutua refractione qualitatum humorum siue a calido membrorum, vel a virtute ipsos commiscente & refrangente, siue ab utroque sit. Imaginando ꝙ sicut ex elētis refractis resultat temperies pro forma mixti, ita refractis qualitatibus humorum esultat temperies pro forma membri. Et hoc tam in gñone coniuncta cū se iuncta. verum est secundum sn̄iam medicorum ponentium non solum sanguinem esse materiam gñonis vel nutricationis, quam in proposito sequitur Aui. Tenendo aūt solum sanguinem esse materiam generationis & nutricationis. Dicēdum ꝙ ex commixtione partium sanguis quatuor humoribus & elementis proportionatarum fiunt membra.

Tertio nota hanc commixtionem intelligi prima multipl'r. primo tempore, & hoc non. secundo perfectione, & hoc est verum. sed non intelligit hoc Aui. 3. prima immediate quia Imediate ex humorum cōmixtione fit membrorum gño. Et sumitur hic humor vt se extendit ad humorem primum & humiditatem secundam. Vel exponitur. ex prima cōmixtione humorum. i. ex re imediate ex humoribus cōmixtis gñata, & ista est humiditas secūda vt in nutricatione aut sibi ꝓportionalis vt in generatione fetus in mr̄ice. Ex quibus patet intellectus diffōois. Nam ly corpora est genus. Per hoc differt a complexione virtute &c. Quæ sunt partes. ad dr̄iā superfluitatum. Animatę. ad differentiā humorum spmatis spirituum, quæ non sunt membra, quę non sunt partes aīatę. Ex prima &c. ad differentiam humorum & spirituum, & p hoc circūloquitur materiam appropriatā generationi membrorum. Quarto nota humores generantur ex prima cōmixtione ciborum. i. ex re quę ex prima commixtione ciborum est producta. s. chylo, qui potest dici prima cōmixtio, i. prima res per commixtionem genita. Vel sumitur humor ut se extendit etiam ad chylum. Quinto nota. cibi generanē ex prima commixtione elētorum. quia nō apparet aliud sensibile a nobis perceptum & hoc secundum plurimum. Sed de hoc in dubijs literalibus plus videbitur. Primum dubium. vtrum diffō membrorum sit bona? Arguitur ꝙ non.

Primo quia humiditates secundæ non sunt membra. & tñ sunt corpora, quæ ex prima humorum commixtione generantur. Secundo totum humanum corpus ex prima humorum commixtione generatur, non tamen est membrū. igitur &c. probaē maior. quia ex prima commixtione humorum nutritur. igitur generatur. patet consequentia, quia eadem est materia nutricationis & generationis. Tertio mēbra organica non immediate componuntur ex prima commixtione humorum. igitur &c. assumptum patet, quia immediate componuntur ex consilibus mēbris primo de accidenti. ergo &c. idem de spmate. Secundum dubium. Videtur ꝙ membra non generentur ex humoribus per commixtionem sicut humores ex elētis. Primo. quia taliter fiunt membra ex humoribus sicut humores ex cibo uel chylo, sed ex chylo fiunt humores tanꝙ ex materia & non ex elemētis se refrangentibus, igitur &c. Secundo, quia humores non se refrangunt in suis qualitatibus, quod requiritur ad hoc ut aliqua fiant ex aliquibus ut ex elētis, igitur &c. assumptū patet quia humores in nutricatione patiuntur a membris, & in generatione patiuntur a virtute generatiua, patet etiam quia humores stant simul in venis non refracti. Tertio membra non resoluuntur in humores, igitur non componuntur ex humoribus. tenet consequentia, quia vnūquodꝙ resoluiē in ea ex quibus componitur. Et sunt argumenta Auerrois secundo colliget. Tertium dubium, quia videtur ꝙ humores non fiant ex prima ciborum commixtione. Primo quia fiunt imediate ex chylo. Secundo quia possunt fieri ex sanguine carnibus &c. Quartum dubium qūo cibi fiūt ex prima commixtione elētorum cum sanguis caro &c. sint cibi, non tamen fiunt ex prima commixtione elementorum, vt patet. Ad primum dubium dicitur ꝙ diffō illa bene intellecta bona est, vt in litera. Ad primum argumentum dixit Dynus humiditates secundas posse contineri sub gñe membrorum. Non placet. Aliter ꝙ per humores non solum intelliguntur humores primi, sed etiam humiditates secundę. & tunc ex prima commixtione eorum, quia perdunt formam humorum generantur membra. Vel dixit, ex pr̄ia commixtione. i. re primo ex humiditatibus cōmixta, quæ ē humiditas secunda gñantur membra. Aliter per generationem intelligit seiunctam distinctā contra nutricationem. Ista fit in matrice immediate saltē ad apparentiam nostram ex humoribus, quia non est nota nobis alia forma ad quam prius transmutetur, licet rationale sit materiam generationis recipere in matrice mutationes proportionales illis, quas recipit in nutricatione. Vel dicitur ꝙ ille humiditates non sunt partes animatæ. & ita de spermate. Ad secundum deficit clausula ponenda in diffinitione. s. & sunt partes &c. Ad tertium neganda est illa consequētia. Imediate componunē ex consilibus. igitur non ex humoribus imediate. componūē enim imediate ex consilibus tanꝙ ex partibus integrātibus, & non ita ex humoribus fiunt, sicut non sequit aqua immediate componitur ex aquis, igitur non imediate ur suis principijs intrinsecis. Ad secundum dubium Auer. credit solū sanguinem esse materiam generationis & nutricationis mēbrorum. Aui. vero hic sequitur viam oppositam. Ideo ad argumenta r̄ndetur. Ad primū dicitur ꝙ ex partibus chyli tanꝙ ex elētis refractis & cōmixtis fiunt humores, & ita ē chylus ex cibis. Et sic r ad secundum conceditur ꝙ humores in venis etiam se alterant, licet eorum transmutationem ad finem necessarium natura regulet, vt patet. Ad tertiū dic ꝙ non omne cōpositum ex aliquibus necessario resoluiē in illa immediate. Vel dic argumentum probare non omno sisem eē compositionem membrorum ex humoribus & mixtorum elementis quia elementa remanent in mixtis formaliter, non autem humores in membris. Ad tertium dubium. humores fiunt ex prima commixtione ciborum. i. ex chylo. qui proprie dicitur prima ciborum commixtio pro quanto est primum, in quod cibi per digōnē transmutantur. Aliter dicitur ꝙ hic sumitur humor, vt se ad chylum extendit. Ad secundum patet, ꝙ si fiat ex carnibus & sanguine illa non sunt nisi cibi. Ad vltimum quidam se expediētes dixerunt illam non esse literam Aui. Alij. illud est verum de pluribus & simplicioribus cibis. Alij. non est nobis nota forma media rei, quæ non est cibus medians inter primā cōmixtionem elementorum & cibum ex illa genitum.

Hūor duplex.

Membrorum autem alia sunt quæ sunt simplicia, alia sunt quæ composita.

Primo ponit diuisionem. Secundo declarat membra diuisionis. Tertio particulariter alterum membrorum diuisionis pertractat. secūda ibi⌊Et simplicia.⌉tertia ibi⌊Primum membrorum.⌉ Dicit primo, ꝙ membrorum quædam sunt simplicia, quædam composita.

Et simplicia quidem sunt, quorum quācunꝙ sensibilem assumpseris partem in nomine & dif

finitione erit toti cõmunicans, ſicut caro in ſuis partibus,& os in ſuis partibus, & nerui in ſuis partibus, & his ſimilia, ideoque ſimilium uocãtur partium.Compoſita uero ſunt illa quorum quãcunque acceperis partem in nomine & diffinitione toti cõmunicans non erit, ſicut manus & facies, pars enim faciei non eſt facies, neque pars manus eſt manus. & uocãtur membra inſtrumentalia,eo ꝙ ſunt animæ inſtrumenta ad complendum motus & operat iones.

Natura mẽbrorum tripliciter.

Dicit ſecundo ꝙ ſimplicia ſunt illa quorum quãcunq; ſenſibilem partem acceperis, erit toti communicans in nomine & diffõne, vt neruus caro &c. compoſita vero ecõtra, vt manus facies &c.non.n.quælibet pars manus aut faciei eſt manus aut facies &c. Sciendum primo triplicem eſſe naturã membris attributam.ſ.complexio,cõpõ, & vnitas. Prima conſi͞libus principaliter. Secunda organicis. Tertia vtriq;. In tali igitur diuiſione ſenſus eſt ꝙ mẽbrorum quædam ſunt quibus principaliter attributa eſt compl͞o, quædã quibus cõpõ. Cauſa autem diuerſitatis membrorum principaliter ſumitur ex fine.tanta.n.diuerſitas operationum nõ potuiſſet ab humano corpore prouenire ſine tanta organicorum & ſimplicium membrorum diuerſitate.cap̃.de complexionibus membrorum. Secundo ſciendum ꝙ idem important hæc nomina,mẽbrum ſimplex, membrum conſimile,homogeneum, vnigeneum, & omiomeron.ac ſi͞r idẽ important hæc nomina.ſ.membrum compoſitum.organicum,inſt͞rale,officiale.anomiomerum, etherogeneum,& ſi qua alia ſunt huiuſmodi.Primo.n.dñr mẽbra ſimplicia ſeu conſimilia.vt caro,os, & huiuſmodi, quia non ſunt compoſita ex partibus quantitatiuis diſſi͞libus ſeu differentibus ſecũdum de nominationem ſpecificam, & diffõnem.Quare autem dicatur membrum officiale ſatis patet. Verũ quæ dicantur membra homogenea ſeu vnigenea & omiomera. ac ſi͞r quid denotet anomiomerum atq; etherogeneũ, in naturalibus requiratur.Dicuntur autem organica inſtrumẽtalia præcipue, quia ſunt inſtrumenta animę inquantum eſt anima,quia cum cognitione operatiua,& iſtæ ſunt operationes ſenſus & motus,vt poteſt ſumi primo virtutum naturalium.cap̃ primo.Propter quod plãtæ non ſunt organica mẽbra ꝓprie attributa & hoc de vere organicis loquẽdo. Quare vero dicantur membra officialia ſatis patet. Circa hæc dicta ſunt dubia. Primũ contra deſcriptionẽ conſi͞lis.quia tunc muſculus non eſſet membrum conſi͞le contra Aui.infra qui determinat de eis tanq̃ ſi͞libus.& patet cõſequentia, quia nõ quęlibet pars muſculi eſt muſculus, quia nec villus nerui nec chorda.Similiter patet idem de chorda quæ eſt cõpoſita ex neruo & ligamento,vt infra videbitur. Si͞r de arteria,cuius non quælibet pars ſenſibilis,puta tunica vna eſt arteria. Secundum dubium.Quid intelligi debet per partem ſenſibilem. Tertium dubium, quia non minus pro operationibus naturalibus.videtur neceſſarium membrum eſſe organiçatum q̃ pro operationibus cognitiuis & voluntarie motiuis, vt patet de corde & hepate.quare igitur dicũtur membra organica magis in ordine ad operationes animales,vt dictum eſt, q̃ in ordine ad naturales. Item cuiuslibet organici operatio principalis fit per partes eius conſi͞les. non igitur magis inſtrumenta operationum animę ſunt organica q̃ conſi͞la.aſſumptũ colligitur prio de accñti. Ad primum dicitur.ꝙ membrorum tam organicorum q̃ ſi͞liũ noſtri corporis,quædam ſunt vere & manifeſte talia.vt caput,& caro gingiuarum,vel glandoſa,vel pinguedo.Quædam aũt ſunt verę organica & apparenter conſi͞lia,quia ſenſu ſuarum partium diſſi͞tudo non multum diſcernitur,ſicut muſculus,chorda &c.Quædam autem licet ſint in ſubſtantia conſi͞lia & cõpõne,pro quanto tamen importantur nomine connotante organiçationem determinatam denotant

Mẽbrũ cõſi͞le et eius ſynonyma.

Mẽbrũ cõpoſitũ & eius ſynonyma.

Mẽbrũ q͞ls duplex.

organica.verbi gratia.licet tunica vuea ſit in ſe membrum conſi͞le,quia tamen non dicitur tunica vuea,niſi pro quanto eſt talis figurę,vt ſic nominatur organicum membrum, & ſic non recipit quęlibet eius pars denominationẽ totius.Non enim quęlibet pars tunicę vuęę eſt tunica vuea,quia non rotunda interius perforata. Conceditur igitur ꝙ muſculus eſt verum membrum organicum,licet ſenſu conſi͞le, & de eo et de chorda determinat Aui.Similiter dici poteſt de arteria. Vel dicitur ꝙ ſi hoc nomen arteria non cõnotaret organiçationem ſic eſſet mẽbrum conſi͞le. & quęlibet eius pars q̃titatiua eſt arteria,ſi autem cõnotet eſt organicum,& nõ quęlibet eius pars q̃titatiua eſt arteria. Ad ſecundum, quidã per partẽ ſenſibilem intellexerunt partẽ formalem vt diſtinguitur contra materialem,putantes non quãlibet partẽ materialem carnis eſſe denominandã carnem,quia non poteſt in operationes debitas carnis.hoc habet difficultatem cõtra ſe,quia ſigno.a.partẽ formalem carnis, cuius nulla pars eſt formalis ſi dabilis eſt talis vt concedunt. & ſequitur.a.non eſſe membrũ organicũ,nec conſimile,ut patet intuenti. Alij per partem ſenſibilem intelligunt partem ſenſu comprehenſibilem.hoc etiam recipit inſtantiam.ſic.n. in animali valde paruo vel inſenſibili nõ eſſent membra organica, nec cõſimilia. Aliter & puto melius per partem ſenſibilem intelligendã eſſe partem quantitatiuam.ut diſtinguiẽ contra ptem eſſentialem,illa.n.vt patet nõ eſt quantitatiua nec de ſe apta ſenſu cõprehendi. Ad tertium iſta organiçatio nõ eſt attributa illi membro pro operatiõibus naturalibus, niſi ꝓ quãto iſtæ ſubſeruiant talibus animalibus. Similiter dicitur de conſi͞li,de quo magis fen ſecunda.

Pars ſenſibilis.

Primum membrorum ſimilium eſt,os qđ durum eſt creatum,quoniam ipſum eſt corporis fũdamentum & ſuſtentaculum motuum.

Exequitur notificando membra conſimilia gñali quadã notificatione.primo os.ſecundo chartilaginem. Dicit primo ꝙ primum membrum conſimiliũ eſt os,quod creatum eſt durum, quia eſt corporis ſuſtentaculum & fundamentũ. Primo nota.os eſt primũ.ſ.narratione. & ſi placuiſſet ab alio potuiſſet incipere. vel forte primum, quia inter mẽbra ſi͞la vel ſimplicia eſt ĩ corpore dñantius. Cõtra.quia muſculi magis in toto q̃titatiue dñantur. Dicendum vt ſupra muſculos non eſſe membra vere ſimplicia. Aut forte dicitur primum,quia īter alia radicalia prius tp̃e a natura formatur. Secundo nota.Aui.nobis notificat os ex duobus. Primum eſt vt ſit ſuſtentaculum corporis,ſuſtentans.ſ.corporis molem,& reſiſtens extrinſecis occurrentibus vt percuſſionibus &c.Secundũ eſt vt ſit fundamentum motuum. oportuit.n.muſculos in ſua contractione & extenſione inniti oſſibus.quia quilibet localis motus requirit aliquod fixum cui innitatur mobile,vt in libro de progreſſu & cauſis motuum animalium. Contra. tunc in progreſſiuo motu non oporteret ſpatium eſſe fixum,ex quo inſtrumentum eſt fixum cui mobile innititur. Negetur cõſequentia. nã ſicut mobile particulare interius vt muſculus habet ſuperficiale fixum cui innititur, ita totum mobile debet habere vnum extrinſecum cui innitatur.

Poſt ipſum uero eſt chartilago quæ oſſe exiſtit mollior.Ideoq; flecti poteſt,ſed eſt omnibus alijs membris durior.

Primo notificat chartilaginem quo ad ſuam ſubſtantiã. ſecundo quo ad ipſius iuuamenta. ibi⌊ Cuius iuuamentũ.⌉ Dicit primo poſt os eſſe chartilaginem quæ eſt mollior oſſe,ſed omnibus membris alijs eſt durior.& quia mollior eſt oſſe flecti poteſt ſine fractura. Nota vt quidam chartilago dicitur,quia cartæ vel membranę ſimilis,quia alba & dura. Videtur autem ab oſſe quaſi ſecundum magis & minus ſolũ differre ĩ duritie cõplexione &c.vt.3.de hyſtorijs.cap̃.8.

Cartilago quid.

Cuius

Cuius iuuamentum in creatione fuit, ut ossiū cum corporibus mollibus per ipsam melior fieret continuatio, & ut durum cum molli non absque medio componeretur. duro.n. molle læderetur, & præcipue in hora percussionis & constrictionis si non esset compositio ordinata, sicut est in osse spatulę & hypocundriorum & in ossibus costarum, & sicut est epyglottalis chartilago, & illud quod est sub thorace. Et ut per ipsam etiā foret melior iuncturarum se adinuicem fricantium uicinitas, ne sua duritie rumperentur. Et etiam ut cum aliquis musculus se extendendo ad aliquod peruenerit membrorum, in quo os nō existat, cui innitatur & a quo confortetur sicut palpebrarū musculi, ut sit ibi sustentaculum cordis eorum & defensio. Et plerunq; etiam in multis locis est necesse rem aliquam rei alicui inniti quæ nō sit dura in ultimo sicut in epyglotti.

Ossis spatulæ forma.

Notificat enim per quatuor iuuamenta. Primum est ut per ipsam fieret continuatio melior ossium cum corporibus mollibus, & ne durum cum molli cōponeret absq; medio, quia tunc molle læderetur a duro præcipue in ore constrictionis aut pcussionis, nisi cōpō esset ordinata & graduata. v.g. in osse spatulę, quod os est triāgulatum cuius conus ē ad exteriora, & basis econtra ne acuties coni læderet carnē exterius, supra ipm est chartilago, vt patebit infra summa prima. ca. 17. quod erit de anatomia spatulę. Similiter patet hoc in ossibus hypocūdrioꝝ. ipsa.n. nō tāgūt imediate ptes molles, sed mediāte chartilaginē, sicut costæ mēdosę. & pp hanc cām inuēta est chartilago epyglottis, ne musculi epyglottis cōtactu ossis læderent, & chartilago quæ est sub thorace seu trachea in directo stōi situata inuēta est, ne ossis contactu hora concussiōis vel extensionis stōi stōs læderetur. Secūdū iuuamētū est, ne iūcturę in earum confricatione læderentur. contactus.n. multū duri cū multū duro est cā maximi nocumenti & rupturæ. Tertium iuuamētum est, quia lacertus plerūq; indiget fixo cui īnitatur, & non habet os, ideo loco illius habet chartilaginē sicut in palpebra. Quartum iuuamentum est, quia plerūq; necesse est rem alicui inniti, quæ non sit in vltimo dura sicut est os, ideo oportet q loco ossis sit chartilago sicut ī musculis epyglottis videtur. Nota primo q illa particula textus. s. melior fieret continuatio, potest dupl͞r exponi. Primo meliori. i. vtilior, propter. s. vtilitates sequētes, vt ne molle lædatur a duro &c. vt dictum est. Potest exponi secundo melior &c. i. vt melius membrū molle duro posset alligari. mēbrū enim valde molle male posset alligari membro valde duro propter duritiē nimiā īpediētē: quia inter illa quæ alligātur debet esse conueniētia, vt in exēplo cū musculus debeat alligari ossi, non potuit hoc īmediate conueniēter fieri propter nullam esse quo ad hoc conueniētiā. oportuit ergo mediare chartilaginē & adhuc chordam. & adhuc credendū est chordā secundum ptē terminatā ad extremitatē musculi mīto molliorē esse q̄ in pte alia. Secundo nota. q quia in iunctura necessaria est plerunq; confricatio ptium iuncturæ adinuicē, necessariū fuit partes illas non fore multum duras, ne a se inuicē frāgerētur & lęderētur, ossa autem ipsarum dn͞r multum dura, oportuit ergo inter ossa ipsarum iuncturaꝝ chartilagines mediare. Pro cuius vlteriori manifestatione nota tertio q vt apparere potest in anatomia, in iunctura genuum, & anchę, & spatulæ sunt duo ossa, quorum vnum est rotundū, & dicitur vertebrum. aliud vero illi correspōdens est concauū, quod appellatur pixis. & in conuexo quidem vertebri est quædam pellis ad modum cartæ mollior osse, licet sit durior aliis partibus. similiq; in concauo pixidis est alia similis pellicula, & hæ dicuntur chartilagines. Hinc quoq;

Vertebrū qd & pixis.

Canes pp quid cōrodūt ossa.

est q canes libenter corrodūt ossa, hoc enim faciunt vt ab eis euellent huiusmodi pelliculas gustui eorum valde gratas.

Postea sunt nerui, qui sunt corpora a cerebro orta aut a nucha, alba, ab flectendum mollia, & ad separandum dura, ad hoc creati ut per eos mēbra sensum habeant & motum.

Declarat nunc Aui. tertiū mēbrū consilē. s. neruos, dicens q ipsi sunt corpora orta a cerebro vel nucha, alba, mollia ad flectēdū, dura ad sepandū, & subdit q ipsi nerui sunt creati ad hoc q mēbra per eos hēant sensum & motum. Sciēdum primo q ly postea non dicit ordinem membrorum in gradu suæ duritiei, quia post os & cartilaginem in duritie nō imediate dn͞r esse nerui sed potius ligamēta, cū ipsa neruis duriora esse dicantur. dicit ergo solum ordinē in numero membrorū quoꝝ fit narratio. Secundo nota q Aui. ex quatuor declarat neruos. Primo quidem ex parte originis suæ, quia dicit ipse eos oriri a cerebro et nucha. Secūdo notificat eos ex colore, quia dicit eos esse albos, sicut sunt cerebrum & nucha a quibus ortū hn͞t. & etiam quia sunt gn͞ati a calido agēte in siccū, cuius tūc est dealbare. Tertio notificat eos ex mō substantiæ. dum dicit eos esse molles ad flectendum. Sic.n. oportet esse flexibile instr̄m motus localis. & etiam quia sūt substantię viscose, & durę ad sepandū. hoc aūt pueniit ex viscositate & siccitate ipsorum, & quia debent fortibus subiici motibus. Quarto & vltimo declarat eos ex fine, dum dicit eos creatos esse ad hoc, vt hēant mēbra mediātibus ipsis neruis sensū & motū: quia fit ex transitu spūum, tā quidem sensitiuorum q̄ motiuoꝝ per ipsos neruos tanq; per quosdā riuos defluētium ad mēbra, & in hoc dn͞t nerui ipsi a ligamētis, hinc est etiam q ex ipsorū oppilatione cānē stupor & paralysis. Tertio nota q sermo Aui. in litera dū dicit oriri a cerebro vel nucha, & dum dictum est eos esse albos ad similitudinē mēbrorū a quibus ortū hn͞t, est potissime verus secūdū opinionē Gal. & aliorū medicorū. Verū philosophi aliter dicerēt, ex quo volunt arterias venas & neruos a corde ortū habere. Et tunc dicerent neruos non proprie oriri a cerebro vel nucha, sed solū secundum q̄dā metaphoricā similitudinem, quia. s. sicut riuus dr̄ oriri a fonte. & dicunt q licet sensibil͞r appeat & videatur eos a cerebro oriri, non tn͞ sic est, sed a corde oriuntur. Causa autem apparentię est, quia ibi uidentur grossiores. in toto autem residuo semioantur & diuidunē in paruos ramusculos, vt appet in anatomia. Quarto nota, q ab auctoribus tripliciter solet sumi neruus. Primo quidem valde cōiter, & sic se extendit etiam ad chordam & ligamētū, cum dicantur esse substantiæ flexibiles tenaces motui deseruientes. taliter autem hic non sumitur neruus. Secundo vero sumitur pro substantia flexibili tenaci, quæ cum hoc est quodāmō instr̄m sensus & motus. & sic dicitur excludere ligamētum. extēdit autem se ad neruum & chordā. et adhuc isto modo nō sumitur nunc ab Aui. Tertio autē mō accipitur neruus proprie satis qualiter fit in proposito, vt. s. ē substantia alba mollis, facile flexibilis, difficulter sepabilis, a cerebro vel a nucha orta, & sic a se excludit tam quidē chordā q̄ ligamentum. nam vt ait Aui. in ista prima fen. doctrina quinta cap. primo. ligamentum non oritur a cerebro neq; nucha, sed quia ossa sunt dura & nerui sunt subtiles, ppterea misericorditer egit deus bn͞dictus & sublimis cuius nomen sit bn͞dictum. & ex ossibus rem neruo similem extraxit, quę cōnexio & ligamentum vocatur. Et versus finem capl͞i dicit. Et hoc quidem membrum est musculus, & ipse est qui cum colligitur trahit chordam, quæ ex ligamento & neruo componitur. Sic ergo ex eis verbis patet, q neq; chorda neq; ligamentum oritur a cerebro vel nucha, sed solus neruus tertio modo sumptus. Quinto nota. q dum Aui. nominat hic cerebrum per ipsum intelligit partem anteriorem cerebri, p nucham autem intelligit partem posteriorem. Potest ergo dici omnes neruos oriri a cerebro, prout ex prædictis duabus partibus ipsum est constitutum, pars tamē anterior mollior

Stuporis & paralysis cā.

Neruus triplex.

est, posterior vero est magis spissa, vt dixit Aui. doc. quinta, summa tertia cap. 1. i fine. Sexto nota. q vt colligitur cap. eodem. & in sequenti ad illud nerui orientes a parte añriori cerebri sunt valde pauciores q̃ dicantur esse orientes a posteriori parte eiusdem. nam a parte anteriori solum septem neruorum paria oriuntur quæ in sentiēdo & mouendo solūmō iuuant mēbra capitis faciei & viscerū īteriorꝝ. a parte āt posteriori dicuntur omnes alij nostri corporis nerui ortum habere, qui sunt. 30. & vnum paria. Vltimo nota. q vt ait Aui. eodem primo cap. plurimi eorum neruorum, qui tribuunt sensum oriuntur ab añcessione cerebri, a parte anteriori cerebri & plurimi eorum neruorum qui præbēt motum oriuntur a postrēmo. i. a parte posteriori cerebri quæ est nucha, vt dictum est.

Neruorum nr̃i corporis pia sunt triplicia.

Post neruos sunt chordæ, quæ quidem sunt corpora quę ab extremitatibus musculorū oriūtur & neruis similántur, & ad membra tendentes mobilía plerunq; sua retractione retrahunt membra propter musculi contractionem & cōgregationem, et propter retrorsum reductionem uel redítionem, & quandoq; relaxant laxamēto suí, propterea q musculus dilatatur cum ad suū redit situm, aut supra mensuram, quam eius habet longitudo, & supra díspositionē quam habet cum in suo naturali exístit situ addit, sicut in quibusdam uidemus musculis.

Declarat nunc Aui. chordam quæ est quartum membrū consiste in ordine. Et hoc facit dupliciter. Primo quidem ipsum declarat ex sua origine & operatione vel fine. secundo vero ex sua compositione secunda. ibi [Quæ quidem secūdum plurimum &c.] Dicit prio q post neruos sunt chordæ, quæ sunt corpora ab. i. in extremitatibus musculorum orta & neruis similia, & ipsæ chordę tendentes ad membra mobilia plerunq; retractione sua retrahunt membra ꝓpter contractionem & congregationem & propter retrorsum reductionem musculi. quandoq; etiam ipsæ chordæ relaxant membra relaxamento musculi. quia cum musculus. redit ad suum situm dilatatur aut addit supra mensuram quā habet eius longitudo, & supra dispositionem quam habet cū est in suo situ naturali, sicut apparet in quibusdam musculis. Primo nota. q vt supra aliqualiter dictum est, & melius in sequenti textu apparebit, musculus integratur ex triplici substantia. s. ex villis carnis, nerui, et ligamenti. villis ligamēti egredientibus a ligamento postq̃ ipsum ab osse egreditur & tendit versus locum vbi generari debet musculus. villis vero neruorum egredientibus a neruis postq̃ ipsi nerui a cerebro vel nucha ꝓcedunt, & ex opposito tendentibus ad eūdem locum vbi generari habet musculus qui villi nerui & ligamenti cum villis carnis vacuitates replētibus adinuicem spargūtur & seminantur per modum cuiusdam retis, ex quibus tribus neruis constituitur musculus ipse. Secundo nota. q postq̃ musculus a iunctura aliqualiter remotus generatus est, tunc duo tantum villorum gñá. s. nerui & ligamenti a musculo elongantur, & magis versus iuncturam veniunt, ibiq; adinuicem contorquentur & miscentur, sicq; mēbrum illud constituunt, quod a medicis chorda vocatur. Tertio nota. q in huiusmodi corde gñone plurimum abundant uilli neruorum super villos ligamentorum, quod arguitur ex multa sensibilitate ipsius chordę nam nerui quidem sentiūt, ligamenta vero non. arguitur etiam hoc ex multa sĩltudine inter neruos & chordas. q autem neruis abundantibus chorda sit multi sensus declarauit Gal. 3. techni. textu secundum Haly. 121. secundum vero expōnē Trusciani textu. 53. dicēs. nerui vero & tenātes punctura &c. cuius dicti expositionem in commentis corrñdentibus require. hoc tamen sibi voluie Gal. in summa. s. q ex punctura tenantos. i. chordæ cātur spasmus fere sicut ex punctura nerui. hoc autem nō ꝓuenit nisi ex plurima sensatione &c. Quarto nota. q chorda non tendit nisi ad membra mobilia, nam ipsa finalr ordinata est ad motum, & ipsius iuuamentū est membra mouere motu voluntario. Quinto nota. q Aui. in ista particula, & ad membra tendentes mobilia plerunq; &c. notanter addidit ly plerunq;. nam aliqui sunt musculi non habentes chordam in sua extremitate saltem manifeste, cuiusmodi sūt musculi longitudinales ventris, & musculi frontis, vt patet in anatomia. Sexto nota. q ex pñti textu potest trahi modus & ordo quo membra voluntario motu moueri dñt, & etiam quo musculus mediante chorda seruit ipsi motui voluntario. Nam virtute voluntarie motiua imperante flexionem brachij. exempli gratia. ad partem domesticam musculus contrahitur & sic abbreuiatur. quare contrahitur chorda quę est in extremitate musculi, & sic trahitur iunctura, & sic flectitur brachium ad partem domesticam seu interiorem. Cum vero fit econtra extenditur musculus, & chorda, & iūctura, & sic mouetur bracchium ad partem syluestrem seu extrinsecam. Septimo nota. q in prædictis motibus. s. ad partem domesticam & ad partem syluestrem multum se iuuant musculi circa idem membrum contrarie situati. nam contractis interioribus musculis extenduntur exteriores. & econtra, contractis interioribus extenduntur interiores musculi. Octauo nota. q in tali motu propter retractionem chordę accidit q̃nq; fieri musculi contractionem, congregatiōem, & retrorsum reductionem, vt dicitur in textu. Quod dictum pl̃es habet expōnes. Prima est cuiusdam Antonij de Parma, qui per contractionem intellign leuem constrictionem. per congregationem mediam constrictionem. & per retrorsum reductionem intelligit constrictionem vehementem & valde fortem. Secunda expō est Mundini fere in omnibus cum prædicto Antonio concordantis, nisi q ad tertium terminum. i. ad retrorsum reductionem addidit dicens, per ipsam intelligendum esse motum valde fortem ad syluestrem partem, sicut cū aliquis ita fortiter extendat manum ad syluestrem partem vt flectatur retro, tunc illa secundum ipsum appellatur retrorsum reductio. Tertia expō est Gentil' qui per contractionem intelligit motum mēbri versus originem suam, vt brachij per directum versus spatulā. ꝑ congregationē intelligit motū eius constrictiuum in se. s. uersus eius mediū. & ꝑ retrorsū reductionē intelligit reditū eius ad sitū & magnitudinē naturalē, sicut cum quis brachium aut manū violēter extēderit aut liguā violēter extraxerit, deide ad sitū naturalē eā reduxerit, illa vocaē retrorsū reductio. Nono ē notādū, q sicut cōtigit musculū multipl'r cōtrahi. s. usq; ad sitū & q̃titatē eius naturalē, & ēt ultra ea, ita ēt cōtingit ipm multipl'r extendi & elōgari. s. donec ꝑueniat ad sitū & q̃titatē eius naturalē, & donec trāscēdat ea, sicut cū qs linguā valde uiolēter extrahit, aut brachiū ualde violent' extēdit. Et hoc tāgit Aui. ĩ pñti lr̃a dum dicit, et qñ chordę supple chordę relaxant mēbra laxamēto sui. i. chordę q̃ sua relaxatio ē ꝓpterea q musculus dilataē seu elōgaē qñ post contractionē redit ad suū sitū naturalē. aut supple a sua q̃titate & situ naturali elōgaē, ꝓpterea q addit supra mēsurā eius quā hēt lōgitudo. s. naturalis, & supra dispōnē, q̃ hēt cum existit in suo situ naturali, sicut uidemus in quibusdam musculis, quia in prædictis.

Musculus integraē ex triplicibus.

Contractio gd & cōgregatio.

Anto.

Mundinus.

Gentil'.

Reductio retrorsum quidē

Quę quidē secūdū plm cōpositæ sūt ex neruis qui ad musculū tēdūt, & ab altera pte egrediunē & ex corpibus, de quibus post chordarū relatione tractabimus. Et hæc quidem sunt quæ ligamēta uocanē, quæ ēt secūdū usū & tactū neruosa exīstūt, & ab ossibus uenientia ad musculum uadūt, & fiunt fila ipsa & nerui in eo. Quod ergo est supra partē musculi uocatur caro. Et quod ab eo separatur & ad iūcturam uadit & membrum motum colligitur in seipso, & permutatur.

In hac

In hac parte Auic. notificat ipsam chordam ex parte suę compositionis: & vult q ipse chordę secundum plurimum sunt composite ex neruis. quia enim plus ingreditur de neruo in compōnem chordę q̄ de ligamento, ideo subiunxit Aui. in lr̃a ly secundō plm̄. Non ergo voluit dicere q chorda qñq; composita sit ex neruis, & hoc frequentius, et qñq; non, & hoc rarius. sed vt expositum est, qui. s. nerui tendunt ad musculum. & ab altera parte egrediuntur, supple ab ipso musculo. & vadunt ad obuiandum ligamentis, cum quibus postea se contorquendo vt supra dictum est constituūt chordā. Ideo subdit Aui. & supple compositæ sunt etiā chordæ ex corporibus de quibus tractabimus post relationem chordarum. s. in textu sequenti. Et hæc quidem corpora sūt illa quæ vocantur ligamenta, quæ etiam corpora dicta ligamenta, secundum visum & tactū existunt neruosa. i. neruis similia, et ipsa eadem venientia ab ossibus a quibus oriūt vt dcm̄ est, vadunt ad musculum. i. versus musculum, supple ad obuiandum neruis, qui vt diximus cōstituto musculo exeunt ab ista parte ad obuiandum ligamentis vt nerui cum ligamentis, & ligamenta cum neruis se inuicem cōtorquendo constituunt chordam. Ideo subiungens modum huius constitutionis dixit Aui. & ipsa. s. ligamenta et nerui fiūt fila. i. scinduntur in partes subtiles sicut sunt fila: vt melius adinuicem contorqueri possint in eo. s. corpore, quod vocatur chorda constituendo. Et postea breuiter ostendit ex quibus constituatur musculus dicens, quod ergo est supra partem. s. aliam musculi. i. illud quod dominatur in musculo uocatur caro. & illud quod separatur ab eo. s. musculo & vadit ad iuncturam. & supple per quod membrum motū colligitur. i. contrahitur & permutatur: sup. a cōtractione. i. extenditur uocatur chorda. Totum hoc supra declaratum est.

Primo nota q aliqui volunt hunc textum quem de chordæ compōne exposuimus debere de musculi compositione exponi, quod ex pluribus declarāt. Primo quidem quia plures textus habent sic: qui quidem secundum plurimum cōpositi sunt &c. & tunc exponunt, qui. s. musculi sunt compositi &c. Secundo quia in textu dicitur. et fiunt fila ipsa & nerui in eo, quod exponunt sic. & ipsa. s. ligamēta & nerui fiūt, sup. sicut fila in eo. s. musculo. Tertio cōcludunt idem, quia quod sequitur in tex. de musculo apertissime loquitur. Secundo nota. q ex prædictis potest haberi venas & arterias per substantiam musculi transeuntes nō esse partes musculi. nam licet musculus non posset conseruari absq; eis, non

Musculus qd.

tamen sunt ipsæ dicendæ partes substantiam musculi integrantes, quod ex hoc satis probabiliter persuadetur. nā musculus dicitur instrumentum ordinatum ad sensum & motum vt supra patuit, modo venæ & arterię ad huiuscemodi non ordinantur ut clarum est. Tertio nota. q hæc sn̄ia capitur etiam a Gal. 2. techni textu secundum expositionē Haly. 9. tractatu de testiculis. secūdum vero expositionem Trusciani tex. 57. & volo ponere textum traductionis secūdæ quia clarior est, vbi sic dicit Gal. Etiam musculus quidem est caro composita ex carne simplici prima & ex villis qui inuoluuntur. s. adinuicem sicut rete: & super quos cōponitur caro. s. replendo vacuitates. Et substantia quidem musculi propria non est nisi istæ duæ res. s. villi dicti et caro. Deinde addit. venę autem quæ continuantur cum eis. s. musculis non sunt eis nisi sicut rami & riui aquarum. s. deferentes nutrimentū. & ipsæ non sunt cōplentes subam eorū musculorum: sed adiuuant ad hoc ut remaneat. s. suba dictorū musculorum eis deferendo nutrimentū vt dcm̄ est. Hoc idē etiam colligitur ab eodem. Gal. primo interiorum.

Post eas autem sunt ligamenta quæ prædiximus, quæ etiam sunt corpora neruo si͂lia. quorū quædam sunt quæ absolute ligamenta uocātur, & quędam sunt quæ nomine alahacab uel alcahab appropriant. id uero quod ad musculū extēditur non uocat̃ nisi ligamentū, & illud quidē ad musculū nō extendit̃, sed tm̄ quod inter duo extrema ossiū iuncturæ continuat, aut inter alia mēbra & unā rē alij firmit̃ annectit, præter hoc q ligamentum uocatur. etiam qñq; nomine alahacab uel alcahab appropriantur. ligamentorū uero nullum sensum habuit ne propter motum multum et fricationem doleret, iuuamentū autē ligamenti ex eo quod pręmissum est perpendit̃.

Ligamētorū qd, et ē duplx.

In parte ista Auic. notificat ligamenta, dicens ipsa ligamenta esse corpora neruo similia. & ista dicuntur esse dupliciа. Quædam. n. ab osse egredientia tendunt ad compositionē musculi, & hæc vocantur absolute ligamenta & nō vocantur alio nomine. Quędam vero dicuntur esse ligamēta non tendentia ad compositionem musculi, sed tantū modo coniungentia os cū osse, ipsaq; firmiter adinuicem cōnectentia. & hæc præter hoc quod appellant̃ ligamenta, appellantur etiā arabice alahacab vel alcahab, quod latine sonat membrorum connexio. Et subdit Aui. q nullum ligamentorum habuit sensum, ne pp multū motum & fricationem accidentem sibi in motu iuncturarum doleret. Potest addi & alia ratio probabilis. nam cum ligamentum oriatur ab osse vt prædictum est, ossa autem terrestria sunt & præter dentes non sentientia, ideo consonum est ligamenta nō sentire. Iuuamentum autem ligamenti dicit Aui. ex prædictis patere. Sciendum quosdam credidisse non omne ligamētum carere sensu, sed solum ligamentum cōiunctionale. Ligamentum vero ingrediens compositionem musculi putāt sensum habere. Propterea q. 4. canō. fen quarta. trac. 4. cap. primo in fine dicit Aui. & in vulneribus & in disruptionibus quæ adueniunt ligamētis nascentibus ex osse ad os nō est malum, & sufferunt vehementiorem curam. Ex quo dicto capiunt illi q in vulneribus & disruptionibus quę accidunt ligamentis tendentibus ad compositionem musculi est malum, & etiam ipsi minus curam recipiunt. Quod dicunt ipsi non accidere nisi propter sensum horum secundorum & propter carentiam sensus illorum, de quibus loquit̃ Auic. loco præallegato. s. neruorum coniunctionalium. Idē etiam videtur innuere Gal. 7. de ingenio sanitatis. Ad q̄s potest responderi q siue Aui. siue Gal. dicat ligamenta cōponentia musculum habere sensum, non intelligunt q ligamenta de se habeant sensum, sed q vt sunt coniuncta neruis in musculi compositione per quandam communicationem, & improprie dicunt̃ habere sensum. Ex quibus colligi potest triplex cā necessitatis ingressus ligamenti in compositione musculi. Prima est vt chordam iuncturæ iungeret. Secunda est vt sensum chordę a neruo datum aliqualit̃ obtūderet. Tertia vero est vt illis carneis nimis valde mollibus soliditatem & sustentationem daret.

Ligamētorum necessitas triplex.

Et post ligamenta sunt arteriæ, quæ sunt corpora quæ a corde nascuntur, concaua, in longitudinem extensa, neruosa & in sui substantia ligamentalia, habentia motiones dilatando se & constringendo quæ ex quietibus discernuntur.

Arteriæ notitia multipliciter.

Notificat arterias. Primo ex ortu, forma cōpōne, et opōne. Secundo ex fine. secunda ibi [Quæ quidē.] Dicit. Primo q post ligamēta sunt arteriæ, q̄ sunt corpora &c. Sciēdum primo q Aui. notificat arterias multiplicit̃. Primo ex origine quia oriunt̃ a corde. Secūdo ex forma q̄a cōcauę in lōgitudinē ꝓtensæ. Tertio ex cōpōne, q̄a ex villis ligamētalibus & neruis vt earum suba sit solidior & spissior ad spūs debite cōtinēdū & resistēdū motibus. Quarto ex opōne. dilatāt̃. n. & cōstrigūt̃, & isti motus ex qetibus discernūt̃. eo. n. q arteria aliqñ pcutit digitū & aliqñ desistit a percussione deide iterato redit ad pcutiēdū cōphēdit̃ q mouet̃ dilatādo et cōstrigēdo. Prio motu dilatatiōis siue diastolis. Scđo motu cōstrictiōis siue systolis, iō ex qetibus. i. cessatiōibus, a p-

cussione compræhēditur quod mouet dilatando & cōstringendo. Sciendum secundo q̄ tam in uenis pulsatilibus quæ dicuntur arteriæ: q̄ etiam in uenis nō pulsatilibus quę absolute uenæ dicuntur sunt porositates quædam. Veruntamen porositates arteriarum sunt angustiores q̄ porositates uenarum. hoc autem est propter plurimos spiritus, qui in ipsis arterijs continentur. Ideoq; dicuntur ipsæ arterię secundum quosdam quasi arctę viæ. Hoc autem intelligi habet quo ad prædictas tunicarum porositates. nam in eis ut patet in anatomia est notabilis concauitas. Sciendū tertio q̄ ex præsenti textu cum Aui. dicat in eo arterias esse corpora neruosa. aliq accipere uoluerūt ipsas esse sensitiuas. Pro cuius dicti intelligentia aduerte q̄ si uellemus ponere in eis esse sensum, oporteret ponere ipsum eē ualde obtusum, qd' arguitur ex plurima ligamentalis substantię permixtione, ut patet in textu. Verūtamen si quis uellet tenere ipsas arterias nullum habere sensum, facile posset soluere rationem tenentium oppositum. Nam posset dicere illum textum in quo Aui. dicit arterias esse corpora neruosa esse exponēdū. i. corpora neruis similia ex quo tex. postea non sequeretur ipsas esse sensitiuas. Nam ut supra uisum est etiam ligamenta dicta sunt esse corpora neruis similia, quę tamen ut patuit sensu carent. Posset etiam hoc idem ex eo quod sequitur in textu. s. ipsas arterias esse corpora in sui substantia ligamentalia, quod satis euidenter arguit eas carere sensu cum ligamenta ut dictum est, sensu careant.

Quæ quidē ad hoc fuerunt creatæ ut cor euentetur, & fumosus uapor ab eo expellatur, & spiritus membris corporis distribuatur.

Cordis necessitas triplex.

Notificat ipsas arterias ex fine. Sciendum autē q̄ cor, ut infra uidebitur est membrum principalissimum, a quo uita & calor in toto dependet. Ideoq; quemadmodum dixit. Auer. 2. colliget. ipsum cor stat in corpore ad similitudinem unius clibani ignis in domo, in quo corde ex sanguine generatur spiritus uitalis, et ex sanguine uenali fit sanguis arterialis. Ex quo insurgit cordi triplex necessitas. Prima est necessitas euentationis, ne superincendatur & resoluat spiritum. Secunda est necessitas mundificationis fumorum capinosorum, qui per actionem caloris in humidum sanguineum & adhuc membrale continue eleuantur: retenti autē calorem extinguerent. Tertia est necessitas transmissionis sanguinis arterialis & spiritus uitalis super toto, ut eis membra conseruentur. Primę necessitati satisfaciunt arterię per diastolem & systolem, recipiendo per diastolem aerem frigidum a pulmone & ab extra. & per constrictionem dum dilatatur cor ipsum in cor pellendo. Et secundæ similiter. Dum enim constringitur cor dilatantur arterię & recipiunt aerem calidum a corde, & fumum quem pellunt ad pulmonem. Similiter tertiæ. Dum enim dilatantur recipiunt a corde sanguinem, & spiritum quem postea per cōstrictionem ad membra distribuunt.

Post sunt uenę quę arterijs siles exnt, sed sunt ab hepate & sunt quiete, quæ quidem fuerunt creatæ ad hoc ut sanguis membris quæ sunt in corpore partiatur.

Venæ multiplex notificatio.

Sciendum quod hic uenas notificat. Primo ex forma q̄a similes sunt arterijs. Secundo ex ortu quia ab hepate oriūt, Tertio ex operatione quia quietæ sunt & propter hoc differunt ab arterijs: quia arterię mouentur. Quarto ex fine vt sanguinem partiantur. i. distribuant membris. Ideo uenā descripsit Conciliator drīa. 47. q̄ uena est corpus panniculare licet magis pprie ligamentale, longum concauum, unica tunica constitutum, sanguis & spiritus naturalis pro nutricatione contentiuum. Ex quibus comprehenditur multiplex differentia inter uenā & arteriā. Primo quia uena secundum plurimum unica continet tunica: arteria uero duabus. Dico secundum plurimum propter arteriam uenalem & uenam arterialem. Secundo quia uena quieta & arteria mobilis existit. Tertio quia uena plus continet de sanguine & minus de spū, arteria ecōtra. Quarto quia secundū medicos arterię oriuntur a corde, & uenę ab hepate. Pōt addi & quinta drīa quæ supra dicta est. s. quia arterię hñt porositates tunicarum suarum angustiores uenæ autem latiores.

Deinde sunt pāniculi qui sunt corpa de filis neruosis non sensu pceptis texta, quorū spissitudo tenuis existit, dilatata aliorum corporū supficies cooperientia & cōtinētia ea pp iuuamenta.

Pāniculus duplex.

Notificat panniculos. Primo ex parte formæ & eorū cōpositionis. Secūdo ex fine ibi, Ex quibus. Prima pars patet. Dicunt autem quidā panniculum esse duplicem. quidam tantum a natura ordinatus ad tegendum membrum & ipsum defensandum. quidam uero habet non solum hoc facere, sed etiam sensum dare. Primus est ligamentalis. Secundus uero nerueus, & de hoc est sermo hic.

Ex quibus est ut summā eorū in sua figura & factura custodiant. Et ex eis est, ut ea ab alijs corporibus suspendāt & eis annectāt mediantibus neruo & ligamento qua fila facta fuerūt ex quibus texti fuerunt sicut renes dorso. Et ex eis est ut membra secundum sui substantiā sensum nō habentia p ipsos habeāt superficiem sui essentia sentientem, quæ illud qd ei occurrit sentit, & accidētalr sentit qd in corpore accidit quod in eis inuolutum est. Et hæc quidem mēbra sunt sicut pulmo, hepar, splen, & renes. hæc. n. sua substantia nullo mō sentiunt, sed neq; sentit illud quod in eis percussionem facit, nisi quod de panniculis super ea existit. Cōq; in eis accidit uentus aut apostema sentitur. Sed uentum sentit panniculus accidentaliter propter extensionem quæ cōtingit in ipso. Apostema uero sentit principium panniculi ex eius appensione accidentalr, ideo quòd membrū apostematis grauitate laxatur.

Notificat nunc consequenter Aui. ipsos panniculos ex triplici fine uel iuuamento. Primum est vt summam. i. molē substantiæ membrorum pręcipue mollium, sicut est caro hepatis et splenis conseruet in sua figura, nisi enim talia mēbra panniculo inuoluerentur fluxibilitate sua in debita figura non permanerent. Secundum est ut mediantibus neruo & ligamento quæ fuerint facta fila, ex quibus postea fuit subtilissime contexta substantia panniculi, suspendāt & annectant membrum unum alteri membro ut eo sustentetur sicut ren annectitur dorso per hunc panniculum suspendentem. Tertium est ut membra quæ secundum suam substātiam sensum nō habent cooperiantur superficie sensum habente, ut possit nocitiua iuuatiua percipere. & per hunc panniculum sentiunt mēbra aliqua per se & aliqua per accñs, ut statim declarabit. Sciendū primo q̄ mēbrū sentiens per substantiā suā est mēbrū hñs in se cōplonē qui est conueniens instrm sensus. Ecōtra uero secundū subam sensum nō sentiēs est q̄ nō habet cōplonē talē. Exēplū primi ut sicut pāniculus tangens aut suspendēs hepar aut splenē &c. Exēplū secūdi, ut caro hepatis splenis &c. Scđo nota. q̄ illud qd' imediate occurrit pāniculo, grā exēpli, tegenti hepar si fuerit subtile & mālr ipressiuū sentit ab eo per se, quia per impressionē factā in organo sensus. Illud uero qd' est in cauitate hepatis sentitur ab illo panniculo per accidēs. ut g.

ventositas aut aq̄a. Ventositas.n.in carnositate hepatis existens extendendo totam carnositatem extendit pāniculum. ad extensionem vero sequitur dolor extensiuus, cuius doloris causa per accn̄s obiectiua est ventositas. Primo q̄a mediata. Secundo quia non per ꝓpriam impressionem q̄ per se efficit in panniculū. Similiter aq̄a exn̄s in carnositate hepatis sentitur per accn̄s a pāniculo. non.n.sentitur per impressionem ꝓpriam, sed quia grauitate ꝓpriam trahendo inferius trahit & extendit panniculum suspendentem hepar vñ cātur dolor aggrauatiuus. Patiȇ ergo pulmo: hepar, & hmōi membra dolorem extensiuū per pāniculum inuoluentē, & dolorem aggrauatiuum per panniculum suspendentem.

Postea est caro quæ est locorū uacuorū impletio, quę in horū membrorum situ in corpore existunt, & ipsorum fortitudo qua sustentantur.

Notificat carnem simul ex situ & iuuamento. Est.n.caro locoꝝ vacuoꝝ repletio, quia replet spaciū cadens inter spermatica membra. Propter quod bn̄ dixit Arist. 2. de gn̄one animalium. 4. cap̄. q̄ natura operaȇ sicut bonus pictor primo lineando &c. Et per carnem intelligere possumus lacertosam & glandosam, & forte etiam pinguedinē dedit intelligere, q̄ dn̄t tn̄ quidā inter mēbra et veras partes aiatas cōputādā nō esse. Nō solū autē iuuamentū facit caro replēdo, sed etiā sustētat mēbra ista & aliq̄ mō cōstare facit. Et hoc intellexit dū dixit, & ipsoꝝ fortitudo qua sustentantur.

Aristo.

Caro qd, & ē duplex.

In uno quoq; uero mēbro est uirtus naturalis qua ei res nutrimenti cōpletur. Et hoc quidē est nutrimentum attrahere & retinere, & assimilare & unire & superfluitatem expellere.

Ponit diuersitatē mēbroꝝ sumptā ex parte virtutū coꝝ. Præmittendo primo uirtutē in qua mēbra oīa cōicant. Secundo ponit in quibus diuersificanȇ. secunda ibi ⌊ Et post hæc quidem. ⌉ Dicit primo oīa mēbra in hoc conuenire q̄ in unoquoq; ipsorum reperitur uirtus naturalis qua sibi cōpletur res nutrimenti mēbroꝝ per attrahere retinere & assimilare unire, & superfluitatem expellere. Sciendū primo q̄ hęc uirtus cuilibet mēbro naturalis est. Primo quia conueniens, per uirtutem intelligamus uirtutem principaliter dictā quę est aīa, siue tēperamentū suū, aut qualitatē aīæ cum tēperamēto quo opaȇ aīa supradicta, ut iā nōnulli crediderunt. ponentes uirtutes esse potentias uel ꝓprietates in aoima fundatas quę per instrā diuersa nobis manifestātur dū in operationes exeunt. Secundo naturalis quia operatiua sine cognitione, ut patet discurrendo per oēs actus enumeratos. Ea quo notato solui pn̄t duę q̄ōnes. Prima est, utrū virtutes ab inuicem distinguanȇ. Secunda est, vtrum virtutes distinguantur ab aīa. Potest etiam oriri distinctio cōiter posita de appetitu. s. q̄ quidam est appetitus naturalis: & quidā aīalis. Naturalis dr̄ sine pręcedente cognitione factus. Animalis vero econtra, vt patet. Sciendum secūdo virtutem naturalem esse duplicē. Quædā cōis quæ pro toto operaȇ & circa obm̄ cōe, vt digestiua chyli in hepare sanguinis in corde &c. Quædā ꝓpria, quia pro determinato membro & circa appropriatum obm̄ operatiue vt digestiua & retentiua ossis &c. In ꝓposito vero est sermo de ꝓpria. notū est.n.non esse in vnoquoq; mēbro quatuor virtutes cōes quibus ꝓ toto res nutrimenti cōpleȇ. Et hoc notauit Aui. q̄n dixit. qua ei &c. quia ipsimet membro res nutrimenti cōpletur istis. Sciendū tertio vt dn̄t quidā. A. tāgit hic triplicē actū virtutis nutritiuæ. s. appōnem quæ perficiȇ simul per operationem virtutis attractiuæ & retentiuæ. attractio.n.nutrimenti distantis a porositatibus cōibus ad ꝓprias mēbri, & retentio perficit appōnem vnio vero per digestionem perficitur. assimilatio vero fit postea per virtutē nutritiuā agentē in humidū iā aiatum & mēbro assimilādo in accn̄tibus &c. Et quia in tali digōne remanet aliquod superfluum quod necessarium est expelli; ideo necessariū est esse in membro virtutem expulsiuam. Alij per assimilare intelligunt digerere. virtus.n.digestiua assimilatiua vocari potest, ꝓ quanto ducit nutrimentum versus similitudinem membri. Et tunc explicat actum virtutis nutritiuæ cui quatuor operationes virtutū ministrantiū subseruiunt, attractiua retentiua: assimilatiua. i. digestiua operatio, et expulsiua. Alij dicunt q̄ per rem nutrimenti intelligi debet actus nutricationis qui integratur ex tribus actibus. appōne, quæ attractione & retentione perficitur vt dictum est, assimilatione & vnione cui subseruit expulsio superfluitatum remanentium. Contra quia tunc eadem virtus esset ministrās et ministrata contra Auic. infra arguitur consequentia, quia isti tres actus ministrant nutricationi, vel saltem aliquis eorum qui est digestio & quilibet talis est ministratus ꝓ quāto est actus nutritiuæ. igitur &c. Pro isto potest dici primo q̄ non omnis digestiua est ministrans, sed solum communis. Aliter q̄ non repugnat eandem operationem totalem, & virtutem secundum diuersos actus ministrantem & ministratam esse. eadem.n.nutritiua virtus secundum actū appositionis sibi ministrat quantum ad actum vnionis & assimilationis. Sed de hoc plus infra.

Appetitus duplex.

Virtus nālis duplex.

Virtutis nutritiuę actus triplex.

Assistare quid.

Et post hæc quidē mēbra diuersificanȇ. Sunt n.eorū quædā quæ pręter hāc uirtutē insup aliā uirtutē hn̄t quę ab eis ad aliud ꝓcedit. Et quędā sunt eorū quæ hoc nō hn̄t. Alr quædā eorū sunt quæ pręter hanc uirtutē insuper uirtutē hn̄t quę eis ab alio influit & sunt eorū quædā quæ non.

Diuidit membra secūdum diuisionem sumptam ex parte virtutum communium. Et primo præmittit diuisionem quandam confusam. Ex qua secundo infert distinctionem euidentiorem. Tertio discurrit per membra istius diuisionis. secunda ibi ⌊ Cum igiȇ compositio. ⌉ tertia ibi ⌊ De mēbri autem. ⌉ Dicit primo q̄ membrorum nostri corporis quatuor diuersitates reperiuntur. quædam sunt quæ pręter hāc virtutem in præcedenti particula tactam habent virtutem quę ab eis procedit ad aliud, quia. s. influunt virtutem alijs. quædam vero non habent talem virtutem. Et iterum quædam sunt quæ recipiunt uirtutem uel influxum ab alijs membris. quædam vero non.

Mēbrorū hois diuersitas quadruplex.

Cū ergo cōpō fiet sequetur q̄ est mēbrū suscipiens & tribuens, & mēbrum tribuens & nō suscipiens, & mēbrum suscipiens & non tribuens & membrum neq; suscipiens neq; tribuens.

Dicit quòd ex his membris adinuicem combinatis sequitur hæc membrorum diuisio, scilicet quoddam est mēbrum suscipiens & tribuens, quoddam suscipiens & nō tribuens, & quoddam tribuens & non suscipiens, quoddam non suscipiens nec tribuens.

De membri autem tribuentis & suscipientis inuentione non dubitamus. In cerebro nanq; et hepate omnes conuenerunt medici, q̄ unūquodq; eorum uirtutem uitæ suscepit & calorē naturalē & spm̄ a corde, & unūquodq; eoꝝ principium habet uirtutis quā alijs tribuit. Sed cerebrū quidem præbet sensum secundum quosdā absolute, & secundū quosdā non absolute. Et hepar est principium nutrimenti secundū quosdā absolute, & secundum quosdam non absolute.

Declarat membra diuisionis. Et primo prima duo i quibus non est ambiguitas. Secūdo reliqua in quibus apparet maior discordia. secūda ibi ⌊ De alijs vero. ⌉ Primo primū. Secundo secundum. secunda ibi ⌊ De mēbri autē. ⌉ Dicit primo q̄ non est dubium inueniri mēbrū tribuens & susci-

piens.oẽs.n.medici conueniunt ꝙ cerebrum & hepar a corde recipiunt uirtutẽ uitæ & ſpm̃ & calorem naturalem, & tamen uniũquodq; illoꝝ eſt principiũ uirtutis q̃ alteri mẽbro tribuit.ſ.cerebrum animalis, & hepar naturalis, licet quoſdam.ſ.Gal.& Pla.cerebrum ſit principium præbens ſenſum abſolute, et ſecundum quoſdã nõ abſolute, quia nõ principale ſubm. & hepar eſt principium nutrimenti ſecundum Gal.abſolute, ſecundum Ariſto. non abſolute. Primo nota ꝙ iſti tres termini in lr̃a poſiti ab Aui. ſ.uirtus uitę calor naturalis, & ſpũs idem fere important, licet ſecũdum uarias denoiationes ſic noientur. Dicit̃.n.uirtus uitæ ꝓ q̃tu ipſo tanq̃ inſtr̃o opõnes uitæ perficiuntur. Dr̃ calor naturalis pro quanto ipſo uel eius põtia in membris, membra in ſuo eſſe naturali conſeruant̃. Dr̃ autem ſpũs pro quanto eſt corpus quoddam uaporoſum.

Virtus uitę q̃d: et calor naturalis & ſpũs.

Secundo nota ꝙ dupliciť imaginari poſſumus cerebrum & hepar uirtutem uitæ calorem naturalem & ſpm̃ ſuſcipere a corde. Primo quidem quia cor prius generatur q̃ hepar aut cerebrum, dicente. A. tertio huius fen.21.tract.1.cap̄.1.ſic & ueritas quidem eſt ꝙ primum membrum qđ creatur eſt cor.exponitur autẽ creatur.i.gñatur.cum ergo ipſum cor primo generet̃ influit deinde ſpm̃ uitalem cerebro & hepari quo ſpiritu uitam ſuſcipiunt. Secundo uero poſſumus imaginari ꝙ ipſe ſpiritus gignitiuus ſeu uirtus gignitiua mediãte ſpiritu gignitiuo.ex materia proportionali generationis cerebri generat ſpiritũ uitalem in cerebro, & ſimiliter ex materia proportionalĩ generationis hepatis generat ſpiritum uitalem in hepate. Qualitercũq; tamen ſit imaginandum eſt ꝙ ſi per poſſe cõtinue maneret talis ſpiritus ita interſecaretur ꝙ non foret neceſſarius cordis influxus, ut colligitur primo interiorum. Ex quo patet ꝙ quocunq; prædictorum modoꝝ adueniat primo ſpiritus uitalis in cerebro ſiue in hepate influxus continuus ſpirituum a corde ad prædicta membra eſt maxime neceſſarius propter reſtaurationem eius quod continue deperditur. Ex quo etiam notato tanquam optimo fundamẽto ſolui poſſunt difficultates q̃plurimæ circa hanc materiam cõtingentes.

Cerebꝝ an principaliꝰ hepate.

Tertio propter illa uerba Auic. poſita in p̃nti textu.ſ.ſecundum quoſdam abſolute, & ſecundũ quoſdam non abſolute &c. Nota inter philoſophos & medicos eſt diſcrepantia de principatu cerebri & hepatis. Volunt.n.philoſophi ꝙ licet cerebrum dicatur eſſe principiũ ſenſus & motus.non tamen dr̃ eſſe primũ principiõ taliũ opõnum. ponunt.n.cerebrũ operari uelut quidam cordis uicarius, et in uirtute cordis. Silr̃q; dicunt de hepate tenendum eſſe reſpectu operationum quas exercet. Medici autem ponunt econtra. Volunt.n.cerebrum eſſe primum principium ſenſus & motus, non autem operare in uirtute cordis, neq; ut cordis uicarius. Similiterq; de hepate ſuo modo dicõt. de his tñ infra etiam dicetur.

Nutrimẽtum duplex.

Quarto, quia Aui. dicit in lr̃a hepar eſſe principium nutrimẽti. Nota ꝙ dupliciter poſſumus hoc imaginari ſecundum ꝙ dupliciter ſumitur in nutrimentũ. Primo.n.per nutrimẽtum poſſumus intelligere materiam mediatam nutricationis, cuiuſmodi eſt ſolus ſanguis ſecundum tenentes ſolum ſanguinẽ nutrire, aut alij humores permixti ſanguini, ſecundum tenentes nutrienda membra ſecũdum uarias eorum cõplexiones uaria requirere nutrimẽta. Verum qualitercunq; ſumatur ſatis eſt pro nũc ꝙ illius ſanguinis ſiue illo humorum hepar eſt principium effectiuum. Secundo uero per nutrimentum poſſumus intelligere nutricationem uel actum nutriendi membroꝝ olum tranſmutando.ſ.ſanguinem in humiditates ſecundas, & conuertendo tñ in ſubãm membri quæ opõ etiã ſit uirtute hepatis tranſmittentis ſpm̃ nãlẽ ad ſingula mẽbra. Sic ergo patet ꝙ quocũq; dictoꝝ modoꝝ ſumat̃ nutrimentũ, dictũ Auic. eſt uerũ. Magis tñ ꝓprie eſt itelligẽdũ ſumẽdo ſecũdo mõ.

De mẽbri autem ſuſcipiẽtis & non tribuentis inuentione non dubitamus, ſicut caro eſt quæ ſentiendi uirtutem & uitæ ſuſcipit, & non eſt alĩ cuius uirtutis principiũ quã alij mõ tribuat.

Declarat ſecundum dicens non eſſe dubiũ inueniri mẽbrum recipiens & non tribuens, ſicut eſt caro quæ a corde & cerebro ſuſcipit uirtutẽ vite ſenſus, & tñ ipſa non eſt principium uirtutis alicuius q̃ influat alteri. Nota ꝙ licet caro alterando os & neruum ſit cã ꝙ os & neruus habeant tẽperamentum tale quale non hñent non contra operante carne. quia tñ caro non tranſmittit oſſi uel neruo ſpm̃ aliquem cuius ipſa ſit principium, non dicimus carnem tribuere oſſi vel neruo virtutem aliquam.

De alijs uero duabus diuiſionis partibus in una earum medici a magno philoſophorum diuerſificati ſunt. Philoſophorum nanq; magnus dixit ꝙ membrum tribuens et non recipiens eſt cor. ipſum enim eſt omnium uirtutum prima radix, & omnibus alijs membris ſuas tribuit uirtutes quibus nutriuntur & uiuunt, & quibus cõprahendunt & quibus mouentur.

Pertractat duo vltima membra diuiſionis poſitæ. Et primo primum. Secundo ſecundum, ſecunda ibi ⌊Poſtea in alia.⌉ Primo declarat põnem philoſophi in hoc. Secundo medicorum. Tertio comparat iſtas põnes adinuicem. ſecũda ibi ⌊Medici autem.⌉ tertia ibi ⌊Et philoſophi.⌉ Dicit primo ꝙ in vna de vltimis diuiſionibus.i. vltimis mẽbris diuiſionis medici ſunt diuerſificati a magno philoſophorũ. ſ.ab Ariſt. Dixit.n.magnus philoſophorum ꝙ in nobis reperitur mẽbrum tribuens & non ſuſcipiens & illud eſt cor: quoniam cor omnium uirtutum eſt prima radix, & omnibus alijs membris influit ſiue tribuit virtutes ſuas quibus nutriuntur.i. naturales. & viuunt.i. vitales quibus apprehendunt.i.animales cognoſcitiuas & motiuas.

Ariſto.ẽ magnus philoſophorũ.

Sciendum ꝙ ſecundum ſententiam Ariſt. 2.de generatione animaliũ & alibi vbicunq; de corde loquitur. Cor eſt principale omnium uirtutũ principiũ. Et ad hoc adduxit plura probabilia motiua. Primum, quia in oĩ multitudine bñ ordinata oportet reperiri vnũ principium, & tale non eſt niſi cor. Secũdo ſignis, quia primo ꝙ viuit & vltimo morit̃ eſt cor. Tertio: quia oẽs operationes nr̃æ perficiuntur per ſpm̃ & calorẽ cuius cor eſt principium & fons. igitur &c. Et ſi contra arguit̃, quia cor ab hepate recipit ſanguinẽ, & a cerebro ſpm̃ aĩalem. Dicerent ꝙ nec hepar: nec cerebrũ mandat cordi niſi illud quod facit virtute cordis, nec remandat virtute ꝓpria.

Cor eſt principiũ mẽbrorum.

Sciendum ſecundo ꝙ idẽ philoſophus voluit unã vnam in nobis eſſe aĩam cuius principaliſſimũ organũ eſt cor, a quo dependent oĩa alia mẽbra in ſuis operationibus. Et ꝙ ſpiritus vitalis quem cor in omnibus membris diſtribuit eſt generale inſtr̃m oĩum operationum, licet cũ eo cõcurrãt alij ſpiritus membrorum complexiones. Cor igitur eſt tribuens & nullius alterius virtutem ſuſcipiens.

Medici autẽ & quidã primorũ philoſophoꝝ has uirtutes in mẽbris partiti ſunt & non dixerunt ꝙ ſit mẽbrum tribuens & non ſuſcipiens.

Declat põnẽ medicoꝝ dicens ꝙ medici, vt Ga. & eũ ſequentes, & quidã primoꝝ philoſophoꝝ.ſ. Pla. partiti ſunt iſtas virtutes i mẽbris dicẽtes nullũ eẽ mẽbꝝ tribuẽs & nõ ſuſcipiens. Sciendũ ꝙ Pla. & Gal. ſequens eũ ex intẽtione poſuerunt in nobis tres aĩas nãlẽ.ſ. vitalẽ, ſiue cõcupiſcibilẽ & intellectiuã. Primã dixerũt eẽ i hepe. Scđam in corde. Tertiã i cerebro. Qđ aũt ad hoc eos mouere potuit vr̃ eẽ, q̃a diſtĩcta gñia opõnũ requirũt diſtĩctas virtutes ſecundũ ſpẽm vel genus, ſed nos diſtĩctas opõnes gñe i nobis percipimus. ergo op3 vt virtutes & tp̃amẽta ſint diſtĩcta, & cõſeqnter qđ in nobis alia gñe vel ſpẽ erit aĩa cordis alia hepatis, & alia cerebri, & ſic in nobis erunt tria membra principalia quę ſunt iſtarum trium aĩarũ organa. Et cõſequẽter dicebãt ꝙ licet cor ſit primũ principiũ in virtute & opõne vitali, non tñ in oĩbus alijs, ſed in aĩali cerebrũ & in naturali hepar. Et ꝙ ſicut q̃ ad operationes vitales pẽdet cerebrũ

a corde,

a corde, ita cor a cerebro quoad animales. Et ita de hepate respectu cordis & cerebri. Et pro isto adducebat Gal. experimentum in libello de virtutibus dispensantibus nostrum corpus quia experimento cōpertum est læso cerebro lædi virtutes animales: læso corde vitales, & læso hepate naturales. Partite ergo sunt virtutes & pricipatus in tria membra & sic non posuerunt esse membrum tribuens & non suscipiens. Ad hanc autem positionem sequitur nullum aīal esse vere vnum per vnam formam. Sed qualiter suasiones suæ & aliæ positæ a Gal. concludant, videbitur in quæstione.

Virtutū corporis hūani ꝑtitio.

Et philosophi quidē sermo cum subtilit' certificat' est ueracior, sed medicorum sermo in primis cum attenditur est magis manifestus.

Comparat dicens ꝙ sermo philosophi cum subtilit' certificat' est veracior, quia super vera ratione metaphysica et physica fundatus, quia. s. in oī multitudine &c. & ꝙ animal quodlibet perfectū est vere vnū cōpositū naturale &c. cuius oppositum sequit' ad pōnem Platonis et Gal. Sed sermo medicoꝝ prima fronte est manifestior, quia rei manifestiori. s. sensui & experimento innititur, vt tactum est.

Postea in alia diuisionis parte diuersificati sunt medici inter se & philosophi inter se. Vna n. secta dixit ꝙ ossa & caro non sentientia et eorum similia non perdurant nisi per uirtutes proprias quæ sunt in eis quæ non ab alijs principijs eis influxerunt, sed per illas uirtutes cum nutrimentum eis transmittitur sibi sufficiunt, & neqꝫ ipsa alij rei uirtutem tribuunt, neqꝫ etiam aliud mēbrum eis aliā tribuit uirtutē. Alia uero secta dixit ꝙ uirtutes istæ nō sunt eis propriæ, sed ab hepate et corde in gn̄onis principio eis influxerunt & in eis quiete permanserunt.

Pertractat illud membrum diuisionis dicens, ꝙ in alia diuisionis parte. s. de membro non influente nec suscipiēte, medici & philosophi inter se diuersificati sunt. Quidā. n. posuerunt carnem & ossa nō sentientia, quod additur propter dentes qui sentiunt. hn̄t. n. virtutes eis innatas quas a gn̄onis principio receperunt, & illæ a nullo membro eis influxerunt, per quas illa membra perficiunt operationem circa nutrimentum quando eis apponitur. Alij uero posuerunt ꝙ illæ virtutes ab hepate et corde a principio generationis eis influxerunt, & in eis quiete permanserunt. Sciendum ꝙ ista secunda positio & prima differunt. Prima ponit ꝙ os sine aliquo influxu & dependentia ab aliquo principali pōt in operationem suā ita ꝙ ad hoc ꝙ assimilet & digerat nutrimentum non requiritur aliquis influxus, sed sibi sufficit complexio innata contracta a principio generationis & sibi data a generante, scilicet spermate. Secunda vero vult ꝙ recipit influxum & pendet ab hepate. Dixit autē. & quiete permanserunt. ad drīam virtutis animalis quæ nō sicut naturalis manet in membro quieta, vt videbit' in q̄one. Itē differunt, quia prima pō ponit ꝙ virtus ossis & carnositatis data est sibi a principio generationis non ab aliquo principali membro sed a generante, secunda vero econtra.

Medico tn̄ non attinet ut in sequendo demōstratiua procedat argumentatione, unde de his duabus diuersitatibus ad ueritatem exitus proueniat, neqꝫ patet ei semita ad hoc inquantū est medicus: neqꝫ hoc ipsum aliqua suarum perscrutationum & suarum actionum impedit.

Oñdit qualiter medicus debet se hr̄e in hac discordia. Et primo quid in istis duabus discordijs nō debet medicus perscrutari. Secundo quid circa vtrāquāqꝫ sit tenendū. secunda ibi, Debet autem credere. Dicit primo quòd ad medicum non pertinet vt procedat demonstratiua argumentatione in sequendo. idest inquirendo vnum proueniat exitus ad veritatem de istis duabus diuersitatibus. quod patet primo quia ei inquantum est medicus nō patet semita ad hoc secundo. quia hoc non impedit medicum in aliqua suarum perscrutationum &c. Sciendū primo ꝙ in prima discordia medicus non habet semitam ad veritatem inuestigandam. In illa. n. oportet tenendo opinionem Arist. assumere ꝓpositiones metaphysicas & etiam physicas, vt supra ostēsum est. Tenendo etiam positionem Platonis & Gal. ipse fūdat se super ꝓpositionibus non medicinalibus, vt ꝙ distincta genera operationum arguant distincta genera tēperamētorum virtutum &c. quę ꝓpōnes ꝓculdubio ad superiorē pertinet artificem. Si igit' Aui. 21. tertij. aut Ga. in suis libris inuestigauerunt ueritatē huius, hoc nō fecerunt inq̄tum medici. In secunda etiam diuersitate patet non esse considerationem medicinalem, in qua inquirit' utrum caro et ossa nō sentientia sunt ꝓducta a gn̄ante cum complexione, quæ se in esse conseruare pn̄t, aut istā complexionem habuerint ab hepate. Hæc. n. inuestigatio pertinet ad philosophum naturalem. Contra primum. Primo est sn̄ia Auer. 2. colliget. ponentis hanc perscrutationem esse multum necessariā medico. Secundo quia non comprehensa veritate in prima discordia ignoratur locus ubi sit ægritudo, & sic nescitur an cordi uel cerebro sint applicanda remedia, & tangitur hoc. 2. interiorum. ultimo cap. Pro isto dicitur ꝙ quæcunqꝫ istarum oppinionum teneatur eidem & eodem modo sunt applicanda remedia. Si. n. ponatur opinio Arist. licet cor ponatur primum & radicale principium sensus & motus, nō tamē est eius nisi principium uniuersale, nec per ipsum eius membrum posset in operationes sensus & motus, nisi determinaretur ad has per cerebrum & spiritum cerebri. Ideo cerebrum cum spiritu eius & temperamento concurrit ad illas propositiones, ut particulare agens limitans uniuersale limitata ergo & distincta læsio operationum aīaliū ostendit læsionem in eo quod est non sicut uniuersalis, sed sicut particularis & distincta causa, & per consequens eidē est succurendum & non cordi. & ita in ægritudinibus proprijs lædentibus sensum & motum. proprie cerebro & nō cordi sunt applicanda remedia. Contra. quia secundum opi. Aristo: confert immo debitum est etiam remedia applicare cordi. quia confortato principali uigoratur etiam secūdarum, sed secundum opi. Gal. non ex quo cerebrum est primum principium in operatione sensus & motus. ergo non eodem modo &c. Dicendum ꝙ quantūcunqꝫ poneretur cerebrū secundū Gal. in sensu & motu primum principiū & hepar in opōne naturali, qd'libet tn̄ istoꝝ a corde aliquo mō habet dependentiā. cuius signum quia nullū ab illo absolui pōt. præsupponit igit' uirtus & aīa cerebri aīam & uirtutem uitalem & naturalē, & ita illis & earum organis melius dispositis, melius disponit' cerebrū, & cōsequent' sensus & motus & si sic cōfert in ægritudine sensus & motus læsiua cor bn̄ disponere. Ad argumētū ꝑ3 solo. Pro auctoritate Auer. dic ꝙ in hoc fuit aduersarius Aui. & nō bn̄ dixit. Vel dic ꝙ ista inquisitio est necessaria, facit. n. te cognoscere an hepar sit solū pricipiū sanguis, eo mō quo stōs chylisan etiā ultra hoc habeat principiū in uirtute nāli. Nota tn̄. A. fuisse in hoc fere ab oībus alijs philosophis diuersum, eo ꝙ uoluit ipse cholcodeā esse cām imediatā in ꝓductione uirtutū mēbroꝝ, ut in naturalibus magis habet uideri.

Auer.

Gal.

Debet autē scire & credere in diuersitate prima ꝙ non est ei curandum, utrum cor sit principium sentiēdi & motionis cerebro & uirtus nutrientis hepati aut non sit. Cerebrum nanqꝫ siue per se siue post cor habeat principium animalium actionum existit comparatione aliorum mēbrorum. Et hepar sim' actionū naturaliū nutrientiū principiū existit aliorū mēbro cōpōne.

Ostēdit quid circa utrūq; sit tenendū. Et primo circa primam. Secundo circa secundam. secunda ibi [Et de alia.] Prima patet. Pro cuius tō ampliori declaratione primo nota q non fuit intentio Aui. medicū nullo mō debere scire cor esse primū principium. oā hoc debet scire medicus: qm̄ ignorantia huius impedire posset in certo casu rectā curam. Debet ergo medicus hoc scire, pręsupponendo. s. non autē uia demonstratiua, pbando neq; hoc inuestigando, eo quia huiusmodi inuestigatio pertinet ad superiorem artificē quia ad philosophum. Secundo nota q ideo dixit Aui. io lr̄a, q non debet curare medicus multū diligent' inuestigare, an cerebrum habeat a corde an seipso q sit principium aīalium actionū. similiterq; naturalium nutrimentū. Nam qūocunq; sit non debet diuersificari oplo medici in cognoscēda et curāda ęgritudīe. siue. n. cerebrū a se, siue a corde habeat pricipatū in sensu & motu, satis est medico q nocumētum in cerebro est cā læsionis hmōi opōnum. Sed posset aliquis obijcere, quoniam nocumentum in corde est etiā cā læsionis huiuscemodi opōnum. s. sensus & motus, ut patet in syncopi. Ad quod pōt dici quod istud uerū est. hęc tn̄ est dr̄ia. Nā ex nocumento cordis læduntur oēs operationes tā naturales q̄ aīales &c. Verum ex nocumento cerebri non necessario accidit hoc, sed solum ut dictum est. Et ideo cōpręhendi potest cerebrum fore tāq̄ particulare principiū cor autem tanquā vl'e. Tertio nota q ubi Auicē. dicit in lr̄a cerebrum esse principium aīalium actionum comparatione aliorū mēbrorū, ly aliorū mēbrorū pōt exponi dupliciť. Primo quidem aliorum membrorū. s. a corde et cerebro. Et hæc expositio uidetur satis consona lr̄ę. nā immediate ante locutus est Auic. de corde et de cerebro. Idem nunc uidetur excludere membra alia ab eis de quibus fecit mentionem. Et hāc expositionem etiam magis acceptarent philosophi. Secundo uero potest exponi cerebrū esse principium actionum aīalium comparatione. s. oium membrorum aliorum a cerebro. Et hæc expō magis placeret medicis. nā ipsi nō haberent p iocōuenienti cor dependentiam quandam habere a cerebro in operationibus aīalibus. Et per oīa applices mō debito hanc duplicem expōnem ad ly aliorum mēbrorum cōparatione dum parum infra Auic. dicit q hepar est principium actionum naturalium nutrientium cōparatione aliorum membrorum. Quarto nota q notanť dixit Aui. in lr̄a: hepar esse principium actionum naturalium nutrientium. Nam ut infra uidebitur doctrina sexta huius primę fen. cap̄. 1. Virtus naturalis ponitur esse duplex. Vna est ministrans in re nutrimenti. & huius sedes & opōnum ipsius processus est hepar, & hæc est illa quæ uocatur naturalis nutrientis, de qua etiam in præsenti lectione loquitur. A. Altera uero uirtus naturalis est ministrās in re gn̄onis & huius habitatio & ipsius operationum prouentus sunt testiculi. & de hac naturali non loquitur hic Auicē.

Virtus naturaľ duplex.

Et de alia quidem diuersitate debet scire & credere q non esset ei curandum utrum uirtus naturalis in tali quale est os in principio generationis ab hepate uenerit, aut eam pro suamet cōplexione mereať, aut nihil sit eorum. Sed debet credere q hæc uirtus ad ipsum non pfluit nisi ab hepate. Nā si inter ea uia clauderetur & os nutrimentum aptū haberet, eius actio destrueretť quēadmodum fit in sensu & motu, cum neruus qui prouenit a cerebro stringitur.

Ostēdit quid in secunda diuersitate debet tenere medicus. Secundo remouet dubiū. ibi secunda [Virtus uero.] Dicit primo q de alia diuersitate medicus debet scire & credere q nō debet medicus curare utrū uirtus naturalis in tali quale est os uenerit ab hepate a principio gn̄onis, aut os mereať illam uirtute per suam cōplōnē, sicut dixit alia secta quę ponit q a gn̄ante oīa mēbra fuit data hæc uirtus ossi aut nihil sit horū: q̄a. s. nec ab hepate nec a gn̄ante oīa mēbra habuerit. s. particulari. sed supple fuerit aliquod agens vl'e dās istā uirtutē, puta cholcodea. Sed tandē credere debet q hæc uirtus nō pfluit ad os nisi ab hepate. Nā si inter hepar & os uia clauderetť: & os hr̄et nutrimentum aptum, eius actio in nutrimentum destrueretť, sicut in mēbris sensibilibus et mobilibus destruiť sensus & motus, cū neruus qui a cerebro prouenit ad ista mēbra destruiť. Nota primo q per mēbrum tale quale est os intelligit Aui. oē mēbrum quod dr̄ hr̄e uirtutē innatā tm̄. Secundo nota q secundū medicos nullū est mēbrū qd' imediate toti distribuat spm̄ nālem et sanguinem nisi hepar. ideo hmōi principiū attribuit medicus hepati. Tertio nota q si per poŕe spūs nālis ab hepate ad mēbra transmissus cōtinue conseruareť in membris, & non resolueretur non esset necessariā uia hepatis ad membra pro nutricatione. Et iō dixit Gaľ. q huiusmodi mēbra non indiguissent poro uel uena, si eorum substātia fuisset indeficiēs. De hoc etiam parum tactum est supra.

Virtus uero illa ossi naturalis facta est dum eius permanserit complexio.

Remouet dubium. Dicebať. n. ex pręcedenti particula sequi q oīno similiter pendet uirtus naturalis in osse ab hepate, & animalis membris sensibilibus & mobilibus a cerebro: cuius oppositum dictat experimentum, sic. n. illa uirtus esset innata sicut naturalis. Hanc obiectionem remouet di. q licet aliquo modo sit simile non tamen oīno, quia uirtus naturalis est facta mansiua & fixa in osse dum eius cōplōmanserit, sed non est ita de animali. accedit. o. & recedit a membro uiuo & sano manente. Sciendum primo ut uidebitur in quæstione. licet tā operatio ossis q̄ operatio mēbri sensibilis & motiui perficiatur aliquo modo per influxū a principali & per complexionem innatam, differunt tamē quoniam operatio animalis uidetur magis per influxum alterius q̄ per innatam complexionem perfici, econtra uero naturalis. uel saltem plus operatur influxus principalis ad animalem q̄ influxus naturalis ad naturalem operationem cuius causa in quæstione tangetur. Ex quo patet multo plus uariari operationes naturales ex uariatione propriæ complexionis membri q̄ animales mutentur ex simili mutatione. Secundo & clarius sciendum q dependentia uirtutis natura ossis ab hepate in aliquo conuenit cum dependentia uirtutis animalis membri sensibilis & motiui a cerebro & in aliquibus differt ab eadem. Conuenit enim quia sicut retracto hepatis influxu destrueretur operatio naturalis nutriens, ita cerebri influxu retracto destrueretur operatio animalis, sensibilis. s. & motiua. Differunt autem primo, quia spiritus naturalis qui ab hepate trāsmittitur ad membrum ita sibi intrinsecatur q a mēbro non reuocatur. spiritus autem animalis non sic, sed magis stat deriuans & sub ppria forma influētis. Differunt secundo quia magis necessarius est ad esse membri influxus spiritus naturalis q̄ animalis, cum eius operatio sit magis necessaria. io somno. n. quantūcunq; retrahatur spiritus aīalis. viget tn̄ p tunc operatio naturalis & mēbrum bene perdurat in esse, quod non contingeret si cōsiliť retraheretť spiritus naturalis. Tertio dr̄nt, q̄a non sensibili tempore posset produci actio aīalis sine actuali influxu cerebri. Propter quod Gaľ. primo interiorum assimilauit influxum cerebri splendori a cerebro prouenienti. Econtra uero esset de actione naturali. tanto enim tempore permaneret quanto membri per spiritum sibi intrinsecatū conseruaretur complexio. Et hoc intellexit Aui. in textu pręsenti, dum dixit, uirtus uero illa est facta naturalis ossi dum eius complexio permanserit &c. Tertio sciendum q dupliciter imaginari possumus clausa uia inter os & hepar nutrimento præsenti destrui opōnem ossis in nutrimentū. Primo quia tunc deficit ossi propter hæc qualitas influxa a principali per q̄ os agit quæ stat suæ complōni sicut perfectio actuans ipsam. & hoc forte dixisset secunda secta. Scdo q̄a q̄ūcunq; est uirtus in osse sana & integra de se sufficiēs ad

Virtutis naturaľ cōueniētia ac dr̄ia cū aīali.

operationem

operationem ossis non tñ clausa via erit materia in q̃ debet agere os sufficiẽter operationis ossis receptiua ꝓpter ipsam non hr̃e debitã dispõnem a principio quod est hepar. Secũdam q̃ imaginationem saluari posset. q etsi hepar nullum influeret membris spm̃. saluat̃ tñ principatus respectu aliorum membrorum. quia ab eo dependet vt a principio dispositio debita nutrimentalis materię sicut dcm̃ est. Vtrum autem præter spiritum & præparationem materiæ iam dictam hepar aliã virtutẽ vel qualitatem influat, tangetur in quæstione. Ex hoc soluitur dubium. Posset. n. videri a medico aliter esse operandum circa curã ossis, cuius actio circa nutrimentum deficeret penes prima, & aliter penes secũdam sectã, quia apud secundã sectã necesse est attendere hepati, non autem apud primã iuxta. n. secundã patit̃ os hepate patiente, sed non iuxta primã. Potest dici quo quasi cauillando, q siue ab hepate siue non ab hepate proueniat mala complexio in osse eodem mõ curat̃. s. per contraria, vt. s. calida frigidis & econuerso. Aliter et melius q secũdum vtrãq sectã patit̃ os patiente hepate. secundũ primã ex defectu vel indispõne materiæ. secundũ vero secundã ex defectu vel indisconuenientia instr̃i. Alij dixerunt, q licet illæ duæ sectæ in hoc diuersificarentur q vna ponebat virtutẽ ossis datã esse a gñante. s. a spermate. reliqua vero a corde & ab hepate. credendum tñ est illos voluisse illã virtutẽ conseruari per calorem cordis & hepatis. quod forte notauit Auicẽ. dum dixit, & debes credere q hæc virtus ad ipsum non profluit nisi ab hepate &c.

Et tunc quod explanabitur ei diuisionis habitudo, & uidebit membra principalia quæ sunt, & membra principalibus deseruientia, & membra non principalia absq; seruitio.

Mẽbrũ triplex.

Ex quibus concludit aliam diuisionem. Secundo declarat membra. Secunda ibi ⌊Membra vero.⌉ Dicit primo q intellecta diuisione superius posita medico explanabitur habitudo diuisionis istius q̃ nunc ponit. s. mẽbrorũ q̃dã sunt principalia, quędã seruientia principalibus. & quędam sunt non principalia absq seruitio. Nota primo. apparebit habitudo diuisionis. i. habita diuisio. vel habitudo quia ꝓportio & cõparatio mẽbrorũ istius diuisionis quæ nunc ponitur quorũ duo se hñt relatiue, vt principale & seruiens principali. Tertium vero negat vtrunq. Patet autem hæc diuisio ex illa, quia ex ipsa sequitur ex hoc. n. q scio aliqua esse mẽbra tribuentia scio aliqua esse principalia siue absolute siue non absolute dicantur talia. ex hoc etiam scio aliqua esse prĩcipalibus seruientia, quia non possunt principalia sine seruientibus principatum suum ad actum ducere. ex hoc etiã scio aliqua esse non principalia absq seruitio, qa scio aliqua esse quę solum recipiunt et pręparant aut deferunt alijs. Secundo nota tripliciter intelligi posse aliquod membrum esse sine seruitio, sicut tripliciter sumitur seruitium. Primo qa sine aliqua operatione cõi vel propria, & sic non intelligit̃ hic, quia frustra essent ista membra. Secũdo sine seruitio. i. sine vtilitate aliqua, & iterum patet hoc esse falsum. ossa. n. faciunt vtilitatem sustentando, caro & pinguedo replendo vacuitates. Tertio sine seruitio. s. appropriato alicui principalium pro operatione principalis ordinato. scilicet latorio vel pręparatorio & sic intelligit̃ hic. multa enim sic sunt non principalia sine seruitio.

Seruitiũ triplex.

Membra uero principalia sunt membra quæ primarum uirtutum quæ in corpore existunt quæ ad hoc sunt necessarię ut singulare aut species perdurent principia habent.

Primo declarat primũ mẽbrũ. Secundo omisso. Tertio tanq̃ per se noto declarat secundum. secunda ibi ⌊Mẽbrorum vero seruientium.⌉ Primo ponit gñalem descriptionẽ membri principalis. Secundo declarat q̃dã posita in illa. secunda ibi ⌊Scd̃m vero singularis.⌉ Dicit primo q mẽbra principalia sunt ista quæ hñt principia primarũ virtutũ quæ sunt in corpore, quæ virtutes sunt ad hoc necessarię, vt indiuiduũ aut spẽs conseruet̃. Nota primo q multiplicit̃ dr̃ aliqua virtus prima. Tẽpore vel gñone, vt vegetatiua. 2. de aĩa. & 1. de gñone aĩalium. 6. cap̃. Perfectione vt virtus aĩalis vel cognitiua. Cõitate etiã. & sic sunt etiã gñã prima. Secundo nota q licet Aui. contra se inuicem diuidat mẽbra ordinata ad conseruationẽ indiuidui & ordinata ad cõseruationẽ spẽi, illa tñ q̃ faciũt ad conseruationẽ indiuidui faciunt etiã ad conseruationẽ spẽi ꝓ quãto nõ cõseruat̃ spẽs sine ipso indiuiduo q̃ autẽ horũ sint nobiliora nõ pertinet ad pñs. Tertio nota q mẽbra pricipalia ab Aui. in lr̃a numerata sic dñr cõseruare indiuiduũ seu spẽm. per sua. n. tẽperamẽta ꝓducũt instr̃a aliqua q̃ trãsmissa super totũ cõseruãt cuilibet mẽbri tẽperamentum, aut transmissa ad locũ gñonis faciunt ad indiuidui nouã ꝓductionem, & consequẽter ad speciei conseruationẽ. Vt cor mediantibus arterijs influẽdo toti vitalem spm̃, conseruat vitã in toto. Et cerebrũ mediantibus neruis influendo toti spm̃ aĩalem conseruat in toto sensum & motum. sensus. n. & motus siue in loco siue secundum locum est necessarius ad vitam aĩalis, vt colľr primo de sensu & sensato. & 2. de anima. Hepar vero mediantibus venis non pulsatilibus influendo toti spm̃ naturalẽ cõseruat in toto nutricationem. Similiterq testiculi per suum temperamentum gñatiui spũs gignitiui, qui transmissus ad locum gñonis generat, vt dictum est. Ex quibus patet ꝓpter quid aliquod membrum dr̃ principale. Dicitur. n. tale ex hoc quod per eius temperamentum, vt dictũ est, est productiuum alicuius virtutis vel instrumenti, puta spiritus ꝑ se effectiue concurrentis tanquam principale instrumentũ ad indiuidui vel speciei conseruationem. Patet secundo q quantũcunq stomachus sit gñatiuus alicuius necessario requisiti ad gñonem vel conseruationẽ indiuidui, puta chyli non tñ debet dici principale mẽbrum, licet. n. chylus necessario concurrat ad gñonem vel conseruationem indiuidui. hoc tamen non est effectiue, sed solum materialiter.

Virtus prima multipliciter. Aristo.

Scd̃m uero singularis durabilitatẽ sũt tria principia. Cor quidẽ ẽ principiũ uirtutis uitæ. Et cerebrũ quidẽ ẽ principiũ uirtutis sentiẽdi & mouẽdi. Et hepar quidẽ est principium nutriendi.

Primo declarat primum. Secundo secundum. secunda ibi ⌊Sed secundum speciei.⌉ Dicit primo quòd ad singularis durabilitatem faciunt tria prima principalia dicta. scilicet cor, cerebrum, & hepar.

Sed secundum spẽm speciei durabilitatẽ sunt principalia hęc tria. Et etiã aliud quartum quod speciei existit proprium, & sunt testiculi, qui uni rei sunt necĩj, & ad rem aliã iuuatiui. Necessitas ergo est ad sperma gñandum quod genealogiã conseruat. Iuuamentum uero est ad hoc ut cõplementum formæ detur, & cõplo masculina & fœminina cõseruet̃, quæ spẽbus aĩalis accñtia sũt inseparabilia. Et nec sunt ex rebus in animalitatis essentiam ingredientibus.

Dicit secundo q ad cõseruationem speciei faciunt iã dcã tria principalia mẽbra, & quartum quod est speciei ꝓpriũ. s. testiculi qui ad vnã rem sunt necessarij et ad aliam iuuãt. necessarij. n. sunt ad generandum sperma quod conseruat genealogiã: vtiles vero sunt vt detur cõplementum formæ & conseruetur cõplo masculina & fœminina quæ sunt accidentia inseparabilia aĩalis, quia non sunt ex rebus ingrediẽtibus essentiam aĩmalitatis &c. Sciendum primo q licet testiculi secundum sententiam medicorum per co-

rum temperamentum immediate tribuant formam sper mati præsupponit tamen in hoc influxum cordis hepatis, et cerebri influentium vitalē nālem, et aīalem spiritum, ex quibus integratur spiritus gignitiuus. Oportet enim vt sit ei ex omni membro principali fons, & ex alijs membris resudatio etiam vsq; ad primas radices. Secunda. 2 3. trac. primo capitulo. 3. quod est de causis spermatis. Ex quo patet hæc tria membra præter testiculos non solum ad conseruationē speciei esse necessaria ꝓ quanto cōseruant indiuiduum, sed etiam pro quanto vt essentialiter ordinata concurrunt ad spermatis prolifici generationem. bene igitur dixit Auicē. secundum speciei durabilitatem sunt principalia hæc tria.

Testiculi duplices.

Secundo nota secundum sententiam medicorum, non solum hic esse sermonem de testiculis virorum, sed etiam mulierum. Et hoc infra declarat Aui. quod etiam patet ex iuuamentis quæ vtrisq; testiculis attribuit. Primū vt detur cōplementum formę. i. figuræ & compositioni, quia per eos habetur distinctio maris & fœminæ. Secundo per eos daē complementum formæ, quia vnūquodq; est in sua specie perfectum & completum cum potest in operationem sibi debitam, ideo tunc vir & mulier habet complemētum suæ formæ quando potest in opōnem &c. s. sibi simile generare, quod est per testiculos. Recipit tamen hæc expositio instantiam, quia magis videtur hæc necessitas q̄ iuuamentū.

Castratio facit effœminatū et malorū morum.

Secundum iuuamentum est quia per eos reuerberatur calor super toto per quem integratur & habilitatur indiuiduū ad suas actiones, cuius signum est, quia per castrationem efficitur vt effœminatus & malorum morum. Dicuntur autē masculina & fœminina complexio accidētia inseparabilia speciebus aīalis: non tñ omnibus, quia non orbatis & pluribus ex putrefactione genitis sed perfectis, & ideo non sunt essentiam animalis ingredientia, vir. n. & mulier sunt essentialiter eiusdem spei, licet differant sexu.

Membrorum uero deseruientium alia sunt quæ seruitute deseruiunt præparatoria, alia quę seruiunt seruitute latoria.

Declarat secūdum membrum diuisionis. Et primo subdiuidit. Secundo declarat membra. secunda ibi⌊ Et præparatoria. ⌉ Prima patet. Nota hoc nomē seruitus est æquocum. Sumitur. n. qñq; pro quacunq; vtilitate vel conferentia membri ad membrum, & sic multiplex est. s. sustentatoria vt ossium. defensoria vt cutis, expurgatoria vt nariū intestinorum &c. & sic non sumitur hic. Secundo sumitur pro conferentia mēbri ad principale pro sua principali operatione. Et sic reperitur duplex. Eo. n. q̧ omne membrum principale habet alijs influere, necessarium est membrum hunc influxum deferens alijs membris, & sic necessarium est membrum seruiens seruitute latoria. Et quia spūm per influxum alijs transmittendum non potest principale gñare, nisi ex præparata mā, ideo vltra hoc necessarium est mēbrum sibi seruiens seruitute præparatoria.

Seruitus multiplex.

Et pręparatoria quidem seruitus uocatur utilitas, latoria uero seruitus absolute uocatur. Seruitus autem præparatoria est antequam principale operetur. Et latoria seruitus est postquam principale operatur.

Declarat mēbra diuisionis. Secundo exēplificat de quolibet seruitio principalium. secunda ibi⌊ Cordis vero. ⌉ Dicit primo q̧ seruitus præparatoria vocaē vtilitas, sed seruitus latoria ꝓpria dr̄ seruitus absolute. Dicit secundo q̧ seruitus pręparatoria est añquā principale opereē, sed latoria est postq̄ principale operatū fuerit. Nota primo seruitus p̄paratoria ꝓprie vr̄ importare conferentiam ad principalē opōnē principalis, ideo per anthonomasiam vocaē vtilitas. vr̄. n. ex seruitute p̄paratoria principale aliquid lucrari. per latoriam vero tribuit in quo vtiē dr̄ncibus vt seruis, & pp̄ hoc seruitus absolute dr̄. Contra idē mēbrum simul seruit seruitute p̄paratoria & delatoria, vt arteria venalis cordi aerem pręparat & recipit ab eodem spūm & sanguinem arterialem. ergo diuisio non bona. Neganda est consequentia, nec ponitur hæc diuisio tanq̄ membrorum necessario est natura rei distinctorum, vt ꝓbat argumētū.

Secundo nota q̧ secundum Aui. in littera seruitus præparatoria dr̄ quasi añ paratoria, quia. s. añ opōnem membri principalis parat aliquid conferens ipsi principali in operādo. Sicut pulmo præparat aerem cordi imaginādo pulmonem remittere & refrangere aeris qualitates, & aliquā forte sibi dare occultam proprietatem qua postea in corde secūdum se vel aliquam eius partem in spm̄ conuertatur. si. n. aer nimis frigidus subito occurreret cordi impediretur spūs gñō, ideo &c. Et similiter stomachus pręparat chylum hepati. Sed seruitus latoria est seruitus qua membrum seruiēs defert alijs membris illud quod productum est a principali membro cui taliter seruit. Sicut arterię deferunt ad alia membra spiritum et sanguinem arterialem a corde gñatū. Et venę non pulsatiles deferunt ad alia membra spiritum naturalem et sanguinem uenalem in hepate gñatum. Quia ergo non pñt deferre nisi quod gñatū est, ideo qñ dr̄ in lr̄a hanc seruitutem latoriā esse postq̄ principale operatū sit.

Cordis uero seruiens præparator est sicut pulmo & eius seruiens, lator est sicut arteriæ.

Exemplificat nunc Aui. ostendens vt dictum est, quę nā dicātur esse membra respectu principalium membrorum seruientia. Et primo cordis. Secundo cerebri. Tertio hepatis. Quarto testiculorum. Partes patent. Dicit primo, seruiens cordi pręparatorie est pulmo, delatorie uero arteriæ.

Sciēdum pulmonem seruire cordi seruitute præparatoria. Primo secundum Gal. opinionem. 7. de utilitate particularum. cap̄. de pulmone. et. 8. de iuuamentis membrorum. 1. cap̄. & in libro de utilitate anhelitus: ubi ponit pulmonem pręaigerere & pędisponere aerem attractum per anhelitū. qui ad cor proueniens conuertitur in spiritum. Quia igitur sic materiam spiritus pręparat pulmo cordi seruire dicitur seruitute pręparatoria. Secundo secundum snīam ueriorem seruit pulmo præparatorie cordi, quia pręparat aerē debentem temperare calorem cordis, & spiritus pp̄ q̄ temperantiam generat spiritum uitalem, sine qua non generaret, ut etiam in textu immediate pęcedenti dictum est. Et possemus dicere q̧ uapori sanguinis in corde in spiritum. transmutando corporaliter se cōmiscet ipsum subtiliādo & pręparando, ut transmutationē a corde debite recipiat. Nota tñ q̧ licet de pulmone solum explicet Auic. tanq̄ de manifestiori, non tñ negasset alia mēbra cordi seruire seruitute pręparatoria, ut hepar uenę & multum mediate stomachus. Nam pulmo finaliter deputatus est ad seruitium cordis & ad illud limitatus: nō sic autem alia membra dicta, ideo de ipso potius q̄ de alijs membris exemplificauit Auic. Ex quo sequitur idem esse membrum principale & seruiens principali, secundum distinctas tñ rōnes, & per consequēs diuisio superius posita non fuit diuisio membrorum ex parte rei necessario distinctorum. Secundo sciendum nō esse intentionem Aui. solum arterias seruire cordi seruite latoria, immo & uenę et arteria uenalis, sed de his ut notioribus exemplificat. Sed diceres uideē etiā q̧ cor seruitute præparatoria seruiat pulmoni, cum sibi pręparet sanguinē quo nutritur. ut. 7. de iuuamentis. 2. cap̄. Dicendum q̧ ista nō est seruitus, quia nō est conferentia pro principali operatione, sed est uelut retributio quædam pro seruitio.

Gal. Gal.

Cerebri uero seruiens pręparator est sicut hepar & alia nutrimenti membra & custodiæ spiritus, & lator est sicut nerui.

Exēplificat de cerebro dicēs q̧ cerebri seruiēs p̄parator ē sicut hepar & alia nutrimēti mēbra & custodiēs spūs, et lator seruiēs ē sicut nerui. Sciēdū p̄rio hepar seruire cerebro

seruitute

Ge.

seruitute preparatoria. Primo secūdum Gen. quia præparat materiam nutrimentalem, ex qua tandem spūs animalis in cerebro generatur, licet primo vitalis i corde. Et modus iste est valde immediatus quē nonnulli rudiores reprobare conantur. Sed illud quod additur in litera, & aliqua nutrimenti membra videtur confirmare sniam Gen. Alij aliter dñt hepar seruire &c. pro q̄to io cerebro ex spū vitali in rete mirabili fit animalis per veram digestionem quæ est opō naturalis, & per consequens perficitur mediante spū naturali dato ab hepate. Hepar ergo seruit cerebro dando & preparando sibi spm̄ naturalem quo producit spūm animalem reqsitum ad conseruationem &c. Contra quia tunc idē simul esset preparatio siue iuuamentum & opō, quia hæc gño spūs naturalis est operatio vt patet. & illamet est præparatio siue iuuamentum. igitur &c. Pro isto concedit̄ conclusio, nec illud repugnat respectu diuersorum. Contra. per prius tūc concurret hepar ad generationem spiritus animalis q̄3 cerebrum. Potest dici q̄ hepar concurrit quo ad transmutationem absolute prius, quod autem limitate producit tpamētum animalis spiritus est cerebrum. Vel dic q̄ hepar dat instrumentū. s. spūm naturalem, quo postea vt instrō vtit̄ uirtus & tpamentum cerebri. Nota secundo q̄ per alia nutrimenti membra intelligere possumus stomachū venas. Et q̄dam etiam intelligunt cor. Per custodias autem spiritus intelligunt quidam cor. Alij arterias & precipue subeticas in quibus spūs vitalis tēdens a rete mirabile aliq̄3 recipit p̄parationē. Aliquero per eas lutelligunt rete mirabile in quo fit spūs animalis ex vitali gño. hæc omnia ꝓbabilia sunt quare &c.

Nutrimēti mēbra qd Custodia spiritus.

Hepatis uero preparator seruiens est sicut stomachus, & lator est sicut uenæ.

Vena duplex.

Exemplificat de hepate, & patet. Nota primo uenę duplices sunt. Quędam ante hepar, ut meseraicæ defferētes chylū a stomacho ad hepat in quibus etiam chylus q̄dam pręparationem recipit & rubesit & idm illæ seruiunt hepati seruitute pręparatoria, licet etiam concedi possit q̄ seruiunt seruitute latoria portando sanguinem ab hepate ad stomachū & intestina. Aliæ sunt venæ post hepat per quas ab hepate super toto defertur sanguis, & illæ seruiunt seruitute latoria, & de illis præcipue intellexit Aui. Secundo nota non solum stomachum hepati seruire seruitute pręparatoria, sed et potest idem cōcedi de corde & arterijs, pro q̄to cor sibi spiritum pręparat ex quo debet fieri naturalis, & istum uitalem per arterias maxime transmittit qui paratior est vt transmutetur in naturalem.

Et testiculorū quidem seruiens pręparator, sūt sicut membra quæ anteq̄3 ipsi generant sperma. Sed eorum seruiens lator est uirga in uiris et uenæ quæ sunt inter eos & ipsam. Et in mulieribus similiter sunt uenæ, quæ sperma ad locum conceptionis impellunt. Et mulieres insuper habent matricem per quàm spermatis cōpletur utilitas.

Exemplificat de testiculis dicens, q̄ seruiens pręparator eorum sunt membra quę gñant sperma anteq̄3 ipsi testiculi, & seruiens lator i uiris est uirga, & uenę quę sunt mediātes inter testiculos & uirgā, & subdit etiam q̄ io mulieribus sunt venę quæ impellunt sperma ad locum cōceptionis, & per cōsequens quę seruiunt seruitute latoria testiculis mulierum, & vltra hæc habent matricem per quam completur vtilitas spermatis. Sciendum primo q̄ per membra generantia sperma ante testiculos intelligere possumus tria principalia membra alia, a quibus deciditur pro parte corpulenta pars spermatis & pars etiam spumosa. Dñr autē generare sp̄ma ante testiculos, quia priora sunt natura testiculis in generatione spmatis. testiculi aūt hoc faciunt uirtute triū principaliū cōcurrentiū, & p̄cipue cordis & hepatis uel dicunt̄ gñare aū, qa ante p̄parant materiā q̄ i testiculis conuertatur i sperma. Secundo per membra q̄ gñant sperma anteq̄3 testiculi possumus intelligere uasa inuoluta aū testiculos materiā in sp̄ma transmutandā multum p̄parātia, ita ut in eis hēat similitudinē sp̄matis, licet solum in testiculis secūdū sniam. Gal. acquirat ista materia uerā formam & tēperamentum spermatis, nō tm̄ per hoc excludit seruitium p̄paratorium cordis, hepatis, & cerebri. sicut dcm̄ est, natura cor p̄paratorie seruit dādo spm̄ uitalē, & hepar dādo sāguinē & spūm naturalē, cerebrū āt spm̄ animalē exhibendo. Secundo nota q̄ p uenas q̄ sunt inter testiculos & uirgā dēmus intelligere uasa q̄dā seminaria mediātia inter testiculos & uirgā per quę a testiculis ad uirgā deferatur sp̄ma io actu coitus & abbreuiāt̄ tūc ut sperma citius trāseat. hæc āt nō sunt venę ꝓprie dictæ. sed sifantur venis aut dñr uenæ, quia ortæ ab emulgentibus venis. Sciendum tertio in mulieribus reperiri duplicia uasa seminaria. Quædā. n. terfantur ad os mr̄icis & effundunt hora coitus saliuale sperma hora delectationis. Alia uero sūt magis itra terfata ad concauum mr̄icis eadem hora impellētia sperma ad locum conceptionis. Vtraq̄3 igit̄ seruiunt testicul' mulierum seruitute latoria. Matrix uero uidet̄ seruire pręparatorie uirtuti iformatiuæ, quia constringitur super sp̄ma & ip̄m cōseruat, et iō dixit q̄ p ip̄a 3 utilitas sp̄matis cōplet̄.

Mēbra gñans sperma aū testiculus est triplex.

Vena inter testiculos & uirgā q̄d

Vas seminariū mulieris duplex.

Gal. autem dixit q̄ membrorum alia sunt quę operationē tm̄ efficere habent. Alia quæ iuuamētum tantum. Et alia sunt quæ operationem & iuuamētum habēt. Primum est sicut cor. Secundū est sicut pulmo. Tertium sicut hepar.

Ponit diuisionem sumptam a fine ad quē final̄r a natura deputata sunt mēbra. Et patet distinctio q̄ sumpta est a Gal. primo interiorū. Nota q̄ hæc diuisio nō sufficient' cōp̄hēdit omnia membra, p̄sima. n. nō principalia sine seruitio nec operationem faciunt nec iuuamentum. Intelligenda est igit̄ diuisio sic. membrorum de quibus in præcedenti particula dictum est. s. principalium & seruiētium principali, alia efficiūt op̄ationē tm̄ &c. Et si uis ut diuisio sufficient' cōp̄hēdat, addat̄ illud membrum, q̄dā nec hn̄t iuuamētū nec op̄onem.

Dico autem q̄ per operationem oportet intelligi illud quod cū re solūmō op̄onum in uitā singularis ingredientium completur aut in speciei permanentia sicut cor in generatione spiritus.

Declarat membra diuisionis. Et primo primum. Secundo secundum. Tertio tertium. secūda ibi Et per iuuāmētū. tertia ibi Ipsum uero hepar. Dicit primo per operationē intelligendū esse illud quod solūmō completur cum re op̄onum ingredientium uitam singularis aut permanentiam speciei, sicut cor i gñone spūs uitalis dicitur facere operationē.

Opō tripliciter.

Nota q̄ operatio sumitur tripliciter. primo ꝓ qualibet passione uel actione membri quæcunq̄3 fuerit, & taliter non sumitur hic. Secundo pro principali operatione ad q̄3 membrū final̄r ordinatur qualiter uisione oculi dicimus operationē. Alias uero operatiōes io oculo uisioni subseruientes nō op̄ones sed potius iuuamenta appellamus, & nllo istorum modorum sumitur hic. Tertio pro operatione solummō per se ordinata ad conseruationem speciei uel indiuidui, & sic sumit̄ tur hic. Et ex hac distinctione sequitur rñsio ad quæstionē qua queritur utrum quodlibet membrum habeat operationem. Dicēdū est. n. q̄ sic accipiendo operationem primo & secundomō, sed accipiendo operationem tertiomodo solum principale membrum habet operationem. Sciēdum secundo q̄ ista litera potest hr̄e p̄les intellectus. Primus est intelligēdo per rem effectum, & per compleri finem attigere. Est igitur sensus q̄ per operationem intelligi debet illud quod solūmodo completur. i. finem attingit cum re. i. cū effectu operationum uitam singularis aut speciei permanentiam ingredientium. v.g. cor in factione spiritus uitalis dicit̄ facere operationem, quia illa gño spiritus uitalis non attingit

finem qui est vitam dare nisi cum spiritu vitali qui est effectus operationum ingredientium vitam singularis. Spiritus enim vitalis manẽs hmõi solus p eius pñtiã secundũ sniam Gal. dat vitã quia formã & tpamẽtũ mẽbrorũ cõseruantiũ. Sed sic nõ est de hepate. non. n. solũ attingit finem cũ re etc. sed vltra hoc oportet sanguinẽ trãsmutari in hũiditates secũdas. iõ non solũ cum sanguine & spũ suo attingit finem &c. Et secũdum hoc opõnem possumus appellare in isto casu ipsã spiritus gñonẽ in corde quæ hunc finem qui est dare vitã attingit solũmõ cum re &c. vel etiam ipsam vitæ dationem quę est finis qui solũmõ tali re attingit. Aliter dico opõnẽ illud qđ solũmõ cõplet cum re. i. pducendo rẽ opõnũ etc.

Aliter dico opõnem. i. mẽbrꝫ habens operationẽ tm̃, cuius finis completur. i. attingitur cum re operationum solũmodo vitam singularis aut speciei pmanentiam ingrediẽtium, sic ꝙ nõ alteri principali fini per se subordinenẽ, sicut cor i gñone spũs facit opõnem dando toti vitam &c. Aliter alij dicunt ꝙ actionum dictorũ membrorum ꝗdã est opo tm̃, vt uitam dare per spm̃ cordis vitalem. ꝗdam est iuuamentum tm̃, vt opõ pulmonis, quædam vero est simul iuuamentum & operatio, ut opõ hepatis ẽ operatio & iuuamentũ respectu nutricationis totius. Et tunc sic exponitur lr̃a, ꝙ per operationem intelligi oportet illud. i. illa operatio quæ solũmõ cõpletur &c. absq; hoc. s. ꝙ ad illam operationem ordinetẽ per se, vel absq; hoc ꝙ illa operatio alteri operationi per se conferentiam faciat. Et hoc secundum sniam Gal. erit verꝫ, q uult ꝙ finis spiritus vitalis per se est solum dare vitam. Et penes hoc posset cõcedi ꝙ licet cor faciat operationẽ tantum. i. aliq; actionem quę sic est operatio, quod non est iuuamẽtum potest tñ concedi ꝙ etiam faciat iuuamẽtum. Aliter imaginari possumus ꝙ vitam dare & viuere est prius natura ꝙ̃

Vitã dare & viuere gd.

dare nutrimentum aut sensum & motũ, cõpletur igitur uiuere per spm̃ vitalem solũ, sed nec nutriri per naturalẽ solũ, nec sentire per aĩalẽ solum sed oportet etiam spm̃ vitalẽ & alios spiritus modificationem facere siue recipere, & sic spiritus vitalis habet sufficiẽtẽ actum in dando vitam, alij uero non. Prima tamen expositio tenenda est.

Et per iuuamentũ oportet intelligi illud qđ præparat alterius membri operationem suscipiẽdam, & tunc erit operatio completa ad dandam singulari uitam aut speciei permanentiam quẽadmodum pulmo aerem præparat.

Declarat secundum dicens ꝙ per iuuamentum intelligit illud quod præparat ad suscipiendum operationem alterius membri sic ꝙ cum illam operationem susceperit erit completa operatio ad dandum vitam singulari aut permanentiã speciei sicut pulmo pręparat aerem &c. Sciendum primo istã literam dupliciter intelligi posse. Primo ut uerba sonant, Et sic facit membrum iuuamentum quando pparat materiã ut suscipiat operationem alterius mẽbri qua permaneat Indiuiduum &c. Et tunc secũdũ exemplum datum oporteret ponere aerem pparatum in pulmone: in corde in spm̃ transmutari, ut supra. Secundo potest intelligi illud pparari, nõ ut illam operationem in se recipiat sed ut ipso taliter ppa rato eunte ad principale illud fiat potẽs perficere operationẽ suam principalem sicut in exemplo posito. Et tunc exponit litera. illud quod pręparatur ad alterius membri operationẽ suscipiendam. i. perficiendam. Secundo sciendum iuuamentũ triplicitet sumi. primo pro qualibet vtilitate vel conferẽtia ut supra. secundo pro secundaria uel nõ principali operatione membri ad principalem tamen eiusdem finaliter ordinata ut receptio specierum uisibilium uisioni. Tertio vere capitur pro seruitio pręparatorio pro principali operatione cui illa pręparatio est per se & principaliter subordinata, sicut in exemplo dato. Ex quo patet oẽ iuuamentum posse seruitutem appellari, sed non econuerso. Ex quo patet ulterius eadem rationem sil' esse posse iuuamentũ & operationem, ut supra. Contra. tunc cor non haberet operationẽ

Iuuamẽtum triplex.

tm̃. contra Aui. in lr̃a. quia præparat spm̃ vitalem cerebro & hepati. Pro isto potest dici primo ꝙ hepar non habet iuuamentum, quia ad hoc vt membrum dicatur iuuamẽtum facere requiritur illam actionem ꝗ dr̃ iuuamẽtũ esse ad illam ꝗ dr̃ opõ tãꝗ ad finem principal'r ordinatã, qual' nõ est de corde. sua. n. opõ est ad dandũ vitam solũ principal' ordiata, & non ad spũm aĩalem. Et est sil'e sicut si rex oĩbus abundatuer elargiatur opes. & istis opibus aliqui vtanẽ ad mercãtias, aliqui ad sciam acquirẽdam, non tñ dr̃ in hoc regẽ facere nisi grãm, nõ vero seruitium aut iuuamẽtũ. Et penes hoc ẽt sust neri posset cor respectu nullius alterius membri facere seruitium. Et i summa vr̃ ꝙ ista actio pprie respectu alterius dr̃ opõ ꝗ hẽt rõnẽ finis. Dr̃ vero iuuamentum quod habet rõnem vtilis & ordinati ad finem. Et quia opõ quæ est vitam dare habet respectu aliarꝫ rõnem finis, solũmodo dicitur iuuamentum. Aliter dici potest concedẽdo cor efficere iuuamentum, quia tñ finis ad quẽ principali' ordinatur cor & alia membra facientia ad conseruationẽ spẽi. est ẽt ipsius indiuidui conseruatio, & respectu illius habet cor opõnem solum, quia vita pactu primo imediate pendet a calore cordis, reliqua vero respectu huius faciunt iuuamẽtũ, ideo cor dicit habere solum operationem, quia eius inquãtũ virtutis vitalis organum est finis. finis vero est operatio & non iuuamentum ad operationem ordinatum,

Iuuamẽtum est seruitus non ecõtra.

Ipsum uero hepar suam secundam perficit primo digestionem & digestioni tertiæ & quartæ apparatum præstat, ergo inquantum digestionẽ secundam adeo perfectam efficit quo ad sanguis ad ipsummet nutriendum sit bonus actionẽ operatum est. Et inquantũ operationẽ efficit quæ in alia expectata opatiõe auxiliaẽ iuuamẽtũ efficit.

Declarat tertium. Et si consideres ostidit eadem operatio ẽ simul operatio & iuuamẽtum, dicens ꝙ ipsum hepar secũdã digõnem suam efficit & digestioni tertiæ & quartæ præstat apparatum. Ideo inquantum digestionem secũdam perficit Intantum ꝙ sanguis inde generatus sit bonus ad ipsummet nutriendum efficit operationem. Inquantum vero per hanc digestionem auxiliatur in alia digestione. s. tertiam et quarta dicitur facere iuuamentum. Nota circa hoc ꝙ ẽ per iquantum facit sanguinem bonum ad ipsummet nutriendum facit operationem, non nisi quia sanguine exñte bono pro hepate bonus est pro toto, sed inquantum ille sanguis non potest totum nutrire nisi digõnem tertiam & quartam recipiat ad ꝗs per digõnem secundam præparatur, dicitur facere iuuamẽtum. Et penes hoc patet, ꝙ sil'r cerebrum inquantũ facit spũm animalem pro toto facit operationem, sed pro quanto ista operatio præparat istum spm̃ vt vario modo dearticuletur in toto facit iuuamentum. Similiter testiculus inqñtũ facit pręparamentum ad integrandum spm̃ genitiuum facit operationem. inquantum vero disponit partem materialẽ spermatis ad tales vel tales transmutationes a virtute informatiua recipiendas facit iuuamentum & in considera. Nota etiam ꝙ forte penes hoc etiam concedi posset ꝙ cor etiam facit iuuamentum. s. ad operationem alterius generis, quia pparat spũm vitalem & materiã generationis in spmare, quia tñ finem in genere operationum vitaliũ per spm̃ solum in eo generatum attingit, dicitur facere operationem tantum.

Et etiam denuo dicemus ꝙ membrorum alia sunt quæ generantur ex spermate quæ sunt sil'iũ partium membra præter carnem & adipem. Et alia sunt quæ ex sanguine generantur, sicut adeps & caro. Quod enim est præter hæc duo ex duobus generatur spermatibus, musculorũ spermate & spermate mulierum.

Ponit diuisionẽ sumptam à materia & efficiente. secundo

declarat

declarat materiam nutricationis eorum addendo aliam. secunda ibi [Postea sanguis.] Primo ponit diuisionem. Secundo declarat & secundum quosdam tacite remouet dubium. secunda ibi. [Sed secundum sermonem.] Dicit primo quod mēbrorum quędā gn̄anť ex spermate, & ista sunt omnia mēbra consimilia p̄ter carnem & pinguedinem. quędā uero gn̄antur ex sanguine, ut caro et adeps oia. n. alia ab istis gn̄antur ex duobus spermatibus. s. uiri & mulieris. Sciendum primo quod hoc nomen sperma apud auctores est ęquiuocum. Q nq enim sumitur proprie, & sic describitur ab Arist. quod est superfluitas utilis &c. Quandoq autem extenditur ad oēm superfluitatem quę p coitū expellitur naturaliter, & sic dicitur de superfluitate tenui dicta alguadi in uiris quandoq expulsa solo mulieris aspectu, quę ēt expellit in pueris anteq̄ polluantur. dicitur ēt de superfluitate salivali ad os matricis exp̄ssa in mliere hora coitus, quę non est per se utilis ad gn̄onem, sed solum gr̄a delectationis a natura in muliere inuenta. Cum. n. sperma mulieris grossum utile gn̄oni oporteat pelli in concauū matricis non percepisset multam delectationē in coitu nisi alia superfluitas fuisset per collum mr̄icis expulsa, quod est membrum multæ sensibilitatis. Q; āt pter salivale spma pro delectatione expulsum uersus exteriora a muliere repiaē sperma expulsum ad concauum satis innuit Aui. supra dum dixit mulieres habere uenas per quas sperma ad locum conceptionis expellitur. notum. n. est quod non loquitur de salivali, quia tale expellitur ad exteriora, & non ad locum cōceptionis. Hic igitur dum Aui. loquitur de spermate uiri & mulieris loquitur de duobus spermatibus quorum unū est appropriatum agens, scilicet uiri, & reliquum appropriata materia gn̄onis. Sciendum secundo hoc nomen mēstruum sumi qnq pro sanguine periodice, & secundum plurimum de mense in mensē per uenas mr̄icis expulso qui secundū quosdam menstruis dicitur a mense, quia de mense in mensem piodice expellitur. Secundum uero Isidorum dicitur menstruus a mente quod est luna, quia accidn secundum mutationem lunæ in quadris aut oppōne uel cōiunctione. Qnq se extendit ad materiā generationis embrionis a muliere decisam, & sic extenditur nomē menstrui ad sanguinem attractum ad locum gn̄onis & ad sperma muliebre quod non uidetur nisi sanguis ulteriori digōne digestus et dealbatus. Dū igitur de menstruo auctores loquuntur, qn̄ accipiunt p uno qnq p alio. Et ex hoc tali pn̄t multæ apparere contrarietates. Sciendum tertio adipem gn̄ari ex sanguine, quia ex sanguis unctuoso a frigido congelato, sed de hoc supra. Q; etiā caro ex sanguie generetur satis supra declaratum est, sed alia membra generantur a spermate. quia eius substantia ē grossior & magis proportionata membris uocatis spermaticis.

Sperma dupl'r.

Dubiū autē est de cerebro an debeat poni inter membra spermatica uel carniformia. De quo uidebitur infra.

Sed secundum sermonem eius qui de sapientibus uerificauit, de spermate masculi generatur sicut generatur caseus, de coagulo, & de spermate mulieris generatur sicut caseus generatur de lacte. Et sicut principium coagulationis est in coagulo, ita principium coagulationis formæ est in spermate uiri. Et sicut principium coagulationis est in lacte, ita principium coagulationis formæ. s. uirtutis patientis est in spermate mulieris. Et quemadmodum unumquodq duorum, coaguli uidelicet & lactis est pars substantiæ casei qui fit ex eis, ita unumquodq duorum spermatum est pars substantiæ embrionis.

Declarat quod dixerat de generatione membrorum dictorum ex duobus spermatibus. Et prio ponit in hoc s̄niam Aristo. Secundo Gal. secunda ibi [Hoc āt uerbum.] Dicit primo quod secundum sermonem eius qui uerificauit de sapientibus. i. per quem sapientes ueritatem ostenderunt, aliq̄ generatur embrio uel membrum ex spermate uiri, & aliq̄ ex spermate mulieris, quia de spermate uiri generatur sicut caseus de coagulo, de spermate uero mulieris sicut caseus de lacte. Ideo sicut principium. s. actiuum coagulationis est ī coagulo, ita pr̄icipium actiuum generationis fętus aut mēbrorū est ī spermate uiri, & sicut principium coagulationis est in lacte. s. passiuum, ita principium passiuum coagulationis. i. generationis formę membri aut fętus est in spermate mulieris, & quemadmodum utrūq istorum. s. coaguli & lactis est ps casei: ita utrūq duorum spermatum. s. maris & feminæ ē ps embrionis. Sciendum primo quod ad casei factiōem duo cōcurrunt. s. coagulum & substantia lactis, lac quidem ut materia, coagulum uero ut agens. cuius coaguli uirtus ut colľr secundo cañ. cap̄. de coagulo, est calefactiua & exiccatiua & incisiua ideo a lacte partes subtiles resoluēdo ipsum coagulat. Sciendum secundo Aristo. ex intētione posuisse sperma masculi ad generationem fœtus solum concurrere actiue, & nullo modo materialiter. sperma uero mulieris solum materialiter siue passiue. Ideo conuenienter posita est similitudo coaguli ad lac ex una parte, & spermatis masculi ad sperma mulieris ex alia parte. Sicut. n. coagulum solum actiue & nullo modo materialiter concurrit ad factionem casei ex lacte, & lac solummodo materialiter, nullo modo effectiue, ita spma uiri ad generationem fœtus ex spermate mulieris cōcurrit solum ut agens, et sperma mulieris ut materia. Quod autem coagulum non concurrat materialiter ad generationē casei, patet quia nec secundum partem subtilem nec secundū grossam, non. n. secundum subtilem, quia illa est aerea non ingrossabilis per digestionem, nec secundum grossam, quia illa nō penetrat ad lac, nec in recto modo factionis casei lacti commiscetur, includitur. n. i quadam petia linea coagulum & cū petia ponitur in lacte. Etiam flores quidam herbarum integri positi in lacte non sensibiliter diminuti coagulant lac virtute partis subtilis diffusæ substantiam lactis. Et nota quod sicut in coagulo est pars subtilis penetratiua et velut spirituosa, & pars grossa quę est illic sicut vehiculum, ita in spermate viri reperitur pars subtilis spirituosa, in qua fundatur virtus generatiua, & pars grossa quę est sicut uehiculum partis spirituosæ iam dictę. Et sicut coagulum per partem illam subtilē coagulat lac & facit caseum, ita sperma per partem hāc spirituosam coagulat sperma mulieris & facit embrionem. Et sicut nec pars subtilis nec grossa coaguli ingreditur casei compositionem, ita nec subtilis nec grossa pars spermatis viri ingreditur substantiam embrionis, licet Conciliator aľr senserit vt uidebitur ī qōne. Quod āt pars spermatis grossa nō ingrediatur substantiam embrionis, declarat philosophus signis pluribus. Primum tactum primo de generatione aīaliū. penul. cap̄. Nam si gallina conceperit ouum non p̄lificū, & sit ouum iam completum & testa dura circundatum & supcoeat gallus, efficitur ouum prolificum si aspergatur rore galli, & tūc tñ nō penetrat semē corpulētū in testā oui, ut vr̄. Et colligiť idem expimentū. 21. tertij. trac. 4. cap̄. t dum iquit. vidit. n. philosophus quod cū ouum gallinæ crudum rore aspersum est, & p̄cedit ex eo odor spermatis galli cōuertiť ad cōceptionē. Et colligitur idē secūdo de gn̄one aīaliū. 10. cap̄. Secundum expimentum de pisciculis quibusdam, quorum fæmella non coit cum masculis, sed concipit oua nō prolifica, & cū peperit oua masculus supaspgit spermate oua, & q̄cūq attinguntur spermate masculi, efficiuntur p̄lifica uñ primo de gn̄one aīalium alle. cap̄. Idem autem accidit & in generatione piscium ouificantium. cum. n. parturit oua fęmella masculus super aspergit coitu. & quæ utiq attingit prolifica hæc fiunt oua. quæ autem utiq non agona tanq̄ nō ad quātum conferente animalibus masculo, sed ad quale.

Embrio gn̄aī ex spmate dupl'r.

Casei materia duplex.

Sperma sicut est duplex. ita concurrit ad generationē dupl'r

Hoc autem uerbum non parum immo multū uerbis Gal. ē contrariū. Sibi nanq uideť quod cuiq duorum spermatum inest uirtus coagulatiua, & uirtus coagulationem suscipiens. Et propter hoc

non se prohibet quin dicat ꝙ uirtus coagulatiua in masculis est fortior uirtus coagulationem su scipiens est fortior in fœminis. Qualiter autem ser mo in hoc certificetur inuenitur in nostris libris qui sunt de sapientijs radicalibus.

Ponit in hoc snīam Gal. quę fuit ꝙ in vtroq; duorum sp̃matū ē virtus coagulatiua. i. virtus actiua, & virtus coagulationem recipiens. i. virtus passiua, & dicit vlterius ꝙ virtus actiua est fortior in viris, & passiua in fęminis, & qualit̄ hoc sit verum declaratum est ī libris de sapiētijs radicalibus, de gñone. s. animalium, a quibus sumuntur radices multarum sciētiarum particularum & pręcipue medicinalium. Sciēdū ē ꝙ hęc opio oino opposita est snię Ar. Putauit eni Gal. tā in sp̃mate mulieris ꝗ̃ viri esse duplicē prē. Vnā spirituosam per quam sp̃ma est actiuum & transmutatiuum materiæ generationis. Reliquam corpulentam grossam p̄ quam sperma est receptiuum huius impressionis, licet in spermate viri sit pars spirituosa vigorosior & amplior, quia magis spirituosum est &c. econtra vero in spermate mulieris, & sperma viri actiue & passiue concurrit ad generationē embrionis sed magis actiue & minus materialiter. econtra vero sp̃ma mulieris. Hanc suam pōnē inuestigauit Gal. in lib. de spermate signis & experimentia quibusdam. Primum quia videmus filium quandoq; masculum qñq; fœmellam generari, & hoc non esset nisi in parte generationis virtus actiua spermatis mulieris aliqñ vinceret sperma viri in producendo sexum quem intendit. Secundum quia aliqñ fœtum ī cōplone & colore similare maliter matri videmus ēt vsq; ad stygmata, sed hoc non esset nisi sperma mulieris effectiue cōcurreret. sperma autem patris non est aptum producere similitud nem mr̄is cum in eo non sit derelictum idolum maternum, sed paternum a quo decisum fuit. Et possumus addere tertium signum, quia semina plantarum nō solum hñt ī se principium effectiuum plantæ, sed etiam passiuum, cuius signum est, quia nullo saltem corpulento ab extra euenienter frequenter germinant. Et alia plura addi pñt, de quibus in q̄stione videbitur. Circa hęc quędā insurgunt dubia. Primum, quia hæc non videtur positio Aristo. quam Aui. in litera explicat. Patet enim ex primo de generatione animaliū, & exemplis inductis ex intentione Aristo. non fuisse sp̃ma viri partem substantię embrionia, maxime cum dixit, tanq̄; non ad quantum conferente animalibus masculo, sed ad q̄le. Cuius tamen oppositum exp̄ssit Aui. dum dixit, ꝙ sicut lac & coagulum sunt partes substantiæ casei, ita sperma viri & mēstrua mulierū sūt partes substantię embrionis. Secundum dubium, quia secundum intentionem Aristo. ad generationem sufficit sperma viri & menstruum mulieris, nec oportet ad hoc concurrere sperma mulieris, multę enim mulieres impregnantur quāuis sperma non emittant nec delectentur in coitu, vt Auer. secundo colliget, & primo de generatione pluries. Tertium dubium, quia hęc non videt̄ positio Gal. immo secundo virtutum naturalium. tertio cap̄. uidetur sentire pōnem Aristoteli ascriptam dum cōparat mēstruum mulieris cerę, & sperma viri sigillo. Quartum dubium, secundum snīam Aristo. sequi videtur ꝙ possibile est idem animal esse filium diuersorum masculorum. Item ꝙ possibile est impregnari virginē. Primum patet, quia possibile est diuersis gallis ouo concepto super coeuntibus idem ouum plurium gallorum spermatibus irrorari, quo posito impossibile non erit pullus ex ouo genitus magis vnius galli q̄; alterius filius. Et similiter imaginari possumus in alijs animalibus. Et per idem patet secundum. nam qua ratione ouum superaspersum spermate conuenitur ad conceptionem odore seu parte subtili spermatis per poros testam oui penetrantibus eadem ratione in virgine effuso spermate ab extra poterit penetrare odor spermatis viri ad concauum matricis, & sic vsq; ad locum conceptionis, & per consequens &c. Et tunc ex illo facile concludetur esse possibile aliquem esse filium duorum patrum, quod a multis iurisconsultis est auditum. Quintum dubium. an cerebrum debeat vocari spermaticum. Videtur ꝙ sic ex tex. Aui. qui præter pinguedinē. carnem, & adipem, omnia alia dicit esse spermatica. Similit̄ quia ab eo oriūtur nerui. Videtur autem genitum ex sanguine. Primo propter molliriem. Secundo quia. 21. tertij. 1. cap̄. innuitur ꝙ añ formationem cerebri impletur vesica correspondens cerebro sanguine ad albedinem declini. & sic videt̄ generari ex sanguine. Sextum dubium est propter exemplum positum de coagulo. Quid per coagulum intelligere debeamus & in quibus animalibus proprie reperitur coagulum, & quæ est virtus coaguli. Ad primum dicitur ꝙ p̄ partem substantiæ embrionis non intellexit Aui. in litera partem quæ est proprie sumpta. s. integralem aut essentialē, sed per partem intellexit omne essentialiter concurrens ad alterius productionem, vel omnem causam ordinatam essentialiter ad productionem alterius, sicut ē sperma viri et mulieris ad productionem embrionis. Ad secundum iam patet ex dictis Aristo. ꝙ sub nomine menstrui comprehendit verum sperma mulieris. tale. n. non est nisi sanguis in vasis spermaticis vlteriori quadā digōne digestus. Licet etiam teneri posset ꝙ esset superfluitas quartæ digōnis sicut in uiro. Et conceditur ꝙ sperma saliuale illud tenue & aquosum nō necessario concurrit ad generationem, nec tale necessario expellitur dum mulier imprægnatur. Ad tertium dicitur ꝙ licet Gal. in li. de spermate senserit contra Arist. in lib. uū virtutum naturalium alle. ca. fuit alterius snīæ nec puto illas auctoritates inter se posse bene conciliari. Potest tamē dici probabiliter ꝙ ibi comparauit partem spirituosam ad corpulentam, quæ habet se vt forma & sigillum. pars vero corpulenta vt cera. Ad quartum conceduntur istæ cōclusiones tāq̄; possibiles, quicquid dicerent iuriscōsulti. Ad quintum vtra. p̄ pars posset probabiliter teneri. Mihi tamen videtur probabilius ꝙ sit genitum ex spermate. Quod autem dicitur. 21. tertij. alle. ca. impletur &c. per sanguinem intellexit sperma muliebre, quod quandoq; nomine sanguis menstrui vocatur. Vel dicitur ꝙ ad illam transmittitur sanguis q̄ post formationem nutrit cerebrum. Ad vltimum dicitur ꝙ per coagulum proprie intelligere debemus lac aut substātiam ex lacte in ventre lactantis animalis generatam per decoctionem diuturnam inspissatam, propter quam ī suis partibus igneitatem & acuitatem consecuta est ex quibus hēt virtutem subtiliandi dissoluendi & incidendi. remanserunt tamen in eo partes terreæ per quas virtutem habet constrictiuam, & quidam dicunt eam esse stypticam. Cōtra, q̄a tunc in quolibet lactante posset inueniri coagulum. cōsequēs ē falsum, non. n. inuenitur nisi in bidētaria & lepusculo, ut. 3. de partibus vlti. ca. & Aui. 3. animalium. vltimo cap̄. & Albertus in. 3. animalium. Dicendum ꝙ in animalibus cornutis grossis & bidentatis maxime reperitur coagulum, quia talium nutrimentum est grossum, & lac terrestrius est facilius coagulabile. Dicendum secundo ꝙ reperitur in alijs animalibus multis marinis lepore & vrso, vt Aui. 13. aīaliū cap̄. vltimo. Item in equo. 10. de simp. medicina. cap̄. de coagulo. Item in mure, vt sexta quarti cap̄. de morsu canis rabidi. Dicendum tertio ꝙ non repugnat reperiri in multis alijs animalibus. secundum tamen cōem cursum magis reperitur in animalibus iam dictis & præcipue in bidentatis. Causa autem quare in paucis alijs animalibus exceptis bidētatis & cornutis reperitur, tangitur. 3. de partibus animaliū. cap̄. vltimo. quia non cornutorum lac est subtile & non coagulabile. cornutorum autem grossum facile coagulabile. vñ talia animalia vt p̄l'm habent coagulum, reliqua vero secundum plurimum non. Sed dices. Si hæc est virtus & cōplo coaguli. quare igitur coagulum lac coagulatum dissoluit, & sil'r sanguinem coagulatum, dissolutum tamen coagulare videtur. n. ꝙ solū debet dissoluere et nō coagulare &c. Auerrois quinto colliget concedit coagulum hoc facere per p̄prietatem cuius occultæ sunt causæ. Alij dicunt ꝙ illud operatur per diuersitatem suarum partium igneum. n. uirtutem habet

Sapīa radicalia quæ.

Sperma tis p̄s duplex.

Sperma vtriusq; cōcurre re actiue & passiue signū triplex. Gal.

Dubia.

Auer. Gal.

Cōtradictio īter Arist. & Gale. & Auicē. de sp̃mate nō p̄t cōcillari

Coagulum.

Aristo. Albert. Coaguliū ubi reperiat̄. Gal.

diſſoluendi, terreum uero coagulandi, quis etiam p accidēs igneum per uiā reſolutionis coagulare & idurare poſſit. Alij dicunt q igneum coaguli ſecundum uarietatem partium patientium poteſt unum coagulare & aliud eliquare, & ſic occurrens coagulato a frigido liquefacit & ſubtiliat, ipſum occurrēs autem coagulato a calido ipſum fortius indurat. Iſtā materiam de coagulo, uide a Franciſco de pedemontiū cap. de exiccatione lactis & caſeatione. Iſta quia non ſunt de principali propoſito ſufficiant de coagulo.

Frācif. de pede mon.

Poſtea uero ſanguis qui in tempore mēſtruorum a muliere ſeparabatur fit nutrimentum.

Notificat materiam ex qua generātur pcipue ſpermatica & nutriuntur notificando etiam materiam ex qua generatur & nutritur caro & adeps. Secundo comparat membra ſpmatica & carniformia inter ſe. ſecunda ibi. ⌊ Membra autē quæ ex ſpermate. ⌉ Primo notificat hanc materiā nutricationis generaliter. ſecundo ſpecialiter magis. tertio notificat appropriatum agens & propriam materiam carnis & pinguedinis. ſecūda ibi ⌊ Sed alia. ⌉ Tertia ibi ⌊ Et caro quidem. ⌉

Primo dicit poſtea. i. formato fœtu & membris formatis, quę ex ſpermate generantur, ſanguis qui ſeparatur a muliere tpe mēſtruorū fit nutrimētū fœtus & membrorum. Sciendum primo q per ſanguinem mēſtruū intelligit ut ſupra ſāguinem aptum a muliere periodice de menſe in menſem expelli, Multiplicatur autem iſte ſanguis i corpore, mulieris ad finem gñationis & nutricationis embrionis, pp quod nō in oī ętate oībus mulieribus accidit menſtruatio, ſed ſolum in ætate qua ſunt fecundabiles. Similiter nec eſt idem terminus inceptionis & defectus menſtruationis in oībus. in quibuſdam. n. citius, & in quibuſdam tardius incipit, & ſimilit' deſinit ſecundum uarias complexiones naturales & regimina ex quibus accidit mulierem unā altera eſſe fecūdabiliorē, & ſimiliter diutius. Sciendum ſecūdo q quātūcūq ſanguis menſtruus uideatur putridus & corruptus, in eo tamen ſunt partes aliq̄ non putridæ nec corruptæ, ſed puræ & laudabiles ab hepate & natura pueri rectificabiles, ex quibus aliquę tranſeunt in materiam nutricationis. aliquæ uero opportuno tpe tranſmutantur in lac. partes autem penitus ipuræ aut non rectificabiles reſeruantur ad horam partus & ſimul cū fœtu expelluntur ut īfra uidebitur. Tertio nota. Ex litera uidetur colligi q ante impregnationem pręcedit menſtruatio. De quo in dubijs literalibus. Quarto nota. q probabiliter concedi poteſt aliquam mulierem per totū curſū ſuarum ętatum naturaliter ſe habentem nunq̄ menſtruari. Ponendo mulierem fore cholericam, utentem regimine ualde ſicco & exiccatiuo multum ſuperfluitates conſumente, tunc. n. ſatis probabile ē nullam ab ea ſuperfluitatem expelli ſub forma menſtrui, ſed ſolum inſenſibiliter aut ſub forma ſudoris. Et ſimiliter probabile eſt aliq̄ aliam mulierem continuo menſtruari ponendo conditiones omnino prædictis oppoſitas, & ſi quæ aliæ addendæ uidentur.

Mēſtruus ſanguis qd.

Sed alia pars eius eſt quæ in ſimilitudinē conuertitur ſubſtantiæ ſpermatis & membrorū quæ ex eo gñant̄, & erit nutrimētū augmētās ipſum.

Declarat magis particulariter oñdendo hunc ſanguinem in quatuor partes ſeparari. quarum aliquę fiunt nutrimētum ſpermaticorum. Aliquæ fiunt nutrimentum & materia generationis carnis & adipis. Et aliqua pars penitus inutilis ſit cum fœtu expellitur. Aliqua uero trāſmutatur in lac. ſecūda ibi ⌊ Alia pars. ⌉ tertia ibi ⌊ Et alia pars eſt ſuperfluitas. ⌉ q̄rta ibi ⌊ Cunq infans. ⌉ Dicit primo q alia. i. una pars ſāguinis illius eſt. quę cōuertitur in ſimilitudinē ſubſtantię ſpmatis & membrorum ſpermaticorum, & eſt nutrimentum augmentans ipſum. ſ. fœtū uel ipſa. ſ. ſpermatica. Sciendū q conuerſio huius ſanguinis ad ſimilitudinem ſpermatis ſi accidat ante animationem membrorum fit a uirtute ſpmatis maſculi. Si uero poſt eorum formationem & animationem fit a uirtute digeſtiua illorum membrorum præparante ſibi materiam pro nutricatione.

Alia pars eius eſt quæ non nutrimentum fit adhuc, ſed eſt cōueniens ut coagulet̄ adimplēda loca mēbrorū primorū uacua & fit caro et adeps.

Declarat quo ad ſecundam partem, in quam diuidit̄ ſanguis. Et dicit q illa alia pars ſanguinis quæ adhuc non fit nutrimentum alicuius membri eſt conueniens ad hoc vt fiat materia generationis carnis adipis, & pinguedinis, quæ debent replere loca vacua primorum membrorm. i. vacuitates cadentes inter prima membra. i. ſpermatica. Sciendū primo q in hoc ſimul notificat materiam generationis carnis & pinguedinis & etiam nutricationis. iſta enim pars primo ſubijcitur pro generatione horum membrorum, deinde pro nutricatione. Sciendum ſecundo q vt colligitur ſecūdo de partibus animalium. natura in formatione embrionis operatur vt pictor bonus qui primo lineat. Secundo vacuitates cadentes inter lineationem coloribus replet. Ita natura in principio lineat formando ſpermatica. Et quia inter ſpermatica formata cadunt vacuitates, illas poſtea pinguedine & carne replet, taliter vt ex hac repletione reſultet decēs mēbrorum figura & compoſitio.

Et alia pars eius eſt ſuperfluitas, quæ nulli harum duarum rerum eſt bona, & remanet uſq ad horā partus quā utpote natura ſupfluā expellit.

Declarat q̄tum ad tertiā ptem ſanguis dicens, q alia eſt pars ſanguis, quæ nulli harum duarum rerum ē bona. ſ. nec generationi carnis nec nutricationi, vel augmento ſpermaticorum, et iſta eſt ſuperfluitas impura q̄ remanet vſq ad horam ptus & hanc natura tāq̄ ſuperfluā expellit. Sciēdum q licet hęc pars ſit ſuperflua, in eius tamen expulſione cōſequitur natura aliquam vtilitatē, p quanto lubricat fœtū & vias p quas debet fieri exitus fœtus, & ſic facilitat ptū. Et iō mſtū difficultat̄ ptus ſi illę ſupfluitates, q̄ ad horā ptus reſeruari debēt añ horam partus per notabile tempus expellant̄.

Cumque infans parturitur ſanguis quem ipſius hepar generat, huius ſanguinis uices ſupplet & generat̄ ex eo qd̄ ab illo ſanguine generabat̄.

Declarat quantum ad quartam partem ſanguinis iam dicti & in ſumma vult, q poſtq̄ infans parturitur, mēbra infantis nutriuntur ex ſanguie, quē gñat hepar pueri, & ſic ſanguis quem generat hepar pueri ſupplet locū huius ſāguis. i. ſanguinis menſtrui: quo ad partes illas, ex quibus membra pueri in vtero nutriebantur. Sed iſte ſanguis quem generat hepar pueri, generatur ex eo. ſ. nutrimento quod generabatur ab illo. ſ. ex illo ſanguie, quaſi dicat ille ſāguis quem generat hepar pueri generatur ex lacte matris, & lac matris generat̄ ex illo ſanguine. ſ. menſtruo. Et in hoc explicat quartā ptem ſanguis menſtrui, quæ tendit ad mamillas & conuertitur in lac, ex quo poſtea generatur ſanguis in puero.

Et caro quidē ex ſanguine generatur ſpiſſo quem caliditas et ſiccitas coagulāt, adeps uero ex eius aquoſitate & unctuoſitate generatur quā frigiditas coagulat, ideoq ipſam caliditas reſoluit.

Notificat nobis appropriatum agens & materiam tā carnis q̄ pinguedinis, dicens q caro generatur ex ſanguine ſpiſſo, quē coagulauit caliditas & ſiccitas & pinguedo ſiue adeps generatur ex vnctuoſitate & aquoſitate ſanguinis quē coagulat frigiditas, cuius ſignū ē quia adipem caliditas reſoluit. Quicquid autem a calido reſoluitur a frigido coagulatum ē quarto metheo. Circa hanc lectionem plura cadunt dubia

Dubia. literalia. Primum. verum an impregnationem sit necessa-
rium mẽstruationem pręcedere? Videtur enim ꝙ sic ex mõ
loquendi Aui. in illa parte. Postea sanguis, qui tempore mẽ-
struorum a muliere separatur &c. Item non fit conceptio ni-
si concurrente spermate mulieris, ut supra, sed gñõ sperma-
tis præsupponit menstruum tanꝗ materiam eius, igit̃ &c.
Impre- Oppositum videtur docere experimentum. impregnantur
gnatiõis enim mulieres aliquando in vndecio aut in. 11. anno. Inci-
tempus. piunt tamen menstruari circa secundum septẽnium. i. circa
Aristo. 14. annum. quinto de hystorijs. primo cap. Item dixit mihi
Mat. quidam fide dignus. s. Marsilius de sancta sophia se vidisse
Papię puellam pregnantem, quę erat precise annorum octo.
Et Marsilius seu gentilis fatet̃ se vidisse mulierem quæ nũꝗ
emisit menstrua, pluries tamen impregnata fuit et prius suos
ad lucem eduxit. Secundum dubium. Videtur ꝙ embrio
non tantum nutriri possit sanguine mẽstruo, nec etiã adeps
& caro ex illo sanguine solum nutriri & generari. Nam possi
bile est impregnari mulierem tempore, quo ipsa est a men-
struis perfecte mundificata, sed hoc posito non nutriretur
embrio per totum illud tp̃s ex sanguine menstruali, imo nu-
triretur ex sanguine optimo mulieris. Igitur &c. Tertium
dubium. Per quem modum nutriatur fœtus in vtero ex san-
guine iam dicto, et quare non ordinauit natura ad stomachũ
pueri transire cibum masticatum a matre, ex quo fieret ibi
chylus & sanguis in hepate eiusdẽ. Item quare ordinauit na-
tura sanguinem mulierum in hepate earum genitum in ve-
nis vlterius transire ad hepar pueri, & postea in venas eius,
cum sufficiant sanguini tres digestiones. Quartum dubiũ.
Videtur ꝙ melius fuisset naturæ illam tertiam partem san
guis, quę est superfluitas omnino inutilis paulatim expellere
ꝗ ipsam vsq; ad horam partus reseruare, ne qualitate praua
lęderet embrionem. Item hæc superfluitas in venis retẽta nõ
prohibetur a natura quin faciat magna nocumenta & ĩficiat
membra. igitur multo magis ipsa aggregata in vno loco in
quo non ita potest a virtute regulari. Quintum dubium.
Nõ videtur ꝙ materia appropriata carni & agens appropria-
tum sint conuenienter assignata. Primo quia sanguis spissus
est sanguis melancholicus, qui non est proportionatus gene-
rationi nec nutrimento carnis sed membri melancholici. itẽ
hoc agens appropriatum est inconueniens. s. caliditas cũ sic-
citate caro. n. coagulatur a frigido. Secundo de generatione
Aristo. animalium. 12. cap. cuius signum quia ab igne dissoluit̃ vt
in febribus liquefactiuis. Item dñium carnis, vt habetur se-
cundo complexionum. 2. cap̃. sigñat dñium caliditatis et hu
Gal. miditatis, & per consequens non fit a calido & sicco. Sex-
tum dubium est de agente appropriato adipis, quia gñans
carnẽ & adipem est sperma, quõ igitur potest sperma vnã
partem digerere sanguis, quę conuertitur in carnem & cale-
facere, & partem aquosam & vnctuosam infrigidare, nõ. n.
videtur hoc esse possibile. Item circa cor renes & membra
calida multum generatur adeps, vbi non apparet aliquod
dñium frigidi congelantis. Item non videtur ꝙ dissolui a ca
lido sit sufficiens signum ꝙ res sit coagulata a frigido. Nec
videtur omnia a frigido generata a calido dissolui, quia caro
dissoluitur a calido, & tamen non coagulatur a frigido sed a
calido. etiam pili aut nerui coagulati sunt a frigido, & tamen
non dissoluuntur a calido. Ad primum respondetur & di-
citur ꝙ licet naturalis exitus menstruorum cum alijs signis
pluribus apparentibus in muliere in ætate pubertatis, puta
eleuatione mamillarum, pilositate pectinis, ut habet̃ ab Arẽ.
9. de hystorijs. primo cap̃. & ab Aui. 9. animalium p̃io cap̃.
Aristo. sint signa ꝙ mulier sit fecundabilis, non tamen necessario
hæc signa nec aliquod ipsorum præcedit conceptionem, li-
cet in p̃libus añcedant. Concedendum ẽ tamẽ ꝙ sunt hmõi
signa pro quanto sunt oñdentia iam superesse materiam, nõ
solum pro nutrimẽto membrorum mulieris necessaria, sed
etiam pro nutrimento fœtus, propter quod natura iam mate-
rias superfluas expellit versus mamillas & partes matricis,
& mamillas augmentat vt sint lactis contentiuæ & gene-
ratiuæ. Et ex hoc comprehenditur naturam pellere materiã
ad vasa spermatica & testiculos superfluam conuertibilem
in sperma. Non. n. magis sollicita videtur dẽre esse natura de
materia nutricationis ꝗ de materia generationis. Quam-
uis tamen naturalis exitus menstruorum non pręcedat acci- Men
dit conceptionem fieri. Primo quia possibile est mulierem struatio
per duos vel tres dies ante primam menstruationem conci ẽ signũ
pere, et sanguinẽ qui in prima menstruatione fuisset expulsus sterilita-
paulatim ad locum conceptionis attrahi, quo posito patet añ tis vł fe
conceptionem non præcessisse menstruationem. Secũdo cundita
quia secundum p̃m mulieres quæ nunꝗ menstruantur ste- tis.
riles sunt. non tamen semper nec necessario, vt. 9. de hysto-
rijs primo cap̃. in translatione græca. Et potest hoc suaderi
ratione. Primo quia contingit mulierem post completam pu
rificationem menstruorum concipere & in ea sufficientem
superesse copiam sanguis, vt inde fœtus integre formari pos
sit & adhuc nutriri, maxime si ponatur ꝙ sit mulier quæ so
lum in duobus mensibus mẽstruatur semel, pono igit̃ aliquã
mulierem omnino carere menstruis & habere testiculos &
vasa spermatica fortia, & ꝙ in ea sit sanguinis etiam tanta
copia ꝗta est in mulierem signata nouiter purificata a men-
struis, & sequitur ꝙ ista mulier etiam concipere poterit, ad
sunt. n. omnes causæ requisitæ ad conceptionem vel adesse
possunt, & tamen suam conceptionem non antecedit men-
struatio, vt patet intuenti. Accidit autem mulierem aliquã
priuari menstruis perpetuo. Aut ꝓpter regimen resolutiuũ
& exiccatiuum ex cibo & potu & exercitio &c. sicut credit̃
Dianam menstruis caruisse. Aut propter complexionem na
turalem siccam. Aut quia licet fuerit in ea quo ad membra Diana
generationis complexio fœminina, est tamen in ea respectu menstru
pricipalium & habitudinis totius complexio masculina. Ex is caruit
quibus patet sine menstruatione mulierem posse sanam vi-
uere per totum decursum suarum ętatum propter ratiões su-
pradictas & magis infra dicendas. Secundo suadetur idẽ,
quia muliere perueniẽte ad senectutem prius deficit in ea mẽ
struatio ꝗ potentia concipiendi, vt docet experimentũ. ma-
ior. n. requiritur ꝗtitas sanguis ad menstruationem manife-
stam ꝗ ad conceptionem, cuius signum est, quia in fœmel-
lis omnium animalium deficit menstruatio excepta muliere
& equa, & tamen concipiunt, igitur prius deficit quantitas re
quisita ad menstruationem ꝗ ad conceptionem, & per con-
sequens muliere pubescente & ad augmentum tendente pri
us in ea superfluet ꝗtitas sanguinis sufficiens ad conceptio-
nem ꝗ ad menstruationem & sic prius erit potens concipe
re ꝗ menstruari. Hę duę suasiones virtualiter colligi possunt
ex dictis. Arẽ. 9. de hystorijs. alle. cap̃. dum inquit. Nam ra
quidem igitur conceptiones fiunt post horum remotionem
mulieribus. i. menstruorum mundificationem, & quibuscũ-
ꝙ non fiunt hæc. s. menstrua vt in pluribus steriles ꝑmanẽt.
Et subdit, quinimo nõ factis his quædam cõcipiunt quibus
cõgregatur humor tantus ꝗtus parietibus relinquitur post
purificationem, ꝗuis non foras exiret, & in hoc tetigit suasio-
nem primam. Deinde potest intelligi suasio secunda dũ sub-
iungit. Et factis adhuc quædam concipiunt posterius. i. defi-
cientibus menstruis adhuc quædam concipiunt, quia tamẽ
vt in pluribus non concipit mulier nisi præcedente mẽstrua
tionem, iõ dicit Aui. ꝙ sanguis qui tempore mẽstruorũ &c.
Ex quibus patet ꝙ gñõ spermatis non præcedit necessario
menstruationem in muliere. Non. n. mirabile magnum esset
in muliere aliqua in principio pubertatis reperiri quantitatẽ
spermatis sufficientem ad generationem, ꝗtũcunq; nõdum
multiplicata sit in ea ꝗtitas sanguinis superflua expellenda
per menstrua, quia forte per exercitium consumpta est, aut
phlebotomia aut fluxu sanguinis narium euãta, aut quia ha-
bet testiculos & vasa spermatica fortia ad trahendum & di-
gerendum materiam vtilem pro spermate, & habet sangui-
nem bonum nõ superfluum in quali immo forte nec i ꝗto.
Ponatur igitur ꝙ coeat & cõcipiat. Et patet ꝙ virtute sper-
matis forti existẽte attrahetur ad locum generationis seu cõce-
ptionis sperma bonum & sanguis bonus in quo casu nõ am-
bigendum quin producetur fœtus bonis sanguinis paucarũ
superfluitatum,

superfluitatum, quia forte in tota sua ætate non variolaretur. Et potest positas huius casus colligi. 10. tertij. cap. de vtilitate seu de multitudine desiderij. Et ex hoc tanq̃ ex fundamento patere potest rñsio ad secundum dubium. Conceditur etiam q̃ non tantum ex sanguine menstruo iam dicto nutritur foetus, nec etiam ex eo solum gñatur adeps & caro, & videtur probare argumentum tactum in dubio, & aliqua etiã tacta in solone precedentis dubij, sed etiam ex sanguine puro & bono mulieris. Concedendum est tamen q̃ secundũ plurimum nutritur foetus & generantur membra iam dicta ex sanguine illo menstruo, qui periodice si non esset impregnatio expelleretur. Causa autẽ est, quia virtus membrorũ matris q̃ntum potest pro se retinet sanguinem bonum, & relaxat sanguinem periodice expellendum. Nota tamen q̃ licet sanguis qui periodice aptus est per menstruationem expelli. & sanguis qui attrahitur ad embrionem nutriendum et formãdum sint idem, differenter tamẽ & sub diuersis dispõnibus mouetur sanguis ad embrionem, & ad extra dum periodice expellitur. Primo quia mouetur ad embrionem attrahitur continue & paulatine. continue quidem sicut continua est necessitas restaurationis aut generationis. paulatine uero, quia si subito magna eius quantitas attraheretur, posset calorem naturalem embrionis suffocare & extiguere, sanguis vero qui menstrualiter expellitur periodice de mense in mense. aut in duobus mensibus semel simul effunditur & in magna quantitate subito. Secundo quia sanguis qui mouetur ad embrionem attrahitur ṗdigestus & rectificatus, qui vero expellitur est magis corruptus. Nõ igitur imaginandum est q̃ sanguis qui attrahitur ad embrionem alteretur & sit tantæ malitiæ sicut sanguis menstruus qui expellitur tempore mẽstruorum, tum quia paulatim attrahitur & rectificatur, tum etiam quia non in tanta q̃titate simul in venis aggregatur. Si. n. ita corruptus attraheretur inficeret foetum. Vnde & qui tempore menstruationis concipiuntur nascuntur leprosi, vel saltem cum infectione qua in posterũ cadunt in lepram ut tertia quarti. cap. de lepra. Ex quibus colligi possunt cãe multorum apparentium nobis. Primum. Quare foetus geniti post completam mundificationem menstruorum sunt secũdum plurimum mundi & nitidi. foetus autem geniti añ mũdificationem seu purificationem sunt foetidi, superfluitatibus abundantissimi. vnde & primi secundum plurimum parũ variolantur. secundi autem multum & quandoq; his variolantur. Et q̃to erit mulier menstruationi propinquior, tanto erit magis infectus foetus. Primus. n. foetus formatur & nutritur ex sanguine bono & puro. Secundus vero ex sanguine infecto & maligno. Et propterea ṗcipitur in veteri testamẽto, vt vir non coeat cum muliere nisi trãsactis decem diebus post menstruationem, in quo tempore verisimile est totam sanguinis infectionem remotam esse. Patet secundo. unde accidit quandoq; ex viro & muliere robustis & fortibus regiminis boni & bonæ complexionis generari foetum valde infectum & immundum. Econtra vero ex viro & muliere malæ complexionis generari foetum satis mundum. Contingit. n. primum quandoq; propter conceptum fuisse foetum tempore propinquo menstruationi, quo tempore sanguis multũ infectus. Secundum vero contingit propter foetum cõceptũ fuisse facta purificatione. Potest etiam illud accidere propter variam proportionem virtutis attractiuæ embrionis ad virtutem retentiuam & attractiuam membrorum mr̃is. Contingit. n. virtutem attractiuam membrorum matris multũ superare virtutem attractiuam embrionis, & tunc q̃tũcũq; cibi mulieris sint bonæ complexionis, membra tamen sua bonum sanguinem attrahunt pro se & retinent, infectũ vero relaxant quare nutritur embrio sanguine infecto, & sic inficit &c. Similiter contingit econtra & tunc bonum sanguinẽ attrahit foetus & malum relaxat quare inficitur aut aliq̃ mõ male disponitur mater seu infirmatur. Et propter illud contingit mulierem hñtem sanguinem infectum non parere foetum infectum. Quia uirtus attractiuã foetus fortior est q̃ mẽbrorum matris, & sic sanguinem purum & bonum attrahit, infectum vero relinquit. Ex hoc. n. q̃ videmus prægnãtem impinguari & fieri carnosam. non bene potest concludi bona dispositio foetus, sed potius econtra. Non mirentur igr̃ iuuenes medici nec pro omnibus occultis fugiant ad cęlestes aspectus, si aliquando mulierem robustam viderint producere foetus debiles etiam ex viro robusto. Frequenter etiam econtra resistentia membrorum matris surripit nutrimentũ foetui, & reddit ipsum imbecillem. Econtra mulier satis debilis ex viro robusto vel medioeri producet foetum robustũ propter causam oppositam. Contra, quia tunc semper melius esset alijs paribus mulierem debilem esse q̃ robustam.

Lepræ cã ẽ ĩpregnatio ĩ menstruis.

Foetus mũdi ac ĩmũdi cã.

Cur fortes parẽtes generẽt non nũq̃ imbecillẽ foetũ & fortẽ imbecilles.

Neganda est consequentia, quia contingit in muliere robusta superesse bonũ sanguinem pro se & pro foetu. Et multæ aliæ contingentiæ inueniri possunt hic. Ad tertium dubium dicitur q̃ venæ secundinæ sunt continuatæ cotylidõibus matricis ex vna parte, & terminantur ad venam umbilicalem ex alia quę rẽdit ad hepar pueri, deinde diuidiẽ p venas totius & distribuitur membris pueri. Causa autem quare fuit necessarium sanguinem hunc transire ad hepar pueri, est quia sanguis ille vt plurimum est crudus & indigestus. Item q̃uis esset bene digestus in hepate et venis matris, quia tamen aliud est tẽperamentum membrorum pueri & aliud matris, aliter ṗparatus debet esse sanguis nutriturus membra eius, & aliter nutriturus membra matris, vnde oportuit ipsum in hepate & venis matris dearticulari & perfici & sisti in venis eius. Causa autem quare ordinauit natura nutrimentum pueri transire ad hepar & non ad stomachum põt esse multiplex, primo quia calori foetus coniungitur humidũ multum calorem eius obtundens, vnde non fuisset calor ĩ eo aptus transmutare, nisi obiectum facile transmutabile sicut est sanguis. Secũdo quia ex cibo in stomacho digesto plures & magis grossæ resecantur superfluitates q̃ ex sanguine. Ne igitur tempore impraegnationis in vtero aggregarentur tot & tam fędę superfluitates ordinauit natura ad foetum solum sanguinem attrahi & non cibum. Tertio ne cũ perturbaret aut destrueret appetitus stomachi matris deficeret foetui nutrimentum. Ad quartum iã patet responsio. Quare reseruatur ista pars ad horam partus, quia. s. partum facilitat, & quia forte cum illa aliquid vtile quod attrahitur a uirtute mẽbrorum foetus commixtum est. Et dicitur vlterius q̃ calor naturalis foetus cõicans secundinæ regulat putrefactionem prohibet in hoc sanguine, nisi fuerit ex se ualde corruptus & ineptus rectificationi. Tunc. n. quandoq; foetum inficit nisi eius virtus fuerit valde fortis, & recipit mirabiles modos putrefactionis. ex quibus etiam ex eo generantur diuersa aĩalia, ut serpentes, bufones, & sĩa animalia. Ad quintum dicẽdũ q̃ per sanguinem spissum intelligit Aui. partem sanguis grossam respectu partis unctuosæ aquosæ ex qua generatur adeps & pinguedo. Non tamen voluit q̃ esset sanguis spissus respectu sanguinis mediocris, aut q̃ esset sanguis melancholicus. Et cum arguitur q̃ agens appropriatum carnis nõ esset conuenienter assignatum, quia caro coagulatur a frido. vt secundo de generatione animalium. cap. 12. Dicitur q̃ nõ distinguit Aui. carnem sib icontra pinguedinem, aut p carnem intellexit illud unctuosum & pingue quod carni cõmixtum est. tale. n. est a frigido coagulatum, & ideo dissoluitur a calido igneo, sicut habet uideri in assatione carnium. Si autẽ febres æliquatiuę dissoluunt carnem proprie dictam, ista nõ est dissolutio opposita coagulationi. de qua in proposito ĩtelligitur. Ad aliam confirmationem, dñium carnis sigñat dominium humiditatis. igitur nõ coagulatur a caliditate & siccitate. Neganda est consequentia. licet. n. dominium carnis significet dñium humiditatis stat tamen carnem fieri a calido & sicco respectu eius a quo fit pinguedo. Ad sextũ dicitur q̃ sperma sua caliditate potest coagulare carnem & superfluum humidum eius exiccare. parti etiam unctuosæ dare p̃ modum mixtionis quo mereatur formam pinguedĩs, q̃ postea a frigiditate radicalium inspissatur, & ad formã pinguedĩs reducitur. Agente igitur spermate in sanguinem, ex quo generari debet caro partem spissiorem inspissat digerendo,

Venę secundinę situs.

Sanguis spissus quid?

Aristo.

humidum & ſupnatans vnctuoſum a frigiditate ſpermaticorum inſpiſſatur. Et ſic videtur ꝙ non ſit pinguedo de principali intentione naturæ ſicut caro, vt Ari. quinta problematum. 11. problemate. Ad aliam confirmationem dicitur, ꝙ circa cor multiplicatur pinguedo a frigiditate capſulæ & aeris frequenter ad locum hunc attracti, licet videatur Aui. aliter dicere. ſecunda primi. cap. de ſignis compſonum. Ad vltimum de pilis & neruis dicitur, ꝙ nerui oſſa & pili & talia calido formata ſunt. Genita. n. ſunt hęc membra a calido aſſante, quod per viam reſolonis ea infrigidauit. & taliter a frigido inſpiſſata non oportet diſſolui a calido.

Aristo.

Membra autem quæ ex ſpermate ſunt creata cum ſolutionem continuitatis patiuntur certa continuitate, non reſtaurantur niſi pauca ex eis & in paucis habitudinibus, & in ętate pueritiæ ſicut oſſa & rami uenarum parui. non enim magni neq; arteriarum. Cũq; enim aliqua eorum pars ſeiungitur nihil loco eius naſcitur. & hoc quidem ſunt oſſa & nerui. Illa uero quæ ex ſanguine ſunt creata renaſcũtur poſt perditionem ſuam, & continuantur tali ſubſtantia qualis ſunt ipſa ſicut caro.

Ponit quãdam comparationem inter membra genita ex ſpermate & ex ſanguine. Secundo tacite remouet dubium. ſecunda ibi [Et iſtud quidem.] Dicit primo ꝙ membra q̃ ſunt creata ſeu facta ex ſpermate cum patiuntur ſolonem cõtinuitatis non reſtaurantur certa cõtinuitate, niſi pauca ex eis & paucis habitudinibus & in ætate pueritię ſicut oſſa & parui rami venarum. rami. n. magni venarum & arteriarum, ſiue parui ſiue magni nõ regñantur. Cum. n. aliqua pars iſtorum ſeparatur nihil loco eius naſcitur, & hæc membra ſunt ſicut oſſa & nerui. Dicit ſecundo de membris generatis ex ſanguine ſicut caro, ꝙ non deperditur aliqua pars eorum, renaſcitur & continuatur tali continuitate quali pars prior erat cõtinua. Sciendum primo ꝙ per certam cõtinuitatem intelligit cõtinuitatem naturalem qualis erat primo in membris ante ſolonem, quam appellãt continuitatem primę itentiõis, quia. ſ. primo intenditur a natura, aut quia ſibi primo debet intentio & ratio continuitatis, continuatur tamen ſiue aliqñ colligatur membrum quodam humido viſcoſo superueniẽte circunligante vnam partem ſolutam cũ alia, ut non amplius ſeparentur, & hęc ſubſtantia circunligans vocatur porus ſarcoides, arabice vero orosbot. Hęc autem reſtauratio ſiue recontinuatio dicitur reſtauratio ſecundę intentionis. Primum enim quod intenditur a natura poſt ſolonẽ continuitatis mẽbri eſt prima continuatio, quam ſi conſequi non poteſt intendit ſecundam, vnde membra ſic continuata dicuntur continuata per viam ſecundæ intentionis. Sciendum ſecũdo ꝙ inter membra noſtri corporis inueniuntur extrẽa & media i facilitate & difficultate reſtaurationis poſt eorum diſſolonẽ. Quædam. n. ex natura ſua ſunt difficillime conſolidabilia & reſtaurabilia vt oſſa. Quędam facillime vt caro. Quædam medio modo, vt nerui, venę & cartilagines, & huiuſmodi. Et iſtorum quędam declinant ad latus difficilius, vt chartilago, quædam ad latus facilius, vt panniculi & nerui &c. Colligit hęc diuiſio quarta quarti. primo cap. & quinto de ingenio ſanitatis. & primo de ſpermate cap. 13. Sciendum tertio ꝙ difficultas reſtaurationis verę poſt ſolonem continuitatis inuenitur i membro propter multas cauſas. Primo merito diſpõnis naturalis membri, vt duritiei, ſiccitatis, & caloris naturalis, & virtutis reſtauratiuæ debilitate ſicut in oſſe. Secundo ratione diſpõnis annexe accñtalr naturali, ſicut ẽ motus in pulmone & in arteria. aut res cadens inter partes ſolutas ſicut humor, aut ſanguis ſicut in vena aut arteria, aut accidens conſequens ſolonem fortem unde prouenit mors, vt in ſolutione carnis ſeu partis cordis. aut contractio partium ſolutarum & elongatio ipſarum abinuicem, ſicut in inciſiõe muſculi aut chordæ. In propoſito autem. Aui. tetigit facilitatem & difficultatem continuitatis merito diſpoſitionis naturalis membri dãs alias intelligere. Contingit. n. aliquod mẽbrum merito ſuę naturalis diſpõnis eẽ facilius reſtaurabile, merito añt ſuę accidentalis diſpõnis fieri difficilius reſtaurabile. Sciendum quarto ꝙ cauſæ ex quibus ſpecialiter redditur os vel aliquod membrũ ſpermaticũ difficile reſtaurabile ſunt ſicut durities & quę mẽbri duritiem & terreſtreitatem neceſſario conſequuntur. Ex hoc enim ꝙ membrum durum eſt ſequitur partes ſolutas adinuicem difficulter applicari. raro. n. fit in re dura ſolo ſine partis deperditione. Similiter ad duritiem ſequitur ſiccitas, & ad ſiccitatem difficultas reſtaurationis ſeu inuiſcationis partium continuandarũ, quia talis inuiſcatio fit per humidum. Item ad talem duritiem & terreſtreitatem ſequitur frigiditas complexionis & debilitas virtutis naturalis in reſtauratione. Etiam quia oẽ membrũ nutritur ex nutrimento ſibi proportionabili, oportet talis mẽbri nutrimentum eſſe terreſtre & durum & difficulter attrahibile, & difficile transmutabile. quibus omnibus coniũctis reſultat difficultas maxima reſtaurationis. Et quia in ætate pueritię mīor ẽ durities & minor ſiccitas, & minor defectus, ſaltem quantitatiuus caloris naturalis, ideo in pueritia ſatis principio generationis propinqua poſſibilis eſt hmõi conſolidatio, præcipue in complexione temperata aut ſanguinea a temperamento modicum recedente. unde tertio techni. Molle enim & puerile &c. Sed de hoc plus in dubijs.

Cõtinuitas certa quid.

Porus ſarcoides vel orosbot quid.

Mẽbrũ reſtaurabile tripliciter. Gal.

Reſtaurationis difficilis cã multiplex.

Et illud quidem quod eſt creatum ex ſanguine, in quo adhuc uirtus exiſtit ſpermatis, dum nondum inter ipſum & ſperma tempus interceſſit niſi paruum, illud membrum quando tollitur iterũ naſci poteſt, ſicut dentes in ætate pueritiæ. Cum autem ſanguis ad aliam conuerſus fuerit complexionem non iterum renaſcetur.

Tacite videtur quoddam dubium remouere. Eo enim ꝙ dentes videntur membra ſpermatica, & perditi regñantur non videbatur dictum Aui. fuiſſe verum. Hoc igitur remouens dicit ꝙ dentes nõ ſunt geniti ex ſpermate ſed ex ſanguine in quo erat uirtus ſpermatis, & ideo quando inter ſperma ipſum & ſanguinem interuenit puum tempus, quia in illo ſanguine adhuc reſeruatur uirtus ſpermatis, ſi pdantur regñant ſicut in pueritia. Cum autem ſanguis conuerſus ẽ ad aliã cõplexionem, nec amplius virtutem ſpermatis retinet ſi pdãtur non regñantur. Sciendum ꝙ Aui. in ſuperficie mẽbrorum videtur velle ꝙ materia generationis dẽtium ſit media quaſi per participationem inter materiam generationis ſpermaticorum & carniformium. Et ideo vñr dentes membra quaſi media inter carniformia & ſpermatica. Conueniũt enĩ cum ſpermaticis in duritie & albedine. Conueniunt autem cum carniformibus in poſſibilitate regñationis poſt eorum deperditionem & ẽt participant ſenſu aliq̃, in q̃ ſalſẽ a natura oſſis ſeparanẽ. Et de hoc ſatis videbit in dubijs literalibus.

Dentiũ materia.

Et dicemus etiam ꝙ membrorũ ſentientium mobilium plerũq; motus & ſenſus ſimul principium eſt unus neruus, & plerũq; ſeparantur, & erit principium cuiuſq; uirtutis neruus.

Quia ſupra poſuerat quaſdam diuiſiões gñales mẽbrorũ nunc ponit quaſdam diuiſiones ſpeciales. Et diuiditur in quatuor ſicut illę diuiſiones ſunt quatuor. Partes patent. Primo dicit ꝙ membrorum habẽtium ſenſum et motũ quędã ſunt quæ recipiunt ſenſum & motum per idem principium. ſ. neruum. quędam vero ſunt quę per diuerſos neruos recipiunt ſẽſum & motum. Exemplum primi. ſicut muſculi coxarum recipiunt ſenſum tactus & motum voluntarium præcipue p illos neruos, ex quibus poſtea cum ligamenti villis conſtituuntur

Mẽbrũ hñs ſenſũ et motum dupliciter.

tuuntur chordæ, nec apparet ad eos venire alius neruus. Exemplum secundi. sicut oculus per alium neruum sentit acute sensu tactus & similiter videt & per alium voluntarie mouetur: sicut etiam digitus index per alium neruum habet tactum perfectissimum & per alium motum voluntarium, vt infra videbitur. Sciendum hic primo ꝙ per sensum hic intelligit exteriorem, & per motū intelligit motum voluntarium, cuius principium sunt nerui.

Mēbrū pticipat sensu & motu duplr.

Sciendū secundo ꝙ membrorum quibus competit sensus & motus, quædam participant sensu & non motu voluntario sicut caro gingiuarum & auris. & similiter intrinsecum auditus organum. Quædam vero participāt simul sensu & motu voluntario, vt labia lingua & vniuersaliter musculi. Nullum autem reperitur membrum solum motu voluntario participans, scilicet sine sensu, quia cum motus voluntarius sit perfectio posterior & sensus sit prior non potest motus voluntarius absolui a sensu, quia non potest posterius natura absolui a priori licet bene econtra. Ex quo patet ꝙ cum dixit Auicen. per alium neruum esse in aliquo membro principium sensus & per alium principium motus, non intellexit aliquem neruum esse principium motus solum. hoc. n. est impossibile, quia omnis neruus motiuus est sensitiuus. Sed voluit ꝙ aliquis neruus est principium solum sensus, et aliquis cum hoc voluntarij motus. Causa autem diuersitatis huius videbitur in dubijs litteralibus.

Dubia.

Circa hanc lectionem accidunt multa dubia litteralia. Primum. Videbitur ꝙ membra ex spermate orta soluta possint vera continuitate continuari & amissa regenerari. Primo, quia vbi possibiles sunt causæ sufficientes ad aliquem effectum producendum potest ille effectus produci. sed abscisso vel soluto membro spermatico sunt possibiles in nobis cāę sufficientes ad eius veram continuitatem aut generationem. igitur &c. probatur minor: quia ibi est materia generationis sufficiens. Adest. n. materia sufficiens nutricationis, sed eadem est materia nutricationis membrorum & generationis. primo de generatione. igitur &c. Similiter adest sufficiens agens, scilicet virtus cum calore naturali ossificatiua vel neruificatiua. Silr quia cor primo genitum genuit alia membra, cuius virtus non deficit. Adest etiam finis gratia cuius &c. igitur debet posse ille effectus produci. Item difficilius videtur eos aut neruum productum pedalis quātitatis ad duplum vel triplum augeri q̃ digitalem quantitatem ossis regenerari, eo ꝙ dum augetur os pedale ad duplum pedalis quantitas ossis generatur, sed virtus spermatici membri potest facere primum: vt docet experimentum. igitur & secundum. Item non minorem debet habere natura sollicitudinem de animalibus perfectis quàm de imperfectis, sed ad salutem imperfectorum post eorum generationem ex semine relinquit natura in eorum membris virtutem generatiuam eorum post eorum deperditionem, vt in cancris, in quibus abscissis pedibus regenerantur: & in lacertis serpentibus abscissis caudis regenerantur. In pullis etiam hyrundinum excecatis renascuntur oculi, vt colligitur in lib. de proprietatibus rerum. capitulo de hyrundine. & Plinius septimo naturalis hystoriæ. & Albertus in tertio animalium. caplo de hyrundine.

Plinius. Alber.

Et simile argumentum potest adduci de plantis in quibus partes aliquæ abscissæ regenerantur. Item non minoris perfectionis videtur virtus naturalis in animalibus perfectis q̃ in imperfectis & plantis. sed in plantis & in imperfectis animalibus potest virtus naturalis partem solutam vera continuitate restaurare & deperditam regenerare. igitur etc. Itē humor albugineus deperditus restauratur, qui est membrum spermaticum. 4. de acci. secundo caplo.

Gal.

Oppositum sonat littera Auicen. & sententia nisi cum conditionalibus in littera expressis &c. Secundum dubium. Quia ex quo dentes totaliter deperdiri possunt regenerari, cum sit perfectius seu difficilius rem totam de nouo producere quàm diminutam restaurare: videtur quòd dentes fracti possunt restaurari, quod est contra experimentum. Item cum dentes sint terrestriores sunt etiam duriores ligamento & chartilagine, quomodo sentiunt dentes & non ligamentum nec chartilago. Item quæri potest cuius virtutis operatio sit dentes regenerare, quia si generatiuæ virtutis non minus ossa chartilagines & cerebrum debent posse regenerari. Similiter videtur quòd ligamentum tunc fractum poterit reintegrari, & in omni ætate regenerari. Tertium dubium. Quia non videtur ꝙ idem neruus possit esse principium sensus & motus. Primo quia tunc non debuisset natura sensitiuos neruos separare a motiuis. Nam ex quo vnus neruus sufficit ad vtrumq; frustra natura plures posuisset, quorum aliquis deseruisset sensui & aliquis motui. Item nerui sensitiui sunt humidiores & molliores motiuis. infra capitulo de anatomia neruorum. & supra capitulo de complexionibus membrorum. & secunda tertij. capitulo primo. Et patet causam quia maiorem soliditatem & fixionem requirit motus quam sensus. Item quorum virtus & complexio & substantia & finis sunt distincta, illa etiam sunt distincta. sed nerui sensitiui & motiui sunt huiusmodi. quia alia est virtus sensitiua, & alia est virtus motiua. Similiter complexio motiui est siccior substancia, solidior & terrestrior. & mouere & sentire sunt distincti fines. Item hoc potissime foret, quia motus non potest absolui a sensu. Sed oppositum patet experimento. Primo de dormiēte & exercente operationes vigilantiū. Secundo de membro stupido: in quo frequenter nullo modo impeditus est motus. Ad primum istorum. Dicit Conciliator ꝙ membra spermatica soluta solutione magna aut mediocri, scilicet notabili corporibus prouectis ætatibus & præcipue prauæ dispositionis non reuniuntur vnione vera præcipue ossa. deinde chartilagines & ligamenta, quæ post chartilagines sunt duriora & terrestriora: deinde chorda, post tunicæ arteriarum interiores. deinde neruus, post panniculus, deinde venæ & arteriæ tunica exterior. Et in summa Conciliator inter hæc membra videt ponere gradum in facilitate & difficultate reunionis secundum maiorem & minorem terrestreitatē eorum. Pōt tñ hęc membra soluta continuari continuatione non vera. s. per coniunctionē vel superligationem factā per porum sarcoidē, cuius cām dicit esse multiplicē.

Continuatio mēbrorum duplex.

Prima est abscentia uirtutis informatiuæ quæ euanescit formato fœtu, vt dicit oñsum esse dfia. 43.

Concil.

Secunda est defectus materiæ spermaticæ per quā stabat mēbri vnitas. Tertia cā est debilitas mēbri soluti consequens solutionem, vñ impotens fit materiam attrahere, vt ex ea aliquid loco partis deperditæ gñare valeat. Quarta cā est innata durities mēbri. Et iste quatuor cāę simul cōiunctæ constituunt unā cām integrā impossibilitatis vnionis cū cōditionibus prædictis. Et pp oppositas cās mēbra ex sanguine gñata soluta vel scissa pñt restaurari. Prio quia non deficit materia. Secūdo nec uirtus, quia illa est uirtus nutritiua carnis et carnosorum mēbrorum. Tertio nec multū debilitatur caro pp solonē continuitatis, quia est pluris caloris & multi humidi. Quarto non est durities inuiscationē et continuationē ꝓhibens. Dicit secundo ꝙ si solo cōtinuitatis sit parua in corpore Infantili bonæ dispōnis & habitudinis. poſis est vera & ꝓpria cōtinuatio & paruarum partiū, ut ramorum uenarum minutissimarum regño. Et seruabitur in hoc ordo cōtrarius posito superius in mēbris spermaticis. Primo. n. facilius fiet hoc in tunicis uenarum cōsequenter in pāniculis, deinde in neruis, deinde in tunicis arteriæ intrīsecis, post in cordis & ligamentis & chartilagibus, & demū in ossibus. In hac. n. ætate & habitudine remāsit quidā uigor uirturis informatiuę in cordæ, & in foraminibus siue porositatibus mēbrorum spermaticorum remāsit aliqd mãæ spermaticæ cōseruatę seu disseminatæ. membra enā talia adhuc mollia sunt nec in solone taliū mēbrorum facta est debilitas de qua sit curandū multū. Et per hęc arbitrat Cōcil. esse facile soluere instātias factas. Alr dixit Thadeus ꝙ cā ppi quā ps mēbri gñati ex sanguine pōt regñari, nō aūt mēbri spma-

Thade.

tici est, quia uirtus restaurativa inuenit in corpore materiã proportionatam carni ex qua potest regenerari caro. Non autem inuenit in corpore materiam ꝓportionatam ossi aut alteri spermatico. & causa est quia in carne nõ remansit de antiqua materia ex qua primo fuit genita caro, sed tota fluxit antiqua & sustentatur tantũmodo super noua materia, unde sanguis nouiter genitus est illi carni proportionatus. Expediebat.n.corpori aĩalis ad saluãdas actiones suas aliq̃s eius partes esse molles facile etiam transmutabiles, sed pro fundamẽto harum partium mollium oportuit esse in eo partes spermaticas duras, in quibus semper quãdiu uiuit aĩal remanet aliquid de antiqua materia ex qua primo genita sunt, cui non est ꝓportionalis aliqua materia in corpore reperta & ideo cum illa antiqua materia soluitur non restauratur & similiter cum deperditur a multo fortiori. Vñ concludit ꝙ cum membrum spermaticum sustentetur duplici materia.s. antiqua & noua. sunt.n. fundamenta cordis, ideo indigent semper fundamentali materia habente duritiem super qua fluentes & refluentes partes sustententur, sic ꝙ deperdita vel abscissa eius parte notabili non potest fieri restauratio. Contra. Primo quia cerebrum est molle, immo mollius carne. igitur si aliqua eius notabilis pars deperderetur restaurabitur. Item quia eadem est materia generationis

Aristo.

& nutricationis. 2. de anima cap̃. de tactu. et. 2. de generatione animaliũ. 16. cap̃. & 4 de generatione. 2. cap̃. sed in corpore animalis reperitur natura nutricationis spermaticis ꝓportionata. igitur & generationis. Pro primo dicitur ꝙ licet cerebrum sit multum molle, habet tamen antiquã materiam multum induratam, cui non potest reperiri pars ꝓportionalis sanguinis, et sic non põt pars deperdita perfecte regenerari. Pro secundo dicitur ꝙ eadem est vel potest esse mã gñonis & nutricationis.s. gñonis vnius & nutricationis alterius: nõ autẽ eiusdẽ. Exẽpli grã. Cambium est cõueniẽs mã nutricationis pr̃is, & pars ab illo inquanto superfluũs est cõueniens materia gñonis alterius, puta filij. Quãtum autem veritatis hæc opinio contineat videbitur in. 3. tractatu techni, ad quem præsens difficultas specialiter pertinet. Alij aliter dicũt vt circa litteram tactum est ꝙ causæ præcipuæ difficultatis consolidationis & regenerationis in mẽbro aliquo pendentes ex naturali dispositione mẽbri sunt durities & siccitas mẽbri, ex quibus difficilis fit partiũ solutarũ inuiscatio debilitas innatæ virtutis & caloris naturalis & ineptitudo nutrimenti ad hoc, vt facile conuertatur in substantiam membri & magna eius distantia & elongatio a natura membri. Cum igitur omnia simul coniunguñt impossibilis redditur restauratio, & præcipue cum membrum spermaticum per solutionem multum fuerit debilitatum. cũ.n. ossi & cuilibet spermatico sit difficile aliquid modicum, quod per actionẽ caloris & cãrum resoluentium dissolutum est restaurare, neq; illud facere possit nisi in tempore satis longo respectu carniformium, vbi oportet per poros nutrimentum ad minima esse diuisum, ita vt qualibet quasi pars membri nutriendi quamlibet partem nutrimẽti transmutandi attingat, non videtur ꝙ multo simul nutrimento occurrente non diuiso ad minima & membro per solutionem multum, debilitato & nutrimento terrestri difficile transmutabili a natura membri multum distãte & magna transmutatione indigente possit perfecte materia illa in partes membri spermatici antecedentibus similes trãsmutari. Ecõtra est i carniformibus propter causam oppositã, vt patet. Et propter hoc patet in complexione humida et maxime cum hoc calida vel temperata in ætate infantiæ, licet sit difficile, illud tamen non est impossibile. Puto ꝙ quilibet istorum modorum bene intellectus possit sustineri. Ad argumenta igitur adducta ante oppositum.

Ad primum. penes primum modum respondendi negãda est minor. deficit.n. materia & agens vt declaratum est. Sed penes secundum deficit materia. Penes vero tertiũ deficit agens vt declaratum est. Ad secundum negatur maior, immo difficilius est digitalẽ quantitatẽ ossis deperditã regenerare q̃ os pedale ad triplum augeri. Primo quia deperdito osse debilitata est multum virtus, qua os deperditũ regenerari debet. Non sic autem est de augmento sẽdo. Secundo, quia dum per actionem virtutis nutritiuæ et augmẽtatiuæ nutrimentum assimilatur membris, nutrimentum illud ad minima diuiditur, ita vt quasi quãlibet partem nutrimenti transmutandi virtus membri attingat. Secus autem est in generatione partis deperditæ. Ideo non est mirum si virtus illa potest membrum ad duplum augmentare, non tamen potest notabilem partem deperditam regenerare.

Qualiter autem secundum primum modum & secũdum respondendum foret satis patet intelligenti. Ad tertiũ dicitur negando illam consequentiam. Per idem enim vel simile concludi posse ꝙ partes hominis decisæ longo tempore deberent viuere, quia non minorem debuit natura habere sollicitudinem de animali perfectissimo.s. de homine q̃ de serpente vel de plantis, sed naturaliter in plantis & serpentibus vitam & calorem naturalem impressit vt decisæ uiuant. igitur ita debuit hominis partes in vita disponere. Similiter per idem argui posset hominem ad vitæ conseruationem non indigere anhelitu vel pulsu, quia non minus sollicita fuit natura &c. sed in imperfectis prouidit vitam posse conseruari sine anhelitu vel pulsu &c. igitur in homine debuit similiter prouidere. Patet enim quòd animalia quanto perfectiora sunt tanta ad partes eorum & eorum generationem & vitam plura requiruntur. vnde animalia imperfecta non requirunt ad generationem concursus agẽtis sibi similis in specie, sed generantur plura a casu per se vano: licet quædam eorum media inter perfectiora & imperfectiora vtroq; modo generari possint, vt. 10. problematũ. 16. problemate. homo autem & perfecta animalia a sibi simili in specie & generatione vniuoca generantur. Sed aĩalia imperfecta abscisso capite non statim pereunt, immo eorũ quædam post capitis abscissionem longo tempore viuunt. Homo autem & animalia perfecta statim abscisso capite moriuntur, vt. 10. problematum. ultimo problemate. Et sicut ad uitam & generationem totius plura requiruntur in perfectis animalibus q̃ in imperfectis, ita ad uitam & generationem partis deperditæ aut unitatis solutæ plura requiruntur in animalibus perfectis q̃ imperfectis. Igitur nõ mirum si membra spermatica aut organica deperdita, aut notabiliter soluta in homine nõ restaurantur aut regenerãtur. In cãcro aut lacerta serpentibus & plantis restaurantur aut regenerantur. Dixit tamen Haly. 1. techni. ꝙ causa propter quam in plantis renascitur ramus abscissus est inuentio materiæ ex qua nutriuntur & generantur plantæ, quæ ut dixit est ipsa elementa & maxime terra. Causa autẽ propter quam in animalibus imperfectis iam dictis renascũt caude &c. est quia talia membra generantur ex superfluitate nutrimenti aliorum membrorum principalium, et nõ generantur ex materia generationis membrorum radicaliũ. Et est simile de istis caudis, quæ renascuntur sicut illud qđ nascitur animalibus de pilis pennis unguibus & cornibus, quia illa abscissa regenerantur. De oculis autem hyrundinũ dixerunt quidam fabulosum esse. Ego autẽ puto ꝙ euulso oculo integre a pullo hyrundinis ita ut humores & tunicæ totaliter euellantur non est possibilis regeneratio. Si tñ humor albugineus qui in quantitate excedit alios educeretur secundum magnam partem aut adhuc totaliter, unde uideretur oculus excecatus perfecte, possibile est ut iste restauretur. Et etiam in puero concessit Gal. esse possibile quarto de accidenti. secundo capitulo. In ætate tamen prouecta. Immo ut in pluribus in infantia illud est impossibile.

Aĩalis ipfecti gño, ac vitæ cõseruatio quõ a pfecto differat.

Aristo.

Haly.

Gal.

Concil.

Conciliator uero dicit ꝙ natura in productione animalis perfecti totum suum posse facit ut perficiat a principio & non ita operatur in productione imperfecti. Natura enim considerans ꝙ perfecta possint multo tempore permanere si partes haberent perfectas a principio & completas & fortes & bene continuatas ipsas a principio tales produxit. Sed imperfecta quantũcunq; a principio producta integre non

possunt

possunt permanere diu, ideo decreuit in aialibus imperfectis in principio non expendere totum suum posse, sed aliã materiam apud se retinet, ex qua insurgentibus defectibus & occasionibus possit succurrere. Et hęc solutio licet videat rhetorica, posset tamẽ reduci ad sanum intellectum. Sed de his plenius tractabitur. 3. techni. Ad secundum dubium respondebitur inferius. Ad tertium dubium respõdetur. Præmittendo primo ꝙ neruus qui est principium sensus et non motus, aut principiũ sensus & motus intelligit neruus per quẽ defertur spũs sensitiuus & non motiuus ad mẽbrũ sensitiuũ, aut per quẽ defert spũs sensitiuus & non motiuus ad mẽbrũ sensitiuũ & motiuũ. Secundo p̃mittendũ ꝙ tpamentum pro sensu est naturaliter prius temperamento pro motu voluntario, de quo est io proposito sermo. potentia. n. voluntarie motiua naturaliter præsupponit sensitiuã & nõ econtra. sed sicut se habet potentia ad potentiam, ita se habet temperamentum. ad temperamentum: ideo etc. Ex quo patet ꝙ temperamentum pro motu voluntario tam in spiritu q̃ in membro præsupponit temperamentum ꝑ sensu & non econtra. Ex quo patet non esse reperibile aliquod mobile voluntarie nisi illud idem sit sensitiuum, q̃uis dabilis sit particula sensitiua non mobilis voluntarie. Ex quibus sequuntur istæ conclusiones. Prima. omnis neruus motiuus est sensitiuus, sed non econtra. Secunda. oĩs spiritus motiuus est sensitiuus & non econtra. Tertia. sublato sensu aufertur motus: sed non econtra. Quarta. ad idẽ membrum contingit mediantibus distinctis neruis transmitti uirtutẽ sensitiuam & motiuam sic. s. ꝙ per alium transmittitur virtus sensitiua & non motiua, & per alium motiua simul cum sensitiua. Hoc autem ordinauit natura in pluribus casibus. Primus casus est vbi aliquod membrum non indiget solo sensu tactus, sed etiam visus vel auditus: tunc. n. debet distinctus esse neruus motiuus & sensitiuus visu vel auditu. Secũdus est vbi mẽbrum iodiget perfecto sensu tactus & forti motu. necesse est. n. neruum qui debet esse principium fortis motus esse durum & fixũ, & cum tali duritie non stat ꝑfectio sensus tactus, ideo tali mẽbro necessarius est neruus mollis qui sit principiũ sensus &c. sicut in oculo: indice manus, & sic de alijs. Et sic patet primo ꝙ per eundem neruũ solum aliqua membra recipiuot sensum & motum, aliqua per diuersos recipiunt. Patet secundo qualiter in eo qui cecidit ab equo vel mulo eundo Romam remansit motus et deperditus est sensus, quia remansit sibi sensus obtusus ut quidam dicunt solummodo per neruos motiuos, vel forte vt dixit Mundinus quantum ad partes exteriores, quamuis io interioribus esset sensus. Et ex his potest patere solutio ad argumenta adducta. Quid autem de dormientibus opera vigilantium exercentibus dicẽdum sit, vide. 2. techni circa litteram. cap. de signis dyscrasiarum cerebri. Ex his patet responsio ad q̃onem, qua quætitur communit' vtrum deficiente sensu sit necessarium deficere motum, & non ecõtra. Patet. n. ꝙ sensu & motu per eundem neruum delatis sublato sensu auferetur motus, quia sublato priori auferẽ posterius. vbi autem per distinctos neruos deferantur illud non oportet. Sed de hoc vbi supra.

Neruũ esse principium dupl'r.

Tpamẽtum duplex.

Gal. Sẽsu deficiente vtrũ deficiat motus vtraq; pars tenetur.

Pleura pãniculus & syphac pãniculus.

Et etiã dicemus ꝙ oĩum interiorũ quæ pãniculis sunt inuoluta, pãniculus ex uno panniculorum pectus aut uentrẽ cooperientiũ nascitur.

Ponit aliam diuisionem membrorum. Secũdo declarat. secunda ibi ⌊Sed eorum.⌉ Dicit primo ꝙ omnium mẽbrorum interiorum, quæ sunt inuolota panniculis ex altero duorũ panniculorũ oriuntur. Aut enim oascuntur a panniculo pectus cooperiente qui appellatur pleura. Aut oriuntur a panniculo cooperiente ventrem qui appellatur syphac.

Sed eorũ quæ in pectore sunt panniculorum origo sicut diaphragmatis & uenarũ & arteriarum & pulmonis est ex panniculo intetiore qui costas tegit. Et mẽbrorũ quidẽ & uenarum quæ sunt in uentre panniculi oriuntur ex syphac, qui interius uentris cooperit musculos.

Dicit secundo declarans membra diuisionis ꝙ origo pãniculorum pectoris puta diaphragmatis & pulmonis venarum & arteriarũ, quæ sunt in pectore est ex panoiculo interiori, qui tegit costas planas. sed origo panniculorum membrorum quę sunt io ventre inferiori, puta hepatis splenis venarum arteriarum, quæ sunt in ventre inferiori est ex panculo dicto syphac: qui tegit musculos ventris. Sciendum primo per ortum hic non esse intelligendum ortum talem qualis est deferentium a principalibus, sed hic potest appellari vt arbitror affinitas & colligantia membrorum adinuicem. quorum vnũ videtur egredi ex altero sicut minus ex maiori, sicut dicimus ꝙ panniculi minores habentes colligantiam cum maioribus ex illis oriuntur. Sciendum secundo in corpore nostro inueoiri tres ventres siue concauitates. Vna est superior continens membra animata, quæ sunt organa vel instrumenta uirtutis animalis sicut cerebrũ cum panniculis ipsum inuoluentibus. Secunda continet spiritualia: sicut cor pulmonem & diaphragma &c. Tertia cõtinet membra naturalia vt stomachum hepar intestina & splenem &c. Sciendum est tertio ꝙ littera duplicem potest habere intellectum. Primus est vt per omnia membra indifferẽter omnia intelligat membra interiora, siue sint io superiori uentre contenta, siue in alijs. Et secundũ hoc oportet dicere ꝙ piamater & duramater oriũt a pleura. Secundus sensus est ut solum se referat ad membra in duabus inferioribus concauitatibus cootenta. Sciendum quarto vt patet in anatomia. Panniculus ventris est duplex. Quidam annexus musculis uentris. Alter autem immediate tegens intestina. Et secundum quosdam vtrũq; nominatur syphac. Secundum quosdam vero non. Sed primus secundum quosdam ꝓpꝛio nomine vocatur beliteron. secũdus syphac. Secundum vero quosdam econtra, vt in superficie vr̃ posse colligi ex littera. Dicit ergo ꝙ a pãniculo musculis annexo & cooperiente musculos: quem Aui. appellat syphac: oriuntur omnes alij panniculi inferiores. Ab ipso. n. orit̃ primo panniculus magnus dictus cõiter syphac & cooperiens immediate intestina. Et ab illo postea alij panniculi oriuntur, sicut hepatis splenis venarum & arteriarum. Sed qualiter hæc uera sint videbitur in dubijs litteralibus.

Ortus quidẽ.

Vẽter siue cõcauitas triplex.

Pãniculus ventris duplex.

Omnia quoq; membra carnosa sunt. Aut uillosa sicut caro quæ est in musculis. Aut uillis carentia sicut hepar.

Ponit aliam diuisionem. Secundo ostendit vtilitatẽ mẽbri cuiusdam positi in diuisione. secunda ibi ⌊Et nullus quidem motus.⌉ Dicit primo ꝙ omnia membra carnosa, aut sunt villosa aut villis carentia. Exemplum primi. sicut caro musculorum. Exemplum secundi. sicut caro hepatis. Sciendum primo ꝙ licet hãc diuisionem solum ponat de carnosis membris, non tamẽ intellexit sola carnosa esse villosa, immo plura alia sunt villosa, vt neruosa ligamẽta &c. Dixit autem illud vt ostenderet ꝙ etiam illud competit carnosis. Sciendum secundo ꝙ per villos intelligere debemus partes membrorum ad modum filorum protẽsas per membra: quæ fila quandoq; incedunt secundum diametrũ longitudinis, & dicuntur villi longitudinales. quandoq; latitudinis & dicuntur latitudinales. & quandoq; transuerse capiendo de diametro longitudinis & latitudinis, & dicuntur transuersales.

Villus triplex. Villus quid.

Et nullus quidem motus fit nisi per uillos.

Oñdit finem gratia cuius facta sunt membra villosa. Secundo ꝓbat ꝓpositum. secunda ibi ⌊Voluntarius.⌉ Dicit primo ꝙ nullus motus fit nisi per villos: ideo sup. a natura ꝓducta sunt mẽbra cum villis vt mediantibus illis suos motus perficiant, s. naturales voluntarios aut mixtos.

Voluntarius uero motus fit cũ uillorũ qui sũt in musculis. Et nãlis sicut motus matricis & uenarũ. Et cõpositus sicut motus trãsglutiendi fit uillis ,ppriis ꝑ formã ex situ longitudinis & latitudinis transuersionis. Attractorij uero sunt uilli qui in lõgitudinẽ protendũt. Et expulsorij uilli qui in latitudinẽ tendunt constringentes. Et retentorij uilli qui ex transuerso uadunt.

Motus triplex. Dicit secundo ,pbando ,ppositũ q motus voluntarius fit cũ villorũ.i.per villos qui sunt in musculis. Silr & naturalis vt matricis & venarũ fit per villos. Eodẽ mõ motus mixtus ex voluntario & naturali: sicut motus transglutionis fit per villos suos qui sunt extensi secundũ longitudinẽ & latitudinẽ & transuersum meri. quia in motu transglutionis necia est attractio, q̃ villis longitudinalibus perficiẽ, & expulsio quæ latitudinalibus perficiẽ silr necessaria est retentio, quæ transuersalibus villis perficiẽ, vt infra doctrina sequenti declarabitur. Sciendum q Aui. hic innuit diuisionẽ motuũ in corpore nr̃o contingentium. Quidã.n. est voluntarius q fit mediante musculo vel lacerto vt ,pgressiuus. Quidã naturalis vt motus mñcis quæ elongaẽ ad sperma attrahẽdũ. Quidã vero mixtus ex naturali & uolũtario sicut motus trãsglutionis cibi, vt in sequenti doctrina declarabitur. Patet ãt q oẽs isti motus fiunt mediãtibus villis, vt ipse declarat in littera, & in sequenti doctrina magis declarabitur.

Mẽbrorum autem quæ unã hñt tunicã, sicut uenarum & uesicæ tres uillorum species adinuicem sunt textæ. Et mẽbrorũ quæ sunt duas habentia tunicas uilli, qui in latitudinẽ tẽdunt semper in extrinseca exñt eorũ tunica, & alij duo in tunica eorum intrinseca. Illi tñ qui in longitudinẽ ,ptendũẽ ad superficiẽ magis declinant intrinsecã. Qui taliter non creati fuerunt, nisi ne trahẽdi & expellendi uilli simul existant, immo melius est ut uilli attrahendi & retinendi sint simul nisi in intestinis, non enim multa indigent retentione, sed attractione & expulsione.

Mẽbrũ hñs tunica duplicẽ. Hæc est alia diuisio quã innuit implicite Auic. Et in summa vult q mẽbrorũ in quibus reperiẽ in subã tunicalis, quedã hñt vnã tunicã, & q̃dã duas tunicas. In hñtibus aũt vnã tunicã sicut vesica & venæ oẽs spẽs villorũ superius notatę adinuicẽ sunt contextæ. Cũ.n. hęc mẽbra indigeãt attractione retentione & expulsione cõibus, quæ fiunt per tres spẽs villorũ dictas, & non pñt illas spẽs habere in distinctis tunicis necesse ẽ eas reperire in vna tunica. Secus autẽ est in mẽbris hñtibus duas tunicas, qm̃ in eis villi latitudinales sunt in tunica exteriori, alij uero duo.s. longitudinales & trãsuersales sunt in eorũ tunica intrinseca. Causa autẽ quare in dictis tunicis fuerũt situati isti uilli fuit vt uilli attrahẽdi et villi expellendi non essent simul, quia se aliquo mõ ipedirent in suis motibus, sed necessariũ est & vtile, vt villi attrahẽdi & retinendi.i. longitudinales & trãsuersales sint simul. Deinde excipit dicens, qđ dcm̃ est esse verũ præterq̃ in intestis: qa intestina nõ multa indigẽt retentione, sed multa indigẽt attractione & expulsione. Sciendũ prĩo nõ eẽ intentionẽ Aui. oẽm venã vnicã tunicã hr̃e. Fallit autẽ hic de uena arteriali. Sed vult q secundũ pl'm vena habet solũ vnã tunicã. Sciendũ secũdo q in hñtibus duas tunicas villi latitudinales situanẽ in exteriori tunica, & lõgitudinales, & trãsuersales in interiori. Prĩo qa trahẽs melius attrahit dũ imediate attigit attrahibile. Item qa attrahiẽ sub rõne cõuenientis illud qđ attrahiẽ. Melius est igiẽ villos longitudinales in interiori tunica eẽ situatos. Et per idẽ pz q melius est transuersales in eadẽ tunica situari. Et per oppositas cãs melius est latitudinales situari in tunica exteriori: ꝑcipue qa hęc sunt mẽbra indigentia his motibus fortibus, & hmõi fortitudo ipeditur ex mixtione villorũ longitudinaliũ cũ latitudinalibus. Et ,ppter hoc etiã villis lõgitudinalibus latitudinalibus in tunica eadẽ silr̃ cõtextis, latitudinales tñ magis declinãt ad exteriora: & ecõtra lõgitudinales & trãsuersales ad interiora. Sciẽdũ tertio q ista exceptio. nisi in intestinis. duplicem põt hr̃e intellm̃. Primus est q in mẽbris hñtibus duas tunicas uilli longitudinales & trãsuersales.s. attrahẽtes & retinentes sint simul cõtexti in interiori tunica: quia sicut melius est attrahens simul esse cũ attracto, ita retinens cũ retento, præterq̃ in intestis i quibus pauca vr̃ necessitas trãsuersaliũ, ,ppea q pauca aut quasi nulla indigent retẽtione. Et vt quidã dicunt ad illã modicã sufficiunt exteriores latitudinales. Hæc snĩa multũ consonat lr̃æ. Et hoc maxime videẽ verũ de intestis interioribus in quibus quasi non continẽẽ nisi fex pauca. Secundus est, q in mẽbris duas tunicas hñtibus latitudinales sunt in tunica extrĩseca, trãsuersales uero intrinseca, pręterq̃ in intestinis in quibus est vehemens necessitas expellendi & attrahendi et pauca retinendi, idõ in intrinseca tunica cum longitudinalibus maxime sunt latitudinales & non trãsuersales, ut videtur sententia Gal. 3. virtutum naturalium. Gal.

Et dicemus etiã q mẽbrorum neruosorũ corpora a sui substantia aliena continentium, alia sunt quæ unã hñt tunicã, & alia quę duas. Quæ autẽ duabus consistunt tunicis non taliter creata fuerunt nisi propter iuuamenta multa. Quorum unum est multa necessitas multæ custodiæ fortitudinis suæ corporeitatis ne scindantur cã fortitudinis motus eius quod continẽ in eis sicut arteriæ. Scd'm est multa necessitas multæ custodiæ in re corporis quod in eis est recõditum ne resoluatur & egrediaẽ. Resolbnis uero timor prouenit cã suę raritatis si unã haberent tunicã. Et exitus timor est ideo ,pp hoc etiã ad scindendum essent aptę. Et hoc quidem corpus quod in eis est recõditum est sicut spiritus & sanguis qui in arterijs sunt recõditi, in quorum custodia ualde est studẽdum, & de quibus timetur ne pro nihilo recedãt. Spũs quidem propter resolonẽ. Et sanguis quidẽ ,pp fissurã. ex hoc nanq; maximũ timeẽ malum. Tertium est, qm̃ cum alicui membro fuerit necium ut sit ipsius attractio et expulsio motu uehementi factum est unicuiq; earum singulariter instr̃m sine permissione, & hoc est sicut stõs & intestina. Quartũ est, qm̃ cũ uolũtas fuerit ut unaquæq; mẽbri tunica opõni quæ est ei propria sit præparata, & unaquæq; duarum opõnum acciderit propter cõpl'onẽ ab alterius operationis cõpl'one diuersam, fuit melius inter eas diuidere sicut stomachus in quo fuit uolũtas sentiendi uirtutẽ esse, quod quidẽ non fit nisi in mẽbro neruoso. & digerẽdi, quod silr̃ nõ fit nisi ꝑ membrũ carnosum. Vnicuiq; igitur harũ duarum rerum tunicã posuerunt per se. tunicã neruosam uirtuti sentiendi & tunicam carnosam digestioni. Et natura quidem intrinsecam tunicã fecit neruosam, & extrinsecam carnosam. Potest nanq; digerentis operatio ad id quod digestum est in potentiam sine occursu peruenire. Sentiẽs uero id quod sentitur non potest sentire nisi obuiando ei sensu, uidelicet tactus.

Hæc

Hæc est alia diuisio membrorum neruosorum continentium corpora aliena a sua substantia sicut est vena & arteria quę continet sanguinem & spiritum stomachus chylū. Horum igiť quędam hñt vnam tunicam solum, alia duas.

Tunica rū plũ cā quadruplex

Deinde ostendit cās quare quædam habent duas, dicēs ꝙ habentia duas sunt talia propter multa iuuamenta. Primū est necessitas multa custodiendi corpus membri in sua fortitudine, vt non corrumpatur & scindať propter fortes motus quibus subijcitur illud membrum, & ꝓpter hoc habuerunt arteriæ duas tunicas. Secundum iuuamentum est custodia corporis contenti in concauitate membri, ne resoluatur propter raritatem illius corporis, aut ne egrediatur ꝓp corpis cōtinentis scissuram. & ꝓpter illud etiam habent arteriæ duas tunicas ne vnica existente resoluatur & egrediať spiritus per poros, aut ne scindatur & egrediatur ex ea sanguis arterialis in quoꝝ amissione est magnū periculū. Tertium est, quia qñqꝫ vni membro fuit necessaria attractio & expulsio vehemens, ideo necessarium fuit unicuiqꝫ operationi illarum deputare vnum instr̄m. s. unam tunicam sicut in stomacho & intestinis. Quartum iuuamentum est, quia aliquando vnum membrum a natura deputatum est ad duas operationes: quarum vna perficitur per vnam complexionem & alia per contrariam illi, ideo necessarium est aliud esse instr̄m vnius & aliud alterius operationis. sicut stomachus deputatus ad opōnem sensitiuā & appetitiuā quę perficiť per cōplōnē mēbri neruosi, & ad operationē digestiuā quæ perficiť per complōnē membri carnosi, vnde natura tunicam neruosam dedit stomacho ad finē primæ operationis, carnosam vero ad finem secundæ operationis, & quia quis ambigere posset quare fecit exteriorē carnosam, & interiorē vero nerueā. hoc declarās dicit ꝙ opō digerētis pōt peruenire ad digestibile sine īmediato eius occursu vel contactu eius ꝙ digeriť, sed sentiēs. s. sensu tactu tactus nō pōt perfecte & distīcte sentire tāgibile nisi eidē īmediate obuiando.

Tunica duplex.
Tunica rū finis duplex.

Dubia.

Circa hanc lectionē sunt dubia plura. Primū. Non vř ꝙ olum membroꝝ quę panniculis inuoluuntur panniculi nascantur ex altero duoꝝ. s. pleura & syphac. Primo qa panniculus cordis et hepatis non nascitur ex aliquo istoꝝ. prius enim formatum fuit cor q̄ pleura vel syphac, igitur prius formatus fuit panniculus qui est pars cordis q̄ pleura aut syphac, & per consequens non oriť ab aliquo istoꝝ, etiam siľr arguiť de pāniculo hepatis. Itē ex lr̄a etiā sequitur ꝙ panniculi cerebri. s. piamater et duramater et rete mirabile oriūtur ab aliquo istorum panniculoꝝ quod a nullo auditū est.

Cerebri panniculus duplex.

Secundū dubium. Non vř ꝙ venæ vel arteriæ naturaliū oriantur a syphac, nec etiā arteriæ & venæ spūalium oriāť a pleura. Prio quia oēs venę oriunť a corde. ergo nullæ oriūtur a syphac vel pleura. Tertium dubium. Non videť ꝙ omnes venæ iam dictæ & similiter arteriæ sint inuolutæ panniculis, quia tunc omnis vena duas haberet tunicas, & similiter omnes arteriæ haberent tres tunicas, duas. s. arteriales & vnam pannicularem, & similiter omnis vena, qđ a nullis auctoribus concessum est. Quartum dubiū est. Qño se habent quo ad ortum isti duo panniculi. s. syphac & pleura. Oritur ne vnus ab altero, an ambo ex tertio, vel nullus ipsorum ab aliquo ortum habet. Quintum dubiū. Non vř ꝙ oīs motus fiat mediantibus villis. Cerebrū. n. mouetť motu dilatationis & constrictionis, vt omnes testantur & experientia patet, & tamen cerebrum caret villis. Similiter pulmo mouetur motu diastolis &c. & tamen manifestum est pulmonem non esse villosum. Item si motus arteriæ fieret mediātibus villis tunc nō tota arteria simul dilataretur & constringeretur, sed paulatim sicut in motu meri & aliorum quæ mouentur mediantibus villis. Sextum dubium. Videtur ꝙ vesica duas habet tunicas auctoritate Aui. 19. tertij. cap̄. primo. & Gal. 3. virtutum naturalium. 13. cap̄. & idem Auer. primo colliget, & Haly. 3. theo. Septimum dubium est. Quia principalis operatio ad quam principaliter ordinata sunt intestina est expulsio. igitur magis videtur in interiori tunica quę est vehementioris operationis debere contineri villos latitudinales q̄ longitudinales vel transuersales. Octauum dubium. Quia si causa propter quam arteria habet duas tunicas est cōtinere spiritum multum & sanguinem videtur ꝙ arteria venalis debet habere duas tunicas. contra Auic. Nonum dubium est quia distans non agit in distans nisi per medium agendo, quantūcunqꝫ igitur gradum caloris imprimit tunica carnosa stomachi in cibo digerendo imprimit in tunicam neruosam quæ media inter eam & cibum, & per consequens tunica neruea fiet inepta ad debitam sensationem. Decimū dubium. Non apparet verum ꝙ sentiens non possit sentire tangibile nisi obuiando immediate, hoc enim videtur contra Aristo. secundo de anima. sensibile positum supra sensum non causat sensationem.

Gal.
Auer.
Haly.

Ortus duplex.

Ad primum istoꝝ rn̄sio circa literam tacta est. Ille non est ortus ꝓprie dictus quo ortu cōcedendum est panniculos iam dictos nec a pleura nec a syphac hr̄e ortum. ortu tamē improprie dicto possunt dici oriri vt dictum est. Alij dixerunt cor hr̄e duplicē panniculum. Vnum separatum ab eius substantia, & ista est capsula cordis. & hic panniculus oritur a pleura vt alij. Alter est panniculus substantiam cordis tegens & eius immediatus. & ille non oritur a panniculo iam dicto, sed potius alij ab illo. siľr hepar habet panniculū ꝓprium inuoluentē a principio gñonis, & iste non oritur ab aliquo illorū. habet etiā alligantē aut suspēdentē, & iste oriť ab aliquo dictorū. De panniculis autē cerebri dñt quidā ꝙ oriuntur a diaphragmate. alij autē dicunt sicut dcm̄ est de panniculo ꝓprio cordis & hepatis. Prima rn̄sio melior est. Et per hoc patet rn̄sio ad secundū dubiū. Concedit. n. secūdū snīam medicoꝝ venas oriri ab hepate, arterias vero a corde & hoc secundum substantiā primā eaꝝ quantū ad subam pānicularē velamentum eas oriuntur ortu dicto a panniculis iā dictis. Sed dices. vnde oriuntur illi panniculi ortu ꝓprie dicto. Dicēdum ꝙ quantum ad partem nerueā in eis repertā oriuntur a cerebro vel nucha. quantum vero ad partem ligamentalem repertam in aliquo ipsorum oriuntur sicut alia ligamēta. s. ab osse. Ad tertium dicitur ꝙ omnes venæ & arteriæ inuolutæ sunt panniculis cuius signum est durities, pulsus & tensio & serenitas pulsus in apostematibus pleuræ & syphac, aut etiam velaminum cerebri, nisi enim cum his haberet colligantiam dictam, non videtur quare illis extensis extēderetur. Et cum concluditur ꝙ omnis vena haberet duas tunicas & arteria tres. Dicunt communiter ꝙ venæ quantum ad substantiam propriam venalem habet solum vnā tunicam, & arteria duas quantum ad propriam substantiā arterialem. Considerata tamen cum substantia panniculari quę est sicut defensiuū eius vena habet duas & arteria tres.

Cordis pānicľs duplex.

Hepatis panniculus duplex.

Alij dixerunt ꝙ in rei veritate vena habet duas tunicas. tamen quia panniculus non discernitur sensu non ponitur habere nisi vnam sensu perceptam. Et eodem modo de arteria. Sed tu dices. quid igitur cogit eos si non sensu discernere potuerunt ad ponendum venam & arteriam inuolui panniculis. Ita enim dici posset omne membrum aliud panniculis inuolutum esse. Dicendum quòd ad istud moti sunt signo superius posito. Primo de extensione arteriarum dum extenduntur alij panniculi. Secundo etiam quia experimentum ostendit quòd vena quantum ad exteriorem superficiem habet sensum. si enim pungitur vena discoperta exterius sentit. quantum tamen ad superficiem intrinsecam nō habet sensum, cuius signum est quòd materiæ malæ pungitiuæ putrescentes stantes in venas nō inferunt sensationem aliquam nec læsionem sensatam.

Ad quartum dicunt quidam ꝙ a panniculo ventris inferioris immediate tegente musculum qui ab Auicen. in litera vocatur syphac oriuntur omnes alij panniculi mediate vel immediate. Alij crediderunt ꝙ a pleura. Hic parua posset esse speculatio. Ad quintum dicunt quidam concedendo non omnes motus fieri per villos, vt probant illa argumenta. Et ꝙ auctoritas Auicen. veritatem habet, vt in pluribus. Sed de hoc videbitur in doctrina sequenti.

Ad sextum dixit Gen. & alij q̄ uesica habet duas tunicas, sed occultæ & inseparabiles sunt, & ideo dr̄ habere tunicā unā. Alij q̄ non habet nisi tunicā unā integrā totā cōcauitatem eius ambientē secundū partem tñ habet duas. s. secūdum illam partē ad quā pertingunt pori urinides. Si. n. esset una sola repleta uesica urina tunc posset urina regurgitare uersus renes aut etiā cōprimēdo partes pectinis deberet urina refluere. cuius oppositū docet experimentum. Concluditur igitur tunicas ibi duas esse perforatas foraminibus per quæ pori urinides emittunt urinā in uesica. foramina vero sunt directa opposita, sed ingredit̄ urina primo per unū foramē & transit per spacium inter unā tunicā & aliā, deinde penetrat per aliud foramē & cadit in concauitatem uesicæ, & propter hoc quanto fuerit uesica magis repleta urina tanto fortius una tunica applicatur alteri et sic obstruit̄ foramē & exitum prohibetur. 10. tertij primo cap̄. Ad septimū secundū expōnem unā lr̄e conceditur totum ad quod deducit argumentum. Secundum aliā uero expōnem patet intelligenti qualiter sit rñdendum. Ad octauum patet. q̄ arteria uenalis non habet continere spm̄ multum & sanguinem arterialē, sed aerem & uaporem fumosum, ideo nō oportet in ea tantam esse custodiā, vn̄ una sufficit tunica. Ad nonum dr̄ q̄ argumentum concluderet si totalis calor digerēs esset calor tunicæ carnosæ stomachi, sed nō est ita, imo agit calor etiā partis neruez qua fortius calefacit cibū fortificata per tunicā carneā q̄̄ si non concurreret ad illā actionē tunica carnea. Ad decimum uidebitur doctrina sequenti.

Vesicæ tunica duplex.

Et dicemus etiā q̄ sunt quædā mēbra quorū cōplō sanguini non est ꝓpinqua. non ergo indiget sanguis in eorū nutrimento multotiens conuerti sicut carnis, quapropter in eā neq̧ foramina facta fuerunt, neq̧ uētriculi in quibus aliquāto tēpore nutrimentū quod ei digeritur immoretur, & deinde caro ex eo nutriatur, immo ilico ei nutrimentum occurrit in ipsam conuertit̄. Et sunt ex mēbris quædā quoꝝ cōplō a sanguinis cōplōne ualde est remota. Ideoq̧ cū necesse fuerit sanguinē ea nutrire oportebit ut in silitudinē substantiæ eorū multis conuersionibus ordinatim conuertatur sicut os. Quapropter in creatione aut unum positum fuit foramē quod eorum nutrimentū tanto cōtineat tēpore quanto illud in eorū silitudinē conuertat̄, sicut in osse cruris & adiutorij aut foramina multa in ipsis diuisa sicut in osse mandibulæ inferioris.

Mēbrorū cōplō duplex.

Ponit aliam diuisionem membrorum qua infert duo corrolaria. Diuisio est hæc. Membrorum quædam sunt quorū complexio est sanguini propinqua sicut caro. propter quod sanguis non indiget transmutari pluribus transmutationibus vt illa nutriat. Ex quo corrolariæ patet q̄ non oportet naturam in illis membris fecisse foramina aut ventriculos in quibus nutrimentum de quo digeritur ad illa membra nutrienda moretur tempore longo vt caro nutriatur ex eo: immo statim cum sanguis occurrit cōuertitur in ipsam. Quædam vero sunt membra quorum complexio est multum remota a complexione sanguinis sicut ossa, propter qd̄ si sanguis ea nutrire debet necesse est ipsum conuerti multis conuersionibus si debet conuerti in ipsorum similitudinem Ex quo patet corrolariæ q̄ necessarium fuit in talibus aut esse vnam concauitatem magnam in qua tanto tempore contineatur suum nutrimentum quod possit in eorum similitudinem conuerti sicut est in osse cruris aut adiutorij. Aut esse in eo foramina multa sicut in spongia in quibus cōtinetur nutrimentum quod posset in eorum substantiā conuerti ad finem dictum sicut in osse mandibulæ.

Et mēbris quidē quæ sic sunt necesse est ut nutrimēto ampliori q̄̄ eis tunc sit necesse repellant̄ ut paulatim & paulatim procedant illud in sui silitudinē cōuertēdo. Mēbra autē fortia supfluitates suas ad mēbra debilia sibi uicina expellūt sicut cor ad ascellas & cerebrū ad loca quæ sunt post auriculas & hepar ad inguina.

Patet sententia &c. Sciendum quosdam ex ista littera concludere voluisse q̄ ad hoc vt ex sanguine nutriatur caro non oportet ipsum primo mutari in humiditates secundas inter sanguinē & formā mēbri mediantes, quod videnť recte verba Aui. dum dixit. immo ilico cum nutrimentū ei occurrit in ipm̄ conuertit̄. Alij dicunt Auic. per hæc exēpla non aliud voluisse nisi q̄ non sic manifestæ sunt propter ꝓpinquitatem sanguinis ad carnem, licet totidem recipiat sicut sanguis in ossis substantiam transmutandus.

Et sic explicit hoc capitulum huius quintæ doctrinæ primæ Fen primi canonis Auicennæ. Nunc sequuntur quinq̧ summæ huius quintæ doctrinę, quas summas Iacobus iste Foroliuiensis nō curauit exponere. Ponemus autem nos textum Auicennæ in capitulo per ordinem distincta ad pleniorem voluminis perfectionem.

Doctrina sexta, cuius ē sūma una, et unū cap.

Sūma est de uirtutibus, cuius sex sunt capl̄a.

Capl̄m primū Summæ quæ est doctrinæ sextæ quæ ē dictionis primę, qd̄ est de generibus uirtutum secundum sermonem vl̄em.

Virtutū et opōnū adinuicē aliæ ex alijs cognoscunt̄. Omnis. n. uirtus opōnis existit initium, neq̧ aliqua operatio ꝓuenit nisi ex uirtute. Ideoq̧ utrasq̧ in uno posuimus capitulo.

Post doctrinam membrorum sequitur doctrina de virtutibus & operationibus. In qua primo ponit gn̄alem diuisionem virtutū in sua genera. Secundo determinat de unoquoq̧ genere. secunda ibi ⌊ Virtutum autem naturalium. ⌉ Primo ostendit simul tractandum esse de virtutibus & operationibus. Secundo exequitur ponendo generalem diuisionem virtutis & operationis ibi ⌊ Virtutum autē gn̄a &c. ⌉

Primo arguitur sic. Virtutes et operatiōes mutuo se manifestant & notificant, & ad inuicem cognoscuntur virtutes per operationes & econtra. igitur simul de eis in vno capitulo determinandum est. assumptum probatur, quia virtus est principium operationis, & operatio est effectus virtutis: quia non prouenit nisi a virtute. ergo virtus per operationem cognoscitur, & econuerso. Sciendum primo apud auctores virtutem multipliciter sumi. Primo sumitur pro quocunq̧ principio principali vel instrumentali actiuo vel passiuo alicuius operationis. Et sic qualitates primas & secundas & formas substanciales tam simplicium q̄̄ compositorum virtutes vocamus, vnde supra capitulo de complexionibus. Cum enim agunt & patiuntur suis virtutibus elementa &c. Secūdo sumitur virtus pro forma specifica, qualiter attractionē aliquam dicimus fieri a calido, aliquam a vacuo, & aliquam a virtute. idest forma specifica. Tertio sumitur virtus pro habitu rei perfectiuo quo redditur res bona, & vt sibi conuenit operatiua, sicut oculum visiuum bonum dicimus, cum bene potest in operationem debitam, & sic ab Aristote. generaliter describitur uirtus. Virtus est quæ habentem perficit & opus eius bonum reddit. Quarto sumitur virtus pro quocunque habitu

Virtus quintuplex.

bitu aiæ laudabili,& sic diuiditur virtus in virtutes intellectiuas & morales,& nullo istorum modorum sumit hic. Vltimo sumit virtus p potentia aiæ per quã redditur aia potẽs ad suas actiones pducendas,& sic sumit in pposito. Cuius cõis descriptio est. Virtus est potentia aiæ aiatis rebus essentialiter seu naturaliter attributa ad pprias aiatorum actiones peragendas.

Opõ duplex.

Sciendum secundo q per opõnem non debemus hic intelligere operationẽ pprie dictam distinctã contra iuuamẽtum, sed indifferenter omnem operationem animato corpori, inquantum aiatum est attributum, sicut sunt animales naturales & vitales operationes, nulla.n.talis operatio prouenit nisi a virtute.

Notitia duplex.

Sciendum tertio q notitia in doctrina demonstratiua reperitur duplex.s.quia & propter quid. Prima est qua ex effectu cãm cõpræhẽdimus. Secunda vero econtra. Et quia causa est prior effectu ideo notitia effectus per causam dicitur notitia a priori. Econtra uero a posteriori. uirtutes igitur cognoscuntur p opõnes notitia, quia eo q operationes sunt effectus virtutum. Et econuerso operationes cognosci possunt per virtutes notitia pp quid. Quæ autem istarum notitiarum sit perfectior, & quæ facilior considerare pertinet ad superiorem artificẽ.

Caplm quid.

Sciẽdum vltimo q per capitulum quidã hic intelligunt sniam. Alij per caplm intelligunt præsens capitulum in quo simul generaliter distinguit operationem secundum distinctionẽ virtutis, et econtra. Alij tamẽ dixerunt, q quia virtus in sua ratione formali includit operationem, & operatio in sua ratione formali includit virtutem, non possumus distincte cõpræhendere quid sit virtus, nisi intelligamus operationem in ordine ad quam virtus suam recipit denominationem, & econtra, ideo necesse fuit vtrūq; poni in vna determinatione. Per idem patet alia causa quare virtus per operationem & operatio per virtutem cognoscitur.

Virtutum autem genera & operationum ex eis prouenientium apud medicos sunt tria. Quæ sunt, genus uirtutum uitalium, & genus uirtutum naturalium, & genus uirtutum animaliũ.

Ponit gñalem distõnem uirtutũ secundũ sniam præcipue medicorum. Secundo in hoc ostendit varias snias quorũdã philosophorum & medicorum ex vna parte. & Arist. & sequentium suorum ex alia parte. secunda ibi ⌊ Ex multis quidem. ⌉ Dicit primo q apud medicũ tria sunt genera virtutũ: & similiter tria sunt genera operationem ex virtutibus puenientium.s.genus virtutum & operationum vitalium, naturalium, & aialiũ.

Virtutis genus triplex.

Sciendũ primo q virtus de qua est sermo in pposito, & similiter operatio sufficiẽter diuiditur in hæc tria genera: quia nulla est operatio vel virtus quin sub aliquo istorum trium generum compræhendatur. Nulla enim est operatio vel uirtus quæ non sit animalis naturalis vel vitalis. Sciendũ secundo q hæc diuisio licet uideatur alia a diuisione posita ab Arist. 2. de anima in uegetatiuum, sensitiuum & appetitiuum & secundum locum motiuum & intellectiuum, ad illam tamen aliquo modo reduci potest: eo q sub vegetatiuo compræhenditur naturalis et vitalis. infra.n.declarabitur q uirtus uitalis non constituit genus uirtutis per se distinctum a uegetatiuo, sed est species & modus eius. Sub animali uero continetur sensitiua & secundum locum motiua & appetitiua, & aliquo modo intellectiua pro quanto ad eius operationes actus sensitiuos interiores essentialiter præsupponit, quis de rõnali ut rõnalis est, ad medicum non pertineat considerare cum non sit organica uirtus.

Spũs genus triplex.

Sciendum tertio q sicut diuisio operationum proportionatur & correspondet distinctioni uirtutum, ita eidem proportionatur distinctio spirituum quæ sunt instrumenta uirtutum. Sicut.n.sunt tria genera uirtutum, ita sunt tria genera spirituum, uitalium.s.aialium, & naturalium. Et nota q notanter dixit apud medicos. uirtutem.n. uitalem Aristo. Auer. & plures alij non distinxerunt contra uirtutẽ naturalem, ut infra declarabitur.

Et multis quidem philosophorum & medicis omnibus & præcipue Galeno uidetur quòd unaquæq; uirtutum membrum principale habet quod eius existit minera, & a quo eius procedunt operationes.

Ostendit varias snias circa membra diuisionis positæ. Primo ponit sententiam quorundam medicorum & philosophorum. Secundo sententiam Arist. & sequentium eum. Tertio comparat istas sententias inter se. secunda ibi ⌊ Omnibus autem philosophis. ⌉ tertia ibi ⌊ Præterea cum. ⌉ Primo ponit generaliter primam sententiam. Secundo ipsam magis specialiter declarat. secũda ibi ⌊ Et videtur eis. ⌉ Dicit primo q multis philosophorum & medicis quibusdam antiquis & præcipue Gal. videtur q vnaquæq; virtutum iam dictarum habet membrum vnum pricipale, quod existit eius minera. & a quo procedunt eius virtutis operationes, & sic aliquo modo erit distinctio membrorum principalium secundum distinctionem virtutum.

Pponis opio de uirtute.

Sciendũ primo q isti philosophi fuerunt Plato & platonici. Medici autem fuerunt Hippocrates & Gale. & alij multi. Plato.n. dicebat q virtus intelligibilis est in cerebro, concupiscibilis in corde, & naturalis in hepate, vt dicit Auer. 3. de aia commento. 7. Sciendum secundo q membrum principale dicitur principium virtutis. est.n. principium inquantum ab eo velut a fonte vel radice dependet illa virtus. Dicitur autem minera metaphorice. Nam sicut locum aliquẽ dicimus alicuius metalli mineram, quia in ipso sicut in fonte reperit virtus illius metalli generatiua et cõseruatiua: ita minera virtutis talis dicitur cor, quia in ipso reperitur virtus illa sicut in radice spiritus vitalis generatiua. Et quia in corde virtus illa sustentatur & fundatur, ideo cor dicitur illius virtutis sedes: Et quia per ipsum exit hæc virtus in actum & operationem, ideo quantum ad hoc dicitur eius organum. Cõsilr dicitur de animali & naturali respectu cerebri & hepatis.

Et uidetur eis q uirtutis animalis sedes sit cerebrũ, & ipsius ab eo proueniant operationes.

Declarat specialiter hanc antiquam sententiam. Et primo quantum ad virtutem animalem. Secundo naturalem. Tertio vitalem. secunda ibi ⌊ Et q naturalis. ⌉ tertia ibi ⌊ Vitalis vero. ⌉ Dicit primo q istis videtur q cerebrum sit sedes & principiũ virtutis animalis, & q ab eo tanquam a principio primo huius uirtutis in genere membrorum proueniunt operationes animales. Voluit enim Plato q sicut cor est primum principium virtutis vitalis, ita cerebrũ animalis: & hepar naturalis.

Et q uirtus naturalis duas habet species. Et una species est cuius finis ẽ custodire indiuiduũ & conseruare ipsum quæ ministrat in re nutrimenti, quousq; ad finem crescentiæ eius nutriat corpus. Et huius quidem speciei sedes & operationum ipsius processus est hepar.

Declarat idẽ quantũ ad virtutẽ naturalẽ. Et primo ponit quandã diuisionẽ declarando vnũ mẽbrũ illius diuisionis. Scđo declat secundũ. secũda ibi ⌊ Altera vero. ⌉ Dicit primo q vr eis q virtus naturalis habet duas spẽs. vna est cuius finis est conseruare indiuiduũ quæ ministrat in re nutrimenti qđ nutrit corpus vsq; ad finẽ crescentiæ eius. Et subdit q sedes huius virtutis et pcessus opõnum eius est hepar. Sciendũ primo q hæc virtus ministrat in re nutrimẽti dupliciter. Primo quia hæc virtus generat materiã ex qua perficitur res nutrimẽti.s.nutricatio. generat enim sanguinem & humores. Secundo quia cum hoc ministrat instrm quo perficit actus nutricationis.s.spm naturalẽ, & sic ministrat mãm, & efficiens nutrimenti. Sciendũ secundo q hęc lra vsq; ad finem crescentiæ, exponitur multipliciter. Primo

quia nutrimentum nutrit corpus nutricatione ducente ad perfectionem. Alij dicunt ꝙ quia vsq; ad finem crescentiæ maxime manifestatur actus uirtutis nutritiuæ restaurando .s. plus q̃ deperdatur, ideo hoc tanquam manifestius & notius expressit dans per illud alia intelligere. Alij: vsq; ad finem crescentiæ .s. inclusiue. Finis .n. crescentiæ est ætas declinatiua, quia nutrit vsq; ad ætatem declinatiuam inclusiue: quia quãdiu viuit animal tandiu nutritur: ideo &c. Nutrit corpus usq; ad finem crescentiæ .i. usq; ad ætatem sequẽtem crescentiam. Ex quibus patere potest conuenientia & differentia inter principatum cerebri & hepatis. Cõueniũt .n. primo, quia vtrunq; generat spiritum, & ipsum genitũ influit. Secundo quia vtrũq; conseruat indiuiduum. Differunt autem primo quia magis communis est influxus hepatis quàm cerebri, cuicunque enim influitur animalis virtus, influitur naturalis, sed non econuerso, cum virtus animalis sit perfectio posterior naturali. Secundo differunt, quia cerebrum datur membris solum principium effectiuum operationum animalium, hepar vero principiũ effectiuum naturalium & cum hoc dat materiam. Tertio differunt, quia influxus hepatis saltem corpore naturaliter se habente est continuus, cerebri vero non, saltem quo ad omnia membra influxus cerebri receptiua.

Altera uero species est cuius finis est speciem conseruare, quæ est ministrans in re gñonis, & separat ex humoribus corporis spermatis substantiã, deinde ipsum informat sui creatoris præcepto. Et huius quidem speciei habitatio & operationum ipsius prouentus sunt testiculi.

Declarat secundum membrum dicens ꝙ altera species virtutis naturalis est cuius finis est custodire speciẽ, & ista est ministrans in re generationis, & separat substantiã spermatis ex humoribus corporis, deinde ipsum informat præcepto sui creatoris. Et subdit ꝙ huius virtutis habitatio & suarum operationum ꝓuentus & perfectio est in testiculo. Sciendum primo ꝙ finis generatiuæ virtutis est custodire speciem. eius .n. ꝓpria operatio est sperma et ipm̃ gignitiuũ generare, quæ vt supra genealogiam conseruant, quamuis etiam non sit negandum quin etiam aliæ virtutes concurrant ad speciei conseruationem. Secundo sciendũ ꝙ hæc virtus reperta in testiculis ministrat in re generationis .i. in fine vel termino qui terminat gñonem qui est foetus ꝓductio. Ministrat .n. in hac re, quia generat sperma quod secundum sniam Gal. est materiale & effectiuum principiũ gñonis. Aliter per rem gñonis intelligi potest principium gñonis quod est sperma. ministrat .n. hæc virtus spermatis materiam attrahendo et separando ex humoribus corporis. Ex quo patet virtutem hanc simul secundũ diuersos actus eius ministrantem esse & ministratã. Qualr autẽ hæc vera sint videbitur in dubijs litteralibus. Dixit autem. Informat ipsum sui creatoris præcepto, quia actio illa videbitur mirabilis & diuina, aut ꝓpter colchodeam siue datorẽ formarũ quẽ posuit Aui. Sciendum tertio ꝙ virtus generatiua est duplex, sicut duplex est pricipalis actus virtutis gñatiuæ. Vnus est ꝓductio spermatis ꝓlifici. Alter actus est ꝓductio substãtiæ foetus. Vna igitur virtus gñatiua est quę ꝓducit sperma, & hæc subiectiue fundatur in testiculis. Altera uero est uirtus foetus formatiua, & hæc subiectiue fundatur in spermate. Primã vr̃ tetigisse Aui. dum dixit. Separat ex humoribus substantiam spermatis. Secundã dum dixit. Deinde informat ipsum sui creatoris præcepto: dum ex parte eius corpulenta gñantur mẽbra foetus. Hæc tñ expõ vr̃ pati instantiam tangendã in dubijs. Aliter põt exponi lr̃a ut hic solum notificet uirtutem spermatis generatiuam quæ primo per uirtutem attractiuam sibi ministrantem separat materiam spermatis &c. deinde informat ipsum &c. quia imprimit in ipso uirtutem formatiuam foetus.

Vitalis uero uirtus est illa quæ spiritus esse cõseruat qui sensus & motus uehiculum existit, & ipsum reddit aptum ad eorum impressiones recipiendas cum ad cerebrum peruenit, & facit ipsum potentem dandi uitam ubicunq; expandit & huius quidem uirtutis sedes & operationis ipsius processus est cor.

Notificat tertium genus secundum sententiam medicorum tam quo ad operationes q̃ quo ad organum. Et dicit primo ꝙ virtus vitalis est illa quæ conseruat esse spiritus quæ est vehiculum sensus & motus, & facit ipsum potentẽ ad recipiendum eorum impressiones .s. sensus et motus quã do peruenit ad cerebrum & facit ipsum potentem ad dandum vitam vbicunq; expanditur. Dicit secũdo ꝙ sedes huius & principium suæ operationis & ꝓcessus est cor. Sciẽdum primo ꝙ intentio Platonis, & Ga. fuit ꝙ tria principalia per suas virtutes influunt tres spiritus. Per quorum vnũ & virtutem in eo impressam conseruatur vita sumpta pro actu primo in membris ad quę peruenit quia per ipsum cõseruatur præsentia animæ in membris. Per aliam vero cõseruatur potentia transmutandi alimentum in substantiam aliti secundum aliam & aliam naturæ exigentiam. Per aliã vero cõseruatur habilitas membrorum ad operationes sensus & motus. Prima virtus appellatur vitalis. Secunda naturalis. Tertia animalis. Dicitur igitur virtus vitalis quia cõseruat actum primum vitæ quæ est anima. Ex quo patet ꝙ sicut prius est membra viuere q̃ nutriri, & nutriri q̃ sentire, ita virtus vitalis est natura prior naturali, et naturalis animali. Sciendum secundo ꝙ vitalis virtus non solum conseruat esse spiritus vitalis, sed etiam cuiuslibet alterius. cum enim generet & conseruet vitalem & ex vitali pendeant naturalis & aĩalis, seruat etiam spũs naturales & aĩales. Et nota ꝙ spiritus naturalis & aĩalis non dependet solum ex vitali tanq̃ ex materia ex qua fiunt: sed etiã tanq̃ ex efficiente cum .n. vita pro actu primo prior sit naturaliter virtute naturali & aĩali: si a vitali spiritu dependet effectiue vita in mẽbris: ab eodem etiam dependet naturalis & aĩalis virtus, & consequenter spiritus. Aui. quoq; enim pendet prius, ab eodem pendet posterius. Sciendũ tertio ꝙ spũs vitalis põt dici vehiculum sensus & motus tripl'r. Primo quia est sicut materia spiritus aĩalis. materia aũt põt dici vehiculũ formę. & hoc tangitur in lr̃a dum dicit. Reddit eum potẽtem ad recipiẽdum impressiones eorum cum ad cerebrum peruenerit. quãuis .n. spiritus naturalis ad cerebrum perueniat non tamen recipit impressiones sensus & motus, quia hepar nõ gñat spũm præparatum ad hoc, sed cor per virtutem vitalẽ generat spiritum taliter pręparatum, quod cum ad cerebrũ peruenerit recipit impressionem per quam sit conueniens instrumentum sensus & motus. Secundo potest dici vehiculum &c. quia per ipsum membrum redditur præparatum vt sit receptiuum virtutis sensitiuæ & motiuæ: & fiat sensitiuum & mobile. Tertio quia vt infra declarabitur spiritus vitalis non concurrit ad operationes vitæ solum, sed cõcurrit tanquam principalius & generalius instrumentum etiã ad omnes alias operationes .s. tam naturales q̃ animales. Virtus igitur vitalis spiritui vitali triplicem tribuit proprietatem. Prima est dandi & conseruandi uitam ubicunq; expanditur. Secunda est aptitudo ad recipiendum impressiones sensus & motus. Tertia est præparare mẽbrum in quo recipitur ad sensum & motum. Et possumus addere quartam si volumus .s. ptãs concurrendi ad omnes operationes tanquam generale instrumentum.

Omnibus autem philosophis maiori. idest Aristoteli uidetur ꝙ omnium istarum uirtutũ uel operationum principium existit cor, sed primarum operationum earũ manifestatio in his prædictis existit principijs.

Declarat sententiam Ar. circa diuisionem dictam quæ diuersa est & opposita sententiæ platonicorum & medicorum. Secūdo exemplificat ibi ⌊ Quēadmodum.⌉ Dicit primo q maiori oīum philosophorum.i.Arist. videtur q cor sit istarum trium virtutum pincipium primum in genere membrorū. Sed manifestatio operationum primarum istarum virtutū existit ī istis tribus principijs enumeratis a platonicis & medicis. In corde.n. māifestāt opōnes v̄tutis uitalis. In hepate naturalis. In cerebro aīalis, licet originaliť a corde depēdeāt.

Quēadmodum apud medicos cerebrum ē sentiendi principium, & post hoc quisq́ sensus per se habet mēbrum in quo eius apparet operatio.

Deinde hoc exemplariter declarat dicens, quia secundum sententiam medicorum cerebrum est principium operationum sensus & motus, & sic est principium primum operationis visiuæ & auditiuæ, & istæ operationes non manifestantur in cerebro, immo quilibet sensus habet organum in quo virtute cerebri manifestantur suæ operationes, sicut in oculo visiua, & in aure auditiua. Sciendum q ex ista litera Aui. secundum sententiam Ar. patet respōsio ad quæstionē qua quæritur. Vtrum tantum unum sit principale membrū quod sit oīum virtutum principium ī genere membrorum. Quia dicendum est q principaliter omnes uirtutes fundātur ī corde uelut in minera, instrūaliter vero & manifestatiue siue secūdario virtutis naturalis principium est hepar, & animalis cerebrum. Quāuis enim cor in se habeat omnes istas uirtutes, non potest tamen ad actum deducere nisi per instrumenta, & non sufficit omnibus idem instrumentum. Sicut artifex habens in se artes plures non potest eas ad actum ducere & opera earum manifestare nisi per diuersa instrumenta. Et ita cor ad operationes animales vtitur cerebro ad naturales vero hepate, sed quantum ad actus virtutis vitalis exequendo habet in se sufficiens instrumentum.

Præterea cum considerant sicut debent & certificant inueniunt rem sicut uidetur Aristoteli, & non quemadmodum ipsis uidetur. Et inueniunt tractatus suos extractos ex propositiōibus sufficientibus & non necessarijs, in quibus non assequūtur nisi quod ex rebus appet.

Comparat has sententias inter se. Secundo oñdit qualiter cōsideratio huius diuersitatis pertineat medico & qualiter nō. secunda ibi ⌊ Medico autem.⌉ Dicit primo q quādo medici & platonici considerant sicut dēt, & certificant sicut dēt sicut.s. requirit exquisita veritatis inquisitio, inueniēt rē sicut videtur Ar. & nō sicut videť eis, & inueniunt tractatus suos idest conclusiones extractas & conclusas ex propōnibus sufficientibus.s. medico, & non necessarijs in quibus non exequuntur nisi illud quod apparet ad sensum ex rebus, & non quod dictat ratio naturalis aut metaphysica. Nota cōclusiones illæ quas tenent medici sunt fundatæ propōnibus sufficientibus.i. probabilibus Apud arabes enim pbabilis ppositio vocatur sufficiens.s. medico qui sensuali experientiæ innititur, ut in sequenti parte declarabitur. Propōnes aūt Ar. fundatæ erant super propōnibus necessarijs ut in oī multitudine bene ordinata &c. Et multa alia inducebantur quæ supra capl'o de membris declarata sunt.

Medico autem inquantum medicus non attinet ut consideret quæ sit harū duarum sententiarum ueritas, sed illud cōsiderare philosophus aut physicus debet. Medicus autem cum conceditur ei membra hæc prænominata istarum uirtutum principia existere, non curat in eo quod de esse medicationis cōsiderat an ex alijs habeanť principijs quæ sunt ipsis priora uel non, neq́ illud ex eis existit quæ philosophus non ei leuia facit.

Oñdit quid considerare de hoc ad medicum pertinet, dicens q ad medicum inquantum medicus est nō pertinet cōsiderare quæ sit ueritas harum duarum sententiarum, sed illud pertinet considerare ad philosophum.s. primum aut physicum. Nam cum sufficiat medico hæc prænominata membra esse principia istarum uirtutum, secundum quorum.s. læsionem & impedimentum accidit impedimentum & læsio disticta in operationibus istarum uirtutum, non debet tamē curare quantum ad illud quod pertinet ad actum medicationis, an illæ uirtutes profluant ab alijs pricipijs quæ sunt priora istis uel non, neq́ illud.i. illa cōsideratio est ex his q̄ philosophus nō facit ei leuia. q.d. ista cōsideratio est leuis medico. quia non est utilis in opere nec requisita. In alia litera deficit una negatio. Et est sensus, q ista consideratio non est ex istis quæ philosophus facit medico leuia, immo ista consideratio est grauis ēt philosopho, ideo a medico dimittenda. Circa præsens capl'm cadunt aliqua dubia. Primum de q̄ditate uirtutis. Et si hæc tria gña uirtutum sunt abinuicem essentialiter disticta.

Dubia.

Videtur enī primo q uirtus non sit anima eētialiter, quia una existente anima uirtutes plurificatæ sunt, vt patet in distinctione generum virtutum posita ab Aui. in litera. Et per idem patet q ista tria genera sunt abinuicem distincta. Sed oppositum videtur rōnabiliter, quia ad producēdum operationes viuentis sufficit principale agens quod est anima cum suis naturalibus instrumentis.s. complōne, compositione, & vnitate. &c. Non igitur oportet poni virtutē essentialiter distinctam ab anima. Secundum dubiū. Nō. n. videtur q omnis operatio proueniat a virtute. In corpore enim nostro multi sunt motus & operationes, vt iectigatio, contractio in spasmo repletionali quorum causa non est uirtus. similiter infrigidatio, stupefactio, & huiusmodi non proueniunt a virtute. non ergo oīs operatio prouenit a virtute.

Tertium dubium est de virtute generatiua. Nō. n. videtur q virtus generatiua separet substantiam spermatis ex hūoribus, quia separatio ista fit in membris in quibus complēt quarta digestio, vt vigesima tertij. cap̄ de causis spermatis. ab illis vero multum distant testiculi, q̄nō igitur pñt a tam remotis locis separare. Item talis separatio est operatio virtutis attractiuæ quæ alia est a generatiua. Item non videtur q virtus generatiua sit in testiculis, quia principaliter & naturalissimus actus virtutis generatiuæ non prouenit a virtute testiculorum. virtus. n. testiculorum non concurrit ad fœtus productionem. sed solum virtus semis. Et notum est q illa nō ē fundata in testiculis sed ī spiritu gignitiuo &c. Quartum dubium circa descriptionem virtutis vitalis. Ita uidetur spiritus vitalis esse vehiculum operationum naturalium, sicut operationum sensus & motus, vt patet discurrendo p oēs tres modos quibus declarabatur q spūs vitalis est vehiculum &c. ergo sicut describitur spūs vitalis per conseruare eē spūs qui sensus & motus vehiculum existit: etiam dici potest q operationum naturalium vehiculum existit. Quintum dubium. Videtur q virtus animalis sit vitalis, & q ita bene est potens dare uitam spiritus animalis sicut uitalis. Primo quia sensus & motus ē perfectio posterior. uita uero prior naturaliter ut supra, sed quicquid habet perfectionem posteriorem habet priorem naturaliter. igitur &c. Item sicut se habet uirtus principij ad uirtutem principij, ita uirtus instrīi ad uirtutem instrumenti, sed in membro quod est principiū primum uirtutis naturalis necessario est uirtus uitalis. quia alias posterius absolueretur a suo priori, igitur in instrumēto proprio uirtutis animalis reperitur etiam uirtus uitalis. Item quia non per aliud argumentum probatur superius q oīs spiritus motiuus est sensitiuus, & non econtra. Item uirtus & spiritus animalis conseruat uitam, quia conseruat cor p motum anhelitus quod est pricipium uitæ. secunda aphorismorum, commento. 42. & prima tertij. cap̄. de apoplexia. Item ita necessaria videtur operatio cerebri ad custodiam indiui-

dui ſicut cordis,ſed cuſtodire indiuiduum eſt conſeruare vitam indiuidui. Et eadem vel ſiſia argumenta adduci poſſent de uirtute naturali ea qua ſuperius ponebatur poſterior naturaliter vitali. Sextum dubium. Videtur ꝙ virtus naturalis ſit naturaliter prior vitali. Primo quia eſt cõior. ineſt. n. plantis & viuẽtibus vita vegetatiua. vitalis vero viuentibus vita ſenſitiua. Secundo,quia ab ipſa abſolui poteſt in aliqua parte noſtri corporis virtus naturalis,& non econuerſo quia aliqua pars noſtri corporis ſolum viuit vt planta, & ſic i ea non videtur virtus vitalis,quia illa non reperitur niſi in viuentibus vita ſenſitiua. Septimum dubium. Quia ſi daẽ illa virtus vitalis diſtincta a naturali & animali videtur ꝙ ultra gradus viuentiũ ab Ar̃.numeratorum dabilis ſit alius gradus.arguitur conſequentia,quia quęcũq; uirtus alteri cõparata non neceſſario ſequitur ipſam,nec econtra conſtituit gradum uite diſtinctum a gradu uitę alterius,ſed uirtus uitalis & naturalis ſunt huiuſmodi.ſeparatur enim uirtus uitalis a naturali ,vel ſeparari poteſt.vel ſaltem ſic eſſe non repugnat,ex quo in nobis eſt naturaliter prior.ſimiliter animalis a vitali in plantis, ideo &c. Item quæcũq; virtus comparata ad duas uirtutes quarum una eſt naturaliter altera prior,non neceſſario ſequitur ex priori nec ex ea neceſſario ſequitur poſterior,conſtituit gradum uite diſtinctum a quolibet illorũ, ſed uirtus uitalis comparata uegetatiuę & ſenſitiuę eſt hmõi, non enim neceſſario ſequitur ex uegetatiua ut patet in plãtis, nec ea ea neceſſario ſequitur ſenſitiua , ſed eſt ea naturaliter prior igitur &c. Ad primum communis reſponſio eſt,ꝙ uirtus prout propoſito pertinet duplex eſt.ſ.principalis & iſtrumentalis. Prima eſt anima dicta uirtus uitalis inquantum et operationum uitalium productiua &c. Altera uero inſtr̃alis & illa eſt inſtrumentum uel temperamentum quo exit aia in iam dictas operationes. Sicut uitalis uirtus eſt temperamentum animę in corde uel ſpiritu quo exit in operationes uitales. Animalis uero eſt temperamentum quo exit in opõnes animales,& ſic de alijs. Virtus uero uitalis animalis & naturalis primo modo dicta nõ differt eſſentialiter ab aia. Sed ſecundo modo dicta differt eſſentialiter ab anima, & pluríficatur & diuerſificatur ſecundũ genus anima una exiſtente. Vna enim exiſtens anima diſtincta requirit temperamenta ad producendum operationes animales naturales & uitales. Et taliter ſumẽdo uirtutem diſtinguunt auctores in uirtutes influentes & innatas. Principalis enim uirtus omnis eſt innata ut patet,ſed inſtrumentalis aliqua eſt influens,aliqua innata,puta temperamentum tale uel tale. Sub hoc etiam ſenſu dicunt cor influere uirtutem uitalem,hepar naturalẽ,& cerebrum animalem. Notum eſt.n.nullum iſtorum membris influere animam,ſed temperamentum ad exeundum in tales uel tales operationes animæ. Et ſecundum hanc rñſionẽ patet ꝙ præter animam complexionem & compoſitionem cum quibus operatur anima non ſunt in nobis requiſitę potentię ſuperadditæ. Patet etiam ſecundum hãc rñſionem qualiter gñа tria uirtutum abinuicem diſtinguantur vel nõ.

Quidam tamen huic inherentes viæ dicunt uirtutem qñq; ſumi pro eo quod principaliter ſigñat hoc nomen uirtus ĩ recto,& ſic uirtutes animæ non ſunt niſi anima. quandoq; uero pro anima cum diſpõnibus requiſitis ad actiones animæ producendas,& ſic uirtus non eſt anima,ſed aggregatũ qđdam ea anima & huiuſmodi diſpõnibus,requiſitis,& ſecundum hanc diſtinctionem reſpondetur ad quæſitum ut patet.

Reſponſio autem magis antiqua tenet ꝙ præter animam & diſpõnes iam dictas in anima diſtinguuntur uirtutes ſeu potentiæ fundatę in ipſa quæ ſunt proprietates quędam naturales animę per quas mediante temperamento ſibi proportionato anima cordis producit operationes uitales , cerebrũ uero animales &c. Et conſequenter ꝙ ad producendum operationem quãcunq; animali concurrit triplex principiũ. unum principale,& illud eſt anima. Anima.n. eſt illud quo primo uiuimus & ſentimus &c. Aliud uero eſt inſtrumentũ purum & operationi proximũ, ſicut complexio & compoſitio. Aliud uero eſt inter hec medium.ſ.principale & inſtr̃ale ſecundum quid,quia reſpectu animæ eſt inſtrumentale , reſpectu uero complexionis eſt principale & directiuũ, & hæc eſt uirtus uel potentia animæ. Forma.n .operatur per ſuam uirtutem. Virtus uero per complexionem. Sicut anima artificis in producendo opus artis eſt principale agens & inſtr̃m artificiale, vt ſecuris vel malleus eſt iſtrumẽtale purũ, ictus vero artificis eſt inſtrumentale reſpectu animæ , principale vero reſpectu iſtrumenti. Anima.n.per artem mouet iſtr̃m ad opus artis producendum. Et ſecundum hoc concedũt potentias animæ ſiue organicas ſiue nõ organicas eſſe ab aia eſſentialiter diſtinctas,& ꝙ ſunt proprietates animæ in aia fundatæ aut in compoſito. Ad hoc autem ſaluandum adducunt plures ſuaſiones. Prima eſt . Non minus prouida debuit eſſe natura circa perfectionem animatorum ꝗ inanimatorum ,ſed res innanimatas inſigniuit virtutibus formas conſequentibus,diſtinctis a formis & complexionibus earum, vt magneti virtutem dedit attrahendi ferrum , reubarbaro vero choleram,igitur etiam res animatas debuit ſimilibus & adhuc nobilioribus virtutibus inſignire , quibus aia exeat in actiones animæ proportionatas. Item nõ minoris potentiæ videtur natura ꝗ conſuetudo, ſed cõſuetudo dare poteſt animæ virtutem per quam habilitatur ad actiones ſuas, vt patet de virtutibus moralibus et itellectualibus, igitur natura dare poteſt aliquas virtutes naturaliter inſitas animæ. Item attractio quę fit virtute attrahente groſſum & relinquente ſubtile prouenit ab anima mediante temperamento & calore naturali membri & virtute,quam formam ſpecificam vocant,igitur ad attractionem factam a virtute concurrit triplex principium . Vnum principium.ſ.anima. Alterum inſtrumentale.ſ.calor naturalis. Et tertium mediũ ſcilicet forma ſpecifica vel virtus,igitur hæc virtus attractiua eſt proprietas ſuperaddita animæ & calori naturali . Et q̃ ratione virtus attractiua eſt ſic diſtincta ab ea ,eadem rõne digeſtiua retentiua,& ſic de alijs. Item ab eodem mẽbro proueniunt mediante complexione vna & temperamento vno operationes contrariæ, vt attractio & expulſio. igr̃ oportet has operationes contrarias in aliqua contraria pricipia reduci ſed non eſſentias animæ contrarias nec temperamenta contraria. igitur in virtutes contrarias. Et ſic eſſentia animæ vna & ſimplex per complexionem vnam ꝓducet actus oppoſitos, per virtutes tamen contrarias ſeu contrariorum productiuas. Sicut anima artificis eodem inſtrumento per contrarias voluntiones & affectiões contraria opera producit. Et fundatur argumentum ſuper hæc ꝙ idem principium naturale vt naturale diſtinguitur contra voluntarium ſecundum idem non poteſt contrarios effectus producere. Q. ꝙ iſta tria gñа virtutum ſint abinuicem diſtincta ſuaderi põt. Primo, quia vna iſtarum operante alia quieſcit, vt patet de animali in ſomno & naturali. Item deſtructa animali remanet vitalis vt in membro paralytico. Item una fortificata altera debilitatur, vt patet. Item obiecta diuerſa habent principia diuerſa, actus diuerſos, fines diuerſos, vt patet diſcurrendo. Si quis hæc motiua ſoluere voluerit facile poterit ex his quæ pluries tacta ſunt in præcedenti cap̃. Ad ſecundum dubiũ conceditur in nobis fieri operationes aliquas , quæ cõiter ſumendo operationem dicuntur operationes ꝗuis non proueniãt a uirtute. Sed hoc nõ eſt contra Aui. qui ſumpſit operationem proprie, vt ſupra notatum eſt. Vel dic ꝙ nullæ opõnes ſunt debitę animato inquantum animatum eſt, quin illæ a virtute proueniant, vt patet intuenti, & ſic intellexit Aui.

Ad tertium puto non eſſe veriſimile ꝙ teſticuli per totũ corpus diffundant uirtutem per quam ſeparent ab omnibus mẽbris vel humoribus eorum ſubſtantiam ſpermatis. Sed credendum eſt ꝙ nutrimentum quod ſuperfluit a digõne quarta membrorum reigreditur venas & pellitur a uirtute de porroſitatibus membrorum ad uenas capillares ea illis etiã ad maiores donec tandem ad uenam concauam magnam perueniat, & tandem in uaſa ſeminaria ad teſticulos tranſit illud commixtum cum materia nutrimentali debente nutrire teſticulos vbi uirtute teſticulorũ ſeparatur materia ſp̃matis a

materia

materia nutricationis vasorum & testiculorum & transmutatur in sperma. Et hec voluit Aui. Ad confirmationem dicitur φ virtuti generatiue spermatis ministrat virtus attractiua, sicut.n. virtuti nutritiuæ ministrat attractiua & retentiua &c. ita & generatiuæ. Virtus igitur generatiua spermatis mediante virtute attractiua separat substantiam spermatis &c. & mediante virtute retentiua retinet illud, & sic de alijs virtutibus ministrantibus. Ad aliam confirmationem dicitur φ virtus testiculorum est illa quæ principaliter est generatiua fœtus, eo φ virtus spermatis agit tanq̃ istr̃m & idolum eius. Et ideo licet virtus quę est in testiculis nõ cõcurrat actualiter, concurrit tamen virtualiter. Ad quartũ dubium conceditur φ spiritus vitalis ita est vehiculum operationum naturalium, sicut sensus & motus. Expræssit tamẽ de sensu & motu. Primo quia sunt operationes digniores & nobiliores. Secundo quia manifestiores sunt q̃ operationes naturales. Tertio quia in hoc omnes conueniũtu φ spũs animalis generatur ex vitali. Non sic autem conueniunt de naturali. immo apud multos ambiguum est an dandus sit spũs naturalis distinctus a vitali. Videtur. n. saluari multum principatus hepatis in generando sanguinem. Ad quintum dicitur φ quicquid habet formaliter perfectionem posteriorẽ, habet & formaliter perfectionem priorẽ. Non tamen necessario quicquid virtualiter vel instr̃al'r habet perfectionẽ posteriorem eodem modo continet priorem. Potest .n. aliquis spũs esse conueniens instrumẽtum virtutis posterioris & nõ prioris, sicut spũs oculi est conueniens instrumentum visionis, sed non est conueniens instrumentum generationis aut nutricationis aut augmenti. Contra. sic se habet actus ad actum sicut virtus ad virtutem, sed virtus posterior nõ põt absolui a priori. ergo nec actus posterior, & si sic, ergo omnis spũs producens actum posteriorem producit priorẽ. Neganda est maior, licet etiam virtus auditiua aut visiua necessario præsupponat tactiuam, nec ab ipsa aliquo modo absolui possit. hoc.n. solo sensu cum animal priuatur necesse ẽ mori. actus tamen videndi absolui potest ab actu tãgendi. Potest tamen probabil'r sustineri φ quilibet spũs tam naturalis q̃ animalis vitam conseruet inquantum instrumentũ vitalis. vel inquantum in eo aliquid de virtute spũs vitalis ex quo fuit genitus derelictum est. Sed hoc non concludit φ sit spũs vitalis vt patet. Ad confirmationem patet negãdam esse similitudinem illam, vt dictum est. Ad aliam cum dicitur φ arguitur superius φ omnis spũs motiuus est sensitiuus, dicitur hoc esse verum, sed illa probatio non est efficax.

Ad alias confirmationes dicitur φ vitalis spiritus differentẽ conseruat vitam, & spiritus animalis, quia spiritus uitalis per se & immediate, spiritus uero animalis mediate & per accidens, ut pluries alias declaratum est. Ad sextum dicitur φ uirtus naturalis est prior cõitate uirtute uitali. perfectione tñ & causalitate prior est uitalis uirtus uirtute naturali in his in quibus utraq; uirtus est reperibilis. Sed de hoc plus uidebit̃ inferius. Pro alia uero cõfirmatione dicitur φ in nulla parte nostri corporis reperibilis est naturalis, in qua non sit etiã uitalis, ut infra caplõ de uirtute uitali. Ad septimum dicit̃ negando consequentiam. Et negatur ulterius φ quæcunq; uirtus alteri comparata quæ non necessario sequitur ad ipsã nec econtra constituit gradum uitæ distinctum a gradu uitæ illius. Patet. n. φ uirtus uisiua comparatur olfactiuæ, & non necessario sequitur ex ipsa nec econtra. Non tamen gradũ uitæ distinctum constituit, quia utraq; continetur sub gradu uitæ sensitiuorum. Ad aliam confirmationem uidebitur infra caplõ de uirtute uitali. Et patet etiam faciliter. Similit̃ faciliter soluitur instantia contra minorem de uirtute tactiua comparata uegetatiuæ & olfactiuæ. Illa. n. non necessario sequitur ex negatiua. Nec ex ea necessario sequitur olfactiua, & tamen non constituit gradum uitæ distinctum, ut patet.

Caplm. ij. Quod est de uirtutibus naturalibus quibus ministratur.

VIrtutum uero naturalium aliæ sunt quæ sunt ministrantes, aliæ sunt quæ sunt ministratæ.

Post generalem diuisionem uirtutum exequitur specialiter determinando de membris diuisionis. Et p'mo de uirtutibus naturalibus. Secundo de vitalibus. Tertio de animalibus. secunda ibi ⌊ Virtutes autem animales. ⌉ tertia ibi ⌊ In uirtute autem animali. ⌉ Primo ponit diuisionem quandam. Secundo subdiuisionem. secunda ibi ⌊ Et ministratarum quidẽ. ⌉ Virtus

Primo dicit φ uirtutum naturalium aliæ sunt ministrãtes, & alię sunt ministratę. Sciendum primo φ licet multipl'r sumatur naturale. s. ut distinguitur, contra uiolentum, cõtra pręternaturalem, contra causale, contra artificiale, contra uoluntarium, & cõtra cognoscitiuũ. In proposito per naturalẽ virtutem ut melius & clarius infra declarabitur intelligere debemus uirtutem in nobis circa alimentum sine cognitione operatiuam, non præparantem spũm vel instrumentum uirtuti aĩali seu cum cognitione operatiuę, sicut est nutritiua, & augmentatiua. Et per hoc quod dicitur circa nutrimentum operatiuam sine cognitione differt ab animali. Et ex hoc φ non pręparat instrumentum &c. differt a uitali. Sciẽdum secũdo φ necessitas ponendi quasdã uirtutes naturales ministrãtes & aliquas ministratas sumitur ex hoc φ virtutum & operationum naturalium quędam habent rationem finis, q̃dam vero ordinatorum ad finem. Et quia finis melior est & perfectior ordinatis ad finem, ideo virtutes habentes rationem finis sunt perfectiores & meliores. Et quia iter ea q̃ sunt eiusdẽ ordinis, imperfectius subseruit & ministrat perfectiori, ideo virtutes & operationes imperfectiores subseruiunt & ministrant perfectioribus. Ex quo patet causa veritatis literæ. Omnis. n. uirtus naturalis, aut habet rationem finis, vel ordinati ad finẽ. Si primum, est ministrata. Si secundum ministrans. Et ex hoc patet quid per virtutem ministratam naturalem, & quid per ministrãtem debemus intelligere. Per ministrantem debemus intelligere virtutem alteri subseruiẽtem pro operatione necessaria ad custodiam vel integritatẽ indiuidui aut speciei. Econtra vero per virtutes ministratas intelligere debemus virtutes huiusmodi, seruitium seu ministerium recipientes. Vtrũ autem hæ virtutes ministrantes & mĩstratę sint necessario distictę videbit̃ i dubijs l'ralibus.

Naturale multiplicit̃.

Et ministratarum quidem duo sunt genera. Vnum genus ministrat in re nutrientis ad hoc ut indiuiduum remaneat, quod in duas partitur species, nutritiuam & crescitiuam. Et alterũ genus ministrat in nutriẽte ad hoc ut remaneat species, quod etiam in duas diuiditur species, in generatiuam & formatiuam.

Ponit subdiuisionem determinando de mẽbris diuisionis supra positę. Et primo determinat de virtutibus ministratis. Secundo de ministrantibus. secunda ibi. ⌊ Virtutes vero naturales. ⌉ Primo ponit subdiuisionem. Secundo pertractat eius membra. secunda ibi. ⌊ Virtus vero nutritiua. ⌉ Dicit primo. φ duo sunt genera virtutum ministratarum, quia vnũ est genus quod ministrat in re nutrientis ad hoc ut conseruetur indiuiduum, & illud diuiditur in duas species. s. i nutritiuam & crescitiuam. Aliud vero ministrat in re nutrientis vt conseruetur species, & diuiditur in generatiuam, & in formatiuam. Sciendum primo φ licet Aui. describat vtrũq; genus uirtutis ministratæ per ministrare, non tamen describit per ministrare uirtuti pręcipue naturali eiusdem generis, sed describit per ministrare fini, qui est indiuidui aut speciei permanentia, aut etiam per ministrare actui quo ille finis attingitur. Sciendum secundo per rem nutrientis intelligere debemus materiam nutrimẽtalem, circa quã operatur tam nutritiua q̃ augmentatiua, similiter tam generatiua q̃ infor-

Virtutis mĩstratę genus duplex.

Res nutrientis quid.

matiua. Ex quo patet q sicut istę duæ uirtutes sub uno genere compraehenduntur, ita & eorum obiecta. omnium. n. istarum uirturum obiectum est nutriens siue materia nutrimentalis, licet non secundum eandem rationem ut patet.

Virtus uero nutritiua est illa quæ nutriens in
Virtus nutriti conuertit simil itudinem, ideo ut p ipsum
restaurationē eius recuperet, qđ dissolutum fuit.

Nunc pertractat membra subdiuisionis positæ. Et primo notificat virtutem ministrantem ad indiuidui permanentiā. Secūdo speciei secunda ibi[Generatiuę vero.] Primo notificat nutritiuam. Secundo crescitiuam. Tertio cōparat has virtutes inter se. secunda ibi[Virtus autem crescitiua.] tertia ibi[Nutritiua vero.] Dicit primo q virtus nutritiua ē illa quę conuertit nutriens in similitudinem nutriti ad hunc finem, ut per nutrimentum recuperet restaurationē eius quod dissolutum fuit. Sciendum primo q Aui. notificat nobis virtutem nutritiuam ex multis. Primo ex obiecto, dū dixit, nutriens a quo & nutritiua dicta est. Secundo ex actu & opōne, dum dixit. Conuertit. talis. n. conuersio est operatio virtutis nutritiuæ. Tertio notificat ipsam ex termino sui motus. Vltimo ex fine dum dixit. Ideo vt ꝓpter ipsam &c. Ad hoc n. fit ista operatio a virtute nutritiua ut restauretur &c. Se
Nutriēs cundo nota. q nutriens verum est illud quod est ꝓprie obie
verę qd. ctum virtutis nutritiuæ, & non futurum nutriens, vt infra.
Silitudo Sciendum tertio per similitudinem non esse intelligendam
duplex. similitudinem accidentalem solum, immo virtus nutritiua deducto impedimento non assimilat nutriens nutrito solum accidentaliter, sed etiam substantialiter, vt infra videbitur.

Virtus autem crescitiua est illa quæ in totius corporis diametris addit secundum proportionalitatem naturalem quatenus ipsum ad finem augmenti perducat per illud quod ipsum ex nutriente ingreditur.

Notificat crescitiuam. Et in sententia vult q crescitiua uirtus est illa quæ addit secundum proportionalitatem naturalē in diametris totius corporis vt ipsum etiam indiuiduum ꝑducat ad finem augmenti per illud quod ipsum ingredit ex nutriente. Sciēdum primo q Aui. notificat virtutem augmentatiuam ex multis. Primo ex parte cui attribuitur crescētia seu augmentum, dum dicitur. Totius corporis. Secundo ex parte eius operationis dum dicitur. Addit. talis. n. additio quantitatis est operatio virtutis crescitiuæ. Tertio ex pte modi dum dicitur. Secundum ꝓportionalitatem. Quarto obiecti dum dicitur. Per illud quod ex nutriente. Quinto ex pte finis dum dicitur. Quatenus ipsum ad finem augmenti perducat. Sciendum secundo vt declaratum est secundo coe
Aristo, li. In corpore nostro signabiles sunt sex differentiæ positiōis sub tribus contrarietatibus contentæ. s. contrarietate quæ est inter sursum & deorsum, contrarietate quæ est inter dextrū & sinistrum, & tertia quæ est inter añ & retro. istę ergo sunt sex differentię positionis terminatæ per tres lineas mensurantes magnitudinem corporis nostri quia linea quæ est a sursū in deorsum mensurat corporis longitudinem, quę vero inter dextrum & sinistrum latitudinē, & quæ est inter añ & retro profunditatem. Et ideo solum tres ponimus corporis dimēsiones, quia non sunt plures linee dřiarum positionis iam dictarum terminatiuę, & se ad angulos rectos intersecātes. Ad naturalem igitur crescentiā requiritur ipsam fieri secundum tres diametros signatas, ita vt inter istas diametros seruetur proportionalitas naturalis. Sciendum tertio q per propor
Propor- tionalitatem intelligere debemus, vt sumitur quinto Eucli-
tionali- dis, similitudinem proportionum. Est. n. proportionalitas si-
tas qd. militudo proportionum. nec est arithmetica proportionali-
Eucli- tas, quia non semper seruatur ęqualis excessus membri exce-
des. dentis ad excessum. Nec etiam seruatur proportionalitas geometrica, quia non semper seruatur similis proportio geometrica, sed seruatur proportionalitas naturalis, quia qualis naturalis erat proportio istarum diametrorum aut augmētum talē sublato impedimento accñtali reperitur posterius. Qualiter autem intelligenda sit illa proportionalitas naturalis declarabitur infra in dubijs quæ circa litteram mo uebuntur.

Nutritiua uero uirtus crescitiuæ seruit, eo q nutritiua quandoq affert nutriens ei quod dissoluitur æquale, quandoq minus, quandoque plus. Sed crescitiua non erit nisi cum quod ingreditur plus fuerit eo quod dissoluitur.

Comparat has virtutes inter se. secundo remouet dubiū. tertio declarat operationes & actus nutritiuæ virtutis. secūda ibi[Non tamē.] tertia ibi[Nutritiue.] Dicit primo q nutritiua seruit crescitiuæ afferendo. s. de nutrimento tantum quantum dissoluitur, quandoq minus, & quandoq plus q̄ sit illud quod dissoluitur. Dicit secundo q crescitiua non erit nisi quando illud quod ingreditur fuerit plus eo quod dissoluitur. Sciēdum q nutritiua seruit crescitiuæ. primo afferendo plus &c. secundo substantificam exiccationem membrorum prohibendo, quare saluatur membrorum extensibilitas, per quam fit augmentum.

Non tamen totum quod taliter existit est crescitiua. Impinguari n. post macredinem in ætate consistentiæ est huius sectæ, non tamen est crescitiua, non est enim augmentum nisi illud quod secundum naturalem proportionalitatem in omnibus existit diametris, quatenus ipsum ad crescentiæ perducat complementum. Deinceps uero post hoc nullo modo est ibi crescentia. & si sit ibi impinguatio, quēadmodum ante consistētiā nō existit etiam ariditas, & si sit ibi macredo, licet illud longius existat & a necessario exiēs magis.

Remouet dubium. Aliquis enim crederet q semper si restauratur plus q̄ resoluitur fit crescentia, sed hoc nō est, quia homo desistens post macredinem impinguari potest & non augeri, quia non est crescentia, nisi seruetur proportionalitas naturalis secundum tres diametros, vt viuens debitam quātitatem attingat, & ideo licet sit impinguatio post consistentiam: non tamen est ibi augmentum, sicut in pueritia potest esse macredo q̄uis ibi non sit ariditas. i. diminutio, licet illud scilicet corpus augeri in consistentia sit longius a vero siue sit magis exiens a necessario, quia plus tēdit ad īpossibile, quia possibile est diminui in pueritia &c. sed non est posse consistē Dubia,
tem vere augeri. Circa hanc materiam cadunt dubia non pauca. Primum Videtur q tam nutritiua q̄ augmētatiua q̄ etiam generatiua sint virtutes ministrantēs. Nutritiua enī seruit crescitiuæ, vt visum est in litera. Augmentatiua etiam seruit generatiue vt infra in fine capli. Generatiua etiam & nutritiua seruit informatiuæ vt infra. igitur illa diuisio in ministrantes & ministratas est inconueniens. Item omnium istarum virtutum est obiectum vnum. igitur istæ non sunt distinctæ, quia potentiæ distinguntur per actus & actus per obiecta. Item signetur in stomacho aut in hepate virtus digestiua & nutritiua, & arguitur sic, huius digestiuę siue cōmunis siue proprię, & huius nutritiuæ est idem obiectum & idem instrumentum, quia totus calor stomachi & similiter hepatis influens & innatus agit ad eius digōnem communē & ꝓpriam & ille idem calor totus agit ad eius nutricationē. idem ergo est instrumentum digestiuæ & nutritiuæ. Et silr arguitur de alijs uirtutibus membrorum simul existentibus, quarum vna dicitur ministrans & alia ministrata, & sic obiectum & instrumentum erunt idem & per cōsequens istę virtutes non sunt distinctæ. Secundum dubium est. Quare hæc diuisio virtutum ministrantium & ministratarum po-

fita

sita est ab Aui. magis de uirtutibus naturalibus quam animalibus aut vitalibus. Ita.n. inter vitales aliquę se habent per modum finis, & aliquæ per modum ordinatorum ad finem. Et similiter in animalibus sicut in naturalibus. Tertium dubiũ. Quia virtus augmentatiua non videtur requisita ad indiuidui permanẽtiam. Cessante enim actu & operatiõe virtutis augmentatiuę remanet indiuiduũ, & conseruatur, non ergo illa ẽ necessaria. Quartum dubium est contra descriptionem uirtutis nutritiuę. Illa.n. descriptio videtur competere virtuti digestiuæ. virtus.n. digestiua hepatis stomachi mamillarum, & testiculorum cõuertunt suum digestibile ĩ similitudinem suam, & tamen non omnes sunt virtutes nutritiuæ. Item quia virtus generatiua conuertit generabile in similitudinẽ generãtis. Item quia non est possibile fieri restaurationem eius quod dissoluitur, quia tunc vita posset perpetuari. Itẽ non semper naturaliter poſe est vt fiat recõpensatio per restaurationem eius quod a corpore dissoluitur, sed nulla est virtus agens vt attingat naturaliter finem impossibilem. igitur etc. patet maior, quia in senectute illud est impossibile. Itẽ ex ista diffinitione sequitur quod semper añ restaurationem quãlibet præcedit resolutio, ideo.n. conuertit virtus nutritiua nutriens in sui similitudinem vt recuperet per restaurationem id quod dissolutũ fuit, & per cõsequens antẽ actionem illam virtutis nutritiuæ fuit facta resolutio. Sed arguitur quod non.

Primo quia ita potens est calor naturalis. & potentior ad nutrimentum proximum naturæ membri conuertendum in substantiam membri quam ad resoluendum humidum membrale. alias.n. per totam pueritiam non plus restauraret quam resolueret. ergo non citius faciet in membro resolutionem humidi substantifici quam faciat restaurationem, & per consequẽs ante restaurationem non præcedit resolutio. Item positis cãis naturalibus ad effectum producẽdum sufficientibus producitur effectus, sed quãuis nulla resolutio præcesserit post instans generationis fœtus per tempus stabunt causę sufficientes restaurationis. igitur &c. probatur minor, quia stabit agẽs materia. s. nutrimentum finis. s. vt fœtus suam perfectã qualitatem attingat. igitur &c. Item quãdiu viuit animal tandiu nutritur. Secundo de anima, sed nõ prius fit in animali resolutio quam viuat. igitur non prius fit resolutio quod nutricatio. Et alia plura pro illo adduci possent. Quintum dubium. An virtus crescitiua & nutritiua sint vna virtus vel diuersæ. Videtur.n. quod vna quia idem est obiectum, idem est instrumentum & subiectum, igitur &c. Videtur autem quod sint distinctę, quia destructa una altera manet. Destructa.n. augmentatiua virtute remanet nutritiua, vt patet in senectute & in consistentia. Sextum dubium. Quid per hãc proportionalitatem naturalem intelligit Aui. dum dixit, quod virtus augmẽtatiua addit in tribus diametricis totius secundum proportionalitatem naturalem. Videtur.n. hoc non esse verum, cũ experimento pateat unum membrum plus alijs crescere, vt patet in naso & multis alijs membris. Septimum dubiũ quia videtur quod in ætate consistendi possit fieri uerum augmentum. Primo quia sic se habet diminutio ad ætatem crescẽtiæ sicut augmentum ad ætatẽ consistendi vel decrescentiæ, sed in ætate crescentiæ potest fieri vera diminutio, quia põt secundum omnem diametrum fieri maior resolutio quam restauratio igitur &c. Item sanguineus potest in ætate consistentię vere augeri, igitur &c. assumptum probatur, quia uirtus restauratiua in primo instanti consistentiæ sanguineæ est multo fortior quam in cholerico in primo instanti suę cõsistentię igitur plus sufficit secundum omnem diametrum afferre quam uirtus nutritiua cholerici, & cum hoc est in sanguineo resolutio minor quam in cholerico. ergo si in cholerico sufficit versus restauratiua secundũ omnem diametrum tantum restaurare quãtũ resoluitur, sufficit in sanguineo plus restaurare quam resoluitur secundum omnem diametrum. Forte diceretur negando consequentiam. quia ad augmentum requiritur extensio, quæ non potest fieri ĩ sanguineo consistente. Contra in sanguineo consistente est humidum extensibilius quam in melancholico in aliqua certa parte suæ adolescentiæ, & calor debens extensionem facere est fortior, cum igitur per totam adolescentiam in medico possit calor extensionem facere, sequitur quod in sanguineo in aliqua parte consistentiæ poterit. probatur maior, quia in principio consistentiæ est humidum extensibilius in sanguineo quam in melancholico. igitur in aliqua proportiõe, sit igitur quod in duplo, & sequitur quod in principio consistẽtię est in sanguineo humidum extensibilius quam fuerit per tempus añ in melancholico, sed continue añ in melancholico erat humidum sufficiens ad extensionem. igitur &c. Item magis extẽsibile est humidum in sanguineo vel temperato in primo instanti consistentiæ quam in melancholico, & calidum potentius ad extensionem faciendam, igitur tardius desinet in sanguineo calidum posse facere extensionem quam ĩ melancholico, sed tũc primo desinet in melancholico. ergo per tẽpus post poterit in sanguineo facere extensionem, & per consequens ĩ ætate consistentię &c. Istud argumentum vltimum apparentius est sanguineo & melancholico æqualiter distantibus a primo instanti consistentię. Et similiter de sanguineo aut tẽperato comparato cholerico. Vltimum dubiũ. Quare propter virtutem aliquando posse addere secundum proportionalitatem naturalem in diametris totius ponitur virtus augmentatiua, & propter diminutionem fieri secundum proportionẽ eãdem non ponitur virtus diminutiua. Ad hæc dubia per ordinem respondetur. Ad primum dixerũt quidam quod uirtutes ministratæ sunt solum respectu ministrantium eis ministratę, inter se tamen sunt ministrantes & ministratę, & sic nutritiua & ministrans crescitiuæ & nutritiua & crescitiua generatiuæ, & generatiua & immutatiua prima informatiuę. Sed hoc non videtur repugnare diuisioni positæ, quia istæ virtutes non sunt ministrantes & ministratę respectu eiusdẽ uirtutis. Contra, quia tunc per idem concedendum foret tam digestiuam stomachi quam etiam hepatis esse uirtutes ministratas, quia digestiuæ stomachi ministrant attractiua & retentiua, et digestiuę hepatis ministrat digestiua stomachi, quod non uidetur consonare literę. Ideo dixerunt alij quod aliud est seruire alteri & aliud est ministrare. Seruire.n. dicitur quicquid alteri aliquam affert vtilitatem. Ministrare uero dicitur quod affert vtilitatem maiorem quam sibi. Et sic concedendum est digestiuam ministrare nutritiuę, quoniam digerendo maiorem facit vtilitatem nutritiuę quam sibi. Contra tamẽ hanc responsionem videtur instantia de immutatiua prima & generatiua respectu formatiuę. Alij dixerunt quod inter uirtutes est ordo sicut inter artes, quarũ aliquæ pręparant materiã, & ille dñr ministrantes. Aliquę vero inducunt formam, & illæ sunt ministratę. Quia igitur digestiua præparat materiam et nutritiua inducit formã, ideo digestiua nutritiuæ pręparare dicitur. Sed non sic de nutritiua respectu crescitiuę. Adhuc hęc responsio videtur recipere instantiam de generatiua & immutatiua prima respectu informatiuę. Istæ.n. præparant materiam, & informatiua inducit formam. Aliter potest dici. Pręparatio est duplex, quædam cõmunis, & quędã propria. exemplum primi, sicut digestiuæ communi attractiua. exemplum secundi, sicut attractiua propria retentioni. Ad propositum vocat Auicẽ. virtutes ministrantes quæ ministrant siue præparant pręparatione cõmuni, sicut digestiua stomachi hepatis & venarũ. ministratas vero quæ non præparant cõi pręparatione hac, sed si ministrant, illud suum ministeriũ siue pręparatio est particulare & limitatum, & propter hoc digestiua particularis membri sicut ossis non proprie dicitur ministrans, licet seruiat nutritiuę, immo ipsa cõprehenditur sub nutritiua, vt colligitur in litera. Contra, quia, tunc etiã generatiua spermatis diceretur ministrans & esset inter virtutes ministrantes numerãda, quia uidetur digerẽ cõmunis. Dicẽdum quod ista uirtus communis concernit materiam non cõmunem pro suo obiecto, sed determinatam ad limitatam formam. s. fœtus, sic autem non est digestiua hepatis stomachi & venarũ. Sed quid de hoc sit dicendum habebitur in quæstione. Ad confirmationem dicitur quod idem est generale obiectum istarum virtutum. s. nutriẽs, sed non appropriatũ. virtutis.n. digestiuę stomachi est obiectũ cibus hepatis, chy-

Seruire quid, et ministrare.

Pręparatio duplex.

Virtutis duplicis diffõ.

lus aut humor, sed virtutis nutritiuæ & crescitiuæ obiecta appropriata sunt duæ humiditates membrorum, generatiuę vero substantia spermatica. Ad aliam confirmationē dicit q̀ distinctæ virtutes mediante eodem instrumento circa diuersa & vario modo disposita obiecta possunt varias operationes producere, vt virtus digestiua stomachi mediante toto suo calore ex cibo chylum gñat, & nutritiua exñs in stomacho mediante eodem calore ex sanguine humiditates secundas gñat, & ex humiditatibus secundis regñat substātiā membri resolutam. Et ita dicerent ponentes istas virtutes eē potentias vel proprietates fundatas in potentia animæ. Sed tenendo q̀ virtus non differat ab anima vel temperamēto, quæ in ordine ad alias & alias operationes est alia & alia virtus ad sensum datum, patet q̀ anima mediante complexiōe vel temperamento ex varijs obiectis potest uarias operationes producere, vt ex cibo chylum, ex sanguine humiditates secundas, & ex illis partem membri. Et sic virtus essentialit̃ vna. s. anima esset virtus digestiua communis in tota substātia stomachi, & nutritiua similiter, sed est attractiua in villo longitudinali, & retentiua in transuersali, & expulsiua in latitudinali est virtus nutritiua digestiua propria & cætera in ordine ad aliud obiectum, vt patet ex dictis. Et ex hoc vlterius patet, q̀ si per virtutem intelligimus temperamentum non semper eadem esset virtus ministrans & ministrata. Et multa alia sequuntur quæ intuenti nota sunt. Ad secundum dixerunt quædam, ideo magis de naturalibus hanc diuisiōem positam esse, quia manifestior apparet seruitus & præparatio q̀̃ in alijs. Vel potest dici q̀ tacui de alijs tanq̃ de facile intelligibili per hoc q̀ de naturalibus dixit. Ad tertium. Potest dici primo q̀ ad hoc q̀ indiuiduum posset per suas ætates decurrere conuenienter requiritur virtus augmentatiua saltem a pricipio vsq; ad consistentiam. Nō. n. indiuiduū per suas ætates conueniēter decurreret, nisi per augmentum debitam quātitatem attingeret licet pro aliquo tempore nō necessarius sit actus eius. Sicut etiā generatiuam diceremus necessariam ad speciei conseruationem, quāuis non sit indiuiduum in omni ætate potens ad operationes generatiuæ. Al̃r dicitur q̀ facit ad indiuidui permanentiam in esse perfecto, licet non in esse absolute. Vel dicitur vt alij q̀ omnis virtus ministrata naturalis ministrat ad indiuidui permanentiā vel perfectionem siue integrationem. Ad quartum diciē q̀ virtus digestiua aliter conuertit digestibile in similitudinē & aliter nutritiua, quia digestiua dat digestibili suam similitudinem accñtalem & non substantialem, sed nutritiua dat vtrunq;. stomachus enim ex cibo per virtutem eius digestiuam nō gñat stomachum aut partem eius, sed nutritiua mēbri ex materia nutricationis gñat partem membri similem in substantia & accidentibus, nisi fuerit prohibens. Ad confirmationem dicitur q̀ verū est q̀ non semper potest fieri per restaurationem integra reparatio eius, quod resolutum fuit sicut in senectute, quandiu tamen durat vita fit aliqua & aliquanta recuperatio per restaurationem, & hoc sufficit ꝓposito. Ad aliam confirmationem dñt quidam q̀ secūdū plurimum anteq̃ fiat restauratio præcessit resolutio non tñ semper nec necessario, & ideo secundum plurimum fit nutricatio ad recompensationem eius quod fuit resolutum. Et hoc voluit Aui. hic & tertio cañ. fen. 21. 2. cap̃. Sed de hoc satis dictum est in quęstione generali. Ad quintum. Qualiter respondendum est patet ex dictis secundum varias positiōes, licet autem idem sit obiectum nutritiuæ & augmentatiuę. nō tamen secundum eandem rationem, quia vt transmutabile ē obiectum virtutis nutritiuæ, vt vero est quantum augmentatiuę. Aliter etiam operatur virtus vt nutritiua, & vt augmē-

Virtus opō duplicīter.

tatiua, vt. n. nutritiua æqualiter omnibus membris secundū proportionem suæ quantitatis affert alijs paribus & mēbro proporportionali & fortioris virtutis de se plus opponet. Sed augmentatiua secundum naturalem exigentiam & proportionem, vt ab vno membro trahat & alteri mandet sicut patet de capite quod in principio multum augetur respectu inferiorum membrorum in processu vero non, vt Aui. secūda sexti naturalium primo cap̃. Qualiter autem sit respondēdū apud ponentes virtutes & potentias animę non esse distictas ab anima vel suis tēperamentis, patet ex dictis. Ad sextum dicitur a quibusdam q̀ naturalem proportionalitatem intelligi debet proportionalitas terminata, quia omnium natura constantium &c. Non placet. Aliter dicitur q̀ ad debitam indiuidui integritatem requiritur debita longitudo latitudo & profunditas, aliquantum tamen longitudo cū certa latitudine & profunditate esset proportionalitas naturæ, q̃ cum alia natura non conueniret, & econtra. Proportionalitas vero naturalis seruatur in augmento quando iuxta has diametros seruatur in crescentia proportio diametrorum secundum q̀ maxime naturæ proportionantur. Ista tamen habēt magnam latitudinem. Et ideo instantia de naso non concludit, vel si illud aliquando accidit est propter causam accidentalem seu accidentaliter impedientem aut promouentē augmentum plus in una parte q̃ in alia vltra naturæ conuenientiam, sicut patet de catulis paruis habentibus quandoq; crura longa multum caput valde grossum, & vētrem minimū propter angustiam locorum in quibus seruantur. Ad septimum dubium dicitur non esse pose augmentum uere fieri in consistentia, licet alias dederī modum probabiliter sustinendo oppositum. Et negatur q̀ similiter se habet diminutio ad ætatem crescendi &c. facile. n. in ætate crescentiæ potest prohiberi augmentum, sed non potest in ætate consistentiæ promoueri augmentum, quia non potest membris terrestrificatis de nouo dari extensibilitas. Ad confirmationem negatur assumptum. & ad probationem cum arguitur q̀ secūdum omnem diametrum potest virtus in principio consistētiæ in sanguineo afferre plus q̃ in cholerico, & cum hoc minus resoluitur. negatur illa minor. Puto enim multo maiorē & velociorem fieri resolutionem in sanguineo q̃ in cholerico. Et si arguitur contra. quia in cholerico maior est ꝓportio calidi ad humidum. Itē quia difficilius tolerat ieiuniū. prima quarti. cap̃. de cibatione febricitātium. & prima aphorismorum. aphorismo illo. Qui crescunt &c. Pro solutione dicitur q̀ ibi maior est proportio numeralis gradus caloris ad gradum humidi, non tamen est ibi maior proportio potentię caloris resoluentis ad resistentiam humidi resoluendi sicut in iuuene & puero temperato. Pro secundo negatur consequentia. Difficilius tolerat ieiunium, igitur velocius resoluitur. sic. n. posset concludi decrepitos velocius resolui primis sensibus. Ad alias confirmationes. omnes illę ꝓpōnes apud me sunt negandę. humidum sanguinei in principio cōsistentię est magis aereum & magis extēsibile q̃ cholerici uł melancholici. Et similiter si signetur melancholicus & sanguineus ęqualiter distans a principio suæ consistentiæ puto magis terrestre esse humidū sanguinei q̃ melācholici. Cām autem huius pro nunc causa breuitatis omitto. Ad vltimū patet, quia decrescere non dicit aliquam perfectionem, sed imperfectionem & impotentiam virtutis restauratiuę, & iō non oportet poni virtutem decresciriuam, cum virtus in sua ratione formali perfectionem includat.

Hippo.

Decrescere.

Et nutritiuæ quidem operatio tribus particularibus completur operationibus.

Notificat nunc spālius virtutem nutritiuam spāliter per actus suos. Et primo pręmittit diuisionem istorum actuum vel operationum. secundo declarat membra diuisionis. secūda ibi ⌊ Vna est. ⌉ Prima patet. Sciendum primo q̀ uirtutis nutritiuę duplex est operatio. Vna principalis & finalis. s. indiuidui permanentia per huiusmodi restaurationem, & hęc potest dici vl̃is, quia aliæ omnes sunt propter istam. Alia est eius operatio minus principalis, sed ad hanc operationē finaliter ordinata sicut appō vnio &c. Dum igitur dixit nutritiuę operationem tribus compleri operationibus, itellexit de principali dicta. Notum est. n. q̀ nec oppō nec unio tribus cōpletur operationibus. Sciendum secūdo q̀ istę tres operationes sunt secundum naturam se consequentes; quia appō secundum naturam pręcedit unionem & unio assimilationem.

Virtutis nutritiuę opō duplex.

Et

Et penes hoc concedendum est eãdem virtutem seruire sibi ipsi secundum diuersas eius operationes, vt nutritiua vniendo seruit sibi pro assimilatione, & apponẽdo pro vnione. Necessitas autem ponendi has tres operationes sumitur ex hoc, quia cum substantia membrorum per actionem caloris continue dissoluatur indiget ad eius custodiam & permanẽtiam restauratione ex nutrimento, quod cum non sit coniunctum semper membro necesse est illud moueri ad membrum & sibi iuxta poni. Et cum iuxta positum fuerit vt pars mẽbri cum membro continuetur necesse est ipsum cum membro vniri. Et quia in modo substantiæ & accidentibus erat dissimile membro necesse est ipsum membro assimilari, iõ necessario est vnio appõ & assimilatio, quibus positis completus est actus principalis & finalis nutritiuæ, vt patet. Sciendũ tertio ꝙ istæ operationes differunt ex parte obiectorum, qa obiectum appõnis est prima vel secunda humiditas de secũdis. Obiectum vnionis est tertia humiditas dicta cãbium. Obiectum vero assimilationis est quarta dicta glutẽ. Differunt etiam ex alio, quia in appõne necessarius est motus localis nutrimenti cum occulta alteratione. In secunda vero & tertia non, vel saltem non interuenit notabilis motus localis. Et secundum quosdam differt a secunda & tertia, qa in prima ẽ substantialis trãsmutatio, I alijs ṽo non, sed solũ accñtalis.

Vna est permutationis substantiæ comprehẽsio quæ est sanguis, aut humor qui est in potentia propinqua in effectu similis membro, quod qñꝫ fallit queãdmodũ in ægritudine contingit, quæ atrophia uocatur, quæ est nutrimẽti defectus.

Declarat primo primã. secundo secundam. Partes patent. Dicit primo ꝙ vnã operatio virtutis nutritiuæ est comprehensio substantiæ permutationis. i. substantiæ quę subijcitur permutationi. Quod. n. apponitur membro subijcitur transmutationi quam facit membrum vt patet, quæ. s. substãtia permutatiõis est sanguis aut humor qui est similis membro in effectu in potentia propinqua. Dicit tamen ꝙ ista operatio quandoꝗ impeditur sicut in ęgritudine dicta atrophia, cuius interpretatio est defectus nutrimenti. Sciendum primo ꝙ

Atro phia qd.

ista operatio appellatur comprehensio substantiæ permutationis, quia ista substantia quę debet permutari in membrũ quando apponitur comprehenditur in porositate mẽbri. Licet autem notificando hanc operationem solum explicet motum localem. s. comprehensionem, intelligenda tamen ẽ cũ hoc alteratio occulta ad quam sequitur motus localis nutrimenti ad porositatem, sicut mouetur ferrum ad magnetem, vt. 7. physicorum. commen. 10. In hac. n. attractione solũ attrahibile mouetur quod non conuenit in communi attractione.

Aristo.

Sciendum secundo ꝙ per sanguinem possumus intelligere verum sanguinem apud ponentes primam humiditatẽ de secundis non differre a sanguine substantialiter, aut humiditatem parum distantem a natura sanguinis, sicut pria hũiditas de secundis. Et quia non solum prima humiditas de secundis potest esse obiectum appõnis, sed etiam ros tempore necessitatis, ideo subiunxit, aut humor, quia humiditas rorida manifeste apparet differens a sanguime. Alij dixerunt ꝙ dixit sanguis propter obiectum appositionis nutritiuæ carniformium quæ vel immediate ex sanguine nutriuntur, aut ex humiditate a sanguine parum differente. Dixit autem humor propter humiditates quæ sunt obiectum appõnis nutritiuæ radicalium. Si quis autem teneret ꝙ quatuor humiditates secunde habent inter se ordinem essentialem quantum ad suã generationẽ. s. ꝙ non generetur immediate ex prima nisi ros & ex rore cãbium, haberet aliter dicere, vt patet intuenti.

Sciendum vltimo nutriens aliquod esse simile membro in potentia remota sicut est futurum nutriens. Aliud in potentia propinqua, vt obiectum appõnis & vnionis quod appellaẽ quasi nutriens. Aliud vero in actu fi aut factum est simile obiectũ assimilationis dictum verum nutriens. hoc igĩ obiectum appõnis est quasi nutriens. Impeditur ergo hæc operatio in ęgritudine dicta atrophia ab a quod est sine, & trophos conuersio, vel ut alij dicunt trophos idest appositio, qa deficit appositio nutrimenti ad membra, cuius causa potest eẽ multiplex, vt patet intuenti.

Et alia est adherentia quæ est ut hoc receptum nutrimentum completo effectu efficiat. s. ut mẽbri pars fiat, quod plerunꝗ fallit, quemadmodũ in hydropisi contingit carnosa.

Notificat aliam operationem. Et dicitur adherentia quæ ẽ operatio qua huiusmodi nutrimentum appositum & receptum in poris in effectu efficitur pars membri, impeditur tñ aliquando illa operatio, quia licet fiat appõ non tamen vniẽ nec efficitur pars membri, sicut accidit in hydropisi carnosa dicta hyposarca. Sciendum primo ꝙ hęc operatio dicitur

Hydropisis carnosa hyposarca dicitur.

adherentia, quia in tali operatione nutrimentum adheret mẽbro, ita vt inter ipsum & membrum non intercidat medium potens veram continuationem impedire. Dicitur vnio, quia ex nutrimento generatur pars membro substantialiter similis, quæ sibi vnitur vera continuatione. Dicitur cambiũ quia tunc videtur cambium & permutationem quandam fieri in eo partis dissolutæ succedente parte nouiter gñata. Sciẽdũ secundo ex ista litera colligi posse apparenter satis ex intentione Aui. ꝙ cambium est vere animatum & membro substãtialiter simile, & consequenter ꝙ in assimilatione sequente sit solum mutatio accñtalis. hoc enim satis expræsse sonat litera cum dixit. Completo effectu efficiat. s. ut mẽbri pars fiat. videtur. n. ex hoc cambium vera continuitate cõtinuari. Alij tamen dicunt ꝙ ibi non est continuitas vera, quia requirit continuitatem formę, sed est ibi solum continuitas materiæ, vt inuiscatio & commixtio tanta, vt sit sicut vera pars membri, sicut vulgariter dicimus virgam, cuius vna pars est viridis & alia arida vel sicca esse vnum continuum. Sciẽdũ tertio ꝙ in hydrope carnosa transmittitur ad membra sanguis aquosus non potens membris adherere. Et quia secũdũ complexionem etiam multum distat a natura membri non potest in substantiam membri transmutari, quare remanet membro iuxta positus & non vnitus. vnde omnia membra multiplicato in eis hoc sanguine crudo, & aliqualiter versus formam carnis coagulato tument & ingrossantur.

Cãbiũ verũ sie alatum.

Et est tertia similitudo quæ est ut hoc receptũ quod iam factum est pars mẽbri ponat ei ab omnibus ptibus sise usꝗ in essentia & colore. Quod quandoꝗ fallit quemadmodum contingit in albaras & morphea. Cãbium. n. & adherentia iam ibi sunt reperta, sed similitudo nõ ibi inuenitur.

Notificat tertiam eius operationẽ. secundo virtutem propriam a qua prouenit ista operatio. secunda ibi. Et hanc quidem operationem. Dicit primo ꝙ tertia operatio virtutis nutritiuæ est upõ faciens hoc nutrimẽtũ receptum & vnitum omnino simile membro vsꝗ ad essentiam & colorem, Fallit tamen hęc operatio plerunꝗ sicut accidit in morphea & albaras, quia ibi iam sunt cambium & adherentia, sed nõ inuenitur ibi similitudo. Sciẽdum primo ꝙ obiectũ istius virtutis est illud quod est terminus ad quem vnionis. Si igiẽ poneremus ꝙ in unione fit vera continuatio tunc obiectum istius operationis est humidiťas substantialiter & non accidẽtaliter membro assimilata, & sic assimilatio erit solum accidentalis transmutatio. Si autem obiectum teneretur hæc assimilatio non solum dicit assimilationem in substantia sed etiã in accidentibus vt patet. Sciendum secundo ꝙ sicut virtus informatiua materię fœtus quandoꝗ perfecte dominaẽ materię generationis, & tunc perfecte assimilatur fœtus generanti in sexu, complexione, compõne &c. Quandoque vero dominatur secundum quod solum, & tunc generatur fœtus parenti similis solum secundum quid, vt secundo de genera-

tione animalium. Ita virtus nutritiua quandoq; perfecte dominatur, & tunc integre apponit vnit & assimilat, quandoque vero dominatur imperfecte, & tunc non potest istos tres actus perficere, sed aliquem non perficit. Quia tamen assimilatio est perfectio posterior vnione & appõne, ideo alij actus pñt absolui ab assimilatione, & non econuerso. unde contingit q nutrimentum apponitur & vnitur sed non assimilatur. Hæc tamen impotentia assimilationis quandoq; accidit ex parte agentis, quandoq; ex parte materiæ, quandoq; vero ex parte utriusq;, sicut de materia generationis alibi declaratum est. Morphea pendet ex materia subtiliori & supra quam magis dñatur virtus expulsiua, & ideo est infectio magis superficialis. Econtra vero albaras, & ideo est magis profunda, vi5e prima quarti tractatu secũdo caplo de morphea & albaras.

Aristo.

Morphea

Albaras

Et hãc quidem operationem efficit uirtus immutatiua quæ est una de uirtutibus nutritiuæ. Et est in homine una in genere & principio primo, sed in membris similium partium diuersificatur. In unoquoq; n. membro existit uirtus secũdum eius complexionem quæ nutrimentum in eius cõuertit similitudinem diuersa a uirtute quę nutrimentum in similitudinem alterius permutat. Immutatiua uero quæ est in hepate operationem efficit toti corpori communem.

Notificat virtutem cuius assimilatio est propria operatio. Et dicit q hanc operationem. s. assimilationem facit quædã virtus immutatiua quæ est vna de virtutibus nutritiuę, & ẽ in homine hæc virtus immutatiua in genere vna & in principio primo. Diuersificatur tamen per species in membris similibus. Nam in vnoquoq; membro reperitur virtus secundum propriam eius complexionem assimilatiua nutrimenti diuersa a virtute in assimilatiua alterius membri. sicut enim complexio ossis alia est a complexione carnis & nerui, sic immutatiua ossis alia est ab immutatiua nerui &c. sed immutatiua. s. generalis & communis quæ est in hepate tãq in principio primo efficit operationem communem toti. Sciẽdũ primo q ista est vna de virtutibus nutritiuæ distinguendo has virtutes secundum diuisionem operationum. quia sicut alia est appõ alia vnio &c. ita alia est virtus appositiua alia vnitiua & alia assimilatiua. Saltẽ enĩ patet q aliud est temperamentum requisitum pro appõne in membro, aliud pro vnione, & aliud pro assimilatione. quia aliquando in mẽbro reperitur temperamentum sufficiens pro appositione & nõ pro vnione, & aliquando pro vnione & non pro assimilatione, vt in litera declaratum est. Vocatur autem hæc virtus pcipue immutatiua, maxime enim est aliqua virtus potens obiectum immutare cum potest ipsum in similitudinem suã conuertere. Et quẽadmodum virtutes proprie assimilatiuæ membrorum distinctorum sunt diuersæ, ita credendum est de virtutibus quibus apponunt & vniunt. Sciendum secundo q hæc virtus ponitur ab Aui. vna in genere & principio primo secundum multiplicem expõnem. Prima ẽ una in genere. i. est una generalis virtus nutritiua pricipalis. s. aĩa, quæ est primum principium nutritiuæ operationis. differt autem specie. s. virtus instrumentalis in diuersis membris secundum diuersa instrumenta quibus anima nutritiua coniuncta est, in osse enĩ ẽ ossificatiua, in carne carnificatiua etc. Secunda expõ est vna in genere, quia unum est genus comprehendens sub se omnem virtutem nutritiuam, sed per species diuersificatur secundum specificam distinctionem mẽbrorum, quia alia est secundum speciem in osse alia in carne. Tertia expositio est melior q ad cuiuscunq; membri operationem, qua nutrimentum in sui similitudinem conuertitur concurrit duplex virtus. Vna generalis in qua. s. membra cõicant, & est virtus ab hepate per spiritum naturalem influxa. Alia vero propria membro insequens suam complonẽ & suum modum mixtionis, & illa diuersificatur ĩ species secundum distinctionem membrorum, quia sicut alia est cõplexio & modus mixtionis ossis & alia carnis, ita etiam virtus alia. Et secundum hoc patet intellectus literæ. virtus enĩ assimilatiua omnibus membris ab hepate per spũm naturalem influens est una in genere in principio primo quod est hepar, sed propria cuiuscunq; speciei membri est alia & alia. Et ideo subdit declarationem hanc q virtus naturalis quæ est in hepate facit operationem toti cõmunem, quia spiritus naturalis ab hepate ad alia membra influxus tãq cõmune agens agit ad assimilationem nutrimenti ad membra, deinde propriæ virtutes membrorum hanc assimilationem determinant & specificant vt patet.

Virtus assimilatiua duplex.

Virtus assimilatiua qd.

Generatiuæ uero uirtutis duæ sunt spẽs. Vna est quæ in masculis & fœminis sperma generat. Altera ẽ quę diuidit uirtutes quæ sunt in spermate, & permiscet eas temperando secundum q uni cuiq; conuenit membro, dans neruo complexionem propriam, & ossi complexionem propriã. Hoc tamen totum prouenit de spermate similiũ partium & similis permixtionis. Et hanc quidem uirtutẽ uocãt medici uirtutẽ immutatiuã primã.

Determinat de virtutibus operantibus in rẽ nutrimenti ad speciei conseruationem. Et primo de specie prima. s. generatiua. secundo de informatiua. secunda ibi [Virtus vero informatiua.] Dicit primo q generatiuę virtutis duę sũt species. Vna est quę generat sperma in masculis et fœminis. Alia est quæ diuidit virtutes quæ sunt in spermate & permiscet eas temperando secundum q conuenit cuilibet mẽbro dando neruo complexionem propriam & similiter ossi & alijs, quod totum facit hęc virtus de spermate similium partium & similis permixtionis, & illam uirtutem uocant medici immutatiuã primam. Sciendum primo q apud auctores æquoce sumitur virtus generatiua. Primo pro qualibet virtute principali ordinata ad conseruationem speciei, & sic tam informatiua q̃ seminis productiua q̃ etiam immutatiua prima debet dici virtus generatiua. Secundo modo capitur virtus generatiua pro uirtute seminis productiua aut virtutum & partium in spermate existentium secundum exigẽtiam formandorum membrorum pręparatiua, & sic sumitur hic ab Aui. dum diuiditur in generatiuam spermatis & immutatiuam primam. Et ex hac distinctione soluitur qõ quæ quæri consueuit an virtus informatiua sit generatiua. Similiter an uirtus productiua spermatis sit generatiua. Patet. n. respõsio ex distõne. Sciendum secũdo q quia in embrione formãdo ex spermate necesse est reperiri tria genera prima uirtutum actu, necesse est in spermate producente embrionem uirtutem esse productiuam temperamenti omnium istarum uirtutum, & per consequens necesse est in eo esse uirtutes diuersas, quarum aliqua sit pportionata uirtuti uitali & eius temperamento, & aliqua naturali, & aliqua animali producendis. Ex quo patet ulterius necessarium esse reperiri in spermate uirtutem diuidentem & permiscentem & temperãtem has uirtutes in spermate repertas secundum existẽtiam membrorum formandorum. exempli gratia. ad cordis formationem aliam oportet habere proportionem & hitudinẽ uirtutem uitalem naturalem & animalem inter se q̃ ad hepatis formationem. Oportet igitur in spermate esse uirtutem diuidentem permiscentem & temperantem istas uirtutes secundum exigentiam formationis istorum membrorum quę sic temperando permiscendo &c. imprimant materiæ generationis complexionem membro illi generando propriam, & hęc est immutatiua prima. Hanc pro parte expræssit Aui. 10. tertij. cap. de causis spermatis dum dixit. Oportet ut ei. s. spermati sit ex omni membro principali fons, spiritus. n. gignitiuus generatur ex tribus spiritibus, naturali. s. animali & uitali. Et expræssius. 11. tertij. 1. cap. vbi assignãs causã spumositatis

Virtus gñatiua duplex.

Spermatis uirtus triplex.

mositatis aduenientis spermati post conceptionem & corrugationem matricis super ipsum dixit. Et varietas quidẽ istius fumositatis est ex hoc ꝙ virtus ioformatiua mouet illud quod est in spermate ex spiritu animali naturali & vitali ad mineram vniuscuiusqꝫ ipsorum. Et colligitur idem ab eodem nono animalium.secundo capitulo.

Virtus uero informatiua imprimens est illa ex qua precepto sui creatoris procedit membrorum lineatio & ipsorum figuratio, & cõcauitas, foramina, & lenitas & asperitas, & eorum situs & ipsorum cõtinuitas, & ad ultimũ operationes quæ ex finibus dimensionum eorum pendent.

Virtus informatiua qd. Notificat virtutem informatiuã. Secundo inter se cõparat virtutes ministrantes oẽs.s.operantes ad conseruationẽ indiuidui & speciei.ibi Et huic quidem. Dicit primo ꝙ virtus informatiua imprimens aut sigillans ad indiuidui permanentiam vt habet littera exteriori, imprimit enim complesionales naturas in materiam generationis mõ quo imprimit sigillum in ceram formam sigilli: & est illa quæ præcepto sui creatoris producit membrorum lineationem: figurationem, concauitatem: foramina.i. porositates, asperitatem, lenitatem, & quæ dat eis operationes & posse operari, quæ operationes pendent ex finibus diuisionum.i. distinctionum membrorum. Nota tamẽ ꝙ alia littera habet dimensionum, & tunc exponitur vt infra. Sciendum primo ꝙ a spermate operante circa materiã gñonis ꝓueniunt operationes aliquę in manifesta prĩcipia & manifestas qualitates reducibiles sicut mẽbroꝝ complexionatio, durities, mollities, spissitudo, raritas, coagulatio, dissolutio. Et istæ operationes vt patuit in præcedenti parte attribuunẽ virtuti immutatiuæ primæ quæ alterat & trasmutat materiam generationis complexionãdo per calidum naturale. Proueniunt etiã a spermate operationes aliquæ non reducibiles in hæc manifesta principia sicut membroꝝ figuratio, lineatio, colligantia, situs foramina: asperitas. Stantibus.n. complexionibus similibus dissimiles valde percipimus aliquãdo figuras & cõpõnes et dissimilibus similes. Et ideo hmõi operationes non sequuntur tantummodo impressionem qualitatum manifestarum, sed aliquod occultum principiũ quod quandoqꝫ auctores diuinum uocant.ut.11.complexionum.ultimo capitulo. Aristote. autem nedum alij in re huius uirtutis dubitauit ita ꝙ dixit de ea ꝙ est digna ut sit principium altioris & maioris & propinquior diuinæ, & non sit propter calidum frigidum humidum & siccum. Et colligitur idem primo complexionum.9.capitulo. Et possibile est ut sit principium eius scilicet compositionis a re alia diuina desuper. Ex quo patet ꝙ si hęc uirtus informatiua est solum occultum principium, uirtus informatiua est alia realiter a uirtute immutatiua prima nec solum abinuicem ratione distinguuntur. Sciendum.2. ꝙ Aui. notificando operationes huius uirtutis informatiuę aliquo modo uidetur explicare naturas omnes complexionales quarum principium est informatiua uirtus. faciendo.n. lineationem facit figurę & aliarum naturarum compositionis quędã inchoamenta, sicut pictores uolentes figurare primo lineant. deinde explicant figurationem quę est una de naturis plasmatis, deinde concauitates & foramina. Et per hęc explicat duas alias naturas plasmatis.s.receptaculum & uiam. Postea explicat superficiem dum dixit. Asperitas & lenitas. Confuse autem tangit situm & numerum cum subdit. Et eorum situs & continuitas. Non enim esse posset debita positio & debita colligantia sine debito numero partium. Postremo autem uidetur tangere quantitatem dum dixit. Deinde operationes quę ex finibus.i. ex terminis uel terminatis quantitatibus diuisionum pendent. alia litera dimensionum. Causa autem propter quam non explicat formę inductionem declarabitur in dubijs litteralibus cum illa uideatur principalissima operatio uirtutis informatiuę. Nota tamen ꝙ operationes pendent ex finibus dimensionum .i. limitatis quantitatibus membrorum in genere causę efficientis. Limitata tamen quantitas & figura membrorum pendet aliquo modo ab operationibus in genere finis, quia gratia istarum operationum, & secundum earum exigentiã proueniunt istę dimensionum figurationes &c.

Et huic quidem uirtuti ministrantes sunt quę rem nutrimenti ministrant ad speciẽ custodiendam, & sunt uirtus nutritiua & crescitiua.

Comparat dicens. Et huic quidem uirtuti generatiuę ministrant uirtutes quę in re nutrimenti ministrant ad speciei custodiam sicut sunt uirtutes nutritiua & crescitiua. Sciendum ꝙ crescitiua uirtus ministrat in re nutrimenti ad speciei custodiam uel conseruationem pro quanto ex nutrimento ampliori resoluto membra augmentat & ad perfectionẽ perducit, quę sunt instrumenta generationis. Auget.n. illa secundum omnem diametrum & secundum proportionalitatem naturalem requisitam ad generationem fiendam. Virtus uero nutritiua ministrat generatiuę pro quanto primo etiam ministrat crescitiuę. 2. pro quanto affert membris nutrimentum in quanto superans illud quod est necessarium pro restauratione, ut ex ista superfluitate quantitatis possit uirtus generatiua generare sperma. Et sic patet ꝙ ẽt augmentatiua & nutritiua operantur ad conseruationem speciei ut explicat Auicen. in litera. Circa hanc materiam cadunt dubia quędam. Primum est, quia ex dictis supra uidetur ꝙ generatiua spermatis & immutatiua prima sint distinctę uirtutes. Sed arguitur ꝙ non, quia tunc immutatiua prima esset posterior uirtute spermatis generatiua, & cum habens uirtutem posteriorem habeat etiam in se priorem. in quocunqꝫ esset uirtus immutatiua prima, in eo etiã esset uirtus spermatis generatiua, & sic in spermate esset uirtus generatiua spermatis, quod non est concedendum. Itẽ ꝑfectior & nobilior est actus & operatio ꝓpria uirtutis immutatiuę primę q̃ generatiuę spermatis. ergo perfectior est uirtus immutatiua prima q̃ spermatis generatiua. cum igitur immutatiua prima sit fundata in re inanimata.s. in spermate & spiritu gignitiuo, uirtus uero productiua spermatis in re formaliter animata erit aliqua uirtus inanimati perfectior uirtute animati quod non apparet rationabile. Secundum dubium est, quia si uirtus immutatiua prima dat neruo complexionem propriam, cum idem sit agens disponens materiam & formã inducens .7. metaphysicę. hæc uirtus dabit neruo ossi & sic de alijs formam propriam, & sic erit uirtus informatiua uere. Tertium dubium, quia nõ uidetur ꝙ uirtus immutatiua prima sit distincta uirtus ab ĩformatiua. Primo quia omnia saluari põt ꝑ uirtutẽ unã quę per manifestas qualitates trãsmutãdo materiã dat unicuiqꝫ mẽbro propriã cõplexionẽ, ꝑ occultas uero qualitates dat naturales cõpõnes, sicut uirtus reubarbari ꝑ caliditatẽ calefacit & ꝑ occultã quã habet qualitatẽ corrolariã attrahit, nõ igitur oportet poni istas distĩctas uirtutes in spermate. Item uirtus informatiua & immutatiua prima hñt inter se ordinẽ essentialẽ. Aut igitur uirtus ĩformatiua est naturaliter posterior aut prior ĩmutatiua prima. Si primũ igr̃ ĩcludit ꝑfectionẽ ĩmutatiuę, & ꝑ cõsequẽs p̃t q̃cq̃d p̃t ĩmutatiua. Si.2. igr̃ sublata opatione ĩmutatiuę primę poterit uirtus ĩformatiua formare embrionẽ, & ꝑ cõsequẽs unicuiqꝫ mẽbro dare cõplonẽ ꝓpriã, & nõ erit necessaria ĩmutatiua pr̃ia. Quartũ dubiũ ẽ. Ex q̃ pr̃ia & principalissima opatio uirtutis ĩformatiuę ẽ gñatio formę fœtus, quare enumerãdo opationes informatiuę uirtutis ĩter eas nõ posuit formę fœtus gñationẽ. Quintum dubiũ est conforme superioribus motiuis, q̃a uidetur ꝙ ĩ gñatiua spermatis & nutritiua non sint distinctę uirtutes, q̃a earũ idẽ ẽ subm̃ idem obm̃ & idẽ instr̃m. igr̃ nõ sũt distĩctę uirtutes. Ad primũ istorũ dr̃ ꝙ uirtus gñatiua ſpmatis & uirtus ĩmutatiua prima sũt uirtutes distinctę. ꝓ-

Crescitiua virtus et nutritiua q̃ pacto gñatiuæ deseruiant.

Dubia.

Aristo.

Virtutis gñatiuæ spmatis et imutatiuæ primę dña ac cõuenientia.

batur primo, quia obiecta earum sunt distincta. Obm enim primæ est materia humoralis in sperma nãsmutabilis. obiectum vero ꝓprium secundæ est sperma, licet etiam operentur circa menstruum. Item dñt subiecto, quia prima sũ datur in suba animata. Secunda vero in re solum potentialiter animata. subiecta igitur illarum sunt distincta. Tertio differunt per operationes, quia operationes primæ sunt sperma generare & materiam eius ex humoribus separare secũdæ vero operationes sunt virtutes quæ sunt in spermate diuidere, miscere, temperare secundũ exigentiam membroꝝ fo.mandorum, quod non solum verum est quantũ ad partes spermatis spumosus, sed etiam viscosas grossas quas hæc virtus separat miscet & temperat, & secundum exigẽtiã vt fiat conueniẽs materia generationi nerui vel ossis etc. secundum sententiam Gal. Conueniunt autem istæ virtutes in fine, licet vna sit propinquior fini & altera remotior, vt patet. Et cum arguitur q non sunt distinctę primæ, quia immutatiua prima esset posterior virtute spermatis generatiua. Dicendum q ipsa est prior tempore & posterior natura. s. perfectione. agit enim tanquã instr̃m virtutis generatiuæ spermatis, sed non est posterior cõitate, immo illæ sunt duæ species distinctæ in quas diuiditur virtus generatiua, vt in proposito eam accipit ibi Auic. vt patuit in textu. Et sic virtus generatiua spermatis & immutatiua prima non habent adinuicem ordinem prioris & posterioris secũdum cõmunitatem. vnde nõ repugnat vnam in subiecto aliquo ab altera absolui. Aliter dicũt alij q non necessario instrumentaliter habens perfectionem posteriorem habet priorem sicut etiam in præcedenti capitulo dictum est. Ad confirmationem dici potest. Primo quòd actus proprius & operatio propria virtutis immutatiuæ primæ non est perfectior actu proprio spermatis generatiuæ, quia immutatiua prima non generat formam fœtus: sed tantummodo dat partialem complexionem, & perfectionem præparantem ad formam, membri virtus uero generatiua spermatis producit de nouo subam multum perfectã cum uirtute seminali, & cum hac ratione posset quis transire. Quia tamen similiter adducti potest argumẽtum de uirtute informatiua fundata in spermate, quã cõmuniter concedunt formam embrionis inducere, ideo respõdetur negãdo consequentiam: quia quãcunq; actionem facit immutatiua prima facit virtute spermatis generatiuæ, ideo principalius & per prius dependet illa operatio a generatiua spermatis q̃ ab immutatiua prima. Ad secundum faciliť patet responsio ex dictis, quia virtus immutatiua prima non inducit complexionem terminatam & perfectam sufficienter præparantem ad animationem. Cum ergo dicitur q idem est agens &c. debet intelligi de sufficienter disponẽte. Alij dixerunt q sufficiens dispositio ad animationem non est complexio, sed cum hoc requiritur debita compositio. Anima enim est actus corporis physici organici, ideo dico q d sponit imutatiua prima materiã gñonis per cõplones ad aĩationem requisitas. Hæc tñ rñsio includit difficultates arduas quaꝝ discussio pertinet ad naturalẽ philosophũ.

Ad tertiũ dr̃ ꝓbabile esse ut credo uerꝫ q una uirtus principalis in spermate per manifestas qualitates transmutat materiã gñonis ad cõplonẽ mebro ꝓpriã, & per occultam qualitatẽ uel ꝓprietatem imprimit naturales cõpõnes, siue illa uirtus principalis sit forma spiritus gignitiui, siue ut quidã dicunt sit paternũ idolũ, siue qcquid sit aliud. sed non est ex hoc negandũ quin saltẽ instr̃alia illa principia distincta sint, & sic uirtutes saltẽ instr̃ales. s. imutatiua prima instr̃alis & informatiua instr̃alis erunt distinctæ. et hoc sufficit in ꝓposito. Posset tñ dici eandem uirtutẽ spermatis in ordine ad opõnes reducibiles in qualitates manifestas circa materiã gñonis dici immutatiuã primã quę tñ in ordine ad operationes alias non sic in manifesta principia reducibiles dr̃ informatiua. Et ita iuxta modũ loquendi antiquũ dñt formaliter, sed sunt materialr̃ una uirtus. Ad quartũ dubiũ dixerunt quidã q satis dedit intelligere dũ dixit. Et ad ultimũ eius opõnes, quia quãuis operationes aĩæ a cõpõne & cõplone ꝓueniant: tñ notũ est q non nisi instr̃aliter. unde oportet aliud in indiuiduo ꝓduci quod sit principale principium istaꝝ opõnum, & illud non põt esse nisi aĩa. Alij dixerunt ideo tacuisse, quia non ita nobis est nota formæ siue animæ ꝓductio sicut lineatio & figuratio. Alij dixerunt ideo Auic. tacuisse formæ ꝓductionem, quia non credit ab hac uirtute aĩam ꝓduci, sed a datore formaꝝ dicto cholcodea. Negabat igitur idem esse agens materiam disponẽs & introducens formam. Ad quintum respondendũ est conformiter superius dictis. s. q si uirtutes animæ ponantur ꝓprietates animæ naturales. in testiculis est duplex uirtus. s. nutritiua & generatiua & istæ per idem temperamentũ producunt sperma & actum nutriendi, ex alio tamẽ & alio appropriato obiecto. Aliud enim est obiectum & materia ꝓportionata generationi spermatis, & alia proportionata nutrimento testiculi. Si autem non posuerimus hanc distictionem virtutum: virtutem principalem generatiuã dicemus esse animam testiculorum quę est generatiua & nutritiua in ordine ad aliã & aliam operationem: & ad aliud & aliud obiectum proprium. sed instrumentalis est eorum temperamentum quod etiam in ordine ad actum & obiectũ nutricationis est virtus nutritiua, & in ordine ad actũ & obiectum generationis est generatiua. Ista superius visa sunt. Difficultates autem magis arduas pertinentes ad hãc materiam pertractabo in quæstione.

Capitulum. iij. Quod est de uirtutibus naturalibus ministrantibus.

Virtutes uero naturales quæ ministrãt tm̃ uirtuti nutritiuæ sunt ministrãtes quę sunt quatuor uirtutes, attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua.

Post determinationem de virtutibus naturalibus ministratis determinat de ministrantibus. Et primo vnãquãq; istarum virtutum specialiter notificat. Secundo ostẽdit qualiter quatuor qualitates primæ seruiant operationibus istarum virtutum. secunda ibi [His autem quatuor.] Primo ponit numerum & ordinem istaꝝ virtutum. Secũdo declarat membra. ibi [Attractiua vero.] Prima patet.] Pro intellectu primæ partis. Sciendũ primo q ly tm̃ põt cõponi cũ hoc verbo ministrant, & est sensus q virtutes naturales quæ tm̃. s. solũ ministrant, quia. s. sunt ministrãtes virtuti nutritiuę. Põt etiam cõponi cũ hoc cõplexo. s. uirtuti nutritiuæ, & est sensus q virtutes naturales quę solũ ministrãt virtuti nutritiuæ sunt istæ quæ dicunť ministrantes. s. distinctæ contra ministratas. Et vterq; istoꝝ intellectuũ cũ supplementis quibusdã põt esse verus. Primo. n. concedi põt q istæ virtutes sunt tm̃ ministrantes. s. cõpõne ad virtutes ministratas, de quibus in præcedenti cap̃. dcm̃ est. sic enim sunt ministrantes q ipsæ nullo mõ sunt ministratæ. Et per hoc dr̃ta virtutibus ministratis, quę cũ hoc etiã aliꝗ aliquo mõ ministrãt, sicut decrescitiua & nutritiua dictum est. Et hanc expõnem sequunť plurimi. Silr̃ vr̃ secundus intellectus verus. Nã istæ virtutes naturales ministrantes solum vñr ministrate virtuti nutritiuæ. s. immediate, quãuis mediate etiam seruiant gñatiuæ. Dicunt tñ aliqui q illæ operãtes in materiã nutrimenti pro restauratione eius quod dissoluitur immediate seruiunt nutritiuæ, operantes tamen ꝓ generatione spermatis & pro speciei conseruatione seruiunt siue ministrant gñatiuæ. Sciendũ secundo has virtutes esse duplices. Quædã enim sunt cõmunes & quædã ꝓpriæ. In ꝓposito vero sermo est de cõmunibus, quę qualr̃ distinguũtur contra particulares videbiť, licet pro parte satis declaratum sit supra. Sciendum tertio has quatuor esse, vt supra in capitulo de membris declaratum, licet ibi generaliter tã de proprijs q̃ de communibus esset sermo. Vtrum autem illæ quatuor sufficiant videbitur post.

Virtus nãlis duplex.

Attractiua uero fuit creata ad attrahendū nutrimentū iuuatiuū quæ quidē opať hoc uillis mēbri, in quo est secundū longitudinem protensis.

Notificat quodlibet membrum diuisionis positę. Primo attractiuam. Secūdo retentiuam &c. Partes patēt. Primo notificat attractiuam ea parte finis. Secūdo instrī. ibi ⌊ Quę quidem. ⌉ Dicit primo ꝙ virtus attractiua fuit creata ad attrahendum nutrimentū. Dicit secundo ꝙ instrm quo operatur virtus attractiua sunt villi membri, in qua ipsa ꝓtensa est secundum longitudinem .i. villi longitudinales.

Virtus attractiua quid.

Sciēdum primo ꝙ ex ista littera colligitur talis descriptio virtutis attractiuæ. Virtus attractiua est virtus a nā creata ad attrahendum nutrimentum iuuatiuum, quæ est mediantibus villis longitudinalibus membri in quo est operationis suæ productiua. In qua descriptione primo ponitur genus cum dicitur virtus. Secūdo finis dum dicitur creata ad attrahendum. Tertio explicatur obm dum dr̄, iuuatiuū nutrimentum. Quarto organum siue instrm dum dicitur, villis secundum longitudinem protensis. Et possumus dicere ꝙ quinto explicatur subiectum proprium in quo fundatur attractiua virtus cōis, de qua in proposito est sermo: et illud est membrum villosum habens villos longitudinales, imo adæquatum subiectum illius est villus longitudinalis mēbri.

Virtus attractiua duplicit.

Secundo sciendum hanc diffōnem proprie conuenire virtuti attractiuæ cōi & non propriæ. Differt autem virtus attractiua cōis a propria multipliciter. Primo ratione obiecti, quia virtutis attractiuæ propriæ obm non est commune sed membro appropriatum. cōmunis vero obiectū est commune, vt attractiuæ stomachi hepatis et venarum. Differunt secundo: quia in attractione propria non sequitur motus attrahentis sed obiecti solum, sicut in attractione ferri ad magnetem. vnde dum os attrahit nutrimentum non concurrit motus ossis ad nutrimentum, sed econtra. in attractione vero cōmuni concurrit motus necessario vtriusq́. s. tam attrahentis ꝙ attrahibilis, sicut in attractione ꝙ fecit meri. Causa vero huius diuersitatis infra patebit. Et ex hoc sequitur tertia differentia. s. ratione organi vel instrumenti. fit. n. attractio communis mediantibus villis, propria vero nō necessario fit per villos. Ex quibus patet ꝙ diffinitio virtutis attractiuæ posita competit communi & non propriæ.

Sciendum vltimo ꝙ licet hic virtus attractiua opereť mere naturaliter & sine cognitione. quia tamen naturalis inclinatio cuiuscunq́ est ad conuenientia, ideo hæc virtus naturaliter inclinatur vt iuuatiuum nutrimentum attrahat et nō nociuum, vnde obiectum eius est iuuatiuum nutrimentū. Et ex isto videtur ꝙ ad saluandum operationes attractiuæ virtutis attrahentis conueniens & nociuum relinquentis nō oportet præter virtutes enumeratas ab Aui. ponere illā virtutē, ꝙ quidā vocant discretiuā sicut imaginatus est Auer.

Et retentiua fuit creata ut iuuatiuū retineat, dū uirtutes ipsū immutantes in eo opanť quę ab ipso alimentū suscipiunt, qđ equidē efficiť uillis qui ex trāuerso ꝓtenduntť. Et est ēt cū uilli qui secundū latitudinem incedunt auxilium præbēt.

Notificat retentiuā ex parte finis & instri. Et dicit ꝙ virtus retentiua fuit creata vt retineat iuuatiuum dū virtutes immutatiuæ operantur in eo, quæ suscipiunt alimentum ab eo. instrm autē talis operationis sunt villi transuersales quibus ipsa operatur, licet etiam q̄nq́ villi latitudinales in retētione auxiliū præbeant. Sciendū primo ꝙ ex ista lr̄a colligitur diffō virtutis retentiuæ proportionalis diffōni attractiuæ positæ. In qua explicatur finis, obiectum, organū, & datur intelligi subm. Et tu considera ex dictis. Hic etiā sermo est de retentiua cōi quæ differt a propria, sicut de ꝓpria & cōi attractiua dctm est.

Virtus retētiua duplex.

Sciendū secundo ꝙ sicut villi transuersales sunt medij per participationem inter longitudinales qui sunt attractiui, & latitudinales qui sunt expulsiui, quia simul participant de diametro longitudis & latitudinis, ita sua opō media est inter attrahere & expellere.

Digestiua uero est illa quę quod attractiua attraxit & retinuit retentiua in essentiā conuertit aptam uirtutum in ea permutationem facientiū operationi, & complexionem quæ conuersioni nutrientis in effectu est cōpetens. Hæc est enim eius operatio in iuuatiuo quæ uocatur digestio.

Notificat virtutem digestiuam. Primo quantum ad operationem quam efficit circa nutrimentum iuuatiuum. Secūdo quantum ad operationem quam facit circa nocitiuum. ibi ⌊ Eius vero operatio. ⌉

Virtus digestiua duplex.

Dicit primo ꝙ virtus digestiua est illa quæ conuertit quod attraxit attractiua & retinuit retentiua in essentiam & complexionem aptam & cōpetentem operationi & conuersioni virtutum facientiū in ea permutationem & conuersioni nutrientis in effectu.

Virtus digestiua quid.

Sciendum primo duplicem esse digestiuam. s. cōmunem & propriam. Et licet hæc descriptio indifferenter competere posset communi & propriæ, arbitror tamē ꝙ hic præcipue describatur cōmunis, quia describitur illa quæ est ministrās & non ministrata. Digestiua vero propria est etiā ministrata vt tactum est. Similiter credendum est ꝙ vniformiť sumitur hic sicut attractiua & retentiua, sed ibi loquitur de cōmuni attractiua &c. ideo hic etiam loquitur de cōi digestiua. Digestiua autem proprie digerens quod attraxit attractiua cōmunis etiam est digestiua cōmunis. Differunt autē digestiua communis & ꝓpria. Primo ratione obiecti vt supra. Secundo ratione virtutum subministrantiū, quia digestiuę cōi immediate seruit attractiua & retentiua cōis non autem propriæ. Item rōne locoꝝ in quibus fiunt. Digestiua enim ꝓpria operatur indifferenter in quolibet membro, sed cōis habet determinata membra ad hanc digōnem deputata ut stomachum & hepar.

Nutrimēti cōpetētis conditio duplex.

Secundo nota vt nutrimentum sit cōpetens fini quem intendit virtus faciens in eo permutationē, requiruntť in eo duæ conditiones præcipuæ. Prima est debita essentia siue debitus modus substantiæ. s. debita grossities vel subtilitas viscositas vel eius oppositū. Secundo requiriť debita cōplō qua sit a virtute mēbri debite passibile & reddať sibi obm ꝓportionatum. hęc autē ambo facit digestiua virtus in humido nutrimentali, dat. n. sibi debitam cōplōnem & debitū modū subæ, quibus reddiť humidū nutrimentale debite conuertibile secundū exigētiam virtutis cui ministrat digestiua virtus, & talis opō digestiuæ vocať digestio in iuuatiuo quæ propriæ digestio vocať.

Digō quid.

Est enim perfectio humidi a proprio & naturali calido.

Eius uero operatio est in superfluitatibus, ut si possibile fuerit eas in hanc mutet dispositionē, quæ etiam uocať digō. Aut ut earum egressionem a membro in quo sunt retentæ facilem efficiat cū expulsione earum attenuando essentiā si quod prohibet fuerit grossities, aut ingrossando si quod uetat fuerit tenuitas, aut incidendo si qđ prohibet fuerit uiscositas.

Notificat ipsam per opōnem eius in mā nocitiua. Scđo oñdit dr̄iam inter hanc & primā opōnē quantū ad eoꝝ denominationē. ibi ⌊ Hæc quidē opō. ⌉ Dicit primo ꝙ opō virtutis digestiuæ in superfluitatibus est: vt si virtuti digestiuę posse fuerit mutet eas in hanc dispōnē. s. essentiā et cōplōnē aptā quæ vocať digō. Si autē superfluitas fuerit ita maligna vt non sit receptiua huius mutationis tunc intentio eius est vt faciat eaꝝ egressionē facile a mēbro in quo sunt cū expulsione virtutis expulsiuę, et eius intētio ē reddere illas superfluitates aptas expulsioni. Et hoc facit virtus digestiua subtiliādo substāᵗiam illaꝝ superfluitatū si illud qđ ꝓhibet eas expelli est grossities, aut īgrossando si illud qđ vetat expelli ē subtilitas aut īcidēdo si illud qđ ꝓhibet expelli est viscositas.

Et hæc quidē opō uocatur maturatio. Est tñ cū digestio & maturatio synonyma dicuntur.

Digō & maturatio idem & ē duplex.

Dicit secundo q̃ talis operatio in superfluitatibus ꝓprie appellatur maturatio, licet quandoq; digestio & maturatio sumantur tanquam synonyma. Sciendum primo q̃ sicut digestio iuuatiui est duplex. s. cōmunis & propria, ita nocitiui. Differunt obiecto vt supra. hic pōt esse sermo de vtraq;, licet principaliter de prima. Sciendum secundo vt secūda aphorismorum cōmento illius. Vbicunq; cibus præter naturam &c. humor & superfluitas peccans qñq; peccat remisso gradu malitiæ. s. corrigibili, & tali cōpetit prima operatio uirtutis digestiuę qua humor ad benignum reducitur. Quandoq; peccat gradu malitiæ intenso non corrigibili, & tali competit pręparatio ad expulsionem quam oportet esse variam secundum varietatem dispositionis superfluitatis. Quandoq;. n. resistit expulsioni propter grossitiē quandoq; propter subtilitatem per q̃ imbibitur membro, quandoq; propter viscositatem nimiam. Vnde quandoq; sibi dētur subtiliatio, quandoq; ingrossatio, et quandoq; incisio. Aliquando vero humor est indispositus ad expulsionē propter qualitatem prauam impressioni virtutum repugnātē, & tunc sibi dētur cōplonis rectificatio vel æquatio. Ex quibus inferí non oēm digōnē ingrossando procedere.

Expulsiua autē est illa quæ superfluitatē expellit ex nutrimento residuā quæ ad nutriendū non est conueniens, aut quæ excedit mensuram quæ sufficit ad nutriendum, & quæ nō est nečia.

Expulsi. ua uirtus duplex.

Notificat virtutē expulsiuā. Et primo rōne obiecti. Secūdo rōne loci expulsionis. ibi ⌊ Aut euacuat. ⌉ Dicit primo q̃ virtus expulsiua est illa quę expellit superfluitatem ex nutrimento residuam, quæ non est conueniens ad nutriēdum, aut expellit superfluitatem quæ excedit mensurā quæ sufficit ad nutriendum: & etiam quæ non est necessaria. Sciēdum primo q̃ sicut reliquæ virtutes duplices sunt. s. communes & propriæ, ita expulsiua est duplex. s. cōmunis & ꝓpria. Et dr̄nt primo rōne obiectorum, quia obm̄ ꝓprię est superfluitas nutrimenti ꝓprij. cōis vero obm̄ est superfluitas nutrimenti cōis. Secundo rōne organi & modi operādi qm̄ obm̄ communis est villus latitudinalis. ꝓpria vero operatur sine villis occulte alterando superfluitatem alteratione inclinante ad expulsionē, vt patet in osse superfluitates suas a se pellendo quantūcunq; careat villis. Videtur enim q̃ virtus membri se habeat ad nutrimentum & eius superfluitatem sicut magnes ad ferrum, sed magnes potest virtute sua occulta alterando quandoq; ferrum attrahere: & quādoq; expellere. igitur &c. hic videtur præcise sermo de cōmuni. Sciendum secundo superfluitatem esse triplicem. Quædam est peccans in quali, quædam in quanto, & quędam vtroq; modo. Alij subalijs verbis. Tripliciter dicitur aliqua humiditas superflua in corpore vel ratione qualitatis aut quantitatis, aut vtriusque. Exemplum primi, vt sanguis calidus aut frigidus aut grossus &c. mediocrem tamē quantitatem sanguinis non excedens. Exemplum secundi, vt sanguis in complexione temperatus, sed quantitatē mediocrem excedens. Exemplum tertij patet. Et notū est qd' libet istorum superfluorum esse obiectum virtutis expulsiuæ. Nota tamen q̃ tam superfluum qualis q̃ quanti reperitur in corpore duplex. Quoddam multiplicatum in corpore secundum conuenientem naturæ cursum, sicut est superfluum primæ & secundæ digestionis, quod est superfluitas ratione qualitatis ineptæ ad nutricationem, quæ tamen secundum naturæ cursum multiplicatur in corpore. simile superfluitas spermatica est superfluitas quanti superfluens ab eo, quod suff cit pro nutricatione membrorum, in corpore tamen sano secundū naturę cursum multiplicata. Quoddam vero est superfluum quanti aut qualis extra naturę cursum aut præternaturaliter multiplicatum in corpore, sicut humor putridus aut sanguis malæ qualitatis aut quantitatiue multum excedens cōuenientem mensuram. Et quia hęc omnia superflua sunt obiecta expulsiuæ virtutis: ideo Aui. omnia illa in notificatione virtutis expulsiuæ implicat. Tetigit enim superfluitates qualis tam naturaliter q̃ pręternaturaliter multiplicatas dum dixit, superfluitatē ex nutrimento residuam, & quæ ad nutricationem non est conueniens. hæc enim tam superfluo conuenit quali naturaliter q̃ præternaturaliter multiplicato in corpore. Tetigit superfluum quanti naturaliter moltiplicati aut ad finem a natura intentum, dum dixit. Aut quæ excedit mensuram quę sufficit ad nutriendum. sperma enim est huiusmodi. Tetigit tertium. scilicet superfluum quanti non naturaliter multiplicatum dū dixit. Et quæ non est necessaria sicut sanguis superfluus. Non enim ordinatur ad aliquem finem.

Super- fluitas triplex.

Super- fluū qd' libet du plex.

Aut euacuat in receptaculo sibi apto sicut urinam in uesica.

Notificat hanc virtutem ex parte locorum expulsionis. Et primo localis termini ad quem fit expulsio. Secundo loci vel viæ per quam fit expulsio. Tertio assignat causam dicti. secunda ibi. ⌊ Et hæc quidem. ⌉ tertia ibi ⌊ Cūq;. ⌉ Prima littera videtur truncata & defectiua, sed oportet eā sic supplere. expulsiua est quæ expellit &c. resumendo totā diffinitionem expulsiuæ expellendo. s. extra corpus. Aut si non expellit euacuat in receptaculo sibi apto. Quasi dicat q̃ virtus expulsiua quandoq; expellit materiam extra corpus, quandoq; vero non, sed euacuat ipsam ad receptaculū aptum ad hanc superfluitatē continendā, sicut expulsiua renum expellit superfluitates ad vesicam quæ est receptaculum aptum. Et per receptaculum aptum intelligere debemus membrum finaliter ordinatum a natura ad suscipiēdū superfluitates aliquas: & continendum priusq̃ expellātur. Et fuerunt hæc receptacula ad multa iuuamenta inuenta, inter quæ præcipuum est, ne sit nobis necessaria continua superfluitatum illarum emissio nisi enim fuisset vesica continens vrinam longo tēpore, exitus vrinæ fuisset continuus vt patet in dissuriam patientibus.

Expulsiua quid.

Receptaculū aptū quid.

Et hęc quidē uirtus has expellit superfluitates aut per partes & foramina quæ sunt eis præparata, uel si non fuerint ibi foramina præparata a nobili expellit ad ignobile & a duro ad laxum.

Notificat ipsam ex parte locorum per quæ fit expulsio, dicens q̃ hæc virtus expellit superfluitates istas, aut per partes & foramioa quæ sunt parata ad hanc expulsionem, vel si non sint partes & foramina pręparata expellit a nobili ad ignobile, aut a duro. i. forti ad laxum. i. debile.

Cūq; in parte expulsiōis fuerit declinatio materiei superfluitatis nō cōuertit eā uirtus expulsiua ab illa semita inquantum possibile fuerit.

Dicit vltimo q̃ si materia expellēda declinauerit ad partē expulsionis. s. conuenientē & deputatā ad illud, nā inquātū pōt non conuertit materiā ab illa semita. q. d. q̃ si aliqñ cōuertit ab illa semita illud est coacte. Sciendū primo hic reperiri duplicē lrām. Vna habet partes. Altera poros. Per partes debemus intelligere vias occultas, Et per foramina manifestas. Exēpla horū satis nota sunt. Et ex hoc colligi pōt cōbinatio talis expulsionis materiei, quia vel expellūt per vias sensibiles & manifestas sensibiliter vt superfluitates primæ & secundę digōnis nariū auriū &c. Aut expellunē per easdē insensibiliter, sicut si superfluitates nariū insensibiliter resoluerent. Aut expelluntur per vias occultas sensibiliter sicut superfluitates sudoris per poros insensibiles aliqñ sub forma sudoris expelluntur, & secundum quosdam superfluitates dictæ alguadi etiam licet sensibiliter expellantur, non

tamen

Alguadi superflui tas. tamen habent manifestum meatum per quem egrediātur.
aut per poros insensibiles insensibiliter expellūtur: sicut ma
teria quæ per poros insensibiliter resoluitur & expellitur.
Sciendum secundo ꝙ natura semper de possibilibus quod
melius est operatur. Si igitur superfluitates declinantes ad
locum aptum expulsioni potest per illum locum expellere
non diuertit. sed per illum locum euacuat. Si autem nō po-
test, quia forte in via est oppilatio aut aliud impedimētum
eligit viam aliam, quia expellit a nobili ad ignobile, sicut a
corde ad subasceilas aut ab hepate ad inguina, aut a cerebro
ad loca quę sunt post aures, aut a mēbris interioribus ad ex
teriora, & vl'r a fortiori ad debilius si potest, aut a perfectio-
ri ad imperfectius. Cōtingit autem materiam declinare ad
Materię declinatio ad expulsiōis uias. locum aptum expulsioni. Aut ratione qualitatis localit' mo-
tiuæ vt superfluitates graues & melancholicę ad ventrem.
Aut propter propinquitatem & colligātiam loci in quo cō
tinetur materia cum loco expulsionis, sicut materia in gib-
bo hepatis magis declinant ad vesicam & in concauo ad
ventrem. Aut ratione rectitudinis aspectus, sicut contenta
materia in dextro declinat magis ad dextrum, & in sinistro
Dubia. magis ad sinistrum. Super hæc dicta plura insurgunt du
bia. Primum. Non videtur ꝙ proprie partis capituli ītā
sit vera: qualitercunq; ly tantum construatur. Si. n. coniun-
gitur cum ly ministrāt, littera est falsa: quia digestiua non
tantum ministrat, sed est ministrata ab attractiua & re-
tentiua, vt patet ex eius diffinitione. Nec potest cōstrui cum
ly nutritiuæ: quia non solum nutritiuæ seruiunt sed crescitiuæ
& adhuc generatiuæ. Quomodocunq; igitur exponatur
An detur uirtus discretiua. littera non videtur vera. Secundum dubium est: q͞a præ-
ter virtutes naturales ministrātes tam dictas necessario ad
saluandum ea quæ in nobis apparent ponenda est virtus di
scretiua. igitur diuisio illa insufficiens. Assumptum proba-
tur, quia præter actus & operationes istarum virtutum ne-
cesse est poni actum discretiuum & separatiuum retinendi
ab expellendo & expellendi a retinendo. sed ille actus non
est attractiuæ nec expulsiuæ. igitur &c. Exempli gratia. dū
sanguis mouetur a gibbo hepatis per viam ascendentem
commixtus aquositati superfluæ quam necesse est separari
a sanguine. igitur oportet esse ibi virtutem sequestratiuam
aquositatis a sanguine. Item stat destructio actus discre
tiuæ uirtutis fortificato actu attractiuæ uirtutis. simil'r stat
destructio actus discretiuæ fortificato actu retentiuę. & sic
de alijs. igitur &c. Assumptum patet in diabete ubi fortifi-
catur actus attractiuæ, & debilitatur discretio & separatio.
patet etiam ꝙ fortificata retētiua hepatis impeditur illa de-
bita discretio & separatio. Pro isto videt' intentio Auer.
Auer. secundo colliget. cap. de iuuamentis uesicæ. Et tertio colli-
get capitulo de causis accidentalium superuenientium sto-
macho. Et Auic. prima quarti cap̄. de cura emitritei. Et. 1.
cañ. primo cap̄. Vnde & Mesue in de consolatione medici-
narum intentione secunda. primo cap̄. Et sciuisti ꝙ virtus
est quę regulat & distinguit inter virtutem rei & uirtutem.
regulare autem & distinguere inter uirtutem & uirtutē est
alia operatio ab attractione & retentione, & infra confidi-
mus ꝙ natura mandat ad loca diuersæ necessitatis hoc & il
lud, quia hæc sunt adminicula inter quæ natura sapiens di-
stinguit & separat. uide ibi. Item non apparet quomodo
uirtus expulsiua propria posset expellere superfluitatem so-
lo quanto peccantem nisi cum ea poneretur discretiua. Itē
quia præter generatiuam spermatis oportet in spermate po
ni discretiuam separantem uirtutes quæ uocata est immuta
tiua prima. Tertium dubium est. Nō uidetur ꝙ attracti
ua fuerit creata tantummodo ad attrahendum nutrimentū
iuuatiuum. Attractiua. n. renum & uesicæ non solum attra-
hit nutrimentum nec ad illud solum creata est, sed etiā ad
attrahendum superfluitates secundæ digestionis. attractiua
etiam testiculorum attrahit superfluitatem a nutrimento et
chistis fellis choleram & fel melancholiam. Quartū du-
bium est, cum in eodem membro vt stomacho simul sit at
tractiua communis & propria, quare ad perficiendum ope-
rationem attractiuæ communis requiritur uillus longitudi-
nalis. Ad faciendum tamen attractionem propriam nō re-
quiritur ille uillus. Et similiter dubium haberi potest de re-
tentiua & expulsiua communi & propria. Quintum du-
bium. Videtur ꝙ uirtus retentiua non solum est ad iuua-
tiuum retinendum, immo retinet & nocitiuum, ut patet de
fecibus & urina præcipue fortificata retentiua. Item nō
uidetur ꝙ uilli latitudinales præstent iuuatiuam retentionē.
Primo quia propria eorum operatio est per cōstrictionem
expellere, sed expulsio ponitur retentioni. igitur &c. Itē q͞a
cum contrahuntur eorum concauitas minoratur, sed mino-
ratio concauitatis prohibet retentionem eius quod in cōca-
uitate retinetur. Sextum dubium. Videtur ꝙ digestiua nō
sit una uirtus, quia obiecta ipsius sunt distincta, operationes
distictæ: fines distincti. igitur uirtutes distinctæ. Assumptū
patet obiecta enim sunt quandoq; iuuatiuum quandoq; no
citiuum. Similiter operationes distinctæ. alia enim est præ-
paratio materiæ ut recipiat conuersionem nutrientis in effe
ctu. & alia est præparatio ut expellatur. Similiter etiam pa-
tet ꝙ alius est finis, quia unus est restauratio, & alius nocu-
menti prohibitio. Septimum & ultimum dubium Arist.
4. metheo. uidetur sensisse omnem digestionem ingrossan-
do procedere. Et tamen oppositum uidetur sensisse. A. quia
dixit Aui. ꝙ quandoq; subtiliat quandoq; ingrossat uirtus
digestiua secundum exigentiam superfluitatis digerendæ.
Nec solum illud in nociuo uidet' uerū, sed etiā in iuuatiuo.
sanguis. n. per digōnem transmutatur in sp̄m & in rorem:
& spiritus uitalis in animalem, in quibus uidetur semper di
gestionem non ingrossando sed subtiliando procedere.
Respondetur ad omnia ista per ordinem. Ad primum
istorum dixerunt quidam ꝙ illæ quatuor uirtutes possunt
comparari ad quatuor. Primo ad operationē, & sic omnes
sunt ministrantes. ordinantur. n. in operationes tāquam in
finem, ordinatum autem in finem ministrat fini. Secundo
possunt comparari ad organa siue membra. & quia organa
& membra sunt creata propter uirtutes, ideo ut sic habent
rationem ministratarum. Tertio possunt comparari ad uir
tutes tres prius nominatas. s. nutritiuam crescitiuam & ge-
neratiuam, & sic sunt solum ministrantes & non ministra-
tæ. Quarto inter se, & sic aliquæ sunt ministrantes, & ali-
quæ ministratæ, quia attractiua & retentiua ministrat dige
stiuæ. Possunt etiam comparari ad qualitates quibus ope-
rantur, & sic sunt omnes ministratæ. Saluatur igitur littera
ꝙ illæ uirtutes sunt solum ministrantes. s. uirtutibus tribus
prius numeratis, quia respectu nullius istarū sunt ministra-
tæ. Si tamen ly tantum cadat super ly uirtuti nutritiuæ po-
test intelligi ꝙ immediate solum seruiūt nutritiuę, licet me-
diate ministrent alijs. Aliter potest dici ex præcedenti ca
pitulo ꝙ illæ uirtutes proprie ministrantes & nullo modo
ministratæ dicuntur, quia proprie ministrantes sunt com-
munes & non proprie. Pro isto uide dicta in præcedenti ca
pitulo. Et hæc responsio est clarior. Ad secundum. Con- Discretiua uirtus quinta.
cesserunt quidam sicut Auer. ꝙ oportet præter quatuor uir-
tutes dictas poni quintam quam ipse uocat discretiuam
moti rationibus dictis. Et in hoc possumus habere duplicē
imaginationem. Prima est ꝙ uirtus hæc sit naturalis pro-
prietas fundata in anima. Secunda quòd animæ correspon
deat in organo aliquali modus temperiei pro operatio-
ne discretiua necessarius qui pro simplici attractione &
retentione &c. non esset necessarius, & hic modus tem-
peramenti potest uirtus discretiua dici. Et tunc patet
quid ad quæsitum sit respondendum secundum hoc. uir-
tus enim principalis est attractiua & retentiua in ordine,
tamen ad aliud & aliud temperamentum ut patet. sed uir
tus instrumentalis discretiua est distincta ab alijs. scilicet
talis uel talis temperies. & si hoc intellexisset Auerro.
non fuisset magnus error. Communis tamen modus
tenet quòd præter uirtutes enumeratas non oporteat po-
ni hanc uirtutem ab illis distinctam, quia nec ex par-
te organi nec obiecti nec operationis nec finis ab alijs.

diſtingui poteſt. Non enim ex parte organi, quia nõ ſunt ibi niſi tres villorum ſpecies quæ tribus virtutibus ſeruiunt. ſ. attractiuæ retentiuæ & expulſiuæ. Nec etiam ex parte operationis, quia quæcunq; operationes in nobis apparentes reperiuntur: procedentes a virtutibus naturalibus reduci poſſunt ad attractiuam aut retentiuam. v. g. emulgentes eligere aquoſitatem vrinalem a ſanguine, & venas ſanguinem ab aquoſitate hoc ſufficienter reduci poteſt in attractiuam emulgentium & retentiuam venarum, quia emulgentes naturaliter inclinantur ad ſic illam aquoſitatem attrahendam ꝙ non ſanguinem, & illa aquoſitas eſt ſic earum cõueniens obiectum ꝙ non ſanguis, & econtra. ſanguis eſt conueniẽs obiectum retentiuæ venarũ & nõ aquoſitas illa, ideo emulgentes aquoſitatem attrahunt & dimittunt ſanguinem per ſolam ſuam virtutem attractiuam, & venę retinent ſanguinem & dimittunt aquoſitatem per actionem ſolius ſuę virtutis retentiuæ ſicut reubarbarum per ſolam ſuam virtutẽ attractiuam attrahit choleram & relinquit alios humores, quãuis in eo non ſit virtus diſcretiua ſuperaddita virtuti attractiuæ. Si igitur aliqui auctores nixi ſunt hanc virtutẽ ponere non plus voluerunt niſi ꝙ vna eſt virtus materialiter quæ eſt diſcretiua & attractiua, diſcretiua & retentiua, diſcretiua & expulſiua. ſed attractiua dicitur inquantum abſolute attrahit, diſcretiua inquãtum quid determinatum attrahit & aliud relinquit, & ſic de retentiua & expulſiua. Ad argumẽtũ dicitͬ ꝙ ibi nullus apparet actus qui reduci non poſſit in virtutem attractiuam retentiuam aut expulſiuam, vt patet ex dictis. Ad ſecundum dicitur ꝙ ſicut in diabete læditur actus diſcretiuæ, ita retentiuæ, eodem. n. actu natura diſcernit et ſepat plus q̃ oportet, et retinet plus q̃ oportet & eodẽ actu retinet nã plus q̃ oportet et diſcernit minus et ſic de expulſione. Et per idẽ p3 ad alias cõfirmationes.

Pro auctoritatibus uero dicitͬ ꝙ ſi ſnia Auer. fuit qualẽ oſtẽdunt verba non eſt acceptanda. Aliæ autem auctoritates nõ ponunt hanc virtutem ab alijs naturalibus diſtinctam niſi ratione. De hac tamen materia latius dicetur in quæſtione.

Ad tertium dubium dicitur ꝙ non fuit intentio Aui. ꝙ attractiua ſit ſolum creata vt attraheret ſolum nutrimentum iuuatiuum. fuit enim creata etiam ad attrahẽdum ſuperfluitates. Sed tamen principaliter fuit creata vt materiam nutrimentalem iuuatiuam attraheret. Non enim repugnat aliquid ꝑductũ eſſe gratia diuerſorum finium, propter vnum tñ magis principaliter q̃ ꝑꝑ alium. Ad quartum patet ꝙ attractiua communis ordinata eſt ad rem attrahendam ſitu & natura a membro multum diſtantem, multę etiã quãtitatis & difficilis motionis, comparatione obiecti virtutis attractiuæ proprię. Ideo ad attractionem communem perficiendam oportuit moueri organum & obiecto applicari. Non ſic autem in propria, quia propter diſtantiam paruam quantitatem etiam modicam ſufficit ſola alteratio occulta et non fuit neceſſarius motus organi ibi. Et ſimiliter dicitur de retentiua & expulſiua excepta cauſa ſumpta ex parte diſtãtiæ localis. Ad quintum dicitur ſicut ad tertium. Ad illud vero quod obijcitur de villis latitudinalibus. dixerũt quidam ꝙ villi latitudinales iuuant retentionem quãdo remiſſe debiliter contrahuntur, cum autem fortiter contrahũtur faciunt ad expulſionem. Alij ꝙ poſſunt iuuare per accidens: quia tranſeunt ſupra tranſuerſales quos retinendæ rei applicat. aut iuuare poſſunt expellendo aliquam rem ad locum vbi retineri debet. Aliter poteſt dici ꝙ aliquo modo iuuant ad retinendum conſtringendo viam per quam exire poſſet res retinenda. Imaginari tamen poſſumus ꝙ licet villus latitudinalis ſit per eius conſtrictionem expulſiuus, iuncta tamen eius conſtrictione cum cõſtrictione trãſuerſaliũ conferre poteſt ad retentionem, præcipue cũ multo maior fuerit conſtrictio tranſuerſalium q̃ latitudinalium vt poſſet exemplo declarari. Ad ſextum qualiter virtus digeſtiua ſit dicenda vna ſecundum genus & diuerſa ſecundum ſpeciem, reſpiçe ad ea quæ circa litteram dicta ſunt in præcedenti capitulo de immutatiua virtute quæ ponitur vna ex ſpeciebus nutritiuæ. Et dic proportionabiliter ſicut ibi. Ad vltimum latius dicitur in quæſtione ꝙ in digeſtibili quacunq; ſpecie digeſtionis duo conſideranda ſunt. Vnum eſt principium paſſiuum cui proprie vt obiecto debetur digeſtio, & illud eſt humidum. Aliud eſt principium quo mediante facit calidum digeſtionem, ſcilicet ſiccum quod magis tenet locum actiui & terminantis ſicut humidum terminabilis tenet locum. Et ſecundum hoc dicendũ ꝙ omnis digeſtio ingroſſando præcedit ſuum proprium obiectum quod eſt principium paſſiuum digeſtionis, quãuis ſubtiliando præcedat principium illud quod rationem terminantis. Et quia abſolute aliquando plus ſubtiliatur ſiccum q̃ humidum ingroſſetur & aliquando econtra: ideo aliquando digeſta in tota ſua mole redduntur groſſiora aliquando ſubtiliora. Sed de hac reſponſione & alijs magis videbitur in quæſtione.

His autem quatuor uirtutibus naturalibus quatuor primæ ſeruiunt qualitates, ſcilicet caliditas, fri. ſic. & humiditas.

Notificat virtutes has ex parte qualitatum eis ſeruientiũ. Et primo præmittit propoſitum. Secundo declarat ibi ⌊ Sed caliditatis ſeruientium. ⌉ Prima pars patet. Sciendum primo hanc doctrinam eſſe merito perutilem. ſcito enim quæ q̃litas virtuti attractiuę aut retentiuæ ſeruiat, facile cognoſcitur ꝙ propter eius qualitatis diſtemperantiam adueniat debilitas & impedimentum in operatione attractiuæ virtutis: & per conſequens quali medicamine ſit huic impedimento ſuccurrendum, & quibus remedijs attractiua ſit cõfortanda: & ſic de alijs. Nota tamen q̃ hæ qualitates non ſolum miniſtrantibus ſeruiunt: ſed etiam miniſtratis. Nec ſolum miniſtrãtibus communibus ſed etiam proprijs. De his tamen tanquam de manifeſtioribus, vt per illas alias compræhendamus ſpecialiter declarauit. Sciendum ſecundo has qualitates ſeruire dupliciter intelligi. Primo vt conſtitutionem complexionis ingrediuntur. Secundo pro quanto alicui operationi ſic proportionata eſt caliditas ꝙ non frigiditas, & econtra. Quod autem alicui virtuti ſit ꝓportionata ſic caliditas aut humiditas intellectum eſt a poſteriori. Experimur enim ꝙ creſcente ſiccitate vſq; ad mẽſuram certam fortificatur retentio, & debilitatur expulſio &c. Nota tamen has qualitates omnes ſeruire virtutibus ſub debitis & proportionatis menſuris: quia nõ ſub omni menſura ſiccitas fortificaret retentiuam nec humiditas expulſiuam. Omnis enim immoderata qualitas deijcit actum propriæ virtutis.

Sed caliditatis ſeruitium omnibus quatuor pro certo eſt commune.

Declarat primo abſolute qualiter quatuor qualitates ſeruiant. Secundo eas inter ſe cõparat in hoc ſeruitio. ibi ⌊ Poſt hoc. ⌉ Primo de actiuis. Secundo de paſſiuis. ibi ⌊ Siccitas vero. ⌉ Primo de caliditate. Secundo de frigiditate. ibi ⌊ Frigiditas vero. ⌉ Prima patet. Sciendum ꝙ ſeruientium caliditas eſt commune omnibus virtutibus, quia omnes producunt & operantur calido. Primo quia calidum eſt inſtrumentum animæ maxime proportionatum. formæ. n. maxime operatiuæ correſpondere debet in ſubiecto inſtrumentum maxime operatiuum quod eſt calor. Secũdo quia omnes operationes eius perficit anima per ſpiritum qui eſt calidiores quæ eſt in corpore noſtro. Tertio quia oẽs operationes iſtarum virtutum perficiuntur per motum. & calor eſt æqualitas maxime motiua.

Frigiditas uero eſt cum alicui earũ ſeruit accidentaliter & non eſſentialiter.

Declarat de frigiditate. Et primo ponit cõcluſionẽ intẽtam.

Operari accñtaliter & essentialiter tripl'r.

Secundo probat. ibi Quod.n. ⌉ Conclusio est hæc. frigiditas alicui virtutum dictarum seruit accñtaliter & nulli essentialiter. Sciendũ est ꝙ sicut tripliciter dr̃ operari aliqd accñtaliter, ita & per se siue essentialiter. Primo quia mediãte vt cã morbi lædit accñtaliter, quia mediante morbo. Secundo quia non principaliter sed secundario vt graue appetit motũ per accñs. Principaliter vero quietẽ intendit. Tertio quia non per se & natural'r, & sic arbitror sumi hic, quia nullius virtutis frigiditas est naturale instr̃m quo vt naturali instr̃o virtus in aliquã suã operationẽ exire possit.

Quod enim frigiditati inest essentialiter, est ut omnibus uirtutibus sit contraria.

Probat cõcl'onem positã. Et primo ꝙ frigiditas non seruit essential'r. Secundo ꝙ seruit accñtaliter. ibi Ad retẽtionem tñ. ⌉ Primo arguit sic frigiditas est essentialiter cõtraria oĩbus virtutibus, igitur nõ essentialiter seruit. Primo ponit añs. Secundo ꝓbat. ibi Qm̃ oĩum. ⌉ Prima patet.

Qm̃ omnium uirtutũ opõnes per motũ existunt. Et hoc quidẽ in attractione & expulsione manifestum existit. Sed in digõne etiã, qm̃ digõ completur per partes eius qd' fuit ingrossatũ & inspissatum partiendo & adiungendo ei quod attenuatũ fuit & subtiliatũ. Et hæ quidẽ motiones sunt separantes & tẽperantes. Retentiua uero operatur uillos mouendo transuersos secundum figuram compræhensionis bene factam.

Probat añs sic. Oĩum virtutum operationes perficiunt per motum, sed frigiditas est paralyticum faciens, & ꝑ consequẽs sensum & motũ ꝓhibens & mortificans & ꝓhibẽs ab oĩbus operantibus. igitur frigiditas non essentialiter seruit operationi alicuius virtutis. Primo ponit maiorem cum ꝓbatione. Secundo subintellecta cõcl'one ponit minorem. ibi Et frigiditas quidem. ⌉ Dicit primo ꝙ oĩum virtutum operationes existunt per motum. Dicit secundo ꝙ hoc põt declarari discurrendo per oẽs. Primo.n. de attractiua et expulsiua hoc est manifestum. Item manifestum est in digestiua, qm̃ digõ cõplet̃ partiendo & diuidendo partes eius quod inspissatum est & ingrossatum, & adiungendo ei qd' fuit attenuatum et subtiliatũ. Et patet ꝙ istæ sunt motiones quæ sunt separantes & temperantes. Patet etiã añs de retẽtiua quæ suam perficit operationem mouendo villos transuersales secundum figuram compræhensionis bene factã.

Et frigiditas quidẽ ẽ paralyticũ faciẽs et mortificans, & ab omnibus ꝓhibens opõnibus.

Dicit vltimo ponendo minorẽ ꝙ frigiditas est paralyticum faciens, mortificans, & ab oĩbus operationibus prohibens. Sciendum primo ꝙ per motum hic intelligi debet localis qui in operationibus virtutũ naturaliũ oĩum est necessarius. Oẽs.n. naturales virtutes operant̃ motu spũs aut organi aut obiecti: aut oĩum istorũ simul, vt patet discurrendo. Naturalius tñ cõpetit virtutibus oĩbus motus spũs. Nõ enim oporteret in oĩbus aliis moueri oĩa simul et organũ. Immo in operationibus quarũdã mouet̃ organũ tñ: sicut in retentiua: uel saltem sic esse est possibile. Et sil'r in digestiua. Sed in expulsiua & attractiua cõibus mouetur vtrunq;, vt patet. Sciendum secundo ꝙ ad motum qui fit in digestione concurrit caliditas cuius est diuidere miscere & temperare. econtra vero operatur frigiditas materiã digerendã ingrossando & imobilitando. vñ non solũ contrariat̃ frigiditas digõni vel digestiuæ. quia contrariat̃ calori sed etiam quia contrariat̃ motui, & est ipsius natural'r impeditiua, & hoc verum est tã de digõne ꝓpria q̃ cõi, licet in ꝓpria non ita manifeste illud appareat. Sciendũ tertio ex hac lr̃a cõcludi ꝙ digõ nõ est motus localis quo fit cõmixtio huius humidi, licet hic motus necessario requirat̃ ad digõnẽ, qa per ipsum fit hmõi debita permixtio. Concurrit autẽ ad digõnẽ alteratio, & qñq; vera gñõ, licet digõ non sit nisi aggregatũ ex istis motibus & non aliis ipsorũ. Alij voluerũt ꝙ digõ est alteratio, quia est perfectio humidi &c. ita ꝙ hoc nomen digõ supponat ꝓ alteratione appellando debitã cõmixtionem, sed hæc perscrutatio alibi pertinet. Nota vltimo ad digõnẽ concurrere multiplicẽ motũ localẽ. Primus est subtiliatio terrei grossi & eius partitio. Secundus est motus ingrossationis humidi. Tertius horũ adinuicẽ cõmixtio. Quartus est superflui indigestibilis expulsio. Primos tres modos explicat in littera. Postremum vero dedit intelligente dum dicit. Et hę quidem motiones sunt temperantes, qa humidum æquantes cum sicco & separantes. s. superfluũ.

Digõnis motus localis q̃druplex

Ad retentionẽ tñ faciẽdã accñtal'r cõfert, qm̃ uillos secundum bonę compræhensionis figuram tenet. Non ergo in operationibus uirtutũ essentialiter ingreditur, sed tali præparat instr̃m dispõne, qua ipsum suã custodit operationem.

Oñdit ꝙ frigiditas seruit aliquibus virtutibus per accñs. Et primo de retẽtiua. Scd'o de expulsiua. Tertio resumit cõclusionẽ intentã cũ declaratione. secunda ibi Expulsiua. ⌉ tertia ibi Et frigus. ⌉ Ostendit primo ꝙ frigiditas accidentaliter confert ad retentionem faciendam. quia tenet villos transuersales secundum figuram bonæ compræhensionis. igitur nõ seruit ad retẽtionem nisi accidentaliter. s. pro quanto præparat instrumentum tali præparatione.

Et expulsiuã quidem a frigiditate iuuat̃ propterea ꝙ uẽtositatis prohibet fieri dissolutionẽ, quæ ad expellendum iuuat, & quia in eius auxiliatur grossitie & ꝓpterea ꝙ uillum qui secundũ latitudinem protenditur exprimentẽ contrahit et inspissat ipsum. Et hoc est etiã instrumentũ præparare & nõ est in ipsamet opõne auxiliũ ferre.

Dicit secũdo ꝙ etiã expulsiua iuuat̃ a frigiditate. Primo quia prohibet resolutionem ventositatis, & ventositas iuuat expulsionem. prohibet autem resolutionem ventositatis, qa ingrossat ipsam. Secundo quia villum latitudinalem cõtrahit & inspissat & hoc est præparare instrumentum, sed non est auxilium facere in ipsa operatione expulsiua.

Et frigus nõ intrat in seruitiũ harũ uirtutũ nisi per accñs. si.n. in ipsismet ingrederetur operationibus, noceret & motiones debilitaret.

Ex quibus vltimo concludit ꝙ frigiditas non intrat seruitium harũ operationũ nisi per accñs. Si.n. frigiditas concurreret & ingressum hr̃et in istis operationibus oẽs istas operationes impediret & noceret eis & motiones debilitaret.

Siccitas uero in trium uirtutum operationibus necessaria existit, quæ sunt duæ mutatiuę localiter & retentiua. Duabus uero localiter mutatiuis, quæ sunt attractiua & expulsiua, præbet siccitas auxilium, eo ꝙ multam eis efficit sustentationem quæ in motu est necẽia, motu uidelicet spũs qui has uirtutes ad suas defert operationes impulsione uehementi, quã & talẽ qualis est ipsa humoralis, ꝓhibet fluxus, cũ id substãtia fuerit spũs aut instrumẽti, sed retẽtiuę ꝑꝑ cõstrictionẽ.

Textus hic & imediate sequens nõ reperiũt̃ a Iacobo expositi, tñ sequẽdo superiorẽ diuisionẽ textus ab eo positã possumus sic ipsm ad p̃cedentia cõtinuare. Nã postq̃. A. oñdit qual'r qualitates actiuæ dicant̃ seruire virtutibus, nũc oñdere intẽdit idẽ de qualitatibus passiuis. Et primo de siccitate. Secũdo de humiditate ibi Digestiua autem &c. ⌉ Quo ad

primam partem dicit Aui. siccitatem ad tres virtutes esse necessariam seu iuuamentum præstare. s. ad attractiuã expulsiuam & retentiuam. duas primas vocat localiter mutatiuas quas auxiliũ recipere a siccitate dicit ꝓpter mẽbri sustentationem quę in motu est valde necessaria. nã cũ humoralis fluxus fuerit in subã spũs seu ipsius instrĩ, ꝓhibebit talẽ sustentationẽ qualis a siccitate acquiritur, retentiuę autẽ uirtuti confert ex cõstrictione quę ab ipsa siccitate acquiritur.

Digestiua autem plus indiget humiditate.

Ostendit humiditatem seruire digestiuæ. Et patet. Circa hoc fuit dubia multa. Primum uidetur ꝙ caliditas nõ seruiat omnibus operationibus essentialiter. Primo quia caliditas est naturaliter impeditiua operationis naturalis. ergo non essentialiter seruit operationibus oĩum virtutũ. assũptum patet primo de operationibus virtutis retentiuæ quæ plus perficiuntur quiete ꝙ̃ motu, cum igitur caliditatis sit naturaliter mouere sequitur &c. Item quia calor naturalit mouet solum ad vnã drĩam põnis, sed virtus attractiua & expulsiua in different ad oẽs drĩas põnis mouent. igr̃ &c. Et per silr̃ arguit ꝙ calor est impeditiuũ operationis digestiuæ, quia calor naturalis est dissolutiuus & conuersiuus rei in naturam simplicẽ, digestiua vero nõ. Nõ igitur seruit naturaliter caliditas & essentialiter, sed potius essentialr̃ impedit digestiuã. Cõsilr̃ argui põt de virtutibus ministrantis. Itẽ non apparet ꝙ duabus virtutibus contrarijs sicut est attractiua & expulsiua possit idẽ instrm̃ essentialiter conuenire. quicquid. n. naturaliter conuenit vni contrariorũ contrariatur alteri, silr̃ quia contrarię operationes vnr̃ indigere cõtrarijs instrĩs. Secundum dubiũ. Non vr̃ ꝙ frigiditas sit oĩbus virtutibus contraria essentialit. Primo quia quod vni cõtrariorũ est essentialit cõtrariũ, non est alteri essentialr̃ contrariũ, sed potius conueniens alteri. Quicqd. n. est per se corruptiuum vnius contrariorũ, est per se alterius conseruatiuũ. Itẽ quod essentialit concurrit ad esse alicuius non est illi contrariũ, sed frigus essentialr̃ concurrit ad esse cuiuscunq; virtutis naturalis. quia frigore debite commensurato integrat cõplo & tẽperamentũ quã consequit virtus, ideo &c. Tertium dubiũ. Nõ vr̃ ꝙ̃ oẽs opõnes virtutũ naturaliũ existãt per motũ. Primo quia motus spũs in opõne attractiuę et expulsiuæ est opõ virtutis naturalis, & tñ non apparet ꝙ sit per motũ. ꝙ si concedit esse per motũ q̃ram de isto, & dabit ꝓcessus in infinitũ in motibus talibus. Secũdo qa opõ virtutis retentiuæ ꝓpriæ saltẽ põt fieri sine motu obiti aut organi, ideo &c. Quartũ dubiũ. Nõ vr̃ ꝙ ad retinẽdũ frigiditas faciat iuuamentũ accñtalr̃, eo ꝙ villos secundũ figurã bonę cõprehensionis disponat. Primo quia talis figura villorũ est essentialr̃ requisita ad retentionẽ, iõ qcqd ẽ cã essentialit istius bonæ figurationis est per se cã retentionis, sed friditas est hmõi. igit &c. Itẽ pparare instrm̃ inest essentialit fridita, sed hæc pparatio est aliqua opõ. igit &c.

Fridiitas an virtutibus naturalibus contrariet.

Itẽ si pp hoc accñtaliter cõfert ad retentionẽ qa præparat instrm̃ tali pparatione cũ tã caliditas ꝙ̃ siccitas instrm̃ tali pparatione ppareat qua suã opõnẽ custodit sequit tã caliditatẽ ꝙ̃ siccitatẽ ad retentionẽ cõferre accñtaliter et nõ essentialiter. Itẽ plus concurrit friditas ad retentionẽ ꝙ̃ caliditas confert essentialr̃ ergo & friditas. assumptũ patet, quia tpš quietis in retentione est maius tpe motus quo operat friditas quietãdo. Quintũ dubiũ. Qño friditas iuuat expulsiuã ꝓhibendo dissolõnẽ ventositatis; cũ ventositas ĩpediat expulsionẽ: vt patet in colica vẽtosa, ut colligit. 16. tertij. ca. de colica. Itẽ tunc in colica cõpeterent cibaria ventosa, quia iuuarent virtutẽ expulsiuã. Itẽ qa difficilius est virtuti expellere duo subiecta alijs paribus ꝙ̃ vnũ tm̃. ergo difficilius est virtuti expulsiuę expellere ventositatẽ & alias materias expellendas ꝙ̃ illas sine ventositate, & per consequens ventositas nõ iuuat expulsiuã. Itẽ q̃uum frigiditas inspissando vẽtositatẽ resolõnẽ ꝓhibet. tm̃ alias materias ingrossat & sigie inobedientes resoloni facit, & per consequens expulsionem impedit. Silr̃ sicut villum latitudinalem constringendo retentionem iuuat, ita transuersalem etiã constringendo retẽtionem iuuat simul, igitur iuuabit retentiuam & expulsiuã.

Sextum dubium est, quia de caliditate innuit Aui. ꝙ essentialiter concurrit ad oẽs operationes virtutum naturalium, de frigiditate vero dixit ꝙ solum accidentaliter, de siccitate vero non dixit ꝙ essentialiter nec accidentaliter, quãuis dixerit ꝙ est necessaria dupliciter. An siccitas essentialit vel accidentaliter conferat. Septimum & vltimum dubium. Videtur ꝙ digestiua non magis indigeat humiditate ꝙ̃ siccitate. Primo quia digestio secundum plurimum inspissando procedere debet, sed magis ad inspissationem cõfert siccitas ꝙ̃ humiditas. ergo plus indiget digestiua siccitate ꝙ̃ humiditate. Et pro isto videtur sententia Aui. 13. tertij. c. de debilitate stomachi. vbi voluit digestiuã confortari siccitate. Et Gal. 6. de accidenti. Patet etiã experimento in operatione, quia secundum plurimum digestiuam & digestionem confortantia & adiuuãtia sunt exiccatiua, vt piper cinnamomum absinthium mentha. & similia. Soluendo igitur hæc dubia oportet per ordinem respondere. Ad primum dicitur ꝙ caliditas essentialiter seruit omnibus operationibus, ideo dictum est in littera ꝙ est instrumentum maxime proportionatum animæ, quia maxime operatiuũ, sicut anima inter formas maxime operatiua est, rñ etiã spũs est instrm̃ cum quo aĩa operat. Et cum arguit ꝙ nõ. Primo quia caliditas naturalit impedit operationem virtutis retentiuæ: imo etiã cuiuslibet virtutis. Dicendũ ꝙ licet caliditas sub aliqua mensura & agens vt caliditas absolute sit hmõi operationum impeditiua, sub mensura tamen ꝓportionata naturæ & agens vt naturalis. quia. s. directa a natura nõ est istarum operationũ impeditiua, imo ꝓductiua. Et dicit ulterius ꝙ multo plus operatur uirtus retentiua mediãte calore tempore quietis ꝙ̃ mediante frigore. non. o. fit cõseruatio villorum transuersalium membri in debito situ & figura ad retinẽdum, nisi propter debitum modum & applicationem spiritus ad instrumentum, secundum exigentiam illius figurationis & conseruationis eius. Exemplum de aue volante & tenente alas expansas, & de homine tenente brachium eleuatum: quia notabiliter debilitatur si per tempus notabile teneat, quod non accidit, nisi propter multum confluxum spirituum ad musculos & lacertos in tali situ figendos. Nisi enim virtus ad hanc operationem spiritus transmitteret, qui resoluerentur non accideret fatigatio. Et per idem patet ad confirmationem, quia quamuis calor absolute sit inclinatus ad unam differentiam positionis tantum, ut tamen naturalis suæ animæ instrumentum est motiuus & inclinatiuus ad omnem differentiam positionis: sicut patet in motu voluntario animalis, qui fit mediante spiritu. Alij tamen dixerunt ꝙ calor elementaris inclinat solum seu motiuus est ad vnam differentiam positionis. sed calor naturalis non est huiusmodi, est enim compositus ex elementari & cœlesti. Et hæc responsio potest habere intellectum bonum. Et dicitur ꝙ est de intentione Aristo. in locis plerisq;. Et patet per idem respondendum esse ad argumentum de digestiua virtute. Quomodo autem virtutes istæ. s. expulsiua & attractiua sint contrariæ. quomodo etiam eodem temperamento & instrumento possint perficere operationes suas: declaratum est supra capitulo de membris. Ad secundum qualiter esset respondendum secundum viam Cõciliatoris differentia. 61. videbitur infra in fine capituli. Cõcessisset enim frigiditatem non essentialiter omnibus virtutibus esse contrariam. immo essentialiter ingredi aliquas operarationes naturæ. Sequendo tamen sententiam Aui. vt uerba sonant, negantur quòd quicquid est unius contrariorum corruptiuum est alteri conueniens & eius conseruatiuum. Patet enim in moralibus ꝙ uictus & operatio secundum uirtutem est utriusq; extremi corruptiua. Patet etiam ꝙ omnis qualitas multum immoderata destruit actũ uirtutis cuiuscũq;. Ideo non oportet ꝙ si aliquid contrariat uni uirtuti ut expulsiuę illud sit conseruatiuum aut confortatiuũ contrariæ. s. attractiuæ. Contra. qcqd inest essentialr̃

Concil.

vni contrario remouetur ab altero, sed cõtrariari frigiditati essentialiter competit attractiuæ. ergo remouetur ab expulsiua. Negatur maior. Ad confirmationem quando dicit ꝙ essentialiter concurrit ad esse &c. Dicunt quidam negãdo minorem. s. frigus essentialiter concurrit &c. videtur enim solum accidentaliter concurrere, quia solũ concurrit ad hoc vt calorem temperet, & ad mensuram virtuti proportionatã perducat, aut etiam instrumentũ aliquo modo disponat, quo postea virtus sic disposita mediante calore vt instrumento actiones producat & non mediante frigore. Alij dixerunt ꝙ frigiditas concurrit ad esse virtutis essentialiter materialiter non autẽ effectiue. est enim frigiditas causa dispositiua subiecti animati vt recipiat virtutes animę, sicut caliditas & aliæ qualitates. Et sic concedunt ꝙ sic dispositiue essentialiter cõcurrit ad esse cuiuscunq; virtutis, ita etiam dispositiue cõcurrit ad operari. Omnis. n. operatio virtutis essentialiter præsupponit subiectum dispositum per frigiditatẽ sicut per alias qualitates primas, cum quo tamen stat ꝙ non concurrat effectiue essentialiter ad operari. Et de hoc potest poni exemplum, quia manifestum est ꝙ spũs naturalis essentialiter cõcurrit ad esse virtutis animalis, non tamen essentialiter & effectiue concurrit ad esse vel operari virtutis animalis. Sicut tamen esse spũs animalis essentialiter præsupponit spiritum animalem, ita & operationes animales essentialiter præsupponunt operationes naturales. Contra, quia si essentialiter dependet esse cuiuslibet virtutis & operationis a frigiditate, cum omnis dependentia dicat causalitatem, tunc omnis virtus & operatio causatur a frigiditate essentialiter. & nõ i alio genere q̃ in genere causæ efficiẽtis. ergo omnis operatio effectiue essentialiter causatur a frigiditate. Pro isto dic vt alij ꝙ istæ modus causandi ad genus causæ materialis reducit. Alij fugientes difficultatem concedunt frigiditatem essentialiter concurrere ad operationes virtutũ, sed non tanq̃ dñans instrumentum. Sed de hoc plus videbitur infra. Ad tertium. Dicitur ꝙ non omnes operationes virtutum naturalium cõium ministrantium de quibus est sermo hic fiunt per motum localem effectiue, ita vt ly per denotet circunstãtiã causæ efficientis, quia sic in talibus motibus procederetur in infinitum, vt probat argumentum. Concedendum est tamẽ iuxta communem modum loquendi ꝙ omnes illæ operationes fiunt per motum formaliter, quia ipsæmet operationes sunt formaliter motus quidam. Sicut dicimus ꝙ albefactio fit per alterationem. s. formaliter, & generatio fit per substantialem transmutationem, quia generatio est formaliter, substantialis transmutatio. Operatio vero retentiuæ q̃tum ad quietem fit per motum antecedentem instrumenti & spũs effectiue. Similiter etiam operatio digestiuę quę ẽ pfectio etc. tanq̃ causam effectiuam aut dispositiuam consequitur motum localem quæ miscẽtur & partiuntur partes, et sic omnis operatio istarum fit per motum formaliter aut effectiue aut dispositiue. Alij facilius dicunt ꝙ oẽs istæ operationes fiunt per motum. i. concurrente motu, quia non fit aliqua operatio quin concurrat motus spũs instrumenti obiecti aut omnium aut plurium istorum, & tunc patet argumentum non concludere. Ad confirmationem de operatione retentiuæ dicẽdum ꝙ in retentione propria fit motus spũs vel saltem retentio ipsa præsupponit motum obiecti & attrahibilis ad mẽbrum attrahens, & sic fit per motum attractiuæ effectiuę vel consecutiue. Alij breuius dicũt ꝙ omnes istę operationes fiũt per motum aut formaliter aut consecutiue. Ad quartum. Dicunt quidam propabiliter prout proposito pertinet ꝙ qualitas dicitur accidentaliter seruire virtuti, quæ non est instrumentum quo virtus attingit operationem nec est præparatio qua organum est operationis formaliter productiuũ. Et quia frigiditas non est instrumentum quo attigit virtus operationem retentiuam, vt patet, quia non mediante frigiditate aut corpore frigido producit anima actum retinendi, sed mediante calore & spũ. Nec etiam est frigiditas formaliter præparatio organi formaliter ad retinendum, vt patet, quia illa ẽ organum spissitudo & constantia, ideo frigiditas accidentaliter seruit attractioni. Contra quia per idem siccitas seruiret retentioni accidentaliter, quia nec est instrumentum quo virtus attingit operationem retentiuam nec est formalis pparatio organi. Pro isto dicunt concedendo ꝙ siccitas qualitatiua non essentialiter seruit retentioni, sed solum accidentalit̃ sicut frigiditas, licet bene siccitas sumpta pro subiecti cõstãtia. Hæc tamen responsio non videtur omnino consona dictis Aui. dum enim loquitur de siccitatis seruitio non accipit siccitatem pro subiecti constantia, sed pro siccitate qualitatiua, nam cum supra præmiserit his virtutibus quatuor qualitates seruire prosecutus est postea declarando sigillatim p quælibet istarum qualitatum discurrendo. Ideo dicũt alij probabiliter negando consequentiam, & concedendo et siccitas est instrumentum quo virtus attingit operationem retentiuam. Imaginando ꝙ siccitas sub aliqua mensura tam i spũ q̃ in organo effectiue agat cum calore ad retentionẽ, ita ꝙ spũs ille similiter & membrum simul cum siccitate sua et calore facit operationem retentiuam, sed non frigidus vt dictum est, licet aliquo modo instrumentum pręparet & calorem ad debitam æqualitatem reducat. Alij dixerunt ꝙ iõ frigiditas per accidens iuuat retentionem & non essentialit̃, quia non est animę naturale instrumentum ad opõnẽ producendam, sed iuuat pro q̃to reddit instrumentum spissum & illud melius retinet. Sicut aptans manubrium mallei vel securis seruit manui per accidens pro q̃to aptato manubrio melius potest manus per securim incidere. Sicut in sanguine fluente ex venis forte frigus congelando sanguinem ad extra venientem seruit retentiuæ accidentaliter, nõ quia eo mediãte efficiat virtus actum retentionis, sed quia sanguine sic ingrossato virtus cum suis naturalibus instrumentis ipsum facilius retinet. Ad argumentum igitur primum cum dicit. Talis bona figura est essentialiter causa istius retentionis, sed frigus est essentialiter causa istius bonę figuræ. Negatur. ẽ enĩ causa istius spissitudinis per se, sed accidit ad illam spissationem sequi illam figurationem. Et per idem negatur ꝙ pręparare instrumentum insit frigiditati essentialiter, licet enim inspissare insit frigiditati essentialiter, non tamen inest essentialiter sibi pręparare ad retentionem, vt patet. Ad confirmationem dicitur, ꝙ ideo frigiditas accidentaliter & non essentialiter seruit, quia præparat instrumentum siue organum, & cum hoc non est instrumentum vel cum eo non conueniẽt natura attingit actum retinendi. Sed sic non est de alijs qualitatibus. Posset tamen concedi ꝙ omnis qualitas præparãs instrumentum inq̃tum est instrumentum præparans accidentaliter seruit, licet secundum aliam rationem seruiat ẽẽntialiter. Ad aliam confirmationem negatur argumentum, & vlterius dicitur, ꝙ licet tempus quiescendi in retentione sit maius, non tamen tempus quo calor operatur ẽ minus, quia tempore quietis virtus retentiua actum istum retinendi mediante calore operatur. Ad quintum dicitur ꝙ licet ventositas sub aliqua q̃titate & dispõne iuuet expulsiuam, quia ventositas non plurima existens neq; nimię grossitiei facile recipit impulsionem, & ista recepta impellit materiam cui obuiat. Multum tamen & grossa non iuuat, sed expulsiuam impedit prohibendo debitam constrictionem villorum latitudinalium quæ in expulsione est necessaria sua etiam multitudine & grossitie virtuti resistendo sicut apparet in colica.

Virtutis naturalis opõ.

Et per idem patet ad confirmationem ꝙ cibaria ventosa possunt intantum multiplicare ventositatem vt non iuuet, sed impediat extensionem. Conceditur tamen ꝙ in aliquo corpore aliquando expulsionem iuuat sicut experimentum ostendit. Ad aliam confirmationem dicitur ꝙ virtuti alicui facilius est expellere duo obiecta q̃ vnum illorum tantũ cæteris paribus, & hoc non est quando vnum illorum iuuat ad expulsionem alterius, sicut in proposito iuuat ventositas ad expulsionem istarum materierum. Et de hoc exempla hẽbis plura. Ad aliam confirmationem potest primo negari ꝙ q̃tum ventositatem ingrossando & eius resolutionem prohibendo frigus iuuat expulsiuam, etiam tantum alias materias ingrossando figit, quia materia ventosa est passibilior, etiam

quia ingrossando materiam non semper frigus facit eam resistentem expulsioni, immo per ingrossationem quandoque ipsum facit resolutioni paratiorem. Ad aliam confirmationem negatur ꝙ sicut villum latitudinalem constringendo iuuat expulsionem, ita constringendo transuersalem iuuat retentiuam. Et hoc si intelligitur vniuersaliter. Contingit enim frigiditatem concurrere villo latitudinali & non transuersali vel saltem non æqualiter vel econtra. Similiter q̃tūcunq; occurrat stat tamen virtutem intendere expulsionem & nō retentionem, & tunc iuuabit frigiditas virtutem expellendo et nō in retinendo. Conceditur tamen ꝙ sicut frigiditas est apta iuuare expulsiuam, ita etiā retentiuam. Et hoc non repugnat dictis. Ad sextum dubium. Dixerunt quidam ꝙ siccitas non essentialiter ingreditur operationem ipsarum virtutum sicut nec frigiditas ad intellectum Aui. quia sicut frigiditas non ingreditur operationes naturæ tanq̃ dominans instr̄m, sed solum tanq̃ subdominans, ita siccitas. Et quēadmodum necessaria est frigiditas, vt temperet calorem & ad mensurā naturæ proportionatam perducat, similiter siccitas. Et sicut frigiditas operationes non attingit naturales tanquam debitum instrumentum, sed solum instrumentum aliquo modo præparat vt ipsa natura per calorem actiōes suas perficiat, ita similiter et siccitas. Et ex hoc patet quare nō dixit Aui. siccitatem ingredi essentialiter operationes naturæ q̃uis dixerit ipsam esse necessariam. Causa autem propter quā non dixit Aui. siccitatem solum accidentaliter seruire sicut de frigiditate vt dicunt est. Primo quia siccitas non est qualitas ita nociua & repugnans naturæ sicut frigiditas, tum quia non ē qualitas ita actiua, tum quia non est per se & immediate extinctiua caloris qui est qualitas naturæ conuenientissima sicut est frigiditas, propter quod cum maiori mensura siccitatis potest stare sanitas q̃ frigiditatis, maior etiam mēsura siccitatis concurrere potest ad actiones q̃ frigiditatis. Vnde frigiditas siccitati comparata dici potest accidentaliter seruire, & econtra siccitas essentialiter. Si ergo auctores aliquando visi sunt dicere siccitatem accidentaliter seruire intelligunt nō siccitatem qualitatiuam, sed subiecti constantiam. Quātum autem veritatis contineat hæc responsio videbitur in quęstione. Aliter & probabilius vt credo dici potest ꝙ ad hoc ut aliqua qualitas essentialiter sit dicēda seruire virtuti nō oportet ipsam tanq̃ dominans instrumentum in organo illi seruire, sed sufficit animam mediante organo istam operationem perficere per illam qualitatem informato & ratione qua tali qualitate informatum. Verbi gratia, q̃tūcunq; in musculo dominaretur humiditas supra siccitatem, musculus tamen ē retentiuus propter siccitatem & non propter humiditatem, cuius signum est, quia crescente siccitate fortificatur retentio & debilitatur, dum intenditur humiditas, licet signum nō sit efficax. Quia igitur villus transuersalis retinet, quia tanta siccitate, & non quia tanta humiditate informatus, ideo videtur ꝙ siccitas essentialiter ingrediatur operationem retentiuam. Non sic autem dici potest de frigiditate. Nullum.n. organum attrahit retinet digerit vel expellit, quia sit frigidum, sed quia tanto calore humiditate vel siccitate informatum. Dum igitur dixit Aui. siccitatem esse necessariam, voluit eā essentialiter seruire &c. nam per organum eius mediante siccitate aliq̃ oppōnem naturalem attingit. Ad vltimum. Dicitur ꝙ digestiua īdiget magis humiditate. Primo quia obiectum quod proprie digōni subijcitur est humidum. secundo quia operatur per calidum multum quod humido confortat. tertio quia humiditas reddit digestibile passibile alterabile æquabile & permiscibile, quod requiritur ad digestionem, siccitas vero econtra. quarto quia humiditas iuuat ad facilē penetrationem per vias angustas, quod frequenter requirit in digōne vt ī chylo digerendo ī hepate & ad facilem figurationem & terminationem ad quam digō ordinatur. Et sic humiditas multum est necessaria ex parte obiecti & instrumenti. Ad argumentum igitur dicitur ꝙ ad inspissationē quæ fit in digōne plus operatur siccum q̃ humidum effectiue, sed dispositiue & materialiter magis humidum. Et est expositio antiqua. Vel dic ꝙ absolute plus dependet inspissatio quæ fit in digōne ab humido q̃ a sicco quia totale principiū passiuum in digōne est humidum, sed non totale efficiens.n. digōne est siccum, immo in hoc plus & principalius operatur calidum. Vel absolute negando istā cōsequentiā. digestio inspissando ꝓcedit & plus ad īspissationē facit siccitas q̃ humiditas, ergo plus indiget digestiua siccitate q̃ humiditate. Per simile.n. probaretur ꝙ attractiua plus indiget siccitate q̃ humiditate, quia attractio communis constringendo obiectum procedit, & secundum illam constrictionem plus operatur siccitas, igitur &c. Licet.n. magis conferat siccitas ad inspissationem humidi & q̃tum ad hoc magis sit necessaria, q̃tum tamen ad alia necessaria in digōne magis seruit humiditas. Ad auctoritatem dicunt quidam ꝙ ista litera corrupta est, sed debet dicere humiditate. Alij dicunt ꝙ iuuatur siccitatē.i. remissa humiditate, quia oportet in digōne humiditatē esse remissam aut diminutam respectu caloris qui debet humidum reglare. Aliter iuuatur siccitate.s. extrinseca p accidens, quia congregat & vnit partes stomachi, vnde confortatur calor, sed iuuatur humiditate intrinseca per se. Et per idē patet ꝙ confortantia digōnem sunt secundum plurimū sicca & calida, tum quia siccitate stypticant, tum quia superfluas materias humidas quæ frequentissime sunt causa debilitatis digestiuæ consumunt.

Siccitas q̃ pacto opus naturæ ingrediat.

Post hæc autem cum inter qualitates actiuas & passiuas comparaueris inquantum istæ uirtutes eis indigent, reperies uirtutem retentiuā plus indigere siccitate quàm caliditate, eo ꝙ tēpus in quo quiescere debet uillus retentiuæ maius est tēpore in quo moueri debet uillus qui secundum amplitudinem tendit ad constringendum. Nam tempus quod est ad mouendum est illud quod caliditate indiget, & est breue & totum reliquū tēpus eius opōnis est ad tenēdum, et ad quiescēdū.

Ostēdit comparatiue qualiter illę quatuor qualitates istis virtutibus seruiunt. Primo quæ plus retentiuę. secundo quę plus attractiuę. tertio quę plus seruiant expulsiuę. quarto quæ digestiuæ. Partes patēt. Primo facit hoc. secundo exēplariter declarat, & secundum quosdam corrolarium infert. ibi. Et quia puerorum. Dicit primo ꝙ postea quæ dicta sunt de seruitio istarum qualitatum absolute si inter se comparaueris istas qualitates q̃tum ad mensuram qua illę virtutes eis indigent inuenies virtutem retentiuam plus indigere siccitate q̃ caliditate, quia retentiua indiget siccitate pro quiete villi transuersalis, caliditate vero pro motu eius indiget, sed longiori tempore oportet quiescere villum transuersalem q̃ moueri. ergo magis indiget siccitate q̃ caliditate.

Et quia puerorum cōplexio plus declinat ad humiditatē, ideo uirtus hæc in eis plus est debilis.

Dicit secundo ꝙ ex illo apparet causa quare in pueris hæc virtus est debilior q̃ in iuuenibus, quia complexio eorum est humidior complexione iuuenum, ideo fortior est retentiua in iuuenibus, & debilior in pueris.

Attractiua uero plus indiget caliditate quàm siccitate quoniam caliditas adiuuat in attractiōe in eo quod maior pars suæ operationis est mouere, & plus necesse est ei mouere partes sui instrumenti q̃ quietas facere, et cum siccitate stringere. Hęc.n. uirtus non tātum indiget multo motu sed plerunque etiam motu indiget uehementi.

Declarat idem de attractiua. Et primo ostendit ꝙ plus indiget caliditate q̃ siccitate, secundo subiungit quandam distinctionē

stinctionem ostendens conuenientiā caloris ad virtutem attractiuam. secunda ibi [Et attractiua.] Dicit primo q̄ attractiua plus indiget caliditate q̄ sic. & declarat idem, quoniā caliditas ex natura sua iuuat in attractione, sed sup. non sic siccitas. Secundo probat id per rationem sumptam ex opposito eius quod assumebatur ad retentiuam, quia maior ps operationis attractiuæ est mouere, quia plus .i. pluri tempore necesse est ei mouere partes sui instrumenti q̄ ipsas quietas tenere & cum siccitate stringere. Subdit etiam, & potest poni tertia ratio q̄ ista virtus etiam non tantum idiget motu multo .s. longo & diuturno, immo etiam frequenter indiget motu valde forti & frequenti. Ex quibus satis patet q̄ plus indiget caliditate q̄ siccitate.

Et attractio quidem fit aut uirtute attractiua, quēadmodum magnes attrahit ferrum, aut implēdo uacuum sicut aqua attrahitur in azaracha aut calore sicut in lampade attrahitur oleum licet hoc pars tertia reducatur necessario ad implendum uacuum apud certificantes, immo est ipsemet.

Attractionis principium. Subdit distinctionem q̄dam principiorū a quibus fit attractio. secundo infert propositum de virtute attractiua. secūda ibi [Cum ergo]. Dicit primo principium attractionis est triplex. Vnum est virtus siue forma specifica siue ꝓprietas occulta, sicut virtus qua magnes attrahit ferrum. secundū est vacuum vel ne detur vacuum, sicut attrahitur aqua in instrumento quod pueri vocant el schiço seu schitarolo. tertium principium attractionis est calor, sicut attrahitur oleū in lampade ad lycinium. Dicit tamen, hęc pars .s. attractio q̄ fit a calido apud certificantes .s. philosophos. reducitur ad eā quæ fit ad replendum vacuum, immo est ipsamet, quia calidum attrahendo oīm ad lycinium per poros lycinij aliq̄ partem olei facit ascendere & ne inter partem ascendentem & remanentem interueniat vacuum altera insequitur, & sic attractio ista facta a calido reducitur ad illam quæ fit ad implendum seu prohibendum vacuum.

Cum ergo uirtus attractiua caliditatis habuerit auxilium fortior erit attractio.

Ex quibus vlterius corrolarie concludit q̄ cum virtus attrahens habet auxilium calor tūc attractio est fortior, tūc. n. sil concurrunt duo principia actionis .s. uirtus calor. Circa hęc insurgunt dubia.

Dubia. Primum videtur q̄ argumentum adductum ad probandum q̄ retentiua plus indiget siccitate non sit efficax. Primo quia per idem enim probari posset q̄ plus indiget frigiditate q̄ caliditate, quia plus indiget quiete, & tempus quiescendi in operatione est maius, frigidi autē est quietare igitur &c. Item si indiget caliditate propter motum, tunc propter quietem debet indigere frigiditate, & sic frigiditas per se ingredietur opus naturæ. Secundum dubium. Non videtur q̄ retentiua virtus plus indigeat siccitate q̄ caliditate. Primo quia omnis operatio prouenit a calore tanq̄ a dn̄ante instrumento. ergo nulla virtus magis indiget siccitate q̄ caliditate. Item virtus retētiua ad eius operationem requirit organum in quo fundatur quod ē uillus transuersalis, & instrumentum quod est spiritus & obiectū, sed in nullo istorum dominatur siccitas, & spūs enim est calidus & humidus, obiectum ē sanguis aut cibus quod potest esse magis calidum quam siccum, similiter organum vt patet. Item in agendo plus seruit caliditas quæ est actiua q̄ siccitas quæ est passiua. Tertium dubium est. Et cū vnū sit temperamentum quo virtus operatur in membro retentionem & motum, quomodo dicimus q̄ magis indiget siccitate pro quiete q̄ calore pro motu. Quartum dubiū. Videtur q̄ retentiua in pueris sit fortior q̄ in iuuenibus. Primo quia tantum sufficit pręcise retinere virtus retentiua in iuuene q̄tum immutatiua sufficit immutare, & similiter in puero, sed plus sufficit immutatiua pueri q̄tum immutatiua iuuenis, ergo & retentiuā plus sufficit retinere. Item in puero simpliciter est virtus retentiua proportionata debite suæ digestiuæ sicut in iuuene. ergo sicut se habet retentiua pueri ad retentiuam iuuenis, sic digestiua ad digestiuam, sed non est debilior digestiua pueri q̄ iuuenis. ergo non est debilior retentiua. Item in corpore sano simpliciter a principio generationis vsq̄ ad iuuentutem permanet debite proportionata retentiuę digestiuæ. ergo vna illarum fortificata oportet fortificari aliam, quia aliter non seruaretur proportio, sed accedente iuuentute fortificatur retentiua. ergo & digestiua, qd̄ non videtur concedendum. Quintum dubium. Non videtur verum q̄ attractiuæ sit magis necessariū mouere ptes sui instrumenti, q̄ ipsas quietas facere. Tunc enim virtus attractiua haberet quietate organum suum, quod non est verisimile cum attractiuæ virtuos sit tantum attrahere & mouere. Et per idem videtur q̄ non habeat cum siccitate stringere quia constrictio non fit nisi per uillos latitudinales aut trāsuersales qui non sunt instrumenta attractiuæ virtutis. Sextum dubium. Non videtur q̄ Aui. sufficienter enumerauerit causas & principia attractionis, quia præter causas enumeratas aliæ videntur causæ. Primo. n. apparet q̄ siccitas attractiua, quia videmus spongiam siccam & lanam attrahere aquam & humida oīa & tamen huiusmodi attractio non ꝓuenit a calido nec a forma specifica. Mirum. n. esset si omnia humida corpora in hac forma specifica conuenirent. Nec fit ad prohibendum vacuum. nulla. n. interueniente causa extrinseca mouente experimur q̄ si vna extremitas spongiæ tangit aquam subito tota spongia repleatur aqua. Item cerebrū siccum facile humiditatibus repletur. prima tertij. cap. de signis sumptis ex velocitate & tarditate alterationis cerebri. sed hoc non videtur, nisi quia a sicco fit materierū attractio, nec in aliam causam reduci potest. igitur &c. Item præter causas dictas attractionis reperitur dolor, vt tertio techni, & non potest reduci ad aliquod istorum principiorum. Similiter attractio fit a simili, vt docet experimentum de virga p̄cipue arboris auellanæ scissa per medium secundum longitudinem, quia partes illæ adinuicem mouentur ita vt vna videatur aliam trahere, & hoc non videtur reduci nisi in formalem similitudinem. Item vnum contrariorum naturaliter fugit aliud vel expellit. ergo simile attrahit simile. Similiter quot modis conuenit fieri vnum oppositorum tot modis reliquum, sed pluribus q̄ tribus modis contingit fieri expulsionem. ergo & retentionem. Et per illud medium concludi posset q̄ tribus modis illis non fit attractio, quia tunc similiter tribus fieret expulsio .s. qualitate, vacuo, & forma specifica, qd̄ non videtur esse concessum. Septimum dubium est. Videtur q̄ a vacuo non fiat attractio. Primo quia illud nec est nec naturaliter esse potest. Secūdo quia cuiuslibet effectus positiui debet esse causa positiua. igitur attractionis quę fit a vacuo aliqua causa est positiua, & non vacuum vt patet. erit igitur principium eius aliqua qualitas manifesta. vel occultū aliquod principium. Non primum, vt patet discurrendo. Si dicitur secundum, tunc attractio quæ fit a vacuo reducitur ad illam quæ fit a forma occulta: & sic attractio q̄ fit a vacuo reducitur ad formam specificam vel virtutem, & cū attractio omnis quæ fit a calido reducatur ad illam quæ fit a vacuo, sequitur q̄ attractio quæ fit a calido reducitur ad illam quę fit a virtute vel a forma specifica. Octauum dubium. Non uidetur q̄ attractio quæ fit a calido reducenda sit ad illam quæ fit a vacuo. Primo quia nulla videt esse causa ꝓpter quā sit necessarium aliquid moueri ad prohibendum vacuū dū oleum in lampade attrahitur a calido, tunc enim illud oleum subtiliatur & in uaporem conuertitur, & per consequens maiorem occupat locum. nulla. n. videtur causa necessitans motum olei ad prohibendum uacuum. Item, quia qua ratiōe mouetur ad lycinium inflāmatum oleum in lampade, moueretur etiam nutrimentum ad membra quæ a calore resoluūtur ad prohibendum vacuum, & sic q̄ticunq̄ esset virtus debilis in ægrotante uel conualescente nunq̄ membro deficeret nutrimentum contra sententiam. Aui. secūda q̄rti cap. de regimine conualescentium. Vltimum dubium, Quare

non ita dixit Aui. ꝙ vacuum iunctum cum calore fortius at
trahit sicut dixit de virtute. Et similiter etiam quare virtutē
iunctam cum vacuo ad bonum sensum non dixit maiorem
facere attractionem sicut dixit de calore. Item si virtus iū
cta cum calore facit attractionem maiorem vel fortiorē, hoc
non est nisi quia plures attractionis causæ simul iunguntur.
igitur iunctis simul vacuo calore & virtute fortissima erit at
tractio, & sic in febricitantibus febre hectica deberent mē
bra fortissime attrahere, cum omnes illę causæ sint coniun
ctę, quod est contra experimentum. Ad hęc dubia per or
dinem respondetur. Primum istorum respondendo dici
tur ꝙ argumentum Aui. bene intellectum est efficax. Nam
cum retentiua indigeat quiete oportuit hanc multam quietē
perfici, vel frigiditate, vel siccitate multa quæ vtrunq; istorꝫ
habet figere & quietare. Non oportuit autem per frigiditatē
multam. quia multa frigiditas debilitat calorem & non fuis
set ita ibi calor sufficiens ad motum requisitum in retentiōe
igitur vt motum & quietem mediante organo eodem posset
natura perficere posuit in eo caliditatem supra medium, cui
non esset compossibilis frigiditas tanta quanta requiritur ad
fixionem multam. Et ideo loco frigiditatis est in organo sicci
tas quę fixionem facit, & calidum non extinguit. Argumen
tum igitur Aui. potest sic fortificari, retentiua indiget quiete
cum notabili motu villorum transuersalium, sed non potest
multa quies cum notabili motu perfici, a frigore. igitur mul
ta quies indiget siccitate. Et per idem patet ꝙ non sequitur,
si indiget calore propter motum. ergo frigiditate propter que

Retētiuā indigere plus caliditate q̄ siccitate

tem. Ad secundum potest dici ꝙ retentiua plus indigere
siccitate q̄ caliditate potest intelligi dupliciter. Primo abso
lute quia ad operationem retentiuam requiritur maior men
sura siccitatis q̄ caliditatis. & sic non intellexit Aui. nec ē ue
rum vt argutum est. Secundo respectiue siue correspondē
ter, quia. s. inter mensuras siccitatis seruientes naturę in ope
rationibus maior est mensura siccitatis seruiens retentiuę q̄
sit mensura caliditatis sibi seruiens inter mensura caliditatis,
& sic conceditur ꝙ retentiua plus indiget siccitate, quia sicci
tas seruiens retentiuę est maxime inter siccitates seruiētes na
turæ, sed caliditas sibi seruiens non est maxima inter calidita
tes virtutibus seruientes, vt patet, licet absolute maior sit cali
ditas seruiens retentiuæ q̄ siccitas. Aliter probabilr̄ ima
ginari possumus ꝙ licet in organo quod est instrumentum
retentiuę operationis sit absolute maior caliditas q̄ siccitas,
tanta tamen mensura caloris non est in organo illo posita ꝓ
operatione retentiua, sed pro digestiua & attractiua ꝓ primo
motu, & sic de alijs. Si igitur illud organum debuisset esse in
strumentum solius retentionis multo minor mensura calo
ris sibi suffecisset, sed non siccitatis. ideo pro operatione reten
tiua minor mensura caloris suffecisset huic organo q̄ sic
citatis. Et sic retentiua virtus minus indiget calore q̄ siccita
te. Cuius signum est, quia multum remisso calore stat reten
tio non tamen multum minorata siccitate. Et tunc patet illā
consequentiam non valere. Ad omnem operationem calor
tanq̄ dominans instrumentum concurrit. igitur natura plus
indiget calore, licet etiam possit negari añs. Et per idem pa
tet responsio ad primam confirmationem. Similiter ad
aliam confirmationem negatur consequentia, & conceditur
ꝙ ad aliquam operationem plus operatur qualitas passiua,
vt patet intuenti. Ad tertium dubium dixerunt quidā ꝙ
licet sit idem temperamentum membri quo producit motū
requisitum in operatione retentiua & quo producit quietem
in operatione eadem, non tamen eadem q̄titate spirituū agit
virtus motionem & quietationem requisitam in operatione
retentiua. Immo multo maior concurrit q̄titas spirituum tē
pore motionis q̄ tempore quietis, & per consequens maior
mensura caloris. Aliter dici potest, ꝙ licet eodem & vni
co temperamento &c. in isto tamen temperamento tanta re

Retētiua pueri & iuuenis,

quiritur mensura caloris pro motione q̄ta non requiritur ꝓ
quiete. licet vnica mensura caloris concurrat ad motionē &
quietationem. Ad quartum dicendum ꝙ virtus retentiua
est absolute debilior in puero q̄ in iuuene & maxime retentiū
ua communis vt stomachi intestinorum &c. Cuius signum
est, quia frequentius & facilius incidunt lienterias & fluxus a
debilitate retentiuę cōtingentes licet etiam illud videatur ue
rum de propria retentiua membrorum. Et cum arguitur ꝙ
nō. quia tantum præcise sufficit retinere &c. Negatur assum
ptum. Immo in vtroq;, & maxime in iuuene plus retinet &
sufficit retinere retentiua q̄ immutatiua sufficiat immutare.
Manifestum est etiam ꝙ aliqua q̄titas cibi grauaret virtutē
retentiuam in puero quanta non grauaret virtutem retentiuā
in iuuene vnde a faciliori causa incurrunt pueri vomitus &
fluxus cholericos & similia accidentia. Ad confirmationē
conceditur ꝙ in puero sano simpliciter virtus retentiua ē ꝓ
portionata optimę suę digestiuę proportione. s. illa qua ꝓpor
tionata esse debet in tali ętate, & merito complexionis illius
ętatis, sicut etiam in sano simpliciter iuuene. & negatur con
sequentia cum infertur. igitur qualis est proportio &c. patet
enim ꝙ licet in pueritia sit proportionata optima proportio
ne huic ætati debita multo tamen absolute debilior est dige
stiua q̄ erit in tempore iuuentutis. Et per idem patet respon
sio ad illam rationem seu confirmationem. Ad quintum
dubium dicendum ꝙ operatio ad quam ordinatur primo
attractiua est attractio, cum hoc tamen stat ꝙ aliquam aliā
faciat operationem non primo, sed' inq̄tum ad operationem
principalem ordinatur, sicut est stringere retinere attrahere
& circundare ipsum cum villis suis longitudinalibus donec
alterius partis villi perueniāt ad ipsum capiendum, sicut sa
tis explicat Auicē. in litera. Et sic conceditur ꝙ duarū distin
ctarum virtutum possunt operationes esse similes, sed tamē
non primę & principales vt patet. Ad confirmationē cū
arguitur ꝙ virtus attractiua non habet stringere. Dicunt re

Retētiua duplex.

tentionem esse duplicem. Quędam finaliter ordinata ad di
gestiuam, & hęc est operatio propria retentiuę communis et
solum perficitur transuersalibus villis. Alia est ordinata ad
attractionem, & hęc est operatio attractiuę & perficitur sola
constrictione villorum longitudinalium. Alij vero ima
ginati sunt ꝙ retentiua cum villis transuersalibus seruiat at
tractioni & operetur hora attractionis. Sed de hoc forte infra
videtur. Ad sextum dubium. Conceditur Aui. non suf
ficienter numerasse omnia principia īstrumentalia attractio
nis sicut videtur primum argumentum probare. A sicco. n.
videtur fieri attractio & non solum a calido virtute vel va
cuo. Sed nominauit principia maxime communia attractio
num relinquens rarius contingentia. Vel potest dici ꝙ ꝑ
attractionem a calido intellexit omnem attractionem a ma
nifesta qualitate prouenientem sicut est attractio proueniens
a sicco. Alij dixerunt ꝙ hæc attractio reducitur ad eā quæ
fit a virtute vel forma specifica, quia corpora huiusmodi sic
ca taliter porosa a forma specifica vel qualitate occulta at
trahunt corpora omnia currentia liquida, nec mirari debe
mus hęc omnia corpora in tali forma specifica conuenire, q̄a
inter se in natura satis propinqua & conuenientia sunt. Sicut
nec debemus mirari omnes serpentes & reptilia omnia in
venenositate communicare &c. Alij imaginati sunt ꝙ appli
cata spongia aliqua pars aquæ penetrans in poros spongiæ
pellit aerem in poris contētum, quia multum faciliter pelli
bilis ē, & sic remouet faciliter a loco in quo prius erat. Ne igi
tur inter aquam pellentem & ipsum intercidat vacuum in
sequitur aqua ipsum continue pellendo donec tandem tota
spongia aqua vel alio liquore repleatur. Quidam tamē so
cij testificati sunt ꝙ spongia super aquam suspensa ita vt sit
superficiei aquæ multum propinqua & per longum tempus
ita dimissa reperitur postea aqua plena. Q. si uerum esset dif
ficile foret hunc modum saluare vt patet. Alij autem dicunt
ꝙ unum contrarium naturaliter fugit ab alio, cum eo multū

Attractio puenit a dolore multiplici.

debilius & impotentius fuerit. Aqua igitur occurrente aeri
contento in poro spongiæ multum debiliori fugit aer ad quē
ne detur uacuum insequitur aqua. Quis autem istorum mo
dorum sit uerior uidebitur in quęstione. Et ꝑ idem respon
deri potest ad secundum de cerebro sicco. Ad confirma
tionem aliam de dolore dicendum ꝙ a dolore prouenit attra

ctio

ctio multipliciter. Primo quia natura mouet sanguinem & spiritum ad partem dolentem vt amoueat causam dolorem facientem. Item quia debilitatur pars dolēs, vnde recipit ab alijs. Item quia inflāmatur locus dolens. Sed de hoc plus in quęstione. Ad aliam confirmationem concesserunt quidā antiqui attractionem fieri a simili formaliter, quātūcunque dicāt attractionem istam factam esse per modum apprehensiōis. Simile enim appetit naturaliter sibi simili iungi, aut sibi simile coniungere, sicut naturaliter appetit sui contrarij absentiam. Idō si virtus ī vtroque istorū efficax fuerit motiua aut attractiua, vnum mouetur ad alterum vel attrahitur ab altero. Sicut in exemplo dicto de virga per medium diuisa, quia experimentum dictat q pars vna mouetur ad alteram. Et si arguitur q tunc lapis ad lapidem & aurum ad aurum dēret moueri & attrahere vnum alterum. Negant consequentiā, quia in corporibus istis siccis non est virtus tanta secundum plurimum quanta in actualiter viuentibus a quibus egrediūtur vapores cum virtute attractiua eorum. Et ideo virga sicca per medium diuisa non mouentur partes ad se inuicem sicut in viridi. Dixit autem notanter secundum plurimum ꝓpter magnetem, adamātem, & aliquos præciosos lapides in quibus multum viget uirtus attractiua. Quicquid sit de hoc, attractio ista reducitur ad illam quæ fit a virtute vel forma specifica, vt patet. Ad alias confirmationes patet ex dictis intelligenti. Ad septimum. Conceditur q a vacuo non fit attractio nisi ad sensum sub quo auctores hanc auctoritatē ꝓtulerunt quia. s. aliqua attractio fit ad prohibendum vacuū. Et cum arguitur q non, quia illius attractionis cum sit effectus positiuus debet esse aliqua qualitas positiua. sed illa non est qualitas elemētaris manifesta. ergo erit pricipium occultū vel proprietas occulta quæ debet vocari specifica forma uel virtus. Dicendum q non omne principium occultum vel proprietas occulta debet vocari specifica forma vel virtus, vt proposito pertinet, quia forma communis specifica determinatum concernit agens & determinatum concernit passum, sic autem non est de attractione quæ fit ad prohibendū vacuum. indifferenter enim cuilibet corpori competit, licet concurrat principium occultum a virtute cælesti cuilibet enti naturaliter impressum quo natura inclinatur ad saluandū continuitatem partium vniuersi in qua saluatur uniuersalis ordo corporum constituentium vniuersum, non tamen illud principium proprijssime debet dici forma specifica. Aliter dicitur q cum dixit Aui. attractionem fieri a calido vacuo, vel virtute intellexit per virtutem illam quæ humano corpore ē principium actu determinati obiecti, sicut est de virtute magnetis, & ista est virtus animę. Et tunc patet q attractio a vacuo non est ad illam reducibilis. Ad octauum dubium dicitur q licet flamma licinij oleum rarefaciat & maiorē locū occupare faciat, hoc tamen non est nisi in circūiacētibus partibus a poro tamen lycinij oleum attrahendo in principio, quare leuificando euacuat porum vel euacuaret nisi oleum aliud insequeretur, vnde patet hanc attractionem reduci ad illam quę fit a vacuo. Primus. n. motus olei non videtur apud quosdā proprie attractio, sed est ascensus rei leuificatæ. Sicut etiam ascendunt vapores a calore solis leuificati, sed improprie attrahi dicātur, sed sequens motus potest dici attractio a vacuo ad intellectum datum. Ad confirmationem conceditur ꝓpter inanitionem quam facit calidum fieri attractionem a vacuo. Et cum infertur q quātūcunque virtus attractiua esset debilis non deficeret nutrimentum. Negatur consequentia, quia plus requiritur de nutrimento ad restaurationem deperditi sine dissoluti quam ad implendum vel prohibendum vacuū vt patet. Ad vltimum quid sit dicendum patet ex dictis.

Principium occultum quid, & forma specifica vel virtus.

Expulsiua uero minus indiget siccitate quàm attractiua & retentiua.

Comparat plures istarum virtutum inter se quantum ad indigentiam & seruitium istarum qualitatum. Et primo comparat expulsiuam attractiuæ & retentiuæ quantum ad indigentiā siccitatis. Secundo comparat digestiuam alijs omnibus. secunda ibi ⌊ Quæ autem plus. ⌉ Proponit primo intentū. Secūdo ꝓbat. secunda ibi ⌊ Non. n. ⌉ Dicit primo q uirtus expulsiua minus idiget siccitate quam uirtus attractiua vel retētiua,

Non enim indiget constrictione retentiuę, neque inseparabilitate attractiuæ & constrictione eius & circūdatiōe attracti tenēdo ptes instrumēti, donec ad illas alterius ptis attractio perueniat.

Probat propositum. Primo per ratiōem sumptam ex parte constrictionis quæ fit tam in attractione quam in retentione. Secundo ex parte quietis. secunda ibi ⌊ Et ad vltimū. ⌉ Dicit primo q causa quare minus indiget expulsiua siccitate quam attractiua & retentiua, est quia expulsiua non indiget cōstrictione qua indiget retentiua, nec indiget inseparabilitate attractiuæ & constrictione eius & circundatione rei quæ attrahitur, quæ. s. circundatio fit a virtute attractiua partes sui instrumenti tenendo firmas donec ad illas partes quæ tenent firmæ perueniat attractio alterius partis instrumenti, quia sup. retentio & constrictio siccitate perficitur, ideo sup. expulsiua modicum vel minus indiget siccitate quam duæ virtutes dictæ. Et in summa argumentum Auicē. videtur hoc q expulsiua virtus non indiget constrictione adherentia & circundatiōe obiecti sicut indiget attractiua sed hęc omnia præcipue per siccitatem perficiuntur. ergo minus indigent siccitatē quam aliqua illarum. Sciendum hic q ex dictis. Aui. colligitur modus quo fit communis attractio, quia ad illam requiruntur actus plures. Primus est inseparabilitas siue adherentia, quod enim attrahit inseparabiliter adheret, non sic autem quod expellit. Hæc vero adherentia ad attractionem requisita tribus perficitur conditionibus. Primo quia adherentia fit cum cōstrictione. Secundo quia fit cum circundatione obiecti, quia obiectum cadit aliquo modo in concauitate trahentis. Tertio q fit ibi retentio partis circundantis retinentis obiectum fixum circundatum donec alia pars istrumenti ad obiectum proueniat circundatum & attrahendum. Et manifestum est q ad quodlibet istarum requiritur fixio & constrictio tanta quanta non requireretur in expulsione. Si enim volueris rē aliquam manu trahere manifestum est q oportet manum tuā rei attrahendę fortius adherere circundando digitis quam si manu eam a te pellere volueris. Et hoc loco exempli.

Adherētię ad attractionē requisitas modi.

Et ad ultimum nullo modo indiget expulsiua quiete, sed motu & inspissatione pauca quæ ad exprimendum & ad expellendum tali adiuuet mensura quatenus per ipsam remaneat instrumētum figuram expressionis & constrictionis conseruans, quemadmodum in retentiua tempus lōgum, & in attractiua tempus breue est necessariū donec partium attractio unam applicet alij, ideo siccitate parum indiget.

Probat hoc ex parte quietis arguendo sic. Expulsiua nullo modo indiget quiete, quemadmodum retentiua quiete tēpore longo & attractiua tempore breui, donec vna pars post aliā perueniat ad obiectum, sed quies maxime sicco perficitur. igitur &c. indiget tamen expulsiua motu & inspissatiōe pauca quæ instrumentum iuuet ad expellendum & exprimendum, ita ut instrumentū per siccitatem iuuetur ad hoc q seruet figuram requisitam ad expulsionem, indiget igitur expulsiua pauca siccitate. Sciendum q in expulsione nō requiritur quies multa vel pauca, sicut in attractione & retentiōe, quia expulsio perficitur per villos latitudinales membri dū constringuntur, quos non oportet obiectum figere & circundare donec alterius partis expulsio ad obiectum perueniat sicut in attractione, immo illa expulsio potest esse continua sicut constrictio villorum erit continua. Et hoc oportet considerari constrictionem calcis clysteris qua enema contentū

in ea expellitur. Indiget tamen expulsiua sicco, vt figuratio membri ad exprimendum quam facit virtus, conseruetur, & non stati deleatur, sicut in corpore liquido carente constãtia, & etiam quia in tali motu requiritur fixio vt supra.

Quæ autem plus eis omnibus indiget caliditate est digestiua.

Comparat digestiuam alijs virtutibus. Primo quantum ad indigentiam caliditatis. Secundo ostendit eam idigere humiditate & sic non indigere siccitate. Tertio remouet dubiũ. secunda ibi.⌊Quæ siccitate.⌉ tertia ibi⌊Neque potest.⌉ Dicit primo φ illa virtus quæ plus omnibus alijs indiget calidiitate est digestiua.

Quæ siccitate non indiget sed humiditate, ut nutriens efficiat liquidum & ad penetrandum in foramina & ad figuras recipiendas aptũ reddat.

Digestiuę opus. Dicit secundo φ ipsa indiget humiditate & non siccitate, quia opus digestiuę est nutriens liquidum efficere & aptum facere ad penetrationem in foramina nutrien & ad recipiendum figuram secundum exigentiam nutriendorum membrorum, quæ omnia humiditate pficiuntur & non siccitate.

Neq; potest aliquis dicere φ si humiditas in digerendo esset iuuatiua pueri possent res duras digerere. Nõ enim prouenit pueris nõ posse istud, & iuuenibus posse propter hoc, sed propter homogeneam & homogeneæ elõgationem. Quod enim ex rebus durum existit complexioni puerorũ non est homogeneum. Virtutes igitur digestiuæ coram eo non operantur neq; ipsum recipiunt retentiuæ, sed cito ipsum expellunt expulsiuæ. Iuuenum uero complexionibus est id conueniens, & ad eos nutriendos conueniens.

Remouet dubium. secũdo epilogat ibi⌊Et ex hoc qdẽ.⌉ Dubium est hoc. Dictum est φ digestiua indiget humiditate. Cõtra, quia tunc corpora humida alijs paribus melius possent digerere res siccas φ̃ corpora sicca, & sic pueri melius digererẽt res siccas φ̃ iuuenes. in calore.n. sunt pares vt supra cap̃. de complexionibus etatum, & i humido pueri excedunt iuuenes. Hanc dubitationem soluit Aui. dicens, φ pueros non posse digerere res siccas, iuuenes vero sic, non accidit propter digestiuam virtutem non iuuari humiditate, sed prouenit, quia res siccę sunt homogeneę naturæ iuuenũ, sed sunt elongatę ab homogeneitate naturæ puerorum, quia nutrimentum durorum non est homogeneum & proportionatum naturę & complexioni pueri sed bene iuuenis, & ideo virtutes digestiuæ puerorum non operantur in illud tanquã disproportionatũ obiectũ. neq; retẽtiuę virtutes illud recipiũt, sed tanq̃ discõueniẽs cito ipsum expellũt virtutes expulsiuę.

Pueri cur res siccas pbe non concoquant.

Et ex hoc quidem collectum est φ retentiua indiget constrictione & figurarum constrictiõis fixione longo tempore & pauco motionis adiutorio. Et attractiua constrictione indiget, & fixione & constrictiõis tempore breuissimo & in motu multo indiget auxilio. Et expulsiuæ est necessarium stringere tantum sine fixione de qua non est curandum. Et indiget adiutorio ad motum faciendum. Et digestiuæ est necessarium eliquare & temperare. Ideoque uirtutes istæ qualitates illas quatuor inęqualiter operari faciunt & eis inæqualiter indigent.

Epilogat, & patet ex dictis. Ex quo concludit φ virtutes istę faciunt istas qualitates inæqualiter operari. Digestiua.n. multum facit operari caliditatẽ & humiditatem, retẽtiua siccitatem, & sic de alijs, ergo eis inæqualiter indigent. Dubia multa insurgunt circa predicta. Primum. Videtur φ expulsiua plus indiget siccitate φ̃ attractiua vel retentiua, quia quælibet illarum indiget constrictione quæ sicco perficitur. sed maior requiritur constrictio in expulsione φ̃ in attractione vel retentione, eo φ plus oportet instrumentũ constringi vt expellat φ̃ vt attrahat vel retineat. multo.n. plus oportet minorari concauitatem instrumenti vt obiectum a se expellat φ̃ vt attrahat vel retineat, ideo &c. Secundum dubium est. Quia in parte innuitur φ expulsiua indiget siccitate. Oppositum huius videtur. Primo quia iuuatur lubricitate quæ humiditate & non siccitate fit. Videmus etiam experimento φ corpora quanto humidiora sunt, vt intestina et stomachus tanto plus expellunt. Et pro isto videtur sententia. Isaac in libro elementorum ponentis hanc iuuari hũiditate. Tertium dubiũ. Non videtur φ digestiua virtus egeat pluri calore φ̃ aliqua alia. Primo quia eadem membri cõplexione qua membrum nutrimentum attrahit attractum digerit & retinet, ideo non est maior calor quo indiget digestiua aut qui seruit digestiuæ φ̃ alijs. Secundo quia digõ potest fieri a frigido. ergo virtus digestiua pro sua operatiõe non plus indiget calore. assumptum patet. Primo de digõne materierum calidarum subtilium acutarum quæ digerũtur potu aquæ frigidę & syrupis infrigidantibus, vt sunt syrupi violati oxiçacara & similes, materiæ etiam apostematum calidorum frigidis maturantur. Secundo quia a frigido dominante potest fieri animalis generatio. in niue enim generatur aĩal. quinto de hystorijs, & in medio lapidis, vt Gal. in libro de causis procreationis, sed non fit huiusmodi generatio nisi per digestionem. igitur &c. Item quia lac in mamillis, spũs aĩalis in cerebro, pinguedo & adeps generantur a frigido, lac.n. est frigidius sanguine ex quo generatur, & spiritus animalis uitali. & pinguedo & adeps vnctuoso sanguine ex quo generantur p digõnem. ergo necesse est materiam per digestionem infrigidari. Tertio quia attractiua et expulsiua pluri indigent calore φ̃ digestiua. Primo quia maiori indigent motu qui pręcipue calore perficitur. Secundo quia virtutis digestiuæ est obiectum alterare suo calore. attractiuæ vero est alterare & localiter mouere, sed plus requiritur ad alterandum & localiter mouendum φ̃ ad alterandum solum. ergo &c. Item in operatiõe digestiua non oportet localiter moueri nisi obiectum secundum partes quæ adinuicem commiscentur, in operatione vero attractiua requiritur motus obiecti & organi, sed plus de calore requiritur ad motum organi & obiecti φ̃ obiecti solum. ergo &c. Quartum dubium. Non videtur φ digestiua magis operatur humido φ̃ sicco. Primo quia secundum plurimum inspissando procedit, sed huiusmodi inspissatio magis perficitur sicco φ̃ humido, vt patet supra. Item quia per digestionem pręparatur nutriens ita vt assimiletur nutrito, sed contingit nutritum esse siccæ complõis, igitur nutrimentum per siccum oportet præparari & digeri. Item quia omnium membrorum digestio exiccando procedit cum oẽ membrum digerens. nutrimentum. s. pprium fit siccum comparatione nutrimenti proprij. Item ex hoc videtur differre digestio quæ appellatur assatio ab elixatione, quia assatio fit a calido igneo, elixatio vero fit a calido & humido. Pro isto videtur auctoritas Aui. decima tertia tertij: tractatu secundo. cap̃ secundo. Digestiua inquit conseruatur siccitate. & Gal. sexto de accidenti. videtur etiam experimentũ, fere enim omnes medicinæ digestiuæ calidæ sunt & siccæ. Quintum dubium. Quæ virtus plus indiget calore, an digestiua, an nutritiua. Videtur.n. φ digestiua. Prĩo quia obiectum transmutatur multę resistentiæ & difficilioris transmutationis. secundo quia eius obiectum est distantius a natura membri transmutantis. Sed oppositum apparet, quia maior fit transmutatio virtute nutritiua vt sic φ̃ digestiua, ergo fortiori, indiget instrumento. assumptum probatur, quia tãto maior est distantia inanimati ab animato φ̃ animati ab

animato,

animato, sed nutritiua transmutat nutrimentum in rem animatam, digestiua vero non. ergo &c. Item stante in membro calore sufficiente ad nutricationem stat calor sufficiens ad digõnem, eo q actus nutricationis originaliter præsupponit actum digestionis & non econtra. ergo ad nutricationem maior requiritur calor. Sextum dubium. In quibus corporibus absolute sit digestiua fortior in iuuenibus, an in pueris.

Digestiua pueri et iuuenis q̃lis.

Videtur enim q in iuuenibus. Primo quia complexio in iuuenibus est iustitialiter temperatior, vt supra cap̄. de cõplexionibus ętatum, sed fortitudo virtutis insequitur temperamentum complexionis, vt Hali. 2. techni. 2. quia fortiora obiecta transmutat. 3. quia in eis est acutior & fortior calor. 4. quia in digerendis liquidis iuuenes & pueri sunt pares, & in siccis digerendis excedunt iuuenes pueros. sexto de accidẽti. Pro isto videtur sententia Gal. tertia aphorismorũ commen. 26. vbi ponit cibaria in pueris non bene digeri. Natura. n. eorum nõ bene est firma, quia neq̃ fortis in cibis digerendis. vnde & diarrhœa necesse est sequi. Oppositum tamen videtur colligi posse in litera. Primo quia humiditas iuuat digestionem quæ maior est i pueris, cum igitur in calore sint pares sequitur &c. Item plura potest digerere virtus digestiua puerorũ Item tã in puero q̃ in iuuene virtus digestiua ẽ ꝓportionata nutritiuæ cui seruit, sed fortior est virtus nutritiua in pueris q̃ iuuenibus. ergo & digestiua. Item ad debite seruiendum nutritiuę & augmentatiuæ requiritur maior virtus q̃ ad seruiendum nutritiuæ solum, sed in pueris seruit digestiua nutritiuę & augmentatiuę, in iuuenibus vero nutritiuæ solum. ergo &c. Pro isto videtur auctoritas Aui. supra cap̄. de ætatibus puerorum. Istum bre est melior quę eẽ possit in pluribus horis. Et Gal. 6. de regimine sanitatis. 3. cap̄. dum inquit. Duplicibus. n. existentibus actibus secundum animalitatẽ corpus quidem pueri physicos habet optimos.

Gal.

Septimum dubium. Non videtur q propter homogeneitatem sicca melius digerantur in iuuenibus q̃ in pueris, quia tunc etiam melius digerentur sicca & dura in corporibus senum q̃ iuuenũ aut puerorum, & sic erunt senes nutriẽdi siccis & non humidis, contra Gal. 2. de regimine sanitatis. & . 3. techni. & arguitur consequentia, quia corpora senum sunt sicciora corporibus iuuenum & puerorum. cibaria igitur multum sicca maiorẽ habent homogeneitatem cum corporibus senum q̃ iuuenũ. Et per idem arguitur q cibaria sicca in eis melius digeruntur q̃ humida. in habentibus enim symbolum facilior est transitus. Item quantam habent dissimilitudinem & disconuenientiam cibaria sicca cum naturis puerorum tantã habent disconuenientiam cibaria humida cum naturis senum, cum senum & puerorum corpora sint extremaliter opposita, sed propter dissimilitudinem puerorum naturæ ad dura non digerunt ea virtutes digestiuæ puerorum nec retinent retentiuæ, sed cito expellunt virtutes expulsiuę. ergo pariformiter in senibus non digerunt digestiuę cibaria humida nec retinent retentiuæ, sed cito expellunt eorum expulsiuæ virtutes. et sic erunt senes siccis & non humidis nutriẽdi. Ad hæc dubia per ordinem respondetur. Ad primum istorum. Negatur consequentia. Et vlterius dicitur q maiorem contingit fieri constrictionem in expulsione q̃ in attractione vel retentiõe, vt suadet argumentum Sed non tamen quęlibet constrictio coniuncta motui, licet necessario requirat siccitatem requirit tantam sicut constrictio quæ est quieti & motui coniuncta, igitur &c. constrictio. n. in expulsione coniungitur motui, retentiuæ & attractiuæ vero non solum motui, sed quieti, ideo maiorem requirit siccitatem constrictio attractiuæ & retentiuę q̃ constrictio expulsiuę propter fixionem necessariam in motu & propter fixionem necessariam in quiete quæ maior est, vt patet. Ad secundum. Patet q expulsiua aliqua indiget siccitate. Indiget enim fixione requisita in motu expulsionis qui siccitate perficitur. Et cum arguitur q non, quia iuuatur lubricitate. Negatur consequentia. Cum lubricitate enĩ iuuante expulsionem stat siccitas requisita ad expulsionem necessaria in motu expulsionis. Nota tamen q licet lubricitas sub aliqua mensura iuuet expulsiuam non tamen sub qualibet, quia omnis immoderata qualitas deijcit actum ꝓprie virtutis, tanta. n. posset esse lubricitas q licet multum debilitaret retentiuam, non tamen fortificaret expulsiuam. Et per idem patet non esse concedendum secundum. s. q q̃to intestina & stomachus & vniuersaliter membra omnia humidiora sunt tanto magis expellunt. Aliud. n. est expellere & aliud non retinere. Pro auctoritate Isaac dicendum q iuuaẽ humiditate non q̃tacunq̃ sed determinata. Iuuatur etiam siccitate, sed minus. Ad tertium dicitur q digestiuam indigere calidiitate plus omnibus alijs virtutibus potest intelligi tripliciter.

Digestiuã idige te calida te plus alijs virtutibus itells tri pliciter.

Primo q virtus digestiua agens digerẽdo operatur maiori mensura caloris q̃ virtus retentiua retinendo vel attractiua attrahendo, & hic sensus non necessario est verus, vt supra declaratum est. Secundo quia non tanta in mẽbro est necessaria mensura caloris pro operatione attractiua vel retentiua q̃ta pro digestiua, quia. s. cum minori mensura caloris perfici potest operatio attractiua q̃ digestiua, cũ alijs partibus. tertio potest intelligi q obiectum digerendum vt digeratur a virtute oportet magis a calore trãsmutari q̃ obiectum attrahibile ad hoc vt a virtute attractiua attrahatur. Et sub his duobus vltimis sensibus conceditur q digestiua plus alijs indiget calidiitate, licet tertius sensus reduci possit ad secundum. Ad primum igitur argumentum per hoc addactum patet q non valet consequentia. Ad secundum dicẽdum primo q digestio in nociuo potest fieri a frigido, quia frigido potest acquiri materiæ preparatio quædam ad hoc vt a virtute facilius expellatur, sed de tali non est sermo in ꝓposito. Dicendum secundo q a frigido per accidens põt fieri & iuuari digestio. Primo quia a frigido extrinseco põt calidum naturale concludi interius & vniri, vnde melius perficitur digestio vt in hyeme. secundo q licet calidum sit instrumentum proprium virtutis, non tamen nisi terminatum & commensuratum, ad hanc commensurationem & terminationem ducitur per frigidum ipsum temperans, vt supra declaratum est. Vtrum autem frigidum possit per se tanq̃ instrumentum ingredi operationem virtutis digestiuæ visum est in quęstione generali. De animali autem generato in niue dicitur q non generatur a frigido dominante, immo a calo in materia generationis a virtute astrorum impresso. Cõtra, quia fortior est frigus niuis q̃ calor ab astris impressus aut virtus caloris impressiua. ergo non potest virtus caloris in materiam illam imprimere calorem requisitum ad vitã.

Afal in niue generatũ a quo fit.

assumptum patet, quia dato opposito nix liquefieret. Negãda est consequentia, quantũcunq̃ enim sit absolute fortius frigus niuis ad infrigidandum q̃ virtus calefactiua astrorũ ad calefaciendum, multa tamen præparatio, potest esse materia ad recipiendum impressionem caloris a virtute astrorum q̃ frigoris a niue. Et de hoc tractatum ẽ secũdo techni. Vtrũ aer in omni dispositione desiccet. De lacte autem pinguedine adipe spũ animali patet q generantur per digestionem a calido, licet a frigido compleri possunt, sicut multa alia mixtorum genera. vide. 4. metheororum. de hoc tamen plus in quęstione generali. Ad tertiũ negatur assumptum. Ad ꝓbationem primam negatur consequentia quia licet attractiua indigeat maiori motu locali, minori tamen indiget transmutatione sui obiecti, quod non solum accidentaliter, sed ẽt substantialiter transmutatur a virtute digestiua. Et per idẽ patet responsio ad probationem secundam. Nõ enim vniuersaliter plus requiritur de calore ad alterandum & mouendũ localiter q̃ ad alterandum solum, nisi cum alijs paribus, licet vt patet digestiua virtus etiam non solum habeat eius obiectum alterare, immo alterat & localiter mouet partiendo & miscendo, & substantialiter transmutat, ad quæ proculdubio requiritur calor fortior q̃ ad attrahendum. Et per idẽ patet responsio ad tertiam probatiõem. Ad quartum dubiũ dicitur, q digestiua magis semper operatur humido q̃ sicco, licet non sit negandum ipsam indigere siccitate, sed tñ ẽ enĩ indiget siccitate temperante humidum, ne sit superfluum & caloris suffocatiuum. Et hoc patet primo ex parte obiecti qđ oportet liquari adhesibile, & etiam inuiscabile fieri. Item ex

parte instrumenti. quia digestio fit mediante calore complexionali membri qui est coniunctus humido & in ipso saluatur. Fit etiam mediante spũ qui est corpus aereum calidũ .s. & humidum. Ex parte etiam finis, quia digõ ordinatur ad nutricationem quæ fit per diuisionem inuiscationem & mixtionem, quæ omnia humido melius q̃ sicco fieri pñt. Ad primum igitur argumentum dicitur q̀ inspissatio requisita pro nutricatione calido & humido dominantibus melius pficitur q̃ calido & sicco, quia tunc arefieret et euaporaret eius humidum. Et per idem respondetur ad secundum. Nõ.n. apparet per siccum dominans hanc exiccationem fieri, ppter causam dictam, quia cum calor sit exiccatiuus iunctus cum sicco dominante fieret vstiuus. oportuit igitur vt humido iungeretur cui tamen debite calidum dominaretur. Et p idẽ patet responsio ad tertium. De assatione autem & elixatione dixerunt quidam q̀ omnis digestio quæ fit in corpore animalis magis assimilatur elixationi absolute q̃ assationi. Vna tamen digestio alteri comparata potest dici aliquo modo assatio. licet enim omnis digõ perfecta in corporibus animaliũ fiat a calido & humido, vna tamen respectu alterius dici põt fieri a calido & sicco. quare digestionem quæ fit in cholerico dicere possumus esse assationem quandam respectu eius quę fit in sanguineo vel phlegmatico, & quæ fit in iuuene respectu eius quæ fit in puero, & quæ fit in corde respectu eius quæ fit in cerebro. Et hæc materia pertinet ad quartum metheororum. Pro auctoritatibus vero dicitur q̀ non plus voluerunt nisi q̀ digestiua confortatur siccitate temperante & commensurante humidum vt sit calori proportionatum, vt non sit eius suffocatiuum. Causa autem quare primæ medicinæ digestiuæ calidæ sunt & siccæ est, quia in nobis maxime multiplicantur humiditates exiccatione indigẽtes. Quæ autem medicina dicatur digestiua vide secundo cañ. cap.4. Ad quintum. Dixerunt quidam q̀ digestiua est duplex .s. communis & propria. Et secundum hoc dicunt q̀ digestiua communis maiori eget calore q̃ nutritiua. eius enim operatio est circa obiectum difficilius transmutabile, vnde oportet calorem transmutantem esse fortem. operatio vero nutritiuæ virtutis est circa obiectum proximum, & quasi assimilatum naturæ membri, ideo indiget forti calore. Et propter hoc ad tactum membra in quibus fit digestio cõmunis sunt apparentia multum calida. In membris autem in qbus fit digõ tantũmodo propria non percipitur nisi calor remissus. Propter hoc etiam frequenter in membris facientibus digestionem communem notabiliter impeditur operatio cõmunis digestiua, q̃uis nutritiua operatio ipsorum & aliorum non sit notabiliter impedita. Et si arguitur contra, quia eodem calore stomachus hepar & cor nutricationem faciũt ad propriam & digestionem communem. Dicũt q̀ i illis mẽbris calore æquali indiget digestiua communis & nutritiua. in alijs autem non. Aliter & melius dicitur q̀ licet ęquali calore in hepate & corde fiat digõ communis & nutritio, ad digestionem tamen communem necessaria est maior mẽsura caloris, vt supra de alijs dictum est. Dicunt secũdo q̀ si comparatur digestiua propria membri nutritiuæ propriæ eiusdem cum ęquali calore operãtur & ęquali indigẽt. Cõtra. per debilitatem aduenientem calori membri prius deficit & impeditur nutricatio q̃ digestio præparans ad nutricationem, sicut prius impeditur assimilatio q̃ vnio & vnio q̃ appositio. ergo maior requiritur mensura caloris ad nutricationem. Et hoc ergo arbitror concedendum. licet igitur cũ eadem mensura caloris proficiantur, minor tamen mensura & debilior calor sufficit pro digõne propria q̃ nutricatione. Etiam ex parte materiæ multo melior requiritur pręparatio materiæ, ut sit conueniens obiectum nutricationis q̃ digõnis proprię. Ad primum igitur argumentum dicitur, q̀ licet maior sit distantia perfectionis inalati ab alato q̃ inalati ab inanimato cæteris paribus, non tamen est maior distãtia gradualis dispõnum acquirendarum ad illas formas pparantium. licet igitur maior sit distantia perfectionalis hoīs a forma cadaueris q̃ a forma asini uel leonis, minor tñ est gradualis distantia dispõnum hoīs ad mortem tendẽtis. Patet etiam q̀ non semper magnitudo transmutationis arguit fortitudinem agentis &c. Ad secundum patet q̀ non semper stante in mẽbro calore sufficiente ad nutricationem propriã mẽbri stat in eo calor sufficiens ad digestionem cõem ut de stomacho & hepate declaratum est. Ad sextum dubium dicitur q̀ digõnem in pueris fortiorem esse q̃ in iuuenibus, uel econtra, potest dupliciter intelligi. Primo fortior, quia uelocior. Secundo fortior quia perfectior & melior, quia .s. productum per digõnem in iuuene est perfectius et melius q̃ productum per digestionem in puero, uel econtra, cum alijs paribus. Et secundum hoc dicitur primo q̀ fortior est digõ in puero q̃ in iuuene primo modo, quia in minori tẽpore cũ alijs paribus digeritur in puero nutrimentum sibi proportionatum q̃ in iuuene. Et hoc suaderi potest, quia digestio puerorum debet esse quo ad tempus mensurans eam proportionata sue nutricationi, nutricatio vero resolutioni, sed multo velocior est resolutio in puero. ergo nutricatio, & per consequens digestio. Item quia iuuatur humido vt videtur innuere Aui. in litera. Dicendum secundo q̀ digestiua alijs paribus est fortior in iuuene q̃ in puero .s. perfectior absolute. patet, quia per digestionem iuuenis perfectiorem finem attingit q̃ puer, puta sensitiuas motiuas & generatiuas operationes. pueri.n. aut non generant aut fœminas & debiles generant, vt conclusio de hystorijs animalium. Dicendum tertio q̀ pro vitæ perduratione perfectior est digestio in puero, sed p operationibus animalibus in iuuene & pro aliquibus naturalibus præcipue ordinatis ad spẽi conseruationem. Ad primum igitur argumentum patet q̀ absolute perfectior ẽ virtus digestiua in iuuene sicut absolute iuuenis est iustitialit tẽperatior. Pro argumentis vero alijs patet quid sit dicendum. Et videbitur melius in quęstione generali, vbi etiam tangetur responsio ad septimum dubium, ideo ad ipsum nihil pręsentialiter respondetur.

Digestiua duplex.

Digõnẽ i pueris esse fortiorẽ q̃ i iuuenibus dupliciter.

Cap.iiij. Quod est de uirtutibus animalibus.

VIrtutes autem animales intelligi uolunt per illas uirtutem illam, quæ cũ in membris recepta fuerit præparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus & operationis uitæ, quibus etiam admiscentur timoris & iræ motiones, propterea q̀ in eis reperiunt dilatationem & cõstrictionem quę accidit spiritui qui huic cõparatus est uirtuti.

Post determinationem de virtutibus naturalibus, nũc determinat de virtute vitali quã vocant animalem. Et primo generaliter notificat virtutem. secundo declarat magis spãlr hanc suam notificationem. ibi [Nos autem.] Dicit primo q̀ medici per virtutes istas animales .i. vitales, quas tñ vocãt animales volunt intelligere illam virtutem, quæ cum fuerit recepta in membris pręparabit ea ad recipiendum virtutẽ sensus & motus, & virtutem etiam operationis vitæ. Dicit secundo q̀ istis virtutibus & operationibus etiam admiscet motiones timoris & iræ .i. ad vitalem virtutem ipsas reducunt, propterea q̀ medici reperiunt in ira & timore dilatationem & constrictionem spũs qui comparatus est .i. attributus huic virtuti .s. vitali. Mouere.n. spiritum intus vel extra in accidẽtibus animæ, est operatio virtutis uitalis. Sciẽdum hic primo q̀ ista tria genera virtutum .s. naturalis uitalis & animalis proprie sumpta secundum ordinem sui ambitu sese consequuntur, quia cõmunior & maioris ambitus ẽ naturalis, & consequenter uitalis & consequenter animalis proprie dicta, ideo conuenientem ordinem seruat Aui. q post uirtutem naturalem determinat de uitali, & postremo de animali. maior etiam est conuenientior inter naturalem & uitalem q̃ inter ipsam & animalem. est.n. uirtus uitalis operatiua sine cognitione sicut naturalis. Sciendum secundo q̀ tripliciter potest dici aliqua uirtus animalis. Primo absolute, &

Virtus aīalis uel vitalis quid.

Virtus aīalis triplicitet.

sic

sic omnis virtus vel potentia aīę est aīalis, & sic virtutes cō
munes de quibus Aui. in hac doctrina determinat sunt aīa-
les. Secundo dr̄ aliqua virtus animalis, quia cum cognitio-
ne operatiua, aut quia cognoscitiua. Animos. n. græce latine
sensus vel cognitio. & sic virtus sensitiua et localiter motiua
proprie vocantur aīales, & nullo istorum modorū sumit̄ hic
virtus aīalis. Tertio dr̄ aliqua virtus aīalis. quia in solo aīali
reperta, & sic hoc adiectiuum aīale formať ab hoc substan-
tiuo animal. & sic virtus vitalis cadit sub gn̄e virtutis aīa-
Virtutū plena di stinctio. lis. in solo enim animali reperitur virtus vitalis. Et secundū
hoc distō generum virtutum hoc modo sumit̄ ex parte sub
iecti, quia uirtus omnis aīę, aut soli animali attributa est, aut
animali & viuentibus alijs, quia. s. omnibus est cōis. Si se-
cundum, sic est virtus naturalis, vt augmentatiua nutritiua
& ministrantes eis. Si primum, vel operatiua cum cognitio
ne siue cognitiua, et sic est animalis ꝓprie sumpta vel est nō
cognoscitiua, & sic est virtus vitalis. Et ex hac distōne pa
tet primo quare Auic. virtutem hanc hic vocat aīalem, vir
tutem tamen naturalem non vocauit aīalem. licet. n. virtus
naturalis in animalibus inueniatur, non tamen in solis aīa-
libus sicut vitalis. Propter quod ex parte rei virtus vitalis
saltem in habitu non separatur ab animali ꝓprie dicta: nec
econtra, licet sit ea naturalr̄ prior vt inferius ondeť. Patet
secundo quare has virtutes primo noīauit in plurali, & tan-
dem descendit in singularē. sicut. n. virtus naturalis est vna
in gn̄e & principio primo, & multiplex secundū spēm, ita
similiter & uitalis. Patet. 3. solo qōnis moueri solitæ. An
. s. virtus uitalis sit distincta a uirtute animali cōiter sumpta
Virtus vitalis duplex. ut in distinctione declaratū est. Sciendū. 3. ꝙ hęc uirtus
uitalis est duplex. s. Cōis: cuius operatio circa oīm uersatur
cōe & ad finē totius ordinata, & illa fundať in corde, cuius
est ex parte sanguis subtiliori spm̄ toti cōem gn̄are & ipm
genitū toti distribuere, & per ipm tādem in toto uitā cōser-
uare. Altera est ꝓpria & ipsa reperiť in singulis mēbris ꝑꝑ
impressionē quā recipiunt non solū a spū cōi cordis, sed etiā
appropriato cuilibet mēbro. In ꝓposito ergo loquiť Aui. de
utraqꝫ. Sciendū. 4. ꝙ uirtus uitalis multiplr̄ præparat ad
uirtutē aīalem. Primo pbendo mām gn̄onis spūs aīalis qui
ex uitali gn̄ať. Secundo uitā in mēbris cōseruando & actua
lem calorē, sine quoꝝ pn̄tia non est aliquod mēbrū susceptī
uum uirtutis aīalis. Tertio quia uirtus uitalis in mēbris sen-
sibilibus & motiuis recepta cum spū aīali concurrit effecti-
ue ad operationes oēs aīales tanq̄ ad illas essentialiter ordi-
nata. Ex quo patet spm̄ vitalem in ordine ad operationes
aīales cām esse. s. effectiuam & dispositiuam, in ꝓposito ve
ro vr̄ sermo Auic. intelligendus solū de præparatione secū-
do mō dicta, vt infra videbitur. Ex quibus colligitur pro
parte intellectus lr̄æ. hæc. n. virtus recepta in mēbris præ-
parat ea ad recipiendum virtutē sensus & motus, quia in eis
primo vitā conseruat quod essentialiter pręsupponit virtus
sensitiua & motiua: & quia in eis conseruat calorē & eis dat
tēperamentum per cuius pn̄tiam sunt membra receptiua
influxus cerebri & impressionis eius. Et per opōnes vitę in-
telliguntur operationes naturales oībus membris cōmunes:
quas etiā sine spūs vitalis pn̄tia nullū membrum ꝓducere
Vitæ opō qd. posset. Quidam etiam per opōnes vitæ intelligunt opōnes
oēs alias ab aīalibus, vt sit sensus lr̄æ ꝙ virtus vitalis rece-
pta in membris præparat ea ad recipiendum virtutes sen-
sus & motus & etiam operationes omnes alias vitæ. Hæc
pars melius declarabitur in dubijs mouendis.

Sed contra hanc descriptionē virtutis vitalis pl̄es occur
runt instantię. Prima est, quia ex distōne sequiť ꝙ nō oīa
membra nr̄i corporis recipiunt a corde virtutem vitalē, cu
ius oppositū innuit Aui. Et arguiť cōsequentia, quia in quo-
cunqꝫ mēbro reperiť virtus uitalis, in eodē apparent opera-
tiones vitales: quia frustra in mēbris reperiť uirtus sine ope
ratione. Omnis. n. virtus operationis existit initium, vt su-
pra, sed non in omnibus apparent operationes virtutis uita-
lis ut in osse & chartilagine, ut patet discurrendo per omnes
operationes uirtutis vitalis quę sunt cor & arteria motu dia
stolis & systolis mouere, spm̄ vitalem & sanguinis vapo-
rem generare & genitum membris transmittere, quarum
nulla in osse aut alijs membris a corde manifestatur. iō etc.

Secunda instantia, quia si descriptio hæc esset vera seque-
retur ꝙ oīa membra essent præparata ad recipiendum vir
tutem sensus & motus a virtute vitali. consequens est fal-
sum ut patet. & arguiť consequentia, quia virtus uitalis est
illa quæ cum in membris recepta fuerit præparabit ea etc.
sed in omnibus membris est virtus vitalis. omnia igiť pręꝑ
parata sunt ad recipiendum uirtutē sensus & motus. Ter
tia instantia est, quia sicut supra dictum est uitalis uirtus est
sine cognitione operatiua. ergo non sibi debent attribui
operationes cognitiuę. cum igitur ira timor & huiusmodi ac
cidentia animæ sint operationes cognitiuæ, sequitur ꝙ non
sunt vitali virtuti attribuendę: cuius oppositum innuit Aui.

Quarta instantia est. Non videtur hæc virtus præparare
membra ad recipiendum operationes vitæ. Non. n. præpa-
rat ad illas: sed dici potius debet ꝙ agit vel producit illas.

Forte dices ꝙ per operationes vitæ intelligunt operatio-
nes naturales. Contra. igitur pariformiter debuit dicere
ꝙ præparat ad recipiendum virtutem operationem vitæ.

Ad primam istarum negatur consequentia. Ad probatio-
nem conceditur ꝙ in quocunqꝫ membro est virtus uitalis,
in eodem apparet operatio aliqua vitalis. Non tamen opor
tet ꝙ in eodem appareat omnis operatio virtutis vitalis. Si-
cut licet in aure sit virtus aīalis ut auditiua, non tamen in au
re manifestať omnis operatio virtutis animalis, quia in ea
non manifestatur operatio virtutis uoluntariæ motiuæ aut
memoratiuæ. Similiter licet in osse et chartilagine sit uirtus
uitalis, non tamen in eo manifestatur omnis operatio uirtu-
tis uitalis, quia non generatio spiritus nec motus pulsus, qa
tales sunt operationes membri solum a quo profluit uirtus
uitalis alijs membris. manifestatur autem in osse & charti-
lagine & alijs membris uirtutem hanc a corde recipienti-
bus operatio maxime cōmunis & principaliter intenta per
uirtutem uitalem. s. uitæ conseruatio in membro per pręsen
tiam spiritus dati a corde caloris ab eo recepti. & hoc suffi-
cit. Ad secundam quidam glossant ꝙ præparabit ea. s.
quæ apta sunt hanc præparationem accipere. notum est. n.
ꝙ ad hoc naturaliter inepta non præparabit. Aliter alij di-
xerunt ꝙ illa coniunctio et. ponitur pro uel. Et erit sensus
pręparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus uel
operationes uitæ. & sic littera non recipit instantiam, siue
per operationes uitæ intelligantur operationes naturales, si
ue uitales proprię dictę. Vel præparabit. i. præparatiua erit
membri. uirtus enim uitalis in unoquoqꝫ recepta est præpa
ratiua. Si autem non præparat non deficit nisi ex parte sub-
iecti impreparabilis. Ad tertiam dicitur ꝙ in ira et timo
re & huiusmodi accidentibus animæ duo cōsiderāda sunt.
Vnum est appræhensio obiecti & inclinatio secundum il-
lam appræhensionem appetitus ad prosecutionem uel fu-
gam. Secundum est motus spiritus ad intus uel eius diffusio
ad extra. Et quantum ad primum attribuitur hæc operatio
uirtuti animali, ut Auer. secundo colliget. Quantum uero
ad secundum attribuitur uirtuti uitali. & hoc satis expressit
Auicen. propterea ꝙ in eis reperiunt dilatationem & con-
strictionem quæ accidit spiritui. Quæ uero sit causa imme
diate mouens spiritum ad intus, uel extra in huiusmodi
animæ accidentibus uidebitur clarius infra. Ad quar-
tam potest dici ꝙ per operationes uitæ intelligunť hic in-
differenter operationes naturales & uitales proprie dictæ.
Et quia non præparat ad uirtutem uitalem, ideo dicitur
solum de operationibus. Nec sequitur si hæc uirtus pro-
ducit & facit ad operationes uitæ ꝙ non pręparat ad illas.
Iam enim dictum est ꝙ omnes producit, & tamen ad illas
præparat ut patet. Alij dixerunt ꝙ per operationes uitæ in-
tellexit operationes naturales circa alimentum per quas cō
tinuatur uita. Non facit autem mentionem de uirtute,
sed solum de operatione, relinquens hoc notum ex eo
quòd dixerat de uirtute sensus & motus. Vel forte quia

manifeſtius eſt per virtutē vitalē pręparari mēbrū ad virtutē ſenſus & motus qd̓ cōpręhendiẗ ex eius deſtructione & abſentia frequenti, q̄ de virtute naturali vt patet.

Nos autem explanabimus ſummam hanc. Et dicemus ꝙ quemadmodum ex humorum ſpiſſitudine ſecūdum aliquam complexionem ſubſtantia generatur ſpiſſa quæ eſt membrum aut pars mēbri, ita ex humoꝝ uaporibus et eorum ſubtilitate ſecundū aliquam cōplexionē ſubſtantia gñatur ſubtilis quę eſt ſpūs. Et ſicut apud medicos hepar primæ generationis eſt principium, ita cor generationis ſecundæ principium exiſtit.

Declarat notificationem virtutis vitalis ſupra præmiſſam. Et ſupponit quædā ſuo ꝓpoſito neceſſaria. Secūdo exequitur declarando. ibi. Et hic.] Dicit primo ſe hāc ſummam. i. ſuam diffōnem ſummatim collectam declaraturū. Alia tñ lr̄a habet ſnīam. Pręmittendo primo ꝙ ſicut ex ſpiſſitudine. i. parte groſſiori humoꝝ ſecundū aliquā cōplōnē gñaẗ ſubā ſpiſſa quędā. ſ. membrum aut pars mēbri, ita ex vaporabili & ſubtili parte eoꝝ ſecundū aliquā etiā cōplōnē gñatur ſubā q̄dā ſubtilis aerea q̄ eſt ſpūs. Secundo ꝙ ſicut hepar ſecundū ſnīam medicoꝝ eſt principiū gñonis primę ita cor eſt principium gñonis ſecundę. ſ. ſpūs. Sciendum primo ꝙ expediens fuit Auic. hoc fundamentum præmittere. ꝓprium. n. organum virtutis vitalis eſt ſpūs vitalis, ꝓpria etiam operatio eius eſt huius ſpiritus gñō. Intendēs igr̄ notificare effectus ꝓuenientes a virtute vitali merito habuit pręmittere notitiā huius ſpūs qui eſt eius organū & operatū eius ꝓprium. Scitis. n. effectibus & operationibus huius ſpiritus, ſatis facile erit cognoſcere effectus & opōnes virtutis vitalis. Sciendū ſecūdo ꝙ Aui. notificans nobis hūc ſpm̄. Primo notificat nobis eius materiā quæ eſt pars humoris ſubtilis vaporabilis. Secundo notificat eius cām formalem diſpoſitiuam dum dixit. Secundū aliquā cōplōnem. Nō. n. ex omni parte ſanguinis ſubtili & vaporabili pōt gñari ſpiritus, ſed oportet determinatū modum mixtionis & cōplōnis pcedere in ea. Tertio notificat huius ſpūs cām efficientē principalem. ſ. cor. Et eodē mō circūloquitur cām materialem gñonis membroꝝ & partiū eoꝝ. ſ. partem ſpiſſam humorum diſpoſitiuam dū dixit. Secūdum aliquā cōplōnē & efficientem dum dixit, hepar. Dixit autē notanter apud medicos pp̄ pōnem philoſophorum: ut ſupra. Ex quibus patet intellectus auctoritatis. Damaſceni cōiter allegatæ. ſ. viuimus per calm̄ & humidum, nutrimur frigido & ſicco. Viuimus. n. ſpiritu qui calidus eſt et humidus. Et ex parte ſanguinis gñatur humidiori & calidiori. Debet. n. materia materiato ꝓportionari. Sed nutrimur parte humoꝝ groſſiori & terreſtriori quæ comparatione alterius eſt frigida & ſicca.

Gñonis duplicis pricipiū duplex.

Spūs vitalis.

Dama.

Sciendum tertio ꝙ Auic. ſimul explicat materiam ex qua nutriuntur & gñantur membra, nam ex parte humorū ſpiſſiori gñantur. cum igitur eadem ſit materia gñonis & nutricationis, ex parte groſſiori nutriunẗ. Tetigit aūt gñationem dum dixit. Membrum. Et tetigit nutricationem dum dixit. Pars mēbri. ſecūdū. n. nutricationē partes mēbroꝝ gñanẗ. Sciendū quarto ꝙ gñō mēbroꝝ hic dr̄ prima narratione & etiā dignitate: quia perfectio eſt ſubā mēbrorū ſpūi ſaltē apud tenentes ꝙ ſpūs non eſt formalr̄ animatus. Non autē eſt prima tempore. Credēdū. n. eſt ꝙ quocunq; inſtanti eſt cor formatū, ꝓ eodem eſt formatus & genitus ſpūs qui debet eſſe organum virtutis cordis. Imaginando ꝙ ſicut virtus formatiua agit pro gñone diſponendo partes groſſiores materiæ gñonis vt recipiant formam cordis, ita agit partes materiæ ſubtiles complexionando & præparando ad ſuſceptionē formæ ſpiritus, ita ꝙ formato & animato corde formatus eſt ſpiritus a virtute formatiua qui debet eſſe organum virtutis vitalis cordis formati. Aliter videretur natura deficiens in neceſſarijs.

Gñō prima gd, & quō.

Et huic quidem ſpiritus cum ſecundum complexionem prouenit, quam debet habere ad hāc uirtutem recipiendam præparatur, deinde omnia illa præparant membra ad recipiendum omnes alias uirtutes animales & etiam reliquas.

Exequitur declarando. Et primo gñaliter & confuſe. Secundo magis diſtincte & ſpālr̄. ſecunda ibi. Virtutes ęquidē.] Dicit primo ꝙ hic ſpūs cū ꝓuenit ſecundū cōplōnē quā hr̄e debet, quia. ſ. ꝓduciẗ a corde cū debito tēperamento præparaẗ ad recipiendū hanc virtutē, deinde præparat oīa alia mēbra ad recipiendū oēs alias uirtutes. ſ. animales & reliquas. Sciendū primo notanter dcm̄ eſſe cū ꝓuenit ſecundū cōplōnē quā hr̄e debet: quia non ſecundū oēm cōplōnem præparaẗ ſpūs ad recipiendū hācvirtutē, quia tunc aīalis & naturalis eſſent hmōi. Ideo dixit, forte: quia ſi ſpiritus iſte non fuerit cū debita cōplōne et tēperamento nō erit præparatus &c. Et per cōplōnem dat etiam intelligere conuenientē modū ſubæ & alia quæ ad cōplōnem ſequunẗ. Ex iſta lr̄a vr̄ quibuſdam cōcedi poſſe de uirtute ſermonis uirtutes vitales in ſpiritu non eſſe ſuum temperamētum. Sī. n. complexio & temperamentū ſpūs tēperat & præparat ſpiritum ad recipiendum hanc uirtutem cū idē non ſit præparans ad ſeipſum recipiendū hmōi virtus non eſt ad hoc tēperamentum. Sciendū ſecundo alr̄ hanc virtutē recipi in ſpū, & aliter in mēbris præcipue apud tenentes ſpm̄ nō eſſe animatum: qm̄ in ſpiritu recipitur tm̄ virtualiter ſicut calor in radio ſolis, in membris autem formaliter.

Cōplō quid.

Virtutes æquidem animales in ſpiritu quidem & in membris non perueniunt niſi poſtquam hæc uitalis prouenit uirtus.

Declarat ſpālr̄ quod dixit. Et primo oñdit virtutē vitalem præparare ad virtutem animalem. Secundo oñdit ꝙ virtus naturalis non præparat vitali & animali, ſed ecōtra virtus vitalis naturali. ſecunda ibi. Et præparans.] Prima in duas ſecundum ꝙ duplr̄ ꝓbat. ſecunda ibi. Ideoq;.]
Primo arguit ſic. Virtutes animales non proueniunt in ſpiritu & membris niſi poſtq̄ prouenerīt in eis hæc virtus. ſ. vitalis. igiẗ vitalis eſt præparans aīali. Aſſumptum reliquit tanquam notum. Quia ſicut ſentire & moueri eſſentialiter preſupponit viuere, & ita virtus ſentiendi & mouendi videtur eſſentialiter præſupponere virtutem vitalem.

Ideoq; licet uirtutes animales alicuius membri deſtruantur, uiuum autem membrum adhuc exiſtit niſi hæc uirtus in eo fuerit deſtructa.

Adducit ſecundam rationem. Et arguit ſic. Sublata vel deſtructa virtute ſenſus & motus in membro remanet virtus vitæ in eo & non econuerſo. igiẗ virtus vitalis eſt prior animali, et per conſequens præparans erit ad virtutē aīalē, patet conſequentia, quia ſemper perfectio prior naturaliter præparat ad perfectionem poſteriorem.

Nonne uides ꝙ membrum ſtupidum aut paralyticum unūquodq; ſecundum habitudinem eſt non habens ſenſum neq; motum aut propter complexionem quæ prohibet ipſum eos recipere, aut propter oppilationem quæ accidit inter cerebrum & ipſum in neruis qui ad ipſum proueniunt, & tamen ipſum eſt uiuū. Et membrum cui accidit mors eſt non habens ſenſum neq; motum, & accidit ei ut putrefiat & corrumpatur.

Nūc. A. declat añs p̄dictę cōſeq̄ntię. deīde cōcludit cōcłōnē intētā. ibi. In mēbro igr̄ palytico.] Dicit prio, nōne clare vides ꝙ mēbꝝ ſtupidū & etiā mēbrū paralyticū eſt carēs ſenſu, nō ſolū ſecundū actū vt dormiēs, ſed et̄ ſecūdum

aptitudinem

aptitudinem.i. habitum non habet potentiam propinquã sentiendi, siue hoc fuerit ꝓpter malam complexionem ꝓhibentem sensum & motum recipere, siue fuerit ꝓpter oppilationem cadentem in neruis qui mediant inter cerebrum & membrum stupidum siue paralyticum: & tamẽ vnũquodq; istorum est habens vitam seu virtutem vitæ, & sic destructa aiali uirtute remanet vitalis. Sed tu non potes dicere q membrũ mortuũ & carens uirtute vitali habeat sensum aut motũ, imo illud putrefit & corrũpit dũ caret uirtute uitæ.

In mẽbro ægro paralytico est uirtus quæ eius custodit uitam donec cum remotum fuerit quod prohibet, ꝓfluat ad ipsum uirtus sensus et motus, ipsum nãq; præparatũ erat ad suscipiẽdum eam propter uirtutis uitalis sanitatem in eo. Prohibẽs enim non prohibuit nisi ut non eam in effectu reciperet, sed membrum non sic est mortuum.

Cõcludit cõclõnem intentã dicens, q igitur i mẽbro paralytico priuato virtute sensus & motus est virtus quædã naturaliter prior.s. vitæ quę custodit vitam huius membri donec iterato profluat & redeat ad ipsum virtus sensus & motus quando remotum fuerit prohibens, puta mala complexio aut oppilatio. igitur toto illo tempore membrũ illud erit pręparatum ad recipiendum sensum & motum ꝓpter sanitatem & pñtiam virtutis vitę in eo. illud enim prohibẽs non prohibet nisi ut recipiat eam in actu, quia.s. non prohibet pręparationem illam quæ erat in eo per uirtutem vitalem, sed membrum mortuum non est hic. Est enim membrum priuatum virtute uitali non habens hanc pręparationem. Hæc tamen littera ab aliis exponitur aliter ut uidebit.

Dubia. Circa hęc dicta mouentur dubia. Primum dubium.
Spũs vitalis tẽpatura. Cuius complexionis sit hic spiritus vitalis. Videtur enim q calidus & siccus quia producitur a corde p ꝓprium eius tẽperamentum, & cor est calidum & siccum in genere membrorum. igitur &c. Item quia videtur ista complexio maxime proportionata motui & subtiliationi substantię quæ est necessaria spiritui. Videtur etiam humidus, quia viuimus p calidum & humidum, & uiuimus per spiritum hunc. Apparet autem q sit temperatus, quia spiritus est vapor sanguis temperatus, ut sexto de iuuamentis. Secundum dubium. A quo recipit hic spiritus virtutem hanc vitalem, quia non apparet nisi q a corde. sed cor non agit nisi mediante spiritu. hanc igitur uirtutem recipit ab alio. Et consimiliter quęram de illo alio spiritu, & sic erit processus in infinitũ. Tertium dubium. Non videtur q destructa virtute animali uirtus vitalis remaneat, quia tunc virtus uitalis posset absolui ab animali sicut etiam naturalis, cuius oppositum dictũ est supra. Item experimentum ostendit statim q sublata virtute animali auferetur vita sicut in forti apopl'ia. igitur &c.

Quartum dubium. Nõ videtur q virtus vitalis sit pręparans ad animalem, quia destructa vel deficiẽte virtute pręparante destruitur aut deficit virtus pręparata, sed multum deficiente vitali non: propter hoc multum deficiet animalis. frequenter enim viget multum animalis virtus vt sensitiua tam inferior q̃ exterior, & similiter localiter motiua, & tamen pulsus est debilis persæpe vt in febribus pestilentialibus. Ad primum horum dicitur q spiritus vitalis respectu medij generis calidus est & humidus, comparatione vero spiritus animalis & naturalis est calidus & siccus. respectu autem vaporis ignei terrestris siue fumosi & aquosi eleuati a sanguine per actionem caloris in ipsum est temperatus. Et sic dixit Gal. spiritum esse vaporem sanguinis temperatum. Cum autem arguitur ipsum calidum esse & siccum, quia cor est huiusmodi. patet q non valet cõsequẽtia. Potest enim membrum calidum & siccum ex materia calida & humida rem producere calidam & humidam.

Ad secundum dicitur q hic spiritus qui defertur ad membra recipit hanc virtutem a corde mediante spiritu suo appropriato, & etiam communi, siue per virtutem voluerimus intelligere temperamentum illud, siue proprietatẽ illi temperamento superadditam. Et cum arguitur q non a spiritu &c. Dicendum q a virtute informatiua producẽte cor producitur etiam spiritus vitalis cordis, & isto mediãte cor producit alios spiritus vitales, & sic non oportet in infinitũ procedi, quia deuenitur ad primum producens spiritum & dans hanc virtutem, quia illud est producens cor, quod similiter cum corde producit spiritum qui debet esse instrumentum cordis vt patet. Ad tertium dicitur q in nullo animato totali naturaliter se habente potest absolui virtus vitalis a virtute animali. in viuente tamen innaturaliter disposito potest esse destructa virtus animalis manente vitali sicut in apoplectico forti apoplexia. Dicitur autem totali q̃a manifestum est i multis partibus animati corporis absolui uirtutem vitalem ab aiali, vt in osse ligamento chartilagine &c. Et ad primũ sensum dictũ fuit supra hanc virtutem ab aiali absolui non posse. Alij dixerunt hanc virtutẽ ad hunc sensum absolui non posse ab animali, quia cuicunq; speciei vel generationi animalium inest vitalis, inest aialis, & econtra. Alij dixerunt q vitalis non potest absolui ab animali secundum aptitudinem, quia nihil habet virtutem vitalem quin illud secundum aptitudinem habeat animalẽ secundum tamen actum absolui potest. Ad quartum dicitur q in quacunq; parte multum deficit vitalis in eadem parte deficit animalis. Et econtra. in quacunq; parte multũ uiget animalis in eadem multum uiget uitalis. Stat tñ in aliquo membro multum deficere uitalem ab operatione sibi debita in membro, licet in alio multũ uiget animalis. Exẽpli grã, potest uirtus uitalis in arteria multum deficere pulsum faciendo, quãuis ꝓ tunc in neruo uel cerebro multũ uigeat animalis: multum etiam uiget uitalis: quæ quãcito deficiet etiam ibi deficiet aialis. Cã autem diuersitatis prouenire potest ex bona ꝓportione vel habitudine aut colligantia membri vnius ad cor & mala alterius: aut bona præparatione unius membri ad recipiendum et retinendum impręssionem uirtutis uitalis a corde & mala alterius, ꝓpter quod deficit uita in uno membro citius q̃ in alio sicut docet experientia. Contra. tunc semper existe forti uirtute uitali & sana in cerebro uel neruo forti & sana foret in eo uirtus animalis. consequens falsum, ut patet in melãcholico et phlegmatico. Neganda est cõsequentia, quia licet ex parte pręparationis quã facit uirtus uitalis sit membrum debite pręparatum ac sensum & motum, non tñ hoc sufficit ad integritatem & sanitatẽ aialis, sed stare põt fortitudo virtutis uitalis cum debilitate animalis, ut patet intuenti.

Et præparans non est uirtus nutriendi tantũ, ita ut dicamus q quãdiu uirtus nutriendi affuerit uiuum erit, & cum destruetur erit mortuum.

Secundũ unam introductionem istius litteræ ostendit q uirtus nutritiua non est illa quæ præparat omnibus alijs uirtutibus. Et primo ostendit hoc de uitali. secundo ostendit idem de animali. secunda ibi⌊ Et si uirtus nutritiua. ⁊Primo ponit cõclõnẽ itẽrã ipsã aliq̃lr declarãdo. 2. ꝓbat ibi⌊ Qm̃ hoc ipsũ. ⁊Dicit primo q uirtus nutritiua nõ ẽ p̄parãs tm̃, ita ut dicamus q q̃diu i mẽbro fuerit nutritiua tandiu mẽbrũ est uiuum, & cum destruetur uirtus nutritiua i membro mẽbrum erit mortuum. Sciendum q ly tantum potest multipliciter sumi. Primo ut sit dictio exclusiua, & est sensus q uirtus nutriendi non tantum, quia non sola est præparans, q̃a scilicet ipsa nõ est illa quę p̄parat oĩbus alijs uirtutibus. Secundo ut sit aduerbium quantitatis, & est sensus quod uirtus nutritiua non est præparans tantum quantum uirtus uitalis. Et uterque sensus est apud hanc introductionem uerus. Primo enim ueritas primi sensus apparet. secundus etiam a q̃busdã taliter ꝑsuadetur. Virtus uitalis pñbus modis p̄parat alijs, ut supra declaratum ẽ. Primo q̃a p̄bet spm̃

vitalem ex quo alij ſpiritus generantur. Secundo quia per pñtiam ſpũs vitalis cõſeruatur membris actualis calor per quem con eruatur in membris aïa, vnde redduntur præparata ad recipiendum alias virtutes. Tertio quia ſpiritus vitalis tanquam vſe agens effectiue concurrit ad operationes omnium aliarum virtutum. Et notum eſt ꝙ virtus naturalis non his modis poteſt præparare alijs virtutibus. Non.n. neceſſario concurrit effectiue ſpiritus naturalis &c. Nec per eius pñtiam redduntur membra præparata &c. ideo bene dictum eſt ꝙ virtus nutritiua non præparat tantum quantum uitalis. Videtur tñ concedendum aliquo modo poſſe ipſam præparare ꝑ quanto tanquam communior ab alijs præſupponitur in quocunq; viuente. Et ex hoc cõcludũt quidam neceſſitatem ponendi in viuentibus uita ſenſitiua virtutem vitalem præter virtutem animalem. Neceſſe eſt enim in viuentibus vita ſenſitiua & localiter motiua reperiri quãdam generalem diſpoſitionem per quam vita ſeu anima in membris conſeruatur. Et illa eſt actualis quidam calor ſine quo nec conſeruari nec induci nec etiam operari poteſt. cuius ſignum eſt, quia per ſolam huiuſmodi caloris extinctionem moritur membrum. et quia hunc calorem oportuit eſſe fundatum in ſubſtantia ſubtili aerea, ideo hic calor facile reſoluitur. vnde oportuit in omnibus viuentibus reperiri membrum in quo erit virtus generandi hunc calorẽ in membris diſtribuẽdum: ne illo reſoluto cito deficeret vita. Tale autem eſt cor in habentibus cor. in non habẽtibus autem aliquid quod eſt cordi ꝓportionatum. Vnde cor dicitur principium & radix & minera virtutis uitalis. Eſt enim principium inſtrumenti in toto conſeruantis vita, et per motum pulſus ipſius conſeruatiuum & diſtributiuum per totũ & per eius temperamentum ipſius ꝓductiuum. Et ex hoc infertur ꝙ ſi per poſſibile mẽbrorum noſtri corporis ſubſtantia non reſolueretur non eſſet in membris neceſſitas uirtutis nutritiuæ, nec conſequenter ſpiritus naturalis aut etiã ſanguinis nutritiui membra ad eorum vitam & permanentiam, quãuis tunc eſſet neceſſitas ſpiritus vitalis cuius præſentia in membris vita conſeruaretur. Et ex hoc vlterius patet ꝙ magis per ſe & immediate ad conſeruationem vitę eſt neceſſarius ſpiritus vitalis ꝗ naturalis. Et ſimilit' virtus vitalis ꝗ naturalis. Non.n. neceſſarius eſt ſpiritus naturalis niſi ꝑ quanto ſubſtantia membrorum eſt reſolubilis. Ex quo vlterius ſequiẽ ꝙ ſi in mẽbro aliquo eſſet quantitas ſufficiens ſpiritus naturalis & ſanguinis requiſiti ad operationem nutritiuæ virtutis, tamen in membro nõ eſſet ſufficiẽs quantitas ſpiritus vitalis pro operationibus vitæ, pro tunc illud mẽbrũ nec viueret nec nutriret. Si tñ econtra eſſet in mẽbro quantitas requiſita ſpũs vitalis ꝑ operatione vitali viueret membrũ, quãuis non eſſet in mẽbro ſpũs naturalis quantitas requiſita ad operationem nutritiuæ virtutis.

Cor principiũ radix & minera virtutis vitalis.

Spũs naturalia neceſſitas.

Ex quibus ſecundũ hanc lr̃æ introductionẽ ſunt iſtę concluſiones tenendæ. Prima. Prius natura eſt uita membri & uirtus uitalis & operatio uitalis ꝗ uirtus uel operatio naturalis, & ſiſr tempore. Q. n. ſit natura prius patet, quia uirtus uitalis eſt cã uirtutis naturalis, & ſiſr operatio uitalis operationis naturalis. Q etiã ſit prior tẽpore ꝓbatur ſic. Quia prius eſt membrũ uiuere ꝗ nutriri ut in primo inſtanti eſſe membri. Et pro iſto poteſt adduci ꝓbabile argumentũ, qa difficilius eſt in membro uitã per ſpm̃ conſeruare & membrum nutrire ſimul ꝗ alterũ illorũ facere. ergo cũ aliqua diſpoſitione ſufficit ad unũ iſtorũ cũ qua nõ ſufficit ad utrũq; ſed non poteſt dici ꝙ ſufficit ad nutrire & non uiuere. ergo poterit aliquando ad uitam & non ad nutricationem. Item ſi diminuatur calor in membro donec nec ad uitam nec ad nutricationem ſufficiat, uidetur ꝙ prius deficiat operatio nutritiua ꝗ operatio uitæ. Item uita ſtat in membro per præſentiam ſpiritus uitalis. Nutricatio per pręſentiam naturalis et uitalis, ſed poſſibile eſt reperiri in membro debitam quãtitatem ſpiritus uitalis quantũcunq; non ſit in eo ſpiritus naturalis quantitas requiſita ad nutricationẽ, ergo uita a nutricatione abſolui poteſt. Secunda concluſio ſequens ex prima. In aliquo uiuẽte poteſt abſolui uirtus uitalis a uirtute nutritiua: & conſequenter ꝙ uirtus uitalis præparat nutritiuę, & non econtra. Ex quibus poteſt colligi argumentum ſequentis ꝓbationis dum in littera ſubiungitur.

Quoniam hoc ipſum uerbum uirtuti afferremus nutritiuæ: fortaſſe.n. plerũq; in aliquo eius operatio deſtruetur & membrum uiuum remanebit, & fortaſſe plerũq; remanebit eius operatio & membrum tendet ad mortem.

Probat ꝓpoſitum, & dicit ꝙ hoc uerbum quod attribuimus animali in comparatione ad uitalem afferre poſſumus virtuti nutritiuæ, quia ſicut ſuperius dicebatur ꝙ deſtructa virtute animali remanet membrum viuum, & non ecõtra, ita de naturali dicere poſſumus, qm̃ fortaſſe plerũq; in aliquo membro deſtruetur operatio virtutis nutritiuæ, & tñ membrum remanebit viuum. ſiſr etiam manente operatione nutritiuæ ſtat membrum ad mortem tendere, virtus igr̃ nutritiua non eſt illa quã ſtante ſtat vita, & qua ſublata deficit vita. conſequentia nota eſt intuenti. et aſſumptum patet. & poteſt perſuaderi vt ſupra. Contra hanc ſn̄iam videẽ primo auctoritas Ari. 2. de aïa dicentis ꝙ viuentia vſq; ad finem poſſunt viuere quouſq; poſſunt recipere nutrimentũ. vita enim non videtur aliud ꝗ conſeruatio per alimentum ut ibidem. Secundo ex quo virtus vitalis præparat ad nutritiuam videtur ꝙ ſtante vitali nõ poſſit deſtrui nutritiua. Tertio. ſi virtus vitalis præparat &c. & eſſentialiter prior eſt virtute nutritiua, quomodo eſt poſſibile manere operationem nutritiuam, & tamen membrum ad mortem tẽdere. Sublata enim virtute priori auſertur poſterior, & per cõſequens operatio poſterioris. Quarto. inter vegetatiuum & ſenſitiuum daretur viuens medium puta illud in quo erit virtus vitalis & deſtructa nutritiua, non enim eſt in tali nutritiua, & conſequenter nec vegetatiua nec ſenſitiua vt pono, quia pono etiam illam deſtructam manente vitali, ſicut de naturali ponitur eſſe poſſibile. Quinto virtus nutritiua ponitur eſſe communior virtute vitali, ſed non eſt poſſibile poſterius via communitatis abſolui a priori, ergo nec vitalem a nutritiua. Item non videtur ꝙ argumenta perſuadentia hãc virtutem abſolui poſſe a virtute naturali, ſint efficacia. Nam per idem ꝓbatur ꝙ virtus vitalis reperitur in plantis diſtincta a naturali. Primo quia prius contingit plantam viuere ꝗ nutriri. Secundo quia difficilius eſt virtuti plantæ vitam ſiue animam in ſuis partibus conſeruare ꝗ illam conſeruare & alimentum in ſubſtantiam plantę conuertere. ergo aliquando poteſt facere vnum iſtorum quando non alterum, ſed non ſecundum ſine primo. ergo poterit facere primum ſine ſecundo. ergo poterit planta viuere & non nutriri.

Aristo. de viuẽte ac vita quid.

Ad primum iſtorum dixerunt quidam ꝙ quamdiu viuunt animalia tandiu nutriuntur dum naturaliter ſe habuerint, per cauſam tamen aliquam præter naturalẽ poteſt impediri in animali nutricatio, quamuis in eo adhuc vita remaneat. Aliter alij ꝙ tandiu viuunt animalia donec poſſunt accipere nutrimentum: quia non poteſt in animali notabili tempore vita permanere abſq; actu nutriendi, licet aliquali tempore vita permanere poſſit ſine nutricatione, vt videtur ſuadere quædam adducta. Alij dixerunt Ariſt. voluiſſe ꝙ nullam repugnantiam claudit animal viuere vel membrum & non nutriri, ſed membrum vel animal nutriri & non viuere manifeſtam claudit repugnantiam. Ad ſecũdum patet, ꝙ licet vitalis præparet ad nutritiuam pręter tñ vitalem virtutem ad eſſe uirtutis nutritiuæ in membris requiritur aliud. ergo non oportet quòd ſtante vitali ſtet nutritiua, ſicut quamuis diaphaneitas præparet ad illuminationem medij, non tñ ad medium illuminari ſufficit diaphaneitas. Ad tertium dixerunt quidã, vt ꝓbat argumentũ, non eſſe poſſe membrum tẽdere ad mortẽ manente opõne virtutis nutritiuæ, Nec hoc credunt dixiſſe Auicen. ſed oppoſitum.

positum. Vñ per remanere non intellexit Auic. permanere, sed intellexit cessare. Sicut vulgariter dicimus pluuiam aut pestem remansisse qñ cessat. Sensus igitur literę est. Et fortasse plerũq; remanebit. i. cessabit operatio eius. s. virtutis nutritiuę. & ꝑ quia membrum tendit ad mortem. Sicut. n. videtur argumẽtum Auic. efficax sic arguendo. Destructa virtute naturali membrum remanet viuum: & dum membrum tendit ad mortem cessat operatio virtutis nutritiuæ. igitur virtus vitalis pręparat nutricationem, & non econtra. Alij vero aliter dixerunt pręmittendo q virtutem naturalem dupl'r cõsiderare possumus. Primo modo quantũ ad sui essentiam quã habet in membro: & quantum ad operationem, cuius grã finaliter tributa est membro & viuenti, & sic non est possibile q maneat operatio virtutis nutritiuę & membrum tendat ad mortem. Nec ad hunc sensum vadit auctoritas Aui. Secundo hanc virtutem considerare possumus vt est defluens a principali membro, vt. s. ab hepate defluit sicut vitalis a corde. Et sic quẽadmodum nullã includit repugnantiam operationem virtutis naturalis destructam esse remanente virtute vitali, ita etiam ecõuerso. quia stat ad membrum & musculum defluere sufficientem quantitatem spiritus naturalis, & tñ illud membrum tẽdet ad mortem, quia non defluet ad ipsum sufficiens quantitas spiritus vitalis, & ꝑpter hoc tendet membrum ad mortem & remanebit in eo operatio virtutis naturalis secũdum qđ illud membrũ ab hepate recipit, quia defluit ab hepate sufficiens quantitas spiritus naturalis & sanguinis. Illud igitur membrum non moritur ꝑpter defectum naturalis virtutis & sanguinis & influxus hepatis dantis virtutem naturalem sed propter defectum vitalis spiritus. vitalis igitur spiritus est qui dat vitam & non naturalis. Ad quartum negatur illa conclusio inducta. In tali. n. viuente destructa est virtus nutritiua & tñ remanet vegetatiua, vt. n. infra declarabitur virtus vitalis est virtus vegetatiua. Ad quintum dicitur q licet virtus nutritiua sit communior vitali, qm̃ plura viuentium genera participant nutritiua q̃ vitalẽ in quocunq; tamen viuente reperitur vtraq; istarũ uirtutũ cõ nr & naturaliter prior est vitalis nutritiua, quia pro aliqua mensura tẽporali reperiri potest in aliquo membro virtus & operatio vitalis qñ nõ reperitur virtus in eo & operatio nutritiua saltem secundum actum & non econuerso. Vtrum autem in plantis reperiatur virtus ꝑprie dicta vitalis distincta a naturali vel nutritiua vel virtus aliqua ad a superior & prior? videbitur in q̃one. Ista sunt quę consequenter tenenda sunt secundum primã introductionẽ lr̃æ. Secundũ vero aliã introductionẽ in illa parte. Et præparans non est virtus nutriendi tm̃, ita vt dicamus q quãdiu virtus nutriendi affuerit viuũ erit. & cũ destruet̃ erit mortuũ, qm̃ hoc ipsum verbũ virtuti afferemus nutritiuæ, fortasse. n. plerũq; in aliquo eius opõ destrueret̃ & mẽbrum viuum remanebit, & fortasse plerũq; remanebit eius operatio: & membrum tendet ad mortem. Intendit Auic. ostendere q virtus naturalis nõ est illa quæ præparat ad virtutem aĩalem, quod ꝓbat per duas rõnes. & tertio concludit. secunda ibi [Et si virtus nutritiua.] tertia ibi [Restat igitur.] Ad huius expõnis euidẽtiam præmittendum primo q vita sumit̃ tripl'r. Primo ꝓ cuiuscunq; entis consistentia siue sit per aliam formam. Et sic oĩbus qbus cõicatũ est esse cõicatũ ẽ viuere &c. Et videtur etiam aliqualiter hic modus loquendi Arist. octauo phi. ad principium. Secundo sumit̃ vita ꝓ cuiuscunq; aĩal subsistentia, & sic sumit Arist. 2. de aĩa. dum gradus vitæ vel viuentium distinxit in vegetatiuum & sensitiuũ &c. Tertio sumitur vita ꝓ vita sensitiua & motiua: & hoc iterũ mõ sumitur dupl'r. s. pro actu vel habitu completo ad actũ sensus & motus vel aptitudine quæ est duplex. Vna ꝑpria per calorem aĩalem. Altera cõmunis per calorem vitalem, qualiter supra dictum est, q membrum paralyticum viuit, qa aptum est ad sensum & motum aptitudine cõi & mediata, non autem ꝑpria & immediata. Et hoc vltimo modo sumitur vita & viuum in ꝓposito, vt viuum significet idẽ quod aptum ad sensum & motum hac cõi aptitudine. Et illa aptitudo cõis stat per debitam p̃ntiam spiritus vel caloris cordis. Propria uero præsupponit hanc & requirit debitam assistentiam caloris animalis siue cerebri. Hoc supposito argumentum Aui. uidet̃ hoc. Si nutritiua tm̃ uel inquantũ nutritiua esset illa uirtus quæ præparat ad sensum & motum, tunc quãdiu esset nutritiua in membro erit membrum uiuum. i. præparatum ad sensum & motum. & consequentia tenet, quia si uirtus nutritiua tm̃ pręparat &c. hoc ipsum uerbum quod primo asserebamus uirtuti uitali asseremus uel debemus asserere uirtuti nutritiuæ, sed illud uerbum erat q stante uirtute uitali in membro membrum est præparatũ ad sensum & motum, ergo illud idem debemus de nutritiua concedere. s. q ipsa stante membrum est aptum ad sensum & motum, & ipsa destructa est ineptum. consequẽs uero est falsum, quia fortasse in aliquo mẽbro destrueret̃ operatio huius virtutis & membrum remaneret viuum. et etiã qñq; remanet huius uirtutis operatio, & tñ membrum tendit ad mortem. i. fit ineptũ ad sensum & motũ. ergo virtus naturalis non est illa quæ tm̃ præparat &c. Primo in hac litera Aui. confuse sumit consequentiam. Secundo tangit ꝓbõnem. Tertio ꝓbat falsitatem consequentis. secunda ibi. [Quoniam hoc uerbum.] tertia ibi [Fortasse etiã.] Sed contra hanc expõnem sunt instantiæ non faciles. Primũ nõ uĩ possibile q in membro saluetur operatio nutritiuę uirtutis, & tñ membrum sit ineptum ad sensum & motum, qa uirtus uitalis præparat nutritiuæ ut supra. igitur stante nutritiua stat vitalis, quia stante præparata stat præparãs, sed stante uitali stat membrum præparatum ad sensum & motum ut supra. Igitur stante naturali erit necessario membrũ præparatum ad sensum & motum quod aduersatur expositioni ut patet. Item non tendit membrum ad mortẽ nisi propter defectum uirtutis uitalis, sed in quocunq; deficit uirtus uitalis illud putrefit & corrumpitur, ergo remanente nutritiua membrum putrefit & corrumpitur, quod est non bene intelligibile. Item uidetur q uitalis non sit etiam illa quæ præparat, quia qñq; homo bene sentit imaginatur & loquitur, & tamen uirtus uitalis tendit ad mortẽ. Sil'r econtra, quandoq; uiget eius operatio & destructa est operatio sensus & motus. Item secundum hanc acceptionem uitę et uirtutis ossa chartilagines & ligamenta saltem aptitudine ista communi essent apta & præparata ad sensum & motum. Pro responsione est præmittendũ. Primo q pręter animam & uirtutem eius repertas in animali reperiunt̃ etiam in eo tres modi siue mensuræ caloris a tribus spiritibus dependentes. s. uitali naturali &c. per quos exeunt uirtutes in actus uitales animales & naturales. Vnus. n. modus caloris & spiritus non posset esse adæquatum instrumentũ omnium istarum uirtutum operatiuum, quia tunc quacũq; illarum læsa uel impedita essent ęque primo omnes alię impeditæ, cuius oppositum ratio & experimentum dictat, ut supra uisum est. Non igitur sunt isti calores indifferenter & æqualiter oĩbus istis operationibus ꝓportionati, sed calor aĩalis ꝓportionatus est & limitatus ad opõnes aĩales & naturalis ad naturales. Vitalis vero vitalibus ẽ appropriatus, & naturalibus & aĩalibus cõis, vt supra declaratũ est. Vtrũ autẽ virtutes repertæ in mẽbris distinguant̃ ab istis modis vel non considerare non pertinet ad ꝓpositũ. Pręmittendũ secundo q quãuis spũs & calor vitalis sit instr̃m cuiuscunq; virtutis & opõnis principal'r, tñ est a natura aĩalibus attributus ꝓ sensitiua & motiua, non autẽ ꝓ nutritiua nisi inquantũ in aĩalibus ẽ cõiuncta sensitiuę et motiuę. Cuius signũ est. qa in aĩalibus solis reperit̃ iste calor & spũs & mẽbrũ qđ est fons & pricipiũ eius ꝓductiuũ. s. cor. Quia uero in plãtis põt virtus nutritiua operari actus suos cũ pauco calore actuali nõ est eis a nã tributus hic spũs nec calor nec mẽbrũ eius ꝓductiuũ, & ꝑ cõsequens nec uirtus uitalis. Virtus igr̃ nutritiua inq̃tũ nutritiua nõ necessario cõiũcta ẽ vitali, sed aĩalis inq̃tũ aĩalis est vitali necessario cõiũcta. Pręmittendum etiã q licet nutritiua ut sit nõ necessario coniuncta

Virtus natural' conside raẽ du plicit'.

Vita tri pliciter.

huic calori actuali uel uirtute uitali, tamen inquãtum in animali reperta est & coniuncta aĩali uirtuti ea indiget & eidẽ necessario coniuncta est. Nam sicut partes aĩales aliq̃ sunt a natura dispositę & cum maiori calore productę actualt ut sint aialium uirtutum receptiuę aut ipsis aliquo modo seruientes q̃ sint partes plãtarum ita eas oportuit a natura aliq̃ disponi ad nutrimentum suscipiendum q̃ sint dispositę partes plantarum. Multo enim amplior requiritur actualis calor ad debitam nutricationem membri aĩalis q̃ plantę, cui secundum sententiam multorum sufficit suus complexionalis calor datus a generante. Et quia hic calor actualis in omnibus membris principaliter pendet a uirtute vitali cordis, ideo in animali pẽdet uirtus naturalis quantũ ad suum esse & operari in membro a virtute & calore vitali. Ex quibus patet primo q̃ pro sensu & motu requirunť duo calores & spiritus. Vnus vitalis qui est magis cõis ad omnes operationes. Alter animalis datus a cerebro sensui et motui appropriatus.

Aptitudo ad sẽsum & motũ in mẽbro duplex.

Patet secũdo q̃ aptitudo ad sensum & motum reperta in membro ex duplex. Vna mediata & non in habitu completo, & est illa quæ reperitur in membro per præsentiam spiritus & virtutis vitalis sicut in membro paralytico. Altera est aptitudo immediata in habitu. s. cõpleto per quam potest aĩal exire ĩ operationes sensus & motus qñcunq̃ voluerit. Et cõpleť hæc per pñtiam solius caloris, & spiritus vitalis & animalis.

Aptitudo nutricationis duplex.

Patet tertio q̃ ꝓ operatione nutritiua in aĩali requirunť etiã duo spũs & calores. s. naturalis & vitalis, et consequenter etiam q̃ aptitudo opõnis nutricationis est in aĩali duplex. s. Propinqua & habitualis cõpleta per quã potest membrum exire in actum nutricationis qñcunq̃ debite pñs fuerit obm, & ista requirit debitam præsentiam duorũ spirituum & calorum. s. uitalia et naturalis. Altera vero est aptitudo mediata & non in habitu completo quam imaginamur reperiri in membro per solã assistentiam spiritus & caloris cordis siue uitalis. Patet quarto q̃ ad hoc ut membrum aptitudine habituali cõpleta sit aptum ad sensum & motum requiritur maior mensura spirituum & caloris vitalis quã ad hoc ut simili aptitudine sit aptum ad operationes nutricationis. Si. n. in membro sensitiuo ꝓpter priuationem caloris vitalis debeant paulatim ĩpediri operationes sensus & motus & operationes nutritiuæ, prius ĩpedienť opõnes sensus & motus q̃ opõnes nutritiuę, quod non esset nisi ad sensum & motũ multo maior requireretur mensura caloris &c.

Operatio virtutis nutritiuæ & sẽsus et motus destruiť duplr.

Ex quibus patet quinto q̃ tam operatio uirtutis nutritiuæ q̃ operatio sensus & motus destrui potest in membris dupliciter. Primo ꝓpter defectum virtutis & spiritus vitalis. Secundo propter defectum uirtutis & spiritus naturalis & animalis. Patet sexto q̃ non omnis præsentia spiritus vitalis reddit membrũ aptum ad sensum & motum aptitudine illa cõmuni dicta. ex quo enim minor quantitas spiritus uitalis requiritur ad hoc ut membrum sit aptum producere operationes nutritiuæ uirtutis q̃ operationes sensus & motus. patet &c. Ex quibus omnibus ex intentione Auic. penes hanc expositionem colligi possunt istæ conclusiones. Prima contingit in membro destrui operationem virtutis nutritiuæ, & tamen membrum remanebit uiuum. i. aptum ad sensum & motum: quia nõ repugnat destrui operationem uirtutis nutritiuæ in membro propter defectum spiritus naturalis stãte præsentia spiritus uitalis & animalis, quo stante erit mẽbrum uiuum. i. aptum ad sensum & motum, vt patet. Secunda conclusio collecta etiam ex littera. Nõ repugnat etiã in membro sensitiuo & motiuo saluari operationem uirtutis nutritiuæ, & tamen membrum illud tendere ad mortẽ. idest ineptitudinem sensus & motus. Sit enim quantitas spirituum uitalium requisita in musculo ad hoc ut sit musculus aptus ad sensum & motum signata per sex. quãtitas uero spiritus uitalis in eodem requisita ad operationes nutritiuæ signata per duo. Et patet q̃ si spiritus & uirtus uitalis in musculo procedat diminuẽdo a sex vsq̃ ad duo remanebit operatio uirtutis nutritiuæ stante etiam debita quantitate spiritus naturalis, & tamen musculus iste tendet ad mortẽ. i. ad ineptitudinem ad sensum & motum. igitur &c. Ex quibus sequitur tertia conclusio. q̃ uirtus nutritiua non est illa quæ præparat & reddit membrum aptum ad sensum & motũ, ex quo enim illa destructa remanet aptitudo ad sensum & motum, & illa stante ineptitudo patet &c. Ad primam igitur instantiam, licet sequentes hanc expositionem inuoluant se in multis modis respondendi, uidetur cõsequẽter respondendum dicendo q̃ neganda est minor, si vniuersaliter intellecta fuerit. s. stante uitali stat membrum pręparatum ad sensum & motum vel aptũ. Ad hoc enim ut mẽbrum sit aptum uel præparatum ad sensum & motum requiritur maior mensura spiritus & caloris vitalis q̃ ad hoc ut sit præparatum ad operationes nutritiuę uirtutis. licet igitur stante nutritiua stet uitalis secundum mensuram requisitam ad nutricationem, non tamen necessario secundũ mẽsuram requisitam ad aptitudinem sensus & motus. Et secundum hoc imaginandum est q̃ quantũcunq̃ a membro paralytico remoueatur oppilatio, ita ut copiose transeat ad ipsum spiritus animalis, posset tamen esse tanta paucitas uitalis q̃ adhuc non esset membrum illud aptum ad sensum & motum aptitudine cõmuni iam dicta. Sed contra. q̃a illud uidetur contra rationem formalem uirtutis uitalis. est enim illa quæ cum in membris recepta fuerit præparabit ea ad recipiendum uirtutem sensus & motus. igitur in quocunq̃ est hæc uirtus illud est præparatum ad sensum & motum. sed stante uirtute naturali in membro in eodem est uirtus hæc. igiť &c. Pro isto dici potest q̃ ista notificatio uirtutis uitalis intelligenda est si cum debitis circunstantijs illa uirtus uitalis in membro recepta fuerit, puta q̃ membrum sit susceptiuum præparationis ad sensum & motum, & q̃ hæc uirtus recipiatur in membro cum debita quãtitate spiritus uel instrumenti ad hanc operationem efficiendam in membro. ubi uero istæ conditiones defecerint non oportet semper a uirtute uitali mẽbrum reddi præparatum ad sensum & motum. Et ad hoc adduci potest probabile argumentum, quia si aliquæ uirtutes naturaliter compossibiles abinuicem possunt naturaliter absolui, etiam possunt abinuicem pręter naturaliter absolui & per uiolentiam. Exemplum. uirtus generatiua & nutritiua sunt in eodem naturaliter compossibiles, & abinuicem totaliter absolui possunt ut in decrepito, ideo possunt abinuicem pręternaturaliter absolui siue violenter vt in eunucho, vel qualitercunq̃ aliter patiẽte corruptionem in membris generationis. Idem etiã patet de augmentatiua & nutritiua, & multis alijs. Cũ igiť uirtus uitalis et aptitudo ad sensum et motum possint absolui abinuicem naturaliter ut in osse chartilagine & embrione primo formato ut quidam dicunt. igitur & pręternaturaliter siue violenter poterunt abinuicem absolui, & per consequens per dispositionem ægritudinalem aduenientẽ mẽbro potest membrũ priuari aptitudine ad sensum & motũ quantũcunq̃ in eo fuerit uirtus uitalis. Item ut supra dare uitam & animam conseruare in membris est actus naturaliter prior q̃ membra reddere pręparata ad sensum & motum, sed non repugnat actum naturaliter priorem absolui a posteriori. igitur &c. Item aptitudo ad sensum & motũ nõ stat sine præsentia debitæ quantitatis vtriusq̃ spiritus. s. vitalis & animalis. vitalis vero virtus saluatur cũ debita quãtitate spiritus vitalis, sed stat in membro esse præsentẽ debitam quantitatem spiritus vitalis requisitam. s. ad præparandum ad sensum & motum. similiter econtra. ergo uidetur possibile in membro aliquo pręternaturaliť absolui uirtutem uitalem ab animali. Alij uero dicunt q̃ licet in esse hoc poni non possit. s. q̃ per aliquam dispositionem pręternaturalem aduenientem membro sit in membro virtus vitalis & auferatur ab eo aptitudo ad sensum & motum, illa tamen imaginationi & naturę rei non repugnat. Prima responsio videtur magis conueniens. Ad secundum cũ diciť, q̃ ad mortẽ non tẽdit membrum nisi ꝓp defectũ uirtutis uitalis, Dicẽdũ q̃ si per mortẽ intelligať ineptitudo ad

sensum

ſenſum & motum ut per hanc uiam ſumitur in propoſito, neganda eſt maior. hæc enim mors uel ineptitudo ad ſenſum non ſequitur defectum uirtutis uitalis ſimpliciter, ſed bene in comparatione ad hunc effectum qui eſt pr̄paratio membri ad ſenſum & motum. ſed non oportet ꝙ cum deficit uirtus uitalis in membro hoc defectu membrum corrũpatur & putreſcat ut patet intuenti. Ad tertium tacta eſt ſolutio ſuperius, penes alium modum uidendi uide. Ad quartum conceſſit Aui. conſequens hoc & conſequentiam. Oſſa. n. apud ipſum ſenſum hñt, licet obtuſum, & per cõſequens per uirtutem uitalem præparantur hac præparatione cõi. Si autem dicimus oſſa non ſentire non hoc dicere debemus niſi ſicut plãtas pedum & manus ruſticorum dicimus nõ ſentire, quia remiſſum & obtuſum hñt ſenſum & paruũ hñte collum ualde dicimus non hr̄e collum. uide ibi. Al̄r dicitur ꝙ uirtus uitalis præparat mẽbra ad ſenſum & motum, quia ad hoc ut mẽbrum ſit præparatũ & diſpoſitũ ad ſenſum et motum requiritur in eo eſſe uirtutem uitalem. ita ꝙ uirtus ſenſitiua & motiua neceſſario præſupponat uitalẽ. Non tamen oportet ꝙ ubicunq; ſit uitalis reddatur illud præparatum &c. quia contingit membrum illud a natura ſua non eſſe receptiuõ talis præparationis. Actus. n. actiuorum non ſunt niſi in patiente bñ diſpoſito. Cõtra quãcunq; diſpõnem ponit ſpũs uitalis in carne aut lacerto eandem aut ſiſem ponit in oſſe. ſed in lacerto ponit præparationem ad recipiendum uirtutem ſenſus & motus. igitur &c.

Itẽ quia non minoris duritiei & terreſtreitatis ur̄ dens iuuenis q̄ os puerile: ſed dens iuuenis per ſpm̄ & uirtutem uitalem præparat̃ ad ſenſum & motũ, ergo & os puerile. Itẽ quia per idẽ ur̄ concedendũ eſſe ꝙ uirtus uitalis poſſit ineſſe plantis, licet non præparet plantas ad ſenſum & motũ, quia nõ ſunt ex natura ſua partes plãtæ huius opõnis ſuſceptiuæ. Itẽ q2 fruſtra reciperet̃ hæc uirtus uitalis in oſſe, ſicut etiam fruſtra poneret̃ in plantis. Itẽ in oſſe eſt aĩa ſenſitiua, ergo os eſt aptum ſentire, hoc argumento utitur Ari. 2. de aĩa. ſi. n. in aliquo eſſet aĩa ſenſitiua & illud nõ eſſet ſenſitiuum in eo fruſtraret̃ illa aĩa uel potentia ſenſitiua. Similiter quia eſt fruſtra actus primus, quia non põt exire in actũ ſecundũ. Pro reſponſione ad iſtã præmittunt quidam ꝙ diſpõ præparans ad aliquam formam uel ad aliquem effectum eſt duplex. Quædam totalis & completa ſicut ſumma caliditas reſpectu formæ ignis. Ad hanc. n. neceſſario conſequitur forma ad quam præparat, & talem diſpõnem non imprimit ſpũs uitalis in membris præparando ea ad recipiendum uirtutem ſenſus & motus. Altera uero eſt diſpoſitio non totalis uel incompleta. Hæc iterum eſt duplex. Quædam enim eſt qua poſita & ſi non ponatur forma neceſſario tamen præſentiali actiuo ſufficiente ad talẽ formã producẽdam neceſſario ſequitur forma, ſicut diaphaneitas illuminationis aeris, hac. n. poſita in aere præſente tñ ſufficiente actiuo neceſſario illuminatur deducto accidẽtali impedimento, & talis etiam non eſt diſpõ quam imprimit ſpiritus aut uirtus uitalis in membris reſpectu uirtutis ſenſus & motus, ſtante. n. uirtute uitali in oſſe quantũcunq; ad os tranſiret ſpiritus animalis non fieret os aptum ad ſenſum et motum. Altera uero eſt diſpoſitio adhuc imperfectior ſecũda, qua poſita in ſubiecto & præſente ſufficiente actiuo nõ induceretur forma neceſſario, ſed ultra hoc requiritur in paſſo alia ulterior diſpoſitio, ſicut exemplificare cõiter de complexione & ſapore, licet. n. complexio præparet ad ſaporem in mixto complexionato, ad hæc tamen ut mixtum ſiat ſaporoſum non ſufficit complexio, quia non omne mixtũ eſt ſaporoſum, ut mineralia multa & lapides, ſed ultra cõplexionem requiritur ſiccum determinato modo attingi ab humido. Exemplum etiam ſicut complexio reſpectu coloris proprie dicti. Non enim eſt color niſi in complexionatis, nõ tamen neceſſario poſita complexione ponitur color. multa enim complexionata ſunt quæ tamen nõ ſunt colorata: ſed ultra complexionem etiam requiritur determinata permixtio lucidi cum opaco. Et talis eſt præparatio ſpiritus uitalis reſpectu uirtutis ſenſitiuæ & motiuæ, præter enim ipſam in membro requiritur alia diſpoſitio puta determinata mollities & non vltimata terreſtreitas qualis reperitur in oſſe et chartilagine &c. Ex his patet ſolutio ad argumentũ. Ad primum negando maiorem propter diſparitatem complexionis paſſiuæ diſpoſitionis, ſophiſta autem negaret conſequentiam propter varietatem medij vt patet. Ad ſecundum dicitur ꝙ dens nõ ſentit per partes dentis duras & terreſtres ſed per partem mollem, vt alibi tactum eſt. Ad tertium patet ex ſuperius dictis qualiter ſit reſpondendum. Ad quartum neganda eſt conſequentia. Non enim recipitur virtus vitalis in quolibet membro, ut per ipſam pr̄paretur ad recipiendum ſenſum & motum, vt ſupra declaratum eſt. Ad ultimum neganda eſt conſequentia. Et dicit̃ a quibuſdam ad auctoritatem Ariſt. ꝙ eius argumentũ tenet de virtute toti ſpeciei aĩalis toti comparata. Nam ſi omne animal habens uirtutem ſenſitiuã haberet motiuã, omne habens inſtr̃a ſenſus haberet inſtr̃a motus progreſſiui et mobile eſſet motu progreſſiuo, quia aliter fruſtra data eſſet iſta virtus toti generi aĩalium, ſed illud argumentum nõ tenet de virtute comparata partibus aut membris indiuidui vnius. Non enim oportet ꝙ ſi omne animal habens viſum habeat guſtum & non econtra. quælibet pars animalis habens uiſum & oculos habeat guſtum. In qualibet. n. parte animalis eſt anima vna quę eſt viſiua guſtatiua &c. ſed guſtat per linguam videt per oculum &c. Nec ſequitur ꝙ ſi in oculo non guſtet ibi ſit fruſtra etc. Conſir̄ per omnia dr̄ de aĩa ſenſitiua reſpectu oſſis. Et per idẽ patet reſponſio ad aliã confirmationẽ. Cuicunq; igitur generi aut ſpeciei viuentiũ per ſe a natura data eſt uirtus vitalis. eidẽ a natura data eſt virtus ſenſibilis & motiua & aptitudo ad ſenſum & motũ. Non tamen oportet ꝙ cuicunq; membro aut parti viuẽtis a natura tributa eſt virtus vitalis ſit tributa animalis ſicut de guſtu & viſu ſuperius declaratum eſt.

Et ſi uirtus nutritiua inquantum eſt nutritiua eſſet ipſa uirtus quæ præparat ad ſentiendũ, & mouendum, uegetabilia pręparata forent ad ſenſum & motum recipiendum. Reſtat ergo ut ſit præparans alia res: quæ propriam ſequat̃ cõplexionem quæ uocatur uirtus uitalis.

Secundum vtrãq; lr̄æ expõnẽ Aui. in hac parte oñdit ꝙ virtus nutritiua non eſt illa quæ præparat aĩali virtuti inq̃tum nutritiua eſt, quia tunc oĩa vegetabilia eſſent præparata ad ſenſum & motũ quod eſt falſum, vñ ſequeret̃ ꝙ plãtę mouerent̃ & ſentirent, quod eſt oĩno abſurdũ, Reſtat igit̃ ꝙ ſi alia uirtus quæ præparat virtuti aĩali, & talis eſt vitalis virtus, ſed non ꝓpter hoc ſequitur ꝙ virtus vitalis ſit abſoluta & abſolui poſſit a virtute nutritiua. Et forte ꝙ hanc ſententiam intellexit Aui. dum dixit. Fortaſſe enim &c. Nõ. n. voluit vt aliqui dicũt poſſe virtutem vitalem abſolui a virtute nutritiua nec econtra: ſed voluit ꝙ ſi per poſſe ſic fieret ſ. ſubtraheret virtus vitalis remanẽte naturali cum ſuis operationibus membrũ eſſet mortuũ: ſil̄r deſtructa operatione naturali &c. adhuc ſtaret vita ſi per poſſibile ſic fieret.

Nota tamen Gen. hanc exponere litteram aliter notando ꝙ vita ſumitur dupliciter. ſ. gñaliter pro eſſe, & ꝓ eſſe per formam quæ eſt aĩa. Et adhuc ſic eſſe ſumitur dupl̄r. Primo enim pro eſſe per alimentum. Secundo pro eſſe cum pręparatione ad ſenſum & motũ. Et tunc patet hęc expõ. Ex his oĩbus ſoluunt̃ dubia quædã cõiter hic ꝓpõni ſolita. Primum. Quare plantis non inſit virtus vitalis, cum eis inſit naturalis, & naturalis præſupponit vitalem, ut ſupra. Secundum, quia ſecundo de anima dicitur ꝙ vita conſiſtit ꝑ alimentũ. & 1. de gñone. ꝙ quãdiu viuit aĩal tãdiu nutrit̃, ideo non videtur ꝙ ſtante vita poſſet deſtrui operatio virtutis nutritiuæ. Ad primum iſtorum dicitur quòd licet vitalis præparet naturali & præſupponatur ab ea in ſubiectis in quibus operluntur, non tamen vbiq; : quia in aĩalis

Diſpõ p̄parans ad aliq̃ formam duplex.

Vita & eſſe dupliciter.

imperfectis valde vt plantis non est hoc necessarium, cum non sit in eis necessitas multi caloris actualis vt patet. Ad secundum dicitur ꝙ licet vita per nutricationem conseruetur, quia sine ipsa conseruari non potest, temperamentum tamen naturale non est illud per quod principaliter in mēbris vita conseruatur, ideo si per possibile substantia membrorum non resolueretur nō esset necessarium temperamētum quo fit nutricatio. Et posset etiam dici ꝓbabiliter per tempus stare vitā in membro postꝙ in eo ablatæ sunt operationes naturales. Et ꝙ philosophus non plus voluit nisi ꝙ non diu viuit animal sine tendentia ad corruptionem qn nutriatur. Et per vitam stare per alimentum, intellexit vitā conseruari per actū vegetatiuæ potentiæ sub qua ē vitalis cōphēdit. De hoc tñ scripsi plene sup̄ primū de gñone etc.

Et ipsa quidem est prima uirtus quæ in spiritu prouenit cum spiritus ex subtilitate humorū procedit, deinde spiritus secundū philosophum Aristo. per eā recipit principium primū & animam primam, ex qua aliæ profluunt uirtutes.

Primo nota ꝙ hæc virtus est prima tempore & natura. Tempore quidem; quia prius tempore fit spiritus potēs cōseruare vitam in membris ꝙ transmutetur in naturalē vel animalem. Natura est enim causa aliarum virtutum, vt supra dictum est. Secundo ꝙ aliqui ex intentione Aui. volunt dictum spiritum fore formaliter animatum, ꝙ viā volendo tenere exponenda est littera sicut iacet. Si autem volumus sequi uiam oppositam dicendum ꝙ per animā primam non intelligit formam substantialem quæ est anima, sed temperamentum animæ ꝓportionatum. Vel dicamus ꝙ recipit animam virtualiter. i. temperamentum potens exercere animæ operationes &c.

Harum uero uirtutū operationes ab hoc proueniunt spiritu in principio rei, sicut etiam sensus apud medicos nō prouenit per spiritum animalem qui est in cerebro nisi ad crystalloidem penetret aut ad linguā aut ad alia. Cū ergo pars spiritus in uētriculum peruenerit cerebri cōplōnem recipiet, & erit conueniens ut ex eo proueniant uirtutū opōnes quæ in eo primo repertæ sunt, & similiter in hepate, & sitr in testiculis.

Nota. Tota causa est fundata super ꝓpositione concessa cōiter ab auctoribus posita. s. ꝙ agens vl̄e siue indifferēter p̄m effectiuū ꝓductiuū non determinat̄ sic ad istū effectū producendum ꝙ non ad illum nisi ad hoc ab agente particulari determinetur, spiritus autem vitalis productus in corde est huiusmodi &c.

Et apud medicos quidem nisi postquam spiritus in cerebro ad aliam cōuertitur complexionem non præparatur ad recipiendum animam quæ est principium motus & sensus, & similiter in hepate, licet prima complexio iam iuuerit ad recipiendum uirtutem primam uitalem, & similiter in unoquoqꝫ membro. apud eos enim unūquodqꝫ operationum genus aliā habet animā, & neqꝫ est anima una ex qua uirtutes istæ profluunt, quoniam huius summæ aggregatio est anima. Et siquidem prima complexio iam adiuuit ad uirtutem primam recipiendam, tunc iam dedit uitalem ubi ꝓuenit spiritus & uirtus quæ sunt eius perfectio.

Nota primo ꝙ hęc positio medicorum fuit Gal. & sequētium ipsum, & partim conuenit cum opinione philosophorum dicta statim: & partim differt ab eadem. Conuenit. n. quia sicut ponunt medici ꝙ spiritus vitalis ad hoc vt sit cōueniens immediatum instrumentum operationibus animalibus oportet ipsum in complexione mutari. Ita etiam ponunt philosophi vt patet in præcedenti particula. Differt autem quia secundum philosophorum opinionem spiritus vitalis vt fiat animalis solum oportet vt accidentaliter alteretur, quia. s. maneat eadem forma substantialis quæ prius. Non autem secūdum opinionem medicorum, immo cum ex uitali fit naturalis uel animalis necessario uitalis substantialiter transmutatur, quod satis explicat Aui. dum dixit. nō p̄paratur ad recipiendum animam. per animam intelligēs spiritus substancialem formam qua spiritus naturaliter inclinatur ad exercendum operationes secundum exigētiam animæ. Ex quo patet primo iuxta medicorum opinionē. ꝙ sicut in nobis sunt tres animæ & essentialiter et organice distinctę, ita eisdem correspondent tres spiritus abinuicem essentialiter specie distincti. Patet secundo ex his tribus animis constitui unam animam, ut uidetur in l̄ra uelle Aui.

Aīa sicut triplex ita spūs triplex.

Patet etiam secundum medicos ꝙ spiritus ad particularia membra transmissus non tantum transmutatur sicut transmissus ad principalia. Secundo nota ꝙ dicitur in parte illa. Et siquidem. Intellectus partis est ꝙ prima complexio data membro iuuat ad hoc ut membrum possit in operationes vitę. Sed cum peruenerit spiritus uitalis a corde ad membrum influxus, tunc etiam habetur perfectio membri & virtutis vitalis membri, quia iam potens est in opōnes sibi debitas. Tunc enim vnūquodqꝫ perfectum est cū pōt in sibi debitas operationes: vt colligi potest secundo physicorum, & .4. metheororum, & secundo de anima.

Hæc autē uirtus apud eos non sola sufficit ut spiritus per ipsam omnes alias suscipiat uirtutes nisi propria prouenerit complexio.

Nota totum hoc fundatur super illa ꝓpositione famosa. Concedendum tamen spiritum vitalem esse instrumentū omnium operationum adhuc sub forma vitalis existētem, sed non totale. Oportet enim secum alios spiritus concurrere, vt alias dictum est.

Pręterea dixerunt ꝙ uirtus hæc præter hoc pro ipsa est præparans uitam, est etiā motus substantiæ spiritualis subtilis principium ad mēbra & principiū constrictionis & dilatationis aeris attracti & pulsus. Affert. n. adiutoriū in cōpōne uitæ quod est passio, & in cōpōne opōnum animæ & pulsus præbet auxilium quod est actio.

Primo nota ꝙ dupliciť dicere possumus hanc virtutem esse principium motus spiritus ad membra. Primo pro quanto ipsa est principium constrictionis cordis per cuius constrictionem transmittitur spiritus super toto. Secundo imaginando ꝙ præter qualitates manifestas quæ dātur spiritui a temperamento cordis datur etiam eidem occulta qualitas inclinās ipsum ad motum ad membra recte, sicut pręter manifestam dispositionem datam humoribus ab hepate datur eisdem occulta dispositio qua inclinantur humores vt ab hepate ad membra localiter moueantur: quod potest ratione persuaderi. Notum est enim cum spiritus sit corpus naturaliter leue per qualitatem eius localiter motiuam & manifestam puta leuitatem non moueretur nisi ad unam differentiam positionis puta sursum. Experimento autē patet ipsum non solum sursum, sed etiam ad omnem differentiam aliam positionis moueri, ideo &c. Et ex hoc probabiliter sequitur motum sursum esse aliquando ei præter naturā & plura alia. Secundo nota ꝙ dicitur principium dilatationis aeris, quia est principium dilatationis cordis ad quā

Spūs q̄d & eius motus qualis.

sequitur

sequitur aeris attractio dilatatio eius per substantiam cordis. similiter est principium constrictionis pro quanto est principium constrictionis substantiae cordis ad quam sequitur aeris in vnum aggregatio & expulsio &c. Tertio nota q illa litera, affert etiam auxilium &c. multiplicem potest habere expositionem. Prima expositio est vt fiat punctus, ibi vitae & ibi animę, vt sit sensus q virtus vitalis affert auxiliū in operatione vitae generādo.s.spiritū vitalē, quod qdē auxiliū in comparatiōe operationū animę ē passio. Operatiōes enim animę ut anima est sunt sensus & motus, ab anima enim vt sic dicitur animal, in compositione quarum auxilium quod confertur per spiritum est passio, quia dat sibi materiam quae patitur & trāsmutatur in spiritum animalem, licet hoc ampliare possemus ad spiritum naturalem, sed auxilium respectu pulsus est actio, spiritus enim vitalis effectiue cōcurrit ad motū pulsus. Secunda expositio vt ibi fiat punctus in litera, quod ē passio, vt sit sensus, q respectu vitae virtus vitalis praebet adiutoriū quod est passio, quia.s.praeparat membrum & disponit vt patiatur. scitis enim q pręparare materiam ad recipiendum reducitur ad genus causae materialis vt supra ostensum est. Est ergo huius particulae sensus q illud adiutorium ē passio.i. pręparatio ad receptionem vitae & virtutum aliarum.

Animae opō duplex.

Opō duplex.

Marsilius primo notat operationes quasdam esse actiuas, et quasdam passiuas. Deinde exponit in comparatione vitae.i. in existentia animę per sensus affert auxilium quod est passio idest spiritum qui patitur, quia proprie spiritus in sensatione speciebus informatur. Aliter in comparatione vitae.i.conseruationis animae & existentiae animae in toto affert auxilium quod est passio.i.spiritum qui patitur continue & resoluitur. Non placet. Et Mundinus in comparatione vitae.s.per nutrimentum sensum & motum affert adiutorium quod ē passio, spiritum vt pati possit pręparando & in animalem & naturalem transmutari, respectu pulsus & anhelitus affert auxilium sicut est actio. Et tunc per vitam itelligitur operatio nutritiua. & per operationem operatio animae sensitiuae.

Et haec quidem uirtus uirtutibus naturalibus similatur, ideoq; non uoluntate proueniunt, unde profluunt. Et similatur uirtutibus animalibus propter operationum earum diuersitatem. ipsa enim dilatat & cōstringit simul. mouet ergo duobus motibus contrarijs.

Primo notā q illa virtus proprie dicitur cognoscitiua aut voluntaria cuius actus est cognitio aut volitio, vel subordinatur in operando cognoscitiuę virtuti. Exemplum primi vt virtutes exteriores. Exemplum secundi vt motiua. Econtra non cognoscitiua. Ad propositum patet vitalem esse non cognoscitiuam. Ex quo soluitur dubium quare operatur vario modo secundum varias passiones appetitus sensitiui. Secundo nota eādem virtutem non cognoscitiuam eē pricipiū motuum contrariorum. Et hoc alias dictum est.

Philosophi autem cum animam dicunt animā terrenam dicere uolunt perfectionem corporis naturalis instrumentalis. Et uolunt dicere principium omnis uirtutis ex qua metipsi motus proueniunt & operationes diuersae. Erit igitur haec uirtus secūdum philosophorum sentētiam uirtus animalis, sicut uirtutes naturales quas nominauimus apud eos uirtutes uocantur animales.

Aia terrena qd

Primo nota per animam terrenam in proposito intelligit animam extensam ad extensionem materiae generabilem & corruptibilem et de potentia materiae eductam, sicut iuxta sententiam philosofophorum est vegetatiua & sensitiua brutorum & adhuc hominis. Et hoc per animam vel formam eductā de potentia materiae intelligendo animam a materia & dispositionibus existentibus in materia dependentem q ad eius esse fieri & operari. Econtra vero per formam non eductam de potentia materiae intelligendo formā a materia & eius dispositionibus non totaliter dependentem. Exemplum primi vt forma ignis educta est de potentia materiae, quia quo ad esse pduci & operari depēdet a dispositionibus suis subiecti, puta caliditate siccitate leuitate &c. Exemplum secūdi vt anima nostra humana secundū fidem & veritatem, licet enī quo ad eius operari in corpore dependentiam habeat a subiecto, non tamen quo ad eius esse vt fide est tenendum. De prima ergo est sermo hic. Secundo nota q talis etiam dicitur perfectio, quia ipsa est actus vel forma corporis. Actus autē & forma est perfectio eius cuius est forma. Et dicitur etiam instrumentalis .i.organici, quia corporis est potentis esse animę in suis operationibus instrumentum, sed de hoc plus secūdo de anima. Tertio nota q sic animam capiendo omnis virtus nostri corporis siue naturalis siue vitalis est animalis virtus. Est enim instrumentum animę pro suis operatiōibus conueniens. Cum igitur hoc adiectiuum animale significet idem q ens vel aliquid animae, vt sic patet omnem virtutē fore animalem. Et hoc est quod dicit Aui. in litera.

Quod si noluerint dicere animam secundum hanc intentionem, sed uolunt dicere uirtutē quae est principium comprahendendi & mouēdi, qđ ex aliqua prouenit comprahensione uoluntarie. Et naturalem uolunt dicere pro omni uirtute ex qua operatio prouenit in suo corpore secundum huius formę diuersitatē non erit uirtus animalis, sed erit naturalis, & altioris ordinis quàm sit uirtus quam medici uocant naturalem. Et si naturalem uocauerint illam quae rem nutrimenti ministrat & conuertit, siue ad hoc ut remaneat indiuiduum, siue ut remaneat species, non erit haec naturalis sed erit tertium genus.

Anima duplr.

Primo nota. Ex ista litera colligitur hęc distictio q hic terminus aīa sumit duplr. Primo pq̄cunq; forma quae est virtus corporis organici physici &c. siue sit operatiua cum cognitiōe siue sine cognitione. Et sic animam capiendo omnis virtus est virtus animę, & per consequens animalis. Secūdo sumitur anima praecise pro forma operatiua cum cognitiōe, & taliter operatiua ē. Et sic non quęlibet virtus est uirtus aīae vel animalis, quia non qualibet virtus est temperamentum animae debitum vt cognoscitiue vel voluntarie est operatiua, vt patet de virtute naturali & vitali. Et sic patet q taliter accipiendo animam non qualibet virtus est animalis. Haec distinctio colligi potest a Gal. primo virtutum naturalē cap. primo. Secūdo nota q etiam virtus naturalis sumitur qn̄que communiter pro qualibet virtute vel temperamento uiuentis naturae debito & proportionato pro suis operatiōibus. Et taliter capiendo virtutem naturalium qualibet virtus siue sensitiua siue nutritiua &c. est virtus naturalis, & sic vitalis est naturalis. Secundo capitur virtus naturalis pro uirtute operatiua circa nutrimentum siue hoc fit ad conseruatiōem īdiuidui siue speciei. Et sic virtus animalis & vitalis nō sunt virtutes naturales. Hoc totum inuenitur hic in littera. Tertio nota q hęc virtus vitalis dicta naturalis, primo modo est altioris gradus q̄ virtus quam medici appellant naturalem. hęc.n. virtus est instrumentum vel temperamentum quo generatur spiritus vitalis & conseruatur in toto vita &c. Naturalis vero virtus vt sic est temperamentum quo producitur naturalis spūs sanguis &c. Notum est autem primum tēperamentum perfectius esse secundo iuxta ea quae dicta sunt superius. Ex isto concludi possunt multa, puta q etiam perfectior ē vitalis q̄ animalis &c. Ex his omnibus solui pnt duę quaestiones. Prima Vtrum virtus vitalis & animalis adinuicem distinguantur. Dicitur enim q non capienpo primo modo. secundo modo bene sic inuicem distinguuntur.

Gal. Virtus naturalis duplr.

Secūda quaestio. Vtrum vitalis virtus & naturalis sint ab-

inuicem distinctæ. Dicitur enim ꝙ non capiendo naturalem virtutem primo modo, quia non aliter operatur virtus vitalis circa suum obiectum ꝙ̃ naturalis, generat.n. spiritum digerendo. Similiter vt naturalis operatur sine cognitione & a cognitione independenter, & nulla est eius operatio per quã distinguatur contra naturalem. Sed capiendo virtutem naturalem pro virtute omnibus ministrante materiam nutrimentalem ad finem nutricationis indiuidui aut conseruationis speciei ad hoc principaliter deputata virtus naturalis distincta est contra vitalem. Patet etiam qualiter vitalis & animalis sint virtutes distinctæ.

Et quia ira timor & similia eorum huius uirtutis sunt passiones, tunc licet eorum principia sint sensus & existimatio & uirtutes apprehendẽtes, huic tamẽ comparatæ sunt uirtuti. Huius autem uirtutis declarationum rationem certificare, et an sit una an plures quàm una in sapientia cõtinetur naturali quæ philosophiæ pars existit.

Ira qd. & timor — Nota ꝙ licet ira sit formaliter actus vel passio appetitus sensitiui ad iram tamen cãndam effectiue concurrit appræhensio, & ipsam concomitatur motus & agitatio spũs ad exteriora. Econtra vero in timore. Quantum vero ad ipsius iræ essentiam aut etiam cognitionem vel appræhensionem añcedentem tribuenda est ira & similiter timor virtuti animali. Quia tamen ad hoc consequitur motus spiritus vitalis ad intus vel ad extra &c. cuius principium est cor & virtus vitalis, ideo & timorem attribuunt medici virtuti vitali. Ex hoc.n. soluitur quæstio hic solita proponi. Verum.s. ira timor & similia sint accidentia vel operationes virtutis vitalis vel aĩalis. Patet enim qualiter sit respondendũ ex dictis.

Capitulum.v. Quod est de virtutibus animalibus compræhendentibus.

IN uirtute autem animali duę copulantur uirtutes, quarum ipsa est sicut genus. Vna est sicut uirtus compræhensiua. Et altera uirtus motiua.

Primo nota ꝙ merito doctrina vitalium virtutum p̃cedit doctrinam animalium, quia licet in quocunq; animato totali reperitur vna reperiatur etiam alia, pluribus tamen membris communis est vitalis & pluri tempore operat̃, & prius tempore habet esse eius operatio, & cum hoc præparans est animali virtuti, vt supra declaratum est, & non econtra, ideo &c. Virtus aĩal' qd. — Secundo nota ꝙ per virtutem animalem in proposito intelligere debemus virtutem omnem cognoscitiuã siue quæ operatur per cognitionem, vel operatur dependẽter ab ea. Exemplum primi, sicut est virtus visiua sensus cõmunis &c. Exemplum secundi sicut est virtus motiua quę licet non operetur per cognitionem, quia sua operatio non est cognoscitiua, eius tamen operatio est dependens a cognitione. Virtus cõp̃hẽsiua qd. — Tertio nota ꝙ per virtutem compræhensiuam in proposito non solum intelligere debemus virtutem cognoscitiuam, sed etiam ad cognitionem finaliter ordinatam, sicut ẽ uirtus reseruatiua, licet.n. ista non cognoscat, seruit tamen cognoscitiuę species reseruando quibus iterato mouetur virtus cognoscitiua ad cognoscendum. Quarto nota secundum quosdã ꝙ ipsa est sicut genus, quia proprie non est genus, tum quia non est terminus incompletus, tum quia prius dicitur de sensitiua q̃ de motiua. Aĩalis motus duplex. — Nota tamen motum animalis esse duplicem.s. pgressiuum sub eo etiam comprehendendo natatiuum &c. Et dilatatiuum & constrictiuum &c. licet aũt non competat omnibus primus, competit tamẽ primus uel secũdus. Quinto nota ꝙ animali propterea necessarius fuit sensus, quia cum animal sit ens valde perfectum & complexionis nobilis respectu non animalis, oportuit nutrimentum sibi proportionatum esse liter nutrimẽta satis perfectum, & iõ oportuit ei dare sensum, quo discerneret de nutrimentis conueniens a disconuenienti. Quia etiam est valde passibile, fuit necessarium in eo esse sensum eorum quæ pñt immoderate mouere & moderate, vt unum acceptãdo aliud refutando se conseruaret. Quia tamen nutrimenta & alia quæ sunt cõseruationi animalis necessaria non sunt cuilibet animali coniuncta, sed distantia & non vbicunq; reperibilia, ideo pręter sensum discretiuum &c. necessarius fuit animali motus localis siue virtus localiter motiua. Et ex isto tanq̃ fundamẽto patet primo, quare plantæ non habent sensum propter enĩ imperfectionem earum quasi qualibet humiditas existens i terra sufficit eas nutrire. Similiter propter suam terrestreita tem paucam immutationem sunt aptæ recipere, vnde non fuit sibi necessarium &c. propter etiam suam ĩperfectionẽ. Patet secundo quare quibusdam animalibus cõueniunt plures sensus exteriores & quibusdam pauciores, vt debuit videri.s. de aĩa & in lib. de sensu. Patet. 3. ꝙ quibusdã aĩalibus pertinet moueri motu progressiuo, & quibusdam non.

Et compræhensiua quidem est sicut duarũ uirtutum genus. Vna uirtus compræhensiua ẽ manifeste. Et altera uirtus compræhensiua occulte.

Primo nota ꝙ licet alius esset modus diuidendi virtutem compræhensiuam.s. in virtutem organicam & non organicam sicut est intellectus quia tamen in proposito & ad medicum non pertinet de virtute non organica, puta intellectiua declarare, ideo hanc diuisionem in proposito tacuit Aui. Debet igitur hæc diuisio posita sic intelligi.s. ꝙ compræhẽsiua virtus.s. organica est genus duarum virtutum &c. Et ex hoc soluitur quæstio quædam. Secundo nota ꝙ medici & philosophi vtuntur his terminis.s. sensus iterior, sensus exterior, virtus occulte comprehendens, virtus comprehendens manifeste. (Sensus duplex.) Intelligentes per sensum exteriorem illum sensum qui aptus est obiectum sentire vel percipere absq; hoc ꝙ antecedat vel añcesserit eiusdem obiecti appræhensio per aliã virtutem cognoscitiuam. Vel sic. Sensus exterior ẽ cuius notitiam non necessario añcedit vel antecessit alterius virtutis cognosciriuæ notitia respectu illius obiecti, quod ab eo comprehenditur. Econtra vero sensus interior. Exemplum primi vt tactus visus &c. Exemplum secundi, sicut est sensus cõis cogitatiua &c. Per virtutem autem manifeste comprehendentem intelligere debemus virtutem compræhendentem, cuius obiectum organum & immutatio ab obiecto sunt manifesta. Econtra vero virtus occulte compræhensiua. (Virtus cõp̃hẽdens duplex.) Exemplum primi, ut uisus. Obiectum.n. ẽ manifestum, puta color lux lucidum coloratum organum similiter. Exemplum secũdi, ut sensus communis. obiectum enim totale eius satis ẽ occultum. similiter organum. dubium est.n. an in corde uel in cerebro, similiter etiam immutatio, ideo &c. Ex quo sequitur ꝙ isti termini sunt cõuertibiles.s. sensus exterior, et uirtus manifeste compræhensiua. Similiter isti sibijnuicem, sensus interior, & uirtus occulte compræhensiua, licet de eodem secundum diuersas rationes prędicetur. Et nota ꝙ in proposito per uirtutem comprehensiuam nõ solum cognoscitiua, sed reseruatiua etiam est intelligenda.

Et uirtus quidem manifeste compræhensiua ẽ sensibilis, quę est genus secundum quosdam quinque uirtutum. & .viij. secundum alios. (Sẽsuum numerus.) Quod si dixerimus ꝙ sint .v. erunt uirtus uidendi, & uirtus audiendi, & uirtus gustandi, & uirtus tangendi, & uirtus odorãdi. Et si dixerimus ꝙ sint .viij. erit huius causa ꝙ pluribus certificatorum uidetur ꝙ tactus sit plures uirtutes.s. quatuor, & ponunt ꝓprie unumquodq; quatuor generum tactus uirtutem per se, licet in membro sensibili sint cõmunia sicut gustus & tactus in lingua uisus et tactus in oculo, hoc autem certificare est philosophi.

Nota

Nota ꝙ sensus omnes possumus contra se inuicem imaginari distingui, vel ex parte animæ, vel ex parte organorum in quibus producit sensus operationes suas, vel ex parte dispositionum qualitatiuarum disponentium organa ad suscipiendum diuersa obiecta. Primo autem modo non debet sumi distinctio sensuum specifica, quia sic sumẽdo, tunc in nullo viuente forẽt plures sensus specifice distincti. Nunc etiam secundo modo vt patet in littera, quia sic tactus & gustus, & tactus & visus essent vnus sensus, cum I eodem organo subiectiue sit uisus & tactus siue actus tangendi. Oportet ergo ut sumatur hæc distinctio ex distinctione temperamentorum siue qualitatiuarum dispositionum per quas disponitur organum ad sentiendum, quia licet sit idem oculus percipiens colorem & caliditatem, quia tamen per aliud temperamẽtum percipit colorem puta per diaphaneitatem suam, & per aliud percipit caliditatem. puta p temperamentum suarꝫ qualitatũ primarum, ideo dicemus hos fore distictos sensus. Ex isto patet causa propter quam ponit philosophus. 2. de anima, sensus tactus esse plures sensus, cum. n. sensus tactus habeat iudicare de duabus contrarietatibus. s. calido frigido humido & sicco & percipiat calidum similiter & frigidum per temperamentum medium inter calidum & frigidum & humidum & similiter siccum percipiat per temperamentum aliud medium. s. inter humidum & siccum, patet duo fore temperamẽta: & per consequens duos fore sensus &c. quod tamẽ nõ possumus dicere de uisu & alijs sensibus. Patet secũdo quare antiqui plures moti sunt ad dicendum quatuor fore sensus tactus. s. calidi humidi frigidi & sicci, grauis & leuis, asperi & lenis, imaginabatur. n. quatuor existere qualitatiuas dispositiones tactui deseruientes. Tertio patet tenendum esse secundũ veritatẽ sensum tactus esse duplicẽ sensum, fit enĩ tactus mediante complexione istrumentaliter quæ est duplex vt supra. grauitas tamen & leuitas durities & mollities percipiuntur vt communia sensibilia. Ex quo patet intellectus philosophi ponentis sensum tactus duplicem, quia est duarũ contrarietatum non reducibilium ad unam. uoluit. n. percipi duas contrarietates per dispositiones qualitatiuas in organis existentes non reducibiles ad vnam. Et ex hoc patet ꝙ licet visus percipiat colorem & lucem non reducibilia ad contrarietatem vnam, est tamen vnus, vnica enim est organi dispositio per quam fit horum perceptio. s. diaphaneitas &c.

Sensus tactus quõ plures.

Tactus duplex.

Et uirtus quidẽ comprẹhẽsiua occulte & non sentiens est sicut genus quinque uirtutum.

Sensus duplex.

Primo nota ꝙ sensus sumitur dupľr. Primo pro qualibet virtute organica cognoscitiua siue quæ vtitur organo in sua cognitione, & sic virtutes interius compræhensiuæ sunt sensus & sentientes, & sic non sumitur in proposito. Secundo sumitur sensus solum pro sensu exteriori siue pro virtute comprẹhẽsiua manifeste, & sic sumitur in proposito dum dicitur, virtutem compræhẽsiuam non esse sensum aut sentientem. Secundo nota differentiam inter occulte cõpræhẽsiuam & manifeste comprẹhensiuam vt superius positum & dictum est. Tertio nota non esse intentione Aui. ꝙ sint quinq; virtutes interiores adinuicem essentialiter ex parte animæ distinctæ, sed solũ ꝙ organice, quasi sit sensum, ꝙ quinq; sunt virtutes interiores abinuicem organice distinctæ &c.

Vna ẽ uirtus quę uocať sensus cõis et phãtasia.

Sensus cõis necessitas duplex.

Nota ꝙ necessitas ponendi sensum communem pter sensus exteriores, vt patet secundo de anima sumitur ex duobus, maxime. Primo sumitur ex hoc ꝙ percipimus in nobis esse virtutem non solum obiecta exteriora comprẹhendentẽ sensibilia, sed etiam compræhendẽtem actus & opõnes sensuũ exteriorum, puta visionem auditionem, & sic de alijs. hoc aũt fieri non potest per sensus exteriores, visus. n. nõ uidet nisi lucem vel colorem &c. non autem visionem. similiter auditus sonum non autem auditionem, & sic de alijs, ideo concludit philosophus esse aliam virtutem interiorem sensitiuam, quã dicimus sensum communem. Secundo cõcluditur sensus cõmunis ex hoc ꝙ nullus sensus exterior aptus est per se sentire obiectum alterius sensus. visus enim non iudicat de sapore, nec gustus de colore, & sic de alijs. cum igitur tam in brutis animalibus q̃ in nobis sit virtus vna comprẹhendens indifferenter omnium sensuum exteriorum omnia obiecta ꝑpria, sequitur &c. Et sic patet ꝙ tam in brutis q̃ in nobis ẽ virtus ponens conuenientia & ponens differentiam inter obiecta ꝑpria diuersorum sensuum exteriorum, vt canis de longe videns panes iudicat illos esse sapidos & lapidem non, & uidẽs carnes similiter & uidens ignem iudicat ipsum calidum et sic de alijs. Omne. n. inter aliq̃ differentiam ponens vel conuenientiam cognoscit vtrunq; extremorum comparabilium, ideo &c. Ex quibus patet primo. quare hæc virtus dicitur sensus communis. Dicitur enim sensus, quia organice compꝛ̃hendit obiecta. Dicitur communis, quia communiter & indifferenter compræhendere potest obiecta omnium sensuũ exteriorum & actus & operationes eorum. Patet secũdo, quare hæc virtus dicitur sicut centrum &c. quia sicut lineæ rectæ a circunferentia tractæ in centro concurrunt, ita sensationes diuersę factæ in diuersis sensibus exterioribus in sensu communi conueniunt vt tactum est. Et imaginandum est ẽt ab omnibus organis sensuum exteriorum ad sensum cõem esse vias per quas deferuntur species ad organum sensus cõmunis & quæ ad ipsum terminãtur. Sequitur tertio aliud esse adæquatum obiectum sensus communis, & sensus exterioris. Sensus. n. exterior non compræhendit nisi obiectũ. Communis autem obiectum & sensationem obiecti. Sequitur quarto ꝙ species quę multiplicantur ad sensum cõem ab organis sensuum exteriorum non sunt eiusdem rationis cum speciebus ab obiectis prouenientibus ad organa sensuum exteriorum, quia non sunt similium obiectorum adæquate repræsentatiuæ nec similem in organo dispositionem requirũt, vt patet intelligenti. Hic cadit dubium quod soluitur ex dictis, quia vnus sensus est vnius contrarietatis. Etiam dici posset ꝙ ex quatuor concluditur virtus interior præter sensus exteriores. primo ex comprẹhẽsione obiectorum sensuũ. secundo ex compræhensione actuũ sensuum. tertio ex notitia priuatiui. quarto ex notitia sensibilis in eius absentia.

Sensus cõis q. d.

Et apud medicos quidem sunt una uirtus sed apud certificantes qui sunt ex philosophis duæ sunt uirtutes. Sensus enim communis est illa quę omnia sensu percepta recipit, & propter eorum formas patitur quæ in ipsa copulantur. Phantasia uero est illa quæ eas custodit postquam coniungũtur, & retinet eas post sensus abundantiã. Et quæ harum duarum est recipiens alia est a custodiẽte. Hoc autẽ certificare est philosophi. Sed qualitercũq; fuerit eius sedes & operationis eius principium est anterior cerebri uentriculus.

Phantasia quid.

Primo nota ꝙ phãtasia iuxta communem modum loqn̄di sumitur primo pro actu phantasiandi qui est actus compꝛ̃hẽdendi obiectum in eius absentia, sicut dicimus, ego habeo phantasiam de cæsare vel antixp̃o & taliter sumitur a philosopho secundo de anima iuxta finem dicente, ꝙ phantasia ẽ motus factus a sensu. i. actualis appræhẽsio cãta a sensu communi existente in actu, & sic non sumitur hic. Secundo nota ꝙ de hac virtute phãtastica tres possumus imaginari uias, quarum duas tetigit Aui. in littera. Prima est ꝙ ista uirtus est pure conseruatiua a sensu cõi organice distincta, quia in parte anteriori primi uentriculi cerebri est sensus communis, & in posteriori phantasia. Ad hoc autem ponendum tangiť ratio quæ innuitur in littera, quia nulla eadem virtus compræhensiua est & reseruatiua, quia semper illa foret in actu secundo. Cum igitur phantasia sit reseruatiua sequitur &c. Secũda via est ꝙ est omnino eadem virtus sensus cõis &c. & ꝙ

Phantasiæ via triplex.

est reseruatiua & cognoscitiua, licet pauco tempore sit reseruatiua, sed dicitur secundum aliam rationem sensus cōis & secundum aliam phantasia. Phantasia.n. dicitur pro quanto reseruat, sensus autem cōmunis ꝓpter dictam. Tertia uia

Phantasia ē qd æquocū.

est, quia iste terminus phantasia est æquiuocus, quia vel idē est ꝙ uirtus reseruatiua appræhensorum per sensum cōem, & sic est idem quod memoria, vel idem est quod virtus cognoscitiua per species reseruatas, & sic est idem quod sensus communis, licet ab eo ratione differat. Tertiam & secundam viam puto veriorem.

Et secunda quidem est uirtus quam medici uocant cogitatiuam. Sed certificatores uocāt quandoq; imaginatiuam, quandoq; cogitatiuam. Si enim imperauerit ei uirtus existimatiua animalis, quā postea nominabimus et ipsamet ad suam peruenit operatiōem, uocant eam imaginatiuā.

Et si uirtus rationalis ei imperauerit & reduxerit eam ad illud quod prodest uocatur uirtus cogitatiua. Quocunq; tamen modo fuerit inter hanc uirtutem & primā existit differentia, ꝙ prima est recipiens & custodiens id quod ad eā peruenit de formis sensu perceptis, & ista est illa, quę se exercet in eis quæ in imaginatione recondita sunt exercitio componendi & diuidendi & singulas efficit uel percipit formas quemadmodum ad eam perueniunt a sensu, & alias formas ab eis diuersas sicut hominem qui in monte uolat smaragdino. Sed phantasia non ponit coram te nisi quantum recipit a sensu, & huius quidem uirtutis sedes est uentriculus cerebri medius.

Nota ꝙ iuxta sententiam philosophorum prius natura & tempore fit compositio & diuisio in nobis q̄ ad cōpositionē illam sequatur iudicium seu assensus vel dissensus. Et ita imaginati sunt in nobis & brutis fore duas distinctas virtutes. Vna est cuius est formare complexa. Altera est cuius est cōplexio assentire vel dissentire. Et quia hæc virtus formās cōplexa secundum eius operationem quandoq; subordinatur rationi vel intellectui, & quandoq; solum ęstimatiuæ, vt in brutis, ideo hęc virtus sortita ē noīa diuersa, qa ī prīo casu dr̄ cogitatiua. In secūdo casu dr̄ imaginatiua. Ita uoluit hic Aui.

Phantasia dupliciter.

Et hæc quidem uirtus est instrumentum uirtutis quæ proculdubio in animali est occulta cōpræhensiua & est existimatiua.

Primo nota ꝙ hæc virtus.s. imaginatiua dicitur instrumētum æstimatiuæ propterea ꝙ præparat ad principales actus vel operationes eius. Principales.n. actus æstimatiuæ sunt duo. Primus assentire vel dissentire complexo formato per imaginatiuam. Secundus est eligere species & conceptus rei non sensatæ ex speciebus & conceptibus sensatorum. Notandum est autem ꝙ in quolibet istorum imaginatiua seruit æstimatiuę. In primo.n. seruit, quia formando complexa seruit assensui vel dissensui. In secundo quia formando complexa ex conceptibus sensatorum redditur ęstimatiua potens in se elicere cōceptum rei insensatę vt satis patet, ideo &c. Secundo nota ꝙ hęc virtus reperitur tam in brutis q̄ in hominibus. vnde vt infra patebit multotiens homines per hāc ęstimatiuam se regunt totaliter rationem omittentes. Tertio nota hanc virtutem proculdubio dici debere occulte compræhensiuam, cum eius actus vel eius operatio scilicet elicere &c. sit valde occulta.

Æstimatiuæ actus duplex.

Et ipsa quidem est uirtus qua animal iudicat ꝙ lupus est inimicus, & filius est dilectus, & qui annonam præbere consueuit est amicus a quo non est fugiendum. Et hoc iudicium secundum modum existit non rationalem.

Primo nota ꝙ in hac littera explicatur duplex actus huius virtutis.s. elicere speciem non sensati, & assensus vel dissensus. Datur intelligi primus dum dicitur. Iudicat ꝙ lupus etc. Secundus datur intelligi cum dicitur. A quo non est fugiendum. Secundo nota ꝙ per iudicium duo intelligere possumus. Primo assensum vel dissensum complexo vero vel falso. Secundo intelligere possumus actum interiorem quo elicitur species vel conceptus non sensati ex conceptu rei sensatæ, qualitercunq; potest hic sumi &c. Tertio nota hanc æstimatiuam siue actum eius esse duplicem. quædam est mere naturalis, vt æstimatio ouis de inimicitia lupi. quædam aūt artificialis vel experimentalis, vt uiso ꝙ serpens mordendo hominem interficit ipsum & non testudinem concludo & elicio conceptum contrarietatis vel inimicitiæ serpentis ad hoīem & non ad testudinem, & quilibet istorum actuum huic virtuti attribuitur. Quarto nota ꝙ cum dicitur hanc comprehensionem esse secundum modum non rationalem, hæc littera duplicem potest habere intellectum. Primus est ꝙ ista cōpræhensio qua.s. ouis comprehenditur lupum inimicū &c. est non rationalis.i. non fit in oue per discursum & rationem, sed solum naturaliter hoc modo.s. ꝙ sicut recepta specie coloris in oculo bene disposito & cum omnibus circunstantijs debitis sine discursu anima oculi agit in se actum vidēdi, ita in ęstimatiua ouis bene disposita cū circūstantijs debitis recepta specie & conceptu coloris figuræ & motus lupi potēs est naturaliter anima huius organi his mediantibus tanq̄ instrumento elicere conceptum inimicitiæ in se, & non per discursum &c. Secundus intellectus potest esse ꝙ hæc comprænsio.i. conceptus rei insensatę &c. non est per modum rōnalem &c.i. non fit taliter qualiter intellectus vel ratio ex cōceptibus sensatis & singularibus generat vel producit vl'em conceptum. talis.n. conceptus causatur per abstractionē eius a singularibus circunstantijs, qualiter non conuenit in proposito. Vtraq; expositio potest ꝓbabiliter teneri, ut patet. Ex his omnibus patet hanc consequentiam esse bonam. hęc virtus cognoscitiua est naturalis & organica. ergo quicquid hæc virtus potest cognoscere cadit sub sensu. Et multa alia ex his possunt probabiliter concludi.

Iudiciū dupl'r.

Æstimatiua duplex.

Amicitia.n. & inimicitia non sensu sunt perceptæ neque sensus eas comprætendit, neq; de eis iudicat, nisi uirtus alia. Et licet non sit comprætensio rationalis, est tamen proculdubio aliqua apprætensio non rationalis.

Tota littera patet.

Homo etiam plerunque utitur hac uirtute in multis suorum iudiciorum & ꝓcedit in hoc quēadmodum animal non rationale.

Nota homo plerunq; vtitur &c. Plerunq;.n. vt patet ī moralibus homo sequitur iudicium sensus, puta æstimatiuæ virtutis, & dimittit rationem vt animal brutum, sicut patet ī cōtinentia & bestialitate. Exempli gratia Sor. vidit bertam pulcherrimam vxorem. P̄lonis, licet ratio dictet ipsam esse dimittendam, sensus tamen propter delectationem dictat ipsam prosequendam sicut est in bruto. Si ergo sequit̄ dictamē ęstimatiuæ regit̄ ꝑ hāc & gubernat̄. Et hoc uoluit dicer̄ Aui.

Et hæc quidem uirtus diuiditur a phantastica. quoniam phantasia sensu percepta retinet, & hęc in perceptis sensu intentiones discernit non sensu perceptas, & separatur ab ea quam imaginatiuā uocamus & cogitatiuam, quoniam illius operationes

tiones

tiones nullum sequitur iudicium, sed istius operationes non solum iudicium, sed etiam iudicia sequuntur, et illius operationes sunt in sensu perceptis compositionem facere, & illius operatio in sensu pceptis iudicare intentiones extra sensum. Et quemadmodum in animali sensus est iudicãs de formis sensu perceptis, similiter existimatiua est iudicans de intentionibus illarum formarum quæ ad existimationem perueniunt & non ad sensum. Quidam autem hominum sunt qui præsumunt, et hanc uirtutem imaginatiuam uocant, sed nõ tantum curamus de nominibus quia non disputamus, sed intentiones & differentias intelligere debemus.

Totũ qđ ponit hic satis vr ex suplus dictis posse patere.

Et medico quidem non est curandum, & hanc uirtutem sciat. Impedimenta nãq; operationum eius, & impedimenta operationũ aliarum uirtutum quę sunt antequam ipsa sequentia sunt, sicut phantasia & imaginatiua & memorialis quam postea nominabimus. Et medicus quidem non curat nisi de uirtutibus ex quibus cum in suis impedimentis accidit lęsio, puenit ægritudo. Quod si læsio acciderit operationi alicuius uirtutis causa impedimenti quod accidit prius operationi alterius uirtutis quàm ei, fueritq; impedimentum illud secutum malitiam complexionis alicuius membri aut corruptionem compositionis sufficit medico ut sciat impedimentum illud propter malitiam complexionis membri, aut suæ compositionis corruptionem accidisse ad hoc ut cũ medicina ei subueniat aut ipsum ab eo custodiat, & non curat scire dispõnem uirtutis cui qđ accidit non accidit nisi alio mediante postq; sciuerit dispõnẽ eius cui accidit illud qđ accidit sine medio.

Æstimatiuę actus duplex. Primo nota q actus ęstimatiuę uirtutis ab auctoribus ponitur duplex. quidam. s. rectus. & quidam reflexus. Rectus ẽ actu consequens compositionem & diuisionem factam in imaginatiua primo mota a phantasia, ut si sibi præsentetur serpens & componitur ipsum esse nociuum, ad quam compositionem sequitur iudicium quo dicitur assensus & eiusdẽ fugæ appetitus. Reflexus uero qui dependet a speciebus i memoratiua reseruatis iterato illas uirtutes cognoscitiuas mouentibus, ut dato q nullum serpentem uideam, tamen trãseundo per loca ubi uerisilr debent esse serpentes timeo ut docet experimẽtum. Ad propositum operatio recta uirtutis ęstimatiuæ est prior tempore operatione memoratiuæ tamen reflexa est posterior. Et sic intellexit Aui. dũ dixit in littera operationem memoratiuæ esse añq; sit operatio uirtutis æstimatiuæ. Ex quo soluitur dubium hic moueri solitum. Secũdo nota q aliqui ex intentione Aui. uoluerunt hęc concludere q uirtus ęstimatiua non est organice distincta a uirtute imaginatiua. Hoc. n. uidetur posse ex duobus concludi. Primo quia non assignat ei organum distinctum. Similiter, quia imaginatiuæ correspondet organum medium & huic nõ uidet alius uentriculus q̃ medius correspondere. Hoc etiam uidet posse concludi ex dictis eius, quia dicit q non læditur nisi læsione aliarum, cuius oppositum tamen contingeret si haberet organum proprium. Et certe puto hoc esse uerum. Sed capiũt istę uirtutes distinctas denominationes propter diuersitatẽ operationum. Sed contra arguitur. Videtur. n. q est possibile lędi operationem existimatiue non lęsa operatione imaginatiuę aut phantasiæ. Pon tñ. n. 3. de accidenti a Gal. ad finem, q uisi sunt aliquid taliter in operationibus interiorum uirtutũ lædi, q unus imaginabatur tibicines in domo ipsum impedientes, ideo iubebat eos expelli. In casu isto phantasia erat lęsa, & iudicium non læsum. Vidit iterum alium taliter læsum q omnia supellectilia nominabat proprio nomine & accipiebat in manu, deinde proijciebat. In casu isto iste bene appræhendebat & male iudicabat, ideo &c. Ad hoc respondetur primo probabiliter concedendo q stat ipsam lędi &c. Neq; hoc est cõtra mentem Aui. quia non plus uult nisi q nõ põt lædi, nisi stante læsione in organo phantasiæ uel imaginatiuę uel memoratiuę, & hoc sufficit. Aliter dicitur q non ẽ malus assensus nisi sit mala compositio ut patet, licet secundum aliquid esset aliqua compositio bona ut ille cõponebat hoc esse phialam, & hæc operatio erat bona, & hanc non se q̃bat appetitus proijciendi, sed prius faciebat, unam aliam cõpositionem. s. hanc bonum est frangere uel dannosum est esse integram, ad quam compositionẽ sequebatur assensus & pijciebat &c. Ex secundo notabili apparet respõsio ad quoddã aliud dubium moueri solitum. Quia soda accidente per cõmunitatem non solum medicus considerare debet uirtutem membri læsi per essentiam, sed etiam per communitatem, ergo non uniuersaliter dictum Aui. est uerum. s. q sufficit medico &c. Dicitur. n. argumentum uerum concludere. Sed intells Aui. est q duabus uirtutibus in eodem organo operãtibus una læsa per essentiam & alia per cõitatem non habet medicus curare de læsa per communitatẽ, ut sanguifica hepatis diminuta propter debilitatam esse attractiuam eius.

Tertia uero illarum quas nominant medici & quinta aut quarta cum certificauerimus quæ est uirtus conseruatiua & memorialis.

Primo nota q hæc virtus dicitur conseruatiua, quia in ea conseruantur species rerum quæ per cogitatiuam vel ęstimatiuam sunt compræhensæ. Dicitur etiam memoralis pro q̃ to per species illas iterato moueri põt existimatiua ad actualiter compręhendendum ea quæ in præterito fuerunt cõpræhensa sub ratione qua in præterito cognita. *Virtus cõseruatiua & virtus memorial' qd.* Secundo nota q hæc virtus non debet dici proprie compręhensiua, q̃a nõ est cognoscitiua ad hunc sensum, quia in organo eius non formatur actualis cognitio. Et hoc potest persuaderi ratiõe, quia alias semper esset sub actuali memoratione, quod est contra experimentum. Tertio nota q hæc virtus secundum diuersas vias contra se distinguendo istas virtutes, est tertia in ordine, est quarta & est quinta. Tenendo enim q sensus cõmunis & phantasia sunt vna uirtus, & imaginatiua & æstimatiua non sunt distinctę saltem apud medicos, hęc ẽ tertia. Tenendo etiam q phantasia & sensus communis sunt idem distinguendo imaginatiuam contra æstimatiuam est quarta. Sed distinguendo phantasiã contra sensum communem & imaginatiuam contra æstimatiuam est quinta virtus vt patet. Et hoc vult Auicẽ.

Et est thesaurus eius quod peruenit ad existimatiuam de intentionibus in perceptis sensu extra formas eorum sensu perceptas, sicut phantastica est thesaurus eius quod peruenit ad sensum ex formis sensu perceptis, & eius quidem locus ẽ posterior cerebri uentriculus. Hic uero est locus considerationis physicæ utrum uirtus conseruatiua & memoralis & uirtus quæ reducit illud quod est absens ad memoriã ex eis quę ab existimatiua sunt reposita sit uirtus una aut uirtutes duæ. Modico tamen non est inde curandum, quoniam nocumenta quæ eis qualitercunq; sint accidunt sunt homogenea: sunt. n. nocumẽta quę

In uentriculo cerebri posteriori accidunt, uel de genere complexionis uel de genere compositionis. Virtus uero compræhensiua quæ est una de uirtutibus animæ cōpræhensiuis est hūana rationalis. Et quia medici uirtutem æstimatiuam non cōsiderauerunt propter causam quam diximus, ideo hanc uirtutem non considerauerunt. Non enim fuit eorum consideratio nisi in operationibus trium uirtutum tantum, & non in alijs.

Primu nota notāter dicitur hæc virtus thesaurus, quia res cara & præciosa. Dicitur.n.thesaurus quasi tenens aurum. Secundo nota non esse intentionem Aui.in memoratiua solum reseruari species insensatorum.sed etiam sensatorum.reseruantur.n.in memoratiua omnes species cuiuslibet cōp̄hēsi p̄ cogitatiuā & ęstimatiuā.Sed p̄ ęstimatiuā nō solū īsensata,sed etiam sensata sunt compręhensa. quicquid.n.īferior virtus compræhendit,compræhendit etiam superior, & adhuc plus ideo &c. Vnde tenendum eandem fore hitudinem inter reseruatiuas quæ reperitur inter compræhensiuas virtutes. Facit tamen mentionem de insensatis Aui.aut quia est nobilior operatio, aut quia per hoc distinguitur contra phantasiam, vt statim patebit.

Virtus memoratiua. Dubium. Videtur q̄ virtus memoratiua sit virtus cognoscitiua, quia memorari siue memoratio est actus eius, memoratio autem est cognitio. Dicitur q̄ memoratio, uel idem est q̄ reseruatio, & sic in proposito ē sermo, vel idem est quod cognitio alicuius cogniti ratiōe qua in p̄terito cognitum & per species reseruatas, & sic non est actus nisi virtutis cognoscitiuæ &c.

Capl'm. vi. De uirtutibus animalibus motiuis.

MOtiua uero uirtus est illa quæ cordas contrahit & laxat, propter quod mouentur membra & iuncturę dilatatione & sua flexione.

Virtus. motiua quid. Primo nota q̄ per virtutem motiuam in proposito debemus intelligere virtutem motiuam localiter voluntariam, siue talis motus sit totius, siue partis, siue p̄gressiuus, siue dilatatiuus, siue cōstrictiuus, sicut est motus pectoris & pulmonis & diaphragmatis.

Virtus motiua duplex. Secundo nota q̄ virtus motiua est duplex.s.imperans motum, & exequens. Imperans motum ē virtus appetitiua. Exequens vero est uirtus existēs in musculis & spiritibus quę possunt dici instrumenta virtutis motiuę appetitiuæ siue æstimatiuæ. Ad p̄positum hic de vtraq; virtute est sermo. vtraq;.n.mouet, licet vna principaliter & alia instrumentaliter. Tertio nota q̄ hæc virtus contrahit & laxat chordas modo superius dicto in cap̄.de membris. Scitis.n.musculum esse compositum ex villis carnis nerui & ligamenti qui in extremitate musculi adinuicem contexuntur & componunt chordā per quam alligantur iuncturæ musculo. Scitis etiam q̄ voluntario motu prius musculus dilatatur vel constringitur, ad cuius dilatationem vel constrictionem sequitur motus chordæ per quem appropinquat centro musculi aut ab eodem remouetur & ex consequenti accidit extēsio iuncturæ & membrorum aut constrictio. Motiua igitur virtus chordas contrahit & laxat ad constrictionem & extēsionem musculi propter quod mouentur membra &c. Tacuit autem de musculis tanq̄ notum. Et ex notato potest colligi vt plurimum membrum moueri a musculo existente extra ipsum in alio membro. Quarto nota q̄ illa particula, & fixione, est sic intelligenda, quia in omni motu est necesse aliquid esse fixum, ideo motiua virtus aliquam partē figit & aliquam partem mouet modo iā dicto, dum.s.fuerit motus terminatæ partis. Primum dubium. Non quilibet motus membrorum voluntarius perficitur motu chordæ, vt patet de motu diaphragmatis & pectoris, ideo &c. Secundum dubium. Motiua virtus nō solum est principium motus, sed etiam quietis. læditur.n.operatio virtutis motiuæ, dum non potest membrum in situ in quo uolumus debite quietari, vt patet in tremore, vbi propter grauitatem membri & uirtutis debilitatem membrum tremit, cuius signum est q̄ si mēbrum adhereat rei fixę non tremit. Ad primum dicitur primo non fuisse intentionem Auic. q̄ omnis talis motus perficitur chorda, sed sufficit vt plurimum sic esse, & quia hoc est notum ideo de hoc facit mentionem. Vel dicitur secūdo omnem talem perfici chorda licet aliquando ipsa sit nobis incognita. Ad secundum dicitur concedendo q̄ virtus motiua est causa quietis membri, quod satis intelligi potest per illam particulam, dilatione sua & fixione, vt dictum est.

Et eius quidem penetratio ē in neruis qui sunt cum lacertis continui.

Primo nota vt supra dictum est per virtutem in proposito intelligendum esse instrumentum vel temperamentum instrumentale concurrens ad motum membri, & sic spiritus est virtus motiua. Dum igitur dicit q̄ eius penetratio est per neruos exponitur.i.spiritus motiui penetratio est &c.

Organū motus uoluntarij duplex. Secundo nota q̄ ex ista littera patet intellectus antiquæ distinctionis.s.q̄ est duplex organum motus voluntarij, quoddam operans, & quoddam deferens. Deferens est neruus ut patet. Operans vero est musculus se dilatando & constringēdo, & sic differenter neruus & musculus sunt instrumenta & organa motus voluntarij.

Lacertus qd. Tertio nota q̄ per lacertum in proposito intelligere debemus musculum siue lacertum proprie dictum, cui continui sunt nerui, quia.s.compositionem musculorum ingrediunt, & postea p̄ substantiā eorum seminantur, vt supra in præcedenti doctrina. caplo de membris.

Et est genus quod secundum specificationem principij motum specificatur.

Nota q̄ sicut spiritus naturalis & sensitiuus ab hepate & cerebro ad particularia membra transmissus limitatur ad uarias mensuras complexionum & qualitatum ita vt non sit omnino eadem vel similis complexio spiritus sensitiui manus & pedis oculi & digiti & sic de alijs, ita proportionaliter imaginandum est non esse eandem dispositionem vel silem omnino spiritus motiui per neruos ad musculos & lacertos nostri corporis transmissi, sed variatur secundum varietatē complexionis musculorum & lacertorum, ad quos infertur huius spiritus motiui. Et hoc intellexit Aui.in littera, dum dixit, q̄ hæc virtus motiua est genus quod secundum specificationem &c. Quod dictum ē metaphoricum, & sumitur hoc modo metaphora. Sicut.n.genus est indifferens ad varias species & per varias differentias contrahibile, ita spiritus motiuus a cerebro prouenient est genus indifferenter contrahibile ad varias dispositiones & modos complexionum secundum membrorum ad quæ transmittitur diuersitatem.

In unoquoq; igitur musculo ē alia natura quę est sequens iudicium existimatiuæ, a qua prouenit communis consensus.

Motus uoluntarij agētia. Primo nota q̄ ad motum voluntarium causandum concurrunt plura agentia sibi adinuicem subordinata essentialr. Primo concurrit obiectum mouens potentiam cognoscitiuā in genere finis. Secundo concurrit spiritus mouens in genere efficientis, qua.s.compræhenditur obiectum sub ratione boni vel mali. Tertio concurrit iudicium siue assensus. Quarto concurrit appetitus siue inclinatio ad prosequendum siue fugiendum. Quinto motus spiritus ad instrumenta motus. Vltimo motus organorum ad prosequendum siue fugiendum. Iudicium ergo existimatiuæ est illud ad quod sequitur appetitus & motus cuiuslibet. Et hoc intellexit Aui. dum dixit est sequens iudicium &c. Secundo nota quia dixit a qua p̄uenit communis consensus. Ista littera potest dupliciter exponi. Primo communis consensus.i.a qua prouenit iudicium

communis cãns motum. Secundo vt per communem consensum intelligamus mutuum consensum. Est autem mutus consensus virtutis existimatiuæ & motiuæ executiuę. virtus enim existimatiua imperat motiuæ & sic motiua consentit. virtus autem motiua consentit exequendo, hunc autem consensum producit æstimatiua, quia particularis motiua ab ea dirigitur, vt sibi subordinata &c.

Capitulum. 7. doctrinæ sextæ quod est de operationibus.

Dicemus ꝙ operationum singularium aliæ sunt quæ ab una complentur uirtute, uerbi gratia digestio.

Opõ singularis & cõis tripl.

Primo nota ꝙ operatio potest dici singularis multipliciẽ. Primo prędicatione, vt hęc digestio stomachi. Secũdo participatione, vt visio spumificatio. Tertio quia ad finem singularem & non communem ordinata. Cõsimiliter dicitur ecõtra. aliqua operatio communis tripliciter. s. prædicatione participatione, & quia ad finem subordinata communem. Exẽplum primi vt digestio. Exemplum secundi vt nutricatio. Exemplum tertij vt digestio stomachi. Ad propositum per operationem singularem in littera positam intelligere debemus operationem singularem accipiendo primo modo, vt digestio huius stomachi &c. per ly tamen singularium põt intell̃i singularum. Et secundum hoc est duplex litteræ sensus. Primo singularium. i. terminararum & distinctarũ. Vel aliter operationum quæ sunt vna operatio. Vel aliter. i. omnium. Secundo nota ꝙ digestio vna completur virtute. s. naturali, licet quandoq; ad illam possit iuuare extrinseca qualitas empl̃i ceroti. principale tamen in complementum digestionis est naturalis virtus nobis intrinseca.

Aliæ quæ a duabus complentur uirtutibus.

Nota ꝙ licet vna operatio compleaẽ duabus virtutibus, non tamen ab eis ęque primo prouenit, sed ab una per prius, & ab alia per posterius & sic una alteri uirtuti in tali operatione subordinatur. hoc autem non est inconueniens, vt debet uideri in phylosophia.

Sicut cibi desiderium quod completur a uirtute naturali attractiua & a uirtute sensibili quæ est in ore stomachi.

Primo nota ꝙ per cibi desiderium compleri in proposito non aliud intelligere debemus, nisi cibi desiderium suum finem attingere vel exequi, & hoc facit duplici uirtute. s. attractiua naturali, & sensitiua oris stomachi. Secundo nota vt colligitur quinto de accidenti, ad famẽ naturalem plures cõcurrere motus sibi inuicem subordinatos. s. mẽbrorum inanitionem, attractionem eorum a venis & uenarum ab hepate & stomacho mediantibus meseraicis. Ad quam attractionem simul cum alteratione quam facit melancholia naturalis in ore stomachi sequitur tristis sensatio, & tandem appetitus qui est fames, & hæc sensatio complet cibi desiderium ad intellectum datum. Aliter tamen litteræ potest esse intellectus, vt statim patebit.

Famis nãl motus multiplex.

Attractiua uero operatur ex hoc ꝙ mouet uillum qui secundum longitudinem protenditur retinendo illud quod attrahitur & sugendo ex humoribus quod est sibi proprium. Sensibilis autẽ operatur in hoc ꝙ hanc sentit passionem, & quia sentit mordicationem choleræ nigrę quæ est excitans desiderium, cuius esse nominauimus.

Attractiua quid.

Nota ꝙ per attractiuam in proposito videtur Aui. intelligere attractiuam meseraicarum ab ore stomachi, quod satis potest patere per hoc quod subdit ꝙ sensibilis operatur, ꝗa hanc sentit passionem. s. attractionis. Et secundum hoc possumus aliter exponere litteram superius positam dum dicit, ꝙ cibi desiderium completur, non exponatur. i. finẽ etc. sed completur. i. producitur simul a uirtute attractiua & sensitiua virtute. Ad cibi. n. desiderium causandum concurrit uirtus attractiua naturalis meseraicarũ, & virtus sẽsitiua oris stomachi sentiendo &c. Et ex ista litera de mente Auic. concludere possumus primo. Nec consumptio humidi substantifici nec consumptio humidi chylosi est causa imediata famis, sed ad consumptionem illam sequitur sensibilitas, vt patet ad quam sequitur desiderium. Sequitur secundo ꝙ præter suctionem factam in ore stomachi ad tristem sensationem hora famis causatam concurrit aliqua qualitas vel attractio facta a melancholia naturali transmissa ad os stomachi, vt patet in litera. Sequitur tertio ꝙ capiendo famẽ ꝓ appetitu oris stomachi ad cibum causa immediata illius famis est illa tristis sensatio ori stomachi. Sequitur quarto ꝙ immediatum obiectum illius tristis sensationis est illa mala qualitas, quæ illa tristi sensatione percipitur. Ex quo vlterius sequitur ꝙ improprie capiendo famẽ pro illa tristi sensatione immediate causans famem est illa mala complexio vel qualitas, nisi ponere vellemus os stomachi immutari spiritualiter per species. Cum igitur dicunt doctores antiqui cõsumptionem siue suctionem humidi substantifici vel chylosi fore causam famis immediatam non plus volunt, nisi ꝙ liter cõsũptiones minus mediata cã famis est talis consũptio.

Et hanc quidem operationem dicemus duabus compleri uirtutibus, nisi ideo ꝙ cum sensibili acciderit nocumentum destruetur intentio quæ uocatur fames & desiderium, neque desiderabitur cibus, licet eo corpus indigeat. Et similiter trãsglutiẽdi operatio duabus completur uirtutibus. Vna est attractiua naturalis. Et altera est attractiua uoluntarie. Et prima quidem suã complet operationem per uillum, qui secundum longitudinem protenditur qui est in ore stomachi et œsophago. Et secundæ completur operatio per uillũ lacerti transglutiendi. Cumq; una duarum uirtutum destruetur transglutiendi operatio duriter prouenit, sed quãdo non fuerint, destruetur. Sed cum illa non operata fuerit, erit trãsglutiẽdi operatio difficilis. Nonne uides ꝙ cum desideriũ nõ recte procedit, duriter prouenit operatio transglutiendi illud quod non desiderat, immo cum abhorremus aliquam rem nausea nobis prouocabitur, & cum eam postea transglutire uolucrimus et territa fuerit ab ea uirtus nostra attractiua desideratiua dura erit operatio uoluntarie transglutiendi. Transitus quoq; nutrimẽti perficitur uirtute membri impellentis, a quo procedit, & attractiua membri ad quod accedit. Et similiter superfluitatum egressio quæ fit per duas uias

Primo nota cañ. vel regulam inuestigandi hanc uirtutem fore alicuius operationis principium, quia læsa uel impedita uirtute læditur illa operatio. Et ex isto soluitur dubiũ quo quæri consueuit. Quare dicimus operationem digestiuã cõpleri una uirtute. s. digestiua, cum tamen ad eam concurrat attractio retentio &c. non autem sic dicimus de desiderio siue appetitu, quia dicĩ ꝙ completur attractione &c. Hic potest dici primo ꝙ si per possibile cessaret operatio retentiuæ aut attractiuę posito cibo digestibili in stomacho adhuc fieret digestio. Sed si non fieret attractio aut suctio iam dicta nõ fieret desiderium &c. Aliter dicitur ꝙ digestio complẽ pluribus uirtutibus, quæ tamen sunt eiusdem generis, quia quælibet ẽ naturalis, sed ad desiderium cõcurrunt plures secũdũ

Supfluitatum egressio quid. gen 11.s.animalis. & naturalis. Secũdo nota ꝙ per egressionem superfluitatum quæ fit per duas uias intellexit emissionem fecum & vrinæ. Ad has.n.expulsiones sicut manifestũ est concurrunt virtus aialis sesiuua, & uirtus naturalis expulsiua, vt patet. Totũ residuũ litteræ satis patet vsq; ibi.

Et forsitan plerũq; existunt operationis principium duæ uirtutes.s.animalis & naturalis. Et fortasse plerũq; existunt eius causa uirtus & qualitas, sicut infrigidatio quæ prohibet materias & iuuat expulsiuã in parilitate superfluitatum quæ descendunt a mẽbro, & uetat & in faciem reuerberat. Et frigiditatis quidem est æqualitas quæ propter duas prohibet res.s.cum essentia substantiam eius quod effunditur ingrossando, & coangustando poros. Et res tertia quæ est per accidẽs quæ est qua caliditas extinguitur attractiua, & qualitas caliditatis attrahit p illud quod istis opponitur modis quos prædiximus. Et caliditatis quidẽ qualitas & necessitas uacui nõ attrahũt in primis nisi illud qđ ẽ subtile, et postea qđ est spissum. Virtus uero attractiua naturalis non attrahit nisi qđ est ei magis conueniens, & qđ naturæ eius est ꝓprium attrahere. Et plerũq; qđ est magis spissum ẽ magis ꝓprium et magis cõueniens.

Expulsiua quid. Nota per expulsiuam in proposito intelligere possumus expulsiuam intestinorum, vt in expellendo feces quæ a frigiditate iuuatur. Cum.n.impediatur expulsio fecum, aut propter caliditatem hepatis multum exiccantis, aut propter fortitudinem retentiuæ, aut propter carentiam ventositatis frigiditas hanc expulsiuam iuuat remittendo hepatis caliditatem debilitando & propellendo feces iuuat expulsiuam. Et secũdum hoc exponitur littera sicut infrigidatio prohibet.i.facit succũbere materias earum impediendo resistentiam, vel prohibet scilicet multiplicationem, quia euacuat & iuuat expulsiuam iam dictam in paritate.i.dum est paritas virtutis ad materias, & econtra quia neutrum alterum sufficienter excedit, &

Expl'sio quid. uetat.s.superfluitates resistere & reuerberat.i.propellit in faciem.i.ad superficiem mouet. Alitee & melius exponit̃ hæc littera per expulsiuam intelligendo impellendi virtutem, & per expulsionem repercussionem secundum ꝙ littera intelligenda est ꝙ frigiditas prohibet materias descendere ad mẽbrum & iuuat expulsionem in repercutiendo in parilitate.i. dum est parilitas modo iam dicto in alia expõne. Et vetat.s. illas superfluitates ad membrum effundi, & reuerberat.i.repercutit in faciem membri propellentis, sicut si quis ꝓijcit lapidem ad murum, & muro impediente motum lapidis reuerbetetur lapis versus proijcientem & forte in faciẽ eius.

Totum residuum litteræ patet vsq; in finem doctrinæ.

Explicit exposiuio Iacobi de Forolíuio super prima Fẽ primi Canonis abyn hali abyn sceni.

Incipit expositio eiusdem Iacobi super secunda Fen.

Fen.ij.libri primi cañ.cuius sunt tres doctrinę.

Doctrina prima est de ægritudinibus.

Doctrina secunda est de causis.

Doctrina tertia est de accidentibus.

Doctrinæ primæ, quæ est de ægritudinibus sunt octo capitula.

Capitulum.1.est de doctrina causæ & ægritudinis, & accidentis.

Dicemus ꝙ causa in libris medicorũ est id quod primo est, & ex quo prouenit inuentio alicuius dispositionis in corpore humano aut eius fixionis.

Primo nota. ꝙ res preter naturam apud medicos ponunt̃ tres.s.causa, ęgritudo, & accñs. Et quid per vtrun.ꝙ istorum debeat intelligi declaratur in littera. Quia igitur in proposito non determinatur de causa nisi secundum ꝙ de ea considerat medicus secundum ꝙ distinguitur contra morbum & accidens, idro notanter dixit in littera, in libris medicorum.

Cã duplex secundum medicos Pro cuius intellectu nota secũdo ꝙ causa cõiter sumpta dicitur de materia & forma efficiente & fine, ut patet secundo phy. et sic de causa pertinet tractare ad philosophum naturalem. Secundo sumitur causa pro re præter naturam, a qua in corpore humano sequitur ęgritudo uel dispositio immediate lædens operationes, & sic sumit̃ in proposito. Ex quo sequit̃ ꝙ causa taliter sumpta solum dicit̃ de efficiente. Quia tamẽ efficiens causa potest esse conseruans uel produçẽs, ut debet uideri.2.phy. ideo causa de qua in proposito est sermo dicit̃ de omni causa producente uel conseruante ægritudinem in humano corpore. Nota tamẽ ꝙ causa q̃ diffinitur hic dicitur causa sanitatis & neutralitatis.

Prius dr dupl'r. Tertio nota dupl'r aliquid esse prius respectu alterius. Primo tempore, & sic non est sermo in proposito. Notum est.n. ꝙ causa conseruans non præcedit tempore effectum conseruatum ad bonum intellectũ. Secundo natura & sic sumitur in proposito. sic.n. causa ægritudinis est quid prius natura pro quanto.s.a causa dependet ægritudo. Dicitur ergo i proposito causa prior natura, quia.s. uia dependentiæ, quia ab ea dependet effectus. Ex isto soluitur dubium hic moueri solitum de causa conseruante & coniuncta, ut patet. Quarto nota. ꝙ iy ex in proposito denotat circũstantiã causæ efficientis, ut sit sensus ex qua.i.a qua ꝓuenit inuentio.i.existentia alicuius dispositionis & fixionis i corpore humano. Ista littera duplicem potest habere expositionem. Primo vt sic sumatur dispositio prout distinguitur contra habitum, quia est qualitas de facili mobilis, et per fixionẽ intelligat habitum, & tunc erit sensus ꝙ causa ẽ illud ex quo prouenit inuentio alicuius dispositionis vel habitus. Alter intellectus litteræ potest esse, vt per hoc velit oñdere diuersum modum causarum efficientium, quædam.n. producunt, & istæ dicuntur disponere, quędam autem rem productam cõseruant, & istæ dicuntur dispositiones figuræ, & sic patet sensus litterę. Ex quibus omnibus sequitur diffõ taliter intelligẽdo. Causa est id quod primo est.s. natura, a quo in corpore humano depẽdet aliqua dispõ.s. sanitatis & ęgritudinis, & sub sanitate & ægritudine comprehenditur neutralitas.

Et ęgritudo est dispositio non naturalis in corpore humano, ex qua in operatione essentialiter prouenit nocumentum prouentu primo. Et est aut cõplexio nõ naturalis aut cõpõ nõ naturalis.

Dispõ dupl'r. Primo nota. ꝙ dispõ hic quãdoq; sumitur prout est idem quod qualitas de facili mobilis, & sic non sumitue hic, quia lapis in vesica non est qualitas. Secundo sumitur pro omni eo quo denominatur subiectum aliqua denominatione, & sic q̃titatem situm & figuram dicimus esse dispositiones, & sic sumitur in proposito dispõ, sic.n. dicimus lapidem in vesica esse dispositionem, quia per illum formaliter denominat̃ homo, & sic de alijs.

Nocumẽtum opõnis cõtingit tripl'r. Nota secundo ꝙ pee non naturalem intelligo præter naturam, vel contra naturam. Et dixit in corpore humano, quia de illo solum considerat medicus. Tertio nota ꝙ nocumentum in operatione potest contingere tripl'r. Primo per læsionem exñtem in aliqua natura membri, Secundo per communitatem. Tertio ratione obiecti vel materiæ circa quã operatur virtus membri. Exemplum primi. nocumentum in digõne stomachi eueniens a mala complexione stomachi. Exemplum secundi, sicut nocumentum in formatione vocis propter impotentiam motus lacertorum pectoris. Exemplum tertij sicut imperfectio digestionis i stomacho propter rem indigestibilem sicut ossa cerasorum. Ad proppositum nocumentũ eueniens primomõ dicitur euenire essentialiter. Alijs autem duobus modis accidentaliter, quia primomõ euenit ꝓpter læsionem i essentia membri. Ex quo

sequitur

sequitur hic diffiniri ægritudinem per essentiam vel proprietatem, & non communitate. Nota per ly essentialiter aliqui intelligunt id quod per se & ex eius naturali inclinatione lædit. Prima expositio est melior. Quarto nota ꝙ per prouentum primum debemus intelligere dependentiam immediatam, quia.s. operationis læsio immediate dependet ab ægritudine. Ex quibus colligitur completa diffinitio ægritudinis: quia per hoc quod dr̄ dispō tangitur genus. Sed per ly nō naturalis differt a sanitate. Sed per ly in corpore humano differt a dispositione præter naturam non existente in corpore humano, de qua non tractatur in libris medicorum. Per hoc autem quod dicitur prouētu primo differt a causa, licet enim a causa proueniat nocumentum, non tamen post.i.immediate. causa enim causat nisi mediante ægritudine.

Prouentus primus qd

Et accidens est res quæ hanc sequitur dispōnē quæ est non naturalis, siue sit naturali contraria sicut dolor in colica, siue non sit cōtraria sicut rubedo multa maxillæ in periphleumonia.

Accñs qd et est triplex.

Primo nota ꝙ licet hic terminus accidens multipliciter possit sumi.s. prout distinguitur contra substantiam & multis alijs modis: hic tamen sumitur accidens pro re præter naturam consequente morbum & accidens, quasi ab alio puta ab ægritudine cadens. Secundo nota vt sumitur a Ga. 3. de accidenti & morbo. Accidens taliter sumptum est triplex.s. actio læsa, qualitas mutata, exiens mutatum. Quid debet per quēlibet istorum modorum intelligi satis patet. Solū autem explicuit Aui. de actione læsa qualitate mutata. Tertio nota ꝙ horum accidentium quoddam dicitur ex toto genere præter naturam, quoddam, vero non. Exemplum primi, vt dolor in colica. Exemplum secundi, vt rubedo maxillarum. Et per accidēs ex toto genere &c. Intelligi debet accidens quod nulli indiuiduo de specie humana potest secundū naturam in esse vt dolor, econtra vero quod non repugnat alicui in esse secundum naturam, vt rubedo maxillarum & ideo in diffinitione doloris explicatur aliquid rei naturali contrarium vt dolor est tristis sensatio &c. Nō sic autem fit in diffinitione rubedinis maxillarum. Et ex hoc vlterius parere potest, quare dolor & huiusmodi accidentia mala ex toto genere præter naturam dicuntur etiam accidentia permutata a naturalibus in propria forma, quia in propria ratione formali ipsorum ponitur aliquid explicans contrariū naturali & conuenienti dispositioni. Quarto nota ꝙ colica aliquando sumitur pro dolore in colon intestino, quandoq; pro dispositione præter naturam, ad quam in colon sequitur dolor, sicut est mala complexio in colon; aut mala compositio: aut soluta continuitas ad quam dolor sequitur, & taliter sumitur cum dicitur, sicut dolor in colica.

Colica dupl̄r.

Cāæ exēplū est putredo. Aegritudinis exēplū est febris. Exēplū accñtis est sitis & dolor capitis.

Putredo quid.

Primo nota ꝙ per putredinem in proposito indifferenter intelligere possumus humorem vel vaporem putridum siue qualitatem putridam, quodlibet enim illorum est causa ægritudinis, quia causatur a re præter naturam existente in membro vel in membris, si tamen esset putredo in substantia membri, vt sic non esset cā ægritudinis, sed potius ægritudo vt patet ex quid nominis ægritudinis. Secundo nota. febris est morbus siue ęgritudo. est.n. dispositio ex qua essentialiter prouenit nocumentum in operatione immediate siue prouentu primo, quod non est de putredine. Sitis tamē & dolor sunt accidentia, quia sunt accidentales dispositiones membrorum ab ęgritudine dependentes. Caliditate.n. febrili exiccante causatur sitis præter naturam, simr̄ eleuante materias vaporales acutas ad caput causatur dolor: aut etiā imprimit in mēbro caliditatē præter naturā vt in cerebro.

Febris quid.

Sitis & dolor quid, & cap. cāę.

Causæ quoq; exemplum est repletio in receptaculis quæ ad oculum descendunt. Exemplū ægritudinis oppilatio in uuea quæ est ægritudo instrumētalis uel compositionalis. Exemplū accidentis est destructio uisus.

Replō dupl̄r.

Primo nota ꝙ iuxta communem modum loquendi quādoq; sumitur repletio pro materia replente, & sic repletio receptaculorum dictorum in littera nō est nisi humoralis materia in eis contenta. Qñq; autem repletio sumitur pro modo se habendi membri repleti, quod realiter non est nisi ipsum membrum sic se habere, vel sic se habens, & sic repletio nō est materia replēs. Ad propositū igitur sumitur primo modo.s. pro materia. sic.n. est causa & non ægritudo; mēbrum autem sic se habere est ęgritudo, cuius causa est materia. materia enim replens est causa eius quod est membrum esse repletum. Et penes hæc concedenda essent multa quæ iam multis visa sunt absurda. Primum ꝙ eadem res est sanitas & ægritudo: vt posito, ꝙ neruus aliquis totius sit debite figuratus & sit repletus, tunc sic, neruus est sanitas in figura, et tamen hic neruus est ægritudo, quia hic neruus est oppilatio. Similiter res naturalis est res pręter naturam et infinita alia.

Nerui optici quid.

Nota secundo ꝙ per instrumenta descendentia ad oculum intelligere debemus neruos opticos concauos per quos defertur spiritus visiuus ad oculos. Tertio nota ꝙ illa oppilatio sumpta pro materia oppilante est causa, sed pro membro &c. est ægritudo. Vuea est tunica perforata per quam multiplicantur species &c. destructio vero visus est accidēs consequens repletionem iam dictam.

Exemplum etiam causæ est reumatismus acutus. Exemplum ægritudinis est apostema in pulmone. Exemplum accidentis est rubedo ambarū maxillarum & gibbositas unguium.

Reumatismus acutus quid, & reuma.

Primo nota per reumatismum acutum intelligere debemus omnem materiam fluētem a cerebro ad pectus & pulmonem. Dicitur.n. reuma quasi ruens. Hic.n. reumatismus est causa apostematis dupliciter. Primo pro quanto fluēs ad pulmonem & imbibitus ei potest causare malam cōplexionem. Secundo pro quanto acuitate sua potest vlcerare pulmonem & cāre phthisim. Dubitatur. Quō pōt reumatismus esse acutus cum sit cātus a frigido & humido cerebro. Dicit ꝙ hoc prouenit ex dispōne præternaturali cerebri, aut ēt ex dispōne fumorum eleuatorum ad cerebrū. Secundo nota ex dictis Aui. hic, ꝙ non solū materia frida pōt cāre periphleumoniā sed etiā calida, vt hic colr̄. Sed vrplm̄ cātur periphleumonia a mā frida, vt colr̄. 10. tertij, in cap̄. de causis periphleumonię. Tertio nota in periphleumonia cā rubedo maxillarū pp̄ mām multam vaporabilem a pulmone ad faciem eleuatam, & maxime receptam in poris maxillarū pp̄ multitudinem venarū & arteriarū ibi exñtium cāntem ebullitionem in spū & sanguine ibi exñtibus, & calore ad illum locum attrahente sanguinem & spm̄. Sed in periphleumonia ad quam sequitur hectica aut phthisis causatur vngulum gibbositas. consumitur.n. materia digiti carnosa, cui annexa est vnguis & glutinata. vnde quia minoratur materia illa necesse est vnguem flecti secundū minorationē materiæ sibi subiacentis sic subsequendo materiā eius subiacētē.

Periphleumoniæ accñtia.

Accñs autē uocatur accñs respcū suæ essentię, aut cōpōne eius cui accidit. Et uocat̄ significatio respcū considerationis medici ad ipsum pcessionis eius ab eo ad sciendum ægritudinis essentiā.

Primo nota, qa hæc lr̄a habet duplicē expōnē. Prima est ꝙ accidens consideratū secundū eius essentiā vel suum esse ab ægritudine dependet. accñs ergo respectu suæ ægritudis cui accidit sicut effectus cāæ vel cām consequens dr̄ accñs. Secunda expō est ꝙ accñs sumit̄ dupl̄r. Primo pprie pro re præter naturā cōsequente morbū, & dr̄ accñs quasi ab alio.s. a morbo cadens. & sic consideratum secūdum essentiam

Accñs dupl̄r.

eius quę est ab alio cadere dr̃ accñs. Secundo capitur accñs cõiter pro oĩ re corpori humano aduenientæ præter naturã, & sic dr̃ de cã morbo & accñte proprie dicto. Hæc distinctio colligitur a Gal̃.4.de accñti. & sic respectu eius cui aduenit cã morbus & accñs: illud quod accidit appellat̃ accidens. Dicitur.n.accidens, quia accidit & nõ naturaliter corpori inhærens. Ad ꝓpositum vtrãq; istarum significationũ tetigit Auic. in littera. Primo primam. Secundo secundam. Vel potest dici capi secundum essentiam qñ sumitur ꝓprie & distincte contra ægritudinem &c. aliter autem dicitur sumi respectu alterius. Secundo nota ex littera idem secundum diuersas rationes esse signum & accidens. Sed dicit̃ signum in ꝓposito, quia per ipsum significamus aut significare possumus supra morbum & cãm. Dr̃ aut̃ accñs ꝓpter cãm iam dictam. Tertio nota ꝙ isti termini non conuertuntur accidens & signum. non enim quodlibet signum est accidens: sed bene econtra. Nam primo vt dicit Ioãnitius: in sano sunt signa & non accidentia. Secundo, quia tã morbus q̃ cã põt esse figura. per cãm.n. possumus significare supra morbum, vt per reumatismum acutũ supra phthisim, & per morbum supra accidens, vt per periphleumoniam supra vnguium curuationem futuram.

Et est cum ægritudo sit alterius ægritudinis cã sicut colica syncopis, aut paralysis, aut epil̃ię.

Primo nota ꝙ colica est cã syncopis. Fortis enim dolor multum virtutem & subito prosternit. Similiter paralysis, quia est causa attractionis materiæ quæ per neruos sparsa est causa mollificationis. Similiter epilepsiæ propter cõpassionem propter etiam vapores materiæ illius ad ventriculos cerebri peruenientes. Secundo nota ꝙ cum colica sumatur dupliciter vt supra, hic sumitur pro ægritudine et nõ pro accidente. Harum ergo ęgritudinum iam dictarum dr̃ esse cã mediata colica, non immediata pro quanto est cã doloris, & dolor est cã iam dictorum. Tertio nota ꝙ epilepsia paralysis &c. quãdoq; sumuntur pro actionibus lęsis; & sic sunt accidẽtia, qñq; pro causis immediatis eorũ, & sic sunt ægritudines. hic autem sumuntur secundo mõ, licet ꝓprie sint magis accñtia, vt colľr. 3. de accidenti: &. 1. de interioribus a Gal̃. Et ex hoc soluit̃ vnũ dubiũ hic moueri solitum. licet aľr posset dici ꝙ nõ repugnat idẽ esse accñs ęgritudinem respectu diuersorum, vt statim patebit.

Colica dupľr.

Epilepsia & paralysis dupľr.

Accñs quoq; pľm est cã ægritudinis, sicut in colica dolor fortis, qui fit cã ut accidat syncopis, & sicut dolor uehemens qui fit cã apostematis, ꝓpea ꝙ materiæ ad locũ descendunt doloris.

Nota ꝙ dolor est cã apãtis inflãmando et debilitãdo mẽbra & digerendo virtutẽ ad locũ & spm̃ & sanguinẽ ad remouendũ doloris cãm, iõ est causa apãtis. quare &c.

Et plerũq; etiam ipsum accidens fit ægritudo quẽadmodum dolor capitis qui ex febre accidit cum quandoq; figitur, & tandiu fit mãsiuus donec fit ægritudo. Et est etiam cum una res cõparatione sui, & rei quæ est ante ipsam, & rei quæ est post ipsam est ægritudo & accidens & causa, quẽadmodum uerbi gratia febris hectica quæ est accñs apostematis pulmonis, & est ægritudo secũdum se, & est cã debilitatis stõi. Et sicut dolor capitis qui accidit ex febre qñ dolor ille figit̃ quia est accidens febris, & ægritudo in se, & plerunq; prouenit ex eo se. & fit ipsius causa.

Nota non esse intentionẽ Aui. dolorem mansiuũ esse ęgritudinẽ, quia tñ explicite hoc plus apparet de dolore mãsiuo, ideo de ipso magis vult explicare. Et est ægritudo. Primo qa trahit ad securam. Secundo est ægritudo sumpta gñaľr.

& est ægritudo, quia dispõ per se & immediate lædens operationẽ, quia virtutẽ ꝓsternens. Ex his concludi põt multa corrolaria alibi conclusa pp breuitatem hic dimittenda. Et infert corrolarię ex oĩbus p̃dictis idẽ sił respcũ diuersorum dici posse cãm ægritudinẽ et accñs: sicut patet ĩ exẽplo in lr̃a posito. Ex quo vlterius sequit̃ ꝙ diuisio rei præter naturã, cãm ægritudinẽ & accñs non est diuisio necessario realiter distinctorũ sed solum rõne, vt patet intelligenti.

Iacobus de Foroliuio non exposuit vt creditur alia septẽ capitula primæ doctrinæ secundę fen primi canonis.

Iacobus de partibus illa exposuit cuius expõ sequit̃.

Cap. ij. De diuisionibus dispõnum corporis humani, & de generibus ægritudinum

COrporis humani dispões secũdũ Gal̃. sunt tres. Sanitas quę ẽ dispõ per quã corpus hominis in sui cõplexione & cõpõne tale existit, ut ex eo opatiões eius oẽs proueniãt incolumes. Et ægritudo quę est dispõ in corpore hominis huic contraria. Et dispõ quæ ẽ apud eũ neq; sanitas neq; ægritudo, aut iõ ꝙ non est sanitas in ultimo aut ægritudo in ultimo, quemadmodum corpora senum & conualescentium & puerorum. aut ideo ꝙ ambę res in uno tempore in duobus sunt copulatę membris aut in uno membro, sed in duobus generibus remotis, sicut qui est in complexione sanus et in cõpositione æger. Exempli causa. aut in uno membro duorum generum ꝓpinquorum, sicut qui est sanus in figura & non sanus in quantitate & situ, aut qui ẽ sanus in duabus qualitatibus passiuis, & non sanus in duabus qualitatibus actiuis aut uicissitudine duarum reꝝ in duobus tp̃ibus sicut qui sanatur in hyeme et infirmatur in uere.

In hoc cap̃. Primo agit priceps de tribus dispõnibus corporis humani. Secundo de diuisione morbi ĩn simplicem et cõpositũ. ibi ⌊ Ægritudinũ. ⌉ Tertio de diuisione morbi simplicis. ibi ⌊ Incipiemus. ⌉ Quarto de diuisione morbi cõplexionalis. ibi ⌊ Ægritudines. ⌉ In prima parte dicit prĩo ꝙ tres sunt dispões corporis humani secundũ Gal̃.s. sanitas ægritudo & neutralitas. Aristoteles vero ponit duas tm̃, qa asserit sanitatẽ in æqualitate consistere & morbũ in inæqualitate, sicut ergo nõ est mediũ inter æqualitatẽ & inęqualitatẽ, sic nec inter sanitatẽ & ægritudinẽ, sed sunt cõtraria imediata. Gal̃. autẽ nõ oẽm inæqualitatẽ uocat ægritudinẽ, sed eã q̃ parũ lædit & quasi insensibiliť vocat neutralitatẽ, & eã q̃ multũ lędit & sensibiľr ægritudinẽ. Secundo dicit ꝙ prĩa harũ dispõnũ est sanitas. Et est dispõ per quã corpus hoĩs in sua cõpľone & cõpõne tale existit: vt ex eo opões oẽs ꝓueniãt icolumes. Instabit aliq̃s prĩo ꝙ nulli ĩfanti sanitas iesset, qa nullus infans habet opões gressus & appręhẽsionis manuũ incolumes. Itẽ nulli iuueni sunt opões augmẽti incolumes. Itẽ olum senũ maxime in senio opões sunt debiles & ĩfirmę, et sic nulli horũ inerit. Itẽ dormiẽtes nõ eẽnt sani, qa nõ ꝓueniũt ab eis opões sensus & motus icolumes: Item multi vinculati compedibus aut manicis ferreis sunt sani corpore, & tamen ab eis nõ proueniũt oẽs operationes incolumes. Item sicut ad sanitatem requiruntur conuenientes complexio & compositio, ita vnio partium. debuit ergo addi vnio in descriptione sanitatis. Item describitur sanitas per incolumitatem & incolumitas est sanitas. ergo describitur idem per idem. & sic est petitio principij. Ad primum dic ꝙ infans dicitur sanus & proueniunt ab eo operationes omnes debite infantiæ incolumes. Idem dic de iuuenibus

Corp̃is humani dispõ triplex.

uenibus & senibus. Ad quartum de dormientibus dic sil̄r, ꝙ tunc sunt sani dum perfecte faciunt opera conuenientia dormientibus. Ad quintum de vinculatis dic ꝙ dicuntur sani quādiu habent complexionem cōpōnem & vnionē conuenientes. Et cum dicitur ꝙ ab eis non prouenlunt omnes operationes incolumes. Dic ꝙ sic actu vel aptitudine perfecta prompta sine mora exire in actum remoto quocunq; extrinseco prohibente, & hoc sufficit esse sanum, ita ꝙ nullū extrinsecum prohibens hominem ab operatione priuat eū sanitate nec reddit infirmum, nisi prius violet complexionē compositionem vel vnionem sui vel suarum partium. Ad sextum dic ꝙ vnio partium sufficienter intelligitur sub cōpositione. Ad septimum dic ꝙ sanitas conuenienter describitur per incolumitatem .i. perfectionem operationum, qa operatione sunt nobis notiores dispositionibus a quibus ꝓcedūt. Vñ Gal. primo de ingenio. cap̄. 1. Sed nos videmus homines se sanos esse dicentes dum actio eorum ab oībus membris sine impedimento fit, neq; vllam de medicis habent necessitatem. Et primo morbi. cap̄. 1. Dico ergo quòd vnusquisq; dicit se sanum esse dum solitas prẹter ullum impedimentum faciat actiones. Et Auer. 2. colliget. cap̄. 1. Sanitas est bona dispō in membro cū qua ipm operat̄ opōnē quam habet agere per sui naturam, & patiē passionem quā habet pati. Anīede tñ ꝙ esse sanitatis magis consistit in cōplexione cōpositione & vnione conuenientibus q̄ in actione, quia sanitas est natura prior operatione, sed posterior pr̄edictis. Iuxta illud Gal. 1. morbi cap̄. 1. Sanitas igr̄ & morbus aut erunt in actione naturali aut in membro composito per quod actio naturalis efficitur. Sed in aliquo dormiente iacente seu quiescente qñq; nullum membrum mouetur, sanitas tamen ab eo non ob hoc dr̄ priuata. Sanitas ergo uocatur cum membra suas actiones facere pñt, posse autē illud fit ex naturali membroꝝ cōpōne. Sanitas igitur non est nisi naturalis cōpō. naturalis autē cōpō est cā naturalis actionis. sanitas igitur seu naturalis uocetur cōpō, seu cā naturalis actionis intētio erit una, licet in noībus sit diuersitas. Hẹc Gal. Tertio dicit prin. ꝙ secunda dispō est ægritudo quẹ est dispō in corpore hoīs contraria sanitati. Et quia descripsit ægritudinem cap̄. præcedēti supersedet hic a descriptione ipsius. Quarto dicit ꝙ dispō tertia corporis humani est dispositio quæ nec est sanitas nec ægritudo sed neutralitas. Et hæc dispositio est quinq; modoꝝ. Primus est vt sic dispositio totius corporis talis ꝙ nec sit sanitas eius in vltimo nec ægritudo eius in vltio. Sed instabit aliqs ꝙ hoc mō neuter erit oīs hō, quia nullus habet sanitatē in vltio. Iuxta illud Ga. 1. de regimine sanitatis. Simplex sanitas et perfecta quẹ certissimā habet eucrasiā, vel nunquā fuit in corpore animalis, vel si vnquam fuit neq; plurimo neq; nisi in instāti tempore permansit in ictu oculi, in vno quoq; membro alterata, & non eodem modo se habens. Nec aliquis est ita æger qui non possit ægrior fieri scissura percussione & similibus. Dic ꝙ prin. non intelligit hic per sanitatem optimā nec ꝑ ægritudinē in vltio ægritudinē pessimā, sed ꝑ sanitatē in vltio intelligit sanitatē cōpletā vel quasi cōpletā cuiuscunq; indiuidui secundū suā ꝓpriā nām & sua principia. Et ꝑ ægritudinē in vltio intelligit ægritudinē ut nunc quæ desistere facit ab opōnibus solitis. Hūc modū neutralitatis hñt senes a senio, quia manifeste diminutæ sunt vires eorū. & conualescentes, quia licet ægritudinem perdiderint & cām eius dum tamen resumpserunt spiritus sanguinem carnem & vires quos in ægritudine perdiderunt. & pueri, quia virtutes eorum præsertim motiuæ nondum cōpletæ sunt neq; membra sua. Et ideo proprium regimen aliud a regimine sanitatis communis debetur eis. Secundus modus neutralitatis est dum ambe res. s. sanitas & ægritudo simul insunt corpori secundum diuersa membra, vt si stomachus sit sanus & hepar ægrotet vel cor sit infirmum & cerebrum sanum. Tertius est cum sanitas & ægritudo simul insunt secundum idem membrum in duobus remotis generibus puta sanitas in complexione & morbus in cōpositione. Quartus est cum sanitas & ægritudo simul insunt secundū idem mēbrum in duobus gñibus ꝓximis. vt si quis fuerit in figura sanus & æger in situ vel quantitate, vel si quis fuerit sanus in actiuis qualitatibus & infirmus in passiuis aut econtra. Quintus est cum sanitas & ægritudo vicissitudinaliter seu successiue diuersis temporibus insunt, ut si quis fuerit in hyeme sanus & in uere æger. Hos modos neutralitatis tangit hic princeps. Gal. vero primo techni diuidit neutrum in neutrum, quod neutro contrariorum participat. s. nec sanitate nec ẹgritudine, & istud est neutrum primi modi. & in neutrum, quod vtroq; contrariorum simul participat, & hoc neutrum sub se cōprehendit secundum tertium & quartum modos prædictos, & in neutrum quod vno tēpore est sanū & alio ægrum, & istud est neutrum quinti modi. Et subdiuidit neutrum secundi modi in neutrum quod æqualiter participat vtroq; contrarioꝝ, & id qđ participat amplius vno.

Gal. (margin)

Auerro. Sanitas quid. (margin)

Neutralitas quintuplex. (margin)

AEgritudinum uero aliæ sunt quæ sunt simplices, aliæ sunt quæ sunt cōpositæ. Simplices autem sunt quẹ sunt una ex speciebus ægritudinis cōplōnis, aut una ex speciebus ẹgritudinis cōpositionis quā postea nominabimus. Compositæ uero sunt in quibus duæ spēs aut plures coniunguntur, ex quibus una componitur ægritudo.

In hac parte secunda primo diuidit ægritudinem in simplicem & compositam. Secūdo describit simplicem dicēs ꝙ est vna ex speciebus malæ complexionis, vel vna ex speciebus malæ cōpōnis, de qua post agetur. Tertio describit composita dicens ꝙ est illa in qua coniunguntur duæ spēs ægritudinis aut plures ex quibus fit vna ægritudo. Contra primum arguitur. oīs ægritudo est compositio. Iuxta illud Ga. 3. de morbo. cap̄. 1. Dico ergo qm̄ cū morbus quid esset inuestigarem percepi ꝙ quædam esset compō extra naturam actioni nocens naturali, ergo nulla est simplex. Itē oīs ægritudo vel est mala cōplō vel mala compositio vel solutio continui. Sed oīs complexio constat ex pluribus etiā specie differentibus, & silr̄ compositio & solutio continuitatis. Contra secundum. malæ complexiones compositæ non sunt morbi simplices: & tamen quælibet harū est vna ex speciebus ægritudinis complexionis. Itē solutio continui est morbus simplex, & non est vna ex speciebus ægritudīs cōplōnis aut cōpōnis. Contra tertium. ex duabus formis spē distinctis non pōt fieri vna forma, nisi altera earū se habeat ad alteram vt materia ad formā: ergo ex duobus morbis spē distinctis non potest fieri morbus vnus cū vterq; sit forma & neuter ad altera se habeat vt materia ad formā. sicut in apāte mala complexio mala cōpō & solutio cōtinui sunt tres formẹ specie distinctẹ non se inuicem habentes vt actus et potentia. Itē si pl̄es morbi spē distincti constituerēt vnum morbum compositū oporteret vt hn̄ent eundē actū nocendi, eo ꝙ esse morbi consistit in nocere operationi, & sic esse vnius morbi consistit in vno nocerē, quia eadē sunt principia entis & vnius. sed certum est ꝙ duo morbi spē distincti hñt duo nocere. s. quisq; suum, ergo nō fit ex his vna ægritudo. Ad primū dic ꝙ licet ægritudo est cōpō. i. qualitas cōposita extensiue & intensiue, ita ꝙ nullius ægritudīs esse consistit in indiuisibili, est tñ aliqua simplex qualitas sicut caliditas vel frigiditas excedens. Ad confirmationē dic ꝙ aliqua est mala complō simplex, quia licet constet ex pluribus qualitatibus rōne vnius solius superexcedentis nocet & est morbus. Silr̄ dic de cōpōne & solutione continui. Ad secundū dic si vis ꝙ mala cōplō cōposita non est vna spēbus ægritudīs cōplōnis, sed duẹ. vel si est una ægritudo non est simplex sed composita. Ad confirmationē dic ꝙ solutio continui subintelligitur in ægritudinibus cōpōnis. nā continuitas est cōpō quædā. Ad tertiū dic ꝙ morbus cōpositus nō est ꝓprie vnus sicut cōpositū ex materia & forma vel ex actu & potentia, sed sicut cōplō resultās ex q̄tuor pri-

Ægritudo dupliciter. & quid. (margin)

mis qualitatibus contrarijs, vel cõpositio resultans ex plasmatione numero quantitate & situ vel vt vocum dissonantia contraria melodiæ. Ad confirmationẽ dic ꝙ plures morbi concurrentes in vnum habent actus diuersos nocendi ex parte agentium, sed ex parte passi quandoq; vnicum, vt in apostemate hepatis mala complexio oppilatio & solutio cõtinui nocent vni membro & vni virtuti .s. sanguificæ.

Incipiemus igitur prius loqui de ægritudinibus simplicibus, & dicemus ꝙ ægritudinũ simplicium genera sunt tria.

Ægritudo simplex tripliciter.

In hac parte tertia. primo numerat gñ̃a simpliciũ ægritudinum. Secundo declarat ea sigillatim. ibi ⌊Primum est.⌉ Tertio sumat ea. ibi ⌊Et ad vltimum.⌉ In prima particula dicit primo incipiendum esse ab ægritudinibus simplicibus: q̃a cõpositæ cõstãt ex eis & per eas noscuntur. Secũdo dicit ꝙ gñ̃a simpliciũ ægritudinũ sunt tria, q̃a tria sunt quibus moderãtiã seruantibus sanitas cõsistit .s. cõplxõ cõpõ et vnio, & ipsis immoderatis vel altero eorum fit ægritudo.

Primum est genus ægritudinum quæ membris comparantur, quorum partes sunt similes, & sunt malæ complexionis species. Et ipsæ quidem non sunt comparatæ membris quorũ partes sunt similes, nisi ideo ꝙ in primis & essentialiter partibus accidunt similibus, & per eas mẽbris accidunt compositis, ita ut possibile sit imaginari eas comprӕhensas et repertas esse in quocunq; membrorum uolueris, quorum partes sũt similes & non in compositis. Et secundum genus est ægritudinum membrorum officialium quæ sunt ægritudines compositionis, quæ membris compositis accidunt quæ ex membris componuntur quorum partes similantur. membra autem officialia sunt operationum instrumẽta. Et tertium est genus ęgritudinum communium quæ membris accidunt quorum partes similantur, et accidunt instrumentalibus inquantũ sunt instrumentalia, ita ꝙ non sequatur eas instrumẽtalibus accidere, propterea ꝙ simplicibus acciderunt. Et hæ quidem sunt quæ continuitatis solutio uocantur & imparis dissolutio. Solutio .n. continuitatis plerũq; accidit iuncturæ, ita ꝙ simplicibus membris ex quibus iunctura fuit composita nullo modo accidit. Et plerũq; accidit neruo aut ossi aut uenis solummodo.

Ægritudinis .s. genus primũ.

In scd͞a dicit primo ꝙ primũ genus simpliciũ ægritudinũ est mala cõplxo: quæ cõparatur .i. appropriatᷣ mẽbris cõsilibus. & iõ dr̃ eis cõparari, q̃a prio & essentialit̃ .i. p se accidit eis tanq̃ suo ꝓprio & prio subõ, & per hoꝝ mediũ accidit cõpositis, ita vt imaginabile sit malã cõplxonẽ & comprӕhensam & inuentã in quocunq; mẽbro cõsili esse cãm inuentionis eius in mẽbro cõposito. & nõ est poße in cõpositis mẽbris malã cõplxonẽ esse cãm inuentionis eius in simplicibus. Non. n. iõ in febre supercalefiunt spiritus & villi & caro cordis, quia cor supercalefit, immo cor supercalefit ex supercalefactione istorum.

Secũdũ.

Secundo dicit ꝙ genus secundũ ægritudinũ simpliciũ est genus ægritudinũ mẽbrorum officialiũ. Et istæ ægritudines sunt & dñr ægritudines cõpõnis & officiales & organicæ, quia per se & ꝓprie accidunt mẽbris cõpositis ex cõsilibus, quæ sunt instrũa opõnũ appropriataꝝ organis.

Tertiũ.

Tertio dicit ꝙ genus tertiũ ęgritudinũ simpliciũ est genus ægritudinũ cõium mẽbris simplicibus & organicis, q̃ q̃nq; accidunt simplicibus mẽbris vt simplicia sunt, q̃nq; organicis vt sunt organica nõ p medium simpliciũ mẽbroꝝ. Et istæ ægritudines vocant solõ continuitatis .i. separatio illius quod debet continuari, & dissolutio imparis .i. diuisio illius quod debet esse impar .i. vnũ & indiuisum. Talis nanq; continuitatis solõ sæpe accidit iũcturę ossiũ sine hoc ꝙ accidat alicui ossiũ iuncturã cõponentium fractura vel diuisio, vt in dislocatiõe adiutorij cũ caput eius exit a pixide spatularis ossis, vel in dislocatione vertebri cũ exit a scia, vel in apertione cõmissuraꝝ cranei qualia interdũ fit in capitibus infantiũ ex vehementi dolore. Et quandoq; etiam accidit solutio continuitatis membris simplicibus immediate, vt neruo soli vel venæ vel ossi.

Et ad ultimum quidem ægritudinũ tria sunt genera. Aegritudines quæ complxones sequunt̃ malitiam Et ęgritudines quæ sequuntur malitiã cõpõnis. Et ægritudines quæ continuitatis solutionẽ sequuntur. Et omnis ægritudo quę una harum sequitur & per eam existit ei comparatur.

Ægritudinis genus triplex.

In tertia dicit ad vltimũ quidem .i. summarie loquendo tria sunt ægritudinũ gñ̃a .s. genus sequentium malitiam cõplxonis, genus sequentiũ malitiã compõnis, & genus sequentium solutionem continuitatis. Et oĩs morbus qui sequit̃ aliquam haꝝ malitiarum & est per eam comparatur .i. appropriatur ei sumens idem nomen & rõnem. Quærit̃ vtrũ sint tm̃ tria gñ̃a simplicium ægritudinũ. Arguitur ꝙ nõ sint nisi duo per Gal. 2. de ingenio sanitatis dicentem. Vñ̃ fit necesse vt oẽ genus morbi qui fit in corpore duplex sit. vnũ exñ̃s in similibus membris, & aliud in compositis. Idẽ sentit Auer. 3. colliget. cap̃. 1. dicẽs. Dicamus ꝙ ꝓpterea ꝙ dispositiones sanitatis membri hñt duas spẽs. vna est bonitas cõplxonis membri quæ in mẽbris inuenit̃ cõsilibus, & alia est bonitas cõpõnis quę est in membris officialibus. fuit necessarium sibi diuidere ægritudines secundum has duas species. Item solõ continuitatis comprӕhendit̃ sub morbo officiali. Iuxta illud Auer. 3. colliget cap̃. 17. Et hoc genus solutionis posuimus in genus ægritudinum officialium. Et ad id est ratio, quia omnis solutio continuitatis est morbus in situ vel colligantia si tanta fuerit ꝙ lædat sensibiliter opõnes, quia solui non potest membrorum continuitas quin partes eoꝝ ꝓprium deserent situm. Deinde arguit̃ ꝙ sunt plura. primo per Gal. 2. de ingenio. cap̃. 9. dicentem. Oĩa ergo gñ̃a morbi necessario sex sunt. Itẽ tria sunt gñ̃a morbi sequentia malitias complexionis compositionis & solutionis cõtinui, vt ait hic princeps, & cum his ipse mala complexio mala compositio & mala solutio continuitatis sunt tria gñ̃a morbi: quia sunt dispositiones in corpore humano, ex quibus essentialiter prouenient nocumenta in operatiõibus prouentu primo. Itẽ sicut solõ continuitatis est ꝓprium genus morbi sic continuitas solueñdoꝝ est genus alterum, vt si labia coniungantur quæ debent separari prohibentur a motu suo, & similiter palpebræ & labia vuluæ & ani quæ vidimus interdum sic inuicem cõglutinata in natis nouiter ꝙ oportuit ea per incisionem separari. Item color innaturalis oculorũ est morbus vt glaucosis qui est subalbedo oculorum accidens vueę tunicę sicut apparet in oculis senioꝝ, quam numerat Hyppo. tertia aphor. apho. vltimo inter ægritudines seniorum. Et similiter citrinitas aut rubedo circa pupillam quæ facit omnia visa apparere citrina aut rubea, et tamẽ nõ est morbus in cõplxone nec in compositiõe nec solõ cõtinui. Item tinnitus aurium est morbus: quia lædit sensibiliter auditum et ꝓhibet audiri paruas voces: & non est morbus in complxone nec in compõne nec in vnione. Item amaritudo linguæ est morbus, quia corrumpit iudicium gustus. & foetor narium est morbus: quia corrũpit iudiciũ olfactus. et nõ sunt morbi in cõplxone nec in cõpõne nec in vnione, q̃a nõ lædunt caliditate uel frigiditate uel humiditate vel siccitate vel plasmatione vel nũero vel q̃titate vel põne uel solõne cõtinui. Itẽ sunt aliq̃ morbi sortilegioꝝ & incantationum.

Gal.

Auerro.

Hyppo.

Incantati

Incantati enim & sortilegiati habēt operationes manifeste læsas, ita vt aliqui reddantur immobiles, alij languentes vsq; ad mortem, & ignorant qualiter. & vnde & hi morbi nec sunt in cōplexione nec in compōne nec in vnione. Itē amor hereosus est morbus. & nedum morbus Immo etiā morbus sonticus, quia cuiq; rei agendæ nocet. capti.n. vehemēter hoc amore sunt adeo turbati & inquietati meditationibus q̄ nesciūt seruare modū in suis agendis. Item ira est morbus, quia lædit sensibiliter iudicium rationis si sit uehemens. Iuxta illud. Impedit ira animum ne possit cernere verum. & licet sit annexa ebullitioni sanguinis & caloris nō tamen nocet calori, quia magis calefacti irati non perdunt a calore iudicium rationis sicut phthisi & hectici. Item sunt aliqui morbi diuinitus immissi non sequentes cōplōnē cōpositionem aut solutionem continui, sed diuinum verbū sicut epilepsia quæ dicitur hieranoxa.i. diuina noxa, & morbus sancti Ioannis, vel sancti Cornelij: & mania dicit̄ morbus sancti Hermetis, & estiomenus morbus sctī Antonij: & hydropisis sancti Quintini, & carbunculus Iocalæ nr̄æ dn̄æ, & pestilētiæ flagellum Dei. Oppositum determinat hic princeps & Gal. 2. techni dicēs: Gn̄a autem lapsuum eadem sunt in his quæ virtutem eorum complent. Dic primo q̄ tm̄ sunt duo gn̄a morbo⁊ simplicium. s. morbus mēbri cōsilis et morbus mēbri organici. Intelligendo per morbū membri cōsilis oēm morbū qui primo accidit cōsilibus membris siue sit mala complexio siue solutio continui; & per morbum organicum oēm morbum qui proprie accidit membris organicis, vt organica siue sit mala compositio siue solo continui. Istud ꝓbant auctoritates Gal. & Auer. ante oppositum. Dic secundo q̄ tm̄ sunt tria genera morborum simplicium. s. morbus consimilis, morbus officialis, et morbus cōis. Intelligendo per morbum cōsilem oēm malam complexionem lædentem sensibiliter operationem, & per morbum officialem oēm malam cōpōnem, & p morbum cōem solutionem continui quæ dicitur morbus cōis, quia cōis est membris consilibus & organicis, ita q̄ primo contingere potest mēbris consilibus sine medio organicorum, & primo organicis sine medio simplicium vt in dislocationibus ossiū sine fractura Probat per Gal. 2. de ingenio cap. 6. qui postq̄ declarauit duo prima gn̄a morbi subdit. Membra m̄ silia & cōposita quædā morbū cōem. i. iūcturæ sepōnem hn̄t, quam antiqui dissolōnē imparitatis vocauerunt. Itē ois opō virtutis aiæ corpori affixæ quæ sensibiliter læditur, læditur mala cōplōne mala cōpōne aut solōne continui, vt patet inducendo. Item ois morbus inest membro alicui primo & per se, vel ergo primo & per se consili tm̄, vel primo & per se composito tm̄, vel primo & per se qn̄ ꝑ consili qn̄q; organico. Dic tertio q̄ tantū sunt sex gn̄a morborum simplicium subdiuisa mala cōpōne in quatuor gn̄a. s. plasmationis, quantitatis, numeri, pōnis. Iuxta illud Gal. cap. nunc allegato. Oīa ergo gn̄a morbi necessario sex sunt. vnum est in silibus membris. i. mala complexio, et quatuor in cōpositis sicut diximus, et aliud cōitet i eis exn̄s, quod separatio iuncturæ dr̄ vel dissolutio imparitatis. Attende hic q̄ Auer. satis apparenter contradicit Gal. & Aui. in materia solutionis continuitatis. Dicit.n. q̄ solo continui veræ magis ꝓprie attribuitur membris simplicibus q̄ officialibus, quia accidit membro officiali, non vt officiale est sed secundū q̄ cōpositum est ex cōsimilibus. sed solutio cōtinuitatis non veracis, immo potius contiguitatis accidit ꝓprie & per se mēbris officialibus, puta iuncturis, & est morbus officialis sub mala pōne vel colligantia cōprahensus & non morbus cōmunis, sicut coniunctio separandorū; vt labiorum aut palpebra⁊ adhærentia est morbus in situ vel societate. Ait.n. 3. colliget cap. 17. Sed genus ægritudinis quod est contrarium continuitati naturali quæ nolat̄ cōtinuitatis solo est duobus modis. Vnus est solutio continuitatis veracis vt continuitatis partis cum parte in cōsilibus. Et hoc genus magis debet attribui membris consimilibus q̄ officialibus, ꝓpterea quia hæc solutio accidit mēbro officiali ex parte qua cōpositum est ex membris cōsilibus, & non est ex parte qua est officiale, & sic solutio continuitatis in osse vel carne vel neruo per se debet attribui membris coosilibus potius q̄ officialibus. Alter est separatio cōtiguitatis termini a termino, & hæc solutio continuitatis non veraciter appellatur, quia hæc contiguitas fit per modum contigui, & per modum societatis membri cum membro aut ligamento. Et hoc genus magis debet attribui membris officialibus q̄ consilibus. Et hoc genus solutionis posuimus in gn̄e ægritudinum officialium. Et hoc genus cōicat cōiunctioni & separationi. i. cōe est ad coniunctionem innaturalem membro⁊ et separationem innaturalem: Et propterea non est solutio continuitatis vt dixerunt medici dicentes q̄ erat ægritudo quę cōicat mēbris consilibus & officialibus. hæc Auer. Et hæc reprehēsio Auerroica est in terminis. Nō enim negant Gal. & princeps dislocationes iunctura⁊ esse morbus in cōpōne penes situm indecentem vel colligantiā cum hoc m̄ dici pn̄t solutio continui nole continuitatis extēso ad contiguitatem. Ad obiecta añ oppositum ꝓbantia q̄ non sunt nisi duo gn̄a simplicium ægritudinū patet ex dictis quid sit dicendum. Ad argumenta q̄ sint plura tribus. Ad primum dic q̄ est ꝓ tertio dicto. Ad secundū dic si vis q̄ tria gn̄a sequentia malam cōplōnem malā cōpositionem & solutionem cootinui sunt realiter eadē cum mala complexione mala compositione & solutione continuitatis, sicut risibile & homo differunt tm̄ secundum esse et ratione, sicut sanitas est bona complexio bona cōpō & bona vnio membrorum. Dicitur.n. mala cōplō secundum q̄ resultat ex qualitatibus primis male mixtis, seu non bene ꝓportionatis inuicem, & ipsa eadem dicitur morbus secundū q̄ lædit sensibiliter operationem membri. Vel dic si mauis q̄ neq; cōplō mala est morbus neq; bona sanitas, sed sanitas & morbus sunt habitus uel dispositiones sequentes cōplōnem compōnem &c. sicut complexio secundum hanc opīonem non est qualitatis primæ, sed qualitas quædam resultans ex eis. Et tunc ad rationem dicetur q̄ mala complexio mala compositio & solutio continui non sunt morbi sed causę morbo⁊, quia non lædunt operationes ꝓuentu prīo.

Epilepsia dr̄ hieranoxa.

Morbus consilis qd; & morbus officialis & morbus cōis.

Ad tertium dic q̄ continuitas soluendo⁊ sub morbo compositionali malæ colligantiæ cōprahenditur. Ad quaetum quintum et sextū dic q̄ color innaturalis oculorum, tinnitus aurium, amaritudo linguæ, fœtor narium reducuntur ad genus morbi complexionalis, quia consequuntur immediate complexionem. Ad septimum dic q̄ sortilegia & incantationes naturaliter non habent effectum neq; posse mutandi homines a sanitate in ægritudinem, & credentes se incantatos aut sortilegio affectos semet incantant, aut sortilegiçant sua corrupta imaginatione. Nolo tamen negare quin Dei permissione cacodæmones aut mali spiritus immutare possint sanitatem mentis, & corporis hominum subiectorum eis. Et si hanc familiaritatem hodie cum maleficis viris aut mulieribus habeant vt eis vtantur ad sortilegia & incantationes velut instrumentis ad corrumpendum sanitates hominum refero me dominis theologis. Duo tamen dicam sub eorum correctione, quæ non credo repugnare legi Dei. Primum quòd non venit aliquis ad me vsque hodie suspicans de sortilegio sibi illato, & quærens remedium, quem non dimouerim vel dimouere nisus sum ab imaginatione sortilegij. Primo quia noui quòd in multis falsa imaginatio fecit casum languoris aut mortis. Secundo quia mihi videbatur eorum casus ad principia naturalia satis posse reduci. Secundum dico sub confidentia diuini auxilij & elementiæ Dei quòd neque timeo sortilegium neque sortilegam neque incantatorem neque incantatricem, neque actores imaginum, quòd non tangendo me facere sciant aut possint suis carminibus aut maleficijs vt inuitus mouēā minimū digitum. Ad octauū & nonū dic q̄ amor hereosus et ira sunt passiōes animi directę & imediate, quarū cura ꝑtinet philosophiæ morali. Sed ad istas passiōes sępe cōsequūt̄ morbi corpei vt ad hereosum

Sortilegia & incantationes q̄ uo n̄ hēant posse mutādi hoīes

Moibi dinirus immissi quid & verum fint i generealiorum.

amorem mel'ia, ad iram ephemera, & isti morbi cadūt sub genere malæ complonis. Ad decimum de morbis diuinitus immissis dic q̃ cōmuniter sunt alicuius prædictorum generum & hñt aliquas speciales cās post primā cām. Nolo tamen negare quin diuina prouidentia sola castigare possit quos uult fame peste gladio & morbis alias non visis, & mederi dum uult uel sola sua potentia immensa uel potētia cōmunicata scis eius. Et ideo iugiter in omni morbo & aduersitate Deus omnipotens est exorandus. Et nihilominus quisq; debet seipsum iuuare cum auxilijs medicinæ, nec credere q̃ ob hoc Deus & sci indurentur uel suum differant aut negent auxilium, sicut credunt hodie multi simplices dum peregrinantur & offerunt dona scis contemnentes & pro nōxio hñtes regimen & opē medici visi in hoc conceptu quodammodo tentare Deum, nec isto contento suos morbos sæpe aggrauāt potu aquæ in ieiunio, & alijs cerimonijs superfluis sub correctione dominorum theologorum.

Aegritudines autem cōplexionum scitæ sunt quæ sunt.xvi.quas nominauimus.

Ægritudinū cōplonalium nūerus.

In hac parte quarta quę est de diuisione primi gñis morbi.s.morbi complexionalis, dicit primo q̃ ægritudines cōplexionum notæ sunt primo quidem per ea quę dicta sunt. Secundo quia sequuntur qualitates primas, uel sunt ipsęmet qualitates primæ quæ subiacēt sensui. Secundo dicit q̃ istę ægritudines sunt sexdeci.s. q̃tuor simplices sine mā.v3 calida, frigida, sicca, humida, & quatuor simplices cum materia.s.nunc nominatæ, & quatuor compositæ sine materia. s.calida & sicca, calida & humida, frigida & sicca: frigida et humida, & quatuor compositæ cum materia.s.nunc nominatæ. Tertio dicit q̃ iam nominauit istas.s.primi prima doctrina tertia.cap̄.1.parte illa vltima. Postquam igitur de cōplexione &c. Et quia fuit ibidem discussa materia de numero malarum complexionum hic supersedeo.

Cap.iij. De ægritudinibus compositionis.

COmpositionis ægritudines quatuor comprehenduntur generibus. Aegritudines creaturæ. Aegritudines quātitatis. Et ægritudines nūeri. Et ægritudines situs.

In hoc cap̄. primo numerat princeps ægritudines organicas. Secūdo exequitur de qualibet earum sigillatim. ibi ⌊ Et creaturæ quidē. ⌉ In prima parte dicit q̃ morbus officialis seu organicus diuidiť in quatuor gña.s.in morbū creaturæ seu plasmationis uel formationis, & morbū quantitatis & morbū numeri & morbū pōnis. Eandē diuisionē memorat Gal. 2. de ingenio sani. cap̄. 6. dicens. In cōpositis quatuor modis existit: aut secundum corruptionem plasmatis, aut secundū numerū suarū partium, aut secundō sui quantitatem, aut secundū cōpōnem.i.situm eius. Attende primo q̃ sub ægritudinibus situs cōprehendit ægritudines colligantiæ seu societatis partis ad partem. Attende secundo q̃ Auer. medicorū emulus diuidens in quatuor sanitatē mēbrorū organicorū, & sili eorū ægritudinē cōprehendit numerum et quantitatē continuam sub eodē gñe quia sunt eiusdē prædicamenti. sed depōne & colligantia mēbrorū facit duo gña, quia positio est de prædicamento situs et colligantia ut dicit de prædicamēto habitus. Ait.n.3. colliget. cap̄.17. Sed dicimus quod iā demū est in principio secundi, q̃ sanitas mēbrorum officialium est in quātitate qualitate & pōne & colligantia, quia hæc species hoc est colligantia est inseparabilis, supple a cōpōne, & nō reuertiť.i.reduciť ad alias species quas dixerunt alij medici. & sic intrat prædicamentū habitus sicut panniculi & cutis intrant prædicamentū hřē, ergo tria gña ægritudinū intrant quinq; prædicamenta hoc est in qualitate & quantitate continua & discreta et vbi & hře. & postea inueniet hæc res in gñ hoc est prioritate & posterioritate. Sed ordinatio membrorum officialium & prioritas & posterioritas plus ponenda est in sequentibus sex prędicamentis. hæc Auer. Sed concesso sibi q̃ colligantia sit de gñe habitus quia notat habitudinē partis ad partē, morbus tñ in colligantia & morbus in situ cōicant in hoc q̃ aliqua partium in vtroq; dereliquit suū naturalē sitū & inde lædiť actio membri. Nec distinguunt medici gña morborum secundum prædicamentum: sed penes nocendi modos.

Morbi officialis vel organici genus quadruplex Gal.

Auerro. medicorum stimulus.

Et creaturæ quidem ægritudines quatuor cō præhenduntur generibus.

In hac parte secunda. Primo agit princeps de morbis in creatura. Secundo de morbis in quantitate. ibi ⌊ Ægritudinū autē quantitatis. ⌉ Tertio de morbis in numero. ibi ⌊ Numeri quoq;. ⌉ Quarto de morbis in situ. ibi ⌊ Ægritudinum vero situs. ⌉ Quinto de morbis in colligantia. ibi ⌊ Ægritudines vero societatis. ⌉ Prima pars est p̄ns textus in quo primo diuidit morbum creaturæ. Secundo exequiť de morbis in figura. ibi ⌊ Primū genus. ⌉ Tertio de morbis in via. ibi ⌊ Et secundum est ægritudines. ⌉ Quarto de morbis in receptaculis. ibi ⌊ Et tertium est ægritudines. ⌉ Quinto de morbis in superficie. ibi ⌊ Et quartū est ęgritudines. ⌉ In prima parte dicit princeps q̃ morbus in plasmate vel formatione seu creatura compræhendit sub se quatuor gña morborum.s.morbum in figura & morbum in via & morbū in receptaculo & morbum in superficie.

Morbi plasmate vł formatione genus quadruplex

Primū genus sunt ægritudines figuræ, & est ut figura à suo cursu naturali mutetur & ex eius motu pueniat in opōne nocumentū, sicut est tortura recti, & rectitudo torti, & quadratura rotūdi, & rotunditas quadrati, cuiusmodi est capitis rotunditas cū latitudine, cum puenit inde impedimentum, & multa stomachi rotunditas, & ut in crystalloide non sit parua latitudo.

Morbi primū genus i figura.

In hac secunda dicit q̃ primū genus morborum in creatura est morbus in figura. Et est dum figura membri naturalis perdiť seu transmutať a cursu ipsius naturali, ita vt inde proueniat in operatione nocumentum, vt si membrum quod debet esse rectum tortum fiat aut econtra: aut debens esse quadratum rotundetur aut econtra. Exemplum istius morbi est rotunditas capitis cum latitudine nimia, cum inde prouenit impedimentum.s.cum latitudo capitis est ęqualis ipsius longitudini, tunc enim non habent ventriculi cerebri suos situs naturales & distantias debitas vt in capite oblongo. vnde sequitur stoliditas vel indiscretio. Exemplō secundum est multa stomachi rotunditas qui debet esse oblūgus, vt orificium ipsius quod frigido iuuatur ad appetēdum satis distet a fundo eius qui multo calore indiget ad digerendum, & vt fumi cibi qui digeritur in fundo eius non facile veniant ad os vel ad membra pectoralia facientes hæc fœtere. Exemplum tertium est vt in crystalloide non sit parua latitudo: vel vt alij libri habent priuatio latitudinis cum depressione in pupilla. Et licet pupilla proprie dicatur foramē vueæ tunicæ, hic tamen capitur pro parte anteriori crystallini humoris directe correspondente dicto foramini. Cui cōuenit latitudo quædam & velut planities ex naturali figura quasi sit ibi cōpressus chrystallinus humor vel pars aliqua ibi ab eo recisa vnde minuitur sua rotunditas. Et huius latitudinis anterioris vtilitas est vt radij visuales tam magnorum q̃ paruorum visibilium venientes ad crystalloidem sub forma pyramidis integre recipiantur in ipsius latitudine seu planitie. Iuxta illud principis tertij tertia capitulo primo. Glacialis vero est rotundus, cuius minuit rotunditatem compræssio ipsius ab anteriori parte eius. Et ipse quidem comprimitur vt in eo informatio conuenientioris sit quantitatis & habeant parua quæ videntur sectionem paruam & magna magnam in qua formetur.

Et secundum

Et secundum est ægritudines uiarum. Quarũ sunt tres spẽs. Quia aut dilatãtur sicut dilatatur oculus & sicut sebel & uarices. Aut cõstringuntur sicut cõstringitur oculus, & penetratio attrahendi aerem & meri. Aut clauduntur sicut oppilatio foraminis uueæ & uenarũ hepatis et alioꝝ.

Morbi secundi in via spẽs triplex.

In hac tertia dicit ꝙ genus secundũ ægritudĩs creaturæ est morbus in via. Et istius morbi tres sunt spẽi. Prima spẽs est cũ via nimis dilataẽ. Cuius exẽplũ primum hic positum est dilatatio superflua oculi.i.pupillę, ad quam sequitur diminutio visus vel completa cecitas ex resolutione visiui spiritus. Secundum exẽplum est sebel & est panniculus accidens oculo ex inflatione venaꝝ eius apparentiũ in superficie coniunctiuæ & corneę. Et texit quiddam in eo quod est inter eas sicut fumus, vt ait princeps tertij tertia tractatu. 2. cap̃. 19. Et hæ uenæ quæ prius occultæ erant, & non uidebantur præ paruitate manifeste apparent ex superflua ipsarum dilatatione, & obumbrant oculum auferentes claritatem visus. Tertiũ exẽplũ est varices. Et sunt varices dilatatio venaꝝ in crure & pede, ꝓp multitudinem eius quod descendit ad eas ex sanguine, & pm̃ sanguinis est melicum, vt aĩt princeps tertij. 22. tractatu. 1. cap̃. 15. Secunda spẽs morbi in via est cum via nimis stringitur, vt strictura nimia oculi.i.pupillæ eius ꝓhibens transitum liberũ visualiũ radiorum, vel strictura nimia uocalis arteriæ, quam vocat hic princeps penetrationem attrahendi aerem, vel strictura nimia meri seu Oesophagi. Et hæ duæ stricturæ sæpe cõtingunt in malis squinantijs. Tertia spẽs morbi in via est dũ via clauditur, vt oppilatio foraminis vueæ tunicæ seu pupillæ ex catarrhacta vel aliquo humore & oppilatio venarum hepatis vel venarum aliorum membrorum.

Et tertium est ęgritudines receptaculorum & uentriculorum. Quarum sunt quatuor species. Quia autem fiunt maiora & dilatantur sicut testiculorum dilatatur folliculus. Aut minorantur & constringuntur sicut minoratio & cõstrictio stomachi & constrictio uentriculorum cerebri cũ est epilepsia. Aut oppilantur & implenẽ, sicut oppilãtur uentriculi cerebri cum est apoplexia. Aut euacuantur & deseruntur sicut euacuantur uentriculi cordis sanguine cum multum gaudiũ ꝑnitiosum adest aut multus timor pernitiosus.

Morbi tertij.s. I receptaculo species quadruplex

In hac quarta dicit ꝙ tertiũ genus seu tertia spẽs morbi creaturæ est morbus in receptaculo. Et huius gñis sunt quatuor spẽs. Prima est cum receptaculum nimis dilatatur & magnificatur, vt cum bursa testiculorum nimis dilatatur et pendula fit, quare testiculi plus debito penduli fiunt & elongantur a trunco corporis, & minus in eos influunt cor & hepar, vñ minus ꝓlifici redduntur. Secunda est cum receptaculum nimis cõstringitur vt nimia stõt strictura & paruitas ꝓhibens ipsum a sufficienti cõpræhensione cibi. Vel strictura nimia ventriculorum cerebri impediens partim trãsitum spũum aĩalium a cerebro ad membra in epilepsia seu morbo caduco. Tertia est cum receptaculum totalitẽ oppilatur & impeditẽ sicut est oppilatio & impletio ventriculorum cerebri in apoplexia talis & tanta ꝙ fere ex toto ꝓhibetur transitus spũum aĩalium ad alia membra. Quarta spẽs est cum receptaculum euacuatur & deseritur ab illo cuius p̃ntia est sibi necessaria ad suam operationem & sanitatem seruandam, vt euacuatio uentriculorum cordis ex sanguine & spiritibus in superfluo gaudio & timore multo pernitioso. Attende ꝙ gaudium magnum & timor vehemẽs in pusillaminibus qñqꝫ sunt causa mortis sed non eodẽ mõ Immo gaudium ex dissolutione virtutis & progressu sanguinis & spirituum ad exteriora. timor vero econtrario ex suffocatione caloris subito redeuntis ad originem eius. Iuxta illud Gal. 1. morbi. cap̃. 12. Ex magno autem gaudio qꝫplures mortui sunt pusillanimes. similiter ex timore, quoniam aĩæ virtus in gaudio non ita ad exteriora exit neqꝫ adeo ebullit sicut in ira, sed potius virtus ante gaudium manens in corpore dissoluitur ac mollificatur, deinde ad exteriora corporis progreditur. Dolor vero quia cogit animam motum suũ facere contrarium motui qui est gaudij, necesse est ut generet accidentia timoris accidentibus similia. Hoc probaẽ ex hoc, quia illi qui timorem patiuntur calorem naturalẽ amittunt, eo ꝙ frigiditudinem & tremorem sentiunt & eorum pulsus subtiliatur, deinde moriuntur sicut illi quibus sinistra subito nũtiantur. in istis quoqꝫ calor ad suam rediens originẽ dissoluitur & extinguitur. hæc Gal. Sed arguet aliquis ex hoc principẽ hic defecisse, ubi asserit uentriculos cordis euacuari sanguine propter nimium timorem cum potius eo repleantur ad cor redeunte. Dic ꝙ in uehementi timore seu subito terrore quandoqꝫ cor adeo constringitur & exprimit a se sanguinẽ & spũs, & ilico suffocat innatũ calorẽ. Et istud uidimus in iuuene macro pusillanimi, q uidẽs duos se atrociter uulnerãtes ide pterritus syncopiçauit & mortuus est.

Gal.

Et quartum est ægritudines supficierum membrorum. Et sunt. Aut quia fit lene quod debet esse asperum sicut stomachus & intestina cũ leniuntur. Aut exasperatur quod debet esse lene sicut trachea arteria quando exasperatur.

Morbi quarti generis in superficie species duplex.

In hac quinta dicit ꝙ quartum genus ægritudinis creaturæ est morbus in superficie. Et istius morbi sunt duę species. Prima est cum superficies membri debens esse aspera lenificat, vt stomachus & intestina maxime gracilia debent esse asperi, ne cito lubricet quod in eis est, et morari debet donec digeratur. fit.n. ciborum prima digestio in stõ, et perficitur in gracilibus intestinis, ex quorum lenitate nimia fluxus ventris nascitur lubricatiuus digestionẽ ciborũ impediẽs. Similiter matrix debet esse aspera, ne lubricitate sua sperma ei iniectũ foris effluat, & defectus asperitatis ipsius & lubricitas nimia sunt vna de potioribus & frequentioribus causis impedimentorum conceptionis. Secunda species est cum superficies membri debẽt esse lenis redditur aspera sicut superficies tracheæ arteriæ naturaliter est lenis & quando exasperatur fit vox rauca aspera & dissona. Sed arguet aliquis ꝙ morbi in superficie nõ sunt de gñe creaturæ sed de genere situs, auctoritate Arist. in prædicamentis. cap̃. de qualitate dicentis. Rarum vero & spissum asperum & lene putabuntur quidem qualitatem sigñare. Sed aliena huiusmodi putantur esse a diuisione quæ circa qualitatẽ est. quãdam.n. positionem videntur quodãmodo partiũ vtraqꝫ monstrare. Spissum quidem eo ꝙ partes sibijpsæ propinquæ sunt. Rarum vero eo ꝙ distẽt a se inuicem. Et lene quidem est ꝙ in rectum sibi partes iaceant. Asperum vero ꝙ hæc quidem pars superior est, illa vero sit inferior. hæc Aristote. Dic si vis ꝙ licet prædicta quędam significẽt situm partium principaliter tamen nominant quandam qualitatem siue figuram circa positionem. Iuxta illud auctoris sexprincipiorum. capitulo de fini. Solet autem quæstio induci de curuo & recto, aspero & leni: quadrangulo & triangulo, bicubito & tricubito, magno & paruo: breui & longo: & his similibus, quandam enim positionem partium significare videntur. Asperum enim dicitur cuius partium vna supereminet alteri. Lene autem cuius particulæ æqualiter porrectæ sunt, similiter autem & de reliquis. Non sunt autem positiones ea quæ dicta sunt omnia, sed qualia circa situm existentia. Ex eo nanqꝫ ꝙ particulę dispositæ sunt sic: ex eo talia sensibus iudicantur. Non autem ex eo ꝙ talia.i. aspera vel lenia vel tricubita vel bicubita sunt positiones. Similiter autem & de alijs huiusmodi quę in partibus habent dispõnem. Erit igitur vnũquodqꝫ prædictorũ non positio, sed quale quod circa põnes nascit. hęc Auctor.

Aristo.

Asperũ quid, & lene.

Vel dic ꝙ concesso ꝙ prædicta principaliter situm partiũ nominent, nominãt tamen cum eo qualitatem aliquam aut figuram, & hoc sufficit medico. Attende hic ꝙ ad morbum in superficiẽ non est necessarium vt partes ægri membri perdant naturalem situm, immo sufficit vt interstitia partium eleuatarum in superficie quæ debẽt esse aspera repleantur vniformiter aliquo lenitiuo, & partes planę superficiei quæ debet esse lenis onerẽt inæqualiter aliquo & adhęrentiæ eis. Et tñ interdũ cũ in hoc morbo partes mẽbri mutanẽ etiã secundũ se a suo nãli situ, vt cũ stõs vel matrix excoriaẽ & loco cutis asperæ deperditę cutis plana regñatur.

Aegritudinum aũt quantitatis duæ sunt spẽs. Quia aut sunt ex genere augmenti sicut est elephantia & magnitudo uirgæ, & est ægritudo quæ uocatur chersimus. aut sicut accidit cuidam homini qui uocabatur. Nicomachus, cui omnia membra adeo creuerunt quòd se mouere non potuit, aut sunt ex genere diminutionis sicut siccitas linguæ & pupillæ, aut ut phthisis.

Morbi ꝗtitatis spẽs duplex & prima.
Elephãtia duplex.

In hac particula secunda secundę partis primo diuidit princeps morbum quantitatis in duas species. Et intelligit hic morbum quantitatis continuæ solius. s. magnitudinis uel paruitatis immoderatæ. Secundo dicit ꝙ prima spẽs eius est morbus in quantitate adaucta. Cuius hic ponũtur exempla tria. Primum est elephantia. & non capiẽ hic pro specie lepræ genita ex melancholia adusta, sed pro magnifficatione pedum & tibiarꝫ fœda, quam describit princeps tertij. 22. trac. 1. cap̃. 16. dicens ꝙ est additio in pedibus secundum modũ qui accidit in venis varicũ: quare ingrossat pedem cum qualitate sua. & qñqꝫ fit pp humorem melicum & est illud quod est pĺm, et qñqꝫ fit pp humorem phlegmaticum grossum. Secundum exemplũ est magnitudo virgæ . s. vel nimia grossities veretri vel eius nimia longitudo quę ꝓhibet gñonem ꝓpter resolutionem spirituum ex longitudine viæ, vel inflatio virgæ ex grossa ventositate dicta priapismus seu chersimus. Iuxta illud Ga. primo morbi. ca. 10. Magnitudo autem est sicut caro superflua nascens in vulneribus et priapismis. Et illud eiusdẽ. 6. morbi. cap̃. 15. Passio vero quæ priapismos dr̃ vel chirochismos virgæ plenitudo atqꝫ inuoluntaria inflatio est accidens de fumosa ventositate ꝓcreatum. Tertium exemplum est de magnitudine immoderata nichomachi. De qua dicit Gal̃. primo morbi. cap̃. 10. Nichomachus samariæ existens adeo in toto corpore extitit augmentatus ꝙ moueri nõ poterat, eum Chunos . i. medicus curauit sanitatiqꝫ restituit. Tertio dicit ꝙ secũda species morbi in quantitate est morbus in quantitate diminuta. Et ponit tria exempla. Primum est siccitas linguæ . i. nimia breuitas vel tenuitas eius procedens a siccitate, ita ꝙ hic ponitur causa ꝓ effectu. nam siccitas est morbus cõplexionalis, sed contractio eius & abbreuiatio a siccitate sola euenire est morbus compõnalis in quantitate, aliqñ tñ a natura inest sine siccitate sicut & ipsius magnitudo. Iuxta illud Gal̃. primo morbi. cap̃. 10. Lingua qñqꝫ initio plasmatis adeo magnificatur ꝙ non potest ab ore capi, & aliquando fit adeo parua ꝙ non valet ad os extendi & tunc impeditur operatio qua iuuat ad molendum cibos seu masticandũ repellendo ad instar manus sub dentibus cibos. Secundum exemplum est siccitas pupillæ. i. corrugatio & paruitas eius ex siccitate: quæ si a natura fuerit est laudabilis: quia reddit visum magis vnitum & defendit chrystalloidem a nocumentis luminis nimij & luminosorum & resolutionem prohibet spirituum visibilium. si vero contra naturam pessima est & signum mortis. Iuxta illud Gal̃. quarto morbi. Dico ergo ꝙ paruitas pupillæ extra naturam existens sit pessima, quæ autem naturalis est laudabilis. Tertium exẽplum est phthisis. i. diminutio carnis i phthisi. Ipsa eni in ea adeo minuiẽ liquesit & deperditur ꝙ pelles videntur ossibus hærere.

Priapispismus uel chersimus quid.

Pupillæ siccitas & paruitas dupliciter.

Arguet aliquis ꝙ quantitas nullius est actiuitatis, quia est accidens sequens materiam, neqꝫ lędit operationes seruatis proportionibus membrorum, quia gigantes gnanipigmei sani uiuunt sub suis magnitudinibus sicut homines mediocris magnitudinis. Item magnitudo & paruitas ęque competũt simplicibus membris sicut compositis, immo prius & magis, quia magnitudo & paruitas compositorum sequuntur magnitudinem & paruitatem simpliciũ et nascuntur ab eis. Iuxta illud Auer. tertio colliget. cap̃. 17. Et ægritudinum quæ sunt in quãtitate quædam sunt in mẽsura, & hoc est in superfluitate & diminutione, et hoc primo est in consimilibus vt dictum est. sed medici sunt assueti ponere in officialibus quare non videntur numerandæ solum inter ægritudines organicas. Ad primum dic ꝙ quantitati tanta potest attribui actiuitas ꝙ operationi noceat cum id conueniat priuationi, & istud sufficit vt dicatur morbus.

Gigãtes gnanipigmei.

Ad secundum dic ꝙ quantitas nimia vel diminuta potest lædere sensibiliter operationes seruatis proportionibus mẽbrorum adinuicem si fuerit disproportionata virtutibus animę, & dato ꝙ non læderet seruata proportione sufficit ꝙ lædat vtcunqꝫ fuerit. Ad tertium dic ꝙ simplicia nõ determinant sibi certam magnitudinem præterquam in maximo & minimo, nisi prout veniunt in constitutionem membrorum organicorum.

Numeri quoqꝫ ęgritudines aut sunt ex genere augmenti. Et hoc quidẽ augmentũ aut est naturale sicut dens additus aut digitus additus, aut est non naturale sicut glãdula aut lapis, aut sunt ex gñe diminutionis. Et diminutio hæc aut est naturalis sicut cũ alicui non creatur digitus, aut non naturalis sicut cũ alicui abscinditur digitus.

Morbus in nũero duplex.

In hac particula tertia secundę partis princeps primo intendit hanc diuisionem morbi in numero. Morborum in numero quidam est in numero augmentato, alius in numero diminuto. Secundo intendit hãc subdiuisionem. Morborum in numero augmentato quidam fit per additionem rei naturalis vt est dens superexcrescens uel in manu sextus digitus. alius fit per additionem rei non naturalis seu cõtra naturam sicut glandula vel lapis renum aut uesicæ. Et intellige hic per glandulam apostema paruum simile glandi aut nuci in magnitudine quod sæpe nascitur in dorso manuum & in fronte. Iuxta illud prin. quarti tertia trac. secundo cap̃. 5. Quandoqꝫ generatur in quibusdam membris apostema glandulosum sicut auellana & nux & minus eis, & multotiens super volam manus & super frontem. Tertio intendit hanc subdiuisionem. Morborum in numero diminuto quidam est cuius diminutio est naturalis. i. inest a natura vt si quis a generatione careat vno digitorum manus. alius est cuius diminutio est aduentitia non naturalis immo contra naturam, ut si cui amputetur aliquis digitorum suorum.

Glandula quid. Gal̃.

Quæritur vtrum dens & digitus additi sint morbi. Videtur ꝙ non quia sunt membra. sed quodlibet membrum est res naturalis, & omnis morbus est contra naturam. Item dens additus non lædit sensibiliter, immo iuuat in masticatione vel incisione ciborum. Neque sextus digitus lædit sensibiliter: immo iuuat ad appræhendendum sicut alij, & cum omnes digiti manus vnius sint similis complexionis compositionis virtutis & operationis in manu habente sex digitos, qua ratione vnus digitus dicetur morbus eadem ratione alij. Item nulla sanitas est substantia: ergo nullus morbus est substantia. consequentia probatur, quia sanitas & morbus cum sint contrarij sunt eiusdem generis. Iuxta illud Gal̃. primo de ingenio. capitulo septimo. Non enim oportet sanitatem & infirmitatem secũdum diuersa genera diffiniri, sed vtraqꝫ secundũ vnũ genus diffiniantur.

diffiniantur. Omnia enim opposita & nō multum sint a sua significatiōe remota vno tamen gñe clauduntur sicut albū & nigrum, quorum vnum genus .s. color existit. ergo si sanitas & morbus sūt opposita vtriq̄, vni gñi necessario supponuntur. Et paulo infra eodem cap. dicit. Nunq̄ tñ aliquem adeo stultum inuenisti, vt sanitatem vni supponeret gñi & morbum supponeret alij. Assumptum ꝓbatur, quia omnis sanitas est qualitas. Oppositum arguitur primo, quia digitus & dens additi per se & immediate corrumpunt numerum debitum membrorum & lædunt operationes. Secundo quia dicitur ipsis vera cura per se & proprie .s. abscissio. Pro solutione attēde q̄ dens & digitus dupl'r possunt superaddi. Vnomodo sub eisdem fere ordine situ figura colligantia vigore virtute complexione & officio cum alijs. Aliomodo sub diuersitate horum. Tunc dic primo q̄ dens & digitus superadditi primo modo non sunt morbus, quia non lædunt sensibil'r & immediate operationes nec eis debetur aliqua curatio, immo remotio eorum redderet remanens fœdum & vlcerosum, sed numerus dentium & numerus digitorum in quibus compræhenduntur sunt contra naturam & lapsus ab optimo citra ægritudinem. Dic secundo q̄ dens & digitus superadditi secundomodo sunt morbi quia lædunt sensibiliter & immediate operationes, & horum sanatio est remotio vt dens supexcrescens alijs ab intra lædit linguam, & superexcrescens ab extra lædit labia aut maxillas, Et digitus superadditus intra manum prohibet aut impedit bonam compræhensiōem ab extra perfectam extensionem & agilitatem motus. Ad primum obiectū dic q̄ dens & digitus supadditi dici possunt res naturalis qa a natura in sunt, & etiam ex parte materiæ, sed ex parte numeri indecenter additæ sunt contra naturam. Ad secūdū dic q̄ probat primum dictum. Ad tertium dic ꝓbabil'r q̄ sanitas in numero est numerus conueniens ptium, & numerus conueniens partium est res numeratæ, & res numeratę sunt substātia, ergo sanitas aliqua est substātia. Et cū dicitur q̄ omnis sanitas est qualitas, dic q̄ aliqua substātia dici potest qualitas & numerus conueniēs partium secūdum q̄ per ipsum membrum disponitur ad bene agendū. Secundo quæritur vtrum lapis & glandula sint morbi in numero addito. Arguitur primo q̄ non sunt morbi, quia non sunt qualitates sed substantię. Secundo aliqui lapides nō lædunt operationes, vt lapides cerasorum prunorum & psicorum transglutiti integri sæpe transeunt per stomachū & intestina postea egeruntur sine quacunq̄ lęsione. Deinde arguitur q̄ non sunt morbi ĩ numero, quia numerus partium corporis habentis calculum aut glandulam est æqualis numero partium sanissimi corporis, cum nec lapis neq̄ glandula sit de numero partiū corporis neq̄ consimilium neque organicarum. Item lapis non lædit ex parte numeri. sed qa oppilat. est ergo morbus in via. nam si ligaretur supra vesicam deforis non noceret ei nec esset morbus, glandula vero cum sit species apātis vt iam allegatum est, est morbus cōpositus nocens vt apā. Item multi lapides parui minus nocent vno magno, immo quandoq̄ non nocent sensibiliter. Non igitur est ex parte numeri eis inest q̄ noceant aut sint morbi. Item ferrum lanceę vel sagittæ & cuspis ensis & spinæ relictæ in corpore post impulsionem non dicuntur morbi in numero, sed causæ morborum .s. solutionis continui et malæ complexionis, ergo neq̄ lapides a simili. sic .n. lædūt hæc quēadmodum lapides. Item alia apāra a glandulis maiora & grauiora vt pleuresis phrenesis pipleumonia nō dicuntur morbi in numero, ergo neq̄ glandulæ cum minus lædant.

Gal.

Oppositum huius determinat Gal. primo morbi. c. 9. dicens. Est autem aliud genus extra naturam exsis ĩ numero sicut cucurbitini lūbrici lapides in renibus & vesica pustulæ fauus morphea lapides in concauitate articulorꝫ. Horum .n. omnium quodcūq̄ passio fiet principaliter actioni nocebit & morbus uocabitur. Si autem non passio fiet cā dicetur.

Auer.

Item dicit Aue. 4. colliget. c. 66. Et in vesica manifestiores ęgritudines quæ in ipsa generantur sunt lapides quæ in ipsa generantur. De glandula vero est maior apparentia q̄ sit morbus cum sit propinquior naturę membrorum quā sint lapides. Attende primo q̄ licet lapides generati in renibus aut uesica vel in iuncturis ex phlegmate gipseo nō sint proprie membra neq̄ partes membrorum solent tamē cōnumerari plus alijs morbis ptibus corporis. Primo qa fiunt ex materia humorali expulsa a natura ad locum suæ gñonis sicut partes corporis. Secūdo quia fiunt a calore naturali coquente & indurante suam materiam. Tertio quia paulatim ex materia suæ generatiōis augmentantur a naturali calore decoquente ipsam. Attende secundo q̄ glandulę plus alijs apātibus connumerantur partibus corporis superfluis, quia plus accedunt ad naturam carnis & sunt separatę a substātia membrorum non ībibitæ membris. Iuxta illud principis. c. 5. doctrinæ præsentis. Inter genus vero glandularum & inter alia duo gña est differentia, eo q̄ gña glandularum sunt separata ab eo in quo stant sicut glandulæ puræ aut superficiei eius sunt retentæ tātum sicut scrophulę. sed illa alia sunt mixta & infusa in substantia membri in quo stant. Itē videntur connutriri corpori & sæpe compræhenduntur in proprio panniculo.

Gādula duplex .s. pura et scrophula.

His præmissis dic prīo q̄ lapis & glādula sunt morbi si sint adeo magni & in tali loco situati q̄ lædant sensibiliter operationem membri aliter, non vt allegatum est ex Gal. primo morbi. Dic secundo q̄ sunt morbi in numero adaucto, quia membris connumerantur velut quædam superfluica & similitudinaria membra. Ad primum obiectum satis ante rñsum est. Ad secundum conceditur q̄ nulli lapides sunt morbi in numero nisi illi qui lædunt sensibiliter. Ad tertium dic q̄ in calculosis & glandulosis numerus partium corporis est adauctus, cōnumerādo cum eis similitudinaria & superfluica membra. Ad q̄rtum dic q̄ lapis lædit & ut indecenter alijs cōnumeratis & vt occupans concauitatem vesicæ & vt oppilans. Ad qnrum conceditur q̄ lapilli multi non tantum nocent sua multitudine q̄tum magnus vnicus sua magnitudine, cum hoc tamen stat q̄ magnus lædit addens in numerum. Ad sextum dic q̄ ferrum lanceæ vel sagittę & cuspis ensis & spinę neq̄ fiunt ex humorali materia neq̄ a natura. Sed lapis & glandula & alij morbi in numero adaucto fiunt a natura forti & sana.

Gal.

Iuxta illud Gal. 2. morbi. c. 9. Superfluitas existēs in membris numero supponitur, quæ si naturalis fuerit cā eius erat multitudo bonæ naturę aut malæ si fuerit extra naturam. In vtroq̄ tamen virtus est fortis & sana. Nā nisi hoc esset non secundum naturalitatem hoc facere posset, neq̄ ē valleret expelli quod extra naturam erat, nisi eadem virtus fortis existeret. Vidimus enim sextum digitum in infātibus esse si bona materia fuerat, & in perfectis hominibus carnē fieri superfluam, & in oculis vngulam. glandines quoq̄ in superficie generari videmus ex superfluis a uirtute expulsis. similiter pustulas & bochium plenas quasi melle & piguedine. Ad septimum respondet secundum notabile.

Aegritudines uero situs, et situs quidē secūdū Gal. dicitur ꝓ loco et dr̄ ꝓ societate, sunt quatuor.

In hac particula quarta secundæ partis primo tangit numerum ęgritudinum situs, & quot modis dicitur situs. secundo specificat quatuor species dictarum ægritudinū ibi [Extus membri.] In prima parte dicit primo q̄ quatuor sunt species ægritudinum situs. secundo dicit q̄ situs secundum Gal. dicitur dupl'r. Vno modo de loco membri. aliomō de societate seu colligantia vnius membri ad alterum. Attēde q̄ locus vbi & situs a nōnullis pro eodem habentur, sed proprie accepti plurimum differunt vel sunt diuersi. Nā locus est terminus seu superficies ultima continentis corporis. Vbi uero est circunscriptio corporis a circunscriptione loci procedens. Non autem in eodem sunt locus & vbi. Locus quidem in eo est quod capit .s. in continente. vbi in eo quod capitur & circūscribitur .s. in contento vt ait actor sex principiorum. c. de vbi. Sed situs est quidam ordo partiū substātię, cuius propria proprietas est proxime assistere substantię.

Situs egritudinū spēs quadruplex.

Situs dupliciter.

Locus quid.

Vbi.

Situs.

Iuxta illud auctoris sex principiorum.c.de positione. Magis autem proprium videtur pōnis esse substantiæ proxime assistere oībus alijs formis supra positis. Positio. Positio.n.nihil aliud est q̄ naturalis ipsius substantiæ ordinatio, qualis a prīcipio quidem innata est ut ea quę asperis & lenibus æqualibus & inæqualibus inest, vel a naturæ quidem motu consueto vt sessio & accubitus & similia quicquid est igitur proxie substantiæ assistens id necessario positio est. Omnis enim positio huius rationis suscipit prædicationem. hæc ille.

Exitus mēbri a iunctura sua. Aut ut a suo moueatur situ ita q̄ nō ægrediatur sicut fissura quæ comparatur intestinis. Aut ut moueatur motu in eo non secundum cursum naturale.n neq̄ uoluntarium sicut tremor. Aut ut in suo figatur loco et non moueatur ab ipso quemadmodum accidit cū iūcture in ægritudine podagræ indurātē.

Situs species. In hac secunda parte dicit primo q̄ prima species ægritudinum situs est exitus membri a iunctura sua id est remotio alicuius partis corporis a suo proprio loco vt dislocatio capitis superioris adiutorij & exitus eius a concauitate spatulę vel exitus vertebri a scia. Secundo dicit q̄ secunda spēs ægritudinum situs est remotio mēbri a suo situ sine hoc q̄ ægrediatur penitus a loco suo sicut fissura quæ comparatur intestinis id est fissura pāniculi syphac ita modica q̄ per eā descendere nequeunt intestina, sed fit quædam relaxatio.

Tertio dicit q̄ tertia species ægritudinum situs ē cum mēbrum non firmiter figitur in suo proprio loco apud motum, sed mouetur in eo motu tremulento, ut cum in iūcturis sunt aliquæ mucilagines facientes quādam lubricationem hora motus. Quarto dicit q̄ quarta species ægritudinum situs est cum membrum aliquod quod moueri debet imobiliter figitur in suo loco vt in podagris & chiragris nodosis iūcturæ aliquę manuum aut pedum vel digitorum suorum redduntur immobiles propter phlegma gipseum quod lap.dificatum est inter eas. Attende q̄ Gal. primo morbi.c.11. Gal. ponit solum duos modos ægritudinum pōnis dicens. In cōpositione vero sicut si concatenatio torqueatur, vel sicut hernia in qua intestina & çirbus descendunt, & alios modos sub colligantia comprehendit. Et Auer.etiam.3.colliget.c.17.ponit duos modos dicens. Et peccatum positionis est sicut dislocatio membri vnius ab altero, vel alicuius partis membri ab altera.

Aegritudines uero societatis omnem colligūt dispositionem quàm habet membrum comparatione sua ad aliud membrum quod sibi uicinum existit siue ei appropinquet siue ab eo elongetur non secundum cursum naturalem.

Morbus i societate quid. In hac particula quinta secundæ partis primo describit princeps ægritudines colligantię. Secundo numerat species earum ibi⌊Et sunt durum.⌉ In hac prima parte innuit hāc descriptionem. Morbus in societate est dispositio q̄ habet membrum aliquod comparatione ad aliud membrum sibi vicinum in appropinquatione sui ad ipsum vel elongatione eius ab eo contra naturalem cursum.

Et sunt duarum specierum. Vna ē ut accidat ei prohibitio motus sui ad ipsum, aut ut duriter sit postquam possibile erat sicut digitus cum sibi uicinum tangere prohibetur. Aut cum accidit ei ut ab eo moueri prohibeatur aut ut separetur ab eo postquam erat possibile, aut fit difficile sicut palpebræ laxatio, & iuncturarum laxatio in paralysi, aut durities apēdi manum & apiēdi oclm.

Morbi in societate spēs duplex. In hac secunda parte dicit q̄ duæ sunt species morbi in societate seu colligantia. prima est cum membrum aliqd̄ moueri non potest ad suum vicinum sicut conuenit ei secundū naturam, vel si possit ad ipsum moueri mouetur tamen duriter.i.difficulter & impedite sicut cum digitus aliquis prohibetur tangere sibi vicinum. secunda est cum membrum aliquod recedere non potest a suo vicino sicut debet naturaliter vel si recedere possit hoc est difficulter & ipedite sicut laxatio palpebrę, in qua palpebra superior prohibetur erigi & elongari a superiori, & laxatio iuncturarum in paralysi i qua ob defectum motus ossa contigua manent in sua iūctura & unum ab altero non elongatur, aut durities.i.diffi.aperiendi manum in qua digiti duriter & difficulter elongātur a medio palmę, & durities aperiendi oculum in qua difficulter superior palbebra elongatur ab inferiori. Attende primo q̄ Gal.1.morbi.c.11.assignat taliter duas species morbi colligantiæ. Gal. Prima attenditur penes ligamentum concatenās membra simul si nimis laxum vel nimis tensum uel incisum fuerit. Secunda est consolidatio membrorum ut labiorum quæ naturaliter debent esse disiuncta. Ait.n.ibi. In coniunctione id est colligantia sicut si ligamentum in aliquo loco molliatur aut extendatur vel incidatur & motus concatenationis per hoc prohibeatur. Huic etiam gn̄i supponitur ligamentū si extra tēperamentum fuerit in virga videlicet & lingua. Vnde lingua non bene loquitur & non bene masticare poterit. Virga autem non directe & in longū spatium sperma eijcere valebit, quoniam foramē eius tortuosū existit. Item huic gn̄i supponitur solidatio si non secundū naturæ cursum extiterit, sicut contingit in labrjs propter vulnus clausis, & in palpebris digitis ano & cæteris similibus.

Auer. Attende secundo q̄ Auer.3.colliget.c.17.distinguit aliter duas species morborum colligantię dicens. Et ægritudines quas dicunt medici ægritudinis colligantiæ fiunt ex colligātia membri officialis cum altero per partem vnius cōmunicantis cum altero, sicut cōicant cor & hepar cū omnibus membris, videlicet vnum cum arterijs & aliud cum uenis. Et aliquando est colligantia ab uno membro ad aliud proprium, sicut colligatum est os stomachi cum cerebro p̄ neruum euntem ab vno ad aliud. hæc Auer. qui male distiguit vel male exemplificat, quia colligantia oris stomachi cum cerebro sub primo modo manifeste comprehēditur cum cerebrum prīcipium existens omnium neruorum per neruos colligantiam habeat cum omnibus membris neruosis.

Cap.iiij. De ægritudinibus solutionis continuitatis.

Solutionis uero continuitatis ægritudo plerunq̄ accidit cuti, & uocatur excoriatio aut scarificatio. Et plerunque accidit carni quæ est ei propinqua in qua nondum factum est pus & uocatur plaga. Sed cum pus fit ibi uocatur ulcus. Fit autem pus in ea propterea q̄ superfluitates in eam euacuantur eo q̄ est debilis, & propter ea q̄ sui nutrimentum digerere non ualet, & superfluitas etiam in ipsum conuertitur. Plerunque tamen dicitur plaga & ulcus solutio continuitatis quæ accidit ossi & non carni.

In hoc.c.primo agit prin.de solutione continuitatis i cute & carne. secundo de ea in osse & cartilagine ibi.⌊Quādoq̄ etiam accidit.⌉ tertio de ea in neruo & musculo ibi⌊Aut vt accidat neruis.⌉ quarto de ea in arterijs & uenis et pāniculis ibi⌊Qz si in arterijs⌉ quinto de solutione contiguitatis mēbrorum compositorum & continuitatis ligamētorū ibi⌊Et si inter duas.⌉ sexto ponit tria notabilia circa solutionem cōtinui ibi⌊Et quandoq̄ etiam fit.⌉ In hac prima parte dicit primo q̄ ęgritudo solutionis continuitatis aliquando superuenit cuti, & dicitur excoriatio, & hoc si cutis tollatur ab illo

membro

Solo cō tinuita tis dcā Excoria tio uł sca rificatio vł cara xatio.

membro quod prius tegebat & desinat ipsum tegere. Dicit etiam solutio cutis scarificatio dum cutis inciditur incisione parua cum aliquo acuto in diuersis locis sicut fieri solet in applicatione ventosarum & eadem dicitur caraxatio. Iuxta illud Stephani. Caretles graece scarificare caraxare idē. Quidam tamen differre hæc dicunt. Iuxta illud metricum. Sūma caraxamus sed infima scarificamus. Secundo dicit ꝙ solutio continuitatis sæpe accidit carni propinq̄ cuti & q̄nq̄ etiam carni remotæ ab ea. Et cum sanies in ea nondum facta est dicitur plaga, sed dum sanies ibi fit vocatur ulcus.

Tertio dicit ꝙ sanies fit in solutione continuitatis carnis ꝑpter tres causas. Prima est quia superfluitates alitorum membrorum mittuntur ad eam propter eius debilitatem. Solent .n. semper fortiora ex membris suas delegare superfluitates ad imbecilliora. Secunda est quia caro solutionem patiēs nō bene digerit proprium alimentum, quare corrumpitur pars aliqua ipsius & fit sanies. Tertia est ꝙ superfluitas alimenti solutæ carnis in saniem vertitur. Quarto dicit ꝙ solō continuitatis accñs ossi & carni sæpe dicitur ab aliquibus plaga & vlcus improprie tamen & abutendo dictis nominibus.

Quandoq; etiam accidit ossi quæ ipsum in duas frāgit partes, aut in partes magnas aut paruas, aut est cadens secundum longitudinem findens ipsum. Aut contingit ut cadat in chartilaginibus secundum tres dimensiones.

Ossis fra ctura fis sura vel rimula.

In hac parte secunda dicit prīo ꝙ solutio continui quādoque etiam euenit ossi & frangit ipsum in duas partes aut magnas aut paruas, & dicitur fractura, vel findit ipsum os ī lōgitudine & dicitur fissura vel rimula. Secūdo dicit ꝙ solutio continui quandoq; euenit chartilaginibus secundum aliquā suarū trium dimensionum. s. longitudinis latitudinis & profunditatis & talis solutio non habet proprium nomen.

Aut ut accidat neruis. Sed si latitudini acciderit uocatur incisio. Et si acciderit secundum longitudinem & eius numerus non fuerit multus uocatur fissura. Et si eius numerus fuerit multus uocatur contusio. Plerunque etiam fit in partibus musculi. Quæ si in extremitate ceciderit musculi uocatur attritio siue cadat in neruo siue in chorda. Et si secundum latitudinem musculi ꝑuenerit uocatur separatio. Et si acciderit secundū longitudinem & fuerit eius numerus paruus & fuerit eius concauitas magna uocat̄ liquefactio. Et si fuerint partes eius multæ & dilatetur & cōcauetur uocatur attritio & dissolutio. Est etiam cū dicit̄ dissolutio & attritio & liquefactio oē qd̄ in medio musculi accidit quocūq; mō contingat.

Neruis īcisio & fissura uł cōtusio.

In hac parte tertia dicit primo princeps ꝙ quandoq; etiā contingit, vt solutio continuitatis accidat neruis. Et si in latitudine eorum euenerit vocatur incisio. Et si in longitudine & numerus diuisionum nō fuerit multus vocatur fissura. Et si numerus diuisionum in longum fuerit multus contusio dicitur, ita ꝙ contusio est multitudo fissurarum in neruo. Attende ꝙ aliter diuidit & nominat princeps solutionem continui neruis contingentem quarti quarta trac. 4. c. 1. dicens. Et nē uulnus quod fit in neruis aut est pūctura, aut scissio. Et fissura quidem aut fit cum detectione nerui, aut sine eius detectione. & illud quidem aut fit in longitudine aut in latitudine. hic princeps ibi. Et forte ꝙ causa istius diuersitatis fuit quia hic theorice ibi practice distiguit species solutionis nerui secundum ꝙ diuersificant modum curandi. Aliter enim sanatur punctura neruorum, aliter scissio, & alia congruunt solutioni detectæ, alia non detectæ, & solutioni in latum, & solutioni in longum. Secundo dicit ꝙ solutio continui sæpe fit in partibus musculi vel in cauda vel in capite vel in medio eius. Et ipsius quatuor sunt modi. Primus est cū solutio cadit in extremitate musculi & attritio dicitur siue ceciderit ī neruo musculi siue in chorda eius quæ ex neruo constat & ligamento. Secundus est dum solō protendit̄ in latitudine musculi & dicitur separatio. Tertius est dum protenditur in longitudine ipsius & non est multiplex, imo numerus solutionum eius est paruus, sed concauitas ipsius est magna, & dicitur liquefactio musculi, uel ut alij libri habēt amplificatio. Quartus est cum solutio protensa in longitudine est multiplex seu multarum partium & lata & concaua, & hæc dicitur attritio & dissolutio. uerūtamen dissolutio & attritio & liquefactio quandoq; dicuntur de omni solutione continui quæ accidit ī medio musculi quocūq; mō eueniat.

Musculorū solutionis cōtinui modus quadruplex.

Quod si in arterijs, aut in uenis acciderit uocatur apertio. Et si contigerit secundum eius latitudinem uocatur incisio & separatio. Et si processerit secundum eius longitudinem uocatur fissura Et est etiam cum hoc contingit secundum modum apertionis orificiorum earum & uocatur perforatio. Quod si in arterijs acciderit & non clausa fuerit & ex ea sanguis ad receptaculum quod ipsam circundat exierit donec receptaculum illud impleatur & cum premitur ad arteriā reuertatur uocabitur mater sanguinis. Alij tamen homines omnem sanguinis egressiōem ab arterijs matrem sanguinis uocant. Debes autem scire ꝙ non omne membrum imparis separationem tolerat. Cor. n. non tolerat, quia prius aduenit mors. Quod si in panniculis cadit & in diaphragmatibus uocatur ruptura.

In hac parte quarta dicit prīo ꝙ solutio continuitatis eueniens arterijs aut uenis dicit̄ gñaliter apertio. Secundo dicit ꝙ si fuerit in latitudine dicit̄ incisio & separatio. Et si in longitudine fuerit uocatur fissura. Et q̄nq; contingit & orificia earum aperiuntur & effundūt sanguinem, & dr̄ perforatio. Et hæc perforatio non proprie dr̄ solutio continui nisi magna fuerit, sed potius dilatatio uel apertio. Iuxta illud Gal. quarto de ingenio sanitatis. c. 1. Verum aliq̄n ore paruatum uenarum aperto sanguis ab eis quasi quodam sudore emittitur. Vnde uidetur ꝙ morbus iste nō dissolutio imparitatis sit. Attende ꝙ ultra solōnes continuitatis uenarum & arteriarum quæ fiunt in phlebotomijs & ab extrorsum occurrentibus perforantibus scindentibus & cōquassantibus tres sunt spēs solutionis continuitatis uenarum. Prima dicit̄ diabrosis. & est uenæ corrosio uel comestio a quacunq; causa uenerit, & dicitur a dia quod est de & brosis uel urosis quod est edacitas seu comestio. Secunda species dicitur rixis, et est scissio uenæ. Tertia spēs dr̄ anastomasis, et est cū ora uenarum virtute amissa apertiora effecta sanguinem effundunt intrinsecus. Iuxta illud metricum. Diabrosis uenas corrodit rixis easdem. Scindit, anastomasis has aperire facit. Secū do dicit ꝙ si solutio continuitatis accidat arterijs & nō claudatur & effundat sanguinem in circuitu arteriæ cum eleuatione aliqua & quando præmitur sanguis regreditur in arteriā solutio talis dicitur mater sanguis. Et ista passio communit̄ accidit cū phlebotomator erat percutiens arteriā pro vena, & consolidatur cutis supposita arteriæ sed arteria non. Et uocatur auētisma. Iuxta illud Gal. lib. de notitia tumorū præter naturam. c. 13. Arteria vero adaperta aneurysma hæc passio vocatur. Fit autem diuisa ea cum iam in cicatricē accedit præiacens ei cutis solius vero arteriæ vlcus manet icōglutinata neq; cicatriçata neq; carne obstructa. Cognoscuntur autem huiusmodi passiones impulsu operātium cārum.

Gal.

Venarū solōnis cōtinuitatis species.

Mr̄ sanguis qd.

Gal.

Aneurysma.

Sed exprimentibus abscedit totus tumor retrocurrēte ad arterias substantia quæ tumorē operatur, quā ostēdimus io alijs esse sanguinem subtilem & flauum spū multo & subtili cōmixtum. Hæc Gal. Quidam tamen vocant generaliter matrem sanguinis omnem exitum sanguinis ab arterijs non oaturalem quōcunq; fuerit. Tertio dicit incidenter q non omne membrum sustinet solutionem continui tempore notabili durante vita, vt cor non toleret, immo si vulneretꝰ quātūcunq; modicum statim accidit mors. Et ex hoc arguunt Ari. & Auer. regale dominium & monarchicum pricipatū cordis super cætera membra. Quarto dicit q solutio cōtinuitatis eueniens panniculis & diafragmatibus vocaꝰ ruptura. Et per diaphragmata intelligit duos panniculos. s. illū qui diuidit membra spūalia a nutritiuis, & illum qui diuidit pectus in duas partes æquales dextram & sinistram a superiori ad inferius.

Ruptura quid. Diaphragma duplex.

Et si inter duas partes membri compositi cadit, & unam ab alia separat ita ut membro simplici nō accidat nocumētū eius separās cōtinuitatē uocaꝰ sepatio et dislocatio. Et si accidit neruo qui se de uno uł suo loco remouit uocaꝰ ruptura.

In hac parte quinta, quę est de solutione contiguitatis debitæ membris organicis, vt organica sunt dicit primo princeps q si solutio contiguitatis eueniat iter partes membri organici separans vnam ab alia sine hoc q accidat alicui simplicium eius solutio suæ propriæ continuitatis dicitur separatio & dislocatio. Et hæc est solutio quā dicit Auer. non subesse morbo in situ, sed esse proprium genus morbi de prędicamento habitus, secundo dicit q si solutio continuitatis eueniat neruo qui recessit a suo loco dicitur ruptura. Et p neruū hic intellige ligamentum. ad hoc. n. nomen nerui quandoq; extenditur. Iuxta illud Haly. 3. techni cōmen. illius cañ. Nerui vero & tenantos punctura. Nomen nerui in sermone medicorum cadit super tres res. Vna earum est neruus natus ex cerebro & nucha, & est ille quo fit sensus & motus. Et secunda est ligamenta quæ ligant iuncturas & membra ligata cum ossibus. Et tertia est chordæ.

Sepatio & dislocatio qd. Neruus triplr.

Et quandoque etiam fit in foraminibus continuitatis solutio & dilatantur. Et plerunque fit in locis ubi non sunt foramina & facit ibi foramina quæ non fuerunt. Et solutio quidem continuitatis & ulceratio & his similia cum in membro fiunt bonæ complexionis cito sanantur. Et cum fiunt in membro malæ complexionis longo restant tempore. Quanto plus cum in corporibus contingunt eorum qui patiuntur hydropisim aut constrictionis malitiam & lepram. Et debes scire q cum uulnera ista fiunt stricta prouenit ex eis herpes. Iliomenus. Et tu inuenies in libris particularibus per scrutationem rei solutionis continuitatis. dimittamus ergo usq; ibi.

Solutio continui duplr.

In hac parte sexta notat primo princeps per modum diuisionis q solutionum continui quædam superflue exāplāt foramina prius existētia, sicut sępe contingit in menstruis & hæmorrhoydibus superfluis q orificia venarum mřicis & ani dilatantur vehementer. Aliæ faciunt foramina in locis vbi non erant. Et primæ istarum dilatationes appellanꝰ aut apertiones. Secundæ vero perforationes si cum re acuta cuspidali fiant, & incisiones si cum re scindente factę fuerit, & contusiones si cum duro hebete. Attende tamen q nō omnis dilatatio superflua soluit continuum, quia membra mollia sicut venæ & panniculi multum dilatari possūt anq; rumpatur horum continuitas. Secundo notat q solutio cōtinuitatis recens & vlcera & similia istis vt fracturæ & cōtusiones in hominibus vel membris bene complexionatis faciliter sanantur, quia virtus oaturalis quæ curare solet huiusmodi morbos est fortis in eis. Sed in male complexiōatis sunt difficilis curæ propter debilitatem dictæ virtutis quā semper inducit mala complexio. Et maxime sunt difficilis curę in hydropicis & leprosis & patientibus constrictionem. Et per patientes constrictionem iotellige si vis asmaticos, qui patiuntur constrictionem anhelitus & sępe habent tibias inflatas velut hydropici in quibus vlcera dum superueniunt vix sanari possunt propter superfluitates incessanter affluentes illuc. Vel intellige per malitiam constrictionis uulnus aut ulcus strictum cuius materia conculcata est oon habens respirōnem liberam quod difficulter sanatur. primo ꝑpter multiplicationem putredinis in eo ex transpiratione prohibita. secundo quia vix in ipsum penetrat vis medicaminū. Vel intellige per malitiam constrictionis ligaturas nimis fortes a chirurgico vel alio factas quibus prohibetur transitus spirituum & sanguinis ad membrum vnde corrumpiꝰ.

Asmaticus.

Malitia cōstrictiōis duplicꝰ.

Tertio notat iuxta hūc intellectū q quando ista vulnera nimis constringuntur nascitur in eis vel ex eis herpes ęstiomenus. i. mortificatio & dissipatio membri cum putrefactione & mollificatione. Et hoc accōs occurrere solet in fracturis immoderate ligatis & ascellatis, & vulgariter vocatur morbus sancti Antonij vel sancti Martialis apud aluernigenas. Et dicitur æstiomenus quasi hostis hominis uel comedēs hominem. Et differt a cancro & lupo & nolimetangere, quia dissipat membrum putrefactione cadauerali cum mollicie, sed cancer lupus & nolimetangere dissipāt membrum corrosione cum duritie. Et est herpes ęstiomenus breuior & acutior morbus prædictis. Quarto dicit q inueniemus materiā solutionis continui pertractatam in libris particularibus. s. in fen. 4. & 5. quarti cañ. differatur ergo ista materia vsq; ad illum locum. Attende primo circa hoc capłm de spēbus solutionis continuitatis & suis nominibus q multa reperitur inter medicos diuersitas & nedum inter diuersos. immo fier dicta eiusdem in diuersis passibus, vt princeps primo canti ex sub triplici cantico aliter quā hic distinguit eas. Primum canticum est. Solutio continui existit in disiunctione membrorum aut separatione. In disiunctione quidem sicut in dislocatione brachij. In separatione vero vt in incisione pedis vel manus. Secundum canticum. Solutio in ossibus est fractura. In tunicis autem & venis dicitur ruptura. Sed solutio facta secundum latum vel longum in neruis dicitur fissura vel punctura. tertium canticum. Solutio facta in ligamētis vel chordis dicitur cassatio, & arabice dicitur rabath, sed facta in carne dicitur vulnus, si tamen producatur tēpus eius dicitur vlcus, sed facta in muscuł aut lacertis dicitur attritio, sed facta in sola cute dicitur excoriatio. Sed Gal. primo morbi cap. 12. sic describit spēs solutionis continui. Si separatio iuncturæ fuerit in osse fractura vocatur, si autem io carnosis membris vulnus dicetur. Contusio vel contritio huic etiam gñi supponitur. Contusio tameo fit in carnosa parte lacerti & in neruo cum pili eius incidantur vel contūdantur ꝑpter eorum extensionem. Idem fere dicit secundo eiusdē. c. 12. et 4. de inge. c. primo. Attende secūdo q spēs uł modi solōnis continuitatis potissime circa tria attenduntur. Primo circa partes in quibus fiunt & ita distinguuntur hic. Secundo circa esse solutionis. Nam quædam simplex est alia composita seu cōplicata cū alijs morbis, vt cū apate uł deperditiōe substātię mēbri. Tertio penes ꝓprias dr̄ias solōnis i magnitudie et ꝑuitate, ęq̄litate & ineq̄litate, ꝓfūditate & supficie totałr uł ī pte recte uł obliq̄. Et ab istis differentijs extrahuntur intētiones curatiuæ dictarum solutionum.

Herpes ęstiomenus vel morbus scti Antonij vel cācer & lupus. et nolimetangere quid.

Diuersitas in dictis Aui.

Solōnis cōtinui morbi uł spēs potissime circa tria.

Cap. v. De ęgritudinibus compositis.

IN ægritudinibus autem compositis dictionem proferemus uniuersalem. Dico ergo q cū ægritudines dicimus compositas nō qualibet ægritudines

conjunctas

cõiũctas intelligi uolumus, sed ægritudinẽs ex quibus omnibus cum cõiungent, pueniet ex eis res quæ est una ægritudo. Et hoc quidem est sicut apostema. Et eminentia in cute est ex genere apostematis. Eminentiæ enim sunt apostemata parua sicut apostemata sunt eminentia magna. Et in apostemate quidem omnium ægritudinum genera reperiuntur. In eo nanque reperitur ægritudo malitiæ complexionis. Nullum nanque accidit apostema nisi ex complexionis malitia cum materia. Et in ipso etiam inuenitur formæ compositionis malitia. Nullum enim fit apostema quin cum eo proueniat læsio in figura & in dimensione. Et plerunque etiam adest cum eo ægritudo situs. Et inuenitur in ipso ægritudo communis quæ est continuitatis solutio. Nullum enim accidit apostema nisi proculdubio cõtinuitas soluatur cum in membro apostemoso materiæ euacuantur superfluentes, & inter partes penetrant ipsius & separationẽ inter unas faciunt & alias & sibi loca capiunt.

In hoc cap̃. prĩo ostendit quid intelligit per morbũ cõpositum, & q̀ in apãte quod est eius species est oẽ genus morbi. Secũdo agit de subiecto & duplici modo euẽtus apãtis ab Intrinseco ibi ⌊ Apãa præterea ⌉ Tertio de sex differentijs apostematum penes sex materias ex quibus fiunt ibi ⌊ Apostema vero. ⌉ quarto drĩjs bothor seu pustularũ ibi ⌊ Amplius bothor. ⌉ Prima pars est pñs textus in quo primo dicit q̀ loquẽtur hic I generali de compositis morbis scilicet apostematibus & pustulis, & de ipsis in speciali tractabit inferius quarti tertia. Secundo dicit q̀ per ægritudines compositas intelligit illas ex quibus proueniet vna ægritudo qñ coniungentur vt apãa & eminẽtia pustulosa cutis quę de genere est apãtis. Nam eminentiæ sunt apãta parua sicut apãta sunt magnæ eminentiæ. Instabit aliquis primo q̀ princeps hic petit principium, quia tam difficile est vel difficilius cognoscere quando ex pluribus ægritudinibus coniunctis prouenit vna ægritudo, sicut quando ægritudo aliqua est composita. Item multæ sunt ægritudines compositæ, q̃ non cõiunguntur vt phrenesis & febris, lethargia & febris, phthisis & hectica, eadem nanq; materia numero collecta in cerebro ad apãa phrenesim facit & febrem, & silr eadẽ mã lethargiam & febrem, & idem vlcus phthisim & hecticã, & sic videtur q̀ febris & phrenesis sint morbus compositus, & lethargia & febris & phthisis & hectica, & non coniungũtur, quia phrenesis & lethargia sunt in cerebro febres vero quæ sequuntur eas sunt In corde subiectiue. Febris.n. diffinitur quarti prima.c. primo. q̀ est calor extraneus accẽsus In corde. Item multæ sunt ægritudines compositę quarũ componentes nunq̃ sunt simul, immo quando vna est alia pterijt, vt apparet in duplicibus tertianis & in duplicibus vel triplicibus quartanis & hemitriteis, & tales non coniunguntur. Item secundum hanc descriptionem ęgritudinis cõpositæ nullum apãa esset ægritudo composita quia non prouenit vna ægritudo ex ægritudinibus quæ sunt in eo cum abinuicem differant genere generalissimo. Nam mala complexio ipsius est de genere qualitatis & mala cõpositio partim de genere situs, & solutio continui de genere actionis uł passionis. Pro solutione attende q̀ compositiones ægritudinum quandoq; attenduntur penes compositiones suarum materierum vel causarum coniunctarum. Et hoc modo dicimus apãta composita quando generantur ex humoribus diuersis, & per oppositum simplicia dum generantur ex unico humore & febres similiter. Et quandoq; penes compositiones qualitatum primarum vel cõtrariarum, vt in empyala & sippyria, vel non contrariarum vt in quatuor malis cõplexionibus compositis in quibus altera qualitatum est actiua se habent per modum forme, & altera passiua per modum materiæ, & in complicationibus hecticę cum putrida vel ephemera. Et interdum penes coherentiam ægritudinũ communicantium in vno nomine & vna ratione & eodem subiecto, & sic omne apãa est ægritudo composita. Et qñq; penes compositionem morbi & accidentis diuersificantis curam ipsius, vt colica cum dolore vehemẽtis dicitur morbus compositus & vulnus cum deperditione substãtiæ, et phrenesis vel lethargia cum febre. Et interdum penes successionem ægritudinum adinuicem secundum aliquem ordinem, sic duæ quartanæ vel duæ tertianæ vel febres emitritææ dicuntur ægritudines compositæ. Et possibile ẽ eãdẽ ægritudinem dici compositam vno modo & non compositam sed simplicem aliomodo, vt phlegmon de puro sanguine est morbus compositus tertio modo & non primo modo, immo morbus simplex. Attende secundo q̀ morbus compositus multipliciter potest sortiri vnitatem, qua dicit̃ vna ægritudo. Primo ab identitate materiæ vel causæ coniunctę, sic mala complexio mala compositio & solutio continui concurrentes in apãte dicuntur vnus morbus. Secũdo ab vnitate læsionis alterutrius trium naturarum. s. complexionis compositionis vel vnionis I eodem membro, ut oẽs malæ complexiones compositæ eiusdem mẽbri sunt vnus morbus. Tertio ab vnitate coniunctionis & inseparabilitatis alterius ad alterum, vel quia simul incipiunt & desinunt, vel sanato vno sanatur alter. Quarto ab vnitate ordis, secundum successionem, sic febres compositæ dicuntur unus morbus vel una febris. Attende tertio q̀ duæ ægritudies possunt esse simul in eodem membro sine hoc q̀ faciũt egritudinem compositam, vt ungula inueterata in oculo & mala complexio calida recens in eodem, quarum prima nocet uisui & secunda nutritioni oculi, & claudicatio naturalis tibiæ, & uulnus recens in ea. Ad primum obiectum dic q̀ non est petitio principij in dicta descriptione vel potius declaratione quadam non conuertibili cum declarato, qa prius declarauit quid sit morbus, q̃ cognito scitur qd sit unus morbus, quia eadem sunt principia entis & vnius, & idem est morbus & unus morbus, homo & unus homo. Ad secundum dic q̀ phrenesis & febris sequens eam cõiungũtur in sua causa. & similiter lethargia & febris & phthisis et hectica. Ad tertium dic q̀ ægritudines compositę quarum componentes nunq̃ sunt simul sunt una ægritudo unitate ordis uel successionis ordinatæ, sicut fluuius est unus. Ad quartum dic q̀ licet ægritudines apãtis non sint unius & eiusdem generis prædicamentalis sunt tamen eiusdem materiæ uel causæ coniũctæ. Tertio dicit q̀ genera omniũ ęgritudinum inueniuntur in apãte. Primo morbus in complexione. s. malã compõ cum materia effusa ad locũ apãtis. Secundo morbus in compositione duplex. s. morbus in figura propter tumorem indecentem, & morbus in situ, qa partes tumidæ reliquęrunt suum naturalem situm. Tertio solutio continui ex effusione materiæ cum uiolentia penetrantis de parte in partem & quærentis locum. Instabit aliquis q̀ ex sanguine peccante sola q̃titate potest fieri apãa & non erit in eo mala complexio. Item mala figura & malus situs partium in apãtibus extrinsecis sępe non lędunt sensibiliter aliquam operationem, sicut nec tumor membrorum a fricatione uel balneo procedens, ergo non est illic morbus In cõpositione. Item apãta sępe generantur per uiam congestionis. s. ex residuo nutrimenti paulatim congesto & aucto faciente tandem membrum intumescere, & frequentius ita generantur In membro carniformi, sed tale membrum potest dilatari multum paulatim & successiue sine corruptiõe continuitatis Ipsius. Ad primum dic q̀ si ad membrum temperatum effundatur sanguis temperatus ilico post effusionem efficit malam complexionem in illo membro, quia sua multitudine suffocat naturalem calorem illius membri, sicut oleum nimium effusum in lampadem extinguit ipsius

Ægritudo cõposita qd.

Eminentia duplex.

Apãa & febris. duplex.

Morbus cõpositus sortitur vnitatẽ quadrupliciter.

Ægritudinis vnitas duplex.

ignem. Ad secundum dic q̧ licet non semper mala figu
ra et malus situs apostemaris extrinseci noceant sensibilit̃
toti corpori, nocent tamen alicui parti vel prohibendo decu
bitum supra partem læsam, vel comprimendo immodera
te & suscitando dolorem. Vel concede si vis q̧ si tumor nõ
fuerit magnus, ita vt lędat sensibiliter non est morbus, sed
accidens. Iuxta illud Gal. primo morbi. cap. 13. Item si apa
adeo erit tumefactum q̧ noceat actioni morbus vocatur, si
autem non erit tumidum accidens secutiuum vocabitur si-
cut dolorem accidens appellamus. Ad tertium dic q̧ nõ
sola corruptio vel laceratio membri dicitur solutio cõtinui,
immo immoderata pororum dilatatio quæ cõmuniter non
fit sine aliqua latenti lacerõne alicuius pori, sicut notabatur
in cap. præcedenti tbl. Et quandoq; etiam fit in foramini-
bus continuitatis solutio & dilatantur. Vel dic q̧ non in ol
apate soluitur cõtinuitas, sed in pluribus. Iuxta illud Gal. c.
nunc allegato. Formica vero & cancer fiunt aliquando cũ
uulnere aliquando non. hæc tamen omnia, & si fint sine uul
nere sunt compositi morbi, quia fiunt de materia calida vel
frigida. Videmus. n. erysipelam ex chol̃a fieri rubea. cancer
vero ex cholera nigra fit. œdema vero ex phlegmate. Præ-
terea hæc ipsa aliomodo dico esse composita. Nam hũores
isti & si visui sigillatim vnius specie inesse videantur, secun
dum tamen virtutem compositi sunt, quia cholera nigra fri
gida est & sicca, cholera rubea calida & sicca, phlegma fri-
gidum & humidum sanguis calidus & humidus. Item ter-
tiomodo sunt compositi, qm̃ hi humores adinuicem sunt cõ
mixti, nec etiam simpl̃r reperiuntur, nisi rarissime. hęc Gal.

Formica & cãcer du-pl̃r erysipela & œdemia

Apostema præterea membris accidit molli-
bus. Et est etiam cum ossibus accidit res quę apo
stemati similatur per quàm eius ingrossatur con
cauitas & eius augmentatur humiditas. Neque
est mirum ut sit illud quod nutrimenti recipit
augmentum superfluitatem recipiens cum in ip
so penetrauerit aut in ipso acciderit. Et omne qui
dem apostema quod causam non habet manife-
stam & eius causa corporalis monstrat materiã
de uno mẽbro ad aliud quod est sub eo fuisse mu
tatam uocatur catarrus. Et est cum causa mate-
rialis ex qua apostemata & eminentiæ generan
tur est in alijs submersa humoribus non secun-
dum suas impedientibus qualitates. Cunque hu
mores illi boni aliquo euacuationis modo po-
stea se euacuauerint, aut naturali sicut mulieri-
bus accidit cum pariunt aut non naturali sicut
eis accidit qui uulnerantur cum egreditur san-
guis bonus remanent humores illi mali puri sin
gularis & impeditur propter eos natura & ex-
pellit eos. Et est cum expulsionis modus est ad
cutem & faciunt apostema aut bothor.

Mẽbrũ molle quid.

In hac parte secũda dicit primo q̧ apa communiter eue-
nit membris mollibus. Et intelligit per membra mollia
membra omnia præter ossa & chartilagines. Secundo di-
cit q̧ res apati similis quandoq; superuenit ossibus & igros
satur concauitas eius. i. dilatantur porositates ipsius per hu-
miditatem adauctam in eis extendentem eas. Et non ẽ mi-
rum si pars recipiẽs plus nutrimenti q̃ sit sibi necessarium
quandoq; etiam recipiat superfluitatem extensionis & dila
tationis apõsæ cum nimis abunde penetrauerit in ipsum hu
miditas aliqua seu nutrimentalis seu superflui ea. Hic quę-
ri solet si os possit apari. Videtur q̧ non quia nequit dilatari
etiam si violentissime trahatur, vt fit in torturis, prius enim
rumpitur q̃ dilatetur. Item nequit copiose ibibi, quia sup-
ficies eius est plana durissima paruorum por̃ vix visibiliũ

Os an apa pati possit.

& vix sufficientium penetrationi nutrimenti. Cuius rei si-
gnum est q̧ os diu immersum aquæ vel alteri liquori neq;
ibibitur neq; mollescit. Item si os apareтur, vel apareтur a su
perfluitatibus aliorum membrorum sibi missis, vel a suo
proprio superexcrescẽte alimento, vel a superfluitate sui ali
menti. Non primomõ quia superflua solent expelli a densis
membris ad rara non econuerso, sed ossa sunt dẽsissima, er-
go minime capacia superfluitatum aliorum membrorum.
Nec secundomodo, quia nutrimentum ossis est grossum ter
restre melancholicum, & impossibile est tale penetrare per
poros strictissimos ita exuberanter vt apostemet. Nec ter-
tiomodo, quia superfluitas ossis est medulla humida lenis he
bes inepta omnino penetrationi. Item de cura apostematũ
ossis non tractant medici in suis practicis inuentes ex hoc
apa non posse fieri, aliter doctrinę eorum essent imperfectę.
Oppositum videtur hic sensisse princeps. Item dentes sũt
ossa cum numerari soleãt a medicis inter ossa capitis et pñt
apostemari. Iuxta illud principis ca. 18. sum. 2. doctrinę. 2.
fen præsentis. In dente quoq; plerunq; fit apostema, quoniã
nutrimenti recipit augmentum & infusionem & putrefa-
ctionem, ergo recipit apostema. Item super ossa venientia
communiter in tibijs equorum sunt eminentiæ infixæ sub-
stantiæ ossis, ergo sunt apata. Apa nanq; est morbus mutãs
membrum a sua naturali q̃titate in eam quæ est extra natu
ram. 13. de inge. cap. primo. Dic primo q̧ ossa infantiũ
faciliter possunt apari. Huius ratio est, quia sunt tenera hũi-
da, dilatabilia & plicabilia, capacia superfluitatum nutrimẽ
ti. Iuxta illud Gal. 2. complexionum cap. 4. Natus hora nati
uitatis & parum postq̃ nascitur in ultimo existit humidita-
tis & limositatis et neq; venæ ipsius pulsatiles & non pul-
satiles aut uiscera eius aut caro ipsius sunt illa hora secũdum
hanc dispositionem tantum, verum etiam ossa ipsius quę tñ
secundum q̧ sunt ossa sunt sicciora omnibus membris, ita
vt mulieres quæ nutriunt infantes ęquent & rectificent fi-
guras ossium eorum & omnia membra quæ sunt in eis si-
cut æquantur & aptãtur vasa facta ex cera. Et si tu experia-
ris ad animal cum nascitur & comederis ex ipso aut anato-
mizaueris ipsum aut aspexeris ipsum inuenies eius carnem
mucillaginosam & mollem. & inuenies omne genus ossiũ
eius simile caseo cum coagulatur. hæc Gal. Dic secundo
q̧ ab ætate infantiæ vsq; ad ætatem consistentiæ ossa pñt
apari, licet difficilius q̃ in infantia quia sunt duriora. Nã to-
to illo tempore habent humiditatem sufficientem ad suã ex
tensionem & suum crementum, sicut ergo ex alimento mo
derate subducto nutriuntur & augentur, sic ex superflue in-
ducto possunt intumescere contra naturam & apari. Iuxta
illud Gal. lib. de notitia tumorum præter naturam. Omo &
nil phl̃anti. i. phlegmonem patienti particulæ secundum na
turam habens manet certissime diuturnãte phlegmone, sed
potitur cum carne omnino reumate. Quocirca & ossa q̃nq;
tangit sicut & ab eis procedit cum primum patiuntur. Item
virtus expulsiua est valde fortis in pueris. potest ergo super-
fluitates paulatim congestas in porositatibus ossium ad su-
perficiem ossium cum tumore contra naturam expellere, si-
cut per ossa quãdoq; saniem expellit. Iuxta illud Gal. apho.
7. commen. illius cañ. Quibuscunq; inter phrenes & vẽtrẽ.
Oportet certificari q̧ Hip. dixit naturæ forte nihil posse re
pugnare in expellendis, licet materia sit grossa & vię strictę
sint. Vidimus. n. quia materia apatis cum natura eam a qui
busdam expellat locis, ossa etiam transit. hæc Gal. Dic
tertio q̧ in ætate consistentiæ & vltra vix & raro apantur
ossa. Non est tamen impossibile q̧ tunc apentur. Ratio pri-
mi est vehemens eorum durities, qua redduntur vix dilata-
bilia & tanta eorum siccitas q̧ vix sinit in eis nutricatiõem
fieri, & ineptitudo penetrationis humiditatum in eis præso-
liditate & dẽsitate. Cuius rei signum est q̧ in cancrenis seu
estiomenis pessimis putredĩe & corruptiõe cadauerali mor
tificantibus solida membra non corrumpuntur ossa. Iuxta
illud Gal. lib. de notitia tumorum p̃ter naturã cap. 13. Can
crena mortificatio quidem est & ipsa solidorum corporum

Apa qd

Gal.

Gal. Cancrena quid.

non

non tamen ossibus inascit̃ & maximos sequitur phlegmones species quædam sphakelorum existens. Voco autem sphakelum corruptionem solidorum corporum vniuersam vt & neruis innascatur nedum carnibus vel uasis. hęc Gal. Sed ratio secundi est quia nullum est os ita durum quin in vlceribus fistulosis inueteratis possit putrefieri viscere vel liuescere & remolliri, & sic superfluitatibus imbibi & intumescere sicut apparet in fistulis senum inueteratis & inossatis. Argumenta post oppositum sunt pro dictis excepto argumento de superosse æqui quod non est apa, sed additio ossosa, sicut nodi arboris sunt de substantia arboris. Ad argumenta ante oppositum. Ad primum dic q ossa dilatari possunt in ætate crementi & in ætatibus alijs a forti & perseuerante causa vt fistulis. Ad secundum dic q os imbibi potest a talibus causis. Et cum subditur q os diu imersum aquæ vel alij liquori neq imbibitur neque mollescit. Dic q ossa sunt magis penetrabilia quando sunt pars uiuẽtis ex participatione naturalis & vitalis calorum q̃ quãdo sunt a corpore extracta, & quod aliquæ humiditates nitrosæ virulentæ quales sunt in fistulis sunt penetratiores aquæ suo acrumine. Ad tertium dic q omnibus illis modis potest os apostemari, licet difficulter. Iuxta illud quod allegatum est a Gal. 7. apho. Naturę forti nihil posse repugnare in expellendis, licet materia sit grossa & viæ strictæ sint. Ad quartum dic q apostemata ossium sanantur vt alia solidorum membrorum nisi q exigunt & sustinent fortiora medicamina propter suam soliditatem. Secundo dicit q oẽ apostema carens causa manifesta. s. exteriori primitiua efficiente ipsum vt sunt casus & percussio & causa corporalis ipsius id est intrinseca corpori monstrat eius materiam fluxisse ab vno membro ad aliud inferius stans vocatur catarrus. Ita vocat Gal. lib. de notitia tumorum pręter naturam. Sed nomen catarri non appropriatur huic apostemati, imo est commune ad omnem morbum qui generatur ex decursu humorum a superiori ad inferius & proprie ad pectus. Iuxta illud metricum. Si fluat ad pectus dicatur reuma catarrus. Ad fauces brãchus, ad nares dico corryçam. Quæret aliquis quæ est illa causa corporalis quæ monstrat materiam fluere de parte in partem inferiorem. Dic q est mala dispositio repsonalis præexñs in membro mandante & uię aptatæ inter ipsum & membrum recipiens, vel est humor sensibiliter fluens de parte in partem. Tertio dicit q aliquando materia apostematis & eminentiæ futurarum est sepulta in humoribus benignis non nocentibus suis qualitatibus & pro tunc non expellitur nec generat apostema, qa natura est auida in retentione bonorum humorum, quorũ bonitas celat & exprimit eius malitiam. Sed cum illi boni humores eũabuntur aut naturaliter vt in parturiẽtibus aut contra naturam vt bonus sanguis in vulneratis manet illa mala materia pura sine freno lædens naturam, q̃ si potest mittit ad vias expulsionis ordinarias euacuans eam per secessum vomitum vrinam sputum vel fluxum sanguinis, & si non potest transmittit ad cutem vbi facit bothor. i. pustulas aut apostema. Et si non potest mittit a nobiliori ad minus nobile. Et propter hanc causam medici prohibent euacuationes fieri tam phlõmando q̃ pharmacando ante digestionem materiæ ne bonum effluat & malum remanẽs irrefrenatum magis incrudetur si frigidum fuerit, vel ebulliat si fuerit calidum.

Apa | Gal. | Catarrus qd.

Apostemata uero diuersis differunt differentijs. Sed quæ magis sunt considerandæ sunt differentiæ quæ propter eorum existunt causas, quę quidem sunt materiæ ex quibus generãtur apostemata. Materiæ uero unde fiunt apastemata sunt sex humores quatuor & aquositas & uentus. Et apostema quidem aut erit calidum aut non calidum. Neque existimandum est q apostema calidum sit illud quod ex cholera aut sanguine generatur tantum, sed ex quacunq̃ materia siue sit calida propter suam essentiam, siue accidat ei caliditas propter putrefactionem. Licet etiam hæc genera secundum speciei diuisionem cuiusque materiæ diuidant̃, dignius tñ ẽ in apostematibus ut in eis specialis pferatur dictio,

In hac parte tertia primo diuidit apostemata penes materias. Secũdo exequitur de calidis ibi [Et sãguineum quidem.] tertio de frigidis ibi [Non calida vero] In hac pria particula quę est præsens textus dicit primo Prin. q apata multas habent differentias, sed principaliores & magis attendendæ sunt quæ sumuntur a materijs ex quibus fiũt, qa materia cuiusq apostematis iam collecta ad apostema est causa eius coniuncta qua posita ponitur, & remota tollitur. Et ideo tota fere intentio medici in curis apostematum circa materias eorum versatur vel vt resoluantur vel ut maturentur & fiant sanies & expellantur. Secundo dicit q materię ex quibus fiunt apostemata sunt sex. s. sanguis, cholera, phlegma, melancholia, aquositas & ventositas, ita q omne apostema simplex, vel est sanguineum vel cholericum, vel phlegmaticum, vel melancholicum, vel aquosum, vel ventosum. Instabit aliquis q plures prædictis sint materiæ apostematum, Nam quædam sunt mellinæ melli sises, aliæ pultinæ similes pulti, aliæ carneæ similes carni glandulosæ aut spongiosæ, alię adipinæ similes adipi, sicut docet experimentum. Dic q omnes istæ materiæ sumunt originem ab aliquibus ex sex nominatis simplicibus vel cõpositis. Tertio diuidit apostema dicens q apostematum aliud est calidum. aliud non calidum. Et exponit quid intelligit per calidum apostema dicens q non solum dicitur apostema calidum quod ex sanguine fit vel ex cholera, sed omne q fit ex materia calida siue calida sit per sui naturam, sicut dicti humores, siue per adustionem vel putrefactionem. Quarto dicit q licet hæc genera apostematis. s. apostema calidum & apostema frigidum diuidantur secundum diuisionẽ spẽi cuiusq materiæ, dignius tamen est. i. expedientius in apatibus vt dictio specialis proferatur in eo. v3. ut in hoc cañ. sit vna fen propria de apostematibus, et ita ẽ. s. quarti tertia. Vl' expone sic q licet hæc genera. s. calidum & non calidũ vel calidum per naturam & calidum per accidens diuidantur secundum diuisionem speciei cuiusq materiæ, siue apostemosę siue febrilis siue alterius ægritudinis sunt tamen spãlr attendẽda in apostematibus quia penes ea regulatur horum cura. Attende q differentiæ apostematum quandoq sumuntur a simplicitate & compositione materiæ secundum quas apostema diuiditur in simplex & compositum qñque a qualitate materię secundum quam diuiditur in calidum et frigidum. quandoq a specie materię penes quam diuiditur in sanguineum cholericum &c. quandoq a substantia apostematis seu quantitate tumoris secundum quam diuiditur in paruum & magnum, qñq a proprietatibus apatis secundum quas dicitur bñ vel male moriginatum seuum vel mite. sanabile vel insanabile, breue vel chronicum. quandoq a membro in quo est secũdũ quod unum dicitur opthalmia aliud sqnãtia aliud phleuresis aliud periphleumonia &c.

Apatis mã sextuplex. | Apa duplex & quid utrũq.

Et sanguineum quod est purum phlegmonẽ appellare consueuerunt. Et quod ex cholera rubea & pura erysipelam. Et ex eis compositum nominne composito superantis præponẽdo nomen, quandoque enim phlegmonem erysipelatodem dicunt, & quandoque erysipelã phlegmonodem & cum congregatur uocatur exitura. Cunque exitura in carnibus fit laxis & subascellis, & post auriculas & in inguinibus & ẽ ex genere corrupto quod in suo particulari loco nominabimus uocatur tauni.

In hac particula secunda tertię partis primo agit de apa̅tibus calidis. Secundo de temporibus eorum ibi⌊ Et apa quidem.⌉ In hac prima parte dicit primo ꝙ apostema sanguineum purum solet uocari phlegmō. Sed istabit aliquis quia non est dabile purum cum sanguis in corpore semper mixtus inueniatur alijs humoribus. Dic ꝙ reputatur purum extenso nomine in quo parum & quasi nihil est de humoribus alijs. Attende ꝙ phlegmō tripliciter dicitur. primo generaliter de omni apa̅te maxime calido, phlegmon.n. ardens interpraetatur. Secundo de omni apa̅te sanguineo, siue sanguis vnde fit bonus siue non sic se extendit ad carbūculos & anthraces. Tertio proprijssime de apa̅te facto ex laudabili sanguine. Et illud est duplex, vnum ex grosso, alterum ex subtili. Iuxta illud Prin. quarti tertia trac. primo. c. primo. Et sanguis laudabilis aut est grossus aut subtilis. Et factum quidem a sāguine laudabili grosso est phlegmō qđ accipit carnem & cutem simul & est cum pulsatione. Et a subtili phlegmō quod accipit cutem solam et est spina et nō est cum pulsatione. Potest iterum dici adhuc magis propriе de phlegmone fcō ex sanguine medio inter subtilem & grossum. Iuxta illud Gal. 2. de apostematibus ad glaucon̄. Sanguine quidem benigno & commensurato grossitie fluēte ad aliquā particulam repente simul & propter multitudinem incuneato dolor validus occupat hominem, si non ōīarīā dissensibilis fuerit particula, & pulsatio dolorosa in profundo, & tendi vndique & corrumpi paniculam & caliditatem sentit ampliorem vt comburi putet & refrigerari cupiat, & rubor superflorescit talis qualis balneatis vel secus ignem uel aliter qualitercūque calefactis hæc passio generis totius appellationem attulit & vocatur phlegmō. Secundo dicit ꝙ apa̅ constans ex cholera rubea pura vocatur erysipela. Attende primo ꝙ Gal. 2. de apostematibus ad Glaucon̄. c. 3. non vocat erysipelam sed herpetem apostema quod fit ex pura cholera. Ait.n.ibi. Cholera vero xanta.i. rubea cum quidem suiipsius naturam seruans vbique feratur corporis icterica passio nominata fit. Sola autem excreta & secūdum aliquā particulam stante herpes nominatur. Siquidem denique grossa consistentia fuerit totam vlcerat vsque ad suppositam carnem cuti. Et vocat Hip. hos esthiomenos herpetes. Si uero subtilior fuerit, causa vero quæ superficiem solam quasi superusserit, hæc spēē adduxit generis nuncupationem & sine additione herpes nominatur. Attende secundo ꝙ secūdum Gal. ibi. c. 4. Erysipela fit ex sanguine & cholera mixtis vł ex sanguine subtili ebulliente. Ait.n.ibi. Si vero ex sanguine xanta cholera calidioribus quidem decente mixtum fuerit reuma vel ex sanguine quidem ebulliēte vero & subtili secundum consistentiam, erysipelas hæc passio vocatur calidior multum phlegmone & flauior in videri, & si tetigeris facile subdecurrit sanguis & rursus superfluit subtilis certe & rubeus apparens, non tamen est dolorosus. similiť hic phlegmoni secundum vllam phlegmonis speciem neque.n. pulsationem neque compræssionem neque tensionem siť fieri, sed est quando etiam valde moderate molestat, & maxime quando per solam cutem effunditur nihil lædens suppositā carnem, & quidem denique fit hoc tale vt plurimum, & hic ē certissimas erysipelas, certus quidem igiť erysipelas ipsius cutis solius passio est hæc Gal. Tertio dicit ꝙ apostema compositum ex phlegmone & erysipela nominatur nomine composito ex nominibus amborum, ita tamen ꝙ in nomine composito præferatur nomen apostematis superantis in cōpositione, vt si phlegmō superet erysipelam dicitur phlegmō erysipelatodes, & si erysipela superet dicitur erysipela phlegmonides. Attēde ꝙ sicut apostemata sanguinea quandoque miscentur cum cholericis, sic calida cum frigidis & sortiunť similiter nomina. Iuxta illud Prin. lib. de notitia tumorum præter naturam. Similis autem & in alijs mixtionibus est interpraetatio phlegmon scirrhosus & scirrhus phlegminosus & phlegmō œdemonosus et phlegmaticus, et œdema phlegminosum. Quarto dicit ꝙ cum congregatur & qñ materia alicuius dictorum apostematum digestione imspissatur & fit ex hac sanies vocatur exitura quasi petens exitum. Et si fuerit in exterioribus corporis tunc debet incidi vt sanies effluat, & nisi incidatur sanies rodendo quærit exitum. Sępe tamen conuertibiliter exitura & apostema pro eodem habēntur. Quinto dicit ꝙ cum exitura vel apostema fit in carnibus laxis glandulosis vt in subascellis & retro aures & in inguinibus & est ex generatione corrupto.i. ex materia venenosa sicut in pestilentijs vacatur tauni, & quani tertia tractatu primo cap̄. 14. vocatur altoion, & vulgariter dicitur bochium æpidimiale.

Phleg mō qd. — Phleg mon triplex. — Gal. — Erysipela qd & herpes. — Phlegmone Erysipelas phlegmone Scyrrhos Phleg mone œdema Erysipelatodes Phlegmonodes scyrrhodes Phlſono des œdematodes phlſonodes. — Tauni apa̅ vel altoion vel bochiū epidimiale.

Et apostemata quidem calida habent principium in quo humor ad exteriora egreditur & apparet ꝙ concauitas augetur. Deinde capacitas cum eo augetur & extenditur. Postea stat cū grossitudo ad maiorem peruenit statum in quo esse debet. Post incipit minui & maturatur eius pus, & declinat eius esse, aut ad resolutionem aut ad puris, collectionem, aut ad conuertendum in duritiem.

In hac secunda parte dicit in sn̄ia ꝙ apostemata calā hn̄t quatuor tp̄a.s. principium, augmentatum, statum, & declinationem. Principium est tempus in quo humor contentus in porositatibus egreditur a partibus interioribus membri apostemandi versus exteriores impellendo eas, & apparet concauitas .i. porositas membri augeri per tumorē.s. Augmentum est totum tempus a pricipio apparitionis tumoris manifesti, quo capacitas membri apostematis ex humore augetur & extēditur donec peruenerit ad maximum ipsius. Status est totum tempus quo permanet in sua maximitate. Declinatio est tempus quo apostema incipit minui & maturatur corpus vel pus eius id est digeriť materia ipsius & declinat vel ad resolutionem, ita ꝙ dispergitur vel ad collectionem saniei uel ad duritiem māssiuam.s. cum resoluuntur partes suæ subtiles & terrestres remanent & indurantur. Attende ꝙ aliter distingui possunt tp̄a apostematis penes digestionem materiæ. Et est principium hoc modo totum tempus in quo calor membri apostemati manet præfocatus a materia sine hoc ꝙ appareat aliqua digestio in ea neque corruptio contraria digestioni. Et augmentum est totum tempus quo materia incipit digeri vel mala corruptione corrūpi donec fuerit complete digesta vł complete corrupta. Et status est tempus quo materia apostematis est complete digesta aut corrupta sine sensibili diminutione, & tūc dř maturū. Et declinatio ē tēpus quo materia illa minuitur donec desinat.

Apa̅tis calī tp̄s quadruplex.

Non calida uero apostemata sunt aut de materia melīca aut phl̄atica aut aquosa aut uentosa.

In hac particula tertię partis primo diuidit princeps non calida apostemata. secundo exequitur de melancholicis ibi⌊ Et eorum quidem.⌉ Tertio de phlegmaticis ibi⌊ Phl̄atū vero.⌉ Quarto de aquosis ibi⌊ Aquosa autem.⌉ Quinto de ventosis ibi⌊ Et ventosa quidem.⌉ Duæ primæ particulæ sunt præsens textus. In hac prima parte dicit ꝙ apa̅tū non calidorum quædam fiunt ex materia melancholica, alia ex phlegmatica, alia ex aquosa alia ex ventosa. Attende ꝙ ex materia aliqua melīca fiunt apostemata calida, sicut cancri quorū materia ē corrosiua & corrosio ē operatio calitatis. Verū cācri pn̄t inter nō calida apa̅ta numerari, quia licet eorū materia sit calā virtute, non tn̄ actu sicut materię phl̄onis & erysipelę, quia subtile ē resolutum & grossū remāsit scineratū sicut calx et cinis sunt actu fridi ad tactū & potentia cali.

Et eorum quidem quæ ex materia sunt melancholica tria sunt genera durities & cancer, quorū plurima sunt acuta & glandularum genus ex quibus sunt scrophulæ & nodi. Inter genus uero

glandularum & inter alia duo genera est differẽtia eo ꝙ genera glandularum sunt superata ab eo in quo stant sicut glandulæ puræ, aut superficiei eius sunt retentæ tantum sicut scrophulæ, sed illa alia sunt mixta & infusa in substantia membri in quo stant. Et inter cancrum etiam & duritiem est differentia, quoniam durities est apostema quietum sedatum destruens sensum & permanens in membro in eodem statu cum quo nõ est dolor, & cancer est mobilis addens lædens, & habet radices innexas membro neq; oportet ut per ipsum destruatur sensus nisi elongatum fuerit eius tempus & mortificetur eius membrum & destruatur eius sensus. Neque multum distat quin differentia inter cancrum, & duritiem existat per accidentia inseparabilia, & non propter differentias substantiales. Apostemata uero dura melancholica plerumque a principio suæ generationis incipiunt cum duritie, & plerumque in duritiem mutantur, & proprie sanguinea. Et est cum hoc quandoque contingit in phlegmaticis.

In hac secunda parte dicit ꝙ tria sunt genera apostematum generatorum ex materia melãcholica. Primum est durities seu sclirrhosis aut scirrhus. Secundũ est cancer. Et apostemata huius generis ut plurimum sunt acuta: vel ut alij libri habent autumnalia. i. in autumno sæpius contingentia. Tertium est genus glandularum, de quorum numero sunt scrophulæ & nodi. Contra nodi generantur ex phlegmate. Iuxta illud Principijs, quarti tertia tractatu secundo capitulo secundo. Nodi sunt dubelet phlegmaticæ comprehendentes humores phlegmaticos aut generatos a phlegmate qui sunt facti sicut caro, aut sicut puls aut sicut mel, aut aliud & proprie qui eueniũt in curuaturis iuncturarum. Item scrophulæ videntur ex phlegmate fieri, quia ut plurimum contingunt hominibus habentibus curta colla & complexiones humidas, & sæpius nascuntur in carnibus glandulosis quæ sunt humidæ phlegmaticæ: & sæpe eueniunt porcis qui sunt animalia phlegmatica, & inde dicuntur scrophulę a scropha græce, quod est porca latine. Iuxta illud Principis quarti tertia tractatu secundo capitulo sexto. Et homines vehementius dispositi ad habendas scrophulas in partibus colli & capitis sunt curta habentes colla complexionum humidarum. Et loca in quibus generantur plus scrophulæ sunt collum & subascellæ. Et plurimum quidem accidunt in carne molli. Et videtur quòd non nominantur scrophulæ nisi propterea quia multotiens accidunt porcis propter gulositatem eorũ. Item omne apostema melancholicum, aut generatur ex melancholia adusta & est cancer, aut non adusta & est sclirrhosis, non ergo ponendum est tertium genus. Ad primum dic quòd licet prima origo nodorum sit ex phlegmate, phlegma tamen hoc vel permixtione melancholiæ inspissatur vel resolutione humidi aquosi & inspissatione partium terrestrium ad naturam melancholiæ conuertitur. Et id innuit loco allegato, vbi postquam dixit quòd nodi sunt adubelet. i. eminentiæ phlegmaticæ subdit. At res dura non est longinquum quin necessarium faciat eius obuiationem melancholicam, verum nos posuimus eam phlegmaticam, quoniam radix illius duri est phlegma cui accidit ut desiccarentur grossæ. Ad secundum de scrophulis dic similiter quòd prima earum materia est humida, sed processu temporis desiccatur induratur & melancholiçatur. Iuxta illud Galen. libro de noticia tumorum præter naturam. capitulo. 16. Sunt autem qui secundum bubones, idest inguina & ascellas solum fieri volunt phygethla phlegmones existentia adenarum id est carnium glandulosarum, his autem scirrhatis. idest induratis nominatur scrophula. Ad tertium dic ꝙ scrophulæ & nodi possunt sub sclirrhosi comprehendi. Iuxta illud Principis quarti tertia tractatu secundo capitulo sexto. Et scrophulæ ad vltimum sunt glandulæ sclirrhoticæ. differt tamen sclirrhosis proprie dicta ab illis sicut statim dicetur. Secundo dicit quod glandulæ differunt a duritie & cancro per hoc quòd vel separatæ sunt a membro in quo stant non innexæ ei neque infiltratæ, sicut glandulæ puræ sine radicibus. vel solum retinẽtur in superficie eius sicut scrophulæ, sed cancer & durities sunt immersi & profundati in substantia membri in quo stant, ita quòd materia glandularum est collecta in vnum, non diuisa per poros: sed materiæ cancri & sclirrhosis sunt per poros membri disseminatæ. Sed instabit aliquis de scrophulis per principem dicẽtem quarti tertia tractatu secundo capitulo sexto. Scrophulæ similantur nodis. Sed differunt ab eis in hoc quòd non sunt separatæ sicut nodi, immo sunt suspensæ in carne & est eis iterum velamen neruosum. Dic ꝙ licet scrophulæ non sint separatæ a carne sicut nodi, sed suspensæ in ea cum panniculo, materia tamen harum non est carni immersa & per eius porositates distributa. Attende quòd inter glandulam proprie dictam & scrophulas est differentia, quia glandula proprie dicta est similis glandi satis mollis mobilis unica & separata in emunctorijs principalium membrorum generari solita, sed scrophulæ sæpius plurificantur & duriores sunt & magis adhærent, & plus in collo reperiri consueuerunt similes illis quæ fiunt in porcis. Tertio dicit quòd sclirrhosis seu durities differt a cancro in quinque. Primo quia est quieta. idest de materia quiescente, cancer vero mobilis. Secundo quia est sedata. idest pacifica & mansueta sine malitia accidentium, cancer uero lædens seuus malorum accidentium. Tertio quia sclirrhosis destruit sensum particulæ in qua est compingendo & indurando neruũ sensitiuũ & offuscando vel extinguendo spiritum animalem subtilẽ & clarum, cancer vero non destruit sensum nisi diuturnitate temporis membrum mortificet, et ita sensum corrũpat. Quarto quia sclirrhosis permanet sub eodem statu in membro in quo est, cancer vero est addens & paulatim serpit, & se diffundit per suas radices ad instar pedum cancrorum quibus membro heret. Quinto quia sclirrhosis est sine dolore, cancer vero cum dolore magno. Attende primo quòd duplex est sclirrhosis. Quædam vera & certa: dura insensibilis ex pura melancholia generata, & hæc est insanabilis maxime si super ipsam nascantur pili. Alia non certa nec penitus insensibilis, sed pauci sensus ex melancholia phlegmati mixta facta, vel ex phlegmate grosso viscoso indurato & ista sanabilis est, sed difficulter. Iuxta illud Galen. secundo de febribus, & apostematibus ad Glauconem. capitulo. 15. Certus quidem scirrhus tumor est præter naturam insensibilis simul & durus. Qui vero non certus, non insensibilis quidem omnifariam dissensibilis tamen. idest debiliter sensibilis est omnino. Igitur insensibilis quidem scirrhus insanabilis est. dissensibilis vero non insanabilis quidem non autem facile sanabilis, fit enim ex viscoso, & grosso humore difficile solubiliter implastrato scirrhosatis. idest induratis particulis. Hæc Galen. Attende secundo, quòd cancer fit ex melancholia adusta. Iuxta illud Principis quarti tertia tractatu secundo capitulo decimo. Cancer est apostema melancholicum de melancholia adusta a materia cholerica, aut in qua est materia cholerica cum qua est combusta: non a pura feculenta. Attende tertio quòd licet cancer in omni parte præter cor generari possit, fit tamen sæpius in mamillis mulierum non menstruatarum tempore debito, & quando incipit est capax curæ, sed perfectus non sanatur nisi radicitus incisione excernatur. Iuxta illud Galen. secundo de apostematibus ad Glauconem capitulo. 27. Deinceps vtique erit de cancrosis tumoribus dicere fientibus quidem in omnibus particulis

Marginal notes: Gal. — Sclirrhosis duplex. — Glandula differt a scrophula. — Sclirrhosis dupliciter. — Cãceris materia

Cãceris cura du plea. Gal. maxime autem in mamillis mulierum quæcunq; nequaq; purgantur ea quæ secundum naturã purgatione. In mamillis autem vidibus multotiens certissime amoydem.i. sitem formam tumoris cancri aĩali, quemadmodum enim in illo pedes alterutriq; sunt corporis, ita & in hac passione venæ distensæ eius qui præter naturam tumoris vniuersam figuram similem cancro operatur. Hanc quidem passionem incipientem sanauimus multotiẽs. In magnitudine vero digna ratione eleuatam sine chirurgia nullus sanauit. hæc Ga. Quarto dicit Princeps q; non multum distat. i. non est longinquũ a veritate q; scilirrhosis a cãcro differat per inseparabilia accidentia & non per drĩas subales. Attende q; scilirrhosis interdum quãdo cum medicinis calidis indiscrete tractatur cõuertitur in cancrum & significatur esse propinqua cancro per inflammationem pulsationem & apparitionem venarum in circuitu eius. Iuxta illud Principis quarti tertia. trac. 1. cap̃. de apãte duro. Et quandoq; canceratur sephiros. Et propinquitas sephiros ad cancrum & elongatio eius ab eo est secundum multitudinem inflammationis eius, & paucitatem & apparitionem pulsationis in eo & occultationem eius & apparitionem venarũ in circuitu eius, & non apparitionem earũ. De illa ergo scilirrhosi quæ propinqua est cãcro verificatur q; non differt a cancro differentijs subalibus. Sed multum distans a cancro videtur differre ab eo drĩa subali secũdum materiam. Nam cholera nigra adusta quę materia cancri differt spẽ a melã naturali, cum adustio in ol re sit corruptio rei violenta. Et itẽ drt a cancro drĩa subali, quia est mala cõplo frigida cum materia collecta ad apãa: sed cãcer est mala cõplo calida. frigidum vero & calm sunt spẽs diuersæ morbi cõplonalis. Sed aliæ drĩæ scilirrhosis a cãcro quæ sunt multo plures sunt accidentales, ideo dicit hic Princeps. Neq; multum distat quin drĩa &c. Cancer etiam dum incipit est velut parua scilirrhosis magnitudinis vnius fabæ et nunc esse eius & drĩa ipsius a scilirrhosi sunt occultæ. Iuxta illud Principis quarti tertia trac. 5. cap̃. de cancro. Et quando apparet cancer ambigitur esse eius in primis cum appa ret secundum pl̃m et in primis cum apparet in principio est sicut faba parua durus rotundus fusci coloris in quo est caliditas quædam. Quinto dicit q; scilirrhosis qñq; incipit ea seipsa. s. cum aliqua materia melica non adusta imbibit aliquod membrum & facit ipsum intumescere, & aliqñ fit ex alio apãte conuerso ad duritiem & sępius ex sanguineis, & qñq; ex phlegmaticis. Attende q; licet aliqñ scilirrhosis p se incipiat, sæpius tñ fit ab alijs apãtibus immoderate infrigidatis & stypticatis seu nimis compressis. vñ humidum exprimitur & grossum terreum feculentum manet et indurat. Iuxta illud Gal. 2. de apãtibus ad Glauconẽ. cap̃. 15. Aliqñ igitur mox a principio paulatim constituitur & augetur. Plurima vero a medicinis constituuntur stypticantibus & infrigidantibus fortiter erysipelata & phlegmones. Attende secundo q; sicut calida apãta fiunt scilirrhoses appellatione indiscreta infrigidãtium & stypticantium, sic apãta frigida qñq; lapidificantur indiscreta applicatione resoluentium. Iuxta illud Gal. ibi. Siquidem igitur quis fortiter diaforanciam scirrhosim patientibus corporibus afferat pharmaca, manifestã diminutionem opans scirrho tẽpore breui sperabit de totali curatione nõ vere ignorãs: qm̃ huius mõ curationis reliqa passionis insanabilis fit. diaforata. n. huius subtiliori parte humiditate reliqua exiccata lapidea perficitur.

Phlegmaticorum uero apostematum genus in duas diuiditur species. apostema laxum & glãdulæ molles. Et hæ quidem differunt, quoniam glandulæ sunt separatæ & inuolutæ in coopertorio, & apostema laxum est mixtum & non separatum. Apostematũ præterea hyemis pleraq; sunt phlegmatica ita ut illorum quæ sunt calida sunt calores albi. Et glandulæ quidem & sila & his similia a neruorum differũt nodositate, eo q; nodositas magis sit in suo loco mansiua. Et eius tactus sentitur neruosus & cum figendo tãgitur spargitur, & redit ad locum suum, & cum forti medicamine spargitur absq; compressione non redit. Et plurimum eius accidit propter laborem & destruitur propter ponderositatem sicut plũbum & eius similia. Et tibi quidem sciendum est q; apostemata phlegmatica diuersificãtur secundum diuersitatem grossitiei phlegmatis & mollitiem ipsius & eius subtilitatem laxitatem ipsius & duritiem, ita ut quandoq; melancholicis sint similia, & quandoq; uideãtur uentosa. Phlegma præterea subtile multotiens descendit in reumatismis in uacuitatem quæ est in uillis neruorum, ita ut perueniat ad musculos qui sunt sub epyglotti & ad ea quæ sunt sub istis.

In hac particula quæ est de apostematibus phlegmaticis dicit primo princeps q; apãa phlegmaticum diuidit in apãa laxum & glandulas molles. Istud apãa dr arabice çimia & grece œdema. Iuxta illud Ga. 2. de apãtibus ad glauconẽ. Noiamus igit œdema indolorosum & laxũ tumorẽ. demõstratus autem est iste ex phlegmatica substantia fieri vel spũ vaporoso, qualis quidem secundum mortua gñatur corpora & secundum pedes & crura multotiens in hydericis. i. hydropicalibus dispõnibus. Attende q; hoc apãa diuidi põt in verum et non verum quemadmodum alia. Verum generatur ex phlegmate naturali puro. Non verũ ex phlegmate non naturali vel alijs humoribus immixto. Et iterum diuidi potest in œdema quod est accidẽs morbi sicut hydropisis vel astmatis vel longarum febrium, & œdema quod est morbus per se non sequens alium. Et hanc diuisionem cum curis tangit Gal. 2. de apãtibus. cap̃. 14. dicens. Et in illis quidem symptoma est hoc tale œdema dispõnis laxæ nulla præcipua curatione indigẽs. etenim fricatione sola per oxyrodinũ. i. oleũ rosarũ cũ aceto, & qñq; per oleũ & sal in misso oxyrodino desistere fecerunt illud, & alia multa talia. pp autẽ phlegmaticũ humorẽ superinfluentem particulæ iã fiente passione aliqñ quidem & spongia aqua madefacta modicũ aceti habenti desistere facit passionẽ. Scđo dicit q; glandulæ molles drñt ab apãte laxo, quia sunt separatæ a mẽbro in quo sunt, ita q; eorum mã non est imersa neq; imbibita porositatibus mẽbri sed sicut glans in vnũ recollecta. Itẽ glandulæ sunt inuolutę in coopertorio veluti in bursa vel sacco, sed apãtis laxi mã est imersa mẽbro, nec in sacco claudit. Et glandulæ molles vt pl̃m fiunt in emunctorijs mẽbrorũ principaliũ vel per viã mundificationis hora sanitatis, vel per viã crisis hora terminatiõis ægritudis, vel a materijs deriuatis ad ulcera vel apãta extremitatũ quarũ pars in trãsitu ipsius p emũctoria retinetur in illis: vt apparet in his qui scabie longa & forti vexanẽ in pedibus aut in manibus. tales. n. in inguinibus uel in subascellis solent hr̃e glandulas. Tertio dicit q; apãta venientia in hyeme pl̃ima sunt phlegmatica, ita q; et apãta calida tunc contingentia sunt albi coloris vnde vñr declinare ad phlegmatica. Cã istius est triplex. Prima est, quia phlegma multiplicat in hyeme. Iuxta illud Principis. cap̃. 6. sum. primę. doc. 1. huius fen. Ægritudinum vero hyemalium pl̃ima sunt phlegmaticæ, & in ipsa phlegma fit multũ. & pl̃m quod est in eo qđ vomitu expellit ẽ phlegma; colores quoq; apãtum in ea secundum pl̃m ad albedinẽ trahunt: & in ipsa abundat catarrhus. Secunda cã est, quia minor fit sparsio & resolũo humorũ in ea maxime grossorũ. Tertia est, quia virtus naturalis tempore hyemis est in interioribus corporis fortis, & in exterioribus debilis, quare expellit grauantes humores ab interioribus ad exteriora. Attende q; non solum

apostemata

Apãa phlegmaticũ duplex.

Oedema duplex. Gal.

apostemata phlegmatica magis eueniunt in hyeme, immo omnia apāta tunc magis accidunt & tardius sanantur & minus recidiuant. Iuxta illud Hippo. pronosticorum. 3. Omne apostema magis in hyeme q̄ in alijs temporibus contingit & amplius moratur: & si sanatur non reciprocatur.

Hippo.

Quarto dicit q̄ glandulæ & sila & similia his differunt a nodositate neruorum sextuplicit᷑. Primo quia nodositas est minus mobilis & magis mansiua in suo loco. Secundo quia nodositas durior sentit᷑ quasi sit neruus vel res neruosa. Tertio qa nodositas spargitur cum tangitur figendo. i. fortiter comprimendo, deinde redit ad locum proprium cessante compressione. glandulæ vero compressę sub digitis labuntur sed nō sparguntᷓ, quia sunt in chisti clausæ nisi in principio sui prius q̄ chistim habeant: vel antequam sua chistis indurerit. tūc enim pressæ spargunt᷑ et q̄nq; non redeunt. Iuxta illud prin. quarti tertia trac. 2. cap̄. 1. Et est in principio taliter q̄ cum super ipsum fit compressio separatur, deinde redit multotiēs & fortasse non redit. Quarto quia nodositas sparsa & resoluta sine compressione cum forti medicamine, sicut sunt calx sapo & cinis non redit, sed glandula resoluta redit quia folliculus eius remanens nouos colligit humores, non enim pōt resolui. Quinto quia nodositas vt pl'm accidit propter laborem vt in viatoribus & portitoribus onerum, glandulę non immo ex ocio magis. Sexto quia nodositas neruorū destruit᷑ & sanatur ex aliquo graui veluti plumbo super eam ligato comprimente eam. glandulæ vero sanantur incisione cutis & extractione earum cum suis sacculis.

Glandulę dr̄ia a nodositate neruorū sextuplex.

Attende primo q̄ per silam intelligitur apā quod est in pricipio paruum sicut glandula postea multum augetur, & tunc a quibusdam testudo vocatur, cuius species sunt talparia in capite: bochiū in collo, hernia in testiculis. Et per similia intelligit lupias. s. glandulas molles similes floribus lupuli rotundas, nasci solitas circa iuncturas & in locis siccis.

Sila qd vel testudo cuius spēs triplex. s. talparia et bochium & hernia.

Attende secundo q̄ nodositates neruorum differunt in hoc a nodis glandulosis q̄ non separantur vndiq; a membro in quo sunt, sed solum lateraliter. s. dextrorsum & sinistrorsum. Nodi vero glandulosi sunt vndiq; separati. Iuxta illud prin. quarti tertia. tra. 2. cap̄. 1. Et quandoq; accidit vt nodetur neruus & similet᷑ nodo, & non sit de nodis, & differt a nodis per hoc q̄ non separatur in longitudine, immo dextra & sinistra. Et multotiens accidit ex percussione quod similatur nodis. Cum ergo curatur in principio cum strictura superposita remouetur & resoluit᷑. hęc prin. ibi.

Lupia quid.

Quinto dicit q̄ apostemata phlegmatica diuersificantur secundū diuersitatem phlegmatis ex quo fiunt in grossitie & subtilitate, mollitie & duritie & laxitate & tensione ita vt aliquando præ duritie & tensione videantur uentosa. & licet hic tensionem non exprimat, ipsam tamen subintelligit in contrario eius. s. laxitate. Habent autem & alias multas differentias, quia quædam sunt immersa carni, alia clausa in sacculo. quædam resolubilia alia non. quędā saniosa vel uirulenta alia non, quędam magna alia pua quędam gracilis pedis vt ligari possint alia non, quædam intus alia extra. quædam mobilia alia fixa, & penes has differentias variantur eorum curæ.

Apāta phlegmatici multiplicitas.

Sexto dicit q̄ phlegma subtile sæpe descendit in reumatismis ad vacuitates quæ sunt inter uillos neruorum sparsos in musculis, ita q̄ puenit ad musculos existentes sub epyglotti, & ad loca alia sub istis musculis. Et istud phlegma collectum ad apostema si vias aeris & cibi non impediat dicitur bochium & vulgariter gulea. sed si dictas compresserit vias dicitur squinantia phlegmatica. q̄ si per cannam pulmonis hoc phlegma sparsum fuerit causat raucedinē. & si vsq; pulmonem descenderit & fuerit in eo collectum causat periphleumoniā phlegmaticā.

Gulea quid.

Aquosa autem apostemata sunt sicut hydropisis et ramex aquosa, et sicut apostema quod accidit craneo de aquositate & horum similia.

Hic declarat apostemata aquosa tribus exemplis. Primū est hydropisis aquosa. s. ascytes, Secundum est ramex. i. hernia seu ruptura aquosa. Tertium est apā craneo eueniens ex aquositate & alia similia apostemata partibus alijs euenientia.

Apā aquosum triplex.

Circa primum attende q̄ sicut tumor ventris in ascyte existens dici potest apostema aquosum, sic tumor vētris in tympanite repertus apostema ventosum, & tumor totius corporis in hyposarcha apostema phlegmaticum commune toti. Et hos tumores inter apostemata nominat Gal. lib. de tumoribus præter naturam. ca. 18. dicens. Secundum hyderos vero. i. hydropises aceruatur multitudo aquosæ quidē materiæ in ascyte, spumosæ vero in tympanite, phlegmaticæ vero in anasarcha & leucophlegmantijs nosatis.

Circa secundū attende q̄ quidā nomen ramicis appropriant soli hernię aquosę, sed Princeps vocat ramicem oēm rupturā ex qua per fissuram syphac descendit aliquid vsq; ad testiculū. Ait. n. tertij. 22. trac. 1. cap̄. 2. Ruptura fit per solutionē pānīculi a singularitate sua, et casum fissuræ in eo quam penetrat corpus quod fuit comprehensum in eo ante scissuram, aut propter dilatationem stricturæ in meatu aut solutionem. Et cum accidit illud taliter q̄ quando incedit penetrans peruenit ad testiculos nominatur ramex & hernia. Et in fine capituli illius ait. Et scias q̄ ramex intestinorum & zirbi est ęgritudo fortis difficilis, quātis sit parua, & ramex aquæ est ęgritudo facilis etsi sit magna.

Circa tertium attende q̄ craneo accidit apā ex aquositate dupl'r. Vno mō extra craneū; alio modo intra. Iuxta illud Principis tertij prima. tra. 3. ca. 10. Quoniam q̄nq; aggregantur humiditates aquosæ intra craneum & extra craneum, tunc si fuerit extra signabit eas quod propinque dicemus. Et si sunt intra craneum & locus earum supra panniculum durum æger sentit grauitatem interius. Et fit in ea difficilis clausio oculi, immo non est possibile. i. claudi non potest, & humectant᷑ oculi valde, & lachrimantur assidue, & stant aperti intuentes in vnum locum, & in huiusmodi nō est ingenium curatiuum. s. Et q̄nq; accidit & proprie infantibus ægritudo quæ est congregatio aquę in capite: & quandoq; accidit maioribus. & hæc quidem ægritudo est humiditates retentæ iuxta craneum & cutem, & inter duos panniculos extrinsecos, & accidunt inferioratio in illo loco capitis & fletus & vigiliæ.

Craneī apā aquosum duplex.

Et uētosa quidem apostemata secundū duas diuersificantur species. Vna est cachexia, altera est inflatio. Inter cachexiam uero & inflationem est differentia duobus modis. Vnus est essentia, et alter est commixtura. Et declaratio istius est q̄ uentus hic in cachexia in membri substantia est admixtus, sed in inflatione est aggregatus & separatus & non admixtus membro. Et cachexiā quidem inuenit sensus mollem, sed inflatio sensui resistit resistentia multa aut pauca.

In hac parte primo tangit duas species apostematis ventosi, quarum vna cachexia dicitur, altera inflatio. Secūdo assignat duas differentias inter has species. Prima est in cōmixtura. Nam in cachexia ventositas est commixta & infiltrata in substantia membri infiltrat, sed in inflatione vētositas est in se, vnde ita separata a membro non imixta ei sed clausa in aliqua ipsius concauitate, sicut in tympanite ventositas clausa latitat inter panniculos ventris, & in cachexia cibo mixta defluit ad poros membrorum. Secūda differentia est in essentia. i. modo substantiæ duræ vel mollis. Nā in cachexia tumor sentitur mollis ad tactū, in inflatione vero tumor resistit tactui cum duritie quadam ad instar tympani tensi.

Apā vētosum duplex.

Attēde primo q̄ cachexia est corruptio complexionis maxime hepatis præcedens hydropisim, in qua hepar debilitatum partem chili cōuertit in ventum, qui cum sanguine trāsiens ad membra facit ea intumescere. Iuxta illud prin. tertij. 14. tracta. 4. ca. tertio. Quādo corrumpitur dispositio hepatis & cōmunicat super ipsum debilitas accidit in primis dispositio antecedens hydropisim et nominatur cachexia, et

Cachexia quid & eius ethymolo.

appropriatur nomine corruptionis complexionis. Io primis itaq; permutatur color corporis & faciei ad albedinem & citrinitatem, & apparet inflatio in palpebris & facie, & extremitatibus manuum & pedum. & qñq; spargitur io corpus totum ita vt fiat sicut massa. hæc Princeps. Et dicitur a cacos quod est malum & exis quod est habitus, cuius contrarium euexia dr. & ait Gal. libello de euexia. Attende secũdo q Gal. 14. de ingenio sanitatis. ca. 5. ventosa apãta nominat tumores quæ Princeps vocat hic inflationes, & ostendit quõ differunt ab œdematis dicens. In tumoribus & mollibus apãtibus non erit facienda eadem medicina. Nam mollia sunt ex phlegmate: ideoq; si digitus apponatur fossa ibi efficietur. Causa vero tumoris ventositas est inflatiua in membro quolibet adunata, quæ aliquando sub cute colligitur & aliquando sub pelliculis ossa & lacertos & alia membra cooperientibus. item multotiens coadunatur in stomacho & intestinis, atq; inter intestina & pelliculas ventris. Sed tamẽ dña tumorum & mollium apãtum hæc est. Nam si apã tangatur cedet digito, ventositas vero non cedit ei, quæ percussa sonum reddit quasi tympani. hæc Gal. Attende tertio q Gal. eodẽ li. ca. 6. reponit satyriasim sub apostemate ventoso dicens. Præterea quædam passio fit in veretro: quã antiqui priaspismum vocauerunt ex gñe tumoris existens. Causa ventositas est in eius neruo, sicut poteris cognoscere per anatomiam. Attende quarto q ventositas apãns cũ sit grossa turbulenta sæpius fit ex humoribus grossis & debili calore. Iuxta illud Gal. ibi. ventositatem tamen dicimus fieri ex humoribus grossis & parum calidis. calor enim naturalis fortis existens humores illos digeret et dissoluet. si autẽ sit defectus & humor grossus et viscosus, fumus grossus nõ dissoluendus generabitur. Attende quinto q licet cachexia & œdemia conueniant in mollitie tactus, œdemia tñ diu seruat foueam digiti imprimentis: cachexia vero non.

Margin: acos quid et Exis & Euexia Gal. — Satyriasis quid.

1 **Amplius bothor sunt secundum numerũ apostematum. Earum enim aliæ sunt sanguineæ sicut uariolæ, aliæ sunt ex cholera rubea pura sicut seræ cholericæ & desudationes, & aliæ sunt ex eis mixtæ sicut morbillus & formica & claui & scabies & uerrucæ & horum similia. Et plerũq; sunt aquosæ sicut ampullę, et qñq; uẽrosæ sicut inflatiuæ. Tu autem in libro quarto inuenies distinctionem quæ tibi in dispositionibus sufficiet apostematum & bothor, de qua conueniens est ut ipsa sit si Deus uoluerit.**

In hac parte quarta quæ est de paruis eminentijs dicit primo q tot sunt numero genera bothor. i. paruarum eminẽtiarum quot sunt genera apãtum distinctione sumpta secundũ materias. Sed volens id declarare princeps inducendo per materias & gña bothor omittit duo. s. genus bothor ex melancholia pura, & genus bothor ex phlegmate puro. & hoc forte fuit, quia pustulæ tales raro fiunt, & si fiant parum lædunt & immutant particulam in qua sunt, propterea q melancholia & phlegma naturales sunt pauci motus & habentium qualitatum. vel subaudias ex dictis prius de apostematibus. Secundo dicit q sunt quinq; gña eminẽtiarum paruarum. Primum genus est eminentiæ sanguineę sicut variolæ. Nam generatio uariolarum est ꝑpter multitudine sanguinis corrupti, vt ait Prin. quarti prima trac. 4. cap̃. 7. Et sępius contingunt pueris ex reliquis sanguis menstrui quo alebantur in vtero materno. Et interdum contingunt in prouectis ex aliquo corrumpente sanguinẽ vt in epidimijs, et ebullit sanguis sicut mustum in vegetibus. Secuodum genus est eminentię ex cholera rubea pura, sicut seræ cholericæ & desudationes. Et describitur seræ a principe quarti tertia tra. 1. cap̃. 11. q est pustula parua lata sicut vesicæ ad aliquantulam tendens rubedinem, pruritum faciẽs, & angustiam eueniens subito secundũ pl̃m. Sed vr̃ sibimet hic & ibi dissonare, cum hic ip̃m numeret inter eminentias ex cholera rubea pura, & ibi dicat. Et causa eius est vapor calidus eleuatus in corpore subito, aut a sanguie cholerico. aut a phlegmate baurachio. i. salso. & sanguinea quidem est vehementioris rubedinis & caliditatis & velocioris apparitionis, & phlegmatica est minor in omnibus illis. Dic q ibi intendit per vaporẽ eleuatum a sanguine cholerico spumam sanguinis quæ cholera dicitur. Iuxta illud prin. prima primi. do. 4. cap̃. 1. Cholera naturalis est spuma sanguis, cuius color est rubeus clarus. licet ergo prima species seræ prædicta sanguinea vocetur quo ad cãm antecedẽtem, ipsa tamen cholerica est secundum cãm coniunctam. Desudationes vero sunt paruæ pustulæ factę quasi de materia sudoris. Iuxta illud Gal. aphor. tertia cõmento illius cañ. Æstate vero quædam horum desudationes in exteriori habitudine corporis nascuntur. i. paruæ pustulæ quasi de sudoris materia factę, quæ sicut vulnera cutem exasperant exteriorem, quarum causa est multus sudor cholericus. Princeps vero quarti septima. trac. 3. ca. 5. dicit q sunt quasi sint sudoris feces inobedientes ad resultandum & qñq; non fiunt bothor apparentes, Imo accidit asperitas. Tertium genus est eminentiæ mixtę ex eis. s. ex cholericis & sanguineis, vel ex eis. s. ex aliquibus quatuor simplicium eminentiarum humoralium, quasi intellexerit sub calidis expressis frigiditas reticitas, et ad omnes referat hoc relatiuum eis sicut morbillus: formica, claui, scabies, verrucæ: & his similia. s. porri, et cornua solita euenire pedibus & digitis eorum ex strictura sotularium & mora vuluæ & ani. Instabit quis contra exempla. primo q morbillus nõ est eminẽtia composita, sed cholerica simplex per principẽ quarti prima. tra. 4. cap̃. 7. dicentem. Scias q morbillus ois est variola cholerica. & nõ est dña inter ea ambo. s. morbillum & variolam in plurimo reliquarum dispositionum, nisi quia morbillus est cholericus, & q ipse est minoris quantitatis: & quasi ipse non pertransit cutem, & non est ei altitudo de qua curetur. Item formica specialiter miliaris non est eminentia composita ex eminentijs calidis, immo est phlegmatica. Iuxta illud Gal. lib. de tumoribus præter naturam. Quoniam autem & ipsius aeris. i. acuti humoris aliquis quidem magis aliquis vero minus existit talis, sciendum est ab acriori esthiomenum herpetem consistere. ita enim eũ Hip. nominauit a reliquo alium tumorem fieri cum checriam. s. formicam miliarem quidam aliorum qui post Hippocratẽ nomen posuerunt, quia checri. i. milio similes eminentias efficit secundum cuti. phlegmaticum igitur mihi videtur esse hoc reuma, alterum vero certissime cholericum. hęc Ga. Et ideo princeps quarti tertia trac. 1. cap̃. 6. miscere iubet turbith in catarticis formicę miliaris. Item eodem tractatu ca. 1. dicit. Cholericum autem apostema supple, aut est a cholera subtili valde quę non continetur in eo q sit magis intus q̃ illud quod apparet de cute, & est acuta, & fit ex ea formica. aut ambulatiua sola & est subtilior. aut ambulatiua corrosiua & est mala. aut ex cholera grossiore illa & minoris caliditatis, & continet magis intus q̃ prima in cute, et est quasi sit in ea phlegma: & fit ex ea formica miliaris et est minoris inflammationis & tardioris resolutionis. & si fuerit materia grossior & deterior accidet formica corrosiua. hic princeps. Ex quibus patet q formica non est eminentia composita ex cholerica & sanguinea, immo vel simplex vel ex cholera & phlegmate. Item claui sępius fiũt ex malitia digestionis & motibus inordinatis super repletionem. Iuxta illud principis quarti tertia. cap̃. 18. Ademenil iterum sunt de genere exituranum, & plurimum eorum fit ex malitia digestionis, & ex motibus super repletionem. sed malitia digestionis & motus super repletionem facientes descendere cibos a stomacho ante tempus sunt potius causa phlegmatis q̃ humorum calidorum. Item scabies est morbus melancholicus. Iuxta illud Gal. libro de tumoribus pręter naturam. ca. 14. Sũt autem scabies lepra melãcholicę passiones solius cutis, quod si in venis & carne fiunt cancri nominantur.

Margin: Eminentiarũ paruarũ genus quintuplex. — Sera qd. — Desudatio quid. — Morbillus qd et variola. — Formica miliaris quid. — Scabies quid, & lepra.

Item

Item verrucę ex melācholia generātur. Iuxta illud principis quarti septima. trac. 3. cap̄. de verrucis. Cā efficiens eas prima est expulsio naturæ & materialis est humor grossus melancholicus. Ad primum dic q licet morbillus sit eminētia cholerica comparatione ad variolam, nō tamen simplr, ita q fiat ex pura cholera, immo fit ex plurima cholera mixta sanguini subtili. Ad secundum dic q materia formicæ saltem miliaris est composita ex cholera phlegmate & melīa, vt ait princeps quarti tertia: trac. primo cap̄. 6. dicēs. Necesse est esse illic ex melīa & phlegmate quæ admiscētur cholerę.

Formica duplex.

Et intellige per formicam pustulam paruam ambulatiuam ex qua sentitur dolor vt ex punctura formicę. Iuxta illud principis cap̄. 4. dicti tractatus. Et sentitur in omni formica sicut punctura formicæ, & ad summum omne apā in cute ambulatiuum quod latitudinem non habet est formica. verum alia est miliaris & alia est corrosiua. Ad tertiū dic q motus inordinati cum malitia digestionis mouent humores calidos ad cutem vnde fiunt claui. Et dicuntur claui vt ait Ianuēsis in synonymis apāta non magna de materia, sanguinea, vel pro parte cholerica quæ et furunculi a quibusdam vocantur, et arabice dicuntur Ademenil. Ad quartū dic q Ga. ibi loqē de scabie fœda quasi morpheara quę dicitur albaras nigra.

Albaras nigra.

Sed scabies cōmunis fit ex mixtura cholerę sanguinis & melīæ: vel sanguis & phlegmaōs salsi. Iuxta illud principis quarti septima. tra. 3. ca. 4. Materia a qua generatur scabies aut est materia sanguinea cui admiscetur cholera quæ forsan conuersa est in melancholiam: aut cōuersa est pars eius in melancholiam aut materia cui admiscetur phlegma salsum. Ad quintum dic q licet cā coniuncta verrucarum sit melancholia añs tñ aliquando est phlegma quod induratur vel sanguis qui conculcatur in venulis paruis sine putrefactione admixtus melīę. Iuxta illud principis quarti septima trac. 2. cap̄. 7. Et qñq conuertiē melīa a phlegmate sicco valde qñ multiplicaē in sanguine. Et qñq accidit ipsi sanguini ꝓpterea q ipse coartatur & multiplicatur, & ꝑꝑ priuationem cārum putrefactionis, vt conuertatur ad siccitatem & frigus & ꝓprie in venis paruis. Quartū genus est eminentiæ aquosæ. s. ampullæ plenæ aquæ, quales sępe fiunt in pedibus peditum itinerantium & in arsuris feruētis aquæ vel olei vel ignis vel ferri, & etiam ex applicatione alicuius leuis caustici & cātaridum. Quintum genus est eminentiæ vētosæ sicut paruæ inflationes vēto plenæ. Tertio dicit q. 4. cañ. huius inuenietur vna distō. videlicet tertia huius fen continens sufficienter dispositiones apātum & bothor, puta eorum species cās signa et curas. Et est conueniēs ad perfectionem artis medicinæ, vt ipsa sit si Deus voluerit sine quo factum est nihil. ipse enim fons & origo prima veri boniq & omnis scientiæ & artis.

Cap. vi. De rebus quæ cum ægritudinibus numerantur.

QVædā res sunt quę extra ægritudines exñt & cū eis numeranē. Et res quidē istæ sunt quæ indecorationē ingrediūtur. Quarū aliæ cōsistunt in pilis, aliæ in colore, aliæ in odore, alię in figura post colorē:

In hoc cap̄. primo tangit princeps materiā capituli istius & describit eam, & diuidit in quatuor genera. Secundo exequitur de primo genere. ibi ⌊ Ægritudinum. ⌉ Tertio de secūdo ibi ⌊ Et coloris alteratio. ⌉ quarto de quarto ibi ⌊ Et nocumenta figuræ. ⌉ In hac prima parte quæ est pñs textus dicit primo q sunt aliquæ res quæ non sunt de numero ęgritudinū, quia non lædunt sensibilr opōnes alicuius virtutis. Numeranē tñ inter ægritudines, quia frequenter plus displicent hñtibus q̃ ægritudines secretæ, maxime mulieribus & nobilibus & curialibus plus optantibus decorem q̃ sanitatem. Et cōiter super his consulunt medicos, & ab eis quęrūt remedia.

De decorationis genus q̃druplex

Secundo dicit q istæ res intrant indecorationē. i. auferunt aliquid decoris & pulchritudīs humanæ. & iō fen septima quarti docens harū curas intitulatur Fen de decoratione. Tertio dicit q istaꝝ reꝝ quatuor sunt gña. Primū consistit in pilis. Secundum in colore & dispōne cutis. Tertium in odore. Quartum in figura post colorē. Et dicit post colorem, quia color est prior figura, eo q sequitur imediate cōpłonem & figurę cōpōoem. Cōplexio vero natura prior est cōpōne, vel quia color est primo ꝓprie membrorū simplicium, figura vero membrorum organicorum quæ sunt simplicibus posteriora: vel quia figura non lędens sensibilr opōnem non ita displicet habentibus eam sicut fœdus color, quia non adeo minuit decorem vel quia color fœdus est leuioris curæ. Sed cur prætermittit genus saporū, vt amaritudinem linguæ vel salsedinem vel displicibilem dulcedinem tollētem desiderium & voluptuationem in cibis & potibus qualis sæpe occurrit in dispositis ad hyposarcham. Itē prætermittit genus sonorū. quædā. n. stertunt, aliæ peditant inuoluntarie dormiendo & qñq vigilando, alijs venter rugit, alijs guttur sonat vt in oregmone. Item prætermittit genus excuntium quod pro turpi mulieres hñt, vt sæpe spuere frequenter muogere. Item prætermittit genus abundantiæ pediculorum & lendinum quod deturpat hñtes. Dic si vis q hic principalia enumerat frequentius contingentia de quibus sępius consuluntur medici volens per hæc alia intelligi, vel sigillatim responde ad singula. Ad primum dic q genus saporum non ingreditur materiam indecorationis. Ad secundum dic q de sonis indecentibus raro recurrē ad medicos: & vtplm sunt accñtia morborum vel neutralitatum non egentia cura propria, sed curātur cura illorum quorum sunt accidentia. Ad tertium & quartum dic similiter.

Aegritudinū quidē pilorū genus consistit in alopecia & detruncatione & paucitate, & ut sint curti & ut findātur, & ut sint subtiles & grossi, & multa crispitudine, & multa lenitate & canitie, & coloris alteratione quocunq modo fuerit.

In hac parte secunda enumerat Princeps vndecim dispositiones, quas vocat ægritudines pilorum: quia eas communiter inter ægritudines numerantur. Prima est alopecia. Et est fœda depilatio per partes capitis notabiles cum vlceribus similis depilationi quæ fit in vulpibus. & dicitur ab alopix quod est vulpes. Sed tyria seu ophyasis est fœda depilatio per partes sine vlceribus cū squamositate cutis sīli squamis serpentum. Et dicitur ab ophys quod est serpens. Et hæ passiones generātur ex phlegmate vel ex cholera rubea vel melancholia adusta corrodente radices capillorum. Iuxta illud Alexan. græci famosissimi primo practicæ suæ cap̄. 1. Cōtingit hæc duplex passio cadentibus capillis vt aliquādo defectu quodam cadant, & nudando partem capitis deturpēt. & vocatur ophyasis quæ velut serpentinis squamis superficiem cutis mētiatur. i. apparere faciat. Alia vero vulneribus horribilibus plerunq visibus occurrit, cuius fœditas vulneribus vulpinis exhibet similitudinem, quam alopeciam vocant. Fit autem hæc duplex passio ex phlegmate calefacto & multum immutato in salsedinis qualitatē. fit vero ex choleribus rubeis, fit etiam ex choleribus nigris. hæc ille. Attende q quidam vocant alopeciam speciem lepræ genitam ex sanguine adusto, & tyriam lepram genitam ex phlegmate adusto forte, ideo q in istis lepris dictæ depilationes fœdæ contingere solent. Secunda est detruncatio, vel vt alij libri habent destructio. Et detruncant pilos vermiculi quidam similes lendibus dicti syrones a mulieribus, vel latine parapharagarami. Rodunt enim pilos, quandoq in medio, quandoq in fine, & quandoque prope principium exitus eorum, vnde fiunt inæquales, & ob id turpes apparent. Et si destructio loco detruncationis inueniatur intellige casum capillorum vniformem sine fœditate cutis qualis contingit attrebati nuper duobus fratribus qui perdiderunt vniuersaliter omnes pilos capitis & barbæ. Tertia

Alopecia q̃d, & tyria vł ophyasis.

Alexā.

Detruncatio vł destructio q̃d syro q̃d vel parapharagaramus.

Imberbitas.

est paucitas pilorum velut imberbitas quę viros deturpat & credi facit φ sint eunuchi. Cuius causa est, vel raritas nimia cutis non satis retinens fumos qui sunt materia pilorum donec conuertantur in subam pili, vel nimia spissitudo cutis non sinens satis transire pilorum materiam, vel diminutio caloris fumos generantis qui sunt materia pilorum, vel causa destruens partim materiam pilorum, vt phthisis, marasmus, lepra. Quæret hic aliquis quare non enumerat superabundantiam pilorum cum fœda sit in mulieribus in qbus ex retentione superflua menstrui et spermatis quandoq; barba contingit velut viris. Et istud vidimus in quibusdam viduis continentibus. Et princeps testatur tertij. 21. trac. 3. ca. 16. dicens. Et qñq; accidit in complexione sua cum retinentur menstrua qñ est fortis creationis, cuius virtus est potēs ad exercendam superfluitatem retentam, ut assimiletur viris, & multiplicētur pili eius aut nascatur ei quasi barba. Itē superabundantia pilorum significat in pueris melācholiam futuram & in senibus pñtem. Iuxta illud principis primi secunda doc. 3. ca. 3. Pili preterea in puero multi signant φ ipsius compl'o cum crescet ad meliam conuertetur, & in sene significant φ in præsenti est melicus. Dic φ superabundantia pilorum subintelligitur in cōtrario eius. Quarta est curtitas pilorum, cuius contrarium ꝓ decore hr̄ maxime in iuuenculis laborare sollris, ut sui capilli ꝓtendantur vsq; ad renes. Et huius causa est, vel penuria materiæ pilorum, uel siccitas nimia non sinens eos extendi. Quinta est fissura pilorum. s. diuisio eorum secundum longitudinem, ita φ idem pilus bifurcatur aut trifurcatur. Et causa ipsius est superflua siccitas. Iuxta illud principis quarti septima tra. 1. ca. de scissione capillorum. Causa eius est siccitas & cibus siccus, et ꝓhibent ipsam olea lenia æqualia & mucilagines. Sexta est subtilitas. i. nimia gracilitas pilorum quæ turpis est in viris significans paucitatem naturalis caloris & fumorum, qui sunt materia pilorum, & pusillanimitatem fœmineam.

Septima est grossities nimia fœminis indecens & viragines indicans. Cuius cā est multa fumositas. Iuxta illud principis primi secunda. doc. 3. ca. 3. Multitudo pilorum caliditatem signat & grossities multam fumositatem, ideoq; in iuuenibus est amplius q̃m in pueris qm̄ puerorꝫ materiæ vaporosę sunt & non sunt fumosę. Octaua est crispitudo nimia. Cuius causa est excedens caliditas cum siccitate, vel tortuositas pororum vnde pili exeunt. Iuxta illud prin. cap. nūc allegato. Crispitudo signat caliditatem & siccitatem, & tñ cū foraminum & pororꝫ innuit tortuositatem. Nona est multa lenitas. i. mollities seu planities opposita crispitudini & duritiei. Et hæc est indecens viris signans timiditatem & pusillanimitatem, sicut durities pilorꝫ signat fortitudinē & audaciam. Iuxta illud Ari. libello suo de physonomia. Pili autē molles quidem timidum, duri autem fortem signant. Hoc autem signum sumptum est ex oībus aīalibus. timidissimū igitur est ceruus lepus ouis & pilum mollissimum hñt. fortissimum autem leo aper, & pilum durissimum naturaliter habent. Est autem & in auibus hoc idem videre. Decima est canities añ tp̄s turpis habita & odiosa fere oībus viris et mulieribus, quia signat aduentasse senectutem quæ minuit vires, delectationes hebetat, affert ęgritudines, morti ꝓpinqua est. Vndecima est alteratio coloris capillorꝫ quocūq; mō fuerit ad turpitudinē, sicut cū flaui capilli in pueritia & infantia ruffescunt in iuuentute. Ruffus. n. color a multis diffamatur velut signum perfidiæ & fellei animi.

Aristo. Aīalia leuissimi pili sūt timidissima, q̃ vero econtra audacissima.

Et nocumentum coloris quatuor continetur generibus. Vnum est genus mutationis eius ꝑ malitiam complexionis cum materia sicut icteritia, aut sine materia sicut gipseitas quæ fit in colore propter complexionem ualde frigidam, & citrinitas quæ accidit propter complexionē ualde calidam. Et genus mutationis eius, ꝑpter causas manifestas, quemadmodum sol & frigus & uentus mutant colorem. Et genus expansionis corporum colores habentium extraneos super cutem, quæ colorem defert sicut morphea nigra, aut quæ ibi nascuntur sicut lentigines & maculæ. Et genus uestigiorum quæ proueniunt ex cōsolidatione solonis cōtinuitatis quæ accidit sicut uariolarum uestigia & ulcerum foramina.

In hac parte tertia dicit primo φ nocumentum coloris. i. res quæ communiter numeratur inter ægritudioes ex parte coloris & non est ægritudo est quatuor generum. Secūdo dicit φ primum genus est color fœdus introductus ex malitia complexionis cum materia vel sine materia. Cum materia vt icteritia quæ est fœdus color citrinus aut niger ex cholera aut melia ꝓueniens. Iuxta illud Prin. tertij. 15. trac. 1. ca. 3. Icteritia est alteratio coloris corporis fœda, ad citrinitatē tendens aut nigredinem propter cursum humoris citrini & nigri ad cutem, & quæ sequuntur ipsam sine putrefactione, quæ si ei associaretur faceret accidere tertianam in citrina et quartanam in nigra. Et causa citrinæ secundum plm est ex parte hepatis & ex parte fellis. Et causa nigræ est ex splene & quandoq; accidit vt sit ex parte: & quandoq; accidit ut sit causa citrinę & nigræ simul ipsa cōpl'o communis corpori. Sine materia vt gipseitas. i. color similis gipso proueniens ex vehementi frigiditate, & talis color apparere solet in naturaliter pallidis exanguibus destitutis colore naturali & intēdēribus ad mortem, & citrinitas quæ accidit propter complexionem calidissimam vt in cholericis, etiam dum sani sunt color naturalis tendit ad citrinitatem. Tertio dicit φ secūdum genus innaturalis coloris est color fœdus proueniens a causis manifestis. i. primitiuis extrīsecis sensui detectis, sicut sunt calor solis vehemens declinare faciens colorem cutis ad nigredinem, & frigus aeris intensum, quod tollit splendorem cutis & viuacitatem coloris, & quasi mortificando & pellendo sanguinem interius cutem liuescere facit & plumbei coloris, & ventus quandoq; suo frigore intenso similiter operatur. Licet dicat Hippo. aphorismorꝫ tertia φ constitutiones boreales corpora constituunt bene colorata. id. n. intelligendum est de non multum impetuosis: nam impetuosę ex eis inspissando cutem & ingrossando choleram, & vapores eius qñq; icteritiam inducunt. Iuxta illud prin. tertij. 15. trac. 1. cap. 3. Qñq; illud quod generatur ex cholera, s. non resoluitur, aut ꝑpter spissitudinē cutis, aut propter grossitiem materiæ. Et ꝑpter has duas cās fit icteritia cum commouētur venti septētrionales & in æstate frigida, & cum retinetur sudor consuetus. Quarto dicit φ tertium genus innaturalis coloris est color fœdus proueniens a corpore aliquo extranei corporis sparso sub cute deferente colorem uel nato super cutem. Sparso quidem vt morphea quæ est fœda nigredo cutis ex melancholia nascens sub cute dispersa. Nato vero sicut lentigines & maculæ. Et intellige per lentigines quasdam tabeculas cutis similes lentibus decliues ad rubedinem genitas ex sanguine præfocato sub cute. Iuxta illud Prin. quarti septima. trac. 1. cap. 6. Lentigines & sanguis mortuus fiunt propter sanguinem a quo apertum fuit orificium vene vt euomeret repletionem, aut scissum fuit eius orificium propter percussionem aut aliud, & præfocatus est sub superiori parte cutis in loco in quo apparet color eius & figura eius, & ille qui est ad rubedinem decliuis est lentigo & qui de eo decliuitur, idest spargitur in platum nominatur pannus. Et per maculas intellige ruffedines ruffforum. Instabit aliquis primo, quia hoc genus tertium videtur idem cum primo. fit enim propter malam complexionem cū materia vt primum. Item vbi scribitur in littera hac super cutem, scribi debet sub cute, quia corpus tingens in vtraque morphea sub cute est sparsum. Ad primum dic φ in aliquo communicant primum & tertium genus, sed etiam differūt in aliquo & maxime in hoc φ primum genus sine materia fieri potest, sed tertiū nō. Itē tertium fieri pōt sine mala complexione,

Icteritia qd. Oppilationum cā multiplex.

Gipseitas qd, & citrinitas.

Morphea qd Lentigo quid.

Pannus quid & macula.

complexione, vt ruffedines ruforum, secundum vero non. Ad secundum dic ꝙ corpora efficientia colores extraneos cutis sunt sub prima cute exteriori, & supra secundam interiorem. Quinto dicit ꝙ quartum genus coloris foedi est genus cicatricum prouenientium ex consolidatione solutionis continuitatis accidentis cuiusmodi sunt vestigia variolarum & foramina foeda vlcerum derelicta post eorum cō solidationem. Attende ꝙ quia in variolis & vlceribus extrinsecis cōmuniter aliquid deperditur ex interiori cute quæ non regeneratur nisi in infantibus & pueris propter hoc ꝙ est membrum spermaticum, ideo post se relinquit foedum colorem dissimilem colori partium non vlceratarum, quia color cutis exterioris sequitur colorem interioris.

Et nocumenta figuræ post colorem sunt aut macies superflua aut grossities superflua.

In hac parte quarta dicit Prin. ꝙ nocumenta figuræ quę numerantur communiter inter ægritudines, et non sunt ęgritudines sunt excessiua macies & grossities seu grassities superflua. Attende primo ꝙ macies potest esse tanta vel in vno membro vel in toto corpore ꝙ lædat sensibiliter operationes nutritionis & digestionis in toto corpore sicut in phthisi & marasmo. In vno membro vt in stomacho. Iuxta illud

Auençoar.

Auençoar tra. 15. theisir. cap. 1. Accidit ægritudo in stomacho quæ dicitur les, i. macies & debilitas donec reddit eius substantia subtilis quasi tela, & non potest digerere cibū aliquo modo. Et ista macies non subiacet huic cap. sed est proprie morbus. Et similiter excedens pinguedo seu grossities inhabilitans ad motum, coartans anhelitum, & disponens ad extinctionem caloris naturalis & mortem subitaneam.

Macies supflua & pigue do quid.

Attende secundo ꝙ hic prætermittitur res odoris, quæ tertia numerabatur in principio capituli, forte negligentia scriptorum vel translatoris, vel quia Princeps hanc satis reputauit notam, quam. 3. morbi. cap. 10. sic procurrit Gal. Possumus quoq; per ista foetorem aurium comprehendere, narium quoq; & stillicij & plurimorum membrorum in morbos mutatorum. Item ructus est percipiēdus si sit fumosus vel acetosus vel abominabilis, vt foetentes pisces. Et Prin. quarti septima. tracta. tertio pertractat curas foetorum totius corporis ascellarum & exeuntium.

Gal.

Capitulum. vii. De horis ægritudinum.

SCire debes ꝙ ægritudinū plurimæ quatuor hñt horas, horam principij, et horam augmenti, & horam status, et horam declinationis. Quæ uero extra istas sunt, de horis sunt sanitatis.

In hoc cap. Primo numerat Prin. tempora morborum. Secundo ondit quid intelligit per principium & augmentū morbi. ibi [Cumq; dicimus horam principij.] Tertio describit vnūquodq; temporum. ibi. [Et hora quidē principij.] Quarto diuidit tempora morbi in vniuersalia & particularia. ibi [Et hæ quidem quandoq; attenduntur.] In hac prima parte quæ est præsens textus dicit primo Prin. ꝙ plurimæ ægritudines habent quatuor tempora. s. tempus principij, tempus augmenti, tempus status, & tempus declinationis. Et dicit notanter plurimæ, quia mortales ęgritudines cō muniter carent vera & ꝓprie dicta declinatione. Secundo dicit ꝙ tēpora quę sunt extra ista quatuor sunt de tēporibus sanitatis vel neutralitatis, supple quia a sanitate in ægritudinem fit transitus per medium neutralitatis conualescentiæ.

Ægritu dinū pri marum tps qua- druplex

Attende ꝙ tempora ægritudinum sunt ꝓportionata ætatibus aīalium. Iuxta illud Gal. lib. de tēporibus totius morbi. cap. 1. Totius ægritudis intelleximus tēpora ꝓportionaliter ætatibus aīalium. Vnum quidem & primum generationis. Secundum vero ascensionis. Tertium autem status. Et quartum declinationis, quando demum debent qui ægrotant saluari. Anticipantibus. n. mori eis vel secūdū ascensum vel secundum statum palam, qm̄ non pertransit vniuersa tempora huius ægritudo. Quæritur hic vtrum ois ægritudo salubris quatuor habeat tempora. Videt ꝙ non, primo de sanguineis febribus. Nam quædam earum continue decrescit dicta epacmastica, & sic solam habet declinationem. alia permanet in eodem statu dicta omotena, & sic solum habet statum. alia assidue crescit dicta acmastica. Iuxta illud Prin. quarti prima trac. 2. cap. 42. Et eius. s. febris sanguineæ species sunt tres, quarum saluior est epacmasticus incipiens cū difficultate & non cessat diminui, quoniam resolutio est maior ꝙ̄ putrefactio. Deinde est omotenus et fortasse similatur septem diebus. Et nequior earum est acmasticus, quoniam resolutio in ea est minor ꝙ̄ putrefactio. Item apostema possunt excerni radicitus a principio sui cum rasorio seu nouacula, sicut tempore epidimiali quidam magnanimi fecerunt extrahi bohela sua cum incisione a principio dum uirtus erat fortis & bene successit eis. Et incisione tali curari debent cācerē manifesti in principio si fuerint in loco tali ꝙ possint radicitus euelli. In phlebotomia vsq; syncopim facta in febribus peracutis & doloribus maximis in principio, dum virtus est fortis sępe sanat has passiones quasi subito. Iuxta illud Gal. aphorismorum prima. cōmento illius cañ. Quæ egeruntur. Cum. n. phlebotomamus vsq; ad defectionem in peracutis febribus refrigeratur statim cor: & febris extinguitur plurimis ventres soluuntur, sudores patiuntur, & multi perfecte sanantur. In dolore igitur maximo nulla medicina hac defectione est perfectior. Item ex cholera quæ in stomacho putrefit potest febris tertiana generari, & in primo accessu cum vomitu potest hæc tota cholera eijci ita vt febris nō redeat: & sic non habebit quatuor tempora. Oppositum huius determinat Gal. lib. de temporibus totius morbi. cap. 3. dicens. Et omnino nullam est inuenire earum quæ soluūtur passionum: quæ non pertranseat quatuor tempora. Dic primo ꝙ ois ægritudo salubris materialis quæ operatione naturæ terminatur. s. maturatione materię ipsius & expulsione post maturationem habet quatuor tempora. Hanc conclusionem intēdebat Gal. in verbis ipsius allegatis post oppositum. Postꝙ̄ enim dixit ꝙ nullam est inuenire earū quæ soluuntur passionum quæ non pertranseat quatuor tempora illico subdit. Ac etiam neq; ex alio est cognitio eorum nisi ex digestionis & indigestionis signis quæ superfluitates cognoscuntur. Deinde declarat illud in egestionibus vrinis sputis lippitudinibus reumatibus & mucis, qui quādo exeunt subtiles aquosi signāt principium, & digestione paulatim inspissati signāt augmentum, & perfecte digesti & inspissati statum, & iam diminuti & parum grauantes declinationē.

Gal.

Dic secundo ꝙ multæ ægritudines beneficio medicinę sanantur in principio sui vel in augmento, attendendo tempora morbi penes digestionem materiæ. Istud ꝓbant rationes ante oppositum prima excepta. Dic tertio ꝙ fere ois ægritudo salubris habet quatuor tempora attendendo ea penes accidentia seu fortitudinem læsionis: quia omnis ægritudo necessario habet principium & nō subito fit, sed cum aliqua successione cum procedat a causa finita. & in hac successione suscipit aliquid de natura augmenti habet etiam tempus fortitudinis maxime quam habitura est, et est status, & si sit salua necessario habet tempus declinationis. Ad primam rationem ante oppositum dic quòd principium noluit negare febribus sanguineis tempora quatuor: sed notare voluit quòd altera earum. scilicet omotena habet tempus status longius & acmastica tempus augmenti, & epacmastica tempus declinationis.

Cumq; dicimus horam principij & horam augmenti non uolumus intelligi duo extrema, in quibus ægritudinis nō manifestetur dispositio, sed ꝙ unūquodq; eorum habet tempus ꝑceptū sensu, quod proprium habet iudicium.

In hac parte secunda dicit q per horas principij & augmenti ægritudinis non intelliguntur tempora in quibus non manifestatur dispositio ægritudinis: sicut quidam arbitrati sunt dicentes principium ægritudinis tempus in quo occulte incipit. s. initium primum recessus a sanitate non manifestum sensui, & augmentum tempus in quo latenter augetur donec manifeste sensui appareat: & statum totum tempus quo ægritudo manifeste sensui apparet, & declinationem totum tempus quo ægritudo disparere incipit donec sanitas assit. Sed vnumquodque ipsorum. s. iam principium & augmentum habet tempus suum perceptum sensu, quod habet iudicium sibi proprium. i. signa ppria quibus cognoscitur sumpta ab exeuntibus, vt vrinis fecibus sputis mucis & similibus.

Ægritudis principium triplex.

Attende primo q principium ægritudinis triplr. dicitur: Primo quidem de primo instanti quasi indiuisibili, quo ægritudo incipit. Secundo de toto tempore trium primorum dierum ægritudinis vel primæ periodi. Tertio de toto tempore quo materia ægritudinis est indigesta. Iuxta illud Gal. primo de crisi. ca. 16. Et nos quidem iam diximus q principium dicitur secundum tres modos. Quorum vnus est punctum primum in quo incipit ægritudo cui non est latitudo; Et modus secundus est hora quæ peruenit in diem tertium & est intentio quæ visa est chesilo quasi viderit eam in somnis. & modus tertius est hora quæ est pars ægritudinis totius, cuius cõsumationem terminat signum digestionis manifestæ. Attende secundo q tertius modus sumẽdi principium est magis famosus & vsitatus in libris medicinæ, & apud Gal.

Gal.

Iuxta illud Gal. 1. de crisi. cap. 7. Et retinea me q ego dimitto in omnibus quæ locuturus sum in sequentibus dicere principium ægritudinis, quod est punctum ex quo incipit ægritudo cui non est latitudo, & dicere principium quod est hora periodi primi febris. & q sermo meus totus non est nisi in intentione tertia quã significat nomen principij, & est hora tota in qua nondum est digestio, quoniam cognitio huius principij est illa quæ necessaria est in arte medicinæ, & significat res maximas de esse ægritudinis hæc Gal.

Et hora quidem principij est tempus in quo ægritudo apparet & eius similantur dispositiones, et neque apparet in ea augmentum eius. Et hora augmenti est tempus in quo ægritudinis manifestatur constrictio omni hora post horam. Et hora status est hora in qua ægritudo in omnibus suis partibus secundum unam manet dispositionem. Et hora declinationis est tẽpus in quo eius apparet diminutio, & quantum plus procedit eius minoratio est magis manifesta.

Pricipiũ qd et augmentũ et status & declinatio.

In hac parte tertia dicit primo q tempus principij ægritudinis est tempus in quo primo apparet ægritudo, & sunt dispositiones eius similes quo ad accidentia sine augmento & decremento, & etiam quo ad indigestionẽ materiæ si fuerit ægritudo materialis, & non apparet in eo ægritudinis augmentum. Secundo dicit q tempus augmenti ægritudinis est in quo constrictio. i. aggrauatio ægritudinis manifeste apparet omni hora post horam. s. vel assidue sine intermissione si ægritudo fuerit continua non habens exacerbationes, vel in horis afflictionis si paroxismos aut exacerbationes habeat. Tertio dicit q tempus status est tempus post augmentationem, in quo manet ægritudo secundum vnam & eandem dispositionem, scilicet sine notabili augmento vel decremento in omnibus suis partibus. i. toto tempore status. Quarto dicit q tempus declinationis ægritudinis est tempus in quo manifeste minuitur ægritudo, & quanto plus vlterius procedit tanto sit manifestior ipsius declinatio. Attende primo q Prin. generaliter hic describit tempora morbi tam materialis q immaterialis. Gal. vero primo de crisi. & lib. de temporibus totius morbi, describit tempora solorum morborum materialium, & caplo tertio dicti libri de temporibus totius morbi primo describit tempora apostematum dicens. Ponamus igitur primo principium phlegmonis inquieti. quis non vtique dicet eam quæ est velut generatio eius in illo existere tempore secundum quod impletur particula sanguinosa substantia. Quando quod superfluit quidem cessauerit, quod vero in phlegmone continetur ceperit putrefieri, & caliditas quædam innascitur propter putredinem: & fusio natat propter caliditatem in qua & spiritus generatur, & propter vtrasque vtraque hæc distenditur magis q prius particula. & si nihil influat secundum hanc est tempus augmentationis phlegmoni. Quando vero ad pus iam transmutabitur maximi quidem vtique dolores alicubi tunc comprehendent circa generationem enim saniei dolores & febres accidunt magis q facta. Vocatur autem status passionis hoc tale tempus. Quando suppuratur vero iã & diaforatur reuma & tumorem minorem & tensionẽ ostẽdit declinationis principium, hoc est tale. Secundo describit tempora febrium dicens. In febribus vero eis quidem quæ in phlegmone eadem illi oportet ponere tempora. Eius vero quæ in humoribus absque phlegmone id quidem quod in digestionis tristantium est tempus principium oportet ponere. Quando vero inceperit digeri cessare quidem principium: secundum vero accedere tempus ascensionis. i. augmenti nominatum. Quando autem digestio ei perficitur, maxime tempus id quod status, deinde consequenter id quod declinationis in qua affluit quidem iam magnitudo symptomatum eorum qui digeri egent humorum. Tertio describit vlcerum tempora dicens. Sufficit autem in nunc instanti dicere, quoniam & vlcerum eadem tempora sunt. Nã primum quidem icores aquosi Indigesti & subtiles fluunt ex ipsis, deinceps pauciores & grossiores, & deinde iam pus subtile. Demum iam paucius quidem multitudine hoc fit: grossius autem & albius.

Vlcerũ tp̃s quadruplex

Attende secundo q cognitio temporum morbi est maxime vtilis & necessaria medico ad recte curandum. Nam per eam scit q diæta congruit ægro quando conueniunt digestiua, quando purgationes, quando confortationes, quando cessandum est ab omni administratione medicinæ. Nam in principio plus cibi conuenit, in augmento minus: in statu nihil. Et in principio & augmento cõueniunt digestiua, in statu nulla. Et in principio non conuenit pharmatia eradicatiua materiæ morbi nisi fuerit furiosa sed in principio & augmento potest dari pharmacum minoratiuũ maxime clystere lenitiuum vel potio lenitiua, vt natura fortior fiat in residuo materiæ & transacto statu si natura non perfecte euacuauerit competit pharmatia eradicatiua materiæ morbi, ne quando remansit recidiuationem faciat. Confortatiua vero semper conueniunt cum timetur de casu virtutis & maxime temporibus illius quibus ipsa est debilior. Debent tamen ministrari cum tali discretione q non impediant naturam ab expulsione critica quantum possibile est. In statu vero silentium hr̃e melius est & nihil facere si virtus suffecerit ad crisim perficiendam.

Ægritudis tẽporũ cognitio vtilis.

Attende tertio q quatuor sunt genera signorum a quibus maxime trahitur cognitio temporum vniuersalium morbi. Primum est natura ægritudinis. Nam quarũdam tempora sunt proxima sibi & quasi simul confusa, sicut in q̃peracutis quæ terminantur in quarto die, aut in peracutis quæ terminantur in septimo. & aliarum tempora sunt longiora sicut acutarum absolute quæ terminantur in. 14. die, & acutarum conuersiuarum quæ terminantur in. 20. die aut vltra: & aliarum tempora sunt longissima. Et hoc signum tangit Gale. primo de crisi capitulo tertio dicens. Dico ergo quòd si vides febrem accidisse iam, deinde scis quòd ipsa est quartana, tunc iam scis quòd non est eius principium primus ipsius paroxismus tantum. Et similiter si scis quòd ipsa est terriana pura, tunc iam scis quòd non perseuerat eius principium vsque ad diem septimum. Et secundum hanc similitudinem possibile est tibi significare in reliquis ægritudinibus horas earum. Febris enim causonidis et pleuresis & peripleumoniæ principium est breue. epilepsiæ

Signum cognoscendorũ tẽporũ morbi q̃druplex.

Gal.

vero

vero & doloris sciatici & doloris articulorum & doloris renum principium est longum. Secūdum est tempus āni. Iuxta illud Gal. ibi. Hippo. vero dixit q̄ quartana æstiua vt multum ē breuis & autūnalis lōga & præcipue cum hyemi continuatur. Et ego dico q̄ omnium reliquarum ęgritudinū secundum hanc similitudinem consumptio in æstate est velocior & in hyeme tardior. cumq; hoc ita sit tunc manifestū est q̄ earum principium est in æstate breuius & in hyeme longius, et secundum comparationem principij sunt reliquę horæ ægritudinis. Tertium ē habitudo piodorum vł exacerbationum adinuicem. Nam cum incipiunt citius et magis durant, tunc proculdubio morbus est in augmento, & cum ante hoc eadem hora incipiunt & eodem tempore durant, morbus est in principio, & cum post augmentum ista contingunt morbus est in statu, & cum incipiunt tardius & minus durant est in declinatione. Iuxta illud Gal. ibi. Periodorum autem augmenta ægritudinum horas significant secundum exemplum quod dixit Hippo. Si quid antecedant illos aut nō, & si sint maiores aut nō. Quartum est signa digestionis vel indigestionis in exeuntibus a corpore. Iuxta illud Gal. lib. de tēporibus totius morbi. cap. 3. Quis. n. non nouit indigestionem passum fuisse ventrem egōnes videns chyiosas. Quis vero nō nouit vrinam aquosam uidēs informatam fuisse eam quę in vasis digōnē. Quis aūt subtile extussitum sputum secūdum pleuresim uel piphlemoniā videns quin est principium ægritudinis. Ita aūt & i opthalmijs in principio quidem effluit multum & subtile idigestū sufficienter. Deinceps autem minus & grossius, & subfigurationem quandam digōnis assumēs, deinde in tpe ꝓcedente multitudine quidē maioratione patiente. consistētia vero ad id quod grossius ꝓcedente augentur, quæ digestionis in tm̄ vt glutinentur palpebræ dormientiū a fiēte lippitudine. At vero & eorum quæ ex cerebro defluūt per palatum et nares, principiū quidē est qū aquosū & subtile fuerit, & multū & acre qd̄ fert. Vnūqdq; n. indigōnē osēdit horū, digestiōis aūt cognitio cum grossius & minus acre et paucū euacuatur. Tandem cōcludit. Talia quidem sunt tempora ęgritudinū, ex quibus qui laborant saluantur.

Et hæ quidem horæ quandoq; attendunt̄ secundum ægritudinem a principio ipsius usque ad finem eius in suis paroxismis, & uocantur horæ uniuersales. Quandoque considerantur secūdum unumquenque paroxismum, & uocantur hore particulares.

In hac parte quarta dicit Prin. q̄ temporum ægritudinis quædam attenduntur penes totam ægritudinis duratiōem a principio eius vsq; ad finem, & dicuntur tempora uniuersalia. alia attenduntur in unoquoq; paroxismo & particularia vocantur. Similem diuisionem tangit Gal. pr̄o de crisi. cap. primo. vbi postq̄ narrauit tempora morbi vniuersalia ait. Has autem quatuor ęgritudinis p̄tes quidam noīant horas ægritudinis totius, & quidam nominant eas propter hanc eandem causam horas ægritudinis vl̄es, vt distinguāt inter eas & inter horas ægritudinis particulares, ad quas diuiditur vnusq̄q; paroxismorum febris. Attende prio q̄ Gal. lib. de temporibus paroxismorum febrium. cap. 6. ponit sex tempora cuiusq; periodi dicens. Primum tēpus erat q̄ copulabatur īfebricitationi. i. tempori quietis infrigidationis sensum prebens quod principium noiatur. Secundum vero quod deponebat infridationem vt dictum est paulatī & vocetur breuis doctrinę gratia inęqualitatis tempus. Deinde super illud tertium quod omalici. i. vniformi augmēti, in quo quartum quod status. Quintum vero quod decrementi. & Sextum quidem īfebricitationis. Igitur quoniam quidem sex sunt prædictæ particulares differentiæ secundū tertianæ periodos sensus opus est & rememorationis & nō demr̄ationis logicæ. Idem latius declarat cap. 5. libri p̄ncola ti. Attende secundo q̄ differentia est inter piodum & paroxismum febrium, quia periodus nominat totum tempus vnius afflictionis & quietis post eam, sed paroxismus noīat tempus afflictionis solius. Nam paroxides græce icitatus & īflammatus dicitur. Inde paroxismus cōmotio, exacerbatio, incitamentum, inflāmatio, prouocamentum, acumē interp̄tatur lib. de doc. græca. Infebricitatio ergo est vltima pars periodi qua corpus est neutrum decidentiæ si febris reuersura sit, sed non est pars paroxismi. Attende tertio q̄ tempus vocatum a Gal. tempus inęqualitatis, quia est in eo diuersitas in frigore calore & punctione & impulsu, & tempus vocatum omalici augmenti, quia calor in eo uniformiter augetur donec veniat ad statum. possunt ambo sub augmēto cōpræhendi, quia principium proprie est hora qua calor naturalis præfocatur a materia submersa in membro tandiu donec appareat maturationi aut diuersitati eius contrariæ maturatiōi vestigium, vt ait Prin. quarti prima. trac. 1. c. 3. Cū igitur calor se erigere incipit & pūgere & pulsum aū demersum erigere tūc adest augmentum, & sic erūt tm̄ quatuor tēpora paroxismorum sicut sunt tantū quatuor totius morbi. Gal. Periodus q̄d, & paroxismus.

Capitulum. viij. Ad complēdum sermonē de dispositionionibus ægritudinū.

ÆGritudines multis modis sortiuntur nomina, aut a membris in quibus sūt sicut illa quæ est lateris & illa quæ est pulmonis, aut a suis accidētibus sicut epilepsia aut a suis causis sicut dicimus, ægritudinem melancholicā, aut a sui similitudine sicut dicimus ægritudinem leoninam & ægritudinem elephantiam, aut comparatæ ei cui primo accidisse dicuntur sicut dicimus ulcera balchiæ, aut comparatæ ei cuius fama fuit q̄ medicando eas curabat sicut dicimus ulcera charonia, aut a sui substantia, et essentia sicut febris & apostema.

In hoc cap. primo agit Prin. de origitibus nominū ægritudinum. secundo de diuisione ægritudinis in manifestā & occultam. ibi ⌊ Inquit Gal. ⌉ tertio de diuisione eius in ꝓpriā & ex colligantiam. ibi ⌊ Ægritudines. ⌉ quarto de diuisione corporū penes dispositiones sanitatis & ægritudis. ibi ⌊ Corporum vero. ⌉ quinto de diuisione ęgritudinis in sanatiuam & nō sanatiuam cū notabili duplici, ibi ⌊ Omnes uero. ⌉ sexto de conuersione quarundam ægritudinum ad alias minus malas, & quarundā ad deteriores. ibi ⌊ Debes autem. ⌉ Septimo de ægritudinibus contagiosis. ibi ⌊ Est præterea. ⌉ Octauo de ægritudinibus hēditarijs. ibi ⌊ Et sunt ęgritudinum q̄dam quæ in semine. ⌉ Nono de ægritudinibus regionalibus cum vno notabili. ibi ⌊ Et sunt ægritudinum quædam quæ sunt. ⌉ In hac prima parte dicit q̄ ægritudines denomināntur seu nomina sumunt a septem rebus. Primo quidem a mēbris quibus inherēt, vt pleuresis quæ est apā sub costis, dicitur a pleura græce quod est latus vel costa latine. & peripleumonia quę est apostema pulmonis, dicitur a peri quod est circum & pulmo quasi circa vel itra pulmonem nascēs. Secundo a suis accidentibus, sicut epilepsia dicitur, vt ait Ale. quia tenet omnem sensibilitatem captiuam. dicit̄ etiā hæc eadem morbus caducus, quia cadere facit ægrum, & dicitur pedicon eo q̄ pueris sepius accidit. nam peditia græce latine puer ē. Dicebatur etiam olim apud Romanos morbus comitialis. quia cadente aliquo in comitijs soluebantur statim, & ex augurio transferebantur ad alium diem, & erāt comitia conuentus. Romani ppl̄i in campo martio ad magr̄atus creandos, dicitur etiam epilepsia sacer morbus, quia partem corporis possidet in qua veteres dixerunt habitare animam rationalem. Dicitur iterum hyeranoxa ratione sīti, & morbus lunaticus, quia sequitur motum lunę, & morbus Ægritudinis denoiatio sextuplex.

herculeus siue heraclius, vel quia fortis est, vel quia captus eo fuit Hercules. Tertio denominantur ęgritudines a suis causis, vt melancholia quæ est passio medij vētriculi, i quo mutantur æstimatio & cogitatio a cursu naturali ad corruptionem & tumorem, denominatur ab humore melancholico turbante spiritus qui ē causa eius. leucophlegmantia etiā quæ est species hydropisis ex phlegmate genita recipit nomen a causa ipsius, & dicitur a leucos quod ē albū et phlegma quasi constans ex albo phlegmate. Quarto a similitudine quam habent cum quibusdam rebus vt species lepręq̄ fit ex cholera adusta dicitur leonina propter similitudinem ipsius cum leone. sicut enim leo est animal ferum rapax, suā prædam cito lacerans & dissipans, sic hæc lepręspecies cito dissipat & rodit particulas molles corporis. Et lepra quæ fit ex melācholia naturali cui superuenit adustio dicitur elephātia propter similitudinem quam habet cum elephante i grauitate & tarditate motus, vł quia reddit cutem scabiosā plenam nodis qualis est in elephante. & magnificatio fœda pedum & tibiarum. dicitur etiam elephantia, quia sæpe euenit elephantibus. Quinto denominantur ab illo cui primo dicuntur euenisse, vt ulcera balchiæ quęcorrosiua sunt sic denominant a Balchia infirmo qui secundum famam primo vexatus est eis. Sexto denominantur ægritudines ab illo q famatus olim fuit in curis earum, vt vlcera charonia q̄ sunt putrida concaua sic denominantur a Charonia chirugico q famatus olim fuit q̄ añ alios in cura talium præcellebat. Fuit enim olim mos q̄ medici singuli contentabantur experientia certa paucorum morborum & famabatur vnus medicus cerebri, aliter aurium, alter oculorum, alter narium, alter febrium, alter apostematum, alter vlcerum, & sic de alijs. Septimo denominantur ægritudines a substantia & essentia sua, sicut febris & apostema. nam febris Icendium interpretatur a feruendo dcā, & apostasio seu apostema collectio aut distensio. Attende q̄ Gal. secundo de ingenio sanitatis cap. secundo. tangit octo modos a quibus trahuntur noīa ægritudinum cum declaratione ampliori. Primum sub his verbis Multi. n. morbi ab īfirmo membro nominātur, sicut pleuresis a latere, periphleumonia a pulmone, scia ab ancha, podagra a calcaneo, nefresis a lumbis, arthretica a cōcatenatione, cephalea a capite, opthalmia ab oculis, dyssenteria ab Intestinis. Secundum sub his verbis. Sed mltis morbis ab accītibus consequītibus nomen tribuerunt, sicut fecerunt In passione quæ egestione Inferius egredi non præmittit eam a superiori meatu cohibente ingred. illam. n. a torsione intestinorū denominauerunt, & tenasmō a thetiositate. i. pruritum stimulante anum sumpserunt. Et spasmum ab instrumētis voluntarij motus ad sui initium Inuolūtarie reuersis. Similiter vnūquodq; nomen quod imposuerunt tremori & mollitiei & crapulositati, duritiei, anhelitus, vigilijs. & alinationi & stupori ab accidentibus quæ a morbis horum procedunt nomen acceperunt. Tertium sub his. Item plurimos morbos denominauerunt ab vtroq; dicentes. Dolorem capitis, aurium tremorem, cordis dolorem, oculorum & uuluę & similia. Quartum sub his. Item pluribus morbis secundum causam morbi nomina imposuerunt. nā mariam melancholiā & cholericam solutionem choleram rubeam vocauerunt, eo q̄ choleram rubeam causam eius dicebant esse, & etiam causa huius rationis hyposarcham quęspecies est hydropisis album phlegma vocauerunt. Quintum sub his. Similiter plēs morbos secundum similitudiem quam cum exterioribus habent nominauerunt lepram elephantiam leoinam vocantes, & cancrum q̄dam passionē, & passionem quæ in naribus accidit polipum. Item apostema quod frusto gulæ contingit vuam appellauerūt, & moręheam ab arbore nucis sumpserunt eo q̄ frondibus eius similatur, & quasdam speies verrucæ formicas vocauerunt. Et multas species tumoris, qui vulgo bochium dicitur diuersimode vocauerunt, quasdam pulies nominantes, eo q̄ materia in eis existens similatur farīæ & alias sepum. Et nōnullas fauum mellis, & vuam oculi foras exeuntem propter in cisionem corneæ vuam dixerunt. Similiter allopitiā & tyriam & superfluitates quasdam corpori contingentes a similī forma quorundam animalium vocauerunt. Et inflationem veretri nomine cuiusdam demōis sponsarum depictu appellauerunt. s. satyriasim. Sextum sub his. Verūtamen nullū morborum nomen essentiam morbi solam significans tele norum lingua inuenitur, eo q̄ membrum infirmum vł causam morbi cōsignificat, paucis tamen exceptis vt phlegmones. i. calida apostemata, & cancrenæ. i. initium corruptiōis membri & destructionis, et sclirthosis. i. duritia similiter nascentia, & apostemata & vulnera separatio concatenationis & fractura. Septimum & octauum sub his. Particularū tñ alia nola acceperūt ab eo p̄ quē penitus curata sunt sicut chironiā, alia ab eo in q̄ prius fuerūt ut thelephium hęc Gal.

Gal. Modus noīandi ęgritudines octuplex.

Inquit Gal. ægritudines aut sunt manifestæ quæ sensu cognoscuntur, aut sunt occultæ quas facile ē cognoscere sicut dolores stomachi & pulmonis, aut quas difficile est cognoscere sicut ęgritudinis hepatis & cannalium pulmonis, aut nō compræhensæ nisi cum existimatione sicut ægritudines quæ uijs accidunt urinæ.

Morbus duplex.

In hac parte secunda Prin. innuit duplicem morborum diuisionem. Prima est q̄ morborum quidam sunt manifesti. s. in exterioribus corporis sensu percepti sicut vulnera & apostemata extrinseca. Alij sunt occulti. s. in Interioribus corporis absconditi. Secunda diuisio est q̄ morborum occultorum quidam sunt faciles ad cognoscendum, vt dolores stomachi & pulmonis. quidam difficiles ad cognoscendum, ut ægritudines hepatis & cannalium pulmonis. quidam nō cognoscibiles certitudinaliter, sed sola ęstimatione sicut morbi viarum vrinæ. Attende primo q̄ ægritudines hepatis & cannalium pulmonis, ideo difficulter cognoscuntur quia sunt in mēbris carentibus sensu. Attende secundo q̄ ęgritudines viarum vrinęnō cognoscuntur certitudinaliter, sed æstimatiuę solum propter magnam similitudinem quā hñt cum ægritudinibus Intestinorum, ita vt difficile sit inter eas discernere & specialiter inter lapidem & colicam. Et quid mirum cum patronus medicorum Galenus in seipso super hoc deceptus fuerit, vt testatur secundo Interiorum. cap. 4. dicens. Sed ego scio q̄ quodam tempore passus sum tā magnum dolorem q̄ arbitrabar interiora ventris terebro perforari, præcipue in loco qui est via vrinæ inter renes & vesicam vnde cum oło clistericatus cum magno dolore hūores velut liquidum vitrum emisi similes & in liquore & in colore. Sed cum dolorem haberem arbitratus sum lapidem esse in aditu vrinæ, quia dolor fuit quasi morsio & compunctio, materia tamen eiecta & a dolore quietus intendi me nō habuisse lapidem & dolorem nec in uia renum nec in renibus fuisse, neq; in quolibet intestinorum subtilium sed I uno grossorum. Eius enim aditus nō fuit velut ex stricto loco, sed quasi de magna concauitate. Hæc Gal. Et paucis interpositis subdit. Sed non possumus discernere dolorem hunc a dolore lapidis nisi quæ ventura sunt expectauerimus. Ergo id est propter hoc non prohibemur complere voluntatem nostram In mitigando dolorem. vtrisq; enim iuuamen unum est. i. calefactiones exterius facte clysteria interius sed tñ in initio, deinde non mitigato dolore danda est aliqua de medicinis dolorem mitigantibus sicut medicina philon quæ philonium dicitur. Hæc ille.

Gal. patronus medicorum.

Renasium dolorū canō practicus.

Hegritudines quoque est cū sunt propriæ, & est cum sunt secundum societatem. Et mēbrum quidem alij membro ægritudine sua associatur. Aut quia natura sunt continua inter quæ aliqua continuant instrumēta sicut cerebrum & stomachus propter continuitatem neruorum inter ea,

aut matrix & mamillæ propter continuitatem uenarum inter ea. Aut quia unum ẽ uia alterius sicut inguina & apostematis cruris. Aut quia sunt uicina sicut pulmo & cerebrũ. Omne enim membrum quod alteri associatur & proprie cũ unum eorum alteri uicinum debile fuerit, socij sui recipit superfluitates sicut ascellę cordis. Aut quia unum est principium & radix operationis alterius, sicut diaphragma pulmonis in attrahendo aerem. Aut quia unum seruit alteri sicut nerui cerebro. Aut quia alij tertio membro associantur sicut cerebrum associatur reni, propterea q̃ unumquodq; eorum associatur hepati. Et est cum societas peruenit ad casum queadmodum cerebrum cum ægrotat & associatur ei stomachus. Debilitatur enim tunc eius digestio & mãdat ipsi stomachus uapores malos & nutrimentũ non digestum et augent ipsius cerebri ægritudinem, & sic ex hac ægritudine perueniunt patiẽtes ad durabilitatem & circuitionem.

In hac parte tertia primo diuidit prin. ægritudines in ꝓprias quę vni membro appropriantur non hito respectu ad aliud membrum quod ei communicat, & ægritudines societatis seu colligantiæ, quæ proueniunt ex societate vnius mẽbri ad alterum. Exemplum primarum est ægritudo stomachi materialis passim introducta ex reliquijs primæ digõnis, vel ægritudo cerebri ex reliquijs sui proprij nutrimenti. Exẽplum secundarum est apostema i emũctorijs ex superfluitatibus delegatis a principalibus. Secundo diuidit colligantiã vnius membri cum alio in ægritudine in sex modos societatis membrorum sibi compatientium adinuicem. Primus modus est colligantia seu societas ex continuatione vnius membri cum altero mediante aliquo instrumento dilatiuo, sicut cerebrũ continuatur cũ stomacho mediante neruo descendente ad ipsum parti a primo ramo tertij paris, partim a tertio ramo sexti paris neruorum immediate orientium a cerebro. Et matrix continuatur cum mamillis mediãtibus venis venientibus ad matricem a radice septimi rami venæ maioris descendentis cum peruenerit ad extremum spondilium, a quarum lateribus cum peruenerint ad matricem ascendunt rami ad mamillas, quibus matrix colligatur eis. Et hunc modum colligantiæ habent cor cerebrũ & hepar cum omnibus organis. Secundus modus colligantiæ cõsistit in hoc q̃ vnum membrum est via per quam descendere solent humores ad aliud vt ad apostema vel vlcera cruris per inguia descendunt humores, quorum pars in inguinibus quandoq; retenta facit ibi apostema, quod est morbus in societate. Et raro est scabies longa vel vlcus antiquum in pede aut manu sine glandulis in inguie vel in subascella propter istum modum societatis. Tertius vero modus est colligantia vicinitatis seu proximitatis sicut pulmo est proximus cerebro, & propterea i peripleumonia sæpe euenit subeth vel parenesis & rubedo maxillarũ ex multitudine uaporum eleuatorum a pulmone ad caput. Et circa hunc modum pro regula habetur q̃ omne membrum alteri vicinum seu proxime associatum faciliter recipit superfluitates sui vicini, maxime cum debilius eo fuerit. Quartus modus colligantiæ consistit i depẽdentia operationis unius membri ab operatione alterius, vt operatio pulmonis in attractione aeris depẽdet ab operatione diaphragmatis & pectoris velut a radice eius. Dilatato.n. pectore per motum diaphragmatis & musculorum pectoris dilatatur pulmo ex consequenti ne vacuum fiat & attrahit aerem. Iuxta illud Gal. libello de motu thoracis et pulmonis. Diastolato quidẽ thorace condilatatur omnino pulmo a consequentia quæ ad id quod euacuatur attractus, sic.n. est thorax pulmoni princeps motus. Quintus modus est colligantia membri seruientis ad illud cui seruit vt arteriarum ad cor, venarum ad hepar, neruorum ad cerebrum. Sextus modus est colligãtia duorum membrorum adinuicem per medium tertij, vt per hoc q̃ ambo cõmunicant & associãtur vni tertio, & talis est colligantia inter cerebrum & renes per medium hepatis cum quo communicant mediantibus venis non pulsatilibus. Tertio dicit q̃ colligantia vnius membri cum altero in ægritudine quandoq; peruenit ad casum. i. circulationem, ita q̃ morbus vnius nutrit auget & manutenet morbũ alterius & econuerso, vt sæpe a cerebro repleto & ęgrotãte fluit ad stomachum humor in digestus debilitans digestiuã ipsius & stomachus inde grauatus mittit cerebro vapores malos indigestos & nutrimentum indigestum mediante hepate non corrigente defectum stomachi, quibus fouetur augetur & perseuerat ægritudo cerebri. Et sic ex hac ægritudine hincinde nutrita & aucta perueniunt ęgri ad durabilitatẽ. i. perseuerantiam ægritudinis, & circuitionem. i. circularẽ manutenentiam alterius ægritudinis ex altera. Attende q̃ hic per casum princeps intellit circulationem, quia casus seu fortuna solet pingi in forma rotæ, quæ circularis est vel propter vicissitudinem ascensus & descensus in hac colligatione sicut i fortuitis. Ex dictis apparet q̃ sex sunt gña morborum in societate secundum sex genera colligantiæ membrorum adinuicem modo recitata. Quærit̃ hic vtrum mẽbrum cuius actio est læsa propter morbum membri sibi vicini absq; hoc q̃ aliqua ipsius pars in se læsa fuerit sit ægrũ vel sanum. Hoc dubium tangitur a Gal. 3. interiorum ca. 1. Ait.n. ibi. Sed tamen cum diceret archigenes actionẽ aliqñ esse infirmam membro, i quo ẽ minime infirmato dixi hũc sermonem necessario esse determinandum & enucleãdum vt oportet. Pro cuius solutione secundum ipsius mentem illic expræssam sit hæc prima conclusio. Infirmitas mẽbrorum læsorum ex colligantia cum alijs potest vere dici eorũ infirmitas, licet non sit mansiua & perfecta, sed sequatur morbum alterius membri, sicut vmbra corpus. Iuxta illud Gal. ibi. Quare bene veritatem possumus dicere q̃ membris ꝓpter aliorum colligantiam læsis, & si eorum infirmitas nõ sit permansiua & pfecta, quia quasi umbrã illius morbi habent vt archigenes dixit. Possumus tamen dicere q̃ ipsa sit eorum infirmitas. Verbi.g. Si homo igni appropinquet nimis & si nõdum comburitur dolorem habet, nec possumus dicere membra quæ sunt calefacta esse illæsa. Similiter aere frigidissimo nos circundante aut aqua frigidissima siue niue tacti dolorem patimur. Sed tamen si causa doloris auferatur vel elongetur, statim dolor mitigatur. Et attende hic q̃ Gal. vtitur hoc argumento a maiori. Nam si læsio actiõis alicuius mẽbri pẽdens a causa primitiua extrinseca sicut umbrã a corpore est morbus, q̃to magis læsio actionis pendẽs a causa intrinseca corpori. s. morbo membri primo lęsi, cuius colligantia alterũ patitur. Secunda conclusio. Omne membrum cuius operatio læditur propter colligantiã cum altero debet dici læsum vel infirmum propter alterum vel cum altero. Iuxta illud Gal. ibi. Quodcunq; membrũ propter colligantiam patitur lęsum oportet dici. vel propter alterum uel cum altero. Vnde si aliquis in oculis patiatur accidentia, uelut ea quæ patiuntur illi qui sunt cataractandi ab initio morbi & sit propter passionem stomachi, oportet nos dicere oculos esse lęsos secundum colligantiam propter fumum capinosum caput ascendentem ex materia in stomacho clausa. Tertia conclusio. Si membrum aliquod morbum ex colligantia acquisierit quæ remota causa ipsius nõ remoueatur, sed indigeat propria cura, non solum ægrotat ꝑ colligantiam, sed per passionem in sua essentia uel natura. Iuxta illud Gal. ibi. Sed si passionem habeant ut necessario studeamus in eorum cura causa nocitiua iam ablata nõ possumus dicere eos propter colligantiam pati, sed in eẽntia eorum passionem esse. Quarta conclusio. Si membrũ cuius operatio lędiur ex colligantia cum altero dicatur in se sanũ

Ægritudinis colligantiæ vnius mẽbri cũ alio modus sextuplex.

Gal.

ficut placuit archigeni, rationabilius illud dicitur sanũ cuius operatio læditur ex hoc q̧ non uenit ad ipsum illud quod ab alio uenire debet q̃ illud cuius operatio lęditur ex hoc q̧ ab alio uenit ad ipsum id quod uenire non debet. Exempli gratia. Quidam grauiter cadens perdidit uocem non propter lęsionem epyglottidis quod est organum uocis, sed propter paralysim musculorum qui sunt inter costas debentium insufflare aerem, qui materia uocis est. Alius de mula cadens se læsit in collo perdens inde sensum digitorum. Alius ex ægritudine stomachi fumos capinosos in oculis recepit inducentes cataractam. Hos comparans inuicem Gal. cap. nunc dicto ait. Vnde dico laudabilius esse membrum uocis & digitos credi illæsos q̃ oculos. Passio. n. oculorum ẽ plenitudo eorum de fimo capinoso. Membrum autem uocis et digiti læsionem suæ actionis patiuntur, non propter rem e contra naturam ad eos uenientem, sed quod solitum est secũdũ naturam uenire, non uenit ad eos. Et causa uirtutis sensibilis ad digitos non uenientis est infirmitas furcati nerui a nucha ad eos uenientis. Aer uero unde insufflatio fit necesse ẽ ut nõ ueniat ad guttur cum lacertus qui est inter costas mollificatus est. hæc Gal. Quæret aliquis qua specie morbi ęgrotat membrum cuius actio lędetur dũtaxat ex hoc q̧ ad ipm nõ uenit quod uenire debet. Dic q̧ morbo organico in situ uel habitu secundum colligantiam.

Corporum uero ordines inter sanitatẽ & ęgritudinem sunt sex. Corpus quod est in ultimo sanitatis. Et corpus quod est sanum nõ in ultimo. Et corpus quod est nec sanum nec ęgrum quẽadmodum dicunt. Et corpus ægrotatiui qui ægritudinem cito recipit. Et corpus ægri qui paruã habet ægritudinem. Et corpus ægri qui habet ægritudinem in ultimo.

Corporũ sanitati ęgritudini neutralitati subiacentiũ ordo.

In hac parte quarta dicit prin. q̧ sex sunt ordines corporũ inter sanitatem & ægritudinem. i. subiacentium sanitati & ægritudini & neutralitati supple. Primus ordo est corporũ sanorum in ultimo. s. sanorum semper quę habent optimas complexionem compositionem & unionem. Secundus ordo est corporum sanorum non in ultimo. Et sub hoc ordine cadunt corpora sana ut multum, quæ & si deficiant a sanissimis, sunt tamen apta manere sana pro maiori parte vitæ suæ, & corpora sana ut nunc, quorum sanitas est instabilis & cito labilis secundum tempora. Tertius ordo est corporum neutrorum vel neutra cõtrariorum participantiũ. s. neq; sanitate integra, neq; ægritudine integra, vel vtroque participantium, vel vno tempore vno, & alio tempore altero, ut dicunt medici ponentes medium inter sanũ & ęgrũ. Quartus ordo est corporum ægrotatiuorum, quæ cito ęgritudinem recipiunt. Et sub hoc ordine cadunt corpora ægra semper quæ toto tempore vitæ sunt apta ęgrotare, & corpora ægra ut multum, quæ sunt apta ægrotare pro maiori parte suæ durationis. Quintus est corporum ægrorum hñtiũ paruam ægritudinem ut nunc. s. Sextus est corporũ habentium ægritudinem in vltimo malitiei. s. pessimã & mortiferam. Attende primo q̧ prin. hic distinguit ordinate corpora secundum gradus a saniss. mo ad ægerrimum inter quę primum est sanum semper. Secundum sanum ut multum. Tertium sanum ut nunc. Quartum neutrum. Quintũ ægrum ut multum. Sextum ægrum semper. Septimum ægrum ut nunc ex parua ægritudine. Octauum ægrũ ut nunc a pessima ęgritudine. Sed instabit aliquis q̧ ęgrum semper & ęgrum ut multum peiora sunt ægro ut nunc, cũ morbi sui sint fortius radicati durabiliores & minus capaces curæ. Iuxta illud metricum. Et tibi propositis quæ sunt fugienda duobus. elige mobilius, fugæ quod constantius extat. Pro solutione attende q̧ ægrum simpliciter diuisum in ęgrum semper & ægrum ut multum non est ęgrum comparatione ad seipm, quia vnusq; dicit se esse sanum dum solitas præter vllum impedimentum facit actiones, ut ait Gal. primo morbi. Sed ægrum simpliciter est tale a generatiõe. Iuxta illud Gal. primo techni. Ægrum vero corpus simpliciter est, quod ex generatione aut est distemperatum in his quæ similes habent partes, aut non æquale in organis aut in vtrisq; simul. q̃diu ergo manet in suo lapsu naturali sine hoc q̧ labatur in ægritudinem ut nunc dicit se esse sanum, & comprehendit sub latitudine sanitatis respectu suipsius & similiter neutrũ simpliciter. Iuxta illud Gal. 2. techni. & diuiditur totius sanitatis latitudo in tres partes latitudinem habentes & ipsas multã. Quarum prima quidem erit sanorum corporum, secunda vero ægrorum. tertia neutrorum. Et io signum huius in trãslatione arabica duorum canonum nunc allegatorum ex libro techni loco ægrum scribitur ægrotatiuum. Et princeps hic sub nomine ægrotatiui comprehendit ægrum semp, & ęgrum ut multum, vel diminutus est non loquens de ipsis. Corpus ergo simpliciter ægrum non dicitur ęgrum comparatione ad seipsum, quia facit operationes sibi solitas secũdũ propriam eius naturam, sed comparatione ad corpus eucratõ, quod est in meliori formarum dicitur ægrum, quia respectu huius habet operationes sensibiliter & manifeste lęsas. Ex his trahi potest solutio prędictę obiectionis. s. q̧ licet ęgrum semper, & ægrum ut multum habeant ægritudines fortius radicatas durabiliores, & minus sanabiles, & q̃ ad hoc sint peiora ęgro ut nunc, quia non tamen habent operationes lęsas comparatione ad seipsa & secundum propriam naturã dicuntur minus malã ęgro ut nunc, quod habet operationes læsas sensibiliter & comparatione ad seipsum, & comparatione ad corpus eucratõ. Et ideo Gal. in latitudine corporum posuit duo extrema non sanum semper, & ęgrum semp, sed sanum semper & ægrum ut nunc. penes quorum appropinquationem maiorem vel minorem vel ęquidistantiam alia corpora dicuntur sana vel ægra vel neutra. Aut. n. secundo techni. Ponentibus nobis extremos terminos contrarios alterutrũ optimam compositionem & nunc factam ægritudinem, considerantibus uero cui horum sint viciniora quæ probãtur corpora propinquius optimę compositioni est sanum. Quod vero ab hac longius iam uero ęgrotanti propinquius ægrum. utrorumq; uero medium ęqualiter ab utroq; abesse apparens neutrum erit hoc. Attende secũdo q̧ Gal. aliter distinxit corpora q̃ prin. hic. Iuxta cuius descriptionem nouẽ sunt ordines corporum. s. sanum semper, sanum ut multum, sanum ut nũc, ęgrum semper, ęgrum ut multũ, ęgrum ut nunc, neutrum semper, neutrum ut multum, neutrum ut nunc. Posset hic quęri utrum sit dabile corpus qđ est in ultimo sanitatis, sed quia hęc materia fuit discussa sup cap. primo de complexionibus primi prima doc. tertia nũc relinquatur. Item posset quęri si sit dabile corpus ęgrum in ultimo. uidetur q̧ sic per prin. hic. In contrarium arguitur, quia nullum est corpus adeo ægrum cui non possit nouum uulnus inferri quo fiat ęgrius. Item nullum corpus ęgrũ moritur sine successione aliqua cum corrũpens ipsum sit agens finitum, & non sit dare ultimum instans rei naturæ permanentis. signato ergo corpore ęgro in ultimo in aliquo instanti de illo uerum est dicere q̧ anq̃ desierit esse uirtus ipsius erit debilior & propinquior morti. ergo ipsum erit ęgrius, et sic non erat ęgrum in ultimo. Attende pro solutione q̧ dupliciter dicitur ęgrum in ultimo siue ęgerrimum. s. uel ęgerrimum, quod actu est uel ęgerrimum quod esse potest. Iuxta hoc dic primo q̧ est dare ęgerrimum primo mõ q̧a ẽ dare corpus q̃ nullũ nũc inuenitur ęgrius. Dic secundo q̧ nõ ẽ dare corpus ęgerrimũ secundo modo, ppter rationes tactas.

Corporũ distinctorũ a Gal. ordo nonuplex.

Ægerrimũ duplex.

Omnes uero ægritudines aut sunt sanatiuæ aut non sanatiuæ. Et sanatiua quidem est ægritudo quæ non habet quod prohibeat quin medicetur ut debet. Non sanatiua uero est cum qua est aliquod prohibens, & neque conceditur medico ut medicetur sicut debet, sicut dolor capitis si

fuerit

fuerit cum eo reumatismus. Et est tibi sciendum q ægritudo proportionalis complexioni ætati & tempori est minoris timoris ea quæ eis nō proportionatur. non. n. accidit hæc nisi propter causæ ipsius magnitudinem.

Ægritudo duplex.

In hac parte quinta primo dicit prin. q ægritudinū quędam est sanatiua, alia non sanatiua. Sanatiua ē cum qua non est aliquid quod rectam ipsius impediat curam, vt mala cōplexio simplex sine materia. Non sanatiua est cum qua est aliquid quod rectam ipsius impedit curam, ita q non expedit vt medicus intendat sanationi eius secundum propriam ipsius curam traditam in practicis, ut dolor capitis cum reumatismo. Nam si dolor talis a calore ꝓcedat & applices frigida reuma augmentabis frigidis exprimentibus materias ad inferiora ad quę defluere sunt paratiores sua grauitate. Et si dolor capitis a frigido fiat applicatis calidis liquæfiēt humores & ad inferiora distillabunt, & sic crescet reuma. Attende primo q ægritudo non sanatiua est casus ꝑplexus reddens sæpe medicos scientificos & expertos dubios & vacillantes in electione melioris, vt si mulier prægnans vel puer vel senex a senio patiatur pleuresim aut squinantiam aut epidimiale bochium dubitat medicus si phlōmabit vt casus requirit. Item si in prægnantibus calculo oppressis dabit diuretica & clysteria fortia dum colica vexantur, attento q hæc sunt diuretica & prouocatiua aborsum. Et circa hos casus vidi quosdam famosos medicos nihil velle attentare periculosum forte ne si sinistre succederet detrimentum famæ paterentur cum consciæ remorsu & cum regle & suauibus medicinis demulcere dolores cōmittentes opera curæ & validiora remedia deo & naturæ. Alios vidi magnanimos & confidentes qui ad fortia procedebant, & ut in pluribus bñ succedebat eis freno apposito & confortantibus post euōnes adhibitis quia plus lædunt ęgritudines dimissæ furere & durare sine medicamine q̄ medicamina fortia cito transeūtia bene refrenata cum successione confortatiuorum. Sed hodie mos est fere apud omnes paruipendere & diffamare leuiter medicos & parum obedire eis, & apud ministros sunt innumeri defectus quos medici sine causa imputant. Attende secundo q prohibens rectitudinem curæ in ægritudine non sanatiua, quādoq3 est adeo vehemens & periculosum, q cogit relinquere ægritudinem & attendere sibi soli, vt in colica ex oppilone phlegmatis quandoq3 dolor est tantus & ita perniciosus q cogit medicum applicare narcotica, licet morbum augeant & causam ipsius & in ægritudine calida syncopali mistramus vinum ut occurerat syncopi, licet augeat morbum. Aliquando vero non est ita vehemens q agat relinquere curam morbi, sed prohibet ab vsu & applicatione fortiorum & validiorum remediorum aut continuatione eorum, vt in synocha febre cum paralysi administramus infrigidantia sed remissiora q̄ i pura synocha, & in oppilone forti hepatis cum feb. ministramus calsa apitiua, sed remissiora q̄ si feb. abesset. Secundo dicit q ægritudo propotionalis complexioni ætati & tempori est minus periculosa ægritudine non proportionali, vt morbus calidus in complexione & ætate in tempore calidis est minus periculosus q̄ morbus calidus in complexione & ætate & tempore frigidis. Cuius causam reddit, quia morbus disproportionatus non introducitur, nisi a forti & magna causa cum sit fortis resistentia ex indispositione subiecti. Eiusdem snīæ meminit Hip. apho. secunda dicens. In morbis minus periclitantur ægrotantes quibuscumq3 propriæ naturę & ętatis & temporis & habitudinis & regionis ægritudo inest, magis vero q̄ quibus non propria secundum aliquid horum inest. Et Gal. in commē. illius ait. Quicumq3. n. morbus calori attinet naturę ætatis figuræ temporis vicinantibus calori conuenibilis est. Instabit aliquis primo quia simile additum suo simili facit ipsum furere & augmentari. Contrarium vero morbo eiusdem est curatio, vt ait Gal. commento dicti aphorismi auctoritate Dionysij. Item branchi & coriçæ in valde senibus non maturantur vt ait Hippo. apho. secūda, & sanātur i iuuenibus, & similr̄ paralyses & apoplexię & astmata & hydropises, & tamen hi morbi, frigidi vt plurimum existentes non proportionantur iuuenibus sed senibus. Item quartanę sunt breuiores & salubriores in æstate q̄ in autūno vel hyeme. Iuxta illud Hippo. apho. secunda. æstiuæ quartanę vt multum fiunt breues. autūnales vero longę & maxime quę ad hyemē coniunguntur, & tamen quartanę sunt ꝓportionatę autumno. Iuxta illud hip. apho. tertia. Autūno vero & æstiuorum multa & febres q̄rtanę & splenes & hydropes, phthisis etc. Item causon est periculosior in indo vel ethiope q̄ in anglico vel scoto, quia anglici & scoti sunt homines fortium virtutum naturalium & magnę resistentiæ. Indi vero & ethiopes sunt homines debiles & resoluti cito prostrati, & tamen causon proportionalior est indo vel ethiopi q̄ scoto aut anglico. Pro solutione pręmissarum obiectionum & declaratione mentium Hip. Gal. & Aui. Attende primo q ad verificationem huius propositionis. Ægritudo proportionalis complexioni ætati & tempori est minoris timoris ea quę eis non proportionatur. cætera debent supponi paria pręter illud in quo fit compō. Et per hoc soluuntur secūda & quarta rationes factę. Attende secūdo q licet regio tempus & ętas proportionatę ęgritudini sint laudabiles in prin. ęgritudinis uia signi. s. quia significant causam ęgritudinis nō esse fortem & ægrum non multum fore elōgatum a natura sua, non tamen laudabiles sunt via causę curatiuæ, immo tēpus contrarium ęgritudini & regio & ętas superuenientes ęgritudini introductę sunt laudabiles hac uia cōferentes curę morbi. Iuxta illud Gal. 2. apho. commento illius cañ. In morbis minus piclitantur. Si autem febris acuta sit & calidior complexio aeris & subito ad frigiditatem se mutauerit fiunt hæc magna pars curationis, quia ambę temporis naturę adiutorium febri acutę fiunt. Prima laudabilis est temporis natura cum febris incipiat significans q materia sit parua. Secūda in fine veniens bona est causa. Frigiditas. n. aeris secūdū contrarium curatio est febris. Et per hoc soluuntur prima et tertia rationes præadductæ. Tertio dicit q in ęgritudine cuiusq3 supfluitatis spes est conuersionis eius in contrarium superfluitatis ipsius. Attende hic primo q ęgritudines tripliciter dicuntur superfluitatis. Primo i qualitatibus primis vehementer intensis. Secūdo i humoribus peccātibus multum in quali vel q̄tito. Tertio in accidentibus uehemētibus, vt in doloribus & angustijs. Attende secundo q in isto passu quidam textum habent separatur. alij sperantur. Et iuxta hęc possunt esse plures sensus litterę pręsentis. Primus ē q in ęgritudinibus superfluentibus in vna qualitate sperat̄ facilis cōuersio in contrariam qualitatem, vt de hectica febrili fit hectica senectutis leuiter ex balneo i aqua frigidissima, & hoc consulunt aliqui in suis practicis asserentes ęgrū diutius viuere sub hectica senectutis. Secundus est q in ęgritudinibus superfluentibus in aliquo humore speratur conuersio in contrarium humorem vt de synocha inflatiua faciliter fit febris phlegmatica per indiscretam īfrigidationē & quartana fit causon per exhibitionem theriacę in principio, ut ait Auer. 7. colliget. Tertius est q in ęgritudinibus superfluētibus i accidentibus, vt in dolore sperat̄ facilis cōuersio ad cōtrarium, vt colica quę est dolorosissima sępe conuertitur ad paralysim. Et isti tres sensus sunt pro textibus habētibus sperantur. Quartus est librorum in quibus habetur separat̄, & est q in ęgritudinibus cuiuslibet superfluitatis humoralis separatur aliquid, quod conuertitur in contrarium illius superfluitatis. Verbi gratia si superfluitates sint subtiles colericę separantur ab eis partes grossę terrestres, & si supfluitates sint grossę separantur ab eis partes subtiles fumosę & uaporosę tam opere naturę q̄ adiutorio medicinarum.

Hippo.

Gal.

Ægritudo supfluitatis tripłr.

Debes aūt scire q quædam ægritudinū sunt quæ ad alias mutantur ægritudines & destruūtur ipsæ & in hoc cōsistit bonitas, & ē una ægri-

tudo alterius ægritudinis medicamentum sicut quartana, ex qua multotiens sanatur epilepsia & podagra & uarices & articulorum dolores. Et quidam etiam sanantur a spasmo propter scabiē & pruritum & bothor. Venter quoque similiter sanatur propter oculorum ęgritudinem. Et lienteria sanat apostema lateris. Et similiter aniuenarum apertio omnibus confert melancholicis ægritudinibus & dolori sciæ & doloribus renum & matricis. Et est cum ægritudines in alias mutantur ægritudines, & propter hoc fit dispositio maioris malitiei sicut cum mutatur apostema lateris in apostema pulmonis & sicut cū mutatur frenesis in lethargiam.

Ægritudo conuertēda in aliam ęgritudinē duplex.

In hac parte sexta diuidit prin. ægritudinem quæ conuertitur ad aliam ægritudinem in illam quæ conuertitur ad minus malam, & illam q̄ cōuertitur ad deteriorem. Et dicit primo ꝙ ægritudinum quædam conuertuntur ad alias ægritudines, quibus sanantur bona & utili conuersione & est ęgritudo sequens aliam medicinam prioris. Et hoc declarat exemplis quinque. Primum est febris quartana, quæ superueniens epilepsiæ sæpe sanat eam, & simili͛ sanat podagram & varices & dolores articulorum .i. iuncturarum, qui solent guttosi & arthetici nominari. Cuius ratio est, quia in q̄libet paroxismo quartanæ multa consumitur materia melancholica, quæ forte cāret aut augmentaret epilepsiam & varices & artheticos dolores. Sed instabit quis ꝙ contrarium frequenter contingit. Nam quartanarijs in declinatione totius morbi sæpe tibiæ & pedes inflantur & frequenter splen inflatur & induratur, vnde non bene mundificat sanguinem a melancholia, & sic cum sanguine transiēs ad membra iam debilitata diuturna febre forte inducit epilepsiam aut varices aut artheticos dolores. Dic ꝙ ista communiter non eueniunt in quartana, nisi ex defectu regiminis vel debitæ purgationis. Secundum exemplum est de spasmo qui q̄nque curat̄ per scabiem pruritum & eminentias paruas nascentes sub cute .s. cum natura fortificata spargit materiam incuneatam i neruis contrahentē eos & mittit ad cutem. Tertium est de ventre .i. fluxu ventris qui sanatur per ægritudines oc̄lorum .s. cum fluxus ventris fit ex catarro fluēte a cerebro ad intestina conuerso catarro ad oc̄los & diuerso ab intestinis cessat fluxus ventris. Et sicut fluxus ventris curat̄ ægritudine oculorum, sic lientdū curat eam. Iuxta illud Hip. apho. sexta. In oculis patienti a diarrhœa accipi bonum.

Hippo.

Quartum est de pleuresi quæ lienteria curatur. Et intelligit hic per lienteriam non fluxum cibi crudi exeuntis in eisdem qualitatibus & q̄titate quibus assumptus est, sed fluxū humoralem qui proprie diarrhœa dicitur. Sed videtur ꝙ diarrhœa nō confera: pleuresi ex illo aphorismo sextæ particulę. A pleuretide superato aut periphleumonia diarrhœa superueniens malum. Dic ꝙ diarrhœa non confert in pleuresi vl̄ periphleumonia mortali quæ iam superauit virtutem, quia plus debilitat & mortem accelerat, sed confert in pleuresi et periphleumonia paruis & saluis alleuiando pectoralia. Iuxta illud Gal. commen. dicti aphorismi. Q2 si periphleumonia & pleuresis paruæ sint possunt quidem diarrhœa superueniēte solui. Quintum exemplum est de ægritudinibus melancholicis & dolore sciatico & dolore renum & matricis, q sæpe sanantur ex hæmorrhoydarum fluxu purgante materias, ex quibus nascuntur dictæ ęgritudines. Secūdo dicit ꝙ aliquæ ægritudines quandoq; mutantur ad alias ægritudies deteriores se, ita ꝙ dispositio corporis fit maioris malitiei q̄ erat ante. Et declarat hoc duplici exemplo. Primum est conuersio pleuresis in periphleumoniam, quæ pleuresi deterior est, quia magis est suspecta de suffocatione phthisi & in pte nobiliori. Secundum exemplum est mutatio phrenesis in lethargiam, quæ phrenesi est peior. tum quia causatur ex spissiori materia minus resolubili & euacuabili q̄ sit materia phrenesis, tum quia materia eius est in parte posteriori cerebri, cui supponitur pars cranei durior, & ei non subsunt viæ per quas humores purgētur, vt anteriori parti nares & os colatorij & sic materia lethargiæ, nec bene poterit euaporari, nec inferius deduci sicut in phrenesi, tum quia sensus & motus sunt magis sopiti in lethargia q̄ in phrenesi, quibus virtus expulsiua plurimum iuuari solet.

Et præterea ex ægritudinibus quædam quæ de uno ad alium transit, sicut lepra & scabies & uariola & febris pestilentialis & apostemata putrida & præcipue cum domus strictæ fuerint, & similiter cum uicinus fuerit sub uento & sicut ophtalmia & præcipue ei qui in oculis eum intuetur & sicut congelatio cū imaginatur aliquis ꝙ acetosū illud operet͛, et sicut phthisis & albaras.

In hac parte septima numerat princeps nouē morbos cōtagiosos qui dicuntur contagiosi, quia inficiunt astātes ęgro, & dicuntur transire de vno ad alium, non ꝙ iidem numero transeant de vno subiecto ad aliud, quia hoc est impossibile accidere, sed quia sibi similes generant in his qui diu ægro assistunt, & dispositi sunt ad similes morbos. Primus est lepra cuius contagium est tantum ꝙ nedum assistentes i eadem domo, sed etiam vicios inficit, ideo leges sanxerunt ve separentur a communione sanorum, & in campis solitarij hītetu. Secūdus est scabies quæ tripliciter assistētes inficit. primo ex contactu. secundo ex decubitu sub eisdem pānis. tertio ex balneari vel stufari cum scabioso vel post hunc in eodem balneo vel stufa. Tertius est variola. Et sub ea intellige morbillum, quæ cum multiplicat in pueris & prouectis est pręsagium futurę pestilētiæ. Et non solum inficit his modis quibus scabies, immo respirationibus inficit aerē, q sanos inficit ab his inspiratus. Cuius ratio est quia scabies ē morbus exteriorum partium, sed in variolis ęgrotant tā exteriores q̄ interiores partes maxime pectorales & viæ aeris. Quartus est febris pestilentialis. Et sub hac intellige fluxum ventris pestilentialem, qui cōmuniter non caret dicta febre. Et istius febris contagium est tantū ex uaporibus & fumis exeuntibus ab ęgro tam per anhelitum q̄ per poros corporis ꝙ inficit domum & vicios & vicos & villam. Et sępe visum est pestem inuasisse villas ex vestibus & supellectilibus ad eas delatis ex locis infectis. Et ideo expediret reipublice plus q̄ de leprosis ꝙ infecti hac febre separentur a sanis & ilico ducerentur extra ciuitates & villas & custodirentur peruetulas ineptas ad suscipiēdum contagium, maxime a principio pestilentiæ priusq̄ sic incādescat & augeatur ꝙ præ multitudine infectorum id commode fieri nō possit. Quintus est apostema putridum. maxime cum habens ipsum fuerit in domo stricta & vicini astātes ęgro fuerit sub vento, sic .n. facile totus aer camerę vaporibus infectus apostematis & a vento delatus inficit astantes. Et licet omne apostema & ulcus malę putredinis & vehementis recte dici possint contagiosa, specialiter tamē bochia epidimialia antraces & carbūculi cætera pręcedunt in malitia contagij. Sextus est ophthalmia & est apostema in coniunctiua oculi, maxime tunc inficiens astantem dum de prope respicit ægrum in oc̄lo. Et hoc intendit dum dicit. Et pręcipue ei .s. astanti prębet contagium, qui eum .s. ęgrum intuetur in oculis. Raro etenim aliter inficit q̄ inspectione ex proximo cum sit apostema paruum paucę saniei non multum malignę. Sed quia oculus est vehementer mobilis rarus & porosus faciliter exeunt ab eo oculo ægro vapores & leuiter a sano recipiuntur & ei imbibuntur. Septimus morbus est congelatio .i. stupor quidam dentium cum quis videns aliū comedentem aliquid acetosum imaginatur ꝙ acetosum illud operetur .s. congelet dentes. Ex hac .n. imaginatione congelationem dentium incurrit. Iuxta illud Arist. septima particula problematum problemate octauo. Congelamur autē

Morbi cōtagiosi .9.

Lepra.

Scabies

Variola

Febris pestilēs.

Apā putridū.

Ophthalmia.

Dentiū stupor.

dentes

dentes cum uidemus acetosa comedentes. Et congelatos quidem videntes infrigidantur. Non solum ergo congelatio dentium est morbus contagiosus, sed etiam congelatio superueniens toti corpori. Verum quia hi morbi non ex se transeunt ad alios, sed per imaginationem non proprie dicuntur contagiosi.

Phthisis

Octauus est phthisis. i. vlcus pulmonis quæ cum anhelitu inficit corrumpens aerem cum expiratione exeuntē ab ægro, qui per sanos inspiratus dispositos ad phthisim corrūpit suos humores in pectoralibus quibus obuiat, & ipsi coerupti pulmonem vlcerant. Et istud tempore meo contigit vni medico volens probare si phthisicus quē visitabat moriturus in breui esset, sputa eius recollecta sæpius effundit iussit super carbones ardentes, vt olfaciens sentiret si grauiter foeterent. Iuxta illud Hip. aphorismo. 5. Qui a phthisi molestantur si sputum qualecunq; expuūt graue foetet super carbones effusum & capilli a capite defluunt mortale est. Et ex frequentibus olfatibus saniei phthisici quem visitabat ipsemet phthisicus tandem effectus est.

Albaras

Nonus est albaras quę est fœda tinctura cutis penetrans vsq; ad ossa, & est duplex vt ante memoratum est. vna alba & alia nigra, inter quas cōtagiosior est nigra cum sit fœda scabies. excoriatiua presaga lepre. Iuxta illud prin. quarti. 7. trac. 2. cap̄. 9. Albaras nigra est illud quod nominatur impetigo excorticatiua, & est scabiositas accidens cuti aspera vehemens & facit squamas sicut sunt pisciū cū pruritu, & est propter humorē melancholicum imbibentem cutem de eo quod est iuxta eam ībibitiōe fortiore q̃ vt in colorem imprimat tantū, & est de antibus lepram. Attende primo q; quidam moderni totidem dixerunt esse contagiosos morbos, sed denominatis quosdam abstulerunt & vice eorum alios nominauerunt. Iuxta illud metricum. Antrax lippa lepra scabies pediron sacer ignis. Febris acuta phthisis phrenesis contagia præstāt. Et intellige per lippam humiditatem saniosam ad exteriora oculorū maxime ad eorum angulos profluentem quæ quandoq; est tantæ viscositatis vt faciat palpebras adhærere sibi inuicem, & talis apparet in declinatione opthalmię per exiturā & in maturatione reumatum descendētiū ad oculos. Et per pediconem intellige epilepsiam. Et per sacrum ignem intellige ignē persicum prunam aut carbunculum.

Ægritudo cōtagiosa triplex.

Attende secundo q; ægritudines contagiosæ maxime præstant sua contagia altero trium modorum. s. vel mobilitate membri ægri & dispositione recipientis, vt opthalmia, vel corruptiōe anhelitus vt phthisis & febris pestilentialis, vel quia sua mā ē i superficie corporis dispersa spirans foetidos vapores adherentes circumstantibus sua viscositate sicut scabies & lepra Teste Ari. particula septima problematū problemate. 7. Quęrente propter quid a phthisi & opthalmia & scabie approximantes inficiuntur ab hydropisi vero febre & apoplexia nō occupantur neq; ab alijs. Et respondet sic. Opthalmia quidem quia mobilissimus oculus, et maxime assimilatur ei qd̄ videtur aliorum, aut moueatur moto, quare & econtra videns turbatum turbatur maxime. Phthisis autem quia spiritum prauum facit & grauem, citissime autem ægritudines istæ tangunt omnes quæcunq; hoc corrupto fiunt vt pestilētiales. Scabies autem solum aliorum sicut lepre & taliū, qa superficiale & viscosum quod defluit, pruriginosa. o. talia.

Aristo.

Attende tertio q; aliqui sunt morbi contagiosi alij a prædictis non in toto genere suo, sed secundum aliquas ipsorū spēs vel aliqua tempora. Iuxta illud prio. tertij. f4. tracta. 3. ca. 6. Et quādoq; accidūt colica & ileos secundum semitam accidentię ægritudinum pestilentialium aduenientium & perueniunt de regione ad regionem & de homine ad hominē. Itē alba menstrua non in toto genere sunt contagiosa, sed quæ sunt ex eis putrida corrupta præstant contagium simul decūbentibus aut balneantibus.

Sanitas an in alios diffūdi possit

Quæritur hic vtrum sint aliquæ sanitates contagiosæ seu transeuntes de vno i alios sicut aliquis tales morbi. Videtur q; sic. sanitas est de genere boni, sed boni ratio est esse diffusiuum sui. Item fertur q; leprosi gaudent & melius habent ex conuersatione cum sanis & receptione anhelitus eorum. Item dicit Gal. 5. de simplici medi. c. 8. Et ego quidem non scio rem magis vltimam in adiuuando stomachum super digestionem cibi q̃ corpus hominis quod occurrit ei & tangit ipsum deforis. Quidam ergo homines applicant ad se pueros i nocte amplexātes eos. Inueniunt ergo propter illud iuuamentum manifestum valde, quoniam ista caliditas quæ occurrit stomacho ex corporibus illorum puerorum est magis propria caliditati naturali & plus conueniens ei q̃ caliditas quæ est ex vaporatione. hęc Gal. Item dicit Damascenus i suis aphorismis. Multum iuuat paralyticos ad eorum latera naturalem calorem apponere, non tamen igneum sed adolescentis puellę. Sanitas ergo videtur sui diffusiua trāsiens ad alios sicut ęgritudo.

Gal.

Aristo.

Oppositum supponit Ar. septima particula problematum problemate. 4. quęrēs. Propter quid ab ęgritudinibus quidam quibusdam ægrotant approximantes a sanitate autē nemo sanatur & respondet ibi dicens. Aut quia ægritudo quidem motus est, sanitas autem quies. Hæc quidem mouet. hæc uero non, aut quidem volenti fit, hæc vero nolenti. Et itaq; nō voluntaria voluntarijs & his quę sunt ex prudentia differūt. dic primo q; nihil peribet sanitatem complexionalem, maxime secundum qualitates actiuas se diffundere & transire de vno ad alium, vt declarāt rationes ante oppositum. Dic secundo q; nec ita sæpe nec ita notorie nec ita velociter nec ita fortiter sanitas complexionalis se diffundit sicut ægritudo. Cuius ratio est, quia sanitas consistit in quodam temperamento, morbus vero in distemperamento, sed distemperata fortius & velocius & manifestius imprimuntu q̃ temperata sicut clare apparet in extrinsecis. Dic tertio q; sanitas in compositione vel vnione non se diffundit, neque transit de vno ad alium, quia compositio & vnio non sunt actiuæ de se extra proprium subiectum.

Et sunt ægritudinum quædam quæ in semine hereditantur, sicut albaras alba & tyria naturalis & podagra & phthisis & lepra.

Ægritudo hereditaria quintuplex.

In hac parte octaua dicit prin. q; aliquę sunt ęgritudines hereditariæ quæ in semine hereditantur. i. trahunt originem ex spermatibus parētum vel sanguine menstruo ex quibus sumus. Et dicuntur hereditariæ quia descendunt a parētibus in filios aut filias sicut hereditaria temporalium bonorum, & enumerat quinque tales ęgritudines. Prima est albaras alba, & est fœda albedo cutis penetrans in carnem vsq; ad ossa procedens ex phlegmate illic retento & debilitate virtutis assimilatiuę. Sed quid de nigra nunquid est hr̄ditaria sicut alba. Dic q; non adeo sicut alba, quia est sup̄ficialior minus penetrans in carnem, & non minus maculans materiā spermans. Secunda est tyria naturalis. i. a natiuitate inexistens, & est infirmitas cutis capitis depilatione fœdans cutē quasi squamis serpentis, & ideo dicta ē tyria a tyro & ophiasis ab ophi quod est serpens. Et non est mirum si ægritudo ista est hereditaria cum cerebrum in ea multum sit alteratū a quo descinditur pars materię spermatis nō modica. Tertia est podagra. i. gutta pedum a pos quod est pes & ęgritudo quasi pedum ęgritudo. Et sub hac intellige alias guttę species. s. arteticam & chiragram. Quæ ideo censetur hereditaria, quia iuncturæ in coitu laborant, & a debilibus excutitur debile semē in uirtute actiua & materia. Quarta est phthisis qua pulmo primo læditur & cor ea consequenti. Cuius est dare spermati plurimum caloris & spirituum. Non ergo mirum est si phthisis hereditetur. Quinta est lepra cuius causa eff ciens antiquior est malitia complexiōis hepatis declinis ualde ad caliditatem & siccitatē, quare adurit sanguinem in melancholiam, ut ait prin. quarti tertia tractatu. 3. cap̄. primo. Cum ergo in lepra hepar sit uehementer alteratum, & ex consequenti sanguis & medio sanguia spma qd̄ est superfluitas utilis alimenti ultimi, non est mirum si lepra sit hereditarius morbus. Attēde primo q; ægritudines hereditariæ non se communiter manifestant ab initio natiuitatis, sed sunt quidam habitus congeniti ex malitia cōplōnis.

vel compositionis contracta a feminibus parentū ad quos
sequitur naturalis potentia de secunda spē qualitatis ad leui
ter actu recipiendum dictas ægritudines. Raro nanq; fit ge-
neratio ex spermate tantę infectionis & malitiei q actu fa-
ciat nasci hominem phthisicum aut leprosum. Sed nascit qs
cum pectore stricto & spatulis alatis & longo collo & capi-
te reumatico, & talis est aptitudine phthisicus & fit actu ta-
lis a leui causa. Attende secundo q ægritudines acutę nō
communiter hereditantur, quia durantibus ipsis raro fit coi-
tus & raro faciunt impræssiones habituales diu duraturas.
Sed durantibus chronicis fit coitus, & generatio ex seminibus
infectis ideo transeunt a parentibus in prolē, maxime in ge-
nitam ex parentibus iam diu grauatis talibus morbis. At-
tende tertio q non solum quinque hic nominati morbi sunt
hereditarij, sed etiam plures alij sicut calculus epilepsia ver-
tigo monoculitas mancitas. Solet. n. mancus generare man
cum & monoculus monoculum. Et fere omnes morbi mē-
brorum principalium diuturni habituati materiam sperma
tis inficientes decisam ab eis sunt aliquo modo hereditarij.

Hrđitarij morbi pter quinq. Auicē.

Attende quarto q causa potissima, quare morbi hereditan
tur a parentibus in filios, est infectio spermatis quod a sano
membro descinditur sanum & ab ægro ęgrum. Ipsum .n.
secundum medicos est materia & agens in generatione. Iux
ta illud Gal. 6. apho. commen. illius canonis Eunuchi nō po
dagricant. Ex hereditate etiam podagra concomitatur. sper

Gal.

ma. n. quia maculatum fuerat necessario pedes debilitantur
filiorum passione duplicata & ex parentum culpa & ex sui
causa. Attende quinto q effectus morborum hereditario
rum potest impediri vel retardari bono regie parentum &
filiorum vel filiarum. Parentum quidem, quia tam sobria
munda & temperata diæta se regere possunt q habebūt san
guinem bonum, & sperma quod est superfluitas alimēti vl
timi non commaculatum infectione morbi hereditarij, cū
nondum in poros membrorum fluxerit, sed manserit in ue-
nis. Filiorum vero quia sicut malorum morum inclinatio-
nes a natura disciplinis & bonis conuersationibus prohiben
tur a malis actibus, sic inclinationes ad morbos conuenien
ti diæta prohibentur a morbis.

Et sunt ægritudinum quædam quæ sunt ge-
nerales quæ sunt alicui genti propriæ aut in ali-
qua regione morantibus aut in eis multū abun-
dant. Debes præterea scire quod membrorum
debilitas complexionis sequitur malitiam & so-
lutionem fabricationis.

In hac parte nona quę est de ęgritudinibus regionalibus
dicit primo prin. q quędam sunt ęgritudines generales quę
sunt proprie alicui genti vel cōmorantibus in aliqua regio-
ne, vel si non sint proprię illi genti aut habitantibus in illa re
gione quia non conueniunt omnibus habitantibus i ea abū
dant tamen & multiplicantur apud illas gentem & regionē.
Et hæ ægritudines dicuntur generales quia conueniunt plu-
rimis suppositis illius gentis aut regionis. Et dicuntur pprię
illi genti aut regioni quia non sic multiplicantur apud alias
gentes aut regiones. De numero istarum ægritudinum ē ele
phantia, quæ in alexandria multiplicatur. Iuxta illud Gale
ni secundo de apostematibus ad Glauconem. cap. 27. Secun
dum alexandriam denique elephantia patiuntur plurimi pro-
pter diętam & caliditatem regionis, secundum Germanias
autem & Mysiam rarissime hæc passio fieri visa est. Sed in
alexādria plurimum generatio est eius propter diætā. Ocros
enim comedunt id est quoddam legumē simile ipsis, & len-
tem & conchilia & salsa & multas quidem alimtas carnes
& alia talia grossum & melancholicum humorem generan
tia. hæc Galenus. Item de numero morborum regionalium
est vena medē sumens nomen a ciuitate medena iuxta bal-
dac in qua abundat, & de hac ait princeps quarti tertia tra-
ctatu secundo cap. vltimo dicens. Vena medē est ut accidat
super partem corporis pustula quędam inflans deinde vesi-

Ægritudines regionales quæ.

Gal.

Ocros quid.

cat, postea ęgreditur ex ea quiddam rubeum ad nigredinē
decliue, deinde nō cessat prolongari & prolongatur & fortas
sis est ei motus voluntarius sub cute ac si esset motus aialis,
& quasi in veritate sit vermis donec ęstiment quidam q sit
animal quod generetur. Et ęstimant quidam q sit ramus uil
li nerul per vehementiam grossitudinis. Et plurimum quidē
accidit i cruribus hęc princeps. Sunt etiam ex ęgritudinibus
regionalibus quædam bochia gutturalia, quæ multiplicant
in quibusdam regionibus Sabaudiæ quę licet sint vehemen
ter grossa, & quādoq; duo vel tria simul non inde seplāgūt,
nec remedium quęrunt habentes, ea neq; turpia putant vel
indecora. Secundo dicit q debilitas membrorum sequit
malitiam complexionis aut solutionem fabricationis id ē de
fectum organizationis debitę vel vnionis. nam a malitia cō
plexionis procedit debilitas membrorum consimilium, &
a defectu debitę organizationis debilitas organicorum, & a
defectu vnionis debilitas vtrorūq. Vel intellige si vis p so-
lutionem fabricationis raritatem nimiā contexturæ mēbro-
rum. Et ista clausula potest adaptari clausulæ de morbis he-
reditarijs velut commemorans ipsorum causas.

Finis expōnis Iacobi de partibus super septem capitulis
antecedētibus Doctrinæ primę Fen scūdę primi Canonis,
quæ Iacobus de Foroliuio non exposuerat.

Incipit expositio Iacobi Foroliuiensis super hoc caplo Sū
mæ primę Doctrinæ secundæ Fen secundæ.

Doctrinę. ij. Fen secundæ sunt duæ summæ.
Summæ primæ quæ est de rebus quæ accidūt
ab unaquaq; causarū cōium sunt uiginti capla.
Caplm primum est uerbum vlē de causis.

CAusę dispositionum corporis quarū
iam præmisimus uariationem. s. sani
tatis & ægritudinis & dispositionis
quæ inter eas media existit, sunt tres
antecedentes & primitiuæ & coniunctæ.

Primo nota q per causas in proposito intelligit nō cu- Causa triplex.
iuscunq; generis causas, quia non materiales, nec formales.
De his. n. supra fen prima cap. de subiectis medicinæ satis ē
determinatum, sed hic determinat solum de efficiētibus sub
efficiente intelligendo vt supra tactum est, causam producē
tem, & causam conseruantem. Secundo nota non esse in-
tentionem Aui. omnem dispositionem existentem in corpo
re nostro actualiter pendere a causa primitiua coniuncta uel
antecedente, hoc enim non est necessarium, vt patet de hecti
ca. Sed intellectus est q omnis causa causans. puta pducēs
vel conseruans aliquam dispositionem i corpore nostro aut
est aña, aut coniuncta aut primitiua. Tertio nota hic ex ter
minis Aui, tam sanitatem q ægritudinem vel neutralitatē
habere vel habere posse causas tam dictas. De ægritudie. n.
aut neutralitate non est dubium. Sed de sanitate patet ponen
do sor. febrire febre sanguinea ab humore reducibili ad be-
nignum, & q detur sorti lactuca aut papauer alterās sangui
nem &c. Et patet lactucam esse causam primitiuam, sangui
nem autem nondum reductum antecedentem, dum vero tē
peratus est & reductus est causa coniuncta &c.

Antecedens uero & coniuncta communicant
in hoc q ambæ sunt res corporeę. s. humorales aut
complexionales aut compositionales.

Primo nota per causas corporales in proposito non debe
mus intelligere causas quæ sunt corpora. sic. n. sol aer dicerē
tur in proposito causæ corporales. Similiter in proposito p Cā corporales quæ.
causas corporales non debemus intelligere causas quæ sunt
in nobis. sic. n. accidentia animæ deberent dici corporales
cuius tamen oppositum innuit communis modus loquendi.
Per causas ergo corporales debemus intelligerę causas i cor
pore existentes principaliter ex parte corporis se tenentes &
nō alteri attributas nec alicui corpori uel rei extrinsecę, ę quasi

humores

humores cõplones etc. dicimus eẽ cãs corporales. humores .n. solũ corpori attribuunt. solũ .n. corpus dẽ principalr sanguineum cholicũ &c. & silr cõplo, & sic de alijs cãis corporalibus q̃ corpori principalr attribuunt, & scdm quas principalr denotatur corpus capiẽdo corpus ꝓ toto cõpositio. E cõtra vero dñr cãę nõ corporales vel extra corpus. Ex q̃ p3, ꝙ licet timor, ira, labor, sint actiones vel passiones corpis, qa tñ plus ex parte aîæ q̃ corporis se tenẽt, iõ tales non dñr cãæ corporales. Ex quibus seqt ꝙ nõ iõ dr aliqua cã corporalis, qa sit de corporis eẽntia vt p3 de cõplone pternãli. Scdo seqt eãdẽ cãm respcũ diuersoꝝ silr posse dici corpalẽ & incorporalẽ, vt calitas humoeis in sor. putrescẽtis est respectu sor. cã corpalis: q̃ tñ respcũ plonis si sor. p ipsam calefaceret plonẽ eẽt cã extrinseca & nõ corporalis. Scdo ẽt respectu eiusdẽ, & hoc tñ secundũ diuersas partes, vt si manus sor. calefaceret stõm suũ, qa. s. eñ ea calorẽ reuerberaret. Secũdo nota ꝙ cãæ añtes et cõiunctæ sunt corporales, qa non sunt nisi cãæ complexiõales, aut humorales respectu eius cui attribuuntur, vt patet de humore putrescente, aut parato putrescere, vt infra patebit adhuc plus.

Primitiuę uero sunt quę extra corpis exñt substantiã aut ex parte corporũ extrinsecorũ, sicut ꝙ ex uerberatione accidit & ex calitate aeris & ex cibo calido & frigido quæ corpori aduenĩũt, aut ex pte animę, anima. n. aliud ẽ a corpe, sicut qđ accidit pp irã et timorẽ & sil. a. Et cãæ quidẽ añtes et primitiuæ cõicãt in hoc ꝙ inter eas et dispõnes quas nominauimus aliqđ existit mediũ. Et cãæ primitiuæ cõiunctę qñq; cõicãt in hoc ꝙ inter ipsas et inter prędictas dispõnes nõ inuenit mediũ. Añtes uero cãæ a cõiũctis differũt, eo ꝙ cũ cãis añtibus nõ aduenit dispõ, sed inter eas aliæ existunt cãæ quæ sunt dispõni propinquiores añtibus.

Cãæ recta diffinitio.

Primo nota ex tota lra Auic. hic & in partibus pcedentibus pñt colligi istæ distõnes. Pria cãꝝ q̃dã sunt corporales; q̃dã nõ corporales. Scdo cãꝝ corpalium q̃dã sunt añtes, q̃dã coniunctæ. Cãæ autem non corporales & primitiuę sunt idem. & dñr primitiuę, quia multum alias añcedũt cãs. Secundo nota ex lra Aui. pp duo põt dici aliqua cã primitiua vel quia tenet se ex parte aîæ principalr et ei principalr attribuitur, vt ira, timor, q̃ dñr cãæ primitiuæ cũ aîa uideat quid extra corpus & a corpore distictũ. vel qa attribuit alicui nobis extrinseco vel saltẽ silris naturæ rei extrinsecæ. vt est reuerberatio vel calefactio cibi & potus. Hos duos modos tãgit in littera. Ex quibus colligitur descriptio cõpleta cãæ primitiuæ. s. ꝙ cã primitiua est cã corpori non principalr attributa, quia nec complexionalis, nec compositionalis.

Cã primitiua quid.

Et cãæ añtes differunt a primitiuis in hoc ꝙ ipsæ sunt corporales, & ẽt inter añtes & inter dispõnẽ pculdubio interuenit mediũ sed in causis primitiuis non est hoc nečium. Cãæ quoq; coniunctæ a primitiuis differunt in hoc ꝙ sunt corporales, & ẽt ꝙ inter cãs coniunctas & inter dispõnẽ non est mediũ. In causis uero primitiuis non est hoc nečium, immo duæ res in eis sunt posles. Cãæ ergo añtes sunt cãæ corporales. s. humorales aut cõplonales: aut compositionales. Et ipsæ quidẽ sunt ex quibus aduenit dispositio non primo aduentu, sed aduenit ex eis aliquo mediante.

Cãs añs duplr.

Nota ꝙ vt ex dictis multis auctorũ colłr cã añs sumit duplr. Primũ mõ ꝓ qualibet cã añte effectũ, & sic cãs primitiuas dicemus esse añtes, & sic non sumitur cã añs in ꝓposito. Scdo sumitur ꝓprie ꝓ cã corporali inter quã & effectũ cadit mediũ, & sic sumit in ꝓposito, sic. n. dicimus humorẽ paratũ putrescere fore cãm añtem febris. Scdo nota ꝙ inter cãm añtem & effectũ cadere põt duplex mediũ. s. tẽpale mediatione tpis, & cãle mediatiõe cãę. Et ex hoc seqt distõ cõis ꝙ duplr dr aliq̃ cã corpalis añs. Prio qa nõ actu cãt, sed est cãtura aut parata cãre. Scdo quia licet cãns actu non tñ nisi p cãm mediã. Ad ꝓpositũ q̃lrcũq; sumat añs, cã tñ ipsa cõuenit cũ primitiua. Primo in tpis mediatione, ut sol prius tpe calefacit spũs q̃ febrẽ faciat ephemerã. Scdo qa mediatione cãæ qa primitiuæ mouẽt qñq; añtes cãs, vt pria q̃rti cap. de ephemera. 1. cap. Tertio nota nõ eẽ intẽtionẽ Aui. ꝙ sp iter causam primitiuam & effectum, qui est sanitas, vel ægritudo, uel neutralitas cadat cã media, cũ sit possibile hecticam a causa primitiua fieri incipiendo, sed vult illud esse possibile licet non sit necessarium, & ideo communicant qñq;, licet non semper necessario in hoc communicant.

Et cãæ cõiũctæ sunt cãæ corporales, ex quibus dispõnes ꝓueniũt primo aduentu. s. absq; medio. Et cãę primitiuę sunt cãæ non corporales, ex quibus proueniunt dispõnes aduentu primo aut nõ primo. Exẽplũ cãrũ antecedẽtiũ est replo febris. Et repletio receptaculorũ oculi, ut aqua in ipsum descendat. Exemplũ cãrũ coniunctarũ est putredo febris et humor qui ad foramẽ descendit oppilationi & oppilatio cæcitati. Exẽplũ cãrũ primitiuarum ẽ caliditas solis aut fortitudo motus aut tristitia aut uigilia, aut comedere rẽ calefaciẽtem sicut allea & hoc tñ febri, aut percussio dilatationi & descensui aquæ ad oculũ. Oẽs autẽ cãæ aut sunt cãæ scdm essentiã, sicut piper cũ calefacit, & opiũ cum infrigidat. aut sunt cãæ secundum accidens, sicut aqua frigida cum calefacit, ppea ꝙ inspissat cutim & tenet calitatem, et aqua cala cum infrigidat ppea ꝙ resoluit, & sicut scamonea cũ infrigidatiõ quòd humorẽ expellit calefacientẽ. Non omnis uero cã quæ corpori aduenit in ipsum opat, immo præter hoc tria sunt nečia, fortitudo. s. suæ uirtutis agentis, & fortitudo uirtutis corpis præparatiuæ: & positas pmittendi unum tangere aliud tãto tempore ut in tali quale illud possit ex uno prouenire operatio in aliud. Est autem cum causarum dispositiones diuersificãtur in eo quod prouenit ex eis. Est. n. cum ex causa una in corporibus diuersis diuersæ proueniunt ægritudines. Et est cum eius operatio diuersificatur in debili & forti, & fortis sensus & de debilis sensus. Causarum præterea aliæ sunt quæ sunt uicariæ aliæ quæ non. Et uicariæ quidem sunt, quarum cum separantur remanet affectio. Non uicariæ uero sunt ex quarum separatione prouenit sanitas. Dicemus etiam ꝙ causæ quæ mutant dispositiones corporis & illæ quæ cõseruant aut sunt necessariæ, a quibus impossibile est hominem egredi in toto tempore suæ uitæ, aut non necessariæ. Et necessariarum quidem sex sunt genera. Genus aeris circundantis, & genus eius quod comeditur & bibitur, & genus motus & quietis corporeæ, & genus motuum animalium, & genus somni & uigiliæ, & genus

Cã multiplex.

Cãæ necessariæ genus sexuplex.

euacuationis & retentionis. De genere ergo aeris est nobis prius loquendum.

Iacobus Foroliuiensis non exposuit alia tresdecim capla huius primæ summæ doctrinæ scdæ fen scdæ primi canonis quæ bñ exposuit Iacobus de partibus verũ qa sunt satis clara eorũ expõ omissa est, & solus textus est positus.

Expositio Iacobi Foroliuiensis super hoc. 15. capitulo.

Caplm. xv. Summæ primæ doctrinæ secundæ fen secundæ. Est de his quæ proueniunt ex his quæ comeduntur & bibuntur.

QVod comeditur & bibitur in corpore humano tribus operatũ modis. Aut enim in ipso sola sui qualitate opõnẽ efficit. Aut sui materia. Aut operationem facit tota substantia. Et fortasse res quæ ex his tribus intelliguntur uerbis propinquæ erunt secundum linguæ considerationem. Sed cum de his loquimur intentiones exprimere uolumus quas modo nominabimus.

¶ Nota primo q per illud quod comeditur & bibitur in ꝓposito intelligit Aui. omne illud quod est deglutibile a nobis cũ masticatione vel sine masticatione, siue tale fuerit cibus vel medicina, siue purus potus, de quolibet tali verus est sermo Auic. Secundo nota hos tres modos operandi nõ solum fore competentes his quæ comeduntur et bibuntur, sed etiam his quæ corpori nostro extrinsecus approximantũ. Isti modi operandi vel saltem ipsorum aliquid competere possunt. Contingit. n. aliquid exterius approximatum operari a qualitate, vt euphorbium calefacere, mucillaginem psyllij & opium infrigidare. Silr a forma specifica operari, vt hyacintum & corallum ad collum suspensum cor confortare, et peoniam epilepsiam sanare &c. Hos ergo in ꝓposito solum his attribuit quia de his est sermo. Tertio nota nõ esse intentionem Auic. illud quod comeditur & bibitur precipue posse aliquo modorum iam dictorum in corpore nostro operari contingit enim cibum assumptum sui grauitate in corpus impressionem facere, aut quantitate stõm grauando aut nimium extendendo lædere, & tñ hæc operatio non potest dici a materia, vel qualitate, vel forma specifica vt patebit infra. Silr gladius comestus a strutio posset cum cuspide operari. Sed intellectus Aui. est q modi principales quibus sæpe contingit ingrediens corpus nostrum in ipso operari tres iam dicti. Quarto principaliter nota q per operari in ꝓposito vel operationem non solum intelligere debemus agere vel actionem nec etiam solum pati vel passionem, sed indifferenter vtrũq. Dicitur. n. aliquid operari non solũ agendo, sed etiam patiendo, vt materia operantur ad generationẽ. Et quod operatur a materia & nutrit corpus solum patitur & transmutatur. Quod tamen a qualitate operatur agit & transmutat &c.

Operari vel opõ duplr.

Quinto nota q per operans, a qualitate in proposito, vt infra videbit intelligere debemus illud qđ ingrediens &c. agit in corpus nostrum per aliquam vel aliquas de qualitatibus manifestis primis, vt piper calefaciendo, & papauer infrigidando. Per operans vero a materia intelligere debemus illud quod ingrediẽs corpus nostrum aptum natum est vt per paucas transmutationes formam ꝓpriam amittat, & formam membri nostri corporis vel partis recipiat. Dico autem notanter per paucas transmutationes, ad differẽtiam ellebori vel veneni. Et dico notanter mẽbri vel partis, propter illud quod aptum est vt facilius in spiritum conuertatur, quia quamuis non sit membrum ponitur tamen a medicis pars corporis humani. Per operans autem a forma specifica intelligere debemus omne illud quod operatur agendo vel patiendo secundum formæ suæ substãtialis inclinationem per dispositionem occultam in qualitates manifestas non reducibilem, sicut venena plurima agũt corrumpendo. Et dicitur hæc operatio a forma specifica, uel quia attribuitur omni indiuiduo eiusdem speciei, vel quia non est nobis nota singularis dispõ a qua prouenit vel manifesta. Dicitur etiam a tota substantia, quia nõ apparet nobis determinata pars substantiæ illius effectus productiua, vel forte propter causam dictam. Dicitur etiam a proprietate vel forma occulta per idem.

Operãs a qualitate qd.

Operãs a materia qd.

Operãs a forma specifica quid.

Sui uero qualitate agens est illud quod calefieri solet cum est in corpore hominis aut infrigidari & calefacit caliditate sua aut frigefacit sua frigiditate ita q non ei assimilatur.

Primo nota q operantium a qualitate, quia. s. calefacientium & infrigidantium corpus humanum, quædam dicunt formaliter talia, & quædam virtualiter tantum. Exemplum primi, vt aqua dicitur actualiter frigida, & ignis actualit' calidus. Exemplum secundi, vt piper & euphorbium dicuntur virtualiter talia. s. calida, quia & si non habeant in se actualẽ caliditatem per quam apta sint calefacere in se tamen habẽt principium, pura complexionem caliditatis in humano corpore productiuum. Ad propositum igitur hic non facit Aui. mentionem nisi de virtualiter talibus quæ in corpore recepta indigent eorum reductione ad actum a calore nostri corporis, propter quod dixit, solet calefieri & infrigidari &c. Notum est. n. q formaliter talia non oportet cum calefiant aut infrigidentur, vt a qualitate in corpore humano operentur, sicut intelligenti patere potest. Secundo nota q adhuc eorum quæ dicuntur virtualiter talia, quædam sunt iuxta modum loquendi medicorum actualiter talia, & quædam sunt potentialiter talia. Prima sunt quę in se habent actu sufficiẽs principium productiuum qualitatis respectu cuius dicuntur virtualiter talia, vel sunt illudmet principium. verbi gratia. sol dicitur virtualiter calidus, & cum hoc actualiter in se habet principium sufficiens ad productionem caloris puta lucem. similiter radius lucis cum sit illudmet principium sufficiens. Per virtualiter autem talia & potentialiter intelligere debemus ista, quæ nec sunt formaliter talia nec in se habent principium sufficiens ad producendum qualitatem istã respectu cuius dicuntur talia virtualiter, sed indigent extrinseco motore iuuante ad hoc, vt huiusmodi qualitatem valeãt producere. Exempli gratia ut piper aut pirethrum sunt virtualiter tantum talia & non actualiter, quia non habent in se principium &c. sed potentialiter, quia oportet illa prius ad actum a calore nostri corporis reduci, vt satis infra patebit. Ad propositum ergo de virtualiter talibus primo modo dictis non est in proposito sermo sed solum de talibus potentialiter siue secundo modo dictis, talia enim sunt quæ calefieri solent &c. Tertio principaliter nota q hic describitur proprie operans a qualitate positum in gradu respectu humani corporis, tale enim in corpore caliditatem efficit vel frigiditatem, quod de medicina temperata dicere non valemus licet a quibusdam dicatur, quod & si respectu temperati non efficiat, in alijs tamen corporibus caliditatem producit aut frigiditatem. Vel dici potest q per extrema dedit intelligi medium. Dum enim dixit q caliditatem efficit & frigiditatem intelligere possumus aut neutrum: sed temperiem conseruat, quæ est effectus medius etiam a qualitate ꝓueniens. Quarto nota ex dictis Auicen. intelligi posse modum reductionis ad actum medicinarum tam calidarum q̃ frigidarum, quæ dicuntur in potentia tales. Modus enim est iste, quia medicinæ corpori applicatæ a corpore nostro calefiunt, subtiliantur & in vaporem conuertuntur & per formas earum substantiales tanquam per principia principalia & earum complexiones tanquam per instrumenta ꝓducunt suas qualitates, vt sunt caliditas & frigiditas. Ex quo patet secundum intentionem Auice. tam calidas quàm frigidas medicinas a calore nostri corporis ad actum reduci. Differunt tñ medicina calida & frigida. Nam non solum

Operãs a qualitate duplr.

Virtualiter tale duplr.

calida

calida iuuaẽ a calore nr̃i corporis in hoc quod subtiliaẽ &c. sed etiã caliditate sibi data a corpore tanq̃ partiali vtit instr̃o in calefaciẽdo. Econtra autem frigida. Opium.n.caliditate sibi data in corpore non vtitur tanq̃ instr̃o in infrigidando corpus. Et forte hanc sistam voluit Gal. 3.cõplexionum, & plu res alibi dum dixit. Frigidam medicinam statim occurren tem infrigidare ipsa non passa a corpore.i.non recipiente a corpore instr̃m totale vel partiale quo ipsa agat. Quinto nota q̃ dum dixit, solet calefieri aut infrigidari et calefacit ca liditate sui aut infrigidat frigiditate sui &c. duplicem potest hr̃e expositionem. Prima quia reducit ad actum caloris in se quo post calefacit & sistr frigiditas. Iste intellectus recipe ret instantiam de opio quod si euomitur apparet tepidum, li cet infrigidet, huic tñ dari posset responsio cõgrua. Secundo exponi potest calefieri, aut infrigidari.s.fieri sufficiens p̃ eius principium calefacere vel infrigidare. hoc autem dicitur ca liditas siue frigiditas ab effectu quem pducit siue lumen di cimus calm. Sexto nota non esse intentionem Auic. illud quod operaẽ a qualitate non conuerti & assimilari posse mẽ bris nr̃i corporis: oppositum.n.patebit infra, sed vult q̃ res pro quanto operatur a qualitate: vt sic agit & nõ assilaẽ &c. secundum enim quod assimilatur dicitur operari a materia. Vel potest dici fore intentionem Auic. describere operans a qualitate tantum, sic q̃ non a materia. Tale.n. vt patet non faciliter & per paucas transmutationes in subam nostri cor poris aptum est conuerti. Ex his notatis soluuntur hęc du bia. Primum, quia multa a qualitate in humano corpore operantur tamen ab ipso non calefiunt nec infrigidantur, vt aqua calida. Secundum dubium: quia nihil ingrediẽs cor pus nostrum & in eo a qualitate operatiuum ab ipso solet in frigidari. Tertium dubium contra descriptionem, q̃a mul ta a qualitate sunt operatiua quæ tamen nec calefaciunt, nec infrigidant sed solum in sua temperie conseruant, vt medi cina temperata. Quartum dubium contra illam partem, ita q̃ ei non assimiletur: quia cibus medicinalis vt lactuca as similatur corpori, & qualitate operatur. Ad primum pa tet, quia loquitur de virtualiter talibus. Ad secundum in frigidari.i.fieri potens ad infrigidandum. Ad tertium di citur primo q̃ dat intelligere medicinam per extrema.s.calefa cit, vel infrigidat aut in sua temperie conseruat. Ad quar tum patet r̃nsio, quia vult q̃ ratione qua a qualitate operans non assimilatur. Vel dic q̃ loquitur de eo quod sic est a qua litate operans q̃ non a materia operatur.

Et sui quidem operans materia est illud quod ad sui conuertitur naturam, & recipit formã ali cuius diuisionis membrorum humanorum.

Primo nota hic fore apponendas alias conditiones quæ tangebantur in descriptione operantis a materia, scilicet quod faciliter & per paucas transmutationes &c. propter causas tactas. Secundo nota q̃ dicit. Recipit formam ali cuius diuisionis membrorũ. Exponiẽ.s.recipit formam mẽ brorum aliquorum, vt organicorum aut simplicium &c. istæ enim sunt membrorum diuisiones, vt patet.

Sed eius materia licet formam illam recipiat est tamen cum accidit, vt aliqua suarum qualita tum quas habebat quæ suo modo fortior existit q̃ humani corporis qualitas in ipsa remanere eã faciat a principio rei, donec compleatur coagula tio & assimilatio sicut sanguis qui generatur ex lactucis, quoniam in ipso est plus frigiditatis q̃ sit in complexione hominis, licet sit factus san guis & sit bonus ad hoc, vt mẽbri hominis pars fiat, & sanguis qui ex alleis generatur huic exi stit contrarius.

Primo nota hic ex dictis Auic. colligi distinctionem hãc ab auctoribus cõmuniter positam.s.ciborum, quidam est pure cibus qui cibalis dicitur, quidam vero est cibus medi cinalis. Intelligunt autem per cibum cibalem cibum qui est aptus in substantiam nostri corporis conuerti faciliter & per paucas transmutationes & cum hoc corpus nr̃m nõ no tabiliter alterat vt panis bene præparatus &c. Econtra per cibum medicinalem intelligiẽ cibus qui cum hoc q̃ in substantiam nostri corporis conuertitur etiam corpus nostrum notabiliter alterat. pro quanto conuertitur dicitur cibus. pro quanto autem alterat dicitur medicinalis. Ad ppositum me dicinalem hic tetigit Auic. dum dixit. Est tamen cum acci dit vt aliqua suarum qualitatum &c. Secundo nota ex di ctis Aui. hic patere quid per frigidum cibum intelligere de bemus, quia.s.cibum istum ex quo aptus est generari chy lus frigidus respectu temperati chyli, similiter sanguis frigi dus respectu sanguinis temperati, ex quo humiditates frigi dæ secundæ generantur respectu temperatarum & tandem pars membri vel membrorum partes reperiũtur frigidę re spectu temperatorum membrorum. Consimiliter dicaẽ de cibo calido. Hæc voluit Aui. dum dixit hanc qualitatẽ ma nere vsq; ad assimilationis et coagulationis complemẽtum. Ex quo patet ly vsq; in pposito fore tenẽdum inclusiue. Ex quo patet vlterius differentia inter cibum temperatum & cibos distemperatos in effectu. Et patet vlterius q̃ præter cibum temperatũ nullus cibus alius potest dici cibalis, sed omnes alij sunt medicinales appellandi. Primum dubiũ oritur circa dicta quia quantũcunq; fuerit cibus temperatus qui tamen substantialiter a calido transmutatur &c. agit in calidum membrorũ. Omne.n.agens cõmunicans in ma teria cum passo in agendo repatitur. Similiter, quia cibus in principio est contrarius corpori, vt secundo de aĩa. & pri mo de generatione colligitur, sed cõtraria iuxta se posita in uicem alterant vel mutuo: igitur &c. Item quia in libro de morte & vita. de mente Arist. habetur q̃ refrigeratio viuen tis fit per alimentum, ideo videtur q̃ alimentum quãtũcũq; fuerit temperatum positum alterat membra nostri corporis & per consequens differentia posita inter cibum cibalẽ &c. non apparet sufficiens. Secundum dubium. Videtur in di ctis Aui. contradictio. Dicit.n. qualitatem cibi quandoq; es se fortiorem q̃ sit qualitas corporis: & subdit hanc manere quousq; fiat assimilatio. Sed ex hoc arguitur contradictio: q̃a si qualitas est fortior &c. igiẽ ipsa obtinet super corpis quali tatẽ, & per consequens qualitas corpis non assimilabit nutri mentũ, & per consequens nõ manebit qualitas nutrimenti quousq; compleatur coagulatio. Sic econtra arguitur. hæc qualitas manebit quousq; compleatur assimilatio. igitur qua litas corporis assimilabit nutrimentum, & per consequens vincet qualitates nutrimenti. non ergo econtra, quod repu gnat primæ parti. Tertium dubium. Non videtur q̃ san guis saltem naturalis in hepate genitus ex lactuca sit frigi dus comparatione corporis, & per cõsequens nec ipsum in frigidare possit quo modo enim infrigidabit ossa & chartila ginem. Sed ad hoc dic q̃ est calidior osse actualiter, frigidior tamen virtualiter. Ad primum vero istorum dicitur com muniter concedendo cibum quantũcunq; temperatum cor pus nostrum alterare, quia tamen ipsum non notabiliter al terat in hoc differt a cibo medicinali, vt tactum est. Ille er go cibus potest dici pure cibalis qui faciliter & per paucas transmutationes aptus est conuerti in substantiam nostri corporis, & cum hoc non est aptus nostrum corpus notabili ter alterare: econtra vero dicitur medicinalis. Contra, q̃a tunc cibus calidus vel fridus in primo erit cibalis, aptus est enim conuerti in subam nostri corporis, & cum hoc non no tabilem facit alterationem, eo q̃ primus gradus insensibiliẽ alterat vt infra patebit. Huic potest dici primo q̃ cibus frigidus in primo & temperatus differenter insensibiliter al terant: quia cibus frigidus in primo, licet insensibiliter quo ad communem sensationem, tamen quo ad iudicium peri ti medici sensibiliter alterat: quod non est de cibali. Vel

Cibus duplex.

Dubia.

Cibus i effectu dupl.

aliter dicitur ꝙ in hoc differunt, quia licet insensibiliꝰ vterq; alteret, frigidus tñ in primo aptus est per sui continuam approximationem corpus extra latitudinem suæ sanitatis ducere, non autem cibalis. Vel aliter differunt, quia cibus tēperatus taliter alterat corpus ꝙ post eius completam cōuersionem nulla in membro remanet eius impressio, eo ꝙ conuertitur in partes similes resolutis. Cibus tamē medicinalis taliter alterat ꝙ post conuersionem eius in substantiam remanet impressio qua conuertitur in partes membrorum calidiores vel frigidiores &c. vt supra declaratur. Vel aliter dicitur ad primum dubium vt alias dixi. Notando ꝙ temperantia humana habet latitudinem, & ꝙ alia est mensura qualitatum debita refecto ex cibo, alia famelico, alia cōpleta nutricatione: & alia antequam fiat nutricatio. semper.n. ante digestionem cibi assumpti debet corpus temperatum peruenire præcise ad illam mensuram qualitatum quæ corpori tēperato cibato est naturalis sed frigidus in primo perducit vel aptus est citra illam perducere &c. Et propter hoc dicitur cibus temperatus conseruare & frigidus non. Ad secundum dicitur non esse intentionem Aui. qualitatem cibi medicinalis esse absolute fortiorem &c. sed vult ipsum fortiorem existere imprimendo frigiditatem q̄ sit membrorū caliditas potēs ad eius impressionem totaliter impediendā. Hoc autem non arguit ipsam esse simpliciter et absolute fortiorem. Qualiter autem maneat hæc qualitas impressa a cibo medicinali quousq; compleatur assimilatio & coagulatio videbitur in quæstione.

Sui uero substantia operans est forma sui specifica agens. Et est illa qua ipsum est id quod est, & non qualitate sui, præter ꝙ corpori simile fiat aut fiat ei simile corpus.

Forma specifica tripl'r.

Primo nota vt supra forma specifica sumitur tripliciter. Et secundum hanc triplicem acceptionem potest lr̄a tripliciter exponi. Primo per formam specificam intelligendo formam substantialem, ut sit sensus ꝙ specifica forma .i. forma substantialis est ista forma qua illud taliter operans est illud quod est, quia forma est illa quæ dat esse &c. Sed dices nunc operans a qualitate vt sic operatur a forma. Dicendum ꝙ non, iuxta cōem modum loquendi medicorum, qui quādiu compræhendunt qualitatem a qua ꝓuenit actio illam attribuunt qualitati tanquam notiori. Dum autem compræhendunt quod operatur transmutari, quia esse transmutabile est passio materiæ, illam operationē dicunt esse a materia. Vbi autem neutrum horum apparet attribuunt formæ substantiali. Et sic patet ꝙ licet illa actio ꝓueniens a forma fiat etiā ab illo occulto principio quod est formæ instrumentum nihilominus attribuunt hoc formæ substantiali tanquam principaliori. Vel dicendū vt supra illud esse verum, sed non dicitur agere a forma specifica ratione qua a qualitate agens. Secundo exponi potest ꝙ hęc forma est illa qua agens est illud quod est .i. taliter operatiuum vel denominatum a tali operatione, vt virtus magnetis attractiua est ista qua denominatur magnes attractiuus. Vel potest exponi dicēdo formā specificam capi large pro quolibet principio occulto, quia tamen semper vel vtplurimum cū alijs occultis principijs cōcurrit etiam substantialis forma, ideo hanc actionem etiam formæ attribuunt substantiali. Secundo nota ꝙ dicit, & non qualitate: ad denotandum ꝙ illud quod dicitur a forma specifica proprie operari, licet deduceref ab eo qualitas manifesta deduceretur etiam cōuersio eius &c. adhuc aliquam ageret actionem vt magnes ferrum attraheret. Vel forte vult ꝙ non agit qualitate manifesta aut conuertitur ratione qua agens a forma specifica.

Cumq; dico qualitatem unam quatuor qualitatum intelligo. Qualitate igitur sua operantis materia in opere ingressum non habet.

Nota primo ex dictis Auic. non omnem operationem a qualitate manifesta debere dici a qualitate, sed solum quæ a prima qualitate est hmōi debet dici. Vñ opōab odore sapore & hmōi non debet dici a qualitate ꝓut in ꝓposito sumitur qualitas. Nota secundo ꝙ non hñs qualitatem manifestam secundum tñ illam transmutās operari dr̄ a qualitate, vt est lumen. Nota tertio non esse intētionem Aui. materiam vel opōnem a materia non hr̄e ingressum in operante a qualitate aliquo modo, sed vult ꝙ operans a qualitate vt sic non est a materia operans, vt supra etiam dcm̄ est. Hoc ponunt quidam, licet mihi videantur ꝓbabilius esse tenendum ꝙ per has qualitates primas dat nobis intelligerē secundas qualitates istas consequentes vt saporē odorem et virtutes secundas & tertias vt maturatiuum resolutiuū aperitiuum ꝓuocatiuum, omnes.n. istæ qualitates sunt.

Opans a q̄litate quid.

Sua uero operans materia est illud cuius materia cū de substantia quā habebat alterat̄ alteratione quā in ea fecit uirtus quæ est in corpore restaurat illud, qd' ex eo fuit dissolutū primo & accendit calorem innatū, ꝑpea ꝙ in sanguine facit augmentum secundo. Et est ēt cum operatur suis qualitatibus quæ remāserunt in ipso tertio.

Primo nota ꝙ licet primo & secundo non denotant ordinem secundum prius & posterius in tempore. prius.n. tempore conuertitur illud quod operatur a materia in sanguinē et augmentat calorem naturalem q̄ restaurat. Sed ly primo & secundo denotant ordinem intentionis, quia primo ex nutriente operante a materia intendit natura restaurationē eius quod dissoluitur. Secundo augmentum caloris. Tertio alterationem istā quæ sequitur si cibus fuerit medicinalis. Vel posset ēt ꝓbabiliter dici ꝙ ly primo et secundo denotant potius numerum operationum a materia. Nota secundo ꝙ accensio siue augmētum caloris naturalis est duplex .s. graduale & quantitatiuum vel extēsiuum. Ad ꝓpositum hic loquit̄ de augmento quātitatiuo quod est augmentum corporis calidi, licet in gradu non fiat augmentū, sed forte q̄nq; diminutio. Notum est.n. ꝙ per nutrimentum pure cibale aut etiam frigidum non fieret augmentum in gradu caloris, sed bene fieret augmentum quantitatiuum corporis calidi puta spūs & sanguis. Ex his ut fundamentis solui pñt dubia duo hic moueri solita. Primū contra ly primo & secundo, qa prius fit spūs & sanguis q̄ño q̄ restauratio, igitur &c. Secundū dubiū, quia non vr̄ ꝙ operans solū a materia accendat calorem. quia tunc deberet dici cibus calidus operans a qualitate. Ad primum patet quid dcm̄. Ad secundū fitr dr̄ ꝙ non oē per se augmētans calorē &c. dr̄ operari a q̄litate etc. sed solum graduał'r calorē augmentans, qualiter nō est in ꝓposito. Ex hoc ēt patet ridiculū fuisse quoddā dcm̄ cuiusdā Bononiensis qui dicit ꝙ oē operans operatur a qualitate, qa omne tale vt sic accendit calorem innatū vt habetur in littera. Patet enim istum non clare intellexisse quid sit operari a qualitate, vt sequitur ex dictis &c.

Accēsio vel augmētum caloris natural' duplex.

Et sua quidē operans substātia est illud quod formā suæ spēi opatur quā acquisiuit post cōpsonem, qd cū eius simplicia se cōmiscuerunt & ex eis gñata fuit res una præparauit se ad recipiēdū spēm & formā additā sup illud quod hñt simplicia. Hæc ergo forma nō ē qualitates primę, quas habet materia, neq; est cōpso quę gñat̄ ex eis, sed est perfectio quā acquisiuit materia secundū aptitudinē, quæ fuit ei acquisita ex cōpsone sicut in magnete uirtus attractiua et sicut natura cuiuscūq; spērū uegetabiliū & aïaliū .s. illa quā hñt post cōpsonē ꝑꝑ cōpsonis præparationē, & neq; est de simplicibus cōpsonibus neq; ipsamet compso, quia nō ē calitas, neq; frigiditas, neq; siccitas, neque humiditas, neq; simplices, neq; cōmixtæ.

Primo nota q formam specificam acquiri post cōplōnē duplicē pōt habere intellectum. Primus quia tēpore post, & hoc non loquendo de cōplone perfecta in perfecto esse. ista enim est dispō sufficienter præparans ad specificam formā ideo ipsa posita ponitur specifica forma. Secūdus intellectus esse potest q aduenit post.s. natura, quia.s. aduentus formæ specificæ dependet ex aduentu cōplonis sicut aduentus formæ in materia dependet ex aduentu dispōnum præparantium materiam ad recipiendum formam, & iste intellectus est verus. Secundo nota. ista lrā veritatem hīe pōt, siue p formam specificam intelligamus formam subalem &c. siue intelligamus quancūq occultam dispōnem, qua mediante operatur forma substantialis: aduenientem post complexionem & in materia ab ipsa dependentem.

Sed est uerbi gratia. color aut odor, aut anima aut alia forma de nō perceptis sensu. Et istius formæ quæ generatur ex materia quandoq est perfectio passio alicuius cū hæc forma est uirtus passiua, & quandoq est earum perfectio facere & non aliud & est cum hæc forma est uirtus agendi & non aliud, sed cum est agens: & non aliud, qnq est eius actio in corpore hominis, & quandoq non. Et eius quidem formæ quæ post complexionem prouenit aliquando accidit, ut sit perfectio passio ab alio cum fuerit hæc forma uirtus passiua. Et quandoq accidit ut sit perfectio eius in aliud actio. Et quandoq accidit ut sit hæc forma uirtus super operationem in aliud, & quandoq euenit ut sit hæc forma adiuuans super operationem in aliud. Sed cum fuerit operatrix in alio aliquando euenit ut sit eius operatio in corpore hominis aliquando non. Et si est uirtus in corpore hominis agens aliquando efficit operationem conuenientem corpori, quandoq operationem non conuenientem. Tota autem operatio hæc non prouenit ex eius complexione, immo ex eius forma specifica adueniente post complexionem. Vnde propter hoc uocamus huiusmodi operationem a tota substantia.s. forma specifica et non qualitate.s. non aliqua quatuor qualitatū, neq eo q est earū commixtio. Conueniēs uero est sicut peoniæ operatio quæ destruit epilepsiam. Non conueniens autem sicut uirtus napelli quæ hominis corrumpit substantiam.

Peoniæ opō est destruere epilepsiam.

Exponitur tripliciter. Prima est velut odor quantum ad eius inductionem, sicut enim non inducitur color aut odor nisi prius refractis qualitatibus elementorum & inducta cōplexione mixti, ita nec forma specifica. Ex quo potest cōcludi in simplicibus elementis non esse formam specificā, quæ est principium occulte operatiuum. Secunda expositio quo ad modū operandi, quia.s. operans a forma specifica sic agit in hoc q non in illud, sicut ēt color ita īmutat organū visus q non aliud. Tertia expositio est, quæ vult oēm dispositionē occulte operantē esse formā specificā siue sit occulta siue manifesta, & sic innuit q color & odor sunt specificæ formæ, p quāto sunt dispōnes occultæ opantes. Ex q p3 aliquā formā esse subalē vt alam, aliquā accñtalē occultā ut uirtus magnetis a magnete diffusa, & aliquam manifestā ut color et odor.

Forma triplex.

Rediemus ergo nunc & dicemus, quia cum dicimus q res quæ comeditur aut qua fit inunctio est calida aut frigida, uolumus dicere q est sic in potentia & non in effectu, & uolumus dicere q est in potentia plus calida q corpora nostra, aut plus frigida q corpora nostra. Et cū hāc potentiam dicimus uolumus dicere uirtutem cōsideratam per operationem caloris quam nostra corpora in ea efficiūt, qm̄ cum eius portitor a calore innato qui est in nobis patietur, accidet in ea tunc illud in effectu. Est etiam cum hāc potentiam dicimus & uolumus rē aliam dicere. Et est ut sit potentia cum intentione bonitatis aptitudinis, sicut cū dicimus q sulfur est calm̄ in potentia. Et est cum dicimus q res est calida aut frigida & attendimus illud quod in eius cōplone ex quatuor elemtis primis est magis superans, & nō consideramus opōnem quā in nostris efficit corporibus. Est etiā cū de medicina dicimus q est in potentia sic cum fuerit eius potentia in intentione habitus sicut potentia scribæ, qui iā dimisit scribendi operationem & tamen habet in scribendo potentiam, quēadmodum dicimus q napellus in potentia est corrumpens. Inter hoc uero et primam existit differentia, quia prima nisi postq corpus conuersione manifesta ea cōuertit non exeunt ad effectum. Istud autem aut operatur ipsamet obuiatione sicut uenenum uiperarū aut p quālibet cōuersionē in sui qualitate sicut napellus. Et inter potētias quidē primas & inter potētiā primā quā noīamus ē aliqua potētia media quæ ē sicut potētia medicinarū uenenosarū.

Nota primo q hic Auic. facit mentionem de vnguentis, eadem enim est ratio, & vnum per aliud potest intelligi. Nota etiam q per non esse tale in effectu intelligitur non esse tale in actu, per effectum actum intelligēdo in proposito. Secundo nota eorum quæ corpori nostro approximata illud alterant quædā sic sunt humani corporis alteratiua q nō aliorum: quædam vero omnium indifferenter alteratiua. Exemplum primi vt piper. Exemplum secundi, vt ignis & aqua. Prima ergo sunt in potentia talia. Et scda sunt talia in actu. De primis ergo intelligitur & continuatur sermo præcedēs. Tertio nota q aliquid dicitur calidum vel frigidū in actu, & aliquid in potentia. Et declaratur utrūq vt supra. Quarto nota vt hic colligitur non dicitur res calida aut frigida absolute vt medicina, sed respectu nostri corporis, vt medicina calida: quæ est apta calefacere corpus nostrum & frigida infrigidare: & sic de alijs, siue dicat medicina calida, quæ est apta calefacere hominem temperatum, siue respectu hominis absolute. Quinto nota ex littera quatuor principales modos quibus aliquid in potētia dicitur. Primus est quo aliquid dicitur in potentia actiua.s. ad imprimendum gratia exempli in corpus nostrum. non tamen sufficit imprimere: nisi fuerit a corpore nostro prius notabiliter passum & alteratum, vt piper camomilla &c. Secundus est quo aliquid dicitur in potētia passiua, quia.s. est in corpore nostro faciliter inflammabile aut etiam a quocunq alio, sicut sulfur dicitur calidum quia facile inflammabile. stupa etiam & lignum bene siccum dicuntur in potentia calida &c. Tertio dicitur aliquid in potentia, quia potens sine aliqua alia eius permutatione a calore nostro in nos imprimere sicut venenum serpentum. Quarto dicitur aliquid in potentia modo medio inter primum & tertiū quia aliqua indiget permutatione, sed non diuturna & notabili sicut medicinæ venenosæ. Et tangitur etiam hic modus quo dicitur aliquid calm̄ aut frigidum, s. prædominans & non solum respectu nostri

Alterās corpus hūanū duplr.

Esse in potētia modus quadruplex.

corporis ſicut omne illud in quo dominantur elementa calida dicimus calidum, & in quo frigida frigidũ, & ſic de alijs.

Opans i corpus hũanum triplex.

Sexto nota ꝙ ex dictis Gal. tertio complexionum colligere poſſumus hanc diſtinctionem quòd operanium in noſtra corpora quædã transmutant ſiue agunt & non patiunt vt aliqua a ſola forma ſpecifica operantia vt venena pura uiperarum: quædam econtra, vt a ſola materia operantia, quędam medio modo vt medicinæ cibi medicinales & medicinæ cibales. Et iſta aut vincuntur a corpore aut vincunt. Si vincunt ſunt medicinæ venenoſę. Si vincuntur, aut recipiũt formam membrorum vel partium noſtri corporis: & ſic ſunt cibi medicinales. Aut non conuertuntur in partes nr̃i corporis, & ſic ſunt medicinæ puræ non venenoſæ.

Præterea dicemus ꝙ medicinarum gradus iã quatuor poſiti ſunt:

Gradus dupl'r.

Primo nota ꝙ gradus ſumiť dupl'r. Primo pro qualibet parte latitudinis qualitatis quæ alia intenſior vel remiſſior exiſtit, & ſic cuiuslibet latitudinis quælibet pars intẽſiua eſt gradus, & ſic inſiolti ſunt gradus eiuſdem latitudinis nõ cõmunicantes, & ſic non ſumitur gradus in propoſito ſed taliter ſumitur a philoſopho naturali. Secundo modo ſumiť gradus ꝓ certa & determiata menſura qualitatis vel exceſſu vltra vel citra temperamentum, & ſic ſumitur a medicis qui ſic deſcribitur. Gradus eſt exceſſus qualitatis ſupra temperamentum limitatus ex operatione eius in corpus, vel quo corpus extra temperamenti ſui latitudinem poſitum occulte diſtat & inſenſibiliter læditur aut ſenſibiliter diſtat & inſenſibiliter læditur, aut ſenſibiliter læditur & ſenſibiliter remouetur aut corrumpitur. Per hoc quod dicitur exceſſus tãgitur genus, per hoc autem quod dicitur qualitas datur intelligi ſolis qualitatibus: iuxta mentem medicorum ꝓprie gradus attribui. Per hoc autem quod diciť limitatus &c. datur intelligi non quamlibet intenſiuam partem latitudinis fore gradum, ſed oportet ipſam eſſe limitatæ menſuræ. Per ly autem ex opõne &c. datur intelligi illud reſpectu cuius limitatur gradus. Sed per ly inſenſibiliter &c. tangitur primus gradus. Per iſtum. n. corpus inſenſibiliter diſtat & inſenſibiliter læditur. Poſtea tangitur ſecundus & tertius & quartus vt patet.

Gradus qualitatũ quadruplex

Secundo nota ex dictis in diffõne colligi cauſam verificantem lr̃am. ſ. fore quatuor gradus. Per omnem. n. exceſſum a medicis cõſideratum aut conſiderabilem, aut corpus inſenſibiliter remouetur a temperato, aut ſenſibiliter. Si primum, ſic eſt gradus primus. Si ſecundum, aut per iſtum ſenſibiliter læditur, aut inſenſibiliter. Stat. n. aliquod fore a temperato ſenſibiliter remotum quod tamen nõ eſt reſpectu tẽperatæ ſenſibiliter læſum in ſuis operationibus, vt patet in exercitato. Si primum: ſic eſt ſecundus gradus. Si ſecundum aut mortificat, aut nõ. Si nõ eſt tertius gradus. Si ſic eſt quartus gradus. Sic ergo præciſe ſunt quatuor qualitatũ gradus. Primus quo inſenſibiliter læditur corpus & inſenſibiliter diſtat. Secundus quo remouetur ſenſibiliter & inſenſibiliter læditur. Tertius quo ſenſibiliter diſtat & ſenſibiliter lęditur. Quartus quo extremaliter diſtat & mortificatur.

Gradus medicinarũ ſolutiuarũ quadruplex

Et ſic poſſumus in medicinis ſolutiuis imaginari quatuor gradus. Primus gradus valde debiliť ſoluentium, vt caſſia mãna &c. Secundus eſt fortius ſoluentium & non lædentium, vt reubarbarum. Tertius eſt adhuc fortius ſoluentium & lędentium, vt turbith. Quartus eſt vltimate ſoluentium & lędentium, vt ſcamonea & meçereon. Ex his ſumitur neceſſitas in medicinis quatuor gradus diſtinguendi. Tot. n. ſunt quot modis conuenit corpus a temperamento remoueri & illi ſunt quatuor. Ex quo ſequitur in dyſcraſijs per ſe, in medicinis vero gradus per attributionem eſſe repertos. Tertio nota cum dicimus quatuor fore gradus itelligi debet nõ communicãtes. Cum. n. quilibet habeat tres manſiones cõmunicantes poſſunt eſſe plures. Dixit etiam iam poſiti. ad oñdendum hanc diſtõnem graduum non fuiſſe totaliter neceſſariam, ſed potius coniecturatiuam. Non. n. repugnaſſet ipſos aliter diſtinguere, vt patet intuenti.

Et gradus quidam primus eſt illud quod cum comeditur & bibitur & quo fit iniunctio efficit in corpore ſua qualitate opõnem nõ perceptam ſicut cum calefacit, aut infrigidat, & non percipitur neq; ſentitur calor aut frigiditas niſi poſtquã reiteratum fuerit & multum factum fuerit.

Medicina primi gradus.

Primo nota notanter hunc gradum dici primum, quia. ſ. in productione alios antecedit. Producẽdo. n. a temperamẽto ad gradum mortificantem prius acquiritur diſpoſitio inſenſibiliter diſtans. Secundo ſenſibiliter & inſenſibiliter lædens, & ſic deinceps. Notanter etiam dictum eſt ſua qualitate, per qualitatem ſuam qualitatem ſibi naturalem intelligẽdo, licet enim aliqua medicina qualitate accidentali calefaceret corpus vrendo, vt camomilla vſta vel inflãmata: non tñ dicere debemus ipſam non fore talẽ in gradu primo, vt ſatis patet. Secundo nota non eſſe intentionem Auicẽ. caliditatem primi gradus nullo modo fore tactu perceptibilẽ. cum. n. temperantia ſit tactu perceptibilis & hæc ſit intẽſior illa, ſequitur &c. Sed eſt intellectus Auic. ꝙ non cognoſciť eſſe diſtemperantia per tactum, ſed requiritur rõnis longus diſcurſus. v̓. g. Exhibeo ſor. temperato camomillam debita doſi. hęc calefacit ſor. & ita iſtam caliditatem tactu percipio ſed non per tactum iudicatur ſtatim ipſam fore diſtemperatam, ſed requiriť longus rõnis diſcurſus, vt ꝙ paulatim omnia conſiderem ſigna vrinę & pulſus &c. Tertio nota ex littera Auic. comprehendi ꝙ cum dicimus medicinam aliquam in gradu talem oportet intelligi in debita doſi & approximatione vnica. Vbi. n. doſis multum in numero iſtud non teneret. Medicinæ. n. calidæ in primo ſæpius approximatæ poſſunt calefacere in tertio & in quarto gradu. Hoc autem dupliciter imaginari poſſumus. Primo ponẽdo ꝙ medicina calida in primo non eſt præciſe ad vnam menſuram caloris reducibilis, ſed ad varias menſuras ſecundũ ꝙ caliditas ad actum reducens ipſam eſt maioris vel minoris intenſionis, & hoc eſt ponere ipſam in gradu reſpectu hominis abſolute. Poſito ergo ꝙ caliditas tẽperati ſit vt quatuor, medicina calida in primo ſibi exhibita iduceret gradum caloris vt vnum, & ita fieret hæc caliditas vt quinq;. Si tamẽ hæc medicina fuiſſet exhibita calido in primo, calefeciſſet eum in primo gradu ſiue per vnum gradum, & ſic eius caliditas facta fuiſſet vt ſexto. Si autem ſecũda vice approximaretur temperato inueniens ipſum taliter diſpoſitum vt calefiat qualiter eſt cholericus in primo iterum calefaciet ipſum in primo reſpectu diſpõnis tunc in ipſo exiſtentis. Hoc autẽ eſt calefacere in ſecundo reſpectu preexñtis tpamenti, idẽ etc. Et ſic conſequenter dicendum foret de calefactione in tertio gradu. Secundus autem modus imaginandi eſt ponẽdo medicinam in primo calidam vnius certæ menſuræ caloris præcipue eſſe productiuam. ſ. caliditatis primi gradus reſpectu temperamenti, licet per accidens contingere poſſit ꝙ replicata approximatione intenſius agat. Modus autẽ eſt imaginando in corpore humano fore elementa formaliť vel ſaltẽ virtualiter contraria, & ꝙ per approximationẽ medicinæ calidæ in primo homini calido in primo licet per ſe non producatur poſitiua caliditas, per illam tamen fit ꝙ fortius excedatur reuma; qua elementa frigida reſiſtunt calidis, & per conſequens elementa calida vel eorũ virtutes poſſunt reducere ſubm ad gradum caloris intenſiorem, ſecundũ quẽ modum etiã concludi poſſet de temperata. Ad quod etiam concurrit ꝙ medicina calida in primo impedit refrigerium cordis & ſpiritus, quod debet facere aer attractus cibus & potus & humores frigidi, vnde facile caleſſit cor & ſpiritus, & totum corpus conſequenter. Hoc autem experimento ſic patet. videmus. n. ꝙ per ſolam ſpũs reſolutionem corpus humanum intenſe poſitiue infrigidatur, cuius non poſſet aſſignari debita cã niſi cã iam dicta. Ex quibus iã patet ꝙ dum

Diſtẽperãtię cognoſcendæ modus.

dicimus

dicimus q medicina calida in primo calefacit corpus insensibiliter & insensibilis lædit debet intelligi ipsa approximata corpori naturaliter disposito. corpori.n. non naturaliter disposito, sed iam per aliquam medicinam calefacto approximata posset in corpore sensibilem cäre læsionem &c. Alij hic imaginantur aliter dicentes q medicina calida in primo non inducit in corpore caliditatē quarti gradus, quantūcūq; reiterata, sed bene effectum consequentem quartū gradum. Potest enim spiritum & virtutem multotiens approximata resoluere vt illa quæ est quarti gradus. Primum dubiū. Nō videtur esse intelligendum medicinam talem in primo quæ in debita dosi & vnica approximatione inducit caliditatem primi gradus: ponatur.n. medicinam calidam prima mansione primi gradus approximatam esse in debita dosi Sorti temperato in extremo temperantię remissius calido. Et arguitur sic. Medicina taliter approximata Sor. si Sor. esset in medio temperantiæ permutaret ipsum ad primam mansionem primi, sed iam Sor. remissius calefit ab illa medicina q tunc calefieret ab eadem, ergo Sor. ab ea citra primam mansionem primi gradus calefiet, et per consequens in vnica approximatione &c. non inducet caliditatem primi. Secundum dubium. Videtur q primus non alteret insensibiliter: quia iam nulla videtur differentia inter alterationem quam facit medicina temperata, & alterationē primi gradus. Ponatur.n. Sor. esse temperatum in extremo temperantiæ calidiori. Et sic patet q siue approximet medicina calida in primo siue temperata extra temperantiam permutabitur. Cū enim medicina temperata habeat corpus permutare aliqualiter & iam illud sit in extremo sequitur &c. Ad primum posset dici primo q medicina Sor. approximata calefaceret ipsum in primo, tardius tamen q si fuisset in medio temperantiæ & qualitercūq; & in quocunq; situ temperantiæ fuerit aliquod corpus sibi approximata non inducit nisi calorē primi in prima mansione omnino consimilem in vno sicut in alio. Solum autem differunt secundum citius & tardius, nisi fuerit impediens. Negetur ergo minor assumpta in argumento. Secūdo probabiliter posset dici q sicut temperamētum habet latitudinem ita prima mansio &c. Et q licet omne corpus temperatum calefaciet in primo in diuersis tamē sitibus primi gradus & primæ mansionis. Posset etiam probabiliter dici q non calefaciet ipsum in prio. Vel q illud nō est possibile nisi in maiori dosi daretur, sed de hoc alibi. Ad secundum dicitur q medicinæ mere temperatæ est solum conseruare, & non positiue alterare, & hoc per se, licet per accidens possit oppositum contingere. Vel dr̄ q contingit vt permutet illud sed non aliquod corpus temperatum in medio temperantiæ, quod tamen a medicina calida in primo permuteretur, plura alia hic addenda forent.

Et gradus secūdus ē ut sit opō fortior ista, sed tñ nō puenit ad impediendū opōnes manifeste neq; cursum earū naturalē mutat nisi per accñs aut cum multotiens aduenit & est multum.

Medicinarū calidarū in prio et secundo cōueniētia ac differētia.

Primo notandum ex dictis Auic. differentiam inter operationem medicinę calidæ in primo & calidę in secūdo &c. & etiam conuenientiam. Conueniunt nanq; in hoc, quia neutra ipsarum efficit ægritudinem siue sensibiliter lædit. Differunt autem, quia per qualitatem positam a primo gradu nō statim percipitur corpus fore extra temperamentum naturale, sed adhuc requiritur discursus rationis vt supra dictum est. per medicinam tamen talem in secundo cōuenienter approximatam imprimitur qualitas qua primo occursu quis iudicaret fore corpus remotum a temperantia naturali. Ex isto primo sequitur hanc consequentiam nō valere. Sor. est a temperamento sensibiliter distans ergo est ęger: stat.n. aliquem fore a temperamento quo ad mēsuram suarum qualitatum sensibiliter remotum, non tamen sensibiliter lęsum.

Medicinæ distē-

Sequitur secundo medicinam primi gradus corpus ad primam partem neutralitatis decidentiæ permutare, talem vero in secundo permutare ad extremū neutralitatis & vtraq; facit corpus neutrum licet vna intensius & altera remissius. Sequitur vlterius omnem medicinam distemperatam extra latitudinem corpus permutare. Secundo principaliter nota operationem a medicina distemperata multipliciter lędi posse. s. corrupte ablate et diminute. Quis sit quilibet istorum modorum læsionis satis patet. Ad propositū istos tres tetigit Auic. in littera dicens medicinam talem in secundo non sensibiliter impedire siue manifeste hoc est diminute lędere. sed cum operatio corrumpitur aut totalit' aufertur tūc dicitur permutari extra cursum naturalem, vel cursum naturalem eius esse mutatum. Cum ergo medicina talis in secūdo nec sensibilr̄ diminuat nec auferat nec corrūpat opōnē sequitur &c. Tertio nota ex dictis Auic. contingit medicinam talem in secundo corpus sensibiliter lędere: aut inducere effectum gradus tertij vel quarti propter tria. Primo per accidens siue per qualitatem accidentaliter ei acquisitam sicut oleum feruens. Secundo propter multiplicem approximationē. Tertio pp quātitatē eius. Dū igr̄ dicimus aliquam medicinā talē in secūdo debet intelligi in certa dosi & approximatione vnica, sicut supra de tali primo dictum est.

peratę læsio triplex.

Medicina i secūdo sensibiliter lędens triplex.

Et tertius quidem gradus est ut ex operatione eius essentialiter proueniat impedimentū manifestum, sed nondum tamen prouenit ad mortificandum & corrumpendum.

Primo nota hoc quod dictum est. s. a medicina tali in tertio prouenire manifestum nocumentum &c. debet intelligi ipsa approximata corpori naturaliter se habenti. ipsa enim ægrotanti approximata potest esse sanatiua & læsionis operationum remotiua, vt patet intelligenti. Secundo nota notanter dictum esse essentialiter ad drīam nocumenti a medicina accidentaliter prouenientis: vt supra dictum est.

Et quartus est gradus ut illud ad mortificandum perueniat & corrumpendum. Et hæc quidem est proprietas medicinarum uenenosarum hoc est illud quod existit per qualitatem. Cū tota uero sui substantia mortificans est uenenum.

Medicina venenosa dupliciter.

Primo nota per medicinam venenosam duo intelligere possumus. Primo medicinam operantem a qualitate, & cum hoc a forma specifica corpus humanum aptam corrūpere, quæ pro quanto est agens a qualitate dicitur medicina pro quanto tamen a forma specifica corrumpit dicitur venenosa vt napellus. Secundo per medicinam venenosam intelligere possumus quālibet medicinā aptam in conueniēti dosi &c. corpus corrumpere, siue sola qualitate vt opiū & euforbium, seu qūolibet aliter. Dr̄.n. venenosa, quia sicut veneni est corrumpere, ita & medicinæ illius. Secundo nota hic per venenum absolute platū intelligi debet illud quod a tota substantia operans est interficiens sicut napellus.

Dicemus autem denuo q totū illud quod corpori aduenit quod est ex eis inter quæ currit agere & pati, aut mutatur a corpore et non mutat ipsum, aut mutat' a corpore & mutat ipsum, aut non mutatur a corpore & mutat ipsum.

Primo nota per omne illud quod aduenit corpori in proposito intelligere debemus comestum bibitum & exterius applicatum, vt supra dictum est, licet magis proprie verificetur de bibitis & comestis. Secundo nota notanter esse dictum. Et ex eis inter quæ currit &c. ad differentiam actualiter in forma & in gradu corpori similium eidem occurrentium. Talia enim nec immutant nec immutantur, vt patet, quia inter ista non currit agere & pati &c. Tertio nota secundum quosdam non esse intentionem Auicen. aliquid esse mutatum a corpore quod nullo

modo mutet corpus:cum omne agens in agendo repatiatur sed vult q non mutet mutatione de qua sit curãdum, vt patebit infra. Ex hoc tollitur apparens contradictio hic inter dicta Auic. Dicit.n.corũ inter quæ currit agere et pati quoddam est quod mutatur & non mutat. Si.n. non mutat non agit, ergo non currit inter ista agere & pati. Soluitur primo q mutat & agit non mutatione de qua sit curandum, quia ab illa statim facta conuersione corpus releuatur. Secundo inter quæ currit &c.i.quorum vnum agit & alterum patitur. & hæc iterum est bona expositio.

Quod uero mutaẽ a corpore & nõ mutat corpus mutatione de qua sit curandũ, aut conuertiẽ in siĺitudinẽ corporis, aut non conuertitur. Illud autem quod in eius conuertitur siĺitudinẽ nutrimentum est absolute. Et illud quod nõ in eius cõuertitur siĺitudinẽ est medicina temperata.

Primo nota notanter dictum esse mutationem de qua sit curandum ad denotandum tam a cibo q̃ a medicina aliquam in corpore fieri permutationem. Secundo nota differentiam ex dictis Auic. inter medicinam temperatam & cibum temperatum & conuenientiam. Conueniunt.n. quia neutrum corpus notabili permutatione permutat. Differũt autem quia cibus est aptus faciliter & per paucas transmutationes corpori assimilari & conuerti in substantiam suam, medicina autem temperata non. Et nota q cibum temperatum hic appellat nutriens absolute, quia.s. sic nutriens est q nõ medicina vel medicinale. Quid autẽ per medicinale nutriens sit intelligendum supra declaratum est. Tertio nota medicinam temperatã posse esse duplicem.s. actualiter talem, & potentialiter talem. Exempla patent. Hic autem est sermo de potentialiter tali. Notum est.n. q actualiť talis omnino siĺis existens corpori nostro nõ necessario mutat aut mutatur. Et per talem temperatam medicinam intelligere debemus rẽ quæ ingrediens corpus nostrum ad actũ reducta, apta est non transmutari in substantiam nostri corporis, sed totius nostri corporis complexionem & temperamentum conseruare. Sed diceres tu, membra nostri corporis sunt cõplexionum valde diuersarum, quo modo ergo ab eadem medicina possunt omnium membrorum cõplexiones & temperamenta conseruari, quicquid enim est conseruatiuum vnius contrariorum est corruptiuum alterius.

Nutriẽs duplex.
Medicina tẽpata duplex.

Ad hoc sufficienter dictum est prima primi capĺo de complexionibus, & ad illum locum recurre & vide.

Quod uero a corpore mutatur & ipsum mutat non est possibile quin aut si cũ mutatur a corpore mutet corpus, & post corpus mutet ipsum ad ultimum & destruatur eius mutatio, aut non fit ita, sed ipsum mutet corpus ad ultimum & destruat ipsum. Et prima quidem diuisio aut conuertetur in similitudinem corporis, aut non conuertetur in similitudinem corporis. Si in corporis cõuertetur similitudinem erit medicinale nutrimentum. Et si in corporis non conuertetur similitudinem erit medicina absolute. Secunda autem diuisio erit medicina uenenosa.

Primo nota q per medicinam absolute intelligere debemus illud quod ingrediens corpus nr̃m aptum est sui qualitate alterare vel conseruare & cum hoc non faciliter in corporis subam conuerti. Et secũdum hoc differt medicina absolute a cibo medicinali & etiam a medicina cibali, vtrunq; enim istoꝝ licet corpus alteret & permutet, aptum tñ est faciliter & per paucas transmutationes in corporis subam cõuerti sicut de lactuca & de allio supra dcm̃ est. Secũdo nota iuxta cõem modum loquendi medicorum dr̃iam esse inter medicinam absolute & medicinam venenosam. Dicitur enim medicina absolute quæ dcã est. Dicitur autem venenosa cui competit non agere in corpus nisi post reductionem eius ad actum & hæc non est apta faciliter &c. in substantiam nostri corporis conuerti, sed ad nostri corporis corruptionem naturaliter inclinatur sicut opium & hyoscyamus. Tertio nota penes medicos istos reperiri terminos, cibus absolute, medicina absolute, cibus medicinalis, medicina cibalis. Omnia declarata sunt præter istum terminum medicina cibalis, quæ est illud, quod ingrediens &c. aptum est faciliter corpus nutrire, magis tñ est corporis alteratiuũ, q̃ nutritiuum & notabilis. Vnde tam in medicina q̃ in cibo medicinali est virtus operandi a materia et qualitate, sed in cibo medicinali potentia operandi a materia excendit potentiã operandi a qualitate, pp quod dr̃ cibus medicinalis, eo q a prædominante fit denotatio. Econtra vero est de medicina cibali, quia opõ a qualitate excedit opõnem a materia, pp quod appellatur medicina cibalis, vt dictum est.

Medicinę absolute dr̃ia a cibo medicinali & medicina cibali.
Medicina duplex quid.

Illud uero quod a corpore nullo modo mutatur & ipsum mutat est uenenum absolute.

Primo nota differentiam inter venenum absolute & medicinam venenosam. Dicitur enim medicina venenosa corporis corruptiua & non operatiua a qualitate, nisi post notabilem eius in corpore permutationem sicut euforbiũ & huiusmodi. Venenum autem dicitur illud quod ante notabilẽ eius in forma sua permutationem est operatiuum in corpore nostro a sua suba: licet cum hoc contingat ipsum a qualitate operari. Ex isto sequitur q non repugnat eandem rẽ simul dici venenum & medicinam venenosam, vt napellus dicitur venenum pro quanto sui suba operatiuum est & corruptiuum dicitur autem medicina venenosa secundũ q operatiuum a qualitate post notabilem eius in corpore permutationem. Dubium primum circa dicta. Vr̃ q diuisio superius posita in cibum absolute &c. non sit sufficiens, q̃a datũ aliquid quod ingrediens corpus nr̃m operatur a qualitate et materia: & tamen illud nec est medicina cibalis nec cibus medicinalis, igitur &c. patet consequentia, & ꝓbatur assumptum, quia posẽ est aliquod ingrediens &c. fortius operari a qualitate q̃ a materia, & econtra: ergo posẽ est aliquid ęqualiter fore a qualitate sicut a materia operatiuum sed tale nec erit cibus medicinalis: nec medicina cibalis, igitur &c. Secundum dubium contra descriptionem cibi medicinalis di. s. cibum medicinalem esse istum qui transmutabilis est, & cum hoc notabiliter permutat. Contra. cuicunq; compoẽ est vtrũq; extremorũ eidem est medium cõpoẽ, sed operationi a materia cõpoẽs est calefactio & cõpoẽs est frigefactio, ergo eidem cõpoẽs est conseruatio sicut medicinę temperatę, & per consequens erit posẽ reperiri cibum medicinalem a qualitate operantem sicut temperata medicina. Notũ est autem temperatam medicinam sua qualitate nõ permutare notabiliter corpus nr̃m. ergo &c. Ad primum istoꝝ dicitur q quãq; isti termini cibus medicinalis et medicina cibalis summuntur tanq̃ synonymi ꝓ eo quod simul a qualitate operatur & a materia, siue æqualiter siue inęqualiter, & isto mõ accipiendo patet soĺo. Qñq; autem differenter loquunẽ auctores. Et tunc concediẽ nõ esse repugnans esse aliquid quod non est denominandum medicina cibalis nec cibus medicinalis. Quia tñ id raro & difficulter est reperibile ideo de talibus auctores non fecerunt spãlem mentionẽ. Vel forte dederunt illud intelligere per extrema. Cognitis.n. extremis facile comprehẽditur medium. Et si quęraẽ quali nomine illud denominabitur. Dr̃ illi non fore nomen impositũ sed nomina sunt ad placitum. Ad secundũ ꝓbabiliter etiã dicitur concedendo aliquẽ cibũ medicinalẽ posse esse tẽperatum & qualitate sua pure conseruantẽ recte sicut ꝓbat argumẽtũ. Quia tñ hm̃ői cibus raro est inuenibilis: q̃a ẽt eius opõ in corpore nõ distinguiẽ nec experimento nec rõne distingui põt opõnẽ ꝓuenieẽtẽ a cibo pure cibali, iõ de hoc nõ se impedit medicus. Et vocat præcise istum cibum medicinalem,

Venenũ idẽ ut venenosa medicina
Dubia.

cinalem, quia cum hoc q transmutatur a corpore corpus aliqualiter a suo temperamento notabiliter permutat. Ex ista responsione teneri possunt probabiliter istae conclusiones.

Prima. Non quilibet cibus medicinalis est aptus conuenienter approximatus corpus notabiliter permutare. Secunda. Non quilibet cibus medicinalis est respectu nostri corporis ponendus talis in gradu. patet, quia aliquis talis est mere temperatus. Tertia conclusio. Non quelibet operatio cibi medicinalis est calefacere vel infrigidare &c. vt medicinalis est, sed aliqua est pura conseruatio. Et infinita alia penes hunc intellectum forēt concedenda quae gr̄a breuitatis omittuntur. Quarta conclusio. Non quilibet cibus temperatus est mere cibalis &c. Omnia ista patent intuenti.

Cum autem nos dicimus q a corpore nostro non mutatur, nolumus dicere q non calefiat in corpore per operationem innati caloris, in ipso, immo plurima uenenorum non operatur in corpore nisi calefiat per operationem caloris innati qui est in ipso. Sed uolumus dicere q non mutatū in sui forma naturali, immo nec cessat ab eo operatione eius uirtute & forma manentibus donec corpus corrumpat.

Primo nota hanc litteram duplicem posse habere intellectum. Primus vt verba sonant per quem innuitur differentia inter medicinam venenosam & medicinam absolute ex una parte & venenum absolute ex alia. Nam tam medicina absolute q̃ medicina venenosa semper uel vtplm in corpore nostro taliter a calore patitur & alteratur q suā tandem amittit formam substantialem & naturam, licet etiam quandoq; interficiat remanente a medicina venenosa impressione mala quae tandem corpus corrumpit. Econtra vero venenum interficit nisi sit prohibens manente eius forma substantiali & natura & forma specifica non perdit p trāsmutationem quam in eo fecit calor noster. Noluit ergo dicere Aui. venenum nullomodo aliquam recipere transmutationem, quia plā venenorum vt operentur oportet vt prius calefiant, sed voluit q non reciperet transmutationem iā dictam. Tota autem causa huius diuersitatis prouenit propter venenum absolute fore magis resistēs actioni caloris et trāsmutationi ab eo q̃ medicinam. Et ideo in corporibus uenenatis pluries post mortem reperitur venenum non substantialiter transmutatum. Ex quibus concludi potest inter entia naturalia non solum esse contrarietatem vel repugnātiā ex parte qualitatum manifestarum contrariarum vt calidi & frigidi &c. immo etiam ratione occultarum proprietatū, quibus huiusmodi sibi inuicem sunt repugnantia, & quibus mediantibus forma vnius est corruptiua formę alterius. Sicut venenum serpentis taliter contrariatur spiritui & formę spiritus q licet per qualitates suas primas non vinceret qualitates spiritus alterando, tamē mala qualitate occulta potest spiritus formam corrumpere. Patet vlterius ad esse formae substantialis in materia non solum iuuare & pręparare qualitates manifestas sed etiam occultas. Ex quo sequitur vlterius q non in quacunq; materia sunt similes proportiones qualitatum primarum ibi sunt formae substātiales sibi necessario. Et plura alia ex his inferri possent. Secūdus modus exponendi litteram est vt Aui. velit ponere differētiam inter reductionem veneni ad actum & medicinae absolute & adhuc venenosae calidę. licet. n. neutrum ipsorum agere possit vtplurimum nisi calefiat, medicinae tamen calę a corpore recipiunt partiale principium suae actionis. venenum autem non recipit principium quo effectiue alteret, sed sua forma specifica & occulta proprietate agit corrumpendo.

Ex quo sequitur primo taliter ad actum reduci venenum qualiter medicinae frigidae, iuxta opinionem Gal. Sequitū secundo q plurimae medicinae venenosae vt venenosae sunt taliter operantur qualiter venenum, inquantum tamen medicinę concedi possunt a calore principium actionis recipere. Secundo principaliter nota q notanter dictum ē plurima venenorum non autem omnia. quędam. n. sunt actualiter talia, vt serpentum & aliorum venenosorum plurimae saliuae. quae autem venena sunt solum potentialiter talia sicut plantarum minerarum & huiusmodi. Notum est prima venena non indigere pręcalefactione vt suos imprimant effectus, reliqua vero sic, propter quod notanter dixit plurima venenorum. Tertio nota non esse intentionem Aui. venenum ingrediens corpus nostrum nunq̃ corrumpi. contingit enim venenum in modica q̃titate sumptum non solum corrumpi, sed etiam corpus quandoq; nutrire, vt colligi potest ex sexta quarti. nunq̃ tamen venenum in debita dosi sumptum, & remoto impedimento quod cōtingere potest vt a medicina theriacali aut aliunde corrūperetur a corpore nr̄o. — *Venenū duplex.*

Et est quidem cum eius natura est calida et adiuuat tunc suam proprietatem natura eius ad resoluendum spiritum sicut uenenum uiperarum & napelli. Et est cum natura eius ē frigida & adiuuat suam proprietatem natura eius ad congelandum spiritum & debilitandum sicut uenenū scorpionis & hyoscyami.

Primo nota q veneno existente calido ppter partes rei calidae citius & facilius ad cor moueri iuuatur venenum in operatione sua. Primo propter causam dictam, quia magis poterit ad principale membrum puta cor moueri. Secundo quia propter caliditatem eius iuuatur spirituum resolutio et augetur, quare spiritus paucificatur & facilius vincitur a ueneno. Tertio quia rarefit spiritus, quare fit passibilior a ueneno & aperit vias vnde citius currit ad cor, & plures alię cāe possunt adduci. — *Venenū iuuari a calido tripl'r.* Secundo nota q veneno existente frigido a frigiditate iuuatū mortificando. Spiritum. n. cōgelādo mortificat, unde facilius a veneno uincitur ut tactum est, sicut cōuenit de ueneno scorpionis. Ex hoc tanq̃ fundamento solui potest quęstio tacta. 4. cañ. Aui. fen. 6. cap̄. 2. s. qd citius interficit. An uenenum calidum an frigidum. Dicitur q calidū propter multa. Primo quia facilius penetrat ad principalia membra. secundo quia spiritus est passibilior a calido mortificante q̃ a frigido, & minus resistit suae actioni caeteris paribus, q̃uis frigiditas sit naturae disconuenientior q̃ caliditas. Et dixi notanter caeteris paribus, quia vbi ex parte formae specificae actiuius foret venenum frigidum nō oportet uerum esse quod dictum est. — *Venenū calidū citius interficere q̃ frigidū.* Patet secundo causa quare venenum animalium citius utplm operatur q̃ plantarum, operatur. n. absq; hoc q ad actum oporteat reduci cum sint actu talia, econtra uero uenena potentialia plantarum. Dixi autem utplm propter uenenum rabidi canis ut patet experimento. Patet ulterius q cęteris paribus facilius a ueneno interficiuntur corpora calida q̃ frigida, licet magis in eis venenum q̃ in frigidis resoluatur. Patet ulterius quare uenenum frigidum plus nocet corporibus calidis q̃ frigidis, quia citius penetrat & magis attrahitur a uenis, ut patet de turdo. Patet etiam quare famelico fortius obest uenenum q̃ repleto, quia in eo sunt meatus grossiores, ad quod cōcurrit etiam q uenenum cibo permixtum obtunditur in actione sua. Patet ulterius q dormienti fortius obest uenenum q̃ uigilanti. Ex quo patet canon obseruandus. s. uniuersaliter corpora uenenata a somno esse prohibenda, & infinita quasi alia patere possunt intelligenti. — *Venenatorū canō practicus.*

Sed circa haec dicta quędam uidentur dubia. Primum dubium. Videtur q non a sola forma specifica sit aptum aliquod uenenum interficere, qa nō fit corruptio nec gn̄o substantialis nisi mediante alteratione prouenfente a qualitatibus primis sicut caliditate frigiditate &c. ut colligitur 1 lib. de generatione, & 4. metheororum, ideo &c. cuius tn̄ oppositum asserebatur. — *Dubia.* Secundum dubium. Videtur q uenenum serpentum non sit calidum. serpentes. n. non sunt calidi. igitur &c. patet consequentia, & assumptum, cum hyeme

maneant & i autũno sepulti. Similiter quia apparet corpus ex morsu plurium venenosorum serpentium subito stupefieri, vt colligi potest sexta sen quarti de morsu aspidis, et de morsu salamandræ. Tertium dubium. Si venenum scorpionis est frigidum quõ oleum scorpionis cõfert puncturæ scorpionis. Item si scorpio est animal frigidum, quomodo cinis scorpionis frangit lapidem, & aperit vrinæ vias. Quartum dubium. Si venenum frigidum ideo tardius nocet, qa tardius reducitur ad actum, sequitur q quãto hyoscyamus et opium datur in maiori q̃titate tanto tardius efficit nocumẽtum, secundum q tardius reducitur ad actum. Quintum dubium. Datur venenum absolute, quod est calefactiuũ & consimiliter infrigidatiuum, ideo & medium .s. corporis cõseruatiuum, tenet cõsequentia. quia cuicunq; non repugnat vtrumq; extremorum eidem nõ videtur medium repugnare. Sextum dubium. Si has occultas proprietates forma sequitur in materia, ergo ipsis corruptis corrumpitur forma. consequens est falsum, vt patet de arbore persarum in de accidenti cap̃. primo. & de puella tertio de simplici medicina.
Gal. distinctione quarta. cap̃. primo. & sexta quarti cap̃. 2. & 5.
Auer. colliget cap̃. 3. Septimum dubium. Videtur q caliditas veneni in secundo sit talis i. 4. quia tale calefacit calefactiõe ad quam sequitur corruptio. ideo &c. Ad primum istorũ potest dici q non per solam formam specificam vel actionem occultam potest fieri alicuius formæ substantialis gñõ vel corruptio, nec illud dicebatur supra. Dicebatur tamẽ q non solum vigore actionis a qualitatibus manifestis prouenientis potest fieri alicuius gñõ vel corruptio. Potest etiam dici negando assumptum, & dici dictum philosofi fore vt in pluribus verum. Vel posset dici q forma specifica veneni impedit generationẽ spiritus vitalis & eius operationem ad quam sequitur mors non tamen n. si prius variata proportione qualitatum primarum. Ad secundum dicitur serpẽtes esse animalia intensiue calida, licet paucum q̃titatiue de spiritu habeant vt vespæ. Et colligitur hæc solutio sexta quarti. De stupore autem alias dixi qualiter a calido prouen at.

Scorpionis olei et cineris proprietas. Ad tertium dicitur q oleum scorpionis operatur a forma specifica attrahendo venenum ad extra. Modificatur tamẽ cum habentibus proprietatem contra venenum vt patet a Me. distinctione. 12. de oleis. Et de cinere dicitur similiter illud a forma prouenire occulta. Ad quartum alias soluetur. Ad quintum dicitur primo q cuicunq; vtrunq; extremorum est compossẽ, eidem est compossẽ medium, ubi illud in sua ratione formali non includat medij abnegationẽ vel repugnantiam, sicut si datur cibus calidus, & similiter frigidus potest dari medius. Sed non sequitur. datur distemperatus calis & frigidus distemperatus ergo datur distemperatus conseruatiuus, quia in ratione formali distemperantiæ includitur abnegatio medij, & ita in ratione formali ueneni. Non ualet ista solutio. Aliter dicitur concedendo q sicut datur uenenum absolute merito suę qualitatis calefactiuũ & infrigidatiuũ, ita daẽ merito suæ qualitatis conseruatiuõ, quia tñ operatio a proprietate occulta est fortior. ideo &c. Hic essent multa dicẽda. Ad sextũ dr̃ negando consequentiã, sicut de permutatiõe cõplonis naturalis et per contrarium patet. Ad. 7. negaẽ cõseq̃ntia, qa nõ calefacit calefactione merito cuius sequaẽ corruptio, sed merito malæ proprietatis secum coniunctæ.

Totum uero illud quod nutrit in fine rei naturali mutatione corpus mutat, & est calefacere, quoniam cum in sanguinem cõuertitur proculdubio incalefaciendo augmentum præbet, ita ut lactucæ & cucurbitæ taliter calefaciant qualiter istud calefacere existit.

Primo nota hanc litteram duplicem habere posse expositionem. Primo vt ly in fine rei construatur cum ly nutrit, & stat ibi punctus. Et est sensus q Aui. voluit q omne quod in fine rei nutrit mutat corpus &c. & iste intellectus satis patet per sequentia. Secundus intellectus potest esse vt ly in fine construatur cum ly mutat corpus. Et sit sensus q illud qd nutrit mutat corpus in fine rei naturali mutatione. Et iste sẽsus poterit colorari secundum duplicem viam. Prima vt p
Mutatio duplex. mutationem non solum intelligamus conuersionem nutrimenti in substantiam membri, sed omnem conuersionẽ naturalem nostri corporis, & sic omne tale dum conuertitur i sanguinem nutrit, & tunc patet littera. Secunda vt per mu-
Nutricatiõ seu nutritio qd & duplex. tationem intelligamus veram & propriam nutricationem, & erit tunc sensus q mutat. i. nutrit corpus, nutritio autẽ est naturalis mutatio. Nota tamen satis improprium modũ loquendi esse dicere q illud quod nutrit mutat. potius enim mutatur in eo quod nutrit. sed quia nutrire impositum ẽ ad significandum sub voce actiui talis modus excusari potest. Ex quo patet corrolarie q nutrire pati ẽ & nutriri agerẽ &c.
Secundo nota dupliciter contingit nutriens calefacere. Pri-
Nutriẽs contigit calefacere dupl'r mo modo intensiue siue gradualiter. secundo modo extẽsiue corpus calefacere pro quanto augmentat substantiam calidam nostri corporis sanguinem .s. & spũm. & secundũ hoc nutriens medicinale frigidum calefacit corpus nostrũ .s. extẽsiue pro quanto augmentat sanguinem &c. Primum dubium. Nutriens medicinale frigidum infrigidat corpus extẽsiue. igitur non calefacit extensiue. patet consequẽtia. assumptum probatur, quia præbet augmentum in substantia frigida puta phlegmate & humore melancholico. Et per idem arguitur omne nutriens corpus simul calefacere & infrigidare, humectare & exiccare extensiue. Secundum dubiũ. Videtur mihi omne nutriens intẽsiue calefacere corpus. Oẽ enim nutriens frigidum dum conuertitur in sanguinem producit in corpore gradum caliditatis intẽsiorem q̃ prius erat dum erat sub forma chyli. ergo &c. patet consequentia & antecedens probatur, quia ipso conuerso in sanguinem põt remouere impressionem quæ prius erat facta. Item quia cõpleta conuersione cibi in sanguinem corpus est intensiue calidius & membra q̃ prius. igitur &c. Pro responsione no-
Nutriẽs calefacere itẽsiue dupl'r. ta. Nutriens calefacere corpus intensiue potest dupliciter intelligi. Vel absolute ita q aliquem producat gradum caliditatis intensiorem q̃ erat ante, & sic omne nutriens est intensiue calefactiuum. Vel quia producit gradum caliditatis intensiorem q̃ sit naturalis caliditas corporis & sic solum nutriens medicinale calidum est calefactiuum. Ex quo patet q est differentia inter nutriens medicinale calidũ ex vna parte, & frigidum vel temperatum ex alia, licet. n. vtrumq; sit aptum aliquando intendere caliditatem corporis, calidũ tamen nutriens est aptum intendere extra naturale temperamentum & non aliquod aliorum. Et est simile sicut de exercitio forti & temperato. Ex quo vlterius patet tã nutriẽs frigidum q̃ medicinale esse in corpore nostro duarum contrariarum mutationum successiuæ productiuum, quia. s. primo calefactiuum, secundo infrigidatiuum. Ad primum argumẽtum dicitur negando consequentiam illam. præbet augmentum in substantia frigida, ergo infrigidat. bene valet si non plus præberet in substantia calida. Ad secundũ conceditur ipsum bene calefacere intensiue, sed non ad sensum datum .s. vltra corporis naturale temperamẽtum. Ex isto patet quare ista mutatio dicitur naturalis. naturale. n. est nobis illud sanguinis augmentum.

Cum uero calefacere dicimus nolumus calefacere istud, sed illud quod ex qualitate rei peruenit eius remanente specie.

Primo nota sñiam litteræ esse iuxta modum loquendi au-
Medicina oriẽs gd. ctorum dum dicimus aliquid calefacere ingrediens &c. non intelligimus taliter calefacere qualiter dictum est, sed intelligimus calefactionem a qualitate prouenientem, non merito sanguinis generati &c. sed merito ipressiõis derelictę etc.
Secundo nota hanc litteram duplicẽ habere expositiõem. Prima eius specie manente. i. forma specifica, quia. s. medicina calida & cibus calidus ante eius formæ specificæ corruptiõem est aptus calefacere corpus nostrum vt docet experimentum

perimentum, licet tandem tamen formam deperdat vt dictum est. Et per hoc differt a nutrimento frigido & absolute nutrimento, quorum neutrum est aptum calefacere nisi ipso prius conuerso. Secundus sensus est. Et eius spẽ.i.qualitate simili secundum spẽm manente.s.post eius conuersionem. Tertio manente specie.i.virtute.licet.n.in chylo facto ex alleo non sit forma allij, remanet tamen in eo virtus calefactiua & similiter in sanguine, & tandem conuertitur in partem membri calidam vt patet.

Et medicina quidem nutriens a corpore per sui mutatur substantiam & mutatur ab ipso per sui qualitatem, sed prima mutatur in sui qualitate, & alia quidem mutatur primo in caliditate & calefacit sicut allia.

Primo nota q̄ per medicinam nutrientem indifferenter intelligi potest cibus medicinalis & medicina cibalis, quæ qualiter a se inuicem distinguantur supra dictum est. Dicit ergo per medicinam nutrientẽ in proposito intelligendum esse quodlibet nutriens operatiuum a qualitate ad sensum superius datum. Secundo nota q̄ medicina nutriens recipit a corpore nouam substantialem formam similem.s.formę substantiali membrorum. vnde quantum ad hæc dicit mutari per corporis substantiam. mutatur.n.per qualitates corporis acquirendo complexionem talem qualis est ĩ mẽbris, ideo conuenienter dictum est ipsa mutari per corporis substantiam & qualitatem, prius tamen acquirit complexionẽ q̄ formam. Tertio nota complexionem esse duplicem.s. totalem & completam, partialem & imperfectam. & secundum hoc potest intelligi de prioritate temporis & naturę, ut alias iam notatum est &c.

Cōplexio duplex.

Et est alia quæ mutatur primo in frigiditatẽ & infrigidat sicut lactuca. Cunque eius conuersio in sanguinem completur plurimum operationis eius est calefacere propterea q̄ in sanguine augmẽtũ efficit. Quomodo enim nõ calefacit cũ iã facta sit calida, & sua frigiditate se expoliauerit.

Nota primo hic datur intelligi q̄ prius tempore operatur medicinalis cibus & medicina q̄ cibus qualitate ipsa operetur a materia calida vel frigida, ideo prius q̄ operetur a materia operatur a qualitate. Secundo nota non esse intentionem Aui. cibum medicinalem &c. primo occursu &c. quia alleum primo occursu infrigidat, cum ĩ primo occursu operetur pro qualitate eius actualem quæ est frigiditas. sed eius intellectus est q̄ alia est quæ mutatur primo in caliditatẽ.i. quæ statim post reductionem ad actum mutatur ad actum calefaciendi aliqua infrigidandi. lactuca.n. statim reducta ad actum infrigidat. Tertio nota q̄ in hoc conueniunt cibi medicinales & medicinæ cibales calidæ & frigidæ inter se, quia facta conuersione in sanguinẽ calefaciunt corpus extensiue vt supra. secundo aliqualiter intensiue, vt cibi medicinales calidi etiam frigidi aliquem gradum frigiditatis remouendo inductum ante eorum conuersionem. Ex isto patet differentia operationis eorum in corpore nostro.

Sed unicuique earum etiam aliquid innatæ qualitatis associatur post conuersionem in substantia, quoniam in sanguine qui generatur in lactucis aliqua remanet infrigidatio, & in sanguine qui generatur ex alleis aliqua calefactio, sed est hoc usq; ad tempus.

Primo nota hic ex intentione auctorum ex sanguine frigido ex lactuca generari partem membri frigidiorem q̄ ex tẽperato cibo. similiter etiam ex cibo calido vt alleo generat pars membri calidior, & hoc intelligunt auctores. Secundo nota notanter dictum esse vsq; ad tempus, quia nisi fiat iterata eiusdem vel similis cibi medicinalis approximatio impræssio facta a primo non diu permaneret, sed in modico tempore remouetur a membris se ad suam naturalem dispositionem reducentibus vt patet.

Medicinarum præterea nutrientium alia est quæ medicationi magis existit propinqua, alia est quæ nutrimento est uicinior. Quemadmodũ ipsorum nutrimentum alia sunt quorum natura uicinior est substantiæ sanguinis, sicut uinum & ouorum uitelli & aqua carnis. Alia sunt quæ parumper sunt longinquiora sicut panis et caro. Et alia sunt quæ sunt ualde longinqua sicut nutrientia medicinalia.

Primo nota per medicinas nutrientes intelligi potest ĩ proposito cibus medicinalis & medicina cibalis indifferenter. Si primum intelligendum est dictum absolute.s.q̄ aliquæ sunt absolute propinquiores &c.i.magis a materia q̄ a qualitate operatiuæ. Et econtra quędam. Exempla patẽt. Secundo autem modo exponendo sensus est q̄ ipsarum medicinarum nutrientium, licet quęlibet sit magis alteratiua q̄ a materia operatiua, vna tamen earum alia plus attinet nutrimento.i.plus operatur a materia, & econtra alia plus a qualitate, & vterq; intellectus foret bonus. Nota tamẽ primã operationem esse impropriam nisi per attributionem ad sensum et perceptionem nostram. Nota secundo q̄ nutrimẽta quædam sunt valde vicina, quædam medio modo, quædam valde longinqua conuersioni in substãtiam nostri corporis. Et per valde vicina intelligo illa qui ratione suæ complexionis & occultæ formę & modi substantiæ apta sunt ut a calore nostri corporis faciliter transmutentur, & in breui tempore vt vinum vitella ouorum & aqua carnium, p quã intelligamus brodium in quo dissolutæ sunt carnes pullinę. Notum est.n. omnia ista ratione complexionis, quia calida, modi substantiæ, quia liquida subtilia & adhuc occultæ proprietatis fore faciliter mutabilia, & econtrario alia. Tertio nota q̄ panis & caro, quia non ita passibilia non sunt ęq̄ faciliter mutabilia &c. similiter nutrientia medicinalia. quia qualitate sua quandam habent repugnãtiam ad calorem & corpus ratione qualitatis a qua operantur, ideo non debent adhuc ita propinqua dici vt patet &c.

Nutrimẽtõ respectu sbæ nri corporis cõuertibile tripl'r.

Amplius dicemus q̄ nutriens mutat corporis dispositionem qualitate sui & quantitate. Qualiter uero qualitate sui mutet iam sciuisti. Quantitate autem quoniam aut augmentabit & perueniet ex eo ad fastidium & oppilationes & postea ad putrefactionem, aut minuet, & perueniet ex eo ad phthisim. Sed augmentum in quantitate ex nutriente semper est infrigidans, nisi proueniat ex eo putredo & calefactio quæ calefacit. Sicut enim putredo non accidit nisi propter calorem extraneum, ita propter ipsam etiam calor accidit extraneus.

Primo nota. nimia q̄titas nutrimenti dupliciter est causa læsionis. Primo quia in illa est multum de prauo resistenti calori, quare cibus a calido indebite transmutatur, & crudi atq; indigesti humoris formam recipit. Secundo pro quãto tegit & oppilat & prohibet transpirationem, quare aliquando est causa putredinis. Nimia vero paucitas causa est phthisis capiendo phthisim pro totius consumptione qualibet. Secundo nota q̄ cum nutrimentum in pricipio sit contrarium calori, ideo agit ipsum remittẽdo & debilitando. Si ergo fuerit multus cibus multum remisso calore corpus infrigidabit. Et ẽ sñia Gal. secũdo de accidenti cap. 3.s. de causis

Nutrimẽti q̄titas nimia & die duplr.

Phthisis

Gal.

morborum frigidorum. Et infra Aui.doc.secunda huius fē. secunda summa.cap.de causis infrigidantibus. Tertio nota, quodlibet nutrimentum per se sit infrigidatiuum vt tactum est, per accidens tamen potest esse calefactiuum merito nimiæ q̄titatis oppilantis & transpirationem prohibētis. prohibita vero transpiratio est causa putredinis, vt prio de differentijs febrium & .4.metheororum. & prima quarti cap̄.de causis putredinis. & infra aliqualiter cap.de causis calefacientibus. Dubium est quia esset idem respectu eiusdem causæ, & causarum prius & posterius, quia putredo caloris est causa. & econtra. Conceditur idem secundū speciem, licet non idem numero.

Nutrim̄ tū dupl'r

Dicemus & q̄ nutriens aliud est subtile aliud est spissum aliud est temperatum. Et subtile quidem est illud ex quo sanguis generatur subtilis. Et spissum ex quo sanguis generatur grossus.

Nutriēs tēperatū. Sanguis sbtilis et spissus quid.

Primo nota q̄ per nutriens temperatum intelligit mediū inter subtile & grossum nutriens, & non in alijs temperatū. Secundo nota per sanguinem subtilem & spissum in ppo sito intelligi debet sanguis in modo substantiæ recedens a temperamento vt patet. Ea quo videtur descriptionem taliter exponendam. Nutriens subtile ē illud qd̄ ingrediēs etc., merito sui modi substantiæ aptū est conuerti in subtile &c. quod notanter addo propter qualecunq; sanguinem ex quolibet cuiq; nutrimento esse generabilem.

Vniuscuiusq; autem harum diuisionum, aut est eius nutrimentum multum aut paucum.

Primo nota per nutriens multi nutrimenti in pposito intelligere debemus illud ingrediens &c. aptum esse, vt secundum plurimas eius partes cōuertatur in partes membro nostri corporis ad intellectum datum & secundum paucas in superfluitates. Econtra vero dicitur pauci nutrimēti. Quod tamen totum intelligi debet in relatione ad corpus temperatum. Notum enim est q̄ aqua carnis etsi sit multi & subtilis nutrimenti, in corpe tñ calidissimi stōl conuertitur ī fumū.

Exemplum subtilis & multi nutrimenti est aqua carnis, & uinum & oua sorbilia calefacta aut trementia. Ista enim multi existunt nutrimenti, quoniam plurimum substantię ipsorum in nutrimentum conuertitur.

Aq̄ carnis qd.

Primo nota vt colligitur in libro de viribus cordis per aquam carnis non intelligitur brodium, sed humiditas carnis per distillatiōem ipsius collecta. vnde ibi Aui. Quidam antiquorum opinati sunt q̄ aqua carnis sit brodium decoctionis eius, non tamen est ita. Est enim succus carnis p decoctionem extractus & est multi & subtilis & velocis nutrimenti vt ibidem colligitur. Vinum est etiam multi & subtilis nutrimenti, propter causas iam assignatas. Et debet intelligi de vino non nouo neque veteri sed de medio, nec de aquoso sed vinoso potius & citrini coloris vel aurei, vt in. 3. alimentorum, & in libro de diætis particularibus ī libro de euchimia. de quo dixit Theutonicus q̄ ē lacryma dei. Oua etiam intelligendo gallinarum, vt. 5. colliget &. 2. cañ. cap̄. de ouo et Serapio de simplicibus. & Rasis. 3. Almāsoris, maxime recentia & trementia non indurata sunt multi & velocis & subtilis nutrimenti.

Vinum mltipl'r

Vinū ē lacryma dei.

Exemplum spissi & pauci nutrimēti ē caseus & caro salita et melōgia et his similia. Rēs enim quæ ex eis in sanguinem conuertitur, est pauca.

Caseus tripl'r.

Primo nota per caseum in proposito itelligere debemus antiquum non autem nouum vel medium qui est in cōplexione calidus & siccus difficilis digestionis & pauci & grossi nutrimenti, vt secundo cañ.cap̄.de caseo. &. 5. colliget. c. eodem. &. 3. alimentorum. & in libro de euchimia Gal. De carne etiam salita per sal ab ea humido resoluto idem in locis prællegatis pluries hēri potest. Vnde secundo cañ. caro salita & si in principio humida fuerit, sicca tamen est & pauci nutrimenti. Secundo nota q̄ per melongias intelligere debemus fructum quoddam in quo reperit̄ acuitas & amaritudo, propter quod ponitur calidus & siccus vsq; ad tertiū gradum & generat nutrimentum grossum multum, & facit possidere apostemata &c. vt secundo cañ. cap̄. primo. licet Auer. ab hac snīa videatur recedere. 5. colliget cap̄. primo. Dicit enim q̄ postq̄ decoquitur & proijcitur prima aqua et coquitur cum carnibus piguibus est cibus valde delicatus, ita vt ipsum taliter præparatum existimet temperatum cibum. Nec obstat auctoritas medicorum in ea. Et licet non sit in ea virtus per se solutiua nec constipatiua, tamen cum oleo exhibita notabiliter soluit, & cum aceto stringit uentrē. secundo cañ. cap. de melongia.

Auer. Gal. Caro salita. Melongia qd. Auer.

Exemplum subtilis & pauci nutrimenti ē iulep & olera quæ in substantia sui temperata existunt & in sui qualitate. Et ex fructibus maciana & mala granata & quæ eis similantur. Et exemplum spissi multi nutrimenti est oua elixa & caro uaccina. Cuiuscunque etiam harum diuisionum aliæ sunt quæ sunt boni chimi, aliæ sūt quæ sunt mali chimi. Exemplum subtilis multi nutrimenti boni chimi ouorum vitelli & uinum & aqua carnis. Exemplum subtilis pauci nutrimēti & mali chimi pulmo & caro anaguaid. Exemplum spissi multi nutrimēti boni chimi oua lixa. & caro ānualis agni. Exemplum spissi multi nutrimenti mali chimi caro uaccina & caro anatis et caro equina. Exemplum spissi pauci nutrimenti mali chimi caro salita, in hac autem summa inuenies temperamentum.

Nota iulep pluries. s. aquæ est pauci nutrimenti propter paucum çuccarum, & subtilis propter multam aquę pmixtionem. Et olera multa bona. s. atriplices & bletis malua & spinachiæ, ut colligitur in libro de euchimia, &. 2. alimentorum, &. 5. colliget. nec dicuntur absolute temperata cū oīa hmōi declinent ad frigidū & hūidū, sed non multū recedūt idro appellantur temperata, olera. Secundo nota macianum esse fructum frigidæ & siccæ complexionis sua ppriętate cor letificans & spiritum tēperans, & corpus subtili et leui & pauco nutrimento nutriens, ut colligi potest in libro de uiribus cordis cap̄. de macianis. De malis autem granatis uide ab illis auctoribus, quia patet. Patet de carne equi. Dicit Gal. in libro de subtili dieta. Equos autem & asinos asininis hominibus concedendum est comedere.

Olera tpata q̄. Macianū qd.

Explicit expositio capituli de his quæ proueniūt ex his q̄ comeduntur & bibunt̄ secūdum Iacobum Forliuiensem.

Sequitur expositio aliorum quinque capitulorum secundum Iacobum de partibus.

Ca. xvi. De dispositionibus aquarū.

AQua unum existit elementorum, quæ sola inter omnia elementa habet proprium, ut in eo quod comeditur & bibitur ingrediatur, nō ideo ut nutriat: sed quia nutrimentum penetrare facit, & eius rectificat substantiam. Nō autem dicimus q̄ aqua non nutriat, nisi quia nutriens in potentia est sanguis, & in alia potentia longiore ista est pars mēbri hominis. Corpus uero simplex non conuertitur ad formam sanguineam recipiendam, neq;

formam

formam membri humani niſi componatur. Sed aqua eſt ſubſtantia quæ adiuuat ad liquefaciendum nutriens & ſubtiliandum, & ut cito currat & penetret in uenas & in foramina, neq; eſſe poteſt abſq; hoc auxilio eius complemẽtum rei nutrimenti. Amplius aquæ diuerſificantur non ſolum in ſubſtantia aqueitatis, uerum etiam ſecundum illud quod eis admiſcetur, & ſecundũ qualitatem quæ in eis eſt ſuperans.

In hoc cap̃. primo agit de ꝓprietate aq̃ ſolius inter elñta, et de diuerſitatibus aquarum. 2. de electione aq̃ & expiẽtia bonitatis eius a pondere, ibi ⌊ Aq̃ vero quæ ſunt. ⌉ tertio de rectificatione aq̃ ꝑ ſublimationẽ diſtillationẽ & decoctiõem. ibi ⌊ Sublimatio preterea. ⌉ quarto de laudibus aq̃. nilis et notificatiõe malarũ aquarũ. ibi ⌊ Sumẽdi q aquã. ⌉ quinto de aq̃s pluuialibus. ibi ⌊ Ex aquis q̃q. ⌉ Sexto de putealibus et paludoſis. ibi ⌊ Puteorũ vero. ⌉ Septimo de niuoſis glacialibus lacualibus non currentibus & hauſtis ex cãnalibus. ibi ⌊ Niuoſę vo. ⌉ Octauo de metallinis & ſanguiſugalibus. ibi ⌊ Aq̃ ꝑterea qbus. ⌉ Nono de niue & aq̃ glaciali ibi ⌊ Nix uero. ⌉ Decimo de aquis frida calida & tepida. ibi ⌊ Aqua preterea tẽperate frida. ⌉ 11. de aquis ſalſa turbida aluminoſa et ꝑrea ibi ⌊ Aqua vero ſalſa. ⌉ 12. de ꝑmixtione aquarũ et remiſſione ſermonis de eis ad alia loca. ibi ⌊ Cũq; aq̃ diuerſæ. ⌉ In hac prima pte quæ ẽ p̃ſens textus dici primo q aqua ẽ unũ quatuor elñtorũ, cui ſoli ex eis propriũ eſt ingredi i eo qd comeditur & bibitur, nõ vt nutriat ſed vt ſua ſubtilitate et fluxibilitate penetrare faciat alimentũ per anfractus corpis, & vt rectificet. i. ꝑparet ſubſtantiam nutriẽtis ad facile recipiẽdũ digõnẽ & ĩpreſſionẽ innati caloris. Secũdo dicit q iõ dicimus aquã non nutrire, quia de rõe nutrientis ẽ vt ſit ſanguis in potentia, & nõ ſolũ ſanguis ſed pars hoĩs in potentia longinquiori, ſed ex nullo ſimplici elñto põt ſanguis fieri neque ps hoĩs, niſi cũ alijs ĩmixtum fuerit. Hyp. vero tertio regiminis acutorum dicit q aqua nõ nutrit, quia naturalit' nõ habet fecẽ. Et Gal. libello de aquis cap̃. 11. ait. Quoniam aũt nõ nutrit aqua ſed ſolum eſt vehiculum cibi vt Hyppocrati & Cryſippo & Eraſiſtrato videtur. Et ꝑpterea neq; uitalẽ virtutem putant eam confortare. Et hæc eſt cã quare iubẽt mellicratum & oxymel & vinũ dare in ęgrotantibus abſcedendo ab aqua. Hæc Gal. Tertio dicit q aqua confert ad liquefaciendum. i. reddendum molle & fluidum nutriens ſolidum & ſubtiliandum ipſum, vt leuiter & cito penetret & fluat ꝑ venas et foramina, neq; poteſt nutritio compleri maxime ex ſolido cibo niſi coadiuuante aqua vel aliquo ſibi ꝓportionali in liquefaciendo & ſubtiliando nutriens vt vino vel ceruiſia hydromelle vel ſicera. Signanter additum ẽ ex ſolido cibo, quia infantes ex lacte conuenientiſſime nutriunt abſq; potu aq̃. Quod autẽ aqua ſit nobis neceſſaria Gal. affirmat primo ſimpl. medicinæ cap̃. 3. dicens. Aqua eſt qua vtuntur omnes homines cõiter ſiue ſani ſiue aut infirmi, & neceſſitas eius eſt neceſſaria ad hoc vt remaneat vita. Sed q aqua non p̃ſtet dicta adiutoria arguet aliquis ex illo cañ. tertij regiminis acutorũ. Aq̃ vero nullũ inueni vſum, niſi qa in acutis bibitur morbis. Et eodẽ canõe vt dicit q rugitũ facit in ſtõ natat, quia trãſire moratur eo q frigiditati ptinet & indigeſtibilis eſt nec vrinam prouocat. Itẽ dicit Gal. cõmen. illius canõis. Oportet vt aqua tota ſit tardæ penetrationis, difficilis digeſtionis, & difficilis deſcenſionis q̃uis ſit melior aquarũ. Huic conſonat illud metricũ. Gr̃a ſit bacco pereat Thetis & ſua proles. Quæ manet in ſtõ rudis indigeſtaque moles. Ad primũ dic q Hyp. voluit aquã crudã non ꝓficere bibitã viæ medicinę vel ieiuno ſtõ, niſi in morbis acutis. nã chronici fieri ſolent ex materijs groſſis, quas ſua frigiditate plus ingroſſat & incrudat aqua. nec in pleureſi cõfert ſedando ſitĩ vel facilitando ſputum ſi bibatur toto tpe eius, ſed ꝑ interualla bibita, inter oxymel & aquã mellis iuuat ad ſcreandũ, quia aqua facit accidere illis potibus toriſitatẽ ꝓpter multitudinẽ huectatiõis ſuę vt ait Gal. in fine cõmẽ. Ad ſecũdũ dic q Gal. nõ loquit de aqua cibo moderate ĩmixta ad reddẽdũ ipm liqdũ fluidũ & penetratiuũ, ſed de aqua ſola ſupta a ieiuno vel innatiuo. Ad metricũ dic q vinũ ſanis eſt melius aqua, maxime prouectis & tpatis vel infrigidatis. Sed dicit Raſ. 3. Almanſoris cap̃. de virtute aquę q ipſa calorẽ reprimendo calefactis calidãq; hñtibus compleonem plus q̃ vinũ conueniens eſt. (Raſis.) Quarto innuit aquas tripl'r diuerſificari. (Aquæ diuerſitas penes tria.) Primo penes ſ'bam ſecundum quam diuerſitatẽ q̃dã groſſa dr̃ altera ſubtilis alia media. Secũdo penes id quod eis admiſcet, ſecũdũ quã diuerſitatẽ q̃dã dñr lutoſę, q̃dã ferreæ, q̃dã ſulfureæ, alię aluminoſę, & ſic de ſimilibus. Tertio penes qualitatẽ ſecũdũ quã diuerſitatẽ q̃dã calę dñr, aliæ fridæ, aliæ tepidæ. Et iterũ penes qualitatẽ q̃da ſunt inſipidę, q̃dã dulces, q̃dã ſalſæ, q̃dã amarę. Et iterũ quædam claræ & luminoſę, quædam turbidę. Et iterum quædã mali odoris, aliæ non mali, aliæ in odoræ.

Aquæ uero quæ ſunt alijs meliores ſunt aquę fontium. Neque tamen omnium fontium niſi fontium terræ liberæ, in cuius territorium nulla diſpoſitionum & qualitatum extranearum ſupat. Aut aquæ quæ ſunt petroſę quia ſunt digniores, ne terreſtri putrefactione putreſcant. Illa tamen quæ eſt terræ liberæ melior eſt petroſa. Neque ex omni fonte terræ liberæ, ſed illa tantum quæ preter hoc eſt currens. Nec omnis currens niſi currẽs quæ eſt ſoli & uentis diſcooperta. Hæc nanq; ex eo quo currẽs eſt nobilitatem acquirit. Non currenti uero eſt cum acquiritur propter diſcoopeṙturam malitia talis qualis non acquiritur ꝓpter profunditatem & coopeṙturam. Neque omnis currens diſcooperta niſi illa quæ ſuper lutum incedit. Et debes ſcire q illa quæ ſuper lutum uadit melior eſt illa quæ ſuper petras fluit. lutum enim mundat aquam, & aufert ab ea res extraneas ſibi admixtas quæ ſunt in ea & colat ipſam, ſed lapides non faciunt illud. Oportet autem ut lutum per quod tranſit ſit liberum & non ſit lutum foetidum, neque lacunoſum neque aliud. Quod ſi hæc aqua fuerit multa & forti cucurrerit curſu, quæ propter ſui multitudinem illud quod ei admiſcetur in ſuam conuertat naturam, & quę ſuo curſu ad ſolem tendat. ſ. ad orientem & proprie ad eius æſtiuum erit melior aquis, & quanto etiã magis cum multũ a ſuo elongabitur principio. Et poſt hanc quæ ad ſeptentrionẽ uadit. Illa nanque quæ ad occidentem tendit & meridiem eſt mala, & proprie cũ meridionales exufflauerint uenti. Et illa quidem quæ a locis deſcendit altis cum alijs bonitatibus eſt melior. Et illa quæ eſt ſic eſt quaſi dulcis quæ dulcis eſſe imaginat'. Et neq; uinum tolerat, ut ex ea ſibi admiſcetur niſi parum. Et eſt in pondere leuis. Et cito infrigidatur & cito calefit, propterea q eſt reſoluta frigida in hyeme & calida in æſtate. In qua nullo modo ſapor ſuperat aliquis, neq; ullus odor. Et cito deſcendit ab hypocũdrijs. Et quod in ea coquitur cito coquitur & cito diſſoluitur.

In hac parte ſecunda prĩo deſcribit aquas alijs meliores

secundo docet has a pondere nosci. ibi, Debes autẽ scire. ꝛ

Aq̃ bonę cõditiões 19. In prima particula tangit nouemdecim conditiones bonæ aquæ. Prima est q̃ sit aqua fontis. nam fontales aq̃ sunt alijs meliores. Idem sentit Gal. primo de regimine sani. ca. 10. dicens, q̃ fontis aqua recens maxime est bibenda, quæ nullam adiectam habeat pniciosam qualitatem. Et libello de aquis ait fonteas excellere alias. Et ante eum Hyp. sed Rasis prætulit aquam magnorum fluminum dulcium. Iuxta illud Auer. 5. colliget. cap. de aquis. Melior aqua secũdũ Hyp. est aqua fontium orientalium quæ scaturit ex terra, quæ nõ habet nimis grossam substantiam neq; nimis mollem vel luteam, sed sit mediocris inter eas. Et propterea hæc aqua ẽ suauior & leuior & citius permutatur a calido & frigido. Et Rasis sentit q̃ melior aqua sit fluminum magnorũ dulciũ. Et Hyp. dicit q̃ istæ sunt diuersarum substantiarum eo q̃ transeunt per diuersas terras, & propterea quia ingrediũtur eas multi riui. Et tamen videtur q̃ Rasis non laudauit flumina grossa magna, nisi propterea quia sol operatur in eis vnã operationem propter quam separantur res grossæ a subtilibus, & propterea coquunt medici aquam eis qui habent debilem stomachum & hepar. Hæc Auer. sed in finem capi͂ illius adhæret Hyppocrati. Secunda est q̃ non solum sit aq̃ fontis sed fontis terræ liberæ. s. nõ infectæ putredine aliqua vel extraneo sapore vel odore vel metallica virtute vel substantia aliqua alia extranea aut qualitate. Tertia est q̃ nõ solum sit aqua fontis terræ liberæ sed etiam currens. nã cursu mundificatur & subtiliatur aqua. Quarta est q̃ non solum sit currens, sed etiam discooperta soli & ventis. Nã sol & venti purificant aquas & eas subtiliant quemadmodum aerem. Currens. n. discooperta ex cursu nobilitatur & subtiliatur, sed non currens discooperta quandoq; est pl'is malitię ex discoopertura q̃ cooperta non currens ex profunditate & coopertura, vt aquæ puteales coopertæ profundæ sunt malitiæ minoris q̃ paludosæ discoopertę soli & ventis maxime meridionalibus. citius. n. putrescunt & corrumpuntur paludosæ putealibus ab extraneo calore cui plus exponuntur.

Aq̃ putealis q̃ salubrior coopta an discoopta

Quĩta ẽ q̃ non solum sit currens & discooperta, sed etiã incedat abscedens a fonte supra lutum. Nam quæ supra lutum fluit melior est ea quę fluit supra petras, quia lutum mũdificat aquam & tollit ab ea res extraneas vt terrestreitates quæ sibi imiscentur & colat aquam. i. reddit lipidam separando ab ea quod eam turbat, ac si colaretur per pannũ mũdum. Petræ vero non faciunt illud, quia nec sunt sic affines terrestreitatibus aquę mixtis, nec ab aqua penetrantur, sicut lutum. *Gal.* Attende quòd licet aquę petrosæ sint grossiores & frigidiores a Gal. censentur puriores alijs & sine fecali residentia. Ait. n. in libello de aquis cap. 2. Petrosę vero peiores quidem sunt & duritie & frigiditate. Puræ vero plus alijs & absq; hypostasi. Sexta est q̃ nõ solum super lutum fluat, sed super lutum liberum. i. absolutum ab omni putredine et foetore, & extranea substantia vel qualitate, ita q̃ nec sit foetidum neque lacunosum, neq; alius malæ substantiæ vel q̃litatis aquã inficitoris. Septima est q̃ sit multę q̃titatis ita scilicet q̃ conuertat in sui naturam illud quod ei miscetur ex pluuijs & riuis, & nõ maneat etherogenea manifestę. Octaua est q̃ fortiter currat. nam per cursum fortem subtiliatur.

Sed istabit aliquis q̃ aqua ex forti cursu rapit secum terrã, & alia ex ripis quibus turbatur & ingrossatur, sicut est videre in rhodano. Dic q̃ talis aqua in substantia sua est subtilis & facile residet quod ei miscetur & ideo bona est, sed debet permitti prius residere q̃ cibis imisceatur vel in potu det.

Nona est q̃ ipsa currat uersus orientem & maxime versus orientem æstiuum. s. uersus hanc partem vbi sol oritur tpe æstatis. sic. n. melius a sole purificat̃ & I ortu & ascensu eius. Et post hanc in bonitate est currens in septẽtrionẽ. Et currẽs in occidentem vel meridiem mala est maxime flãtibus austris. Eiusdem snię meminit Gal. libello de aquis cap. primo *Gal.* dicẽs. Aquę vero fluxibiles multo subtiliores sunt, & ad vrinationem meliores, & omnes quęcunq; fonteæ versus orientem fluunt humiditate & subtilitate et bono odore. Et ut sint moderate frigidę & calidę excellunt alias. Quæ vero fluunt versus septentrionem dulces quidem sunt, in frigiditate autẽ excedunt. Quæ autem versus occidentem violentę quidem sunt I infrigidando violentę vero & I duritie. i. grossitie, propter quod branchosæ sunt & pleureticę & spasmosæ. Quæ vero versus austrum salsiores sunt & calidiores & ad vrinãdum non idoneæ. Hæc Gal. Decima est q̃ psm elongata sit a sua origine seu principio, quia q̃to magis ab eo elongat̃ tanto magis subtiliatur & purificatur subtiliatione & purificatione, quas acquirit suo longo cursu versus orientẽ. Huius contrarium sentire videtur Auer. 5. colliget cap. de aquis di- *Auer.* cens. Non potest esse vt in ęstate non effluat aquę multitudo ad flumina & aqua pluuię, & propterea q̃to plus elongatur flumẽ a suo ortu est deterius. & propter hoc nr̃m flumẽ melius est in corduba q̃ in sibylia, & est deterius in sibylia propter cremẽtũ & decrementũ & propter admixtionẽ aquę salsę in eo, q̃uis illud non sentiatur. & ẽ impossibile q̃ aquę magnorum fluminum non sint turbidę. Et propter hoc inuenimus in fundo pitariorũ. i. vasorũ quando ponimus in eis aquam fluminum moltum de sabulo & terra. Hæc Auer. Cui r̃nde si vis q̃ aqua elongata a suo fonte potest deteriorari ea malis pluuijs et malis riuis et malis terris si p eas fluat aut sibi cõmisceantur, sicut euenire asserit I suo flumine. Sed contrarium huius hic supponit Prin. ex alijs conditionibus bonę aquę quæ si sibi insint ex longo cursu uersus solis ortũ quasi decoquitur. Et si quas habeat terrestreitates sibi commixtas facile residet, & ab eis absq; artificio sola quiete I vase mundo per residentiam purificatur. Vndecima ẽ q̃ ipsa descendat a locis altis cum alijs bonitatibus. Hanc conditionem tangit Gal. cap. 2. libelli de aquis dicens. Sed plana quidem terra deterior est ad effluxiones aquarum, & vt plm sunt ibi putei fossę & fontes stationarij. In summitatibus uero sunt fontes meliores & aquę puriores & melioris odoris, & dulciores eis quę sunt in planitiebus. Hæc Gal. Et ad illa *Gal.* iuuat q̃ aquę montium sunt plus expositæ soli & ventis, & fortius fluunt vt in plibus, vnde minus sunt putrescibiles.

Duodecima est q̃ sit quasi dulcis quæ dulcis esse imaginatur, quia est omni sapore extraneo priuata non multum fortiter, sed quasi insensibiliter imutans gustum. Signanter dicitur quasi dulcis quia nõ est proprie dulcis sed insipida, immo ipsa est in summo insipiditatis, & velut exemplar aliarũ rerum insipidarum, ut ait. Gal. 4. simplicis medicine. cap. 7.

Tertiadecima est q̃ vinum non tolerat permiationẽ eius nisi sub modica quantitate, quia quanto purior est tanto magis frangit virtutem vini. Et intelligas id de vino mediocris fortitudinis. nam fortia vina qualia sunt hispanica mixtionẽ sustinent aquę plimę. Vel intelligas q̃ vinum quodcunque minus aquæ puræ q̃ alterius sustinet. Quartadecima est q̃ sit leuia ponderis. ex hoc. n. noscitur esse subtilis & terrestreitatibus non esse imiata quibus aggrauetur eius substantia. Quintadecima q̃ cito infrigidetur & cito calefiat q̃a est resoluta. i. non congelata neq; coagulata, sed sparsa I hyeme & calida in ęstate. Et licet cito infrigidetur non tamen facile congelari solet propter carentiam terrestreitatis qua condenseur & fiat glacies. Et ex cita calefactione & infrigidatione eius leuissima esse probatur. Iuxta illud Hyp. aphō. quinta. Aqua quę cito calefit & cito infrigidatur leuissima ẽ. Et licet talis sit leuissima põdere, dicit tamen Gal. in cõm. Non oportet intelligere hic Hyppocratem intendisse leuissimam in poodere. si. n. hoc intendisset vile quid in longo tpe & magno labore inuestigasset, quod tamen libræ appositũ leuiter apprehendi pot. Intẽdit ergo leuissimã quę stõm nõ aggrauat & q̃ cito trãsit digesta. Neq; solũ his q̃ hic posuit ẽ tẽtãda aqua, sed alijs modis quos hac causa reticuit, quia breuissimus erat & posuit obscura. Est autem leuissima quia nõ turbata. secundo q̃a in ipsa nõ apparẽt corpa terrea. 3. quia nõ horribilis ẽ sapida. 4. quia cito calefit & infrigidatur. Quę cũ assint cito digerit̃, & sicut cibus digestus bonus sic aq̃ suo mõ bona eẽ vr̃ ex leuitate suę digõnibus. Quicũq; ergo ad bibẽdũ aquã tẽtaturi sunt nõ certiora expimẽta hr̃e possũt.

Aqua leuissima quadruplex.

Hac

Gal. Hæc Gal. Decimasexta est ꝙ in ea non dñetur aliquis sapor, sed sit insipida penitus. Iuxta id Gal. 4. simpl. medicinę ca. 7. Et perscruteris subtilr seruationē eius quod est de impressione eius in lingua tua, & proprie quod est ex aqua in qua non declaratur aliquis horum saporum quos diximus hic non stypticitas neq; acredo neq; acuitas neq; acetositas neque amaritudo Nam cum sapor sit passio in humido facta a sicco terreo alteratiua gustus secundum potentiam in actū vt ait Aristo. cap. 3. trac. secundi libelli de sēsu & aqua pura careat sicco terreo, merito est insipida. Decimaseptima est

Aristo. ꝙ nullus odor in ea dñetur. Nihil. n. odorabile est sine siccitate. Iuxta illud Ari. tractatu nunc dicto cap. 5. Est autem odorabile non secundū ꝙ pspicuum sed secundum ꝙ laudabile, vel inundabile euchim x siccitatis. Cum igitur aqua pura nihil siccitatis hēat penitus inodora est. Decimaoctaua ē ꝙ cito descendat ab hypocū. driis. i. a ptibus q̃ sub costis sunt. Ex. hoc. n. facili descensu leuissima dr̃ a Gal. non offendens stōm nec in eo natās, nec ventositates illic multiplicās. Decimanona est ꝙ res in ea cito decoquuntur & dissoluuntur, vt carnes, pisces, olera, legumina, grana, panica. Primo q̃a cito calefit. s. quia subtilitate sua velociter penetrat vsq; ad intima horum q̃ coquuntur in ea. Nōne vides ꝙ cum aquis putealibus vix pisa coquuntur & dissoluuntur quę facile coquunē in aqua fluminis. Ex dictis elici potest descriptio talr aq̃ melioris quod est aqua fontis terræ liberæ, currens, discoopta soli & ventis, super lutum liberum incedens, multa, fortis cursus, tendens in oriens, elongata a suo principio, descendens a locis altis, insipida, cuius quantitatem magnam vinū non tolerat, leuis in pondere, q̃ cito calefit & infrigidatur in qua nō supat sapor neq; odor, cito descēdens ab hypocundriis, in qua cito coquitur & dissoluitur quod ī ea coquitur.

Aq̃ pura quæ. Attende primo ꝙ aqua dr̃ pura secundū medicos ex iudicio sensus cum penitus est insipida & summe clara & luminosa & oino sine odore, licet nulla inueniatur apud nos ex toto munda carēs ol imixtione. Iuxta illud Gal. primo simplicis medicinæ. cap. 4. Et hęc quidem aqua expli & iudicatur de ea per tres sensus q sunt gustus & visus & odoratus. Per gustum quidem vt non sit ei sapor oino, sino sit insipidi saporis in summo. Et visum quidem vt sit in summo munda & clara & luminosa. Et sit iterum in odoratu oportet ne sit odor ei penitus. At vero aqua denudata ex his omnibus proprietatibus est iterum apud naturam nō munda in fine mūdificationi, sicut nullum quatuor elementorum sensatorum est purum, cui non pmixtū sit aliud ab eo. Apud sensum vero & apud visum aqua longinqua ab illis proprietatibus est pura munda. Attende secundo ꝙ conditiones principaliores melioris aq̃ sic colligit Gal. libello de aquis cap. 6. Vna itaq; bonarum & malarum aquarum est cognitio, si hyeme quidē ē calia æstate vero frigida. Secunda vero si pura ē & nō lesa secundum colorem neq; materiam habet vel hypostasim. Alia vero si est leuis & facilis ponderis, quæ. n. pōdere est leuis non est permixta terræ. Considerare autem oportet & si cito calefit & infrigidatur. melior ē. n. ista aliis. Et qualr ad digōnē se hēt, qualr ōt ad secessionē. Quę. n. cito digerūt sūt meliores. Et q̃ secedūt, si secedūt secūdū vesicā. nulla. n. est quę p īcestina aquarū secessio. Hæc Gal. Attende. 3. ꝙ vltra conditiones melioris aq̃ quas hic narrat Princeps conditio tēpoꝝ āni nō ēomittēda. Iuxta illud Gal. libello de aqs. cap. 4. Vernales igitur & hyemales tēpanee sunt & optie q̃s ego maxie laudo. Autūnales vero & æstiuales eū in gñone differant & in bonitatibus non est dicere quantum a uernalibus deficiunt. Terra. n. vaporat siccius in ęstate & autūno, & aer habet permixtiones terræ multas quas purgant pluuiæ, & propter hoc huius aquę sunt duriores, & ad abstergēdum quidem sufficientes & secedendum secundum īestia, non bonæ autem sunt renibus & pulmoni & arterię. Attende. 4. ꝙ etiam venti diuersificant bonitates aquarum & ariditas & pluuiositas. Iuxta illud Gal. ibi. Differunt autem aquę & penes spūs. Boreas. n. si flauerit dulcior quidem erit sed frigidior. si vero auster minus quidem dulcis calida vero magis. Omnino autem q̃ fiunt in amaritudinibus aquæ nitrosiores sunt eia quæ fiunt in pluuiositatibus. Attende quinto ꝙ in electionibus aquarum attendi debēt color et regio. Iuxta illud Gal. cap. ultimo nunc dicti libelli. Differunt autem aquæ etiam secundum colorem & regionē. Et oportet de his ab hominibus locorum interogare. Est. n. aqua ī leonibus quam si quis bibit moritur. Talis autem est in ereo arcadię, quam vocāt aquam stygis. Talis etiam est ī tracia et lacus qui in sauromatibus super quem neq; auis uolare potest. Et alius secundum medos super quem & regio stat nigra quæ approximata igni accēditur. Et hoc pharmaco aiūt Medeā corrupisse filiā Anacreontis. Est etiam & circa susā aqua quam si quis biberit amittit dentes. Sybaris vero fluuius viros ingeneratiuos facit. Is autē qui in ægypto depilat capita bibentium. Harum itaq; nullam est scire non interrogando ab hominibus illorum locorum. Hæc Gal. Attende sexto. ꝙ herbe aquis inascentes sunt etiam considerandę. Iuxta illud Gal. libello de aquis cap. 2. Herbę autem aliquādo quidem valde nocent aquæ, aliquando autem iuuant sicut nasturtium & calamentum & adianthū. Hęc. n. plurimū in riuis nascunē, & bonis quidē aquis nocēt, malis aūt iuuāt si permisceatur aliquid farmacosum aquis. fiunt autem ad vrinationem meliores huiusmodi aquæ. Hæc Gal.

Debes autem scire ꝙ pondus ex experimentis est adiuuantibus ad cognoscendum aquę dispositionem. Aqua nāq; quæ est leuior in plurimis dispōnum est melior. Est autē cū cognoscit pondus per mensuram, & cum cognoscitur si in duabus aquis diuersis duo panni aut duo cota unius ponderis madefiant & postea uehementer exiccentur, deinde ponderentur, quia aqua cuius cotum fuerit leuius erit melior.

In hac secunda particlā dicit primo ꝙ pōdus iuuat ad cognoscēdū dispōnē malitiæ vel bonitatis aq̃. Nā q̃ leuior ē, ē melior vt in pluribus. s. dum non habet aliquas ex malis cōditionibus vt foetorem vel extraneum saporem. Secūdo dicit ꝙ aquæ pondus dupliciter noscitur. Primo per mensurā eius in statera seu ęquilibra. secundo madefaciendo duos pānos aut duo cota eiusdem ponderis in diuersis aquis, de quibus est dubiō quæ leuior sit, deinde desiccando optimæ pannos hos aut cota, post ponderando. & illa aqua melior & leuior ē cuius pānus est leuior & cotum leuius. quia per hoc designatur aquam fuisse subtilem sine terrestreitate, quia non reliquit in pāno vel coto terrestreitatem qua fieret grauior. Aq̃ pondus noscitur duplr.

Sublimatio præterea & distillatio aquas rectificat malas. Et si istud non fuerit decoctio rectificat. Aqua enim cocta sicut testificati fuerunt sapiētes minoris est inflationis & uelocioris descensionis. Et torpidi quidā medicoꝝ existimāt ꝙ aquæ coctæ subtile resoluatur & ipsius remaneat spissum, unde in coquendo ipsam non existit iuuamentum, q̃m in aqua spissitudinem augmentat. Scire aūt debes ꝙ aqua in suæ aqueitatis diffōne ex partibus existit in subtilitate & spissitudine sil'ibus quia est simplex, sed non inspissat nisi ppterea ꝙ frigoris qualitas super eam præualuit, aut propter fortē terrestrium partiū commixtionem, quę ob hoc ꝙ sunt paruissimæ ab ea nequeūt separari neq; descendere in ea, quia nō sunt tantæ q̃titatis ut cōtinuitatem aquæ findere ualeant et in ea descendere ob multam paruitatē. Oportet ergo ut eis accidat cōmixtio cum

clarificantur, q si iterum decoquantur vt terrestreitates resideant non descendet aliquid terrestreitatis ab eis de quo sit curandum, quia tales aquæ primo sunt subtilitate ex longo cursu cum sint recollectæ in postremo fluminum longe ab origine, secundo quia decoctio adhuc amplius subtiliat eas. Attende primo q geon fluuius de paradiso surgens uniuersam ethiopiam cingit dictus q in cremento suæ exũdationis terram ęgypti irriget. Ge.n. gręce terra est. hic apud ęgyptios nilus vocatur vt ait papias auctoritate Isydo. Attẽde secundo q Gal. libello de aquis cap°o ultimo tangit duos modos corrigendi malas aquas dicens. Cõuersantes autem vbi est praua aqua ingeniari oportet facere eam potabilem. Optimum ergo est coquere eam in lagenis figularibus, scilicet de terra & infrigidando per noctem rursus calefaciendo bibere. Si uero exercitui oportet præparare bonã aquam ex mala, foueas decet fodere ab altis locis ad dorsales. idest inferiores immittendo ad foueas in quibus sit dulcis terra & porosa. exinde autem ad lagenam transfluat, semper enim in foueis remanebit aquæ malitia. Sunt autem & alij plures modi correctionis malitiæ aquarum de quibus determinat Rasis sexto Almansoris, & Prin. primi tertia doctrina quinta summa singularis capitulo de præseruatione iter agentis a nocumento diuersarum aquarum.

Gal.

Aq malę coctionis modus duplex.

Sunt autem qui aquam nili maxima laude extollunt. Et eius bonitates in quatuor compræhẽdunt. In longitudine manationis eius & bonitate locorum per quæ uadit, & quia ex cursu suo a meridie tendit ad septẽtrionem subtilians illud quãdo in ipso currit ex aquis. In multitudine uero sui aliæ communicant ei. In aquis autem malis si q̃tidie eas de uno uase in aliud mutares quotidie manifestam uideres descensionem sicut in primis. Et præter hoc non descendit ex eis quod descendere consueuit nisi paulatim & non cito & cum hoc non perfecte clarificantur. Et huius quidem causa est quòd permixtiones terrestres leuiter a substantia subtili descendunt in qua nõ est grossitudo neq̃ uiscositas neq̃ unctuositas, sed a spisso non tam facile descendunt. Amplius decoctio substantiæ acquirit subtilitatem et post decoctionem concussus.

Nili laus quadruplicitur.

In hac parte quarta dicit primo q aliqui summe laudauerunt aquam nili propter quatuor. Primo propter longitudinem sui cursus. Secundo quia currit per bonas terras & loca nitida. Tertio quia currit a meridie versus septẽtrionẽ subtilians aquas quæ fluunt in ipsam. Quarto propter eius multitudinem, & in hoc quarto secum communicant plures aliæ aquæ. Et est nilus fluuius ægypti sic appelatus, quia limum trahit. De hoc fluuio quærit Aristo. libello de inundatione nili. Propter quid alijs fluminibus in hyeme quidem augmentatis in æstate autem multo factis minoribus solus eorũ qui in mare fluunt multum in æstate excedit sitq̃ tantus vt ciuitates solæ supersint velut insulæ. Et post recitationem & reprobationem plurium super hoc opinionum sic respondet Aristo. Videntur enim aquę factæ in ethiopia per tempora hæc a cane vsq̃ ad arcturum multæ & abundanter, hyeme autem nullæ. Et propter hoc simul cum ventis annualibus aduenit fluuius. Isti. n. nebulas maxime ferunt in regionem, & quicunq̃ alij venti fiunt æstiuales ante hos, quibus ascendentibus ad montes defluunt aquæ ad stagna per quæ nilus fluit. Attende q Gal. fuit vnus extollentium aquam nili. Ait. n. libello de aquis cap. primo. Sed q̃uis non laudẽ fluentes versus austrum aquas nilum tamen fluuium ita laudo vt sicut mihi videtur paucis comparetur fluuijs secundum bonitatem aquæ & subit vẽtrem & mulieribus in partubus cõ

Gal. in laudẽ nili.

fert. Secundo dicit q hæc conditio est in malis aquis. q si quotidie effundantur de vase vno in aliud vas, omni die, residet ab eis euidẽter aliqua terrestreitas sicut in primis diebus. Et vltra hoc non cito sed paulatine descendit ab eis qď descendere solet. Et vna cum istis habent q nunq̃ perfecte clarificantur. Cuius ratio est q sicut terrestreitates immixtę faciliter descendunt a substantia subtili carente grossitie viscositate & vnctuositate. sic difficulter descendunt a substãtia grossa non faciliter diuisibili propter ipsius grossitiem. Tertio dicit resumens vnum quod prędixerat, vt addat q decoctio subtiliat substantiam aquæ & post decoctionem concussus, idest agitatio aquæ vel crebra mutatio de vase in vas sicut cursus aquæ subtiliat eam.

Ex aquis quoq̃ laudabilibus sunt aquæ pluuiæ & præcipue illæ quæ in æstate eueniunt & ex nubibus cum quibus assunt tonitrua. Turbidatio autem uaporis unde generantur uenti maximi cum nubibus uenĩetes turbidant nubes ex quibus uenit pluuia, ideoq̃ eius substantia est falsa & non pura. Sed tamen aquæ pluuiali cito aduenit putredo, licet sit aqua melior propterea q est ualde subtilis, et quia in ipsa corrumpens terreus & aereus cito operatur & sit eius putredo cã computrescendi humores & impedit pectus & uocem. Quidam autem dixerunt huius causam esse q aqua pluuiæ generatur ex uapore qui fuit ex humiditatibus diuersis subtiliatus uel sublimatus. Sed si hæc esset causa aqua pluuiæ uituperabilis esset & non laudabilis. Sed non est ita, imo propter multam suæ substantię subtilitatem, quoniam omnis subtilis substantia plus recipit passionem. Quod si aqua pluuiæ ebullierit eius receptio putrefactionis minuet. Acetosa quoq̃ cum comeduntur tunc cum necesse fuerit uti pluuiali aqua opponuntur putrefactioni & ab impedimento eis securitatem faciunt.

In hac parte quinta dicit primo q aquæ pluuiales sunt ex aquis laudabilibus maxime æstiuæ & ex nubibus cadentes cum quibus tonitrua sunt. Primo quidem quia materia earũ subtiliata fuit a virtute cœli eam eleuante. Secundo quia exhalatio calida & sicca clausa & inflammata in nube quę rũpẽs nubem facit tonitruum subtiliat iterum eam. Tertio quia decidens inferius a calore æstatis in fine regionis aeris rursus calefit & subtiliatur. tales ergo aquæ sunt multum subtiles. Secundo dicit q turbulentia vaporis ex qua venti maximi fiunt cum nubibus moti turbidat nubes ex quibus turbatis pluuia prouenit. Et ideo substantia talis pluuiæ est falsa & non pura, idest notha spuria seu violata alterius substãtiæ commixtione non sincera munda, sicut de cholera vel tertiana dicitur q est falsa seu non vera, sed notha spuria ex phlegmatis commixtione. Attende primo q communiter nubes turbantur ex exhalatione terrestri sibi commixta, quæ est materia uentorum: & dum nubes simul inspissantur cum exhalatione tali vtuntur in pluuiam, quæ non pura neq̃ munda aqua est, sed terrestreitatibus immixta. Attende secundo q quidam libri in hoc passu pro falsa habent phlegmatica. Et licet hæc pluuialis aqua propter terrestreitates sibi immixta plus rebellet digestioni & tardius descendat incrudans cibos & inde possit phlegmatica vocari, melius reputo q falsa scribatur & non phlegmatica. Tertio dicit q licet aqua pluuialis sit de melioribus aquis tamen cito putrefit, quia est subtilis valde, & ideo tam corrumpens terreus q̃ aereus videlicet calor non naturalis cito operatur in eam putrefaciens ipsam. Et q̃n bibitur talis sua putredine

Aq̃ pluuię laus triplex.

Pluuiæ gñatio.

Aq̃ pluuialis putrefactioni apta.

putrefacit humores corporis & lædit pectus & impedit vocem. Quarto dicit aliquos dixisse quòd aqua pluuiæ cito putrefit quia eleuatur a diuersis humiditatibus puta cadaueribus paludibus lacubus stagnis mari & similibus, sed si ob id putrefieret non laude, sed vituperio digna esset. non ergo hac causa putrefit, sed quia est subtilis valde & oē subtile passionibus est aptum. Quinto dicit, si aqua pluuię bibitur erit mixtus apta putredini. Et si comedantur acetosa tēpore sui vsus impediunt putrefactionem & securant corpus a nocumento eius, sicut acetum, vel acedulis, vel succus agrestæ, vel succus lymonum: aut arangiarum, aut granatorum: aut acetositas citri, aut succus berberis, vel turionum vitis.

Acetosorū complexio.

Cuius ratio est quia acetosa vt in pluribus sunt frigida et sicca, quare putredini resistunt ex vtraq; qualitate, & sunt etiam subtilis substantiæ fundatur.n. sapor acetosus in substantia subtili. Et ideo prohibent oppilationes quæ sunt ex caussis potioribus putredinis humorum. Sed arguet aliqs q̄ facilis receptio putrefactionis non minuitur in aqua pluuiali per ebullitionem, seu decoctionē, quia ipsa est apta putrefieri propter suam subtilitatem, vt modo est determinatū & decoctio iterum addit in ipsius subtilitatem, quare reddit eam magis putrescibilem. Item ebullitio acquirit ei calorē extraneum, qui est pater putrefactionis. Ad primum dic q̄ aqua pluuialis abundat in aeris partibus, quibus apta redditur ad putrefactionem, & hæ resoluuntur per decoctionē & terrestres resident, quare ipsa remanet, vt aqua pura, quæ non est putrescibilis. Item non omnino subtiliatur per decoctionem, sed ex separatione terrestreitatis fit subtilior & ex separatione aeris grossior. Ad secundum dic q̄ calor relictus a decoquente leuiter recedit priusq̄ putrefaciat remoto coquente. quia statim se reducit aqua sua habitualiter frigiditate ad propriam frigiditatem. Attende primo q̄ sicut Princeps hic laudat aquas pluuiæ sic Gal. libello de aquis cap. 3. dicens. Aquas vero pluuiales scio leuissimas esse & subtiles & puras & bonas & dulces gustu. Educit.n. sol vt & rapit quod est subtilissimum de aquis. Attende secundo q̄ Ga.

Gal.

ibi reddit causam velocis putrefactionis aquæ pluuialis, q̄ hic repellit Princeps. Ait.n. ibi. Educit autem non de aquis solum, sed etiā ab ipso mari. Aliquando.n. & a cadaueribus & alijs corporibus vnde putrefit citissime omnium. Cum vero putrefit apoya.i. insipida fit, et qui eam bibunt occupantur brāchis & tussibus & grauedinibus capitis. Ad hanc cōtrouersiam sedandam dici potest q̄ aqua pluuialis vt in pluribus est apta putrefactioni propter subtilitatem eius. Sed nihil prohibet vt quādoq; fiat apta putredini propterea q̄ materia eius in parte separabatē a rebus corruptis, vt in magnis pestilentijs multum generalibus qualis fuit illa, quæ incepit anno domini milesimo trecentesimo quadragesimoquinto, & durauit quinq; annis per omnia climata sparsa et occidēs innumerabilem hominum & animalium multitudinē, tunc enim non erat tutum bibere aquas pluuiales: quarum materia partim eleuabatur in forma vaporis a cadaueribus insepultis & per aerem corruptum ascendens & iterum descendens sub forma pluuiæ corrumpebatur. Sed communibus annis non pestiferis parum est, quod eleuatur a cadaueribus & rebus corruptis comparatione huius q̄ eleuatur a mare fluminibus & terris. Nec necessarium est vaporem eleuatū a rebus putridis esse putridū. Q; si putridus esset motu ascēsus vsq; ad mediam regionem & frigiditate regionis illius et motu descensus perdere deberet eius putredinem. Et si nō perderet deberet vinci ipsius malitia copiosa multitudine bonorum vapore. Relinquit ergo q̄ aqua pluuię cito putrefiat, vt in pluribus ex sui subtilitate. Sed instabit quis q̄ si ita esset aqua optima superius descripta magis esset putrescibilis q̄ aqua lacuum stagnorum & paludū, quia subtilior est. Dic q̄ non est simile, quia optima subtilis quia est ex puritate suæ substantię, qua redditur imputrescibilis, quia nullum simplex putrefit, sed aqua pluuiæ redditur subtilis ex aeria commixtione: qua disposita fit ad putredinem. Attende tertio q̄ inter bonas & malas aquas pluuiæ sic discernitur

Pestilentia magna sb āno dñi 1345. q̄ durauit p quinquēniū.

q̄ bone ex eis cito calesiunt et cito decoquunt, quod in eis coquitur & vino paucæ immixtæ conferunt digōni & vrinationi & hepati & spleni & renibus & pulmoni aperiendo vias horum membrorum sua subtilitate. Iuxta illud Gal. ibi. In eis vero quæ bonæ sunt siquid decoquitur cito decoquitur, & si aliquid calefeceris cito calefit, & si vino permiscueris modicam ad digōnem & vrinarum secessionem erit benigna & hepati & spleni & renibus & pulmoni. non.n. habentes virtutem fortiter infrigidantem decenter propitiæ fiunt. Attende quarto q̄ aqua pluuialis secundum Auer. est optima aquarum præcellens fontinas & fluuiales. Ait.n. tracta. 2. primæ partis canticæ super illo cantico. Melior ex aquis est pluuialis mūda. In hoc quidem conuenerunt omnes medici & hoc quando non admiscetur his aquis sicut dixerunt aliqua terra nocitiua. Est tamen dubitatio & controuersia inter eos de bonitate aliarum post prędictas in gradu existentium. Nam quidam asserunt fontinas esse meliores, quidam autem asserunt hoc de fluuialibus. Hæc ille.

Auer. d aqua pluuiali.

Puteorum uero aquæ & aquęductuum sunt malæ comparatione aquarum. Sunt.n. aquæ cōstrictæ terrestreitatem longo recipientes tempore. Ideoq; esse non potest quin in eis aliqua sit putrefactio, quoniam extractæ fuerunt & commotæ uirtute cogente, & non uirtute quæ sit in eis declinante ad hoc ut manifestentur & expellantur nisi ingenio & arte, quia uia ꝓpinqua eis fuit adhibita per q̄ incesserunt. Et ex eis tamen illæ sunt deteriores quibus ex plumbo uiæ factę fuerunt, quoniam ex eius uirtute aliquid assumunt unde frequenter ad dysenteriam ducunt.

In hac parte sexta primo agit de aquis puteorum & conductuum. Secundo comparat aquam paludis ad aquam putei. ibi ⌊Aqua vero paludis aqua putei.⌉ In hac prima particula dicit primo q̄ aqua puteorum & aqua conductuum artificialium ex ligno plumbo vel petris aut alijs rebus, sunt fontinis deteriores, quia constringuntur diu morantes in visceribus terræ, vnde acquirunt terrestreitatem & grossitiem multam. Secundo dicit q̄ quia sic cōstringuntur nō potest fieri quin aliqua putrefactione inficiantē, quia semper in visceribus terræ porosę est aliquis calor vaporans, & vapores immixti aquis illic reclusis neq; a sole neq; a vētis purificantur putrescunt ergo facile, sicut frequenter videmus ex vaporibus reclusis in nostris corporibus putridas fieri febres. tales.n. aquæ non motę fuerunt nec eductæ ex suis locis per propriam naturam inclinantem eas ut erumpant a terram & manifestentur suis subtilitate & leuitate sed p violentiam & artificium ac ingenium humanum, quod parauit eis viam qua incederent. Tertio dicit q̄ inter aquas conductuum illæ sunt peiores quarum vię seu conductus sunt ex plumbo facti, quia trahunt aliquid de natura plumbi ꝓpter eius mollitiem. & ideo sępe inducunt fluxum ventris dysentericum. Sed instabit aliquis, quia plumbum est frigidum & humidum, vt ait Serap. in aggregatorio auctoritate Gal. non ergo habet uim qua dysenteriam inducat excoriās intestina. Item est medicina mirabilis contra cancrum ut ibi dicitur quod esse non posset si esset acutum & excoriatiuum. Item ualet ad apostemata testiculorum & ani & compescit cursum materierum ad aures & pedes. Iuxta illud Auer. 5. colliget capitulo de plumbo. Et ualet contra apostemata testiculorum & ani, & contra cancrum & facit cessare materias currentes ad aures & pedes. Item multi sunt fontes artificiales quorum conductus sunt ex plumbo factis parisius brugis & in montibus hanoniæ, & aquis eorum utuntur incole cum cibo, & potu, nec apparuit quòd inde incurrerint dysenteriam. Pro solutione harum obiectionum attende primo q̄ licet plumbum sit frigidæ nāę habet

Aq conductuū ex plūbo fcōe sunt malæ.

Serap.

Auer.

tamen

Plumbi virtus ut plūbea lamina Auic.

tamen virtutem dissolutiuam comparatione ad humanas carnes. Cuius rei signum est ꝙ lamina plumbi superposita nodis dissoluit eos & neruos tortos & grossatos. Iuxta illud Auer. 5. colliget cap̄. de plumbo. Et laminatum subtiliter & superpositum neruo torto & grosso dissoluit & rectificat, & hoc ꝙ dissoluit significat ꝙ habet virtutem dissolutiuam comparando ipsam carni hominis quāuis dominetur super ipsius complexionem frigiditas.

Plūbū abūdat in argēto viuo. Auer.

Attende secundo ꝙ plūbum est facillimæ dissolutionis inter metalla & valde abundans in argento viuo. Iuxta illud Alberti magni. 4. mineralium. cap̄. 3. Plumbum minus omnibus alijs metallis addit super materiam argenti viui. Propter quod dicit etiam Ari. & Auic. ꝙ cum fluit plumbum proculdubio videtur esse argentum viuum. De compositione igitur plumbi pro certo creditur ꝙ suum argentum viuum est multum respectu sui sulfuris. Hęc ille. Potest ergo fieri ꝙ aqua per plumbum currens accipit aliquid de natura argenti viui, quod in plumbo abundat specialiter in regionibus calidis qualis est arabia, vnde fuit Princeps, & ꝙ talis aqua participatione argenti viui excoriet viscera tenerorum corporum, sed dura & fortia non lędit, immo nec argentum viuum bibitum lædit ea. Iuxta illud Principis quarti sexta summa prima. ca. 2. Argentum quidem viuum plurimi qui bibūt non lædunt eo. egreditur. n. cum dispositione sua per inferiorem regionem. Ad primum dic ꝙ virtus plumbi dysenteriam inducens et carnem hominis dissoluens non inest ei a complexione plumbi sed a proprietate. Vel dic ꝙ virtus plumbi q̄ cōtrahit aqua per ipsum transiens facit eam morari in intestinis sua grossitie, & cum talis aqua putredine aliqua participet potest in superficie intestinorum putredinem aliquam inducere & sic excoriare. Ad secundum dic ꝙ plumbū solum nō est medicina cancri, sed cum oleis siccis aut cum aquis frigidis. Ad tertium dic ꝙ aliam facit impressionem virtus plumbi ad extra & interius sumpta, sicut aloe, quod interius excoriat & sanguinē fluere facit, & exterius consolidat & sanguinis fluxum sistit. Ad quartum dic ꝙ in his inferioribus regionibus aquæ per plumbum fluentes non multum inueniuntur dysenterias prouocare, vel quia non tantum trahunt de virtute plumbi, vel quia non sunt nitrosæ, sicut in superioribus regionibus.

Aqua uero paludis aqua putei deterior existit, quia manatio aquæ putei acuitur propter illud quod de ipsa extrait, unde perdurat eius motus & non multū moratur in constrictione neq; manet in locis unde manat lōgo tempore. Aqua uero paludis propterea ꝙ longo tempore moratur in foraminibus terræ putrefit, & eius motus in manando et egrediendo est motus tardus, qui non prouenit a fortitudine suæ expulsionis propter largitatem materiei ipsius, neq; est nisi in terra corrupta & putrida.

Puteum frequentari ē bonitas ipsius et ꝑfectio econtra uero malitia.

In hac secunda dicit ꝙ aqua paludis est peior aqua putei. Et causa malitie minoris aquę putei est, quia manatio ipsius acuitur id est suus fluxus seu scaturigo frequentior & velocior est propter extractionem assiduam aquę a puteo. Et ob hoc ista aqua q̄si perseuerat in cōtinuo motu ac si esset fluēs, & non diu moratur constricta in terra neq; diu residet in locis, ex quibus manat. Et in hoc supponit princeps ꝙ puteus frequentetur et ab eo sæpe hauriatur aqua. tunc. n. scaturigines putei quasi continue nouam euomunt aquam succedentem loco aquæ exhaustæ. Si vero non frequentetur contrariū accidit. Et circa hoc aduertendum est ꝙ scaturigines puteorum suam sufficiunt aquam projcere vsq; ad certam altitudinem putei q̄ communiter non pertranseunt: & inde est ꝙ, hausta aqua a puteo cito subdit vice eius alia donec repleuerit quod exhaustum fuerit & attigerit mensuram altitudinis solitæ. Et si possent scaturigines putei super replere ipsum & euomere foras aquam non esset puteus, immo fons viuus.

Puteus in q̄ differat a fonte.

Paludosę aq̄ malitia quadruplex.

Et causa malitiæ maioris aquæ paludis est quadruplex. Prima est diuturna mora ipsius in visceribus terræ vnde putrefit. Secūda est tarditas motus emanationis vel egressus eius. Tertia est ꝙ nō mouetur egrediēs a terra ex fortitudine suæ expulsionis sicut aqua fontis, sed largitate seu multitudine materiæ, ita est ꝙ adeo grossa & grauis ꝙ clausa maneret in visceribus terræ, nisi tantum superabūdaret ꝙ illic capi nō posset. Quarta est ꝙ talis aqua non est communiter nisi in terra corrupta fetidæ limositatis.

Gal.

Attende primo ꝙ Ga. particulatius secundum effectus vituperat aquas putei libello de aquis. cap̄. primo q̄ Princeps hic. Art. n ibi. Stationariæ itaq; aquę, voco autem sic et eas primo ex puteis eo ꝙ nō sunt fluentes, non sunt valde subtiles & intus assumptæ minus madefaciunt & dissoluunt cibaria & minus digeruntur & non bene minguntur: eo ꝙ frigidæ sunt: fiunt autem potabiliores quando frequenter hauriuntur ac si fluerent. Attende secundo ꝙ valde ibi detestatur aquas paludosas ratione putredinis ipsius & malorum operum dicens. Paludosæ vero omnes sunt pessimæ. Odorem. n. habent inconuenientem sicut putrescentem. Et æstate quidem sunt calidæ hyeme vero frigidæ, quod est maximum signum malitiæ aquarum. Æstate igitur ventres perturbant. A uesica vero tarde pertranseunt, multoriens autem & dysenterias faciunt. Hyeme vero frigidæ existentes ventres quidem non valde turbant. Scissiones autem & pleureses & tusses faciunt. conuertuntur vero & ad splenem & aliquando desinunt ad hydropisim. Solæ autem paludum quas vidi illæ quæ in ægypto sunt sanæ, quoniam æstate quidem non putrescit aqua autumno autem replens eas nilus antiquam quidem extrahit, aliam vero nouam in eis ponit. Hæc Galenus.

Paludes ægypti ꝑꝑ quid bonæ.

Niuosæ uero aquæ & glatiales sunt grossæ.

In hac parte septima. Primo dat iudicium de niuosis & glatialibus aquis. Secundo de lacualibus stantibus ibi Et aquæ stantes. Tertio de non currentibus in gn̄ali ibi Aq vero nō currentes. Quarto de haustis e canalibus ibi Et iudicium quidem. In hac prima particula dicit ꝙ aquæ niuosæ & glatiales. i. genitæ ex liquefactione niuium & glatiei sunt aquæ grossæ. Cuius ratio est, quia nix non est aliud q̄ cōgelatio nubis. Iuxta illud Arist. primo metheororum. Cum congeletur nubes nix est, cum autem vapor pruina. Et glaties non est aliud q̄ aquæ congelatio vel aqua gelata. Sed nec nubes nec aqua gelatur, nisi ex aliqua permixtione terrestreitatis vel conuersionis partis eius ad terrę naturam. Cuius rei signum est ꝙ nix & glaties liquefactæ ad ignem et bene bullitæ multam reddunt residentiam. Et quia de his iterum agetur in parte nona sileo vsq; ibi.

Et aquæ stantes lacuales præcipue discoopertæ malæ sunt & graues, quia in hyeme non infrigidantur nisi propter niues, ideoq; generāt phlegma, & calefiunt in æstate propter solem, & propter putrefactionem unde generant choleram. Et propter spissitudinem quidem ipsarum & commixtionem terrestrium cum eis & propter resolutionem subtilis earum generantur in eis qui eas bibunt splenes. Et eorum myrach subtiliatur, Et interiora eorum ingrossantur. Et eorum extrema macrescunt & humeri & colla. Et comedendi desiderium superat in eis & sitis & constringuntur eorum uentres & difficile uomere possunt. Et est etiam cum perueniūt ad hydropisim propterea ꝙ aquositas in eis retinetur. Et est cum perueniūt ad apostema pulmonis &

Ramex quid.

matrices ac si concepissent. 25. est ramex. i. hernia saepe pueris accidens ex oppilatione viarum vrinae, quare pars aquositatis ad bursas testiculorum deriuata ramicem parit aquosam, quae lucet velut laterna. 26. est varices & vlcera crurium in prouectis. De varicibus quidem iam causa dicta est. Sed vlcera fiunt cum humores in venis tibiarum conculcati diuturnitate temporis corrumpuntur & carnes vlcerant. 27. est difficultas sanationis plagarum tam ex malitia complexionis acquisitae est dictis aquis quam ex humoribus grossis male motigeratis effluentibus ad eas. 28. est apperitus caninus inductus ab istis aquis hyemali tempore propter causam dictam in desiderio comedendi superantem. 29. est diffi. solutionis, ita q indigent fortibus pharmacis ad eorum solutionem: propter oppilationes & grossitiem humorum non obedientium pharmacis. 30. est nocumentum & apostema in intestinis est solutione ventus vtentium dictis aquis, quia communiter laxari nequeunt eorum ventres nisi forti pharmaco, quod quandoque carens transitu libero propter oppilationes inuiscatur villis intestinorum causans apostema vel excorians ea & specialiter elleborus diagredium esula colloquintida: & similia. Trigesimum primum est abundantia quartanarum propter sparsionem melancholiae cum sanguine & putrefactionem eius quam splen oppilatus vel induratus sibi non attraxit vt debet ex officio. Trigesimum secundum est febres adurentes superuenientes senibus propter siccitatem complexionis grauiae & constipationem vētrium. Oppilato enim poro, quo cholera trāsit ab hepate ad intestina ab his aquis grossis cholera sanguini mixta diffunditur per venas & corpus cum putrefiat & inflammetur parit febres adurentes cooperante ad acumē earum siccitate corporis: quae est lima caloris. Attende primo q quorundam lacuum renouantur aquae per fluuios aliquos currentes per eos sicut lacus constantiensis & lacus loçanensis, & istorum aquae nō ingerunt mala quę praenarrata sunt vtentibus eis. Attende secundo q lacus septētrionales non sunt adeo nociui sicut meridionales, quia non sic inficiuntur putredine & aestu maxime si fuerint adūbrati montibus versus meridiem, sed eorum aquę sunt grossae frigidae nocentes pectoralibus.

Pharmaca fortia quę.

Aquae uero non currentes quocunque modo fuerint stomacho non conferunt.

In tertia dicit q generaliter aquae stationariae nō sunt bonae stomacho, quia sua grossitie diu morantur in eo. Et sua frigiditate debilitant digestiuam ipsius, nisi putruerint aut a sole fuerint supercalefactae, quo dato deijciunt appetitum corrumpunt digestionem & disponunt ad febrem. Et de numero non currentium aquarum sunt lacus stagna piscine vada paludes cisternae. Et lacus sicut aquae naturaliter et abundae congregatae in vno loco. Sed stagna proprie sunt aquae artificialiter congregatae vel retentae conclusis ad conseruationem piscium. Et piscinae sunt aquae artificialiter retentę sine piscibus dictae piscinae, quia piscibus carent. Vada vero sunt aquę retentę gratia adaquationis animalium. Et paludes sunt aquę limi foetidi. Et cisternę sunt aquę pluuiales in aliquo vase artificialiter aptato. Dicuntur etiam cisternae aquę quę hauriuntur ex loco non profundo simili puto quales abundant in Florentia & monte pessulano, & hę nō sunt penitus stationariae sicut nec puteales.

Aq stacionarię. Piscina quid uadum palus cisterna.

Et iudicium quidem eius quod ex cānalibus hauritur est iudicium aquae non currentis. Est tamen melior aqua non currente, propterea quòd non longo tempore in uno moratur loco. Et cū nō currat proculdubio aliqua in ea existit grauitas. Et fortasse in multis earū existit stypticitas. Et conuertuntur cito ad calefaciendum interiora corporis ideoque non sunt utiles febres habentibus & illis in quibus cholera superat. In aegritudinibus uero in quibus retentio & maturatio sunt necessariae sunt meliores.

In quarta dicit primo q iudicium aquę quę hauritur ex cannalibus est simile iudicio aquae stantis in hoc q est grossa nocens stomacho disponens ad oppilationes. Melior tamen est aqua omnino stante, quia non diu manet in vno loco, & sic ex motu aliquo subtiliatur. Secundo dicit q aqua hausta ex cannalibus cum de se nō currat indubie grauis est & forte plurimę ex eis habent aliquid stypticitatis maxime cum sui cannales fuerint ex stypticis facti, vt ex ferro vel lignis de quercu. Tertio dicit q istae aquę frequenter & velociter calefaciunt interiora & specialiter exterius applicatę, quia claudunt poros & reuerberant fumos vapores spiritus & calores corporis ad interiora. sumptę etiam interius oppilationes inducunt, ex quibus sępe oriuntur putridę febres, & ideo sunt inutiles & nociuę febricitantibus & cholericis. Et sunt meliores aegritudinibus in quibus retentio et maturatio sunt necessariae sicut in principio phlegmonum exterius applicatę cum oleo rosaceo et aceto ad repercutiendum et retinēdum calorem interius pro digestione materię vel in sudoribus superfluentibus & debilitantibus digestiones communes & proprias membrorum de foris adhibitę vel in fluxibus ventris maturationem & digestionem ciborum & humorum impedientibus interius sumptę.

Aquae praeterea quibus substantia admiscetur metallina aut eius simile & aquae sanguisugales omnes malae sunt. In quibusdam tamen earum existit iuuamentum. Illa. n. in qua uirtus ferri superat iuuamentum praestat ad hoc interioribus fortitudo tribuatur et ut dereb. i. corruptio stōi prohibeatur & ut uirtutes desideratiuae oēs procedant. Et nos quidem eius dispōnem nominabimus & eius quae est qualis ipsa post.

In hac parte octaua dicit primo q omnes aquę sunt malę quibus admiscetur substantia metallica vel aliquid ei simile uel sanguisugę, ita q non competunt in regimine sanitatis pure conseruatiuo. quędam tamē ex his in quibusdam casibus conferunt. Attende primo q genera metallorū a quibus aquę possunt contrahere naturam sunt argentum viuum plumbum stannum argentum es cuprum seu aurichalcum & aurum, quod est dignissimum omnium & velut rex metallorum, quorum sulfur est vt patet & argentum viuū mater. Attende secundo q aurum non praebet aquę malitiam aliquam, immo reddit eam confortatiuam & ideo iubent medici decoqui petias auri finissimi in aquis caponum pro confortatione ęgrorum debilium valde, & licet aliquando inueniatur in aquis ut in fluuio indię, qui Tagus dicitur. Iuxta illud Boetij tertio de consolatione. Nunquid q tagus aureis arenis donat aut herinus rutilante ripa. Raro tamē purum inuenitur in propria minera. similiter argentum a quo etiam aqua non peioratur. Attende tertio q similia substantijs metallorum in deteriorando aquas sunt attramentorum species alumē arsenicum, quę mediant inter metalla & lapides in modo substantię & originis. Attende quarto q interdum sanguisugę paruulę latent in aquis, quę cum bibuntur adhęrentes uijs potus sanguinem ab eis manare faciunt. Iuxta illud Principis tertij nona. capitulo quito. Quandoque contingit ut sint quędam aquę habentes sanguisugas paruas occultas, quarum occultatio difficile facit cauere ab eis, quare deglutiuntur. Et quandoque pendet in manifesto gutturis, & quandoque suspenditur in interiori parte meri, & quandoque peruenit ad stomachum. Et melior modus cauendi a malitia dictarum aquarum est, ut non bibant donec fuerint colatę per pānū mundū. Secundo dicit q aqua abūdās in ferrea uirtute fortificat interiora & phibet dereb. i.

Metalla deterioratia aquę.

Tagus quid.

Aq mala ut uitāde cañ. practicus.

corruptionem stomachi qua cibum corrumpit uel ipsum nõ retinet, & confortat oẽs appetitiuas naturales & animales. Et de dispositionibus huius aquæ & sibi similium postea dicetur. s. in fine capituli istius & capitulo vltimo summe præsentis, &. 2. cañ. cap̃. de aqua. Attende ꝙ aqua ferreæ virtutis sua stypticitate, q̃ traxit a ferro coofortat interiora coadunando ea, & eadem virtute compescit vomitum & lubricitatem stomachi, & exprimẽs humiditates ab orificio stomachi, suscitat appetitum sicut melancholia naturaliter illic profluens. Attende secundo ꝙ aquæ ferratæ per artificiũ & maxime per ignitum chalybem, qui stypticior & mundicior est ferro sunt eiusdem virtutis cum ferreis naturaliter, licet sint subtiliores propter suam decoctionem virtute ferri igniti, & sunt saniores & vtiliores stomacho & visceribus, quia cum sua virtute styptica sunt substantiæ subtilis non grauantis stomachum neq; viscera.

Aq̃ ferratæ per chalybẽ utilitas.

Nix uero & aqua glatialis cum munda fuerit & non commixta alij rei uirtutem habenti malã siue soluatur & fiat ex ea aqua siue cum ea deforis infrigidetur aqua siue ipsa mittatur in aqua erit bona. Et suarum quidem diuisionum dispositiones non diuersificantur diuersitate multum extranea, sed est spissior q̃ omnes aquæ. Et nocet dolores habentibus neruorum. Sed cum coquitur ad bonitatem redit. Quod si aqua glatialis ex aquis malis fuerit aut fuerit nix uirtutẽ contrahens malam & extraneam a locis in quibus cecidit erit melius ut cum ea infrigidetur aquæ quæ ab ipsius commixtione sit occultata.

In hac parte nona dicit primo ꝙ nix & aqua glatialis. i. congelata & facta glaties sunt bonæ, nisi res aliqua malę virtutis fuerit eis immixta, siue dissoluantur & fiat ex eis aqua sine aliqua bona aqua sua approximatione siue commixtione infrigidetur siue ipsemet in aquam bonam mittantur.

Nix q̃d.

Attende primo ꝙ nix quæ nihil aliud est q̃ congelatio nubis dupliciter infici potest. Primo quidem ex corruptis terrestreitatibus nubi commixtis ex qua fit. Secundo ex casu eius super malas arbores aut malas herbas aut malas terras aut res alias putredine infectas. Sed glaties & aqua glatialis sortiuntur malitiam ab aquis ex quibus fiunt, vt glaties paludis trahit ad naturam paludis, & glaties lacus ad naturam lacus. Attende secundo ꝙ niuis & glatiei triplex vsus tãgitur hic a principe. Primus est vt liquefiant & aquis earũ vtantur homines loco aquæ potabilis. Secundus vt p̃ has refrigerentur aliæ aquæ electæ, ex quarum actuali frigiditate quæritur vtilitas sine commixtione cum eis, vt plenum vas aqua fontis bona sepelitur in niue vel circundatur glatie cum quæritur ex tali aqua circumposita loco vnde fluit sanguis restrictio fluxus vel repressio phlegmonicæ inflammationis vel herpetis corrosiui vel erysipelæ non vlceratę. Iuxta illud Hippo. aphorismorum quinta. In his vero oportet frigido vti, vnde sanguis fluere futurus est, non super ea, sed circa ea loca iuuat frigidum & quæcunq; phlegmones seu inflãmationes in rubeum aut subsanguineum colorem fuerit tendentes ex recenti sanguine, quoniam vetera denigrat, & erysipelam non vulneraram iuuat, quoniam in vulnerata nocet. Tertius est vt mittantur in aquam bonam & dissoluantur in ea quatenus imprimãt ei frigiditatem actualem vehementem qua indigetur pro dictis casibus vel similibus requirentibus forte refrigerium. Attende tertio ꝙ multa mala attribuit Ga. aquis niuosis & glatialibus libello de aquis. ca. 5. dicens. Quæcunq; vero sunt a glatie & niue dissolutæ malæ sunt. Nam quando congelantur exprimitur ab eis id quod est subtilissimum & sunt duræ & in frigiditate excedentes. Dura autem aqua & frigida neq; ad digestionem neq; ad vrinationem est idonea. Mala vero est pectori & lateribus & spasmos suscitat & tetanos et ruptiones in thorace & sputiones sanguineas et empymata. Et permanet secundum ventrem muito tempore gurgulationes ibi operans. Et si cholericus humor ibi fuerit corrũpitur simul cum eo. Et cum subeat vix a ventre ad ieiunum non anodosatur. i. distribuitur faciliter neq; sputum reducit. i. facilitat. Hæc Gal. Sed hæc mala omnia pendent & procedunt a suis vehementibus frigiditate & grossitie, quas satis tangit hic Princeps non a facili corruptione vel extranea qualitate iden dicit has bonas. Secundo dicit ꝙ dispositiones diuisionum. i. modorum istarum aquarum non sunt abinuicem multum diuersæ sicut dispositiones aquarum mineralium, sed sunt grossiores omnibus alijs aquis: & nocent habentibus dolores neruorum & corriguntur ac bonæ fiunt per decoctionem. Causa vero suæ maximæ grossitiei fuit coadunatio & constrictio vehemens dum cõuertebantur in glatiem et niuem. Et causa qua nocent neruis est frigiditas earum cũ grossitie substantiæ. Nam frigidum inimicum est neruis. aphorismorum quinta. Sed decoctione rarificatur & a terrestreitatibus putrificatur & aliquid perdit suæ fortis frigiditatis. Tertio dicit ꝙ si glatialis aqua traxerit originem ex malis aquis vel nix conceperit malam virtutem ab his supra quæ cadit melius est vt ab eis aqua bona infrigidetur absq; permixtione eius cum eis. Et ad hanc infrigidationẽ magis idonea sunt vasa aurea vel vitrea vel argentea q̃ vasa figulina quia nõ sunt sic porosa nec penetrabilia sicut vasa terrea. In his ergo locetur aqua bona infrigidanda, quibus obturatis, aut nix aut glaties circumponatur.

Gal. cõtra aquã niuosã & glatialem.

Aq̃ malię et grossiei correctio p̃ decoctionem.

Vasa apta ad aq̃ infrigidandã.

Aqua præterea temperate frigida sanis melior est aquis omnibus, licet neruos impediat & apostemata in interioribus habentes lædat. Ipsa enim appetitum excitat & stõm fortem efficit.

In hac decima prima agit de effectibus aquæ frigidæ. Secũdo calidæ. ibi ⌊Aqua vero calida.⌉ Tertio tepidæ & paulo calidioris & multum calidæ. ibi ⌊Aqua autem calefacta.⌉ Quarto in speciali de iuuamentis aquæ calidæ arte. ibi ⌊Et illi quidem.⌉ In hac prima particula dicit ꝙ aqua temperatę frigiditatis est melior sanis corporibus omnibus alijs aquis, quia excitat appetitum & fortificat stomachum: sed lædit neruos & nocet habentibus apostema in interioribus. Excitat quidem appetitum cibi sua frigiditate. nam frigidus venter appetere bonus est. Et fortificat ipsum vniendo calorem eius qui sibi communicatur a membris circunstantibus: sicut ignis fabrorum aspersione modicæ aquę fortificatur. De hac dicit Princeps secũdo cañ. cap̃. de aqua. ꝙ nocet habentibus oppilationes, verum ipsa confert habentibus raritatem & cursum quicunq; cursus fuerit: & ex quocunq; membro fuerit, & eis qui habent ægritudines causa eius, & confortat omnes uirtutes in operationibus suis quando sunt cum æqualitate, scilicet digestiuam & attractiuam & retentiuam & expulsiuam. Et aqua frigida ualde est mala pectori. Hæc Princeps ibi. Instabit aliquis per illud principis primi prima doctrina sexta. ca. 3. Quod enim frigiditati inest essentialiter, est ut omnibus sit uirtutibus cõtraria. Et paulo post dicit. Et frigiditas quidem paralyticum faciẽs & mortificans & ab omnibus prohibens operationibus.

Aqua frigida dupliciter.

Aq̃ frigidę uis.

Item dicit Galen. tertio regiminis acutorum commento illius cañ. Aquæ uero nullum inueni usum, nisi quia in acutis bibitur morbis, loquens de optima aqua. Hanc ergo aquam quamuis sit melior aquarum, tamen inuenimus eam morari in stomacho tempore longo: quare facit accidere in eo secundum plurimum rugitum, non igitur efficit stomachum fortem. Item stomachus est membrũ panniculosum neruosum frigidum, non ergo iuuatur immo læditur ab aqua frigida. Item dicit Gal. pręfato commẽto. Propter hoc ergo non inuenimus ipsam posse confortare animalem uirtutem, sed appetitiua stõi est alalis uirtus, non ergo excitaẽ appetitus ab aqua. Itẽ aqua frigida curat thetanum.

Gal.

num. Iuxta illud Hippo. aphorismorum quinta. Est autem vbi in thetano sine uulnere in iuuene bene carnoso estate media frigide aque multa infusio caloris reuocationem facit, calor vero hoc liberat, ipsa ergo confert neruis. Item aqua frigida confert apostematibus extrinsecis, vt phlegmonibus herpetibus & erysipelis teste Hi. aphorismorum quinta can. illo. In his vero oportet frigido vti, igitur & in intrinsecis quae magis inflammata sunt & maiori egent refrigerio.

Ad primum dic quod verba illa Principis intelliguntur de frigiditate superante naturalem calorem: sed presens sermo est de frigiditate temperata. Ad secundum dic. quod aqua frigida potest tripliciter ministrari. s. ante cibum cum cibo et post cibum. Ante cibum sumpta ieiuno stomacho non solum mala est sed inter venena connumeratur a principe quarti sexta summa prima. c. 12. dicente. Ex potu illius in ieiuno et post balneum aut coitum timetur corruptio complexionis & hydropisis cum cibo sumpta paulatim & modice, secundum viam permixtionis non nocet his qui consueuerunt ea vti specialiter calidis, sed si ex ea multum bibatur causat rugitum. Post cibum sumpta dum fit digestio conturbat eam sicut cum mittitur in ollam feruentem decoctionis carnium. Sed facta prima digestione paruus aquae potus proficit ad ducendum cibum seu deportandum per meseraicas consoetis parum in prandio bibere & facta digestione vti potu delatiuo, qualis mos olim fuit apud arabes, qui suscepta lege Machometi non bibebant vinum sed aquam modicam quasi lambendo & digestione prima celebrata bibebant ex ea mediocrem haustum. Ad tertium dic quod Gal. loquitur de aqua bibita in ieiuno vel sumpta nimie. Ad quartum dic quod aqua frigida non curat thetanum per se, sed per accidens confortando calorem in interioribus. Ad quintum dic quod apostemata interiora indigent resolone vel maturatione et apertione meatuum, quas impedit aqua frigida per incrudationem humorum. Sed exteriora indigent repercussione & extinctione acuminis & mitigatione doloris ad quas iuuat aqua frigida. Iuuat etiam ad maturationem eorum deforis adhibita confortando calorem interius.

Aq frigidę administratio triplex.

Aquam frigidam curare thetanum.

Aqua uero calida digestionem corrumpit & facit natare cibum nec ilico extinguit sitim & est cum ad hydropisim adducit & hecticam & consumit corpus.

Aq calę nocumentū quintuplex. Gal.

In hac secunda tangit quinque nocumenta aquae calidae. Primum est corruptio digestionis. s. conuersio cibi in fumositatem propter calliditatem aquę. Nam vt ait Gal. 6. morbi ca. primo. Corruptio digestionis est quando cibus in malam qualitatem conuertitur, vnde fit ineptus ad nutriendum. Secundum est quod natare facit cibum in stomacho: quia ex calefactione leuigata est, & quadam igneitate participat vnde sublevat cibum. Iuxta illud Gal. primo simplicis medicinę. c. 3. Aqua quae secundum hanc dispositionem est ea parte quadam composita, & non est simplex. quoniam accepit ex substantia ignis partem, & accepit ex qualitate eius proculdubio. Tertium est quod ipsa bibita non extinguit statim sitim quia sitis est appetitus frigidi & humidi. Et id proprie extinguit eam quod irrigat calorem & non finit eum super proprium humidum eleuari & consumere ipsum, sed aqua calida cum igne participet non facit id primo occursu, sed cum se reduxerit ad frigiditatem vel temperiem. Quartum est quod quandoque inducit hydropisim vel ventosam dictam tympanitem corrumpendo. s. primam digestionem & in fumum conuertendo cibum; vel aquosam dictam ascitem cum sua caliditate partim penetrat ad hepar ducens secum aliquid cibi nondum digesti, per quod viae hepatis oppilantur, & caliditas aquae resoluit partes hepatis subtiles, vnde debilitatur et fit hydropisis. Quintum est quod inducit hecticam & consumit corpus, quod si verum sit igneitate qua participat facit illud. Attende primo quod quintuplex est aqua calida. Quedam est calida naturaliter actu & potentia quales sunt aquę balneorum naturalium dictae a quibusdam aquae thermarum. Aliae sunt calidae naturaliter potentia tantum sicut salsae sulfureae aluminosae non erumpentes a terra cum actuali calore. Et hae possunt arte calefieri sic erunt calidae potentialiter a natura et actu ab arte. Aliae sunt calidae potentia tantum ab arte sicut illae quibus immiscetur sulfur sal aut alumen. Aliae sunt solum actu calidae ab arte sicut aqua dulcis ab igne vel sole calefacta. Alię sunt calidę ab arte actu & potentia sicut aquae dulces calefactae ad ignem, quibus immiscetur vel immixtum fuit multum salis aut aluminis vel alterius rei calidę. Et inter has calidae actu tantum artificialiter plus alijs aquis corrumpunt digestionem et natare faciunt in stomacho cibum demptis putridis vel abominabilibus vel venenosis sicut sunt arsenicales, sed plus caeteris extinguunt sitim, immo ceterae que omnes non extinguunt sed inducunt sitim. Sed calidae artificialiter actu tantum plus disponunt ad hydropisim & hydropicis plus nocent. Iuxta illud Gal. primo simplicis medicinae. c. 4. Hydropicis autem aqua dulcis est de deterioribus rebus si bibunt eam & si balneantur cum ea. Et aqua salsa tota & aqua cui admiscetur baurachitas & sulfureitas & pix est iuuatiua eis. Attende secundo quod Gal. opinatus est aquam calidam dulcem non posse hecticare, nec consumere corpus: sed per accidens infrigidat resoluendo calorem et per se semper humectat membra corporis, licet resoluat humiditates contentas in vijs & porositatibus eorum. Ait. n. primo simplicis medicinae. ca. 5. in successione aquae calidę inuenies ipsum corpus parum post. Et frigidius eo quod fuit, illud est, quoniam corpus quando dilatatur & rarificatur fit frigidius quam fuit, quoniam caliditas innata resoluitur ex eo superflue. Veruntamen aqua calida quamuis corpus infrigidet post vsum eius plus quam fuit, tamen non exiccat & arefacit ipsum secundum illud plus quam fuit. Et hoc probat tribus medijs. Primo ex hoc quod aqua calida reddit corpus lene dicens. Lenitas quam adeptum est corpus ex balneatione cum aqua calida est signum significans in corporibus animalium humiditatem. Secundo ex hoc quod aqua calida reddit carnem viscerum quae lauantur ea mollem & tremulam dicens. Et caro iterum quę est in vlceribus significat hoc idem in significatione manifesta cum contingat vt quando effunditur super vlcus aqua calida fiat caro eius tremula. Tertio ex hoc quod combustio ab aqua calida non imprimit membris siccitatem sicut facta ab igne dicens. Et de illis quae significant illud est quod aqua bulliens quando comburit corpus non apparet ex ea in membris, quae cum ea comburunt exiccatio nec arefactio sicut apparet in membris quę aduruntur cum igne. Attende tertio quod licet senserit ita Gal. excusat tamen hos qui dixerunt aquam calidam desiccare corpus & arefacere dicens. Sed corpus euacuatur cum balneatur cum aqua calida, ergo est humiditas in eo ex hoc modo post balneationem eius minor quam fuit ante, et propter illud necesse est homini vt peccat ei qui extimauit quod balneatio cum aqua aequalis caliditatis & effusio eius super corpus est ex eis quae exiccant & arefaciunt ipsum. Error enim istorum est similis errori illorum qui aestimauerunt quod senes sunt humidiorum corporum quam adolescentes. Et illud quoniam superfluitates humiditatis sunt in corporibus senum plures et membra radicalia in adolescentibus sunt humidiora. Et secundum hunc modum accidit corpori ex effusione aquę calę super ipsum & balneatione ipsius cum ea. Et ad vltimum apud omne capitulum ex capitulis quibus humectatur quando aqua calida vtitur. Et illud est quoniam humiditates omnes quae sunt in venis, & in alijs locis vacuis euacuantur & corpus ipsarum venarum, & omne quod est de genere carnis fit humidius quam fuit. Et non estimo ab aqua dulci umquam expoliari hanc virtutem. Hec Gal. Idem sensisse uidetur Hippo. dicens aphorismorum quinta. Calidum nocet hoc frequenter utentibus. facit enim carnium effeminationem. idest mollitiem. Item videmus quod carnes & pisces duri & sicci per decoctionem in aqua humectantur & remolliuntur. Sed huius contrarium Princeps hic exprimit dicens aquam

Aq calę quintuplex.

calidam adducere hecticã & consumere corpus. Item cibi in aqua cocti sunt ficciores assatis propter resolutionem suæ substantialis humiditatis a calore aquæ. Iuxta illud Arist. 4. metheororum cap. de epsesi, quę interpretatur elixatio. Propter quod ficciora quę epsesim passa sunt q̃ assa. Non. n. attrahunt in seipsa humidum quę epsesim patiuntur, prævalet .n. quę deforis caliditas ei quę intus. Si autem vinceret quę intus traheret vtiq; in seipsam, ergo a simili aqua calida desiccat corpus. Item videmus experimentaliter cutes diu stantium in balneo aquę calidę dulcis crispari & exasperari, & illud est signum desiccationis eius. Item aqua calida accepit partem ex substantia ignis & accepit ex qualitate eius, procul dubio vt Ga. affirmat primo simplicis medicinę cap. 3. Sed omnis ignis est desiccatiuus. Item aer excessiue calidus siccat & demacrat humana corpora sicut docet experimentũ. ergo & aqua calida quia non plus potest aer spoliari sua humiditate q̃ aqua, cum sit summe humidus ex propria natura. Pro concordia Principis cum Gal. & solutione istarũ obiectionum aduersus eum dic primo q aqua calida dulcis frequenter corpori adhibita vel multum excedens in caliditate potest educere a membris humidum aereum substantificum & aqueum substantificum & reddere corpus substantialiter siccius q̃ fuit prius vt prętendunt rationes nunc allegatę. Dic sc̃do q aqua dulcis applicata hoi siue intus siue extra semper humectat ipsum humiditate madefactiua mollificans & teneras faciens partes quas imbibit. Et nisi Gal. illud intellexerit non uideo bene q saluari possit opinio ipsius de aqua calida dulci q semper humectet.

Aristo. Epsesis quid. — Gal. — Aq̃ calida an desiccet vel hũectet.

Aquæ aut calefacta cũ fuerit tepida facit nauseam. Et cũ fuerit calidior q̃ hæc & in ieiunio bibita fuerit multotiens stõm lauabit & uentrẽ soluet. Eã tñ frequenter bibere est malũ, quia stõi debilitat uirtutẽ. Illã uero quæ multũ est calida est cũ colicã resoluit, & splenis uentositates frangit.

In tertia dicit primo q aqua calefacta cum redierit ad tepiditatem inducit nauseam: quia omne tepidum est remollitiuum & relaxatiuum contrario styptico & acetoso. Sicut ergo stypticum vel acetosum appetitum prouocat exprimendo humiditates orificij stomachi et corrugando ipsum, sic tepidum sedat appetitum remolliendo & relaxando ipsum os stomachi, & etiam quia natat in stomacho propter leuitatẽ & aereitatem quas acquisiuit ex calefactione pręcedente. Et propter hoc aqua facta tepida ex frigida imediate minus causat nauseam q̃ facta ex calida tepida sine medio. Secundo dicit q cum fuerit aqua paolo calidior tepida si bibatur ieiuno stõ lauat sæpe stõm & soluit ventrem. Et libro de regimine principum Aristo. attributo. c. 40. scribitur. Sane grecus iudicauit & dixit q sumere quolibet mane aquam calidam pleno ore bis ita sanum reddebat hominẽ q non indigebat alia medicina. Tertio dicit q bibere frequentẽ aquã calidiorem tepida malum est quia debilitat uirtutem stomachi. Nam remollit & relaxat ipsum & dispergit ipsius calorem & amputat appetitum cibi replens orificium stomachi repletione quadam phantastica vaporosa. Quarto dicit q aqua multum calida quandoq; resoluit passionem colicã & vẽtositatem splenis. Et plus ministratur ad istos effectus ab extra in balneo vel fomentatione q̃ ab intra in potu. Sępe .n. videmus dolores colicos vehementissimos calido balneo statim mitigari maxie ventosos & a frigore ortos absq; apostemate. Iuxta illud Principis tertij. 16. tractatu quarto, ca. 10. Tina vehementis iuuamenti est in doloribus colicis, ipsa enim sua caliditate acquisita ab igne & virtute sua acquisita a medicinis resoluit eam, & humiditate sua cum caliditate sua mollificat membrum, quare alleuiat carminationem causæ facientis dolorem & mollificat lacertum ani & illud est ex eis quæ adiuuant ad expulsionem retenti.

Tepidũ inducit nauseã econtra stypticũ & acetosum. — Arist. de aq̃ calida. — Colicorũ dolorũ vehementissimorũ ca nõ practicus.

Et illi quidem quibus aqua calida arte iuuamentum præstat sunt epilepsiam habentes, & melancholiam & capitis dolorem frigidum & astma & opthalmiam & bothor in gutture & gingiuis, & siccitatem & apostema post aures habentes & reumatismos & ulcera in diaphragmate, & imparis solutionem in parte pectoris. Menstrua præterea prouocat, & urinam, & dolores sedat.

In hac quarta narrat duodecim iuuamenta aquæ calidæ arte. Primum est in epilepsia dum administratur in forma balnei pręcedente purgatione. Iuxta illud principis tertij prima trac. 5. cap. de cura epilepsiæ. Post mundificationem vero & solutionem ventris & quietem aliquibus diebus non est malum si ingrediatur balneum. Sed instabit aliquis auctoritate Prin. 2. cañ. cap. de aqua dicentis. Epileptici iuuantur ab aqua tepida, et læduntur ab aqua calida. Dic q voluit aquam balnei vel embrocæ epileptici non debere esse vehementer calidam: ne subito commouens ejus materiam paroxismum excitet, sed caliditatis temperatæ pro resolutione residui materiæ ipsius post purgationem. Secundum iuuamentum est in melancholica passione sub forma balnei vel embrocę ieiuno stomacho. Iuxta illud Prin. tertij prima tra. 4. cap. de cura melancholiæ. Et fiat augmentũ in hoc vt corpus eius tenerescat cum cibis conuenientibus & balneo ante cibum, Et effundatur super caput ipsius aqua tepida, non vehementis caliditatis. Cumq; ex balneo egreditur, si parũ sitis habet non est malum si parum aquæ potet. Hæc Prin.

Aq̃ calidæ arte iuuamẽtũ duodecuplũ.

Tertium est in dolore capitis frigido sub forma balnei & embrocæ. Iuxta illud Rasis. 9. Almansoris. ca. primo. Cum autem cephalea per hebdomadam vnã perseuerauerit æger, est mittẽdus in balneum. Et super caput ipsius aqua in quo camomilla amaracus & stocchas arabicũ cocta fuerit simul aut sigillatim fundenda est. Caueri tamen oportet ne diu in balneo moretur æger, teste Prin. tertij prima. tracta. primo, cap. 29. dicente. Et scias q omnis qui conqueritur de ægritudine frigida in capite suo nocetur a vino & mora in balneo.

Rasis. — Gal.

Quartum est in opthalmia sub forma balnei, teste Gal. cõmento illius aphorismi. 6. particulæ. Dolores oculorum meri potio aut lauacrum &c. recitante qualiter sanauit duos opthalmicos administratione balnei. Quintum est in pustulis gutturis & gingiuarum generatis ex hoc q vapores & fuligines humorum malorum soliti purgari p poros cutis intra retinentur & ad guttur & gingiuas eleuati supercalefaciunt eas, & in eis pustulas multiplicant & quandoq; mala vlcera. Hæc sæpe contingunt in his qui a scabie aut prurita repetite liberati sunt. Quorum sanatio est absente febre putrida balneum aquæ calidæ reuocantis ad cutem vapores & fuligines hinc purgari solitos. per hoc enim tollitur antecedens causa harum pustularum. Sed coniunctæ causæ earum competunt frigida & styptica quæ putredinem reprimunt & supercalefactionem tollunt, sicut decoctio rosarum sumachi lentium balaustiarum & similium. Sextum est in apostemate post aures quod parotides vocatur in forma balnei vel fomentationis postq̃ fluxus materiæ cessauit, & euacuatione phlebotomiæ vel pharmaciæ materia diminuta est, tunc enim balneum vel fomentatio aquæ calidæ cõfert ad resolutionem residui materiæ. Septimum est in reumatismis, quorum maturationi confert aqua calida bibita vel vino imposita, confert eis etiam balneum aquę calidæ. Iuxta illud Prin. tertij quinta. trac. primo. c. 13. Et ille qui cõsuetus est pati catarrhum quandoq; phibet aduẽtum catarrhi suo subito introitu ad sudandum in balneo ante aduentũ catarrhi. Et paulo post dicit. Et quãdoq; fit vaporatio cũ aquis calidis in fine quo possibile est eas tollere. Octauum est in vlceribus diaphragmatis. Nonum est in solutione continuitatis partium pectoralium, non quidem recenti dum sanguis ab eo manat uel manare timetur immoderate, sed in antiqua ad saniem conuersa. In his. n. calida aqua bibenda est

Pustulæ gutturis & gingiuarum pellicum.

vel

vel vino immiscenda, quia omne frigidum actu lædit debile pectus & excitat in eo tussim. Competit etiam aqua calida sub forma balnei in vlceribus diaphragmatis & pectoris, non ratione vlcerum quæ desiccatiuis curari quærunt, sed gratia mitigationis doloris & facilitationis sputi & meliorationis anhelitus. Et propter has causas laudat. Hyppo. 3. regis acutorum in periphleumonia balneum dicens. Balneare in periphleumonia iuuantius est q̃ in acutis febribus. In latere etiam teneræ costæ atq; inter spatulas existentem dolorē mitigat. Item excoquitur quod per sputum necesse est excreari, & adiuuat flatum & bonificat screatus & aufert laborem, quia artus mollit, cutem humidam facit, vrinam expellit, capitis releuat grauitatem nares humidas reddit. Hæc ille. Et Gal. in commen. dicit. Propter has ergo res fit balneatio valde iuuatiua in periphleumonicis. quod est quia periphleumonici euadunt ab ægritudinibus suis quando excreant hũores retentos in pulmone per sputum. Et sicut periphleumonicus sic etiam pleureticus iuuatur per ipsam iuuamento magno, propterea quia sedat dolorem quem habet. Hæc Gal. Et sicut balneum confert istis apostematibus sic vlceribus eorū modis tacitis. 10. est in prouocatione menstruorū. 11. est in prouocatione vrinæ sub forma balnei in vtroq; casu. Nam balneum aquæ calidæ vias laxat & aperit & lubricos reddit humores, & aq̃s cōmouet & subtiliat. 12. est i mitigatione dolorum maxime venientium a frigore puro vel a materia frigida. quia cōplexionem æquat & materiam resoluit.

Aqua uero salsa macrescere facit & exiccat. Et primo facit uentrem propter uim radendi quæ in ea existit. Postea restringit uentrem in fine ꝓpter siccitatem quæ est in eius natura. Et corrūpit sanguinem, ergo pruritum generat & scabiem.

In hac parte. vi. primo agit de aqua salsa. secundo de turbida. ibi. Aquæ vero. tertio de aquis salis armoniaci. ibi. Aq̃ autem salis. quarto de aluminosa. ibi. Aquæ præterea. quinto de ferreis ibi. Et ferreæ. sexto de æreis ibi. Atq; vo. In hac prima particula dicit primo q̃ aqua salsa demacrat et exiccat corpus siue bibatur eam siue balneetur in ea. Et intelligas illud tam de salsa naturaliter q̃ de salsa per artem, quia quodlibet sal est desiccatiuum et calefactiuum a secundo gradu vsq; ad tertium q̃re, cōsumit humiditates membrorum fluentes & radicales ab vtraq; qualitate. Secundo dicit q̃ aqua salsa primo occursu facit ventrem. i. fluxum ventris sua virtute abrasiua seu abstersiua. Sed finaliter postea restringit ventrē propter siccitatem quæ est in eius natura. i. propter siccitatē q̃ relinquit in uisceribus ex sua complexione postq̃ defluxit per ea. Et intelligē hoc de aqua salsa tam bibita q̃ clysterizata. Et non intelligas q̃ aqua salsa prima uice dum bibitur uel clysterizatur soluat & alijs vicibus sequentibus laxet, immo dum continuatur inducit dysenteriam. Sed intellige q̃ eadē aqua cum fluit per intestina laxat & abstergit, & post q̃ fluxit ex vestigio siccitatis ab ea derelictæ in intestinis restringit. Et simile sæpe apparet in pharmacis laxatiuis, q̃ quando operantur laxant ventrem, & postq̃ fuerit operata venter ē constipatior q̃ ante propter siccitatem derelictam ab eis in intestinis. Tertio dicit q̃ aqua salsa corrumpit sanguinem & ideo generat pruritum & scabiem. Sed instabit aliquis. sal est de maxime præseruantibus a corruptione. Iuxta illud Serap. in aggregatorio. c. de sale. Et virtus eius tertia est virtus quæ prohibet putrefactionem corporum eorum quæ sunt parata putrefactioni propter humiditatem superfluam quæ est in eis. Et huius signum est q̃ carnes & pisces & alia plurima quæ tempore longo seruare volumus condimus sale vel mersos tenemus in salsuris. Dic q̃ aqua salsa non corrumpit sanguinem corruptione putrefactiua ex se, nisi q̃tenus reddit ipsum odiosū membris & destituit a regimine naturæ. Sed corrumpit ipsum potius corruptione declinante ad adustionem tollens a sanguine dulcedinem nutrimentalem & dās ei mordacitatem supercalefactiuam & exiccatiuam similes his quæ choleræ rubeæ insunt, quare membra refutāt ipsum & ad cutem pellunt vbi vel pruritum vel scabiem generat. Scabies quidem si subtilis fuerit uesicans cutem & pustulas generās. Pruritum vero si grossior fuerit sub cute latens absq; vesicis seu pustulis apparētibus. Iuxta illud Prin. q̃rti. 7. trac. 3. c. 4. Et scabies quidem differt a pruritu in hoc q̃ cum pruritu nō sunt bothor sicut sunt cum scabie, quoniam ipsa est a materia subtiliore & minus declinante ad salsedinem. Attēde q̃ Princeps non loquitur hic de aqua salsa mediocriter sub forma condimenti quales sunt aquæ carnium vel pisorum vel raparum quas pro potagijs comedere solemus, sed de illis in quibus manifeste superat & excellit virtus salis.

Aq̃ salsa dupl̃r.

Serap.

Aquam salsã corrũpe sã guinẽ intell'r dupl'r.

Aqua uero turbida lapidem generat & oppilationes. Ideoque post ipsam res comedēda est prouocatiua, licet uentrem habenti plerunque conferat ipsa & omnes aquæ grossæ & graues, propterea q̃ in eius uentre tenetur, neq; cito descēdit. Ex cuius quidē theriacis exn̄t res unctuosæ et dulces.

In hac secunda dicit primo q̃ aqua turbida generat lapidem & oppilationes quia turbari solet ex permixtiōe terrestreitatum ingrossantium eam, quæ congestæ in vijs strictis paulatim oppilant eas, & dum eis obuiat in renibus aut vesica glutinosus humor simul eas alligat, & calor corporis decoquēs vtrunq; simul siccans & indurans ex eis lapidem facit. Hac de causa medici prohibere solent aptis ad calculos omnes potus turbidos. Secundo dicit q̃ quia aquæ turbidæ vias oppilant & calculos generant si quis eis vsus fuerit post ipsas sumere debet res vrinam prouocantes vt fœniculum anisum carui petroselinum nasturtium, et similia. Tertio dicit q̃ aq̃ turbida & omnes aquæ graues & grossæ plerunq; conferunt habenti ventrem. i. fluxum ventris, quia diu manent in stomacho, nec ab eo leuiter descendunt, & q̃uis ita fit q̃ diu morantur & tarde descendunt a stomacho non repuro tutum ꝓ restrictione fluxus ventris eis vti, quia digestiōem īpediunt, & magis oppilant meseraicas & venulas hepatis & vias vrinæ q̃ intestina, quare prohibendo transitum liberum chyli ad hepar & aquositatis ad vias vrinæ & nutrimenti ad mēbra plus nocent q̃ prosint etiam in fluxu ventris. Quarto dicit q̃ res vnctuosæ & dulces sicut butyrū oleum cerebella & medullæ animalium sunt vt theriaca turbidarum aquarum, ita q̃ reprimunt earum malitiam & prohibent a nocumentis ipsarum, sic theriaca venena reprimit & a suis nocumentis præseruat corpus. Sed instabit aliquis, quia vnctuosa fastidiunt stomachū & natant in eo sicut docet experimētum. conueniunt ergo cum turbidis aquis in tardo descensu earum a stomacho, malitias igitur earum aggrauant. Itē dulcia oppillant hepar propterea q̃ attrahuntur ante sui digōnē, concurrunt igitur cum aquis turbidis in oppilando. Ad primum dic q̃ dulcia & unctuosa sumpta moderate cum mensura qua delectant neq; fastidiunt stomachum neq; natant in eo, sed fortiter & delectabil'r amplexatur ea stomachus & cito digerit. Insuper reprimunt suis caliditate & humiditate tēperatis et sua lenitate terrestreitates aquis turbidis immixtas maxime si fuerint salsæ vel amare. Ad secundum d'c q̃ nō omnia dulcia oppillant hepar, sed dulcia grossa naturæ valde dilecta sicut vina grossa dulcia vel porcinæ carnes. Attende q̃ ad correctionem aquæ turbidæ multum conferunt allea & cępe. Iuxta illud Prin. primi tertia. doc. quinta summa singulari. c. 7. Super aquas quoq; grossas & turbidas utendū est alleis. Ex eis quoq; quæ diuersarum aquarum remouent malitiam sunt cępe, quoniam sunt vt theriaca huius, & proprie cępe cum aceto & allea etiam.

Calculosorũ canon practicus.

Theriaca seu reprimentiã maliciã aq̃rũ turbidarum.

Aqua autem salis armoniaci uentrem resoluit si in ea sederint, aut ex ea biberint, aut ex ea factum fuerit clystere.

Rasis. Sal armoniacus qd. Aq̃ sal armoniaci du plr. Serap̃.

In hac tertia dicit q̃ aqua salis armoniaci laxat ventrē siue bibatur siue clysterizetur siue in ea sedeatur per modum balnei. Et tertio Almansoris .c.4. dicit Rasis. Aquæ uero salsæ armoniaco salitæ ac malum habentes saporem vētrem laxāt cum bibuntur vel cum in eis sedent aut clysterizantur. Attende primo q̃ sal armoniacus a loco sic dictus vnde defertur extrahitur a lapidibus duris claris et est salsus mordicās multum, & melior ex eo est albus clarus sicut crystallus, & est ille qui plus ingreditur in medicinis & ē calis & siccus in quarto gradu abstersiuus subtiliatiuus lauatiuus. Hæc Serap̃. in aggregatorio. c. de sale armoniaco auctoritate Isaac. Attende secundo q̃ duplex est aqua salis armoniaci, quædam naturalis manans a mineris vel per eas fluens ex quibus hoc sal trahitur alia artificialis ex commixtione salis huius plurimi cum aqua communi & vtriusq; harum est eadem virtus. Sed arguet aliquis q̃ balneum eius non laxat ventrem: quia de proprietate salis armoniaci est q̃ attrahit ab interioribus ad exteriora, vt ait Serap̃. c. prædicto diuertit igitur humiditates ab intestinis trahens eas versus cutem. videt ergo ex hoc q̃ strīgit ventrem. Dic q̃ concesso q̃ istud sal exterius applicatum stringat ventrem, non est idem quod de aqua eius, quia pfundius penetrat & sedendo in ea masculos ani penetrans stimulat & humores getos cōcitat & congelatos eliquat & fluxui adaptat. Attende tertio q̃ laus salis armoniaci et aquæ ipsius non solum consistit in laxando ventrem, sed maxime in releuando pendentem vuulam & consumendo vngulam oculi.

Aquæ præterea aluminosæ menstruorum superfluitatem currere non permittunt, neq; spuere sanguinem. Et prohibēt illud quod de hemorroidibus egreditur, sed corpora quæ febribus sunt apta fortiter ad eas perducunt.

In hac quarta dicit q̃ aquæ aluminosæ prohibent superfluitatem cursus menstruorum & sputum sanguinis & ipsius fluxum per hemorroides sed inducunt febres in dispositis vehementer ad eas. Causa primi est earum stypticitas q̄ contrahunt ab alumine. Causa secundi est, quia claudūt poros & phibent fuligines exire & humores euentari, quare supercalefiunt & de facili putrescunt inducentes febrem. De his dicit Rasis tertio Almansoris. c. 4. Aquæ autem calidæ quæ super alumē currunt hemoptoicis. i. sanguinem spuētibus atq; mulieribus menstruorum nimietatem patientibus & hemorroidibus cōferunt febres tamen in calidis generant corporibus.

Rasis Hemoptoicus quid. Alumē duplex.

Attende primo q̃ ad nos duplex defertur alumē. Vnum q̃ vocatur alumē de plumis, quia est leue tenerum sicut pluma: & dicitur alumen iameni a loco vnde venit. Dicitur etiā alumē scissū propter scissuras inuentas inter partes eius, & illud est stypticior cæteris, & idō stypterea vocatur. Aliud ē alumē de rocha splendidum paruum sicut crystallus solidū vt lapis tener. Aliud est liquidum & illud non vidi, nec ad nos defertur sicut existimo.

Aq̃ aluminosæ modus exhibendi.

Attende secundo q̃ quia alumē est de genere corrosiuorum licet debilium non est tutum dare in potu aquam aluminosam siue naturaliter talis fuerit siue facta ab arte, sed in forma balnei ministrari solet pro dictis casibus & quibusdam aliis. Iuxta illud Prin. c. 19. sume pītis. Sed aquis aluminosis et attramentalibus cōfert balneari sputo sanguineo & egressioni sanguis ab ano & a menstruis & nauseæ & vomitui sine causa & cachexiæ & multo sudori. Attende tertio q̃ aquæ aluminosæ multum pficiunt vlceribus humidis, quia consumunt humiditates ipsorum & obturant vias per quas imbibuntur superfluitatibus iuxta illud Gal. primo simplicis medicinæ. c. 4. Aqua uero cui admiscet alumē sicut aqua q̃ est in regione Italiæ confert vlceribus, uerū ēt in ulceribus ad quæ attrahitur aliquid ex materiis est velocius agens propter hoc q̃ exiccat ea omnia

Gal. de aq̃ aluminosa.

Et ferre quidem splenem resoluunt & non coire ualentes adiuuant

In hac quinta dicit q̃ aquæ ferreæ resoluunt splenē. i. extenuant splenē ingrossatum & adiuuant eos qui nequeunt coire. De a q̃ ferrata dicit Serap̃. i aggregatorio auctoritate Diascoridis. Aqua io qua extinguitur candens ferrum & uinum inquo extinguitur cooferunt fluxui ventris & vlceribus intestinorum & duritiei & tumori splenis & cholericæ passioni et fluxui qui fit a stomacho. Nam corroborat stomachum relaxatum & debilitatum maxime a cholera. Et paulo post dicit auctoritate Pauli. Quando extinguitur ferrum candēs in aqua illa desiccatiua, & propter hoc confert grossitiei splenis.

Serap̃. aqua ferea.

Sed instabit aliquis. Primo quia aqua ferrata est frigida & sicca & splenis grossities communiter fieri solet ex melancholia quæ similiter est frida & sicca. crescit ergo discrasia splenis per aquam ferratam. Item ipsa est oppilatiua, & sic auget oppilationem splenis indurati. Item ipsa indurat magis exprimens humidū liquidum a grosso & cōpingens splenem. Item nō videtur valere coitu, quia reprimit calorem sua frigiditate & desiccat semen sua siccitate.

Splenis tumor duplr.

Attende primo q̃ aliquando splen intumescit & sentitur durus tensus tactui retinens ex spumositate quadam sine collectione melancholię īdurātis & īflātis ipm. Iuxta illud Gal. 2. de apostematibus ad Glauconem. Multotiens autem tangenti videtur renitens splen, non tamen scirrhosus est tumor, sed spumosus magis in quo vtiq; prima die faciendo per absinthium pharmacum emplasticum supapponere oportet miate virtutis quale est quod per sulfur & alumē. Hæc Gal. In hoc casu specialr conferre videtur aqua ferrata, tum quia consumit sua siccitate spleneticam spumositatē, tum quia confortat, et vnit splenē de natura rarum mollem & laxū quo fortior redditur ad expellendum quod distendit ipsum. Attende secundo q̃ aqua ferrata spālr in potu confert spleneticis, Iuxta illud Pri. tertij. 15. trac. 2. cap̃. de cura spleneticorum. Et potus eorum fit aqua ferrariorum & omne in quo extinguitur ferrum ignitum multotiens. Et quia reperio ferratas aquas plus a medicis laudari in passione splenetica q̄ conferre videantur ex ppria complexione, & similiter acetum credo q̃ eis insit proprietas aliqua qua conferunt spleni. Ad primum secundū & tertium obiecta responde si uis per primum notabile. s. q̃ aqua ferrata cōfert io splene spumoso. Vel dic q̃ licet noceat frigiditate & siccitate oppilatione & induratione in splene indurato a melancholia, confert tamen ipsum confortando sug expulsione materiæ & a tota ferri proprietate. Ad quartū dic q̃ aqua ferrata non conuenit impotentiæ coitus in frigiditate vel a paucitate materiæ, sed impotentiæ prouenienti a remollitione nimia vel superflua apertiōe vasorū spermatis, ob quam semen inuoluntarie affluit absq; veretri tensiōe.

Aereę uero corruptioni cōplonis util(s existunt

In hac sexta dicit q̃ aquæ æreæ conferunt corruptioni cōplexionis. Et itellige per corruptionem cachexiam quę est dispositio mala hepatis āncedens hydropisim. Iuxta illud Pri. tertij. 14. trac. 4. ca. 3. Quando corrumpitur dispositio hepatis & communicat super ipsum debilitas accidit in primis dispositio āns hydropisim & nominatur cachexia, & appropriatur nomine corruptionis complexionis. Sed tertio. Almā. ca. de virtute aquæ scribitur. Quę vero super terram ea qua fit æs transit complexionem habentibus corruptam perutilis eē comprobatur. & in glo. marginali ordinaria super illis verbis complexionem habētibus corruptam scribitur. s. incipiātibus pati lepram. Alias laudes pter attribuit Prin. 2. qs æreia secundo cañ. cap. de aqua. Primo quidē de eis dicit, aq̄ æreæ confert ori & auri. secundo dicit, aqua ferea confert spleni & stomacho, & aqua ęrea proxima est illi. tertio dicit, aquæ vero ferreę & æreæ sunt bonæ renibus & colicæ. Sed ex quo tot bonas virtutes communicat aquæ, quare tantum vituperātur vasa ærea ad comedendum & bibēdum in eis. Ait. n. Serap̃. in aggregatorio cap. de ære. Quidam faciunt ex ære vasa ad comedēdum & bibendum in eis et nocet eis multū, & maxime illis qui assuescunt hoc diu. nam parati sunt tales incurrere elephantiam & cancrum & dolorem hepatis & splenis & malitiam complexionis maxime comedentes i eis rea

Cachexia quid Aq̃ ęreę laus & proprietas. Serap̃.

aereæ

acres & bibentes in eis uina dulcia. Et quando comedūt cibū qui stat in die vna & nocte in eis peius multū est. Et quando ponitur vas æneum super pisces assatos calidos fiunt venenū mortiferum. Hæc ille Dic ꝙ ista non uituperantur ex parte æris, sed propter eruginem quam colligunt & communicāt cibis & potibus reseruatis in eis. Et hęc ęris erugo dicta arabice çimar & çinçar est venenum perniciosū. Iuxta illud Pri. secundo canonis caplo de ere. Oportet quidē vt caueaẽ vsus dimittendi illud in quo est salsedo aut amaritudo aut pinguedo sicut sunt olea & carnes, aut acetositas aut dulcedo in vasis æreis & bibendi ex eis. ipsa enim transmittunt proculdubio çinçariam & çinçar est venenum. Hęc Princeps. Erugo

Cunque aquæ diuersæ & bonæ & malæ commiscentur fortior superabit. Et nos quidem declarabimus regimen aquarum corruptarum in capitulo de regimine iter agentium Et quod de iudicijs aquæ & suis proprietatibus & modis suarum proprietatum remansit in capitulo aquæ, quod est in medicinis simplicibus nominabimus si deus uoluerit.

In hac parte. 12. dicit primo ꝙ in commixtione diuersarum aquarum bonarum cum malis fortior superat. i. vincit aliā & trahit commixtum ad sui naturam, vt licet flumina qplꝛima dulcis aquæ fluant in mare & sibi commisceantur, mare semper manet salsum. Attende ꝙ fortitudo vnius aquę super aliam non attenditur penes excessum in multitudine uel magnitudine q̄titatis sed uirtutis, ut si posueris unum sextarium aquæ amaræ in decem sextarijs aquæ puræ dulcis totū constans ex his reddetur amarum. Secundo dicit ꝙ de correctionibus malarum aquarum tractabit inferius. f. primi tertia. doctrina quinta. ca. 1. summæ singularis de regimine iter agentium. Tertio dicit ꝙ tractabit secundo canonē. qui est de medicinis simplicibus. caplo de aqua. id quod restat tractandum de iudicijs & proprietatibus & modis proprietatū aquarum, si deus voluerit, id est sibi gratiam dederit ad perficiendum dictum secundum.

Capitulum. xvij. De eis quę ꝓueniūt ex retentione & euacuatione.

RÉtentio eius quod naturaliter euacuari debet aut est ex debilitate uirtutum expulsiuarum. Aut ex fortitudine uirtutis retentiuæ & retinetur ab ea. Aut propter debilitatem uirtutum digestiuarum, unde elongatur mora rei in receptaculo ideo ꝙ retinent eam ibi uirtutes naturales donec digestio compleatur. Aut propter uiarum coangustationem. Aut propter oppilationes quæ sunt in eis Aut propter grossitudinem materiei. Aut propter ipsius uiscositatem. Aut propter eius multitudinem quam expulsiua nequit superare. Aut propter defectum sentiēdi illud quod necesse ē expelli quemadmodum accidit in colica & icteritia, quoniam est cum uirtus uoluntaria adiuuat in expellēdo. Aut quia uirtutes naturales ad aliā partem tendunt sicut in crisibus accidit retentio urinæ aut stercoris propterea ꝙ euacuatio critica est in parte altera.

In hoc cap. primo agit de causis retentionis euacuandorū, secundo de malis contingentibus ex eorū retētione. ibi [Cūque retentio.] Tertio de causis euacuationis retinēdorum. ibi [Euacuatio autem.] Quarto de malis euenientibus ex horum euacuatione. ibi [Cunq; eūo.] Quinto de retētione & euacuatione moderatis. ibi [Retentio vero.] In hac prima parte quę ē pñs textus ponit decē causas retentionis huius quod naturaliter debet euacuari. Prima est debilitas virtutis expulsiuæ vel ex malitia complexionis vel ex imbecillitate villorum latitudinalium quibus ipsa operatur. Secunda est fortitudo virtutis retentiuæ, vel ex fortitudine villorum transuersalium, vel ex complexione aut compōne idonea ad fortiter retinendum, puta ex siccitate vel aspitate superficiei corporis continentis & retinetur ab ea quod debet eūari. Et intellige hoc fortitudinem non commensuratam alijs virtutibus, quia fortitudo commensurata perfecte retinet q̄diu conuenit & non amplius. Tertia est debilitas digestiuæ, causa cuius retentiua virtus receptaculi retinet quod in eo est donec fuerit digestum. Sed hæc retentio cum sit corrñdens & commensurata digestioni non videtur esse retētio excedens illius quod debet eūari, nisi esset ꝙ non corrñdet digestiuę sanę sed debilitatæ, quare et ipsa & digō peccat in morositate. Quarta est strictura viarum per quas fieri debet eūatio, quare passim pars post partem transit eius quod eūatur. Quinta est obstructio dictarum viarum qua transire prohibetur. Sexta est grossities materiæ rei euacuandæ quare non obedit expulsioni. Septima est viscositas seu tenacitas expellēdæ rei qua fortiter heret parietibus receptaculi vel lateribus viarū. Octaua est multitudo materiæ tanta ꝙ superari non potest ab expulsiua virtute, sicut contingit in apoplexijs & catarrhis suffocantibus. Nona est defectus sensationis illius quod debet euacuari vt in colica & icteritia, quia virtus voluntarie expulsiua quam præcedit sensus rei contrariæ sæpe iuuat expulsiuam naturalem in expellendo. Sed nunquid in colica est sensus rei euacuādæ cum sit dolor intensissimus. Dic ꝙ sic, sed frequenter accidunt icteritia & colica propterea ꝙ non sentitur aggrauatio vel mordacitas choleræ cuius offm̄ est abstergere & stimulare intestina quatenus expellant quod in eis est, qua cessante fex in eis induratur & phlegma multiplicaẽ, ex quibus fit colica, & interdum cholera non expellitur a chistī quia non sentitur ex ea grauamen, regurgitat igitur ad hepar & venas, & cum sanguine transiens causat icteritiam. Attende ꝙ expulsiua nunq̄ exit in actum expulsionis, nisi prius irritata fuerit grauedine pūctione vel distensione rei depellēdæ. Iuxta illud Gal. 3. naturalium virtutum. cap̄. 16. Et deinceps illud sciendum ꝙ non prius excernit excretiua aut vniuersam, aut etiam aliquam superfluitatem eius anteq̄ in contrariam transierit dispositionem commune vero omniū supp̄onum anxietas. Et huius causa trina, aut tumor superfluus aut aliqua grauedo, aut mordicatio. Et ideo defectus sentiendi anxietatem ab aliqua harum trium causarum potest esse causa retentionis huius quod debet euacuari. Decima ē applicatio virtutum naturalium ad aliud opus vel ad aliud genus euacuationis, sicut in crisibus per sudorem vel fluxū sanguinis narium retinentur interdum fex & vrina propter occupatiōem naturalium virtutum circa aliam criticā euacuationem. Sed quis dedit naturę non cognoscendi discretionem hanc vt proprias deserat euacuationes solitas & naturales & communi non solitæ insistat. Dic ꝙ virtus regitiua vel naturæ instinctus ad melius & magis necessarium. Retētionis cā decuplex.

Cunque retentio eius ꝙ euacuari debet acciderit prouenient inde ægritudines. Quæ autem sūt ex ægritudinibus compositionis sunt oppilatio & laxitas & spasmus humidus, & quæ eis similia existunt. Sed ex modo ægritudinum complexionis sunt putredo & caloris innati cōstrictio et ipsius in igneitatem conuersio & caloris etiam innati extinctio ex prolixitate cōstrictionis & eius fortitudine, quapropter eam frigus sequitur & superantia etiam humiditatis super corpus. Communes uero ęgritudines sunt receptaculorum fissura

& eorum disruptio. Fastidium quoq; est una ex causis deterioribus harum ęgritudinū, & proprie cum euenerit postq̄ consueuit euenire uacuitas, sicut accidit in multa saturitate in annis fertilitatis post multam superfluam famem in annis sterilitatis. Ex ægritudinibus uero compositis sunt aposte ma & bothor.

In hac parte secunda dicit primo ꝙ ægritudines generātur ea retentione huius quod euacuari debet. Ab hoc eni sumit principium quisq; morbus materialis. Et sanitas corporis maxime consistit in hoc ꝙ viæ sint expeditæ quatenus a mēbris superflua abscedant & ad membra libere trāseat cibus non infectus superfluitate. Et vtrunque impedit euacuandorum retentio, velut prægnās mater omnium generum materialium ægritudinum sicut declarat hic Prin. primo de organicis. secundo de complexionalibus. tertio de cōmunibus. quarto de compositis. Secundo dicit ꝙ ægritudines organicæ quæ generantur ea retentione euacuandorum sūt oppilatio quæ est morbus in via vel receptaculo, & laxitas. i. remollitio neruorum, vt in paralysi vel remollitio ligamentorum vt in sciatica qua vertebrum resilit a scia propter mucilagines remollientes ligamentum vel relaxatio panniculi continentis intestina, quare pars eorum ad inguem descendit versus testiculos & spasmus humidus repletionalis quo a membro tollitur proprius situs propter nerui retractionem versus suam originem, & alij morbi consimiles istis vt tortura oris remollitio ligamenti liguæ lenitas nimia superficiei stomachi & matricis. Tertio dicit ꝙ morbi complexionales ꝓuenientes ea retentione euacuandorum sunt morbi putredinales, vt putridæ febres propter defectum euentationis hūorum & conculcationum eorum ex retentis & coartatio caloris innati, & ipsius inflāmatio seu conuersio ad igneitatē propter eius cōstrictionem, & extinctio seu suffocatio caloris innati propter diuturnam & fortem ipsius constrictionem a superfluitatibus retentis. Sicut enim calor igneus coopertus & constrictus primo crescit & fortificatur ex vnitione ipsius, & fortiter ac diu constrictus tandem extinguitur ea defectu sibi necessariæ euentationis, sic calor innatus nostrorum corporum ad cuius extinctionem sequuntur frigus & humiditatis excessus. Quarto dicit ꝙ ægritudines communes. s. solutiones continuitatis quæ communes sunt mēbris consimilibus & organicis prouenientes ex retentione euacuandorum sunt fissura & disruptio receptaculorum, vt venarum & arteriarum & pāniculorum ex eorum distensione superflua propter excessiuam repletionem. Quinto dicit ꝙ vna de peioribus causis ægritudinum contingentium ex retētione euacuādorum est fastidium. i. repletio ad saturitatem maxime dum continuata fuerit post longam vacuitatem. sicut cum successit anno multæ sterilitatis annus multum fertilis, & hoīes lōga fame attriti voraciter se replent ad saturitatem, tunc stomachus grauatur & male digerit, & passim repletur crudis humoribus, & hepar ac membra fame tabefacta sibi auide trahunt chimos indigestos, quos nec bene digerunt nec expellere valent superfluitates relictas ab eis præ debilitate vnde fit ut quidam subito pereant extincto calore, quidam febricitent febribus putridis, alij ītumescant hydrope carnosa. Sexto dicit ꝙ ægritudines compositæ ex diuersis morborum generibus sequentes retentionem euacuandorum sunt apostemata & bothor. i. paruæ eminentiæ seu pustulæ procedētes ex accumulatione paulatina superfluitatum nutrimenti proprij partis, in qua sunt vel ab expulsionibus superfluitatum retentatum de membris fortibus ad debiliora.

Bothor quid.

Euacuatio autem huius quod debet retineri ē aut propter fortitudinem uirtutis expulsiue. Aut propter debilitatem retentiuæ. Aut propterea ꝙ materia nocet grauitate propter sui multitudinē. Aut distensione propter sui uentositatem. Aut propter mordicationem sua acrimonia & acuitate. Aut propter materiei subtilitatem qua fiet sicut ꝙ eliquatur per se unde ad expellendū fiet facilis. Et etiam cum ipsa uiarum iuuat amplitudo quemadmodum accidit in eliquādo sperma. Aut propterea ꝙ in longitudine finduntur. Aut quia inciduntur in latitudine. Aut quia earum aperiuntur orificia, sicut accidit in exitu sanguinis ex naribus. Et est cum accidit hæc largitas ꝓpter cām quæ exterius accidit aut interius.

Eūationis inde bite eā decuplex.

In hac parte tertia ponit decem causas propter quas id euacuatur a corpore vel membro quod deberet retineri. Prima est fortitudo virtutis expulsiuæ, non quidem moderata qualis est in sanis, sed præceps, effrenis. Secunda est debilitas retentiuę virtutis ex malitia complexionis vel compositionis receptaculi puta lenitatis vel lubricitatis eius quod debet esse asperum. Tertia est anxietas illata receptaculo ꝓpter grauitatem ex multitudine materiæ, & nō solum ea multitudine materiæ sed etiam ex pondorositate eius, vt citonia sumpta in fine mensę quandoq; laxant ventrem & descendere faciunt cibum a stomacho sua grauitate prius q̄ sit digestus. Quarta est anxietas receptaculi propter sui distensionem ex ventositatem. nam sentiens inde nocumentum conatur expellere quod in eo est. Quinta est anxietas receptaculi propter mordicationem materiæ ab ipsius acrimonia vel acuitate, quare nititur expellere quod in se est. Sexta ē subtilitas materiæ qua fit fluxibilis vt res de se liquida fluida, q̄re facilis est ad expellēdum maxime ad īferiora cum de se labatur. Hac de causa prohibemus in superfluis hemorroydibus & menstruis tam rubeis q̄ albis fructus aquosos pure tā pisorum aquam decoctionis carnium & similia, quia reddunt sanguinem aquosum facile fluxibilem, & suademus vti cibis inspissantibus sanguinem sicut sunt assaturæ pedes & aures porcorum & extremitates aliorum animalium. Septima est amplitudo superflua viarum sicut in eliquatione et cursu indebito spermatis in pollutionibus sup̄fluis & gonorrhijs propter amplitudinem nimiam vasorum ipsius. Octaua ē fissura receptaculi vel viæ in ipsius longitudine per quā elabitur id quod continet. Nona est incisio ipsius in latitudine vel ex transuerso. Decima est apertio nimia orificiorū vasorum sicut apertio orificiorum venarum nisi quandoq; est causa fluxus superflui sanguinis narium. Et huius apertionis nimię seu largitatis orificiorum causa quandoq; est extrinseca corpori sicut calor solis ignis aut stufarum superfluus motus q̄nq; ītrinseca sicut acumē humorū vel nimia multitudo.

Hemorroydaꝝ & menstruorū fluxuum vtrorū q; cano practicus.

Cunque euacuatio huius quod retineri debet acciderit prouenit propter ipsam complexionis frigiditatem propter euacuationem materiei quę erat apta ad accendendum ex qua calor nutritur innatus. Et fortasse proueniet inde calor complexionis, cū illud ꝙ euacuabitur complexionis fuerit frigidę sicut phlegma. Aut fuerit circa ęqualitatem complexionis sicut sanguis, quare calidū calore superabit superfluo sicut cholera & calefaciet. Et ex ipsa quidem semper accidet siccitas essētialiter Et est cum ex ipsa prouenit humiditas secundum considerationem quam nominauimus in accidentalitate caliditatis. Et hoc est cum humor siccans euacuabitur nō superflue & propter caloris innati defectum, qui nutriens perfecte digerere nō ualet, unde phlegma accrescit. Hæc tamen humiditas complexioni non confert innatę.

neque est innata sicut calor ille non est innatus. Quod si superflue euacuetur sequitur ipsam frigiditas & siccitas in substantia membrorum & in eorum natura, licet alicui ipsorum calor accidat extraneus & humiditas non bona.

In hac parte quarta primo agit de morbis complexionalibus sequentibus euacuationem huius quod debet retineri. secundo de organicis. ibi [Et ægritudines quod.] Sed quare non agit de morbis communibus & de cōpositis sequentibus euacuationem superfluam, sicut egit in parte de morbis sequentibus euacuandorum retentionem, nunquid ad superfluam ventris solutionem sæpe sequuntur excoriationes & vlcera intestinorum, & ad superflua menstrua, excoriatio matricis, & ad superfluas hemorroydes vlcera ani. Item ad superfluam euacuationem humiditatis oris sequitur fissura labiorum, & similiter in ano & vulua fiunt fissuræ vocatæ ragadię ex superflua sue humiditatis diminutione. Item ad euacuationem superfluam sanguinis vnicunque sit sæpe sequitur hydropisis, & excoriationes & vlcera sunt morbus cōmunis. s. solutio continuitatis, & hydropisis est morbus compositus. videlicet apostema ventris. Dic quod isti morbi non proprie & per se veniunt ex euacuatiōe retinendorum. Sed excoriationes & vlcera prædicta procedunt ex acutie humorū, & hydropisis sequens fluxum sanguinis prouenit ex debilitate digestiuæ, & sic non retentione euacuandorum. retenta enim de se quandoque dissoluunt vnitatem membrorum & interdum generant apostemata.

Ragadiarū in ano & vulua materia.

In hac prima particula dicit primo quod frigiditas complexionis prouenit ex euacuatione retinendorum, quia retinenda sunt velut pabulum innati caloris & nutrimētum membrorum vel nutrimēti pars, & sunt apta accendi. i. informari calore innato membrorum vel fieri spūs, & ita augere calorem saltem quātitatiue. Nā quod retineri debet est humor bonus, de cuius substātiæ proprietate est vt fiat pars nutriti solum vel cum alio sicut ait Prin. primi prima. doc. quarta. cap. primo.

Cōplo nis frigidæ cā.

Secundo dicit quod calor complexionis quandoque forte prouenit ex euacuatione retinēdorum. s. quando id quod euacuatur est complexionis frigidæ sicut phlegma vel proprie temperatam sicut sanguis, tunc. n. calidus humor. s. cholera remoto freno eius superaccendet & calefaciet corpus extraneo calore. Id sæpe videmus in cholericis & tertianarijs dum phlebotomantur non præcedēte purgatione choleræ, frequenter. n. propter id cholerici incurrunt febres & tertianarum, de simplici tertiana incurrunt duplicem, quia fuerit cholera remoto sanguine per phlebotomiam quo reprimebatur.

Cōplo nis calidæ cās.

Tertio dicit quod ex euacuatione retinendorum semper in corpore prouenit essentialiter siccitas. i. per se proprie & directe, quia euacuatur id quo debet fieri restauratio deperditi humidi, quare corpus redditur siccius. Verūtamen ex ea quandoque prouenit humiditas accidentaliter eo modo quo dicta est ex ea quandoque caliditas accidentaliter prouenit. Et hoc dupliciter. Vno modo quādo siccus humor et cholera vel melancholia per ipsum educetur non multum superflue, tūc. n. priuatione sicci humoris corpus quodammodo reddetur humidius. Secundo ex debilitate caloris innati quæ consurgit ab euacuatione retinendorum, & prohibet calorem perfecte digerere cibos assumptos, quare phlegma multiplicatur vel indigesta humiditas. Sed ista non confert innatæ cōplexiōi. i. non est vtilis ad nutritionem vel restaurationem deperditi sicut calor accidentaliter acquisitus ex euacuatione retinendorum non est naturalis, nec corpori vtilis, immo hæc humiditas calorem hebetat digestionem impedit & frequenter hydropisim efficit.

Siccitatis causa.

Quarto dicit quod si multum superflue euacuetur humor siccus vel quicunque alius non euacuandus ad hanc euacuationem necessario sequuntur frigiditas & siccitas in substantia membrorum & eorū natura. i. naturali cōplexione, quia calor naturalis & humidum radicale diminuti per continuam resolutionem non decenter neque sufficiēter restaurantur propter euacuatiōem superfluam materię illius qua dēt restaurari. Verumtamen ex euacuatione huiusmodi quandoque superuenit alicui membrorum calor extraneus propter eleuationem innati caloris supra suum humidum ex defectu pabuli circa quod occupat, & humiditas extranea non bona nutritioni propter viā indigestionis ex diminutiōe caloris inati.

Et ægritudines quidem instrumentales quæ euacuationem sequuntur superfluam sunt oppilatio, propter superfluam etiam uenarum siccitatem & propter earum distensionem. Et sequitur eam spasmus & cuzez.

In hac secunda dicit quod ægritudines organicæ sequentes euacuationem superfluam retinendorum sunt oppilatio. i. cōstrictio receptaculorum & viarum ex superflua desiccatione & distensione. i. corrugatione, sicut corium pelles & pergamenum fortiter siccati rugantur & contrahuntur, & talis cōtractio euidenter apparet in pupillis morientium ex siccitate, vt ex hectica vel phthisi. Accidunt etiam ex dicta euacuatione spasmus & cuçeç. i. thetanus ex inanitione neruorum, quare contrahuntur & ad suam tendunt originem vel irrigidantur & fiunt implicabiles sicut chordæ cytharæ tensæ cum desiccantur retrahuntur adeo quod sæpe rumpuntur. Sed mirū videtur quod hectici & phthisici qui extreme desiccantur nō communiter spasmantur. Cuius ratio est vniformitas desiccationis totius corporis & liquefactio neruorum ab hituato calore, & multiplicatio humiditatum innaturalium madefaciētiū propter viā indigestionis, licet substantialis humiditas consumpta fuerit.

Cuçeç.

Hectici & phthisici quare nō sæpe spasmū incurrūt

Retentio uero & euacuatio quæ sunt ęquales scilicet illæ quæ in hora proueniunt, qua est necesse, conferentes sunt & uitam conseruantes sanam. Et iam quidem locuti sumus de rebus quæ sua generalitate sunt necessariæ, licet sit cum plurimum suarum specierum non est necessarium. Nunc ergo ad alias causas procedamus.

In hac parte quinta dicit primo quod retentio & euacuatio æquales. i. moderatæ. s. quę fiunt quando qualiter, & quātum oportet conferunt corpori conseruantes eius uitam cum sanitate. Secundo dicit quod iam completus est sermo de rebus hominis necessarijs secundum genus ad custodiendum sanitatem eius. videlicet de sex rebus non naturalibus. Primo quidem de aere. secūdo de motu & quiete. tertio de somno & vigilia. quarto de accidentibus animi. quinto de cibo & potu. sexto de inanitione & repletione, sine quibus est impossibile permanere corpus, ita quod careat penitus vna harum generaliter, licet persistere possit absque multis harum spēbus, nō enim sunt ei necessariæ omnes ciborum species neque omnis aer. Dicto ergo sufficienter de causis necessarijs ad alias non necessarias consequenter accedendum est.

Cap. xviij. Sermo uniuersalis de causis. quæ causaliter corpori accidūt, & nō sunt necessariæ neque impedientes.

LOquemur nunc de causis non necessarijs & nō impedientibus. Et sunt quæ sua generalitate nō sunt naturales neque naturæ cōtrariæ. Et istæ quidem sunt causæ corpori obuiantes pręter aerem qui est necessarius, sicut balneatio et fricādi spēs, et aliæ.

In hoc cap. primo aperit intentum & describit causas de quibus intēdit. secundo diuidit & subdiuidit causas exterius occurrentes. ibi [Incipiemus autē.] Tertio diuidit res corpori aduenientes in illas quæ lædunt exterius & interius nō, & illas quæ lædunt interius & exterius non, & illas quę neutro modo lædunt. ibi [Sunt autē ex rebus.] Quarto reddit

causas istarum diuersitatum. Ibi. [Et huius quidem causa.] In prima parte dicit primo ꝙ loquetur nunc. s. in hoc cap. & illo quod sequitur ipsum immediate de causis quæ nec necessario occurrunt hoi sicut sex res non naturales, neque nocēt ei vel impediunt ipsum ab operibus suis, ita vt de se sint cāe ægritudinis aut neutralitatis eius. Secundo dicit ꝙ hæ cāe nō sunt naturales sicut illæ de quibus agitur prima fē primi, nec contra naturam sicut illę de quibus agitur summa sequēti. sed non naturales possunt appellari sicut sex causę necessariæ hoi, de quibus modo actum est & ideo de ipsis determinat Princeps statim post illas in summa pñi. Tertio dicit ꝙ istæ causæ non necessariæ sunt quæ corpori deforis occurrunt absque impedimento, excepto aere quæ connumerat inter causas necessarias sicut balneum & stufæ, lociones capitis & pedū, fricationes diuersæ pectinatiōes scalpendi actus cum moderamine & similia.

Incipiemus autem & dicemus ꝙ causæ quę in corpore hominis sunt agentes exterius propter obuiationem duobus operantur modis. Operãtur enim in ipso aut penetratione illius quod ex eis subtiliatur in poris per uirtutem penetratiuam quæ est in ipsis. Aut quia membra sibi attrahunt eas per poros suos. Aut ideo ꝙ unum istorum ab altero iuuatur. Alter uero modus est ut nulla operentur commmixtiōe, sed qualitate pura conuertente corpus. Et istud quidem est aut ideo ꝙ hæc qualitas est in effectu sicut epithema infrigidatum in effectu quod infrigidat, aut empsim calefactum in effectu quod calefacit. Aut ē propterea ꝙ qualitas hæc est in potentia, sed calor innatus qui inest nobis commouet uirtutem agentem in ea, & adducit ipsam ad effectum propter proprietatem.

Cāę nō necessariaę modus opōnis duplex.

In hac parte secunda dicit primo ꝙ causæ non necessarię nec impedientes obuiantes exterius homini duobus modis operantur in ipsum. Secundo dicit ꝙ primus horum modorum est per penetrationem subtilium partium istarum rerum i poros corporis. Et penetratio talis subtilium partium vel fit a virtute penetratiua rei exterius occurrentis, vt cum fomentamus partes aliquas cum decoctione anod' nośī, vel ab attractione membrorum per poros cutis, vt quando hectici vel macri sicci balneantur in lacte membra attrahunt aliquid de subtilioribus lactis partibus quibus humectantur & refocillantur, vel vtroque modo sic, quia virtus attractiua membrorum coadiuuatur a virtute penetratiua rei exterius occurrentis & econuerso. Tertio dicit ꝙ secundus istorum est vt res occurrens corpori deforis operetur in ipsum cum pura qualitate, sine commixtiōe ipsius cum eo, sicut fricatio vel pectinatio sua virtuali caliditate calefacit corpus. Et istę modus operationis diuiditur in tres. Primus est cum res exterius occurrens operatur actuali qualitate quæ in ea ē in effectu vt epithema infrigidatum effectualiter infrigidat, & empsim actu calidum calefacit. Secundus est cum res exterius occurrens habet in potentia virtutem vel qualitatem quam reducit ad actum calor nostri corporis, vt piper aut sinapis exterius occurrens calefacit corpus post reductionem eius de potētia ad actum, dato ꝙ ei occurrat cum actuali frigiditate. Tertius est cum res exterius occurrens operatur a proprietate sicut peonia collo appensa præseruat ab epilepsia. & corallus appensus supra stomachū confert dolori eius. Iuxta illud Prin. secundo cañ. cap. de corallo. Et dixit Gal. ego expertus fui ipsum, & suspendi in collo eius qui habebat dolorem stomachi, ita ut esset corallus super os stomachi & remotus fuit dolor. cum ergo accepi ipsum rediit, sicut expertus sum lignum crucis in haben. epilepsiam. hæc Prin. Et

Peonię ꝓprietas et coralli

Alex. S.

Alexander inter græcos habitus magnus philosophus et medicus secundo practicę suę cap. de physicis ligaturis ait. Quoniam multi qui colum. i. colicam patiuntur & maxime diuites, neque ex toto aliquid bibere volunt, neque iniectionem sibi consentiunt fieri, propterea necesse est nobis de physicis ligaturis aut caracteribus aliqua dicere, quæ si fiant mox relaxari solent vel amputari dolores. In primis ergo si est possibile accipies fimum lupi, & si est possibile ex eo qui ossa comedit, & claudes in testeo vase & ligabis i dextro bracchio aut in humero aut in collo aut adicoxas suspendes in ipsa cōmotione doloris. Hęc ille. quibus nō credere non est error fidei.

Physica ligatura caracter

Sunt autem ex rebus quæ obuiando mutant, & cum ingrediuntur corpus non mutant, sicut cępe cum exterius ad modum empl'i corpori supponuntur uulnerant, sed interius receptæ nō uulnerant. Et sunt ex rebus aliæ quæ ad hoc cōtrariæ existunt, sicut cerusa quæ cum bibitur uehementer mutat, sed cum ex ea fit epithema nihil ex hoc operatur.

In hac parte tertia Prin. innuit hanc diuisionem ꝙ rerum corpori aduenientium quędam mutant ipsum mutatione lędente quando applicantur ab extra, & non mutant ipsum tali mutatiōe interius sumptæ, sicut cępe & allea exterius applicatæ vlcerant & vesicant cutem, & interius sumptæ sunt cibus non nocens his qui eis vti consueuerunt. Alię sunt cōtrarię quæ sumptæ interius mutant & nocēt, & exterius adhibitę non solent nocere, sicut cerusa valet vlceribus replēa ea carne dum deforis occurrit, & interius sumpta lędit vt uenenum. Iuxta illud Prin. quarti sexta. trac. primo. summa prima. cap. 4. Accidit ei qui bibit ipsam, ut albificet lingua eius, & mollificentur membra ipsius, & vehementes fiant tussis, & singultus ipsius, & permisceatur eius ratio & infrigidetur, corpus eius, & superueniat ei syncopis. Et similiter aloe sępe interius assumptum sine freno aperit venas apertione sanguinem manare faciente, & exterius adhibitum sistit fluxū sanguinis & incarnat vlcera. Aliæ sunt quę neutro istorum modorum operantur, sed vniformiter se habent intus & extra, vel lædendo vtrobique sicut arsenicum & vitreolum viune, intus & extra, vel nullibi lædendo sicut vinum & mel.

Cerusæ proprietas ad uulnera.

Et huius quidem causa in diuisiōe prima una sex rerum existit. Vna est ꝙ cū tale aliquid quale est cæpe ingreditur corpus uirtus digestiua incipit constringere ipsam & cito mutat eius complexionem & debilitat eam, & non dimittit eam incolumen tanto tempore, ut in tali quale illud possit efficere suam operationem & interius uulnerare. Et alia est ꝙ secundum plurimum comeditur mixta cum re alia. Et tertia est ꝙ commiscetur in receptaculis nutrientis aliis humiditatibus quæ ipsam submergūt & eius frangunt fortitudinem. Et quarta est ꝙ cum est exterius in uno figitur situ, sed interius non quiescit se mouendo. Et quinta est ꝙ exterius multum strictæ tenetur, sed interius tangit non adherēdo. Et sexta est quoniam cum est interius præparationem eius ipsa uirtus naturalis regit, & cito eius expellit superfluitatē, et bonū in sanguinem conuertit.

In hac parte quarta primo reddit causas quare cępe et res ei similes mutant corpus extra & non intus. secundo quare cerusa & res ei similes mutant intus & non extra. ibi [Eius vero.] In prima particula dicit ꝙ sex sunt causæ in diuisione prima. i. in primo membro prædictæ diuisionis. s. q̄re

Cur cæpe & similia exterius da ta mutāt

cæpe

corpus interius uero nō cā fedu plex.

cæpe & res ei similes exterius datæ mutant corpus & interius sumptæ non. Prima est quia statim post earum acceptionem interius virtus digestiua incipit constringere ipsas .i.strictæ amplecti, vel confringere suam malitiam cito mutans & debilitans earū complexionem, & non sinit eas in suo vigore tam diu manere incolumes ꝙ cōplere possint opua suum & interiora vulnerare. Secūda est quia tales res frequentius sumuntur alijs permixtę suam malitiam corrigentibus, vel per decoctionem correctæ, & raro sumuntur, solæ crudæ vt sunt. Tertia est ꝙ in vasis nutritionis vt stomacho hepate & venis commisceri solent alijs humiditatibus & in eis submergi & quodāmodo occultari quæ reprimūt earum malitiam. Quarta est cum exterius applicantur fixe permanent in eodem loco, & interius sumptę continue mouētur saltem motu digestionis separantis malum a benigno.

Quinta est ꝙ exterius adhibitæ communiter strictæ cum ligaturis supra membrum tenentur vt quasi adhereant, sed interius sumptæ tangunt membra sine adherentia. Sexta est ꝙ interius sumptæ stant sub regimine naturæ quę preparat eas & cito expellit partes superfluas & ex bonis sanguinem efficit. Et hæc sexta similis est primę, nisi ꝙ prima ē de correctione earum in prima digestione, & ista est de correctione earum in secunda.

Eius uero quod cerusa dispositione diuersificatur causa est, quia cerusa est grossæ naturæ & grossarum partium, qua propter cum est deforis non penetrat in poros, & si penetrat non peruenit ad poros spiritus neque ad membra principalia, sed cum comeditur est res huic contraria. Et etiam natura uenenosa quæ est in ea non efficit impressionem, nisi impressione superflua a calore innato qui est in nobis in ea. & hæc quidem nō acquiritur ipsa obuiatione extrinseca. Et nos fortasse reiterabimus tibi in libro de simplicibus medicinis uerba istius modi.

Cerusæ nocētis interius & nō exterius cā duplex.

In hac secunda particula dicit ꝙ duæ sunt causæ diuersitatis in opere cerusæ nocentis interius sicut venenum & nō nocentis exterius. Prima est ꝙ cerusa propter grossitiem suæ substantię vniformiter in suis partibus deforis occurrēs non penetrat in poros. Et si penetret in poros cutis nō peruenit ad poros spūs.i. vias anhelitus, nec ad membra principalia. Sed interius sumpta peruenit ad hęc cum sua substantia vel suę virtutis fortitudine. Secunda causa est quia virtus cerusæ potentialis non reducitur ad actum propter grossitiē nimiam suę substantiæ nisi a forti calore innato vehemēter in eam imprimente, & talem non recipit impressionem deforis occurrens. Vltimo dicit ꝙ fortassis iterato tractabit de hac materia libro de simplici. medicinis.s. secūdo huius trac. primo. ca. primo vbi resoluere videtur diuersitatē operationis earumdem medicinarum intus & extra ad diuersitatem partium componentium eas. Ait enim ibi. Et hac de cā plurimę medicinarum cum homo eas sumit infrigidāt vehementer. Et cum ex eis fit empl'm resoluit. verbi gratia sicut coriandrum, cum n. sumitur eius infrigidatio fortior fit, & cum ex eo fit empl'm quādoq; resoluit. verbi gratia scrophulas & proprie permixtum cum sanic.i. tritico cocto cum multa aqua fracto, & illud ideo quoniam ē compositum ex substantia terrea aquosa multæ infrigidationis & ex substantia subtili resolutiua. cum ergo sumit per os.s. aduenit calor innatus & resoluit ab ea materiam subtilem, & non est plurimæ quantitatis, ita vt in complexione impressionem faciat, imo deficit & remanet substantia singularis eius in infrigidatione vltima. cum autem ex eo fit empl'm videtur ꝙ substātia terrea non penetret in poros, neq; efficit in eis impressionem omnino, sed substantia subtilis penetrat in eos & digerit. si ergo associatur aliquid ex substantia frigida iuuat ad repellēdū

Coriandri proprietas.

& vincit calorem innatum. Et hoc quidem propinquum est ei quod ostendimus in libro primo de adustione cæpe cum ex ea fit empl'm, & de eius incolumitate cum comeditur. hęc Prin. ibi. Et Gal. 3. simplicis medicinæ cap. 12. similiter resoluit diuersitatem operationum medicinæ eiusdem in diuersitate partium componentium eam in quibus fundātur contrariæ virtutes. Ait. n. ibi. Quāuis vnaquęq; medicinarum cuius est hæc via sit in speculo oculi vna simplex singularis. tamen in natura sui secundum plurimum est composita. Et fortasse sunt in ea virtutes contrariæ valde sicut virtus solutiua & virtus constrictiua, & virtus rarificatiua, & virtus inspissatiua, & virtus quæ conglutinationem facit, & virtus q̄ abstergit, & virtus quæ extendit, & virtus quæ mollificat, et virtus quæ ingrossat, & virtus quæ subtiliat, & reliquæ virtutes contrariæ oēs sicut oñdā illud in eo qđ sequit. Hęc Gal.

Gal.

Cap'm. xix. De his quæ proueniunt ex balneatione & fricatione ad solem.

QVidam ornate loquentium dixit, ex balneis melius est cuius fabrica est antiqua, & cuius aer ampliatur, & cuius aqua est dulcis. Et alius addidit, & ut balneator ignem suum mensuret secundum cōplexionem eius qui ipsum uult ingredi.

In hoc cap. primo agit de meliore balneo & operatione eius naturali & suarum causarum. secundo de mutationibus alijs per accidens & per se prouenientibus a balneo, & de aq̄ balnei quando calefacit & quādo infrigidat, & de balneo resolutiuo quādo calefacit. ibi. ⌊ Sed plerunq; ex balneo. ⌉ Tertio ex diuersitatibus effectuū balnei penes suam siccitatē & humiditatem & moram in eo paruam vel multam, & ingressum eius corpore repleto vel innanito. ibi ⌊ Et præterea cū. ⌉ Quarto de obseruandis in balneo siccorum vel hecticorum vt per ipsum humectentur. ibi ⌊ Quod si quis eorum. ⌉ Quinto de nocumentis balnei. ibi. ⌊ Preterea cum multis. ⌉ Sexto de differentijs balneorum penes suas aquas. ibi ⌊ Balneū quoque differentias. ⌉ Septimo de effectibus prouenientibus ex vsu solis & sepultura ac volutatione in arena & balneo olei & roratione faciei cum aqua. ibi ⌊ De his quæ proueniunt. ⌉

In prima parte quę est pręsens textus primo describit melius balneum. secundo memorat effectus ipsius. ibi ⌊ Debes autem. ⌉ Tertio effectus suarum causarum. ibi ⌊ Et prima ē. ⌉ Quarto tollit errorem quorūdam circa aquā balnei. ibi ⌊ Et neque ⌉. In prima particula dicit primo ꝙ quidam ornate loquētium. s. Plinius secūdus egregius philosophus & medicus eloquentissimus inter romanos sui temporis, qui librū edidit de hystoria naturali descripsit melius ex balneis per tria. Primum est ꝙ eius fabrica sit antiqua. s. pariete tectū & fundamentum. Ex nouis. n. maxime cum fuerit calce vel luto liniti redditur aer balnei grossus reumaticus ꝓfocatiuus. Et intellige ꝙ istud balneum antiquę fabricę cum antiquitate sua fuerit frequentatum alioquin est mali & impuri aeris; eo ꝙ aer in eo reclusus & suffocatus non renouatus putrescit.

Plinius secūdus

Balnei melioris condō triplex.

Secundum est ꝙ aer balnei sit amplus, quia in strictis balneis se balneantes recipiunt anhelitum alter alterius quādoq; fetentes, & coguntur sæpius inspirare iterum aerem emissū cum expiratione veluti inutilem ad cordis refrigerium siles facti illis qui cibos euomitos iterum resumunt. Tertium est ꝙ aqua fluens & effusa per ipsum sit aqua dulcis nō hn̄s extraneam qualitatem qua corpus immutet innutatione alia q̄ quæ ex balneo cōiter quęritur. Secundo dicit ꝙ descriptioni melioris balnei per tria prædicta quidam addidit q̄rtam conditionem, scilicet vt balneator. i. rector & director balneorum mēsuret ignem balnei proportionaliter ad illius complexionem & conditionem qui balneandus est. Quidā enim calidi rari facile resolubiles balnea caliditatis intensæ non sustinent, & si se coegerint ad sustinendū, vel syncopizāt

Balneatorū vel balneādorū canō ꝓceptū cus.

vel febrem incurrunt. Alij frigidi vel densi compactũ non sudant nec assequuntur balnei beneficium nisi vehementer fuerit calidum. Alij inter hos medio modo se habent.

Debes autem scire ꝙ operatio naturalis balnei est calefacere suo aere & humectare sui aqua.

Balnei ethymologia.

In hac secũda particula dicit ꝙ operatio naturalis balnei est ꝙ calefacit per ipsius aerem & humectat per suam aquã. Attende primo ꝙ græci & arabes nomine balnei cõmuniter vtuntur pro loco artificialiter præparato ad extergẽdam sorditiem humanæ cutis & mundificandum membra exteriora & tollendum corporis lassitudines, licet submersio corporis in fluminibus aut in mari vel in alijs aquis frigidis aut calidis arte vel natura soleat etiam balneum vocari. Et dicitur balneum græce balinon a balin quod est ejicere & noys qđ est mens quasi mentis ejiciens anxietatem. facit. n. dormire suauiter, et mentem exhylarat. Attende secundo ꝙ triplex est artificiale balneum. Quoddam est aquæ tantum qđ proprie tina vel lauacrum dicitur, s. cum in tina vel cuua plena aqua corpus nudum ponitur. Aliud aeris uel vaporis tãtum quod vocatur proprie stufa, & cum igne calefit pyria appellatur. Fit etiam quandoq; in cuua duplicis fundi cum lapidibus cãdentibus vel lateribus vel quarellis ignitis inter duos tinæ fundos reclusis vel cum ferro ignito in vasculo aliquo occultato. Aliud est aeris & aqua simul cum. s. in stufis sunt tinæ aqua plenæ. Et de tali balneo loquitur hic Prin. dicens ꝙ naturalis operatio balnei est calefacere suo aere & humectare sui aqua. Attende tertio ꝙ talis balnei multæ sunt vtilitates. Iuxta illud Rasis quarto Almansoris. Sunt etiã de iuuamentis balnei corpus humectare & renouare porosque aperire & sordes congregatas detergere repletionem quoq; minuere & ventositatem dissoluere & ad somnum ducere & humores subtiliare. Balneũ preterea dolorẽ reprimit, vẽtrẽ strigit, latitudinẽ remouet, corpus nutrietibus aptum efficit.

Balneũ artificiale triplex.

Balnei vtilitates quæ.

Et prima causa est infrigidans & humectans. Et secunda calefaciens & humectans. Et tertia calefaciens & desiccans.

Balneorum modus secũdũ ãtiquos diuersus a modernorum usu

In tertia particula dicit ꝙ prima casa balnei infrigidat & humectat corpus, & secunda calefacit & humectat, & tertia calefacit & desiccat. Attende primo ꝙ græci & arabes olim curiosi magis & solliciti circa sanitates hominum seruãdas ꝙ hodie simus sua balnea edificabant cum tribus casis seu stationibus vel domũculis sibi inuicem proximis qbus erat aditus de vna in aliam, vt gradatĩ balneaturi incederent de frigido in calidum & ita recederẽt. Sed hodie balnea seu stufas edificant homines grossiori modo vnica casa contenti, et se spoliant in cameris distantibus a stufis & vnico litheo cooperti de cameris frigidis subito se transferunt ad stufas, & consimiliter lintheo solo cooperti se subito transferunt a stufis calidis ad cameras frigidas, & si velint in tinis lauari lauant se extra stufas vnde euenit vt frequẽter qui sani stufas adeunt infirmi redeant, & qui infirmi intrant exeant firmiores. Attende secundo ꝙ stufarum hodiernarum vnicã casam habentium quibusdam calor aduenit desubtus p pauimentum sicut parisijs alijs a latere per poros insertos alteri parietum, vt in istis bassis regionibus, & in istis est similitudo maior cum stufis trium casarum ꝙ̃ in prioribus, propterea ꝙ in prioribus calor veniens desubtus quasi vniformiter totam calefacit stufam. Sed in istis calor dispergitur ita difformiter, vt in eis possint tres diuersi gradus proportionales gradibus casarum trium assignari. Primus iuxta parietem appositum illi cui pori infinguntur vnde venit calor. secundus in medio primi & tertij. tertius gradus est prope parietem vnde venit ignis. Attende tertio ꝙ apud arabes vnde fuit princeps casæ balnei sic distinguebantur ꝙ prima erat comparatione ad alias frigida & humida, sed in se erat quasi tepida. Et in ea spoliabantur homines suis vestibus, erat enim propter ipsius teporem conueniens omnibus, eo ꝙ tepidũ infrigidat calefactos & calefacit frigidos. Secunda erat casa & humida, calida quidem per igneum calorem quo calefiebat. Humida vero propter effusionem quasi cõtinuam aquæ calidæ per eam. Et in ea tinæ plures erant plenæ aqua calida, quas balneantes intrabant & in eis se lauabant et fricabant. tertia erat calida & sicca propter fortem ignis caliditatem sibi aduenientem absq; multa in ea aspsione aquæ. Et hãc subintrant cupientes abundæ sudare, & humiditates plurimas a profundo corporis educere. Et sicut gradatim per istas casas intrabant sic gradatim per eas redibant se reuestientes in prima casarum vbi se spoliauerũt. Attende quarto ꝙ Gal. sexto. de ingenio sanitatis cap̃. 9. casas balnei distinguit opposito ordine vocans illam tertiam quam Princeps hic primam vocat & econuerso. Ait enim ibi. Sed prima pars balnei. i. calidus aer magis cæteris corpus totum calefacit dissoluens liquefaciens & extenuãs humores eorum etiam diuersitatem & inæqualitatem atq; angustiam facit æquam & insimul et poros dilatat purgans quod acute exire prohibeatur. Secũda pars balnei. i. aqua calida si fiat propter. i. contra siccitatem poterit emittere suam humiditatem vsq; ad fundamẽta mẽbrorum eis etiam suscipientibus & custodientibus. Tertia pars balnei. i. aqua frigida totum corpus infrigidat, cutĩ constringit & confortat. quarta pars balnei. i. exiccare sudorem purgat humores corporis cum sudore sine vllo nocumento quod fit ex frigiditate. balneum tamen hæc omnia facit si aq; eius fuerit dulcis & fiat in congruo tempore. Hæc Gal. Attende quinto ꝙ Gal. & Prin. super hac controuersia sic põt concordari ꝙ Princeps describit casas balnei sanorum tali ordine quo debent eas ingredi. Sed Gal. describit passu nũc allegato casas balnei hoc ordine quo debent hectici eis vti. Primo quidem debent casam subintrare quæ calidior ẽ, vt & fumi capinosi resoluantur in quibus abundant, & sic pori aperiantur ꝙ per eos possit aqua profundari. consequẽter debent intrare secundam & immergi in tina plena aqua calida mediocris caliditatis vt per eam humectentur, deinde debent intrare casam frigidam quam tertiam vocat. Et illic subito mergi in tinam plenam aqua frigida vt pori claudantur, vt aqua quæ penetrauit in corpus retineatur humectans interiora. Iuxta illud Gal. cap̃. nunc allegato. Iuuat ergo in siccis & calidis capinosum fumum purgari. Istud est iuuamẽtũ ex prima parte balnei factum si prout oportet existat, secunda vero pars. i. balneari quodammodo prodest ei eo ꝙ humectat, sed quoniam calefacit nociuum est. tertia pars balnei refrigerat calefactum corpus præter vllam læsionẽ, virtutem confortat, membra quoq; ex balneo vltra modũ dissoluta ad naturalem modum reducit. Hæc Gal.

Gale. de diuisiõe balnei.

Et neque attendenda sunt uerba illius qui dixit ꝙ aqua nõ humectat membra interiora cum bibitur aut cum ei obuiatur

In quarta particula dicit ꝙ non est credendum illi qui asseruit ꝙ aqua non humefacit membra interiora neq; cum bibitur neque cum corpori deforis occurrit. Attende ꝙ aliqui affirmauerunt aquam non humectare nos neq; bibitam neq; nobis exterius occurrentem, quia cum sit elementum non potest sic immisceri corpori ꝙ fiat pars eius, nisi in prima compositione ea elementis in qua fit pars materiæ hoĩs non pars formalis, non ergo humectat intime membra nec restaurat aliquid resoluti humidi. Item aer quo nihil est humidius non humectat corpus neque penetrans in ipsum neque deforis occurrens, immo continue desiccat corpus nunquã perueniens ad tantam frigiditatem quin semper aliqđ resoluat de nostris corporibus. Prima harum rationum soluitur concedendo ꝙ aqua bibita vel nobis exterius occurrens non humectat nos substantialiter, ita ꝙ fiat pars nostri sed madefacit nos & profunde imbibit & non sinit innatum calorem resoluere libere radicale humidum. Ad secundũ dic ꝙ nec aer sic imbibitur membris, nec tam stabilit permanet in eis sicut aqua propterea non sic humectat. Iuxta illud Auer. sexto colliget. cap̃. 1. Et quamuis aer sit humidior aqua

Auer.

sicut

sicut alibi declaratum est, tamen non humectat corpora sicut aqua eo quòd non applicatur corpori sicut aqua, immo desiccat corpora.

Sed plerũq; ex balneo post illud quod nominauimus de suis impræssionibus & mutationibus aliæ accidunt mutationes. Quarum quædã sunt per accidens, & quędam sunt per essentiam. Est nanq; cum accidit balneo, ut suo infrigidet aere, propterea quòd multum caloris resoluit innati, & ut membrorũ etiam substantias exiccet, ppea quòd uehementer humores resoluit naturales, licet extraneos augeat humores. Cũq; eius aqua multæ est caliditatis cutis ex ea horripilatur & inspissant eius pori. Quare ex eius humiditate nil uadit ad corpus neq; inde resoluit.

In hac parte secunda primo diuidit mutationes quę a balneo fiunt & declarat qualiter balneum quãdoq; suo aere infrigidat & sua aqua non humectat. Secundo declarat qualiter aqua balnei quandoq; calefacit quandoq; infrigidat ibi [Et est cum.] Tertio qualiter balneum calefacit interdum resolutionem ibi [Est etiam.] In hac prima particula dicit q duo genera mutationum prouenire solent ex balneo ultra operationes eius modo tactas cum dicebatur q suo aere calefacit & sua aqua humectat. Vna est operatio balnei per accidens, alia per essentiam i. per se & directe. Secundo dicit declarando operationem eius per accidens q balneum quandoq; suo aere infrigidat resoluendo nimium de calore innato, sicut flamma maior extinguit minorem, quia uastat humidum quod minorem seruat, quãdoq; etiam balneum suo aere exiccat substantias membrorum, quia resoluit naturales humores solitos nutrire membra, quibus resolutis calor innatus membrorum resoluit seipsum & proprium humidum, & nõ solum resoluit aer balnei bonos humores, sed etiam humiditates coniunctas membris & eis intimas cum nimium continuatur, & licet bonos humores resoluat puta sanguineos malos, tamẽ auget atq; multiplicat uidelicet choleram & melancholiam. Choleram quidem inflammando sanguinem melancholiam vero resoluendo subtile grosso relicto terrestri, quod melancholia est. Tertio dicit q aqua balnei vehementer calida cutis horripilationem inducit & claudit poros ipsius, ex quorum clausione euenit vt nec humiditas aquæ profundetur in corpus nec humiditates corporis libere resolui possint calore aquæ vel aeris balnei. Et hęc est operatio aquæ balnei per accidens contraria illi operationi naturali, qua balneum dicebatur sub aqua humectare. Cuius

Gal. operationis ante Principem Gal. meminit tertio de regimine sanitatis capl'o secundo dicẽs q dulcium aquarum calidarum virtus siquidem eucratæ sunt est calida et humida. Si vero calidiores magis q̃ oporteat calida quidem est virtus, non tamen humida adhuc similiter. horrere enim cogit corpora & inspissari poros eorum, vt neq; patiantur vltra exteriori humiditate neq; quid interioris superfluitatis euacuetur. Et intellige per horripilationem horridam pilorum cutis eleuationem cum diuersitate in frigore & punctione. Iuxta illud Principis quarti prima trac. 2. capl'o sexto. Horripilatio est dispositio in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore & punctionem in cute & lacertis. Et sic quñq; a caliditate superflua corpori occurrente, quñq; a frigiditate: teste Aris.

Aristo. quærente particula octaua problematum problemate. 10. propter quid horripilantur & calido & frigido infusi.

Et est cum eius aqua calefacit & est cum infrigidat. Sed eius quidem calefacere est ideo q multum est cal'a et cum ipsius calor paruus est minor quàm tepidæ infrigidat & humectat. Et pp constrictionem cum fuerit frigida, quia calorem constringit, quia ex eius aere est habitus & coniungit ipsum uisceribus cum obuiauerit corpori ipsa exñte frigida. Eius uero infrigidare erit cũ in ea aliqui se multũ balneauerint, duobus nãq; infrigidat modis. Vnus est q̃m aqua natura in ultimo rei frigida existit, licet calore accñtali calefaciat qui non permanet, sed tollit & remanet eius opõ naturalis pp illud quod ex aqua penetrauit in corpus et est infrigidatio. Et ẽt quia aqua siue sit cal'a siue frigida ẽ humida. Iõ cũ multũ humectauerit calorẽ cõstringet innatum, pp multã sui humiditatẽ & extinguet ipsum & infrigidabit.

In hac secunda dicit primo q aqua balnei qñq; calefacit quandoq; infrigidat. Secundo dicit q calefacit ppter hoc q est multum calida & hæc est operatio per se aquæ calidę. Tertio dicit q infrigidat & humectat quãdo calor eius est modicus & minor q̃ sit calor aquę tepidę, & hæc ipsius operatio est iterum per se. Quarto dicit q aqua balnei calefacit interdum cum fuerit frigida, quia calor habitus .i. acquisitus ab aere balnei constringitur & impellit ad interiora corporis per frigiditatem aquæ cum corpori obuiauerit actualiter frigida, & hæc est operatio per accidens aquæ frigidę. Et secundum hanc expositionem hoc quartum dictum debet coniungi secundo hoc modo. Sed eius quidem calefacere est ideo q multum est calida & propter constrictionem cũ fuerit frigida quia calorem constringit &c. Vel intellige si. vis q aqua frigida refrigerat exteriora, quia depellit ab eis calorem ad interiora. Et hæc est operatio per se qua vnum contrarium depellit aliud. Quinto dicit q aqua frigida balnei tunc infrigidat, cum quis multo tempore se balneauerit in ea. Nam per longam in ea moram frigus eius penetrat ad interiora maxime si vehemens fuerit, & hęc est operatio per se. Sexto dicit q aqua balnei dulcis infrigidat corpus duobus modis siue calida fuerit siue frigida. Primo a sibi cõnaturali & habituali frigiditate. Ipsa. n. per naturam eius est in vltimo frigiditatis .i. summe frigida, licet cum calefit vel calefacta est calefaciat corpus accidẽtali calore. Talis enim calor nec in aqua nec in nostro corpore diu permanet, sed cito auferetur vtrisq; se reducẽtibus ad propriam naturam. Remanet igitur in aqua balnei, quæ nos penetrauit operatio propria, scilicet infrigidatio, licet calida penetrauerit, quia se reducit ad suam naturam. Secundo quia est humida siue calida siue frigida sit: & ideo postquam multum humectauerit constringet & suffocabit calorem innatum præ multitudine suæ humiditatis & extinguet ipsum & sic infrigidabit sic aqua plurima licet sit feruentissima supra ignem proiecta extinguit ipsum.

Est etiã cum balneum resol'one calefacit cum inuenerit nutrimentum quod non fuit digestum aut inuenit humorẽ frigidum qui non fuit maturatus. illud enim digerit & hunc maturat.

In hac tertia dicit q qñq; balneum resoluendo calefacit .s. vel quia resoluit humiditates quibus hebetatur calor digestiuus & suscitat sopitum calorem, vel quia resoluit ventositates quæ prohibent stomachum & alia vasa d'gõnis a perfecto amplexu cibi. Et hoc opus facit balneũ dum reperit cibum qui tempore debito non fuit digestus vel humores crudos. hos enim maturat & cibum decoquit. Sed instabit aliquis quia balneum resolutiuum spargit & dissoluit calorem innatum & trahit spiritus ad exteriora. Cuius rei signum est quòd æstiuo tempore digestio debilitatur propter resolutionem & hyeme fortificatur. Dic quòd sicut phlegmatici ęstate bene se habent & melius digerunt calore aeris adiuti, sic hi quibus cibus tarde digeritur, uel in quibus multi sunt humores crudi melius digerunt auxilio balnei dummodo non tanta sit in eo mora neq; tantus eius calor quòd calorem spargat aut cibos vel chymos nõdum

digestos penetrare cogat in vias strictas aut poros membrorum quibus oppilentur.

Et præterea cum ingrediuntur balneum ipso sicco, & exiccat, & confert hydropisim habentibus & laxitatem. Et est cum ingrediuntur ipsum eo humido & humectat:

In hanc parte tertia primo agit de diuersitatibus effectuũ balnei penes suam siccitatem & humiditatem. Secundo penes moram in eo paruam vel multam ibi ⌊Et est cum in ipso.⌉ Tertio penes ingressum eius corpore repleto vel inanito ibi ⌊Et est cum balneum.⌉ In hac prima particula dicit primo quòd cum aliquis intrat balneum quando ipsum est siccum desiccatur ab eo. Et balneum tale confert hydropicis consumendo aquositates in ascite, & ventositates in tympanite, & phlegmata in hyposarcha. Confert etiam habentibus laxitatem, idest remollitionem membrorum, vt vt paralyticis & tremulosis a frigiditate & humiditate & pinguibus superflue mollibus. Attende quòd balneum quandoq; fit siccum propterea quòd suus aer vehementer calefit sine multa sparsione aquæ. Et quandoq; redditur siccum propterea ꝙ aqua eius est de genere desiccantium, scilicet salsa sulfurea vel aluminosa. Secũdo dicit ꝙ cum quis intrat balneum quando est humidum humectatur ab eo. Et tale confert macris siccis hecticis, & redditur humidũ pauca aeris calefactione & multa ac frequenti irroratione cum aqua dulci tepida & præsentia tinatum tali aqua plenarum.

Balneũ siccũ duplicitèr.

Et est cum in ipso diu morantur, & exiccat propter resolutionem & sudorem. Et est cum in ipso parum morantur et humectat cum corpus ab eo exiccatur antequam egrediatur sudor.

In hac secunda particula dicit primo ꝙ balneum desiccat diu morantes in eo maxime in tertia casa ipsius & post in secunda propter resolutionẽ fortem, quam efficit & sudorem quem exuberare facit. Secundo dicit ꝙ balneum humectat parum morantes in eo cum corpus ab eo exiccatur, idest post lotionem cum aqua dulci statim abstergitur cum lintheo & educitur a balneo anteq̃ sudare incipiat.

Et est cum balneum ingrediuntur ieiuni et uacui & uehementer exiccat & macrescere facit & debilitat. Et est cum ipsum ingrediunt̃ ilico post saturitatem & impinguat propterea ꝙ materiã ad exteriora trahit corporis. Verũtamen oppilationes efficit propterea quod sui causa a stomacho & ab hepate nutrimentum ad membra trahitur non coctum. Et est cum in fine primę digestionis & antequam adsit uacuitas ingrediuntur & confert & impinguat mediocriter.

Balneũ exiccãs.

In hac tertia particula dicit primo ꝙ balneum vehementer exiccat & demacrat & debilitat illos qui ingrediuntur ipsum ieiuni & vacui, quia cum tales inopia nutrimenti per resolutionem præuiam iam debilitari incipiant ex resolutione per balneum aucta plus debilitantur & desiccantur educta a membris non solum nutrimentali, sed etiam substantiali humiditate tam ab intraneo q̃ extraneo calore. Secundo dicit ꝙ balneum impinguat illos qui subintrant ipsum repleti ad saturitatem, quia trahit abunde ad membra exteriora alimentum, in quibus pinguedo manifestatur. Sed oppilat ideo quòd a stomacho & hepate trahit alimentum non coctum ad membra, quod quia a membris non perfecte vincitur & integre assimilatur & relinquit in poris superfluitates quibus oppilantur, vnde tandem continuato errore mala crassicies tumens introducitur vel hyposarcha. Tertio dicit ꝙ balneum confert & impinguat mediocriter illos qui ipsum intrãt in fine primæ digestionis et antequam assit vacuitas, idest completa prima digestione & antequam membra nutrimento careant & sint inanita. Quæritur an tempus aptius balneo sit statim post complementum primæ digestionis. Videtur ꝙ sic, quia tunc balneum confert & impinguat mediocriter, vt dicit hic Princeps. Item dicit magnus Auençoar capitulo primo theisir. Et dixerunt medici ꝙ moderatus motus in ambulatione & equitatione confert multum in conseruatione sanitatis quando tempus multum calidum excessiue nõ fuerit. Balneum quoq; hoc idem faciet quando steterit in ipso mediocri modo & euacuato stomacho a cibo absq; fame & in tempore non multum calido & hoc quolibet die decimo. Hæc ille. In oppositum arguitur quia sicut balneum post saturitatẽ penetrare facit cibos indigestos et oppilationes inducit, sic post primam digestionem & ante secundam factum penetrare facit chylum indigestũ.

Balneũ ipiguãs.

Auençoar.

Item dicit Princeps primi tertia. doc. secunda cap̃. quinto, Qui vero impinguari desiderat balneum post cõmestionẽ ingrediatur si securus fuerit ne oppilationes accidãt. Qui autem vult resolutionem & macrefieri balneandus est dũ est famelicus & ibi multum moretur. Sed qui sanitatem tantũ vult conseruare balneum ingredi debet postq̃ digestum est quod est in stomacho & in hepate. Hæc Princeps. Item balneum fieri debet post exercitium, teste Gal. secundo de regimine sanitatis caplo tertio dicente. Cum iuuenis est exercitandus est & durius fricãdus & post exercitia facta est balneandus. Sed exercitium competit post digestiones celebratas instante iam hora sumendi cibum. Teste Galeno dicto libro caplo secundo dicente ꝙ tempus exercitij est optimũ quando externus cibus fuerit perfecte digestus & qui in ventre & qui in vasis. i. in hepate & alterius cibi instat tempus.

Balneãdorũ canon practicus.

Dic primo ꝙ in regimine pure conseruatiuo temperati corporis si competat balneum competit hora qua plene facta est digestio tertia in venis capillaribus & approximat hora qua nutrimentum subingressurum est poros membrorum, vt cutem abstergat poros aperiat & mundificet a suis superfluitatibus præparans eos libere receptioni proprij alimenti. Dixi signanter si competat balneum, quia Gal. in hoc visus est hesitasse tertio de regimine sanitatis caplo secundo dicẽs ꝙ exercitatus iuuenis ducendus est ad balneum, & si paruã inde habuerit utilitatem, quia iam ab exercitio moderato curatus est & fricatus, sed tamen dura & tenera membra inde mollientur & euaporabitur, si quid superfluitatis & liquefactionis carnis mollis vel pinguedinis intus a cute contineatur, quod in immoderatis contingit exercitijs. Sed & hęc euacuata sunt nec hic immoderate exercitatur. Indiget igit̃ hic iuuenis balneo ad hoc solum vt a sudore lauetur & puluere. Hæc Ga. Si ergo neq; puluere neq; sudore sordidus fuerit, ut sæpe contingit non competit ei balneum. Dic secundo ꝙ macris volentibus mediocriter impinguari balneum competit post primam digestionem vt membra humectẽtur & suus calor innatus minus depascat de radicali humido & tractio cibi ad membra acceleretur & copiosior fiat. Nec timetur ex eo de graui oppilatione, sicut ex balneo post saturitatẽ quia chylus qui attrahitur est multum subtilis, immo subtilior humore postq̃ a fecibus separatus est. Rationes post oppositum sunt pro primo dicto. Prima ante oppositum est pro secundo. Secunda vero non expresse innuit ꝙ immediate post primam digestionem competat balneum, sed ꝙ fieri non debet nisi stomacho vacuo a cibo absq; fame. Attende primo ꝙ balneum multipliciter diuersificatur in suis operationibus vltra tres diuersitates modo tactas. Iuxta illud Auer. sexto colliget. caplo quinto. Et dicimus ꝙ balneũ in nobis diuersas imprimit operationes primas, videlicet & secundas & tertias. Nam ipsum humectat & desiccat infrigidat & calefacit, & superfluitates quæ sunt in poris & sub cute euacuat. Et aliquando oppilat, ventositatem dissoluit, inflationem remouet & corpora nutrimento præparat. Et aliquando commouet appetitum & materiam de uno membro ad aliud spargit, & humores fluxibiles facit, & etiam dolores mitigat & aliquando commouet.

Balnei tẽpus.

Balnei opõ multiplex.

Attende

Attende ſecundo ꝙ harum diuerſitatum tres ſunt cāę principales. iuxta illud Auerrois ibi. Et harum contrarietatum cauſa vna ex tribus rebus exiſtit. vna eſt diuerſitas partium balnei. alia eſt diuerſitas corporum patientium. tertia eſt diuerſitas moræ in balneo.

Qui autem balneum ingrediuntur propterea ut humectentur, ſicut hecticam patientes faciunt debent in aqua mergi, niſi debilitentur. Et poſtea ex oleo inungi, ideo ut in humectatione fiat augmentum, & ut teneatur aqueitas qua in poris penetrauit & cōſtringatur intra cutem. Et nō longa ibi morentur mora. Et locum eligant temperatum. Et in balnei terram multam proijciant aquam ideo ut uapor elargetur & aer humectetur. Et a balneo deferantur ſine ſollicitudine & labore quæ eis accidant ſuper lectum. Et inungantur. Et odorent ilico cum egrediuntur ex bene redolentibus frigidis. Et dimittātur in domo in qua homines denudantur hora una donec eis attractio aeris temperata ad eos redeat. Et ad potandum tribuatur eis parum ex humectantibus ſicut aqua ordei & lac aſinæ.

Hectici quo pacto balneandi. In hac parte quarta tangit decem conditiones obſeruandas ab his qui ſe balneant vt humectentur ſicut hectici & macri cholerici diſpoſiti hecticę. Prima eſt ꝙ debent in aqua mergi moderate calida, niſi nimia abſit eorum debilitas vnde timeatur aduentus ſyncopis, vt per dictam aquā membra ſua mollificentur & humectentur. Secunda eſt ꝙ in exitu a dicta aqua inungantur vel oleo oliuæ vel violaceo quatenus plus humectentur & vt aqua quę penetrauit in poros teneatur intra cutem clauſa & conſtricta propter olei adhęrentiam, qua pori clauduntur. Tertia eſt ꝙ non diu morentur in balneo, quia longa in eo mora ſiccat et reſoluit & corpus demacrat. Quarta eſt ꝙ eligant locum temperatum, ideſt caſam balnei magis temperatam qualis eſt prima, & poſt hanc ſecunda moderatę calefactionis in aere & aqua. Quinta eſt vt aqua copioſa effundatur ſupra terram balnei vel ipſius pauimentum, vt aer balnei multitudine uaporum per ipſum ſparſorum fiat humidior & minus reſoluens. Sexta eſt vt patientes ſupra lectum ſuauiter & ſecure deportentur ſine labore ſuorum membrorū & abſq; ſollicitudine ne cadant aut ſyncopizent & debilitent in via. Septima eſt vt in exitu a balneo rurſus inungantur gratia amplioris humectationis & vt ſudor prohibeatur. Octaua eſt ut in exitu balnei olfaciant ilico frigida aromata ſicut roſas violas flores nenufaris citonia ſandalos pro confortatione virtutum. *Aromata frida.* Nona eſt vt quieſcere dimittātur hora vna, in domo vbi ſe ſpoliant homines donec ſedata fuerit frequētia ſuorum anhelituum quam ex balneo acquiſiuerunt & redierit ad eos aeris attractio temperata ſicut ante balneum. Decima eſt vt poſt hęc in potu tribuatur eis aqua ordei uel lac aſinę vel mulieris vel caprę. *Hectici uenientis in phthiſim balneandi cañ. prāticus.* Attende ꝙ Ga. 10. de Ingenio ſanitatis cap̄. 9. ſub alia ſerie ſcripſit obſeruāda in balneis hecticorum dicens. Quapropter dico ꝙ omnis habens hecticam maxime ueniens in phthiſim, ideſt arefactionem ſi nō habeat aliquam febrem de putredine uel de apoſtemate uiſcerum oportet in balneum mittatur. Sed ſtudeamus ne patiatur laborem ne uirtus per hoc diſſoluatur, Portetur ergo uſq; ad balneum in lecto, & poſtea ſuauiter in lintheo calefacto deponatur. cumq; in primam balnei manſionem peruenerit exuat pannos, deinde in ſecundam manſionem mittatur quę ſecundum complexionem mediocriter extendenda eſt, ubi uero oleo tepido ungaẽ, quo facto ad tertiam eſt perducendus & in fontem calidum mergendus. In his manſionibus nullam habeat moram ſed ſolummodo ſuauiꝰ per eas tranſeat. In fonte quoque parum maneat, in aqua frigida ſubito, deinde exuccetur, cum mappa et ad lectum feratur, & cum ſpongia aut molli lintheo exuccetur, tandem domum feratur & nutrimento reficiatur, domus tamen ſicut dixi balneo uicina ſit. Hęc Gal.

Quod ſi quis eorum multam in balneo facit moram timetur ne ſuperueniat ei ſyncopis, propterea quòd calefacit cor & commouetur primo ſyncopis. In balneo præterea cum multis eius iuuamentis aſſunt nocumenta. Facit.n. ſuperfluitates ad membra in quibus eſt debilitas leuiter deſcendere & laxat corpus & impedit neruos & reſoluit calorem innatum & comedendi deſideriū deijcit & coeundi debilitat uirtutem.

In hac parte quinta dicit primo ꝙ ſi quis eorum, ſcilicet hecticorum in balneo diu manſerit timendum eſt de ſyncopi, quia per balneum cor ſupercaleſit & depauperatur ſuis ſpiritibus & ſyncopis primo commouetur, ideſt maxime commoueri ſolet quando hi balneantur propter cauſam dictam. Et iſta clauſula cum pręcedenti coniungi poteſt, quia eſt de balneo hecticorum & ſequenti, quia eſt de balnei nocumento. Secundo dicit ꝙ cum iuuamentis balnei plurima ſunt eius nocumenta. *Balnei nocumēta.* Primum eſt facilis fluxus ſuperfluitatum ad membra debilia quem balneum commouet. Primo quia ſuperfluitates quietas agitat et ſubtiliat uias aperit & membra debilia laxiora reddit. Secundum eſt ꝙ laxat corpus, ideſt molles reddit carnes neruos uenas arterias panniculos & ligamenta eius ſua humectatione. Sed contra dicit Raſis quarto Almanſoris capitulo de balneo. ꝙ balneū tollit laſſitudinem. Dic ꝙ hoc uerum eſt ſed ingerit laxitatē. Differunt enim laſſare & laxare quemadmodum laxitas & laſſitudo. Nam laſſare eſt fatigare & laſſitudo fatigatio, ſed laſſare eſt remollire & laxitas remollitio, & laxitas eſt oīum partium mollificabilium, laſſitudo vero muſculorum ꝓprie neruorum & iuncturarum. Tertium eſt impedire neruos quorum ſubſtantia calore diſſoluitur, teſte Galeno aphoriſmorum quinta commento illius cañ. Calidum nocet. Nam balneum neruos mollificat & rarificat vnde perdunt robur & firmitatē motui neceſſarias. Quartum eſt reſoluere innatum calorem, & id maxime facit caliditate ſui aeris aperiente poros & trahente ſpiritus & partes ſanguinis ſubtiliores ad exteriora ſub forma vaporis. Quintum eſt ꝙ deijcit appetitum. Sed inſtabit aliquis, quia prima & principalior cauſa appetitus cibi eſt inanitio membrorum quam balneum inducit, nam membra inanita trahunt a venis, venæ ab hepate, hepar a ſtomacho & tūc adeſt fames. Dic ꝙ licet balneum primam cauſam deſiderij cibi ſuſcitet ſcilicet inanitionem membrorum, tollit tamen eius cauſam coniunctā replens orificium ſtomachi vaporibus remollientibus ipſm & inducens diſpoſitionem cōtrariam illi quam inducit melancholia illic profluens gratia ſuſcitationis appetitus. Huius ſimile fit a calore æſtiuo. Sextum eſt debilitatio virtutis, ſeu potentię coeundi, quia balneum ventoſitates et calorem reſoluit qui faciunt erectionem, & ſpermatis materiam minuit, & virgam mollificat & rarificat quæ tempore coitus debet eſſe pura & tenſa. Aliqua ex his nocumentis meminit & aliqua addidit Hippo. aphoriſmorū. 5. dicēs. Calidum nocet hoc frequenter vtentibus, facit.n. carnium effœminationem, neruorum incōtinentiam, mentis ſtuporem ſanguinis fluxum, defectiones ſpirituum, quibuſdam mors ſequitur. Et Raſis ſimiliter. 4. Almanſoris cap̄. de balneo dicens. Nocumenta vero eius ſunt vires deſtruere & cor vſq; adeo calefacere, vt quandoq; ad ſnycopim perducat nauſeam commouet & malis humoribus occaſionem cito deſcendendi tribuit. Ideoq; febricitantes vel qui cōtuſionē eſt perpeſſus, vel apoſtemata vel plagam vel excoriationem habentes

balneum timere dicunt. Sed dicet aliquis si balneum tot parit incommoda quare dicit Hippo. 3. regiminis acutorum prope finem. Balneum non nocet amantibus & si bis in die percepis. Dic ꝙ delectatio & cõsuetudo & pauca mora in balneo quasi temperato faciunt vt prosit & parum noceat si in aliquo nocet & maxime si corpus fuerit mundum. Iuxta illud Auerrois sexto colliget. caplo quinto. Et scias ꝙ omnes partes balnei in corporibus puris bonas actiões operantur vna alteri non resistente. Quod est quia dissoluunt superfluitates & euacuant sine læsione virtutum, & membra mollificant sine neruorum relaxatione, & humectant sine calefactione & oppilatione & refrigerant absq; inuiscatione. Et hæc omnia non nisi cum partibus frigidę & calidi complentur, & si aliquid damni in eis percipitur illud est in corporibus impuris, quia nullum damnum puris euenire solet. Hæc Auerro.

Balneũ quoq; differẽtias habet a parte aquarum quæ in ipso fluunt. Si enim fuerint nitrosæ, aut sulfureæ, aut marinæ, aut cineritiæ, aut salsæ natura, aut ingenio, scilicet quòd in eis aliquod horum apponatur, aut in eis coquatur, sicut staphisagria, aut sicut baccæ lauri, aut sicut sulfur, aut his similia resoluent & subtiliabunt & auferent laxitatem & prohibebunt humorum descẽsionem ad apostemata, & uenam habentibus ciuilem conferent.

In hac parte sexta primo agit in gñali de effectibus aquarum nitrosarum sulfurearum marinarum cineritiarum salsarum & similium. Secundo de effectibus ærearum ferrearum & salsarum in communi, & postea in speciali de quaq; earũ ibi ⌊ Æreæ vero. ⌉ Tertio de effectibus aluminosarum & atramentalium ibi ⌊ Sed aquis aluminosis. ⌉ Quarto de effectibus sulfurearum ibi ⌊ Sulfureæ vero. ⌉ Quinto de effectibus marinarum ibi ⌊ Marinæ autem. ⌉ Sexto de modo balneationis in thermis ibi ⌊ Qui autem. ⌉ In hac prima particula dicit primo ꝙ balnea diuersificantur penes diuersitates aquarum, quæ per ipsa fluunt uel in ipsis sparguntur, vel in tinis suis comprehenduntur, quia magna pars operũ balnei procedit ab eius aqua & ipsius aer ab aquis mutatur & diuersas recipit impręssiones. Secundo dicit ꝙ aquę nitrosæ, aut sulfureæ, aut marinæ, aut cineritiæ, aut salsæ, siue per naturam, siue per artem sic ꝙ eis misceatur vel in eis bulliatur nitrum sulfur sal aut cinis vel staphisagria vel baccę lauri quinq; effectus imprimunt corporibus nostris. Primus est resolutio vaporum fumorum aquositatum humiditatũ humoralium ventositatum caloris & spirituum. Secũdus est subtiliatio humorum faciens eos trahere ad naturam vaporis. Tertius est ablatio laxitatis .s. mollitiei nimiæ carnis neruorum panniculorum & ligamentorum, ita ꝙ conferũt hyposarchæ paralysi tremori torturę relaxationi syphac cominanti de ruptura. Quartus est prohibitio descensus humorum ad apostemata trahendo .s. humores ad contrarium sua resolutione. Quintus est conferre habentibus uenam ciuilem. Et hos omnes faciunt suis caliditate & siccitate. Et est vena ciuilis seu vena meden passio sic appellatas quia multiplicat in ciuitate medena. Quam describit Prin. quarti tertia tractatu secundo. caplo vltimo dicens. Est vt accidat super partem corporis pustula quædam inflans, deinde vesicat, postea egreditur ex ea quiddam rubeum ad nigredinem decliue deinde non cessat prolongari & prolongatur & fortasse est ei motus voluntarius sub cute ac si esset motus animalis & quasi in veritate sit vermis donec æstiment quidam quòd sit animal quod generatur, et æstimant quidam quòd sit ramus vili nerui per vehementiam grossitudinis. Et plurimum quidem accidit in cruribus de hac dicit Galen. ꝙ eam non vidit.

Vena ciuilis uel uena meden gd.

AEreæ uero aquæ & ferreæ salsæ etiam iuuãt in ægritudinibus, quæ sunt ex frigiditate & humiditate & doloribus articulorum, & podagræ, & conferunt laxitati, & astmati, & ægritudinibus renum, & fracture restaurationem fortem efficiunt, & conferunt carbunculis & ulceribus. Et æneæ quidem ori conferunt & uuulæ, & oculo laxo & humiditatibus auris. Ferreæ uero stomachum iuuant & splenem. Et nitrosę quidem & salsæ capitibus & pectori auxilium præbent quæ materias recipere solent, & conferunt stomacho humido, & habentibus hydropisim & inflationem.

In hac secunda dicit primo ꝙ aquæ æreę & ferreæ & salsæ præstant nouem iuuamenta. Primum est generale .s. in ægritudinibus prouenientibus ea frigiditate & humiditate, consumunt .n. sua siccitate materias earum. Secundũ est in doloribus iuncturarum, consumunt .n. humiditates q̃bus iuncturæ imbibuntur & corroborant iuncturas prohibẽtes ne faciliter alias recipiant. Tertium est in podagra .i. gutta pedum propter easdem causas. Quartum est in laxitate seu mollitie superflua membrorum consumendo humiditates quibus relaxantur. Quintum est in astmate .i. ægritudine pulmonari cum qua patiens non inuenit excusationẽ ab anhelitu frequenti sicut est anhelitus quo laborat præfocatus. Sed quomodo cõfert in casu hoc aqua ferrata cum sit multum styptica quare uidetur materias magis in pulmone conculcare q̃; foras educere. Dic ꝙ sua siccitate aliquid materiæ consumit & sua stypticitate calorem in interioribus recludit & fortificat in hoc coadiuuans ad digestionem materiæ, nec sua stypticitate cum administratur in forma balnei pertingere potes vsque ad pulmonem. Sextum est in ægritudinibus renum vt in diabete & laxitate eorum & debilitate ea pollutionibus frequentatis & cursibus inueteratis alborum menstruorum & crudorum. Solent .n. grauiter dolere renes frequenter polluti & menstruatæ cum superfluitate. Septimum est in fracturis ossium. Postq̃; enim partes ossis fracti fuerint inuicem reiunctæ si fomentetur locus fricationis cum aliqua ex istis aquis porus sarcoydes q partes coniungit indurabitur & pene similis ossi efficiet. Octauum est in carbũculis. In principio quidem quia partim repercutiunt materiam quæ fluit. partim resoluunt illam quæ fluxit. In declinatione vero quæ post casum eschatæ t quia mundificant, & siccant vlcus relictum ibidem post casum carbunculi. Nonum est in vlceribus quorum sanatio est mundificatio desiccatio & prohibitio aduentus superfluitatum ad ea quæ per dictas aquas efficiuntur. Secundo dicit quòd aquæ æneæ seu æreæ præstant nobis in speciali iuuamẽta quatuor. Primum est in passiónibus oris, scilicet pustulis vlceribus & fissuris sordidis cum ex eis colluitur os abstergunt enim & siccant oris humiditates & confortant partes eius. Secundum est in tumore vuulæ vel relaxatione vel casu ex humiditatibus sibi imbibitis cum dictæ aquę gargariçantur vel gutturi supponitur pãnus intinctus in eis post purgationes vniuersales. Tertium est in oculo laxo. idest remollito & humectato superfluitatibus ad eum fluentibus si cum eis lauetur oculus. Quartum est in humiditatibus fluentibus ab aure vel vlceribus eius inueteratis lota sępe cum eis aure. Tertio dicit ꝙ aquæ ferreæ specialiter iuuant stomachum, quia consumunt superfluas eius humiditates & sua stypticitate confortant tam orificium stomachi ad appetitum cibi quàm fundum ipsius ad digestionẽ. Conferunt etiam splenia tota proprietate sicut supra memini, & I tumore eius vaporoso & in relaxatiõe ipsius. Quarto dicit ꝙ aq̃ nitrosæ & salsę quinq; iuuamenta spãlia p̃stãt hoĩbus. Primũ capiti humido loto eis vel embrocato, quia resoluũt ab eo fumos et uapores et desiccãt humiditates eius

Aq̃ ęneę uis.

Aq̃ ferreę uis.

Aq̃ nitrosę & salsę uis.

superfluas

superfluas ad quas est pronum. Et balneum earum diuertit a capite fumos & vapores & trahit ad cutem. Sed vapor ipsius per nares attractus nocet capiti. debet ergo caput extra balneum earum teneri & ab eis caueri. Secundum pectori disposito catarrhis, siccant enim eius superfluitates et humores fluentes ad ipsum diuertūt. Tertium stomacho superflue humido propter dictas causas. Quartum hydropicis resoluendo & consumendo suis caliditate & siccitate aquositates ascitis ventositates tympanitis & phlegma hyposarchę. Quintum inflationi .i. ventoso apostemati vel ventositati inflatiuæ vbicunq; fuerit. Attende primo q; nitrum baurach & sal sunt fere eiusdem virtutis & origis, nisi q; baurach & nitrum sunt fortiora sale & carent stypticitate. Iuxta illud Principis secundo huius capl'o de baurach. Baurach est fortius sale & est ex genere virtutis eius, sed stypticitas non inest ei. Et Serapion in aggregatore capl'o de nitro ait.

Nitrum & baurach sal quid.

Nitrum et baurach .i. nitrum et spuma nitri, species baurach & mineræ ipsius sunt sicut mineræ salis. Nam ex eo est qd' est aqua fluēs, deide petrificatur, & ex eo est quod est i minera sua sicut lapis. Attende secundo q; sicut nitrum differt a sale quia caret stypticitate, sic aquę nitrosæ ab aquis salis. Iuxta illud Plinij. Aquæ vero nitrosæ plurimis locis reperiūtur, sed sine viribus densandi. Attende tertio q; licet Princeps secundo cañ. ca. de nitro dicat nitrum esse baurach armenū, baurach tamen proprie spuma nitri dicitur et aphronitrum ab aphros græce quod est spuma latine.

Sed aquis aluminosis & atramentalibus balneari confert sputo sanguineo & egressioni sanguinis ab ano & a menstruis & nauseæ et uomitui sine causa & cachexiæ & multo sudori.

Aq̄ aluminosæ & atramentalis vis.

In hac tertia dicit q; in aquis aluminosis & atramentalibus balneari sex corpori iuuamenta prębet. Primum est in cura sputi sanguinei passionis emoptoicæ. stringunt enim vias sua forti stypticitate. Secundum est in fluxu superfluo hæmorrhoydarum propter causam similem. Tertiū est in superfluētibus menstruis tam rubeis q̄ albis. Quartum est in nausea, idest appetitu vel conatu uomendi sine effectu, & in vomitu spontaneo sine causa manifesta, videlicet absque sumptione cibi aut medicinæ suscitantis vomitum vel titillatione linguæ aut palati vel imaginatione circa abominabile, sed ex phlegmatibus paulatim cōgestis & inuiscatis in tunicis stomachi, quia desiccant remollitum stomachum et consumunt partem superfluitatum eius. Quintum est in cachexia, & est dispositio antecedens hydropisim in qua superfluitates aquosæ multiplicari incipiunt, quas cōsumunt balnea dictarum aquarum. Sextum est in superfluo sudore quem compescit balneum ex dictis aquis oppilando poros sua stypticitate.

Atramēti quid.

Attende q; atramentum est substantia mineralis media inter metalla & lapides rancidi saporis styptica adurens cuius pars liquefit & dissoluitur in aqua per decoctionem, & alia eius pars est lapidosa & indissolubilis. Et enumerantur a Principe secundo cañ. capitulo de atramento quatuor modi eius, scilicet album, rubeum, citrinum, & viride, a quibus extrahunt substantiæ quatuor homogeneæ dissolubiles in aqua similium colorum quarū alba dicitur calcadis, rubea assuriæ, citrina colcatar, viridia calcantum siue vitreolum.

Atramēti modi q̄uor.

Et vltra has species est quoddā fuscum ad nigredinem declinans quod ponitur in incausto & dicitur atramentum scriptorum ab atro colore, & q; a scriptores eo solēt vti & fit artificialr diuersis modis, & ab atramentis mineralibus denolantur aquæ atramentales.

Atramētum scriptorum.

Sulfureæ uero aquæ neruos mundificant & dolores distensionis & spasmi sedant & corporis superficiem a bothor & ulceribus malis antiquis & signis uiolaceis mundificant & a panno & morphea & albaras & resoluunt superfluitates ad iuncturas & splenem & hepar descendentes et uuluæ duritiei conferunt, sed stomachum laxant & desiderium deijciunt.

Aq̄ sulfureę effectus.

In hac quarta dicit quòd aquæ sulfureæ septem in nobis operantur effectus. Primus est mundificare suis caliditate & siccitate neruos a superfluitatibus quibus imbibuntur. Secundus est pacificare dolores distēsionis neruorum qualis in therano est, & dolores spasmi prouenientes ex repletione liquefaciendo & consumendo humores a quibus causantur. Tertius est mundificare sua abstersione superficiem corporis, scilicet cutem a pustulis & vlceribus malis antiquis qualia leprosis accidere solent & signis violaceis, idest liuoribus seu persuris cutis ex percussione vel sanguine sub cute mortificato & panno faciei qui fit ex sanguine sub cute pręfocato postquam venam exijt. De quo dicit Prin. quarti septima trac. secundo capitulo sexto. Et ille qui est ad rubedinem decliuis est lentigo. Et qui de eo delinitur est pannus & morphea & albaras quæ sunt cutis fœtiditates quædam albæ aliæ nigræ sicut supra declaratum est. Quartus est soluere suis caliditate & siccitate superfluitates tam uentosas q̄ aquosas & humorales descendere solitas ad iuncturas splenem & hepar. Quintus est minuere duritiem vuluæ sua liquefactiua dissolutiua & resolutiua virtute. Et de eis dicit Princeps secundo cañ. capitulo de aqua. Aquæ sulfureæ conferunt doloribus matricis. Sextus est laxare stomachum non quòd remolliant ipsum cum sint vehementer desiccatiuæ, sed suis fœtidis vaporibus abominationem inducunt qua stomachus seipsum laxat & fit quasi nausians vt multis contingit quando vident apostemata materiæ fœtentis aperiri vel olfaciunt aliquid horribilis odoris. Possunt etiam laxare liquefaciendo materias in concauitate stomachi contentas, quæ postq̄ liquefactæ sunt imbibuntur forte pellicu lis eius. Septimus est deijcere cibi appetitum per similem modum quo stomachum laxant.

Marinæ autem aquæ caput eius qui in eis balneatur replent. Ideoq; qui in eis balneantur caput in ipsis ponere non debent, & in eis tempore post tempus eorum calefiunt complexiones & proprie matrix & uesica & colon, et ideo omnes sunt malæ & graues.

Balnei aq̄ marinę nocumētum duplex.

In hac quinta tangit duo nocumenta balnei marinarum aquarum quę supra omiserat cum de effectibus ageret aquarum salsarum et nitrosarum. Primum est replere caput se balneantis in eis, & ideo caput eius non in balneo sed extra tenere debet. Nam sicut aquæ marinę sunt grossiores dulcibus, sic vapores earum uaporibus dulcium, quare magis replent & aggrauant caput, & præterea liquefaciunt & distendunt humores capitis quibus obuiant quare magis replent & plus loci occupant. Sed contra. vapor aquæ marinę cōfert epilepsiæ quæ est morbus capitis repletionalis, sicut scribit Princeps secundo cañ. capitulo de aqua. Dic quòd si conferat hoc est in epilepsia phlegmatica post euacuationes sufficientes vaporatione facta exterius cum embrocis non recepta per nares ad consumptionem residui materiæ & desiccationem cerebri. Secundum est supercalefactio corporis maxime matricis vesicæ & intestini colon successu temporis cum assiduatur balneum earum. Et propterea dictę aquę sunt malæ in balneis & graues id est grauantes vel graues in pondere sua plurima terrestreitate.

Qui autē in thermis uoluerit balneari oportebit ut balneet in eis quiete & suauiter & ordinatim & nō subito. Et nos fortasse reiterabimus in cap. de cōseruatione sanitatis sermonē de eē balnei; & cōtinuandū erit quod ibi dicimus ei quod

hic ante diximus, & similiter loquemur quando de potu aquæ frigidæ tractabimus.

Therme qd.

In hac sexta dicit primo q balneari volētes in aquis thermarum debent non subito, sed gradatim ad eas accedere, et quiete ac suauiter in eis balneari. Et sunt thermæ proprie loca subterranea calida. Et aquæ thermarum sunt quæ scaturiunt a dictis locis actu feruentes super terram ad instar fontis, & a fonte manātes in pluribus locis recolliguntur quędā fonti proprius, aliæ remotius cum præparatione habitaculorum ad balneariones idoneorum vt gradatim possint balneantes se transferre a locis minus calidis ad calidiora fonti proxima, qui quandoq; est ita feruidus vt homines non sustineant balneari in ipso. Secundo dicit q forte iterato loquetur de balneo cap̄. de conseruatione sanitatis. s. cap̄. 5. doctrinæ secundæ. fen tertiæ primi quæ est de regimine sanitatis continuando dictis hic ea quæ dicentur ibi. Et iterum loquetur de balneo cum de potu aquæ frigidæ tractabit quod non facit cap̄. 8. doc. nunc dictæ, quod est de regimine aquæ & vini, sed. 1. cañ. cap̄. de aqua tangit plures effectus aquaꝝ quos exercent sub forma balnei. Vel lege hic ablutione loco de potu. postq̄. n. Princeps fen tertia primi doc. secunda ca. 5. de balneo egit immediate subiungit capl'm de ablutione cum aqua frigida, quæ modus balnei est.

De eis quę proueniunt ex usu solis. In arena sepeliri & uolutari in ipsa & in oleo balneari & super faciem aquam rorare.

In hac parte septima primo ponit quatuor titulos tractandorum in particulis quatuor istius partis ac si hic inciperet nonū capl'm. Primus titulus est primæ particulæ de his quę proueniunt ex vsu solis. Et incipit ibi. Et in sole calido. Secundus est particulæ secundæ incipientis ibi. Et arenę quidem. Et est de eis quæ proueniūt ex sepeliri in arena & volutari in ipsa. Tertius est tertię incipientis ibi. Semicupiū ueto. Et est de eis quæ proueniunt ex balneari in oleo. Quartus est quarte incipientis ibi. Faciē vero. Et est de eis quę proueniunt ex rorare aquam super faciem.

Et in sole calido fricari & præcipue se mouendo & quanto plus se mouendo motu forti sicut cito eundo & saliēdo est ex eo q superfluitates uehementer resoluit & diminuit & sudorem efficit & inflationem egredi facit & resoluit apostemata laxa & hydropisim & confert in astmate & in aeris attractione, in qua est necesse alas extendere, & resoluit dolorem antiquum frigidum capitis & cerebrum cuius est complexio frigida fortius efficit. Cum autem quod est sub eo non fiet lentum, sed remanebit eius locus siccus confert doloribus sciæ & renum, & doloribus lepræ & suffocationibus matricis, & mundificat matricē. Quod si aliquis in sole steterit inspissabit corpus & indurabit et exiccabit ipsum, quēadmodū cauteriū supra pororū orificia & prohibet resolutionē. In sole autē in uno loco morari est deterius in adurendo cutem quàm in ipso ambulare, & est plus prohibens resolutionem.

Effectus fricationis corporis in sole.

In prima particula tangit octo effectus fricationis corporis in sole quos præcipue operatur qñ cum ea mouetur corpus de loco in locum, & maxime motu forti sicut motu cursus. Primus est resolutio vehemens superfluitatum & earum diminutio. Primo quidem a calore solis. Secundo a fricatione. Tertio a motu. Secundus est sudor. nā fricatio poros cutis aperit & humores a motu subtiliantur, quos solaris calor trahit ad superficiem cutis. Tertius est egressus inflationis. i. resolutio ventositatis inflatiuæ a caloribus solis fricationis & motus. Quartus est resolutio apātum laxorū. s. mollium phlegmaticorum quæ çimiæ seu ædemiæ dicūtur ex calefactione desiccatione & resolutiōe caloris solis fricationis & motus. Quintus est resolutio hydropisis de frigida causa siue ascites siue tympanites aut hyposarcha propter causam dictam in apostematibus. Sextus est in astmate & in spē anhelitus in qua necessarium est alas extendere. i. extremitates spatularum & collum. Et a Principe talis anhelitus vocatur præparatio anhelitus tertij decima trac. 1. cap̄. 30. dicente. Præparatio anhelitus est anhelitus qui non aduenit habenti ipsum nisi præpareť & æquetur & extendat collum suum extensione tendente ad superiora, quare aperitur propter illud meatus, & quandoq; fit in veritate propter humores replentes & oppilantes sicut astma quos dissoluunt & cōsumunt calor fricatio & motus post purgationes vſes. Septimus est resolutio doloris antiqui frigidi capitis. In recenti vero dum materia adhuc fluit per hæc augereť dolor ex nimia distensione & attractione nouæ materiæ. Octauus est fortificatio cerebri cuius complexio excedit in frigiditate, per hæc. n. continuata reducitur ad temperamentum.

Secundo dicit q cum res super quam cadunt radij solares fortes non fuerit lenta. i. humida reumatica, sed permanet locus ipsius siccus adiuuabit in cura sciatici doloris & doloris renum prouenientium. s. ex humoribus frigidis vel aquositatibus aut ventositatibus quia materias eorum resoluit. Adiuuabit etiam in doloribus lep̄. s. in pruritibus & pūctionibus & formicationibus, quibus vexantur extremitates leprosoꝝ propter vapores & humores nitrosos intercutaneos, quia resoluunť a re quæ participat virtute solis, et licet leprosi abundēt in humoribus adustis corrosiuis, sunt tñ depauperati naturali caliditate maxime in suis extremitatibus, ita ut sint ueluti mortificatæ & insensibiles & gaudent calore solis. Adiuuabit etiam in suffocatione matricis & mundificatione eius cum mulier sedet super eam resoluendo sanguinē menstruū corruptum vel sperma putridum venenosum ex cuius retētione dicta suffocatio causatur. Tertio dicit q sol inspissat indurat & siccat corpora quieta stantium sub eo crispando. s. & contrahendo cutem sicut cauteriū cuti applicatum sugi orificia poroꝝ inspissat ea gñando crustam quæ dr̄ eschara, et ignis crustam inducit in superficie assaturarum vñ clausis poris ꝓhibetur resoło. Quarto dicit q in sole quiete manere sine motu locali plus nocet & operatur in adustione cutis q̄; sub ipso ambulare & magis prohibet resołonem a corpore fieri efficiendo cutem duram & testeam. Sed contra æthiopes sole adusti & denigrati sunt debiles resoluti adeo q senescunt trigesimo anno vel ante, nec cutes eorum sunt siccæ duræ spissæ, sed humidæ molles lenes. Dic primo q æthiopes non stant in sole, sed latitant in cauernis terræ maxime in æstate. Dic secundo q quia vexantur continuo caumate sunt debiles resoluti. Dic tertio q quia caumata suorum locorum trahunt humiditates successu temporis ab interioribus versus cutem lenes fiunt suæ cutes & quodammodo splendidæ q̄diu sufficiunt intrinseci humores eas imbibere, sed eis deficientibus crispantur & indurantur. Dic quarto q Prin. hic loquitur de illis qui se exponunt subito soli forti non consueti quiescentes in eo. In talibus enim cutis induratur & desiccatur vt in assaturis propter fixionem vehementer agentem supra suum passum.

Eschara quid.

Æthiopes cur debiles et cito senescāt.

Et arenæ quidem quæ in resoluendo humores sunt fortiores in parte cutis sunt arenę marinæ. Et est cum super eas calidas existentes sedēt. Et est cum in eis sepeliuntur. Et est cum super corpus paulatim asperguntur. Et resoluunt dolores & ægritudines prædictas in capitulo de sole. Ad ultimū uero uehementer exiccant corpus.

In hac

Arenę maris modus resoluē di triplex.

In hac secūda dicit primo q̄ arenę maris sunt cęteris fortiores in resoluendo, quia resoluunt & consumunt humiditates sua ariditate unde sumunt nomen, resoluunt insuper sua salsugine quam ex mari acquisierunt. Secundo tangit tres modos quibus corpori applicantur ad resolutionem faciendam. Primus est sedere super eas calidas nudis natibus. Secundus est sepeliri in eis vel volutari nudato corpore. Tertius est superaspergi eis. Tertio tangit earum effectus dicens q̄ resoluunt dolores frigidos & humorosos & uentosos & sanant ęgritudines prędictas in capitulo de sole, idest in prima particula istius partis cuius titulus est de eis q̄ proueniunt ex vsu solis. Et finaliter dictę arenę applicatę corpori modis prętactis uehementer siccant ipsum, & ideo laudantur in paralysi & hydropisi de frigida causa post purgationes uniuersales.

Semicupium uero ingredi plenum tali quale est oleum est cum confert laxitudinem habentibus & febres patientibus longas frigidas & eis qui cum febribus dolores habent neruorum & articulorum: & habentibus spasmum & cuzez, et urinæ retentionem. Et oportet ut oleum extra balneum sit calefactum. Quod si in ipso uulpes cocta fuerit aut dabaon & factum fuerit quemadmodum nominabimus, erit medicamē melius quod esse poterit dolorem habentibus iuncturarum et podagram.

Semicupiū qd. Olei forus usus

In hac tertia dicit primo q̄ intrare semicupiū plenum oleo vel aliquo tali quinq; iuuamenta corpori exhibet. Et intellige per semicupium paruam tinam, & per oleum oleum oliuarum, & per aliquid tale alia genera oleorum uel lac animalium vel decoctiones vulpium aut catulorum. Primum est tollere lassitudinem maxime illam quæ cursu vel ambulatione vel equitatione inducta est, quia membra inferiora plus alijs tacta oleo demulcentur, & eorum siccitas ex motu acquisita corrigitur, & tensio laxatur, & caloris ac spirituum resolutio viscositate olei prohibetur. Secundum est i febribus longis frigidis. i. a frigida materia procedentibus ut quotidianis & quartanis. Primo ad mitigationem typi. s. frigoris & horripilationis. Secundo ad confortationem caloris naturalis. nam de ꝓprietate olei oliuarum est vt calefaciat corpus sicut est calefactio vestimenti & cooperimenti. Tertium est in doloribus neruorum & articulorum cum febre quales sæpe quartanarijs accidunt. Videtur. n. pluribus eorum maxime in typo q̄ habeant ossa fracta vel quasi essent percussa baculis: & stridorem aliquem se audire iudicant ex ossium suorum concussione. Et istos dolores mitigat oleum, & similiter illos qui iuncturis & neruis accidunt in extremitatibus corporis per viam crisis imperfectæ febrium. Sæpe enim diuturnæ febres tumoribus & doloribus extremitatum criticant, quos mitigat oleum sine repercussione maturando materias eorum & fouendo simul calorem innatum. Quartum est in spasmo & thetano. Sed contrarium huius asserit Gal. secundo simplicis medicinæ. caplo. 20. dicens. Et vidi esse de sententia q̄ per hanc causam, scilicet q̄ oleum est æqualis caliditatis sit q̄ non confert neq; nocet in habentibus spasmum & habentibus saltum & habentibus tremorem & in eo cuius sensus destruitur & cui aduenit difficultas sensus iuuamento neq; nocumento cui sit quantitas de qua sit curandum. Et id est, quoniam non est possibile in eo vt iuuet istos, quoniam non calefacit calefactione vehementi, neq; sufficit iterum lędere illos, quoniam non infrigidat penitus. Dic primo q̄ in spasmo & thetano de inanitione confert sua humiditate. Dic secundo q̄ si in spasmo & thetano de repletione non ex se conferat ita vt sufficiat eos curare, confert tamen plurimum eis vel ex caliditate acquisita ab igne vel ex rebus calidis secum permixtis. Iuxta illud Galeni statim post verba eius nūc allegata. Si autem acquirat caliditatem accidentalem fortem confert iuuamentū multum, sicut videmus ipsum facere cum facimus sedere habentes huiusmodi ægritudines in semicupio olei calidi cū quo decoctæ sunt quædam radices aut aliquæ herbæ calefacientes corpus. Et ꝓpter illud sit sicut materia & instrumentum reliquis medicinis. Et illud ē quoniam sitū permisceas cum eo medicinas fridas fit medicina permixta ex eis simul frigida, & si permisceas cum eo medicinas calidas fit medicina cala. Hæc Gal. Quintū est in retētione vrinæ, quia vesicam mollem tractabilem & aptam motui reddit & ipsius collum sua humectatione relaxat & sua caliditate ipsam confortat. Iuxta illud Hippocratis aphorismorum quinta. Ano pudendo vesicæ matrici calidum quidem amicum & determinans: frigidum vero aduersum & occidens. Secundo dicit q̄ oportet vt oleum sit calefactum extra balneum si debeat exhibere dicta quinq; iuuamenta. Nam si foret actu frigidum sua frigiditate noceret, & non potest moderatius & vniformius calefieri q̄ extra semicupium ad ignē. Tertio dicit q̄ si vulpes cocta fuerit in dicto oleo, vel dabaon modo qui dicetur tertij vigesimasecunda trac. 2. cap̄. 12. erit medicamē optimum omnium in doloribus iuncturarum et in podagra. Iuxta illud Ebēmesue distictione. 12. sui grabadim seu antidotarij. Oleum vulpinum est medicamē vltimum ad arthriticam & podagram & dolorem renum & dorsi. Quod ita fit. Accipe vulpem integram interioribus euulsis, pone in vase & funde desuper aquæ fontis & aquæ maris ana chist. 1. olei antiq et clari chist. 2. et. ℥. decoque lento igne cum salis vncijs duabus vsque ad aquæ consumptionem & dissolutionem membrorum vulpis. Et est chist pondus octodecim vnciarum. Et dabaon est animal rapax sise lupo maius leopardo, quod de more claudicat, ideo claudicans solet appellari, & quia caremus eo loco ipsius capimus vulpem vel canū catulos ad istos effectus.

Iuncturarū & podagrę optimū remedium.

Dabaō quid.

Faciem uero madefacere & super ipsam aquā rorare uirtutem uiuificat quæ est laxata a nocumento & inflammatione febrium, & cum adest syncopis & proprie ex aqua rosacea & aceto, & est etiam cum desiderio medicatur & ipsum erigit & obest reumatismos patientibus & dolorē frigidum capitis habentibus.

Aq̄ frigida irrorando faciem effectus.

In hac quarta tangit quatuor effectus madefactionis & irrorationis faciei cum aqua. Primus est viuificare virtutem laxatam seu fatigatam vel resolutam a nocumento & inflammatione febrium. Et cum adest syncopis erigere & confortare virtutem vitalem maxime cum tales madefactio & irroratio fiunt cum aqua rosacea & aceto. Attende quòd non solum in debilitate vehementi & syncopi prouenientibus ex acutis febribus conueniunt madefactio & irroratio faciei cum aquā frigida, immo fere in omni defectione cordis. Nec istud vulgus ignorat. Solent enim simplices medicinæ ignari quadam consuetudine dum vident aliquos subito deficiente seu syncopizātes cum impetu spargere supra suos vultus aquam multum frigidam. Et istud approbat Princeps tertij vndecima tractatu secundo capitulo octauo dicens. Et ex eis quę necessaria sunt in speciebus pluribus syncopis est inspissatio corporis exterius vt cōprimatur spiritus resolutus nisi sit solutio uentris fortis valde, aut sit causa frigus vehemens. Et cum non est illic causa frigoris manifesta prohibens rorationem aquæ & frigidæ & euentationem & sorbitionem aquæ frigidæ & aquæ rosaceæ proprie & indui ea quæ odore sandalorum infecta sunt cum odoramento odorum frigidorum multotiens sanātur cum istis. Secundus est medicati desiderio, idest appetitui cibi cadenti aut deficienti & erigere seu excitare ipsum, Et istud fit cum frigiditas illa faciei communicatur

Aq̄ frigida irrorare faciem valet ad om̄em defectum cordis.

orificio stomachi per neruos qui ad ipsum a cerebro descendunt. Appetitus.n.frigido iuuatur,& maxime cum vapores aut fumos exprimit os stomachi replentes quadam phantastica repletione. Tertius est nocere patientibus reuma, quia frigiditas aquæ super faciem roratæ cerebrum debilitat & exprimit,& sic causam reumatis auget. Attende ꝙ non solum in reumate,sed etiam in ęgritudinibus solitis ab eo generari & aggrauari nocet madefactio vel irroratio faciei cū aqua frigida etiam si sit aqua rosacea vel aceto mixta sicut in pleuresi periphleumonia & opthalmia, & ideo licet his ægritudinibus grauati sint inquieti & insomnes non debent frōs eorū & tympora ifrigidari sine magna cautela. Quartus est nocere habentibus capitis dolorem ex frigiditate, quia causam doloris augmentant. Attende ꝙ prædictæ madefactio & irroratio continuatæ canos accelerant maxime in barba,propter quod Rasis quinto Almansoris cap̄. de tardāda canitie dissuadet eas dicens. Hoc autem summope est cauendum ne capilli aqua rosacea infundantur & præcipue si camphoram habeat admixtam.

Quia sequentis summæ capl'a sunt satis clara, ideo solus eorum textus ponet̄ omissa Iacobi de partibus expositione.

Vt omnia huius doctrinæ tertiæ capitula melius intelligantur ponetur expositio Iacobi de partibus.

Doctrina tertia Fen secundæ cuius sunt.xi. capitula & duæ summæ.

Cap.i. De accidētibus et significationibus.

ACcidentia et significationes secundū unam trium prædictarum dispositionum unam trium declarant significationum. Aut rē præsentem de qua dixit Gal. ꝙ soli confert infirmo in eo quod facere debet. Aut rem præteritam de qua dixit Gal. ꝙ soli prodest medico: quoniam declarat ipsum in sua arte excellentem,& eius consilio magis credunt. Aut rē futuram de qua dixit Gal. ꝙ utrisq; confert. Medico uero quia demonstrat ipsum in sua scientia excellentem,et infirmo quia demonstrat qualiter ipse sit regendus.

In hoc cap̄. primo agit de diuisione signorum, quę sunt indicatiuum memoratiuum & prognosticum & vtilitatibus eorum. Secundo de diuisione & declaratione signorum sanorum. ibi ⌊ Significationum sanarum. ⌉ Tertio de diuisione & declaratione signorum ægrorum penes demōstrare morbum vel locum vel causam eius. ibi ⌊ Accidentium autē. ⌉ Quarto penes tempus quo morbū associant. ibi ⌊ Amplius accidentium. ⌉ Quinto de signis significantibus in eo quod de membris apparet sumptis ex his quæ proprie vel communiter sentiuntur. ibi ⌊ Significationum præterea. ⌉ Sexto de signis demonstrantibus ægritudines occultas, ad quarū cognitionē necessaria est notitia anatomię. ibi ⌊ Et de signis quę. ⌉ Septimo de sex regulis noscendi morbos occultos scita anatomia. ibi ⌊ Cunq; anatomię. ⌉ In hac prima parte primo innuit hanc diuisionem, ꝙ signorum quædam significant præsentem & dicuntur indicatiua. Alia rē præteritam & dicuntur rememoratiua. Alia rē futuram,& dicuntur prognostica. Ait.n. ꝙ accidentia & significationes secundū vnā trium prædictarum dispositionum. s. sanitatis ægritudinis & neutralitatis declarant vnam trium significationum. i. rerum significatarum. s. vel præsentem vel præteritam vel futuram. Eiusdem sīlę meminit Gal. 2. techni. canonē. primo secundo & tertio dicens. Sunt autem & horum ipsorum. s. signorum, sana quidem quęcūq; pręsentis sanitatis sunt signa demonstratiua & futuræ prognostica & prius factæ rememoratiua. Ægra vero signa & præsentis ægritudinis demōstratiua sunt,& futuræ ꝓgnostica,& prius factæ rememoratiua. Secundum vero hoc & neutra et quæ neutrarum dispositionum demonstratiua sunt & prognostica & rememoratiua. Attende ꝙ significationes et accidentia sunt realiter idem, sed dicuntur accidentia respectu corporum quibus accidunt. & significationes respectu medici qui per eas cognoscit dispositiones corporis. Iuxta illud Prin. cap̄. primo. doc. primę huius secundę fen. Accidens autem vocatur accidens respectu suæ essentię, aut comparatione eius cui accidit, & uocatur significatio respectu considerationis medici ad ip̄m & processionis eius ab eo ad sciendum ægritudinis essentiā.

Signum triplex.

Secundo dicit ꝙ vna significationum sanitatis ægritudinis vel neutralitatis significat rem pręsentem, vt syncopis morbum cordis, cęcitas morbum oculi, hernia intestinalis fissuram syphac. Et de hac significatione dicit Gal. vt asserit hic Prin. ꝙ soli confert infirmo in hoc quod facere debet. Sed contra dicet aliquis quia prima intentio curandi morbum sumitur ab essentia morbi. teste Gal. 4. de ingenio cap̄. 4. dicente. Dico ergo ꝙ essentia morbi primam nobis intentionem insinuet, ergo significatio indicans morbum maxime medico confert monstrans ei quid agendum. Itē dicit Gal. primo prognosticorum cōmento illius canonis. Interest artificis vt vires ægri atq; ægritudines bene perpendat. Et similit̄ enunciatoris de rebus p̄sentibus pręter ꝙ prius viderit eas non est laus minor laude enunciantis ista duo. s. pręteritum & futurum. Signa igitur indicatiua medico conferunt ad laudem & gloriam. Pro solutione attende primo ꝙ signorum significantium rē pręsentem quędam notorie indicant eam sic ꝙ a vulgo velut a medico peritissimo percipiē eorum significatio, vt quilibet uidens syncopiçantem percipit ilico ꝙ cor patit̄,& uidens cęcū ꝙ oculus est æger. Alia non sic notorie indicant, sed a p̄itis indicare noscuntur, ut vehemēs rubor pomorum maxillę cum magna anhelitus difficultate significat periphleumoniam, & pulsus serinus apa in membro neruoso. Attende secundo ꝙ si Gal. asserat signa significantia rē pręsentem non conferre medico, sed soli infirmo debet sic intelligi, ꝙ signa notoria rei pręsentis non conferunt medico quo ad assecutionem glorię & honoris, licet ei conferant quo ad directionem in opere. Nā de primo commodo loquitur Hip. primo ꝓgnosticorum. ubi ait. Cū qui medicinę artis studio seu gloriam seu delectabilem amicorum copiam consequi desiderat adeo prudentum regulis rationem suam muniat ut in singulis ualitudinibus pręsentia pręterita & futura cognoscat, et ęgro reuelet quę de seipso ęger minime pręsenserat, si enim se per eū cognoscit totū se illi certius committit. Et de secūdo commodo loquit̄ Haly. 2. techni. commento illius canonē. Et utilitas quidem magna & demonstratiuorum & ꝓgnosticorum dicens. Vtilitas uero signorum rē pręsentem significātium est necessaria in arte medicinę, ꝓpterea ꝙ operationes medicinę particulares omnes pendentes sunt ex eis,& propterea ꝙ per signa indicatiua scitur ꝙ futurum est,& præparas eis quod necessariū est. Hęc Haly. Et per hęc facile soluuntur obiecta. Tertio dicit ꝙ alia significationum significat rē pręteritam, ut madefactio corporis & pannorum circumstantium ei significat ꝙ sudor pręcessit,& urina habens filos & ramos permixtos adinuicem significat pręcessisse coitum aut pollutionem, vt ait Prin. tertij. 10. cap̄. 13. Et de hac significatione dixit Gal. ꝙ soli medico prodest, quia declarat ipsius excellentiam in arte sua narrantis ęgro quę ei contigerunt absq; hoc ꝙ uiderit uel audierit unde plus in eo confidit ęger & ei plus credit. Sed nullum ingenium curatiuum sumitur a re quę pręterijt directe & immediate. Quarto dicit ꝙ alia significationū significat rē futuram ut signa digestionis apparentia in urina die quarta in ęgritudinibus acutis significant crisim uenturam in septima. Iuxta illud Hyppo. aphorismorum secunda. Septimę quarta est indicatiua. Et elatio labij inferioris significat uomitum uēturum. Et de hac significatione dixit Gal. ꝙ cōfert utrisq; s. tam medico ꝙ ægro. Medico quidem quia monstrat eum sufficientem in sua arte & quasi ꝓphetam

Gal.

Signum signās rē p̄ntē duplex.

Haly.

Signū p̄teritorū.

Vrina indicās coitum aut pollutionem.

Signū futurorū.

phetam cum uentura prædicat. Et excuſat eum ab ignominia ſi quid ſiniſtri contingat infirmo ut deterioratio ſui uel mors per eum ꝓgnoſticata. Infirmo uero quia cum ſibi denuntiantur quæ uentura ei ſunt minus ab eis terretur & patientius expectat: & medicus noſcens uentura infirmo ſcit qualiter eum diętare debet & medicinis occurrere malis uẽturis. Et quia hæc ſignificatio reddit medicum quaſi uatẽ ſimul conferens medico & infirmo & cæteræ tantum uni cõferunt uidetur alijs præſtãtior & utilior. Et id certificat Gal. primo prognoſticorum commento illius cañ. Intereſt artificis dicens. Verum iuuamentũ quod acquiritur in unoquoqꝫ horum trium diuerſificantur diuerſificatiõe multa, quod eſt quia prognoſticatio de eo quod futurum eſt magis eſt iuuatiua ꝙ enunciatio de eo quod præterijt de enunciatione & quod eſt præſens, quia non iuuatur per enunciationem de eo quod iam præterijt in aliqua diſpoſitionum infirmus, immo medicus tantum, ſcilicet quãdo uult oſtendere infirmo prudentiam ſuam per artem medicinæ.

Significationum ſanarum quædam ſunt quæ complexionis ſignificant æqualitatem, quas in ſuo loco nominabimus. Et quædam ſunt quæ ſignificant coæqualitatem compoſitionis.

Signum ſanorũ duplex.

In hac parte ſecunda primo diuidit ſignum ſanum in cõplexionale & compoſitionale. Secundo ſubdiuidit compoſitionale. ibi ⌊Ex quibus ſunt.⌉ Tertio agit de cognitione diſpoſitionis membrorum principalium per operationes. ibi ⌊Modus autem.⌉ In hac prima particula dicit ꝙ ſignorũ ſanorum quędam ſignificant temperamentum complexionis de quibus agetur loco ſuo. ſ. cap̃. 4. doctrinæ præſentis. Alia ſignificant coæqualitatem compoſitionis. i. commenſurationem membrorum organicorum tam in ſeipſis ꝙ cõparatione ad alia in ſua organiçatione.

Ex quibus ſunt ſubſtantiales, quæ uerbi gratia ſunt ut ſint forma & ſitus & quantitas & numerus ſecundum ꝙ oportet. Et hę quidem diſpoſitiones iam diuiſæ fuerunt. Et ex eis ſunt accidẽtales ſicut decoratio et pulchritudo. Et ex eis ſunt finales, & ipſæ ſunt quæ ſunt ex cõplemento operationum, & quæ incedendo ſecũdum perfectionem proueniunt. Omne enim membrum cuius operatio completur eſt ſanum.

Signũ coęqualitatẽ ſignificans triplex.

In hac ſecunda dicit ꝙ ex ſignis ſignificantibus coæqualitatem compoſitionis quædam ſunt ſubſtantialia ſicut forma. i. plaſmatio & ſitus & quantitas & numerus conuenientes ſeu debite inuicem proportionati: Et iſtæ diſpoſitiones ſeu compoſitionis iam diuiſæ fuerunt. i. prædiſtinctæ. ſ. cap̃. 3. doc. primæ iſtius fen. Alia ſunt accidentalia ſicut decor & pulchritudo ſeu formoſitas. Alia ſũt finalia. ſ. ſumpta ab operationibus quæ ſunt cauſæ finales complexionis & compoſitionis membrorum vt ait Prin. primi prima. doct. prima cap̃. 1. dicens. Cauſæ autem finales ſunt operationes, & ipſę ſunt quæ ſunt ex complemento operationum. i. quæ attenduntur penes complementum & perfectionem operationũ, & quæ incedendo. i. trãſcurrẽdo per ætates ab infantia uſqꝫ ad ſenium ſecundum perfectionem proueniunt. i. complete & perfecte aguntur qualibet ætate ſecundum ipſius exigentiam, vel quæ incedendo. i. tranſeundo de membro in membrum, vel de virtute aliqua in ſuum obiectum cõplete fiũt. Nam quodlibet membrum cuius operatio perfecte completur ſanũ eſſe dicitur. Attende primo ꝙ Gal. 1. techni pertractans de ſignis ſanis. Primo diuidit ea in ſigna ſumpta a ſubſtantialiter inhærentibus, & in ſumpta ab operationibus neceſſario conſequentibus ſubſtantialiter inhærentia, & in ſumpta a caſibus ſeu accẽtibus. Scribit. n. ibi. Cognitiones vero eorum & ab inhærentibus ſecundum ſubſtantiæ rõnẽ debent fieri, & ab his qui ex neceſſitate hæc conſequunẽ effectibus & caſibus, quæ etiam accidentia proprie vocamus. Attende ſecũdo ꝙ Gal. adaptat hic tria ſigna tam optimæ complexioni ꝙ optimę compoſitioni dicẽs. A ſubſtãtia quidem ipſa eorum quę in optima compoſitione ſunt contemperantia, ſimiles quidem partes habentium in caliditate & frigiditate & ſiccitate & humiditate. Organicorum uero in quantitate & qualitate componentium ea et adhuc in formatione & poſitione particularum vniuſcuiuſqꝫ & totius organi. Sed Prin. hic videtur ea adaptare ſoli compoſitioni. Attende tertio ꝙ ſigna neceſſario cõſequentia complexionem temperatam ſic deſcribit ibi Gal. Ab his vero quæ ex neceſſitate hęc ſequuntur ſimiles quidem partes habentia quantũ quidem ad tactum in duritia & mollitie mediocritas, quantum uero ad uiſum bonus color, & ſecundum lenitatem & aſperitatem mediocritas. Deinde addit. Secundum vero effectus operationum perfectio quam & virtutem nominauimus. Attende quarto ꝙ ſigna neceſſario conſequentia optimam compoſitionem ita deſcribit ibi. Eorum vero quæ organica conſequuntur in coęqualitate & pulchritudine oĩs corporis organicorum. Amplius & inhęrẽtium eis effectuũ virtute. Attende quinto ꝙ inter hęc ſigna magis certa ſunt hęc quę ſumuntur a ſubſtantialiter inhęrẽtibus, deinde ſumpta ab operationibus, & vltimo ſumpta a caſibus. Iuxta illud Haly. 1. techni commento illius cañ. Cognitiones uero. Signa corporum ſanorum tria ſunt. Vnum eorum eſt quod eſt aſſumptum ex eo quod in eis eſt ex diffinitione ſubſtantię eorum. Et iſta ſigna ſunt neceſſarię verificationis. Et ſecũda ſumpta ſunt ex operationibus membrorum. Et iſta iterũ ſunt apparentis veritatis. Et tertia ſunt ſumpta ex accidentibus & conſequentibus ab eo quod eſt eis in diffinitionibus ſubſtantię eorum conſequentibus iterum ab operationibus. Et iſta multotiens ſunt veridica.

Haly. Signum ſanorũ corporũ triplex.

Modus autem ex operationibus cognoſcendi membrorum principalium diſpoſitiones ſecundum cerebrum quidem eſt per diſpoſitiones operationum uolũtariarum, & per operationes ſenſus, & per operationes æſtimationis. Et ſecundum cor quidem eſt per pulſum & per anhelitũ. Et ſecundum hepar quidem eſt per egeſtionem & urinam. Ipſius nãqꝫ debilitatem egeſtio & urina loturæ recentis carnis ſimiles ſequuntur.

In hac tertia dicit ꝙ modus noſcẽdi diſpoſitiones membrorum principalium per operationes talis eſt ꝙ diſpoſitiones cerebri noſcuntur per operationes uoluntarij motus & ſenſus, & æſtimationis, & imaginationis: & memorię, quia cerebrum eſt earum fons & origo. Et diſpoſitiones cordis cognoſcuntur per operationes pulſus & anhelitus quę a corde dependent, & gratia conſeruationis caloris ipſius fiũt. Et diſpoſitiones hepatis cognoſcuntur per egeſtionem & vrinam. Per egeſtionem quidem, quia recipit ab hepate cholerę tincturam. Per urinam uero quia deſcinditur a maſſa humorum genita in hepate vt ſerum a lacte. Et hepatis debilitatem ſignificant ſpecialiter egeſtio & urina ſimiles loturæ recẽtis carnis adhuc ſanguinolentę. Nam per talem egeſtionem magna debilitas hepatis ſignificatur in attrahẽdo chylum vel oppilatio in hepate: quare chylus in meſeraicis incipiens ſanguificare, & aliquid ruboris ſanguis acquirere regurgitat ad inteſtina inde exiens ut lotura carnis. Sed per talem urinam ſignificat mala ſequeſtratio ſanguinis ab aquoſitate & debilitas digeſtiuę hepatis.

Hepatis diſpõ cognoſciẽ dupl.

Accidentium autem quæ ægritudines ſignificant quædam ſunt quę ipſam demonſtrant ægritudinẽ ſicut diuerſitas pulſus in feſtinatione ſui in febre. Ipſe nanqꝫ ipſam ſignificat febrem. Et quædam ſunt quæ ægritudinis ſignificant locũ

ſicut pulſus ſerinus cum in parte pectoris fuerit dolor, quoniam ſignificat ꝙ apoſtema eſt in panniculo & in diaphragmate, & ſicut pulſus undoſus q̃m ſignificat ꝙ apoſtema eſt in corpore pulmonis. Et quædam ſignificant ægritudinis cām ſicut ſignificationes repletionis per diuerſitatem ſuarum diſpoſitionum, quarũ quiſq; modus aliquem repletionis modum ſignificat.

Signum ægrorũ triplex.

In hac parte tertia Prin. innuit hanc diuiſionem: ꝙ ſignorum ægrorum quædam ſignificant ægritudinem, alia locũ ægritudinis, alia cauſam eius, vt pulſus diuerſitas. i. differentia a naturali in feſtinatione ſeu velocitate vel frequentia ſignificat calorem extraneum accenſum in corde q febris dicitur, propter cuius extinctionem natura plus ſolito feſtinat in motu pulſus. Et pulſus ſerrinus cum dolore acuto in partibus pectoris ſignificat locum ægritudinis. ſ. apoſtema eſſe in loco neruoſo ſeu panniculoſo. v3 in diaphragmate vel in panniculo cooperiente coſtas, vel in panniculo mediaſtino. Et pulſus vndoſus cum magna difficultate anhelitus & grauitate in pectoralibus ſignificat etiam locum ægritudinis. v3 apoſtema eſſe in corpore pulmonis. Et intellige per pulſum ſerrinum pulſum velocem frequentem durum, cuius partes in magnitudine diaſtolis diuerſæ exiſtunt et in duritie & in mollitie vt ait Prin. cap̃. 3. ſummæ primæ ſen præſentis. Et dicitur ſerrinus, quia dum tangitur ſub digitis apparet vt ſerra dentata. Sed pulſus vndoſus eſt pulſus diuerſus in magnitudine partium venæ & earum paruitate et eleuatione ipſarum ad ſuperiora, & in latitudine & in conſecutione & præceſſione & in principio motus pulſus cum mollitie quæ eſt in ipſo. Et dicitur vndoſus quia ſub digitis tangentibus ipſum ſimilatur undis, quarum aliæ alias ſequunt ſecundum rectitudinem cum diuerſitate quę eſt inter eas in eleuatione earum ad ſuperiora & deſcenſione ad inferiora et in velocitate & tarditate, vt ait Prin. cap̃. nunc dicto. Sed ſigna ſignificantia cauſam ægritudinis ſunt ſignificationes repletionum penes diuerſitatem ſuarum diſpoſitionum, vt ꝙ vna eſt ex ſanguine, alia ea cholera, alia ex phlegmate, alia ea melancholia, alia ex aqua, alia ex vento. Et quilibet modus harum ſignificationum ſignificat aliquem modum repletionis, vt ſigna repl̃onis ſanguinis plethoriam, & ſigna repletionis choleræ, cacochymiam cholericam, & ſic de alijs. Et hæc ſigna repletionum cuiuſq; humoris narrabuntur infra capl̃o. 7. doctrinæ præſentis.

Pulſus ſerrinus q̃d et pl̃ſus vndoſus.

Amplius accidentium quædam ſunt prodeũtia quæ cum ægritudine incipiunt & finiuntur, ſicut febris acuta & dolor pungitiuus & coanguſtatio anhelitus & tuſſis et pulſus ſerrinus cũ apoſtemate lateris. Et quędam ſunt quæ notam horam non habent, & ægritudinem quandoq; ſequuntur quandoq; non, ſicut dolor capitis cum febre. Et ſunt quędã quæ in fine rei eueniunt, de quibus ſunt ægritudines criſis & maturitatis ſignificationes, & ſignificationes ꝓhibitionis maturitatis & ſigna mortis, harum autem plurimę ſunt in ægritudinibus acutis.

Accñs ægritudinis triplex.

In hac parte quarta tangit hanc diuiſionem ꝙ accidentiũ quædam ſimul incipiunt & deſinunt cum ægritudine cuius ſunt accidentia. & dicuntur prodeuntia quaſi ſimul procedentia. Alia ſunt quæ non habent horam ſui aduentus determinatam, ſed quandoq; veniunt in principio, quandoq; in augmento, quandoq; in ſtatu ægritudinis. Alia veniunt in fine ægritudinis. ſed circa horam criſis ſeu terminationis ægritudinis ad bonum, vel ad malum. Exemplum primorũ ſunt accidentia quinq; ſine quibus nunq̃ eſt vera pleureſis, Primum eſt febris acuta propter vicinitatem apoſtematis ad cor. Secundum eſt dolor pungitiuus, quia apoſtema eſt in membro panniculoſo fortis ſenſus. Tertium eſt difficultas anhelitus ſeu coanguſtatio ex apoſtemate partem concauitatis pectoris, in qua pulmo dilatari debet impediente. Quartum eſt tuſſis ꝑpter conatum virtutis expulſiue pectoris ad eductionem materiæ pungentis. Quintum eſt pulſus ſerrinus, & hoc accidens eſt commune apoſtematibus euenientibus membris neruoſis & panniculoſis propter tenſionem. Exemplum ſecundorum eſt dolor capitis in febre vel vomitus vel nauſea. Exemplum tertiorum eſt ægritudines criſis, ſicut apoſtemata partium exteriorum euenientia per viã criſis & ſigna perfectæ digẽonis materiæ & ſigna corruptionis maligne contraria digẽoni qualia apparent in criſi mortifera, & ſigna mortis & pulſus formicans caſus virtutis.

Significationum præterea aliæ ſunt quę in eo quod de membris apparet ſignificant quæ ſunt ex eis ſumptæ quæ prope ſentiuntur ſicut colorũ diſpoſitiones, & diſpoſitiones tactus in duritie & in mollitie & in caliditate & frigiditate, & in reliquis. Aut ex his quę cõmuniter ſentiuntur & ſunt ea quæ ſunt ſumpta ex forma membrorum & ipſorũ ſitibus & motibus & quietibus. Et fortaſſe illa ſignificabunt ipſorum diſpõnes occultas ſicut labij ſaltus uomitum. Ipſorum præterea quantitates augmentatæ ſi fuerint aut diminutæ & eorum numeri fortaſſe occultorum diſpoſitiones ſignificabunt membrorum, quemadmodum curtitas digitorum quæ hepatis paruitatem ſignificat: & econtrario.

In hac parte quinta. Primo diuidit ſigna ſignificantia in eo quod de membris apparet in ſenſibilia propria & ſenſibilia communia. Secundo exemplificat de his. ibi [Et cognitiones quidem.] Tertio diuidit ſigna ſumpta ex motibus diuiſione quadrimembri, & ſubdiuidit duo ea membris illius ibi [Et earum ſunt quædam.] Quarto tangit diuerſitates motuum prædictorum penes diuerſitates ſuarum eſſentiarum & numeri ſuorum motorum & quantitatis timoris & inſtrumentorum quibus iuuantur & ſuorum principiorum & ſuarum materierum. ibi [Hi autem motus.] In prima particula primo innuit hanc diuiſionem, ꝙ ſignorum quędã ſignificant in eo ꝙ apparet in membris, alię ſignificant ęgritudines occultas. Primum membrum tãgit in principio huius quintæ partis dicens. Significationum præterea alię ſunt quæ in eo quod de membris apparet ſignificant. Secundum in principio ſextæ partis dicens. Et de ſignis etiam ſunt quæ ægritudines demonſtrant occultas. Secundo innuit hanc diuiſionem: ꝙ ſignorum ſignificantium res manifeſtas in eo quod de membris apparet, quædam ſumpta ſunt ex ſenſibilibus ꝓprijs, vt colore ſono ſapore odore, calido frigido ſicco humido duro molli quæ propria dicuntur, quia qđ'q; eorum vnico ſenſu ſentitur & eſt ei appropriatum. Alia ſumpta ſunt ex ſenſibilibus communibus, vt figura ſitu motu et quiete numero & magnitudine, quæ omnia dicuntur q̃a ſentiuntur pluribus ſenſibus. Iuxta illud Ariſt. 2. de anima tra. 3. cap̃. 4. Communia autem ſunt motus quies numerus figura magnitudo. Huiuſcemodi. n. nullius unius ſunt propria ſed communia omnibus. Tertio dicit hic Prin. ꝙ fortaſſe aliqua ea prædictis ſignis ſignificant diſpoſitiones occultas, ſicut ſaltus labij inferioris ſeu motio vel oſcitatio ſignificat vomitum venturum. moto. n. ſtomacho ſuper humore grauatore commouetur labium ex colligãtia ipſius cũ eo. Et dicit fortaſſe, quia non ſemper ad motum labij ſequitur vomitus. Quarto quia non antea connumerauerat inter ſenſibilia communia quantitatem, & numerum membrorum hic innuit eos debere connumerari. Dicit enim ꝙ

Signum ęgritudĩs ea ſenſibilibus dupl̃r.

quantitates membrorum si fuerit augmentatæ aut diminutæ vel eorum numeri forte significabunt dispositiones aliq̃s occultorum membrorum, vt curuitas digitorum paruitatẽ hepatis & eorum longitudo magnitudinem.

Et cognitiões quidem dispositionum eorum per egestiõem si est nigra aut citrina & sup quod significat sunt res uisibiles. Et ex rugitu per inflationem & malitiam digerendi est audibile, huiusmodi quoque sunt cognitiones per odores & sapores oris & relique. Et cognitiones phthisis & hecticæ per unguium gibbositates sunt uisibiles, sed sunt de capitulo eorum quæ sentiuntur cõmuniter. Est autem cum quod manifeste sentitur rem significat occultam quemadmodum rubor pomi maxillæ pulmonis portendit apostema, & gibbositas unguis ulcus pulmonis. Ex cognitionibus uero quæ habentur ex motibus & quietibus trahũtur res quas modo narrabimus. Significationes uero quæ sumuntur ex modo quietis sunt sicut apoplexia & epilepsia & syncopis et paralysis. Et quæ ex motibus sumuntur sunt sicut horripilatio & tremor & singultus & sternutatio & oscitatio & alyces & tussis & saltus & spasmus cum incipit spasmare.

In hac secunda dicit primo q cognitiones dispositionum membrorum per egẽoem si nigra sit aut citrina, & illud sup quod ipsa significat sunt res visibiles .i. visu pceptibiles mediante colore, & cognitio inflationis seu inflaturæ ventositatis seu malitiæ digerendi ex rugitu est audibile .i. auditu perceptibile mediante rugitu, & similiter huiusmodi cognitiões dispositionum membrorum sunt sensu perceptibiles per sapores & odores oris, & reliquæ cognitiones .s. a tactu sũptæ.

Gal. Accñs uel signũ a q̃litatibus sensibilibus ẽ q̃druplex.

Attende primo q Ga. tertio morbi. cap̃. 16. tractans de signis seu accidentibus sumptis a qualitatibus sensibilibus .s. de his quæ compræhenduntur auditu dicens. Dico ergo primo accidentia huius quatuor esse, quædam enim comprẽhenduntur cum visu, quędam cum odoratu, quædam cum gustu, quædam cum tactu, & id ideo est quia pauciora signa dispositionum corporis nobis præbet auditus. Attende secundo q accidentia sumpta a visu sic declarat ibi. Quæ autem percipimus in colore extra naturam erũt aut in toto corpore aut in vno membro aut in pluribus. Color autem extra naturam erit in toto corpore sicut in icteritia & passione hepatis videmus & splenis & hydropisis, in vno autem membro vt est nigredo linguæ.

Anhelitus qd et flatus.

Attende tertio q accidẽtia sumpta ab odoratu maxime percipiuntur per respirationẽ anhelitus & euaporationem quæ fit a membris. Iuxta illud Gal. ibi. Quæ autem compræhenduntur per odoratum vl'r percipiuntur per anhelitum & flatum. Per anhelitum autem intendo aerem attrahi a gutture et pulmonis cãnalibus. Per flatum vero actionem inteodo quæ fit in toto corpore simili ratione. Per hæc ergo duo puto rem extra naturam ita possumus secernere. Possumus quoq; per ista foetorem auriũ cõprẽhendere, narium quoq; titillici & plurimorum membrorum in morbos mutatorum. Item ructus est percipiendus si sit fumosus vel acetosus vel abominabilis vt foetẽtes pisces & alias qualitates putoris percipimus. Attende quarto q accidentia seu signa sumpta a gustu statim post ista meminit. Accidentia vero quæ gustu percipiuntur ab ipsis infirmis sciuntur. Multotiens .n. ex ipso sudore quædam pars in os ægrotantis ingrediuntur & sapor eius percipitur. similiter per saliuæ saporem cognoscitur. Idem fit si sanguinem per os eijciat quandoq; sentit dulcem quandoq; salsum. Similiť q screat ex pulmone, & vomitum a stomacho exeuntẽ q̃nq; sentit eum acetosum, quandoq; salsum, quandoq; amarum, aliquando dulcem, quandoq; ponticum. Deinde subdit accidentia sumpta a tactu dicens. Similiter q a tactu comprẽhẽdimus vnum ex accidentibus est cum a naturali cursu egreditur quandoq; .n. fit durum quandoq; siccum, quandoq; extensum, nõnunq; molle, & aliquando alio mõ est. Hæc Gal.

Vnguiũ gibbositates.

Secundo dicit hic Prin. q cognitiones phthisis & hecticæ per gibbositates vnguium sunt visibiles .i. visu perceptibiles, sed sunt de cap. primo summa sensibilium cõium, q̃a pẽdent a figura quę est sensibile commune. Et ꝓuenit talis gibbositas in phthisi & hectica parti ex cõsũptione carnis subiectæ vnguibus, parti ex consumptione substantialis humiditatis ipoꝝ vnguiũ. Tertio q̃a p̃dixerat sensibile cõe q̃nq; signare dispões occñas, ut saltũ labij vomitũ & digitorũ curuitatẽ hepar puũ. Hic simile dicit de sensibili ꝓprio & de cõi etiam, vt rubor pomi maxillę significat ap̃a pulmõis, & gibbositas vnguis vlcus ipsius. Rubescunt autem poma maxillarum in piphleumonia propter multitudinem vaporũ sanguineorũ latoꝝ in eas a pulmone ad genas. Quarto dicit q ex motibus & quietibus qui sunt sensibilis cõia trahunť res .i. sigñsiões vel cognitiones q̃ mõ dicenť. Ex q̃etibus q̃dem apoplexia sigñať si fuerit vl'is quies seu priuatio motus in toto corpore, & similiter syncopis. Sed si priuatio motus fuerit partialis significatur epilepsia vel paralysis. Ex motibus autem significationes sumptæ sunt sicut horripilatio tremor singultus sternutatio oscitatio alyces, seu brachiorum extensiones, tussis saltus spasmus incipiẽs spasmare, ipso enim facto iam cessat motus, de quorum naturis & differentijs late tractat Gal. quinto morbi.

Et earum sunt quædam quæ proueniunt ex operatione naturæ principalis sicut singultus. Et quædam quæ proueniunt ex operatione naturæ accidentalis sicut spasmus & tremor. Et earum quædam sunt uoluntariæ puræ sicut æstimatio & reuolutio de latere ad latus. Et quædam sunt compositæ ex naturali & uoluntaria sicut tussis & mictus & egestio. Et istarum quidem quædã sunt in quibus natura superat uoluntatem sicut tussis, & quædam in quibus uoluntas superat naturam, sicut mictus & egestio cum uoluntas non cito uult efficere. Accidentium autem a natura sine uoluntate prouenientium quędam sunt quę demõstrant sensus sicut horripilatio, & quædam quæ sensus non demonstrant quoniam nõ sentiuntur sicut saltus.

In tertia primo ponit hanc diuisionem quadrimembrẽ, q motionum nunc dictarum & similium quædam proueniũt ex operatione naturæ principaliter vt singultus, quædam ex operatione naturę accidentaliter vt spasmus & tremor, quędam sunt purę voluntarię sicut ęstimatio .i. motus persecutionis aut fugę sequens iudicium ęstimatiuę vel lege estuatio, ut quidam libri habent. & intellige motum irę & reuolutio ęgri de latere in latus. alię sunt partim naturales ptim uoluntariæ sicut tussis vrinatio & egestio. Attende primo q licet singultus sit motus naturę .s. virtutis naturalis expulsiuę stomachi, numeratur tam̃ a Gal. 5. morbi. cap̃. 1. inter accidẽtia q̃ sunt ex toto gñe contra naturam, quia nõ fit a natura regulte operante, sed irritata per aliquid lęsiuum. Attẽde. 2. q spasmus qui dicitur hic fieri ex operatione naturę accidentali non fit ex operatione naturę membri, sed naturę morbi vel materię eius. Iuxta illud Gal. 5. morbi. cap̃. 1. Actio vero quę a solo morbo fit est iectigatio & spasmus. Attẽde. 3. q tremor quẽ Prin. hic fieri dicit ex opatione naturę accidẽtali numeratur a Gal. 5. morbi. inter motus fcõs ptim a virtute partim a morbo. Ait enim illic cap. 1. Ab vtrisq; autem fiunt omnes motus congelationis & motus omnis qui fit membris mollificari incipientibus, tremor quoque. Et cap̃. 4. eiusdem libri

Singultus qd.

ait. Tremor fit ex duobus motibus, vnoquoq; membrū grauitate mouetur inferius, & alio virtute sursum leuatur. Secundo ponit hanc diuisionem bimēbrē q motionum parum naturalium ptim voluntariarum q̄dam sunt in quibus natura vincit voluntatē vt tussis, alię sunt in quibus voluntas superat naturā vt vrinatio & egestio. tunc non fiunt cū virtus voluntaria non uult eas cito efficere, licet natura pręsto sit ad eas efficiendum. Attende q natura stabiliuit in tussi q voluntaria virtus vinceretur a naturali propter necessitatē custodię cordis ne suffocatio contingat. Iuxta illud Gal. 5. morbi. cap. 7. At qn̄ aliquid vias instrorū spūs impedit necesse est vt natura fortissimo atq; multo spū excludat, hęc vero sufflatio vocatur tussis. Huius rei signum est q pōte forti cā tussis illico tussimus velimus nolimus. Sed in retentōe fecū & vrinæ cum quis occupatur in republica vel seruitio diuio nō tale iminet periculū, quare statutum est vt uoluntas ad tps phibere possit has purgatōes. Tertio ponit hanc diuisionē q accidentium tā voluntariorū q̄ naturaliū q̄dā mōstrant a sensu sicut horripilatio quę manifeste percipitur & a medico & ab ęgro. quędam non monstrantur, quia non sentiunt a medico supple sicut iectigatio quā non sentit medicus, sed cognoscit eam narratione patientis a quo sentitur. sentit enī quandoq; ęger motum dilatationis in suis membris a ventositate interclusa qui iectigatio dicitur, & cum multiplicat est præsagium spasmi vel apoplexię futurę.

Motus tā naturalis q̄ voluntarius duplex.

Gal.

Accñs tā naturale q̄ volūtarium duplex.

Hi autem motus diuersificantur aut per diuersitatem suarum essentiarum, quoniam tussis in seipsa fortior existit quàm saltus. Aut p diuersitatem numerorum motorum, quoniam sternutationis numeri motorum plures sunt quàm motorum tussis. Tussis.n.completur motione membrorum pectoris. Sternutatio autem complet ex coniunctione motuum membrorum pectoris et capitis simul. Sed quantitas timoris in eis est differens, quoniam motus singultus sicci maioris ē timoris quàm motus tussis, licet sit tussis fortior. Per quod autem natura iuuatur est cum quādoque adiuuatur per instrumentū essētiale & principale, sicut cum iuuatur in expellendo stercus a musculis uentris. Et est cum per instrumentū iuuatur extraneum, sicut iuuatur intussiendo ab aere. Principiorū uero earum diuersitates aut sunt ex membris, sicut tussis & nausea, aut ex diuersitate uirtutum agentium, quoniam saltus principium est naturale & tussis principium ē animale. Sed & per materię diuersitatem, quoniā tussis est ab excreatione & saltus a uentositate. Hæ ergo significationes significant in eo q de mēbris apparet. Et plurima earum demonstratio est secundum dispositiones manifestas. Et tamē cum occultas demōstrāt dispōnes, sicut rubedo pomi maxillæ, quę pulmonis apostema declarat.

In hac quarta tangit septē modos diuersitatis istarū motionū abinuicem. Primus attenditur penes diuersitatē suarū essentiarum seu naturarū, vt tussis in seipsa ex propria natura est fortior saltu. Secundus attēditur penes diuersitatem numeri motorum, vt sternutatio differt a tussi, quia numeri motorum sternutationis sunt plures numeris motorū tussis, eo q tussis completur per motum membrorum pectoris solum, sed sternutatio completur per motus membrorum pectoris & capitis sil. Sed contra dicit Hippo. aphorismorum septima. Sternutatio fit a capite ex calefacto cerebro & hūectato, quod est in capite vacuo. Et prin. tertij quinta trac. 2. cap. 13. Sternutatio est motus proprius cerebri ad expellendum humorem aut materiā aliā cū auxilio aeris naribus attracti subito per viam nasi & oris, & sternutatio quidem cerebro est sicut tussis pulmoni. Dic cum Galeno in cōmento dci cañ. q non est vēr verum ex solo cerebro sternutationē fieri. pēna.n. (vt ait ibi) siue fistuca in naribus posita sternutatur, & aliquando vētus cum tussi ascendit ab iferioribus, quæ fit sternutationis causa ad narium veniēs foramina. Falluntur ergo arbitrantes esse causam sternutandi solūmodo aerē a capite exeuntem. Tertius attenditur penes q̄titatē timoris, vt singultus de inanitione differt a tussi, quia est maioris timoris, licet motus tussis fortior existat. Nam singultus ex inanitione vix vnq̄ sanatur sicut spasmus siccus, & ē malum signum. Iuxta illud Hippo. apho. quinta. Spasmus et singultus post nimiam inanitionem malum. Quartus attenditur penes instrm̄ coadiuuans ad motum. Illud.n. quandoque est essentiale .i. consubstantiale corpori & principale .i. vna ex causis principalibus illius motus, vt musculi ventris in egestione, & quandoq; est extraneum corpori non principale, sed solum adiuuās vt aer, qui expiratur iuuat in tussi ad expulsionem materierum. Quintus penes diuersitatē mēbrorū q̄rum sunt motus, vt tussis differt a nausea, quia ē motus pectoris & pulmonis & nausea stomachi. Sextus penes diuersitatem virtutū agentiū, vt principiū saltus ē a virtute naturali nō cognitiua .s. a ventositate extēdēte, & principiū tussis est virtus animalis seu motiua volūtarie cooperante uirtute expulsiua naturali supple. Et has duas diuersitates dicit hic princeps attendi penes principiorū diuersitates, q̄a et mēbrū est principiū motus & virtus ipsa. Septimus penes diuersitatē materiæ motus ut motus tussis ē a screatu seu a materia spuibili, & motus saltus a materia uentosa. Vltimo dicit hic prin. q hic signa significant in eo quod apparet de mēbris, & plurimū suæ indicationis est super dispositionibus corporis manifestis, aliquando tamen indicant dispositiōes occultas, sicut iam dictum est q rubor pomi maxillæ significat periphleumoniam.

Motionū diuersarū modus septuplex.

Hippo.

Gal.

Singultus ex inanitiōe & spasmi sicci indicium.

Et de signis etiam sunt quæ ægritudines demonstrant occultas. Quapropter oportet illū qui ægritudines uult cognoscere occultas, ut āte anotomiæ notitiam adeptus sit ad hoc ut per eā scientia substantiæ cuiusq; membri ei acquiratur si est carnosum aut nō carnosum. Et cuiusmodi ē eius forma, ideo ut sciat. uerbi gratia. si apostema hic quod habet hanc figuram est in eo, aut nō ex parte suæ figuræ, unde est comparatum. Et sciat si est possibile, q in ipso aliquid retineatur uel non sed id labi faciat q recipit sicut ieiunum. Et si est possibile q in ipso aliquid retineatur aut q aliquid ab eo labatur, quæ res sit quā in eo retineri sit possibile aut ab ipso labi donec eius locum sciat quatenus per ipsum iudicet de eo quod in ipso sentitur de dolore aut apostemate si est in ipso aut ab eo longinquum. Et sciat eius societatem ita ut iudicet si habet dolorem per se aut propter societatem, & si materia ab ipsomet processerit aut a suo socio sibi influxerit. Et si superfluunt quod ab eo separatur est de substantia ipsius an ipsum ē uia per quam illud penetrat quod ab alio separatur, donec sciat illud quod compræhendit ut noscat si est possibile illud quod euacuatum fuit ab ipso euacuatum fuisse. Et ut membri operationē sciat donec ipsius cognoscat ægritudinem ex nocumēto quod in eius consistit operatione. Totū uero

hoc

hoc per anotomiam scire potes. Scias præterea ꝙ medico qui uult ægritudines regere quæ membris existunt occultis necessaria est anotomia.

Anatomiæ quid cõferat addignotionem morborũ occultorum.

In hac parte sexta dicit primo ꝙ quædam signorum significant ęgritudines occultas sicut signa tacta in priori parte significant manifestas. Et adde si vis hanc clausulam p̄ priori vt membrum secundum primæ diuisionis ipsius. Secũdo dicit ꝙ propterea oportet uolentẽ cognoscere ęgritudines occultas per hęc signa ꝙ prius sciat anotomiã mẽbrorũ. Primo vt per sciam anotomiæ sciat substantiam cuiusq; membri si carnosa fuerit vel non carnosa, ex hoc.n. coniecturare poterit ad quos morbos suscipiendos est aptior, & per uiã cõgõnis & per uiã deriuationis, nã læduntur quidẽ a similibus suę crasi. facile iuuantur ãt a contrarijs moderato usu. Secũdo vt sciat qualis est figura seu forma membri. per hãc.n. scitur aliquando certus locus apãtis, vt si fuerit apã in hypocõdrio dextro sensu perceptũ, & dubiũ fuerit vtrum sit in hepate vel in lacerto coopiente ipsũ hoc scietur ex figura apãtis, quæ figure membri in quo est conformis existit. Iuxta illud prin. tertij. 14. trac. 3. c. 3. In figura vero qm̃ figura eius quod apparet de apãte hepatis est lunaris secundum sitũ hepatis, lacertosum autem est sicut stilo, cuius vna extremitatũ est grossa & altera est subtilis, & est quasi cauda muris. 3. ut sciat si possibile sit aliquid retineri in illo membro aut nõ, sed facit effluere & stati expellit id quod recipit vt intestinũ ieiunum. Ex hoc.n. sciri poterit particula patiens, vt si fuerit oppilatio in gracilibus intestis præsumitur magis ꝙ sit in tertio gracili inuoluto q̃ in ieiuno, quia per anotomiam scitur ꝙ porus delator citrinæ cholę ieiuno infigitur vel prope ipm̃ effundens in ipsum choleram citrinã puram vehementẽ abstersiuam & mordacem, quare statim ejcit eam. Cuius rei signũ est ꝙ in aĩalibus mortuis dum anotomiçantur semper vacuum inuenitur vnde ieiunũ dcm̃ est. Quarto vt scito ꝙ posse est aliquid retineri in aliquo membro vel aliquid ab eo labi, sciat quæ res in eo retineri solet, vel ab eo labi donec sciat locũ talis rei retentæ, vt per ipm̃ iudicet si dolor vel apã q̃ sentiẽ illic sit in illo loco vel distet ab eo. v̾.g. scimus de facili ventositates sgbala foecum & phlegma in monoculo retineri, propterea ꝙ habet vnicum foramẽ ad introitũ & exitũ huius quod continet, & in colon ẽt pp̄ multitudinem suarũ inuolutionum. Cum igitur dolor vehemens sentitur vel tumor aliquis in inferioribus ventris præsumimus colicam esse in monoculo vel colon ex ventositate fece vel phlegmate retenta in eo. Quinto vt per anotomiam sciat societatẽ membri dolentis cum membris alijs. Ex hac.n. primo iudicare poterit si illud membrum per se doleat vel pp̄ societatem, & si materia doloris processit ab ipso vel a suo socio sit ei transmissa. v̾.g. si quis dolens vehementer in orificio stomachi syncopiçet, scita colligantia dcĩ oris cum corde scitur dolor cordis & eius defectus non a corde esse nec a materia contenta in eo, sed a materia contenta ĩ orificio stomachi. Et similiter si quis ex emigranea incurrat dolorem oculi sciẽ ille esse non ab oculo sed a cerebro. Sexto vt p anotomiam iudicet si superfluum quod separatur ab aliquo membro sit de substantia ipsius vel transeat per ipsum sicut per viam & a membro alio seperatum fuerit donec sciat illud quod comprehendit. i. partem ęgram a qua descidĩtur quatenus cognoscat si possibile sit id quod fuit euacuatũ ab eo fuisse euacuatũ. i. decisum, vt si cortices tenues cũ fecibus ejciantur ab intestinis medicus scit per anotomiam ꝙ a gracilibus decisi fuerũt & transierunt per grossa sicuti per viam. Et si petala rubea cum vrina a vesica ejciantur scit per anotomiam ꝙ ipsa a renibus decisa fuerunt & per vesicam veluti p̄ viam depulsa fuerunt. Septimo vt per anotomiam medicus sciat operationem membri & ex consequenti ægritudinem quæ mẽbro accidit ex lęsione operationis eius, ut scito per anotomiã ꝙ operatio cistis fellis & mundificatio sanguinis a chola scitur ꝙ cistis fellis vel aliquis suorum cãnalium patitur cum sanguis a cholera non mundificatur, vt in ictericia citrina.

Ieiunũ intestinũ.

Tertio dicit princeps ꝙ totum hoc. i. omnia prædicta septẽ potest scire medicus per anotomiã & occultas ægritudines per eam cognoscere. Quarto dicit ꝙ necessaria est scia anotomię medico volenti recte & artificialiter regere ęgritudies occultorum membrorum. Et istud late declarat primi quarta. cap̃. primo ibi. Naturæ vero membri cognitio quatuor rerum continet cognitionem.

Cunque anotomiæ scientia ei acquisita fuerit oportebit post hoc totum ipsum studere in cognitione ægritudinum occultarum secundum sex regulas. Quarum prima est de nocumento operationum. Et tu quidem operationes cum suis qualitatibus & quantitatibus iam sciuisti, quarum significatio est prima & perdurans. Secunda uero est de eo quod euacuatur, cuius significatio pdurans quidem est, sed non est prima, & perdurans quidem est propterea ꝙ in ipsa semper confidũt. Et prima quidem non est, ideo ꝙ significat maturatiõem aut maturationis prohibitionem mediate. Tertia autem est dolor, & quarta ẽ de apostemate, & quinta est de situ, & sexta est de accidẽtibus manifestis & comparatis, & eorum significatio non est prima neq; pdurans. Et in una quaque quidem earum sermonem diuisim faciam.

In hac parte septima primo tangit sex regulas quibus medicus deuenit in cognitionem ægritudinum occultarum scita anotomia. secundo declarat primam regulã ibi⌊ Ex opõnibus vero. ⌉ Tertio secundam ibi⌊ Eius autem quod euacuatur. ⌉ Quarto tertiam ibi⌊ Doloris autem. ⌉ Quĩto quartam ibi⌊ Apostematis autem. ⌉ Sexto quintam ibi⌊ Situs uero significationes. ⌉ In pr̃a particula dicit primo ꝙ postq̃ medicus sciuerit anotomiã studere debet in cognitione ęgritudinum occultarum secundum sex regulas. Prima regula trahiẽ ex nocumento opõnum. Et iam opõnes declaratæ sunt cum qualitatibus suis quibus operantur, & quãtitatibus seu mensuris suis. s. doctrina sexta fen primę primi, quæ est de uirtutibus & opõnibus. Et sigñones ab operibus sũptæ sunt primæ & perdurantes. Primæ quidẽ quia per se & immediate sigñant ægritudines. Oẽ.n. membrum est ægrum quod facere non potest operationem sibi propriam. Perdurãtes vero quia certę sunt firmę & stabiles quibus plus alijs medici innituẽ. Secunda trahiẽ ab exeuntibus a corpore vel retentis ĩ eo, vt fecibus urinis sputis mucis & sudoribus. Et sigñationes inde sumptæ sunt perdurãtes. i. stabiles et certæ in quibus medici confidunt. Sed non sunt primæ quia nõ imediate significant dispõnes ęgritudinales, sed mediante digõne vel indigõne apparente in eis. Tertia trahitur a dolore. Iuxta illud Gal. 2. techni. Dolores uero secũdum quem incũbunt locum aut continuitatis solutionẽ, aut alterationes subitas oñdunt. Quarta trahitur ex apãte, quod triplex genus ægritudinis adesse oñdit. Quinta ex situ membri, ægri, ut si tumor sentitur in hypocundrio dextro sigñat apã hepatis, si in sinistro splenis. Sexta regula trahitur ex accidentibus manifestis sensui et comparatis ad ęgritudines occultas, vt ex rubore genarum iudicatur de piphleumonia, & ex gibbositate vnguium de phthisi vel hectica, & ex agitatõe labrij inferioris de uomitu. Et sigñatões inde tractæ non sunt primę, quia non sigñant per se & imediate occultas ęgritudines, nec sunt perdurantes, sed instabiles & incertæ frequenter fallentes. Secundo dicit ꝙ loquitur sigillatim de una quaq; istarum regularum excepta sexta supple de qua satis locutus est in parte præcedenti. Attende primo ꝙ Gal. edidit sex libros interiorum gratia cognitionis ægritudinum occultarũ. & c. 6. primi eius ait. Oportet per anotomiam scire essentiã vniuscuiusq; membri qualiter est & uicinorum colligantiã, quia colligantia compositioni pertinet, Item iuuamentum

Ægritudis occultæ dignoscendæ regulæ. 6.

Gal.

uniuscuiusq; membri magnum adiutorium est inuestigandis locis infirmis. Actio enim non est aliud nisi mouendorũ membrorum actiua motio, uerum unumquodq; membrũ, & si nullius sit actionis alicuius est tamen iuuamenti.

Ex operationibus uero significatio habetꝰ, qm̃ cum operatio nõ secundũ naturalẽ pcesserit cursum qui est ei significatur ꝙ uirtuti accidit nocumentum & uirtutis nocumentum ægritudinem sequitur quæ est in mẽbro in quo est uirtus. Operationum uero nocumenta sunt secundũ tres modos. Operationes.n. aut minuuntur sicut cũ oculi minuitur uisio et rẽ uidet minorem & a propinquiore spatio, & sicut stomachus cum durius digerit & tardius & minorem quãtitatem. Aut mutantur sicut cum oculus uidet illud quod non est. Aut uidet rem nõ sicut est, & sicut stomachus cũ cibum dissipat & ipsum male digerit. Aut destruuntur sicut oculus cum non uidet & stomachus cum nullo modo digerit.

Virtutis actus eẽntialis duplex. Opõnis nocumẽtum triplex.

In hac secunda dicit primo ꝙ significatio super ægritudinibus occultis trahitur ex operationibus, quia cum operatio membri alicuius non seruauerit naturalem cursum qui debetur ei significat accidisse uirtuti nocumentum quod impedit operationem ipsius. Et nocumentum uirtutis sequitꝰ ęgritudinem membri in quo est uirtus.s. malam complexiõem malam compositionem uel solutionem continui. Nam nocumentum uirtutis est actus essentialis ægritudinis, sicut incolumitas uirtutis & operationum eius est actus sanitatis. Secundo dicit ꝙ nocumentum operationis est triplex, quia uel operatio minuitur uel mutatur a natura propria seu corrupta fit, uel destruitur. Eiusdem sñiæ meminit Gal. 2. techni in litera arabica dicens. Et nocumentum accidens in operatiõe est secundum unum trium modorum, aut ita ut debilitetur, aut ita ut mutetur a parte sua, aut ita ut destruatur. Exemplũ actionis diminutæ est uisio debilis, uel quia ocl's de uisibili iudicat ꝙ sit minus q̃ sit, uel quia de prope uidet & a lõge nõ, & digõ stomachi durior.i. difficilior & tardior & minoris q̃titatis cibi. Exemplum operationis mutatæ seu corruptæ est uisio eorum quæ non sunt.s. cum ocl'is iudicat aliqua ẽẽ coram eo quæ non sunt, ut cimices, aut muscas, aut fumũ, aut nubes & tales phantasticæ uisiones apparere solent in principio cataractarũ, uel cum uisus iudicat aliter de uisibilibus q̃ sint, ut ꝙ omnia sunt citrina: uel omnia rubea, uel omnia perforata, uel de unico uisibili quod est duo uisibilia: & digõ stomachi corruptiua cibi.s. conuersiua eius in fumum uel ad acetositatem uel ad putredinem. Exemplum operationis destructæ seu ablatæ est cæcitas ocl'i & digestio nulla cibi ĩ stomacho recepti, ut in lienteria cibus effluit in ijsdem qualitate & quãtitate, quibus assumptus est absque ulla digestione.

Eius autem quod euacuatur aut quod retinetur significationes multis sunt modis. Aut.n. significant ex parte retentionis non naturalis sicut cum retinetur res quæ solebat euacuari, quẽmadmodum accidit illi cuius urina retinetur aut egestio. Aut significant ex parte euacuationis nõ naturalis. Et hic quidem aut erit de substantia membrorum aut non erit ita. Sed quod est de substantia membrorum tribus significabit modis. Aut enim per suiipsius substantiam significabit, sicut anuli qui expuuntur, herpetẽ æstiomenũ in cãnali pulmonis significant. Aut significabit per quãtitatem sui sicut cortices cum in dysenteria ægrediuntur. nã si fuerit grossus significat ꝙ ulcus in grossis existit intestinis, & si subtilis significat ꝙ est in subtilibus intestinis, aut significabit per calorem suum quemadmodum est hypostasis petaloides. Quæ si rubea fuerit significat quod est in membris carnosis sicut renibus. Et si alba significat quod est in membris neruosis sicut uesica. Qđ uero significat illud quod non est de substantia membrorũ, significat aut quia ipsius egressio nõ est naturalis sicut humores sani & sanguis cũ exierit, aut ꝙ est non naturale in qualitate sui sicut sãguis corruptus siue cõsueuerit exire siue nõ. Aut ꝙ non est naturale in substantia absolute sicut lapis. Aut ꝙ non est naturale in quantitate sui, licet naturalis sit eius exitus. Et istud est aut propterea ꝙ augetur aut propterea ꝙ minuitur sicut stercus & urina cũ pauca fuerit aut multa. Aut ut sit non naturale in qualitate sui, licet exire soleat sicut stercus & urina quæ sunt nigra. Aut ut egrediatur a parte non naturali, licet exire consueuerit sicut stercus & urina cum in ægritudine ilij per superiora ægrediuntur.

Sigñatio a retẽtis & eũatis duplex. Eũo nõ naturalis duplex.

In hac tertia ponit diuisiones quatuor significationũ sumptarum ab his quæ euacuantur & retinentur. Prima diuisio est ꝙ significatio sumpta a retentis & euacuatis aut significat ex parte retẽtionis in naturalis.s. quia id retinetur quod euacuari debet, ut fex uel urina. Aut ex parte euacuationis nõ naturalis.s. quia euacuatur id quod retineri debet, sicut sanguis bonus aut laudabilis cibus. Secunda diuisio, id quod euacuatur a corpore non naturaliter est duplex. Quoddã est de substantia corporis, ut anulus per os cum sputo electus et cortices egesti ut dysenteria. Aliud nõ ut cibus euomitus uel sanguis rascatus. Et secundum hoc duplex significatio trahitur ab illo quod ejcitur. Gal. vero secundo techni facit hanc diuisionem trimẽbrẽ dicens. Quæcunq; uero egeruntur hęc quidem ut particulæ eorum quæ patiuntur, hæc uero ut superfluitates, hæc uero ut in ipsis contenta secundum naturam.

Sigñatio eũatiõis a membris triplex.

Tertia diuisio huius quod ejcitur a membris decisũ significatio est triplex. Vna sumitur a substantia electi ut anuli qui expuuntur a substantia sua significant ꝙ in cãnali pulmonis est herpes estiomenus sua maligna putredine vel corrosiõe dissipans substantiam eius. Alia sumitur a q̃titate electi, vt cortices in dysenteria emissi, si grossi fuerit significãt vlcera grossorum intestinorum, si subtiles vlcera gracilium. Alia a qualitate puta a colore, vt hypostasis petaloides, si rubea fuerit significat ꝙ est.i. descinditur a membris carnosis puta a renibus, & si alba fuerit a membris neruosis sicut vesica. Et est hypostasis petaloides residentia quędam grossa in urina similis frustis grossis tritici fracti quæ petala vocantur, de q̃ dicit princeps. cap̃. 6. summę secundę doctrinę p̃ñtis. Alia est petaloides magnarum partium albarum aut rubearum quę significãt secundum pl'm ꝙ separatę fuerũt ex membris quę sunt propinqua mẽbris q̃bus diuiduntꝰ vrinæ, & sunt membra mingendi. Et albæ sigñant ꝙ sunt ex vesica pp̃ vlcera q̃ sunt in ea aut scabiẽ aut corrosionẽ. Rubeæ ãt carnosæ sigñant ꝙ sunt ex rene. hæc prīceps.

Hypostasis petaloides quid.

Sigñatio eũonis nõ decisæ a substantia mẽbrorum sextuplex.

Quarta diũsio, huius qđ ejcitur nõ decisũ a subã mẽbrorũ sigñatio ẽ sextuplex. Pria sumitur ab exitu inaturali ipsius.s. quia est bonũ & utile corpori nõ debẽs ejci, sicut sanguis bonus vel hũor alius vtilis corpori. Secũda a qualitate eius quod eũatꝰ, sanguis corruptus per mẽstrua vel hæmorroydes vel aliũde exiẽs significat suo foetore vel corruptõe putrediñẽ in locis vñ processit siue talis sanguis consueuerit euacuari sicut multis mos est p nasum vel anum q̃nq; corruptũ proĳcere sanguiñẽ siue non consueuerit.

consueuerit. Tertia sumitur ab inaturalitate substātię eius quod ejicit.s.quia est ex toto gñe contra naturā sicut lapis natus in rene aut vesica exiēs cum vrina. Quarta sumit ab inaturalitate q̄titatis rei q̄ ejicit.s.quia plus vel minus ex ea q̄ dēat exit, vt vrina vel fex excedēs vel diminuta peccat in q̄to sigñans naturā non satis sugere chyli ex cibo & potu.

Quinta sumit a qualitate rei q̄ expellitur sicut secunda, nisi q̄ secunda ē generalis tā ad id quod consueuit q̄ ad id quod nō cōsueuit eĩari. Et ista spālis est ad id quod exire solet, vt fex & vrina nigræ sigñant sua nigredine vel adustionem uel mortificationē uel expulsionē melicæ materiæ, & fex & urina cōsueuerūt exire, licet raro exeant nigræ. Sexta sumit ab inaturalitate ptis unde ęgreditur id quod expellitur, ut cū feces per os exeunt in illiaca perniciosa, & q̄nq; urina cū meatus utrarūq; uehementer inferius oppilantur. Et hę superfluitates ex anxio dolore cum impetu sursum depelluntur.

Doloris autem significationes in duobus cōpræhenduntur generibus. Et illud est, quoniam dolor aut significat p̄ suum locum. uerbi gratia, quoniam si fuerit in dextra erit in hepate, et si fuerit in sinistra erit in splene. Et est cum per suā speciē significat quæ sit ipsius causa sicut diximus in doctrina cārum. uerbi gratia, quoniam si fuerit grauatiuus significabit apostema quod ē in mēbro non sentiente, aut cuius sensus destructus ē. Et extensiuus multam significabit materiam. Et mordicatiuus materiam significabit acutam.

Sigñatio ęgritudinis occultę per dolorem duplex.

In hac quarta dicit q̄ sigñationes ęgritudinū occultarū sumptę a dolore sunt duorū generū. Nā q̄dā sumūtur a loco doloris, vt si dolor fuerit in hypocūdrio dextro sigñat ęgritudinē hepatis, si in sinistro, splenis. Aliæ sumūtur a spē doloris, vt si fuerit grauatiuus significat apā inesse mēbro q̄d nō sentit, vel cuius sensus iā destructus fuit, & si fuerit extēsiuus significat multitudinē materię distendentis membrū cū uiolentia, & si fuerit mordicatiuus significat materiam acutam.

Apostematis autem significationes tribus existunt modis. Aut.n.sunt ex substantia sui sicut herysipela quæ choler ī significat rubeam. Aut sicut sclirrhosis quæ cholerā demonstrat nigram. Aut ex loco sui. sicut cū fuerit in dextra significat. uerbi gratia. q̄ est ex parte hepatis, aut in sinistra significat quod est ex parte splenis. Aut per figurā sui, quoniam cum apud dextram fuerit & fuerit lunare significat q̄ est in ipso hepate, & si longū fuerit significat q̄ est in musculo qui ē super ipsū.

Sgñatō ab apātibus triplex.

In hac q̄nta dicit q̄ significationes ægritudinū occultarū ab apātibus acceptæ sunt tres. Prima sumit a sūbā apātis vt herysipela sigñat cholerā rubeā & sclirrhosis nigrā. Secūda ex loco apātis, ut si fuerit in hypocūdrio dextro significat q̄ ē in hepate, si in sinistro q̄ in splene. Tertia ex figura vt si apā existēs in dextro latere fuerit lunare significat q̄ in hepate ē si oblongum q̄ est in musculo cooperiente hepar.

Situs uero sigñationes aut sunt ex locis, aut ex cōitatibus. Et ex locis quidem apparentes sunt. Et ex communitate quidem sunt sicut cum p̄ nocumentum quod est in digito ex causa antecedēte cognoscitur q̄ est propter nocumentum quod sexto ex paribus neruorum colli accidit.

In hac sexta dicit primo q̄ sigñationes ęgritudinū occultarū extractæ ex locis sunt duorū modorū. Primus earū modus attēditur penes considerationē loci ęgritudinis absolute. Secundus penes considerationē loci ægritudinis secundū societatē, qua cōicat cum alio membro a quo recepit nocumētū. Secundo dicit q̄ sigñationes primi modi sunt apparentes.i.manifestę, vt si dolor profundus fuerit in hypocundrio sinistro cū tumore aliq̄ significat apā splenis, & si dolor fuerit in pectine & uirga cum emissione saniei per vrinā significat vlcera in eis. Tertio dicit q̄ significationes secūdi modi sunt sicut lęsio digito eueniēs ex cā antecedente.i.non per cām sit in eo, sed in mēbro priori a q̄ recipit sensum & motū, vt cum ex ablatiōe sensus vel motus alicuius digiti significat euenisse nocumētū.6.pari neruorū colli. similis casus meminit Gal. 1.interiorū.cap. 16.scribens ita. Dico ergo quēdā posuisse super tres digitos manus cuiusdam medicinā & murmurauit sensum digitorū a triginta diebus esse ablatum & motus digitorū tm̄ permāsit cuius medicina nil ei ualuit. Quod aspiciens cœpi quod in vsu habebā facere vocans ergo medicū interrogaui eū quæ esset illa medicina, at audiens huius medicinam huic rei esse opportunam, cœpi inuestigare quare medicina eum non iuuisset. Et p̄terita accidētia inuestigare incipiens audiui ab eo non habuisse nec frigitudinem nec apā, sed sensus digitorū minutus est paulatī q̄d audiens miratus sum. Et reuersus iterum interrogaui eū an eēt percussus ī membris digitorum superiorū, qui r̄ndit neq̄q̄. Sed recordatus manifestauit se habuisse ictū in ossibus dorsi initiantibus. Quod audiens iterum conuersus dixi. q̄ñ & q̄ñr tus fuit ille ictus. Qui dixit se ambulasse romā & de eq̄ cecidisse & post pauluiū temp̄is inuenit in digitis hanc passionē se habuisse. Quæ audiens arbitratus sum partem nerui qui exit post septimam spondilem habere apostema propter illum ictum & postea induratum esse. hoc Gal.

Sigñatio ęgritudinis occultę a loco duplex.

Gal.

Capl'm. ij. De signis distinguēdi inter ęgritudines p̄prias, et quę sunt in cōitate.

ET quoniā est cum ęgritudines in principio accidunt in membro & est cum accidunt per associationē quēadmodum caput stomacho in suis associatur ęgritudinibus, tūc oportet ut determinemus differētias inter has duas res p̄ signū distinguēs.

In hoc cap̄. primo proponit intentū. Secundo dat vnū modū discernendi inter principalē ęgritudinē & illā q̄ est a societate ibi. Dicemus ergo. Tertio tāgit errorē circa modū illū cōtingere solitum ibi. Est tn̄ cum ex hoc. Quarto dat cautelas vitandi dictum errorem ibi. Semita vero. Quinto tangit alium modum per quē discernitur ęgritudo principalis ab illa q̄ est a societate ibi. P̄mū vero. Sexto remittit nos de quibusdam signis ad sequētia ibi. Et nos q̄dē. In prima parte primo innuit hanc diuisionē, q̄ ægritudinū q̄dā primo accidunt & principales dicuntur, quia non depēdent ab alia priori ęgritudine, sicut febris tertiana vel ephemera ex putredine cholere vel inflāmatione sp̄ūum. Alię accidunt ex societate vt cum a digitis manuum aufertur sēsus aut motus propter lęsionē alicuius neruorū spōdiliū colli, uel ab hūore crystallino oculi tollit visio p̄p̄ vngulā vel telā q̄ est in coniunctiua. Secundo dicit q̄ oportet hic dare drīā inter has ęgritudines per propria signa distinctiua quatinus sciat cui primitus occurrendū est. Prius.n. principali q̄ cā alterius est intendere oportet. Iuxta illud principis primi quarta cap̄. vltimo. Cum vna ęgritudo cā fuerit alterius sicut cū accidit oppillatio & febris medicabimur oppilationē prius, deinde febrē, & si necessarium fuerit oppilationem apire cū eo in quo aliqua existit caliditas non curabimus de febre.

Ægritudo p̄ eēntiā & p̄ cōsensū quæ.

Dicemus ergo quòd oportet considerare quę prius accidit & autumabimus quòd ipsa ē principalis & altera est ei associata.

In hac secunda dicit q ad discernendum inter principalē ægritudinem & illam quę ex societate seu colligantia cū alio membro ægro oportet attendere quę ipsarum primo euenit & autumabimus.i.existimabimus vel imaginabimur q ip sa est principalis, vt si quis in stomacho prius doluerit ex re pletione putredinali, deinde doleat caput iudicabimus ęgritudinem stomachi principalem, & ægritudinem capitis ex colligantia ipsius cum stomacho maxime si nō appareat cā alia manifesta dicti doloris vel morbi capitis, & si inter mē brum primo ęgrotans & aliud quod post ægrotat sit cōmunicatio seu colligantia notoria.

Est tamen dum ex hoc prouenit error. Et hoc est, quoniam fortasse ægritudo principalis non erit pcepta sensu neq; dolorosa in principio sui, sed postea sentientur ipsius impedimentum, postquam associata ægritudo apparuerit quæ pro cer to est illa quæ post ipsam accidit & est eā sequēs. Existimabitur ergo q associata & accidentalis sit illa quæ est principalis ægritudo. Et ē cū non percipitur nisi accidentalis tātum & principalis origo obliuioni traditur.

In hac tertia dicit q aliquando interuenit error in iudicio primę & principalis ægritudinis altero duorum modorum. Vnus est quia principalis ęgritudo in sui principio qnq; nō sētiē neq; est dolorosa, sed postq; alteri ęgritudini sociata fue rit quę sequitur eam apparebit nocumentum ipsius, & forsā inde credetur q ægritudo accñs ex societate sit principal, vt oppilatio splenis vel cānalium eius nec sensu percipitur nec dolorosa est donec aucta fuerit in tm̄ rumorem q distendat splenem & ipsum apostemet. Sed instabit aliquis qa ægritudo differt generaliter a neutralitate per hoc q sensibilr lędit operationes & neutralitas non, ois igitur ægritudo sēsu percepta est. Dic q ois ęgritudo lędere dicitur sensibiliter, qa cogit desistere membrum vel corpus in quo est ab operatio nibus solitis taliter & intm̄ q medicus aut ęger perspicacit intuens percipere pōt eius nocumentum. Vel dic id licēt de ægritudinibus totius corporis quę desistere cogūt ipsum ab operationibus solitis. Vel dic q q̄libet ęgritudo sensibiliter lædit & perceptibilis est secundum genus, licet non secundum spēm vel indiuiduum, vt hecticus ignarus artis medicinæ sentit q ęgrotat & exercere non pōt opōnes solitas, sed nescit quo morbo vel specie morbi. Secundus modus quo interuenit error in discernendo morbum pricipalem a mor bo ex societate est cum non percipitur morbus principalis neq; per se neq; cum alio sequēte eum, sed solum percipitur morbus eum sequens, & principalis origo ignoratur, ut cum prima spēs hecticę q̄ vix cognoscitur ēt a peritissimo medico choleram putrescere faciens tertianam genuerit febrem iudicabitur de tertiana q sit morbus principalis cum sequat hecticam. Et in turbatione rationis ex vehementi suffocatio ne matricis iudicatur interdum q ægritudo principalis sit in cerebro pp ignorātiā suffocatiōis matricis, q̄ ē cā ipsius.

Ægritudo sensibilr lædens & perceptibilis est du plr.

Semita uero obseruandi se ab hoc errore ē, ut medicus membrorum noscat cōmunitatē, quod quidem erit ex scientia sua in anotomia. Et ut no cumenta sciat quæ unicuiq; accidunt membro, quorum quædam sunt sensu percepta quædam non percepta. Et moretur in ægritudine & non iudicet de ea q sit principalis, nisi postquam con siderauerit quid sit possibile q accidat ipsam sequens. Egrum ergo interroget de significationibus ægritudinum quas membris ægro membro associatis possibile est accidere, quæ non prius erant sensu perceptæ nec dolorosæ, ita ut appareant primo nec comouentis accidentia quæ sūt eis propinqua, sed nec etiam eas sequuntur res n i si quæ ab eis sunt longinquæ nō sensu perceptę. Aeger ergo ignorat q sint accñtia illi longinqua radici. Istud tamen non dignoscitur nisi sapientia medici.

In hac quarta dicit q semita seu via qua medicus potest a dcis erroribus se pseruare triplex est. Prima est vt ipse sciat cōitatem seu colligantia membrorum adinuicem. Et hanc scire poterit ex anotomia. nam cognito per anotomiā q a cerebro ad stomachum descendunt duo nerui, & a corde ad cerebrum duę ascendunt arterię scit cerebrum cū sto macho & corde magnam habere colligantiā. Secunda est vt sciat spēs & modos nocumentorū q̄ vnicuiq; mēbro cōtingere solēt, q;q; q̄dā sunt notoria subiecta sensibus, vt cęci tas ex rela oculi, alia non, vt oppilatio hepatis vel cistis fellis. Sed quæret aliquis quō sciemus nocumenta non percepta sensu, cum omnis nostra cognitio intellectiua dependeat ab aliqua sensitiua pcedente, & deficiente nobis aliquo sensu deficiat nobis scia sensibilis eius. Dic q licet aliqua no cumentorū nō percipiantur sensu per se & immediate, percipiuntur tamē aliquibus sensibilibus signis, vt oppilo pori cistis fellis transeuntis ad ieiunū percipitur ex albedine secum & croceitate vrinę, & icterlia ex cholera transeunte ad cutē. Tertia est vt medicus non festinet super iudicio ægritudinis q sit prima & principalis, sed moretur in ægritudine.i. morose deliberet nec concludat vel determinet q sit princi palis nisi prius consideratis accidentibus possibus eam sequi vel præcedere, super q̄rum cognitione interroget ægrum de signis ægritudinum possum contingere membro associato parti ęgrotanti non antea sensu perceptarū nec ita dolosarū vt prius appareant, neq; excitantiū accñtia ppinqua eis, neque cause quuntur eas nisi res intm̄ elongatę ab eis vt nō sēsu percipiantur ab eis oriri. Et ideo infirmus ignarus anotomię & colligantię membrorum multam distantiam ignorat qnq; q ęgritudines apparentes sint accñtia radicis illius. s. membri associati a lōginquo vel ęgritudinis ipsius, sed me dicus sapiēs istud cognoscit. Verbi gratia. morbus caducus qnq; contingit ab aliquo digito manus vel pedis transmittēre cerebro venenosos vapores & is morbus non est prima & principalis ægritudo sed ęgritudo societatis sumens originem a mala complexione cum materia venenosa alicuius di gitorum q̄ prius latuit dum mansit quieta nec commouit ac cidentia sensibilia nec dolorem intulit. Sed dum cōmouetur effumat ad cerebrū deferentibus neruis vapores eius & infert cerebro morbum caducum. Debet ergo medicus in morbo caduco diligenter interrogare ęgrum si psserit aliq; commotiōem in aliquo suorum membrorum inferiorum, & ab illo ad cerebrum aliquid ascendere, si sic tunc morbus caducus non est principalis, sed ab alio communicatus, si non tūc est principalis ortus a causa priuata latente in cerebro.

Medico rū uia p̄seruatiua ab errori bus est triplex.

Plurimum uero quod ex eo ad memoriam re ducitur est cum operationum impedimentū cō siderarur. Cunque operationum impedimētum inuenerit antecedens iudicabit q ægritudo illa est associata, licet quædam membrorum sint talia q plurimum dispositionum ipsorum est, ut sint eorum ægritudines aliorum mēbrorū ægritudines sequentes. Capitis.n. secundum plurimū suarum dispositionum sunt ægritudines per socie tatem stomachi. Sed illud conuertere est pparē.

In hac parte quinta capituli istius primo dicit q p̄m huius quod reducitur ad memoriam medici vel ęgri de prima & principali ęgritudine est qn consideratur ab eo impedimētū seu lęsio opōnum. Et cum inuenerit nocumentū opōnis alicuius

alicuius

alicuius membri præcedere manifeſtam ægritudinem, quæ prima facie vr̃ prima & principalis iudicabit ꝙ illa ægritudo eſt aſſociata.i.neq; prima eſt neq; principalis, ſed procedens ex colligãtia membri in quo eſt cum alio membro infirmo. Secundo dicit ꝙ aliqua membra corporis ſunt talia ꝙ ęgritudines eorum vtpl'm ſequuntur ægritudines aliorum membrorum, ut caput ſæpius ægrotat ex ſocietate ſtomachi, tum quia eſt velut caminus ad quem ferri ſolent vapores & fumi cibi potus & humorum ſtõl, tum quia cerebrum quod eſt pars ipſius principalior eſt ſpongiforme laxum cito imbibitum vaporibus et humoribus. Tertio dicit ꝙ illud conuertere eſt perparum.i. raro contingit ꝙ paſſiones cerebri cõicentur ſtõ, vel ſi cõicenẽ multo ſępius paſſiones ſtõi cerebro cõicantur, quia cerebrum habet emunctoria plurima quibus purgatur, ut nares palatum aures oculos carnes glãdulosas quæ ſunt retro aures, quare parum ex eo ad ſtõm deſcendit. Sed inſtabit aliquis ꝙ humores cerebri ſua grauitate ꝓmptius deſcendunt & quaſi ſpontaneę ad ſtõm q̃ ab eo ferãtur ad caput. Item Gal. dicit. 2. cõplo. cap̃. 18. Deſçenſus autem phlegmatis a capite ad ſtõm pluribus accidit hominibus & p̃cipue Romæ & in regionibus quæ ſecundum ſimilitudinem diſpoſitionis eius ſunt humidæ. Dic id verum eſſe de humoribus niſi eſſent alia receptacula paratoria recipere & induſtria emungendi & raſcandi eos, ſed de fumis & vaporibus non eſt verum ꝙ deſcendãt citius q̃ aſcendunt. Ad aliud dic Gal. ibi loqui de loco particulari, neq; negat quin in illo plures morbi communicẽtur cerebro ex ſtomacho q̃ econuerſo.

Cerebri emũctoria q̃bus purgať.

Gal.

Et nos quidẽ coram tuis manibus ponemus ſigna cõplonũ principalium & accñtalium ſecũdum modum cõem. Quæ uero unicuiq; mẽbro ſint propriæ in ſuo dicentur cap. Quæcunq; aũt, ex ſignationibus ægritudinum cõpõnis manifeſtæ fuerint ſenſus dignoſcet. Sed quæ occultæ fuerint exceptis repletione & oppilatione & apoſtematibus & ſolone continuitatis in dictione uñ cõprehendere eſt difficile. Et ſimiliter illud quod ex repletionibus & oppilationibus & apoſtematibus & ſolutione continuitatis unicuiq; mẽbro proprium exiſtit. Melius igitur eſt ut hoc totum dictionibus reſeruetur particularibus.

In hac ſexta dicit primo ꝙ dabit in cõi ſigna cõplonũ tã principalium ſeu naturalium, q̃ accñtalium.ſ.cap̃.ſequenti, ſed complexiones propriæ membris dicentur alibi.ſ. tertio huius in capl'is ꝓprijs ad hoc ordinatis. Secũdo dicit ꝙ ſenſus ſufficienter nobis indicat ſigna ægritudinum organicarũ manifeſtarum, vt viſibiliter cognoſcimus luſcos gibboſos & claudicantes, nec aliqua ſuper his traditione ſignorũ egemus. Tertio dicit ꝙ difficile eſt cõpræhendere in dictione vl'i.i.in vno cap̃. vel in vna ſũma gñalit' ſigna oĩum ægritudinum occultarũ exceptis repletione oppilatione apñtibus & ſolutione cõtinuitatis quarũ ſigna reddũt in doctrina pñti capl'is ſexto ſeptimo octauo nono decimo et vndecimo. Difficile ẽ et eſt ſub vna ſumma tradere propria ſigna repletionũ oppilationum apatum & ſolutionis continui appropriatarũ vnicuiq; mẽbro, & ideo melius eſt iſta non tradere hic, ſed in fen ſeu dictionibus particularibus tertij cañ. & quarti vbi agitur de apoſtematibus & ſolutione continui.

Cap. iij. De ſignis complexionum.

Cõplonis ſignũ x.

Signorum genera quibus cõplexionum dignoſcuntur diſpoſitiones ſunt decẽ. Vnũ eorum eſt tactus. Et modus quidẽ quo cognoſcitur eſt ut conſideretur an tactus ſani ſit æqualis in terris temperatis & aere temperato. Nam ſi æqualis fuerit ſignificabit æqualitatem. Quod ſi patiatur ab eo tactor complexionem habens ſanam & infrigidetur aut calefiat aut ipſum ſentiat naturali molliorem aut duriorem aut aſperiorem quàm naturalis & neq; fuerit ibi cã ex aere aut balneatione cum aqua frigida aut alia re quæ mollitiem addat aut aſperitatem eſt tunc ex complexione non temperata. Et ex diſpoſitione quidem unguium in mollitie & ſiccitate ipſorum poſſibile eſt cognoſcere complexionis corporis diſpoſitionem, licet mollitiei & duritiei iudiciũ non ſit ſtabile, niſi prius æqualitatis inter caliditatem & frigiditatem ſignificationes præceſſerint. Nam ſi non ita fuerit poſſibile erit ut caliditas durum tactum & aſperũ mollificet, nedum illum qui eſt temperatus propter reſolutionem ipſius, et faciat exiſtimari ꝙ ſit mollis & humidus natura, & ut frigiditas mollem tactum induret, nedum illum qui eſt temperatus, propterea ꝙ multum congelat & inſpiſſat, et opinabitur ꝙ ſit ſiccus ſicut nix & ſol. Et nix quidẽ ꝓpea ꝙ coagulat & cõgelat. Et ſol quidem ꝓpea ꝙ ingroſſat. Eorũ aũt plurimi qui frigidę exiſtũt complexionis corpora mollia ſunt, licet ſint macra, quoniam cruditas multa conſiſtit in eis.

In hoc cap̃. præmittit Princeps decem ſunt genera ſignorum quibus cognoſcuntur diſpõnes complexionum. Deinde exequitur de eis ſigillatim. Et primo de naturalibus. Secũdo de accñtalibus ibi ⌊Cõplonũ vero extranearum.⌉ In hac prima parte agit primo de primo gñe ibi ⌊Vnum eorũ eſt tactus.⌉ Secundum de ſecundo ibi ⌊Secundum vero eſt genus.⌉ Tertio de tertio ibi ⌊Tertium uero eſt.⌉ Quarto de quarto ibi ⌊Quartũ vero eſt.⌉ Quinto de quinto ibi ⌊Quintum vero eſt.⌉ Sexto de ſexto ibi ⌊Sextum vero eſt.⌉ Septimo pretermiſſo vel neglecto ſeptimo ſigno agit de octauo ibi ⌊Octauum autem genus.⌉ Octauo agit de nono ſigno ibi ⌊Nonum vero genus.⌉ Nono de decimo ibi ⌊Et genus quidem decimum.⌉ Prima particula eſt præſens textus in quo dicit primo ꝙ vnum eorum eſt tactus.i.primum genus cognitionis humanæ cõplexionis eſt per ſeoſum tactus & per qualitates tangibiles. Nam ſi qualitates tãgibiles corporis cuius inueſtigatur complexio fuerint ſimiles tactui hominis ſani in terris temperatis & aere temperato, ita ꝙ nec calefaciant nec infrigident nec humefaciant nec deſſecent ipſum nec ſentiatur ex eis immoderata mollities uel durities aut aſperitas ſignificant æqualitatem ſeu temperamentum cõplonis. Signãter dr̃ in terris tẽperatis et aere tẽperato, quia corpus ſanũ ſp cuius cõplo ẽ tẽperatiſſima ſcd'm habitũ ſentiẽ in æſtate vel regione calã calius tẽperato ex cõplone acquiſita a tp̃e aut regione, licet ſit habitualr̃ tp̃atũ. Sed q̃ret aliq's cũ partes corporis ſint etherogeneæ p'm quadã calidę magis aliæ minus quarũ iudicio plus eſt inſiſtendũ. Dic ꝙ muſculoſis in q̃bus carniũ calor & frigus neruorũ & ligamẽtorũ ſeſe cõtẽperãt, vel cuti manuũ & maxie pulpis digitorũ ſuorũ in q̃bus fere æquaẽ caľitas venarũ & arteriarũ frigiditati neruorũ & ligamentorũ. Secundo dicit ꝙ ſi tactor ſanę cõplonis patiať a qualitatibus tãgibilibus corporis cuius compl'o inquiriẽ ita ut ꝑ aliquã earũ infridetur aut caleſſat aut ſentiat mollitiẽ vel duritiẽ vel aſperitatẽ imoderatã p̃ter hoc ꝙ ueniat a cã extrinſeca, ſicut aere vel balneo vel aliquo tali mollificante vel exaſperante complexio talis corporis eſt diſtemperata in illa qualitate uel in illis qualitatibus in q̃bus ſentiẽ excedere per tactũ hoīs ſani. Tertio dicit ꝙ cõpl'o corp̃is humani ex diſpõne unguiũ ĩ mollitie & duritie ſciri

poteſt maxime quo ad qualitates paſſiuas, vt ſi molles fuerint ſignificant humidam cõplonem, ſi duri ſiccam. Sed ad verificationem iudicij iſtius firmam ſeu ſtabilem pręrequiritur æqualitas ſeu temperamentum complexionis in caliditate & frigi. quia poſſibile eſt vt caliditas durum tactum & aſperum mollificet & applanet, & nõ ſolum temperatum. i. rẽ q̃ dura eſſet & aſpera ſi non occurreret ei caliditas mollẽ & lenem reddat, vel trahendo ad eam humiditatem vel liquefaciẽdo humidum congelatum in re illa ſicut calor mollificat ceram duram liquefaciendo & reddit cutes æthiopũ lenes trahẽdo ad eas humiditates ex ꝓfũdo corporis. Et hos duos modos mollificationis a calore potes elicere ex his verbis. Propter reſolutionem ipſius, intelligendo per reſolutionem attractionem humorum ad cutem ſub forma vaporis & diſſolutionem humiditatũ congelatarũ quæ faciunt apparere corpus humidum nã cum tñ ſit ſiccũ. Poſſe etiã eſt vt frigiditas faciat apparere rem naturalr mollem & humidã ſiccã, & nõ ſolum rẽ tẽperatã ſiccã & id opatᷓ cõgelando humidum & inſpiſſando, quare facit opinari de re naturalr humida ꝙ ſit ſicca. Nec ſola frigiditas facit apparere rem mollem duram, ſed interdum calor ſicut nix & ſol. Nix quidem congelando & inſpiſſando humidum. ſol vero ingroſſando, quia reſoluit humidum ſubtile relinquẽs terreum groſſum.

Quarto dicit ꝙ corpora frigidæ complexionis ſunt vtplurima mollia q̃uis aliqua ex eis ſint macra, quia ꝓp malitiã digeſtionis ꝓuenientẽ a frigiditate abundant in humoribus crudis remollientibus carnes eorũ. De phlegmaticis id notoriũ eſt,

Gal. ſed de meſicis macris terreſtribus id minꝰ vr̃ Gal. tñ id idẽ de ipſis affirmat. 2. cõplonum. cap. 13. dicens. Q. ſi eius. ſ. corporis meſici frigiditas & ſicci. fuerit a principio rei, tunc corpus eius erit album molle tenerum lene eruntq; venę ipſius ſubtiles occultæ, et iunctuiæ eius debiles occultæ.

Secundũ uero eſt genus ſignorum ex carne & adipe aſſumptorũ. Qm̃ caro rubea cũ multa fuerit humiditatem ſignificabit & caliditatẽ, & erit ibi ſoliditas. Et ſi pauca fuerit & adeps mltus nõ ibi affuerit ſignificabit ſiccitatẽ. Pinguedo autẽ & adeps ſp̃ frigiditatẽ ſignificant & eſt cũ eis laxitas. Et ſi cum hoc fuerit uenarũ coãguſtatio & ſanguinis paucitas & hoc hñti aduenerit debilitas ex fame ꝓp minorationẽ ſanguinis naturalis qui eſt præparatus ad illud quo mẽbra ex nutrimento indigẽt ſigñabit ꝙ cõplo hæc eſt ſecundũ naturã. Et ſi hæc alia ſigna non affuerint ſignificabit ꝙ eſt cõplo acquiſita. Pinguedinis autẽ & adipis diminutio ſp̃ caliditatẽ ſigñat, qm̃ pinguedinis et adipis materia ſanguinis eſt unctuoſitas & earũ factor eſt frigiditas. & ꝓp hoc in hepate minorant̃ & ſunt in inteſtinis multę, & neq; ſunt ſuper cor multo plus quàm ſuper hepar niſi ꝓp materiã. non. n. ꝓp cõplonẽ & formã & ꝓp curam naturæ pẽdentem a materia illi ſiſi. Pinguedinis autẽ & adipis congelatio ſuper corpus minuitur & augetᷓ ſcd̃m minorationẽ caloris & ipſius augmentũ. Et corpus quidẽ carnoſum abſq; multa adipe & pinguedine eſt corpus calm & humidum. Quod ſi fuerit caro rubea multa cum pinguedine & adipe pauca ſigñabit humiditatẽ ſuperfluã. Et ſi ſuperflua fuerit humiditatis & frigiditatis ſigñabit ſuperfluitatẽ, & ꝙ corpus frigidũ eſt & humidũ. Et ex corporibus quidẽ ꝙ magis eſt macrũ frigidũ eſt & ſiccũ & poſtea calidũ & ſiccum, deinde ſiccũ quod in caliditate & frigiditate temperatum exiſtit, poſtea calidum quod eſt in humiditate & ſiccitate temperatum.

Cõplonis cognoſcẽ de ꝑ carnẽ et adipẽ regulæ. xi.

In hac particula ſecunda præmittit ꝙ ſecundũ genus ſignorum quibus cognoſcitur hois cõplo ſumitᷓ a carne et adipe cõſequentᷓ dat vndecim regulas ad cognitionẽ cõplonis per carnem & adipẽ. Prima eſt: multitudo carnis rubeæ ſigñat calidam & humidam cõplonem, et eſt cum ea decẽs ſoliditas ſeu firmitas carnis & aliarum partium, & nõ mollities ſeu laxitas earum, vt in phlegmaticis. Cuius rõ eſt, quia multitudo carnis rubeæ atteſtatur ſuper fortitudine virtutis aſſimilatiuæ & multitudine ſanguis q̃ vigent & inualeſcũt calo & humido. Teſte Gal. 2. cõplonũ ca. 13. dicente. Multitudo autem carnis a multitudine ſanguinis generatᷓ. Calidũ vero perfecte digerens & aſſimilans carnis ſoliditatẽ operatur.

Gal.

Secunda eſt, caro rubea pauca ſine multo adipe ſignificat cõplonẽ ſiccam, niſi paucitas carnis ex abſtinentia vel labore vel vigilijs ſuperfluis aut euonibus ꝓceſſerit. Nam paucitas rubeæ carnis abſq; multo adipe ſigñat paucũ ſanguinem membris carniformibus inuiſcari & aſſimilari propterea ꝙ humidum cum ſicco non facile vnitᷓ ſicut plumbũ ſiccũ cum plumbo liquido, et cementum cũ lapidibus ſiccis ideo latomi madefaciunt illa quæ cemẽto alligãt vt firmius eis cementum adhæreat. Notanter dr̃ ſine multo adipe propter phlegmaticos, qui licet habeãt parum rubeæ carnis ex ſanguis paucitate, non tñ ſunt ſicci, ſed intenſe humidi cum adipis multitudine. Tertia eſt, pinguedo & adeps ſigñant ſemper frigiditatem ſeu frigidam cõplonem cũ laxitate ſeu mollitie carnium neruorũ chordarũ et ligamentorũ. Cuius rõ eſt quia ſanguis vnctuoſitas quæ eſt mã pinguedis cum reſudat a venis & obuiat membris frigidis coagulatur ab eorum frigiditate et fit piguedo vel adeps. Sed cum obuiat mẽbris calidis fit calori velut cibus & reſoluitur ab eo. Iuxta illud Galeni. 2. cõplonum. cap. 13. Res piguis & lenis & ſubtilis ſanguinis fit in corporibus quæ caliditati ſunt decliuiora cibus caliditatis, & grauat in corporibus quæ frigori ſunt decliuiora & reſudat ita vt a venis egrediatur. Cũq; obuiat frigidis membris ſicut pãniculis coagulatur ſuper ea. Et cũ obuiat membris quæ in ſui natura ſunt caliditati decliuiora ſicut membra carnoſa conſumitur a caliditate & reſoluitur. Sed ſi fuerit complexio frigiditati decliuior & fuerit cũ hoc regimen quietis coagulatur tunc pinguedo ſuper mẽbra carnoſa. Et propter hoc inuenimus multa animalia quæ in cauernis ſuis latitant augmẽtatæ pinguedinis. Et mulieres etiã pinguiores ſunt viris, quoniam fœmina in natura ſua eſt frigidior maſculo & cum hoc in pluribus diſpoſitionibus eſt domus cuſtoditiua. Hæc Gal.

Fœmina cur pinguior maſculo.

Quarta eſt, ſi cum pinguedine & adipe venæ fuerint anguſtę & ſanguis paucus et aduenerit illi cui hæc inſunt debilitas ex fame propter penuriã naturalis ſanguinis apti ad hoc, vt fiat cambium & nutriat membra ſignificatur ꝙ complexio frigida naturalis eſt ex prima origine contracta, quia caloris eſt dilatare venas, & frigiditatis eas conſtringere. Iuxta illud Gal. 2. cõplonum. cap. 13. Dico ergo cuius venæ ſunt amplæ eſt in natura ſua calidus, & cuius venæ ſunt ſtrictæ eſt in natura frigidus. Et illud ideo quoniam caliditatis proprietas eſt dilatare venas & aperire eas. Et propter hoc oportet vt ſecundum plurimum conſtrictio venarum ſit reperta cum pinguedine vel groſſitie, & macies vel gracilitas corporis reperta cum latitudine venarum. Hæc Galen. Quinta eſt, ſi cum pinguedine, & adipe non fuerint anguſtia venarum & ſanguinis paucitas & debilitas ex fame propter penuriam ſanguinis ſignificatur quòd complexio frigida eſt acquiſita non naturalis. Iuxta illud Galen. capitulo nunc dicto. Quòd ſi inueneris aliquod corpus in quo iam aggrẽgatum eſt vt pingue ſit & ſint venæ ipſius latæ tunc huic corpori aduenit pinguedo non propter naturam, ſed propter conſuetudinem. Et paulopoſt dicit. Cuius venæ ſunt ſtrictæ eius ſanguis erit paucus, & non plurimum abſtinet a cibo quin ipſum conſequatur nocumentum. Sed cuius venę

fuerint

fuerint ampl§ erit eius sanguis multus & abstinet a cibo plurimum, ita q̄ non consequitur ipsum nocumētū. Sexta est, diminutio pinguedinis & adipis semper significat caliditatē quia sanguinis vnctuositas est earum causa materialis, & frigiditas est efficiens causa. Et ideo pauca est in hepate pinguedo propter eius caliditatem & plurima in intestinis propter suam frigiditatem. Sed contra cor est calidius hepate & tamen supra cor est plus pinguedinis q̄ sit super hepar. Item in melancholicis naturalibus est diminutio pinguedinis & adipis: quia sunt sicci macris teste Principe dicente in fine particulæ huius. Et ex corporibus quidem quod magis macrum est frigidum est & siccum, non tamen sunt calisi sed frigidi. Item diminutio pinguedinis & adipis sæpe procedit ab abstinentia cibi & potus & ab vsu aceti & ab euacuationibus superfluis & hęc non significat caliditatem. Ad primum respondet hic Princeps dicens q̄ super cor non ē plus pinguedinis q̄ super hepar ratione complexionis & formæ seu caloris cordis, sed ratione materię pinguedinis quam natura mittit illuc abundantius propter curam naturę pendentem a materia illi simili. s. vt pinguedo supra cor existens p̄habeat ipsum a nimia desiccatione ex assiduis eius motibus, sicut natura iuncturis transmittit phlegma simile pinguedini ne nimium siccentur ex vehementia vel assiduatione motuum. Ad secundum dic q̄ licet mesici sint diminutæ pinguedinis comparatione ad phlegmaticos, habent tamen suæ carni pinguedinem immixtā. Iuxta illud Galeni. 2. techni. Si vero frigidum cum sicco æqualiter augmentetur naturaliter durum & gracile habetur corpus & non pilosum & tangentibus frigidum, pinguedo vero similiter est eis gracilibus existentibus dispersa est per carnem. Et in translatione ab arabico ibi scribitur. Et hoc corpus q̄uis sit gracile tñ admiscetur carni eius pinguedo. Et Haly. in com̄. canonis illius ait. Non permiscetur pinguedo carni in hac complexione, nisi propter frigus & frigus generat pinguedinem. Ad auctoritatem Principis dic q̄ intellexit corpus melancholicum cæteris esse macrius ex parte materiæ cum mesici minus alijs ex sanguine & eius vnctuositate habeant. Ad tertium dic q̄ hæc regula intelligiť de diminutione pinguedīs & adipis non illata ab extrinseco sed innata. Septima regula, congelatio pinguedinis & adipis in corpore minuiť & augetur secundum diminutionem caloris & eius augmentū ita q̄ aucto calore minuitur congelatio, & eo diminuto augetur, quia sicut flamma ignis pascitur humido vnctuoso & ipsum consumit, sic calor hominis pascitur vnctuositate sanguinis et eā consumit non permittens eam coagulari. Octaua regula, oē corpus carnosum sine multitudine pinguedinis & adipis est sanguineum. s. calīm & humidum quia a calido & humido carnositas fit: & ipsa attestatur super calido & humido sicut super ipsius cā. Nona est multitudo rubeæ carnis cum paucitate pinguedinis & adipis significat humiditatem superfluam, quia significat sanguinis exuberātiam quæ fit a calore & humiditate & multam ipsius inuiscationem et assimilationem membris ad quā multum confert plurima membroꝝ humiditas, eo q̄ humidum humido facilius iungitur & assimilatur. Calor vero coniunctus humido non sinit pinguedinem & adipem multiplicari cum carnositate.

Decima est, pinguedo vel adeps superflua significat excessum frigiditatis & humiditatis & cōplonem corporis frigidam et humidam, quia sanguis unctuositas quæ est vtriusq̄ materia non coagulať nisi a frigido vel remisso calido. Sed instabit aliquis q̄ supra cor coagulatur pinguedo & tamen est membrum calidius quod sit in corpore. Dic q̄ licet cor in suis ventriculis & interioribus partibus sit vehemētis caliditatis, in suis tamen exterioribus & maxīe in capsula eius non est calor uehemens & illic pinguedo solet inueniri. Vndecima est, macrius corporum est melancholicum & post hoc cholericum & post hoc siccum in qualitatibus actiuis tēperatum & post hoc calidum temperatum in passiuis. Instabit aliquis q̄ corpus cholericum sit melancholico macrius, quia melancholicum habet in se principium actiuum pinguedinis. s. frigus, cholericum vero neq̄ actiuum nec passiuum cum sit calidum et siccum. Secundo corpus frigidum & siccum plus abundat in phlegmatibus & humiditatibus indigestis. Iuxta illud Gal. 2. complexionum. ca. 23. Cuius complexio a principio rei fuerit decliuior siccitati & frigiditati non erit superfluitas eius superfluitas melancholica sed phlegmatica, quia digestio fit a calore qui diminutus est in melancholicis. Ex humiditatibus igitur indigestis melācholici corporis humectantur membra quibus humectatis aptius fit ad receptionem pinguedinis, immo etiam illæ humiditates sunt pinguedinis materia. Tertio melācholicum corpus abundat in grossioribus humoribus minus aptis resolutioni præbentibus membris solidius & permanentius nutrimentum, quare non tam facile demacratur nec ita vehemēter sicut cholericum. Ad primum dic si uis ut tactum est super sexta regula q̄ corpus melancholicum cæteris est macrius per se & directe ex parte materiæ, quia cum sit frigidū & siccum minus inter cætera sanguinis habet, & per consequens vnctuositatis eius quæ est materia adipis. Sed corpus cholericum simpliciter & absolute macrius est, quia caret vtroq̄ principio actiuo. s. & passiuo adipis & pinguedinis. Aliter dicunt quidam. s. q̄ corpus melancholicum est macrius macredine opposita carnositati, quia minus habet de materia carnositatis videlicet sanguine. Cuius rei signum est q̄ uenæ melācholici sunt paruæ graciles, & cholerici magnæ grossæ plenæ. Sed corpus cholericum est macrius macredine opposita pīguedini propter carentiam vtriusq̄ principij pinguedinis, corpus vero melancholicum propter sui frigiditatem quadam pinguedine participat suæ carni immixta sicut prius allegatum est ex Gal. & Haly. 2. techni. Ad secundum dic q̄ melancholici non abundant in phlegmatibus & humiditatibus indigestis ex natura suæ complexionis quæ de se sicca est, sed per accidens ex defectu bonæ digestionis. Vel dic q̄ hęc ratio probat melancholicos esse minus macros cholericis macredine opposita pinguedini. Ad tertium concede q̄ secundum viam resolonis a calore cholerici sunt mesicis macriores & vere simplr̄ & absolute macriores inueniuntur communiter multum cholerici.

Gal.

Macredo duplex.

Corpus gracilius cæteris q̄d sit.

Tertium uero est genus signorum sumptorū ex capillis. Et ipsa sunt quæ sumenda sunt ex parte horum modorum qui sunt uelocitas originis & ipsius tarditas & multitudo eorum & paucitas & ipsorum subtilitas & grossitudo & eorum planities & crispitudo. Et eorum color est una ex radicibus in hoc.

In hac particula tertia primo dat tertium signum noscendi complexionem & quinq̄ modos eius. Secundo agit de signis uelocitatis & tarditatis ortus pilorum & multitudinis & grossitiei eorum ibi⌊ Signa uero ex uelocitate.⌉ Tertio de signis figuræ pilorum ibi⌊ Significatio autem.⌉ Quarto de signis coloris pilorum ibi⌊ Ex parte autem coloris.⌉ Quinto de consideratione regionis in re pilorum ibi.⌊ Post hęc uero aeres.⌉ Sexto de diuersitate piloꝝ penes ætates ibi⌊ Ætates etiam.⌉ Septimo de signis multitudinis pilorum secundum ætates ibi⌊ Pili præterea in puero multi.⌉ In hac prima parte dicit primo q̄ tertium genus signorum quibus cognoscitur humana complexio sumitur a capillis. Secundo dicit quòd a capillis trahuntur signa complexionis quinque modis. Primo ex velocitate & tarditate sui ortus. Secundo ex eorum multitudine & paucitate. Tertio ex ipsorum subtilitate & grossitudine. Quarto ex planitie & crispitudine eorum. Quinto a suo colore. Idem asserit Aristoteles. 19. animalium dicens. Et pili diuersantur multum secundum duritiem, & mollitiem, & longitudinem & breuitatem, & lenitatem, & asperitatem, & multitudinem, & paucitatem, & secundum colores etiam & ætates. Adde si uis istis modis prolongationem capillorum & eorum curtitatem & fissurā eorū & ipsorū continuitatem &

Cōplonis cognoscē, dæ p capillos modus quintuplex.

velocem seu festinum eorum casum & longã permanentiã. Prolõgatio quidẽ eorũ significat humiditatẽ fumi extẽsibilis vt in mulieribus quibus coma qñq; protenditur vsq; ad clunes. Fissuræ vero & velocitas sui casus significant siccitatẽ, & horum contraria denotant contrarium.

Signa uero ex uelocitate natiuitatis eorum aut tarditate prohibitione originis ipsorum sumpta sunt q illi qui tarde nascuntur aut qui nõ nascuntur cũ non affuerint significationes quæ corpus penitus sanguinem non habere demonstrãt significant q complexio uehementer est humida. Quod si festinauerint non erit corpus illius humiditatis, immo ad siccitatem declinabit. Ipsius uero caliditas et frigiditas ex aliis signis quæ iam diximus cognoscantur. Cum autem caliditas & siccitas coniungentur capilli multo citius nascentur & erunt multi & grossi, quoniam multitudo caliditatem significat & grossities multã fumositatẽ ideoq; in iuuenibus ẽ amplius quàm in pueris, quoniam puerorum materiæ uaporosæ sunt & non fumosæ. Et horum contraria ipsorum sequuntur contraria.

Pilorũ ortus tarditas & festinatio.

In hac secunda dicit primo q ex velocitate & tarditate uel prohibitione omnimoda nascentiæ pilorum sic sumuntur signa q pili tardi nascentes vel non nascentes neq; cito neq; tarde vbi nasci deberent significant complexionem uehementer humidam, nisi signa assint significantia corpus fere ex toto carere sanguine, tunc. n. posse est pilos nõ nasci propter materiæ defectum. s. fumi sanguinis & complexionem siccam esse cuius rõ est, quia in corporibus vehementer humidis non abundant fumi, qui sunt materia pilorũ, sed vapores aquę maxime cum propinqua sunt ipsorum origini. Secundo dicit q origo festina pilorum significat q complexio non est humida sed ad siccitatem declinat, quia in complexione sicca fumi cito abundant qui sunt materia pilorum.

Tertio dicit q caliditas & frigiditas complexionis noscuntur ex dictis signis aliis a velocitate & tarditate nascentię pilorum. s. a signis tactus & carnositatis aut adipis: quasi dicat velocem aut tardam pilorum originem significare directe super excellentia qualitatum primarum passiuarum nõ actiuarum, quia si complexio sicca fuerit cito multiplicabuntur vapores fumosi qui sunt materia pilorum, verum est q caliditas coadiuuat, sed ipsa non sufficit sine siccitate, quia si cõplexio fuerit humida cum caliditate multiplicabunt in primis annis vapores aquosi & aerei non fumosi. tales autem non sunt materia pilorũ. Quarto dicit q caliditas & sicci. iunctæ simul in eadem complexione festinum faciunt ortũ capillorum & erunt capilli plurimi & grossi. Plurimi qdem propter caliditatem multiplicantẽ vapores fumosos. Grossi vero & fortes ex multa fumositate densata per siccitatẽ. Sed cito nascentes ex effumatione forti & veloci caloris iuncti cum sicco. Et ista de causa pilorum grossities cum multitudine & fortitudine eorum est amplior in iuuenibus q in pueris, quia materiæ puerorum sunt vaporosæ non fumosæ sicuti iuuenum. Quinto dicit q horum contraria ipsorum contraria sequuntur. i. sicut ad caliditatem & sicci. complexionis sequuntur cita pilorum natiuitas multitudo & grossities, sic ad frigiditatem & humiditatem sequuntur tarditas

Gal.

ortus eorum paucitas & tenuitas. Attende q Gal. 2. complexionum. cap. 14. sub septem regulis docet ex multitudine

Pilorũ paucorũ ac multorũ cãg

& paucitate pilorũ cognoscere complexionem hoĩs. Prima est complexionem habens calidam & siccam est pilosus & est in vltimo fine multitudinis capillorum & fortitudinis ipsorum. Secunda est. complexionem habens calidam & inter alia duo contraria æqualẽ q̃uis sit pilosus est tñ in hoc secundum quantitatẽ mediocrẽ. Tertia est. hñs cõplonẽ siccam & in calido & frigido æqualem est etiã hic multitudinis capillorũ & fortitudis scdm quantitatem mediocrem. Quarta est oẽs hñtes cõplones frigidas sunt lenes. i. nudi pilis vel paucorũ & tenuium pilorũ siue in eis sit nimia humiditas siue in quãtitate mediocri. Quinta est. cõplonem hñs vehementer frigidam & humidam est in vltimo fine lenitatis. s. priuationis capillorum vel pilorũ. Sexta est. cõplonẽ hñs frigidam & inter alia duo contraria æqualẽ est minus lenis hoc. Septima est. cõplonem hñs frigidam & siccã est minus hoc lenis. Et quidam existimant q cã suæ lenitatis est, quia sicut non est posse vt herbæ nascantur et crescãt & nutriantur in terra sicca, similiter non est posse vt nascanẽ pili & crescant & fiãt fortes in cute sicca. Sed res inquit Ga. non est ita. etenim in sicca quidem terra nullo modo existit ros, sed cutis sicca corporis hoĩs aut aĩalis sĩlis homini non est penitus priuata rore, immo est cõuenientior omnibus rebus ad hoc vt in ea nascantur pili. Non autem posse est vt pili nascantur super aĩal cuius cutis est testea sicut conchæ & ostreæ, neq; super illud cuius est corticale sicut serpens, neq; super illud cuius corpus est squamosum sicut piscis habens squamas, cutis enim horũ aĩalium est in fine siccitatis sicut testa fictilis vasis vel sicut lapides. Super corpora autem horum alium quorum cutis est mollis sicut corpus hoĩs quantũcunq; fuerit cutis eius decliuior siccitati & caliditati erit conueniẽtius in ea pilos nasci. Hæc Gal. Cã igitur lenitatis melancholicorum est non siccitas cutis, sed paucitas caloris seu frigiditas prohibens effumationem plurimam.

Significatio autem ex parte figuræ est q crispitudo significat caliditatem & siccitatem. Est tamen cum foraminum & pororum innuit tortuositatem, sed illud nõ resoluitur cum alteratur complexio. Duæ uero primæ res mutãtur & planities huius significat contrarium.

Pili crispi et plani qd significẽt.

In hac tertia dicit primo q figura pilorum. s. crispitudo & planities indicant sic cõplonem, q eorum crispitudo significat caliditatem & siccitatem & planities contrarium. sicut. n. in extrinsecis corrigiæ & chordæ cytharæ crispantur a caliditate & siccitate solis vel ignis, & leniuntur ac applanantur ab humiditate & frigiditate, sic hominis pili a caliditate & siccitate corporis eius crispantur, et ab humiditate cũ frigiditate redduntur lenes & plani. Secundo dicit q crispitudo pilorum quandoq; procedit ex sola foraminum a quibus exeunt tortuositate, sicut plante quæ pdunt ex terra viis obliquis sunt ut in pluribus non rectę sed tortuosæ. Tertio dicit q crispitudo pilorum a sola foraminum tortuositate facta non remouetur per alterationem complexionis ad contrarium quia remanet causa. Sed duæ primæ res, scilicet pilorũ grossities & crispitudo procedentes a caliditate et sicci. remouentur & cessant alterata cõplone ad cõtrariũ scdm habitum. Dico signãter secundum habitum, quia si crispus capillos a caliditate subito infrigidaret a niue glacie vel opii potu, non perderet ideo statim crispitudinem pilorum suorum. Easdem causas crispitudinis pilorum dat Gal. 2. com- **Gal.** plexionum cap. 14. dicens. Capillus autem crispus prouenit aut a siccitate complexionis aut a poro in quo est radix capillorũ. A siccitate qd' sicut corrigiæ quas ignis desiccauit uehementer. Quæ autẽ mihi necessitas notandi corrigias cum iam uidemus capillum ipsum cum appropiquat igni super locum flecti. Et propter hanc causam omnes capilli æthiopum sunt crispi. Et propter naturam quidẽ pori in quo est radix capilli est crispitudo capilli secundum hunc modum. Dico quòd uapor forsitan non potest propter sui debilitatem transire secundum rectitudinem, sed flectitur uel obliquatur. secundum ergo obliquitatem ipsius ponitur forã transitus eius ẽt obliqua. Et forsitan uapor est fortis, sed nã cutis est durior q oportet, & phibet uaporẽ ne scdm rectitudinẽ

transeat

transeat. Et forsitã simul ambæ res aggregantur, scilicet debiluas vaporis primi a quo prouenit porus & durities cutis, & puenit ab eis obliquitas radicis pilorum. Hæc Gal. Aris. vero. 19. animalium. cap. 2. sic assignat crispitudinis causas. Crispitudo aut lenitas erit ppter vaporem, quoniam vapor quando fuerit fumosus calidus siccus erunt capilli crispi, & inuoluentur quando vadunt per suas uias contrarias. s. quia pars terrestris vadit ad partem inferiorem et calor uadit ad superius, & sic inuoluuntur pili & erunt crispi propter debilitatem suam. Et possumus etiam dicere q hoc accidit ppter paucitatem humiditatis pilorum & multitudinem partis terrestris. Illa ergo pars terrestris desiccatur ex aere continente & corrugatur & efficitur crispa. Et pili lenes non sunt in animalibus nisi ex multitudine humorum. nam humor decurrit lubricando donec perueniat ad pilos. Et propter hoc sunt pili eorum qui morantur in Thracia lenes, nam complexio eorum est humida & aer continens eos est humidus. Æthiopes autem & homines habitantes in regionibus siccis habẽt pilos crispos propter siccitatem cerebri siccitatem aeris continentis. Hæc Aristote.

Arist. de crispitudinis cã.

Ex parte autem coloris nigredo significat caliditatem, & subalbedo significat frigiditatem, et citrinitas & rubedo æqualitatem significant, & albedo significat, aut frigiditatem & humiditatẽ uehementem sicut canities, aut fortem siccitatem sicut accidit uegetabilibus cum exiccantur, quæ ex sua nigredine aut uiriditate denudatæ transeunt ad albedinem. Et hoc quidem non accidit hominibus nisi in finibus ægritudinum siccantium. Et canitiei quidem cã apud Aristo. est conuersio ad colorem phlegmatis, & apud Gal. est atacharugi quæ nutrimentum comitatur, quod ad capillos uenit cum frigidum fuerit & fuerit tẽpus motus eius & ipsius penetratio in poris tardata. Cumq; duas dictiones consideraueris inuenies eas pro certo propinquas, quoniã causa in albedine coloris phlegmatis & causa in albedine atacharugi est una. Et de hoc quidem physicus tractare debet.

Coloris pilorum causæ.

In hac quarta dicit primo q nigredo pilorum significat complexionem calidam, quia fumi nigri fiunt ex fumis nigris decisis ab adustis humoribus. Secundo dicit q subalbedo pilorum similis colori lini quem Gallici blondum vocant significat complexionem frigidam, sicut. n. per adustiuum calorem denigrantur humores et eorum fumi, sic massa humorum per frigus declinat ad subalbedinem & ipsius fumi fiunt subalbidi. Tertio dicit q citrinitas & rubedo pilorum. s. color similis colori pomi citri significat æqualitatem. i. temperatam complexionem, quia color iste medius est inter illum qui significat aduitẽtem calorem & ilium qui significat frigus subdealbans. attestatur igitur super cã media inter nimium calorem & nimium frigus. Earundem fere snlarum Gal. meminit. 2. cõplonum cap. 14. dicẽs. Cũq; caliditas fortis fuerit ita vt adurat illum vaporem & fiat fumosus erit capillus ab eo generatus niger. Et cum fuerit caliditas debilior ita vt adustio illius vaporis sit minor erit capillus tinctus attinens albedini. i. rubicundus quoniam superfluitas fumosa quę coartata est in cute in dispositione illa est ppinquior choleræ rubeæ q̃ choleræ nigræ. Capillus vero albus generatur a phlegmate, sed capillus igneus quẽadmodum in colore est medius inter colorem xanctum & colorem album ita materia a qua generatur est media inter fecem phlegmaticam & fecem cholericam. Hęc Gal. Quarto dicit q albedo pilorum qñq; significat vehementiam frigiditatis et humiditatis, sicut canities proprie dicta naturalis vel accelerata, qñq; vehementiam siccitatis vt albedo filis illi quæ vegetabilibus accidit cum superflue exiccantur & sua viriditate spoliata fiunt alba. Et differt hoc a priori, quia incipit ab extremitatibus capillorum, prior uero a radicibus eo q radices prius humiditate putrida imbibuntur, extremitates pilorum velut longinquiores ab humore prius arefiunt. istos duos modos albedinis pilorum notasse visus est Aristo. 3. animalium cap. 5. dicens. Et pili mutantur in homine in senectute & canescunt. Et nõ accidit hoc alicui aĩali manifeste ualde preterq̃ in homine & equo, qm albedo pilorum appares in eis valde. Principium vero albedinis pilorũ est ex extremis. i. vltimis eorum partibus. Et multis eorum crescũt albi ex radicibus. Et propter hoc dicimus q canities & albedo pilorum non est secundum æstimationẽ vna res. Et forte infirmatur homo & canescit valde, & cum conualescit cadunt cani & crescunt loco illorũ capilli nigri sicut ante. Et forte canescunt pili si cooperiantur multum, aut si multum habent anhelitus. i. euentationis vel transpirationis propter apertionem viarum. Hæc Aris. Et licet Aristoteles hic asserat homines aliquos ex infirmitate canescere valde, non tamen id fieri iudicat ex forti siccitate sicut Princeps hic, sed ex debilitate caloris. Ait. n. 19. animaliũ cap. 2. Multi homines infirmantur infirmatione magna & canescunt, & post infirmationem reuertuntur ad suam dispositionem. Et causa illius est diminutio caloris naturalis quæ accidit corporibus, & propter hoc est canities in infirmitatibus. nam calor debilitatur in decoctione cibi, & cum venerit sanitas reuertitur virtus & nigrescunt illi capilli. Attende q vltra modos albedinis pilorum modo tactos est alius modus contractus a cute sicut in albis albaras & morphea in quibus pili sunt albi propter albedinem corij. Et hunc modum memorat Arist. 19. animalium cap. 2. Color inquit capillorum nõ diuersatur in hominibus præterq̃ albedo quę accidit eis nõ in senectute tantum, sed etiam ex superfluitate sicut albedo capillorũ quæ accidit in albaras, & est genus morphęe, quoniam capilli albescunt cum albedine corij. cum autem albescũt capilli propter senectutem nõ albescit corium cum eis.

Aristo.

Aristo.

Quinto dicit q causa canitiei secundum Aristo. est conuersio coloris materiæ pilorum ad colorem phlegmatis. Et secundum Gal. causa canitiei est atacharugi quod concomitatur nutrimentum veniens ad pilos cum frigidum fuerit, & tardans in suis motu & penetratione imporos. Et intellige p atacharugi quandam muciditatem superuenientem phlegmati similem lanugini quæ supernascitur caseis & lacti, & multis alijs quando putrefiunt: vel similem pruinæ congelatæ gallicæ dictæ rimeæ, quæ cadens ex aere ramis plantarũ & capillis hominũ adhærere solet. Attende primo q Ari. 19. aĩaliũ. ca. 2. tres causas assignat canitiei. s. frigus putredinem et aerẽ psm interclusum mãę pilorũ. Ait. n. ibi. Canities est propter debilitatem caloris qui exit a corpore & abundantiã frigoris. nã senectus infrigidat et desiccat corpus. Deinde dicit. Cibus autẽ terrestris qui est in pilis qñ non bene digeritur putrefit & ex illo gñantur cani. Et statim post dicit. Cã vero albedĩs canorũ est, quia albedo filis est corrugationi corporũ. Et cã illius est qm in eo multũ est aeris, qm in os vapore terrestri est virtus aeris grossi. Et corrugatio quæ accidit corporibus est contraria glatiei, qm si vapor congeletur erit ex eo glaties, & si putrefiat erit ex eo corrugatio. Et intellige hic Aristo. voluisse, q cum cutis corrugatur aer exterior intrat poros eius, qui putrefaciens materiam pilorum & eis se immiscens est causa albedinis. Ait. n. dicto caplo. Cum ergo natura pilorum fuerit pauci caloris in aliquibus hominibus, & fuerit humor qui intrat ex extrinseco plus calore q est in corpore, tunc putrescit ex calore aeris continentis propter debilitatem decoctionis & digõnis, & omnis putrefactio non est ex calore nãli sed ex calore accidentali. Attende secundo q Gal. 2. complonum ca. 15. sic memorat cãm canitiei. Illius vero in quo cutis capitis finẽ siccitatis nõ consequitur capilli pculdubio sunt debiles & albi in senectute, supple & est dispositio quæ nominatur canities. Et debilitas

Atacharugi qd.

Canitiei cã triplex.

Gal.

quidem eorum eſt propter diminutionem nutrimenti cõuenientis eis, et albedo quidem eorum eſt qm̃ res qua nutriuoƚ egreditur a phlegmate cũ putreſcit ſecundũ lõgitudioẽ ipſis. Et illud ideo quoniam porus cum fuerit permanẽs & ſupeefluitates fuerint paucæ, & fuerint cum hoc viſcoſæ, & fuerit expulſio qua caliditas eas expullit anterius debilis, aduenient tunc ex eis canities ꝓpter putrefactiones. Deinde red dit cauſam quare caluities in anteriori capitis prius venit, & caoities in timporibus dicens, & neq; ſit ut homini cum ſeneſcie adueniat caluities in caluario pprie, & canities proprie io partibus timporum, niſi propterea ꝙ caluarium eſt ſiccius omnibus partibus capitis. Et illud ideo quoniam cutis eſt illic annexa oſſi & nuda. Et timpora ſunt humidiora partibus capitis quoniam illic ſub cute ſuot duo lacerti magni. Omnis autem lacertus eſt carnoſus. Et caro eſt humidior oſſe & cute. Hæc Galenus. Sexto dicit ꝙ cum bene conſiderantur dicta Ariſto. & Galeni ſuper cauſa canitiei reperiunt cõcordantia & proxima inuicem, quia cauſa albedinis phlegmatis & cauſa albedinis atacharugi ſunt vna & eadem. ſ. diminutio caloris naturalis. Et philoſopho naturali pertinet huius materiei diſcuſſio exquiſita.

Caluarij cõplexio.

Poſt hęc uero aeres & regiones in re pilorum operationem habent quæ eſt obſeruanda. Non enim timetur ꝙ in nigro ſit capillus flauus qui æqualitatem complexionis eius ſignificet cũ ipſam habuerit, neq; in capillis ſclaui nigredo quæ complexionis eius ſignificet caliditatem cum ipſorum genus eam habuerit.

Pili regionũ.

In quinta dicit ꝙ aeris .i. aeris nos continentis diſpoſitiones & regiones .i. terræ habitabiles poſt dicta de pilis habẽt impreſſiones in re pilorum quæ ſunt attendendæ circa iudicia complexionum ex pilis. et non eſt timendum nec eſt expectandum ꝙ in æthiope ſit capillus flauus ſignificans temperamentum complexionis cum temperatus fuerit, quia generaliter omnis æthiops habet pilos nigros. Nec expectãda eſt in capillis ſclaui nigredo coloris quæ caliditatem ſuæ cõplexionis ſignificet cum genus aut gẽs ipſorum eam habuerit fortificato calore in interioribus per antipariſtaſim circũſtantis frigoris, quia quaſi nulli ex eis habent capillos nigros teſte Gal. 1. complexionum. cap̃. 15. dicente. Dico ergo ꝙ ægyptiorum & arabum & indorum, & omoium regiones calidas & ſiccas inhabitaotium capilli ſunt oigri, tardi augmenti, duri, criſpi, aſperi, velociter ſciſſibiles. Eorũ vero qui regiones inhabitant iſtis oppoſitas. ſ. frigidas & humidas, ut ſunt illyrij & germanici, & ſarmatæ & qui ſunt de ſcythia capilli ſunt velocis augmenti cum æqualitate, & ſunt ſubtiles & recti, plani ignei colore. Illorum autem qui ſunt inter iſtos: & qui ſunt de terra æqualis complexionis capilli creſcunt velociſſime & ſunt in fine fortitudinis: & ſunt in nigredine diſpoſitionis æqualis, & in groſſitudine ſunt etiam mediocris diſpoſitionis, & neq; ſunt ſecundum puritatem rectitudinis neq; ſecundum puritatem criſpitudinis. Hæc Gale. ex quibus apparet ꝙ ad recte iudicandum de humana complexione per ſigna prædicta ſumpta a capillis oportet præſupponere regionis temperamẽtum, vel quod parum diſtet a temperamento, & ꝙ complexio capitis correſpondeat cõplexioni totius corporis & humorum eius. Iuxta illud Haly. 2. techni. commento illius cañ. Quæcunq; vero ſecundũ capillos. Sequitur ergo ꝙ ſignificatio capillorum non certificatur niſi regio ſit æqualis et complexio chymorum ſit ſecundum multitudinem complexionis cerebri.

Haly.

AEtates etiã in re capillorũ operantur qm̃ iuuenes ſunt ſicut meridionales, & pueri ſunt ſicut ſeptentrionales & ſenectus eſt ſicut medij.

In hac ſexta dicit ꝙ ætates etiam operantur in re capillorum, ita ꝙ diuerſificant iudicia in eis, quia capilli iuuenum ſunt ſicut capilli meridionalium. videlicet habitantium terras calidas & ſiccas, & capilli puerorum ſunt ſicut ſeptẽtrionalium, & capilli ſenum ſunt ſicut medij, ita ꝙ neq; ita duri groſſi nigri fortes ſicut iuuenum neq; ita molles lenes ſubalbidi tenues ſicut infantium. Attende ꝙ Gal. 2. complexionum. cap̃. 15. declarat ſic pilos diuerſificari ſecundum ætates ſicut diuerſificantur ſecuodum complexiones. Ait enim ibi. Et ſimiliter eſt res in ætatibus. Et illud ideo quoniam iofantibus capilli ſuot ſimiles capillis germanorum. Et iuuenum capilli ſunt ſicut capilli æthiopum. Puberum autem & puerorum capilli ſuot ſicut capilli habitantiũ in locis terrę æqualis complexionis in groſſitudine & fortitudine & longitudine & colore. Hæc Galenus.

Piloꝝ diuerſitas ſecundũ ætates.

Pili præterea in puero multi ſignificant ꝙ ipſius complexio cum creſcet ad melancholiam cõuertetur, & in ſene ſignificant ꝙ in præſenti eſt melancholicus.

In hac ſeptima dicit primo ꝙ multitudo pilorum in pueritia ſignificat ꝙ complexio pueri habẽtis eam cum creſcet conuertetur ad melancholiam aduſtam ſupple. Et intellige per melancholiam ægritudinem cerebri ex melãcholico humore, vel complexionem melancholicam vel melancholicum humorem, quia multitudo pilorum in pueritia ſignificat exuberantiam caloris paſſim adurentis maſſam ſanguinariam. Secundo dicit ꝙ in ſene multitudo pilorum ſignificat ꝙ eſt in præſenti melancholicus, quia ſignificat complexionem fuiſſe io iuuentute calidam & ſiccam quæ pilos multiplicauit, quæ decidente calore ſit in ſenectute frigida et ſicca melancholica. Iuxta illud Galen. ſecundo techni. Decidente vero calida & ſicca craſi in tempore paracmaſticæ ætatis in frigidam & ſiccam, habitudo talium gracilis quidem ſimul & dura & melancholica eſt, & præterea nigra ſimul & piloſa.

Melia tripl'r.

Quartum uero eſt genus ſignorum ſumptorum ex colore corporis.

In hac particula quarta præmittit ꝙ quartum genus ſignorum quibus cognoſcitur humana complexio ſumitur a colore corporis. Poſtea dat duodecim regulas ſuper ſignis colorum corporis aut membri. Prima incipit ibi ⌊ Albedo enim. ⌉ ſecũda ibi ⌊ Et rubeus. ⌉ tertia ibi ⌊ Et ruffus. ⌉ quarta ibi ⌊ Fuſcus autẽ. ⌉ quinta ibi ⌊ Et brunus. ⌉ ſexta ibi ⌊ Et melõgianus. ⌉ ſeptima ibi ⌊ Sed gipſeus ⌉ octaua ibi ⌊ Et ſtãneus. ⌉ nona ibi ⌊ Et eburneus. ⌉ decia ibi ⌊ Et ſcd̃m p̃m. ⌉ vndecima ibi ⌊ Cognoſcere vero. ⌉ 12. ibi ⌊ Et fortaſſe eſt. ⌉

Cõplexionis cognoſcẽdę p coloꝛẽ corporis indicia.

Albedo enim ſignum eſt priuationis ſanguinis aut paucitatis ipſius cum frigiditate, quoniam ſi cum caliditate eſſet & humore cholerico eſſet citrinus.

Prima regula eſt ꝙ color cutis maxime faciei albus ſignificat paucitatem vel priuationem ſanguinis cum frigiditate. Nam ſi paucus ſanguis eſſet cum caliditate & cholerico humore color eſſet citrinus non albus. Si vero ſit alba cutis abſque cholerico humore vel eſt alba ex phlegmate quod ei ſubeſt, vel ex penuria ſanguinis quo tingi ſolet: quare apparet cutis ſecundum ſuum proprium & naturalem colorem.

Albedo corpis.

Attende primo ꝙ ad verificationem iudicij complexionis ex colore cutis requiritur ꝙ cutis & humores qui eis ſubſunt conformentur complexioni & humoribus membrorum interiorum. Iuxta illud Gal. prima apho. cõmẽ. 2. Dominantes autem chymi a qualitate corporis poſſunt intelligi, niſi quia chymi interiores non idem ſunt ꝙ chymi exteriores. Hippo. alibi teſtante. Color inquit corporis humorum dominantiam oñdit ſi nõ in ꝓfunditate corporis occubuerint. Et. 2. complexionum cap̃. 17. ait. Et cutis quidem in hac noſtra regione æquali proculdubio ſignificat membrorum naturam

Chimuſ duplex.

Gal.

naturam quæ sunt sub ea. Verum tamē in hac nostra regione non absolute omnium corporum est significatiua, sed corporum quorum complexio est secundum similitudinem cutis. Attende secundo ꝙ color cutis habitantium in septentrione vel meridie vel alijs regionibus distēperatis raro vere indicat complexionem corporis. Iuxta illud Gal. ibi. Sed propterea ꝙ in regionibus quæ in septentrione sunt versus rectitudinem duarum vrsarum calidum ad profundum corporis tendit dominio frigoris exterius super ipsum; & in regionibus sitis in meridie declinat ad cutim attractione caliditatis continentis ipsum ad eam, non est possibile ut per dispositionem cutis cognoscatur aliquid eorum quæ dicimus de re complexionis membrorum interiorum. Et illud ideo quoniam complexio corporis in regionibus distemperatis in complexione est diuersa, quoniam membra eius apparētia non sunt sicut membra occulta. Et illud ideo quoniā cutis habitantium regiones frigidas in septentrione sitas sicut Galli & Germanici et reliqua genera eorum qui habitant regionem Thraciæ & terram scytharum est frigida & humida, & propter hoc est tenera & mollis & alba & nuda. Et cū eorum calor innatus in corpore iam sit profundatus cū sanguine ad viscera, tunc ipsi multitudine conturbationis eius illic & coartatione & feruore ipsius fiunt dispositionis qua ipsorum ira & audacia fortiores efficiuntur & velox fit motus mentis eorum. Æthiopum autem & Arabum & vniuersaliter omnium meridiei terram habitantium, & quæ est corā linea æqualitatis natura cutis propter adustionem ipsius ex caliditate continentis corpora ipsorum & calitate innata quæ ab eis ad exteriora mouent fit sicca & dura & nigra, & fit ꝙ in corpore toto ipsorꝫ non existit caloris innati nisi parꝫ valde, sed est calor calitate extranea acquisita. Hæc Gal.

Et rubeus quidem significat multū sanguinis.

Color rubeus duplex.

Secunda regula est ꝙ color rubeus cutis significat multitudinem sanguinis. Attende ꝙ duplex est color rubeus. Quidam est rubeus viuus cum quodam splendore, & talis significat sanguineam cōplexionem & boni sanguinis abundantiam. Alius est rubeus fuscus qualis reperiri solet in vultibus horum qui libenter & abunde bibunt fortia vina & vtuntur salsis & speciebus acutis & talis portendit lepram futuram. Iuxta illud Principis primi tertia doc. quinta. summa prima. cap̄. 1. Facies quoqꝫ cum rubet tumet & fuscitati attinet & si sit hæc perdurans portendit lepram.

Et ruffus & subruffus significant caliditatem. Sed subruffus plus significat choleram rubeā. Et ruffus significat sanguinem aut sanguinem cholericum. Est tñ cum subruffus sanguis significat priuationem, licet non sit ibi cholera rubea quēadmodum accidit in conualescentibus.

Color ruffus et subruffus.

Tertia regula est colores cutis ruffus & subruffus significant calidam complexionem. Sed color subruffus magis significat cholerę dominium cuius color albedini cutis iuxta positus subruffedini attinet. Color vero ruffus significat vel sanguinis abundantiam vel cholericum sanguinem. Sanguinis quidem abundantiam in carnosis ruffis. Cholericum vero sanguinem in macris respersis maculis ruffis, quos vulgus vocare solet respersos stercore Iudæ. Attendendum tamen est ꝙ subruffus color interdum significat penuriam sanguinis vel eius priuationem absqꝫ hoc ꝙ ibi sit cholera rubea, sicut euenire solet resurgentibus ex longis ægritudinibus ad quorum cutes veniunt ichores seu citrinæ aquositates quadam subruffedine tingentes eas. Et quandoqꝫ derelinquitur in cute color talis ex sudoribus cholericis frequentatis licet cholera euanuerit.

Hō respersus stercore iudę q̄s.

Fuscus aūt uehementem sigñat frigiditatē ob quā minuit̄ sanguis & cōgelat̄ ille paucus, & ad nigredinē conuertit̄, & cutis mutat colorem.

Color fuscus.

Quarta regula. color cutis fuscus significat frigiditatē vehementem ad quam sequit̄ diminutio sanguinis, & ipse paucus existens congelatur ad nigredinem declinans; & tingit cutem colore ipsius. Talis color in facie & manibus apparere solet tempore vehementis frigoris propter repulsionem sanguinis & spirituum ad interiora, & mortificationem sanguinis remanentis in facie & manibus, quæ qñqꝫ intātum excandescit ut mortificet penitus manus & digitos & mortificati cadunt, sicut sæpe apparet in ambulantibus in hyeme per niues alpium. Attende ꝙ Rasis. 2. Almansoris. capitulo primo. iudicat aliter de fusco colore dicens. Fuscus si rubedini vicinetur vel ei admisceātur sanguinem grossum dominari demonstrat secundum quantitatem qua ei approximat vel qua ei admiscetur rubedo. Color autem pure fuscus qui viriditati appropinquat choleræ nigræ ostendit dominium. Et eodem libro capitulo de signis cholere nigrę numerat inter ea colorem fuscum.

Rasis.

Et brunus significat caliditatem.

Color brunus duplex.

Quinta regula est. color brunus significat caliditatem. Attende quis duplex est color brunus, quidam est brunus terrestris, & talis apparet in his in quibus multiplicatur melancholia naturalis & spiritus sunt pauci, & dicitur a qbusdam fuscus. Alius est brunus aliquid splendoris habens, & talis apparet in melancholicis adustis brunior & in cholericis adustis minus brunus & cum splendore aliquo propter spirituum multitudinem & diffusionem portionis sanguinis cum humore adusto ad exteriora.

Et melongianus frigiditatem significat et siccitatem, quoniam est calor qui puram choleram nigram sequitur.

Color melongianus qd et melongia.

Sexta regula. color melongianus significat frigiditatem et siccitatem, et ipse consequitur puram nigram cholerā. Attende ꝙ melongianus color sic dicitur, eo ꝙ sit similis melongijs. Et sunt melōgiæ genus quoddam oleris similis cauli, de quo dicit Auer. 5. colliget. Cum coquūtur in carnibus pinguibus sunt multum delectabiles, & ego reputo ipsum tēperatum cibum postq̄ sic factus erit, ideo quia pars acuta quæ est in eo remouetur pp carnes decoctas in eo. hoc olus abundat in Hyspanijs, sed in Gallijs non. Et intellige per colorem melongianum brunum, terrestrem.

Sed gipseus frigiditatē sigñat et rē phīaticam.

Color gipseus.

Septima regula. color gipseus significat frigiditatem & phlegmaticum humorem. Et intellige per colorem gipseum colorem similem colori gipsi. de quo dicit Rasis secundo Almansoris. capl̄o primo. ꝙ vtriusqꝫ cholerę ac sanguinis paucitatem & phlegmatis dominium portendit.

Et stāneus frigiditatē & humiditatē sigñat cū pauca re melica, qm̄ est albedo cū pauco uiriditatis. Erit ergo albedo sequens colorē phlegmatis, aut cōpl̄onem humiditatis & uiriditas sequens sanguinē congelatū qui trahit ad nigredinē, qui commixtus phlegmati factus fuit uiridis.

Color stāneus.

Octaua regula. stamneus color. s. similis colori stamni significat frigiditatem & humiditatem cum quadam participatione melancholiæ, quia color iste fit ex albo viridi pauco permixto: & albedo eius a colore phlegmatis, et viriditas ipsius a sanguine congelato trahente ad nigredinem qui phlegmati immixtus factus est viridis.

Et eburneus frigiditatem significat phlegmaticam cum pauca cholera rubea.

Color eburneus

Nona regula. color eburneus significat frigiditatẽ ex phlegmate cũ pauca cholæ rubeæ permixtione. Et eburneus vocatur, quia sim͠is est colori eboris. Et est compositus ex rubedine multũ diminuta permixta albedini. De quo dicit Rasis 2. Almansoris. cap̃. 6. Rubedo si adeo fuerit diminuta, vt colori approximet eboris sanguinis innuit paucitatem.

Et secundum plurimum quidem mutatur color ꝑꝑ hepar ad subruffedinem & ad albedinẽ, & propter splenem ad subruffedinem & nigredinem. Et in ægritudinibus hęmorrhoydarum ad subruffedinem & uiriditatem. hoc tamen nõ est semper immo est cum mutatur.

Decima regula est trimembris. Primum eius membrum est. Color cutis corporis frequẽter mutatur ad subruffedinem & albedinẽ ꝑꝑ hepar. i. propter indispõnem hepatis, qua quis dr̃ hepaticus. Iuxta illud Prin. tertij. 14. trac. 2. cap̃. 2. color est ex rebus quæ significant secundum pl'm dispositionem. Hepaticus. n. secundum pl'm est decliuis ad citrinitatem & ad albedinẽ, & qñq; declinat ad viriditatem & fuscitatem. Et illius quidem hepar cuius colorem vides secundum finem sanitatis ægritudinem non habet. Et medicus quidem expertus cognoscit hepaticum & stomatichũ omnem per colorem suum non egens cum eo significatione alia. Idem dicit Prin. tertij. 13. trac. 1. cap̃. 17. Sed significationes ex via coloris corporis sunt: quoniam color est vehemens significatio dispositionis stomachi & hepatis secundũ pl'm. Plurimæ. n. ægritudines stomachi sunt frigidæ. Et color stomaticorum est plumbinus, & si inest ei citrinitas est citrinitas decliuis ad albedinem. Secundum membrum est. color corporis frequenter declinat ad subruffedinem & nigredinem propter splenem. i. spleneticam passionem. Iuxta illud Prin. tertij. 15. trac. 2. cap̃. 1. Et plurimæ quidẽ ægritudines splenis sunt autumnales, & color habentis eas est decliuis ad citrinitatem & nigredinem. Tertium membrũ est. color patientium fluxum hæmorrhoydarum superfluũ, est decliuis ad subruffedinem & viriditatem, sed nõ sempee ita est, immo quandoq; cutis transmutatur propter passiones dictorum membrorũ ad alios colores. Huius membri tertij præbet Prin. testimonium tertij. 17. cap̃. 2. dicens. Et plurimum quidem habentibus hæmorrhoydas adest color proprius eis, et est citrinitas declinans ad viriditatem. Et cã subruffedinis in hepaticis spleneticis & hæmorrhosaycis est multiplicatio citrinæ aquositatis cum sanguine peruenientis ad cutem propter debilitatem digestiuæ hepatis sicut in dispositis ad hydropisim fieri videmus. Et hęc debilitas inest hepaticis a causa propria priuata. Et in spleneticis & hęmorrhosaycis per compassionem hepatis ad splenem & sanguinis & spirituum naturalium resolutionem in hæmorrhoydibus qui sunt thesauri naturę, & hepatis et causa vigoris eius. Sed causa declinationis ad albedinem in hepaticis est penuria sanguinis, et ad nigredinem in spleneticis est perfusio melancholiæ ad cutem ꝑpter non bene a splene trahi & mundificari, & ad viriditatem in hæmorrhosaycis propter grossum sanguinem terrestrem paucum declinantem ad nigredinem quæ phlegmati genito per viam indigestionis commixtus colorem viridem reddit.

Hepaticus qs.

Stomaticus qs.

Spleneticus qs.

Hæmorrhosaicus.

Cognoscere uero ex colore linguæ cõplexionẽ stõi & intestinorũ est difficile, et ex colore oculi cognoscere cõplexionẽ cerebri est difficile.

Vndecima regula est bimembris. Primũ eius membrũ est difficile cognoscere complexionem stomachi & intestinorum per colorem linguæ. Attende primo q lingua cũ stomacho magnam habet colligantiam propter quam potest aliqualiter iudicare dispositionem stomachi. Nam cutis superficiei eius inferioris est continua cum cute meri & interiore parte stomachi, vt ait prin. tertij sexta. cap̃. 1. Attende secundo q lingua multis modis attestatur super dispositionibus stomachi. Iuxta illud Prin. tertij. 13. trac. 1. cap̃. 17. Significationes ex dispositionibus oris & linguæ sunt quoniam quando lingua in doloribus stomachi est vehementis asperitatis & rubedinis, tunc significat dominium sanguinis & apostema calidum in ipso sanguineum, & si ad citrinitatem tunc nocumentum est cholericum, & si ad nigredinem tunc causa est melancholica, q si ad albedinem & lenitatẽ tunc causa est humiditas, & si est siccitas superflua tunc causa est siccitas. Verum significatio complexionis stomachi ꝑ dispositionem linguæ non est certa, quia lingua sæpe redditũ alba & humida per catarrhos ei missos a cerebro, vel aquositates absq; hoc q stomachus reddatur humidus. Et frequẽter lingua est aspera & sicca propter aerem calidum et fumosum expiratum stomacho existente frigido & humido. Secundum membrum est. difficile est cognoscere complexionem cerebri ex colore oculi. Attende primo q licet ex colore oculi difficulter cognoscatur cerebri complexio, magis tamen cognoscitur ex eo q̃ ex colore linguæ. Iuxta illud Prin. tertij prima. trac. 1. cap̃. 13. Et non quidem est significatio coloris linguæ sicut significatio coloris oculi. Nam illud vehementiorem habet cum cerebro proprietatem. i. oculus cũ cerebro magis affinis est & colligatus. Attende secundo q oculus multipliciter significat super dispositionem cerebri. Iuxta illud Prin. ibi. Significatio autem oculi qui est de summa eorum est ex dispositione venarum eius & dispositione grauitatis & leuitatis ipsius & ex dispositione coloris eius in citrinitate sua ab offuscatione aut plumbeitate aut rubedine eius. Nam sua citrinitate significat choleram, sua offuscatione melancholiam, sua plumbeitate phlegma, sua rubedine sanguinem in cerebro abundare. Attende tertio q nõ solum oculi significant super complexionem cerebri sed totius corporis, & similiter pedes & nasus dummodo complexio totius corporis fuerit vniformis. Iuxta illud Gal. 2. complexionum cap̃. 20. Cum autem complexio totius corporis fuerit similis, tunc cum pedes fuerint nudi carne totum corpus proculdubio siccum erit, & cum fuerint pedes grossi totum corpus proculdubio erit humidum, & cum fuerit nasus subtilis aquilus tunc corpus erit siccum, & cum fuerit nasus symmus tunc corpus erit humidum. Et secundum quidem hanc considerationem currit res oculorum & res timporũ & res omnium aliorum membrorum. Attende quarto q nõ solum ex colore oculi iudicatur de complexione cerebri & totius corporis, sed etiam de moribus hominum. Iuxta illud Rasis secundo Almansoris capitulo de significationibus oculorum. Cum pupillæ multa participant nigredine timidus est. Cuius oculi in colore caprarum oculis similes existunt stolidus est. Cuius oculi in rubore prunæ assimilantur homo pessimus est & obstinatus. Oculi varij suo colori citrinitatem habentes admixtam, per quam quasi croco tincti esse videntur pessimos significant mores. Maculæ multæ circa pupillam in oculo apparentes malum significant hominem. Quod si cum hoc etiam oculus varius fuerit erit deterius. Cum pupilla nigra existens talem habet citrinitatem, ex qua quasi deaurata apparẽt hominem malum homicidã sanguinem fundentem declarat. Hæc Rasis & alia multa.

Gal.

Pedis et nasi significatio.

Rasis.

Oculorũ significatio multiplex

Et fortasse est cum in una ægritudine duorum colorum diuersitas in duobus contingit membris, sicut cum albescit lingua & nigrescit facies in una ægritudine quemadmodum in icteritia, quæ propter uehementiam acuitatis cholerae rubeæ accidit.

Duodecima regula est q̃ñ cõtingit in una & eadẽ ægritudine diuersitas duorũ colorũ in duobus mẽbris, sicut in icteritia cãta ex vehementia acuitatis cholę rubeæ lingua albescit & facies nigrescit. Attende q in hac icteritia lingua albescit quia chola nõ diffundit ad eã sed ad partes cutis, & so

la facies

la facies nigrescit nigredine remissa participante quadam ci trinitate, ppterea q cutis faciei tenuissima et tenerrima exñs fortiter imbibit cholã declinante ad nigredinem ppter eius calorem & quasi incendiũ, & residuũ corporis citrinũ efficitur. Et in hac spẽ icteritiæ sunt tres diuersi colores. Iuxta illud Prio. tertij. f. 5. trac. primo cap. 4. Et si fuerit cã vehemẽtiæ caliditatis ęgritudĩs cholã in felle & inflãmatio eius i ea, tuoc signa eius erunt assiduatio citrinatio coloris corporis & nigredo faciei solius & albificatio linguæ

Quintum uero est genus signorum ex forma membrorum assumptorum.

In hac particula quinta primo tangit quintum signũ cõplexionis humanæ. secundo signa sumpta ex eo significantia caliditatem. ibi ⌊ Qm̃ complexionem. ⌉ Tertio signa significantia frigiditatẽ. ibi ⌊ Et frigiditatẽ. ⌉ Quarto significantia siccitatem. ibi ⌊ Et complonem. ⌉ In hac prima parte dicit q quitum ex signis quibus cognoscitur humana complexio sumitur ex forma membrorum. Et intellige per formam cõpõnem membrorum organicorum in figura & q̃titate. Nã diuersæ complexiones sibi determinant diuersas figuras & magnitudĩes, vt cholerica maciẽ cum latitudĩe corpis, phlegmatica pinguedinem cum grossitie.

Forma mẽbrorũ quid.

Quoniam complexionem calidam sequuntur pectoris amplitudo & extremitatum magnitudo, & ipsarum complementum in quantitate earum absque coangustatione & sine curtitate & præcipue manuum & pedum & uenarum amplitudo & earum apparitio, & pulsus magnitudo & fortitudo ipsius & magnitudo musculorum & propinquitas eorum ex iuncturis, quoniam omnes operationes augmentatiuæ & compositiuæ formæ caliditate complentur.

Cõplonis calĩ signum quintuplex.

In hac secũda pte dat quinq signa sequẽtia & significantia cõplonẽ calidã. Primũ est amplitudo pectoris. Nã calidi est dilatare. Et hæc primo & immediate attestatur sup cordis caliditate, & ex consequẽti sup caliditate totius. Iuxta illud Gal. 1. techni. Cũ vero calitas cordis dñata fuerit augmentabit toracẽ scd̃m primã gñationẽ pportionalr huius caliditati. Ideo & cum i paruo quidẽ capite thorax latus fuerit maxima secundũ cor fit cognitio caliditatis. Secundũ est magnitudo & cõplementum partiũ extremalium maxime manuum & pedũ sine hoc q sint angustatæ suæ partes vel nimiũ curtę. Nã cũ naturaliter cõplo calida est in formatione fœtus calor se diffũdẽs ad extremitates creãdas multũ sanguis trahit vñ format eas dilatando & prolongando nisi materia sua siccitate dilatationi rebellauerit uel fuerit nimis modica vel matrix parua & stricta. Tertiũ est amplitudo venarum tam pulsatiliũ q̃ nõ pulsatiliũ, & eminẽtia earum seu apparitio in exterioribus corporis. Amplitudo qdẽ pp caliditatem dilatantẽ. Eminentia vero pp earum grossitiẽ & plenitudinẽ ex spiritibus. Et istud est vnum de certissimis signis complonis naturaliter calidę. Verũ amplitudo & eminentia venarum non pulsatilium directæ & imediate significat caliditatẽ hepatis & arteriarũ cordis, & ex consequenti totius corporis. Quartũ est magnitudo pulsus & ipsius fortitudo. Nã ea magnitudine pulsus significant virtutis pulsatilis fortitudo necessitas euentationis multa propter augmentum caloris & instrumentũ obediẽs dilatatiõi eius in lõgum & latũ. Et ex fortitudine pcussionis arteriæ in digitos significat fortitudo virtutis vitalis depẽdens ca forti calore cordis.

Attende q licet magnitudo pulsus & eius fortitudo semper significent calorem fortem, quandoq tñ est cõplo calida sine magno pulsu & forti pp inobedientiam instrĩ vel debilitatẽ virtutis, sed tunc fit velox aut frequens ad supplendũ necessitatem euentationis. Iuxta illud Gal. 1. techni. Calidis igit vt ad pprium modum referamus cordis signa inseparabilia quidem & familiaria hæc sunt. magnitudo respirationis, & pulsus velocitas, & frequentia. Et licet hoc signũ magnitudiois pulsus nõ directæ sumatur a forma membri, sed operatione ipsius talis tñ operatio consequitur formam membri. Quintum est magnitudo musculorum & situatio eorum prope iuncturas. Magnitudo quidem caliditate attestatur, quia omnes operationes forme augmentatiuæ. i. virtutis aĩæ perducentis membra ad suam debitam magnitudinem pro ipe caliditate complẽt. Situatio vero musculorum ppe iuncturas, quia etiam operationes formę compositiuæ. i. virtutis informatiuæ calore perficiuntur. Cum igitur musculi facti sint vt iuncturas moueant, & eorum situs iuncturis pximus cum sua magnitudine reddat eos fortiores ad id significatur ex eorum magnitudine & ppinquitate ad iũcturas virtutis informatiuæ vigorositas & fortitudo caloris quo perficit opus. Attende q musculi q̃nq paruĩ apparent propter gracilitatẽ ossium, licet sint de se magni & ecõuerso. Iuxta illud Gal. 1. techni. Similiter oportet considerare in omnibus musculis q̃titatem inuolutorum ossium. Ali. qñ. n. gracilior videtur esse pars non existens gracilior q̃tũ ad musculos, sed propter angustiam ossium talis vr̃ esse apparẽs. Sit aũt & spissior vr̃ esse multotiens nõ propter amplitudinem ossium, sed propter carnis multitudinem.

Et frigiditatem sequuntur horum contaria, qm̃ pp eam minorãtur uirtutes naturales, & nõ complent operationes natiuas & creationem.

Cõplonis frigidę signa

In hac tertia dicit q signa contraria quinq prædictis. s. strictura pectoris paruitas extremitatum cum coangustatione & curtitate est strictura & latentia venarum, paruitas & debilitas pulsus, paruitas musculorum & elongatio iuncturarum a musculis significant frigiditatem. Quia propter frigus innatæ complexionis virtutes naturales debilitantur & non pficiũt opõnes natiuas. i. pductiuas mẽbrorum ab origine, & creationem. i. debitam organiçatiõem partiũ organicaℽ.

Et cõplonẽ siccã sequuntur asperitas & curuitas, & iũcturarũ manifestatio, & appitio chartilaginũ in epyglotti & naso, & est nasus æqualis.

Cõplonis siccę signum quintuplex.

In hac quarta dat quinq signa sequentia & significantia complexionem siccam. Primum est aspitas cutis & aliarum superficierum, sicut. n. lenitas & planities ab humiditate procedunt, sic asperitas & durities a siccitate. Secũdum est curuitas membrorum vel per viam contractionis a sicco, vel per viam rebellionis materiæ siccæ in receptione formarum seu figurarum, sicut. n. molle humidum est faciliter imprimibile, sic vix durũ siccum. Tertium est manifestatio iuncturarum. sicut enim per humiditatem vestiuntur & occultantur carne & pĩguedine, vt apparet in sanguineis & phlegmaticis, sic per siccitatem nudæ fiunt excarnatæ & eminentes in cholericis & melancholicis & hecticis, et ex cõsumptione morientibus. Quartum est apparitio manifesta chartilaginum epyglotti & nasi p opter excarnationem & tenuitatem musculorum tegentium eas præ nimia siccitate & maxime chartilaginis peltalis quæ in gutture apparet & chartilaginum triangularium & lateralium nasi, ex quarum tenuitate nares apparent acutæ. Quintum est q nasus est æqualis idest planus sine aliqua eleuatione carnosa propter siccitatem, quæ non sinit carnes super eum multiplicari. Vel lege loco æqualis aquilus. nam nasus aquilus attestatur siccitati. Iuxta illud Gal. secũdo complexionũ. capło. 10. Et cũ fuerit nasus subtilis aq̃lus tũc corpus erit siccũ.

Sextum uero est genus signorum sumptorũ ex uelocitate passiõis membrorum. Membrum enim cum cito calefit absque difficultate est calidæ complexionis, quoniam conuersio in gene

re proportionali est facilior conuersione ad contrarium. Et si cito infrigidetur res erit ecõtrario.

In hac particula sexta primo assignat sextũ genus signorũ complexionum. 2. mouet & soluit circa illud dubium ibi [Quod si aliqs dixerit.] Tertio remouet obiectionem quæ fieri posset de calido innato, quod non cito patitur a venenis calidis. ibi [Cum uero extrinseca.] In hac prima parte dicit primo φ sextum signorum quibus cognoscit hũana cõplo sumitur a facili passione mẽbrorũ ita φ corpus vel membrũ quod leuiter patitur a cã aliqua sibi occurrente iudicat eẽ similia complexionis cum re a qua patitur velociter & facilr. Secundo dicit φ membrum vel corpus quod calefit & nõ difficulter est calidæ cõplexionis, quia conuersio in gñe proportionali est facilior conuersione ad contrariũ. s. facilius silr patitur a suo sili φ̃ a contrario. Vel ut scribitur secundo de gñone. In habentibus symbolum facilior est trãsitus. Tertio dicit φ si membrum aliquod aut corpus cito infrigidetur illud erit frigidum ob eandem cãm. Instabit aliquis contra hæc dicta. Primo de canphora quæ facillime iñãmat & est frida. secundo de lacte quod facilr inflãmat in cholicis et nõ est calm. tertio de cholericis q faciliter penetrantur a frigore hyemis & citius infrigidantur φ̃ fridę mulieres quę sine nocumento sustinent tpe gelido lauare pannos & tenere nudas tibias, & pedes in aqua vehementis frigoris vt appet in lotricibus. Dic ad hæc & similia φ ad verificationem huius sexti signi sumpti a velocitate passionis præsupponere oportet φ ista velocitas non ꝓueniat ex raritate vel subtilitate subę passi. Vel si aliquid dicatur alio calidius, quia facilius calefit, aut frigidius quia citius infrigidatur intelligatur hoc si ambo se habeant consimiliter in subtilitate & raritate.

Quod si aliquis dixerit φ oportet ut res sit huic contraria, nos nanq; pro certo scimus φ res non patitur nisi a suo cõtrario & non a suo simili. Sed ex hoc uerbo quod tu pręmisisti prouenit ut passio a simili sit dignior. Responsio ad hoc erit φ simile a quo non patitur res est illud cuius qualitas & qualitas illius quod ei simile existit est una in specie & natura. Quod autem calidius est alio non est simile ei quod est minus calidum, immo duo calida quorum unum est calidius diuersificãtur. Et illud quidem quod est minus calidum cõparatione eius quod est calidius est frigidum. Patitur ergo ex hoc unde est frigidum comparatiõe illius & non calidum, & patitur etiam ab eo qd' est ipso frigidius & a frigido. Vnum tamen eorũ ipsius qualitatem auget & præbet ei augmẽtum quod est in ipso fortius, et alterum in ipso eius minuit qualitatem. Ipsius ergo alteratio ad id quod in sui qualitate prestat augmentũ & mutat illud quod in ipso ẽ fortius erit facilior, licet sit hic alia causa quæ alicui eorum quæ in qualitate cõicãt est propria & contradicit, sicut illud qđ in sui natura calidę existit cõplõnis nõ cito recipit in se calidi operationẽ, nisi ꝓpterea φ caliditas destruit operationem contrarij quod est frigidum, eo φ refrenat illud quod complexio calida uult efficere de augmento in calefactiõe. Cum ergo sibi occurrunt & prohibẽs destruitur iuuãt se ambo in calefaciendo, & eorum adiutorium sequitur duarum qualitatum fortitudo completa.

In hac secũda prio obijcit cõtra dictũ signũ, qa silr non patiẽ a suo sili, cũ ols actio fiat rõne alicuius cõtrarietatis, & finis agẽtis sit assilare sibi passũ q iã cessat cũ agẽs ẽ silr passo. Et tñ supponiẽ i dicto signo φ a suo sili sit dignior passio. Secũdo rñdet huic obiectiõi dicẽs, φ sile a q̃ res nõ patitur ẽ simile i spẽ & natura. i. in eisdẽ q̃litate & gradu. Sed qđ est altero calidius nõ est simile minus calido, imo diuersũ ab eo & minus calm cõpatione ad calidius frigidũ censeẽ sicut aq̃ tepida respectu feruentis frigida dicitur, & eã refrigerat immixta sibi. Tertio dicit φ minus calm patitur a tribus. Primo a magis calido respectu cuius non calidũ sed fridũ diciẽ. Secundo ab eo qđ ẽ ipso fridius, i. minus calm, licet sit calidum a dñio. Tertio a frigido i q̃ simpliciẽ p̃dñatur frigiditas. Exẽpli grã. Aqua calida in secundo gradu patiẽ intensionem sui caloris ab aqua feruente & remissionem sui caloris ab aqua calida in primo gradu & infrigidationẽ ab aqua frida simpliciter. Quarto dicit φ vnum istorum trium a quibus patiẽ minus calidum. s. calidius eo augmẽtat id quod est fortius in minus calido. s. caliditatẽ ipsius quæ suæ frigiditati prędñatẽ. Et alterũ. s. frigidum vel minus calidum eo minuit qualitatẽ prędñantẽ in ipso. Et iõ alteratio minus calida magis calido qua calefacit amplius est facilior alteratione minus calidi a frigido qua corrumpitur qualitas dñantior in eo, quia caliditas minus calidi p̃bet auxilium ad eius augmentum, sed resistit totis viribus suę corruptioni a frigido. Quĩto dicit φ hic est alia cã facilis passibilitatis a suo simili quæ est ꝓpria alicui eorum quæ cõicant. i. similia sunt in qualitate. Et hęc cã cõtradicit. i. teptimit & cõtẽperat contrariũ sibi immixtũ, vel fundaẽ i cõtrarietate & repssione vnius cõtrarij ab alio. Verbi grã. hõ calidę cõplõnis nõ cito patiẽ & calefit ab aere calo, nisi quia calor hois destruit opationẽ friditatis sibi immixtę φ̃tũ põt, eo φ illa friditas refrenat & ipedit opationẽ eius. s. augmentationẽ caliditatis quã calor hois nitiẽ efficere. Cũ ergo sibi inuicẽ occurrũt calor hois & calor aeris, & ꝓhibens ab eis destruiẽ. s. frigus immixtũ calori hois qđ prohibeat ipm ab augmẽtatiõe caloris, tũc duo calores. s. hois & aeris iuuãt se ãbo i calefaciẽdo. Et cõpleta fortitudo calefaciẽdi cõsequitur adiutoriũ hoꝝ calorũ adiuicẽ, supposito φ calor hois operetur i hoc vt calor nõ vt naturalis ꝓpter illud qđ' stati diceẽ.

Cũ uero extrinseca calitas æqualitate destruere uoluerit calor innatus qui ẽ intus erit res fortior in resistẽdo, adeo ut uenena calã nõ refrenet neq; expellat neq; ipsoꝝ corrũpat substantiã nisi calor innatus. Calor nãq; innatus naturæ est instrumentũ quod caloris aduenĩẽtis expellit nocumẽtũ ꝑꝑea φ ipsum alĩs spũm mouet ad ipsum expellẽdũ, & ad eius uaporẽ remouendũ & ad ipsũ resoluendũ, & ipsius materiã adurendũ. Et frigidi ẽt aduenĩẽtis nocumẽtũ p cõtrariũ expellit. Hãc uero ꝓprietatem non hẽt frigiditas, non. n. impugnat neq; refrenat nisi aduenientẽ caliditatẽ per contrarium tm̃, quia non impugnat aduenientẽ frigiditatẽ. Et calor quidẽ innatus est ille qui humores naturales tueẽ, ne eis caliditates extraneæ dominenẽ. Calor nãq; innatus cũ est fortis poteẽt natura ipso mediante in humoribus ministrare secundum modum maturandi & digerẽdi, & custodire eos secundum sanitatem, & mouẽtur humores secundum modum ministrationis ipsius & prohibentur moueri secundum modum ministrationis caloris extranei, quare non putrefiũt. Sed cum calor iste est debilis fatigatur natura, et a regimine humorum abstinet propter instrumẽti debilitatem quod inter ipsã & humores ẽ medium & stat. Et calor extraneus inuenit hũores

non

non impeditos ab administratione. Compræhenduntur ergo ab eo & facit eos obedientes, & motu extraneo ipsos mouet & accidit putrefactio. Calor igitur innatus uirtutum omnium est instrumentum, sed frigiditas est ei inconueniens. & neque prodest nisi accidentaliter. Ideoq; dicitur calor innatus, & non dicitur frigiditas innata neq; comparatur frigiditati ex colchodea corporis illud quod comparatur caliditati.

Calor inatus q̃ pacto calidū extraneū et fridū ꝓpellat.

In hac tertia parte quia posset aliqs ex dictis credere ꝙ calor hoīs innatus facile pateretur a venenis cal'.s ꝓpter similitudinē cum eis in calitate, ad remouēdū hunc errorem dicit primo ꝙ caliditas extrīseca cū conata fuerit destruere ęqualitatē.i. corrūpere cōtēperantiā hūanæ complexionis calor inatus interius reclusus fortius resistit oī alia qualitate, ita & inuū ꝙ nihil aliud ꝑter aīæ virtutē magis refrenat expellit & dissipat substantiā & vires venenorū calidorum q̃ calor inatus. Ipse.n.est instr̄m naturę seu virtutum oīum naturaliū, quod expellit nocumentū caloris extranei superuenientis, ideo ꝙ mouet spūm vel seipm ad expellendum ipm calorē extraneum vel venenum calm, & ad remouendū & resoluēdū vaporem ipsius, & ad adurendū materiā eius. Sed instabit aliquis ꝙ calor innatus nō est adustiuus, sed suauis & tēpatus. Dic ꝙ non adurit ex se penitus materiā veneni, sed ex dispōne materiæ & coopante calore veneni & motu eius subtile ipsius resoluitur, & residuum eius manet incineratū. Secūdo dicit ꝙ calor innatus non solum expellit calorē extraneū sed ēt nocumētū frigoris aduenientis, & utrūq; expellit velut cōtrariū, sed frigus adueniens est ei contrariū & inq̃tū calor est & inq̃tū est naturalis. Extraneus vero calor solum ei cōtrarius est inq̃tū est naturalis. Tertio dicit ꝙ frigiditas existens in humano corpe non hēt hāc ꝓprietatē seu propriā virtutē vt expellat indifferenter calorē & frigus, sed solū repellit aduenientē caliditatē per contrariū non frigiditatē, quia nec in corpore humano hēt dñium, neq; se imiscet alicui naturalium operationum nisi p accñs, sicut declaratum est primi prima. doc. sexta cap̄. de virtutibus naturalibus ministrantibus. Quarto dicit ꝙ calor innatus defendit humores a dñio calitatis extraneæ. Et cum fortis fuerit fortitudine moderata virtus naturalis ministrare pōt per medium eius digerendo maturando & custodiendo eos & totum corpus in sanitate. Et tunc mouentur humores motu distributionis & assimilationis eorum ad mēbra iuxta ministeriū innati caloris & virtutum quibus seruit. Nec permittunē moueri secundum ministerium extranei caloris, quare non putrescunt. Quinto dicit ꝙ cum calor innatus est debilis naturalis virtus inde fatigata seu debillitata abstinet & impedit a regimie humorū pp debilitatē istr̄i mediantis inter hūores & ipsam, & stat quasi cessans a custodia & regimine humorū, quos calor extraneus inueniens non impeditos.i. occupatos sub regimine naturæ compręhendit & reddit eos sibi obedientes, & mouet ipsos motu extraneo, separando calorem suum naturalem a proprio humido, quare putrefiunt. Sexto concludit ꝙ calor innatus est generale istr̄m oīum virtutum aīę, frigiditas vero neq; conuenit eis neq; cōfert nisi per accidens vt calorem tēperet. Et ideo calor dicitur innatus.i. intus natus ad seruiendū virtutibus aīæ. Frigiditas aūt non innata dicitur quia nec abundat in interioribus mēbris nec directe seruit suis virtutibus. Et ēt illud non comparatur.i. attribuitur frigiditati ex colchodea.i. datione vitę quod attribuitur caliditati. Nam vita consistit in calido & humido, frigidum vero vitæ inimicum est. Et est colchodea nomē grecū deriuatū a colchodeo cuius interpretatio est dator vitæ.

Colchodea qd.

Attēde ꝙ Princeps postq̃ hic assignauit sextum signorū humanę cōplonis relicto. 7. saltat ad octauum. Verum in margine quorundā Auicēnārū scribit. Hic deest septimum genus, & similiter deerat in exemplaribus arabicis. In alijs vero librorum marginibus septimum hoc genus scriptum inuenitur modo qui sequitur.

Septimum genus est quod sumitur a cogitationibus & rebus multum desideratis a natura hominis quas plurimum appræhendit uirtus appræhensiua. Et comparatur similitudinibus qualitatum corporis sicut dicemus in somnijs, ideo quoniam corpus est instrumentum animæ.

Attēde hic ꝙ hoc septimū genus pīa facie vr̄ ps decimi gñis qđ stati dicet, verū ne coincidat cū eo sic pōt exponi. Septimū genus ē qđ sumit a cogitationibus.i. desiderijs sequntibus cogitatiōes et rebus multū desideratis.s. cibis et potibus a natura hoīs pp cōformitatē eorū cū ea vehementer desideratis, quas.s. res desideratas plm apphēdit uirtus apphēsiua.s. ęstimatiua vel sēsus cōis, & cōparat similitudibus q̃litatū corporis.i. hic septimū genus cōparatiue trahit a similitudie q̃dā q̃litatum corporis cū rebus desideratis sicut dicemus in somnijs.s. loquēdo in decimo gñe de somnijs q̃ supueniunt secūdū hūorē dñantē in corpore, iō qm̄ corpus ē instr̄m aīæ, iō sequtū aīa seqt corpus in desiderijs suis & somnijs, qm̄ corpus ē istr̄m q̃ sano aīa viget, & q̃ languido non valet propria exereere opera. Dicamus igr̄ ex līa hac seu signo septimo ꝑdēdi illud Gal. 2. techni. Ex ægritudinibus tñ in vētre distēperantiæ in hoc dr̄nt a naturalibus secundū ꝙ cōtraria cōcupiscūt non silia queādmodū & naturales. Si qs igr̄ naturalr̄ calīa appetat secundū plm calidæ cōplonis est, si frigida frigidę. Et licet hic Galenus de stō spālitet loquat, idem tamen intelligendum est in cęteris membris. Iuxta illud Haly. in commento. Quod autem dixit in ventre intellige etiam illud in alijs membris.

Cōplonis signū duplex per appetitū.

Octauum autem genus est quod assumitur ex signis operationum.

In hac particula octaua prīo dat octauū genus signorū cōplonis. 2. tres regulas qbus cōplexiōes per opatiōes cognoscunt. ibi ⌊Cū.n. opōnes.⌉ Tertio tres exceptiōes ab illis regulis & tria notabilia circa vltimā. ibi ⌊Est tñ cū earum.⌉ Quarto narrat aliquas operationes caliditatē signantes. ibi ⌊Ex gñe āt operationū⌉. In hac prīa parte dicit ꝙ octauū genus signorū qbus humana cōplexio noscit ab opōnibus virtutū aīę sumit. Operationes.n. sunt effectus cōplexionū, & effectus attestantur super suis cāis, & declārant eas cū sint nobis notiores & sensibus plus detecti. Attendūt āt in operationibus æqualitas & fortitudīs excessus & debilitas earū & velocitas & tarditas & frequentia & raritas.

Cōplo cognoscēda p operationes mltiplicitet.

Cum.n. operationes secundum naturalē cursum procedunt plene & perfecte significāt complexionis æqualitatē. Quod si a parte sua ad motus mutantur superfluos significant complexionis inæqualitatē & caliditatē. Et similiter si properauerint quoniam caliditatē significant sicut augmenti uelocitas & uelocitas natiuitatis capillorum & natiuitatis dentium. Quod si debilitentur & ociosæ fiant & tardentur significant complexionis frigiditatem.

In hac secūda dicit primo ꝙ tēperata complexio significatur ab operationibus ꝓcedētibus plene & perfecte secūdū cursū naturæ, vt qui bñ digerit ingerit egerit & cætera aīæ opera cōplet ē bñ sanus. Et id intelligas in quilibet ætate secūdū ꝓpriā ipsius naturam.s. in īfantibus secūdū ꝙ eis conuenit in illa ętate, & similiter in iuuenibus & senibus. Secūdo dicit ꝙ operationes excessiui motus significant cōplexionē calidā, vt vincere leonē sicut fecit Hercules, gestare bouē supra suos hūeros vt fecit Milo, extendere manibus ferrū eg

ſicut fecit karolus magnus. Et ſimiliter operationũ feſtinatio vel acceleratio aň tp̃s ſolitũ vt augmentatio corporis in pueritia plus ſolito ꝓperans, & velocitas inſolita naſcentiæ dentiũ vel capillorũ, & feſtinatio ĩ ſermone & greſſu & operibus alijs vltra ſolitum holum modũ. Calĩ.n. eſt mouere dilatare vigilem agilem & fortẽ reddere. & tanto amplius cæteris paribus quo fortior fuerit dũmodo maneat ĩ limitibus naturalitatis & ſanitatis non diſproportionatus plurimũ humido proprio. Tertio dicit q̄ debilitas operationum & ocioſitas ſeu pigritia in eis & earum tarditas frigidã ſignificant cõplexionẽ, vt debilitas curſus aut ſermonis aut deportatiõis ponderũ & pigritia in ſtudio & ſollicitudinibus hũanis & tarditas corpis augmẽti aut ortus dẽtiũ vel capillorũ ſigñant diminutionem naturales caloris, q̃ hæc opera ſiunt.

Eſt tamen cum earum debilitas & ocioſitas et tarditas ſunt cadentes propter complexionẽ calidam, licet illud eſſe non poſſit abſque mutatione a curſu naturali cum debilitate. Et eſt etiã cũ plures naturalium operationum deficiunt propter caliditatem & minuũtur ſicut ſomnus, quoniam fortaſſe eſt cum deſtruitur ꝑpter calorem complexionis calidæ aut minuitur. Et fortaſſe eſt cum augentur aliquæ diſpoſitionum naturalium propter frigiditatẽ ſicut ſomnus, ſed tamen non erunt ex ſumma operationum naturalium abſolute, immo conditionaliter & per cauſã. Sõni nanq; neceſſitas in uita & ſanitate non eſt neceſſitas abſoluta, immo propterea ut ſpũs ab impedientibus ſeparetur propter illud quod ei accidit ex laſſitudine, aut propterea q̄ eſt ei neceſſarium incumbere ſuper digeſtionem cibi, & propterea q̄ non poteſt duas res. Somni igitur neceſſitas non eſt niſi ex parte alicuius impotentię, & eſt exitus a neceſſitate naturali, licet ſit exitus ille naturalis ab eo unde eſt neceſſarius. naturalis ẽnim dicitur de neceſſario communitate nominis. Firmior uero ſignificatio quam hoc nomen habet non eſt niſi ut dicatur de complexiõe æquali, & illud eſt ut operationes ſequantur & compleantur. Eius uero ſignificatio ſuper caliditatem & frigiditatem & ſiccitatem & humiditatem eſt ſignificatio probabilis

In hac tertia dicit prĩo q̄ debilitas & ocioſitas & tarditas operationũ ꝓueniunt ĩterdũ ex cõplõne calida, vt in hecticis phthiſicis cauſonicis & tertianarijs apparet, verũtñ id fieri nõ p̃t niſi cũ debilitate operationũ cõplõ mutet̃ ab ipſius naturali curſu, ita q̄ fiat neutra vel ęgra vt nunc. Sed cõtra cholerici vehement̃ a natura lapſi in calido & ſicco ſunt graciles exiles parũ ſuſtinentes laboris & inediæ paucę reſiſtentiæ contra frigora caumata & ventos male digerẽtes & male nutriti diminute cibos appetentes. Dic q̄ cholerici plurimũ lapſi a natura non ſunt graciles exiles, parum ſuſtinẽtes laboris & inedię rõne multi caloris innati ſed ſiccitatis ſecũ cõplicatę. Nam ſi multa ſecũ afforet humiditas redderet carnoſum & robuſtum corpus & multę tolerantię. Dic ſecũdo q̄ paucitas ſuæ reſiſtentiæ contra frigora caumata & vẽtos non ꝓuenit ex fortitudine ſui caloris, ſed ex vehementi raritate corporis. & ſimiliter debilitas digõnis ineſt eis ex raritate cõntexture ſtõi & diminutio nutritionis ex ſiccitate, licet caloris vehementia ad ſiccitatẽ coadiuuet. Dic. 3. q̄ diminutio appetitus nõ eſt in complexione vehemẽter calida & ſic. naturaliter ex parte caliditatis & ſiccitatis, imo ſicut calĩtas & ſiccitas exceſſiuę ſunt cã magnę reſolutionis ſic cã magni deſiderij ex ſe. ſed quia de leui cholera multiplicat̃ ĩ talibus, & orificiũ ſtõchi vaporibus replet̃, qbus relaxatis fit ut cholerici ſint pauci appetitus ſecũdũ ſtõm ẽt dũ mẽbra ſunt vere famelica. Secundo dicit q̄ defectus & diminutio plurĩũ naturaliũ operationum qñq; ꝓcedunt a caliditate ſicut ſõnus propter fortẽ caliditatẽ deſtruit̃ aut minuit̃, & ex cõſequenti uirtutes vitales & naturales debilitãt̃ ex reſolutiõe ſuperflua caloris & ſpũum tẽpore vigiliarũ. Et ſimiliter dimĩutio appetitus a calore ꝓuenit mõ ſtati dcõ. Tertio dicit q̄ aliq̃ diſpõnum naturaliũ augent̃ a frigore ſicut ſõnus. Cuius rei ſignũ ẽ q̄ fortior & ꝓlixior fit ĩ cõplexione regione & tẽpore fridis. Nec deeſt rõ, qa ſõnus fieri ſolet a frigiditate cerebri dẽſãtis vapores eleuatos ad ipm, qa illic inſpiſſati vias arteriarũ aſcẽdentium & neruorum deſcendentium oppilant, donec his digeſtis & ſubtiliatis a calore tẽpore ſomni viæ reſerant̃. Iuxta illud Arĩ. cap. 5. trac. primi lib. de ſõno. Olum

Ariſto.

vero q̃ ĩ corpore fridiſſimum cerebrum, quẽadmodum igiẽ hũidum qd' euaporat a ſolis caliditate cũ venerit ad ſupmũ locum ꝓpter fridĩtatẽ ſuã ĩfrigidat̃ et congeſtum deorſũ fert̃ factum rurſus aqua, ſic ĩ eleuatione calidi ad cerebrũ ſuperflua qdẽ euaporatio in phlegma redigit̃. Sed inſtabit aliqs, quia poſt cibum ẽt calidum fortis fit ſomnus, & poſt vini potum & poſt eſum cæparum & alleorum, & poſt forte exercitium. Et hęc oĩa calefaciunt corpus, ſed irrõnabile vr̃ ſõnum a frigore augeri & cãs ipſius eſſe calidas. Itẽ puerorũ ſomni ſunt fortiſſimi & lõgiſſimi & ſenum leues & breues, q tñ ſunt frĩdi & pueri calidi. Dic q̄ pĩm ſomnorũ cã prior eſt caliditas eleuans vapores ad cerebrũ, ſed eorũ cã ꝓxima ẽ frigiditas cerebri dictos vapores ĩſpiſſans. Et quia melici et ſenes a ſenio carent prima cã ſunt breuis et leuis ſomni,

Somni cã duplex.

cholerici vero ꝑꝑ carentiã ſecundæ cãę vigilatiui ſunt et nõ ſomnolẽti. Et quia iã Princeps determinauit ꝑticula ſecũda iſtius octauę partis, q̄ ſi operationes ſuperfluant ſignificant caliditatem, et hoc vr̃ aſſereret̃ contrarium de ſomno, cuius ſuperfluitas ſigñat fridĩtatẽ. Ad ſaluandũ vtrũq; notat hic tria dcã circa hoc dcm̃ tertium. Primum ẽ q̄ ſõnus non eſt neceſſarius in vita et ſanitate neceſſitate abſoluta, qa ſani viuimus et vigilantes ꝓ maiori ꝑte vitæ nrę ſine ſomno ſed eſt neceſſarius aliqbus horis ꝑꝑ alterum duorum. ſ. vt ſpũs ſeparetur ab impedientibus ꝑꝑ illud quod accidit ei ex laſſitudie. i. vt virtutes aĩales et ſui ſpiritus laboribus laſſati ſeu fatigati ſeꝑent̃ a laboribus, et retrahant̃ ad ſuum principium qeſcẽtes illic donec cõfortati fuerit et vigorati per nouos ſpiritus tranſmiſſos a corde. Vel qa ſpiritui neceſſarium eſt incumbere. i. occupari ſuper digõne cibi. Et quia non p̃t utrũq; facere. ſ. ſubſeruire ſenſibus et motibus voluntarijs et incumbere digõni magis neceſſario per naturã applicat̃. ſ. digõne cibi. Propter primum qdẽ ꝓfundat̃ ſomnus poſt magnos labores. Et ꝓpter ſecundũ poſt repletionem cibi & potus.

Somni neceſſitas duplex.

Secundum eſt per modum corrolarij q̄ neceſſitas ſõni aĩalibus ineſt ex parte impotentiæ. ſ. quia virtus aĩalis fatigata labore non põt continuare influxum ſenſus et motus ad membra ſenſibilia ꝓpter quod Arĩ. ſomnum vocat ĩpotentiã primi ſenſitiui. Et ſomnus eſt exitus. i. remotio vel elõgatio corporis a neceſſitate naturali. videlicet ab his q̃ neceſſario requiſita ſunt ad diſpoſitionem corporis vere naturalẽ et ſatiſſimã, licet ſit exitus naturalis ab eo vñ eſt neceſſarius. i. propter hoc q̄ aĩal ſine eo diu vere non põt. Et in hoc vult Pñceps innuere q̄ ſomnus eſt exitus ſeu lapſus qdam ab optĩa diſpõne corporis, et quaſi principium ęgritudis uel neutralitatis. Quod teſtat̃ Arĩ. cap. 5. trac. primi de ſomno dicens. Simile.n. eſt ſomnus epilepſiæ, et eſt quodãmõ ſomnus epilepſia, et ideo accidit multis pñcipiũ huius paſſionis dormientibus, et dormientes quidem capiuntur, vigilantes vero non.

Ariſt. de ſomno.

Tertium eſt q̄ naturale tripliciter dr̃. Prĩo cõitate noĩs. i. gñaliter de oĩ neceſſario ſiue conueniens fuerit ſiue diſconueniens his quibus ineſt, ſic mors animalibus eſt naturalis et ſimiliter ſomnus. Secundo de temperatiſſimo et ſaniſſimo quod non habet rugã neq; maculam per quã deueniet aut degeneret a propria natura et hoc modo ſomnus

Nãle dr̃ tripl̃r.

non

non est naturalis, immo lapsus quidam. Et hæc significatio dictionis huius naturalis est firmior.i.spālior & maxie propria ira vt dicat de complexione æquali seu temperata cuius operationes sunt moderatæ perfectæ & cōpletę. Tertio dr̄ naturale de illo quod a natura inest siue lapsum fuerit siue tēperatū & significatio naturalis hoc modo est probabilis.i.pbabiliter ꝗuis in proprie dicta de caliditate frigiditate hūiditate & siccitate excessiuis quæ a natura insunt & ita de sōno. Patet igitur ex his ꝙ aliquo modo somnus est operatio naturalis aliquo modo non.

Ex genere autem operationum fortium quæ caliditatem significant est acuitas uocis & eius grossitudo & loquendi uelocitas & ipsius continuitas & ira & festinatio motionum & palpebrarum citatio, licet sit cū ista adueniunt non pꝑter causam communem, immo propter causam membro operationis propriam.

Opōnis fortis genus sex/tuplex.

Io hac quarta parte primo enumerat sex gn̄a fortiū opōnum significantium caliditatē. Primum est acuitas vocis.

Acuta uox q̄ tē peratu rā significet.

Instabit aliqs primo quia acuitas vocis fit ex strictura tracheæ arteriæ. strictura vero frigiditati attestatur, quia fridi est constringere sicut calidi est dilatare. Item fœmie gn̄alr habent voces acutiores masculis exceptis vaccis & tamen sunt frigidiores. Item eunuchi sunt acutæ vocis quia ex carētia testiculorum infrigidantur & effœminantur. Iuxta illud Arꝫ. 16. alalium cap̄. vltimo. Et omnia alalia castrata alterātur i naturam fœminarum. pp ergo debilitatem neruorum erunt voces animalium castratorum similes vocibus fœminæ. Et. 11. particula pblematum q̄rit pꝑter qd pueri & mulieres & eunuchi & senes loquūtur acute. Itē magnitudo vocis de qua tn̄ est maior apparentia q̄ȝ de acuitate nō significat caliditatē. Iuxta illud Gal. 2. techni. Non uero ipa vocis magnitudo a caliditate fit quemadmodū neq; paruitas a frigiditate, sed hæc quidē āplitudīe trachęę arteriæ fit & exufflatione vehementior, paruitas uero contraria sequitur. Itē grossitudo q̄ cōtraria est acuitati significat caliditatē vt dicit hic prin. ergo acuitas frigiditatē, quia cōtrariorū contrariæ sunt cāæ & signa. Attende. 1. pꝛ solone ꝙ Gal. attribuit acuitatē vocis stricturæ cānę pulmonis & breuitati eius & siccitati, grauitatem vero cāis cōtrarijs lib. de voce ca. 8. dicēs. Cum vero cāna fuerit stricta vox erit acuta, si āpla erit grauis, si curta erit addens in acumine, si longa crescit in grauitate. Humiditas āt epyglottis facit grauitatē vocis, siccitas vero acuitatem. hæc Gal. Attende. 2. ꝙ Arꝫ. 19. animalium ca. vltimo. attribuit acuitatē vocis veloci motui aeris a pulmone impulsi deferentis vocem & grauitatem tardo motui eius dicens. Vox āt grauis est ex tardo motu & vox acuta ex veloci motu. Et paulo infra volens assignare dr̄iam īter vocem magnam & paruā ex vna parte & grauē & acutam ex alia parte dicit. Vox autem dr̄ magna qn̄ motū fuerit magnum simpl'r. Et paruitas dr̄ vocis qn̄ motum fuerit puum simpl'r. Acumē āt & grauitas vocis dicitur secundū cōpōnē moti ad motorem, supple.s. pulmonis pellentis ad aerē pulsum. Et propter hoc sunt in eis istæ dr̄iæ, qm̄ si virtus moti fuerit superans virtutem motoris necessario erit motus moti grauis, si āt virtus motoris vincat virtutem moti tunc erit motus velox. Et intellige per hæc verba ꝙ vox grauis fit ex motu tardo non penetrāre in id quod mouet, sed potius quasi exterius præmendo impellit. Et vox acuta fit ex motu forti & acuto siue penetranti & diuidente hoc quod mouet. Attende. 3. ꝙ grauitas & acuitas vocis complicabiles sunt cū magnitudine & paruitate eius ita vt aliqua vox grauis magna sit aliqua parua & aliqua acuta magna alia parua. Iuxta illud Arꝫ. ibi. Grauitas & acumē sunt contraria, & inueniuntur in voce magna & in voce parua, qm̄ pōt esse vox acuta magna & vox parua grauis. Attende. 4. ꝙ vox acuta magna fit cum motor ē fortis diuidens quasi in lineas multum aerem motum & impellens ipm̄ cum velocitate. Et tal' vox reperit in tauris & quibusdam viris, quorū pectoralia sunt intense cal'a sine notabili latitudīe cāne, & significat calitatem vt aīt hic pn̄ceps. Sed acuta parua fit ex aere pauco sub forma linee velociter moto talis est in pueris & mulieribus & conualescentibus & eunuchis nec significat caliditatē sicut probant p̄adductæ rōnes. Secundum genus opōnū significātium caliditatem est vox grossa. De qua dicit Gal. lib. de voce cap̄. 8. Vox autem grossa fit ex multo aere sine potentia.i. absq; hoc ꝙ motor possit ipsum graciliare et quasi lineas diuidere. Et ista vox est contraria gracili. Nam gracilem vocem defert aer gracilis ad istar lineę. Sed grossa defertur ab aere corpulento simili columnæ grossæ. Et ipsa significat ex consequenti caliditatem, quia significat amplitudinē cānalium pulmonis & arteriæ vocalis solitam procedere a caliditate. Tertium est velocitas seu præcipitatio sermonis & continuitas ipsius.s. assidua garrulitas quæ pcedūt ex feruore sanguis & spirituum & eorum leuitate. Cuius rei signum est ꝙ pueri & iuuenes sunt loquaciores senibus, aliquibus nō inest loquacitas ex humiditate & indiscretione sicut mulieribus. Quartū est ira q̄ cum sit ebullitio sanguis circa cor attestatur super caliditate. Quintum est festinatio motionum vt gressus coitus cursus ioculationis & siliū. calor.n. est p̄cipitationis cā sicut frigus lentitatis & somnolētiæ. Sextum est citatio palpebrarū seu velocitas aut freq̄ntia sui motus q̄ quibusdā inest quasi cōtinue & inaduertenter sicut vidi tp̄e meo i cardinalibus. Cameracēsi & sci Marci. De tali citatione dicit Rasis. 2. Almansoris cap̄. de significationibus oculorum. Oculi quorum palpebre cum magna palpitant frequentia hominem timorosum & inanimatum declarant. Sed nec illud apparuit in dictis viris, immo fuerunt magnanimi sapientes & audaces. Nec consonat dictis principis hic cum timorositas sit signum frigiditatis, verum Arꝫ. in libello suo de physonomia scripsit. Quicunq; palpebrīcant timidi sunt, quia in oculis primi mouentur. Consequenter post enumeratiōem sex generum opōnum significantiū complexionem talam notat princeps ꝙ ista genera opōnū qn̄q; nō adueniūt pp cām eōem.i. pp cōplōnē calidā toti corpori communem, sed propter causam propriam membro cuius est operatio.s. propter naturalem caliditatē ipsius solius vt grossities vocis loquendi uelocitas & ira quandoque procedunt ex caliditate sola partium pectoralium.

Gal.

Aristo.

Vocis dr̄ia duplex & eius cā.

Rasis.

Nonum uero genus est expulsio superfluitatum a corpore aut qualitates eorum quæ expelluntur. Expulsio.n. cū nō aufertur & illud quod ex stercore & urina & sudore & alijs ægreditur est acutum habens odorem fortem & tincturā ex eis quæ tincturam habere consueuerūt et adustionem & decoctionem ex illis quæ adustionē & decoctionem solent habere ē calidum. Quod uero diuersum est ab hoc est frigidum.

In hac particula nona dicit primo pn̄ceps ꝙ nonū genus signorum quibus cognoscitur humana compl'o sunt expulsio superfluitatum a corpore.i. superfluitates expulsæ a corpore, sicut fex vrina mucus sputum sudor sanguis lachrymę spma vapor uentus aer q̄ si cholericæ fuerint semper uel ut in pluribus significant complexionem cholericam, si phlegmaticæ phlegmaticam & sic de alijs, vel qualitates exeuntium a corpore sicut odor color sonus sapor calor frigus & similia. Secundo dicit ꝙ qn̄ non aufertur sed more suo fit expulsio superfluitatū & expulsa sicut fex urina sudor sunt acuta pūgitiua fœtida aut fortis odoris & plurimæ tincturę adusta uel multum cocta ex his q̄ tincturam uel adustionē aut decoctionem habere consueuerunt significant calidam complexionem. Notanter dicit ex eis q̄ tincturam habere consueuerūt & ex illis quæ adustionem & decoctionē solent habere

Cōpl'onis cognoscen dę p exeuntia indicia.

ĝpiŕaliq̃ ea his q̃ expelluntur carent istis vt lachrymæ ventositates & vapores per os & aliunde emissi. Tertio dicit q̃ illud qđ est diuersũ ab hoc est frigidum.i.excuntia qua nõ habent acumẽ neq; fortẽ odorẽ neq; tincturã neq; decoctionem, sed sunt velut cruda discolorata quasi carentia odore significant frigiditatem, sicut.n.fortis odor vehementia tincturę & decoctionis vel adustionis a calore superfluo procedũt, sic contraria eorum a frigore, & ei attestantur.

Et genus quidem decimum est sumptum ex dispositionibus uirtutum animæ in suis operationibus & passionibus.

In hac particula decima primo assignat decimum genus signorũ cõplonis. Secunda agit de passionibus & opõnibus aiæ significantibus caliditatẽ & frigiditatẽ ibi[Sicut ira fortis.] Tertio de significãtibus siccitatẽ & humiditatẽ ibi[Et perseuerantia.] Quarto docet ex somnijs cognoscere complexionẽ & notat vnum circa pdicta ibi[Et ex hac quidem secta.] In hac prĩa pte dicit q̃ decimum genus signorum qbus humana complõ noscit sumitur a dispõnibus virtutũ aiæ in suis opõnibus & passionibus, vt a dispõnibus vel inclinationibus aiæ ad iram vel mansuetudinem temeritatẽ vel pusillanimitatem spem vel desperationem. Attende primo q̃ istud decimum genus dr̃t ab octauo quod ab opõnibus sumi dicebatur, quia octauum attenditur penes opõnes cuiusq; membri naturales vitales & aiales, & hoc decimum genus attenditur solum penes dispõnes uirtutum aię concupiscibilis & irascibilis in passionibus & opibus suis & dispõnes somniorum. Attende.2.q̃ ad verificatiõem huius decimi gñis sumpti a moribus & passionibus animi psuppone re oportet q̃ hi mores non sint acquisiti ex disciplinis, sed pcedentes ea iclinationibus naturalibus. Iuxta illud Gal.2.techni. Vnum cõe in oĩbus his q̃ dicta sunt cõmemorãtes quęcunq; de moribus aut nunc aut secundum aliam aliquã scripta sunt orationem ad agnitionem craseos.i. complexionis non pro bonis aut prauis moribus ex philosophia exercitatorum, sed pro naturalibus vnicuiq; dictum est.

Sicut ira fortis & æstuatio & perceptio & intellectus & audacia & inuerecundia & suspicio bona & bona spes & impietas & impigritia & morum uirilitas & pauca ociositas & parum pati ab una quaq; re significant caliditatem. Eorũ autẽ contraria significant frigiditatem.

Cõplo calida & frigida cognoscẽda p dispõnes aiæ. 13.

In hac secunda primo numerat.13.dispõnes aiæ significantes cõplonem calidã. Prima est ira frequẽs & a leui causa pp facilitatem cõmotionis cholæ. Secunda est æstuatio.i. ardor animi ad psecutionem vel fugã alicuius boni aut mali sicut ardor concupiscentiæ veneris vel ardor glorię vel ardor vindictæ. Tertia est perceptio.i. solertia vel perspicacitas igenij ad statim percipiendum agenda vel fugienda vel mentẽ alterius, vel media quibus attingatur intẽtum. Quarta est intellẽs.i. prõptitudo vel viuacitas animi ad intelligentiam artium & sciaꝝ: Quinta est audacia vel temeritas i expectando vel aggrediendo vel repellendo hostes. Sexta est inuerecundia vel effronteitas.s. non erubescere facile nec timere de ingřiatione. Septima est bona suspicio.s. bñ præsumere de alijs nec leuiter suspicari q̃ malum ei.velint vel ad malum tendãt. Octaua est bona spes.i. confidentia de bono futuro vt de beatitudine de diuitijs de honoribus etiam si tẽpora mala sint & pericula iminẽant. Nona est impietas.i. seuitia vel crudelitas sine compassione afflictorũ. Decima est ipigritia.i. vigilancia & agilitas in agendis. Vndecima est virilitas morũ.i. gerere mores in gressu victu vestitu ornatu & operibus alijs non demissos & effceminatos sed viris solitos & attinentiores. Duodecima est pauca ociositas.s. ptatem agere vigilando sollicitando quasi continue operando nec sinere animum aut corpus ocio torpere. Tredecima est parum pati ab vnaquaq; re.s. impatientem se reddere contra aduersitates ẽt si parue sint nec inedias scire pati vel in eis perseuerare, sicut multi delicate nutriti non sustinent inedias, sed sæpe se mutant & plerũq; labunt ad deteriora nullo fructu hito. Ad has.13.dispõnes aĩ concitant calor subtilitas & mobilitas humorum & spũum quare significant calitatem. Secundo dicit q̃ dispõnes aiæ contrarię.13.dispositiõibus nunc nominatis significant frigidam complexionem.

Et perseuerantia furoris & mansuetudinis & imaginati & rememorati & reliquorum significant siccitatem. A passionibus uero cito remoueri significat humiditatem.

Cõplonis siccę & hũide cognoscẽde signũ per aię dispositiones.

In hac tertia dicit primo q̃ perseuerantia seu pmanentia diuturna in passione furoris vel mansuetudis & in imaginatione vel opinione ppria & in infixione memorię rei pscitæ vel pũtatę & similium sicut æstimationis & phantasię & amoris & odij significant cõplonẽ siccã, quia siccitas est cã fixionis & pmanentiæ impressorũ in sensu memoria vel imaginatione sicut vides in extrinsecis sicca dura melius humidis mollibus retinere figuras q̃ eis imprimuntur. Id confirmat Gal.2.techni dicens. Siccũ vero cor pulsus operatur duriores & furorem non prõptũ qdem sed ferocẽ & difficile placabilem. Secundo dicit q̃ cito remoueri a passionibus & opinione ppria vel imaginatione & a memoria rei scitę uel sensatæ est signum complexionis humidæ. Cuius rei signũ est pueros & mulieres qui sunt humidi faciliter passionari et cito a passionibus remoueri propter humiditatem & mollicię suorũ cordium & cerebrorũ. Id Gal. testatur.2.techni dicens. Humidioris cordis signa sunt pulsus molles & consuetudo facile mobilis ad iram & facile placabilis.

Et ex hac quidẽ secta est insomnietas & somnium, quoniam ille in cuius complexione est dominiũ caliditatis uidet se quasi ad ignem calefieri, aut sicut ille qui sedet ad solem. Et ille in cuius complexione est frigiditas dominans uidet se sicut si esset in niue aut quasi in aquam mitteretur frigidam. Amplius unusquisq; humorem habẽs dominantem uidet illud quod suo pertinet humori quemadmodum dicunt. Hoc autem totum quod nominauimus aut plurimum eius ẽ de modo significationum complexionum principaliũ quæ sunt ab initio creaturæ.

Insõpnietas quid.

In hac quarta dicit primo q̃ ex hac secta.i. ex hac materie signorũ decimi generis sunt insomnietas & somniũ. Et p insomnietatẽ põt intelligi defectus somni seu supabundantia vigiliarũ & sic ẽ de gñe octauo signorũ sicut somnus & põt intelligi defectus somnij seu somniorũ uel supabundãtia eorum secũdũ q̃ in accipitur pro non uel pro ualde, multa.n. significat. Iuxta illud. In siue non contra ualde designat et intus. Et in hac significatione subiacet huic.10.gñi propter similitudinem somniorũ cũ passionibus animi. sicut.n. passiones animi fiunt a formis impressis in phantasia boni uel mali, sic somnia fiunt a motu simlacrorũ in phantasia. Propter quod Ariś. somnium describens lib. de somno trac. ca.6. ait. Sed phantasia quod est a motu simulacrorũ cũ in dormiendo fit & in eo quod dormit hoc est somnium. Inest autẽ quibusdam insomnietas seu carentia somnij tota uita, quibusdã uero solum in primis ætatibus. Iuxta illud. Ariś. ibi. Iam uero quibusdam accidit ut nullum somnium uiderint in uita rarum quidem huius est, accidit tñ & in his quidem olno pseuerant. Quibusdam uero & multum prouectis ætate accidit cum primum nullum somnium uiderint. Deinde subdit huius causam dicens. Causa autem quare non fiat sise aliqđ

Aristo.

oportet

oportet arbitrari, qm̃ neq; qui post cibũ dormitauerint neq; pueris fit sõniũ. Quibuscunq;.n.hoc mõ cõstitur natura ita vt multa ascẽdat euaporatio i supiorẽ locũ & iterũ deorsum lata facit multitudiẽ motus cõuenienter istis nullũ apparet phantasma. Et breuit' dicere vult q fortitudo oppilõnis uiarũ & profunditas somnij nõ sinũt sõnia fieri. Secũdo dicit q hñs cõplõnem calam a dñio si somnier videt.i.somniat se quasi ad ignem calefieri vel sedere in sole vel aliquid simile calefacienti. Et hñs complõnem frigidam somniat se esse in niue vel i aq̃ frida mergi vel aliquid tale. Et q̃liber abundãs in aliquo hũore somniat cõiter de his q̃ pertinent seu similia sunt humori i quo abundat vt aiunt medici. Et patronus horũ Gal. libello suo de somnijs sicut scribit. Et somnium nobis idicat dispõnes corpis. Ignem.n.accẽsum quis videns somnio xaota molestat cholã. Si vero fumũ vel caliginẽ uel ,pfundas tenebras a oigra cholera, pluuiã vero factã hũidi tatem abũdare idicat. Nis ãt & glaties & pruina plrã fridũ. Et istorũ oĩum reddit cãm ibi dicẽs. Videt.n.in somnijs aĩa ad profundũ corpis mox ab exterioribus aecedens sensibil' eam quę secundũ corpus dispõnẽ sentire, & rursus quæ desiderat horum veiã pñtium accipe phantasiã. Et si quidẽ hęc ita hñt nihil vtiq; ita erit mirabile si qñ a multitudine hũorũ animalis virtus molestat grauata vix quidẽ mouere seipsos somno phaorasient & portantes pondera aliqua. Contrariũ vero qñ fuerit leuis absq; superfluitate corporis dispõ vel uolantes vel auertentes velocissime seipsos, ita dispositos uidẽt somnio assisatis phantasmatibus animæ corporis dispositionibus vt vsq; ad fœtida vel redolentia venire æstiment, & eos quidẽ qui in fimis & sordiciebus conuersari seipsos phãtasiantur vel hũores prauos & fœtidos & putridos habere vel multitudinem stercoris contẽti io intestinis. Eos aũt qui ęconuerso his disponunt & ęstimãt io redolentibus locis cõuersari contrariã habere in corpore dispõnẽ æstimaodũ hęc Gal. Attende. 1. q iudicare de cõplõne corporis per somnia & cognoscere quę ex eis procedunt a corpore est difficile & incertum ,ppter multitudinẽ suarum cãrum. Nam q̃dam veniunt a dispõne corporis q̃dã a sollicitudinibus humanis quædã p viã diuinationis aut vaticinij, q̃si forẽt coelitus immissa. Iuxta illud Gal. dcõ libello. Qm̃ autem in somnijs nõ super corporis dispõnibus aĩa phantasiatur solũ, sed ex eis q̃ consuete nobis q̃tidie agunt, q̃dam vero ex quibus solliciti sumus & vtiq;, & q̃ dĩnatiuę ab eis pronunciant, etenĩ & hoc exepientia attestat, difficilis notio fit ex corpore ,pcedẽtium somniorũ. Attende. 2. q licet sit facile discernere somnia naturalia conseq̃ntia dispõnẽ corpis ã somnijs venientibus ex curis humanis difficile tamen est ea discernere a somnijs diuinatiuis. Iuxta illud Ga. ibi. Nam siqdem ab eis solis quę quotidie agunt & sollicitudine habentur oportet diiudicare ipa.i.discernere naturalia somnia nihil vtique esset difficile q̃cunq; nec acta sunt nec sollicitudine hĩta hæc a corpe procedere opinari, qm̃ autẽ & diuinatiua q̃dam concedimus eẽ qũo vtiq; hic discernentur a ,pcedẽtibus a corpore non facile est dicere. Vidit.o.quis.i.somniauit alterũ crus lapideũ factum fuisse & ex hoc iudicauerunt quidam eorum qui circa hoc positi sunt q ad fabulas tendebat somnium, sed paralyticatus est secundum crus ille homo nullo nostrum prpopinante hoc. hæc Gal. Tertio dicit hic princeps q oĩa decẽ gñã signorũ vel plurima ex eis significãt cõplõnes corporũ pricipales quæ i sunt ipsis a pricipio creaturę seu natiuitatis.

Cõplõnis co gnoscẽti dę p sõnium signũ duplex.

Complexionum uero extranearum accidentalium quæ est acuta significatur per inflãmationem in corpore nocibilem febres præcedentem & fortitudinis corruptionem apud motus rebellione caliditatis, & sitim superfluam & adustionẽ oris stomachi & amaritudinem in ore & pulsum qui lassitudini attinet & uelocitati uehementi & frequentiæ & cui omnia calefacientia in regimine adhibita nocent, & quam infrigidantia iuuant, & cuius dispositio in æstate mala existit.

In hac parte secunda q̃ est de signis accidentalium complõnũ primo dat signa cõplõnis calidæ accñtalis. Secuodo fridæ ibi ⌊Cõplõnis ãt frigidę.⌉ Tertio hũidæ ibi ⌊Signa uero hũiditatis.⌉ Quarto siccę ibi ⌊Sed signa siccitatis.⌉ In prima pticula dicit q illa ex cõplõnibus accñtalibus extraneis q̃ est acuta.i.calida significatur & manifestatur nobis p nouẽ signa. Primũ est inflãmatio nocibilis in corpe præcedẽs febrẽ. Sed quare dicit p̃cedens febrẽ cum febris sit ipsamet inflãmatio nocibilis. Itẽ multæ sunt malæ cõplexiones calidę quas nulla sequitur febris. Dic q regulariter & ut in plribus febrem q̃ est passio cordis præcedit inflãmatio spirituum vel hũorũ, & si talis inflãmatio fuerit toti cõis sequit ad eam febris actu vel aptitudine ,pxima actui. Secũdum est corruptio fortitudinis seu diminutio roboris apud motus locales ,ppter rebellionem caliditatis extraneę debilitãtis uirtutem motiuã & dissoluentis vel innaturaliçãtis spũs ipsius. talit' vt cogat desistere ab opõnibus solitis. Tertium ẽ sitis sup̃flua ,ppter consumptionẽ humiditatis roridę mẽbrorũ a mala complexione calida & eleuationẽ caloris supra radicale humidũ superflue depascẽtis ipm. Quartũ est adustio oris.i.cauma forte circa orificiũ stõi quod illic sentit magis q̃ alibi. Primo quia est sensibilissima partium totius corporis. Secundo quia ad ipm terminant suctiones oĩum mẽbrorũ q̃rentiũ rorale humidũ quo irrigentur & calor eorum demulceat. Tertio propter affluxum vaporum cholericorũ ad eum cõmotorũ & gñatorũ ab extraneo calore. Quĩtũ est amaritudo oris ex vaporibus cholericis venientibus ad ipm tam a pectoralibus q̃ a nutritiuis. non.n.solũ calor extraneus cholerã cõmouens eam effumare facit, sed bonũ sãguinem in choleram vertit. Sextum est pulsus declinens ad lassitudinẽ.i.debilitatẽ & velocitatẽ vehementẽ & freq̃ntiam. Ad lassitudinẽ quidẽ ,ppter debilitatem virtutis vitalis ab extraneo calore maxĩe si vehemẽter excesserit vel diu durauerit. Ad uelocitatẽ uero & freq̃ntiã, vt motu ueloci arteriæ & frequẽtia pcussionũ eius calor auctus io corde & arterijs sufficiẽter tẽperet & fumosi uapores in eis multiplicati sæpe expellant. Septimũ ẽ percipere læsionẽ manifestã ex regimine calido seu usu calidorũ ut spẽrũ acutarũ carniũ salsarũ alleorũ cęparũ & uinorũ fortiũ ex his crescit & inalescit extraneus calor. Octauũ est ab infrigidãtibus iuuari moderato vsu sicut lactucis acedula rosis violis agresta quibus reprimit extraneus calor vel ea toto aufert. Nonũ est peius in æstate habere q̃ in alijs partibus. Et hoc est cõmune malę complexioni calidæ tam naturali q̃ aduẽtitiæ, quia lædũtur quidem a similibus suæ crasi facile, iuuantur autem a cõtrarijs moderato vsu. secundo techni.

Cõplõnis cognoscẽti dę p accidẽtalia signa nouem.

Complexionis autem frigidæ non naturalis signa sunt parum digerere & sitis pauca & iuncturarum laxitas & phlegmaticæ febres multæ & cui reumatismi nocent & infrigidantia in regimine adhibita & ut per calefacientia curetur et ut in hyeme malam habeat dispositionem.

In hac secunda dat octo signa quibus cognoscitur cõplexio frigida accñtalis. Primũ est diminute digerere cibos assumptos potus hũores & superfluitates, sicut.n.digõ istorũ calore cõplet sic frigore diminuit. Secũdũ est parũ uel raro sitire, quia frigiditas multiplicat humiditates aq̃sas tã in stõ q̃ in mẽbris qbus sitis tollit nisi putrescant vel salsedinẽ acq̃rãt & ,phibet resolutiõem fieri q̃ est cã sitis. Tertium est laxitas iuncturarũ ,ppter humiditates crudas phlegmaticas genitas a frigore q̃ missę iuncturis & eis imbibite relaxãt eas & torquent interdũ dolore arthetico. Quartum ẽ multitudo seu freq̃ẽs euentus febriũ phlegmaticarũ.s.dum phlegmaticę humiditates per frigus multiplicatę meatus oppilant & a regimine naturæ destitutæ putrescunt phlaticas generant febres. Quintum est vexari sæpe & multum

Cõplõnis fridę accñtalis cognosceo dę signũ octuplex

nocumentis reumatiũ quia frigus multiplicãs phl'a replet eo cerebrũ, debilitat & digestiuã eius nec resolui sinit vapores ad ipsũ latos sed eos inspissat & in phl'a vertit, qd' sua grauedine labit inferius ad fauces nares aut pectus efficiẽs reuma uix maturabile pp grossitiẽ ipsius & loci frigiditatẽ, in quo decinet. Sextũ est recipere nocumẽtũ ea infrigidatiuo regimine, sicut ex vsu piscium recentiũ lactucaꝝ pomorũ & potu aquæ frigidæ pp aggrauationẽ frigoris ab his & diminutionẽ digõnis & multiplicationem cruditatis. Septimũ est per calefaciẽtia curari tam in cibo & potu q̃ in medicinis vt cinamomo çinçibere pipere nectare hippocrate & similibus. cõtraria enĩ cõtrarijs curanẽ. Octauũ est peius hyeme se habere q̃ alijs temporibus, quia sitis frigore & humiditate superfluis frigus corporis auget superfluitates corporis multiplicat & earum prohibet resolutionem.

Signa uero humiditatis non naturalis sunt ptinentia signis frigiditatis, & est cum eis laxitas & saliuæ fluxus & mucilaginis & uentris solutio & digerendi malitia impedimentum quod ẽ a regimine quod est humidum & multus somnus & inflatio palpebrarum

Cõplo nis hũidæ accñtalis cognoscendæ signũ septuplex.

In hac tertia dicit p'rio q signa nõ naturalis hũiditatis corporis sunt ptinẽtia signis frigiditatis. i. similia vel eadẽ cũ eis in aliquibus. quia frigiditas maior q̃ debet facit corpus humidius q̃ oportet hũiditate extranea accñtali, vt ait prin. primi prima doc. 3. ca. 1. Secundo dat septẽ signa complexionis humidæ nõ naturalis. Primũ est laxitas. i. mollities carnis neruoꝝ & iuncturarũ. Et in hoc signo cõicat cũ ea cõplo frida. sicut. n. siccitate mediocri carnes nerui & iuncturæ firmanẽ & roboranẽ sic hũ ditate laxanẽ mollescunt & aggrauãtur. Secundum est fluxus saliuæ & mucilaginis. i. muc laginosi phlegmatis p os & nares pp hum ditates multiplicatas in stõ & cerebro ex superflua corporis humid tate. Tertiũ est solutio ventris diarrhœca. s. propter hum dítates superfluas adherentes superficiei stõi & intestinorum facientes ab eis velociter labi seu lubricare cibos potus feces et humiditates contentas in eis añ eorum digõnẽ. Quartũ est malitia seu debilitas digerendi propterea q superflua humiditas calorẽ hebetat & firmã sibi cõpræhẽsionẽ a stõ fieri phibet. Quĩtũ est recipere & percipere nocumentũ ab usu humidorũ ciborũ potuũ & medici narũ, quia ab his augetur humida discrasia. Sextũ est multitudo somni pp'ter abundãtiã humiditatũ in cerebro oppilantium vias per quas spũs sensus & motus transeunt ad neruos & organa sensuum. Septimũ est inflatio palpebrarum ex multitudine somni & decursus humiditatum a cerebro ad eas.

Sed signa siccitatis non naturalis sunt asperitas & uigiliæ & macies accidentalis & læsio a regimine in quo ẽ siccitas & malitia digestiõis eius in autumno & curari per id quod humiditatem efficit & curatio præsens per aquam calidam & oleum & subtile & fortis receptio eorum.

Cõplo nis siccæ accñtal' cognoscendæ signũ septuplex.

In hac quarta dat septẽ signa cõplonis siccæ non naturalis. Primũ est asperitas cutis. s. & linguæ & arteriæ vocalis & supficiei stõi, nã sicut humidũ lenit istas partes sic per siccũ exasperantur vt videre est in corrigijs corrijs & pgamento. Secundũ est vigiliæ pp'ter desiccationem cerebri ex siccitate corporis & consumptionem humiditatum qbus ligatus sensus cõis somno opprimiẽ. Tertium est macies accidentalis, quia siccitas consumit vnctuositatem sanguis quæ est materia pinguedinis & prohibet multum sanguinẽ membris inuiscari & assimilari. Quartũ est lædi a siccis cibis potibus & medicis pp'terea q augent aduentitiam siccitatem & superflue resoluunt humidum tam fluens q̃ radicale. Quintum est malitia seu debilitas digestionis spãlit' in autũno, nam digestio fit a calido & humido & a cõtrarijs impeditur & p'cipue in autũno pp'ter siccitatem eius et siccitatẽ, quam æstas reliquit ei & propter frequentiam suę mutationis nunc ad æstum nunc frigus. Sextum est curari regimine humectatiuo sibi contrario. Septimum est curatio psñs. i. curari in prõptu vel meliorari per balneum aquę calidę dulcis & oleum subtile. s. oleum ex oliuis maturis sincerum & purum ab amurca ipsius corpori iunctum vel immixtum cibis, & fortis receptio eorum. i. multum vti eis vel bene & delectabiliter tolerare copiosos vsus eorum. Ista nãq; vehementer humectant & familiaria sunt humano corpori.

Capĩm. iiij. De signis complõnis æqualis.

Signa eius aggregata excepta de alijs quæ diximus sunt æqualitas tactus in caliditate & frigiditate & siccitate & humiditate & mollitie & duritie. Et æqualitas coloris in albedine & rubedine. Et figuræ mediocritas inter crassitiem & maciẽ quæ tamen magis declinat ad crassitiem. Et ipsius uenæ sunt inter sumersas & super carnem procedẽtes quæ sunt separatæ & egredientes. Et capilli inter pilositatem & lenitatem & crispitudinem & planitiem & in tempore pueritie trahunt aliquãtulum ad ruffedinem & in tempore iuuẽtutis ad nigredinem aliquantulum. Et æqualitas dispositionis somnij & uigiliarum. Et membrorũ in suis motibus conuenientia & sanitas. Et fortitudo in imaginatiõe, & intellectu & in memoria. Et in moribus mediocritas inter superfluitatem & diminutionem, uidelicet, inter multam audaciam & timorem & inter iram & patientiam & inter impietatem et misericordiam & inter instabilitatem & perseuerantiam & inter humilitatẽ & arrogantiam. Et in operationibus omnibus complementum & sanitas. Et bonitas augmenti & uelocitas in ipso. Et procerus status. Et erũt ipsius somnia delectantia & spem bonam facientia ex odoribus bonis & sonis delectantibus & palatijs nouis. Et hanc quidem habens cõplexionem faciem hylarem amabilem & iocundam habebit. Et erit temperatus in desiderio comedẽdi & bibendi. Et erit boni istimbre in stomacho & hepate & uenis & assimilatione in toto corpore. Et temperatus in expellendo superfluitates a se ex cannalibus quæ illud efficere consueuerunt.

Cõplo nis tpatę cognoscẽdæ signa. 17.

In hoc cap. assignat princeps. 17. signa temperatæ cõplexionis excerpta seu extracta de signis dictis in cap. præcedẽti & hic recollecta. Primum est æqualitas tactus. i. tẽperies a sensu tactus percepta media inter caliditatem & frigiditatem humiditatem & sic. mollitiem & duritiem. Et hæc æqualitas maxime manifestaẽ in cute & musculis vbi neruorũ frigiditas venarũ caliditate contemperaẽ & tactui temperato & tempore & regione ac ætate temperatis. Secundũ est æqualitas coloris in albedine & rubedine. i. color faciei mixtus ex albo & rubeo particeps cuiusdam splendoris viuacis ex albedine innata cuti & rubore sãguinis & spũum peruenientium ad eam. Tertium est dispõ figuræ corpis media inter maciem & crassitiem declinantior ad crassitiẽ, seu carnositatem q̃ ad maciem propterea q humiditas et caliditas quæ sunt causa augmenti carnis & sanguinis vincũt

siccitatem

ficcitatem & frigiditatem cum uita consistat in calido & hu-
mido. Quartum est situatio mediocris uenarum in exte-
rioribus corporis inter submersas & eminentes, ita q non
occultantur & sepeliũtur in carne sicut in phlegmaticis nec
multum procedunt foras uelut separatæ a carne & egredien-
tes.i.eminentes ut in cholericis. Quintum est mediocri-
tas capillorum inter pilositatem & lenitatem.i. inter multi-
tudinem uel abundantiam pilorum & paucitatem uel priua-
tionem eorum & inter crispitudinem eorum & planitiem et
declinatio eorum ad ruffedinem in pueritia & ad nigredinē
aliquantulam in iuuentute, quia fumus ex quo fiunt pili in tē-
pore iuuentutis plus declinat ad adustionem eo q iuuenum
calor est coniunctus siccitati quæ est lima caloris. Insta-
Gal. bit aliquis auctoritate Gal. 2 complexionum. caplo. 19. di-
centis. Et generatio pilorum nigrorum & multorum in ca-
pite significat æqualitatem complexionis eius. Dic q quæ-
dam libri loco de æqualitatem habent caliditatem et uerior
est eorum scriptura. Vel dic q Gal. ibi loquitur de pilis re-
misse nigris in ætate iuuentutis & mediocris multitudinis.
Sextum est æqualitas somni & uigiliarum. idest moderan-
tia seu temperies in dormiendo & uigilando, ita q tempera-
tus non est somnolentus sicut phlegmaticus, nec nimium ui-
gilans sicut cholericus uel melancholicus qa neq caput eius
grossis aggrauatur & oppilatur humoribus, nec siccitate &
acumine uaporum prohibetur a somno completo. Septi-
mum est cõuenientia.i.aptitudo & idoneitas membrorum
ad eorum motus exercendos & sanitas, idest mediocritas,
uel incolumitas plena & perfecta in eis ut in motu gressus
appræhensionis cursus saltus & similium nõ q temperatus
sit mobilior cholerico, sed modeste mobilis sicut conuenit
Imaginatio qd et intellectus & mẽoria. suæ speciei. Octauum est fortitudo in imaginatione intel-
lectu & memoria. Et intellige per imaginationem sensum
communem vna cum phantasia quæ est thesaurus eius cu-
ius situs est in anteriori cellula cerebri. Et per intellectum
virtutem cogitatiuam cuius situs est in media cellula cere-
bri & officium componere & diuidere formas rerum sensi-
bilium receptas in phantasia. Et per memoriam uirtutem
quæ est uelut thesaurus intentionum elicitatum ab æstima-
tiua. Et per fortitudinem harum virtutum intellige vim cõ-
plendi suas operationes plene & perfecte secundum mensu-
ram conuenientem animæ rationali. Cuius causa est quia
ad temperamentum complexionis sequitur robur informa-
tiuæ virtutis quo conuenientissime lineat & organiçat cere-
brum & contemperantia sanguinis & spirituum quibus hæ
virtutes suas perficiunt operationes. Nonum est mediocri-
tas morum inter superabundantiam & defectum ita q vir
temperatus nec est nimis audax seu temerarius nec nimis ti-
midus seu pusillanimis, sed medius horum nec irosus nimis
neq nimis patiens, sed mediat inter hos, nec impius sæuus
neq misericors omnibus indulgens etiam pessimis, sed in-
ter vtrosq. Nec instabilis vagus nec perseuerans pertinaci-
ter & obstinate, sed medium tenens: neq nimis humilis nec
arrogans elatus, sed inter vtrunq medium obseruans. Et
breuiter in genere toto moralium uirtutum fugit ab extre-
mis quæ vitiosa sunt & colit uirtutes quæ in medio cõsistũt
vel choleræ aptus est nisi peruertatur frequentando malos
a semita virtutum. Cuius ratio est, quia sicut superfluus ca-
lor innatus pronificat animam ad temeritatem iram impie-
tatem instabilitatem & arrogantiam, pp ignei motus uelo-
citatē & frigus excedens ad contraria vitia, sic tpamentum
complexionis ad virtutes medias horum vitiorum. Deci-
mum est perfectio & complemẽtum ac integra sanitas ope-
rationum omnium naturalium vitalium & animalium pro-
pter perfectionem sui instrumenti, scilicet caloris tam inna-
ti q̃ influxi contemperantiam. 11. est bonitas & veloci-
tas augmentationis corporis in pueritia nõ quidem præceps
& in longitudine plus debito sicut in cholericis, sed modesta
& proportionata in dimensionibus omnibus propter calo-
ris temperiem & multam pueritiæ dilatabilem humiditatē.
12. est statura corporis decens & procera videlicet non in-
curua nec strumosa nec facie prona in terram veluti pecorũ
sed erecta ad instar iunci & facile sublimi qualis decet homi-
nem. 13. est occursus in somnijs delectabilium somniorũ
& ingerentium spem assequendi bonum aliquod futurum
sicut somniorum de bonis odoribus & melodijs & palatijs
nouis & nuptijs & choreis & gratis conuiuijs & honoribus
& dignitatibus assequendis, propter serenitatem spirituum
deferentium phantasmata vel illuminantium phantasiæ or-
ganum. 14. est habere faciem hylarem amabilem & io-
cundam, propter viuacitatem coloris ex temperie comple-
xionis & formositatem compositionis ex commẽsuratione
decentissima partium faciei. 15. est temperatum deside-
rium in cibo & potu ita q uir temperatæ complexionis non
indiget directore mensurante sibi quantitatem cibi et potus
sed tantũ appetit & non plus quantum sibi conuenit. Iuxta
illud Gal. tertio techni. Æquatur vero quodammodo in his
orexis, idest appetitus digestioni, ita vt præceptore non indi-
geat quantitatem in oblationibus metiẽte. optima enim na-
tura tantum appetit quantum digerere potest. 16. est bo- Digõ q̃drupex.
nitas istimbre, idest digestionis quadruplicis, scilicet primę
in stomacho. secundæ in hepate. tertiæ in venis. quartæ in
membris quæ est assimilatio perfecta in toto corpore nu-
trientis cum nutrito. Et dicitur istimbre seu alistimbre ara-
bice cum homo bene immutat quod comedit & sine læsio-
ne. 17. est esse moderatum in expulsione superfluitatum
ex cannalibus consuetis, ita q vir temperatus nec vexatur
frequentia nimia ascellationis nec urinationis nec screatus
nec emunctionis nec torpescit in his operibus, sed exercet
ea quando vbi & quanta oportet. Attende q Gal. secun- Gal.
do complexionum. caplo tertio. fere eadem signa tempera-
tæ complexionis commemorat dicens. Et tẽperatioris qui-
dem complexionis omnibus eis est ille cuius corpus uides
medium uere inter omnes extremitates, scilicet maciem &
pinguedinem & lenitatem & duritiem & caliditatem & fri-
giditatem & est etiam in anima medius vere inter audaciã
& timorem & inter tardum & velocem & taciturnum &
verbosum & inter misericordem & dolosum uel inuidum.
Cunq taliter fuerit erit bonæ animæ amicabilis desiderãs
fraternitatem hominum mitis. Ex his igitur significationi-
bus cognoscitur homo æqualis, & ipsæ quidem sunt primę
quibus scitur & digniores. hæc Gal. Consequenter scribit
ibi. Et potes addere post istas res multas sequentes istas ex
his quibus illud significatur. Et illud ideo quoniam comedit
& bibit modeste & digerit cibum suum secundum q opor-
tet ita vt compleatur resolutio, idest digestio eius non in sto-
macho tantum, sed etiam in venis & in toto corpore. Et ad
summum omnes operationes quæ nominantur naturales et
operationes quæ nominantur animales sunt in eo secũdum
dispositionem qua nihil earum vituperat. Et illud ideo quo-
niam in sensibus suis est secundum optimas dispositiones
& in motu membrorum suorum. Similiter & color eius in
omnibus eius dispositionibus est bonus. Et eius anhelitus
etiam bonus in omnibus horis. Et est medius inter multum
dormientem & illum in quo vincunt vigiliæ & inter lenem
& pilosum & inter album & brunum & capilli eius cũ est
puer sunt decliuiores ad albedinem q̃ ad nigredinem & cũ
peruenit ad finem adolescentiæ fit secundum contrarium il-
lius. Hæc ille. Eadem meminit Rasis secundo Almansoris, Rasis.
capitulo de signis complexionis æqualis.

Capitulum quintum. De signis eius qui egreditur ab æqualitate superflue.

ISte est cuius membrorum comple-
xiones non similantur, immo fortas-
se membra ipsius principalia in exi-
tu, ab æqualitate sibi contraria exi-
stunt & unum eorum ad unam egreditur com-
plexionem & aliud ad eius contrariam.

In hoc cap̄.primo dat signa hominis multum elōgati ab æqualitate in complexione.Secundo in cōpōne ibi ⌊Cunq; eius compō.⌉ In prima parte dicit primo q̄ homo superflue egressus ab æqualitate.i.completa sanitate membrorū est ille cuius membra diuersificātur in suis complexionibus sicut hn̄s stomachum frigidum & hepar calidum, talis.n.reputatur elongatior a sanitate q̄ qui habet vtrunq; calidum vel vtrunq; frigidum illo respectu quod est minus capax curationis & uix artificialiter regi potest,quia si dederis ei frigida nocebis stomacho,si calida hepati. Secundo dicit q̄ fortasse membra principalia corporis superflue egressi ab ęqualitate sunt adinuicem contraria sic q̄ labuntur ad cōtrarias qualitates ut cerebrum ad frigus hepar ad caliditatem.Et talis egressus ab æqualitate est omnium pessimus. Iuxta illud
Gal. Gal.2.de regimine sanitatis capitulo. 2.ægrotatissima quidem ea sunt quæcunq; contrarijs crasibus principalissimas particulas habent superabundatas. Moderatior uero est in quibus ita disponuntur hæ quæ non principales. Hæc ille. Sed egressus membrorum ab æqualitate secundum similē lapsum deterior est illo cuius qualitates magis excedunt,& præcipue in frigido & sic.Iuxta illud Gal.ibi. Igitur eorum quidem quæ similem habent dyscrasiam manifestum est q̄ pessima sunt ea quæ uehementes habent has & maxime frigidas simul & siccas.

Cūq; eius compositio dissimilis fuerit erit malus etiam in ingenio sui et intellectu,sicut ille qui magnum habet uentrem,& digitos curtos,& faciem & caput rotunda,& staturam magnam, aut ille qui habet paruum caput,& in facie & frōte carnis multitudinē,& etiam in collo, & in pedibus,& est eius facies mediæ spheræ similis. Et si ipsius mandibulæ magnæ fuerint erit ualde diuersus.Et similiter si ipsius caput & frons rotunda fuerint & facies ualde rotūda et collū uehemēter grossū & in oculis motus habuerit tarditatē erit hominibus omnibus a bonitate remotior.

Cōpōnis extra æq̄litatē signū & exēplū triplex. In hac secūda dicit q̄ qn̄ compositio siue organiçatio membrorum hominis superflue egressi ab æqualitate fuerit dissimilis.i.multum varia talis erit malus seu male morigeratus & etiam malus in ingenio & itellectu.Et de tali homine dat exempla tria. Primum est vir magnum ventrem gerens & digitos curtos & caput rotundum & faciem rotundam et staturam corporis magnam siue altam. Secūdum est vir paruum caput habens & multam carnem in facie & fronte collo & pedibus & faciem rotundam ad instar mediæ spheræ & si cum his omnibus mandibulæ ipsius magnę fuerint erit valde diuersus.i.uehement' elongatus a bonitatibus morum & physonomiæ. Tertium est vir rotundi capitis & frontis rotundæ & faciei rotundæ valde colli vehemēter grossi oculorum tardi motus.talis.n. plus cæteris elongatur a bonitatibus moralibus & viuacitate ingenij. Ad propositum primi exempli dicit Rasis.2.Alman. Ventris magnitudo libidinis declarat nimietatem.Manus valde curtæ stultitiā significant. Cuius facies vehementer rotunda est stultus est.Et ad propositum secundi & tertij exemplorum dicit ibi q̄ signa habentis hebetem naturam sunt q̄ est multum albus vel q̄ ē multū brunus vel niger vel fuscus, vent' quoq; est magnus & digiti curti et facies valde rotunda atq; in maxillis carnis multitudo.De suis pręterea significationibus est q̄ in collo & pedibus & in eo q̄ est inter ea multa existit carnositas. Venter quoq; cum rotunditate foris p̄minet. Et q̄ eius spatulæ sursum sunt eleuatæ,& frons in rotunditate pilę similitudinem ac si esset gibbosa tenet, multas habens carnes. Mandibulæ etiam eius magnæ et crura longa,est etiam facies longa & collum grossum. Hæc ille. Multa alia signa malæ compositionis & malitiæ morum et intellectus ponit
Aristo. hic Aristo.in suo libello de physonomia.

Cap.vi. De signis repletionem significantibus.

Repletio secundū duos existit modos. Est enim repletio secundum foramina,& est repletio secundum uirtutē.

In hoc capl'o. primo distinguit & describit duos modos repletionis.Secundo dat signa repletionis secundum vasa ibi ⌊Repletionis vero.⌉ Tertio repletionis secundum virtutem ibi⌊Et repletionis quidem.⌉ In hac prima parte quæ est præsens textus primo diuidit repletionem.Secundo describit illam quæ est secundū vasa ibi⌊Repletio vero.⌉Tertio illam quæ est secundum virtutem ibi ⌊Secundum virtutem vero.⌉ In hac prima particula dicit q̄ duo sunt modi repletionum. Vnus illorum est secundum vasa. s. foramina membrorum vias & receptacula cum distenduntur ex quantitate cōtentorum. Alius modus est secundum virtutem cum.s.virtus opprimit̃ non ex multitudine vel magnitudine,contentorum sed ex malitia qualitatum suarum.Adde si vis modum tertium cōpositum ex his cum.s.contenta in membris grauante ea simul quantitate & qualitate.Hos repletionum modos & curas eorum tangit Gal.libro suo de phlebotomia cap̄.4.dicens.Demōstratio igit̃ in libro de multitudine dupliciter fieri & dici q̄ multum secundum alteꝝ quidē signatoꝝ vt ad virtutē,secundū alteꝝ vero vt ad spaciositatē continentium humores vasoꝝ quod nolauit quidam secundum euchimiā eūonis est vtriq; opus siue in ægrotante homine siue in sano superueniat. Repl'onū modus triplex. Gal.

Repletio uero secundum foramina est ut sint humores & spiritus,& si in suis qualitatibus boni existant in quantitate sui superflui adeo q̄ foramina impleuerint & extēderint. Hoc autē habens secundum timorem motus existit. Est nāq; cum repletio uenas findit & ad suffocantia fit fluxus & accidit etiam suffocatio aut epilepsia aut apoplexia. Cuius quidem sanatio est ut cito cum minutione succurratur.

In hac secunda dicit primo q̄ repletio secundum foramina est vt sint humores & spiritus superflui in quātitate quāuis ipsi boni sint in suis qualitatibus & hæc repletio plethorica solet nominari.Et potest extendi nomen istius repletionis ad repletiones stomachi ex cibis intestinorum ex fece vesicæ ex vrina peccantibus sola sui quantitate.Et sub noīe spirituum pn̄t intelligi vapores & fumi quos in corpore necesse est fieri per operationem caloris in nutrimentum. Secūdo dicit q̄ habens hunc repl'onis modum sc̄dm timorem motus existit.i.timere habet motiones fortes & sibi cauere ne se violenter exponat motibus,quia cum vasa eius iam repletione nimia distensa pene crepent si cōtenta in eis motu violento & calore intenso acquisito per eum dilatentur amplius rūpent vasa continentia:sicut castaneæ & oua subito igni imposita rūpunt suos cortices cum sono & saltu vel extinguent sp̄us & innatum calorē suffocantes eos sua multitudine,& oleū nimiū lāpadi impositū extinguit ipsius ignē.Iuxta illud Gal.aphor.prima.cōm.illius cañ.In exercitātibus ad summum.Si.n.vasa vltra modū impleant̃ timendū est ne forte crepent̃ vel calor nālis suffocet̃,vñ multi subitanea morte sunt extincti corporibus pertingētibus ad ultimitatē plenitudis.Qñq;.n.repl'o plethorica nimia uenas findit, ad quaꝝ fissuram si fuerit in pectoralibus sequit̃ emoptoica passio.Et si ad loca suffocantia.i.ad uias anhelitus ex quarū opilatione fit suffocatio superabundanter fluxerit innatum calorem p̄mus extinguit & infert mortem. Accidit etiam ex repl'one plethorica suffocatio squinantica mortalis, cum colligitur in gutture sanguis tantæ multitudinis quòd anhelitum aufert, & epilepsia cum partim oppilat meatus cerebri per quos transeunt uirtutes sensus & motus in totum corpus,& apoplexia cum perfecte oppilat dictos meatus. Gal.

Tertio dicit q̃ sanatio repletionis secundum foramina est statim succurrere cum phlebotomia, quia phlebotomia est eũo uniuersalis, quæ multitudinem humorum euacuat.

Secundum uirtutem uero repletio est, ut humores quantitate sui nocumentum non faciant, sed malitia qualitatis ipsorum tantum. Quapropter uirtutem malitia suæ qualitatis uincunt & fiunt inobedientes ad digerendum & maturandum. Et hoc quidem habens ex ægritudinibus timet putrefactionis.

In hac tertia dicit primo q̃ repletio secundum uirtutẽ est in qua humores uel aliæ res replentes nocent malitia suę qualitatis tantum & non sua quantitate, ut quia sunt acuti mordaces sua caliditate uel congelantes sua frigiditate uel findẽtes sua sic. Secundo dicit q̃ humores efficientes hãc repletionem uincunt uirtutem malitia suæ qualitatis. i. non obediunt ei in sui digõne maturatione & eiione nec plene substant regimini eius. Et hos iussit Hippo. prius digeri q̃ euacuentur aphorismorum prima. Digesta inquit medicari, & mouere non cruda. Tertio dicit q̃ habens repletionem secundum uirtutem timet ex ægritudinibus putrefactionis. id est timere debet, ne incidat febres putridas & apãta putrida & ulcera putrida: quia humores destituti a regimine naturæ de facili putrescunt. Et in hac repletione plus competit pharmacia q̃ phlebotomia, teste Gal. cap̃. 4. libri sui de phlebotomia dicente. Non tamen phlebotomia demum egemus omnino, sed sufficit purgare & balneare & fricare & ungere aliquo diaphoretico pharmaco.

Hippo.

Gal.

Repletionis uero signa uniuersaliter sunt mẽbrorum grauitas & in motibus pigritia & faciei rubedo & uenarum inflatio & cutis extensio & plenitudo in pulsu & tinctura in urina & spissitudo & paucitas desiderij & uisus debilitas & somnia quæ grauitatẽ portendũt, sicut eius qui uidet se quasi mouere non posse aut onus graue deferre aut loqui non posse Sed uidere se uolare & motuum uelocitas humores significant subtiles & in quantitate temperata.

Replonis, propriæ signũ duplex.

In hac parte secunda primo dat Princeps decem signa repletionis ꝓpriæ dictæ. s. secundum uasa. Primum est grauitas membrorum. Nam cum iam sint ex se grauia, quia terrea sunt a dominio grauiora fiunt repleta & distensa multis humoribus, omnia quidem si repletio fuerit uis, quædam uero ex eis si particularis. Secũdum est pigritia in motibus boluntarijs tum quia spiritus motiui nõ libere transeunt ad membra mouenda propter oppilationem uiarum suatum ex repletione, tum quia musculi qui sunt organa motus multitudine humorum oppressi ab operibus suis impediuntur, tum quia membra per musculos mouenda sua grauitate ex repletione acquisita rebellant uirtuti motiuæ uoluntariæ. Tertium est rubedo faciei propter multitudinem sanguis affluentis ad eam, cuius tincturam velociter & abunde recipit propter subtilitatem & tenuitatem suæ cutis & carnositatem suarum genarum vel maxillarum. Quartum est inflatio uenarum manifeste apparens in exterioribus corporis, quia distenduntur & intumescunt multitudine replonis. Quintum est extensio cutis ꝓpterea q̃ membra quæ sub ea sunt dilatantur ex eorum superflua replone & dilatata cute qua reguntur pellunt & extendunt. Sextum est plenitudo in pulsu ex repletione arteriarum. Septimum est tinctura in urina. s. declinatio sui coloris ad rubedinem ꝓꝑ abundantiam sanguis qui multiplr in repletione plethorica excedit alios humores & spissitudo substæ vrinæ ꝓꝑ humores sibi immixtos copiose cum ipsa decisos a venarum repletione. Octauum est paucitas appetitus cibi & potus, quia membra repleta non egentia cibo neq; potu parum & quasi nihil trahunt a venis & venę ab hepate et hepar a stomacho, sine quorum tractionibus nõ fit vera fames neq; vera sitis. Nonum est debilitas visus, quia ꝓꝑ oppilationem ex repletione spiritus visiui non libere transeunt ad oculos & oculi oppressi multitudine hũorum grauant & obscurant & venę repletæ quodãmõ obũbrant splendorem crystalloidis seu paruitatem eius. Decimum est occursus somniorum in somnijs portendentium grauitatem, vt si quis somniet q̃ se mouere non põt, vel q̃ defert onus graue, vel q̃ loqui nõ potest. Et talia somnia uocat Gal. libello de somnio diuinatiua dicens. Quoniam autẽ & diuinatiua quædam concedimus esse, quõ vtiq; hæc discernuntur a pcedentibus a corpore non facile est dicere. Vidit. n. quis alterum crus lapideum factum fuisse & paralyticatus est secundum crus ille homo, nullo nostrum præopinante hoc. Secundo dicit hic Princeps q̃ si quis somniet se volare & velocitas motuum insit ei quando vigilat per hæc duo signa sigñatur q̃ humores illius sunt subtiles & moderatæ quantitatis. Attende primo q̃ Rasis. 2. Almansoris cap̃. de cognitione repletionis sic describit genera repletionis. Si quid in foraminibus venatum inuenitur & tantæ fuerit multitudinis aut magnitudinis q̃ venas extendat & inflet prouenit dispõ quæ a medicis repletio secundum foramina vel ex foraminibus vocatur. Et quãdo quod in eis est eius ex quo corpus nutriri debet mensuram adeo excedit q̃ aliquid ex eo natura, vt in corporis nutrimento non necessarium dimittit, quia conuertere illud non potest neq; ei dominari valet ꝓuenit eidem dispõ quæ a medicis secundum virtutem repletio noiatur. Attende secundo q̃ Rasis ibi assignans signa repletionis secundum foramina quædam tãgit ex his noiatis & addit alia dicens. Repletionis autẽ illius quę est secundum foramina significatio est coloris rubedo et corporis caliditas cum eiusdem intẽsione. alicum quoq; & oscitationum multitudo & somnus multus & venarum repletio cum ipsarum tensione, sanguis similiter ex naribus et gingiuis guttatim fluens cum vtræq; parum tactę fuerint & capitis ꝓprie atq; oculorum & timporum grauitas & ingenij atq; sensus turbulẽtia & pulsus magnitudo: cuius ẽt dispõ sit silis suæ dispõni q lapsus ẽ. & q̃ añ multa comestione & potatione fuit vsus & somno superfluo ac multa quiete. Hæc ille.

Gal. Sõnium diuinatiuum gd

Rasis.

Et repletionis quidem secundum uirtutem signa sunt grauitas & pigritia & desiderij paucitas quæ ei & primæ repletioni sunt communia, sed cum repletio secundum uirtutem est simplex non sunt uenæ adeo inflatæ neq; cutis uehementis extensionis neq; pulsus adeo plenus & magnus neq; urina multum grossa neq; color ualde rubeus contusio quoq; & lassitudo non proueniunt in eo, nisi post motum & incessum & uidet in somnijs pruritum & mordicationem & incensionem & odores fœtidos. Humor etiam dominans cognoscitur per significationes ipsius quas nominabimus. Et secundum plurimum repletio secundum uirtutem generat ægritudines antequam eius compleantur significationes.

In hac ꝑte. 3. dat Pricepe. x. signa replonis secdm uirtutẽ. Primũ est grauitas & pigritia. Grauitas gdẽ ex humorum replẽtiũ põdere. Pigritia uero seu torpor motuũ voluntariorum ex oppressione musculorum a malitia humorum inferẽtiũ statim ex motu lassitudinẽ vlcerosam. Sed cõtra in replone ex humoribus cholericis uel melicis adustis nõ ẽ grauitas nec pigritia, ut apparet in phreneticis et maniacis, quorum motus & sermones sunt ꝑcipites seperosi & pane assidui. Itẽ dcm est in tpe priori q̃ motuũ uelocitas sigñat hũores subtiles, ergo in replone ex subtilibus humoribus nõ est grauitas & pigritia.

Replonis secũdũ virtutẽ signũ decuplx

Ad primum dic ꝙ omnis humor ē de se grauis, q̄a grauia elementa dominantur in eo. Et cum cholera leuis dicitur id non absolute, sed comparatione ad alios humores est intelligēdum. Et ideo membrum quod de se graue est non reddiť leuius ex choleræ repletione. Et cum obijcitur de phreneticis & maniacis ꝙ sunt præcipites & impetuosi. Dic id non inesse ex leuitate capitis, sed ex corruptione imaginatiuæ virtutis & cogitatiuæ. Ad secundum dic ꝙ motuum velocitas significat humores subtiles sic ꝙ homines subtilium humorum moderatæ quantitatis sunt velociores hominibus grossorum humorum. Vel dic ꝙ hoc primum signum principaliter intelligiť significare repletionem ex grossis humoribus.

Secundum est paucitas desiderij. i. appetitus cibi maxime cum repletio est ex cholericis humoribus, quorū natura est fedare appetitum, vel ex phlegmaticis in venis & membris alijs a stomacho prohibentibus resolutionē humiditatis mēbrorum quæ est causa famis, sed si repletio fuerit ex melancholia sæpe augetur appetitus & fit quasi caninus, cum abūde confluit ad orificium stomachi & suis stypticitate & acetositate quasi emulget & exprimit humiditates ab eo. Appetitum etiam quandoq; excitat phlegma stomachi sua frigiditate. Et hæc duo prima signa sunt communia vtriq; repletioni. s. tam secundum vasa q̄ secundum virtutem. Tertium est cum signis dictis venæ non sunt ita inflatæ in repletione simplici secundum virtutem sicut in repletione secundū vasa. Et intellige per repletionem simplicem secundum virtutem illam in qua humores peccant sola qualitate. Nam si simul peccent qualitate & quātitate iam repletio est composita ex illa quæ est secundum vasa & illa quæ est secundū virtutem & stat ꝙ in tali venæ sint ita repletæ vel amplius vt in vera plethoria.

Repl'o simpl'x secūdū uirtutē quid.

Quartum est ꝙ cutis non est vehemētis extensionis vt in plethoria, quia ista repletio non facit, intumescere membra sub cute existentia propterea ꝙ humores in ea non quantitate sed qualitate offendunt. Quintū est ꝙ pulsus non est ita plenus nec ita magnus in hac repletione, propterea ꝙ malitia humorum debilitat virtutē pulsatiuam & arteriæ non sunt in ea plenæ sanguine sicut in plethoria. Sextum est ꝙ vrina non est multum grossa, quia neq; materia multitudine peccat nec virtus est potens multam simul cum vrina educere materiam. Septimum est ꝙ color faciei non est ualde rubeus in hoc modo repletionis velut in plethoria, quia vel repletio erit ex phlegmate & declinabit ad albedinem vel ex melancholia & declinabit ad nigredinem uel ex cholera & declinabit ad citrinitatem.

Octauum est contusio & lassitudo quæ nō eueniunt in hac repletionem nisi post motum voluntarium & ambulationem. Attende hic, quòd in plethoria corpus sentit lassitudinem extensiuam etiam si non moueatur, sed in repletione cacochymica mali humores q̄diu quiescunt non ingerunt lassitudinem moti vero per motum corporis supra mēbra sensibilia lassitudinem faciunt vlcerosam. Iuxta illud

Gal.

Gal. quinto morbi capl'o. 8. Qui uero sentit in suo corpore extensionem & hoc sine manifesta causa ex plenitudine esse credendum est quæ intantum corpora replet vt illa magis continere non valeant. Aliquando tamen quasi dolorē vulnerum sentit, quod fit dum mouetur, cum. n. quiescit nō sentit infirmus dolorem cuius totum corpus quasi spinis infixū pungitur, quia causa eius pungitur sunt humores. Hæc ille.

Nonum est somniare de pruritu & mordicatione & inflāmatione & odoribus fœtidis quando repletio est ex phlegmate salso vel humoribus cholericis vel adustis melancholicis uel putridis fœtidis. Et contingere possunt ex frequēti sensatione prædictorum horis uigiliarum. Nam sæpe de his sōniāt homines quæ frequenter eis quando uigilant occurrunt & circa quæ uehementer cogitant. Vel ista contingunt ex uaporibus eleuatis a corruptis humoribus hora somni ad organum phantasiæ uel sensus communis imprimentibus sensum uel phantasma rei a qua deciduntur. Iuxta illud Gal. libello de somnijs. Videtur enim in somnijs anima ad profundum corporis mox ab exterioribus accedens sensibilis eam quæ secundum corpus dispositionem sentire. Et rui sus quæ desiderat horum ut iam præsentium accipere phantasiam. Et siquidem hæc ita habet ꝙ nihil utiq; erit mirabile si quando a multitudine humorum animalis uirtus molestatur grauata uix quidem moueri seipsos in somno phantasiētur & portantes pondera aliqua. Contrarium uero quando fuerit leuis absq; superfluitate corporis dispositio uel uolantes uel auertentes uelocissime seipsos ita dispositos uident somnis assimilatis phantasmatibus animæ corporis dispositionibus, ut usq; ad fœtida uel redolentia uenire æstiment, & eos quidem qui in fimis & sorditiebus conuersari seipsos phantasiantur uel humores prauos et fœtidos et putridos habere uel multitudinem stercoris contenti in intestinis. Eos autem qui ecōuerso his disponuntur & existimāt in redolentibus locis conuersari contrariam habere in corpore dispositionem æstimandum. Quæ igitur uident qui ægrotant in somnijs iudicabunt plerūq; nobis indigentias & abundantias & æqualitates humorum. Hæc Gal. Sed de talibus immutationibus animæ sensibilis ab humoribus qui sunt intra corpus irridet Auerro. tertio colliget. 55. capl'o dicens. Et qui dicunt ꝙ anima terretur propter humorem melancholicum nigrum: sicut terretur homo in obscuro dicunt uerba cantionum, quia aliqua læsio non aduenit animæ in obscuro: nisi priuatio sensati sensui uisibili, quia anima non uidet in corpore ut possit dicere ꝙ sentiat terrorem nigredinis.

Somniū cā multiplex.

Auerro.

Decimum signum est concursus signorum significātium dominium alicuius humorum super alios, ut choleræ phlegmatis uel melancholiæ. Nam quisquis dominans humor ꝓprijs ipsius cognoscitur signis quæ narrabuntur capitulo sequenti. Vndecimum est ꝙ repletio secundum uirtutem ut plurimum generat ægritudines proportionales humoribus ex quibus ipsa fit, & tunc per illas ægritudines significatur & cognoscitur repletionis modus ut per tertianam repletio choleræ per quartanam melancholiæ, per quotidianam phlegmatis. Nota ꝙ ultra hæc signa addit Rasis. 2. Almansoris. Vrina quoq; est tincta neq; cocta. Et id uerificatur in repletionibus phlegmatis & melancholiæ, sed non semper in his quæ ex cholera fiunt.

Rasis.

Cap. vij. De signis dominij cuiusq; humoris:

Sanguinis autem cum dominatur significationes significationibus repletionis secūdum foramina uicinæ existunt. Et propter hoc accidit ex dominio eius grauitas in origine oculorum proprie, & in capite, & in timporibus, & alyces, & oscitationes, & nausea, & dormitio multa, & in sensibus perturbatio, & in intellectu tarditas, & lassitudo absq; præcedente laboræ, & dulcedo in ore præter solitum, & rubedo in lingua, & fortasse in corpore apparebunt dememil, & in ore bothor, & sanguinis fluxus accidit a locis quæ facile findūtur, sicut naribus, & ano, & gingiuis. Et est etiam cum illud demonstrant complexio, & regimen præteritum, & regio, & ætas, & tempus, & consuetudo, & tempus longum a minutione. Et somnia quæ illud significant sicut cum homo in somnijs res uidet rubeas, aut sanguinem multum ex corpore exire, aut se in sanguine natare, aut his similia.

In hoc capitulo primo dat signa dominij sanguinis. Secūdo dominij phlegmatis ibi ⌊ Dominij uero phlegmatis. ⌉ Tertio dominij choleræ ibi ⌊ Significationes autem dominij choleræ. ⌉ Quarto dn̄ij melīæ ibi ⌊ Dn̄ij uero cholę nigrę. ⌉

In hac prima parte dicit primo ꝙ sign̄ones dn̄ij sanguis ꝓximæ sunt & fere siles significationibus replōnis scd̄m uasa quia in repletione plethorica sanguis superabundat. Idem

meminit

Rasis. meminit Rasis secundo Almansoris capitulo de cognitione quis humorum superabundet dicens. Significationes omnes primæ duarum specierum repletionis sanguinem dominari ostendunt. Secundo assignat hic Princeps decem

Sanguis dñanis signa d' cem. signa dominij sanguis. Primum est grauitas seu ponderositas in origine oculorum proprie. s. ubi neruus opticus coniungitur oculo & in capite & temporibus ex abundantia sanguinis in cerebro reclusi vel decurrentis ad oculos aut tempora per ramos venarum guideç ascendentium per quos facile sanguis decidit inferius propter rectitudinem sui incessus sine transuersione.

Alyces quid. Secundum est alyces & oscitationes & sunt alyces secundum Ianuensem in suis synonymis extensiones omnium membrorum quę voluntarie fiunt post somnum maxime vt quibusdam placet ex graui fumositate.

Gal. De his aũ Gale. aphorismorum septima commẽto illius cañ. Bracchiorum extensiones alyces oscitationes rigores vinum moderate bibitum soluit. Alyces dicimus esse in sanis cum sedeat eos præsentis qualitatis ac si eos grauaret. mouent autem se post aliquas horas de actionibus ad actiones alias. Sunt etiam alyces in infirmis cum non in vno statu maneant iacendi, sed de alto situ in alium mutantur. Hæc Gal. Vocantur etiam alyces spandidationes & bracchiorũ extẽsiones. Et hi motus una cum oscitationibus seu hiatibus vel oris apertionibus prouenire videntur in dominio sanguinis ex hoc q lacerti repletione grauati tam sanguinis q̃ vaporum excutere conantur id q eos grauat. Tertium est nausea. sicut. n. stypticum vel acetosum appetitum excitat, sic dulcedo abundans fœdat & nauseam inducit, & dũ sanguis superabundat membra non trahunt a venis nec venæ ab hepate nec hepar a stomacho et sic manet stomachus plenus & ipsius orificium vaporibus repletur, quare non appetit sed potius nauseat. Quartum est multa dormitatio i. multus somnus ex repletione cerebri vias oppilante spirituum sensitiuorum. Vel multa dormitatio. i. diminutio sensus tactus in membris vicinus stupori propter prohibitionem liberi trãsitus spirituum sensitiuorum ad membra sensibilia ex repletione. Quintum est perturbatio in sensibus, tum propter repletionem nimiam & grauitatem suorum organorum, tum propter oppilationes inter organum sensus communis et organa sensuum particularium. Sextum est tarditas in intellectu, non q intellectus sit virtus organica, sed virtutibus organicis vtitur, quibus oppressis multitudine sanguinis ipse impeditur, necesse. n. est quẽcunq; intelligẽtem phantasmata speculari. Septimum est spontanea lassitudo nullo præcedente labore, non quidem vlcerosa nec apostemosa nec arefactiua, sed extensiua ex superabundantia sanguinis extendentis musculos & vasa in quibus est.

Octauũ est dulcedo oris uel ligue præter solitum, nullo pręsente vel statim pręassumpto gustabili extrinseco ꝓpter sanguinem nimium per poros linguæ respersum, quo redditur dulcis cum debeat esse naturaliter insipida, sicut organũ auditus absonum & olfactus inodorum: & visus sine colore.

Nonum est rubedo linguæ propter sanguinis abundantiã

Dememil qd. sic tingentis eam. Decimum est apparitio clauorum seu furunculorum in corpore qui dicuntur arabicę dememil & adememil, de quibus agitur quarti tertia trac. 1. cap. 18. dicuntur etiam dememil ab aliquibus carbunculi, vt in synonymis Auic. & in glossa marginali præsentis litteræ. Generantur autem tam claui q̃ carbunculi ex sanguine collecto ad apostema, sed sanguis carbunculorum est adustus vrens carnem & faciens escharam seu crustam, sanguis vero cla-

Bothor. uorum non. 11. est bothor. i. pustulæ apparentes in ore et lingua, cum. s. sanguis illius cõculcatus sua multitudine ebullit & vesicas generat. 12. est sanguinis fluxus maxime a locis illis in quibus venæ facile finduntur vel earum orificia de facili aperiuntur, sicut venæ gingiuarum propter suã tenuitatem & carentiam cutis adhærentis quæ tegat eas facile finduntur. Et orificia venarum nasi & ani de leui aperiuntur, quia conuersa sunt ad inferiora & exteriora nõ multum stricta. Ex multitudine ergo sanguinis ea dilatante, vel acumine eius ea aperiente faciliter defluit sanguis ab eis. 13. est complexio sanguinea lapsa in calido & humido, cui proprium est multiplicare sanguinem. 14. est regimen præteritum multiplicatiuum sanguinis, sicut usus assiduus ouorũ lactis carnium & vini rubei grossi & balnei, vita læta moderatum exercitium. 15. est regio calida & humida vel frigida mediocriter fortificans interius calorem, excitans appetitum ad multum cibum, fortificans digestiuam, & prohibens resolutionem plurimam. Et his de causis anglici superabundant in sanguine. 16. est ætas puta iuuenilis et maxime adolescentiæ, quæ calida et humida existens sanguinis abundantiam operatur, ita vt sufficiat restaurationi deperditi & augmento corporis, & quandoq; vltra hæc superabundet ægritudines inducens repletionales. 17. est tempus ueris vel tempus calidum & humidum & quandoq; hyems dum non excedit in frigiditate propter causas dictas de frigida regione. 18. est consuetudo abondandi in sanguine & ægritudinibus sanguineis, vt synochis & phlegmonibus & fluxibus sanguinis sine manifesta debilitatione nãæ. 19. est cum quis consueuit phlebotomari vel aliter minuere sanguinem et dimisit illud tempore longo, quare paulatim sanguis multiplicatus est natura pigra effecta a se expectaore ad purgationes artis. Vigesimum est occursus somniorũ in somnis significantium dominium sanguinis: vt cum quis somniat se videre res rubeas vel ex eius corpore sanguinem multum manare, vel se natare in sanguine, vel aliquid aliud tale. Ex hoc enim somno Gal. præsumpsit quendam phlebo- Gal.
tomia indigere. Iuxta illud ipsius libello de somnio. Pugillatorem quidem in tina sanguinis putantem stare, & iuxta eã superexcellentem multitudinem sanguinis habere præsumpsimus indigere euacuatione. Vltra hæc signa addit Rasis se-
cundo Almansoris. capitulo de cognitione. quis humorum Rasis.
superabundet, pruritum loci ex quo sanguis minui solet. Et id mihi pluries euenit dum distuli phlebotomiam q̃ consueuerã in bracchio facere de vena cordis, q illi pruritum & quasi pulsationem sæpe sentiebam. Secundo addit Rasis vrinam rubeam spissam, quæ numerata est inter signa re-
pletionis secundum uasa. Attende q Auerro. quarto col- Auer.
liget. capitulo. 11. sic commemorat signa dominij sanguinis. Et dicemus q hoc significat fortitudo pulsus & repletio vasorum siue sint venæ siue arteriæ. & grauitas capitis & oculorũ, & impedimẽta virtutum aiæ & sensuum & vniuersaliter mala dispositio quæ aduenit corpori hoc patienti assimilatur malæ dispositioni lassitudinis quæ prouenit ex labore extrinseco cum rubedine oculorum & calore actuali in toto corpore & somnia terribilia, sicut dicit Galen. de illo iuuene qui somniabat balneare in dolio pleno sanguine. Item in hora repletionis sanguinis aliquando fluit sanguis ex naribus aut gingiuis & pustulæ quæ fiunt in corpore, & vrina spissa, & dulcedo saliuæ, & qui vsus est phlebotomia sentit in hoc loco phlebotomato pruritum. Præterea sumuntur signa dominij sanguinis a complexione & regimine ciborum & potuum & similium, & ab ætate & tempore anni. Hæc Auerrois.

Dominij uero phlegmatis significationes sũt albedo in colore superflua & laxitas, & in tactu mollities & frigiditas, & saliuæ multitudo quæ sit uiscosa, et sitis paucitas nisi salsum fuerit et pręcipue in senectute, & dirigendi debilitas, & oxyregmia et urinę albedo et somnus multus et ociositas & membrorum laxitas & pigritia, & pulsus lenitas qui tarditati & raritati attinet. Amplius ætas, & consuetudo, & regimen præteritũ, & aer, & regio, & hora, & somnia, in quibus uidentur aquæ, & flumina, & niues, & pluuiæ, & frigus demonstrant illud.

In hac parte secũda assignat. 22. signa dñij phlegmatis.

Phlatis dñantis signa 21

Primum est albedo superflua faciei & totius superficiei corporis, tũ ex ꝓprio et sibi inato colore, tũ ex superabundantia phlegmatis in album tingentis eam. Secundum est laxitas carnis & membrorum neruosorum ex imbibitione phlegmatis humiditate sua relaxantis eas. Tertium est mollities earum superflua manifesta ad tactum ex eadem causa.

Quartum est frigiditas membrorum, tum ex frigiditate phlegmatis inuiscati in eis, tum ex suffocatione caloris innati propter eius multitudinem. Quintum est multitudo saliuæ viscosæ tam ex phlegmatibus descendentibus a capite ad os q̃ꝫ ex ascendentibus a stomacho. Sextum est paucitas sitis. Primo propter multitudinem phlegmatis circa orificium stomachi. Secundo propter paucitatem resolutionis humidi roridi a membris. Tertio propter paucitatem attractionis talis humidi a venis ad membra, & ab hepate ad venas, & ad hepar a stomacho, nisi phlegma quod superabundat fuerit salsum. tale enim sitim excitat, & præcipue in senectute cum superabundantia phlegmatis non salsi est paucitas sitis propter frigiditatem ætatis & paucitatem resolutionis, & ex eis ob duritiem & terrestreitatem suorum membrorum. Septimũ est debilitas digestionis, quia calor digestiuus frigiditate & hu. phlegmatis hebetatur, & ipsius multitudine quasi suffocatur.

Oxyregmia qd.

Octauum est oxyregmia .i. eructuatio acetosa quæ procedit ex digestionis diminutione, sicut videmus in plurimis fructibus q̃ ex diminutione digestionis acetosi fiunt, & cõpleta eorum digestione dulcescũt.

Nonum est albedo vrinæ propter cruditatem seu diminutionem digestionis, vel propter permixtionem phlegmatis cum ea, vel propter oppilationem ex phlegmate prohibentẽ descensum choleræ cum ea quæ solet eam tingere. Decimum est multus somnus ex oppilatione forti viarum spiritus sensibilis propter phlegmatis abundantiam & aggrauationem organi sensus communis. 11. est ociositas .i. quies plurima corpus .n. vehementi phlegmatis pondere aggrauatum motum odio habet & quærit quietem. Et ad hanc adiuuat impedimentum liberi transitus spirituum motiuorũ per neruos propter phlegma oppilans. 12. est laxitas membrorum .i. iuncturarum propter remollitionem suorum ligamentorum ex imbibitione phlegmatis plurimi, et hæc coadiuuat ad ociositatem. 13. est pigritia animi ad scias artes & virtutes capescendas, & pigritia corporis ad mane surgẽdum & motus corporeos exercendos propter aggrauationẽ membrorum & diminutionem caloris & prohibitionem liberi transitus spirituum ex superabundantia phlegmatis.

14. est lenitas pulsus annexa tarditati & raritati. Lenitas quidem propter remollitionem arteriæ ex humiditate phlegmatis. Tarditas vero & raritas propter diminutionem caloris ex phlegmatis frigiditate. sicut .n. calor augmentatus reddit pulsum velocem et frequentem ꝓpter multam necessitatem euentationis eius, sic diminutio caloris reddit ipsum tardum & rarũ diminuta suæ euentationis necessitate. 15. est ætas senij .s. quæ frigida est & hu. per accidens ex multiplicatione phlegmatis per viam indigestionis. Cuius rei signum est q̃ senes a senio abundant in lippis branchis & corycis sputis & catarrhis. 16. est consuetudo abundandi in phlegmate & ægritudinibus phlegmaticis & euctationibus phlegmatis. 17. est regimen præteritum multiplicatiuum phlegmatis, sicut vsus plurimus potagiorum & offarum & carnium porcinarum & piscium maxime limosorum & herbarum crudarum & frigidarum & fructuum crudorum & casei recentis & potus plurimus aquæ. 18. est ars seu artificium circa aquas, ut ars piscatorum fullonum & lotricum quibus infrigidata complexio phlegma multiplicat. 19. est regio frigida et hu. frigiditate penetrante ad interiora qua calor innatus hebetatus & remissus phlegmatis abundãtiam operatur & frigiditate circunstante, qua resolutio humiditatum a corpore fieri prohibetur. 20. est hora .i. tempus anni, s. hyemis quæ suis frigiditate & hu. calorem hebetat, & resolutionem humiditatum fieri prohibet vnde phlegma multiplicatur. 21. est somniare se videre aquas & fluuios & niues & frigus, hæc omnia demonstrant illud .s. dominiũ phlegmatis. Adde his si vis phlegmaticam complexionem & dereliquisse euacuationem phlegmatis prius consuetam & frequens balneum aquæ dulcis tepidæ. Attende q̃ Auer. 4. colliget. cap̃. 14. sic memorat signa dominij phlegmatis. Sed signa dominij phlegmatis sunt vrina alba & vt color corporis sit albus & pulsus paruus & rarus, & squaliditas totius corporis & pigritia & somnus, & tarditas digestionis, & pauca sitis cum multo sputo viscoso, & ætas senectutis & tempus hyemis & regimen multæ quietis, & cibaria frigida & humida: & superfluitas comestionis, & somnia quod videt dormiendo maria & pluuias, & sentit aerem frigidum vel aquam frigidam.

Auer.

Significationes autẽ dominij choleræ rubeæ sunt coloris & oculorum citrinitas & oris amaritudo & linguæ asperitas & ipsius siccitas & narium ariditas, & uento frigido delectari, & sitis multa, & pulsus festinatio & desiderij comedẽdi debilitas, & nausea & uomitus cholericus & uiridis, & uenter mordicatiuus, & horripilatio ad modum puncturæ acuum. Amplius præcedens regimen, & ætas, & complexio, & consuetudo, & regio, & tempus, & hora, & ars. Et somnia in quibus uidentur ignes & uexilla citrina, & uidere res quæ non sunt citrinæ citrinas, et uidere incensionem aut colorem balnei, aut solis, aut similia significat illud.

Cholerę dñantis signa 21

In hac parte tertia assignat Prin. 21. signa dominij choleræ. Primum est citrinitas coloris cutis & coloris oculorũ propter citrinitatem choleræ suppositæ cuti corporis, & coniunctiuæ oculi vt imbibitæ in eis. Secundum est amaritudo oris propter choleram linguæ imbibitam, uel vapores eius ad os confluentes. Tertium est asperitas & siccitas linguæ. Asperitas quidem propter corrugationem vel fissuram pellis linguæ a desiccatione vel punctione cholerę. Siccitas vero propter imbibitionem choleræ siccantis, vel fumorum seu vaporum eius affluentium ad eam tam ex mẽbris pectoralibus q̃ꝫ naturalibus. Quartum est ariditas narium propter fumos choleræ transeuntes assidue per eas cum aere supercalefacto in corde & pulmone cum expiratione depulso. Quintum est delectationem sentire ex flatu venti frigidi sicut boreæ, propterea q̃ acumẽ caliditatis choleræ reprimit & secum defert aerem frigidum, qui inspiratus per os et per orificia arteriarum terminatarum ad cutem attractus refrigerat cor & arterias, & calorem mitigat humorum suorum. Sextum est sitis plurima propter caliditatem & sic. quas inducit cholera & fumos cholericos; qui a cholera dissoluti perueniunt ad os stomachi & linguam desiccantes eas & suscitantes in eis appetitum irrorationis & refrigerij. Septimum est festinatio pulsus propter calorẽ adauctum in corde & arterijs ex multitudine cholerę. Et intellige per festinationem velocitatem & frequentiam. velocitas .n. pulsus est festinatio i motu suæ diastolis aut systolis, & frequentia est festinatio reditus percussionũ cum morula modica. & quasi nulla inter percussiones. Octauũ est debilitas seu diminutio appetitus cibi. sicut .n. frigidis stypticis vel acetosis excitatur appetitus etiam in non egentibus cibo sic calidis sedatur & debilitatur etiam his qui cibatione indigent, propterea quòd calida multam euaporationem facientia replent os stomachi quadam phantastica repletione, scilicet vaporum multitudine. Nonum est nausea, scilicet appetitus uomendi sine effectu propter infiltrationem vel imbibitionem aliquorum humorum cholericorũ in tunicis stomachi. quos excutere nititur & non potest, quia nimis sunt immersi. Decimum est vomitus choleræ citrinæ vel viridis, scilicet prassinæ aut eruginosę quę plus in

stomacho quam alibi generatur. Et uomitus eius causa est, quia cholera sua leuitate vpsum ascendit, quare facilius per supe- Gal. riora educit. Iuxta illud Gal. apho. quarta. comē. illius cañ. Melancholicis uero inferius. Cholera rubea propter leuitatem sui est purganda a superiori & cum uomitu, quia ipsa per sepsum ascendit usque ad os stomachi. 11. est uēter mordicatiuus. i. fluxus uentris cum mordicatione intestinorum. superabundante. n. cholera in propria cysti maxima eius pe per proprium porum intestinis insitum ad ea transmittit quae suo acumine pungit excoriat & abradit ea. 12. est horripilatio ad modum puncturae acuum, quae est dispō in qua inuenit corpus diuersitatem in frigore & punctione in cute & lacertis. Nam cum cholera superabundans secundum aliqd sui super lacertos prope cutem spargitur pungit eos, & natura inde territa trahit intertus naturalem calorem & cutis se stringit una cum lacertis & pili eius eriguntur. 13. est regimen praeteritum ex salsis acutis uel amaris cibis, & ex potu uini fortis & exercitijs superfluis & frequentia stufarum, ab his. n. sanguis etiam si bonus prius fuerit cholericatur. 14. est aetas iuuentutis. s. in qua cholera plus quam in alijs aetatibus multiplicari solet propter caliditatem & sic. eius & motus uehementes qui in ea fiunt. 15. est complexio cholerica quae suis caliditate & siccitate superfluis choleram multiplicat. 16. est consuetudo abundandi in cholera & aegritudinibus cholericis, ut tertiana causone erysipela & euacuationibus cholerae uomitu secessu uel sudore plurimo. 17. est regio primi secundi uel tertij climatis propter propinquitatem directi aspectus solis ad zenith capitis ibi morantium unde regio illa uehementer redditur calida & sicca. 18. est tempus anni, scilicet aestas quae suis caliditate & siccitate excessiuis & perseuerantibus choleram multiplicat, & aliquid sanguinis in eam transmutat. 19. est hora diei, quae est a tertia hora ante meridiem usque ad tertiam post meridiem propter eleuationē solis supra nostrum hemisphaerium & rectitudis aspectus propinquitatem, ita quod tunc quasi perpēdiculariter proijcit radios ipsius supra capita nostra. 20. est ars magni laboris corporei uel circa ignem, ut coquorum, fabrorum, fusorum, aurifabrorum, quae uel fortitudine motuum uel ignis praesentia continuata supercalefacit & desiccat corpus unde fit cholerae multiplicatiua. 21. est somniare frequenter de ignibus & uexillis citrinis & uidere res quae non sunt citrinae citrinas. s. somniare de rebus quae non sunt citrinae quod sunt citrinae, uel uigilādo uisu iudicare de uisibili aliquo quod est citrinum cum non ita sit. Et hoc quandoque fit ex humoribus cholericis inficientibus partes oculi quae sunt ante crystallinum humorem. Ex his. n. euenit ut omnia quae uidentur appareant citrina, et somniare seu uidere calorem uel incensionem furnelli balnei uel calorem solis uel montem ardentem sicut est mons ethnae & similia his. Ad haec namque somnia disponit & excitat multitudo uaporum cholericorum hora somnij eleuatorum ad organum sensus cōmunis & phantasiae. Similis sententiae meminit Rasis. Rasis. 2. Almansoris. cap. de signis dominij cholerae rubeae dicens. Caloris citrinitas & oris amaritudo ac multa in ore siccitas & sitis multa ac appetitus etiam debilitas, & nausea atque uomitus citrinus & uiridis & amarus & egestio mordicatiua, ac linguae siccitas & ipsius asperitas & eorum quae in albis oculorum apparent citrinitas & urina tenuis ignea & clara. Quaecunque harum significationum apparuerint si cum hoc tempus aestiuum fuerit, et aetas iuuenilis, et cibaria quibus ante usus fuerit pauca & calida: & labor praecessit multus et somnus paucus, atque corporis complexio inuenit calida tunc fiducia habenda est de eius dominio. Haec ille.

Dominij uero cholerae nigrae significationes sunt corporis macies, & ut sit fuscus, & sanguinis nigredo & eius grossities, & uigiliae multae, & multa sollicitudo, & ardor oris stomachi, & desiderium mendosum, & urina fusca aut nigra grossa, & ut corpus sit brunum & pilosum, quoniam cholera nigra raro generatur in corporibus albis & lenibus, & ut frequenter accidant morphea nigra, & ulcera mala & aegritudines in splene. Et praeter haec aetas & complexio & consuetudo & regio & ars & tempus & regimē praeteritum. Et somnia terrorem inferentia ex tenebris & cruciatu & rebus nigris & terroribus.

In hac parte quarta dat signa. 18. dominij melancholiae. Melancholiae dn̄antis signa 18. Primum est macies corporis propter siccitatem complexionis repugnantem multiplicationi carnis & adipis & propter penuriam sanguinis ex cuius unctuositate generatur pinguedo, sicut ex substantia ipsius generatur caro. Nam siccitas & fri. melancholiae multiplicatae directe contrariantur complexioni sanguificae & carnificae. Secundum est color corporis fuscus seu declinans ad nigredinem propter nigredinem melancholiae cuti suppositae maxime sub palpebris oculi, ut ait Auer. 4. colliget. cap. 13. Auer Tertium est nigredo sanguinis & grossities eius. Nigredo quidem propter nigredinem melancholiae secum immixtae. Grossities uero propter melancholiae grossam terrestreitatem. Quartum est uigiliarum multitudo, tum propter desiccationem cerebri a melancholia, tum propter sollicitudines & imaginationes phantasticas & timores sine causa, quos melancholia cerebro imbibita afferre solet. Quintum est plurima sollicitudo. sicut. n. sanguinis & spirituum caliditas claritas & multitudo naturaliter reddunt hominem iocundum, liberalem, bonae confidentiae & bonae spei sic diminutio caloris eorum, paucitas: & obscuritas ea multitudine melancholiae reddunt ipsum tristē, sollicitum cupidum, solitarium desperationi & diffidentiae expositum. Sextum est ardor oris stomachi propter melancholiam adustam, quam splē ei mittit per cannalem proprium ad id destinatum. Et si de melancholia non adusta signum istud intelligatur, intellige per ardorem stomachi punctionem quandam ab acredine melancholiae. plurimae orificium stomachi stimulante sicut fit interdum ex usu nimio fortis aceti. Septimum est desiderium mendosum. i. appetitus cibi membris non egentibus alimento, sicut. n. crapulosi gulones quibus uēter uelut Deus est & nō comedunt ut uiuant, sed uiuunt ut comedant acetosis & stypticis cibis sibi prouocant desiderium comedēdi: membris alimento non indigentibus, sic melancholiae multitudo depulsa frequenter a splene ad os stomachi prouocat appetitum sui acetositate & stypticitate emulgens humidum quod in eo est inaniens ipsum sicut in una uera fame. Octauum est urina grossa fusca aut nigra propter permixtionem melancholici humoris, qui talis est cum ea. Nonum est corpus brunum & pilosum. Et intellige brunū in coma & barba & alijs pilis corporis, ut non coincidat istud signum cum signo secundo, quod exponebatur de colore cutis. Et sunt pili bruni dominante melancholia propter nigredinem fumorum decisorum ab ea, qui sunt materia pilorum. Et sunt multi propter multitudinem fumorum melancholiae ex siccitate, & terrestreitate ipsius. ipsa enim est magis fumosa quam uaporosa. Decimum est frequentia euentus melancholicarum aegritudinum, sicut morpheae nigrae propter sparsionē melancholiae, sub cute & ulcerum malorum. uidelicet cancrosorum ex melācholia adusta carnē corrodente & spleneticae passionis propter multitudinem melancholiae congestae in splene facientis ipsum intumescere & indurare. 11. est aetas senectutis, de qua dicit Gal. 5. morbi. cap. 4. Gal. Senectus nihil aliud est quam mala complexio frigida & sic. & ideo melancholiam multiplicat, & super dominio eius attestatur. 12. est complexio melancholica frigida, quae ex sui natura per se & proprie melancholiam gñat, & per uiam indigestionis multiplicat phlegma uel cōplo. uehementer calida & sic. quae humores addurit & in melaniam conuertit. 13. est consuetudo abundanti in melia & melicis aegritudinibus & fluxibus melancholici humoris per haemorrhoydes uel aliunde,

14.est regio vel vehementer calida adustiua humorum, sicut terra æthiopum multiplicans adustam melancholiam vel regio pruinosa tenebrosa grossi aeris vicina paludibus sicut mantuana, quæ melancholiæ naturalis est generatiua.

15.est ars seu artificium tanti laboris quod humores adurit & melancholicos efficit, vel artificium quod fit in locis terris turbidi & grossi aeris vt artificium extrahēdi ferrum & alia metalla vel lapides aut terras a cauernis profundis. 16. est tempus anni.s.autumnus qui multiplicat melancholiam quia est frigidus & sic.inordinatus, vt ait Gale.tertia aphorismorum.cōmento illius cañ. Autumnus phthisicis malus. recipit etiam interdū ab æstate quæ præterijt humores adustos melancholicatos. 17. est regimen præteritum ex cibarijs melancholicis, vt caulibus, fabis, nigro pane, carnibus bouis, cerui, leporis, cygnorum, anserum, anatum, casei antiqui, quæ grossitie & terrestreitate suæ substantiæ gñant melancholiam. 18.est sōnia terribilia de tenebris aut penis infernalibus vel de cruciatibus vel de rebus nigris aut de terroribus ca casu in abyssum, vel in manus latronum, vel inter serpentes, vel sæuas bestias deuoratrices. Multa ex

Rasis.

his signis commemorat Rasis. 2. Almansoris.cap̄.de significationibus choleræ nigræ dicens. Ardor stomachi multitudo caniui appetitus & fuscus color & sanguinis nigredo ac spissitudo, & vrina nigra vel rubea fusco participans colore vel viriditati appropinquans. Corpus præterea tale fit i quo nigra solet generari cholera. In corporis autem albis & crassis & nudis a pilis cholera nigra vel raro vel nullo modo generatur. In corporibus autem bruno coloratis colore & macris, atq; colorem habentibus ex rubeo & fusco commixtū & musculos & in corporibus ruffis & rubeis quando multū laborant vel male reguntur, & si cum hoc cibaria quibus prius vsus fuit choleræ nigræ generatiua fuerunt & prius regimen simile & corpori præterea acciderit, scabies & morphea nigra & pustulæ malæ, & splenis augmentum, quando ista affuerint non est amp. dubitandum choleram nigram dominari. Hæc ille.

Cap. viij. De signis quæ oppilationē demōstrāt.

DVm materiæ coniunguntur & significationes eas demonstrant, & sentitur extensio & non sentiunt̄ significationes repletionis in toto corpore oppilationes proculdubio ibi adesse intelliguntur.

Oppilationis indicia.

In hoc cap̄.primo dantur signa oppilationis simpliciter. Secundo oppilationis viarum per quas currere solent materiæ plurimæ.ibi[Verūtamen grauitas.] Tertio oppilationis aliarum viarum.ibi[Cum autem oppilationes.] Quarto oppilationis venarum.ibi[Amp.plurimi.] In prima parte dicit quod quando materiæ humorales fluere solitæ coniunguntur.i.commiscentur & retinentur in parte aliqua, & per sua propria signa retentæ monstrantur, et sentitur in parte illa vel prope eam dolor extensiuus, vel extensio insolita sine signis repletionis totius corporis indubie significatur oppilationem ibi adesse. Cuius cognitio valde necessaria est medico, quia est prægnans mater & nutria assidua fere omniū egritudinum materialium prohibens transitum alimenti ad membra, & expulsionem superfluitatum suarum.

Verūtamen grauitas in oppilationibus sentit̄ cum oppilationes in cannalibus existunt p̄ quos multas currere materias est necesse, sicut oppilationibus quæ in hepate fiūt, quoniam cum illud quod ex cibo ad hepar peruenit oppilationes penetrare prohibuerint colliget̄ ex eo res multa & retinebitur & grauabit uehementius quàm apostema, & discernetur ab apostemate per multam grauitatem & febris priuationem.

In hac secunda dicit primo quod in oppilationibus cānaliū per quos necesse est transire materiam plurimam sentit̄ grauitas manifesta, vt in oppilationibus hepatis sentitur grauitas in hypocundrio dextro, quia cum oppilationes istæ prohibuerint transitum chyli ad hepar ex quo generari solēt oēs humores, & aquositas vrinalis colligetur ex chylo illo multa quantitas, quæ retenta grauabit seu dolorem grauatiuum infert plus quàm apā. Secūdo dicit quod talis oppilatio differt ab apostemate in quo etiam est grauitas. Primo quia grauitas maior est in oppilatione quàm in hepate. Secundo per priuationem febris, scilicet quia in oppilatione sola sine apostemate raro est febris. Et in apāte partium interiorum maxime principalium vtplm̄ est febris. Et hoc ideo est, quia materia simplicis oppilationis minus conculcata est quàm materia apostematis, quare minus putresit. Attende quod oppilatio in corporibus a quibus resoluitur vapor aereus raro parit febrem sed in corporibus a quibus resoluuntur multi fumi capinosi sæpe febrem inducit. Iuxta illud Gal. 8. megatechni. cap̄. 1. Oppilatio pororum aliquando febrem generat, aliquando minime, quia corpora de qbus calidus & capinosus fumus dissoluitur si aliqua claudantur occasione febris generatur. Corpora vero de quibus calidus & humidus vt pote aereus dissoluitur cum oppilantur, rarissime febris oritur.

Gal.

Cum autem oppilationes in alijs fuerint cānalibus non sentiet̄ grauitas sed sentietur retentio penetrationis sanguinis & extensio.

In hac tertia dicit quod cum oppilationes fuerint in cannalibus, per quos pauca solet transire materia si in venulis mēbrorum exteriorum non sentitur in eis manifesta grauitas, sed sentitur in eis retentio.i. impedimentum penetrationis sanguinis & extensio aliqua siue dolor extensiuus, quia tales cannales propter sui paruitatem non possunt multum compræhendere materiam aggrauantem suo pondere part̄ oppilatam. Sed quæreret aliquis qūo sentit̄ retentio penetrationis sanguīs. dic quod per distēsionē mēbr̄ dilatantis vel pruritum aliquē inductum ab ea, vel ex discoloratione membri ad quod fluere solebat sanguis ex huiusmodi cannalibus.

Amplius plurimi oppilationes in uenis hñtiū colorem habent citrinum, qm̄ sanguis per foramina sua ad cutis superficiem non accedit.

In hac quarta dicit quod plures habentium venas habent colorem corporis citrinum: quia sanguis totus i integritate sua prohibetur per oppilationem ad superficiem cutis accedere sed ad eam fluit subtilis cholera vel aquositas citrina qua citrinatur. Nuoquàm.n. vel rarissime oppilatio est tanta quin sub tile aliquid per eam penetrare possit. Iuxta illud Gal. 9. megatechni. cap̄. 1. Cum vero oppilationem dicimus intelligimus vias & foramina de quibus fumus dissoluitur oppilata esse neq; arbitreris ea adeo esse oppilata vt nihil fumi ab eis egrediatur, maxime quod subtilissimum est. hoc enim impossibile est fieri in ossibus quanto magis in carne.

Gal.

Cap. ix. De signis uentositatem significantibus.

VEntositates cognoscuntur per id quod ex doloribus accidit membris sensibilibus. Et hoc quidem sequitur illud quod ipse ex solutione continuitatis efficiūt. & cognoscuntur per motus qui accidunt membris. Et cognoscūtur etiam per sonos. Et cognoscuntur etiam per tactum.

Ventositatis cognoscendæ modus quadruplex

In hoc cap̄. prīo dat quatuor modos noscēdi vētositates. Scdo exeqt̄ de prīo.ibi[Dolores.] Tertio de. 2.ibi[Cognitiones.] Quarto de. 3.ibi[Ex sonis.] Quinto de quarto.ibi [Earum.] In hac prīa parte dicit quod ventositates noscuntur quatuor modis. Primo per dolores quos efficiunt soluēdo

continuitatē

continuitatē mēbrorū. secundo p motus quos in mēbris faciunt ventositates, sicut per saltū q fit id lacertis tertio p sonos a ventositate illatos vel a percussore, quarto per tactū tangentis deforis locum reclusionis ventositatum.

Dolores autem extendentes uētositates significant, & præcipue si uehementes fuerint. Quod si illic permutatio ex dolore fuerit iam significatio completa erit. Et hoc quidem non erit nisi cū continuitatis solutio in membris fuerit sensibilibus. In eis autem quæ sunt sicut ossa aut caro glādulosa non apparet hoc per dolorem. est tamen cum in ossibus fiunt uentositates quæ ossa rūpēdo frangunt, ubi non erit dolor nisi sequens pūcturā, qua os fractū illud quod ē corā ipso frāgit.

In hac secunda dicit prīo q dolores extēsiui maxīe si vehementes fuerint sigñant ventositates. Et si dolor ille vehemens pmutet̄ cito de parte in partē, tūc est certa & cōpleta significatio q a ventositate procedit. humores. n. nō sunt ita mobiles vt ventositates. Pōt aūt dolor extensiuus & a ventositate fieri & ab humore. Iuxta illud Prin. primi. secunda. doc. secunda. summa secunda. ca. 10. Extensiui vero doloris causa est ventositas aut humor qui neruū aut musculū extendit, ac si ipsum ad suas trahat extremitates. Sed ventosus ab humorali discernitur facili motu eius de parte in partē & carentia ponderositatis. Secundo dicit q cognitio ventositatis ex dolore ,pter solutionem cōtinuitatis non erit nisi qñ solō continuitatis fuerit ī membro sensibili. In membris. n. quæ sunt sicut ossa & chartilagines & ligamenta & caro glādulosa nullos habens neruos nō apparet seu manifestat̄ vētositas per dolorem. Tertio dicit q interdū fiūt in ossibus ventositates frangentes ossa rūpendo, & non erit ibidem dolor ex pte ossis fracti, sed quia os fractū rūpit vel opprimit mēbra sensibilia sibi proxīa sicut pāniculū q cooperit ipm.

Cognitiones autem uētositatum ex motibus membrorm sunt, sicut cognitiones ex saltu accidente ex uentositatibus quæ generantur, & mouentur ad hoc ut exeant & resoluantur.

In hac tertia dicit q cognitio ventositatū sumpta ex motibus membrorū est sicut cognitio ex saltu ,ueniente a ventositatibus quę gñantur & mouent̄ ad hoc ut exeant & resoluantur. i. quas natura gñat ex hūoribus cōtētis in neruis aut musculis, quos cum non possit ,pter grossitiē suæ substātię expellere subtiliat eos & cōuertit ad formā vaporis vel ventositatis vt facilius expellat. Et intellige hic per saltū dilatationem membri alicuius ex grossa ventositate quę frequenter apparet in superciliis & fronte & angulis oculorum & cute, et quādoque circa regionem cordis. Et hunc motum vocat Gal. quinto morbi iectigationem.

Saltus idē qđ iectigatio.

Ex sonis autem cognoscuntur, quoniam soli aut erunt in ipsis eisdem, sicut uentris rugitus & eis similia. & sicut sonitus in splene cū eius dolor ex uentositate fuerit aut ut sonus in eis fiat p percussionem quēadmodum dignoscitur hydropisis inter asclitē & tympanitē per percussionem.

In hac quarta dicit q uētositates cognoscunt̄ ex sono duobus modis. Vno modo ex sono quē ipsemet inferunt in mēbro in quo sunt vel per quod transeunt, vt rugitus vētris uel sonitus splenis indicāt vētositates in his membris cōtineri. Alio modo ex solo illato a medico percutiente vel aliq̄ alio supra locum in quo ventositas claudit̄. Et hoc mō noscit̄ hydropisis, & dīa est iter asclitē & tympanitē. Nā vēter pcussus sonat in asclite sicut venter aqua plenus cū quadā gurgulatione, & in tympanite sonat ad instar tympani percussi.

Earū autem cognitiones ex parte tactus sunt. Verbi gratia, quia tactus discernit inter inflationem, & tumorem cum humoribus, propterea q inflatio est ibi cum extensione & cedit impressioni & non in materia fluida & liquida aut humore uiscoso. sensus. n. tactus inter ista discernit. Et differentia quidem inter inflationem, & uentositatē non est in substantia immo in forma motus stationis & compræhensionis.

In hac quinta dicit primo q ventositates tactu cognoscunt̄. Nam tactus discernit inter īflationē ventosam & tumorem humoralem, quia in inflatione est extēsio membri maior ,pterea q ventus sub pauca materia multū locū occupat & facilius cedit cōpressioni manus propter mobilitatē ventositatis, ex qua fit. Non sic autem euenit in materia fluida et humida vel humorali viscosa. Et hæc discernuntur per sensum tactus. Sed instabit aliquis quia in tympanite ventositas minus cedit pcutiēti q̄ in asclite aq̄sitas, sicut tympanū fortius repellit baculū q̄ pcutit̄ & acutius sonat q̄ vter aq̄ plenus. Itē ī tūoribus hūoralibus tibiaɋ hydropicorū & augmasticorū impræssio leuit' cū digitis fit et aliquandiu permanet.

Ad primū dic q ventositas clausa ī mēbro qđ distēdit nō hñs spiraculū neq; viā nō cedit ipressiōi sed fortiter resistit. verū de tali nō loqt̄ hic Prin. sed de mobili facile de loco ad locū. Ad secūdū dic q licet humoralis tūor cedat digito pmenti, citius tñ cederet ventositas libere mobilis. Secundo dicit q ventositas non differt in subā ab īflatione sed in forma motus & stationis & comprehēsionis vel cōpressiōis, ut alij libri hñt. Nam ventositas ,pprie dr̄ vētus mobilis de pte ī partē sicut ī rugitu, uel a corpe exiēs sicut trulla aut bōbus, sed inflatio dr̄ vētus stans in parte aliq̄ constrictus seu coartatus. Et differt a cachexia, quia ī cachexia ventus īmiscetur subæ mēbri, sed in īflatione cōprehendit̄ ī concauitate vl' cōcauitatibus membrorū. Iuxta illud. Prin. primi secūda doctrina prima. ca. 5. Inter cachexiā vero & īflationē existit differentia duobus modis. Vnus est eēntia, & alter est cōmixtura. Et declaratio istius est q ventus hic. s. in cachexia in mēbri substantia est admixtus, sed in īflatione ē aggregatus & separatus & non admixtus membro. Et cachexiā quidem inuenit sensus mollem, sed inflatio sensui resistit resistentia multa aut pauca. Hæc ille.

Ventositas duplex.

Ventositas qd. et īflatio et cachexia.

Cap. x. De signis apostemata declarātibus.

APparentia quidem declarant sensus & præsentia nominant singulare.

In hoc cap. 1. agit de signis apatū apparētiū & occltorū calorū et fridorū. secundo de signis apatum q̄ ad saniem conuertunt̄. ibi. Cunq; collectionē. Tertio de signis permutatiōis materiæ apatis de membro in membrum. ibi. Est aūt cum in occultis. Prima pars est pñs textus, in q̄ prīo agit de signis apatū apparentiū. secūdo de signis occultorū calidorū. ibi. Occultorum vo. Tertio de signis occultorum fridorum. ibi. Frigidū aūt dolor. Quarto in spāli de signis apatum calidorū ī neruis. ibi. Cū āt apata cala. Quinto de gñali signo oīum apatum interiorum. ibi. Amplius oīa. In hac prima particula prīo dicit q sensus visus & tactus nobis sufficiēter mãifestāt apata quæ apparēt, ī exterioribus corporis, ita q ad horum cognitionē gñalē secūdum q apata sunt sufficit ea videre & palpare digitis sine aliis signis. Secundo dicit q pręsentia nōant singulare. i. signa indicatiua q̄ apparent in eis declarant singulare esse seu determinatum apatis extrinseci, vt rubor calor dolor pulsatiuus & tumor magnus phlegmonem, rubor crocealis calor adustiuus, dolor pungitiuus paruitas tumoris erysipelam, tumor mollis fridus īdolorosus œdemiam, tumor durus frigidus sine sensu sclirrhosim.

Occultorum uero calida demonstrat febris comitans ea,& grauitas si membrũ in quo existit caret sensu,& grauitas cum dolore pungitiuo si membrum apostemosum, sensum hũerit. Ex eis etiam quæ ipsa declarant aut in declarando iuuant est nocumentum in operatiõibus illius mẽbri ingrediens. Et ex illis quæ ipsa uehementer significãt est sentire inflatiõem in parte illius mẽbri, si sensus ad ipsum semitam habuerit.

Apãatis calidi cognoscendi signũ quadruplex.

In hac secunda dat quatuor signa apãatum calidorum occultorum. Primum est febris comitans ea sicut ĩ pleuresibus periphleumonijs phlegmonibus hepatis & splenis cõiẽ adest febris continua ,ppter incessantẽ effumationẽ ipsorum ad cor. Secundum est grauitas sensata ,ppe locum apãatis sine acumine doloris, si mẽbrum apãatis sine sẽsu fuerit, vt splen hepar, & grauitas cum acuto dolore si mẽbrum apõsum hũerit sensum, vt pãniculi pectoris stomachus diaphragma. In quorum apãatibus vehemens sentiẽ dolor, tum propter malã cõplonẽ diuersam partis apõsæ, tum propter solonẽ suæ cõtinuitatis. Tertium est nocumẽtum opõnis ptis apõsæ, vt nocumẽtum anhelitus in periphleumonia & sanguificatiõia in phlegmõe hepatis & mundificationis meĩæ ĩ phlegmõe splenis. Quartum est sentire ĩflatiõnẽ ĩ parte apõsa si sensus ad ipsã semitã habuerit.i. si sensus tactus medici vel ęgri pertingere possit ad apõsum mẽbrum, sicut pertingit ĩ apãatibus splenis & hepatis declinantibus ad exteriora, maxime si fortis cõpressio fiat & pertingere nõ potest ad periphleumonias et apãta renũ. Et istud ẽ de vehementibus signis apãatis.

Frigidum autem dolor proculdubio non comitatur. Cuius uẽa signa demonstrare est difficile. Quod si facilia facta fuerint necessario erunt tediosa. Melius ergo est ut sermo de eis posterius ad dictiones cuiusque mẽbri particulares referuetur. Quod autem hic dicemus est ꝙ cum sẽtietur grauitas & non dolor, & fuerint cum eo significationes dñij phlegmatis, existimandum erit ꝙ sit phlegmaticum. Et si cum eo fuerint signa dominij melancholiæ erit melancholicum, & proprie cum tangetur & fuerit durum. Durities nãque est de conuenientioribus significationibus ad ipsum declarandum.

In hac tertia dicit primo ꝙ ĩdubie dolor non concomitatur apãa fridum, qa feldítate suæ materię minuit & hebetat sẽsum tactus membri in q ẽ, nec subito sed passim soluit eius continuitatem ,ppter tarditatem sui motus. Id tñ ĩtelligẽ de dolore graui acuto. in sclirrhosibus.n. hepatis splenis & renũ manifeste sentiẽ dolor grauatiuus. Secũdo dicit ꝙ difficile est tradere complete signa vẽa fridi apãaria. Et si ipsa essent facta facilia sic ꝙ in ordinem aliqs hæc redegisset. narratio tñ horum eẽt hic tediosa, quia indigeret uerbis ,plixis, quare melius est vt determinatio de eis differatur vsque ad fen seu dictiones particulares. 3. cañ. &. 3. fen quarti. in quibus agiẽ de cãis signis & curis apãatum membrorum. Tertio dicit ꝙ qñ in parte aliqua interiori sentitur grauitas manifesta sine dolore & signa dñij phlegmatis ibi affuerint sigñabunt apãa phlegmaticum illic esse quod çimia & œdemia vocari solet. Quarto dicit ꝙ si grauitate partis alicuius interioris absque dolore signa dñij melancholię apparuerint sigñabunt apãa meĩcum, qđ sclirrhosis & sqirrus consueuit appellari, & maxime si perueniente ad ipsum tactu durum apparuerit. durities enim de conuenientioribus signis est ad declarandum tale apostema.

Sclirrhosis qd & sqirrus.

Cum autem apostemata calida in neruis fuerint erit dolor uehemens & febres fortes quæ cito ad extensionem & turbationem intellectus perducent, & in motibus dilationis & cõstrictionis facient nocumentum.

In hac quarta dat quinque signa apãatum calidorum in neruis seu neruosis membris. Primum est uehementia doloris propter multam sensibilitatem particulæ patientis. Secundum est febris fortis propter inflãmationem plurimam humorum & spirituum ex vehementia doloris. Tertium est extensio.i. spasmus vel thetanus, tum ,ppter fortitudiẽm doloris & febris, tum propter fortitudinem sensus membri patientis, cuius cõtinuitas in apãte soluiẽ. Iuxta illud Gal. 3. techni. Nerui vero & tenanthos punctura propter plurimũ sensum, & ,ppter hoc ꝙ continua est secundum principium particula parata est aduocare spasmos. Quartum est alienatio mentis propter colligantiam magnam nerui apõsi cũ cerebro sicut cum radice, quare facile recipit cerebrum ab eo vapores corruptos perturbantes mentẽ vna cum febre. Quintum est nocumentum seu lęsio in motibus cõstrictionis & dilatationis voluntarijs, tum ,ppter spasmum, tum ,ppter oppilationem nerui apostemosi, quæ non sinit spiritus motiuos transire ad partes solitas recipere motum p mediũ nerui lęsi, tum quia dolor augetur in neruo lęso ex motu.

Apãatis calidi ĩ neruis signũ quintuplex.

Amplius omnia interiorum apostemata in myrach tenuitatem & macredinem efficiunt.

In hac quinta dicit ꝙ omnia apãata membrorum interiorum trunci corporis in hoc cõueniunt ꝙ attenuant & demacrant myrach. Et est myrach panniculus exterior ventris cõpositus ex cute & panniculo carnoso cuti immediate supposito & lacertis vẽtris. Iuxta illud Prin. tertij. t 3. cap̃. 1. Cum ergo verificaueris tunc scies ꝙ cutis & pãniculus qui ẽ post ipsam & est carnosus & lacertus positus cum tunica quę est suprema tunicarum lacerti ventris non determinate omnes sunt ĩ summa myrach. Causa uero cur myrach extenuatur in apostematibus interiorum membrorum est propter oppilationes illatas ab eis prohibentes liberum transitum alimenti ad myrach, & quia hæc apostemata cõiter fœdãt uel diminuunt appetitum & debilitant digestiuam.

myrach quid.

Cunque collectionem facient apostemata in uisceribus & secundum exituræ semitam processerint infestabit dolor uehementer & febris, & exasꝑabitur lingua ualde, et uigilię fortiores fiẽt, & accidentia augmentabuntur, & accrescet grauitas, & fortasse sentietur grauitas & infixio. Est etiam cum in corpore subito apparet macies & in oculis repentina concauitas.

In hac parte secunda primo dat signa conuersionis apãtũ interiorum ad saniem. secundo dat signa saniei iam factę in eis. ibi⌊ Cunque illud ⌉ Tertio signa ruptionis eorum & eruptionis saniei ab eis. ibi⌊ Cunque aperietur. ⌉ Quarto agit de via per quam expellitur. ibi⌊ Materia autem. ⌉ Quinto de signis salutis post eruptionem materiæ eorum. ibi⌊ Et significatio quidem bona. ⌉ In hac prima particula dat nouem signa quibus cognoscitur ꝙ apãata viscerum faciant collectionem saniei, & ,pcedent secundum uiam eruptionis seu exiturę, nõ secundum viam resolutionis vel indurationis. Primum ẽ dolor vehementer infestãs in loco apãatis & circuitu eius. Secundum est vehementia febris. Istorum signorum meminit Hip. aphor. secunda dicens. Circa generationẽ saniei dolores & febres magis accidunt q̃ facta sanie. Et Gal. ĩ cõmento dicit. Dolor autem inde fit propter extensionem mẽbri in quo est apostema & calefactionem sui. cor enim calefit ex calefactione membri in quo apãa fit, quod erit cum sanguis mouetur ebulliens ad mutandum in saniem. Tertiũ

Saniei collectionis ĩ apãatis uiscerũ indicia.

Hippo. Gal.

est asperitas

est asperitas linguæ vehemens ex fuliginibus eleuatis ad eā a loco putredinis et fumis capinosis expiratis a pectoralibus transeuntibus assidue cum aere per ipsam & ex vehemētia caloris febrilis, quo quasi torresit & aresit & crispatur & iterdum finditur. Quartum est superabundātia vigiliarum, quę dicitur arabice sahara propter fumos acutos ad cerebrū latos, & super calefactionem cerebri cū desiccatione ex fortitudine febris. Quintum est augmentatio accidentium sicut debilitatis virium inquietudīs corporis, oppressiōis anhelitus, casus appetitus, clamosæ sitis & consimilium propter fortitudinem pugnæ naturæ contra materiā apātis & rebellionem dictæ materiæ & vehementiam febris & doloris.

Sahara quid.

Sextum est augmentatio grauitatis seu ponderis sensate in loco apostematis, propterea q in digōne materię apostematis & cōuersione eius ad saniem partes eius subtiliores resoluuntur & grossæ graues remanent vt cinis. Cuius rei signū est q si apostema aperueris añ sui digōnem emanabit uirus sanguineum aquosum subtile. & si post digōnem aperueris exibit sanies grossa compacta terrestris. sanies enim de sanguine est sicut cinis ex multorum lignorum accēsione, vt ait Gal. secunda apho. commen. illius cañ. Circa generationes saniei. Septimum est q fortasse sentieẽ in loco apostematis cum grauitate infixio. i. dolor acutus, ac si spina vel acus esset ibi infixa propter acumē quod acqrit sanies in sui gñone sicut in pleuresi. Octauum est macies interdum subito apparens propter liquefactionem carnis & adipis ab ardore febris, & vehementia doloris & superfluitate vigiliarum & tenuitate diætæ. Nonum est concauitas in oculis repente apparens ipsis tendētibus ad iteriora, ꝑpter desiccatiōem & cōtractionē suoꝝ humoꝝ & tunicaꝝ et ligamētoꝝ et neruoꝝ opticoꝝ a fortitudine febris & doloris & vigiliarum.

Gal.

Cunq; illud quod collectum est fit maturum febris fortitudo & doloris & pulsus sedatur, & loco doloris res aduenit quæ est sicut pruritus, & si rubedo & durities ibi affuerint minorabiẽ rubedo & mollificabitur durities ut cōpressioni cedat, & sedabuntur accidentia omnia dolorem facientia & grauitas ad sui finem perueniet.

In hac secunda dat quinque signa saniei iam factæ in apātibus membrorum interiorum. Primum est sedatio fortitudinis febris doloris & pulsationis in loco apātis quando illud quod collectum est fit maturum. i. qñ materia collecta ad apā iam digesta est & facta sanies tunc enim cessat ebullitio materiei apātis & vehementia extensiōis vnde procedebant febris dolor & pulsatio, propter ea q natura ꝑ digōnem subtile resoluit grossum cōmiscuit & cōtemperauit.

Saniei factæ in apātis iteriorū signū quintuplex.

Secundum est dispositio similis pruritui loco doloris aduenīēs. sicut. n. phlegma salsum vel cholericus humor cuti suppositus acumine suo pruritum iducit, sic sanies acuitatē adepta pruritum quēdam vel titillationem infert. Cuius rei signum est q in apātibus extrinsecis postq̄ digesta sunt vix continemus quin scalpamus ea. Tertium est minoratio rubedinis & mollificatio duriciei si rubedo & duricies illic prius affuerint. Minoratio quidem rubedīs, quia sanguis pręexistens rubeus factus est sanies, quę si bona fuerit & laudabilis naturaliter alba est, Mollificatio vero duritiei ita vt cōpressione digitorum cedat, quia digestiua virtus duritiem liquæscit, & humidum sicco bene permiscuit. Quartum ē sedatio vel minoratio omnium accidentium dolorem faciētium, vt debilitatum inquietudinum vigiliarum anxietatis anhelitus, deiectionis appetitus, propter diminutionē febris ebullitionis & effumationis materiæ ad cor stomachum & cerebrum. Quintum est ꝑuentus grauitatis materię apātis ad summū sui, ita q sanie facta grauedo maxima sentiẽ, eo q digestio procedit ingrossando seu inspissando.

Cunq; aperietur accidet prius tremor mordicationem saniei sequēs, Deinde apparebit febris propter exitum materiei & erit pulsus uacuitati & diuersitati aptus, et incedet secundum uiam debilitatis & paruitatis & raritatis & tarditatis, & in desiderio apparebit casus, & sæpe calefiunt per ipsum extrema.

In tertia dat quinque signa apertionis apostematis iterioris. Primum est tremor sequens mordicationem saniei, sicut enim frigida vel feruens aqua subito corpori nudo superinfusa tremorem inducit, sic sanies apostematis ab ātro suæ generationis exiens & membris sensibilibus superinfusa tremorem suscitat conātibus his membris eam a se excutere, propter sui mordicationem & acumē. Secundum ē febris apparens ꝑpter exitū mãei. i. cōmotionem vehementem & saniei effumationem ipsius ad cor & infectionem ac agitationem sanguis & spūum ab ea. Tertium est pulsus vacuus diuersus in suis motibus debilis paruus rarus & tardus. Vacuus, quidem propter terrefactionem naturæ vel recollectionem sui ad suum principium, vt fortificetur in expulsione saniei quare spūs & sanguis ad cor tendunt relīquētes arterias uacuas. Diuersus autem propter tremorem & terrefactionē naturæ ab insolito & diuersitatem motus saniei. Sed debilis paruus rarus & tardus, vt in subito terrore propter retractionem caloris ad cor, qui per arterias diffusus solet reddeẽ pulsum fortem magnum velocem frequentem. Quartum ē casus seu defectus appetitus cibi manifestus, ꝑpter effumationem saniei moię & humorum cōmotorum ab ea ad orificium stomachi quare repletus abolabilibus fumis & vaporibus cibos abhorret. Quintum est sępe calefieri extrema. s. manus et pedes per ipsum apostema quod erumpitur. Et circa hoc attende q licet hora eruptionis apostematis calor naturalis ad cor reuoceẽ & extremitates hac de cā infrigidētur, redeunte tamen ad exteriora calore & sanie diffusa ꝑ corpus ac effumante libere ad membra supercalefiunt manus & pedes. Et iterum quandoq; supercalefiunt propter arefactionem similem hecticæ præinductam ab interiori apāte & habituatum calorem illic derelictum. Iuxta illud Gal. 2. pronosticorum commento illius cañ. Et ex signis huius quę putribilia sunt cōiecturabis. Digiti vero q̄uis secundū plurimum in ægritudinibus chronicis infrigidentur, tamen in hectica sunt calidi, quoniam generatio harum febriū ē in mēbris radicalibus & calitas effūdiẽ i extremitatibus digitorū;

Aptiōis apātis iteriorū signū quintuplex.

Gal.

Materia autem expellitur per causam suę partis aut in itinere spuēdi aut mingēdi aut egerēdi.

In hac quarta dicit q materia apātis interioris expellitur ad exteriora corporis per causam suæ partis. i. propter declinationem manifestam partis, in qua est ad aliquam viarū communium expulsionis, vt ad uiam sputi vel vomitus uel viam vrinæ vel egōnis. Nā si ipsa fuerit in pectoralibus cōmuniter per sputum eijcitur, si prope orificium stomachi ꝑ vomitum, si in sima hepatis, splene, aut itestinis per secessū, si in gibbo hepatis, renæ aut vesica per vias vrinæ. Vel expone q materia apostematis expellitur per causam suę partis. i. erumpit ab antro, in quo est per partem teneriorē & facilius rumpibilem vel aperibilem a sanie sibi faciente uiam suis acuitate & corrosione, & postea declinat ad aliq̄ uiam expulsionis. Vel expositione q materia apostematis expelliẽ per causam suę partis. i. per ꝑtes saniei magis acutas & plus corrodentes facientes viam toti apāti seu materiæ eius.

Et significatio quidem bona post apertiōem est, ut febris ex toto quiescat, & anhelitus fiat facilis, & uirtus uiuificetur, & materia cito in parte sua egrediatur.

In hac quinta dat signa bona. 4. portendentia salutē post apertionem apostematum interiorum. Primū est ut febris cesset seu ex toto quiescat. Ex hoc. n. significatur dominium

naturæ completum super materia apostematis & elōgatio dictæ materiæ a corde. Secundum est vt anhelitus fiat facilis, ex quo significatur ꝙ ne. p materiæ apostematis nec fuligines eius ad pectoralia declinant suffocatiōem vel oppressionem anhelitus illic iductutæ. Tertium ē u uificatio virtutis in bene comedendo digerendo & dormiendo pulsu & aohelitu, propter cessationem febris doloris & maiorum accidentium & elongationem saniei a membris pricipalibus. Quartum est facilis & velox exitus materię in parte sua. i. per partem suæ declinationis, ita ꝙ obedit plene & perfecte virtuti expulsiuæ. Similia fere signa salubria & mortalia his contraria meminit Hippo. secundo ꝓnosticorum de aposte- *Hippo.* matibus pectoralium dicens. Et quos febris in die rupturæ dimiserit eos euasuros pronuotiabis, tunc cibos appetūt, neque sitiunt. Et modicum atq; coniunctum est quod egeriit. Pus quod faciunt album est & lene & per totum æquale, & sine labore & cum modica tussi, & hi in breui sanantur. Prope hos suot qui proxima signa signis eorum hēbunt. Quos autem febris in apostematis ruptura noo desinit & quasi iterūtiua postmodum inuaserit & afficiuntue siti & fastidio cibi, & egerunt molle & pus quod iactant viret & liuet, & phlati ē admixtū, his signis pertractatis perituros non dubitabis.

Est autem cum in ocultis apostematibus materia de membro ad membrum mutatur. Et est cum hec quidem mutatio est bona & est cum est mala. Bona autem est cum de membro nobili ad ignobile mutatur membrum, sicut cum de apostematibus cerebri mutatur ad illud quod ē post aures, & de apostematibus hepatis ad inguina. Et mala est cum de membro ignobili ad membrum eo nobilius mutatur aut quod minus possit tolerare illud quod ei accidit, sicut cum apostema laceris ad ptē cordis aut pulmonis mutaē.

In hac parte tertia primo agit de mutatione materię apostematum de membro in membrum, & diuidit eam in bonam & malam & describit vtranq;. secundo dat signa mutationum dictæ materiæ ad inferiora & mutationum eius ad superiora. ibi⌊Mutatio præterea occultorum.⌉ Tertio declarat quæ mutationum ad superiora deterior est, & quę minus mala. ibi⌊Et illud quidem.⌉ Quarto dat signum salutis ī omnibus apostematibus interiorum, & remittit nos ad alia super his. ibi⌊Fluxus præterea.⌉ In hac prima particula dicit primo ꝙ quandoq; contingit materiam occukorū apostematum transire de membro in membrum. Et hoc accidit vel ex furiositate materiæ per uiam symptomatis, vel ex fortitudine naturę seu membri expellentis & debilitate recipientis, vel ex applicatione repercussiuorū fortium supra regionem primi apostematis, vel attractiuorum fortium super membrum ad quod traosit. Secundo dicit ꝙ mutationum materiæ apostematum interiorum de membro ī mēbrum quędam bona est, qua melioratur ægri dispō, alia ma- *Māæ* la qua deterioraē. Tertio dicit ꝙ bona mutatio est cū ma- *aposæ* teria apostematis mutatur de membro nobili ad membrū *mutatio* ignobile, vt cum materia apostematis cerebri fluit retro au- *duplex.* res, apostema illic generans, vel materia apostematis hepatis fluit ad aliquod ioguinum ipsum apostemans. Quarto dicit ꝙ mala mutatio est cum materia apostematis mutaē de ignobiliori membro ad nobilius vt cum materia pleuresis ad cor aut pulmonem transit & ipsum apostemat, vel cum mutatur ad mēbrum qnod minus tolerare sufficit apostema & accidentia eius, vt si materia apostematis splenis transmuteē ad orificium stomachi & ipsum apostemet. Grauius etenim apā sustinet ꝓpter fortitudinem sui sensus.

Mutatio præterea occultorum apostematum & inclinationes magnorum apostematum ad superiora aut inferiora significationem habent. Nam si in motibus ipsorum ad inferiora declinauerint in hypocundrijs apparebunt extensio & grauitas. Et si in motione sui ad superiora declinauerint demonstrabit illud nobis dispositionis anhelitus malitia & eius coangustatio & ipsius difficultas, & pectoris constrictio, & ardor ab inferioribus incipiens & ad superiora tendens. & grauitas in parte furculæ & capitis dolor. Et est etiā cum signum apparet in adiutorio & asseid.

In hac secunda dicit primo ꝙ mutationes apostematum interiorum de membro in membrum & declinatione suarū materieruro ad superiora vel inferiora sigoa propria habent quibus cognoscuntur. Et non loquitur hic de mutationibus materię de latere in latus, sicut cum pleuresis dextri lateris conuertitur ad eam quæ fit in sinistro, nec de mutationibus materierum de īterioribus ad exteriora quia sunt manifestæ, nec indigent signis declarantibus eas. Secūdo di- *Apaū* cit ꝙ si materia apostematis interioris declinauerit in moti- *māæ ad* bus eius ad inferiora sentiētur io hypocundrijs seu locis sub *īferiora* costis grauitas & extensio. Grauitas quidem ratione ponde- *declinā-* ris materiæ descendentis. Extensio uero propter stricturam *tis īdicia* nimiaro viarum, quas materiæ motæ suo impetu extendūt, maxime cum colliguntur ad apostema. Et ista suot ītelligēda cum materiæ mouentur de regione vitalium vel aīatorū membrorum ad regionem naturalium, tunc enim transeūt vel per hypocundria vel prope. Sed si moueantur a cerebro ad fauces vel a gutture ad pectus non necessario sequiē tensio aut grauitas in hypocundrijs. Tertio dicit ꝙ si ma- *Aposæ* terię apostematum interiorum declinent in suis motibus ad *māę a-* superiora cognoscitur id sex signis. Primum est malitia di- *scēdētis* spositioois anhelitus. s. coangustatio & malitia ipsius ex mul- *signum* titudine materiæ per pectoralia transeuntis. Secundum ē *sexu-* constrictio pectoris ita vt in clibano eius non valeant cor & *plex.* pulmo sufficienter dilatari propter oppressionem materierū ascendentium. Tertiū est ardor incipiens ab inferioribus partibus, videlicet a loco primi apostematis & superius tendens, tum ex caliditate matęrierum, tum ex motu ipsarum q est causa caloris. Quartum est grauitas seu pondus in directo furculæ. Nam per hanc transeunt venæ & arterię delatrices humorum ab inferioribus ad superiora. Cum igitur illac materię transeunt & morentur paululum ex strictura loci sensus ponderis ingerunt. Quintum est dolor capitis tā ex malis humoribus ꝙ ex fumis & vaporibus trāseuntibus ad ipsum & motus in eo. Sextum est signum aliquod apparens circa adiutorium bracchij & asseid. i. arundines seu focilia eius. Et hoc signum est punctio aliqua vel grauitas vel supercalefactio propter communicationem in stipite uenarum transeuntium ad brachia cum venis ascendentibus ad caput, vnde fit vt de materijs sursum tendentibus interdum aliquid ad bracchia feratur.

Et illud quidem quod ad superiora declinat si cerebro fuerit infixum erit malum et terrefaciēs. Verūtamē si ad carnē laxā quæ est post aures declinauerit, euasionis fiducia in ipso erit.

In hac tertia dicit primo ꝙ si materia apostemaria sursū lata cerebro īfigatur ita vt ipsum apostemet erit malū signū & terrefaciens, quia omne apostema cerebri est mortale uel de morte suspectum, ob cerebri dignitatem & febrem continuam quæ ipsum comitatur. Attende ꝙ frequenter in pleuresibus circa statum earum fumi aliqui & vapores corrupti cerebrum petentes efficiunt paraphrenesim, quæ si parum duret & virtus præstiterit non est multum verēda, sed cum materia pleuresis cerebro infigitur faciens phrenesim pessimum est & mortale. Secundo dicit ꝙ si materia apo-

stematum

stematum interiorum sursum ascendens declinauerit ad carnem laxam glandulosam, quæ est retro aures fiducia salutis & euasionis inde habenda erit. De tali declinatione materię loquitur Hip. secundo pronosticorum dicens. Quibus periphleumonicis post aurē & infra aurē apa contingū & putredinē fecerit cum crepuerit fistulam parit, & sic euadunt. *Hippo.*

Fluxus præterea sanguinis ex naribus in talibus apostematibus est signum bonum, & in omnibus etiam interiorum apostematibus. Tu autem ad hoc inquirendum expecta in eo quod postea dicturi sumus, ubi sermonem de apostematibus inuestigabimus & dispositionem cuiusq; occultorum membrorum nominabimus.

In hac quarta dicit primo ꝙ fluxus sanguinis narium spōte superueniens est bonum signum in apostematibus, quorum materiæ tendunt ad superiora & in omnibus apostematibus interiorum membrorum, quia crisis optima & perfectissima per fluxum sanguīs narium fieri solet, cum sic educat grossum & subtile materiæ peccantis modeste faciliter & sine angustia. In testimonium huius dixit Hip. pronosti. prima. Elegantius omnibus signis signum sanguīs effusio ē ex his quæ sunt in prænotatis locis. Secundo dicit ꝙ sermo completus de his expectandus est & differendus vsque ad fen tertiam quarti, quæ est de apostematibus, & vsq; ad tertium canonē. in quo agitur de dispositionibus cuiusq; mēbrorum interiorum tam apostemosis ꝙ aliis.

Cap. xi. De signis solutionis continuitatis:

SOlutionem cōtinuitatis si in mēbris acciderit apparentibus sēsus declābit.

In hoc cap. primo excusat se de non assignatione signorum solutionis cōtinuitatis extrinsecę. secundo dat signa solutionis intrinsecæ. ibi Q. si membris. Tertio remittit nos ad libros particulares tertium & quartum de signis cuiusdam solutionis continui. ibi. Et est cum. Quarto declarat quæ solutionum continui & apostematum sunt deteriores. ibi Et tu quidem. Quinto continuat dicta dicēs. ibi Et quoniam pulsus. In hac prima parte dicit ꝙ sensus. s. visus & tactus satis oobia manifestāt solutiones continuitatis exteriorū membrorū, quare non est opus aliqua de eis tradere signa quibus cognoscantur.

Quod si in membris acciderit occultis dolor eam demōstrabit perforatiuus aut pungitiuus aut corrosiuus, & præcipue si non cum eo affuerit febris. Et ipsam multotiens comitatur humoris spissi cum sanguine, exitus ad amplitudinem descendentis. Et purulentæ materiæ egressio si post significationem apostematum fuerit & eorum maturationem. Quæ autem est post apostemata est cum significat apostematis apertiōem cum maturatione & est cum non. Si uero cum maturatione fuerit febris cum apertione quiescet & euacuabitur pus, & quiescet grauitas & alleuiabitur. Quod si non ita fuerit dolor fiet maior & augmentabitur. Est etiam cum continuitatis solutio ex membri dislocatione a suis locis & ex recessione membri a suo loco, & si non dislocetur sicut ruptura dignoscitur. Et est cum ipsa cognoscitur retentione eius quod euacuari cōsueuerat ex cannalibus, quoniam fortasse ad cannales. aut ad amplitudinem quam continuitatis solutio facit, descendet, & non secūdum naturalem separatur uiam, quemadmodum illi contingit cui intestina rumpuntur cum egestio foras exire ei prohibetur.

In hac secunda assignat quinque signa solutionis intrinsecę. Primum est dolor perforatiuus vel pūgitiuus vel corrosiuus, maxime si non affuerit febris. Iuxta illud Gal. 2. techni. Dolores vero secundū quē incumbunt locum aut continuitati solutionem aut alterationes subiiat ostendunt. Soluit igit continuitas incisione & comestione & fractura & tēsione. Alteratur vero substantia caliditate & frigiditate siccitate & humiditate. Hæc ille. Cum igitur soluitur intra continuitas incisione, tunc sentitur dolor pungitiuus vt in pleuresi, dum comestione seu corrosione dolor corrosiuus vt i cancris interioribus. dum fractura & tēsione dolor perforatiuus vt in colicis & iliacis, in quibus materia grossa aut ventositas quæ retinetur inter tunicas membri duri & grossi, sicut corpus intestini colon incessāter ipsum rūpit & in ipsum penetrat stimulādo ac si cerebro perforaretur, vt ait Pri. c. 20. summæ secundæ doc. secundæ. huius fen. Signanter dicit si non cum eo. s. dolore affuerit febris, qa ex febre sola vel alia mala complexione diuersa sine quacunq; solutione continui potest fieri dolor. Secundum est exitus humoris spissi cum sanguine descendentis ad amplitudinem. i. aliquam amplā concauitatem vnde effluit, vt si solutio fuerit in stomacho effundit in concauitatem eius sanguinem qui cum phlegmatibus vomitu eiicit, si i intestinis cum fecibus per secessū exit, si in renibus aut vesica cū vrina effluit, si in pectore cū sputo expellitur. Et hoc signum non semper sed multotiēs comitatur solutionem in interioribus. Nam natura interdum non inuenit viam qua sanguinem expellat quare intus putresit putrefaciens partem in qua detinetur. Tertium est egressio materiæ purulentæ. s. quę est vt pus vel sanie si post signa apostematum & eorum maturationem apparuerit. Quod signanter dicit, quia nihil prohibet saniem i venis aut aliis cōcauitatibus ex corruptis humoribus fieri & foras effluere sine solutione continui, licet eādem vias excoriet acumine suo si diu fluxerit. Et notat hic prin. circa hoc signum ꝙ sanies effluens post apostemata quando significat apertionem apostematis cum maturatione, & quandoq; sine maturatiōe ꝓpter violentiam aliquam. Et quando aperitur cum immaturatione febris quiescit seu cessat cum apertione & sanies euacuatur a corpore, & grauitas quæ pręsentiebatur in loco apostematis cessabit & alleuiabitur ęger. Quod si non ita fuerit. i. si materia apostematis nō fuerit matura quando aperit dolor fiet maior & augmentabitur malitia accidentium. *Sofonis itrinsecę signū qntuplex.*

Quartum est dislocatio membri, sicut in ruptura intestinali dislocantur intestina, & in struma dorsi dislocantur spondiles vel exitus membri a suo loco seu situ sine dislocatione integra, sicut cum torquetur caput adiutorii in pixide spatulę vel vertebrum in scia sine exitu totali a propria iunctura vel matrix i suo loco. Ex his. n. significatur solutio aliqua cōtinuitatis. Quintum signū sumitur ex huius retentione, qd euacuari consueuerat ex cānalibus, propterea ꝙ illud derelinquit vias solitas & conuertitur ad cannales alios vel ad amplitudinem quam efficit seu cui viam dedit continuitatis solutio, vt si post dyssenteriam vehementem subito cesset exitus sanguinis & fecum sine alleuiatione infirmi & sine causa manifesta præsumitur intestinum aliquod esse perforatū, & per eius foramen humores & feces descendere vel effundi in concauitatem ventris.

Et est cum continuitatis solutio non apparet, nec ꝑ signa cognoscit̄ uniuersalia quæ nominata sunt, unde in eius declaratione dictiones particulares sunt necessariæ quæ sunt secūdum unū quodq; membrum. Et hoc quidem ut membrū sensū nō habuerit nec humorē susceperit, qui ab eo effluat, nec a suo loco moueri poterit, & alii

mebro nõ adhęserit, cuius dislocatione moueať.

In hac tertia dicit. primo φ aliqua est solutio continuitatis non apparens nec apta cognosci p. s. signa vniuersalia nunc dicta, & ideo necessarius est sermo particularis secundum vnũquodq; membrum super declaratione signorum eius. Secundo dicit φ talis solutio continuitatis est quę fit membro non habente sensum nec humorem recipiente qui ab eo effluat, nec apto recedere a proprio ioco, nec adhęrente alij membro, cuius dislocatione remoueatur a proprio ioco sicut ossa serraliter coniuncta vel aliter coniuncti ooe firmissima & imobili vel chartilagines aut ligamenta.

Solutio cõtinuitatis nõ apparẽs quæ.

Et tu quidem scire debes φ apostemata & cõtinuitatis solutio quæ deteriora habent accidentia sunt quæ in membris existunt neruosis quæ sunt fortis sensus, quoniam cum sunt perniciosa, sed syncopis & spasmus ea semper comitantur. Syncopis quidem propter doloris fortitudinem . Et spasmus propter membri neruositatem. Deinde illa quæ sunt super iuncturas, quoniam tarde meliorationem recipiunt propter uehementem iuncturæ motum, & propterea φ amplitudo quæ est apud iuncturam est apta ut materia ad ipsam descendat.

In hac quarta dicit primo φ apostemata et solutiones cõtinuitatis quibus assunt accidentia peiora sunt quæ fiunt in membris neruosis fortis & plurimi seosus ut in oeruis musculis & chordis hę. n. interdum pniciosę sunt siue mortaies, maxime quę fiunt in musculis timporum, propter fortitudinem sui sensus & proximitatem eorum cum cerebro & magnitudinem eorum & multitudinem suarum originum a diuersis cerebri partibus. Et has semper cõcomitantur syncopis & spasmus. Syncopis quidem propter superfluam resolutionem sanguinis & spirituum ex fortitudine doloris. Spasmus vero propter membri neruositatem quæ vehementer oppræssa solutione dolorosa vel apostemate retrahit versus suam originem. Secundo dicit φ solutiones continuitatis & apostemara deteriorum accidentium post prędictas sunt hæ quę factę sunt super iuncturas. Primo quia propter assiduationem motus iuncturarum commouetur in eis dolor & melioratio seu curatio sua retardatur. secuodo quia iuncturę sunt dispositæ recipere materias superfluas proptee amplitudinem suarum cõcauitatum, quibus necessario indiguerunt ad libere explicandum suos motus. Attende φ Hip. solutiones continuitatis deteriores commemorauit. 6. aphor. dicens. Vesicam Icissam aut cerebrum aut cor aut diaphragma aut renes aut intestinorum aliquod gracilium aut ventrem aut hepar mortaie est. Sed ibi loquitur de solutione cõtinui in membris orgaoicis & interiotibus. Hic vero videť loqui Prin. de solutione in simplicibus aut extrinsecis vel ꝑpe superficiem corporis positis.

Et quoniam pulsus & urina existunt ex significationibus dispositionum corporis uniuersalibus de eis igitur loquemur.

In hac quinta dicit φ post prædicta loquetur de pulsibus & vrinis scilicet in duabus summis sequentibus, quia sunt ex signis vniuersalibus, quibus cognoscuntur dispositiones corporis, videlicet, sanitas, neutralitas, & ęgritudo, de qbus quidem signis est doctrina præsens.

Finis expositionis Ia. de partibus.

Sequitur expositio Iacobi Foroliuiensis super summa prima & secunda doc. tertiæ Fen secundæ primi canõ

Summa prima Doctrinæ tertiæ Fen secundę primi est de pulsibus, cuius sunt. xix. capitula.

Caplm. I. Sermo uniuersalis de pulsu.

PVlsus est motus receptaculorum spiritus ex diastole et systole compositus ad regendũ spũm per aerem attractũ.

Primo nota. vt quidam dicunt licet tã signa ab vrina sumpta & egestione q̃ a pulsu sint signa cõmunia, per quæ fere super omnia genera ægritudinum possumus significare, merito tamen Aui. visum fuit a pulsu inchoandã fore doctrinam. Est enim signum sumptum a pulsu certius & magis permanens, eo φ significatio sumpta ab operationibus est prima & perdurans. s. magis q̃ sumpta a superfluitatibus, vt in hac secunda fen doc. tertia pmo cap̃. ponit Aui. Signum autem sumptum a pulsu est ab operationibus. Ab vrina vero a superfluitatibus, vt satis patet. Licet expedite dici possit hunc ordinem extitisse ad beneplacitum vt alij dicunt. Huius etiam ordinis potest dari causa, quia cõmunior est significatio sumpta a pulsu super dispositionibus corpis q̃ significatio ab vrina sumpta. Significamus. n. per pulsum imediatius super dispositionem virtutis vitalis. per vrinam vero naturalis. Communior autem causa omnium operationum nostri corporis & generalior est vitalis q̃ naturalis uirtus, vt supra declaratum est doctrina de virtutibus &c. Secundo nota. φ hic terminus motus sumitur dupr. Primo ꝓprie pro successiua mutatione continua cũ alijs requisitis ad verum & proprie dictum motum. Et taliter non sumiť hic, eo φ pulsus non est vna continua mutatio, immo plures in se continet continuos motus quiete et quietibus interceptos, secundo sumitur hic terminus motus communiter pro aggregatione ex mutatiõibus pluribus & quiete vel quietibus interceptis ad vnum tamen finem uel terminũ tẽdentibus, vel ordinatis, qualiter dicimus motum quo sor. vadit romã esse motum qui completur in vno mense &c. quia aggregatum ex motibus & quietibus interceptis completur tãto tẽpore &c. Et sic in proposito dicimus pulsum esse motũ, quia scilicet ex pluribus mutationibus aggregatum ad vnum finem ordinatis vt patebit. Tertio nota per receptacula spiritus in proposito intelligere debemus tam cor quàm arterias, licet quidam proprie arterias intelligant pro quãto sunt membra ad receptandũ spiritum a corde trãsmissum & cõtinendum principaliter deputata. Quarto nota penes auctores cõmuniter hos terminos reperiri. s. pulsus anhelitus diastole systole expiratio respiratio & inspiratio. Intelligentes per pulsum motum cordis et arteriarum ad cordis & spiritus refrigerium & conseruatiõem ordinatum. Per anhelitum vero motum pectoris & pulmonis dilatatiuum ad aerem frigidum ab extra recipiendum & constrictiuum ad aerem calefactum et fumos exterius expellendum ad cordis et spiritus conseruationem principaliter ordinatum. Ex quo apparet inter anhelitum & pulsum cõuenientia quędam & differentia. Conueniunt. n. primo, quia ad eundem finem ordinantur. s. ad regimen spiritus & cordis, licet pulsus mediante minus & anhelitus magis. Conueniunt secundo eo φ utterque compositus est ex motibus contrarijs. s. dilatatiõe & cõstrictione. Differũt autem ex parte mobilis, quia mobile motu pulsus est cor & arteria, motu vero anhelitus est pectus et pulmo. Differunt etiam ex parte mouentis, quia mouẽs motu pulsus est uirtus vitalis, motu vero anhelitus est animalis & naturalis. secunda apho. in cõmẽto illius aphorismi. Apoplexiam fortem soluere. prima tertij cap̃. de apoplexia. Per diastolem intelligunt motum dilatatiõis arteriarũ ad expellendum aerem frigidum ab extra recipiendum & spiritũ & sanguinem & aerem calefactum & fumos capinosos a corde expellendum quæ omnia tempore dilatationis in arteria recipiuntur. Intelligunt etiam corpus dilatatiõem ad aerem frigidum recipiendum ab arterijs. Contra vero per systolem constrictionis motum cordis & arteriarum ad expellendum aerem calefactum & fumos & spiritus & sanguinem distribuendum toti. Per inspirationem vero intelligũt pectoris & pulmonis dilatatiõem ad aerem frigidum ab extra attrahendum.

Motus duplex.

Spũs receptaculũ quid.

Pulsus & Anhelitus qd & iñ eis cõuenientia ac differentia

Diastole quid.

Inspiratio & expiratio & respiratio qd

attrahendum. Per expirationem intelligunt constrictionem eorundem ad ipsum aerem calidum & fumos expellendum. Respiratio vero est commune ad inspirationem & expirationem secundum quosdam, vel secundum alios componitur ex his, sed de hac diuersitatem non est curandũ, puto tamen ꝙ proprie loquẽdo respiratio & expiratio idem sint. Et ita videtur vti Gal. isto termino respiratio libro de vtilitate pulsus, dicitur. n. respiratio quasi retro spiratio, sed de nominibus non debet esse contentio. Quinto nota ꝙ regimẽ spũs ex multis perficitur. Primo prohibendo incensionem vel inflãmationem spiritus. Cum. n. spiritus sit substãtia faciliter inflãmabilis propter caliditatem & subtilitatem eius nisi continue eidem occurrat aliquod corpus eo frigidus inflãmationem prohibens inflãmaretur & resolueretur, tale autem occurrens est aer. Secundo perficitur spiritus regimen per spiritus conseruationem & generationem, cum. n. spiritus sit faciliter resolubilis & continue resoluatur non lõgo tempore vita perdurasset, nisi ipsius fieret continua gñō ad quam fiendam etiam seruit aer frigidus ad cor perueniẽs complexionem cordis & spiritus debite temperando, alr̃. n. inflãmata caliditate potius spiritum resolueret & corrumperet ꝗ̃ de nouo produceret. Ex quo patet diastolem in pulsu esse causam generationis & temperamẽti spiritus adhuc cordis pro quanto attrahitur aer frigidus ad cor. Constrictionem vero pulsus patet ad idem seruire. dum. n. dilatatur cor pellit arteria per eius constrictiõem aerem frigidum in cor. Tertio perficitur regimen spiritus per eius mundificationẽ, oportet. n. spiritum in corde generatum a duobus secum mixtis depurari. Primum est aer in corde calefactus, qui ꝑpter moram eius in corde factus est inutilis cordis refrigerio. Secũdum est fumus multiplicatus in corde per actionem caloris in humidum sanguineum, ex quo spiritus generatur & etiã in alias partes cordis qui est sicut superfluitas adusta superfluens generationi spiritus. nisi. n. hic fumus expelleretur inflãmaretur spiritus & ipsum redderet grossiorem ꝗ̃ esse debet & suas impediret operationes & eius expulsioni deseruit constrictio. dum. n. cor constringitur depellit in arterias aerẽ calefactum & fumum hunc dictum capinosum propter necessitatem dictam, & vt cedat locum nouo aeri frigido attrahendo. Perficitur etiam regimen spiritus per eius distributionem super toto. Cum. n. spiritus in toto fiat continua resolutio necessaria est super toto continua transmissio. & hoc etiam per constritionem perficitur. dum. n. cõstringitur cor pellit in arterias aerem calefactum & fumos & spiritum & sanguinem arterialem, qui postea per arteriarum cõstrictionem omnibus alijs transmittitur membris. Ex quo patet p aerem attractum regi spiritum, quia refrigerari vel temperari, & per consequens eius prohiberi nimiam resolutionem et regenerari & multiplicari, & per eundem etiam a fumis capinosis mundificari, nisi. n. esset aer fumus, commixtus tempore constrictionis non fieret conueniens fumorum capinosorum eductio. nam aer egrediens extrahit fumos secum cõmixtos, & per consequens bene dictum est in diffinitione ad regendum spiritum per aerem attractum. Et colligitur snĩa hæc tota virtualiter secunda primi, doc. secunda cap. 2. & in libro de vtilitate pulsus & anhelitus. Ex quibus omnibus colligi potest completa diffinitio pulsus. s. Pulsus est motus receptaculorum spiritus. i. cordis & arteriarum ex diastole & systole compositus a virtute vitali proueniens ad regendum spiritum per aerem attractum. Ly motus ponitur ĩ diffinitione loco generis. In hoc. n. conuenit cum anhelitu saltu iectigatione tremore &c. Per ly receptaculorum spiritus differt ab anhelitu, quia est motus pectoris. Sed per ly compositus ex diastole differt a partibus ipsum integrantibus ꝗ̃rũ nulla est pulsus, sed bene pars eius. Sed per ly ad regendum spiritum per aerem attractum differt a iectigatione saltu & huiusmodi quorum nullus prouenit a uirtute ad fines iam dictos. Et per ly a virtute vitali &c. explicatur causa efficiens pulsus cum temperamento a quo prouenit, prouenit. n. a uirtute vitali principaliter prout virtus vitalis est anima operans cum tali vel tali temperamento, vel etiam per virtutẽ intelligendo temperamentum, cum quo operatur anima vitales operationes & pulsus. Et hæc est descriptio data de pulsu causalis. Explicat. n. causam materialem siue subiectum pulsus dum dicitur. Receptaculorum. Explicat etiam partes integrantes ipsum dum dicitur. Diastole & systole. Similit̃ causam finalem explicat dum dicitur. Ad regendum. Et efficientem dum dicitur. Proueniens a virtute uitali. Possumus dicere ꝙ explicat formã dum dicitur. Motus ex diastole &c. Hæc enim compositio aliquo modo accipiendo formam potest dici forma pulsus.

Pulsus diffĩõ cõpleta.

Consideratio autem quæ attenditur in pulsu, autem est uniuersalis aut particularis secundum unamquãq; ægritudinem. Et nos quidem hic de uniuersalibus regulis scientiæ pulsus loquemur. Et particulares ad loquendum de ęgritudinibus particularibus in posterioribus reseruabimus.

Pulsus cõsideratio dupl̃r.

Nota considerationem medici circa pulsum posse esse duplicem scilicet generalem & spãlem. Generalis quidem qua consideramus pulsum secundum eius differẽtias nõ contractas ad particularem uel determinatam, corporis dispõnem secundum speciem. Specialis vero qua consideramus dispõnem pulsus contractam ad determinatam corporis dispositionem, sicut consideratio pulsus tertianarij aut quartanarij aut pleuretici aut principij paroxismi, & sic de alijs. Ad propositum consideratio pñs est generalis. Non. n. considerant̃ pulsus differentiæ taliter contractę vt dictum est. Ex quo patet ꝙ licet hic determinetur de pulsu apostematum, non ẽ tamen ista particularis, sed generalis determinatio cum non descendat ad determinatas apatũ spãlissimas spẽs vt patet.

Dicemus ergo ꝙ quisq; pulsus est compositus ex duobus motibus & duabus quietibus. Omnis nãq; pulsus ex diastole & systole ẽ cõpositus.

Pulsus dupl̃r.

Primo nota hunc terminum pulsus penes medicos sumi dupliciter. Quandoq;. n. sumitur pro quocunq; motu arterię dilatatio vel constrictio ad regendum spiritum &c. qualiter tam diastolem ꝗ̃ systolem possumus noiare pulsum. Quãdoque autem sumitur pro totali operatione cordis vel arteriarum facta ad spiritum debite refrigerandũ & debite mũdificandum. Et notum est ꝙ ista totalis operatio includit diastolem & systolem & quietem mediam inter ipsam & sequẽtem diastolem. Et taliter sumitur in proposito sicut etiam superius describebatur, & non primo modo. Ex quo patet ꝙ nullus pulsus est verus pulsus nisi sit ex his quatuor partibus constitutus. est. n. pulsus operatio qua spiritus cordis & arteriarum perficitur euentatio & mundificatio. Non perficitur autem euentatio nisi fiat diastole & aliqua quies inter ipsam & constritionem sequentem. Similiter non perficitur mundificatio nisi per systolem & quietem aliquam ipsam sequẽtem, & p cõsequẽs exclusiue durat vsq; ad seq̃ntẽ diastolẽ.

Post hoc uero necesse est ut inter omnes duos contrarios motus quies interueniat. Impossibile est nanq; ꝙ motus unus alij motui continuetur postquam spatio eorum applicatur terminus & extremitas in effectu, hoc tamen in scientia naturali declarabitur. Postquam igitur hoc ita est impossibile est quin in unoquoq; pulsu antequam alius consequatur quatuor interueniant partes. s. motus duo & quietes duæ. s. motus eleuationis & quies inter ipsam & depressionem & motus depressionis & quies inter ipsam & eleuationẽ.

Primo nota motuum contrariorum quidam sunt reflexi,

Motus contrarius dupl'r.

quidam non, sed secundum rectum incessum super eadem linea incedentes. Exemplum primi sicut diastole & systole, ascensus lapidis sursum proiecti & descensus. Exemplũ secundi sicut esset motus grauis a polo arctico ad polum antarcticum motu recto moti per centrum mundi, motus.n.a polo arctico ad centrum est descensus a cẽtro ad antarcticum est ascensus. Sunt ergo motus contrarij nõ reflexi.

Motus reflexus duplex.

Motuum etiam reflexorum quidam sunt volũtarij & quidam nõ. Ad propositum hic est sermo de contrarijs reflexis. In non reflexis.n.non oportet veram interuenire quietem, vt si lapis violenter per longam distantiam vltra centrum pelleretur. Debet etiam intelligi de non voluntarijs, vt sunt diastole & systole, & hoc deducto impedimento extrinseco, cuius causa generalis tangitur in naturali philosophia. Oportet.n. virtutem mouentem graue violẽter sursum gratia exempli si debet descendere minorari donec grauitas ipsam excedat. Signato igitur instanti in quo ẽ grauitas ęqualis virtuti q̃ prius graue sursum mouebat pro tunc notum est graue non moueri sursum nec deorsum cum virtus illa nõ sit diminuta citra potentiam grauitatis deorsum trahentis. Stabit etiam per tẽpus anteq̃ sufficiat virtus illa deorsum trahere cum virtuti resistat medium, ideo oportebit virtutem tãtum diminui q grauitas vtranq̃.s. virtutem illam & resistentiam medij sic excedat, sed tempus erit anteq̃ erit, ita ergo notãter dixi deducto impedimento extrinseco. Si.n. superueniret impedimentum extrinsecum contingens est inter huiusmodi motus nõ interuenire quietem mediam sicut communiter exemplificatur de faba ascendente cui lapis molaris descendens obuiat. Similiter patet satis si in medio instanti diastolis tuæ arteriæ occurret lapis magnus cadens ipsam sine media qete postq̃ eleuaretur deprimeret igitur &c. Secũdo nota dum dicit. Impossibile nanq̃ est. Scientia partis est q non est possibile q duo motus contrarij continuẽtur adinuicem ex quo vtrius.s. p3 illorum spatio.i. mensuræ vel durationi applicatur extremitas vel terminus in effectu.i. postq̃ vterq̃ illorum terminatur ad extremitatem vel terminum in effectu, quia pro tunc quando est ille terminus non est motus ille, sed esse desinit vel incipit. verbi gratia. incipiat diastole in.a. instanti & termineiur in.b. non est possibile q postq̃ diastole durauerit vsq̃ ad.b, in quo non est diastole systole continuetur eidem. ita vt ex bis fiat motus continuus. Quod faciliter probatur, quia vel in.b.est motus diastolis aut systolis aut neuter illorum est. Si dicatur q i.b. est diastole, sed immediate post hoc non erit diastole, quia immediate post.b. erit systole per aduersariũ ponentem istos duos motus esse cõtinuos. ergo.b.est vltimum instans diastolis arteriæ quod non est possibile, Si dicatur pro tunc esse systolem.s.in.b. cum immediate ante.b. non fuerit systole, eo q immediate ante.b. dilatabatur arteria, sequitur.b. esse primum instans cõstrictiõis. Si dicatur pro tunc neutrum istorum esse, quia.s. non dilatatur nec constringitur arteria, sequitur intenta conclusio.s. systolem & diastolem non esse motus continuos, & forte hoc sentit Auic. Alij autem intellexerunt pro spatio applicari extremitatem in effectu mobile peruenire ad terminum illũ spatij, quẽ naturaliter intendebat. Verbi gratia. si arteria naturaliter dilatatur vsq̃ ad.a. cum peruenitur vsq̃ ad.a. non est possibile q non quiescat in.a. anteq̃ recedat ab.a. Tertio nota. hic Aui. nullum medium proprium tangere ad probandum inter diastolem & systolem cadere quietem mediam licet.n. non sint conõnui motus, non tamen ex hoc cõcluditur euidenter cadere quietem mediam saltem tempore mensurabilem, de qua est in proposito sermo. Põt tamen hæc persuaderi. Primo ponendo q non secundũ eandem applicationem instrumenti ad arteriam mouendam mouet anima arteriam dilatando & constringendo. Si.n. esset applicatio eadem cum agens sit naturale, mobile similiter nũquã nisi motu dilatationis moueretur. alia igitur ẽ applicatio spiritus ad arteriam dilatandam & alia ad ipsam constringendam. cum ergo huiusmodi applicatio non fiat subito sequitur q dilatata arteria complete tempus erit anteq̃ eidem erit applicatum instrumentum applicatione proportionata ad constrictionem, per quod totum tempus quiescit. igitur etc. Et maxime euidentiam sumit argumentum, quia arteria cõstrictionem suam inchoando non a non gradu, sed determinato gradu vehementer inchoat motum suum. Consimiliter p omnia adhuc euidentius arguetur inter dilatationem & constrictionem cadere quietem mediam. Secundo persuaderi potest ex parte finis sic. completa dilatatione nondum cõpletum est spiritus & cordis refrigerium. ergo pro tunc non incipit constrictio. igitur &c. assumptum patet, quia non nisi in tempore post q̃ receptus est aer in corde completur debitum refrigerium. Similiter completa dilatatione nondum ẽ aer calefactus calefactione & necessitãte ad expulsionem. ergo pro tunc non fit vel incipit fieri constrictio. Consimiliter arguitur q in instanti terminante constrictionem non incipit dilatatio, quia pro illo instanti nondum augmentata est necessitas dilatationis. ergo assumptum patet, quia illa nõ acquirit, nisi in tempore postq̃ refrigerans ẽ expulsũ. ergo etc.

Item pro illo instanti pro quo complete constrictum est cor est aer calefactus & fumus expulsus immediatus orificio cordis. ergo si immediate post illud instans dilatabitur cor attrahet aerem calefactum & fumum iam dictum. aliãa enim per tempus dilataretur anteq̃ aliquid reciperet. iõ rationabilius apparet cor per tempus aliquod remanere constrictum, quo aer & fumus expulsus ĩpetuose recedat a corde & frigidus ad cor, qui postea tempore dilatationis cordis ingreditur concauitatem i. hæc tamen media non sunt nisi probabilia. Circa dicta sunt quædã dubia pertractanda.

Dubia.

Primum dubium. Videtur q iudicium vel signum sumptum a pulsu non sit certius q̃ signum sumptum ab vrina, quia facilius variatur & mutatur pulsus q̃ vrina. ergo pmanentior & certior est significatio sumpta ab urina. assumptũ colligitur in introductorio pulsuum, & in commento, & in libro de differentijs pulsuum. vbi ostenditur quodcunq̃ leue accidens aliter variare pulsum, non autem sic est de vrina.

Indiciũ a pulsu an certius ĩdicio ab vrin.

Secundum dubiũ. Videtur pulsum esse motum continuum ex intentione Gal. 5. de accidenti cap. 2. ponentis differentiam inter lectigationem & pulsum, & ponentis pulsũ esse motum & actionem continuam, lectigationem autem non.

Gal.

Tertium dubium. Cur non ita bene per aquam põt fieri cordis refrigerium sicut per aerem exanguibus .n. aut piscibus fit conueniens refrigerium per aquam habentibus calorem debilem & non per aerem. Ad primũ dicit absolute certius esse iudicium sumptum a pulsu. pulsus.n.est preco verus qui nunq̃ fallit. Fallit autem signum sumptum ab vrina vt secunda quarti tractatu primo cap. de iudicijs sũptis ab vrina. Item contrariantibus signis sumptis ab vrina & pulsu sequimur iudicium pulsus & nõ vrinę. ergo &c. assumptum patet secunda quarti allegato cap. & supra cap. de iudicijs signorum malorum ibi. Et non iudices per ista donec virtus cadat casus nanq̃ virtutis est signum malum qui per pulsum comprehenditur vnde in metro dicit. Vrinæ fraudes aperit descriptio pulsus. Certificatq̃ fidem &c. Ad argumentum neganda est consequentia.s. facilius mutatur & variatur pulsus. igitur &c. ex illo.n. potius concludiẽ oppositum. Nota tamen q licet ita sit difficilius, tamen tã per pulsum q̃ per vrinam iudicare possumus, quia minus notæ sunt nobis varietates in pulsu q̃ in vrina contingẽtes, quibus tamen cognitis certius iudicamus. Hanc sniam voluerunt antiqui dicentes q pulsus signa sunt certiora i se, sed quo ad nos sunt certiora signa sumpta ab vrina. Quæ omnia intelligenda sunt quantum ad dispositiones corporis super quibus tam per pulsus q̃ per vrinam sigñare possumus. Notum est.n.q super leuem scabiem vesicæ certius p vrinam q̃ per pulsum significare possumus.

Signũ certius dupl'r.

Ad secundum dubium dicitur q Gal. in libro allegato non plus voluit, nisi q pulsus est continuus.i. semper reperitur in nobis pulsus, qa.s. sp ẽ aliqua ps pulsus. Vel saltẽ q nõ stat corpus sanũ notabili tpe sine pulsu, licet nullus pulsus sit motus cõtinuus.

Ad tertiũ qualr' sit rñdẽdũ vide tertio techni qõne nona.

Depressionis

Depressionis uero motus apud plurimos medicorum nullo modo sentitur, sed apud alios est cum aut in forti pulsu sua fortitudine sentitur, aut in pulsu magno propter eleuationem sui, aut in duro pp multā sui refrenationē, aut in tardo propter longinquitatem temporis sui motus. Gal. quoq; dixit longo tempore non fui sollicitus ex depressione. postea uero non quieui tangendo donec ex eo aliquid percepi & postea illud compleui. nam postea portæ pulsus mihi apertæ fuerunt. Qui uero ista studuerit ut ego, percipiet illud quod consecutus fui. Et licet sit ita ut dicit, in pluribus tamen dispositionibus depressio non est sensu percepta.

Primo nota. motiuum illorum potest esse tale dum arteria deprimitur ipsa recedit a tactu. igitur ipsa non imprimit in tactum: & per consequens non sentitur. Illud autem motiuum non est euidens. licet enim arteria dum præmitur recedat a situ in quo erat tactus. digito tamen continue sequente arteriam & depresso sicut ipsa deprimitur potest oppositum contingere, quia continue tanget & percipiet motū eius ad interiora. Puto tamen illos antiquos non absolute credidisse nihil de depressione posse percipi, sed quod non potest exquisite cognosci quantitas ipsius depressionis, quia uerisimile est tactum non insequi posse arteriam donec quiescat. Contra quos etiam procederet q non exquisite & distincte scimus quantitatem eleuationis, sicut enim nescimus usq; ad quem terminum constringatur, ita ignoramus a quo pūcto incipiat eleuatio. huius autem opinionis uidetur fuisse Rasis. 1n. Almansoris cap. de pulsu. Secundo nota. quatuor fuerit dispositiones in pulsu iuuantes ut percipiatur depressio. Prima fortitudo, fortiter. n. arteria percutiente tactum & resistente deprimenti constringitur & melius percipitur q̄ si debiliter impressisset. Secunda est durities propter idē. Tertia est magnitudo: pulsu. n. multum existente magno multū eleuat arteria & digitum tangentes quare percipitur melius postea depressio. similiter quia facilius & melius percipitur magno q̄ paruus motus. Quarta est tarditas: propter uelocitatem enim pulsus tempore dispositionis quasi insensibiliter euanescit: si uero fuerit tunc melius percipitur, licet tā extrema tarditas q̄ extrema uelocitas modum potētię cognoscitiuæ frequenter occultet, ut patet de motu paruæ umbræ stili motum solis ab oriente in occidentem insequente, sed idem in proposito non intelligit Auic. de tarditate sufficiēte ad occultandum modum cognoscitiuæ potentiæ.

Rasis.

Pulsus pcipiēdi dispō q̄druplex.

Causa uero ob quam statutum fuerit tangere uenas bracchij est facilitas præbendi ipsum & q homo non est sollicitus ut ipsum discooperiat & rectitudo situs ipsius propter rectitudinem cordis & eius quod est iuxta ipsum.

Primo nota tres conditiones propter quas magis arteriam bracchij q̄ alterius partis tangimus. Prima est facilitas prębēdi bracchium medico propter facilitatem motus manus & bracchij. Secunda est quia homo non est sollicitus, idest non uerecūdatur discooperire bracchium sicut multas alias partes nostri corporis propter consuetudinem ipsum detegendi & cum ipso exterius operandi. Tertia causa est rectitudo & propinquitas arteriarū illarum ad cor, unde rectius super cordis dispositionem per ipsam iudicamus. Ex quo patet q licet plurium aliarum partium pulsum p tactum possimus cōprehendere nō tamen ita bene sicut pulsum bracchij, & ideo illum tangere debemus. Et licet pulsum arteriæ temporum tangere & per ipsum significare possimus, quia tamen non habet illas conditiones non est æqualiter tāgendus, licet illarū tactus conferat. experimento. n. patet q̄ corpore morti appropinquante cito deficit illarum arteriarum motus. Aliam autem possumus addere causam uel conditionem, scilicet quia illæ arteriæ sunt exterius expositæ ppter carnis paucitatem & pinguedinem paucam loci: quare faciliter percipitur illarum motus, quas oēs conditiones in metro taliter explicauit Egidius. Pulsus in arterijs discerni debet honestis. Expositis rectis lōgis cordiq; ppinquis. Et aliq; etiam ibi explicantur si illorum sniam bene consideras.

Egi. sal.

Et oportet quidem ut sit tactus manu super latus existente, quoniam si manus super uola plātæ extendatur in latitudine augmentum præbet & ex eleuatione diminutionem facit & etiā diminuit ex longitudine & proprie in macilentis, & resupinata augmentat in eleuatione & longitudine diminuit ex latitudine. Oportet præterea ut tactus fiat in hora qua ille cuius pulsus est sit ab ira remotus & gaudio et exercitio et omnibus passionibus & saturitate quæ grauedinē facit & fame & dispositione relinquendi consuetudines & renouandi usus. Et oportet etiam ut sit de pulsu experimentum temperati nobilis ita ut alius ei comparetur.

Primo nota per manum extensam super volam palmæ minoratur altitudo. Primo quia tunc versus interiora comprimitur arteria, & per consequens eius prohibetur eleuatio: & per idem maioratur latitudo vt patet. Secundo quia spiritibus & vaporibus non potentibus sursum eleuari propter arteriæ compressionem diffunduntur per substantiam arteriæ ipsam ampliando. igitur &c. Minoratur etiam longitudo. minus. n. eleuata arteria minus de ipsa secundum eius lōgitudinem eminet & manifestatur in bracchio, quare minoratur longitudo pulsus. Econtra vero ipsa resupinata maioratur altitudo pulsus arteria leuius versus exterius mota. & ex consequenti maioratur longitudo & latitudo minoratur. Ex quo sequitur q situs medius inter hos est conuenientissimus. per ipm. n. medio mō se habet arteria tāgēda. igit &c. Et dixit pprie in macilētis, quia in ipsis magis apparet hoc. Vel forte quia in pinguibus resupinatio aut extensio sup volam non perceptibiliť pōt latitudinem vel altitudinē vel longitudinem pulsus variare. Secundo nota. hic in lr̄a explicantur tres conditiones seruandæ vt recte iudicemus p pulsum. Prima iam explicata est. Secūda est vt ille cuius dispō per pulsum est cognoscenda sit remotus ab ira gaudio, et ab oībus passionibus excessiuis. His. n. inualescentibus passionibus fit varius motus in spū ad interius vel ad extra quare variant pulsum ostensiuæ cāæ: & per cōsequens pulsus, vnū tunc in iudicio accidere posset error. v̄. g. si tangis pulsum iuuenis melancholici inuenies ipsum paruum et tardum respectu pulsus temperati cæteris paribus. Si tamen esset melancholicus iratus aut fortiter exercitatus & temperatus nō inuenies pulsum melancholici multo maiorem et velociorem vnde per ipsum nō recte iudicare posses de cōplone eius respectu temperati, & ita de alijs causis primitiuis pulsum notabiliter permutare potentibus est intelligendum, & ita de saturitate faciente grauedinem dicitur, quæ facit pulsum diuersum: vt infra patebit, & de fame similiter per dispōnem relinquendi consuetudinem, & renouandi vsum intelligit subitam mutationem ad inconsueta: quæ proculdubio variat pulsum, vt patet. Tertio nota q quemadmodum cōplexio temperata est sicut medium vel mensura complexionum ab ea lapsarum: propter quod in comparatione ad ipsam in suarum perfectionum gradibus graduanť, ita vť operationes a temperata ꝓuenientes esse mensuram opōnū ꝓuenientium a cōplonibus lapsis: vt. s. ille sint denominande alijs perfectiores quo ad operationes temperatæ complonis

Pulsus recte iudicandi cōdō triplex.

magis accedunt. Magnitudo igitur uelocitas & frequentia pulsus temperatæ complexionis erit mensura magnitudinis uelocitatis &c. pulsuum complexionum lapsarum. Cum ergo mensura sꝫ debeat esse notior & prius cognita mensurato, sequit̃ ꝙ oportet pulsum tēperatū prius esse cognitum. appellat autem corpus tēperatum nobile eo ꝙ habet cōpōnē ad nobiles & perfectas opōnes præparaotem.

Quarto nota hanc vltimam conditionē fore necessariam ad cognoscendam naturalem corporis complexionem. Ad cognoscendum tñ dispōnem præter naturam non sufficienter facit hæc conditio cum aliis sed oportet pulsum corporis tempore sanitatis præcognouisse penes.n. recessum a ꝓprio & naturali tēperamento mensurat̃ lapsus corporis preternaturalis. Hanc conditionem bene tetigit Rasis. 10. Almansoris cap̃. de pulsu. Et Auer. 4. colliget. Quam etiam colligere possumus ex dictis Aui. secunda quarti. trac. 1. cap̃. de signis sumptis a pulsu dum inquit. Et scias ꝙ pl̃imorū hoīum pulsus sunt diuersi mali absq; ęgritudine, quare oportet vt scias hoc. Quintam conditionem tangunt quidam auctoritate Rasis. 2. continentis. s. qñ statim medicus cum occurrit ęgrotanti ipsum tangat, quia forte erubescit subito ægrotans aut medicus aut propter laborem vel aliud potest turbari iudicium, loquat̃ ergo cum eo suauiter per tempus postea tangat, sed ista potest reduci ad secundam conditionem. Sexta conditio ꝙ non statim perceptis duabus vel tribus pulsationibus dimittat, immo plures expectet vt recte iudicare possit de qualitate vel diuersitate & ordinatione pulsus bono vel malo pōdere pulsus, vt infra patebit. Septima cōditio, vt medicus manu sinistra sustentet bracchium ægrotantis, & dextra tangat pulsum. cum.n. frequenter ægrotans sit debilis oportet ipsum conari in sustentando: & ille conatus potest aliqualr̃ pulsum variare. Silr̃ contingit si sibi relinquat̃ bracchium tremere: tremor.n. confundit iudicium pulsus.

Rasis.

Pulsus tãgendi cañ. practicus.

Octaua conditio vt caueatur ne ægrotans teneat pugnum fortiter clausum aut manum fortiter extensam, quia secundum hoc compressa aut nimis tensa arteria confunderet iuditium, requiritur.n. status medius. Nona conditio vt primo leuiter tangatur postea fortius comprimendo. Decima conditio potest addi vt medicus sit sanus & bene dispositus saltem ad iudicandum de pluribus drĩis pulsus difficilibus de quibus in littera videbitur. Harum autem conditionum additarum conditionibus quas tetigit Auicen. in littera quasdam Egidius in metris taliter exprimit. Leua manus medici leuam leuet & regat ægri. Sustentantis opem pars imbecilla requirit Quæ si se regeret modico concussa tremore. Falleret artificem fieretque exanimis heros. Sed caue ne digitos &c.

Amplius dicemus ꝙ genera ex quibus medici pulsuus dispōnem cognoscunt secundum ꝙ ipsi referunt sunt decem, qm̃uis eis fuerit necessarium ut posuissent ea nouē. Genus quidē quod est sumptum ex quãtitate diastolis. Et genus qđ est sumptum ex qualitate percussionis uenę in digitos. Et genus quod est sumptū ex tempore cuiusq; motionis. Et genus quod est sumptum ex essentia instrumenti. Et genus quod est sumptū ex eius euōne aut repletione. Et genus quod est sumptum ex caliditate tactus ipsius aut frigiditate. Et genus quod est sumptum ex tempore quietis. Et genus quod est sumptum ex pulsus æqualitate aut diuersitate. Et genus quod est sumptū ex eius ordinatione in diuersitate sui aut inordinatione. Et genus quod est sumptū ex pondere.

Pulsuū genus qd & est decuplx

Primo nota per genus in ꝓposito non debere intelligi genus ꝓprie sumptū: put. s. est vnū quodq; prædicabilium distinctum contra spēm drĩam &c. Notum est.n. calidum durū & molle non esse gña pulsus ꝓprie sumpta, de nullo.n. pulsu prædicant̃ in quid. Per genus ergo debemus intelligere terminum cōem de pl̃ibus prædicabilē siue essentialir̃ siue accidentaliter per cuius notitiā peruenimus conuenient̃ ad significandum per pulsum super corporis dispōnem. Secūdo nota vt infra patebit genus ab ordinatione & inordinatione pulsus non esse distinctum a gñe sumpto ab æqualitate & inęqualitate, sed ad illud reducit̃, ideo dixit q̃uis eis fuisset necessarium, vt posuissent ea nouem. Tertio nota genus sumptum a quantitate diastolis non sic sumptum esse a quantitate diastolis ꝙ non systolis, immo ab vtriusq; quantitate sumit̃, tñ notior est nobis diastole ab ipsa potius q̃ a systole denotationē facit. Quarto nota ꝙ eorꝫ a quibus sumunt̃ gña vel drĩæ pulsus q̃dam sunt essentialiter, q̃dā autē accñtaliter pulsus concomitantia. Voco autē essentialr̃ cōcomitantia quæ pulsui attributa sunt rōne qua pulsus, quia. s. rōne qua motus compositus ex systole &c. & quietibus interceptis cuiusmodi sunt magnitudo, spissitudo, velocitas, fortitudo &c. pulsui.n. inquantum huiusmodi attribuitur velocitas, ideo talia dicuntur pulsum essentialiter concomitantia. Econtra vero accidentaliter concomitantia sunt q̃cunq; pulsui attributa sunt non rōne qua pulsus sed ratione alterius dispositionis accidentalis in organo vel in instr̃o reperte, vt calidus, frigidus, durus, mollis &c. Et quia septem pulsus essentialiter concomitantur. s. magnitudo, paruitas, velocitas, tarditas, spissitudo, raritas, fortitudo, debilitas, ęqualitas, diuersitas, ordo, inordinatio, pondus bonum vel malum. Tria autem sunt accidentaliter concomitantia. s. vnū sumptum a contento in arteria vt plenum & vacuum, secūdum a modo substantiæ, vt durum & molle, tertium a qualitate tangibili prima, vt calidum & frigidum, ideo conclusum est in tota summa decem esse genera pulsus, licet conuenientius esset sumere septem sola. s. sumpta ab essentialr̃ concomitātibus: magis enim de talibus videtur sumendas esse differētias pulsus: & hæc est tota sententia Auerrois quarto colliget capitulo de pulsu. Ex quo sequitur ꝙ adhuc reducendo genus sumptum ab ordinatione et inordinatione ad pulsum æqualem &c. solum sex essent differentiæ. Et ex his istorum decem generum talis potest sumi sufficientia. Quodlibet genus pulsus: aut sumitur ab essentialiter concomitantibus, aut accidentaliter. Si ab accidentaliter cōcomitantibus vel sumitur a contento in arteria vel dispositione inhærente substantiæ arteriæ. Si primum est plenus & vacuus. Si secundum vel sumitur a modo substantiæ, vel a qualitate prima tangibili. Primum est pulsus durus vel mollis. Secūdum est pulsus calidus & frigidus. Si uero sumitur ab essentialiter concomitantibus hoc est principaliter, quia vel sumitur a qualitate virtutis secundum modum loquendi Auerrois allegato capitulo. secundum vero. A. a qualitate percussionis: aut a quantitate dimensionum pulsus, aut a quantitate temporis mensurantis pulsum. Si primum est pulsus fortis & debilis: sumendum est enim a qualitate virtutis vel etiam a qualitate percussionis vt infra videbitur. Si secundum pulsus magnus vel paruus. Si tertium vel in hac mensura attenditur proportio partium. pulsus inter se & adhuc ad corporis habitudinem vel non. Si non vel sumitur a mensura motus & est pulsus velox & tardus aut quietis et est frequens & rarus. Si autem attēditur proportionalitas vel partium pulsus inter se, vel ipsarum inter se & ad corporis habitudinem. Si primum vel ibi denotatur ordo & inordinatio vel absolute similitudo. Si primum est pulsus ordinatus & inordinatus. Si secundum est pulsus æqualis & inæqualis. Si autem attenditur proportio proportionis mensurę partium ad corporis habitudinem sit pulsus ponderis boni vel mali. Et non videtur esse aliud uel alia a quibus sumi possit pulsus genus vel differentiæ, ideo &c.

Pulsum cōcomitans duplex.

Auerro.

Pulsus gñis decimi sufficientia

Genus uero quãtitatis pulsus signat̃ ex quãtitatibus suorꝫ triū diametrorū quæ sunt ipsius lōgitudo & latitudo & eius pſūditas. Sūt ergo i eo

nouem

nouem pulsus dispõnes simplices & compositæ. Et nouem quidem simplices sunt longus curtus & mediocris, & latus & strictus & mediocris, & profundus apertus, & mediocris.

Primo nota q̃ sicut in alijs quantis naturalibus magnitudo consistit in tribus dimensionibus. s. longitudine latitudine &c. vt secunda aphor. com̃. vltimo. & supra ca. de virtutibus ministrãtibus, ita in pulsu ꝓportionabiľr est dicendũ. Ideo pulsum illum absolute augmentatum appellamus qui temperatum pulsum in tribus dimensionibus excedit. Econtra vero paruum & diminutum. Et colľr idẽ in libro de differentijs & introductorio pulsuum satis ad principium. Secundo nota q̃ drĩæ sumptæ a magnitudine sunt nouem, cũ enim tres sint dimensiones a quarum qualibet tres sumunť drĩæ, sequitur has drĩas esse nouem. A longitudine. n. sumiť pulsus longus curtus & mediocris in longitudine. A latitudine sumiť pulsus latus & strictus & mediocris in latitudine. A ꝓfunditate sumuntur tres. s. altus siue apertus, ꝓfundus siue humilis, & mediocris in ꝓfunditate. Et hoc voluit Auic. in littera. Tertio nota hic reperiri duplicẽ lr̃am. una dicit. Sunt ergo nouem dispõnes simplices & nouem compositę. Alia & compositæ septem. Primã non puto fore lr̃am Aui. Secunda vero est supplenda, & cõpositæ. s. adhuc sunt pľes. Alia est etiã lr̃a dicens, & compositæ. 27. & est sñia Gal. in libro de drĩjs pulsuum. Has autẽ. 27. drĩas taliter Gal. docet componere. Componendo. n. longitudinẽ & latitudinem cum profunditate sola variata ꝓfunditate formabo tres, ga. s. pulsuum taliũ cõpositoꝝ quidã est longus latus & altus, quidã longus latus & humilis, & quidã lõgus latus & mediocris in ꝓfunditate. Ex hac igiť prima cõbinatione habemus tres drĩas. Secunda cõbinatio est longitudis cum ꝓfunditate sola etiã ꝓfunditate variata ex qua & extrahuntur tres drĩæ taliter. Pulsuum cõpositoꝝ in longitudine & ꝓfunditate quidã est longus & altus, & quidã est lõgus & humilis, & quidam est lõgus & mediocris in ꝓfunditate. Tertia combinatio est latitudis cum ꝓfunditate sola variata ꝓfunditate ex qua aliæ tres resultant drĩæ hoc mõ. Pulsuum in latitudine & profunditate cõpositoꝝ quidã est latus & altus, quidã latus & humilis: & quidã latus & mediocris in ꝓfunditate. Sic ergo ex combinatione ꝓfunditas cũ drĩjs alijs ꝓfunditate sola uariata habemus nouẽ drĩas, q̃a. s. sunt tres cõbinationes & ex oĩ cõbinatione resultant tres drĩæ. Et sicut cõposita est ꝓfunditas cum alijs ita componi põt lõgitudo; ex qua cõpõne nouẽ habemus drĩas. Verbi grã. pulsuum alius est latus ꝓfundus & longus: alius est latus ꝓfundus & curtus: alius est latus ꝓfundus & mediocris in longitudine & sic habemus tres drĩas in hac prima cõbinatione. In secunda cõbinatione qua cõbinať ꝓfunditas cũ longitudine variata resultant aliæ tres hoc mõ. Pulsuum ex ꝓfunditate & longitudine cõpositoꝝ quidã est ꝓfundus & longus, quidam ꝓfundus & curtus siue breuis, quidam ꝓfundus & mediocris in longitudine. Similiter etiam fit de latitudine secum composita, quia quidam est latus & longus, quidam est latus & breuis: & quidam latus & mediocris in longitudine, variata ergo longitudine & composita cum alijs fiunt tres combinationes ex quibus aliæ nouem resultant differentiæ. Et sicut factæ sunt tres combinationes de profunditate uariata & similiter de longitudine tres, ita de latitudine fieri possunt ex quibus aliæ nouem resultant differentiæ. Arguitur ergo sic. Sicut nouem sunt simplices differentiæ sumptæ a magnitudine ita ex ipsis fieri possunt nouem combinationes, sed ex qualibet combinatione resultant tres differentiæ, ergo ex omnibus his. 27. differentiæ resultabunt. Ex quo sequitur quòd si istis addantur nouem simplices erunt triginta sex differentiæ sumptæ a magnitudine. Et si addantur tres differentiæ in quibus omnes tres componuntur puta magnus absolute paruus absolute & mediocris erunt trigintam nouem. Et possumus multiplicare adhuc plus secundum alias imaginationes &c.

Pulsus drĩę per magnitudinẽ nouem.

Pulsuũ omnes drĩę. 39.

Longus autem ille est cuius partes in longitudine plus sentiũtur quàm naturalis absolute, qui est pro certo eius qui cõpľonem habet temperatã aut naturalis qui est eius qui huic est ꝓpinquus & est temperatus, cui est proprium. Et tu quidẽ iam prius sciuisti differentiam inter eos. Curtus uero est ei contrarius. Et inter eos est mediocris. Et tu quidem iudicabis secundum hanc regulã in sex quæ remanserunt.

Primo nota ex littera hac colligi posse q̃ medicus tãgendo pulsum non cum vno vel duobus digitis solum tangere debet, sed cum quatuor vt pulsus longitudo melius percipiatur. Et visum fuit auctoribus: vt Auer. 4. colliget. allegato. cap̃. q̃ pulsus æqualis in longitudine non percipitur notabiliter vltra quantitatem quatuor digitorum positorum super arteriam, longus autem percipitur notabiliter vltra, breuis autem citra. Et propter hoc taliter descriptus est pulsus longus quod totum intelligendum est vbi paritas in alijs fuerit puta in situ brachij macie pinguedine carnositate &c. Secundo nota pulsum mediocrem soli corpori temperato naturaliter conuenire, eo q̃ extremaliter longus conuenit complexioni lapsæ ad caloris excessum, extremaliter uero curtus oppositę, ideo medius medię competit cõpľoni. Dico autem notanter naturaliter quia non repugnat pulsum mediocrem cõpľoni lapsæ adhuc præternãľr aut merito ætatis conuenire: sicut sanguineus moriturus ex febre per resolutionem, licet in principio habeat pulsum secundum omnem dimensionem temperatum excedentem, procedente tamen debilitate ex resolutione aliquã habebit pulsum ita longum latũ & altum præcipue sicut est mediocris pulsus. Similiter etiã sanguineo in sua ætate procedente ad senectutem. Sed hoc non habet merito suæ naturalis cõpľonis, sed accñtalis vel ætatiuæ. Tertio nota q̃ per corpus huic tẽperamẽto extr̃s propinquũ intelligit corpus sanũ multũ cui ꝓpriũ est hoc. s. appꝓpinquare optime sano. Quæ corpora qualr̃ differãt visum est primo & secundo techni. & aliqualr̃ secũda primi. 2. ca.

Auer. de pulsu p tactũ percipiẽdo.

Compositarum uero ex his simplicibus quædam sunt quæ nomen habent & quædam quæ nomine carent. Ille. n. qui in longitudine & altitudine & latitudine est augmentatus uocať magnus. Et qui in his omnibus est diminutus uocatur paruus. Et qui inter eos existit tẽperatus. Qui uero in latitudine & altitudine est augmentatus uocatur grossus. Et qui in eis est minutus dicitur subtilis, & qui est inter eos est æqualis.

Primo nota per drĩas compositas intelligere debemus illas quaꝝ denoĩatio sumpta est a pľibus dimensionibus. Per simplices vero illas quaꝝ denoĩatio sumpta est ab vna dimensione, sicut longũ & curtũ est drĩa simplex, quia ab una dimensione. s. a longitudine est sumpta, grossum vero & tenue sunt duæ drĩæ cõpositæ, quia. s. a latitudine & ꝓfunditate sumptæ. Silr̃ magnus absolute, & paruus absolute. Secũdo nota ex dcĩs Aui. q̃ ad hoc vt aliquis pulsus sit denoĩandus magnus absolute vel paruus oportet ipm̃ esse in tribus dimensionibus supra tẽperamentũ augmentatũ vel diminutũ. Magnus. n. est qui in lõgitudĩe altitudine et latitudine existit augmentatus. Et ei contrarius est paruus, vt apparet in littera &c. Primũ dubiũ vr̃ hanc descriptionẽ magni & parui pulsus nõ esse conuenientẽ: ponať. n. pulsum sor esse æque longũ & æque latũ sicut est pulsus mediocris esse tñ altiorẽ. Et argr̃ sic. pulsus sor. est absolute magnus qui tñ non existit in tribus drĩjs supra tẽperamentũ augmentatus, ergo &c. tenet cõsequentia. & assumptũ ꝓbať: quia in latitudine & longitudine est æqualr̃ tẽperato absolute, & in alia drĩa, scilicet altitudine absolute ipsum excedit. igiť &c. Item sit. b. pulsus

Pulsus drĩa simplex & cõposita

temperatus & sit.a.pulsus for.iam signatus, cuius ad.b.sit proportio dupla & sit.c.pulsus secundum quamlibet dimẽsionem excedens.b.cuius tamen ad.b. sit proportio præcipue sexquialtera. Et arguitur sic.c. pulsus est absolute magnus sed.a.pulsus est maior.c.ergo.a.pulsus est absolute magnus, patet consequentia. et prima pars assumpti patet ex casu & arguitur minor, quia minor est proportio. a.ad.b.q̃.c.ad.b.ergo.a.est maius.c.consequentia tenet per illud principium. Si aliquorum duorum ad aliquod tertium fuerit ꝓportio maioris inæqualitatis maius quidem maiorem minus uero minorem ad illud obtinet proportionem. Item datis descriptionibus illis sequitur aliquem esse pulsum qui nec est magnus nec paruus nec mediocris, quod apparet non rationale. Et arguitur consequentia ponendo pulsum fortis excedi.a.mediocri in longitudine & ipsum excedere in latitudine. Et sequitur pulsum fortis non esse magnum nec paruum quia in tribus dimensionibus non est augmentatus nec diminutus. Q̃ etiam non sit mediocris argr̃ ex casu quia mediocris soli corpori temperato conuenit. hic autem non est hmõi, igitur &c. Pro primo dubio dr̃ tenendo descriptionem positam magni parui & mediocris absolute, ꝙ pulsus for.in casu primi argumenti signatus est maior q̃ pulsus temperati, non tamen absolute maior eo ꝙ non est absolute magnus. Ad esse enim absolute magnum respectu temperati sequitur secundum oẽm dimensionem illum temperatum excedere. Et negatur ista consequentia secũdum duas dimẽsiones est æqualis & secundum alteram excedit. ergo absolute est maior. Et hæc responsio est sustinenda uolendo saluare dicta Auic. ut uerba sonant & Gal. in libro de differẽtijs pulsum, & in introductorio & commento eius. Posset tamen probabiliter dici pulsum for. esse absolute magnum, et ꝙ illa non est descriptio pulsus absolute magni. licet.n.uerũ sit ꝙ omnis pulsus in longitudine altitudine & latitudine augmentatus sit denominandus magnus, non tamen oportet ꝙ omnis magnus sit augmentatus in longitudine &c. Pulsus ergo magnus est qui formaliter in longitudine latitudine & altitudine est augmentatus. Vel æqualenter, quia.s.habet dimensiones alicui in longitudine latitudine & altitudine augmento æqualentes, & taliter est in proposito. Et secundum hoc dicitur ad secundum penes primam responsionem negando consequentiam illam, scilicet.a. pulsus est maior.c. &.c.est absolute magnus, igitur.a. est absolute magnus, nisi poneretur.a.secundum omnem dimensionem esse maiorem.c. quod non ponitur. Qualiter autem penes secundam responsionem sit dicendum satis patet. Ad tertium dicitur concedendo conclusionem istam.s. ꝙ non quilibet pulsus est magnus paruus uel mediocris absolute, ut euidenter deducit argumentum, licet concedendum sit quemlibet esse magnum paruum uel mediocrem absolute aut paruum uel magnum secundum quid. Et sic est de pulsu signato in argumento. est.n.magnus secundum quid, licet non simpl'r uel absolute ut sequitur in casu. Et penes hoc concedendũ primo hanc consequentiam non ualere pulsus for. est magnus absolute & pulsus platonis est maior illo. ergo pulsus platonis est magnus absolute. Sequitur secundo hanc consequentiam non ualere. pulsus for. est magnus solum secundum quid & pulsus platonis est magnus absolute. ergo pulsus platonis est maior pulsu for. Sequitur tertio aliquem pulsum præcise magnum secundum quid aliquo pulsu simpliciter magno esse maiorem & sil'r minorem, et ex cõsequẽti æqualem. Ex quo ulterius sequitur nõ quorũcunq; pulsuum æqualium uno exñte magno uel mediocri absolute alterum est hmõi. Ex quo concedenda est hæc cõcl'o.a. pulsus est absolute magnus qui per totã istam horã maiorabit. In fine t̃n erit magnus secundum quid licet erit maior q̃ iã est. Et per consequens sequitur in casu.a.pulsum esse præcise secundum quid magnum qui per totã istã horã minorabitur & t̃n in fine erit absolute magnus. Et infinitæ quasi tales cõcl'ones pñt concludi ex his post quas non currit cõis medicoꝝ speculat'o: egrediuntur.n. aliqualiter metas.

Generis autem quod ex qualitate percussionis uenæ in digitos sumptũ est, tres sunt species. fortis & ipse est qui apud diastolem tactui resistit. Et debilis qui est ei oppositus. Et æqualis qui est inter eos.

Primo nota. illa appellatur qualitas percussionis.i.modus percussionis qui est fortiter vel debiliter percutere. Secundo nota vt quidam dicunt ꝙ per pulsum fortem duo intelligere possumus. Primo pulsum vehementer seu acute in tactum percutientem siue perseueret ista fortitudo siue acuitas, siue non vel non constet, & isto modo inter fortem & debilem datur medium vt æquale & temperatum. Secundo per pulsum fortem intelligere possumus pulsum constantem & in forti percussione perseuerantem. Et taliter non loquitur Aui. quia inter hunc fortem pulsum & debilem nullũ datur medium. talis.n.fortitudo prouenit a temperantia cõplexionis iuxta sententiam Haly.2.techni. Fortitudo.n.virtutis insequitur temperamentum, & infra idem habebitur. Notanter autem dixit. Apud diastolem: vel quia in systole non resistit. vel propter aliam causam statim tangendam. Pulsus fortis dupl'r.

Tertio notãdum ꝙ propter tria potest arteria apud diastolem tactui venientem multum resistere. Primo propter duritiem. Secundo propter plenitudinem. Tertio propter fortitudinem virtutis & constantiam in tenendo arteriam subleuatam tempore dilatationis quare resistit arteria inferius deprimenti. In proposito est sermo de resistentia. Tertio modo vel propter tertiam causam contingente. propter regulã enim primo vel secundo modo contingentem nõ fortis, sed durus vel plenus denominatur pulsus. Cognoscitur autẽ dr̃ia inter has, quia prima stat cum lapsu notabili corporis ad siccum. tertia vero cum eius temperantia. secunda vero non percipitur nisi apud nimiam corporis plenitudinem. tertia vero apud mediocrem corporis habitudinem. secũdo differunt, quia pulsu resistente multum ꝑꝑ plenitudinẽ percipitur arteria ac si esset quodã liquido vel humido repleta in resistente uero ꝓpter fortitudinẽ non: sed percipitur mediocritas sil'r dũ resistit ꝑꝑ duritiẽ percipit' durities & siccitas i arteria, sed in resistentia cõtingente ꝑꝑ fortitudinẽ virtutis nõ sed percipit' mediocritas in mollitie & duritie, ẽt quia fortitudo hmõi vipl'm sociat' mediocritati in alijs dr̃ijs, hæ vero duæ primæ non. Dr̃nt etiam, quia dũ constringit' arteria in pulsu duro digito arteriam insequente ipsa adhuc vr̃ resistere ꝓpter duritiem & influxibilitatem suam, sil'r in pleno ꝓpter plenitudinem suam. In pulsu vero forti non, ꝓpter arteriam in constrictione conuenienter tactui cedere. Et forte propter hoc dixit Auic. in littera apud diastolem, ut propter hoc differentiam tangeret in littera inter pulsum durũ & fortem. Et nota bene hoc, quia vidi in discernendo has differẽtias iam quosdam valde peritos notabiliter errasse. Arteria resistẽs tactui tripl'r.

Generis quoq; quod ex tpe cuiusq; motionis sumptum est tres sunt spẽs. Velox & est qui motum in breui tempore complet. Et tardus ei contrarius. Et æqualis inter eos existens.

Primo nota vt puto has descriptiones fore itelligẽdas cũ cætera paria fuerint. Si.n.spaciũ describẽdũ ab una arteria forte multo maius spatio ab alia arteria describẽdo, & in eodem tpe adæquate describerent', non ꝑꝑ hoc puto pulsus illos eẽ æque veloces oĩno denotandos, ut aliis per multa deduxi argumẽta ex dictis auctoꝝ. Secundo nota ex dcis dr̃iam esse inter pulsum velocẽ & fortẽ sil'r inter tardũ & debilẽ sicut inter motũ velocẽ & fortẽ & tardũ & debilẽ. Stat.n. aliquẽ motũ eẽ debilẽ & velocẽ, qa.s. qd'libet occurrẽs posset illud mobile ab illo motu ipedire et getare, ut patet de debili æquo velocit' currẽte, aut musca aut papilione velocit' volãte. Sil'r stat aliquẽ motũ esse tardũ fortẽ t̃n, qa.s. difficile esset hoc mobile a tali motu quietare, sicut æquus fortis tarde motus in palestra facit aliquos debiles existentes quantũcunq;

velociter

velociter motos retroire uel resilire. Et ita proportionaliter in pulsu imaginandum est. Stat.n. pulsum esse uelocem debilem, tñ quia statim occurrente tactu sine resistentia cadit siue deprimitur. Econtra stat ipsum esse tardum & fortē. uulgus.n. hanc dĩam inter fortem & uelocem debilem & tardum non discernit, & frequenter his tanquā synonymis utitur omnem motum uelocem appellando fortem & tardū debilem. Et ex his patet q ad recte compræhendendum fortitudinem aut debilitatem in pulsu necesse est digito super arteriam aliqualiter comprimere. his enim taliter compressis facilius hæ differentiæ cognoscuntur.

Pulsus cognoscēdi canon practicus.

Generis uero quod ex essentia instrumenti sumit tres sunt spēs, mollis qui est recipiēs reditum ad interiora & cōpræssionē facile. Et durus qui est ei contrarius. Et inter eos est mediocris.

Primo nota per genus sumptum ab essentia instrī intelligit genus sumptum a duritie vel mollitie, quas qualitates auctores modos substantię consueuerunt nominare. Secundo nota arteria existente molli dum tangit, licet nō deprimatur totalis arteria, pars tamen quæ tangitur faciliter ad interiora flectitur propter mollitiem esse causam vt molle faciliter ad omnes positionis differentias flectatur. Econtra uero contingit existente dura, licet.n. virtus esset debilis, tacta tamen arteria non faciliter in suis flectitur partibus, sed potius tale instrumentum cadit virtute ipsum subleuatum sustinere non potente. Ex quo concludi potest esse possibile aliquem pulsum simul esse fortem & mollem: similiter debilē & durum. Ipso.n. existente molli & forti, licet pars arteriæ faciliter ad interiora flectatur, virtus tamen fortis ipsam fortiter & potenter tenet subleuatam, vnde non cadit. Econtra autem contingit in duro debili. Et est simile sicut si for. fortis existēs rem mollem manu sua teneret sursum & conaret tenere subleuatam & tu manum tētares deprimere, licet.n. illam rem secundum partem quam tangis ad interiora flecteres non tamen posses inferius faciliter deprimere manū for. fortiter illam rem subleuatam tenētis. Et est etiam sicut si quis cum re molli fortiter percuteret. Exemplum de duro debili est sicut si quis cum re dura manum tuam debilit̄ percutiat, aut si for. debilis existens teneret rem duram sursum eleuatam & tu deprimere coneris ad inferiora. licet.n. res illa ppter duritiem in suis partibus ad inferiora non reflecteretur: virtute tñ subleuante existente debili statim totale instrumentū deprimeretur & non teneret subleuatū ut patet.

Generis autem quod est sumptū ex eo quod cōtinetur tres sunt species. Plenus & ipse est qui sentit̄ sicut si in eius foramine eēt humor implēs, de quo sollicitandū est ut pure euacuetur. Et uacuus ei contrarius. Et inter eos mediocris.

Arteriā ē repletam tripliciter.

Primo nota. arteriam conuenit multum esse repletam tripliciter. s. sanguine & humoribus: similiter spū, & aliquādo fumo capinoso aut omnibus aut pluribus istorum. Hæc autem repletio cognoscitur extensione arteriæ sine duritie., qa .s. arteria multum resistit, licet non duriter in tactum imprimat. De hac autem syllogiçandum est vt ille cuius est hæc dispositio pure. i. sollicite uel complete & decenter euacuetur. incurrit.n. periculum suffocationis aut crepaturæ venarum vel extinctionis calidi, vt potest colligi prima aphoris. in commento illius. In exercitantibus ad summum. Nota tamen tensionem arteriæ esse duplicem. Quædam est coniuncta streicturæ & siccitati, & ista potest stare cum vacuitate, ideo de ista non est sermo in proposito. Altera est tensio cum latitudine coniuncta, & de ista est sermo hic. Primū dubium. Qualiter hoc corpus est curandum, an per phlebotomiam an per pharmaciam. Secundum dubium. Ponatur q cum duritie arteriæ coniungatur aliqua repletio, sicut non repugnat esse, quomodo cognoscemus hunc pulsum esse plenum. Ad primum dicitur q si constat repletionem esse sanguineam aut ex materia sanguini commixta sicut ut plurimum in arteria contingit euacuandum est corpus cū phlebotomia venæ communis: eo q minorata venarum repletione nec tanto ad cor transmisso sanguine sicut prius minorabitur etiam repletio arteriarum, venæ etiam dum per phlebotomiam minuuntur attrahunt a vicinis, & consequēter ab arterijs, & sic minoratur repletio arteriarum, vt colligitur quarta primi. cap̄. de phlebotomia. Si autem fuerit alterius materiæ repletio sanguini non commixtæ multum siēda est secundum ipsius exigentiam euacuatio per pharmacum. Ad secundum dicitur q tunc difficile erit compræhendere per tactum pulsum plenum: sed alia poterunt esse signa quibus pulsus plenitudinem cognoscimus quæ narrare propter breuitatem omitto.

Arteriæ tēsio duplex.

Et generis quidem quod ex suo tactu sumptum est tres sunt species. Calidus. Et frigidus: Et temperatus.

Nota q ita possent poni tres species ex parte humiditatis & siccitatis. quia tamen non ita per tactum percipiuntur, ideo de his non fecit mentionem, aut etiam quia non absoluitur pulsus humidus a molli nec siccus a duro, de qbus sufficienter determinatum est.

Generis uero quod est sumptum ex tempore quietis species sunt tres. Frequens & ipse est in quo tempus sensatum quod existit inter duas pcussiones est breue qui etiam uocatur consequēs & spissus. Et ei cōtrarius rarus qui etiam dicitur lassus & resolutus. Et inter eos mediocris. Et hoc quidem tempus est secundum quod ex systole cognoscitur. Si uero systole nullo modo cognita fuerit erit tempus quod inter omnes duas diastoles continuatur. Et si ipsa cognita fuerit erit secūdum duo tempora duorum extremorum.

Primo nota ex lrā penes qd frequentia aut spissitudo pulsus, & penes qd sit eius raritas attēdēda. Attēdit̄.n. frequentia penes breuitatē tpis mediātis inter diastolē & systolē arteriæ, ita q quāto tpꝰ illud est breuius tāto pulsus est frequētior. Econtra vero raritas. pportionabiliter.n. quāto tpꝰ est lōgius tāto est pulsus rarior. Ex quo colli̊r dr̃ia inter velocem pulsum & frequentē. Sil̊r inter tardū & rarū. Alia.n. & alia sunt tpa penes quæ hmōi dr̃iæ mensurant̄. Attendit̄.n. velocitas penes breuitatē tpis mensurātis motū pulsus frequentia vero mēsurātis qetē. Ex quo vlterius sequitur cōtingens esse pulsum eūdē sil̊ eē velocē & rarū sil̊r frequentē & tardū vt infra in plībus casibus patebit. Nota tñ q frequent̄ auctores istis termis, velox, frequens, tardus, rarus, vtunt̄ permixtiue per pulsum frequentē intelligēdo velocē & ecōtra. paucā.n. sollicitudinē de noībus habuerūt. 1. phy. com̄. 1. hæc tñ est ppria terminoꝝ signō quæ nūc explicata est. Secundo nota hoc totū q dcm̄ est de spissitudine & raritate intelligendū esse vbi systole arteriæ sit cognita & supple quies inter eā & sequentē diastolē. Vbi.n. ipsa ignota fuerit non vr̄ penes illud mensurādā eē frequentiā eo q frequētia attendit̄ penes illud qd̄ est ipsam illo tpe mēsurari. Systole autem & quiete illa incognita incognitū est illud tpꝰ, ideo non potest frequentia penes illud mensurari. Tunc añt attēdenda est frequentia grossius penes totum tpꝰ inter diastolē & systolem interceptum. Et ille pulsus denoiat̄ frequentior in quo inter duas diastoles se consequentes cadit minus tpꝰ mediū qꝫ in quo cadit maius. Et hanc sequit̄ descriptionem medicoꝝ vulgus secundū quam vt coll̊r. 4. colliget. non poterit conueniens poni distinctio inter velocem & frequentē pulsum. Sed in casu in quo sit cognita systole, & quies ipsam sequens erit frequētia in pulsu secundum duo tempora

Pulsus frequētia & raritas.

duorum extremorum, ideſt longitudinem & breuitatem ipſorum menſurantium duo extrema.i.duas quietes cadentē.ſ.inter diaſtolem,& ſyſtolem,& poſtea cadentem inter ſyſtolē & diaſtolē,quæ duę qetes dñr duo extrema,quia.ſ.terminant duos motus iam dictos. Tertio nota pulſus frequens appellatur &c.conſequens quia in illo vnus motus aſſumptum ſubito conſequitur.Pulſus vero ratus appellatur laſſus & reſolutus metaphorice, taliter ſumpta metaphora, ſicut.n.homo laſſus & reſolutus multum tempus apponit inter motus & actiones ſuas,ita pulſus denominandus rarus,quia multum tempus ponit medium inter ſuos motus.

Genus uero quod eſt ſumptum ex æqualitate & diuerſitate eſt aut æquale aut diuerſum.ſ.inæquale.Et hoc quidem eſt per comparationem ſimilitudinis,aut diſſimilitudinis pulſuū, aut partiū unius pulſus,aut unius partis pulſus in quinque rebus magnitudine & paruitate aut fortitudine & debilitate & uelocitate & tarditate, ſpiſſitudine aut raritate,duritie & mollitie donec contingit ꝙ unus pulſus eſt poſtremus ſuæ diaſtoles citius ꝑꝑ uehementem calorem,aut debilior propter debilitatem. Quod ſi uolueris dilatabis ſermonem & conſiderabis in æqualitate & diuerſitate in tribus generibus prædictis alias partes, ſed conſiderationum fortitudo ad iſtas reducta eſt.Pulſus uero ęqualis abſolute eſt ille qui in omnibus eſt æqualis ſi in aliquo eorum ſolo fuerit æqualis eo ſolo dicetur æqualis, ſicut ſi diceremus æqualem in uirtute aut æqualem in uelocitate.Et ſimiliter diuerſus eſt ille qui non eſt æqualis aut abſolute aut in aliqua re.

Pulſus æq̄lis & inęq̄lis.

Primo nota ꝙ æqualitas in pulſu vt quidam dicunt anēditur penes partes comparatas adinuicem,non autem diſſimiles,puta comparando dilatationem dilatationi,& conſtrictionem conſtrictioni:quietem quieti,& motum motui. Ad hoc.n.ut pulſus ſit æqualis non oportet quietē æqualem eſſe motui vel ſiſem in quinq; drījs quas nořat Auic.Sed ſufficit diaſtolem in his eſſe ſiſem diaſtoli:& ſyſtolē ſyſtoli: & quietem quieti.Stat nanq; pulſum eſſe ęqualem in quo tñ diaſtole maior eſt ſyſtole aut velocior. Et per pulſum inæqualem vel diuerſum in propoſito idem intelligit Aui. Et ſicut deñ eſt de æqualitate:ita et de diuerſitate dicendum eſt.Illud notabile habet dubium ꝑꝑ textum qui ſequitur ſtatim.

Pulſus æq̄lis uľ inęq̄lis dr̄ia quintuplex.

Secundo nota ex lr̄a poſſe colligi quinq; eſſe dr̄ias ſecundum quas conuenit pulſum æqualem aut diuerſum fieri.ſ. magnitudo,paruitas:velocitas:tarditas,fortitudo:debilitas , ſpiſſitudo,raritas,durities,& mollities . Secundum.n. quācunq; iſtarum contrarietatum fuerit in pulſu diſſimilitudo pulſum inæqualem vel diuerſum nominamus , vt ſi vna ſyſtole ſit magna reliqua parua vna veloa reliqua tarda:& ſic de alijs dicetur pulſus diuerſus ſiue inæqualis. Tertio nota ex dictis Aui.in littera tribus modis ſecundum has quinq; dr̄ias in pulſu inęqualitatem vel diuerſitatem contingere. Primo ſtante diſparitate totalis pulſus ad totalē pulſum in his q̄nq; contrarietatibus,aut in aliqua vel in aliquibus earum.Secundo ꝑꝑ diſſimilitudinem partium eiuſdem pulſus inter ſe in eiſdem vel in aliqua vel aliquibus dr̄ijs dictis. Tertio propter diſſimilitudinem partium eiuſdem partes inter ſe. Tetigit primum dum dixit. Per comparationē ſimilitudinis aut diſſimilitudinis partium.ſ.pulſum totaliū. Tetigit ſecundū dum dixit.Aut partium vnius.Tertiū tetigit ibi.Aut vnius partis pulſus.Exemplum primi.ſi primus totalis pulſus ſocratis eſſet magnus velna frequens fortis & mollis. Secundus vero eſſet paruus tardus rarus debilis & durus aut aliquarum illarum dr̄iarum varietas. Exemplum ſecundi,nō vř poſſe poni niſi ponendo diaſtolem pulſus eſſe maiorē aut minorem ſyſtole aut quietem eiuſdem pulſus inæqualē eſſe quieti. Exemplum tertij. vt ſi diaſtole ſit in fine velox & in principio tarda,aut econtra,& ſimiliter ſyſtole. Et ex his de mente Auic. vř poſſe concludi primo inæqualitatem pulſus non ſolum attendi penes diſſimilitudinem diaſtolis ad diaſtolem:& ſyſtolis ad ſyſtolem , ſed etiam diaſtolis ad ſyſtolem in his differentijs in quibus eōicat. Si.n.diaſtole non fuerit ſyſtoli conueniēter proportionata in magnitudine et velocitate,pulſum poſſumus noiare inæqualem. Ex quo ſequitur non eſſe pulſum æqualem in quo eſt ſyſtole maior diaſtole aut velocior,nec econtra,ſicut nec ille in quo quies ſequens diaſtolem inæqualis eſt quieti ſequenti ſyſtolem.

Ea quo vlterius ſequitur primum notabile ſecundum mētem aliquorum in principio huius partis ponendum eſſe aliqualiter moderandum. Sequitur vlterius pulſum æqualē abſolute eſſe taliter deſcribendum.Pulſus æqualis eſt ille in quo omnes totales pulſus & pulſuum partes & partes partium in quinq: dr̄ijs ſimilanť,motum.ſ.ad motum, quietem ad quietem comparanda.Econtra inæqualis eſt in quo non ſimilatur ſed diſſimilatur in omnibus aut aliqua differentiarum iam dictarū ſemper motū ad motum,quietem ad quietem comparando.

Pulſus inęq̄litas ſecū dū oēs q̄nq; differētiaa cōtingit q̄drupľr

Sequitur vlterius quatuor modis ſecūdum dictas dr̄ias contingere poſſe in pulſu inæqualitatem. Primo toto pulſu toti pulſui exňte diſſimili ſecūdum oēs uel aliquas partes & ſecundum oēs vel aliquas dr̄ias dictas.Secundo ſi partes eiuſdem ſint diſſimiles vt diaſtole & ſyſtole. Tertio ſi partes eiuſdem partis.Et hoc dupliciter. vel quātum ad partes arteriæ quæ inæqualiter eleuantur vt in pulſu vndoſo vel ſerrino,vel quantum ad partes pulſum integrantes.vt ſi principium diaſtolis eſſet diſſimile in velocitate eius fini uel ſyſtolis principium fini eiuſdem. Ex quo ſequitur ꝙ non inter quaſcunq; partes pulſus reperitur diuerſitas etiam inter eaſdem reperibilis eſt ſecundum oēs dictas quinq; dr̄ias,principium enim diaſtolis non poteſt eſſe diſſimile ſuo fini in frequētia vel magnitudine vt patet,licet bene in velocitate. Sed contra hanc deſcriptionem pulſus diuerſi arguiť,quia ex illa ſequiť ꝙ ex quolibet lapſu ad humidum tm̄ aut ad calm̄ aut ſiccum tm̄ cordis ꝓuenit pulſus diuerſus,quia ſꝑ corde lapſo ad humidum tm̄ in eo eſt neceſſitas maior expellendi q̄ꝫ attrahendi.igiť ſꝑ in eo fiet maior ſyſtole q̄ꝫ diaſtole,& per cōſequens pulſus diuerſus. & per idē ipſo lapſu ad ſiccum tm̄ remanet maior neceſſitas euentandi q̄ꝫ mundificandi vel expellendi , & per cōſequēs diaſtole maior. Q₂ ãt remaneat maior neceſſitas euentādi patet , q̄a ipō labēte ad ſiccū tm̄ decreſcit neceſſitas mūdificādi neceſſitate euētādi ꝑmanēte.cū ergo prius fuerit æq̄les, q̄a tpatæ ſeqť &c. Et ꝑ idē uř argui poſſe ꝙ cholici ſibi ſani & phľatici ſibi ſani q̄tūcūq; pulſus eēt ſꝑ diuerſus, eo ꝙ in cholico ſꝑ multo maior eēt neceſſitas euētādi q̄ꝫ mūdificādi, & ecōtra in phlegmatico,iō ſꝑ in cholico erit maior neceſſitas diaſtolis q̄ꝫ ſyſtolis,& ecōtra in phľatico. Pro iſto dici pōt primo cōcedēdo ꝙ ea q̄libet lapſu ad calm̄ tm̄ uel humidū tm̄ aut ſiccū tm̄ aptus eſt merito lapſus ꝓuenire pulſus diuerſus ꝑ cōpōnē ad pulſum tpati,iſtū.ſ.diuerſum noiando, in quo q̄tm̄ ad ꝑtes eius nō ſeruať æq̄litas talis q̄lis in tpato,licet q̄libet illoꝝ pulſuū poſſet dici æq̄lis reſpcū pulſus alterius i illa cōplone ꝑternāľr exñtis,ut ſi ſnt.phlegmaticus febriret putride,fieret i eo pulſus diuerſus reſpcū pulſus ſui nālis,q̄m inter ꝑtes eius nō ſeruareť æq̄litas neq; ꝓportionalitas talis q̄lis erat in ipō ſano,licet tꝑe ſanitatis hr̄et pulſum diuerſum reſpcū pulſus tpati nō ſeruātē ęq̄litatē in ſuis dr̄ijs q̄lē ſeruat pulſus tꝑatus. Et hāc ſnonē ſeq oportet ēt ſequētes uiā tactā in pmo notabili.Si.n.inæqualitas in tactu aegrī uel argui pōt ex inæqualitate partiū conſtituētiū pulſum eūdē totalē, hoc erit uel ea inæqualitate diaſtolis & ſyſtolis,qđ negat illa pō,uel tꝑis motus ad q̄etis tꝑs:qđ ēt negat uel tēporū q̄etis inter ſe.Cū ergo in phľatico uel humido tm̄ ſit amplior neceſſitas mūdificādi q̄ꝫ euentādi patet ꝙ q̄es ſequēs diaſtolem minor erit quiete ſequente ſyſtolē,& per conſequēs erit

pulſus

pulsus diuersus. Econtra vero in cholerico & in complexione sicca tantum. Ideo probabiliter dr̄ concedendo in cholerico phlegmatico calido tm̄ sicco tm̄ humido tm̄ frigido tantum esse pulsus inæquales vel diuerso respectu temperati vt deducunt argumenta. & hoc merito suorum lapsuum. Cum hoc tamen stat merito alterius accñtaliter contingẽtis ipsos posse æquales fieri. Et ex hoc cõcludi potest primo. In nulla dyscrasia naturali præterq̃ in aliqua calida & hu. frigida & sic. merito ipsorum lapsuum pulsum æqualẽ esse reperibilem. In aliqua. n. calida & humida & silr frigida & sicca non repugnat tm̄ augeri necessitatem mundificandi supra temperamentum quantum augeť necessitas euentandi & etiam tm̄ minorari. Et hoc forte sensit Aui. secunda quarti. trac. 1. cap̄. de signis sumptis a pulsu dum dicit. Et scias q̃ plurimorum hominum pulsus sunt diuersi mali absq; ægritudine. Nota tñ q̃ nisi inæqualitas illa fuerit notabilis hos pulsus non vocamus diuersos. Nota donec contingit &c. postremus. i. tardus respectu suæ diastolis quæ variatur in velocitate & tarditate, aut est citius vel citius fortis, quia frequens, aut velocior aut debilior &c. Et si volueris dilatabis sermonem non solum de velocitate & tarditate, sed etiam de alijs differentijs exemplificando, sed fortitudo considerationum est reducta ad has, quia sufficienter de his exemplificatur.

Pulsus æqualis vel inæqualis dupl̄r.

Ex his conclude quis est pulsus æqualis absolute, quis æqualis secundum quid, & quis inæqualis secundũ quid &c. quæ omnia in littera satis explicat Auicenna.

Genus autem quod ex ordinatione & inordinatione sumptum est duas habet spẽs diuerse ordinatus & diuerse inordinatus. Ordinatus autẽ est ille cuius diuersitas habet ordinem conseruatum super quẽ transit. Et est secundum duos modos. Aut ordinatus absolute, & est cum totum illud quod ex eo prouenit non habet nisi tantum diuersitatem unã. Aut ordinatus qui est ꝓprie, et ipse est qui habet duas diuersitates aut plures, sicut si ibi esset circulus & alius circulus ab eo diuersus, sed ambo ad suum redirent ordinem sicut si esset unus circulus. Et inordinatus est qui est ei contrarius. Cumq; certificaueris inuenies q̃ hoc decimum genus est sicut esset noni generis species intrans sub inæquali.

Pulsus ordĩatus dupl̄r.

Primo nota per pulsum ordinatum in proposito duo intelligere possumus. Primo omnem pulsum inter cuius partes priores. s. & posteriores est debita habitudo vel depẽdẽtia. Ordo. n. est posterioris ad prius debita depẽdẽtia, & ecõtra. Et sic capiendo ordinatum pulsum notum est pulsum æqualem & temperatum esse ordinatum. inter partes enim posteriores &c. est conueniens habitudo. Et taliter in proposito non sumitur. Secundo possumus intelligere pulsum diuersitatem vel diuersitates habentem cum qua vel cum quibus ordinatus procedit. Secundo nota q̃ pulsus huiusmodi ordinatus est duplex vt sumitur in littera. s. pulsus absolute ordinatus: & proprie. & talem Auic. appellat absolute ordinatum vt cõiter habet lr̄a. Dr̄ autem ordinatus absolute in quo tm̄ vna reperitur diuersitas, secundum quam tñ ordinate procedit. Econtra autem non ordinatus absolute est qui plr̄es habet diuersitates scd̃m quas diuersimode ordinatus ꝓcedit. Prima diuersitas est sicut si esset vnus circulus. Secũda sicut si essent plures circuli diuersi sibi succedẽtes, tãdem tamen ad vnum circulum vel silem redeuntes. Exemplum primi. sit pulsus for. magnus velox & frequens, & cũ his dr̄ijs ꝓcedat vsq; ad quintum pulsum exclusiue. Adueniente uero quinto fiat sola diastoles parua alijs seruatis paribus quãtum est poss. Dein de fiant alij quatuor pulsus omnino sil̄es quatuor primis, & sequatur postea pulsus quintus similis quinto & sic deinceps erit pulsus ordinatus absolute, habet. n. maximum ordinem quem hr̄e põt cum diuersitate nimia. Exemplum secundi sit primus pulsus magnus velox & frequens in forte. Secundus mediocris in magnitudine velocitate & frequentia. Tertius sit paruus rarus & tardus, deinde sequatur quartus silis primo. quintus uero secundo & sextus tertio. & sic deinceps. Hic. n. sunt plures circuli diuersi, ad vnum tñ circulum redeuntes vt patet. Hanc tñ diuersitatem vel has imaginari possumus multipliciter. Primo totali pulsu. Secundo in partibus diuersorum pulsuũ. Tertio in partibus eiusdem pulsus. Vnã etiam solam diuersitatem imaginari possumus: aut secundum vnam partẽ tm̄, sicut in exemplo primo in quo aduenit ordo diuersitatis solum in diastole contingente, aut ẽt in plr̄ibus, sicut si tam. s. diastoles q̃ systoles esset tardior vel velocior & procederet ordinate secundum hanc diuersitatem tam in systole q̃ in diastole, hunc. n. pulsum appellare possumus ordinatum absolute, licet plures partes eius forent hñtes diuersitatem. Ex his oĩbus potest concludi primo q̃ si aliquis pulsus haberet solum vnam diuersitatem ad quam nunq̃ rediret ille nõ esset ordinatus. Patet secundo q̃ pulsus diuersi pulsus ordinatus & silr̄ inordinatus est spẽs. oĩs. n. ordinatus pulsus est diuersus & non econtra. silr̄ omnis inordinatus pulsus est diuersus & non econtra. Et hoc exemplificat Auic. in littera & supra dum dixit, q̃ oportebat illa genera solum ponere nouem & non decem.

Pulsus inordinatus gs

Ex quo patet q̃ non quilibet pulsus ordinatus est quolibet inordinato melior, immo aliquis est multo deterior, vt pulsus hñs vnicam diuersitatem ad quã non redit, melior est ad illam secundum ordine reuertente cæteris paribus vel saltem esse potest. Ex quo vlterius sequitur non quemlibet pulsum esse ordinatum vel inordinatum. pulsus. n. æqualis non est ordinatus, eo q̃ nullam habet diuersitatem secundum quam ordinate ꝓcedit nec inordinatus vt notum est. Ex quo vlterius sequitur responsio ad quæstionem hic ꝓponi solitam. vtrum. s. pulsus æqualis & temperatus sit ordinatus. Dicendum est q̃ capiendo ordinatum primo modo non solum est ordinatus sed ordinatissimus, nisi fuerit ĩpeditus a causa accidentaliter diuersificante, eo q̃ inter partes eius priores & posteriores est debita & conueniens habitudo. Si tñ secundo modo sicut sumiť in proposito non est ordinatus, eo q̃ non habet diuersitatem secundum quam ordinate procedit. Ex quibus sequiť hãc cõsequentiã non valere. hic pulsus est, et nõ est ordinatus. ergo est inordinatus. Silr̄ econtra non sequiť: & non est inordinatus, ergo est ordinatus. Bene tñ sequiť. hic pulsus est diuersus & non est ordinatus. ergo est inordinatus. Silr̄ est diuersus nõ ĩordinatus. ergo ordinatus. Et cũ satis patet ĩtelligẽti. Plr̄a alia ex his possent concludi quæ grā breuitatis omitto.

Debes autem scire q̃ in pulsu reperitur natura musicæ, qm̄ quẽadmodum ars musicæ cõpleť per adiunctionem sonorum scd̃m proportionẽ comitãtẽ eos inter acuitatem & grauitatem per circulos casuum & tẽporũ qui sunt inter eorum percussiones, sic est dispõ pulsus, quia proportio suorũ tẽporũ in uelocitate et spissitudine est sicut proportio sonorum eius, & proportio dispõnũ eius in fortitudine & debilitate & in quantitate est sicut proportio adiunctionis eius.

Musica quid. Concil.

Primo nota q̃ per musicã intelligere debemus sciam bñ modulandi, siue voces sonosq; bene ꝓportionandi, q̃ vt allegat Conciliator a Boetio primo suæ musicæ taliter describitur. Musica est ars vel facultas sonorum atq; vocum sensuali ratione ꝓcedens. Isydorus vero. 3. ethymo. cap̄. 14. ipsam taliter describit. Musica est peritia modulationis sono cantuq; consistens. Et subdit hanc musicam esse dictam a musis. Ponitur. n. musa triplex. s. mundana, humana, & organica. tertia est de qua est sermo in ꝓposito. Mundana coelorum & elementorum &c. Imo & in corporum coelestium motu

Isydor.

Musa triplex

plurimi philosophi armoniam suauissimam seruari crediderunt, vt. 2. coeli apparet. propter quod Isydorus tertio ethymolog. cap. 16. dicit. Nanq; & ipse mundus quadam armonia sonorum fertur esse compositus: & coelum ipsum sub armoniæ modulatione reuolui. Humana vero consistit in debita proportione partium componentium humanum corpus inter se, & organicorum ad organica, consimilium ad consimilia virtutum animæ inter se & ad ipsum corpus. Organica autem proportionem vocum concernit & sonorum organis sonoris cantorum, quorum quædam sunt naturalia ut instrumenta vocalia, quædam artificialia vt cythara, psalterium, symphonia, tuba &c. In proposito autem intelligit Auic. de. 3. quæ est ista quæ est superius descripta.

Vox naturaliter duplex.

Secundo nota secundum varias proportiones vocum inter se naturaliter quasdam voces esse consonantes quasdam vero dissonantes. Intelligo autem per consonantiam vocū vel sonorum naturalem concordantiam vel debitam proportionem ipsarum inter se consequentem in grauitate leuitate ab alijs differentijs, quę ibidem sic describitur. Consonantia est vocum dissimilium inter se simul permixtarum unum reducta concordantia, ita ut inde sensus auditus delectatio consequatur. Econtra dissonantia est dissimilium vocū &c. discordantia, ut in auditus sensu aspera & indelectabilis motio subsequatur.

Cōsonātia & dissonātia.

Tertio nota. ꝙ sicut ad debitam sonorū vel vocum concordantiam requiritur ipsarum debita proportio in grauitate acuitate in magnitudine & paruitate &c. ita ad pulsus debitam concordantiam requiritur partium ipsarum debita proportio in velocitate & rarditate magnitudine & paruitate spissitudine &c. Ex quo patet inter partes pulsus debite concordantes esse proportionem aliquam talem qualis inter uoces consonantes reperitur, & per consequens in pulsu reperitur natura musicę. i. inter partes pulsus, pulsus reperitur concordia talis secundum differentias iam dictas vel proportio vel proportionalitas qualis inter voces naturaliter consonantes reperitur. Notum tamen est ꝙ ibi non est consonantia proprie, quia non est sonus nec vox in eo, sed similitudo illius vel proportio in consonantia reperta. & hoc intelligit Auicē. in littera.

Et quemadmodum tempus feriendi & quantitas sonorum est, cum sunt conuenientia & ē cū non sunt conuenientia. Siīr est cum ibi diuersitates sunt ordinatæ & est cum sunt inordinatæ. Et proportio etiam dispōnum pulsus in fortitudine & debilitate & in quantitate est cū est cōueniēs & ē cū nō, immo diuersa est. Et hoc quidem est egrediens a genere considerandi ordinem.

Primo nota ꝙ ars musicæ completur. i. finem eius conuenienter & complete attingit, dum seruatur debita proportio sonorum inter se in grauitate & acuitate, longitudine & breuitate &c. Et hoc circulariter variatur secundum circulos casuum tempo. i. vocum tempore mensuratarum, uel etiā mensuræ vocum. Circulariter. n. procedunt cantatores nūc eleuando: nunc deprimendo vocem, nunc abbreuiādo, nūc elongando tempus eius, & consequenter ipsam isto tempore mensuratam de quo a musicis plenam inquiras informationem si mihi non credis. Ita siīr contingit in pulsu, vt ex dictis pręcedentibus patere potest. Aliter Mundinus secundū circulos casuum temporum. i. quietū inter percussiones cadentium, & hoc magis consonat.

Pulsus et uocis proportio.

Secundo nota vt mihi videtur notandum, ꝙ velocitas & spissitudo in pulsu acuitati vocis aliqualiter assimilatur. vox. n. acuta velociter mouet auditum, grauis uero tarde. Ita pulsus velox cito imprimit in tactum & præterit, & siīr spissus respectu rari cæteris paribus. Vnde pulsus ueloces & spissi possunt dici metaphorice acuti. Proportio ergo pulsuum in velocitate & tarditate est sicut proportio uocum in grauitate & acuitate. Fortitudo uero & magnitudo proportionatur magnitudini uocum. Sicut enim uox magna multum mouet auditū, ita pulsus magnus tactum. Proportio igitur adiunctionis uocum est sicut proportio pulsuum in magnitudine & fortitudine &c. ut tangitur in littera. Ex quo patet ꝙ per solam uirtutē altiorem ꝙ̄ sit sensus potest illa proportio perfecte comprahendi, licet ad hoc satis seruiat tactus & auditus.

Tertio nota sup ista parte. Et quemadmodum tempus. ꝙ sicut diuersitates uocū in grauitate &c. quādoq; sunt conuenientes & ordinatę &c. quandoq; sunt disconuenientes & inordinatæ, ita & diuersitates in pulsu repertæ. quandoq; sunt ordinatæ, quia debite proportionate dispositioni corporis. quandoq; uero non, sicut quando licet sint ordinatæ, non tamen illi proportionātur corpori cum tali ætate uel habitudine. Exempli gratia. In uocum diuersitate duplicem imaginamur ꝓportionē. Vna est illarum inter se. Altera est illarum ad circunstantias propter quas fit cantus. Variatur enim uocum proportio secundum circunstantiarum harum uarietatem, alter enim cātus decet lætantem, alter conquerentē: alter infirmum, alter in nuptijs, alter in prælio, alter circa prandium. Ad hoc autem ꝙ cantus sit bene ponderatus requiritur primo debita ꝓportio uocum inter se ut dictum est. Secundo debita proportio istius proportionis uocum ad circunstantiam uel circunstātias iam dictas. Et similiter in pulsu duplex notatur proportio. Vna partium pulsus inter se secundum differentias dictas, & ista constituit pulsum ordinatum & inordinatum. alia est proportio illius proportionis partium pulsus ad corporis ætatem uel complexionem, & ista constituit pulsum boni pōderis. propter quod subdit infra. Et hoc quidem est egrediens a genere considerandi ordinem.

Cantus ponderati & pulsus proportio duplex.

Gal. autem uidet ꝙ id quod potest sentiri ex proportionalibus ponderis est secundum unam ꝓportionem musicarum nominatarum aut nō nominatarum. Nominatarum uero aut secundum proportionem totius, & quandoq; est proportio tripli cum est proportio dupli adiūcta cū proportione addētis medietatem, et ipsa est quæ dicitur proportio per quinq; & secundum proportionem quæ est per totum & est dupla, & secundum proportionem quæ est per quinq; & est addens medietatem secūdum proportionē quæ est per quatuor, & est addens tertiam & secundū proportionem addentem quartam postea non sentitur. Et ego quidem miror quomodo proportiones istæ per tactum discerni possunt. Dico tamen ꝙ ei est facile qui in gradu tangēdi consueuit et proportionatur sonos per artē postquam erit ei potentia cognoscendi musicā acquisita & cōparabit factū per notum. hō etiam iste cū suā intentionem ad pulsum reduxerit hmōi poterit discernere proportiones per sensum.

Nota hic ꝙ proportio maioris & minoris inæqualitatis est quintuplex, scilicet tres simplices & duæ compositę. Simplices sunt proportio multiplex, proportio superpartiens, ꝓportio superparticularis. Compositæ sunt istæ, scilicet proportio multiplex superpartiens, & multiplex superparticularis.

Proportio maioris & minoris inæqualitatis multiplex.

Nota etiam ꝙ proportio primi ad ultimum componitur ex proportione primi ad medium, & medij ad extremū: & per consequens proportio tripla est composita ex sexquialtera & dupla, sicut proportio trium ad unum componitur ex proportione trium ad duo & duorum ad unum, quarum prima est sexquialtera, secunda uero est dupla.

Dyapeson qd, & diapēte & diatesseron.

Nota etiam in musica proportio dupla uocatur dyapeson: sexquialtera uero diapente, sexquitertia uero diatesseron. Ex quibus patet quòd diapeson componitur ex diapente & diatesseron, tripla uero componitur ex diapente & diapeson.

Propor tio dupla sexqualtera, tripla & sexqtertia quæ.

Secundo principaliter nota ex littera quinq; proportiones potiū pulsus īter se percepit Gal.s. duplā triplā sexquialterā sexquitertiam & sexquiquartam.minores autem istis non potuit percipere Gal. Tertio nota q̄ ꝓportio dupla apud antiquos vocatur proportio per totum . est enim prima inter proportiones multiplices, quibus.s.totum pluries continet & minima,ideo forte denominationē illam assumpsit.Proportio vero sexquialtera appellatur proportio per.5.quia in quinto loco monachordi reperitur.Proportio ergo tripla est composita ex proportione totius &.5.i.dupla sexquialtera, & hic sonat littera dum dicit.Aut secundum proportionem totius & quinq;.& ista est proportio tripla quæ supple ē cū proportio dupli iungitur addenti medietatem.i.sexquialtera vt declaratum est.Proportio vero sexquitertia dicitur proportio per quatuor,vel quia quod se habet in illa proportiōe se habet vt quatuor ad tria, vel quia continetur in quarto loco monachordi quod credo verum.

Genus uero quod ex pōdere est sumptum est per comparationem proportionis quantitatum proportiōum quatuor temporum quę sunt duobus motibus & duabus quietibus. Et si sensus totum hoc discernere non potest,tamen est per cōparationem proportionis quantitatum proportionum temporum diastoles ad tempus, quod ē inter duas diastoles & ad ultimum temporis in quo est motus ad tempus in quo est quies.

Pondus dupl'r.

Primo nota hunc terminum pondus sumi dupl'r. Primo pro re sua grauitate deorsum tractum faciente siue petēre locum inferiorem, & taliter non sumitur hic . Secundo mō sumitur metaphoricæ pro tali vel tali proportione motus ad quietem vel temporis motus ad tempus quietis tactu comprehensibili secundum quod est cōueniens vel disconueniēs corpori,&ex cōsequenti pro illa proportione proportionum motus ad quietem.& econuerso corpus vel corporis dispositionem.Dicitur autem hæc proportio metaphoricæ pondus taliter sumendo metaphoram.Sicut enim rem ponderando scimus & cognoscimus q̄ta & quæ sit eius conueniens mensura,ita dum taliter pulsum ponderamus.i.per notitiam talium proportionum cognoscimus & scimus quis pulsus sit conueniens corpori & quis non , ideo dicitur pondus.v.g. cognosco sor.puerum phlegmaticæ complexionis,cuius pulsum scio esse velocem & paruum & valde frequētem, ita q̄ debet esse temporis motus ad tempus quietis dupla proportio,tango ipsum & reperio proportionem hanc , dico ipsum esse boni ponderis.Si autem esset econtra ,quia.s.eēt velox & rarus dicerem ipsum esse mali ponderis.

Qui autem ponunt in hoc capitulo comparationem temporis motus ad tempus motus & temporis quietis ad tempus quietis mittunt capitulū in capl'o,licet huiusmodi missio sit tolerabilis & non sit inconueniens,sed tamen non est bona.

Nota quidā crediderunt q̄ ad cognoscendum pōdus ī pulsu suo oportet prio scire & cognoscere ꝓportionē motus ad motum & postea qetis ad quietē,& postea ex hoc cognoscere proportionem motus ad quietem quod quidem non ē sic, immo prius scimus proportionem motus ad quietem immediate sequentem quam etiam statim comparamus quo ad suam mensuram temporalem sequenti motui , quibus scitis scis qualis est proportio motus ad motum similiter quietis ad quietem.Comparatio ergo primi motus ad quietem est vnius capli,& alterius est altera.Facientes ergo hoc ponūt capitulum in capl'o,quia quod est in vltima consideratione ponunt in prima & econtra.Et ille fuit Haly,7.theoricæ.& sequentes ipsum . quare &c.

Error Haly.& sequētiū ipsum.

Et pondus quidem est illud in quo proportiones musicæ cadunt.

Primo nota non esse intentionem.A.i quolibet pōdere pulsus reperiri consonantiam musicalem.in pulsu.n.valde malo & inordinato non oportet ipsam reperiri,sed uoluit q̄ ubi fuerit ordo in pulsu vt plurimum reperitur. Secundo nota q̄ pondus in ratione sua formali non includit diuersitatē uel inęqualitatem.q̄tumcunq; enim esset pulsus æqualis & tēperatus in ipso potest esse pondus bonum & cōsonantia,immo & in ipso est temperatissimum pondus.quod arguit sic. quia in ipso est debita proportio temporum motus ad qetē. & econtra conuenientissima etiam corpori . igitur &c. Ex quo sequitur non quodlibet pondus inęqualitatem includerē sicut quilibet ordo.Sequitur etiam.non omnem consonantiā musicalem in pulsu inæqualitatem vel diuersitatem pulsus arguere, vt proportio musicalis motus ad quietem,& econtra inuenta in pulsu temperato. Patet vlterius non omnē pulsum ponderis esse ordinatum vel inordinatū,quia æqualis est hmōi. Et ex hoc patet differentia inter hoc genus & genus sumptum ab ordinatione. Patet vlterius ex parte rei genus ponderis non esse a quarto genere distinctum,licet differant ratione.omnis enim pulsus ponderis est æqualis vel inæqualis,& econtra.

Et dicemus q̄ pulsus aut est boni pōderis aut mali ponderis. Et illius quidem qui est mali ponderis sunt tres species. Vna est illius cuius pondus est mutatum & est iuxta pondus, & iste est cuius pondus est pondus ætatis,quæ ē iuxta ætatem illius cuius est pulsus,sicut cum iuuenes habent pondus pulsuum puerorum. Et altera est separati ponderis sicut cum pueri habent pondus pulsus sicut senum. Et tertia est egrediens a pondere, & ille est cuius pondus ponderi pulsus hominis nō similat̄. Et mult̄a egressio pulsus a pōdere magnā in dispositiōibus significat mutationē.

Pulsus mali pōderis.

Nota pulsum esse mali ponderis est ipsum corpori ætati vel complexioni esse disconuenientem vel disproportionatum. Secundo nota per ætatem naturalē complexiōem eē intelligendam. Et totum residuum capituli patet usque ibi.Dicunt quòd diuersi.

Caplm.ij. Est de pulsu æquali & diuerso.

DIcunt q̄ diuersi pulsus diuersitas aut ē in multis percussiōibus aut in uno pulsu. Sed qui in uno pulsu diuersificatur, aut in multis diuersificatur partibus.s. in locis separatis in quibus cadunt digiti, aut in una parte.s.in loco unius digiti.

Primo nota q̄ diuersitas est in multis pulsibus supple totalibus quorum quilibet sit compositus ex duobus motibus & duabus quietibus,aut in vno pulsu totali secundum ptes suas. Exemplum primi,vt si primus pulsus esset magnus uelox & frequens,secundus paruus tardus & rarus . Exemplū secundi patet. Secundo nota , in vno pulsu potest cadere diuersitas,uel q̄tum ad partes pulsum integrantes vel q̄tū ad partes arteriæ sub digitis cadentes,sicut si vna pars magis alia minus dilatetur,aut vna pars tardius alia velocius moueatur,& sic de aliis. Tertio nota q̄ in vna parte sub vno digito cadente imaginari possumus cadere diuersitatē pulsus, vel q̄tum ad partes q̄titatiuas eius, vel quantum ad partes istius partis pulsum integrantes,& adhuc partes illarum partium. Exemplum primi,imaginando duo extrema illius partis arteriæ & vnum altero magis dilatari aut velocius moueri aut fortius &c.Exemplum secundi.vt q̄ principium dilatationis illius partis sit velox & finis tardus aut dilatatio velox & constrictio tarda.

Pulsus diuersitas cadere potest dupl'r.

Et illius quidem qui in multis diuersis existit pulsibus est diuersus gradatus æqualiter currēs. Et ipse quidem est qui ab uno incipit pulsu & p̄mutatur ad maiorem eo aut ad minorem, & procedit sic secundum hanc regulam donec peruenit ad finem in diminutione aut in augmento per similem ordinem, deinde interſecatur & ad primam magnitudinem redit.

Pulsus diuersus gradatus, æq̃lr currens.

Primo nota hic pulsus est diuersus eo q̄ secunda pulsatio diuersa est a prima & sibi inęqualis, & tertia secundæ, & sic deinceps vsq; ad certum terminum. Et dicitur gradatus, q̄a per gradus quosdam augmenti vel diminutiōis alicuius vel aliquarum suarum differentiarum procedit, ideo metaphorice gradatus dicitur, sicut si aliquis per scalas gradatim ascēderet. Dicitur etiam æqualiter currens, quia in eo est vt̄e augmentum vel diminutio secundum differentiam illam secundum quam dicitur gradatus æqualiter currens. Tantū enim secunda excedit primam pulsationem q̄tum tertia secūdā, & quarta tertiam, & sic de alijs. Exēpli gratia. sit pulsus for. vnius gradus magnitudīs in prima pulsatione, in secūda duorum in tertia trium, & in quarta quatuor, & sic vlterius hūc pulsum gradatum æqualiter currentem diuersum appellare debemus. Et est sicut si imaginemur vnam latitudinem uniformiter difformem quo ad tempus tamen vniformiter acq̄sitam vt patet intelligenti. Econtra vero de diminutiōe exēplum poni potest. Secundo nota non esse imaginandum solum secundum longitudinem fieri hunc pulsum, immo secundum omnes differentias quinq; superius nominatas. Facile enim p̄t poni exēplum de velocitate tarditate spissitudīe raritate & fortitudine & debilitate & alijs drījs, vt patet,

Aut rediens ex paruitate sua simili reditu in ambabus dispositionibus ad primam regulam, aut diuersificans postquā uenerit a principio q̄d est huiusmodi ad finem qui est huiusmodi.

Pulsum gradatū redir̄ ad pristinā dispōnē dupl̄r.

Nota hic pulsum taliter vniformiter gradatim augmentatum vel diminutū possumus imaginari redire ad pristinā dispositionem dupl̄r. Primo sīli reditu & proportionali, secūdo dissīli quod imaginari possumus dupl̄r, vel quia difformiter redit, vel quia vniformiter, sed velocius aut tardius procedit q̄ prius procedebat. Exemplum primi. pulsus for. in prima pulsatione fuit quatuor graduum velocitatis aut magnitudinis, in secunda sex, in tertia octo, in quarta decem, & ibi terminatur augmentum, deinde redit, & in quinta pulsatione fit vt octo graduum, in sexta sex, & in septima quatuor, & sic vniformiter redit ad primam magnitudinem. Exemplū secundi. pulsus for. in prima fuit. 4. & processit augendo ad. 10. vt dictum est, & post reuertitur. & in quinta fuit vt. 8. & in. 6. 4. Exemplum tertij. de velociori & tardiori reditu uniformiter patere potest ex dictis. Partes arteriæ sunt sex. i. sex modis situatę. s. sursū deorsū &c. sicut sex sūt positionis drīę.

Et est cum ad finem peruenit. Et est cum interſecatur ante ipsum. Et est cum additur supra ipsū donec interſecatur. Cunque interſecatur fortasse interſecatur in medio cessando. Et ē cum agit ab hoc diuersum, & illud est ut in medio sui interueniat motus. Et pulsus quidem cessatiōem habēs est diuersus in quo expectatur motus & uenit quies. Et ille qui in sui medio habet motum est diuersus in quo expectatur quies & uenit motus. Diuersitas uero pulsus in multis partibus unius pulsus aut est in situ suarum partium, aut in motu suarum partium. Sed diuersitas quæ est in situ suarum partium est diuersitas proportionis partium uenæ ad partes. Et quoniam partes sunt sex erit illud quod in eis cadit ex diuersitate similiter. Diuersitas autem quæ est in motu aut est uelocitate & tarditate, aut in consecutione & præuentione. s. ut moueatur pars eius ante horā sui motus aut post horam, aut in fortitudine & debilitate, aut in magnitudinem & paruitate. Et hoc totum aut curret secundum ordinem æqualem, aut diuersum in augmento & diminutiōe. Et illud quidem aut erit in duabus partibus aut in tribus, aut in quatuor. s. in casu digitorum. Et tu quidem componere poteris & ordinare.

Totum patet vsq; ibi. Ex diuersitate pulsus.

Ex diuersitate uero pulsus in una parte est ille qui est interſectus & redituus & continuus. Interſectus autem est ille qui in partem unam cum paruo motu separatur & partis unius quæ ex eo interſecatur cū quiete est cum duo extrema diuersificanť in uelocitate & tarditate & in sīlitudine.

Pulsus diuersitas cōtīgens in vna p̄te

Primo notandum per diuersitatem pulsus in vna p̄te cōtingentem intelligere possumus duo. Primo diuersitatē contingentem in vna parte arterię sub vno. s. digito cadente. Secundo per partem vnam intelligere possumus partem vnā pulsus. s. diastolem aut systolem. Secundo nota circa descriptionem interſecti istam litteram duplicem posse habere intellectum. Primus est per partē illam intelligēdo arteriam imaginando. s. q̄ pars arteriæ quæ tangitur hēt duo extrema difformiter mota, partem vero mediam quiescentem, & sic litteram exponemus. Interſectus est ille qui cum paruo motu. s. extenso per paruam partem separatur in partem vnam. s. illo motu motam. & supple aliam alio motu motam, & est. i. contingit q̄ partis illius. s. cadentis sub uno digito quæ intrinsecatur cum quiete duo extrema interſecta cum quiete. i. parte quiescente diuersificantur in velocitate & tarditate et similitudine & dissimilitudine. s. aliarum differentiarum. Secunda expositio est per partem vnam intelligendo diastolem aut systolem, imaginando q̄ postq̄ arteria incepit dilatari ab. a. termino & peruenit vsq; ad. b. ibi aliq̄ morula, q̄escit et prius q̄ deprimať ulterius ad pūctū altiorem. puta. c. mouetur motu dissimili, puta velociori aut tardiori fortiori &c. sicut in pulsu conuenit bis pulsante. & secundum hanc expositionem exponēda est littera ut patet.

Pulsus interſectus.

Redituus uero est ut pulsus magnus redeundo fiat paruus in una p̄te, deinde in redditu subtili redit. Et huius quidem modi est ille cuius quędam specierum in alias ingrediuntur. Et hoc est, ut sit unus pulsus, sicut duo propter diuersitatē, aut duo sicut unus propterea q̄ aliæ in alias ingrediuntur. Et istud quidem est secundum sententiam eorum qui in hoc non conuenerunt. Cōtinuus autem est ille cuius diuersitas est ordinata in continuitate non sensu percepta separatione in eo ad quod ipsa mutatur ex uelocitate ad tarditatem aut econtra, aut ad æqualitatem aut inęqualitatē in eis, aut ex magnitudine aut paruitate aut æqualitate in eis ad aliquod eorum ad quod mutatur. Et hoc quidem est cum secundū similitudinem sui procedit. Et est cum accidit ut cum continuatione sua sit in aliquibus suarum partium plus diuersitatis & in alijs minus.

Pulsus reditiui dria ab iterſecto

Nota redditiuus non videtur differre ab iterſecto, niſi qa in interſecto eſt vera quies media, ſed in reditiuo non. ſed prima pars eleuationis eſt velox, & ē illa pars parua. deinde tardatur & eſt motus ſubtilis quaſi non perceptibilis, poſtea uelocitatur & completur diaſtole magna. Hoc igitur modo reditiuus fit in vna diaſtole, i eadem etiam parte q̄ntum ad uarias partes imaginando extrema & medium partis arteriæ cadentis ſub vno digito, & conſequenter q extrema moueãtur velociter pro faciendo diaſtolem magnam. Pars autem media faciat primo diaſtolem, deinde quaſi inſenſibilit̃ moueatur & poſtea redeat ad magnitudinem aliam. Quis autem ſit continuus ſatis patet.

Capitulum tertiū. De ſpeciebus pulſus diuerſi quæ nomina habent propria.

Ex eis gazelans qui ē diuerſus in una parte cum fuerit tardatus, & deinde interſecatur & fit uelox.

Pulſus gaçelās vł capriçās gd.

Primo nota per pulſum gaçelantem quem Auer. 4. colliget caprіçantem nominat debemus intelligere pulſum motui capreti vel caprioli vel gaçeli qui eſt animal capriolo ſīle conforme. Hic autem motus taliter diuerſus eſt vt gaçelus primo faciat aliquem ſaltum imperfectum paruum & tardum, deinde quieſcat vel ſaltem quieſcere videatur, ſecūdū tenentes ipſum non neceſſario eſſe quiete iterceptum & poſtea motura faciat velocem & completū. ita ſimiliter in pulſu contingit quem propter hoc dicimus gaçelantem. Secundo nota hunc pulſum tripl̃r imaginari poſſumus.

Pulſus gaçelās tripl̃r.

Primo q̄ntum ad diuerſos pulſus. Imaginando primum diaſtolem paruam & tardam, & q poſt illam ſequatur ſyſtoles, deinde fiat mora aliqualiter magna, et fiat tūc pulſus feſtinus ualde & maior qui pro tunc interſecari dicetur, quia quiete exiſtente maiori in q̄ debet reperitur arteria aliquando quieſcere quando dēret moueri. Secundo imaginari poſſumus ipſum quantum ad eundem pulſum, ſecundum tamen diuerſas partes, vt. ſ. diaſtole tarda & incompleta poſt q̄ ſequitur quies longior propter quod dicetur inteſecari. deinde ſequit̃ ſyſtole completa & velox. Tertio imaginari poſſumus q̄tum ad vnam ptem puta diaſtolem aut etiam ſyſtolē apud conuenienter ipſam percipientem, imaginando arteriam ipſam dēre dilatari ab. a. ad. c. punctum & quieſcat in b. q ſit medius inter. a. &. c. vel ſaltem quieſcere videatur, fuerit tñ vſq ad. b. pigriter vel tarde mota. cunq moram in. b. contraxerit moueatur vſq ad. c. rapido motu complendo dilatationem ſuam, hoc enim pulſus eſt gaçelans quia primo eſt diuerſus in vna parte. ſ. prima dilatationis in qua fuit tarditas, poſtea interſecatur, quia quieſcit vel videtur quieſcere quando debet moueri & fit poſtea velox dum mouetur a. b. puncto vſque ad. c. punctum.

Et ex eis eſt undoſus. Et ipſe quidem eſt qui ē diuerſus in magnitudine partium uenæ & earū paruitate & eleuatione ipſarum ad ſuperiora & in latitudine & in conſecutione & præceſſione in principio motus pulſus cum mollitie quæ eſt in ipſa, & ipſe quidem non eſt ualde paruus, & habet latitudinem quandam & aſſimilatur undis, quarum aliæ alias ſequuntur ſecundum rectitudinem cum diuerſitate quæ eſt inter eas in eleuatione earum ad ſuperiora & deſcenſione ad inferiora & uelocitate & tarditate.

Pulſus vndoſ condō multiplex

Primo nota per pulſum vndoſum in propoſito intelligere debemus pulſum in ſuo motu motui vndarum aquę maris proportionalem. In motu autem vndarum multa percipitur diuerſitas. vna. n. pars eleuatur & altera deprimit̃, una eleuatur magis & altera minus. ſimiliter deprimit̃ vna magis & altera minus. Etiam mouetur vna velocius & altera tardius, & etiam vna ē altera latior & ſimilit̃ ſtrictior. Quędam etiam alias citius conſequuntur & quædam minus cito, ita vt videatur quandoq alteram attingere quãdo. p poſt ipſam multum inchoare. Quæ omnes diuerſitates in pulſu reperiuntur vndoſo, cuius vna pars arterię deprimitur & altera eleuatur, vna magis & altera minus, vna velocius et altera tardius, vna eſt latior & altera minus lata, & ſic de alijs. propter quod conuenienter hic pulſus nominatur vndoſus. Secundo nota hunc pulſum non eſſe multum paruū & quãdam habere latitudinem, per quas differētias differt a formicante & vermiculoſo pulſu, vt ſtatim patebit.

Ex eis eſt uermiculoſus qui eſt illis ſimilis, ſed eſt paruus multæ ſpiſſitudinis, cuius ſpiſſitudo exiſtimatur uelocitas, ſed non eſt. Et formicans qui eſt ualde minor & uehementioris ſpiſſitudinis. Et uermiculoſi quidem & formicantis diuerſitas in eleuatione ad ſuperiora et percuſſione & conſecutione in ſenſu eſt manifeſtior ipſorꝫ diuerſitate ī latitudine, immo quaſi nō appetid.

Pulſus vermiculoſus.

Primo nota per vermiculoſum pulſum intell'ndum eſſe pulſum cuius motus percipitur, ſicut ſi eſſet motus vermis cuiuſdam parui. Eſt autem motus vermis vndoſus, vt vna pars primo moueatur & figatur, & alia pars inſequatur ſecūdum multitudinem ſuorum pedum, vt primo moueanẽ añ riores deinde ſubſequentes, & in hoc ſimilatur. Eſt tamē hic pulſus tardus valde ſicut motus vermiculi, & eſt tardus ꝓpter virtutis debilitatem, ſed eſt multum ſpiſſius cuius cauſa patebit inferius. Et propter tantam ſpiſſitudinem apparet alicui q ſit velox, ſed hoc non eſt. eo. n. q in pauco tempore multas facit percuſſiones, quia vna aliam cito inſequitur & completur poſt aliam videtur velox cum tamen ſit tardus. ſed huius cauſa eſt paruitas cum frequentia. Et illud pōt eſſe motiuum pro tua pōne ad perſuadendum non quēlibet pulſum alio in minori tempore ſuam complētem diaſtolem uel ſyſtolem adæquate eſſe eodem velociorem. Secundo nota per pulſum formicantem debemus intelligere pulſum q ſub digito percipitur ſicut motus formicæ, & ille eſt multo minor vermiculoſo, ſed eſt eo multo ſpiſſior ſicut motus formicæ ſpiſſior eſt motus vermis. Ex quibus patet differentia inter vndoſum ex vna parte, vermiculoſum & formicãtem ex alia parte. hi. n. ſunt multo minores & frequentiores q̄ ſit ille. ſ. vndoſus. Tertio nota q quia pulſus vermiculoſus & formicans eſt valde paruus ſecundum latitudinem, ideo diuerſitas in latitudine in eo parum aut nihil percipitur, licet percipiatur diuerſitas quo ad alia in littera explicata vt ſatis patet. Et in hoc etiam differunt ab vndoſo pulſu.

Pulſus formicans.

Et eſt ex eis ſerrinus qui undoſo in partium diuerſitate ſimilatur & in eleuatione ad ſuperiora & latitudine & preceſſione & conſecutione, ſed eſt durior & cum duritie ipſius partes in duritie diuerſę exiſtunt. Et ſerrinus quidem eſt pulſus uelox ſpiſſus & durus cuius partes in magnitudine diaſtoles diuerſæ exiſtunt in duritie & mollitie

Pulſus ſerrinus.

Nota per ſerrinum pulſum debemus intelligere illū quo exñte dum tangitur arteria percipitur velut ſerra. In ſerra uero ſunt dentes quorum quidam flectuntur ad dextrum, qdã vero ad ſiniſtrum. percipitur etiam in ſerra quædam partiū eminentia & depræſſio. Ita in tali pulſu quibuſdam partibus magis, quibuſdam minus eleuatis, illis etiam partibus duris valde exiſtentibus. eo. n. q huiuſmodi pulſus ē durus ualde percipiuntur velut dentes ſerræ, propter quod conuenienter nominatur ſerrinus. Ex quo patet primo conuenientia & differentia ipſius ad vndoſum. Conueniunt enim quia in vtroq eſt inæqualitas in eleuatiōe & depreſſionę velocitate

& tarditate, præcessione & consecutione motus partium arteriæ. Differunt autem quia vndosus est pulsus mollis. Serrinus autem est durus. Patet secundo differentia huius pulsus ad formicantem & vermiculosum vt patet intuenti.

Et ex eis est cauda soricina. Et est ille qui ordinatur in diuersitate suarum partium ex diminutione ad augmentum aut ex augmento ad diminutionem. Et cauda quidem soricina est cum est in pulsibus multis & est cum est in uno pulsu in partibus multis aut in parte una. Et eius diuersitas propria est illa quæ ex magnitudine pendet. Et est cum est in comparatione uelocitatis ad tarditatem aut fortitudinis ad debilitatem.

Pulsus dictus cauda soricia.

Primo nota per caudam soricinam in proposito intelligere debemus pulsum in suis differentijs vel aliqua illarum dispositioni caudæ muris in subtilitate & grossitie proportionatum. Quemadmodum .n. incipiendo ab extremo grossiori caudæ muris, & tendendo ad extremū subtilius uniformiter inuenitur grossitiem declinare aut econtra incipiendo inuenitur ipsum vniformiter ingrossari vel augeri, ita i tali pulsu inuenit̄ vsꝫ augmentum aut diminutio in una vel in pluribus suarum differentiarum, ꝓpter quod merito nominatur cauda soricina. Ex quo patet hunc pulsum esse diuersum & multum conuenire cum gradato & æqualiter currente.

Pulsum caudā soricinā eueīē tripl'r.

Secūdo nota. hunc pulsum dupl'r imaginari possumus euenire. Primo hac diuersitate seruata in pluribus pulsibus. secūdo in uno pulsu ad plures q̄tum ad partes arteriæ. tertio q̄tum ad vnam partem arteriæ. quarto quantum ad vnā partium integrantium pulsum, puta diastolē aut systolem. Exēplum primi, sicut si sit primus pulsus fortis unius gradus magnitudinis velocitatis & spissitudinis, secundus sit duorū, tertius trium, quartus quatuor &c. hunc pulsum dicimus caudam soricinam propter proportionalitatem tactam. Simili'r potest exemplificari econtra. Exemplum secundi patet ponēdo partes arteriæ sic difformiter se habere cadentes. s. sub q̄tuor digitis q̄ prima moueatur quatuor gradibus, velocitatis magnitudinis & frequentię. secunda pars quę cadit sub secundo tribus. tertia duobus. quarta vno. vniformiter tamen difformiter extensis, patet cauda soricina. Exemplum quarti est si arteria dilatando vel constringendo continue vniformiter intendat vel remittat suum motum. Ex quibus patet caudam soricinam non solum secundum magnitudinem in pulsu facta varietate eē reperibilē, sed etiam in alijs dr̄ijs.

Et ex eis est mesalius. Et ipse est qui ex diminutione procedit ad aliquem terminum in augmēto postea reclinatur inferius ad suum ordinē donec ad primum terminum diminutionis perueniat. Est ergo sicut duæ caudæ soricinæ quę cō tinuantur apud maiores eius extremitates.

Primo nota hic pulsus similatur caudæ soricinæ, quia in isto fit ordinatus & gradatus processus ab augmento ad diminutionem vel econtra, sicut i cauda soricina. Differt tamē ab eo quia ille redit cum ordine ad pristinam dispositionem, hoc autem non est necessarium in cauda soricina. Ex quo patet probabiliter sustineri posse hunc pulsum esse speciem caudę soricinæ. Cuilibet enim tali competit descriptio caudæ soricinæ, vt patet intuenti. Nisi quis velit dicere in quid nominis caudæ soricinæ esse supplendum q̄ eodem ordine non redeat ad pristinam dispositiōem, secūdum quē modū essent species contra se inuicem distinctæ. Et ex his vlterius patet hunc pulsum esse diuersum & esse speciem pulsus gradati æqualiter currentis, de quo in præcedentibus habitū est. Mesalius est dictus ita ad similitudinem cuiusdam arcus in vtraqꝫ extremitate subtilis & in medio grossi.

Pulsus mesalius.

Et ex eis est bispulsans. Et in ipso quidem discordati sunt medici. Sunt .n. quidam qui ipsum unum pulsum ponunt diuersum in processione & consecutione. Et sunt alij qui ponunt ipsū duo pulsus, quorum unus alterum consequitur & ad ultimum inter eos non existit tempus quod dilatetur ad colligendum systolem deinde diastolē. Non enim omne ex quo consequuntur duæ percussiones, oportet ut sint duo pulsus, alioquin illecuius interseca: diastoles & deinde redit eēnt duo pulsus. Neque etiam oportet ut sint duo pulsus, nisi cum incipit & fit diastoles & postea redit ad fundum faciendo systolem, deinde redit iterum & diastolem facit. Et ex eis sunt quietem habens & cadens in medio quos prædiximus. Sed differentia inter cadentem in medio & gazelantem est q̄ gazelantis secunda ante uenit quàm compleatur prima, sed in cadente in medio est pulsus qui uenit in tempore quietis cum compleatur percussio prima.

Pulsus bispulsans.

Primo nota hunc pulsum nominari bispulsantem, q̄a diastole sua binam causat pulsationem siue percussionem in tactum. v̄. g. si pulsus sit dilatandus ab. a. ad. c. cuius distantię sit. b. medius punctus, & dum peruenit ad. b. quiescat. deiñ sine systole vlterius dilatetur ad. c. binam in tactum cābit percussionem, & sic erit bispulsans. Et differt hic pulsus a gaçelante vel caprino, quia in hoc non reperitur diuersitas i uelocitate, quia in capriçante non est vera quies secundū quosdam. Secundo nota de hoc pulsu apud antiquos extitisse varias opīones. Quidam enim dixerunt esse duos pulsus, eo q̄ ibi sunt duæ diastoles. non enim videtur q̄ vnus pulsus debeat habere nisi unam diastolem. Quidam autē dixerunt q̄ est unus pulsus diuersus in consecutione & præcessione. i. velocitate & tarditate, aut spissitudine & raritate. Auic. autē dicit hunc esse unum pulsum. si enim essēt duo pulsus oporteret in eo esse duas diastoles & duas systoles & quatuor quietes, eo q̄ vt supra habitum est omnis pulsus est compositus ex duobus motibus & duabus quietibus. Hoc autem nō est in proposito, quia post primā quietem bispulsantis nō sequitur systole, sed altior secunda eleuatio. Ideo &c. Ex quo concludit vt tangitur infra hanc consequentiam non valere. In hoc pulsu sunt duę dilatationes. igitur & duo pulsus. Secūdo sequitur, non omnem pulsum solum ex duobus motibus & duabus quietibus resultare, immo aliquis ex tribus vt in hoc pulsu bispulsante, & per consequens aliquem pulsū resultare ex sex partibus. Et plura alia ex his concludi possent.

Tertio nota non ideo dici bispulsantem, quia in eo solum fiāt duæ percussiones. sed quia in eo duæ ad minus. non. n. repugnat in aliquo fieri tres aut quatuor vt patet. omnes enim bispulsantes nominarentur. Ex quo sequitur in casu pulsum aliquem vnū esse compositum ex quatuor motibus & quatuor quietibus totalibus. Et plura alia cōcludi possent ex his.

Quarto nota dr̄iam inter gaçelantem & cadentem in medio, quia in cadente in medio sunt pulsationes completę, sed venit motus quando deberet esse quies. In gaçelante autem non fit primo motus completus, sed completur postea secūdo eueniente, ita q̄ non interuenit vera quies licet multum tardetur motus. Potest tamen teneri interuenire quietem, & q̄ non differt a bispulsante nisi ratione.

Ex istis quidem capitulis sunt pulsus spasmosus & tremulus & retortus qui filo quod torquetur assimilatur & est ex capitulo diuersitatis in præcessione & consecutione & in situ & in latitudine. Et chordosus quidem ē ex summa retorti

& similatur

& similatur tremulo, sed tamen in tremulo diastoles ē magis occulta, & similiter exitus ab ęqualitate situs in eleuatione ad superiora est in retorto occultior, sed tensio in chordoso est manifesta, & est cum eius torsione ad unam partem tãtum.

Primo nota spasmosus tremulans & retortus sunt ex his capiis pulsus diuersi. In his. n. reperitur diuersitas in situ partium arteriæ, ut in chordoso in quo est etiam diuersitas in pręcessione & consecutione, & quemadmodum in serrino licet sit minus notabilis.

Pulsus spasmosus.

Secundo nota pulsus spasmosus ē pulsus apparēs in spasmo aut similis illi qui apparet in spasmo qui est diuersus in altitudine & depressione sicut gutta nunc altius nunc minus alte emissa, ut colligitur secũda tertij. ca. de signis spasmi. Apparet autem pulsus tensus uel propter duritiem uel tensionem uel contractionem, sicut in pulsu mēbri spasmosi contingit. huius autem causa infra patebit.

Pulsus tremulus.

Pulsus autem tremulus est in quo arteria uidetur tremere, quia neq; cõplete dilatari neq; cõstringi, sed diminutæ sunt utræque motiones ut uix distinctæ una ab alia percipiatur. Et est diuersus hic pulsus, quia motus in eo sunt inæquales sicut in tremore conuenit. Et forte quia multo maior est uelocitas et spissitudo q̃ magnitudo. Et penes hoc corrigenda ēēnt mřia superius dicta. s. penes quid sumenda sit in pulsu diuersitas.

Plurimũ uero tales accidunt quales isti. s. chordosus & retortus ad unũ latus declinans in ægritudinibus siccis. Pulsuum uero cõpositorũ spēs quasi infinitæ sunt & neq; habentes nomina.

Primo nota q̃ filum contortum manifestam habet inęqlitatem. una enim pars est eleuatior, altera depræssior. differunt tamen, quia in filo bene contorto hoc nonita bene apparet etiam non bene uidetur manifesta. Et hanc diuersitatē in pulsu multum percipimus. Primo in pręcessione & consecutione motuum, quia una pars antecedit & alia subsequit. Percipitur etiam ex parte situs partium arterię, cuius una pe alia percipitur eleuatior aut depræssior &c. vt infra patebit, etiam propter siccitatem partes arteriæ difformiter corrugãtem. Et ex his etiam in eodem reperitur diuersitas in latitudine siccitatis partes arteriæ uario modo constringentis & corrugantis, uel forte propter breuitatem difformiter potentem pulsum latificare.

Pulsus chordosus & retortus.

Secundo nota q̃ chordosus est retorti species. omnis. n. chordosus est retortus, sed non econtra. Et causa est, quia ad chordosum requiritur tensio, non quilibet autem retortus est tensus. Ex quo patet q̃ chordosus est similis tremulo, quia chorda tensa mouetur ac si tremaret, non tamen est tremulus denominandus, tum q̃a systoles & quies in eo est manifestior, tum etiam quia pulsus est fortior. Differt etiam a retorto qui non est chordosus, qm̃ illo arteria magis potest æqualiter eleuari propter tensiōem non impedire sicut in chordoso, ideo minor est difformitas in eleuatione & depressione partium arteriæ apud diastolē. Et hoc vult Auic. dum dicit q̃ exitus ab æqualitate situs in eleuatione est in chordoso manifestior. Ex quo ultimo patet has pulsus dr̃ias maxime i ęgritudinibus siccis cõtigere, cum eueniant maxime propter corrugationem partium arteriæ, quæ superfluam exiccationem a calido vel sicco prouenientem consequitur.

Cap. iiij. est de illo qui ex speciebus pulsus est naturalis.

CViusq; generum prænominatorũ in quo est superfluitas augmenti uel diminutiōis naturalis est æqualis nisi fortis, qm̃ naturalis in eo est augmẽtatus.

Æquale quid.

Primo nota q̃ per æquale in proposito non intelľr æquale distinctum contra diuersum, sed per ęquale intelľr mediũ inť extrema. v̈. g. pulsus duri & mollis velocis & tardi spissi & rari medium vocatur æquale.

Pulsus nalitas duplex.

Secundo nota q̃ naturalitas pulsus in proposito est duplex. Quædam absoluta, & est dispositio pulsus conuenientis temperatissimo. Quędam vero in genere siue respectu determinati corporis. Ad ꝓpositum de vtroq; potest esse sermo. v̈. g. sor. temperatissimus habet pulsum medium inter dictum durum & mollem. et iste respectu cuiuscunque alterius est naturalis. Similiter sor. cholericus sibi sanus habet pulsum naturalem respectu sui non sani, & ille est medius inter pulsum durum sor. & mollem sor. tardum & velocem. Tertio nota ex littera istam conclusionem, q̃ cuiuscunq; generis pulsuum mediũ est naturale præterq̃ in forti. medium enim in fortitudīe nõ est laudabilius neq; naturalius, quia naturę conuenientius q̃ extremum in fortitudine, sed potius econtra. Quanto enim pulsus est fortius tanto est naturalior & laudabilior. Et tota causa huius esse potest, quia vnusquisq; pulsus tãtum habet naturalitatis q̃tum significat super complexionis temperantiam a qua ꝓuenit. Cum igitur pulsus medius inter magnũ & paruum velocem & tardum frequentem & rarum significet super compľonis temperantiam respectu extremorum. sequitur &c. Similiter arguitur de forti. fortitudo enim virtutis insequitur temperamentum, ideo quanto fortior est pulsus tanto magis significat supra complexionis temperantiã maiorem, & per consequens tanto est temperatior & naturalior.

Supfluitas augmēti & diminutiōis qd.

Quarto nota per pulsum fortem non debemus intelligere solum fortiter percutientem sed bene constantem & non faciliter mutationes suscipientem vt patet. Et per superfluitatem augmenti & diminutionis hic intelligo augmētum & diminutionem naturæ disconuenientem, sicut sunt extrema magnitudinis puitatis velocitatis & tarditatis etc. quia. s. vtrunq; illorum extremorum est vitiosum.

Dubia.

Primũ dubium. Defectus & superabundantia ad easdem ducũt differentias, sed defectus fortitudinis ducit ad distemperãtiam. igitur aliud extremum. s. augmentum ducit ad distemperantiam. Secundum dubium est, quia possibile est in corpore distemperato esse pulsum fortiorem q̃ in temperato. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia contingit virtutem plus conari. quare &c. Tertium dubium, quia cõtingens est pulsum esse medium, non tamen esse naturalem, vt in febriente ad mortem tendente. igitur &c. Ad primum dicitur q̃ illa auctoritas est vera de extremis inter quæ cadit medium laudabile siue naturale. talia. n. ãbo sunt illaudabilia inaturalia. ubi tamen est contra, quia. s. non reperitur tale medium illud non oportet. verbi gratia. inter prodigalitatem & avaritiam, inter cholericitatem & phlegmaticitatem, sed non inter sanitatem & ægritudinem virtutem & vitium. Ad secundum dicitur q̃ licet possibile sit fieri percussionem pulsus cum maiori conatu. non tamen cũ maiori pulsus constantia. Vel dicendũ illud intelligendum esse cæteris paribus & conatu &c. Vel forte melius. q̃ licet virtus plus conetur non tamen fortiorem sed solum maiorem aut velociorem facit. non fortiorem, quia non habet temperamentum optime proportionatum fortiori. Ad tertium dicitur Aui. non velle quẽlibet pulsum medium vel æqualē esse naturalem, sed solum medium de quo supra.

Et si aliquod aliorum generum non augmentum prebuerit nisi fortitudinis augmẽtũ sequens & factum fuerit maius. uerbi gratia. ipse erit naturalis præter fortem.

Pulsum magnificari posse triplex.

Primo nota vt infra patebit. virtus necessitas & instr̃m sunt causæ contentiuæ pulsus, secundum quarum varietatē variantur in pulsu magnitudo puitas velocitas tarditas etc. Ex quo patet q̃ pulsus magnificari potest propter augmentum necessitatis alijs paribus. Similiter potest magnificari propter obedientiam maiorem instrumenti. Similiter ꝓpter fortificationē virtutis. Ad ꝓpositũ igr̃ uult Aui. q̃ si fiat pulsus major solito, & illa magnitudo sit solũ depēdēs a virtute

forti, illa magnitudo erit solum naturalis, pro q̄to est a virtute forti dependens. Consimiliter dicatur de velocitate & spissitudine & raritate &c. Et ex isto dcō Aui. pñt concludi plura corrolaria cōsequenter sustinenda. Primum. Stat pulsum temperati continue fieri maiorem, & tamen ipsum fieri temperatiorem. patet ponēdo temperatum uersus extremum temperantiæ frigidius vel remissius calidum. & ꝙ ipse reducatur ad æqualitatem secundi modi, sicut puer tēperatus transiens ad iuuentutem. Secundum corrolarium sequens est. Econtra stat pulsum continue fieri minorem, et tamen fieri temperatiorem. Tertium corrolarium. Stat pulsum secundum omnes differentias variari & tamen ipm̄ permanere æque naturalem vel temperatum continue. patet de homine de secundo modo æqualitatis, in quo in sōno & vigilia motu & quiete variantur drīæ pulsus, & tamē cōtinue remanet temperatus. Ex quo vlterius sequitur ꝙ magnitudini paruitati &c. non est secundum se naturalitas vel innaturalitas, nisi pro q̄to fortitudini vel debilitati coniungūtur. Non enim semper tanta vel tanta magnitudo arguit dispositionem consimiliter naturalem. Notum est enim ꝙ in sanguineo ægrotante ægritudine frigida aut forte ad mortē tendente potest esse pulsus in omnibus differētijs his similis pulsui temperato, & tamen ille pulsus non est naturalis. hāc sententiam intellexit Auic. in littera. Nota hic ꝙ nō facta additione in gradu caloris temperati pōt fieri pulsus maior si sit multitudo spiritus in quanto magis solito.

Aliorum uero generum quę neq; augmētum neq; diminutionē tolerant naturalis ē mediocris & ordinatus & qui est boni ponderis.

Nota ꝙ in istis tribus generibus. s. æqualis inæqualis diuersus boni & mali ponderis ordinatus & inordinatus non inuenitur augmentum uel diminutio ad intellectum datum, quia. s. non inueniuntur extrema inter quæ datur mediū laudabile, sed vnum extremum est laudabile & reliquum illaudabile. Naturalis igitur est æqualis & ordinatus & boni pōderis. Cum igitur dicitur ꝙ istorum non est augmentū exponitur. s. superfluitas augmenti & diminutionis. i. naturalitas vtriusq; extremorum. Aliter exponitur vt illud genus dicatur tolerare augmentum & diminutionem siue superfluitatem inter cuius extrema ponitur medium vt magnus extremaliter & paruus extremaliter & medius. Econtra vero inter quæ non cadit medium non dicuntur tolerare augmentum &c. Dicitur enim penes. A. augmentum vel diminutio respectu medij. Et huiusmodi sunt hæc tria genera. s. ęqualis & inæqualis, ordinatus & inordinatus, boni ponderis & mali ponderis. Omne. n. genus sumptum ab æqualitate vel opposito est ęquale vel diuersum, & omne sumptum ab ordinatione & opposito est ordinatus vel inordinatus. similiter omnis pulsus est boni vel mali ponderis.

Pulsus nālis.

Pulsus augmētū & diminutio

Cap. v. est de causis spēṛ pulsus prędictarū.

CAusarum pulsus quædam sunt communes necessariæ essentiales in constitutione pulsus ingredientes, & uocantur contentiuæ. Et quędam sunt in cōstitutione pulsus non ingredientes, Et harū quidem alię sunt inseparabiles, quarum permutatione permutatur iudicium pulsus, & uocantur causæ inseparabiles. Et aliæ sunt separabiles quæ uocantur mutantes absolute.

Pulsus cā duplex.

Primo nota ꝙ pulsuum eędem causę quę cōtentiuę, dicūtur sunt communes essentiales & necessariæ. s. virtus necessitas & instrumentum. Dicūr communes quia ad quēlibet pulsum concurrunt. Dicuntur autem essentiales, quia in diffōne pulsus ingredientes, Dicuntur necessariæ propter idem propter quod communes. Dicuntur contentiuę, quia in ipsis cōtinetur pulsus tanq̄ in causa. Ecōtra vero est de alijs ut ętas, sexus, regio. nō enim necessario cōcurrunt ad quēlibet &c. Secundo nota ꝙ sexus & ætas sunt causæ inseparabiles vt patet. Apostemata autem & dolor sunt causæ contingentes &c. Tertio nota ꝙ causæ iste tres contentiuæ non solū nominantur contentiuę, quia effectus hos. s. pulsuum species in se contineant, sed etiam quia alias causas virtualiter quodammodo continent in causando. nulla enim alia causa pōt cāre varietatem in pulsu nisi concurrente varietate in causis contentiuis. econtra tamen bene, propter quod alię vidētur in causando ab istis habere dependentiam. merito igitur istæ causę nominantur contentiuę. Circa hoc capl'm duo occurrunt dubia. Primum videtur ꝙ necessitas extinguēdi non sit causa essentialis pulsus cordis & arteriarum, quia non semper in corde & arterijs est calor per aerem attractū vel attrahendum extinguendus, igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur, quia potest esse necessitas puræ conseruationis, quia quandoq; infrigidandi & quandoq; calefaciendi, igitur in eodem potest esse necessitas purę conseruandi, consequentia videtur nota cum a sūe. Secundū dubium. Non videtur semper has tres concurrere causas pulsuum contentiuas. Ponatur. n. in corde malam esse complexionem frigidam in primo vel secundo gradu. Et arguit sic q̄diu est cor & spiritus cordis frigidum in secundo tandiu indiget calefactione. sed nunq̄ simul indiget calefactione et caloris extinctione. igitur pro tunc non indiget infrigidatiōe vel euentatione, & tamen pro tunc fit pulsus in eo vt docet experimentum. igitur &c. Item sit cor sor. temperatum in quo surgat necessitas dilatandi cum fuerit sub. a gradu caloris, ita ꝙ adueniente. a. dilatetur cor, & corrupto. a. per aerē attractum non amplius dilatetur nisi iterato intendatur caliditas vsq; ad. a. & aduenat sor. mala complexio frigida in primo duratura per horam. Et arguitur sic. Per totam istam horam est caliditas in corde sor. remissa citra a. gradum, sed non nisi ipsa producta ad. a. gradum insurgit necessitas extinctionis vel dilatationis, & tamen in eodem tempore pulsabit cor & arteriæ. igitur &c. Item signetur gradus caloris existens in corde temperato sor. & non alterato in primo instanti in quo completa est constrictio, & sit. b. Et arguit sic. Si continue post hęc staret cor sor. sub. b. gradu nō aucto nec diminuto cor sor. non indigeret refrigerio, sed per totam horam signatam in pręcedenti argumento minori indigebit refrigerio q̄ tunc. igitur per totam istam horam signatam nō indigebit cor sor. euentatione vel infrigidatione & pro tunc fiet pulsus igitur &c. Pro primo dicitur concedendo non semper fieri dilatationem cordis & arteriarum, ꝓpter necessitatem extinctionis &c. sed quandoq; solum ad pręseruationem et prohibendum ne cor & spiritus inflāmentur. Et totū hoc appellat Aui. necessitatem extinctionis, vel forte magis explicauit extinctionem tanq̄ frequentius & manifestius occurrentem & contingentem. Ad secundum dicitur nūq̄ cor indigere simul calefactione et extinctione caloris, simul tamen indiget cor calefactione & prohibitione īflāmatiōis spiritus quę fit per aerem attractum. Ad confirmatiōem vero primā dicitur ꝙ non ideo cor solum dilatatur quia producitur ad. a. gradum caloris, quia multo minor gradus caloris. a. indiget refrigerio, sed tamen non ita frequēter & velociter & multum dilatatur sicut quando ad. a. gradum caloris perducitur. ipso. n. stante sub minori gradu. a. indiget aere frigido licet minori tardius & rarius attractio. Ad aliā confirmationem dicitur ꝙ licet cor sor. maneret cōtinue sub isto gradu non aucto &c. adhuc indigeret aere frigido attracto ne fieret inflāmatio. Natura. n. prouida vt cordis temperies conseruetur non solum facit motum cordis & arteriarū ad lapsum iam factum remouendum, sed etiam fieri posse prohibendum, ad quod etiam concurrit ꝙ licet non augeretur. b. gradus caloris signatus multiplicantur tamē fumi parati ad caliditatem intendendi, nisi refrigerentur & educantur, iō adhuc necessaria ē attractio. Ea ista igit̄ replicatiōe

Contētiuæ pulsus cāæ.

Necessitas dilatatiōis et constrictionis cordis et arteriarum.

non

non videtur argui nisi q minus & forte tardius & rarius attraheretur aer ipso corpore sic infridato. Et penes hoc tenendum est non semper fieri attractionem aeris ad refrigerandum. Tenendum est frequenter necessitatem mundificādi immediatius promouere necessitatem dilatationis q̄ȝ cordis vel spirituum caliditas. Tenendum tertio q q̄tūcunq; infrigidatum fuerit cor paratus tamen est spiritus merito suæ subtilitatis & caliditatis inflāmari, quare necessaria ē semper aliqualis vel aliquanta attractio. Dicunt autē quidam hic q spiritus q̄tūcunq; infrigidatus & etiam cor indiget refrigerio pro remotione illius gradus caloris qui sibi acquiritur tempore quietis mediæ inter systolem et diastolem.

Et q licet tātus gradus & adhuc multo minor cordi & spiritui acquisitus a calefaciente aliquo sufficienter approximato vt cinamomo croco vel mace esset spūi & cordi conueniens & in eo conseruandus acquisitus, tamen a fumo capinoso retento est præternaturalis & remouendus. Ideo conceditur consequenter q indiget extinctione caloris acquisiti a fumo & calefactione per species aromata medicinas vel cibos calefacientes. Pulchrum autem esset videre huius causam, cum fumus ille non hēat cum suo calore occultā repugnantiam cordi vel spiritui. Verisimile etiam est q si tot vapores croci cordi continue approximarentur sicut illius fumi pls læderent cor q̄ȝ fumus ille. Etiam si manus mea est a causa primitiua infrigidata non video q referat si frigiditas illa remoueretur a caliditate fumi vel aromatū aut ignis vel panni calidi vel aquæ calidæ dum tamen non coniungatur alia impressio. Ideo videtur vl illud dictū omnino voluntarium, vel q oportet in fumo capinoso poni proprietatem occultam malam &c. qđ non apparet rationale. Oportet etiam secundum viam illam tenere fumum illum eē calidiorem spū, cum tamen sit a spū calefactus & ad gradum caloris quem habet perductus, & hoc est difficile. Et si ponatur illum gradum caloris qui spiritui acquiritur acquiri ab intrinseco, tūc adhuc stat difficultas maior cum ille calor sic sit naturalis spiritui & cordi sicut a cinamomo productus.

Circa istam materiam alias plenius considerabo. Et nota q per simile fundamentū argui potest q in febriente nulla debet esse quies inter diastolem & systolem. sit. n. cor for. in constricto esse, & sit gradus caloris nunc existens in eo. a. & qui in eodem tempore sanitatis promouebat virtutem ad dilatandum. b. Et arguitur sic. Intensior multo est. a. gradus q̄ȝ. b. igitur fortius promouet virtutem ad dilatandum q̄ȝ. b. vn q̄ȝ promouebat, sed quandocunq; erat. b. gradus in corde vel arterijs sufficienter promouebat ad dilatationem fiendā. igitur &. a. promouet nunc sufficienter. Cum igitur virtus sit fortis & instrumentum obediens sequitur &c. Sed ad hoc dicitur concedendo. a. fortius cæteris paribus promouere virtutem ad dilatandum q̄ȝ. b. propter quod merito ab. a. prouenit pulsus maior & forte velocior & frequentior, vel saltem fieret si adessent alia requisita ad motum arteriæ. Supra autem dictum est q secundum aliam applicationem instrumenti motiui ad arteriam mouet anima arteriam dilatando & secundum aliam constringendo, ideo cōpleta astrictione necessarium est virtutem applicare spiritum arteriæ mouendæ applicatione necessaria ad dilatationem. cum igitur huiusmodi applicatio non fiat nisi in tempore sequit etc. Negatur igitur illa consequentia virtus est fortis & instrumentum obediens &. a. gradus caloris existens in corde plus promouet dilatationem q̄ȝ. b. promouebat. igitur nunq̄ȝ a gradu existente in corde quiescet. Et potest addi causa supra tacta ex parte finis. vt. s. fumus & aer calefactus a cordis substantia longe moueatur, & aer frigidus purus melius ingrediatur tempore dilatationis, igitur &c. Nota etiam non solum secundum exigentiam caliditatis euentandæ dilatationis fieri motum, sed etiam propter alia infra tangenda.

Contentiuæ uero causæ sunt tres. Virtus uitalis quæ est in corde mouens pulsum, & tu quidem iam sciuisti eam in. c. de uirtutibus. Et secūda est instrumentum & est uenæ pulsatiles quas iam sciuisti cum numerauimus membra. Et tertia est necessitas extinguendi, & est adueniens p quātitatem notam extinctionis quæ renouatur in termino caloris opposita in suo incendio aut extinctione aut æqualitate sua.

Primo nota licet omnes causę contentiuæ dicantur, non tamen in eodem genere causæ concurrunt omnino. Cōcurrit. n. virtus vt principale agens. arteria vero vt instrumentum virtutis, licet etiam complexio & temperamentū quo uirtus operatur q̄uis etiam cōcurrat materialiť ipsa arteria, necessitas vero siue caliditas concurrit in genere causæ finalis. Secundo principaliter nota q cum inter quālibet systolem & diastolem sequentem cadat tempus medium vt supra ostensum est in quo tempore iterato incenditur caliditas in corde quæ aere attracto persequentem diastolem est extinguenda. Ideo bene dicitur in littera q hoc renouatur in termino &c. quia cum hæc necessitas extinctionis opponatē calori acquisito ipsa renouatur secundum exigentiam caloris acquisiti. Et quia hęc necessitas quandoq; est ad calorem extinguendum vt in febriente, quandoq; est ad conseruandum ipsum intemperię, vt in corpore sano, ideo subditur in littera. Aut extinctione sua aut æqualitate sua &c.

Et harum quidem causarum contentiuarum operationes mutantur secundum id qđ adiūgitē eis ex cāis insepabilibus & mutātibus absolute.

Nota q licet sexus regio gtas cibus potus apa & dolor & huiusmodi sint causæ potentes mutare pulsum, non tamen causant varietatem in pulsu nisi prius facta mutatione i aliqua vel aliquibus de causis contentiuis propter quod dicuntur maxime communes & necessarię. verbi gratia ætas non mutat pulsum, nisi quia mutata ætate variatur fortitudo virtutis aut eius debilitas aut instrumenti obedientia vel inobedientia. Et hæc vult Aui.

Capitulum. vi. Est de his quæ proueniunt ex causis contentiuis sulummodo.

CVm instrumentum fuerit obediens sui lenitate & uirtus fortis, & necessitas ad extinguendum uehemens erit pulsus magnus.

Primo nota ad pulsus magnificationem requiritur istrm. s. arteriam esse obedientē dilatationi. ips n. n. exńte duro dilatationi non obediret, & per consequens nō fieret pulsus magnus. Oportet etiam ipsum instrumētum non fore nimis humidum humiditas. n. nimis redderet ipsum in partibus suis nimium flexibilem, vnde nō fieret arterie vniformis eleuatio & vniformis depressio quæ requiritur in pulsu, iō notanter dixit lenitate sua, & non dixit humiditate. Secundo requiritur virtutem esse fortem respectu huius effectus qui est magnitudo. cum. n. hic effectus sit difficilis vt infra patebit, oportet agens producens hunc effectum esse forte, tale autē ē virtus, ideo &c. Tertio requiritur necessitatem eē magnā. Aer. n. per diastolem attractus debet esse proportionatus caliditati extinguendę, ideo non debet talis aeris q̄titas eē magna nisi caliditate existente multa, oportet enim ordinatum ad finem proportionari fini. Ex quibus ad probationem dicti Aui. potest taliter argui stante instrumento obediente & virtute forti &c. sunt omnia requisita ad pulsus magnitudinem. igitur &c. patet consequentia & assumptum satis intelligenti. Secundo nota ista tria requiruntur. quia quocūque istorum deficiente deficeret pulsus magnitudo vt patet per singula istorum discurrendo, ideo &c. Tertio nota q necessitas dicitur iuuantior, qa concurrit vt finis ad magni-

Pulsus magnificatio requirit tria.

Necessitas dicitē iuuātior dupl'r.

tudinem pulsus. finis autem principalius causat q̃ ordinata ad finem. Ex quo potest elici antiqua distinctio hic poni solita. s. ꝙ necessitatem esse iuuantiorem potest intelligi q̃tū ad actum causandi, & sic non est verū. iuuantior. n. ē virtus concurrens ad hoc vt principale agens. Secundo q̃tum ad modum & genus causandi, & sic est verum et intelligitur dictum Aui. quia necessitas concurrit vt finis. Aliter tamē & puto melius exponi potest ꝙ necessitas est iuuantior ad istum sensum, quia plus dependet magnitudo pulsus ex augmento necessitatis, & plus ad ipsum sequitur q̃ ad augmentum virtutis & obedientiæ instrumenti cæteris paribus.

Q. autem ita sit patet. stante. n. necessitate æquali in for. q̃tumcunq; fortificetur virtus aut fiat instrumentum obediens, non tamen fieret pulsus maior, immo continue maneret æqualis vbi primo per suam magnitudinē fuisset proportionatus necessitati. Si tamen virtus maneat æqualit' fortis & instrumentum æqualiter obediens aucta necessitate augeē pulsus vt patet in febribus ideo &c. Similiter econtra de diminutione. Item minorata necessitate & crescente virtute minoratur pulsus, igitur magis consequitur augmentum necessitatis q̃ fortitudinis virtutis. Et causa est quia necessitate aucta est finis auctus, ideo semper ipsa augmentata sequiē magnitudo in pulsu, semper. n. ordinata ad finem disponuntur secundum exigentiam finis. Quantumcunq; tamen fortificetur virtus aut bene disponatur instrumentum magnitudo non necessario augetur stante necessitate æquali, quia uō variato fine non oportet ordinata ad finem variari. Ex q̃ solul pñt dubia quædam. Primum. Virtus principalius efficit pulsum q̃ aliqua alia causa. igitur variata virtute variatur etiam pulsus, ideo &c. assumptum probatur, quia virtus concurrit vt principale agens, quare &c. Secundum dubium. Quælibet istarum causarum est cā necessaria pulsus, vt supra habitum est, ideo &c. Patet ad hoc responsio ex iam dcis, quoniā & sic quælibet est necessaria, vna tamē est iuuantior alia. Contra variato fine variantur ordinata ad finem, igitur variata virtute variaē fortitudo vel magnitudo. Dicitur ꝙ variato fine exigente varietatem ordinatorum ad ipsum illa variantur.

Quod si uirtus fuerit debilis pulsus paruitas eam proculdubio sequitur. Et si cum hoc instrumentū fuerit durū & necessitas pauca erit minor.

Virtus debilis dupl.r — Primo nota ꝙ per virtutem debilem in proposito nō debemus intelligere virtutem debilem respectu tēperati aut eiusdēmet corporis sibi sani, sed respectu huius futuri effectus vt satis intelligenti patere potest. Similiter dicendum de foecitudine. Secundo nota instrumētum multo magis magna q̃ paruæ frequenti vel veloci resistere dilatationi eo ꝙ in magna dilatatione oportet ipsum secundum partes suas extendi, & aliqualiter ultra suas dimensiones naturales rarefieri quare extensioni multum resistit sicut patet in vtre vel vesica dum inflatur, ideo debilitata virtute citius desinit sufficere ad magnificandum pulsum. Et potest addi alia causa. Cum. n. virtus moueat arteriam mediante spū si dilatatur arteria magis solito non pluri adueniente spū remanet spiritus arteriæ applicatus ad ipsam magis rarus & expansus & per consequens arteriæ deterius applicatus, quare virtute existēte debili non poterit virtus ad maiores dilatari dimensiones. tertia causa est dum pulsus est maior tam in diastole q̃ in systole mobile mouendum attrahendum uel expellendum est multo maius q̃ dum pulsus est paruus. dum. n. dilatatio arteriæ est magna maior est aeris q̃titas, quem virtus mouet & attrahit & similiter spiritus & fumi. Tantam autem q̃titatem difficilius est virtuti mouere & attrahere q̃ paruam adhuc velocius & frequentius. Similiter dum constringitur arteriæ pulsu existente magno magna est q̃titas fumorum spirituum aeris calefacti & sanguinis arterialis quæ expelliē ad extra ad membra & ad membra distribuitur. Tantā autē quantitatem simul mouere & expellere est virtuti difficilius simul q̃ diuisim adhuc velocius. iō debilitata virtute citius desinet pulsum magnificare. Tertio nota cum per cuiuslibet causarum contentiuarum minorationem sit apta fieri diminutio magnitudinis pulsus, sequitur ꝙ omnibus vel pluribus simul minoratis pulsus magis minorabitur. Exempli gratia. minorata necessitate per vnum gradum minoraē pulsus magnitudo ad sexquialterum stāte virtute & obedientia instrumenti. Et notum est ꝙ si superueniat debilitas virtutis cum instrumenti inobedientia, sequitur vlterior minoratio, ideo &c. Hæc tamen intelligenda sunt vbi seruaē paruitas in diminutione pulsuum respectu vnius solius causę cōtentiuæ diminutæ. Posset. n. vna q̃tum alia magis diminui ꝙ inde pulsus multo minor proueniret q̃ si omnes vno certo gradu diminuerentur, vt virtus ad vltimum quasi ꝑsterni stante necessitate & obedientia instrumenti. Intelligendū est igitur illud totum alijs paribus, vt dictum est.

Est etiam cum durities efficit paruitatem, sed tamen paruitas cuius causa est durities separatur a paruitate, cuius causa est debilitas per hoc ꝙ est durus & non debilis & breuitas eius & profunditas non est mala sicut ē cum est uirtus debilis.

Primo nota duritiem istrumenti efficere paruitatem, q̃a arteria dura existente non est obediens dilatationi sicut ipsa existente leni, vnde cæteris paribus ad dimensiones minores sufficit virtus ipsam dilatare, & per consequens ꝑuenit pulsus minor alijs paribus. A qua vero causa proueniat durities infra satis patebit. Secundo nota differentiam int' pulsum paruum propter debilitatem virtutis supple stante lenitate instrumenti, & pulsum paruum propter duritiem istrumenti supple stante fortitudine virtutis. Differunt. n. in duobus. Primo quia in paruo propter duritiem percipitur durities & non debilitas. Econtra vero in paruo propter debilitatem percipitur debilitas & non durities. Differunt secūdo quia in pulsu paruo propter duritiem non est breuitas & profunditas tanta, sicut in pulsu paruo propter debilitatem. ille. n. est profundus siue humilis valde & cum hoc est breuis. Cuius quidem causam imaginari possumus, quia pulsu existente paruo & duro propter duritiem instrumenti virtute existente forti fortiorem in tactum facit impressionē, quare plures partes secundum longitudinem sequuntur & per idem minor videtur eius profunditas, quia minus occultaē tactu, ad quod etiam durities aliqualiter videtur conferre cū duriter in tactum imprimit. Econtra vero dum pulsus ē paruus propter debilitatem virtutis. Debili. n. existente percussione paucæ partes & paruæ secundum longitudinem in tactum suam manifestant impressionem & per idem appaiet pulsus profundior minor eius impressione secundum latitudinem manifestam. Quod totum intelligendum est cæteris paribus ex parte. s. diminutionis virtutis & obedientiæ instrumenti. Vbi enim arteria fieret multo durior in uno, & in alio fieret virtus modicum debilior, proculdubio econtra contingeret. Quidam autem alij dicunt ꝙ non tantū impedit durities cæteris paribus elongationem arteriæ & per consequens eleuationem q̃tum virtutis imbecillitas. Similiter dicunt minus facere ad depressionem arteriæ q̃ facit virtus debilitas, de quo non assignant causam. Videtur contra hęc instantia apparens, quia plus minoratur ꝑportio mouentis ad mobile crescente resistentia & potentia manente q̃ decrescente potentia & manente resistente omnino ęquali, cæteris paribus. cum igitur stante virtute & duritie istrumenti crescente maneat potentia & crescat resistentia, econtra vero debilitata virtute manente obedientia instrumenti minoretur potentia & maneat resistentia sub eodem gradu, sequitur ꝙ cęteris paribus non plus propter debilitatem debet minorari pulsus q̃ propter duritiem. Exempli gratia sit pulsus tam for. q̃ ꝑsonis tēperatus cuius arteria est resistens vt quatuor vtrobiq; & potentia uel uirtus motiua ut. 8. Manente potentia crescat in for. durities arteriæ vel resistentia

Pulsus paruus dupl.

vt.2.& in psone debilitetur virtus mouens per duo resistentia æquali continue manente. Et patet q manente ista variatione erit continue in for. virtus motiua.vt.8. & resistentia vt sex.erit igitur proportio mouentis ad mobile sexquitertia. In psone vero cuius virtus est debilitata erit potentia motiua vt.6.& resistentia arteriæ vt quatuor. & per consequens proportio mouentis ad mobile erit sexquialtera. maior autem est proportio sexquialtera q̃ sexquitertia. igitur hac variatione facta erit maior proportio virtutis mouentis ad mobile debilitata virtute quàm aucta in obedientia instrumenti cæteris paribus. Ideo apparet probabilius secundum primam expositionem esse tenendum: licet ad illud argumentum dari posset responsio multiplex quam nūc dimitto. Potest etiam alia probabilius assignari causa quare virtute debili existente fiat prius in latitudine augmentū q̃ respectu altitudinis. Facilius est enim pulsum latum q̃ altum facere. Augmentata autem latitudine minoratur altitudo & augetur profunditas & minoratur longitudo: vt supra primo capitulo huius.

Pauca quoq; necessitas paruitatē efficit, sed debilitas ibi non erit. Et neq; est aliqua harum triū quæ plus efficiat paruitatem q̃ debilitas.

Primo nota ex dictis Auicen. hic colligi posse per quamlibet necessitatis diminutionem fieri paruitatem in pulsu, nō tamen est necessario debilitatus cum tali paruitate, supple per comparationem ad paruitatem, quia scilicet non est ita debilis sicut paruus, aliter non erit ibi debilitas, scilicet talis qualis in pulsu paruo propter virtutis debilitatem. Si tamen comparetur hic pulsus ad temperatum proculdubio esset respectu huius debilis. Causa autem propter quam diminuta necessitate oportet pulsum fieri paruum potest esse ista, quia oportet aerem attractum pro euentatione esse proportionatum colori euentando. isto igitur existente diminuto oportet diminutum esse aerem attractum pro euentatione, & p consequens pulsum esse paruum.

Paruitatis prius causæ.

Secundo nota nulla istarum differentiarum plus efficit paruitatem q̃ debilitas virtutis. Immo paruitas consequens debilitatem videtur excedere paruitatem excedentem diminutionem necessitatis, aut etiā duritiem instrumenti. Nunquam enim duraoteriita tantum induraretur instrumentum quin stante virtute ipsum posset notabiliter dilatari. Similiter etiam nunquam ita diminueretur necessitas stante fortitudine virtutis cum obedientia instrumenti &c. quin sit necessarium instrumentum notabiliter dilatari. Prius enim quàm tantum extingueretur calor q propter ipsum deperdatur magnitudo extremaliter adueniet valde magna debilitas in pulsu. Non sic autem est debilitas virtutis. Existente enim necessitate stāte multum instrumenti obedientia merito suæ lenitatis aliter virtutem prosterni & debilitari contingeret q̃ pulsus fere ad non quantum diminueretur, vt patet in febribus syncopalibus, aut accidentibus animæ virtutem multum prosternentibus, absque hoc q corpus infrigidetur saltem notabiliter. nulla.n. est causa contentiua per cuius diminutionem intantum contingat fieri minorationem pulsus stantibus alijs sicut debilitas. Ita vt in proposito comparet Auicen. paruitatem consequentem vel aptam consequi solam uirtutis debilitatem stāte obedientia instrumenti &c. ad paruitatem consequētem alias causas contentiuas constante virtutis fortitudine. Forte.n. vult q cæteris paribus plus minoretur pulsus ex debilitatione virtutis alijs causis conseruatis q̃ diminuta necessitate vel obedientia instrumenti. Et tu considera.

Et paruitas quidem duritiei cum uirtute plus est quàm paruitas priuatione necessitatis cū uirtute, uirtus nanq; cum priuatione necessitatis nō minuit multum ex æquali, quoniā a diastole prohibentem non habet, & non declinat ad hoc ut non multum super temperamentum addat nisi ideo q non multam habet necessitatem.

Primo nota sententiam partis quæ est q paruitas consequens duritiem instrumenti stante fortitudine virtutis est maior alijs paribus q̃ paruitas consequens diminutionē necessitatis etiam virtute constante. Exempli gratia. sint for. et plato temperati pulsus superueniat for. durities instrumenti conseruata necessitate & virtute de se potente ad magnificādum: nisi impedimentum inobedientia instrumenti contingat superueniat platoni necessitas diminuta tantum quantum in for. est factum obediens instrumentum conseruata virtute & inobedientia instrumenti. Dico igitur q in casu isto ē pulsus for. minor q̃ platonis. Et assignat causam Aui. dicens q virtus. i. fortitudo virtutis cum priuatione necessitatis. i. cum diminuta necessitate nō multum minuit ex quali. i. non facit pulsum multo minorem mediocri, quia nō habet resistens impediens dilatationem. s. sicut pulsus instrumento inobediente, nec est aliqua cā quare nō facit pulsum magnum nisi quia non est ibi necessitas. Si.n. foret cum virtus sit fortis faceret pulsum magnum quod supple non est de instrumento duro. Ideo uidetur fortiorem esse causam impedientem dilatationem in duro q̃ ubi est necessitas diminuta. Secundo nota q in hoc duas possumus imaginari cās. Prima est, quia penes positionem meam stante fortitudine & obedientia &c. diminuta necessitate non solum perditur magnitudo in pulsu, sed etiam uelocitas & spissitudo. Quia igitur hæ aliæ differentiæ minorantur hinc est q non oportet multum diminui magnitudinem. Econtra autem stante necessitate eadem si fiat instrumentum inobediens & cōseruata uirtute diminuitur magnitudo instrō nō obediente, qñ tñ uirtus remanet fortis pulsum uelocitat & frequētat uel inspissat. Cum igitur augmententur aliæ drīæ minus difficiles uirtuti, quibus uirtus cum minori eius debilitate satisfacit necessitatis plus diminuit de eius magnitudine, quare in his fit pulsus minor. Et per idem patet quare est cīt pulsus minor uirtute facta debili q̃ necessitate diminuta stante obediētia instrumenti & alijs paribus. Secunda cā esse pōt, quia nō solum fit diastoles in pulsu pp aerem frigidum ab extra recipiendum, sed pp aerem calm fumos & sanguinem et spūm recipiendum in arteria: ideo non pportionabiliter minorat pulsus sicut minorat quantitas aeris frigidi attrahēdi solum secundum eius exigentiam totius aggregati ex ipso spū & sanguine. Quantūcunq; igitur minoret necessitas dilatat tñ arteria secundum exigentiam corporꝫ in ipsa recipiēdorum ex quo uirtus est fortis & instrm obediens: ideo non multū minuit ex æquali, quia non nisi tantum quantū minus de aere frigido est attrahendū. Sed non sic est instrō existe duro. pp duritiē.n. phibetur ne dilatet secundū exigentiā corporꝫ in eo recipiendorꝫ quare minor est huōi pulsus q̃ a diminuta necessitate pueniens alijs paribus. Et nota q ista tua. 2. pōne uideris ponere aliq̄ repugnātia his q̄ per te scripta sunt super scdm techni circa mām pulsuū: nō tñ sunt repugnātia cū bñ cōsiderabis. Et nota q̄ penes dcā eē sustētabile plus miorari pulsū ex dbilitate uirtutis q̄ iobīa istri cęteris pibus.

Primo qa uirtus debilis uertitur ad differentias alias, quare cum alijs satisfaciens pauca indiget magnitudine. Stante uero duritie uirtus fortis existens potest tolerare, ut fortiter conetur ad magnificandum, ideo conatur ad illud quod non facit debilis, minus.n. debilitatur ex forti conatu. Et hęc potest esse causa, quare in particula immediate præcedenti dixit q nulla est causa contentiua quę plus efficiat paruitatem in pulsu q̃ debilitas uirtutis. Cæteris.n. pibus plus minorat pulsus ex debilitate uirtutis q̃ ex diminutione necessitatis & duritie instrumenti ut declaratum est. Ex quibus patet ordo istarum causarum in paruificando pulsum, quia cum alijs paribus cōstante uirtute plus paruificat durities quàm diminutio necessitatis, & plus debilitas q̃ durities, ideo nulla est istarum quæ plus efficiat paruitatem q̃ debilitas. Vel potest dici hoc non fuisse Auicen. bene manifestum, ideo dixit q nulla est istarum trium causarum quæ plus efficiat paruitatem quam debilitas, non tamen asseruit ipsam magis paruitatem efficere q̃ aliquam aliam causam.

Si uero necessitas multa fuerit & uirtus fortis & instrumentũ inobediẽs pp suam duritiẽ magnitudini non poterit esse quin fiat uelox & uelocitate restauret id quod deest ex magnitudine.

Pulsus dñarũ acqrẽdarum gradus.

Primo nota ex hac littera videtur concludi ꝙ necessitate aucta stante fortitudine virtutis & obedientia instrumenti. prima differentia quæ acquiritur est magnitudo, deide plus procedente necessitate acquiritur velocitas, & postea spissitudo. Huius autem causa potest sumi ex hoc quia per magnitudinem melius satisfit necessitati q̃ per aliquam aliam differentiam: ideo &c. consequentia tenet, quia semper natura de possibilibus operatur melius, & assumptum patet, qa per magnitudinem satisfit in vna vice necessitati, per alias autem non cæteris paribus. Item quia per magnitudinem maior quantitas attrahitur aeris, per alias autem sine magnitudine pauca, sed velocior vel frequentior, fortius autem uidetur magna quantitas aeris similis occurrens operari q̃ parua siue velociter siue tarde aliis paribus, vt patet in aliis alterantibus nostro corpori occurrentibus. Ego autem teneo ꝙ stante fortitudine virtutis & obedientia instrumenti p quẽlibet gradum necessitatis supra temperamentum additum apta est maiori tam velocitas q̃ spissitudo q̃ etiam magnitudo. Et motiua tacta sunt secundo techni ubi teneo hanc positionem. Pro auctoritate vero Auic. dicitur ꝙ non plus voluit nisi ꝙ necessitate aucta prius notabiliter augetur magnitudo q̃ velocitas vel spissitudo, cum quo tamẽ stat alias simul cum augmento magnitudinis augeri. Et modus quo hic tolerari potest satis explicatus est. Secundo nota ex dictis Auic. hic etiam colligi hanc regulam ꝙ stante fortitudine virtutis & aucta necessitate instrumento existente obediente prius deperditur magnitudo & fit pulsus velox, cuius causa sumitur ex his quæ prædicebantur. Instrumẽto. n. duro vel inobediente existente plus resistit magnæ extensioni q̃ paruæ velociter factæ vel frequenter. igitur citius desinit virtus propter inobedientiam instrumenti posse facere pulsum magnum q̃ velocem aut frequentet. igitur &c.

Quod si uirtus fuerit debilis & pulsus non poterit magnificari & uelocitas in eo non operata fuerit non poterit esse quin fiat spissus, qua spissitudine restauret illud quod ei defuerit ex magnitudine & uelocitate, & multæ uices tenebunt locum unius uicis sufficientis & magnæ aut duarũ uelocium. Et hoc quidem est sicut cum homini necesse est ferre rem ponderosam, quam si poterit una uice totam feret. si uero non diuidet eam in duas partes & festinabit, & si non in multas partes ipsam distribuet & feret quamq; partem quocunq; modo poterit cum spaciositate aut uelocitate, deinde non cessabit inter quaslibet duas oneraturas eius licet sit in eis tardatus, ꝙ si multę fuerit debilitatis stabit tunc & feret eam festine & redibit cum tarditate.

Primo nota per virtutem debilem in proposito intelligẽdum esse non sufficientem merito suæ fortitudinis instrumẽtum mouere debite, scilicet cum debita magnitudine velocitate &c. secundum necessitatis exigentiam, sicut in proposito statim exemplificabitur. Secundo nota ꝙ hac superueniente debilitate prima differentia quę deperditur est magnitudo: cum enim magnitudo vt supra declaratum est sic inter cæteras difficillima differentia debilitata virtute citius desinit posse magnitudinem q̃ aliquam aliam differentiam producere. secunda vero differentia quæ deperditur est velocitas, in principio enim crescente magnitudine velocitas augebatur. Ad tantum tamen contingit debilitatem augeri

Pulsus dña q̃ dpdit.

ꝙ nec velocitatem nec magnitudinem potest efficere, quare efficitur paruus & tardus, & pro tunc augetur spissitudo. virtus enim intendens necessitati satisfacere & non potens per magnitudinem aut velocitatem cogitur in pulsu spissitudinem augere. Et de hoc clarum ponitur in littera exemplum. In illa tamen vltima parte exempli, scilicet illa ꝙ si multæ fuerit debilitatis &c. Illud exemplum videtur contradicere. videtur enim ponere ꝙ si virtus fuerit vltime debilitata est pulsus rarus & velox. ponit enim ꝙ stabit & feret festine, & per consequens prius deperdetur spissitudo q̃ velocitas: cuius oppositum in littera ponitur. Quidam exponunt. Stabit idest perseuerable in portando: & feret festine, idest festinabit portationem eo quòd inter portationes modico tempore quiescet, sed redibit cum tarditate. Aliter stabit idest quiescet, quia fiet pulsus rarior. & per hoc tangit diuersitatem in pulsu consequentem debilitatem multam postquam in pulsu euenerunt varietates dictæ quia factus est paruus & tardus & remansit frequens. si vlterius procedat debilitas acquiritur dispositio pulsus cadentis in medio: quia necesse est aduenire quietem tempore quo debet aduenire motus, ideo tunc dicitur stare in quo tempore virtus aliquo modo resumitur saltem arteriæ mouendę melius applicato instrumento, vnde tunc fieret festine sicut portator, dum quasi ad vltimam debilitatem ductus est inter labores interponit aliquantulum quietis magis solito, deinde festinat motum suum. Et quia virtus est multum debilis non potest hanc festinantiam diu facere, vnde reuertitur cum tarditate, & sic tandem est remanens motus eius paruus tardus & rarus. Istam forte dispositionem intellexit Auicen. in pulsu, quia primo fit pulsus paruus velox & frequens. deinde perditur velocitas, postea vtplurimum fit pulsus cadens in medio in quo resumit quandam velocitatem & postea reuertitur cum tarditate & remanet pulsus paruus tardus & ratus.

Si autem uirtus fuerit fortis & instrumentum obediens, sed necessitas erit maior fortitudine tẽperata uirtus augmentabit uelocitatem cum magnitudine. Et si necessitas fuerit fortior erit cum magnitudine & uelocitate spissitudo.

Primo nota. ex hoc colligi potest notabile primum in hac lectione positum, scilicet differentiam primam, quæ acquiritur esse magnitudinem. Secundo nota necessitas dicitur maior fortitudine temperata, quando necessitas est tanta ꝙ illi non potest virtus cum sola satisfacere magnitudine, multum enim tunc egreditur a temperamento &c. totum residuum prius expositum est vsq; ibi ⌊Raritatis quidem causa est virtus.⌉ Et potest totum patere vsque ad capitulũ. 7. ibi. scilicet ⌊Masculorum pulsus &c.⌉ Et ibi vsq; ad illam partem. ⌊Omnis quidem pulsus.⌉ Præter alia superius notata aduerte ꝙ secundum Auic. videtur hanc cõsequentiam ualere hic pulsus prouenit a uirtute forti & est magnus & spissus. igitur est velox, licet non econtra sequatur. est magnus & velox igitur est spissus. Contingit enim prius velocitatem q̃ spissitudinem in pulsu acquiri. Ad hanc autem consequentiam declarandam præmittendum primo quòd stante fortitudine &c. & obedientia instrumenti. Prima differentia quæ acquiritur est magnitudo. Secunda velocitas. Tertia spissitudo, & hoc omnem pulsum in pposito spissum appellando qui non est rarus respectu temperati, & sic tenet argumentum Auicen. & non aliter. Vel præsupponendum quòd augmentum spissitudinis respectu præexistentis præsupponit velocitatis augmentum, & hoc visum est expresse supra in littera. Tunc arguitur sic. Pulsus for. stante fortitudine virtutis est magnus & tardus: igitur est rarus. patet consequentia, quia ex opposito consequentis cum altera parte assumpti sequitur oppositum alterius. Sequitur enim pulsus est magnus & non rarus, ergo est magnus, & frequens uel saltem in frequentia

quentia eſt temperatus,& ſequitur eſt magnus & frequens & virtus eſt fortis.ergo eſt magnus & velox per primam ſuppoſitionem:& per conſequens non tardus. Poteſt etiam multo clarius deduci argumentum.

Longitudinem quoque magnitudinis cauſæ pro certo efficiunt cum aliquid prohibens amplitudinem prohibuerit & eleuationem ad ſuperiora non permiſerit fieri ſicut durities instrumēti.uerbi gratia. quæ amplitudinem prohibet & denſitas carnis & cutis quæ ſurſum eleuari non permittunt. Sed eſt etiam cum in amplitudine addit macies. Et amplitudinē quidem efficit aut uenarum uacuitas,ut per ipſam tunica ſuperior ſuper interiorem declinet & dilatetur aut multi inſtrumenti lenitas.

Primo nota quòd uirtute non potēte extendere ſufficienter arteriam ſubleuat ipſam ſecundum partes multas in longum ut ſaltem per iſtam longitudinem aliquid recompenſet eius quod deficit ex ſufficienti amplitudine. Huiuſmodi autem impedimenta ſunt durities inſtrumenti denſitas etc. Ex quo ſatis patet quòd macies addit in amplitudinē, quia ſi carnis denſitas impedit latitudinem & auget longitudinem:patet quòd macies auget latitudinem & lōgitudinem in pulſu minuit. Secundo nota tres fore cauſas maximæ amplitudinis. Prima uenarum uacuitas propter quod arteria poteſt conuenienter dilatari. Secunda declinatio ſuperioris tunicæ arteriæ ſupra inferiorem prohibendo eius eleuationem iuuat ad latitudinem. Tertiaē multa lenitas inſtrī. Sed tertia cauſa iuuat ad augmentum cuiuſlibet alterius differētiæ ut magnitudinis uelocitatis & ſpiſſitudinis.

Pulſus amplitudinis maximę cā triplex.

Spiſſitudinis autē cauſa eſt debilitas aut multa neceſſitas aut caliditas.

Pulſus ſpiſſitudinis cā

Primo nota ꝙ debilitas multa eſt cauſa ſpiſſitudinis. cū enim fuerit neceſſitas magna & uirtus debilis non potens magnificare aut uelocitare pulſum neceſſario inſpiſſabit ipſum ut habitum fuit in præcedenti lectione. Secundo nota ꝙ illa particula neceſſitas aut multa caliditas poteſt dupliciter exponi. Primo ut ly aut teneatur expoſitiue ut ſit ſenſus.multa neceſſitas aut pro id eſt multa caliditas, & eſt cōſuetus modus loquendi quando duo nomina idem præcipue important. Secunda expoſitio eſt.multa neceſſitas, ſcilicet ex inobedientia inſtrumenti, quamuis non ſit caliditas multa. notum eſt enim quòd talis multa neceſſitas promouet uirtutem ad inſpiſſandum pulſum. Tertia expoſitio. Nota ꝙ non ſolum inſurgit neceſſitas propter caliditatem, ſed propter magnam fumorum abundantiam a quibus neceſſarium eſt arteriam frequenter mundificari. Et quælibet iſtarum eſt bona.

Et raritatis quidem cauſa eſt uirtus quæ neceſſitatē in magnitudine ſuperat aut frigiditas multa diminuta neceſſitate aut nimia intenſio uirtutis & aduentus perditioni proximus.

Primo nota ex iſto uidetur contra opinionem.ſ. ꝙ aucta magnitudine minoratē ſpiſſitudo. Dicit enim ꝙ cum uirtus non ſufficit multum dilatare & magnificare pulſum tūc cauſatur raritas. Dicitur ꝙ hoc non eſt contra me, quia non plus uult hic Auic. niſi ꝙ virtute multum potente magnificare pulſum non tantum inſpiſſat quantum ſpiſſaret ſi non tantum magnificare poſſet,cum hoc tamen ſtat ꝙ ſemper dum augetur magnitudo ſpiſſitudo aliqualiter augeatē. Secundo nota per nimiam virtutis intenſionem intelligere debemus virtutem quaſi vltimate reſolutam. hæc.n. eſt cauſa raritatis. Primo quia cum ſit difficilius pulſum frequentē ꝗ rarum facere uirtute ad non gradum diminuta citius deſinet poſſe facere pulſum frequentem ꝗ rarum: & per conſequens illa debilitas erit cauſa raritatis. Secundo quia virtus vltimate reſoluitur per reſolutionem ſpiritus vel calidi naturalis:ad cuius reſolutionem ſequitur infrigidatio & neceſſitatis diminutio. Tertio nota ꝙ virtutem ſuperare neceſſitatem magnitudinis eſt virtutem facere pulſum maiorem ꝗ ſit oportunum merito neceſſitatis refrigerij. Hoc autem imaginari poſſumus.primo præmiſſo nō ſolum fieri cordis & arteriarum dilatationem & conſtrictionem ad aerem frigidum attrahendum:ſed etiam calefactum expellendū. Attrahit.n.arteria dum dilatatur quatuor corpora ſimul.ſ.aerē frigidum ab extra calidum & fumum ab intra ſpiritum & ſanguinem arterialem:& ſecundum omnium iſtorum exigentiam dilatatur & conſtringitur arteria. Et ſimiliter dum conſtringitur expellit totidem corpora aerem calidum & fumum ad extra & aerem frigidum ad cor, & ad membra ſpiritum & ſanguinem arterialem:ideo ſecundum horum exigentiam conſtringitur. Ex quo ſequitur ꝙ ſtante neceſſitate refrigerij æquali ſanguine arteriali ſpiritu & fumo in arterijs recipiendo ampliori exiſtente uirtute forti & inſtrumēto obediente fiet pulſus maior ꝗ fieret ſi non tantus eſſet ſanguis ſpiritus & fumus in arteria recipiendus,tunc igitur virtus ſuperabit neceſſitatem.ſ.refrigerij magnitudine.ſ. qui faciet pulſum maiorem ꝗ ſit aptus prouenire merito illius neceſſitatis refrigerij.Et ad hoc conſequitur plus de aere frigido recipi ꝗ exigat tanta neceſſitas uel caliditas. Sicut.n.arteria multum dilatata multum recipit a corde fumum ſanguinem & ſpiritum:ita a pulmone multum recipit aerem frigidum,quare ampliori recepto huiuſmodi aere oportebit ipſum minus frequenter attrahi,quia tardius calefiet et fortius refrigerabit,& per conſequens fiet pulſus rarior & maior.

Et penes hoc probabiliter imaginari poſſumus ꝙ ſtante fortitudine virtutis & obedientia inſtrumenti creſcente neceſſitate ſolum ſpiſſitudo & velocitas creſcēt in pulſu. In caſu enim poſito ſi neceſſitas,ideſt caliditas augeatur quouſque tantus aer quantus nunc in vna vice attrahitur ſit ſibi proportionabilis ſtante fortitudine &c. non apparet pulſus augeri magnitudine cæteris paribus. Ex quo enim attrahitur tantus quantus tantæ correſpondebat neceſſitati,et tantum dilatatur arteria quantum alijs corporibus in arteria receptis proportionatur non videtur cur pulſus debeat magnitudinem variare,tunc enim attraheretur plus ꝗ virtuti conueniret. Et ſi arguitur ꝙ hoc eſt contra Auicen. in littera dicentem ꝙ prima differentia quæ acquiritur in pulſu eſt magnitudo &c. Dicitur illud eſſe verum quando neceſſitas fuerit ſic aucta ꝙ quantitas aeris qui primo attrahitur per vnicam attractionem non eſſet neceſſitatem euentationis excedens,qualiter non eſt in propoſito. Quod tamen in caſu illo aucta neceſſitate augeatur ſpiſſitudo vel velocitas arguitur,quia variæ ſunt pulſuum cauſæ contentiuæ, igitur apparet pulſum variari ſed non in magnitudine. igitur &c.

Item neceſſe eſt cor magis refrigerari ꝗ prius, & non per maiorem aeris attractionem.igitur per velociorem & frequentiorem.igitur &c. Et eodem modo potes gloſſare poſitionem tuam contra quam videtur procedere cōcluſio iſta. Secundo aliter conſueui imaginari concluſionem iſtā imaginando ꝙ.a.ſit medius gradus fortitudinis virtutis. b. ſit medius gradus neceſſitatis:&.c.ſit medius gradus in pulſu conſequens. b. cum. a. ſimul. Si enim neceſſitas eſſet extremalis & virtus extremaliter fortis fieret pulſus extremaliter magnus inſtrumento obediente ſemper. Ponatur cum hoc.a.gradum intendi permanente.b. æquali. Et videtur quòd pulſus fiet maior, quia eodem conatu dilatabit virtus arteriam quo prius,& cum hoc ipſa eſt fortior & inſtrumentum æqualiter obediens.igitur maiorem faciet dilatationem. In caſu igitur iſto virtus ſuperat neceſſitatē magnitudine, quia virtute plus ꝗ mediocriter forti exiſtente plus ꝗ mediocriter faciet pulſum magnum, licet gradus neceſſitatis ſit ſolum medius:& tunc oportebit fieri pulſum rariorem vt ſupra dicebatur. Cauſa autem huius eſt, quia virtus

Pulſus raritatis cauſa.

Virtutis intenſio quid.

tus primo satisfaciebat necessitati non solum cum magnitudine, sed cum uelocitate & frequentia, nec deficiebat magnitudo maior, nisi quia non poterat cum tanto gradu fortitudinis & alijs circunstantijs maiorem facere pulsum, nunc autem fortificata potest ideo maiorem facere pulsum. Huius exemplum ponere possumus in corpore temperato quod in medio pueritiæ habebit gradum medium fortitudinis virtutis & necessitatis & magnitudinis sibi correspondentis, procedente autem ætate fit virtus fortior calore manente æquali, quare fit pulsus maior & fit rarior continue & tardior, in casu ergo illo simul crescet magnitudo in pulsu tarditas & raritas. Et similem conclusionem imaginari possumus variata obia instrumenti & eadem fortitudine ac necessitate manentibus. Et plura alia hic imaginari possumus. Et petes hoc moderandum est supra primum notabile præmissum. Item ad persuadendum q stante medio gradu fortitudinis cum medio gradu necessitatis si fortis virtus fiet necessitate eadem manēte cur obedientia instrumenti fiet pulsus maior ponatur for. temperatissimus cuius necessitas sit æqualis necessitati platonis: sit tamen in platone solum medius gradus fortitudinis virtutis vbi in for. est summe fortis. Et arguitur sic stante obedientia instrumenti ex medio gradu necessitatis cum summa fortitudine prouenit pulsus mediocriter magnus, sed minor prouenit fortitudo cæteris paribus ex medio gradu fortitudinis virtutis quàm ex summo: igitur &c. Et per idem medium concludi potest quòd ex medio gradu fortitudinis virtutis cum medio necessitatis stante obedientia instrumenti non prouenit pulsus mediocriter magnus.

Causæ uero debilitatis pulsus ex mutationibus quidem sunt, tedium, & uigiliæ, & euacuatio, & macies, & humor nociuus, & exercitium superfluum, & humorum motus, & ipsorum obuiatio membris fortis sensus aut cordi uicinis, & totum illud quod uehementer resoluit.

Pulsus debilitatis cāæ.

Primo nota hic quòd quæcunq; virtutem debilitant cordis & arteriarum debilitant pulsum, siue mediate, siue immediate debilitent. Talia autem sunt narrata ab Auicen. Primo tedium debilitat pulsum resoluendo ex eius inordinato motu in tedio. Secundo vigiliæ euacuatio macies, idest causa maciei vel macerefactio omnia propter eandem causam. Secundo nota quòd omnes istæ dicuntur esse mutationes absolute, vt supra tactum est. Et concordat hoc dictum dicto Galen. in introductorio pulsuum vbi inquit.

Gal.

Exoluitur autem virtus ex malo ægritudinum more & accidentium animæ difficultate & forti dolore & immoderatis euacuationibus.

Et duritiei pulsus causæ sunt siccitas corporis uenæ aut eius fortis extensio aut uehemens frigus congelatus. Et etiam est cum pulsus in crisibus durescit ex fortitudine pugnæ, propterea quòd membra per ipsam extenduntur ad partem impulsionis naturæ.

Primo nota quòd ad siccitatem sequitur durities, similiter forte frigus condensando: similiter fortis extensio facit ipsum plus tactui resistentem, & per consequens pulsum duriorem, vt patet in vesica multum inflata. Secundo nota quòd in forti crisi potest accidere durities in pulsu propter multas causas. Prima est multa repletio arteriarum euaporatione multa facta. Secunda multa membrorum extensio hora expulsionis materiæ. Et nota hoc dem̄ hic de crisi maxime verum esse de crisi fienda per vomitum. In crisi enim fienda per sudorem non fit necessario pulsus durus vt infra patebit. Et colligitur hoc notatum tertio de crisi. vltimo capitulo.

Pulsus duritiei cā duplex.

Gal.

Lenitatis uero causæ sunt causæ naturales mollificantes sicut nutriens, & ægritudinales mollificantes, sicut hydropisis & lethargia, aut ea quæ neque sunt naturalia neque ægritudinalia sicut balneatio.

Nutriēs triplex.

Primo nota nutriens esse triplex remotum: verum, & quasi verum nutriens. Hic est sermo de vero & quasi vero. Tale enim reponēdo partes in membro humidiores quàm sint dissolutæ reddit pulsum mollem siue lenem & maxime cum fuerit humidum vt lactuca & huiusmodi. Secundo nota quòd tale appellat rem naturalem. Res naturalis sumitur dupliciter. Primo communiter vt distinguitur contra rē præter naturam. & sic cibus temperatus dicitur res naturalis. Quandoq; sumitur res naturalis vt distinguitur tam cōtra rem præter naturam q̄ contra rem non naturalem, qualiter dicimus humores & membra esse res naturales, cibum autem & aerem quantūcunq; temperatum non. Si sumitur primo modo patet. Si autem sumatur secundo modo per nutriens intelligendo verum nutriens verum est quòd nutriēs est res naturalis, vt patet intuenti. Tertio nota quòd in hydrope causatur pulsus mollis maxime in hyposarcha. Accidentaliter tamen quandoq; fit pulsus durus in ascite. Similiter in lethargia, quæ est apostema partis posterioris cerebri. Apostema autem in membro molli facit pulsum mollem, in duro vero durum sicut infra videbitur. Nota tamen quòd apostema in membro molli facit pulsum mollem vtplurimum, quia materia est mollis a qua eleuantur vapores &c. vel quia propter apostema & calorem euaporat humidum membri nutrimentale & substantificū quod est molle mollificans arterias, & sic reddit pulsum mollem.

Nālis res duplx.

Dubium tamen est an iste pulsus debeat dici mollis per comparationem ad pulsum naturalem, an per comparationem ad pulsum prouenientem ab apostemate duro qui dicitur durus propter rationes ab opposito sumptas: ut patere potest intelligenti. Quarto nota. Balneatio in aqua dulci tepida reddit pulsum mollem. In frigida tñ salsa uel sulfurea uel aluminosa potest esse oppositum, quia s. pulsus redderetur durus, ut patet intuenti.

Et diuersitatis quidem causa cum perseuerantia uirtutis est grauitas materiei cibi aut humoris. Et cum debilitate uirtutis est pugna causæ & ægritudinis.

Pulsus diuersi causa.

Primo nota existente in stomacho multo cibo uirtutem grauantem, aut etiam in toto multa materia humorali uirtutem etiam grauante uirtus redditur impotens ad faciendum in arteria motum uniformē, propter quod mouetur arteria difformiter, & per consequens fit pulsus diuersus. Ad quod etiam concurrit, quia uirtute taliter grauata spiritus qui est instrumentum motus arteriæ difformiter & diuersis motibus mouetur: & applicatur arteriæ mouendæ &c. modo iam dicto.

Ex causis quoque diuersitatis est repletio uenarum ex sanguine, sed quod huic est simile remouet minutio.

Nota repletio uenarum cum sanguine est causa diuersitatis modo iam dicto, tum s. quia multo sanguine uirtus multum grauatur & opprimitur, tum etiam quia sanguine euaporante ad cor causatur in spiritu difformis & uarius motus phlebotomia autem remouet hoc, quia remouet causam. Dubium est. Posito quòd sit repletio sanguinis in arteria utrum phlebotomia remoueret hanc diuersitatem; Et si remoueret unde deberet fieri uel de uenis uel de arterijs. Dicendum quòd phlebotomia remoueret. Et non

Phlebotomia duplex.

de arterijs esset fienda, quia ut dicitur infra capl'o de phlebotomia. non debet de arterijs fieri phlebotomia nisi ubi esset particularis læsio in particulari membro. Debet igitur fieri de venis ad quarum euacuationem euacuantur arteriæ propter propinquitatem ipsarum & communitatem inter se per suos poros.

Et plurimum quidem fit diuersitas cum sanguis est uiscosus suffocans spiritum qui mouet in arterijs & proprie cũ diuersitas fuerit circa cor.

Nota q͞ sanguis viscosus maxime est aptus virtutem opprimere et maxime circa cor. Cum.n.sit principium pulsus maxime corde grauato cãbitur diuersitas in pulsu & toto, quia.s.in omnibus arterijs.

Ex causis præterea ipsius quæ eã in breui efficiunt tpe sunt stomachi repl'o & tristitia et cogitatio in aliquo. Sed cum in stõ malus fuerit humor non cessabit diuersitas. Et forsitan ex eo prouenient tremor cordis & fiet pulsus tremulus.

Stõi repletio cõicans cordi dupliciter.

Primo nota. Stomachi repletio vt notatum est mediate vel immediate communicatur cordi propter propinquitatem ipsius ad diaphragma. Simil' tristitia & cogitatio multum diuertendo virtutem & faciendo spiritum in toto inordinatis moueri motibus causat diuersitatem. Simili' tertio humor malus i stomacho existẽs illud idem operat, qa statim per euaporationem communicatur cordi & diaphragmati. De causis tamen pulsus tremulosi videbitur infra.

Et serrini quidem pulsus causa est diuersitas eius quod in corpore uenæ est fusum in putrefactione sui aut ipsius cruditate aut sui maturatione aut diuersitas dispositionum uenarum in duritie sua & mollitie aut apostema in membris neruosis.

Pulsus serrinus quid & eius cã triplex.

Primo nota per pulsum serrinum intelligere debemus pulsum quem cum tangimus percipimus diuersitatem similem serræ, quia sicut in serra sunt dentes aliqui declinantes, ad dextrũ aliq ad sinistr͞p, et itee partes eius aliqua ẽ eleuatior aliq͞ ẽ depressior, ita inter partes arteriæ illud idẽ percipit, & ideo dicitur serrinus. Secundo nota q͞ materia diffusa per arteriam existente valde difformi in putredine cruditate &c. causatur huiusmodi difformitas ex partibus, quibus occurrit materia illa propter quod causatur pulsus hic dictus serrinus. Tertio nota q͞ diuersitas etiam partium arteriæ in duritie & mollitie illud idem operatur cum pars percipiat duriter imprimere sicut dens serræ, et alia molliter sicut pars in serra depressa. Quarto nota q͞ apostema in mẽbro neruoso facit pulsum serrinum propterea q͞ existẽte apostemate in membro neruoso virtus vtplurimum multum debilitatur propter dolorem & pugnam. similiter arteria vtplurimum induratur, vt in præcedenti lectione dicebatur. Ex quibus accidit virtutem non posse arteriam secundum omnes partes eius vniformiter subleuare, quare aliquæ partes i diastole magis sunt eminentes & aliquæ magis depressæ, propter quod tangendo pulsum percipitur serrinus: vt patet inuenti. Ex quo satis patet solutio dubij hic moueri soliti.s. q͞ in pulsu talis apostematis debet apparere pulsus vniformiter durus. Patet secundo hunc pulsum esse pulsum durum, licet non sit vniformiter durus: ut tactum est etc.

Bispulsantis uero causa est uirtutis fortitudo & plurima necessitas & durities instrumẽti, quare non obedit ei quod uirtutes ipsi præcipiunt de diastole in una uice. Sicut cum quis uult una percussione aliquid incidere & non obeditur ei adiuuatur ab alia & præcipue cum necessitas subito augmentatur.

Pulsus bispulsans q͞d & eius causa.

Primo nota per pulsum bispulsantem intelligere debemus pulsum in quo apparet duplex pulsatio vel dilatatio antequam inter primam & secũdam cadat systole media. verbi gratia. si arteria dilatetur ab.a.termino ad.b. terminum, & cum fuerit in.b.termino ibi parũper quiescat vel appareat quiescere, deinde altius eleuetur vsq͞ ad.c. terminũ antequam aliquo modo deprimatur, tunc enim dicitur bispulsans. Secundo nota hoc contingere virtute existente forti instrumento aliqualiter duro & inobediente & necessitate magna. Nisi.n.esset virtus fortis non posset arteriam multũ eleuare. Similiter nisi foret necessitas aucta non conaret virtus illud facere. Similiter si instrumẽtum foret perfecte obediens vnicam faceret pulsationem & dilatationem. Relinquitur igitur hoc ideo contingere, quia virtus & si sit fortis non potest vnica dilatatione instrumentum sufficienter dilatare, vnde oportuit aliquam interuenire moram quousq͞ fieret noua applicatio spiritus ad arteriam mouendam magis alte. Tertio nota hic in littera innuitur pulsus bispulsantis alia causa, quamuis non esset instrumenti durities & est noua necessitas euentandi subito insurgens. verbi gratia. existẽte necessitate vnius gradus dilatatur arteria ab.a.ad.b.terminum ubi quiescit, deinde systolat. Ponatur igitur q͞ arteria dilatata ab.a.usq͞ ad.b.& incipiente quiescere subito cõtingat noua necessitas, tunc continget parum post arteriam nouam facere dilatationem antequam systolet, ideo in casu isto fit bispulsans pulsus.

Soricini uero pulsus causa quandoq͞ est uirtus debilis, quæ de labore ad quietem ordinate procedit & de quiete ad laborem. sed ille qui in una permanet dispositione plus est uirtutis debilitatem significans. Et cauda quidem soricina, & quæ ei similis existit, est plus significans fortitudinem aliquam, & q͞ debilitas non est in fine, sed eis deterior est cauda finitiua, deinde mãsiua, postea, cauda reditiua.

Pulsus dictus cauda soricina quid & eius cã.

Primo nota per pulsum dictum ut cauda soricina intelligere debemus pulsum, cuius processus est a magnitudine in paruitatem uel ecõtra, & est regularis & uniformis sicut cauda soricina quod imaginari possumus: uel quo ad uarias pulsationes sibi inuicem succedẽtes, uel in una, secundum tamẽ uarias partes arteriæ &c. Secundo nota per pulsum hunc manentem in una dispositione intelligere debemus hũc pulsum continue in debilitate & paruitate procedentem, non quia continue sit eiusdem gradus paruitatis & debilitatis, sed quia continue paruificatur licet uniformiter & potest dici ordinate diuersus siue uniformiter difformis, & hic est peior illo qui quandoq͞ a paruitate tendit in magnitudinem, sicut satis patere potest inuenti. Tertio nota q͞ in hoc pulsu reperiuntur tot diuersitates: quia quidam dicitur cauda finitiua, & quidam cauda mansiua, & quidam cauda reditiua. Finitiua terminatur ad non gradum. Mãsiua ad certum gradum remissum. Reditiua quandoq͞ econtra redit a paruo ad magnum uniformiter. Notum est autem quòd prima est deterior significans ultimam uirtutis debilitatem. Secunda minus mala significans satis intensam, sed non ultimatam debilitatem. Tertia iterum minus mala significans adhuc maiorem uirtutis fortitudinem. Nota de labore ad quietam, idest magnitudine ad paruitatem. magnitudo enim labor dicitur.

Cadẽtis autem in medio causa est uirtutis lassitudo & eius defectus aut accidẽs subito ueniẽs ad quod anima & natura subito redeunt.

Pulsus cadens i medio quid & eius cā. Accñs subito eueniēs dupl̃r.

Primo nota per pulsum cadentem in medio intelligi pulsum intersectum quiescentem, scilicet tempore quo moueri deberet, sicut in exemplo faciliter patere potest. Secundo nota virtutis lassitudo & pro, idest defectus vel virtutis lassitudo consequens exercitium & defectus, scilicet ab intrinseco proueniens vtraq; expositio est bona. Tertio nota ꝙ per accidens subito ueniens intelligere possumus accidēs animæ ut fortis cogitatio, aut timor &c. Et similiter etiā intelligere possumus dolorem subito uenientem. Et utroq; modo uerum est dictum Auic. Primo enim uerum est ꝙ subito currēte animali spiritu ad locum aliquem ut ad cor uel ad cerebrum ipsum insequitur uitalis, & sic per aliquantulū tempus impedit̃ uirtus ab operatione pulsatili. Idem adhuc euidētius dicendū est in forti dolore, vt patet intelligenti.

Et spasmosi quidem pulsus causa sunt motus non naturales in uirtute aut in malitia in essentia instrumenti.

Spasmus duplex.

Nota per motus non naturales intellexit motus preter naturam quibus natura propter nocumentum contrahit membra sicut contingit in spasmo non proportionato ad materiam. Per malitiam autem in essentia instrumenti intelligere debemus malam instrumenti dispositionem, ut intēsam duritiem & extensionem sicut in spasmo sicco.

Pulsus autem tremulus procedit ex fortitudine & instrumento duro & necessitate forti, sine istis enim non prouenit tremor.

Tremoris membri cā.

Nota ꝙ tremor membri, ut secūda tertij prouenit ex æqui potentia quadam uirtutis & grauitatis membri, vt quarto de accidenti, ita vt virtus non totaliter dominetur grauitati nec econtra. Ex quo prouenit duellum quoddam vt nūc insurgat virtus & eleuet membra, quæ post debilitata a grauitate membri deprimitur & iterum depressa insurgit. Et sic proportionatur in pulsu tremulo necessitate existēte magna uirtute forti & instrumento multum obediente, unde oritur quædam qualitas uirtutis ad resistentiam instrumēti. Insurgit igitur virtus necessitate cogente et dilatat instrumentum qua consequenter debilitata propter resistentiam deprimit̃ & iterum insurgit uirtus & econtra, & sic deinceps.

Vndosi autem est cum eius causa existit uirtutis debilitas secundum plurimum & non pōt fieri diastoles, nisi paulatim & paulatim.

Pulsus undosus quid, & eius cā.

Primo nota per pulsum vndosum in proposito intelligere debemus pulsum cuius motus similatur motui vndarum aquæ. Et colligitur hæc notificatio quarto colliget. Sicut.n. aqua secundum aliquam partem eius ab aliqua causa pulsa causat vndam quæ causata mouendo aliam partem causat aliam & iterum alia aliam &c. ita in pulsu tali apparet non simultaneus motus totius arteriæ, sed apparet ad similitudinem vndarum in aqua propter quod hic pulsus appellatur vndosus. Secundo nota virtute existente debili multum ita ꝙ non possit totam arteriam simul eleuare, sed solū per partem ante causatur pulsus vndosus. Ex quo enim non tota arteria simul eleuatur ipsa eleuatur per partem ante partē, sicut in vndis aquarum contingit.

Et est etiam cum instrumenti lenitas eius causa existit, licet uirtus non sit ualde debilis. Instrumentum nanq; molle & humidum concussionē & motum non recipit, quę in unāquāq; penetrēt partem quemadmodum siccum quod est durū recipit, quoniam siccitas concussioni est apta & tremori. Et duri quidem sicci finis sui principij motu mouetur, mollis uero humidi partem possibile est moueri & aliam partem motu ipsius nō pati, propterea ꝙ cito recipit separationem & flexionem et diuersitatem.

Pulsus undosi cañ. pnosticus

Primo nota multa instrumenti humiditas est causa pulsus vndosi hoc modo. Cum.n. instrumentum multum molle fit vel humectatur redditur in partibus suis flexibile, vnde vna parte eleuata non necessario eleuatur altera, immo cum hoc ꝙ non eleuatur flectitur, sicut accidit in alijs corporibus flexibilibus, ideo cogitur virtus succurrere, & per partem ante partem arteriam eleuare & per consequens causare pulsum vndosum. Ex quo concludere poteris in practica ꝙ stante fortitudine uirtutis in declinatione paroxismi vel versus declinationem pulsus apparens vndosus significat super sudorem futurum. significat.n. materiam humidā expelli uersus exteriores porositates quæ occurrens arteriæ & ipsam molliens est causa pulsus vndosi. Nota tamē ꝙ non est necessarium ante quemlibet talem sudorem antecedere pulsum vndosum, quia contingens est materiam non fore sufficientem tantum mollificare arteriam ꝙ ab ea proueniat pulsus vndosus. Igitur &c. Secundo nota hic ex dictis Auic. differentiam inter corpora dura siue solida & liquida siue flexibilia. corporis enim solidi vna parte localit̃ mota stante continuitate mouetur totum, quod non est necessarium in flexibilibus vt patet.

Et uermiculosi quidem pulsus & formicantis causa est fortis debilitas, ita ut tarditas & spissitudo & diuersitas in partibus pulsus coniungantur, quoniam uirtus instrumentum in una hora dilatare non ualet, sed paulatim & paulatim.

Pulsus uermiculosus qd & formicans & eius cā.

Primo nota per pulsum vermiculosum & formicantem intelligere debemus pulsum cuius arteriæ motus percipitur sicut motus vermiculi. Sicut.n. motus vermiculi est per partem ante partē, quia primo mouetur eius vna particula alijs flexis, deinde alia figitur & insequitur, & sic deinceps. Et est iste motus paruus valde & tardus, sed frequens est siue spissus, quia inter vnum motum & alium non cadit quies media notabilis, quia ergo in pulsu quandoq; percipitur similis motus arteriæ, ideo dicitur vermiculosus. Differt autē a formicante, quia formicans ē minor pulsus. Secundo nota ꝙ causa huius est multa debilitas virtutis non potentis sil̃ totū instr̄m eleuare nec partes quas eleuat potenter multum aut velociter eleuare: vnde cogitur virtus per partem ante partem cum spissitudine eleuare arteriam.

Causa autem pulsus mali ponderis si pulsus quidem fuerit in dispositionibus temporis quietis est augmentum necessitatis. Et si in dispositionibus temporis motus fuerit est augmentum debilitatis aut necessitatis priuatio.

Pulsus mali pōderis duplicit̃ & eius cā.

Quid per pulsum mali ponderis intelligatur patet supra. Ex quo patet hunc esse duplicem, quia quidam est mali pōderis quo ad tempus quietis, & quidam quo ad tempus motus. Primo nota ꝙ causa mali ponderis vbi reperitur motus quando debet esse quies est augmentata necessitas. Cū enim percipimus arteriam dilatari tempore quo deberet quiescere arguendum est statim fore necessitatem auctam, vt supra in tertio notabili de bispulsante pulsu declaratum est. Secundo nota ꝙ pulsus mali ponderis, scilicet in quo est quies quando naturaliter deberet esse motus prouenit aut ex multa virtutis debilitate non potentis causare motum determinato tempore, aut ex necessitate multum diminuta propter quod non est necessitas ita frequentis motus sicut cōsueuit. Et de isto potest poni casus sil̃is per totum casui posito in tertio notabili de pulsu bispulsante. Notum est.n. ꝙ si esset virtus fortis non fieret pulsus talis mali ponderis.

Sed pulsus temporis motus propter uelocitatem diastolis alius est ab hoc. Et causæ quidem pleni & uacui & calidi & frigidi eleuati sursum & submersi inferius manifestæ sunt.

Nota per pulsum temporis motus propter uelocitatē &c. intelligit pulsum in quo diastoles est ita uelox ꝙ citius finit q̄ secundum naturam fieri deberet, unde uidetur ꝙ sit qes tempore quo deberet esse motus. Et sic uidetur quòd sit pulsus mali ponderis, quod remouens Auicen. dicit illud non esse uerum, quia dato ꝙ citius &c. tamen motui correspondet quies & econtra, ideo &c.

Capitulum. vij. Est de pulsibus ætatum & masculorum & fœminarum.

Masculorum pulsus maiores sunt & fortiores ualde propter uehementiam uirtutum eorum & necessitatis ipsorum.

Nota ꝙ oēs istæ comparationes masculus est calidior fœmina & fortior &c. debent intelligi masculo & fœmina in suis latitudinibus obtinentibus situm sibi inuicem proportionaliter correspondentes cæteris paribus, ut. v. g. comparando masculum temperatum fœminæ temperatæ, cholericū cholericæ, & sic de alijs. Similiter masculum in pueritia fœmellæ in pueritia & habitantem regionem aliquam uel obseruantem aliquod regimen ad seruantem proportionale uel habitantem similem regionem: & sic de alijs. Notum. n. est ꝙ ubi ista vel aliquod istorū deficeret oppositum posset cōtingere vt mulier in iuuentute calidior & fortior est q̄ masculus in senectute, & sanguinea melācholico, et sic de alijs. Oportet igitur ad ista attendere ad hoc vt dictum Auicē. sit uerum. Et forte propter hoc in fine litteræ addit istam particulam secundum plm. Secundo nota cām dicti Auic. expressam in lrā. ex quo. n. in masculis est necessitas maior, & fortitudo maior cum instrm ponatur obediens in ipsis ē pulsus maior & fortior, & per consequens Aui. dcm̄ est uerum.

Dubia. Primum dubiū circa primā partē capl'i. Vr̄ ꝙ pulsus mulieris &c. non debeat esse frequentior & velocior pulsu viris quia sicut pulsus in muliere est minor q̄ i viro ita necessitas in ea est minor, ergo æque bene satisfacit magnitudo pulsus mulieris suæ necessitati diminutæ, sicut magnitudo aucta in vno viro suæ necessitati auctæ, ergo non oportet in muliere in velocitate & spissitudine recompensari quod ex magnitudine deficit. Et confirmatur, quia per eandem cām sequitur ꝙ in qualibet cōplone frigida respectu temperati esset pulsus minor velocior & frequentior q̄ in temperato, quia qualis est vel esse potest proportio necessitatis et fortitudinis virtutis temperati ad frigidum, talis potest esse masculi ad fœminam, sed ex simili habitudine causarum sequitur similis pulsuum habitudo vel proportio: ergo &c. Item tunc pulsus senum deberent esse minores velociores & frequentiores pulsibus iuuenum. consequentia ꝓbatur vt præcedēs quare &c. Dubium secundum quia sicut in mare est necessitas maior ita in muliere instrm magis lene & magis obediens, ideo quantum magnificatur in masculo ex parte necessitatis tantum in muliere magnificatur ex parte obediētiæ. Dicendum primo ꝙ in muliere non est instrumentū magis obediens cæteris paribus, & ꝙ non quælibet lenitas maior facit obedientiam maiorem. Secundo ꝙ licet in muliere sit obedientia maior, ibi tamen non est fortitudo virtutis tanta sicut in viro, & sic duæ causæ promouent magnitudinem, necessitas, scilicet & fortitudo. in muliere vero vna tantum. Vel dicendum tertio quòd necessitas plus mouet quàm instrumenti obedientia, & quòd licet instrumentum sit obediens non tamen plus dilatatur quàm requirat diminuta necessitas quia non fit vt plurimum dilatatio, nisi secundum exigentiam necessitatis.

Et propterea ꝙ eorum necessitas magnitudine completur est eorum pulsus tardior pulsu mulierum & rarior secundum plurimum. Et omnis quidem pulsus in quo perseuerat uirtus & ē spissus oportet proculdubio ꝙ sit uelox. Est. n. cū ante est uelocitas quàm spissitudo, ꝑꝑ hoc igit̄ sicut pulsus masculorum est tardior ita est rarior.

Nota primo ꝙ in fœmina est necessitas diminuta respectu masculi, & virtus debilior & instrumentum magis strictum q̄ in masculo, vnde non potest ad tantas dimensiones magnificari sicut in masculo. Illud tamen quod ex magnitudine deficit propter instr̄i paruitatem & virtutis debilitatē recompensatur per spissitudinem vel velocitatem, vnde in mulieribus est pulsus spissior & velocior q̄ in masculis, ad quod etiam coadiuuat multa necessitas mundificandi a fumis multis in muliere multiplicatis propter retentionem superfluitatum in eis ex ocio & frigiditate complexionis. Secundo nota ꝙ stāte fortitudine virtutis nunq̄ spissitudo absoluitur a velocitate. cum enim per velocitatem melius satisfiat necessitati q̄ per spissitudinem virtute existente forti non magis retinet spissitudinem q̄ velocitatem. Cum igit̄ in mulieribus ponatur virtus fortis quo ad posse velocitare, sequitur ꝙ si in eis est pulsus spissior q̄ in masculo est etiam velocior. Tertio nota hoc dcm̄ ꝙ stante fortitudine prius acquiritur velocitas &c. intelligi debet notabiliter, de quo satis in techni dictum est. Dubium, quia sicut se habet velocitas ad spissitudinem ita magnitudo ad uelocitatem: sed non absoluitur spissitudo a uelocitate, quia prius non absoluitur a posteriori, igitur nec velocitas a magnitudine stante virtute. Dicitur ꝙ argumentum probaret nisi esset ꝙ in mulieribus uirtus non est fortis nec instrumentum obediēs sui paruitate, ut supra tactum est. Ex quibus concludunt̄ corrolaria. Primum. Non sola durities aut mollities reddit instrumentum inobediens, sed etiam instrumenti paruitas sicut iam deductum est. Secundum. Non æque bene proportionatur magnitudo fœminæ suę necessitati sicut masculi suę. patet, quia oportet ut in muliere augeatur uelocitas & spissitudo & non in masculo æqualiter. Et plura alia huiusmodi possent concludi. Persuasio ad hoc est, quia si sola diminueretur necessitas in muliere respectu uiri & maneret fortitudo cum obedientia instrumenti non bene proportionaretur sua magnitudo suæ necessitati sicut in uiro: sed cū diminutione necessitatis uirtus est diminuta. igit̄ &c. Ex quo sequit̄ maiorē esse ꝓportionē magnitudinis pulsus uiri ad magnitudinē pulsus mulieris q̄ necessitatis ad necessitatē quia plus ꝓportionabilr̄ minorat̄ pulsus i muliere respectu uiri q̄ decrescat necessitas. qa ad eius minorationē facit minoratio uirtutis, & alia multa concludi possunt.

Puerorum uero pulsus est lenior propter humiditatem. Et est debilior & spissior, quoniam calor est fortis. sed uirtus non est fortis eo ꝙ nōdum sunt completi. Puerorum uero pulsus comparatione quantitatis corporis eorum est magnus, quoniam eorum instrumentum est ualde molle & ipsorum necessitas est ualde fortis, & eorum uirtus comparatione paruitatis corporis ipsorum non est paruæ quantitatis. Verūtamē eorum pulsus comparatione pulsus completorum est non magnus, sed est uelocior & spissior propter necessitatem. In pueris nanq; multiplicatur uaporis fumosi collectio propter multam digestionem eorum & frequentiam eius in eis. Et propter hoc ualde est necesse ipsum extrahere, & calorem ipsorum innatum euacuare.

Primo nota ꝙ cum dicimus fœminarum pulsus fore paruos, etiam puerorum masculorum tñ & iuuenum magnos, intelligitur hoc totum cõparando pulsus puerorum ad iuuenes cæteris paribus & fœminarum silr ad masculos: & ecõtra. Notum. n. est ꝙ alias faciendo comparationes in genere mulierum reperitur pulsus magnus temperatus &c. Et silr in alijs. Secundo nota ꝙ pulsus puerorum considerari potest dupl'r. Primo in comparatione ad pulsum iuuenum, & sic pulsus puerorum est paruus velox frequens &c. Secũdo considerari potest pulsus iuuenis & pueri vtrunq; comparãdo respectu quantitatis ꝓpriæ suæ mollis, & sic pulsus puerorum nõ debet dici paruus, immo magnus, velox, frequẽs & fortis. Cã primi esse potest, quia instrm̃ est quantitatiue minus virtus etiam est debilior, necessitas vero est multa tã euentationis q̃ mundificationis, vt tangitur in lr̃a, ideo ꝙ ex magnitudine deficit oportet per velocitatem & frequentiã recompensari. Cã vero secundi est, quia licet absolute ad minores dimensiones dilatetur arteria pueri &c. illæ tñ dimensiones ad quas illa arteria dilatatur sunt tatæ ꝓportionabiliter respectu pueri quãtæ sunt dimensiones ad quas dilatať arteria iuuenis respectu eiusdem. v̾. g. si arteria iuuenis sit latitudinis pedalis, pueri vero semipedalis, & sit arteria pueri subdupla. ipsa tñ dilatatur ad spacium subduplum siue proportionabile. & illud innuit Aui. in littera. Dubium. vr̄ ꝙ puerorum pulsus debet esse fortior, quia virtus vitalis in eis est fortior, vt. 1. colliget. & cap̄. de ætatibus est declaratum. & innuitur illud idem. 6. de regimine sanitatis: sed virtus vitalis est virtus pulsatilis siue a qua ꝓuenit pulsus. ideo &c.

Pulsus puerorũ consideratur dupliciter.

Ad hoc dr̄ cõcedendo in pueris fore pulsum fortem ꝓpter multitudinem caloris: magnum respectu mollis, velocẽ vero & frequentem propter causas tactas in littera. est tñ pulsus paruus & debilis respectu iuuenis propter virtutem non esse ita fortem nec instrm̃ esse ita ꝓportionatum virtuti sicut in iuuene contingit. Et dicitur concedendo ꝙ virtus vitalis quo ad posse vitam in membris conseruare est fortior in pueris q̃ in iuuenibus, quo tamen ad posse pulsum magnificare est debilior. Et secundum principium intellectum procedunt auctoritates allegatæ.

Virtus uitalis dupl'r.

Iuuenum uero pulsus est multæ magnitudinis, & non est multæ uelocitatis, immo in ipsa est ualde diminutus & in spissitudine & ad raritatẽ tendens. Et illorum quidem pulsus qui in principio iuuentutis existunt est maior. Et eorum qui sunt in medio iuuentutis est fortior. Et nos quidem iam declarauimus ꝙ calor in pueris & iuuenibus fere est similis, ergo necessitas in eis erit ꝓpinqua, sed uirtus in iuuenibus est augmentata, habebitur ergo ex magnitudine quod in ipsis restaurat quod defuerit ex uelocitate & spissitudine. Et principium quidem rei unde prouenit magnitudo est uirtus sed necessitas est appetens, instrumentum quidem est adiuuans.

Primo nota ꝙ cum in iuuentute sit virtus fortis potens instrm̃ satis dilatare & pulsum magnum efficere, non tñ est necessitas tantæ velocitatis vel spissitudinis sicut in pueritia ꝑꝑ quod in iuuentute est pulsus maior q̃ in pueritia tardior autem & rarior. Secundo nota. Diceret aliquis. vr̄ ꝙ iste textus est contra põnem tuam, quia a pueritia versus iuuentutem ꝓcedit magnitudo pulsus augendo & tñ velocitas & spissitudo continue minorando vt patet. igitur &c. Dicitur hic ꝙ non aduersatur, quia hoc non est stante fortitudine & virtutis instr̃i obedientia vel inobediẽtia, vt patet ex dictis. Fit. n. pulsus hic maior ꝑꝑ virtutis fortificationem & ampliationem instr̃i. Nota tñ ꝙ comparando iuuenem ad iuuenem ille in quo pulsus est maior habet etiam velociorem & frequentiorem cæteris paribus. Tertio nota ꝙ in principio iuuentutis pulsus est maior aut ꝑꝑ instrumenti obediẽtiam maiorem, aut quia simul necessitas mundificandi cum necessitate refrigerandi coniungitur, aut dicitur solum manifeste maior sed in processu non solum manifeste maior sed etiam manifeste fortior. Quarto nota, ex ista particula soluitur dubium tacite possibile moueri, quia si necessitas est fere æqualis in puero & in iuuenibus, quare non pulsus. Patet solutio in littera.

Senum autem pulsus est minor propter debilitatem & minoris uelocitatis, ꝑꝑ hoc etiã & ꝑꝑ diminutionem necessitatis, & propter hoc est rarior. Et pulsus quidem senum qui iam multum processerunt in annos est paruus & rarus & tardus & est cum est mollis propter humores extraneos & non propter naturales.

Nota in senibus simul esse diminutam necessitatẽ multũ & uirtutem multũ debilitatã, vñ ꝑꝑ debilitatem est pulsus paruus. & quia cum hoc necessitas est multum diminuta est etiã rarus. Totũ residuũ lr̃æ patet vsq; ad finem capituli.

Capitulum. viij. Est de pulsu complexionum.

PVlsus calidæ cõplonis uehementis est necessitatis. Quod si uirtus cõuertit & instrumẽtũ erit pulsus magnus. Si ergo unũ eorum diuersificabiť erit quẽadmodum dcm̃ est in præcedentibus.

Primo nota per complexionem calidam in ꝓposito intelligere debemus cõplonem calidam totius & principalium membrorum & maxime cordis respectu cõplonis temperatæ totius &c. Et per necessitatem uehementem cõsilr necessitatem euentandi auctam respectu necessitatis quæ est in temperata complexione. complexionis. n. temperatæ necessitas nõ dr̄ magna nec aucta uel diminuta, sed mediocris uel temperata &c. Secundo nota ꝙ in casu in quo cõplo sit calida cũ necessitas sit aucta, si uirtus erit fortis & instrm̃ obediens pulsus erit magnus respectu temperatæ cõplonis, quia prima dr̃ia quæ acquiriť notabiliter per necessitatẽ auctam stante fortitudine etc. est magnitudo. Tacuit autẽ alias dr̃ias quæ per necessitatis augmentum acquiruntť, puta velocitatem & spissitudinem dans eas intelligere per magnitudinem. Et ex isto textu volunt quidam concludere de mẽte Auic. ꝙ per necessitatem auctam stante fortitudine posse est acquiri solam magnitudinẽ in pulsu. Ad quod respondendum est ꝙ licet prius notabil'r uariet magnitudo, oẽs tñ adhuc præter magnitudinem uariantur. Tertio nota superius dcm̃ esse uirtute exñte debili aut instr̃o inobediente, quantũcunq; sit necessitas augmentata pulsum inde magnũ ꝓuenire posse. Si enim deficit uirtus deficit agens magnitudinem. Si autem instrumentum est inobediens deficit uirtus seu dispositio passi. actus enim actiuorum non recipiuntur, nisi in patiente bene disposito. 2. de anima. ideo &c. Ex quo sequitur ꝙ necessitate existente magna & aliquo istorũ deficiente prouenit pulsus uelocior aut frequentior q̃ in temperato, nisi sit extrema uirtutis debilitas aut extrema instrumenti inobedientia, a quibus non solum paruus sed tardus & rarus fit pulsus. Sequitur secundo ꝙ possibile est necessitate existente aucta respectu temperati pulsum inde prouenire in magnitudine temperatum, quia cũ necessitate aucta potest fieri pulsus magnus & etiam paruus uirtute existente debili, igitur potest fieri temperatus in magnitudine. tota consequentia patet. Sequiť tertio non fore repugnans duos fore pulsus in his tribus differentijs, scilicet magnitudine uelocitate & spissitudine omnino similes, & tamen unus illorum est salutis signum: alter uero mortis. Et patet satis hoc corrolarium intelligenti. Et casus tactus est super.

Cõplo calida qd. Necessitas uehemens.

Et si

Et si caliditas quidem non malæ fuerit complexionis immo naturalis, erit complexio fortis & sana & uirtus multũ fortis. Et neq; existimes φ calor innatus si fuerit fortis quantumcunq; sit minuat ex uirtute, immo ex eo prouenit in substãtia spiritus fortitudo & in anima audatia. Calor uero complexionis malitiam sequens quanto plus augmentatus fuerit, tanto in uirtute plus debilitatem augmentabit.

Calor uel caliditas duplex.

Primo nota eadem mensura caloris in gradu potest esse naturalis quia.s.naturæ proportionata pro suis operatiõibus exercendis & inaturalis, quia naturæ disproportionata pro suis operationibus, quia eius operationes impediens. Si enĩ fuerit debitam habens ab humoribus & spiritibus dependẽtiam & debitam proportionem ad humidum membrorum erit naturalis & erit caliditas bonę complexionis, & ab ea ꝓueniet uirtutis fortitudo, quia.s.per ipsam tanq̃ proportionatum instrumentum reddetur virtus potens &c. Econtra erit caliditas præter naturam & malæ complexionis & virtutẽ debilitans. Redditur.n. virtus debilis propter improportionalitatem instrumenti ad suas exercendas opões. Ex quibus sequitur duas ęquales mensuras caloris fore naturalis, tamẽ vnam magis naturalem, quia magis proportionatam, eo φ melius pendet a spiritibus & humoribus, vt caliditas sãguinei in primo & cholerici in primo aut calidi tantum, & calĩ & sicci vtrobiq; in primo. Ex quo vlterius sequitur φ stat caliditatem crescere in naturalitate, tamen non crescere in mensura & similiter econtra. Quanto autem plus crescit in naturalitate tunc efficitur virtus fortior et crescit audacia. Et hic potest esse intellectus Aui. dum dicit. Nec existimes &c. Calor.n. quanto plus augetur, dum tamen cum hoc crescat naturalitas, tanto maiorem facit fortitudinem in virtute & permanentiorem fortitudinem. Hic tamen non debemus intelligere fortitudinem respectu temperati sed respectu fortitudinis, quam causat vel causaret calor naturalis. Et tu hic ẽt considera si esset intentio. A. hic de augmento quantitatiuo an graduali. Secundo nota φ calor inaturalis quanto plus augetur cæteris paribus tanto plus augmentat debilitatem virtutis, tũ quia tãto plus resoluit de spiritu, tũ ẽt q̃a ẽ uirtutis instrumentum eidem magis disproportionatum. igitur &c.

In complexione uero frigida declinat pulsus ad partẽ diminutionis, sicut proprie est paruitas & proprie tarditas & raritas. Cunque instrumẽtum fuerit molle latitudo eius augmentata erit & eius similiter tarditas & raritas. Quod si durũ fuerit erit minus hoc. Et debilitas quidem quam mala complexio frigida hereditare facit maior est ea quam mala complexio calida facit hereditare quoniam caliditas, scilicet calori innato magis est conueniens.

Cõplo frigida quid.

Primo nota per complexionem frigidam in ꝓposito intelligit frigidam respectu temperati siue naturaliter siue præternaturaliter fuerit talis in qua pulsus declinat ad partem diminutionis in qualibet istarum trium pricipalium drĩarũ.s. magnitudinis velocitatis & spissitudinis. Cum enim sit ibi virtus debilis & necessitas diminuta videtur fieri deberẽ pulsum paruum tardum & rarum. Et iste textus multum consonat põni meę. Secundo nota φ istrumento exñte molli

Instr̃m molle & durum

fiet pulsus latus, aut per molle intelligendo inobediens. Et tunc patet causa, quia sicut durities impedit latitudinem ita mollities auget, quia.s. fiet latior q̃ fieret si nõ esset tãta mollities, vel per molle intelligendo humidum valde flexibile, propter quod una tunica declinat super alteram, propter qđ virtus non potens vnam tunicam ab alia eleuare secundum altitudinem quantum expedit cogitur arteriam secundum latitudinem ampliare, econtra vero si instrumentum sit durum. Tertio nota vt supra fen prima. cap. de complexionibus. caliditas magis attinet sanitati q̃ frigiditas, ideo frigiditas videtur qualitas virtuti magis disproportionata, vnde facto excessu frigoris plus debilitaẽ virtus, quia acquirit rẽ magis ei disproportionatam. Et debet hoc totum intelligi cę teris paribus. Posset.n. lapsus in calido esse valde magnus & in frigido valde paruus, propter quod plus debilitaretur virtus ex lapsu ad calidum q̃ ex lapsu ad frigidum. Et ex ista littera collige primo φ cuilibet corpori lapsus ad frĩdũ cęteris paribus est deterior q̃ lapsus ad calidum. Secũdo φ cuilibet corpori lapsus ad calidum est proportionabilis, lapsus vero ad frigidum contrarius est vel disproportionabilis. Tertio corpus phlegmaticissimum facilius labitur ad calidum q̃ ad frigidum. Quarto φ temperamẽtum æqualitatis secundi modi inęqualiter distat ab extremis caliditatis & frigiditatis totius latitudinis humanę complonis. Et infinita quasi alia cõcedi possent, quę tractata sunt supra fen prima. caplo de complexionibus.

Complexionem uero humidam sequitur inundatio & dilatatio.

Nota causam pulsus vndosi propter humiditatem superius tactam. Nota etiam causam latitudinis pulsus ex hoc φ vna tunica declinat supra alteram tunicam, vt supra pluries est assignatum.

Et siccam quidem sequitur coãgustatio & durities. Amplius si uirtus fuerit fortis & necessitas mlta, accidet bis pulsãs & spasmosus et tremulus. Tu uero deinceps cõpone cõseruãda principia.

Nota etiam causas duritiei pulsus superius tactas, & pulsus spasmosi, quæ omnia superius patent, quando dicebatur de causis istorum &c.

Et præterea cum uni homini accidit, ut duorum laterum ipsius diuersificetur complexio, erit ergo unum ipsorum frigidum & alterum calidum. Et accidet ut diuersitate quæ prouenit ex caliditate & frigiditate horum duorum laterum pulsus diuersi fiant. Eritq; pulsus calidi lateris, pulsus calidæ complexionis & lateris frigidi pulsus complexionis frigidæ.

Nota φ licet motus arteriarum principaliter ordinetur ad cordis refrigerium, ordinatur etiam ad euentationem ꝓprię caliditatis arteriarum, vnde si in corde staret necessitas uniformis, variata tamen arteriarum necessitate, variaretẽ motus arteriarum q̃uis non variaretur motus cordis. Ex quo infertur verum esse dictum Aui.s. φ lateribus existentibus difformibus in caliditate & frigiditate conuenit pulsuum uarietas. Secundo nota φ naturaliter in corpore quantũcũque vniformiter sano est laterum diuersitas in calore & frigore latus enim dextrum calidius est sinistro, non tamẽ est naturaliter hæc pulsuum diuersitas quam ponit Aui. hic. De hac igitur diuersitate laterum non intelligit Aui. sed intellectus eius est de diuersitate laterum respectu naturalis dispõnis ipsorum vel respectu temperamenti. uerbi gratia. exñte latere dextro in sor. calido in primo respectu temperati lateris dextri. et hoc naturaliter. sinistro uero existente frigido respectu temperati, aut adhuc temperato non seruaretur ꝓportionalitas laterum, & sic etiam non pulsuum. Similiter existente sor. secundum latitudinẽ totius temperato contingens est dextrum latus calefieri propter hepatis calefactionẽ aut pustulam sinistro non calefacto, immo fortasse infrigidato respectu temperati.

Diuersitas complonis hois cãe diuersitatẽ pulsus.

Et ex hoc quidem scitur q pulsus in diastole sua & systole non est secundum modum accessionis & recessionis cordis, immo secundum modū diastoles & systoles ipsius corporis arteriæ.

Prio nota ex ista littera prius posita sequit̄ q motus arteriarum non semper proportionaliter insequitur motum cordis, ita q ipso constricto dilatentur & ipso dilatato constringantur. Hoc.n.sic sequitur ea dictis Aui. quia dictum ē pulsus laterum diuersificari &c. vnde videtur esse possibile dilatari arteriam dextri & constrigi arteriam sinistri. Arguitur tunc sic. Constricto corde dilatatur arteria dextri. sed dilatata illa constringitur arteria sinistri. igitur &c. Similiter motus arteriarum non proportionatur motui cordis in magnitudine &c. quia stat in corde necessitatem fore diminutam & in aliqua arteria particulari adauctam. Secundo nota

Cordis accessio qd & recessio.

per accessionem & recessionem cordis intelligere debemus eius dilatationem & constrictionem. Cum.o.cor sit figuræ pyramidalis cum constringitur elongatur & accedit ad extra appropinquando exterioribus. Econtra vero quando dilatatur recedit ad intra, ideo per accessionem systolem & p recessionem diastolem intelligere debemus. Sed circa hęc

Dubit.

occurrunt dubia multa. Primum dubium, quia hoc videtur contra mentem. Gal. in introductorio pulsuum dicentis arterias cordis simul pulsare, ita q ex vna liceat syllogiçare super omnes, cuius oppositum inuitur hic. Similiter dū cor constringitur omnes arteriæ recipiunt, sed non recipiunt nisi dilatentur ideo &c. Secundum dubium est, quia qua rōne aliqua arteria potest a corde hanc habere difformitatem eadem ratione quælibet. Ponatur igitur q quælibet arteria vel aliquæ terminatæ ad cor sint huiusmodi. Et arguitur ea hoc contradictio, quia dum cor constringitur impellit in arterias, igitur ipsę recipiunt, & sic dilatantur. & sic consimili & econtra. non ergo poterunt cū corde simul dilatari aut simul constringi, cuius oppositum est hoc, igitur &c. Tertium

Gal.

dubium est hoc, quia motus arteriarum consequitur motū cordis, vt ait Gal. in libro de vtilitate pulsus satis ad principium. igitur &c. Item quia motus principiatorum debet sequi motum principij. Ad hæc respondetur. Ad primum dicitur dictum Gal. debere intelli stante vniformi dispositione in toto. Et pro confirmatione negatur aīs illud. s. q quandocunq cor constringitur pellit in arterias omnes. Vel negatur illa consequentia, omnes arteriæ tunc recipiunt, igitur tunc dilatantur. Stat.o. recipere & tamen pro tunc constringi, sicut si haberes vesicam & comprimeres manibus & insufflares. Staret enim per tempus ipsam recipere & constringi propter condensationem eius quod in ea continetur. Ad secundum consimiliter per omnia dicitur. Tota autem causa est quia arteria non ideo dilatatur quia recipiat, sed ad finem refrigerij &c. ut tactum est secundo techni sufficienter.

Ad tertium conceditur q insequitur & dependet nō tamē oportet hunc solum variari secundum varietatem dispositionis cordis, vt patet de cælesti influentia a qua licet dependeant omnes naturales effectus, non tamen solum sic variātur. Et tu de hoc multa conclude &c.

Capitulum.ix. est de pulsu temporum

IN uere quidem ē cum pulsus est paruus non tamen in omni re, & ē in fortitudine augmentatus.

Primo nota q hæc littera multiplicem pōt habere expositionem. Prima & est antiqua q in pulsu veris consideramus magnitudinem & fortitudinem, quas inter se comparare possumus q̄tum ad earum intensionem & remissionem. Quia igitur in vere necessitas est temperata &

Pulsus ueris.

virtus valde fortis, cum in vere sit tempus temperatum, & fortitudo virtutis insequatur temperamentum, ideo in vere maior siue intensior est fortitudo pulsus q̄ eius magnitudo, propter quod dicitur in vere pulsus paruus paucæ magnitudinis, supple respectu fortitudinis eiusdem. Et iō dicit Aui. in littera. pulsum in vere esse paruum. s. respectu fortitudis non tamen in omni re, quia non respectu cuiuslibet alterius differentiæ, quia non velocitatis & spissitudinis. In vere.n. magnitudo excedit velocitatem & frequentiam cum virtus valde conuenienter possit instrumentum dilatare prout cōpetit suę necessitatis augmento. Et ex hoc soluuntur quædam instantię solitæ adduci auctoritate Gal. & Auer. q pulsus in vere sit magnus. Nam in introductorio pulsuum dicit pulsus veris maximos esse & fortissimos. Et Auer. 4. colliget dicit q est pulsus complexionis calidæ. Et huius patet solutio per primam expositionem & etiam per secundam. Et intellige maximos i comparatione pulsus aliorum tempori.

In vere pulsus dr̄ paruus dupl'r.

Secunda expositio potest esse q licet de per se in vere pulsus debeat esse magnus vel saltem mediocris merito temperati ueris, per accidens tamen contingit in principio veris pulsum esse paruum frequentem & velocem. Cum enī in hyeme ver præcedente corpora multum superflue communiter repleantur & superfluitas constrictæ & coagulatæ i receptaculis retineantur superueniente vere eliquantur supfluitates iam dictæ, quæ eliquatæ. i. fluentes per corpus virtutē grauantes & comprimentes & calidum suffocantes sunt cā paruitatis in pulsu. Hoc autem contingit in principio veris, non autem in medio vel in fine cum iam calidum inualuerit & superfluitates resoluerit. Et ideo dicit Aui. q contingit aliquando in vere q pulsus est paruus, supple in corporibus ualde in hyeme male rectis. Et subdit, non tamen in oī re. s. non in omni parte ueris quia nō in medio uel in fine. Vel nō in omni re, quia nō in corporibus mūdis & bene rectis Vel forte non tamen in omni re, quia licet sit paruus secundū altitudinem arteris non potente secundum altitudinem multum leuari propter oppressionem iam dictam, non tamen secundum latitudinem est pulsus paruus, quia. s. tunc est valde latus. Secūdo principaliter nota q hic inueniuntur una pō litteræ quæ dicit. Et est cum est ęqualis. Ista ęqualitas debet intelligi respectu pulsuum aliorum temporum, quia. s. merito dispositionis quæ in vere seruante naturam veris reperit, in uere reperitur pulsus ęqualis respectu pulsus aliorum temporum. cum.n. uirtus sit fortis & necessitas ęqualis uel media pulsus ęqualis erit vel medius. Nota tamen q comparando partes veris inter se in principio est pulsus paruus in medio medius & in fine maior. Cum enim in toto vere sit virtus conuenienter fortis ad magnificandum pulsum variabitur magnitudo in pulsu secundum varietatem necessitatis, quæ quia in principio est parua & in medio mediocris & in fine maior, erit pulsus in principio minor, in medio medius & in fine maior. Nota tamen q licet pulsus veris dicatur ęqualis respectu aliorum temporum, ista tamen ęqualitas est magnitudo respectu eorūdem, vt patebit in sequentibus. Ex quibus omnibus collige in summa primo q in vere merito suæ dispositionis & per se est pulsus magnus respectu aliorum temporum, in principio paruus respectu medij & finis veris. Et hęc posset esse alia expositio, & in medio mediocris, & in fine maior. Si tamen quæratur. In quo tempore est pulsus maior, an in ęstate, an in vere. Potest dici q in corporibus robustis est in æstate maior potētibus multum resistere impressioni æstatis. secundo q in corporibus multis pauci caloris similiter contingit vt in senibus & in phlegmaticis multis. tertio q i cholericis est præcise quod dicitur in littera. quarto q i ęstate duæ sunt causę, quarū una promouet magnitudinem. s. augmentum necessitatis, alia paruitatem. s. debilitas uirtutis. Et quia æstas suam seruans naturam magis uidetur resoluere & debilitare q̄ inflāmare, ideo potentior in æstate uidetur causa promouens paruitatē q̄ magnitudinem, & sic pulsus fit minor & non maior. Et secundum hoc patet quare in febribus in principio augetur pulsus, quia fortior est in promouendo magnitudinem necessitas q̄ debilitas paruitatem. In processu autem frequenter accidit econtra. Et hic uidetur q in principio æstatis pulsus debet esse magnus & in processu cum resolutio excedit necessitatem

cessitatem fieri paruum. patet enim cum in tali æstas notabiliter impressit. Et nota hoc quia ad multa potest conferre. Potest etiam probabiliter dici ꝙ in æstate pulsus est absolute velocior & frequentior ꝙ̃ in vere. Si.n. in æstate solũ cresceret necessitas manente virtute fieret pulsus suæ necessitati in magnitudine proportionatus, sed quia cum hoc debilitatur virtus fit minor ꝙ̃ fieret, ideo minor est ꝙ̃ exigat sua necessitas, ideo necesse est ipsum velociorẽ & freq̃ntiorẽ fieri.

In æstate uero est uelox & spissus propter necessitatem, & paruus & debilis propter uirtutis resolutionem quæ est propter resolutionem spiritus quæ fit propter calorem exteriorem dominãtem superfluum.

Pulsus æstatis. Primo nota ꝙ cum instrumentum virtutis pulsatilis sit spiritus spiritu multum paucificato & resoluto multum debilitatur virtus pulsatilis & per consequens pulsus inde erit debilis. Secundo nota ꝙ cum difficilior differentia quæ sit ĩ pulsu sit magnitudo vt supra declaratũ ẽ iõ virtute multũ debilitata sicut cõtigit in æstate ipsa prius desinet posse facere magnitudinem in pulsu ꝙ̃ aliquam aliam differentiam ut patet. Tertio nota ꝙ q̃a ĩ æstate necessitas est magna et uirtus non potest ei cum magnitudine satisfacere ipsa cogit ꝙ̃tum potest per velocitatem & frequentiam recompensare, vnde in æstate est pulsus velox & frequens. Et debet hoc totum intelligi in æstate seruante naturam suam & maxime quantum ad medium eius. Quantum enim ad principium eius attestari videtur ueri, & quãtum ad eius finem autũno, vt infra videbitur. Dubia. Primum dubium. Videbitur hoc nõ esse verum de omnibus corporibus, quædam.n. sunt corpora quorum virtus crescit in æstate, ideo in talibus fiet virtus fortior & maior. patet consequentia & assumptum de corporibus phlegmaticis valde. Sicut etiam videmus de animalibus imperfectis debilis caloris vt sunt serpentes &c. Similiter corpore ægrotante ægritudine quæ per æstatem curetur. Secundum dubium. Videtur ꝙ in omnibus corporibus sanis in æstate fiat magnus pulsus, quia licet virtus debilitetur in æstate non tamen apparet fieri debilis respectu instrumenti mouendi & dilatandi. cuius signum, quia si superueniat febris adhuc magnificatur pulsus, ideo &c. Item non minus debilitat virtutem effemera superueniẽs ꝙ̃ æstas, sed effemera superueniente remanet virtus fortis ad pulsum magnificandum, ideo &c. Similiter de ira argui potest. Ad primum istorum dicitur ꝙ argumentum probat ueritatem, sed illud est per accidẽs merito dispositiõis corporis ad æstatem transeuntis. Dictum autem Aui. debet intelligi per se et merito dispositionis æstatis, quæ cum sit resolutiua hẽt virtutem debilitare & pulsum paruum ac debilem facerẽ. Ad secundum consimiliter per omnia dici posset. Vel forte dicẽdum & melius, ꝙ virtus stante necessitate naturali hẽt gradum determinatum conatus satisfaciendi suæ necessitati quem non prætererit quousq; steterit necessitas intra latitudinem naturalis dispositionis, ideo debilitata virtute & aucta necessitate stante tamen necessitate in terminis naturalibus non augetur conatus in magnificando in tantum ꝙ possit necessitati proportionari, quoniam si staret virtus & cresceret necessitas ille conatus satisfaceret. qua tamen debilitata non satisfacit, vnde cogitur satisfacere per velocitatem & freq̃ntiam. Si autem non est de necessitate febrili. crescit enim conatus vltra naturales terminos Sed dices ex quo virtus est potens absolute magnificare pulsum in æstate, licet nõ cum gradu conatus naturalis, cum melius satisfaciat necessitati ꝑ magnitudinem, quare non vlterius conatur. Dicitur ꝙ natura non tantum inclinatur vt necessitati satisfaciat, sed vt suam propriam saluet constantiam. Et quia augendo tantũ conatur non saluaretur, eo ꝙ tunc nimium resolueretur de spiritu, hinc est ꝙ non tantum conatur ꝙ magnificet. iõ etc. Cogita super hoc. Causa autem quare ira magnificat pulsum, & si virtutem debilitet & sic aliqua letitia & nõ æstas aut regio calida mihi apparet ista. Per iram enim multo plus intenditur caliditas & necessitas ꝙ̃ debilitetur virtus, q̃a in ira fit subita inflãmatio spiritus. facilius enim fit inflãmatio spiritus ꝙ̃ eius resolutio. ideo &c. Si autem multum permanet ira procedente multum resolutione in spiritu fieret pulsus paruus & debilis. Et similiter de lętitia dicendum ẽ. Ecõtra autem in æstate contingit. Apertis enim poris longo tẽpore exhalat facile & resoluitur spiritus, licet non multũ calefiat, quare maior est resolutio ꝙ̃ calefactio spiritus, & ꝑ consequens debilitatur plus uirtus ꝙ̃ augeatur necessitas. iõ etc. Contra: Ira in æstate superueniente magnificatur pulsus, sed fortior est virtus anteꝙ̃ ira superueniat ꝙ̃ post. igiẽ anꝙ̃ superueniat ira potest virtus magnificare pulsum, & per cõsequens &c. Huic dicitur negando consequentiã, licet enĩ virtus ante aduentum iræ sit fortior &c. non tamen æqualiẽ spiritum suo applicat instrumento sicut ira superueniẽti. Et tu considera super hoc. Dubium etiam est, quia in debite exercitato in æstate fit pulsus magnus.

Et in hyeme est maioris raritatis & tardioris debilitatis, & cum hoc est paruus, quoniam uirtus debilitatur. Et in quibusdam corporibus accidit ut calor in profundo teneatur & adunetur et uirtus fortior fiat, & hoc cum complexio calida est dominans & refrenans frigus & non per ipsũ patiens, neq; frigiditas ad fundum uadit.

Pulsus hyemis. Nota non esse intentionem. A. tempore hyemis pulsum fieri magnum & fortem respectu temperati temporis ĩ corporibus robustis, sed comparat ad æstatem & autũnum ꝑpter causam tactam, quæ causa tãgetur etiam prima apho. in cõmento illius. Ventres hyeme & vere. Gal.

In autũno autem est pulsus diuersus & trahit ad debilitatem quandam. Sed ipsius diuersitas ẽ propter multitudinem conuersionis complexionis accidentalis in autũno nunc ad calorem nũc ad frigiditatem. Et ipsius quidem debilitas ẽ etiã propter hoc. Complexio enim diuersa semper deterius efficit nocumentũ quàm similis & æqualis, licet sit mala. Et quia autũnus est tempus naturæ uitæ contrarium, quoniam calor in eodem debilitatur & siccitas fit fortior. Temporum uero pulsus quæ sunt inter tempora temporibus ꝑportionantur quæ sunt circa ipsa.

Pulsus Autũni. Primo nota in autũno fit facilis mutatio de calore ad frigus & econtra propter aeris subtilitatem ad quod sequiẽ spiritus motus inordinatus ad intus & ad extra, & per consequens pulsus diuersus & debilis, ad quod etiam cõcurrit cõtrarietas autũni ad vitam secundum qualitatem eius. Hæc omnia colligunẽ secunda primi. cap. de naturis temporũ. & secunda aphor. illo aphor. In tẽporibus quãdo eadẽ die &c. Hippo. Secundo nota ꝙ per complexionem diuersam in proposito tria intelligere possumus. Cõplo diuersa triplicitẽ. Primo per complexionẽ, diuersam complexionem, cuius aliquid est factum & aliquid est futurum fieri siue fiens, qualitercunq; sumatur fiens. Ecõtra vero per ęqualem factam. Et sic non est verum. Notum enim est ꝙ cæteris paribus deterior est mala complexio facta ꝙ̃ fiens. Secundo per complexionem diuersam intelligere possumus malam complexionem compositã. s. vel ex contrarijs vel ex diuersis. Econtra per ęqualem simplicem. Sic iterum non est verum dictum Aui. nec sic intelligiẽ. Notum est.n. ꝙ deteriores sunt plures morbi ꝙ̃ vnus cæteris paribus. Tertio per malam complexionem diuersam intelligere possumus dispositionem temporis diuersam siue diffor mẽ. s. aeris quo ad tempus, quia. s. nũc calida nunc frida etc. Et de tali intelligitur in ꝑposito. Iõ semper cæteris paribus

huiuſmodi mala complexio ſiue ſit in nobis ſiue extra nos quo ad tempus corpus difformiter ſiue contrario modo affli egns eſt deterior. Reſiduum ſatis patet.

Capitulum.x.eſt de pulſu regionum.

Regionum quædam ſunt tēperatæ uernales. Et quædam ſunt calidæ æſtiuæ. Et quædam ſunt frigidę hyemales. Et quædam ſiccæ autumnales. Iudicia igitur pulſuum erunt in eis ſecundum modum quē ſciuiſti de pulſu temporum.

Regio autūnalis qd & ỹnalis.

Nota, licet regio autūnalis & vernalis in qualitatibus ſuis videantur conuenire, dicitur tamen autūnalis regio quæ faciliter recipit mutationes, ſic tempus autūnale aut ꝓpter vētos aut aliquid huiuſmodi. Econtra vero dicitur vernalis.

Cap.xi.ē de pulſu qui ꝓuenit ex cibo & potu.

Exterius corpori aduenientia & ipſum ingrediētia pulſus diſpoſitionem mutant qualitate ſui & quātitate. Sed qualitate, quoniam ſi ad calefaciendum declinauerint aut ad infrigidandum mutabunt ipſum ſecundum illud.

Ingrediēs corpus noſtrū duplr. Qualitas duplex.

Primo nota ꝙ licet per corpori extrinſecus aduenientia & ingredientia ipſum intelligere poſſimus non ſolum cibum & potum, ſed etiam aerem medicinas & huiuſmodi. in propoſito tamen eſt ſermo de cibo & potu quibus non ſolū cōpetit corpus noſtrum localiter ingredi, ſed etiam competit in corporis ſubſtantiam tranſmutari, vnde ipſis magis proprie competit corpus noſtrum ingredi. Iuxta antiquam diſtīonem ꝙ ingredientia corpus noſtrum quædam localitˀ, & quædam localiter & ſubſtantialiter ingrediunt. Exemplum primi vt aer. Exemplum ſecundi vt cibus & potus. Secūdo nota per qualitatem hic indifferenter itelligere poſſumus qualitatem actiuam vel paſſiuam, manifeſtam vel occultā, primam vel ſecundam &c. vt patebit. Tertio nota ꝙ hæc variant pulſum aut diſpoſitionem virtutis pulſatilis fortificando vel meliorando aut lędendo & deteriorando, ſiue per proprietatem ſiue per communitatem. Exemplum primi, ut facilis conuerſionis cibus exhibitus inanito. Exemplum ſecundi vt cibus putridus receptus in ſtomacho putridos mittens vapores cordi aut cauſans dolorem in corde vel ore ſtōi, & ſic de alijs. Similiter calefaciendo vel infrigidando neceſſitatem augent vel diminuunt.

Et quātitate quidem quoniam ſi æqualia fuerint fiet pulſus in magnitudine augmentatus & uelocitatis maioris & ſpiſſitudinis propter augmentum uirtutis & caloris & permanebit hæc mutatio aliquandiu. Et ſi plurimæ magnitudinis ualde fuerint erit pulſus diuerſus abſque ordine propter grauitatem nutrientis ſupra uirtutem, quoniam ex omni grauitate prouenit in pulſu diuerſitas. Et quidem æſtimauit. Archigenes ꝙ eius uelocitas eſt tunc multo maior quàm ſpiſſitudo. Et hæc mutatio eſt perſeuerans, quoniam cauſa perſeuerantiæ licet ſit multitudinis minoris, hac tamen eſt diuerſitas ordinata. Qđ ſi paucæ fuerit quantitatis erit pulſus minoris diuerſitatis & magnitudinis & uelocitatis, neque eius mutatio diu perdurabit, quoniam materia pauca cito digeritur. Amplius ſi uirtus deficiat et debilitetur ex multitudine aut paucitate quæcunque fuerit, ſimiles erūt pulſus in paruitate & tarditate uſque ad finē rei. Quod ſi natura fortis fuerit in digerēdo & cōuertēdo fiet pulſus tēꝑatus.

Cibi ꝗtitas duplex.

Primo nota hic ex dictis Aui. hāc diſtinctionem. ſ. ꝗtitas cibi aut eſt ęqualis aut eſt inęqualis. Si inęqualis, aut deuians ab æquali per multitudinem, aut per paucitatem. Vtrumque iſtorum poteſt eſſe duplr, quia vel multum & extremaliter vel parum. Et ſecundum hoc contingit pulſum multum variari ratione quantitatis ſicut poſt ſtatim apparebit. Secūdo nota hoc dictum Aui. ꝙ cibus ęqualis ꝗtitatis auget &c. debet intelligi deducto impedimento apto ꝓuenire ex parte ſuæ qualitatis, quia. ſ. hoc cibo exiſtente temperato in qualitate ſua. Tertio nota ꝙ aliter operatur cibus ꝗtumcunque temperatus & ęqualis in principio cum occurrit corpori noſtro, & aliter in proceſſu dum conuertitur in chylum, & aliter dum conuertitur in ſanguinem & reſtaurat membrorū ſubſtantiam, & aliter etiam occurrens corpori multum inanito & debilitato ea inanitione, & aliter in corpore mediocriter inanito. verbi. g. exiſtente vehementi inanitione propter quā eſt pulſus debilis & paruus valde cibo temperato ſtatim aſſumpto fit pulſus fortior & maior. Similiter ſi for. eſſet ieiunus & non nimis inanitus temperatus cibus occurrens pulſum minorando neceſſitatem aliqualiter paruificaret i principio, ſed in proceſſu ipſo in ſanguinem & ſpiritum mutato fieret pulſus maior & fortior, ſcilicet ipſo tranſeunte in ſubſtantiam membrorum. Ex hoc ſoluuntur dubia. Primum dubium. Cibus temperatus occurrens in ꝗtitate temperata facit ipſum pulſum temperatum. igitur non magnū velocem & frequentem. patet conſequentia & aſſumptum arguitur. Cibus calidus in ꝗtitate tēperata facit pulſum magnum, frigidus paruum. igitur medius facit mediocrem ſiue temperatum vt patet. Et confirmatur, quia cibo temperato conſeruatur corpus in temperie. igitur permanet temperies in pulſu. Secundum dubium. Cibo occurrente calor & ſpiritus reuocantur ad intra, igitur protunc minoratur pulſus. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter eſt notum. Tertium dubium & eſt confirmatio eiuſdem. Cibus refrigerat calorem, igitur minorat neceſſitatem & per conſequēs pulſum. patet conſequentia & colligitur aſſumptum in lib. de morte & vita. Similiter quia cibus eſt contrarius calori, ſed quorumcunque contrariorum debite approximatorū unū remittit alterum. ideo &c. Ad primum iſtorum dicitur ꝙ non repugnat eundem pulſum diuerſis cōparatum dici magnum velocem & frequentem reſpectu vnius, & tamen reſpectu alterius dici temperatum. Verbi gratia. pulſus temperati temperate exercitati eſt magnus velox & frequens reſpectu pulſus eiuſdem quieſcentis, qui eſt tamē temperatus reſpectu pulſuum aliarum complexionum. Similiter in propoſito cibus temperatus temperatę ꝗtitatis facit pulſum tēperatum reſpectu diſtemperati cibi qui tamen eſt magnus velox & frequens reſpectu pulſus repetis tempore inanitionis. Et ſic cedit argumentum. Ad ſecundum dicitur ꝙ illud argumentum probat veritatem. ſ. ꝙ in principio minorat pulſum vt tactum fuit, licet ſit contingens oppoſitum ſtāte inanitione vehementi vt declaratum fuit. Ex quo ſeqꝰ hanc conſequentiam non valere. in for. continue neceſſitas ſit minor, igitur & pulſus. Stat enim neceſſitatem continue minorari, et tamen pulſum continue maiorari. Verumtamē illud argumentum bene valeret ſtante fortitudine virtutis ſimul preſuppoſita obedientia inſtrumenti. Ad tertium conſimiliter dicitur ſicut ad ſecundum vt patet intuenti. Totum reſiduum littere patet vſque ibi.

Dubia

Ariſto.

Pulſus idē i duplici differentia.

Et uinum etiam ꝓprietatem habet. Et ē quoniam ex multitudine ipſius, licet ſit ſubtile prouenit diuerſitas. Ex ipſo tamen non prouenit ꝙ ſit tantum quantum illud quod prouenit ex nutrientibus, quæ ſibi ſimilantur, & hic quidem eſt pro-

pter

pter raritatem substantiæ ipsius & subtilitatem eius & leuitatem.

Nota vinum multo citius inducit pulsus diuersitatem q̃ alia cibaria propter velociorem eius penetrationem, inducit tamen leuiorem siue minorem diuersitatem propter subtilitatem & leuitatem, vnde minus grauat virtus & opprimit calor & minus perseuerat hęc diuersitas ꝓpter eandẽ cãm.

Cum autem uinum in actu est frigidum prouenit ex eo quod prouenit ex alijs frigidis in minorando & rarificando & tardando uelocitate suæ penetrationis. Deinde cum in corpore calefit remouetur uelociter quod ex eo prouenit. Vinum præterea cum in corpus penetrauerit & fuerit calidum non elongabitur multum a natura & accidit uelox resolutio.

Primo nota vinum frigidum actu corpus ingrediens ꝓpter velocitatem suæ penetrationis penetrat ad mẽbra actu frigida, vnde multum & velociter infrigidando & minorãdo necessitatem facit pulsum paruum tardum & rarum, qa tamen valde passibile est & faciliter calefactibile a calore, et cum hoc est virtualiter calidum huiusmodi frigiditas cito remouetur & inducitur opposita caliditas & facit pulsum magnum & velocem & frequentem. Secundo nota q uinũ actu calidum corpus ingrediens non multum elongatur a calore naturali. Tunc.n. conuenit secundum caliditatem actualem quia calidum est. secundo etiam conuenit secum secundum qualitatem virtualem quia virtualiter calidum est, & secundum occultam proprietatem, quia paratum est cito in spiritum transmutari. ideo &c. Tertio ex ista littera nota duos cañ. in practica. Primus est cum intẽdimus membra infrigidare debemus dare vinum actu frigidum, vt in problemate dictum fuit de sitis extinctione facta a uino limphato. Cum autem intendimus calefacere, vinum actu calidũ demus, & istud sumitur hic. Secundus canõ est q medicinę quas volumus ad membra multum profunda velociter penetrare debent exhiberi cum vino, ideo Aui. secunda tertij. cap. de paralysi medicinas ei conuenientes docet cum uino maxime approximare, vt mitridatum theriaca &c.

Vini exhibendi canon pścticus.

Quod si cum est frigidum penetrauerit fiet ex nocumento quod non fit ex alijs frigidis rebus quoniam illæ tardantur donec calefiant, neque earũ penetratio est ita uelox ut istius. Istud enim uelocius penetrat quàm compleatur calefactio. Et eius quidem impedimentum est magnum & præcipue in corporibus quæ horripilationi sunt apta. Et neq; est sicut impedimentum calefactionis ipsius cum ipsum calidum penetrat, quoniã eius calefactio in principio obuiationis nõ peruenit ad hoc ut magnum faciat impedimentum, immo natura ei obuiat cum partitiõe & distributione & resolutione. Frigidum uero est cum naturam deficere facit & eius uirtutem extinguit antequam ad partitionem & distributionem & resolutionem perueniat. Et hoc quidem prouenit ex uino multitudine suæ quantitatis & calefactione ipsius & frigiditate.

Primo nota q frigidorum aliorum a vino ingredientium corpus nostrum quædam sunt talia actualiter, quædam potentialiter siue virtualiter. De his quæ sunt virtualiter talia notum est q non infrigidant primo occursu, nisi enim prius reducantur ad actum non producunt actum infrigidandi, & per consequens nisi prius calefiant &c. Quæ vero actu solũ frigida non sunt ita velocis penetrationis sicut vinum, vñ oportet illa prius notabiliter calefieri & eorum frigiditatem remitti q̃ penetrent, & per consequens non tantum est nocumentum eorum sicut vini. Et hoc vult .A. in littera. Secũdo nota q hic quandoq; inuenitur litera habens oppilationem & quandoq; horripilationem & quandoq; vtrũq;. Cũ autem vtriusq; est & primo oppilatiõis. Cum enim vinum penetret ãteq̃ calefiat ad membra actuali sua frigiditate auget oppilationes in corporibus ad hoc aptis constipando & constringendo, deducendo etiam secum materias & ipsas coartando in vijs & ductibus membrorum. Per corpora aptem horripilatiõi apta intelligere debemus corpora extenuata macra plurimi sensus, quorum membra faciliter percutiuntur & patiuntur ab actu frigidis, quibus multum nocumentum inferre debet vinum actu frigidum, valde vt patet. Et ex isto in practica seruandum est q corpori multũ sitibundo & calefacto aut famelico nullatenus exhibeat vinum actu frigidum. penetrat enim actu frigidum anteq̃ calefiat, & per consequens indigestum multa potens īferre nocumenta. Tertio nota q nocumentum vini calidi non ẽ tantum sicut nocumentum vini frigidi. Primo quia calitas est qualitas naturæ conuenientior q̃ frigiditas. secundo qa vino existente actu calido naturalis calor propter symbolei tatem in ipsum imprimit facilius actionem ipsum diuidẽdo & diuersis partibus distribuendo & superfluum eius resoluendo. In habentibus enim symbolum facilior est transitus. Nota pro tua põne istum textum. Nunq̃ autem augmentum efficit quin in velocitate addat.

Corpus aptũ horripilationi quid.

Vini Exhibendi corpi sitibundo ac famelico canon practicus.

Cum autem ipsum consideratum fuerit unde fortitudinem efficit alia habebit iudicia, cum ipsum sua eẽntia fortes efficit sanos, propterea q uelociter prebẽt augmentũ in substãtia spiritus.

Nota q uinum facillime conuertitur in sanguinem & spiritum, & ideo est causa multiplicationis spiritus in corpore. Spiritus autem multiplicatus reddit corpus robustius & fortius ad operationes. Dixit autem notanter sanos, quia non quoslibet ægros fortificat, vt patet &c.

Sed licet calefactio & infrigidatio quæ ex eo fiunt plurima corporum impediant, est tamẽ cũ unaqueq; earum cum aliqua conuenit complexione. Et est cum non conuenit. Est nanq; cum res frigidæ eos fortes reddunt qui complexionẽ calidam malam habent. Sicut dixit Galenus q succus granati calefactos semper fortes efficit, & hydromel infrigidatos semper reddit uigorosos. Vinum prętерea unde est calidum natura aut frigidum natura est cum quosdã fortes facit et quosdam debilitat. Non tamen sermo noster est nunc de hoc, immo in uirtute eius qua uelociter ad spiritum conuertitur, quoniam hoc semper habet ꝑ sui essentiam. Quod si unum horum duorum ipsum in aliquo corpore iuuerit augmentabitur in faciendo fortitudinem. Et si ei contrarium extiterit minus fortitudinem faciet. Secundum hoc igitur ipsum pulsum conuertet secundum hic. Quoniam si fortitudinem faciet in pulsu augmẽtabit fortitudinem. Et si calefaciet in necessitate efficiet augmentum. Et si infrigidabit minorabit necessitatem. Et secũdum plurimum in fortitudine facit augmentum. Nunquam autem in necessitate efficit augmentũ quin in uelocitate addat. Aqua

Frigidũ duplex.

vero propterea q nutrimentum penetrare facit vigorat & similitudinem operationis uini operatur. Et quoniam non calefacit immo infrigidat; non tantum auget in necessitate quantum uinũ.

Hydromel qd, Granatorũ succus & granatũ triplex.

Tota littera patet. Nota tamen per hydromel intelligere debemus aquam mellis. & dicitur ab hydros grece quod idem est q aqua latine. Succus granatorum est triplex sic triplicia sunt granata. s. dulcia acetosa siue pontica & muça. dulcia ab auctoribus ponuntur frigida & humida in primo gradu. Pontica frigida & sicca, a quibusdam plus a quibusdam minus. Muça vero sunt media inter hæc. Ad propositũ de his oĩbus verũ dicit Ga. Totũ residuũ patet satis clare.

Capitulum. xij. est de eis quæ somnus & vigiliæ operantur in pulsu.

PVlsus quidem iudicia in somno diuersificantur secundum horam somni & secũdum dispositionem digestionis.

Primo nota q ex somno variantur iudicia pulsus. Primo comparando somnum vl'r ad vigiliam. Cum enim in vigilia aliter q̃ in somno se habeat calor naturalis ad membra, alia insurgit necessitas & virtus fortitudo & debilitas, & per consequens aliæ in pulsu differentiæ. Similiter etiam quantum ad tempora somni. Cum. n. in principio calor ad intra reuocetur & in processu expandatur ad extra, & alia sit necessitas tempore expansionis & alia tempore reuocationis, sequitur etiam q ad horam somni variantur iudicia pulsus. cum enim in principio digestionis calor a nutrimento aliqualiter refrigeretur, videtur q in principio digõnis aliter se habere debet pulsus q̃ in processu cum iam spiritus & sanguis per digestionem restaurantur. Similiter ĩ principio digestionis calor ad intra retrahitur in processu expanditur ad exteriora, vt tangitur in littera. Iunxit autem somnũ cũ digõne, quia maxime in somno perficit digõ. Et loquitur de digestione tam prima q̃. 2. q̃. 3. vt patebit.

Pulsus igitur in principio somni est paruus & debilis, quoniam motus caloris naturalis tũc est ad constringendum & submergendum & nõ ad dilatandum & manifestandum; quoniam ipse in hora illa totus tendit ad occultum, propterea q ipsum anima mouet ad nutriens digerendum & maturandum superfluitates, & est sicut superatus & obsessus proculdubio.

Pulsus variati p somnũ cã

Primo nota q per pricipium somni vt colligitur hic ab Auic. intelligere debemus tempus in quo calor & spiritus reuocantur ad interiora, & applicantur nutrimento ad ipsum digerendum, & superfluitates maturandum. Secũdo nota q ex dictis Aui. colligere possumus plures causas propter quas in principio efficitur paruus & debilis. Prima causa respiciens paruitatem tantum est remissio necessitatis quæ contingit propter duo. Primo quia cibus in principio nos refrigerat, vt superius declaratum est, & per consequens necessitatem remittit. secundo quia calore tendente ad locum digestionis minoratur eius q̃titas circa operationem pulsatilem, & per consequens etiam necessitas. Secunda cã tangit paruitatem & debilitatem, & est quia in principio somni non solum ad locum digestionis concurrit spiritus naturalis sed etiam animalis & vitalis secundum plurimam eorũ partem, vnde virtus pauco vtitur spiritu circa pulsatilẽ operationem, & per consequens facit pulsum paruum & debilem. ideo &c. Tertio nota q pulsum in principio somni comparare possumus aut ad pulsum vigiliarum aut ad pulsum eiusdem in processu, vel possumus ipsum comparare ad alios pulsus in pricipio somni scdm, sicut si diceremus pulsum sor. in principio somni scdm fore paruum & debilem respectu pulsus pfonis etiam in principio vel econtra. Ad ppositum primis duobus modis intelligitur in proposito tertio enim modo aliquis est paruus aliquis est magnus. Et ex hoc tan q̃ ex fundamento solui pñt dubia quædam. Primum dubium. Cibus temperatus temperate sumptus facit pulsum magnum vel temperatum & fortem, igitur non facit ipsum paruum & debilem. patet consequentia & assumptum supra in precedenti cap. ab Aui. quantum ad primam partem disiunctæ. sed quo ad secundam arguitur quia cibus calidus in conuenienti q̃titate in principio somni facit pulsũ magnum, frigidus paruum. igitur &c. patet consequentia.

Dubia

Secundum dubium. In principio est fortis virtus, necessitas aucta, instrumentum obediens. igitur &c. assumptum probatur. Quod enim virtus sit fortis patet cibo conuenienti vigorante virtutem in principio; q etiam necessitas patet. cibus enim auget calorem naturalem. similiť eius vapores faciunt instrumentum obediens. Ad primum istorũ patet ex distinctione. Dicitur enim q cibus temperatus &c. in processu facit pulsum magnum & fortẽ respectu inanitiõis, aut temperatum respectu pulsus aliorum ciborum, cũ quo tamen stat &c. Ad secundum istorum dicitur q in principio somni non est virtus fortis respectu operationis pulsatilis. Contra dictum est q cibus temperatus in processu quando conuertitur ad sanguinem &c. facit pulsum magnũ respectu temporis inanitionis. Ponatur ergo sor. tempore inanitionis fore vigilantẽ & cibo temperato temperate sumpto iam conuenienter in sanguinem & spiritum conuerso superueniat somnus. Et sequitur pulsum in sor. esse minorẽ q̃ quãdo erit inanitus, quia est in pricipio somni. Sed q ipse sit maior arguitur, quia pulsus proueniens a cibo temperato iã cõuerso & digesto. Dicitur q pulsus est minor q̃ tempore inanitionis, nisi iam fuerit vltimata. Et q illud dictum de cibo debet intelligi nisi aliud impediat vt somnus.

Et pulsus etiam est maioris tarditatis & raritatis, quoniam licet in calore accidat augmẽtum secundum constrictionem & coadunationem, tamen priuatus est augmento quod habet in hora vigiliarum propter motum calefacientem.

Primo nota hic de mente Aui. q tam ex congregatione caloris facta in somno q̃ ex motu eius facto ad exteriora tẽpore vigiliæ accidit augmentum in calore, verumtamẽ augmentum factum in calore tempore vigiliæ plus promouet magnitudinem pulsus. Ex quo videtur patere maius eẽ augmentum in calore, & maiorem necessitatem tempore vigiliæ, Causa autem esse potest, quia in somno proprie non fit augmentum nisi extensiuum, In vigilia vero auget graduafiter calor ex motu, modo plus promouet magnitudiem intensio q̃ extensio vt patet. Ideo probabiliter dici posset hęc duo augmenta non fore bene comparabilia, licet concedere possumus etiam in somno aliqualiter intendi. Secũdo nota q sicut in vigilia crescit necessitas euentandi ita in somno crescit necessitas mundificandi. Sicut enim in vigilia vapores & fumi exhalare possunt, ita in somno non pñt sed retinẽtur. Ex quo sequitur in somno systolem maiorem esse diastole. Sed contra, quia tunc non minor esset pulsus in somno q̃ ad principium. Etiam quia sicut est maior necessitas euentãdi in vigilia ita maior est necessitas mundificandi ĩ somno. igitur sicut diastole vigiliæ maior est diastole somni, ita systole somni maior est systole vigiliæ, & per consequens q̃tum maioratur in vigilia tantum in somno. Sed ad hoc ꝓbabiliter dicitur concedendo totum. Dicit autem hoc, quia plus pulsus diastolem maxime percipimus, non autem systolem. Et ex hoc conclude q quies inter diastolem & systolem sequentem &c. est minor & systole velocior &c. Tertio nota q ẽ tardus & rarus ꝑpter causas supius assignatas.

Et motus quidem plus est ad inflãmandum

& inclinandum ad partem malitiei complexionis. Sed constrictio & eorum coadunatio temperatæ minoris sunt inflãmationis & minus extrahunt calorem ad æstuationem.

Motum multũ iꝺcitarẽ ad itẽsionẽ gradualẽ dupl'r.

Primo nota malitia complexionis calidæ maxime prouenit ex intensione graduali caloris, quia motus plus inclinat ad gradualem intensionem q̃ constrictio. ideo &c. Secundo nota motus multum inclinat ad intẽsionem gradualem. Primo per accidens trahendo spiritum ad exteriora vnde recipit lucem & calefactionem. secundo per se cum motus localis naturaliter sit calefactiuus. ideo bene dictum est &c. Tertio nota notanter dictum esse temperatæ, certum enim est ꝙ intemperata cõstrictio potest causare caloris extinctionem. Item eius inflammationem superfluam, vt patet in putridis, & similiter in effemeris causatis ex pororum constrictione seu oppilatione.

Et tu quidem hoc scies ex hoc ꝙ anhelitus laxi & ipsius æstuatio multo maiores sunt anhelitu & æstuatione eius, cuius calor est constrictus propter causam quæ similis est somno. uerbi gratia. submersi in aqua temperatæ frigiditatis qui sit expergefactus, licet calor constringatur & fugiat ex hoc, non tamen augmentum anhelitus eius perueniet ad id ad quod perueniet labor & exercitium quæ sunt ex propinqua causa.

Nota notanter dictum esse temperatæ, quia vbi foret excessus in frigido exemplum non videretur conueniens. Vbi autem in calido valde patet oppositum contingere. Totum residuum satis patet.

Cunque bene consideraueris non inuenies aliud quod calorem uehementius incẽdat quàm labor & motus. Et uigiliæ quidem calorem non efficiunt motu corporis, ita ut cum corpus quieuerit non sit ipsius calor necessarius, immo faciũt calorem, propterea ꝙ spiritus ad exteriora mouetur, & motus eius ad ea est secundum cõtinuitatem & ista est eius generatio.

Nota non esse intentionem Aui. motum plus posse in calefaciendo q̃ aliqua alia res occurrens nostro corpori, sed intelligit hoc respectu aliarum rerum non naturalium.

Cum autem cibus digestus est in somno redit pulsus & sit fortior, propterea ꝙ uirtus augmentum recipit a nutriente, & redit illud quod ad pfundum descenderat ad regendum nutriens ad exteriora & ad suum principium. Et ppter hoc etiam magnificatur tunc pulsus multum. Et propterea ꝙ complexionis caliditas propter nutriẽs augetur quemadmodum diximus. Et instrumẽti etiam augetur lenitas per id quod ad ipsum ex nutrimento penetrat, uerumtamen sua magnitudine non auget uelocitatem neque spissitudinẽ, quoniam hoc non est illud quod in necessitate præbet augmentum. & hoc etiam non est prohibens restaurari ex eo quòd necessarium est magnitudine sola.

Cibo cõcto

Primo nota illud quod ad profundum descendit ad regẽdum nutriens est spiritus qui conuertitur ad exteriora & reuertitur etiam ad suum principium, quia. s. ad cor a quo etiam tempore digestionis plurimum recesserat, & sic fortificat cor, & per consequens virtutem pulsatilem, vnde patet ꝙ virtus efficitur fortior. Secundo nota ꝙ tũc etiam magnificatur multum pulsus propter duo. Primo propter virtutis fortitudinem. secundo propter necessitatis augmẽtum, licet. n. non sit calor gradualiter intensus, est tamen maioratus extensiue, quia. s. multiplicata est caliditas in q̃to. Ex quo sequitur in casu necessitatem augeri, & tamen caliditatem cordis non fieri intensiorem, sed solum magis extensam. Ex quo sequitur vlterius hanc consequentiam non valere. pulsus est in sor. maior velocior & frequẽtior q̃ in plone, & virtus vtrobiq; est fortis & instrumentum obediens. igitur in sor. caliditas est intensior, sed solum sequitur ꝙ sit intensior acutior vel extensior. Notum est enim ꝙ plus de aere requiritur ad euentandum multam caliditatem extensiue q̃ paucam, cæteris paribus, & magnam spiritum q̃titatem q̃ paucam. Et ita de velocitate & spissitudine dicendum est. Et ex isto sequitur ꝙ stat caliditatem fore intensiue minorem & necessitatem maiorem. Tertio nota ꝙ instrumẽti obedientia augetur propter vapores &c. quia efficitur instrumẽtum humidius substantifice facta restauratione, sicut patet intuenti &c. Quarto nota ꝙ non auget velocitatem &c. supple notabiliter, quia propter instrumenti obedientiam et virtutis fortitudinem &c. stat necessitatem non augeri propter augmentum in gradu, sed solum extensiue. quare sufficit magnitudo. s. notabiliter maiorata. ideo &c.

pulsum magnificari cũ duplici.

Deinde quando cum dormiente somnus perseuerauerit fiet pulsus debilis propter caloris innati constrictionem & uirtutis compressionem sub superfluitatibus quæ euacuãdæ erant secundum eũonis modos qui sũt in uigilijs, ex quibus est exercitium & eũationes quæ non sentiuntur.

Sõni superfluitates expelli dupliciter.

Primo nota ꝙ superfluitatum quæ in somno retinentur quædam sensibiliter quædam insensibiliter expellunẽ. Exẽpla horum satis patent. Secundo nota somno superfluente & non superfluitatibus expulsis tempore quo naturaliter per exercitium & huiusmodi debent expelli virtus conuertitur super eas eũandas in somno, & sic fit noua caloris ab intra retentio, propter quod pulsus consimiliter disponiẽ sicut in principio, & hoc vult Aui. in littera.

Cum autem somnus in principio euacuationem inuenerint, & nec inuenit aliquid ad quod digerendum tendat declinabit complexionem ad partem infrigidandi. perseuerabunt ergo paruitas & tarditas & raritas in pulsu & incessanter augmentabuntur.

Nota ꝙ calore intus reuocato & deficiente humido nutrimentali in quod agit ipsum membris assimilandum ex ipõ etiam spiritum generando consumitur multum humidum substantificum, & ad eius multam consumptionem sine restauratione sequitur caloris resolutio & minoratio, & p consequens paruificatio pulsus tarditas & raritas, & hoc intelligit Aui. Et ex hoc seruetur canõ ꝙ corpora multum inanita labore ieiunio vel euacuatione non sunt somno exponenda nisi proueniat cibatio, patet causa.

Sõni cauendi in corporibus inanitis canon practicus.

Vigiliæ etiam diuersa habent iudicia: Cum enim dormiens euigilabit natura sui declinabit pulsus ad magnitudinem & uelocitatem ordinate, deinde ad suam naturalem redibit dispositionem, sed subita causa euigilato accidit ut pulsus eius ilico cum a somno remouetur quiescat, quoniam uirtus coram eo quod subito euenit uicta ẽ, & deinde post hoc redibit ad eũ pulsus magnus

uelox ſpiſſus & diuerſus ad tremorem. Et quoniam motus iſte eſt ſimilis uiolento ideo non inflāmat etiam ipſum. Et quoniam uirtus ſubito mouetur ad repellendum naturaliter illud quod accidit, ergo motus accidūt diuerſi & tremit pulſus. ſed tamen ſecundum hoc non longo perſeuerat tēpore, immo ad æqualitatem cito redit, quoniā licet eius cā ſit quaſi fortis, eius tñ durabilitas eſt pauca. et cognitio deſtructiōis ipſius ē uelox.

Primo nota in principio vigilię magnificatur pulſus. Primo quia augmentatus eſt calor in ſomno, & per conſequēs augmentata eſt neceſſitas & fortificata virtus. ſecundo propter retentionem multorum vaporum calidorum quorum accidit paulatina reſolutio in vigilia. ideo dixit ordinate &c. & hoc in corpore naturaliter & non violēter euigilato. Secundo non in homine euigilato violenter accidit vt pulſus quieſcat in principio ſecundum duplicem expoſitionē. Prio vt quieſcat. i. vt non pulſet hora qua debet pulſare, vel non ſtatim magnificetur, & ſic quieſcat a magnitudine. Cauſa eſt, quia in ſubita euigilatione accidit ſubitus terror, vt tangitur in littera & cauſa patet.

Explicit expō ſup pulſibus ſecundū Iacobū foroliuienſē.

Summa ſecūda Doctrinæ tertiæ Fen ſecūdæ de urina & egeſtiōe cōtinēs. xiiij. capitula.

Cap. I. Eſt ſermo vñis de urina.

Viæ ſignificationis diſpoſitionum urinæ non oportet credere, niſi poſtquā conditiones obſeruatæ fuerint.

Primo nota ꝙ vrina a medico dupliciter cōſiderari poteſt. Primo vt cauſa quæ corpori approximata conuenienter poteſt ſanitatem corpori inducere vel remouere. ſecundo vt ſignum cum eius diſpoſitio per ſenſum cōprehenſa intellectui alicuius diſpoſitionis corporis noticiam relinquit. Signum. n. eſt quod ſenſui ſe offerens in intellectu aliquid derelinquit. Ad propoſitum hic determinat Aui. de urina ſecundo modo ſumpta prout eſt ſignum ꝑpter quod dixit viæ ſignificationis &c. de ipſa enim vt eſt cauſa alteratiua vel ſanatiua determinat ſatis ſecūdo cañ. cap̄. de vrina. Secūdo nota ꝙ apud varios auctores vrina dupl'r notificatur. Primo quantum ad nominis interpretationem. ſecundo quantum ad quid rei ipſam perfecte deſcribendo uel diffiniendo. Primo modo dupliciter interpretatur. Quidam. n. dicunt ꝙ vrina dicitur quaſi vna, id eſt vnita renibus. Ibi enim propriam vrina recipit formam. Aliter urina dicitur ab vrith græce quod latine idem eſt quod ſignificatio vel demonſtratio, quia per ipſam corporis diſpoſitiones noſcuntur ſiue demonſtrantur. Aliter vrina ab vrendo dicta eſt. Eſt. n. acuta mordicatiua & fortiter abſterſiua calida & ſicca exiſtens. ſecundo cañ. cap. de vrina. Propter quod abſtergit morpheam ſcabiem alpharas ſaphati, exiccat putredinem fluentem ab aure & eſt ſubtiliatiua ſplenis, vt ſecundo cañ. alle. cap̄. vt de ſplenetico qui ſomniabat ſe bibere vrinam ter in die. Has autem interpretationes tāgit Egidius romanus dum dicit.

Vrina dupl'r. Signum quid. Egidius

Dicitur vrina, quia fit in renibus vna.
Aut ab vrith græco, quod demonſtratio fertur.
Aut quia quod tangit mordet deſiccat & vrit.

Secundo aliter deſcribitur vrina ab Iſaac primo vrinarū dum dixit. Vrina eſt colamentum ſanguinis cæterorumq́ humorum de naturæ operationibus factum. Et dicitur colamentum. i. aquoſitas per colationem ſequeſtrata. Sanguine enim ad gibbum hepatis tranſeunte cum multa aquoſitate, vt cap̄. de generatione humorum oſtenſum eſt hāc ſupfluā aquoſitatem oportet a ſanguine remoueri quæ per venas emulgentes ad renes cum aliqua q̄titate ſanguinis ſecum attracta colatur & pura tranſmittitur ad veſicam. Ex quo patet cauſa materialis, vrinę, quia. ſ. aquoſa ſuperfluitas illorum humorum. Formalis vero quia talis modus aquoſitatis. Efficiens principale eſt hepar, ſecundarium vero renes. Et finalis mundificatio ſanguinis a ſuperfluitate aquoſa, q̄ redderetur diſconueniens ad nutriendum, & forte aliqualis refocillatio veſicæ, & vt medicus poſſit corporis diſpoſitionem cognoſcere. Ex quibus patet conſequenter ſe habere vrinam ad humores ſicut ſerum ad lac, vel ſaltem ſimiliter ſe habere ad ſanguinem ſicut ſerum ad partem caſealem & butyroſam lactis vnde Egidius hanc ſimilitudinem & cauſas aliqualiter explicans inquit.

Iſaac. Vrinæ cā quadruplex.

Vt de lacte ſerum ſe limpidus eliquat humor.
Sic liquor vrinę de maſſa ſanguinis exit.
Sanguinis vrinæ eſt ſerum ſubtile liquamen. vide ipſos.

Tertio nota. non oportet credere viæ ſignificationis &c. i. ſignificationibus comprehenſis per vias vrinæ ſiue diſpoſitionis niſi ꝓſuppoſitis iſtis cōditiōibus, q̄a. ſ. nō potes euidēter & certe per vrinā ſignificare niſi his iſpectis vt patebit.

Oportet enim ut urina quæ conſideratur ſit prima urina quæ in mane colligitur.

Primo nota nō eſſe Aui. intentionem alias vrinas aliquo modo non fore iſpiciendas, immo omnes vrinæ modos debet medicus inſpicere. Sed dicit hoc ad nobis oſtendendum ex qua vrina certiorem poſſimus habere ſignificationē, quia iſta eſt quam dicit. Quod tamen intelligendum eſt corpore per ſex res non naturales debite recto. Poſſet. n. ita male regi ꝙ iſta prima conditio nihil vel parum afferret iuuamenti. Secundo nota. ꝙ per vrinam maxime intendimus ſuper diſpoſitionem hepatis & venarum ſignificare & digōnem factam in eis, cum quātum ad aquoſitatem decidatur a digeſtione hepatis, q̄tum vero ad hypoſtaſim a digeſtione venarum vel membrorum. Per vrinam autem collectā in mane hoc certius ſignificamus. Primo quia cum preceſſit ſomnus nocturnus, i quo fit maxima humorum digeſtio & ſequeſtratio plus de ſuperfluitatibus horum erit vrinę cōmixtum q̄ alio tempore, & per conſequens magis manifeſtabitur, quare oportet hanc eſſe vrinam primam in mane collectam. Ex quo patet, quare vrina in ſero completa digeſtione prandij non eſt ita certitudinaliter ſignificatiua, & ſimiliter urina quælibet alia diurna. Tertio nota, quia dicit prima. Completa. n. digōne & cōuenienter ſequeſtratis ſuperfluitatibus tentat natura completam euacuationem facere quare per iſtam poterimus certe ſignificare. Al a. n. longiori tp̃e retenta longiorem & maiorem quādam recipit alterationem, & ꝑ conſequens rectum peruertit iudicium.

Vile iudicium. Vrina matuta.

Et non permaneat longo tempore. Et non ſit ex nocte reſeruata.

Primo nota duplicem expoſitionem. Prima eſt non permaneat. i. uiolenter in ueſica non retineatur. ſecundo nō permaneat. ſ. poſtquam emiſſa eſt ad extra, & eſt conditio etiā inferius explicanda. Secūdo nota cauſam eſſe. Ipſa. n. lōgiori tempore in ueſica retēta q̄ debet recipit alterationem maiorem a calore q̄ naturaliter debeat recipere, & per conſequens uariatur in ſubſtantia colore &c. quare peruertit iudicium. Extra uero nimio tempore reſeruata alterat ad corruptionem uel ad aliquam uarietatem diſponitur. Et per idē non ſit etiam ex nocte reſeruata etiam ſecundum duplicem expoſitionem, ut patet.

Neque ſit ille cuius eſt qui aquam non bibit, & cibum non comedit.

Primo nota. Aquam non bibit, quia. ſ. abſtinuit a potu. Fecit autem maxime mentionem de aqua, quia ſarracenus eſt qui ex lege uinum non bibit. Vel forte per aquam intelligit omnem potum, quia omne liquidum potabile. Et cibū

non comedit, quia scilicet ieiunauit, vel saltem nõ debitam, sed diminutam cibi assumpsit quãtitatem. Causa autem potus est, quia multum minorat quantitatem vrinæ, quare peruertitur iudicium a quantitate sumptum. Secundo quia potu refrigeratur calor & superfluitates subtiliantur, ipso igitur non sumpto confundetur iudicium. Et de cibo similiter dicendum, quia minoratur quantitas & magis aduritur cholera, quare magis tingitur urina & fit ignea acuta & acuti odoris ac si esset febriens. Secundo nota non esse intẽtionem Auic. hanc vrinam non esse inspiciendam, sed vult ꝙ dispositio quam prætendit huiusmodi urina non est corporis naturalis dispositio, ideo non est certa nuncia.

Et non sit qui in cibo aut potu rem tingẽtem accepit sicut crocum & casiãfistulam, quoniam urinam tingendo ad citrinitatem & rubedinem mutant, & sicut olera quæ tingendo mutant ad uiriditatem, & almuri quod ad nigredinem, & uinum quod mutat urinam secundũ suũ colorẽ.

Vrinã tĩgẽtia.

Primo nota non esse intentionem Auicen. semper per assumptionem istarum rerum tingi vrinam. Contingit enim non tingi secundum horum tincturam. Quia tamen tingi potest ideo assumptis his rebus nõnisi dubie significare possumus an tinctura illa sit in vrina merito actionis caloris naturalis an merito tincturæ illarum rerum. Secundo nota ꝙ cassia potest tingere vrinam secundum citrinitatem altero duorum modorum. Primo quia cum sit euacuatiua secundum partem transiens per vias vrinæ secum ducit choleram quæ citrinat vrinam. Secundo imaginando quòd licet cassia sit nigra permiscetur tamen rei ad albedinem tendenti. Ex permixtione autem horum resultat color rubeus & citrinus sicut etiam de fuligine dispersa per aquam patet. Similiter crocus penetratiuus existens & multæ tincturæ per vias vrinæ transiens idem operatur. Et olera maxime diuretica, vt sparagus & similia velocis penetrationis. Almuri vero species salsamenti nigri de quo fit mentio secunda aphorismorum. commen. illius aphorismi. Quibuscũq; iuuenibus &c. tingit tinctura adhuc magis nigra vel obscura, quia obscurum, vel est forte attractiuum medicarum materierum. Sic & medicinæ resoluentes splenem. Vinum etiã quod maxime verum est in quibus citissime vinum transit ad renes. In alijs autem non vt docet experimentum.

Almuri quid.

Neq; sit qui exteriora sui re tingente infecerit sicut alchanna, quoniam cum ex ea aliquis tingitur fortasse eius urina ex ea inficitur.

Alchanna quid

Nota alchanna arbustum est, & habet tincturam fortẽ & penetrantem valde, de qua Sarraceni tingunt vngues suas, & facit etiam ad flauedinem capillorum, ideo siquis hac re fuerit tinctus est contingens vrinam inde tingi.

Ad capillorũ flauediuem.

Neque sit qui rem quæ cum urina aliquem humorem expellit assumpsit, sicut ꝙ choleram aut phlegma expellit.

Causa patet. Euacuantia enim phlegma dealbant vrinã cum ea phlegma admiscendo, choleram, vero citrinant, melancholiam, denigrant vt patet.

Neq; se exercuit motibus corporeis, aut operationibus aut dispositionibus quæ sunt extra cursum naturæ quæ urinæ colorem mutant, sicut ieiunium, aut uigiliæ, aut labor, aut ira, aut timor. Omnia.n. hæc urinam tingunt secundum citrinitatem aut rubedinem. Et coitus urinam ualde impinguat. Et sicut uomitus & euacuatio, quoniam hæc colorem mutant & substantiam quæ in urina esse debet. Similiter cum ipsa multis permanserit horis. Quapropter dixerunt quidam ꝙ post sex horas inspicienda non est, q̃m ipsius significatio debilitať, & color mutatur, & hypostasis dissoluitur aut mutatur, & fit spissior, quamuis ego dicam ꝙ nec post horam unam.

Nota vigiliæ, labor, ieiunium, tingunt urinam ad colorẽ citrinum uel rubeum. De timore uero dicendum ꝙ licet infrigidet tingit tamen quia trahit materias ad loca euacuationum, & ita potest ducere choleram ad uias urinæ. Propter quod timentes frequenter non possunt urinam et egestiones continere. Secundo quia constringendo calorem potest prouocare febrem. Vel aliter supplendo litteram, ut quidam exponunt omnia hæc urinam tingunt, aut supple ad cruditatẽ mutant sicut timor &c. Totum patet usq; ibi.

Vrinã præterea tota integre colligenda est in urinali magno ne ex ea aliquid effundatur. Et eius quidem dispositio ilico cum mingitur non est consideranda, neq; nisi postquam in urinali residet. Et obseruandum est, ne sol eam tangat, neq; uentus, ne perturbetur, & ne congeletur donec hypostasis separetur, & separatio compleať, nõ.n. descendit ilico cũ mingitur, neq; in ultimo fine mutationis. Et non colligatur in urinali in quo alia fuerit urina, nisi prius fuerit ablutum.

Primo nota ꝓpter quatuor urina est tota colligenda integre. Primo ut certe super quantitate eius possimus significare. Secundo ne contentis in urina aliquid effundatur, ꝗa per illa etiam significamus aliquid. Tertio quia tota simul melius conseruatur & præseruatur. Quarto quia iudicium coloris uariatur secundum quantitatem magnam aut paruã. Secundo nota non esse intentionem. A. urinam aliquo mõ nõ esse inspiciendam statim cum mingitur. Immo secundum Isaac in libro de febribus secunda particula. urina debet ter a medico inspici. s. dum mingitur, quando facit residẽtiam, et quando fecit. Cuius causa assignatur, quia medicus debet omnes uarietates in urina contingentes aspicere. in his autẽ tribus accidit uarietas. igitur &c. Intellectus igitur Auicen. est ꝙ non solum debet aspici quando mingitur, uel ꝙ significatio tunc accepta non debet acceptari tanquam per se sufficiens ad iudicandum.

Vrinã totã colligẽdam esse cã q̃ druplex

Isaac

Amplius urinæ puerorum significatio est parua & præcipue infantium propterea ꝙ lacte nutriuntur, & quòd materia tingens in eis est quiescens & submersa, in eorum quoq; natura existit ex debilitate & multa dormitione quod maturitatis signonẽ pernecat. Et instrumentũ quidẽ colligendi urinã est corpus ꝑuium substãtiã hñs nitidam, sicut uitrum clarum aut crystallum.

Primo nota, licet in puero infante sit calor tantus sicut in iuuene, non tamen eius urina æqualis est tincturæ nec æquale uestigiũ digõnis põt apparere ꝑꝑ multas cãs quas in lra tangit Auicen. Prima est quia infantes lactæ utuntur, quod quia est album facit urinam tendere ad aliqualẽ albedinem scd̃m modum superius tactum. Scd̃a ꝗa mã per cuius commixtionẽ cũ urina magis urina tingiť est in pueris ualde submersa & sopita, ꝑꝑ pl̃m phlegma abundans in pueris, & ꝑꝑ humiditatẽ pl̃imam æstatiuã ipsoꝝ. Tertia cã est, ꝗa nã ipsorum uř debilis & somnus in eis est multus, & illa uidentur occultare signa maturitatis, quare etc. Ex quo patet in urina puerorum non apparere signa digestionis quæ merito

sui caloris deberent apparere. Secundo nota nō esse intentionem Auic. q ex vrina puerorum nō debeat medicus significationem accipere, immo debet vt patebit, sed vult q incertius potest significare medicus supra cōplonem & dispositionem pueri per signum sumptum ab eius vrina q̄ super dispositionem iuuenis. Et ex hoc soluūtur dubia. (Dubia.) Primum dubium. Videtur per vrinam pueri non paruam immo magnam haberi posse significationem, quia infra caplo de vrinis ætatum docet nos cognoscere & significare per illas. Item cap. 3. dicit deteriorem esse vrinam tenuem in pueris &c. (Gal.) Secundum dubium. Non vr̄ in pueris esse debilitatem naturæ propter quam occultetur significatio vrinæ, quia virtus digestiua in pueris est valde fortis, iō &c. assumptum colls̄r primo aphorismorū in cōmento illius. Qui crescunt. &c. 6. de regimine sanitatis. 1. cap. Tertium dubiū contra causam vltimā de dormitione puerorum, qa in somno melius perficitur digestio, vt in præcedenti lectione, igiť debet in vrina puerorum magis apparere vestigium digestionis post somnum, & per consequens &c. Ad primum istorum patet non esse intentionem. A. &c. sed vult q non tanta potest esse certitudo significationis. Ad secundū potest dici in pueris non esse debilitatem in cōparatione ad corpora aliarum ætatū in digestiua virtute alijs paribus. Quia tamen pueri plurimum sumunt nutrimentum & frequēter respectu suæ molis in comparatione ad ætates alias, iō magis a nutrimento eorum calor obtunditur & minus sup suo nutrimento obtinetur. vnde debilis potest dici respectu nutrimenti in eis digerendi, quia. s. super totale nutrimentum in eis digerendum & suas superfluitates resoluēdum alijs paribus minus obtinet calor eorum q̄ iuuenis, & propter hoc potest dici natura eorum aliquo modo debilis. Ad tertiū dicitur q licet per se merito somni maior debeat apparere digestionis impressio in vrina post somnum, per accidens tamen multum in pueris retentis superfluitatibus in somno ex plurimo nutrimento generatis sepelientibus choleram et humores calidos taliter ex somno confunditur iudicium. Et sic voluit Auicen. Non autem fit hoc in alijs ætatibus. De instrumento colligendi vrinam patet.

Scias autem quòd urina quanto plus eam tibi approximas tanto spissitudo augmentatur. Et quanto plus elongas eam a te augmētatur in ea claritas. Propter hoc differt ab omnibus fallitatibus quæ sunt in ea, quibus medici experiunť cū eis oñdunť. Cū urina in urinali colligitur custodienda est a mutatione frigoris & solis et uenti. Et oportet ut in lumine aspiciať ita quòd sup eā nō cadat radius, ideo ab ipso tegatur & sic in ea iudicetur de accñtibus quæ in ipsa apparent.

(Corpus liqdū diuersarū partium in se cōmixtionē habet triplr.) Primo nota q corporū liquidorum diuersarū partiū in se commixtionem hñtium quædā hñt partium commixtionē manifestam valde sensui. Quædam vero ipsam hñt totaliť occultam. Alia licet non penitus occultam difficulter tñ perceptibilem, & non nisi de propinquo. Exemplum secundi ut vinum antiquum clarum & maluaticū. licet. n. in eo sit partium difformiū permixtio, ista tamen est sensui penitus ignota & occulta, vt in ea nulla percipiatur in subtilitate & grossitie difformitas. Exemplum primi sicut mustū nouum ebulliens. Exemplum tertij sicut vrina. In ea. n. est partium grossarum & subtilium aquosarum quæ sunt limpidæ & claræ permixtio. Quia tamen paucæ sunt huiusmodi partes et paruæ non nisi difficulter percipitur illa permixtio vel saltem non æque faciliter, sicut manifesta existente permixtione, propter quod non nisi a parua distantia & propinquo huiusmodi permixtio in vrina percipitur. Ex hoc colligitur causa partialis dicti Auic. Cum. n. permixtio huiusmodi difficulť & non nisi a propinquo percipiatur quanto plus remouetur vrina a visu tanto huiusmodi partium commixtio magis occultatur. Vnde partium grossarum aquosis partibus permixtarum taliter a longa distantia uisis prohibetur, quare uisis solum aquosis puris urina apparet clarior & minus spissa siue grossa. Econtra uero a parua distantia non solum partibus aquosis uisis, sed etiam grossis secum permixtis iudicabitur urina grossior. Huius autem oppositum continget alijs liquoribus in quibus est partium omnino intensibilis permixtio ut in uino aut alio, quanto. n. illa sunt a uisu magis remota tanto difficilius per illa, & si sint quia potest oculus uidere corpora ultra distantia, & per consequens uidentur minus peruia grossiora & uisum magis terminantia. Econtra uero contingit de propinquo, ut patet intelligenti. Et iste cañ. seruit medico in fugiendo ignominias quas sæpe uulgares medico inferre tentantes uinum aut syrupum acetosum aut aliquid tale pro urina ostendunt. Ex quo infero q male erat doctus in hoc medicus ille cui Machinardus de arcarisijs de Foroliuio in urinali nouo & bene terso ostendit uinum maluaticum, quod aspiciens medicus dixit pro certo ista urina est ualde cruda. Et respondit Machinardus. Dñe medice bonum est ponere eam in loco ubi perfectius coquatur, Deinde aspiciens eam dixit aspicite. Et præsente medico totum uinum illud quod erat in urinali potauit. Et hoc uidēs trepidus medicus admiratus est ualde. (Ignominię a medico fugiendę canon. Machinardus illusor medici.) Sed dices contra, quia puluerem uel arenam potero in urinali proijcere & contingit quod dictum est. Dicendum est q puluis uel arena statim descendet & remanebit illius liquoris puta uini uisio ut prius. Tamē has deceptiones difficile foret effugere cum infinitis fere modis urinæ dispositiones uarientur & frequenter urina diabetici non uidetur omnino ut dicit. A. Similiter quia posset cum urina alius liquor permisceri aut ostendi alterius animalis urina, licet conetur Auice. aliquam dare nobis cautelam salubrem. Tamen ingenium in euitando hāc deceptionem est ut medicus fingat se quid tenue in urina aspicere & ori urinalis faciem multum appropinquet, tunc enim distincte odorem urinæ percipiet. Vel etiam ut tantū flectat urinale q digiti extremitas urina madefiat. Postea ostendendo se uelle fricare nasum odoret & distincte si urina erit odorem urinæ percipiet. Melius nanq est hanc paruam tristitiam sensui olfactus inferre q̄ uulgi ignobilis esse ridiculum. Signum tamen ab hypostasi sumptum quando est in urina medicum ualde certificat. Secundo nota q cā quare oportet custodire urinam a radio solis est duplex. Prima quia alterat notabiliter subām urinæ. Scd̄a quia peruertit iudicium a colore sumptum. Radius. n. solis transiēs per substantiam in raritate & densitate difformē uarias colorū species aliquando representat ut patet in iride. Similiť quia lux fortis quandoq debilia occultare potest uisibilia, ut colligitur primo perspectiuæ. (Vrinæ custodiæ a radio solis causa duplex.)

Scito etiam quòd prima significatio quā urina habet est de dispōne hepatis & uiarum aquositatis & super dispōnes uenarum & eis mediantibus alias demonstrat ægritudines. Firmior tamen eius significatio est illa quæ de hepate existit, & proprie de dispōne gibbositatis ipsius.

Primo nota q urina ut supra diffinitur est sanguinis & aliorum humorum colamentum & superfluitas: ideo super dispositiones partium illarum principaliter significare possumus, in quibus fit humorum quorum ipsa est superfluitas generatio uel ipsius ab illis humoribus sequestratio. Hoc autē est hepar & uiæ urinæ. In hepate. n. generantur humores, iō ab hepate in aquositate urinali aliqua dispositio imprimitur qua super hepatis dispositionem significare possumus. In effectu. n. aliquo modo relucet dispositio cāæ. Silr̄ etiā cū urina coletur in renibus alia & alia existente in renibus dispōne in urina renum uariabitur impressio & ex consequenti sup renum dispositionem poterimus significare. Et silr̄ de uesica intelligendum, tamen ista melius inferius declarabuntur.

Secundo

Secundo nota q̃ quia principaliter in gibbo hepatis fit humorum gñō quorum ipsa est aquositas, ideo principalius fit per dispositionem gibbi q̃ concaui significare pōt vrina. Tertio nota q̃ licet vrina quantū ad partē aquosam decidat ab hepate & renibus, pars tñ hypostasiua vr̃ magis decidi a digestione quæ fit in venis & sic per partem hypostasiuam decisam a venis significat supra dispositionem hepatis & venarum, & postea mediate super aliorum membrorum dispositiones, vt melius infra declarabitur.

Amplius significationes quæ ex urinis habentur ex septem sunt acceptæ generibus genere coloris, & genere substantiæ, & genere claritatis & turbulentiæ, & genere hypostasis, & genere quātitatis in paucitate & multitudine, et genere odoris, & genere spumæ. Sūt uero quidam qui inter hoc gña ponunt genus tactus & genus saporis.

Vrinę significatio ex generibus 7.

Nota horum sufficientia potest sic sumi. Qualibet significatio ab vrina aut est sumpta a dispositione aquositatis vrinæ, aut contento in ea. Si primum vel sumitur a modo substantiæ ipsius vrinæ, aut a quātitate, aut a qualitate. Si a modo substantiæ sic est signum sumptum a grossitie & subtilitate. Si a quantitate est signum sumptum a multitudine & paucitate. Si a qualitate vel sumitur a qualitate visibili vel odorabili. Si odorabili est genus sumptum ab odore. Si visibili, vel a colore proprie sumpto, vel communiter & improprie sumpto. Si primum est genus sumptum a citrinitate uel nigredine &c. Si secundum a claritate turbulentia &c. quæ colores improprie nominantur. Aliter autem a qualitate est immediate perceptibili per eius speciem a visu, & sic est color vel mediate & per species non proprias, & sic est turbulentia & claritas. Si sumitur a contento, vel in superficie vel in profundo. Primum a spuma. Secundum ab hypostasi ad quam reducitur nebula. Et non videtur esse aliud signorum genus, ideo bene sunt septem. Auicen. etiam innuit sumptū a gustabili & tangibili qualitate.

Cumq; dicimus genus coloris intelligimus illud quod uisus in ea sentit ex coloribus. s. albedinem aut nigredinem aut qui inter eas existunt. Et cum substantiæ genus dicimus intelligimus dispositionem ipsius in grossitudine aut tenuitate. Et cum dicimus genus claritatis & turbulētiæ intelligimus q̃ penetratio uisus in ea est facilis, aut non est. Inter hoc autem genus & genus substantiæ existit differentia, qm̃ plerūq; est substantia grossa & clara, sicut albumen oui & gluten piscium liquatum & uitrum liquatum & oleū. Et plerunq; est res subtilis substantiæ turbida, sicut aqua turbida, quæ est magis tenuis quàm albumen oui. Turbulētiæ autē cā est pmixtio partiū colores hñtium extraneos fuscos aut alijs coloribus infectos qui ab aspiciente sensu non sunt percepti & prohibent paruitatem & non per se percipiuntur. Inter eam uero & hypostasim existit differentia, quoniam uisus plerūq; cognoscit hypostasim. Et inter ipsam & colorem existit differentia, quoniam color per totam humoris substantiam procedit cum maiori permixtione.

Primo nota. Stat substantiam esse claram & tenuem. Et sic etiam stat ipsam claram esse & grossam, & turbulentā tenuem & turbidam grossam. Exemplū primi, vt albumē oui crystallus vitrum & huiusmodi. Exemplum secundi, vt aer. Exemplum tertij, vt vitrum nigrum. Exemplum quarti, vt aqua turbida vel aer turbidus. Et ex hoc sequit̃ q̃ grossities & turbulentia nec sunt idem nec se inuicem consequūtur necessario. Similiter nec raritas nec claritas. Et per consequens distincta sunt signorum gña sumpta a grossitie & subtilitate vrinæ ex vna parte & sumpta a turbulentia & claritate. Secundo nota q̃ cā turbulentiæ est cum rei puræ permiscentur partes diuersorum colorum, quia. s. opacæ, tātæ tamen paruitatis vt per se non possint a visu discerni. Impediunt tamen corporis cui permiscentur diaphaneitatē seu transparentiam. Exempli gratia. si aquæ limpidæ infundat̃ cinis statim ipsa fit turbulenta, propterea q̃ per ipsam diffūduntur cinerum partes non potētes per se uisum immutare. nullum. n. illorum corpusculorum per se uidet visus, phibet tamen ne mediante ipsa aqua possit uisus percipere corpora vltra distantia, & hoc est esse turbulentum. Ex isto colligi potest causa claritatis per oppositum. s. absētia partiū opacarum cum præsentia diaphanarum. Tertio nota q̃ inter hanc. s. turbulentiam & hypostasim est dr̃ia, quoniam uisus frequenter percipit hypostasim distincte ab aquositate, sed non percipit turbulentiam vt patet. Aliter frequenter percipit hypostasim. s. partes illas sequestratas quæ congregatæ faciūt hypostasim in vrina, sed non percipit partes illas quę diffusæ faciunt turbulentiam in vrina. Aliter visus urina naturaliter se habente percipit hypostasim in vrina, sed non turbulentiam. Dixit autem notanter plerunq;, quoniam hypostasis non est semper quærenda in sanis, vt infra capitulo de hypostasi. Quæ autem sit differentia inter colorem & hypostasim est manifestum &c.

Turbulētiæ cā.

Claritatis cā.

Cap. ij. Est de significationibus coloris urinæ.

EX coloribus urinæ sunt gradus citrinitatis sicut palearis. Deinde citrinus. Post flauus. Deinde ruffus. Postea citrāgularis. Postea igneus qui tincturæ croci assimilat̃, et ipse quidē est uehementer citrinus. Postea croceus qui assīlat̃ capillis zafarani, & ipse quidem est quem uocāt rubeū clarum.

Primo nota urinæ colorationem utplurimū consequi materierum humoralium cum aquositate urinæ commixtionē, ut. s. maiori quantitate choleræ permixta cum urinæ aquositate redditur urina citrinior & minori minus, & sic de alijs: licet non repugnet etiam urinam tingi non merito commixtionis huius, sed simplicis actionis caloris in ipsum. In massa igitur humorali quæ in hepate generatur plus de cholera & sanguine generato erit urinæ tinctura maior in corpore se habente naturaliter, minori uero & maiori phlegmate erit urina minus tincta & magis ad albedinem tendens. Verū tamen ista urinæ coloratio fiat in gibbo hepatis uel ibi incipiat & additionem alibi recipiat non est cura. Secundo nota colorem citrinum sumi primo communiter, & sic dicitur de omni specie coloris nominari, & sic est genus ad omnes illas species. s. palearem flauum & ruffum. Secundo proprie & sic est species contra alias species distincta coloris citrini, & est color talis qualis est citri complete maturi. primo modo sumebatur in pīcipio capituli dum dicebatur genus citrinitatis. secundo modo sumitur dum dicebatur, deinde citrinus, & sic est iste terminus calor citrinus æquiuocus.

Color citrinus duplex.

Tertio nota q̃ cum istis gradibus colorum adinuicem solum secundum magis & minus intensiue differentibus & non specie, eo q̃ quilibet est citrinus color non sint imposita nomina distincta: oportuit ut sumeretur eorum distinctio secundum similitudinem ad res exteriores colore citrino vario modo coloratas. Et ille medicus ex istis coloribus scit significare melius q̄ ipsis in urina uisis scit melius rebus exterius notatis, aut sīlibus eis similare. Ex quo patet quare multum diuersificant auctores in notando istos colores. Per colorem igit̃ palearem intelligere debemus colorem similem

paleæ frumenti qui ab albo valde parum distat aliquid de tinctura vel citrinitate participans. Per citrinum vero secūdo nominatum colorem iam dictum. Per colorem autem flauum debemus intelligere adhuc colorem intensiue intensiorem, & dicitur castaneatius, quia est sicut color citrinus castanearum quando non sunt bene maturæ, quia sunt satis citrinæ, & est medius inter citrinum & ruffum. Ruffus autē color est adhuc in tinctura & citrinitate intensior & est sicut color auri. Color autem citrangularis est color adhuc in citrinitate intensior, & est sicut color arantij bene maturi in quo est valde intensa citrinitas. Igneus autem adhuc intensior existens est color talis qualis resultat in aqua tincta croco, & est valde citrinus inter cæteros, vt patet. Maxime vero citrinus inter cæteros est color croceus quia plus habet de tinctura & appellatur rubeus clarus. Dubitatur hic. si hic color est rubeus clarus, quare enumeratur inter citrinos colores. Dicitur quòd secundum rei veritatem debet inter colores citrinos numerari. Quia tamen inter cæteros colores maxime appropinquat colori rubeo claro, ideo talem assumpsit denominationem.

Color palearis quid & co. flauus & co. ruffus & co. citrangularis & co. igneus & rube. clarus uel croceus.

Omnes autem qui sunt post citrinum caliditatem significant, sed tamen secundum suos diuersificantur gradus. Et est quidem cum accidunt propter uehementiam motus & propter dolores & ꝑꝑ famen & propter aquæ abstinentiam.

Vrīę palearis indicatio.

Primo nota ꝙ color palearis urinæ, quia est album multum tendēs significat, aut diminutam actionem caloris, aut paucitatem materiæ cholericæ vrinæ substantiæ permixtę, & per consequens calidi diminutionem. Colores autem qui sunt post citrinum vt flauus citrangularis &c. quia per ipsos redditur vrina valde tincta & intense colorata, aut caosantura forti calido multum tingente, aut propter multę materiæ cholericæ permixtionem, & per consequens quilibet significat excessum calidi. Significando.n. caloris dominiū significat caloris excessum. Cum igitur inter extrema abinuicem per latitudinem distantia sit reperire medium, inter huiusmodi colores dabit medium medio modo significās. Tale autem non est nisi color citrinus, ideo color citrinus significat caloris temperantiam. Et propter hoc dixit Auicē. Omnes autem colores &c. Secundo nota ꝙ huiusmodi colores significando intensum vel remissum calorem differunt abinuicem secundum suos gradus intensionis, vt quia intensior citrinitas est coloris ruffi ꝙ̄ flaui, ideo intensiorem calorem significat & sic de alijs omnibus hoc est verū prę terꝙ̄ de igneo & croceo. Nam licet croceus sit intēsioris tincturæ significat tamen minorem caliditatem ꝙ̄ igneus, qa igneus significat dominium puræ cholerę, croceus vero cholerę & sanguinis, modo calidior est cholera vt patet, vnde significando caliditatem taliter sunt ordinandi, quia post citrinum flauus, deīde ruffus, post croceus, post igneus. Tertio nota istos colores contingere propter iram aut motus superfluos et alias causas primitiuas, de quibus debet medicus esse sollicitus inuestigator prius ꝙ̄ per istos colores ad iudicandum prorumpat. Quare autem ex fame siti motu & dolore ista eueniant, est prius dictum.

Vrīæ diuersorū colorū indicatio.

Post istos uero gradus prædictos existunt gradus rubedinis sicut roseus, & rubeus obscurus, et rubeus puluerulentus, & omnes quidem sanguinis dominium significant.

Primo nota ꝙ in tota latitudine colorum imaginamur extrema duo secundum maiorem & minorem tincturam.s. album qui est color cum minima tinctura & nigrum cū maxima. Post album uero magis tinctus est citrinus, deinde rubeus qui plus accedit ad nigredinem, ideo dixit Auicen. post recedendo.s. ab albo & tēdendo ad nigrum plus nigro appropinquat niger color, ideo &c. Secundo nota ꝙ sicut color citrinus supra sumebatur dupliciter, ita hic dupliciter potest sumi rubeus color. Primo.s. communiter ut se extendit ad omnes colores in littera nominatos. Secundo proprie vt se solum extendit ad determinatum gradum coloris rubei qui est color talis qualis est scarlati color. Primum tetigit Auicen. dum dixit. Sunt gradus rubedinis. Secundum tetigit dum dixit. Sicut rubeus & tertio nota per rubeum roseū intelligitur talis rubedo qualis est ī rosa vere rubea. Rubeus autem obscurus est adhuc magis versus nigredinem declinans & maioris tincturæ. Rubeus autem puluerulentus adhuc plus ad nigredinem declinat & magis opacus. Quarto nota. omnes hi significant sanguinis dominium. Differenter tamen hoc videtur. Nam primus gradus rubedinis uidetur magis significare dominium sanguinis arterialis vel saltem subtilis spumosi. Secundus autem uenalis non prætendendo corruptionem aut ebullitionem in eo. Tertius autem uidetur significare ebullitionem iam fuisse ī sanguine. Quartus vero gradus significat in sanguine corruptionem. Cū.n. sanguis corrumpitur aliquæ eius partes incinerantur propter quod apparet puluerulentus. De puluerulento autem dictum est satis.

Color rubeus duplr.

Vrīę diuersimode rubeę īdicatio.

Et in omnibus in quibus est color zafarano attinens est significatio dominij choleræ rubeæ. Et in omnibus qui puluerulento attinent est significatio dominij sanguinis.

Nota primo inter omnes colores rubeus magis accedit ad colorem çafarani, ideo &c.

Et igneus quidem magis significat calorem ꝙ̄ rubeus & puluerulentus, sicut cholera in se calidior est quàm sanguis.

Calītas sanguīs & cholę duplex.

Primo nota cholera est calidior sanguine caliditate potentiali, licet naturali caliditate quæ est per spirituum participationem sit sanguis calidior, sed de hoc alibi dictū est supra. Ex quo patet fortiorem pati incensionem choleram ꝙ̄ sanguinem. Secundo nota ex hoc sequi secundum dictum.s. ꝙ igneus magis significat calorē ꝙ̄ rubeus & puluerulētus.

Et calor quidē urinæ in ęgritudinibus acutis incēdētibus trahit ad colorē zafarani et igneitatē.

Ægritudo intendēs qd.

Hæc est declaratio superius dicti ꝙ per ægritudines intendentes intelligere debemus ægritudines valde calidas acutas quæ sunt cholericæ.

Quod si ibi fuerit tenuitas aliquam maturationis significat dispositionem & ꝙ iam incepit etsi non appareat in substantia. Si autem citrinitas fortior fiat & usq; ad igneitatis perueniat terminum & ad finem in ea significat ꝙ calor incessanter processit, & iste quidem est finis citrinitatis. Quod si in ipso claritas augmentetur calor iā secundum diminutionem incedit.

Tenuitas qd.

Primo nota ꝙ per tenuitatem in proposito non debemus intelligere substantiæ subtilitatem, cum.n. hæc materia in subtilitate peccet, principium digestionis esset eius principium ingrossationis, sed per tenuitatem debemus remissionem citrinitatis siue rubedinis siue igneitatis intelligere: vt sit sensus quòd in ægritudinibus acutis prius apparente urina ignea, si postea appareat illius igneitatis remissio est signum principij digestionis. Significat enim virtutem esse potentem remittendo flammam choleræ. & per consequēs ipsam alterando & ad benignum reducendo, licet in substantia vrinæ non apparuerit ingrossatio &c. Ex hoc

soluitur

soluitur dubiũ cõiter hic contra hanc partem moueri solitũ. Diceres.n.non apparet q̃ possit incipere rectificatio in colore quin etiam in substantia incipiat. Eadem.n.est actio quo remittitur inflammatio igneitatis & reducit̃ cholera ad modum substantiæ conuenientem. Dicitur q̃ hoc est uerum tamen stat apparere unum alio non apparente. Et hoc uult Auic. Secundo nota huiusmodi dictum esse uerum posito q̃ uirtus sit potens ad impediendum symptomata & prohibendum cursum materiæ ad aliquod determinatum mẽbrum.ubi.n.hoc non esset illud non oporteret esse signũ etc. ut si materia haberet cursum ad cerebrum aut cor aut ad aliquod talium &c.alias autem esset signũ putrificationis choleræ aut remissionis qualitatis eius. Tertio nota q̃ citrinitas si augetur &c.est signum augmenti caloris, quia augmẽtum effectus significat augmentum causę.Et subdit q̃ igneitas est finis.s.quantum ad caloris incẽdium, significat enim incendium caloris maximum,licet non sit finis in citrinitate.Et siĺr si tenuitas post crisim non fuerit ordinata, id est si subito fiat urina tenuis post eius multã grossitiem, significat n.imperfecta mũdificatio uel expulsio materiæ,quare aliqd ex ea retinetur.Quæ autẽ relinquunt̃ in morbis &c.

Igneitatis & citrinitatis iudicium.

Et est præterea cum in ægritudinibus acutis sanguineis urina sicut ipse sanguis mingit̃ apertione uenæ ibi existente, & significat repletionẽ superfluam. Quæ si paulatim mingendo emittit̃ & est cum odore malo est significatio timoris & timetur ex ea ne sanguis ad loca suffocantia fusus deriuetur. Et peior quidem ea est cum est subtilis in colore sui & dispositione. Cum autem ex ea multum mingitur est cum est significatio bona in febribus acutis & commixtis, quoniam est cum est significatio crisis & sanitatis nisi in principio subito attenuetur antequam sit hora crisis, quoniam tũc erit recidiuationis significatio. Et siĺr si tenuitas post crisim ordinata non fuerit.

Primo nota non stante apertione venę adhuc de vena a sa venam per viam resudationis potest aliqua portio sanguinis cum vrina expelli,quæ si emittitur paulatim est signum timendum,quia significat uirtutem impotentem esse & materiam multam fore & corruptam, quare timendum ne talis materia repat ad principalia membra ipsa suffocando uel ad alia loca suffocationis. Secundo nota. Cũ est subtilis etc. est peior, tum quia sanguinem significat esse magis cholericum, tum quia significatur maior impotentia virtutis. Tertio nota econtra multa urina &c.est signum crisis vt patet. Si tamen attenuaretur ante crisis horam, quia.s. minoris esset quantitatis & subtilitatis, signum foret materiam iterum retineri, & per consequens recidiuationis signum.

Vrinæ emittẽtis sanguinẽ paulatim iudiciũ malum.

In icteritia uero cum urina adeo fuerit maioris rubedinis, donec ad nigredinem trahat & pãnum taliter tingat ne remoueri possit, & quanto plus fuerit erit sanius, qm̃ cum urina in ipsa fuerit alba aut rubea paucę rubedinis icteritia in sua dispositione manente timetur ex ea hydropisis. Fames quoq; est ex eis quæ urinam uehemẽter tingunt & ipsam ualde acuunt.

Primo nota icteritiam esse duplicem.s.citrinam & nigrã. vtraq; est cutis infectio. Citrina quidem contingens ex oppilatione porri fellei per quem transmittitur. Cholera ad intestina, aut viæ per quam ad fel aut ex multa choleræ abundantia in toto. Nigra uero ex oppilatione viæ per quam trãsit humor melancholicus ad splenem, aut ex eius multa abũdantia. Ad propositum de vtraq; potest esse sermo, ita.s.de nigra q̃ de citrina,& de his habes tractatum decimaquita tertij. Secundo nota q̃ causa huius est, quia per hæc significatur uirtutem super materiam quæ est causa añs icteritiæ perfectum hr̃e dominium, ita ut ipsam eius magnam quantitatem sufficiat euãare. Econtra autem significatur oppositũ, & per consequens complexionem hepatis in posterum paratum esse corrumpi & aduenturam esse hydropisim. Nota hic per vrinam in icteritia non solum euacuari posse choleram quæ est cã añs, sed etiam coniuncta. Tertio nota non tamen esse deũ icteritia in sua naturali dispõne manente, q̃a licet appareat urina paucę tincturę in icteritia si icteritia nõ maneret in sua dispositione: quia.s.intenderetur & remitteretur non oporteret timere hydropem futuram, quoniam si remitteretur non esset rationabile urinam nimis tingi. Similiter si intenderetur, quia signum posset esse q̃ virtus esset valde potens in expellendo materiam ad extremitates, & sic non argueretur hydrops futura. Ex quo sequitur in casu laudabilius esse aliquod accñs præter naturam intendi q̃ illud idẽ manere eiusdem intensionis. Totũ patet usq; ibi.

Icteritia duplex & qd.

Post uero sunt gradus uiriditatis sicut urina, cuius color colori phisticorũ attinet. Deĩde cuius color ẽ siĺis colori eruginis æris. Postea illa cuius est color siĺis colori ireos. Deinde cuius color similatur indico. Postea quæ siĺis est succo porri.

Primo nota in ꝓposito per viriditatẽ non solũ intelligi colorem uiridẽ ꝓprie dcm̃: sed cõiter & cũ magna latitudine ꝓut extendit se ad colorẽ blauum vel cœlestem et participãtem liuiditate. Secundo nota q̃ notant̃ post rubeũ ponit̃ uiridis color, quia a citrino recedendo & tenendo ad nigrum post rubeum colorem ponit̃ viridis, quia est nigro propinquior. Tertio nota q̃ vt supra isti colores sumunt̃ a similitudine rerũ extrinsecarũ colore uiridi diuersis modis coloratarum. Non.n.sunt isti colores spẽ distincti, sed solũ secũdum magis & minus differentes nisi quis vellet ꝓterue uiriditatẽ cãtam a frigido fore spẽ distinctam a viriditate a calido cãta. Quod non est concedendum, quia per idẽ caliditas a lumine vel cœlesti influentia ꝓducta spẽ differret a caliditate ꝓducta a calore. Per colorem igiẽ phisticorũ intelligere debemus colorẽ talẽ qualis est color in phisticis quæ sunt gña quædam, quorum cortex siue pellicula exterior est rubei coloris, interior vero est viridis coloris clari ad albedinem tendentis plus alijs. Color autẽ eruginis æris est adhuc uiridis iam dicto tñ aliqualiť obscurior. Color vero ireos est color lilij cœlestis licet scd̃m quosdam eius herbæ. & patet adhuc q̃ est obscurior. Cætera patent. Primum dubium circa dcã. Non videtur q̃ color viridis scd̃m gradum tincturæ debeat poni post rubeũ, maioris.n. tincturæ est color rubeus obscurus q̃ color uiridis similis erugini æris aut phisticalis, ideo &c. Secundum dubium. Videtur q̃ in ordine nõ debeat poni viridis color similis succo porri post colorem indicum cum sit indicus nigro propinquior. Ad primum istorum dici potest primo q̃ non ordinatur in gradu tincturæ, sed in gradu malitię, quia igitur post citrinum est rubeus & post est uiridis in malitia, hic seruatus est odor. Vel aliter q̃ licet aliquis gradus rubedinis sit maioris tincturæ q̃ aliquis certus gradus datus viriditatis, tota tamen latitudo viriditatis est maioris tincturæ. Vel dr̃ q̃ ly post dicit ordinem doctrinæ. Ad secundum uero dicitur q̃ color similis succo porri est obscurior q̃ indicus color qui est sicut color guadi, de quo in proposito est sermo.

Color uiridis dupliciter.

Phisticorũ color

Color eruginis æris et co. ireos qd.

Phisticalis uero significat frigiditatem. Et siĺr omnes in quibus existit uiriditas præter eã quæ erugini æris aut succo porri similatur, hæ nanq; uehemens significant incendium; Verũtamen succo porri similis sanior est ea quæ erugini æris similatur;

Colorũ diuersorũ indicatio. Liuiditatis cã.

Primo nota. Phisticalis color & irealis & sisis ideo signi ficant frigiditatem, quia oẽs isti colores sunt liuidi aut liuiditate participantes. liuiditas autem cãtur ex mortificatione vel priuatione innati caloris: vnde vrina tendente ad nigredinem, propter mortificationem caloris naturalis prius in istos transmutatur colores. Secundo nota ꝙ viridis similis erugini ęris & porralis significant vehemens incendium cum. n. prædicti colores in vrina significent dominiũ cholęræ eruginosę & choleræ prassinæ quæ sunt vehementer calidę, patet &c.

Vrina porralis & eruginosa.

Tertio nota ꝙ vrina porralis est sanior ꝙ̃ vrina eruginosa, quia deterior species choleræ est eruginosa cũ ipsa generatur ex adustione prassinę vel porralis, ut dictum est supra capitulo de humoribus.

Et illa quidem quæ erugini æris similat̃ post laborem significat spasmum.

Labor duplex. Spasmus duplex.

Primo nota per laborem in ꝓposito itelligere possumus laborem corporeum, possumus etiam intelligere laborẽ fortem aut ægritudinem. Secundo nota duplicem spasmum hanc vrinam posse significare, spasmum. s. non proportionatum ad materiam, & spasmum siccum proportionatum ad materiam. Declaratio primi patet ex hoc. Existẽte enim vrina &c. significatur dominium in corpore huius choleræ adustæ mordicantis quæ parata est ad os stomachi fluere ad membra principalia, si sit furiosa parata est in membris cõtractionem & spasmum prouocare. Sicr post laborem spasmum siccum. Cum. n. ex labore forti sint membra exiccata & siccitati parata, & hæc cholera sit vstiua cito potest spasmum causare. Similiter præcedente labore &c. & apparẽte tali urina significat in membris factam fore vehementem consumptionem quæ præparat ad spasmũ, ideo &c. Tertio nota ꝙ ista significat spasmum in pueris & in iuuenibus sed in iuuenibus præcedente labore cum spasmus siccus eis difficilius accidat. significat etiam in pueris, sed non oportet laborem præcedere, cum sint ad illud satis præparati.

Viridis uero in pueris spasmum significat.

Primo nota per viridem quemlibet uiridem intelligere possumus quia si est uiridis a frigido contingens significat spasmum repletionalem. Si autem eruginosa uel porralis significat spasmum siccum uel non proportionatum, ut dictũ est, ideo non limitauit.

Quæ uero colorem ireos habet frigiditatẽ uehementem secundum plurimum significat & ante ipsam præcedit urina uiridis. Et quidam dixerunt ꝙ significat uenenum in potu fuisse haustũ. Et si fuerit in ea hypostasis spes erit uitę. Et si nõ, timetur ei. Erugini uero æris similis uehementem significat perditionem.

Primo nota per hunc colorem uiridem antecedentem nõ debemus intelligere eruginosum uel porralem, cum fiant a uehementi calido, hic autem a frigido, sed debemus intelligere aliquem de alijs ut phisticalẽ. Secundo nota ista significat frigiditatem uehementem, quia mortificationem caloris naturalis: significat. n. uenenum frigidum &c. mortificans calorem. Tertio nota ꝙ apparẽte hypostasi aliquali &c. quia significat dominium uirtutis aliqualem expellendo materiam &c. econtra uero est signum pessimum significando mortificationem & debilitatem, ideo &c.

vrina nigri coloris triplex.

Graduum autem coloris nigri alius est niger qui ad nigredinem tendit secundum uiam coloris croci, sicut est in icteritia & significat choleræ rubeæ spissitudinem & eius adustionem & choleram nigram quæ accidit ex cholera rubea & significat icteritiam. Et alius est qui ex fusco prouenit ad nigredinem & significat choleram nigrã. Et alius niger qui prouenit ex frigiditate & colore indico sit et signat cholerã nigrã puram.

Primo nota ꝙ cholera rubea cum fuerit inspissata fit magis opaca, unde acquirit colorem similem croco in quo est etiam tinctura uersus nigredinem tendens. Similiter cũ cholera rubea aduritur idem contingit, ideo significat &c. ut dicitur in littera. Secũdo nota ꝙ vrina nigra nigredine perueniente ex colore fusco significat melancholiam innaturalem. s. factam ex naturali & non per adustionem, prius. n. ꝙ̃ urina fiat tincta colore nigro ipsa efficitur aliqualiter opaca uel offusca, quia nõ statim a primo modo cum ea fit magna permixtio humoris melancholici iam dicti & sic procedit quousq; perfecte denigretur. Tertio nota cholera nigra pura fit maxime a nigro mortificante, quia non fit cum ea alterius humoris permixtio. In alijs autem non fit ipsa sic pura ꝓpter adustionem sicut patet. Quia igitur præcedente uiriditate significatur fortis infrigidatio, igitur &c. tunc enim omnes humiditates tendunt ad nigredinem.

Et ad summum quidem urina nigra significat, aut uehemens incẽdium, aut forte frigus, aut mortem, aut caloris naturalis superationem, aut crisim & expulsionem naturæ, qua ipsa choleræ nigræ expellit superfluitates.

Vrinam fieri nigrã multiplr.

Primo nota ꝙ urina potest fieri nigra, aut ꝓpter magnã admixtionem humoris nigri, & sic significat purgationẽ & crisim bonam vel malam. Aut propter alterationem in substantia vrinæ contingentem, & hæc est duplex. aut calefactio, & sic est adustio, aut infrigidatio, & hæc iterum est duplex, vel per uiam resolutionis uel euanescentiæ caloris naturalis, & sic est caloris separatio, uel per positiuam infrigidationem, & sic est forte frigus. Bene igitur dictum est in littera ꝙ omnis urina nigra, aut significat purgationem, uel incẽdium uel forte frigus & mortificationem caloris, aut separationem caloris. Et huic consonat ꝙ ab Egidio in metro dicitur. Nigrior urinę facies incommoda febris. Quartanę soluit: mortem portendit adurit. Sub morte cõprahẽdit utrũq; frigus. Ex his patet solutio ad duo dubia. Primũ quia Gal. primo de crisi dicit urinam nigram significare aut forte frigus aut uehemens incendium. Auicen. tamen plures ponit significationes. Secundum quę differentia est inter forte frigus & separationem caloris naturalis. Ad hæc duo satis patet solutio per iam dicta.

Quod autem ex incẽdio est cognoscitur, quoniam illic est fortis ardor ante ipsam fuit urina citrina uel rubea, & hypostasis est diuulsa & inæqualis & incõtinua, & non est uehementis nigredinis, immo trahit ad colorem croci & citrinitatem aut ad fuscitatem. Et si ad citrinitatem trahit significat multam icteritiam. Verũtamen quod ex frigiditate fit cognoscit̃ ut ante ipsam habeatur urina quæ ad uiriditatem trahat aut liuiditatem, & est sedimẽ paucũ iunctum ac si esset siccũ & nigredo in ipsa est purior. Et est etiam cum inter duas cõpsões differentia notatur, qm̃ qñ cũ urina nigra fortis odor fuerit significabit caliditatem. Et cũ fuerit cũ ea odoris priuatio, aut fortitudinis eius debilitas sigñabit frigiditatẽ. Cũ. n. natura ualde fuerit superata odor non erit in urina. Illud autẽ quod ex casu doloris accidit innati cognoscitur propterea ꝙ ipsum sequitur fortitudinis casus & eius dissolutio.

Primo nota illic est fortis ardor propter adustionem. Silr antecedit vrina citrina: quia de remissa citrina procedit ad intensam, quia de remisso calore & adustione ad intensiorē. Similiter hypostasis diuulsa propter fortem ebullitionem, & per idem inæqualis, & trahit ad colorem croci propter uestigia materiæ cholericæ ibi remanentis. Et si trahit ad citrinitatem significat multam icteritiam significando multum materiæ cholericæ dominium. Totum patet usq; ibi.

Et illud quidem quod accidit scdm modū purgationis crisis cognoscitur sicut quod accidit in fine quartanarum & cum splenis ægritudines resoluuntur & dolores dorsi & matricis & febres melancholicæ & nocumenta quæ ex menstruorum accidunt retentione, & retentio eius quod ex sanguine fluere solebat per anum & præcipue cum natura & ars in prouocando iuuant, et sicut accidit mulieribus, quarum menstrua retinētur & non retinet natura sanguinis superfluitatē ꝓpterea ꝙ añ ipsam præcessit urina indigesta aquosa, & ꝓpterea ꝙ post ipsam aduenict corpori alleuiatio & erit ipsius quantitas maxima copiosa. Qđ si nō ita urina fuerit nigra signū erit malū & præcipue in acutis ægritudibus, & quāto plus si eius quātitas fuerit pauca, qm̄ ex sua paucitate ē sciendum ꝙ humorē iam destruxit adustio. Et quāto magis fuerit grossa erit deterius. Et quanto magis fuerit tenuis erit minoris malitiæ.

Vrinę nigræ bonū indicātis cōditio triplex.

Primo nota cū tribus cōdōnibus ponit vrina nigra i corpore apparēs esse signū crisis bonū. Prima ꝙ in multa quātitate egrediatur. Secunda ꝙ ad illā euōnē sequat alleuiatio. Tertia ꝙ antecesserit vrina aquosa indigesta & non citrina nec liuida vel viridis. Istis. n. conditionibus deficiētibus est signum malum ꝓp cām oppositā, & quanto paucior & grossior tanto deterior. Et causa in litera tangitur.

Et est quidem cum accidit ut urina nigra aut rubea obscura mingatur propter uini potionem quod huius habet colorem cum nullo modo natura aliquid in eo operatā fuerit & exierit secundum suam dispōnem sed in hoc non est timor.

Vrinæ diarrhœa vel diabetes.

Nota vt co'l'r. 4. de interioribus sicut debilitata virtute stōi cōtentiua & fortificata expulsiua efficit diarrhœa ita uirtute hepatis cōtentiua debilitata & renū, & attractiua renū fortificata fit urinæ diarrhœa quæ appellat diabetes in qua cōtingit potū totalr indigestū expelli uirtute in ipm nō operante, aut est ꝓp nimiā quantitatē potus uirtutē iterū irritantem vt ipsa ad expellendū ꝓmoueat & non ad retinendum. Et in isto casu non est timor, licet bene in primo.

Et est cū bonę crisis significatio existit et in acutis ægritudinibus sicut si æger eam tenuem minxerit & fuerit in ea suspensio in partibus diuersis. multotiens enim significat sonitum capitis & uigilias & surditatem & desipientiam & præcipue si paulatim eam minxerit, & in longo tempore fuerit suspensa & fuerit eius odor acutus & fuerit cum febribus, quoniam tunc uehementem significabit capitis sonitum & desipientiā. Sed quando affuerit ibi insomnietas & surditas & desipientia & sonitus capitis significabit sanguinis fluxum ex naribus.

Nota si apparet vrina cum hypostasi & si sit pauca cum cōstātia virtutis in acutis significat crisis per aliā regionem vñ diuertit materia a vijs vrinæ, & per consequens remanet vrina in quātitate pauca & subtilis, & ꝓprie si apparet dolor capitis &c. tunc. n. significatur crisis futura per fluxū sanguinis narium. Sed diceres. Contra hoc est auctoritas Isaac qui dicit oppositum. Item hæc vrina dicit priuationē digestionis. Item hæc vrina significat impotentiam virtutis. Et tunc patet solutio.

Et est etiam cum existit causa lapidis in renes Ruffus inquit urina nigra bona est in ægritudinibus renum, & ægritudinibus lapidis quæ ex humoribus proueniunt grossis, & est significatio mortalis in ægritudinibus acutis. Dixit etiā ꝙ urina nigra est mala in ægritudinibus renum & uesicæ cum uehemens ardor ibi adest. cōsidera ergo alia signa. Vrina nigra in senibus nō est bona ꝓp illud quod scis neq; uenit in eis nisi ex corruptione mala. Et silr in mulieribus urina nigra post laborem signat spasmum. Ad summū uero urina nigra in principio febrium est perniciosa. & silr in earum fine qñ non cum ea fuerit alleuiatio neq; significauerit crisim.

Vrinæ nigræ causa triplex.

Nota ꝙ ꝓp tres cās merito dispōnis renū & viarū vrinæ pōt vrina exire nigra. Pmo ꝓp māam lapidis q in longo tpe cōbustionē recipit, & cū euātur vrina tingit ipsam colore nigro. Scđa cā pōt esse ꝓp vlcerationē & excoriationē ad quā sequit sanguis permixtio cū mā vrinæ. Tertia cā pōt eē fortis adustio & caliditas adurēs in partibus renum exñs ꝓpter quā materiæ ibi adurūtur et ad colorem nigrum perducūt. Ad ꝓpositum in primo casu est signum bonum. In alijs aūt duobus est signū malum vt patet. Et sic colligitur apparens contradictio in textu, quia prius dixerat ipsam bonam & postea dicit ipsam malam &c. ideo non solum vrina sed etiam alia signa sunt consideranda. Residuum patet vsq; ibi.

Vrina autē alba scdm duas intentiones ē sciēda. Vna earum est cum ipsa est tenuis translucēs, qm̄ uulgus quod translucēs est album uocat, sicut uitrum qđ est clarū & crystallum, clarā uocat albam. Et altera est quæ pro certo est alba cuius color est disgregatiuus uisus sicut lac et pergamenum, & ista quidem non translucent ut uisus in ipsa penetret. translucentia enim pro certo non est nisi omnium colorum priuatio.

Corpus translucens duplex & quid.

Primo nota per corpus translucens in ꝓposito intelligere debemus transparens siue diaphanum, per quod vel mediante quo videre possumus corpora vltra distantia, sicut ē aer aqua crystallum &c. & talis vt manifestum est, est aliqua vrina. Secundo nota ꝙ huiusmodi translucens & duplex, quia quoddam clarum, & quoddam non clarum. Clarum translucēs est corpus diaphanum non determinato colore participans sicut est aqua aut crystallus. Non clarū vero est illud quod aliquo determinato colore participat, licet non tanto ꝙ terminet visum sic ꝙ per ipsum non possit videre visus corpora vltra distantia, sicut est vinum rubeum aut vitrum rubeum vel azurum &c. Ad propositum vrina

Vrina translucens.

translucens primo modo est illa quæ est primo modo alba: quæ ꝓprie non alba sed candida debet appellari, sicut via cœli lactea dicitur candida & est subtilis. vrina enim non redditur grossa nisi per admixtionem materiæ humoralis quæ facit ipsam coloratam colore proprie dicto. Tertio nota illa quæ vere est alba habet colorem vere album sicut est color lactis, & dr̄ disgregare visum per lucē &c. Nota tamen hunc colorem qñq; est intensum multum & tunc est opaca visum terminans. quandoq; est remissus, & sic cum

illa albedine ſtat aliqualis tranſlucentia. Ex quibus ſequitur primo non quemlibet colorem eſſe ſufficientem viſum terminare, immo cum colore ſtat diaphaneitas in eodem. Sequitur ſecundo ex dictis Auic. non quodlibet mixtum eſſe uere coloratum colore proprie dicto, ſicut ponitur de urina in qua eſt vera tranſlucentia quæ eſt totalis coloris priuatio, licet poſſit exponi vt dictum eſt. Et plura alia poſſumus ex his concludere. Patet etiam ulterius ſolutio ad quoddam dubium moueri ſolitum contra litteram Auic. dicētis ꝙ vrina alba primo modo eſt tenuis, quia ſtat aliquod corpus groſſum eſſe tranſlucens vt cryſtallus. Dicitur cōcedendo antecedens & negando conſequentiam. non enim ſit vrina groſſa niſi per admixtionem corpulenti groſſi. Si igitur ipſa foret Groſſa ipſa foret alba ſecuodo modo, & nō vera albedine.

Album igitur ſecundum intentionem tranſlucentis ſignificat frigiditatem omnino & eſt auferens digeſtionis fiduciam, & ſi cum groſſitudine fuerit ſignificabit phlegma.

Vrinę albę tranſlucētis idicatio.

Primo nota ꝙ tinctura in vrina cauſatur ſecundum quātitatem actionis caloris in aquoſitatem vrinalem: quę ſi fuerit parua apparet quia in vrina tinctura vt ſupra dictū eſt. Cauſatur etiam ex permixtione maxime choleræ cum ea ipſam tingente, aut aliorum humorum ipſam aliqualiter colorantium. Dum igitur apparet vrina taliter alba vt dictum eſt, cum in ea ſit omnium colorum priuatio ſignificatur oīno nullam fore impreſſionem caloris naturalis digerentis, cum etiam ſit ſine permixtione aliorum humorum ſignificat a calido nullam in venis fieri permixtionem. digō autem ſit per miſcendo. Secundo nota hoc totum quod dictum eſt eſſe verum ſuppoſito ꝙ non ſit oppilatio in corpore & maxime in vijs vrinæ, aut ꝙ non ſit raptus materiæ ad aliquod aliud membrum vel aliquam aliam partem noſtri corporis. Hoc enim ſuppoſito verum eſt dictum Auic. alias autem non, vt patet in phreneſi & multis alijs caſibus. Dubium primū circa dicta. Vrina alba iam dicta quādoqꝫ eſt ſignum phreneſis quod eſt apā calīn cerebri. igitur &c. patet conſequentia & colligitur aſſumptum quarta aphoriſmorum. 1. aphoriſmo. Quibuſcunqꝫ vrinæ fiunt limpidæ &c. Secūdum dubium. Non videtur ꝙ auferat fiduciam digeſtionis, quia ſic aufert fiduciam ſalutis, & ſic ſigna cruditatis forent ſigna mortis, cuius oppoſitum tangitur primo aphoriſmorum a Gal. in commento illius aphoriſmi. Paroxiſmos & conſiſtentias. Ad primum dr̄ ꝙ ſignificare poteſt phreneſim materia habente raptum ad cerebrum, & hoc ſupra dictum eſt, tunc autem apparebunt huiuſmodi ſigna. Ad ſecundum dicitur probabiliter concedendo. Vel dicitur ꝙ aufert digōnem de proximo, quia cito non digeritur materia &c.

Sed alba ꝑ certo nō erit niſi cū groſſitudine.

Vrinæ albedo duplex.

Primo nota per albam intelligit hic albam vrinam albedine diſtincta contra tranſlucentias. hæc autem albedo non poteſt eſſe in vrina ſine groſſitie ſubſtantiæ. cum. n. vrinalis aquoſitas de ſe ſit tranſparens & diaphana non contingit ipſam videri vere albā niſi per admixtionē alicuius hūoris cū ea ad albedinē tēdētis cuiuſmodi eſt phlegma aut ſanies.

Et eius quidem alia eſt cuius albedo eſt mucilaginoſa, & ſignificat multitudinem phlegmatis & humoris crudi.

Vrinę albę mucilaginoſę idicatio & vnctuoſę vrinę.

Primo nota ꝙ vrina alba mucilaginoſa ſignificat phlegmatis abundantiam. Inter omnes enim noſtri corporis humores ſolum phlegma eſt mucilaginoſum. Secundo nota vnctuoſa ſignificat liquefactionem adipis, quia licet adeps per ſe non poſſit vrine permiſceri ſed ei ſupernatet, attamen cum miſcetur alijs materijs ut phlegmati poteſt ei commiſceri ut patet. Tertio nota per albulam debemus intelligere rem albam ſicut eſt aqua fluminis dum eſt turbulenta parūm. Albula enim vt dicit Vgutio eſt quidam fluuius antiquus ſic vocatus ſuo tempore hodierno die vocatus tyberinus a Tyberino rege ibi mortuo ſignificat enim phlegmatis liquefactionem: quia enim phlegma eſt paruū, ideo non niſi parum vrinam cum diſſoluitur reddit turbulentam.

Albula qd & tyberinus.

Et alia eſt cuius albedo eſt unctuoſa & ſignificat adipis liquefactionem. Et alia eſt cuius albedo eſt ſimilis albulæ, & ſignificat phlegmatis liquefactionem quę accidit aut accidet. Et alia eſt cuius albedo eſt ſimilis albedini quæ eſt in fungo cum tenuitate & ſanie, & ſignificat exituras ulceroſas in inſtrumentis urinæ, & ſi abſqꝫ ſanie fuerit erit propter ſuperationem materiæ multæ crudæ non maturæ. Et eſt cum eſt cum lapide ueſicæ. Et eſt alia quæ ſpermati ſimilatur, quæ eſt cum phlegmaticorum apoſtematum adeſt criſis & laxitas interiorum & ægritudinum quæ ex phlegmate accidunt uitreo. Cū uero urina ſpermatis ſimilis exiſtit & non eſt ſecundum modū criſis eſt propter apoſtemata phlegmatica, immo cum in primis prouenerit prognoſticabitur apoplexiam aut paralyſim.

Vrinę ſanioſę indicatio.

Primo nota in fundo reperitur quandoqꝫ albedo quādā ad denſitatem aliqualiter tendens & videtur ſanies, quare vrina ei ſimilis exiſtens ſignificat vlcerationem in vijs vrinæ a qua humiditas fumoſa eleuatur & permiſcetur vrinæ. Secundo nota ꝙ in hoc habemus regulam ad ſciendum vtrum vlceratio ſit in locis propinquis vel remotis ſecundū maiorem vel minorem permixtionem materiei ſanioſæ cū materia vrinali ſicut eſt de egeſtionibus in dyſenteria. Signū etiam habemus diſtinguens vtrum vlceratio ſit in uirga aut in collo veſicæ an diſtantius, quia in primo caſu exit ſanies primo vrpſim. In ſecundo autem poſt aut permixta ſimul. Tertio nota ꝙ cum in principio fuerit vrina ſicut ſperma ſignificat maximam exuberantiam ſpermatis quod tā mouetur ſymptomaticæ a virtute ab eo grauata, ſed hoc exiſtę periculum eſt apoplexiæ aut paralyſis. ideo &c.

Vlcerationis uarię ſignū.

Et cū in omnibus horis febris alba ſuperuenerit urina cito in quartanam conuertet̄. Et plūbina quidem ſine hypoſtaſi eſt ualde mala.

Primo nota ꝙ per ægritudines in ꝓpoſito itelligere debemus chronicas. Per oēs autē horas intelligere debemus magnum aut longum tp̄s in quo continue apparet vrina talis. Secundo nota ꝙ hæc ſignificat permutationem fe. ad quartanam. cum. n. longo tp̄e permanet alba ſignificat abundātiam phlegmatis crudi frigidi indigeſtibilis, ſed phlegmate longo tēpore retento non digeſto ipſum ingroſſat, eo ꝙ eius ſubtile reſoluit̄ & groſſum terreſtre retinetur, & ſic conuertitur ad humorem melancholicum, quo multiplicato ſequit̄ febris quartana, vt patet in ipſa accenſa putredine.

Et lactea ēt in acutis ægritudinibus ē ꝑnitioſa.

Vrinę lacteæ indicatio.

Nota vrina exiſtente lactea ſignificatur humorum cruditas & indigeſtibilitas, & in febre acuta eſt neceſſaria cita terminatio cum accidentia acuta nō longo tempore virtus poſſit tolerare, unde ſequitur vrinam eſſe pernitioſam.

Albedo præterea urinę in febribus acutis quocūqꝫ mō fuerit poſt tincturā quę præceſſit ſignat ꝙ cholera rubea ad aliquod mēbrū declinauit qd̄ a paī, aut ad fluxū uētris, & ꝙ magis ſignat quod declinauit ad caput. Et ſimiliter cum urina rubea ē in febribus, deinde ſubito fit alba ſignificat deſipientiam.

despicientiam. Et cum urina in sanitate perseuerauerit in colore albo significat priuationem digestionis. Et albulæ similis quæ lacti similatur acetoso in febribus acutis mortẽ signabit aut phthisim.

Primo nota albedo post tincturam &c. quia cholera maxime est illa cuius propria tingitur vrina, iam enim dominatur cholera cum sit ægritudo acuta. sequitur igitur ꝙ cholera aut transit ad intestina aut aliud membrum & illud apparet & maxime ad cerebrum propter leuitatem suam.

Scito autem ꝙ possibile est ut urina sit alba & complexio calida & cholerica, aut urina rubea & cõplexio frigida phlegmatica. Cholera enim rubea cum declinat a uia urinæ & non admiscetur urinæ remanet urina alba. Debes ergo urinã albam considerare, quoniam si fuerit eius hũor multus & luminosus & ipsius sedimen multum & grossum & eius substantia cum hoc trahit ad grossitudinem, & debes scire ꝙ albedo est ex frigiditate phlegmatis. Sed cum urina non fuerit luminosa clara neq; eius sedimen multum neq; paruia, & albedo ad fuscitatem traxerit scire debes ꝙ cholera rubea est occultata. Et si in ægritudine acuta fuerit alba & fuerint in ea significationes salutis, ex quibus non timetur phrenesis & quæ sunt sicut ipsum debes scire quòd cholera rubea declinauit ad alium cannalem & ad intestina & accidet ei constrictio.

Hippo. Totum patet vsq; ibi. Accidit constrictio. Nota ꝙ ista particula potest tripl'r exponi. Primo accidit constrictio idest corpori accidet choleræ retentione per vias vrinæ euacuetur sed per aliam regionem. una enim euacuatione impedita augetur euacuatio per aliam regionem iuxta sententiam Hip. 4. apho. apho. 83. Vrina multa. secundo accidit constrictio. i. occultatio choleræ quousq; naturam ipsam per aliam viam aut eandem expellere inceperit. tertio exponitur, aut accidet constrictio. i. intestinorum læsio. Dum. n. dicit per alium cãnalem intelligit viam secessus siue intestinorum. cholera nãque per hanc viam expulsa lædet intestina & mordebit ea acuitate sua cui consonat littera in margine posita quæ loco de ly constrictio habet excoriatio, vt patet intuenti.

Causa uero ob quam urina existit rubea in ægritudinibus frigidis est una harum rerum aut fortitudo doloris qui choleram rubeam resoluit sicut in colica accidit frigida.

Colica frigida. quid. Primo nota per colicam frigidam intelligere debemus a materia frigida dependentem sicut a phlegmate vitreo aut aliquo tali. potest. n. & ab alijs causis colica contingere, sicut a fecum retentione aut a calido apostemate intestini colon, & sic de alijs. Secundo nota ꝙ doloris fortitudo est causa magnæ tincturæ in vrina multis ex causis. Prima quia ex forti dolore in toto prouenit inflãmatio caloris. Ex forti enim dolore nascitur fe. effemera, vt colligitur prima quarti. tractatu de febribus effemeris, inflãmatione aut calore in toto fortius tingitur vrina. secunda quia calore & inflãmatione in toto a dolore cãto humores acuuntur, versus etiam materiam vel naturam choleræ trahuntur & ex consequenti multiplicatur cholera, & sic de ea plus cõmiscetur vrinæ. tertia quia cholera plus tingit & vrinæ mixta plus eam tingit. Tertio nota ex dolore fit in venis motus & agitatio humorũ maxime calidorum & eorum sparsio rursus & subtiliatio, quare magis vrinæ permiscẽtur & ipsam magis tingunt. Et hanc causam puto intellexisse. A. in littera dum dixit. cholerã dissoluit. Sed circa dicta sunt duo dubia. Primum dubiũ. *Dubiũ* Non videtur ꝙ secundum vram. A. dolor causet tincturam in vrina, quia totaliter dissoluit choleram, igitur paucificat eam. sed paucitas choleræ est causa minorationis tincturæ sicut multitudo est causa minorationis. ergo &c. patet consequentia cum antecedente. Secundum dubium est, quia forti existente dolore ad locum doloris concurrunt aut attrahũtur materiæ maxime choleric̨æ quæ sunt fluere patiores, sed fluxus huius materiæ ad locum doloris facit materias deuiare a vijs vrinæ, & per consequens minus tingi vrinam. Ad primum dicitur ꝙ per dissolutionem intelligit subtiliationẽ, cui dato ꝙ coniungatur aliqua choleræ resolutio coniungitur etiam ipsius noua gñō. Sicut enim per inflãmationem hũor cholericus resoluitur ita humor non cholericus in choleram conuertitur. Ad secundum dicitur ꝙ nõ tota materia cholerica fluit ad locum doloris sed secundum magnam eius partem. Vel dicitur ꝙ non solum ad locum doloris, sed etiã ad loca propinqua attrahuntur materiæ. huiusmodi autem sunt renes & intestina. ideo &c.

Aut oppilatio quæ facta fuit ex superatione phlegmatis in cãnali qui est inter fel & intestina, quapropter fel ad intestina naturaliter non descendit sicut solebat, immo urinæ societas est ei necessaria cum qua egrediatur quemadmodum accidit in colica frigida.

Nota ꝙ stante colica si fiat oppilatio pori felli per quem transmittitur cholera ad intestina, cholera non transeunte ad intestina, sed econtra redeunte ad vias vrinæ permixta vrinæ magis ipsam tingit. Ex quo patet differentia inter hanc causam tincturæ & præcedentem causam.

Aut propter debilitatem hepatis & suæ uirtutis defectum quæ inter aquositatem & sanguinem separationem facere non ualet sicut accidit in hydropisi frigida, & in ægritudinibus debilitatis hepatis secũdum plurimum, quoniam propterea urina est similis loturæ carnis racentis.

Primo nota ꝙ a virtute hepatis aut adhuc venarũ emulgentium fit sequestratio aquositatis vrinalis a sanguine, & hoc cum hepar naturaliter se habuerit. virtute autem digestiua eius debilitata non sufficienter potest sequestrare aquositatem a sanguine, propter quod cum vrina plus transit de sanguine quàm debeat transire secundum naturam vnde vrina remanet rubea. Ex quo patet ꝙ a quacunq; mala complexione siue calida siue frigida contingit virtutem hepatis debilitari illud contingere potest. Secundo nota, huius vrinæ color similatur loturæ carnis recẽtis. causa huius est, quia cum aquositas de se sit sicut aqua in colore & sibi permisceatur sanguis apparet color sicut cum aquæ permisceatur sanguis decisus a carnibus lotis. *Vrinæ similis loturæ carnis cã & idicatio.*

Aut propter constrictionem quam oppilationes fecerunt, & mutatur color phlegmatis in uenis propter aliquam putrefactionem quæ ei accidit, & eius quidem signum est aquositas urinæ & eius sedimen secũdum modum quem diximus, & eius tinctura est tinctura debilis non luminosa. Choleræ enim rubeæ tinctura ẽ luminosa.

Infirmitatis cognoscendæ signũ multiplex. Nota ꝙ prohibita transpiratione propter oppilationes contingit vrinam calefieri & tĩgi colore aliquali, quare videtur & in parte indicat hanc fore calidam materiam & non est. Et ex isto patet ꝙ oportet attẽdere alia signa puta signum sumptum a pulsu regimine ætate & natura ægrotantis, a siti

ab instantia vigiliarum excrescentia vel paroxismis quantum ad horam afflictionis, & sic de alijs. Secundo nota ꝙ distinguuntur etiam aliter puta ex grossitie multitudine aut luminositate, sed minus, & hoc supra est tactum color. n. tincturę cholerae propter igneitatem & subtilitatem suā ē luminosus, phlegmatis autem magis opacus, vt patet.

Vrina quoque multotiens in principio aegritudinum erit alba sed postea fiet nigra, & faetebit sicut accidit in icteritia.

Primo nota ꝙ stante coartatione materiae cholerae ī principio icteritiae aut alterius aegritudinis cholericae urina apparet alba propter materiam tingentem non penetrare ꝑ uias vrinae, ubi tamen oppillatione remota apparet vrina fœtens rubea propter admixtionem cholerę faetentis, quia talis cholera longo tempore retenta faetebit propter putredinem excessiuam loca accensam.

Amplius urina post comestionem albescit, neque sic cessat donec digestio fieri incipiat, tunc enim incipit urina tingi. Et propter hoc urinae uigilantium sunt albae, & adiuuat ad hoc caloris innati resolutio sed non luminosę, immo attinēt suscitati propter priuationem digestionis.

Primo nota ꝙ diuersi diuersas assignāt causas. Quidam. n. hanc assignant causam, quia statim cibo assumpto totus calor diuertitur a vijs vrinae & tendit circa partem stomachi ad digestionem complendam, quare pro tunc minus imprimit calor naturalis in aquositatem vrinalem, minorem etiam circa partes illas facit permixtionem, & per cōseq̄ns pro tunc minus tingitur vrina. ideo &c. Alij aliter dicunt ꝙ non est inconueniens aliquas partes aquosas subtiles cibi & potus fluidas anteq̄ sit completa digō transire per meseraicas & in hepar quas tanq̄ inutiles virtus hepatis ad venas emulgentes expellit. Quia igitur huiusmodi partes aquosae erant subtiles, ideo pro tunc emittitur vrina aquosa subtilis, quare &c. Ad quod etiam concurrit ꝙ illae partes alteri aquositati vrinali permixtae obtundunt partes cholericas ac si limpharent eas, vnde illę redduntur impotentes ad tingendum. Maxime vero verificatur hoc si quis sumat in comestione diuretica, vnde fortia diuretica non sunt cū cibis comiscenda. Secundo nota ꝙ in vigilia est triplex tempus. Vnum quo conuenienter expanditur calor ad extra ad operationes vigiliarum & superfluitates ad extra expellendas quousque superueniat necessitas dormiendi & alterius somni. Secundum tempus est in quo incipit vigilia superfluere & calor accendi a superfluitate eius propter quod accidit effemera in vigilijs. Tertium imaginamur tempus quo vigilia calorem debilitat & resoluit. Ad propositum hic intelligit Aui. q̄tum ad primum tempus, quia q̄tum ad secundum possibile est vrinam magis tingi, licet q̄tum ad tertium etiam dealbari contingit vrinam. Ex quo vt fundamento solui pōt quaedam dubia. Primum dubium. Videtur ꝙ urina nō debeat albescere post cibum, quia vel talis foret decisa a cibo noviter assumpto vel ab alio. Non primum, quia nondū est digestus. Nec secundum, quia cum ille in corpore longiorem traxisset moram maiorem debuisset calor naturalis impressionem fecisse. Secundum dubium est, quia supra est dictum ꝙ vrinę vigilantium sint tinctae. Ad primum dicitur secundum primum modum ꝙ licet maiorem traxisset moram propter tamen caloris retractionem &c. impeditur eius tinctura. Secundum autem secundum modum verificandi litteram patet qualiter sit respondendum. Ad secū dum iam dictum est qualiter vigilia in diuersis temporibus tingit & remittit tincturam vrinae, vt patet intuenti.

Vigiliae tp̄s triplex.

Dubia.

Tinctura rubea in aegritudinibus acutis melior est quàm aquosa alba, & eius etiam substantia melior est quàm aquosa.

Primo nota tinctura rubea est melior &c. propter duo. Primo quia ex alba significatur digestionis priuatio. Per rubeam autem aliqua significatur digestio, cum haec subēdō maxime fiat ex admixtione cholerae cum urina quae fit a calido digerente aut comiscente. Cum igitur in acutis propter uelocitatem suae terminationis sit necessaria digestio uelox, quia alias cito terminaretur ad malum. sequitur &c. secūda causa esse potest, quia existente albedine in urina in aegritudinibus acutis significari potest raptus materię cholericę a cute ad aliq̄ partem determinatam aut eius occultatio, & deuiatio a uijs expulsionis. hoc autem ē malū ut supra. iō &c.

Vrina rubea melior aq̄ sa dupl'r

Nota secundo quòd vrina rubea melior est quàm aquosa propter easdem causas.

Sed rubea quae est sanguinea maioris est securitatis quàm rubea cholerica.

Nota rubea sāguinea significat dominiū sanguis, cholerica uero cholerę, sed deterius est dn̄ium cholerę q̄ sanguinis, cùm cholera sit naturae magis rebellis. ideo &c.

Rubea quoque cholerica non tanti est timoris cum cholera quieta manet. Sed si extat mobilis magni est timoris.

Nota ꝙ cum cholerá permanet in uno loco quieta minoris est timoris, tum quia melius digeritur a calore naturali, tum quia ipsa non existente quieta dubium est de raptu ipsius ad aliquod membrum nobile quod potest esse cā mortis. Sed diceres qualiter cognoscitur ꝙ ipsa sit quieta vel inquieta. Dicitur ꝙ ipsa inquieta existente percipitur laesio nunc in vna parte nunc in alia & non continue ī una parte, ut colligitur ex dictis Gal. in commento illius aphor. Digesta medicari. & apparet pro tunc vrina ignea rubea. Ecōtra vero est quando cholera manet in vno loco quieta, et apparet tunc vrina magis rubea obscura respectu praecedentis propter materiam esse grossiorem.

Cholerę quietae ac inquietae signum.

Amplius urina rubea in aegritudinibus renū est mala, quoniam secundum plurimum calidum significat apostema & in doloribus capitis desipientiam portendit.

Primo nota circa renes existente apostemate calido causatur urina rubea materia calida currente ad locum apostemosum ibi ebulliente & se commiscente vrinae, quare ipsa tingitur. Secundo nota notanter dictum esse utplurimū, quia contingens est oppositum, sed tamen circa renes dolore & grauitate existente hoc possumus significare. Tertio nota ꝙ significat desipientiam in doloribus capitis pro q̄to significat materiam cholericam partibus cerebri communicari, ubi communicata causat desipientiam. Sed dices cōtra, quia urina alba hoc significat significando materiam declinare a uijs urinae & non descendere. ideo &c. Dicitur ꝙ rubea licet significet non totaliter materiam cholericam a vijs urinae deuiare, dum tamen coniungitur dolor capitis negandum non est secundum partem communicari cerebro. Vel significat forte tantam eius abundantiam ꝙ licet secundū magnā quantitatē moueat ad cerebrū, remanet tn̄ eius notabilis quantitas potens urinā tingere colore rubeo &c.

Cunque urina in aegritudinibus acutis rubere ceperit & sic permanserit & non inferius descensum fecerit perditionis aegri timorem afferet et renum apostema significabit. Quod si cum rubedine fuerit turbida & talr permanserit, apostema in hepate et caloris innati sig̃nabit debilitatē.

Primo nota ꝙ urina existēte rubea in aegritudinibus acutis, & ipsa taliter ꝑmanente sine hypostasi significat uirtutē impotentē

Vrię rubeę ī acutis iudiciū

Impotentem in digerendo materiam cum nullam valeat sequestrationem facere, sed hoc existente timor est perditiõis; quia in morbo acuto virtute non dominante materiæ sequitur mors &c. significat etiam apostema renum materia apostematis per resudationem se vrinæ permiscentem. Secũdo nota ipsa existente turbida aut rubea significare põt apostema hepatis & virtutis debilitatem. propter enim caliditatem & inflãmationem apostematis efficitur rubea, propter virtutis debilitatẽ non potentem sequestrare aquositatẽ ab humoribus efficitur turbulentia. Non tamen credendũ semper cum vrina sit rubea apostema hepatis significari, sed bene freq̃nt' & maxie vbi appet dolor & grauitas circa hepar.

Amplius colorum urinæ sunt quidam compositi ex quibus est color qui carnis recentis loturæ assimilatur, qui etiam sanguini in aqua dissoluto similis existit. Et est ex debilitate hepatis. Et quandoque etiam est ex multitudine sanguinis. Verumtamen sæpius existit ex debilitate hepatis ex quacunq; complexione superuenerit malitia uincente quàm digerendi debilitas demonstrabit & uirtutis dissolutio. Quod si uirtus fortis fuerit tunc non erit nisi ex sanguinis multitudine & eius augmento ultra mensurã quam uirtus disgregatiua penitus separare non sufficit.

Primo nota per hunc colorem commixtum ex albo & rubeo intelligere debemus non colorem in tota substantia urine rubeum apparentem resultantem ex albo & rubeo, sed intelligere debemus vrinam taliter coloratam q in parte ipsius aliqua apparet rubedo & in aliqua aquositas ipsius vrinæ, aut forte vtrũq; modum intelligere possumus. Secundo nota vt in littera colligitur hæc contingere posse, aut ꝓpter debilitatem virtutis digestiuæ hepatis, aut propter nimiam in toto sanguinis abundantiam. Et primo modo potest dupl'r contingere. Primo quia virture hepatis debili existente non sufficit perfecte separare inter aquositatem & sanguinem, vt supra in littera tactum est. secundo quia hepatis virtute digestiua debili existente transmittit totum sanguinẽ indigestum quem nõ totum attrahunt membra, immo magnam repellunt eius partem tanq̃ inutilem quę postea cum vrina vel egõnibus expellitur. Similiter conuenit hæc impotentia propter sanguinis dominium virtute non potente sequestrare bene. Signum autem distinctum inter hanc vltimam causam & præcedentem est q in hoc secũdo casu stat virtutis fortitudo, in primo vero debilitas eius. Dubium primum. Videtur etiam q ab alia causa illud cõtingere posse. s. ista vrina, quia. s. propter renum debilitatem. renibus enim debilibus existentibus & non potentibus partem sanguineam aquositati vrinali commixtam ad nutriendum renes attrahere remanet illa cum vrina & efficitur talis. Secundum dubium est. Cuius virtutis peccatum vel accidẽs est illud quando prouenit propter sanguinis multitudinem.

Vrinæ mixtę ex albo & rubeo causa duplex.

Dubia.

Non enim alicuius naturalium, quia ponitur fortis. Relinq̃tur igitur q alterius quæ est virtus discretiua, & sic præternaturalis esset ponenda discretiua virtus. cum. n. attractiua retentiua digestiua aut expulsiua sit fortis non erit aliqua naturalis ministrans debilis. Tertium dubium. Quo modo stat sanguinem esse crudum & indigestum cum mala hepatis complexione calida, quod videtur superius dictũ fuisse in littera pro parte. Ad primum dicitur q sic, sed hoc dedit intelligere. A. per ea quæ de hepate dicta sunt. Vel forte quia illud raro contingit, & etiam quia illa materia q̃ transit ad renes nutriendos est ita modica q paucam in vrin suf ficit facere tincturam. Ad secundum dubium dicitur q illud est accidens & peccatum virtutis digestiuę hepatis. Ad ipsam. n. pertinet vtile ab inutili separare. Et dicitur q non repugnat virtutem esse fortem in se, quæ tamen respectu dis proportionati obiecti est debilis & circa ipsum læsam producit operationem, vt patet de ossibus cerasorum a stomacho non digestis. Ex quo sequitur hanc consequentiã non valere. Operatio enim membri est sensibiliter læsa, igit'. a. membrum est ægrum vel neutrum, sed bene sequitur stante obiecto proportionato ad operationem. Ad tertiũ asse dictum est q intensa caliditate in gradu stat debilitas actionis eius propter diminutionem in quanto per priuationem quantitatis spirituum requisitę ad operationem sicut I ascitico aut tympanitico febriente contingit.

Et ex eis est etiam color oleaginus & est citrinitas cui admixta est siclinitas & colori olei similatur propter uiscositatẽ quæ est in ipso & translucentiam cum nitore adipino & cum splendore substantiæ ad quandam spissitudinem trahit.

Primo nota q per vrinam oleaginam intelligit vrinam in colore & substãtia oleo similem. Scitis enim q color olei videtur medius inter citrinum & viridem clarum. declinat enim ad viriditatem, & talis est color huius vrinę hic descriptę cum ponat citrinitas admixta siclinitati. Est. n. sicla bilis cuius color viridis est clarus.

Vrina oleagina quid. Sicla qd

Sequitur expositio secundum Vgonem de Senis vsq; ad finem prędictę Fen. Quia non reperitur expositio Iacobi de Foroliuio super residuum huius secundę Fen. ideo &c.

Hic nota q color sumitur hic cõmuniter ad omnem apparentiam per se proprie pertinente ad visum, ita vt lux & apparentia ea casu radij super corpus dicãtur colores. Et q̃a ad substantię spissitudinem & uiscositatem cum simili vero colore sequitur alia apparentia, ideo. A. dixit hic q similatur colori olei sua grossitie & viscositate, & cum nitore adipino.

Et in pluribus dispositionibus significat malum aut non significat bonum neque maturationem neque meliorationem.

Modo docet significata eius. Et diuiditur in duas partes. Primo ponit regulas quasdam. secundo enumerãdo species vel modos vrinę oleaginæ docet modum distinguendi sua significata. secũda ibi. Et ad summum. In prima ponit sex regulas. Prima q oleagina vrina in pluribus dispositionibus significat malum aut non significat bonum neq; maturationem neq; meliorationem. Causa primi est, quia omnis oleagina vrina significat liquefactionem piguedinis aut carnis, & talis prouenit ab ardore & victoria caloris inflãmantis aut putrefacientis, & hoc sẽper est malum. Semper igitur significat hoc malum saltem, & non est hoc per digestiõem vel meliorationem, quia digestio non eliquat:

Vrinæ oleaginę regulę. 6.

Sed fortasse raro materierum unctuosarum euacuationẽ secũdũ modum crisis sigñat. Et hoc quidẽ nõ ẽ nisi cum post ipsam aduenit requies.

Ponit secundã di. q hęc materia raro significat materierũ vnctuosarum euacuationem per modum crisis. Et hoc non est nisi quando post ipsam. aduenit requies, ita q non ꝓprie sed propter requiem sequentem significamus istud, & raro est q talis quies sequatur. Ex quo patet hęc cõtradicere priori, quia præcedens intendit q non de se significat bonũ vel meliorationem. hæc vero quandoq; bonum significat, vt q̃n euacuationem pinguedinis sequitur requies, quod contingit cum pinguedo a calore febrili eliquata simul cum materia morbi iam a calore naturali diminuta & digesta crisi euat; eo q per poros subtiliata intrauerat venas.

Quæ uero ex ea est perniciosa est illa cuius unctuositas est fætida, & propriæ illa ex qua parua mingitur quantitas.

Ponit hic tertiam dicens q illa vnctuosa vrina est valde perniciosa quę est fœtida, & proprie quando ex ea parua mingitur q̃titas. Causa primi est, quia per fœtorem significatur vehemens putrefactio quam non corrigit digestio. Causa secũdi ē, q̃a pp eius paucitatē significat expulsiuæ debilitas.

Cum uero ei aliquid miscetur quod est simile loturę carnis recẽtis ē deterior. Et hoc quidẽ plus contingit in hydropisi & phtpisi & colica mala.

Ponit quartam dicens, q quando vrinę oleaginę commiscetur aliquid simile loturæ carnis recentia est. deterior q̃ iam dicta, quia ista cum significatione liquefactionis significat q ventum est ad extremam debilitatem virtutum naturalium hepatis. Accidit autem in hydropisi, quia in ea est hepatis nocumentum propter essentiam, & vtplurimum ĩ colica mala quę est ab apostemate est nocumentum harũ virtutum per compassionem In phthisi autem est nocumentũ in toto, intelligendo per phthisim cõsumptionem totius corporis siue fuerit cum vlcere in pulmone, siue non.

Et est cum oleagina post nigram sequit̃ urinã quę precessit, & tunc quidẽ est significatio bona.

Modo ponit quĩtam dicens q quandocunq; vrina oleagina mingitur post nigram q signum est bonum. Nota q hoc non est vniuersaliter verum. nam si est vrina nigra ꝓpter vehemens incendium, & sequitur oleagina ex liquefactione tunc nihil est boni. Sed contingit q quãdoq; post crisim adustarum materierum cum quibus vnctuosæ exuberant iam ẽnatis adustis solæ vnctuosę euacuantur in fine crisis, tunc enim cum istis conditionibus significat bonum.

Maius autem quod urina significat oleagina est q in die quarta indicat ægrum in die septima moriturum in ægritudinibus uidelicet acutis.

Hic ponit sextam dicens q plus quod significat vrina oleagina in acutis est q apparens in quarta significat mortem in septima. Huius autem causa est, quia permutatio fortium significationum in quarta ad bonum vel malum indicat bonũ vel malum in septimã, cuius quarta est indicatiua.

Ad summum uero oleagine urinæ tres sunt species. Alia enim ex ea est quæ tota est adeps. Et alia est cuius inferius est tantum adeps. Et alia est cuius superius est adeps Ex ea etiam est quæ in suo colore tantum est oleagina sicut est in phthisi & proprie in sui principio aut in sui substantia tm̃, aut in eis utrisq; quẽadmodũ est in ægritudinibus renũ & in perfectione phthisis & eius fine.

Vrinę oleaginę distictio varia.

Hic docet modum distioguendi significata vrinæ dictæ ponendo duas distõnes ex quibus significatorum possumus eligere differentias. Prima est q quædam est oleagina q̃ tota est adeps. Quędam cuius inferior pars est adeps. Quædã cuius pars superior. Secunda distõ. Quædam est oleagina tãtum in colore sicut in principio phthisis. Quædam est oleagina tantum in substantia. Quædam in ambobus sicut in senum ægritudinibus & in complemento & perfectione phthisis. Vbi nota primo q quandoq; tanta est commixtio pinguedinis cum aquositate q non separatur sicut qñq; videmus in rebus quæ bulliunt, quandoq; autem separatur, & tunc alio quocunq; deducto supernatat. quandoq; autem vnctuositas forti permixtione est permixta cum substantia terrestri, vt in resolutione radicalium membrorum, & tunc stat in fundo. Ex quibus patet distinctio prima significatorũ per tres primas. Secundo nota q adeps quãdoq; paucus eliquatur & permiscetur cum aquositate, & si sit pinguedo noua tunc color est albus & non olei. Sed si sit pinguedo antiqua tunc color est oleagineus, sed propter paucitatem q̃titatis non apparet substantia ita viscosa & grossa vt oleum, sed sonat cum cõcutitur. quandoq; autem est multa pinguedo & noua & facit substantiam magis similem substantiæ olei q̃ colorem colori propter causam dictam quandoq; ãt est multa pinguedo & vetus, & ista facit similitudinẽ ĩ suba & colore. Et ideo apparet hoc ĩ perfectione phthisis, quia nõ solum noua sed antiqua pinguedo eliquatur &c.

Ex ex eis est etiam carminius qui malus est & perniciosus, quoniam utriusque choleræ significat adustionem.

Color carminius gd & eius iudicium.

Determinat hic de alio composito colore qui dicitur carminius. Et secũdum expositores est color mixtus ex citrino & nigro. Et secundum alios est cineritius, sed debet alicui citrinitati attinere. Et iste significat adustionem choleræ nigrę & cholerę rubeæ, & ideo est malus & pernitiosus. Et addit Dynus q est perniciosus nisi per modũ crisis acciderit. Sed puto q iste color cineritius non appareat nisi ꝓpter adustionẽ vltimatã cum qua non stat possibilitas bonę crisis.

Dynus.

Et quandoque est color rubeus in quo currit nigredo, & significat febres compositas & febres quæ ex grossis sunt superfluitatibus. Qui si clarior fuerit & nigredo ad ipsius sũmitatẽ declinauerit apostema significabit lateris.

Vrinæ coloris rubei indicatio.

Hic determinat de quarto colore mixto dicens, q quidã est color rubeus ĩ quo currit nigredo, & significat febres cõpositas, sed si vrina fuerit clarior & nigredo ad superiora traxerit tunc significat apostema lateris. Vbi nota primo q hic color est in aquositate rubeus, & est ac si subtilis nebula nigra esset cum illa & propter ruborem significat dominiũ aut cholerę aut sanguinis. Et propter nigredinem significat materias grossas ad malitiam tendentes, & ideo significat febres ex diuersis humoribus non vnĩis, & ideo compositas.

Sed causa quare cum est clara & nigredo ad superficiẽ tendit significat apostema lateris ponitur a Dyno. Notando q non per se hoc significat, sed cum alijs signis pleuresi, ꝓprijs. Ratio autem est quia pleuresis est de cholera & facit vrinam claram, quia est clara nisi aduratur. Et quia materia aliqua adusta subtilis supernatat & superiora petit, ideo est verisile q ad pleuram veniens ibi faciat apostema. Et forte non minus verum est q pleuresi existente vtplurimum valde parum de eius materia mittitur cum vrina: vnde vrina bona in pleuresi non est valde bonum signum, vt decima tertij. Et ideo propter raptum humorum ad superiora remanet clara, & quia aliquid subtile adustum communicatur facit nebulam ad nigrum tendentem.

Cap. iij. est de significationibus substantiæ urinæ in quantitate ipsius & in claritate sui aut turbulentia.

SVbstantia urinæ est aut tenuis, aut grossa, aut mediocris.

In isto cap̃. determinat Aui. de signis sũptis a suba vrinę & claritate & turbuleotia & hoc pp cõuenientiã quę vr̃ esse inter turbiditatem & grossitiem claritatem & tenuitatẽ. Et diuiditur ĩ tres partes. Primo ponit absolute significationes substantiæ vrinæ. secundo claritatis & turbulentiæ. tertio redit ad signa substãtiæ vrinæ non absolute sed cum alijs. secũda ibi[Amplius vrina spissa.]Tertia ibi[Cum vrina grossa mingitur.]Prima in duas. Primo ponit diuisionem vnam. secundo ponit signa. secunda ibi[Valde vero.]Dicit primo q substantia vrinæ aut est tenuis aut grossa aut mediocris. Vbi nota q per substanciam non intelligimus rationem quiditatiuam, sed intelligimus modum se habendi in grossitie uel densitate & in subtilitate vel raritate. Mediocris autem est illa quę est naturalissima.

Vrinæ sba gd. Vrinæ sba triplex.

naturalissima. Grossa qualibet grossior. Subtilis qlibet alia deficiens ab illa grossitie mediocri. Quomodo autem grossities & subtilitas cognoscantur dictum est supra cap. primo, & dicetur infra in hoc cap. Nota tamen q aliquando urina dicitur tenuis in comparatione ad aliam quæ deberet mitti corpori a quo emittitur in naturalissima sibi dispositione, ut urina talis qualis est in iuuene temperato diceretur tenuis respectu urinæ puerorum, & ita intelligas de grossa. Hic autē licet Dynus contrarium dicat videtur mihi Aui. loqui de tenui, & grossa primo modo.

Valde uero tenuis in omnibus dispositionibus maturationis significat priuationem aut in uenis oppilationes aut hepatis debilitatem et cānalium urinæ qui non attrahunt nisi quod tenue est, aut attrahunt sed extra non ejciūt nisi quod natura subtile existit, aut multā aquæ potationē aut uehemētis frigiditatis complōnē cū siccitate.

Nunc ponit signa tenuis & grossæ absolutæ. Et diuidit in duas. Primo ponit significationes urinę tenuis. secundo grossæ, secunda ibi Urina autem multum spissa. Prima i quatuor. primo ponit absolute significationes urinæ tenuis. secū do signa in ægritudinibus acutis. Tertio in pueris. quarto in sanis uniuersaliter. secunda ibi Et in acutis quidem. Tertia ibi Et urina quidem. Quarta ibi Et similiter si hęc. De prima dicit q quinq sub disiunctione significat urina cum est valde tenuis &c. Unum est priuatio maturationis. secundum est oppilationes in venis. tertium debilitas hepatis autem cannalium urinæ, & ista debilitas aut est in attractiua virtute, quia trahit solum subtile quod parum resistit. aut in expulsiua, quia non potest expellere nisi illud quod est valde subtile. quartum est multa potatio aquæ. quintum est complexio vehementis frigiditatis cum siccitate. Ubi notandum primo. q quia urina quandoq est tenuis cum naturali complexione ut in senibus. Ideo Aui. non dixit q urina tenuis ista significat, sed dixit valde tenuis. Et intelligitur q multum sit distans a mediocri. Secundo nota q digestio est qua virtus commiscet humores cum aquositate, vn de fit grossior urina q aqua quæ bibitur, & ideo cum est valde tenuis, quia significatur q non fit talis commixtio, ideo significatur priuatio digestionis & peccantis humoris & ciborū. Nota tamen q non necessario significat priuationem futuram ut dixi de urina transluceore. Nota tertio q oppilationibus existentibus via est strictior & prohibetur exitus rei grossæ, & ideo oppilationes sunt causa urinę tenuis. Sed diceres contra, quia nec oppilationes hepatis nec aliarū venarum nec emulgentium. Nam venæ hepatis hora qua talis urina apparet non prohibent transitum nutrimenti ad hepar & ad alia membra, quod est grossius aquositate. igit nō possunt prohibere transitum grossæ urinæ. Item nec venarum emulgentium oppilatio est huius causa cum transeat per illas sanguis quo nutriuntur renes. videtur ergo q nullę oppilationes sint causa tenuis urinæ. Secundo dubitatur. Non videtur q hepatis debilitas sit causa urinæ subtilis modo dicto. Nam ea debilitate forti hepatis fit urina similis loturæ carnis recentis in qua est aliquid de ipsa sanguis corpulentia ut in precedenti cap. visum est. Et constat q talis est grossa. Constat etiam q in ea est pars sanguinolenta grossa quæ pellitur. Pro primo igitur nota q in pluribus dispositionibus aquositas non solum peruenit ab hepate ad renes, sed a venis in ambitu totius recurrit ad renes. Secūdo nota q cōcauitate venarum ęquę lata manente cum tamen est oppilatio prohibetur rei grossę transitus magis q rei subtilis alijs paribus. Maiorem enim conatum oportet fieri ad dandum viam rei quę non in subtiles partes diuiditur q rei quę in subtiles partes diuiditur. Ex his dicitur q propter venas hepatis & emulgentium & totius corporis oppilationes urina potest mingi tenuis, quia omnes istæ sunt viæ per quas trāsit urina ad renes, ut patet ex primo notato. Nec valet argumentum. Hora quā talis urina mingitur transit per harū venarum concauitatem sanguis & alij hūores qui sint valde grossiores urina grossa. igitur urina grossa potest trāsire. Nā per alium modum transit urina & per alium nutrimentum. Et virtus fortius trahit nutrimentum ad membra q pellat aquam ad renes. Posset etiam dici q oppilationibus existentibus de viscosa materia prohibetur mixtio materiæ humoris cum aquositate propter uiscositatem vnde urina remanet subtilis. Pro secundo dicitur q debilitas hepatis in q urina apparet sicut lotura carnis est debilitas digestiuæ, & ista hic dicta est expulsiuæ uel attractiuę. attractiuę quidē q quia solum trahit subtile quod parum existit. expulsiuę uero quia nō potest expellere nisi illud quod est ualde subtile. Q. si dicatur urina spissa significat oppilatiōes, igitur nō tenuis. Negatur consequentia. Nam hæc contraria signa significant quandoq similes pro parte dispositionis. utraq. n. istarum significat pñtiam rei grossę aut uiscosę in uenis, & ita oppilationes. sed una pñtiam talis hūoris cuius aliquam partē natura eūat, alia pñtiā talis cuius partem natura non euacuat.

Urina tenuis in diciū qntuplex. — **Urina tenuis duplicitere.** — **Ad sitas uñ ueniat ad renes.**

Et in acutis quidē ægritudinibus sigñat uirtutis digestiuę debilitatē et mauratiōis priuatiōem.

Modo ponit significationem urinę tenuis in acutis. Et diuiditur in duas partes. Primo facit quod dictum est. secūdo remouet dubium. secunda ibi Et est etiam. Dicit primo q urina hęc in acutis ęgritudinibus significat debilitatē virtutis digestiuę & priuationem maturationis. Ubi nota q urina tenuis in febribus acutis significat materiam humoralem non commisceri cum aquositate urinali, & ideo illam non esse maturam, & per consequens debilitatem digestiuæ saltem in relatione ad humorem facientem morbum. Et iō Aui. ad demonstrandum q non dicebat absolute significari per urinam tenuem debilitatem uirtutis digestiuæ, sed in relatione ad materiam subdit & maturationis priuationem. Quod si quęras verum idem in chronicis significat. Ad hoc dicendum q sic. Dicit autem Dynus q quia non ita apparet in chronicis sicut in acutis, iō se maxime retulit ad acutas. Ego autem multo plures uidi urinas subtiles in principio chronicarum q in acutis. Et ideo puto q sic ad acutas retulit, quia priuatio maturationis in eis est peior. Nam nō datur tempus ad maturandum sicut in chronicis.

Urinę tenuis in acutis indicium. — **Dynus.**

Et est etiam cum reliquarum uirtutum tantā significat debilitatem, ut nullo modo in aquam operentur, immo quēadmodū ingredit ita labit.

Remouet dubium. Posset. n. quis dicere. Potest ne urina esse tenuis sine debilitate absoluta digestiuæ aut propter aliarum virtutum debilitatem. Et dicit q sic, quia quandoque hæc urina significat tantam debilitatem aliarum uirtutum a digestiua ut nullo modo operentur in aquam, immo sicut ingreditur ita labitur. Ubi nota non esse Auic. mentem q alię virtutes nullo modo operentur in aquam, quia non pelleretur & non attraheretur ad hepar. Sed adeo est aliq aliarū uirtutum debilis ut digestiua nullo modo in aquam operet, quia. s. retentiua non retinet tempore notabili. Et quia digestiua indiget tempore determinato in sua operatione, iō absque notabili permutatione a digestiua uirtute egreditur. Et ex hoc patet quare supra in generali significatione nō posuit omnes modos significationum in genere. Nam aliquando est urina subtilis propter nimiam caliditatem renum & hepatis, vnde retentiua est debilitata & hoc ē in diabetica passione quę est talis instrumento urinæ qualis est lienteria stomacho. decimanona tertij. Ego autē memini multos medicorum non interrogantes de quantitate cum talem urinā uiderunt indicasse de oppilationibus & frigiditate infirmos ad mortē duxisse. q̄re freq̄nt ē ingrendū de freq̄ntia mingendi & quātitate cū urinam uidemus ualde tenuem & translucentem, quia in hoc errore est periclitatio infirmi in totum

Urinę in grēdę & cognoscēdę ca nō p̄cticus.

Et urina quidem tenuis ualde secundum hūc modum deterior ē in pueris quàm in iuuenibus, quoniam naturalis puerorum urina spissior est urina iuuenum, ideo q sunt humidiores, & q eorum corpora plus attrahunt humiditates, propterea q materia superfluens ē eis necessaria causa augmenti. Si ergo eorum urinę in febribus acutis multum fiant tenues, iam ualde elongati erūt a sua naturali dispositione. Et si hæc in eis perseuerauerit non significabit nisi perditionem, quoniam cum perdurat significat perditionem, nisi bona sint adiuncta signa & uirtutis stabilis, tunc enim exituram significat quæ accidit, & proprie inferius sub parte hepatis.

Vrinę tenuis puerorū in dicium.

Docet modo quid talis vrina significat in pueris. Et dicit tria. Primum est q talis urina tenuis in pueris est deterior q̃ in iuuenibus. Et ratio est, quia naturalis vrina puerorum debet esse grossa respectu vrinæ iuuenum ꝓpter duas causas. Vna est, quia pueri sunt humidiores. secunda est, quia pueri indigent attractione multi nutrimenti ad hepar & corpus ut sufficiat pro augmento & nutricatione. Et ideo si eorum vrinę fiunt multū subtiles in acutis febribus plus distant a naturali dispositione, & ideo sunt deteriores. Dicit secundo q si vrinæ multum subtiles perseuerauerint in pueris cū fe. acuta non significant nisi perditionem. Et ratio est quia significant multam resistentiam materiæ aut multam virtutis imbecillitatem, & ideo in tēpore breui non posse superari morbi materiam, & per consequens in acuto morbo infirmum periturum. Dicit tertio q quandoq; reliquis signis bonis apparentibus. s. signis incolumitatis virtutis significat hęc vrina apostema quod accidit inferius & proprie sub parte hepatis. Sed circa dicta primo dubitatur. Non videtur q humiditas puerorum sit huius causa. Primo quia illa humiditas est aerea quæ est subtilis, & per consequens non est causa grossitiei. secundo quia senum vrinę sunt subtiles & tamē senes sunt humidi extranea humiditate quæ magis videtur facere ad grossitiem vrinæ q̃ substantifica humiditas. Secundo dubitatur, quia si puerorum corpora multo nutrimento indigent, ergo parum de humoribus relinquunt in aquositate, & p consequens hęc esset potius causa subtilitatis vrinæ. Pro istis nota q digestiua multa īdiget humiditate, vt prima primi. & ideo pueri propterea q humidi sunt substantifice fortem habent virtutem commixtiuam & digestiuam. Et quia multo indigent nutrimento oportet illius multas sequestrari superfluitates, quæ per digestiuæ fortitudinem miscentur cū aquositate & fit vrina spissa. Quod autem dicit Dynus istos propter indigentiam multi nutrimenti cogi ad capiendum plus cibi q̃ bene possint digerere & ideo vrinā ingrossari, iudicio meo contradicit Gal. 1. techni, vbi dixit q temperatum corpus tantum appetit q̃tum bene digerere potest, & constat q loquitur in omni ætate. Ex quibus patet ad vtrumq; dubium responsio. Nam non sequit humiditas subtilis, igitur non est causa grossitiei vrinæ. Nec sequitur humiditas extranea senum est causa subtilitatis, igit naturalis puerorum ita erit. Nec in secundo dubio sequitur. Multum nutrimentum trahunt membra. ergo non multa remanet superfluitas. Vltimum autem dictum concordat cum dictis. Gal. 2. progno. cū dixit q vrina clara & cruda & diuturna significat apostema futurum sub diaphragmate. Causa autem est quia significatur materia rebellis virtuti & grossa, & ideo significatur q natura non faciet crisim nisi permutationis, & q erit versus inferiora propter materiei grauitatem.

Dynus.

Vrinę claræ crudę et diuturnę signū

Et similiter si hæc in sanis permanserit & se nō conuerterit ab eis significabit apostema quod accidet illic ubi dolorem sentiunt, & secundum plurimum accidet eis ut cum hoc in alchatim & in renibus dolores sentiant. & significabit aptitudinem ad apostema. Quod si dolor & grauitas uni membro proprie non fuerit, immo sunt communes, significabit bothor & uariolas & apostemata quæ corpori erunt communia. Tenuitas quoque urinæ in crisi sine ordine recidiuationem prognosticatur.

Vrinę tenuis i sanis indicium.

Modo ostendit quid significat vrina subtilis in sanis perseuerans. Et intelliguntur hic sani non inculpate sani, q̃a isti vrinas habent mediocres, sed omnes qui non sunt actu ęgri. Et dicit primo q si vrina fuerit tenuis in sanis & ita ꝑmanserit, & non permutata fuerit ad grossam vel mediam, significat apostema futurum in parte in qua sentiunt dolorem. Dicit secundo. Si autem dolor aut grauitas non fuerit uni membro. i. non doleant plus in vna parte q̃ in alia, sed in ambitu totius tunc significat variolam aut morbillum aut bothor. i. parua apostemata aut alia apostemata quę erunt communia toti corpori. Dicit tertio q si hic vrina tenuis apparuerit in crisi sine ordine significat recidiuam. Causa autem primi est, quia cum hæc urina in sanis significet materiam sup̃fluā retineri sequitur q erit ibi causa antecedens apostematis. Si igitur dolor in vno membro sentitur significat q materias ad illum locum natura iam incipit deriuare iuxta sentētiam apho. Et vbi in corpore dolor &c. Aut etiam si dolor esset a causa primitiua ad illum locum natura stimulata superfluā materiam transmitteret, & apostema faceret, cum dolor trahat sicut ventosa. Causa autem secundi est, quia lassitudie vel dolore pauco existente in toto cum dicta significatione materiæ retentę significatur q ad musculos qui sunt in ambitu totius aut ad cutem natura transmittit materiam quæ secundum sui varietatem quandoq; facit variolas quandoq; bothor. i. parua apostemata sicut in scabie apparet, quandoque furūculos multos in totius ambitu. Causa autem tertij est, quia in crisi quæ per vrinam accidit, vrina debet esse grossa vt infra, quia humores multi debent cum ea eē mixti, cum igitur crisis est completa paulatim circa finē crisis, vrina ordinate fit minus grossa. sed si subito fiat subtilis significatur q ex aliqua causa impeditur virtus ab expulsione totius, & ideo aliquid de materia grossa relinquitur. Modo quæ relinquunt i morbis post crisim subuersionē facere cōsueuerūt.

Vrina autem multum spissa secundum plurimum significat maturationis priuationem & secundum minus humorum grossæ substantię maturationem. Erit ergo in statu humorosarum febrium & in apertione apostematum.

Vrinæ multum spissæ seu grossę indicatio.

Hic docet significare per vrinam multū spissam siue grossam. Et duo facit. Primo hoc. secundo respondet tacito dubio ibi Non autem subtilitas. Prima diuiditur in nouem partes sicut nouem sunt regulę quas ponit vt patebunt. Primo igitur dicit q vrina multum spissa significat priuationē maturationis secundū plurimū. Et raro significat humorum grossę substantię maturationem, & ideo ista talis erit in statu febrium humorosarum. i. pendētium ab humoribus grossis & multis, quando. s. debet esse crisis & in apertione apostematis, postq̃. s. sanies per vrinam pellitur. Considera igitur primo q vrina multum spissa est de qua loquitur, q̃a parum spissa potest esse cum naturali dispositione, sed multum non. Nota secundo q hæc multum spissa secundum Aui. quandoq; significat priuationem digestionis, quandoq; significat digestionem, sed raro significat digestionem. Cā autem est, quia quando natura digerit humores grossos raro eos cum vrina transmittit quia viæ sunt strictæ. Plurimum igitur cum humores grossæ substantiæ sint cum vrina pellit hypostasis grossa, sed vrina non fit multum spissa, quia non tantum de isto humore pellitur cum vrina q ipsam faciat multum spissam ad intellectum datum. Plurimum igit mingitur vrina multum spissa propter multitudinem grossorum

humorum

humorum stimulantium ad sui expulsionem ante digestionem eorum, & ideo vt plurimum significat priuationē maturationis. reliqua in isto canone sunt clara.

Et plurimum quidem quod in acutis significat ægritudinibus est malum.

Hic est cañ. secundus. Et dicit plurimum, quod significat vrina multum grossa in acutis ægritudinibus esse malum. Causa autem est, quia talis plurimum significat peccatum grossorum humorum non digestorum. Et quia grossi humores non faciliter cito digeruntur, morbi autem acuti cito terminantur: ideo significatur q terminabit morbus ante materiei digestionem, & per consequens male. Dicit autem notanter plurimum, quia aliquo modo contingit oppositum, ut si materia subtilis digesta esset & per vrinam expelleret, nam vrina fieret grossa, quia humor licet sit subtilis est tamen grossior vrina.

Verumtamen tenuitatis durabilitas plus significat malum. Spissitudo nanque quandam significat digestionem, quæ quidem substantię cōfert in eo q digestionem significat, & q uirtus expellēdi habet potentiam est id in quo fiducia habet. Et inquantum materiei significat corruptionem, & eius multitudinem & maturationis prohibitionem separantis ad fundum descendentis significat malum. Quid autem sit illud quod inter duas res superantius est congnoscitur ex eo quod post eam aduenit ex requie aut succedit ex debilitatis augmento.

Vrinæ crassę & tenuis durabilitas q peior. Ponit tertium di. q peior ē durabilitas tenuitatis q̄ grossitiei. & ratio est, quia spissitudo significat quandam digestionem, & ideo ista confert substantiæ. i. significat bonum quodam ex parte modi substantiæ, quia aliquid de digestione significatur suscepisse. Vel aliter significat digestionē quæ cōfert substantiæ. i. quæ sufficit facere substantiam vrinę grossam, licet non sufficiat facere bonam hypostasim. & hæc est melior expositio. Præterea significat etiam vrina grossa q virtus habet potentiam expellendi. & hoc est etiam signum in quo. i. propter quod habetur fiducia bonitatis ex vrina grossa. Sed tamen illa vrina grossa significat malum ꝑpter tria. Vrinæ grossę signū malum. 3. Primum quia significat materiei corruptionem. aliter enim uirtus non stimularetur ad eius expulsionem ante complementum maturationis. secundum est multitudo materię quæ significatur propter eandem causam. tertium est priuatio digestionis non absolute & penitus, sed digestionis separantis & ad fundum descendentis. i. significat q digestio nō est tanta q humor qui cum vrina pellitur descendat in forma hypostasis laudabilis, immo remanet permixtus cum tota aquositate. Ex quo patet q vrina spissa aliquo modo significat bonum & pro parte malum. Sed valde tenuis significat absolute malum, & ideo tenuitatis durabilitas est deterior. Deinde quia posset quis quærere quomodo cognoscatur quid ē maius ad bonum, quod significat aut malum, dat modum in hoc dicens q illud quod superat de istis. s. bono vel malo significato cognoscitur ex requie accidente post aut ex augmento debilitatis. Nam q̄n superat bonitas expulsionis & digestionis malitiam corruptionis sequitur hanc vrinam requies, & contrarium debilitas.

Et urinarum quidem spissarum in febribus sanior existit illa de qua multum subito euacuat.

Iste est quartus canon. Et patet.

Illa uero quæ paulatim euacuat multorū humorum est significatiua & debilitatis uirtutis.

Ponit alium cañ. dicens q illa quæ paulatim euacuatur significat multos humores & virtutis debilitatem, quia non fieret multū grossa nisi propter humorum multitudinem, & non mingitur paulatim nisi propter debilitatem expulsiuæ.

Et post illam quidem quæ utilitatem affert sequitur mediocris urina simul cum requie.

Canon sextus. Et causa est, quia tandem corpus mundificatur & ideo fit postea mediocris & sequitur requies.

Cum autem tenuis urina in acutis ægritudinibus ad spissitudinem conuertitur postquam non aduenit requies significat liquefactionem.

Septimus cañ. Et dicit q cum vrina tenuis conuertit ad valde grossam & post illam non aduenit requies in acutis ægritudinibus significat liquefactionem. s. membrorum aut humorum grossorum quia prius erat subtilis, quia nihil de tali poterat pelli. nunc autem pellitur & nō ꝑpter digōnē, q̄a si ita eēt sequeretur requies. igitur per viam liquefactionis.

Cunque in sano urina perseuerauerit spissa et in parte capitis dolorem senserit & conquassationem, indicabit ei febrem.

Est octauus cañ. Et dicit q quando perseuerat vrina spissa in sano. i. neutro nondum ægro, & iste senserit in parte capitis. s. aut ante aut retro aut a latere conquassationem. i. dolorem cum perturbatione & offuscatione sensuum significat futurā febrē. Et ratio ē, q̄a significat q humor peccās īcipit ebullire, vnde fumi petent caput & putrefient facient febrem. Vrinæ spissę in sano perseuerātis īdicatio.

Et tamē cum hoc est ex superflua expulsione aut apertione aut ulceribus in ꝑtibus uiarū urinę.

Cañ. nonus & vltimus. Dicit q quandoque contingit q hæc. s. vrina grossa in sano est ex superflua expulsione. s. magna, vnde agitati humores aliquid suorum fumorum capiti communicant, sed quia cito euacuantur non sequitur febris. Quandoque autem significat apertionem oppilationum propter quam materiæ grossæ retentæ expelluntur, aut tertio propter vlcera in vijs vrinæ, propter quæ mingitur sanies multa & tamen non sequitur febris.

Non autem subtilitas & spissitudo utræque maturationis significant priuationem, nisi quia maturationem substantiæ comitatur mediocritas. Spissæ ergo maturatio est, ut digerendo ad tenuitatem mutetur. Et tenuis maturatio est ut coquendo mutetur ad spissitudinem.

Hic respondet tacito dubio. Posset enim quis dicere. Statim dicebatur q vrina tenuis significat priuationem maturationis. Et nūc dicitur q multum spissa idem significat, quod videtur falsum, quia spissitudo est contraria subtilitati, & cōtrariorum signorum debent esse contraria significata. Hic respondetur q vtraque significat priuationem maturationis. ratio est, quia maturationem comitatur mediocritas in modo substantiæ. Ideo maturatio materię spissæ est, vt attenuetur versus mediocrē, & maturatio subtilis est vt ingrossetur & conuertatur ad mediocritatem versus spissitudinem. Nota tamen hic q vrina tenuis nō ideo significat priuationē maturationis, q̄a significat subtilē humorē, sæpe. n. est propter humorum nimiam grossitiem quę oppilationes facit.

Amplius urina spissa quēadmodum prius diximus, quandoque est clara translucens, quādoque est turbida. Verumtamen inter spissam translucentem & tenuem existit differentia, quoniam

spissa trāslucens cū motu inundat non fiunt partes ipsius inundatæ multum paruæ, immo magnæ in ea accidunt, unde & eius motus fiunt tardi, & cum spumat fit eius spuma multarum ampullarū, & ipsius ampullæ non cito rumpuntur.

Hic ponit signa claritatis & turbulentię vt mihi videtur. Et hoc ideo in isto cap. quia claritas & turbulentia putantur habere conuenientiam cum grosso & subtili. Et ideo etiam miscet significationes grossæ & subtilis. Diuiditur autem in duas partes. Primo docet horum significatiões sigillatim. s. claræ & turbulentæ. secundo quando in eadem vrina appa ret claritas & turbulentia quo ad diuersa tempora. secunda ibi Amplius tres debes. ¶ Prima in duas. primo ponit vnā distinctionem & differentiam inter claram & subtilem. secundo ponit significationes. secunda ibi Et quę quidem. ¶

Vrina spissa duplex.

Dicit primo q vt dictum est supra cap. primo huius summæ. vrina spissa quædam est clara translucens, & quędā est turbulenta. Dicit. secundo q inter spissam translucentem & subtilem sunt tres differentię: Vna est q quando grossa trāslucens agitatur mouetur tarde. secunda q quando agitatur ampullę non fiunt paruæ sed magnę. tertia est q in ea fit spuma multarum ampullarum, & istæ ampullæ non cito rumpuntur, sed in subtili vrina contraria contingunt. Causa autem est, quia grossa est grauior & terrestris magis ac magis viscosa, & propter grauitatem tarde mouetur. propter terrestreitatem non facile in paruas partes diuiditur propter viscositatem in concussione fiūt ampullæ & non cito rūpunt.

Et quæ quidem huiusmodi existit ex phlegmate generatur bene digesto aut cholera uitellina si est in ea tinctura ad citrinitatem trahens. Et si tinctura non est in ea significat phlegmatis uitrei resolutionem. Et hoc quidem in epilepticorū urinis multum existit.

Hic ponit significationes claræ & turbidæ præmittendo signa grossę & subtilis. Et diuiditur in quatuor partes. Primo ponit signa spissę claræ. Secundo tenuis. Tertio spissæ sine limitatione ad claritatem. Quarto turbidæ absolute. secunda ibi In tenui. ¶ Tertia ibi Spissa autē. ¶ Quarta ibi Ad vltimum. ¶

Vrinæ spissę & claræ cā mālis.

Circa primam partem attende q textus cōmuniter inuenitur affirmatiuus q vrina spissa & clara generatur ex phlegmate bene digesto. Sed omnes auctores dicūt litteram esse corruptam, quia debet dicere ex phlegmate nō bene digesto. Et dicunt manifeste patere per sequentia, quia statim dicit q si i ea est tinctura ad citrinitatem trahens est cholera vitellina, sed si est sine tinctura est ex liquefactione vitrei phlegmatis. Modo constat q vitreum phlegma non est digestum. Et ideo sæpe apparet in vrina epilepticorum ista vrina, quia in eis tale phlegma multum abundat. Puto igitur hanc expositionem esse veram, licet posset dici q etiā propter phlegma vitreum bene digestum fiat vrina spissa. Nam ipsum bene digestū est tamen vehementer grossū vt sup. dr, & hoc nō erit generalit, sed in paucioribus vt sup. dr.

In tenui autē in qua multa existit tinctura scit tincturā nō esse propter digestionem. Alioquin digestio in primis non magis operatur substātiā quàm coloris permixtionem, propria nanq; digestionis operatio est substantiam efficere, deinde ipsam tingere. Et digestio quidem in substantia melior est quàm in colore.

Hic ponit significationem tenuis. Et diuiditur in quatuor sicut quatuor regulas ponit. Et patebūt partes legēdo. Primus canon est notus. Circa tamen hunc locum cadit dubitatio, quia primo videtur esse in verbis contradictio. secūdo contradictio cum dictis supra. & tertio non videtur sntia vera in se. Primo. n. ad probandum q tinctura non ē propter digestionē infert q aliter natura operaretur substātiam prius q̄ coloris permixtionem, ac si ex opposito sequeretur hæc falsum. videtur igitur velle q natura nō prius operetur substantiam q̄ colorem, & statim dicit oppositum, vt patet. Secundum patet, quia supra cap. de coloribus dixit. Et color quidem vrinæ in ægritudinibus acutis incendentibus trahit ad colorem çafarani & ad igneitatem, q si ibi fuerit tenuitas aliq̄ maturationis significat dispositionem, & q iam incepit, sed non apparet in substantia. Istud expresse contradicit præsenti regulæ. Tertium autem patet ex hoc secundo, quia natura in casu huius textus dedit colorem per digestionem, & tamen non substantiam, igitur nō semper prius apparet in substantia q̄ in colore digestio. Pro istis dimittendo superflua & non vera dicta expositorum est primo notandum q possibile est per actionem digestiuæ virtutis dari colorem manifeste & non manifeste dari modum substantię, vt in auctoritate statim allegata. Nam stat permixtionē humoris multum citrini valde paucę quātitatis notabilit tingere aquositatem, & non notabiliter ingrossare eādem. Dicendum secundo q natura prius in digerendo intendit dare modum substātię q̄ colorem. Nam digestio est pręparatio ad expulsionem, talis autem habetur per modum substātię non per colorem, iō digestiua virtus pcipue in nocitiuo prius intendit modum substantiæ q̄ intendat colorem. Ex quo sequitur q cum virtus digestiua multum agit digerēdo aut multum digerit oportet q multum det de modo substantiæ quam intendit, quia iste proprie & per se sequitur operationem digestiuæ virtutis. Et hoc intendit Aui. hic cum dixit q operatio digestiuę est prius dare substantiam, deinde eam tingere. Nota tamen q cum hoc stat q simul detur color & substantia mediocris & q prius & q post. Sed non stat q p̄ multam & fortem digestionem detur color & non modus substantiæ, quia semper fortem & multam digestionem sequitur modus substantię propinquus mediocri. Dicendū tertio non esse Aui. intentionem q color multę tincturę i vrina tenui non sit quoquo modo per digestionem, sed vult quòd non est propter intensam digestionem vel multam sicut multa est tinctura, & hoc modo legatur. In vrina tenui in qua existit multa tinctura scitur q tinctura non est propter digestionem. s. ita intensam in suo genere, sicut ē tinctura. Nam hoc non est propter multā digestionem, sed propter inchoatā & debilem nondum apparentem in substantia, vt dicitur supra cap. de coloribus in auctoritate allegata. Et hoc probat. A. ibi. Alioquin dicendo q alioquin. i. si aliter esset q̄ dicatur & tinctura esset propter multam digestionē tunc natura prius fecisset in hac vrina substantiam digestæ vrinę q̄ istam coloris permixtionem. Nam vt ego dixi stati si digestio est multa & intensa oportet q sit manifesta i substantia. Modo hoc est repugnans in casu nostro, quia supponimus vrinam tenuem. Non vult igitur Aui. iferre ex opposito sui dicti q digestio prius operetur substantiam q̄ colorem tanq̄ absolute falsum, sed tanq̄ repugnans opposito regulę. Ex quo sequitur q ideo oppositum suę regulę est impossibile, quia ad ipsum sequitur aliquid sibi repugnās. Ex quo patet primo q hic nulla est contradictio cum non præsupponatur in modo arguendi falsum eē q natura prius operatur substantiam q̄ colorem, immo vult hoc esse verū, sed repugnās opposito regulę. Et ideo ne quis putaret q diceret hoc esse falsum subdit q digestio prius operatur substantiā q̄ coloris permixtionem, & intelligit ad sensum secundi notabilis propositi. Et sic soluitur oppositum dubium de cōtradictione littere. Similiter secundum de contradictione ad dicta capituli præcedentis. Nam non intendit absolute q nō sit propter digestionem vt dixi. Ad tertium autem dubiū patet ex secundo notabili. Et ideo hanc litteram, non lego dicendo alioqui pro quia, vt dicit unus modus Dyni, Nec trāsponendo sententiam partis sequentis ly alioquin, vt dicit secundus modus. Nec addendo vnam negatiōem vt dicit sua tertia expositio. His enim modis exponere non est nisi falsificare litteram, Quod si quæratur vtrum omnis tinctura urinę

Tinctur vrinæ cauſa.

dentur per digeſtionem. Puto ꝙ non. Nam contingit vrinam tingi propter ebullitionem a calore putredinali vt põt colligi ſecunda quarti capitulo de ſignis ſumptis ex tenuitate vrinæ, dum dixit. Si autem fuerit rubedo aut nigredo ſciaſ ꝙ cauſa in hoc eſt res contingens, aut vehementia virtutis qualitatis ægritudinalis imprimentis in aquam. Credo tamen ꝙ aquoſitas pura non tingitur, niſi propter commixtionem alicuius rei humoralis cum ea, vt expreſſe vult Galen. primo de criſi. ſed hæc pars humoralis quandoque magis tingit non propter maiorem digeſtionem, ſed propter maiorem ebullitionem propter quam ille humor fit intenſius coloratus.

Et propter hoc cum urina tenuis in acuta ęgritudine perſeuerat ſignificat malum, & ꝙ uirtus digeſtiua eſt ſopita.

Vrinę tenuis perſeuerãtia in acutis Iudicium.

Ponit ſecundam regulam ad modum corrolarij dicens ꝙ propter cauſam dictam. ſ. ꝙ prima digeſtionis operatio eſt facere ſubſtantiam ſequitur ꝙ vrina tenui perſeuerante in ægritudine acuta eſt ſignum malum ſignificãs ꝙ virtus eſt ſopita. i. remiſſa agens in digerendo aut non digerens.

Cum autem urinam uideris tenuem in cuius partibus rubedinis & citrinitatis fuerit diuerſitas laborem cognoſces inflammantem.

Ponit etiam regulam dicẽs ꝙ cum uideris vrinam tenuẽ quæ habet diuerſitatem in partibus in citrinitate & rubedine iſta ſignificat laborem inflammantem. Vbi nota intelligi ꝙ appareat diuerſitas rubedinis & citrinitatis, aut quia diuerſæ partes vrinæ appareãt vna rubea & alia citrina, ſicut ſi in ſuperiori parte appareat rubea & in inferiori citrina.

Labor inflãmatiuus q. ſ.

aut ſecundo quia appareat color commixtus ex rubeo & citrino. Et per laborem inflammatiuum poſſumus intelligere laſſitudinem inflammatiuam quæ prouenit ex abundantia humorum calidorum, ſcilicet ſanguinis & choleræ qui ſignificantur ex hac diuerſitate colorum in vrina apparentium. Aut ſecundo per laborem intelligendo vniuerſaliter omnẽ læſionem, ut intelligitur ſecunda aphoriſmorum aphoriſmo

Hippo.

primo. Et hoc mihi plus videtur verum.

Et ſi tenuis fuerit fueritq́ in ea res quæ ſunt ſicut furfures ægritudine in ueſica exiſtente ſignũ erit hoc eſſe propter phlegmatis aduſtionem.

Furfures ĩ urina.

Ponit regulam quartam dicens ꝙ ſi vrina fuerit tenuis et habuerit ſedimen ad modum furfuris non exiſtente ægritudine in veſica ſignificat phlegmatis aduſtionem. Cauſa autem eſt, quia hæc ſimilia furfuri ſunt alba et lata, & ideo ſunt aut ex excoriatione alborum membrorum ſicut veſica, aut aduſtione humoris albi ſicut phlegma. Non exiſtente igitur in veſica ægritudine erit ex phlegmate aduſto.

Spiſſa aũt urina in febribus acutis ad ſummũ multos ſignificat humores & fortaſſe ſignificat liquefactionem. Et ipſa quidem eſt quæ cũ una permanet hora congelatur & inſpiſſatur.

Vrinæ ſpiſſę in acutis ſignum.

Hic ponit ſigna vrinæ ſpiſſæ non limitando ad claritatem vel turbulentiam dicens quòd vrina ſpiſſa in febribus acutis ſignificat multos humores aut liquefactionem. Et hęc illa eſt quæ cum permanet una hora congelatur. Cauſa autem eſt quia ſi humores eſſent pauci in morbo acuto cũ ſint ut plurimum ſubtiles non facerent vrinam groſſam. Et ideo quando eſt groſſa propter humorum commixtionem ſignificat ipſos multos. Quandoque autem eſt groſſa propter liquefacta commixta cum ea, vt eſſet pinguedo & iſta recedente calore actuali congelatur, ſicut aliæ pinguedines a calore eliquatæ.

Ad ultimum uero turbulentia urinæ eſt propter terreitatem cum uentoſitate quæ aquoſitati admiſcetur, ex iſtis nanq́ cum admiſcentur prouenit turbulentia & ex ipſorum abinuicem ſeparatione prouenit claritas.

Vrinæ turbidæ Iudicium

Ponit ſignificationem urinæ turbidæ abſolute. Et dicit ꝙ ſignificat permixtionem partium terrearum & ventoſitatis cum aquoſitate vrinali. Et ratio, quia quando iſtæ duæ res, ſcilicet ventoſitas & pars terrea admiſcentur in vrina ex eis prouenit turbulentia. Et quando ſeparantur prouenit claritas. Et hæ regulæ non habent dubium. Nam omnia alia elementa ſunt peruia præter terram, & ideo non habẽt aquam reddere opacam. Terrea autem pars non maneret ſparſa per totam aquoſitatem niſi eſſet ventoſitati coniũcta ipſam facienti natare, aliter deſcenderet ad fundum. Nota tamen hic ꝙ veriſimile eſt contingere eſſe partes terreas cum aqua ita ut vrina ſit clara. Nam non eſt dubium ꝙ vrinæ aliquæ ſunt claræ & non generatis ventoſitatibus in eis fient turbidæ, igitur prius erant ventoſitates & partes terreæ ſtante claritate. Et aſſumptum patet quando vrina mingitur clara & per infrigidationem fit turbida, ſicut uocamus eas corruptas quæ poſtea cum ad ignem caleſiunt clarificãtur.

Vrinæ turbulẽtiæ cã.

Imaginandum eſt ꝙ quendam modum mixtionis partium humoralium cum aquoſitate ſequitur claritas, eſto etiam ꝙ partes terreæ ſint multæ non deſcendentes ad fundum, ſicut clara eſt cryſtallus non obſtante ꝙ plurimum ſit terrea, & vitrum cuius multa pars eſt terrea. Tamen regula. A. vera eſt in ſe & maxime habet verum de turbulentia quæ accidit aquoſitati per ſe peruiæ, quæ fit turbida per admixtionem non ueram partium terrearum. In hoc. n. caſu oportet ꝙ ſit propter partes terreas cõiunctas ventoſitati. Et econtra partes terreæ opacæ coniunctæ ventoſitati ſufficienti ad ſubleuandum eas in aqua ſunt ſemper cauſa talis turbulentiæ. Et ita patet generale ſignificatum urinæ turbidæ.

Amplius tres debes attendere diſpoſitiones. Eſt nanq́ cum tenuis mingitur, & deinde inſpiſſatur quæ ſignificat ꝙ natura laborat in maturãdo, ſed nondum materia ei undique obediuit et eſt patiens, & fortaſſe eſt cum membrorum ſignificat liquefactionem.

Hic ponit ſigna claritatis & turbulentiæ, quando in eadẽ vrina apparet claritas et turbulentia diuerſis temporibus et turbida quæ remanet turbida. Et diuidiť in tres partes. Primo ponit tres modos conſiderandos. Secundo cõparat duos illorum adinuicem. Tertio ponit quaſdam ſpeciales regulas. ſecunda ibi ⌊ Illa vero quę. ⌉ tertia ibi ⌊ Vrina quoq́. ⌉ Item prima in tres ſecundum tres diſpoſitiones conſideratas. ſecunda ibi ⌊ Aut mingitur. ⌉ tertia ibi ⌊ Aut eſt diſpoſitio. ⌉

Vrinæ turbidæ modus triplex.

Dicit in parte prima quòd tu debes attendere tres diſpoſitiones in urina quarum vna eſt quòd quandoq́ mingitur tenuis, id eſt clara & poſtea inſpiſſatur & fit turbida, & iſta ſignificat ꝙ natura laborat in maturando, ſed materia non ex toto obediuit, & eſt patiens, & aliquando ſignificat liquefactionem membrorum. Nota igitur primo ꝙ Auicen. narrat illos tres modos turbidæ vrinæ, quos ponit Gal. primo de criſi, licet non ponat eo ordine. Nota ſecundo ꝙ in urina quæ mingitur ſunt diſpoſitiones ex alteratione & permixtione humorum tam a calore naturali quàm putredinali intra corpus receptæ merito quarum diſpoſitionum urina extra corpus permutať et ideo ex permutatione extra corpus cognoſcimus, quomodo paſſa fuerit intra corpus & corporis & humorum diſpoſitiones, vt dicit Auer. quarto colliget. Nota tertio ꝙ cum urina mingitur clara & poſtea turbidatur ſignificat quòd partes humorales ſunt mixtæ cum aquoſitate urinali per opus caloris naturalis. Nam ex opere putredinali potius mingitur turbida, ſed hoc

opus significatur esse debile, quia per leuem actionem aeris continentis permutatur. Q. etiam urina non mingitur turbida significatur ꝙ in humoribus nondum est fortis putrefactio, et quia ab aere exteriori cito hanc alterationem recipiũt significatur ꝙ sunt parati. Ex quibus patet primo regulã Auicen. esse veram, ꝙ hæc urina significat ꝙ natura laborat maturando. i. aliquo modo agit calor naturalis in humores, sed materia non ex toto obediuit. Patet secundo ꝙ verum dicit Gal. cum dixit primo de crisi. ꝙ hæc urina significat ꝙ humor nondum est motus sed erit in proximo. i. nondum vehementer bullit nec multum digeritur, sed in proximo est futurus in eo motus ebullitionis. Vltimo nota ꝙ ex membrorum & adipis liquefactione conuenit miogi urinam claram quę per leuem congelationem turbidatur, quia hoc est de natura pinguedinis quæ dum est liquida & dissoluta est parua, sed infrigidata est opaca. Et Auicen. hanc subdit significationem quam tacuit Galen. loco allegato, quia raro accidit.

Aut mingitur spissa & postea clarificatur & separatur ab ea grossum subtus stans & significat ꝙ natura iam separauit materiam & ipsam maturauit. Et quanto maior fuerit claritas & maior descensus inferius & citius magis significabit maturationem.

Ponit significationes secundæ materiei. Et dicit ꝙ vrina quandoq; mingitur turbida & postea clarificatur ita ꝙ pars grossa ab ea separatur & stat in fuodo & ista significat ꝙ natura iam maturauit materiam. Et quanto magis clarificatur & citius, tanto est certius signum maturationis. Et similiter quanto maior est descensus inferius. Primo igitur nota de his tribus maneriebus fecisse mentionem Gal. primo de crisi, & Auer. 4. colliget, & Auicen. hic ita ꝙ putatur communiter ab expositoribus de eadem dispositione locutos fuisse. Sed aliter videtur dixisse Gal. de significatione huius, & aliter Auer. & aliter Auicen. Nam Gal. quæ de crisi dixit ita. Sed quæ mingitur turbida et post paulatim residet in ea sedimen laudabile significat ægritudinem absq; mora digerenda. Auice. hic vt videtur sic dicit ꝙ significat materiam esse digestam non dicit digerendam. Auerro. autem quarto colliget videtur hanc ponere quæ primo est grossa, post subtiliatur & post etiam ingrossatur sicut accidit plerũq; cum urina dimittitur, de hac dicit ꝙ significat pigritiam naturæ post incepti operis principium, unde sic dicit ad litterã. Sed urina grossa quæ postea subtiliatur & iterum ingrossatur, quamuis hæc opere naturæ procedat pigritiem naturę significat post suscepti operis principium. Ego libenter in hac diuersitate vidissem quid crediderunt antiqui expositores sed non inuenio Dynum aut Aotonium de Parma aut Mũdinum aut Marsilium ista declarasse. Dico igitur istud, quod puto fuisse de mente istorũ auctorũ. Pro quo nota ꝙ urina quę miogit turbida & clarificatur quandoq; mingitur parũ turbida & clarificatur bene per descensum hypostasis laudabilis, & hæc est dispositio urinarum completam digestionem significantium in morbis materialibus. Nam quia hypostasis materia non est ex toto clara nec est commixta uero mõ commixtionis cum aquositate sed per uicinitatẽ, ideo oportet ꝙ cum mingitur & per motũ est mixta reddat aquositatem parũper offuscatam. Et de ista puto ꝙ loquat̃ Auic. hic enim significat naturam digessisse & superasse materiã. Et ideo dicit ꝙ quanto maior fuerit claritas supple cum debita substantia & citior descensus magis significabit maturationem. Quædam autem est vrina quæ mingitur vere turbida, quia intensæ turbulentiæ, & omnis talis significat vehementem ebullitionem. Nam Gal. de illa quæ clarificatur, & est de qua loquimur ita dicit. Nam vrina quæ clarificatur post paululum significat illud quod remanet de augmento feruoris & de agitatione dicta esse parum. Vult igitur ꝙ etiam ista significat augmentum feruoris & dictam agitationem, & per consequens omnis alia urina multum turbida. Sed de istis quædam est quæ clarificatur per descẽsum partis terrestris ad fundum & ista si sedimen fuerit laudabile non dico laudabilissimum, est enim impossibile in isto casu significat ut dicit Ga. ꝙ cito complebitur digestio. Erit autem sedimen laudabile, quod non erit malæ substantiæ nec mali coloris, licet non ex toto omnes habeat conditiones optimi sediminis, sed de hac non loquitur Auicen. supra. Et ideo omnino dispositiones easdem intellexerunt. A. & Gal. Causa autem dicti Gal. est quia ex quo etiam in principio ita turbulenta urina non potest esse sine præter naturali ebullitione quæ excludit complementum digestionis. Sed quia cito fit sequestratio significatur ꝙ vestigium caloris naturalis sic forte & uentositates per ebullitionem putredinis ibi existentis sunt paucæ parum resistentes, & ideo cito complebitur maturatio. Si uero vrina mingitur turbida & clarificatur per descensum ad fundum, sed postea cito corrumpitur propter aeris impręssionem, hæc est de q̃ Aue. loquitur, & ista significat pigritiam naturæ in digerendo eo modo quo prima de illis de quibus Auic. loquitur. Et ita isti auctores non de eadem penitus videntur loqui dispositione in his locis propter quod non ponunt eadem significata.

Sedimẽ laudabile quid.

Aut est dispõ media inter primam & alteram ex qua cum perdurauerit & natura fuerit fortis & uirtus fixa scietur ꝙ non ad maturationẽ perueniet integram. Si uero uirtus fixa non fuerit erit timendum ne perditio pręueniat maturationem. Cũ aũt perdurauerit & timorosa signõ non affuerit significabit capitis dolorẽ, qm̃ significabit ebullitionem & uentositates uaporosas.

Ponit maneriem tertiam dicens ꝙ quandoq; est dispositio media inter primam & secundam quæ est ꝙ vrina mingitur turbida, & ita remanet & ista si hoc modo perdurat & virtus est fortis significat ꝙ nunc. i. paruo tempore peruenietur ad integram maturatiooem. Sed si virtus non fuerit fixa significat timorem, ne mors præueoiat maturationem. Et si perdurauerit hoc modo & non fuerint ibi signa alia timorosa significabit capitis dolorem, quia significat ventositatem & ebulitionem materiei. Et in hac etiam tertia dispositione diuersimode videntur dicere Gal. & Auicen. Nam Gal. dicit ꝙ hæc urina significat commotionem & augmentum feruoris quæ est in sanguine esse in summo augmenti sui. Et Auer. ita dixit. Sed si ab ipso principio apparuerit grossa & in eadem grossitudine permanserit significat multam humorum ebulitionem a calore extraneo factam & propter hoc est malum signum. videtur igitur ꝙ non significat ꝙ cito uenietur ad maturationem integram cum significet summum motum putrefactionis. Pro istis nota ꝙ ut dixi in quęstione de magnitudine febris secunda particula aphoris. non repugnat materiam forti motu moueri ad putredinem, & tamen digeri & esse prope complementum digestionis, immo propterea digeri uelocius natura magis conante a materia magis apta recipere saltem ex parte eliquationis & facilitatis uaporationis superflui, unde nos uidemus uermes plurimos generari in aqua cum uehementer putrefit & similiter in carnibus. Nota secundo hanc urinam semper significare vehementem motum putredinalis caloris. Cum hoc tamen quandoq; est coniunctus fortis motus digestionis, & hoc est cum uirtus est constans & non sint aliæ malæ significationes. & hoc voluit. A. & hoc est innuit Gal. cum ista dixit meliorem prima, & ex his patet concordia auctorum.

Vrinæ turbidæ ita manẽtis idicatio duplex.

Illa uero quæ ex tenuitate ad turbulentiã peruenit, & sic procedit melior illa est quæ in turbulentia permanet secundũ plurimas horas. Vrina quoq; multotiens fit spissa & est hoc propter casum uirtutis, & non propter naturæ expulsionẽ.

Sed urina

Sed urina quæ aquosa mingitur & aquosa remanet signum est priuationis maturationis penitus. Et urina spissa laudabilior est quæ ad exeundũ est facilis & multæ separationis simul. Ex huiusmodi nanq; sanaĩ paralysis et quod est ei sĩle.

Ponit quasdam speciales regulas. Et diuiditur ĩ quatuor. Et patebunt partes. De prima dicit ꝙ illa quæ mingitur tenuis & ex tenuitate peruenitur ad turbulentiam est melior q̃ illa quæ permanet in turbulentia secundum plurimas horas & ut plm. Sed hoc uidetur contrarium dicto Gal. primo de crisi. Nam quæ peruenit a claritate ad turbulentiam dicit esse deteriorem istarum trium, unde sic habet littera. Vrina quæ turbida fit exterius significat ꝙ nondum est ei motus, sed erit in proximo. Necessario igitur hæc urina est earum deterior. Et paulo infra. urina uero secũda ut dictum est inter has duas est media. Nam ipsa cum generetur a cõmotione quæ est in ultimo fine & statu suo intantum diminuta est in malitia ab urina significãte ꝙ nondum est motus eius, sed erit in proximo inquantum excedit in malitiam urinam significantem ꝙ ille motus iam proximus est, ut sedetur & quiescat, & cõstat ꝙ urina secũda apud ipsum est q̃ mingitur turbida, & sic remanet, tertia uero mingitur clara & extra turbidatur. Pro concordia igitur dicendum hãc urinam quæ turbida mingitur raro esse bonam. Raro. n. est cum digestione & cum alijs signis bonis, sed quando est bona est melior q̃ illa quæ mingitur clara, & turbidatur cito, quia ista significat digestionem proximam, & hoc est raro. Gal. igitur loquitur de ea quando bonum significat. Et. A. dicit hoc, quia vt plurimum est deterior, quia raro est bona & cum est mala est deterior. Secunda regula est ꝙ multotiens urina fit spissa propter casum uirtutis non propter expulsionem materiæ. Et possumus hic intelligere turbidam per spissam uel spissam proprie dictam. Nam quia contentiua membrorum deficit, idm multi humores simul cum urina transeunt, non quia natura illas intẽdat expellere. Tertia regula est ꝙ urina quæ mingitur aquosa & ita permanet significat priuationem maturationis penitus. Et hanc dicit Gal. primo de crisi peiorem q̃ sit aliqua trium supra nominatarum. Et de hac satis diximus præcedente capitulo cum loquuti fuimus de urina alba. Quarta regula est ꝙ urinarum spissarum ista est melior quæ est facilis ad exeundum & est multæ separationis, quia in ea fit sequestratio & hypostasis multa: per quam tota materia turbulentiæ & nimiæ grossitiei descendit, & fit hypostasis quia ista significat maiorem nãæ obedientiam q̃ aliqua alia. Et ex tali multotiẽs sanatur paralysis uel alius similis morbus ut spasmus humidus expulsa per uias urinæ materia morbum faciente.

Vrinę q̃ turbida mingitur iudiciũ.

Vrinę q̃ aquosa mingitur iudiciũ.

Cum urina grossa mingitur, & deinde procedendo secundum ordinem attenuatur si multa est conueniens existit. Et cum ipsa post spissam & turbidam & paucam sequitur est signum bonum. Et hoc quidem est cum spissa quæ turbulẽta est apparet quæ mingitur paulatim & subito inde multa facile mingitur urina, cum hac enim multotiens resoluitur ægritudo siue ipsa sit una febrium acutarum, siue sit una aliarum ægritudinum ex repletione prouenientium, siue sit repl̃o ex qua nondum manifesta accidit ægritudo. Et istæ quidem urinæ modus est extraneus.

In hac tertia parte capituli ut supra dicitur principaliter docet significare per modos substantiæ & turbulentiam, ut alij dispositioni coniunguntur. Et diuiditur in tres partes. Primo docet significare per diuersos modos substantiæ. Secundo per turbulentiam. Tertio ponit quasdam extrauagantes regulas concernentes maxime significationes rerum cũ urina mixtarum. secunda ibi Vrina turbulenta multotiens. ⁊ tertia ibi Vrina corpori. ⁊ Prima diuidiĩ in tot partes quot sunt regulæ. De prima igitur dicit ꝙ quando vrina grossa, mingitur & deinde procedendo secundum ordinem attenuatur si sit multa est conueniens. Ratio regulę est quia significat hanc esse purgationem naturalem. Secunda regula est ꝙ urina dicta. s. grossa multa quæ secundum ordinem attenuatur quando est post turbidam aut spissam paucam est signum bonum, & hoc est quando urina spissa et turbulenta apparet quæ mingebatur primo paulatim, sed post subito & faciliter inde & post eam multa quãtitas facile mingitur. Et cum ista multotiens resoluitur. i. finitur ægritudo siue sit acuta siue repletionalis siue fuerit repletio ex qua non prouenit manifesta ægritudo, & iste modus urinæ est extraneus. Et recte secundum ꝙ dicit Dynus Auic. voluit hic ponere sententiam Hippo. in illo aphorismo quartæ particulæ. Quibus urinæ grossæ globosæ &c. Causa autem verificans est quia quando hæc multa tenuis emittitur post paucã grossam aut turbidam significatur ꝙ materia est digesta per subtiliationem factam a natura & pellitur. Dicĩ autem hic modus urinæ extraneus, quia rarus. Plerunq;. n. fit mutatio contrario modo, quia ex subtili proceditur ad grossam cum ante digõnem plurimum natura non pellat humorem cũ aquositate & post digestionem expellat. Et tu nota ut in cõmento voluit Gal. ꝙ per tenuem intelligimus mediocrem. Et iõ Auicen. dicit procedendo secundum ordinem attenuatur.

Vrinæ modus extraneus.

Quando cum urina naturalis coloris superflua est spissitudo plerunq; significat bonitatem expulsionis multarum materierum, cui exeundi associatur facilitas. Et plerunque significat perditionem propterea quòd humorum significat multitudinem et uirtutis debilitatem. Et hoc quidem demonstrat egrediendi difficultas & paucitas eius quod egreditur.

Hic ponit tertiam regulam dicens ꝙ urina superflua spissa & naturalis coloris significat quandoq; bonum quãdoq; malum. Bonum significat quando exit faciliter & multa, qa significat expulsionem naturalem multarum materierum. Malum significat quando egreditur pauca & paulatim, quia significat humorum multitudinem sua grossitie, & virtutis debilitatem sua paucitate.

Vrinę superfluæ & spissæ nãlis coloris idicatio.

Vrina quidem spissa bona est quæ est crisis ægritudinis splenis & febrium permixtarum in qua non expectatur æqualitas, quoniam natura in expellendo impeditur.

Ista est quarta regula. Et dicit ꝙ urina spissa quæ est crisis ægritudinum splenis aut febrium permixtarum est bona. Et causa est quia ista significat finem illorum morborũ consumpta materia. Et subdit ꝙ in ista non expectetur ęqualitas in modo substantiæ, quia natura impeditur in expellendo. Et nota ꝙ durante crisi non vult quòd expectetur æqualitas vrinę, quoniam natura est occupata in expellendo humores ita grossos non obstante ꝙ sint digesti ꝙ urina per totum tempus crisis est grossa,

Vrina ad ultimum turbulenta significat humorum multitudinem & naturam ab eis occupatam in maturando eos.

Iste est quintus cañ. de turbida istis incidenter immixtus dicit ꝙ urina turbida ultimate sigñat humorꝫ mltitudinẽ et nãm ab eis occupatã in maturãdo eos. Et rõ est, qa cũ significet materiã expelli oñdit ꝙ natura laborat in maturando, maxime quia significatur ꝙ non sunt integre digesti.

Vrina spissa in qua sedimen existit arenosum significat lapidem.

Vrinæ ultimate turbidæ iudicatio.

Hic est sextus can. dicēs q urina spissa cū arenoso sedimine significat lapidem. Ex quo. n. est spissa signat materiam grossam viscosam. Et quia sunt ibi arenulæ significat q inspissatur & induratur in lapidem aut in renibus aut in vesica. De hoc tamen infra cum de hypostasi dicemus.

Vrina spissa quæ apostematū significat apertionem cognoscitur ex eo quod ei admiscetur, & ex eo quod præcessit. Ex eo. n. quod admiscetur sicut pure, quod malus odor demonstrat et exeūtibus quæ cum ea separantur sicut petala alba & rubea aut sicut furfur aut alia ab istis ex eis p quę cognoscitur. Ex eo quidem quod præcessit, qm ibi prius fuit significatio apostematis aut ulceris in uesica aut rene aut hepate aut in partibus pectoris. Et significat huius apostematis apertionem, si ante ipsam urina fuit similis loturæ carnis recentis quod est ex gibbositate apostematis. Et si egestio talis fuit apostematis qd est in eius concauitate. Et si anhelitus coangustatio præcessit & tussis sicca & dolor in membris pectoris pūgitiuus, tunc apostema quod est apertum est lateris & exiuit a parte arteriæ maioris. Et si in pure illo est maturatio conueniens est.

Hæc est septima regula dicens q vrina spissa cognoscit significare apertionem apostematis per ea quæ præcedunt, & per ea quæ cum vrina commiscentur. Illud autē quod commiscet cum vrina quæ significat apertionem apātis est sanies quę cognoscitur, quia fœtet, aut quia illud quod miscetur erit aliquid de rebus quæ a membro separant sicut petala alba aut rubea aut furfurea aut alia ab istis sicut sunt quædam filosa. Sed illud quod præcessit vrinā & facit cognosci q significat apertionem apātis est q prius in hoīe illo fuerint signa apātis in īterioribus, sicut verbi gratia in rene aut vesica aut hepate aut in partibus pectoris, & etiam si ante vrinam cum sanie fuerit vrina similis loturæ carnis recētis significatur apā esse in concauo hepatis, sed si fuerit ante anhelitus angustatio & tussis sicca & dolor in membris pectoris pungitiuus significatur q fuit apā in pectore & q sanies exiuit ex latere arterię viciniores, & si pus illud est maturum erit conueniens. Et attende q numerando signa quę sunt ante eruptionem apostematis dixit aut vlceris. Nam vlcus non præcedit eruptionem apostematis, & ideo per vlcus debemus intelligere exituram. Aut hoc verificat, quia aliquando vlcus cum debilitat membrum est causa apostematis, et tale vlcus præcedit illius apostematis apertionem.

Et est cum sanus euacuatus qui exercitiū relinquit mingit urinā, sicut pus & uirus tenue, quo ipsius purgatur corpus & eius aufertur laxitas quam exercitij dimissione consecutus est.

Hæc est octaua regula quæ posset tamen potius poni pro vna contingentia. Et est q contingit hominem sanum mingere vrinam sicut pus & virus tenue, & maxime cum dimiserit exercitium, & per hanc purgabitur eius corpus et remouebitur ab eo lassitudo quam fuerat consecutus propter dimissionē exercitij. Et hoc contingit qa nā mām hanc aggregatā digerit digōne in nocitiuo sine eius putrefactione, deinde expellit per vrinā, & hoc nō ē verę pus nec verę virus cū in ea nō sit putredo, sed est sicut pus, qa sit̄s illi. Et hic sumitur sanus p omni eo qui non est æger. Nam ex quo lassitudinem patiebat potius erat neutrum q̄ sanum corpus eius.

Et est etiam cum in hepate aut in eo quod est coram ipso fiunt oppilationes & plerunq cōtingit ut earum apertione sit urina spissa propterea q earum egreditur materia, & hæc talis spissitudo non est pus. Sed in ipsa quæ est post apostematis apertionem est pus. Et cum hæc urina fuerit cum spissitudine & ad nigredinem traxerit & cum ea fuerit in latere sinistro dolor erit tunc ex parte splenis. Et scd̄m hanc cōsiderationem si supra femur fuerit aut in summitate uentris erit tunc ex parte stomachi. Hoc autem sæpius est ex parte hepatis & cannalium urinæ.

Hic ponit nonam regulam dicens q contingit fieri oppilationes in hepate aut in eo quod est coram ipso de mēbris, vt stomacho aut splene aut pectore. Et contingit q per apertionem harum oppilationum mingatur urina spissa, quia cū aperiuntur egreditur materia earum, quia faciens eas. Et ista non est pus. sed illa quæ egreditur ex apertione apostematis est pus & discernuntur abinuicem. Et si hæc vrina trahit ad nigredinem & præcessit dolor in latere sinistro significatur q est a splene. Et scd̄m hanc considerationē si dolor fuerit supra femur aut in summitate uentris erit ex parte stomachi. s. fundi anterioris, sed tn̄ plm est ex hepate, quia hepar est magis vicinus vijs vrinæ. Et iste cañ. est manifestus.

Vrina turbulēta multotiens signat casum uirtutis. Cunq uirtus ceciderit frigiditas superabit quæ erit sicut illa quæ exterius infrigidat.

Vrinæ turbulētæ indicatio.

Modo facit q est dictum. Et diuiditur in tres sicut tres regulas de turbulenta vrina ponit. Ibi secunda ⌊ Turbulenta enim. ⌉ tertia ibi ⌊ Vrina quæ urinis. ⌉ Dicit primo q multotiens urina turbulenta significat casum uirtutis. s. naturalis & vitalis regentium totum corpus, vnde neq valent sequestrare humorem ab aquositate neq putrefactionem prohibere nec retinere humores, & ideo fit inde vrina turbida. Et quando cadit virtus tunc urina est frigida sicut illa quę exterius infrigidatur. Nec est in isto casu intelligendū q hæc vrina ex toto mingatur frigida sicut aqua, sed valde paucæ caliditatis. Nam tunc calor relinquit membra longinqua a corde & etiam in ipso corde paucificatur.

Vrina frigida.

Vrina turbulenta quæ malo uino similat aut aquæ ciceris est urina prægnantium aut hn̄tium apostemata calida longi tēporis in interioribus.

Hæc est secunda regula in qua dicit q urina turbulenta quæ similatur malo vino aut aquæ ciceria est vrina prægnātium & habentium apostemata calida longi temporis in interioribus. Sed hic sunt duo dubia. Primum, quia in prægnantibus debet esse vrina clara similis vrinis virorū, igitur non turbida. Secundo quia apostemata longi temporis debent esse ex materia frigida quæ non facit superfluitatem rubeam similem vino. Præterea plerūq est apostema in interioribus & non apparet huiusmodi urina, ut patet experientia. Ad primum dicitur q prægnantes pauci temporis, quia parum menstrui retinuerunt, & quia constrictę sunt uiæ & id parum menstrui quod superest tendit ad venas matricis & iuuantur in digerendo a calido spermatis uiri ideo urinas habent claras. Sed prægnantes uicinæ partui, quia multum menstrui retinuerunt, & quia illud tunc regurgitat a uenis matricis in alias & est mali coloris, ideo quandoq aliquid tale emittunt cum urina & faciunt urinam turbidam dicti coloris. Ad secundum dicitur q apostemata in interioribus duobus modis cū sint longi temporis sunt causa dictæ urinæ. Primo quia hepatis uirtutem debilitant, unde fit urina cum permixtione sanguinis mali. Secundo qa ab illis eadem resudat materia quæ adustionem participat & mingitur. Et ideo hæc talis mixta cum parte sanguinis & aquositate reddit urinam dicti modi.

Dubia.

Vrina p̄gnantiū

Vrina quæ urinis asinorum aut animalium assimilatur & est quasi mulachach ppea quòd est multum turbida corruptionem humorum corporis significat, quod tñ magis significat esse phl'a crudum in qua aliqua caliditas opata fuit et ipsū cū grossa uentositate ebullire fecit, & pp hoc plerunq; significat capitis dolorē uenturum aut alabachal, & cum pseuerat significat lethargiā.

Mulachach quid, & alabachal uel stillicidium.

Hæc est tertia regula in qua dicit ꝙ vrina similis vrinæ asinorum & aliorum subiugalium & est quasi mulachach, quia est multum turbida significat corruptionem humorū corporis maxime phlegmatis crudi, in quo per opōnem caliditatis ventositas fuit gñata, & ideo significat capitis dolorem venturum aut alabachal. Nota primo ꝙ mulachach est aqua qua vtuntur Sarraceni quæ est ex aqua rosata cum musco & ambra & gariophyllis & alijs odoriferis & est ualde turbida. Sed alabachal est ęgritudo in qua a cerebro phlegma descēdit ad inferiora, & vocatur stillicidium siue spēs catarrhi. Et tunc verificatur regula, quia turbulentia ista nō fit sine humorum putredine vt est dcm̄ supra. Secundo sine ventositate coniuncta parti terreæ. Tertio quia ista nec nigra est nec citrina nec rubea maxime phlegmatis significabit putredinem. Quarto quia ibi est oppilatio significatur ꝙ cōicat capiti, & ideo si retinebit faciet dolorem capitis iuxta aphorismi sententiam. Quibus vrinæ conuersæ turbatæ velut subiugaliū &c. Et si nō retinebit faciet catarrhum dcm̄.

Vrina quæ colori alicuius mēbri similat cum perdurat ęgritudinem in illo membro significat.

Vrina colori mēbrorū sifis.

Hic ponit extrauagantes regulas, & sunt quatuor. Prima est ꝙ vrina quæ similatur colori vnius membri & perdurat hoc modo significat ægritudinem futuram in illo mēbro. Et ratio est quia non obstante ꝙ color det vrinę ex permixtione materiæ & non immediate a mēbri colore, tñ mēbra multiplicātia superfluitates multotiens eas faciunt sibi similes quodammodo in corpore. Et ideo cum vrina perseuerat secundum talem colorē significat ꝙ mēbrū cōtinue multiplicat superfluitates expelleodas, & iō tandē ægrotabit.

Et quidam dixerunt quòd cum inferiori parte urinæ fuerit aliquid quod pulueri sit sile aut fumo prolongabitur ægritudo, & si in tota perdurat ægritudine prognosticatur mortem aut phlegma crudum quod a pure discernitur fœtore.

Vrinæ subsidētia ut pr̄ uis & fumus.

Secunda regula est ex dicto quorundam ꝙ quando in inferiori parte vrinæ fuerit aliquid quod est sicut puluis aut fumus ægritudo significatur longa. Et si perdurat in tota ægritudine prognosticatur mortem aut phlegma crudum quod a pure discernitur per fœtorem. Ego autem hoc expresse vidi in qndam puella. Nota igitur ꝙ multotiens in vrina alba clara superius ppe fundum videtur obscuritas ac si fumus esset ibi, & hæc quandoq; accidit ab vlcere in vesica aut renibus cum paucissima sanies pellitur, & cum agitatur videtur quasi fumus a fundo ascendere, multotiens autem quasi per totam urinam est hoc, & quando leuiter declinamus urinale ad unam partem apparet iuxta superficiē fumus ille, si igitur in urina est fœtor tunc est sanies. si uero non sit fœtor significat phlegma crudum, cui accidit ex putredine diuisio ad paruas partes sine digestione, & ideo quādo protelatur significatur mora cum significetur quòd natura non dominatur humori.

Vrina habens partes diuersas significat quòd quanto plus partes in ipsa fuerint maiores tanto plus naturæ operatio ē studiosior & natura plus potens & pori plus aperti.

Hæc est tertia regula in qua dicitur ꝙ urina quæ habet partes diuersas significat ꝙ quanto partes illæ sunt maiores tanto naturæ operatio est studiosior & natura plus potens et pori plus aperti. Nota igitur ꝙ multotiens in vrina sunt partes humorales aut in fundo aut natantes quæ non sunt cōiunctæ, immo percipiuntur ab alijs diuersæ, & quandoq; cōuenit ꝙ illæ sunt partes membrorum ut petala & trumbi. Cum igitur sint partes humorales regula est uera. Sed si sint partes membrorum tunc quanto fuerint maiores partes tanto significantur ulcera peiora.

Vrina diuersarū ptiū.

Vrina in qua uidentur quasi fila adinuicem mixta significat quòd fuit micta postquam coitus fuit completus.

Quarta regula est ꝙ urina in qua uidentur quasi fila adinuicem mixta significat ꝙ fuit micta post coitum. Et nota ꝙ hæc fila sunt grossa alba ex parte spermatis, quæ remansit in uirga post coitum quæ cum urina expellitur.

Vrina in q̄ sūt veluti fila.

Cap. iiij. Est de significationibus odoris urinæ

Dixerunt quidam se nunquam uidisse ægrum cuius urinę odor sit sicut odor urinæ sani.

In isto cap. determinat. A. de significationibus urinę per odorem. Et diuiditur in duas partes. Primo ponit quorundam dictum circa hæc. Secundo ponit regulas significandi secundum propriam intentionem. secunda ibi ⌊Et nos.⌉ De prima dicit quosdam dixisse se nunquam uidisse ægrū, cuius urinæ odor esset similis odori sani. Vbi considera ꝙ. A. de hoc dicto nullum ponit iudicium ueritatis aut falsitatis. Sed ueritas est ꝙ non repugnet similem inueniri odorem in urina unius ægri & unius sani. Primus casus. si sanus esset cholericus & æger naturaliter phlegmaticus & ægrotaret parua ægritudine cholerica. Secundus casus est ubi sanus uteretur quadam diæta permutante odorem urinæ ut asparagi permutant, deinde utendo alia diæta ex ægritudine hr̄et urinę odorem silem illi. Tertius casus est ubi ægritudo non communicaret nocumentum hepati & urijs urinæ & uenis. Nam tunc non oportet odorem urinæ permutari, plurimum tamen uariatur in eodē homine odor urinæ, quando de sanitate inculpata transit in febrem putridam, quia & ea quibus habet urina odorem non seruant proportionem ad omnino similem odorem priori.

Et nos quidē dicemus ꝙ cum urina nullo mō odorem habet, cōplōnis frigiditatem significat & superfluā cruditatem, & plerunq; etiā significat in acutis ægritudinibus mortem naturæ.

Modo exequitur secundum pprium intentionem. Et tria facit. Primo docet significare per priuationem odoris. Secūdo per odorem. Tertio per permutationē certi modi ad priuationem. secunda ibi ⌊Cum autem odorem.⌉ tertia ibi in fine ⌊In acutis ægritudinibus.⌉ Dicit primo ꝙ priuatio odoris penitus in urina significat frigiditatem cōplōnis & superfluam cruditatem. Et in acutis ægritudinibus plerūq; significat mortem naturæ. i. mortificationem caloris naturalis. Vbi nota ꝙ cum odor fundetur in fumali uaporatione calida & sic. & urina naturalis debeat habere odorē acutum, sequit ꝙ priuatio eius significat priuationem huius uaporationis, & ideo frigiditatem, & quia frigiditas est causa cruditatis significat cruditatem. In acutis autem ægritudinibus, quia plurimum pendent a materia calida non uidetur quòd urina sit facta hoc modo penitus sine odore, nisi quia iam resolutus est calor naturalis & cum eo etiam præternaturalis ut in febribus accidit eliquatis in quibus etiam anhelitus est frigidus. Et ex hoc patet quo modo in acutis hęc urina significat mortem naturæ.

Vrinæ odor priuatæ indicatio.

Cum autem odorem habuerit fœtidū et maturationis significationes in ea fuerint erit ipsius cā scabies aut ulcera in instrumentis urinæ quæ suis cognoscuntur signis. Quod si maturatio non affuerit posse erit ut sit ex hoc & posse ut sit ex putrefactione. Cūq; hæc in febribus fuerit acutis et nō fuerit cā mēbrorū urinæ erit signū malum.

Vrinæ fœtidę idicatio.

Hic ponit significationes ex odore positiue. Et diuiditur in sex partes secundum sex regulas. Et partes patebunt. Prima igitur regula est ꝙ fœtor in urina si sit cum signis digestionis ex parte. s. substantiæ vrinę & hypostasis significat vlcera in instr̄is vrinæ. s. vesica aut renibus aut eorū scabiē sed si non fuerit cum signis digestionis tūc potest esse ex isto & potest esse ꝑpter putrefactionem humorum absq; scabie & vlceribus. Vbi nota ꝙ odor fœtidus in rebus quæ nō ex tota specie sunt fœtidæ non fit nisi ex putrefactione. Ideo cum vrina naturaliter non habeat talem fœtorem, oportet ꝙ hoc fit in ea ex putrefactione rei secum commixtæ. Talis autem res aut est sanies aut alius humor vtplurimū. Nota secundo ꝙ quando residuum corporis est sanum non obstante ꝙ in vijs vrinalibus sit ægritudo tunc vrina multotiens apparet digesta, immo digestio in vrina significat sanitatem et dominium caloris naturalis in locis quę sunt supra vias vrinæ vt infra dicetur. Cum igitur vrina est digesta & habet odorem fœtidum non est nisi ex putredine vel sanie ab instr̄is vrinæ, & hæc non sunt nisi cum vlcere aut scabie in eis, & sic patet prima pars regulæ. Cum autem digō non est in vrina tunc etiam potest esse ꝙ putredo tunc non est nisi ex vijs vrinæ. Et ideo potest etiam esse ex vlcere & scabie in eis. Sed potest etiam esse ꝙ veniat ex superioribus membris & tunc significat putrefactionem in eis pręsertim in venis. Vrina igitur fœtida cum sanitate membrorum vrinæ significat putrefactionem in venis. Si igitur volumus discernere ex quo sit talis fœtor, hoc fit per propria signa ulcerum renum & uesicæ posita decimaoctaua tertij et decimanona. Et ex hoc patet tertia pars regulę ꝙ quando talis urina fœtida fuerit in febribus acutis & non fuerit causa membrorum urinę est signum malum, quia significat materiæ morbi fortem putredinem.

Et cū ad acredinē traxerit significabit putrefactionē quæ est in humoribus frigidā hn̄tibus substātiā, quos calor supauit extraneus, sed si ægritudo fuerit acuta erit signū mortis & significabit mortem caloris naturalis & dominium frigiditatis in natura cum calore extraneo.

Vrinæ acris indicatio.

Ista est secunda regula in qua dicit ꝙ quando urina traxerit ad acredinem significabit putrefactionem quæ accidit in humoribus substantiæ frigidæ, quos superauit calor extraneus. Sed si fuerit ægritudo acuta erit signum mortis et significabit mortem caloris naturalis & dominium frigiditatis in natura cum dominio caloris extranei. Vbi nota primo ꝙ per odorem trahentem ad acredinem intelligimus illam quæ habet odorem acetosum. Nota secundo ꝙ odor acetosus fit ex causis proportionatis ad faciēdum uaporem acetosum. Nec talis fumalis euaporatio inuenitur ī rebus corruptis, nisi cum frigiditate per priuationem fortem caloris naturalis. Nota tertio ex his quæ dixi in capitulo de humoribus. ꝙ acetosus sapor fit duobus modis. Vno modo per uiā digestionis incompletæ uel completæ cum paruo calore naturali. Alio modo per uiam putrefactionis per quam calor innatus rei exhalat in re habente subtilem & humidam substantiam sicut accidit in uino. In urina igitur cum odor fuerit acris aut acetosus hoc contingit. Aut ꝙ humores naturaliter huius saporis sicut phlegma acetosum & melancholia putresiunt, & ideo separantur ab eis partes quæ a natura expelluntur cum urina & tunc significat putrefactionem in humoribus substantialiter frigidis. Aut quia humoribus alijs tanta accidit putrefactio ut resoluatur pars spumosa naturalis caloris eorum unde fiunt acetosi. & ideo hoc erit cū mortificatione naturalis caloris & dominio caloris extranei. Et quia acuta ęgritudo fit plerūq; ex calidis humoribus, ideo in illa urina hoc significat mortem, quia significat defecūtū caloris naturalis cum multo extraneo.

Vrinæ acredo quid, & eius cā. Sapor acetosus dupl͛r.

Odor uero qui ad dulcedinem trahit sanguinis significat dominium.

Vrinæ odoris dulcis indicatio. Auer.

Ista est tertia regula in qua dicit ꝙ odor trahens ad dulcedinem significat dominium sanguinis. Et dicitur odor dulcis sicut alij odores a saporibus deriuantur, ut. 2. de anima & in de sensu & sensato, & quarto colliget. Et patet causa regulę. quia solus sanguis inter humores est uere dulcis ex his quę dixi in capitulo de humoribus.

Et quæ multum est fœtida est cholerica.

Vrinæ fœtidę idicatio.

Hic ponit quartam dicens ꝙ urina multum fœtida significat ꝙ est cholerica semꝑ intelligendo de illis quæ sunt non propter ulcera & saniem. Sed quæritur propter quid est ꝙ sanguinei sunt fœtidi odoris magis q̄ cholerici & tamen multus fœtor in urina significat multitudinem choleræ.

Vrinæ fœtida dupl͛r & sudor similiter.

Hic dicit Dynus dupliciter urinam posse fieri multum fœtidam, similiter & sudorem. Vno modo, quia multum horribilem & molestam odoratuj nostro. Secūdo quia ualde acute imprimens. Primo modo sanguinea urina, & similiter sudor sunt magis fœtidi q̄ cholerici, & hoc uult Gal. de sudore. 8. therapeu. secundo modo sunt magis fœtidi cholerici & hoc uoluit. A. hic de urina. Forte autem licet in sanguine uel sua superfluitate facilius accidat leuis putredo propter caliditatem & humiditatē, unde facilius fit fœtor in sudore sanguineo q̄ cholerico, tamen uehemens fœtor magis accidet ex putredine choleræ cum putresit. unde fella quando sunt putrida sensi ego esse intolerabilis fœtoris. Et ex dictis potes aliter reddere causam.

Et fœtida ad acredinem trahens est melica:

Ista est quinta regula dicens ꝙ urina fœtida ad acredinē trahens est melancholica. Et causa est, quia phlegma sui putredine non est aptum ita facere, sicut melancholia.

Cumq; urina fœtidi odoris in sanis perseuerauerit significabit febres quæ ex putrefactione accidunt, aut minorationem putrefactionis quę in ipsis est retenta. Et hoc quidem demonstrabit si ilico alleuiationem habuerit.

Vrinæ fœtidę perseuerantię indicatio.

Ista est sexta regula dicens ꝙ urina fœtidi odoris perseuerans in sanis significat futuras feb. putredinis, quia scilicet significat abundantiam humoris apti ad putrescendum, aut significat ꝙ purgatur corpus a putrido humore in eo multiplicato. Et si hoc sit tunc statim post illam alleuiatur corpus eius. Et causa patet ex dictis.

In acutis ægritudinibus cum fœtor urinā comitabitur & postea ab ea remouebitur fueritq; ablatior hæc subito & post ipsam non consecuta fuerit requies significatio erit casus uirtutis.

Ista est tertia pars capituli in qua facit quod dictum est. Dicit igitur ꝙ si in urina acute ægrotantis fuerit fœtor & postea fœtor subito remoueatur & non sequatur requies istud significat casum uirtutis. Ex quo. n. non sequitur alleuiatio sequitur ꝙ materia mala remanet, & quia fœtor subito remouetur significat quòd uirtus de materia non potest expellere, & ideo significat quòd cadit uirtus.

Cap.v.Est de signa urinæ ex spuma assumptis.

Spuma accidit ex hũiditate & uẽtosita te,piecta in urinale cũ piectione urinę.

In isto cap̃.ponit signa ex parte spumæ. Et diuidit in duas partes. Primo docet quomodo fiat spuma in vrina. Secundo suas significationes. Ibi secunda.⌊Et spuma.⌉ Prima in duas. Primo facit quod dictum est. Secundo remouet dubium.secunda ibi ⌊Ventositas.⌉

Spumæ causa. De prima dicit ꝙ spuma fit ex ventositate & viscositate ꝓiecta in vrinale. Et sumitur hic ventositas pro vapore & aere & pro vera ventositate, & constat ꝙ istæ duæ sunt causæ materiales spumæ cum spuma non sit nisi aggregatum ampullarum, quarum pars circundans ex viscosa & contenta est subtilis aerea vel ventosa. Et tu pro hoc lege quæ scripsi in expositione illius aphorismi. Strangulatorum &c.

Ventositas uero cum urina egrediens auxiliũ proculdubio prębet in substantia urinæ & præcipue cum uentositas in corpore superauerit quẽadmodum in urina accidit oppilationes habentium in qua multæ sunt ampullæ.

Remouet dubium, quia posset aliquis dubitare, vñ venit

Vrinæ ventositatis & ampullarũ causa

ventositas quæ est causa spumæ. Et respondet ꝙ ventositas egrediens in sub̃a vrinæ.i.quę egreditur mixta sub̃æ vrinæ proculdubio prębet auxilium in generatione spumæ. Et hoc patet, quia in vrina habentium oppilationes multæ apparẽt ampullæ, quod nõ est nisi quia multa ventositas ab eis egreditur cum sub̃a vrinæ permixta. Vbi considera ꝙ intra corpus non est verisimile in vrina esse spumam, quia nõ est in loco vbi fiat agitatio aut ebullitio requisita ad spumam. Potest tamen coniungi cum ea ventositas & facit ampullas quæ dñr granula quæ apparent in medio vrinæ ad modum granulorum magis lucidorum quando in lumine perspicit. Sed hæc ventositas quæ cum vrina expellitur propter agitationem potest facere spumam. In vrina autem habentium oppilationes ideo fiunt ventositates, quia ista corpora multum abundant viscosis humoribus q p ca̅m ventosantur.

Et spuma quidem quandoꝗ cum suo significat colore, sicut significat sua nigredine & ruffedine in icteritia. Et est cum paruitate sui & magnitudine significat, quoniã ipsius magnitudo sigñat uiscositatẽ. Sui uero multitudine & paucitate qm̃ ipsius mltitudo sigñat uiscositatẽ & multã uẽtositatẽ. Et ipsa quidẽ sigñat ꝑ rupturã suarum ampullarum cito factã aut tarde, qm̃ ruptura ampullarum tarda significat uiscositatem.

Hic exequit̃ de sigñonibus. Et primo narrat dispõnes spu

Vrinæ spumosæ diuersimode sĩdicatio.

mæ per quas ipsa significat. Scd̃o ex illis docet sigñare spãliter super dispõnibus renũ. scd̃a ibi ⌊Et paruæ q̃dẽ.⌉ In prima dicit quatuor. Primum est ꝙ spuma qñꝗ sigñat per suum colorẽ. V.g. si spuma est nigra aut ruffa.i.citrina significat icteritiam.s.aut nigram aut citrinam, quia nigra significat exitum melici humoris, ruffa cholici. Nam quia p̃lima mã nigra aut citrina cũ vrina expellit̃, ideo viscosa pars ampullarũ habet opacitatẽ et colorẽ ut appareat in spuma color eius, quod non accidit in spuma vrinarum non multæ tincturæ, quia propter multum aerem inclusum & paucum colorem & paucam opacitatem viscosæ ampullæ apparet spuma alba. Dicit secundo ꝙ spuma significat sui magnitudine.i.per magnitudinem ampullarum, & istæ significant viscositatem materiei, aliter.n.non toleraret multam extensionem. Dicit tertio ꝙ significat sui multitudine, quia multa spuma sigñat multã ventositatẽ, & cã ẽ clara. Dicit quarto ꝙ sigñat per hoc ꝙ ampullæ cito rũpunt̃ aut tarde q̃a tarda ruptura significat intensionem viscositatis.

Et paruæ quidẽ ampullæ remanentes in ægritudinibus renũ sigñant uẽtositatẽ & uiscositatẽ. Ad summũ uero hũor uiscosus in ęgritudinibus renũ ẽ malus et significat hũores malos et frigiditatẽ, & illud significãt granula quæ no'auimus.

Facit quod dictum est, dicens ꝙ paruæ ampullæ in ægritudinibus renum sigñant uentositatem & viscositatẽ, & hoc qñ remanet. Et ad summum designãt malum, quia humor uiscosus in eis est malus, quia significat humores malos & frigiditatem & hoc significant granula quæ nunc nominauimus.s.paruæ ampullæ remanẽtes statim dictæ &c. Cõsidera igitur hic primo ꝙ paruæ ampullæ sunt duorum modorum. Quædam apparent in superficie urinæ.s. in medio, circa latera urinalis quæ non sunt cum multitudine ita ut debeant dici spuma. Et quædam sunt in medio urinæ infra superficiem quæ vñr quasi moueri aut ascendendo aut descendendo sicut athomi qui sunt in medio solis, & oẽs istæ ampullæ uocantur hic etiam granula licet a ꝓprietate moderni medici dicãt granula illas ampullas qua sunt ĩ medio. Cõsidera secundo ꝙ in ægritudinibus renum.s.qñ dolor est in renibus ista granula significant ꝙ materia frigida trahit̃ ad renes, & ꝙ si est dolor ipse augebitur ut colligi potest. 1 a. tertij. cap̃. 2. & hoc uoluit hic Auic. Causa autem quare hęc granula hoc significant est, quia significant uentositatẽ & mãm uiscosam circundantem quæ sunt utpl̃m a frigiditate.

Ampullæ in urina dupliciter.

Granulum qd.

Cap.vi.Est d̃ significationibus spẽrũ hypostasis.

In primis dicemus ꝙ medicorũ cõuenientia in usu noĩs hypostasis & sediminis iã recessit a uia cognita. Dicunt .n.hypostasim aut sedimẽ nõ illud tm̃ quod inferius descendit, sed omnem substãtiam quæ spissioris existit essentiæ ꝙ̃ aquositas & ẽ ab ea diuisa siue sit suspensa siue sit supra.

In isto cap̃. Auicẽ. determinat de sigñonibus sumptis ab hypostasi. Et diuidit̃ in duas partes. Primo ponit descriptionem huius noĩs scd̃m illã significationẽ scd̃m quã est in usu medicorũ. Scd̃o sigñones. Ibi secũda ⌊Dicemus igit̃.⌉ Primo igit̃ dicit Auic. duo. Primum est ꝙ sigño huius noĩs hypostasis et sĩr sediminis scd̃m ꝙ hodie medici utunt̃ illis nominibus recessit a uia cognita, id est ab usu ꝓprio istorũ uocabulorũ. Dicit secundo ꝙ medici dicunt & intelligunt per hypostasim et sĩr sedimen oẽm rẽ grossioris sub̃æ ꝙ̃ est urinalis aquositas & ab illa diuisam, in ea tñ supple contentam siue stet in fundo siue sit natans siue pendens. Nota igitur primo ꝙ secundum cõem sigñonẽ hoc nomen hypostasia debet sigñare rẽ substantẽ non rẽ natantẽ. Dr̃.n. ab hypos quod est sub & thesis quod est põ. Mõ res quæ in urina apparent qñꝗ sunt in fundo et ꝓprie dñr hypostases. Qñꝗ pendẽt in medio, & dñr græco uocabulo enæorema. Qñꝗ natant in superficie & dicuntur nepheles. Vult igitur ꝙ secũdum p̃ritem usum uocabuli dr̃ hypostasia de oĩbus istis tribus modis, & iõ recessit a uia cognita.i.a ꝓprietate sui usus primarij. Nota secundo ꝙ non omnis res grossioris substantiæ quam aquositas urinalis dicitur hypostasis. Nam in urina grossa aut turbida in qua nulla fit sequestratio medici dicunt non esse hypostasim. Ibi tamen sunt partes humorales ingrossantes aut turbidantes aquam, quæ sunt grossioris substantiæ ꝙ̃ aquositas. Sed quia non sunt diuisæ ab ea, ideo non dicuntur hypostases. Debent autem ita esse diuisæ, ut a sensu discerni possint.

Hypostasis q̃d et sedimen.

Dicemus igitur quòd hypostasis multis cognoscitur modis.s. ex substantia sui & quantitate & qualitate & situ suarum partium, et loco sui & tempore, & qualitate suæ permixtionis.

Exequitur de significationibus. Et diuidit in duas. In prima enumerat species hypostasis per quas significat. Secūdo per illas docet significare. secunda ibi [Significatio vero.]

In prima dicit q hypostasis significat multis modis. s. ex sui substantia, quantitate, qualitate, situ partium, loco, sui tēpore. s. sui descensus & qualitate suæ permixtionis. i. q multum sit commixta cū aquositate aut multum separata, uel q faciliter commisceatur cum urina per agitationem aut non. Sunt igitur septem modi quos medici considerauerunt in quibus est vtilitas. Nec expectemus hic sufficientiam, quia ista diuisio non debet esse generis in species. Est enim subiecti in accidentia non omnia, sed quæ vtilia sunt ad significandum super corporis dispositiones.

Significatio uero eius ex substātia sui est, quoniam hypostasis aut erit naturalis laudabilis demonstrans digōnem & maturationem naturalē & hæc erit alba & descendēs inferius, & eius partes continuæ & similes & æquales, & oportebit ut sit rotunda habens figuram æqualis subtilis similis hypostasi aquæ rosaceæ.

Hic exequitur significare per hos modos. Et diuiditur in septem. Secunda pars incipit distanter a prima per quatuor columnas ibi. [Hypostasis vero significatio ex quātitate.] tertia ibi [Eius autem significatio.] quarta ibi [Ex ipsius uero situ.] quinta ibi [Eius autem significatio ex loco.] sexta ibi [Significatio vero.] septima ibi [Significatio autem.] Prima in duas. Primo subintelligendo vnam diuinationem hypostasis ex modo substantiæ, quia aliqua est naturalis & aliqua non naturalis ponit significationes naturalis. Secūdo modorum non naturalis, secunda ibi [Non naturalis uero.] Prima in tres partes. Primo enumerat conditiones & significata naturalissime hypostasis. Secundo comparat illa puri siue saniei laudabili. Tertio respondet quibusdam tacitis dubijs. secūda ibi [Et pportio.] tertia ibi [Et naturalis qdē.]

Primo dicit q significationes hypostasis ex parte substantiæ sunt hoc modo q quandoq hypostasis est naturalis & laudabilis cuius significata sunt digestio & maturatio naturales, & ista debet esse alba descendens ad fundum & eius partes debent esse continuæ similes & æquales rotundæ figuræ æqualis similis hypostasi aquę rosaię. Vbi nota q. 8. sunt conditiones quas. A. hic ponit in hypostasi naturali & laudabili demōstrante digestionem naturalem.

Hypostasis naturalis & laudabilis cōdō octuplex.

Vna est q sit alba, & hoc ideo quia fit per digestionem mēbrorum tertiam secundum vnam viam, aut quia est pars chyli secūdum aliam. Modo tertia digestio dealbat ad naturam membrorum conuertendo. Et hanc causam assignat. Gal. primo progno. cōmen. vlti.

Gal.

Secunda conditio est q descendat inferius. s. ad fundum vrinalis & huius causa est, quia cū ipsa sit terrestris respectu aquositatis, & ideo grauior nisi detineatur a ventositate descendit. Nunc autem cum est complete digesta est ab ea exclusa ventositas. Tertia conditio est q partes eius dicunt esse continuę adinuicem, quia diuisio hypostasis significat q non vniformiter processit actio naturæ in materiam, & ideo non est cōplete digesta. Quarta conditio est q eius partes sint æquales adinuicem & intelligitur æqualitas in subā, quia vna sit ita grossa sicut alia, & causa est eadem quæ prioris conditionis. Quinta cōditio est q partes sint similes in corpore propter eādem causam. Sexta conditio est q sit figuræ rotundæ, vbi nota q uersus fundum debet esse figuræ rotundæ, sed secundum situm altitudinis debet esse pyramidalis figuræ.

Hypostasis optima pyramidal figuræ.

Cuius causam licet plures assignet Auer. 4. colliget. credo tamen esse, quia cum hypostasis expellatur mixta cum tota aquositate vrinali & post per partium descensum congregetur accidit illud quod in casu pulueris, vel frumenti ab alto ad cumulum faciendū quoniam tales cumuli sunt superius acuti & lati inferius. quidam autem dicunt hoc esse, quia calor naturalis hanc figuram intendit. Cuius signum est quia cor est talis figuræ, & quia calore naturali agente quædam partes sunt subtiliores quas oportet in acutum tendere. Et de istis locutus est Auer. Septima conditio est q sit æqualis subtilis. i. sit tota hypostasis in modo substantiæ mediocris ad subtilitatē decliuis. Nam talis superfluitas quæ cum vrina expellit nō debet esse multum grossa. Vltima conditio est explanatiua septimæ q sit similis hypostasi aquæ rosaræ. Nam expecti sunt medici q naturalissima hypostasis est in illa subtilitate. s. hypostasis aquæ rosaræ. Et in hac intelligūtur duę quas addit Isaac, quarum vna est q cum aqua concutitur mouet uersus rursum. Secunda q nō multū faciat turbidare vrinā. Nā expertum est hāc cōdōnem euenire qū est optima.

Et proportio suæ significationis super maturationem mãę in toto corpore est sicut proportio sigñonis materiæ puris albi lenis similis essentiæ super maturationem apostematis. Sed pus est spissum & hoc est subtile.

Hic ostendit habitudinem hypostasis ad saniem. Et dicit q proportio significationis hypostasis iam dictæ super maturationem materiæ in toto est sicut proportio puris albi & lenis & similis essentiæ super significationem maturationis materiei apostematis, sed tamen est differentia, quia pus est spissum & hypostasis est subtilis. Et ego dixi secundum utranq positionem de præcedentibus q non omnino sic se habet hypostasis ad humorem digestum, sicut pus ad humorem apostematum digestum. Nam hypostasis est superfluitas aliquo modo apud utranq viam. sed sanies est ipsum principaliter digestum in digestione humoris facientis apostema. Sed in hoc est similitudo q vtraq significat maturationem. Nota tamen q hic per pus debemus appropriate intelligere pus in apostemate genitum, quod oportet esse grossum, ppterea q est in loco constricto & resoluitur suum subtile plus q̄ in hypostasi, ppterea q humor ex quo fit hypostasis est in venis cum multo alio humore, vnde prohibetur resolutio talis qualis est in sanie apostematis.

Et hypostasis quidem & sediminis significationes sunt bonæ, licet tinctura deficiat & æqualitas. Verum ęqualitas apud antiquos melior est tinctura. Aequalis nanq quæ non tantū est alba sed rubea est melior alba quæ est aspera.

Hic respondet quibusdam dubitationibus. Et diuiditur in sex partes. secunda ibi. [Amplius.] tertia ibi [Male autem.] quarta ibi [Et hoc quidem.] quinta ibi [Et in macilenis.] sexta ibi [Et in nullis.] Dubium primū est vtrū deficiente aliqua istarum conditionum sint bonæ eius significationes. Respōdet igitur q licet deficiat tinctura & etiā deficiat æqualitas, tamen significationes eius sunt bonæ.

Dicit secundo q tamen melior dispositio est æqualitas q̄ tinctura. & ratio, quia hypostasis æqualis nō alba sed rubea est melior q̄ hypostasis alba inæqualis & aspera. Vbi nota q̄ quemadmodum in multis corporis dispositionibus inuenitur magis & minus in bonitate & malitia, ita in signis, & ita inuenitur hypostasis laudabilis, licet non sit optima.

Ratio autem secundi dicti oportet q restringatur ad hypostases laudabilis substantiæ. Nam in hypostasi mala nō est verum q melior sit æqualitas, immo est in ea vituperabilis, vt infra dicetur. Et hoc modo particulariter intelligēdo cā dicti est, quia modus substantiæ non datur hypostasi laudabili nisi a calore digerente. Albedo autem qñq daẗ a ventositate mixta cum hypostasi: vt colli. 2. pgnosticorum. & iō absolute laudabilior est in bona hypostasi æqualitas q̄ albedo. Sed forte dicitur q talis alba sine æqualitate est malum signum, cuius oppositum dixit hic Auicen. & assumptū est Hippo. secundo prognosticorum. textu commenti. 21. cum dixit, Alba autem & liquida lenis in mala. s. hypostasis,

Hippo.

Et Gal. commento eodem, ut patet legenti. Hic dicit Hip. ibi nominare hypostasim quæ non vere est æqualis, sed permixta ex paruis partibus ventositatis & humoris, vt Gal. dicit in commen. Dico secundo ꝙ hæc & si sit mala hoc nō est quia nullomodo significet bonum, sed quia est mala respectu illius q̄ est optia, & respectu illius albæ in qua partiū diuersitas est maior, quia partes non sunt ita ad parua condiuisę. Nō igr̄ uoluit ibi Hip. ꝙ omnis alba liquida & lenis sit mala, sed aliq̄ talis est mala cōpatiue, qd̄. A. hic non negat.

Amplius plurimæ hypostases secundum colorem urinæ existunt. sed ex eis quæ diuersificātur alba est melior, post illam rubea, & post ipsam citrina, & post eam illa quæ ē ut arsenicum, & malitia quidem a lentiginosa incipit. Tu autem non attendas illud quod alij dicunt. nam albedo erit quandoq; non propter maturationem & æqualitas non est nisi propter maturationem, & dealbedine est quæ est propter uehementem uentositatis commixtionem.

Hypostasis color melior et deterior.

Hic remouet secūdū dubiū. Et ē tale, utrū hypostasis debeat esse eiusdem coloris cū vrīa, & quis est ordo hypostasis mali coloris aut boni. Dicit igitur primo soluendo ad dubium ꝙ plures hypostases sunt coloris vrinę. Dicit secundo ꝙ quando hypostasis diuersificatur a colore urinę melior est alba. secundo loco rubea. tertio quę est citrina. quarto q̄ est sicut arsenicum. Sed mala absolute, quia plus mali q̄ȝ boni significat, aut quia non significat bonum incipit a colore lentiginoso. Secundo nota quo ad hanc partem remouet errorem circa solutiōem primi dubij dicens, ꝙ tu de primo dubio non credas illud quod dn̄t alij, supple dicentes ꝙ albado est melior q̄ȝ substantia. Et ratio est. quia albedo nō semper est propter digestionem, immo quandoq; propter multæ uentositatis permixtionem. Sed ęqualitas supple in hypostasi laudabilis substantię nunq̄ȝ est nisi propter maturationem, & hoc est quod supra dixi de mente Gal. primo ꝓgno.

Nota igitur primo ꝙ licet non de eadem substantia sint hypostasis & aquositas, tamen humor tingens aquositatē plerunq; commiscetur cum hypostasi & ipsam tingit. & multotiens conuenit ꝙ hypostasis est superfluitas ex humore tingente vrinam, & quia superfluitas multotiens attestatur in colore aliquo modo illi cuius est superfluitas, ideo conuenit etiam hypostasim similari vrinę in colore. Nota secundo ꝙ quandoq; diuersificatur ī colore, & hoc potest multis causis contingere. Nam quādoq; materia hypostasis est grauis grossa non bene commiscibilis cum aquositate & de se colorē habens, vnum non facile tingitur ꝓpter aliquid puom ex humore alio commixtum, vt verbi gratia, hypostasis fiat nigra & non aquositas aut alba aut rubea. Nota tertio ꝙ hypostases ab albo procedentes in citrinum vsq; ad colorē arsenici citrini non ponuntur absolute malæ, quia non oportet humores a quibus deciduntur carere digestione, aut plīm esse recedentes a naturalitate. Sed illa quæ est in colore lentiginis, & aliæ quæ magis ad nigrum sunt tēdentes significāt aut fortem adustionem aut forte frigus vtplurimum, & iō absolute malę modo dicto. Sed in coloribus bonis prima est alba. Non tamen qualibet alba qualibet rubea est melior, ut patet ex dictis, sed aliqua vt illa quę habet conditiones bonas omni rubea est melior, & illa significat perfectionem digestionis, quod non facit alia. secundo loco est rubea, significat dominium humoris benigni. Nam licet significet longitudinem morbi respectu albæ dictæ, est tamen nuntia fidei sperandæ salutis. vt Hyppo. secundo prognosti. textu commenti. 17. Citrina autem est tertio loco, quia color eius est ex cholera non multum maligna. Et similis arsenico q̄a maiorem habet citrinitatem magis accensam cholam significat.

Hypostasim diuersificari ī colore mltiplicit͛.

Hippo.

Malæ autem hypostasis incontinuitas melior est quàm ipsius continuitas. Et hypostasis quidem mala est quàm e uicino scies. Bona autem hypostasis de qua loquimur puri assimilatur & phlegmati crudo cum tenuis fuerit. Verūtamen pus ab ea differt per foetorem, & phlegma crudū separatur ab ea conculcatione suarum partium. Et ipsa ab utrisq; differt subtilitate & lenitate.

Hic respondet tertio dubio. Primo facit quod dictum est: secundo notificat malam & bonam hypostasim. Dicit igr̄ primo ꝙ incontinuitas malæ hypostasis est melior sua continuitate, quia continuitas significat completum dominium frigoris coagulantis aut caloris adurentis, incontinuitas non tantum significat dominium. Et sic soluitur dubium an semper melior sit continua q̄ȝ incontinua. Dicit secundo ꝙ q̄ sit mala hypostasis paulopost dicetur. sed bona hypostasis similatur puri & phlegmati crudo quādo ista sunt tenuia. Cognoscitur tamen a pure vel sanie per foetorem. Et discernit͛ a phlegmate crudo conculcatione suarum partium. Nā partes phlegmatis sunt viscosiores & difficilius abinuicem separantur concussa vrina. Et tu hic per pus intellige pus apostematis non generaliter. Hypostasis autem optima vtroq; istorum est leuior & subtilior.

Hypostasis bona.

Et hæc quidem hypostasis non quęritur nisi in ęgritudinibus, quoniam in sanitate non requiritur, & illud est quoniam non dubitatur quin in corpore ægri malæ retentæ sint materiæ, & in uenis ipsius quæ nisi maturentur portendunt corruptionem. In uenis autem sani non semper oportet esse humorem qui sit excutiendus. sed si est melius est ꝙ hoc significent ex eis superfluitates quæ in eis superfluunt ex cibo a digestione priuatæ. deinde superfluit superfluitas quæ in urina fit hypostasis siue matura siue non matura.

Hic remouet quartum dubium. Et est verum in urinis bonis sanorum sit expectanda hypostasis. Et dicit ꝙ non quæritur nisi in ægritudinibus, & ideo in sanitate nō requiritur. Ratio autem est quia non dubitabitur ꝙ in corpore ęgri sint retentæ malæ materiæ in suis venis, quæ nisi maturenē portendunt corruptionem, sed non oportet ꝙ in venis corporis sani sit humor excutiendus. Dicit secundo quo ad hanc partem, ꝙ si hypostasis inuenitur in corpore sano melius est vt ipsa significet in eis sanis superfluitates quæ superfluūt ex cibo priuato digestione, deinde ex illis superfluit superfluitas q̄ descendit, & fit hypostasis in vrina siue matura siue non matura. Et hic locus est notabilis. Nam primo est dubium. Vtrum in bona vel perfecta vrina sanorum debeat esse hypostasis. Et videt͛ ex Aui. ꝙ non. Primo hic. Nam si nō requiritur nisi in ægritudinibus intelligitur ꝙ non requirit͛ ad bonum significandum, & ideo in sanis ad significandum bonum non requiritur hypostasis, si. n. per hoc quod dicit non requiritur intelligeret solum quod non est necessarium esse, similiter etiam non requiritur in ęgritudinibus, quia non obstante ꝙ habeant humores malos, stat tamen virtutem non digerere & nihil emittere de illis per vrinam, vt accidit ī principijs morborum. Secundo hoc idem apparet ex suo mō loquendi infra in cap̄. de optima vrina, vbi dixit ꝙ debet habere hypostasim albam, & hoc non dixit absolute, sed cum conditione si hypostasim habeat innuit ꝙ potest eē optia sine hypostasi. Sed oppositum vult Gal. prīo de crisi, vbi dixit. Laudabilis vero vrinarum est illa quę est boni coloris in qua est nubes alba lenis & æqualis aut residens in fundo vasis aut natans in supremo aut pendens in medio. Et laudabilior harum trium est, cuius nubes subsidet q̄ȝ sit cuius nubes pendet in medio deinde tertia cuius nubes pendet in

Hypostasis an debeat esse ī vrinis sanorum.

supremo. hæ tamen species vrinæ significant digestionē. Reliquarum vero omnium specierum vrinæ quædam significant contrarium digestionis, & quædam perditionem. In hoc dubio respondet Dynus q sanorum quidam sunt sani optime aut simpliciter, quidam cum latitudine. In vrinis aūt sanorum optime nō requiritur hypostasis & hoc propē duas causas. Vna est quia deficit materia, vt. A. dicit. Non enim est in eorum venis humor excutiendus. secunda ex pte agentis, quia vt dicit Dynus. hypostasis fit a calore naturali & pter naturam simul, vt alleg. ex Gal. In sano autem cum latitudine potest esse hypostasis. quia stat in eo materia supfluēs & agens, quia aggregatum ex vtroq; calore. Sed hęc rīsio non est digna tanto viro. Primo quia allegat Gal. male. Nā Gal. primo prognosti. commen. vlt. vult q hypostasis ī hoc differt a sanie, quia causæ facienti hypostasim non coniungitur dispositio vel calor præter naturam, sed bene in sanie.

Sanum dupl'r.

Gal.

Alij sunt qui dicūt q in corpore sanissimo & optime recto nunq̄ apparet hypostasis. Et ratio quia in eo non sunt humores mali qui sint excutiendi & superfluitas tertiæ digestionis sufficienter per poros expellitur. nam q̄to naturalis calor est fortior tanto illius superfluitatis dissolutio est occultior. Dicunt secundo q in venis sani stat esse aliquam partem excutiendam per vrinam. Nam non omne paruum quid abūdātiæ humoris trahit a latitudine sanitatis simpliciter, licet non sit in optimo eius gradu absolute. Alij vero dicunt q non in qualibet vrina sani simpliciter semper optime recti debet esse hypostasis, vt puta in illis quæ minguntur post digestionem sanguinis completam, sed in cuiuslibet sanissimi optime recti vrina quæ mingitur in tempore digestionis sanguis requiritur hypostasis. Et primum horum dicūt voluisse. Aui. secundum vero est id quod dixit Gal. primo de crisi cum dixit. Et dico q q̄diu sanguis permanet in semita digestionis in omnium vrina quæ mingitur videtur sedimen lene ęquale album plurimum. Et constat q loquitur Gal. de vrinis sanorum, & de his quæ in illa hora minguntur loquitur, vt dīt in loco statim allegato. Et fortasse hic modus est verior. Et restat dubium de qua digestione loquitur Gal. & respondetur secundum Plusq̄ commentatorē q de digestione in hepate. Sed apud secundam opinionem supra positam de hypostasi intelligendum erit de digestione in venis & membris quæ est tertia. Secunda diff. est de illa parte. Sed si est. melius est vt hoc significent ex eis superfluitates a digestiōe priuatæ. Nam melius videtur significare superfluitates digestas q̄ indigestas vt constat igitur non est melius q significet superfluitates &c. Hic locus est vnum de principijs fundamentalibus opinionis. Monachi. Nam dicit Monachus q si est humor excutiendus in venis sanorum melius ē vt ille humor sit superfluitas ex cibo veniens a stomacho ad hepar q̄ priuatur digestione secunda, & est apta vt expellatur cū vrina & fiat hypostasis matura aut imatura. nam istę superfluitates sunt inter alias minime lęsiuæ corporis & ex hoc vult hypostasim minime esse ex humore genito per secundam digestionem tanq̄ superfluitas digestionis tertię. Nam si sic esset melius esset vt sit ex digestis q̄ indigestis humoribus.

Trusianus.

Qui vero volunt tenere aliam viam dicunt q si esset hūor excutiendus in venis sani, aut si est hypostasis in vrinis sanorum melius est vt significet superfluitates tertię digestionis cibi quæ sunt priuatæ digestione principaliter intenta a mēbris & sunt aptæ expelli cum vrina. Si quis autem inspeculari vellet posset elicere q hypostasis ī sanis sit ad modum. Trusiani & in infirmis ad modum positionis secundę.

Et in macilentis quidem est sedimen paucum quod descendit secundum sanitatis dispositionē, & proprie qui exercitio utūtur & artibus se exercent laboriosis. Et non multiplicatur huiusmodi hypostasis nisi in corporibus pinguium ociose uiuentium. Et propter hoc etiam in urinis ęgrorum macrorum non est expectanda hypostasis tantum quantum in urinis ægrorum pinguium, quoniam eorum ægritudo multotiens recedit ita q nil descendit. Et multotiens hypostasis in eorum urinis non peruenit ad hoc ut descendat, sed tn̄ plerūq; ē modicū eius in eis natās aut pendens.

Hic remouet quintum dubium inferendo vnum corrolarium. Dubium igitur est vtrum in omnium corporum sanorum vrinis ęqualiter requiratur hypostasis. Et dicit q in dispositione sanitatis in macris & vtentibus exercitio multo & artibus laboriosis parum descendit de sedimine siue hypostasi in dispositione sanitatis, immo non multiplicatur hypostasis nisi in corporibus pinguium & vtentium ocio. Infert secundo corrolarium q in urinis macrorum ægrorum non est expectanda hypostasis sicut in urinis pinguiū ægrorum. Et ratio quia multotiens ægritudo macrorum recedit sine hoc q aliquid descendat ad fundum. Sed plerunq; ē in eis sedimen paucum pendens in medio aut natans in supremo. Et causa omnium istorum ē quia humores macrorum sunt pauci subtiles facile resolubiles nisi essent melancholici qui etiam sunt paucorum humorum. Nam siue apud opinionem Plusq̄ commentatoris, siue alia multitudo resolutionis et motus ad exteriora paucificat hypostasim. Ad quod iuuat q ex phlegmaticis humiditatibus cum digeruntur multa sequestratur hypostasis, non sic est siccis.

Hypostasis quibus urinis cōtingat quibus uero non.

Et in nullis quidem urinis hypostasis ilico cū mingitur descendit nisi in eis quæ ualde maturę sunt, immo in eis parum expectādum est. Et plures ex hypostasis coloribus sunt secundum plurimum secundum colorem urinæ, sed melior ex eis quæ diuersificantur est alba, postquam est rubea, deinde citrina.

Remouet sextum dubium. Et est vtrum in vrinis statim residead hypostasis. Dicens q in nullis vrinis statim cū minguntur residet hypostasis nisi sint valde maturę. Nā de istis in descensu parum est expectandum. Et causa est, quia ventositas non est cōmixta cum ea. Repetit autem q plures colores hypostasis sunt secūdū colores vrinę, sed illarū q̄ diuersificant melior est alba, deinde rubea, deinde citrina.

Non naturalis uero hypostasis alia est similis rasuræ intestinorum corticalis quæ est furfurea aut herbina aut similaginea aut similis arsenico rubeo, aut ei quod est ualde citrinum, alia est carnosa, alia est adipina, & alia est saniosa, & alia est mucilaginosa, & alia est quæ est similis frustulis fermenti in aqua soluti, & alia est sanguinea sanguisugalis, alia capillaris, & alia est arenalis granosa & alia est cineritia.

Hic exequitur de alio membro. s. de hypostasis non naturalis substantiæ. Et diuiditur in duas. Primo enumerat modos non naturalis hypostasis. secundo eius significationes. secunda ibi. [Similis vero.] In prima dicit q de spēbus hypostasis non naturalis substantię quædam est corticalis, & ita est plurimum modorum. Nam vnus est corticalis similis rasurę intestinorum furfureæ, alius est herbinæ, alius similaginee, alius illius quæ est similis arsenico rubeo, aut illi quod est valde citrinum. secunda species est hypostasis carnosa. tertia est adipina. quarta est saniosa. quinta est mucilaginosa. sexta est similis frustulis fermenti in aqua dissoluti. septima est sanguinea sanguisugalis. octaua est capillaris. nona est arenalis granosa. decima est cineritia. Vbi considera q licet naturalis sit unius modi, tamen preternaturalis est multorum modorum, sicut recedere a medio est multipl'r,

Hypostasis nō naturalis duplex.

non

non obstante ꝙ medium sit vnum. Sufficientia autē isto-rum decem modorum potest assignari, sed oportet ꝙ fundetur super experientia ꝙ aliorum modorum non inueniantur. Nam non potest cadere in diuisionibus per se notis nisi experientia mediante. Nam ratio non probat quin possit eē ossuosa, nisi ꝙ nunquam est visum ægredi ossa per vrinam. Et idō dimittendo modorum sufficientiam sequamur partes.

Similis uero rasuræ intestinorum corticalis, alia est petaloides magnarum partium rubearū aut albarum, quæ significat secundum plurimū ꝙ separatæ fuerunt ex membris quę sunt propinqua membris a quibus diuiduntur urinæ & sunt membra mingendi. Et albæ significant ꝙ sunt ex uesica propter ulcera quæ sunt in ea aut scabiē aut corrosionem. Rubeæ autem carnosæ significant ꝙ sunt ex rene. Et ex petaloydibus quidem sunt quæ sunt coloris fusci & obscuri, aut squamis piscium similes. Et hæc est uehementer mala, & omnibus spēbus hypostasis quas nominauimus deterior, & significat petalorum mēbrorum radicalium rasuram. Verum duo prima ipsius genera nullo modo impediunt, immo plerunque uesicam mundando sanant. Et dixerunt quidam cuidam homini se in potu tribuisse cātarides, qui cortices albos quasi uenosos minxit, qui cum in aquositate fricabantur resoluebātur & tingebant tinctura rubea qui factus ē sanus & uixit.

In hac parte ponit Aui. significationes harum specierum hypostasis non naturalium. Et diuiditur in decem partes, sicut sunt decem maneries. secunda ibi. Et ex quidam. Tertia ibi. Hypostasis vero adipina. Quarta ibi. Saniosa vero. Quinta ibi. Mucilaginosa. Sexta ibi. Capillaris vero. septima ibi. Quæ autem frumenti. Octaua ibi. Arenosa. Nona ibi. Plurimum. Decima ibi. Sāguisugalis.

Petala quid.

Circa primam partem nota petala dr̄ partes latæ plus ꝙ̄ profundæ. hypostasis igitur similis rasurę intestinorum corticalis ab Aui. hic ponitur ex parte ꝙ̄titatis trium modorum quonim duo sunt manifestę latitudīs ad sensū una nō ita manifesta. Et istos modos tres subdiuidit vt dicam. Primus igitur modus istius est hypostasis petaloides magnarum partium, quia partium manifestę lōgitudinis & latitudīs plusꝙ̄ communiter est furfur. Secundus modus est latitudinis & profunditatis similis furfuri. Tertius est similis crimno & est crinoys simula frumēti, q̄ est farina granosa grossa. Primo igitur Aui. distinguit significata primi modi. secundo secundi. tertio tertij. secūda ibi. Et ex qdē. Tertia ibi. Crimnoydis vero. In prima parte dicit quatuor. Primum est ꝙ de hypostasi simili rasurę intestinorum quędam est petaloides magnarum partium albarum aut rubearum quæ significat ꝙ sunt ex membris mingendi. s. vesica vel poris uritidibus aut rene. Et albæ significant ꝙ sunt ex vesica ꝓpter vlcera vel scabiem. Et rubeæ carnosæ sunt ex renibus. Secundum dictum est ꝙ ex petaloydibus quædam sunt quæ sunt fusca & obscuri coloris similia squamis piscium in liuiditate & luciditate. & ista sunt uehementer mala. Et deterior omnibus speciebus hypostasis nominatis significat rasurā membrorum radicalium. Tertium dictum est ꝙ duo prima nullomodo impediunt immo plerunꝗ vesicam mundādo sanant. Quartum dictum est ꝙ quidam dixerunt se dedisse cuidā ī potu cātarides, q̄ minxit cortices venosos albos, q cum fricabantur in aquositate resoluebantur & tingebātur tinctura rubea, qui factus est sanus & vixit. Nota igr̄ primo ꝙ petala siue partes latę modo dicto minguntur in vrina plerunꝗ cum sanie, vnde non videntur nisi concussa urina: Oportet igitur cum saniem videris in vrina agitare & ꝓspicere si petala sunt natantia. quandoꝗ absꝗ sanie, & etiā melius videntur vrina circūuoluta fortiter vt natent. Nota secundo ꝙ hæc petala quandoꝗ habent substantiam duram, vt caro vel pāniculus & tunc non ambigitur ꝙ fuerint partes membrorum per excoriationem vel corrosionem separatæ. Et cum sunt alba lata sunt ex vesica. Cum oblonga paucæ latitudinis ex poris vritidibus aut collo. Cum rubea aut citrina ex rene. Supra autem venire nō possunt propter viarum stricturam, & ista omnia impediunt & sunt mala significantia vlcera in istis membris. Quandoꝗ autem hæc petala non sunt ita dura, immo cum fricantur digitis resoluūtur in aqua ad modum pastæ aut luti aut pinguedinis, & ista aliquando sunt ex membris mingendi. Nam quandoꝗ in eis congregantur quædam res viscosę ad modum panniculorum adherentium vesicæ & parietibus venarum & pororum & proprie sunt alba. Et de istis fuit illud quod dictū ē de illo qui sumpsit in potu cantarides, & ista non sunt mala nec per viam signi nec causę. nam exitus eorum sanat oppilationem, & significat sanitatem. Et de istis intelligit Aui. in tertio dicto. Et ideo dixit ꝙ duo prima genera non impediūt scilicet quandoꝗ non vniuersaliter intelligendo. Aliquando hæc petala quæ hoc modo resoluuntur per fricationem sunt similia squamis piscium & fusca, & ista significant liquefactionem membrorum radicalium, & ideo non sunt nisi mortalia. Accidunt autem quia carne eliquata & in locis calidis permanente eliquata transit in hac forma ꝑ vias strictas colatorij. Sed cum veniunt ad vesicam ibi coagulantur & conuertunt in petala non tanto exn̄te ibi calore prohibet illam coagulationē. Ex q̄bus particulas omnes plane intelliges.

Hypostasis petaloydis indiciū.

Et ex ea quidem quæ est sicut rasura intestinorum est quædam quæ est minoris latitudinis ꝙ̄ duæ prædictæ & spissioris substantiæ quæ si rubea fuerit uocatur herbina, & si rubea non fuerit uocatur furfurea. Et herbinæ quidem si fuerint rubeæ partes plerunque sunt partes hepatis adustæ & plerunque est sanguis in eo adustus & plerunque est etiā ex rene. Sed quæ est ex rene est maioris continuitatis carnosa, aliæ uero duæ plus similant ei quæ nō est carnosa et fracturas ē magis recipiens. Et cum iuehementer trahit ad citrinitatem est ex rene proculdubio, quoniam illa quæ est ex hepate ad rubedinem trahit fuscam & quādoque associatur ei in hoc illa quæ ē ex rene. Furfurea uero hypostasis quandoꝗ est ex scabie uesicæ & quandoꝗ ē ex liquefactione membrorꝫ. Et differentia inter eas est ꝙ cum illic in radice membri fuerit pruritus & foetor erit ex uesica, & proprie cum pus prius mictū fuerit, & præcipue cum aliæ significationes urinæ demōstrauerint maturationem & fuerint uenæ superiores sanæ complexionis, & nō fuerint in eis macula immo in uesica. Sed si cum inflāmatione fuerit & uirtutis debilitate & membrorum mingendi incolumitate & color fuscitati attinuerit erit tunc ex liquefactione humoris.

Modo ponit signa secundę maneriei. s. quæ habet furfurio quasi latitudinem & grossitiem. Et dicit tria. Primo dicit ꝙ de hypostasi corticali quædam est minoris latitudinis ꝙ̄ duæ predictę & maioris spissitudinis. s. profunditatis, q̄ quādoꝗ est rubea, quandoꝗ non sed alba. Et cum est rubea vocatur herbina, & cum est alba vocatur furfurea. Dicit secundo ꝙ herbina si est rubea aut fusca significat liq̄factionē partium hepatis aut sanguinis adusti & quādoꝗ est ex rene.

Hypostasis herbinę idicatio.

sed si est duorum primorum tunc est magis trahens ad rubedinem fuscam, & non est ita dura carnosa, immo facilius frangitur & dissoluitur. Et quando vehementer trahit ad citrinitatem est procul dubio ex rene. & ista est quam dixit supra similem arsenico ualde citrino. Dicit tertio ꝙ furfurea quandoq; est ex scabie vesicæ, quandoq; ex liquefactione mẽbrorum. Et horum differentia cognoscitur hoc modo, quia si est illic foetor & dolor & pruritus in radice virge. s. circa pectinẽ erit ex vesica & proprie si minxerit pus, & proprie q̃ñ aliæ significationes demonstrant vrinæ maturatiõem, & nõ fuerit macula in venis superioribus totius corporis. Sed si fuerit cum inflãmatione & debilitate virtutis & cum incolumitate membrorum vrinæ & color fuerit fuscus tunc significat ꝙ est ex liquefactione humoris. Et causæ harum diuersitatũ sunt similes superioribus. Sed solum est diuersitas, quia cum sunt petala parua fusca resolubilia significant humorum liquefactionem, magna autem membrorum. Et tu ex his considera quód non repugnat hæc parua esse ex mẽbris, & illa magna ea humoribus.

Hypostasis furfureæ causa duplex.

Et crimnoydis uero plurimum est ex adustione sanguinis quæ ad rubedinem trahit. Et multotiens est ex liquefactione membrorum & eorũ rasura si albedini attinet. Et quandoq; est etiam ex uesica scabiosa secundum minus. Et tibi quidem possibile est, ut modum differentiæ inter eas intelligas per illud quod iam sciuisti. Si autem nigredini attinet est ex sanguinis adustione & proprie in splene. Omnes præterea petaloydes hypostases quæ non sunt ex causa quæ sit in uesica & rene & cannalibus urinæ in ægritudinibus acutis malum portendunt perniciosum.

Nunc ponit significationes tertij modi corticalis. Et dicit tria. Primum ꝙ plurimum hypostasis crimnoydis est ex adustione sanguinis, & ista trahit ad rubedinem, & est illa q̃ est similis arsenico rubeo, & multotiens est ex liquefactione membrorum & eorum rasura si attinet albedini, & quãdoq; licet rarius est ea vesica scabiosa. Dicit secundo ꝙ possibile est tibi considerando superius dicta vt intelligas & cognoscas istorum modorum differentias, ex colore. s. & duritie in fricando & passione membrorum, sed si attinet nigredini est ex adustione sanguinis in splene, quia ille est niger. Dicit tertio ꝙ species hypostasis petaloydis quæ non sunt ex renibus aut vesica aut poris vriridibus in acutis ęgritudinibus ostendunt malum perniciosum. Et causa est quia ostendunt liquefactionem & adustionem maturatiõi oppositas, & multum ipsam prohibentes. Sed dubitatur quæ istarũ trium est peior, an petaloydes magnarum partium, an furfurea, an crimnoydes. Et videt̃ ꝙ furfurea ex auctoritate Isaac & Theophili. Sed ꝙ illa quæ est magnarum partium vult Aui. Et videntur isti auctores discordasse. Nam Aui. videt̃ velle ꝙ nunq̃ est magnarum partium fusca, nisi ex mẽbrorum radicalium eliquatione, sed aliæ ex humorũ possunt cõtingere eliquatione. Item videtur extimasse ꝙ non fiunt petala lata nisi propter profundam eliquationem, vnde partes multæ viscosæ & tenaces eliquantur, sed in crimnoyde & in furfurea minus tenaces. Q. si dicatur crimnoydem fieri propter nimiam adustionem incinerantem. hoc Aui. non videt̃ voluisse, quia stante via non potest radicalium membrorũ mobilium tanta fieri ab intrinseco adustio, vt propter illam fiat incineratio. sed plurimum quod facit calor in membris est dissoluere partes valde glutinosas, quæ cum sunt multæ conuertuntur in petala magna. Et ideo deterior est illa magnarum partium. Et ego iudicium Aui. magis approbo.

Hypostasis crimnoydis causa.

Hypostasis crimnoydis nigrę cã.

Et tu quidem iam sciuisti ex hac summa carnosæ dispositionem, & plurimum eius est ex rene & quandoq; ipsa non est ex rene. Nam ex rene non est nisi cum caro est sanæ carnositatis, & non est in corpore liquefactio. Et urina quidem matura uenarum significat sanitatem, quoniam renum ægritudines maturationem non prohibent urinæ, quia ipsa supra ipsos existit.

Hic determinat de hypostasi carnosa & dicit duo. Primum est ꝙ tu cognosces dispositionem hypostasis carnosæ ex hac summa. i. ex his quæ sunt nunc dicta de corticali. Id autẽ q̃d scitur est ꝙ plurimum hypostasis carnosa est ex rene, q̃a alia vrinalia membra sunt neruosa, sed quandoq; non est. Nam quando est ex rene est integre carnositatis sanæ. i. duræ, & propter tunc non est in corpore liquefactio. Et per oppositum intelligitur ꝙ quando hypostasis est carnosa & non dura, tunc est ex liquefactione membrorum & est deterior. Dicit secundo ꝙ vrĩa matura. i. digesta significat sanitatem venarum. s. supra renes & non significat ita renum dispositiões. Et ratio est, quia maturatio vrinę est supra renes. i. perficitur in membris supra renes. Sed hic cadit difficultas. Nam in diabete vrina est penitus cruda, vt primo de crisi. &. 18. tertij. & tamen in illa patiuntur renes, igitur renum passio facit vrinam indigestam. Pręterea vrinæ patientium lapidem & vlcera in vesica plerunq; sunt indigestę, vt notat experientia, & dicatur. 18. tertij. Dic ꝙ aliquando sunt istę passiones renũ non communicantes superioribus membris & tunc vrina apparet digesta. q̃ñq; cõicantur hepati & venis & tunc variatur digõ vrinę per illos. Et tu hic elice responsionem.

Hypostasis carnosa duplex.

Passio renum duplex.

Hypostasis uero adipina adipis & pinguedinis & etiam carnis significat liquefactionem. Et earum peior est quę auro aquę simulatur. Duo autem ipsius principia cognoscuntur ex paucitate & multitudine & commixtione & separatione, quoniam cum est multa & separata existimatur ꝙ sit ex parte renis & propter liquefactionẽ suæ adipis. Et si est minus & maioris commixtionis est ex loco magis remoto. Et est cum in urina frustum album granati grano simile uisum fuerit & erit ex adipe renis.

Determinat de adipina & dicit tria. Primum est ꝙ adipina significat liquefactionem adipis & pinguedinis & aliquando carnis, sed illa quę est deterior est illa quæ similatur auro aquæ, & est aurum aquę tela super aquam putridã natans cum nitore auri & liuiditate. Dicit secundo ꝙ principia hypostasis adipinę vtrum sint ex longinquo aut ex renibus cognoscuntur per multitudinem & separationem & cõtraria. Nam quando pinguedo est multa & parum permixta est ea rene. Et quando est pauca & multum commixta est supra renes a remotiori loco. Dicit tertio ꝙ cum fuerit visum granum album in vrina simile grano granati significat ꝙ ẽ ex rene. Vbi nota primo ꝙ circa renes multa pĩguedo inuenitur, quę quando eliquatur, quia nõ multum morat̃ anteq̃ ad uesicam tẽdat, ideo & multa est & parum commixta cũ aquositate. Sed cum pinguedo supra renes eliquatur primo, quia illa loca non tantum abundant pinguedine. Secũdo quia multam viam transit anteq̃ ad vesicam transeat, ideo a calore qui primo eliquauit & multum consumitur & multum miscetur aquositati. Sed de illa quę est similis grano granati considera ꝙ est ex adipe ea concauo renum qui adeps cum eliquatur parum transit in poros & statim coagulat̃ in vesica. Si autem a longiori loco fuerit non fiet ad modum grani granatorum.

Aurum aq̃ quid.

Hypostasis adipina duplex, & cuiuslibet cã.

Saniosa uero ulcus significat ꝙ apertũ fuit & proprie in mẽbro mingẽdi, & præcipue si ibi fuerit sedimen laudatum ad fundum descendens.

Hypostasis saniosæ indicatio.

Hic ponit significationes saniosæ dicens ꝙ saniosa significat vlcus quod fuit apertum & proprie in membris mingendi, & hoc præcipue si in vrina fuerit sedimen laudabile tendens ad fundum. Vbi nota ꝙ propter acuitatem vrię membra illa apertiora dñr ad incurrendum vlcera q̃ alia membra intrinseca. vnde multo plures inueniuntur cum vlcere renum aut vesicæ q̃ aliorum membrorum interiorũ, nisi forte intestinorum. & ideo cum saniosa hypostasis mingitur significatur ꝙ ab vlcere venit præcipue viarum vrinæ. Accedit ad hanc causam ꝙ etiam aliorum membrorũ vlcera non ita faciliter per vrinam euacuatur sicut vlcera illarum viarum. Nota secũdo ꝙ cum in vrina apparet hypostasis laudabilis substantiæ significatur ꝙ mẽbra supiora sunt sana & præcipue hepar a quo maxime fluere posset de alijs membris sanies cum vrina. & ideo tunc maxime significatur vlcus in vijs vrinæ. Sed diff. est quomodo in tali vrina in qua est hypostasis saniosa apparet sedimen laudabile. Dicendum iuxta illud quod vidi per experientiam ꝙ habentes vlcera in renibus & vesica non semper mingunt saniem in omni sua vrina, immo quandoq; eam sine sanie mingunt, & tunc non inconuenit apparere sedimen laudabile. Vult igitur. A. ꝙ in illis in quorum vrinis quandoq; apparet sedimen laudabile, & quãdo. p̃ saniosum multis vicibus significatur ꝙ sanies est a vijs vrinæ. Aut secũdo dicitur ꝙ non inconuenit sanis existentibus superioribus partibus esse vlcera in vrinæ vijs, vnde fiet vrina digesta & cum sedimine laudato. Sanies autem grauior & grossior & paucæ commixtionis cum aquositate cito descendet & hypostasis laudata postea, & non ita ad fundum.

Et mucilaginosa quidem significat humorẽ spissum crudum, aut quod ẽ in corpore multus, aut ex instrumentis urinæ ægrediens aut crisim apertionis uenę sciaticæ aut doloris iuncturarũ. Et hoc quidem cognoscitur ex alleuiatione quæ post ipsam sequitur.

Hypostasis mucilaginosę indicatio.

Hic determinat de mucilaginosa. Et diuiditur in tres. primo facit quod dictum est. secundo docet vitare duos errores, tertio ponit vnam regulam de significatione mucilaginosę. secunda ibi⌊ Plerunq; n. ⌉ Tertia ibi⌊. Et vrina quidẽ. ⌉ Dicit primo ꝙ hypostasis mucilaginosa significat aliquod illorum quatuor. s. aut humorem crudum multum esse i corpore. Aut ꝙ multus talis humor egreditur ab instrumentis vrinæ. Aut tertio crisim apertionis venæ sciaticæ. Aut quarto crisim dolorum iuncturarum. quartum autem significatũ ponet in sequenti parte. Causa autem est clara. Nam hypostasis mucilaginosa accidit, quia multum de phlegmate mucilaginoso pellitur quod phlegma est crudum. Hæc autẽ expulsio aut est propter abundantiam eius in toto aut in mẽbris vrinæ propter quod cogitur natura emittere aliqd eius, aut propterea ꝙ maturatus est talis humor & terminat̃ ægritudo quę ab illo pendebat. Et tunc plurimum erit crisis sciaticę aut podagræ a talibus humoribus pendentium. Et p̃ hęc datur intelligi crisis aliorum morborum a talibus hũoribus pendentiũ. Signum qđ hoc modo accidit per viam crisis est alleuiatio q̃ sequitur iuxta solam secundi aphor. pricę pticulę.

Plerunque enim subtiliatur & attenuatur & putat̃ hypostasis laudabilis. Quapropter in acutis ægritudinibus non est confidendum in eo qđ apparet secundum similitudinem laudabilis hypostasis cum nondum fuerit maturationis hora, nec pręsentes fuerint eius significationes. Et etiã est cum uehementem complexionis renis frigiditatem significat. Inter saniosam uero & crudã existit differentia, quoniam saniosa existit cum febre & præcedunt ipsam significationes apostematis & eius partes faciles sunt ad coniungendũ & superandum, & quædam ex ea est quæ cum aquositate uehementer miscetur, & quædam ex ea quæ separatur, sed cruda est & turbida & spissa & non facile coniungitur nec facile separatur.

Docet vitare errores & sunt duo. Primus est ꝙ tu debes scire ꝙ hoc phlegma mucilaginosum plerunq; subtiliat̃ & putatur ꝙ sit hypostasis laudabilis, quod supple est falsũ. Et ex hoc infert Aui. ꝙ in morbis acutis non est confidendũ in eo quod apparet secundum similitudinem laudabilis hypostasis cum nondum fuerit hora maturationis nec fuerint præsentes eius significationes. Et subdit ꝙ hypostasis mucilaginosa quandoq; significat vehementem frigiditatem cõplexionis renum. Secundus error est ꝙ aliquando est hypostasis saniosa & apparet cruda & mucilaginosa. Et differentia inter eas est, quoniam saniosa est cum fœtore & cruda sine fœtore. Et saniosam præcedunt signa apostematis in aliquo membro, non sic est in cruda. Et partes saniosæ faciliter separantur quando vrinale concutitur & faciliter coniungũtur quãdo dimittitur quietum, sed in mucilaginosa uel cruda est oppositum, immo est turbida spissa, quæ nec faciliter diuiditur in partes nec faciliter separata congregatur.

Medici cañ. p̃cd cus, ne decipiatur in hypostasi.

Circa primum igitur errorem attende ꝙ sæpe in eo decipiuntur medici. Nam a calore febrili sæpe subtiliatur aliqđ phlegma crudum & habet similitudinem laudabilis hypostasis & non est. Et ideo ad hunc errorem vitandum oportet primo considerare naturam & speciem morbi in se, & uidere vtrum in tanto tempore debeat esse materia morbi digesta. secundo oportet considerare alias conditiones omnes dcãs supra de laudabili hypostasi vtrum sit similis hypostasi a quę ro. cito descendens &c. tertio ex alijs signis significantibus materię digõnem sicut sputum feces, & quędam aliæ dispõnes magis a lõge digõnẽ significãtes. residuum ẽ clarũ.

Et urina quidem in qua plurima mucilaginosa hypostasis apparet quando est exuberãs cum in fine podagræ apparet & dolorum artheticorum significat bonum.

Hypostasis mucilaginosæ i podagra & iũctura; dolore indicatio.

Hic ponit vnam regulam di. ꝙ vrina in qua est plurima hypostasis mucilaginosa in fine dolorum iuncturarum & podragæ est bonum signum. Et causa est, quia significat ꝙ expellitur critice bona crisi.

Capillaris aut est propterea ꝙ humor occultus consolidatur ex calore in ipsum agente quæ quandoq; ẽ alba quandoq; est rubea, & eius consolidatio est in rene. Et ferunt quidam quòd in eius lõgitudine plerũq; palmi mensura inuenit̃.

Hypo. capillaris cã & ẽ duplex

Gal.

Hic docet significata capillaris hypostasis. secundo causam dicens ꝙ hypostasis capillaris est propter humorem occultum qui consolidatur propter calorem in ipsum agẽtem. Et ista hypostasis quandoq; est alba quãdoq; rubea, & eius consolidatio est in rene. Et quidam dñt ꝙ in eius longitudie plerunq; inuenitur mensura palmi. Et tu de hac vide Ga. 4. aphor. 78. commento. vbi talem rationem adducit ad oñdendum ꝙ pili isti sunt ex materia ingrossata in renibus & ibi adusta a calore, quia illi qui hoc patiuntur sunt vtentes grossa & viscosa diæta, vt comestione fabarum & casei. Et non curantur nisi cum medicina incidente & humectante et subtiliante, & præcipue debet itelligi si habuerit respectum ad renes. Et ibi Gal. narrat ꝙ medietatem brachij hũit unus talis pilus in longitudine. Ego autem in mõte alcino vidi hominem qui pilos quotidie per multos annos minxit nõdum curatus erat cum multorum medicorum consilia secutus esset. Causa autem propter q̃ in renibus generant̃ & nõ in alijs membris est, quia ibi est colatorium strictos poro

habens, a quo oriuntur pori vritides. In transitu igitur per poros materia recipit subtilitatem pili & pendet pilus in poro vritide ex capite vno dum ex alio stat adhærens colatorio. Et loci commoditas in alijs membris non inuenitur.

Quæ autem fermenti infusi frustulis filis existit debilitatem significat stomachi & intestinorum & digerendi malitiam in ipsis. Et est plerũque causa eius comedere lac & caseum.

Hypostasis similis frustul' ferm̃eti indicatio. Gal.

Docet significata hypostasis similis frustulis fermenti in aqua dissoluti, dicens ꝙ hoc significat debilitatem stomachi & intestinorum & malitiam digerendi, & quandoq; est propter comestionem lactis & casei. Vbi nota ꝙ hic non debet dicere textus frumenti frustulis sed fermenti. Nam vrina similis frustulis frumẽti est illa quę vocatur crimnoydes. Et de hac dicit Gal. 2. progno. commento. 28. ꝙ non potest fieri per hunc modum ꝙ partes cibi idigestę veniãt ad uias vrinę durę vt erant, immo est ex adustione humorum. Sed ista est similis frustis fermenti quod est ad fermentandum panem dissolutum in aqua, & sunt quædam partes albæ ual de grossæ sicut fermentum & istæ accidunt modo dicto. Nõ igitur bene dixit Dynus cum concessit hanc esse maneriem aliam crimnoydalis hypostasis apparentem in sanis. sed. A. supra & Gal. loco allegato locutum esse in ægris. Modus autem quo accidit hęc vrina aut ẽ quia a stomacho tales partes transeunt, aut quia ex chylo crudo tales gñant̃ in hepate.

Arenosa uero semper significat lapidẽ qui cõsolidatur aut consolidãdo procedit aut qui resoluitur. Et quæ quidem est ex eis rubea est ex rene, & quando non est rubea est ex uesica.

Hypostasis arenosæ idicatio

Pon't significata hypostasis arenosæ. Et dicit ꝙ ista semper significat lapidem qui consolidatur aut consolidando ꝓcedit, aut lapidem qui resoluitur. Et si ẽ rubea est ex rene, & si est alterius coloris est ex vesica, & per rubeam intelligas citrinam. Vbi nota primo ꝙ arenosa dr̃a crimnoydi, quia est durior & communiter minorum partium. Nota secundo ꝙ renes fortem habent virtutem digestiuam respectu uesicę. Et ideo superfluitatem diu in eis retentam sibi in colore assimilant, & ꝓpter hoc lapis & arena renum sunt rubei aut citrini. sed vesica est alba & debilis digestionis, & ideo lapis in ea genitus aut est albus aut secundum colorem humoris, ex quo fit aut aliquando niger. Nota tertio ꝙ est differẽtia inter arenam significãtem lapidem qui coagulatur, & arenã significantem dissolutionem. Nam prima est grossior & viscosior & mollior, secunda cõtrarijs mod's disponitur. Nota tamen vt vult Concil'. primo epidimiarum. illa parte. Aut in renibus dolor ponderosus, quandoq; arenulæ a renibus sunt albæ sed raro. Et ego testor me Venetijs iam vidisse mulierẽ quæ post dolorem renum vehementissimum qui versus pectinẽ extendebatur administrato balneo minxit lapides plures albos ad modum aluminis rochæ combusti.

Arena significão dupl'x.

Ex quo patet ꝙ licet vtplurimum superfluitates sibi assimilent non tamen semper. Et ex hoc patet causa quare pili de quibus supra quandoq; sunt albi.

Plurimum autem quæ cineritia est phlegma significat aut pus cui propter longam moram accidit coloris mutatio & sectio partium, & est quãdoq; propter adustionem quæ ei accidit.

Hypostasis cineritię idicatio

Determinat significata cineritiæ dicens ꝙ plurimum qđ significat cineritia hypostasis est phlegma aut pus, cui ꝓpter longam moram accidit mutatio coloris & sectio. i. minoratio partium. Et quandoq; est propter adustionem quæ accidit ei. Cineritia autem differt ab arenosa in duritie, quia non tantum est dura & minores valde partes habet sicut cinis. Et causa huius est, quia non videtur alia materia bene mutabilis in hunc colorem & modum substantiæ ꝙ duę dictę.

Sanguisugalis uero hypostasis si uehementer est mixta hepatis debilitatem significat. Et si minus hac significat uulnus in cannalibus urinæ et continuitatis solutionem in ipsis. Et si fuerit separata plurimum eius erit in uesica & in uirga. Et nos quidem perscrutabimur hoc in particularibus ęgritudinibus in capitulo de mictu sanguinis. Et si in urina fuerint sicut sanguisugæ rubeæ, infirmo splenem habente resoluetur uel arescet splen ipsius. Scito autem ꝙ in ægritudinibus uesicæ non multus ægreditur sanguis, quoniam eius uenæ mixtæ sunt in ipsius corpore calcatæ & angustæ & paucæ.

Hypostasis sanguisugal' sextuplex.

Hic ponit significationes hypostasis sanguisugalis siue sãguinee. Et dicit sex. Primum est ꝙ talis hypostasis quandoque est multum commixta cum aquositate, & significat debilitatem hepatis. secundum est ꝙ si est mixta, sed minus, significat solutionem continui in vijs vrinæ. tertium est ꝙ si est multum separata tunc est ex vesica, vel nigra. quartum est, ꝙ de hoc magis docet in tertio cap̃. de mictu sanguinis. quintum est ꝙ si in vrina apparent sicut sanguisugæ in frigido patiente splenem. i. grossitiem splenis significat salutem illius morbi. sextum est ꝙ tu scias ꝙ i ægritudinibus vesicę non mingitur multus sanguis, quia venæ suæ sunt commixtæ cum sua carne calcatæ angustę & paucę. Et tu considera hic dici sanguisugalẽ sanguineã hypostasim. Et tunc ẽ clara causa primi dicti. Nam ex hepatis debilitate accidit ꝙ nõ potest sequestrare aquositatem ex sanguine, & ideo multum de sanguine transit cum vrina, ita cum a renibus nõ potest bene colari & multum de sanguine vadit cum vrina, & multum est commixtus propter longitudinem viæ qua veniunt simul. Sed dices. Pori vritides sunt neruosi, ergo ex eorũ solutione continuitatis non egreditur sanguis. Hic dicitur ꝙ sunt neruosi, tamen in eis aliquæ sunt venulę quibus apertis fluit sanguis, minus tamen commixtus ꝙ̃ ab hepate veniens. Sed itẽ est difficultas quomodo ex splene veniat sãguis ad modum paruarum sanguisugarum. Cum. n. splẽ multo magis distet a vesica ꝙ̃ hepar, magis cõmixtus debet esse aquositati sanguis a splene veniens ꝙ̃ ab hepate. Hic dicitur ꝙ sanguis iste propter sui grossitiem & viscositatẽ non miscetur cum aquositate, sicut ab hepate veniens. Nam longitudo viæ maiorem facit permixtionem si cætera sint paria. Deinde cum dicit.

Hypostasis uero significatio ex quantitate ipsius sumpta multitudine quidem sui & paucitate declarat causæ ipsam efficientis multitudinem aut eius paucitatem. Et ex quãtitate quidem sui in magnitudine aut paruitate sui est queẽadmodum diximus in hypostasi mucilaginosa.

Hic prosequitur de significatione hypostasis per secundũ modum dispositionum consistentium in ea. s. per considerationem quantitatis. Et dicit duo. Vnum est ꝙ hypostasis multa declarat multitudinem causæ facientis ipsam & pauca paucitatem. Dicit secundo ꝙ de q̃ntitate hypostasis in magnitudine & paruitate est queẽadmodum dictum est de hypostasi mucilaginosa. Vbi primo nota per magnitudinem aut paruitatem hypostasis non intelligi eius magnitudinem aut paruitatem quo ad sui totalitatem sed per magnitudinem & paruitatem intelligimus quo ad partes hypostasis, ita vt illa dicatur magna quæ habet partes magnas, & econtra parua habens partes paruas, ita ꝙ in hypostasi habẽte partes diuersas, quędam est quę composita ẽ ex partibus paruis, quædam ex magnis. & de hoc modo loquitur hic.

Hypostasis habẽs ꝑtes diuersas duplex.

Sed tunc sunt duę difficultates. Prima, ꝙ hypostasis multa est

ta est in egris & in sanis pauca. Sed in sanis causa faciens hypostasim est amplior, igitur non est verum q multitudo hypostasis significet multitudinem causę ipsam facientis. et minor patet, quia virtus est amplior in sanis & virtus est causa efficiens hypostasim. Secunda diffi. Non videtur q significatio hypostasis magnæ modo dicto sit quemadmodum dictum est in mucilaginosa, quia mucilaginosa multa est bonum signum in fine morborum, sed aliquando est malum signum in principijs significās materiæ multitudinem. hypostasis autem magnarum partium est semper bona, vt vult Gal. 2. progno. cummen. 28. cum dixit. Quod est quia sedimen diuersum, cuius partes sunt magna, est super virtutis significationem secundum magnitudinem illius substātię cōpositæ ex partibus illis & rectificationem digestionis eius. partes autem paruæ significant q materia iam vincit naturam & superauit eam. Ad primum istorum dicitur q Aui. per causam facientem hypostasim intellexit improprie causam materialem. s. humorem vnde deciditur. Ad secundum dicitur q hypostasis magnarum partium est bona respectu hypostasis paruarum partium, licet vtraq; nō sit optima. Et dicitur q similitudo istius in comparatione ad mucilaginosam est intelligenda q sicut magnitudo & paruitas significant in mucilaginosa, ita in hypostasi diuersarum partium magnitudo & paruitas partium, modo in mucilaginosa melior est multa q̄ pauca. Et tu istud intellige non vt dixit Dynus dicens q hoc quandoq; est ex dominio virtutis, quandoq; ex multitudine materiæ. & concedens q hypostasis paruarum partium quādoq; est ex dñio virtutis, cuius oppositum expresse vult Gal. loco allegato.

Eius āt significatio ex qualitate sui ē ex colore quidem ipsius, quoniam quæ ex ea nigra est significat malum secundum diuisiones quas nominauimus. Quæ tamen ex ea sanior est illa est cuius hypostasis est nigra & aquositas non ē nigra. Et rubea quidem sanguinis significat proprietatem & fastidium. Et citrina quidem significat calorem fortem & ęgritudinem insidiosam. Et ex ea quidem quæ alba est quædam est bona sicut diximus, & quædam est mala sicut mucilaginosa aut saniosa aut spumosa maturationi contraria. Viridis quoque semita est ad nigram. Ex dolore uero eius est quemadmodum diximus in his quæ præmissa sunt.

Modo ponit significationes qualitatis hypostasis. & primo coloris. secundo odoris. In prima ponit quinque colorum significationes dicens q hypostasis nigra est mala secundū diuisiones nominatas. i. secundum modos dictos in cap. de coloribus. Q̃ᵣ si malus color niger patet, quia aut significat vehemens frigus congelans aut calorem adurentem. sed dicit q illa est minus mala cum hypostasis est nigra & vrina non est nigra. Vbi nota q quemadmodum vt dictum ē loco allegato, quando vrina nigra est propter crisim ægritudinum melicarum & est signum bonum, ita hypostasis cū alijs signis multa existens est aliquādo signum bonum, sed quando nō est per modum crisis semper est mala, & minus mala quando hypostasis est nigra & non vrina. Nam significatur non tantam esse multitudinem materiei malæ immo aliquando talis materia digeritur sed raro. Dicit secundo q hypostasis rubea significat dominium sanguinis & fastidium. Vbi nota hypostasim fieri rubeam deducto viscere ex sanguīs dominio. Modo dominante sanguine plerunque est fastidium. nam vna de causis non esuriendi est copia sanguinis in hepate, vt tertio naturalium virtutum. Dicit tertio q hypostasis citrina significat calorem fortem & ægritudinem insidiosam. Et hoc quia significat choleræ non puræ dominium talis autem est multum calida, & ægritudo ab illa est periculosa præsertim multa existente materia.

Hypostasis coloris rubei indicatio.

Dicit quarto q hypostasis alba quædam est bona de qua supra dictum est, quędam mala sicut saniosa mucilaginosa & spumosa. Et spumosa est illa de qua dixi supra, cum dicebatur q æqualitas est melior tinctura. vide ibi. Dicit quinto q viridis est semita ad nigram. Et hic per viridem possumus etiam intelligere indicam & iracalem & phisticalem. et omnes isti colores sunt minus mali q̄ niger in quo terminatur, licet aliqua nigra hypostasis aliqua viridi sit minus mala. Viridis autem vere viriditatis significans choleram ęrugina riam est pessima, nec est via in nigram. De secunda parte dicit quód de odore hypostasis omnino dicendum est sicut superius dictum est de odore vrinæ.

Ex ipsius uero situ & ex lenitate quidem sui & diuulsiōe, quoniam lenitas & ęqualitas in hypostasi laudata est melior, & in non laudata ē deterior. Sed diuulsio significat uentositates & digerendi debilitatem.

Ponit significationes ex situ partium adinuicem, & comprehendit hic lenitatem i superficie & asperitatem & diuulsionē & coniunctionem partium adinuicem. Et dicit q lenitas & æqualitas in hypostasi laudata est melior, sed in non laudata est deterior, sed diuulsio significat vētositatem & digerendi debilitatem. Vbi nota q sicut lenitas & æqualitas in hypostasi laudata significat vniforme dominium caloris naturalis super materiam, ita in mala significat vniforme dominium malę qualitatis. Diuulsio autem significat ventositatē. Sed iudicio meo quidam sunt modi diuulsionis qui aliquid aliud significant vt hypostasis circularis vel perforata. Nam ista iudicio meo significat materiei viscositatem & grossitiē, & cum hoc plurimam caliditatem. Modus autem est quia a medio vrinæ plurimi fumi sursum via recta ascendunt, q prohibent congregari hypostasim circa medium vrinalis, sed circūquaq; descendente materia vṙr in circulo & sui viscositate post vaporum recessum non coincidunt partes.

Eius autem significatio ex loco sui est, quoniā aut est natans & uocatur nubes, aut pendens & hæc quidem est in medio stans quæ est maioris maturationis quàm prima. Et ex pendente illa melior est cuius rugæ & fimbriæ ad inferiora declinant, aut ad fundum descendens quæ est melioris maturationis. hoc quidem est de hypostasi laudata. Non laudata uero quę leuior est melior existit sicut nigra, & hoc in febribus acutis & similiter si humor est phlegmaticus aut melancholicus, quoniam ea quæ est ut nubes melior est ea quæ inferius descendit, significat enim eius subtilitatem nisi cum causa natationis fuerit multa uentositas. Et si nō fuerit ita natans est melior q̄ pendens. Et inferius descendens est deterior.

Ponit hic significationes ex locis hypostasis in vrīa. s. aut superius aut inferius aut in medio. Et primo in genere bonæ vel malę secundo dat causas natandi vel ad fundum descendendi. tertio ponit regulas speciales in significando per locū hypostasis. secunda ibi [Et causa quidem natandi.] Tertia ibi [Cunq; in principio.] In prima dicit q hoc mō significamus ex loco hypostasis. Nam aut natat iuxta superficiem aut pendet in medio, & ista significat maiorem maturationē in hypostasi laudata. & de illa melior ē quę habet quasi fimbrias ad fundum descendentes, quia significatur q in parte materiei magis processit digō. Alia vero est descendens ad fundum, & ista significat maiorem maturationem. hic ē modus significandi in hypostasi laudata. Sed in non laudata illa

Hypostasis a loco triplex indicatio.

quæ est leuior est melior sicut nigra, & hoc ē in febribus acutis. & similiter si hypostasis sit humor phlegmaticus aut melancholicus, quoniam nubes est melior q̄ pendens, & pendens melior q̄ subsidens, quia istæ significant subtilitatem nisi forte fuerit pendens ex ventositate. Et si causa non fuerit ventositas tunc melior est natans q̄ pendens, & melior pendens q̄ stans in fundo. Sed hic attende ꝙ in corporibus sanis I quibus hypostasis apparet, melior significatur digestio ex hypostasi in fundo q̄ pendente, & melior ex pendente q̄ ex natante. vnde in temperato debine exercitato & si minus de hypostasi appareat q̄ in temperato quietato, tamen illud apparens ē I fundo. Attende secundo ꝙ in ægris solent doctores hāc distīnem ponere ꝙ hypostasis aut descendit magis secundum grossitiem humorum & minus secundū subtilitatem. Aut magis descendit quia caret ventositate, & minus quia ventosa. Aut tertio magis descendit ex operatione naturæ digerentis. Tunc dicunt ꝙ maior descensus ratione operis naturæ & ratione carentiæ ventositatis est melius signum, sed maior descensus ratione grossitiei humorum ē deterior. Sed hoc planum est ex his quæ dixit. A. Nam dixit ꝙ hypostasis laudata est melior descendens nisi causa natandi fuerit ventositas. In non laudata quæ est de substantia humorum leuior est melior, quia isti humores leuiores & subtiliores facilius a natura vincuntur.

Et causa quidem natandi superius est caliditas cum qua est acuitas & uentositas. Hypostasis autem diuuisa in grossa superius natat, & proprie cum sit leuis & in tenui descendit inferius, et proprie cum sit grauis.

Ponit hic causas natandi dicens ꝙ caliditas & acuitas materiei sunt causa natandi, quia faciunt materiam leuem & ēt ventositas. Dicit secundo ꝙ hypostasis diuisa in grossa vrina superius natat, & proprie si ipsa est leuis, tunc enim sūt eres cāę, figura lata, leuitas & resistētia vrię. sed in vria tenui descendit deorsum, & ꝑprie cum sit grauis. Et causa ē clara.

Cunque in principio ægritudinis apparet pendens & natans postea perseuerat, significat ꝙ crisis cum exitura ueniet. Macilentorum uero ægritudo plerunque remouetur sedimine bono natāte aut pendente: quemadmodum diximus in prę cedentibus. Et cum inter nephelem & enæorema & hypostasim fuerit aliquid simile telæ araneæ aut densitas erit signum malum. Et multotiens quidem natās sedimen non bonum apparet ex quo ꝓuenit error. Sed istud erit principium maturationis & permutationis ad bonitatem, postea pendebit, deinde descendet, & erit signum non malum. Quod si post ipsum malæ prouenerint hypostases timor quem in primis habemus fiet necessarius.

Hypostasis ex loco significationis exēpla quadru.

Ponit quatuor particulares modos significandi ex loco hypostasis. Et diuiditur in quatuor partes secundum quatuor regulas. Primo igitur dicit ꝙ cum in principio ægritudinis apparet sedimen pendens & postea perseuerat natans significat ꝙ crisis veniet cum exitura. Nec inconuenit ꝙ in principio appareat natans sedimen significans occultam digestionem. Causa autem dicti est, quia materia est quodāmodo digesta & incompleta, & ideo fiet crisis imperfecta quæ plurimum est crisis permutationis. Secunda regula est ꝙ ęgritudo macilentorum pleruncꝙ remouetur cum sedimine bono pendente aut natante, vt dictum est supra. & causa ē quia ipsi paucas habent superfluitates & easdem leues. Ex quibus sequitur ꝙ in quibusdam hypostasis pendens aut natans significat complementum digestionis. Sed tunc diceres ꝙ æquæ perfectam digestionem significaret sedimen natans sicut stans in fundo. Negatur consequentia, quia digestio completa in humore cuius sedimen stat in fundo est perfectior q̄ digestio in humore cuius sedimen digestum natat. Sed tu in isto considera. forte. n. nō est verum nisi vt in pluribus ꝙ sedimen bonum in fundo est melius natante. Tertia regula ꝙ quando inter nephelem & enæorema fuerit aliquid simile telæ araneæ aut densitas est signum malum. Et causa est quia significat multitudinē & diuersitatem materierum, quarum vna non digeritur. f. illa aqua separatur illud simile telę araneę. Quarta regula est ꝙ multotiens apparet sedimen natans non bonum ex quo prouenit error. Sed istud est principium maturationis malæ materiei & permutationis ad bonum. Et ego hoc pluries vidi. sed si postq̄ natauerit fiant hypostases malę, timor qui hēbatur in pricipio fiet necessarius. Et tu ex hoc collige ꝙ licet suspecte loquendum sit cum vides malam natantem nebulam, non assertiue tamen est dicēdum & prognosticandum malum nisi perseueret.

Significatio uero hypostasis ex suo tempore est quoniam si uelociter postquam mingitur descendit est significatio bona secundum maturitatem. Et cum tarde descendit est significatio priuationis maturationis secundum quantitatem suæ dispositionis.

Modo ponit significationes ex tempore descensus hypostasis. Et dicit ꝙ velocitas descensus hypostasis significat bonitatem maturationis. Et tarditas debilitatem illius. Et hoc in vrina significante maturationem. Nam in mala & descendente propter materiei grauitatem non propter maturationem est oppositum. Hypo. descēsus duplex.

Significatio autem formæ commixtionis ipsius est sicut diximus cum de mictu sanguinis & adipis mentionem fecimus.

Docet significare ex modo commixtionis. Et dicit ꝙ iudicium est dādum sicut dictum est de hypostasi saniosa & sanguinea. nam multa commixtio significat materiam a longinquo venientē, sed separatio & pauca commixtio est signum propinquitatis. Et hæc de isto capto.

Cap. vi. est de significationibus multitudinis urinæ & paucitatis ipsius.

VRina quæ paucæ existit quantitatis uirtutis significat debilitatem. Et illa quæ est minus eo quod bibitur resolutionem significat multam & uentrem habere & aptitudinem ad hydropisim. Illa uero quæ est multæ quantitatis quandocꝙ significat liquefactionem, quandoque superfluitatum liquefactarum in corpore in una euacuationē. Et nos quidem differentiam inter eas cognoscere possumus secundum uirtutis dispositionem.

In hoc capto ponit Aui. signa sumpta ex quantitate vrię. Et primo ponit generalia signa. secundo specialia. i. contracta ad quasdam alias dispositiones. secunda ibi[Vrina mali.] Dicit primo ꝙ vrina paucæ quantitatis significat debilitatem virtutis. Et vrina quæ est minor eo quod bibitur significat multam resolutionem, & ventrem. i. fluxum vētris & aptitudinem ad hydropem. Illa vero quæ est multæ quātitatis quandocꝙ liquefactionem, & quandocꝙ significat superfluitatum liquefactarum in corpore euacuationem. Dicit secundo quo ad hanc ꝙ nos possumus cognoscere differētiam istorum modorum in significato secundū dispositionē

virtutis

virtutis. Nota igitur ꝙ vrina dicitur abſolute multa aut pauca in reſpectu quantitatis mediocris quæ inuenitur in temperato debite recto. Vrina autem dicitur minoris quantitatis, eo quod bibitur, ideſt proportionabiliter minor ꝙ potui correſpondeat. Secundo nota ꝙ vrina pauca præſertim reſpectu debitæ quantitatis cum tanto potu ſignificat unum iſtorum quatuor. Nota ꝙ ſit neceſſarium iſta quatuor dicta eſſe cum urina paucæ quantitatis, ſed aliquod illorum. Vnde ſi mingitur vrina pauca modo dicto. Aut eſt virtus debilis. Aut eſt multa reſolutio. Aut fluxus ventris. Aut aptitudo ad hydropem. Et patet. Nam ex quo ſtante iſto potu non mingitur aquoſitas, hoc eſt quia retinetur aut aliunde pellitur. Si aliunde pellitur non videtur ꝙ ſit niſi aut p ventrem, & tunc eſt multus ſeceſſus quem hic fluxum dicimus ventris. Aut per vias inſenſibiles & eſt propter multam reſolutionem. Si autem retinetur, aut eſt propter debilitatem expulſiuæ renum & hepatis. Aut propterea ꝙ ad alium locum declinat vt burſam vel ad cõcauum ventris, & vtroq; iſtorum modorum eſt aptitudo ad hydropem. Et ex hoc patet cuius virtutis debilitatem dicit. A. ſignificare paucitatem vrinæ. ſ. expulſiuæ, licet propter digeſtiuæ ſtomachi defectum & attractiuæ renum hoc poſſit cõtingere. Tertio nota ꝙ multitudo vrinæ quandoq; eſt propter cauſam in membris vrinalibus, vt propter fortitudinem attractiuæ renum quemadmodum accidit in diabetica, quandoq; accidit ex cauſa extrinſeca ſicut ex potu duritiei pharmaci. Et hos duos modos tacuit Auicen. tanquam notos. Sed quando eſt ex cauſa communi toti corpori tunc eſt propter aliquẽ duorum modorum dictorum. Aut enim eſt quia liqueſiunt humiditates quæ fluunt cum urina non dominio virtutis ſuper materiam, & accidit cum virtutis debilitate, & ſine ſignis digeſtionis præcedentibus. Aut eſt quia materias iam eliquatas vincit natura, & ab illis corpus mundificatur, vt in multis criſibus vrina uidetur, & hoc eſt cum uirtutis fortitudine & ſignis digeſtionis præcedentibus. Et hoc voluit Auicen. dicere in ultima parte.

Vrina quãta dupl.

Vrina mali coloris malum ſignificans quanto plurima fuerit, tanto erit magis ſalutis nuntia, & cum interſecta fuerit plus malitiam ſignificabit ſicut nigra & groſſa. Vrina diuerſarum diſpoſitionum quæ quandoq; mingitur multa quandoq; pauca, & quandoq; retinetur eſt ſignificatio pugnæ & laboris naturæ & eſt ſignificatio mala. Vrinæ multitudo in acutis ægritudinibus cum non poſt ipſam aduenit requies eſt ſignificatio hecticæ & ſpaſmi ex inflammatione ſimiliter ſudor. Vrina quæ in acutis ægritudinibus guttatim inuoluntarie mingitur ſignificat in cerebro nocumentum quod neruis accidit & muſculis. Et ſi febris quieta fuerit & ſigna affuerint ſalutis pgnoſticatur ſanguinis exitum ex naribus. Sed prima deſipientiam prognoſticatur et corruptionem. Cum autem ſani urina minuitur et attenuatur & perſeuerat hoc totum & ſentit grauitatem & dolorem in renibus ſignificat durum apoſtema in partibus renis. Et cũ in ægritudine cholerica multiplicat̃ plerunq; portendit pſperũ euẽtũ & proprie cum eſt alba & ad egrediendũ facilis.

Vrinæ mali coloris ſignificatio.

Hic ponit ſigna ex multitudine & paucitate contractis ad alias diſpoſitiones. Et diuiditur in ſex partes ſecundum ſex regulas. ſecunda ibi⌊Vrinarum diuerſarum.⌉ tertia ibi ⌊Vrinæ multitudo.⌉ quarta ibi⌊Vrina quæ.⌉ quinta ibi ⌊Cum autem ſani.⌉ ſexta ibi⌊Et cum in ægritudine.⌉ In prima dicit quòd urina mali coloris eſt malum ſignum, ſed quanto fuerit amplior, tanto erit magis nuntia ſalutis, ſicut nigra & groſſa & cũ fuerit interſecta eſt magis ſignum malum, intelligendo interſectam illam quæ ſine ordine abſcinditur aut paucificatur. Et fuit declaratum ſupra in capitulo de coloribus & in capitulo de ſubſtantia urinæ. In ſecunda dicit ꝙ urina diuerſarum diſpoſitionum quæ quandoq; mingitur multa, quandoq; pauca, quandoq; retinetur ſignificat pugnam uirtutis contra naturam & laborem, quia uirtus non dominatur, & ideo eſt ſignificatio mala. In tertia dicit ꝙ multitudo urinæ in ægritudinibus acutis poſtquam non aduenit requies ſignificat hecticam aut ſpaſmum qui eueniet propter inflammationem, & ratio eſt quia ſignificat eliquari corporis humiditates a calore, & ſimiliter eſt de ſudore. In quarta dicit ꝙ mingere guttatim & inuoluntarie in ægritudinibus acutis ſignificat nocumentum accidens cerebro & neruis. Et ideo ſi hoc accidit cum quiete febris & cum ſignis ſalutis, quia poſt ſigna digeſtionis integræ ſignificat fluxum ſanguinis narium. Nam ſignificat ꝙ materia tendit uerſus caput, & ideo lædit cerebrum, ſed prima. i. illa quæ pure mingitur guttatim & inuoluntarie ſine iſtis ſignis & cum feb. acuitate ſignificat deſipientiam propter nocumentum cerebri & corruptionem infirmi, quia materia mota ad cerebrum apoſtemabit et morietur infirmus quia non mouetur cum uictoria naturæ. In quinta dicit quòd quando minuitur urina ſani & ſubtiliatur, & cum hoc toto ſentitur dolor grauis in renibus ſignificat apoſtema durum in partibus renis, qa ſignificat ſuperfluitates groſſas. Et per ſanum hic intelligimus neutrum. In ſexta dicit ꝙ multitudo urinæ in colica ſignificat utplurimum proſperum euentum & proprie cum eſt alba, quia ſignificatur quòd materia diuertitur a loco doloris & pellitur & quòd non eſt eliquatio, quia eſt alba & facilis exitus. Ex hoc enim ſignificatur quòd eſt cum dominio uirtutis.

Capl'm octauum. Eſt de urina ſana & optima.

HAec eſt mediocris ſubſtantiæ & ſubtilis tincturæ ad citrinum trahens & hypoſtaſis ſi ibi fuerit bona ex albedine & lenitate & æqualitate & figuræ rotundæ & odoris temperati, neque fœtida, neque extincta.

In iſto capitulo determinat de urina optima. Et primo illam deſcribit. Secundo ponit unam regulam. ſecunda ibi ⌊Quidam autem.⌉ In prima patet quid dicat. Declaratum enim eſt ex his quæ dixi in capitulo de hypoſtaſi, utrum in urina ſani ſit opportunum eſſe hypoſtaſim, & in capitulo de ſubſtantia & de colore & de odore. De ſpuma autem nihil dicit, quia in optima non debet eſſe.

Quidam autem dixerunt quòd cum hmõi urina ſubito in ægritudine quæ eſt in ultimo acuitatis uiſa fuerit, ſanitas die ſequenti aderit.

Ponit hic regulam quòd quidam dixerunt quòd quando iſta urina ſubito, ideſt modicum poſt principium apparuerit in ægritudine quæ eſt in ultimo acuitatis ſanitas erit die ſequenti. Et puto quòd intelligat de prima ſequenti critica, & ſuppoſito quòd perſeueranter appareat. Nam hoc eſt illud quod dicit Galen. primo prognoſt. commento. 26. cum dicit de iſta urina. Et ad ſummum ſi urina moratur ſecundum hanc diſpoſitionem in die primo uel nocte quæ eſt poſt ipſum & in die ſecũdo & nocte quæ eſt poſt ipſum non tranſibit ægritudo periodum primum ex periodis dierum criſis. Et in hoc cauſa eſt clara, quia materia ſignificatur ſumme digeſta & ægritudo eſt ualde acuta, ideo in prima die critica expectanda eſt criſis perfecta & cum ſanitate large loquendo de ſanitate. Gal.

Capitulum nonum. Est de urinis ætatum.

INfantiũ urinę ad lactis proprietatem trahũt ex parte nutrimenti eorũ et ꝑꝑ humiditatem cõpl̃onis ipsorũ & tunc declinant magis ad albedinem.

Hic determinatur de vrinis ætatum. Et diuiditur in quinque partes. Primo ponit quales sunt vrinæ infantium. Secũdo puerorum. Tertio iuuenum. Quarto primorum senum. Quinto decrepitorum. Et patet partium diuisio. In prima dicit quòd vrinæ infantium trahunt ad lactis similitudinem, quia lac est eorum nutrimentũ & quia ipsi sunt multum humidi, & ideo sunt albæ. Et patet quòd quia sunt multum humidi eorum calor est submersus & non generat choleram ita multam vt vrina tingatur.

Puerorum autẽ urinæ sunt spissiores & grossiores urinis iuuenum & turbidiores, & nos iam nominauimus hoc ante.

Vrinæ grossæ & turbidæ cã.

Hæc est secunda pars in qua Auicen. dicit quòd vrinæ puerorum sunt grossiores vrinis iuuenum & turbidiores. Et huius causa pro parte dicta est capitulo primo. Nam multus somnus & multa comestio & fortitudo expulsiuæ sunt causa grossitiei & turbulentiæ, & istud in capitulo de substantia vrinæ dictum est.

Iuuenum uero urinæ ad ignis formam trahũt & substantiæ mediocritatem.

Hæc est tertia pars in qua Auicẽ. dicit ꝙ vrinæ iuuenum trahunt ad formam ignis. idest habent tincturam mediam inter rubeum & clarum & citrinum, quia vtroq; quodammodo participans sicut vrina optima, nam hoc intemperatis in iuuentute inuenit̃, & ideo vrina optimi coloris est substantiæ mediocris propter complementum digestionis & fortitudinem resolutionis.

Et urinæ senum ad albedinem & subtilitatem est tñ cum sunt grossæ secundum superfluitates in eis existentes, quarum eũo multiplicatur.

Hæc est quarta pars in qua Auic. dicit ꝙ vrinæ primorũ senum sunt albæ & subtiles: albæ propter paucitatem choleræ & caloris, & subtilitatem habent propter debilitatem expulsiuæ. quando tamen in eis perseuerat fortitudo virtutis expulsiuæ, quia superfluitates habent grossas contingit quòd faciant vrinam grossam.

Decrepitorum uero urinæ maioris sunt albedinis & tenuitatis, est tamen cum prædicta grossities eis accidit, sed raro cum urina uehementer fuerit grossa apti erunt ut lapis eis accidat.

Hæc est quinta & vltima pars in qua dicit quòd vrinæ decrepitorum sunt magis albæ vrinis primorum senum & magis tenues, quia magis deficiunt in eis & calor & virtus. Contingit tamen quòd propter multitudinem plurimam & superfluitatum faciant vrinas grossas, & hoc significat in eis futurum lapidem. Nota tamen ꝙ in tempore generationis lapidis vrina attenuatur, quia superfluitas retinetur. Sed antequam retineatur habent eas grossas.

Capitulum. x. Est de urinis uirorum & mulierũ.

MVlierum urinæ semper sunt maioris grossitiei & albedinis et minoris pulchritudinis ꝗ̃ uirorum urinæ. Et hoc quidem est propter debilitatem digestiuæ earum & propter superfluitatum ipsarum multitudinem, & propter amplitudinem cannalium, unde egrediuntur ea quæ ab eis exeunt, & propter illud quod ex earum resoluitur matricibus & ad urinæ instrumenta tendit. Masculorũ uero urinas cum moues turbantur et declinat earum turbatio ad superiora, & est ꝙ secundũ plurimum turbidentur. Sed mulierum urinæ fere non turbidantur ex motione propter paucam separationem sui, & habent secundum plurimum supra summitatem suam spumam rotundam, & si turbidę fuerint earum turbidatio pauca erit. In urinis uirorum ilico cum mulieribus commiscẽtur sunt fila adinuicem texta. Vrinæ prægnantium sunt clare & supra earum superficiem est nebula. Et quandoq; trahunt ad colorem aquæ cicerum aut aquæ pedum citrinum in qua coquũtur pedes animalium & in ipsa est irinus et supra summitatẽ earum est nebula, sed quocunq; modo fuerit in medio uidebitur sicut cotum carminatum & est cũ in eis sunt uelut grana quæ ascẽdũt & descẽdũt. Cũq; irinus mãifestior fuerit erit impregnatiõis principiũ. Et cum loco ipsius fuerit rubedo erit in fine impregnationis & ꝓprie si turbantur cum mouentur. Parientis urina secundum plurimum est nigra & in ipsa est uelut atramentum & sicut sordities.

In isto cap̃. ponunt̃ sigñones siue dispões vrinaꝝ sequẽtes sexuũ varietatẽ & dispões ꝓprie sexibus. Et diuidit̃ in quinq;. Primo oñdit q̃les sunt urinę mulierꝝ absolute. Scd̃o q̃les masculoꝝ cõpando mulieres. Tertio q̃les masculorum post coitũ. Quarto ꝑgnãtiũ. Quinto enixaꝝ. scd̃a ibi⌊ Masculoꝝ. ⌉tertia ibi⌊ In vrinis viroꝝ. ⌉quarta ibi ⌊ Vrinę ꝑgnãtiũ, ⌉ quinta ibi⌊ Parientiũ. ⌉ In prima pte dicit ꝙ vrinæ mulierꝝ sunt albiores & magis turbidæ vrinis virorũ et minus pulchre & magis grossæ. Et in hoc assignat quatuor cãs. Prima q̃a nõ ita bñ digerunt. Secunda quia nãr aggregant multas superfluitates. Tertia q̃a cãnales per quos in eis urina egredit̃ sunt ampli magis ꝗ̃ viroꝝ, vñ partes grossæ facilius emittunt̃. Quarta est superfluitates quæ a matrice cõicantur per poros ipsi vesicæ cum a matricæ resoluuntur & in vrinę instrũ tendunt. Vbi nota ꝙ collũ vesicę in mulieribus est latius ꝗ̃ in uiris, & non habet ita anfractus sicut collum vesicæ viroꝝ & ista est via quæ in eis est latior. Reliqua sunt nota. De scd̃a parte dicit ꝙ urinæ uirorũ qñ cõmouent̃ turbidant̃ & earũ turbidatio est versus superiora, sed urinæ mulierũ parũ turbidãt̃ ꝑꝑ paruam eaꝝ sequestrationẽ, & ut plm̃ hñt in summitate spumã rotundã. Et cã primi est, quia uiri cũ bonã habeant digõnẽ faciũt urinas in q̃bus fit fortis sequestratio, & iõ per cõmotionẽ mã sequestrata manifeste turbidat aquã quæ erat multũ clara. Et urinæ mulierũ cũ ꝑꝑ cãm oppositã non multũ sequestrent̃, & etiã sint turbidæ parumper patet ꝙ ex cõmotione non ita turbidant̃. Turbidatio urinæ uiroꝝ est uersus superiora, q̃a ibi est maior claritas. & dicit ꝙ mulierꝝ urinę hñt ut plm̃ in sui summitate spumam rotundã, & puto intelligit spumã nõ adhærentẽ parietibus urinalis quæ iõ stat ibi, q̃a multũ uiscosa est eius mã. De tertia dicit ꝙ in urinis uirorũ ilico cũ cõmiscent̃ cũ mulieribus apparẽt fila adinuicẽ texta, & cã est q̃a de spermate remãsit aliqd in uijs uirgæ, & illud pellit̃ qd' oblõgũ est & extorsione sui in exitu & circũuolutione est ꝙ urina sit ac si eẽnt pl̃a fila adinuicẽ texta. De quarta parte dicit ꝙ in urinis ꝑgnãtiũ inueniunt̃ istæ dispões. Prima ꝙ eaꝝ aquositas plm̃ ẽ clara, et hoc maxie in pricipio, q̃a superfluitates a matrice retinẽt̃ & supfluitates uenaꝝ tendunt

Vrinæ mulierũ q̃litas & rõ eius.

Vrina eorũ qui coitu usi sunt.

Vrinæ ꝑgnãtiũ dispositio quintuplex.

versus

versus matricem & viæ angustantur & propter calorē spermatis digestiua uicinorum locorum confortatur apud quosdam. Secunda est ꝙ in superficie earum est nebula siue tela, & hoc accidit ex resolutione subtilium partium quæ ad fœtum generandum congregantur quę etiam quandam habent ventositatem aptam supernatare. Tertia est ꝙ quādoq; habent colorem aquæ cicerum .s. rubeorum, & qñq; habent colorem citrinum aquæ pedum .i. aquæ in qua coquantur pedes, & quandoq; est ibi color irinus .i. color mixtus ex rubeo & citrino, & hanc conditionem coloris posuit quandoq; accidere non vtplurimum. Nam vtplurimum color earum est citrinus decliuis ad subalbedinem, quia palearem, parum .n. plus habent de citrinitate q̄ ante, quia calor est additus præcipue in principio. Isti autem colores contingunt ex humorum congregatorum in matrice resolutione, & quia in principio isti humores sunt in proprijs coloribus, & ideo quando resoluuntur partes eorum fiūt colores diuersi ad modum iridis. Sed in fine prægnationis plurimus sanguis est ibi, & est ita ꝙ solum subtiles partes resoluuntur & vadunt ad vesicam & ideo fit color rubeus similis aquæ cicerum. Aliqui tamen sunt qui per irinum intelligunt mixtū ex subalbido & citrino, qui apparet magis prope superficiē. Et si hoc modo intelligatur illud concordat cum dicto Auic. 2 t. tertij, vbi dicit ꝙ in fine prægnationis quandoq; apparet in vrinalibus earū rubedo in loco in quo apparuit in principio prægnationis subalbedo. Quarta conditio est ꝙ omni modo apparet in medio vrinarum prægnantium aliquid sicut cotum carminatum, & ista est hypostasis alba, sed nō equalis, & hoc quia ventositas non permiscetur cum earum hypostasi. Quinta conditio est ꝙ quandoq; apparent velut grana quæ ascendunt & descendunt, & ista sunt paruæ ampullæ de quibus dixi supra in capitulo de spuma, & istæ sequuntur motum aquositatis, in qua natant cum de se non possint ad superficiem ascēdere, & ideo in agitatione vrinæ sicut partes quædam aquositatis ascendunt & quædam descendunt, ita granula in illis partibus contenta. Tu tamē attende ꝙ raro ista signa ita uidētur, vt per ea discernamus prægnantem a non prægnante: & possunt ex alia causa q̄ in prægnatione apparere, & ideo graue est per urinam iudicare. Subdit etiam ꝙ cum in urinis prægnantium manifestiōe fuerit color irinus est principium prægnationis, & cū magis ad rubedinem erit in fine, & ego hoc declaraui. De quinta parte dicit ꝙ vrinæ parientium sunt nigræ, & in eis est sicut attramentum scriptorum, & sic sordities. Et causa est quia tunc emittunt superfluitates nouem mensibus retentas ex menstruo quæ sunt denigratæ.

Impregnatiōis iudicādę p urinā signum graue.

Capitulum. xi. Est de rebus urinarum animalium & diuersitate ipsarum ab urinis hominum.

Plerunq; confert medico cum animaliū urinas cognoscit propterea quòd cum in eis ipse experitur certitudinē facit, & hoc quidem difficile est. Quidam autem dixerunt quòd urina asini est sicut butyrum liquidum cum turbiditate & grossitie exteriore. Et subiugalium urinæ ei similātur, sed sunt citrinæ, & uidebitur quòd superior medietas urinalis sit clara & inferior medietas sit turbida. Ouium uero urinæ sunt albæ ad citrinitatem trahentes propinquæ urinis hominum, sed substantiam non habent & earum sedimen est sicut oleum aut sicut est amurca. Et cuiuscunq; nutrimentum fuerit melius erit eius urina clarior. Vrina uero capreoli urinis hominum et ouium similatur, sed neq; substantiam habet neq; sedimen & est clarior urinis ouium.

In isto capło determinat de diuersitate vrinarum aliorū animalium ab vrinis hominum. Et diuiditur in duas partes. Primo dat causam circa hanc determinationem. Secundo exequitur. secunda ibi [Quidam autem.] Prima pars patet. In secunda dicit quatuor. Primum est ꝙ vrina asinorum in vrinali est sicut butyrum liquefactum, quia alba turbida grossa cum turbiditate vsq; ad exteriora apparente quod ita accidit, quia asinus multas generat superfluitates grossas de genere phlegmatis, quia est frigidum & siccum animal, vel forte superfluitatem quandam habet in secunda digestione sequestrare quæ a proprietate sui caloris ita miscetur cum vrina, vt non sequestretur & vias habet latas. lac tamen habet subtile propter viarum stricturam & frigiditatem non resoluentem. Secundum est ꝙ vrinæ subiugalium, vt equorum & mulorum sunt citrinæ, quia ista animalia sunt calidiora asino, & medietas superior vrinæ videtur clara, inferior turbida propter superfluitates quæ descendūt & sunt multæ. In tertia dicit ꝙ vrinę ouium sunt albę trahentes ad citrinitatem & claræ & ideo similes multum vrinis hominum. Et huius causam dicunt quidam quia earum complexio humanæ est vicina, sed istæ non habent substantiam, idest modum substantiæ vrinæ hominum, quia sunt subtiliores & in eis descendit res sicuti amurca, quia talem superfluitatem sunt aptæ multiplicare. In quarta dicit ꝙ vrina capreoli est clarior vrinis ouium, quia sunt paucforū superfluitatum. similantur tamen vrinis ouium & hominum, licet non habeāt sedimen propter paucitatem superfluitatum capreoli & non habeant substantiam grossam, sicut vrinæ hominum propter eandem causam. De alijs autem non dixit Auic. quia nimis lōgum esset, & q̄a ex istis possumus in alijs multum coniecturari, maxime quia ipose est ita doctum esse vt cuiusq; drīam cognoscat &c.

Vrinæ aīalium diuersorū q̄litas

Capitulum. xij. Est de rebus alijs quæ urinis similatur & differentia inter eas & urinam.

Syrupum acetosum & omnes liquores qui fiunt ex aqua et melle et aqua & ficubus & reliquis qui sunt ex croco & eis similibus quanto plus tibi appropinquaueris erunt in claritate magis augmentati. Et quanto plus elongaueris ea considera, an oportet ut augmētetur grossitudo. Vrina uero ab hoc ē diuersa. Hydromellis præterea spuma est citrina & aquæ ficuū sedimen a latere descendit, & nō in medio neq; ordinate neq; habet motū. Sit ergo hoc sufficiens in nominando dispōnes urinarę. In libris uero particularibus peruenient ad te diuisiones dispositionum urinæ.

In isto capitulo docet differentiam inter res quasdam artificiales & vrinam. Et sunt tres. Prima quòd syrupum acetosum & aquam ficuum & aquam mellis & aquam tinctam cum croco quanto magis tibi appropinquaueris tanto videntur clariora & a longe videntur magis turbida. Sed in vrina est opposito modo. Et causa est quia in vrina multæ partes humorum sunt commixtæ quæ a longe non sentiuntur, sed uidetur vrina carere illis corpusculis & clara, & cum appropinquat videntur & apparet turbida. Sed in istis alijs quia talia non sunt commiata non apparet turbulentia de prope, sed a longe uidentur obscuriora propter distantiam. Secunda est quòd spuma apparens in aqua mellis est citrina, sed in urina sani spuma apparet alba, & causa secundi dicta est in capitulo de spuma primi causa est mellis grossities & citrinitas, unde non tollitur per aerem inclusum citrinitatis apparentia, ut contingit in ictericia.

Tertia differentia est ꝙ aqua ficuum habet sedimen lateraliter descendens non stans in medio & non habet motum, & intelligit Marsilius per sedimen non habere motum non habere ordinatum, & ratio est quia caret uestigio caloris naturalis digerentis ad medium. Sed constat ꝙ in multis hominum vrinis sedimen est laterale, & hoc quia in principio congregationis a fumis ascendentibus fuit ad latus depulsum & propter uentositatem prohibentem descensum ibi mansit, quod forte similiter accidit in aqua ficuum. Vltimo ponit finem tractatui & patet. Plurimum tamen quo hæc discernuntur a medico est odor per quosdam occultos modos deferendo ad nares vrinam.

Vrinā discernere ab alijs liquoribus multiplr̃ ƥcipue ꝑ odorē possumus.

Capitulum .xiij. Est de significationibus egestionis.

EGestio plerunq; declarat ex sui quantitate quod est ut cōsideretur si est minor eo quod comedit aut maior aut æqualis. Et notum quidem est quòd ipsius augmentum est propter humorum multitudinem. Et paucitas propter ipsorum paucitatem, aut quia ex ipsa & intestino monoculo & in colon & in fascijs multum fuit retentum quod est signum colicam præcedens aut propter expulsiuæ debilitatem.

In isto cap. determinat de signis egestionum secundum variarum earum dispositionum considerationem. Secundo ostendit qualis debet esse egestio laudabilissima. Tertio excusat se. secunda ibi ⌊Quæ vero ex egestione est melior.⌉ tertia ibi ⌊Est autem cum.⌉ Prima diuiditur in quinq;. Nā primo enumerat significata quantitatis. Secundo modi substantiæ. Tertio coloris. Quarto formæ siue figuræ. Quinto temporis exitus. secunda ib ⌊Et cognoscitur.⌉ tertia ibi ⌊Est etiam cum colore.⌉ quarta ibi ⌊Egestio quoq; plerūq;.⌉ quinta ibi ⌊Et est cum ex hora.⌉ De prima dicit ꝙ egestio plerūq; cognoscitur supple tanquam signum dispositionis corporis ex sui quantitate. Et in hoc oportet cōsiderare. An sit amplior eo quod comedit aut minor aut æqualis illi. Et certum est ꝙ augmentum eius supra istud, quod comeditur significat multitudinem humorum. Paucitas autem significat paucitatem humorum, aut ꝙ multum de ea fuit retentum in intestino monoculo aut in colon aut in fascijs aut in intestinis circumuolutis & est signum colicam præcedēs aut significat expulsiuæ debilitatem. Vbi nota ꝙ licet egestio proprie dicatur superfluitas digestionis primæ, tamen hic sumitur egestio pro omni superfluitate transeunte per cōcauum intestinorum & egrediente per anum, siue fuerit humor siue caro siue cibus siue aliud. Sumitur autē hic humor large pro omni humiditate & illud quod comeditur sumitur pro communi ad comestum & bibitum. Nota secūdo ꝙ egestionem maiorem aut minorem aut æqualem esse comestis debet intelligi ꝓportionabiliter. Nam ex cibis debet in corpore quædam quantitas superfluere in digestione prima ex alijs plus & alijs minus. Et tūc dicimus egestionem æqualem comestis, quando. s. est in quantitate debente superfluere. Tunc minor est quando ab illa quantitate deficit. Et tūc augeri quando illam excedit, nam non est dubium ꝙ in corporis substantiam debet aliquid de cibo transire. Ex quo patet causa primæ partis regulæ. Nam si egestio augetur hoc est, quia cum ea est plus de humiditate q̄ debet esse, & talis vocatur humor. Contingit tamē ꝙ hæc humiditas amplior est quandoq;, quia de cibo sumpto non tantum transiuit ad hepar quantum debuit. Et contingit ꝙ sit de humoribus a toto corpore vel ab aliquo membro fluentibus secundum multos modos, de quibus videndum est decimasexta tertij in cap. de fluxu ventris omnium modorum & decimaquarta tertij in cap. de humiditatibus quibus accidit vt egrediantur causa hepatis. & decimatertia tertij ca. de lubricitate stomachi. Ex quibus patet ꝙ licet egestio immediate tātum significat super stomachi & intestinorum dispositionem, tamen potest super alia membra significare. Secunda pars regulæ patet, quia si est paucum hoc, aut est propter paucitatem humorum remanentium in fece, quia sugitur plus debito a corpore, aut quia non obstāte ꝙ remaneat debite humida, tamen multum remanet in intestinis & maxime in monoculo propter sui cōpōnem & in circumuolutis sed in recto non ita remanet. Et hoc signum præcedit colicā, quia multa cōgregata superfluitate fit eius exiccatio & difficultas exitus & dolor. Qñq; autem est ꝓꝑ debilitatem expulsiuæ, vñ remanet qñq; in stomacho vel multum moratur & dissoluitur.

Egōnis ꝗ̄tꝗ̄ duplex indicium.

Humor quid.

Egōnis significatio

Et cognoscitur etiam ex essentia sui, quoniam quod ex ea humidum est aut significat oppilationes aut digestiuæ malitiam, & plerunq; significat meseraicæ debilitatem quæ humorem non sugit, & quandoq; est propter capitis reumatismū aut propter comestionem rei quæ egestionē humectat. Quod autem in humido uiscosum est plerunq; significat liquefactionem, & hoc est cum fœtore, & plerunq; significat malorum humorum & uiscosorum multitudinem, & hoc non cū multa existit lenitatē, & plerunq; significat nutrientia uiscosa quæ comesta fuerunt & non pauca cum calore forti in complexione & non fuit inter ea digestio bona. Sed quod ex ea est spumosum fortitudinis caloris significat ebullitionem aut multarum uētositatum permixtionē. Quod autem ex egestione est siccum aut laborem significat & resolutionem aut multam urinæ prouocationem aut igneum calorem aut nutrimētum siccitatem aut multam moram in intestinis, sicut in suo dicemus capitulo. Cumq; humiditas sicco quod est durum admiscetur significat quòd eius siccitas est propterea quòd multū fuit retenta in humiditatibus ipsam exire prohibentibus et propter priuationem fellis pungentis & festinantis. Sed cum ibi non est longa retentio nec humiditatis in intestinis ad sunt significationes causa in ipsa, est superfluitatis saniosæ & pungentis effusio quæ ab hepate fluxit in eo quod est coram ipso, & sua euacuatione non quieuit donec commisceretur.

Hic docet significare ex modo substantiæ in liquiditate & duritie & viscositate & spuma. Et diuidit in quinq;. Primo ponit significata humidæ currentis. Secundo viscosæ. Tertio spumosæ. Quarto siccæ. Quinto commixtæ ex duro & molli. Et partes patebunt. In prima dicit ꝙ egestio humida significat aliquam quinq; istarum causarum, quarum prima est oppilatio. s. venarum inter stomachum & intestina & hepar vt plurimum, quia humiditas cibi non potest penetrare, potest etiam oppilatio aliarum venarum esse causa humidæ egestionis, vt in fluxu hepatico oppilatiuo sanguineo. Secunda est malitia digestiue virtutis, quia non bene digerit. Et hoc potest esse ex malitia digestiuæ stomachi, quare hepar humiditatem illam malam non trahit. Potest secundo esse ex malitia digestiuæ hepatis, quare humores genitos membra refugiunt, & reijciunt ad intestina. Et potest esse ex malitia digestionis in venis, vt in cholerica passione. Tertia est debilitas attractiuæ venæ meseraicæ, quæ non sugit chylum. Et in hoc intelligitur debilitas attractiuæ hepatis, quia hæc est fortior q̄ debilitas

Egōnis hūidę signō quintuplex.

debilitas meseraicæ vt habet videri decimasexta tertij.

Quarta causa est reumatismus descendens a capite ad stomachum, & per hoc datur intelligi fluxus ab aliis membris ad stomachum. Hi.n. reumatismi dupliciter faciunt egestionem mollem. Vno modo quia humor ei commixtus eã molliat. Secundo quia digestionẽ stomachi impedit. Quinta causa est assumptio rei vel cibi humectantis stercus. Et in hoc comprehenduntur medicinæ solutiuæ lubricatiuæ lenitiuæ & quocunq; modo per ventrem eductiuæ. Et si quis vult illam causarum distinctionem reducere ad bimembrẽ poterit illud facere, sed non curo. In secũda parte dicit ꝙ viscositas in fece humida significat aut liquefactionẽ in corpore, & hoc est cum fœtore, et causa est quia liquefactio pinguedinis aut carnis aut humorum est a calore putredinali & adustiuo, quorum est generare fœtorem. Aut significat malorum humorum uiscosorum multitudinem, & ista non est multum lenis aut æqualis, immo in ea est inæqualitas. Quandoq; autem significat nutrientia viscosa, quę fuerunt comesta in non pauca quantitate & cum calore forti in complexione ita ꝙ nõ fuit inter ea digestio bona. Et ista sunt clara. In tertia parte dicit ꝙ spumosa egestio significat ebullitionem fortitudinis caloris aut permixtionem multarũ vẽtositatum, & non est dubium ꝙ in forti ebullitione est permixtio ventositatis cum humiditate si spuma fieri debet.

Egõnis viscosę īdicatio & spumosæ.

In quarta parte dicit ꝙ egestio sicca significat aliquod istorum quinq;. Primum est labor.s. apparens & multa resolutio, vnde in itinere sumus styptici, & hoc patet, quia parũ de humido remanet in superfluitate. Secundum est multa prouocatio urinæ, quia humiditas trahitur ab intestinis et remanet superfluitas sicca. Tertium est igneus calor, vt accidit in febribus. Quartum est siccitas assumptorum.

Egõnis siccæ signũ quĩtuplex.

Quintum est multa mora in intestinis, vt accidit multis habentibus intestina plena phlegmate valde grosso, vnde tarde egerunt, & egerunt squibalas & illud accidit ictericis.

In parte quinta dicit ꝙ quando in egestione pars sicca est mixta cum humida.i. quando egestio est composita ex parte sicca dura sensibili & parte molli per se sensibili significat aliquam duarum dispositionum. Prima est ꝙ superfluitas primæ digestionis fuerit diu retenta in humiditate in intestinis & non fuit cum illa vere commixta, sed in illa infusa, tūc enim propter lõgam moram exiccatur stercus, & cum egreditur educitur cum eo humiditas in qua natauit, sicut quandoq; accidit in ictericia propter priuationem choleræ pungentis. Et secũda est ꝙ quãdo fuerint signa ꝙ intestina sunt vacua ab humiditate significatur per talem compositionem egestionis quòd virulentia acuta fuit transmissa ab hepate aut ab alio membro ad intestina quæ compulit expulsiuam ad expellendum egestionem antequam talis humiditas commisceatur cum fece.

Egõnis mixtę iudicium.

Et est etiam cum colore sui dignoscitur egestio. Eius uero color naturalis igneus est leuis existens igneitatis. Qui si augmentatur fellis significat multitudinem. Et si minuitur significat cruditatem & maturationis priuationem.

Ponit significata coloris. Et diuiditur in quinque. Primo ponit signa citrini coloris. Secundo albi. Tertio nigri. Quarto viridis. Quinto fusci. secunda ibi⌊ Et si albus.⌉ tertia ibi ⌊ Niger.⌉ quarta ibi⌊ Viridis.⌉ quinta ibi⌊ Et similiter.⌉

In prima parte dicit ꝙ significatio egestionis quandoq; est ex colore, sed naturalis eius color est igneus existens leuis igneitatis. Et si fuerit amplius citrinus significat multitudinem fellis. idest choleræ felleæ. Et si deficit ab illo significat cruditatem & priuationem maturationis. Circa partem nota primo quòd cholera vadens ad fel naturaliter mittitur ad intestina, vt ea stimulet ad egerendum & lauet a phlegmatibus, vt dictum est supra capitulo de humoribus, & illa tingit feces tinctura citrina. Et in naturali egestione est gradus quem Auice. vocat igneum, sed leuis igneitatis. Ex quo patet quòd magis tincta debet esse fex quam vrina naturalissima, nam vrina est infra igneũ vt patet supra. Causa aũt est quia multa cholera requiritur ad bene abstergendum & stimulandum intestina & non sic requiritur in vesica, immo plurima multum obesset. Nota tamen secundo quod quando est egestio maioris citrinitatis significat abundantiã choleræ: scilicet in quantitate vel in calore. nam vt in capitulo de coloribus vrinæ dictum est calidior cholera est magis tingens in æquali quantitate. Sed forte quæritur cuius digestiuæ debilitatem significat egestio minoris tincturæ.

Egõnis color naturalis.

Et hic dicitur ꝙ plurimum significat debilitatem digestiuę hepatis, quia hepar nõ facit satis de cholera nec calidam sufficienter. Potest autem contingere ꝙ ex indigestione stomachi deficit tinctura, quia illam sequitur indigestio in hepate, & quia citius egreditur egestio q̃ debita quantitas choleræ sibi commisceatur, & quia est multa quantitas egestionis quæ ab æquali cholera minus tingitur.

Et si albus fiat quandoq; est eius albedo propter oppilationem in cannalibus fellis, & hoc significat icteritiam. Et si cum albedine est uirus saniei habens odorem magni apostematis significat apertionem.

Ponit significationes egestionis albæ. Et diuidit in duas. Primo facit hoc. Secundo ponit duas contingentias. secunda ibi⌊ Sanus.⌉ Significationes uero egestionis albę sunt duę. Prima est oppilatio in cannalibus fellis.i. uia per quam cholerica a felle fertur ad intestina, & hoc significat icteritiã & hoc significat quando est sine multo fœtore. Secunda significatio est ꝙ si fuerint feces albæ habentes fœtorem saniei & fex fuerit sicut uirus, tunc significat apertionem magni apostematis.

Egõnis albæ signatio duplex.

Sanus quoq; qui non exercitatur multotiens egerit uirus & saniem quæ est ei purgatio & euacuatio laudabilis, quoniam propter hoc remouetur ab eo lassitas quæ ei propter priuationẽ exercitij acciderat queadmodum diximus in urina. Præterea scito ꝙ egõ colorem igneum uehemẽter superfluum habens multotiens in hora finiũ ægritudinum significat maturationem, & multotiens significat dispositionis malitiam.

Ponit hic duas contingentias. Prima est quòd sanus qui dimittit exercitium egerit quandoque aliquid quod est virus aut sanies, quæ egestio est ei purgatio & euacuatio laudabilis, quoniam per illam remouetur ab eo lassitudo quæ ex dimissione exercitij ei acciderat sicut dictum est supra contingere in vrina. Modus autem est, quia ex dimissione exercitij multotiens remanent humores & multotiens superfluitates digestionis tertiæ quæ causant lassitudinem, sed postea digestæ & in saniem conuersæ emittuntur, vnde illa est sanies large accepto vocabulo, vt descripsi in capitulo de sanie & dixi supra in capitulo de hypostasi, & tamen non est in vlcere aut apostemate genita. Secunda contingentia est quam tu debes scire & est quòd egestio vehementer citrina ignea superflue, quandoque in finibus morborum significat digestionem, & quandoque significat malitiam dispositionis corporis. Nam cum sequitur eam alleuiatio & est multa sine forti fœtore facilis exitus, & præcesserint signa digestionis. in vrina significat materiam ita maturam vt virtus eam sufficiat expellere. Quandoque autem est pauca difficilis exitus fœtida multum, quam sequitur morbi augmentum & virtutis imbecillitas significatur repletio nimia, & tanta humoris malitia

Egõnis citrinæ supfluę igneę īndicatio.

ut abſq; digõne ſtimulet uirtutem ad expellendũ. Ex quibus patet ꝙ digeſti humores non ſunt conuerſi ſemper ad hypoſtaſis naturam & colorem. Bona autem talis egõ accidit in fine morbi ad ſalutẽ terminãdi, & mala quæ dicta eſt in ſtatu mortalis, poteſt tñ talis mala apparere in principio.

Et nigra quidem ſignificat taliter qualiter ſũt urinæ nigrę ſignificationes. Significat.n. aduſtionem fortem aut ægritudinis melancholiæ maturationem aut nutriens tingens aut potionem rei quæ melancholiam euacuat. Sed prima ẽ mala.

Hic ponit ſignificata nigræ egeſtionis. Et diuidit in tres. Primo ponit in genere ſignificationes egeſtionis nigræ. Secundo docet cognoſcere melancholiam puram & illam diſcernere ab aliis humiditatibus nigris. Tertio oſtendit neceſſitatem ſignificationis melancholiæ puræ & aliorum humorum nigrorum. ſecũda ibi ⌊Et illa quidem.⌉ tertia ibi ⌊Ad ultimum.⌉ De prima dicit ꝙ nigra egeſtio ſignificat taliter qualiter dictum eſt de vrina nigra. Nam aut ſignificat vehemens incendium aut maturationem ægritudinis melancholiæ aut nutriens tingens aut potionem rei educentis humorem melancholicum. Sed videtur hoc non eſſe verum. Nam vrina nigra ſignificat aut uehemens incendium aut forte frigus aut mortificationem innati caloris aut criſim ægritudinis melancholiæ. Hic autem enumerãdo ſignificata nigræ egeſtionis dimittit forte frigus & mortificationem caloris innati. Et ponit duo quæ ibi non ponuntur: ſcilicet aſſumptionem rei tingentis & potum rei euacuantis melancholiam, ideo non ſunt eædem ſignificationes. Hic dicitur ꝙ nec ibi nec hic omnes ſignificationes expreſſit, ſed ambobus locis coniunctis exprimunt omnes. Et ideo oportet ꝙ iſte locus ſuppleatur per illa quæ hic dicuntur, & iſte per illa quæ ibi & non hic.

Egõnis nigrę indicatio.

Et illa quidem quæ eſt ꝑꝑ puram melãcholiã non ſufficienter cognoſcitur ex colore ſui, immo cognoſcenda eſt ex acredine ſui & ponticitate & bullitione terræ ex ipſa. Et eſt mala ſiue ſit egeſtio ſiue uomitus. Et ex ipſius proprietatibus eſt quòd in ſe luminoſitatem habet.

Hic docet cognoſcere & diſcernere melancholiam purã a chymo nigro. Et dicit ꝙ ad cognoſcendum ꝙ egeſtio eſt nigra propter puram melancholiam non ſufficit cognitio coloris, quia aliquando eſt color niger & non eſt melancholia pura, ſed cognoſcitur ex acredine ſui & ponticitate & ebullitione ſui ſuper terram eſt mala ſiue ſit egeſtio ſiue vomitus & de ſuis proprietatibus eſt ꝙ iſta melancholia habet luminoſitatem. Nota ergo ꝙ humor melancholicus purus dicitur humor melancholicus in quo maxime intenſa eſt ſiccitas terreſtris & iſte non eſt niſi melancholia aduſta quam vocat fel nigrum Hippo. quæ ideo dicitur pura, non quia nõ habeat cõmixtionem alterius humoris, ſed quia magis puram habet ſiccitatem terreſtrem. hæc igitur habet acredinem & ponticitatem mixtas & bullit ſuper terram cum ꝓijcitur, vt dictum eſt prima primi in capitulo de humoribus. Chymus vero niger dicitur de omni humore melancholico ſiue puro, vt eſt dictum ſiue non puro. Et tu hic cogita quòd ex iſto aliter poſſent exponi illi tres aphoriſmi quartæ particulæ. Egeſtiones nigræ qualis ſanguinis. Et dyſenteriam ſi a felle nigro. Et ægritudinibus quibuſcunque incipientibus &c.

Humor melicus purus quid & eius iudicium.

Chimus niger qd.

Ad ultimum uero humor melicus purus pernecans eſt ſecundum plm cũ egreditur.ſ. eſt mortis ſignificatio. Chymi uero nigri exitus multotiens confert, & illud eſt, qm̃ melancholiæ radicalis exitus ultimã corporis admixtionem ſignificat & humiditatum ipſius peremptionem.

Facit quod dixit. Et dicit ꝙ ad vltimum in ſignificationibus nigræ egeſtionis hoc eſt dicendum ꝙ humor melancholicus purus eſt pernecans ſecundum plurimum .ſ. quando egreditur ſignificat mortem. Sed exitus chymi nigri quandoq; eſt conferens, & cauſa eſt quia exitus melancholiæ radicalis.i. puræ ad ſenſum dictum ſignificat vltimam corporis aduſtionem & peremptionem humiditatis ipſius, nõ ſic autem chymi nigri exitus, quia hoc poteſt eſſe propter digeſtionem. Nota tamen talis melancholia poteſt maturari & non egredi per ſeceſſum vel vomitum, & non erit mortalis omnino, q̃a eſt pauca vt patet in herpeſthiomeno. Et hoc nota ut ſaluẽtẽ dicta Gal. in commen. aphori. allegatorum. Et ad hunc intellectum in ꝓgnoſticis vituperat Hippo. humores puros, quia cum vltimato exceſſu qualitatis dominãtis in eis, hi.n. ſignificent totius corporis complexionem ad illam qualitatem declinare, aliter non eſſent hoc mõ puri.

Viridis autem egeſtio caloris innati ſignificat extinctionem.

Hic docet ſigna viridis. Et dicit ꝙ egeſtio viridis ſignificat extinctionem innati caloris. Hic nota ꝙ viridis quandoq; eſt ĩrealis aut ſimilis indico quæ ſignificat congelationem, & per iſtam viam mortificationẽ innati caloris, quandoq; autem ſignificat choleram çinariam aut praſſinam, & ideo incendium tale vt inde ſequatur extinctio per viam reſolutionis, vtroq; igitur modo ſignificat caloris innati extinctionem. Et hoc intelligatur ſi non fuerit propter olera & rem tingentem aut in pueris in quibus ex leui aduſtione lactis accidit egeſtio viridis.

Egõ uiridis duplex & eius indicatio.

Et ſimiliter fuſca.

Ponit ſignificata fuſcæ. Et patet.

Egeſtio quoq; plerunq; ex ſui cognoſcitur forma ex abſentia: ſcilicet inflationis ſuæ aut ex inflatione, quoniam inflata ſicut ſtercus uaccæ ſignificat uentoſitatem.

Docet cognoſcere egeſtionem ex ſui forma.i. figura, quã habet poſt exitum. Et dicit ꝙ inflata ſicut ſtercus uaccæ ſignificat inflatiuam ventoſitatem. Sed dices tu quo modo hanc recipit. Dicitur ꝙ paulatim attracta humiditate ad hepar per meſeraicas fit minus, & minus fluida ita ꝙ tandẽ in monoculo & colon cõpletur conſtantia & groſſities quã debet habere. Et ideo apparitio egeſtionis formatæ in dyſenteria ſignificat ſanitatem inteſtinorum ſuperiorum & monoculi. Et quando multam habet ventoſitatem poſt exitum non ſeruat figuram quam habet in exitu. Sed quando caret iſta & eſt debitæ ſubſtantiæ ſeruat eam.

Egeſtio inflata.

Et eſt cũ ex hora ſui cognoſcitur, qm̃ cum egeſtionis exitus feſtinat & horã qua egredi ſolebat antecedit ſignum ẽ malum, quia fellis ſignificat multitudinem & uirtutis retentiuæ debilitatem: Et ſi eius tardatur exitus digeſtiuæ ſignificat debilitatem & inteſtinorum frigiditatem.

Docet ſignificare ex hora exitus. Scẽdo ponit ſigna rõne quorũdã cõiunctorũ ibi. Et humiditatis. Qđ dicit hic patet.

Et humiditatis & ſomni multitudo uentoſitates ſignificat inflatiuas. Colores quoq; extranei & diuerſi mali exiſtunt, & nos ipſos in libro nominabimus particulari.

Facit quod dictum est dicens q multitudo humiditatis & somni significat ventositatem inflatiuam quæ est causa somni, & colores extranei & diuersi commixti etiam significant malum, quia significãt humorem malum commixtũ aut impotentiam virtutis supra cibum æquandum.

Quæ uero ex egestione est melior est iuncta quæ est similium partium, & in qua aquositas siccitati est uehementer admixta, & cuius spissitudo est sicut mellis spissitudo, & cuius exitus est facilis & non pungit, & cuius color attinet citrinitati & non est multi foetoris neq est priuata foetore, & non habet gurgulationem neq rugitum & non habet spumam, eius exitus est in hora in qua solet, & secundum quantitatem quæ ei quod comeditur est propinqua in quantitate sui.

Egõnis melioris cõdõnes decem. Hic docet qualis debet esse egestio laudabilissima. Et primo facit hoc. Secundo ponit duo notanda. ibi ⌊Et scito.⌉ De prima dicit q illa egestio quæ est omnium melior debet habere decem cõditiones. Prima est q ipsa sit similium partium, ita q humiditas sit vehementer admixta siccitati. Nam digestio perfecta debet bene commiscere humidum cum sicco. Secunda conditio est q eius spissitudo siue grossities sit sicut mellis. Et per mel non debemus intelligere mel currens. nam eius spissitudo debet esse tanta vt possit stare præterquam fluat & currat, vt secundo progno. cõmento.

Gal. 13. Tertia conditio q eius exitus sit facilis. significat enim q non est uiscosa. Quarta conditio q non pungat intestina in exitu, significat enim q caret permixtione acuti præter naturam. Quinta conditio q eius color attineat citrinitati propter causam dictam supra. Sexta cõditio q non sit multum foetida, quia significaretur putredo, nec sit priuata foetore. Nam quia est superfluitas inconueniens pro nostro nutrimẽto debet habere odorem non placentem nec delectantem. Septima conditio q non habeat coniunctam gurgulationẽ neq rugitum. hoc.n. significat admixtionem uẽtositatis qua debet esse priuata cum digestio est optima. Octaua cõditio q non habeat spumam propter eandem causam. Nona conditio q exitus eius sit in hora solita propter causam superius dictam. Decima conditio q sit quantitatis proportionatæ cibo iuxta modum dictum in principio capituli.

Et scito q non omnis egestionis æqualitas est laudabilis neq omnis eius lenitas, quia quãdoq sunt propter uehementem maturationem in omni parte similem, & quandoq sunt propter adustionem & liquefactionem similes, & tunc quidẽ sunt ex deterioribus significationibus. Et scito q egestio quæ est temperatæ essentiæ quæ est ad tenuitatem non est laudabilis nisi cum non sunt cũ ea rugitus neq uẽtositates neq in sui exitu paulatim intersecatur. Et si non pose est ut eius exitus sit propter uirus molestans, quod est ei admixtũ & non permittit ut coniungatur.

Ponit duo notanda. Primum est q non omnis æqualitas neq omnis lenitas est laudabilis. Nam quandoq sunt propter bonitatem digestionis, & quãdoq propter dominium æquale caloris præter naturam adurentis aut putrefacientis aut eliquantis. Et quando ita est sunt ex deterioribus significationibus. Et modus discernendi est ex foetore & colore & corporis alleuiatione aut contrarijs. Secundum notabile est q tu debes scire q non omnis egestio temperatæ essentiæ est laudabilis. Nam non debet cum illa esse uentositas neq rugitus neq debet in sui exitu paulatim intersecari. Et si intersecatur possibile est q hoc sit propter virus molestans, quod est ei admixtum, & non permittit ut ei adiungatur, id est ut vna pars alteri iungatur.

Est autem cum pleriq solliciti fuerint de significationibus quæ in sudore & alijs apparent rebus, uerũtamen de ipsis loqui proprius est in sermone particulari. In sermone quoq particulari similiter reperies expositionis augmentum in re egestionis & urinæ & reliquorum.

Hic excusat se a determinatione de signis sudoris & sputi q̃a determinare de istis vr̃ sibi melius i pticularibus libris. Et sic est finis huius lecturæ cũ laude Dei sine cuius nutu nõ cadit foliũ ex arbore, q sit benedictus in sæcula sæculorũ.

Expositio Iacobi de partibus super Capitulum septimum. Doctrinæ secundæ Fen. iij.

De regimine eius qđ comeditur q bibitur. Ca. 7

OPortet ut sanitatis conseruator studeat ne cibi ipsi substantia sit aliquod nutrimentum medicinalium sicut olera & fructus & reliqua ab istis, quoniam subtiliantia sunt sanguinem adurentia & grossa sunt ipsum phlegmaticum facientia & corpus grauantia.

In hoc caplo primo agit de substantia & qualitate ciborum utandorum & sumendorum. Secundo de hora comedendi & qualitate ciborum secundum tempora anni & mẽsura eorum. ibi ⌊Oportet præterea.⌉ Tertio de correctione malorum ciborum assumptorum & hora comedendi iterũ & ultatione fastidij & correctione vnius cibi per alium. ibi ⌊Cum autem error ceciderit in comedendo.⌉ Quarto de moribus & accidentibus animæ post comestionem & nutribilitate cibi secundum tempora anni & mensura repletionis iterum & correctione superfluitatis eius, & modo decubitus & coperturæ post comestionem. ibi ⌊Amplius paruus motus post comestionem.⌉ Quinto de modo mensurationis cibi penes uirtutem, & de uicibus comestionum & diuersitate ciborum secundum complexiones. ibi ⌊Et cibi quidem mensuratio existit.⌉ Sexto de ordine ciborum in sui receptione. ibi ⌊Nutrientia præterea ordinem in sui receptione.⌉ Septimo de regionibus & usibus & raritate corporis, & usu carnis multæ & frigiditate complexionis considerandis in cibatione. ibi ⌊Regiones quoq naturas habẽt.⌉ Octauo de malitia diuersorum ciborum in eadem mensa uel refectione & prolongatione comestionis & bonitate ciborũ qui bene sapiunt. ibi ⌊Et nihil quidem deterius est q̃ diuersa nutrientia.⌉ Nono de uicibus satiantis comestionis & malis sequentibus, & mutatione consuetudinis in eis ibi ⌊Ex uicibus præterea satiantis.⌉ Decimo de his qui debent ante balneum & exercitium comedere & qui non, & de motu ante comestionem & post, & de ꝓuocatione uomitus corrupto desiderio & dormitione pinguium post balneum & ante cibum: & unica comestione in die. ibi ⌊Corpora præterea.⌉ Vndecimo de dilatione somni post cibum, & abstinentia a forti motu & potu aquæ nisi parũ. ibi ⌊Amplius nõ ilico.⌉ Duodecimo de iuuamentis & nocumentis tolerantiæ famis & sitis & remedijs eorum. ibi ⌊Sitim autem tolerare.⌉ Tertiodecimo de nocumentis uini post cibum & rerum dulcium & oppilationum & grossitiei aeris & aquæ & ciborum grossorum in habentibus intestina calida & cibi grossi præmisso subtili in stomacho uacuo, & quòd melius est præmittere grossum. ibi ⌊Vinum quoq post cibum.⌉ Quartodecimo de correctione superfluæ repletionis & natationis cibi

aut potus in stomacho. ibi ⌊ Cum autem in aliquo comedente. ⌉ Quintodecimo de minoratione cibi senum a senio, & de his quæ contingunt mutantibus regimen de grosso ad subtile, & econuerso. ibi ⌊ Si vero aliquis. ⌉ Decimosexto de correctione nocumentorum calidorum frigidorum & grossorũ nutrientium & comparatione subtilium ad grossa, & de his qui melius tolerant grossa, & de nocumentis quæ ab ipsis accidunt. ibi ⌊ Et calidorum nutrientium impedimenta. ⌉ Decimoseptimo de fructibus recentibus quibus quando & quo ordine conueniunt & nocumentis eorum & consimiliũ multiplicãtium crudos humores, & correctione eorum per exercitium & sumptionem post eos alicuius quod ipsos deprimit. Et de causis quare nutrientia aquosa & cholerica generant febres. ibi ⌊ Fructus pterea recentes. ⌉ Decimooctauo de conuẽientia olerum cholericorum & insipidorum suis temporibus, & de cautelis contra cibos nociuos dum necesse est eis vti, & de modo nutritiõis repletorum malis humoribus subtilibus & resolubilium corporum. ibi ⌊ Olera vero cholerica. ⌉ Decimonono de nocumentis assiduæ comestionis succorum & vnctuosorum frigidorum et acetosorum et acutorum & salsorum, & de cibis tardæ aut velociter descẽdentibus, & de necessitate phlebotomiæ laboriosorum grossæ diætatorum post subtile regimen & iratorũ. ibi ⌊ Nutrientia quoq; sicca. ⌉ Vigesimo de iudicijs nutrientium ex parte suæ compositionis & nocumentis diuersorum ciborum simul assumptorum, & de hora comedendi in æstate, & nocumento tolerantiæ famis. ibi ⌊ Nutrientium quoq; iudicia. ⌉ Vigesimoprimo de acubeb & sirabẽ & vuis & nabit & granis granati & tanz & gallinis & iuribus pullorum & gallinarum & hædo & agno & çebrabegi & allues & comparatione nocumenti panis ad nocumentum carnis. ibi ⌊ Amplius scire dẽs. ⌉ Prima pars est præsens textus in quo primo phibet cibos medicinales. Secundo nolat cibos eligẽdos & potus. ibi ⌊ Oportet autem. ⌉ Tertio dissuadet alia ab his. ibi ⌊ Alia autẽ. ⌉ Quarto nominat fructus nutritiuiores suadens vt festine superflua purgẽtur ab eis genita. ibi ⌊ Fructus tamen. ⌉ In prima particula dicit ꝙ qui vult suã seruare sanitatem debet attendere ne substantia cibi eius sit nutriens medicinale sicut olera fructus & reliqua ab his velut legumina radices fungi tubera seu truffę quia nutrientia medicinalia subtiliantia sicut allia cępe porri grana iuniperi sanguinem adurunt. Et ingrossantia sicut portulaca pira escula phlegmaticum reddunt & corpus aggrauant humiditatibus superfluis relaxantes neruos chordas & iuncturas. Et intellige per nutriens medicinale omne nutriens participans cum virtute nutritionis altera virtute corpus alterãre qua dici meretur medicinale, sicut calefactiua aut infrigidatiua humectatiua aut desiccatiua, aperitiua vel oppilatiua, subtiliatiua vel ingrossatiua. Item intellige hunc passum de regimine sanitatis conseruatiuo temperati hominis vel ei propinqui. Nam corpora lapsa frequenter indigent cibo medicinali corrigente suum lapsum vel præseruante a peiori.

Oportet autem ut cibus sit talis qualis sunt carnes hædorum & uitulorum lactentium paruorum & agnorum annualium. Et triticum ab extraneis rebus purgatum quod ex messe sana fuerit collectum cui nullum accidit nocumẽtum & res dulcis conuenientis complexionis, & uinum bonum odorem bonum habens.

In secunda dicit ꝙ cibus conseruatiuus sanitatis debet esse talis quales sunt carnes, quia sunt similes humanæ naturę ꝓpter̃ fieri sanguis maxime carnes hædorum et vitulorum & puorum lactentium & agnarum annualium. Et triticum mundum ab omni re extranea sicut puluere nigella siligine collectum ex sana messe non sub aere pestilẽtiali vel pluuioso vel tonitruis fulguribus & alijs impressionibus ignitis alterato, cui post collectionem non euenit nocumẽtum putrefactionis vel germinationis vel corrosionis a gurgulionibus aut muribus aut nimia vetustate. Cuius electionem sic describit Gal. primo de elementis. ca. 2. Frumentorum quidem maxime nutritiua sunt quæ valde spissam & commassatam habent totam suam substantiam, ita vt vix a dẽtibus diuidantur. Plurimum. n. alimentum dant huiusmodi corporibus ex mole minori, sicut contraria his quæ de facili quidem a dentibus comminuuntur. Post comminutionem autem rara videntur & laxa modicum exhibent alimentum ex mole multa. Si autem & ponderare volueris vtrorumq; æqualem molem inuenies grauiora multoq; spissiora. Hæc autem sunt colore rubicundiora laxis. Et res dulcis conuenientis complexionis vt lac & oua gallinę recentia maxime pueris & infantibus conuenire noscuntur, & vinum odoriferum siue aromaticum de cuius virtutibus & iuuamentis dicetur in capso sequenti. Quæret hic aliquis quare omisit Princeps inter cibos electos volatilia euchima sicut pullos gallinas capones perdices fasianos pleuuerios becquacias alaudas pinchonos et iuniperellas, cum delicati sint cibi & electi, quẽadmodum capoli campestres & aqua carnis. Dic primo ꝙ eos subintellexit in hac generali clausula. Et res dulcis conuenientis complexionis. Dic secũdo ꝙ carnes quadrupedales plus conueniunt iuuenibus temperatis frequentantibus exercitia corporalia, quia magis nutriunt. Iuxta illud Gal. 3. de alimentis. ca. 17. Est autem genus omnium volatilium animalium pauciolis nutrimenti si comparetur generi peditãtium. Et quia de regimine talium hic agitur, ideo nominat carnes quadrupedum. Sed carnes volatilium plus conueniunt his qui relicto corporali vacant consilijs studijs & contemplationibus, quia digeruntur facilius alijs. Iuxta illud Gal. ibi. Digestibilior est hac tamẽ caro volatilium animalium & maxime perdicum. Et generant sanguinem clarum mundum subtilem spirituosum, mentis exercitijs & eleuationi intellectus aptum. Secundo quæritur. quare siluit de piscibus electis vt rogeto gournaudo soleta vuluria merlengo macrello plaicia quarello lucio pchia vendosia cancro. Dic si vis ꝙ eos intellexit sub rebus dulcibus conuenientis complexionis. Vel dicet melius ꝙ in regimine sani. pure conseruatiuo pisces non cõueniunt, quia omnis piscis frigidus est & humidus, & recentes generãt phlegma aquosum & mollificant neruos, vt ait Princeps. 2. cañ. ca. de piscibus. Verum inter eos eligibiliores sunt mm nominati. Sed parum veteres ante legem Christi moderate vtẽtes piscibus vsi sunt. Lex autem Christi vel ritus illius legis interdicẽs carnes pluribus anni diebus impulit homines ad vsum piscium. Et quosdam impellit leccacitas potius q̃ eorum bonitas, videlicet eorum quorum palatum piscium sapor delectat amplius q̃ sapor carnium. Tertio quæritur quare præfert cæteris hædinas carnes cum Galenus medicorum princeps præferat porcinas. Ait enim octauo de ingenio sani. ca. 2. Cæteris carnibus porcina laudabilior est si porcus montana incoluerit post porcũ hædus. Et tertio de alimentis. ca. primo. Omnium quidem igitur eduliorum caro porcorum est maxime nutritiua. Et huius experientiam euidentissimam athletæ habent. In exercitijs enim æqualibus alterius alimenti æqualem molem in die inferentes secundum posteriores mox debiliores fiunt. Pluribus autem consequenter diebus hoc agentes non debiliores solum sed & magis sine cibo plane videntur. Et paulopost ait. Porcinæ autem carnis similitudinem ad homines addiscere est ex eo quòd quidam comederunt humanas carnes vt porcinas nullam suspicionem habentes secundum gustum ipsarum & odorem. Compertum enim est iam hoc factum a malignis receptoribus hospitum. Et Princeps. secundo huius. capitulo de san. ait. Sanguis hominis & sanguis porci sunt similes in omni re, & similiter carnes amborum sunt similes in omni re, ita vt quidam fuerint qui edebãt carnem hominis ac si esset caro porci, & occultatum fuit illud vsquequo inuẽti fuerunt in ea digiti hominis. Et Auer. 5. colliget. c. de carne ait. Et Aui. dicit ꝙ melior caro est porcina caro, & quasi sentit ꝙ caro ista sit naturalior hominibus q̃ aliqua

Frumẽtũ optimum.

Piscium usus nocumẽta.

Caro porci & hædi.

aliqua alia caro animalium ambulantium, & hoc docet experientia. Dic primo φ iuuenibus fortibus sanis laborantibus non dispositis ad oppilationes & his qui impinguari quærunt caro porci cæteris melior est. Primo propter maximam similitudinem eius cum humanis carnibus. Secundo quia valde nutritiua est. Tertio quia generat alimentũ stabile fortiter resistens resolutioni. Quarto quia vertitur in partes corporis tales loco deperditarum. Hanc conclusionẽ probant allegata iam ex Gal. & Prin. & Auer. Et Gal. 3. de alimentis. c. 27. ait. Porcorum carne nullum aliud amplioris nutrimenti habebis sumere. Et Rasis. 4. Almãsoris. c. 4. inquit. Multo præterea vtentes exercitio & multum laborãtes maiori & grossiori indigent nutrimento. Dic secundo φ sicut inter carnes domesticorũ animalium domestici porci caro melior est prædictis hominibus, sic inter carnes syluestrium animalium caro apri. Iuxta illud Principis secũdo cañ. c. de carne. Christiani vero dixerunt & qui eos imitantur φ melior caro syluestris est caro porci syluestris. Nã cũ hoc φ est leuior carnibus domestici porci est fortis nutrimẽti & plurimi, & est velocis digestionis, & est melior φ̃ esse potest in hyeme. Dic tertio φ iuuenibus temperãtia exercitio mediocri vtentibus hædinæ carnes sunt cæteris meliores. Iuxta illud Rasis. 3. Almansoris. c. de virtutibus carnium. Hædulina caro est temperata, nullam in se habẽs malitiam vel malitiæ admixtionem, quæ licet temperatum generet sanguinem laborantibus tamen non congruit. Et non oportet vt super eam eligant meliorem quorum dispositio huic dispositioni est contraria. Non enim adeo debilis est vt ex ea destruatur virtus, & neq; eius nutrimentum adeo multum & grossum vt ex ea in corpore ꝓueniat repletio & grossus generetur sanguis. Sanguis quoque qui ex ea generatur inter subtilem & grossum aut inter calidũ & fri. existit. Arietina autem caro hędulina carne grossior est, viresq; plus augmentat & plures efficit superfluitates quæ in bonitate hædulinam sequitur carnem. Hæc ille. Quarto quæritur quare lactens vitulus laudatur & non lactens agnus sed annualis. Dic φ carnes animalium siccę complexionis meliores sunt in adolescentia φ̃ in iuuentute vt hædi & vituli sunt meliores hircis & bobus, quia sua siccitas primę ætatis humiditate corrigitur. Sed carnes animalium humidæ complexionis sunt meliores in iuuentute & in adolescentia deteriores, quia sua nimia humiditas siccitate iuuentutis tollitur aut saltem reprimitur, & ab humiditate primę ætatis crescit. Ideo iuuenes castrati arietes sunt meliores & minus viscosi lactentibus agnis, & iuuenes porci lactentibus porcellis. Iuxta illud Gal. 3. de alimentis. c. primo. Sicut autem in porcis qui secũdum statum ætatem idonei euecticis. i. bene complexionatis iuuenibus sunt, sic bouinarum quæ ante statum. Siccior enĩ complexione multo bos porco sicut & vir ĩ statu puero. Merito quidem igitur quæcunq; animalia natura sicciorem habent complexionem a iuuentute in commensuratione ipsius remediatur. humidorum autem natura ab acmastica ætate assumit quod deficie ad conuenientem eucrasiam. Non solũ autem vituli perfectis bobus meliores ad digestionem hũc carnes, sed & hædi capris. Hæc Gal. Et intelligit hič per iuuentutem ætatem primam qua lactet animal. Et per acmasticam ætatem illam qua crementum eius vel est ꝑfectum vel propinquum perfectioni. Quinto quæritur. Sub quæ forma triticum est electus cibus vtrum frixum vel elixum vel in forma panis assumi. Dic primo φ omnia quę fiunt ex farina tritici frixa tarde a stomacho descendunt, grossos generant humores, oppilant viam hepatis, augmentant splenem & generant calculum, tamen multum nutriunt si digerantur. Iuxta illud Gal. primo alimentorum. c. 2. Omnia igitur quęcunq; per hæc & semidalium. i. similam tritici cõponuntur grossi chymi sunt & tardi descensus & exituum alimenti per hepar obstructiua & splenis debilis augmentatiua, & lapidum in renis generatiua. Nutritiua autem sufficienter si bene digerantur & bene in sanguinem conuertuntur.

Vitulus lactens. Agnus anniculus.

Quæ autem cum melle præparantur fiunt mixtæ virtutis tãq; vtiq; melle habente subtilem chymum & quibuscũque applicatum fuerit omnia subtiliante. Hęc Gal. Dic secundo φ triticum elixum est cibus grauis & indigestibilis. Sed si digeratur fortiter nutrit & roborat vtentem. Iuxta illud Gal. primo alimentorum. c. 4. Quoniam autem & ipse ego vadens aliquando in villa non prope ciuitatem existens cum duobus iuuenibus eandem mecum ętatem ducentibus perueni iam ad rusticos postq; cenauerant & mulieres facturas panem, deficiebat autem panis, cõtinuo quidam iniiciẽs in patellam frumentum elixauit, deinde cõdiẽs salibus mediocribus comedere nos pręcepit. Debebamus enim vt verisimile propter id facere fatigati ex itinere esuriẽtes, comedimus igitur illud auide. Sentiebam quoq; in ventre grauedinem ita vt videretur in ipso iacere lutum. Et sequenti die indigesti sine appetitu per totam diem eramus vt nihil possemus comedere, & spiritu inflatiuo pleni, dolentes quidem capita & caligantes visu, neque etiam secesserat aliquid subtus quod solum remedium est indigestionis. Quo & nos tũc cõclusimus esse graue & indigestibile edulium sic pręparatum frumentum. Erat autem & hoc non experienti ꝓpriũ ratiocinari, vbi enim neq; farina comesta vt dixi prius facile digestibilis est si non elaboretur per sales & fermentum & commassationem & tritionem & clibanum, quomodo quis vtiq; non intelligit non elaborantes fortissimum esse. Virtutem attñ habet magnam si digeratur sic comestum frumentum & nutriens est fortiter corpus & robur insigne exhibẽs vtentibus ipso. Hęc Gal. Idem iudicium habe de ferculo dicto frumentaria quod fit ex frumento elixo in lacte quo sępe gallici vtuntur, & est cibus delectabilis & de try & de macrõibus italicorũ. Dic tertio φ triticum sub forma panis bene fermentati & assati in clibano moderato igne est electus cibus. Iuxta illud Gal. c. secundo primi alimentorum. Optimi autem panum pro digestione sunt qui maxime fermentati & qui assationem habuerunt a commensurato igne in clibano. Et iterum eodem ca. ait. Optimus igitur quidẽ panis ad sanitatem homini est neq; iuueni neq; laboranti φ plurimum quidem fermenti habet & plurimum salis ad plurimum autem a pistore formari elaboratus. Coctus autem in clibano commensurate calido, qui vero penitus infermentatus nulli vtilis est.

Frumẽti elixati noxa.

Alia autem ab istis non respicias nisi secundum modum fuerint medicationis aut secundum præseruationem.

In hac tertia particula dicit Prin. φ alia cibis iam nominatis & sibi similibus non sunt respicienda neq; assumenda pro cibis electis. Sed conuenienter assumi pñt dum casus exigit cibi aliqui ex prohibitis via medicinę, vt si venter constipatus fuerit pñũ comedi pñt & poma cocta & boragines et bletę. Et si nimium laxetur citonia & pira cocta. Possunt & sumi gratia pręseruationis vt in regionibus calidis & ĩ ęstate sumunt homines lactucas acedulam poma arangiæ mala granata acetosa vt præseruentur ab immoderatis caloribus & lapsu in febrem.

Fructus tamen nutrimenti magis similes sunt ficus & uuæ ualde maturæ & dactyli in regionibus & ciuitatibus in quibus esse consueuerunt. Verumtamen cum aliquis hæc comederit si superfluitas inde ꝓuenerit ad ipsã festinet euãdã.

In hac quarta dicit primo φ inter fructus, fructus magis nutritiui & similiores seu ꝓpingores carnibus in nutriẽdo sunt ficus & vuæ valde maturę & dactyli in regionibus & ciuitatibus in quibus esse cõsueuerunt. De ficubus & vuis Gal. testatur secundo alimentorum. c. 9. dicens. Vuæ autem & ficus oporę. i. succosæ quasi capitales existunt. Etenim nu-

Vuæ & ficuũ nutrimẽtũ.

trium magis omnibus orarijs.i.non custodibilibus fructibus hæc, & minime sunt cacochyma, & maxime quando fuerint bene matura. Eius quidem igitur quod est nutrire ipsa maximum signum est, quia qui custodiunt fructus vinearum comedentes quidē in duobus mensibus quibus custodiunt aut solas semper ficus cum vuis aut modicum quid interponentes panis impinguantur satis, non tamen fortis & compacta est caro ex ipsis generata, sicut quę carnibus sed laxa & vacua, pp qđ & celerit' cōtrahit cessante edulio. Minus autem ficubus vuæ, nutriunt, & maximum bonum inest ipsis celeriter secedere, propter quod si & retineantur aliquando lædunt satis non habentibus hoc maturis ficubus si.n.non secedant notabiliter digerantur autem in ventre bene non nociuum dant alimentum corpori. Palam autem q venter magis submittitur sola carne racemorum simul cum succo ab sorpta sine acinis & sine tunica composita extrinsecus. De dactylis vero cap. 25. dicti libri ait. Omnes autē dactyli indigestibiles sunt & læsiui capitis amplioris comesti. Qui autem ab ipsis distribuitur in corpus chymus grossus quidem semper est, autem aliquid & viscosum quando dactylus fuerit vnctuosus. Quando autem tali chymo dulcedo admiscetur, celeriter quidem ab ipso hepar obstruit. Læditur autem & phlegmoniçans & turgescens summe ab edusio ipsorum. consequenter autem hepar & splen oppilatur et læditur. Secundo dicit hic Prin. q si ex vsu nunc dictorū fructuum superfluitas prouenerit festinanter educenda ē ne piat ęgritudinem. De ficubus quidem dicit Gal. c. 8. secundi alimentorum, q implent ventositate ventrem & hepar, & ipsas pediculorum multitudo sequitur, propterea neq; multum ex eis assumendum est neque assidue vel postea est bibenda vno mane vncia. ß. diacatholicon vel diaprunis dissoluti in quatuor vncijs seri caprini ad mundificandum san. genitum ex eis de vuis vero. c. 9. ait. Neque enim digeruntur bene si retineantur, & secundum eas quæ ad hepar & venas distributiones crudum generant chymum non facile cōuertibilem in sanguinem. Purgetur igitur humor inde genitus prouocatione vel vrinæ vel sudoris vel eductione crudi humoris cum dracmis tribus diafinicon. Sed de dactylo dicit in aggregatore. Serapionis. cap̄. de eo quod calefit & generat san. grossum & conuertitur cito ad choleram, & est malum illis quorum cōplexio est calida & hepar calidum, & cui cito aduenit colica & squinantia & bothor. Et colica est oppilatio in hepate & in splene, & deteriores ex eis sunt magni & qui sunt dulciores, & non sunt conuenientes aliquo modo illis qui sunt calidę complexionis. Illi autem qui non sunt calidę complexionis & nō sunt debilis naturæ si vtuntur eis impinguantur ab eis. Hæc ibi. Quod si oppilauerint vel multiplicauerint choleram dentur. ʒ. j. & ß. reubarbari & scrupulus vnus spicæ nardi conquassati & temperati per noctem in aqua endiuię cum tantillo vini albi, deide expressi fortissime per staminum in vncijs tribus seri caprini & mane bibatur tepidum hora quarta.

Dactylorū nutrimētum.

Oportet pręterea ne aliquis comedat nisi post desiderium, neque in hoc tardetur cum desiderium ebullierit nisi fuerit mēdosum ut ebriorum desideriū & habentiū fastidiū, quoniā tolerare famem stomachum putridis replet humoribus.

In hac secunda parte primo agit de hora abstinendi a cibo vel sumendi cibum ex absentia vel pñtia desiderij. Secūdo de qualitate ciborum secundum anni tēpora. ibi[In hyeme præterea nutriens actu calidum.] Tertio de malitia famis in sterilitate post saturitatem in fertilitate & econtra. ib [Scias autem q nihil est deterius saturitate in tempore fertilitatis.] In prima particula dat duas regulas. Prima est q nullus vnq̃ comedat sine appetitu siue vera fame, quia sequitur ex hoc immoderata replętio quæ est pręgnans mater ægritudinum materialium nisi ventris beneficio natura aut ars prouideat aut abstinentia corrigens hunc defectum subsequatur. His.n. adiuti multi crapulosi sine fame sępe se cibo replentes perseuerant sani. Secunda est, nullus tardet aut differat comestionem cum desiderium ebullierit. i. appetitus cibi manifeste insurrexerit, nisi mendosum sit illud desiderium, sicut in ebrijs & patientibus fastidium, quia pati famē replet stomachum putridis humoribus. Eiusdem sniæ meminit Rasis. 4. Almansoris. cap̄. 4. dicens. Et præterea cauendum ne comestio postq̃ appetitus fuerit tardetur, nisi appetitus mendax fuerit sicut ebrijs vel fastiditis accidere solet. Sed postq̃ homo qui ebriosus non est appetere inceperit & nutrimentum quod precessit nec multum nec grossū fuerit ipsa hora debet comedere sine dilatione aliqua. Sed hæc præcepta vidētur prohibere omnino ieiunium quod in lege Christi multum commendatur, & de eo dicitur q mentem eleuat vitiā comprimit, virtutes largitur & præmia, quodq; salubriter institutum est animis corporibusq; curandis. Verum ars medicinæ legi Christi se cōformat in hoc q laudat sobrietatem & cibi potusq; parsimoniam, sed non vsque ad macerationem corporum & tolerantiam famis acerbę quę choleram acuit pronificat ad iram, caput dolere facit & angit, vires debilitat, ac robur corporis & stomachum replet putridis humoribus. Quia dum sibi esurienti denegatur cibus attrahit hūores a meseraicis & venis hepatis. Iuxta illud Ga. tertio virtutum naturalium. cap̄. 13. Si vero ieiunus cogitur manere venter in hoc tempore a venis quæ in mesenterio et hepate habebit cibum. Et paulopost agit. Ita igitur & venter in quo tempore indiget quidem ipse cibo comedit autē nondum animal in hoc a venis quæ secundum hepar rapit. Et cum hepar hac hora sit innanitum non sinit abire, sed sibi retinet laudabilem sanguinem. Transit igitur ad stomachum quod inutile aut corruptum est. Propterea suadet vomitus ante comestionem post tolerantiam. famis diuturnā, ne cibus receptus in stomacho sordido putrescat & corrumpatur per malos humores attractos ad ipsum tempore famis. Attēde primo circa hoc q dicit. Nisi mendosum fuerit. q duplex est fames. Vna vera est, alia mendosa. Veram Gal. ita describit aphor. secunda. commento illius cañ. Vbi indigentia nō oportet laborare. Certa fames est cum pomo cibo indiget vnde immensus sequitur appetitus. Sed mendosa fames est cibi appetitus corpore non indigente. Et sicut vera fames fit ex constrictione & corrugatione venarū orificij stomachi procedente a suctione membrorum innanitorum cibo indigentium, sic mendosa fames solet ab his fieri quæ constringunt & corrugant orificium stomachi mēbris cibo non indigentibus, vt ab actu frigidis stypticis ponticis aut acetosis. Attēde secundo q ebrij frequenter in nocte & mane famescunt fame mendosa, vel quia vinum quod in suis stomachis præ multitudine digeri non potest in stomacho acetosatur, vel quia conuertitur in humores crudos. Iuxta illud Gal. tertio complexionum. c. 2. Ex potatione superflui vini fiunt apoplexiæ paralyses & subet & epilepsiæ & spasmi & therani. Et hæ omnes ægritudines frigidæ sunt. Et mendosa fames excitari solet vt modo dictum est ex frigidis & acetosis orificio stomachi occurrentibus. Attende tertio q fastidium proprie est defectus appetitus cibi qñ & vbiq; oportet, vt clare innuitur secundo prognosticorū. cañ. illo. Ex signis huius quæ putribilia sunt coniecturabis. Vbi.n. scribitur in translatione a græco fastidium patiūtur, in translatione ab arabico scribitur non desiderant cibum. Et istud accidens orificij stomacho dicitur ab Alexādro gręco insigni secundo practicæ suæ anorexia quam fieri dicit, aut ex distemperantia aut aliquo humore i stomacho residēte. Sed quæret aliquis ex quo fastidium est defectus appetitus quomodo in fastidiosis est mēdosum desideriū. Dic q dupl'r. Vno modo quia non appetunt quando & vbi oportet vt inanito corpore. ppea q os stomachi fumis vaporibus vel aliquo humore quasi plenum apparet. Sed instabit aliqs

Qua hora comedendū.

Tolerātię famis nocumēta.

Fames duplex.

Fastidij ciborū causa.

q in

ꝙ in talibus non est tunc desiderium, ergo nec mendosum desiderium. Nega consequentiam, quia locus a toto nō ad suam partem inualidus est cum determinatione distrahente, vt non sequitur de aliquo qui interijt non est homo, ergo nō est homo mortuus. Aliomodo, quia appetunt quando non oportet. s. neq; membris inanitis nec corpore agente cibo, sicut crapulosi multi pleni vsque ad guttur. vel cacochymia infecti circa os stomachi iactari quærunt postq; surrexerūt, non inopia alimenti sed vt ab artificijs suorum stomachorū humores excutiantur inferius depressi per assumptum cibū, qui cor & os stomachi lasitate quadam prius afficiebant.

In hyeme præterea nutriens actu calidum comedat, & in æstate frigidum aut quod paruæ sit caliditatis, & neq; caliditas neq; frigiditas ad rē perueniant quam sustinere non possit.

In hac secunda dicit primo ꝙ in hyeme cibus actu calidus est comedendus, & in æstate frigidus actu vel remissæ caliditatis. Cuius ratio triplex est. Prima est, quia communiter delectabilius suscipitur frigidus æstate & calidus hyeme. secūda est, quia corrigit sua actuali qualitate lapsum stomachi illatum a tēpore. tertia est, quia transiens iuxta illud pectoralia mitigat impressum frigus ab aere eis attracto tempore hyemali, & calorem impressum tempore æstiuo. Secundo dicit ꝙ frigus cibi in æstate & calor in hyeme non sint ita intēsi ꝙ stomachus eos tolerare non possit sine dispendio seu nocumento. Nam vehemens frigus ad instar niuis æstiuo tempore facile penetrans particulas & poros rarificatos calorem deijcit, digestiuæ nocet & magnum detrimentum ori stomachi infert quod est neruosum, & quandoq; inducit spasmū, vt contingit Ari. primatum tenenti in peripathetica theoria, qui persuasus a medicis sui temporis aquā frigidam in febre bibere contra propriam opinionem bibit, & cito post spasmatus interijt, vt memorat Gal. li. de virtute consuetudinis cap̄. primo. Sed calor nimius vrit & vesicat partes per quas transit. Idem scripsit Rasis quarto Almansoris cap̄. 4. dicēs. Oportet præterea vt in hyeme sit cibus actualiter calidus, et in æstate actualr frigidus. Est enim abstinēdum a cibis calidissimis quales sunt tunc cum ab igne remouentur. Et ab his qui super niuem infrigidantur quibus nullus vti debet. cibo enim super niuem infrigidato nullo modo vtendum est nisi in tempore magni caloris corpore quasi inflāmato existente. Deinde subdit instruens nos qua hora & quo loco cibum in æstate debemus sumere dicens. Obseruandum quoq; est vt cibus in horis edatur frigidis. Quod si frigidæ nō possint esse horæ, mansiones saltem sint frigidæ.

Scias autem quòd nil est deterius saturitate in tempore fertilitatis quam fames sequitur in tempore sterilitatis & econuerso. Sed tamen conuersio est deterior. Vidimus enim multos quibus in tempore sterilitatis cibus defecit, postea cum in tempore fertilitatis abundauit repletos fuisse & mortuos, licet uehemens repletio in qualibet dispositione sit pernecabilis siue ex comestione sit siue ex potu. Quot nanque homines superflue se repleuerunt & suffocati interierunt.

Non statim saturitas famē seq; neq; fames saturitatē debet.

In hac tertia dat Prin. quatuor regulas. Prima est, in genere repletionis saturitas seu repletio ad saturitatem diu frequētata tempore fertilitatis est pessima quam sequitur fames in tēpore sterilitatis. Cuius causa est duplex. Vna est debilitas virtutis ex mutatione consuetudinis de extremo in extremum. Alia est debilitas virium tam ex repletiōe saturatiua corpus aggrauāte & pene suffocante innatum calorem q̄ ex subsequente penuria cibi qua corpus deficit, præcordia dolent, viscera videntur veluti suspensa, calor innatus primum incenditur, deinde se resoluit radicale humidum abunde depascitur & pene deperit totum corpus tabescit, mortis imago adest. Dānabilis ergo est consuetudo plurium qui ante ieiuniū quadragesimale crebra & copiosa ciborum igluuie suos ventres farciunt, credentes inde melius tolerare dictum ieiuniū. Quibus esset melius paulatim assuescere parsimoniæ cibi q̄ saltare repente de crapulosa plenitudine ad sobriam refectionem. Sed contra. ex plenitudine quæcunq; ægritudines fiunt euacuatio sanat. aphor. secunda. Fames ergo sequēs saturitate sibi esse videtur apta medicina. Dic id verum esse si gradatim subsequeretur & modesta foret, sed repēte veniēs & ad extremum inanitionis deducta vires corporeas penitus eneruat naturæ inimica. Secunda regula est, in genere vacuitatis vel inanitionis pessima est diuturna fames tempore sterilitatis quam sequitur vehemens saturitas tempore fertilitatis. Cuius ratio est triplex. Prima est mutatio quasi subita de extremo inanitionis ad extremum repletionis. Nam tabida fame attriti venientes ad tempus aut locum fertilitatis nesciunt seruare modum. secunda est, quia virtus digestiua diuturna fame valde debilitata digerere non potest cibum copiosum voraciter assumptum. tertia est, quia inanita membra sibi trahunt auide indigestum nutriens, quod calor eorum fame resolutus & debilitatus digerere non potest. Vel ergo succūbit & extinguitur vel in membris crescunt et multiplicantur superfluitates quas regere non valet, corrumpuntur igitur & tandem corrumpunt. Tertia regula ē cōuersio est deterior. i. peior est diuturna fames tempore sterilitatis q̄ sequitur vehemens saturitas tempore fertilitatis q̄ sit saturitas hora fertilitatis quam sequitur fames hora sterilitatis. Hanc regulam probat Prin. experimento dicens se vidisse multos quibus defuit cibus tempore sterilitatis, post hoc abundante cibo tempore fertilitatis auide se eo replētes suffocati mortui sunt. Sed instabit aliquis quia statim dixit ꝙ nil deterius est saturitate quam fames sequitur, & modo dicit ꝙ fames quam sequitur saturitas est peior, & sic sermo eius implicare videtur contradictionem. Item omne peccatum quodcunq; sit magnum sit maius in tenuibus q̄ ingrossioribus dietis, vt ait Hyppo. aphor. prima. Sed fames post saturitatem est velut attenuatio diætæ, & saturitas post famem est vt eius ingrossatio. ergo fames post saturitatem ē peior. Item saturitas post famem potest faciliter pharmacijs corrigi educendo humores ex saturitate multiplicatos, sed ex fame forti continuata post saturitatem prouenit dānum irreparabile. s. superflua consumptio humidi radicalis quod ita purum nunq̄ restauratur. Ad primum dic ꝙ saturitas quam sequitur fames est pessima in genere repletionis. Sed fames quam sequitur nimia saturitas est pessima in genere vacuitatis. Et ita non implicat ꝙ vtraq; sit in suo genere pessima & vna peior alia simplr. Vel si non a termino a quo sed a termino ad quem denominatiōis facere mauis, dic trāsmutationem a saturitate in famem fore pessimam in genere vacuitatis. Et a fame in saturitatem pessimam in genere repletionis. Ad secundum dic ꝙ vbi excessus non est vehemens & ad mortem pronus, minor error est in ingrossatione q̄ subtiliatione diætæ, quia per subtiliationem nimiam deijcitur virtus & per ingrossationem confortatur. Sed in vehementi excessu inclinante ad mortem citius ꝑimit ingrossatio nimia q̄ subtiliatio, sicut vides in tendentibus ad mortē virtute iam pene resoluta dum astantes nituntur eos confortare viæ anhelitus impediuntur & protinus suffocantur ægri. Simile videmus in lampade cuius ignis debilis paratus extinctioni citius deperit multitudine olei superfusa q̄ paucitate. Ad tertium dic similiter. Nam saturitas vehemens cōtinuata post lōgam famem subito occidit. Fames vero post repletionem longo tractu temporis. Quarta regula est, omnis vehemens repletio siue ex cibo siue ex potu sit ex perniciosa siue pernecabilis in quacunq; dispositione temporis & corporis. s. & tempore fertilitatis & tempore sterilitatis &

temporibus medijs, & in corpore pingui & macro & in medio. Quot nanq; homines superflue se repleuerũt & suffocati interierunt.q.d.tot fuisse q̃ eorum non est numerus. Nam calor innatus sub omni excessiua multitudine siue cibi siue potus siue humorum siue superfluitatum de facili extinguitur sicut ignis lampadis sibi superfuso excessiuo oleo vel vino vel aqua vel alio liquore.

Cum autem error ceciderit in comedendo aut bibendo aliquod medicinalium nutrientium regendum erit quomodo digeratur & maturescat, & ipse est custodiendus a malitia complexionis quæ ex eo timetur accipiendo post ipsum quod sit ei contrarium donec digeratur. Quod ergo frigidum fuerit sicut cucumer & cucurbita temperetur ab eo quod ei existit contrarium sicut allia & porri. Et si fuerit calidum temperetur cum eo etiã quod ei existit cõtrarium sicut cucumeres & portulaca. Et si oppilatiuum fuerit sumatur qđ aperiat & euacuet, deinde famem diu toleret.

Error cibo℞ assũptorũ q̃ pacto corrigẽdus.

In hac tertia parte primo agit de correctione malorum ciborum assumptorum. secundo iterum agit de hora comedẽdi. ibi. Et neq; ipse neq; omnes qui sanitatem volunt. Tertio de malitia fastidij. ibi. Et præterea nil est deterius q̃ fastidium & ꝓprie. Quarto de correctione vnius cibi per alium sibi superassumptum. ibi. Verumtamen quandoq; necesse est aliquem cibum. In prima particula dat quinque regulas. Prima est si quis errauerit in assumptione cibi aut potus medicinalis intendere debet digestioni eius & maturationi, vt per digestionem spolietur a virtute medicinali qua corpus alterat, & partes ipsius aptæ maturationi fiãt bonus sanguis. Et ad illud conferunt manere in quiete, & nil sumpermittere quod eius digestionem posset impedire nisi fuerit illi sicut medicina. Solet.n. melius digestio fieri tempore quietis q̃ tempore motus propter fixionem & adherentiam caloris digerentis ad digestibile, & natura soli illi intenta citius superat & digerit ipsum. Secunda est. ille qui errauit in sumendo cibum aut potum medicinalem excessiuæ qualitatis pręseruandus est a malitia complexionis quæ timetur ex hoc sumendo aliquid sibi contrarium donec digeratur, vt si comederit carnes salsas & sinapum de quibus timetur supflue calefieri, vel hippocratem biberit superbibat ptisanam, vel sugat de granis granati acetosi vel de granis berberis. Tertia est. cibus frigidus medicinalis vt cucumer cucurbita corrigendus & temperandus est cibo medicinali calido sicut allijs & porris. Ista nanque sese prohibent ab impressione qualitatis excessiuæ, & ex horum commixtione quasi quædam temperies prouenit. Sed contra. cucurbita communiter generat humorem similem humori qui fit ex eo quod ei miscet. Iuxta illud Prin. secundo huius. cap̃. de cucurbita. Et de proprietate quidem eius est q̃ generatur ex ea nutrimentum homogeneum ei quod associatur. Nam si comeditur cum sinapi generatur ex ea humor malus acris. Aut cum sale generatur ex ea humor salsus. Aut cum stypticis generatur ex ea humor stypticus. Et est omnino nocitiua quibus dominantur melancholia & phlegma & bona cholericis. Hæc ille. Si ergo misceatur cum allijs & porris generabit sanguinem acutum cholericum. Concede illud & dic q̃ allia & porri cucurbitis mixta non faciunt vt sanguis bonæ substantiæ generetur ex his, sed reprimunt earum frigiditatem & hu. & vehementiam nocumenti quod inferre solent stomacho & colon. Teste Prin. cap. præfato de cucurbita dicente. Et ẽ ex eis quæ generant ægritudinem stomachi valde & ipsa vehementer nocet intestinis & colon etiam proprie. Quarta est. cibus medicinalis calidus vt allia cæpe porri corrigẽdus & temperandus est cibo frigido medicinali sicut cucumeribus lactucis aut portulaca q̃tenus prohibeatur ab impressione superfluæ caliditatis. Quinta est. si cibus medicinalis fuerit oppilatiuus vt panis açimus caseus citonia esscula sumatur post eos illud quod aperit vias oppilatas, & qđ euacuat oppilantem humorem vel per vrinam vel per secessum. Consequenter diu famem sustineat. s. tandiu donec humor genitus ex cibo grosso oppilatiuo fuerit vnitus membris & oppilatio perfecte soluta. Sed contra. tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Concede id de fame vera cum inanitione venarum & membrorum & non de fame quæ est cum oppilatione & repletiõe venarum ex grossis humoribus. Attende circa hoc q̃ non est tutum miscere diuretica subtiliantia & aperitiua cum oppilantibus, quia faciunt ea penetrare in vias strictas. Iuxta illud Prin. secundo. cañ. cap̃. de caseo. Subtiliatiua quidem augmentant malitiam eius quoniam faciunt ipsum penetrare & impellunt eum. Sed post digestionem & penetrationem opilatiuorum aperitiua conueniunt sicut aqua cicerum, semẽ anisi, carui vel fœniculi, vel euacuatio ex reubarbaro vel agarico quibus inest vehemens virtus deoppilandi vias & educendi humores oppilantes eas cum incolumitate sine grauamine. Adde sextam regulam si vis q̃ si cibus medicinalis sit nimis aperitiuus sicut grana iuniperi orobi & milij solis quæ quandoque cogunt fortitudine suæ aperitionis nimis sæpe mingere cum his miscenda sunt vel danda post eos aliqua styptica sicut rosę sumach thus & similia. Et hæc satis innuitur in pręcedenti, quam ideo forte Prin. non expressit, quia cibi medicinales frequentius lædunt oppilatione q̃ apertione.

Et neque ipse neque omnes qui sanitatem habere uolunt aliquid comedant nisi desiderium fuerit certum & stomachus & superiora intestina a primo nutriente euacuata fuerint. Quod enim in corpore est deterius est nutriens super nutriẽs quod non est digestum mittere.

In hac secunda particula resumit vnum quod præmiserat in initio secundæ partis tanq̃ regulam valde conferentem in custodia sanitatis, vt fortius imprimat mentibus audientium. s. q̃ neq; ille qui sumpsit cibum oppilatiuum, nec aliquis quicunq; custodire volens suam sanitatem debet comedere aliquid nisi desideriũ ei certum fuerit. i. uera fames, & stomachus & tria gracilia intestina euacuata sint a præassumpto cibo. Cuius rationem reddit, quia nil est deterius in humano corpore q̃ intromittere cibum super alium qui nõ est digestus sed digeri incepit. Nam superassumptus cibus prioris digestionem inchoatam impedit, & digestio prioris ante complebitur qui transiens ad hepar per mesaraicas ducet secum cibum superassumptum indigestum vnde crudi humores multiplicabuntur. Attende q̃ hora comedendi non est statim post euacuationem stomachi & intestinorum gracilium a priori cibo sed post complementum omnium digestionum. Iuxta illud Auer. sexto colliget. cap̃. 7. Hora vero cibandi est cum omnes digestiones fuerint celebratæ. Sed id non obseruant hominum plurimi quibus mos est bis comedere in die & inter prandium & cænam interuallum faciunt octo horarum ad longius, quo interuallo vix compleri potest vel non completur digestio prima quę fit in stõ. Iuxta illud Prin. tertij. 13. tractatu. 3, c. 8. Et quantitas quidem æqualis remanentiæ cibi in stõ & egressionis eius est illud quod inter. 12. horas vsque ad. 22. horas.

Et præterea nihil est deterius quàm fastidium & proprie cum fuerit fastidium ex malis nutriẽtibus, quoniam cum fastidium pueneritex grossis nutrientibus hæreditare faciet iuncturarum dolores & renum & dispnœam & podagram & splenis.

splenis & hepatis grossitiem & phlegmaticas ægritudines & melancolicas. Sed cum ex subtilibus acciderit nutrientibus prouenient ex ipso febres acutæ & malignæ & apata acuta mala.

In hac tertia dicit ꝙ nil deterius est fastidio in regimine sanitatis maxime cum processerit ex malis nutrientibus. Et intellige per fastidium defectum appetitus horis comedendi, quo non obstante fastidiosus comedit horis suis solitis q̃ñ tum solebat diu perseuerans in isto errore. Nam si hoc fastidium processerit ex grossis nutrientibus vt porcinis carnibus, anguillis aut tencis possidere faciet velut hereditatem artheticos dolores & dolores renum & respirandi difficultatem quæ dispnœa dicitur, & podagram quæ est gutta pedũ sub arthetica cadens, & ingrossationem splenis & hepatis, et phlegmaticos alios ac melancholicos morbos sicut quotidianas quartanas sclirrhoses & œdemias. Nam si grossi humores ex nutrientibus grossis generari soliti paulatim in venis aceruati vel accumulati fuerint & natura nõ sufficiat per solitas vias eos foras pellere mittit ad iuncturas ad quas solet mittere quasdam humiditates, ne tempore motuum nimiũ exiccentur, quæ quia superfluunt inducunt dolorem. Et si ad renes vrina ducente tendãt eos oppilabunt & distendẽt & dolere facient. Et si ad pectus fluxerit vel de cerebro descenderit astma vel dispnœam illic generabunt. Quod si sua grauitate fluxerint ad pedes coadiuuantibus latitudine viarum & debilitate pedum facient podagram. Si vero fuerint in hepate & splene fortiter incuneati tumorem efficiẽt & grossitiẽ in eis. Et si putruerint in paruis venis vel porositatibus mẽbrorum quotidianam inducent phlegmatici & quartanam melancholici. Et si membrum vnicum sua multitudine distenderint inde prouenient sclirrhosis vel œdemia. Sclirrhosis quidem ex melancholicis. Oedemia vero ex phlegmaticis. Et si fastidium introductum fuerit ex subtilibus cibis ut piperatis & alliatis euenient inde febres acutæ & malignæ, sicut causon & tertianæ continuæ putrescentibus in venis humoribus ex talibus cibis genitis, & apostemata acuta maligna sicut herisipela formica herpes resudãtibus humoribus acutis in aliquod membrũ & facientibus ipsum intumescere.

Verumtamen quandoque necesse est aliquẽ cibum aut rem cibo similem mittere super alium cibum quæ fit ei sicut medicina. uerbi gratia sicut illi qui nutrientia comedunt acuta aut salsa: Deinde post tempus in quo nondum completa fuit digestio consequenter eis adiungunt res humectantes ex nutrientibus saporem non habentibus. Et istis quidem hoc sufficit regimen et exercitium non eis necessarium. Et horum contraria dispositioni est dispositio eorum qui grossis cibarijs post aliquod tempus consequenter admiscent quod uelociter digeritur & est acutum:

In hac quarta particula dat exceptiones ab illa regula secundæ particulæ. Quod in corpore existit deterius est nutriens super nutriens quod nõ est digestum mittere, dicens. Verumtamen quandoq; necesse est. i. vtile & conueniens ut cibus aliquis vel res cibo similis virtute & opere postea mittatur supra alium cibum velut medicina corrigens malitiã cibi præassumpti. Et istud declarat duobus exemplis. Primum est de illis qui comederunt nutrientia acuta sicut alliata vel piperata, vel nutrientia salsa puta carnes quæ diu iacuerunt in sale, vel propter delectationem vel propter verecundiam, quia comedebant cum manibus se vescentibus talibus. Vel ex necessitate non habentes aliud, postea tempore lapso quo sua digestio nondum perfecta est cibos insipidos & humectatiuos superassumunt sicut cucurbitas melones aut cucumeres vel eorum succos vel ipsorum aquas. Hi nãque reprimunt calorem & acumen salsorum & acutorũ & præseruãt hepar & sanguinem ab inflãmatione & incẽdio. Et istud regimẽ seu ista correctio sufficit eis. Nec idigẽt exercitio, immo nocet eis concitans calores & coadiuuans ad incendium. In hoc casu puto tutius superbibere bonum haustũ ptisanæ vel syrupum aliquem infrigidatiuum vel aquas dictorum insipidorum q̃ sumere eorum totam substantiam, in cuius digestione natura laboret iam aliũde satis occupata. Secũdum exemplum est de illis quorum dispositio cõtraria est dispositioni nunc dictorum. s. qui sumpserunt cibos grossos vt caules carnes porcinas et caseum plurimum, & post aliquod tempus eis immiscuerunt acutum cibum uelociter digestibilem vt fœniculum anisum carui vel cinamomum, vel superbiberunt nectar aut hippocratem. Ex his enim grossa præassumpta subtiliantur & prohibentur oppilare vias transitus eorum si conuenientibus tempore & mensura superaccipiantur.

Amplius paruus motus post comestionẽ ipsũ cibum in stomacho quiescere facit & proprie cũ dormiendi post ipsam uoluntas affuerit. Accidẽtia præterea animæ horribilia & motus corporei fortes digestionem fieri prohibent.

In hac parte quarta primo agit de effectibus motuum & accidentium animæ post comestionem. secundo de quantitate nutritionis ciborum hyeme & æstate ibi. Et in hyeme quidem. Tertio de quantitate ciborum & potuum secundum comprehẽsionem stomachi. ibi. Ex cibo etiã. Quarto de modo decubitus & cooperimentorum post comestionem. ibi. Oportet præterea. In prima particula dat duas regulas. Prima est ꝙ paruus motus vt suauis incessus post comestionem facit quiescere cibum in stomacho. i. descendere ad fundum stomachi vbi celebratur digestio melior quia carnosus est, & maxime conuenit talis paruus motus dum voluntas adest bene dormiendi post comestionẽ. Per hunc enim clauditur orificium stomachi, & prohibetur ascẽsus plurimus vaporum & fumorum ab eo ad cerebrum cõturbantium somnum. Secunda est ꝙ passiones horribiles ai sicut terror timor ira furia rancor tristitia, & motus corporis fortes prohibent digestionem fieri, quia diuertunt calorem & spiritus a loco digestionis & cibos in stomacho receptos exagitãt, & nõ sinũt stõm sup eos figi donec digerant.

Motus post cibum.

Animi accñtia cõcoctionẽ prohibere.

Et in hyeme quidem cibi pauci nutrimenti non sunt edendi sicut olera, sed nutriens magis ẽ edendum quod ẽ ex granis & fortis soliditatis, et in æstate huius contrarium.

In secunda dat duas regulas. Prima est. cibi paucę nutritionis sicut bletæ caules atriplices spinachia boragines & alia olera non sunt comedendi tempore hyemali, sed potius cibi multi nutrimenti, fortis soliditatis. s. compactæ & spissę substantiæ vt riçum panicum milium triticum & grana similia. Cuius ratio est, quia innatus calor tunc est fortissimus & somni longissimi non parum iuuãtes digestionem assumptorum. Teste Hip. aphor. pria. cañ. illo. Vẽtres hyeme & vere calidissimi sunt natura & somni lõgissimi. Et Gal. in cõmen. dicente. Virtus naturalis actionis si cibum in stomacho bene digerit testatur corpus in hyeme secundum naturalẽ cursum bene se habere, quia hoc tempore augmentatur calor in interiori corpore & somnus fit longissimus, superfluitas tertię digestionis expellitur q̃uis non sentiatur. Fumosa. n. cum anhelitu grossa cum vrina egreditur. Hypostasis quoque vrinæ fæculentior est q̃ in æstate, & quantitas minoratur vrinæ, corpus magis nutritur, caro augetur, sanguis multiplicatur ordinatione modum non excedente. Hæc ille. Et libro de virtute cibariorum. c. 3. de cibarijs grossis ait. Et

Cibi hyemalis.

melius est ꝙ sumantur hæc cibaria in hyeme propter aggregationem caloris in interioribus corporis & longitudinem somni. Secunda est. in æstate contrarium huius conuenit scilicet cibi multi nutrimenti fortis soliditatis sicut grana nō sunt comedendi. sed potius cibi paucæ nutritionis vt spinachia lactucæ acedula portulaca bletæ borago attriplices & similia. Ab his enim calor ex tempore illatus corpori reprimitur & sanguis modicus generari solet cuius custodiæ natura debilis & resoluta vacat attentius. Non enim sufficeret sanguinem plurimum regere & protegere a corruptione, & quod ex his remanet superfluum purgandum leue existens facile labitur ad inferiora. Prin. vero tractatu primo particulæ secundę canticæ canticorum regimen ciborum æstatis latius descripsit dicens. Tempore quidem æstiuo est cibi quantitas minuenda, est: ꝙ tunc ad subtiliter nutrienda declinandum, vnde vitandæ sunt tunc carnes grossæ & vtendū est oleribus & lactis speciebus & piscibus recentibus, hædo & agno mediocris ætatis, pullis gallinaceis, carnibus quoque capodarum idest alaudarum & coturnicum. Instabit aliquis primo. in æstate maxima fit resolutio quod ostendūt debilitas virium & macredo corporis, sed cum cibus detur ad reparationem solutorum quantitas ipsius horum quantitati respondere debet, & substantia eius vix resolubilis & compacta foret. Item dixit prius Prin. primi secunda doct. secunda. summa prima. c. 6. ꝙ hyems est magis constringens materias, & in ipsa est plus necessarium sumere ea quę incidunt & subtiliant, & ꝙ ægritudinum hyemalium pluri mæ sunt phlegmaticæ, & in ipsa phlegma fit multum. Non ergo conuenit hyemali tempore nutriens ex granis fortis soliditatis cum tale sit oppilatiuum. Ad primum dic ꝙ licet in æstate maior fiat resolutio vnde maior cibus & nutritiuior & resolutioni resistentior competere dēret, virtus tamē digestiua plurimum debilitata ferre non sufficit tantum & talem cibum, quare oportet paucum & subtilem dari qui digeri possit, sed frequentius dandus est vt resoluta reparet & resolutioni resistat. Ad secundum dic ꝙ licet hyeme propter robur innati caloris & virtutis digestiuæ cibus nutritiuior & magis solidus conueniat, expedit tamen in ea sæpe vti subtiliatiuis & aperitiuis, sicut petroselino nasturtio fœniculo aniso & similibus, vt oppilationes & multiplicatio phlegmatis prohibeantur.

Cibi æstatis.

Ex cibo etiam nullus ita est replendus ut non sit ibi locus superfluus, sed ab eo est retinendus, reliquijs desiderij adhuc in anima manentibus, hæ enim famis reliquię post horā unam destruuntur. Et in hoc usus est conseruandus, quoniam deterior comestio est quæ stomachi facit grauitatem, & deterior potus est qui temperamentum egreditur & in stomacho natat. Et si aliquo die superfluxerit sequenti die famelicus maneat & somno utatur prolixiore in loco temperato in quo neque calor sit neque frigiditas. Quod si somnus ei non aduenerit multo utatur incessu suauiter, & continuo in quo non sit quies neque requies & parum puri uini bibat. Ruffus inquit. Incessus hic mihi placet & proprie post prandiū, quoniam bonitatē operationis cœnæ præparat.

In hac tertia dat tres regulas. Prima est, nullus sic ex cibo est replendus vt in eius stomacho non sit locus vacuus adhuc capax cibi, immo quisque a cibo cessare debet, ipso adhuc aliquid appetitus habente. Nam post horam vnam reliquiæ famis. i. appetitus relictus cessabunt. Causam regulæ dat, quia deterior comestionum est quo ad mensuram cibi quæ stomachum aggrauat sicut illa quæ totam eius implet concauitatem, Et peior potus est qui excedens temperamentum natat in stomacho. Nam per vtrumque digestio lęditur, & caput grauatur fumis & vaporibus cum nec os stomachi bene claudi possit, nec cibus & potus ad ipsius fundū libere descendere qui digestioni deputatus est sicut os ipsius appetitui. Sed causa cessationis appetitus relicti post horam vnam est, quia fundus stomachi cessat trahere ab ipsius ore & hepar stomacho sanguinem transmittit per proprias venas, & vapores cibi quos digerens calor eleuat os stomachi replent vnde cessat fames. Et in hac regula Prin. interserit vnum documentum. s. ꝙ vsus in hoc est conseruandus. i. cōsuetudo circa modum repletionis ex cibo & potu conseruari debet omni tempore si bona fuerit, si vero mala sicut in multis est more brutorum vitam agentibus qui non cessant edere donec saturi sint & saccus repletus non subito relinquenda est. Omnis nanque consuetudo subito & sine gradatione ablata illum cuius est offendit, ut ait Prin. tract. primo secundę particulæ canticæ canticorum. Secunda regula est. siquis ex cibo superflue sumpserit vno die, abstineat a cibo die sequenti saltem donec prior digestus fuerit, & lōgius dormiat loco non calido neque frigido sed temperato, quatenus melior digestio fiat vnito calore circa interiora & non vigilijs nec curis disperso. Tertia. si nimis repletus dormire nequiuerit diu continue suauiter incedat sine quiescendo a motu vel requiescendo ab operibus vigiliarum vt per motum suauem cibus deprimatur calor excitetur, fumi & vapores a cerebro ad cutem tracti diuertantur, & bibat modicum boni vini puri quod cibum deprimit. calorem excitat, & digestiuam confortat. Et super incessu suaui post cibū verba Ruffi allegat famosi medici, quorum hæc est series. Incessus hic, scilicet post cibum maxime post prandium mihi placet, quia præparat bonitatem operationis cœnæ, idest coadiuuat ad digestionem perficiēdam, qua perfecta stomachus dispositus redditur ad cœnā suscipiēdā cōmode cū appetitu.

Repletorū nimis auxilia.

Oportet præterea ut post comestionem primo super dextrum latus dormiat pauco tempore, deinde super sinistrum reuoluatur, postea reuolat se super dextrum. Et debes scire quòd multis cooperiri pannis et ceruical eleuare ex illis existunt quæ in digerendo iuuant. Et ad ultimum quidē ut mēbrorū situs ad īferiora sint declinātes.

In hac quarta dat tres regulas. Prima est ꝙ dormiturus post comestionem primo pauco tempore supra latus dextrū dormire debet, vt ab ore stomachi quod tunc erit sursum quia declinat ad sinistrum latus cibus liberius ad fūdum descendat sua grauitate. Post super sinistrum latus se reuoluat, vt hepar incubans foris super stomachum veluti gallina super pullos suos ad digestionem cibi coadiuuet. Deinde se reuoluat super dextrum latus vt stomachus hepati superponatur sicut lebes igni quo plurimum iuuatur in digerendo.

Dormientium situs.

Attende ꝙ dormire solitis vno somno integro sine interruptione fere tota nocte, vt pueris mos est, decubitus melior est supra dextrum. Tum quia cibus ab ore stomachi per hunc decubitum liberius descendit ad ipsius fundum, Tum quia fortius hepar influit stomacho calorem quando subest ei. Nam calidum promptius est ad ascendendum ꝙ ad descendendum. Id docuit Hip. primo prognosticorum. Bonū inquit est inuenire ægrum iacentem in latere dextro aut sinistro, melius tamen in dextro quæ habitudo sanis est familiaris. Etenim iacere in modum sani melius. Verumtamen in hoc consuetudo attendenda est, sicut notat Gal. in commento. Secunda est. digestio iuuatur bona coopertura capitis corporis & extremitatum, & eleuatione capitis & spatularū supra ceruical vel supra puluinar. Nam per cooperturam cōseruatur calor innatus membrorum, & exteriora quæ tempore somni frigida redduntur calore reuocato ad interiora prohibentur per cooperturam a percussione & penetratione frigoris nocturni. Sed eleuatio capitis & spatularum supra

ceruical

ceruical confert ad tenendum stomachum erum, videlicet os sursum & fundum deorsum, quo descensus cibi plurimum iuuatur, & cerebrum minus ascensu fumorum & vaporum turbatur, & somnus profundior fit his non interruptus. Tertia est. ad vltimum. i. summarie loquendo bonum est pro confortatione digestionis vt situs membrorum ad inferiora declinent hora somni, ita vt caput collum & humeri sint altiores trunco corporis, & truncus corporis tibijs & pedibus propter causas dictas in eleuatione ceruicalis.

Et cibi quidem mensuratio existit secundum usum & uirtutem & ut mensura eius in eo qui sanæ est uirtutis sit talis cum ipsum recipit quòd ei grauamen non afferat, & ut hypocundria non tendantur neq̃ inflet & rugitum non faciat neq̃ natet. Et non accidat ex eo nausea neque caninũ desiderium, neque casus neque ingenij pigritia neque insomnietas, neque ipsius sapor in ructibus post tempus reperiatur, quoniam cum post lõgũ tẽpus sapor eius reptus fuerit erit deterius.

Cibi mẽsura. In hac parte quiota primo agit de mensura cibi secundũ consuetudinem & virtutem. secũdo de signis cibi moderatæ quantitatis. ibi [Declaratur autem.] Tertio de partitiõe comestionum in his qui ex cibo sumpto super calefiunt, & qui ferre nequeunt vna vice tantum quantum eis sufficit ibi [Ille præterea.] Quarto de nutrimentis proprijs melancholicis cholericis sanguineis & phlegmaticis. ibi [Melancholicus præterea.] In hac prima particula dicit primo ꝙ mensura cibi debitæ quantitatis principaliter attenditur penes consuetudinem & virtutem. Penes consuetudinem quidem quia consuetudo est altera natura. Cuius rei signum est ꝙ assuescentes in temperate diætari ægrotant cum non intemperate diætantur, vt ait Arist. 28. particula problematum. Penes virtutem vero digestiuam & nutritiuam. Non enim plus cibi dari debet vnq̃ quamuis digestiua digerere potest, & nutritiua vis assimilare. Neque minus dandum est q̃ ꝙ virtus nutritiua pro restauratione deperditi exigit. Secundo dicit ꝙ in homine cuius naturalis virtus sana est mẽsura cibi debet esse talis ꝙ in eius receptione. 11. obseruentur conditiones sequentes. Prima est ꝙ cibus non afferat ei grauamen aliquod, quia cibus grauans stomachum nõ amplexatur ab eo delectabiliter, sed quodam modo refugit ab eo veluti a contristante, quare non bene digeritur neque tandem bene nutrit. Secunda est ꝙ post cibum assumptum hypocundria. i. partes laterales quæ sub costis sunt minime tendantur, quia ea horum tensione seu dolore extensiuo significatur tantus cibi excessus ꝙ non solum grauat stomachum sed hepar & splenem quare refugiũt ab eo cui potius deberent assistere pro cõfortaoda stomachi digestione. Tertia est ꝙ dictus cibus non inflet. i. sua multitudine generet in stomacho ventositatem inflatiuam quæ digestionem perturbat & stomachum ꝓhibet ab amplexu stabili cibi. Quarta est ꝙ non faciat rugitum. i. ventositatem mobilem in visceribus, quæ si non inueniat liberum exitum sub aut supra quandoque inducit passionem colicam vel dolorosissimam iliacam. Quinta est ꝙ non natet in stomacho, quia cibus natans a fundo stomachi elõgatus est vbi viget digestio potior, & ad os eius declinans effumat ad cerebrum. Sexta est ꝙ non accidat ex eo voluntas vomendi quæ nausea dicitur. Ex hac enim significatur ꝙ grauat stomachum quare fugit ab eo & potius quærit foras expellere q̃ ipsum amplecti pro digestione. Septima est ꝙ non inducat appetitum caninum. Quod dupl'r facere potest. s. vel sua qualitate, quia frigidus de se est vel stypticus vel põticus vel acetosus. Vel qualitate acquisita ex diminutione digestionis propter multitudinem suæ quantitatis, vnde acetat in stomacho vel in aquositatem frigidam phlegmati similem cõuertitur. Et hæc est causa quare multi pigues plurimum repleti sunt magis famelici siccis cholericis & inanitis. Octaua est ꝙ non accidat ex eo casus appetitus seu desiderij. Ex hoc enim significatur ingurgitasse tam abũde cibum ꝙ orificium stomachi quasi plenum diu apparet, vel ꝙ remollitum fuerit multitudine humiditatum ex cibo superfluo derelictarum. Nona est ꝙ ex eo non eueniat pigritia ingenij propter multitudinẽ fumorum & vaporum petentium cerebrum, vel propter diuersionem caloris & spirituum ad loca digestionis. Decima est ꝙ non accidat ex eo insomnietas seu reuolutio plurima in lecto hora somni, quæ tũc euenire solet cum cibus ad os stomachi quodam modo declinans non permittit ipsum claudi, sed effumat abunde ad cerebrum, dolere faciens & inquietans ipsum. Vndecima est ꝙ in eructationibus emissis diu post assumptum cibum non sentiatur sapor cibi assumpti, quia dictus sapor post longum tempus repertus ẽ deterius signum q̃ dum sentitur statim post assumptum cibum significans ꝙ stomachus longo tempore quasi nil egit in cibum, nec potuit ei præualere seu digerere ipsum.

Declaratur autem quòd cibus sit temperatus cum ex ipso non prouenit magnitudo in pulsu & in anhelitu paruitas, hoc nanque non accidit nisi propterea quòd stomachus comprimit diaphragma, & propter hoc fit anhelitus paruus & inspissatur & cordis necessitas ei præbet augmẽtum. Magnificatur ergo pulsus quoniam in uirtute non existit debilitas.

In hac secunda dicit ꝙ cibus declaratur esset temperatus qualitate & quantitate duobus signis. Primum est cum non prouenit ex eo magnitudo in pulsu. secundum est cum non prouenit ex eo paruitas in anhelitu. Sed instabit aliquis primo auctoritate Gal. lib. de introducendis in pulsu cap̃. 30. dicentis ꝙ cibaria commoderata magnos & vehementes & citos & spissos faciunt pulsus. Secundo per Prin. primi secunda doc. tertia summa prima. cap̃. 11. dicentem. ꝙ si cibaria æqualia fuerit fiet pulsus in magnitudine augmentatus & velocitatis maioris & spissitudinis propter augmentum virtutis & caloris. Tertio per Prin. in fine particulæ præsentis dicentem. Magnificatur ergo pulsus quoniam in virtute non existit debilitas. Dic ꝙ Gal. & Prin. loquuntur ibidẽ de magnitudine moderata solita contingere post refectionẽ. Prin. vero hic intendit de magnitudine excessiua pulsus secundum tres dimensiones vltra cursum naturę solitum quã cibus excedens operari solet. Quod si valde excesserit pulsum efficit diuersum & inordinatum. Iuxta illud Prin. cap̃. iam allegato. Et si plurime magnitudinis valde fuerit erit pulsus diuersus absque ordine propter grauitatem nutrientis super virtutem, quoniam ea omni grauitate prouenit in pulsu diuersitas. Aut dic hunc textum fuisse corruptum vel a scriptoribus vel a translatore, & ipsum taliter debere scribi. Declaratur autem ꝙ cibus sit temperatus cum ex ipso ꝓuenit magnitudo in pulsu & non in anhelitu paruitas. Et hoc declaratur sequenti sermone, vbi primo reddit rationem de non paruitate anhelitus ex cibo temperato. Hoc nanque inquit, scilicet paruitas anhelitus ex cibo non accidit nisi propterea quòd stomachus nimium repletus comprimit diaphragma. Et propter hoc fit anhelitus paruus & frequens post cibum nimium & necessitas cordis idest euentationis caloris eius præbet ei, scilicet anhelitui augmentum frequentiæ, quia adaucto calore cordis ex cibo cum oppressione virtutis motiuæ pectoris necessario fit anhelitus frequens ut frequentia suppleat quod deest in magnitudine & velocitate. Secundo reddit rationem quare ex cibo pulsus magnificatur dicens. Magnificatur ergo pulsus quoniam in uirtute pulsatili non existit debilitas. Potest tamen id intelligi tam de cibo temperato q̃ de nimio non perueniente vsque

Cibu tẽpatus.

ad hoc quód diuersum & inordinatum efficiat pulsum quia vterq; pulsum magnificat.

Ille præterea cui post comestionem accidit calliditas & calefactio non una totum comedat hora sed paulatim per interualla, propterea ne ei ex repletione dispositio accidat, quæ sit sicut tremor quam postea sequatur calor sicut fortis febris cũ calefit cibus. Amplius qui quantum ei sufficit digerere non potest comedere numerum multiplicet & quantitatem minuat.

Parciendi cibi ratio.

In hac tertia particula dat duas regulas. Prima est q ille non debet comedere cibum suum totum vna & eadem hora sed diuersis vicibus & per interualla cui post comestionem accidit caliditas extranea & interiorum calefactio, ne tremor aut horripilatio sibi superueniat ex repletione cibi quem sequatur superfluus calor velut fortis febris calefacto cibo calore extraneo. Sub ista regula cadunt cholerici & rari macri debiles maxime in æstiuo tempore & in regionibus calidis, in quorum stomachis venis & hepate superfluit cholera, quæ cedens assumpto plurimo cibo supra membra spargitur tremorem faciens, & eum natura neque choleram illam neque cibum multum regere sufficiat putrefient ambo febrem generantes. Secunda est. Ille debet multiplicare vices comedendi scilicet numerum comestionum & minuere quantitatem, scilicet minus sumere de cibo quaque vice quam si totum vnica vice comederet, cuius stomachus tantum cibum digerere non potest vna vice quantus sibi cibus necessarius est. Sub hac regula cadunt senes a senio, & prægnantes illæ quarum foetus est iam magnificatus propter debilitatem suarum virtutum, & pueri & illi quorum stomachus ex creatione nimis paruus est propter diminutionem capacitatis suorum stomachorum.

Melãcholicus præterea nutrimento indiget uehementer humectante & parũ calefaciente. Cholericus uero eo quod humectat & infrigidat. Et ille quidem in quo sanguis calidus generatur & bonus nutrientibus indiget frigidis & pauci nutrimenti. Et ille in quo sanguis generatur phlegmaticus nutrientibus pauci nutrimenti indiget in quibus caliditas sit & subtilitas.

Qui cibi qbus tẽperamẽtis adhibendi.

In hac quarta particula dicit primo q melancholicus indiget cibo qui vehementer humectet & parum calefaciat, vt per vehementiam humiditatis suæ membra humectentur, & resolutio sui radicalis humidi quod exile est prohibeatur, & melancholiæ siccitas in qua abundat reprimatur & impediatur a desiccatione. Et per caliditatem suam moderatam calor melancholici modicus existens suscitetur & viuificetur, & melancholiæ ipsius frigiditas minuatur. Signanter dicit parum calefaciente, quia si multum calefaceret cibus eius desiccaret ipsum propter resolutionem a forti calore, desiccatio vero sibi pernecabilis est. Eiusdem sententiæ meminit Gal. sexto de regimine sanitatis dicens. Humectare igitur eos, scilicet melancholicos oportet & calefacere, erit autem hoc exercitijs commoderatis & cibis humidis & calidis & vini calioris potatione & amplioribus somnis. Secundo dicit q colericus eget cibis humectantibus & infrigidantibus vt per eos corrigantur lapsus suæ caliditatis & sic. & prohibeantur vlterius labi. Sed contra. calidiora calidioribus indigent adiutorijs, frigidiora frigidioribus & sicciora siccioribus. & calidiora & sicciora calidioribus & siccioribus, vt ait Gal. tertio the. Dic id verum esse in regimine pure conseruatiuo quo non est securum vti in cholericis, quia proni sunt de facili labi addeterius, sed reductiuum regimen vel præseruatiuum est eis tutius quod contrarijs fit moderato vsu. iuxta illud Gal. tertio techni. Calidiorem & sicciorem crasim non calidæ & siccæ diætæ faciunt eucratam per se, sed quæ tantum eucrata crasi frigidiora & humidiora quantum & natura erat calidior & siccior. Tertio dicit quòd sanguineus lapsus in calido & humi. In quo sanguis bonus calidus generatur idest plus debito multiplicatur eget cibis frigidis paucæ nutritionis, vt spinachijs lactucis acedula violarijs frigidis quidem gratia repræssionis caloris, pauci vero nutrimenti pro diminutione sanguinis. Iuxta illud Gal. sexto de regimine sani. cap̃. sexto. Humidiores & natura calidiores si quis subalterare velit eorum complexionem ad sicciorem & frigidiorem speciem oportet per contrariam diætam ducere, si vero custodire per similia.

Quarto dicit q frigidus & hu. complexione in quo sanguis phlegmaticus multiplicatur indiget nutrientibus pauci nutrimenti in quibus caliditas sit & subtilitas substantiæ sicut auiculis assatis & vino albo antiquo. Caliditas quidem ad repræssionem suæ frigiditatis. Substantiæ vero subtilitas ad prohibitiones oppilationum. De complexionibus talibus dicit Gal. sexto de regimine sani. cap̃. 7. Laboriosæ & quæ cũ humiditate frigidæ complexiones sunt maxime hæ reumaticis occupant ęgritudibus. Prosunt aut eis balneatio et exercitia & diæta subtilior, & vnctiões moderate calefacientes.

Nutrientia præterea ordinem in sui receptione habent in quo sanitatis conseruator sollicitus esse debet, ne illud quod subtile est & cito digeritur post forte nutriens quod sit eo durius in cibo sumat, quia prius digeretur quàm ipsum, & super illud natabit non habens uiam qua penetret, putrefiet ergo & corrumpetur & corrumpet illud quod ei admiscebatur.

Ordo ciborũ sumẽdorũ.

In hac parte sexta primo prohibet sumere cibum subtilẽ super cibum grossum secundo labilem super fortem durũ. ibi[iste etiam.]Tertio pisces & similes cibos post forte exercitium. ibi.[Pisces quoq;.]Quarto docet quibus stypica conueniunt ante cibum. ibi[Hominũ præterea.]Quinto quibus conuenit grossus fortis cibus & quibus subtilis. ibi[Et est etiam.] In hac prima particula dicit primo q cibaria inter se habent ordinem præpositiõis & postpositionis, circa cuius obseruantiam conseruator sanitatis debet eẽ attentus, quia quædam prosunt ordine seruato quæ præpostero ordine ministrata nocent. Secundo dicit q sanitatis conseruator debet esse attentus, ne cibum subtilem cito digestibilem superponat duro qui tarde digeritur, & subtilis prius digeretur & obstaculo grossi transire non poterit sed super grossum natare, quare corrumpetur superflua decoctione & corrumpet illud cui commiscebitur. idem commemorat quarti prima. cap̃. primo. dicẽs. Et nos quidem a nutriẽte terremur quod cito digeritur, cum accidit vt nutriens pręcedat quod tarde digeritur. Et timemus ne cum eo misceatur, & fiat secundum modum quem iam declarauimus. Cõtrarium autem huius regulæ communiter, & vt in pluribus obseruant gallici præponentes carnes bouinas & mũtoninas pullis perdicibus caponibus fasianis & alijs volatilibus facilis digestionis. Nec etiam eis videtur deesse rõ, quia fundus stomachi carnosior existens & calidior cæteris ipsius partibus ita cito digerit cibum præassumptum grossæ substantiæ sicut partes aliæ cibum subtilem. Itẽ si subtilis grosso præmittatur prius digeretur, quia subtilis, tum quia recepitus in fundo stomachi & prædigestus superfluet & effluet ad hepar per meseraicas ducens grossum secum, quia aperto fundo stomachi cibus statim effluit, & grossus citius sua grauitate tendit inferius oppilabit ergo vias & multiplicabit humores grossos & indigestos. Item delectabilius & sapidius accipimus vtroq;, pferendo cibos grossos subtilibus.

Nam grossi præassumpti tempore famis plurimum, & subtiles postea delicati sapidi demulcent gustum. Pro solutione dic primo q si distantia cibi subtilis a cibo grosso modica fuerit & proportionata distantiæ fundi stomachi ab alijs eius partibus in virtute digerendi qualis est distantia pulli ab hædo, et hædi a mutone cibus grossus præferri debet subtili propter rationes nunc allegatas. Dic secundo q si distantia vehemēs fuerit cibi subtilis a grosso & improportionata partibus stomachi adinuicem sicut lactis a carnibus bouinis cibus subtilis non ilico post grossum recipiendus est propter causam quæ in littera tāgitur. Nam subtilis prius digeretur & corrūpetur & corrumpet grossum. Dic tertio q cibus subtilis vehementer distans a cibo grosso post hunc sumi potest sine magno errore tanto interuallo q grossus, cibus præmissus ita cito fuerit complete digestus sicut subtilis post ipsum receptus maxime si grossus nutritioni non suffecerit. Tunc enim pariter sine offendiculo sui chyli libere per meseraicas transibunt ad hepar.

Iste etiā non primo comedere debet cibum labilem, ita ut post ipsum cibum fortem & durum in cibo sumat, quoniam cum ipso labetur cum ad intestina penetrabit eo nundum tam integre digestio quantum debebat.

In hac secunda particula dicit primo q sanitatis conseruator post cibum labilem non debet comedere cibū fortem durum ut post aquā pulli vel aquam pisorum carnes cerui aut bouis, quia cibus labilis uelociter descendēs secum ducet grossum nondum digestum, qui vias hepatis strictas oppilabit & humores crudos multiplicabit. Contrarium istius practicant gallici præferentes labiles fructus vt ficus & vuas cerasa & pruna puretas boraginum bletarum atriplicum & spinachiorum & puretas pisorum & aquas carnium carnibus & piscibus tā elixis q̄ assatis. Et sic fore agēdum vr̄ iubere Prin. trac. primo. particulæ secundæ canticæ dicens. Est autem humidum & lubricum styptico præponendum. Et Auer. in cōm. ait. Q2 præponatur humidum liquidum styptico est canon & præceptum in regie & ordine cibi. Et ad idem est rō, quia si cibus fortis & durus labilem præcedat digeretur prius labilis cibus & transire nequiens cito corrumpetur & corrumpet alium. Item præferendo labilem būficium ventris intertenetur, quod est cā maxima custodiæ sanitatis. Attende q Gal. libro de virtute cibariorum ca. primo tractat materiam particulæ pn̄tis & præcedentis sub quatuor regulis. Pria est. aliquando aggregat hō in comestione sua cibos lenientes corpus & cibos stypticantes ipsum. q si præmiserit lenientes & sequantur alij leuiter descendent cibi post digōnem suam. Et in his verbis approbare vr̄ præassumptionem labilium ciborum, imaginans forte q cum labilis cibus digestus fuerit labetur inferius, & tunc natura optime docta qualit̄ & qn̄ debeat operari claudet fundū stōi super cibum durū donec sit digestus, vel quod hepar suget chylum cibi labilis cū quibusdam partibus cibi fortis duri, residuum vero cum fecibus effluet per intestina. Secunda est. qn̄ præmiserit stypticum & sequitur leniens non descenduot sed corrumpiē totū. Et hoc iō quia stypticus separat inter stōm & descensum cibi lenitiui & remanet in stō post distōnē suā & corrumpitur & corrumpit corruptione sua aliū cibum. Ex his clare innuit cibos stypticos & duros non debere assumi statim ante lenitiuos. Tertia est. qn̄ cibus leniens accipitur qn̄ stypticus, descendit, lenitiuus post digōnem suā & stypticus per vias leuiter descendit. In his verbis innuit cibos duros grossos posse satis apte præferri lenibus interuallo tanto q iam pene grossi digesti fuerint & descensui apti, Tunc. n. iuuabunt ad eorum descensum & breui tempore digeri poterunt lapsuri cum eis. Quarta est. & idem est si aggregat aliquis in comestione sua cibos velocis digōnis & alios duræ vel tardæ digestionis in fundo stomachi, ppterea quia fundus stomachi est calidior & potentior super digōnem pp multitudinem cōpositionis eius quæ est in eo de partibus carnis, & os stomachi superius est neruosum frigidum debilis digōnis. Et intellige q idem est quo ad hoc q sicut durus labili cōmode præferri potest interuallo tanto q vterq; quasi simul digeratur, sic grossus subtili tanto interuallo vel sine interuallo si subtilis cibus ad grossum se habeat in posse digeri sub hac proportione qua pars superior stomachi se habet ad fundum ipsius in posse digerere, & sicut labilis statim post durum in stomacho receptus prius digeritur postea corrumpitur & corrumpit durum, sic subtilis sumptus statim post grossum sine proportione modo prænarrata.

Pisces quoq; & quæ eis similātur post laboriosum exercitium comedendi non sunt: corrūpentur enim & corrumpent humores.

In hac tertia particula dicit q pisces & alij cibi similes eis in velocitate corruptionis sicut lac oua persica melones mora racemi non sunt comedendi post laboriosum exercitium, quia calor stomachi labore inflammatus corrumpit eos, & ipsi corrupti corrumpunt humores. Contrarium huius asserit Prin. tractatu primo particulæ secundæ canticæ suæ dicens. Piscis notus habitans in rupibus est cibus congruus vexato ab exercitio & labore. Et Auerro. in commento huius cantici ait. Piscis petrosus habitans in rupibus est ille qui natat in aquis super montes & rupes transeuntibus & currētibus. Et intellexit per hos pisces squamosos. Et paulo post subdit. Melior autē ex eis est petrosus mōtuosus ratione magni motus & subtilitatis aquarum inter rupem & montes existentium. Itē dicit Prin. secundo cañ. capitulo de piscibus. Et non sunt conuenientes nisi stomacho calido valde. Ad primum dic q Prin. in canticis & Auerro. laudant pisces in vexato ab exercitio & labore non eadem die qua se vexauerūt cum tunc afficiantur calore extraneo quo corrumpuntur de facili pisces, sed alijs sequentibus diebus post remissionem huiusmodi caloris ut humiditate sua contemperent siccitatem corporis & iuncturarum quam labor induxit. Ad secundum dic quòd Prin. laudans pisces in stomacho calido ualde de calido loquitur calore innato non aduentitio. Pisces enim suis frigiditate & humiditate contemperant ipsum.

Hominum præterea sunt quidam quibus conceditur comedere illud in quo uirtus existit styptica anteq̄ suum comedant cibum. Et isti quidem sunt stomachi laxitatem hn̄tes ex quorum stomachis cibi descensus fit uelociter, & non in eis moratur neque digeritur. Quapropter stomachi dispositio & eius complexio semper est consideranda.

In hac quarta particula dicit primo q comedere styptica ante cibum quibusdā cōcedit, v3 patientibus relaxationē stōi, de quorum stōachis cibus labi solet añ eius digestionem, ut citonia cocta uel diacitonitē damus patientibus lubricitatem stōi uel fluxū uentris in principio mensæ quatenus sua stypticitate claudant fundum stōi, cibus quoq; retineatur donec sit digestus. Attende primo q non solum præferenda sunt styptica cibis patientium lubricitatem stomachi, sed & cibis stypticis & restrictiuis sunt nutriendi. Iuxta illud Gal. libro de uirtute cibariorum, ca. 30. Si contingat cibum descendere de stomacho

ante sui digõnē debent administrari cibi styptici stringētes qui sunt quibus dominatur aut põticitas aut grossities.

Cibi adstringētes tripliciter.

Attende secundo q ciborum constringentium quidam stringunt stypticitate vel ponticitate, alij siccitate, alij grossitie. Iuxta illud Ga. ibi. Qui sunt citonia, grana myrti, fructus spinæ albæ, & substantiæ lentium, castaneæ, glandes, vinum ponticum quæ stringunt ventrem cum stypticitate & ponticitate eorum. Rizum panicum miliū sanic hordei. i. hordeum tostum fractum stringunt ventrem cum siccitate ipsorum. Carnes etiā leporis & caules cocti post effusionem aquæ primæ ab eis cum eorum secunda & lac coctum stringunt ventrem sua grossitie.

Attende tertio q sicut in lubricitate stomachi ministrātur styptica sic in mora nimia superfluitatum ciborū in stomacho & intestinis cõueniūt lenitiua. Iuxta illud Gal. ibi. 29. cap. Cum superfluitates tarde descendunt de stomacho & intestinis debent sumi cibi lenientes & mordicati, i quibus sunt aut dulcedo aut acuitas aut salsedo ut ius aut aqua lentium aut caulium quæ leniunt ventrem & brodium galli & panis multum furfureus, & oliue condite sumpte ante cibum, & lac subtile mulræ aquositatis & bleta & atriplex & cucurbita & melo & ficus & passulæ & nuces & mora & pruna. Secundo dicit hic Prin. q pp cāi dictas conseruatur sanitatis semper diligent' attendere debet ordinando diætam ad dispõnē stõi si fuerit lubricus strictus vel medius & ad eius cõplõnē si calida vel frigida fuerit humida vel sicca vt lapsus corrigat oblatione contrariorum. s. calida frigidis humida siccis lubrica stypticis & styptica lubricis.

Et est etiam aliquis hominum in cuius stomacho cibus corrumpitur subtilis qui cito digeri solet & fortis qui tardæ solet digeri in ipso digeritur. Et hęc quidem est cuius stomachus est igneus. Et ex eis est qui huic existit cõtrarius quorum quisq; secundum suum stomachum est regendus.

In hac quinta particula dicit primo q cibus subtilis facilis digõnis, pullus oua petrosi pisces in stomachis quorundam vsti corrumpunt & grossi duri difficiles digeri sicut panis azimus caules bos porcus ceruus digeruntur. Huiusmodi sunt hi quorum stomachi sunt vehementer calidi & velut ignei. Tales regi conuenit cibis grossis duris, & vitare leues & subtiles cibos. Iuxta illud Gal. ca. 1. libri de virtute cibariorū. Et quidem necessarium est q hõ cui dominiū est cõplõnis calidæ, & cuius stomachus calescit velociter pp generationem choleræ citrinæ, & q ille i cuius stomacho generatur multa cholera citrina aut aliunde sibi effunditur nutriat cibis grossis duræ digõnis. Etenim eos digerit et non digerit eos leues subtiles facilis digõnis, quia cholera est potentior super lenibus cibis & corrumpit eos & non potest corrumpere grossos. Et ideo inuenimus homines qui non digerunt carnes pullinas & quæ assimilantur eis ex cibis leuibus. Hæc Gal. Secūdo dicit hic Prin. q ex eis est qui huic existit contrarius. i. aliqui hominum sunt in quorum stomachis cibi duri fortes digeri non possunt, & leues & subtiles bene digerunt.

Ciborum p ratione virium stõi exhibitio.

Attende q Gal. libro de virtute cibariorum. cap. 2. Primo describit hos subtiles cibos. Secundo declarat qbus conuenit dicens. Ciborum. n. quidam sunt ex quibus generatur sanguis purus & subtilis. Et dicuntur ipsi subtiliantes, quia sanguis qui generatur ex eis quando commiscetur sanguini qui est in venis reddit eum totum subtiliorem q̄ prius esset sicut medulla panis frumenti lota pluribus lotionibus & carnes pullorum & aduragi. i. turturis & fasiani & ascellæ omnium auium & carnes paruorum piscium in quibus non est viscositas & cucurbita & almesci. i. aqua pisorum & quæ assimilantur eis, & huiusmodi genera ciborum conferunt ei qui non mouetur, & illi in cuius corpore calor naturalis est debilis, & qui non potest vitare quin generetur in hepate aut splene oppilatio, aut in renibus aut in pectore aut in cerebro aut in iuncturis suis aliquid superfluitatis. Hæc Gal. Tertio dicit hic Princ. q vterq; prædictorum regendus est scdm suum stõm. s. habens stomachum igneum cū grossis duris, & habens debilem frigidum cū subtilibus cibis.

Regiones quoq; naturas habent proprias & usus sunt res extra rationem. Et hoc quidē obseruandum est, & oportet ut experimētum in hoc rõnē uincat. Est enim cibus qui solet comedi in quo aliquod existit nocumentum, & est conuenientior bono non usitato.

In hac parte septima primo agit de regimine corporū penes regionem & vsum. Secundo penes figuram & cõplexionem. ibi ⌊ Vna quæq; prætetea. ⌉ Tertio de dimissione cibi de se boni nocentis alicui. ibi ⌊ Ex hoibus. ⌉ Quarto de fiducia non habenda in malis cibis, licet bene digerantur. ibi ⌊ Ille vero in quo. ⌉ Quinto de casu in quo larga comestio ciborum bonorum corporibus impuris concedi solet. ibi ⌊ Et sæpe etiam. ⌉ Sexto de regimine rari corporis. ibi ⌊ Cum vero alicuius. ⌉ Septimo de frequēti minutione comedentium multam carnem. ibi ⌊ Amplius qui. ⌉ Octauo de remedijs quibusdam conferētibus frigidis. ibi ⌊ Et ille cuius. ⌉ In hac prima particula dicit primo q regiones habēt proprias naturas secundum quas variatur regimen incolentium eas vt incolæ trium primorum climatum ex forti calore cum siccitate suarū regionum sunt debiles rari macri resoluti quare frequenti egent refectione ea cibis subtilibus frigidis & humidis. Et contrarium est de incolis trium vltimorum climatū. Illi vero de quarto climate ueluti medij medie se habent.

Cibi regionum.

Secundo dicit q vsus. i. consuetudo habita circa cibos & potus est res extra rationem. i. extra regulas artis medicinæ, quia consuetudines sunt singularium, & regulæ medicinæ sunt vniuersales, sed singularia sub arte non cadūt propter eorum innumerabilitatem et instabilitatem. Vel expone q vsus sunt res extra rõnem. i. contra canonem artis medicinæ, vt q malus cibus præferatur bono quasi sit melior, quia consuetus vel quia inconsuetus humana ratio cedit experimento, vt humana ratio dictat q hædinæ carnes uel mutoninę facilius bouinis digestibiles sunt & experimentum docet q aliqui ex consuetudine melius digerunt carnes bouinas q̄ hædinas. In quo casu statur experimento & non rationi, quia consuetudo est altera natura. Et hæc consuetudo fundatur in familiaritate substantiæ quæ solo experimento cognoscitur & maxime cõfert ad bonam digestionem ciborum & potuum. Iuxta illud Gal. secundo de regimine sani. capitulo quarto. Familiaritas vero quæ est secundum totam substantiam experimento solo cognoscitur. Maximam igitur virtutem in digestione eorum quæ comeduntur & bibuntur non secūdum ventrem solum sed & secundum totum corpus & hepar ea quæ secundum totam substantiam familiaritas habet. Tertio dicit & hoc quidem obseruandum est, videlicet vsus seu consuetudo. Et oportet vt experimentum in hoc. s. vsu vincat rõnem, puta quia cibus aliquid mali habens comedi solitus conuenientior est cibo bono non vsitato, neq; consuetudo consilio medici subito mutāda est, licet mala fuerit i cibis & potibus. Iuxta illud Ga. capitulo primo de virtute cibariorum. Et non debes ipsam immutare consuetudinem cum est longa & ampla, & si sit laudabilis vel non bona quando non inducit aliquid necessitatis ad mutationem suam. Nam consuetudo est natura secunda sicut memorat sapiens Hippoc. quòd si eminet aliquid inducens q mutetur ab ea conuenientior

Cibi consuetudinū.

dor rerum in eis est q mutetur ab ea paulatim. Hæc ille. Attende q licet consuetudines aliquæ quibus mali cibi quia consueti præferuntur bonis, videantur prima facie ratione carere, non tamẽ penitus ratione carent, vt declarat Gal. libro de virtute consuetudinis. cap. 3. sub aliquibus ꝓpositionibus. Prima ꝓpositio est. sicut panis paratus dicitur post immixtionem farinæ cum aqua fermẽtationem & decoctionem sic cibus in stomacho post digestionem. Ait. n. ibi. Quemadmodum panis frumentarij. i. pistores dicuntur coquere non cum molentes & diuidentes in tenues particulas comminuũt frumenta, sed cum super hoc madefacientes aqua & fermento miscentes, deinde cooperientes aliquo fouentium dimiserint donec vt ipsi vocant fermententur, & post hoc per elibanũ aut caminum assent, ita in eis quæ in ventrem transgluttiuntur non cum in eum transglutita fuerint digesta esse aimus, sed cum sicut quæ coquuntur frumenta secũdum qualitatem transmutationem habuerint. Secunda est. sicut oportet triticum in panem bene præparatum conuerti per artificium ad qualitatem nobis propriam sic in stomacho cibum ad qualitatem nobis magis propriam. Ait enim ibi. Quemadmodum autem in panibus in propriam nobis comedentibus duci oportet qualitatẽ quod coquitur triticum, ita & in ventre adhuc magis in propriorem. Nomino autem ꝓpriorem alteram altera secundum similitudinem futuri ex ea nutrituri corporia. Tertia est. diuersis corporibus diuersa nutrientia sunt ꝓpria. Ait enim ibi. Aliud alij corpori nutrimentum proprium est. Et propter hoc animalia ad propria ueniunt nutrimẽta indocte a natura ducta, subiugalia quidem ad herbas paleam & fœnum & hordeum, leones vero ad carnes sicut & leopardi & lupi. Quarta est. sicut propria nutrientia diuersificantur in generibus, & speciebus animalium sic in indiuiduis, vt quod est proprium nutriens vni homini non sit ꝓprium sed contrarium alteri. Ait enim ibi. Quemadmodum autem in animalibus secũdum genus non parua dĩa propriorum vnicuiq; nutrimẽtorum est, ita & secundum speciem contractam. s. ad indiuidua in generibus inueniuntur differentiæ magnæ. His quidem neq; gustare potentibus vinum q̃ multum aut alijs intristanter bibentibus, & his quidem boum & hircorum & arietum carnes cum delectatione comedentibus, digerẽtibus autem intristanter, his vero neq; odorem earum sustinentibus neq; esum. Quinta ꝓpositio est. homines delectabilius quosdam cibos alijs recipiunt propter familiaritatem naturæ cum eis, et quia videntur eis bene digestibiles. Ait. n. ibi. Quoniam autem hoc ita habere videtur primum quidem illius oportet memorari. s. afferre homines delectabilius alijs, alia secundum familiaritatem naturæ venireq; ad eorum esum magis quẽadmodũ & bene digestibiliũ eis esse visorũ, auertere autem & fugere ab indelectabilibus & indigestibilibus. Sexta est. consuetudo est signũ & cã ꝓprietatis naturalis qua cibus aliquis est delectabilis & bñ digestibilis. Signum quidem, quia consueta delectabiliter recipiunt & bñ digerunt sicut docet experimentum. Cã vero quia volentibus aliquem cibum sibi assuefacere indelectabiliter & cũ nocumento a principio recipiunt ipsum, post consuetudinẽ uero delectabilr & sine nocumento. Consuetudo ergo efficit vt cibus primus indelectabilis & nociuus factus sit delectabilis familiaris & iuuatiuus. Ait. n. ibi. Itaq; & signum est hæc assuetudo proprietatis naturalis. Qm̃ autem & vt cã sit multotiens manifestum est ex dispositis quidem indelectabilr vel cum nocumento ab aliquibus in principio. Si autẽ paulatim eã quæ ad ipsa assuetudinem sustineãt neq; indelectabilr adhuc dispositis neq; cum nocumento. Septima est. cã pp quam cõsuetudo facit de cibo prius indelectabili & nociuo delectabilem & iuuatiuum est, quia sicut quisq; holum cibum suum alterat ad sui nãm sic alterat ab eo, & quodammodo trahit ad similitudinem eius. Ait. n. ibi. Cã autem huius talis est quẽadmodum alterat secundum qualitatẽ comestorũ & bibitorum singulum, ita id disponit aliqualiter id quod alterat. Octaua est. quia non solũ id quod nutrit alterat nutriens sed etiam nutriens alterat nutritum quadã modica alteratione quaq; vice necesse est in ꝓcessu temporis alterationis modicas iteratas peruenire tandem ad magnam & notabilem alterationem huius quod nutritur a nutriente taliter q alteratio facta a lõgis cõsuetudinibus ad silitudinem accedit proprietatis naturalis. Ait. n. ibi. Quoniam igitur non solum alterat quod nutrit ab eo qd nutrit: sed & id aliqualr alterat breui quadam alteratione neẽium est breue quandã hanc dignã rõnẽ in tpe fieri, vt in æqualitatem accedat ꝓprietatis nãlis ea quæ a diuturnis assuetudĩbus. Igr̃ in eis quæ comedunt & bibunt inuenta esse mihi vr̃ cã assuetudinũ virtutis. Hæc Gal.

Vnaquæq; præterea figura & complexio cibum habet conuenientem & cõsimilem ad quem mutandum si uoluntas affuerit nocumentum ei faciet & impedimentum.

In hac secunda dicit q vnaquæq; figura. i. habitudo corporis in carnositate pinguedine macie & mediocritate & quæq; cõplo cibum ꝓprium habet sibi conuenientem & cõsilem, quẽ si quis permutet nocebit et impediet maxime si subito illud fiat, quia fundamẽtũ delectationis digestibilitatis & nutritionis consistit in cõuenientia quadam & silitudine occulta nutrientis ad nutritum.

Ex hominibus quoq; est cui aliquod nutrimentum bonorum & laudabilium nocet, ipsum ergo relinquere est ei conueniens.

In hac tertia dicit q aliqui laudabiles & boni cibi quibusdam hominibus nocent vel naturaliter ex quadam proprietate singulari occulta qua uidemus quosdam ita abominari vinum alios carnes alios pisces alios fructus alios zuccharum. Quod si ex eis gustent commouentur vehementer vel ad vomitum vel ad nauseam, aut accidentaliter sicut cum quis se repleuerit abundanter & excessiue aliquo bono cibo ut ouis aut lacte quandoq; abominatur illum longo tempore, vel cum cibum aliquem sordidem parari uiderit a coco memor huius hodio habet uel propter humores corruptos in stomacho faciẽtes abominari aliquos ex bonis cibis prius consuetis & bene dilectis, & appetere carbones aut lutum aut cretam, sicut communiter contingit prægnantibus primo vel secundo mense suæ impregnationis. Et conueniens est ut omnes isti relinquant hos cibos quos abominantur & qui nocent eis vel tota vita si naturaliter oderint uel tempore quo eos abominantur et nocent eis.

Ille uero in quo mala digeruntur nutrientia ob hoc non decipiatur, quoniam post dies in ipso mali generabuntur humores ægritudines facientes & pernecantes.

In hac quarta particula consulit q si in aliquo mali cibi bñ digerant non ideo decipiat neq; cõfidat q immunis erit a nocumento, quia post dies seu ꝓcessu tpis isti mali cibi generabunt in eo malos humores ex qbus fiẽt perniciosæ ægritudines vt ex melãcis cancri & lepræ, ex phlegmaticis apopsiæ & paralyses, ex cholicis causones & herpetes. Huic cõsonat qd in ꝓuerbio dici solet. Nõ gaudeãt malis cibis utentes, qm̃ si in pñti nocumẽtũ nõ sentiant, futurũ tñ periculũ nõ euadẽt. Et hoc cõsiliũ inseruit hic Prin. ne credat aliquis cõsuetudines in malis sp obseruãdas, imo melius est & securius paulatim ab eis ad laudabiles & bonas consuetudines se transferre, licet prędictum sit statim q vsus est obseruandus.

Et sæpe etiam conceditur ei in cuius corpore mali habentur humores ut rem bonam largiter comedat, & proprie cum non patitur uẽtrem sibi solui propterea quòd est debilis.

In hac quinta particula dicit ꝙ sæpe cacochymo corpori conceditur abunde sumere de aliquo bono cibo maxime cum fuerit adeo debilis ꝙ pharmaciam sustinere non potest per quam purgentur eius mali humores. Per hunc.n.cibum confortata virtus interdum malos expellit humores, & cibo sumpto laudabiles generat. Sed cõtra. non pura corpora quantocunq; magis nutries tanto magis lædes, vt ait Hippo. aphorismorum secunda. Et Gal. in commento ait. Cibi subeuntes corpora non prius mundificata a malis humoribus corrumpuntur, quorum quantitas necesse est vt augmentetur & qualitas nõ mutetur. Hoc plurimum patiuntur quorum stomachus malis redundat humoribus. Item debilis nõ potest multum sustinere cibum & bene digerere, nõ igitur debet aliquã rem bonam largiter comedere. Dic primu ꝙ si virtus cacochymi tolerare possit purgationem malorum humorum tutius est & melius eos festine purgare q̃ replere cibis, vt nunc allegatum est ex Hippo. & Gal. Dic secũdo ꝙ si debilitas cacochymi fuerit in uirtute digestiua nõ est dandus large cibus propter rationem dictam. Dic tertio ꝙ corpori cacochymo debili & inepto purgationi propter ætatem pueritiæ vel infantiæ vel propter impregnationem cibus potest dari abunde non quidẽ siĩs imo contrarius cacochymiæ quatenus per eum confortetẽ virtus & humores peccantes rectificentẽ, et plus põt large datus dummodo digeri possit q̃ sub pauca quantitate, quia plus confortat & magis resistit suæ corruptioni & fortius reprimit malam qualitatem cacochymiæ.

Cum uero alicuius corpus rarum fuerit & ad resoluendum facile nutriendus erit ex nutriente humido quod cito digeratur, licet rara corpora magis tolerare possint nutriẽtia grossa & diuersa, & sint lõginquiora ab hoc ut cãę intrinsecæ ea lædãt & magis apta recipere extrinsecarum causarum impedimenta.

Rari corporis nutrimẽtum.

In hac sexta particula innuit quatuor ꝓpositiones. Prima est ꝙ corpus rarum faciliter resolubile cibo humido qui cito digeritur nutriẽdum est. Humido quidem ut sua humiditate resoluta reparet & resolutioni resistat tam ab extrinseco q̃ intrinseco calore. Cito digestibili quatenus velociter reparet quod resolutum est sicut velociter resoluitur humidum in tali corpore. Et quia etiam cibus cito digestibilis communiter rarus est & ita siĩor in substãtia nutriendo corpori. Sed Gal libro de virtute cibariorum cap̃. 1. contrarium huius affirmat dicens. Et quando corpus rarum fuerit oportet ꝙ corpus nutriatur cibis multis grossis siccis & uiscosis propter multitudinem eius quod dissoluitur de corpore. Et hoc regimen est conueniens de necessitate nisi sit in aliquo membrorum corporis læsio vel dolor. Dic primo ꝙ in regimine conseruatiuo rarũ corpus nutriendum est cibis humidis cito digestibilibus propter causas dictas, & id voluit hic Prin. Dic secundo ꝙ in regimine reductiuo vel præseruatiuo a lapsu nimio in raritatem & resolutionem immoderatam corpus rarum nutriendum est cibis multis grossis siccis & viscosis, ut partes corporis succedentes loco resolutarum densiores fiant, & plus resistentes resolutioni & contemperãtes raritatem corporis maxime si corpus in raritate multum lapsum fuerit. Et id Gal. intendit in verbis nunc allegatis. Secunda ꝓpõ est. corpora rara melius q̃ densa tolerare pñt nutrientia grossa & diuersa, quia non sunt ad oppilationes disposita sicut dẽsa corpora, sed latarum uiarum & apertorũ pororũ. Et quod plus timetẽ ex grossis cibis est oppilatio & morbi qui ex ea fiunt. Sed contra. corpora densa sunt robustiora & calor est in eis magis fortis & magis vnitus. Cuius rei signum est, ꝙ habentes stomachum spissum melius digerunt habentibus ipsum tenuem & rarum. Propterea dixit Hippo. aphor. secunda. In omnibus ægritudinibus ea quæ circa vmbilicum & pectinem spissitudinem habere melius est, nimis vero tenue & tabefactum malum. Et Gal. in commẽto ait. Sub hypocundria locos nõ oportet esse dolorosos sed molles æquales & teneros, qui aliquãdo grossi aliquãdo subtiles sunt. Grossi tamen sunt meliores, tabefacti & tenues mali sunt & malum significant. Significant enim defectionẽ locorum eorum, & cibum in stomacho non bene digestũ nec sanguinem in hepate bene creatum. Dic primo ꝙ densa corpora cæteris paribus habent digestiuam fortiorem et calorem innatum. Nam virtus vnita fortior est seipsa dispersa, & calor fixus in denso corpore fortius agit q̃ fixus in raro, sicut ferrum candens fortius comburit ardente stipula. Dic secundo ꝙ rara corpora melius tolerant grossos & diuersos cibos quos digerere possunt dẽsis corporibus propter causam dictam. Facilius.n. superfluitates talium ciborum labuntur ab eis propter latitudinem viarum & pororum maiorem in eis. Tertia propõ est. corpora rara plus elongata sunt corporibus densis a nocumentis ab intrinseco venientibus. Quia bene transpirabilia sunt & ab eis liberius prodeunt fumi & vapores & humores eorum minus conculcantur, facilius penetrant, libere euentantur, & superflua quæq; per meatus ꝓprios ꝓmptius effluunt. Quarta ꝓpõ est. corpora rara facilius læduntur corporibus dẽsis a causis deforis corpori occurrentibus vt a ventis validis magnis caumatibus & intenso frigore & corrupto aere. Penetrãtur enim faciliter ab his propter apertionem suorũ pororũ & viarũ nimiam. Simile iudicium fac de corporibus mollibus & duris vt de raris & densis. Iuxta illud Gal. lib. de optima constructione corporis. capitulo octauo. Confestim autẽ & quod est durius temperato corpus difficile passibile est ab omnibus quæ extrorsum, quod uero mollius eis quæ introrsum, ita autem & quod quidem densius eis quę extrorsum, quod vero rarius eis quæ introrsum. Attẽde tñ ꝙ raritas corporis est salubrior in abunde nutritis & nocibilior cum tenui diæta. Iuxta illud Galeni ibi. Raritas corporis in transpirationem quibus plus fertur sanatiuior est, quibus vero minus ægrotatiuior.

Amplius qui multã cõsueuit comedere carnẽ si ociosus fuerit se frequẽter minuere debet.

In hac septima particula dicit ꝙ ille sæpe phlebotomandus est qui viuit in ocio & carnibus abunde consueuit uti. Quia ex esu carnium multarum multus generatur in eo sanguis, & propter ocium pauca fit ab eo resolutio, manet ergo sanguis & multiplicatur in venis ipsius, ita vt non possit a natura regi, sed tandem suffocat aut phlegmones efficit aut synocham generat, ad cuius euacuationem nullum securius promptius & facilius remedium inuenitur quàm phlebotomia.

Et ille cuius complexio ad frigiditatem declinat langueris bibere debet tripheras, & ex eis quæ stomachum & intestina & uenas quæ sunt iuxta ea mundificare consueuerunt.

In hac octaua dicit ꝙ homines frigidæ complexionis debent bibere langueris & tripheras & alias medicinas quæ mundificare consueuerunt stomachum & intestina & venas eis propinquas. Attende primo quòd

langueris

Langueris

Triphera.

langueris sunt electuaria stomacho conuenientia quæ fiunt de citonijs vel pomis vel prunis vel diachonitem poma condita diaprunis. Attende secundo q triphere sunt confectiones quarum bases sunt mirabolani. Et earum virtus seu proprietas est manutenere hominem in iuuentute & sanitate, & retardare canitiem & senectutem, & confortare omnes sensus & rationem. Et duæ harum descriptiones. s. magnę & paruæ tradũtur a Principe tra. 3. summæ primæ quinti canonis. & a Mesue parte secũda primæ digõnis summæ primæ sui antidotarij. Attẽde tertio q medicinæ aliæ quę mundificãt stõm et intestina cũ uenis sibi ꝓpinquis sunt hiere ex aloe & diaciminũ & dianisum & diatrion pipereon & stomaticon & similia.

Et nihil quidem deterius est q̃ diuersa nutrientia simul adiungere. Et post hoc in comedẽdo tẽpus plongare. Cum. n. postremum nutriens aduenit primũ iam incipit digeri, nutriẽtis ergo partes in digerendo non similantur.

In hac parte octaua primo agit Prin. de malitia coniũctionis diuersorum nutrientium & diuturnitatis mensæ. Scd̃o de bonitate & malitia nutrientis sapidi. ibi [Oportet præterea te scire q nutriens.] In prima particula dicit q pessimum est coniungete simul diuersos cibos vt carnes pisces uel pullos & porcum in eadem refectione & postea prolongare tempus in comedendo, quia primus cibus iam incepit digeri cum aduenit vltimus, & sic partes cibi dissimiles fiunt in digerendo sic q præassumptæ digestæ sunt prius q̃ postremo sumptæ suæ digestionis medium attigerint, unde fit q quędam corrumpũt alias.

Variorum ciborum noxa.

Sed instabit aliquis. membra hominis sunt multum diuersa in complexione & natura, quædam melancholica sicut ossa, quædam phlegmatica sicut cerebrũ & nucha, quædam sanguinea sicut carniformia. conueniens, ergo est q eorum cibus non sit simplex sed multiplex & multum etherogeneum. Item sapidius et delectabilius sumũtur plures cibi q̃ vnus vt docet experimentum, sed quod melius sapit melius nutrit vt statim dicetur. Item cõplexio stomachi qua digerit cibos est plurimum etherogenea alia in fundo alia in medio alia in supremo, quare penes eius diuersitatem cibus variendus est. Item videmus bruta quæ natura aguntur & diriguntur ab intelligẽtia infallibili sicut oues & boues equos & mulos, herbas diuersas calidas cum frigidis humidas cum siccis tenues cum grossis frequenter comedere, cur igitur homo nõ itidem aget. Item sæpe indigemus superius stringi & inferius laxari, quando videlicet constipati sumus & cibus receptus natat in stomacho, quo casu debemus in principio mensæ lenitiua sumere & in fine styptica. Item festine comedere sine bona masticatione graue præiudiciũ stomacho affert. non enim supplere potest cum dentibus careat masticationis defectum, ergo expedit prolongare tempus in comedendo quatenus optime masticetur cibus. Item nemo hodie comedit carnes sine pane, cibos sine sale, & paucissimi comedunt cibos suos solidos sine potagijs. Attende hic primo pro solutione q diuersorum nutrientium quedam distant plurimum abinuicem in subtilitate & grossitie facilitate digestionis & difficultate, sicut pulli perdices alaudæ distant a porcinis & bouinis carnibus. Alia sunt inuicem proxima cum quadam gradatione sicut perdix capo fasianus. Attende secundo q nutrientia diuersa simul adiungi possunt dupliciter. Vno modo via simplicis & pure cibationis. Alio modo via medicinę vel alterum vel ambo. Attende tertio q prolongatio temporis in comedendo dupliciter fieri potest. s. vel moderate gratia masticationis bonæ & transglutionis non quidem voracis sed paulatine uel immoderate duabus vel tribus horis pausando inter bonos & cõfabulando. Iuxta hęc dic primo q adiungere diuersa nutrientia plurimum abinuicem distantia via puræ cibationis detestabile est & nociuum corpori, quia oportet cibos in stomacho receptos ad vnam substantiam homogeneam reduci quæ est chylus, & in hepate chylum ad aliam homogeneam quæ est sanguis, & in venis capillaribus sanguinem ad humiditatem homogeneam innominatam. natura igitur in diuersis cibis plurimum laborat in hac reductione, neq; bene plene dominari potest diuersis cibis & perfecte eos regere, & est ac si mitteres in eandem ollam pisces pullos & carnes bouinas ac simul coqueres, nunquid pisces prius dissoluti essent & pulli similiter q̃ bos bene coctus. Dic secundo q nutrientia diuersa paucæ & gradatæ diuersitatis satis apte possunt simul commisceri, quia satis leuiter simul digeruntur, & fiunt ex eis chylus & sanguis satis uniformes, licet melius sit & naturæ leuius unico laudabili cõtentari ferculo, maxime una carnis uel piscis spẽ. Ex hoc enim redditur digestio melior breuior & facilior: sanguis magis purus & spiritus splendidior & vita sobria quæ nutrix est sanitatis, quia communiter minus comedimus de eodem ferculo q̃ de diuersis, eo q appetitus renouatur et quasi reuiuiscit dum pene satur est ex unico ferculo sibi præsentatis alijs ferculis ut experientia docet. Dic tertio q nutrientia plurimum distantia abinuicem simul admisceri possunt uia medicinę cibatione uel alterum uel ambo, ut in constipatis & nimium laxis sæpe commiscemus in eadem mensa lenitiua fercula cum puris cibis vel stypticis præferendo lenitiua in constipatis & styptica in laxis. Id etiã faciunt aliqui compescentes prius suos appetitus cibis paucæ nutritionis q̃ carnes comedant sicut Italici, ne sanguis in eis nimium multiplicatus carbunculos anthraces & febres sanguineas malæ putredinis generet sicut fit in gallicis & teutonicis in Italia morantibus, & se occidentibus esu superfluo carnium potu uini & venereis. vnde iam prouerbialiter dicitur q Italia est sepultura gallicorum. Dic quarto q prolongatio in comedendo moderate facta fere una hora gratia bonæ masticationis & transglutionis est laudabilis & plurimum conferens ad conseruationem sanitatis, quia perfecta cibi masticatio cum morosa transglutione sine ingluuie est veluti media digestio. Sed mala masticatio vel digestionem cibi impedit vel vehementer retardat. Cuius rei signum est quòd sæpe in egestis apparent petiæ cibi malæ masticati. Sed ingluuiosa transglutio plurimum aerẽ immiscet cibo, & inde est q ingluuiose comedentes citius & ex minori saturantur partim cibo partim aere pleni qui separans inter stomachum digestionem cibi impedit. Dic quinto q prolongatio in comedendo cum interlocutionibus & pausis duabus uel tribus horis est plurimum nociua, quia communiter plus comeditur et bibitur, digestio inter turbatur superposito vltimo cibo primo qui iam diu digeri incepit, tempus perditur in uoluptatibus & animus grauatur quasi sepultus vino cibo & somno vel somnolentia, & fit vita hominis more Sardanapali uita porcorum.

Variorum ciborum mixtio duplex.

Ad primum obiectum dic q massa sanguinis sufficienter diuersa est in suis partibus ad alendum quodlibet membrum. Ad secundum dic quòd licet cibi diuersi delectabilius vnico sumantur & quo ad hoc melius digerantur, multa tamen præstant impedimenta neq; simpliciter melius digerũtur propter causas tactas in primo dicto. Ad tertium dic q digestio fit vt plurimum in fundo, neq; stomachus est implendus cibo, & maior est differentia ciborum uehementer diuersorum q̃ partium stomachi abinuicem. Ad quartum dic q bruta non sunt ita delicatæ naturæ neq; temperatæ complexionis sicut homo, ideo melius sustinẽt diuersitatẽ herbarum & nihilominus vnã preferũt multis si separatæ sint & ex ea satia

habeant,hacq; contentant̄ fobrie ea vſi. Quod ſi irratio
nalia in cibis & potibus menſurā ſeruent q̄ turpe eſt ho
rōne functo modū negligere. Ad quintū dic q ꝓbat ter
tiū dcm̄. Ad ſextū dic q ꝓbat quartū. Ad ſeptimū
dic q qa ſine pane & ſale p̄mi ciboꝝ non ſapiunt utilis
eſt hoꝝ comeſtio cū carnibus piſcibus ouis & alijs,& dū
ꝓhibetur adiūctio ciborū multū diuerſoꝝ de carnibus pi
ſcibus fructibus aut herbis intelligi debet,et q potagia p̄
ferūt alijs in eadē mēſa,gr̄a lenitatis,vtpſm faciūt uel vt
minus de alijs comedāt & famē cum eis frangant.

Oportet præterea te ſcire q nutriēs melius
eſt quod melius ſapit propterea quòd ſtoma
chus & uirtus retentiua uehementer ipſi appli
cantur cum bonæ fuerit ſubſtantiæ, & fuerint
omnia principalia membra ſecundum com
parationem ſibi adinuicem conuenientia &
ſana, & iſta quidem eſt conditio. Quod ſi com
plexiones ſanæ non fuerint & membra in ſuis
complexionibus diuerſificentur, fueritq; he
par a ſtomacho diuerſum ſecundum diuerſita
tem, quæ ſit ſupra naturalem non erit iſtud cō
ſiderandum. Ex impedimentis uero nutriētis
multotiens bene ſaporoſi uehementer groſſi ē
quòd poſſe eſt ut hō ex eo multum comedat.

Delectabilis cibi eligendi conditio duplex.

In hac ſecunda particula dat tres regulas. Prima eſt,
illud ex nutrientibus eſt melius quod eſt ſapidius ſeu dele
ctabilius guſtui duabus condōnibus obſeruatis. Prima
eſt q hoc nutriens ſit bonæ ſubz.ſ.non corruptæ nec ue
hementer diſpoſitę ad corruptionem ſed familiare nutriē
do corpori. Secūda eſt q omnia membra principalia nu
triendi corporis ſint adinuicem conuenientia in ſua pro
portione debita & ſana. His conditionibus concurrenti
bus quod melius ſapit melius nutrit, quia ſtomachus ſuis
virtutibus retentiua & digeſtiua vehementer ſibi appli
catur quo ſit vt optime digerat ipſum cum omne agens
naturale fortius agat in propinquum q̄ in diſtans. Hanc
regulam præmeminit Hippo. aphoriſmorum ſecunda di
cens. Parum deterior cibus & potus deteſtabilior quidē
melioribus magis delectabilis eſt appetendus.i. appeten
ti dandus. Et Gal. in cōmen. ait. Oīs cibus ſapidus in quo
quiſq; delectatur cum accipit̄ a ſtomacho completus reti
netur & cum magna delectatione digeritur plus q̄ quili
bet alius, qui ſi ſit abominabilis fugit, vn̄ vomitus faſti
dium inflatio & rugitus gn̄antur. Et primo de virtute ci
bariorum cap̄.1.ait. Et qn̄ ſunt duo cibi æquales in boni
tate et eſt uoluntas appetitus decliuis ad unum eoꝝ ex his
magis debemus dare rem appetitam præ alia, quia con
uenientior eſt naturæ ſuæ & habilior ſeu facilior ad dige
rendum. Et quando ſunt duo cibi, quorum vnus eſt alte
ro melior, & appetitus in eis eſt declinans ad peiorem, eli
gimus eum ſuper meliorem, dum tā nō timeamus ex eo
nocumentum maius q̄ ex eo eueniat iuuamentum pp de
lectabilem ſumere ſtō ex quo melius digerit ipſum. Hæc
Gal. Et Hip. itē. 2. regimis acutoꝝ ait. Mala nāq; digna
cibi uel potus quæ ſcd̄m ſiſe.i. conſuetum ſit, ſecurior eſt
in omni tempore ſanitatem tueri q̄ ea quæ melior eſt ſi
in ea ſubita mutatio fiat. Et iterum ibi paulopoſt. Cibos
ſolitos & ſi illaudabiles ſint leuius ferunt & potus ſimiſr
inſolutos autem ægrius & ſi non ſint mali & potus ſiſr.

Attende q non ſolum cibi delectabiliores & magis ſa
pidi ſunt alijs præferendi, ſed etiam medicinę dummodo
virtutem habeant ad illud quod ex eis quæritur. Iuxta
illud Gal. 4. de regimine ſanitatis. cap̄. 12. Vna cōmunis
debet eſſe intētio facere pharmacum delectabiliſſimum
inquantum poſſumus, dummodo ad eis vtilitatem vir
tus cuſtodiatur. Non enim hæc diſſoluenda eſt gratia de
lectationis. Secunda regula eſt. ſi complexiones mem
brorum nutriendi corporis non fuerint ſanæ, ſed mēbra
fuerint in ſuis complexionibus contraria præter naturam
ſicut hepar calidum & ſtomachus frigidus, non erit iſtud
conſiderandum.i. intelligēdum q ex cibis delectabilior
& qui melius ſapit offeratur, ſed qui magis prodeſt corri
gendis lapſibus & maxime lapſui periculoſiori. Contra
quam regulam multi gallicorum & teutonicorum qbus
ex crapula venter eſt frigidus & hepar calidum natura
frequenter errant appetentes et accipientes pro calefactio
ne ſtomachi calida acuta ſicut fortes ſpecies & ſalſas, ex
eis allia cepe porros & fortia vina, nectar et hippocratem
& ſinapum & ſale condita quibus delectatur & etiam ca
leſit eorum ſtomachus, ſed ipſorum hepar ex his ſuperca
leſit & ſanguis vritur, deinde diſponuntur ad lepram &
maniam & hydropiſim de calida cauſa, & qa eorum he
par in ſubſtantia ſua quaſi nullius eſt ſenſibilitatis ſurre
punt hi morbi latenter & inſperate. Tertia regula eſt.
cibi delectabiles & ſaporoſi uehementer groſſi ut tartę ra
ſtones & alia acima foderata caſeo, frumentaria murenę
anguillæ cum ſuis ſalſis id malitiæ habent & impedimē
ti q poſſibile eſt.i. facile homini ut ex eis multum come
dat propter ſapiditatem ſuam, quapropter non bene dige
ri poſſunt & uias oppilant & corpus aggrauant groſſis et
viſcoſis humoribus uenas & membra replentes. Nemo
ergo cōſiderat pp ſapiditatē q hi abunde ſumpti bū nu
triāt, imo lāguoribus & chronicis morbis utētes adaptāt.

Ex uicibus præterea ſatiantis comeſtionis
melior eſt ut homo una die ſemel & altera die
bis mane & ueſpere comedat.

Quot uicibus comedendum.

In hac parte nona primo docet quotiens in die ſanis
comedere conuenit. Secundo in hoc obſeruare conſuetu
dinem. ibi ⌊Veruntamen in hoc.⌉ Tertio quotiens debi
lis comedere debet. ibi ⌊Sed qui digerendi.⌉ Quarto qd
accidit ſolito comedere ſemel in die dum redibit ad bis
comedendum, & quid ſi nocte illa non comederit. ibi
⌊Et qui ſemel.⌉ Quinto ſpecialiter accidentia continge
re ſolita non conſueto cœnare ſi cœnauerit. ibi ⌊Et ſi cœ
nauerit.⌉ Sexto contingere ſolita conſuetis cœnare ſi non
cœnauerint. ibi ⌊Et ſi non cœnauerit.⌉ In prima parti
cula dicit q comeſtio melior ex ſatiantibus comeſtioni
bus quo ad vices comedendi eſt ut homo ſemel vna die
comedat & altera die bis, puta mane ſemel & ſemel in
veſpere. Et cap̄. 3. trac. primi ſecundæ particulæ canticæ
canticorum ait. Debet autem ad minus comedere ſemel
inter diem & noctem & ad plus bis. medium autem in
ter hęc eſt ſi comedatur ter in duobus diebus. Et Auerro.
in cōm. illius cātici ait. Magis quidē tēperatus modus co
medendi eſt vt quis comedat ter i duobus diebus. Et hoc
qm̄ opinati ſunt q actus digeſtiuæ perficit̄ in tribus digō
nibus in ſexdecim horis. Et cōſtat q laudabilior modus
reficiendi eſt cum reficit̄ quis iā perfecta digōne cibi p̄aſ
ſumpti. Et. 6. colliget. cap̄. 7. ait. Noui medici ſentiunt q
cōuenientia in tp̄e comedendi tēperatis cōplexionibus ē vt
tribus uicibus duobus celebret̄ diebus, et ſiſr exercitiū et
balneū debent fieri tribus uicibus duobus diebus. Et iſti
vn̄r mihi magis ueritati appropinquare, & ēt mirabilis
Auençoar huic aſſentire vr̄. Hæc Auer. Sed inſtabit
aliquis. Primo, quia continue reſoluimur & cibus dat̄ ad
ꝓhibendū reſolōnē & reparationē reſolutoꝝ quātū poſſe
eſt, ergo cōtinue cibis egemus, & per cōſequēs comeſtio
ne continua ſicut flumē ad manutenētiā eius indiget cōti
nuo influxu aquæ. Itē de decē millibus hoīum nō ē unus
q ſeruet hāc reſtant, ut ter i duobus diebus comedat, et nō
eſt uerīſile genus hoīum uniuerſū a uera rōa ſic deuiare.
Item ter in duobus diebus comedere modo hic tacto a

Prin.

Prin. videlicet vna die semel & altera die bis. s. mane & vespere est de die in diem vsum seu consuetudinem permutare. Item infantibus quia crescũt, oportet ad minus bis vel ter in die cibum ministrare, & similiter senibus a senio, quia calor horum est sicut lucerna ad extinguendũ parata quæ modico & frequenti oleo indiget. Itẽ Prin. in hac littera satiantem comestionem approbare vr̃ quã superius reprobauit parte quarta capituli istius ꝑ illo. Ex cibo etiam nullus est ita replendus vt non sit ibi locus superfluus. Item in æstate bis ad minus in die comedendum est propter resolutionis fortitudinem quod faciũt religiosi vitæ austeræ & arctæ sicut cœlestini & cartusienses. Iuxta illud Gal. primo aphor. cõm. illius cañ. Et quibus semel aut bis in æstate cibus multotiens erit dandus, & parum. Multotiens quia indiget propter sæpissimam dissolutionem. Parum ꝓp uirtutis defectionem. Similitratione pluries in die comedendum est in regionibus calidis & complexionibus cholericis & artificis laboriosis maxime circa ignem vt fabrilibus. Pro solutione istarum obiectionum attende primo q̃ comestio satians dupliciter dr̃. Vno mõ de comestione sufficienti ꝓ vna refectione in qua tantum cibi sumitur et non plus quantũ stomachus & hepar vna vice bene & perfecte digerere possunt. Et dr̃ hæc comestio satians vt prandium vel cœna comparatione ad ientaculum vel recenaculum vbi pauci boli accipiũtur & semel bibitur ad refocillationem naturæ & confortationem spũum in hyeme contra pruinas & frigus, in æstate vero contra calores. Alio modo de comestione satisfaciente penitus appetitui pro una hora nulla desiderij parte reseruata, de qua littera præsens nõ intelligitur ita vt approbetur velut laudabilis, sed de priore. Attende secundo q̃ si comestiones quæ ter fieri debent in duobus diebus fuerint æquales & satiantes conuenientius est vt fiant de sexdecim horis in sexdecim horas, vt Auer. innuit in verbis præallegatis ex libro cãticæ q̃ȝ vno die bis & altero semel, vt dicit hic Prin. q̃a cibus vnus post alium non est accipiendus donec perfecta sit digẽ prioris quæ magis præsumit in sexdecim horis facta fuisse q̃ȝ bis eadem die. Attende tertio q̃ regula comedendi ter in duobus diebus non est generalis oĩ homini neq; oĩ tempori neq; omni regioni, sed spãlis homini tẽperato in ætate iuuentutis vel primæ senectutis in climate temperato, & in vere vel in hyeme non occupato secularibus negocijs, exercitanti se mediocribus exercitijs sic solito refici. Propterea dixit Hippo. aphor. prima. Et q̃bus semel aut bis aut amplius aut minus aut secundum partẽ dandum vero aliquid tempori & regioni ætati & consuetudini. Attende quarto q̃ in vicibus comestionum regula Rasis. 4. Almansoris. aptissima vr̃. s. vt cholerici bis in die comedant, phlegmatici semel, temperati & sanguinei ter in duobus diebus, sic. n. seruantur ab immoderatis repletione & inanitione. Ad primum obiectum dic q̃ licet cibus actu cibans vltima digestione digestus continue sit necessarius propter reparationem partium resolutarum, non tamen cibus qui ab extra sumitur, quia bona quantitas eius vna vice sumpta sufficit pro multis horis. Ad secundum dic q̃ fere omnes sumus filij concupiscentiæ & crapulæ, præferentes bonum vt nunc voluptuosum bono simpliciter delectabili, vel ex casu naturæ humanæ vt Theologi asserunt, vel passionibus innatis ut medici. Ad tertium dic q̃ in dissimilitudine quo ad vices comedendi secundum diuersos dies potest introduci consuetudo sicut in similitudine, vel responde per secundum attende. Ad quartum & sextum respondet satis tertium attende. Ad quintũ primũ respondet attende.

Comestio satians dupliciter.

Veruntamen in hoc usus uehementer est conseruandus, quoniam si ille qui bis in die comedere consueuit semel comedat debilitabitur & laxabitur eius uirtus.

In hac secunda particula dicit Prin. q̃ in vicibus comedendi consuetudo uehementer obseruanda est, quasi præponderans omnibus alijs quæ super his iudicant uel attestãtur. Et hoc probat in toto residuo huius partis nonq̃ tangens inconuenientia quæ sequuntur ex mutatione cõsuetudinis in uicibus & horis comestionum. Et primo dicit hic q̃ si ille qui bis in die comedere consueuit solum semel comedat uirtus eius debilitabit̃ & laxabit̃. Et ꝑ uirtutem põt itelligi corporeum robur uel uirtus motiua uoluntarie, uel uirtus uitalis & naturalis quæ omnes laxant̃ diminutis calore & spiritibus ex penuria uel defectu consuetæ comestionis. Propterea dixit Hippo. 2. regimĩs acutorũ. Qui semel uel bis in die comedere consueuerunt si a solito usu in alium subito mutentur, nocumẽtum eis generat & defectionẽ. Et Gal. lib de uirtute cibariorũ. cap. primo. Qui consueuit prandere & remouet̃ ab eo & est contentus cœna magnificat nocumentum sibi. Et qui cõsueuit accipere cibum aliqua hora determinata & mutat̃ ad aliam præter istam horam declarabit̃ sibi nociua.

Vsus comedendi mutati noxæ.

Sed qui digerendi debilitatẽ habet ẽt bis comedere debet, & raro comedat semel in die.

In hac tertia particula dicit q̃ hoĩes debilis digestiuæ debent comedere bis in die, & raro contẽtari semel in die comedere. Tales sunt melĩci nãles & senes a senio, & cholerici raræ contexturæ maxime in stomacho, & conualescentes qui ferre nequeunt una uice tm̃ cibi quantum est eis necessarium pro die naturali, quapꝑ indigent bina uice pasci. Et licet phlegmatici debiliter digerant, de his tñ nõ intelligitur lr̃a pñs, q̃a plus alijs absq; nocumẽto ferũt ieiuniũ ꝓp multitudinẽ suarũ humiditatũ circa quas innatus calor occupari solet horis ieiunij. Iuxta illud Hipp. secundo regiminis acutorũ. Quorũ aũt phlegma est dñans eis maxime si ieiunãt cõtra cõsuetudinẽ suã facilius ferũt ieiuniũ, quare semel in die comedere preter usum facile sustinẽt. Et Gal. in cõm. ait. Cã aũt tolerãtiæ eius sup quẽ uincit phlegma ieiunij & susceptionis cibi semel iã oñsa est in eis quæ præmissa sunt in sermone meo. In eo super quẽ uincit cholra quod est, q̃a ieiuniũ facit os amarũ uehementius q̃ȝ fuit. Humor autẽ phlegmaticus qñ digeritur in illo spatio cõuertitur & mutat̃ ad sanguinẽ. Sed quæret aliq̃s quare dicit hic Prin. de hñte digestiuã debilẽ, & raro comedat semel in die, vr̃. n. q̃ quaq; die bis comedere debet. cũ uirtus eius una uice non sufficiat tãtum digerere quantum est eis necessarium pro uno die. Dic si uis q̃ per hoc intẽdit eximere quosdam. s. phlegmaticos. Vel dic q̃ homines digestiuæ debilis cum superfluxerint in comedendo uel senserint in uentre grauitatem aliquã cõuenit eis ut die seq̃nti cõtẽtent̃ unica comestione.

Et qui semel in die comedere consueuit si ad bis comedendum redibit accidet ei debilitas & pigritia & laxitas. Et si sine comestione permanserit nocte illa debilitabitur.

In hac quarta particłã dicit primo q̃ si cõsuetus semel comedere in die si se reducat ad bis comedendũ superuenient ei debilitas & pigritia & laxitas, vt si nõ cõsueuerit prãdere sed comedere solũ vespertina hora, nũc si prãdeat aggrauatus cibo debilitabit̃ & piger fiet in toto corpore, & laxabunt̃ iuncturæ & chordæ eius. Iuxta illud Hip. 2. regimĩs acutorũ. Quibus autẽ nõ est cõsuetudo prandere & prãdent, mox deficiunt corpora eorũ, & aggrauant̃ & torpẽt atq; mollescũt. Attẽde q̃ plus solito comedere nõ iducit debilitatẽ uirtutis ꝓprie & ꝑ se sicut minus solito comedere, sed ꝑ accñs q̃a nõ minuit cãs fortitudĩs uirtutis. s. sãguinẽ calorẽ & spũm, sed aggrauat ỽtutẽ supfluo põdere cibi. Iuxta illđ. G. sup illo uerbo Hi. nũc allegato,

Et non accidunt eis accidentia ista nisi quando fit cibus super virtutem eorum in loco ponderis, quod est quia debilitas uirtutis in eis non est ex eis quæ proprie sunt ei sicut quod de consuetudine eius est vt accidat apud priuationem ciborum. Secundo dicit hic Princeps, quòd si ille qui pransus est uel redit ad bis comedendum contra consuetudinem nocte illa non comederit sicut consueuit debilitabitur ex mutatione consuetudinis & dimissione comestionis hora sua.

Et si cœnauerit non digeretur. Et accident ei ructus acidi & malitia animæ, & nausea & oris amaritudo, & lenitas uentris, propterea quòd stomacho immisit rem quam non consueuit, & accidet ei aliquod accidentium quæ accidunt ei cuius nutriens non bene fuit digestum quæ nunc scies ex accidentibus.

In hac quinta particula tangit septem accidentia quæ superueniunt non solito cœnare quando cœnat. Primum est ꝙ cibus quem recipit in cœna non bene digeritur, quia super eum stomachus non constringitur nec delectabiliter amplexatur ipsum, sed ab eo refugit velut ab insueto. Secundum est eructuatio acetosa. Iuxta illud Hippo. secundo regi. acu. Et si cœnam cum illo, scilicet prandio eructuant acide. Super quibus uerbis Galen. in commento ait. Quod si cœnauerint cum illo eructuãt eructuatione acetosa. Et nos quidem scimus ꝙ eructuatio acetosa fit ex frigore stomachi, & fit multotiẽs ex phlegmate quod aggregatur in eo ex multitudine ciborum, & quandoq; fit ex cibis temperatis in quantitate sua, & virtutes eorum sunt frigidæ. Tertium est malitia seu subuersio animæ & est inseparabilis nausea uel casus appetitus. Iuxta illud Prin. tertij. 13. tract. quinto. capi͂o octauo. Et subuersio animæ dicitur nausea inseparabilis, & quandoq; dicitur destructio appetitus, cuius causa est grauamen stomacho illatum ex cibi multitudine contra cõsuetudinem. Quartum est nausea propter eandẽ causam. Quintum est oris amaritudo, & illud accidens cholericis euenit, vel his quorum stomachus cholera perfunditur dum cholera cedens sua lenitate multitudini cibi petit os stomachi. Istud tamen accidens magis proprium est & sæpius euenit his qui non cœnant. Sextum est lenitas seu lubricitas ventris. Iuxta illud Hippo. secundo regiminis acutorum. Alijs sunt qui naturæ mollitiem patiuntur propterea ꝙ stomachus eorum contra cursum naturæ suæ aggrauatur, cui videlicet inanitio fuerit assueta. Non. n. bis impleri & bis digerere pñt. Septimum est aliquod accidentium euenientium ei cuius cibus nõ fuit digestus bene: scilicet angustia & inquietudo & reuolutio de latere in latus, & corruptio somni propter effumationem cibi indigesti ad caput quæ nunc scies ex accidẽtibus videlicet particula sequenti, quia hęc etiam cœnanti accidunt ut ibi dicetur.

Et si non cœnauerit accidet ei dolor oris stomachi & mordicatio: & uidebitur sibi quòd omnia eius interiora & intestina sint suspensa propter uacuitatẽ stomachi et propterea quòd in seipso colligitur & contrahitur. Et minget urinam ardentem, & egeret rem ardentem. Et est cum in extremitatibus accidit frigus propterea quòd cholera rubea stomachũ influit. Et hoc quidem est magis in cholericas habentibus complexiones, & similiter in eis qui habent in stomacho choleram rubeam & non in toto corpore. Et corrumpetur somnus & de latere in latus reuoluetur.

In hac sexta commemorat octo accidentia quæ contingere solent solito cœnare quando non cœnat. Primum est dolor oris stomachi propter choleram vel humores putridos qui traducuntur ad ipsum tempore famis. Solitorũ cœnare & nõ cœnãtium noxa octuplex. Secundum est mordicatio dicti orificij vel stomachi totius vel intestinorum propter choleram quæ ex ieiunio acuitur & illic effunditur. Tertium est ꝙ omnia membra eius interiora & intestina videntur quasi sibi esse suspensa, quia propter vacuitatem in se colligutuur & contrahuntur. Quartum est emissio ardentis urinæ propter choleram sibi immixtam quæ ex ieiunio acuitur & multiplicatur & partim cum urina euacuatur. Quintum est egestio rei ardentis ut fecum cholericarum vel adustarum ex permixtione choleræ vel superfluitate decoctionis tempore ieiunij. Sextum est frigus quandoq; contingens in extremitatibus propter effusionem cholerę ad stomachum, & id cholericis euenire solet, & his quorum stomachus cholera repletur & non totum corpus, sicut fit in typis tertianæ interpolatæ ꝙ extrema frigent propter reuocationem caloris ad interiora. Septimum est corruptio somni propter effumationem choleræ & putridorum humorum attractorum ad os stomachi tempore famis. Octauum est reuolutio in lecto de latere in latus propter eandem causam. Attende ꝙ Hippo. secundo regiminis acuto. plurima horum euenire asserit his qui prandium præter solitum relinquunt dicens. Similiter autem qui bis in die comedere consueuerunt, sed post prandium dimiserunt corpora eorum in se deficiunt, atque ab opere omni exeunt. idest cessant & præcordia dolẽt, adeo ut eorum uiscera sibi esse suspensa videantur, vrina cholerica viridisq; coloris, idest citrini, stercus incẽsum. Quidam autem horis habẽt amaritudinem, oculos obductos idest submersos, timpora formicantia. idest salientia, frigidos sentiunt articulos. Plurimi quidem qui prandium omiserunt cœnam nequeunt explere. Qui si cœnant stomachus eorum grauatur, somnum uero molestiorem ꝙ̃ si pransi fuerint ducũt. Hæc Hippo. Et non intelligas hęc omnia accidentia contingere ex vnica dimissione cœnæ uel prandij contra consuetudinem, sed ex dimissionibus plurimis continuitatis vel sæpe iteratis.

Corpora præterea habentibus in quibus cholera rubea magis adunatur est necesse separatim comedere, & ut tam uelociter sit quatenus sit antequam balneentur.

In hac parte decima primo agit de ordine comestionis ad balneum in cholericis. Secundo de ordine exercitij & balnei ad esum in alijs. ibi ⌊ Alia vero. ⌉ Tertio de modo motus ante cibos & post. ibi ⌊ Et quẽadmodum. ⌉ Quarto de signis & cura corruptionis appetitus. ibi ⌊ Corruptio præterea. ⌉ Quinto de hora & vicibus comestionis hominum pinguium. ibi ⌊ Qui autem ex hominibus. ⌉ In hac prima particula dicit ꝙ necesse est illos separatim, idest modo proprio ab alijs distincto vel pluries in die comedere in quibus cholera rubea magis adunatur, idest abundantius aggregatur. & tam cito comedere debent quòd suæ comestiones suis exercitijs præferantur. Attende primo quòd comestio cholericorum ante balneationem, ideo fit ut eorum cholera non ebulliat uersus os stomachi, dolorem faciens vel syncopim inducens ex acutissimo sensu particulæ illius. Et propterea comestio talis balneum præcedens debet esse modica. Iuxta illud Princ. capitulo quinto doctrinæ præsentis. Et si timet ne cholera ebulliat rubea si hoc fecerit, & se ieiunus

balneaueris

balneauerit ante balneationẽ rem debet sumere subtilem quam comedat. Et qui calidæ existit complexionis cholera abundans rubea hoc ei necessarium est. Ex eis autem quibus isti cibantur melius est panis in succo fructuum infusus aut in aqua rosacea. Hæc Prin. Attende secundo ꝙ hoies vehement' cali paucis vel nullis idigent exercitijs, sed sufficiunt eis cibus balneum & fricatio cum oleo suauis. Iuxta illud Gal. sexto de regimine sanitatis. cap. quarto. Quidam autem & eorum qui vehementer calidi sunt complexione nequaꝗ̃ indigent exercitijs, sed sufficit eis ablatio. i. cibus & balneum fricans oleo mollibus fricationibus. Acre enim. i. acutum et calidum mordax quod transpiratur in eis non vaporosum neque delectabile sed mordax humor, & his quæ post cibum lætantur balneis. Et quidam eorum incredibile qualiter impinguati sunt tali diæta. Hæc Princeps.

Alia uero ab eis exercitari debent & etiam balneari, deinde cibari, sed comestio balneationem non præcedat. Quod si alicui necessarium fuerit comedere ante exercitium solum panem tali sumere debet mensura ut digeri possit antequam suum incipiat motum.

In hac secunda particula dicit primo ꝙ alij a cholericis debent prius exercitari vt superfluitates tertię & quartę digestionum purgentur & calor naturalis viuificetur & pori aperiantur receptioni nutrimenti, deinde balneari vt reliquię superfluitatum ab exercitio derelictæ purgentur, & puluis & sordes cuti adherentes balneo abstergantur, postea cibari vt resolutio oimia substantialis humiditatis membrorum prohibeatur, & partes deperditæ cibo reparentur. Sed comestio non debet pręcedere balneum, quia si pręcederet cibus indigestus calore balnei traheretur ad membra. Secundo dicit ꝙ si fuerit necessarium alicui sumere cibum ante exercitium, vel quia debilis est, vel quia fortiter & diu est exercitandus, vel quia in loco aut tempore vehementer calido, panem solum comedat tali mensura quòd digeri possit priusquam incipiat exercitari, aliter traheretur indigestus ad membra causaturus in eis oppilationes.

Et quemadmodum oportet motum qui est ante comestionem non esse debilem, ita necesse est ne motus qui est post ipsam fit nisi molliter & suauiter.

In hac tertia particula dicit ꝙ sicut exercitium ante comestionem debet esse forte quatenus afferat utilitates nūc dictas, ita debet esse post comestionem debile molle suaue, quatenus conferat descensui cibi versus fundum stomachi vbi celebratur digestio melior, & non agitet aut concutiat cibum in stomacho quo digestio eius impediatur vel penetret ante eius digestionem.

Corrupto præterea desiderio quod ad res declinat acutas & neque dulces diligit neque unctuosas, nihil est melius quàm uomitum cum aliquo tali quale est oxymel cum raffano prouocare post pisces.

Appetitus corrupti curatio.

In hac quarta particula dicit ꝙ nihil est melius appetitui seu desiderio corrupto ꝙ̃ prouocare vomitum cum aliquo tali quale est oxymel cum raffano post esum pisciū. Signa vero corruptionis desiderij sunt ꝙ appetitus declinat ad res acutas & non diligit dulces nec vnctuosas. Attende primo ꝙ appetitus corruptus dupliciter dicit. Vno modo de desiderio nimio superexcedente propriam speciem Iuxta illud Gal. quarto morbi. cap. 11. Corruptio autem desiderij si fuerit in vltimitate quantitatis fit illa species quæ desiderium caninum nūcupatur. Causa eius vel erit pessimus humor acetosus pungens stomachum, vel quia corpus vltima dissoluitur dissolutione vnde cibus continue fit necessarius. Alio modo de desiderio malorum ciborum vel rerum improportionatarum nutritioni propter humores corruptos inficientes stomachum. Iuxta illud Gal. ibi. Desiderium autem malorum ciborum esse dico cum mali humores inclusi sint in pelliculis stomachi & coniuncti. Sed hoc desiderium habent prægnantes cum habent malos humores in stomacho, quandoq; enim amant acetosa & pontica, quandoque acuta, quandoque cimoliam carbones & testas ollæ & similia. Et de isto corrupto desiderio textus pręsens intelligitur. De quo dicit Prin. tertij. 13. tract. secundo. cap. 10. Quando in stomacho humor aggregatur malus diuersus a consueto in qualitate sua natura, tunc requirit aliquid ei contrarium, quapropter accidit quibusdam appetitus luti, immo carbonum & terræ & gipsi & rerum huius generis propter qualitatem quæ in eis est exiccantem aut incidentem cōtrarium qualitati humoris. Et rectius ad quod alteratur iste appetitus est vt sit decliuis ad acetosum & acutum. Et illud quod est magis corruptum est vt sit decliuis ad exiccandum & siccum sicut est lutum & carbones & testæ. Attende secundo ꝙ in hoc desiderio non diliguntur dulcia & vnctuosa, quia non habent virtutem incisiuam & abrasiuam corruptorum humorum a superficie stomachi sicut acuta, sed potius substātiam leuiter ab his corruptibilem. Attende tertio ꝙ salsi pisces ante vomitum comesti dupliciter conferunt desiderio corrupto. Primo abstergendo sua nitrositate corruptos humores a superficie stomachi. Secundo stimulando sua acuitate stomachum ad vomitum. Attende quarto ꝙ radix raffani oxymelli incorporata siue simplici siue diuretico siue squillitico vehementer confert in isto casu propter uirtutes incisiuam abstersiuam & prouocatiuam vomitus quę est in vtrisque. Iuxta illud Prin. tertij. 13. trac. secundo. c. secundo. Et ex regimine experto ad hoc est vt sumat pisces salsos & raffanum infusum in oxymelle. Attende quinto ꝙ non solū in isto casu confert hoc remediū, sed etiam plurimum valet quoque mense datum ad expurgationem phlegmatum multiplicatorum in stomacho ex debilitate digestionis qui non habet quod ipsum expurget sicut intestina choleram. Iuxta illud Gal. quarto de vtilitate particularum. cap. 18. Ego denique vidi aliquādo quendam ita dispositum in raffanidibus quę per oxymel multitudinem quidem incredibilem quādā grossissimi phlegmatis vomentem confestim autem sanum corporaliter factum, & nimirum tribus mensibus anterioribus neque aliud quid bene habebat ei eorum quę secundum ventrē neque digestiones. Quoniam igitur necessarium est in ventre & intestinis generari talem superfluitatem per alia demonstratum est. Vna autem ipsorum est sanatio solū oblatio eorum quæ grossa & viscosa diuidere & incidere & expurgare possunt. Hæc Galenus.

Qui autem ex hominibus pinguis existit, oportet ne ilico cum egreditur balneum comedat, sed expectet et paruum dormiat somnum. Et huic quidē semel comedere ī die ē cōueniēs.

In hac quinta particula dicit primo ꝙ homines pigues non statim post balneum comedere debent, sed tardare comestionem & parum dormire priusquam comedant, vt calor eorum tunc occupetur in diminutione suæ pinguedinis & humiditatis superfluæ quæ pinguedinis causa est. Secundo dicit ꝙ pinguibus conuenit solum semel in die comedere quatenus ieiunio suo tollantur repletio

pinguedo & superflua humiditas, quibus disponuntur ad subitaneam & improuisam mortem suffocationis vel apoplexiæ.

Amplius non ilico post comestionem ē dormiendum cibo natante.

Quæ cauē da post cibum.

In hac parte vndecima primo prohibet somnum statim post comestionem. secundo fortem motum. ibi Et a forti. Tertio potum aquæ plurimæ. ibi Neque post ipsum. In hac prima particula dicit ꝙ non est bonum dormire statim post comestionem dum cibus nondum descendit ad fundum stomachi, sed adhuc natat in eo, quia si tunc dormiatur calor interius fortificatus operans in cibum facit eum abunde effumare ad caput vnde somnus somnijs turbatur cerebrum repletur & caput dolet. Sed huius contrarium determinat Prin. cap. quinto trac. primi partis secundæ cantici dicens. Est quoque immediate post comestionem dormiendum accūbendo donec ad locum digestionis peruenerit cibus sumptus. Dic ꝙ illud dictum Principis conditionaliter intelligitur, scilicet si aliquis dormiat immediate post comestionem dormiat accumbendo. s. non prostratus, sed capite & spatulis eleuatis. Iuxta illud Auer. in commento dicti cātici. Cōgruit quidem vt cum quis dormit immediate post comestionem ꝙ dormiat accumbendo capite. s. erecto donec cibus ad inferiora corporis descenderit, & hoc vt repletio capitis a fumis & vaporibus minuatur. Nam somnus immediate post comestionem factus replet caput fumis & vaporibus. Hæc ille.

Et a forti motu quanto plus est possibile est abstinendum ne cibus antequam digeratur penetret aut sine digestione labatur aut propter inundationem corrumpatur.

In hac secunda dicit quòd quilibet fortis motus statim post comestionem posseten⁹ est vitandus vt cibus non penetret ante sui digestionem nec inferius descendat a stomacho ad intestina sine digestione propter apertionem viarum a motu & a caliditate quæ a motu fit nec in ventre corrumpatur agitationibus & inundationibus ipsius in eo. Hæc enim accidentia fortis motus post comestionem operari solet. Iuxta illud Gal. lib. de virtute cibariorum cap. 1. Et in quo motus sequitur cibum descendit cibus de stomacho præter digestionem suam & intrat venas sine mutatione & adducit in hepate & renibus oppilationem & morbum in reliquis membris, & aliquādo est membrum debile vt stomachus & natat in eo cibus cui non iniungas somnum donec descendat cibus de stomacho. Sed instabit aliquis, quia videmus laboratores grossis vel cibarijs sicut fabis caulibus lardo bene salso caseo & tactis, & super his fortibus moueri motibus, nec conqueri solitos de indigestione vel oppilatione, immo uidentur istos grossos cibos melius digerere q̄ post cibum quiescentes. Ad id Gal. primo de alimentis cap. secundo ait. Carnes vacuę. i. membra inanita tota die laborandū eripiunt ex ventre non solum semidigestum sed etiam penitus indigestum humorem aliquando post cibos laborant. Et propter hoc ægritudinibus grauissimis posterius isti ægrotant & ante senectutem moriuntur. Et hoc ignorantes multi beatificant ipsorum robur corporis vidētes comedentes & digerentes quæ nullus nostrum potest inducere & digerere. Quoniam autem in his qui multum laborant somni profundiores fiunt, & hoc multum ipsis ad digestionem confert propter hoc minus a prauis edulijs læduntur. Si autem cogas eos vigilare pluribus consequenter noctibus mox ægrotabunt. Illi quidem igitur vnum hæc solum bonum. s. somnum profundum habēt ad digestionem malorum ciborum. Hæc Gal.

Neque post ipsum multa bibenda est aqua quæ inter ipsum & corpus stomachi separationem faciat & ipsum faciat natare. Sed expectandum est & non est bibendum donec de stomacho descendat. Et hoc quidem declarat superiorum uentris lenitas. Quod si sitis ei necessitatem fecerit modicum aquæ frigidæ sugendo sumat & quanto plus fuerit frigida tanto minus ex ea sufficiet. Et hæc quidem quantitas stomachum alleuiat & colligit. Ad summum uero oportet ut post comestiōem bibat quis & non omni hora comedendi quantitatē aliquam quæ cibo conferat.

Aquę uitandæ vel sumendæ post cibū ratio.

In hac tertia dicit primo ꝙ aqua plurima non est bibēda post comestionem, ne defluens inter stomachum & cibum a stomacho separet & ipsum in eo natare faciat, immo potus differendus est donec cibus descenderit de stomacho. Et secunda canticæ. tract. primo cap. quarto ait. Est etiam vitandus potus aquæ in mensa nisi ratione adhærentiæ & tardi descēsus bucellę. Non est etiam sumenda aqua cum cibo nec in egressu a balneo. Et Auer. in cōmento ait. Causa quidem huius est, quoniam cum sumitur aqua super cibum prius q̄ stomachus calefecerit ipsum infrigidat ipsum & incrudat. Est etiam causa quare supernatet cibus sumptus i stomacho, & quare etiam nō adhereat & vniatur eidem vt conterat ipsum sicut exigitur. Actio nanque stomachi super cibum sumptum fit cō terendo & coquendo simul, vnde sicut cum infunditur simul & in magna quantitate aqua in olla propter hoc tardatur sibi decoctio in eadem, sic quidem contingit inde ipsi stomacho. Hæc Auer. Secundo dicit ꝙ cibus a stomacho cognoscitur descendisse per alleuiationem superioris partis ventris quæ est regio stomachi, ita ꝙ pars illa leuis & vt vacua manifeste apparet. Tertio dicit ꝙ si sitis infestauerit et coegerit bibere ante cibi descensum, sumatur tunc modicum aquæ quasi sugendo. Et quanto frigidior hoc aqua fuerit, tanto minus ex ea sufficit, quia suo frigore sitim extinguit sicut humiditate. Quarto dicit ꝙ hæc modica quantitas aquæ stomachum alleuiat et colligit. Alleuiat quidem a siti. Alleuiat etiam cooperando ad descensum cibi. Colligit autem sua frigiditate coadunans partes stomachi. Et secunda canticæ. trac. primo, cap. quarto ait. Si tamen quis ex modica potentia tolerandi sitim vrgeatur, sumat ex ea parum tantum. s. ꝙ declinatio & impulsio cibi ad inferius stomachi compleatur quatenus ibidem digeratur. Sed contra dicit Hipp. tertio regiminis acutorum. Aquæ vero nullum inueni vsum, nisi quia in acutis bibitur morbis. Et paulo infra dicit. Rugitum facit in stomacho nata, quia transire moratur eo ꝙ frigiditati pertinet & indigestibilis est, nec vrinam prouocat, non nutrit, quia naturaliter non habet fecem. Et Ga. in commento ait. Hanc ergo aquam quamuis sit melior aquarum, tamen inuenimus eam morari in stomacho tēpore longo, quare facit accidere in eo secundum plurimū ruginum. Et libro de aquis ait. Quoniam autem non nutrit aqua sed solum est vehiculum cibi Hipp. & Chrysippo & Erasist. videtur. Et propterea neque vitalem virtutem putant eam conferre. Et hæc est causa quare iubent melicratum & oxymel & vinum dare in ægrotantibus abscedendo ab aqua. Ad primum dic ꝙ Hip. voluit aquæ non inesse virtutem aliquam confortandi ac nutriēdi vt alijs potibus, neq; subtiliare aut aperire virtute aliqua actiua. ꝙ si penetret & cibum cui comiscet penetrare faciat hoc sibi inesse ex subtilitate substantiæ. Ad secūdum dic ꝙ aqua modica sugendo bibita neque natat neque rugitum facit, sed plurima bibita. Ad tertium con-

cede

cede q aqua non nutrit & q vinum melius est aqua tam in sanis q̃ in egris non vehementer febricitantibus. Attende tamen q sicut cum cibo non conuenit aqua plurima, sic nec vinum plurimum. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum capitulo primo. Nec oportet vnquam q recipiat ex vino multum in principio acceptionis cibi ne descendat cibus cum vino & prohibeat digestionem propterea q separat inter substantiam & primum cibum, quia quandoque non tangit stomachus cibum non mutat ipsum in similitudinem & conuenientiam corporis sed remanet in eo indigestus. Quinto dicit q ad summum idest breuiter & summarie loquendo non in omni hora comedendi sed post comestionem debet sumi quantitas potus quæ cibo conferat. s. primitus modica quantitas quasi sugendo qui cibo permixtus reddat ipsum plus passibilem & capacem digestionis, & is potus permixtiuus dicitur. Postea quantitas maior dum cibus in stomacho digestus fuerit, vt ducat & faciat penetrare cibum, & is potus dicitur ductiuus. Eiusdem sententiæ meminit Ga. libro de virtute cibariorum capitulo primo dicens. Et debẽt isti tales qui accipiunt cibum cum eo sumere de vino quod tantum sedet sitim, & abstineant se cum quantitate qua possunt & quiescant donec digestio fiat, postea sumant de vino post ista prout optant. Nam ipsum adiuuat ad descensum cibi & subtiliat vt penetret & ingrediatur in venas subtiles. Id hodie non practicatur nec a sapientibus nec a simplicibus, sed horis prandij & cœnę bibunt satis & vltra satis pro potibus permixtiuo & conductiuo.

Sitim autem tolerare & cum ea dormire in frigidatis & humectatis confert & febres ex cholera rubea habentibus nocet, & similiter tolerare famem.

In hac parte duodecima primo agit de vtilitate tolerantię famis & sitis & superdormitionem in phlegmaticis & nocumento in cholericis. Secundo de inconuenientibus quæ cholericis accidunt ex tolerantia famis, & de remedio dando priusquam comedant. ibi [Cholera preterea.] Tertio respondet tacitæ quæstioni. ibi [Licet corpora.]

Sõni post sitis tolerãtã vsus & noxa.

In prima particula dat tres regulas. Prima est. tolerãtia sitis & somnus super eam conferunt frigidis & humidis, scilicet phlegmaticis siue natura siue ab accidenti fuerint tales, quia tam ex siti q̃ ex somno super hanc calor acuit in interioribus & fortificatur, & cum reperiat illic humiditates indigestas plurimas partim eas digerit & in sanguinem vertit partim resoluit, corrigit igitur vtrumque lapsum frigiditatis. s. & humiditatis. Secunda regula est. tolerare sitim & superdormire nocent patientibus cholericas febres, quia calorem acuunt, choleram multiplicant, & omnia membra superflue siccant & ad hecticam disponunt. Sed contra dicit Hip. vniuersaliter neminẽ excipiendo aphorismorum quinta. Quibuscunq; est desiderium noctu bibere valde sitientibus si super hoc dormierint bonum est. Dic q Hippo. ibi loquitur de siti mendosa qualis fieri solet ex vino forti sine aqua bibito, vel ex aliquo acuto aut salso comesto, vel ex phlegmate salso q̃d iniacet stomacho. Talia enim tolerantia sitis & somni auxilio vel digeruntur vel resoluuntur, & post expergefactionem absque siti se reperit tolerans. Sed in siti vera quę ex penuria humidi roridi membrorum prouenit expedit bibere non superdormire. Iuxta illud Gal. commento dicti aphorismi. Sanitas ergo custoditur hoc modo. Si humiditas parua est compleatur competenter ne calor augmentatus extinguatur. Si autem sitis parua est non est necesse bibendi detur licentia. Sed si ex parua sit humiditate, licẽtiam oportet dare. Si ex multo vino, non indiget potu dando. Si enim dormierit quiescit sitis. Tertia regula est. tolerare famem similiter iuuat phlegmaticos & nocet cholericis. Iuuat equidem phlegmaticos, quia tempore famis calor naturalis digerit humores crudos & in sanguinem conuertit pinguedinem minuit & aliquid remittit de lapsu corporis in frigiditate & humiditate. Nocet autem cholericis plurimum, quia choleram acuit corpus demacrat. & ipsius caliditatem & siccitatem ad vlteriorem lapsum perducit.

Cholera præterea rubea abundantibus ex tolerantia famis accidit ut cholera rubea ad ipsorum descendat stomachos. Cunque aliquid comederint ipsorum corrumpetur cibus. Et in somno & in uigilijs accidet eis illud quod nominauimus ex eis quæ ei accidũt cuius corrumpitur cibus. Eis quoque accidit ut comedendi uoluntatem amittant. Quibus tunc dandum est aliquid quod hoc deponat & eorum resoluat naturam cum eo quod est lene & non fastidiens sicut pruna & parum xirascet. Cunque desiderium reuersum fuerit comedant.

In hac secunda primo tangit nocumenta quatuor euenientia cholericis ex tolerantia famis. Primum est deriuatio cholerę ad stomachos eorum. Nam fames facit ebullire choleram, quæ quia leuis est de facili stomachum petit & præcipue os eius. Secundum est corruptio cibi super famem accepti post deriuationem choleræ ad stomachum tam ex permixtione choleræ cum cibo q̃ ex calore extraneo inducto p̃ choleram & famem. Tertium ẽ accidens euenire solitum ex corruptione ciborum in stomacho tam in somno q̃ in vigilijs. In somno quidem turbatio cerebri cum phantasijs & somnijs horrendis & reuolutione de latere in latus. In vigilijs autem dolores capitis & stomachi, fœtor oris & eructuationis fœtidæ. Quartum est deperditio appetitus propter infectionem oris stomachi ea humoribus corruptis & eorum fuliginibus & extraneo calore. Secundo dat remedia contra ista nocumenta, & dicit q dandum est medicamen quod deponat hoc. i. euacuet a stomacho tam cibum corruptum q̃ choleram sibi infusam. & resoluat eorum naturam. i. soluat uẽtrem patientium hoc, & sit illud medicamen lene seu lenitiuum, vt totum inferius lubricare faciat ad intestina, & non sit fastidiens sicut cassiafistula vel manna ne natet in stomacho longo tempore, sed potius appetitum excitans sicut pruna aliquid acetositatis habẽtia, & parum xirascet idest rob de succis fructuum solubilium laxantium ventrem, vt thamarindorum & granorum vtriusque maligranati dulcis videlicet & acetosi simul expressorum cũ suis pulpis. Tales enim succi siue per se inspissati i forma rob: seu non inspissati cum sua vi solutiua quadam acetositate participant qua appetitum excitant, & stomachum ad cibum delectabiliter suscipiendum præparant. Tertio dicit quód quando redierit eius appetitus post purgationem corrupti cibi & choleræ, tunc statim comedant ne rursus ex fame noua deriuetur cholera in stomachum quæ cibum corrumpat.

Famis toleraotiæ in biliosis noxa.

Licet corpora humida cum humiditate naturali habentes ueloci resolutioni sint apti, neque tantum famis tolerent quantum corpora sicca paucæ humiditatis habentes nisi humiditatibus plena fuerint alijs ab eis quæ sunt in substantia membrorum eorum, cum bonæ fuerint & conuenientes, & recipient ea ut

natura eas in nutrimentum in effectu completum conuertat.

In hac tertia particula respondet huic tacitæ quæstioni quis leuius famem tolerat vel humidus humiditate naturali vel siccus paucæ humiditatis. Et respondet dicens, q habentes corpora humida humiditate naturali sunt apti veloci solutioni, nec tantum famis tolerant quantum sicci corpore, nisi pleni fuerint humiditatibus alijs ab his quæ sunt in substantia suorum membrorum bonis conuenientibus & aptis, vt per actus nutritionis a natura fiant nutrimentum completum in effectu. s. cambium, & tandem pars membri per assimilationem integram. Cuius rei signum est q pueri per naturam humidi difficilius ferunt ieiunium q̄ iuuenes & senes per naturam sicci. Et infantes natura humidissimi minime omnium ferūt ieiunium, vt ait Hip. aphorismorum prima. cañ. illo. Senes facillime ferunt ieiunium. Et huius reddit rationem Galenus commento huius canonis primæ particulæ aphorismorum. Et qui crescunt, dicens. Substantia autem infantuli est parū terrestris, ex parte enim maxima aerea est & aquosa, iuuentus perfecta his contraria est. quicquid autem de substantia humida dissoluitur multo magis est q̄ quod de sicca & si in calore sint paria vel æqualia. Et ad id est ratio quia sicca corpora sunt humidis duriora. Durum vero plus molli resistit resolutiōe sui humidi radicalis, sicut etiam re apparet in candenti ferro & lignis incensis. Sed instabit aliquis q simili ratione homines sanguinei minus tolerare possent ieiunium q̄ cholerici. contra id Gal. 8. megatechni. cap̄. 8. Sed tamen hæc corpora quæ calida sunt & humida tolerabiliora sunt cholericis in patienda fame & siti. Et propter hoc cum iussum erit triduanum ieiuniū sustinere non nocet eis sicut cholericis. Dic q sanguinei melius cholericis propter tria sustinent famem. Primo quia amplius habent de substantifico humido. Secundo quia plus habent de humido nutrimentali. Tertio propterea q calor eorum naturalis est remissior & minus acutus quia iunctus humido, sed si sanguineus & cholericus essent eiusdem ætatis & similes in gradu caloris & æqualiter prouisi humido nutrimentali sanguineus mollis minus famem tolleraret cholerico duro sicut puer iuuene.

Vinum quoque post cibum est ex rebus magis impedientibus, quoniam digeritur uelociter & penetrat & facit penetrare cibum cū nondum sit digestus, & facit hereditare oppilationes & putrefactionem.

In hac decimatertia parte primo agit de nocumentis vini post cibum. secundo de nocumentis rerum dulcium & oppilationum. ibi [Res præterea.] Tertio de nocumentis grossitiei aeris & aquæ & remedijs eorum. ibi [Grossities præterea.] Quarto de nocumentis grossorum ciborum in habentibus intestina calida. ibi [Et præterea.] Quinto de nocumentis cibi grossi assumpti post cibum subtile in stomacho vacuo iam prius receptum. ibi [Qui autem stomachum.] In prima parte prohibet vinum dari statim post cibum dicens, q vinum post cibum est ex rebus magis impedientibus. i. nociuis, quia facile digeritur & penetrat propter propinquitatem eius ad sanguinem & conuenientiam eius cum humano corpore & subtilitatem substantiæ ipsius. Et ex veloci penetratione eius tripliciter nocet. Primo quidem, quia penetrare facit & secum ducit cibum cui immiscetur nondum digestum. Secundo, quia hereditare facit idest diu permanere oppilationes in vijs strictis, vt in venis capilaribus hepatis ad quas perducit partes cibi grossas nondum digestas. Tertio, quia est causa putredinis propter conculcationem humorum & prohibitionem liberæ euentationis eorum in partibus oppilatis. Attende primo q nec statim ante cibum nec hora cibationis nec statim post cibum est plurimum vini dandum per modum ductiui potus, sed parum ex eo tute dari potest his qui consueuerūt hora comestionis modo permixtiui potus. Iuxta illud Prin. cap̄. sequenti. Super cibum tamen duas brialas aut tres bibere non nocet ei qui consueuit. Et est briala pondus. 3. vnc. Attende secundo q hoc vinum quod cum cibo sumitur non est accipiendum in principio comestionis ne statim labatur indigestum ad hepar, nec in fine ipsius ne supernatando cibo libere & abunde effumet ad caput, sed quasi in medio comestionis. Attende tertio q huius contrarium practicāt hodie nobiles & clerici maxime in gallijs post gratias bibentes vt cibi vias a micis abluant, & reliquias inferius deducant, vel potius vt fauces irrigent, & crapulosa voluptate demulceant. Contra id Gal. 7. de Ingenio. cap̄. 7. Oportet tamen nihil post cœnam bibi vt cibus digeratur. Cum enim bibitur cibus natat in stomacho non adherens se ad substantiam stomachi propter humiditatem inter ipsum & cibum existentem. Sed Galenus visus quodammodo leccatoribus compati statim subiungit. Sed cum sitim habentes non bibant pœna erit sine iuuamine, vnde oportet tantum potus dari quantum in siti mitigenda sufficiat, cibo autem digesto quantū necesse est accipiant. Hæc Galenus.

Vini post cibū exhibiti noxa.

Briala.

Res præterea dulces ad faciendas oppilationes sunt ueloces, quoniam natura eas trahit antequam digerantur. Et oppilationes quidem ad multas perducunt ægritudines tales qualis est hydropisis.

In hac secunda dicit primo q res dulces sicut muscatellum lac sunt aptæ de leui facere oppilationes, quia membra maxime hepar delectantur in eis plurimum, quare trahunt ea prius q̄ complete fuerint digesta. Ad id etiam iuuat q dulcis sapor fundatur in substantia grossa sicut ait Princeps secundo huius. trac. primo cap̄. tertio. Attende q dulcia oppilant hepar & splenem, quia trahūtur ab eis cum fece sua propter delectationem antequam digerantur, sed de oppilant pulmonem, quia ab eis in suo transito per meri nihil nisi subtile ad ipsum resudat, & sanguis genitus ex rebus dulcibus ad pulmonem venit iam purificatus in hepate prius & in corde subtiliatus. De hepate quidem & splene q per dulcia oppilentur fidem facit Hippo. tertio regiminis acutorum dicēs. Dulcis potus viscera inflat splenem videlicet & hepar. Et Gal. 13. megatechni. cap̄. 9. ait. Omne dulce causa est apostematis in hepate & splene. Sed de pulmone q per dulcia deoppiletur & hepar & spleo non. Gal. testatur tertio regiminis acutorum. commento illius canoñ. Dulcis potus dicens. Mēbrum cui aduenit nocumentum post hepar ex vino dulci est splen. Res autem non est ita in ægritudinibus pulmonis quando est retentus in cānis quæ sunt in eo humor grossus. Quod est, quia penetratio eius in hepate est ex venis quæ dicuntur porta ampla ad venas strictas quæ sunt in latere eius concauo. In pulmone autem accidit contrariū illius quod est, quia quod peruenit ad cānas eius est post penetrationem eius in venis multis & digestionem eius in eis. Secundo dicit q oppilationes perseuerantes tandē perducunt ad tales morbos qualis est hydropisis. Nam si oppilatio in hepate fuerit ipsum debilitat, nec per eum sinit libere transire chylum, si in poro fellis cholera reddit ad hepar, si in poro splenis melancholia, si in vijs vrinæ sanguis aquositas, vnde multum læditur & debilitatur sanguifica virtus, & superfluitas vel chymus aut chylus a suo prohibitus naturali cursu circa hepar & ventrem paulatim

Dulciū ciborū noxa

paulatim aggregatur; & in tumorem eleuat quæ sunt causæ propriæ & potiores hydropisis.

Grossities præterea aeris & aquæ & quàm maxime in æstate est ex eis quæ cibum corrũpunt. Ideoque non est malum ut super ipsum uinum temperatum bibant aut aquam calidã in qua cocta fuerit xiloaloes & mastix.

In hac tertia dicit primo q grossities aeris & aquæ est de corrumpentibus cibum maxime in æstate, quia communiter aer ingrossatur ex vaporum commixtione qui calore æstiuo vel de leui corrumpuntur, vel ad corruptionem proni fiunt. Grossus igitur aer immixtus cibo quando masticatur & cum eo transiens vsque ad stomachum sua grossitie digestionem turbat, et disponit cibum ad corruptionem suis vaporibus. Idem efficit aqua grossa, & præterea moratur & morari facit cibum in stomacho sua grossitie & indigestibilitate. Secundo dicit quòd non est malum contra grossitiem aeris & aquæ bibere super cibum vinum temperatum vel aquam decoctionis ligni aloes & masticis, vt per alterum horum confortatus stomachu. melius digerat, & cibus qui in eo est a corruptione custodiatur.

Ei præterea cuius intestina calida sunt & fortia cum grossum comederit cibum, frequenter accidet ut ipsius nutriens uentositates efficiat stomachum & partes eius tendentes, et ægritudo myrachia inde etiam procedet.

In hac quarta dicit q frequenter accidit habenti intestina calida & fortia cum comederit cibum grossum præcipue melancholicum sicut caules fabas bouem vel ceruum, vt cibus ipsius generet ventositates extendentes stomachum & partes eius ex difficultate suæ digestionis propter ipsius grossitiem, & adustione quadam propter caliditatem viscerum, ita q conuertitur in melancholiã adustam quam plurima cõcomitatur ventositas, & inde procedit ægritudo dicta melancholia myrachia quæ est alienatio mentis proueniens ex fumis melancholicis ascendẽtibus ex myrach vel partibus ei proximis ad medium cerebri vẽtriculum. Et huius morbi quadruplicem causam assignat Princeps tertij prima. trac. quarto. cap. 18. Primo quidem suam dicens quòd myrach est causa eius cũ in ipso adunantur superfluitates nutrimenti & vapores intestinorum & aduruntur humores ipsius & conuertuntur ad genus melancholicum, & faciunt euenire apostemata aut non faciunt euenire, & eleuatur ex eis vapor tenebrosus ad caput, & nominatur hæc inflatio myrachia & melancholica myrachia. Secundo assignat causam Gal. dicens. Et ipsa multotiens eleuatur ab apostemate portanariorum hepatis, & est illud quod Gal. posuit causam in melancholia myrachia. Tertio causam Theophili dicens. Et Theophilo quidem videtur q eius causa est vehemẽtia caliditatis hepatis & intestinorum. Quarto causam quorũdam aliorum quos non nominauit dicens. Et quidam alij ponunt causam in eo oppilationes quæ fiunt in meseraicis & si non sit apostema. Gal. vero quinto de interioribus cap. 10. sic describit causas melancholiæ myrachiæ. Sed multi propter malos humores in stomacho coadunatos vident pessima somnia, quorum somni disturbati sunt, & non solum hoc verum etiam fit alienatio mentis. Item passio quæ dicitur inflatiua & hypocundriaca nullus potest negare q non faciat infirmum tristem & ab omni bono desperatum, neque minora his eueniunt q̃ maniosis. Item videmus hos suscepta crapula durius hac passione vexari, quorum plurimi sunt splene-

Myrachia mel'a.

tici quocirca necesse est inuestigari. Nam de spene mali humores eruginosi ad os stomachi fluunt, præterea cau sa passionis cerebro vel oculis ab ore stomachi contingentis sunt capnosi fumi ab illis humoribus ascendentes. Hæc Gal.

Qui autem stomachum habet uacuum cum rem comedit subtilem stomachus post ipsam stringitur. Et si postea rem comedere uoluerit grossam refugiet ab ea stomachus neque eam digeret quare corrumpitur nisi inter ea tempus positum fuerit. Et in huiusmodi quidem dispositione melius est ut grossus cibus paulatim præmittatur, quoniam stomachus tunc a subtili non terrebitur.

In hac quinta dicit primo q quando cibus subtilis in alicuius stomacho vacuo recipitur stomachus se super eũ stringit amplectens hunc & retinens auide, quia famelicus & vacuus existens hunc ipsum recipit. Secundo dicit q si cibus grossus supermittatur cibo subtili taliter recepto refutabit eum stomachus, nec bene digeret ipm, quia iam sibi de bono subtili prouisum fuit, cuius digestio et distributio ad membra a grosso supermisso impeditur. corrumpetur ergo grossus velut derelictus a regimine naturæ, nisi inter assumptiones grossi & subtilis tantum interuenerit spatium q subtilis sit quasi digestus ante aduẽtum grossi. Tertio dicit quòd in tali casu vacuitatis stomachi melius est vt grossior ex cibis leui præferatur, quia tunc a leui non terrebitur stomachus eo quód grossior cibus in fundo stomachi recipitur auide propter famem vbi celebratur digestio melior, & illic tam cito digeri poterit sicut cibus leuis superius receptus.

Cum autem in aliquo comedente repletio superfluxerit, aut quod est in eius stomacho aliquis inundauerit motus aut aliquis misceatur potus ad uomendum erit properandum: Quod si hoc ei defecerit aut uomere non potuerit, aquam calidam paulatim bibat, quoniam repletionem deponet & somnum afferet. Ad dormiendum ergo se prosternat & quantum uoluerit dormiat. Quod si hoc nõ sufficerit aut ei non aduenerit considera si te natura excusabit expulsione bonum erit. Et si non iuua ipsum cum eo quod uentrem suaui ter soluit. Et calefactum quidem cum tali qualis est trifera & zuccharum ros. egestiõem faciens aut mixtum cum pauco origano murabato. Et infrigidatum quidem cum tali quale est ciminum murabatum & serizẽ & cambri.

In hac parte decimaquarta primo agit de remedijs quibusdam contra comestionem nimiam & inundationem cibi in stomacho & potum superfluum immixtum cibo. Secundo de repletione potus & repletione cibi quæ harũ est melior. ibi[Et potu quidem] Tertio de remedijs alijs contra repletionem. ibi[Et ex eo quod est.] In hac particula dat quatuor remedia contra repletionem superfluã ex cibo modo accepto vel cõtra inundationem motus cibi in stomacho illius qui sumpsit eum, aut contra aliquẽ potum immixtum cibo nimis abundanter. Primum est festinanter prouocare vomitum vel per impulsiõem satis profundam digiti in ore, vel per immittere in os pẽnam oleo intinctam, & titillare cum ea radice linguæ, vel

Cibi superflui & eius inundatiõis remedia. 4.

per bibere oxymel cui fuerit impreſſa virtus raffani. Secundum eſt bibere paulatim aquam calidam ſi vomitus ei deſeceerit aut vomere non potuerit, quia faciendo deſcēdere cibum repletiōem ſtomachi deponet & afferet ſomnum elongando cibum ab orificio & prohibendo multitudinem aſcenſus vaporum a cibo ad cerebrum. adueniente ergo deſiderio ſomni ſtatim ſe proſternat ad dormiendum vt ſomno iuuetur digeſtio cibi, & dormiat fortiter quantum voluerit. Aqua enim calida cum raro bibitur ſtomachum lauat & ventrem reſoluit, vt ait Prin. ca. ſequenti. Tertium eſt. caſu quo aqua calida non ſuffecerit vel ſomnus non aduenerit conſiderare & attendere ſi natura expulſione. i. ſua ſpontanea purgatione excuſabit medicum ab adminiſtratione medicinæ, quod ſi fecerit bonum erit nec opus eſt alio remedio. Quartum eſt. caſu quo natura non expulerit iuuare repletum cum ſuaui aliquo ſolutiuo ventris. Et hoc ſolutiuum diuerſificatur ſecundum complexiones patientium, vt ſi patiens calefactus fuerit ſoluatur ipſius venter cum triſera vel cum çucharo roſato laxatiuo. ſ. electuario de ſucco roſarum ſolo vel mixto cum pauco origano murabato, ideſt condito cum melle aut çucharo. Et ſi infrigidatus fuerit purgetur cum cimino murabato. i. cōditum cum çuccharo aut melle. Et cum ſeriege з, ideſt affodillo, & cum cambri, ideſt caule ſeu aqua caulis.

Et potu quidem impleri melius eſt quàm repleri cibo.

In hac ſecunda dicit ꝙ melius eſt. i. minus malum repleri potu ꝗ̄ repleri cibo, quia potus facilius deſcendit aut reſoluitur, nec ita oppilat, nec adeo ſtomachum ſuo pondere grauat. Et Hip. aphoriſmorum ſecunda ait, ꝙ facile eſt. i. facilius eſt repleri potu ꝗ̄ cibo. Et Gal. quinto de regimine ſani. cap̄. ſexto ait, ꝙ oppilationes quæ ſunt a uino ſunt moderatæ, eas vero quæ a cibis quibuſcunque uiſcoſum vel groſſum operantur humorem non facile eſt ſanare. Attende tamen quòd continuare exceſſum in potu vini periculoſum eſt, & ad mortiferas perducit ægritudines. Iuxta illud Gal. tertio complexionum. cap̄. 2. Ex potatione ſuperflui vini fiunt apoplexiæ & paralyſes & ſubeth & aliſturchai, ideſt lethargiæ & epilepſiæ & ſpaſmi & thetani.

Et ex eo quod eſt conueniens ſumere ex aloe poſt talem qualis eſt cibus hic ad magnitudinem trium cicerum aut mediam drach. aloes & mediam drach. maſticis & ſextam drach. baurach. Et ex eo quod eſt leue eſt ſumere ex terebintina ſecundum quantitatem duorum cicerum aut trium, & eſt cum ei admiſcetur quantum ipſa eſt aut minus ex baurach. Et ex eo quod eſt conueniens & uehementer laudatum eſt parum epithimi cum uino. Quod ſi nihil horum ſuffecerit dormiat ſomnum longum, & die una a comeſtione abſtineat. Et ſi alleuiatus fuerit balneet ſe & pānum calidum uentri ſuper ponat & nutriens ſubtiliet. Et ſi cum hoc toto non digeſtus fuerit & grauitatem & tenſionem & pigritiam fecerit ſcias quòd iam uenæ repletæ ſunt ex ſuis ſuperfluitatibus, quoniam nutrimento multo & ſuperfluo licet accidat ut in ſtomacho digeratur, raro tamen digeritur in uenis, immo in ipſis remanet crudum & extendit eas & quandoque funduntur & generat pigritiam & laborem & alyces & oſcitationes. Ipſe igitur medicādus eſt cum eo quod ex uenis expellit. Quod ſi neque hoc ſenſerit immo fatigationem tantum aliquo tempore quieſcat, deinde fatigatiōis ſpeciem medicetur cum eo quod modo nominabimus.

In hac tertia tangit primo quatuor ſolutiua conuenientia his qui ſe nimis cibo repleuerunt. Primum eſt ſumere ex aloe cicotrino ad magnitudinem trium cicerum. De quo dicit Meſue primo ſimplicium cap̄. primo. Aloe eſt de melioribus & ſublimioribus medicinis habens prærogatiuam ſuper alias medicinas, ꝗ̄ꝗ̄. n. intentio ſolutiui ſecūdum plurimum ſit debilitare virtutes & membra quæ ſunt minere virtutum & afferre illis nocumentum ꝓpter illud quod diximus cadit hæc intentio ab aloe. Non enim ſolum non nocet immo inuenitur ad confortationem mēbrorum debilium addere, & ad reditionem eorum in ꝓprias virtutes conferre. Secundum eſt ſumere drach. ſ. aloes cicotrini et drach. ſ. maſticis & ſextam partē drach. vnius baurach. i. ſpūæ nitri. Et hoc medicamē eſt melius primo. ſ. aloe ſimplici, quia aloe ſolum miniſtratum ē de tai de reſoluentibus, & operatio eius vix pertranſit hepar, & aperit orificia venarum apertione ſanguinem ſpargente. Maſtix vero prohibet ipſum ab apertione venarum, & baurach acquirit ei ſolutionem facilem & protenſionem ſuæ virtutis ad longinquas partes. Tertium ē accipere de terebintina quantitatem duorum aut trium cicerum. De qua dicit Prin. ſecundo huius cap̄. de grano viridi. Et prouocat & lenit ventrem cū accipitur ex ea auellana vna aut nux in ieiunio abſque nocumento & mundificat viſcera & abſtergit renes. Et Gal. quinto de regimine ſanitatis. cap̄. 8. ait. Accipiunt autem ex ea quandoque quidem nucis muſcatæ magnitudinem, quandoque vero duarum vel trium. Nec ſolum innocue ducere apta nata eſt, ſed & viſcera omnia expurgare hepar & ſplenem & renes & pulmonem. Quartum eſt conueniens & vehementer laudatum. ſ. bibere parum epythimi cum vino. De quo dicit Meſue in ſimplicibus capitulo de eo quod prærogatiuam habet ſuper omnibus ſolutionem facientibus educere melancholiam. Educit enim facile ſine moleſtia. Secundo tangit alia quatuor remedia caſu quo prędicta non contulerit. primum eſt diu dormire ſuper ſumpto cibo, & tota vna die abſtinere a cibo vt attentius natura occupetur in digeſtione cibi præaſumpti, & ad eam longo ſomno iuuetur. Secundum eſt ſi repletus per hoc alleuiatus fuerit tunc balneetur in aqua calida, vt per balneum ſuperfluitatum eductio fiat, & cibus digeſtus penetrationem acquirat. Deinde ſuperponat ſtatim ventri ſuo pannum calidum cuius calore confortetur ſtomachus ꝑgrauatus cibo, poſtea vtat̄ cibo ſubtili, quem ſtomachus grauatus faciliter toleret & bene digerat. Tertium eſt aſſumptio fortis medicaminis trahentis a venis & educentis ab eis humores, ſicut diagredij vel pulpæ colloquintidæ vel lapidis laçuli, ſi cum ſuffragijs omnibus prędictis cibus nondum fuerit digeſtus, immo induxerit grauitatē in hypocundrijs & tenſionem in venis & pigritiam in toto corpore. Per hæc enim ſcitur ꝙ venæ iam repletę ſunt ſuperfluitatibus illius cibi, quia licet cibus multus ſuperfluus in ſtomacho capiat digeſtionem, raro tamē bene digeritur in venis propter ſui multitudinem & paruitatem venarum. & quia non eis aſſiſtunt tot membra digeſtionem earum coadiuuantia ſicuti ſtomacho, immo manet in eis crudus indigeſtus extendens ea quandoque intantum vt ipſe fundantur, & in toto corpore pigritiā inducit ſua grauitate, & laborem. i. laſſitudinem extenſiuam aut

Pharmaca per his qui ſe nimis oppleuerit cibis.

apoſtemoſam,

apostemosam, opprimendo lacertos & extendendo sua multitudine, & alyces.i.extensiones brachiorum & aliorum membrorum motiuorum, & oscitationes multitudine ventositatis associantis ipsum ex opere caloris debilis in eum. Quartum est casu quo non senserit hæc.s.grauitatem tensionem pigritiam alyces oscitationes sed solū fatigationem φ quiescat aliquanto tempore. Deinde succurrat fatigationi suæ spontaneæ cum remedijs eius inferius dicendis.s.cap.16.doctrinæ præsentis.

Si uero aliquis in annis multum processerit, neque ipsum corpus ex nutrimento tantum receperit quantum suscipiebat dum esset iuuenis & eius nutrientia fiant tantum superfluitates, non tantum debet comedere quantū solebat, immo minus.

In hac parte decimasexta primo agit de subtiliatione regiminis senum a senio. secundo de illo quod sequitur ad ingrossationem regiminis. ibi[Et cum ille qui regimen ingrossare consueuerat regimē subtiliauerit.] Tertio de malo quod sequitur ad subtiliationem regiminis ibi[In subtiliante vero regimen cum &c.] In hac prima particula dicit φ si quis multum in annis processerit ut senex a senio neque nutrimentum tantum receperit seu sustinuerit quantum recipiebat & bene ferebat dum iuuenis erat, & cibus quem recipit fiat superfluitas & non bonus sanguis, non tantum sed minus comedere debet φ solitus erat, vt calor ipsius debilis claudicans extinctioni aptus id modicum cibi quod ipse assumit digerere valeat & ex eo aliquid sanguinis generet. Attende φ senes a senio debent parum & sæpe comedere, & cibis euchimis & facillimæ digestionis vti sicut vitellis ouorum aqua carnis colatijs carnium caponibus pdicibus pullis fasianis.

Cibi senū.

Parum quidem propter debilitatem sui caloris in digerēdo. Sæpe vero ad succurrendum virtuti cadenti. Vti autē cibis euchimis facillimæ digestionis vt natura non vexetur aut laboret in eorum digestione. De regimine horum dicit Gal. primo aphorismorum. commen. illius cañ. Senes facillime ferunt ieiunium. Decrepiti neque faciliter ieiunia ferunt, neque ciborum multam quantitatem accipiunt, quoniam senex est sicut lucerna ad extinguendum parata, quæ cum fere extinguatur parum olei debet administrari, quoniam si plus nimio abundauerit citissime eam extinguet. Ideo hoc ætas parum & tantillum cibi sibi postulat, neq; ad capiendum multum indurat id est tolerat.

Et cum ille qui regimen ingrossare consueuerat regimen subtiliauerit ingreditur ex aere in foramina, & hoc est quod regiminis grossitudo impediebat, sed iam nulla regiminis grossitudo impedit ea.

In hac secunda dicit φ consuetus vti regimine grosso dum subtiliauerit suum regimen perueniet ad hoc φ aer ingredietur poros & venas ipsius loco cibi. Et istud fieri prius prohibuit grossa diæta replens alimento venas & poros. Sed iam cum viuitur diæta tenui nulla regiminis grossities prohibet poros & venas aere repleri. Attende φ aer tripliciter potest se habere ad foramina & uenas nostri corporis. Vno modo sic φ intret ad eas sub tali mēsura φ euentet sufficienter humiditates quas continent & non sinat eas putrefieri, neque locum occupet qui debetur humori, & id valde prodest in custodia sanitatis. Alio modo sic φ repleat eas repletione phantastica locum tenens nutrimenti quod fieri solet venis & poris carētibus cibo ne vacuum fiat. Et istud est causa debilitationis virium corporis & demacrationis eius. Tertio modo sic φ propter repletionem nimiam venarum & pororum ex humiditatibus aer non libere possit eas ingredi & euentare humiditates contentas in eis. & iste modus est causa potissima putrefactionis humiditatum quas continēt.

In subtiliante uero regimen cum ad ipsum ingrossandum redit accidunt oppilationes.

In hac tertio dicit φ si consuetus vti regimine subtili transferat seipsum ad regimē grossum, accident in eo oppilatiões. Cuius ratio est duplex. Vna φ grossum regimē de se oppilatiuum est præcipue viarum quæ ex tenui diæta præcedente quodam modo constrictæ fuerunt. Secundo propter multiplicationem phlegmatis ex diminutione digestionis diætæ grossæ insolitæ.

Et calidorum nutrientium impedimenta emendentur cum syrupo acetoso & quàm maxime de seminibus, quoniam ipse est magis iuuans quàm omnes species syrupi acetosi si fuerit de zuccharo: sed si fuerit de melle simplex sufficit.

In hac parte decimasexta primo agit de correctiõe calidorum nutrientium. secundo frigidorum. ibi[Et frigidorum.] Tertio grossorum. ibi[Et quæ ex eis.] Quarto de comparatione subtilium ad grossa. ibi[Nutrientia vero.] Quinto de his qui magis tolerant nutrientia grossa, & de nocumento quod ex eis tādem assequunt. ibi[Exercitati præterea.] In prima particula dicit φ nocumenta calidorum ciborum debent corrigi cum syrupo acetoso, & maxime cum illo qui fit de seminibus. Talis enim plus cæteris syrupis acetosis confert si de çucchαro compositus fuerit, sed si ex melle fiat simplex sufficit sine seminibus.

Cali cibi correctio.

Attende primo φ syrupus acetosus simplex est duorum modorum. Vnus quidē qui fit ex aceto & aqua cum çucchαro mixtis, & ipse infrigidat reprimens choleram quæ ex cibis calidis oriri solet & multiplicari. Alius vero fit ex aceto & aqua cum melle mixtis, & iste infrigidat si mel paucum fuerit, minus tamen primo, & choleram rubeam cum vrina educit. Attende secundo φ syrupus acetosus cum seminibus fit ex aliquo istorum duorum simplicium decoctis in eo quibusdam seibus. Et iste est duplex. Vnus est in quo sēia calida decocta fuerunt sicut semen apij & fœniculi quem describit. Prin. cap. secūdo sexti tractatus summæ primæ quinti cañ. Et ipse calefacit maxime cum melle factus, & non tollit nocumentum calidorum nutrientium nisi per accidens educendo choleram genitam ex eis cum fece aut vrina. Alius est in quo semina frigida decocta fuerunt vt lactucæ portulacæ scariolę & endiuiæ vel cucurbitæ melonis cucumeris & citruli. Et istæ φ optime nocumenta calidorum ciborum reprimit, maxime si fuerit cum çucchαro factus tam sua frigiditate φ sua apertione qua choleram educit. Attende tertio φ nutrientia calida Gal. libro de virtute cibariorum sic summatim recolligit. Quæ sunt frumentum coctum & panis de eo factus cicera fenugræcum dactyli sisamum canabis vuæ & passulę dulces apium rutha raffanus rapæ pastinacæ allia & cępe porrum antiquus caseus uinū dulce, & calidius est vinum dulce citrinum antiquū.

Cibi cali

Et frigidorum quæ ex eis sunt cum hydromelle & syrupo ipsius & diacimino.

In secunda dicit φ frigidorum nutrientium nocumenta quæ ex eis sunt seu derelinquunt in corporibus vtentibus eis dicunt emendari cum hydromelle & syrupo ipsius. s. oximelle & diacimino. Per hæc. n. tollitur frigiditas eorum & inciduntur phlegmata quę generant & apiūtur oppilationes quas inducere solent, licet enim non sint ex

Cibi fridi correctio.

se grossa, sæpe tamen generant grossas & viscosas humiditates. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum. cap. tertio. Nonnunquam etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus grossus propter debilitatem caloris corporis & inobedientiam digestionis & subtiliatiõis suę, sicut accidit ex comestione fructuum ante maturitatem, & ex comestione citrullorum cucumerum carnis citri & lactis acetosi.

Hydromelis modus triplex.

Attende primo ꝙ hydromellis ex aqua & melle facti tres sunt modi. Vnus est hydromel multæ commixtionis quod ex quatuor aquę partibus & vna mellis fit, & hoc calefacit & plurimum reprimit frigus ipsessum per calidos cibos. Alter est hydromel mediæ commixtionis ex parte vna mellis & octo aquæ constans. De quo dicit Mesue in antidotario distinctione sexta cap. de aqua mellis ꝙ sedat sitim & valet ad ægritudines frigidas, & proprie quæ sunt i cerebro & neruis, & confert ad tussim humidam & mundificat pectus a sanie & humore grosso, & confert vijs vrinæ, & non permittit lapidem in eis generari, & mundificat per vrinam & confert colicæ, & lauat & abstergit viscera, & soluit & mundificat ventrem a fecibus, & bibitur loco vini in ægritudinibus neruorum & iuncturarum, & est bonus potus. valet ergo ad reprimendum nocumenta facta ex nutrientibus frigidis. Tertius modus est hydromel modicæ commixtionis ex sexdecim aquæ partibus vel pluribus constans & vna mellis, & is modus non reprimit sufficienter nocumenta frigidorum ciborum nisi cum speciebus calidis aromatizetur vt cum pipere gariofilis cinnamomo vel çingibere. Attende secundo ꝙ oxymel diureticum vel squilliticũ multo magis reprimit nocumenta ciborum infrigidantiũ ꝙ̃ simplex oxymel ex aqua cum melle & aceto factum, quia calefacit incidit & aperit multo plus simplici.

Cibi fridi.

Attende tertio ꝙ cibos frigidos sic breuiter recolligit Gal. cap. 16. de virtute cibariorum. Hordeum & omne quod de eo fit milium panicũ barbeca. i. melo cucurbita citrulli pruna persica & quæ declinant ad acetositatem & ponticitatem sicut vuę passulę fructus dicti palmę & radix eius lactuca endiuia portulaca papauer poma pira mala pontica sunt frigida. Cerasa vero quæ sunt acetosa sunt frigida subtilia sed acetum est frigidum subtile nocens neruis. Hæc ille.

Et quæ ex eis sunt grossa complexionem habens calidam cum syrupo acetoso de fortibus seminibus & complexionem habens frigidam ea corrigat cum pauco diatrionpipereon aut diacalamenti.

Cibi crassi correctio.

In hac tertia dicit ꝙ nocumenta orta ex cibarijs grossis homo calidæ complexionis corrigere debet cum syrupo acetoso de seminibus fortibus, vt seminibus apij & fœniculi. Talis. n. ꝓhibet oppilationes quę leuiꝰ ex grossis cõtingunt cibis, & incidit humores grossos & viscosos ab eis genitos, & subtiliat eos absque vehementi calefactione. Sed homo frigidę complexionis malitiam grossorum corrigere debet cum modico diatrionpipereon vel cum tantillo diacalamenti. Attende primo ꝙ diatrionpipereon ex tribus piperibus albo longo & nigro factum potest dari satis cito post assumptionem grossi nutrientis vt cooperetur ad eius digestionem. Sed diacalamentis seu diacalamentum non debet dari post cibos grossos donec in stomacho digesti fuerit, ne sua virtute subtiliatiua & aperitiua forti cibos penetrare faciat ante sui digestionem. Iuxta illud Gal. quarto de regimine sani. cap. 11. Pharmacũ diacalamentis mane est vtendum secundum matutinalem fricationem ante exercitia & balneum. Et post cibum nõ est vtendum diacalamentis neque aliquo alio pharmaco, quod fortiorem redditionem, idest penetrationem facit. Non enim reddi tunc melius est sed digeri quæ assumpta sunt. Melius igitur eis est quę auxilio aliquo ad digestionẽ indigent in hoc tempore dari pharmacum diatrionpipereon simplex, sed & ipsum piper solum vtile nunc si maior est necessitas & pharmacum ex succo cironiorum factum. Hæc Gal. Attende secundo ꝙ Gal. cap. sequenti. miro modo extollit diacalamentum in oppilatione mẽbrorum solidorum dicens, ꝙ cum in solidis & non in venis fuerit humores crudi cum vlceroso labore omnium optimum pharmacorum est quod cognosco quod diacalamentis dicitur. subtiliat enim grossa & viscosa & euaporat & vrinam mouet & menstrua mulieribus.

Cibi crassi.

Attende tertio ꝙ cibi grossi nominati a Gal. libro de virtute cibariorum. cap. tertio sunt lenticulæ lepores glandes fungi fabę hepata oua dura & frixa lac decoctione inspissatum vbi ecta mustum coctum expressum ex vua grossa immatura, caro ceruina vrsina bouina ventres & intestina lupini grana pini rapę faseoli panis açimus dactyli fungi sisamum lagana cerebella omnia crispulę melongię pisces duri viscosi caseus aures & labia & extremitates musculorum.

Nutrientia uero subtilia magis sunt sanitati conuenientia & conseruantia, & uirtutem minus iuuant & fortitudinem & grossa sunt istis contraria. Ei igitur qui confortatione indiget nutrientia fortis chymi sunt necessaria & uehementis famis contrarium. Verumtamen ex eis non multum comedat ideo ut digerant.

In hac quarta dicit primo ꝙ cibi subtiles magis conueniunt sanitati seruandę & eam magis conseruant sed minus iuuant virtutem corporis. i. robur eius & fortitudinẽ mẽbrorũ pręsertim motiuorum. Et cibi grossi contrariũ faciũt. Ratio primi est, quia subtiles facilius feruntur & digeruntur leuius ꝙ̃ grossi, & sunt minus superfluici nõ oppilatiui, & liberius transeunt per venas strictas similes capillis. Et secundi causę sunt his contrarię, scilicet ꝙ grossi sunt difficilioris digestionis grauiores stomacho magis superfluici sæpe oppilantes difficilis transitus per vias strictas. Et causa potissima custodię sanitatis est ꝙ viæ ciborum & superfluitatum maneant apertæ quatenus libere penetret cibus ad membrorum nutritionem. & superfluitates sine impedimento transeant ad expulsionum vias. Sed causa quare grossi fortificant & subtiles nõ sic est quia grossi vertuntur in partes corporis compactas stabiles et firmas subtiles autem fiunt raræ corporis partes subtiles teneræ cito resolubiles, & iterũ sanguis & spiritus ex grossis geniti sunt plus corpulenti & magis resistunt resolutioni. Et ista sunt intelligenda quando vterꝗ grossus & subtilis bene digeritur, quia nec subtilis sanitatem seruat, nec grossus fortificat nisi digeratur. Secundo dicit ꝙ nutriẽtia grossa fortis humoris & stabilis nutritionis sunt illi necessaria qui confortatione. i. corroboratione corporis indiget sicut illi quem ꝑparare volumus fortibus exercitijs, & sunt contrarium vehementis famis. i. magis sedant rabiosam famem ꝙ̃ cibi subtiles, quia diutius in stomacho permanent & fortius resistunt resolutioni quę est causa rabidę famis. Sed famelicus ex his quaꝗ vice modicum nõ multum comedat vt ea melius digerere valeat iam ex fame debilitatus. Iuxta illud Gal. libro de virtute cibariorum. cap. tertio. Oportet illum qui comedit cibos grossos propter necessitatem dominij appetitus in eis vt paucos ex eis accipiat non incommixtos. i. non solos sed cũ subtilibus a neque assuescat eis. Et paulo ante eodem cap. docet quando & quibus grossi conueniunt dicens. Cibaria grossa cum inueniunt corpus calidum multi laboris ante cibum & multi somni post cibum digeruntur & nutriunt corpus nutrimento plurimo adherente, & confortant

confortatione

confortatione plurima. Et melius est ꝙ sumantur hæc cibaria in hyeme propter aggregationem caloris in interioribus corporis & longitudinem somni. Hæc ille.

Exercitati præterea & multi laboris magis sunt tolerantes nutrientia grossa quos forsitan in digerendo ea iuuat fortis somnus, & quia in ipso fiunt profundi. Sed accidit eis propterea quòd multum sudant & ex eorum corporibus multa resoluitur quantitas quòd ipsorum hepata ex nutriente rapiunt illud qđ nondum fuit digestum, & præparat eos ad ęgritudines perniciosas in fine uitæ aut in eius principio, & proprie quia sunt in sua confidentes digestiua quod ex sua habent dormitione quod destruitur cum eis frequentes accidūt uigiliæ proprie cum senescunt.

Laborantium cibi. In hac quinta dicit primo quòd homines qui se fortiter exercitant & multum laborant grossos cibos plus tolerant quàm ociosi, & forsitan iuuantur in digerendo eos a forti somno, quia communiter somni laboratorum sunt multū profundi. Nam natura satagens fatigationi laborum succurrere & spiritus abunde quos labor resoluit somno reparare prorogat hunc quantum potest quadam inducta necessitate. Dicit tamen forsitan, quia aliqui laboratorum sicci cerebri male dormiunt. Eiusdem sententiæ meminit Gal. primo de alimentis capitulo secundo. Quoniam autem inquit in his qui multum laborant somni profundiores fiunt, & hoc multum ipsis ad digestionem confert propter hoc minus a prauis edulijs læduntur. Si autem cogas ipsos vigilare pluribus consequēter noctibus mox ægrotabunt. Illi quidem igitur hoc unū solum bonum habent ad digestionem malorum ciborū. Secūdo dicit ꝙ accidit hominibus multi exercitij & plurimi laboris ꝙ hepata sua rapiunt ex cibo aliquid a stomacho prius q̄ fuerit ibidem digestus, quia multum sudant & plurima quantitas tam substantifici q̄ nutrimentalis humidi ab his resoluitur, vnde fit ꝙ membra plurimum inanita sugunt a venis, venę ab hepate, hepar a stomacho res indigestas. Iuxta illud Gal. capitulo nunc allegato. Carnes.n. vacuæ eripiunt ex ventre non solum semidigestum, sed etiam penitus indigestum aliquando humorem quando post cibos laborant. Tum propter necessitatem reparationis resolutorū. Tum ex forti calore per motum acquisito vehementer trahente. Tertio dicit ꝙ raptus vehemens indigesti cibi per hepata laboratorū disponit eos ad morbos perniciosos vt paralyses hydropises arthriticas apoplexias spasmos i fine vitæ vel i principio senij quod est initium finis vitæ maxime quia confidunt in fortitudine suæ digestiuæ quam consequi solent ex suis somnis profundis, sed hæc fortitudo digestiuæ cessat & deficit eis quādo vigiliæ sæpe eis accidunt quod cōmuniter euenit in ætate senij vel senectutis propter desiccationem naturalis humiditatis suorum cerebrorum. Et propter abundātiam humoris nitrosi in corporibus senū cuius vapores excitant vigilias & impediunt somnū. De istis dicit Gal. capitulo prædicto. Et pp̄ hoc.s. pp̄ attractionem cibi indigesti ægritudinibus grauissimis posterius isti ægrotant & ante senectutem moriuntur.

Fructus præterea recentes non sunt boni nisi laboriosis exercitatis cholera rubea abundantibus & in æstate. Et eos ante comestionē comedant. Et ipsi quidem sunt sicut chrysomela & mora & melones & persica & pruna. Quod si alijs regantur rebus & non istis erit melius, quoniam omnis res quæ sanguinem aquositate implet quæ in corpore ebullit sicut succus fructuum extra, licet ea hora iuuamentum præstet, tamen ipsum ad putrefactionem parat. Et similiter illud quod sanguinem humore implet crudo, licet quandoq; conferat sicut cucumeres & alcheted. Et propter hoc qui his nutrientibus multū utuntur febribus fiunt apti, licet prius infrigident. Et tu quidem scire debes quòd humori aquoso plerunq; accidit ut fiat pus, & hoc erit cum non resoluetur & in uenis remanserit. Et cum isti exercitijs uti ceperint antequam huiusmodi aggregent aquositates, & ilico cum fructus comederint etiam excitentur resoluentur aquositates istæ & minuetur impedimentum quod per eas habent. Oportet præterea ut qui fructus comedit post ipsos incedat, deinde super eos comedat aliquid ad hoc ut labantur.

In hac parte. 17. primo agit de recentibus fructibus quibus, & quando competunt, & de suis effectibus. Secūdo de effectu nutrientium generantium aquositates & viscosos humores & cholericos. ibi [Nutrientia vero.] In prima particula dat nouem regulas circa vsum fructuū & effectus suos & repressionem suæ maliciæ. **Fructuum vsus regulæ.9.** Prima est fructus recentes non conueniunt nisi laboriosis hominibus & exercitatis & abundantibus in cholera rubea & tempore æstiuo. Et intelligitur hæc regula de fructibus frigidis & humidis vt cerasis prunis persicis. De quibus secundo de alimentis capitulo secundo dicit Gal. Sunt autem omnia hæc mali chymi. Et solummodo utiq; quis ipsis in profectum vtitur fatigatus ex prolixioribus itineribus & suffocatione vehementi. Tunc.n. prosunt mitigātia quidem ariditatem corporis, infrigidantia autem mediocriter quando quis ipsa frigida assumit. Humectare quidem igitur semper habent, infrigidare autem non habebunt calide dispositionis vt dictum est. Non.n. tātum frigida proprijs complexionibus sunt vt & si calida offerantur infrigident. ventrem. Indigent igitur superadiecta frigiditate contrariante caliditati earum quæ sunt secundum ventrem & hepar partium. Hæc Gal. Secunda est fructus recentes comedendi sunt ante cibos alios. Et hanc intellige de fructibus accipiendis gratia refrigerij & humectationis & de lenitiuis ventris & de fructibus stypticis cum sumuntur gratia restringendi ventrem, vt piris & citonijs. Nam præmissi cibi sua stypticitate ventrem stringunt & postpositi eis deprimunt alios ad inferiora conferentes ad digestionem & secessum facilem, licet sint styptici. Causa vero quare refrigeratiui & humectatiui præferuntur cibis est vt appetitum comedēdi excitent, choleram reprimant, sanguinem temperent, & ne corrompantur si vel postponantur vel immisceātur alijs ferculis tardioris digestionis. Et ut efficacius prędicta operentur expedit & interuallo aliquo ante cibos alios accipiantur, & modicum vini subrubei aut albi fortiter limphati superbibatur vt leuius transeant suæ roridæ partes ad hepar & venas & feruorem temperent choleræ & sanguinis. Et licet regulariter & vt in pluribus dicti fructus pręcomedi debeant, quandoq; tamen post alios cibos accipiuntur, vt salsuginem horum vel acumē mitigent, vel feruorem pectoris aut cerebri temperent in dispositis ad maniam vel ad phrenesim vel ad causma pectoralium, sicut notatum est parte tertia capituli præsentis. §. illo.

Verumtamen quandoq; necesse est aliquem cibum aut rem similem cibo super alium mittere cibum qui sit ei sicut medicina. v.g. sicut illi qui nutrientia acuta comedunt aut salsa, deinde post tempus, in quo nondum completa fuit digestio consequenter eis adiungunt res humectantes. Tertia regula gratia exempli nominat hos fructus Chrysomela. de quibus dictæ regulæ intelliguntur. Primus est chrysomela. Secundus mora. Tertius melones. Quartus persica. Quintus pruna. De chrysomelis quidem dicit Gal. 2. de alimentis. cap. 10. In persicorum genere & hæc sunt differentiam quandam habentia ad melius. Neq;.n. similiter corrumpuntur secundum ventrem neq; acetosantur videntur autem multis delectabiliora, & propter hoc meliora stomacho. Et in aggregatorio Serapionis. capitulo de eis scribitur q laxant choleram & generant humores grossos. Et iterum ibi auctoritate Rasis. Quidam patiebatur fumositates ab aliquo humore existente in stomacho suo & dedi sibi in cibis de chrysomelis recentibus, & sedatus est fumus ille, quare post hoc vsus est infusione eorum assiduæ. Et ego non credo q reperiatur cibus aliquis frigidior stomacho & magis lucratiuus stomachi q ipsa, & sunt meliora stomacho q persica, & auferunt fastidiu cibi. Et qui vult ea comedere sine nocumento sumat post illa anisum & masticem de vnoquoq; drac. i. vel. drac. ij. & bibat postea vinum purum bonum aut vinum dulce Mora. coctum vel mel. De moris autem scribit Serapion in aggregatore auctoritate Gal. q maturi mori sapor est dulcis stypticus, & virtus eius tertia est, quæ mollit ventrem, & succus eius confert multum in medicinis oris, & rob eius iuuat in multis in quibus est necessaria stypticitas pauca. Sed immaturorum sapor est stypticus acetosus. Et virtus eorum secunda est quæ retinet. Et virtus tertia est virtus quæ retinet ventrem retentione forti, & conferunt vlceribus intestinorum & fluxui, in omnibus ægritudinibus quæ fiunt a fluxibus humorum, & admiscentur postq terutur cum cibis sicut sumach. Et qui vult ex eis sumere in potu potest cum aqua aut cum vino. Et mora quando inueniunt stomachum purum & comeduntur ante cibum egrediuntur a stomacho cito, & properare faciunt exitum aliorum ciborum. Quando vero comedunt post cibum & in stomacho sunt humores cito accelerant ad corruptionem, & corruptio eorum est multum nociuia. Et quando mora non corrumpuntur in stomacho sine dubio humectant, & non infrigidant nisi quando comeduntur sola. Et quod euenit ex comestione eorum corpori est nutrimentum paucum sicut ex cibo melonum nisi quia mora non sunt ita nociua stomacho, nec ita prouocatiua vomitus sicut melones. Hæc ille. Et de moris est regula communis q sola inter fructus comedi debent ante plenam maturitatem. s. media inter rubea et nigra. Et du comeduntur integre matura generant febres potridas antraces & carbunculos, & multiplicari solent tempore pestilentiæ. De melonibus autem scribit Serapion auctori-
Melones. tate Ga. capitulo de eis. Melonis maturi substatia est subtilis, & non perfecte maturi substantia est grossa. Et virtus prima est virtus quæ infrigidat & humectat in tertio gradu. Et secunda virtus est quæ incidit & abstergit. Et tertia virtus est quæ prouocat vrinam & mundificat cutem, & proprie semen eius quando desiccatur & teritur & cribratur & administrat in lauaturis corporis. Et Gal. secundo alimentorum. capitulo quarto melones pepones vocat, & de ipsis ait. Tota quidem igitur natura ipsorum est frigidior cum humiditate copiosa. Abstersiuum autem aliquid habent propter quod & mouent vrinas, et secedunt subtus. i. ventrem laxant magis cucurbitis & melopeponibus: idest longis melonibus. Quod autem abstergunt potes addiscere refricando sordidam cutem, propter quod & si morpheam quis habeat siue lentigines in facie vel alphos: idest maculas superficiales abstergut & hos. Eo autem quod velut caro ipsorum semen abstergit magis quare ad arenosos renes congruit. Paruum autem operatur chymum in corpore, & magis quando non bene digeritur, tunc autem & colicos facere consueuit. Et enim ante corrumpi ad vomitum idoneus est ampliusq; comestus, nisi aliquis super ipsum aliquod euchymorum eduliorum comederit mouebit omnino ad vomitu. Sed
Persica. de persicis ait Gal. secundo de alimentis capitulo. 19. q & horum succus & q velut caro facile corruptibilis est, & omni quidem prauus. Quare non oportet sicut quædam post aliud alimentum offerre, corrumpuntur enim supernatantia. Memioisse autem oportet huius quod est commune in omnibus quæcunq; cacochyma humidaq; & lubrica & facile subire potentia propter hoc oportet comedere ipsa priora alijs. Sic enim ipsa celeriter subeunt et illis uia faciut. Vltima autē sumpta simul corrumpunt et alia. Sed Serapion in aggregatore, capitulo de eis. auctoritate Diascoridis ait. Matura ex persicis sunt bona stomacho & molliunt ventrem, immatura vero stringunt, & quando desiccantur stringunt fortius. Et decoctio siccorum quando: scilicet bibitur prohibet fluxum humiditatum ad stomachum & ventrem. Et qūdo sicca trita puluerizantur super locum vnde fluit sanguis abscindunt eum. De prunis vero dicit Gal. capitulo trigesimo. secundi alimentorum. Alimentorum quidem igitur paucissimu ex fructu isto corpus accipit. Vtilis autem est humectare & infrigidare mediocriter ventrem volentibus. Subducunt autem ipsum & hæc propter humiditatem & viscositatem sicut & alia quædam prædictorum. Inest autem ipsis exiccatis esse vtiles sicut ficubus. Et opinionem habent multi optima aliorum esse quæ apud syriam in Damasco nascuntur. Secunda autem post hæc quæ apud hyberiam Hispaniam nominatam. Optima autem ipsoru sunt quæcunq; mediocriter stypticantia magnaq; sunt & laxa. Quæ autem parua & dura & pontica praua ad edulium sunt, & ad ventris subductionem. Decocta autem in mellicrato habente plus mellis sufficienter laxant. Et si sola quis comedat ipsa & multo magis si superforbeat, mellicratum. Palam autem q confert subductioni ventris post oblationem ipsorum superbibere dulce vinum & interrumpere aliquod tempus, & non mox prandere post ipsa, sed & hoc commune omnium quicunq; laxant uentrem in memoria habeatur. Quarta regula est, melius est ad conseruationem sanitatis regi cibis alijs ut carnibus electis & non dictis fructibus. Cuius ratio est, quia omne quod implet sanguinem aquositate ebulliente in corpore sicut mustum & alij succi fructuum bulliunt exterius in uase præparant sanguinem ad putrefactionem, licet pro hora qua sumitur iuuamentum præstet humectationis & refrigerij uel lenitionis. Hac de causa Princeps febricitantibus prohibuit fructus quarti prima tractatu secundo. capitulo septimo dicens. Et omnes fructus nocent febricitanti cum ebullitione sua & corruptione sua in stomacho. Inest autem hæc ebullitionis proprietas succis fructuum tam interius in humano corpore q exterius in uegete ex calore solis derelicto in eis cum maturabantur. Relinquantur ergo pro securiori recentium fructuum usus, & maxime remollitoru quos uulgus bletos uocat. Sunt enim semiputridi & immaturorum & uermes habentium & tempore suspecto de pestilentia. Et cu comeditur de melioribus aliquid sit illud modicum & de uno tantum in una refectione. Quinta regula est. sicut illud quod replet sanguinem aquositate præparat ipsum ad putrefactionem sic quod implet ipsum humore crudo phlegmate: scilicet uiscoso indigesto sicut cucumeres alchered: idest citrulli disponunt ipsum ad putrefactionem. Replens quidem aquositate sanguinem præparat putrefactioni propter ebullitionem contingere solitam illi aquositati. Sed replens humore crudo seu phlegmate uiscoso

præparat sanguinem ad putrefactionem oppilando sibi vias & prohibendo eum ab euentatione qua indiget. Oppilatio vero potissima causa est febrium putredinis. Sexta regula est. illi fiunt apti febribus qui multum vtuntur his nutrientibus. s. iplentibus sanguinē aquositate uel humore crudo, quia præparant sanguinem ad putrefactionem. Putrefactio vero est causa quasi immediata & coniuncta putridæ febris, licet a principio conferant infrigidando & humectando. Septima regula est. humor aquosus relictus in venis iterdum fit sanies. Et istud fit cum non resoluitur sed remanet in venis vbi si non putrefiat conuertitur in hypostasim quæ cum vrina exit, & si putrefiat putredine forti effumante ad cor tunc generat febrem, sed si putrefiat putredine modica non effumante vsque ad cor in saniem vertitur. Nam natura faciens de possibilibus quod melius est tentat primo ex eo facere alimentum dealbando ipsum; quod si non possit in hypostasim albam ipsum conuertit, & si id non possit facit inde saniem quam cum vrina expellit. Iuxta illud Princ. primi secunda. doctrina tertia. summa secunda. capitulo tertio. Et est cum sanus euacuatus qui exercitium reliquit mingit vrinam sicut pus & virus tenue quo ipsius purgatur corpus, & eius auferetur laxitas quam exercitij dimissione consecutus est. Octaua regula est. cum post vsum fructuum replentium sanguinem aquositatibus vsi eis ceperint exercitijs vti prius q̄ in venis aggregatæ fuerint & multiplicatæ dictæ aquositates, & etiā statim post eorum esum se exercitauerint resoluētur aquositates huiusmodi per exercitium, & diminuentur incommoda quæ ex eis ventura erant. Quorum primum est dispositio sanguinis ad putrefactionem. Secundum prohibitio conuenientis inuiscationis & adhærentiæ nutrimenti ad membra. Et tertium conuersio dictarum aquositatum ad saniem, qua contenta in venis inficiuntur & vrinæ viæ quādoq; assiduo suo transitu per eas excoriantur, cum sanies ex se sit acuta mordax & vlcerati ua. Nona est. statim post fructus comestos est deambulandum deinde super eos aliquid edendum vt partim per motum partim per cibum superassumptum labātur inferius, & cito digesti transeant ad mēbra refrigerij causa vel humectationis. Attende quòd duplex exercitium post fructus conuenit. Vnum suaue deambulatiuum statim post eorum assumptionem vt leuius descendant ad fundum stomachi. Aliud fortius ilico post suam secundam digestionem vt aquositates ex eis genitæ statim resoluantur prius q̄ in uenis accumulentur.

Exercitiū post fructus duplex.

Nutrientia uero quæ aquositatem generant & humorem crudum & choleram generant febres propterea quòd ea quæ ex ipsis sunt aquosa faciunt sanguinem putrefieri, & quæ ex eis sunt uiscosa & grossa, propterea quòd foramina claudunt, & ex eis cholerica ideo quòd corpus calefaciunt & propter sanguinis acuitatem quæ per ea generatur.

In hac secūda dicit quòd tria sunt gn̄a nutrientium generantium febres. Primum est nutriens quod sanguinem implet aquositate sicut dicti fructus. Secundum est illud quod generat humorem crudum uiscosum, ut caseus recens, porcus, anguillæ, citrulli, cucumeres. Tertium est nutriens multiplicans choleram, ut allia, cepe, porri. Primum quidem febrem generat, quia ebullitione suæ aquositatis sanguinem perducit ad putrefactionem. Secundum uero propterea q humor grossus uiscosus ab eo genitus oppilat poros & uenulas strictas quare retinentur fumi capinosi nec humores bene possunt euentari. Sed tertium ideo generat febrem, quia corpus & cor supercalefacit calore extraneo, & sanguinem acuit atq; cholericat efficiens ipsum pronum inflammari.

Olera uero cholerica quandoque multum conferunt in hyeme quemadmodum quæ ex eis sunt insipida, quandoque multum conferunt in æstate.

In hac parte. 18. primo agit de vtilitate olerum tam cholericorum q̄ insipidorum. Secundo de remedijs contra malos cibos cum necesse est eis vti. ibi ⌊Quod si alicui.⌉ Tertio de remedijs contra nocumenta dulcium. ibi ⌊Et cui quidem.⌉ Quarto de remedijs contra nocumenta acetosorum. ibi ⌊Et cui acetosum.⌉ Quinto de remedijs contra nocumenta vnctuosorum & aliorum saporū. ibi ⌊Et similiter vnctuosi.⌉ Sexto de modo regendi repletos malis humoribus subtilibus. ibi ⌊Cum vero alicuius.⌉ Septimo de regimine corporis facile resolubilis. ibi ⌊Et illum cuius.⌉ In prima particula dicit primo q olera cholerica sicut allia cepe porri petroselinum nasturtiū quandoq; plurimum in hyeme cōferunt. Primo quidem quia armant corpora contra frigus. Secundo quia resistūt malitijs aquarum & pruinarum quæ tunc inualescunt propter solis impotentiam ad purificandum aerem & aquas. Tertio quia resistunt multiplicationi phlegmatis & frigori ipsius quod communiter in hyeme abundat & incidunt viscosos humores. Quarto quia aperiunt oppilationes quas suo frigore sæpe inducit hyems. Secundo dicit q sicut olera cholerica quandoq; conferunt multū in hyeme sic insipida olera, sicut spinachia lactucę violariæ portulacæ multum prosunt in æstate, quia contra æstus corpora nostra armant, choleram reprimunt, sanguinē temperant, resolutionibus p̄mis quæ tūc fiunt obstant, neq; putredini sunt ita dispositi vt fructus recentes.

Oleræ calorū vsus.

Olerū insipidorum vsus.

Quod si alicui necessarium fuerit nutrientia comedere mala, paucis uicibus & non frequentibus eis utatur & cum eis misceat quod sit eis contrarium.

In hac secunda dat duo remedia generalia contra malos cibos cum coactus fuerit aliquis vti eis, vel quia non habet bonos aut satis de bonis, vel quia erubescit alijs comedentibus malos expectare bonos relictis malis, vel quia notari timet de singularitate & leccacitate cum non contentantur aliorum cibis, uel per intemperantiam cogitur friandula lingua ipsius malos præferre bonis vel assumere malos relictis bonis. Primum remedium est raro non frequenter malis cibis vti. Nam qui raro malis vtitur maxime cum delectatione natura corrigit eorum malitiam neq; perdurat, sed qui frequenter malis cibis vescitur acquirit ab eis habitum malitiæ & inde alteratur natura eius iteratis vicibus sicut gutta cauat lapidem. Secundum est q admisceat eis suum contrarium, vt si peccent in caliditate commisceat frigida. Si in frigiditate calida. Si in oppilatione aperitiua. Adde tertium quòd parum ea eis quaq; vice sumat. Iuxta prouerbium. Modicum non nocet nisi modicum, vt natura potentior fiat ad corrigendum malitiam eorum.

Ciborum malorū sumēdorum ratio.

Et cui quidem res dulcis nocumentū præbet acetosa bibat sicut & acetū & granata et syrupū acetosum fcm̄ ex uino acri & citonijs. & his similia, & usum habeat euacuandi.

In hac tertia dicit primo quòd ille cui dulcia nocent bibat aut comedat aliquid acetosum vt bibat acetum uel comedat grana granatorum acrium vel syrupum bibat acetosum factū ex vino acetoso & citonijs & similia his,

Ciborum dulciū correctio.

ſicut ſuccum vuæ acerbæ vel ſuccum berberis. Attende q ex vſu dulcium tria nocumenta timentur in his qui ad ea proni ſunt. Primum eſt faſtidium propterea q dulcia ſuis caliditate & humiditate leniunt & applanant orificium ſtomachi inducentes illic diſpoſitionem contrariā inanitioni & corrugationi partis illius quæ ſunt cauſa famis. Secundum eſt velocitas inflammationis eorum & conuerſationis in choleram. Tertium eſt oppilatio hepatis. Contra hæc tria valent acetoſa, quia appetitum ſua acetoſitate prouocant & ſua frigiditate inflammationem prohibent & ſubtilitate ſuæ ſubſtantiæ oppilationes aperiunt. Secundo conſuluit vt ille cui dulce nocumētum præbet, vſum habeat euacuandi poſt cōtinuationem dulcium, vt per euacuationem faſtidium tollatur & cholericus humor ea dulci genitus euacuetur & hepar oppilatū aperiatur. Et ad hoc opera ſublime pharmacum eſt reubarbarum cum endiuia & ſpica & pauco vino albo.

Dulciū nocumenta.

Et cui acetoſum nocuerit poſt ipſum mel ſumat aut uinum antiquum, & hoc quidem faciat ante maturationem & digeſtionem.

In hac quarta particula dicit q ille cui nocent acetoſa poſtea ſumat mel aut vinum antiquum ante digeſtionem aut maturationem acetoſorum. Attende primo quòd nocumenta aceti & acetoſorum prouenire ſolita in diſpoſitis ad hæc ſunt. Primum quidem Infrigidatio & deſiccatio quibus nocet plurimum naturalibus melācholicis. Secundum exaſperatio gutturis. Tertium punctio orificij ſtomachi ſi vehemens fuerit acetoſitas eius. Quartum conſtrictio pectoralium & excitatio tuſſis. Quintum nocere generaliter omnibus membris neruoſis & iuncturalibus ſua veloci penetratione qua ducunt eis ſuperfluitates & perueniunt ad ea cum ſuis nocentibus infrigidatione & exiccatione. Et his fere omnibus obuiant mel & vinum vetus præcipue dulce, quia guttur leniunt, os ſtomachi mulcent, pectus dilatant, tuſſim non commouent & compeſcunt, & ſua caliditate membra neruoſa & iuncturalia confortant. Attende ſecundo quòd ad obuiandū nocumentis acetoſorum iubet. Princeps poſt hæc quòd mel aſſumatur aut vinum antiquum prius quàm compleatur digeſtio acetoſorum in partibus aptis nutritioni vel maturatio in ſuperfluitatibus eorum, quia plurima ſuorum nocumentorum proueniunt ab eis ante complementum ſuæ digeſtionis in ſtomacho ſicut exaſperatio gutturis, infrigidatio & exiccatio ſtomachi, conſtrictio pectoralium, prouocatio tuſſis, mordicatio oris ſtomachi.

Acetoſorū correctio et nocumēta.

Et ſimiliter unctuoſi nocumentum pontico emendatur ſicut ſunt caſtaneæ & grana myrti & ſiliquę de ſyria & anabat & zarore, & amaro ſicut enula muraba & ſalſo & acuto ſicut caugamach & allijs & cepis & econuerſo.

In hac quinta particula dicit primo quòd nocumenta vnctuoſorum vt butyri axungiæ medullarum oſſium cerebrorum & oleorum corrigūtur quatuor modis. Primo per pontica deſuper accepta ſicut ſunt caſtaneæ & grana myrti & ſiliquæ de ſyria: ideſt grana xylocaracte de regione ſyriæ, & anabat: ideſt meſpila vel fructus ſimilis eis & çarore: ideſt ſorbæ, & eſt fructus ſimilis piro in figura. de quo dicunt quidam quòd non eſt ſorba ſed ſimilis ſorbæ. Secundo per amara vt ſunt abſinthium amygdalæ amaræ, nuclei prunorum & perſicorum, enula muraba: ideſt radix enulæ campanæ condita. Tertio per ſalſa ſicut ſunt ſalis ſpecies & piſces & carnes in ſalmuria diu cuſtoditi vel ſale plurimo prius conſperſi, & caugamach: ideſt cibaria ſimplicia & compoſita quæ comeduntur poſt cibum ſicut cappares & oliuæ. Sic enim exponitur in ſynonymis Auicen. & in marginali gloſſa litterę præſentis. Et ſub nomine caugamach cadunt etiam acuta quæ poſt cibum comeduntur ut compoſita quadrageſimalis, aniſum cōditum, cinnamomum conditum, & ſimilia. Quarto per acuta ut per allia & cepas, zingiber & piper, gariophyllos & ſinapium. Attende quod nocumenta unctuoſorum ſunt ſedare appetitum inducere nauſeam aut faſtidium, aut natare in ſtomacho et eſſe cauſa natationis aliorum ciborum tarde deſcendere cito inflammari. Iſtis incommodis primo obſtant pontica, quia ſua ponticitate deprimunt inferius cibos unctuoſos & orificium ſtomachi relaxatum per eos rugant & inaniunt per uiam expreſſionis & ſua frigiditate & terreſtreitate prohibent eos inflammari. Amara uero uehementer abſtergunt craſſitiem unctuoſorum a ſuperficie ſtomachi. Salſa & acuta incidunt & uias reſerant unctuoſis cibis & reprimunt horum unctuoſitatem, ſicut clare apparet dum linguæ offeruntur unctuoſa mixta ſalſis. Tunc enim tollitur abominatio unctuoſitatis, & ſapor eorum fit gratus guſtui. Secundo dicit & econuerſo: ideſt ſicut ſapor unctuoſus emendatur pontico & amaro ſalſo & acuto, ſic ponticum amarum ſalſum & acutum emendari ſolent unctuoſo cibo, quia cibus unctuoſus reprimit auſteritatem pontici & fortitudinē ſuæ contractionis & expreſſionis, & uehementiam abſterſionis & exaſperationis amari & fortitudinem abſterſionis & ablutionis & deſiccationis ſalſi, & ſuperabundantiam acuminis & reſolutionis & inciſionis acutorum.

Vnctuoſorum correctio.

Vnctuoſorum nocumenta.

Cū uero alicuius corpus malis fuerit repletum humoribus cum ſubtilitate ipſum nutriētibus laudabilibus copioſe ipſum refice.

In hac ſexta particula reſumit unum quod æqualenter præmiſit. §. illo ſeptimæ partis capituli præſentis. Et ſępe etiam conceditur ei in cuius corpore mali habentur humores, ut rem bonam largiter comedat & proprie cum non patitur uentrem ſibi ſolui propterea q eſt debilis. Reſumit inquam ut addat quibus humoribus corpus repletum copioſam exigit & ſuſtinet refectionem. Et dicit. reſice copioſe cibis laudabilibus corpus repletum malis humoribus ſubtilibus & cholericis. Cuius ratio tacta eſt ſuper. §. prædicto.

Et illum cuius corpus ad reſoluendum facile fuerit nutri humido quod uelociter digeritur. Galenus inquit humidum nutriens eſt qd ab omnibus qualitatibus eſt ſeparatum & eſt quaſi inſipidum, quoniam neque eſt dulce neque acetoſum neque amarum neque acutum neque ponticum neque ſalſum.

In ſeptima particula dicit primo quòd homo de facili reſolubilis eſt nutriendus nutriente humido facilis digeſtionis. Humido quidem ad reparationem uberem reſolutorum & facilis digeſtionis, quia rarum corpus eſt debile & debilis digeſtiuæ, impotens digerere groſſa difficilia. Vel quod uerius eſt quia nutrientia ſubtilia facilis digeſtionis ſunt conformiora raris corporibus. Et intellige ſub hominibus raris pueros & molles delicatos teneros medij caloris & cholericos uehementer extenuatos. Secundo declarat auctor. Galen. quid eſt hoc humidum nutriens quo iſti debent refici dicens. Quod humidum nutriens ſecundum Galen. eſt id quod eſt ſeparatum ſeu elongatum ab omni excellenti ſapore ita q nec eſt dulce magnę dulcedinis neq; acetoſum neq; amarum neq; acutum neq; ponticum neq; ſalſum, ſed quaſi inſipidum

pidum

pidum vel dulcedinis remissæ. Nam qualitas excellens plus attinet medicinæ quàm nutribili humido. Tertio dicit quòd homo rarus melius tolerat nutriens grossum quàm solidus compactus. Et hoc tertium dictum cum primo dicto particulæ præsentis fuit prius tactum & illo particulæ septimæ capituli istius. Cum vero alicuius corpus rarum fuerit et ad resoluendum facile nutriendus erit ex nutriente humido quod cito digeratur, licet rara corpora magis tolerare possint nutrientia grossa & diuersa. Sed hic ea repetit ut addat secundum dictum declarãs auctoritate Gal. quid est hoc nutriens humidum.

Nutrientia quoque sicca assidue comedere fortitudinem cadere facit & colorem corrumpit & naturam siccat. Et ex unctuoso fit ociositas & aufertur desiderium. Et ex frigido fit ociositas & subtilitas. Et ex acetoso fit senium. Et similiter ex acuto. Et ex salso fit stomacho nocumentum, & salsum etiam impedit oculum. Amplius cum unctuosum nutriens & conueniens comeditur post malum nutriens corrumpet ipsum.

In hac parte decimanona. Primo agit de nocumentis assidue comestionis siccorum & vnctuosorum & frigidorum & acetosorum acutorum & salsorum. Secundo de cibis tarde aut velociter descendentibus. ibi ⌊Nutriens quoq;.⌉ Tertio de necessitate phlebotomiæ laboriosorum grossæ diætatorum post subtile regimen & iratorum. ibi⌊Laboriosi præterea.⌉ Quarto de nocumento dulcium. ibi⌊Scire præterea.⌉

Siccorũ ciborum nocumenta.

In prima particula dicit primo quòd assidua comestio ciborum siccorum primo facit cadere fortitudinem virtutum vel robur corporis maxime virtutum naturalis & vitalis, quia vegetatio & vita in calido & humido consistunt, quibus debilitatis per assiduationem siccorum impossibile est non debilitari virtutem animatam quæ ab eis recipit sanguinem calorem & spiritus vitales ac naturales. Secundo corrumpit calorem corporis eis naturalem, quia floridus calor et viuificus cutis vel superficiei corporis procedit ex affluentia sanguinis exterius & lenitate cutis quas minuit aut tollit assiduatio siccorum. Attende quòd cibaria sicca & his quibus competunt sic describuntur a Galen. libro de virtute cibariorum. Cibaria sicca conueniunt ei in cuius corpore tempore & regione & loco dominatur humiditas. Quorum sunt lentes caules sanich.i. ordeum nouum tostum ante maturitatem, cicera & omne quod assatur & quod frigitur, & omne illud in quo est plurimum vini almuri aceti & sinapij, & caro omnis animalis antiqui.

Vnctuosi nocumẽta

Secundo dicit quòd ex nutriente vnctuoso sicut pinguedine & oleo fit ociositas: idest pigrities corporis et laxitas motuum, quia per assiduationem vnctuosorum relaxantur & remolliuntur nerui chordæ & ligamenta. Et per tale nutriens aufertur desiderium, quia & natat in stomacho & natare facit quæ cum eo ibi sunt. Attende quòd Princ. capitulo tertio tractatus primi secundi can. sic describit opera vnctuosi. Et operationes vnctuositatis sunt lenificatio & lubrificatio & decoctio paruа.

Frigidorũ ciborũ nocumenta.

Tertio dicit quòd ex cibis frigidis fit ociositas: idest pigrities & tarditas ad motum, & subtilitas: idest multiplicatio aquosæ humiditatis per viam indigestionis. Sicut enim motuum perfectio & agilitas a calore procedit, sic torpor & segnities a frigiditate. Et sicut digestio quæ calore iuuatur inspissando procedit, sic indigestio quæ fit a frigore sæpe sibi sociat subtilem aquositatem. Attende q; Galen. libro de virtute cibariorum. capitulo sextodecimo. cibaria frigida concedit calidis dicens. Cibaria frigida debent ministrari ei qui calidi est corporis in tempore regione & loco calidis. Deinde tangit hæc dicẽs. Quorum est ordeum & omne quod de eo fit milium panicum bateca: idest melo cucurbita citrulli pruna persica &c.

Acetosorũ nocumẽta

Quarto dicit q; ex acetoso fit senium: idest assidua comestio aceti & acetosorum facit accelerare senium & mortem, quia suis frigiditate & siccitate diminuunt radicale humidum & calorem innatum quæ sunt principia vitæ, & introducunt paulatim propriam senij complexionem. Et de operibus acetosorum dicit Princ. secundo huius tracta. primo capitulo tertio. Operationes acetositatis sunt infrigidatio & incisio.

Quinto dicit & ex acuto similiter: idest sicut ex assidua comestione acetosorum fit senium, sic ex assidua comestione ciborum acutorum, quia cibi acuti sicut piperata alliata & species coquinæ vehementer calidæ violentia suæ caliditatis calorem innatum superflue resoluunt, & humidum substantificum tam suo calore q̃ sua siccitate excessiue consumunt. licet ergo acuta primo occursu calefaciant tandem tamen infrigidant & siccant.

Salsorũ nocumenta.

Sexto dicit q; assidua comestio salsorum nocet stomacho & oculis. Stomacho quidem superfluitate suæ abstersionis & desiccationis & punctionibus quas infert orificio eius. Oculis vero vaporibus & fumis acutis nitrosis quibus minuuntur humiditates eorum & tunicæ siccantur & corrugantur, vnde perdunt paruitatem visioni vtilem & veluti necessariam. Et de operationibus salsorum dicit Princ. secundo huius. capitulo tertio. Operationes salsedinis sunt abstersio & ablutio & exiccatio, & prohibet putrefactionem. Septimo dicit q; cibus vnctuosus ex se laudabilis & conueniens quando comeditur post malum nutriens corrumpunt ipsum, quia & natat in stomacho & malum præmissum quodammodo subleuat quo fit vt vterq; male digeratur. Sed cõtra, dictum est parte. 15. capituli præsentis. nocumentum vnctuosi emẽdari pontico amaro salso et acuto, & econuerso. ergo cum his nutrientibus quæ sunt mala: quia distemperata conueniunt unctuosa quatenus corrigant suæ qualitatis excessum. Dic primo q; per malum nutriens potest hic intelligi nutriens paratum putrefactioni, sicut lac malum oua & pisces non bene recentes. Dic secundo q; si sub nomine mali nutrientis comprahendantur ponticũ amarum salsum & acutum, adhuc verificatur q; vnctuosum super aliquod horum illico receptum corrumpit ipsum ꝓpter rationem dictam, sed præassumptum vel decenter ei admixtum cum moderamine corrigit ipsum propter contrarietatem eius cum pontico amaro salso vel acuto tam in qualitatibus q̃ in operibus.

Nutriens quoque uiscosum est tardius ad descendendum, & similiter citrulli cum suis corticibus uelocius descendunt quàm excorticati & similiter panis cum suo furfure uelocius descendit quàm cribellatus.

Viscosorũ nocumẽta

In hac secunda dicit primo q; nutriens uiscosum vt carnes porcinæ caseus anguillæ tardius descendit in stomacho & a stomacho q̃ non viscosum. Cuius ratio est duplex. Vna est tarditas & difficultas digestionis eius, quia sua viscositate fortiter resistit diuisioni eius a calore digestiuo. Altera est, quia sua viscositate adhæret lateribus vasis continentis, & sicut nutriens viscosum est tardi descensus a stomacho, sic chylus eius tardæ penetrationis ad hepar, & humor eius tardæ penetrationis ad mẽbra. Secundo dicit q; citrulli cum suis corticibus comesti sunt uelocioris descensus q̃ excorticati. Cuius ratio, est, quia in corticibus citrullorum est quędam uis abstersiua cooperans ad descensum facilem & penetrationem. Cuius rei signum est, q; si cum corticibus citrullorum fricetis maculas cutis earum foeditas minuetur. Tertio

dicit ꝙ panis comestus cum furfure suo velocius descendit q̄ͣ cribellatus:idest confectus ex tenui farina a suo furfure per cribrum mundata. Huius rationem reddit Gal. primo de alimentis.capitulo secundo dicēs. Et si quis frumentis molitis sequestrauerit subtilissimam farinam & ex reliquo fecerit panes qui nominantur furfurei paucitatem nutritionis ipsorum experitur. Superfluum autem facient in ventre multum & propter hoc secedunt de facili,simul autem & quia abstersiua virtute participat furfur,merito segregatio ipsorum fit velox intestinis prouocatis ad egestionem.

Laboriosi præterea regimen cum subtiliatur & post rem comedit grossam sicut rizum cum lacte post famem acuit sanguinem & fit ut ipse ebulliat unde minutionis prouenit necessitas,licet parum sit ex quo fuit minutus, & similiter iram habens.

In hac tertia dicit primo ꝙ quando homo laboriosus fortis exercitij subtiliat in primis suum regimen ita vt sæpe famescat, postea comedit super famem eius grossum nutriens vt riçum cum lacte,generatur inde sanguis acutus & ebulliens in se propter caloris acumē tam a fame quàm a labore. Et huic est necessaria minutio sanguinis dato quòd ex proximo fuerit phlebotomatus, quia quando sanguis ebulliens acutus in corpore incipit multiplicari nisi minuatur & euentetur cito febrem generat. Secundo dicit quòd sicut laboriosus grossæ diætatus post subtile regimen indiget phlebotomia, sic homo iratus, quia ira est ebullitio sanguinis circa cor leuissime perducēs ad febrem nisi aliquid inflammati sanguinis minutione detrahatur.

Scire præterea debes quòd dulce nutriens rapit natura antequam maturescat & digeratur & corrumpit sanguinem.

Dulciū nocumenta.

In hac quarta dicit ꝙ natura rapit auide dulces cibos à stomacho ad hepar priusquam digeratur quod in eis est vtile chylificationi & antequam maturetur eorum superfluitas propter delectationem eius maximam in connaturalitate dulcium,& ideo dulce nutriens corrumpit sanguinem, quia repler ipsum aquositate indigesta ex qua redditur aptus ebullitioni & putrefactioni. Attende primo ꝙ opera dulcis sic meminit Princeps secundo huius. capitulo tertio.Operationes autem dulcis sunt digestio & lenificatio & multiplicatio nutrimenti,& natura diligit ipsum & virtus attractiua attrahit ipsum. Attende secūdo ꝙ dum dicitur hic ꝙ dulce nutriens corrumpit sanguinem intelligitur id de dulci in summo qualia sunt congelatum vuæ permaturæ & mel & vinum quod vulgo muscadellum dicitur.Nam dulces cibi moderatæ dulcedinis cæteris sunt aptiores ad generationem boni sanguinis.

Nutrientium quoq; iudicia quando fiunt ex parte compositionis ipsorum. Experimentatores nanq; indi & alij dixerunt quòd lac cū rebus acetosis edendum non est,neq; pisces cū lacte,quon iam inde ad ægritudines perueniũtur permanentes sicut lepra, neq; comedi debet mest cum raffanis neq; carnibus volatiliū, neq; sanich post rizum cum lacte,neq; in pulmento ponatur oleum aut res unctuosa quæ in æneo steterit uase, neq; comedatur assatura quæ fuit assata super prunas resin.

In hac parte vigesima.Primo agit de iudicijs nutrientium ex parte compositionis uel coassumptionis unius cū altero & modorum præparationum suarum.Secundo de duobus modis nocumentorum diuersorum ciborum & qualiter veteres circa hæc se habuerũt.ibi[Cibaria quoque.]Tertio de meliori hora comedēdi in æstate.ibi[Et in æstate.]Quarto de nocumento tolerantiæ famis . ibi [Famē quoq;.] In prima particula dicit primo ꝙ iudicia nutrientium quādoq; trahuntur ex parte compōnis vel præparationis ipsorum.Et circa hoc dat sex regulas.

Preparationis ciborū regulæ.6.

Prima est.lac non est comedendum cum rebus acetosis sicut experimentatores indiæ & alij experientijs edocti certificant.Et id nobis sensibiliter apparet. Nam modicum aceti lacti intromissum velociter dissoluit & coagulat ipsum. Secunda regula est.pisces non debent comedi cum lacte,quia generantur inde mansiuę ægritudines. s.habituatæ & insanabiles sicut lepra,quia se inuicem corrumpunt,ita vt ad quartam digestionem peruenientes nō sint immunes ab omni corruptione, sed paulatim alterēt colorem & subam cutis & membrorum. Et hac de causa multiplicantur leprosi in partibus flandriæ çelandriæ & holandiæ cooperantibus ad id salsis & acutis balneis & stuffis post comestionem quibus sæpe vtunt. Tertia regula est.mest.i.lac acetosum coagulatum non est comedendum cum raffanis.Neq; mest est comedendū cū carnibus volatilium.Ratio primi est,quia lac acetosum coagulatum est grossum oppilatiuum difficilis digōnis tardi descensus.sed raffani virtus est calida subtiliatiua aperitiua pungitiua. Iuxta illud Gal. 2.de alimentis cap̄.67. Radix vero est eorum quæ comeduntur quotidie ut obsos.i. salsamentum magis q̄ alimentum subtiliatiuæ virtutis ens & ipsa videlicet cum hoc ꝙ calefacit manifeste,prævalet.o.pungitiua qualitas in ipsa. Si igiẗ raffani cū lacte acetoso coagulato edantur facient ipsum descendere ante sui digōnē,& penetrare in uias capillares in quibus sua uiscositate adhærebit & vehemēter oppilabit eas ita ut uix possit oppilatio solui vñ forte sequetur ictericia uel hydropisis.Est & aliud in raffano malum.s.ꝙ in eo est substantia quæ est velox ad putrefaciēdum vt dicit Princeps.2. cañ.cap̄.de eo. Sed instabit aliquis quia de raffano cōmuniter dicitur ꝙ non digeritur sed digerere facit, cū igiẗ mest sit ualde difficilis digōnis raffanus ei permixtus subtiliando & incidendo ipsum cooperabiẗ ad digōnē eius.

Item mos est apud plurimos comedere raffanos post cibos grossos ut digō eorum inde iuuetur. Ad primū dic ꝙ licet raffani cum mest comesti subtilient aliqualiter & incidant ipm,non tñ sufficienter & præter hoc ingerunt mala superius tacta. Ad secundum dic ꝙ mos ille reprobatur a Gal. 2.de alimentis.cap̄.68.dicente. Admirari autem est & medicorꝫ & idiotarum illos qui post cenā crudas comedunt ipsas bonæ digōnis gr̄a. Ipsi quidē.n. aiunt habuisse sufficienter huius experientiam. Qui autē imitati sunt ipsos oēs læsi sūt.Sed ratio quare mest nō est edendum cum carnibus volatilium est,quia carnes volatilium sua subtilitate prius digestæ sunt q̄ mest incipiat digeri. Aut igitur penetrabunt & tunc ducent aliquid ex mest indigestum. Aut ꝓhibebuntur penetrare per obstaculum mest,& tunc corrumpentur & corrumpent mest.

Quarta est ꝙ sanich.i.ordeatum non est comedendum post riçū coctū cum lacte.Cuius rō est,quia riçū in lacte coctum est grossum oppilatiuū difficilis digōnis. Ordeatum vero subtile lubricum cito digestibile. Quod cum ita sit ordeatum multo citius riço digestum ꝓhibetur trāsire per riçum cum lacte quare corrūpiẗ & corrumpit ipsum. Attende primo ꝙ sanich generali noīe dr̄ de quolibet grano panico & fructu comestibili fracto & macerato in aqua pl'ima.Iuxta id inuenies in pl'ibus locis cañ. istius & aliorꝫ librorum medicinæ sanich tritici, sanich ordei,sanich riçi , sanich milij , sanich pomorum , sanich pirorꝫ.

Sanich qd

piroȝ. Sed sanich secundũ Almã. caꝑ. de fluxu ventris fit quando ordeum fractum operitur aqua & bullit vsq; ad spissitudinem aquæ, deinde colatur, & quod descendit est sanich. Et istud est ordeatum seu ordeum mundatum, qđ valde laudatur in acutis passionibus. Ianuensis vero super illo verbo sanich ait. Verum vt accepi aperitissimis orientalibus sanich vocatur cum accipitur ordeum nouum antequ plena maturitate induretur & ponitur in vase æneo vel terreo & super ignem leuiter torrefit, deinde tusum ventilatur donec totus cortex abscedat, deinde frangitur in frustra sicut id quod far dicimus. Attende secundo quòd communiter vbi in libris translatis ab arabico sanich scribitur, in translatis a græco loco eius scribitur polenta quæ etiam græce alphita dicitur. Quinta est ꝙ oleum vel alia res vnctuosa sicut axungia vel butyrum quæ stetit in æneo vase non ponatur in pulmento nec immisceatur cibis gratia frixuræ vel aliter. Huius rationem reddit Prin. secundo huius caꝑ. de ære dicens. Oportet quidem vt caueatur vsus dimittendi illud in quo est salsedo aut amaritudo aut pinguedo, sicut sunt olea & carnes, aut acetositas aut dulcedo in vasis æris & bibendi ex eis. Ipsa enim, scilicet vasa æris transmittunt proculdubio çincariam: idest diffundunt in ea quæ continent ex dictis eruginem æris, & çinçar, idest erugo ęris est venenum. Sexta est. assaturæ non sunt comedendæ neque ea carnibus neque ex piscibus quæ fuerunt assatæ super prunas resin idest pentadactyli seu cathapuciæ maioris quæ & kerua dicitur. Et est arbor in magnitudine ficus paruæ habens folia similia folijs dulli idest platani, vt ait Seraꝑ. caꝑ. de ea. Hęc arbor est de genere medicinarum laxatiuarum venenosarum, cuius prunæ diffundunt aliquid suę venenositatis in carnes aut pisces qui super eos assantur.

Cibaria quoq; diuersa a duabus impediunt partibus. Vna earum est propter diuersitatem eorum in digerendo, & quoniam quod ex eis est digestum ei admiscetur quod non est digestum. Et secunda quoniam aliquis plus potest ex eis comedere ꝙ ex uno cibario. In tempore quoq; antiquo qui exercitabantur iã fugerunt ab hoc. Contenti enim erant solius carnis comestione in mane & solius panis in cœna.

Diuersorũ ciborum nocumẽta.

In hac secunda dicit primo quòd diuersitas ciborum in eadem mensa vtplurimum carnium differentium multum vel plurium piscium vel plurium fructuum nocet duobus modis. Vno quidem propter diuersitatem massæ cibalis ex qua duo surgunt. Primum est difficultas maior in digestione ipsius. Secundum est digestio quarundam partium eius longe ante alias vnde sese mutuo impediunt. Alio modo quia communiter plus comedunt homines ex diuersis cibarijs quàm ex vno. reuiuiscit enim quodammodo appetitus nouis sibi præsentatis ferculis. Secundo dicit quòd tempore antiquo homines exercitijs dediti ita attente fugerunt a diuersitate cibariorum quòd contentabantur comestione solius carnis in mane, scilicet hora prandij, & comestione solius panis i cœna. Sed mos inoleuit istis temporibus cum singulis ferculis comedere panẽ, nec sapere videtur cibus sine pane, immo quisque cibus cũ pane censetur velut vnum ferculum, & in his maxime cõsuetudo attendenda est & obseruanda.

Et in æstate quidem melior comedendi hora existit quæ est frigidior.

In hac tertia dicit quòd hora melior comedendi tempore æstiuo est hora magis recens siu minus calida, videlicet antequam supec nostrum hemisphærium sol multum eleuetur. Tali nanque hora magis viget appetitus, virtus digestiua validior est nondum resoluta calore solis. Et per cibum tunc sumptum aptius occurritur caloribus venturis, supposito quòd tempus hesternę comestionis sic fuerit ordinatum ꝙ hora diei recentiori digestio cibi hesterni completa fuerit & iam instet tempus nouæ cibationis.

Notãdu.

Famem quoque tolerare stomachum quandoque malis replet pluribus.

In hac quarta dicit quòd tolerare famem quandoque replet stomachum malis puribus idest saniosis humoribus vel putridis aut aliter corruptis, quia stomachus denegato sibi cibo ab extra trahit a membris, quæ cibo egentia sicut stomachus non sinunt abire bonos humores sed malas putridas superfluitates. Idem memoratum est parte secunda præsentis capituli sub istis verbis. Tolerare famem stomachum putridis replet humoribus. Et hic repetitur vt altius menti hæreat. Et additur quandoque propterea quòd sæpe tolerantia famis phlegmaticis prodest, & causa huius supra tacta est.

Amplius scire debes ꝙ alcubeb cum digeritur multi existit nutrimenti, sed tarde descendit & in monoculo moram facit.

In hac parte vigesimaprima primo agit de alcubeb. secundo de surabes. ibi ⌊ Et surabes. ⌉ Tertio de prohibitione vuarum & permissiõe granorum granatorum post capita assata. ibi ⌊ Ex hominibus. ⌉ Quarto de tanç & pullo eius. ibi ⌊ Scire quoque debes. ⌉ Quinto de meliori modo assationis gallinarum. ibi ⌊ Ex gallinis. ⌉ Sexto de iuribus pulli & gallinæ. ibi ⌊ Et etiam scire debes. ⌉ Septimo de hædo. ibi. ⌊ Hędus pręterea. ⌉ Octauo de agno. ibi ⌊ Et agnus. ⌉ Nono de çebrabegi. ibi ⌊ Zebrabegi quoque. ⌉ Decimo de allues. ibi ⌊ Allues quoq;. ⌉ Vndecimo de comparatione nocumenti panis ad nocumentum carnis. ibi ⌊ Amplius scire debes. ⌉ In prima particula dicit ꝙ alcubeb est multæ nutritionis dum bene digeritur, sed descensus ipsius est tardus & protrahit moram in intestino monoculo. Et est alcubeb nomen arabicum significans carnem super prunas assam. Et est cibus plurimum vsitatus in his bassis regionibus apud caupones & tabernarios ad quos affluentes mane lecatores ut desiderium bibendi excitent laminas tenues porcinæ carnis dictas carboneas prunis supponunt quas non bene coctas cum pane comedunt & vino sepeliunt, & tarde descendunt, tum quia grossæ, tum quia viscosę, tum quia difficiles digeri. Et quia morantur in monoculo, scilicet in primo grossorum intestinorum quod & saccus dicitur manica & orbus non competunt constipatis neq; dispositis ad coliçam. De hoc dicit Rasis quarto Almansoris. Caro super prunas assata multum nutrit, corpus nẽque corroborat atq; velociter nutrit. Hæc etiam eis qui multum sanguinis fluxum perpessi sunt confert. Tarde tamen digeritur, atque vix vnquam tota omnino digeritur. Quæ neque post alium sumenda est cibum neq; cum ea alius sumi debet cibus, sed sola omnino est sumenda. Et donec digesta sit nullus alius sumaẽ cibus. Post cuius comestionẽ potus sumendus non est nisi in parua quantitate maxima tamen cogente necessitate.

Assæ carnis vsus & nocumẽta.

Et surabes est nutriens bonum, cumque in ipsa fuerit, cape uentositates expellet; &

cum cæpe non fuerit in ipſa commouebit uentoſitates.

In hac ſecunda dicit primo ꝙ ſurabes eſt cibus boni nutrimenti,& dicitur aliter caphea, & eſt ius carnium aut piſcium conditum ſine çucchara & alio dulcore, anheto & ſale ĩmiſſis cum oľo pauco quod a Gal. quarto de regimine ſanitatis, cap̄. 15. ius albū dicitur. Secundo dicit ꝙ ſi iſti brodio cæpe fuerit immixtum educet uētoſitates, ſi nō, commouebit & ſuſcitabit eas. Et ſecūdo huius cap̄. de cæpe ait. Et çicubiça cum cæpe minus eſt inflatiuum eo ꝙ eſt ſine cępe. Et per çicubiça intelligit ſurabes. Cuius ratio eſt, quia cępe lenit ventrem & comeſtum expellit nocumentum ventoſitatis venenorum, vt ait Prin. dicto capľo. Sed contra. cępe generat ventoſitates vt ait Serap̄. in aggregatore. cap̄. de cępe auctoritatibus Gal. & Diaſc. ergo mixtum ſurabes reddet ipſum magis multiplicatiuum ventoſitatum. Dic primo ꝙ cæpe coctum in ſurabes eſt minus ventoſum multo q̄ ſit crudū. Dic ſecundo ꝙ licet cępe etiam in ſurabes generet vētoſitates aliquas ipſas tamen laxando educit.

Iuris albi nutrimētū.

Ex hominibus præterea ſunt qui putāt uuas poſt capita aſſata utiles exiſtere, ſed non eſt quemadmodum exiſtimant, immo uehementer ſunt malæ, & ſimiliter nabit. Sed comedenda ſunt talia qualia ſunt grana mali granati abſque ſuis oſſibus.

In tertia primo dicit aliquos putaſſe quòd vuæ comeſtæ poſt capita aſſata vt vituli aut hædi ſunt bonæ, & utiles, ſed non eſt ita, immo vehementer nocent, quia capita animalium. ſ. cerebrum & carnes circūuicinæ ei aſſata et comeſta ſunt phlegmatica & viſcoſa difficilis digeſtiōis & tardi deſcenſus. Et vuæ ſupercomeſtæ cito digerūtur, & nequeuntes tranſire propter capita præcomeſta ſupernatāt aliis & corrumpuntur & corrūpunt alia, & effumāt ad caput ſuſcitātes dolorem capitis & inquietudinem. Et ſi aliquando fuerint inuentæ contuliſſe per accidens fuit. ſ. dum ſibi viam inuenientes inter parietes ſtomachi & capita comeſta lubricabant inferius cum capitibus & per fluxum ventris alleuiabantur ſtomachus & viſcera. Secundo dicit ꝙ nabit ſimiliter eſt malum poſt capita aſſata ſicut vuæ. Et eſt nabit potus qui ſit ex dactylis & ficubus vel ex aliis ab vuis. Talis autē potus ſua ventoſitate natat in ſtomacho & natare facit capita comeſta q̄bus ſuperbibitur, & ſua dulcedine oppilat hepar ſicut & chylus ex capitibus genitus, & ſic addit in malitiam. Tertio dicit ꝙ poſt capita aſſata comedenda ſunt ſiue ſugēda grana granatorum acetoſorum ſine tranſglutōe ſuorum oſſium ſeu lapillorum, quia cerebra comeſta cum carnibus mollibus quę ſunt iuxta ea faciunt nauſeām & delēt appetitum, & ſuccus granorum granatorum acrium tollit utrūque horum, os ſtomachi roborat, fumos a capite prohibet & cooperatur ad deſcenſum cibi. Præterea ineſt ei mirabilis proprietas in prohibendo corruptiones ciborum & humorum in ſtomacho. Sed contra. iſte ſuccus eſt ſubſtantiæ facilis digeſtionis. digeritur ergo prius q̄ capita, & cum tranſire non poſſit corrumpetur & corrūpet alia. Dic ꝙ hic non ſumitur via cibi ſed in pauca quantitate vt medicinę, & cum expleuerit iuuamenta ſua vel faciliter reſoluetur vel immiſcebitur aliis abſq; corruptione ꝓpter ineptitudinem eius ad eam.

Nabit q̄d.

Scire quoque debes quòd tanz eſt ſicca & conſtringit uentrem, ſed pullus eſt humidus et uentrem ſoluens.

In hac quarta particula dicit primo ꝙ tanç eſt ſiccę cō plexionis comparatione ad hominem qui ꝓ cibo ea vtit & conſtringit ventrem. Et eſt tanç auis in palato habens dentes. ſ. anſer aut auca, & eſt de genere auium aquaticarum cuius carnes groſſe ſuperfluitę ſunt difficilis digeſtiōis declinantes ad melancholiam. Secundo dicit ꝙ plus tanç ſcilicet anſerulus eſt humidæ complexionis & ſoluens vētrem, & hæc humiditas & ſolutiua vis inſunt ei ex humiditate cōnaturali adoleſcentię ſeu primę ætati. ſicut. n. boue uitulus & hirco hædus humidiores ſunt & labiliores, ſic anſeruli aucis, hoc excepto ꝙ anſeruli quadam maiori viſcoſitate participant propter naturam ſuæ aquacitatis.

Aquaticę aues et anſeres.

Ex gallinis uero aſſatis melior eſt quæ in uentre hædi aut agni aſſatur, quoniam eius cō ſeruatur humiditas.

In hac quinta particula dicit ꝙ meliores ex gallinis aſſatis ſunt hæ q̄ aſſantur in ventre hędi aut in ventre agni, quia ꝑ hunc modum prohibentur a deſiccatione ſuꝑflua ignis, & conſeruatur in eis ſua naturalis humiditas. Sed attendere oportet ꝙ venter agni vel hędi ſit optime mundatus. Et id maxime fieri conuenit in macris gallinis non habentibus pinguedinem & humiditatem ſufficientes ꝓ tegere eas a penetratione violenta & arefactione ignei caloris. Et ſub gallinis intellige ſi vis fæmellas perdicum & faſeanorum quę ſunt gallinę deſerti.

Et etiam ſcire debes quòd ius pulli uehemēter temperat humores & plus etiam quàm ius gallinarum, ſed tamen ius gallinarum eſt magis nutriens.

In hac ſexta particula dicit primo ꝙ ius pulli. i. colatitiū vel aqua decoctionis eius vehemēter temperat humores ſic ꝙ calefacit infrigidatos & infrigidat calefactos, & ex ſe generat temperatum ſanguinem bonum, clarum mundum. Secundo dicit ꝙ ius pulli plus temperat humores q̄ ius gallinæ, quia minus habet de inflāmabili pinguedine, & calor pullorum eſt minus acutus propter humiditatem ętatis hebetantem eum. Et ideo ius pulli magis conceditur in acutis febribus q̄ ius gallinę. Tertio dicit ꝙ ius gallinarum eſt nutritiuus q̄ ſit ius pulli, quia eſt carnoſius ſpiſſius & pinguius ſicut docet experimentum.

Ius pulli et gallinæ.

Hædus præterea cum fuerit frigidus erit melior propterea quòd eius quieſcit uapor.

In hac ſeptima particula dicit ꝙ hædię carnes ſunt meliores eſui fridę q̄ calīæ, propterea ꝙ in frigidis iam vapor quieſcit & reſolutus eſt. Attende ꝙ hoc totum genus animalis abundat in fumis aut vaporibus fœtidis, & id maxime manifeſtatur in hirco & ſanguine eius, poſtea in capra, minus vero in hædo. Et talis vapor ſe plus manifeſtat in carnibus horum q̄n calidę ſunt & pori aperti.

Hędi car.

Et agnus cum eſt calidus eſt melior, propterea quòd ipſius malus odor reſoluitur.

In hac octaua ꝑticula dicit ꝙ carnes agni ſūt meliores eſui calīę q̄ fridę, quia calor ignis relictus in eis tollit & reſoluit odorē malū ꝓprię ſubſtantiæ ſilem pinguedini refrigeratæ reptū in eis ex abūdātia humiditatis & unctuoſitatis ſanguis. Et talis odor nō inuenit̃ in ſubā carnīū hædi q̄ ſiccę ſunt de ſe ſed in hūiditatibus fluētibus earū ꝓpea calor detegit fœtorem harum, frigus vero tollit vel occultat, & econuerſo ſit in mutoninis ſeu agninis carnibus.

Agni car.

Zebrabegi quoque cū calefactis datur non oportet ut ſit in eo crocus, ſed cum non calefactis in eo eſſe debet crocus.

In hac

In hac nona particula dicit q̄ in çebrabegi non debet misceri crocus quando datur supercalefactis vel febricitātibus, augmentaret enim discrasiam ipsorum. Sed non calefactis cum croco dandum est, quia crocus cordialis est, & hominem hylarē reddit. Sed sub pauca q̄titate debet immitti cibis vel per se assumi, quia multum ex eo est uenenum. Iuxta illud Prin. 2. huius. cap̄. de eo. dē q̄ tres aurei de ipso interficiunt lętificando. Et est aureus pondus. drach. j. & . ß. Et est çebrabegi caro cocta cum aqua, cui postea admiscentur acetū & crocus. Et est frida q̄ sanguinē & choleram reprimit rubeā, atq; calm hñtibus hepar, nec nō his qui in hepate oppilationem atq; icteritiā & febres patiuntur confert, phlebothomatis quoq; auxilium p̄stat. His vero qui catarticum hauserunt vel qui i neruis læsionem patiunt, siue q corpora habentes macra & debilia necesse hñt ea corroborare atq; impinguare, nocumentum tribuit, desiccat. n. & subtiliat. Carnium vero & sanguinis habentibus multitudinem, atq; his quibus sanguinis & choleræ rubeæ multitudo nocet congruit, ventrem stringit, teste Rasi quarto Almā. cap̄. de virtutibus carnium ex artificio.

Zebrabegi quid.

Allues quoque licet ex zuccharo fiant sicut pheludes, malę tamen sunt propterea quòd oppilationes faciunt & sitim.

In hac decima particula dicit q̄ allues sunt malę p̄pter oppilationes quas faciunt & siti quā inciduot, licet ex çuccharo fiant sicut pheludes. i. penidię q̄ conficiuntur ex çucharo cocto, multum elaborato cum flore amidi, donec sit p̄tensum ad instar chordæ tracto eo ex clauo parieti affixo. Tunc qdē inciditur cum forcipibus per petias q̄uas fifes glandibus, & sic reseruatur. & petiæ tales penidię dicunt quę multum valent in asperitate gutturis & tussi & pleuresi & periphleumonia maturantes materias pectoralium & facilitantes sputum. Sed allues sunt confectiones ex pasta açima & çuccharo aut melle, sicut nebulæ oblatæ crispulæ quæ ex pasta sua açima vias oppilant, & ex facili conuersione earum ad choleram p̄pter suam nimiā dulcedinem sitim efficiunt.

Pheludes.

Allues.

Amplius scire debes quòd impedimentū panis cum nō digeritur est. Sed carnis impedimētum cum non digeritur est minus hoc.

In hac vndecima particula dicit p̄io q̄ nocumentum ex pane p̄ueniēs qn̄ nō digerit est p̄imum. vnde dici solet. Oīs repletio mala, panis aūt pessima. quia stō diu iniacet grauans ipsum plurimū, & opprimit pectoralia. Qd' si descenderit tandem de stō non bn̄ digestus oppilabit hepar & meseraicas. Secundo dicit q̄ nocumentū ex carne p̄ueniens cum nō digerit est multo minus nocumēto panis, quia carnes plus proportionant humano corpori et minus p̄mūt pectoralia. Et si transeant indigestę ad hepar vel meseraicas minus stabiles & magis curabiles oppilationes inducent q̄ panis trahentibus mēbris auidius succum carnis propter similitudinem q̄ succum panis.

Idem Iacobus de partibus super hoc capl̄o. viij.

De regimine aquæ & uini Cap. viij.

COmplexionibus temperatis aqua conuenientior est quæ in frigiditatis fortitudine temperata existit, & cuius infrigidatio cum niue deforis fit, & præcipue si nix mala fuerit. Et in niue ēt bona huiusmodi extat dispositio, quoniā qd' ex ea resoluitur neruis & membris anhelitus nocumentum facit & omnibus interioribus et neq; tolerat eam nisi uehementer sanguineus. Quod si nō ilico nocumētū alicui fecerit, secundū lōgitudinē dierū faciet cū in ānis p̄cesserit.

In hoc capl̄o p̄io agit de regimine aquæ. secundo de regimine vini. ibi. Vinum uero album. ¶ Prima pars est præsens textus. In prima parte agit de aqua quæ conuenit complexionibus temperatis. secundo tangit opinionem quandam circa mixtionem aquarum remittens nos ad priora super electione & correctione aquarū. ibi. Empyricorum autem. ¶ Tertio de nocumento aquæ bibitæ quando non conuenit, & de modo succurrendi necessitati eius & occurrendi suis nocumētis. ibi. Scias autem q̄ bibere. ¶ Quarto de remedijs contra mendosam sitim, & malo quod sequitur obediendo ei. ibi. Et siti quidē mendosa. ¶ Quinto de effectibus aquæ secundum qualitates eius primas actiuas. ibi. Multam quoq; aquam. ¶ In prima particula dicit primo q̄ aqua plus conueniens temperatę complexioni est q̄ temperata est in fortitudine frigiditatis. i. non frigida vehementer vt nix, nec veluti tepida, sed sensibilis frigiditatis, & illa cuius infrigidatio fcā est cum niue nō aq̄ immixta, sed adhibita de foris per medium vasis maxīe si mala est hmōi nix, vel q̄a fit ex uaporibus corruptis, vel q̄a cecidit supra malas plantas vel in locis infectis. Secundo dicit q̄ in niue ēt bona talis est dispō vel p̄prietas, q̄ aqua resoluta ex ea nocet neruis & mēbris anhelitus & oībus interioribus, nec sustinet aliqs tristant' sine nocumento talis aq̄ potū nisi vehement' sanguineus fuerit. Et si cui alteri vtentium nūc non nocuerit in processu tp̄is nocebit p̄sm. De talibus aq̄s dicit Gal. libello de aq̄s cap̄. 1. Quæcunq; vero sunt a glarie & niue dissolutæ malæ sunt. Nā qn̄ cōgelant exprimit ab eis id qd' est subtilissimum, & sunt durę & in frigiditate excedētes. Dura āt aqua & frigida neq; ad digestionem neq; ad urinatiōem est idonea: mala vero est pectori & lateribus, & spasmos suscitat & tetanos & eruptiones in thorace & sputitiones sanguineas & empymata, & permanet secundū ventrem multo tempore guegulationes ibi operans.

Aqua temperato optima.

Empyricorū autē quidam dixerunt quòd inter aquam putei & fluminis non est faciēda coniunctio, nisi dum una earum descenderit. Et aquæ quidē electionem iam demonstrauimus, & sitī emendationē eius quæ ex ea mala est, sed tamen si aceto admisceatur rectificatur.

In hac secunda particula dicit primo aliq̄s empyricorū dixisse q̄ aqua putei non ē permiscenda aq̄ fluminis i eadē refectione neq; vna alteri super bibenda donec altera earum descenderit a stō. s. Nec videtur hoc empyricum penitus carere ratione, quia sicut diuersitas ciborum est stō grauis conturbans ipsum: sic diuersitas aquarū de quibus altera velociter descendit altera tarde. Attende q̄ empyrici dn̄t qui relictis causis & cēntijs morborum signis & curis intendunt, vel per proprias experientias, vel per experientiam suorū p̄decessorum vel argumento a simili. Iuxta illud Gal. lib. de itroductione medicorū. cap̄. tertio. Empyrica vero secta quæ ad concursus symptomatū. i. accn̄tium incidētiū in ægrotantibus aspicit, & attendens ad symptomata conferentem curam obseruat, neq; passionem scit neq; cās inquirit, sed est contenta eorū quæ in symptomatibus secundū experientiā afferuntur. vsu vtiō autem & hystoria præexpertorum & simili transitiōe ab experto ad inexpertum. Hæc Gal. ibi. Deinde subdit principales intētiones empyricę sectę dicēs. Caracteriçāt igr̄. i. insigniūt vel cōstituunt & empyricā heresim. Hęc Gal. Primum quidem ad concursus aspicere symptomatū, et neq; ad passionē neq; ad causam. Secundum vero in concursibus obseruatio eorum quæ per experientiam cōgruunt. Tertium hystoria præexpertorum. Quartū

Empyrici qui.

autem similis transitio, vt si quis concedat alicui speltam quam non expertus est propter similitudinem eius cum frumento per experientiam sibi cognito. Secundo dicit hic. Prin. iam se prius demõstrasse electionem & correctionem aquarum. s. primi. 2. doc. 2. summa. 1. cap. 16.

Aq̃ malę correctio.

Tertio dicit ꝙ si aliqua mala aqua cũ aceto permisceat rectificatur inde, quia frequentius aqua potabilis vel est mala ꝓp grossitiẽ & tarditatẽ descẽsus eius a stomacho, vel quia disposita est ad putrefactiõem. Acetũ vero subtiliat plurimum & a putredine vehementer præseruat.

Scias autem ꝙ bibere aquã cum aliquis est ieiunus & post exercitium & balneationem & proprie uentre uacuo & similiter siti mendosæ nocturnæ obedire, quemadmodum crapulatis accidit & ebrijs, & cum natura in digerendo nutriens studet satietate aquæ iam sufficienter præcedente uehementer est impediẽs. Et si multa quidem fuerit necessitas oportebit ut in aere frigido temperetur & collutiõe oris cum aqua frigida. Deinde si hoc non suffecerit cum uase bibat stricti orificij, licet hoc quandoque ebrio conferat & non impediatur a potu aquæ ieiunus. Quod si quis ieiunus abstinere non poterit quin aquam bibat, & proprie post exercitium bibat prius uinum cum aqua calida temperatum.

Aq̃ potus ꝑcipue noxius qñ.

In hac tertia ꝑticula prĩo tangit quinq; casus ĩ qbus potus aq̃ est uehement' ĩpediẽs & nociuus. Primus est in hoĩe ieiuno, tũc. n. libere penetrat aq̃ bibita nullo ĩpedita retinaculo vsque ad ĩtima mẽbroꝝ principaliũ mortificans suum calorẽ ĩnnatũ. Secundus est in exercitato forti exercitio, & siĩr statĩ post coitũ. Nã tũc pori corꝑis sunt multũ apti, quare penetrat aqua in ꝓfundo membrorũ.

Tertius est post balneationẽ maxime qñ fit hęc balneatio ventre vacuo, tũc. n. viæ sunt vehement' aꝑte, quare lædens penetrat aqua ut dcm̃ ẽ. De tali potu aq̃ dicit Pil. quarti. 6. sũma. 2. ca. vltĩo. Ex potu illius in ieiuno & post balneũ & coitũ timet corruptio cõplonis & hydropisis.

Quartus ẽ bibere aquã fridã obediẽdo siti nocturnę mẽdosę. Nã ꝑ eius potũ ꝓhibent' resolutio & digõ hũoris salsi vel vini fortis vel alterius acuti faciẽtis sitĩ, & cito post potũ reuertitur sitis ita fortis ut añ. Quintus est potus aq̃ dum nã studet in digerendo cibũ, & hoc si præcesserit satietas aquę sufficiẽs ad bonã cibi permixtionẽ, tũc. n. digõnẽ ĩchoatã ĩpedit, sicut si in olla plena carniũ bullientium aquã fridã superfunderes, & calorẽ innatũ q̃ digõ fit ꝑ̃m debilitat.

Sitis sedandæ ratio.

Secundo dicit ꝙ si multa fuerit necessitas mitigandi siti, puta quia nimis vexat & ĩngetat oportebit vt tẽꝑet ĩn aere frido. i. mitiget' sitis ꝑ ĩfrigidationẽ aeris quĩ inspirandus est, & ꝑ frequentes ablutiões oris cũ aq̃ frigida, vt siti pacificata superueniat sõnus digerẽs mãm quę est sitis cã. Tertio dicit ꝙ si ad mitigationẽ sitis nõ sufficiãt ĩfrigidatio aeris ĩspirandi & ablutio oris cũ aq̃ frida bibat sitibundus aquã frigidã cũ uase stricti orificij sicut ẽ phiala vel aq̃ria gracilis rostri, quatenus aqua ꝓlixiori decursu supra orificiũ stomachi fortius sitim mitiget et de ea minus sumat' ne digerẽdoꝝ digõnẽ penitus ĩpediat.

Quarto dat exceptionẽ a prĩo casu q̃ ꝓhibeat' aq̃ potus ĩ ieiuno dicẽs, ꝙ ebrio qñq; ꝓficit nec lędit' ipse si ieiunus bibat & copula hãc lr̃am sic cũ priore. Scias aũt ꝙ bibere aquã cum aliqs ẽ ieiunus vehemẽt' ẽ ĩpediẽs, licet hoc qñque ebrio cõferat, & non ĩpediat' a potu aq̃ ieiunus. Cuius cã ẽ, qa ieiunus ebrius nõ ẽ oĩno ieiunus nec ĩ stõ vacuus; sed adhuc ibi hẽt reliqas aliquas hesternæ crapulę quarũ nitrositas aqua mitigat', & stomachus per aquam ab illis abluit', & repressis vaporibus et fumis ꝓparatur stomachus ad receptionẽ noui nutrientis. Quinto dicit ꝙ si qs ieiunus abstinere nõ possit ab aquæ potu, maxĩe post exercitiũ, qa uehement' inquietatur quasi syncopiças ex rabie sitis bibat prius vinũ aqua cal'a limphatũ, post hoc supbibat satis aquæ fridæ. Attende ꝙ Pil. quarti sexta quę ẽ de venenis numerat inter venena aquam frigidã ĩ ieiuno bibitã, & ẽt uinum purum in ieiuno bibitũ. Aquã qdẽ frigidã, qa qñq; cõplonẽ corrumpit & hydropisim inducit. Vinum vero purũ, qa sępe facit accidere præfocationem & dolores & inflãmationẽ, & ꝓprie post exercitium & laborem, sicut ait ibi Prin. vt igitur vtrũq; ꝓhibeat' ab impressione suę venenositatis suadet hic Prin. ꝙ ꝑmisceãtur vt sese cõtẽperent, & sit aq̃ cal'a, ne vinũ & aq̃ penetrãtes subito corrumpãt calorẽ suis frigoribus actualibus.

Et siti quidem mendosa impeditus scire debet quòd dormire et sitim tolerare ipsã sedat. Natura enim tunc materiam sitim facientem resoluit, & proprie cum inter tolerantiam & somnum coniunctio fit. Cunque natura digestiua extinguetur propter potum & obedientiam eius redibit sitis mẽdosa propterea quòd humor sitim faciens eleuat eam. Oportet præterea ne sitim habẽs mendosam aquam ingurgitando sumat immo sugendo.

In hac quarta dicit prĩo ꝙ si ĩpeditus mẽdosa siti super hãc dormierit & nõ bibẽs eã tolerauerit sedabit' ꝑ hoc sitis mendosa eius. Propterea dixit Hip. apho. 5. Quibuscũq; est desideriũ noctu bibere valde sitientibus si suꝑ hoc dormierit bonũ est.

Sitis mẽdosę arcendæ ratio.

Cã aũt hic reddit', qa natura ꝑ somnũ reuocante calorẽ ad interiora resoluit materiã facientẽ sitĩ, ꝑcipue dũ coniũctio fit inter tolerantiã sitis & sõnũ, sic ꝙ tolerantia sitis somnum nõ ꝓhibeat, sed simul hunc secũ cõpatiat'. Et huius signũ est ꝙ statĩ post somnũ reperit' sitis euanuisse. Secundo dicit ꝙ cũ in uexatis siti mendosa nocturna natura digestiua. i. calor naturalis digestiuus extinguetur ꝓpter potũ aq̃ fridę & ꝓpter obedire appetitui eius mendosa sitis nõ lõ cessabit sed cito redibit. ꝓpterea ꝙ humor qui est cã ipsius salsus aut acutus suscitabit eã dilapsa interius aqua frida bibita. Ex potu igit' aq̃ digõ ĩpediet' & sitis nõ extinguet'. Tertio dicit ꝙ hñs sitĩ mẽdosã si ꝓ sedatione ipsius biberit aquã fridã nõ debet eã sumere ingurgitando seu trãsglutiendo cũ magnis haustibus, sed sugendo paulatĩ & quasi lãbẽdo. Sed instabit aliqs ꝙ aqua frida sugẽdo sũpta vr̃ potius incẽdere ardorẽ & augere sitĩ q̃; eã mitigare, sicut fabri fortius icẽdunt ignẽ supaspersione aq̃ fridę, qa modica aqua non sufficit vincere suũ contrariũ, imo quadã antiperistasi fortificat. Dic ꝙ si hũor extiguẽdus aqua ut cholera aut salsũ phl'a congregatus eẽt ĩ fundo stõi ad quẽ statĩ labit' aqua frida bibita magis expediret ĩgurgitare eã cũ magno haustu q̃; sugendo sumere. Sed eã cõiunctã mẽdosæ sitis est ĩfiltrata circa os stõi vbi aqua p̃lima figi nõ põt quare melius est vt lẽto transitu cõtinue irriget orificiũ stomachi mitigãdo sitĩ non extinguendo digestiuũ calorẽ, nec incrudando cibum vel humorem in stomacho contentum.

Multã quoque aquam frigidam bibere est malum. Quod si uehementer necessarium fuerit sit post sufficientem comestionem. Amplius aqua tepida nauseam facit, & quæ magis calefacta est quàm ista cum frequenter bibitur infirmat stomachum, sed cum raro bibitur stomachum lauat & uentrem resoluit.

In hac q̃nta dicit primo ꝙ gñaliter malum ẽ sanis bibere multã aquã frigidã, quia extinguit ĩnatũ calorẽ & pectus offẽdit & stõachum deijcit, & mẽbris oĩbus neruosis obest.

obest. Secũdo dicit q̃ si necessitas vehemens induxerit ad bibẽdũ sit aquã frigidã multã sicut sitis ait iplicabilis & veluti furiosa, tũc bibenda erit post comestiõem sufficientẽ, vt ꝑmixta cibo nõ libere labat̃ sed corrigat̃ & cõtẽpet̃ ipsius malitia. Tertio dicit q̃ aqua tepida bibita nauseã inducit, quia stomachum remollit & laxat. Oẽ nanq; tepidum est remollitiuum & relaxatiuum ex propria natura. Quarto dicit q̃ aqua calior tepida frequenter in potu sũpta stomachum infirmat, sed raro sumpta lauat hũc & uẽtrẽ laxat, quia sæpe sumpta stomachum remollit & appetitũ sedat & calorẽ dispergit, sed raro sumpta reperit hũores stomacho adherentes quos lauando educit & materiã fœcum quæ est itestinis remolliens & viam dilatans suis calidirate & humiditate inferius inducit.

Vinum uero album & subtile calefactis est melius, nõ enim capitis efficit dolorem sed fortasse humectabit & dolorem capitis alleuiabit qui ex stomachi ardore prouenit. Et loco quidem ipsius ponitur illud quod tortellis aut pane clarificat̃, & proprie cum factum fuerit duabus horis antequam bibatur.

In hac parte secunda quæ est de regimine vini, primo agit de calore substantia sapore ætate hora potus ordine & quantitate vini. secundo de iuuamentis vini & tolerantia ipsius, & remedio cõtra multitudinẽ sui potus. ibi ⌊ Vinum præterea. ⌉ Tertio de nocumentis vini & remedijs contra ea, & diuersitate suorum effectuum penes eorũ ętatem, & de vinis abluto & mixto, & prohibitione vini in ieiuno, & post motum fortem. ibi ⌊ Quod si ex cibo. ⌉ Quarto de nocumentis frequentis ebrietatis, & de cholericatione vini in stomachis quorũdam & acetositate eius in alijs, & q̃ semel vel bis quolibet mense inebriari secũdum quosdam conuenit, & quibus ætatibus aut regionibus plus & minus conuenit vinum. ibi ⌊ Frequens quoque ebrietas. ⌉ Quinto de obseruandis ab illo qui vult vino impleri sine graui nocumẽto. ibi ⌊ Qui autem vino. ⌉ Sexto de causis velocitatis inebriationis & remedijs contra eam. ibi ⌊ Ebrietatis autẽ velocitas. ⌉ Septimo de modis procurationis ebrietatis velocis & ebrietatis fortis in volentibus. ibi ⌊ Quod si quis cito ⌉ In prima particula quæ est præsens textus primo agit de vino albo subtili & sibi ꝓportionali. secundo de grosso dulci. ibi ⌊ Vinum vero. ⌉ Tertio de veteri rubeo. ibi ⌊ Vetus autẽ. ⌉ Quarto de hora potus vini ibi ⌊ Et vinum quidem. ⌉ Quinto q̃ nulla hora potus vini cõpetit post malum cibũ. ibi ⌊ Super cibum vero. ⌉ Sexto de ordine vinorum. ibi ⌊ Et a partis. ⌉ Septimo de mẽsura potus sub cibo bibendi. ibi ⌊ Super cibum tamen. ⌉

Vinũ albũ subtile quibus utile.

In prima parte dicit primo q̃ vinum album subtile plus q̃ alia vina conuenit calefactis, siue a natura sicut cholericis & sanguineis naturalibus, siue ab accidenti sicut calefactis ex ira vel mora in sole vel exercitio. Cuius rationes duas assignat. Prima est q̃ nõ facit capitis dolorem, quia non est vaporosum & fumosum sicut alia. Secunda est q̃ fortasse humectabit & alleuiabit dolorem capitis prouenientem ex ardore stomachi, quia sua subtiliatione & aperitione & veloci penetratione cholericos humores per vrinam vel sudorem vel secessum educet, & sic per accidens infrigidabit & humectabit auferendo causam caliditatis & siccitatis et doloris capitis. Attende q̃ per vinum album subtile intelligit aquosum quod aquæ simile est in substãtia & colore. De quo dicit Gal. Vinum aquosum nolant hoĩes illud q̃d assimilatur secũdũ colorẽ & consistentiã aq̃, diaphanum. n. est lucidũ & purũ & consistentia subtile appꝫet, & tibi gustanti videbit̃ nullũ saporẽ hr̃e fortẽ. Et cum miscet̃ cum aqua non tolerat aquę multæ mixtionem, vnde & ab antiquis pauciferum vocatum est. Omnino uero in stypticã do hoc vinũ non excedit sed est olfariã exolutã hñs stypticitatẽ. virtute ẽt sile est aq̃, neq; caput debile tãgẽs neq; neruos debiles neq; calefaciens manifeste. Idoneum aũt ẽ hoc vinũ ad eductionem q̃ ex pulmone virtutẽ roborans & humores humectans & incidens moderate. Hoc aũt & febricitantibus impericulosius datur alijs vinis, & ẽt malicias aq̃ & vini effugit. multotiens aũt & capitis dolores sedat propter fluentes in ventre humores. Hęc Gal. Secundo dicit hic Prĩ. q̃ loco vini albi subtilis si non hẽatur sumi pt̃ vinum quod clarificatur tortellis aut pane p̃cipue cum fuerit factum per duas horas anteq̃ potet̃. Et fit hoc modo. Decoquunt̃ passulæ in aqua fontis clara munda lipida, deinde colatur & in hac intromittunt̃ tortellę uel panis attrahentis sibi quod hanc aquã perturbat, et ita reddit̃ hæc aqua subtilis et clara ut uinũ albũ subtile aq̃sum.

Vinum uero grossum quod est dulce est melius illi qui pinguis uult esse & fortis. Ab oppilationibus tamen eius sibi caueat.

Vini crassi dulcis facultas.

In hac secunda dicit primo q̃ vinũ grossũ dulce ẽ melius alijs uinis his qui q̃rũt ipiguationem et fortificationẽ corporis quia plus nutrit, et eius nutrimentũ est solidum grossum fortiter resistens resolutioni. Iuxta illud Gal. tertio alimentorum. Quod quidem igitur grossa urina sunt magis nutritiua subtilibus, et natura ipsorum insinuat & experientia testat̃. digerunt̃ aũt secundũ uentrem, & distribuuntur magis q̃ dulcia austeris tanq̃ utiq; & caliora secundũ uirtutẽ entia. Secũdo dicit q̃ uolẽs uti uino grosso dulci cauere debet ne per usum eius oppilationes incurrat, sumendo. s. uel cũ eo uel post illud aliqua aperitiua sicut aquam cicerũ cicoreę uel endiuiæ. Attende q̃ nullũ uinũ intẽsæ dulcedis inuenitur unq̃ subtile aut lucidũ, sed oẽ tale est calefaciẽs grossum ita tardi exitus, & tñ oppilans hepar & splenẽ q̃tũ habet de grossitie. Iuxta illud Gal. libello de uinis. cap̃. secundo. Dulce uero uinum nec subtile certitudĩaĩr nec lucidũ inuenies unq̃. Calefacit autẽ uẽ uinũ dulce & grossũ ẽ consistẽtia. Quantũ aũt ꝑticipat grossitie tm̃ est tardi transitus. Vñ nõ solũ non deobstruit aliquã obstructarũ ꝑticulaꝶ sed ẽt adijciet obstructioni. Et ꝑꝑea nociuũ fit hepati patienti, et maxĩe q̃ñ adhuc phlegminat, imoderatus vero nocumentũ opabitur q̃ñ a grossis hũoribus obstructũ fuerit hoc uiscus, uel q̃ñ ꝑꝑ ĩbecillitatẽ patit̃ sicut ĩ hepaticis passionibus, deinceps uero hepari, nocet̃ spleni a dulcibus uinis, non tñ pulmo q̃ñ in branchijs habet grossum humorẽ. Hæc Galenus.

Vetus autem rubeum melius est complexionem habenti frigidam & phlegmatico.

Vini ueteris rubei uis.

In hac tertia dicit q̃ uinũ rubeũ antiquũ ẽ melius alijs uinis hoĩbus frĩ æ cõplõnis et phlaticis. Et intelligit de rubeo remissæ rũbedĩs subtilis substantię quale est ĩ gallijs uinũ belnę. Tale nãq; corrigit lapsũ suæ fridiratis, & apit oppilõnes euenire solitas fridis phlegmaticis, et digerit phlata coopãns ad conuersionẽ eorũ in sanguinẽ et digerit̃ facilr̃, et cito penetrat, et eis p̃bet alimẽtũ mũdũ et spiritus plĩmos, & sua uetustas addit in calitatẽ eius. Teste Seraꝑ. in aggregatorio. cap̃ de uite. auctoritate Gal. dicente. Vinũ est in secundo gradu caliditatis, & uetus ex eo est in tertio, & mustum est in primo gradu.

Et uinum quidem post quodlibet omnium cibariorum bibere est malum, quemadmodũ huius causam iam integre declarauimus. Non ergo bibatur nisi postquam ipsum fuerit digestum & descenderit.

In hac quarta dicit q̃ bibere super quẽcunq; cibum siue grossus fuerit siue subtilis, siue calidus siue frigidus, siue bonus siue malus prius q̃ fuerit digestus est malũ. Cuius causam superius declarauit in parte. 13. capĩ præcedentis ꝙ illo. Vinum quoque post cibum est ex rebus

Vinum quoq; est cibo bonus penetrator in toto corpore & incidit phlegma & resoluit ipsum, & choleram rubeam in urina & alijs extrahit, & choleram nigram labi facit & facile exire, & eius flectit nocumentum propter contrarietatem, & omnes resoluit lassitudines modos sine multa caliditate extranea. Et ipsius quidem species in suo loco nominabimus.

Vini iuuamenta 5. In hac secunda tangit quinq; iuuamenta vini. Primū est q; est bonus cibo penetrator in toto corpore.i.facilē efficit penetrationē cibi cui immiscetur ad oīa membra suis calore subtilitate & conuenientia in ꝓprietate occulta. Secūdum est q; incidit phlegma & resoluit ipsum modo prætacto. Tertium est q; educit choleram rubeam in vrina & alijs vt sudore & egestione & resolutione insensibili. Quartum est q; facit melām quæ grossa est & tardi motus faciliter labi per cānales ꝓprios ab hepate ad splenem & a splene ad os stomachi, & tandem a corpore cum fecibus exire, & flectit seu reprimit nocumentum melīæ propter contrarietatem in complexione & modo substantiæ & in effectibus. Nam melancholia tristitiam timorem pusillanimitatē & auaritiam parit, vinum vero gaudium audaciam magnanimitatem & liberalitatem. Quintum est q; resoluit oēs modos seu species lassitudinis non associatos multa caliditate extranea ut lassitudinem ulcerosam extensiuam apostemosam & arefactiuam. Et istas species infra nominabit & declarabit cap̄. 11. pñris doctrinæ, quia vinum resolutos spiritus abunde reparat. virtutem confortat, humiditates relictas in musculis neruis chordis & iūcturis tollit aut minuit. Et si fuerit opus humectatione vt in arefactiua velociter humectat dummodo limpheτur.

Ille autem cuius cerebrum fuerit forte non cito inebriatur, neq; eius cerebrum malos uapores ascendentes suscipit neq; ad ipsum peruenit ex uino nisi eius conueniens calor. Et ipsius tantum clarificatur ingenium quantum ante alijs uicibus non clarificaretur, Qui uero ab isto diuersus fuerit erit ei diuersum.

In hac tertia dicit primo q; vir cerebri fortis non facile inebriatur, nec cerebrum ipsius cito suscipit malos vapores eleuatos ad ipsum, et non sibi peruenit calor ex vino nisi cōueniens et moderatus. Et intellige q; nō peruenit ad id malus calor vini, ita vt figatur illic cum vapore aut fumo eius dolorem ingerens & ingenium perturbans, sed fortitudine cerebri statim dissoluitur aut resoluitur & expellitur per cōmissuras & poros cranei. Vinum clarificat ingenium. Secundo dicit q; ingenium hoīs fortis cerebri tantum ex vino clarificatur & acuitur quantū non clarificaretur & non acueretur alijs vicibus quibus nō biberet vinum. Iuxta hoc prouerbium. Vinum bonū acuit ingenium. Cuius ratio est, quia ex bono vino plus q̄ ex quocunq; alio potu generantur & multiplicantur spiritus subtiles clari & parui. Et inde est q; theologi contemplari soliti circa altissima bona vina diligunt. Tertio dicit q; ille qui diuersus fuerit ab isto diuersum erit ei.i.illi homini cui cerebrum debile fuerit contraria contingunt.s. cito inebriari a vino & cito recipere malos vapores ascendētes ad cerebrū ipsius & immoderate calefieri cerebrū calore vini, & ingenium eius facile ex vino puro turbari, ꝓpterea tales vel vti debent vinis debilibus natura & aquosis: vel limphare fortiter vina fortia si vtantur eis, ita vt perdant fumum vel vaporē malum quo nocent cerebro.

Et ille quidem qui in pectore debilitatem habuerit qua eius anhelitus in hyeme coangustat uinum multum bibere non potest.

In hac quarta dicit q; homo debilis pectoris debilitate coangustante anhelitum eius in hyeme non potest bibere multum vinum. Tales sunt homines stricti pectoris dispositi ad pthisim, quorum stomachi si vino impleantur comprimunt diaphragmata et coangustant anhelitum. Et vinum plurimum natans in eis effumat ad caput, cuius vapores frigore cerebri sursum inspissati recidūt in pectus coaugentes eius coartationem vel suo acumine pulmonem vlcerantes.

Amplius qui multum uinum bibere uoluerit comestione non repleatur, et diuretica in suo epulo ponat.

In hac quinta dat duo nocumenta volentibus vti multo vino sine magno eius nocumento vel impedimento. Bibēdi multū innoxie ratio. Primum est quód non se repleat multo cibo vt & vinum facilius labatur: & stomachus super digestione ipsius fortior fiat non vexatus simul duplici repletione. Secundum est vt misceat diuretica cum cibis eius sicut nasturtium carui foeniculum & aquam cicerum: vt per hæc descensus vini acceleretur, & euacuatio per vias vrinæ sine multa ipsius effumatione ad caput.

Quod si ex cibo aut uino repletio acciderit ipsum euomat & hydromel bibat & postea ipsum etiam euomat, deinde os suum aceto & melle abluat & faciem aqua frigida.

In hac particula tertia. Primo agit de remedijs contra repletionem ex cibo aut vino. Secundo contra nocumentum calefactionis vini. ibi ⌊Et cui quidem.⌉ Tertio contra nocumentum ex debilitate capitis. ibi ⌊Et ille quem.⌉ Quarto contra nocumentum vini in stomacho ex calefactione. ibi ⌊Quod si in stomacho.⌉ Quinto contra nocumentum in eo ex infrigidatione, ibi ⌊Et ille quidem.⌉ Sexto de cōditionibus vinorum veteris & noui. ibi ⌊Et tu quidem scias q; vinum.⌉ Septimo de conditionibus optimi vini. ibi ⌊Et scias etiam.⌉ Octauo de modo faciendi vinum ablutū. ibi ⌊Et bonum quidem.⌉ Nono de remedijs contra mordicationem vini. ibi ⌊Quod si alicui.⌉ Decimo de velociori inebriatione ex vino limphato & causa eius. ibi ⌊Scias prætere a.⌉ Vndecimo de prohibitione vini in ieiuno & post balneum & post motum fortem & causa huius. ibi ⌊Amplius sapiens.⌉ In hac prima parte dicit q; si alicui contingat repletio ex cibo aut vino prouocet eius vomitum dum repletio recens est grauans & distendens aut pungens stomachum per impositionem digiti in ore vel pennæ intinctę in oleo. Deinde ad abluendum stomachum & iterum excitandum vomitum bibat hydromel tepidum et post etiam euomāt illud. Consequenter lauet os aceto & melle ad abstergēdum reliquias cibi aut vini aut humorum euomitorum. Post lauet faciem aqua frigida pro viuificatione virtutis a vomitu lassatæ, & prohibitione inflammationis ex commotione vomitus & erectione appetitus quas lotio nunc dicta operatur. Iuxta illud. Prin. primi secunda. doc. secunda. summa secunda. cap̄. vlt. Faciem vero madefacere et super ipsam aquam rorare virtutem viuificat & etiam cum desiderio medicatur & erigit ipsum.

Et cui quidem uinum nocumentum fecerit per calefactionem in corpore & ignitum fuerit hepar sit eius nutriens. Verbi gratia, illud quod fit in succo uuæ acerbæ & quę eis similāt, & sint ea quibus post comestionē utitur dum bibit talia qualia sunt granata & citri acetositas.

Vini ca lor quo pacto ar cendus.

In hac secunda dat duo remedia contra calefactionẽ corporis ex vino & inflammationem hepatis ab eo. Primũ est vt cibus illius in quo hęc contingunt iſt sicut illud quod fit cum succo vuæ acerbæ.i.sit infrigidatus cum agresta & sibi similibus, vt succo pomorũ arangię vel succo lymonũ vel succo acetosæ. Ponat ergo decoctis in aqua carnium vel pureta pisorum, & comedat suas carnes & suos pisces cum prædictis succis, vt contra operentur supercalefactioni vini. Secundum est vt ea quibus post comestionẽ vtitur qñ bibit vinũ sint mala granata acetosa & acetositas citri & similia sicut grana berberis vel rhanna. Per hæc.n. frangitur vini fumositas & multum reprimitur caliditas eius.

Et ille quẽ ex parte sui capitis impedierit minuat ex ipso, & quod est temperatum & clarificatum bibat, & ea quibus post comestionẽ utit̃ dum bibit sint talia qualia sunt citonia.

In hac tertia dat tria remedia contra nocumentum vini ex debilitate cerebri, puta contra ebrietatem vel dolorẽ capitis. Primum est vt homo debilis cerebri minuat ex vino.s.tã parum bibat ꝙ natura posset ipsum digerere & fumositatem eius reprimere, & cito ad inferiora deducere, sine hoc ꝙ naret circa os stomachi effumans ad caput. Secundum est vt vinum quod bibit sit limphatum & clarificatũ, vt ab aqua immixta sua reprimatur lędens fumositas et nõ ei cõmisceatur aliquid terrestre conturbans ipsum vinum quod fit cã moræ eius in stomacho. Tertium est vt ea a quibus post comestionem & vini potum vtitur sint vt citonia vel diacitonitẽ, vel auellanæ assatæ, quibus inest virtus reprimendi fumos sursum ascendentes & comprimendi cibos inferius & claudendi os stomachi.

Quod in stomacho nocumentum fecerit & ipsum calefecerit comedat semina myrti torrefacta, & parum ex trociscis de camphora sugat, & illud in quo est stypticitas & acredo.

Stõ ex uino calefacto remedia.

In hac quarta dat tria remedia contra nocumentum supercalefactionis stomachi ex vino. Primum est, vt ille cui illud contingit comedat semina myrti torrefacta. Ipsa enim stõm sua stypticitate corroborant & complexionem infrigidant. Secundum est vt sugat modicum ex trociscis camphorę. Quorũ multas descriptiones recitat Prin.trac. 8.summe prime quinti cañ. Et de eis dicit ꝙ conferunt ad inflammationem quæ fit in stomacho & hepate. Tertiũ est vt sugat illud in quo sunt stypticitas & acetositas vt capriolos seu turiones uitiũ grana granatorũ acetosorũ sumach vel berberis quibus confortatur & frigesit stomachus.

Et ille quidem qui in stõ patit̃ dolorem ex frigiditate utatur post comestionem dum bibit cypero & gariophyllis & corticibus citri.

Stõ ex uino frigefacto remedia.

In hac quinta dicit ꝙ ille cuius stomachus nocumẽtum frigoris patitur ex potu vini post comestionem dum bibit vtatur radicibus cyperi gariophylis & corticibus citri, qui suo calore reprimunt frigus illarum a vino, & sua aromaticitate stomachum confortant & digestionem coadiuuant.

Attende ꝙ vinum in stomacho frigido leuiter acetosatur, et tunc nocet plurimum suo frigore stomacho et neruis quare prohibetur in paralyticis Iuxta illud Principis tertij secũda.cap̃.4. Et scias ꝙ aqua melior est paralytico q̃ vinũ. Vinum enim materias in neruis penetrare facit. Et pl̃m quidẽ ipsius quãdoq; acescit in corporibus eorum & fit acetum. Acetum vero est ex rebus quæ neruis sunt nocibiliores.

Et tu quidẽ scias ꝙ uinum uetus est quasi medicina & pauci existit nutrimenti. Nouum uero uinum impedit hepar, et ad hepaticã ꝑducit dysenteriã ꝑꝑ inflationẽ suã, & ꝑpea ꝙ facit uẽtrẽ.

Vini ueteris.

In hac sexta dicit primo ꝙ vinum vetus est quasi medicina.i.magis inest ei virtus alteratiua corporis ad caliditatem & siccitatem q̃ virtus alterabilitatis a corpore ꝑ opus nutritionis, & est pauci nutrimenti, quia est spoliatum a fece & viriditate quam præhabuit & pene igneum factum. Propter quod in aggregatore scribit Sera.cap̃. de vitæ. auctoritate Gal̃. ꝙ est calidum & siccum in tertio gradu. Secũdo dicit ꝙ nouum vinum impedit hepar, quia oppilat ipsum propter immixtionem plurimam suæ fecis, & perducit ad dysenteriam hepaticam propter inflationẽ eius qua debilitat hepar & propterea quod facit ventrem.i. inducit solutionem ventris abstergendo uiscera nitrositate suæ fecis, & stimulando ea ad expulsionem multitudinem uentositatis & lubricando cibo inferius per uiam indigestibilitatis & grauaminis stomachi quare se relaxat & portanarium oppressis apperit. De nouo uino dicit Serap̃. In aggregatore capitulo de uite auctoritate Diasco. Sed nouum vinum generat inflationem & est difficilis digestionis, & inducit somnia mala & prouocat urinam.

Et scias ẽt ꝙ ex uinis illud est melius qđ inter uetustatẽ & nouitatẽ ẽ æquale & est clarũ qđ ad rubedinem trahit bonum hñs odorem æqualis saporis, quod neq; est acre, neq; dulce.

Vinum optimũ.

In hac septima dicit ꝙ melius ex uinis est medium inter uetus & nouum clarum in substantia trahens ad rubedinẽ boni odoris delectabilis saporis, scilicet æqualis seu medij inter acutum & dulce non ex toto acutum nec ex toto dulce. De quo Serap̃. scripsit capitulo nunc dicto. Sed mediocre inter nouum & uetus est sine malitijs horum, scilicet noui & ueteris, quapropter oportet ut eligatur potus eius præ alijs sanis & ægris.

Et bonum quidem uinum quod ablutum uocant est quod ita fit. Tres uini sumuntur partes & aquæ una & cõmiscentur & coquuntur quousq; quarta pars minuatur.

Vinum ablutũ.

In hac octaua dicit ꝙ vinum ablutum sic fit. Partes uini tres & ps una aquę simul cõmiscentur & bulliuntur usq; ad consumptionem quartæ partis totius commixti, & id quod remanet dicitur uinum ablutum propter aquę permixtionem, quę quasi lauit ipsum & partem suæ fortitudinis abstulit. Vnde neq; hepati suo calore nec cerebro sua euaporatione sic nocet ut purũ. Attende ꝙ plurima ex uinis Frãciæ quod decoquuntur nisi noua fuerint, cito conuertuntur ad acetositatem, sed uina Hispaniæ & Arabiæ propter sui fortitudinem sustinẽt decoctionem sine acetosatione extra tempus nouitatis, ideo in Francia non fiunt uina abluta sicut in Arabia. Sed in aliquibus eius partibus tempore mustorum fiunt uina cocta sine aquæ permixtione.

Qđ si alicui ex uini potatione mordicatio acciderit malagranata post ipsum sugat et aquã frigidã et syrupum absinthij in mane. Et balneum ingrediat̃ postquam iã aliquid parum comedit.

Mordicationis uini remedia.

In hac nona dat quatuor remedia contra mordicationẽ contingentem ex potu uini siue circa orificium stomachi qua sæpius accidit siue alibi. Primum est sugere grana granatorum acetosorum quibus reprimitur acumẽ uini seu punctura eius & stõus corroborat̃. Secundõ est sugere uel

superbibere

superbibere modicum aquæ frigidæ quę vinum reprimat & eius acumē frangat. Tertium est mane sumere parum syrupi absinthij. De quo dicit Mes. distōne.6. antidotarij ipsius ꝙ confert ad casum appetitus & debilitatē stomachi et mollificationem viscerum. Quartum est ingressio balnei mane post modicam comestionem, vt per ipsum resolvantur fumi vapores derelicti a vino: & per comestionem modicam præuiam vt vnius boli panis in aqua rosacea intincti prohibeantur dolor & debilitas præcordiorū, & affluxus choleræ versus os stomachi.

Scias præterea ꝙ mixtum uelocius inebriat, quoniam aquositas uelocius penetrat.

Limphatū vinū ceteris facilius inebriare.

In hac. 10. dicit ꝙ vinum limphatum seu aquæ permixtum citius inebriat q̃ vinum purum, qa aqueitas seu aquæ substantia velocius penetrat substātia vini, quare vino immixta penetrationē eius accelerat. Et iuxta hoc quærit Aris. tertia part. problematum. ꝓpter quid est magis crapulātur bibentes quidē bene temperatum q̃ intemperatum. Et respondet aut propter subtilitatem in plura loca temperatum ingreditur quemadmodum in indumentis: et est difficulter educibile, aqua autem subtilis partis est sed bene egressibilis, aut propter hoc ꝙ minus bibunt intemperatum. Attende primo ꝙ omne vinū grossius est aqua pura vel aqua vicina puræ, quia quādam terrestreitate participat qua mixtum censetur & aptum nutrire, aqua vero non. Ex parte ergo substantiæ aqua penetratiuior est vino, sed vinum est penetratiuius aqua sua caliditate & familiaritate occulta cum corpore humano. Attende secundo ꝙ ad verificationem huius ꝙ vinum limphatum citius inebriat duo requiruntur. Primum est ꝙ vinum sit forte multam aquam sustinēs non debile aquosum. Nam cum tale purum præ sui debilitate inebriare nō sufficiat quō inebriabit aqua fractum & debilitatum. Secundum est ꝙ aqua vino commixta sit modica. Nam plurima tolleret a vino virtutem inebriandi. Attende tertio ꝙ istud dcm̄ de vino limphato ꝙ citius inebriat maxime intelligendum est de vinis grossis, quæ q̄nꝙ præ sui grossitie in vetibus coagulantur & contra parietem proiecta cohærent. Nam talia per aquam manifeste subtiliantur & penetrationem acquirunt. Sed vina subtilia sicut maluasia vina beluæ parū vel nihil penetrationis ab aqua acquirunt, sed sunt ex seipsis facillime penetratiua, ita vt statim post eorum sumptionem sentiatur sua caliditas per totum corpus diffundi.

Amplius sapiens sibi prohibere debet ne ieiunus uinum bibat, aut antequam membra in humectatis aqua reficiantur, aut post motum fortem, quoniam hæc duo magnum cerebro faciunt nocumentum & neruis, & ad spasmum perducunt: & ad amentiam aut in ægritudine, aut in tempore calido.

Vini nocumētū ieiuno, balneato: & exercitato.

In. 11. dicit ꝙ vir sapiens. i. bene instructus in conseruatione sanitatis cauere debet ne bibat vinum ieiunus, aut antequam membra reficiantur aqua in humectatis. i. balneatis, aut post motum fortem, quia hæc duo. s. bibere vinum post balneum, & bibere ipsum post motum fortem nocumentum magnum inferunt cerebro & neruis. Neruis quidem quia spasmum generant. Cerebro autem quia ad amētiam perducunt in ægritudine calida vt febre cholerica vel in tempore calido. s. æstate. Attende primo circa hoc quod dicit, aut anteq̄ mēbra in humectatis reficiant aqua ꝙ aqua non conuenit humectatis vel balneatis sicut nec vinum nisi præassumpto cibo aliquo modico, sed post modicum cibum sumptum tutius est aquā bibere q̃ vinum, quia mēbra sitibunda ex calore balnei non ita repente neq; ita auide cibi attrahunt aquam sicut attraherēt vinum: neq; aqua sic facit ad neruos & cerebrū penetrare humores sicut facit vinum. Attende secundo ꝙ cum vinum de se facile percutiat neruos & cerebrum velocitate suæ penetrationis & multitudine suæ euaporationis multo magis facit illud præapertis vijs & aucto calore per balneū præcedens aut exercitium: & adhuc amplius in ægritudine calida vel tempore calido conferente iterum ad apertionem viarum.

Frequens quoq; ebrietas est res mala quę hepatis & cerebri cōplōnē corrūpit et neruos debilitat, & ad neruorum ægritudinem perducit, & ad apoplexiam & mortem subitaneam.

Ebrietatis freq̄ntis nocumenta.

In hac particula. 4. Primo agit de nocumentis frequentis ebrietatis. Secundo de conuersionibus vini in cholerā & in acetum secundū diuersitates stomachorum. ibi ⌊ Vinū prętereα. ⌉ Tertio de opīone circa semel aut bis inebriari i mēse. ibi ⌊ Quibusdam vero visum est. ⌉ Quarto cui partium corporis vinum magis nocet. ibi ⌊ Scias ꝙ maius. ⌉ Quinto de remedijs contra repletionem vini. ibi ⌊ Et ei quidē. ⌉ Sexto de vsu vel non vsu vini secundū ætates. ibi ⌊ Et pueris. ⌉ Septimo secundum regiones. ibi ⌊ Regio præterea. ⌉ In prima parte tangit sex incōmoda corporis ad quę perducit frequens ebrietas. Primum est corruptio cōplōnis hepatis quia vinum superflue bibitum ad hepar veniēs vel superflue resoluit calorem ipsius vñ admittit virtutē sanguificā: & loco sanguinis gñat aquositates efficientes hydropisim, vel incendit hepar & humores eius vñ gñatur lepra vel mania. Scd̄m est corruptio cōplōnis cerebri propter assiduam eleuationem fumorum vini ad ipsum disponentium calīm cerebrum maniæ & frenesi & frigidum epilepsiæ lithargiæ apoplexiæ & subeth. Tertium est debilitas neruorum. Videmus. n. bibulos inebriari solitos tremere caput & membrum non solum in senio, sed etiam in senectute & iuuentute q̄nꝙ. Quartum est ægritudines neruorū sicut spasmus & paralysis, quia vinum superflue acceptum sæpe in stomacho acetum efficitur quod valde nocet neruis sæpe conuertitur ex defectu digestionis in aquositates indigestas quæ neruos remolliunt, sæpe ducit humores grossos ad neruos quibus distenduntur vel contrahuntur. Quintum est apoplexia propter humiditates cerebri multiplicatas a vino, ita vt totaliter oppilent vias spūum animalium a cerebro in membra. Sextum est mors subitanea, dum scilicet sternendo & dormiendo viæ anhelitus multitudine uini uel humiditatū ex eo generatarum clauduntur & ebrius suffocatur.

Vinum præterea multum in quorūdā stomachis in malam choleram rubeā conuertiť, & in aliorum stomachis in acetum purum, & eorum amborum nocumentum est magnum.

In hac secunda dicit primo ꝙ vinum conuertitur in quorundam stomachis in coleram rubeam malam. scilicet in stomachis calidis cholericis, & in stomachis quorundam conuertitur in acetum purum. scilicet in stomachis frigidis phlegmaticis. Secundo dicit quòd vtrumq; affert nocumentum magnum. Primum quidem, quia cholera in stomacho ex vino genita tollit appetitum, pungit stomachum, pectoralia ignit: ad febrem disponit: ad caput effumat, & ipsum dolere facit. Secundo vero quia acetum suis frigiditate & siccitate digestionem stomachi impedit ac hepatis, pectus coartat & tussire facit: os stomachi mordet: & ad neruos ac iuncturas penetrans vehementer eos lædit.

Quibusdā uero uisum est ꝙ semel in mense, aut bis inebriari cōfert ꝑpea ꝙ uirtutes alleuiat animales & requiescere facit, & urinam prouocat, & sudorem & superfluitates resoluit.

Ebrietatis iuuamenta.

In hac tertia parte dicit ꝙ quidam opinati sunt homini conferre ꝙ se semel aut bis in mense inebriet. Primo ꝓpterea ꝙ inebriatio talis alleuiat animales virtutes & regescere facit ligando fortiter sensum communem cum virtute voluntarij motus ita vt quiescant et reficiantur somno ꝓfundo, nihil trāsmittentes ad organa sensuum nec ad instrumenta voluntarij motus. Secundo propterea ꝙ sudorem & vrinam prouocat transeuntibus abunde subtilibus partibus vini tā per vias vrinales ꝙ̄ per venas quasi abstergēdo ac lauando vtrasꝗ. Tertio quia superfluitates resoluit tertiæ & quartæ digestionum. Tum calore vini. Tum transitu ipsius veloci per vias & poros corporis impellendo ante se has quibus obuiat. Tum calore innato per somnum profundum a vino inductum fortificato. Adde quartum si vis ꝙ interdum stomachum vomitu mundificat ex punctura vini vel distensione vel aggrauatione. Attende ꝙ de opinantibus ebrietatem semel vel bis in mense conferre fuit Ras. Ait. n. quarto Almansoris. capitulo de regimine bibitionis. Frequenti quoꝗ ebrietate nullo modo est vtendum, malas. n. generat ęgritudines. vna autem ebrietas uel duæ in mense auxilium præbent. Et ei videtur consentire Princeps quarto capitulo tractatus primi particulæ secundæ canticæ dicens. Estꝗ omni tempore vitæ nisi semel in mense ebrietas euitanda. Sed Auerrois in commento illius huic dissentit dicens. Assensus autem ebrietatis semel in mense est erroneus. Et non concedit hoc nisi Rasis. Quoniam licet vinum teste Gal. sit ex magis conuenientibus calori naturali & sit respectu eius in gradu in quo est oleum ad lumen et ignem, tamē sicut multum & superfluum oleū extinguit lumen, sic etiam multum vinum extinguit calorē innatum, pro tanto ꝙ & si ipsum sit ex magis conuenientibus calori naturali, ipsum nihilominus est ex magis nocentibus calori animali & sensibili & organis eius, scilicet cerebro & neruis. Hæc Auerrois. Et Serapion in aggregatore capitulo de vitę ait. Et omnis inebriatio est mala & nociua & maxime si sæpe contingat, quoniam inebriatio assidua debilitat corpus & mollificat neruos. Attende secundo ꝙ inebriatio proprie est turbatio mentis & iudicij rationis ex vino ebibito vel potu altero vaporoso vel ex fumis vini per nares intrantibus vsꝗ ad cerebrum, sicut interdum fit ꝙ in caueis vasa plena vinorum ita exuberanter hincinde effumāt ꝙ introeuntes absꝗ potu aliquo statim inebriātur adeo, vt cancellent & se regere nesciant. Et dicitur ab e quod est sine & brios quod est mensura, quia tollit mentis seu rationis mensuram quādiu perdurat.

Ebrietas duplex.

Attende tertio ꝙ duplex est ebrietas. Quædam leuis quæ non tollit vsum rationis sed linguam in sermone vacillare facit & in gressu pedes cancellare & mores immutat uel ad letitiam uel ad irā secundum dispositionem subiecti: & iudicium peruertit & somnolentum reddit. Alia est fortis & uehemens qua mens sopitur & tollitur ꝓ tunc usus rationis, & primi detenti peccant sed secunda non teste Aristo. tertia particula. problematum. problemate secundo. quęrente propter quid uehementer ebrij non peccant sed parum ebrij maxime. Et respondet ita: quia non sic parum biberunt ꝙ similiter se habeant sobrijs neꝗ sic ꝙ dissoluantur quod patiunē qui multum biberunt. Amplius parum ebrij quidem magis recte iudicant, ebrij autem uehementer neꝗ conantur iudicare. Parum autem ebrij iudicant quidem propter non uehemēter inebriari. Male autem propter id quod non sunt sobrij & cito hos quidem contemnunt, ab his autem paruipendi putant. Hæc Aristo. Attende quarto ꝙ ebrietas leuis semel in mense tolerabilis est & conferens corpori propter causas dictas, præcipue in illis qui non rixantur quando sunt ebrij: sed potius quęrunt ludere & iocari uinum simiæ non canis gerentes ut ait uulgus. Attende quinto ꝙ ebrietas fortis & uehemens est homini periculosa detestabilis inutilis & multum damnosa. Periculosa quidem quia quandoꝗ infert spasmum & mortem. Iuxta illud Hyppo. aphorismorum quinta. Si inebriatus aliquis repente sine uoce fiat spasmo innato moriē. Periculosa iterum quia ebrius se regere nesciens quandoꝗ cespitat, quandoꝗ cadit vel supra lapides uel in celarium uel in puteum uel in foueam uel fluuium: vel se ab alto præcipitat unde contunditur mutilatur aut occiditur. Et iterum periculosa: quia ebrius discretione carens et usu rationis quādoꝗ rixatur, quandoꝗ pugnat his quibus obuiat, quandoꝗ uulnerat, quandoꝗ occidit sicut canis rabidus, quandoꝗ domui impellit ignem. Detestabilis autem: quia cum rex regum, & dominus dominantium minuerit hominem paulominus ab angelis gloria & honore coronauerit eum, & constituerit eum super opera manuum suarum, omnia subijciens sub pedibus eius, infamis abiectis detestabilis est inferior bestijs dū leccacitate uini perdit usum rationis minus se regere et conducere sciēs animalibus brutis. Inutilis uero quia hæc ebrietas nec quiescere facit nec alleuiat animales uirtutes teste Aristote. tertia particula problematum. quærente propter quid ebrijs non fit somnus. Damnosa quidem quia superfluitatibus replet cerebrum & neruos, neꝗ aliud bonum facit nisi ꝙ interdum vomitum prouocat.

Et scias ꝙ maius nocumentorū uini nō est nisi in cerebro. Ex ipso igitur nemo debile cerebrū habens bibat nisi parum & mixtum.

In hac quarta parte dicit ꝙ maius nocumētorum quod ex vino euenire solet non est nisi in cerebro. s. repletio cerebri ex vaporibus & fumis & humiditatibus inde genitis & turbatio mentis & obtenebratio spirituum animalium & dolor capitis. Et iō nemo debilis cerebri sumere debet ex vino nisi parum quaꝗ uice multa aqua permixtum uel naturaliter debile & aquosum.

Et ei quidem qui uino impletur melius est ut ad uomendum festinet si facile fuerit, ꝙ si non aquam solam multam super ipsum bibat aut cū melle. Et post uomitum in tina balneetur deinde ex oleo multum inūgatur & dormiat.

Potus uini immoderati remedia.

In hac quinta parte dat quinꝗ remedia contra nimiam repletionem ex uino. Primum & potissimum est ad uomitum festinare. per hunc enim statim causa mali tollitur si facile fuerit patienti uomere. Secundum est superbibere uino multam aquam solam uel cum melle mixtam si patiens facile uomere non possit, ut & aqua uini reprimat uapores & effumationes, uel cum melle uinum inferius deducat subtilitate aquæ et abstersione mellis. Tertium est balneum in tina post uomitum uini quo resoluantur reliquiæ ipsius, & stomachus uomitu lassus mulceatur, & ad cibum nouum sumendum paretur. Quartum est inunctio totius corporis cum oleo oliuæ mediocriter calido statim post balneum propter eandem causam. Quintum est somnus quo quietetur turbatio cerebri, & digestio vini compleatur.

Et pueris quidem uinum ad bibendum dare est sicut ignem igni addere in lignis debilibus. Sed seni quantum tolerare potest da, & iuuenibus da ipsum temperate.

Vinum quale quibus ætatibus dādum.

In hac sexta parte dat tres regulas circa vsum vini in ætatibus. Prima est. dare pueris uinum in potu est sicut addere ignem igni in lignis debilibus, eo quòd pueri uehementer sunt rari & de facili inflammabiles, propter abundantiam sui caloris innati debilium neruorum, & debilis cerebri: quare lædit eos multipliciter uinum, & inflammatione facili: & percussione cerebri & neruorum sua penetratione facillima & effumatione copiosa. Cum igitur pueris uinum in potu datur calor eius inflammabilis calori pueri inflammabili

addiur

addit in corpore pueri qd' est paucę resistentiæ sicut debile tignū siue arundo sicca vel stipula arida ante faciem ignis. Secunda est seni dare vinum in potu quātum tolerare potest sine nocumento.s.quantū appetit appetitu vero naturali & regulato.sicut.n.veteres ocreæ aridæ & rugatæ renouantur oleo lini unitur et applanantur,sic corpora senum potu vini electi.Senes.n.frigidi sunt & a vino calefiunt habēt spiritum tristē et abundāt in merijs,sed vinū exhylarat eos & merias reprimit cōiter male dormiunt, vinū vero ꝓuocat in eis somnum,ad oppilationes ꝓni sunt quas vinū aperit & ab eis ꝓhibet,ꝓpterea dicit Gal.5.de regimine sanitatis.cap̄.t.Sicut vinum pueris contrarijssimum ita senibus est vtilissimum. Tertia est dare vinum bibere iuuenibus, temperate quidem secundum mensurā quantitatiuā,tēperate etiā secundū decentē limphationē,licet.n.iuuenes sint calidi sicut pueri,tñ hñt mēbra solidiora neruos & cerebrum fortes quibus potenter resistunt nocumentis potus vini.Cōsequuntur autē & ex potu uini sobrie sumpti iuuamenta plurima,v3 eductio choleræ,corporale robur:ingeniq acumē, abundantia spūum subtilium & paruioꝝ.Auer.uero partiori manu cōcessit hoībus vsum vini veteꝝ mores super hoc allegans cap̄.quartū.trac.primi.partis secundæ cāticę.cōmento illius cantici.Non est curādum de assumptione multi vini.Scribit.n.ibi.Priores autē nequaq̄ concesserunt vinum iuuenibus rōne fortitudinis caloris ipsoꝝ. Cōcesserūt tamen ex eo parum senibus & decrepitis. Et bibebant vinum aromaticum adiūcta sibi acetositate mali granati aut succo citoniorum & cucumeris.

Regio præterea frigida uinum tolerat sed calida minime.

In hac septima parte dicit ꝙ incolæ frigidæ regionis vt septimi climatis bene tolerant vinum,sed incolæ calidę regionis vt primi & secundi climatum non tolerant vinū nisi modicum & debile vel fortissime limphatum. Cuius rō est,quia incolæ frigidæ regionis sunt densi compacti fortis cerebri & fortium neruorum propter fortificationem sui caloris innati et indurationem ac constrictionem suorum mēbrorum a frigido circunstanti.Sed incolæ calidæ regionis sunt rari tenues debilium cerebri & neruorum propter resolutionem superfluam innati caloris, & rarificationem & apertionem pororum & liquefactionem ab excessu caloris continentis eos aeris.

Qui autem uino repleri uoluerit cibo nō repleatur neq; rem dulcem comedat sed bibat tapheam unctuosam et micas unctuosas comedat carnem pinguedini mixtam & inūgatur & nō laboret, & post cibum cum bibere uoluerit utatur amygdalis & lentibus salitis & caugamich de capparibus.Et si comederit caules coctos cū carne & oliuas de qua & eis similia confert ei et iuuabit ipsum in bibendo uinū. Et similiter omne quod uaporem alleuiat sicut semen caulium de syria & ciminū & rutha sicca & calamentū & sal napticus & ameos.Nutriētia pręterea in quibus ē uiscositas et glutinatio uaporē ingrossāt. Et hic quidem sunt uelut res unctuosæ dulces uiscosę,quoniam ebrietatem prohibent,licet nō multū recipiant uinum,ꝑpea ꝙ tarde penetrāt.

Ad inoxie multū bibendum remedia 10.

In hac quinta particula dat decem remedia volentibus vino impleri quibus præseruentur ab ipsius nocumentis et excitentur ad multum bibendum. Primum est ꝙ ille qui vult vino impleri non repleatur cibo,ne grauamine geminato repletionis vtriusq; natura nimium debilitetur,& neutrum ipsorum regere sufficiat,& ne cibus sua grauitate petēs fundum stomachi vinum leue subleuet & natare faciat vnde affluentius effumet ad cerebrum,& ne præoccupans stomachum multi vini susceptionem prohibeat, quam bibens intendit quęrit & affectat,& ne vinum mixtum replēti se cibo diutius maneat in stomacho effumans. Secundum est,ꝙ non comedat rem dulcem,quia res dulces sunt oppilatiuæ grossæ.Nam sapor dulcis in grossa fundat substantia sæpius.Vinum ergo secum sua subtilitate penetrare facit eas ad anfractus splenis & hepatis ante sui digestionē, vnde splen & hepar qñq; oppilantur vel intumescunt vel indurantur. Tertium est,ꝙ bibat tapheam vnctuosam.i.brodium.carnis pingue & vnctuosum.Licet.n.per hoc vinum diutius natet in stomacho & tardus descendat reprimitur tamen acuitas ipsius vini & suorum fumorum, nec tantum effumat vnctuoso immixtum proptee eius tenacitatem & viscositatem. Quartum est ꝙ comedat micas vnctuosas.i.offas pingues propter eandem causam,& carnes imixtas pinguedini pſimę. Quintū est,ꝙ inungat oleo oliuarum ad confortandum neruos & stomachum contra malas impressiones vini superflui.s. neruorum debilitates spasmos & paralyses. Sextum est, ꝙ non laboret seu fortiter excitetur,ne nerui & iuncturæ motu calefacti vinū indigestum auidius attrahant et ne vinum forti motu in stomacho exagitatum multo abundantius ad cerebrum effumet. Attende ꝙ Rasis.5.Almāsoris.quinq; ex remedijs nunc dictis contra ebrietatem sic cōmemorauit. Si quis in potu multo vult vti vino oportet eadē die ne multo repleatur cibo nec dulcia comedat.Tapheam autem vnctuosam sorbeat:& micas in iure molles & vnctuosas comedat, & carnē piguedini admixtam temperate edat, nec eadem die ante comestionem laboret. Septimum est,vt cum voluerit superflue bibere vinum post assumptū cibum comedat amygdalas vel lentes salitas vel caugamich de capparibus i.cappares in salmora cōditos seu in sale seruatos.De amygdalis quidē dicit Prin.1.cañ.cap̄. de amygdalis. Et cum amygdalæ amaræ comedunt ante vinum prohibent ebrietatem & proprie quinquaginta numero. Sed salsæ lentes et cappares salsi sua salsugine mouent appetitum potus vini plurimi,& consumunt aliquid de vaporibus prohibentes per hoc ab ebrietate.Et iterum lentes sua grauitate vinum & vapores inferius deponunt,& cappares ipsum sua apertione descendere faciunt. Octauum est comedere caules cum carne coctos & oliuas aquæ & his similia. hæc.n.conferunt quia fumos reprimunt,& vapores vini quibus præseruant ab ebrietate & iuuant bibentem in bibendo vinū quia generant sitim.Illud de caule testatur Arist. tertia particula problematum,quęrens propter quid caulis soluit crapulam.Et Rasis.5.Alman.hoc remedium & pręcedens sic cōmemorauit.De his pręterea quæ adiuuant valde ad potandum est caro cum caulibus & cum caunamita.i. cū caule imperiali & cum lentibus.Ad hoc præterea iuuamētum præstat vt qui vult bibere amygdalas salitas aut oliuas cōditas aut cappares comedat. Nonum est generale.s.omne quod vaporem vini alleuiat.i.consumit minuit aut a cerebro diuertit cuiusmodi semen caulium de regione syriæ, ciminum cui proprie est virtus carminandi vētositates vapores & fumos rutha sicca,de qua dicit Serap̄.cap̄. de ea ꝙ est de rebus magis conferentibus inflationibus & ventositatibus.Sed in humida rutha est inflatio. Et calamentū de quo Serap̄.cap̄.de eo.dicit ꝙ abstergit incidit et subtiliat,et sal napticus.i.niger:qui cum napta siue aspalto inueniri solet,& semen ameos de quo Serap̄.cap̄.de eo ait, ꝙ calefacit subtiliat & resoluit.Et omnia prædicta bibere faciunt, & vino impleri suis caliditate & sicci. Attamen præseruant ab ebrietate vaporum consumptione. Attende ꝙ Rasis quinto Alman.de quibusdam horum alijs adiunctis dictat hoc conditum contra ebrietatem. ℞. caulium semina, ciminum amygdalas excorticatas, menthastrum, salem:

absinthium, rutham siccã, ameos, ex his omnibus simul tritis. drach. ij. pondus cum aqua frigida in ieiuno sumatur, si ille qui sumere debet calorem non habeat. Decimum est nutrientia in quibus est viscositas & glutinatio cuiusmodi sunt res vnctuosæ dulces viscosæ, sicut caseus pinguis liquefactus: lardum, pingues, anguillæ, vel carpę, aut tenchę. Ista nanq; vapores ingrossant, ita vt non valeãt sursum penetrare & ebrietate cerebrum turbare. Sed quia tardę penetrant & diu remanent in stomacho non sinunt stõm recipere plurimum vinum. His ergo inest virtus prohibendi hominem ab ebrietate, sed non conferunt ei adimpleri vino et abunde potare, quia cum repleãt stomachi capacitatem & tarde descendãt, nec vino imbibanẽ ꝑpter sui viscositatem nõ sinẽtẽ vinũ i ea penetrare, ꝓhibeẽ ipsis stomachus a plurima vini susceptione. Et istud intendit ibi, licet non multũ recipiãt vinum, propterea ꝙ tarde penetrãt. Et remedium quasi coincidit cum tertio iam dicto.

Ebrietatis autem uelocitas est aut ꝑꝑ cerebri debilitatẽ, aut propter multos humores qui sunt in eo, aut ꝑꝑ uini fortitudinẽ, aut ꝑꝑ cibi paucitatem, aut propter regiminis malitiam in ipso, aut in eo quod cum ipso continuatur.

In hac. 6. particula. Primo agit de caussis velocitatis inebriationis. Secundo de remedijs inebriationis ex debilitate cerebri. ibi ⌊Et eius quidem.⌉ Tertio de remedijs ebrietatis a quacunq; causa fiat. ibi ⌊Syrupus qui.⌉ Quarto remittit nos ad sequentia super cura ebrietatis. ibi ⌊Ebrietatis vero.⌉ In prima particula dat quinq; cãs velocitatis

Ebrietatis velocis causæ. 5. inebriationis. Prima est debilitas cerebri qua facile recipit vini vapores & turbaẽ ab his, nec breui tẽpore superare sufficit & resoluere eos. Secunda est multitudo humoꝝ cõprehensorum in cerebro, q̃s cũ exagitauerint vapores & fumi vini vehementẽ turbaẽ ab viribusq; cerebrũ & mens sibi incidens. Tertia est fortitudo vini vñ vehementius et copiosius effumat ad cerebrum. Quarta est cibi paucitas cũ plurimo vino ebibito, sic. n. vinum per stõm defluens & in eo natãs libere & abunde effumat ad caput. Quinta est malitia regiminis in cibo, quia puta est vaporosus & fumosus sicut vinũ veluti sunt cepe porri grossæ nuces allia, vel in eo qđ continuaẽ cũ cibo. s. in brodijs aut salsis aut cõdimentis fumosis & vaporosis sicut cepulato vel salsa de musto vel galẽtina.

Et eius quidem quæ propter cerebri debilitatem est medicatio est reumatismi antiqui sanatio ex epithematibus in capitulo illo nominatis & ne ex eo bibatur nisi paucum.

In hac secunda dat duo remedia contra facilitatẽ inebriationis ex debilitate cerebri. Primũ est sanatio reumatismi antiqui ex epithematibus nominatis in cap̃. illo. s. tertij quinta. tract. primo. cap̃. 1. de cura coryçæ & catarrhi. Et capit hic epithema large vt se extendit ad embrocas & sacellationes et applicationes pannoꝝ calidoꝝ, quia capitulo hoc nullum describit epithema proprie dictum. Secundum est, vt debile habens cerebrum non bibat ex vino nisi modicum, & sit debile aut limphatum.

Syrupus qui ebrietatem tardat succi alborũ caulium pars una & succi granatorum acrium pars una & aceti pars media sumantur & ferueant ebullitionibus aliquibus, & sumatur inde añ q̃ uinum bibatur unc. i. Sumantur etiam grana salis & ruthæ & cimini nigri & siccenẽ et comedatur inde granum post granum. Sumaẽ etiam semẽ caulium de syria & ciminũ & amygdalæ amaræ excorticatæ & rhannus & absinthium & sal napticus & ameos & rutha sicca & sumat inde in potu qui caliditatis nocumẽtum non timet duarũ drach. pondus cum aqua frigida ieiunus. Ex eis præterea quæ ebrij remouent ebrietatem est ut ei ad bibendum dentur aqua & acetum multis uicibus aut aqua almasal aut raib acetosum. Et fiat ut ipse odoret camphorã & sandalum, & super ipsius caput ponantur infrigidantia repercussiua sicut oleum rosaceum cum aceto & uino.

In hac tertia parte dat sex remedia generalia cõtra ebrietatem. Primum est syrupus qui recipit succi granatorum acetosorum añ. lib. s. aceti quartam. i. bulliantur simul aliquibus ebullitionibus. Et de isto potu detur vnc. j. añ potũ vini: corroborat. n. stõm & potentem efficit indigestio vini, & prohibet vinum effumare ad caput. Secundum est dragea quę recipit granorum salis seminis ruthæ cimini nigri. añ. vnc. i. misceantur & siccentur seu torreſiant & de ipsis paulatim sumatur post potum vini, vel statim añ potũ medietas vnius parui coclearis granum post granum, consumit. n. vehementer fumos & vapores vini. Tertiũ est conditũ quod recipit seminis cauliũ de syria cimini amygdalarum amararum excorticatarum rhannorum seu grousellarum vel foliorum rhanni si fructus nõ habeatur absinthij salis naptici. i. nigri seminis ameos ruthæ siccę. añ. drach. ij. terantur & misceantur. Et de isto condito dẽtur. drach. ij. dissolutæ in vnc. iiij. aquæ frigidæ ieiuno stomacho si non timeatur ex hoc nocumẽtum supercalefactionis. Hoc. n. potenter fumos & vapores vini consumit & stomachum confortat. Attende ꝙ Rasis. 5. Alman. cap̃. de his quæ multum faciunt bibere, scribens hanc receptam loco rhãni posuit mẽthastrum, & in glossa marginali literæ pręsentis super verbo rhannus scribitur in alijs calamentum. Quartum est dare in potu multis vicibus post potum vini aquã aceto mixtam, vel aquam almasal quæ fit ex lacte acetoso & farina ordei, vel raib. i. lac acetosum. s. lac a quo extractũ est butyrum. Nam quodlibet horum fortiter prohibet effumare vinum confortans & claudens orificium stomachi.

Quintum est frequens olfactio camphoræ et sandalorum qua cerebrum confortatur & suauiter refrigeratur vnde minus læditur & conturbatur a vaporibus vini. Sextum est superponere capiti infrigidãtia repercussiua, sicut oleũ ros. diu agitatum cum aceto facto ex vino, vt per illud confortetur cerebrum, & repellantur ab eo vapores & fumi vini.

Sed instabit aliquis quia prohibentur per hæc resolui vapores clausis poris & suturis cerebri quare diutius permanent in cerebro cõculcari. Dic ꝙ expedit ista ministrare añ ebrietatem, vt per ea cõfortetur cerebrum, & dum fumi vini ascendere incipiunt & ꝑpetere cerebrum: et situanda sunt super frontem & timpora & suturam coronalem, vt eorũ virtus vsq; ad cerebrum liberius penetret. Attende ꝙ Rasis. quinto Alman. tria vltima remedia sic commemorauit, capitulo de his quæ auferunt ebrietatem. Aqua & acetum multotiens danda sunt ei: aut aqua mixta cum lacte multum acetoso, uel cum sero multum acetoso danda sunt. Acetum quoq; & oleũ ros. super caput sunt fundenda. Et camphora & aqua rosata naribus applicandæ sunt vt ea odoret. Hæc ille.

Ebrietatis uero sanationem in particularibus nominabimus.

In hac quarta parte dicit ꝙ curam ebrietatis in particularibus nominabit. s. tertij prima. tract. secundo. cap̃. 24. de cura soda ex ebrietate.

Quod si quis cito absq; aliquo impedimento inebriari uoluerit in suo uino infundat usneæ aut lignum aloes indum.

In hac

Ebrietatis cito cōparādæ rō. Vsneę quid.

In hac.7.particula.Prīo dat modos inebriationis facilis absq; impedimento & periculo.Secũdo inebriationis fortis cum impedimento & periculo.ibi[Et qui forte.] In prima parte dat duos modos quibus facile quis inebriatꝰ absq; impedimento. Primus est infundere vsneæ in vino quod bibit. Et est vsneæ cortices subtiles tenues circunuolutę super arborem ferentem glandes & pinum & nuces, et habet odorem bonum vt ait Prin.secundo huius.cap̄.de eo.Et cũ infunditur in vino facit dormire potantẽ ipm̄ vt ait ibi.

Secundus est infundere lignũ aloes contusum in vino qđ bibit. Et Rasis.5.Alman.cap̄.de his qui inebriant ait. Vinum in quo xyloaloes madefactum fuerit tribuatꝰ. Sed cõtra dicit Prin.2.cañ.cap̄.de xyloaloe.ꝙ xyloaloes cõfert cerebro valde & confortat sensus.non ergo inebriat cũ ebrietas sit passio cerebri turbans rõnẽ.Dic ꝙ non inebriat malitia vaporũ sed multitudine eorũ ꝓuocante somnũ & derelinquente vestigium confortationis ex aromaticitate.

Et qui fortẽ uult ebrietatẽ incurrere, ideo ut membrum medicatione dolorem faciente sanetꝰ in suo uino aquam lolij ponat, aut sumat fumiterre & opij hyoscyami.añ.drach.5.& nucis muscatæ & galliæ muscatæ & ligni aloes crudi.añ. drach.i.sextam, & inde ad bibendum detꝰ cũ uino quantũ est ei necẽium, aut hyoscyamũ nigrũ cum corticibus mandragoræ in aqua coquatur donec rubea fiat, & ea uino admisceatur.

Ebrietas summa q̃ũo īducēda.

In hac secunda parte dat tres modos prouocandi fortem ebrietatẽ ei qui vult eam incurrere vt non sentiat dolorem dum curatur aliquod ex suis membris medicatione facientem dolorem.sicut cauterio actuali vel potentiali, vel incisione magni apãtis in parte acuti sensus, vel amputatione mẽbri putridi vt manus vel pedis. Plures.n.delicati et sensibiles multum ac pusillanimes expectare non audent has medicationes ipsis vigilantibus, quare quærunt inebriari & profunde dormire qñ curæ tales exercentꝰ in eis. Primus modus est vt in vino quod bibit aquam lolij ponat, & est herba crescens in segetibus & prosternens eas dicta aliter çiçania, quæ cerebrum replet abundantissime fumis & vaporibus, & aqua ipsius distillata vel aqua decoctionis eius vino imposita reddit ipsum vehemẽter inebriatiuum. Secundus est dare in potu cũ vino partẽ medicationis quod recipit fumiterræ opij hyoscyami.añ.drach.5. nucis muscatę gallię muscatę ligni aloes crudi.añ.6.partẽ drach.i.terantꝰ & misceantur, et de hoc condito detur in potu cum vino q̃tum est ei necessarium.s.a scrop.5.vsq; ad.scrop.i.secundũ fortitudinem vel debilitatẽ patiẽtis, ipsum.n.fortiter & velociter inebriat & somnum ꝓuocat adeo ꝓfundum vt sit similis subeth & uix excitari possit ille qui bibit etiam si aliquod ex suis membris incidatur vel amputetur. Attẽde ꝙ simile conditũ describit Rasis.5.Alman.cap̄.de his quæ multum inebriant, nisi ꝙ loco fumiterrę posuit mandragoram & pondus mutauit dicens. Mandragorę opij seis hyoscyami.añ.drach.iij.sumantꝰ, nucis muscatę.drach.5.gallię xyloaloes.añ.partẽ tertiã.drach.i. Ex his oĩbus tritis trocisci informentur quorũ unus cum in uino dissolutus fuerit uehementer inebriabit. Hęc ille. Et isti trocisci sunt multo fortiores medicamine Principis propter mandragoram et põdus adauctum stupefactiuorum. Tertius est ut misceatur cum uino aqua in qua decocti fuerint hyoscyamum nigrũ & cortex mandragoræ donec rubea fiat. Et hunc modum meminit Rasis cap̄. statim allegato dicens. De his quoq; quę inebriãt ut est hyoscyami nigri & cortices mãdragorę in aq̃ donec rubea fiat coquãtꝰ q̃ postea uino misceri debet.

Finis Iaco.de partibus super cap̄.vij.&.viij.Doc.ij. Fen.iij.Primi.In quę Iac. Foroli.minime scripsit.

QVAESTIONES CLARISSIMI Philosophi pręstantissimiq; medici Iacobi Foroliuiensis super duas primas Fen primi canonis Abin halyabin sceni fœliciter incipiunt.

(C)IRCA PRIMVM LIBRVM canonis Auicẽ.mouetur prima quæstio talis. Vtrum diffõ medicinæ ab Auicẽ. in ĩra posita sit bñ posita.Q. non arguitꝰ multiplr. Primo sic. medicina non est scia.igitur diffõ medicinæ nõ est bona. patet consequentia: & assumptum probatur, quia medicina est ars, quælibet autem ars est habitus distinctus contra sciam: vt habetꝰ.6. ethicorum.igitur &c.patet consequentia.& assumptum arguitur cum medicina sit habitus recta ratione factiuus. Secundo arguitꝰ sic.quęlibet scia est habitus speculatiuus solũ sed medicina est habitus practicus saltem quo ad maiorem eius partem.igitur &c.patet consequentia & maior etiam sexto ethicorum.& minor patet.cum sit habitus ordinatus ad opus.ergo &c. Tertio principaliter sic.quælibet scia est vna scientia, sed medicina est vna scia.igitur &c. patet consequentia & maior etiam, sed minor arguitur, quia pars practica plus differt a theorica parte q̃ philosophia naturalis differat ab eadem, sed vt notum est, ex theorica medicinę & philosophia naturali non constituitur vna scientia. igitur &c. Confirmatur, quia pars practica non est sciẽtia, vt argutum est, theorica vero sic. Igitur &c.

In oppositum est Auicenna in litera.

In ista quæstione primo tractabitꝰ difficultas tacta in primo principali ante oppositũ.s.an medicina sit scia uel ars, & hoc tam ad partem theoricam q̃ ad partem practicam. Secundo videbitur, an scientia medicinę debeat dici theorica vel practica, & si aliqua eius pars sit vere theorica. Tertio videbitur de principali quæsito. Quantum ad primũ sunt duæ distinctiones. Prima distõ.ꝙ hic terminus scia sumitur dupliciter, put proposito pertinet. Primo cõmunitꝰ & indifferenter pro quocunq; habitu conclusionis per demonstrationem acquisito vel aggregato ex pluribus habitibus siue talis ad opus ordinetur siue non. Secũdo sumitur magis proprie pro habitu scientifico solum per demonstrationem acquisito, & cum hoc ad opus non finaliter ordinato, qualiter dicimus metaphysicam esse sciam. Secunda distõ est ꝙ etiam ly ars sumitur dupliciter. Primo cõmuniter & indifferenter pro quocunq; habitu intellectuali cum recta rõne factiuo siue talis habitus fuerit per demõstrationem acquisitus siue non. Secundo sumitur magis proprie ꝓ habitu intellectiuo &c. & cum hoc non per demonstrationẽ acquisito, sed per assuefactionem. Tunc sit prima cõclo. Capiendo scientiam primo modo medicina est scientia. patet quia est habitus vel aggregatum ex habitibus per demõstrationem acquisitus.ergo &c. Secunda cõclusio. Capiẽdo sciam secundo modo medicina non est scia. patet ex qđ nominis scientię secundo modo acceptæ. Tertia conclusio. Capiendo artem primo modo medicina est ars. patet, quia est habitus intellectualis recta rõne factiuus. igitꝰ &c.

Scia dupliciter.

Ars dupliciter.

Quarta cõclo. Capiendo artem secũdo mõ medicina nõ est ars.est.n.habitus per demonstrationem acquisitus. Ex his infero primo ꝙ ars primo modo sumpta & scientia primo modo sumpta non sunt habitus ex opposito distincti.

Secundo quòd scientia secundo modo accepta, & ars qualitercunq; sumpta de his modis ex opposito distinguuntur. Tertio quòd ars secundo modo sumpta, & scientia qualitercunque sumpta ex opposito distinguuntur. Quantum ad secundum primo sciendum est quòd medici vtuntur istis terminis, praxis: practica, & theorica. Intelligentes per praxim operationem existentem in potestate nostra. Et per practicam scientiam vel

Praxis quid & p̃ctica.

artem, cuius finis est operatio existens in potestate nostra. Per theoricam vero econtra. Secundo nota ꝙ iuxta communem modum loquendi dupliciter aliqua scientia dicitur practica. Primo communiter, & sic omnis scientia quæ finaliter ordinatur ad opus vel operationem in nostra potestate existente dicitur practica. Secundo proprie, & sic sola illa dicitur scientia practica per quam docemur qualiter debemus operari, aut quę præcipit operationem in nostra potestate existẽtem. Exemplum primi, vt pars medicinę theorica. Exemplum secundi: vt ars militaris dicitur practica: & taliter secundo modo sumit. A. in littera practicã.

Scia practica dupliciter.

Tertio sciendum est ꝙ etiam dupliciter dicitur aliqua scia theorica. Primo vt distinguitur contra practicam primo modo acceptam & sic omnis sciẽtia nullo modo ad opus vel operationem in nostra potestate existentem ordinata dicit̃ theorica, sic enim metaphysicam diceremus scientiam theoricam. Secundo dicitur aliqua scia theorica, prout theorica distinguitur contra practicam secundo modo sumptam, & sic oĩs scia nec pręcipiens operationem in nostra potestate existentem, nec docens qualiter sit operandum dicitur theorica.

Scientia theorica dupl'r.

Et tunc sit prima conclusio. Capiendo practicã primo modo totalis scientia medicinæ est practica, patet quia totalis scientia medicinæ ordinatur finaliter ad opus in nostra potestate existens. igitur &c. patet consequentia & añs finaliter intuenti. Secunda cõclusio est hęc. Capiẽdo practicam secundo modo non tota scientia medicinæ est practica. patet. quia non tota præcipit vel docet operari operationem in nr̃a potestate existentẽ. igitur &c. tota consequẽtia & añs patent intuenti. Tertia cõcl'o. Capiendo theoricam primo modo nec scia medicinę totalis nec aliqua eius pars est theorica. patet, quia omnis eius pars ordinatur ad operationem in nostra potestate existentem. igitur &c. patet cõsequentia & añs. Quarta conclusio. Capiendo theoricam secundo modo aliqua pars medicinę est theorica. patet, quia aliqua pars est quę vere nec præcipit nec docet operationem in nr̃a potestate exñtem. Ex his infero primo ꝙ non ppter hoc dicitur aliquis habitus theoricus: quia sit per demonstrationem vere acquisitus. patet, quia põt aliqs esse mere practicus, vt si demonstraret̃ illa conclusio hectica primæ speciei est per infrigidantia remouenda, talit̃ arguendo. Omnis mala cõplexio calida est per frigidum remouenda. sed hectica primæ speciei est hmõi. igitur &c. patet habitum huius conclusionis fore per demonstrationem acquisitum. Quod tamen sit habitus mere practicus patet satis cum sit docens modum operandi siue modus operationis. igit̃ &c. Secundo sequit̃ satis esse possibile eũdem habitũ esse practicum & theoricum: vt patet ex varijs modis sumendi ly practicum & ly theoricum. Quãtum ad tertium. Sit hæc conclusio mĩstua: ꝙ diffõ de medicina ab Auic. in lr̃a data est bona. Probatur, quia competit soli scię medicinæ & cuilibet: & per particulas in ea positas differt ista scientia ab alijs, & exprimitur natura diffiniti ergo &c. Per hoc enim ꝙ dicitur: scia. tangitur genus. Et per hoc ꝙ dicitur, humani corporis &c. differt medicina a sciẽtijs quæ non considerant de humano corpore. Sed per hoc ꝙ dicitur ex parte qua sanat̃ &c. differt a philosophia naturali & morali, quæ licet considerent de humano corpore, non tamen inquantum sanabile ægrotabile &c. Per hoc autem ꝙ subiungitur, ut habita sanitas conseruetur &c. tangitur finis medicinæ, & differt etiam scientia medicinæ ab istis scientijs. Ideo videtur ꝙ prædicta diffinitio sit bene posita & completa. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum satis patet in quæstione ex dictis in primo articulo.

Ad secundum dicitur ꝙ scientia secundo modo sumpta est solum habitus speculatiuus, sed in diffinitione sumitur primo modo. Vnde notanter dicit Gal. primo techni. Scientiæ ergo communiter nomen & non proprie sumi oportet.

Ad tertiũ dr̃ negãdo ꝙ pl's dr̃t pars practica etc. qa ambę partes hñt attributionẽ ad vnũ subm. s. corpus humanũ etc.

Ad confirmationem negat̃ añs pro prima parte.

Quæstio. ij.

SECVNDO Quæritur. Vtrũ inter sanitatẽ & ægritudinem sit repertibilis dispositio media. Et arguitur ꝙ non. Primo auctoritate philosophi in primo priorum ponentis sanum & ægrum esse cõtraria immediata. Secundo arguitur, quia sanitas non est nisi dispositio viuentis bona & proportionata operationibus viuẽtis, ægritudo vero disproportionata, sed inter proportionatum & disproportionatũ non est dare medium, igitur &c. patet cõsequentia & assumptũ similiter. Tertio ad idem est auctoritas Auerr. primo colliget. Et arguitur ratione sic, quia sanitas est æqualitas, et ægritudo inæqualitas, sed inter æqualitatem & inæqualitatem non est dabile aliquod medium, igitur &c. patet consequentia: & assumptum similiter.

In oppositum est Gal. primo techni. Et Aui. infra secunda huius. In hac quęstione primo pręmittenda sunt aliqua pręambula & notabilia. Secundo est respõdendum ad quęsitum. Quantum ad primum. Primo sciendum est ꝙ inter dispositionem quę dicitur sanitas, et illam quæ dicitur ægritudo cadere dispositionem mediam possumus dupliciter intelligere. Primo per participationem vtriusq; extremorum. s. sanitatis & ægritudinis. & de hoc nõ est sermo in proposito. Secundo per abnegationem vtriusq; extremorũ, qa s. repertibilis est dispositio viuentis: quę nec est sanitas nec ẽ ægritudo.

Neutralitas duplex.

Secundo sciendum ꝙ ægritudo sumitur dupliciter, vt colligitur ex dictis Aui. Primo communiter & indifferent' pro qualibet dispositione per se & immediate operationes viuentis lædente non remouibili ad placitum nec a causa primitiua dependente, siue huiusmodi dispositio lædat sensibiliter siue insensibiliter. Secundo sumitur ægritudo magis proprie & pręcise pro dispositione iam dicta sensibiliter operationes viuentis lędente.

Ægritudo dupliciter.

Tunc sit prima cõclusio. Possibile est aliquam dispositionem esse subiectiue in viuente, quæ nec est sanitas nec est ægritudo nec neutralitas. patet hoc, quia si sor. prope ignem exñs calefiat non extra latitudinem sanitatis ille calor inductus ab igne est dispositio sor. Q. tamen non sit sanitas nec ægritudo nec neutralitas, patet. Non. n. est ægritudo nec neutralitas, cum non sit extra latitudinem &c. Q. etiam nõ sit sanitas patet, quia non est dispositio sortis naturalis, ideo &c. Et tota causa est: quia licet huiusmodi dispositio sit in viuente in ipso tamen est dependens a causa primitiua nõ habẽs esse fixum in eo.

Ex ista conclusione sequitur ꝙ non quęlibet dispositio viuentis sensibiliter lędens eius operationes est ægritudo, vt patet de ligatura manuum. Secunda conclusio. Capiendo ægritudinem primo modo inter sanitatem ægritudinẽ non est dare medium ad hunc sensum ꝙ nullum est corpus reperibile quod non sit sanum vel ægrum. patet, quia nullũ ẽ corpus cuius opõnes non lędant̃ vel perficiantur. Tertia conclusio. Capiendo ægritudinẽ secundo modo inter sanitatem et ægritudinem est dabilis dispõ media per abnegationem extremorum. patet quia inter quãlibet dispõnẽ per se sensibiliter opõnes lędentem & quãlibet ipsas perficientẽ dabilis est dispõ media per abnegationem. s. insensibiliter lędens eo ꝙ inter quãcũq; perfectionem operationum & sensibilem earum lęsionem cadit insensibiliter lęsio. Et ad sensum secundę conclusionis vadunt omnes auctoritates dicentes inter sanitatem & ægritudinem non esse dabilem neutralitatem mediam. Ad argumenta principalia patet ex dictis solutio &c.

Quæstio. iij.

TERTIO Quæritur. Vtrum spiritus sit subiectum propinquum sanitatis & ægritudinis. & arguit̃ multipliciter ꝙ sic. Primo sic. spũs est formaliter aĩatus. ergo &c. patet consequentia, quia cuicunq; animato vel viuenti cõpetit esse sanum vel ægrum. & assumptum arguitur. Primo per actionem vniuocam spiritus est productiuus formaliter animati. igitur &c patet consequentia, & antecedens arguitur, quia actio per quã a spiritu gignitiuo pducit̃ forma foetus in materia generationis est vniuoca igit̃ &c.

Et

Aristo.

Et cõfirmatur idẽ auctoritate philosophi in libro de morte & vita describentis & dicentis generationem viuentis esse primam participationem animæ in calido naturali, iden videtur calidum naturale participare anima, sed tale non est nisi spiritus vt uolunt omnes auctores. igitur &c. Confirmatur tertio sic. spiritui competit naturaliter moueri ad oẽm dr̃iã positionis. igiẗ spũs est formaliter alatus. tenet cõsequentia, eo ꝙ solum animatum est naturaliter mobile ad plures differentias põnis, ut colligitur ex dictis philosophi secundo de anima. & assumptum patet. mouetur. n. spiritus ante retro sursum deorsum intus extra secundum exigentiam operationum animę, vt patet in timore gaudio. &c. Secũdo ad principale arguitur sic. per dispõnẽ existem in spũ immediate & sensibiliter læduntur operationes uiuentis igitur ꝓ tunc erit dispõ existẽs in spũ ægritudo, & ꝓ cõsequẽs &c. patet consequentia. & assumptum arguitur. ponendo cõplõnem alicuius determinati membri fore sanam. & cum hoc tamen ponatur ꝙ spũs vadens ad membrum sit distemperatus notabiliter, & sequitur operationes illius membri notabiliter lędi, & non nisi per dispõnem existentẽ in spiritu eo ꝙ dispositio existens in membro dicitur sana, igitur &c. patet consequentia, & assumptum sitr̃ intuenti. Confirmaẗ idem, quia ꝗ̃ posse est aliquã rem in corpore nostro existẽtẽ quæ non sit pars nostri corporis esse ægritudinem, tã posse ẽ spũm esse ægritudinẽ, sed primum est possibile, vt patet de lapide in vesica exñte, igitur etiam secundum est posse, et per consequẽs est possibile spiritum esse ęgritudinem, sed nullũ videtur esse subiectum huius ægritudinis nisi spũs. igiẗ &c.

Tertio pro illo facit auctoritas Aui. ponentis subiectum ꝓpinquũ sanitatis mẽbrũ aut spũm. Et exponiẗ ly aut, copulatiue, vt tactũ est circa lr̃am si bene respexit intuens. igiẗ &c.

In oppositum arguitur sic. Solum viuens est sanum vel ægrum sed spiritus non est viuens, vt tenet communis schola medicorum. igitur &c.

Spũs quid.

Rñdendo ad hanc quæstionem primo præmittam distinctiones & quędam notabilia. Secundo ponentur conclõnes quędam. Quantum ad primum. Sciendum est primo ꝙ per spiritum intelligere debemus in proposito corpus vaporosum temperatum generatum ex parte subtiliori sanguinis. Et dicitur vaporosum: quia subtile. Et fuit hoc necessarium, ut esset faciliter per corpus mobile aptum ad quãlibet ptem transmitti secundum exigentiam animæ in suis operationibus. Dicitur autem temperatum, quia in sua naturali dispõne exñs habet dispõnem siue complõnem per quam ẽ aptũ animæ in suis operationibus deseruire. Dicitur autem ex parte subtiliori sanguinis ad circũloquendum materiam ꝓpriã ipsius spiritus, sicut. n. pars sanguinis grossior & corpulẽtior est materia apta & conueniens generationi membrorum, ita subtilior pars sanguinis est cõueniens materia generationis. Et hæc diffõ colligitur de mente plurium auctorum & maxime Gal. 7. de iuuamentis membrorum cap̃. ultimo.

Gal.

Ex qua descriptione sequitur primo ꝙ non quodlibet mixtum participat spiritu cum multa sint mixta ualde frigida dura non apta euaporationi uel subtiliationi. Secundo cõcludi potest ꝙ non quodlibet uiuens actu participat spũ, patet sitr̃ cum multæ sint plantæ ualde frigidæ & resolutioni ineptæ, quarum operationibus uidetur sua sola complexio sufficere. Necessitas autem ponendi huiusmodi spiritum maxime uidetur uelocitas resolonis calidi naturalis uiuentis loco cuius oportet spiritum superuenire, quod non est est in plantis ualde frigidis, igitur &c. Ex quibus sequitur tertio aliquam substantiam inanimatam magis esse participem spiritus ꝗ̃ aliqua certa data animata. ut patet de spmate respectu muscæ uel alterius viuentis modico calore participantis.

Spiritus triplicit.

Secũdo principaliter sciendum ꝙ huiusmodi spiritus ponitur triplex scilicet vitalis, animalis, & naturalis. Vitalis procedit a corde super toto. Animalis vero a cerebro. Naturalis ab hepate. Per spiritum vitalem conseruatur vita in toto. Per naturalẽ perficiunẗ operationes naturales vt digestio nutritio &c. Per alalẽ vero operationes animales vt ẽ sẽsus & motus, licet ad quãlibet istarũ opõnes spũs vitalis effectiue concurrat sicut inferius apparebit.

Spiritus cõplãtatus & ñ cõplãtatus.

Tertio sciendum est quẽlibet illorum spũm posse esse duplicem, quia quidam dicitur cõplãtatus membro, & quidem non cõplãtatus, sed post generationem acquisitus. Intelligendo per spiritum complantatum spũm membro attributum a principio generationis ita ꝙ siẗ incipit membrum esse & uiuere & hunc habere spiritum quo exercet suas operationes. Econtrario vero per spiritum non cõplantatum intelligere debemus spiritum in membro acquisitum vel attributum non a principio generationis sed post illud.

Spiritus innatus quid & influẽs.

Quarto sciendum est quẽlibet istorũ spirituum esse duplicem, quia quidam dicitur innatus, quidam vero influens. Et per spiritum innatum intelligere debemus spũm intrinsecum membro qui factus est membro conueniens istr̃m pro suis operationibus exercendis: ideo dicitur secũdũ exigentiam membri dearticulatus & membro appropriatus. Econtra vero per spũm influentem intelligere debemus spũm ad membrum prouenientem a membro alio, secundũ tamen exigentiam operationum illius membri non dearticulatum nec factum pro solis illius membri operationibus conuenientem instrumentum. Exemplum sicut spũs a corde vel ab hepate ad os trãsmissus nõdum est conueniens instr̃m operationis ossis eo ꝙ a corde non datur temperamentum per quod fiat spũs conueniens instrumentum: sic ad opõnes ossis ꝙ non carnis vel nerui. Oportet igitur hunc spiritum attrahi ad porositates particulares ossis, vbi a cõplõne ossia acquirit complõnem per quã efficitur sic conueniens istr̃m opõnũ ossis ꝙ non carnis vel nerui, & tunc vocatur innatus, sed anteꝗ̃ huiusmodi dearticulationem reciperet non erat innatus, sed influens. Nota tamen ꝙ mltotiens vtuntur medici impropriẽ hoc nomine spũs influens, omnem spũm uocando influentẽ a mẽbro ad mẽbrum ꝓcedentẽ siue fuerit dearticulatus siue non vt dcm̃ est. Ex quo satis patet causa necessitatis vtriusꝗ̃ illorum spirituum. Cum igitur in qõne quærebatur vtrum spũs &c. de quolibet istorum potest esse quęstio.

Quinto præmittendũ ꝙ subiectum sanitatis & ęgritudinis in proposito vt tactum est circa litteram intelligere debemus oẽ denominatum sanum vel ægrum, vel ex quo fieri potest aliquod actualr̃ & principaliter sanũ uẽl ægrum. Exemplum primi, vt membrum. Exemplum secundi, vt humores & elementa. Et dixi notanter principaliter ad differentiam signi & causæ quę non principaliter, sed per attributionem ad corpus & membra denominatur sana vel ægra.

Subiectum sanitatis duplex.

Sexto pręmitendum est vt etiam circa literam tangebaẗ ꝙ per subiectum propinquum in proposito intelligere debemus subiectum actu denominatum sanum uel ægrum. Per subiectum vero remotum debemus intelligere rem non taliter actu denominatam, ex qua tamen factum est aliquid uẽl aptum est fieri aliquid taliter denomĩatum actu, vt elemẽta cibi humores & huiusmodi. Septimo pręmittẽdum est ꝙ licet aliqua dispõ non subiectiue exñs in uiuente possit esse ægritudo, nihil tamen dicitur sanum vel ęgrum nisi uiuens. prima pars huius suppõnis patet de lapide in vesica. secunda pars est de mente omnium auctorum.

Sanita qd, & ęgritudo.

Octauo pręmittenda est diffõ sanitatis & ægritudinis. videlicet. Sanitas est dispõ per quã immediate perficiuntur operationes uiuentis. Ægritudo est dispõ per quã immediate læduntur operationes uiuentis. Et addendo vtrobiꝗ̃ condictiones aliquas quę tactę fuerunt in pręcedenti. q.

Preparãtes dispõnes ad cãs naturales reducũẗ.

Pręmittendum est vltimo ꝙ ad genus causæ materialis non solum reducitur subiectũ denoĩatũ per formã, sed etiam dispositio reddens subiectum præparatum & dispositum, vt patiatur dicitur materialiter concurrere ad receptionem formæ, licet non principalr̃, sed secundario & instr̃alr̃. Vnde imaginandum est ꝙ sicut caliditas ignis pręparans ignem, ut possit ignem ex combustili generare dicitur concurrere effectiue ad generationem formæ ignis secundario & instr̃alr̃, ita dispõ existens in materia reddens ipsam conuenientem ad patiendum dicitur materialiter concurrere ad formam quę producitur in materia, sed non principaliter, quia concurrens principaliter dicitur

asse solum materia, alia vero instrumentaliter seu dispositiue. Quātū ad secundum infero aliquas concōnes. Prima conclusio est hæc. Ad cuiuslibet membri vel animalis conseruatoonem necesse est in ipso ponere spūm innatum. probatur conclusio sic per spūm innatum perficit quodlibet animal & cuiuscūq; animalis membrum operationes suas & sibi proprias. ergo &c. patet consequentia & añs probatum est supra satis. Secunda conclusio. Ad cuiuscūq; membri nostri corporis conseruationem necessarius est spūs influens capiendo spiritum influētem prout distinguitur cōtra innatum. probatur. Spiritus innatus est faciliter resolubilis, ergo necessarius est spiritus, qui loco ipsius cum resolutus fuerit fiat innatus. patet consequentia & añs similiter. Itē patet spiritum influentem multum iuuare membra in suis opōnibus. Vnde ex isto patet quid intelligi debeat per illud quod communiter dicunt medici spiritum innatum actuari per īfluentem. Ipsum.n. actuari est ipsum iuuari ad agendū & ab influente conseruari & restaurari. Tertia conclusio. Ponētes spiritum innatum vel influentem esse formaliter aīatum ponere debent consequēter ipsum fore subiectum sanitatis propinquum patet per vnam suppōnē superius præmissā.

Spiritus aīatus duplex. Quarta conclusio. Ponentes spiritum non esse formaliter animatum, sed solum virtualiter consequenter habent ponere ipsum proprie non esse sanitatis vel ægritudinis subiectū propinquum. Et per formaliter animatum intelligo compositum includens animā in se tanq̄ partem essentialem ipsū informātem. Per virtualiter animatum solum intelligo cōpositum illud quod non habet in se animam tanq̄ partē eius, est tamen opōnum eius. s. animæ productiuum, vel adhuc ipsius animæ productiuum. Exemplum primi, vt spiritus in nobis existens si non ponatur animatus. Exemplum secūdi, vt spiritus genitiuus qui est in semine. Vtrum autem spūs debeat dici animatus satis plene declaraui super secundo libro techni. Hæc conclusio probatur sic spiritu non existente formaliter animato non denominatur spūs sanus uł æger actu. ergo cōclusio vera, patet consequentia per q̄d nōis subiecti propinqui. & assumptum arguitur quia sic non est viuens. ergo &c. Quinta conclusio. Solum membrum est proprie subiectum sanitatis & ægritudinis propinquum. patet, quia solum membrum est viuens inter partes nostri corporis. ergo &c. Sexta conclusio. Licet ita sit vt præcedēs conclusio asserit, non tamen membrum existēs sine spiritu, sed præcipue membrum dispositum per spiritum est subiectum sanitatis vel ęgritudinis. patet, quia nullatenus sine spiritu potest esse uiuens. igitur &c. Ex quibus infero ꝓbabiliter spiritum materialiter concurrere ad hoc vt membrum sit sanum vel ægrum sicut & subiecti dispō ad hoc vt recipiat subiectum ipsam formam. Sicut autem ipsa subiecti p̄paratio non dicitur postea informata ipsa forma, ita spūs nō dicetur sanus vel æger. Ex isto patet intellectus Aui. dum dixit in litera. membrum aut spūs. exponendo ly aut copulatiue pro &. Sumpsit.n. subiectum pro oī eo quod denominaē vel quod materialiter concurrit. igitur &c. ad intellectum datum. Nota tamen q̄ probabiliter tenere possumus ly

Aut dupliciter. aut disiunctiue. Et quod notanter dixit aut. Dubium nanq; erat an spūs foret formaliter animatus. Ad argumēta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando assumptum. Ad probationem vlterius neganda est consequentia; vt in quæstionibus techni plene declaratum est. Ad aliā confirmationem dicit̄ q̄ oportet illam auctoritatem sic exponi idest in subiecto disposito per calidum naturale. Ad aliam confirmationem dicitur negando consequentiam. Ad probationem dicitur illud esse verum per se primo. secūdario tamen & ex consequenti non repugnat, vt declaratū est in loco allegato. Ad secundum principale dicitur probabiliter admittendo casum & consequenter concedendo istā dispositionem quæ est in spiritu esse ægritudinem, & negando cōsequentiam ad intellectum positum in quęstione, quia ad hoc non sequitur spiritum denominari sanum vel ęgrum, sed solum membrum cuius operationes læduntur sensibiliter. Et per idem respondetur ad confirmationem. Ad quartū patet satis solutio per ea quæ in quæstione dicta sunt.

Quæstio. iiij.

QVARTO Quæritur. Vtrum humores sint, subiectum mediatum sanitatis vel ægritudinis. Et arguitur q̄ non. Primo sic. Cibus & potus non sunt subiectū mediatum. ergo nec humores. patet consequentia, cum ita ex cibo & potu fiat membrum quod est immediatum subiectum sicut ex humoribus. Et assumptū videtur. A. in litera q̄ inter subiecta mediata non numerat nisi elemēta & humores

Secūdo arguit̄. Hūores sunt cā effectiua sanitatis & ægritudinis igr̄ nō sunt cā materialis. patet consequētia cū idē non possit eē simul efficiēs & materia respectu eiusdē, ut colligitur secundo physicorum textu commenti. & assumptum colligitur cum humor cholericus faciat feb. cholericam & phlegmaticus phlegmaticā. Item sanguis frigidus ex lactuca gñatus remouet ægritudinem cholericam hepatis sanitatem inducendo in hepate. Tertio humores sunt causæ immediatæ materialis ægritudinis. igitur &c. patet consequentia. & assumptum probatur. cum febres humorales specie distinguantur abinuicem secundum distinctionem suarum materierum humoralium, ut colligitur prima quarti & primo de differentijs febrium. Et confirmatur, quia humori immediate inest sanitas vel ægritudo, igitur &c. patet cōsequētia & assumptum arguitur, quia chrystallinæ inest sanitas, quia diaphaneitas uel luciditas sibi naturalis. Similiter ęgritudo si in ea foret opacitas. Q̄z tamē chrystallina sit humor asserit. Aui. tertia tertij cap̄. primo. Item confirmatur sic, sicut arguebatur in præcedenti quęstione ponendo q̄ in eo foret distemperata qualitas & noo in membro, cuius operationes īpediret & arguatur vt ibi. Quarto ad principale arguit̄; nec humores manentes nec non manentes sub proprijs formis sunt cā foālis sanitatis vel ægritudinis, igr̄ &c. assūptū probatur. non.n. manentes vt patet nec non manentes, quia quod non manet non est alicuius manentis materia, igr̄ &c.

In oppositum est Auicen.

Respondendo ad istam quęstionem primo p̄minēda sunt quædam notabilia. Secundo ponendæ sunt conclusiones de quęsito in quæstionē. Quantum ad primum articulū sunt hę distinctiones. Prima distō. q̄ humor sumit̄ multipliciter. Humor quadruplex. Primo pro quolibet corpore humido liquido. Secundo pro quolibet corpore humido liquido generato ex cibo mediate vel immediate, & sic aquositatem vrinalem hēmus appellare humorem. Tertio ꝑ oī corpore humido ex cibo mediate vel immediate generato, & hoc per vnam aut p̄res transmutationes apto conuerti in substantia nostri corporis vel partes membrorum nostri corporis. Quarto sumitur ꝑ corpore humido &c. immediate ex chylo generato apto conuerti in substanoā nostri corporis. In proposito sumitur hic humor quartomodo. Et sic sumendo distinguitur contra chylum humiditates secundas, & contra aquositatem vrinalē. Sic autem non est de humore tertiomodo sumpto, quia non distinguitur nisi contra humiditates inutiles ex cibo generatas. Secundo nota q̄ per causam materialem mediatam sanitatis intelligere debemus oē non formaliter denominatū sanum vel ęgrum ex quo tamen mediate vel immediate fit vel factum est vel fieri potest aliquid formaliter denominatum sanum vel egrum. Quantum ad secundum articulum ponuntur conclusiones. Prima conclusio. Humores nostri corporis sumendo humorem tertiomodo sunt causæ effectiuæ sanitatis vel ęgritudinis. patet hęc conclusio per aliqua superius tacta. Et nota q̄ humor præternaturalis faciēs febrem non debet proprie denominari causa naturalis feb. est.n. causa efficiens febrem, sed dicitur materia ad istū sensum, quia est res corpulenta grossa respectu spiritus a quo pēdet febris, vnde has febres vocamus materiales, quia. s. dependentes a materia corpulēta grossa effectiua febris. Ex quo patet, quare auctores ponunt febrem ephemeram esse in materialem, non quia sit depēdēs, quia est depēdēs a calefacto eē spūum sed q̄ a cā a qua dependet ephemera non est

Febris ephemera quare materialis.

res

res grossa & corpulenta. Secunda cõclusio est. Humores sunt subiectum remotum sanitatis vel ægritudinis siue existentes sub proprijs formis, siue non. patet quia per subiectũ remotum in proposito intelligitur omne illud ex quo fit vel fiebat vel fieri potest aliquid actualiter denominatum sanum vel ægrum ideo &c. Ex qua conclusione sequitur idẽ fore subiectum siue materiam & efficiens sanitatis vel ægritudinis. patet ex dictis. Tertia conclusio, licet ita sit, posse tñ ẽ qualitates informantes humores esse ægritudinem. patet, qa posse est per qualitatem exñtem in humorẽ immediate & sensibiliter lædi operationes. igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur. Ponendo in venis vel in aliquo alio receptaculo fore humores alicuius qualitatis naturæ rebellis, quia licet nullam sensibilem qualitatem imprimant in mẽbro, per qualitatem tamen hanc impediunt ne membrum debite digerat aut nutriatur, & hoc impedimẽto sensibili. Et patet operationem membri sensibiliter lędi et non ab aliquo immediate nisi a qualitate existe in humore iã dicto. igr̃ &c. patet consequentia. & assumptum sitr ex casu. Ex qua cõclusione sequitur q͏ non quodlibet in quo est ægritudo subiectiue vel inhærenter est ægrum. patet, quia hic humor est huiusmodi, vt sequitur ex conclusione. Secundo sequitur aliquid esse ęgrum, in quo tamen non est inhęrẽter ęgritudo. patet, quia hoc membrum tale signatum in casu est ægrum eo q͏ sensibilr̃ lęsum est in suis operationibus, & vt tenet illa qualitas quæ est ægritudo non est in eo, sed in humore iã dicto inhęrenter. Et tota causa est quia non ex hoc dicitur aliquod membrum esse ægrum, quia habens ęgritudinem i se inhęrenter, sed quia per ęgritudinem est sensibiliter lęsum ul' impeditum in suis operationibus. igitur &c. Et potest poni de hoc exemplum de membro non per proprietatem, sed p communitatem ęgrotante, sicut de epyglotti non potẽte formare vocem propter impedimentum motus musculorum pectoris, licet hæc ægritudo dicatur per communitatem, & prima non. Secundum corrolarium ẽ hoc. Nõ in quocũq subiecto potest esse ægritudo potest esse sanitas inhærenter. patet ex dictis superius. Ad argumenta principalia respõdetur. Ad primum dicitur negando añs. dicitur q͏ Aui. licet non enumerat cibum &c. dedit tamen intelligere p alia. vnde Auic. non enumerat nisi exemplariter. Ad secundũ patet quid sit dicendum ex dictis in quæstione. Dicitur etiã q͏ non potest idem simul esse materia proprijssime capiẽdo materiã & efficiens respectu eiusdem. Aliter tamen capiendo materiam non repugnat. Et primo modo intellexit philosophus cũ materia non sit actiua. Ad tertium dicitur negãdo assumptum ad intellectum datum de materia immediata, & ad probationem. patet qualiter humores dicuntur materiæ febrium humoralium ex dictis in q̃õne. Ad aliã confirmationem dicitur q͏ chrystallina est membrum aiatũ & non humor. Dicitur autem ab Aui. & ab alijs auctoribus humor per quandam similitudinem quam habet cum hũoribus, vel forte capiendo humorem primo mõ. Ad aliam confirmationem patet quid sit dicendũ per vltimam conclusionem positam in quæstione. Ad quartum principale patet qd sit dicẽdũ p secũdã conclusionẽ cũ eius declaratione.

Quæstio. V.

QVINTO Quęritur. Vtrum cõplo sit qualitas. Et arguitur q͏ non. Primo sic. cõplexio est substantia. igr̃ etc. patet consequentia. & assumptum arguitur. Primo quia cõplexio est natura. omnis autem natura est substantia ex eo q͏ omnis natura est materia vel forma. igitur &c. patet consequentia, & assumptum sitr penes mentem omnium auctorum ponentium q͏ tantum tres sunt omnes naturę i quibus consistit sanitas vel ægritudo. s. cõplexio compositio & vnitas. igitur &c. Et confirmatur idem sic, quia idem est signum sumptum a complexione & signum sumptum a substantialiter inhærentibus, ut colligitur ex dictis Gal'. secũdo techni. igitur &c. Et confirmatur idem auctoritate Gal. primo de iuuamentis membrorum. & idem asserit Haly. secundo techni auctoritate. Gal. Secundo arguitur principaliter sic, quęlibet qualitas est vna qualitas, sed cõplexio non est vna qualitas. ergo &c. patet cõsequentia, & assumptum quo ad primam eius partem notum est, sed arguitur minor, quia alia est complexio media inter calidum & frigidum. & alia media inter humidum & siccum. & hoc secundũ spẽm. igitur &c. probatur assumptum, quia calidum & frigidũ ex vna parte & humidum & siccum ex alia sunt extrema diuersorum generum. igitur &c.

In oppositum est Aui. ponens cõplonem esse qualitatem.

In ista quæstione primo videbitur de quæsito principali. Secundo tractabitur difficultas tacta in secundo principali. s. an complexio mixti sit tantum una, an sint plures cõplexiones in uno mixto adæquatę. Quantum ad primũ sunt quædam p̃mittenda. Præmitto primo q͏ per complonem uiuentis per se & immediate perficiuntur operationes uiuentis. hæc suppositio videtur de mẽte omnium auctorũ. Secundo præmitto nullam formam in sua naturali dispõne pficere operationes suas vel sibi debitas nisi mediante instrũo.

Tertio pręmitto q͏ omnis sub stãtia est materia uel forma vel compositum ex materia & forma, & hoc de mẽte oĩum auctorum. Prima conclusio est hæc. Complexio non est materia. patet, quia per materiã nullæ perficiuntur opões, sed per cõplonem immediate perficiuntur operationes uiuẽtis, vt per primam suppõnem. patet. igitur &c. Secũda cõclusio. complo non est forma substantialis compositi. pbat'. nulla forma substantialis cõpositi imediate pducit opões sibi debitas per secundam suppositionem, sed complexio immediate producit operationes debitas formę uiuẽtis igr̃ etc. patet consequentia & assumptum per primam & secundam suppositionem. Ex his suppositionibus & conclusionibus sequitur tertia conclusio. s. q͏ complexio non est compositũ. patet per idem medium. Ex quibus sequitur q͏ complo non est substantia. Sequitur secundo complonem nõ esse naturam, & hoc capiendo naturam proprie. Quarta conclusio est hæc. q͏ probabiliter teneri potest complonem non esse qualitatem aliquam distinctam a toto aggregato ex primis qualitatibus taliter refractis. patet, quia quascũq operationes attribuimus complexionis si esset simplex qualitas attribuere possumus huic toto aggregato. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum satis apparet sustentabile. Quinta conclusio probabilius & rõni magis consonum est complexionem mixti saltem perfecti esse qualitatem secũdã simplicem specifice distinctam a quacunq qualitatum primarum quę tamẽ qualitates primas i virtute sua actiua cõtinet, non. n. apparet qualiter opij complo foret apta pducere frigiditatem quarti gradus, aut euphorbium calitatem, si utriusque istorum complo non esset nisi aggregatũ. Item nõ appet aliter qũo in marmore esset corrupta forma terræ aut notabiliter fracta, cum experimento pateat notabilr̃ terram calefieri anteq̃ corrũpatur vel notabilr̃ refrangatur. Imaginãdum igitur est q͏ in materia ex qua gñatur marmor aut lapis inducitur certa proportio qualitatum primarũ ad quam sequitur inductio complexionis debitę marmori qua complone iducta corrumpitur forma terræ cui hęc complexio est incompossibilis & consequenter inducitur forma marmoris & sic de alijs. Quantũ ad secundũ præmitto q͏ posse est fieri distemperamentum in humido & sicco stante temperamento in calido & frigido, & econtra. Hæc suppõ clare patebit inferius de mente Aui. colligitur etiam de mente Gal. secundo techni in pluribus passibus. Secunda suppositio ẽ q͏ quorũcunq temperamentorum potest vnum variari alio nõ uariato illa temperamenta sunt distincta. hoc etiam de se notũ est. Tunc sit prima conclusio. Aliud est temperamentum medium siue complexio media resultans ex actione qualitatum actiuarum inter se. & alia qualitatum passiuarum inter se. Hæc conclusio probatur. quia stat fieri distemperamentũ in cõplone media inter passiuas nullo adueniente distẽperamento compl'onis medię inter actiuas, & econtra igitur &c. consequẽtia tenet per secundam suppõnem, quorũcunq. n. unum variatur alio non uariato illa sunt distincta, & assũptũ

est prima suppõ. Et patet experimento, videmus.n.corpus aliquod notabiliter exiccari absq; hoc q notabiliter calefiat aut frigefiat, vt patet de puero tendente uersus iuuentutem. igitur &c. Secundo pro ista conclusione videtur esse mẽs philosophi, secundo de anima ponẽtis sensus tactus esse plures. Vel.n. poneretur sensus tactus esse plures rõne organorũ in quibus fit subiectiue tactiua sensatio, & hoc non, quia tũc visus & tactus non essent plures sensus. Vel ex parte animę, & hoc non, vt patet. Vel ex parte qualitatiuarũ dispõnum organi quæ sunt instrũm in sensatione tactiua. Cum igitur non sit ponendum primum nec secundum vt tactum est, relinquitur tertium.s. q sensus tactus ẽ plures, quia dispõ qualitatiua deseruiens non est præcise una sed plures, vna.s. media inter passiuas, & alia media inter actiuas. Sed vt notum est hæc dispõ qualitatiua animæ immediate vt instrumẽtũ deseruiens &c. non est nisi complexio, ideo videtur q alia ẽ compl'o media inter actiuas, & alia inter passiuas. Item pro illa conclusione fuerunt argumenta superius tacta.s. q inter extrema diuersorum generum debent esse media distincta.

Ex his sequitur secunda conclusio q totalis humana cõpl'o non est una qualitas. patet ex conclusione. Tertia cõclusio est q in quolibet mixto perfecto adęquate sint plures cõpl'o nes abinuicem specifice distinctæ. patet ex dictis. Quarta conclusio est hæc q per nullam illarum põt sufficienter pfici operationes viuentis, sed necessario requiritur vtrun.p vt uiuens possit debite perficere operationes, ad hoc.n. vt nutrimentum digeratur non semper oportet calefieri vel frigefieri, sed quandoq; necesse est ipsum exiccari & humectari, ideo &c. Ad argumenta añ oppositum rñdetur. Ad primum negando assumptũ. Et ad probationem dicitur q penes auctores sumitur natura dupliciter. Primo proprie pro principio primo & principali motus & quietis eius in quo est &c. & sic dicit natura pręcipue de materia et forma substantiali compositi naturalis, quo vnum est principiũ principale passiuum & reliquum actiuum. Secundo modo sumit natura pro quocũq; principio instrumentali vel dispositiuo materiæ vel formę, quia.s. naturam primo modo dictã disponẽte ad agere vel pati operationes debitas. Et taliter sumpserunt auctores diuidentes naturas in quibus consistit sanitas vel ægritudo in compl'onem cõpõnẽ & unitatẽ. Ad confirmationẽ concedo q signum sumptum a complexione est signum sumptum a substantialiter inhærentibus. & negatur consequentia cum concluditur: ergo complexio est substantia, dicitur enim signum sumptum a substantialiter inhęrentibus signum sumptum ab eo quod est essentialiter idem quod sanitas, sicut bona complexio idem est essentialir qd sanitas, & sic non procedit argumentum. Ad auctoritates dicitur q Gal. & Haly. non intellexere substantiam proprie dictã prout substantia distinguitur cõtra accidens, sed sumpserunt substantiam pro eo quod ad alterius esse & conseruationem multum operatur, sicut etiam dicimus diuitias eẽ substantiam nostram, & sic improprie dicitur complexio substantia membri. Ad secundum principale patet solutio ex secundo articulo &c.

Natura dupl'r.

Substantia dupliciter.

Quæstio. vj.

SEXTO Quæritur. Vtrum possibile sit ęquale ad pondus esse. Et arguitur multipliciter q sic. Primo poſe ẽ aliquod corpus in se habere tãtum de leuitate quantum de grauitate. igitur &c. patet consequentia. & assumptum arguitur. Ponendo aliquod corpus summe graue per uniformem acquisitionem leuitatis fieri summe leue, & sequitur q tale corpus in medio instanti horæ acquisiuerit medietatem totius latitudinis leuitatis. & per consequens pro tunc erit deperdita medietas latitudinis grauitatis, eo q q̃tum de vno contrariorum acquiritur tantum de alio expellitur, sequitur ergo conclusio q pro isto instanti grauitas & leuitas ĩ isto corpore erunt simul sub medijs gradibus. ergo &c. Et confirmatur, idem sic. oleum est æquale ad pondus quo ad qualitates localiter motiuas. ergo &c. assumptum arguitur, quia tot sunt elementorum spheræ in quibus naturaliter oleum ascendit quot sunt spherę in quibus naturaliter descendit. igr non magis debet dici graue q̃ leue, nec econtra. patet consequentia & assumptum patet experimento, ascendit.n. ĩ sphera terrę & aquę, & descẽdit in sphera ignis & aeris. ergo etc.

Secundo ad principale arguitur, poſe est elinta ad mixtionẽ simul concurrere cum suis qualitatibus æqualis intensionis & æque potentibus ad agendum, sed hoc posito inter hęc nõ cessabit actio quousq; peruenerit ad temperamentum medium æqualiter distans ab extremis. igitur &c. patet consequentia & maior, minor arguitur, quia ipsis taliter approximatis adinuicem q̃tum vnum contrarium de altero corrũpit tantum de eodem ab altero suo contrario corrumpitur, & notum est q inter hęc non cessabit actio quousq; iter illa erit dissimilitudo vel contrarietas quę nõ remouebitur nisi contrarijs omnibus ad medium deductis, tunc enim erunt omnia silia. igitur &c. Et confirmatur, quia poſe est sũme calidum per uniformẽ acquisitionem frigiditatis in hora acquirere frigiditatem summã. Et ponatur ita esse, & sequitur q in medio instanti horæ erit hoc corpus sub gradibus medijs caliditatis & frigiditatis, vt patet intuenti. Et per sile argumentum deduci potest esse poſe aliquod corpus præcise habere æqualiter de humiditate sicut de siccitate ponendo corpus summe siccum per vniformem acquisitiõem humiditatis fieri summe humidum et arguitur ut prius. Tertio ad principale arguitur, quia secundum quãcũq; denominationem est reperibile magis & minus, secũdum eam ẽ reperibile æquale cuicũq; generi attribuatur illa denõatio, sed in genere mixtorum secundum denominationem calidi & frigidi humidi & sicci reperibile est magis & minus. igitur etc.

Item non plus repugnat medius gradus caliditatis medio gradui frigiditatis q̃ gradus caliditatis intensus gradui frigiditatis remisso, sed cum intenso gradu caliditatis stat gradus remissus frigiditatis. igitur &c. patet consequentia & maior; minor patet. Ponẽdo q summe calidum remictatur aliqualiter citra summum per frigiditatis acquisitionem. Et sequitur q cum aliquali gradu caliditatis, immo cum quocunq; gradu caliditatis citra summum quantumcũq; intẽso stabit aliquis gradus remissus frigiditatis. igitur &c. & hoc quantũ ad partem affirmatiuam quæstionis.

In oppositum est Aui. in litera. Similiter Haly. primo techni. Itẽ secundo de gñatione colligitur idẽ de mẽte philosophi.

In ista quæstione erunt tres articuli iuxta materiam triũ argumentorum principalium. In primo videbitur vtrũ reperibile sit æquale ad pondus, quo ad qualitates motiuas localiter. Secundo videbitur vtrum poſe sit reperiri idem ad ęqualitates alteratiuas. Tertio principalir vtrum poſe sit idẽ reperiri quo ad vtranq; illarum qualitatum simul. Quãtum ad primum. Præmittam primo quædam præambula. Secundo ponam conclusiones de quæsito. Sciendum est igitur primo q per qualitates localiter motiuas intelligo q̃litates quę sunt instrumentale principiũ motus localis cuiusmodi sunt grauitas & leuitas &c. Secundo pręmittitur q qualitates motiuæ naturaliter situatæ non faciunt tractum sursum neq; deorsum. alias enim aer continue ascenderet ul descenderet. similiter ignis. huiusmodi tamen qualitates cũ fuerint extra locum ad quem naturaliter inclinant tractum vel inclinationem faciunt sursum vel deorsũ. sicut.n. huiusmodi qualitates & proprietates inclinant mobilia naturalia vt ad hunc locum vel illum moueantur, ita naturaliter inclinant vt in illo loco quiescant. Tertio præmittendũ est q non est poſe duo contraria instrumenta eidẽ principali agẽti & particulari formæ esse æqualiter conuenientia. patet hic quia duo contraria instrumenta necessario sunt diuersorum generum perfectionis, sed quorũcunq; duorum inęqualium vel dissiliium ad quodcũq; est varia & dissimilis habitudo. igitur &c. patet consequentia & assumptum satis intelligenti. Quarto præmittendum est q æquale pondus imaginari possumus vel uniformiter tale, vel difformiter tale. Exẽplum primi, vt si imaginemur vnum corpus cuius q̃libet pars q̃titatiua habet quatuor gradus grauitatis & quatuor leuitatis

Eq̃le ad pondus dupl'r.

ultatis. Exemplum secundi, sicut si esset vnum corpus bipedale cuius vnum pedale esset leue ut quatuor, & aliud graue vt quatuor. In proposito est sermo de æquali ad pondus primomō. Nonū.n.ē ꝙ non repugnat secūdomō fore ęquale ad pondus. Tunc sit prima cōclusio. Possibile est quo ad qualitates localiter motiuas esse aliquod corpus æquale ad pondus, hæc conclusio deduci potest per primum argumentum deductum ante oppositum vt patet intelligenti. Secunda conclusio est ꝙ dato tali ęquali ad pondus illud non ubicūq; poneretur quiesceret. probaē sic. tale corpus posset alicubi situari. ubi potentior esset leuitas in trahendo sursum ꝗ grauitas in trahendo deorsum, & alicubi situari posset, vbi foret contrarium. ergo &c. patet consequentia. & assumptum arguitur. Ponendo. a. fore tale æquale ad pondus in quo sit leuitas ignis, vt duo. & similiter aeris & grauitas terrę vt duo & similiter aquæ. Et patet ꝙ. a. situatum in sphera aquę sursum mouebitur. trahunt. n. sursum leuitas ignis & leuitas aeris et non resistit nisi grauitas terræ vt patet per secundam suppōnem. Et per idem patet ꝙ tale corpus situatum in sphera ignis vel aeris moueretur deorsum. Ex ista conclusione et eius probatione infero primo ꝙ tale corpus æquale ad pondus moueretur deducto īpedimento quousq; medietas eius esset situata in sphera aquæ & reliqua medietas in sphera aeris patet, quia vsq; tunc trahens esset maior ꝗ potentia resistens, vt patet intelligēti. Sequitur secundo ꝙ deducta resistentia medij vel saltem impedimento sufficiente īpedire motum tale corpus circūsituatum continue circulariter moueretur. hæc conclusio deducitur. Ponendo. a. taliter qualificatum fore bipedalis ꝗtitatis & ꝙ. b. sit pedale existens ī aere. & c. sit pedale existens in aqua. Et patet ꝙ in. b. potentia trahens deorsum est vt quatuor, quia duo aquæ & duo terrę, resistentia tamen est pręcise vt duo, quia. s. duo ignis, in. c. uero pedali econtra potētia trahens sursum est vt quatuor quia duo ignis duo aeris, resistentia vero est duo præcise. s. terræ. Et notanter dixi deducta resistentia quia tanta posset esse ꝙ impediret motum iam dictum. Infero tertio ꝙ si in p̄dicto ęquali ad pondus esset p̄cise per totum leuitas ignis et grauitas terræ ut duo illud quiesceret cum esset situatum in loco iam dicto. patet, quia utrobiq; esset tanta potentia sursū trahens sicut deorsum. igitur &c. Sequitur quarto deducta resistentia medij aliquod æquale ad pondus alicubi situatum subito moueretur, quia si esset uacuum in sphera ignis. a. ibi positum subito moueretur, quia aliquanta foret potentia motiua, sed non aliquanta foret resistentia vt patet. Ex quo ulterius patet non velocius posse moueri simplex in vacuo ꝗ mixtum. Et multa alia sequerenē quę gratia breuitatis omitto. Tertia conclusio principalis ponitur pro intentiōe Aui. Impoēe est aliqđ corpus naturale vel alicuius corporis naturalis formam substantialem in naturali sua dispōne determinare sibi æqualiter de grauitate & leuitate. probatur sic. impossibile est grauitatem et leuitatē alicui corpori naturali vel eius formę substantiali ęqualiter fore conuenientem. igr̄ etc. patet consequentia & assumptum per tertiam suppositionē.

Quantum ad secundum articulū sint hæ suppōnes. Prima suppō. Quæcunq; extrema sunt sibi adinuicem cōpossibilia, sunt compossibilia medio inter illa extrema, patet quia maior est repugnantia extremi ad extremum ꝗ medij ad extremum, non. n. repugnat extremum medio nec econtra nisi pro quanto medium sapit naturam extremi &c. Secunda suppō. Quorū cunq; sibi inuicem compossibiliū media sunt sibi inuicem compossibilia. patet hæc suppositio per suppositionem pręcedentem. Tertia suppō. Cum intensa caliditate stat intēsa humiditas uel stare potest, similiter siccitas. Similiter cum intensa frigiditate stat intensa humiditas & similiter de siccitatę. Et econtra. hæc suppō patet intelligēti.

Tunc sit prima conclusio. Possibile est esse aliquod corpus habens per totum ęque intensam mensuram caliditatis & frigiditatis & ecōuerso. hæc conclusio patet per plura adducta ante oppositum. Itē sit aqua uniformiter calefacta et ab intrīseco alteretē vniformiter, quo ad partes eius ꝗtitatiuas, & sequiē conclusio, vt patet intuenti. Et patet per idem possibile esse aliquod corpus in se per totum habere æqualē mēsuram humiditatis & siccitatis. Secunda cōclusio est hæc. Possibile est esse aliquod æquale ad pondus quo ad qualitates alteratiuas. probatur conclusio sic non minus repugnat quo ad simul informare idem subiectum intensa caliditas intensę humiditati ꝗ medius gradus caliditatis medio gradui humiditatis, similiter medius frigiditatis medio humiditatis vel siccitatis, sed iam intensa caliditas ꝗ intensa frigiditas ē compossibilis intēsę humiditati similiter & siccitati. ergo medius est compossibilis medio. Ponaē igitur in esse. Et sequiē In subiecto simul esse caliditate præcise sub medio gradu, & similiter humiditatem. & per consequens in eodem etiam frigiditas & siccitas erunt sub medio. Suppono. n. ad præsens non fieri remissionem qualitatum contrariarum nisi per inductionem contrarij. & per consequens &c. Item ponaē corpus summe calidum & humidum in hora per uniformē acquisitionem frigiditatis & siccitatis fieri summe frigidum & siccum. Et patet conclusio. Diceretur forte ꝙ humiditas tardius remittitur. Contra. ponatur latitudinem humiditatis tanto proportionabiliter esse minorem ꝗto tardius remittitur. Et adhuc sequitur conclusio. Item cum gradu medio humiditatis & siccitatis informante subiectum stare potest intensa caliditas & similiter intensa frigiditas. igitur etc. patet consequentia. & assumptum similiter ex superius dictis. Tertia conclusio. Tale corpus taliter dispositum est alicuius opōnis productiuum. patet, quia posset agere in calidum intensum per frigiditatem, & in humidum intensum per siccitatem. Immo concedendum foret illud simul posse producere contrarios motus, sed non in idem subiectū adæquate, vt patet intelligenti. Quartam conclusionem ponunt quidam ꝙ licet sit possibile taliter esse ęquale ad pōdus qualiter ponit secunda conclusio, impossibile tamē est eē aliquod tale ęquale ad pondus ꝙ in eo sint simul tam graduales mensurę ꝗ potentię contrariarum qualitatum adæquate. patet, quia ꝗtūcūq; in eodem subiecto sit ęqualiter intensa caliditas & intensa frigiditas & intensa humiditas & intensa siccitas, maioris tamen actiuitatis est caliditas ꝗ frigiditas & maioris resistentię est frigiditas ꝗ caliditas, & similiter siccitas est maioris actiuitatis ꝗ humiditas, quę maioris tamen est resistentię ꝗ aliqua qualitatum actiuarum, ideo &c. Dicunt autem conclusionē istā esse pro intellectu. Aui. Quinta conclusio quam credo esse de intellectu Aui. in litera. Impossibile est aliquod corpus naturale in sua naturali dispōne æquales mensuras qualitatum contrariarum sibi naturaliter æqualiter limitare. probaē quia impossibile est alicuius corporis naturalis formam substantialem ad qualitates duas sibi inuicem contrarias ęqualē habere conuenientiam. Patet consequentia, & assumptum videtur patere per suppōnem tertiam in primo articulo positam. Quantum ad tertium ponuntur hę conclusiones. Prima conclusio. Cum caliditate intensa stare potest intensa grauitas. patet hæc. in aqua. n. feruente est caliditas intensa & ipsa est intēse grauis, & similiter in ferro ignito. igitur &c. Secunda conclusio ē hæc cum frigiditate intensa stat intensa leuitas. patet, quia tēpore hyemis experimento videmus aerem esse ita frigidum vt in eo rigeant membra & tñ est valde leuis. Item ventus septētrionalis vt boreas ē ualde leuis, et tamen in eo est intensa frigiditas, ita vt quandoq; congelentur vapores quibus occurrit vt ipsos in niuem vel pluuiam conuertat. ideo &c. Similr in media regione est intensa frigiditas continue, & tamē aer ibi exñs est leuis. Nisi forte quis diceret hoc fore propter vapores ibi exñtes, sed ita de uaporibus ꝓcederet argumētum sicut de aere, cum etiam vapores illi sint leues. Consiles conclusiones possunt poni. s. ꝙ cum intensa humiditate stat intēsa leuitas similiter grauitas, ut patet in aere et aqua. Et similiē de siccitate vt patet intelligenti. Tertia conclusio. Cum caliditate intensa potest stare ęquale ad pondus in grauitate & leuitate. patet, quia cum quacunq; possunt stare extrema pōt stare medium. Et similiter potest dici de humiditate & sic-

citate. Quarta cõclusio. Possibile ẽ simul fore aliquod ęquale ad põdus tam quo ad qualitates alteratiuas q̃ quo ad motiuas localiter. probatur sic cum caliditate & humiditate intensa stat intensa leuitas & intẽsa grauitas. similiter cum intensa frigiditate & siccitate stat intẽsa grauitas. & similiter intẽsa leuitas, vt io borea. igitur non repugnat cum temperamento æqualiter medio istarum duarum contrarietatum stare temperamentum ponderale inter medium grauitatis & leuitatis. patet cõsequentia, quia quorũcũq; extremorum inter se non est repugnantia, eorum mediorum inter se non ẽ repugnantia, vt supra dictum est. Quinta conclusio. licet ita sit nullum tamen corpus naturale in sua naturali dispõne exñs sibi limitat temperamentum medium ponderaliter, tam qualitatum alteratiuarum q̃ qualitatum motiuarum localiter. patet conclusio vt prius. Et ista conclusio est pro intentione Aui. in litera & omnium auctorum sonantium non esse possibile reperire æquale ad pondus. Ad argumenta principalia adducta ante oppositũ patet ex dictis in quæstione. Ad confirmationem superius adductam de oleo dicit negando cõsequentiã. io tot spheras naturalit descendit &c. ergo &c. per idem. n. concluderetur lignum fore æquale ad pondus. Et causa est, quia licet ascendat in aqua non tñ ęqualiter facit transitum sursum, sicut in aere deorsum vt docet experimentum. Item quia oleum non supernatat omnibus corporibus grauioribus aere, vt est manifestum de vaporibus grossis in aere descendentibus, quare &c.

Quæstio. vij.

SEPTIMO Quæritur. Vtrum æqualitas secũdi modi habeat latitudinem. Videtur q̃ non. Quia primo omnibus alijs modis ęqualitatis Aui. asserit latitudinem, & huic non. Item quia vltimo non datur alterius, sed hic modus in vltima & optima æqualitate consistit. Item quod per supabũdantiã dicit vni soli conuenit. Et pro isto videtur
Gal. auctoritas Gal. primo de regimine sanitatis dum dixit q̃ simplex sanitas & perfecta quæ rectissimã habet eucrasiam vel nunq̃ fuit in aliquo animalis corpore, vel si vnq̃ fuit neque pusillo neq; sensibili tempore permansit in ictu oculi & in vnoquoq; momento alterata, & non eodem modo se habẽs. Ad oppositum arguitur, quia extrema huiusmodi habent latitudinem. ergo & medium. Item optima sanitas est principium optimarum opõnũ, sed nulla res præcise per instans durabilis est optimarum operationum principium. ergo &c. Pro isto dicunt quidam primo q̃ hic modus habet latitudinem. Primo ex parte suppositorum, plura. n. esse corpora habentia æqualitatem secundi modi non repugnat. secundo ex parte formæ ipsius temperantiæ. Stat. n. æqualitas secundi modi cum debito somno & vigilia motu quiete cibo & potu in quibus omnibus variatur mensura æqualitatum in quibus consistit hæc temperantia. Dicunt secundo q̃ si per æqualitatem secundi modi intelligamus sanitatem complexionalem absolute optimam quæ in corpore humano reperiri possit, aut talis dabilis non est, vel si dabilis est
Gent. non est considerationis medici, quia præcise per istans apta est permanere. Dixit tamen Geñ. q̃ illa optima sanitas q̃ est punctuale medium transitus in decursu ætatiuo licet sit indiuisibilis durationis, tamen habet latitudinem perfectionalem, potest. n. vna altera perfectior esse sicut illa quæ cũ melioribus circunstãtijs est medium transitus in de cursu ętatiuo.
Cõciliator. Sanitas perfecta triplex. Conciliator verò differentia. 18. triplicem distinguit sanitatem perfectam. Vnam punctualem dictam tactam a Gal. vbi supra, & hanc dixit non esse considerationis medici. Non. n. considerat medicus sanitatem nisi inquantum est principium operationum. Alia est sanitas perfecta latitudinem habens aliquantam angustam tamen valde, & hæc in paucis indiuiduis, nec in eis nisi in longis temporum interuallis potest reperiri. Ad hanc. n. requiritur optimus cælestis influxus siue aspectus. verbi. gratia. coniunctio saturni & iouis in pricipio arietis & alij aspectus, & ideo nedum plures, sed nec forte duos simul conuenit produci, tunc. n. videtur illud ex spãli diuina gratia contingere, sicut dum generatur propheta medius exñs vt supra inter sapientes & angelos, qualem dicunt fuisse Moysen, De hoc modo sanitatis optimę dixit Gal. in libro de optima habitudine. Quod vltimo perfectum io omnibus, vt q̃ neq; in consimilibus neq; in organicis particulis nihil haberet in commensuratum sic positũ non valde quidem contingit, sed in longis temporum periodis consueuit fieri, quod autem breue deficit &c. Tertius est modus sanitatis optimæ ab hoc secundo parum differens repertus in indiuiduo in tempore in quo meliores & robustiores potest producere operationes durans fortasse per tres annos vel circa, vt circa. 33. annum in quo tempore passus est Xp̃s. Et notum est q̃ hic modus habet latitudinem. Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ q̃ Aui. dedit intelligere eius latitudinem ex præcedenti modo ęqualitatis. Ex quo. n. ponitur pars æqualitatis primi modi hẽt latitudinem. Ad alia satis patet ex dictis in quæstione.

Quæstio. viij.

OCTAVO Quæritur. Vtrum cõplexio humana sit cęteris complexionibus propinquior æquali ad pondus, & inter complexiones humanas æqualitas secundi modi sit ꝓpinquior æquali ad põdus. Et arguitur q̃ non. Pmo quodlibet viuens saltem vita sensitiua recedit ab æquali ad pondus per calidum & humidum, sed multa sunt viuentia vita sensitiua quæ hoĩe sunt minus calida & humida. ergo multa sunt viuentia homine æquali ad pondus propinquiora. patet consequentia & minor & assumptum probatur pro pria parte. Primo quia cuiuslibet viuentis operatio perficitur per calidum et humidum. Secundo quia quodlibet viuens generatur per digõnem, sed non fit digestio nisi dñante calido ut habetur. 4. metheororũ. ergo &c. Tertio quia cuiuslibet mẽbri vel partis viuentis conseruatio fit per nutricationem quę nõ fit nisi per dñiũ calidi, ẽ. n. nutricatio cõuersio nutrimẽti &c. facta ab anima mediante calore naturali. Quarto, quia gño viuentis est prima ꝑticipatio animæ nutritiuæ in calido naturali & vita est eius permansio, vt colligitur ex dictis philosophi in libro de morte & vita. Et per simile argumentum deduci potest q̃ homo de secundo mõ ęqualitatis ad iustitiam non magis appropinquat æquali ad pondus vł eius complexio q̃ aliqua alia, quia totalis humana complexio saltem in sua naturali dispõne existens excedit ęquale ad põdus per calidum & humidum. ergo complexio minus calida q̃ ęqualitas secundi modi æquale ad pondus minus excedit ꝑ calidum & humidum, & per consequens ab eodem minus recedit. Secundo ad principale arguitur sic. plus repugnat æqualitas ponderalis complexioni humanę q̃ alicui alteri complexioni. ergo &c. patet consequentia eo q̃ inter q̃scunq; formas substantiales diuisibiles intensiue est maior repugnantia inter illas est distantia, & assumptum videt Aui. in litera dicentis nõ esse possibile reperiri complexionẽ ęqualem ad pondus vt sit complexio alicuius mixti q̃to magis vt sit complexio hominis vel membri, clare hic innuitur cõplexionem æqualem ad pondus magis repugnare hoĩ &c.

Tertio ad principale sic arguit. sicut se videtur habere mẽbrum perfectius ad membra cętera imperfectiora, ita se debet habere animal perfectius ad animalia imperfectiora, sed perfectissimum membrorum in genere membrorum ẽ calidissimum. ergo perfectissimum animal in genere aĩalium similiter est calidissimum, tenet cõsequentia & maior, & minor arguitur, cor enim existens membrum maxime principale nostri corporis est membrum calidissimum membrorum nostri corporis. ergo &c.

In oppositum est dominus Aui. in litera. Secundo quia sensus tactus est in homine perfectissimus respectu aliorum animalium, vt colligitur secundo de anima, & hoc non põt esse nisi ponendo ipsum maxime medium, eo q̃ oportet ipsum esse denudatum ab excellentijs tangibilium iõ videtur q̃ organum tactus humani corporis habeat complexionem seu dispõnem maxime mediam, & per consequens &c. Et per idem videtur tactum temperati hoĩs fore mediũ & ab excellentijs tangibiliũ magis denudatum respectu tactus distemperati.

ftemperati. Et confirmatur quia dato opposito sequitur
tactum melãcholici esse perfectiorem q̃ sit tactus tempera
ti, quod est contra philosophum secundo de anima. secundũ
enim hunc sensum iudicamus homines ingeniosos vel non
igeniosos esse, duros.n.carne duros mẽte, molles carne mol
les mente siue aptos dicimus, & consequentia principalis ꝓ
batur præmittendo ꝙ obiectum quodcũq; tactui pręsenta
tum minus calidum q̃ sit organum tactus per tactum iudi
catur frigidum, minus vero frigidum iudicatur calidum, &
sequitur ꝙ obiectum tangibile medium inter dispõnẽ orga
ni tactus temperati & dispositionem organi tactus melan
cholici per tactum temperati iudicatur frigidum, et per tactũ
melancholici iudicatur calidum & siccum &c. Vnde ex hoc
formari potest hoc argumentum, de quocunq; tangibili re
cte iudicat temperatus de eodem recte iudicat melancholi
cus, & non econtra. ergo &c. patet consequentia, & assum
ptum patet intelligenti per deductionem argumenti præce
dentis. Respondendo ad istam quæstionem præmittam
primo quædam p̃ambula. Secundo ponam conclusiones de
quæsito. Quantum ad primum sint hæ suppõnes. Prima
suppositio ꝙ perfectius operatur anima suas operationes me
diante temperamento vel ęqualitate iustitiali q̃ mediante ali
qua dispõne lapsa, patet quia iustitiale temperamentum est
instrumentum animæ proportionatissimum ad operationes
exercendas, ideo mediante isto perfectius operatur forma.
patet consequentia & assumptum similiter intuenti. Secũ
da suppõ est hæc ꝙ totalis complexio humana in sua natu
rali dispõne exñs excedit æquale ad pondus per calidũ & hu
midum. Hæc suppõ probari potest per argumenta tacta añ
oppositum. Et videtur de mente Aui. infra ponentis ꝙ cali
ditas est vitę conformior q̃ frigiditas & humiditas q̃ sicci
tas. Et potest argui quia dato opposito sequitur ꝙ nutrimen
tum proprium ossis non conuerteretur in substantiam ossis
per actionem caloris naturalis i ipsum, quia cum os ponatur
frigidum a p̃dñio iam potius videtur nutrimentum infrigi
dare q̃ calefacere. Nisi forte diceret aduersarius ꝙ nutrimẽ
tum transiens ad os est frigidius osse, vnde os est potẽs cale
facere. Transeat igitur hoc argumentum & sufficiant argu
menta ante oppositum. Tertia suppõ est ꝙ inter æquale
ad pondus & æqualitatem secundi modi multæ sunt dispõ
nes mediæ quarum quælibet ẽ calida respectu ęqualis ad põ
dus. frigida vero respectu ęqualitatis ad iustitiam siue secun
di modi. hæc suppõ patet ex præcedenti. Quarta suppõ ẽ
ꝙ æqualitatem iustitialem possumus ad alias dispositiones
secundum propinquitatem ad æquale ad pondus dupliciter
comparare. Primo ratione gradus suę perfectionis qui argui
tur ex operationibus ab ea prouenientibus. Secundo ratione
gradualis mensurę qualitatum primarum in quibus cõsistit
æqualitas iustitialis. Quantum ad secundum sint hæ con
clusiones. Prima conclusio. Comparando complexionẽ
humanam ad alias mixtorum complexiones in propinquita
te vel distantia ad æquale ad pondus ratione suorum graduũ
perfectionis totalis humana complexio inter cæteras cõple
xiones mixtorum est maxime distans ab ęquali ad pondus.
probatur sic. plus perfectionaliter excedit humana cõplexio
ęquale ad pondus q̃ aliqua alia excedat illud. idem igiẽ &c.
patet consequentia. & assumptum similiter intuenti. Secũ
da cõclusio sequitur ꝙ comparando ęqualitatem secũdi mo
di ad alias complexiones humanas in propinquitate vel di
stantia ad æquale ad pondus ratione suorum graduum perfe
ctionis ęqualitas secundi modi est ab ęquali ad pondus cæte
ris complexionibus distantior. probatur vt præcedens quia
plus perfectionaliter excedit ęqualitas secundi modi æquali
tatem ad pondus q̃ aliqua alia humana complexio excedat
illud. idem igitur &c. patet consequentia. & assumptum ar
guitur, quia perfectior est æqualitas secundi modi q̃ aliqua
alia eo ꝙ perfectiores operationes producit. Item quia vt cir
ca literam tactum est ratione suæ perfectionis obtinet ęqua
litas secundi modi extremum intensius totius latitudinis sa
nitatis. igitur &c. Tertia conclusio, Comparando cõple
xionem humanam ad alias complexiones mixtorum in ꝓ
pinquitate ad ęquale ad pondus ratione mensurę qualitatum
in quibus consistunt complexiones iam dictę alicuius mixti
complexio est complexione humana propinquior ad æqua
le ad pondus, & alicuius complexio est distantior ab eadem.
Hæc conclusio patet, quia multa sunt mixta hoĩe calidiora et
humidiora. similiter multa sunt viuentia eodem minus cali
da. igitur &c. patet consequentia cum ponatur cuiuslibet vi
uentis complexionem excedere ęquale ad pondus per calidũ
& humidum. Quarta conclusio sequitur ꝙ etiam taliter
comparando ęqualitatem secundi modi ad alias complexio
nes humanas in propinquitate ad ęquale ad pondus, aliqua
complexione humana ęqualitas secũdi modi est propinquior,
& aliqua distantior ab æquali ad pondus. patet similiter vt
pręcedens. Ex hac conclusione sequitur hanc consequẽtiã
non valere. huius tactus organum est propinquius ęquali ad
pondus q̃ huius vel istius. igitur hic tactus est melius vel re
ctius iudicans. patet. organum.n. tactus melãcholici ẽ huius
modi, & tamen non perfectius iudicat. igitur &c. Sequiẽ
secundo, nõ ideo organum tactus esse melius dispositũ, quia
ab excellentijs tangibilium sit magis denudatum. Tertio
sequitur non quodlibet obiectum perceptum a sensu tactus
exñs organo tactus remissius calidum a sẽsu iudicari frigidũ.
Ex quo sequitur tactum temperati de ęquali ad pondus sibi
conuenienter approximato non iudicare tale calidum aut fri
gidum sed medium. Vbi tamen si perciperetur a tactu per
materialem impressionem factam in organo concedendum
foret remisse calidum iudicari frigidum. Et causa est quia re
misse calidum non materialiter imprimit in intense calidũ
nisi per frigiditatem. Et si arguitur contra, quia obiectum
materialiter imprimens non percipitur a tactu. Diciẽ hoc
negando, sicut patet de dolore cãto a mala cõplone existẽ
te in neruo. Quinta conclusio est hęc, licet ita sit vt p̃cedẽ
ponunt cõclusiones, humana tamen complexio secũdum si
militudinem & proportionem quandam est cęteris mixtorũ
complexionibus propinquior ęquali ad põdus. probaẽ. quia
sicut in ęquali ad pondus refractę sunt elementorum qualita
tes, ita ut nullius illarum uirtus dñetur alteri uel excedatur
ab ea, ita in cõplone humana refractæ sunt mensuræ qua
litatum imperficientium operationes & reductæ sunt ad me
dium pro operationibus proportionatissimũ, ita i illa non do
minetur uirtus alicuius qualitatis disproportionatæ ad opa
tiones perficiendas. Silr sicut qualitercunq; recedat aliquod
ab æquali ad pondus cadit sub excellentia alicuius qualita
tis, ita qualitercunq; recedat aliquid &c. cadit sub cõplone
disproportionata. Sexta conclusio. ꝙ per proportionalita
tẽ & silitudinẽ quãdã qualitas secundi modi iter cæteras cõ
plexiones humanas ẽ ęquali ad pondus ꝓpinquior. patet vt
p̃cedẽs. Sicut.n. in ęqualitate põderali sunt oĩum qualitatum
excellentię refractę, ita in ęquali ad iustitiã refractæ sunt oẽs
mensurę qualitatum nimiũ excellẽtes uel defectuose ꝓ opõ
nibus, & ad mẽsurã deductę sunt opõnibus proportionatis
sima, ita ut in ea nullius qualitatis excellentia uel excessus in
ueniatur respectu operationis producendę. Et istas duas con
clusiones dicere possumus esse de mente Aui. in litera dum
dicit hanc ęqualitatem fore uicinam &c. Ex hoc patet re
sponsio ad qõnem ut patet intuenti &c. Ad argumenta
principalia respondetur. Ad primum dicitur ꝙ illud ar
gumentum cum suis confirmationibus probat cõplonẽ hũa
nã non fore ad ęquale ad põdus rõne mẽsurę gradualis qua
litatum in quibus consistit humana cõplo maioris ꝓpinqui
tatis. Et hoc cõcessum est. Si.n. omnes mixtorum cõplones
in latitudine situentur secundum intensionem uel remissionẽ
graduum suarum qualitatum reperientur inter humanã cõ
plexionem & æquale ad pondus plures eorum cõplexiones
mediatæ. cum quo tamen stat ꝙ secundum proportionalita
tem & similitudinem iam dictam magis alijs ęquali ad pon
dus appropinquat. Consimiliter per omnia dicitur de ęqua
litate secundi modi in comparatione ad alias complexiones
humanas. Ad secundum principale cum arguitur plus re

Æqualitas iustitialis ad alias cõparatur dupl'r.

pugnat &c. dicitur illud concedēdo ratione gradus perfectionis. plus .n. remouetur humanæ complexionis perfectio ab æquali ad pondus q̄ alicuius alterius mixti complexio, ideo plus repugnat æquale ad pondus fore cōplexionem homini conuenientem q̄ alicui alteri mixto. Et hoc intellexit Aui. in litera. Similiter dicitur de æquali iusticiali in comparatione ad alias complexiones hominum. Ad tertium dicitur negādo illam similitudinem. Causam autem negationis huius tangam infra. Quia tamen argumenta adducta videntur probare æquali ad pondus ratione gradualis mensuræ suarū qualitatum complexionem humanam esse propinquam, iō ad argumenta illa respondetur. Ad auctoritates Aui. satis patet responsio per dicta in qōne. Ad secundum rn̄detur concedendo tactum in homine fore perfectissimum, et negat̄ consequentia cum concluditur. igitur organum eius est magis denudatum ab excellentijs tangibilium. Conceditur tn̄ organum tactus fore maxime denudatum a mensuris qualitatum sensui tactus disproportionatarum quia in eo .s. ē mensura qualitatum optime deseruiens animæ in operatione tactiua. Vnde imaginanda est vna magna latitudo qualitatū quibus mediātibus in organo tactus existentibus aīa potest excedere sensationem tactiuam, & q̄ totalis ista latitudo per gradus caliditatis & humiditatis intensiue æquale ad pōdus excedat, & q̄ in tota illa latitudine reperitur mensura proportionatissima ad operationem tactiuam: & illa corrn̄det organo tactus hoīs, aliæ vero viuentibus vita sensitiua. organum igitur tactus hoīs est denudatum ab illis excellentijs sicut patet. Posset etiam dici organum tactus esse denudatū &c. i. non actualiter informatum qualitate omnino simili qualitati obiecti tangibilis, tunc .n. non posset percipere obiectum.

Ad confirmationem cum arguitur q̄ tunc tactus esset perfectior in melancholico &c. dicitur negando cōsequentiā. Et cum permittitur vlterius q̄ remisse calidum obiectum organo tactus pñtatum ab eo iudicatur frigidum Dicitur hoc negando, immo percipitur tale quale est. Et si arguitur contra ex eo quod ponit Gal. primo de experimentis de vrina actu calida proiecta supra dorsum hoīs febricitantis aut in stufa existentis. Huic dicitur concedendo experimentum illud, quia .s. stante materiali impressione tangibilis in organū tactus remisse calidum iudicatur frigidum eo q̄ in organum tactus non imprimit nisi per frigiditatem in eo existentē, vbi tamen imprimeret spūaliter non iudicaretur tale sed calidū sicut est. Et si arguitur contra, quia semper tale obiectum materialiter imprimit. Item quia illa ratione data iam calidū obiectū oīno ī caliditate sibi organo tactus iudicabitur calidum, quod videtur contra philosophum secundo de aīa dicentem q̄ æque calida non sentimus. Dicitur ad primum q̄ non semper materialis impressio peruenit ad sensum vel ad organum tactus. Ad secundum dicitur cōcedēdo añs. Nec minus est hoc possibile q̄ q̄ oculus videat oculum omnino sibi similem, & hoc per spūalem impressionem. Vel dicitur negando consequētiam, quia q̄uis obiectum secūdū qualitates tangibiles sit consimiliter dispositum sicut organum & spūaliter imprimat, organum tamen non est perceptiuum similis qualitatis qualitatibus sui organi. quod ordinatum est a natura ne in nobis sit continua sensatio qualitatum in organo existentium. hæc responsio est multum probabilis.

Gas.

Quæstio. ia.

NONO Quæritur. Vtrum complexio hoīs de secūdo modo æqualitatis sit per æquidistantiam media inter extrema totius latitudinis primi modi siue latitudinis humanæ cōplexionis. Arguitur multipliciter q̄ sic. Primo q̄to aliqua complexio est ad aliquod extremorum magis declinans tā-to ipsa est magis lapsa, & econtra. igitur complexio nullo mō lapsa non est declinans ad aliquod extremorum, sed huiōi ē complexio hoīs de secundo mō æqualitatis. igitur &c. consequentia est nota. & assumptum videtur notum. Secundo ad principale arguitur sic. Dato opposito qōnis sequeretur aliquam complexionem distemperatam esse per æquidistātiam mediam etc. consequens est falsum eo q̄ cum extrema totius latitudinis sint pessima q̄to aliqua complexio est minus illis participans tanto est melior & perfectior, huiusmōi autem ē cōplō ęqualr ab illis distās. ergo &c. consequentia principalis arguitur, quia inter quæcunq; extrema per latitudinem diuisibilem abinuicem distantia est aliquod medium ab eis æqualiter distans. Tertio principaliter arguitur sic. Sit .a. minimus gradus frigiditatis cum quo non stat vita. et .b. alius minimus gradus caliditatis, cum quo non stat vita. Et arguitur sic .a. & .b. æqualiter lædunt operationes, quia .s. tam .a. q̄ .b. auferunt operationes respectu temperati. igitur lapsus ad .a. & ad .b. sunt precise æqualiter mali. sed omnes lapsus ęqualiter mali æqualiter distant a temperamento siue optima sanitate, vt debet videri primo techni. igitur &c. & per consequens inter extrema .a. & .b. ē ęqualitas secūdi modi siue temperamentum iustitiale æquidistanter mediū, tota consequentia est nota cum añte. Consimiliter potest argui de extremis humiditatis & siccitatis totius latitudinis &c.

Quarto ad principale arguitur sic. nisi. qō foret vera videretur q̄ ęqualitas secundi modi non esset per ęquidistantiam media in tota latitudine temperamenti. consequens est falsū, vt alias probaui in alia qōne, & cōsequentia videtur tenere, quia sicut se habent extrema temperamenti ad suum mediū sic extrema totius latitudinis humanæ complexionis ad suū medium. Quinto ad idem arguitur auctoritate Aui. in litera dicentis secundum modum æqualitatis medium existere inter duas extremitates latæ complexionis.

In oppositum arguitur. Extrema totius latitudinis &c. inęqualiter sunt repugnantia æqualitati ad iusticiam. igitur etc. consequentia deducitur infra, & assumptum probatur, quia facilius transit ęqualitas iustitialis ad complexionem calidā & humidam q̄ ad frigidam cæteris paribus. igitur &c.

In ista quęstione erunt tres articuli. In primo articulo ponentur distinctiones & suppōnes quędam. In secundo ponētur conclusiones de quęsito. In tertio respondebitur ad argumenta principalia. Quantum ad primum ponuntur distinctiones. Prima distinctio dupliciter dicitur aliquod eē medium inter aliqua. Primo & proprie per æquidistantiam. Secundo & communiter per inclusionem. Exempla satis patent itelligenti. Secūda distinctio est. Duplr dicit̄ siue dici potest vna complexio alia esse a tēperamento distātior. Prio secūdū gradualem mensurā suarū qualitatum. Secūdo rōne gradus suæ perfectionis. Exempla satis patēt, quam distōnē aliter ponunt auctores cōiter. s. q̄ quædam est distantia latitudinis naturarum, & quędam est distantia naturalitatis & preternaturalitatis. Tertia distinctio est q̄ æqualitatem secundi modi esse mediam &c. potest intelligi vel primo istorum modorum, vel secundo. Quarta distinctio est q̄ in latitudine humanę complexionis duplicia imaginantur extrema. s. extrema latitudinis cum quibus stat sanitas, & ista cum quibus stat vita, totum patet. de vtraq; est hic sermo. Prima suppō est ista q̄ caliditas est vitæ conformior frigiditate & humiditas q̄ siccitas, hoc totum habetur ab Aui. infra. Ex ista sequitur secunda suppō q̄ lapsus de secundo modo ęqualitatis ad frigidum est vitæ deterior & sanitati q̄ ad calidum & ad siccum & ad humidum. Tertia suppositio est q̄ cæteris paribus per lapsus deteriores citius deducitur corpus ad ægritudinem, immo adhuc ad mortem q̄ per lapsum minus malum.

Mediū duplr.

Cōplōnis distātia duplex.

Æq̄litas secundi modi media dicitur duplr.

Extremum in latitudīe cōplōnis hu. duplr.

Quantum ad secundum articulum ponuntur conclusiones Prima conclusio. Secundum gradum perfectionis cōplexio hois temperatissimi non est per ęquidistantiam media. patet, quia vt sic tenet extremum locum, vt alias declaratum est. Secunda conclusio est hęc. Si duo corpora de secundo modo æqualitatis oīno æqualiter labantur vnum ad calidū reliquum ad frigidum continuatis his lapsibus vsq; ad mortem citius perueniet ad mortem corpus quod labitur per frigidum. probatur. Primo quia labitur continue deteriori lapsu. igitur &c. patet consequentia per secundam suppōnem. Secundo per talem lapsum ad frigidum continue maior latitudo perfectionis operationū deperditur. igitur &c. patet cōsequentia

tia & assumptum similiter. Tertio gradus præternaturalitatis cum quo non stat vita æqualiter distat ab his et maiorem latitudinem præternaturalitatis continue acquirit corpus, quod labitur ad frigidum ꝗ quod labitur ad calidum. igitur &c. Tertia conclusio sequitur quòd duobus corporibus de secundo modo æqualitatis omnino æqualiter labentibus vno ad calidum & reliquo ad frigidum citius fieret ægrum corpus quod labitur ad frigidum quàm quod labitur ad calidum. patet similiter per tertiam suppositionem, & per argumenta probantia conclusionem præcedentem. Corrolarium primum. Plus distat a temperamento remississimus calor cum quo nō stat vita ꝗ remississima frigiditas cum qua non stat vita ab eodem, vt patet intelligenti. Corrolarium secundum. Maior est latitudo caliditatis cum qua stare potest vita vltra temperamentum quàm sit latitudo frigiditatis vltra temperamentum cum qua stare potest vita. patet ex præcedenti. Corrolarium tertium. Plus distat a temperamento maximus gradus caliditatis cum quo stare potest vita & sanitas ꝗ maximus gradus frigiditatis cum quo &c. Corrolariū quartum. Latitudo caliditatis cum qua stare potest sanitas est maior ꝗ latitudo frigiditatis cum qua stare pōt etc.

Similes conclusiones & corrolaria inferantur de humiditate respectu siccitatis. Quarta conclusio sequitur ꝙ complexio de secundo modo æqualitatis non est secundū mensuram gradualem &c. media per æquidistantiā inter extrema totius latitudinis &c. vt patet ex dictis. Quinta conclusio est quòd ipsa est media per interclusionē &c. Sexta conclusio pro intellectu Auicen. est quòd secundus modus æqualitatis est medians inter extremas excellentias omnium qualitatum ad operationes disproportionatarum. patet quia in eo est æqualitas & mensura qualitatum optima pro operationibus, excludit enim omnes excellentias disproportionatas ad operationes. Corrolarium primum. Aliqua complexio distemperata vel lapsa respectu æqualitatis secundi modi est per æquidistātiam media inter extrema totius latitudinis humanæ complexionis. patet, quia aliqua est taliter media & non æqualitas secundi modi. igitur &c. Corrolarium secundum. Latitudo cholericitatis & sanguineitatis est maior ꝗ latitudo phlegmaticitatis vel melancholicitatis. Corrolarium tertium. Latitudo sanguineitatis est maior ꝗ latitudo cholericitatis. Corrolarium quartum. Sanguineus in extremo intensiori suæ latitudinis est calidior cholerico in extremo intensiori suæ latitudinis. Et infinita alia ex his possunt concludi.

Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum negatur assumptum: vt patet ex suppositione. Ad secundum conceditur consequentia & consequens, sed negatur illa alia consequentia extrema &c. sunt pessima. ergo quanto aliqua complexio est ista minus participans tāto est perfectior. Ad tertium dicitur concedendo ꝙ lapsus ad.a.& lapsus ad.b. sunt æqualiť mali. Et vlterius dicitur ꝙ omnes lapsus æqualiter mali secundum latitudinē perfectionis æqualiter distant a temperamento, non tamē necessario secundum distantiam gradualem qualitatum in quibus lapsus illi consistunt. Ad quartum dicitur concedendo conclusionem, scilicet ꝙ æqualitas secundi modi nō est per æquidistantiam media &c. Ex quo sequiť ꝙ sor. & platone existentibus omnino æqualiter temperatis & vtroq; eorum æqualiter labente, vno tamen ad calidum: & reliquo ad frigidum, puta platone ad frigidum, deueniet citius plato ad distemperamentum ꝗ sor. Ex quo sequitur vlterius ista conclusio ꝙ sor. & plato sunt æqualiter tēperati omnino & velocius labitur a temperamento pla. ꝗ sor. & tamen pla. fiet tardius distemperatus. Posito ꝙ sor. labatur ad frigidum & plato ad calidum: & pla. velocius, sed non tanta proportione in quanto latitudo temperamenti est maior versus calidum extremum ꝗ versus extremū frigidum. Et sequitur conclusio: vt patet intuenti. Ad quintum scilicicet ad auctoritatem Aui. qualiter ipsa sit intelligenda, patet ex dictis in quæstione.

Quæstio. X.

DECIMO Quæritur. Vtrum si complexio indi permutetur ad complexionem sclaui vel econtra ad huiusmodi permutationem necessario mors vel infirmitas cōsequatur. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo non minus adinuicem repugnant complexiones naturales contrariæ ꝗ complexiones contrariarum regionum inter se, sed cōplexionum contrariarum inter se ad inuicem est possibilis trāsmutatio absq; hoc ꝙ ad illam permutationem necessario sequatur mors vel ægritudo. ergo &c. patet consequentia, & maior & minor patet: similiter de corpore cholericissimo, quod in ætate paracmastica permutatur ad corpus vere melancholicum. Secundo principaliter sic arguitur. Ex permutatione climatis sclaui ad clima indi vel econtra ducitur sclauus ad temperamentum. ergo &c. patet consequētia, quia per transitum ad temperamentum non inducitur mors vel ægritudo, & assumptum patet, quia cōplexio sclaui & indi. s. climatis sunt contrariæ, vt pono, & æquipotentes, sed huiusmodi contrarijs concurrentibus generatur tēperamentum inter illa. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Et confirmatur quia quibuslibet formis substantialibus eiusdem speciei siue eiusdem naturæ vel similis conueniens est simile instrumentum, sed formæ substantiales indorum & sclauorum sunt eiusdem speciei, vt patet. igitur &c. & per consequens temperamentum vni illorum conueniens est conueniens alteri. tota consequentia est nota & minor, sed arguitur maior, quia quibuscunq; formis eiusdem speciei sunt cōuenientes similes operationes, vt patet sed non est possibile formas aliquas substantiales producere similes operationes nisi mediantibus similibus instrumētis. igitur &c. & per consequens instrumentum quo operatur forma indi est simile instrumento quo operatur forma sclaui & suas producit operationes, quod quidem instrumētum maxime est complexio. igitur &c. Tertio principaliter arguitur. aliquis indus est phlegmaticus. sed indi phlegmatici ad sclauum cholericum magna videtur conuenientia vel modica disconuenientia. igitur &c. patet consequentia, quia inter quoscunq; est disconuenientia modica facilis est transitus & permutatio cum in habentibus symbolum facilis sit transitus. & patet assumptum consideranti.

In oppositum est Auic. in littera.

In ista q̄ōne primo præmittenť quędā notabilia. Secūdo ponenť cōcłones de quæsito. Quantū ad primū. Sciendū est ꝙ uarietas cōpłonis in corporibus humanis inuenta secundū varietates climatū cōtracta est a principijs gn̄oois. *Cōplonis uarietas unde.* Sicut. n. in lr̄a tangebať alterius cōpłonis est sperma & sanguis ex quo gn̄ať indus ꝗ sit sperma & sanguis ex quo gn̄ať sclauus, tū quia ea ex quibus sunt gn̄onis principia sunt alterius dispōnis, tū quia calor hepatis & cordis & testiculoꝝ & totius est alterius mensuræ in indo & sclauo, tū ēt q̄a aer aliť alterat & sperma & sanguinē in vno & aliť in alio, ut notū est. Ex quo sequiť hanc cōpłonū diuersitatē fore indo & sclauo naturalē & ꝓportionalē, & ita ꝓportionaliť intelligendum est de alijs. Secundo est sciendū: vt etiā in lr̄a tāgebatur ꝙ ad hoc vt alicui corpori aliqua cōpło sit sanitas non sufficit ipsam esse talis uel talis gradus uel tantæ intensionis: sed cū hoc requiriť ipsam in corpore humano debitā hr̄e dependentiā a spiritibus & humoribus, tā secundū eoꝝ quantitatē ꝗ secundū eoꝝ qualitatē. Et siľr dicendū est de naturali humido mēbroꝝ io quibus est ista cōpło, nō est. n. cōpło corpori sanitas nisi ꝓ quanto ipsa mediante aīa pōt exercere & perficere oēs operationes, sed nō pōt nisi hmōi complexio taliter coniuncta fuerit debitæ quātitati spirituū & humoꝝ: igitur &c. patet consequentia & assumptū intelligenti. Ex quo sequiť in casu fore aliquā cōpłonē distēperatam quæ tn̄ non est temperata calidior frigidior humidior vel siccior. patet vt circa lr̄am dicebať de cōplexione cholericissimi corporis ad senectutē peruenientis ꝑ decidētiam

permutata ad complexionē mesicam, huius.n.cōplō aliqñ erit tanti gradus præcise sicut temperata cōplexio quæ tamen pro tunc erit distemperata complexio. igitur &c. Secundo sequitur non quālibet complexionem distemperatā naturaliter esse simplicem vel compositam rōne suæ intensionis vel remissionis. patet similiter de cōplexione iam dicta. Ex quo sequitur tertio istā cooclusionem in casu fore concedendam q̄ complexio alicuius corporis complexioni temperatæ continue fiet gradualiter propioquior, & tamen ista complexio erit continue distemperatior, quia hmōi melancholici cōplexio vsquequo erit æqualis gradus cum temperato continue erit eidem saltem in calido vicinior: & tamen continue hmōi complexio erit distemperatior vt satis patet. Ex quo sequitur vlterius diuisionem complexionū distemperatarum in quatuor simplices & quatuor cōpositas non sufficienter quālibet cōplexiooem distemperatam compræhendere. Nisi forte dicatur q̄ huiusmodi cōplexio distemperata in gradu tamen æqualis temperatæ sit reductiue sub aliqua illarum distemperatarum compræhendenda sub ista. s. cum qua maiorem habet conuenientiā in operationibus. Vel forte posset dici auctores solum tetigisse cōplexiones vtplurimum euenientes, nō autem possibiles euenire.

Cōplō indi permutatur ad illā sclaui duplicīter.

Tertio sciendum q̄ dupliciter complexionem Indi possumus imaginari permutari ad cōplexionem sclaui vel econtra. Primo modo paulatine. Secundo subito siue repentine. Et permutationem repentinam non intelligo solum repentinam localem mutationem, sed etiam subitum aeri frigido occursum postq̄ stetit in aere calido. Et ita similiter intelligitur de paulatina. Verbi gratia. si Indus duceretur ad sclauoniæ clima, & etiam vsq; ad tale clima vteretur debito regimine iter agentis, & cum foret in sclauonia in camesa poneretē calidissima & non exponeret se aeri: deinde paulatine assuefieret aeri sclauoniæ, quantūcunq; iste in breui tempore egisset iter de india in sclauoniam, ista tamen non diceretur repentina, sed paulatina mutatio. Si tamen se subito aeri exposuisset, cum ibi fuisset hanc mutationem bene appellaremus repentinam.

Climatū distātia duplicit.

Quarto sciendum est q̄ climatum quædam sunt per gradus suarum qualitatum multum distantia, quædam vero parum. patet hoc. Quod autē supra dictum est de complexione sclauorum & indorū: etiā de omnibus alijs abinuicem secundum suas dispositiones multum distantibus est intelligendum. Quantum ad secundū sint hæ conclusiones. Prima conclusio subita permutatio complexionis vnius climatis ad complexionē alterius climatis ab ea gradualiter multum distantis est causa infirmitatis vel mortis. probatur sic. Omnis subita mutatio dispositionis corporis naturalis est causa infirmitatis vel mortis. igitur &c. patet consequentia eo q̄ complexio vnius climatis est corporibus illius climatis naturalis vt dictum est in prima suppositione, & patet assumptum intelligenti. Ex qua conclusione sequitur huiusmodi permutationem nunquam fore subito fiendam. Secunda cōclusio est hæc. Permutatio complexionis vnius climatis ad complexionem alterius climatis ab ea parum distantis gradualiter & si repente fuerit facta non necessario est causa infirmitatis vel mortis. patet, q̄a possibile est huiusmodi climata ita parum fore gradualiter secundum suas qualitates distantia q̄ ex huiusmodi permutatione solum intra latitudinem sanitatis fiet permutatio complexionis, vt patet intelligenti. igitur &c. patet consequentia cum añte. Tertia cōclusio est hæc. Permutatio complexionis vnius climatis ad complexionem alterius climatis ab ea extremaliter multū distantis paulatine facta nō necessario est causa ęgritudinis vel mortis immo potest esse causa melioris acquisitionis sanitatis patet. Nam q̄ possibile est vnam naturalem complexionem ad aliam permutari ab eo multum distantem paulatine sine hoc q̄ corpus fiat infirmum, tam possibile videē de regione. Item non maior est permutatio facta a complexione indi ad complexionem sclaui q̄ sit mutatio facta a pueritia in senectutem: sed secundum tolerat virius absq; infirmitate & morte saltem vsq; ad primam senectutem. igitur &c. patet consequentia & assumptum intelligenti.

Ad intellectum huius conclusionis non dixit Auicē. Indi nanq; corpus cum fiat quale secūdum complexionem sclaui aut infirmabitur aut morietur, sed dixit ad intellectū primæ conclusionis. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum patet ex dictis in quæstione quid sit dicendum. Ad secundum dicitur negando consequentiā, licet enim talibus contrarijs occurrentibus resultet complexio media secundum gradum & æqualis temperatæ complexioni in gradu, vt satis est possibile, non tamen illa erit huic corpori temperata vel sanitas, immo eidem erit ægritudo. Ad confirmationem dicitur q̄ sicut forma substātialis indi & sclaui sunt vere similes & eiusdem speciei: ita eis competunt instrumenta secundum speciem similia, quę tamen sunt abinuicem secundum magis & minus perfectius & imperfectius accidentaliter differētia. Sicut & operationes eorum, licet sint sibijnuicem correspondentes similes in specie, sunt tamen secundum magis et minus in perfectione accidentali differentes. Vnde licet tam indus quàm sclauus intelligat sentiat & nutriat, differenter tamen & imperfectius vnus alteroiut patet intuenti. Ad tertium principale dicitur q̄ magna est differentia cuiuslibet indi quæcunq; fuerit eius naturalis complexio ad quēcunq; sclauum cuiuscunq; fuerit complexionis. Et sic non procedit argumentum. Et sic est finis quæstionis.

Quæstio. xj.

VNDECIMO Quæritur. Vtrum sit possibile reperiri plura indiuidua omnino consimilis complexionis.

Arguitur multipliciter q̄ sic. Primo possibile est plura esse corpora de secundo modo æqualitatis. ergo &c. patet consequentia, quia necessario si sunt duo corpora de secundo modo æqualitatis sunt omnino similis complexionis ex eo quod habent complexionem perfectissimam quæ potest esse in specie humana, et assumptum est satis notum. Secundo possibile est duo corpora esse per calidum & humidum a temperamento præcise æqualiter recedentia & hoc naturaliter. igitur &c. patet consequentia, quia quorūcunq; duorū ad aliquod tertium est eadē habitudo illa inter se sunt silia, & patet assumptū, quia potest esse sor. calidior & humidior platone recedente a temperamēto per calm & humidū, & silr pōt esse minus calidus & humidus eodē. igitur &c. patet consequentia, quia in quacunq; latitudine diuisibili est reperire intensius & remissius in eadē est reperire ęquale: & assumptum satis patet intelligenti. Itē sor. & platone parum lapsis a temperamento pośe est tam sor. q̄ pla. reduci ad eundem gradum tēperamenti. igī &c. consequentia nota est, & antecedens potest colligi de mente Gal. 3. techni. Tertio ad principale arguitur. possibile est causas pductiuas complexionis sor. & cōplexionis pla. omnino fore similes, et per omnia consimiliter applicari ad eius gñonem, sed hoc posito omnino similes producerentur complexiones in sor. & pla. igitur &c. patet consequentia et antecedēs nullam videtur includere repugnantiam: minor etiam patet, quia causis omnino consimilibus existentibus consimiles debent omnino effectus produci. vt patet ex dictis philosophi. 9. metaphysicæ. Omnis eni varietas in causatis prouenit ex varietate agētis. Quarto corpus sanguineum in primo existens in ætate iuuentutis est calidius & humidius q̄ corpus temperatum in eadem ætate, & per decursum eiusdem per omnes suas ætates fiet frigidius & siccius q̄ iam est corpus temperatum. ergo erit quandoq; præcise æqualiter calidum & humidum sicut iam est corpus temperatum, sed pro tunc videtur esse perfecta similitudo complexionis huiusmodi ad complexionem temperati, quia nulla pro tunc apparebit dissimilitudo esse. igiē &c. Quinto pro illo videtur auctoritas Auerro. secundo colliget de duobus gemellis. igitur &c. Item pro illo videtur auctoritas beati Augustini in libro de ciuita. Dei,

Gal.

Auerro.

quam

quam allegat Conciliator vbi Augustinus auctoritate Hyppocratis dixit duos fuisse gemellos similis complexionis intantum q quando vnus ridebat alter ridebat, & quando vnus lætabatur alter lætabatur, & quando vnus tristabatur alter similiter, & ita in alijs accidentibus animæ.

In oppositum est Aui. in lr̃a cum dicit. Debes autẽ scire q omne indiuiduum debet ꝓbare cõplexionem sibi ꝓpriã solummodo in qua aliud ei associari est impossibile.

Respondendo ad istã q̃õnem. Primo præmittẽt præambula quædam. Secundo r̃ndebitur ad quæsitum principale.

Indiuiduũ q̃d.

Quantum ad primũ. Sciendum est primo q per indiuiduum in ꝓposito intelligendum est mixtum complexionatum perfectum exñs vnum numero per se, & non indifferẽter quodlibet contentum sub aliqua specie. Vel forte possumus hoc restringere ad mixtum animatum. Secundo est sciendum in quolibet tali mixto duplicẽ reperiri vel inueniri cõplxonem. Vna dr̃ complexio insequens formam. Alia vero insequens materiam. Et per cõplexionem insequentem formam in ꝓposito non debemus intelligere cõplxonẽ insequentem dispõnem principij actiui, sicut spermatis viri & spiritus genitiui. Sicut nec per cõplxonem insequentẽ materiam debemus intelligere cõplxonẽ dependentem a dispositione principij passiui, sicut sanguis menstrui, cõplxo. n. sanguinea in indiuiduo reperta, ita reperitur q̃nq; dependentiam habuisse a dispositione sanguinis menstrui sicut spermatis, cum plerũq; in oĩbus similet magis foetus matri q̃ patri. cum tñ illa cõplxo sit insequens formã vt satis patet.

Mixti complxo duplr quid.

Dico secundo q non ꝓpter hoc dr̃ aliqua cõplxo insequẽs formam, quia post formam in materiam ꝓducatur cum ab instanti g̃nonis cõtrahi possit q aliquis sit sanguineus phlegmaticus &c. quæ dicũtur complexiones formas insequẽtes. Dico tertio q ꝓpter hoc dr̃ aliqua cõplxo insequens formam: quia secundum formæ exigentiã quo ad illius productionem in materia et quo ad eius operari uel operationẽ ꝓducitur, ita q sine hac complexione nõ produceretur hæc forma in materia nec sine ista posset suas operationes debite perficere. Et hæc est cõplexio resultans ex actione & passione qualitatũ contrarioꝝ elementoꝝ inter se, vt temperata sanguinea, & sic de alijs. Et hmõi complxo oĩbus indiuiduis eiusdem speciei est silis secundũ spẽm. Notũ est. n. q in quolibet indiuiduo de humana specie est humana complexio, licet sit in eis secũdum magis perfectum & minus. Nec est possibile alicuius indiuidui formam ab huiusmodi complexione absolui. Notum est enim q non potest esse homo sine complexione, qua cõseruatur & permanet humana forma resultante ex proportione certa qualitatum primarum.

Contra uero per complexionem insequentem materiã intelligere debemus complexionem in indiuiduo naturaliter repertam non necessario requisitam ad esse formę indiuidui illius in materia, nec resultantem ex qualitatibus manifestis nec reducibilibus ad eas, nec necessario ad operationes speciei cuius est illud indiuiduum requisitum inclinantem formam eius ad determinato modo agere vel pati aliquas operationes. Exempli gratia. reperitur stomachus sanus abhorrens allium, sicut stomachus meus, dico q in hoc stomacho est complexio insequens formam per quam conseruat & per quam conuenientem chylum generat & conuenientẽ nutritur. Et patet huiusmodi complexionem esse productã in stomacho meo secundum exigẽtiam stomachi & formæ eius tam quo ad conseruationem eius in materia q̃ quo ad operari eius. Similiter in stomacho sic signato est dispositio per quam abhorret allium vt venenũ: & hæc dispositio nõ est in materia secundum exigentiam animæ stomachi mei, quia quantũcunq; in stomacho meo non foret ista dispositio per quam abhorret allium non minus posset forma conuenienter in stomacho conseruari, debite digerere, & nutrire & sic de alijs. Ista igitur talis dispositio dicitur insequens materiam ad intellectum iam dictum.

Cõplxonis insequẽtis formã & materiã dr̃iam triplex.

Ex quibus oĩbus colligi possunt plures differentiæ inter complexionem insequentem formam & complexionem insequẽtem materiã. Prima dr̃ia est, quia sine complexione insequente formã non potest forma in materia conseruari, sed sine complxone insequente materiam sic. Secunda differentia est, q complexio insequens formam est secundum speciem similis oĩbus indiuiduis eiusdem speciei, complexio vero insequens materiam non. Tertia differentia est, q principales suas operationes operatur forma per complexionem insequentẽ formam, non autem per complexionem insequentem materiam. Et plures aliæ differentiæ possunt addi, vt patet intuenti.

Qualitates occultæ quæ.

Tertio principaliter sciendum est q præter qualitates manifestas concurrentes ad generationem mixtorum concurrunt qualitates occultę non reducibiles in qualitates manifestas, sicut occultæ cœlestes influentiæ vel occultę dispositiones materiæ ratione quarũ derelinqui possunt in mixtis generatis adhuc eiusdem speciei variæ occultæ dispositiones ad agendum vel recipiẽdum determinatas operationes, quas mediantibus illis occultis dispositionibus possunt producere formæ illorum mixtorum tanq̃ mediantibus instrumentis. Verbi gratia expresse experimur aliquos homines sanguineos qui ratione complexionis resultantis ex qualitatibus manifestis deberent esse largi, qui tamen naturaliter inclinantur ad furandum vel aliquid tale committẽdum, manifestum est q hoc non potest reduci ad qualitates manifestas, sed reducitur ad cœlestem influẽtiam vel aspectum qui cum qualitatibus manifestis concurrebat ad generationem mixti huius, & præter complexionem resultantem ex manifestis qualitatibus derelinquit occultam ꝓprietatem taliter illud inclinantem, quam dicere debemus esse qualitatem de secunda specie qualitatis, quæ solet naturalis potentia vel impotentia nominari. Item experimento vidimus aliquem sanguineum iuuenem abhorrere naturalit̃ venerea & totaliter ipsa fugere, q non potest reduci nisi ad talem proprietatem siue complexionem quam dicimus cõplexionem, seu dispositionem insequentem materiam, quæ ideo dicitur insequens materiam, quia est principium occultum & non distincte cognitum, vel quia non producta secundum principalem formæ exigentiam, vel quia multotiens acquiritur ratione occultæ dispositionis existentis in materia generationis sicut in spermate vel sanguine menstruo, sicut de multis casatis vel familijs quæ a principio generationis contrahunt dispositiones per quas tandem cadũt in tineam aut podagram aut aliquid huiusmodi, cum tamẽ omnes sint eiusdem cõplxonis insequẽtis formam vel silis.

Quarto præmittendũ est q esse duo indiuidua oĩno cõsilis cõplxonis potest dupliciter intelligi. Vel quo ad cõplxonem insequentem materiam & formam simul. Vel quo ad complexionem insequentẽ formam tñ. Exempla satis patent.

Indiuidua duo cõsilis complxonis duplicit̃.

Quantum ad secundum sint hæ conclusiones. Prima conclusio. Possibile est reperiri plura indiuidua omnino similis complexionis insequentis formam. Hanc conclusionem probant argumenta facta ante oppositum. Secunda conclusio est hæc. Nullam repugnantiam naturalem includit plura fore indiuidua complexionis omnino eiusdem tam insequentis formam q̃ materiam. Probatur. Primo quia qua ratione de pluribus indiuiduis eiusdem speciei illud esset repugnans, illa eadem ratione de omnibus quarũcunq; specierum indiuiduis. Sed arguitur q non, quia non repugnat ignem simplicem vnum fore alteri omnino similem, nec vnam aquam alteri, & sic de singulis &c. Itẽ non repugnant agentia concurrentia ad generationem fortis fore similia omnino & materiæ consimiliter applicata, & materiam fore omnino consimiliter dispositam. igitur &c. patet consequentia, & assumptum intelligenti. Item nõ video q ex illo sequatur contradictio, nec aliquid cõtra naturalia principia, ideo &c. Tertia conclusio quæ sequitur. Possibile est duo vel plura indiuidua eiusdem speciei tam secundum complexionem insequentem formam quàm secundum complexionem insequentem materiam fore omnino consilia. probatur, quia quod nullã includit repugnãtiã naturalẽ est naturalit̃ possibile, sed hoc est tale, vt ex præce-

oculo, capite virgæ: ideo &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum satis patet solutio ex dictis in quæstione. Ad confirmationem primam patet similit' solutio. Ad secundam dicitur q licet graduentur cõplexiones membrorum in comparatione ad cutim sicut aliorum hominum in cõparatione ad temperatum, hoc tamen non arguit ipsam esse perfectiorem, sed secundũ suas dispõnes mediam esse. Ad secundũ principale dicitur q licet rõne suæ complexionis innatæ sit cutis terrestris, non tamen fit hmõi per complexionem innatã & influentem simul. Ad tertium principale satis patet in quæstione. Ad quartum dicitur negando similitudinem illam. Nisi forte intelligatur de cute exteriore hominis. Ad quintum dicitur negando assumptum. s. cutim esse maxime debilem. Vel concesso illo negãda est consequentia. & hoc loquendo de temperamẽto secundo modo dicto. Ad vltimum dicitur concedendo cutim mortuã esse terrestrem, hic autem est sermo de uiuente. Vel salt' q nõ repugnat q idẽ mẽbrũ, vt cibus vno mõ graduandũ est inter cibos quod tñ vt operationõ productiuum est aliter in gñe membrorum graduandum.

Cibi unius cõplo opposita.

Quæstio. xiij.

DECIMO TERTIO Quæritur. Vtrum reperibilis sit aliqua medicina temperata. Et arguitur q nõ. Primo quælibet medicina ingrediens corpus nr̃m patitur a calore nostro passione corruptiua. igitur quęlibet medicina est contraria corpori humano, & per consequens non est sibi tẽperata. patet consequentia, & maior colligitur in littera ex dictis Auic. describentis medicinam temperatam. Sed volumus q tũc per calorem qui in corpore humano existit patitur &c. & patet minor, quia inter sola contraria vertitur actio & passio corruptiua, vt colligitur primo de gñone. Secundo principaliter sic non est possibile aliquam medicinam fore totalis complexionis alicuius corporis conseruatiuam. igitur &c. patet consequentia: quia non dr̃ medicina temperata respectu vnius determinati mẽbri aut plurimũ, sed respectu complexionis totius, & arguitur assumptum, quia eiusdem corporis membra sunt contrariarum cõplexionum: sed quodcũq; est conseruatiuum vnius contrariorũ est corruptiuum alterius. igi' &c. tota cõsequentia patet cũ añte. Tertio ad principale arguitur sic. nulla põt esse medicina actualiter oĩum membrorũ nr̃i corporis conseruatiua. igi' &c. patet consequentia: quia si non posset esse actualiter talis: igitur nec potentialiter, & assumptum argui', qa si esset aliqua talis Ipsius ad quęcunq; mẽbri nr̃i corporis eadem foret habitudo, sed quorũq; plurĩũ ad aliquod tertium est eadẽ habitudo illa inter se sunt siĩa. ergo oĩa membra nostri corporis forent inter se siĩa. quod non est rationale. Quarto quantũcunq; fuerit medicina temperata ipsa est exiccatiua nostri corporis. igi' ipsa nõ est temperata. patet consequentia & assumptum, quia si medicina est tẽperata. igitur per ipsum conseruatur calm̃ naturale nostri corporis & per consequens vigoratur, sed calm̃ vigoratum fortius exiccat humidum naturale. igitur &c. patet cõsequentia cũ añte. Et confirmatur, quia calidum naturale simul cũ calore medicinę temperatæ potentius est ad corrumpendum frigiditatem contrariam q̃ se solo, igi' cæteris paribus plus de ipsa erit potens corrumpere, sed sicut plus de frigiditate corrumpi', ita plus inducitur de caliditate. igitur &c. tota consequentia patet cum añte. Quinto medicina temperata quantũcunq; actualiter talis posset a corpore quantũcũq; temperato sentiri, sed omne quod ab alio sentitur agit in illud. ergo medicina temperata ageret in corpus quantũcunq; temperatum, & per consequens alteraret, talis enim actio non videtur nisi alteratio quędam. Vltimo pro isto sunt duę auctoritates. Prima colligitur primo et secundo de simplici medicina q de ratione medicinæ est alterare corpus. Secũda colligitur quinto colliget melius est tribuere tẽperantiam cibo & distemperantiam medicinæ. Et idẽ videtur colligi de mente Aui. secunda fen primi. ca. de eo qd' comeditur & bibitur: vbi distinguens inter medicinã & cibum vr̃ velle medicinã operari a qualitate. operari autẽ a qualitate est agere & alterare qualitate manifesta. igi' &c.

Opari a qualitate qd.

In oppositum est Auicẽ. in littera.

In ista qõne erunt duo articuli. In primo præmittentur quædam distĩones & suppositiones. In secundo respondebitur ad quæsitum. Quantum ad primũ sint hæ distĩones.

Prima distinctio q medicinã temperatam possumus considerare dupliciter. s. actualiter, & potentialiter talem. Exẽplum primi, vt homo temperatus homini temperato. Exẽplum secundi, vt hyacinctus aut capillus veneris vt alij exẽplificant. Secunda distinctio est q dupliciter possumus imaginari aliqd corpus nr̃m calefacere: aut infrigidare etc. s. intensiue & extensiue aut quantitatiue & gradualiter. Exẽplum primi vt cibus temperatus dicitur corpus nr̃m quantitatiue calefacere reponendo. s. in nobis sanguinem & spm̃ quæ sunt corpora calida quantũcunq; non fiat per ipsa in corpore calor intensior q̃ prius, immo iuxta hoc foret concedendũ lactucam & papauer corpus nr̃m calefacere. Exẽplum secundi vt piper calefacit nos. s. caliditatem intendendo vltra gradum caloris pręexistentis. Ad propositum cum dicimus temperatam medicinam non calefacere, calidam vero sic, intelligimus de calefactione secundo mõ dicta. Tertia distinctio est q medicinam temperatam cõseruare corpus nostrum possumus dupliciter imaginari. Primo q ipsum in eadem latitudine & eiusdem latitudinis situ vel gradu conseruet siue permanere faciat ipsum nullo modo alterando, sed solum alterantibus resistendo & eius permutationem ꝑhibendo. Secundo q ipsum alteret intra tñ extrema suę latitudinis cõseruando & eius exitum ad extrema ꝑhibendo. Totum satis patet. Vterq; illorum modorũ ab auctoribus dicitur conseruatio. Quarta distinctio est q quædam est medicina conseruatiua per se, & quædã per accidens. Per se dicitur quæ per principium eius intrinsecũ naturaliter inclinatur. Per accidens vero quæ nõ vt vestis. Et iterum quædam per manifestam qualitatem hoc facit, vt capillus veneris, quędam vero per occultam vt hyacintus. Hic autem maxime est sermo de his quæ hæc a manifesta qualitate operantur & hoc per se. Quinta distinctio est q dupliciter dicitur aliquid vel aliqua medicina conseruare membra nostri corporis. Primo quidem immediate. Secundo vero mediate. s. conseruando aliquid a quo immediate totius vel omnium membrorum complexio reseruatur. Prima suppositio est q a spiritu cordis super totum influente & sanguine totius corporis & cuiuslibet membri nostri complexio conseruatur. hoc supponitur nunc et declarabitur infra capl'o de membris. Secunda suppositio sequitur q quicquid est conseruatiuum huius spiritus vel huius caloris communis a pluribus taliter appellari est humani corporis conseruatiuum. patet quia quicquid est conseruatiuum prioris est conseruatiuum posterioris via dependẽtiæ. Tertia suppositio q in quacunq; latitudine abinuicẽ gradualiter diuisibili vel in qua distantia non repugnat inueniri extrema in eadem non repugnat medium inueniri. patet. n. q transiens de extremo in extremum talis latitudinis transit per medium. Vltimo quantum ad hoc sciendum est quòd de temperantia & gradibus medicinarum duæ inuentæ sunt positiones. Vna ponens quòd omnis medicina alicui corpori temperata est temperata cuilibet ita quòd sicut medicina temperata esset conseruatiua temperati si eidem fuisset debite approximata ita foret conseruatiua cholerici & phlegmatici si eis debite approximaretur. Similiter sicut camomilla debite temperato approximata calefaceret ipsum in primo respectu proprij temperamenti, ita approximata cholerico aut phlegmatico ipsum calefaceret in primo respectu proprij temperamenti, & sic de alijs. Secunda vero positio ponit quòd medicina temperata est soli corpori temperato temperata, & q omne corpus temperato calidius infrigidaretur a medicina temperata sibi conuenienter approximata & omne eodem frigidius calefieret, sicut camomilla poni'

Medicina tẽperata duplex.

Corpus nr̃m calefieri vl' infrigidari duplex.

Medicinę tparę cõseruatio duplex.

Medicina cõseruatiua duplex.

Medicinę cõseruatio duplex.

corpus temperatum calefacere in primo: corpus tamē temperato calidius in secundo nō calefieret a camomilla, sed potius frigesieret tantū quantum distat ab ea. Et sic proportionaliter intelligendum est de alijs. Quæ autem istarum positionum sit tenenda & quæ non videbitur infra cum disputabitur super illo capl'o de eo quod comeditur & bibitur

Quantum ad secundum penes vtranq; istarum pōnum sint quædam cōcl'ones. Prima cōcl'o. Possibile est inueniri medicinam temperatam actualiter talem. Istam con-
Gal. clusionem voluit Gal'. 1. de simplici medicina. Et arguitur idem. Dabilis est medicina conseruatiua corporis humani in latitudine suæ complexionis & nullatenus versus extrema illius alteratiua. igitur &c. consequentia vr̄ nota ex quid nominis medicinæ temperatæ, & assumptum patet de homine temperato alteri in complexione simili. Item reperibilis est medicina actualit' talis calefactiua humani corporis & similiter infrigidatiua. ergo dabilis est medicina inter hęc extrema media. s. conseruatiua. patet consequentia, & assūptum similiter. Item dabilis est medicina omnino in suo calore gradualiter similis complexioni pla. vel sor. igitur &c, patet consequentia & assumptum per idem, quia datur intensior & remissior. igitur &c. Secunda conclusio principalis. Dabilis est medicina temperata potentialiter talis, ꝓbatur, quia dabilis est medicina quæ in corpore temperato ad actum reducta corpus tēperatum in sua naturali dispositione conseruat non inducendo qualitatem excedentem naturalem eius dispositionem secundum aliquam extremitatum. igitur &c. patet consequentia ex quid nominis medicinæ temperatæ positæ in littera. & patet assumptum vt supra: quia reperibilis est medicina uersus extremum calidius permutans. similiter versus extremum frigidius. igitur &c. consequentia tenet probabiliter. Tertia conclusio. Licet ita sit vt præcedentes asserunt. conclusiones, nulla tn̄ istarū medicinarum temperatarum siue fuerit actualiter siue potentialiter talis: est immediate conseruans complexionē totius humani corporis cui approximatur, & cuiuslibet partis eius. Patet primo de medicina actualiter tali, quia non immediate conseruat nisi per similitudinē quā habet ad cōseruandum, sed ipsa non habet actualem similitudinem ad totius conseruabilis quamlibet partem: vt patet satis cū sint ipsius conseruabilis partes valde distinctarum complexionum. igitur &c. Tota consequentia patet cum añte. Similit' arguitur de medicina potentialiter tali, quia non conseruat nisi ad actum reducta, sed ipsa sic reducta nō est similis cuilibet membro nr̄i corporis. Igitur &c. patet consequentia, & assumptum similiter. Quarta conclusio, sequitur ꝙ quælibet talis medicina solum mediate cōseruat cuiuslibet membri nostri corporis complexionem. Patet, quia actualiter conseruat & non immediate, vt argutum est. Igitur &c,

Modus autē cōseruationis talis est si fuerit medicina actualiter talis erit similis calori nostri corporis siue spiritui et sanguini, quem cōseruabit, & huiusmodi autem calor fluens super totum corpus habet conseruare totum. Similiter si fuerit talis in potentia reducta ad actum conseruabit calorem iam dictum totius conseruatiuum. Ex quo patet ꝙ quantūcunq; non sit illa cuilibet membro similis ipsa tamen est totius conseruatiua. Patet secundo non cuiuslibet membri fieri conseruationem per similia actualiter in gradu et in forma. Sed qualr ista ꝑpositio sit intelligenda videbitur infra.

Quinta conclusio penes primam opinionem. Nulla temperata medicina in eo ꝙ temperata reducta ad actū in aliquo corpore est illius corporis alteratiua intra vel extra latitudinem. patet, quia alias non esset temperata. Item quælibet medicina temperata cuiuslibet corporis est conseruatiua. Item pręcise taliter est temperata vni qualiter alteri cuicunq;. Si igitur vnius esset alteratiua esset alteratiua cuiuslibet. Notū autē est ꝙ non est alteratiua cuiuslibet, quia aliđ oē corpus posset permutare ex latitudinē suā. igitur &c. Et forte penes istā viā ꝓbabiliter possumus imaginari ꝙ medicina tēperata interius assumpta conuertit in vaporē toti et oībus partibus ꝓportionalē hñtem i se partes difformes toti ꝓportionabiles, sicut imaginamur in cibo temperato. Sed illa difficultas pro nunc transeat. Sexta conclusio penes secundam opinionem. Aliqua medicina temperata est ad intra latitudinem temperamenti cum fuerit reducta ad actum gradualiter corporis temperati calefactiua vel infrigidatiua. Hæc conclusio probat̄, quia latitudo temperamēti vel temperantiæ humani corporis correspondet latitudini temperantiæ medicinæ, quia aliter foret corpus temperatum cui non esset medicina temperata vel econtra, sed in latitudine temperantiæ corporis est reperire extremum calidius & extremum frigidius. igitur &c. patet consequētia, quia medicina existente in extremo remissius calido temperamenti approximata corporis in extremo calidiori existenti alterabit necessario illud versus extremum minus calidū & econtra, igitur &c. vt patet intuenti. Septima conclusio est hæc. Penes istam positionem secundam reperibilis est medicina temperata alicuius corporis temperati ad actū reducta nullatenus calefactiua aut infrigidatiua, & sic de alijs. patet: quia exquo latitudo tēperantiæ corporis correspondet latitudini tēperantiæ medicinæ possibile est corpori tēperato approximari medicinā temperatam exñte in situ latitudinis suæ corrñdente situi in quo est illud tēperatū corpus in latitudine temperantiæ. igitur &c. patet cōsequētia & assumptum similiter. quare &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur concedendo quālibet medicinam temperatam potentialiter talem pati, & negatur consequentia cum dicitur. ergo nulla est medicina tēperata. Nō. n. dr̄ medicina tēperata, qa nūq̄ alteret nec alteret̄, sicut nec cibus, sed iō qa ad actū reducta cōseruat.

Ad secundū dr̄ negando assumptum, & cōceditur membra nostri corporis esse contrariarꝫ complexionum &c. & negatur minor ista, quicquid est vnius contrariorꝫ conseruatiuum est alterius corruptiuum &c. eadē enim coelestis influentia est contrariorum conseruatiua. Silr calor cordis cōtrariorum membrorꝫ. Nec hoc repugnat de his quæ vt agētia vl'ia ad istos effectus producendos uel conseruandos cōcurrunt. Sicut etiam in argumēto negatur ꝙ omne alterius conseruatiuum sit simile illi, licet bene econtra. Ad tertiū dr̄ negando assumptum. Et cum arguitur. ꝙ oīum mēbrorum nostri corporis ad illam foret eadem habitudo. Dr̄ cōcedendo. s. tanquam conseruabilis ad conseruandum. Et ita in hac denotatione sunt omnia membra silia quę est esse cōseruabile. Ad quartū dr̄ ꝙ medicina tēperata vigorat calidum naturale ad suas operationes naturales ꝑducendas. Et negat̄ ꝙ calm magis vigoratum magis consumit, sicut patet in cholerico & in tēperato. Vel dr̄ ꝙ sicut magis exiccat ita melius restaurat. Vel negatur ꝙ magis exiccet, quia etiam per medicinam temperatam disponitur humidum: ut patet. Et per idem patet ad confirmationem. Ad quintum qualiter sit sensibilis & qualiter non satis patet. Ad auctoritatem Galeni dicitur ꝙ de ratione medicinæ est alterare corpus, licet non quodlibet. Et hoc quo ad secundam positionem. Quo uero ad primam intelligitur de medicina distemperata. Ad auctoritatē Auer. dr̄ ꝙ uoluit raro & difficulter reperiri medicinam distemperatam, frequenter autē & facilius cibū. Vel ꝙ magis immutāē corpora a medicinis q̄ a cibis. Ad auctoritatē Aui. dr̄ ꝙ non oē operās a qualitate alterat, sed bene alterat uel conseruat. Aut ꝙ loquitur ibidem de medicina distemperata.

Quæstio. xiiij.

DECIMO QVARTO Quęrit̄. Vtrū distō cōplexionum distēperatarū posita in lr̄a ab Aui. sufficienť sit posita sic ꝙ sub ea omnes complexiones distēperatę cōpręhendātur. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo stat aliquam complexionem distemperatam esse: quę tamen non est calida nec frigida respectu temperatæ nec humida nec sicca. igitur &c. tenet consequentia & assumptum arguitur quia moriens ex febre per resolutionem potest esse in gradu suæ complexionis omnino æqualis temperato. igit̄ &c.

tenet

tenet consequentia eo q tunc erit distẽperatus non calis nec frigidus & similiter de alijs, vt patet. igitur &c. Secundo possibile est complexionem phlegmatici in primo permutari ad cõplexionẽ cholerici absq; hoc q permutetur ad temperamentum, ergo possibile est aliquam fore distemperatam cõplexionẽ quæ nec erit calida nec frigi. &c. assumptum satis patet, & consequentia arguitur. quia sit Sor. phlegmaticus in primo qui in hora gratia argumenti permutetur ad cholericum in primo per processum vniformẽ absq; hoc q fiat aliquando temperatus in medio instanti horæ erit Sor. distemperatus et tamen pro tunc non erit calidus nec frigidus nec humidus neq; siccus respectu tẽperati, vt sequit ex casu. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter. Tertio ad principale sic arguitur. Aliqua est ægritudo complexionalis quæ nec est calida nec frida nec humida nec sicca. igitur &c. patet consequentia & assumptũ arguit, quia color exñs in crystallina & visionẽ ĩpediens est ægritudo cõplexionalis eo q est ægritudo cum per se immediate impediat visionem. Q. tñ sit cõplexionalis patet, quia nec est cõpositionalis nec vnitatis igitur &c. Sed q non sit ægritudo calida nec frigida &c. patet satis intelligenti. Consimiliter per omnia argui potest de duritie mollitie asperitate & lenitate. Nam per mollitiem immediate & sensibiliter læduntur operationes ossis, vt operatio sustentatoria, aut operatio dẽtis: vt notum est, & ideo dentis vel ossis mollities potest esse ægritudo, sed vt notum est non est ægritudo calida nec frigida. igitur &c. tota cõsequentia est nota cum añte. Forte diceretur q est reducibilis ad qualitates primas cum durities & mollities sint duæ. Contra per idẽ asperitas & lenitas non possunt esse ægritudines per se: cuius oppositum ponunt auctores. & arguit cõsequentia, quia asperitas & lenitas ita conuenienter reducuntur ad qualitates primas, sicut durities & mollities: vt debet videri. a. ds q̃one. Itẽ persuaderetur q asperitas põt esse ægritudo, quia per eam immediate sensibilit' læduntur operationes viuẽtis: ideo &c. Quarto ad principale arguitur. sic q̃ possibile est per dispõnem vel cõplexionem insequentem formam ad intellectum superius positum perfici operationes & similiter lædi, tam posse est per cõplexionẽ insequentẽ materiã ipsas perfici & similiter lædi. Ponatur igitur in esse q stante tẽperamento cõplexionis insequentis formam stat complexio insequens materiã imperficiens operationes sicut supra declaratum fuit esse possibile. Et patet tunc corpus fore complexionis distemperatæ, quia cõplexionis operationes lædentis. Q. tamen in eo nõ sit distemperantia calidi fri. humidi vel sicci satis patet ex casu ideo &c. Quinto dolor est ægritudo complexionalis & tamen non est aliqua iam dictarum. igitur &c. patet consequentia & minor, & maior arguitur. Q. enim dolor sit ægritudo arguit, quia dolor est immediata causa syncopis siue prostractionis virtutis, igit est immediata cã læsionis operationis sensibilis, & per consequens est ægritudo. patet cõsequentia & assumptum satis. Quod etiam complexionalis patet, quia nec est ægritudo compositionalis, nec vnitatis, ideo &c. Sexto arguitur sic. plures sunt distemperantiæ compositæ q̃ enumeratæ in littera ab Aui. igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur, quia aliqua est distẽperantia calida & frigida, & hanc non ponit Auicẽ. igit &c. consequentia nota & arguitur maior. Primo quia moriens ex febre per resolutionem habet ægritudinem calidam cũ sit febriens, & humidum morientis est frigidum respectu proprij temperamenti. igitur &c. patet consequentia cũ antecedente. Septimo, quia a theriaca noua simul in mẽbris nostri corporis inducitur adæquate distemperantia calida & distemperantia frigida. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia idem membrum secundum se totum ab ea stupefit & calefit, sed non stupefit nisi quia frigefit. igitur &c. patet consequentia cum antecedente.

Oppositum ponit Aui. in littera ponens prædictã distinctionem tanquam bonam & sufficientem.

In ista q̃one erunt duo articuli. In primo videbit de principali quæsito. In secundo videbitur difficultas tacta in sexto principali, an. s. sit possibile in eadem parte simul esse distemperamenta contraria. s. distemperamentum calidum & frigidum. Quantum ad primum præmittam primo præambula quædam. Secundo conclusiones de quæsito.

Distẽperãtia duplex.

Præmittendũ igit primo q distemperantia potest esse duplex. s. naturalis & prẽter naturã. Et per distemperantiã naturalem intelligo illam per quam potest membrũ vel corpus in operationes sibi debitas quæ tamen læsæ & imperfectæ proueniunt respectu operationum prouenientium a temperamento, vt dispositio qua quis est sanguineus vel cholericus. Econtra per distemperantiam præter naturam intelligo illam per quam corpus vel membrum impeditur vel læditur in operationibus sibi debitis, vt febriens aut frigidus præter naturam aut aliquid tale. Et de vtrisq; istarum potest esse sermo in questione. Secundo principaliter p̃mittendum q ad hoc q aliqua complexio sit alicui corpori tẽperamentum vel sanitas non sufficit ipsam esse talem vel talem in gradu, sed cũ hoc requiritur debita dependentia eius a spiritibus humoribus &c. vt supra alias declaratum est.

Ex quo patet q non vbicunq; est cõplexio gradualiter tẽperata ibi est complexio temperata immo potest esse a temperamento multum lapsa. Sicut. n. propter defectuum gradus requisiti ad temperamentum efficitur complexio distemperata ita propter defectum aliarum circunstantiarũ. Tertio principaliter pręmittendum omnem illam dispositionẽ esse ægritudinem per quam immediate & per se læduntur operationes viuentis. Et hoc colligitur. 3. de accidenti. Et potest hęc descripcio verificari tam de distemperantia naturali q̃ de distemperantia præter naturam. Qualibet. n. distẽperantia naturalis per quam sensibiliter operationes lędunt respectu temperati potest esse ægritudo & dicitur ægritudo simpliciter. Similiter qualibet distemperantia pręter naturam per quam immediate sensibiliter læduntur operationes dicitur ægritudo & ægritudo vt nunc hoc satis visum est primo techni.

Ægritudo qd.

Tunc sit prima conclusio. Possibile est aliquam esse distemperantiam complexionalem quæ nec est calida nec frigida nec humida nec sicca tam naturaliter q̃ etiã pręternaturalit' talẽ. Hanc conclusionẽ quo ad cõplexionẽ pręternaturalit' talẽ deducit primum argumentum añ oppositum adductum. Quantum vero ad distemperantiã naturaliter talem deducit secundum argumentum añ oppositũ adductum. Item possibile est cõplexionem gradualit' ęqualem temperamento non fore temperatam. igitur &c. patet consequentia & assumptum argutum est. Et ex conclusione sequitur primo aliquam distemperantiam ægritudinalẽ non plus, immo minus gradualiter distare a temperamento q̃ aliqua certa data neutralitas distet ab eodem. Sequitur secundo aliquam neutralitatem plus gradualiter a sanitate distare q̃ distet ab eadem ægritudinalis distemperantia certa data. Sequitur tertio q non inter quamlibet ęgritudinem & sanitatem sibi oppositam gradualiter mediat neutralitas. Corrolarium aliud. Non qualibet distemperantia complexionalis est simplex vel composita. Corrolarium aliud. Latitudo complexionum distemperatarũ nõ correspondet latitudini medicinarum. Aliud corrolariũ. Non cuiuslibet complexionis distemperatæ reductio ad tẽperamentum fit necessario per contraria intendentia vel remittentia gradum complexionis reducente. Ex isto patet vlterius eandem complexionem iam non esse naturalẽ sanitatem vel temperantiam, quæ tamen post hoc erit temperantia & tamen ista complexio non intenditur nec remittitur. Et infinita quasi ex his sequuntur quę nunc dimittant.

Ægritudo duplicit'.

Et nota istũ casum fore optimum ad oñdendum ad sanitatẽ fore per accidens motum. Secunda conclusio principalis est. Possibile est aliquã fore distemperantiam qualitatiuam quæ nõ est complexionalis. Hęc conclusio arguitur. Primo quia color in crystallina existens & visionem impediens est huiusmodi. Secundo quia mollities ossis vel dentis lædens vel impediens est huiusmodi. Tertio quia

grauitas membri debitum eius motum impediẽs eſt vel eſſe poteſt huiuſmodi.igitur &c. Ex iſta concluſione et eius probatione ſequitur primo non quamlibet diſtemperantiã eſſe complexionalem compoſitionalem vel vnitatis. patet quia iſta diſtemperantia coloris eſt huiuſmodi. Secundo ſequitur ꝙ non quęlibet ſanitas eſt complexionalis compoſitionalis vel vnitatis.patet:quia diaphaneitas in cryſtallina debite exiſtens eſt huiuſmodi. Sequitur tertio nõ quãlibet diſtemperantiam fore a ſibi cõtrario formaliter remouibilem quia nõ albedo a nigredine:nec grauitas a leuitate.

Tertia concluſio.Poſſibile eſt aliquam corporis vel mẽbri diſtemperantiam eſſe qualitatem non manifeſtam. patet,quia poſſibile eſt talem eſſe malam complexionem inſequentem materiam.igitur &c.patet conſequentia & aſſumptum ſupra declaratum eſt. Ex iſta concluſione plura adduci poſſunt corrolaria. Quarta cõcluſio.Poſſibile eſt aliquam actionem læſam eſſe ægritudinem vel ecõtra probatur,quia poſſibile eſt dolorem eſſe ægritudinem, ſed quilibet dolor eſt actio læſa.igitur &c.patet conſequentia et minor & arguit maior,quia per dolorem imediate ĩpediri poteſt & ſenſibiliter lædi viuentis operatio.igiẽ &c.patet conſequentia & aſſumptũ ꝓbať:quia dolor immediate ꝓſternit virtutem.igiẽ &c.tenet conſequentia quia ꝓſtratio virtutis eſt accñs,& aſſumptum ſatis patet. Non.n.mediante complexione hoc operatur dolor ſed potius econtrario. Q꞉ tñ ꝓſtratio virtutis ſit accñs ꝓbatur.quia eſt res pręter naturam,& non eſt ægritudo,nec cã.igitur &c.valeat quantũ poteſt. Item dolor ꝓſternendo maxime lædit operationes immediate. Item dolor offuſcat ſenſationem,& hoc imediate,quia quocunq꞉ alio deducto hoc faceret:quia fortior motus &c.ſed hmõi offuſcatio eſt læſio ſenſationis. igitur &c.

Ex hoc ſequitur primo aliquam ægritudinem eſſe accñs.

Sequitur ſecundo ꝙ diſtõ rei prætet naturã in ægritudinẽ cãm & accñs non eſt neceſſario tanquam realiter diſtinctorum,ſed ſolum rõne. Sequitur tertio aliquã ęgritudinem eſſe in aĩa ſubiectiue,quia dolor eſt hmõi. Sequitur quarto aliquã ægritudinẽ fore qualitatẽ ſpũalem, quia dolor eſt hmõi.eſt.n.ſenſatio ſiue actus quo aĩa dř ſentire. Infinita ex his ſequuntur. Quinta cõclo eſt.Diuiſio poſita in litterã Aui.complexionum diſtemperatarum in ſimplices et compoſitas non eſt vĺr cõpręhẽdens oẽs cõplones diſtẽperatas. hæc cõclo euidenter ſequiẽ ex cõclonibus præcedentibus.

Sexta cõclo. Diuiſio ab Aui.in lr̃a poſita ſufficienť cõpræhendit oẽs diſtẽperãtias manifeſtas cõplonales a cõplone tẽperata graduaľr recedentes.patet,qa uĩs cõplo manifeſta ſiue per qualitates manifeſtas a temperamento gradualiter recedens vel recedit per caľm vel frigidum &c.ut patet intuenti. Ex quo patet ad ſaluandum Aui.& alios auctores innuentes prædictam diuiſionem neceſſe eſt ſolum ponere iſtã diuiſionem diſtemperatarum cõplonũ manifeſtaꝝ a tẽperata cõplone graduaľr recedẽtiũ. Et per ly cõplonalium remouetur iſtãtia facta de colore & grauitate,tales.n. nõ ſunt diſtẽperantię cõplonales,licet bñ qualitatiuę,quãuis multotiens auctores appellant eas complexionales,tunc.n.per cõplexionales intelligimus qualitatiuas.Per hoc autẽ qď dcm̃ eſt manifeſtaꝝ remouetur inſtãtia adducta de cõplone diſtẽperata inſequente materiã quã dicere poſſumus nõ eſſe cõplexionalem,ſed eſt quędam occulta qualitas, vt ſupra oſtẽſum eſt. Et per hoc ꝙ dicebatur gradualiter diſtantium a temperamento remouetur prima & ſecunda inſtãtia ante oppoſitum adductæ.tales.n.licet ſint diſtẽperantiæ, nõ tamẽ gradualiter diſtantes a tẽperamento. Quantum ad ſecundum articulum præmitto primo diſtõnes & notabilia quędã.Secundo ponã cõclones de quæſito. Sit igiẽ hęc prima diſtinctio iuxta communem modum loquẽdi medicorum.

Mẽbrũ infrigidari uel diſtẽperari dupľr.

Dupliciter conuenit aliquod membrum infrigidari vel diſtemperari in frigido.Primo.ſ.intenſiue quia in eo ſit frigus intenſius gradualiter q̃ prius erat aut q̃ eſſe debeat & caliditas remiſſior. Secundo extenſiue vel quantitatiue, quia ſ.in ipſo ſpũum & ſanguinis eſt quãtitas minor q̃ prius erat aut q̃ eſſe debeat.Prima dicitur frigiditas vel infrigidatio poſitiua.Secunda vero priuatiua,quia non eſt frigiditas niſi per priuationem talis rei calidæ vt notum eſt. Cõſimiľr per oĩa dici poteſt de calefactione. Dupliciter enim poteſt aliquod membrum calefieri vel diſtẽperari in calido quia intenſiue.ſ.acquirendo gradũ intenſiorem &c. & extenſiue vel quantitatiue.ſ.per poſitionem maioris quantitatis ſpirituum & ſanguinis. Secunda diſtinctio.Dupliciter poteſt dici aliquis calor intenſiue diſtemperatus alicui corpori vel membro.Primo in comparatione ad temperamentum illi corpori vel membro conueniens tempore ſanitatis.Secũdo in comparatione ad quantitatẽ humidi exiſtentis in illo mẽbro vel corpore actualiter.Exemplum primi, vt in cholerico ephemerante.Exemplum ſecundi,vt in moriente ex febre per reſolutionem iam multũ infrigidato dicimus calorem fore exceſſiuum,non in comparatione ad menſurã illi corpori debitam tẽpore ſanitatis,ſed reſpectu humidi pauci pro tunc in illo corpore actualiter exiſtentis.

Calor itẽſiue diſtẽperatus dupliciter.

Tertia diſtinctio dupliciter contingit aliquod membrum fieri humidius.ſ.qualitatiue & quantitatiue.Qualitatiue.ſ. acquirẽdo gradus qualitatis quæ dicitur humiditas.Quãtitatiue vero acquirendo corpus humidum.Et hoc iterum poteſt eſſe dupliciter.ſ.ſubſtantialiter & accidẽtaliter, ſiue madefactiue. totum ſatis patet.

Mẽbrũ hũidius dupľr.

Quarta diſtinctio. Dupliciter dicitur membrum exiccari.ſ.gradualiter vel qualitatiue,& per deperditionem corporis humidi,ſiue humectantis accidentaliter vel ſubſtantialiter.

Mẽbrũ exiccari dupľr.

Tunc ſit prima concluſio.Poſſibile eſt idem membrum ſimul infrigidari intenſiue & extẽſiue calefieri: & econtra intenſiue calefieri: & extenſiue ſiue quantitatiue infrigidari. Prima pars huius concluſionis arguitur. nam hecticus cum curatur intenſiue infrigidatur,& tamen extenſiue caleſit per multitudinem ſpirituum & ſanguinis in eo.igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter.Secunda pars patet econtra qñ acquiritur hectica. Corrolarium ſequitur ꝙ poſſibile eſt in aliquo membro adæquate ſimul ęgritudinem calidam ſiue diſtemperamentum caloris intenſiue,& tamen in eodem eſſe extenſiue diſtemperamentum frigidum. Patet primo in hectico tertię ſpeciei. Itẽ in aſclytico vel tympanitico intẽſe febriente eſt huiuſmodi diſtemperamentum.igitur &c.

Corrolarium ſecundum huiuſmodi diſtemperamenta taliter ſumpta non ſunt ſibiinuicem contraria. Secunda cõcluſio.Poſſibile eſt in aliquo corpore vel membro adęquate eſſe morbum frigidum ſiue diſtemperamentum frigidũ reſpectu ꝓprij temperamenti illius corporis in quo tamen eſt diſtemperamentum calidum reſpectu humidi quantitatiui membroꝝ illius corporis.patet:quia in moriente ex febre per reſolutionẽ eſt morbus frigidus quia in toto eſt frigiditas maior q̃ prius fuit & q̃ ſibi conueniat tempore ſanitatis,ſed tamen tale corpus eſt febriens, & per conſequens calidum,non tamen caliditate intenſiori q̃ fuit tempore ſanitatis,ſed quia caliditas illa eſt ſuo humido multum reſoluto & paucificato excellens ſiue exceſſiua & diſproportionata. Corrolarium primum.Huiuſmodi diſtemperamenta iam dicta non ſunt ſibiinuicem contraria. Corrolarium ſecundum.Non ideo caliditas in moriente ex febre per reſolutionem eſt præter naturam,quia per intenſionem ſui gradus naturale temperamentum huius febrientis excedat:ſed quia humido febrientis exceſſiua & diſproportionata exiſtens humidum illud exterminat. Conſiľes conclones oĩno poni pñt de humectatione & exiccatione,quas grã breuitatis omitto. Tertia concluſio pro mente Aui.in lr̃a eſt.Impoſſibile eſt eidem corpori vel membro adęquate ineſſe diſtẽperamentum calidum per gradualem exceſſum caloris & frigidum per gradualem exceſſum frigiditatis reſpectu tẽperamenti ad iuſtitiam vel temperamenti proprij.Ad probandum autẽ iſtã concluſionem ſufficiũt auctoritates Aui. in lr̃a.Itẽ quia plures q̃ quatuor eſſent diſtẽperantiæ cõpoſitæ.Itẽ qua rõne hoc poſſet eſſe pręter naturã poſſet etiam eſſe naturaľr,& ſic poſſet eſſe aliqď corpus in quo naturaľr

eſſet

esset caliditas & frigiditas maior ꝙ in temperamento, quod non apparet rationale. ad hoc enim tolerandum plura difficilia sequerentur. Item ad probandum quod nullæ duę qualitates contrariæ intensiores medio gradu possint esse in eodem adæquate sufficiant media quæ tetigi in tractatu de intensione & remissione formarum. Similis conclusio potest poni de distemperamento sicco & humido ad intellectum datum vt patet intuenti. Sed contra istam cōclusionem arguitur multipliciter. Primo quia si frenetico detur opium freneticus intense infrigidatur quia stupefit, & tamē intense febrit. Secundo theriaca noua similiter totum calefacit totum stupefacit. igitur &c. Tertio in asclytico febriēte est morbus calidus, & tamen in eo est distemperamentū frigidum, ex quo in eo multiplicantur superfluitates aquositates & ventositates. Quarto quia possibile est aliquē stupefactum esse in toto, & tamen ipsum esse febrientē igr̄ &c.

Quinto pro illo videtur auctoritas Gal. secundo de accñti dicentis ꝙ quāuis sit incredibile morbos contrarios esse simul, illud tamen non est impossibile. Ad primum dicitur ꝙ opium datum frenetico stupefacit. permiscēdo se spiritibus animalibus: quare redduntur inconueniens instr̄m sensationis, vel forte extinguendo magnam spūum quantitatem, vl̄ forte imprimendo aliquam qualitatem disproportionatam ad sensationem, & sic de alijs multis quæ multum sunt probabilia. Ad secundum de theriaca dicitur similiter, & similiter de philonio. Talia. n. stupefaciunt, vel quia medicinę frigidæ in eis exñtes in vaporem conuersæ permiscentur spiritibus, vel quia generant complexionem vel proportionem q̄rūdam qualitatum sensationi disproportionatarum quantūcunq; ista complexione vel proportione dominetur caliditas. Ad tertium dicitur ꝙ in asclytico est solum morbus calidus per gradualem intensionem calidiiatis. non autem frigidus per intensionem gradualem frigiditatis, licet sit ibi distemperamentum frigidum per priuationem spirituum & sanguis. Et hæc est causa quare multiplicat vētositatē. Ad quartum dicitur ꝙ stupefactus in toto & febriens non ē stupefactus per intensionem frigiditatis in eo vltra proprium temperamentum, sed propter minorem q̄titatem spirituum in toto, vel forte propter vaporosum humidum corpulentiæ spirituum multæ mixtum, vnde spiritus redditur inconueniens instrumentum sensationis, vt supra tactum est. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum & secūdum patet solutio per dicta in q̄one. Ad tertium dicit̄ negando ꝙ color in crystallina sit ęgritudo complexionalis, licet concedatur ꝙ sit ægritudo qualitatiua. Et cum arguitur ꝙ est ægritudo & non compōnalis nec vnitatis. igitur est cōplexionalis. Negatur consequentia. Nisi forte per ægritudinem complexionalem intelligamus qualitatiuam. Et sic intellexerūt auctores cum diuiserunt ægritudinem in complexionalem cōpositionalem & vnitatis, per complexionalem intellexerūt etiā qualitatiuam. Et consimiliter dicitur ad argumentum de duritie & mollitie. Argumentum tamen de asp̄itate aliter soluendum est, quia dicendum est istam fore ægritudinē cōpōnalem, & non est qualitas nisi valde cōiter sumpta modo quo dicimus figuram esse qualitatem & raritatem, non enī huiusmodi dñr qualitates nisi quia concreta illorum terminorum prædicantur in quale. Ad quartum patet solo modo sist. Ad quintum similiter patet per conclusiones positas in quæstione. Et similiter ad sextum dicitur. n. ꝙ non ōmnino stupefit membrum a theriaca, quia ab ea frigefiat vt dictum est supra quęstione prędicta.

Quæstio. xv.

DECIMOQVINTO Queritur. Vtrum possibile sit aliquam distemperantiam esse simplicem. Arguit̄ multipliciter ꝙ non. Primo auctoritate. Auic. in litera dicētis ꝙ caliditas maior ꝙ oportet reddit corpus siccius ꝙ oportet.

Secundo ad varietatem propriæ materiæ sequitur varietas propriæ formæ, & econtra, sed actiuæ qualitates sunt ꝓprię formæ passiuarum & econtra passiuæ propriæ materiæ actiuarum. igitur &c. patet consequentia. & assumptum colligit̄ de mente philosophi quarto methororum. & Auer. quinto libro colliget. Tertio sicut se habet caliditas præter naturam ad siccitatem præter naturam, sic naturalis ad naturalē, & econtra. sed ad quālibet caliditatem præter naturam seq̄tur siccitas pręter naturam. igitur &c. & per consequens saltem non erit aliqua distemperantia calida tantum. tota consequentia nota est & maior, sed minor arguitur auctoritate Gal. in primo aphorismo. commen. 16. quod est illius aphorismi. Humidę diætę omnibus febricitantibus cōferūt &c. vbi exp̄sse asserit febrem esse morbum calidum & siccum. Gal.

Quarto numerus complexionum adæquatur numero humorum vt ponit Auer. primo canticę sed non est humorum distemperantia simplex. ergo nec complexionalis, tota cōsequentia nota est cum añte. Quinto est reperibilis distemperantia simplex cum materia nec sine materia, igitur &c. patet consequentia ex litera. Prima pars assumpti patet auctoritate Auer. loco pręallegato. Difficile est imaginari. &c. Item quia quęlibet distemperantia est composita ē parte facta & fienda. ergo nulla est simplex &c. Item quia in qualibet tali est duplex intentio. s. curatiua & conseruatiua, vt colligitur tertio techni. ergo nulla talis ē simplex. Et secunda pars añtis arguitur, quia si aliqua talis esset maxime foret illa quā Aui. ponit in litera. s. quæ causatur ab igne vel niue. Sed arguitur ꝙ non, quia tunc posset esse febris quando non esset aliqua pars nostri corporis in calefacto esse. consequens est contra Aui. & contra Gal. primo de differentijs febrium. & arguitur consequentia, quia ponatur in corde talis mala complexio calida pendens a sole vel igne, & patet ꝙ illa est febris. Vel ergo tunc aliqua substantia nostri corporis est posita in calefacto esse vel non. Si non habetur conclusio. Si sic ergo talis iā non est dependens a sole vel igne, quod est contra positum, & consequentia tenet, quia solum est dependens a calefacto esse spirituum vel substantiæ in corpore nostro calefacto.

In oppositum est Auicēna in litera.

In ista quæstione erunt duo articuli. In primo videbitur de quæsito principali. In secundo videbitur an data complexione distemperata simplici illa sit apta diu ꝑmanere. Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ non dicitur aliqua distemperantia simplex per priuationem compōnis eius ex parte facta & fienda, quātūcūq;. n. distemperantia calida tm̄ quā inducit ignis sit taliter cōposita, ipsa tamē dicit̄ simplex. Nec dicitur simplex propter carentiam alterius distemperātiæ secum coniunctæ. Ostēsum est. n. circa literam ꝙ non potest esse in aliquo membro distemperata caliditas quin in eodem sit distemperata frigiditas, similiter si sor. exñte calido in primo, quia. s. ephemeratæ superuenerit alia febris non nisi in calido ipsum distem̄pans adhuc illa distemperantia prima diceretur simplex quātūcunq; secum coniungeretur alia distemperantia. Similiter nō ideo dicitur distemperātia simplex, quia in eius remotione non simul plures coniungātur intentiones, vt patet de distemperantia simplici materiali &c. Distemperantia simplex qd, et cō posita.

Sed vt proposito spectat propter hoc dicitur aliqua distemperantia simplex, quia propter ipsam corpus solum est distēperatum secundum qualitatem vel qualitates sub vna & non sub pluribus contrarietatibus qualitatum primarum comprehensas, sicut complexio calida respectu temperatæ, non humida, nec sicca, & sic de alijs. Nota tamē ꝙ modus prius dictis & exclusis pluries dñt auctores aliq̄ distemperātiam esse distemperantiam simplicem, & opposito mō compositam. Ex illo potest statim patere qualiter dicitur aliqua distemperantia composita prout pertinet proposito. Dicitur. n. composita ex eo ꝙ est distemperantia qualitatū positarum sub ambabus contrarietatibus qualitatum primarum. Secundo præmittendum ꝙ distemperantiam simplicem imaginari possumus dupliciter. s. naturaliter, vel etiā præternaturaliter talem, totum hoc declaratum est circa literam. Tertio præmittendum ꝙ distemperatum esse in vna cōtrarietate cum temperamento in altera possumus dupliciter imaginari. Vel quo ad operationes aptas natas ab ipsa prouenire. Vel q̄tum ad gradualem mensuram debitam Distemperantia simplex dupl'r.

temperamento iustitiali de quo temperamento & distemperamento sibi opposito in proposito est sermo. Prima suppositio sit hęc. Nec p tēperamentum actiuarum tantum nec per temperamentum passiuarum tātum perficitur qualibet operatio viuentis, sed iimplr per temperamentum actiuarū & passiuarum simul hęc suppō de se est satis nota. Secunda suppositio est hęc. Maior est repugnātia extremorum inter se q̄ extremi alicuius vel extremorum ad media vel saltem non minor patet, quia non repugnat extremum medio nec econtra nisi pro quāto medium sapit naturam extremi.

Tertia suppō est hæc. Cum caliditate intensa stare potest humiditas intensior temperata, & similiter siccitas tēperata intensior, patet in phlegmatico & cholerico. Quarta suppositio. Cum frigiditate intensa stare potest humiditas intensa & similiter siccitas intensa stare potest. patet in phlegmatico & melancholico. Tunc sit prima. conclusio. Possibile est reperire complonem distemperatam simplicem naturaliter talem. probatur. cum caliditate intensa stare potest hūiditas intensa & similiter siccitas. igitur & media. cōsequētia tenet per secundam suppōnem superius pręmissam. Item si sor. tam in actiuis q̄ in passiuis temperatus & occurrat causa sufficiens sortem calefacere naturaliter. Et patet q cum casu stare potest sor. non egredi temperamentum passiuarum qualitatum, quia cum casu stat occurrere sorti aliquam cām æquipotentem in humectando sicut illa causa est potens in exiccando. igitur &c. Secunda conclusio. Possibile est esse distemperantiam simplicem præternaturaliter talem. Pro ista conclusione fiāt argumēta quę facta sunt secundo techni quęstione. 17. Primum. Ponatur sor. esse temperatum in humido & calido. habeat. n. caliditatem & humiditatem intensissimam quę in tali latitudine reperiri potest, & occurrat ei causa præternaturaliter calefaciens, ipsum, ita q post hoc erit sor. immediate præternaturaliter calefactus vel præter naturam calidus, & tamen non erit siccus vel humidus nisi intra latitudinem temperamenti. igitur &c. tota deductio est ibi nota. Secundum. Cum causa calefaciēte præter naturam potest concurrere causa æquipotens in humectando vel humiditatem conseruando. ponatur ergo in esse. Tertiū. Cū humiditate intensa stare potest caliditas præternaturalis itēsa et similiter cum siccitate. ergo &c. Contra. Primo oēm caliditatem pręternaturalē sequitur siccitas pręter naturam. ergo. &c. assumptum patet, quia aliter feb. non foret morbus calīs & siccus. Secundo tunc non omnibus febricitātibus competerent humida. Ad primum negatur assumptū & exponitur siccus. i. exiccatiuus. Ad secundum dicitur negādo consequentiam & hoc indicatione sumpta a febre, vt plenius habes in quęstione præallegata. Tertia conclusio. licet ita sit non tamen stat distemperamentum in vna cōtrarietate cum temperamento in altero quo ad operationes. patet per primam suppōnem superius positam. Quantū ad secundum pręmitto aliquas suppōnes & aliquas distōnes.

Prima suppositio. Qualibet temperata caliditas coniuncta humido temperato nata est cum temperamento huius humidi & proprie per totum decursum suarum ætatū decurrere ita q continue permanebit temperatum, alias enim hmōi tēperamentum non foret sanitas simplex. Secunda suppositio. Vbi maior est proportio calidi resoluentis ad humidum resoluendum ibi citius cęteris paribus trahitur vel aptum est trahi humidum illud a calido extra latitudinem temperamēti. Tertio sciendum q per caliditatem maiorem q̄ oportet associare secum siccitatem maiorem q̄ oportet, & sic de aliis duo possumus intelligere. Primo maiorem gradualr q̄ sit in latitudine temperamenti. Secundo maiorem q̄ huic corpori pro vitę duratione conueniat. Quarto sciendū est q dupl'r dicitur aliquod corpus exiccari & similiter infrigidari. s. priuatiue & positiue. Et positiue iterum dupliciter. s. gradualiter & q̄titatiue siue extensiue. hęc distinctio tacta est inferius. Tunc sit prima conclusio. Possibile est distemperantiam calidam naturaliter talem per totum decursum suarum ætatum permanere talem absq; hoc. s. q fiat composita.

Exiccari vel infrigidari dupl'r.

probatur. Primo possibile est tardiorem esse resolutionē humidi a calido in calida tantum q̄ in temperata. igitur &c. patet consequentia & assumptum decimaseptima quęstione libri secundi techni. Secundo adducas argumenta frequenter facta pro ista opinione facienda in loco dicto. Secunda cōclusio sequitur. complone temperata tam in actiuis q̄ in passiuis & complone calida tantum habentibus ęqualem mensuram præcipue humiditatis necessario fiet siccius corpus calidum tantum intra vel extra latitudinem temperatæ humiditatis patet satis, quia fortius exiccabitur. igitur &c. Tertia conclusio sequitur q citius per actionem calidi in humidum morietur quodlibet tale corpus calidum tantum q̄ corpus temperatum in calido, hoc satis patet. Ex quo sequitur q caliditas maior q̄ debet reddit corpus siccius q̄ debet respectu temperati per priuationem humiditatis facientis pro vita. patet satis ex dictis. Et nota q cum ista conclusione stat adhuc tale corpus nunq̄ fore gradualiter siccum extra latitudinem temperamenti vsq; ad mortem. Quarta cōclusio est q caliditas maior q̄ debet multum a temperamentū excedens coniuncta humiditati temperatæ potest extra latitudinem temperamenti exiccare. hæc conclusio satis patet.

Et similem conclusionem possumus ponere de distemperātia calida præter naturam. Ex isto patet intellēs illius ppōnis. Caliditas maior q̄ debet etc. Est. n. sensus q reddit subiectum siccius vel per gradum siccitatis maiorem vel p priuationem humiditatis facientis ad perdurationem vitę respectu temperati, vel q ab illa caliditate plus exiccatur q̄ illi sit conueniens pro duratione vitæ respectu temperati. Consimiliter per oīa de frigiditate quæ reddit subiectum humidū q̄ oportet &c. Et sic etiam de siccitate &c. Alia vero dicēda in hac materia tacta sunt in q̄stione allegata secundo techni. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primū patet ex dictis in quæstione. Ad secundum dicitur q sit varietas formæ quo ad operationes. Ad tertium dicīt negādo similitudinem, & negando q ad quālibet caliditatem præter naturam sequitur siccitas præter naturam. Ad q̄rtum dicitur negando assumptum pręterq̄ de numero complexionum compositarum distemperatarū gradualr. Ad Quintum negatur assumptum. Ex argumentis probantibus primam partem eius satis patet quid sit dicendum. Pro argumento vero probante secundam dicunt quidam concedēdo aliquam esse febrem dependentem actualiter a causa primitiua. Et vlterius negatur q nulla sit substantia posita in calefacto esse quia. s. spiritus est huiusmodi. Et q ad hoc q spūs dicatur in calefacto esse non requiritur in eo fore caliditatem independentem. sed sufficit in eo fore caliditatem tantam q ab ea veniat sensibilis lęsio in operationibus. Et dicunt hoc Intellexisse Aui. dum dixit. Ita vt retineatur, Aliter secundum viam communem satis patet qualr̄ esset respondēdū.

Quæstio. xvj.

DECIMOSEXTO Quęritur. Vtrū sanitas magis attineat caliditati q̄ frigiditati. Arguitur multipliciter q non. Primo sic sanitas est temperamentum medium vniformiter se habens ad vtrunq; extremum eius. s. tam calidū q̄ frigidum. ergo non magis attinet &c. patet cōsequentia et assumptum cum sanitas sit temperamentum medium in calido & frigido secundum vnum extremum eius immediate se habens ad caliditatem excedentem sanitatem & secundū aliud ad frigiditatem. Secundo si quæstio esset vera hoc maxime foret, quia viuens in sanitate sibi maiorem determinat mensuram caloris q̄ frigiditatis, sed arguitur q nō quia tunc facilius liberetur quodlibet corpus humanum in lapsū calidum q̄ in lapsum frigidum. consequens est falsum, & uidetur contra mentem Gal. in commē. illius apho. trigesimiquarti secundæ particulæ. In morbis minus periclitanē ęgrotantes &c. Et arguitur ratione quia ita cito potest labi qualibet qualitas ad extremum calidum sicut ad frigidum & ecōtra eo q in vtrunq; immediate labi potest cum vtraq; sit immediata, ideo &c. & arguitur consequentia, quia si maiorem latitudinē caliditatis q̄ frigiditatis determinat sibi corpus qd-

libet

libet &c. tūc per maiorem mensuram resistit quodlibet corpus infrigidantibus q̄ ad lapsum calidum trahentibus, & p consequens cęteris paribus facilius laberetur quodlibet corpus ad calidum &c. Confirmatur. cuilibet corpori & cuilibet membro humani corporis lapsus ad calidum esset lapsus similis, & lapsus ad frigidum foret contrarius, & ita lapsus phlegmatici ad feb. cholericam foret lapsus similis sibi, quod nun q̄ auctores posuerunt & lapsus calidus esset sīlis seni & frigidus contrarius, cuius oppositum notat experiētia, & arguitur consequentia, quia si sanitas magis attinet &c. ergo sanitati conformior & proportionabilior est lapsus ad calidū q̄ ad frigidum, sed semper conformior lapsus respectu minus conformis dicitur similis vel proportionalis, vt colligi potest in cōmen. allegato ergo &c.

Lapsus sīl's ul' p portionalis.

Tertio si questio eēt vera sequitur q̄ difficilius esset reducibile corpus sanguineū ad temperamentum q̄ melancholicum. consequens falsum, tunc. n. difficilior lapsus foret sanguineitas q̄ melicitas et deterior. arguitur consequentia, quia si conformior esset caliditas sanitati &c. & maior est in quolibet corpore mensura caloris. ergo per multo maiorem mensuram caliditatis resistit sanguineus reducentibus ad medium siue temperamentum quam per mensuram frigiditatis resistat melicus &c. sed ubi est maior resistentia ibi difficilior est transitus & actio & reductio. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia per infrigidantia reducitur sanguineus, quibus resistit per caliditatem suam, & per calefacientia reducitur melancholicus quibus resistit per suam frigiditatem, sed multo maior ē caliditas in sanguineo quā frigiditas in melāncholico ergo etc.

Quarto si quæstio esset vera sequitur q̄ plus appropinquaret dispō optime sana extremo intensius calido totius latitudinis cōplonis humanæ q̄ extremo frigidiori vel remissius calido, sed illud consequens est falsum & patet consequentia quia plus debet esse propinqua sanitas extremo magis sibi conformi. cum ergo extremum caliditatis sit huiusmodi sequit &c. Quinto morbi calidi sunt magis mortiferi quā morbi frigidi. ergo &c. patet consequentia. Et assumptū docet experimētum. Et ponitur a Damasceno ī suis aphoris. Et arguitur ratione sic, quia tales ægrotantes sunt magis apti furere & periclitari vt satis notum est. igitur &c.

Ad oppositum est Auicen. in litera.

In ista quæstione primo præmittenda sunt quędam præambula. Secundo respondendum est ad quæsitum. Quātum ad primum præmitto q̄ per sanitatem magis attinere caliditati &c. possumus & debemus intelligere sanitatem siue temperamentum ad operationes plus indigere caliditate q̄ frigiditate, & hoc alias declaratum est. Secundo principaliter præmittendum est q̄ non repugnat eundem lapsum fore eidem corpori similem & contrarium respectu diuersorum. & hoc per lapsum similem intelligendo proportionalem. Verbi gratia. neruo pueri spasmus humidus est proportionalis, & spasmus siccus disproportionalis, in comparatione tamen ad iuuenem spasmus siccus est ei proportionalis et facilis, vt satis patet. Similiter proportionaliter imaginari possumus lapsum calidum fore phlegmatico faciliorem q̄ frigidum respectu tamen temperati, quia. s. phlegmaticum ad tēperatum comparando, dicitur lapsus calidus difficilis respectu tēperati ipsi phlegmatico & frigidus facilis eo q̄ facilius labitur phlegmaticus ad lapsum frigidum q̄ temperatus, & difficilius cadit ad lapsum calidum, & hoc merito mensuræ gradualis qualitatum primarum in ipsis exñtium. Tertio pręmittēdum ex superius dictis q̄ quando lapsus est minus malus de ipso tanto maiorem latitudinem tolerat vel tolerare potest corpus et membrū, cui huiusmodi lapsus est minus malus & econtra. Quantum ad secundum sint hę conclusiones. Prima conclusio. Sanitas magis attinet caliditati q̄ frigiditati ad intellectum datum in quæstione. Hæc cōclusio satis patet ex dictis alias. Ex quo sequitur primo q̄ ī quolibet corpore sibi sano maior est caliditatis mensura q̄ frigiditatis. Secundo sequit q̄ quodlibet corpus sibi sanū plus tolerare potest cęteris paribus de lapsu ad calidum q̄ de lapsu ad frigidū. Et notanter dico cæteris paribus propter argumentum quod solet cōiter adduci de corpore existente in extremo intensiori cholericitatis, ita q̄ q̄ cito ab illa permutat̄ fit extra latitudinem sanitatis, quia si consimiliter laberetur uersus extremum remissius esset consimiliter in extremo remissiori situatum deterius tunc laberetur & minus de ipso lapsu tunc tolerare posset. Ex quo vlterius sequitur q̄ frigiditas primi gradus ē minor mēsura q̄ caliditas primi gradus & frigiditas secundi gradus q̄ caliditas secūdi. Et possemus probabiliter concedere q̄ latitudo totalis formę inducibilis a medicinis frigidis ē minor q̄ latitudo totalis formæ a medicinis calidis inducibilis &c. Et infinita quasi alia sequuntur. Secūda conclusio. Cæteris pībus cuilibet humano corpori naturaliter disposito facilior est lapsus ad calidū q̄ ad frigidum. probatur illud per argumentum tactum añ oppositum. Ex quo sequitur p̄rio q̄ cuilibet humano corpori naturaliter &c. lapsus ad calidum est lapsus similis, & lapsus ad frigidum est lapsus dissīlis siue contrarius patet ex quid nominis lapsus similis vel dissīlis vel contrarij. Corrolarium secundum. hæc consequentia non valet æque immediate alterabile est hoc corpus ad calidum sicut ad frigidum, & econtra. ergo æque faciliter, licet. n. ita sit vt ponit, añs stat tamen q̄ ad alterandum corpus illud ad calidum requiratur minor causa alterans, & ad frigidum maior. Tertia conclusio. licet ita sit, lapsus tamen ad frigidum dicitur similis phlegmatico, et ad calidū respectu tēperati cōtrarius patet, quia facilius permutatur phlegmaticus ad frigidum q̄ temperatus & ad calidum difficilius merito suæ qualitatiuæ dispositionis. igitur &c. patet cōsequētia cum añte. Et per hoc tollitur apparens contradictio inter auctores & secundā conclusionem. Ad argumenta principalia r̄ndetur. Ad primum patet, quoniam non valet consequentia. Ad secūdum dicitur concedendo consequentiam & consequens. Et dicitur vlterius q̄ in lapsum calidum immaterialem facilius cadit senex quicunq̄ q̄ in frigidum, quia tamen propter defectum spirituum multiplicantur indigestiones, ideo stat q̄ in frigidum materialem facilius labatur senex. Ad confirmationem similiter patet responsio. Ad tertium dicitur q̄ si per simplicem alterationem deberet ista reductio fieri argumentū probaret veritatem, quia tamē hoc fit per cibos vł potus hoc non oportet. Ad quartum dicitur negando consequentiam, sed ex illo añte sequitur oppositum, vt alias declaratum est. Ad vltimum dicitur q̄ cęteris paribus magis mortiferi sunt morbi frigidi quia tamen corpora sunt facilius alterabilia ad magnam mensuram caloris q̄ frigiditatis, hinc est q̄ oppositum contingere potest vbi non est paritas. Et si fiat instantia de pestilentia. Dicas q̄ hoc non ē p gradum sed per aliam qualitatem siue proprietatem, quę nō est calor aut frigus nec aliqua manifestarum qualitatum. Et conceditur ex isto q̄ taliter febriens habet duas ægritudines, vnam manifestam, & aliam occultam. Et similiter q̄ taliter ægrotans habet duplicem alterationem. s. occultam & manifestam. Et est simile sicut de napello alterante nos a manifesta qualitate calefaciendo in quarto, & proprietate occulta, quia. s. spm̄ resoluit & mortificat. Et notandum est q̄ ista caliditas in quarto, & ista occulta proprietas non sunt idē, cū contingat talia abinuicem absolui taliter. s. q̄ ꝓhibetur eius calefactio in quarto, non tamē spiritus mortificatio vt docet experimētū sed de hoc patebit infra in vna quæstione.

Pestilentia. Febrientis ægritudo duplex.

Questio. xvij.

DECIMOSEPTIMO Quæritur Vtrum in eodem corpore vel membro simul esse possint duæ distemperantiæ contrariæ. s. calida & fri. hu. & sic. Et arguitur quod sic. Primo. In moriente ex febre per resolonem est morbus calidus quia fe. & frigidus, quia anhelitum frigidum habet. Secundo si frenetico febrienti detur opium stupefit & per consequens infrigidatur. stupor. n non fit nisi a frido. Secundo cañ. quarto cap̄. & tamen hic est febriens. igitur &c.

Tertio. theriaca noua stupefacit & inflāmat, & simılit' philoniū stupefacit & vētositates dissoluit. Quarto. in ascly-

tico febriente est morbus . frigidus hepatis, propter quod ex
chylo aquositatem gñat, & tñ habet morbum calidũ quia fe
brit. Quinto. ex morsu salamãdræ fit inflammatio & stu-
por. Sexta. quarti cap̄. de morsu salamandræ. Et tarchon cale
facit linguã & stupefacit, vt secũdo cañ. cap̄. de tarchõ. Sex
to. Aer humidus humectat nos, vt secunda fen huius primi
doc. secũda .6. cap̄. Aer. n. humidus cutim & corpus hũectat,
& tamẽ in omni dispõne nos exiccat & resoluit, vt sfra cap̄.
de ætatibus & secũda fen. doc. secunda cap. tertio. Arguit
vltimo argumentis Gent. in quinto cañ. & in quæstionibus
de tpibus morbi. Primo quotienscun. ꝑ aliquod subiectũ
se habet per indifferẽtiã ad duas formas suscipiendas a duo-
bus quascũq; compossibiles formas potest successiue recipe-
re potest simul easdem recipere. Secundo possibile est in
Gal. aliquo simul esse caliditatem & fri. humanum temperamẽ-
tum excedẽtes. vide ab eo. Pro isto sunt auctoritates Gal.
secundo de accidẽti ibi. Et si in tempore diuisibili &c. Et idẽ
tertio de simpl. medicina. tertia digõne. cap̄. 3. et. 4. Ad quod
adducit plura exempla. Primum de circulis in aqua mota se
intersecantibus. Secundum de homine tenente pedes in aq̃
frigida & manus in calida. Tertium de febribus in quibus si
mul in toto sentitur calor & frigus. Quartum de re amara &
dulci, vt melle & absinthio simul commixtis. Quinto est est
ratio sumpta ex medicina mixta ex solatro & camomilla.
Aut. n. solum solatrum operatur repcutiendo. Aut camomil
la sola resoluendo. Aut vtrunq; sil. Si primum erit medicina
pure repercussiua. Si secundum erit pure resolutiua. Si tertiũ
in eadem parte fiet repercussio & resoło, & per consequens
calefactio & infrigidatio. Et Auer. aliqualiter tertio collget.

Ad oppositum est Auic. in litera. Et secundo cañ. cap̄. se-
cundo. Et Arist. 2. de generatione. Calidum. n. & frigidum,
rursus autem humidum, & siccum idem esse est impossibi-
le. Primo in quæstione ista ponentur quædam præambu
la. Secundo conclusiones de quæsito. Prima distinctio est
Mẽbrũ isfridari dupl'r. ista. Dupliciter contingit aliquod membrum infrigidari vel
distemperari in frigido s. intensiue & extensiue. Et similiter
calefieri. Et colligitur hæc distõ q̃tum ad calefieri secunda
huius doc. secunda cap̄. 11. quod est de eo quod comeditur et
bibitur. ubi ponit cibum frigidum vt lactucam inquantum
Calor distẽpatus dupl'r. est a materia operans corpus calefacere. Secũda distõ. Du
pliciter potest dici aliquis calor respectu corporis vel mem-
bri intensiue distemperatus. Primo respectu mensuræ eidem
corpori tempore sanitatis debitæ. Secundo in comparatione
ad dispõnem in corpore actualiter existentem. Exemplõ pri-
mi, vt dum corpus sibi sanum acquirit caliditatem febrilẽ
primi gradus. Exemplum secundi, vt homo febriens prope
mortem ex resołone habet calorem intensum respectu humi
di. Tertia distinctio. Dupliciter aliquod corpus vel mem
Mẽbrũ hũectari dupl'r & exiccari. brum dicitur humectari. s. intensiue & extensiue. Et hoc du-
pliciter. s. substantifice & madefactiue. Exempla patent.

Quarta distinctio. Dupliciter dicitur aliquod corpus exic-
cari. s. intensiue vel qualitatiue & substantifice seu extensiue.
Totum satis patet intuenti. Prima conclusio. possibile est
idem corpus simul intensiue infrigidari & extensiue calefie-
ri, & econtra. Prima pars patet in hecticis dum curantur. Se-
cunda in corpore dum fit hecticum aut in asciytico incipien
te febrire. Corrolarium primum. possibile est in eodem si
mul esse morbum frigidum extensiue & calidum intensiue,
& econtra. patet. Secundum corrolarium huiusmodi mor
bi siue distemperantiæ non sunt contrarie. Secunda cõclu
sio. Possibile est eandem distemperantiam simul in eodem
corpore vel membro esse respectu proprij temperamenti fri
gidam, quæ tamen respectu dispõnis membri vel corporis
actualiter existentis est calida. patet de dispositione corporis
febrientis ad mortem per resołonem tendentis. Corrola-
rium primum. Huiusmodi distemperamenta non sunt con-
traria, sed eadem. Corrolarium secundum. Non ideo cali-
ditas morientis ex febre per resolutionẽ est præter naturam,
quia gradualiter huiusmodi corpus naturale temperamentũ
excedat, sed quia humido membri disproportionata existens
illud exterminat. Tertia conclusio pro intellectu Aui. &
contra Gen. Impossibile est in eodem corpore vel membro
simul esse distemperantiam calidam & frigidam aut humidã
& siccam per gradualem vtriusq; illarum qualitatum vltra
temperamentum excessum. Persuadetur. Primo, quia tunc
sex essent distemperantiæ simplices & nouem vel septẽ cõ-
positæ. Secundo quia qua ratione præter naturam eadem ra
tione naturaliter, & sic daretur corpus naturaliter calidum et
frigidum respectu temperati, & similiter humidum & siccũ,
& sic essent sex distemperantiæ simplices hic ab Aui. distin-
ctæ & nouem compositæ. s. calida & humida, calida & sicca,
frigida & humida frigida & sicca, & præter has quatuor cali-
da frigida & sicca, deinde calida frigida hũi. humida sicca ca
lida, humida sicca & frigida, & vltimo calida frigida hũida
& sicca. Vel aliter. Item. 16. essent distẽperantiæ hic ab Aui. Distẽperãtia q̃tuplex.
distinctæ. s. sex simplices & septem compositæ. s. calida & hu
mida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca, et p̄-
ter has quatuor, calida frigida & humida, & calida frigida &
sicca, deinde calida frigida humida & sicca. ipsis igitur diui-
sis per materialem & immaterialem essent etiam. 30. uel. 26.
quod est contra Aui. hic & Gal. primo cõplexionum. 2. cap̄. Gal.
& in primo libro virtutum naturalium & in libro elemẽto-
rum. Item aliqua mala complexio per contrarium debite ap
proximatum non posset remoueri ab æquali in gradu argui-
tur consequentia ponendo cum complexione a calida in se-
cundo compossibilem esse frigiditatem secũdi gradus supra
temperamentum. Et patet q̄ per frigidum in secundo debite
approximatum a. non curabitur. a. eo quia non inducit dispo
sitionem incompossibilem. igitur &c. Ad argumenta pri-
cipalia respondetur. Ad primum de moriente ex febre pa
tet. Ad secundum & ad alia patebit alias, & potest ex di-
ctis soło patere. Caderet etiã hic quæstio a q̄ caliditas ma-
gis attineat æqualitati &c. quam alibi bene habeo.

Quæstio. xviij.

DECIMOOCTAVO Quæritur. Vtrum homo
habeat temperatiorem complexionem q̃ in hoc mundo eẽ
sit posse. i. vtrum humana complexio sit temperatissima cõ-
plexio quæ possit esse. Et arguit q̄ non. Primo perfectio-
rem complexionem q̃ sit hoĩs complexio posset deus in ali-
quo animali alio ab hoie producere. igitur &c. patet consequẽ-
tia & assumptum arguitur, quia inter gradum perfectionis
humanæ speciei correspondentem & perfectionem angeli
infiniti mediant gradus perfectionis, quorum quilibet est ĩm
perfectior perfectione angeli, & intensior perfectione huma-
na. Ponatur igitur q̄ deus creet aliquod viuens, cui correspõ
deat talis gradus perfectionis mediæ et sequit illud viuens eẽ
perfectius homine, & per consequens compłonem illius vi-
uentis esse perfectionem complexione humana. Et confir
matur, quia si foret aliquod animal perfectioris complexiõis
homine non includeret contradictionem, sed qualitercunq;
fieri non includit contradictionem deus potest facere igr̃ etc.
patet consequentia cum añte. Secundo multa sunt anima-
lia multas operationes melius perficientia q̃ homo perficiat,
vel sit aptus illas perficere vel similes. igitur &c. patet conse
quentia, cum perfectio operationum arguat perfectiõem cõ
plexionis, & patet assumptum de multis operationibus sen-
suum exteriorum vt est auditus in apro, qui est valde melior
q̃ in homine, & de visu lyncis, vnde in metro dicitur. Nos
aper auditu, lynx visu, simia gustu. Vultur odoratu precellit,
aranea tactu. Tertio multa sunt animalia vitæ longioris
q̃ homo. igitur &c. patet consequentia, quia sicut cõplexio ẽ
longioris vitæ, ita videtur esse perfectior & temperatior. as-
sumptum patet de elephante & ceruo, & aliqui dicunt de an
sere. Et propter hoc quãdo primo contrahuntur spõsalia di
cunt mulieres Bononienses dum primo spõsæ intrant domos
maritorum, ocha, ocha, quasi dicendo tam diu viuatis in hac
domo sicut viuit vel aptus est viuere anser. Quarto de
facto aliquod animal est cuius operationes perfectiores sunt
q̃ alicuius certi hominis dati. igitur &c. patet consequentia
& assumptũ arguitur, quia in cane aut simia aut quocunq;

alio

alio animali valde disciplinabili pfectiores sunt omnes operationes q̃ in frenetico vel apopletico .ergo &c.

In oppositū est Aui.in litera dū dicit. Dotauu aūt hoī &c.

Primo limitandus est quæstionis titulus & ponenda sunt notabilia quædam. Secundo respondendum est ad quæsitum.

Cōplo humana tēparissima potētia duplex.

Quantum ad primum sciendum est q̄ qō potest q̄rere, vtrum homo habeat perfectiorem complexionem quæ per aliquam potentiam possit esse. Et sub hoc sensu nō esset difficultas nec itelligitur qō. Notum est.n.q̄ deus per suam potentiam absolutam posset animal perfectius homine producere, & sic perfectiorem complexionem q̃ sit complexio humana, ad hoc.n.non sequitur contradictio, immo infinitæ perfectionis posset deus animal producere & posset producere animal essentialiter perfectius angelo, & hæc pscrutatio est theologica & non medicinalis. Alius sensus est, vtrū hō habeat perfectiorem complexionem, quæ per naturalem potentiam in genere viuentium reperiri potest. Et sub hoc sensu intelligitur quæstio. Ex quo soluitur primum ante oppositum adductum & eius confirmatio. Secundo sciēdum q̄ licet complo ordinetur ad operationem tanq̄ ad finem principalius tamen ordinatur ad formam q̃ ad operationem eo q̄ operatio a complone proueniens est gratia formæ, vt patet, datur enim complo in materia, vt per ipsam forma ī materia conseruetur, ordinatur etiam similiter vt per ipsam forma possit in materia operari, & adhuc operatur forma in materia per complexionem, vt melius in esse conseruetur & sic per prius ordinatur ad formam q̃ ad operationem. Ex q̄ patet primo q̄ complexionalis perfectio non est attendēda penes operationes ab ista prouenientes vel aptas ab ipsa puenire. Notum est.n.q̄ multo perfectiores operationes aptæ sunt prouenire ab aliquo bruto in sua spē temperato q̃ ab homine ad mortem tendente, vt ab apoplectico forti apoplexia vel frenetico tendente ad mortem. Sequitur vlterius perfectionem complexionis non esse attendendam penes perfectionem formæ cui ista complexio subordinatur vel quæ cū ista complone stare vel conseruari potest in materia. Sic enī non perfectior esset complexio sor.temperati q̃ cholerici, qđ non apparet rationabile. Veruntamen perfectio formæ & perfectio naturalis complexionis bene argui potest cum certis circunstantijs ex perfectione operationis.

Cōplonis pfectio vnī.

Et si quæratur penes quid tandem attēditur perfectio complexionis. Dico q̄ comparando complexiones diuersarum specierum inter se perfectio illarum attenditur penes perfectiōem formæ, ita vt illa sit perfectior cum qua esse vel conseruari potest pfectior forma. Ita q̄ illud argumentum est bonum pfectior forma esse vel stare potest ī materia cum.a. complexione q̃ cum.b. igitur.a. complexio est perfectior q̃.b. & econtra. Et hoc dico volendo omnino tenere q̄ totalis humana complo est perfectior &c. Si tamen adinuicem comparentur complexiones eiusdem speciei, illa perfectio attenditur penes proportionalitatem ipsarum ad formam vel conuenientiam ita q̄ quanto aliqua complexio est formæ humanæ conformior tāto est temperatior seu perfectior, propter quod dicimus temperatam esse perfectiorem distemperata, & sanguineam cæteris paribus phlegmatica aut melancholica. Ex his sequitur q̄ non penes longitudinem vel breuitatem vitæ attenditur complexionis temperies vel perfectio, temperatior.n.est complexio iuuenis temperati q̃ pueri, & tamen non ē longioris durationis vt patet. Vlterius patet q̄ non pter aliquā perfectiorem operationem esse ab aliqua complexione q̃ sit consimilis operatio ab alia, debemus arguere illam complexionem esse perfectiorem. Verūtamen vt dictum est, bene teneret illud argumentum comparando perfectissimam aptā prouenire ab vna ad perfectissimam aptam ab alia prouenite, vtriusq̄ formis quibus illæ complexiones debentur ī naturali dispositione sua existentibus.

Cōplo tēpatior alia dupliciter.

Sciendum vltimo q̄ vna complexio potest dici alia temperatior dupliciter. Prīo absolute, vt dicimus complexionem humanam tēperatiorē esse complexione bruti. Secundo respectiue vtranq̄ illarum ad formam suam vel suam speciem comparando vel referēdo vt dicendo q̄ complexio asini sana est temperatior in sua spē q̃ sit complexio hoīs non sana in sua specie, vt sic dicatur complexio temperatior quæ in sua specie maiorem obtinet gradum temperamenti. Quantum ad secundum sint istæ conclusiones. Prima conclusio. Absolute temperatior & perfectior est humana complexio q̃ aliqua quæ ī aliquo alio viuente reperiri possit. probatur, quia cum ea stat vel conseruatur perfectior forma in materia. igitur &c. patet cōsequētia cum antecedente. Secunda conclusio. licet ita sit stat tamē complexionem aliquam bruto fore temperatiorem q̃ sit hoī aliqua certa humana complexio, probatur quia cōplexio tēperata asini est temperatior complexio asino q̃ complexio melancholici hoīs sit temperata complexio hoī. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Ex quo sequitur q̄ aliqua complexio asini potest esse ita temperata cōplexio asino, sicut hoīs temperatissima est temperata complexio hoī, quia tantum gradum temperamenti in sua latitudinem obtinere potest aliqua complexio asini sicut hoīs temperatissimi complexio obtinet in sua. igitur &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum modo iam rñsum est. Ad secundum negatur consequentia vt tactum est supra. Posset ēt negari añs, dicendo q̄ quilibet gradus visionis humanæ q̄tūcūq̄ remissus est essentialiter perfectior q̃ visio bruti q̄tūcunq̄ intensa. Illa ergo intensio non est nisi accidentaliter perfectior. Ad tertium dicitur similiter negando consequētiā, vt tactum est in questione. Ad quartum dicitur negando consequentiam. Argumentū tamen concluderet si utrūq̄ illorum foret in dispōne naturali &c.

Questio. xix.

DECIMONONO Quæritur. vtrum in corpore tēperato sit quælibet operatio perfectior q̃ similis operatio in corpore distemperato. Arguitur q̄ non. Primo a cōplone bruti potest aliqua operatio melius perfici q̃ similis opatio ab hoīe temperato. ergo a fortiori a complexione humana distemperata poterit aliqua operatio prouenire perfectior, consequentia videtur tenere & assumptum patet ex præcedenti questione. Secundo melius digerit stomachus calidus q̃ tēperatus & melius stomachus frigidus appetit. ergo &c. patet consequentia & assumptum etiam patet, quia in calido stomacho est calor potentior. similiter pro minore est Gal. secūdo techni. Frigidus quidem stomachus appetere bonus, digerere vero non bonus. Tertio operationes motiuę sunt perfectiores in puero cholerico q̃ in puero temperato cū motio vigoretur calo, igitur &c. Quarto operationes cognoscitiuę sunt perfectiores in puero melancholico q̃ in puero tēperato, vt videtur velle. Gal. secundo techni. Quinto operatio memoratiua & odoratiua perfectior est in habentibus huiusmodi operationum organa labentia ad siccū. igitur etc. patet consequentia. & colligitur assumptum quātum ad partem illam de odoratu a philosopho in primo de sensu & sensato. quo vero ad secundam partem patet, quia operationis memoratiuę est conseruare, sed melius fit cōseruatio in subiecto sieco. igitur &c. Sexto posset adduci argumentum de tactu melancholici superius adductum.

In oppositum est Aui. ī cap. de complonibus. Et Ga. secūdo techni in q̃pluribus locis vbi determinauit istam qōnē.

Ideo istam abbreuiando præmittam quasdam suppōnes Secundo ponam conclusiones de quęsito. Quantū ad primum sit hæc prima suppositio. Formę humanę correspōdet vnum temperamentum optimum cum quo ipsa optime in subiecto conseruatur & optime cum illo suas perficit operationes. patet ex dictis alias. Et posset probari, quia dicitur tēperamentum iustisiale. Secunda suppositio est hęc. Distinctis formis secundum speciem distincta temperamenta correspondent secundum speciem, hoc etiam patet, quia notum est q̄ cum temperamento canis non conuenienter exerceret anima humana suas operationes, immo quantūcunq̄ canis habeat in organo suo optimam dispositionem pro operatione olfactiua, si tamen illa dispositio foret in hoīe non cum illa perficeret anima actum olfaciendi. Ex quo sequitur q̄ vi-

sum perfici ab aliquo alio magis q̃ ab homine non solū est merito instrumenti, sed etiam merito formæ cui illud instrumentum est maxime proportionatum & illi operationi taliter conueniens qualiter non ex conueniens formæ humanæ.

Tertia suppositio est hæc. In diuersis partibus nostri corporis tam consimilibus q̃ organicis sunt temperamenta iustitialia disticta. patet per diuersitatem operationum. Quarta suppositio est hæc. Possibile est in quolibet membro nostri corporis esse iustitiale temperamentum sibi proportionatum. patet, quia alias homo de secundo modo æqualitatis esset corpus neutrum de secundo significato. Quantū ad secundum sit hæc prima conclusio. Nulla operatio cęteris paribus potest esse perfectior in corpore vel in membro distēperato q̃ temperato. probatur. quælibet operatio in corpore temperato prouenit a temperamento iustitiali, sed cæteris paribus melius perficit operationes temperamentum iustitiale respectu illius q̃ distemperamētū ex quid nobis temperamenti iustitialis, igitur &c. patet consequentia cum antecedente, & ꝓ illo possum adduci argumēta tacta secūdo techni, quæstione eadem. Secunda conclusio. Sequitur quālibet operationem magis esse perfectam in corpore temperato q̃ i distemperato cæteris paribus. patet ex dictis. Ad argumēta principalia respondetur. Ad primum negatur consequentia. tale enim temperamentum cum quo visio vel operatio aliqua melius perficitur in bruto q̃ in homine tēperato pōt esse proportionatum formæ bruti sed non formæ humanæ. igitur &c. Ad secundum dicitur negando assumptum. Et ꝙ non quolibet maiori calido perficitur melius digestio. Pro auctoritatibus vero dicitur ꝙ Gal. voluit ꝙ stomachus calidus digerit melius q̃ ipse appetat. Et frigidus econtra. Ad tertium & quartum negatur antecedens. Dixit autem Gal. ꝙ in puero melancholico in pueritia sunt sensus perfecti non respectu temperati, quia sint perfectiores in eo in pueritia sicut nec i iuuentute, sed quia non sunt tantum in eo iperfecti in pueritia sicut i iuuētute respectu temperati iuuenis. Aliter ꝙ sunt perfecti respectu temperati, sed non sunt cętera paria. qa in æquali tempore plus proportionabiliter pręterit de pueritia melancholicus q̃ temperatus propter quod apparent in eo operationes perfectiores. Si tamen sumeretur in partibus suarum ętatum sibi proportionabiliter correspōdentibus cōtingeret oppositum. Ad quintum dicitur negādo assumptū. Et dicitur ꝙ licet homo inter cętera animalia praue odoret propter humiditatem &c. homo tamen temperatus, quia habet mensuram humiditatis formæ humanę proportionatam inter cæteros homines optime odorat, vnde qualitercunque ab ea laberetur deterius odoraret. Similiter dicitur de memoratiua. Et cum arguitur ꝙ non, quia memoratiuæ operatio ē conseruatio &c. Dicitur ꝙ non cum quolibet sicco perficeret anima operationem memoratiuam, sed cum sicco tēpato q̃ se est huiusmodi siccū quod correspōdet tēpamēto iustitiali,

Quæstio. xx.

VIGESIMO Quęritur. Vtrum spiritus sit res calidior quæ sit in corpore nostro. Et arguitur ꝙ non. Primo quia cor est calidius spiritu vel saltem non minus calidum. igitur &c. consequentia tenet & assumptum probatur, quia cor producit caliditatem spiritus vel spirituum, sed nihil agit vltra gradum proprium. igitur &c. Et confirmatur idem sic. Sic se habet caliditas naturalis cordis ad caliditatem naturalem spiritus & econtra, sicut caliditas eius pręter naturā ad caliditatem pręter naturam spiritus, sed maior est caliditas præter naturam cordis q̃ spiritus. igitur &c. patet consequentia & arguitur maior, quia quanto res est calidior tanto est inflāmabilior & maioris caliditatis receptiua saltem i genere membrorum nostri corporis. & patet minor, quia calefactum esse cordis est multo maius q̃ possit esse calefactum esse spiritus, quare &c. Vel potest sic argui & melius fortificari, sicut aliquod membrum est calidius ita est intēsioris caliditatis præter naturam receptiuum, & econtra, sed maioris caliditatis pręter naturam receptiuum ē cor q̃ spūs. igr̄ &c. tota consequentia cum antecedente nota est. Secūdo principaliter arguitur. calor spiritus est temperatus. igitur &c. assumptum patet ex descriptione spiritus superius posita, quia spiritus est vapor sanguinis temperatus &c. Cōfirmatur. quia quod est omnibus operationibus viuentis proportionatum est maxime temperatum, sed spiritus est huiusmōi, quia spiritus effectiue concurrit ad quascūq; membrorum operationes. Tertio cholera est calidior spiritu. igitur &c. patet consequentia, & añs ponit Gal. in libro de malitia complexionis diuersę. Quarto arguitur feb. de sanguine & similiter de cholera est calidior q̃ feb. ephemera. ergo videtur sāguinem & choleram esse spiritu calidiores. consequentia tenet eo ꝙ cum spiritus sit substantiæ subtilioris q̃ aliquod illorum si foret aliquo illorum calidior ad maiorem caliditatē a caliditate præter naturam citius deduceretur. & assumptū cōcedunt auctores, fe. n. ephemera est remissior gradus feb.

Quinto. si &c. sequitur ꝙ quodlibet membrum spirituosū esset calidum. consequens est falsum eo ꝙ oculus est membrum valde spirituosum, & tamen oculus non est calidus, sed est membrum frigidum.

In oppositum est Aui. in litera qui in primo ordine calidorum ponit spiritum.

In ista quæstione erunt duo articuli. In primo videbitur de principali quæsito. Secundo spāliter videbitur vtrum spiritus sit calidior corde. Quantum ad primum. Pręmittam primo quędam notabilia. Secundo ponam conclusiones de quęsito. Quantum ad primum sciendum est primo ut circa literam tangebatur ꝙ cum triplex sit spiritus. s. naturalis animalis & uitalis, de quorum distōne inferius hēbitur i ꝓposito quęritur de vitali. Notum est. n. nec animalem nec naturalem esse rem calidiorem &c. cum quolibet illorum spūs vitalis sit calidior. Sciendum secundo hunc spiritum eē in corde & in membris alijs omnibus quibus a corde transmittitur. Quia tamen a corde ad alia membra transmissus alteratur & ifrigidatur, ideo de tali in proposito non est sermo, sed solum de spiritu existente in corde. Et adhuc potest extendi qō ad spiritum vitalem in arterijs existentem cordi ꝓpinquum. Sciendum tertio ꝙ etiam spiritus vitalis existens i corde est duplex. Quidam est cordi appropriatus pro suis operationibus, & iste est in corde interius contentus etiam in porositatibus intrinsecis cordis. Quidam vero est cōmunis aptus a corde ad alia membra transmitti, quia igitur primus alteratus est & complexionatus secundum exigentiam operationum cordis, secundus vero non ideo de secundo in proposito est sermo. Sciendum quarto ꝙ. A. in proposito graduās membra nostri corporis in suis complexionibus in cōparatione ad cutim ponit graduationes eorum secundū suas naturales complexiones & non secundum complexionē eorum præter naturam. Ex dictis quantum ad secundum sequuntur istæ conclusiones. Prima cōclusio. Non quilibet spūs est res calidior quæ sit in corpore nostro. patet, quia nec naturalis nec animalis. igitur &c. Secunda conclusio est. Non quilibet spiritus vitalis est res calissima quæ sit i corpore nostro. patet quia spūs uitalis alteratus vt fiat animalis est vitalis, qui tamen non est calidissima res. igitur &c. Tertia conclusio. sequitur probabiliter ꝙ possibile est aliquē esse spiritum vitalem aliquo naturali vel animali frigidiorem vł minus calidum. hęc conclusio probatur. maxime secundum opinionem medicorum ponentium spiritus vitales naturales & animales fore abinuicem distinctos specie. Ponatur igitur ꝙ ex. a. spiritu vitali generetur spiritus. b. animalis & sic nunc primum instans i quo est. b. spiritus genitus ex. a. et patet ꝙ. b. spūs potest esse aliquis spiritus animalis calidior, qa alias q̃ cito inciperet. b. spūs calefieri tam cito deficeret esse. sit igitur. c. spūs animalis in sexquialtero calidior. b. spū animali. Et arguitur sic. c. spūs est calidior. b. spū in sexquialtero, sed minus q̃ in sexquialtero immediate ante istans, quod est pręsens fuit a. spūs vitalis calidior. b. igitur &c. patet consequentia. et assumptum satis sequitur ex casu. igitur &c. Ex quo sequitur satis esse possibile aliquem spiritum animalem fore pręcise ita calidum sicut est aliquis certus datus spiritus

Spūs triplex.

Spiritus vitalis in corde duplex.

vitalis. Consimiliter dicatur per oĩa de naturali. Quarta conclusio est hæc. Non quilibet spūs vitalis exñs in corde est res calidissima quæ sit in corpore nostro. patet de spū appropriato cordi pro operationibus suis. Quinta conclusio est hęc. Spūs vitalis existens ĩ corde & nõ cordi pro suis operationibus appropriatus est calidior vel calidissima res quæ sit in corpore nostro. Hanc conclusionem intellexit Aui. in litera. Et persuadet, quia ꝑ præsentiã & transmissionem huius spūs ad omnes partes nostri corporis conseruatur cuiuslibet partis nostri corporis caliditas naturalis. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum satis patet & ĩfra declarabit. Sexta conclusio sequitur ꝙ licet ita sit, stat tamen huiusmodi caliditatem fore iusticialiter temperatam. patet, quia stat cum hoc hanc fore operationibus membrorum proportionatam. igitur &c. cõsequentia nota & assumptũ satis patet. Quantum ad secundum articulum sciendum est primo ꝙ ĩ corde triplicem imaginamur mensuram caloris. Prima est quæ debetur cordi merito partium, ex quibus ĩtegratur cor, sicut ẽ caro nerui arteriæ &c. deducta caliditate spūs cordi & suis partibus appropriati. Secunda mensura est aggregatũ ex caliditate iã dicta & caliditate spiritus cordi & suis ꝑtibus pro eorum operationibus appropriati. Tertia est totalis mensura aggregata ex duabus caliditatibus iam dictis & caliditate spūs communis in ventriculis iam dictis contenti ꝑ totum distribuendi. Et notum est ꝙ secunda caliditas est intensior prima, & tertia adhuc intensior secũda. Ad propositum igitur comparare possumus cor ad spm̃ & econtra in denominatione esse calidi vel quo ad primam mensuram iam dictam in corde, vel quo ad secundam vel quo ad tertiam.

Cordis mēsura caloris triplicis.

Secundo principaliter præmittendum est ꝙ aliud est caliditatem alicuius corporis fore caliditate alterius intensiorem, & aliud est corpus illud fore alio calidius. Vnde hæc cõsequentia non valet. caliditas. a. est intensior q̃ caliditas. b. igitur. a. est intensius calidum. b. & hoc præmittitur tãq̃ inuestigatum a naturali philosophia. Similiter non sequitur ecõtra. Tertio principaliter præmittendum ꝙ omne calidũ resultans ex duabus partibus quarum vna est intensius & alia remissius in calida est remissius calidum q̃ sit pars eius intensius calida. patet, quia remissius est illud totum q̃ esset si secundum quamlibet partem foret æque intensum, sicut eius pars intense calida, sed pro tunc illud foret præcise ita calidum sicut pars eius intensior est calida. igitur &c. patet consequentia tota. & assumptũ similr̃ intelligenti. Tunc sit prima conclusio, spiritus est calidior q̃ sit cor secundum mẽsuram gradualem caliditatis cordis primam iam dictã, patet hoc intelligenti. Secunda conclusio est hęc, spūs ẽ calidior corde adhuc quo ad secundam mensuram caliditatis ĩ corde repertam. patet, quia maxima caliditas existens in corde pro tunc est caliditas spūs sibi appropriati, & notum ẽ ꝙ illa est remissior q̃ caliditas spūs cõmunis de quo est sermo in proposito. igitur &c. Nota tamen probabiliter ꝙ secundum aliquos potest sustineri caliditatem spiritus cordis appropriati esse æque intensam sicut caliditas spūs communis contenti in eius ventriculis. Imaginãdo ꝙ licet caliditas spiritus appropriati &c. sit remissa a complexione cordis ipsum sibi appropriante & dearticulante secundum exigentiã operationum cordis, quia tamen caliditas spiritus communis in ventriculis contenti &c. per aerem frigidum multo plus remittetur sibi magis occurrentem q̃ occurrat spiritui intrinseco, ideo non est euidens cuius illorum caliditas sit intẽsior, sed quãtũcunq̃ ita foret adhuc spūs est calidior corde taliter considerato, quia cor taliter consideratum est compositum ex sua substantia & spū qui est pars eius intensior, sed per tertiam suppõnem superius pmissam omne tale est remissius q̃ eius pars intensior. ergo &c. patet consequentia cum antecedente. Tertia conclusio principalis est hęc. Licet caliditas spiritus non sit intensior q̃ caliditas cordis eidem attributa secundum mensuram tertiam, secundum hoc tamen ẽ concedendum spiritum esse calidiorem corde. prima pars huius arguitur. tantum distat a non gradu tertia mensura caliditatis in corde existens quantum caliditas spūs, sed penes hanc distantiam attenditur intensio cuiuslibet qualitatis. ergo &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando primam consequentiam, cor producit caliditatem qua spūs est calidus & nihil agit vltra gradũ proprium. igitur spūs nõ est calidior corde, sed ex illo añte sequitur ꝙ non intensior est caliditas spūs q̃ sit caliditas cordis illam caliditatem producens. Et hoc conceditur saltẽ de caliditate cordis tertiæ mensuræ. Cum hoc tamen stat ipsũ esse calidiorem, eodem. n. gradu potest aliquod subiectũ denominari magis & aliquod minus intensum vt debet alibi videri. Potest etiam dici probabiliter ꝙ non tantam caliditatem quandam habet spūs producit cor, sed primo ꝓducit spūm remisse calidum, qui postea alterat se ad gradũ intensiorem conuenientem suæ formę, sicut videmus de aqua interius ex vaporibus generata, quę a remissa frigiditate generatur, deinde mouet se ad gradum frigiditatis intensiorẽ. Et multa alia possumus hic imaginari. Et si quæratur cũ cor primo generetur. vnde habeat tũc spiritum quo mediãte alium generare possit. Dicitur ꝙ generans agens in materiam generationis cordis secundum difformitatem partium illius materiæ ex aliqua parte generat carnem, & ex aliqua neruum, & ex aliqua spūm uitalem &c. Nec hoc est mirabile cum etiam spiritus gignitiuus habeat in se istos tres spūs vł formaliter vel virtualiter, sed de hoc plus videbitur infra.

Ad confirmationem cum arguitur sic, quanto aliqua pars nostri corporis est calidior &c. de negando assumptum. quãtũcunq̃ enim spūs de se sit facilioris inflãmationis q̃ aliqua alia pars &c. quia tamen cito & velociter corrumpitur forma spūs & exhalat, hinc est ꝙ sub forma sua non tantum tolerat caliditatem ꝑter naturam. licet ergo cor vel aliud pręter naturam posset esse calidius spū, hoc tamen non est cõtra dicta, quia non graduantur in proposito partes secũdum dispõnem præter naturam. 10. &c. Aliter posset probabiliter dici ꝙ spūs intensiorem potest habere caliditatẽ præter naturam &c. & ꝙ calefactum esse ethice non est intensius, licet illud sit acutius et magis resolutiuum propter subiecti diuersitatem. Ad secundum dicitur negando consequẽtiam vt tactum est in quæstione. Et consimiliter dicitur ad confirmationem. Ad tertium dicitur communiter ꝙ caliditate potentiori qua alterabilis & extraneabilis est cholera ipsa est calidior spū. spūs tamen est calidior caliditate actuali naturali. Et ad primum sensum vadit auctoritas Gal. Ad quartum potest dici sicut dicebatur supra ad confirmationẽ primi. Aliter dicere possumus negando consequentiam. & causa est qa quãtũcũq̃ spūs existens in calefacto esse sit intensius calidus q̃ sanguis vel cholera quia tamen propter suæ substantiæ subtilitatem & raritatem multo minus põt in membri substantiam imprimere q̃ cholera vel sanguis calefactus. ideo cum hoc non repugnat ephemeram esse remissiorem sicut & multis alijs exemplis naturalibus potest exemplificari & declarari. Ad quintum dicitur negando consequentiam. sed illud tantum sequitur deducta cõtra operantia partium membri contrariæ complexionis spiritui q̃ ẽ in oculo, licet enim in eo sit multus spiritus, in eo tamen sunt multi humores & tunicæ amplioris quantitatis & potentiores in denominando oculum frigidum q̃ spiritus sit sufficiẽs, oculum denominare calidum &c.

Questio. xxj.

VIGESIMOPRIMO Quæritur. Vtrũ phlegma sit frigidius quod est in corpore nostro. Et arguitur multiplr̃ ꝙ non. Primo. melancholia est frigidior phlegmate. igitur &c. patet cõseq̃ntia & arguit assũptũ, qa ex q̃cũq; phlegmate q̃tũcũq; frigido põt per viam cõgelationis generari melancholia. sed omne generatum ex alio per congelationẽ est frigidius eo. igitur &c. patet consequentia & colligitur maior ex dictis Aui. in capĩo de generatione humorum. & patet minor cum congelatio procedat continue infrigidando. Secũdo. possibile est aliquod phlegma fore aliquo sanguine calidius vel saltem minus frigidum, igitur &c. patet consequen

tia patet & arguitur assumptum. Ponendo. a. phlegma imediate in. b. sanguinem transmutari, & sit nunc istans primũ in quo generatus est. b. sanguis ex. a. phlegmate, & sit b. sanguis in sexquialtero frigidior. b. generato ex. a. Et arguit sic. In sexquialtero frigidior est. c. sanguis q̃ nũc ẽ. b. sed minus q̃ in sexquialtero frigidius fuit per tempus ante hoc. a. phlegma q̃ nunc est. b. igitur patet consequentia & assumptũ pro prima parte. & secunda sequitur ex casu cum vsq; ad frigiditatem. b. continue ante remissa fuerit frigiditas. a. igitur &c.

Tertio. rigor quartanæ est maior q̃ rigor quotidianæ vel phlegmaticę. igitur frigidior est melancholia &c. patet consequentia cum humor melancholicus & similiter phlegmaticus per frigiditatem causent rigorem. & assumptum colligiẽ ex dictis Aui. prima quarti in pluribus passibus, & patet per experimẽtum. Quarto. phlegma est sanguis diminute decoctus, ergo phlegma non est frigidius &c. patet consequẽtia cum nullus sanguis sit frigidior res quę sit in corpore nostro. & assumptũ hẽbiẽ infra in litera I cap̃. de humoribus. Quinto. phlegma est frigiditatis paucæ, sed nihil existens frigiditatis paucæ est res frigidior quæ sit in corpore. igitur &c. patet consequentia & assumptum ponitur in litera in cap̃. de hũoribus. Vltimo arguitur sic communiter in frigidissima ætate multiplicatur melancholia vt in senectute. igitur. &c. patet consequentia & assumptum similiter.

Ad oppositum est Aui. in littera dum dicit. Frigidius vero quod est in corpore nostro est phlegma.

Phl'a duplex.

Pro responsione ad quæsitum pręmitto quędam proposito necessaria. secundo ponentur conclusiones de quæsito.

Quantum ad primum sit prima distinctio hęc. Duplex est phlegma, quoddam naturale. quoddam vero præter naturã. Et per Phlegma naturale intelligere debemus phlegma naturę vel virtuti conueniens pro suis operationibus exercẽdis & finibus, ad quos a natura inuentum est phlegma. Econtra vero per phlegma præter naturã intelligas phlegma habens dispositionem qua redditur virtuti difformis, vel disconueniens pro suis operationibus & finibus iam dictis sicut dictũ est phlegma vitreum vel salsum vel aliquod hmõi. Secũda distinctio est hæc. Phlegma naturale ad intellectum datũ potest esse duplex, quia quoddam est alteratum a dispõne puri phlegmatis versus naturam sanguinis, quoddam vero nõ, exempla patent. Consimiliter per omnia distingui potest de melancholia, aut quocũq; alio humore vel humiditate nostri corporis.

Phl'a naturale duplex.

Quantum ad secundum articulum sit hęc prima conclusio. Possibile est aliquod phlegma aliquo sanguine esse calidius vel remissius frigidum. hanc conclusionem deducit argumentum factum ante oppositum. Et confirmaẽ, quia satis verisimile est phlegma existens in corde calidius fore sanguine nutriente os vel neruum &c. Ex quo sequiẽ primo non quodlibet phlegma esse rem frigidiorem, quæ sit in corpore nostro. Secundo sequitur. aliquod phlegma nõ præternaturale esse calidius cute. aliquod enim tale aliquo sanguine naturali est calidius, vt argutum ẽ. igitur &c. Secunda conclusio. probabiliter teneri potest phlegma quãtũcunq; præternaturaliter frigidum non esse rem frigidiorem q̃ sit in nostro corpore. probatur. nam ex frigidissimo phlegmate quocunq; per congelationem potest generari melancholia. igitur &c. patet cõsequentia. satis. n. rationabile apparet q melancholia ex eo taliter generata per congelationẽ partes humidas & subtiles phlegmatis exprimentem cum remanentiã terrestrium sicut patet in congelatione luti, erit frigidior q̃ phlegma ex quo per talem congelationem erit generata. ergo &c. Item pro isto videtur intẽtio Aui. cap̃. de generatione humorum dicentis q frigiditas gñat phlegma, & multum intensa melancholiã. Tertia conclusio est hęc. Licet ita sit, probabiliter tamẽ apparet & sustentabile q frigidissimum phlegma præternaturale est frigidius melãcholia præternaturaliter frigidissima. Imaginando q cum ex vitreo phlegmate frigidissimo generetur melancholia per cõgelationem quantũcunq; partes terrestres in phlegmate illo continue frigescant quia tamẽ multo remissius frigidę prius erant q̃ aquosę facta congelatione & expręssis aquosis remanebunt adhuc illæ terrestres congelatæ remissius frigidæ q̃ prius erant illæ aquosę, & sic melancholia illa remissius frigida, sicut apparet in luto quod cum habet permixtionem aquearum partium cum terrestribus in principio congelationis apparet multum frigidius q̃ post congelationem multũ procedentem & multum terrestrificantem, vt docet experimentum. sic ꝓportionabiliter imaginandum est in proposito. Sed forte contra hoc arguitur. non videtur aliquo mõ esse possibile in corpore humano reperiri phlegma sic cõgelatum. non. n. videtur q stãte vita tanta possit in homine frigiditas reperiri q huiusmodi cõgelet phlegma. Sed ad hoc potest dici primo q ipsa non est vera congelatio sicut corporum existentium extra nos, sed est quædam superflua ingrossatio. Vel aliter dicitur q licet non sit possibile in aliquo membro viuente fore tantam frigiditatem &c. calore tamẽ alicuius membri existente debili, vt intestinorum & multiplicato phlegmate ex rebus frigidis generato, puta fungis et cucumeribus, possibile est virtutem elementorum frigidorum in hoc phlegmate tantum dominari q non poterit mẽbri complexio tantum prohibere quin talia se ad gradum valde intensum frigiditatis reducant, ad quem sequitur quędam congelatio & induratio & partium humidarum exp̃ssio, quod adhue foret euidentius ponenti elementa in mixto formaliter remanere licet refracta vt patet. Quarta cõclusio. sequitur aliquod phlegma esse aliqua melancholia tam naturali q̃ præter naturam calidius & aliquod frigidius, & aliquod ęquæ frigidum præcise. hoc totum patet intuenti.

Vltima conclusio ponitur pro intentione Aui. in litera. videlicet. Cęteris paribus phlegma naturale in sua puritate existens non alteratum uersus conuersionem eius in alium hũorem est frigidissimum, quod ẽ in nostro corpore respectu aliarum partium nostri corporis naturaliter se habentium. Ista conclusio est de mente Aui. in litera & persuadeẽ, quia phlegma plus attestatur aquę q̃ aliquis alius humor vel aliqua pars nostri corporis, quæ attestetur vel proportionetur alicui alteri elemento. igitur &c. patet consequentia, cum aqua sit elementum frigidissimum. & assumptum oñdit experimentũ.

Et ex hoc tanq̃ experimentum persuaderi potest phlegma præternaturaliter frigidissimum fore frigidius melancholia frigidissima pręternaturaliter, quod est, quia quod est naturaliter frigidius videtur etiam pręternaturaliter fieri posse frigidius &c. Et dixi notanter in conclusione cęteris paribus, quia vbi non seruaretur paritas, puta, quia compararetur phlegma existens in corde melancholiæ pedis, patet q pro tũc nõ forent cætera paria, nec esset cõclusio vniuersaliter vera. Debet igitur cõparari phlegma naturale frigidum ad alias partes naturaliter frigidas in sua latitudine correspondenter, vt mediocriter frigidum ad mediocriter frigidas, & sic de alijs. Ipsis. n. adinuicem sic correspondenter comparatis, patet q semper phlegma erit frigidius &c. Et sic uoluit Aui. in lr̃a. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum patet ex quæstione quid sit respondendum. Ad secundum similiẽ patet intuenti quid sit respondendum. Ad tertium dicitur negando consequentiam, quia non est maior siue intensior, nisi propter humorem ipsum facientem esse difficilius calefactibilem & subtiliabilem. Ad quartum qualiter ista ꝓpositio sit intelligenda videbitur infra. Ad quintum diciẽ q illa propõ recipit multas expositiones. Prima est q phlegma naturale ẽ pauci frigoris respectu phl'atis p̃ternãlis, eo q phl'a p̃ternaturale est multo frigidius. secunda expõ ẽ. phlegma naturale est paucæ frigiditatis respectu eius in comparatione. s. ad caliditatem choleræ & sanguinis, quia. s. multo frigidius est respectu choleræ & sanguinis q̃ respectu cutis. tertia expositio est hęc. q phlegma. s. naturale est paucæ frigiditatis respectu cutis ad hunc sensum q minus recedit phlegma per frigidum a cute, & hoc quo ad gradualem mensurã, q̃ humores calidissimi, vt cholera recedant ab eadem per calidum. Et hoc conformatur quibusdam dictis supius. Ad vltimum dicitur q in frigidissima ætate multo plus multiplicatur

catur humor phlegmaticus q̃ melãcholicus,ut patet colligi ex dictis Auicen.capſo illo. Nutriens maſticatione illa particula. Non oportet vt ſter credulitas q̄ omnis complexio generet humorem ſibi ſimilem &c. licet in ætate ſenectutis plus multiplicetur melancholia q̃ in alijs ætatibus, de quo tamen inferius habebitur. ideo &c. Quæſtio. xxij.

VIGESIMOSECVNDO Quæritur. Verũ pili ſint complexionis frigidæ. Arguitur multipliciter q̄ non. Primo materia generationis pilorum eſt calida. igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter, probatur multipliciter. Primo talis materia eſt exhalatio a forti calido & adurente ſubtiliata & ſurſum eleuata. igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum ſatis patet. talis enim materia non eſt niſi vapor fumoſus, ſed non fit vapor fumoſus niſi a forti calido. igitur &c. Et confirmatur idem auctoritate Halyabatis ſecundo theoricæ dicentis materiam pili eſſe vaporem calidum & ſiccum. Secundo. huiuſmodi materia plus eleuatur & multiplicatur in ætate calidiori. igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter, quia in iuuentute. Tertio. quia in corporibus calidioribus, puta in cholericis plures generantur pili & groſſiores, igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum ſimiliter patet per experimentum. Quarto. pili calefaciunt corpus humanum. ergo nõ ſunt frigidi. Nota eſt conſequentia. & aſſumptum patet de panno. Quinto. quia facilius inflammantur pili a calore. ſed quod a calore faciliter inflammatur eſt calidum. igitur &c. patet conſequentia. et aſſumptum ſimiliter eſt de mente Gal. 3. de complexionibus. vbi vult q̄ illud quod faciliter a calido patitur & caleſit eſt potentia calidum.

Halya.

Ad oppoſitum eſt Auicen. in littera.

In iſta quæſtione primo uidebitur de cauſa generationis pilorum, & modus generationis eorũdem. Secundo rñdebitur ad quæſitum. Quantum ad primum ſciendum eſt q̄ per actionem calidi reſoluentis humiditates noſtri corporis multi eleuantur uapores ſiue exhalationes. Quidã enim ſunt uapores humidi & aquoſi ualde, qui ad poroſitates uenientes aut ſubtiliantur & reſoluuntur, puta ſi calidum forte fuerit, aut condenſantur & ingroſſantur & ſub forma ſudoris expelluntur, & quandoque cum perueniunt ad cerebrum conuertuntur in aquoſitates, & catarrhos generant vel reuma. Et notum eſt quòd iſti non ſunt conueniens materia pro generatione pili. huiuſmodi autem vapor vt plurimum eſt frigidus & humidus naturaliter, aut calidus & humidus naturaliter. Secunda eſt exhalatio quædam ignea, ſcilicet ſubtilis valde calida & ſicca, ſicut eſt vapor cholericus ſiue a ſubtili cholera eleuatus. Et adhuc huiuſmodi exhalatio eſt conueniens materia generationis pili, cum non ſit apta in poroſitatibus retineri & ingroſſari ſicut oportet ad pilorum generationem. Tertia eſt ſuperfluitas quædam lutoſa groſſa, quæ non expellitur ſub forma ſudoris, ſed eſt res groſſa terreſtris valde ſicut eſt ſordities apparens circa ſuperficiem vel cutim noſtri corporis. Et illa etiam non eſt conueniens materia generationis pili.

Pili gño

Quarta eſt vapor groſſus terreſtris a calido eleuatus participans aliquid de vnctuoſo & viſcoſo qui perueniens ad poroſitates cutis a frigiditate cutis ingroſſatur & induratur, & per eius viſcoſitatem cuti conglutinatur & continuatur, cui ſuccedens alter vapor ſimilis conſimiliter ingroſſatur & priorem expellit verſus ſuperficiem exteriorem, & ipſe ſuccedens remanet continuus priori. & ſic continue alteratur ipſe vapor a cuti. & ſic iterum ſuccedit alter propellendo alium, & ſic vltra quouſque generetur vnum corpus ſubtile ſecundum longum protenſum, quod dicimus pilum. Et hanc eandem ſententiam colligere poſſumus ex dictis Auicen. quarto cañ. quinta fen. dum dicitur. Capillus naſcitur ex vapore fumoſo quando congelatur in poris & oritur ſuper eos & proprie per illud quod aſſumitur ex alimento & proprie quando humiditas corporis eſt viſcoſa vnctuoſa non aquoſa nec lutoſa, ſicut arborum vnctuoſarum folia non cadunt &c. Ex hoc patet ſecundo quæ ſũt cauſæ generationis pilorum. ſunt. n. quatuor ſicut & aliorũ compoſitorum naturalium. ſ. materialis. formalis. efficiens & finalis. Materialis eſt vapor fumoſus iam dictus. Formalis eſt illa forma per quam dicitur pilus, quę utrum ſit eſſentialiter diſtincta a forma ſubſtantiali illius vaporis fumoſi vel non, non eſt ad propoſitum. Finalis vero eſt mundificatio corporis ab huiuſmodi vaporibus fumoſis, et adhuc corporis decoratio. vt patet de pilis ſuperciliorum & barbę. Efficiens vero eſt duplex, quædam mediata & remota: & iſta eſt calidum adurens eleuans vaporem fumoſum iam dictum. Alia vero eſt cauſa efficiens immediata, & iſta eſt frigiditas cutis & aliorum membrorum & aeris circunſtãtis ingroſſans ſiue congelans prædictũ vaporem fumoſum & in pilum conuertens. Sed dices forte. quomodo ad frigiditatem cutis poteſt prædictus vapor fumoſus congelari cum ſit frigidior vapor ille q̃ aer extrinſecus vel cutis & remiſſius frigidum non poſſit infrigidare & congelare intenſius frigidum. igitur &c. Et confirmatur, quia uidetur frigidum cutis & membrorum circunſtantium agere vltra gradum ꝓprium. Sed ad hęc poteſt dici q̄ licet ille vapor ſit naturaliter frigidior cute accñtaliter tñ, quia a calido paſſus & eleuatus eſt, eſt calidior cute, & hanc caliditatem põt remittere cutis & membra circunſtantia & aer. Sed adhuc non apparet qualiter ducatur ad frigiditatem tantæ intẽſionis q̄ congeletur. niſi dicatur q̄ ab intrinſeco quia naturaliter frigidus eſt ducitur ad frigiditatem tantæ intenſionis q̄ ad eam ſequitur congelatio. Aliter poteſt dici q̄ ille vapor non infrigidatur a cute niſi ad iſtum ſenſum q̄ in cute non eſt caliditas ſufficiens prohibere ne iſte uapor intendatur ad gradum frigiditatis iam dictum. Et utraq; reſponſio poteſt ſatis tolerari. Quantum ad ſecundum. Sit prima cõcluſio. q̄ pilus eſt frigidæ cõplexionis. ꝓbatur. materia pili eſt frigida, efficiens immediatum eſt frigidũ. ergo &c. patet conſequentia & aſſumptum ꝓ prima parte, cũ ſit materia illa uapor terreſtris. ſcilicet ſecunda pars patet, quia licet mediatũ agens ſit calidum, nihilominus tamen immediate complẽs generationem pili eſt frigidum, ut dictum eſt. ideo &c. Secunda cõcluſio. ſequitur ꝓ pilus etiam res eſt valde ſicca. patet cum vapor ille ſit ſiccus & fumoſus. ideo &c. Tertia concluſio. ſequitur q̄ pilus eſt magis ſiccus q̃ ipſe ſit frigidus. patet quia fortius eſt exiccans generans pilum q̃ ſit infrigidans. igitur &c. aſſumptum patet, quia tale eſt calidiſſimum forte urens, frigidum uero eſt frigidum cutis & aliorum iam dictorum. Item pro iſto eſt auctoritas Auicen. dicentis in littera q̄ ſiccior res quæ ſit in corpore noſtro eſt pilus & eſt in primo ordine ſiccorum: non autem frigidorum igitur &c. Quarta concluſio. ſequitur q̄ phlegma eſt frigidius pilo. & hanc concluſionem habemus in littera. quare &c. Ad argumenta principalia reſpondetur. Ad primum negatur aſſumptum, & ad probationem dicitur negando illam conſequentiam. ſ. huiuſmodi exhalatio fit a forti calido urente, ergo eſt calida poteſt enim a forti calido generari vapor frigidus per reſolutionem humidi. vel dicitur q̄ concedendum eſt hunc uaporem accidentaliter eſſe calidiſſimum ſicut eſt uapor aqueus, qui tamen eſt naturalit' frigidus, immo ad gradum intenſæ frigiditatis reducitur.

Pilorũ gñatorũ cã quadruplex

Pili cõplexio.

Ad confirmationem exponitur illa auctoritas Halyabatis a multis taliter. pilus fit ex uapore calido & ſicco. ideſt a calido exiccato. Vel aliter dicitur q̄ fit ex uapore calido, ſcilicet capiendo accidentaliter, ut dictum eſt. Ad ſecundũ dicitur q̄ pili huiuſmodi uel materia in ætate calidiori plus multiplicantur &c. quia tunc ſunt materiæ magis terreſtrificationi aptæ & diſpoſitæ & calidum aptum magis terreſtrificare, ideo &c. Ad tertium ſimiliter dicitur. Ad quartum dicitur q̄ calefaciunt per accidens reuerberando calorem, ut iam alias dictum eſt. Ad quintum dicitur negando quòd omne quod a calore faciliter inflammatur eſt calidum. Pro auctoritate Gal. poſſumus dicere quòd illud qđ faciliter caleſit propter dominium partium aerearum uel ignearum in eo poteſt dici potentialiter calidum.

sic autem non est de pilo, cum non ita faciliter inflammetur nisi propter subtilitatem suam: ideo &c.

Quæstio. xxiij.

VIGESIMOTERTIO Quæritur. Vtrum cerebrum sit frigidæ complexionis. Arguitur multipliciter q non. Primo. cerebrum per se est productiuum calidi. igitur cerebrum per se calidum. patet consequentia: & assumptum patet, quia cerebrum per se est productiuũ spiritus animalis, qui est valde calidus. igitur &c. patet consequentia. & assumptum habetur prima tertij. capitulo primo. Secundo. cerebrum indiget euentatione continua. ergo cerebrum est calidum. patet consequentia, quia non debetur euentatio nisi ratione intensi caloris. & patet assumptum, quia eleuato craneo sensibiliter apparet cerebrũ moueri motu dilatationis & constrictionis. Tertio. cerebrũ est principium sensus & motus, sed huiusmodi operationes non perficiuntur nisi a calido satis intenso. igitur &c. nota est consequentia, & assumptum patet prima tertij. Et confirmatur, quia a cerebro perficiuntur operationes interiorum virtutum, scilicet sensus communis phantasia &c. quæ multo indigent calido & multo spiritu. ideo &c. Quarto quia circa cerebrum maxime multiplicantur pili. ideo &c. patet consequentia: cum pili fiant a forti calido adurẽte materiam. Quinto. cerebrum est materia nutricationis calida. igitur est calidum & humidum. patet consequentia: quia eadem est materia generationis & nutricationis. assumptũ satis patet si sumatur loco cibi. Vltimo pro isto videtur

Isaac.

auctoritas Isaac in diætis particularibus caplo de cerebro, vbi auctoritate philosophi dicit cerebrum esse calidum naturaliter & accidentaliter frigidum.

Ad oppositum est Auicen. io littera, qui enumerat cerebrum inter membra frigida.

Respondendo ad istam quæstionem. Primo præmittam quædam præambula Secundo ponã conclusiones de quæsito.

Cerebri complo uel membri cuiuslibet triplex.

Quantum ad primum sciendum est primo q cerebrum esse calidæ complexionis aut frigidæ et similiter quodcunque aliud membrum tripliciter potest intelligi. Vel respectu æqualis ad pondus. Vel respectu medij generis quod est cutis. Vel respectu medij suæ speciei. Hic autem est sermo de membris frigidis aut calidis respectu medij generis, puta cutis. Notum est. n. q iuxta superius dicta cerebrum respectu æqualis ad pondus est calidum & humidum. Similiter satis patet comparando cerebrum ad medium propriæ speciei aliquod cerebrum est calidum, aliquod frigidũ &c. De his non est sermo in proposito, sed solum de secundo, et est sensus quæstionis. vtrum cerebrum comparando ad cutem sit frigidæ complexionis.

Cerebri mẽsura complo nalis triplex.

Secundo. sciendum q in cerebro tres imaginamur mensuras complexionales. Prima est complexio resultans a cerebro merito miscibilium concurrentium ad cerebri generationem deducta omni caliditate & frigiditate &c. in ipso posita a spiritu existente in eo aut vaporibus ad ipsum eleuatis &c. & hæc dicitur complexio innata. Secunda est mensura caloris aggregata ex complexione iam dicta & caliditate in eo posita a spiritu sibi appropriato pro operationibus cerebri. & hic dicitur cõplexio innata actuata per influentem. Tertia est mensura aggregata ex mensuris iam dictis & caliditate spiritus animalis vitalis & naturalis & sanguinis in cerebro existẽtis & vaporum ad ipsum eleuatorum. Et notum est q tertia mensura excedit secundam, & secunda excedit primam intensiue.

Mẽbrũ frigidũ duplr.

Tertio sciendum q aliquod membrum potest dici multipliciter frigidum. Vel quia in se multam habens frigiditatem. Vel quia aptum est corpus totum vel aliquod uel aliqua membra infrigidare. Exemplum primi. dicimus os vel neruum frigidius esse cerebro, eo q vtrunque istorum habet in se frigiditatem intensiorem q̃ habeat cerebrum. Exemplum secundi. Dicimus cerebrum vt vult philosophus in libro de somno, esse frigidissimam particularum nostri corporis, quia per vapores frigidos in humiditatem phlegmaticam in cerebro conuersos & deorsum a cerebro ad alia membra defluẽtes cerebrum est aptum totum corpus valde in calore. remittere &c. Quantum ad secundum sint istæ conclusiones. Prima conclusio. secundum quosdam cerebrum quo ad complexionem innatam tantum est frigidæ & siccæ complexionis, & hoc deducta humiditate in eo reperta a vaporibus & phlegmatibus humidis in eo repertis. Et pro isto adducunt auctoritatem philosophi secundo de partibus animalium. Et rationem suam, quia si cerebrum coquatur exclusis ab eo humiditatibus iã dictis reperitetur materia terrestris, quia, scilicet frigida & sicca, quæ remanebit vt apparet ad experimẽtum. Sed hoc argumentum non est efficax. consimile nanque potest adduci ad probandum de carne & quacunque alia parte nostri corporis. Voluit igitur philosophus q quo ad mollem cerebrum est a prædominio terrestre, sicut & fere membrum quodlibet nostri corporis, non tamen necessario quo ad qualitatiuam dispositionem. Secunda conclusio. sequitur huic opposita. scilicet. Cerebrum est frigidæ & humidæ complexionis quo ad complexionem eius innatam tantum. probatur, quia cerebrum nutritur sanguine phlegmatico. igitur &c. consequentia tenet, quia complexio naturalis membri similatur ei ex quo nutritur. vt Auicen. ponit in linera.

Tertia conclusio. Cerebrum quo ad complexionem eius innatam actuatam per influentem, quæ est complexio pro suis operationibus debita est etiam frigidæ & humidæ cõplexionis. Hæc conclusio potest multipliciter persuaderi.

Primo. quia ad operationes cerebri plus operatur frigidum q̃ calidum, & humidum q̃ siccum. igitur &c. patet consequentia et assumptum declaratur discurrendo. Primo generatio spiritus animalis ex vitali, quæ cerebro est magis attributa magis perficitur per frigidum q̃ per calidum, vt patet adhuc per humidum, cum videatur spiritus animalis humidior vitali. Secundo appræhensiones in sensu communi & cogitatiua videntur conformiores subiecto humido q̃ sicco. Tertio quia ad ipsum terminantur alterationes vigiliarum & motuum per neruos: ideo oportuit ipsum esse valde resistens inflammationi. huiusmodi autem cõplexio est frigida & humida. igitur &c. hoc argumento vtitur Auicen. tertio canõ. sen prima. Quarto quia substanda medullaris est in cerebro dominans, quæ frigida est & humida vt patuit. Item per hanc complexionem eius est causa somni. somnus autem fit a frigido, vt primo de somno.

Item per complexionem eius innatam actuatã per influẽtem exercet operationes nutricationis sibi proprias, quibus nutritur sanguine phlegmatico. ergo &c. Et plura alia patent, quæ non sunt nisi probabilia. Quarta conclusio est hæc. Cerebrum quantum ad mensuram complexionalem tertiam in eo repertam naturaliter se habens est complexionis calidæ & humidæ. probatur. Primo, quia tactus sic indicat. Secundo, quia propter hanc mensuram indiget euentatione continua cum continue moueatur motu diastolis & systolis. ergo &c. patet consequentia cum antecedente. Quinta conclusio incidenter ponitur. q cerebrum magis recedit a cute per humidum quàm per frigidum. probatur. Primo plura & potentiora sunt cerebrum humectãtia quàm ipsum infrigidantia. igitur &c. patet consequentia. & assumptum patet: quia sanguis & spiritus sunt humiditatem cerebri coadiuuantia, quæ tamen sunt eiusdem frigiditatem remouentia. igitur &c. Item vapores actu calidi ad cerebrum transmissi sunt cerebrum humectantes. non tamen sunt cerebrum infrigidantes. Et pro ista conclusione plura alia possunt adduci: puta quòd tactu parum percipitur frigidum, multum uero molle & humidum, sed de hoc plus infra uidebitur. Secunda conclusio. Inter alia membra nostri corporis cerebrum est coe & totum corpus maxime potens infrigidare. Et pro ista uadit auctoritas philosophi primo de somno dicentis quòd cerebrum est frigidissima particularum nostri corporis. Patet etiam ratione, quia a cerebro reciprocantur uapores frigidi

per

per neruos poros uenas & arterias totum infrigidare potentes: ut patet tempore somni. igitur &c. patet consequentia & assumptum. Similiter a cerebro super toto spargitur materia catarrhalis phlegmatica, quæ etiam totum est maxime potens infrigidare. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Ad argumenta principalia respondeť. Ad primum dicitur negando consequentiam. est. n. per se productiuum calidi remissioris ex intensiori calido. & per hoc concluditur ipsum esse frigidum & non calidum t ut patet.

Ad secundū dr̄ ꝙ illa est complexio quo ad mensurā tertiam, & quantum ad illam conceditur ipsum esse calidum.

Ad tertium dicitur ꝙ licet huius operationes non perficiātur, nisi mediante calido puta spiritu, stat tamen membrū fore frigidum. sicut de neruis circa litteram dicebať. Ad quartum dicitur ꝙ hoc est, quia hæc materia fumosa a calido eleuata maxime peruenit ad cerebrum & caput & ibi coagulatur. hoc igitur arguit plus cerebrum frigidum q̄ calidum. Ad quintum conceditur ꝙ illud concludit cerebrum in via nutrimenti fore absolute calidum & humidū, & hoc in potentia, sicut nutrimentū dr̄ tale respectu nr̄i corporis, quia absolute conuertibile in calm̄ & humidū, cum quo tñ stat ꝙ in gñe membroꝝ sit frigidum. Et ꝓ isto intellectu ꝓcedit argumentum vltimu adductum in q̄one.

Quæstio. xxiiij.

VIGESIMOQVARTO Quæritur. Vtrū pinguedo & adeps sint complexionis frigidæ. Et arguitur ꝙ non. Primo adeps & pinguedo faciliter inflammantur. igitur &c. consequentia vr̄ nota. assumptum patet experimento. Secundo materia ex qua generatur adeps & pinguedo est calida. igiť &c. consequentia vr̄ nota. & patet assumptum, cū gñetur ex parte vnctuosa sanguinis. Tertio adeps & pinguedo dū sunt viuētia sunt calidiora ipsis mortuis, sed dum mortua sunt & a regimine aiæ derelicta sunt calida. igitur &c. cōsequentia vr̄ nota. & patet maior cum oē moriens infrigidetur. & arguitur minor, quia adeps interius assumpta vel exterius iuncta calefacit & resoluit & cōfert doloribus causatis ex materia frigida. igiť &c. Quarto. circa membra satis intensæ caliditatis generatur & conseruatur adeps & pinguedo. igitur &c. patet cōsequentia & assumptum similiter. generatur enim pinguedo iuxta cor, quod est membrum satis calidum. Similiter adeps multiplicatur circa cor & circa renes, quod non videtur esse possibile si forent partes frigidæ.

Ad oppositum est Auicen. in littera.

Pinguedo quid et adeps

Respondendo ad istam quæstionem. Primo præmittenda sunt quædam proposito necessaria. Secundo solueť quæsitum. Quantum ad primum præmittendum est primo ꝙ per pīnguedinem in proposito intelligere debemus illud quod vulgariter dicitur lardo. Per adipem vero illud quod cōiter dr̄ axungia. Differunt autē hęc duo abinuicem & cōueniunt inter se. Conueniunt primo in materia, quia vtrūq; eorum generatur ex materia vnctuosa siue ex parte sanguinis vnctuosa similiter conueniunt in agente. vtrūq;. n. generatur a frigido congelante siue condensante huiusmodi sanguinem vnctuosum. Secundo differunt, quia fortior est partium cōmixtio in adipe q̄ in pinguedine. vnde complexio adipis respectu complexionis pīguedinis potest dici cōplexio fortis, & econtra debilis. propter quod licet agens ut ignis possit facilius dissoluere adipem q̄ pinguedinem, nō tamen æque bene sufficit partes adipis abinuicem separare sicut partes pinguedinis, quēadmodum etiam de oleo dicemus, vt Auic. ponit. 2. cano. Differunt tertio ratione situs eo ꝙ pinguedo magis multiplicatur circa partes carnosas, adeps vero circa partes panniculares. Ex quo potest ꝓbabiliter concludi ꝙ a fortiori frigido generatur & condensatur adeps q̄ pinguedo, cum sit maior frigiditas circa partes panniculosas q̄ carnosas cæteris paribus. Ex quibus omnibus concludi possunt causæ adipis & pinguedinis. Causa enim materialis est pars sanguinis vnctuosa. Formalis vero est anima nutritiua penes ponentes has fore partes nostri corporis animatas penes vero tenentes oppositum causa formalis est forma huius determinati mixti. Efficiēs vero remota siue mediata est calidum partem sanguinis vnctuosam eleuans & separans ab alijs. Propinqua vero & immediata est frigidum hanc partem condensans. Finalis uero uariatur secundum uarietatem membrorum in quibus sunt. quādoq; est repletio uacuitatis inter aliqua membra. quandoq; caloris reuerberatio ut uidebitur infra capitulo de membris. ideo &c.

Adipis et pinguedinis cāæ.

Quantum ad secundū sit prima conclusio. Q. pinguedinis & adipis est materia calida. probatur, quia talis est pars sanguinis unctuosa. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter. Secunda cōclusio. Materia ex qua generatur pinguedo est minus calida quàm materia ex qua generatur adeps, probatur, quia materiæ pinguedinis plures sunt partes aquosæ permixtæ quàm materiæ adipis. igitur &c. patet consequentia & assumptum patet experimento. cum adeps melius & facilius inflammetur, ita ut oleo assimiletur. ideo &c. Tertia conclusio est. Q. tam adeps q̄ pinguedo sint frigidæ complexionis in comparatione ad cutim. patet: quia quātūcūq; horum materia sit calida, immediate tamen fit a frigido cōgelante. ideo &c. patet consequentia. & assumptum similiter, cum tam adeps q̄ pinguedo liquefiant a calido. quæcunq; autem humida congelantur a frigido dissoluuntur a calido & econtra ut metalla. Quarta conclusio est hæc. Q. licet materia generationis adipis sit calidior materia pinguedinis, frigidior est tamē adeps q̄ pinguedo. Prima pars huius conclusionis est posita superius. Et secunda patet primo per Auicen. in littera & arguitur signo. quia densioris & solidioris substantiæ appatet adeps q̄ pinguedo. igitur adeps recipit congelationem fortiorē. & per cōsequens &c. patet consequentia & assumptum experimur. Item quia circa membra panniculosa maxime multiplicatur adeps: quæ membra panniculosa sunt frigidiora q̄ carnosa membra circa quæ multiplicatur pinguedo. igitur &c. Istas omnes conclusiones consueuerunt antiqui ponere sub his uerbis. Prima. Adeps et pinguedo sunt calida materialiter: licet sint frigida formaliter. Secunda licet pinguedo sit materialiter frigidior adipe, formaliť tamē frigidior est adeps q̄ pinguedo. Et intelligunt has quatuor conclusiones superius positas. Sed circa dicta quædam concurrunt dubia.

Dubia.

Primum. Adeps & pinguedo assumptæ in cibo uel medicina sunt calefacientes, ideo non uidetur quòd rationabiliter debeant poni frigidæ. consequentia uidetur nota, & colligitur assumptum secundo canō. capitulo de adipe. & ab Isaac in diætis uniuersalibus in pluribus capitulo. Secundum dubium est, quia adeps posita in stomacho uel super stomacho animalis liquefit subtiliatur & in uaporem conuertitur existens tamen interius circa membra ualde calidiora q̄ sit stomachus in eius grossitie conseruatur ubi uideretur ipsam fortius dissolui debere ut circa cor. Tertium dubium, cum in qualiber parte corporis adhuc cordi propinqua sit caliditas ualde intensa, quomodo potest unctuosum ibi congelari a frigido & in adipem conuerti cum sit iuxta cor. Ad hæc omnia respondetur. Ad primum dicitur ꝙ non repugnat idem prout est pars nostri corporis esse complexionis aliqualis, qualis non est occurrens corpori nostro, ut cibus uel medicina. uerbi gratia. cor prout est uiuens uel pars nostri corporis uiuentis est complexionis ualde calidæ. quod tamen inter cibaria ponitur complexionis melancholicę. Et sic in proposito quantūcunq; ponatur pinguedo &c. inter partes nostri corporis frigida in comparatione ad cutim, ipsa tñ occurrens corpori nr̄o ut cibus uel medicina pōt corpus calefacere & in latitudine calidorum reponi. Et tota causa est: quia secundum aliā cōplexionem operatur prout est pars uiuentis, & secundum aliā cum sumitur ut medicina. Primo. n. mō operatur per cōplōnē quę quā respectu cutis ipsa est frigida. Cū uero occurrit ut medicina operatur per cōplexionem eius uirtualē. Et nō repu-

gnat aliquid fore formaliter vel actualiter frigidum, quod tñ est virtualiter calidum, vt patet de vino & multis alijs. Et si arguitur contra hanc respōsionem: quia ita habet cō plexionem hanc virtualiter calidam dum est pars viuentis sicut quando non est pars viuentis. igitur qua ratione calefacit vna vice & reliqua. Item quæritur quæ complexio virtualis est illa. Dicitur ad primum concedendo assumptum q habet illam complexionem virtualem, illa tamen complexio virtualis non qualitercunq; est caliditatis productiua nisi adipe taliter subtiliata & ad actum reducta de quo videbitur alias. Ad secundum dicitur q illa est qualitas secunda ita naturaliter productiua caliditatis sicut lumen, quāuis non sit formaliter caliditas nec frigiditas: sed de hoc magis videbitur infra. Ad secundum dubium dicunt quidam tenendo q adeps & pinguedo sint partes animatæ, q anima adipis & pinguedinis resistit, ne partes in adipe moueantur ad gradum caloris intensum, & hoc mediante complexione adipis & pinguedinis ut se in sua naturali dispositione conseruent. cum vero corpori nostro applicatur adeps aut pinguedo tanquam medicina vel cibus iā corrupta est anima in eis. ideo partes calidæ aereæ igneę in ipsis existentes iam se reducunt ad gradum caloris intensiorem vel mouent & potentes sunt corpus calefacere. Si autē teneatur q pinguedo & adeps non sint partes animatę, sed habeant solum formam mixti inanimati, dicuntur similiter q licet pinguedo & adeps existens in viuente non sit in se habens animam formaliter, ab anima tamen siue a virtute regulatur & resistit suæ inflammationi & liquefactioni nisi causa consumens fuerit nimis potens, sicut in hectica & marasmo. Sed hæc responsio multas patitur instantias.

Prima, quia quantūcunq; virtus regulare habeat &c. non tamen aufert quin in adipe a corde vel spiritu inducatur intensior gradus caloris. sed huiusmodi gradus videtur sufficiens ad liquefaciendum adipem. igitur &c. cōsequentia videtur nota. Item minor gradus caloris q̄ sit inductus in adipe a corde sufficit ipsum subtiliare & in vaporem cōuertere, igitur gradus caloris in adipe a corde positus potēs erit ad hoc faciendum. consequentia videtur nota & assumptū probatur, quia calor stomachi sufficit hoc facere cum tamē videatur multo remissior. Ad primum dicitur q per resistentiam iam dictam prohibetur vt inducatur ita intēsus gradus q sufficiat ipsas liquefacere, licet intra latitudinem alteretur adeps. Nec negandū est quin cæteris paribus inæquali tempore fiat maior eesoso adipis in partibus cordi vicinis q̄ in alijs Ad ipsam etiam conseruandam & gñandā satis adiuuat aer frigidus ad cor perueniens & frigiditas capsulæ. Ad secundum negatr añs & dr̄ q in adipe pro cibo vel medicina in stomacho assumpta a stomacho maior gradus caloris pducitur q̄ a corde in adipe viuente, & p cām iam dictam patet q non pcedit argumentum. Ad tertiū dubium tacta est solo p parte. dicitur. n. q ad illius congelationem satis adiuuat frigiditas capsulæ, quæ est frigida respectu cutis et etiam frigiditas aeris inspirati. Vel dicitur q non quælibet pars existens prope cor est calidior cute, imo aliqua est frigidior, licet quælibet talis sit respectu cutis minus frigida q̄ foret si esset distantior a corde. Circa istam materiam essent multa speculanda. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum potest dici probabiliter adipem & pinguedinem esse potentialiter calida. & hoc in potentia passiua, sicut oē vnctuosum sed hoc non repugnat dictis in qōne. Ad secundum dicitur negando consequētiam, licet. n. materia sit calida agens tamen immediatum est frigidum. Ad tertium dicitur q adeps & pinguedo dom sunt viuentia sunt formaliter calidiora q̄ ipsis mortuis. non tamen virtualiter. vt satis dictum est. Ad quartum dr̄ negando consequentiam sicut satis patet ex dictis.

Callidū dupl'r.
Adeps & pigue do consi derātur dupl'r.

Quæstio, xxv.

VIGESIMOQVINTO Quæritur. Vtrum cuiuslibet mēbri cōplō naturalis similetur ei ex quo nutritur. Arguitur multipliciter q non. Primo, quia tunc sequeref q omnia membra nostri corporis forent sibijnuicē in cōplexione similia. cōsequens est falsum, vt patet. & arguitur consequentia, quia si quæstio esset vera, tunc cum quodlibet membrum nutriatur sanguine cuiuslibet membri, cōplexio naturalis est similis complexioni sanguinis naturali: sed quæcunq; in complexione similantur vni tertio inter se sunt similia. Secundo. si quæstio esset vera sequeretur q pulmo foret naturaliter complexionis calidæ & siccæ. consequens est falsum, & videtur contra Aui. in littera &c. arguitur cōsequentia, quia sanguis ex quo nutritur pulmo est complexionis siccæ: cum sit multum admixtus cholerę, vt ponitur in littera. ideo &c. Tertio. sequitur q quodlibet membrum nostri corporis esset complexionis temperatæ. consequens est falsum. et arguitur consequentia, quia ex nutrimēto temperato potest nutriri quodlibet membrum nostri corporis, sed quodlibet tale secundum naturalem eius complexionem similatur ei ex quo nutrit. ideo &c. Quarto. possibile est nutrimentum esse contrarium complexioni naturali membri quod nutritur ex eo. igitur &c. nota est cōsequentia & assumptum patet, quia potest sanguis esse frigidus cuiuslibet membri complexione naturali existente calida. igitur &c. Quinto. aliquod est membrum nostri corporis, cuius naturalis complexio non seruatur nisi per contraria. igit &c. patet consequentia & assumptum quia cordis naturalis complexio non seruatur nisi a prohibentibus eius incendium & distemperamenom ad calm. talia vero sunt frigida. ideo &c. Sexto nutrimentū assimilat mēbro & non econtra. ergo qō falsa, patet consequentia & assumptum habet. 3. de virtutibus naturalibus a Gal.

In oppositum est Auicen. in littera.

In ista quæstione primo præmittēda sunt notabilia quędam & distinctiones. Secundo ponendæ sunt conclusiones de quæsito. Quantum ad primum sciendum q per complexionem naturalem membri intelligere debemus complexionem conuenientem siue debitam membro pro suis operationibus exercendis. Econtra vero per accidentalem quæ non est debita vel requisita pro suis operationibus pducendis siue cum illa remaneat membrum intra latitudinem sanitatis siue non. Exemplum primi. sicut est cōplō hepatis per quā gñat humores conuenientes p nutricatione. Exēplū secundi. sicut est cōplō reperta in pulmone in eo posita ab humiditatibus & vaporibus phlegmaticus & catarrhis ad pulmonē peruenientibus, licet. n. in pulmone quantum est de se non esset hmōi humiditas accñtalis ab his vaporibus &c. adhuc pulmo esset sibi sanus et cōueniens suas exerceret opōnes, iō cōueniens dr̄ hæc cōplō accñtalis. Secūdo sciendū est q duplex est nutrimentū. Qđdā opans a mā tm̄ respcū eius, respcū cuius dr̄ nutrimētū. Qđdā operās a mā & a q̄litate sil. Exēplū primi. sicut sanguis tpatus. Exēplū scd'i. sicut sanguis gñatus ex lactucis q nō solū opatur, qa in corpus trāsmutet, sed etiā refrigerādo corpus aliq̄lr alterat. Et dixi notant respcū eius respcū cuius dr̄ nutrimētū vel ē, qa idē nutrimentū, qđ respcū vnius dr̄ nutrimētū et respcū vnius mēbri diceret opari solū a mā aliqđ aliđ mēbrū notab li alteraret, & trāsmutaret, vt ifra cap. illo. de eo qđ comedit etc. patebit. Tertio sciēdū q adhuc dupl'x ē cuiuslibet mēbri nutrimētū. qđdā ppriū & qđdā cōe. Exēplū de cōi vt massa sanguinea dr̄ nutrimētū cōe oīum mēbrorum, eo q ex ea apta sūt oīa mēbra nutriri. In totali. o. massa ista repibilis est ps sanguis cuilibet mēbro pportionalis: exēplū de pprio sicut nutrimētū sic cōueniēs ossi q nō alteri mēbro dr̄ nutrimētū ppriū ossis. Quarto sciēdū q adhuc cuiuslibet mēbri nutrimentū ppriū est duplex. Quoddam appropriatū siue ppinquū iā dispositū dispōnibus mēbri et ppinquū subæ mēbri: vt humiditates secundæ. Quoddā est mediatū siue remotū: sicut sanguis pportionatus ossi dr̄ nutrimentum ossis pprium. In pposito maxime est sermo de nutrimento pprio secundo modo dicto. sic. n. exēplificat Auic. in littera de sanguine nutriente pulmonem. manifestum. n. est q nutrimētum pprium primo mō dcm̄ est sibi

Cōplō mēbri duplex & quid.

Nutrimentū duplex.

Mēbri nutrimētū ppriū duplex.

membro

Cōplo mēbri ſīſari nutri mento duplex.

membro & econuerſo, vt patet ex qd nois nutrimenti pro prij taliter accepti. Quinto principalr ſciendū q̄ cōplōnem mēbri ſimilari ei ex quo nutrit̄ poſſumus duplr̄ imaginari. Primo formalit̄ vtrūq; ipſorū ad idē medium generis .ſ.cutim cōparando. Secundo corrñdenter, vt ſit ſenſus q̄ quale eſt mēbrum in gñe membrorū reſpectu cutis tale eſt nutrimentum mēbro ꝓportionatum in gñe nutrimentorū, reſpectu.ſ.nutrimenti conuenientis medio gñis. Imaginandum eſt.n.q̄ ſanguis eſt maſſa cōis nutrimentalis omoiū membrorū hñs in ſe difformitatē corrñdentem difformitati membrorū nr̄i corporis, vt quantā habet difformitatē os & caro tantā habet pars ſanguinis ꝓportionata oſſi a parte ſanguinis ꝓportionata carni, & ſic de alijs. Et ideo ſicut ſe habet os inter mēbra nr̄i corporis quo ad cōplōnē eius naturalem, ita nutrimentū ꝓportionatū oſſi ſe habet ad nutrimentum alijs mēbris ꝓportionatum. Sexto ſciendum q̄ ſimilitudo vel ꝓportionalitas nutrimēti ad membrū qñq; ꝓuenit ex parte qualitatū manifeſtarū vt ſimilitudo ſanguis groſſi melācholici ad os. Qñq; autem ꝓuenit ex parte qualitatis vel diſpōnis occultæ, ſicut eſt hepar conſeruatiuū hepatis & ſibi conforme, & ſtomachus ſtomachi: & pulmo pulmonis & gñaliter quodlibet mēbrum humanū eiuſdē ſpeciei cum illo, ſicut colligi pōt quinto colliget. & decima

Auerro. Aſmatici cura eſt pulmo vulpis & aliorū ſiſia.

tertij de pulmone vulpis aſmatico conferente. & decimaſexta. 3.cap̄.de colica de inteſtinis lupi conferentibus in colicis. & decimaquarta tertij de hepate lupi conferente hepati humano, & ſic de alijs. Ad ꝓpoſitum eſt hic ſermo de ſimilitudine primo mō dicta & non ſecundo mō dicta. Vlterius præmittendū eſt cuiuslibet mēbri conſeruationē maxime fieri per nutrimētū, ſed de hoc magis infra videbit̄. quare &c. Quantum ad ſecundū articulū ſint iſtę cōclōnes.

Prima cōclo. Non cuiuslibet mēbri naturalis cōplexio ſimilatur ei ex quo nutritur tanq̄ ex nutrimento cōi. patet per vnū argumentū adductū añ oppoſitum. Secunda cōclo. Non cuiuslibet mēbri naturalis cōplexio ſimilat̄ nutrimento operanti a qualitate ex quo illud mēbrū nutrit̄. patet ſlr, quia tale poteſt eſſe calidum mēbro exñte frigido, & econuerſo ſicut ſatis eſt notum. Tertia concluſio. Non cuiuslibet membri naturalis complexio ſimilat̄ complexioni nutrimenti eius ꝓprij formaliter vtrūq; illorū cōparando ad cutim ſiue ad medium generis. patet. alterius enim complexionis eſt os comparatum cuti, & alterius ſanguis ex quo nutritur &c. Quarta concluſio. Pro mente Aui. eſt hæc. Cuiuslibet membri noſtri corporis complexio naturalis correſpondenter ſimilatur nutrimento eius proprio mediato a materia tantum operanti, quæ concluſio debet ſic intelligi. qualēcunq; gradum vel ſitum obtinet mēbri naturalis complexio in genere membrorum ſiue in latitudine mēbrorum talem obtinet nutrimentū in latitudine nutrimentorum. patet, quia quodlibet mēbrū in ſua cōplexione conſeruat̄ nutrimento ſibi ꝓportionato, & per conſequens aſſimilatur nutrimento ꝓprio, ſed nō aliter niſi mō iam dicto, vt patet diſcurrendo per alios modos ſiſtudis. igit̄ &c. patet conſequentia cum añte. Itē os vt in naturali ſua cōplōne conſeruet̄ debite oportet nutrimentū oſſis conuerti in partē ꝓportionalē vel ſiſem parti reſolutæ ab oſſe. ſed ad hoc melius ꝓportionalis eſt ſanguis groſſus in gñe ſanguis meſici, ſicut in gñe mēbrorū. igit̄ &c. patet conſequentia cū añte.

Ad argumenta principalia rñdet̄. Ad primū ſatis patet ex qōne. ꝓbat.n. non ſimilari cuiuslibet mēbri cōplōnem naturalē nutrimento cōi: quod in qōne cōceſſum vt patet.

Ad ſecundū dr̄ q̄ Aui. ꝓbat q̄ licet ſanguis ex quo nutrit̄ pulmo ſit multū admixtus choleræ, ille tñ eſt ad modū humidus., ſed tō de hoc plus habebit̄ infra. Ad tertium dr̄ ſicut de ſanguine cōi dicebat̄. licet.n. non ſiſetur totali ſanguini tēperato, ſimilat̄ tñ parti ſibi ꝓportionali in ſanguine tēperato. Ad quartū dr̄ q̄ tunc erit nutrimentum non a materia, ſed a qualitate operans. Ad quintum dr̄ q̄ quātūcunq; nutrimentū cordis, immo & cuiuslibet membri ſit membro aliquo modo contrarium, ſtat tñ illud fore eidem ſimile correſpondenter vt dictum eſt. Et ita proportionabiliter dicere poſſumus de aere. Vel dicitur q̄ per aerem non conſeruatur cor vera & proprie dicta conſeruatione, ſed potius præſeruatur per aerem, per nutrimentum tamen cōſeruatur reponēdo in eo tale quale deperditum eſt. Sed de hoc infra melius videbitur.

Conſeruatio cordis per aerē.

Quæſtio. xxvj.

VIGESIMOSEXTO Quæritur. vtrum qdlibet membrum ſecundum complexionem eius accñtalem ſimiletur ei quod ab eo ſuperfluit. Arguitur multipliciter q̄ non. Primo, quia quod a pulmonis digeſtione ſuperfluit eſt calidum & ſiccum, & tamen pulmo eſt accidentalit̄ humidus. igitur &c. patet conſequentia, & aſſumptum ꝓ prima parte patet cum pulmo nutriatur ſanguine cholerico vt vult Aui. in iſta ſuperfluita debeat proportionari ei a quo deciditur, vt infra videbitur. ideo &c. Secundo poſſibile eſt quodlibet membrum noſtri corporis ſecundum cōplexionem accidentalem ſimilari ei ex quo nutritur. ergo pro tunc neceſſario non ſimilabitur ei quod ab eo ſuperfluit ſecundum complexionem accidentalem. patet conſequētia; & aſſumptū. poſſe.n. eſt nutrimentū alterare quodlibet mēbrum nr̄i corporis in eo qualitatē vel cōplexionem accñtalem ꝓducendo vt lactuca. ideo &c. Tertio ſic principaliter arguitur. ſuperfluitas membri deciditur a digōne membri. igitur per ſuperfluitatē membri ſignificare poſſumus ſuper complexionem naturalem membri & non accidentalem. patet conſequentia cum per ſuperfluitatem deciſam a digeſtione arguamus ſuper bonitatem vel malitiam digeſtionis. & per conſequens ſuper perfectionem vel imperfectionem complexionis, quæ eſt inſtrm̄ digeſtionis. & ſi ſic videbitur ſuperfluitatem &c. magis proportionari complexioni naturali q̄ complexioni accidentali membri. Quarto per vrinā ſignificare poſſumus ſuper digōnem hepatis & venarū, & per egōnē ſuper digōnem ſtōi, & inteſtinorū, & per conſequens ſuper cōplōnē corrñdentē nālē. igit̄ &c.

In oppoſitum eſt Auic. in littera.

In iſta qōne primo videbitur de principali quæſito. Secundo videbitur an ſanguis ex quo pulmo nutritur vel debeat dici ſanguis cholericus. Quantum ad primum præmiſſo ex antecedenti quæſtione quid per complexionem accidētalem intelligere debemus. Sciendum primo q̄ ſuperfluitas eſt duplex. ſ. communis & propria. per ſuperfluitatem communem intelligere debemus ſuperfluitatem deciſam a materia communi, vt feces a chylo, & vrinā a ſanguine vel factam ab agente operante pro toto, ſicut ſuperfluitates dictæ prouenientes a calore ſtomachi vel hepatis operantium pro toto, vel quia producta ad finem communem vt ſperma ad conſeruationem ſpeciei, vel quia ad membrum delegata eſt a toto ſicut eſt ſuperfluitas exiſtens in pulmone ex catarthia & vaporibus eleuatis a toto. Et ſicut dicitur quatuor modis aliqua ſuperfluitas communis ita quatuor modis oppoſitis dicitur propria. Primo quia deciſa a materia propria vt ſuperfluitas nutrimenti oſſia. Secundo quia deciſa ab agente non operante pro toto vt eadem oſſis ſuperfluitas. Tertio quia non ad finem communem. Quarto quia non membro delegata a toto, ſed a determinato membro. Et de omnibus his poteſt intelligi in quæſtione. Secundo ſciendum quòd duplex ſuperfluitas poteſt in membris inueniri, vel per viam defluxus, vel per viam congeſtionis. Exempla ſatis patent.

Sup̄fluitas duplex.

Sup̄fluitatis vtriuſq; modus quadrupliciter.

Tertio ſciendum quòd vtroque iſtorum modorum dupliciter in membro poteſt ſuperfluitas reperiri. Primo ipſo exiſtente in naturali ſua diſpoſitione. Secundo ipſo exiſtente in diſpoſitione præter naturam. Exempla ſatis patent. Quarto ſciendum quòd huiuſmodi ſuperfluitas vel ibi moram longam contrahit vel non. Exempla ſatis patent. Tunc ſit prima concluſio. Poſſibile eſt membrum ſecundum complexionem eius accidentalem aſſimilari ei ex quo nutritur. hanc concluſionem probat vnum argumētum adductum ante oppoſitum, vt membra calida

Sup̄fluitas in mēbris dupl̄r.

naturaliter nutrita ex lactuca, quæ fiunt accñtaliter frigidæ, & ita secundum accñtalem cōplonem assimilanẽ ei ex quo nutriuntur. Nec est hoc contra Aui. in lr̃a nec contra determinata in præcedenti qōne. ibi. n. ex intentione Auic. dicebatur ꝙ cōplo naturalis membri similatur ei ex quo nutriẽ tanquam nutrimento proprio vel sibi proportionato qualr non est in casu conclusionis nunc positæ cum nutrimẽtum tale non sit proportionatum membris, quæ ex eo dicuntur nutriri, ideo &c. Secunda cōclo. Nō cuiuslibet membri nostri corporis in sua naturali dispositione existentis accidẽtalis complexio assimilatur superfluitati ꝓpriæ illius membri. patet quia superfluitas talis magis proportionatur complexioni naturali illius membri. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Tertia cōclusio principalis. Adhuc non cuiuslibet membri nostri corporis naturaliter se hñtis et habentis superfluitatẽ cōem primo secundo uel tertio modo dictã accidentalis cōplexio assimilaẽ uel ꝓpōrtionaẽ suę superfluitati communi primo secundo uel tertio mō dictę. patet, quia hepate naturaliter se habente cōsimiliter stomacho urina & egestiones attestantur naturali complexioni hepatis & stomachi, ideo &c. Quarta conclusio. His membris non existentibus in sua naturali dispositione posse est superfluitates communes primo secundo uel tertio modo dictas proportionari uel similari complexionibus istorũ mẽbrorum accidentalibus. patet, quia urina existente cholerica super digestionem accidentaliter cholericam hepatis significamus & ipsa phlegmatica similiter, ideo &c. Et nullã illarum conclusionum uoluit Aui. in littera dum dixit mẽbrum secundum accidentalem complexionẽ assimilaẽ &c.

Quintum de mente Aui. est hæc. Superfluitas communis in membro existens per uiam defluxus & longam contrahẽs in membro moram similatur membro secundum complexionem membri accidentalem. Patet. Primo discurrendo de pulmone & cerebro. Et arguitur ratione: quia talis communis superfluitas contrahens &c. necessario alterat membrum sua qualitate uel suis qualitatibus quæ non sunt necessariæ membro nec requisitæ ad suas operationes exercẽdas, igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter

Sanguis chol'icus dupl'r. patet innitenti. Et hanc intellexit Aui. Quantum ad secũdum articulum est sciendum primo. Aliquem sanguinem esse cholericum potest intelligi dupliciter. Primo. n. sanguinem cholericum in genere intelligere possumus sanguinem calidum et siccum in cōparatione ad sanguinẽ tẽperatum. Secundo per sanguinẽ cholericum intelligere possumus sanguinem, cui multa admixta est cholera siue per talem choleræ admixtionem reddaẽ sanguis siccus vel non. Secũdo præmittendum ꝙ pulmo secundum complexionem eius naturalem est complexionis calidæ & humidæ, & hoc vr̃ de mente Auic. in littera. Tertio præmittendum ꝙ cuiuslibet membri complexio naturalis similatur ei, ex quo nutritur membrum ad intellectum datum in pręcedenti quęstione. Quarto præmittendum ꝙ non necessario ꝑ quãlibet admixtionẽ cholere redditur sanguis siccior temperato sanguine, hoc satis patet. Tunc sit prima conclusio. Sanguis ex quo nutriẽ pulmo non est cholericus primo mō. patet, qa non est calidus & siccus. igiẽ &c. patet consequẽtia et assumptũ ꝓbaẽ, quia pulmo est naturaliter calidus & humidus, sed talis est sanguis ex quo nutritur pulmo in gñe sanguinis qualis est pulmo in gñe mẽbrorũ. igiẽ &c. patet cōsequentia cũ añte. Secunda cōclo. Sequitur ꝙ licet multa chol'a admixta sanguini nutrienti pulmonẽ sit potens illum sanguinem calefacere, non tñ est potens ipsum multũ exiccare. Prima pars patet. Secunda similiter, quia alias ille sanguis esset siccus. Tertia cōclo sequitur. Sanguis nutriens pulmonem est sanguis cholericus capiendo cholericum secundo modo. patet quia huiusmodi sanguis est multæ choleræ admixtus, vt experientia docet, cũ sit subtilis fumosus rubeus rubedine clara, vt patet cum spuitur sanguis ex ruptura venæ in pulmone, & colligitur etiam hoc quarta particula aphor. quicunqȝ expuunt sanguinẽ spumosum. Itẽ cōcludi potest ex pulmonis leuitate & spongiositate &c. Ad argumenta principalia rñdeẽ. Ad primũ satis patet ex dictis in secundo articulo quid rñdendum est. Silr ad alia quid sit respondendum patet ex primo articulo, quare &c.

Quæstio. xxvij.

VIGESIMOSEPTIMO Quæritur. Vtrum membra in hoc ca. ab Aui. graduata in suis complexionibus graduentur taliter per cōplones eorũ innatas, vel influẽtes, vel innatas actuatas per influentes. Arguiẽ primo ꝙ per innatas solũ. Primo, quia capilli ponuntur inter cęteras partes complexionis maxime siccæ ꝑꝑ hoc ꝙ ex eis raro nutriẽ aliquod aĩal sed hoc est graduare ipsos per suã innatã cōplonẽ tm̃. igiẽ &c. patet cōsequentia & assumptũ silr.

Et confirmaẽ idẽ secundo, os poniẽ siccæ cōplonis ꝓpter eius duritiẽ. sed per nullã cōplonẽ influentẽ est os durũ. igitur &c. patet consequentia. & maior in lr̃a. & arguiẽ minor, quia ossi non influitur nisi spiritus aut sanguis quorũ quodlibet est corpus humidũ respectu cutis vt satis patet. igr̃ etc.

Confirmaẽ. idẽ sic. hepar poniẽ minus calm sanguine ꝑꝑ ipsum esse sanguinem congelatũ, sed notũ est ꝙ hoc est ipsum graduare secundũ cōplonẽ innatã. igiẽ &c. patet consequentia cũ añte. Itẽ quarto graduare mẽbra vel partes alias nr̃i corporis est in varias qualitatũ mẽsuras & denotationes attribuere secundũ eorũ varietatẽ, sed per illã cōplonem maxime sunt membra in suis cōplonibus graduanda per quã maxime diuersificanẽ inter se, maxime autẽ diuersificanẽ inter se secundum eorũ cōplexiones innatas. igiẽ &c. consequentia prima satis patet & vltima, sed arguiẽ minor quia in complexione influente vñr fere oẽs partes nr̃i corporis esse siles cũ eadẽ vel valde similis sit influentia super toto cordis & aliorũ principaliũ membrorũ, vbi tñ cōplones innatę mẽbrorũ & partiũ nr̃i corporis sunt sibi inuicem maxime contrariæ, ideo &c. Secundo ad principale arguitur ꝙ mẽbra & partes iam dictæ graduenẽ secundũ cōplones eorũ influentes. Primo venæ & arterię per cōplones eorũ innatas sunt frigidæ cōplonis, & tamen inter mẽbra calida graduanẽ ab Aui. igiẽ &c. patet consequentia et assumptum colr̃. Secundo quia ab Aui. ponitur sanguis calidior hepate ꝓpter continuitatẽ quã habet cum corde, sed per illam continuitatẽ non recipit innatã. sed præcise influentẽ cōplonẽ. igiẽ &c. consequentia nota & assumptũ silr satis patet. — Gradua re membrũ gd.

Tertio pulmo ꝑ accñtalem cōplonẽ eius poniẽ humidior hepate, sed notũ est ꝙ accñtalis cōplo nō est nisi influẽs. igitur &c. patet cōseqntia. & totũ assumptũ colr̃ in lr̃a. Tertio ad principale arguiẽ ꝙ per cōplonem innatã actuatam per influentẽ. Primo quia cutis volæ poniẽ cōplonis tẽperatissimę. & non per innatã cum sit cutis neruosa, nec per influentẽ tm̃: vt satis patet. ergo ponenda est talis per complexionem innatã actuatã per influentẽ. consequentia patet & assumptũ silr intelligenti. Et confirmaẽ hoc auctoritate Aui. in lr̃a dũ inquit cutẽ esse mẽbrũ tẽperatũ, quia ibi in ea æquantur caliditas venarũ & sanguis & neruorũ frigiditas, pōt autẽ hoc totũ aggregatũ cōstituere cōplonẽ innatã actuatã per influentem. Tertio per illã cōplonẽ graduãda sunt mẽbra nr̃i corporis per quã suas pr̃cipalr̃ perficiũt operationes ad quas sunt finaliter a natura ordinata & reperta, sed hoc in oĩbus aut ĩ pluribus partibus nr̃i corporis est per cōplonẽ innatã actuatã per influentẽ. igiẽ &c. patet consequentia, & minor silr discurrẽdo per partes nr̃i corporis, & patet maior, quia mẽbra nō graduanẽ ab auctoribus in suis cōplonibus nisi vt ipsis cognitis sciamus naturales cōplones eorũ conseruare, & præternaturales abiicere, naturales autem cōplones conseruandę vñr innatæ actuatę per influentem. ergo &c. patet consequentia cum añte.

Ad oppositum est Auicen. in littera.

Respondendo ad hanc quæstionem primo præmitteneẽ quædam terminorum distinctiones & notabilia. Secundo ponentur conclusiones de quæsito. Quantum ad primũ — Cōplo innata dupl'r.

Sciendum est primo ꝙ per complexionem innatã duo intelligere possumus. Primo enim complexionem membro

vel

vel corpori naturalem exiſtem ſiue proportionatam ꝓ ſuis operationibus & ſic diſtinguitur complexio innata contra complexionem accidentalem vel præter naturam: et nõ cõtra influentem: immo taliter capiẽdo complexionem innatam aliqua complexio influens eſt naturalis vel proportionata membro pro ſuis operationibus exercendis. Secundo per complexionem innatam intelligere poſſumus complexionem in complexionato conſurgentem merito ſuorũ miſcibilium, ſicut exempli gratia eſt complexio in neruo reſultans merito humorum ex quibus generatur neruus in quo dominantibus partibus frigidis reſultat complexio nerui frigida & calidis calida. ſimiliter complexio in muſculo reſultãs merito complexionis carnis & nerui & ligamentorũ ingredientium complexionem muſculi dicitur innata muſculo, & ſic de alijs. Et taliter capiendo complexionem innatam diſtinguitur innata cõtra influentem. Complexio enim influens non conſurgit in membro merito ſuorum miſcibiliũ ſed aliunde ſibi influitur ſicut ſatis patet de complexione data muſculo a corde vel cerebro per ſpiritus animales vel vitales a corde & cerebro ad muſculum tranſmiſſos. Secũdo ſciendum ꝙ per complexionem innatam actuatam per influentem intelligere poſſumus iuxta communem modũ loquẽdi auctorum totum aggregatum ex complexione innata & influente per quam innata iam dicta perficitur et iuuatur: vt ſit conueniens inſtrumentum partiale operationũ ad quas mẽbrũ finaliť ordinatur. Exẽpli gr̃a. muſculus finaliť ordinatur a nã ad motũ voluntariũ per eius cõplõnẽ innatam ſolũ non poſſet eſſe conueniens inſtr̃m. requiritur igitur in ipſo muſculo præter complexionem in ipſo merito componẽtium ipſum inſurgentem complexio influens cordis & cerebri ex qua ſimiliter cum complexione præexiſtẽte in muſculo ſiue fuerit præexiſtẽs tempore vel natura reſultat una totalis complexio qua redditur muſculus inſtrumentũ conueniens motus voluntarij. Ex quo patet hanc complexionem influentem actuare innatam, quia perficere taliť ipſam vt ſimul cum influente fiat partiale inſtrumentum operationum iam dictarum. Ex his omnibus patere poteſt intellectus diſtinctionis communiter ab auctoribus poſitæ. ſ. ꝙ complexionum, quædam eſt innata, quędam influens; quædam innata actuata per influentem. Patet ſcd̃o quid eſt complexionem innatam actuari per influentem.

Cõplõ triplex. Actuari cõplõnẽ innatã ꝑ influẽtẽ quid.

Tertio principaliter ſciendum ꝙ per graduationem membrorũ noſtri corporis in ſuis complexionibus non aliud intelligere debemus in propoſito niſi attributionem determinatæ menſuræ complexionis membris, puta temperatæ vel tantum a temperata recedentis. Et hoc per temperatam intelligendo in propoſito complexionem medio generis attributam. ſ. cuti. Et ex hoc patet quid ſit graduare mẽbra aut partes noſtri corporis per complexionem innatam aut influentem. Quarto principaliter ſciendum eſt ꝙ in partibus noſtri corporis quatuor poſſumus imaginari menſuras complexionales diſtinctas. Sicut exempli gratia in muſculo. Primo quidem imaginamur complexionem in eo innatam tantum de qua iam dictum eſt: & hanc etiam imaginamur in quolibet ſimplicium componentium organicum. Secundo imaginamur innatam actuatam per influentẽ in quolibet ſimplicium exiſtẽtem pro operatione propria cuiliber illorum vt conſimilium conſimile eſt debitum, ſicut eſt cõplexio debita carni muſculi pro ſua nutricatione. Tertio imaginamur menſuram complexionalem organico attributam per quam perficit organicum operationes organici, vt organicum eſt, ſicut muſculus pro operatione ſenſus & motus, per nullam enim complexionum iam dictarum videtur muſculus conueniens inſtrumentum ſenſus & motus, patet enim plures perfici operationes conſimilium cõponentia organicum, organici tamen operatione ut organicum eſt impedita ſimiliter in muſculo aliquanta reperitur ſpirituum vitalium & animalium quantitas pro operatione ſenſus & motus quanta non requireretur in eodem ſi non forent ſenſus & motus voluntarij. igitur &c. Quarto vero imaginamur menſuram complexionalem in membro ſecundum maiorem vel minorem diſtantiam eius a fonte caloris ſiue cordis, notum eſt enim ꝙ cæteris paribus membrum quod eſt cordi propinquius eſt calidius ꝙ̃ ſimile mẽbrum a corde remotius eodem, ſiue organicum fuerit ſiue conſimile, vt neruus vel adeps alicuius membri vt ſatis patet.

Cõplõnalis mẽſura quadruplex.

Et ꝙ hæc mẽſura complexionis in membro vel parte noſtri corporis reperta differat a complexionibus menſuris alijs prius dictis patet ex multis. Primo quia membrũ vel pars noſtri corporis exiſtens ſecundum alias menſuras frigidum reſpectu cutis poteſt ſecundum hanc quartã menſuram ſibi attributam eſſe calidum reſpectu cutis, & ſituari in latitudine proportionata ſibi oppoſita, vt neruus cordis calidior eſt ꝙ̃ ſit cutis volæ temperatæ quantũcunq; ſecundum alias mẽſuras cõplexionales prius dictas reſpectu cutis eſſet frigidus ex quo patet ꝙ licet neruus ſecundũ cõplexionem quæ ſibi debetur vt neruus eſt ſit mẽbrum frigidum, ſecundum tamen complexionem conuenientem ut taliter vel tantum propinquus eſt cordi poteſt eſſe mẽbrũ carne calidius. Secundo videtur ſecundum quoſdam differre hæc complexio iam dicta ab influente cum qua tamẽ videtur maiorem habere conuenientiam, vt ponit Gentilis; quia influens communicatur magis membro per ſpiritum tranſmiſſum per arterias &c. hæc autem magis mediantibus fumis & vaporibus a corde & membris propinquis ꝓuenientibus, licet non ſit negandum ꝙ mediantibus ſpiritibus cõmunicetur, ſed magis mediantibus vaporibus ꝙ̃ iã dictæ: immo per ſimplicem alterationem deducto ſpiritu tranſmiſſo imaginandum eſt a corde aliquantam menſuram caloris membris tribui propinquis. Tertio ſecundum Gentilem differt hic modus complexionis &c. quia hic magis fundatus eſt in vaporibus ꝙ̃ in membro. Econtra vero eſt de mõ complexionis innatæ actuatæ per influentem. Et ſimiliter de influente. Additur adhuc alia differẽtia, quia tres primæ menſuræ complexionales ſunt neceſſarię membro: vt per illas ſuas exerceat operationes. hæc autem quarta nõ, ſed qualiter hoc veritatem habeat infra patebit. Ad propoſitum ſecundum vnãquãq; menſuram iam dictarũ poſſumus imaginari graduari partes noſtri corporis in ſuis complexionibus. Quinto principaliter præmittendum eſt ꝙ multiplex poteſt eſſe inueſtigatio vel modus inueſtigandi complexiones membri. Primo per tactum qualiter membra & partes extrinſecæ noſtri corporis maxime graduantur. Secundo ratiocinio ſiue ratione, ſicut dicimus neruum frigidum eo quòd debet eſſe inſtrumentum motus ne inflammetur ex motu, & tamen notum eſt ꝙ ſi tactus talem neruum tetigiſſet neruum cordis non poſuiſſet frigidum. Tertio antiquorum teſtimonio dimittendo rationem & experimentum. Quarto ex conſideratione complexionis innatæ: vt puta conſideratione complexionis in membro reſultantis merito miſcibilium ingredientium compoſitionem membri. Ad propoſitum ut patebit omnes uel plures iſtorum modorum graduandi membra tetigit Auicen. in littera quod notanter fecit vt nobis innoteſcerent omnes modi graduandi membra noſtri corporis.

Cõplõnis mẽbri inueſtigatio ꝗdruplex

Sexto principaliter præmittendum ꝙ in iſto capitulo nõ graduantur membra vel partes noſtri corporis niſi pro quanto exiſtentia actualiter ſunt in corpore humano, hoc ſatis patet ex dictis: quia non graduantur membra uel partes iam dictæ niſi ut ſciatur eorum complexio naturalis in ſua naturali diſpoſitioneq́, & debite ſciamus partes noſtri corporis conſeruare & permutare eas ad illam cum fuerint ab eadem lapſæ, ideo &c. Præmittendum eſt ulterius ꝙ membra noſtri corporis diuerſarum ſpecierum maiorem abinuicem habent contrarietatem per complexionẽ eorum innatam ꝙ̃ per eorum influentẽ hoc ſatis notũ eſt intuenti & diſcurrenti per ſingula membra noſtri corporis diuerſarum ſpecierum. Et dixit notanter de membris diuerſarum ſpecierum. Eiuſdem. n. ſpeciei mẽbra adinuicẽ maiorẽ habent dr̃iam per cõplõnem influentẽ ꝙ̃ per innatã. Notũ

est.n.ꝙ neruus exñs ꝓpe cor diuersificatur multum a complexione nerui pedis quod non est per innatã, quia merito miscibilium suorũ sunt eiusdem cõplonis, sed non per influentem, vt patet ex dictis. Quantum ad secundũ sit prima cõclo. Non quæcunq; membra in gradibus suarũ cõplonũ sunt distincta taliter abinuicẽ per cõplones eorũ innatas distinguũtur. patet ex dictis. neruus. n. cordis alterius gradus cõplonis est ꝙ̃ neruus pedis qđ non est per cõplonẽ innatam: ideo &c. Secunda cõclo est hæc. Euidentius mẽbra vel partes nr̃i corporis distinctarũ spẽrũ abinuicẽ in gradibus suarũ cõplonum per innatã cõplonem distinguunẽ ꝙ̃ per influentẽ. patet, quia euidentius apparet gradus cõplonis distõ consurgens merito illorũ miscibiliũ, iõ &c. Ex ista conclusione sequiẽ primo ꝙ qualitercunq; distinguunẽ aliqua membra nr̃i corporis per complexionẽ eorũ innatã, taliter eadẽ distinguuntur abinuicem per influentem stante vtrobiq; influxu consimili, patet hoc corrolarium de se.

Secundo sequitur ꝙ non qualiter se hñt adinuicem aliqua membra distincta specie per eorũ complexiones innatas taliter se habẽt per innatas actuatas per influentes. patet, licet enim cor per complexionem innatam tñ nõ sit calidius hepate: multo tñ est eodem calidius secundum cõplonem influentem innatã & actuatã per influentẽ &c. Similiter licet caro per complexionem eius innatã sit multo callidior neruo, neruus tñ cordis per cõplexionem influentem & innatã actuatam &c. est carne pedis multo calidior. Silr licet in cõplexione innata pauca sit drĩa arteriæ eius ad venã, in complexione tamen influente multum abinuicem gradualiter distinguuntur siue diuersificantur. Tertia conclusio principaliter sequens est hæc. Partes & membra nr̃i corporis in suis complexionibus siue organica siue simplicia fuerit, qñq; graduãẽ per cõplonẽ innatã, qñq; per influentẽ, qñq; per innatam actuatam per influentẽ hæc cõclo patet. Hepar. n. ponitur minus calm sanguine, quia est sanguis cõgelatus, quod vr̃ esse per cõplonem innatã. silr ponitur musculus minus calidus carne simplici ꝑꝑ neruos & ligamenta ingredientia cõpõnem musculi, ideo &c. patet cõsequentia. Et secũda pars cõclonis patet, quia cor ponitur calidius hepate & cæteris membris propter spũm exñtem in ipso, ideo sanguis poniẽ calidus valde ꝓpter spm̃ quem recipit a corde. Patet tertia cum cutis volæ ponaẽ temperatæ complexionis, quia nõ patitur a mixto æqualiter, ideo &c. & q͞a est index qualitatum tangibilium extranearũ, quod non videbitur esse nisi per complexionem innatam actuatam per influentem. Ex his patet ꝙ ad sufficienter cõprehendendum cõplones innatas mẽbrorum & etiã innatas actuatas per influentes non sufficit sola cognitio tactualis, imo qñq; requiriẽ discursus, & aliqñ experimentũ, & adhuc aliqñ stamus auctoritati illud testificanti, licet inter oẽs seosũ huic magis seruiat tactus. Secundo sequiẽ mẽbra in hoc cap. graduata non soliũ talr graduari per cõplones innatas &c. sed aliqua per innatas & aliqua per influentes. Et ex hoc patet rñsio ad quæsitũ principale: quia cũ hæc oĩa non semper de eodẽ mẽbro sint possibilia haberi qñq; in graduãdo aliquod mẽbrum ꝓcedimus vna via qñq; alia, vt patet intuenti, & secundũ hoc cõuenit mẽbrum graduari qñq; per cõplonem innatã, qñq; per influentẽ &c. quos modos oẽs tetigit Aui. in lr̃a. Sed circa dicta occurrunt dubia.

Dubia. Primum dubium. Vr̃ ꝙ nullum mẽbrum nr̃i corporis sit graduandũ nisi per cõplonem innatã actuatã per influentem. Non. n. ꝓpter aliud mẽbra nr̃i corporis graduantur nisi vt cognito gradu suæ cõplonis sciamus ipsa conseruare & ad illud gradum perducere mẽbrum cũ ab illo lapsum fuerit vt suas operationes possit mẽbrum perficere. cõplo igiẽ graduata est illa per quã perficit mẽbrum operationes sibi debitas: quæ est cõplo innata actuata per influentem &c. patet consequentia & assumptum similiter intelligenti. Secundum dubium est. Non videtur ꝙ in membro organico sit aliqua alia mensura complexionalis ꝓ operationibus organicis vt organicum est ꝙ̃ illa quæ debetur cõsimilibus, immo ꝙ illa eadem cõclo præcise cum qua perficiũt consimilia organici suas operationes & organicum illud resultãs ex consimilibus, cuius tñ oppositum superius ponebatur. ꝓbatur hæc propositio, quia membrum organicum est idẽ quod eius consimilia simul sumpta cum totum sit suæ partes igitur nihil subiectiue est in organico quod non sit subiectiue in consimilibus & per consequens per complexionẽ exñtem in consimilibus perficit organicum membrũ suas operationes. Et confirmatur, quia si aliqua complexionalis mensura requireretur pro operationibus organici ut organicum est quæ non requireretur pro operationibus consimilium vt consimilia sunt sit illa mensura. a. & sit mensura b. per quam perficiunt consimilia suas operationes, et sequitur ꝙ non repugnat. a. distemperari non distemperata. b. mensura. Pono igitur ꝙ ita fiat ꝙ distemperetur. a. ita vt operationes ab. a. prouenientes sensibiliter lædantur & patet distemperamentum. a. esse ægritudinem complexionalem & non consimilis vt sequitur in casu. Etiam per distẽperamentum. a. non læditur operatio alicuius cõsimilis. igitur distemperamentum. a. est organici ægritudo: & per cõsequẽs aliquis morbus complexionalis est organicus quod non apparet rationabile. Et confirmatur idem quia sicut ꝓbatum est huiusmodi complexio non est subiectiue nisi in consimilibus componentibus organicum illud ita ꝙ pars eius est in partiali consimili & tota in omnibus: vel igiẽ huiusmodi complexio est tota in omnibus consimilibus naturaliter, vel præter naturam. Si dicitur secundum sequiẽ hãc complexionem lædere operationes consimilium. Si dicitur primum, sequitur per hãc perficere consimilia operationes sibi debitas vt consimilia sunt, & per consequens non sunt huiusmodi mensuræ cõplexionales abinuicẽ distinctæ &c.

Tertium dubium. Videtur ꝙ non sit ponenda alia & alia mensura complexionalis membro siue consimili siue organico, secundum maiorem vel minorem propinquitatẽ eius ad cor. Primo quia neruus in corde vel cordi multum propinquus existens foret continue communiter cum dispositione præternaturali sibi quod non videtur rationale. & arguitur consequentia, quia neruus est naturaliter frigidus respectu cutis sensibiliter calidę, igitur neruus existens in corde est sensibiliter a sua dispõne naturali remotus, & per cõsequens &c. patet consequentia cum añte. Et confirmaẽ vt prius. quia vel talis mensura complexionis est neruo iã dicto naturalis, vel præter naturam. Si primum cũ per quãlibet complexionem membro naturalem perficiat membrum operationes debitas sequitur ꝙ per hanc complexionẽ perficit neruus suas operationes, cuius tamẽ oppositum innuit Gentilis & alij hanc complexionem mensuram asserentes. Si dicitur secundum sequitur inconueniens superius conclusum. s. neruum esse in dispositione sibi præternaturali. Et confirmatur idem tertio, quia duobus membris contrarijs non conuenit eadem complexionalis mensura, sed neruus cordis & caro cordis sunt membra naturaliter contrariarum complexionum. igitur eis non conuenit eadem mensura complexionalis sed præcise eadem videtur acquiri ex propinquitate ipsorum ad cor si ex propinquitate iam dicta acquiritur aliqua complexionalis mensura, igitur etc. tota deductio huius argumenti satis patet. Ad hæc omnia per ordinem respondetur. Ad primum concedendo quòd membra nostri corporis vtplurimum suas exercent operationes per complexionem innatam actuatam per influentem. Et dico notanter vtplurimum propter mẽbra quæ ab auctoribus dicuntur habentia virtutem innatã tantum quæ principalem eorum operationem exercẽt maxime per inatam complexionem eorum. Et dicitur ꝙ tam complexio innata ꝙ̃ influens ꝙ̃ complexio innata actuata per influentem indicat de sui conseruatione cum qualibet illarum sit cõplo naturalis, iõ necesse est medico scire graduare membra secũdum unãquãq; illarum complexionũ. Conceditur tamen membra habentia uirtutem innatam actuatam per influentẽ maxime esse graduanda in suis cõplexionibus

plexionibus secundum eorum complexionem innatam actuā per influentem. Negatur tamen consequentia illa cum infertur non esse graduanda membra in suis complexionibus per complexionem eorum innatam. Et si concluditur ex his salte nulla membra fore graduanda per complexionem eorum accidentalem, cuius tamen oppositum videtur facere Aui in litera dum graduat pulmonem per humiditatem accidentalem. Dicitur ꝙ hoc etiam oportuit Aui. facere cum a complexione accidentali membri etiam sumi possit indicatio de quantitate & qualitate approximandorum mēbrorum ad conseruandum eius naturalem dispositionem, ut satis patet intelligenti. ideo. &c. Ad secundum dubium dicitur primo a quibusdam ꝙ si sumatur complexio. proprie prout est qualitas resultans ex actione & passione qualitatū elementorum &c. sic nulla complexio est attribuenda organico, solum. n. illi proprie est complexio attribuenda, quod ē imediate resultans uel compositum ex elementis vel his quę elementis proportionātur vt humor, hoc autem est consimile & non organicum vt satis patet ideo &c. Si autem sumatē complexio pro toto aggregato ex pluribus, complexionibus & partium similium componentium organicum vnū sic eēt organico attribuenda aliqua complexio quæ non esset complexio alicuius consimilium ꝗuis omnium simul sumptorum, & cum hac complexione totali perficit organicum operationes suas & nullum consimilium cum eadem perficit operationes suas. Et secundum hoc facile responderetur ad argumenta adducta in primo dubio, cuius solō secundum hāc viam non procedit secundum intellectum superius dictorū. Notum. n. videtur ꝙ cū Gentilis & alij auctores ponunt aliā mensuram complexionalem pro operationibus organici ꝗ consimilium componentium organicum, non intelligunt ꝑ huiusmodi mensuram aggregatum ex complexionibus consimilium omnium componentium organicum illud. Iō videtur aliter respondendum ad dubium concedendo. s. ꝙ in membro organico nulla est mensura complexionalis ꝓ suis operationibus requisita alia complexione suorum consimilium. Et consimiliter conceditur ꝙ per illam complexionē perficiunt consimilia suas operatiōes per quam organicum vt organicum est. Verbi gratia. licet in musculo pro operationibus voluntarij motus exercēdis sit plus de spiritu ꝗ nō præcise operationes consimilium essent exercendæ siue perficiēdæ tamen imaginandum est hunc spiritum & calorem in consimilibus ab huiusmodi spū positum effectiue concurrere ad operationes suorum consimilium vt consimilia sunt. Quia tamen hanc mensuram caloris & hunc spūm recipiūt consimilia secundum exigentiam organici cuius sunt partes, & non secundum absolutam exigētiam suarum primarum operationum, ideo hanc mensuram attribuūt organico. Verbi gratia. caro cordis ad perficiendas operationes sibi conuenientes vt caro absolute est non indiget tanta mensura caloris quanta in ea actualiter reperitur dum est pars cordis, & similiter neruus cordis. Igitur mensuram illam caloris quę in carne cordis est vltra illam quæ sufficeret sibi ad exercendū operationes suas absolute secūdum ꝙ caro est attribuunt auctores cordi quia. s. non est in carne nisi pro ꝗto est pars cordis. Consimiliter per omnia dicitur de neruo cordis, & vlr de quocunq; consimili componente aliquod organicum. Et dicitur vlterius ꝙ totalis illa mensura caloris quæ est in carne cordis secundum cordis exigentiam est instrumentū carnis cordis pro suis operationibus sibi competentibus inꝗtū consimile tale est, quia talis organi pars ē. Et ita dicitur de caliditate existente in neruo cordis, & sic de alijs. Cum igitur dicitur hanc mensuram complexionalem esse principium operationis organici inꝗtum organicum per hoc non excludunt quin sit etiam operationum suorum consimilium principiū non absolute sed secundum ꝙ consimilia huiusmodi organicum componentia. Et per hęc argumenta adducta pro secundo soluuntur. Ad primum conceditur vt deducit argumentum ꝙ in organico non est aliqua mensura caloris vł complexionalis, quę non sit in consimilibus suis. Ad confirmationem dicitur ꝙ nulla est mensura requisita pro operationibus organici vt organicum est quæ non sit requisita ꝓ operationibus consimilium prout consimilia sunt huius organici partes. Conceditur tamen ꝙ aliqua est mensura requisita pro operationibus organici prout organicum est quæ non est requisita pro operationibus consimilium, ꝑut absolute sunt consimilia. cum remissiori. n. calore ꝗ sit caliditas existens in carne cordis perficit caro suas operationes conuenientes sibi vt caro est. Et ex hoc vlterius patet ꝙ distemperamentum non est morbus organicus sed potius consimilium ut patet satis. Sed forte cōtra hoc arguitur, quia ꝗ ratione distemperamentum ꝗtitatis attribuitur organico & non consimili eadem ratione distemperamentum in huiusmodi complexiōe requisita pro operationibus organici videtur esse organico attribuendum, sed primum attribuimus organico, vt satis patet. igitur &c. consequentia nota & minor arguitur, quia ægritudo in ꝗtitate non dicitur morbus organicus nisi quia tanta vel tanta ꝗtitas pro operationibus debita licet sit in cōsimilibus, non tamen est in eis nisi ad finem organici. igiē pari ratione hic morbus complexionalis debet dici organicus. licet. n. talis complexio sit ī consimilibus subiectiue, nō tamē est in eis nisi ad finem organici. Sed huic dicitur negando hanc similitudinem, tanta. n. vel tanta ꝗtitas non est ordinata aliquo modo ad operationes consimilis, quia nec inꝗtum absolute consimile, nec inꝗtum est consimile huius organici. patet enim ꝙ partes illius consimilis suas perficerent operationes sub minori ꝗtitate. Similiter ꝗtūcunq; caro manus augeretur ꝗtitate, dum tamen eadem permaneret cōplō æqualiter suas perficeret operationes inquantum caro, et adhuc inꝗtum caro manus nutriretur. n. vt conuenit carni manus & superfluitates expelleret &c. Sic autem non est in cōplexione consimilibus attributa ad finem organici. Si. n. caro cordis mutaretur ab eo quod est in corde sibi sano nullo modo perficeret suas operationes sibi conuenientes inꝗtum huiusmodi caro est talis organici pars, ideo huiusmodi distēperamentum attribui potest carni & non primum vt patet Intuenti. Ex his patet responsio ad aliam confirmatiōem.

Cōplō dupl'r.

Ad tertium dubium dicitur negando illam consequentiam. s. ꝙ tunc neruus cordis &c. Et cum arguitur ꝙ quilibet neruus est frigidus &c. Dicitur hoc concedendo per complexionem eius innatam, non tamen necessario per influentem, dispositio. n. cum qua stare potest neruus sanus habet latitudinem satis magnam non præcise contentā in latitudine membrorum frigidorum. Ad confirmationem diciē cōcedēdo ꝙ per huiusmodi complexionem exercet neruus operationē suam. Et dicitur vlterius ꝙ ponētes hanc complexionē non esse principium non plus volunt nisi ꝙ huiusmodi cōplō non est requisita pro operationibus consimilis vt consimile talis speciei absolute, & hoc est verum. Q. si aliter hoc intelligant dictum eorum est absolute negandum. Ad aliā cōfirmationem dicitur ꝙ idem tāꝗ vlē principium potest esse causa contrariorum conseruatiua, sicut medicina temperata & cibus temperatus, similiter eadem cælestis influentia quę est contrariorum conseruatiua. Vnde imaginandum est de membris nostri corporis adhuc eiusdem speciei sicut de hominibus habitantibus contraria climata. Sicut Indi habent complexionem humanam & habent complexionem talē vel talem secundum qualitatem climatis, cum qua tamē ꝑficiunt suas operationes, & ita sclaui, & adhuc regionem tēperatam hitantes. Ita neruus existens prope cor secundum propinquitatem hanc aliter complexionatus est ꝗ neruus pedis. Istorum tamen vtrunq; per suam complexionē suas perficit operationes. igitur &c. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum cum suis confirmationibus satis patet responsio, conceditur. n. illa membra graduari ꝑ complexiones innatas eorum. Ad secundum consimiliter respondetur ꝙ membra de quibus idem arguitur graduanē per complexiones influentes. Ad tertium similiter respōdetur. Hic superius posset moueri quęstio utrum cor sit sicce complexionis. Ad quam uidetur consimiliter rńdendū

Neruī cōplō.

ficut ad quæstionem qua queritur. vtrum fit cor calidius qd fit in corpore nostro post spiritum, ideo ptranseo. Item plures alię possēt qōnes moueri literales super hoc capitulo. Ista tñ qstio i. 2. techni i tractatu de discrasijs cordis declarata ē.

Questio. xxviij.

VIGESIMOOCTAVO Quæritur. Vtrū eiusdem corporis complo naturalis & ætatiua abinuicem distinguātur. Arguitur multipliciter φ sic. Primo quia aliter de eis frustra Aui. & alij auctores capl'a facerent distincta. sufficeret enim vnum eisdem caplm si sunt idem realiter. Secūdo arguitur sic. accidentali complexione permutata pmanet complexio naturalis eadem. igitur &c. consequentia tenet, quia quorūcunq; plurimum vno mutato vel variato nō variatur alterum. illa sunt distincta. & assumptum patet. Phlegmatica enim compleaio in sor. permanet eadem in pueritia & iuuentute, & tamen permutatur vel variatur ętatiua vt satis patet. igitur &c. Tertio cum eadem complexione naturali potest corpus permanere continue a primo instanti suæ generationis vsq; ad instans mortis naturalis, sed non potest permanere cum eadem complexione ætatiua continue cum necessario transeat per pueritiam & iuuentutem ideo, &c. tota consequentia patet cum antecedente. Et confirmatur, quia alicuius corporis naturalis complexio est talis simplicit̃ igitur &c. patet consequentia & similiter prima pars añtis, et secunda pars arguitur, quia nulla complexio ætatiua ē apta durare talis semper vel vt multum. igitur &c. consequentia nota est quid nominis dispōnis simpliciter talis, & patet assumptum discurrendo per singlas ętates, quia nec pueritia nec iuuentus &c. est apta permanere talis semper vel ut multum. igitur &c. Quarto ad principale sic. indicatio sūpta a complexione naturali quandoq; est contraria indicationi sumptæ a complexione ætatiua eiusdē corporis. Igitur &c. patet consequentia eo φ ab eodem non possunt sumi indicationes oppositæ vel contrariæ, & assumptum probatur, quia complexio naturalis humida faciliter tolerat ieiunium, & sic ab ea sumitur indicatio de raro vel parum exhibendo cibū. complexio autem ætatiua humida vt pueritia difficulter tolerat ieiunium, & sic ab ea sumitur indicatio frequenter vł multæ oblationis, igitur &c. consequentia nota. & assumptū colligitur octauo terapeu. & aphorismorum. 7. illo apho. Corporibus humitas. & secunda pars añcedentis patet per Auic. quarta primi cap̄. de cibatione febricitantium, & per Hipp. apho. prima apho. illo. Senes facillime tolerant ieiunium. & Gal. in commento. Quinto sit sor. naturaliter colericus, & arguitur sic. sor. naturalis complexio conseruanda est per sicca, sed fortis eiusdem complexio ætatiua conseruanda est p humida. igitur naturalis complexio fortis non est complexio ætatiua eiusdem. consequentia nota & patet maior, quia conseruatio fit per similia, & minor colligit̃ ex pcessu ab Hipp. apho. primi illo apho. Humidæ dietæ. Sexto. naturalis cōplexio est res naturalis, sed complexio ętatiua est complexioni naturali annexa igitur &c. consequentia nota eo φ nihil ē sibi annexum. & assumptum ponit Ioannitius & alij plurimi auctores. Et confirmatur, quia principia naturalis cōplexionis & ætatiuæ sunt distincta. igitur &c. patet consequētia & assumptum arguitur, quia naturalis complexionis principia sunt qualitates elementorum. ætatiuę vero principium est actio calidi in humidum naturale, quare &c.

Ad oppositum arguitur per complexionem ętatiuam corpus per se perficit. operationes sibi debitas. igitur complo ętatiua est naturalis. & per consequens. &c.

In ista quæstione prio ponētur præambula quędam. Secūdo ponentur conclusiones de quæsito. Quātum ad primū est notandum φ per complexionem naturalem debemus lo proposito intelligere complexionem corpori conuenientem aut proportionatam vt virtus mediante ipsa tanq̃ proportionali suo instrumento suas possit producere operatiões qualiter dicimus complexionem temperatam esse complexionē naturalem temperato & choleričam cholerico &c. Secundo pręmittendum est φ varietas ętatum & complexionum ætatiuarum in nobis consurgit ex varia proportione vel habitudine calidi naturalis ad humidum naturale nostri corpis, & econtra. Quandoq; .n. talis est habitudo calidi ad humidū φ potēs est calidum huiusmodi humidum extendere et am plius restaurare q̃ de ipso resoluatur, & humidum calidū in sua naturali mēsura conseruare. Quandoq; autem sufficit calidum q̃tum resoluitur tantum restaurare, & non plus et tātum humidum adhuc sufficit calidum in sua graduali mensura conseruare. Quandoq; autem talis est habitudo calidi ad humidum &c. φ præcise sufficit minus restaurare, nec in eadem mensura sufficit calidum in humido conseruari, sed cōtinue gradualiter minuendo procedit. Et secundum hoc distiguitur in nobis ætas adolescentiæ contra ętatem consistēntiæ & senectutis, vt circa literam dictum est. Ex quo patet φ p complexionem ætatiuam non aliud intelligere debemus nisi complexionem existentem in nobis cum tali vel tali habitudine calidi ad humidum & econtra ex qua in nobis cōsurgit possibilitas crementi aut consistentię aut diminutio calidi vel virtutis. Tertio principaliter præmittendum ē φ iuxta communem modum loquendi auctorum cō dicimus aliquam ætatiuam complexionem calidam esse vel frīdā &c. hoc nō dicimus respectu complexionis temperatę sed respectu alterius vel aliarum ætatum. Si. n. dicimus complexionē ętatiuam sor. pueri cholerici esse humidam, non intelligimus hoc respectu temperatę complexionis pueri, sed respectu iuuentutis vel senectutis, vt satis patet. Quarto principalit̃ pręmittendum φ non repugnat eādem dispōnem diuersis et contrarijs comparatam cōtrarias denominationes recipere, quod circa literam declaratum est complexio. n. temperata respectu phlegmaticę dicitur calida & sic. complexio, quę tñ respectu cholericæ dicitur frigida & humida. Et ætas iuuentutis respectu senectutis dicitur ætas humida, quæ tamen respectu pueritiæ dicitur sicca, vt patet in litera, & sic de multis alijs. Ex quo patet φ ab eadem dispōne diuersis cōparata possumus indicationes diuersas contrarias saltem secundum denominationem habere complexio enim temperata respectu phlegmaticæ est calida & difficulter tolerās ieiuniū vnde ab ea phlegmaticę comparata sumitur indicatio de offerendo multum cibum & frequenter, si tamē compararetur cholericę ab ea sumitur contraria indicatio vt satis patet.

Quantum ad secundum sit prima conclusio. Complo ætatiua est complo naturalis probatur sic complo ętatiua est virtuti conueniens & proportionata. igitur complo ætatiua est complo naturalis. patet consequētia ex quid nominis cōplotis naturalis, & assumptum satis patet complo. n. pueritiæ fortis est conueniens forti instrumentum & sic de alijs. Item quælibet complo viuētis est naturalis vel accidentalis, sed notum est complonem ætatiuam nō fore accñtalē igit̃ &c. patet consequentia cum antecedente. Secunda conclusio est hæc. Cuiuslibet corporis complo naturalis est eiusdē cōplexio ætatiua. conclusio probatur sic. cuiuslibet corporis complo naturalis est complo cum tali vel tali habitudine vł proportione calidi ad humidum. igitur &c. patet consequentia ex quid nominis complonis ætatiuæ superius positæ, & assumptum satis patet. Pro istis etiam conclonibus adduci pñt argumenta alia. Vt quod frustra fit p plura &c. Et φ si huiusmodi complones forēt distinctæ, vel hoc esset distinctione numerali vel specifica. Non primum, quia ex his nō fieret cōplo vna, plura. n. accidentia solo numero differentia ex qbus non efficitur vnum non possunt in subiecto vno existere. Nec secundum, quia distinctæ complones totales secundum speciem videntur præparare ad formas specie distinctas. Item i nullo membro saltem consimili potest poni complo ætatiua distincta contra naturalem eius complonē igitur &c. patet consequentia & arguitur assumptum, quia in nullo consimili sunt plures totales proportiones qualitatum primarum ex quibus possit complo resultare. igitur &c. consequentia nota cum antecedente. Et plura his similia possent adduci. Tertia conclusio. Licet ita sit, complexio tamē naturalis & complexio ętatiua sunt abinuicem secundum suas

formales

Cōplo naturalis qd.

Ætatū & complonum varietas unde.

Cōplo ętatiua quid.

formales rationes distinctæ. patet, quia licet eadem res sit cōplexio naturalis & ætatiua, secundum tamen aliam rationē dicitur ętatiua, & secundum aliam dicitur complexio naturalis, vt patet ex quid nominis complexionis naturalis & ætatiuæ. Ex his omnibus sequuntur corrolaria quędā. Primum corrolarium. Cuiuslibet corporis sani simpliciter cōplexio ætatiua est simpliciter talis. patet quia quælibet talis est dispositio naturalis. igitur &c. Secundum. Quælibet compl͞o etatiua sana ægra vel neutra simpliciter est apta ꝑmanere semper vel vt multum sana ægra vel neutra. patet ex quid nominis complexionis sanæ vel ægræ vel neutræ simpliciter. Tertium corrolarium. Cōplexio ętatiua pueri facilius tolerat ieiunium. probatur sic. sit sor. puer phlegmaticus. & arguitur sic. hæc complexio phlegmatica faciliter tolerat ieiunium, & hęc eadem est complexio ętatiua pueri. igitur &c. patet consequentia & assumptum ex dictis. Nota tamen ꝙ non est concedendum complexionem ætatiuā esse aptam permanere talem ętatiuam semper vel vt multum, licet enim semper vel vt multum permanebit non tamen permanebit ætatiua talis. Similiter licet concedendum sit in casu corrolarij tertij cōplexionē ætatiuam pueri facilius etc. non tamen ratione qua ætatiua. sed qua frigida vel phlegmatica. Similiter dicendum est ꝙ licet omnis indicatio sumpta a complexione naturali sit sumpta a complexione ætatiua. Aliqua tamen vel aliqualis sumitur indicatio a complexione vt naturalis est, quæ tamen non sumitur ab ea rōne qua ætatiua & econtra. Similiter licet sit concedendum cōplōnē ætatiuam permanere eādem a principio pueritiæ vsq; ad finem senectutis saltem secundum specificam denominationem, quia continue permanet temperata vel sanguinea &c. non tamen permanet eadem ætatiua vel eiusdem denominationis specifice sub hoc genere ętatiuum. Et hęc omnia satis nota sunt intelligenti. Ad argumenta principalia respōdetur Ad primum dicitur ꝙ quia distincta est rō formalis complexionis ætatiuæ & complexionis naturalis, & non quia sint in eadem abinuicem realiter distinctę fecerūt Aui. & alij auctores distincta capitula sicut in pluribus alijs frequenter contingit. Ad secundum dicitur negando assumptum. Quandocūq; enim complexio ętatiua mutatur, & cōplexio naturalis etiam permutatur, licet non permutetur ratione qua naturalis. v. g. forte puero temperato existente dū permutatur ad iuuentutem complexio naturalis recipit varietatem istam intra tamen latitudinem suæ naturalitatis. unde illa complexio quæ prius dicebatur puerilis nunc dicitur iuuenilis, ideo dicimus complexionem etatiuam esse permutatam. Quia tamen sicut prius ille erat puer temperatus, ita iam erit iuuenis temperatus non dicimus permutatam eē complexionem naturalem. Non plus per hoc intelligitur nisi per hanc varietatem acquiritur huic complexioni noua specifica denominatio sub hoc genere ętatiuum, & non sub hoc genere naturalis complexio. Et hoc est permutari hanc complexionem ratione qua ętatiua est & non ratione qua naturalis. Ad tertium cum eius confirmatione satis patet ꝑ idem responsio & per dicta in quęstione. Ad quartum dicit̄ negando consequentiam, & conceditur ꝙ ab eodem diuersis comparato sumi possunt indicationes contrariæ saltem secūdum denominationem vt complexione phlegmatica pueri temperate comparata & comparata alijs ætatibus eiusdem puta iuuentuti. Ad quintum concesso antecedente in casu argumenti negatur consequentia, sicut enim complexio sor. pueri cholerici respectu aliarum ætatum eiusdem est humida quę respectu pueri temperati est sicca, ita ꝙ eadem ē sicca & humida respectu diuersorum. Ita ea quæ cōueniunt ꝓ conseruatione complexionis huius simul sunt sicca & humida respectu diuersorum, humida respectu eorum quę sibi cōueniunt iuuentute & alijs ætatibus, sicca vero respectu conseruantis complexionem naturalem corporis tēperati. Ad sextum dicitur ꝙ cōplexio ætatiua ē ita res naturalis sicut naturalis complexio, quia tamen non dicitur naturalis ratione qua ætatiua, ideo dicitur sibi annexa, sicut si diceret risibile aut risibilitatem esse quid annexum homini. Ad confirmationem dicitur ꝙ eadem sunt principia naturalis & ætatiue complexionis. Et dicitur ꝙ ętatiue complexionis principia effectiua non sunt calidum & humidum &c. plus q̃ naturalis complexionis, licet secundum aliam & aliam proportionem & habitudinem calidi ad humidum varientur denominationes complōnis, vt ætatiua est & non vt naturalis.

Quęstio. xxix.

VIGESIMONONO Quæritur. Vtrum quatuor sint ætates. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo non plures sunt ætates q̃ duæ igitur &c. patet consequentia, & assumptum probatur auctoritate philosophi primo de generatione ponentis pręcipue duas ętates. s. ętatem perfectus, & ętatem defectus. Secundo non sunt ponendę plurẹs ætates q̃ tres. igitur &c. consequentia nota, & assumptum probat̄, quia omnis ętas vel est ętas cremēti vel status vel decremēti. igitur &c. Et confirmatur, quia ętas senectutis non ē distinguenda in ętatē primę & secundę. igitur non sunt ponendę nisi tres. patet consequentia & arguitur assumptum, quia si talis foret diuidenda diuideretur vt eā diuidit. Aui. in ętatē ī qua est virtutis debilitas occulta & in ętatem in qua ē hmōi debilitas manifesta. Sed arguitur ꝙ non quia similiter ꝑ idē ętas augmenti foret diuidenda in ætatem in qua est occultū & in ętatem in qua est virtutis manifestum augmentum, & per consequens essent quinq; & non quatuor solum. Tertio principaliter sic non est danda consistendi ętas. igitur etc. patet consequentia & assumptum probatur, quia nulla ē ętas in qua non procedat continue humidum exiccando. igit̄ &c. consequentia videtur nota & assumptum similiter. Et cōfirmatur idem cōtinue per actionem virtutis nutritiuę restauratur humidum in pueris pro vita deterius. ergo nulla ē ætas consistendi. consequentia videtur nota & assumptum infra declarabitur. Et confirmatur idem, quia in fine ętatis consistendi vel versus finem virtus est debilior & operationes imperfectiores q̃ in principio vel medio ętatis eiusdem, igitur in nulla ętate debet dici corpus consistere. consequentia videtur nota & assumptum probatur, quia fortitudo virtutis reperta in corpore versus finem consistentię per minorem latitudinem distat a fortitudine virtutis in eodem reperta tempore senectutis. igitur &c. consequentia nota & assumptum probatur, quia per minorem alterationem & exiccationem permutatur ad illam vel remouetur, igitur minus distat ab ea. Consimiliter arguitur per omnia de operationibus ꝓuenientibus a corpore existente iuxta finem suę consistentię. s. ꝙ per minorem latitudinem distant ab operationibus eiusdem tempore senectutis. Igitur &c. Quarto huiusmodi ætates non attribuuntur alijs ab homine, igitur non sunt homini attribuendę consequentia videtur nota, quia non apparet ratio diuersitatis, non. n. dicimus vinū vel aurum aut theriacā eē decrepitā vel senectutē hr̄e. videt̄. n. ꝙ uinū vel theriaca in senectute sua si senectus eis attribuatur sint perfectioris uirtutis, & per consequens illa non est senectus. igitur &c.

Ad oppositū est Aui. in lr̄a. Aetates omnes sunt quatuor.

In ista quęstione erūt duo articuli. In primo videbitur de principali quęsito. Secundo videbit̄ qualiter sit ponēda ętas consistentię vel non. Quantum ad primum sciendum ē ꝙ ætas sumitur dupliciter. Primo proprie. Et sic ętas non est nisi viuentis corporis dispositio mensurata tempore cum tali proportiōe calidi ad humidum & ecōtra. sic. n. dicimus dispōnem sortis pueri esse ætatem pueritię pro q̃to est hoc tempore. 14. vel. 15. annorum mensurata cum tali habitudine calidi ad humidum, vt. s. calidum possit illud humidū extendere & augmētare. Secundo & improprie sumitur ætas pro tempore hanc dispōnem mēsurāte, ęqualiter improprie dicimus. 30. annos esse vnam ętatem, & sumitur hic modus loquendi de ętate ex hoc, quia. n. videmus in. 30. annis variari hanc corporis dispōnem & calidi habitudinem ad humidum ad quam gratia exempli sequitur augmētum dicimus. 30. annos esse hanc ętatem. Et ex hoc conuenit ꝙ ętas a multis diuersimode distinguitur. Quidam enim ut Albertus

Ætas dupl̄r.

Albertus magnus

Ætas quid

alamanus in libro de ętatibus ętatem sic diffiniunt: Ætas est terminus in quo virtus vitæ nomnem perficit suæ mensuræ modum nisi per accidens impediatur. Alij autem sic describunt. Ætas est mensura mensurans dispositiones corporis viuentis. Alij autem sic describunt. Ætas est spatium vel tempus vitæ animalis quo crescit, stat diminuitur occulte, & postea manifeste. notum est autem q in his descriptionibus positis sumitur ætas pro tempore ipsam corporis viuẽtis dispositionem mensurãte. Aliter ergo describitur ætas proprie sumpta. Ætas est corporis dispositio temporali periodo mensurata per quam corpus augetur, stat, occulte vel manifeste diminuitur secundum variam habitudinem calidi naturalis ad humidum naturale, & taliter sumitur ætas in proposito ab Aui. in littera.

Secundo principaliter sciendum est q diuisio ætatũ qñq; sumitur ex parte variarum dispositionum nobis intrinsecaꝝ, puta ex varia proportione vel habitudine, & per consequens actione calidi naturalis in humidum radicale. Quandoq; aũt sumitur ętatum distinctio ex parte causarum cęlestium vñiũ, quia planetarum distinctorum dñantiũ nobis in diuersis partibus totalis periodi vitæ nostræ. Et sic distinguunt astrologi ętates humanas in septem, quia septem sunt planetæ in diuersis temporibus inclinantes dirigentes nos in actionibus nostris. Vnde prima ætas subijcitur dominio lunæ. Sicut n. luna mater est humiditatum, ita in hac prima ætate in nobis plurima abundat humiditas. Similiter sicut luna est velocis motus & variabilitatis, quia crescit & decrescit &c. ita pueri propter indiscretionem in operationibus sunt variabiles. Vnde Horatius. Quando puer paribus gestit colludere & iram Colligit ac ponit pro deponit &c. Et ista ætas durat vsq; ad. 10. annum.

Ætatis distinctio secundũ astrologos.

horatius

Secunda vero ætas dominio mercurij. Tunc. n. appaeet proprietates mercurio attributæ, nũc. n. incipit puer discretus fieri, & eloquens & velocis motus corporei quę proprietates mercurio attribuũtur. Vnde Ouidius. Ego sum qui iussa per aura Verba patris porto paterẽ mihi jupiter ipse. Et ista ętas durat vsq; ad decimum quartum annum.

Ouidius

Tertia ætas subijcitur veneri. Tunc. n. apparent ꝓprietates veneris, quia efficiuntur pueri venerei, quia in venereis delectantur & volunt ire politi & bene induti vt placeãt amasijs suis, & volunt ire æquites ante hostia ipsarum vt appareãt diuites. Vnde horatius. Imberbis iuuenis tandem custode remoto Gaudet æquis canibusq;. Et hæc ætas durat vsque ad. 21. annũ.

horatius

Quarta ætas subijcitur dominio solis. Sol. n. inclinat nos ad optima, puta uirtutes & honores, et ita homines tunc efficiuntur uirtuosi & attenti ad honores et uolunt doctorari & ire cum cauda post se. In hac ætate capit iuuenis proprie denominationem uiri. Vnde magistraliter dicitur a uireo uires. nam uirtute florere debet cum ad ætatem peruenit ipse virilem. Et durat ista ætas vsq; ad trigesimum quintum annum vel quadragesimum.

Quinta ętas subijcitur dominio martis. Tunc. n. sunt homines ualde bellicosi, & durat ista ętas vsq; ad quinquagesimum vel quinquagesimũquintum annum. Item tunc audent magna & periculosa facere, puta tractatus & mortes inimicorum, subuersiões ciuitatum, acquisitiones dñiorum. Vt Ioannes de Bentiuolijs ciuis mediocris existens prorupit ad dominium Bononie capiendum, & illam hñit sub dominio. 15. mensibus, sed tandem interfectus est.

Ioannes bentiuolus ciuis mediocris factus tyranus.

Sexta ætas subijcitur Ioui. Iupiter. n. inclinat homines ad appetendum bona ardua & alta & spernendum uilia & transitoria caduca. Et ita conuenit homini, quia in hac ætate incipit curare salutem animæ & mundana spernere & petit gl'iam paradisi. Vnde Danthes. Quãdo me uedo in quella parte De la mia ętate, che a çaschadũ derebbe Calar le uele & abassar le sarte. Et durat ista ætas usq; ad sexagesimum annum & plus et minus secũdum naturales cõplexiones.

Dãthes

Septima ætas subijcitur saturno. Tunc. n. apparent maxime i homine proprietates saturni. s. tristitia. Propter quod virgilius. Tristisq; senectus. Auaritia & miseria. Vnde horatius. Multa senẽ circũueniunt incõmoda uel q Quærit et inuentis miser abstinet & timet uti. Difficilis quærulus. Item philosophus. 4. ethicorum. Videtur autem senectus & omnis impotentia illiberales facere. Et ista durat usq; ad finem vitæ &c.

Virgil.

horatius

Aristo.

Ad propositum igitur, quia has causas uniuersales non babet medicus inquantum medicus cõsiderare, ideo taliter Aui. & alij medicine auctores ętates abinuicem non distinxerunt, sed solum ut dictum est ex uaria proportione calidi naturalis ad humidũ naturale.

Tertio principaliter sciendum est q a principio generationis usq; ad finem quatuor in nobis percipiuntur dispositiones uariæ per actionem calidi naturalis in hũidũ secundum uariã eorum ꝓportionem adinuicem. Prima est in qua fit motus augmẽti & extensio. Et hanc dicimus adolescentiam. Secunda ẽ per quam corpus in eadem q̃titatem permanet & in eadem fere mensura uirtutis & caloris graduali sicut prius. Et istam uocamus consistentiam. Tertia est in qua uirtus corporis & calor diminuitur siue diminui incipit, licet nõdum sit sensibiliter diminuta. Et hanc dicimus senectutem primam.

Quarta est in qua uirtus corporis apparet sensibiliter decreuisse, unde corpus notabiliter læsum est in suis operatiõibus respectu eius quod prius fuit. Hanc appellamus senium siue senectutem ultimam. Et ista est uia qua cõtra se inuicem distinguuntur ætates penes generales uarietates dispositionũ nobis ad intra appentes.

Quarto principaliter sciendum q licet ita sit penes medicos philosophi tamen uidentur generalius ętates contra se inuicem distinguere, quia nõ sic specialiter considerant murationes in corpore humano apparentes ut medici. Ideo dicũt duas eẽ ætates totum corpus nostræ durationis comprehendentes. s. ætas perfectus & ętas defectus. Et per ætatem perfectus intelligunt ætatẽ totam in qua corpus perficitur uel est perfectum, ita ut patet comprehẽdũt adolescentiam & consistentiam. Et per ætatem defectus intelligunt totalem ætatem in qua uirtus corporis diminuitur siue notabiliter siue nõ, et patet q ista includit primam senectutem & senium. Et tota causa huius diuersitatis esse põt, quia medici uarietates ętatum considerant secundum q ab eis in regimine corporum uarie sumuntur idicatiões. Quia igitur istæ sunt quatuor, quia alia sumitur indicatio ab adolescentia alia a consistentia, alia ab ipsa senecture prima, alia ab vltimo senio, ideo &c. Philosophus autem non considerat distinctionẽ ętatum, nisi pro q̃to corpus in illis acquirit ꝑfectionem, aut est i ipsam deperdendo.

Ætas perfectus quid & defectus.

Et nota q quidam sub ętate defectus comprehendunt consistentiam dicẽtes q licet per illam corpus non producat operationes imperfectiores, quia tamen immediate ad imperfectionem tendũt põt dici deficere. Et ex his patet quare in generali diuisione ętatum quam ponunt medici ætas adolescentiæ non diuiditur in ętatem sensibilis augmenti virtutis, & in ętatẽ occulti augmenti. Potest. n. dici hoc contingere, quia non sic manifeste in hac ętate hęc diuersitas percipitur. vel aliter, quia in tota adolescentia sumitur eadem idicatio generalis administrationis dietę, quia semper est dandum multum &c. i totali. n. senectute vtranq; comprehendente sumuntur indicationes contrarię, vt colligitur in commento illius aphorismi Senes facillime ferunt ieiunium. Ex quibus omnibus concludi pñt conclusiones.

Prima conclusio. Taliter considerando ętates qualiter considerant philosophi non sunt ponendę nisi duæ ętates generales vel tres ad plus. patet, quia i omni ętate corpus, aut est perfectum, aut imperfectum, vel tendens ad imperfectionem, ideo nõ erunt nisi ætas perfectus et defectus, aut perfectus consistentiæ & defectus.

Secũda conclusio. Considerando ætates qualiter ipsas medici considerant contra se inuicem sunt quatuor in nobis ętates distinguendę ꝓbatur, quia quatuor in nobis percipiuntur dispositiones ad quas sequuntur in nobis varię mutationes. igitur &c. patet consequentia & assumptum patet. Primo. n. comprehendimus dispositionem ad quam sequitur augmentum. Secũdo ad quam sequitur status uel permanẽtia in eodem &c. Et ex hoc patet quare Aui. in plures partiales ętates diuiserit adolescentiam, & non sic de alijs fecit, hoc. n. ideo fecit, quia plures apparent partiales uarietates in hac q̃ in alijs ętatibus, ut patet

Ætatũ numerus secũ dũ medicos.

tet cum primo nascatur puer sine dentibus deinde nascũtur ei dentes, deinde loquutur & graditur deinde polluitur, deinde barbescit, quales varietates in alijs ætatibus nõ percipiũtur, vt patet discurrendo, ideo &c. Tertia conclusio sequitur. Modus diuidendi ętates secundum philosophos nõ contradicit diuisioni ætatum quam ponunt medici nec ecõtra. patet, quia vna diuisio potest ad alterã reduci. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter, quia omnis ętas vł est ætas perfectus vel defectus. Si primum, vel in ea corpus est perfectum vel tendit ad perfectionem. Si primum est cõsistentia. Si secundum est adolescentia. Si est ætas defectus vel in ea corpus est occulte vel manifeste debilitatum. Si primum est ætas senectutis primæ. Si secundum est ætas senij. Patet ergo q istæ diuisiones sunt conuertibiles &c. Quãtum ad secundum pręmittendum primo est aliquam eẽ certam humidi latitudinem cum qua potest eadem mensura gradualis caloris conseruari merito actionis calidi naturalis in humidum q̃titũcunq; non fiat augmentum, sed solum tãtũ quãtum resoluitur restauretur. patet quia alias statĩ post augmentum inciperet calor naturalis gradualiter diminui quod non apparet rationale. cum.n. difficilius sit calidum humidũ extendere & augmentare q̃ sit ipsum se in sua mensura conseruare, & per tempus potest facere primum. igitur per tempus potest facere secundum. Vtrum autem fiet aliqua varietas, vel non, non curat medicus, sed sufficit q nõ sit uarietas a medico consideranda. Secundo præmittendum q continue humidum quod resoluitur est siccius & pro vita deterius licet non necessario pro operationibus & pro graduali mensura caloris conseruanda, hoc satis patet & infra declarabitur melius. Tunc sit prima conclusio. Non ꝓpter hoc aliqua dicitur ætas consistentię, quia in ea consistit corpus in eodem gradu siccitatis ætatiuæ continue, patet quia ætatiuę, corpus continue exiccatur & tendit ad mortem. igitur &c. patet consequentia & assumptum præmittendum est. Secunda conclusio. Non propter hoc dicitur aliqua ętas consistendi, quia in ea corpus in eadem q̃litate permaneat. patet quia possibile est a causa impediente in ætate adolescẽtię corpus in eadem q̃litate permanere & augmentum prohiberi, ideo &c. patet consequentia & assumptum similiter. Tertia conclusio. Propter hoc dicitur aliqua ætas consistendi, q̃a merito ꝓportiõis calidi ad humidũ ĩ illa ętate existẽtis corpus in eodem gradu perfectionis suarum operationum ꝑmanet, & in eodem gradu fortitudinis virtutis & permanet cum eadem graduali mensura caloris. patet, quia per istas formales rationes sufficienter distinguitur ętas consistendi ab alijs ætatibus quibuscunq;. igitur &c. patet consequentia & assũptũ considerãti. Ex ista conclusione sequitur q q̃titũcunq; senex primus sub eodem gradu caloris inueniretur sub quo ipse consistens vel iuuenis erat, non tamen deberet dici consistens, vt patet. Quarta conclusio est hæc. Est date ætatẽ consistendi. patet. quia est reperibilis ętas in qua conseruatur æqualis q̃titas corporis æqualis caloris gradualis mensura, & æqualis fortitudo virtutis. igitur &c. patet consequentia & assumptum satis notum est de se. Dixi notanter in præcedenti conclusione merito proportionalis &c. propter causas accidẽtales accidentaliter operationes imperficientes. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum satis patet ex dictis in quęstione. Ad secũdum similiter & ad eius confirmationem. Ad tertium negatur assumptum. & ad probationem dicitur q non per maiorem latitudinem fortitudinis virtutis distat &c. sed vtrobiq; æqualiter, & negatᷣ consequencia per minorem alterationem transit ad illud igr̃ etc. sic.n. contingeret arguere puerum a sene plus distare igr̃ etc.

Ad quartum dicitur q etiã alijs mixtis sunt huiusmodi ætates attribuendæ licet non sint sic nobis manifestæ. Et dicitur q vinum potest tantum antiquari q operationes eius erunt notabiliter imperfectæ. Igitur &c.

Quęstio. xxx.

TRICESIMO Quęritur. Vtrum post ætatem consistendi calor naturalis incipiat diminui. Et arguitur multiplicites q non. Primo in aliquo corpore ante finem ętatis consistentiæ minoratur calor naturalis. igitur &c. patet consequẽtia & probatur assumptum, quia corpus a principio generationis valde cholericum in senectute ẽ frigidum respectu temperati senis. igitur ante principium senectutis eius calor naturalis gradualiter minoratus est saltem ad gradum ęqualem gradui caloris temperati senis, alias.n. fieret saltus de extremo ad extremum sine medio. consequentia tenet & colligitur assumptum de mente Gal. 2. techni illo cap̃. Decidente vero calida & sicca. Et confirmatur idem. Signetur primum instans senectutis fortis q sit nunc gratia argumenti. Et arguiẽ sic. for. nunc esse senex. igitur caliditas fortis ẽ remissior q̃ fuerit gradus caloris existentis in forte in medio instanti suæ iuuentutis, & per consequens est eodem ĩ aliqua proportione remissior. Sit igitur gratia exempli in sexquialtero, & sit calor nunc existens in forte. a. & gradus caloris tẽpore iuuentutis. b. Et arguitur sic. a. est in sexquialtero remissius. b. & hoc per continuam remissionem caloris in forte. igitur prius fuit. a. remissius. b. minus q̃ in sexquialtero, sed continue prius fuit for. in ętate consistentiæ. igitur. &c. tota consequentia patet & assumpeum intuenti. Secũdo ad principale arguitur sic. possibile est post ętatem consistentiæ caliditatem fore ęqualem vel maiorem q̃ fuerit in ætate cõsistẽdi. igitur &c. consequentia nota est & assumptum probatur, quia senex primus exercitatus & repletus cibarijs calidis videtur calidior q̃ ipsemet cõsistens frigidus & repletus cibarijs frigidis. Similiter senex post vtens cibarijs vel regimine calido potest esse calidior q̃ ipsemet erat cõsistens vtẽs ocio & regimine frigido. Similiter quia phlegmaticus consistens potest reduci ad cholericum vel temperatum ita q in senectute erit temperatus vel cholericus senex, sed hoc posito sequitur propositum. igitur &c. Et confirmatur. Ponendo fortem in ætate consistentiæ, & sit iam tempus æstiuum, et sit in vltima parte consistentiæ, ita q in hyeme ingrediatur fortes ætatem senectutis primæ. s. in principio hyemis. Et arguitur sic. for. in hyeme sequente erit calidior q̃ nunc est & hoc caliditate naturali, & pro tunc erit for. in ętate senectutis primæ, & iam est in ætate consistentiæ. igitur &c. tota consequentia patet & colligitur assumptum de mente Hippocratis illo aphorismo. Ventres vere & hyeme calidissimi sunt natura, & a Gal. in commento eiusdem aphorismi. Tertio ad principale. si quæstio esset vera hoc maxime esset propter exiccationem vel resolutionem humidi. Sed arguitur q nõ, quia tunc in senectute superueniente hectica calor continue fieret remissior, quod est contra experimentum. & arguitur ĩ consequentia, quia maior fit & est facta humidi consumptio in senectute superueniente hectica, ideo &c. Et confirmaẽ idem, quia humidum repertum in sene potest cõseruare gradum caloris intensiorem q̃ sit gradus vel fuerit existens ĩ eo tempore iuuentutis, igitur potest æqualem caloris mensurã vel gradum conseruare. patet consequentia & assumptum cum ab intrinseco possit senex incurrere ephemeram ex fame, & ex illa in hecticam. Item maior est mẽsura vł quãtitas humidi in sene temperato q̃ iuuene cholerico, sed humidum iuuenis cholerici potest intensiorem conseruare mensuram caloris q̃ sit caliditas iuuenis temperati, igiẽ poterit conseruare gradum caloris temperati iuuenis, consequentia tenet, quia quicquid potest minus potest maius, & assumptum satis notum est intelligenti.

Hippo.

Gal.

Ad oppositum est Aui. in litera dicẽs. Postea est sciẽdum q caliditas post ętatem consistendi incipit minui.

Ætas cõsistendi qd, & senectutis.

In ista quęstione primo pręmittenda sunt præambula quędam. Secundo ponendæ sunt cõclusiones de quęsito. Quãtum ad primum sciendum est primo q per ætatem consistẽdi vt supra tactum est debemus itelligere ętatem in qua corpus cæteris paribus merito proportionis calidi naturalis ad humidum naturale permanet vel aptum est permanere sub eadem vel æquali mensura caloris graduali & sub fortitudine virtutis eadem vel æquali, & in qua illud quod restauraẽ est æquale ei quod resoluitur. Econtra per ętatem senectutis

intelligere debemus ætatē illam in qua corpus merito ꝓportionis calidi naturalis ad humidum aptum est continue ĩ calore & virtutis fortitudine diminuendo procedere. Et dico notanter merito proportionis calidi naturalis, quia licet ab aliqua causa intendente calorem in sene cõtinue per tempus augendo procederet, aut sub eodem gradu permaneret, quia tamen hoc non foret merito proportionis iam dictæ nõ diceretur illa ætas nisi ætas senectutis Similiter licet ab aliqua accidentali causa sit possibile remitti caliditatem continue ĩ ętate consistentię, quia tamen illud non eueniret merito proportionis &c. illa ętas adhuc diceretur ętas consistentię. Consimiliter per omnia dici potest de alijs. Quantum ad secundum sit hęc prima conclusio. Possibile est in ætate senectutis caliditatem naturalem fore iuuensiue maiorem in aliquo corpore ꝗ fuerit in eodem in ætate aliqua pręcedente. patet hæc conclusio per aliqua argumenta superius tacta, ubi .s. non est paritas in regimine. Secunda conclusio sequitur. Possibile est caliditatē in tempore senectutis ęqualem esse gradualiter caliditati quæ fuit prius tempore iuuentutis. patet, quia põt esse maior intensiue & potest esse minor. igitur potest esse æqualis, tota consequentia patet cum antecedente. Tertiam cõclusionem ponunt quidam. Corpus tale quod in ætate senectutis est calidius gradualiter ꝗ fuerit tempore iuuentutis, plus & uelocius morti appropinquat ꝗ si nõ foret calidius, sed foret calidum pręcise sub mensura sibi debita merito ętatis. Hanc conclusionem probant sic huiusmodi corporis hũidum velocius resoluitur a caliditate existente intensiori. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter intuenti.

Quarta conclusio potest probabiliter poni contra hãc. Nõ necessario corpus tale est morti propiquius ꝗ foret &c. probatur sic. Possibile est tali corpore facto calidiori meliorem esse proportionem calidi naturalis ad humidum ꝗ foret. igitur &c. patet consequentia & assumptum. Ponendo tale corpus prius fuisse sanguineum humido dominante &c. Et dicitur ꝙ ista consequentia non valet eius humidum velocius resoluitur. igitur &c. quia licet ita sit, cum hoc tamen velocius & melius restauratur in casu, sicut ꝗuis in sene sanguineo vel cholerico velocius humidum resoluatur ꝗ in phlegmatico vel melancholico sene, non tamen citius mors aduenit in eo cæteris paribus. Quinta conclusio ad mentem Aui. in litera. Stante paritate in regimine corporis & naturali complexione & causis accidentalibus omnibus deductis impedientibus continue post ætatem consistendi caliditas procedit minorando tam gradualiter ꝗ ꝗtitatiue, ita ꝙ in instãti terminante consistentiam incipit &c. patet ex quid nominis senectutis superius positu. patet etiam conclusio per causas extinctionis calidi naturalis iactas in lr̃a, vt est humor phlegmaticus multiplicatus &c. Ex ista conclusione sequit̃ primo ꝙ corpus cholericum in senectute permutatum ad melancholicum non est in consistentia in gradu suæ caliditatis remissum. Sequitur secundo non necessario tale corpus in qualibet parte senectutis esse frigidę complexionis & siccę.

Patet tertio intellectus Aui. in litera dum dixit. Postea sciẽdum ꝙ caliditas &c. Non plus enim voluit nisi ꝙ post ætatẽ consistentiæ incipit calor diminui in termino vel in instanti terminante ętatem consistentiæ. s. tam gradualiter ꝗ ꝗtitatiue. iam enim humidum factum est terrestre valde vt non amplius sit instrumentum conueniens tante mensurę caloris vt infra magis declarabitur. Ad argumenta peincipalia respondetur. Ad primum dicitur negando assumptum. Et dicitur vlterius ꝙ licet in aliqua parte senectutis huiusmodi corpus sit frigidum respectu temperati senis, non tamen in qualibet, immo in aliqua parte senectutis huiusmodi corpus est calidius in aliqua ęqualiter calidum & in aliqua minus calidum. tota igitur hęc diminutio non prouenit nisi in ętate senectutis. Ad confirmationem dicitur non esse signabile primum instans senectutis fortis, sed vltimum non esse senectutis eiusdem, in quo. s. non erit fortis caliditas gradualiter minor ꝗ sit in iuuentute, & immediate post illud erit minor, & tunc patet qualiter argumentum non procedit. Et si arguitur contra, quia tunc foret signandum vltimum instans consistentię sor. Dicitur illud concedendo. Et conceditur cõsequenter in sorte hanc mensuram humidi, quæ est in eo in illo instanti esse minimam, quę tantum gradus caloris sufficit conseruare cum illis circunstantijs scilicet cum tali dependẽtia a spiritibus & humoribus. Et notum est ꝙ hoc non includit aliquam repugnantiã. Ad secũdum principale dicitur concedendo totum ad quod deducit argumẽtum, sicut patet per aliquas conclusiones positas in quęstione. Et ad cõfirmationem dicitur ꝙ quando dicunt auctores caliditatem diminui in senectute respectu consistentię, debet hoc intelligi merito proportionis calidi naturalis ad humidum naturale, cum quo tamen stat per aliquid aliud superueniens posset illa caliditas maiorari vt caliditas aeris calorem interius uniẽs & conseruans. acquirit tamen humidum dispõnem per quã remota causa calidum vigorante continue procedit calidum minorando. Aliter dicitur ꝙ illud quod dictum est intelligi debet cæteris paribus qualiter non est in proposito. comparatur enim corpus senis tempore hyemis eidem consistẽti in ęstate. Si tamen comparatur corpus iam dictum senile existens in tempore hyemis ad seipsum dum fuerit consistens tempore hyemis patet ꝙ caliditas erit minor. Aliter dicit̃ ꝙ caliditas in corporibus fortis caloris est in hyeme intẽsior & maior, in non robustis tamen & senibus vt innuit Gal. in commento aphorismi allegati oppositum contingere põt.

Ad tertium principale dicitur ꝙ licet humidum in sene repertum ex conueniẽti & naturali actione caloris naturalis in ipsum non sit sufficiens vt in eo conseruetur tanta mensura caloris sicut in tempore iuuentutis aut consistentiæ conseruabatur. ex actione tamen alicuius causę fortioris ad imprimendum in humidum illud posset esse sufficiens vt in eo tanta & adhuc maior conseruaretur mensura, sicut si seni occurreret fortis radius solis aut ignis aut aliqua causa ĩprimens febrẽ hecticam. Neganda est igitur illa consequentia. in hectico sene fit & est facta maior cõsumptio humidi. igit̃ &c. ut patet intuenti. Et per idem patet solutio ad confirmationem primam. Ad aliam dicitur negando illam. s. maior est mensura humidi &c. licet enim corpus sit humidius eius, tamen humidum est ad calidum conseruandum ineptius. Et negat̃ ꝙ quãcunq; mensuram caloris sit sufficiens conseruare minor humidi mensura, sufficiens est conseruare quælibet maior nisi ponantur cætera paria, qualiter nõ est in proposito.

Quęstio. xxxj.

TRIGESIMOPRIMO Quæritur. Vtrũ aer nos circundans continue exiccet corpora nostra. Arguitur multipliciter ꝙ non. Primo. aer nos circundans cõtinue humectat corpora nostra. igitur &c. patet consequentia & assumptum probatur, quia aer nos circundans est humidus naturaliter. igitur &c. Secundo. aer attractus per anhelitum ꝓhibet corporum nostrorum exiccationem vel saltem ei resistit & ipsam retardat. igitur &c. patet consequentia & assumptum. quia aer attractus prohibet super incensionem & inflãmationem spiritus, ad quam sequitur corporis velox exiccatio. igitur &c. patet consequentia cum antecedẽte. Tertio. aer nos circundans tempore hyemis nullo modo põt nos exiccare. igitur &c. patet consequentia & assumptum ꝓbat̃, cum tunc nos intensiue infriget & humectet. igitur &c. Et confirmatur, quia si continue nos exiccaret, hoc non posset poni nisi per influentias exiccatiuas continue in aere nos circundante ante receptas. Sed arguitur ꝙ non, quia possibile ẽ influentiam humectatiuam esse fortiorem ad humectandũ ꝗ exiccatiua ad exiccandum. igitur &c. patet consequentia. & assumptum patet experimento de stantibus in nocte sub radijs lunę. tales enim vt plurimum incurrunt morbos frigidos & humidos, puta catarrorum reumatum & vertiginum.

Quarto principaliter sic. aer nos circundans cõseruat corpus nostrum, igitur non exiccat. consequentia tenet, eo ꝙ ꝑ exiccationem perducitur corpus versus mortem, sed nihil aliud conseruans perducit illud ad corruptionem vel mortẽ. igitur &c. Assumptum principale probatur sic, quia aer

conseruat

conseruat calorem naturalem. similiter patet ꝙ remotio & prohibitio attractionis aeris est causa velocioris interitus animalis. igitur &c. Item pro isto est auctoritas Aui. secunda primi doc. secūda. cap. sexto. s. de operatione qualitatum aeris, vbi ponit aerem humidū corpus humectare. igr̄ &c. Ad oppositum arguitur auctoritate Aui. in litera dicentis aerem nos circundantem exiccare corpora nostra. Et secunda fen primi doc. secunda. cap̄. 5. Neq; enim frigiditas peruenit apud nos tanta quin aliquo modo resoluat, immo in omnibus resoluit dispositionibus propter illud, quod in eo est de virtute solis & stellarum.

In ista quæstione primo præmittenda sunt quædam notabilia. Secundo respondendum est ad quæsitum.

Exiccatio dupliciter.

Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ iuxta communem modum loquendi medicorum dupliciter sumit̄ exiccatio. Primo enim sumitur prout idem est quod siccitatis inductio, intelligendo per siccitatem vnam de primis qualitatibus distinctam contra caliditatem frigiditatem & humiditatem, & sic exiccatio est simplex alteratio. secundo modo sumitur exiccatio pro resolutione, per resolutionem intelligēdo corporis grossi subtiliationem & conuersionem eius in uaporem qualit̄ dicimus aquam resolui dū ipsa euaporat. Istā distinctionem consueuerunt ponere auctores sub aliis verbis, ꝙ quædam est exiccatio qualitatiua & quædam substantifica. Intelligentes per exiccationem qualitatiuam inductionem qualitatis illius, quæ est siccitas. Per substantificam vero resolutionem ad intellectum datum. Ad propositum aerē exiccare nos potest intelligi vel primo vel secundo.

Siccitatē q̄litatiuā produci in corporibus dupliciter.

Secūdo principaliter sciendum ꝙ dupl̄r contingit siccitatem qualitatiuam produci in corporibus nostris ab aliquo exiccante. Primo per se, vt qualitas quæ est siccitas producit siccitatē. Secundo per accidens vt caliditas exiccat. subtiliando enim siue rarefaciendo subiectum ipsum reddit dispositum vt facilius a siccitate patiatur & recipiat siccitatem. similiter faciendo partes humidiores euaporare cūm remanentia terrestrium & siccarum est causa ꝙ partes siccæ dominentur super humidis, & consequenter ꝙ partes humidæ magis alterentur & exiccentur.

Qualitas siccitatis productiua duplex.

Tertio præmittendum est ꝙ adhuc duplex est qualitas per se productiua siccitatis. Vna est formaliter siccitas. Alia vero non formaliter, sed virtualiter siccitatis productiua, vt cœlestis influentia vel aliud huiusmodi. Quarto præmittendum ꝙ non propter hoc dicitur aliquod corpus aut calorem nostri corporis conseruare, quia ipsum in eodem statu faciat pūctualiter permanere. hoc enim est simpliciter impossibile, sed quia facit ipsum continue p̄manere tale quale est secundum quod est possibile ipsum p̄manere. verbi gratia. aer temperatus non potest prohibere quin corpus temperatum continue plus appropinq̄t morti, cum necessario continue exiccetur ætatiue, quia tamen vltra exiccationem ætatiuam prohibet alias permutationes producentes corpus extra latitudinem temperantiæ dicitur conseruare corpus temperatum. Consimiliter per omnia dicitur de cibo temperato, & aliis huiusmodi. Quantum ad secundū sit prima conclusio. Non necessario aer nos circundans corpora nostra qualitatiue exiccat. probatur sic. possibile est aerem nos circundantem corpora nostra qualitatiue humectare. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter ponendo aerem esse valde frigidum & humidum nobis applicatum. Ex ista conclusione sequitur ꝙ non necessario per influentias in aere repertas aer nos exiccat & corpora nostra qualitatiue. Secunda conclusio. Possē est aerem nos circundantem corpora nostra non exiccare substantifice siue resoluere, probatur sic possibile est aerem nos circundantem humidum nostri corporis non subtiliare & in vaporem conuertere, sed potius condēsare & ingrossare. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter cum contingat huiusmodi aerem esse valde frigidum, vt patet in tempore frigido & in regione frigida. igitur &c. Ex ista conclusione sequitur ꝙ causæ resolutionis ab Aui. in litera positę non necessario sunt continue corpus nostrum exiccantes, licet enim aer quandoque iuuet ad resolutionem non tamen necessario resoluit vt satis patet. Nota tamen ꝙ Aui. secunda primi doctrina tertia. cap̄. 3. ad literam videtur velle oppositum huius secundę conclusionis, ideo cōsidera expōnem auctoritatis illius si uis tenere istam conclusionem. Si autem vis tenere oppositū conclusionis, hēres dicere consequenter ꝙ q̄ntūcunq; fuerit aer humidus vel frigidus in eo sunt influentiæ exiccatiue, & ꝙ propter difformitatem partium nostri corporis licet in casu potentior sit potentia aeris absolute ad ingrossandum q̄; influentia exiccatiua ad exiccandum nostri corporis humiditatem, tamē influentiæ semper exiccant aliquid. in nobis. n. semper reperitur pars aliqua a sicco faciliter resolubilis et passibilis, a frigido autem difficulter, ideo contingit partem illā pati ab influentia exiccatiua fortius q̄; a frigiditate, & per cōsequens resolui. Tertia conclusio. Tam qualitatiue q̄; substātifice potest aer nos circūdās corpora nostra exiccare. Prima pars huius conclusionis patet, quia possibile est aerem esse siccum. igitur &c. patet consequentia & assumptum patet de aere multum alterato & transmutato vt conuertatur in ignem. Item quia in aere potest esse influentia exiccatiua nostri corporis, ideo deducto impedimento nos exiccabit. Secunda pars arguitur. possibile est aerem esse valde calidum comparatione nostri corporis, sed hoc posito partes aliquas humidas membrorum nostri corporis poterit subtiliare & in vaporē cōuertere. igit̄ &c. patet cōseq̄ntia & assumptum sil̄r. Et istā partē secundam huius conclusionis voluit Aui. in litera. Ex ista conclusione & eius probatione sequitur corrolarie ꝙ possibile est ab eodem agente corpus nostrum sil̄r qualitatiue humectari & substantifice exiccari. patet, quia aere existente valde calido & humido respectu nostri corporis corpus nostrum q̄litatiue ab eo poterit humectari vt patet, & cum hoc ab eo substantifice exiccari, eo ꝙ aere existente taliter calido partes humidas nostri corporis subtiliabit & in vaporem conuertet, ideo &c. patet consequentia cum antecedente. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando illam consequentiam. Aer nos circūdans est humidus naturaliter, igitur non exiccat sed humectat. Primo, quia per influentiam contingens est ipsum esse fortiorem in exiccando q̄; sit eius humiditas in humectādo. Secundo, quia & si sit humidus, stat tamen ipsum resoluere per calorem, vt dictum est. & hanc resolutionem appellat Aui. exiccationem. Ad secundum dicitur negando consequentiā, licet enim prohibeat illam exiccationem quam faceret spūs supcalefactus, stat tamē ipsum corpora nostra exiccare. Ad tertium & eius confirmationem satis patet p̄ ea quæ dicta sunt in quæstione. Sed hic incidit dubium, q̄ō stantes de nocte sub radiis lunę de necessitate humectentur & infrigidentur cum radius lunæ sit exiccatiuus.

Lune radii.

Dicunt quidam primo ꝙ radius lunæ rarefacit corpus & aperit poros, vnde frigiditas aeris faciliter penetrat ad īferiora. Aliter ꝙ luna non precise agit in nos per lumē, sed per influentiā infrigidatiuam & humectatiuam. Et hoc est ratio melior.

Lune p̄prietas i causādo fluxū & refluxū.

Sed hic habemus duos modos, quibus luna cāt fluxum & refluxum maris. Primo rarefaciendo & tumefaciendo aquā per radios eius. Secundo aquam generando & multiplicādo per eius influentiam infrigidatiuam et humectatiuam. sicut videmus a septētrione in meridiem continue aquam fluere, econtra imaginandum est de aere. Alii dicunt lunam hr̄e lumen proprium distinctum a lumine solis infrigidatiuum & humectatiuum. Ad quartum tactum est in quarto notabili. dicitur enim ꝙ aliquod conseruans corpus nostrum modo conseruationis possibili continue ducit ipsum versus terminum mortis, vt patet de calore naturali &c.

Quæstio. xxxii.

TRIGESIMOSECVNDO Quæritur. Vtrum si virtus nutritiua foret infinita, & semper dum restaurat ipsa restauraret æqualiter & vno modo corpus aliquando ad mortem produceretur. Et arguitur multipliciter ꝙ nō. Primo. si virtus nutritiua esset īfinita & semper restauraret, uirtus nutritiua semper esset in actu secūdo. sed tādiu viuit aīal

q̄diu nutritur. igitur &c. tota consequentia patet cum antecedente. Et confirmat. quia si virtus nutritiua foret infinita & semper restauraret æqualiter & uno modo, virtus nutritiua semper esset in corpore & in membris restaurādis. igitur &c. Secundo. si virtus nutritiua foret infinita & semp restauraret æqualiter & uno modo, semper humidum restauratum foret æque bonum, & per consequens æqualiter sustentatiuum caloris naturalis. sed quandocunq; ita est ꝑmanet vita æqualis perdurationis. igitur &c. patet consequētia & assumptum similiter, quia si non foret continue humidum restauratum æquale & æqualiter bonum iā non restauraret ęqualiter & uno modo. Tertio. si infinita esset virtus nutritiua infinite melius humidum restauraret q̄ iam restauret. sed iam restaurat humidum sufficiens ad perdurationem vitæ per tempus finitum. igitur tunc restauraret humidum sufficiens ad conseruandum vitam per tempus infinitum. igitur &c. tota consequentia nota est & minor. & arguitur maior, quia qualis est proportio virtutis ad virtutem talis est ꝓportio humidi restaurati ad humidum restauratum. Et cōfirmatur, quia sit virtus fortis restauratiua finita & restauret modo humidum perfectionis vt vnum, & in hora imediate pręcedenti restaurauit ipsum perfectionis vt duo, & arguitur sic. si virtus fortis foret infinita plus q̄ in duplo melius humidum restauraret q̄ nunc restaurat, sed præcise in duplo perfectius in præcedenti hora restaurauit, ergo melius restaurauit iā q̄ prius restaurauit, & per consequens posset hoc modo vita perpetuari, & per communem formam. patet tota consequentia & assumptum, quia dato opposito eadem posset eē proportio virtutis finitę & īfinitæ ad humidum restaurandū.

Quarto. si virtus nutritiua esset infinita infinite potentior eēt ad conseruandum calorem & humidum naturale q̄ iam est, & per consequens infinite resisteret exiccationi siue actioni caloris, ad quod sequitur nunq̄ eius calidum naturale extingui igitur &c. Quinto si virtus restauratiua præcise finita sufficit restaurare humidum melius q̄ fuerit a corpore dissolutum. igitur a fortiori virtus infinita. sed hoc posito nūq̄ virtute restauratiua infinita existente posset aduenire mors. igitur &c. patet consequentia & assumptum principale arguit, quia virtus restauratiua hectici curati ipso curato restaurat humidum melius pro vita q̄ prius erat, igitur &c. patet consequentia cum antecedente.

Ad oppositum est Aui. in littera. Amplius si hæc virtus infinita foret & semper &c.

Respondendo ad istam quęstionem primo præmittentur quædam distinctiones & suppositiones. secundo cōclusiōes de quęsito. Quantum ad primum sit hæc prima distictio,

Virtus restauratiua dr̄ Infinita tripliciter.

ꝙ virtutem restauratiuam possumus imaginari infinitā multipliciter scilicet extensiue vt posito ꝙ foret extensa per subiectum infinitū. Et itensiue, ut posito ꝙ eēt potentię restauratiuę infinitę. Et in durabilitate, vt posito ꝙ ipsa esset apta durare ꝑ tempus infinitum & incorruptibile. Secunda distinctio ē ꝙ virtutem nutritiuam restaurare æqualiter & uno mō pōt dupliciter intelligi. Primo ꝙ restauraret æquale in quantitate & vno modo, quia æquę perfectum vel bonum humidū.

Virtus nutritiua restauratiua æq̄liter tripliciter.

Secundo ꝙ restauraret æquale in q̄litate & vno modo, quia restauret humidum æquę proportionale membro cui apponitur. Differunt autem isti duo modi, quia stat cōtinue aliqd restaurare humidum æquę proportionale membro cui apponitur, quod tamen non restaurat humidum æquę bonum ꝓ vita vel æquę perfectum, sicut sene exiccato ꝑatiue, ita imaginari possumus humidum quod ei restauratur esse proportionale membris suis taliter exiccatis sicut illud quod apponitur puero vel iuueni. Tertio ꝙ restauret ęquale in quātitate & uno modo, quia. s. continue fieret siue permaneret vnio vel assimilatio, quæ est actus nutritiuę virtutis. Tertia distinctio est ꝙ

Dissolo duplr.

dissolo quandoq; capitur pro motu quo dissoluitur vel consumitur humidum, quandoq; autem sumitur dissolo pro ipsa siccitate. Cum igitur dicit Aui. in litera ꝙ dissolutio vno mō nō esset. potest intelligi vel ꝙ ille motus dissolutionis non esset vno modo quia non foret vniformis, & ille non est intellectus Aui. vel ꝙ siccitas per illum motum corpori acquisita non esset vnius intensionis, sed continue maioris, & iste est intellectus. A. in litera. Istis distinctionibus præmissis sit hęc prima suppositio. Non sub gradu siccitatis q̄tocunq; & terrestreitatis potest virtus nutritiua ī subiecto vel materia conseruari, vel suas exercere operationes. hæc suppositio videtur de se manifesta. non. n. apparet virtutem nutritiuam suas posse operationes exercere in materia lapidea aut terrestri sicut lapis. Secunda suppositio. Semꝑ corpus & quodlibet membrum nostri corporis a quo fit resolutio & exiccatio in termino ad quē resolutiōis est siccius & terrestrius q̄ in termino a quo resolutionis eiusdem. patet, quia per q̄libet resolutionem resoluitur subtilius & magis aereum cum sit resolutioni paratius & cętera sint paria. Illud ergo qđ facta resolutione relinquitur est continue siccius & terrestrius. continue enim crescit proportio partium terrestrium & siccarum ad partes humidas vt patet intelligenti. Tertia suppositio est ꝙ per virtutem nutritiuam in proposito intelligere debemus ipsam animam informantem membra nostri corporis mediante calido naturali in membris actum nutricationis exercente. Ex quo patet hanc virtutem sibi aliquem gradum caloris uel mensuram limitare, a qua cū egressa fuerit non amplius poterit in materia hæc virtus huiusmodi actum producere. hæc omnia satis patent. Quarta suppositio. Nutrimentum quod assimilatur membro non acquirit gradum humiditatis substantificæ maiorem q̄ hēat membrum cui assimilatur. quod enim apponitur membro apponitur sibi secundum dispositionem, quę tunc est in membro.

Virtus nutritia quid.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. Si virtus restauratiua foret infinita extensiue, quia scilicet materię infinitę extensiue extenderetur, & semper restauraret ęqualit̄ & vno modo. s. modo proportiōali membro exiccato in termino ad quē exiccationis, quia. s. tale humidum restauraret quale tunc esset membrum taliter exiccatum adhuc corpus ad mortem perueniret. probatur conclusio sic. tale corpus continue fieret terrestrius & siccius, igitur in aliquo tempore finito perduceretur ad siccitatem cum qua vita stare non potest. patet cōsequentia cum non sub gradu terrestreitatis q̄tocūque &c. & assumptum satis patet ex dictis. verbi gratia. sit subiectum infinitum informatum virtute nutritiua, illud tm̄ est finite humidum intensiue humiditate faciente ad vitā, sic igitur illud humidum. 8. graduum, quia igitur continue resoluitur resoluit calor huiusmodi humidum per vnum in hora & patet ꝙ in fine horę erit humidū pręcise vt. 7. si igitur restauratur ęqualiter & modo proportionabili restauratur sibi humidum extensiue infinitum tale quale erat hoc corpus in termino ad quē resolutionis iam signatæ, & per consequens restauratum erit præcise humidum vt. 7. & sic deinceps vlterius procedit resolutio. & patet ꝙ aliquando deueniet ad humidum ita terrestre & exiccatum, ꝙ cum illo vita stare non poterit. Secunda conclusio est. Si virtus nutritiua esset infinita intensiue, & semper faceret restaurationem modo iā dicto corpus tandem ad mortem perduceretur. probatur sicut vt præcedens, quia aliquando fieret subiectum ineptum sustentaculum vitæ, vt in pręcedenti conclusione argutum ē.

Tertia conclusio. licet ita sit, tamen si virtus restauratiua foret infinita & infinite potens ad restaurandum nunquā sequeretur mors. probatur. semper infinite perfectionis humidum posset restaurare. igitur &c. patet consequentia & assūptum similiter. Ex quo sequitur ꝙ virtutem restauratiuā fore infinite perfectionis & restaurare semper & uno modo est antecedens ad contradictoria. Quarta conclusio. Si virtus restauratiua foret in durabilitate infinita & sed restauraret æqualiter & uno modo ad sensum datum, corpus tādem perueniret ad mortem. probatur conclusio sic. corpus illud foret continue siccius & terrestrius. igitur &c. patet consequentia & assumptum declaratum est supra. Ex ista conclusione sequitur corrolarie ꝙ qualitercunq; virtus restauratiua foret infinita, dum tamen ipsa restauraret continue æqualit̄ & modo proportionabili siccitati membri restaurati corpus ꝑueniret

ueniret ad mortẽ. Ex quo sequitur vlterius tam de infinita intensiue ꝙ̃ extẽsiue ꝙ̃ in durabilitate poterit lra Aui. intelligi. Ex his oĩbus potest sequi talia litterę expositio amplius si virtus hæc. s. nutritiua foret infinita, siue in durabilitate, siue in perfectione &c. licet magis sit consonum in durabilitate, & semper. i. toto tẽpore quo restauraret in corpore faceret permutationẽ. i. restaurationẽ eius quod a corpore dissoluit ęqualiter: quia. s. tm̃ restauraret ꝙ̃tum est dissolutum, & vno modo. i. proportionabili siccitati membri in termino ad quem exiccationis, quod est necessarium propter quartã suppõnem. dissolutio tamen. i. siccitas & terreitas corpori acquisita per resolutionem non esset vno modo. i. non esset æqualis, immo cõtinue semper augeretur, quia corpus semper esset continue terrestrius & siccius, & corpus nõ posset tolerare dissolutionem. i. non posset stare cum tanta siccitate & terrestreitate quanta tandem acquireretur, & ista dissolutio finiret. i. consumeret humiditatem cum qua stat vita. Quanto magis supple debet corpus mori virtute existente finita, & non semper restaurante æqualiter & vno mõ. Et hoc intelligit dum dicit, quando duæ res se iuuent. Quinta conclusio. Si virtus nutritiua esset præcise finita & toto tẽpore quo restaurat restauraret humidum æquale & ęque perfectum humido resoluto corpus nunquam ad mortem perduceretur. pbatur. semper esset humidum corpori cõueniens calidi & vitæ sustentaculũ sicut prius. ergo &c. patet consequentia & assumptum similiter intelligenti. Ex quo sequitur ꝙ si virtus nutritiua esset infinita dum restauraret semper æqualiter & æque perfectum nunquã corpus illud ad mortem perduceretur. hoc statim sequitur ex cõclusione. Ex quo posset hic concludi contra quosdam de humido contracto. Ad argumenta principalia respondetur ad primum dicĩ ꝙ illud argumentum de virtute sermonis cõcludit veritatem, sed iste non est intellectus Auicen. sed ille qui in quæstione est tactus. s. ꝙ semper. i. omni tẽpore quo restaurat. Et secundum hunc intellectum non pcedit argumentum. Et per idem soluitur ad confirmationem. Ad secundum dicitur negando argumentum, immo est humidum deterius continue sicut in quæstione declaratum est. Et cum arguitur illud antecedens, quia si non iam restauraret æqualiter & vno modo. dicitur negando cõsequentiam ad intellectum datum in quæstione & circa litteram. Ad tertium dicitur ꝙ si virtus nutritiua foret infinita intensiue infinite melius restauraret &c. sed ex alia parte adducta in quæstione sequitur alia pars contradictionis. s. ꝙ semper restauraret æqualiter &c. Si tamen poneretur virtus aliter ꝙ̃ intensiue infinita argumentum esset negandum vt patet intuenti. Et vlterius pro illo qualis est proportio virtutis ad virtutem &c. dicitur ꝙ illud est verum ad istum intellectũ ꝙ cæteris paribus qualis est proportio vel habitudo virtutis ad virtutem in perfectione vel extensione talis est humidi in extensione. Non tamen oportet ꝙ in durabilitate, quia posset vtrobiq; ęque perfectum humidum restaurare. Ad quartum negatur assumptum si semper faceret restaurare ad intellectum datum. Ad quintum dicitur ꝙ potest restaurare accidentaliter melius: quia. s. denudatum ab accidentibus multis ipsum inficientibus, illud tamẽ humidum est continue terrestrius & impurius. Vnde humidum pueri hectici est melius, quàm sit humidum ipsius iuuenis curati. Si tamen cum isto breuiori tempore durasset non fuisset merito humidi, sed calidi præter naturam ipsum consumentis &c.

Quæstio. xxxiij.

TRIGESIMOTERTIO. Quæritur. Vtrum aliqua sit mors naturalis morienti. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo sic. Quælibet mors est contra naturalem inclinationem morientis. igitur &c. patet cõsequentia: eo ꝙ quodlibet existens contra naturalem inclinationem alterius est eidem violentum, et assumptum probatur, quia quodlibet ens naturaliter inclinatur ad eius permanentiam, vt colligitur primo hecticorũ & tertio de cõsolatione. Omne nanque animal tueri salutem laborat, mortem vero pernitiemq; deuitat. Secundo principaliter arguitur sic, cuilibet viuenti vita est eidem naturalis & eius generatio. ergo cuilibet tali mors & corruptio est violenta & præter naturam, & per consequens &c. antecedens satis patet. & tenet consequentia, quia si alicui corpori naturali aliqua mutatio vel dispositio inest naturaliter opposita inest ei violenter, vt colligitur primo de cœlo. Tertio si aliqua foret mors naturalis sequeretur quod aliquod viuens posset peruenire ad mortem antequam ad ægritudinem vel neutralitatem deueniret. consequentia cõmuniter sequitur, sed falsitas consequentis arguitur. Ex illo enim sequitur alicuius viuentis operationem quamlibet auferri posse totaliter absque hoc quòd diminuatur, quod non est rationabile, quia tunc fieret transitus ab extremo ad extremum, & non per medium cum inter cuiuslibet operationis perfectionẽ, & eius totalem ablationem tanquam medium cadat operationis diminutio. Sed arguitur principalis consequentia, quia sor. simpliciter sano deueniente ad mortem naturalem operationes eius totaliter auferuntur, quæ tamen nunquam prius fuerunt diminutæ. probatur, quia continue ante instans mortis fuit sor. simpliciter sanus: igitur nunquam ante fuit sor. in suis operationibus læsus, et per consequens &c. Quarto ad principale arguitur auctoritate Philosophi tertio de cœlo ponentis omnem defectum, & corruptionem esse pręter naturam. Item tertio hecticorum. Mors est vltimum terribilium &c.

Aristo.

Ad oppositum est Auicen. in littera dicens ꝙ hæc mors est naturalis cuilibet indiuiduo destinata secundum suam propriam complexionem.

Respondendo ad istam quæstionem videbitur primo de principali quæsito. Secundo tangetur modus quo contingere vel euenire potest mors naturalis. Quantum ad primum sciendum est primo ꝙ communiter vtuntur auctores istis terminis generatio vita & mors. Intelligunt autem per generationem viuentis. s. de qua in proposito est sermo primam participationem animę nutritiuę in calido naturali. Et hanc descriptionẽ posuit Philosophus in libro de morte & vita. Et per hoc quod dicitur participatio animæ nutritiuæ tangitur genus, per hoc enim conuenit generatio hominis cum cuiuslibet alterius viuentis generatione. Et per hoc quod dicitur. prima differt a nutricatione et huiusmodi quę non sunt primæ. Et per hoc quod dicitur in calido naturali declaratur instrumentum & dispositio cui debet anima in materia cõiungi, tunc enim dicitur uiuens generari, quando prima materia eius disposita per calidum naturale participat anima nutritiua. Per vitam autem intelligere debemus animę nutritiuæ permanentiam in calido naturali ad intellectum datum. Per mortem autem intelligere debemus separationem animæ nutritiuæ a corpore viuente. Quia tamen huiusmodi separatio est per calidi naturalis extinctionẽ quod conseruabat ipsam animam in materia, ideo multotiens vtuntur auctores isto termino mors pro calidi naturalis extinctione, dicentes mortem esse calidi naturalis extinctionem, scilicet causatiue, quia scilicet ad extinctionem calidi naturalis sequitur mors. Secundo principaliter sciendum est mortem dupliciter posse aduenire. Primo enim aduenit a causa extrinseca & accidentali vel præter naturam sicut gladio. frigore. apostemate & huiusmodi. Secundo potest aduenire mors ab intrinseco per naturalem et conuenientem actionem calidi naturalis in humidum naturale. Tertio sciendũ est ꝙ calidi naturalis extinctio multipliciter potest contingere. Primo a contrario ipsum extinguente per simplicẽ alterationẽ, sicut frigidum per simplicẽ alterationẽ gñando frigiditatem corrumpit caliditatem. Quandoq; autem fit caloris extinctio per modum suffocationis, sicut phibita euentatione corrumpitur calor & extinguitur. Quandoq; autem fit per humidi quod est caloris naturalis sustentatiuum exiccationem siue resolutionem, quamuis vt declarabitur prima aphorismorum. extinctio calidi per viam,

Gñatio quid.

Vita quid.
Mors quid.

Mortis aduẽtus duplex.

Extĩctio cali nãlis multipliciter.

suffocationis reducatur ad illã quæ fit per viam resolutionis. Nota tamen ꝙ extinctio facta per viam resolutionis humidi quandoq; sequitur causam præter naturam sicut in homine moriente ex febre per resolutionem contingit. Quãdoq; autem cõsequitur actionem præcise naturalem sicut est extinctio quæ consequitur resolutionem humidi factam a calore naturali agente in ipsum.

Mors nãlis dupl'r. & pręter naturã.

Quarto principaliter est sciẽdum ꝙ dupliciter dicitur aliqua mors naturalis alicui morienti. Primo, quia a natura intenta & conueniens naturę ipsius morientis. Secundo, quia non sibi eueniens a cã præter naturam. Cõsimiliter per omnia distingui potest de ly. præter naturam. Dupliciť enim dici potest aliqua mors pręter naturam alicui morienti. Primo, quia non conueniens, sed disconueniens naturæ ipsius morientis. Secundo, qa nõ sibi aduenitens a causa præternaturam.

Naturale & pręter naturam dupliciter.

Vltimo sciendũ est ꝙ tam naturale ꝙ̃ præter naturam dicuntur respectiue & ad alterum, ideo non repugnat aliquid respectu vnius naturale esse, violentum vero vel præter naturam respectu alterius. v'.g. caľitas ab igne ꝓducta in aqua est aquæ & eius formę violenta, quia disconueniens vt satis patet. Huiusmodi autem caliditas & calefactio est materiæ aquæ naturalis quia materia aquę est naturaliter inclinata ad recipiendum oẽm formam in aqua ꝓducibilem. Siľr igni calefacienti est hæc calefactio naturalis cum ignis sit naturaliter inclinatus ad calefaciendum. Ex quo patet hanc consequentiã non valere. in. a. est principium intrinsecum naturale inclinatũ ad calefaciendum. igitur. a. naturaliter calefacit. Tunc sit prima conclusio. Aliqua mors potest esse alicui naturalis. probatur. aliquod agens esse potest alicuius uiuentis naturaliter corruptiuum. Igitur &c. patet consequentia & assumptum satis patet. multæ enim sunt influentiæ cœlestes hominum corruptiuæ & multorum animalium. Similiter omne contrarium est alterius naturaliter corruptiuum, sed cuius libet uiuentis multa sunt cõtraria. igitur etc. Similiter multa sunt uenena naturaliter hominem mortificantia, & ita illis uenenis mors hominis est naturalis. ideo &c. Secunda cõclo. Capiẽdo naturale primo mõ nulla mors alicui est illa morte morienti naturalis. ꝓbatur sic. nulli morienti conueniens est eius mors. igitur etc. Item nullus naturaliter appetit mortem, sed ipsam refutat naturaliter, vt supra argutum est. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Ex ista conclusione sequitur ꝙ capiendo violentum vel præter naturã ꝓut distinguitur contra naturale primo modo sumptũ quęlibet mors est præter naturam vel violenta morienti, vt satis patet ex conclusione. Tertia cõclo. Capiendo naturale secundo mõ possibile est aliquam mortem esse naturalẽ morienti. ꝓbatur. possibile est alicui morienti mortem aduenire ex sola naturali & conuenienti actione calidi naturalis in humidum absq; concursu causæ tale corpus præternaturaliter immutantis. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum declarabitur post, licet satis in littera fuerit declaratũ.

Quarta conclusio. Taliter capiendo naturale non quęlibet mors ab intrinseco ꝓueniẽs est naturalis. patet satis de morte ab intra ꝓueniente per putredinem aut per viam suffocationis. Ex his omnibus sequitur aliquod corpus peruenire ad mortem absq; hoc ꝙ aliquando cadat in ægritudinẽ vel neutralitatem nunc. patet hoc de moriente morte naturali. Sequitur secundo. alicuius viuẽtis operationes in casu totaliter auferri postꝙ̃ respectu eiusdem nunquam fuerunt præternaturaliter diminutæ vel corruptæ. homine. n. temperato existente & moriente morte naturali ipse continue vsq; ad primum sui non esse permanet temperatus, & per consequens nullo modo in suis operationibus læsus respectu sui. Nota tamẽ ꝙ licet in tali casu operationes eius nullo modo dicantur diminutæ respectu eius quod debetur tali corpori existenti in tali ætate, comparatæ tamen ad operationes eidem debitas in alijs ætatibus multum, immo ad non gradum perfectionis eorundem diminuunť. Ex quo patet in casu illo non fieri trãsitum de certo gradu perfectionis operationum ad non gradum perfectionis earũdem sine medio. quare &c. Quantum ad secundum præmittẽdũ est ex dictis superius & circa litterã. Primo ꝙ non sub mensura calidi & humidi quantũcunq; parua potest anima nutritiua in membris nostri corporis conseruari. Secũdo præmittendum est ꝙ calidum naturale continue agit in humidum membrale ipsum resoluendo, licet etiam ipsius resoluti continue fiat restauratio. Ex quo sequitur quòd membrale humidum fit continue siccius & terrestrius. continue enim resoluitur illud quod est resolutioni paratius & illud est subtilius. Tertio præmittendum est quòd calor naturalis non conseruatur in humido nisi quamdiu habet ad ipsum proportionem talem, quòd illud possit subtiliare & seipsum ex eo fouere. Ex quo sequitur quòd humido multum terrestrificato extinguitur calor. Ex qbus omnibus colligitur modus quo aduenire potest mors naturalis. Calido enim naturali agente in humidum naturale humidum continue fit terrestrius vt iam dictum est. deueniet igitur humidum ad tantam terrestreitatem ꝙ non poterit calidum naturale conuenienter sustentare. vnde incipiet calidum naturale diminui, quia tamen adhuc non cessat humidum resoluere adhuc ꝓcedit humidi vlterius siccitatem augendo & mensuram caloris diminuendo, vnde intantũ minorabitur calidum ꝙ non erit amplius sufficiens ad operationes vitæ, & per consequens tunc deficit vita & aduenit mors. Ad cuius calidi minorationem et extinctionem iuuat humor etiam phlegmaticus & labor & cæteræ causę, quas in lr̃a tangit Auic. dum dixit & adiuuat ipsum humor &c. Ad quod etiam concurrit ꝙ calore multũ debilitato & mẽbris anhelitus multum induratis deficit motus anhelitus, & per consequens velocitatur pauci calidi remanẽtis extinctio. *Aristo.* Quam snĩam innuit philosophus in libro de morte & vita dum inquit. Pľm autem vitæ deficit habentibus si nõ refrigeretur caľm & communicans sibi t queadmodum. n. dictum est frequenter contabescit ipsum a seipso qñ his quidem pulmo his quidem bracchia indurata fuerit propter tẽporis longitudinem, desiccatis his quidem brachijs his quidem pulmone & pľm factis terrestribus non pñt has partes mouere nec eleuare nec simul ducere, tãdem ergo facta incensione marcescit ignis. Alij autem tangunt alios modos sumptos ex parte contrarietatis elementorum existentium in mixto, sed hic primus modus sufficit medico.

Mors naturaľ a pťernaturali differt quadrupľr.

Ex his omnibus possunt colligi differentiæ quædam inter mortem naturalem & præternaturalem. Prima est: quia mors naturalis non sequitur actionem agentis præter naturam, mors autem præternaturalis sic. Secunda, quia mors naturalis non præsupponit ægritudinem nũc vel neutralitatem nunc præternaturalis vero sic. Tertia differentia, quia naturalis mors fit sine dolore corporali, mors autem præter naturam raro contingit sine dolore. Et hanc snĩam tetigit Ari. in libro de morte & vita dum inquit. Propter quod & sine tristitia est quæ est in senectute mors. nulla enim violenta passione contingente moriuntur, sed in sensibus animę ablatio fit oĩno. Hanc snĩam tetigit Seneca in tragœdia Oedippi dum dixit. Animam senilem mollis exoluit sapor. *Seneca.* Quarta differentia est, ꝙ non potest mors naturalis aduenire nisi in vltimo senio, sed mors præter naturam indifferenter in qualibet ætate potest contingere. Si quis. n. ꝓpter abstinentiam a cibo moreretur non moreretur morte naturali. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur ꝙ illud probat nullam mortem esse naturalem morienti capiendo naturale primo, quod bene conceditur. Consimiliter per omnia dicitur ad secundum. Ad tertium dr̃ concedendo consequens. Et conceditur esse posse alicuius viuẽtis quãlibet operationẽ totaliter auferri absq; hoc ꝙ aliqñ fuerit respectu eiusdem diminuta. Et negatur vlterius cũ infertur ꝙ esset transitus de extremo in extremum sine medio. Dicitur tamen ꝙ licet in corpore taliter viuente non sint operationes diminutæ respectu sui in tali ætate constituti, comparatæ tamen alijs ætatibus absolute secundum suam perfectionem ad non gradum perfectionis diminuuntur,

vt iam

vt iam dictum est. Ad auctoritatem vero dicitur ꝙ Philosophus voluit mortem esse præternaturam prout distinguitur naturale contra præternaturale primo modo sumptum. Et hæc de quæsito.

Quæstio. xxxiiij.

TRIGESIMOQVARTO Quæritur. Vtrum per actionem virtutis nutritiuæ possit restaurari humidum ęque bonum vel melius, eo ꝙ prius fuit a corpore resolutũ. Et arguitur multipliciter ꝙ sic. Primo. per actionem virtutis nutritiuæ potest restaurari humidũ cũ quo longiori tẽpore potest vita & calor naturalis conseruari ꝙ̃ cum humido pręexñti, igitur &c. patet cõsequentia. & assumptum ꝓbatur. ponendo sortem esse leprosum vel hecticum primæ vel secundæ speciei, & ꝙ in sequenti hora sor. erit curatus, & arguitur sic. cum humido in hora sequenti sor. restaurando longiori tempore poterit permanere vita eius ꝙ̃ cũ pręexñti. igitur &c. patet consequentia, quia non priori humido vita breuiori tẽpore permansisset. non. n. potuisset sor. permanere hecticus longo tempore cum sequenti tñ actus est permanere, & per multas ætates decurrere. Item confirmatur idem. humidum præexñs minus conueniens erat vitæ ꝙ̃ postq̃ erit restauratum. igr̃ &c. patet consequentia. & assumptũ arguitur, quia humidum præexñs erat infectum qualitate vitæ disproportionata & contraria. igitur &c. Secundo principaliter arguitur sic. corpus lapsum a temperamento potest ad temperamentum reduci. sed ipso taliter reducto erit humidum restauratum melius & perfectius pręexistente. igitur &c. patet consequentia. & assumptum pro prima parte colligitur. 3. techni. & pro secunda parte arguitur, quia humidum temperatum perfectius est humido distemperato vel lapso a temperamento. sed pręexistens humidum erat a temperamento lapsum, restauratum vero tẽperatum. igitur &c. tota consequentia cum antecedente videtur nota. Item confirmatur idem humidum restauratum post reductionem aptius erit in casu ad conseruandum vitam & calidum naturale ꝙ̃ humidũ præexistens. igiť etc. patet cõsequentia. & assumptum approbatur. ponendo sor. infantem melancholicum, & sit melancholicus aptus perdurare in vita per annos. 50. & temperatus per annos. 80. & sit sor. reductus ad temperamentum in fine. x. annorum. Et arguitur sic. humidum præexistens in sor. erat aptũ conseruare vitã præcise per annos. 50. & humidũ restauratum est aptum conseruare per annos. 80. vt patet in casu. igr̃ etc. consequentia vr̃ nota cum añte. Et cõfirmatur idẽ sic. Sit sor. iam melancholicus infans, vt positum est, & plato sit tẽperatus hñs humidum eius temperatum & perfectum pręcise eodem gradu, quo erit humidum sor. in fine decem annorum reducti. Et arguitur sic. perfectius est humidum in platone nunc exñs ꝙ̃ humidum nunc exñs in sor. eo ꝙ temperatum potest longiori tempore vitã conseruare, sed ęque perfectum erit humidum sor. facta reductione sicut iam est humidum platonis sicut dictum est in casu. igiť perfectius erit humidum sor. facta reductione ꝙ̃ iam est humidũ exñs in eo. tota consequentia vr̃ nota cum añte. Tertio principaliter arguitur sic. pose est humidum nutrimentale mẽbro approximatum fore perfectius, eo ꝙ subijciebatur ꝓ materia gñonis eiusdem membri. igitur pose est illud humidum restauratum ex nutrimento fore perfectius contracto a principio gñonis consequentia vr̃ nota. & assumptũ satis patet intuenti. qñq;. n. sanguis ex quo nutritur membrum est sanguis temperatus factus ex cibis temperatis. vbi tñ sanguis qui subijcitur ꝓ materia gñonis est melancholicus generatus ex cibis melancholicis aut malæ qualitatis. Quarto principaliter sic. Possibile est vitam perpetuari, ergo saltem æque bonum humidum per actionem virtutis nutritiuę potest restaurari. patet consequentia & assumptum. arguiť, q2 actio caloris naturalis in humidum naturale potest totaliter ĩpediri. sed ipsa sic ĩpedita nullo mõ fit humidi cõsumptio, et per cõsequens nõ aduenit mors. igr̃ &c. tota cõsequẽtia patet cum añte. Quinto ad principale arguitur experimẽto, quia contingit indum permutari paulatine ad regionem istam: & experimur ipsum longiori tempore in vita permanere, vbi tamen merito humidi contracti in regione indorũ non erat aptus ultra. 30. annos vel parum plus in vita perdurare, dicente Auic. secunda primi doc. secunda. ca. de his quæ ꝓueniunt ex habitationibus locorum. Loca calida magnificant capillos, & intantum crispant eos ꝙ cum colligũtur piperi similes efficiuntur: digestiuam debilitant, & cum in eis maxima fuerit resolutio, & minuatur humiditas, cito aduenit senium sicut in terra indorũ illis nanq; qui ibi morantur accidit senium in. 30. anois.

Indorũ seniũ in 30. ãnis.

Ad oppositũ vr̃ intentio Aui. in lr̃a. innuit. n. cõtinue humidũ nr̃i corporis fieri magis terrestre & siccius. Idẽ expressius tertia primi. cap̃. 2. de causis necessitatis mortis.

Respondendo ad istam quæstionem ponendæ sunt quorundam terminorum descriptiones & suppositiones quædam. Secundo ponendæ sunt cõclusiones de quęsito. Quãtum ad primum sciendum est ꝙ auctores & doctores cõmuniter vtuntur istis terminis. humidum radicale. humidũ nutrimentale. humidum influens. & humidum innatum. Intelligentes per humidum radicale ꝓprie humidum mẽbrale animatum. quod ideo radicale dicitur, ipso tanquã radice sustentatur & fouetur calidum naturale per cuius pñtiam conseruatur anima in membris. Vtuntur tñ auctores & doctores frequenter isto termino radicale magis stricte & pręcise ꝓ humido cõtracto a principijs gñonis. Per humidum autẽ nutrimentale intelligunt humidum quod est nutrimentum, ex quo aptum est restaurari vel generari pars in membro ꝓportionalis parti ab eodem resolute, sicut dicimus gluten esse humidum nutrimentale. ex ipso enim potest generari pars ossis uel nerui loco eius quod ab osse vel neruo dissoluitur per actionem caloris naturalis. Vtuntur tamen auctores hoc termino humidum nutrimentale multotiens indifferenter tam ꝓ eo quod est vere nutrimentum ꝙ̃ ꝓ eo quod in nutrimento contrahitur. sic. n. partem ossis ex nutrimento generatam appellant humidum nutrimentale. Ex quo patet primo ꝙ non quodlibet radicale humidum est a generatione contractum: immo aliquod a generatione & aliqd' a nutrimento contrahitur. Patet secundo aliquo mõ posse concedi humidum nutrimentale esse humidum radicale, quia aliquod humidum ex nutrimento cõtractum vere est humidum membrale aĩatum, & per consequens radicale secundum ꝙ aĩatum, nutrimentale secundum ꝙ contractum ex nutrimẽto. Eodem modo per humidum innatũ qñq; intelligunt indifferenter omne humidum membrale aĩatum quandoq; autem solum tale a generatione contractum. Per humidum uero influens intelligunt nutrimentum adueniẽs membro. Secundo sciendum est ꝙ per actum uel actionem uirtutis nutritiuę in proposito debemus intelligere operationem quam facit uirtus uel anima membri mediãte calore vel complexione membri in nutrimentum ipsum apponendo membro eidem uniendo ac ipsum tandem ei assimilando. Est ergo sensus quæstionis, utrum uirtus nutritiua membri taliter possit nutrimentum transmutare & ipsum membro assimilare ꝙ ipsum assimilatum ipsi membro sit melius & perfectius ꝙ̃ pręexñs humidum membrale resolutum: uel ꝙ illud humidum sit meliori modo humidum ꝙ̃ prius erat. Istis descriptionibus terminorum sic positis ponuntur distinctiones. Prima distinctio. Humidũ membro restauratum dupliciter potest dici melius. Primo absolute pro uita uel uitæ perduratione. Secundo pro operationibus. Primo dicimus illud humidum pro uita melius quod longiori tempore potest esse vitæ sustentatiuum. Secundo modo dicimus illud melius cum quo perfectiores operationes potest anima producere. Secunda distinctio. Vnum humidum potest esse altero melius pro uita dupliciter. Primo in se & absolute. Secundo merito qualitatiuæ dispositionis illi humido coniunctæ. Exemplum primi. dicimus quòd humidum pueri in se & absolute est melius

Hũidũ dcm̃ q̃drupl'r & quid.

Virtutis nutritiæ actus vr̃ actõ qd.

Hũidũs dr̃ melius dupl'r

Hũidũ melius ꝓ vita dupl'r.

pro vita q̄ humidum senis eo q plus habet de humido sub
tili & aereo puer calidi sustentatiuo. Exēplum secundi, sicut
si puer sit hecticus vel leprosus, licet in se & absolute sit hu-
midum huius ꝓ vita melius q̄ humidum senis, merito ta-
men qualitatiuæ dispōnis humidum pueri inficientis dici-
mus illud humidum ꝓ vita deterius. Et ex hac distinctio
ne insurgit hæc tertia distinctio. Humidum in membro re-
stauratum esse melius vel æque bonum &c. potest intelligi
dupliciter. Primo in se & absolute, quia. s. melius vel æqua-
liter aereum. Secundo merito alicuius qualitatiuę dispōnis.
Quam distōnem communiter ponunt auctores sub his uer
bis. s. Dupl'r dr̄ humidum melius alio, quia cum eo potest
longiori tempore vita conseruari q̄ potuisset absolute cum
primo, vel quia cum eo potest longiori tempore vita cōser
uari q̄ potuisset si taliter restauratum non fuisset. Exempli
gratia melancholico puero permutato ad temperatum in
medio pueritię dupliciter possumus imaginari in eo fore hu
midum restauratum melius. Primo, quia longiori tempore
pōt vita cōseruari cū restaurato q̄ absolute potuisset cū pri
mo. Secundo quia longiori tempore potest vita permanere
in humido isto facta hac permutatione q̄ si hæc permuta-
tio facta non fuisset. differunt tamen isti duo modi, vt infra
Hūidius altero dr̄ dupl'r. patebit. Quarta distinctio. Dupliciter dicitur aliquid al-
tero humidius. Primo qualitatiue. Secundo substantifice.
Exemplum primi: vt phlegmaticus in secundo dicitur qua
litatiue humidior temperato, temperatus tamen aut sangui
neus in primo est substantifice humidior. Dicitur autem ali
quid altero qualitatiue humidius, quod est intensiori gradu
humiditatis humidum. Illud autem substātifice quod plus
vel melius habet humidum vitæ & calidi naturalis susten-
tatiuum. Ad propositum humidum restauratum fore humi
dius præexistenti resoluto possumus imaginari, uel qualita-
tiue vel substantifice. Exemplū primi: vt si cholericus per-
mutetur ad phlegmaticum. Exemplum secundi, vt si humi
dum restauratum haberet plus de aereo & minus de terreo
aut esset magis conueniens subiectum caloris naturalis.
His distinctionibus præmissis ponuntur suppositiones.
Prima suppositio per actionem calidi naturalis in humi-
dum semper resoluitur subtilius & magis aereum. patet, q̄a
æque bene est applicatus calor humido aereo sicut grosso
terrestri, & cum hoc facilius est resoluere humidum aereū
q̄ terrestre grossum. ideo &c. Secunda suppositio. Quā-
to humidum est magis aereum & unctuosum illud est con-
uenientius sustentaculum caloris. patet, quia tanto est a ca-
lido facilius subtiliabile & disponibile secūdum exigentiā
caloris ad eius conseruationem in subiecto. vt alias declara
tum est. Tertia suppositio. Stantibus omnibus similibus
& æqualibus causis durabilitatis vitæ semper stat æqualis
uitæ durabilitas. patet, quia similitudo omnium causatum
arguit similitudinē in effectibus. oīs. n. dissimilitudo in cau-
satis dependet ex dissimilitudine efficientis aut materiæ, ut col
ligitur. ix. metaphysicæ. Quarta suppō. Membrū cui as-
similatur nutrimentum perfecte obtinet super nutrimentū
quod sibi assimilat. Ex quo sequit̄ q tales requirit nutrimē-
tum dispōnes a membro quales sunt in mēbro, cui sibi as-
similatur nutrimentum. Quinta suppō. Contingens est
humidum melius pro uitæ perduratione ꝓpter dispōnē se-
cum coniunctam minori tempore uitam aliquo alio deterio
ri humido conseruare. patet hoc intelligenti. Quantū ad
secundū sit hæc prima cōcl'o. Poss̄e est per actionem virtu-
tis nutritiuæ restaurari humidū ꝓ opēonibus melius q̄ fue-
rit præexn̄s humidum resolutum. ꝓbat̄ sic. in principio iu-
uentutis restauratum est melius q̄ fuerit pręexn̄s humidū
ꝓ operationibus, eo q cū tali humido pōt uirtus perfectio-
res producere operationes. igitur &c. patet consequentia &
declaratum est assumptum superius, ubi ostensum est iu-
uentutem perfectiorem esse pueritia. Et pro ista cōcl'one est
Auic. tertia. primi. cap̄. 1. dū inquit. Verūtā perfectio & in-
tegritas nr̄a & potentia nr̄as perficiendi operationes non
est nisi post multā siccitatē quæ nobis accidit, deinde ista
siccitas incessanter ꝓcedit donec nos perimat. Acquirit̄ au-
tem ista siccitas faciēs ad perfectionem operationum in iu-
uentute. igitur &c. Ex hac conclusione sequit̄ hanc ꝓpō-
nem esse concedendam. per actionem uirtutis nutritiuę po
test restaurari humidum perfectius q̄ fuerit pręexn̄s, quod
enim est melius pro operationibus est absolute melius &
perfectius. Secunda concl'o. Per actionem uirtutis nutri
tiuæ pōt restaurari humidum qualitatiue humidius. patet,
quia corpus cal'm potest ad phlegmaticum permutari, qd'
fieri non potest quin tali corpori restauratum sit humidum
qualitatiue humidius. igitur &c. patet consequentia cū ante
cedente. Idem patet de hectico, qui curatur &c. Tertia cō
clusio. Per actionem uirtutis nutritiuæ potest restaurari hu-
midum ꝓ uita melius merito qualitatiuæ dispōnis illi hu-
mido nouiter acquisitæ. patet hæc concl'o, quia in leproso
puero aut hectico curato humidum quod restauratur est ꝓ
uita melius, quia dispositum est dispositionibus qualitatiu-
uis melioribus pro uita. prius. n. erat leprosis qualitatibus
infectum, a quibus iam est denudatum. Et dixi notāter me
rito qualitatiuæ dispositionis, quia licet ꝓpter hanc qualita
tiuam dispōnē nouit' huic humido acquisitā ualeat illud hu
midum sustentare melius cal'm q̄ prius potuisset cum pręe-
existenti dispositione. in se tamen melius humidum erat tūc
& magis aereum q̄ nunc, licet talis bona sustentatio ꝓ nūc
ab illis primis qualitatibus impediretur. Consimiliter per
oīa dicendum est de humido restaurato corpori temperato
facto ex melancholico, licet. n. tale corpus ad temperamen-
tum permutatum longiori tempore uiuere poterit q̄ si non
fuisset permutatum, eius tamen humidum erit minus aere-
um & in se ꝓ calidi cōseruatione minus aptum q̄ prius erat
ante reductionem. Vn̄ si ante reductionem fuisset cū æque
bonis dispositionibus q̄litatiuis sicut erit post, notū est q
cum ea longiori tempore uita conseruari potuisset. Ex qua
conclusione sequitur q licet hecticus curatus sit a morte di
stantior q̄ esset si sic curatus non fuisset, non tamen est di-
stantior absolute q̄ prius. Quarta conclusio. Non est pos
sibile per actionem uirtutis nutritiuæ restaurari humidū in
se & absolute ꝓ uitæ perduratione æque bonum, sic q cum
eo longiori tempore q̄ cum præexistenti sit apta uita perdu
rare. ꝓbatur hæc conclusio, quia tunc non repugnaret cor-
pus humanum in uita perpetuari. consequens est falsum, &
contra sniam Aui. in lr̄a. & tertia primi. cap̄. 1. & argr̄ con-
sequentia. Ponendo q sortes in hora quæ nunc est restaura-
ret æque bonum humidum ad sensum datum sicut in hora
præcedenti. Et argr̄ sic. humidum iam dictum restauratū
est in se æque bonum &c. sicut humidum præexn̄s, igitur
æque bona est ꝓportio calidi naturalis ad humidum sicut
in pręcedenti & sicut in sequenti, & per consequens nunq̄
perueniret corpus hoc ad senectutem. Et fundatur hoc argu
mentum super illa suppōne superius præmissa. s. q causis
oīno similibus &c. Item si æque bonum restauraretur &c.
igitur cum cætera sint paria sequitur sor. esse per totū illud
tempus in eadem uel simili dispositione pūctualiter, & per
consequens &c. Item sit sor. iam merito sui humidi natura-
lis aptus uiuere per. 100. annos. & restauret per annum con
tinue humidum æque bonum, sicut nunc habet, & patet q
etiā in sequenti tēpore erat aptus uiuere. 100. annis. Quin-
ta conclusio. Sequitur q per actionem uirtutis nutritiuę nō
est poss̄e restaurari humidum ꝓ uitæ duratione in se & abso
lute melius. quæ conclusio sic est exponenda, q non est pos
sibile per actionem uirtutis nutritiuæ restaurari humidum
cum quo longiori tēpore sit apta conseruari uita q̄ cū prio-
ri. ꝓbatur hæc cōcl'o sic. qualitercunq; fuerit humidum per
actionem uirtutis nutritiuę restauratum semper illud est sic
cius & terrestrius. igitur &c. patet consequentia, quia cæte-
ris paribus quod est siccius & terrestrius minori tempore
est uitæ & caloris sustentatiuum. & assumptū patet per pri-
mam suppositionem pręmissam. Secundo. membrum cui
assimilatur nutrimentum est continue siccius. igitur conti-
nue nutrimentū qd' sibi assimilat̄ est siccius. igitur &c. tota
consequentia

conſequentia patet cum antecedẽte per quartam ſuppõnẽ. Tertio toto tẽpore quo conſeruabiť vita cum humido ſic reſtaurato erat præexñs humidũ aptum ipſam conſeruare.ſi/bi.n.nõ repugnaret ſi debite regulatum fuiſſet,& cum hoc tẽpore ampliori,quia.ſ.tempore añ talem reſtaurationem.igitur &c.patet conſequentia cum añte.Quarto. dato oppoſito cõcĺonis ſequereť aliquod corpus poſſe in ætate retrocedere.conſequens eſt falſum.tunc.n.non fieret cõtinue morti propinquius.& patet conſequentia intelligenti. Item per actionem virtutis nutritiuæ non poteſt humidum omnino ęquale in perfectione reſtaurari.igitur nec melius.patet cõſequentia et aſſumptũ ſiľr ex ꝓbõne præcedentis cõcĺonis.

Ex iſta concĺone & eius ꝓbatione ſequitur primo ꝙ licet puer hecticus curatus ſit humidior humiditate oppoſita ſiccitati ægritudinali,eius tamen humidum terreſtrius eſt ipſo curato ꝙ̃ añ,& ſiccius ſiccitate ætatiua,cuius ſignum eſt ꝙ quantũcunq; fuerit puer hecticus in iuuentute bene ſanatus,pro tunc tamen eius humidum eſt inobediens extenſioni & motui augmenti,ubi prius augeri poterat. Secundo ſequiť ꝙ nunquã ætas poſterior plus diſtat a morte ꝙ̃ prior licet bene plus a morte poſſet diſtare ꝙ̃ diſtaret prius in eodem corpore nulla permutatione facta. Verũtñ in aliquo corpore poſſibile eſt ætatem poſteriorem plus a morte diſtare ꝙ̃ prior ætas in corpore aliquo certe dato,ut in temperata iuuentute ꝙ̃ in pueritia melancholica. Sequitur tertio probabiliter fore tenendum non quãlibet cõpĺonem tẽperatam fore qualibet diſtemperata vitę longioris.patet de temperata facta ex melancholica.cuius humidũ põt eſſe terreſtrius & impurius in termino ad quem reductionis ꝙ̃ alicuius certæ datæ ſanguineæ,propter ipſum a principio generationis fuiſſe meſicum & terreſtrius. Et infinita alia põt concludi. Patet etiam ex dictis qualiter beneficio medici poteſt vel non põt vita hoĩs ꝓlongari &c. Ad argumenta principalia reſpondetur. Ad primum dicitur negando aſſumptum,& ad probationẽ dicitur ꝙ humidum ſor.quãtũcunq; leproſi eſt in ſe & abſolute melius pro vita ꝙ̃ erit humidum eiuſdẽ curati,licet ſit deteriori qualitate infectũ eius bonitatem calidi ſuſtẽtationem impediente aut ipſum velocius reſoluente:& ideo illud humidum reſtauratum poſt lapſum non erit pro vita melius in ſe,licet diſpoſitio ſecum iuncta erit melior.Et per idem ſoluitur ad confirmationẽ.

Ad ſecundum dicitur ꝙ illud humidum erit melius pro operationibus & non pro vitæ perduratione. Ad confirmationem primam dicitur ꝙ poſt reductionem illud humidum non erit magis aptum conſeruare calidum ꝙ̃ erat præexiſtens,ſed bene ꝙ̃ erat præexiſtens deducta reductione.

Ad aliam confirmationem admittitur caſus:& negatur aſſumptum pro iſta parte.ſ.perfectius eſt humidum exiſtens in pulmone &c.& negatur ꝙ ſit aptum longiori tempore vitam conſeruare &c.niſi ſit temperatum & niſi ſint cætera paria:cuius oppoſitum ſequitur ex caſu. Ad tertiũ dicitur negando conſequentiam.& cauſa eſt,quia membrum aſſimilat ſibi nutrimentum,quod non facit virtus in generato ſemine exiſtens aut ſemen. quãtũcunq; igitur aliquod nutrimentum ſit melius &c.quia tamen membrum exiccatum eſt & terreſtre fit ex eo terreſtre.igiť &c. Ad quartum dicitur negando aſſumptum,& cum arguitur ꝙ actio caloris in humidum poteſt totaliter auferri dicitur ꝙ nõ ſtãte vita. Ad quintum dicitur ꝙ indus permutatus ad regionem iſtam longiori tempore viuit,non quia humidum quod reſtaurabitur ſit melius pro vitę perduratione,ſed quia non ita cito conſumetur & reſoluetur ſicut reſolutum fuiſſet in regione inda.

Quæſtio. xxxv.

TRIGESIMOQVINTO Quæritur.Vtrũ iuuenis ſit tẽperatior puero.Et arguiť multipľr ꝙ non. Primo ſic.Melius & perfectius reſtaurať humidũ tẽpore pueritiæ ꝙ̃ in tẽpore iuuentutis.igiť &c. patet conſequentia & aſſumptũ ꝓbať,quia humidũ quod reſtauratur in puero ꝓportionať ei quod ab eo reſoluiť,Siľr quod reſtaurať a iuuene ꝓportionať ei quod ab eo reſoluitur,ſed melius et purius humidum reſoluiť a puero ꝙ̃ a iuuene,igiť &c. patet conſequentia & maior & minor patet,cum a principio pueritiæ vſq; ad iuuentutem ſiat humidũ naturale per nutrimentale impurius. Secundo.Cõpĺo pueri eſt longioris vitę ꝙ̃ cõplexio iuuenis.ergo eſt melior & tẽperatior.cõſequentia tenet,eo ꝙ diſpõ cum qua melius et longiori tẽpore conſeruatur forma in mã eſt formæ conuenientior & magis ꝓportionata,& per conſequens tẽperatior. aſſumptũ ſatis patet.

Et confirmať,quia ſic ſe vř hře ætas tẽperata ad alias diſtẽperatas ætates,ſicut cõpĺo nãľr tẽperata ſe habet ad cõpĺones naturaľr diſtẽperatas,ſed qualibet cõpĺone diſtemperata cõpĺo tẽperata ẽ longioris vitæ,ſola autẽ pueritia eſt longioris vitæ cæteris paribus.ergo &c. tota conſequentia vř nota cũ añte. Tertio principaliter ſic.puer in qualitatibus actiuis eſt tẽperatior iuuene,ergo ſaltẽ non debet iuuenis dici tẽperatior puero.igitur &c.patet conſequentia & arguitur aſſumptum auctẽ Gaľ. in cõmento illius aphoriſmi primæ particulæ.Qui creſcunt & plm hñt calorem innatum &c.qui ponit ꝙ caliditas pueri eſt multũ grata & ſuauis iuuenis vero mordax.Siľr caliditas pueri ſic ſe habet ad caliditatem iuuenis ſicut caliditas pueri ſani ad caliditatem febrientis.ſed tẽperatior eſt caliditas ſani.igř &c.patet cõſequentia,& aſſumptũ patet in cõmento allegato. Quarto cõpĺo pueri eſt ſilior & ꝓportionabilior corpori tẽperato ꝙ̃ cõpĺo iuuenis vel alterius ætatis.igř &c. patet conſequentia & aſſumptũ ꝓbať,quia puer melius conſeruať in tẽpore hyemis & veris ꝙ̃ iuuenis:ſed non ſit conſeruatio niſi per ſilia.igitur &c.patet conſequentia & aſſumptum habeť in cõmento illius aphoriſmi tertię particulę. Secundum hos quidẽ veris. Quinto principaliter argř auctoritate Gale. ſexto de regimine ſanitatis,vbi clare vult ꝙ optimam cõplexionem habet puer.Cæteræ vero ſunt deteriores &c. (Gaľ.)

Ad oppoſitũ eſt Aui.in cap̃.de cõpĺonibus,innuẽs ęqualitatẽ ſecũdi modi non reperibilẽ niſi in ętate in qua augmẽtũ ad ſuũ peruenit finẽ.Et dř a ꝗpľmis ꝙ ly peruenit debet legi ꝓducte non correpte.hoc autẽ ſolũ eſt in ætate iuuentutis.Siľr in hoc cap̃.de ætatibus verſus finẽ dicit ꝙ iuuentus habet complexionem magis æqualem complexione pueri.

In iſta qõne primo præmittendæ ſunt quędã diſtõnes et notabilia.Secundo ponẽdę ſunt cõcĺones de ꝗſito. Quantum ad primum ſciendum primo.Dupľr põt dici vna cõplexio temperatior alia. Primo per maiorẽ ꝓpinquitatem ad æquale ad pondus,& ſic complexio ab æquali ad pondus minus diſtans dicitur temperatior. Secundo modo tẽperamento iuſtitiali,& ſic cõpĺonem a qua perfectiores ꝓueniunt operationes dicimus perfectiorem. Secundo præmittendũ eſt ꝙ quædã operationes ſunt naturales. quædã aĩales,non diſtinguendo vitales contra naturales. Exẽplũ primi,vt digeſtiua & nutritiua.Exẽplũ ſecundi,vt ſenſitiuę tã interiores ꝙ̃ exteriores & motiuæ. Tertio præmittendũ eſt ꝙ opõnum naturalium quędã ſunt facientes ad conſeruationem indiuidui:quędã ad conſeruationẽ ſpẽi ad bonum ſenſum. Quarto pręmittendũ eſt calorẽ in puero et in iuuene eſſe in gradu æquali:ſpter tñ eſt iuuene humidior. (Cõpĺo tpatior alia dř dupľr. Opatio duplex. Opatio naturaľ duplex.)

Quinto pręmittendum eſt totã humanã cõpĺonem declinare ab æquali ad pondus per calm & humidũ &c. Quãtũ ad ſecundũ ſit hęc prima concĺo.Opõnes ad vitam vel eius perdurationẽ requiſitę perfectiores & meliores ſunt in puero ꝙ̃ in iuuene cęteris paribus.ꝓbať ſic.per hmõi opõnes longiori tẽpore durat aut longius conſeruať vita pueri ꝙ̃ iuuenis igř &c.patet cõſequentia & aſſumptũ patet intelligenti. Ex iſta concluſione ſequiť primo ꝙ perfectiores ſunt opõnes naturales vt nutritiua & eiſdẽ adminiſtrantes in puero ꝙ̃ in iuuene.patet:quia perfectius pręparať & reſtauratur nutrimẽtum humidum in puero ꝙ̃ in iuuene. Sequitur ſecundo hanc concluſionem eſſe concedendã ꝙ temperamento ꝓ vita requiſito tẽperatior eſt puer ꝙ̃ iuuenis.

Secunda concluſio principalis.Cæterę operationes vt animales & generatiua perfectiores ſunt in iuuene quàm in

puero. patet hæc conclusio discurtendo, quia sensitiuæ tam
interiores q̄ exteriores intellectiuæ & motiuæ localiter sunt
multo perfectiores io iuuene q̄ in puero. igitur &c. Et argui
tur ratione. Primo. quia huiusmodi operationes requirūt or
gana a superflua humiditate depurata, vt bene perficiantur.
hoc autē maxime ē in ætate iuuētutis vt satis patet. igr̄ &c.
Secundo quia organa istarum operationum tunc sunt maxi
me perfecta & completa cum iam sit augmentum comple
tum. igitur &c. patet cōsequentia & assumptum similiter.
Tertia conclusio sequitur. Absolute temperamento iusti
tiali temperatior est iuuenis q̄ puer. hanc conclusionē vo
luit Auicen. in littera in locis allegatis. Et arguitur ratione
per complexionem iuuenis cæteris paribus melius & perfe
ctius perficiuntur operationes ad quas homo finaliter ordi
natur. igitur &c. patet consequentia & assumptum ꝓbatur,
quia tales sunt operationes animales cognoscitiuæ quæ vt
patet sunt in iuuene perfectissimæ. Ex hac conclusione se
quitur hanc cōsequentiam non valere, complexio sortis est
temperatior complexione Platonis, ergo complexio sortis
est longioris vitæ q̄ complexio platonis. Similiter nō sequi
tur econtra vt patet intuenti. Sequitur secundo hanc con
sequentiam non valere. cum. a. complexione melius & diu
tius est apta anima in subiecto conseruari q̄ cum. b. cōple
xione. igitur. a. complexio est melior & temperatior. est. n.
in casu añs verum & consequens falsum, vt posito q̄. a. sit
complexio temperati iuuenis, & b. sit complexio pueri tem
perati. Et causa est, quia perfectio complexionis non arguit
ex longiori vel breuiori cōseruatione formæ in materia, sed
ex maiori & minori perfectione operationum, quas mediā
te ista complexione apta est forma producere. Verūtamen
si essent cætera paria ex parte ætatū sic valet illud argumen
tum cōparatis indiuiduis eiusdem speciei adinuicem, vt pa
tet intuenti. Sed contra secundam & tertiam conclusio
Gal. nem videtur auctoritas Gal. 2. techni. cap. de signis dyscra
siarum cerebri frigidi & sicci sonare oppositum, vbi ad lit
teram inquit. Sensus vero in eis in pueritia magis perfecti,
accedente vero iuuentute marcescūt citius. Vbi apparet ex
presse velle in puero frigidi & sicci cerebri tempore pueri
tiæ perfectiores esse operationes animales q̄ in eodē tem
pore iuuentutis. Et confirmatur. ratione sic in puero me
lancholico reperitur saltem in passiuis temperamentum ta
le quale i iuuene temperato in iuuētute reperitur, & in iuuen
tute est in eodem temperamentum a temperamento iuue
nis temperati valde notabiliter lapsum. ideo &c. Et ad hoc
euidentius foret argumentum arguendo de puero sicco tm̄.
notum enim est q̄ in principio suæ generationis ipse est hu
midior iuuene temperato & aliquando erit siccior in pueri
tia. ergo aliquando erit æqualiter humidus præcise, & pro
tunc erit æqualiter calidus. ideo &c. Argumenta ista ali
bi soluta sunt. Et auctoritas Gal. est sic exponenda, q̄ sen
sus pueri melancholici sunt perfectiores &c. i. minus exce
duntur in perfectione a sensibus temperati pueri q̄ iuuenis,
quia. s. non tantum augetur perfectio sensuum in iuuentute
super perfectionem eiusdem in pueritia quantum in alijs cō
plexionibus. Vnde sensus in iuuentute dicuntur marcescere
licet absolute multo perfectiores sint q̄ fuerint in ætate se
nectutis. Huius tamen causa est nimium siccitatis augmen
tum versus ætatem senectutis. Quarta conclusio. Tem
peramento ponderali temperatior est iuuenis q̄ puer. patet
quia in actiuis sunt æqualiter distantes ab ęquali ad pōdus,
sed in passiuis plus eidem appropinquat iuuenis q̄ puer se
cundum suum situm. Vtrum autem secundum similitu
dinem & æquiualentiā magis appropinquet non est præ
sentis speculationis. Potest tamen dici q̄ secundum simi
litudinem iuuenis est magis propinquus, & sumitur simili
tudo hoc modo, quia sicut æquale est medium ita ætas iuuē
tutis est media. Ad argumenta principalia respondetur.
Ad primum dicitur concedendo añs & negando cōsequē
tiam, vt patet ex dictis in quæstione. Ad secundum dicitē
negando similitudinem, Et dicitur vlterius q̄ non quælibet
dispositio cum qua melius & longiori tempore conseruatur
forma in materia est formæ magis conueniens & propor
tionata, nisi cum hoc ponatur q̄ ab ea perfectiores vel ęque
perfectæ proueniant operationes, quod non est in casu argu
menti. Ad confirmationem dicitur illam similitudinem
vl̄r negando. Conueniunt tamen in hoc q̄ sicut a naturali
complexione optima siue temperatissima optimæ ꝓueniūt
operationes respectu aliarum complexionum cæteris paribus
ita ab ætatiua temperatissima optimæ proueniunt operatio
nes respectu aliarum ætatum. Ad tertium principale di
citur q̄ per illud non plus voluit Gal. nisi q̄ fortius in tactu
imprimit caliditas iuuenis q̄ pueri ꝓpter ipsam esse in sub
iecto sicciori & densiori: cum quo tamen stat ipsam non fo
re distemperatam. Et dicitur ulterius negando illam simili
tudinem. s. q̄ sicut se habet calor pueri etc. nisi quantum ad
modum imprimendi in organum tactus, quia sicut calidi
tas febricitantis fortius in tactum imprimit q̄ caliditas sa
ni & respectu illius apparet mordax, ita caliditas iuuenis re
spectu caliditatis pueri. notum est autem q̄ hoc non repu
gnat dictis superius. Ad quartum dicitur q̄ ex illo cōclu
ditur q̄ temperamēto pro operationibus naturalibus requi
sito temperatior est puer q̄ iuuenis. Non tm̄ concluditur q̄
absolute temperatior. Notum est enim q̄ quantūcunq̄ cali
ditas iuuenis sit magis acuta, propter quod temperatior est
cadere in lapsum calidum in vere q̄ complexio pueri cæte
ris paribus, quia tm̄ ab ea perfectiores ꝓducūt operationes
cæteris paribus non sequitur contra dicta. Ad quintū dr̄
q̄ Gal. non plus voluit nisi q̄ complexio pueri temperamē
to requisito pro operationibus naturalibus & vitæ perdura
tione est maxime temperata. Et hoc etiam dictum satis
est dictis consonum.

Quæstio. xxxvj.

TRIGESIMOSEXTO Quæritur. Vtrum mu
lieres sint naturaliter viris frigidiores. Arguitur multi
pliciter q̄ non. Primo sic. Aliqua mulier est valde chole
rica aliquo viro existēte ualde phlegmatico vel frigido, igit̄
aliqua mulier vr̄ aliquo uiro calidior ualde. patet consequē
tia & assumptū silr̄. Secundo. Aliqua mulier est aliquo
uiro mobilior & fortior opōnum motiuarꝫ quæ a calido
vr̄r perfici, ut patet. 2. de ala. igitur &c. patet consequentia Pilosita
& assumptum docet experimentum. Tertio. De facto ali tis cā.
qua mulier aliquo uiro est pilosior, pilositas autem efficitur
a calido. Silr̄ experimēto patet aliquas mulieres esse carno
sas et bñ coloratas, ubi aliquis uir erit gracilis et pilis nudus
tactu frigidus & coloris plumbei, quæ omnia arguunt frigi Frigidita
ditatem magnam. Quarto. Fortius & facilius læditur a tis signa
frigido uir q̄ mulier. igitur &c. consequentia tenet, eo q̄ si
gnum frigidę complexionis est a frigido faciliter lædi, vt
colligitur ab Auic. secunda primi. capitulo de signis cōple
xionum in sexto gñe signorꝫ. & añs satis patet experimēto.
uidemus enim mulieres optime ire capite & collo discoop
to, uiros autem non. similiter lotrices quę stant in flumini
bus tempore hyemis uidentur calidiores uiris. Quinto ar
guitur. Mulier cæteris paribus plus habet de sanguine q̄
uir. igitur &c. patet consequētia & assumptum similiter ex
perimento: cum fluxum sanguinem habeant periodum, ui
ri autem non. Vltimo si sic esset &c. hoc maxime foret
ꝓpter motiuum factum ab Auic. in littera, quia. s. uidemus
eas in creatura minores. sed arguitur hoc non ꝓbare. nam
in multis animalibus sunt masculi in creatura minores. cū
tamen sint calidiores fœmellis, ut patet de ansere accipitre
& falcone: & huiusmodi consimilibus rapacibus. igit̄ &c.
Item auctoritate Ouidij metamorphoseos. Mulier est Ouidius
magis uenerea uiro. igitur &c. Ad oppositum est Aui
cenna in littera.
Respondendo ad istam quæstionem primo præmitten Viri cō
da sunt quædam præambula. Secundo rñdendum est ad paratio
quæsitum. Quantum ad primum sciendum est primo q̄ ad mlie
uirū & mulierem possumus adinuicem in caliditate suarꝫ cō rem du
plexionū dupliciter cōparare. Primo indifferenter quālibet plex.
ad quālibet.

ad quālibet. Secundo non indifferenter quemlibet ad quālibet, sed solū uirū ad mulierē in situ suę latitudinis sibi inuicem correspondente, puta temperatum virum ad temperatam mulierem, cholericum ad cholericam. Item stante paritate in regimine & alijs habentibus caliditatem complexionis variare. Secundo principaliter sciendum est ꝙ licet muliebritas & virilitas dependeāt ex dispositione triū principalium membrorum vel saltem cordis, vt colligiť a philosopho primo de generatione animalium, quia tamen non necessario omnia membra illis in naturalibus complexionibus proportionantur non repugnat aliquod corpus ex parte cordis habere complexionem fœmineam, quod tamē ex parte genitalium habet masculinam complexionem. Similiter non repugnat esse econtra vt patet intelligenti. Et secū dum hoc contingit huiusmodi diuersitas ꝙ aliquæ sunt a[c]o viriles, secundum vero genitalia muliebres. Et econtra aliquas esse mulieres ex parte cordis, quę tamen sunt secundū genitalia viriles, & sic de alijs. Quantū ad secundum sit hæc prima conclusio. Non quilibet vir est qualibet muliere calidior. patet hæc conclusio per plura argumenta superius adducta.

Vir non orbatus quid.

Secunda cōclso. Non quilibet vir non orbatus est qualibet muliere non orbata calidior. Et intelligo ꝑ virum non orbatum, virum qui merito suæ complexionis naturalis potest in operationes sibi debitas ratione suī sexus patet hæc conclusio, quia experimēto videmus aliquas mulieres esse aliquibus viris non orbatis calidiores, quia robustiores rubicundiores mobiliores audaciores & pilosiores, quæ omnia significant supra maiorem caliditatem. igr̄ &c. patet consequentia & assumptum similiter. Tertia conclusio. Quilibet vir non orbatus qualibet muliere non orbata est secundum membra genitalia calidior. patet, quia tēperamentum datum spermati virili semper est caliditate abundantius ꝙ̄ datum spermati muliebri. igitur &c. patet consequentia & colligitur assumptum. 11. tertij. cap̄. de generatione embrionis. & primo de generatione animalium. & a Gal. in libro de spermate. & prima tertij. cap̄. 1. Et persuadetur ratione sic. quia semper sperma viri tenet locū agētis, vel saltem magis est actiuum sperma viri ꝙ̄ sperma mulieris. igitur &c. tenet consequentia et assumptum similiter.

Quarta cōclso principalis est hæc. Comparando virū & mulierem inter se similes vel correspondentes obtinētes situs in suis latitudinibus semper vir est calidior muliere cæteris paribus. tēperatus. n. vir est calidior tēperata muliere, cholericus cholerica, exercitatus exercitata semper cæteris paribus, & sic de alijs. Et istā cōclsonem voluit Aui. in lrā. patet etiam conclso experimento, quia videmus ipsos viros cæteris paribus robustiores pilosiores & fortiorꝫ operationum motiuaꝫ, & sic de alijs. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum secundum & tertium patet ex dictis. Ad quartum dr̄ negando consequentiam illā. difficilius læduntur a frigido, ergo sunt calidiores nisi ponerentur cætera paria, & ex parte raritatis & densitatis & porositatis, qualiter non est in proposito. habēt enim mulieres poros strictos & strictiores ꝙ̄ viri. Et hęc solo vel eius fundamentum colľr. 3. techni. & . 2. cañ. cap̄. 3. Ad quod etiā adiuuat consuetudo, sunt. n. mulieres solitæ magis ire cum capite discooperto ꝙ̄ viri, & lotrices stare in aqua. Ex quo tā quam ex fundamento solui potest hoc ꝓblema, propter qd mulieres melius ferunt onera supra caput ꝙ̄ viri. Dicitur hoc esse, quia cranei commissurę sunt in mulieribus ꝓpter frigiditatem suæ complexionis strictæ. Ex quo etiam patet, quare aliquæ ipsarum sunt stolidæ, ut habitantes regiones frigidas. Ad quintum dicitur, ꝙ quia uirtus solutiua est in muliere debilior & digestiua, plus de sanguine indigesto & crudo retinetur & multiplicatur in muliere ꝙ̄ in uiro de sanguine tamen bono & bene digesto amplius generatē in uiro. Ad ultimum dicitur ꝙ licet motiuum tactum ab Auic. in littera non foret euidens, in proposito tamen est euidens, & generaliter in specie uiuentium quorūcunqꝫ habentium multum de humido, sicut homo equus &c. In his. n. masculo existente calidiori & humido existente multo non arefactibili ab aliquo calido fit cæteris paribus extēsio maior membrorum maris ꝙ̄ fœmellę, nisi in quo calidum nō habet potentiam ad extendendum. In animalibus autē habentibus humidum modicum & calidum multum contingit oppositum, calido enim existente multo in masculo & humido pauco arefit humidum tale, unde resoluitur magna pars illius: & per consequens abbreuiatur masculus in dimensionibus suis. Econtra uero in fœmina existente calido non ita intenso & humido ampliori nō consumitur illud humidum, sed ad ampliorem dimensionem extenditur. Sicut patet in accipitre ansere & falcone: in quibus animalibus propter audaciam & agilitatem necesse fuit calidū esse plurimum & humidum paucum. Ex quibus soluuntur multa problemata de quantitate maris et fœminæ in hac materia solita proponi, quæ gratia breuitatis omitto &c.

Quæstio. xxxvij.

TRIGESIMOSEPTIMO Quæritur. Vtrū caro mulieris sit rarior ꝙ̄ caro uiri. Et arguitur multipliciť ꝙ non. Primo sic. Raritas est effectus caloris, igiť ex raritate maiori argui potest maior caliditas. sed mulier non est calidior uiro, ut patet ex præcedenti quæstione, igitur &c. tota consequentia patet & assumptum similiter. Secundo mulier difficilius patitur & alteratur a frigido ꝙ̄ uir. igitur mulier est calidior uiro uel eodem densior. sed non est calidior, igitur densior. patet hæc cōsequentia ultima, & prima colligitur ex Ga. 1. techni. ubi ex facili passione a frigido cōcluditur membrum frigidum uel rarum, ecōtra uero ex difficili. Item potest colligi. 1. cañ. cap̄. 3. Tertio principaliter arguitur. in muliere magis dominantur elementa frigida ꝙ̄ in uiro: econtra uero in uiro calida. sed elementa frigida consequiť densitas & calida consequitur raritas. igr̄ &c. patet consequentia cum antecedente. Quarto. uir est pilosior muliere. igitur rarior. consequentia uidetur nota. Multitudo enim pilorum arguit multitudinem pororum, et per consequens raritatem. & assumptum satis patet. Pro illo etiā satis potest facere auctoritas Hyppo. quinta aphor. illo aphoris. Rigores mulieribus. Et infra dicit. Cutem uero raram declarat pilus &c.

Hyppo.

Ad oppositum est Auicen. In littera.

Respondendo ad istam qōnem primo præmittenť quędam præambula. Secundo ponentur cōclsones de quęsito.

Quantum ad primum sciēdum est primo ꝙ ut colligi potest ex pluribus modis loquēdi auctoꝝ. multipliciter aliqď corpus uel membrum potest dici alio rarius. Primo quia sub æquali uel minori extensione de materia minus cōtinet qualiter dicimus aerem esse aqua rariorem & aquā terra. Secundo dicitur aliquod corpus alio rarius, quia porosius. sic enim corpus plures uel maiores habens porositates potest dici alio rarius habente ipsas pauciores, & strictiores, qualiter diceremus spongiam & pumicem esse corpus ualde rarum: quantūcunqꝫ substantia coꝝ sit terrestris & grossa uel densa densitate distincta contra raritatem primo modo sumptam. Tertio dicitur corpus uel membrum alio rarius, quia uilli componētes ipsum sunt adinuicem male cōtexti, quia non habet adinuicem bonam connexionem et ꝓpinquitatem, sicut pannus a mala textrice contextum dicimus esse rarum, quia. s. fila ex quibus componitur pannus non sunt sibi inuicem debite contexta & propinqua. Sic cō similiter imaginari possumus aliquem musculum uel neruum habere uillos suos ex debilitate uirtutis informatiuæ adinuicem male contextos & connexos, unde dicimus ipsum esse rarum. Et sumitur hic modus raritatis ex dictis Auicen. 13. tertij. tract. secundo caplo de causis debilitatis stomachi. & secunda primi. caplo de causis debilitatis mēbrorum. ubi raritatem texturæ dicit esse magnam causam debilitatis. Quarto dicitur aliquod corpus uel membrum alio rarius, quia eodem mollius aut fluxibilius aut fluxibili propinquius aut magis laxum. Et iste modus colligitur ab Auic. secundo cañ. capitulo tertio si quis bene considerat.

Corpus rarius alio quadrupliciť.

Vltimo dicitur aliquod corpus vel membrum rarius alio, quia in suis porositatibus minus obstructum. qualiter sumpsit philosophus problematum decima dum quæsiuit. Propter quid morphea senibus magis contingit q̃ pueris, ac decrepitis viris magis q̃ mulieribus. Dicens hoc esse magis in dictis corporibus in quibus sunt consumptæ humiditates quæ replebant porositates & impediebant materiam morpheæ pelli ad exteriora cutis, econtra vero in pueris vt satis patet, ideo dicitur cutem in talibus corporibus esse rariorem, quia in suis poris minus obstructam. Et quot modis dicitur aliquod rarum, tot modis correspõdent aliquid dicitur densum. Primo, quia sub modica extensione multũ habet de materia. Secundo, quia paucas & strictas habens porositates. Tertio, quia habẽs uillos adinuicem fortiter cõtextos. Quarto, quia solidum & non laxum vel fluidum vel fluido ꝓpinquũ. Quinto, quia in suis porositatibus multum obstructum. Ad propositum omnibus his modis in raritate & densitate virum & mulierem adinuicem comparare possumus. Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio ꝓbabiliter loquendo de raritate primo mõ dicta & densitate sibi opposita vir est rarior muliere. patet: quia in viro plus abundant elementa calida & in muliere frigida. sed raritas primo modo dicta consequitur elementa calida & densitas frigida. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum intelligenti. Et intelligitur ista conclusio cæteris paribus ex parte complexionis naturalis & regiminis &c. & in viro & muliere ex parte ætatum & aliorum. Secunda cõclusio. Cæteris paribus vir est rarior muliere raritate secundo modo dicta. patet, quia vir est porosior vt docet experimentum cęteris paribus. Primo quia calidior. Secũdo quia pilosior. Tertia conclusio. Raritate tertio modo sumpta mulier cæteris paribus est rarior viro. patet, quia villi musculi & neruorum in muliere sunt adinuicem cæteris paribus deterius contexti. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum probatur, quia virtus informatiua cęteris paribus est in muliere debilior. igitur &c. Quarta conclusio est hæc. Raritate quarto modo sumpta caro mulieris cęteris paribus rarior est carne viri, patet: quia magis laxa vel fluida ꝓpter ipsam esse humidiorem. Et istam conclusionem intellexit Auic. in littera cum dixit. Et substantia carnium earum est rarior. Quinta conclusio est hæc. Raritate quinto modo dicta vir est rarior muliere & mulier densior viro. ꝓbatur sic. Mulier cæteris paribus in suis porositatibus magis est obstructa. igitur &c, patet consequentia & probatur assumptum, quia plures abundant in mulieribus superfluitates & humiditates potentes poros obstruere: tum ꝓpter ocium, tũ etiam propter frigiditatem & humiditatem complexionis earum respectu viri, tum etiam propter poros carnium mulierum fore strictiores, & per consequens aptos facilius obstrui. Et hanc conclusionem intellexit Auicen. in littera dum inquit. Licet viri caro ex parte complexionis vel euacuationis eius quod admiscet sit rarior etc. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur ꝙ non quælibet raritas est effectus caloris, quia non raritas tertio & quarto modo sumpta, vt patet ex dictis in quęstione. Ad secundum dicitur ꝙ mulier patitur difficilius etc. quia est densior dẽsitate opposita raritati secundo modo dictæ, cum quo tamen stat ipsam esse rariorem modo tacto in quarta conclusione. Ad tertium dicitur ꝙ illud arguit virum fore rariorem raritate secundo modo dicta, quod est concessum superius. Et hæc de quæstione.

Aristo.

Dẽsum quintuplex.

Quæstio. xxxviii.

TRIGESIMOOCTAVO Quæritur. Vtrum habitantes terras septẽtrionales sint humidiores alijs. Et arguitur multipliciter ꝙ non. Primo, quia stat aliquẽ habitantẽ terrã septẽtrionalẽ esse valde cholericũ aliquo habitante tẽperatam existẽte valde phlegmatico, sed quodlibet cholericũ corpus est siccius phlegmatico. igitur &c. patet consequentia & assumptum de se satis est notum. Secundo. in terris septẽtrionalibus maxime abundat boreas qui est vẽtus maxime exiccatiuus: in meridionalibus vero viget auster qui est ventus humectatiuus. igit &c. consequentia nota & antecedentia aphor. isto apho. Quotidie cõstitutiones boreales etc: Tertio in habitantibus terrã septẽtrionalẽ vel regionẽ est calor fortius vel potentius q̃ in habitantibus terrã vel regionẽ calidã, sed sicut calor est fortius ita fortius exiccat humidum. igitur fortius exiccatur humidum habitantis terrã septẽtrionalem &c. & per cõsequens tales sunt scciores. ista consequentia vr̃ nota, & potest colligi maior in cõmento illius aphorismi. Ventres vere & hyeme calidissimi &c.

Borea cõpso et austri

Ad oppositum est Auicenna in littera.

Pro responsione ad hanc qõnem præmittendum est primo: ꝙ cum Aui. & alij auctores comparant inter se in suis complexionibus corpora diuersarum regionum: dicentes habitãtes regionem septẽtrionalem esse humidiores aut calidiores. hoc debet intelligi cæteris paribus, vt in complexione naturali eadem existẽte ętate & regimine, & sic de alijs: quorum varietas potest intra vel extra latitudinẽ variare. Notum est enim ꝙ cholericus vtens regimine valde sicco in terra septẽtrionali valde siccior esse potest q̃ phlegmaticus vel temperatus vtens continue lactucis & papauere et alijs rebus humectantibus in regione australi. Debet igitur intelligi comparatio stante in alijs paritate. Secundo præmittendum est ꝙ corporum habitantium regiones frigidas septẽtrionales quædam sunt fortis caloris, quædã vero non. Exempla satis patent. Præmittendum est tertio ꝙ dupliciter potest aliquod corpus altero esse humidius. Primo naturaliter. Secundo accidentaliter. Exemplum primi, vt sanguineus est humidior melancholico. Exemplum secundi vt phlegmaticus sanguineo, vt patebit post. Nota tamen ꝙ potest aliquod corpus alio esse humidius dupliciter. Primo substantifice. Secundo qualitatiue. Exempla patent ex superius dictis. Quarto præmittendum est ꝙ frigiditas non nimis extremalis vel excessiua occurrens corpori fortis caloris calorem eius reddit fortiorem, hoc colligit in aphor. et cõmento allegato. Ex quo patet quare in terris septẽtrionalibus sint maiora & robustiora corpora. Patet secundo quare sunt dementia & minus prudentia. Clausis enim poris ꝓhibetur vaporum & fumorum ad cerebrum eleuatorum resolutio, qui in ventriculis cerebri retenti perturbant rationem, quia permiscentur cum spiritibus. Patet tertio aliquod agens fortius operari ad ꝓductionem effectus, cuius est de per accidẽs ꝓductiuum q̃ illius cuius per se ꝓductiuum, vt frigiditas aeris corpus nostrum circũdãs est per se productiua frigiditatis in corpus nostrũ, per accñs autem fortificatiua caloris, quæ tamen fortius agit ad caloris fortificationem: igitur &c. Quinto præmittendũ est ꝙ aer frigidus occurens corporibus caloris debilis est magis aptus calorem illum in corporibus illis extinguere q̃ vigorare, vt patet in animalibus debilis caloris, quæ tota hyeme iacent vt mortua, vt patet commento allegato. Sexto præmittendum est ꝙ debilitatem caloris naturalis corporis vel extinctionem causatam a frigido consequitur corporis accidentalis humectatio patet cum ad talem frigiditatem sequatur inductio & multiplicatio humiditatum phlegmaticarum & earum retentio cum non resoluantur quæ totum corpus habent humectare accidentaliter. Tunc sit prima conclusio hęc. Corpora caloris debilis habitantia terras septẽtrionales sunt cæteris paribus alijs corporibus accidẽtaliter humidiora. patet, quia in talibus corporibus plures multiplicantur indigestiones & humiditates superfluæ retinentur, quæ sunt corpus nr̃m accñtaliter humectantes. igitur &c. patet consequentia & assumptum similiter ex dictis. Secunda cõclo. Corpora robusta habitantia terrã septẽtrionalẽ sunt substantifice & naturaliter humidiora habitantibus alias regiones distẽperatas. Dico autẽ notanter alias distẽperatas, quia non sunt nãlr & substãtifice humidiora habitantibus terras tẽperatas, cum in tẽperata fiat melius superfluitatum inutilium sequestratio & earũ eũo quàm in septẽtrionali. probatur conclusio sic. In talibus corporibus

Corpus hũidius alio dupliciter.

calor

calor est fortior. igitur in talibus melius pficitur nutricatio,
& per consequens &c. tota consequentia patet & assumptū
ex præmissis superius. Tertia conclusio. Talia corpora se-
ptētrionalia corporibus iam dictis cæteris partibus sunt acci
dentaliter humidiora. patet, quia in talibus plures retinentur
superfluitates corpus humectantes, igitur &c. patet consequē
tia cum antecedente. Quarta conclusio. Corporum tā ro
bustorum ꝗ caloris debilis aliquæ partes superficiales exte
riores sunt sicciores tam qualitatiue ꝗ substantifice. patet, quia
talium corporum pori exterioris superficiei clauduntur &
ingrossantur, ita vt calor naturalis & sanguis in quantitate
modica ad huiusmodi partes possint peruenire, hæc autem ē
causa ꝙ huiusmodi partes substantifice & qualitatiue exiccā
tur, igitur &c. Pro isto etiam facit experimentum. videmus
enim huiusmodi corpora habere exteriorem, superficiem, vt
manum valde rigidam & asperam. Item est experimentum
in nobis ꝙ tempore hyemis cutis nostra exterior est magis
dura & aspa ꝗ sit tempore veris vel æstatis. quod non cōtin
git nisi propter causam iam dictam. ideo &c. Et ex hoc solui
tur hoc problema. propter quid est ꝙ tempore hyemis per-
cussio manuū aut alterius membri fortiorem aut magis diu-
turnum causat dolorem & tardius sanatur ꝗ in tempore æsta
tis aut veris cæteris paribus. Dicitur enim ꝙ substantia
manus in hyeme est dēsior & spissior & mala complexio in
ea ex percussione derelicta fortior est ad īprimendum & lon
giori tempore in subiecto conseruatur. Qualitas. n. in subie-
cto dēsiori impressa diutius cæteris paribus permanet & for-
tioris est actiuitatis, vt debet alibi videri. Ad argumenta
principalia respondetur. Ad primum patet solutio per pri
mam suppositionem in quæstione, quia non sunt cætera pa-
ria. Ad secundum dicitur ꝙ licet boreas sit per se exicca-
tiuus, reuocando tamen calorem ad intra & ipsum vniendo
& fortificando est causa substantifice humectationis, & sup-
fluitates retinendo accidentales. Et hoc in robustis corpibus.
In debilibus vero calorem debilitando naturalem corpora
illa humectat. Concedendum tamen est in argumento bo-
ream esse causam exiccationis partium exteriorū tam sub-
stātifice ꝗ qualitatiue. Ad tertium dicitur ꝙ licet calor na
turalis fortiter exiccet humidum, tamen cum hoc illud me-
lius restaurat. Et de hoc etiam habes alium modum dicendi
super isto aphorismo. Ventres vere & hyeme &c. Ex qui
bus omnibus collige ꝙ habitantes terras dictas sunt omni-
bus alijs cæteris paribus humidior es.

Boreæ uerus effectus.

Quæstio. xxxix.

TRIGESIMONONO Quæritur. Verum diffini-
tio humoris posita ab Aui. in litera sit bona. s. Humor est cor
pus humidum liquidum in quod ī primis cōuertitur nutriēs.
Arguitur ꝙ non. Primo, quia illa non conuenit cuilibet hu
mori naturali. igitur &c. patet consequentia et assumptum ꝓ
batur. Cholera enim est humor & similiter melancholia, &
tamen neutrum istorum est humidum, sed vtrūq; est siccū.
Confirmatur etiam de humoribus incineratis. Secundo
non quilibet humor est corpus humidū & liquidum. igr̄ etc.
patet consequentia & arguitur assumptum, quia multæ sunt
phlegmatis species quibus non conuenit illa particula liqui-
dum, vt phlegma vitreum, & phlegma gipseum, vt in litte-
ra patet. Tertio. Vel per ly nutriens positum in descriptio-
ne humoris intelligunt actu nutriens, quia illud quod actua-
liter immediate conuertitur in substantiam membri. Vel
indifferenter intelligitur omne in corpore nostro recipiens
transmutationem mediate vel immediate præparantē ad cō
uersionem iam dictam. Vel intelligitur chylus. Si dicitur pri
mum sequitur humiditatem solum vltimam de secundis ꝗ
dicitur gluten esse humorem. Si dicitur secundum sequitur ꝙ
chylus & humiditates secundæ omnes sunt humores, & per
consequens plures ꝗ quatuor, immo plures ꝗ octo sunt hu-
mores. totum argumentum satis patet intelligenti. Si dicitur
tertium arguitur ꝙ non primo quia tunc aquositas vadens
cum humore esset humor. In illam. n. in primis conuertitur
chylus. Secundo etiam sanguis immediate ex phlegmate ge
neratus non esset humor. arguitur consequentia, quia in san-
guine immediate generato ex phlegmate non immediate cō
uertitur chylus, sed prius in phlegma, igitur &c. Quarto
si quæstio esset vera sequeretur ꝙ solus chylus deberet dici
humor consequens est falsum, & arguitur consequentia, quia
solus chylus est corpus humidum &c. in quod in primis con
uertitur nutriens, quia cibus in primis conuertitur in chylū.
igitur &c. tota consequentia nota est cum antecedente.

Ad oppositum est Aui. in litera ponens prædictam humo
ris descriptionem tanꝗ bonam.

In ista quæstione primo præmittentur distinctiones quæ-
dam & notabilia. Secundo ponendæ sunt cōclusiones de q-
sito. Quantum ad primum sit hæc prima distinctio. Hic ter-
minus humor sumitur tripliciter. Primo communiter & in-
differenter ꝓ quolibet corpore liquido fluido, sicut dicemus
aquam esse humorem, vt radix vitis dicitur attrahere humo-
rem aquæ. Secundo modo sumitur pro corpore liquido flui-
do generato in corpore nostro qualiter diceremus ꝙ hūores
oculi sunt humores. Tertio modo sumitur humor pro corpe
liquido fluido in nobis generato per secundam digestionem,
qualiter diceremus sanguinē phlegma &c. esse hūores. Se
cunda distinctio. Dupliciter dicitur aliquod corpus humidū.
Primo actualiter. Secundo potentialiter vel virtualiter. Exē
plum primi vt cholera & melancholia & hmōi. Exemplum
secundi vt omne corpus liquidum. Tertia distinctio. Ly
nutriens dupliciter sumitur. Prio pro illo ꝙ actu nutrit & cō
uertitur in substantiam nutriti & sic non sumitur in proposi
to. Secundo per nutriens intelligitur illud quod primā in cor
pore nostro recipit digestionem per quam mediate præpa-
ratur vt tandem actualiter nutriat id vel aliquid ex eo gene-
rato & hoc modo per nutriens intelligitur chylus, & sic sumi
tur hic. Qualiter autem nutrimentum distinguatur in verū
nutrimentum & quasi nutrimentum & futurum nutrimen-
tum videndum est a Gal. primo virtutum naturalium.

Humor tripl̄r.

Corpus hūidum dr̄ dupliciter.

Nutriēs dupl̄r.

Quarto præmittendum est. Non omne corpus actu humi-
dum iuxta modum communem dicendi auctorum debere
dici fluidum aut liquidum. Aer. n. est corpus actu humidū.
Et spūs qui iuxta modum loquēdi auctorum non appellant
liquidi nec fluidi. Liquidum. n. est corpus sensibiliter fluxibi-
le, & per consequens habens substantiam sua grossitie a no-
bis sensibilem vt aqua vel vinum & huiusmodi. Quantū
ad secundum sit hæc prima conclusio. Capiendo humorem
primo vel secundo modo omnes humiditates in corpore no
stro repertæ sunt humores. conclusio satis patet intelligenti.
Secunda conclusio. Capiendo humorem tertio modo nec
chylus nec humiditates ex sanguine generatæ sunt humores,
patet quia neutrum illorum est productum per secundā di-
gestionem. igitur &c. Tertia conclusio. Sequitur ꝙ nullus
humor non naturalis capiendo humorem tertio modo debet
dici humor, nullus. n. talis aptus est in nobis per secundas di
gestionem generari vt patet discurrendo, ideo &c. consequē-
tia nota est & assumptum similiter. Quarta conclusio. Ibi
non describitur humor nisi tertio modo sumptus, patet satis
conclusio. Quinta conclusio. Diffinitio humoris ab Aui. in
litera posita conuenienter intellecta est bona. patet, quia con
uertibilis est cum humore. igitur &c. declaratur assumptū,
quia competit cuilibet humori proprie sumpto, & per ipsam a
qualibet quod non est humor sufficienter distinguitur, igi-
tur &c. tota cōsequentia patet & declaratur assumptum. Nā
primo ly corpus positum in diffinitione ponitur loco gn̄is, in
hoc enim conuenit cum membris & humiditatibus secun-
dis, quæ sunt corpora. & differt per idem a virtutibus & cō
plexionibus quæ non appellantur corpora. Per hoc autē quod
dicitur humidum liquidum differt a membris quæ non sunt
corpora humida, & datur intelligi eius humiditatem eē actua
lem. Per hoc autem quod dicitur in quod in primis conuerti
tur nutriens differt a chylo. dictum est. n. ꝙ per nutriens ī ꝓ-
positio intelligitur chylus differt etiam ab humiditatibus se
cundis per idem. Nota tamen ꝙ ly in primis potest con-
strui cum ly nutriens. Potest etiam cōstrui cum ly cōuertit.

Liquidū quid.

Primo modo sensus est. in quod nutriens in primis. i. illud quod primo nutrit corpus, quod dicitur chylus conuertitur supple immediata conuersione, & tũc patet qualiter per hoc distinguitur a chylo & humiditatibus secundis. Secũdo mõ sensus est in quod nutriens conuertitur in primis. i. anteq̃ in aliud conuertatur sequendo modum loquendi medicorum. quomodo diceremus chylum mediate conuerti in membrũ, quia conuertitur in sanguinem & sanguis in humiditates secundas &c. Ex quibus omnibus sequitur primo ꝙ diffõ humoris data in littera non competit humoribus non naturalibus. Et per consequens ꝙ hic non diffinitur humor ꝓut est genus ad humorem naturalem & non naturalem, immo de ipsis æquoce dicitur humor proprie sumptus. Et ꝓpter hoc credo ꝙ Auic. dixerit in littera esse diuidendum humorem in quatuor humores, & quẽlibet eorum in naturalẽ & non naturalem, dum dixit. Et dicemus ꝙ humores humorosi sunt boni & superflui. Vt quasi dicat ꝙ si capitur humor communiter ad bonum humorem & naturalem & illũ qui est superfluitas nõ naturalis sunt diuidendi in quatuor, & quilibet illorum in naturalem & non naturalẽ. Sequitur secundo ꝙ aquositas cum sanguine per venas trãsiens est humor. eidem enim competit humoris diffinitio & reducit ad phlegma, nisi forte vellet quis probabiliter dicere ꝙ aquositas nõ recipit nouam formam ab illa quam prius hẽbat quando in hepate sequestrabatur a partibus chyli quæ conuertuntur in humores sed est solum pars aquosa q̃ erat in chylo. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicit ꝙ licet cholera sit virtualiter sicca, quia exiccatiua, ipsa tamen est actualiter humida, de qua humiditate in proposito est sermo. Ad confirmationem patet ex dictis qualiter respondẽdum sit. Ad secundum dicitur ꝙ phlegma gipseum non est humor nisi æquoce. & hoc modo sumendo humorem nõ sumitur in prædicta diffõne. Ad tertium dicitur ꝙ per ly nutriens positum in diffõne humoris intelligitur chylus. Et cum arguitur post ꝙ non, quia aquositas &c. iam dictum est qualiter aquositas debeat dici humor & qualiter non. Ad aliam replicationem dicitur negando consequentiam. & cũ arguitur ꝙ in sanguinem immediate ex phlegmate generatum non immediate conuertitur chylus. dicitur hoc verum esse de facto nihilominus in sanguinem quẽcunq̃ generabilem aptus est conuerti chylus. Ideo debet illa propositio sic intelligi. in quod nutriens. s. chylus aptus est immediate cõuerti per actionem. s. caloris facientis hanc secundam digõnem aut naturaliter digestione digerentem. Et per hoc ẽt soluitur argumentum quod fieri potest de humore corrupto immediate ex chylo generato hic enim non fit per actionem proprij caloris naturaliter secunda digestione digerentis.

Ex quibus omnibus colligitur diffõ humoris completa. s. humor est corpus humidum liquidum, in quod nutriens in primis conuertitur vel aptum est immediate cõuerti ꝑ actionem caloris naturalis secunda digestione digerentis &c.

Quæstio. xl.

QVADRAGESIMO Quęritur. Vtrum præter quatuor humores in hepate generatos sit necessarium ꝓpter nutricationem membrorum ponere quatuor humiditates secundas. s. primam contentam in foraminibus paruarum venarum, secundam rorem, tertiam cambium, quartam gluten. Et arguitur ꝙ non. Primo propter membrorum nutricationem non est necessarium ponere primam humiditatẽ de secundis. igitur &c. patet consequentia & assumptum, quia humiditas prima de secundis solum continetur in foraminibus paruarum venarum. sed non omnia membra nutrienda habent paruas venas. igitur &c. patet cõsequentia & assumptum de ossibus & neruis. Et cõfirmatur, quia humiditas prima de secundis in casu non differt ab humiditate secunda, tertia & quarta, quod non est consonum rationi. & arguitur consequentia, quia capiatur ros ex quo debet vena nutriri secundum partes eius capillares, & arguitur sic. hic ros est humor in foraminibus paruarum venarum contentus. igitur hic ros est prima humiditas quę tamen ponitur secunda. Et similiter arguitur de cambio. añs & principalis consequentia tenet per descriptionem humiditatis primæ de secũdis positam ab Aui. in litera. Secundo ad pricipale arguitur sic. possibile est aliquod membrum nostri corporis generari immediate ex sanguine, vt hepar cum sit sanguis congelatus, ut supra declaratum ẽ cap̃. de complexionibus membrorum, igit̃ possibile est aliquod membrum nutriri ex sanguine. patet consequentia, quia eadem est materia generationis & nutricationis, & econtra. Et confirmatur, quia maior videt̃ conuenientia sanguis ad carnem hepatis q̃ roris ad carnem eiusdem, igit̃ immediatius debet nutriri caro hepatis ex sanguine q̃ ex rore. patet consequentia cum antecedẽte. Tertio ad principale arguitur. secunda humiditas de secundis. s. ros non est necessaria ad membrorum nutricationem. igitur &c. patet consequentia & probatur assumptum, quia si foret necessaria &c. igitur semper inanitis membris ros attraheretur ad membra & membris assimilaretur. sed necessario attracto rore ad membra fit sitis. igitur membrorũ inanitione semper facta căretur sitis. & per cõsequens sitis semper antecederet famem naturalem. Et confirmatur, quia facta inanitione non attrahitur plus sanguis a venis q̃ ros, sed econtra ros citius. igitur &c. patet consequentia cum per consumptionem humidi roridi causetur sitis. & arguitur consequentia. ros membris est propinquior q̃ sanguis existens in venis, & virtus attractiua est agens naturale, igitur &c. tenet consequentia cum antecedente. Quarto ad principale. non est ponenda humiditas tertia, igitur &c. patet consequentia & probatur assumptũ, quia tertia humiditas vt Aui. ponit in litera est humor vel nutrimentum quod ex parte cõplexionis conuersum est in substãtiam membrorum, sed ex parte substantiæ & completæ similitudinis non est conuersum, sed arguitur hoc esse impossibile, quia complexio est dispositio præparans ad formam substantialem. quæcunque igitur sunt similia secundum complexionem sunt similia secundum eorum formam substantialem & per consequens secũdum eorum essentiam. & cum huiusmodi humiditas tertia sit membro facta similis secundum cõplexionẽ ideo &c.

Quinto humiditas quarta non est necessaria. igitur &c. patet consequentia & añs probatur, quia quarta humiditas est nobis in principijs generationis, sed nihil nobis contractum vel acquisitum ex nutrimento inest nobis a principio generationis. igitur non producitur in nobis quarta humiditas ex nutrimento, & per consequens &c. tota consequentia patet, & maior colligitur ab Aui. cum describit quartam humiditatem de secundis.

Ad oppositum est Aui. in litera, qui præter quatuor humores ponit quatuor humiditates secundas in nobis ad actum nutricationis mediate vel immediate concurrentes.

Respondendo ad istam quæstionem primo ponendæ sunt descriptiones quorũdam terminorum ab Aui. in littera positorum & notabilia quędam. Secundo ponendę sunt conclusiones de quæsito. Quantum ad primum sciendum ẽ primo, vt colligit̃ ab Aui. in littera ꝙ humiditatum vtilium & non superfluarum quędam sunt quæ a medicis dicunt̃ pri[mę], & quædam sunt quę dicuntur secundæ. Et per humiditates primas intelligunt quatuor humores qui pro tanto dicuntur primæ, quia sunt primæ humiditates quę ex chylo generantur. Humiditas igitur prima est humiditas primo & immediate ex chylo generata vel apta generari. Econtra vero per humiditates secundas intelligunt humiditates naturales, ex quatuor humoribus vel aliquo ipsorum mediate vel immediate generatas. Hæc autem secunda humiditas sic diffinitur ab Aui. in litera. Secunda humiditas naturalis est humor a principali sua dispõne conuersus ad membra delegatus nõdum factus pars alicuius membrorum simplicium perfecta operatione, & per hoc ꝙ dicitur humor tangitur genus. Sciẽdum tamen ꝙ ista propositio est falsa vt verba sonant, nisi ad hunc intellectum intelligatur. Secunda humiditas est humiditas generata ex humore primo. Iste enim frequenter est modus loquendi auctorum. Quẽadmodũ etiam dicũt hepar

Humiditas duplex & quid.

esse

esse sanguinem, quia. s. ex sanguine. Ly humor ponitur loco generis. in hoc enim omnes humiditates cõueniunt. Per hoc autem q dicitur a principali dispositione conuersus, differt a quolibet quatuor humorum, qui sub proprijs dispositiõibus existentes non sunt conuersi a principali. i. prima eorum dispositione in hepate acquisita. Per hoc autem q dicitur ad membra delegatus supple nutrienda, differt ab humoribus præter naturam, ut a cholera nõ naturali &c. quãuis enim hi humores sint generati ex humoribus cõuersis &c. quia tamẽ non delegantur ad membra nutrienda nõ sunt humiditates secundæ. differunt etiam a sanguine contento in concauitatibus venarum, qui & si sit aliquo modo a principali dispositione conuersus, non est tamen humiditas secunda adhuc, qa non delegatur &c. Per hoc autem q dicitur vltimo nõdum factus differt a parte acquisita membro per nutricationem, & membro perfecte assimilata. tales enim non amplius dicuntur humiditates secundæ. Secundo principaliter ẽ sciẽdum q anteq̃ ex sanguine vel nutrimento in hepate generato corpus restauretur perfecta restauratione quatuor in mẽbro reperiuntur notabiles varietates & imutationes. Prima est quam habet humor in extremitatibus uenarum capillarium quæ terminantur ad porositates membrorum consimilium. tunc enim prima apparet in sanguine notabilis mutatio, cum enim. de venis magnis ad paruas & de paruis ad maiores vsq ad capillares transmittitur ueniens ad extremales porositates illarum capillarium videtur in substantia & in colore variari notabiliter. Secunda varietas huic acquiritur postq̃ effusus est in porositatibus membrorum, tunc enim plene conuertitur in substantiam albam rori similem quę per membra seminatur. Tertia varietas conuenit qn ingrossatur secundum exigentiam membri cui debet assimilari & attrahitur ad porositates intrinsecas ipsius membri, & acquirit complexionem similem complexioni ipsius mẽbri. quarta aduenit mutatio, quia vnitur & adhæret substantiæ membrorum, ita vt non appareat distinctio inter ipsam & partem membri. Et secũdum aliquos acquirit ueram formã membri. Et secundum has quatuor mutationes huic nutrimento aduenientes quatuor ponuot auctores humiditates secundas, vt Aui. in littera. Prima est humiditas contenta in porositatibus extremitatum paruarum venarum siue capillarium. Secunda est ros siue humidum roridum ideo taliter denominatum, quia ad similitudinem roris herbas & folia irrorantis irrorat & humectat membra super quæ currit & super quæ diffunditur. Tertia cambium nominatur, ui detur enim in porositatibus poni loco cambij vel permutationis factæ cum parte quæ dissoluitur. succedit enim in poro loco partis dissolutæ. Quarta est humiditas quæ denominatur gluten, quæ ideo gluten vocatur, quia ad similitudinem cuiusdam glutinis siue colle membro cui apponitur adhæret & inuiscatur. vnde continuatur membro vera cõtinuatione, quia tunc primo inducitur in materia illa nutrimẽti forma membri. Tertio sciendum est q istas quatuor humiditates quidam crediderunt esse abinuicem secundum suas substantiales formas a sanguine & alijs humoribus specifice distinctas, ita q in generatione primæ humiditatis de secundis ex sanguine corrumpitur forma substantialis sanguinis & acquiritur forma alterius humiditatis. Similiter in generatione roris ex prima corrumpitur forma primę humiditatis & acquiritur forma roris &c. Alij autem posuerunt istas secundas humiditates non esse secundum suas substantiales formas adinuicem specie differentes, sed solum secundũ accidentales dispositiones eidem acquisitas. Penes quam uiã tenendum est ex sanguine immediate quodlibet membrum esse nutricabile. Et q sanguis recipiens primam mutationem appellatur humiditas prima de secundis. Recipiens autem secũdam appellator secunda. Et tertiam appellatur tertia vel cãbium, & sic deinceps. Secundum autem tenentes primã uiã patet aliter esse dicendum. Has autem quatuor humiditates describit Aui. in littera dicens. Primam humiditatem eẽ humorem contentum in foraminibus extremitatum paruarum propinquarum simplicibus venis & imbibentium. i. humectãtium ea. s. simplicia membra. sed alia littera habet eã, & est sensus imbibentium eam. s. humiditatem primã, quia extremitates pori ipse imbibunt hanc humiditatem. Secundum tamen hanc descriptionem non esset cõe ad omnẽ primam humiditatem de secundis. Non enim apparet cõis primę humiditati ea qua debet nutriri vna. Illa enim non necessario est in poris extremitatum paruarum venarum imo est in profunda valde parte ipsius vel eẽ põt. Aui. tamẽ volẽs hãc ex parte situs notificare notificauit eam ea parte situs plurimis talium communis, eo q plurimum harum humiditatum primarum est ad nutrienda membra alia a venis, & iste continetur in porositatibus etc. licet etiam dici posset per hanc descriptionem solum notificari humiditates primas de secundis correspondentes membris alijs a venis, cuius situs est manifestior, & per hanc possemus alias comprahendere. Sciendum igitur est ad complementum huius descriptionis oportere supplere multas clausulas positas in diffõne humiditatis secundæ. aliter enim non esset sic completa descriptio. Notum est. n. q ad porositates membrorum potest defluere materia vel humor appositus mẽbro per venas capillares, & tunc patet q iste humor erit contentus in poris extremitatum paruarum venarum, & tamen non erit humiditas prima de secundis, igitur ista descriptio sic absolute prolata non est completa. Apparet igitur ista descriptio sic supplenda. Prima humiditas est humor a principali dispositiõe. s. data ab hepate prima notabili conuersione cõuersus ad mẽbra nutrienda a natura delegatus, vt ipsm in porositatibus extremitatum paruarum venarum contentus. s. deducto impedimento. Et per ly notabili conuersione cõuersus &c. differt ab humore non notabiliter conuerso & fluente ad apostemãdum. Per ly prima differt a rore & cambio quo nutriuntur venæ & alia membra, quę non prima notabili sed secũda vł tertia notabili conuersione permutata sunt. Sed per ly ad mẽbra nutrienda &c. Differt etiam a materia quacunq sine peccante siue non ad membra præternaturaliter fluente.

Nota etiam in prædicta descriptione per extremitates venarum non est solum extremum longitudinis venæ intelligendum, sed quãlibet ptem exteriorem ad superficiem uenę terminatam, quoniam in omni tali parte notabiles sunt pori ꝑ quos potest vena nutrimentum ad membra diffundere. Et additur in prædicta descriptione vt ipsm &c. ad denotãdum non omnem talem ibidem contineri sicut illa ex qua nutrit vena magna. Ex his sequitur nõ in quolibet membro nutriendo reperibilẽ esse hanc primam humiditatem de secundis, quia ad cuiuslibet membri porositates non terminantur extremitates venarum paruarum, ideo &c. Et si arguitur contra, quia tunc non quodlibet membrum nutritur ex hac prima humiditate. Neganda est consequentia, sicut non seq̃tur non in omni membro reperibilis est sanguis. igitur nõ quodlibet membrum est nutribile ex sanguine licet enim in aliquo membro non sit reperibilis hæc prima humiditas dicta. In quolibet tamen membro reperitur aliquid ex ea factũ puta cambium aut aliquid huiusmodi. Nota tamẽ satis ꝓbabiliter posse tolerari in quolibet membro esse reperibilem hanc humiditatem, & q ad hoc vt sit hæc prima humiditas denominanda nõ requiritur ipsam esse in extremitatibus, sed sufficit eam ibi esse generatam sub dispositione sub qua generata non fuit saltem notabiliter variata. videtur etiam satis ꝓbabiliter esse sustentabile in membris extra venas generabilem esse humiditatem talẽ. Secũda humiditas sic ab Aui. describitur. Secunda humiditas est humor trãsiens sicut ros per membra simplicia aptus in nutrimentum conuerti, dum corpus nutrimento caret, & vt membrum humectet cũ eidẽ aliqua causa fortis ad exiccãdum occurrit. Dicit autem sicut ros transiens &c. hęc enim humiditas est tenuis ad roris similitudinem sparsa etiam per iuncturas & membra sicut diffunditur ros super herbas & folia. Et per hoc differt a prima humiditate vel cambio & alijs quæ sunt in porositatibus ibibitę. Ros autem non est in poris venarum nec in poris mem-

Hũiditas secũda q̃druplex.

brorum. Hanc differentiam tetigit Aui. in quarta primi cap. 13. f. de hectica dum inquit. Quod de nutrimento remanet quod est in semita recondendi vt duæ aliæ humiditates. Per hoc q̃ subditur in descriptione aptus in nutrimentum cõuerti &c. explicatur finis gratia cuius a natura inuentus est ros q̃

Ros dupliciter.

est duplex. s. nutrire membra dum nutrimento carent, & ea prohibere ne a fortibus exiccantibus corpori occurrentibus membra nostri corporis exiccentur. Et ex hoc patet generalis differentia inter rorem & phlegma naturale. Conuenit .n. in generali fine eo q̃ vtrun. p finaliter ad membrorum nutricationem & membrorum humectationem oritur. Differunt tamen in multis, quia phlegma non est a principali dispositione data. s. ab hepate notabiliter cõuersum, ros autem sic. Et consequenter differunt, quia per plures transmutationes medias transit phlegma in nutrimentum q̃ ros. Differũt etiam quia phlegma per vlteriorem digestionem conuerti in sanguinem, & ros in cambium. Similiter differunt ex parte humectationis quia cum ros sit iam satis ꝓpinquus dispositioni membri humectat ipsum quadam humectatione sic huic vel illi membro proportionata q̃ non alteri. phlegma autem humectat quadam humectatione cõi. Et ex his vlterius sequitur q̃ ad perfectam descriptionem roris habendam oportet prædictæ descriptioni aliquid addere. Tertia humiditas taliter diffinitur in littera. Tertia humiditas est humor qui parum ante fuit coagulatus, & est nutrimentum conuersum in substantiam membri ex parte complexionis ex parte tñ essentiæ completæ & similitudinis nõdum fuit conuersum. Sciendum est autem pro intellectu huius descriptionis q̃ de humectatione membrorum ex rore duę inuentæ sunt positiones. Prima ponit non esse possibile aliq̃ nutrimentalem materiam formam membri recipere, quin in ea præcedat aut præcesserit forma roris. Et cõsequenter q̃ quatuor humiditates iam dictæ se necessario secundum ordinem cõsequuntur. Sanguis. n. debens nutrire membra necessario conuertitur prius in primam humiditatem de secundis q̃ in aliquam aliam. Et consequenter priusq̃ prima humiditas ex sanguine generata transeat ad formam secundæ humiditatis ipsa secundum se totã conuertitur in humiditatem secundum quam ros dicitur, & sic deinceps. Pro isto adducũt probabilia argumenta. Secundum hanc ergo viam talit̃ exponenda est prædicta descriptio. Tertia humiditas est humiditas ex humore facta vel generata quæ paulo ante coagulata fuit a natura. humido enĩ rorido ex quo debet generari tertia humiditas existente valde raro oportet ipsum coagulari. Igitur parum añ, quia. s. parum post vel statim coagulat̃ quo coagulato & ad porositates membri nutriendi attracto facta est hæc humiditas. Secunda vero ponit non necessario primam humiditatem secundum se in totam rorem transmutari prius q̃ in eam vel eius materiam inducatur forma humiditatis tertię. Et imaginamur hic primo q̃ sicut per actionẽ caloris digerentis chylum vt conuertatur in sanguinem aliqua pars conuenienter digesta transmutatur in sanguinem et aliqua pars cruda inepta digestioni transmutatur in humiditatem aquosam phlegmaticam sic ꝓportionaliter calore mẽbrorum agente in primam humiditatem de secundis aliquã partem eius conuenienter digestibilẽ perfecte digerit & coagulat secundum exigentiam membri nutriendi quę talit̃ coagulata ex poris venarum effunditur in poros membri nutriẽdi & fit ex ista tertia humiditas, licet nunquã habuerit formã secundæ humiditatis, partem vero crudam eiusdem & aquosam ab hac alia parte sequestrat & in quoddam subtile liquidum & roris similitudinem habens conuertitur quod natura per substantiam membrorum postea seminat & diffundit, et illud est humiditas quæ dicitur ros. Et consequenter imaginatur hęc positio q̃ sicut phlegma potest vlterius digeri & in sanguinem conuerti. ita instante magis necessitate & indigentia nutrimenti humidum roridum a calore membrorum vlterius digeritur & coagulatur & ad porositates membrorũ trahitur & fit cambium. Et secundũ hanc viã hic humor qui parum añ coagulatus est &c. vt plurimũ nõ ẽ ros, sed vt ipsum humiditas a qua separata per actionem caloris membri ꝑte subtili aquosa & ipsa per digestionem ingrossata generat ex ea cambium, vt dictum est. vtraq̃ illarum positionũ est ꝓbabiliter sustentabilis, sed quæ sit magis consona rationi videbitur infra.

Cãbiũ.

Ex quibus patet primo cambium multo ꝓpinquius esse substantię membrorum q̃ sit ros aut humiditas prima, hoc autem explicat Aui. in descriptione posita, dũ dixit q̃ iam conuersum est in substantiam membrorum ex parte complexionis, licet non sit conuersum ex parte essentię completæ & similitudinis, quod quidem intelligendum ẽ de complexione partiali, licet. n. partialiter recipiat cambiũ cõplexionem præparantem ad formam membri non tamẽ recipit totalem, quia alias recepisset formam membri, & per consequens eorum similitudinem secũdum essentiam quod repugnat alteri parti descriptionis. Tenendum est igitur cãbium esse humiditatem membro in complexione valde ꝓpinquam, non tamen recepisse formam membri, quia nõ cõplexionem ad ipsam sufficienter præparantẽ, licet ab illa cõplexione parum distet, & ideo non est conuersum in substantiam membri ex parte essentię completę formę substantialis & similitudinis in alijs accidentibus, qualia sunt calor frigus durities & mollities &c. Quarta humiditas sic describit̃. q̃ est humor qui est intus in simplicibus mẽbris a principio natiuitatis per quẽ consistit cõtinuitas mẽbrorum simpliciũ, cuius principium est a spermate, & subiungit q̃ licet hęc humiditas sit ex spermate debet tamen dici esse ex humoribus eo q̃ principium spermatis est ex humoribus. Ad intellectum huius descriptionis sciendum est primo non esse intellectum Auic. hanc humiditatẽ solum ex pricipijs generationis esse contractam. Non. n. est impossibile talem humiditatem per actionem virtutis nutritiuę ex parte restaurari. Explicat tamen ipsam esse ex generatione. vt per hoc compræhendamus huiusmodi humiditatem non solum ex nutrimento esse contractam, sed etiam ex generationis principijs, aut forte, quia perfectissima est huiusmodi humiditas a generatione contracta. Sciendum secundo q̃ variæ reperiuntur positiones & imaginatiões de hac quarta humiditate q̃tum ad habitudinem eius ad membrum. Imaginantur. n. quidã. Vt Gentilis q̃ huiusmodi quarta humiditas est essentialiter idem, quod humidum membri radicalis siue ipsum mẽbrũ inquantum est humidum. Hoc. n. videtur ex intentione Aui. in littera dum dixit, q̃ hoc humido est continuitas mẽbrorũ, ideo videtur membris continuari, & per consequens ẽ aliud. Et consequenter ponit q̃ huic humiditati non cõpetit descriptio secundæ humiditatis superius in recto, licet bene in obliquo, quia. s. quarta humiditas est ex humore generata a principali dispositione conuersa & membro delegata non effecta pars membri perfecta operatione. Et consequenter concedendum est primo idem esse membrum & humiditatem secundam quia. s. quartam de secundis, mẽbrũ quidẽ pro q̃to animatum est, humiditatem vero secundam inq̃tum humidum contractum & continuatum est. Concedẽdum secundo aliq̃ esse humiditatem secundum perfectã operationem membro assimilatam, licet sit generata ex non assimilatis. Sequitur vlterius non cuiuslibet humiditatis secũdę principium materiale esse humidum in viuente illo ex nutrimento contractum, sed alicuius ex generatione & alicuius ex parte. Ex quo vlterius patet illam notificationem ab Aui. positã non esse proprie dictam diffinitionem vel descriptionem, sed est quędam notificatio vel circũlocutio. Quarta autem humiditas potest totaliter complete describi. Quarta humiditas est humidum ex generatione vel tempore contractum in membris simplicibus contentum, & per quod ipsorum cõtinuitas permanet. Ly humidum ex generatione vel tempore contractum ponitur loco generis. In hoc etiam conuenit cum alijs quæ ex generatione contrahi possunt, sed nõ necessario sicut quarta humiditas vt dicunt quidam. Et ideo adhuc posset a prędicta descriptione remoueri ly ex tempore dicendo q̃ est humidum, quod necessario vel sibi simile ex generatiõe contrahit, & ꝑ hoc differt ab alijs humiditatibus

secundis vt quidam dicunt. Ego autem credo a generatione contrahi omnes secundas humiditates vel saltem cambiũ. Per hoc autem quod dicitur in membris simplicibus contẽtum &c. differt a prima humiditate & rore. Sed per ly p q. s eorũ continuitas &c. differt a cambio per quod non per maner continuitas. Ego autem alias imaginatus sum ꝙ tam ex principio generationis ꝙ̃ ex nutrimento in nobis dupliciť est reperibile humidum animatum. Quoddam perfecte nobis in accidentibus assimilatum, puta duritie mollitie colore sapore, & tale non est humiditas secunda amplius. Quoddã vero non omnino in accidentibus assimilatum circa qđ adhuc operatur virtus nutritiua membri assimilando. Et quia tale humidum animatum est & glutinosum, ideo continuum est membris & eorum continuitatis conseruatiuum proptee quod gluten vel glutinatio nominatur, & consequenter ꝙ illud est humiditas secunda & quarta de secundis, & sibi in recto competit descriptio completa secundæ humiditatis. Et consequenter vltimo patet quomodo exponenda sit diffinitio secundum hanc viam. Secunda vero ponit primo ꝙ glutẽ non est humidum animatum, licet sit valde propinquum ad hoc vt animetur, sed est humidum valde inuiscatum & intersectum membro, & consequenter ꝙ huiusmodi humidũ partes membri cuius intersectum est sua viscositate in sua continuitate cõseruat & cõglutinat ac si eas alligaret, ideo iuxta uulgarem modum loquendi ipsas conglutinat sicut gluten vel colla alligans partes ligni adinuicem videtur ipsas simul cõtinuare. Vide reliquum huius quæstionis in quæstione trigesimasecunda secundi techni.

Quæstio. xli.

QVADRAGESIMOPRIMO Quærit. Vtrũ vbicunq; sit phlegma sit in sanguinem conuertibile, vel sit necessarium ipsum prius redire ad hepar. Quod vbicunq; arguitur. Primo ex littera vt stet iuxta membra & operenẽ virtutes &c. Secũdo nõ maior videtur transmutatio phlegmatis in sanguinem ꝙ̃ sanguinis in carnem, sed ubicunq; s. extra venas hæc secunda transmutatio fieri potest. ergo &c. Tertio. aliquẽ gradum digõnis vel coctionis potest phlegma in venis per actionem caloris acquirere. Sit iste gradus. a. Et arguitur sic. a. gradum digestionis potest phlegma i uenis acquirere, sed minus ꝙ̃ per. a. distat phlegma a decoctiõe pfecta, igitur in uenis potest phlegma gradum digestionis acquirere perfecte. consequentia est nota. & totum añs est possibile, vt patet intuenti, igitur & consequens est possibile. Et pro isto videtur auctoritas Aui. decimatertia tertij tractatu. 1. capłõ de uomitu, vbi ponit ꝙ stõs libẽter suscipit phlegma dulce, & digerendo facit ipsum sanguinem. Item in uenis vel membris potest ex phlegmate fieri cholera. igiť &c. Itẽ sic se hñt venæ post hepar ad ipsum hepar sicut intestina ad stomachum, sed monoculum intestinum complet decoctionem eius quod est diminute decoctum a stomacho, vt. 16. tertij capitulo primo, igitur &c.

Ad oppositum arguitur multipliciter.

Primo quia forma sanguinis producitur virtute carnositatis hepatis immediate vel quasi immediate materiam in sanguinem transmutandam attingẽtis propter quod necessariũ fuit chylum in hepate per venas minutas diuidi, vt in sequẽti cap. patebit. hoc autem non oportuisset si in uenis extra hepar potuisset sanguis generari. Confirmatur, quia pportio hepatis ad sanguinem est sicut proportio mamillæ ad lac & testiculorum ad sperma generandum. vnde & sanguis pducitur rubeus sicut lac album ad similitudinem carnis mamillæ, vt. 3. cañ. 12. fen. 1. cap. & vigesima fen. 1. cap. sed nec extra mamillam nec extra testiculos saltem secundum medicos conuenit lac aut sperma generari. igitur &c. Item. non plus distat chylus a natura sanguinis immediate in sanguinẽ transmutandus ꝙ̃ phlegma distet ab eadem, sed si chylus immediate transmutandus in sanguinem immediate poneretur in venis quę sunt post hepar in sanguinem non transmutaretur, sed corrumperetur, igitur & phlegma. maior patet eo ꝙ chylus immediate in sanguinem mutandus anteꝙ̃ ad hepar perueniat efficitur rubeus vt secundum sensum appareat res similis sanguini quod non est de phlegmate vt patet. minor etiam patet. Nunꝙ̃ enim aliquis auctorum asseruit ex chylo in uenis quæ sunt post hepar sanguinem generari. De hoc dubio potest vtraq; pars probabiliter sustineri. Et primo probabiliter sustineri potest non solum in uenis, sed etiam in arterijs non solum ex phlegmate, sed etiam ex chylo gñari, licet plurimum huius generetur in hepate. Et uidetur hoc posse colligi de mente Aristo. in lib. de hystorijs animalium, & Aristo.
de partibus pluries volentis venas & arterias totius chylum ab intestinis sugere. Et consequenter ꝙ licet in uenis possit hoc fieri non tamen nisi per virtutem eius cõicatam ab hepate. Et consequenter patet modus quo phlegma existens tam in uenis ꝙ̃ extra venas transmutatur in sanguinem. Existẽs. n. extra reingrediť venas uirtute ipsum ad intra venas mouẽte, vbi perfecta decoctione digeritur & transmutatur in sanguinem. Et tunc facilis esset responsio ad argumenta post oppositum. Ad primum dicitur ꝙ licet sanguis virtute carnositatis hepatis generetur, non tamen est necessarium illam materiam immediate occurrere, sed sufficit virtutem eius ad materiam transmutandam immediate peruenire. fuit autem necessarium venas hepatis valde minutas esse, qu a cũ hepati occurrat simul multa ꝗ̃titas chyli digerendi nisi fuisset ꝗ̃si ad minima diuisus nõ potuisset ab hepate perfecte decoqui, sed non tamen tanta occurrit ꝗ̃titas simul phlegmatis in uenis. Ad secundum conceditur ꝙ proportio est &c. ad istũ sensum ꝙ queadmodum in hepate est uirtus faciendi sanguinem ex chylo, ita in mamilla lac ex sanguine. & negatur consequentia &c. Et causa est quia hepar influit virtutem naturalem & spiritum plurimum in venis qui est instrumentum digestionis tertiæ, sed nec mamilla nec testiculus virtutẽ & spiritum alijs membris influit vt patet. Ad tertium probabiliter conceditur ꝙ si chylus proximus vel valde propinquus, in sanguinem transmutetur transiret hepar vł recipere tur i uenis post hepar ibi posset completã digestionẽ recipere, sed hoc non conuenit, quia in hepate digeritur. Auctores igiť non fecerunt de hoc mentionẽ tanꝙ̃ de contingenti remoto.

Secunda autem positio ponit ꝙ sicut non generatur spiritus vitalis alibi ꝙ̃ in corde nec animalis alibi ꝙ̃ in cerebro, nec gignitiuus nisi i testiculis aut spermate, nec lac nisi in mamilla, ita nec sanguis nisi in hepate. Et pro se habet motiua iam dicta. Ex quo infertur primo ꝙ ad hoc ꝙ phlegma possit conuerti in sanguinem ipsum extra venas existentem oportet venas ingredi, & deferri ex venis ad hepar & ibi perfectã decoctionem suscipere. Dicebãt tertio ꝙ licet ita sit phlegma tamen tempore inanitionis absq; hoc ꝙ in sanguinẽ proprie conuertatur potest a membris quadam alteratione alterari qua redditur membris conueniens & proportionalis, & ea aliqualiter fouens & confortans resistendo inflãmatiõi & exiccationi consequentibus inanitionem, & hæc est quędam improprie dicta nutricatio, sicut etiam chylum improprie dicimus stõm nutrire. vt colligitur. 13. tertij primo cap. Quid autẽ moueat sanguinem aut trahat ab extra venas ad hepar & qualiter fiat hic modus uidebitur infra de uirtutibus &c.

Ad argumenta igitur alterius positionis respõdetur. Ad primum ut stet iuxta membra &c. & uirtutes operẽtur et nutriat hoc est nutricatione proprie dicta. Ad secundum dicitur ꝙ non nisi in carne sit sanguinis transmutatio in carnem, quia carnis proprium est carnem restaurare, & sic hepatis proprium est sanguinem generare secundum ꝙ non alterius. Nutricatio dupliciter.

Ad aliud in uenis potest ex phlegmate & sanguine generari cholera, uerum est non naturalis & a calido præter naturam non tamen sequitur ꝙ sanguis &c. ut patet. Ad aliud dicitur ꝙ nullum gradum digestionis perfectę ad formam sanguinis potest inducere aliquod membrum nisi caro hepatis, illa. n. est agens ad hanc formam limitans uel determinans, licet igitur ulterius calefieret &c. non tamen talem præparationem reciperet ex qua induceretur forma sanguinis sicut qualitercũq; alteraretur uapor sanguis extra cor, non tamen in spiritum transmutaretur. Ad aliud diciť ꝙ stõs libenť

recipit phlegma dulce ex quo nutriatur.ſ.improprie & cõuertat ipſum in ſanguinem.ſ.improprie dictum qui non eſt niſi phlegma vlterius prout membro conuenit decoctũ. Ad vltimum dicitur I ſolo ſtõ poſſe generari chylum, ulteriori tamen quadam decoctione poteſt in inteſtinis digeri, et ita etiã in uenis poſt hepar poſtq̃ iam generatus eſt ſanguis in hepate poteſt ſanguis quãdam vlteriorem decoctionem recipere, & hoc nõ repugnat dictis. Huius vero cauſa eſt, qa poſtq̃ agens naturale aliquem effectum induxit non retrahit ſuam actionem, quia tunc eſſet agens rationale. Hepar autem dum digeſſit choleram gradum ſuperfluæ dococtionis induxit, ĩõ non retrahet illum gradum, & per conſequens nec cõuertet in ſanguinem. hoc argumento vtitur Auer. 3. colliget. 4. cap̃. Melancholia autem eſt ſicut fex ſanguinis, fex autem per digeſtionem non conuertitur in rem ſimilem illi cuius eſt fex.

Auer. Aliter Geñ. Et non poteſt conuerti, quia eſt materia illi formę in proportionata ſiue hoc ſit merito manifeſtæ ſiue occultæ proprietatis. Contra quia primo coctum incrudari poteſt, vt ſanguis dum in lac conuertitur. Item quia poteſt infrigidari, igitur poteſt remoueri ille gradus decoctionis ſuperfluæ. Item ſecundo regiminis acutorum. Cholera per infrigidationẽ conuertitur in phlegma. Item ex potu aquę frigidæ in febre ſanguinea aut cholerica poteſt gñari phlegma. Ad primum negatur conſequentia, qualiter autem coctum poſſit incrudari & incrudetur, vel vlterius digerat̃ ſanguis dum conuertitur in lac videbitur infra. Similiter ad ſecundum, licet enim infrigidaretur & incrudaretur cholera, non tamen in ſanguinem tranſmutaretur, ſed de hoc plus in ſequenti cap̃. Ad tertium dicitur q̃ choleram conuerti ad phlegma eſt ipſam aliquo modo uerſus naturam phlegmatis inclinari, quia infrigidari. Ad Vltimum dicitur ſimiliter, vel dicitur q̃ ex potu multæ aquæ frigidæ incrudatur phlegma quod tandem a uirtute non regulatum putreſcit & facit febrẽ phlegmaticã nõ tñ ſanguis & cholera I phl̃a cõuertit̃.

Queſtio. xlij.

QVADRAGESIMOSECVNDO Quærit̃. Vtrum ſolum quatuor ponendæ ſint digõnes in homine. Et arguitur multipliciter q̃ non. Primo. tanta videtur differentia cambij a rore quanta primæ humiditatis a ſanguine. Igitur tantum differt tranſmutatio qua ex rore ſit cambium a generatione roris quantum generatio primæ humiditatis differt a ſanguinis generatione, ſed generatio primæ humiditatis eſt digeſtio diſtincta a generatione qua generatur ſanguis, & per conſequens ſaltem quinq̃ erunt digõnes. Et ſilr argui poteſt de generatione glutinis ex cambio. Secundo præter digeſtionem qua in ſtomacho generatur chylus ex cibo humores ex chylo & humiditas prima ex humoribus, & ſecunda ex prima eſt in nobis alia digõ. Igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum arguitur, quia præter has eſt digõ qua ex phlegmate generatur ſanguis quæ nõ videtur minor tranſmutatio q̃ chyli in phlegma, ſilr eſt digeſtio qua phlegma ſit ex ſanguine et ſpiritus animalis ex uitali, et ſic de alijs.

Tertio quælibet pręparatio nutrimenti vt reddatur conueniens ad nutriendum eſt digeſtio eo q̃ quælibet talis eſt perfectio humidi a proprio & innato calido, ſed plures q̃ quatuor ſunt huiuſmodi præparationes. igitur &c. patet conſeq̃ntia & arguitur minor, quia pręter has eſt pręparatio cibi I ore ſanguinis in corde, igitur &c. Quarto. non eſt neceſſario ponenda digeſtio quę ſit in uenis. ergo &c. aſſumptum arguitur, quia alias notabilis pars carnis regeneratę non poſſet nutriri eo q̃ in ea regenerantur venæ & per conſequens nõ poteſt fieri in ea tertia digeſtio qua ablata auſertur quarta. igitur &c. Vel ſic notabilis q̃titas carnis regñatæ nutritur, & tamen illam nutricationem non antecedit digeſtio tertia, igitur &c. aſſumptum arguitur, quia in ea non regenerantur venæ in quibus debet fieri tertia digeſtio. Et confirmatur qa ſecundę humiditates non ſunt eſſentialiter diſtinctę a ſanguine. igitur non eſt ponenda aliqua digeſtio præter digeſtionẽ hepatis. aſſumptum probatur primo, quia alias daret̃ febris materialis non humoralis. Similiter patet, quia cum iſtæ humiditates ſint quatuor digeſtiones iam eſſent ſimiliter quatuor. Similiter perfectior videtur diſpõ ſecundæ humiditatis q̃ ſanguinis cum ſit membrorum ſubſtantię propinquior, et producitur a uenis & membris, igitur pfectiorem induceret venę & membra diſpoſitionem q̃ hepar in nutrimẽto, & p cõſeq̃ns uideret̃ pfectiora. Pro iſto ẽ auctoritas Auer. 2. colliget. capi. de accidetuibus digeſtiuę ponent̃ ſolum tres. Et Gal. 2. complexionum & ſecunda aphoriſmorum in cõmẽ. illius aphoriſmi. Vbicũq̃ cibus p̃ter naturã ſtrat ponit tres. Auer. Gal.

Ad oppoſitum eſt Aui. In prima primi.

In iſta queſtione primo pręmittenda ſunt præambula. Secundo concluſiones de quæſito. Quantum ad primum ſit hęc prima diſtinctio q̃ vt propoſito pertinet æquiuoce utuntur auctores hoc termino digeſtio. Quandoq̃. n. ſumit̃ digõ pro qualibet præparatione nutrimenti per quam reddit̃ nutrimentum membro proportionatum ad nutriendum, uel diſponitur ad hoc ut proportionetur qualiter alterationem quę ſit in ore per maſticationem appellant frequenter digõnẽ & præparationem, ſimiliter purificationem ſanguinis in corde nominant digeſtionem. Secundo ſumitur proprie ſolũ pro tranſmutatione nutrimenti qua ſit nutrimentum præparatũ ad hoc vt nutriat, & cum hoc ſubſtantialiter tranſmutetur qualiter aliam digeſtionem dicimus hepatis & aliam ſtomachi, non tamen dicimus aliam magnarum uenarum & cordis, quia manet idem digeſtum eſſentialiter. Tertio ſumitur digeſtio pro qualibet notabili tranſmutatione ipſius nutrimẽti uerſus ſubſtantiam membri, ſiue per hoc perdat præexiſtẽtem materiam ſiue non, dum tamen ad ſenſum uideatur a p̃exiſtenti digeſtione notabilis differentia. Secũda diſtinctio q̃ digeſtionum quędam ſunt quibus præparatur nutrimẽtũ ut membrum nutriat, quędam vero ad alium finem q̃ ad nutricationem ordinãtur principaliter. Exemplum primi ut digeſtio ſanguinis in uenis facta. Exemplum ſecundi, vt digeſtio ſanguinis ut conuertatur in ſperma uel ſpiritum. Tertio pręmittendum q̃ de humiditatibus ſecundis plures ſuę ſunt poſitiones. Quidam enim poſuerunt humiditates ſecundas a ſanguine ſolum accidentaliter ſiue per accidentales diſpoſitiones eſſe differentes & nõ accidentaliter. Quidã uero poſuerunt ipſas a ſanguine differre eſſentialiter, & hi diuerſificati ſunt. Quidam. n. poſuerunt omnes humiditates ſecundas pręter ultimã eſſe eſſentialiter ſimiles, differẽtes tñ a ſanguine. Quidã uero poſuerunt ipſas oẽs etiam inter ſe eſſentialiter differentes, & habent pro iſto motiua ſatis debilia, ideo prætermitto. Præmittendum quarto q̃ tranſmutatio qua generatur vltima humiditas de ſecundis non proprie dicitur digeſtio, ſed nutricatio, licet nutricatio poſſit digeſtio notari, quia digeſtio eſt tranſmutatio pręparatiua ad nutricationẽ.

Digõ tripliciter.

Digõnis ordinatio duplex.

Humiditatũ ſecũdarũ poſitio quadruplex.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Capiẽdo digeſtionem primo modo non ſolum ſunt quatuor digõnes, patet, quia multo plures ſunt tranſmutationes etiam ad nutricationem finaliter ordinatæ, igitur &c. patet conſequentia & aſſumptum patet, ſunt enim ſaltem. 8. & forte plures. Eſt. n. primo præparatio cibi I ore. Secundo digeſtio ſtõi. Tertio hepatis Quarto cordis. Quinto venarum. Sexto ad formam roris. Septimo cambij. Vltimo ad formam membri. Et addere poſſumus digeſtionem quæ ſit in meſeraicis. Et ſimilit̃ pręparationem quæ ſit in gibbo hepatis diſtinctam ab illa q̃ ſit in concauo & plures alias. Secunda concluſio. Non ſolum ſunt quatuor digõnes ſecundum ſpeciem ad aliquem finem a natura intentum ordinatę. patet, quia præter iã dictas eſt digeſtio qua ſit ſperma & ſpiritus. ergo &c. Tertia concluſio. Capiendo digeſtionem ſecundo modo. ſ. pro tranſmutatione ſubſtantiali nutrimenti pręparatiua ad nutricationẽ probabiliter teneri poteſt ſolum duas digeſtiones eſſe, & ſilr ſolum tres, & ſimiliter ſolum quatuor. Prima pars patet. Probabiliter. n. teneri poteſt humiditates ſecundas inanimatas nõ eſſe a ſanguine naturaliter ſpecie diſtinctas, ſed ſolum accidẽtaliter & ſic non ſunt digeſtiones tranſmutationes illæ quibus fiunt hæ humiditates ſecundę. Tranſmutatio autẽ vltia in ſubſtantiã mẽbri nõ eſt digeſtio, ſed ipſamet nutricatio ad

Digõnũ numerus octuus.

quam

quam digestio præparatiue. Secunda pars patet. probabiliter enim tolerari potest secundam humiditatem cambium et rorem esse eiusdem speciei a sanguine tamen differentes & tũc erunt tres transmutationes substantiales præparatiuæ ad nutricationem. Vltima vero est nutricatio. Similiter tertia pars patet apud ponentes primam humiditatem specie differre a cambio & eandem esse digõnem qua generatur cambium & ros ponẽdo rorem esse respectu cambij sicut phlegma respectu sanguinis, vt supra declaratum fuit. Sic patet etiam ꝓbabiliter sustentabile illas esse quinque distinguendo digõnem roris contra digestionem cambij. Quarta conclusio Aui. distinguens quatuor digestiones secundum speciem cõtra se inuicem non habet eas penes specificam distinctionem causarum per quas illæ acquiruntur distinguere. patet, quia consideratio illa non est medicinalis, sed potius metaphysica, vel naturalis. Item huiusmodi distictionis nõ habetur euidens notitia. igitur &c. patet consequentia & assumptum patet intelligẽti. patet similiter qa essent multo plures vt phlegmaós &c. Quinta conclusio. Capiendo digestionem tertio modo præcise quatuor sunt digestiones, ad sensum Aui. ad hunc sensum ꝙ præcise sunt quatuor notabiles transmutationes materiæ nutrimentalis ad nutricationem præparatiuæ in locis notabiliter distĩctis a calore naturali in nostro corpore prouenientes. Nullę. o. sunt quin sint ad has reducibiles. Et illam conclusionem intellexit Aui. Omnis. n. digestio talis fit in uenis vel in hepate &c. Et dicitur notabilis ad differẽtiam cibi in ore, & sanguinis in venis magnis & corde & arterijs, non enim fit per illas cibi vel sanguinis notabilis variatio ab eo quod prius. Et per hoc quod dicitur in locis notabiliter &c. excluditur distinctio roris contra cambium, quia fiunt ĩ eodem loco, licet probabiliter teneri possit rorem esse sicut partem crudam & diminute decoctam in factione cambij. Et ex hoc patet responsio ad quæstionem. Sed ẽ notandum de his quatuor digestionibus ꝙ distinctio digestionum non est sumenda nisi penes distinctionem earum naturaliter adinuicem ordinatarum, quia alias cum digestio qua cholera producitur aut melancholia sint notabiles iam dicendę essent multo plures ꝗ̃ quatuor. Et sub hac forma potest poni conclusio. præcise sunt quatuor digestiones. i. præcise sunt quatuor transmutationes notabiles materiæ nutrimenti acquisitæ ad nutricationem membrorum præparatiuę in primis notabiliter differentibus contingentes adinuicem naturaliter ordinatæ. Et dicitur notabiles propter pręparationem cibi in ore sanguinis in corde. Et dicitur præparatiue ad nutriendum ad differentiam materię quę præparatur vt cõuertatur in spiritum & in sperma. Et dicitur in locis &c. ad differentiam secundarum humiditatum quæ sunt plures vt ros et cambium &c. Et dicitur ordinatæ ad differentiam quatuor humorum quorum generationes non sunt naturaliter adinuicem ordinatæ, possunt. n. omnes simul generari. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando consequentiam, vt patet. Ad secundum dicitur ꝙ digestio qua generatur sanguis ex phlegmate reducitur ad secundam. Substantia. n. phlegmatis est substantiæ chyli satis propinqua & communicans etiam in loco. Digestio vero ꝗ̃ ex sanguine fit sperma aut spiritus non sunt digestiones de quibus in proposito loquitur Aui. Et non digeritur illa materia nutrimentalis finaliter vt nutriat membra. Ad tertium patet negandum esse antecedens. Ad quartum negatur assumptum. Ad probatiõem potest dici primo ꝙ notabili pte deperdita dum generatur regenerantur venę paruæ in ea, vel saltem sic esse est possibile, vt colligitur primo de spermate secundum nouam translationem & quarto de vtilitate particularum tractatu primo de sermone vniuersali in cura neruorum membri vbi ĩquit. Venarum autem rami multotiẽs eueniunt & nascuntur sicut caro. Vel aliter dicitur ꝙ sicut caro regenerata potuit ex humiditatibus secundis in extremitatibus aliarum venarum regenerari, ita ex eisdem nutriri poterit, sicut & ossa plurima a capillaribus venis remota notabiliter. Ad confirmationem vero posset probabiliter concedi perfectiorem substantiam producere alia membra ꝗ̃ hepar per digestionem suam, immo et etiam ꝗ̃ cor per digõnẽ qua generat cambium tenendo cambium perfectius esse rore & cambio gluten. Non tamen ex hoc sequitur illa esse perfectiora. Primo quia hoc non faciunt nisi virtute hepatis & cordis. Secundo quia tam hepar ꝗ̃ cor per sua temperamẽta producunt humiditates secundas sibi proprias per actũ propriæ digestionis quæ sunt multo perfectiores humiditatibus secundis aliorum membrorum sibi correspondentibus sicut cor & hepar sunt eis pfectiora. Et pro auctoritate Auer. potest dici ꝙ volebat in uenis acquiri rem specie distinctam a sanguine ideo visum fuit ꝗ̃ pluribus negare illam digõnẽ.

Gal. vero totalem transmutatiõem qua generantur quatuor humiditates secundę considerauit tanꝗ̃ unam pro quanto ẽ vnius ordinis, ideo dixerat tres esse digestiones.

Quæstio. xliij.

QVADRAGESIMOTERTIO Quęrit. Vtrũ quatuor humorum in hepate generatorum sit unus & idem calor efficiens. Et arguitur ꝙ non. Primo, quia idem inquãtum idem semper est aptum facere idem. secundo de gñone. igitur &c. Secundo calor efficiens sanguinem est temperatus, ut colligitur in littera & efficiens phlegma diminutus choleram excessiuus, sed non est idem calor temperatus excessiuus et diminutus, ut patet. igit &c. Tertio oĩs diuersitas in cãtis prouenit ex diuersitate agentis uel materiæ. 9. metaphysicæ. sed humorum diuersitas non consequitur diuersitatem materię, igitur agentis & per consequens caloris. consequentia nota, & colligitur maior. 9. metaphy. & arguitur minor, quia quatuor sunt humores abinuicem specie & multum notabiliter differentes quanta diuersitas non reperitur in chylo & ptibus eius. igit &c. Item si chylus secũdũ oẽs ptes eius uniformis attrahatur ab hepate patet ex illo gñari quatuor humores diuersos. Aut igitur hæc diuersitas prouenit ex parte materię vel caloris. Nõ primũ, ut sequit ex casu. igitur &c.

Ad oppositum arguitur. Hepar per totum eius calorẽ naturalem transmutat chylum in quatuor humores, sed hic est unus calor numero, ut satis patet. igitur &c.

In ista quæstione primo pręmittenda sunt quædam præambula. Secundo ponendæ sunt conclusiones de quæsito. Prĩcipiũ gñatiuũ humorũ duplex.

Quantum ad primum. Primo nota ꝙ principium generatiuum humorum est duplex. s. principale & instrumẽtale. Exemplum primi, ut anima hepatis. Exemplum secundi, sicut calor complexionalis quo mediante operatur virtus uel anima eius hepatis operationes. Secundo nota ꝙ cum quęrit, utrum unus &c. potest intelligi de calore totali & partiali. Tertio nota ꝙ licet omnis diuersitas effectus consequat diuersitatem ex parte agentis uel materię uel utriusq; non tñ proportionaliter ꝗ̃ta est effectuum diuersitas & dissimilitudo tanta est actualiter agentis vel materiæ diuersitas. Idem enim calor secundum speciem solum secũdum magis et minus variatus ex materia omnino consimili põt effectus spẽ distinctos producere. Vt calor stomachi cholerici ex lacte generat fumum, aut humiditatem corruptam ex quo calor stomachi temperati generat humorem bonum & laudabilem. Et eandẽ partem mellis quam conuerteret calor iuuenis ĩ choleram calor senis in sanguinem transmutaret. Similiter etiã ex parte diuersitatis materiæ solum secundum magis & minus possunt effectus produci specie differentes. Vt calor stomachi temperati aut cholerici chylum temperatum in hũores naturales transmutaret, chylum tamen calidum & inflãmabilem in rem adustam ut patet prima primi cap. de modo generationis humorum. Ex quo patet ꝙ secundum variam proportionem agentis ad materiam contingit effectus specie distinctos produci. Et illud intellexit Aui. prima primi. allega. cap. dum dixit ad generationem humorum requiri æquidistantiam. Quarto præmittendum eundem calorem comparatum materijs diuersis esse respectu vnius denominabilem excessiuum, & respectu alterius diminutum. patet, quia potest unum superflue transmutare & aliud non. igitur &c. Quarto nota ꝙ licet chylus ex quo generantur humo-

res uideatur uniformis ad sensum tamen est ex parte rei dif
formis in suis partibus ualde, nã in eo sunt partes igneę aqueę
aereæ & terreæ &c. Quantum ad secundum sit hæc prĩa
conclusio. Diuersi sunt calores hepatis partiales a quibus tã-
quã particularibus instrumentis quatuor generantur humo-
res. Et intellige per ly diuersi dissimiles. patet, quia intensior
est calor gibbi hepatis & remissior concaui quorum quilibet
est partiale instrumentum. igitur &c. patet consequentia &
assumptum similiter. Secũda conclusio. Licet ita sit tamẽ
quilibet istorum est quatuor humorum partialiter producti-
uus. patet qa tã io gibbo q̃ in concauo quatuor humores ge-
nerantur. igitur &c. Tertia conclusio. Totalis calor hepa-
tis quatuor humorum productiuus est. unus patet ut supra.

Quarta cõclusio. Licet materiæ chyloſę difformitas sit cã
diuersitatis huiusmodi humorum in hepate, non tamen est to
talis cã huius. Prima pars patet, quia in chylo sunt partes ta-
liter proportionatæ generationi cholerę q̃ non sanguinis &
econuerso uel saltem non æqualiter. igitur &c. Secunda pars
arguitur. Aliqua pars chyli temperati in hepate tẽperato con-
uerteretur in choleram quę tamen in phlegmatico non. Simi
liter aliqua in sanguine conuertitur quæ in phlegmatico con
uerteretur in phlegma. igitur non sola difformitas &c. patet
consequentia & añs similiter. Primum corrolarium. Idẽ
calor successiue ex materia una & uniformi potest plures ꝓ-
ducere humores, quia primo phlegma postea sanguinẽ &c.

Corrolarium secundum. Non quãtacunq; est difformitas
effectus tanta est materiæ uel agẽtis. Corrolarium tertiũ.
Idem calor ad diuersas partes chyli comparatus est denomi-
nandus superfluus diminutus & temperatus. Corrolariũ
quartum. Ex chylo uniformi in hepate temperato uerisimi-
liter non generantur quatuor humores. Nisi quis uellet ima-
ginari diuersitatem applicationis posse hanc difformitatem
cãre quod non est uerisimile. Potes tamen imaginari q̃ sit ꝓ
pter diuersitatem multitudinis & paucitatis spiritus & calo-
ris occurrentis partibus, & sic si chylus uniformis fuerit qua-
tuor humorum potest fieri gñõ imaginando q̃ uirtus secũdũ
exigentiam humoris generandi transmittat plus uel minus
de spiritu. Quintã conclusionem posuerunt quidam anti-
qui. uidelicet. Præter calorem hepatis unum existentem ĩ spe
cie sunt quatuor uirtutes per q̃s ex chylo q̃tũlibet uniformi
est quatuor humorum generatiuum. hoc persuadetur. Primo
quia proportionabilior uidetur generationi sanguinis quæli-
bet pars lactis aut uitelli oui q̃ aliqua pars fabæ. patet, quia
uitellum oui citius q̃ aliq̃ partem fabæ hepar transmutaret
in sanguinem. consequens est contra experimentum. igitur
oportet dicere ex parte uirtutum quatuor ĩ hepate repertum
quarum aliqua concernit phlegma, aliqua choleram &c. Se-
cundo, quia in minima carne reperiuntur quatuor uirtutes di
stinctę ut infra uidebitur, igitur non repugnat sic esse in hepa
te. Tertio, quia finis impermutabilis debet habere causã im-
ꝑmutabilẽ, sed generatio quatuor humorum est finis imper
mutabilis. igitur habebit causam impermutabilem. sed non
materiam, igitur agens quod est hepar. Et imaginamur hic
q̃ illæ uirtutes sint causa generationis quatuor humorũ quã
ĩcunq; fuerit materia uniformis. Ad argumenta princi-
palia patet ea dictis solutio.

Quęstio. aliiij.

QVADRAGESIMOQVARTO Quęritur.
Vtrum causa efficiens humoris melancholici naturalis sit ca
liditas temperata. Et arguitur multipliciter q̃ non. Primo,
humor melancholicus est frigidior phlegmate, igitur non fit
a calido temperato. patet consequentia & assumptum argui-
tur. Primo, quia rigor quartanæ est fortior q̃ quotidianæ, &
similiter frigus quartanæ est maius consequens impressionẽ
melancholiæ. Secundo, quia phlegma est propinquius spũi
& sanguini qui sunt calidiores melancholia. Tertio, qa phleg
ma naturale est saporis dulcis. melancholia uero naturalis ẽ
pontici, vt prima primi cap̃. de humoribus, sed in substantia
frigidiori fundatur sapor põticus & acetosus q̃ dulcis, ut col
Gal. ligit. 3. cañ. cap̃. 3. & 4. de simplici medicina distĩõne tertia.
primo &. 1. cap̃. igitur &c. Secundo principaliter maior
est frigiditas generans melancholiam naturalem q̃ phleg-
ma. igitur &c. assumptum ꝓbatur, quia frigus generat phleg
ma & multum superfluens melancholiam. prĩa primi cap̃.
de modo generationis humorum. Et cõfirmatur, quia sic
se habet phlegma naturale ad melancholiam naturalem &
econtra, sicut non naturale ad non naturalem & econtra, sed
quolibet phlegmate non naturali melancholia aliqua nõ na-
turalis est frigidior, puta generata ex phlegmate per uiã cõ-
gelationis. igitur &c. Tertio, melancholia naturalis est hu
mor frigidus & siccus. Igitur non fit a calido temperato. con
sequentia tenet. non enim dicitur calor humorum producti-
uus temperatus vel igneus aut diminutus, nisi quia rei tem-
peratæ igneæ &c. productiuus &c. vt uisum est circa litte-
ram. & assumptum satis patet. Quarto minus dominatũ
calor hepatis supra partem chyli in humorem melancholicũ
conuertendam q̃ supra partem in phlegma conuertendam.
igitur magis diminutum est calidum generans melancho-
liam &c. consequentia tenet vt uisum est circa litteram, &
assumptum, quia pars illa est grossior & terrestrior &
cuilibet transmutationi inobedientior & calidum vtrobiq;
est æquale, vt patet ex quæstione præcedenti.

Ad oppositũ ẽ Aui. prima primi. cap̃. de mõ gñonis hũoꝝ.

In quæstione hac erunt duo articuli. In primo videbitur
quid sit frigidius an phlegma an melancholia. In secundo re- Phlã & melancholia duplex.
spondebitur ad quæsitum. Quantum ad primum sit hæc
prima distinctio, q̃ tam phlegma q̃ melancholia potest esse
duplex. s. naturale, & præter naturam. Quid sit utrũq; patet.
Ex quo patet in articulo posse comparari phlegma naturale Phlã naturale duplex.
ad melancholiam naturalem, q̃ præternaturalem ad præter-
naturalem & econtra. Secunda distinctio. Phlegma natu
rale est duplex. Et similiter melancholia. Quoddam a princi-
pali dispositione conuersum notabiliter, vt propinquum ad
hoc vt conuertatur in sanguinem. Quoddam vero non per-
mutatum notabiliter a principali dispositione. Pręmitten
dum tertio phlegma naturale esse in sanguinem transmuta-
bile, non naturale vero non. Præmittendum quarto ex q̃li-
bet phlegmate q̃tũcunq; frigido per viam cõgelationis pos
se generari melancholiam non naturalem. Ex quo. n. ĩ ultreo
per congelationem possunt excludi partes aquosæ humidæ
cum remanentia terrestrium. igitur &c. Similiter ex sanguie
potest per congelationem fieri melancholia non naturalis vt
colligi potest cap̃. de humoribus. & sexta quarti cap̃. de mor-
su canis rabidi. sed multo maior ẽ distãtia sanguis a melãcho-
lia q̃ phlegmatis vitrei. igitur &c. Sit igitur hæc prima con
clusio. Aliquod phlegma naturale est qualibet melancholia
naturali minus frigidum vł calidius. ꝓbatur. Aliquod phleg
ma naturale aliquo sanguine naturali est calidius, igitur &c.
patet consequentia & assumptum probaui supra cap̃. de cõ-
plexionibus membrorum. Item a quolibet sanguine natura-
li quilibet humor melancholicus recedit notabiliter & non
quodlibet phlegma, puta illud quod est immediate in sangui
nem conuertendum. Secunda conclusio est hęc. Phlegma
naturale a principali sua dispositione non alteratum frigidius
est q̃ melancholia. Istam conclusionem voluit Aui. prima
primi cap̃. de complexionibus membrorum dum inquit. Fri
gidius quod est in corpore nostro ẽ phlegma. Item qa phleg
ma attestatur elemento frigidiori. s. aquæ colligitur idem se-
cundo complexionum, et in libro de malitia complexionis di Phlatis & melę causa.
uersę, & in cap̃. de modo generationis humorum ponit. cãm
phlegmatis effectiuam esse calorem diminutum & melan-
cholię temperatum, & plura alia adduci possent. Tertia cõ-
clusio probabiliter ponitur. Quolibet phlegmate q̃tũcunq;
frigido aliqua melia nõ naturalis est frigidior. ꝓbaĩ. Ẽ a phleg
mate q̃tũcũq; frigido conuenit per congelationem melãcho
liam non naturalem generari, sed omne generatum ex alio ꝑ
congelationem videtur frigidius. igitur &c. Nota tamen illã
conclusionem non euidenter esse probatam probabiliter. n.
teneri potest oppositum imaginando q̃ licet per congelatio-
nem partes remanentes infrigidentur per congelationem
tamen

tamen exprimuntur partes aquosæ frigidiores ꝙ̃ sint terrestres, vnde remanens non est frigidius. Et sic aliqua melancholia aliquod phlegma est frigidius & aliquod minus frigidum, & per cõsequens aliquod æquale vt secunda primi. Et ex his patet responsio ad argumentum. Quantum ad secũdum colligendo quędam dicta circa litteram sit hæc prima conclusio. Ideo non dicitur melancholia fieri a calido temperato, quia calidum ipsius effectiuum sit ponderaliter temperatum. patet satis. Secunda cõclusio. Non ideo etiam dicitur fieri a calido temperato, quia illud sit temperatum ad iustitiam. patet, quia per idem phlegma factum ex cibis tẽperatis in hepate temperatum denominaretur ad mentẽ Aui. fieri a calido temperato. cuius oppositum ponit in littera.

Tertia conclusio. Non ideo dicitur calidum generans melancholiam temperatum quia producit rem temperatam in relatione ad sanguinem. Quarta conclusio. Huiusmodi calidum dicitur temperatum per abnegationem extremorum caloris a quo generantur humores, talia enim extrema sunt calor igneus generãs choleram, & calor diminutus generãs phlegma. Quia igitur calor generans melancholiam nõ est ita intensus vt calor generans choleram nec ita remissus vt generans phlegma, cõsequenter dicitur per abnegationem medius. Et istam conclusionem intellexit Auicen. in littera.

Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur negando assumptum saltem de naturali posset probabiliter negari. Et cum arguitur ꝙ rigor &c. neganda est cõsequentia: est enim maior, quia exteosior propter materiæ grossitiem & fortior propter grauitatem & horribilitatem melancholiæ & contrarietatem eius ad virtutem, quare virtutem magis prosternit, & propter densitatem magis imprimit. Consimiliter dicitur de frigore, & negatur phlegma nõ conuersum esse formaliter propinquius sanguini quo ad gradum caloris licet virtualiter sic. Similiter dicitur ꝙ phlegma naturale non conuersum versus sanguinem a principali dispositione non est saporis dulcis sed insipidi, & ꝙ si participat dulcedine illa est valde remissa, & quòd non quantumcunq; remissus gradus dulcedinis arguit calorem maiorem ꝙ̃ sapor ponticus vel acetosus. Ad secundum patet responsio. Ad confirmationem neganda est illa similitudo vel proportionalitas &c. Ad quartum dicitur quòd licet simpliciter & absolute minus dominetur &c. non tamen quo ad posse calefacere.

Quæstio. xlv.

QVADRAGESIMOQVINTO Quæritur. Vtrũ existimatio vel species in anima possit esse causa motus humorũ aut quouis modo realis alterationis. Arguit ꝙ non. Primo, quia agens & passum debent esse communicantia in materia qualia nõ sunt species in anima et humor.

Secundo, hoc esset per motum spiritus, sed arguitur ꝙ nõ, quia vel moueret anima spiritum aliquid imprimendo: vel nihil. Si nihil nunc spiritu mouebitur ex se, quod est contra Aristo. 8. physicorum. Si aliquid cum anima sit vna & spiritus vnus vnicam saltem imprimet qualitatem. Non igitur spiritus similis mouebit ipsos ad diuersas differentias positionis sibi oppositas. Tertio, quia tantum distare videtur & plus spiritus pedis ab imaginatione existẽte in medio vẽtriculo cerebri platonis ꝙ̃ spiritus manus vel pedis sortis tãgẽtis caput platonis imaginantis, sed illa potest mouere spiritum pedis. igitur & spiritũ manus sortis, & sic poterit vna anima transmutare corpus alterius quæ est positio Auicen. quarta sexti naturalium communiter impropriata. Quarto, sequitur ꝙ imaginatio posset esse ęgritudinis curatiua, ꝙ si conceditur contra, quia præcise sunt tria instrumenta medicinę. scilicet diæta: potio, & chyrurgia quorũ nullũ est imaginatio. Quinto, quia oĩs trãsmutatio naturalis fit per cõtrarium, ut patet primo de generatione & corruptione.

Ad oppositum est Auicen. in littera. Etiam motus æstimationis mouet humores. Et secunda fen. doctrina secunda capitulo de his quę proueniunt ex accidentibus animę. Est etiam cũ corpus patitur propter operationes animales alias ab istis &c. Item confidentia potest esse causa ægri ad salutem, sed hæc est transmutatio realis. igitur &c. maior colligitur primo ꝓnosticorum. 2. commento. Ille plures sanat de quo plures confidunt. Et quarta sexti naturalium penultimo caplo. Plus facit cõfidentia ad sanationẽm ꝙ̃ medicus cum omnibus suis instrumentis. Gal.

In hac quæstione de virtute quæsiti non est dubium. Experimento enim patet varias animæ effectiones nostra corpora varijs modis alterare mouendo spiritum ab intus ad extra, & econtra. Sed de modo quo hoc contingat est dubium. Credidit enim Auicen. in sua metaphysi. & sexto naturalium capitulo allegato. quòd imaginatio humana nõ solum est efficax ad alterandum corpus proprium, sed alienum. Et habeat motiuum illud. Cum enim animam constet ex nobilissimis principijs esse & ab his immediate pendeat. s. cœlestibus corporibus & intelligentijs, quia est infinita intelligentiarum materia aliorum entium mundanorũ est naturaliter obediens animæ quæ multam sapit superiorum naturam, & maxime cum fuerit anima producta a nobilissimis cœlestium influxibus, tunc enim poterit per imaginationem corporis essentiam ac materiam transmutare & niues & pluuias & grandines inducere & pellere & alias mirabiles transmutationes inducere, & hoc maxime erit verum cum anima fuerit imaginationum valde fixarum et fortium & fuerit separata ab operationibus sensitiuis multum diuertentibus & impedientibus animam. Et hoc multis experimentis fortificari potest quæ ibi collige. Sed hæc positio communiter improbatur, quia propinquius est corpus proprium animæ ab anima transmutante ꝙ̃ alienum. igitur multo melius & efficacius &c. Item quia anima non agit nisi in virtute superiorum, sed talia non agunt nisi mediãtibus causis inferioribus calefaciendo & infrigidando mediante motu lumine & influentia. igitur &c. Hæc positio sustentabilis esset si quis vellet insistere. Aliter igitur respondetur ad quæsitum. Præmittendo primo ꝙ in naturalibus corporibus inanimatis multi possunt motus nouiter initiari, & in talibus nõ aduenit noua impręssio principalis illius motus aut prohibentis remotio. hoc patet de mutatione facta in aere supposito grauiori nullo prohibente remoto ascendit superposito vero leuiori descendit, & hoc non est nisi ex naturali ordine grauium. taliter enim ex natura dotata sunt vt quandocunq; grauiori leuius superponitur vel leuiori grauius superponitur vtrunq; illorum ab intrinseco inclinetur ad motum. Contra. tunc graue inanimatum moueretur ex se. Neganda est consequentia, quia hoc non fit sine motu in exterioribus contingente vel mutatione quæ est causa huius motus. Et penes hoc erunt multa alia concludenda.

Præmittendum secundo quòd spiritus vitalis naturalis & animalis est corpus animæ naturaliter subordinatum in suis motibus. Ex quo sequitur spiritum aptum esse moueri ad omnem positionis differentiam secũdum exigentiam operationum animæ, sicut aer aptus est ascendere & descendere secundum exigentiam ordinis naturalis grauium & leuium, cui naturaliter subordinatus est aer in motibus suis.

Præmittendum tertio quòd licet spiritualis alteratio & materialis sint transmutationes valde distinctæ ex spirituali tamen alteratione, & qualitate spirituali potest per se prouenire alteratio materialis & qualitas materialis. patet, quia illuminatio est spiritualis alteratio ex qua pendet per se calefactio. Similiter species coloris apud ponentes eas & cœlestes influxus plurimi &c. Quarto præmittendum ꝙ secundum plurimum effectus gerit in se similitudinem formalem aut virtualem suæ causæ. Quinto præmittendum est duplicem esse aiæ appræhensionem. Prima est appræhensio aię ad quam sequitur passio sensitiui appetitus & inclinatio ad prosecutionem vel fugam, sicut visio cibi vel inimici. Quædam vero est appręhensio absoluta ab huiusmodi actu appetendi. Exẽpla patent sicut visio columnæ. His præmissis sit hæc prima conclusio. Q; æsti- Aiæ apprehensio duplex.

matio vel imaginatio vel species in anima coniuncta passioni sensitiui appetitus potest esse causa materialis transmutationis.s.calefactionis infrigidationis &c. Conclusio patet experimento in ira timore gaudio &c. Et colligitur secunda primi allegato capso. Et est omnium auctorum. Ex varijs enim affectionibus animalis fit diuersus motus in spiritu ad intra: & ad extra, velociter, tardæ, quare cõcingit corpus interius vel exterius calefieri & spiritum inflammari & extingui, vt visum est. igitur &c. Secunda conclusio. Ad saluandum hunc motum spiritus ad intra & ad extra &c. secũdum exigentiam passionum animæ non oportet poni in spiritu ab anima vel membris nouam qualitatem vel impressionem quæ sit huiusmodi motus causa productiua. probatur. Sola subordinatio naturalis huiusmodi corporis ad illud est sufficiens causa huius motus. igitur frustra &c. Item non apparet a quo prouenirent alterationes istæ contrariæ quibus spiritus aliquis in aliquo accidente animæ mouetur ad intra, & aliquis omnino illi similis etiam mouetur ad extra, & sic de alijs. Modus igitur secundum quem contingit hic motus in spiritu est quia spiritus naturaliter subordinatus animæ sic disposita anima, vt in gaudio sic inclinatur moueri ad extra, & econtra in tristitia. Et probatur ratione sicut aer ordine naturali sic dispositus est vt substet leuioribus & superstet grauioribus ita vt aliquando quiescat & aliquando moueantur, ita dicendum est de spiritu. Hoc autem videtur sensisse Auicen. prima primi. doctri. secunda. capitulo sexto de virtute motiua dum inquit, q in vnoquoq; musculo est alia natura quæ est iudicium æstimatiuæ virtutis a qua prouenit communis consensus. non enim verisimile apparet q mulsculus pedis aut cruris alterari debeat statim cum videt canis cibum & appræhendit tamen mouetur. potius hoc igitur videtur reducendum in hanc naturæ subordinationem. Tertia conclusio. Probabilius apparet spiritum ab animæ passionibus ab intra vel ab extra moueri secundũ exigentiã &c. per nouam impressionem in eo receptam, per quam inclinatur sic vel taliter moueri. Potest persuaderi ratione, quia tunc distans ageret indistãs, & non ageret per medium. Amplius pari ratione magnes moueretur ad ferrum sine alteratione aliqua. Et ita viuens videret visibile specie nulla recepta, & plura alia non consona sententiæ Aristo. Quarta conclusio. Probabiliter ponitur q species siue imaginatio ad quam etiam non sequitur assensus neq; dissensus aut appetitus prosecutionis vel fugæ potest per se esse causa realis transmutationis in corpore imaginante. s. calefactionis infrigidationis &c. & motus sanguinis ad extra & ad intra. Istam conclusionem intelligebat Auicen. in littera. & secunda primi. alleg. ca. & quarta sexti naturalium. capso penultimo. & prima tertij. tractatu quarto cap̃. penultimo in fine. Æstimamus obedientiam naturæ medicaminibus. Et Gal. aliqualiter in libro de causis motus animalium. Alterant autem species & phantasiæ. Et philosophus sexta problematum in problematibus pluribus & maxime octauo problemate. Et primus modus quo hanc conclusionem saluare possumus est q licet species caloris in anima existens nõ sit formaliter caliditas est tamen caloris virtualiter productiua. Similiter licet species rubedinis vel rei rubeæ non sit rubea vel rubedo, est tamen rerum rubearum naturaliter motiua, & ita consimiliter de alijs. Tunc ergo stante forti imaginatione rubedinis sanguis poterit per istam moueri, & sic de alijs. Et causa est, quia effectus aliquo modo similitudinem gerit suæ causæ vt supra dicebatur. Nec de hoc plus potest fieri quæstio q̃ quare lumen calefaciat aut aliquis coelestis influxus infrigidet. Et ex isto patet quare aliquo comedente rem acetosam stupefiunt dentes aspicientis. Et quare aliquo oscitante &c. Et quare friget homo dum videt hominem tremere, vt septima problematum: & secunda primi alleg. capso. & quarta sexti naturalium allega. capso. Secundus modus est imaginando virtutes naturales esse animalibus aliquo modo subordinatas, ita q imaginatione tali vel tali existente talis vel talis accidit in spiritu motus virtutibus naturalibus sic mouentibus propter hanc subordinationem. Et hoc sensit Auicen. & alij plures in locis præallegatis. Cõtra, quia species caloris videtur debere calefacere vel frigiditatis frigefacere speciem rei quæ videtur tremere vel huiusmodi. Item quia tunc species quandoq; deberet obiectũ immutare cum indifferenter possit esse causa calefactionis.

Gal.
Auer.

Item quia pari ratione deberet calefacere aerem & medium. Ad hoc respondetur q licet species sit calefactiua non tamen nisi determinati subiecti & determinati mẽbri dispositi. Secundo dicitur q potest aliquid per se calefacere quod tamen per accidens est causa infrigidationis. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur q communicant. Vel dicitur vt Cõciliator q agens & passum actione conuersiua communicant &c. non tamen necessario alia vt patet. Ad secundum de motu spiritus patet, & conceditur q spiritus potest contrarias impressiones recipere & q ipse non est vniformis sicut sanguis. Ad tertium dicitur q spiritus pedis est subordinatus imaginationi tuæ & animæ tuæ & non spiritus manus sor. tangentis te. Ad quartum dicitur q tria sunt instrumenta maxime cõmunia a medico libere applicabilia. alia tamẽ sunt multa, ut uerba incantationes &c. Ad vltimum similiter dicitur concedendo etiam q est ibi contactus saltem virtualis licet non corporalis. Pro ista quæstione vide Conciliatorem differentia decimatertia. & q̃plures alios doctores Patauinos qui optime dixerunt.

Instrũm a medico applicabile multiplex.
Concil.

Quæstio. xlvj.

QVADRAGESIMOSEXTO Quæritur. Vtrum in vnoquoq; membro sint illę quatuor virtutes. s. attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua. Arguitur q non.

Primo. in cute non est virtus expulsiua: vt. 5. de accidenti & morbo. 6. cap̃. igitur &c. Secũdo. perfectiores sunt formæ animatorum q̃ inanimatorum, sed forma lapidis non indiget his pro sui conseruatione. igitur &c. Tertio. hę virtutes sunt contrariæ, sed non possunt in eodem esse adæquate contraria igitur &c. Quarto. agens idem in passum idẽ non est motuum contrariorum productiuũ, sed retentio & attractio contrariantur ut motio & quietatio. ergo &c. Quinto. attractio perficitur sicco: & expulsio humido dominãte, sed non potest in eodem dominari siccum & humidum. igitur &c. Confirmatur, quia uirtutes distinctæ diuersis indigent temperamentis, ut ponit Gal. 5. de accidenti.

Gal.

Ad oppositum est Auic. hic. Et Aristo. primo de generatione, & pluries alibi. Et generaliter omnes auctores. Patet etiam experimento, & argumento deducto.

Ad declarationem litteræ. Primo præmittenda sunt notabilia quædam. Secundo conclusiones de quæsito. Quãtum ad primum sciendum primo q anima proprie qualis est humana cũ sit forma perfectissima & plurimum actiua & operatiua indiget subiecto disposito per instrumentum maxime operatiuum, tale autem est calor. Propter quod describitur uiuentis generatio in libro de morte & uita q est prima participatio animæ nutritiuæ in calido naturali. Vita autem est huius permansio. Et quia actualis calor in materia mixti non absoluitur ab actione in humidum & eius resolutione ut capitulo de hectica. & tertia primi primo capitulo, ideo necessaria est continua restauratio per nutrimẽtum ne uita citissime consumpto humido finiatur. Ex quo patet quòd si forma uiuentis suas potuisset operationes perficere in materia dura calida non resolubili sicut lapis, aut ferrum in illa fuisset anima producta; quia semper facit natura de possibilibus quod melius est. Præmittendum secundo per uirtutem intelligi temperamentum, & non ipsam animam quæ est uirtus principaliter dicta. Tertio præmittendum hanc uirtutem esse duplicem: scilicet communem & propriam. Communis operatur cum uarietate uillorum in uarijs operationibus, & cum motu locali, ut infra, propria uero sine motu locali membri. Et de hac propria est sermo, notum enim

Virtus est tẽperamẽtũ.
Virtus dupl'r.

est non

est non omne membrum habere virtutem communem.

Præmittendũ quarto ꝙ motus nutrimenti proprij ad mẽbrum est sicut motus ferri ad magnetem. 2.elenchorum,& 7.phyficorũ.cõmen.10. (Aristo.) Quinto præmittendum ꝙ nõ repugnat aliquod agens mere naturale esse contrariorum effectuum productiuum, quod quidem potest in multis casibus aduenire. Primo vnum producẽdo per se & reliquum per accidẽs, vt aqua frigida calefacit & calida infrigidatur. Secundo per diuersas eius partes habentes proprietates cõtrarias, vt aloes per partem stypticam confortat, & ꝑ acutam resoluit, coriandrum & psylium per corticem infrigidat & per medullam rubificat & cauteriçat. Tertio per diuersas proprietates occultas in diuersis partibus repertas eiusdem vt pars septẽtrionalis & meridionalis magnetis. Quarto ex parte varietatis dispositionis passi, sicut ferrum purum attrahit magnes & inũctum oleo expellit a se. Quinto vbi concurrit idem tanquã agens vniuersale, vt cœlestis influxus generalis agit calorem & frigus. Idem sol maturat fructus & corrũpit eosdem. Sexto ex varietate ordinis vel dispositionis cui subordinatur forma, sicut in motu sursum & deorsum aquæ ne detur vacuum, & in actione quam facit forma ferri ipsum mouens ad magnetem. Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio ꝙ in quolibet membro necesse est esse virtutem quadruplicis operationis productiuam. scilicet attractiuæ retentiuæ &c. probatur, quia quodlibet membrum indiget pro sui conseruatione nutricatione, & non habet nutrimentum coniunctum. igitur oportet ipsum attrahi &c. vt circa litteram dicebatur.

Secunda conclusio. Ad saluandum has quatuor operationes oportet in quolibet membro poni quatuor distincta principia vel quatuor virtutes realiter distinctas quarum vna mediante fit attractio mediante altera digestio &c. vt quidam posuerunt imaginãtes ꝙ natura. s. anima intendẽs attrahere nutrimentum vtitur calido, & ibi attractum intendens fixe retinere vtitur sicco, et illud intendens digerere vtitur calido &c. probatur. Primo quia agens mere naturale non potest eius prohibere actionem passo debite approximato: sed dum fit attractio adest siccum. Item dum fit expulsio. Item qua rõne posset suspendere actionem sicci dum expellit, posset etiam suspendere actionem caloris, & sic calor naturale staret debite approximatum passo & non ageret in illud & plura alia. Tertia conclusio. Probabiliter sustentabile est ꝙ cõplone vna siue sit forma simplex siue aggregatum &c. oẽs in eodem membro perficiunt operationes prædictæ. Persuadetur sic, a qua virtute fit nutrimenti attractio ab eadem etiam fit attracti retentio & retenti digõ & tandem inconuenientis expulsio. igitur &c. assumptum patet. tenendo. n. vt tactum fuit in qõne de forma specifica, ꝙ forma specifica non est nisi proportio qualitatum vel complo vt sensit Auer. Complexio membri alterat nutrimentũ alteratione inclinante ad motum ad membrum & per eandẽ qualitatem qua inclinatur nutrimentum admoueri ad mẽbrum inclinatur, vt iuxta illud existens quiescat, sicut eadẽ grauitate & forma mouetur lapis ad centrum & quietatur in centro, per eandem etiam virtutem. s. complonem agit vlterius membrum nutrimentum alterando & digerendo, & tandem superfluitatem digestionis tanquam disconuenientem alteratione inclinante ad expulsionem præparando. Exemplum de igne in lycinio & de magnete si debet attrahere & assimilare sibi ferrum & rubiginem expellere.

Quarta conclusio. Licet ita sit ꝓbabilius tamen apparet in quolibet membro præter cõplonem ex manifestis qualitatibus resultantem ponẽdam esse aliam ꝓprietatem occultam qua ꝓprium attrahat nutrimentum & expellat superfluitatem. patet ex dictis in qõne. Nota tñ ꝙ si superflui expulsio fiat per simplicem resolutionem nõ oportet in hoc occultam proprietatem cõcurrere. Corrolarium. In quolibet membro saltem duæ sunt virtutes abinuicem realiter distinctæ per quas hmõi perficiuntur opõnes iam dictæ. Nota tñ ꝙ istæ virtutes frequenter dñr quatuor in ordine ad operationes secundum denolationem. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicit ꝙ in cute non est virtus expulsiua cõmunis ab intra. Alij dicunt ꝙ illud est verum de cute quæ dicitur Hymen quæ proprie nõ est membrum. (Hymen quid.) Ad secundum patet ex primo notabili.

Ad tertium dicitur ꝙ non sunt contrariæ, nisi quia cõtrariorum effectuum productiuæ, quod potest esse aliquo modorum iam dictorum ante. Ad quartum dixerunt quidã ꝙ quies in termino ad quem & motus ad terminũ ad quẽ non contrariatur, quia motus est de genere termini ad quẽ. Vel dic ꝙ idem potest per se producere operationes oppositas saltem priuatiue, dum tamen vna alteri subordinetur naturaliter sicut motus naturalis ad terminum & quies naturalis in termino. Alij dicunt ꝙ idem est per se cum diuersis circunstantijs contrariorum productiuum, vt aer in sphera sua quietatur a forma & extra mouetur. Ad quintum dr̃ ꝙ omnes istæ perficiuntur complexione totali, licet vbi dominetur siccum complexio ista sit conformior retentioni & vbi humidum dominatur expulsioni sit conformior.

Quæstio. xlvij.

QVADRAGESIMOSEPTIMO Quærit. Vtrum ossa nutriantur medulla. Arguitur ꝙ non. Primo sic. Medulla est superfluitas nutrimẽti ossis. ergo &c. assumptum colligitur in littera, &. 2. de partibus. 8. cap̃. ad finem.

Secundo tunc in omnibus ossibus esset medulla, quod est contra Arist. 3. de hystorijs. 8. cap̃. &. 3. de animalibus, & 2. de partibus alleg. cap̃. (Aristo.) Et Auic. prima primi. doc. 6. cap̃. de anatomia digitorum, vbi ponit ossa digitorum esse creata dura solida sine concauitate & medulla, vt essent fortiora in suis motibus. Tertio cuiuslibet membri complexio naturalis similatur ei ex quo nutritur. sed complexio ossis non est similis complexioni medullæ, eo ꝙ medulla calida est & humida, vt secundo de partibus. allegato cap̃. & Aui. 12. naturaliũ, &. 2. cañ. cap̃. de medulla & generaliter omnes auctores. Quarto eadem est materia generationis & nutricationis. igitur &c. Quinto ossa nutriuntur sanguine melancholico supra caplo de humoribus. igitur &c. totũ patet. Sexto omnis humiditas qua nutritur os est humor primus vel secundus: sed medulla nec est humor primus nec secundus. ergo &c. cõsequẽtia nota et maior, et argr̃ minor. Nõ. n. medulla est humor primus, vt patet discurrẽdo. Nec secundus, quia nec prima humiditas de secundis: quia illa generatur in extremitatibus paruatum venarum, nec ros vt patet, nec cambium nec gluten. igitur &c.

Ad oppositum est Auic. in sequenti cap̃. de sermone vniuersali ossium. Et. 3. de animalibus. Et Gal. in libro de malitia complexionis diuersæ. 2. cap̃. (Gal.) Et. 3. virtutum naturaliũ vltimo cap̃. Et est qualis sanguis carnibus talibus medulla ossibus. Et Halyabbas secundo theoricæ. In quibusdam ossibus magnis sunt medullæ vt eis piscantur. Et tertio de animalibus Auicen. Iuuamentum medullæ est vt nutriat & remolliat os ne exiccetur a motu.

Pro ista quæstione sciendum primo ꝙ medulla sumitur dupliciter. (Medulla duplr̃) Primo pro quolibet corpore molli & humido in ossium concauitate contento qualiter cerebrum et nucham frequenter medullam nominauerunt auctores. Secundo sumitur proprie, & sic describitur. Medulla est corpus molle ex sanguine generatum, in ossis concauitate contentum, a calido digerente dealbatum, gratia ossis in cuius concauitate continetur principaliter a natura deputatum. Et per hanc vltimam particulam differt medulla a cerebro & nucha.

Præmittendum secundo ꝙ non repugnat aliquid inquantum cibus vel medicina denoiabile esse calidum, quod tñ aliter cõsideratum est denotabile frigidum hoc supra de adipe & pinguedine plene fuit declaratum. Præmittendum tertio ꝙ de medullæ habitudine ad os diuersæ inuentæ sunt positiones. Quidam. n. textum Aristo. 3. de hystorijs. & 2. de partibus magis superficialiter interpretantur ponentes medullam esse superfluitatem nutrimenti ossis omnino ineptam nutricationi. (Aristo) Et pro isto adducunt argumenta & au

ctoritates adducta ante oppositum. Et consequenter ponebant ꝙ illa humiditas per vlteriorem actionem caloris ossis resoluitur & consumitur. Alij autem dixerunt medullam esse membrum & partem animatam. Et ad hoc adducunt leue signum quod in animalibus adultis reperitur immutare calorem & modum substantię, vt adeps & pinguedo & ꝙ est facta ad finem nutricationis ossis. Auic. autẽ secutus est viam mediam. voluit.n. ꝙ medulla sit inuenta, vt ossa nutriat, & hoc quo ad partem eius grossiorem. quantum vero ad subtiliorem inuenta est vt ossa humectet, quę tum ex naturali siccitate tum etiam ea motibus multis apta sunt exiccari arefieri & rumpi. Secundum hoc igit̃ sint hæ conclusiones. Prima conclusio. Ossa omnia medulla aut humiditate medullæ proportionata nutriuntur. Patet, quia aliqua ossa medulla nutriuntur, sed omnium similium membrorum simile debet esse nutrimentum. ergo &c. maior patet. Primo quia medulla apparet sanguinea: deĩde dealbatur & dispositionem ossi vicinam recipit. Item quia talis videtur habitudo ossis ad medullam & similitudo sicut carnis ad sanguinem. Item quia materia medullæ est humidum sanguineum bene digestum, vt dicit Ari. in locis præallegatis, & generatur a calido digerente. igitur remanet bene digestæ & nutrite apta cum non ordinetur nisi ad finẽ indiuidui. Secundam conclusionem ponunt quidam videlicet. Probabile est medullam per tot transire mutationes vt nutriat os, sicut sanguis vt nutriat carnem. patet, quia tãtum distans videtur medulla ab osse sicut sanguis a carne.

Ex quibus infertur pluribus digestionibus indigere nutrimentum, vt conuertatur in os ꝗ̃ vt conuertatur in carnem vt dicit Auic. in lr̃a. Tertia conclusio. Licet ita sit, tota tamen transmutatio illa quam medulla recipit in concauitate ossis sub vna digestione comprehenditur. s. sub quarta: quia non fit in locis notabiliter differentibus. Quarta cõclusio. Probabiliter etiam teneri potest ꝙ præcise tot transmutationibus transmutatur nutrimẽtum ossis sicut carnis. Et modus est iste ꝙ medulla in mutatione ossis ꝓportionat̃ rori, & ita in osse fines roris saluantur, manifestiores tamen sunt transmutationes quas acquirit nutrimentum ut trãseat in os. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum. est superfluitas respectu quatuitatis eius quo actu indiget os pro sua nutricatione solum in præsenti, sed non in futuro & respectu humectationis sicut de phlegmate diceremus. Ad secundum. quædam non habent medullam. i. notabilem concauitatem vbi continetur, habent tamẽ medullam qua nutriuntur. In ossibus. n. leonis non est notabilis concauitas præterꝗ̃ in adiutorijs &c. ꝓpter necessitatẽ fortis impetus & caliditatem fortem sufficienter sibi nutrimentum assimilantem. Ad tertium. complexio ossis proportionatur parti grossæ medullę ex qua nutritur os. Illa. n. est talis respectu nutrimẽtorum ꝓpriorum alioꝝ membrorum quale est os respectu eorundẽ. Ad quartum. eadem est materia &c. s. ꝓpinqua vel remota. Ad quintum dicitur ꝙ nutriuntur sanguine melancholico mediante, immediatius vero medulla. Ad sextum est humor secũdus vel ei proportionatus, quia. s. rori. Contra solutionem ad tertium. Primo quia tunc omnis medulla esset calida & humida, quia non illa pars ex qua nutritur os. Item dubitatur, quia si detur pars in medulla calida & humida, & detur etiã pars frigida a sicca, igitur dabitur etiam pars in medulla tẽperata, quod non est audiendum. Respondetur ad primũ negando consequentiam, quia cum responsione stat ꝙ eadẽ pars est calidus & humidus cibus aut calida & humida medicina. Et per idem respondetur ad secundum.

Quæstio. xlviij.

QVADRAGESIMOOCTAVO Quęritur. Vtrum præcise sint tres modi operandi eius quod comeditur & bibitur in corpus nostrum contra se distincti. s. a sola qualitate a materia & forma specifica. Et arguitur ꝙ non.

Primo præter modos operandi iam dictos datur modus operandi a grauitate leuitate quantitate: vt circa litteram tactum fuit. ergo &c. patet consequentia cum antecedente.

Secundo. nihil ingrediens etc. sola sui qualitate operat̃ etc. ergo non sunt tres modi iam dicti consequentia nota est & arguitur assumptum, quia quicquid operatur qualitas operatur forma substantialis. Omnis enim operatio a qualitate proueniens per prius prouenit a forma substantiali illã qualitatem digerente in agendo. Item quia cuiuslibet operationis virtus est principium, vt supra summa de virtutibus. cap̃. primo. omnis enim operationis virtus existit initium neq; est operatio nisi ex virtute. Tertio principaliter arguitur. nihil est operans a forma specifica quod non sit operans a qualitate. igitur &c. patet consequentia & probatur. Primo, quia quodlibet a forma specifica proueniens prouenit a forma substantiali taliter operante, sed nunquam prouenit actio a tali forma substantiali nisi mediante qualitate quæ est instrumentum illius formæ pro agendo. igit̃ &c. consequentia patet cum antecedente. Item talis forma specifica aut est compositum aut materia aut forma substantialis aut accidentalis. Non materia aut compositum vt patet. Si forma substantialis, arguitur vt prius. Si accidentalis, sequitur ꝙ eius operatio prouenit a qualitate, quia ipsamet est qualitas. Quarto. quodlibet operans a materia operatur a qualitate, & similiter a forma specifica. igitur &c. patet cõsequentia & arguitur assumptum. Primo: ꝙ a qualitate operetur, quia omne tale patitur & substantialiter transmutat̃, & non nisi præcedente transmutatione per qualitates manifestas, vt primo de generatione colligitur. & primo physicorum. igitur &c. Similiter ꝙ a forma specifica. patet. caro enim ingrediens corpus hominis taliter est in substantiam membrorum eius conuertibilis qualiter non ingrediẽs corpus bouis vel asini. igitur talem proprietatem habet respectu hominis qualem non habet respectu equi. sed hæc proprietas non est dispositio manifesta sed occulta. ergo &c.

Quinto quodlibet operans a qualitate saltem potentia tale operatur forma specifica. ergo &c. Arguitur assumptum sicut est argutum de operatione a materia.

Oppositum videtur de intentione Aui. & olum auctoꝝ.

In ista quæstione primo præmittenda sunt quędã pręãbula. Secundo ponendæ sunt cõclones de quæsito. Quantum ad primum sciendum est primo vt tactum est circa litteram ꝙ p̃ qualitatem in ꝓposito intelligere debemus qualitatem primã manifestam puta caliditatem frigiditatẽ etc. Per operans vero a qualitate vel operationem a qualitate prouenientem intelligere debemus, vt est calefactio infrigidatio &c. Secundo est sciendum ꝙ taliter operantiũ qđdam dr̃ formaliter tale, vt ignis calefaciens. quoddam vero virtualiter, vt euphorbium &c. Tertio est sciendum ꝙ per opõnem a materia ꝓueniente intelligere debemus transmutationem quã recipit cibus ex aptitudine sui ad hoc vt in subãm membrorum nostri corporis conuertatur, & conuersionem eius in subãm nostri corporis, eo. n. ꝙ hæc transmutatio passio est materiæ, ideo hanc transmutationẽ qua cibus nutrit dicimus esse operationem a materia. Et nota ꝙ cum dicimus cibum in substantiam membrorum ex sua naturali inclinatione vel aptitudine esse transmutabilem, non est intentio ꝙ natura quæ est forma cibi natural̃r inclinet cibum ad hmõi transmutationem, immo eidẽ resistit. sed hoc ideo dicitur, quia merito suæ naturalis dispositionis aptus est cibus parum resistere transmutationi eius in substantias corporis, quare per paucas & faciles transmutationes in ipsum transmutatur. Per operans igit̃ a materia intelligere debemus illud quod ingrediens &c. est aptum vt faciliter & per paucas transmutationes in substantiam nostri corporis & membrorum conuertatur. Quarto principaliter præmittendum ꝙ iuxta modum loquendi auctorum hic terminus forma specifica sumitur tripliciter. Primo pro forma per quam ponitur indiuiduũ in determinata specie & in prædicamento substantiæ, qual̃r alam diceremus formã hoĩs specificã. Qñq; autẽ per formam specificam intelligitur occulum principium vel occulta dispõ

Qualitas p̃ria quid.
Opãs a q̃litate q̃d et duplex.

Opõ a mã ꝓueniẽs.

Forma specifica tripl̃r.

a qua prouenit aliqua operatio vel propter quod prouenit aliqua operatio sic respectu vnius ꝙ non alterius, & omni indiuiduo eiusdem speciei est conueniens siue substantia sit siue accidens, qualiter virtutem magnetis ferri sic ꝙ non lapidis attractiuam, & ferri ad magnetem sic ꝙ nō aliud motiuam virtutem appellamus formas specificas. Tertio modo sumitur forma specifica magis communiter ꝓ quolibet principio occulto vel dispōne occulta substantiam disponēte ad agere vel pati aliquam operationem absolute, vel sic respectu huius ꝙ nō illius, siue talis dispositio sit apta in quolibet indiuiduo reperiri eiusdem speciei siue non: qualr sor. dicimus abhorrere allium vel fungos a forma specifica, platonem vero in eis voluptuari valde, non obstante ꝙ in qualitate manifesta consimilis fuerint complexionis. Et sic dicemus complexionem insequentem materiam, de qua superius dictum est fore formam specificam, & hoc siue tale principium occultum fuerit substantia siue accidens vel qualitas alia a primis, vel occulta ꝓportio qualitatum primarū.

Quinto principaliter præmittendum ꝙ cibus & potus nutriens corpus talē habent habitudinem respectu vnius q̄lē non respectu cuiuscūq; alterius siue eiusdem spēi siue aliarū spērūm: allium est cibus proportionatus sor. non platoni, & caro homini & non equo. Consilr per omnia de medicinis alteratiuis talibus in potentia est dicendum. medicina enī calefactiua bouis nō ē equi calefactiua, vt satis patet. Quātum ad secundum sint hæ conclusiones. Prima cōclusio propter philosophos. Possibile est aliquod ingrediēs corpus nostrum sola qualitate operari, sic ꝙ nec a materia nec a forma specifica. Patet, possibile est enim aliquam medicinam calidam corpus nostrum ingredientem ipsum calefacere. sed pro nunc sola qualitas operatur. igitur &c. patet consequētia, & prima para assumpti similiter, & arguitur minor, quia ad alterationem qua aqua calefacit corpus nostrū non concurrit effectiue forma substantialis aquæ, nec etiā hanc operationem a materia appellare debemus. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Et ex hac conclusione cū eius probatione sequitur, non ad quālibet operationem cōpositi vel composito attributam formam substantialē effectiue concurrere, patet. Ex quo vlterius sequitur aliquod accidens sine concursu formæ substantialis posse aliquam actionem producere. Ex quo vlterius sequitur hanc fore concedendam. a. & b. producunt. c. & a. tamen non producit. c. nec aliquam eius partem totaliter vel partialiter. similiter nec. b. patet. aqua enim calida producit caliditatē, quā nec eius partem producit materia vel forma aquæ. Et similiter infinita quasi alia penes imaginationem hāc forent cōcedenda. Secunda conclusio. Probabiliter ponitur, ꝙ licet virtualiter siue potentialiter tale a qualitate operans in corpore operatur a forma specifica. probatur sic. quodlibet tale operans operatur per principium occultum taliter inclināns hoc ad operari in hoc corpus vel mēbrū ꝙ nō in illud. igitur &c. patet cōsequentia & assumptum discurrēdo hyoscyamus enim infrigidat nos & non turdum. & similiter elleborus calefacit & interficit nos & non coturnicem. & silr ꝓbabiliter de alijs dici potest. igitur &c. patet cōsequentia.

Primū occultū quid.

Sed dices, quæ res est illud occultum principium. Dicitur primo ꝙ potest esse aliqua qualitas de secunda specie qualitatis taliter inclinans ad hoc ꝙ non ad illud. Vel potest esse illamet forma substantialis illius alterantis seipsa taliter mediante suo instrūo alterante hoc ꝙ non illud. formæ. n. substātiales indiuiduorum diuersarum specierum non oīno omnes inter se consimilem habent habitudinem, vel forte occulta proportio qualitatum primarum. Contra. quia illa occulta ꝓportio non est nisi qualitates primæ quæ sunt principium manifestum & non occultum. Dicitur ꝙ vt qualitates sunt manifestum principium, ratione tamen qua sic proportionatæ sunt occultum principium. Tertia cōclusio. Quodlibet operans a materia in corpus nostrum etiam operatur a forma specifica. patet, quia quodlibet tale taliter patitur & transmutatur ab aliquo qualiter non ab alio, sed hoc non potest esse nisi per principium occultum taliter inclinās ad pati ad intellectum superius datum. igitur &c. patet consequentia cum antecedente. Nota tamen ꝙ licet ita sit istas tamen actiones iuxta communem modū loquēdi medicorum non dicimus a forma specifica ꝓuenire. Dicimus enim iuxta communem modū loquendi illud a forā specifica operari, quod deducta operatione eius a materia vel qualitate suam produceret actionem, vt napellus interficit hominem &c. Ex istis sequitur primo eandem rem simul operari a qualitate forma specifica & materia, vt endiuia & lactuca dum in substantiam nostri corporis cōuertuntur. Vtrum autem eadem actio numero dicatur a forma specifica qualitate &c. non est præsentis speculationis.

Opari a forā specifica qd

Sequitur secundo hos tres modos non fore abinuicem necessario realiter condistinctos, sed solum ratione hoc intellexit Auic. dum dixit. Et fortasse isti modi sunt propinqui linguæ platonis, quia non necessario realiter sunt distincti secundum nominis significatum, vel quia in eodem sæpissime inueniuntur. Dixit autem notāter fortasse propter ipsos non necessario communicare. Quarta conclusio. Licet ita sit vt ponit secunda & tertia conclusio, non tamen quodlibet operās a formam specifica operatur a qualitate vel materia vt magnes ferrum attrahendo. Quinta conclo. Preter modos operandi iam dictos reperiuntur alij modi operandi. patet per vnum argumentum adductum ante oppositum. Sexta concludo. Præcise sunt tres modi operandi maxime communes ratione distincti. patet, quia non reperiuntur plura q̄ tria principia illarum operationum. s. materia, forma specifica, & qualitas, a quibus recipiūt huiusmodi denominationem. cæteri autem in hos vel aliquem istorum reducuntur. Ad argumenta principalia respondet.

Ad primum dicitur concedendo assumptum. s. ꝙ præter istos modos reperitur modus operandi a quantitate odore sapore. sed hoc non est contra dicta in quæstione vt patuit.

Ad secundum dicitur probabiliter negando assumptum, vt in quæstione exemplificatum est de aqua calida calefaciente. & ad probationem dicitur similiter negando cuiuslibet actionis principium esse aliquam formam substantialem vt tactum est. Ad confirmationem vero dicitur ꝙ cuiuslibet operationes corporis viuentis & eidem debitæ vt viuens pricipium est virtus, & ad istum intellectum ꝓcedit auctoritas Aui. Ad tertium principale dicitur negādo assumptum. s. ꝙ nihil est operans &c. & hoc capiendo qualitatem in proposito, vt a medicis sumitur pro manifesta qualitate siue pro prima quam taliter accipiendo patet non procedere argumentum. Et similiter dicitur ad confirmationem. Ad quartum principale dicitur probabiliē negando antecedens pro illa parte. scilicet omne operans a materia operatur a qualitate. operans enim a qualitate iuxta descriptionem medicorum est sua qualitate corpus transmutans & agens in illud: licet bene sit concedendum omne tale pati a qualitate. Et tunc patet qualiter probatio vlterius non procedit. Conceditur tamen vlterius in argumento omne tale a forma specifica operari, vt in quæstione tactum fuit. Nota tamen quód capiendo operari a qualitate communiter pro quolibet agere vel pati secundum qualitates manifestas concedi posset oē operans a materia operari à qualitate & vt recte probat argumentum. Ad quintum principale dicitur consimiliter concedendo assumptum & negando consequentiam non enim fuit intellectus Auicen. hos modos operationum contra seinuicem fore necessario realiter distinctos, sed solum secundum rationem & secundum distinctionem principiorum huiusmodi actionum, sicut satis patet ex dictis in quæstione.

Qualitas duplicit.

Quæstio. xlix.

QVADRAGESIMONONO Quæritur. Vtrum alicuius nutrientis qualitatis corporis vel membrorum alteratiua remanere possit vsque ad coagulationis, & assimilationis complementum. Arguitur

multipliciter q non. Primo. impossibile est passum quod agenti sibi contrario similatur vsq ad finem similationis in agens principale reagere. igitur qd falsa. consequentia patet et assumptum est determinatum in naturali philosophia. Et arguitur rōne. Si passum agenti principali totaliter assimilatur, ergo contrarietas passi ad agens vsq ad non gradum remittetur, sed sicut remittitur contrarietas ita actiuitas passi, & agentis principaliter resistentia continue manebit aliquanta, ergo aliquando ante finem actionis nō sufficiet passum in agens principale reagere. Similiter sumatur sanguis alteratus cuius qualitas manebit &c. & arguitur sic. hic sanguis a membris nostri corporis transmutabitur & substantialiter conuertetur &c. ergo huiusmodi sanguinis deperdet actiuitas vsq ad non gradum. sed membrorum potentia actiua & resistitiua continue manebit aliquanta. ideo &c. tota consequentia patet cum antecedente. Secundo. frigiditas generati sanguinis ex lactucis non permanet vsq ad finem assimilationis. igitur &c. patet consequentia et assumptum arguitur. Signetur. n. frigiditas illa et sit trium graduū & in fine assimilationis debet manere gradus vnus. Et argr̄ sic. facilius est calori membrorum corrumpere gradū vnū frigiditatis q̄ duos vel tres. sed prius fuit potens calor membrorum agere in tres gradus frigiditatis ipsos corrumpēdo: igitur iam remanet potens residuum gradum corrumpere. & per consequens &c. Item quantūcunq fuerit sanguis ex lactucis generatus frigidus in fine assimilationis plura mēbra nostri corporis calefaciet. igitur &c. patet consequentia, & assumptum arguitur, quia pars sanguinis vadens ad nutriendum os quantæcunq fuerit frigiditatis est calidior ossis substantia. sed quodlibet calidum minus calido sufficienter approximatum aptum est calefacere & non infrigidare. ergo &c. Tertio. nutrimentum efficitur membris perfecte simile, ergo in eodem non remanet vsq ad finem assimilationis qualitas membri contraria et mēbrorum alteratiua. Quarto, quia iam accidens videretur transferri de subiecto in subiectum, quia de lactuca in chylum & ex chylo in sanguinem &c. hoc autem est impossibile. ideo, &c.

Ad oppositum est Auicenna in littera.

Nutrimentum vel cibus duplex.

In ista quæstione primo præmittenda sunt quædam superius tacta. Secundo ponendæ sunt conclusiones. Tertio soluendum est ad quæsitum. Quantum ad primum præmittendum est primo q duplex est nutrimentū siue cibus. s. pure cibale & medicinale. Et quid sit vtrumq istorum satis dictum est circa litteram. Secundo præmittēdum per nutriens medicinale corpori pluries approximatum corpus posse a suæ propriæ complexionis latitudine permutari. Ex quo patet q in quolibet approximatione vel saltem aliqua remanet positiua qualitas de nutriēte medicinali membris communicata, nisi enim sic foret nunquam fieret huiusmodi permutatio. Tertio principaliter præmittendum q necessario ante finem assimilationis passi principalis ad agēs principale, principale passum desinit posse reagere in agens principale. & hoc secundum qualitatem istam, secundum quam dicitur principale passum deducto accidentali iuuamento. hoc satis persuasum est supra & probatum. Ex qua suppositione concludere possumus primo q non, quamdiu agens contrariatur passo, & immediate agit in passum repatitur ab eodem. Sequitur secundo non omne agens physicū communicās in materia cum passo in agendo repati ad intellectum datum. Plura etiam fere infinita alia concludi possunt ex his. Quarto principaliter præmittitur. nullius mixti materiam per actionem alterius mixti in ipsum & generationem alterius mixti ex eo totaliter qualitatibus primis in eo existentibus expoliari. patet, quia in nullo tali corpore caliditas frigiditas humiditas & siccitas ad non gradum deducitur. igitur &c. patet consequentia & assumptum arguitur, quia non corrumpitur frigiditas ad non gradum nisi p inductionem caliditatis summæ in aliquo. ergo &c. tota cōsequentia patet cum añte. Tunc sit prima conclusio. Siue nutriens medicinale siue pure cibale fuerit: aliqua qualitas quæ prius in nutriente fuit, remanet vsq ad finem coagulationis & assimilationis eius ad membra nostri corporis. patet quia nulla qualitas prima in nutriente præexistens per assimilationem eius ad membra transmittitur ad non gradū. patet consequentia & assumptum intelligenti. Secūda cōclusio. siue nutriens medicinale siue pure cibale fuerit nulla qualitas in eo præexis remanet membrorum alteratiua post perfectæ assimilationis complementum. patet per plura argumenta superius tacta. Tertia conclusio. Possibile est nutriens medicinale post eius assimilationem in substantia & non in accidentibus corpus per qualitatem in eo manētem alterare. patet, quia possibile est adhuc illud gradualiter distare a complexione membrorum. igitur &c. Quarta conclusio. Ex nutriente pure cibali post completam assimilationem non remanet qualitas in membris: qua ista sint a præexistente naturali dispōne remora cæteris paribus, patet qa alias nutriens pure cibale operaretur a qualitate. Et dixi notanter cæteris paribus: ꝓpter ætates aeris & aliorum occurrentium permutationem. Quinta conclusio. Ex nutriente medicinali post completam assimilationem derelinquitur in membris qualitas qua ipsa redduntur aliqualiter a p̄existente sua naturali dispositione remota. patet ex quid nominis nutrientis medicinalis. Similiter ex nutriente frigido generatur chylus frigidus, sanguis frigidus, humiditates secūdæ frigidæ, & tandem partes membrorum frigidæ respectu præexistitium reponuntur. ideo &c. patet consequentia & assumptum, quia alias vi nutrimenti non contingeret fieri permutationem naturalis complexionis. Et hanc conclusionem voluit Auic. in littera. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur concedendo vt argumētum intendit deducere, q non remanet qualitas alteratiua membrorū post perfectam assimilationem, nisi taliter qualiter qualitates naturaliter in membris existentes sint ipsorum alteratiuæ vt caliditas mēbri agendo in membrū alterat membrum. & hæc est generalis alteratio cuiuslibet mēbri cōplexioni & calido naturali conueniens. Dr̄ tn̄ vlterius q illud argumentum non est euidens, contrarietas remittetur ad nō gradū ergo & actio uel actiuitas. Remissa. n. cōtrarietate ad nō gradū crescit principalis agentis actio vel actiuitas in infinitum sicut et proportio. De passo tn̄ principali bene tenet argumētū ut ibi arguebat. Sequit. n. passum principale reagit in agens & ipso stante passo principali remittet contrarietas ad nō gradū, ergo eius actio vel actiuitas. Ad secundū dr̄ q cæteris paribus facilius est &c. sed non sunt cætera paria, quia in fine remissa est calitas mēbrorum & nutrimenti intensa vsq ad assilatione. igit &c. Posset alr̄ dici, sed ꝓ nunc sufficit. Ad aliā cōfirmationē dixi satis super techni. Ad tertiū patet satis ex dictis in qōne. Ad quartū dr̄ nō esse posse accn̄s trāsire de subo adæqto & ꝓprio in aliud subm ꝓprium & adæquatū. De subo autem nō ꝓprio & adæquato quod dr̄ subm denoīationis nō repugnat: quia licet illud varieṫ, permanet tn̄ subm ꝓpriū & adæquatum.

Subm duplex.

Quæstio. L.

QVINQVAGESIMO Quærit. Vtrū forma specifica sit substantialis forma eius, quod est a forma specifica operatiuum. Arguitur multipliciter q non. Primo. in re vna numero non est nisi forma substantialis vna numero & adæquata, quamuis in eodem sint plures specifice distinctæ secundum speciem, vt in magnete virtus attrahendi & expellendi ferrum cum ipsum iungatur oleo et secundum diuersas eius partes, vt testatur magister tractatu de magnete, quia pars septētrionalis attrahit ferrum & meridionalis expellit. Et in aloe sunt partes a forma specifica phlegmatis & cholerę attractiuę, ut acutę subtiles & partes non attractiuę, cum tn̄ sint omnes essentialit̄ eiusdem spēi. Silr̄ in napello est forma specifica, qua est hois interemptiuus & turdorum nutritiuus. Secundo. corrupta forma specifica rei remanet forma subalis eius, ut aloe multum loto facto non resolutiuo, sed styptico & confortatiuo. Et de arbore transplantata de perside in ægyptum, 6, de accn̄ti, quæ prius erat venenosa.

Magnetis uirtus

Napelli forma specifica duplex opposita.

Tertio,

Tertio forma corrupta substantiali rei remanet eius forma specifica. igitur &c. Assumptũ patet de carne tyri & napelli & elleboro & alijs plãtis venenosis & exiccatis in quibus corrupta est substantialis forma, quia mortuæ sunt, & tamen eadem manet forma specifica hõis corruptiua. Quarto. aliqua indiuidua eiusdem speciei in specifica forma non sunt similia, immo cõtrariantur in forma specifica. igr etc. assumptum probatur. Multi enim homines in forma specifica vinum abhorrent cuiuscunq; fuerint complexionis, & multi ipsum valde diligunt. Similiter arbor venenosa in perside & transplantata erat in specie similis, cum tamen esset prius a forma specifica corruptiua, & secunda nõ. Et pro isto videtur auctoritas Auic. 2. de animalibus. vltimo cap. ad finem. de quo etiam similiter multa refert Albertus magnus septimo lib. animalium. penultimo cap. Quinto. aliqua indiuidua specifice essentialiter distincta in simili specifica forma cõicant. igitur &c. assumptum patet de cartamo & turbith a forma specifica phlegma attrahentibus, quia quęcunq; conueniunt in tertio forma specifica conueniunt inter se. Item per solum argumentum quantitatiuum variatur specifica forma. igitur &c. assumptum colligitur primo colliget. vbi ponitur q medicina non est determinati humoris attractiua, nisi cum determinatis circunstantijs: vt quantitate & proportione eius ad calorem naturalem. Pro his videtur Auic. secunda primi. cap. de eo quod comeditur & bibitur. Dum dicit q est sicut odor vel sapor anima etc. Et Gal. 3. virtutum animalium dixit actionem fieri a proprietate & qualitate. Et secunda primi. cap. de virtutibus ministrantibus naturalibus attractionem dixit Aui. fieri a virtute a vacuo & a qualitate. Et per factã a virtute intellexit a forma specifica, & non a forma substãtiali, quia similiter a vacuo & a qualitate. similiter factæ essent a virtute, quia fit ratione similitudinis. 3. de simplici medicina, similitudo vero est æqualitatis passio in prædicamentis. &. 5. metaph. Similiter quia portulaca eradicat verrucas non qualitate, sed proprietate. 2. cañ. ca. de portulaca. sed hoc nõ est a forma substantiali. igitur &c. Item proprietas non est aliud q̃ naturalis potentia aliquid facile faciendi, & hæc est qualitas.

Alber. magnus

Gal.

Ad oppositum est Aui. secunda primi. ca. de eo quod comeditur & bibitur. Forma specifica est per quam res est illud quod est. Similiter quia proprietas siue forma specifica est natura & non materia. igitur est forma. antecedens colligitur in libro de moribus cordialibus. tractatu primo. vltimo cap. vbi inquit. Proprietas in virtute non est aliud q̃ natura. Natura autem est principium motus & quietis. 2. physicorum &c. Et idem tertio complexionum. Et vltro omnes auctores appellant ipsam totam substantiam rei: & nõ est compositum, igitur est forma. Item omne agens a forma specifica dicitur agens a sua substantia.

Forma specifica quid.

Sciendum in hac quæstione difficultatem maximam cõsurgere ex varijs modis loquendi auctorum de specifica forma. Quidã. n. ut sanctus Thomas de aquino in tractatu quem fecit de proprietate distinguunt operationum quasdã esse occultas et quasdam manifestas reducibiles in quatuor primas qualitates. s. caliditatem frigiditatem &c. Econtra vero non reducibiles in qualitates manifestas, sed in aliquod principium occultum vt attractio ferri, motus nutrimenti ad membra, attractio medicinæ &c. Et istę dicuntur fieri a tota substantia rei non mediante manifesto rei principio iã dicto, licet agant mediante aliqua occulta qualitate: quę est organum substantialis formæ in tali operatione. Secundum hoc igitur patet q forma specifica non est nisi forma substantialis, vt operans vel operatiua per occultum principium. Et secundum hanc viam patet quomodo præparat complexio ad virtutem hanc. quia præparat ad formã, & hæc virtus consequitur formam. Hic modus respondendi tanquam defectuosus instantiam recipit. Quia primo lumen est coloris productiuum & non a qualitate vel materia. igitur a forma specifica & tamen non a forma substantiali. Item species coloris est productiua visionis, & color rubeus est motiuus sanguinis, & citrinus color materiæ facientis icteritiam ad exteriora & tamen non per substantialem formam. Item taliter est color per eius speciẽ alteratiuus organi visus q non auditus, & sonus auditus q non visus igitur &c. Auerrois autem. 5. colliget. vult q hæc forma specifica non est nisi proportio quædam qualitatum elementorum. Imaginando q a calido frigido & humido &c. prouenire possunt operationes quędam absolute inquantum calidum vel frigidum &c. vt calefactio &c. Secundo prouenire potest operatio non absolute vt calidũ, sed vt calidum sic taliter proportionatum & mensuratum cum frigido & humido &c. Et ista dicitur operatio a forma specifica. Sicut calor absolute vt calor membrorũ calefacit & consumit: vt vero taliter proportionatus & mensuratus attrahit nutrimentum, superfluum expellit, non quia calefaciat vel infrigidet absolute, sed quia calidum cũ alijs qualitatibus elementorum proportionatum est sic vel taliť potens agere. Sicut de solutiua medicina quę sub alia & alia quantitate & præparatione est alterius & alterius operationis productiua. Et quia hæ proportiones nõ sunt a priori cognitæ, ideo hæc dicitur proprietas occulta. Quia etiam idẽ ad diuersa relatum varias obtinet proportiones, ideo cõtingit eandem rem multiformium operationum a forma specifica esse in diuersis productiuam, immo in eadem, vt sic infinitæ possunt esse formæ specificæ. Hæc põ etiã communiter reprehenditur per argumenta facta cõtra beatum Thomam. Item magnes dum attrahit ferrũ distans, vel in ipso imprimit aliquam dispositionẽ nouam, vel nõ. Non potest dici primũ, quia non apparet quare nunc magis moueretur q̃ prius. Si aliquam, vel imprimit proportionẽ qualitatum primarũ, & sic calefacit & infrigidat &c. quod non videtur: vel aliam qualitatem & tunc illa est proprietas occulta siue forma specifica: & sic non est proportio &c. Mũdinus vero Paduanus dixit q eadem res sub diuersis conceptibus & rationibus comprehensa recipere potest denominationem substantiæ & qualitatis siue accidentis. Et q forma essentialis compositi, vt pars qualitatiua, siue essentialis compositi dicitur substãtia. vt vero principium actiuum vel operatiuum est: dicitur proprietas siue naturalis potẽtia, & per consequens qualitas & accidens, licet secundum distinctas rõnes formales eius vt patet. Et videtur quandoq; in verbis suis Conciliator differentia. 71. hoc idẽ sensisse, licet tandem magis explicet sensitiuam modi declarãdi inferius. Penes quem sciendum primo q operationũ prouenientium ab his quæ corpus nostrum ingrediuntur et similiter virtutem eorum, quædam dicuntur primæ & vniuersales vt calefactio infrigidatio &c. quædam secundæ & vniuersalibus similes vt resolutio & maturatio attractio. quædam tertiæ vt prouocatio urinæ &c. & differunt a secũdis, quia secundis non necessario annectitur occultum principium occulto non ad operari inclinatum, tertijs vero sic. Quod enim medicina sit magis per viam urinæ q̃ sudoris prouocatiua, uel econtra non uidetur prouenire nisi ex occulta conuenientia &c. unde huiusmodi operationi annectitur a qualitate operatio a proprietate occulta. Aliæ uero sunt quę proueniunt pure ab occulta proprietate sicut curatio epilepsiæ suspensa pronia ad collum, & hæ sunt quæ a tota substantia prouenire dicuntur. Sciendum secundo q ex modis loquendi auctorum hoc nomen specifica forma reperiť æquiuocum. Causa autem huius diuersitatis est, quia auctores his terminis, forma specifica, tota substantia, proprietas occulta, vsi sunt frequenter tanquam synonymis. Quandoque enim sumitur forma specifica pro forma substantiali per quam habet naturale compositum, determinatum esse specificum in genere substantiæ. Quandoque pro quolibet occulto principio formaliter alicuius speciei cuilibet indiuiduo naturaliter conuenienti occulte cuiuslibet indiuidui illius speciei inclinato ad agere uel pati, ut hyrundo in factione nidi: aut alia auis. Tertio indifferenter pro quocunque occulto principio occul-

Sanctus Thõas de forã specifica opatio duplex.

Auer. de forã specifica.

Mundi.

Concil.

Opõ prouenien ab ingredientibus nrm corpus uel uirtutẽ eius est quadruplex.

Epilepsiæ cura per peoniam.

Forma specifica quadruplex

te operatiuo, siue cuilibet indiuiduo naturaliter cõueniat siue non, vt ꝙ aliquis nullo modo vinum appetat &c. Quarto & vltimo sumitur adhuc largius pro quocunq; formali principio effectiuo vel dispositiuo alicuius operationis siue sit occultum, siue sit ad sensum manifestum: dum tamen occulte uel per occultam transmutationem aliquam operationem producat vel operetur: qualiter calorem a forma specifica visum & non auditum dicimus immutare: & econtra somnium, & sic de alijs. Et penes hoc sit prima cõclusio. Capiendo formam specificam primo modo sola substãtialis forma est forma specifica, patet. Secunda cõclusio. Licet ita sit non tamen operatio a forma substantiali ꝓueniẽs est iuxta modum loquendi auctorũ dicenda prouenire a forma specifica, sed solum illa quæ prouenit ab ea, & cum hoc non operatur illam per qualitatem manifestam primã vel ex illis resultantem. Ex quo sequitur intellectus illius partis per quam est illud quo aliquid est. Patet secundo operationem a forma specifica ipsius prouenire. Tertia conclusio. Capiendo secũdo mõ aliqua forma specifica est substantialis & aliqua accidentalis. Patet, quia occultorũ principiorum alicuius speciei cuilibet indiuiduo naturaliter existẽtium aliquod est forma substantialis & aliquod accidens: vt forma substantialis magnetis, et qualitas quę in ferro imprimitur. Et ex hoc patet in eodem inueniri posse plures specificas formas. Quarta conclusio. Capiendo tertio modo non qualibet specifica forma est substantialis forma operãtis a specifica forma. Patet, quia vt sic qualibet complexio insequens materiam est specifica forma, et nulla talis est forma substantialis. Ex hoc sequitur non quãlibet formam specificam esse naturam proprie sumptam. Quinta conclusio est. Q; ꝓbabiliter colorem, odorem: & saporem, dicere possumus esse formam specificam, quia licet quolibet istorum sit qualitas manifesta, ꝓ quanto tamen est per occultam transmutationem operatiua potest specifica forma nominari. Ex quibus correlarię sequitur primo ꝓbabilit' sustentabile esse proportionem qualitatum elementorũ esse formam specificam, quia licet tales qualitates sint manifestæ sunt tamen per occultam transmutationem operationũ plurium productiuę in ordine ad quas denominari possunt formæ specificæ. Similiter licet istæ qualitates vt tangibiles sint manifestæ, tamen vt talis vel tantę ꝓportionis sunt occultæ. Infertur secundo ꝙ calidinas, frigiditas humiditas &c. possunt dici hoc modo in ordine ad aliquam operationem specifica forma. Et forte ad istum intellectum ꝓcedit auctoritas Auerrois. 5. colliget. Ex quo vlterius patet concordia inter litteram Auic. ponentis ꝙ est illud quo res est, & aliam quod est, verbi grã, color, odor, aut anima. Patet hoc totum verum esse secundum diuersam acceptionẽ huius termini forma specifica. Vltima conclusio. Probabiliter teneri potest in nullo composito naturali, propt' formam substantialem & qualitates manifestas simul reperiri formam specificam quæ sit qualitas occulta. patet, quia experimento patet aliquas qualitates a complexione qualitates occultas inducere. igitur ita ꝓbabiliter dicere possumus ꝙ forma substantialis magnetis mediãte sua complexione occultam potest causare alterationem. & similiter mẽbrũ mediante complexione producere potest qualitatem occultam &c. Contra, quia in patiente saltem præter naturã qualitates manifestas reperiret &c. Dicitur ꝙ illud ẽ verum, sed volo dicere ꝙ a forma specifica sibi limitet. & hoc voluit Auer. Rationabilius tamen apparet ꝙ præter manifestas qualitates in mixtis reperiantur etiam qualitates occultæ, cum frequenter complexionibus mixtorum manifestis existentibus in ipsis appareant inclinationes contrariæ. A qua vero causa hæ proueniant occultæ proprietates perquirere spectat ad naturalem philosophum. Dicẽdum tamen ꝙ hę qualitates insequuntur potissime cœlestes influxus, a quibus cum materia mixti fuerit taliter vel talit' complexionata tales vel tales occultæ proprietates imprimuntur. Propterea Mesue de cõsolatione medicinarum capitulo primo. Dotatum est vt aiunt omne dupliciter. s. virtute cœlesti & elementaria. Et parum infra. Soluit solutiuũ non quia calidum nec quia frigidum, sed quia cœlesti virtute dotatum. Et ex hoc patet quare non omnes res eiusdẽ speciei sunt æqualiter a forma specifica operatiuæ nec omni tempore nec omni loco. Et pro isto videtur Conciliator differentia. 72. Et nota circa hoc ꝙ hoc modo omnis mirabilis operatio proueniens a mixto per qualitates primas quę velocitate magnitudine vel aliter excedit operationem merito talis proprietatis prouenire debentem etiam formæ specificę attribuitur sicut opij mortificatio ut infra patebit, & napelli &c. licet enim opium sit valde frigidum. mirum tamen videtur ꝙ eius frigiditas stupefaciat & extinguat calidum hominis robusti, cũ aqua frigidissima in magna mẽsura hoc non faciat. Similiter napellus calidus ponendus in secundo qualitate sua operando statim interficit. & hoc nõ potest qualitas merito sui gradus facere nisi esset tali proprietati coniuncta. Similiter dicitur de veneno scorpionis frigido. Nota etiam hic ꝙ multa quæ semper aut frequẽter nobis occurrunt videntur principium habere manifestum omnino, vnde in eis non cadit admiratio sicut est operatio ignis. Et in hoc recita quod dicit Gale. de proprietate primo de virtutibus cordialibus. cap̃. de ꝓprietate. Ad argumenta principalia patet solutio ex tactis.

Forma specifica duplex.

Mesue.

Virtus cuiuslibet duplex.

Cõci.

Gal.

Quæstio. lj.

QVINQVAGESIMOPRIMO Quæritur. Vtrum forma specifica sit forma substantialis. Arguitur multiplicit' ꝙ nõ. Primo. Forma specifica est sicut odor, & sapor quę sunt accidentales formę. igitur &c. Secundo. Stante re eadem secundum speciem & vna numero formę specificę multiplicantur in ea. igitur etc. patet consequentia & assumptum probatur. stante enim identitate magnetis quandoq; est virtus attractiua in eo, quãdoq; expulsiua ferri. Similiter in napello eodem est forma specifica nutriendi turdos & conseruandi ipsos & forma specifica hominis substantiam corrumpendi. igitur etc. consequentia nota cum antecedente. Tertio. Corrupta & remota specifica forma remanet forma substantialis rei cuius est ista forma specifica. ergo &c. consequentia nota est, & assumptum patet de aloe loto quod a forma specifica ante lotionem euacuat determinatum humorem, post tamen completam & perfectam lotionem non euacuat, sed potius confortat & stypticat, vt colligi potest tertio de simplici medicina. & a Mesue in de consolatione medicinarum. Quarto. Venenum serpentis aut napelli a forma specifica interficit hominem. sed tale venenum est accidens quoddam, quia qualitas vitę hominis disproportionata, ideo aliqua forma specifica est qualitas. ideo &c. Item pro isto facit auctoritas Auer. quinto colliget: quia ponit eam esse proportionem qualitatum primarum.

Aloes vii sus opposita.

Ad oppositum videtur intentio Auicen. in littera dicentis quòd forma specifica est illa per quàm operans ab ea est illud quod est, sed notum est quòd hęc est forma substantialis. Similiter idem est operari sua substantia & sui forma specifica ut colligitur in littera. ergo taliter operantis idem est substantia & forma specifica. & ꝑ cõsequens &c. consequentia patet cum antecedente.

In quęstione est præmittenda distinctio quędam. Secundo ponendę sunt conclusiones de quęsito. Quantũ ad primũ sit hęc distinctio ꝓ parte. superius tacta, ꝙ hic terminus forma specifica consueuit multipliciter sumi. Primo proprie & præcipue pro forma per quã habet indiuiduum determinatum esse specificum in genere substantiæ, qualiter ass dictum est animam itellectiuam esse formam specificã hominis. Secundo sumitur forma specifica pro quocũq; occulto principio cuilibet indiuiduo sub aliqua certa spẽs contento cõuenienti illud inclinante ad determinare agendum vel patiẽdum, vel taliter respectu huius esse actiuum uł passiuum qualiter non respectu alterius, qualiter attractiuã virtutem magnetis & ferri per quam est attrahibile dicimus

Forma specifica quadrupl'r.

esse

esse formas specificas. Tertio adhuc sumitur forma specifica magis communiter ꝓ qualibet occulta proprietate &c. siue sit apta in quolibet indiuiduo istius speciei reperiri siue non, qualiter proprietatem in for. qua abhorret allium, aut inclinatur ad furandum, & sic de alijs, dicimus esse formam specificam. Quarto adhuc communius sumit̃ forma specifica pro quocunq; principio vel dispositione siue occulta siue manifesta, occulte tamen agente vel disponente qualiter probabiliter dicere possumus ꝙ licet membrorũ complexio agat calefaciendo et complexionando nutrimentum, cum hoc tamen in nutrimẽto producit quãdam alterationẽ vel qualitatem occultam de secunda specie qualitatis inclinante nutrimentum vt moueatur ad membra quam vocãt formam specificam. Quantum ad secundum sit hęc prima conclusio penes hanc distinctionem. Capiendo formam specificam primo modo forma substantialis solum est forma specifica. patet, per solam. n. formam substantialem ponitur indiuiduum in determinata specie de gñe substantiæ. ergo &c. Secunda conclusio. Licet ita sit, nõ tñ qualibet operatio a forma proueniens iuxta modum loquẽdi auctorum dicitur a forma specifica. patet, quia solum illã proprie dicunt a forma specifica &c. quæ nõ ẽ in qualitates manifestas reducibilis. cum igitur multæ producantur operationes per qualitates manifestas. sequitur &c. Ex ista cõclusione sequitur proprie fore formam specificam illam per quam res est illud quod est. Patet secundo operationem a forma specifica proprie a substantia ipsius operantis ꝓuenire, & plura alia etiam sequuntur. Tertia conclusio principalis. Secundo modo capiendo formam specificam aliqua forma specifica est forma substantialis & aliqua est forma accidentalis. patet, quia taliter capiendo formam specificã quodlibet principium occultum etiam est forma specifica. sed talium aliquod est substantiale aliquod accidentale vel instrumentale. ergo &c. patet consequentia & assumptũ similiter. Ex quo sequitur in eodem subiecto plures inueniri posse formas specificas abinuicem spẽ differẽtes. Quarta conclusio. Capiendo formam specificam tertio mõ non quælibet forma specifica est forma substantialis. patet, qa complexio insequens materiam est forma specifica, & tñ ipsa non est forma substantialis, vt satis patet. igitur &c. Ex quibus infero ꝙ non quælibet forma specifica est natura cõtra quosdam, quia nõ quęlibet forma specifica est principiũ substantiale vel principale. igitur &c. patet ex descriptione naturæ. Et si arguitur contra, quia omnis forma specifica est principium motus & quietis. igitur &c. Similiter Aui. in de viribus cordis asserit omnem formam specificam eẽ naturam. Dicitur ad primum negando consequentiã. sed oportet assumere ꝙ sit substantiale principium, vel oportet assumere ꝙ sit principium motus primum & per se & non secundum accidens, quæ clausulæ si discurrantur non competunt cuilibet formæ specificæ. Ad auctoritatem Aui. dicitur ꝙ ibi sumpsit naturam improprie modo quo medici etiam complexionem compositionem &c. dicunt esse naturam. Quinta conclusio. Capiendo formam specificam quarto modo quęlibet est substantia. patet similiter vt præcedens. Sexta conclusio. Taliter capiendo probabilr̃ colorem aut odorem formas specificas appellare debemus. patet, quia taliter capiendo colorem &c. licet sint dispositiões manifestę, sunt tamen per suas species occulte operantes. ergo &c. consequentia videtur nota & assumptum intuenti.

Ex quo sequitur ꝙ littera Aui. dicens. Sed est verbi gratia color aut odor &c. potest intelligi vt verba sonant. Et dici ꝙ ibi velit ꝙ omnis forma prout occulte operatiua dici potest specifica forma. Sequitur vlterius proportionem aliquam qualitatum primarum vt sic posse dici formam specificam. Et forte ad hunc sensum procedit auctoritas Auer. quinto colliget. vbi asseruerit sententiã dictam. Ad argumenta principalia ante oppositum respondetur. Ad primum dici potest prout i littera expositum est. Potest dici secundo ꝙ dum sic dixit Aui. cepit formã specificam ultimo modo, vt patet ex conclusionibus. Ad secundum dicitur ꝙ non repugnat in eodem adæquate plures fore formas specificas accidentales, substantiales tamen repugnat. Et ꝑ argumento de magnete dicitur ꝙ principaliter eodem principio quod est forma specifica attrahit ferrum & expellit, sed instrumentalia principia & occulta sunt distincta. Et ita in magnete sunt plures formæ distictę accidẽtales & una substantialis vt patet. Ad tertium de aloe dicitur simili' formam substãtialem eãdem remanere & dispõnẽ acciñtalem occultam remoueri per lotionem, quia remouẽtur ptes subtiles. Aliter potest dici ꝙ aloes non efficitur nõ solutiuus sed minus potens ad soluendum propter ablutionem qua remouentur partes subtiliores & acutiores. Et ex hoc vt probabili argumento trahi potest aliquam formam specificam esse accidens, quia in diuersis partibus eiusdem materiæ conuenit reperiri varias & diuersas formas specificas, licet oẽs in substantiali forma conueniant. igitur &c. Ad vltimum qualiter sit respondendum ex dictis patet. Quæ autem res sit venenum inferius patebit. Ad auctoritatem. A. patet ex dictis. Et ad ea q̃ post oppositũ sũ adducta patet itelligẽti.

Quæstio. lij.

QVINQVAGESIMOSECVNDO Quæritur. Vtrum frigiditas essentialiter ingrediatur operationes virtutum naturalium aut virtutis cuiuslibet alterius. Arguitur ꝙ sic. Primo arguitur sic. secundo de generatiõe animalium. 14. cap̃. gñõ homogeniorum caliditate & fri. fit & constat, hęc quidem calido, hæc quidem frigido. Secũdo. 4. metheororum generãt calidum & fri. Tertio, primo de iuuamentis. 2. cap̃. Complexio est substantia per calidũ & fri. sed complexio essentialiter ingreditur virtutis actiones.

Aristo.

Gal.

Quarto. Auer. 3. colliget dicit ꝙ operationes stomachi hominis iuuantur & complentur frigiditate temperata. Quito sicut frigidum ad calidum ita siccum ad hu. & ecõtra. sed siccum essentialiter ingreditur sicut humidum. igitur fridũ sicut calidum. Sexto frigiditas temperata est sanitas. sed omnis sanitas est per se principium harum operationũ. igitur &c. assumptum probatur, quia cuius itemperies ẽ morbus eius temperies est sanitas, primo de accidenti.

Ad oppositum est Aui. in prima fen. doc. 6. cap̃. 3. & pria sexti naturalium. vltimo cap̃. ad finem. & secunda primi. doctrina tertia cap̃. 3. in. 7. gñe signorum. Calor igitur natus virtutum omnium est instrumẽtum & frigiditas eis inconueniens, & neq; prodest nisi accidentaliter. ideoq; dicit̃ calor innatus & non frigiditas innata, nec comparatur frigiditati corporis illud quod comparatur caliditati. Et Gal. 2. de accidenti. 3. cap̃. ad finem. Frigiditas vero nullum i actione confert iuuamentum. Et Aristo. 4. metheororum. Fridũ corruptiuum. Et Auer. 2. & 3. colliget. Plures actiones naturales fiunt a calido. Et Haly. 2. techni. commen. 131. improbat Mesue & Isaac tenentes oppositum. Et persuadet primo, quia omnium virtutum operationes existunt ꝑ motum. sed motus fit a calido, vt Aui. in littera. & 13. problematum. 5. problemate. igitur &c. Secũdo, quia quod uni contrariorum per se essentialiter cõuenit ab altero essẽtialr̃ remouetur. sed ingredi operationes naturæ essentialiter cõuenit calido. igitur a frigido essentialiter remouetur. Item tertio omnes operationes perficiuntur per complexionem quæ est ad calidum declinans & humidum. Quarto, qa omnis opõ ꝑficit̃ a calido influẽte, vel īnato, vel vtroq; sir̃.

Gal.

Haly.

Aristo.

In ista quęstiõe fuit opinio Cõciliatoris opposita opinioni Auic. tenentis ꝙ frigiditas essentialiter & per se ingrediatur &c. Et pręmittit primo ꝙ aliquid ingredi alitẽ cõtigere potest tripliciter. Quiditatiue ut partes diffõnis essentiales & fortasse formalit' essentiam compositi. Secundo integraliter ut partes compositum integrantes. Et instrumentaliter ut instr̃m uirtualiter ingredit̃ uel actualiter. Secundo pręmittit per operationem intelligendum esse actiuam & passiuam immanentem seu trãseuntem. de omnibus. n. est eadem ratio. Tertio pręmittendum ꝙ per accñs q̃nq; sumitur ut distinguitur contra immediate ut ibi. Non uero

Ingredi alterum tripl̃r.

Per accidẽs quaduplex.

ipsa vocis magnitudo. 2. techni. Secundo contra primo vel principaliter, vt prima tertij. Neruorum iuuamentum primum est date sensum &c. Secundum vero & per accidens ẽ roborare carnem, sicut graue appetit quietem p se & motum p accidens. Tertio vt idẽ quod casuale vel fortuitum. Quarto vt non per se, sicut frigidum per accidens calefacit. & taliter sumitur hic & distinguitur contra essentialr ingredi. Calidum igitur essentialiter ingredi est calidũ instrumentaliter per se concurrere ad opõnem, econtra vero frigidum per accidens. i. non per se. His præmissis ponit istam conclusionem primam contra Aui. & Hily. allegato cõmento. Frigiditas essentialiter & per se ingreditur operationes naturæ. Hanc probat auctoritatibus pluribus pro parte tactis, et ibi vide. Et rationibus. Primo quia aliqua naturæ opatio fit aggregando, sed frigiditatis est aggregare. Secundo tẽpus quietis retentiuæ est longius tẽpore motus. Item tertio. ad quẽlibet motum per se concurrit fixio quæ perficitur frigido, vt in linera. Quarto. sicut res se hẽt ad esse ita se hẽt ad operari. sed essentialiter ingreditur frigiditas ad esse membrorum. igitur &c. maior patet secundo metaphysicę, quia esset cuiuslibet mixti per se ordinatur ad operari vt ĩ finem. quicquid autem est per se causa añtis est causa consequentis. Quinto. quælibet sanitas per se ingreditur operationem, sed aliqua frigiditas per se sanitatem facit corrũpendo per se ægritudinem calidam, immo ut supra aliqua frigiditas est sanitas, quia cuius intemperies est morbus eius temperies est sanitas. primo de accidẽti. Sexto sanitas essentialiter integratur ex calido & frigido. igitur &c. Septimo. qa sicut in maiori mundo ita in minori mundo. Octauo. materiei nocitiuæ digestio est per se intenta a natura, sed aliqua talis per se frigido perficitur, ut in furiosis humoribus & subtilibus igitur &c. hæc octaua ratio colligitur differentia. 61.

Concil.

Secunda conclusio est ex Conciliatore collecta. licet ita, sit intensior tamen & potentior & in maiori mensura concurrit caliditas & ingreditur operationes naturæ, & multo pluribus deseruit opõnibus q̃ friditas. Et hæc de quæstione.

Questio. liij.

QVINQVAGESIMOTERTIO Quærit. Vtrum calidum agens in humidum denigret. Agens vero ĩ siccum dealbet. Econtra vero frigidũ ĩ humidum dealbet, in siccum uero denigret. Arguitur q̃ non. Primo, quia calidum agens in cibum transmutandum in chylum ĩ sanguinem transmutandum in sperma. In humiditatem primam de secundis transmutandam ad formam roris. In chylum transmutandum in phlegma. In sanguinem transmutãdum in lac agit in humidum, & ĩ nullo istorum casuum denigrat. igitur &c. Confirmatur, quia agens in aquam non denigrat igitur &c. Secundo. calidum aliquod agens in siccũ denigrat. igitur &c. assumptum arguitur, quia calidum adurens os aut lignum siccum aut papyrum agit ĩ rem siccã, & tamen denigrat vt docet experimentum. igitur &c. Itẽ materia generationis pili est sicca, in qua quãto agens calidum est fortius tãto pilus nigrior generatur. Tertio. frigus agẽs in sanguinem agit in humidum, & tamen denigrat vt patet tempore hyemis quando propter frigus liuescunt labia et facies tota, vt. 38. problematum. pp̃ter quid rigentes liuescũt.

Aristo.

Item ex sanguine a frigido congelante potest humor melãcholicus generari, vt infra in sequenti cap̃. & sexta quarti. caplo de morsu canis rabidi. Itẽ in mugis quæ sunt apũta calcaneorum sanguis collectus a frigore denigratur. Item quia vrina nigra significat extinctionem caloris naturalis.

Mugæ quid.

Quarto, quia vitrum crystallus os lutum sunt corpora sicca, in qua agens frigidum non denigrat &c.

Ad oppositum est Auicenna.

Pro responsione ad quæstionem præmittendum p̃rio q̃ tam calidum quam frigidum agunt, quandoq̃ vt calidũ aut frigidum absolute, quandoq; agunt ut naturalia instrumenta. Exemplum primi, ut calidum vrens aut putrefaciẽs. Exẽplum, secundi, sicut calidum digerens sanguificans &c. Exẽplum primi ds frigido sicut frigidum hyemis congelãs. Exẽplum secundi vt frigus piguedinem generans. Hãc distiõnem ponunt auctores sub his verbis. Calidum & frigidum agunt aliquando ad instar determinati agentis determinatã formam inducentis. Quandoq; vt calidum aut frigidũ absolute & est idem.

Calidũ aut frigidũ agit dupl'r.

Secunda distinctio. Tam calidum quã frigidum agens vt calidum aut frigidum absolute, quãdoq; agit in materiam simplicem non corroborabilem, quãdoq; in materiam mixtam aptam varios colores recipere. Exemplum primi vt agens in aerem vel aquam. Exemplum secũdi vt agens in ligna.

Calidũ aut frigidũ agẽs absolute dupl'r.

Præmittendum tertio q̃ albedo & nigredo & cæteri colores, ut sunt veri colores & non tantum secundum apparentiam sunt vere qualitates secundæ & uere formæ a luce & lumine specifice distinctæ varios cõplexionũ modos insequentes sicut sapores odores & huiusmõi. Hæc uidetur sententia Auic. si recolo. 4. sexti naturalium. 3. cap̃. Et uidetur colligi ex dictis Aristo. in de sensu & sensato.

Aristo.

Quarto supponẽdum q̃ licet ita sit vt ponit tertia suppositio, inter tamen lucem & albedinem tanta ex natura rei uidetur conuenientia, ut pure lucidum vel luminosum a sensu comprahendatur ut album, & per consequens secũdum varias lucis vel luminis perceptiones possunt res apparere quandoq; albæ quandoq; virides & quandoq; obscuræ. unde & dispositiones has secundum quas fiunt istæ apparẽtiæ significamus nomine albedinis & nigredinis &c. Proptec quod introclusio multi corporis perspicui per opacũ aliquo modo terminati facit rẽ albam apparere. Propter quod spuma quælibet apparet alba. Et si fortiter cõcutiatur oleũ cum aqua fit album subingrediente multo aere inter partes olei p illas aliquo modo terminato. Et propter hoc liscivium proiectum supra oleum facit ipsum apparere album. Aut etiam acetum, quia acuitate bene diuidit, vnde & partes aeris subingrediuntur. Vnde & prisana cũ oleo decocta multum albescit. Et per idem cornu nigrum ambra & crystallus per tritionem albescit. Et ex hoc patet multipl'r in re causari albedinem per modum mixtionis. Primo per inclusionem p spicui. Secundo per exclusionem opaci, econtra ingredientẽ. Exempla satis patent.

Albedo & nigredo in re causant dupl'r.

His præmissis probabiliter in hac materia tenendæ sunt istæ conclusiones. Prima. calidum aut frigidum agens in materiam elementarem simplicẽ siue humida siue sicca fuerit nõ dealbat neq; denigrat illa materia simplici p̃manente. patet, q̃a color ẽ mixti passio. Secunda conclusio. Calidum inquantum naturale agens in humidum quandoq; dealbat, quandoque denigrat, quãdoque rubificat, quandoq; citrinat. Eodem modo in siccum patet, quia talens inducit colorem ad qualem præparat modus cõplexionis aut mixtionis consequens talem actionem. sed illa quandoq; præparat ad albedinem, ut in lacte chylo sperma te phlegmate. quandoq; ad nigredinem, ut in generatiõe humoris melancholici. quandoq; ad rubedinem, ut i gñone sanguinis &c. Tertia conclusio. Non semper calidum agens vt calidum absolute in materiam humidam denigrabilem denigrat nec ĩ materiam siccam dealbat. patet per plura adducta ante oppositum. Quarta conclusio. semper calidũ adurens aut putrefaciens aut aliter ut calidũ absolute operãs agens in humidum quod sufficit in exhalationem fumosam conuertere, vel eius partes opacas a centro ad circũferẽtiam trahere aut per totum dispergere illud ĩ quod agit denigrat. patet, quia taliter agendo aerem perspicuum excludit, & fumum humidum opacum per porositates corporis seminat. quare &c. Et ex hoc patet quare dicebatur in compl'one cuius humidum sufficit in exhalationem fumosam &c. illa .n. est terrestris & opaca. Patet ulterius aliquod calidũ respectu alicuius humidi esse denigratum quod tamen respectu alterius non esset, quia ab aliquo sufficit eleuare vaporẽ fumosum & ab aliquo nõ, sed tm̃modo aereum. Et plura ex his potest concludere. Illam complexiõem voluit Aui. Ex quo vlterius patet modus quo agens vltimando actionem suam dealbat, quia fumum opacum aut humidum seminatum dissoluit loco cuius subingreditur aer aut corpus perspicuum. Patet vlterius q̃ non semper agens in siccũ dealbat,

quia

quia stat i sicco esse humidum non i exhalationem fumosam conuertibile. Et sic sequitur quinta conclusio. Calidum vt calidum absolute agens in siccum humidum vstibile vltimate consumendo, aut cuius humidum opacum non sufficit per totum dispergere vel in exhalationem fumosā opacam conuertere illud dealbat. Et hanc intelligit Aui. Vltima conclusio. Frigidum agens in humidū corpus cuius humidum corpulentum sufficit accentrare dealbat, in siccum vero cuius sufficit perspicuum claudendo poros excludere, aut illud perspicuum igrossare, et opacum reddere denigrat, patet intuenti. & hoc breuiter voluit Aui. Ex quibus sequitur ꝙ contingens est frigidum agens i humidum ipsum denigrare & non dealbare. in siccum vero dealbare & non denigrare, ut patet intuenti. Ad argumēta pricipalia patet.

Quæstio. liiij.

QVINQVAGESIMOQVARTO Quæritur. Vtrum color viridis possit esse bonum signum. Videtur. n. qđ sic, qa color niger qui ē deterior pōt eē bonū signū.

Oppositū vr̄, quia de hoc debuisset Aui. facere mentionē.

Respondetur ꝙ sic, sed quia vtplurimum est signum malum de illo non fecit mentionem Aui. Vel dicatur ꝙ non fecit mentionem, quia satis hoc dat itelligere per alios colores malos, qui quādoq; sunt bona signa, vt nigri in crisi virtute stante & vrina multa.

Quæstio. lv.

QVINQVAGESIMOQVINTO Quęritur. Vtrum omnis hypostasis decidatur a tertia digestione quę est membrorum. Et primo arguitur ꝙ hypostasis sequęstratur a loco secundæ digestionis sic. ab illo loco sequæstratur hypostasis vbi natura conuertit cibum in sanguinē. sed hoc est i secunda digestione. ergo &c. assumptum patet ex Gal. primo pronosti. cōmen. vltimo. Cum dixit quod ē, quia res quę refugit naturam, vt operetur in ea ex cibo apud conuersionem suam ad sanguinem residet in vrina, non ergo alteratur ab ea vt fit sanguis. Constat hic ꝙ Gal. vult partem cibi quę dum natura cibum conuertit in sanguinem refugit hanc naturæ actionem, ita ꝙ non fit sanguis esse hypostasim, illud autem est proprie in secunda digestione. Secundo sic, nisi hypostasis sequæstretur a secunda digestione non oportet ꝙ plurima hypostasis expellatur cum sanguis est in semita digestionis & completa digestione minoretur. cuius oppositum dicit Gal. prio de crisi in his uerbis. Et qñ sanguis remanet in semita digōnis videtur in vrina quæ mitigitur color ad albedinem decliuis & sedimē in ea leue & ęquale album plurimum. cumq; completur digestio additur color eius & minoratur quod i ipsa residet. & consequentia patet. nam si hypostasis decidatur a digestione tertia, erit plurima quando completur vel completa erit tertia digestio, nō anteq̄ incipiat & dum fit sanguis. Tertio sic. hypostasis aut est ex parte cibi non cōuersa in chylum, aut ex pte chyli nō conuersa ad alios humores, aut ex parte humorum non conuersa ad humiditates secundas, aut ex parte illarum humiditatum nō conuersarum in membra. Non primum, qa pars cibi non conuersa ad chylum non vadit ad venas & hepar in naturalissima dispōne, vt patet prima primi. cap̄. de generatione humorum. Nec ex parte humorum non conuersa ad humiditates secundas. Nam aut talis pars esset in prima spē humorum & est falsum, tunc enim hypostasis aut esset sanguis, & sic esset rubea sanguinea. et ista ē hypostasis non naturalis, vt patet hic infra in hoc cap̄. aut ex cholera, & tūc eēt aut citrina aut rubea. & ista etiam est non naturalis. aut esset solum phlegma et hoc non, quia tunc non significaret choleræ aut sanguinis digestionem. Secundo, quia phlegma subtiliatur quandoq; ita vt putetur hypostasis naturalis, nō tamen est hypostasis naturalis vt Auic. infra in. 5. cap̄. cum dicit. Plerunq; enim subtiliatur & attenuatur & putatur hypostasis laudabilis supple phl̄a. Et qa hoc phlegma subtiliatum non est hypostasis subditur, quapropter in acutis ęgritudibus non est confidendum in eo quod apparet secūdum similitudinē laudabilis hypostasis. Similiter arguitur ꝙ nō fit pars melancholiæ. Aut secundo diceretur ꝙ est ex parte istorum humorum quæ cōuertitur in supfluitates hora qua fit digestio tertia vt dicunt fere omnes medici. Sed arguitur ꝙ non. Primo, quia ista non esset pars ex cibo quæ effugit actionem naturæ apud cōuersionem suam ad sanguinē, vt dixit Gal. in loco allegato. Secundo, quia non plurima appareret hora digestionis sanguinis, & principaliter quando sanguis est digestus. Tertio, quia hypostasis laudabilis non est aliud quam humor faciēs febrem, qui iam digestus est, vt Aui. prima quarti cap̄. de cu. pu. in generali. sed constat ꝙ tales humores non sunt conuersi ad aliam naturā cū in crisibus expellantur seruantes propriam naturam & colorem. ergo hypostasim laudabilem non oportet esse ex supfluo remanente ex humore in digestione tertia, immo ē qñq; ipsemet humor digestus digestione tertia. Quarto, quia ꝓportio hypostasis ad significādū super maturatiōem materiei in toto non esset sicut proportio puris albi ad significādū maturationem apatis. Nā sanies est ex humore digesto non superfluitas digestionis. consequens est tamen contra Aui. in isto capl̄o. statim post sequentem partem. Quinto, quia in principio putridæ febris deberet apparere sedimen melius q̄ in statu vel augmento cum in principio nutriatur corpus magis & sit virtus minus defecta, ideo amplior esset bona superfluitas digestionis tertię ex sanguine sequestrata. cuius oppositum docet experientia. Sexto, quia in vrinis sanorum magis eēt q̄renda hypostasis q̄ ęgrorum. oportet. n. in sanorum venis sit talis humor excutiendus, quia oportet in eis talem superfluitatem aggregari vel generari, cum nō possit stare quin in eis fiat tertia digestio, & per consequens eius superfluitates generentur. Similibus modis arguitur ꝙ non sit ex secundis humiditatibus. Restat ergo ꝙ nō pōt esse nisi ex parte chyli non conuersa in sanguinem i hepate. sed post transmissa ad uias vrinę cum aquositate, & ideo decisa a loco secundæ digestionis non tamen genita per secundam digestionem sed per primam. & hoc sentit Gal. in loco allegato. in primo argumento. Vltimo. si hypostasis esset ex superfluitate tertiæ digōnis non videtur modus quo significet super digōnem hepatis. Nam digō tertia perficitur in membris post hepar. Et possibile est hepate bene digerente alia membra male digerere, & econuerso. In oppositum est ꝙ hypostasis sit superfluitas tertiæ digestionis. Arguitur multipliciter. Et primo sic, nisi hypostasis decideretur a tertia digestione quæ fit in ambitu totius non posset significare super maturationem materiei in toto, sed ipsa debet super talis materiei maturationem significare ut paulo post dicit Auicē. in cap̄. ergo &c. maior patet quia exiens significans super maturatiōem debet decidi a loco vbi fit talis maturatio & per illam transmutari vt constat de egestione & vrina & sputo & sudore. Secundo sic. si hypostasis esset pa chyli vel decisa a digestione secunda, sequitur ꝙ non habet laudabilis hypostasis significare super digestiōem materiei facientis febrem quando illa materia non esset in hepate. cōsequens est contra Gal. prio de crisi. & Aui. secunda quarti. & oēs auctores medicinę. & cōsequentia patet ut pręcedens, qa illa pars a secūda digōne decisa nullo modo permutatur secundum permutationem materiei facientis fe. & ideo super illam non significat. Tertio. si ita esset hypostasis laudabilis non esset pars humoris facientis fe. contra. Aui. prima q̄rti. cap̄. statim supra allegato. Quarto sequitur ꝙ in principiis febrium humoralium deberet amplior apparere hypostasis laudabilis q̄ in statibus & q̄ in sanitate. consequens ē falsum & contra Gal. primo de crisi, qui ponit in principio vrinam sine hypostasi. in sanitate autem & in statu cum hypostasi. Et patet consequentia. primo quia in principiis taliū fe. minus est potens hepar digerere q̄ in sanitate. & iō plus remanet de chylo non conuerso ad sanguinem. & quia i principiis febriū multo plus comedit infirmus decent̄ rectus q̄ in statu, multo plus de tali materia hypostatica superflueret.

In ista quæstione faciam tres articulos. In primo ponam quędā cōmunia de hypostasi quę oportet vnūquēq; dicere.

Gal.

In secundo narrabo positionem Plusq̃ commentatoris. In tertio dicam illud quod magis mihi videtur mẽtibus auctorum conforme in nostro quæsito. (Hypostasis qd) Quantum ad primũ articulum notandum per nomen hypostasis communiter intelligendum esse secundum vsum medicorum omnem rem cum vrina a corpore expulsam grossioris substantiæ q̃ vrina & ab ea diuisam.s.ita vt uisu discerni possit. Ex quo sequitur ꝙ de hypostasi in genere non est dubitandũ ꝙ q̃nq; nõ est pars chyli refugiens operationem naturæ apud suam cõuersionem ad sanguinem, nec tamen repugnat aliquã hypostasim esse talem rem large, vt prædicitur accepto vocabulo. Constat secundo ꝙ sumendo hypostasim pro non naturali non oportet omnem talem esse superfluitatem tertiæ digestionis, & ideo si quæstio generaliter proponeret͂ nõ esset vẽr terminãda. Restringamus ergo titulum ad hypostasim naturalis substãtiæ. Secũdo nota ꝙ hypostasis bonæ substantiæ significat super digestionem humorum qui sunt in ambitu totius præcipue in venis. istud colligitur ex Aui. in particula immediate sequentis capĩ. Nota tertio ꝙ tam humorem ad benignum reducibilẽ q̃ humorẽ malignũ tunicæ venarum digerunt. Quod naturalem patet, quia in eis conuertitur sanguis ad primam humiditatem de secũdis, & (Gal.) colligitur etiam ex Gal. in plerisq; locis, & præcipue primo pronosticorũ. commẽ. vltimo. De nõ naturali patet ex Gal. primo de differentijs febrium. Notandum quarto ꝙ non oportet apparere hypostasim in vrinis sanorum quod colligitur ab Aui. infra. & ex Gal. primo de crisi. sed non expresse. Et causa est, quia non oportet ꝙ sit in eorũ venis humor euacuandus. Quinto supponendum ꝙ per hypostasim naturalis substãtiæ intelligimus hypostasim significatiuã digestionis bonorum humorum in sanis, & similiter hypostasim significatiuam digestionis humorum malorum nõ conuertibilium ad benignum in concauo venarum existẽtium. Quod vtraq; istarum dicatur hypostasis patet ex Aui. hic. Nam dicit ꝙ hæc hypostasis. s. naturalis non expectatur nisi in ęgritudinibus. Et subdit ꝙ si in venis sanorum sit humor crudus melius est ꝙ fiat hypostasis in vrina aut matura aut non matura. Et Gal. hoc dicit clarius primo de crisi, cũ uult ꝙ vrina optima habet sedimẽ album. Quantum ad secundum articulum pro declaranda põne Plusq̃ commẽtatoris supplenda sunt quædam. Supponitur primo ꝙ omnis hypostasis laudabilis in urinis sanorum est ex superfluitate cruda. Hoc primo patet ex Gal. primo de crisi cum dicit, ꝙ hypostasis ista leuis alba æqualis significat ꝙ digestio est confirmata, & ꝙ expellit͂ a corpore chimus crudus vltra mensuram, modo constat ꝙ hunc chimum aut oportet esse hypostasim aut saltem ex eo fieri. nam aliter non significaret hypostasis chimum crudum expelli. Et Aui. in hoc capĩ. parum infra dicit. In venis autem sani non oportet esse humorẽ qui sit excutiendus, sed si est melius est vt hoc significent ex eis superfluitates quæ in eis superfluunt ex cibo a digestione priuatæ, deinde. superfluit superfluitas qua in vrina fit hypostasis. Præterea nisi esset ex superfluitate cruda non esset cã multæ hypostasis in vrinis infantis ꝙ cibus eorũ trahitur ex stomacho anteq̃ sit bene digestus. Nam hoc non aderet ad hypostasim. consequens est tamen contra Gal. primo de crisi. Quarto si nõ esset ex superfluitate cruda nulla esset cã signãda, quare dum sanguis est in semita digestionis hypostasis apparet plurima alba leuis, & quando completur digõ minoratur sedimen. Et cum hoc apparet ad experientiam & ẽ de mente Gal. primo de crisi cum dicit. Et dico ꝙ q̃diu sanguis permanet in semita digestionis in omni vrina quę mingitur videtur sedimen leue æquale album plurimum. cunq; completur digestio additur color eius & minoratur quod in ipsa residet. Et idem senit nõ multũ post cũ assignat cãm, quare est plurima hypostasis in vrinis vtentium multo ocio & puerorum. Dixit. n. & propter hoc aggregat͂ in vrinis puerorum omnium nisi paucorum & in vrinis trãquillitate & ocio completorum & aliorum multo vtentium cibo hypostasis plurima propterea ꝙ multiplicat͂ in corporibus olum quos diximus de superfluitate cruda. Ex his ergo & multis similibus patet suppositio ꝙ hypostasis laudabilis in sanis est ex superfluitate cruda. Supponitur secundo ꝙ in febribus humoralibus putridis humore peccante existente in venis sine apãte digestione humoris ꝑ quam fe. ducitur ad statum & crises fiunt laudabiles, & per quam materia parata est euacuationi non permutat humorem peccãtem a ꝓpria specie, ita ꝙ cholera sũme digesta in nocituo in causone hora status non est facta alterius speciei, sed est cholera ut ante, & ita est de sanguine in synocha, & de phlegmate in latica, & de melancholia in quartana continua. hæc suppositio patet, quia in crisibus harum febrium quæ fiunt post completam digestionem expellitur in causone cholera & i synocha sanguis, & similiter in alijs. Supponitur tertio ꝙ hypostasis laudabilis in talibus febribus significans digestionis cõplemẽtum non est aliquis istorum humorum. hoc patet, q͂a non est sanguis nec cholera nec melãcholia cum sit alba nec est phlegma subtilitate vt cõstat ex Aui. in isto capĩ. et patet ꝙ cholera & sanguis per digõnem non conuertuntur i phlẽ, cum tamen ex eorum digestione appareat hypostasis. (Hypostasis differt a sanie.) Supponitur quarto ꝙ hypostasis laudabilis in hoc differt a sanie laudabili ꝙ causæ facienti saniem est coniuncta dispõ extra naturam, sed causæ facienti hypostasim non est coniuncta dispositio præter naturam. hæc suppõ est (Gal.) Gal. primo pronosti. commen. vlti. cum dixit in fine commenti loquẽs de dicta hypostasi. Nec est sicut sanies. causæ enim efficienti cã non permixta est dispositio extra naturam. Vltimo supponitur ꝙ dicta hypostasis ẽ illud ex cibo quod refugit operationem naturæ apud conuersionem eius ad sanguinem. patet hæc suppositio ex dicto commento & auctoritate supra allegata. His habitis ponuntur conclusiones. Prima cõclusio. Hypostasis laudabilis substantiæ in corporibus sanorum non est superfluitas genita in corpore humano ex sanguine per tertiam digestionem. Probatur primo sic. si hypostasis esset hoc modo non omnis talis esset ex superfluitate cruda. contra primam suppositiõem, & consequentia arguitur. quia aliqua esset ex sanguine bene digesto & optime cũ ex illo sit superfluitas dicta quod per tertiam digestionẽ digeritur. hoc autem in sanis & optime sanis est sanguis bene digestus. Forte dicitur ꝙ hypostasis est ex superfluitate san. i. ex parte quæ superfluit ex sanguine cum digeritur tertia digestione, & ista est cruda respectu partis quæ in secundam humiditatem conuertitur vel respectu secundæ humiditatis ex illo sanguine genitæ. Et ad hunc sensum intelliguntur auctoritates prædictæ pro prima suppõne. Contra primo, quia vrina & feces in genere suo bene digestas nunq̃ vocat Gal. superfluitates crudas. ergo a pari ratione nec debet dicere crudam superfluitatem tertię digestionis bene digestã in genere suo. Præterea hypostasim talem dicunt bene digestam, & tamẽ dicunt esse ex superfluitate vẽl humore crudo. Cum ergo hypostasis hoc modo dicta ex responsiõe sit cruda sequitur ꝙ non illo modo intelligunt doctores. Si vero dicatur ꝙ hypostasis non fit nisi quando sanguis hẽt partes quæ sunt pꝛes sanguinis & sunt crudæ & fit ex illis. Cõtra. ex sanguine quantũcunq; bene digesto sequæstratur superfluitas per tertiam digestionem. in omni. n. integra digestione resecatur aliquod superfluum. Si ergo hypostasis non est nisi ex tali superfluitate constat ꝙ contingit esse hypostasim ex sanguine non hñte partes crudas. Secundo probatur conclusio principaliter sic Gal. voluit primo de crisi, vt supra dicitur ꝙ in omni vrina quæ mingitur dum sanguis ẽ in semita digestionis est sedimẽ leue & æquale & albũ plĩm quod non esset si esset hypostasis superfluitas tertię digõnis. ergo non est ita. minor patet, quia si hypostasis esset supfluitas tertiæ digõnis non sequestraretur ante digestionem tertiam, sed sanguis est į semita digõnis ante digestionẽ tertiã. ergo non sequæstratur tunc saltem plurima. Tertio si ita esset non esset hypostasis id quod refugit operationem naturę apud conuersionem suam ad sanguinem. Nam talis superfluitas est ex parte sanguinis quę fuit passa a natura hora cõ-

uersionis

uersionis sanguinis in membra. Nec valet quod quidam dicunt hypostatim esse quod refugit operationē naturæ apud digestionem tertiam quæ fit in sanguine. Nam si ad hūc intellectum Gal. dixisset frustra addidisset statim illud uerbū. Non ergo alteratur & fit sanguis. Nam certum est ꝙ in hac digestione tertia cibus non cōuertitur in sanguinem, sed in secundas humiditates aut ī membra. Secunda conclusio principalis est ista. Hypostasis laudabilis in febribus hūoralibus absq; apāte nō ē ex parte humoris putridi qui est cā aīs vel coniūcta feb. conclusio probatur sic hypostasis laudabilis in istis non est aliquis quatuor humorum nec facta est ex illis. ergo nullomodo est vere ex parte humorum qui sunt causa feb. Prima pars assumpti patet ex suppositione tertia. Secunda probatur quia hypostasis fit per digestiōem humorum talium si est ex eis, sed per digestionem quam recipiunt illi humores non conuertuntur a propria specie, vt dixit suppositio secunda. ergo si hoc non esset ex parte illorū humorum hypostasis esset aliquis quatuor humorum. consequens est tamen contra secundam suppositionem vt statim dicitur & contra experientiam. Videmus enim ꝙ sedimē laudabile visum in causone non est cholera, & visum ī synocha non est sanguis, & visum in quartana non est melancholia. Restat ergo ꝙ hypostasis laudabilis in talibus fe. non est ex parte humorum qui sunt causa coniuncta. vł aīs feb. Confirmatur præcipue ꝙ non sit a causa coniūcta quæ actu putresit, quia si ita esset sequeretur ꝙ hypostasis laudabilis esset sanies. Nam non differt a sanie, nisi quia causæ facienti hypostasim non est permixta causa præter naturam, sed constat ꝙ cum calore naturali digerente talem humorē qui est causa coniuncta concurrit calor præter naturam. ergo &c. Tertia conclusio est ista. Hypostasis laudabilis tā in sanis q̄ in ægris est ex parte cibi qui ī hepare hora gn̄onis sanguinis & humorum non fuit conuersus in sanguinem vł aliquem aliorum humorum. conclusio probatur sic. hypostasis ista aut est ex parte conuersa ad aliquem aut ex parte non conuersa ad aliquem, sed non ex parte conuersa ad naturam humorum. ergo est ex parte non conuersa ad aliā humorum naturam. minor igitur patet, quia aut esset ex parte conuersa ad humores hypostasis sanorum, aut ęgrorum, sed non sanorū vt potest inferri ex conclusione prima, nec ęgrorum vt patet ex secunda. ergo nulla omnino hypostasis naturalis substantię est ex parte conuersa ad naturam humorū in hepate sed ex parte cibi non conuersi ad naturam humorum in hepate, quia effugit operationem naturæ apud conuersionem suam ad sanguinem vt dicit Gal. loco allegato. Et vt planius intelligatur huius positionis intentio dicā sūmatim. Vult ergo positio hypostasim naturalis substantiæ quæ habet significare super digestionem hepatis & humorum qui sunt in concauo venarum & totius ambitu hoc modo accidere tam in sanis q̄ in ægris in quibus inuenitur ꝙ cibo digesto in stomacho & genito chylo aliquæ partes ex cibis genitæ mittuntur ad hepar quæ cum chylus in sanguinem & alios humores conuertitur non conuertuntur ipę ad spēm alicuius humoris, sed remanent non passæ illam digestionem nec conuersæ ad aliquam speciem quam prius essent. Nam si ad aliam speciem essent conuersæ superfluitates genitæ per secundam digestiōem essent plures q̄ sint ab auctoribus positæ, & esset opportunum semper in sanis debite rectis huiusmodi hypostasim apparere, sicut & feces & vrinam & sudorem quod est falsum & contra experientiam. Istæ ergo partes transeunt cum aquositate ad vesicam, & cum expelluntur resident ī vrina, & sicut multa pars aquositatis vadit ad venas cum sanguine, ita multa pars huius hypostaticæ materiei transit ad venas cum sanguine & aquositate remanente aut tarde aut cito ad vesicā recurrit hypostasis quæ in venis apparet substantiæ laudabilis. Et hanc partem dicit Gal. vocari chymum crudū, & Aui. superfluitatem crudam quia non recipit digestionem secundam eo ꝙ non tantum digesta fuit in stomacho ꝑ primam vt hepar cum circunstantijs tūc existentibus sufficiat in secunda digerere. Et attende ꝙ ego non me limito ad dicendum ꝙ hæc pars sit chylus vel ꝙ sit pars potentia in chyli vel pars cibi assumpti ex his dictis, sed relinquo hoc sub dubio solum hoc dicens iuxta hanc opinionem ꝙ hypostasis est res facta ex cibo qui refugit actionem naturę apud conuersionem cibi ad sanguinem. Sed contra hanc opppositionem multe circumstant difficultates quas oportet dissoluere si debet ista positio plene intelligi. Primum ergo dubium est, quia ex dictis videtur sequi ꝙ hypostasis laudabilis in sanis significat super indigestionem stomachi, consequens tamen est contra oēs auctores medicinæ, quia hypostasis significat super digestionem nō super indigestionem.

Secundo sequitur ꝙ significat imperfectionem digestiōis hepatis. Nam significat partem chyli effugere operationem naturæ ꝙ non accidit nisi hepar diminute digerat. Tertio videtur ꝙ hypostasis laudabilissima in sanis non significet super digestionem in hepate aut digestionem humorū in venis. Nam hypostasis non significat super illas digōnes per quas ipsa non digeritur sed non digeritur secūda aut tertia digestione, ergo non significat super illa. hoc tamen nino est cōtra omnes auctores. Quarto hypostasis laudabilis in feb. in principio deberet apparere. nam stat in principio talium febrium partem cibi crudam transmitti ad hepar et inde cum vrina egredi. Quinto quia non significaret in feb. sumper humorum digestionem. Nam cū non sit ex pte peccantis humoris non videtur modus quo super taliū humorum digestionem significaret. Sexto contra opinionē Gal.
est expręsse Gal. primo de differentijs feb. cum dixit. Putredo autem humorum quæ in vasis similis est ei quæ secundum apāra. Et subdit parum post de putredine quæ fit ī dominante materia. In phlegmonibus & pustulosis tumoribus pus est. In humoribus aūt qui sunt circa arterias & venas proportionabile puri. s. id quod in vrinis subsistit. Ecce ꝙ Gal. ponit humorem putrescentem in venis subsistere in vrinis & esse hypostasim. Et idem expræsse vult Aui. prīa quarti cap̄. de cura pu. in generali dum dixit. Et an sedimen laudabile est aliquid nisi humor faciens feb. qui iam digestus est. Septimo si esset vt dicit nō esset causa albedinis hypostasis ista, quia cum digeritur similatur membris radicalibus secundum colorem contra Gal. primo pronosti. Auer.
commen. vlti. Similiter contra Auer. quarto collibet cap̄. de hypostasi. ubi causam albedinis hypostasis dicit esse, quia non nutriuntur membra ex sanguine nisi postq̄ est dealbatus & eis assimilatus. & propterea est color superfluitatis sicut color nutrimenti quando nutritiua sequitur cursum suū naturalem. Octauo dubitatur, quia si ista positio sit vera non esset causa assignata ab Aui. in isto cap̄. parum infra q̄re hypostasis non requiritur in vrinis sanorum. Nam assignat hanc causam, quia non oportet in venis sanorum esse humorem excutiendum. Constat ergo ꝙ vult hypostasim esse in sanis ex parte humorali. Pro solutione istorum sunt quędam notanda. Nota primo ꝙ licet res quæ est hypostasis in hepate hora secundæ digestionis in hepate non permutetur a propria specie nec conuertatur ad aliquem hūorem, ipsa tamen aliquo modo digestionis digeritur & proportionaliter patitur a calore hepatis, sicut reliqua massa pīi sanaria ita ꝙ hepate bene digerente residuum hęc pars quę refugit operationem hanc naturæ, ita ꝙ non conuertitur in humorem, nec est aquositas digeritur, ita ꝙ sit alba & ęqualis in partibus & mediocris subtilitatis, sed cum digestio ē debilis fit grossior, & cum per digestionem sanguis fit multum cholericus plerunq; multum de hac hypostasi subtiliatur & resoluitur ita vt modicum remaneat aut nihil cū vrina excutiendum. Similiter etiam cum sanguis & alij humores transmittuntur in venas simul cum eis stat hypostatica materia transmutabilis diuersimode a calore & frigore & humorum dispositionibus non solum in dispositionibus sensibilibus & manifestis, sed ī quibusdam proprietatibus, ita ꝙ digestis humoribus simul hæc hypostatica materia ē digesta suo modo, & similiter cum putresit hoc accidit ī ma-

Humor peccans quid.

teria illa. Nota secundo ꝙ Gal. & Aui. superfluitatem talem talibus humoribus peccantibus mixtam sæpe vocant peccantem humorem aut partem eius. Et hoc putandum ē esse, aut quia multum proportionaliter disponitur cum peccante humore cui miscetur in digestione & putredine, aut quia ita secum commixtus est vt discerni sensu non possit, aut propter vtrunq;, & quia talis materia est apta peccare cum cholera & cum phlegmate cum alijs humoribus & se

Materia cōis secūdū medicos quid.

Gal.

qui illorū putredinē & auget feb. ideo tales vocant medici materias cōmunes ad quarum cōmotionem laboratur in principio pu. feb. vt prima quarti cap̄. de cura. pu. in generali. & Gal. vocat has sępe serosas superfluitates. Tertio nota hāc superfluitatem optime dispositam quodam modo dici posse præternaturalem & quodam modo naturalem. vñ Gal. primo pronost. commen. vlti. hunc dicit medium inter humores naturales & præternaturales. Nam quia ipsa fit a solo calore naturali non requisito præternaturali nec requisita præternaturali dispositione coagente vel p̄ternaturali qualitate speciali in materia, ideo illam dicimus naturalē. Quia vero hæc hypostasis non accidit nisi ex quadam impotentia naturæ super cibum vel partem suam, ideo potest dici quodammodo præter naturam. Recte sicut Diocles ex relatu Gal. primo apho. oēm sudorem dicit præter naturam. Et ideo nō oportet hāc inueniri in corporibus sanorum, quia nullo facto errore in regimine & corpore optime sano i ætate perfecta non oportet esse huiusmodi hypostasim. hoc aūt est valde raro, sed ex multis alijs modis accidit ꝙ in sanitate non appareat. Ex quibus patet dubiorum omnium solutio. Ad primum enim concedo ꝙ significat super indigestionem quarūdam partium cibi ī stomacho sed residuū chylum hypostasis optima declarat esse bene digestum, & ideo faciendo denominationem a maiori dicitur significare digestionem. Et pariter respondetur ad secundum. Ad tertium negatur ꝙ hypostasis non digeratur modo suo prima vel secunda digestione vel tertia, quia vt dictum est in prīo notabili. Ad quartum argumentum conceditur ꝙ aliquando apparet hypostasis laudabilis in principio putridatum, sed non perseuerat in omni eorum vrina tunc mista. Et ideo voluit Hyp. secundo pronosti. vrinam fidelem nūtium salutis hēre hypostasim laudabilem semper vsq; in crisim, & non ex vnica vice hoc significari textu commenti. 26. cum dixit.

Vrina laudabilis & fidelis nūcia saluciа quæ.

Vrina laudabilis est quæ hypostasim albā subsistentem & ęqualem & continuam atq; leuem hēbit, & sic permanens vsq; in crisim. est enim fidelis nūtia salutis & breuitatem ægritudinis significat. Q̄ si modo cū hypostasi prædicta modo sine ea fit diuturnitatem ægritudis significat neq; est omnino fidelis. Ex quo patet multos errare medicos qui ex vnica visione vrinæ volunt significare super digestionem humoris facientis morbum. Ad quintum patet modus ex primo notato quo significat super digestionem humoris peccantis & super indigestionem eius.

Ad sextum quod fundatur super dictum Ga. dicit̄ ꝙ Gal. supponit ꝙ in putredine materierum quæ sunt in vasis. i. in venis & arterijs pars commixta humori quę putrefit simul cum humore quando digeritur integre uincente natura fit hypostasis laudabilis. Nam si ex humore putrido suā spēm perdente & conuerso ad aliam naturam fieret hypostasis illa esset vere pus quia nō est alia ratio puris & saniei q̄ ꝙ sit res genita in corpore nostro ex humore putrido non reducibili ad benignum in aliā speciem transmutato, vt ostēdi in quæstione de sanie secunda apho. illo apho. Circa gñonem saniei, & fuit quæst o. 61. immo est hæc una ratio de rationibus pro hac opinione. quia in putredine secūdum concaua vasorum cum qua vincit natura id quod putrefit non cōuertitur ad aliam speciem per generationem. Et ideo cū hypostasis laudabilis vt in feb. cholerica nō fit ꝰchosa restat ꝙ non fit ex parte choleræ. Et ad hunc sensum loquitur. A. prima quarti loco allegato. Ad septimum negatur consequentia. Nam in stō cum fit alba assimilatur stomacho qui ē mēbrum radicale. Quod si cum transit ad hepar non est alba & vadit ad venas cum humore malo digeritur modo suo in tunicis venarum & dealbatur. Ad vltimum patet ex dictis in notabili secundo. Q̄ si quæratur secundū hanc uiam an in feb. pu. decidatur hypostasis a causa coniuncta vel antecedente. Dicere debes ꝙ in multis earum a sola aīte deciditur vt in interpolatis in quibus humor dum putrefit est extra venas. Sed non video quid cogit negare in cōtinuis febribus quarum putrefactio est intra venas decidi hypostasim a cā coniuncta vt multæ auctoritates sonare videntur. Quantum ad tertium articulum sunt quędam suppositiones. Supponitur primo ꝙ virtus digestiua mēbrorum & venarum agens in nutrimentum hora digōnis tertię ipsum dealbat & superfluitates eius. hęc suppositio sine contradictione est Gal. primo pronost. cōmen. ultimo et Auer. 4. colliget. cap̄. de signis contentorum in urina.

Gal. Auer.

Secūda suppositio est ꝙ cum virtus bene digerit fit digestum nō tantum benignum & quod in membrorum substantiā cōuertitur, sed etiam superfluitas generatur bene digesta. hæc suppositio patet per hoc ꝙ aliter ex bonitate digestionis expulsorum non significaremus bonitatem digestionis principaliter intentorum per digestionem. Supponitur tertio ꝙ licet naturalissimus locus expulsionis superfluitatis tertię digestionis sunt pori cutis, vt potest colligi ex modo loquendi Aui. prima huius. cap̄. de generatione humorum. & pria apho. commen. 14. tamen abundante multa superfluitate aut clausis poris cutis non inconuenit hanc superfluitatem expelli per urinam. Secunda pars huius suppositionis patet, quia ibi est via parata ad alias superfluitates cum illa commixtas expellendas.

Hypostasis laudabilis subæ quid.

Vltimo quo ad hanc viam supponit̄ ꝙ hypostasis laudabilis substantiæ est illa quæ habet significare super digestionem humorum in ambitu corporis, & in concauo venarum contentorum. Ex istis arguit̄ hæc cōclusio prima positiōis alterius hypostasis laudabilis substantiæ in corporibus sanis apparens est superfluitas tertiæ digestionis per illam tertiam digestionem ex humore vl̄ humoribus genita. probatur cōclusio. talis superfluitas residet aliquando in urina ut sequitur ex tertia suppositione, sed q̄ñ sic residet ē hypotasis laudabilis & naturalis substantię. igitur &c. minor patet, quia quando sic residet significat hæc superfluitas super suam causam, sed eius causa est perfecta digestio tertia. ergo &c. Ex hac conclusione infertur corrolarie ꝙ omnis hypostasis naturalis & laudabilis substantiæ in sanis est superfluitas per tertiam digestionem ex humore uel humoribus genita, quia nō uidetur maior ratio de una quam de alia. Secunda uia ad hanc conclusionem declarandam hæc est. Supponitur primo ꝙ hypostasis naturalis substātię in sanis aut est pars ex chylo ueniens a stomacho quæ non fuit digesta in hepate ita ut in aliquem humorem conuerteretur ut dixit præcedens opinio, aut est superfluitas genita in tertia digestione, Nam ipsa non pōt esse aliquis naturalium humorum, quia tunc non naturaliter expelleretur, & quia nulli illorum conuenit in colore odore & modo substantię, erit ergo superfluitas aliquo illorum modorum. Secundo supponitur q̄to digestio prima est perfectior alijs paribus minus de chylo uel cibo transmittitur ad hepar quod sit ita dispositum ut effugiat operationem hepatis conuertentis ipsum in sanguinem & alios humores.

Gal.

Tertio supponitur ꝙ in hyeme fit prima digestio melior q̄ in ęstate in corporibus in quibus calor naturalis in hyeme fortificat̄. hic est Gal. primo apho. commen. 14. allega. Ex his sequitur ꝙ si hypostasis esset illud ex cibo quod refugit actionem naturæ &c. ad sensum præcedentis opinionis minus de hypostasi deberet esse in urina in hyeme q̄ in æstate, consequens tamen est falsum & arguitur consequētia, quia digestio fit melior in hyeme, ergo minus de cibo refugiens actionem naturę trāsit ad hepar, ergo minus in urina debet residere. Forte diceretur ꝙ licet plus de tali cibo transeat in ęstate, tamen minus uadit cum urina, quia maior eius pars dissoluitur. Contra, quia pari modo minus debet esse urina in æstate q̄ in hyeme, consequens ē fal

sum

sum & contra Gal. loco allegato cum dixit ꝙ hyeme minoratur quantitas vrinæ, & hypostasis est feculentior. falsitas autem primi consequentis illati patet ex eadem auctoritate nam si hypostasis est feculentior, & vrinæ quantitas minoratur sequitur ꝙ tunc plus de hypostatica materia inuenitur. Confirmatur secundo ex hac uia conclusio sic. nisi ita esset hac hypostasis non testaretur corpus se bene habere, quia potius testaretur digestionem non esse ita perfectam.

Ex hoc sequitur hypostasim naturalem esse superfluitatē ex digestione tertia genitam. Confirmatur etiam cōclō, qa nisi ita esset causa generalis albedinis hypostasis nō eēt, quia membra radicalia ipsam dealbant. s. tunicæ venarum & arteriarum &c. consequens est cōtra Gal. primo pnosti. Gal. commen. vltimo. Præterea fere voluntarie. videtur et sine ratione dictum ꝙ cibus qui tam crudus a stomacho mittitur, vt hepar ipsum in humorem naturalem cōuertere nō possit configuratiue sanguini qui tunc generatur & humori cum quo cōmiscetur. Nam si est chylus vel pars cibi cum non sit obiectum proportionatum digestioni membrorum non videtur ꝙ habeat proportionabiliter digeri cum humoribus. Præterea cum magna pars actionis varietur ex uarietate patiētis mirabile videtur ꝙ semper vel vt plurimū huius cibi superfluitas digeratur simul cum digestione humoris cui miscetur, sed hypostasi laudabili i ęgritudinibus.

Item dicit hæc opinio ꝙ est superfluitas tertiæ digestionis genita per digestionem in nocitiuo a virtute digesta venaꝝ & membrorum. Ad quam conclusionem probandam supponitur primo ꝙ possibile est aliquem febrire in cuius venis non sit pro tunc de tali hypostatica materia qualem dicit præcedens positio. hæc propositio patet, quia dixit pręcedens opinio ꝙ stāte optimo regimine in corpore optime sano talis hypostatica materia non transit ad hepar, sed possibile est aliquem qui fuit vsus optimo regimine vsq; ad sui vltimi sanguinis generationem febrire. ergo. Secūda suppositio est ꝙ in statu fe. sanguineæ salubris conuenienti stāte regimine debet in vrina deductis impedimētis esse hypostasis alba circa fundum. hoc patet ex Ga. primo de crisi.

Ex his arguitur sic. in tali feb. in statu est hypostasis laudabilis, sed ista non est ex parte cibi quæ non fuit digesta secūda digestione in hepate. ergo non omnis hypostasis laudabilis substantiæ in ægritudinibus est ex tali parte, & qa nō videtur aliud dicendum esse hypostasim si non sit modo dicto, nisi superfluitas digestionis humoris peccantis. sequitur ergo cōclusio. Et per hanc conclusionem est expsse Aui. prima quarti. cap̄. de cura pu. loco alleg. cum dixit. Et an sedimē laudabile est aliquid nisi humor faciens feb. qui iam digestus est. Et idem sentit Gal. primo de differentijs. feb. loco alleg. cum dixit putredinem quæ est in venis dominātе natura esse illud quod in vrinis subsistit. Et hoc uult Auer. 4. colliget loco præallegato. hæc etiam est cā quare in urinis ægrorum ægritudinem humorali expectatur hypostasis & non in urinis sanorum. Et hæc est etiam causa quare in principijs pu. non apparet vrina digesta quia ex humore q nondum est digestus non separatur superfluitas, nec est separata quæ expelli debebat. Et vult in summa hæc positio ꝙ hypostasis laudabilis substantiæ modo dicto tam in sanis q̄ in ęgris fit per digestionem tertiam tam in iuuatiuo q̄ in nocitiuo tanq̄ superfluens a tali digestione. Sed in sanis per digestionem in iuuatiuo, & stante regīe optimo debet per poros expelli, sed cum superfluit aut ex alia causa impedit eius exitus per poros tunc recurrit ad venas cum vrina & resi-
Isaac. det in fundo. Et hoc vult Isaac octaua particula vrinarū dādo causam, quare hypostasis sit alba & respondendo argumentis sophistarum in his verbis respondet tribus modis hoc debere fieri. Vel quia hypostasis fundamentum est tertię digestionis in membris quæ cum suam compleant digestionem & coctionem membrorum perfecte exprimit similitudinem. Vel quia hypostasis est sanguis secundo decoctus, quia secunda coctione post completum ruborem non inuenit in quam mutetur qualitatem membris assimilantē; nisi tantum in albedinem hanc. manifestissime vult Isaac dictam conclusionem. Sed dicit positio ꝙ in ægris humore malo existente in venis reducibili ad benignum natura ipsum digerit in digestione aliquam sequęstrat superfluitatem quæ ad aliam naturam conuertitur, & ita dealbatur & currit cum vrina, & ideo potest secūdum suas varias dispositiones super humorum digestione significare. Et huius secundæ cōclusionis sñia potest colligi ex Gal. primo de differentijs feb. loco allegato supra, & cum parum infra eodē cap̄. subdit. Manente. n. adhuc uirtute digestiua vasorū humoris qui putrefit iterum humor in talem alterationem deuenit. Et colligitur idem ab Aui. prima quarti loco allegato, & innumerabiles quasi auctoritates sunt quę hoc sonare videntur. Sed tamen hanc etiam positionem multæ circunstant difficultates. Prima est ista. si conclusio prima esset vera sequitur ꝙ in vrinis quæ miguntur dum sanguis est in semita digestionis minus esset de hypostasi quam in illis quæ minguntur postq̄ sanguis est digestus. probaē cōsequentia, quia dum sanguis est in semita digestionis adhuc non fit digestio tertia, nec est facta, ergo ꝓ tunc nihil aut parum est de superfluitate digestionis tertiæ quæ est hypostasis. Et similiter quando sanguis est iam digestus fit digestio tertia, & per consequens tunc sequestratur & multiplicatur illius digestionis superfluitas quæ est hypostasis, consequēs tamen primæ consequentiæ est contra Gal. primo de crisi loco supra allegato. Forte dicitur ꝙ Gal. voluit ꝙ in urinis quæ minguntur dum sanguis est in semita digestionis tertiæ & non secundæ. Contra, quia in urinis primis quę in mane colliguntur apparet plus de sedimine & hypostasi q̄ in vrinis diurnis vt potest colligi ex dictis in cap̄. primo huius summæ, sed illæ minguntur dum fit sanguis secunda digestione. i. dum sanguis fit in hepate. igitur de secunda digestione est intelligendum, & minor patet quia illæ cōmuniter minguntur. 12. horis post cænam, sed constat ꝙ tunc fit secunda digestio. Nam cibus digeritur digestione pria. x. horis. Iuxta illud Aui. 13. tertij. Hora ęqualis remanentiæ cibi in stomacho est illud quod est inter. 12. horas & vigintiduas. Secūda difficultas. Si hypostasis i sanis nō sit aliud q̄ superfluitas digestionis tertiæ sequitur ꝙ causa assignata ab Aui. quia non requiritur hypostasis in vrinis sanorū non esset vera, quia dixit hoc esse quia non oportet vt in venis sani sit humor excutiendus. Modo constat ꝙ oportet in venis sani hanc esse superfluitatem. Nam quātūcunq; optimo existēte regimīe resecetur hæc superfluitas, ut cōstat per experientiam quam videmus sorditiem in paonis, & ex Aui. tertia primi cap̄. de exercitio. Secundo sequitur ꝙ si esset in venis sanis humor excutiendus per hypostasim non esset melius q̄ essent superfluitates a digestione priuatæ. Nam si id quod in hypostasi expellitur est superfluitas digestionis tertię melius est ꝙ hoc sit ex humoribus bene digestis q̄ ex superfluitatibus priuatis a digestione consequens tamen est falsum & contra Aui. in littera cum dixit infra. s. ꝙ si est in uenis sanis humor qui est excutiendus melius est ut hoc significent ex eis superfluitates quæ in eis superfluunt ex cibo a digestione priuatæ, ut supra allegatur. Tertia difficultas Gal. est. Si in corpore febricitātis esset hipostasis ex humore putrido sequeretur ꝙ hypostasis esset uera sanies. consequens est contra Gal. in primo pronosti. commen. vltimo & prio de differentijs feb. & probatur consequentia. Primo sic. hypostasis esset corpus fluidum genitum ex humore pu. nō reducibili ad benignum. ergo esset sanies saltem large loquendo de sanie, tenet consequentia per saniei descriptionem, q̄ uide. 1. apho. apho. 47. qui sic incipit. Circa generationē saniei &c. Et confirmatur quia differētia inter hypostasim & saniem est ꝙ causæ facienti hypostasim non est coniuncta causa præter naturā, sed cāę facienti saniem ꝓculdubio est commixta dispositio præter naturam, ut sumitur ex Ga. primo pronosti. loco allegato, sed causæ facienti istam hypostasim est commixta dispositio præter naturam. s. putredo. ergo non differt ab illa, ergo est sanies. Forte dicitur ꝙ ad

saniem faciendam concurrit effectiue calor pręter naturam non aūt ad hypostasim. Sed contra. Primo hoc est cōtra illud quod oñdi supra in quæstione de sanie apho. allegato. & contra Aui. prima quarti cap̄. de iudicijs saniei ut ibi ostē di. Pręterea nulla uidetur ratio q̄ putridus calor i oposte mate agat cum naturali ad saniei generationem, quin per illud putridus calor in humore faciente feb. agat ad generatiōem superfluitatis albę ex illo genitę. Ad has difficultates per ordinem respondetur. Ad primam dicitur concedendo, ut dixit responsio ibi posita q̄ Gal. intelligit de digestiōe sā guinis quę est digestio tertia. Et cum arguitur q̄ urinę i quibus plus de hypostasi apparet sunt illę quę in mane colligū tur. Primo conceditur q̄ in plurimum ita est. Et cum dicit q̄ illa est hora digestionis secundę. Respondetur q̄ immo illa est hora digestionis tertiæ in communi regimine. Ad argumentum, quia non distat a cęna nisi. 12. horis aut. 10. Cō cedo, sed dico q̄ in sumentibus bis cibum in die pro tunc fit digestio tertia præsertim in uenis conuertendo sanguinē ad naturam primarum humiditatum. Nam constat q̄ Aui. in cap̄. de his quæ proueniunt in pulsu somno, vult q̄ in tē pore somni augetur pulsus quando cibus digestus est & arteriæ fiunt meliores propter nutrimentum quod ad eas penetrat. vult ergo q̄ in somno naturali iam pro magna parte completa est digestio secunda & fit tertia in venis. Et constat ex his quæ dicuntur tertia primi. q̄ somnus conuenienter approximatus digerit cibum secundum digestiones nominatas vbi non videtur velle q̄ tātum vna sed pluribus. Cum ergo incipere debeat digeri postq̄ cibus ab ore stomachi descendit, & anteq̄ exeat de stomacho constat q̄ in ea fit prima & secunda digestio & pro magna parte tertia. & ideo ꝑ tūc i fine talis plurimū habet de hypostasi. Quod autem dicitur q̄ hora æqualis remanentiæ cibi i stomacho est illud quod erit inter. 12. horas & vigintiduas a quibusdā intelligitur q̄ cibus qui sumitur in q̄titate sufficienti in corpore temperato quādo comeditur in duobus diebus tribus vicibus stat in stomacho temperato. x. horis computando tempus compræhensionis cibi in stomacho & tēpus exitus. Sed cum hoc cibo bene sumpto mane distabit ab eo horis 14. & ideo tunc erit completa secunda digestio & fit tertia.

Alij vero dicunt q̄ hoc tempus est illud quod est medium inter. 12. & vigintiduas horas, & hoc est quinque horarum. Et hoc voluit Bartholomeus de varignana. Ad secundā difficultatem respondetur negando primam consequentiā. Nam & si in venis sanorum sit superfluitas digestionis tertiæ non oportet istam esse excutiendam per vrinam, sed cū non superfluit in q̄titate & non est aliud impedimētum, vt supra dicitur pellitur per poros manifestos et occultos. Ad confirmationem negatur etiam consequentia intelligendo ad sensum Aui. Nam Aui. vult q̄ si sit humor excutiendus per vrinam melius est vt sit superfluitas cibi nouiter sumpti quæ non sit ita plene digesta sicut alia pars, sed tamen sit digesta & conuersa in humorem per secundam digestionem, & cum hoc sit taliter obediens vt conuertatur in superfluitatem tertiæ digestionis quæ transit cum vrina hoc. n. est minus malum, quod esse potest in superfluitatibus humorum in venis. Q̄z si esset sanguis bene digestus nimiæ quātitatis non aptus hoc modo pelli maius esset eius nocumentum in futurum. Vel secundo voluit q̄ si humor esset excutiendus melius est q̄ hæc sit superfluitas ex cibo a digestione prima. s. tertia perfecta & principaliter intenta, & tamen sunt tales vt expellantur per vrinam & ibi resideant. Ad tertiā

Gal. difficultatem conceditur q̄ hypostasis laudabilis in feb. est sanies largo modo loquēdo de sanie. Sed q̄ dicit Gal. differre saniem ab hypostasi intelligitur de sanie in apostematibus genita in quibus communiter deterior est putredo q̄ intra venas. & ista differt ab hypostasi laudabili in febribus pu. secundum plus & minus perfectum non secundum speciem. Et potest hoc comprehendi ex Gal. primo de differentijs feb. cap̄. 6. dum dixit. Quod autem i apostematibus po tridis sunt differentię tot etiam in febribus a putredine accę sis sunt species eorum quæ in vrinis inferuntur. Et ideo hypostasim vocauit proportionabilem puri. s. apātum, q̄a nō cum tanto defectu innati caloris facta est. Sed quod dicitur prio pronost. commen. vlti. intelligitur de hypostasi laudabilissima in sanis quę fit nulla existente putredine. Siquis autem diceret Plusq̄ commentator q̄ hypostasis nunquā decidetur a causa coniuncta, hanc difficultatem solueret, sed incideret in alias maiores. Et ex hoc vltimo patet responsio ad confirmationem. Ad argumenta sūt pricipalia facilr patet solutio. Et similr ad rationes primæ positionis.

Quæstio. lvj.

QVINQVAGESIMOSEXTO Quæritur. Vtrum mellilotum sit calidum in primo gradu. Videtur q̄ nō. Primo videtur temperatum auctoritate Diascoridis quam Auic. ponit cap̄. de mellíloto. Et dicit textus Diascoridis q̄ est æquale in caliditate & fri. Secundo q̄ sit calidius q̄ in primo, mellilotum est amarum, sed omne amarū est calidius q̄ in primo. igitur &c. q̄ amarum sit calidum q̄ in primo patet per Isaac primo diætarum vniuersalium, ubi dicit q̄ amarum est calidum in secundo.

Serap̄. Ad oppositum est Aui. 2. cañ. cap̄. de mellíloto. Et Serapio qui dicit q̄ est calidum in primo.

Contra dictio doctorū de coriādro çinçibere et mellíloto ac aniso. Considerandum q̄ cum ista quæstio sit generalis habeo ostendere in quo contradicunt auctores i simplicibus. Primo contradicunt de qualitatibus primis absolute, sicut est contradictio inter Auic. Gal. & Diascoridem de coriandro, quia Gal. dicit q̄ est calidum. Et Aui. dicit cum Diascoride q̄ est frigidum. In qualitatibus secundis vt in çinzibere q̄dam dicunt q̄ est aptum putrefactioni propter humidum. Quidam dicunt q̄ est calidum. In gradu contradicunt vt Aui. dicit q̄ mellilotum est calidū in primo, Diascorides dicit q̄ est temperatum. Etiam i aniso. est. n. calidum in. 2. siccum in. 3. apud multos, sed apud Diasco. est calidum & siccum in eodem gradu. Secundo est discordia inter auctores in secundis virtutibus in se & relatis ad primas. In secūdis vt de una medicina dicit vnus q̄ ē resolutiua & alius non, vt alium frangit ventum, vt dicit Gal. 12. de inge. sanitatis de illo rustico qui comedebat allium vt uentus resolueretur, & ipse dicit. Allium ē theriaca rusticorum. Et l. 4. regiminis acutorum dicit q̄ allium facit uentositatem. Cōtradicunt etiam in secundis uirtutibus relatis ad primas ut

Tarcō uel saturegia uel herba piretri: Serap̄. in Tarcon quod est saturegia uel herba piretri. aliqui dicunt q̄ est calidum postea dicunt q̄ ē stupefaciēs. Similiter mandragora rubificat faciem & est frigida ut ponit. Ser. cap̄. de mandragora. & Aui. Gal. vero dicit q̄ inducit pruritum.

Tertio contradicunt in uirtutibus appropriatis membris particularibus. ut unus auctor dicit q̄ hæc medicina iuuat stomachum, ut grana pini secundum Aui. 2. cañ. conferunt stomacho & decimatertia tertij tractatu primo ultimo cap̄. dicit q̄ nocent stomacho, sicut dicunt q̄ ameos & ciminū faciunt bonum colorem. Quarto contradicunt in formis specificis ut quidam dicunt reubarbarum est solutiuum & euacuat cholerā, ut ponit Zoar metheisir lib. 3. & Aui. dicit q̄ non est solutiuum. Absinthium dicunt quidam q̄ euāt phlegma & quidam dicunt q̄ non euacuat phlegma. Quinto contradicunt etiam in dosibus ut quidam dicunt de tali medicina detur tanta quantitas, & alij q̄ det minor aut maior. In dosibus autem utimur Mesue pro domestico magis

Mesue dosāte domesticus. nobis. Sunt ergo inuestigandæ uiæ sedationis harum contradictionum. Via autem sedationis contradictionum in qualitatibus primis medicinarum est quadruplex. Pria ē quæ in omnibus alijs cadit. s. non credere alteri istorum sic dicentium. uerbi gratia. si Aui. contradicit Gal. non oportet credere Aui. quia magis confido de Gal. quia fuit melior experimētator, ut ipsemet dicit in cap̄. de emitritheo. Dicit. n. q̄ non est credendum Ga. errasse in experimento. Sed ista non est concordia, immo negatio partis. Si ergo isti contradicunt in qualitatibus ut aliqui dicunt q̄ est calida quidam dicunt q̄ est frigida. Ista est concordia q̄ ita fuit inuentum ꝑ experientiam tūc ab illis auctoribus, et ideo sic dixerunt,

Secunda

Secun la via concordandi est reducere hoc in partes medicinæ. Vt si dicatur ab aliquo q mellilotum est calidum fuit sibi visum per partes quas habet mellilotum amaras. Et si alius dicit q est frigidum refert se ad partes alits.

Tertia via concordiæ est propter varietatem rerum & communitatem nominis, sicut quandoque mentha dicitur calida, quandoque frigida &c. hoc est, quia auctores referunt se ad diuersas res super hoc nomine positas sicut de sedenegi est lapis æmathithes & sedenegi est semen canapis, & tunc tu inuenia ab aliquo quòd est calidum & ab aliquo quòd est frigidum. Et sic scias quòd hoc est propter talem denominationem, & non veram conuenientiam, quia semen canapis est calidum, & lapis æmathithes est frigidus. Quarta via est propter diuersitatem approximationis medicinarum. Sicut dicunt quidam quòd talis res est calida quidam q̃ talis est frigida. Et hoc est, quia vnus refert se si ponatur ab intra, & alius si ponatur ab extra, sicut coriandrum positum ab intra est frigidum, sed positum ab extra est calidum resolutiuum. Et causa est; quia positum ab extra solum penetrant vel uadunt intus partes calidæ, sed ab intra vadit tota substantia, & per viam latam, unde infrigidat. Discordant quandoq; in gradu, & tunc sedatur. Primo quia non creditur vni auctori, sed alteri, quia gradus sunt inuenti per experientiam, & ideo creditur magis experto. Cum ergo Gal. fuerit magis expertus q̃ Auicen. tunc ex sua experientia credas sibi. Si autem vis de mellilоto magis credere Dioscoridi, quia habuit magnã experientiam, quia circuiuit totũ mundum plus q̃ Gale. quia non multum circuiuit licet fuerit Romæ & Cypri, vt quinto de simplici medicina. capitulo de sanguine draconis potes plus credere si vis.

Sedenegi duplex

Gal.

Secunda autem concordia est ea mansione gradus, quia gradus habet quatuor mansiones. Modo aliquis dicit aliqua medicina est calida in secundo, & intelligit in vltima mansione primi gradus. Alter dicit est in tertio, & intelligit in vltima mansione secundi gradus, & tunc est concordia. Alia via concordia est climatum diuersitas. nam quædam medicinæ & quædam herbæ in vno climate sunt calidiores q̃ in alijs, & tunc auctores climatis calidioris ponunt eas magis calidas q̃ qui sunt in climate frigidiori. Et idro concordia est isto modo quòd loquuntur secundum diuersa loca quæ huiusmodi permutant res, vt ponit Haly. secundo techni. tractatu tertio commento. 19. Alia via concordiæ est resolutio medicinarum ad diuersa corpora, vt alia medicina dicitur sicca in tertio gradu, vt aloes secundum quòd communiter dicitur, & hoc est verum respectu corporis temperati, cum autem posterius ponitur in capitulo vel in capitulis de generantibus carnem & consolidantibus est medicina sicca in secundo. vt patet lib. quarto fen quarta. Modo ista est concordia auctorum, quia ille refert se ad generandum carnem, ille autem ad corpus temperatum. Alia discordia erat in virtutibus absolute, quia vnus auctor dicit talis medicina iuuat alter dicit nocet.

Medicina diuersæ qualitatis respectu climatũ Haly.

Ista contradictio vitatur. Primo, quia non credis vni istorum. Secundo: quia hic est propter diuersam dispositionem illorum quibus hæc medicina aduenit & isto modo Allium cum non inuenit fumum in corpore facit ventum, cum autem inuenit ventum destruit ipsum. Alia concordia est propter diuersitatem partium medicinæ, sicut rosa per unam partem est resolutiua, & per aliam partem est styptica. Alia concordia est comparanda uirtutes secundas ad primas, ut cum dicitur Tarcon est calidum & dicitur q stupefacit large sumitur stupefactio pro omni non sentire aliquos effectus, unde Tarcon inducit talem effectum quòd si in ore ponis aliam rem non percipitur, ideo dicitur q stupefacit. Alia concordia est in formis specificis, & potest per uiam inuestigationis diuersarum regionum, sicut fuit arbor transplantata de Persia in Ægyptum, & sic est de reubarbaro in terra Auençoar & Auicen. quia dicimus q in loco Auençoar nascitur solutiuum sed in regione Auicen. non, uel est possibile q Auicen. non habuerit illud per experimentum.

Allium faciẽs ac destruẽs uentũ in corpore Stupefactio dupliciter.

Concordantur etiam per diuersas partes in reubarbaro sicut in mirabolanis, quia per unam partem stringunt uentrem, & per aliam resoluunt. Alia uia concordantiæ formæ specificæ est referendo ad diuersas species humorum ut quidam dicunt q aloes non soluit phlegma & quidam sic. similiter quidam dicunt absinthium non soluit phlegma quidam sic. Modo hoc est propter diuersos humores. nam absinthium non soluit phlegma vitreum grossum, sed subtile. Concordantur etiam auctores in iuuamento & nocumento appropriatorum membro, vt cum dicitur talis medicina nocet stomacho, & alius dicit iuuat stomachum hoc est propter dispositionem corporis, vt quidam dicunt ciminum & ameos in cholerico faciunt turpem colorem. dormire enim super cimino facit turpem colorem, vt dicit Gulielmus de Lombardia, & ciminum, & ameos in habentibus phlegma grossum faciunt bonum colorem, & absinthium totum cum fusto & folijs iuuat stomachum, & ita succus nocet, & in genitalibus persica excitant coitum hoc est in cholerico temperando choleram. Vltima est concordia discordiarum in dosi. Prima est dando fidem cui plus credis. vt verbi gratia. dando plus fidem Mesue.

Et est concordia ex diuersitate temporum. Nam antiquitus, quia erant homines robustiores dabatur maior dosis nunc minor, quia natura est debilitata, & hoc maxime secundum climata, vt ponit Mesue in capitulo de elleboro. Etiam diuersificantur ratione diuersitatis climatis: vt sunt quidam homines robustiores propter aliquam regionem, vt sunt Turchi damus dosim maiorem, & sic loquitur Auicen. lib. primo fen quarta. capitulo de dispositione medicinarum ventrem soluentium. Etiam dant auctores diuersas doses propter virtutes diuersas. scilicet maiores aut minores secundum quòd virtus est fortis aut debilis. Et ex hoc cessant contrarietates, quare &c.

Finis quæstionum Iacob. de Foroli. super primam & secundam Fen primi Cañ. Auicen.

Incipiunt quæstiones eiusdem extrauagantes subtilissimæ, quæ incongrue reliquis in uoluminibus uagabantur, ideo hoc in loco accõmodatiores locauimus.

QVÆRITVR Vtrum dabilis sit ætas consistendi certo tempore mensurabilis. Arguitur multipliciter quòd non. Primo nulla ẽ ætas in qua calor non continue procedat humidum exiccando. igitur &c. Secundo. nulla est ætas in qua continue non restauretur humidum deterius eo quod est resolutum. ergo &c. Tertio imperfectior est ætas consistentiæ ætate adolescentiæ, & continue ad maiorem tendit imperfectionem. ergo non est vera consistentia. Assumptum probatur, quia plus appropinquat imperfectioni senis dispositio consistentis q̃ adolescentis eo quòd per minorem alterationem transmutatur ad illam. ergo &c. Confirmatur. Et suppono adolescentem in fine adolescentiæ perfectiorum & fortiorum esse virtutum & operationum sene primo, verbi gratia in duplo. Et arguo sic. æque perfectius, vel perfectior est consistens in tota consistentia, sicut ado/

lescens in fine adolescentiæ, sed adolescens, tunc est in dubio perfectior sene cæteris paribus. ergo in tota consistentia est consistens in duplo fortior & vigorosior sene. Cum igitur immediate fiat transitus a consistentia ad senectutem primam, sequitur immediate fieri transitum a gradu duplo ad subduplum perfectionis virtuos.

Quarto. in cholerico nulla reperitur ætas consistentiæ, & qua ratione in cholerico neque in alio, vt patet. ergo in nullo. assumptum probatur, quia calor in cholerico tempore consistentiæ fortior est ad resoluendum q̃ in temperato & consistentiæ, & debilior ad restaurandum, sed in temperato præcise tantum potest restaurare quantum resoluere. ergo in cholerico plus resoluere sufficit q̃ restaurare, & per consequens fit in eo decremētum. Et per simile viceuersa probari potest in temperato continue fieri augmentum, et per consequens non est consistens, quia calor naturalis in eo est potentior ad restaurandum q̃ in cholerio cōsistente, sed in cholerico consistente præcise tantum restauratur quantū resoluitur. si quæstio est vera, ergo in temperato plus restauratur q̃ resoluit, & per consequens non est consistentia. Cōfirmatur. sit sor. temperatus in principio consistentiæ. Et arguitur sic per totam hanc ætatem erit virtus & operatio restaurativa æqualis sicut nunc est ex quo in hac ætate non fit virtutis diminutio & resolutio est continue minor igitur per totam hanc ætatem erit restauratio maior resolutione. pbatur minor, quia humidum erit cōtinue terrestrius & tardius resolubile calido manente continue æquali. ergo &c.

Ad oppositum videtur Aui. in littera qui ætati consistentiæ ascribit tempus quinque vel decem annorum. Et persuadetur ratione, quia inter quoscunq; motus contrarios eidem mobili succedentes cadit quies media, sed motus augmenti & motus diminutionis sunt huiusmodi. Similiter dicitur de perfectione, quia motus augmēti & diminutionis perfectionis virtutis sunt contrarij. Confirmatur, quia natura de nullius productione est sollicita, de cuius etiam custodia curam non habeat, secundo de generatione animalium, sed natura erat sollicita & p se itēdebat pfectionē cōsistētiæ. igitur etc.

Pro solutione huius quæstionis oportet præmittere quædam. Patet prio pmittere dabilem esse aliquam mensurā humidi naturalis habentē latitudinem intra quam existente humido potest calor seipsum sub eodem gradu conseruare vltra quam cum humidum exiccatum fuerit procedit calor diminuendo, deducto accidentali iuuamento intendente calorem aut prohibente eius diminutionem. Huius persuasionem sumere possumus ex dictis Aui. in littera. quia difficilius est calori naturali seipsum cōseruare & humidum ad maiores dimensiones extendere q̃ seipsum conseruare, solum, aut humidum solum extendere. ergo diminuta potentia caloris in comparatione ad humidum quandoq; potest vnum facere & non ambo. Sed nō potest dici q augere humidum possit & non seipsum conseruare. ergo secundum. Item difficilius videtur seipsum conseruare & humidum augere q̃ seipsum conseruare solum, sed primum potest facere per tempus. ergo & secundum. Vel econtra arguitur ex dispositione humidi, quia quandoq; humidum præparatum est, vt per tempus sustentet calorem & extensionem ab eo patiatur, & quandoq; neutrum. ergo aliquando alterum tantum. Et procede vt prius. Et pro istis videtur experimentum de humoribus adustis & putrefactis, vt in febre. Oportet secundo præmittere per actionem virtutis nutritiuæ continue restaurari deterius pro vitæ duratione, vsq; tamen ad consistentiā pro operationibus melius. patet in tertia fen huius primi primo cap. Verumtamen perfectio & integritas. Oportet tertio hic præmittere q in adolescente tendente ad consistentiā quatuor considerare possumus dispositiones. Prima est mensura caloris naturalis cum qua perficit operationes consistētiæ. Secunda est q̃titas ad cuius perfectionem perducitur in consistentia. Tertia est siccitas quæ in eo incessanter augmētando procedit. Quarta est perfectio consurgens ex istis omnibus. s. caliditate cum tanta mensura quantitatis & siccitatis &c.

Adolescētis tēdētis ad cōsistentiā cōditio quadruplex

Cum ergo quæritur vtrum dabilis sit ætas consistentiæ aut status. Intelligi potest, vtrum sit danda ætas in qua corpus sub eadem mensura caloris per tempus aut quātitatis aut sicci. aut perfectionis consurgentis ex istis permaneat. istis præmissis ponuntur conclusiones. Prima cōclusio. Nulla est ætas consistendi in qua per tempus aliquod corpus permaneat omnino sub eadem mensura siccitatis omnino gradualis aut perfectionis ex parte siccitatis. Prima pars patet, quia sicciras continue ætatiue augendo procedit. Sed secunda persuadetur in tota latitudine siccitatis repertæ ab adolescentia ad senectutem sunt extra imperfectiora, ergo in illa reperibile est medium actionibus proportionatissimum. tale autem vt patet non est per tempus perdurabile. ergo. Pro isto vide quæ tacta sunt superius capitulo de complexionibus. vtrum qualitas optima habeat latitudinē &c.

Secunda conclusio probabiliter ponitur, quam tamen non determinate pono, quamuis corpus naturaliter per suas ætates decurrens stante vniformi & proportionato regimine & alijs paribus per nullum tempus in ætate consistentiæ maneat sub eodem gradu perfectionis. non tamen repugnat ex parte accidentalis iuuamenti oppositum contingere. Prima pars patet, quia nulla certa est mensura siccitatis suo calori in iuuentute proportionatissima. aliter enim æqualitas simpliciter optima posset per tempus permanere. Secūda pars, patet, quia possibile est a puncto illo in quo reperitur siccitas calori proportionatissima tantum meliores fieri alias circunstantijs facientes ad perfectionem sanitatis, vt exinde plus perficiatur q̃ ex deteriori siccitate deterioraretur. igitur &c. Assumptum patet de cælesti influxu si quis habeat fortunā suam vltra medium consistentiæ, & in multis alijs casibus.

Ex istis sequitur quód non ideo inuenitur aliqua ætas consistentiæ, quia corpus in illa sub eodem gradu siccitatis vel perfectionis omnino non variato permaneat. Contra secundam partem conclusionis arguitur qua ratione merito astralis proprietas potens est virtus vitalis & motiua ad melius operandum, eadem ratione restaurativa. Pono igitur quòd melius restauretur in duplo. Et arguo sic. in duplo melius humidum restaurabit ex parte astralis proprietatis q̃ si non peruenisset illud iuuamentum ex parte astralis proprietatis, sed minus q̃ per duplum deterioratur merito siccitatis ætatiuæ. ergo merito illius restaurabit humidum melius q̃ prius pro vita. Tertia conclusio. Dabilis est ætas in qua corpus merito proportionis calidi ad humidum aptum est sub æquali graduali mensura caloris naturalis permanere. hæc conclusio probatur in littera. Et dico notanter merito pportionis calidi &c. propter dicta circa litteram.

Et similiter de quantitate ponitur conclusio, quam aliquis sic suadet. necessario inter distinctas mutationes cadit quies media, vt Commentator tertio physicorum. commēto sexto. & octauo physicorum. commento. 68. inter motum augmenti & diminutionis mediat quies. Et pro ista faciunt argumenta Auic. circa litteram declarata. Auer.

Ex quibus patet quòd dabilis est ætas status, quia in ea merito proportionis calidi ad humidum aptum est corpus sub eisdem dimensionibus conseruari, & propter hoc tantum quantum resoluitur restaurari, & calor sub eadem graduali mensura permanere. & hæc est eius ratio formalis. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum & secundum patet responsio ex his quæ dicta sunt. Ad tertium negada est maior. Ad probationem est neganda illa consequentia. per minorem transmutationem producitur ad imperfectionem ætatis senectutis, ergo est propinquior imperfectioni ætatis senectutis. quamuis enim per hoc concludatur quòd est sibi gradualiter propinquior, non tamen sequitur quàm perfectionaliter, vt patet. Aliter enim per simile argumentum posset deduci infantiam perfectissimam esse ætatem, quia plus remouetur ab imperfectione decrepiti. Ad confirmationem dicitur primo quòd adolescens in fine adolescentiæ

tiæ si perfecta & optima iuuentus est in medio in nulla proportione est perfectior sene in principio senectutis. vterque enim illorum exclusiue terminatur ad gradum perfectionis consistentiæ, quæ in vtroque extremorum est minor & in medio intensior. Vel dic negando in tota consistentia æqualem aut maiorem esse perfectionem quam in fine adolescentiæ. Ad quartum negatur assumptum. Et ad probationem primo potest dici quòd licet calor in cholerico sit potentior ad resoluendum q̃ in temperato absolute, non tñ est potentior ad suum humidum resoluendum quàm in temperato, eo quòd in cholerico humidum est siccius & densius, ideo inobedientius ad resolutionem. Et similiter dicetur de sanguineo respectu cholerici. ideo tam in cholerico quàm in temperato consistente æque potens est calor ad resoluendum sicut ad restaurandum suum humidum. Cõtra, quia tunc cholericus non difficilius toleraret ieiunium. Vide prima aphorismorum. Aliter dicitur concedendo quòd sicut calor in cholerico consistentiæ in æquali tempore plus resoluit quàm in temperato consistente, ita etiam in æquali tempore plus restaurat.

Contra, quia virtus restauratiua est fortior in temperato. ergo cæteris paribus in æquali tempore plus restaurat. Primo potest negari consequentia, sed solum ex illo sequitur quòd melius & perfectius. Sicut virtus digestiua stomachi temperati fortior est quàm calidi, licet stomachus calidus citius digerat. Sicut etiam virtus pulsatilis in corde temperato fortior est quàm in calido, non tamen ideo citius pulsat, sed bene melius & perfectius. Et ita ista restauratiua melius & perfectius restaurat qua restauratione membrum melius a putrefactione & cruditate est remotius, licet non velocius. Non enim eo tempore restaurat multum aut parum velociter aut tarde, nisi secundum necessitatem resolutionis, ad cuius recompensationem finaliter ordinatur restauratio. Et hoc clare intelliges si notabis quomodo restauratio in consistente secundum suos actus proportionantur resolutioni. Et ideo potest concedi quòd si æque velociter aut velocius fiat resolutio in temperato, in eodem velocius etiam fieret restauratio. Et secundum hoc concedendum foret quòd calor in temperato consistente plus posset, aut potest restaurare quàm resoluatur. Vnde conualescente temperato & cholerico ex ægritudine resolutiua cæteris paribus citius restauratur temperatus quàm cholericus. Quia tamen non restauratur nisi propter finem, & maior resolutio fit in cholerico quàm in temperato, maior etiam fiet restauratio in cholerico quàm in temperato, quod argutum est. Ad vltimam confirmationem negatur assumptũ, sicut patet ex dictis. & negatur virtutem continue manere æqualem, quæ adhuc si remaneret æqualis non sequitur continue fieri restaurationem æqualem sicut neque resolutionem. patet ex dictis. Et si arguatur contra determinata quòd necessario per tempus quiescet corpus in consistentia sub eodem gradu perfectionis, quia augmentum perfectionis & eius diminutio sint contrarij motus, & inter quoscunque motus contrarios cadit quies media. Pro isto dicitur quòd non necessario inter quoscunque motus contrarios cadit quies media tempore mensurabilis, & præcipue quando duo motus contrarij consequuntur motum vnum aliquem continuum, sicut augmentum perfectionis & eius decrementum consequuntur motum continuum exiccationis. vt tertia primi primo capło.

VTRVM Post ætatem consistendi incipiat calor minui. Et arguitur quòd non: Primo ante finem consistentiæ diminuitur. igitur quæstio falsa. assumptum persuadetur de corpore multum a generatione cholerico in ætate peracmastica ad melancholicum permutando. Si enim in senectute erit melancholicus respectu temperati senis, aliquando ante fuit præcise æqualis in calore temperato seni &c. & per consequens ante senectutem in eo fieret calor remissior quàm in consistentia.

Item signetur primum instans senectutis temperati. & patet pro tunc esse temperatum senem frigidiorem quàm fuit in medio instanti pueritiæ vel iuuentutis. ergo per aliquem gradum vel excessum. prius ergo per medietatem illius, sed prius semper fuit puer vel consistens. ergo &c. Secundo ad principale. possibile est in sene esse caliditatem æqualem, aut maiorem quàm prius. ergo &c. assumptum patet. Primo de sene sanguineo facto ex temperato per reductionem. Et confirmatur ponendo temperatum in fine autumni esse in fine consistentiæ & rectum regimine proportionato. Et patet quòd in hyeme sequente erit calidior quàm in autumno præsenti, quia ventres vere & hyeme &c. sed tunc erit senex & tunc consistens, ergo non post ætatem consistendi incipiet minui sed potius augeri calor. Tertio ad principale. si quæstio esset vera hoc esset propter humidi exiccationem, vt dictum est in littera. sed arguitur quòd non, quia tunc superueniente hectica in principio senectutis deberet illa hectica continue diminuendo procedere. tum quia continue humidum velocius resoluetur. tum quia potentius est humidum ad conseruandum calorem naturalem q̃ ad conseruãdũ p̃ternaturalẽ. Plura enim sunt promouentia conseruationem caloris naturalis quàm preter naturam, vt virtus cum sui instrumentis & humidum, & non omnia ista conseruant calorem preter naturam, immo eius remotionem intendunt. Similiter quia non minus fixus & habituatus in humido videtur calor naturalis q̃ calor preter naturã. Etiã similiter quia calor hecticæ in subiecto pendet a calore naturali & non econtra. sublato enim calore naturali aufertur hectica & non econtra. igitur fixior est & magis habituatus calor naturalis in sene primo quàm calor hecticę sed calor hecticæ non continue minorando procedit. igitur &c. Quarto ad principale post ætatem consistentiæ temperati non incipit calor minui. ergo quæstio falsa. assumptum probatur. Ponendo sor. temperatum in vltima hora consistentiæ, & platonem siccum tantum in vltimo horæ consistentiæ, scilicet in primo instanti illius. Et patet quòd multo magis humidum & aereum est humidum membrale sor. quàm pla. licet in calore sint pares. Sit quòd in duplo magis aereum. Et arguitur sic. in duplo magis aereum est humidum sor. q̃ pla. & cum hoc melius habituatus humido est calor sor. q̃ pla. & melius proportionatus. ergo per maius tempus potest humidum sor. conseruare calorem suum q̃ humidum pla. sed humidum pla. potest illud cõseruare per horam. ergo humidum sor. potest illud conseruare plus q̃ per horam, & per consequens post horam illam quæ est in fine consistentię non incipiet calor diminui in sor. quod est contra positionem. Item sint sor. & pla. sic signati in vltimo instanti consistentiæ vtriusque. Et arguitur sic. in duplo magis humidum & aereum est humidum sor. q̃ pla. & calido proportionatum. ergo per tempus post hoc erit humidum sor. æque aereum vel humidum, sicut certo tempore ante hoc fuit humidum pla. cum nunc sit humidius & magis aereum & suo calido magis proportionatum. sed humidum pla. ante hoc sufficiebat conseruare calorem suum. ergo humidum sor. per tempus post hoc poterit conseruare calorem suum, præcipue cum melius sit habituatus in suo humido q̃ in pla. Et per simile argumentum deducitur quòd ante instans signatum incepit diminui calor in pla. quia in primo instanti vltimæ horæ erit humidum sor. magis aereum & conseruatiuum sui caloris q̃ pla. ergo minori tempore sufficit humidum pla. conseruare suum calorem q̃ humidum sor. sed humidum sor. non nisi per horam

cōseruabit suum calorem.igitur humidum pla.minus q̄ per horam,& per consequens ante finem consistentię.ergo &c. Similiter signato vltimo instanti consistentiæ vtriusq; arguitur humidius per tempus post hoc erit hūidum for.q̄,in certo tempore ante fuit humidum pla.sed post hoc non poterit humidum for.suum calidum conseruare.ergo etiam ante non poterit humidum pla.& per cōsequens ante diminutus fuit calor. Item in primo instāti vltimę horæ signatę humidum for.est distantius vel ęq̄ distans a gradu siccitatis cum quo non potest calor cōseruari sicut humidum pla.&c.& cum hoc continue in me lius restaurabitur.ergo tardius perueniet humidum for. ad istum gradum.& per consequens tardius incipiet calor diminui. Et per eadem argumenta deduci potest q̄ non statim in temperato post ętatem adolescentiæ desinit augmentum.Signando vltimam horam adolescentiæ.Et patet q̄ humidum for.sic signati in primo instanti illius horę est humidius & magis aereum & potentius ad conseruandum calorem,& paratius esse ad augmentum q̄ in plo.& continue melius restaurabitur.ergo tardius perueniet ad siccitatem cum qua augmentum fieri nō potest.Et argue vt prius.Et considera bene.

Ad oppositum est Auic.in littera cum dicit.Propterea sciēdū q̄ caliditas post ętatem consistēdi diminui incipit.

Conclusio responsiua.Stante eadem complexione nāli & regimine proportionato &c.post ętatem consistendi incipit calor diminui gradualiter.Patet ex quid nominis ętatis consistentiæ. Corrolarium primum.Cholericus debens ad melancholicam complexionem per decidentiam permutari,non est in principio senectutis melancholicus, nec in fine consistentiæ in calore suo gradualiter remissus. Secundum corrolarium.Tota permutatio eius a naturali complexione qua denominatur frigidus respectu temperati acquiritur in ætate senectutis. Tertium corrolarium responsiuum.Post ætatem consistendi.i.in instāti terminante ætatem consistendi incipit calor diminui intensiue,ita q̄ continue ante fuit intensior q̄ post illud instans & continue erit remissior semper alijs paribus, quia comparato sene ad consistentem cum circunstantijs similibus,puta exercitato ad exercitatum,quiescente ad quiescentem. Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum patet ex corrolarijs. Ad confirmationem dico q̄ non est dabile primum senectutis. Ad secundum patet ibi non esse paritatē in cōplexione naturali. Ad confirmationem non est paritas in temporibus anni, sicut potest senex exercitatus esse calidior seipso in consistentia quiescente. Ad tertium conceditur propter illam cām &c. & negatur consequentia,cum concluditur q̄a hectica illa continue ꝓcederet diminuēdo,q̄a licet hūidū merito nālis impressionis & actionis naturalis caloris in ipsum nō posset prēexistētē mensuram conseruare,merito tn̄ causæ fortius imprimentis posset maiorē. Ad confirmationem dicitē nō eē difficilius humidū &c.ꝓpter disparitatē i cā īprimēte,licet enim aliqua ꝓmoueant cōseruationē caloris naturalis quæ non ꝓmouent cōseruationē caloris præter naturā.aliqua tn̄ causa fortior ꝓmouet vel ꝓmouit conseruationē caloris præternaturam. Ad vltimum negetur assumptū & admittitur casus.& negetur pro illo instāti humidum for.temperati esse substantifice humidius & magis aereum.immo est terrestrius,& secundum se pro vita & sustētatiōe calidi sui deterius.licet sit cōcedēdū pro tūc illud esse forte pro operationibus melius.hoc autem videnē argumēta deducere. Nam nisi ita esset in ætate cōsistendę in temperato fieret augmētū,& in ætate senectutis merito proportionis calidi ad humidum permaneret calor sub eadem mensura,& infinita quasi alia sequerentur incōuenientia. Item ad ꝓhibendum augmētū in tēperato requiritur maior terrestreitas humidi q̄ ad prohibendum augmentum in distemperato,cum virtus restauratiua sit in eo fortior.Aliquis igitur gradus siccitatis sufficit prohibere augmentum in distemperato,qui non sufficit in temperato augmentum prohibere,& per consequēs in fine augmenti est humidum temperati terrestrius. Et similiter arguitur de consistentia, quoniam potentior est calor temperati ad se cōseruandum in suo humido quàm calor distemperati,cum sit ei & virtuti magis proportionatus. igitur fortior requiritur causa ad faciendum calorem minui.cum igitur in decursu ætatiuo non sit causa nisi siccitas & terrestreitas,sequitur quòd ad faciendum calorem diminui in temperato requiritur maior siccitas & terrestreitas Et plura alia deduci possent. Ideo sustinendum est quod humidum temperati in principio consistentiæ terrestrius est,& de se pro vita ineptius quàm in alio corpore in initio consistentiæ. Immo quanto consistens fuerit magis distemperatus,erit eius humidum in aereitate tanto magis excedens temperatum. Dicendum tamen est secundo quòd in qualibet parte suę ætatis æqualiter distante principio generationis est eius humidū magis aereum,& melius pro vita q̄ humidum cuiuscunque alterius in parte similiter distante.Et supponit hæc positio q̄ temperata complexio sit maxime lōgęua.Et tota cā est,quia sicut tota ętas temperati est longior ætate distemperati tota,ita qualibet partialis ætas temperati est longior partiali ætate distemperati sibi correspondente. Et sicut complexio & calor temperati est virtuti & humido eius magis proportionalis,ita longiori tempore & cū maiori exiccatione humidi sufficit dispositionem suæ ætatis puta augmentum calorem & virtutis perfectionem conseruare,& custodire. Contra tamen hanc positionem sunt apparentes,licet meo iudicio parum efficaces instantię. Prima q̄ aliquando stante regimine conueniēte in corpore temperato & distemperato alijs paribus in ætate &c. deterius humidum continue restauraretur in temperato q̄ in melancholico,vt si melancholicus & temperatus sint in vltima hora suæ consistentiæ aut adolescentiæ aut decrepitæ ętatis,nunc enim deterius est humidum in tēperato q̄ in melico,& per totum illud tps vterq; sibi ꝓportionale restaurat.ergo continue restaurat virtus deterius in temperato. Item sit for. temperatus & plato melancholicus,& vterq; in vltima hora suæ adolescentiæ.Et arguitur sic.a gradu siccitatis cum quo non potest fieri augmentum minus distat for.q̄ pla.ex quo humidū eius est terrestrius.& cum hoc for. continue deterius restaurabit q̄ pla.& per consequens citius & ante horam terminabitur augmentum in for.aut per tempus in ætate consistentię plato augebitur. Et per idem signata vltima die vel hora senectutis vltime for.& pla. arguitur q̄ for.temperatus citius morietur q̄ pla. melancholicus,q̄a a gradu siccitatis cum quo nō stat vita minus distat for.q̄ pla.ex quo eius humidum est terrestris & continue restaurabit deterius for.q̄ pla.igitur citius perueniet ad gradum istum siccitatis,& per consequens citius morietur, quod repugnat positioni. Ad primum concedit̄ cōclusio illa. Ipsis tn̄ comparatis in partibus suarum ętatū a principio generationis ęqualiter distantibus.s.in quibus ęquali tempore in suis humidis facta est exiccatio.conclusio est impossibilis. Ad secundum neganda est consequentia.q̄uis enim in temperato restauretur continue deterius absolute,restauratur tamen magis proportionale & minus distans a prēexistenti humido,& propter hoc perseuerat q̄libet eius ętas longiori tempore. Et per hoc idem respōdetur ad vltimum. Et penes ista ē cōcludendum non esse eandem proportionem humidi temperati in pricipio infantie ad humidū melācholici.qualis est eiusdē in principio senectutis. Item cōsueui cōtra hāc pōnē arguere sic,q̄a data hac pōne sequitur q̄ possibile est fieri verum augmentū in ętate consistentię.Sit enim for.colicus i p[ri]mo instanti consistētię,& incipiat reduci ad tēperamētū & sic

pla.

plá. similiter se habens permanens sub eadem complexione naturali. Et arguitur sic. si nulla fieret melioratio complexionis sor. io sor. continue pæcise tantum restauraretur sicut in plato. sed per hanc reductionem plus restauratur in sor. q̃ nunc. igitur plus in eo restauratur q̃ in pla. cum igitur non plus resoluatur q̃ io pla. consistente, sequitur in sor. plus restaurari quàm resoluatur. & per consequens &c. Item si calor in hoc instanti esset melius proportionatus humido q̃ nunc est, aut per tempus post hoc erit in sor. fieret augmentum; si positio est vera, sed calor erit continue humido sor. magis proportionatus, vel esse poterit, quia poterit eius complexio meliorari. ideo &c.

Pro isto dic quòd casus claudit repugnantiam si bene consideratur. Ponit enim casus sor. esse in ætate consistentiæ, & per consequens quòd merito proportionis calidi naturalis ad humidum non est sor. aptus augeri. Et ex alia parte ponitur complexionem sor. fieri meliorem, & per consequens quòd meliorabitur proportio calidi naturalis ad humidum &c. Dico igitur quòd sor. est in ætate consistentiæ merito huius complexioois In qua est ralis proportio calidi naturalis ad humidum, cum quo tamen stat q̧ si complexio sor. esset melior cum alijs paribus sor. non esset in ætare consistentiæ sed adolescentiæ. Cum aliquo igitur gradu siccitatis ætatiue stat consistentia in complexione cholerica. gratia exempli in secundo gradu cum quo staret adolescentia in complexinne cholerica in primo aut sanguinea in primo aut temperata. Et ex hoc probabiliter concedi posse videtur quòd quaoto aliqua complexio naturalis est deterior temperata alijs paribus, tanto in cuiuslibet suæ ætatis fine habet humidum magis aereum, & de se vitæ & caloris magis sustentatiuum. Et plura ex hoc alia possunt concludi. Considerabo si mihi circa materiam istam alia occurrant.

VTRVM Complexio iuuentutis sit temperatior complexione pueritiæ. Arguitur multipliciter q̧ non. Primo sicut se habet aer conseruans puerum temperatum ad aerem conseruantem iuuenem temperatum, ita complexio pueri temperati ad complexionem iuuenis temperati, eo q̧ tam puer temperatus q̃ iuuenis temperatus conseruatur per similia. tertio techni, sed temperatior est aer conseruās complexionem pueri q̃ conseruans complexionem iuuenis. tertia aphorismorum. aphorismo decimonono. commento illius. Secundum horas quidem veris. Et pro isto

Gal. videtur sententia Galen. sexto de regimine sanitatis. secundo capitulo. Optimam igitur eucrasiam habet quę puerorum est ætas &c. & secundo complexionum secundo capitulo. vbi ponit capillos puerorum esse sicut sunt capilli habitantium in terra æquali, & per coosequens io sua complexione similantur illis. Et est sententia omnium poetarum similantium ver pueritiæ, æstatem iuuentuti, autumnum primæ senectuti.

Ætatū assi̅latio t[e]pibus. Secundo, quia in pueris maxime abundat humor temperatus, scilicet sanguis. tertio prognosticorum, commento. 14. & prima aphorismorum. aphorismo etiam & commento. 14. Qui crescunt, idest pueri plurimum habent calorem innatum &c. in iuuene uero maxime abundat cholera. Cōfirmatur, quia calor pueri se habet ad calorem iuuenis, sicut calor hominis sani ad calorem febrilem. prima aphorismorum. commento allegato. ergo saltem in qualitatibus actiuis temperatior est puer iuuene, & per consequens non debet dici iuuentus absolute temperatior. Tertio ad principale. ita se habet complexio oaturalis temperata ad distemperatam, sicut ætas vel ætatiua complexio temperata ad ætatem vel ætatiuam complexionem distemperatam. sed semper naturalis complexio longæuior est temperatior. igitur ætatiua complexio longæuior est tempetatior. cum ergo ætatiua complexio pueri sit longæuior, sequitur &c. Confirmatur, quia complexio longæuior est vitæ & uirtuti magis proportionata, non enim esset uirtuti magis proportionata & conueniens, nisi posset cum ea virtus diutius se in subiecto conseruare. sed omnis complexio alia virtuti magis proportionata est iustitialiter alia temperatior. ergo temperatior est complexio pueri complexione iuuenis.

Quarto ad principale. melius restauratur humidum per actionem virtutis nutritiuæ in puero q̃ iuuene. igitur &c. assumpeum probatur. in vtroq̧ restauratur proportionale ei quod ab eo dissoluitur, sed magis purum & aereū dissoluitur in puero. ergo purius & melius restauratur in eodem. Quinto. io plures actus potest pueri uirtus q̃ iuuenis. ergo fortior est pueri uirtus q̃ iuuenis. sed fortitudo uirtutis insequitur temperamentum complexionis. secundo techni. igitur temperatior est complexio pueri complexione iuuenis. probatur maior, quia virtus iuuenis sufficit solum in actum nutritionis, pueri vero in nutritionem & augmentum. Similiter virtus iuuenis solum sufficit calorem suum conseruare, virtus vero pueri calorem cōseruare, & cum hoc augmentum facere. Et similiter quia ad venerea fortior videtur puer. Similiter quia opus virtutis nutritiuæ perficitur calido & humido quæ in pueris reperiūtur. in iuuenibus autem deficit humidum. Videtur igitur q̧ omnes actus virtutum qui calido & humido perficiūtur debeant esse perfectiores in pueris.

Ad oppositum est Auicen. in littera. Iuuenis autem habet complexionem magis æqualem. Et. 12. animalium capitulo de ætate. Et supea capitulo de complexionibus. vbi æqualitatem secundi modi dixit reperiri in indiuiduo, quod est in vltimo æqualitatis ex specie, quæ est in fine æqualitatis & io ætate, in qua augmentum ad suum peruenit finem. Et secunda primi. capitulo secundo. vbi ponit corpora senū conualescentium & puerorum neutra. Et tertio cañ. capitulo de speciebus syncopis & causis eius, & causa mortis subitæ. vbi corpora infantium & eis propinqua. s. puerorum cōparat corporibus quæ non suot sana neq̧ ægra.

Multi sunt modi respondendi ad istam quæstionem, ex quibus ramen eligam meliorem. Pro quo præmittenda est hęc diuisio q̧ dupliciter potest dici aliqua complexio alia temperatior. Primo temperamento ponderali, qualiter complexionem æqualitati ponderali propinquiorem temperatiorem appellamus. hanc tamen propinquitatem, vt supra intelligere possumus vel secundum situm vel secundum similitudinem, vt supra capitulo de complexionibus declaratum est. *Cōplō tēpatior alia dupliciter.* Secundo temperamento iustitiali siue iustitialior qualiter complexionem perfectiorum operationū productiuam dicimus remperatiorem. Et addunt quidam tertium modum tactum a Dyno q̧ aliquod corpus dicitur alio temperatius, scilicet quantum ad impressionem tactualem, qualiter dicimus complexionem in organum minus imprimentem esse temperatiorem. & econtra acutius imprimentem dicimus distemperatiorem. *Temperamētū duplex.* Præmittendum secundo quòd non semper nec necessario quælibet operatio naturalis ad finem a natura intentum ordinata alia perfectior absolute est eadem pro quolibet fine per se intento a natura melior & perfectior. possunt enim operationes hominis de secundo modo æqualitatis esse absolute meliores & perfectiores quàm operationes similes sanguinei uel cholerici infantis, licet non sint pro quolibet fine per se intento a natura perfectiores. Non enim sunt meliores pro vitæ perduratione & caloris naturalis custodia. vita enim & calor per operationes infantis sanguinei longiori tempore apta sunt permanere in eo q̃ in homine de secundo modo æqualitatis, qui iam totam adolescentiam præterijt. Et similiter io moralibus aliquid est simpliciter melius & eligibilius, licet pro determinato tempore aut alia determinata circunstantia sit deterius. Ex quo patet non omne corpus temperatum naturaliter altero simpliciter & absolute melius esse respectu cuiuscunque finis per ipsum a natura intenti perfectius & melius. Et iuxta hoc tenendæ sunt probabiliter istæ conclusiones.

Prima complexio iuuenis est alijs paribus ponderaliter secundum situm temperatior complexione pueri. Patet, quia in actiuis sunt pares, vt supra visum est. & cum hoc in passiuis plus accedit ad æqualitatem ponderalem

Concil. iuuenis quàm puer. ergo &c. Item Conciliator differentia vigesima. tam puer quàm iuuenis excedit æqualitatem ponderalem per calidum & humidum. sed puer est humidior iuuene & æqualiter calidus. ergo &c. Hanc conclusionem nullo modo arbitror Auicen. intellexisse in littera dum dixit. Iuuentus autem &c. Sic enim magis dicere debuisset quòd senectus habet complexionem magis æqualem, quia æqualitati ad pondus propinquiorem, nisi quis forte neget totalem complexionem humanam ab æquali ad pondus per excessum calidi & humidi declinare. Sed adhuc hanc positionem tenendo non esset conclusio vera vniuersaliter. patet enim quòd iuuenis siccus tantum non est secundum situm vicinior æquali ad pondus quàm puer siccus tantum alijs paribus. Iuuenis enim siccus tantum per excessum siccitatis recedit ab æquali ad pondus, cui manifestum est quòd tempore pueritiæ plus appropinquabit, immo necessario in pueritia transit per æquale ad pondus in passiuis qualitatibus vt patet ex dictis supra. capitulo de complexionibus. Secunda conclusio tenenda est quòd secundum similitudinem superius frequenter tactam complexio iuuentutis est alijs paribus ponderaliter temperatior complexione pueritiæ. Patet hoc, quia sicut æqualitas ponderalis obtinet medium inter excellentias qualitatum elementorum, ita iuuentutis complexio medium obtinet inter excellentias qualitatum saltem passiuarum extremarum, ætatum, scilicet pueritiæ & senectutis. Propter quod dixit Auicen. in littera, quòd comparatione senis iuuenis est humidus, pueri vero comparatione siccus. Sicut tepidum ad calidum comparatum est frigidum, ad frigidum vero comparatum est calidum. Hanc tamen conclusionem non puto Auicen intellexisse principaliter si quis bene consideret per textum eius, licet ad hoc satis adaptari possit littera.

Tertia conclusio. Complexio iuuentutis est alijs paribus iustitialiter temperatior complexione pueritiæ. Hanc conclusionem puto Auicen. intellexisse in littera. Et supra capitulo de complexionibus: dum æqualitatem secundi modi videtur attribuere iuuentuti. Et ita tertia primi. primo capitulo. vbi inquit. Veruntamen perfectio & integritas &c.

Concil. Vnde hanc conclusionem deducit Conciliator differentia vigesimasexta. argumento sumpto a substantialiter inhærentibus, quia sua complexio est magis media inter extrema & omnia instrumenta & organa sunt integra & completa. Similiter ex operationibus, quia omnes operationes vitales animales & naturales sunt in ipsis perfectiores & fortiores. Similiter etiam ex casibus, quia iuuenis habet mediam dispositionem inter mollitiem & duritiem & magis quàm pueri. Similiter inter asperitatem & lenitatem, pilositatẽ & pilorum priuationem. Item quia integritas & cõplementum virtutis nõ acquiritur nisi cum integritate organorum quæ non est nisi in iuuentute. Et si consideras hæc deductio Conciliatoris simul probat præcedentem conclusionem, scilicet secundam & tertiam. Vtrum vero eius probatio sit efficax videbitur in doctrina sexta. Item puero tendente ad iuuentutem procedunt virtutes saltem animales naturales & uitales ad conseruationem speciei ordinatæ continue fortificando vel crescendo. igitur in iuuentute fortior est virtus quàm vnquam fuit in pueritia. sed fortitudo virtutis insequitur iustitiale temperamentum. ergo iustitialiter temperatior est

Tempe rãtia tri pliciter. iuuenis puero. Quid autem sic dicendum de temperantia tertio modo dicta, scilicet sumpta penes tactualem impressionem satis patet intelligenti. Vnde aliam conclusionem communiter ponunt quòd quãtum ad impressionem actualem complexio pueri est temperatior. Patet quia calor pueri præcipuæ versus finem pueritiæ comparatur calori iuuenis sicut calor corporis sani calori febricitantis, vt prima aphorismorum. commento. 14. & totum accidit propter calorem iunctum humido imprimere minus quàm iunctum sicco. Ad quem sensum dixit Dynus quod ratione proportionis actiuarum & passiuas puer est temperatior.

Contra tamen tertiam conclusionem potest multipliciter argui. Primo, quia complexio pueri melãcholici est alijs paribus temperatior complexione iuuenis melancholici. secundo techni. capitulo de signis frigidi & sicci cerebri. vbi Gal. inquit. Sensus quidem in pueritia perfecti &c. Et per idem prima tertij. capitulo de signis complexionum malarum euenientium a conceptione. non igitur vniuersaliter temperatior est complexio iuuenis. Confirmatur, quia iuuenis temperatus est temperatioris complexionis iuuene sicco tãtum, propter siccitatem in sicco tantum egredi æqualitatem iustitialem cum solum in actiuis sit temperatus. igitur in eo tempore erat illud corpus siccum tantum minus distemperatum, in quo cum temperamento actiuarum minus per siccitatem egrediebatur æqualitatẽ secundi modi. sed hoc erat in pueritia. igitur in pueritia erat siccus tantum temperatior quàm erat in iuuentute. igitur &c. Item corpus siccum tantum tendens ad iuuentutem per aliquod tempus continue fit ab æqualitate secundi modi distantius, alijs paribus quãtum est possibile seruatis, & stante regimine conuenienti. igitur in iuuentute erit tale corpus distemperatius quàm fuerit in pueritia. Assumptum patet, quia corpus siccum tantum a principio generationis est humidius corpore æquali de secundo modo æqualitatis, & in principio iuuentutis est siccius. ergo in tempore medio uel in instanti aliquo est præcise æqualiter siccum. Sit igitur illud instans. a. & sit. b. primum instans iuuentutis: & patet quòd per totum tempus medium inter. a. b. corpus siccum tantum fiet per siccitatem distantius ab æqualitate secundi modi, & per consequens alijs paribus distemperatius. Item. signetur mensura siccitatis operationibus proportionatissima in tota latitudine siccitatis acquisitæ per decursum ætatum. Et patet quòd in illa est mensura siccitatis reperta in corpore habente æqualitatem secundi modi quæ sit. a. Et arguitur sic. quodlibet corpus cholericum melancholicum aut siccum tantum naturaliter decurrens per suas ætates in tempore pueritiæ perueniet ad. a. mensuram siccitatis stante paritate in actiuis. igitur quodlibet tale corpus erit in pueritia in passiuis temperatius quàm erit in iuuentute. Vel breuius arguitur sic. quodlibet corpus quantũcunque naturaliter siccum est a principio generationis humidum humiditate superflua & multum impeoportionata in operationibus & in senectute siccum siccitate superflua. ergo aliquando in medio habebit humidum pro operationibus optime sicco contemperatum. sed hoc non erit nisi in pueritia, quia in qualibet alia ætate habebit siccitatem egredientem æqualitatem. igitur &c. Vel arguitur sic. corpus a generatione siccum tantum habet a principio humiditatem superfluam pro operationibus, & in iuuentute habebit siccitatem superfluam. igitur in tempore medio habebit siccitatem & humiditatem temperatam. vel non superfluas, & non in iuuentute. igitur &c. Confirmatur, quia possibile est alicuius corporis temperati fortunium esse in pueritia & infortunium in iuuentute, quo minus poterit perficere omnes suas actiones in iuuentute quàm in pueritia. ergo in pueritia erit iustitialiter temperatior. Pro isto videtur experimentum de corporibus multum neutris tertij significati, vt vehementer cholericis a generatione quæ in iuuentute a facili causa ægritudines incidunt in pueritia tamen sana permanent. Pro isto videtur intentio Auicen. tertia primi. doctrina quarta. primo capitulo. vbi plura enumerat corpora, quorum complexiones temperatiores sunt in pueritia, vt sicca tantum vel cholerica, & econtra, vt superflue humida cum temperamento actiuarum. vide &c.

Ad hæc oĩa rñdetur per ordinem. Ad primũ multiplicẽ modum respõdendi vide tactum a me super. s. techni loco

præallegato

præallegato & elige. Ad secundum dicitur ꝙ ideo iuuenis temperatus est temperatior sicco tantum, nō solum quia siccus tantum egrediatur ęqualitatem &c. Si enim solū ideo esset temperatior eo tempore quo cum temperamento actiuarum habebit siccitatem præcise æqualem siccitati æqualitatis secundi modi, non fuisset iuuenis de secundo mō æqualitatis eo, temperatior & sic corpus siccum tm̄ aliqn̄ in pueritia haberet ęqualitatem secundi modi, temperatus autem secundi modi in iuuentute, ideo est temperatior sicco tantum, quia cum tali modo mixtionis & tanta humidi terrestreitate cum alijs circunstantijs requisitis ad ęqualitatē habet siccitatem illi ęqualitati proportionatissimam. & econtra sicca tantum, ideo dicitur respectu huius ęqualitatis distemperata. Et sic patet argumentum nō procedere. Ad tertiam confirmationem dicendum est quòd illa consequētia non ualet, quia licet in casu argumenti corpus siccum tantum per totum tempus inter.a.&.b. plus gradualiter remoueatur ab ęqualitate secundi modi, ei tamē continue plus appropinquat perfectionaliter. Et consequenter conceditur aliquod corpus per decursum ætatiū fieri continue ab ęqualitate gradualiter remotus: quod tamen continue eidem perfectionaliter magis appropinquat, ut in casu argumenti. Econtra ut in sanguineo ad senectutem tendente. Ad quartam confirmationem neganda est ista consequentia. quodlibet corpus siccum tantum cholericum aut melancholicum in tempore pueritię perueniet ad.a. stante temperamento actiuarum. igitur &c. quia licet.a. sit mensura ꝓportionalissima &c. non tamen nisi cum tanta terrestreitate & tali modo mixtionis &c. Quia aliter oporteret concedere quod omne corpus per suas ętates decurrens aliquando haberet æqualitatem optimam passiuarum. Ad quod etiam concurrit quòd in iuuentute reperitur integritas compositionalis qualis non est in pueritia. Et per idem dicitur ad aliā replicationem, & conceditur quòd corpus naturaliter siccū per suas ętates naturaliter decurrens haber aliquando humidum sicco optime contemperatum, & illud est in iuuentute. tanta enim siccitas quanta reperitur in cholerico in principio iuuentutis est cum alijs circunstantijs cholerico maxime temperata siue proportionata & nō illa quę reperitur in pueritia, licet sit ęqualitati optime tunc gradualiter propinquior, ut dictum est. Ad aliam confirmationem dicitur illud argumentum probare ueritatem, & quòd merito alicuius dispositionis accidentaliter superuenientis possibile est iuuentutem minus perfectam esse ꝙ̄ fuit pueritia in eodem. Vbi tamen alia paria fuerint præter ea in quibus fit comparatio & ad ista necessario sequentia est semper iuuentus perfectior pueritia. Et sic est intelligenda positio. De auctoritatibus vero inductis dicitur concedendo aliqua corpora in iuuentute esse magis ægrotatiua. ex illo tamen non sequitur eorum complexionem intemperatiorem esse absolute, quia absolute imperfectiorum operationum productiuam: sicut iuuenis cholericus facilius ægrotat & cadit in febrem, licet eius sanitas sit absolute perfectior. Et si arguitur quòd est contra Gal. secundo techni dicentis, ꝙ ex potentia resistendi causis ægrotatiuis argui potest perfectio sanitatis. Dicendum Gal. illud intellexisse comparatis corporibus eiusdem ætatis inter se qualiter non est in proposito. Pro auctoritate ēt Auic. dicitur Auicenna non voluisse illa corpora esse in pueritia iustitialiter temperata: sed solum gradualiter, ex quo merito suarum complexionū minus parata sunt ad casum in ęgritudines. Et si mihi alius occurret modus glosandi tangetur inferius. Ad argumenta principalia respōdetur. Ad primum dicitur negando illam similitudinem a ꝙ̄pluribus. Huius causam assignant quidam, quia pueri sunt rari & multum passibiles propter substantiæ eorum teneritatem. iuuenes autem fortiores & solidiores & minus passibiles, ideo oportet pueros magis conseruare temperamentum, & ad neutram extremitatum multum declinare. Secus autem est de iuuenibus, in quibus propter soliditatem & eorum impassibilitatē nō requiritur tanta temperies aeris & aliorum sicut in pueris. Non igitur voluit Gal. ver non esse conseruatiuum iuuenum sicut puerorum, sed voluit quòd præcipue pueri bene se habent in vere propter ver non habere excessum qualitatum, a quibus pueri facile permutantur. Sicut etiam corpus conualescens ex ægritudine aut naturaliter valde rarum, ita quòd tam a calido quàm a frigido faciliter patiatur, melius degerit & conseruatur in vere ꝙ̄ in alio tempore. & sibi magis proportionatur ver ꝙ̄ corpori quantūcunq; temperato. non tamen ex isto sequitᷣ illud corpus esse tēpatius. In summa igitur hæc responsio vult ꝙ iuuenis, verbi gratia temperatus in omni tempore anni temperato bene conseruatur, & forte absolute melius ꝙ̄ puer, quia virtus est in eo fortior ad tolerandas impressiones cuiuscunq; temporis anni non egredientis temperamentum proprium. sed puer ꝑꝑ eius passibilitatem quantūcunq; aer hyemalis & æstiuus fuerit temperatus indiget maiori custodia, & inter cætera melius se habet in vere, quia in eo respectu aliorum temporum non est excessus potens ipsum notabiliter immutare. Et sicut dictum est de aere, ita proportionabiliter oportet intelligi de alijs rebus non naturalibus. Alij aliam causam tangunt, quare non sit illam similitudo concedenda, quia calor puerorum est in multo humido, quare mitis & non præparatus incendio. calor autem iuuenis acutus & incendio paratus, vnde debet esse conseruatiuus iuuenis magis infrigidatiuus & incēdij prohibitiuus ꝙ̄ aer puerorum conseruans alijs paribus. vnde aer veris sufficienter infrigidat & custodit puerum, sed nō æque bene iuuenem. Contra, quia tunc iuuenis temperatus non possit in oī anni tempore debite conseruari, nec sicᷣ puer. Neganda est consequentia, sed solum ex hoc sequitur ꝙ pluribus adminiculis ad eius conseruationem indiget puer in æstate & temporibus alijs ꝙ̄ in vere. Similiter iuuenis temperatus paucioribus in hyeme temperata & in alijs temporibus pluribus indiget adiutorijs. Verbi gratia. in vere iuuenis temperatus indiget cibo & potu frigidioribus actu ꝙ̄ puer. Similiter exercitio minus calefactiuo. Puer autem in hyeme indiget cibis & potibus calidioribus, vestibus calidioribus iuuene & causis resistendi infrigidantibus efficacioribus. sed de hoc vide tertio techni. Hęc mihi videtur clarior solutio huius difficultatis. licet aliter videatur dicere Conciliator differentia vigesimasexta. vide quia confusa solutio est. Ad primam confirmationem dicit Cōciliator allegata differentia (Concil.) ꝙ Gal. cum dixit optimam eucrasiam habet quę puerorum est ætas: non comparat complexionem pueritiæ complexionibus aliarum ætatum, sed comparat complexionem in ambabus contrarietatibus temperatam in pueritia ad alios pueros in statu: & complexionem temperatam in statu ad alias complexiones in statu, & similiter in senectute. Et hoc videtur innuere series litterę cum dixit. Et erit eucrata hæc talis, scilicet temperata in ambabus contrarietatibus secundum status tempora, scilicet respectu inæqualium, in statu vero minime, & in tempore secundum declinationem, vt istis cōgruum nam optimam quidem crasim habet corpus secundum puerorum ætatem &c. vide ibi. Alij aliter exponunt Gal. intellexisse pueros habere optimam crasim ꝓ naturalibus operationibus. Et hoc ipsi concedunt. Cum quo tamen stat meliorem esse complexionem iuuenis pro operationibus animalibus. Quòd autem hęc fuerit intentio Galen. probat series statim sequens cum dixit. Duplicibus enim existentibus actibus secundum animalium corpora, pueri quidem optimas habent physicas, animales vero ea quæ post puerorum ætas vsque ad paracmasticam.

Contra, quia virtus & operatio generatiua perfectior est in iuuene vt omnes auctores sentiunt. sed illa est species virtutis & operationis naturalis, ergo non omnes operationes naturales perfectiores sunt in puero. Et per idem arguitur sic. attractiua & retentiua digestiua & expulsiua non est uniuersaliter perfectior in puero quàm in

iuuene. Sperma enim generatur & perficitur omnibus illis virtutibus cuius est generatio tam in iuuene q̃ in puero.

Item spiritus animalis perfectior est in iuuene q̃ in puero qui generatur in rete mirabili per digestionem aut prima ter tij. secundo capitulo. ergo perfectior est virtus digestiua & generatiua spiritus animalis in iuuene quàm in puero. Cum igitur istæ sint virtutes naturales, sequitur &c. Item spiritus vitalis perfectior est in iuuene q̃ in puero: eo quòd spiritus vitalis perfectius attingit finem, ad quem fuit a natura animali tributus, scilicet præparare membra ad sensum & motum, & simul cum spiritu animali operationem sensus & motus perficere. ergo perfectior est virtus & operatio digestiua qua in corde ex sanguine generat spiritus vitalis in iuuene quàm in puero, cum igitur omnis virtus digestiua sit virtus naturalis: sequitur &c. Item virtus vitalis est fortior in iuuene quàm in puero. secunda primi. capitulo de pulsibus gratum. sed virtus vitalis est species virtutis naturalis. perficitur enim eius actus digestione attractione expulsione & retentione. Quicquid alias dixerim in hac materia: dum iuuenis essem, nunc mihi videtur tenendum quòd operationes animales & naturales et ad speciei conseruationem principaliter ordinatæ sunt in iuuene perfectiores quàm in puero. Ex quo patet quòd absolute perfectior est temperies iuuenis quam pueri alijs paribus. Si enim principalissimæ operationes ad quas finaliter ordinatur homo sunt perfectiores in iuuene: melius attingit iuuenis vltimam perfectionem humanam quam puer, & per consequens &c. Secundo. operationes vitales perfectiores sunt in iuuene, quia melius attingit finem cuius gratia homini est virtus vitalis attributa. Tertio operationes naturales omnes alijs paribus sunt perfectiores in iuuene quàm in puero. Sunt enim meliores pro operationibus, nisi enim tale restauraretur humidum in iuuene & tantæ siccitatis, non essent organa conuenientia ad operationes iuuentuti debitas. Quarto, licet ita sit plurimæ tamen virtutes et operationes naturales sunt in puero meliores ad vite perdurationem. & consequenter patet q̄ non repugnat aliquam virtutem vel operationem esse meliorem pro perduratione vitæ quæ tamen nō est absolute melior. & econtra aliquam meliorē esse absolute quæ tamen est deterior pro vitæ perduratione. Ad primum igitur conceditur ad quod deducit argumentum. Et eodē modo dicitur ad secundum et ad tertium. Probant enim nō omnes operationes naturales esse in pueris perfectiores. Et hoc conceditur. Dum igitur dicit Gal. physicæ quidem sunt meliores in pueris. intelligit eas meliores esse pro vitæ custodia & conseruatione. Et hoc non repugnat dictis. Contra. per idem animales & vitales deberent dici meliores in pueris, quia etiam sunt meliores pro vitæ perduratione.

Pro isto potest dici quòd animales & vitales in pueris nō sunt per se meliores ad vitæ perdurationem. Vel dic q̄ vitales sub physicis compræhenduntur: Animales vero non sunt meliores pro vitæ perduratione in puero quàm in iuuene. non enim magis apta est merito operationum sensitiuarum aut motiuarum magis prolongari vita in puero quàm in iuuene. Si autem non placet hæc responsio sic absoluta dic quòd sola operatio nutritiua & ministrantes illi perfectior est in puero, cæteræ vero in iuuene, & de nutritiua & sibi ministrantibus intellexit Gal. Argumentum autem sumptum a capillis non concludit, sicut licet in calido & humido possit esse capilli similiter colorari sicut in temperato, non tamen est vtrobiq; similis temperies. Et q̄ possint esse similes persuaderi potest, quia potest in calido & humido fieri maior adustio vaporis fumosi quàm in temperato. & similiter minor, vbi humor esset magis exuberans. igitur potest esse vstio æqualis. ponatur igitur ita esse, & sequitur propositum. Si autem poetæ posuerunt ver assimilari pueritiæ illud dixerunt metaphorice. Ad secundum principale neganda est consequentia, quia per idem concluderetur corpus sanguineum esse temperatum, quia in eo maxime abundat humor sanguineus qui est humor temperatus. licet enim in pueris magis abundet sanguis q̃ in iuuenibus, sanguis tamen puerorum nō est alijs paribus temperatior sanguine iuuenum. Et per idem respondetur ad id quod dicitur de calore naturali. Ad confirmationem patet responsio, quia illa non probat nisi temperiem maiorem quantum ad tactualem impressionē de qua nō est sermo. Ad tertium principale. negatur illa similitudo vniuersaliter intellecta, quia complexio naturalis temperatior est alijs paribus longæuior sed non vniuersaliter ætatiua temperatior est longæuior.

Et per idem ad confirmationem negatur q̄ complexio vniuersaliter longæuior sit uirtuti magis conueniens quamuis sit ei conuenientior pro vitæ perduratione vel custodia. Cum hoc enim quod est conuenientior pro custodia vitæ, potest tamen esse inconuenientior pro operationibus vel operationum perfectione. Ad quartum illud probat q̄ melius pro custodia vitæ restauratur humidum in puero non tamen probat quòd restauratur melius pro operationibus, quoniam perfectio & integritas nostra & potentia nostra perficiendi operationes non est nisi propter mediam siccitatem quæ in nobis accidit. tertia primi primo capitulo.

Ad quintum dicit Conciliator quòd pueri non possunt in plura. Ex quibus argui potest quòd iuuenes sunt magis temperati aut fortioris virtutis. Puerum enim posse in operationes augmentationis & non iuuenem non arguit ipsum esse perfectiorem, sed potius imperfectiorem, quia nondum venit ad perfectiorem, sed est in via. Iuuenis autem est perfectus qui omnem adeptus est perfectionem, & nullam adhuc perdidit. Vnde & Gal. secundo complexionum. secundo capitulo. Puer dicitur animal imperfectum. Et per idē patet ad aliam confirmationem. licet autem pueri plus possint vti venereis, non tamen æque perfecte. Ad aliam cōfirmationem dicitur quòd actus virtutis nutritiuæ & digestiuæ perficitur calido & humido temperati iustitialiter, sicut est in iuuene & non in puero.

Gal.

Incipit subtilis quæstio Vgonis Senensis de Malitia complexionis diuersæ.

QVÆRITVR Vtrum mala complexio diuersa sit in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. Ad partem affirmatiuam arguitur multipliciter. Primo sic. mala complexio diuersa est qualitas, quælibet qualitas habet subiectum adæquatum. ergo malæ complexionis diuersæ est aliquod subiectum adæquatum. sed nullum est subiectum adæquatum alicuius qualitatis nisi illud in cuius qualibet parte est aliquid de illa qualitate. ergo aliquod est subiectum malæ complexionis diuersæ, in cuius qualibet parte est aliquid malę complexionis diuersę. & hoc non potest esse nisi illud cuius alteratur complexio. ergo mala complexio diuersa est in qualibet parte eius cuius alteratur complexio ad bonum sensum. Confirmatur: cuiuslibet alterationis est aliquod subiectum adæquatum. ergo alterationis per quam acquiritur mala complexio diuersa est aliquod subiectum adęquatum. ergo tale secundum quamlibet partem suam siue formalem siue materialem ad talem complexionem alteratur. sed quòd secūdum quācunq; partem alteratur est in eo mala complexio diuersa. ergo aliquod est subiectum cuius alteratur complexio, in cuius qualibet parte est mala complexio diuersa. Secūdo sic mala cōplexio æqualis potest esse in qualibet parte subiecti quod alteratur: & potest esse in qualibet parte eiusdem bona complexio æqualis. ergo potest esse q̄ in qualibet parte eius quod alteratur sit mala complexio diuersa. tenet consequentia, quia si partibus tā materialibus q̃ formalibus nō repugnat mala cōplō æq̄lis & bona cōplō æqualis q̄ sunt extrema, eisdē non repugnabit recipere mediū qđ est mala

complexio

complexio diuersa. & assumptum patet quia eadē pars quæ primo est sana fit postea febriēs febre hectica. Tertio. si non esset possibile in qualibet parte eius quod alteratur esse malam complexionem diuersam, aut hoc repugnaret ex parte agentis quia non potest agere. & hoc non, quia inueniuntur agentia quæ totum alterant, & quæ totam contrariam complexionē inducunt in facto esse. & hoc non possunt nisi primis qualitatibus partem tam formalem q̄ materialem alterarent. Aut repugnaret ex parte recipientis subiecti. & hoc non quia cum qualibet pars vtrūq; extremum possit recipere sequitur q̄ qualibet possit recipere medium. Aut repugnaret ex parte formæ recipiendæ. & hoc non, quia caliditas fiens potest recipi in quocunq; mixto & in cuiuslibet mixti qualibet parte aut quanto, quia nō est possibile simul in qualibet parte esse malam complexionem diuersam, quia tunc non esset diuersa immo æqualis, vt videtur dicere Dynus, & tunc dici non potest q̄ mala complexio diuersa in aliqua parte materiali stet cum bona complexione naturali, vt puta in illa parte materiali in qua est. ergo poterit stare cum bona naturali in toto reliquo. sed quādiu stat cū bona æquali est ipsa diuersa, quia fiens est & faciens dolorem vt infra dicetur. ergo non repugnat ipsam esse diuersam & esse in qualibet parte eius cuius alteratur. Quarto sic. si non in qualibet parte eius cuius alteratur complexio esset mala cōplexio diuersa. hoc maxime esset, quia non esset in qualibet parte materiali. nam licet sit in qualibet parte formali & minima naliter non tñ est in qualibet parte materiali, vt dicit Mundinus de lētis. Bectutius Bonoñ. & post ipsum Dynus de garbo. sed hoc est impossibile. nam ex illo sequitur q̄ talis minimi naturalis possibile est aliquam partem quiescere reliqua mota vt quiesceret illa in qua non est mala complexio diuersa cum sit tota in termino a quo motus & moueretur illa in qua est mala complexio diuersa. consequens tamē est falsum & conclusio Auer. 7. physicorum commento. 2. vbi sic dixit. Necesse est esse prima mota, quia corpora naturalia non diuiduntur in infinitum in eo q̄ sunt corpora naturalia. verbi gratia. quoniam primum motum in igne est minima pars quæ potest esse ignis. & similiter primum motum caloris naturalis animalium est minima pars quæ potest mouere animal, & manifestum est in hoc modo moueri, quod cum fuerit imaginatum q̄ pars eius quiescit totum quiescit. Hæc Commentator. Ex quibus patet Commentatorem velle quòd quando pars minimi quiescit reliqua etiam quiescit. Et ita de quiete nec aliter de motu in principio septimi physicorum probaret Aristote. quòd omne quod mouetur, mouetur ab alio.

Gal. In oppositum est Gal. in libello de malitia complexionis diuersæ. prope principium sic dicens cap. 1. Et manifestum quidem est q̄ istæ species malitiæ complexionis diuersæ nō diuersificantur a speciebus malitiæ complexionis æqualis, nisi quoniam istæ non consistunt in omnibus partibus corporis cuius alteratur complexio. Hæc Gal.

Ista quæstio est antiqua & difficilis, & in ea inueniuntur varij modi dicendi in pluribus etiam distinctionibus ipsam circunstantibus. Primo tamen in ea videndum est quid sit mala complexio diuersa, & quid sit mala complexio æqualis iuxta modum loquendi medicorum. Secundo illud videbitur quod principaliter est quæsitum. Pro primo cōstat iuxta Dyni opinionem, q̄ vtraq; istarum est mala complexio, quia nocens operationibus. Sed mala complexio diuersa est cum in subiecto apto dolere deducto impedimento facit dolorem aut tristem sensationem. Mala complexio æqualis in subiecto in quo est non facit dolorem nec tristem sensationem. Et in hoc adinuicem differunt, vt patet ex Gal. in libro de malitia complexionis diuersæ cum dixit capitulo sexto in fine. In febre hectica quæ sola inter febres est facta in membris quòd habens eam non sentit illam, sed febrem ephemeram aut putridam sentiunt aut dolent calore. Nam sic iacet series literæ. Illam autem febrem fixam quæ subiecto animalia fixa inhæret non sentit cum ea laborat. nulla autem aliarum febrium existit, quam patiens eam non sentiat. Et in capitulo quarto circa medium in translatione arabica dicit q̄ principium quietis a passione & dolore quæ sunt in mala complexione est cum membrum erit perfecte assimilatum alterāti. Ex quo datur intelligi q̄ antequam sit perfecte assimilatum est ibi dolor aut passio. Et apparēt ista in trāslatione ex græco, vbi dicit Gal. Si vero corpus vincatur a caumate quidem proueniet dyscrasia, & actus eorum pereat, & eorum passio in tempore cessabit aut a dolendo tunc q̄ primum assimilabuntur transmutanti. Et hoc est qđ Auicen. voluit secunda primi. doctrina secunda capitulo de causis doloris absolute. in principio, cum dixit q̄ vnum genus causarum doloris est mutatio complexionis cito facta, & est malitia complexionis diuersæ. Et paulo post dicit. Malitia autem complexionis mansuræ nullo modo efficit dolorem nec sentitur. Et idem vult sexto naturalium. cap. de tactu. & Auer. tertio colliget de accidentibus sensus tactus. Auer.

Prima igitur differentia inter istas duas maneries malitiæ complexionis est ista dicta. Secunda autem diuersitas est magis propria, & ad declarandum vtriusq; descriptionem sumitur ex causa huius differentiæ, quæ ab auctoribus allegatis assignatur, & est quia mala cōplexio æqualis siue mansiua est facta independens. mala autem complexio diuersa est in fieri tantum. Et inde Ga. loco allegato de malitia complexionis capitulo quarto. assignando causam dictorum addit. Et illud ideo quando accidit membris non accidit dolor. cum ipsorum complexio iam integra transmutata est, sed in dispositione transmutationis eius. Et propter hoc auctoritate Hippo. Auicen. secunda primi capitulo allegato dixit. Ista enim dolorem non efficit, quoniam ipsa non sentitur. oportet enim vt sentiens ab illo quod sentitur patiatur. res nanq; non patitur propter dispositionem mansiuam quę ipsam non mutat, immo non patitur nisi propter cōtrarium adueniens quod mutat ipsam ad illud quod non erat. Et in hoc fere conueniunt omnes medici. scilicet quòd mala complexio diuersa est fiens, & est causa doloris in membro in quo est: aut passionis mala complexio æqualis est facta, & non facit sensum aut dolorem in membro in quo est. Gal. Nota tamē q̄ de differentia in malam complexionem factam & malam complexionem fientem ad hunc sensum, non similiter dicunt omnes medici moderni. Nam Mundinus super lib. de malitia complexionis diuersæ. & Dynus de Garbo in quæstione de hac materia volunt q̄ mala complexio fiens, ita est dependens a causa ipsam faciente. v.g. feb. tertiana a cholera putrida q̄ statim causa remota cessat omnino tota mala complexio fiens ab absentia conseruantis, ita vt nullo mō talis qualitas fiens remanet in subiecto. Et ideo dicunt q̄ hoc habet impotentia. Et non dicitur ab Aristote. in alia & omnis mala complexio quæ remanet remota causa producente est facta & non fiens. Et hoc probare putant ratione & auctoritatibus. Ratio est ista. mala complexio diuersa dicitur talis pro quanto est in fieri. sed pro quanto est in fieri est in motu. & omnis motus pendet de necessitate a causa mouente, ita quòd causa mouente ex toto remota nullo modo remanet motus. ergo omnis mala complexio diuersa pendet in fieri a causa agente ipsam, ita q̄ illa remota nihil illius malæ complexionis remaneat. Mala autem cōplexio facta non fit: & per consequens non pendet a causa ipsam producente, quia mala complexio facta non habet esse nisi in termino alterationis. & omnis motus talis non amplius fit. ergo non amplius dependet a causa faciente. Et hāc sniam confirmant auctoritate. A. prima tertij. cap. de qualitate accīdium sodæ cum materia. vbi vult q̄ mala complexio quando q̄ fit per vicinitatem, quandoq; fit per transmutationem. Et q̄ illa quæ fit per vicinitatem remouetur remoto humore imbibente. Illa autē quæ fit per transmutationē non sic remouetē. Et patet legenti q̄ cōplonē quæ fit per vicinitatem intelligit fientem. & aliā intelligit factā. Et iuxta super hoc proposito processit Dynus: vt cōsequenter cōcedat q̄ aqua calefacta stati remoto calefaciēte reducatur statim

Cōplonis male causa duplex.

ad pristinam frigiditatem: & quãdiu est calida est talis per præsentiam partium ignearum ipsam transmutantium ad caliditatem. Et concedit vltimum, ꝙ non est opus agẽte infrigidante reducente aquam ad suam frigiditatem ꝙ nõ indiget nisi vt cesset caliditas, & ipsa redit ad infrigidãtem vt primo cum ipsa sit essentialiter frigida, & nonindiget nisi remotione caliditatis accidentalis quæ remouet & cessat per remotionem causæ producentis, cum non possit in aqua manente forma aquæ esse caliditas facta. & secundum hũc modum factum quod est pars fientis est totum fiens, & in motu, & pendẽs a causa vt est causa mouẽs qua diuersitate mouere desinit, & illud desinit esse cum non habeat esse nisi inquantum fit & habet respectum ad causam mouentem vt talem. Contra hunc modum arguo sic. Primo. factum de fiente est. ergo non fit. tenet consequentia, quia illud quod fit non est. & assumptum est notum per se. Præterea. sit ꝙ a mobile ex caliditate naturali, vt vnum debeat calefieri vsq; ad gradum vt tria, ita ꝙ antequam ad gradum deueniret continue qualitas sit in fieri: et simus in instanti in quo est calidum vt duo. Et arguo sic. ista caliditas vt duo est facta de totali fiente. sed ista non amplius fit: ergo factum de fiente non fit. minor probatur, quia ista non fit nisi per modum per quem acquiritur. sed non est amplius motus per quem ipsa acquiritur quia præfuit. igitur ista non fit. & totũ assumptum est clarum. Tertio sic. possibile est aliquam qualitatem fientem ad modum medicorum per tempus remanere in subiecto, per quod tempus illud a quo qualitas illa dicit fiens non mouet nec alterat subm eiusdem aliquo motu. igit non eo modo dicitur qualitas fiens, quia pendet ab agẽte inquantũ est mouẽs. cõsequẽtia clara. assumptũ ꝓbo. Supponendo ꝙ dũ in aliqua parte intendit caliditas & remittit frigiditas per totum ꝙ pars illa non acquirit frigiditatem, & econtra. Aliter enim contraria in eadem parte adæquate simul intenderentur, & in eadem parte acquireretur frigiditas & deperderetur quod est falsum. Causa enim potens ad frigiditatem inducendam in parte est potens ad eius corruptionem prohibendam. Suppono secũdo ꝙ corpus febriẽs febre sanguinis aut causonidis cum potat aquam frigidam, & per illam infrigidatur & curatur non subito, sed in tẽpore venit per illud infrigidans ad gradum caliditatis temperatæ. Et simile potest supponi de manu febriente aut phlegmonata aut erysipelata cũ ponitur in aqua frigida patet ad sensum. Et ꝙ sequatur probatur, quia talia non infinite velociter agunt hanc qualitatem fiẽtem remittendo cum ibi sit resistentia ex parte humoris & spirituum a quibus qualitas illa fiebat, & potentia aquæ agentis est finita. sit igitur a. corpus febriens febre putrida fiente, & infrigidetur ab aqua & sequitur ꝙ per aliquod tempus infrigidetur antequam ad tẽperamentum redeat, & simus in aliquo instãti intrinseco huius temporis. Et sequitur ꝙ pro nunc est ibi caliditas febris quæ prius erat fiens, & per consequens est fiens cum non sit facta fixa, & tamen a caliditate respectu cuius ista d? fiens nulla fit alteratio in subiecto caliditatis illius. Nam aut causa alterans calefacit, & hoc non quia continue in parte illa remittitur caliditas per totum, vt ponit casus, igitur in ea non introducitur, aut infrigidat, & hoc non. nam humores & spiritus fiunt calidiores in parte illa. Et similiter stat ꝙ hoc non humectet nec exiccet. igitur stabit aliquam esse malam cõplexionem fientem respectu causæ quæ penitus non mouet, nec alterat subiectum illius malæ complexionis. Et ex his sequitur clare ꝙ in omni tali mala complexione fiente est dolor aut passio & in membro sensitiuo sensatio quod non est semper in transmutari & alterari. Præterea de illo ꝙ dixit Dynus de aqua calefacta ꝙ remota caliditate non indiget reductore ad frigiditatem extrinseco nec intrinseco, quia caliditas desinit esse per absentiam conseruantis, & ipsa ducit se ad actum infrigidandi, quia potentia ad actum secundum est potentia accidentalis, sed potentia ad actum primũ est potentia essentialis indigens extrinseco reducente videt esse falsum. Nam aqua calefacta aut habet summum gradũ frigiditatis aut non. Si dum est calida habet summum gradũ frigiditatis. ergo frigiditas summa stat cum contrario in eodem subiecto adæquate, sed non cum contrario summo, igitur cum remisso gradu caliditatis. igitur in illa aqua erit caliditas remissa & frigiditas summa, ex quo sequit ꝙ aqua illa pro tunc erit absolute dicenda frigida & non calida, cuius oppositum dicunt omnes & ipse Dynus tenet consequẽtia, quia denominatio debet fieri ab intensiori contrariorum existentium in eadem parte adæquate. Si dicatur ꝙ hæc nõ habet summum gradum frigoris cum remoto agente tandẽ reducatur ad summum gradum frigoris tunc cõstat ꝙ oportet ipsam acquirere actum primum & ideo ab aliquo reducente cuius oppositum dixit Dynus. Per multa alia media posset hæc positio improbari iudicio meo quoad hunc modum loquendi de mala complexione fiente secundum medicos. Nam si remota causa statim cessat ex toto mala complexio fiens, quare Gal. 3. tractatu techni in cura malæ complexionis fientis dixisset ꝙ oportet prius vtrãquãq; causam abscindere, deinde venire ad eam quæ facta est dyscrasia cum dyscrasia statim & subito remota causa desineret. Et ideo alij moderniores dicunt malam complexionem non solum dici fientem secundum modum loquendi medicorum, quia non sit in esse producta, nec ideo quia pendet a causa inquãtum est mouens & alterans solum, sed omnem qualitatem pendentem a causa extra subiectum in quo est dependentia speciali dicunt largo modo fientem. Et secundum hoc nõ dicunt putridam febrem esse malam complexionem fiẽtem. Nam ex quo est febris est morbus, & ideo lædit opẽrões, & ideo est in esse producta. Sed dicunt esse fiẽtem: quia ista pẽdet ab humore putrido qui nõ est de membrorum susa nec requisitus ad corporis debitam permanentiam ꝙ illo remoto & alijs deductis statim inciperet remitti & versus nõ gradum tendere. Ideo illam dicunt fientem, quia pendentem in esse & conseruari non autem in produci. Et hoc dicunt notari per dictum Aui. prima tertij cap. allegato a Dyno. Nam cum ibi loquitur Aui. de mala complexione facta per vicinitatem, dicit per vicinitatem quidem quoniam fit humor cõmistus calidus aut frigidus & calefacit aut infrigidat, & cũ separatur humor ab eo quod ei cõmixtum est finitur & euanescit, & non facit moram de qua curetur. Hæc Auicen. ubi constat ipsum nõ negare fieri moram humore separato. Sed dicit ꝙ nõ facit moram de qua curetur, quia parua est. Nota tamen ꝙ quandoq; dicitur mala complexio fiens illa quę est in produci cuius pars aliqua est facta & aliqua futura fieri, & constat ꝙ ista pro quanto est hoc modo fiens nõ est in aliquo instanti temporis in quo dicitur fiens: & hoc decepit Dynum vt puto, quia quandoq; Gal. vocat fientem hanc talem, & de hac est verum ꝙ fiens complexio ad bonum sensum est composita ex parte facta & ex parte futura fieri.

Nota etiam vlterius ꝙ non repugnat esse aliquam complexionem fientem cuius quęlibet pars facta est sumendo fientem hoc modo, sed non sequitur, hæc est complexio fiens, igitur est, immo sequitur oppositum. s. ꝙ non est hoc modo loquendo de fiente. Ex quibus patet Gal. & medicos veteres duplici modo locutos esse de mala complexione fiẽte. Vno modo vt dicit complexionem dependentem speciali dependentia a causa extra subiectum suum. Secundo modo pro complexione pro quanto est in acquiri, cuius pars aliqua acquisita est & aliqua in acquirendo est. Et dicitur notanter dependens speciali dependentia, quia non est aliqua caliditas animalis in membris quæ non dependeat a spiritu & sanguine. Et ideo febris hectica dependet a spiritu & sanguine, sed non dependet ab alijs speciali dependentia, ideo non pendet ex causa extrinseca suo subiecto pro quanto participat dispositione non faciente ad indiuidui permanentiam in sanitate sibi propria, & hoc sufficit ad hoc, vt aliqua qualitas dicatur fixa siue facta stricte apud medicos. Vnde considerandum quòd sicut duobus modis dicitur aliqua complexio fiẽs, ita duobus modis dicitur aliqua qualitas vel complexio facta. Vno modo

Cõplexionis malæ fiẽtis modus duplex.

Cõplexio mala facta dupliciter.

large

large de omni qualitate in esse producta, & hoc modo omnis complexio est facta & complexio fiens vt opponitur factæ hoc modo non est, sed est in fieri. Secundo modo sumiẽ pro complexione producta in esse & non pendente spãli dependentia a causa extra suum subiectum proprium, & hoc modo facta dicitur solum de mala complexione fixa. Et hãc vocat Aui. mansiuam secunda primi cap̃. de causis doloris. Et ꝙ his modis loquendi vtatur Gal. potest manifeste probari his quæ dicit. 8. therapeu. ꝙ putridæ febres sunt fiẽtes, & ꝙ sola hectica est facta iuxta ea quæ ipse dicit in libel. de malitia complexionis diuersæ, & tamen de putrida vt dicit tertio techni aliquid est factum & aliquid futurum fieri, hoc tamen non potest concordari nisi ponamus prædictã equiuocationem, & hoc noui. 3. cap̃. allega. Hic tamen cadũt quatuor difficultates. Prima quare aliqua complexio est facta stricte loquendo & alia non est facta. Hoc enim non potest dici esse ratione intensionis, quia multæ qualitates fiẽtes multis factis eiusdem speciei & in subiecto speciei eiusdẽ sunt intensiores & multæ remissiores. Non potest dici rõne permanentiæ in subiecto, quia inuenitur hectica in uno die acquisita, immo iuxta communem opinionem incipiendo & quartana & phlegmatica reperitur pluris temporis. s. mẽsium vel anni. Nec ratione siccitatis, Igitur caliditatis cũ in senectute remittatur propter siccitatem. Secundum dubium est. Vtrum omnis mala complexio fiens large loquendo in subiecto sensitiuo non impedito causet sensationem.

Tertium est. Vtrum omnis complexio fiens hoc modo sit complexio diuersa. Quartum dubium est. Vtrum mala complexio diuersa in membro sentiente existens causet sensationem aut dolorem impedimento deducto. Ad primũ

Tho. de garbo. dubium respondet. Thomas de garbo super libro primo de differentijs febrium cap̃. de hectica. ꝙ causa fixionis caliditatis est dispositio in subiecto nobis ignota. Et videtur mihi ꝙ licet non ita talem dispositionem cognoscamus sicut caliditatem & accidentia per se sensibilia, tamen hæc respõsio non sufficit. Et ideo dico & oñdi in quæstione de complexione, ꝙ in quolibet complexionato præter qualitates primas est complexio quæ dicitur qualitas secunda præparans ad formam quam non oportet variari ex quocunq; mõ acquisitionis vel deperditionis primarum qualitatum nisi ad istum modum sequatur verum augmentum alterius qualitatis super totam mixturam naturalis minimi. Et hæc cõplexio est etiam causa quare mixtis diuersis sunt naturali cõplexione consequenter diuersæ mensuræ primarum qualitatum non absoluta idẽtitate specifica formarum vt alia mensura est naturalis cholerico & alia phlegmatico, & ẽ ista cõplexio principale instrumentum ad operationes formę ꝑducendas. Cum igitur in aliquo mixto complexio, quæ est secunda qualitas de qua nunc dixi, permutetur, & non sit illa quæ prius sed alia, merito eius mixtum limitat sibi intẽsiorẽ gradum caloris q̃ prius, tunc talis gradus caloris est fixus, non. n. indiget ad hoc vt remaneat ĩ subiecto nisi conseruare complexionem quæ est loco principalis, immo est pro tunc pricipalis nec indiget dispositione extra suum subiectũ quæ non sit conseruatiua sanitatis subiecti. Verbi gratia sor. est temperatus & a causa extrinseca calefit ita vt febriat & febriat emitriteo, & cum hoc tali emitriteo adhuc stat cõplo quæ est qualitas secunda inclinans fortẽ ad reditum ad temperamentum cum ibi sit caliditas quæ est fiens & pendens, postea agens humor calidus quando agit exiccando & calefaciendo cum vincit membrum & corrumpit complexionem illam quæ est qualitas secunda inclinans ad temperatã mensuram primarum qualitatum, & introducit aliam quæ inclinat ad caliditatem maiorem vt caliditas hecticę febris, & tunc caliditas illa animalis fit fixa & ẽ febris hectica. Nec oportet ꝙ tunc sit sibi putrida, licet sit possibile, ꝙ etiam sit alia putrida. In summa igitur dico ꝙ complexio vel qualitas prima fit fixa in mixto, quia acquiritur subiecto suo cõplexio quæ est qualitas secunda faciens illam mensurã qualitatis primo conseruari, quia inclinat ad talem mensurã & est fiens q̃diu est in subiecto quod merito complexiõis quę est qualitas secũda inclinatur ad retinendum gradum illum qualitatis, & non ad maiorem. Et hoc probo supponendo ꝙ solum tunc est mala complexio mansiua, cum corrupta ẽ complexio principalis membri, & illa complexio mansiua est facta sicut principalis. Ista suppositio est Aui. ad litteram secũda primi cap̃. de causis doloris absolute sic dicẽtis. Malitia autem complexionis mansiuę nullo modo efficit dolorẽ nec sentitur. Et assignando causam subdit. Veluti si complo mala, quia iam est in substantia membrorum mansiua corrumpit complexionem principalem et facta est ac si ipsa est principalis, quia est mansiua. Ideo apud Aui. sequitur ꝙ corrumpit complexionem principalem, & ipsa est facta sicut principalis. Et hoc quidem intendit Aui. prima quarti cap̃. de signis hecticæ cum dixit. Et est habens ægritudinem nõ vehementer discernentem illud quod in eo est de caliditate, quandoq; est facta complexio membro conueniens. e õstat enim ꝙ non est magis conueniens q̃ putrida vel ephemera respectu vitæ vel perficiendarum operationum, sed dicitur membro conueniens, quia proportionata principali complexioni membri quæ est qualitas secunda acquisita illi membro & requirens tantum actualem calorem cum proportionata mensura sanguinis & spĩuum. Nec video aliam expositionem illi loco cõuenientem. Et ad hunc sensum dicit Aui. sexto naturaliũ cap̃. de tactu. ꝙ cõplexiones malę non sentiũtur quando per eas corruptę sunt naturales & ipsę factę sunt quasi naturales. vbi sic inquit. Complexiones. n. malæ conquiescunt post q̃ corrumpunt complexiões naturales, ita ꝙ hæ manifeste factę sunt quasi naturales non sentiuntur, & ꝓpter hoc non sentitur calor hecticorum q̃uis multo fortior sit q̃ calor tertianorum. Sed si naturales habuerint adhuc eẽ illę extraneæ quę aduersantur sentiuntur. Et simile huic vult Auer.

Auer. 3. colliget cap̃. de causis accidentium. sensus tactus cũ vult ꝙ mala complexio diuersa sentitur per remotionẽ bonæ complexionis quæ est in membro, sed mala complexio facta non sentitur, quia bona complexio in illo membro est corrupta. Suppono secundo ꝙ solum tunc est mala complexio diuersa vel fiens quando talis qualitas quę ẽ mala cõplexio est in subiecto in quo est bona complexio fixa illi cõtraria. hæc suppositio patet ex Aui. secunda primi cap̃. allegę sæpe de causis doloris vbi sic dixit. Per malitiam autem cõplexionis diuersæ intelligimus vt membra in sui substantia complexionem habeant mansiuam, deinde adueniat eis cõplexio extranea huic contraria, ita vt fiat plus calida aut frigida q̃ erat. Et idem põt colligi ex auctoritatibus statim allegatis de differentia diuersæ & mansiuę complexionis. Ex his facile probatur conclusio in mala complexione æquali ẽ corrupta complexio principalis illius membri, & cum mala complexione diuersa nõ est corrupta, immo remanet. Et ista duo non possunt verificari nisi loquendo de complexione quę est qualitas secunda ꝙ sit corrupta quando est mala complexio fixa vel mansiua, & quę non est corrupta, quãdo est mala complexio fiens. igitur malam complexionem vt caliditatem dicimus diuersam fixam, quia corrupta est cõplexio quæ est qualitas secunda quæ inclinabat ad illius caliditatis corruptionem, & genita est complexio quę est qualitas secunda alia ab illa priori quæ inclinat ad eius conseruationem. Et tunc dicimus esse malam complexionem fientẽ quando talis qualitas secunda inclinans ad eius fientis corruptionem non est corrupta, immo est illi fienti effectiue & uirtualiter contraria quod fuit probandum. Q. hoc non potest saluari nisi modo dicto, probatur, quia si per talem complexionem quę corrupta quando mala complexio est facta intelligeremus qualitatem primam vel aggregatum primarum qualitatum, tunc cum vtraq; mala complexione oportet dici esse corruptam complexionem bonam aliquo istorũ modorum. Aut dicimus corruptam, quia remissam in gradu ita ꝙ aliqua pars eius est deperdita, & hoc modo est corrupta complexio in vtraq;, tam. n. propter malam complexionẽ diuersam q̃ propter æqualem vel fixam est gradus aliquis

præcedentis qualitatis contrariæ remissius aut corruptus, & sic totius aggregati ex omnibus primis. Aut dicimus tunc solum esse corruptam quando formaliter complexio secundum suam qualibet partem corrupta est, & hoc modo nec in manifesta complexione facta nec in fiere est corrupta complexio præexistens sumendo complexionē pro qualitatibus primis vel aggregato ex eis. Constat.n. q in hectico est aliquid pristinæ caliditatis & pristinæ frigiditatis, & similiter in tertianario cum nullus istorum habeat in summo aliquā primam qualitatem. Aut .3. intelligimus aliquam bonam complexionem esse corruptam quando desinit esse bona & sufficiens ad operationes perficiendas, & tunc etiā in vtraq; mala complexione esset corruptio, quia vtraq; non sufficit ad operationes sanorum perficiendas. Aut quarto dicit corrupta complexio præexistens quia facta inconueniens & impossibilis vitæ, & hoc modo non esset corrupta in mala complexione facta nec in fiente, quia vtraq; stat cum vita. Cum igitur non videatur alius modus secundū quem debeamus intelligere complexionem præexistentem remanere in mala complexione fiente & eam esse corruptam in mala complexione facta, sequitur q hęc nullo modo saluari possunt nisi intelligendo de complexione quæ est qualitas secunda merito cuius conueniens est membro hæc vel illa qualitas primæ mensuræ, & hoc intendebam probare, & hoc modo responsum sit ad primam difficultatem. Secunda difficultas est. Vtrum omnis mala complexio fiens loquendo large de fiente pro qualitate dependente in conseruari in subiecto nato sentire existens deducin impedimentum causet sensationem. Et arguitur negatiue. Primo sic, mala complexio fiens non causat sensationem per partem futuram fieri, nec per partem facta, igitur non causat sensationem. Assumptum pro prima parte patet, quia pars futura fieri non est nec fit igitur non causat sensationem. Pro secunda vero parte probatur, quia sensatio non fit in sensu tactus nisi pro quanto transmutatur, et per consequens nō fit nisi per qualitatem ad quam transmutatur, sed subiectum non transmutatur ad partem factam de fiente, quia iam ad illam est trāsmutatio. igr̄ &c. Et ex hoc argumento concludi potest q nulla mala complexio fiens est causa sensationis vel doloris in subiecto suo proprio. Secundo arguitur sic. nulla complexio subiectiue existens in membro sensatione sentitur a suo subiecto adæquato, igitur nulla mala complexio fiens hoc modo a suo subiecto sentitur, et per consequens modo facit sensum. assumptū patet primo, quia sensus debet esse denudatus a natura sensibili, quod non esset si propriam qualitatem sentiret. Secūdo quia æque calidum non sentimus & hoc modo nisi, quia sensus non sentit caliditatem sibi ęqualem propter hoc ille multo magis non sentit propriam caliditatem. Tertio sic. si sensus sentiret caliditatem fientem in eo subiectiue existentem, sequeretur q alijs paribus quāto qualitas fiens esset intensior & non naturalis magis sentiretur, quia fortius esset ibi olim. consequens est falsum, & contra experientiam, quia ingredientes balneum calidum cum primo ingrediūtur sentiunt fortiter caliditatem & in pricipio parum est ingressum de caliditate in membrum. In processu autem cum diu steterunt non ita illam percipiunt, & in processu multo magis sunt calefacti, & tamen tota illa caliditas quæ in balneo acquiritur est fiens cōtinue. aliter.n. fierent hectici quod est falsum. patet igitur q quando caliditas fiēs est in membro intensior sensatio sit remissior alijs paribus. Quarto sic. caliditas fiens est in membro sensus non impedito præcise ęque intensa sicut caliditas in causa ipsam conseruante aut producente & vniformis, igitur caliditas aliqua fiens non sentitur, consequentia est bona, & assumptum est possibile, igitur & consequens. Q. consequentia sit bona probo, quia si caliditas fiens est similis caliditati causæ conseruantis membrū, in tali caliditate est perfecte assimilata causæ. sed quādo est perfecte assimilata cessat sensatio & passio sensus, vt dixit Gal. in libello de malitia complexionis diuersæ loco supra allegato. ergo &c. Confirmatur, quia si subiectum est perfecte assimilatum agenti cessat actio agentis hoc cessante cessat sensatio vt patet ex prædictis, quia sensatio tactiua consistit in motu & alteratione vt patet ex multotiens dictis hic & auctoritate Gal. & Hippo. & Auic. Sed q assumptum sit possibile ego probo sic, in membris sor. potest esse cum sua naturali complexione nunc existente caliditas remissa. verbi gratia, vt vnum & caliditas fiens intensa vt tria, igit cū illa potest esse caliditas vt duo per totum vniformis. probo consequentiam, quia si potest esse caliditas difformis vt tria intensa, igitur stabit membrum cum caliditate fiente in aliqua parte eius habente caliditatem intensiorem q̄ vt duo. Et sequitur plus est ea caliditas fiens difformis in membro vt vnum, igitur potest esse caliditas fiens in dicto membro quamuis in aliqua parte eius esset caliditas remissior q̄ vt vnum. & istæ duæ consequentiæ facile probantur, quia si est caliditas fiens vt tria difformis oportet aliquam esse partem secundum se totam habentem partem caliditatis fientem intensiorem q̄ vt duo vt constat. Et pariter probatur secunda consequentia. & principalis consequentia patet per hoc q si parti & membro non repugnat cum sua complexione naturali recipere caliditatem intensiorem q̄ vt duo per totum, nec repugnat recipere minorem, sequitur q nō repugnabit recipere æqualem. Ex his patet q possibile est in mēbro aliquo esse caliditatem fientem vniformem, & possibile est istam conseruari a causa æqualis gradus, quia cōseruatio fit a simili. ergo totum assumptum est possibile. s. q caliditas est fiens in membro sensitiuo & vniformis & æqualis gradus cum gradu caliditatis tunc ipsam conseruantis. Restat modo probare q possibile est in aliquo membro esse caliditatem primi gradus fientis, & in eodem possibile est esse caliditatem tertij gradus fientis, & hoc patet quia cum quis in hyeme se balneat & infunditur super ipsum aqua primę casæ balnei calefit ab illa, sed cum ingreditur secūdam casam & ibi corpus moratur fit corpus eius calidius aqua quæ erat in prima casa intantum q si superfundatur illa in fine rigebit præ frigore percepto. pone igitur q caliditas illius aquæ sit vt duo & caliditas quę primo corpori acquiritur dum in illa lauatur sit vt vnum. & caliditas acquisita in secunda casa sit vt tria. patet veritas assumptorum. nam istæ caliditates in balneo acquisitæ sunt fientes. & totum patet ex Auic. secunda primi cap̄. de causis doloris absolute. Vltimo. in isto casu de homine balneato in secūda casa balnei quousq; fit calidior est in naturali complexione cutis qui nunc infundatur in aqua primæ casæ & percipitur frigus fiens in membris. arguitur q non percipit secundum illam partem propriam caliditati, tunc.n. simul in eodem obiecto vniformi secundum vnam & eandem partem sentiret caliditatem & frigiditatem quod est impossibile, patet ex seipso; & vltra q pro tempore pro quo ab illa aqua infundatur non sentit calorem in parte illa, sed continue per illud tempus est complexio calida fiens. igitur aliquando est complexio in membro non impedito a sensu. & tamen non sentitur ab illo.

In oppositum videtur esse Auicē. & Gal. & Auer. & fere omnes medicinæ auctores notabiles. Nam Aui. secunda primi cap̄. sæpe allegato. dixit de malitia complexionis diuersæ. Et virtus sensibilis rei aduenientis sentiret contrarię. vbi videtur uelle q in generali mala complexio diuersa sentiat. Et clarius habetur hoc sexto naturalium parte secunda cap̄. de tactu. nam ibi dicit. Sed si naturales cōplexiones adhuc habuerint esse illę extraneæ sentientur, sed in omni mala cōplexione fiente complexio naturalis membri habet esse vt dictum est supra. igitur omnis mala complexio diuersa sentitur. Et idem secunda primi capitulo alleg. in assignando causam q calor tertianariorum sentitur, & non calor hecticorū non videtur innuere nisi quia calor tertianæ pēdet ab extrinseco & est in subiecto in quo adhuc remansit sua naturalis complexio. Vnde sic dicit. Et tertianæ calor est veniens a vicinitate calidi humoris ad membra in quibus adhuc naturalis ipsorum complexio ita conseruata est q si humor recesserit membrum remanebit in sua naturali complexione, nec

calor

calor ille in eo figeur nisi ægritudo in hecticam mutata fuerit, modo constat q in hoc conueniunt omnes malæ complexiones fientes, ergo omnes sentiuntur, aut ista nō est sufficiēs causa. Et Gal. in lib. de mali. complexionis diuersę dixit. Nulla vero reliquarum febrium existit & aliarum a b hectica q̄ patiens eam non sentiant. & huius nulla est causa nisi q̄ sunt malæ complexiones fientes. ergo omnis mala complo fiens sentitur. In isto dubio videtur mihi q secundum mētem Ari. nulla qualitas siue fiens siue facta sentitur sensatione recta a virtute proprij subiecti, & pro q̄to est intrinseca, imo solum sentitur quādo applicatur sensui vt extrinsecus. Nam secundo de anima tex. cōmen. 32. dicit Ar. in assignādo cām

Aristo.

quare sensus non sentit absq extrinseco sensibili non obstante q in organo suo sint sensibilia, vt ignis & terra, & cā quia sensus est virtus passiua. Et tunc expræsse fatetur q sensus non sentit absq extrinseco sensibili. Et commentator eodem commento dixit. Dicamus ergo q sensus non est ex virtutibus actiuis quæ agunt ex se absq eo q indigeant in actione quæ prouenit ab eis motore extrinseco, & ideo non sentiunt

Idem

ex se. Et idem vult Ar. textu cōmenti. 59. cum dat differētiā inter scientiam & sensum Dicit. n. in arabica translatione. Sed non dr̄me, quia agentia in hoc sunt extrinseca. s. in sensu

Auer.

& visu & auditu & alia sensibilia. hæc Ar. Cōmentator vero eodem commēto dicit. Sed prima perfectio sensus differt a scia scientis in actu quando non conueniat in hoc q mouēs primam perfectionem in sensu & extrahens eam in secundā sunt extrinseca sensata, vt subtilia & mouens scientis de prima perfectione in secundā est aliquid conatum cum anima conatione inesse. Constat etiam clare q vult omnem sensationem requirere medium inter sensibile & organum quod non vult q sentiatur qualitas in subiecto sensitiuo existēs ab illo subiecto modo dicto, & constat ex cōmento. 18. q æque calidum non sentitur sensu tactus cum ibi organum est sibimet æque calidum. igitur se per qualitatem non sentiet. Ex his & multis similibus habeo clare q Ar. non vult malam complexionem æqualem nec malam complexionem fientē esse sensatam a subiecto suo proprio & adæquato ita q quęlibet pars sentiatur a seipsa, vel cuiuslibet partis qualitatis illius subiectum sentiat propriam qualitatem cum respectu cuiuslibet adęquate sentientis sensatione recta sentiēs, & debet esse extrinsecus ab eo. Et secundum hanc Ari. viam hęc ē prima conclusio & responsiua ad dubium. Nulla mala complexio fiens sentitur a suo proprio & adæquato subiecto adæquate, ita q quęlibet eius pars sentiat propriam qualitatem.

Puto secundo concedendum esse q non repugnat aliq̄ esse malam complexionem fientem largo modo loquendo de fiēte ad sensum supra positum membro sensitiuo non impedito & tamen illud membrum non sentit, hanc probāt argumēta facta ante oppositum pręsertim argumentum factum de qualitate fientę & æquali in gradu qualitati agenti postq̄ est producta per notabile tempus. Tertia conclusio. Possibile est in membrum sensitiuum introductam esse malam complexionem fientem notabilem & sensibilem in cuius productione membrum non erat impeditum a sensatione, & tamē in tempore illo productionis aliquid obiectum non sentit, & hoc probatur vbi in longo tempore per ualde tardum motū esse talis complexio introducta, videtur enim ad sentiēdum certa alterationis velocitas esse requisita. Quarta conclusio est ista. Omne membrum sensitiuum tactu non impeditum quod notabili velocitate alteratur vniuoce ad aliquam tangibilem qualitatem sentit illam aut aliquam eiusdē spēi cum illa. Ista conclusio patet, quia in omni tali sunt causę sufficientes ad sensationem talis qualitatis causandam, & p cōsequens in eo mēbro fit sensatio eius aut sibi similis. Quinta conclusio. Non subito introducta qualitate sensibili in mēbrum sensitiuum desinit ex toto membri illius sensatio. hoc

Aristo.

patet ex Ar. in secundo de somno & vigilia vbi per multa experimenta ostēdit q in sensibus non solum rectis, sed alijs permanet similacrum a sensibilibus in sensibus. Ex ista sequitur q in mala complexione fiente cum producitur, licet in istanti intrinseco productionis qualitatis quæ sentitur non producatur nisi sibi similis quę producta tñ ē eius vel similis qualitatis sensatio, ita q factum de fiente in primo istanti assimilans membrum ad agens adhuc est agens illius sensationis, licet non fiat & licet incipiat tendere ad non esse. Et ideo q̄n dicunt doctores q sentire consistit in transmutatione debet intelligi q fieri sensationem consistit in transmutatione, sed eē eius nō oportet q sit solū i transmutatione. Nam Ar. 2. de anima textu comen. 18. dicit q sentiens patitur dum non est simile, & dicit patitur assimilatur. Igitur dum habet perfectā assimilationem & sensationem eo modo quo assimilatur. s. secundum esse intentionale proportionatum esse reali in sensato. Et Commentator Auer. commē. eodem in fine dicit de sētiente. Conuenit ei illud quod conuenit omnibus alterationibus vt declaratum est in sermone vl'i. & est q patitur a sensibili dum non est simile illi, & cum passio perficitur tūc erit simile. igitur vult Auerrois q cum est perfecta passio & sensatio est simile, & ideo est sensatio quando est simile, sed non fit tunc. Sexta conclusio. Licet non repugnet esse agēs malam complexionem fientem conseruans vniforme, similiter etiam in tali qualitatę & membro vniformi, tamen de facto putandum est nunq̄ contingere, & hoc propter membrorū difformitatem & spirituum & sanguis & vaporum ad varias partes continue variam applicationem habentiū. Ex hac sequitur plurimum esse, ita q mala complexione fiente existente in membro sensatiuo eius aut sibi similis sensatio fit deducto impedimento. Et hoc intendit Gal. vbi vult malam complexionem fientem sentire & omnem febrem excepta hectica sentiri & in membro habente malam complexionem fientem eē sensationē illius malæ cōplexionis aut qualitatis eiusdem speciei cum illa, & in membris patientibus febrem aliam ab hectica sentire aut caliditatē a qua pendet. Et hæc videntur mihi probabiliter dicenda secundum viam Ari. Sed aduertendum q Ari. 6. naturalium cap̄. de tactu. videtur expræsse velle q sensu tactus sentitur qualitas i mēbrum introducta aut quæ introducitur, licet non neget sentiri obiecta extrinseca. Et ideo videtur innuere q simul eadem sensatione sentitur qualitas quę introducitur & obiectū. Vult secundo q sensatio non fit in tactu, nisi dum subiectum transmutatur ad qualitatem cuius fit sensatio. Et ideo malę cōplexionis factæ sensatio non fit in membro illo in quo est facta, sed malæ complexionis fientis fit sensatio illius qualitatis quę fit proprie loquendo de fieri & est sensatio partis factæ de fiēte. Et quia deducto impedimento agens a quo conseruatr mala complexio fiens in membro etiam vt plurimum alterati, immo raro de facto potest oppositum contingere nisi impediatur a cōtrario, ideo videtur generalit' dicere q omnis mala complexio fiens sentitur quando notabili velocitate inducitur. quia omnis mala complexio fiens totalis in membro aut producitur aut nunc primo producta est nisi sit propter impediens contrarium, et ideo deducto impedimento adhuc est eius sensatio, non sic autem est de mala complexione facta. Et tu ex ista nostra ratione forma conclusiōes huic opinioni proportionatas & erunt magis conformes litteris medicorum, licet nō repugnet omnino dictis Ari. aperte. Potest enim dici Ari. voluisse q membrum non sentit propriā qualitatem nisi per sensationem extrinseci obiecti quod isti non videntur negare. Ex his facile argumenta ad vtranq partem soluuntur. Et ex his patet etiam solutio quarti dubij ubi quæritur de mala complexione diuersa, vtrum omnis sentiatur. In tertio autem dubio videtur mihi q non omnis mala complexio fiens est mala complexio diuersa, licet econtra omnis mala complexio diuersa ad modum Gal. sit fiens. Nā

Cōpl'o mala diuersa.

mala complexio diuersa debet esse media inter complexionem agentem & complexionem naturalem patientem, et lō ab vtraq diuersa. Et ista est ratio complexionis diuersæ q sit fiens. i. pedens & cum hoc omnino similis qualitatis agētis a quo dependet, & q subiectū eius vip'm vel quasi semper deducto impedimēto sentiat illam aut sibi similem. Secūdus articulus in quo tractatur principalis quęstio, Nūc aūt

veniamus ad titulum quæstionis in seipso. In quo titulo inuenio duos modos loquēdi antiquos. Vnus Dyni & mundini. Alius Gentilis in quæstione de hoc titulo, vtrum mala complexio diuersa sit I qualibet parte, cuius alteratur complexio.

Sed Gentilis se expediuit concedendo q mala cõplexio diuersa est in qualibet parte cuius alteratur complexio, sed nõ est fixa in qualibet parte eius cuius alteratur compl'o. Et hoc secundum videtur putare sufficere Gal. io lib. de malitia cõplonis diuersæ. Mala autem complexio æqualis ad mentem Gal. est in qualibet parte eius, cuius ipsa est complexio fixa. Et in hoc differt a mala complexione diuersa.

Cõpl'o mala eq̄lis qd.

Et quia puto esse vt Gentilis dicit de mala complõne diuersa, sed nõ puto illud ad mentem Gal. ideo non prosequar in opi. sed tamē prosequar ponendo opi. Dyni. Primo igitur notandum q in quolibet composito naturali inueniuntur duplices partes vt proposito nostro pertinet. Quædam enim sunt partes formales & quædam materiales. Et per partes formales intelligimus illas quæ sunt partes compositi naturalis, vt est habēs formam & operationem naturalem homogenio conuenientem in quam operationem tales partes sunt potentes per se, non solum vt sunt alteri homogenio coniunctæ, sicut verbi gratia. omnis pars carnis quæ potest in operationem carnis per se non solum vt est alteri carni coniuncta ē pars formalis. Partes autem corporis homogenij naturalis quæ nec possunt esse per se nisi coniunctæ alteri homogenio nec etiam habent operationem per se modo dicto dicuntur materiales. Et constat doctis in scia aut q minima talis partis carnis aut ossis aut similium sunt hoc modo partes formales, & etiā ptes istis minimis maiores, sed partes q̄titatiuæ istorum minimorum naturalium sunt partes materiales non absolute eo q nõ habeant materiam & formam eiusdem modi cū toto & partibus formalibus, sed quia propter paruitatem nec per se possunt esse nec possunt per se operari, sed vt sub formali & in illa continentur, ideo dicuntur partes materiales, habent. n. cū materia similitudinem respectu formalium, et econtra illę cū forma merito quarum similium istæ formales illæ materiales appellantur.

Cõpositi nālis pars duplex.

Primo quia in partibus materialibus diuisio procedit in infinitum & se tenet ex parte materiæ. Secūdo quia non habet esse nisi pro quanto continetur in formalibus, & hoc modo est in materia respectu formæ. Tertio, qa non possunt operari nisi vt coniūctę parti formali, & similiter materia non operatur, nisi per formam & vt est formæ coniuncta. Et consequenter ponit duas conclusiones. Prla est. Mala complexio diuersa lędens proprias operationes operatione alicuius totius vel membri adæquate læsi ab ea, ut in morbo vel neutralitate eius per essentiam est Iqualibet parte formali talis totius aut membri cuius alteratur. conclusio probatur, mala complexio diuersa est in qualibet parte eius quod per se ab ea lęditur, sed cuiuslibet partis formalis totius aut membri In quo dicitur esse mala complexio lædit operatio. igitur &c. maior patet, quia nullius formalis partis Immediate per morbum læditur operatio nisi per malam cõplonē in ea existentem propriam, quia si in ea non esset mala cõplo tunc ipsa esset compl'onaliter sana. Et dixi notanter mala cõplexio membri adæquate lædens &c. quia non est dubium q si apostema sit in digito q mala complexio quę est in digito est mala complexio manus, sed non eius lędens adæquate operationes, & ideo non oportet q sit Iqualibet parte formali eius. Similiter licet mala complexio frigida in diaphragmate lędat operationes epyglottis per communitatem, nõ tamē oportet q sit in qualibet parte epyglottis, quia non lędit illas operationes, vt morbus per essentiam complexionalis epyglottis, sed est morbus epyglottis per cõmunitatem. Nec video ex Dyno alias rationes, nec ipse alias limitationes posuit. Sed puto ita limitari noluisse. laborauit autem per multas rationes ad probandum q quęlibet febris est mala complexio in qualibet parte febrientis, sed illæ sumebantur a ratiõe q̄lis est mala complexio diuersa, & ideo non possum trāsmitti ad arguendum de omni alia mala complexione diuersa, & propterea eas hic non narro. Secunda conclusio. Nulla mala cõplexio fiens totius aut membri adæquate lædens operatiões totum tanq̄ morbus complexionalis aut neutralitas totū p proprietatem est I qualibet parte talis totius aut membri cuius alteratur complexio. hanc complexionem ꝓbant primo auctoritates Gal. ab ipso allegatæ, & sunt duæ. Prima est superius posita vbi dicit. Et manifestum est q dictæ spēs malæ complexionis diuersę non differunt a speciebus malę complexionis æqualis nisi q ipsæ non consistunt in omnibus ptibus eius cuius alteratur complexio. In qua auctoritate manifeste vult Gal. hoc esse generale in omni mala complexiõe diuersa, q ipsa non consistit in omnibus partibus eius cuius cõplexio alteratur. Secunda auctoritas est in eodem lib. de malitia complexionis diuersę in principio tertij capituli. vbi dicit Gal. Et nos quidem in his quę iam sunt pręmissa diximus q in partibus corporis in quibus accidit mala complexio diuersa nõ est complexio vna, quoniam hoc est commune & participatum omni malitiæ complexionis diuersę. Et ex hoc manifeste sequitur propositum. nam si in omnibus partibus corporis esset mala complexio & vnius modi, quia non diuersa, & Idem in omnibus esset complexio vna, cuius oppositum dicit Gal. Et ex hoc patet mentē Gal. esse q in eo in quo est mala compl'o diuersa & in quibusdam partibus est talis compl'o diuersa & in quibusdam est bona & naturalis, & sic non est in omnibus partibus complexio vna.

Gal.

Ratio autem prima eius est ista mala complexio diuersa est in fieri & in motu, vt prius ostendi ipsum velle, & tanq̄ vnius terminus motus puta terminus ad quem, sed cuiuslibet quod mouetur ad aliquem terminum non quælibet pars est in illo termino. ergo cuiuslibet subiecti, quod alteratur ad malam cõplexionem diuersam non quęlibet pars est sub mala complexione diuersa, & sic mala complexio diuersa non est in qualibet parte cuius alteratur complexio. consequentia est clara, & maior ex dictis apud Dynum supra & ex Gal. & Aui. est manifesta. minor autem. s. q nihil quod alteratur est secūdū quamlibet partem in termino ad quem. probatur a Dyno p Aris. & Commētatorem in multis passibus. Et loquimur de termino ad quem non vltimato, sed propinquo siue imediato. Primus passus est quinto physicorum. circa finem textus commenti. 62. Et Commentator in illo cõmento dicit. Quoniam dum mouetur quælibet pars eius est in eo ex quo mouetur, & quælibet pars eius est in eo ad quod mouetur, & sic non sequitur vt duo contraria inueniātur in eodem subiecto.

Terminus ad quē duplr. Aristo. Auer.

Secundus locus est in sexto physicorum textu & commento secundo. vbi cum Arist. vult probare q omne quod mouet est diuisibile vtitur hac ratione. omne quod mouetur est partim In termino ad quem, & partim In termino a quo, oē autē tale est diuisibile, igitur. Ex quibus patet Aristo. velle q pars quæ est in termino a quo nõ est illa quę est Itermino ad quē, aliter. n. argumentum non concluderet ueritatem. Et cõmentator in cõmento postq̄ In illo passu narrauit opinionē Alex. Themistij. & Auēpace, qui volunt q partes de quibus loquitur Aristo. non sunt partes secundum vltima vel q̄titas, sed partes quantitatiuæ vel potestatiuę secūdum quas corpus diuiditur per accidentia opposita. Sed dicit illa sibi amplius nõ videri, quia Aristo. loquitur de diuisibilitate quæ est in continuo secundum se quę est diuisibilitas secūdum vltima. Et iõ dixit ita in exponendo verba Aristo. transmutatur. n. in prio cum transmutatur de calido in frigidum. dicitur quod quidē est in calido & quidem in temperato cum Inter calm & temperatum non sit qualitas media diuersa secundum formam, sed secundum maius & minus, quoniam manifestum est per se q cum transmutatur amittit partes calidi & acquirit partem frigidi q quælibet pars eius est in calido & quælibet in temperato, quoniam non est calidum secundum totum nec temperatum secūdum totum. etiam similiter quoniam amittit aliquam partem albi & acquirit aliquam ptem pallidi nõ est in albo secundum totum nec in pallido secundum totum, sed quęlibet in pallido & quælibet in albo. Hæc Commentator. Ex quibus patet Commentatorem expresse velle q illud quod est in materia non secundū quālibet partem ē sub eo ad

quod

quod mouet̃. cũ ergo oẽ in quo est mala compl̃o diuersa alteratur ad ipsam, quia ipsa est in fieri vt supra dr̃. igr̃ oẽ tale oõ est sub qualibet parte in mala cõpl̃one diuersa. & sic sequit̃ ppositũ. Itẽ probatur secundo ex dolore & passione quæ sequuntur manifestã complexionẽ diuersam, sic mẽbrũ in quo est mala cõpl̃o quę facit dolorẽ vel passionẽ non est secundum q̃libet suam partem sub eadẽ cõpl̃one, sed oẽ membrum in q̃ est mala cõpl̃o faciens dolorem & passionem patitur diuersam qualitatẽ. igitur oẽ tale nõ est secundũ q̃libet ptem sub eadẽ. maior patet. per hoc quia mẽbrum nõ dolet nec patitur sensationem manifestã pp̃ malam compl̃onem diuersam nisi pp̃ remissionem bonæ compl̃onis quæ est in eo vt dicit Auer. 3. colliget. cap̃. de accidẽtibus sẽsus tactus. igitur in oĩ tali membro est bona compl̃o, sed bona cõpl̃o & mala complexio diuersa non possunt esse simul, igit̃ in aliqua parte illius non est mala cõpl̃o diuersa. Confirmatur tertio sic membro dum est in eo mala compl̃o diuersa est dispositio q̃ est via cõmixta media inter duo contraria, ut dicit Gal. in libro de malitia cõplexionis diuersæ cap̃. 6. sed hæc dispõ est coniuncta inter duo cõtraria in forma vna, ut albũ & nigrũ sunt in rubeo, tũc. n. cessaret motus vt apparet complexio ęqualis. igr̃ est ibi cõpl̃o dictorũ contrariorũ ĩ pprias formas, sed hoc non potest esse in eadem pte. igitur sunt in diuersis partibus, & sic non erit mala cõplexio diuersa ĩ q̃libet pte, cuius alterat̃ cõplexio. Hæc vr̃ mihi positio Dyni cũ suis fundamentis quæ quãq̃ sit subtilibus rationibus roborata vr̃ mihi super oõ bono intellectu fundata Auer. in locis allegatis. Sunt etiam illa dicta Auer. difficilia & in materia ambigua. In qbus etiam Albertus magnus dixit maximam esse rerum obscuritatẽ. Et Auer. dicit q̃ Ari. snia latuit omnes expositores qui fuerunt añ ipsum Auer. Contra. igit̃ hanc positionem arguitur sic. In qualibet pte eius quod primo alterat̃ ad malã cõplexionem diuersam est mala complexio diuersa, sed primo subiectũ cuius alterat̃ complexio est illud qđ primo alterat̃ ad malã cõplexionem diuersam. igit̃ in oĩ parte primi subiecti cuius alterat̃ cõplexio est mala cõpl̃o diuersa quod fuit pbãdũ. Nam ad hũc sensum q̃rit̃ illa quæstio cum sciamus q̃ nulla est mala cõplexio q̃ sit in pluribus partibus tanq̃ in subiectis diuisim. maior patet, q̃a cuiuslibet primi alterati quælibet pars alterat̃. aliter. n. nõ esset primum & adęquatum subiectũ alterationis, sed i qualibet pte q̃ alteratur ad malã cõpl̃onem diuersam est secũdũ aliquid mala cõplexio diuersa. igit̃ in qualibet parte primi alterati ẽ mala cõplexio diuersa. minor patet, q̃a oẽ quod mouet̃ ẽ secũdũ dynũ ẽ ptim in termino a quo & partim ĩ termino ad quẽ. oĩs igit̃ pars quę alterat̃ in tali alteratione est partim in termino ad quẽ, sed terminus ad quem non est nisi mala cõplexio diuersa. igr̃ oĩs talis pars q̃ alteratur est in mala complexione diuersa. Hic non video nisi alteram duarum responsionum. Vna esset q̃ nullũ ẽ primum & adæquatũ subiectũ alicuius talis alterationis, quia cuiuslibet talis subiecti aliqua pars est sub termino ad quẽ vt dicit Dynus, sed illa quæ est sub termino ad quẽ non alterat̃. igr̃ cuiuslibet alterati aliqua pars non alterat̃, & ideo nullũ eẽt adæquatũ subiectũ alterationis. Sed hoc mõ nõ p̃t stare cũ sol̃one sua ad instantiã. Nõ dixit Dynus neq; est aliqua pars eius quod alterat̃ qn alteret̃ quęcũq; pars sit illius siue materialis siue formalis. Et ideo sequit̃ primo q̃ aliquod ẽ adæquatũ subiectũ alterationis. Seq̃t̃ secundo q̃ nõ est aliqua pars nec materialis nec formalis talis subiecti, quin in illa sit mala complexio diuersa, quia in qualibet parte quæ alteratur ẽ aliquid de termino ad quẽ & non est terminus ad quẽ nisi sit mala cõpl̃o diuersa. patet seq̃ ppositum. Nec vr̃ Dynus percepisse quod sequit̃. nulla est pars materialis vel formalis quæ non participet coniuncti vtroq; termino alterationis. igitur nulla est pars nec materialis nec formalis quæ nõ participet altero. s. mala cõplexiõe diuersa cũ cõcedat assumptũ, & p̃ cõseq̃ns repugnet positioni suæ. q̃q̃. n. dicat̃ q̃ p̃s in qua est mala cõplexio diuersa nõ est signãda, tñ oportet q̃ dicat q̃ p̃s sit aliqua in qua est si non est in oĩ, & ex alia pte concedat q̃ nulla est in qua sit, & sic est cõtradictio. Secundo ista r̃nsio ẽ falsa in se sequitur. n. ex ea q̃ impossibile est aliquid secundũ se totũ alterari, & sic impossibile esset aliquẽ secundũ se totũ alterari, & non susciperet in eodẽ adæquato subiecto qualitatis magis & minus, cuius oppositũ volũt omnes, & ipse Commẽtator Auer. in illo. 2. cõmẽto allega. vult q̃ aliqua qualitates eiusdẽ spẽi differũt secundũ magis & minus, & sic in alteratione aq̃ ab igne partes quę reciperent adęquate caliditatem fierent summe calidę, & p cõsequẽs desineret esse aqua, imo secũdũ istũ sicut incipit mẽbrũ alterari iciperet in aliqua pte eius ex toto esse remota compl̃o bona p̃exñs, & iõ mala stat ex qua inducit̃ inciperet esse facta respectu adæquati subiecti sui, & res ista toleret totam philosophiam, nec enim videmus q̃ aqua illuminatur tota & calefit a lumine in partẽ ubi lumẽ est remissius. igitur secũdũ oĩum partes debet allegari, & similr̃ partes distantes grossiores licet parum igitur multo magis omnes propinquiores. Et in summa videt̃ esse fatuũ multiplicare verba ad pbandũ q̃ est possibile aliquid secundũ totũ alterari, quia sensus hic ostendit sine contradictione.

Contradictio in motu alteratiõa

Sed mõ debet soluere rõnes suas p eõ elusione secunda. Et breuiter cũ sic arguit̃. oĩs mala cõpl̃o diuersa nõ est nisi i fieri & aegri, & manifestũ est tale quod est in aegri per motum est ĩ qualibet parte eius quod tali motu mouet̃. igit̃ nulla mala complexio diuersa est in qualibet parte eius cuius alterat̃ complexio. Primo dico negando maiorem, vt patet ex superius hĩtis. Secundo dico q̃ minor est falsa. Ad autoritatẽ aũt Aris. & Auer. r̃ndet̃ hoc mõ q̃ non fuit intentio Ari. q̃ in oĩ motu illud quod mouet̃ secũdũ vnam partẽ est actu siue de facto sub termino a quo & secũdũ aliã sub termĩo ad quẽ. Nam Ari. met in textu videns q̃ hoc nõ sperat necessariũ, limitauit verbũ de termino ad quẽ primo mutatur illud quod transmutatur. Vnde in textu dixit. Dico aũt ex albo in pallidum non in nigrum. Nec fuit Cõmentatoris intentio q̃ essent de facto terminus a q̃ et terminus ad quẽ ĩ diuersis partibus. Vnde vbi hoc magis assertiue dixit subdit q̃ hoc nõ est in actu. Nam. 5. physicorũ. cõmen. 61. allegato. postq̃ dixit q̃ quies in termino a quo non inuenit̃. similr̃ in eo q̃ mouetur sed illud quod mouetur est partim in termino a quo & secũdũ partẽ in termino ad quẽ. Addit in fine cõmenti ne quis erraret putans ipsum intelligere q̃ semper ita est de facto q̃ mota p vna parte quiescant sub termino a quo, addit. Et sciẽdum est q̃ quies coniuncta cum motu nõ est distincta a motu in parte distincta, qm̃ sequeretur ex hoc vt aliquid quiesceret in aliqua parte & moueretur in alia, & tunc non est distincta, igitur est in potentia & non in actu. Et patet consideranti q̃ vult loqui de eo quod ẽ motum adęquate. nã de alio nullõ est inconueniens q̃ pars moueat̃ & pars non si igit̃ ĩ adęquato motu non contingit q̃ vna pars moueatur & nõ alia; cõstat q̃ hoc habet verum iam de parte formali q̃ materiali ad modum Dyni. & ideo nulla erit pars materialis quę nõ moueretur & sic nulla erit vt prius arguebatur, quæ non habeat aliquid de termino ad quẽ, & sic nulla erit pars materialis in qua non sit mala complexio diuersa. Qñ igit̃ dicemus q̃ in aliqua parte non est cum ista sint formalr̃ contradictoria. cõmento aũt. 51. sexti physicorũ. post q̃ dixit q̃ illud qđ mouet̃ amittit partem calidi & acquirit ptẽ frigidi. q̃ quędã pars eius in frido, & q̃dã in tẽpato & sic dixit de albo cũ acquirit partem pallidi subdit, licet hoc quidem non distinguatur in actu sed in potentia, qm̃ cũ fuerit in actu desineret motus. Innuit igitur q̃ nõ oportet in mobilibus quod mouet̃ de facto partes esse sub vno termino & partes esse sub alio cõtrario, quod Dynus supponebat. Et clarius habetur q̃ non distinguantur de facto partes ĩ quarum vna est terminus a q̃, & in alta terminus ad quẽ. 8. phy. cõmen. 69. postq̃ dixit q̃ illud ex quo aliquid transmutatur & illud ad quod transmutatur sunt opposita necessario, & q̃ vtrunq; eorum est ĩ parte transmutati alia a parte in qua est reliquum. addit. sed tñ non sunt determinata in se nec apud nos. Vult igitur q̃ de facto tales partes non sunt distinctæ non solum quia sensus nr̃ aut alia vis nostra cognoscitiua non sufficiat distinguere, sed

quia de facto noo distinguuntur nõ vt dixit Dynus ꝙ distin
guuoĩ secundũ partes in potẽtia,quia sunt partes minimorũ
naturaliũ ꝗ nõ pñt ꝑ se eẽ separatæ.Nã constat ꝙ nõ agitur
de separatione,quia nec partes ꝗ sunt naturales magis sunt
separatæ,sed agitur vtrum sint abinuicem aliȩ.In sũma igĩ
negaĩ ꝙ ĩ eo quod mouetur sit opportunũ de facto aliquam
partẽ eẽ sub termino a quo,quia aliqua sub termino ad quẽ
distincta a pria,siue loquamur de ꝑtibus for̃alibus,siue ma-
terialibus ad modũ Dyni. Sed posset hic dici ꝙ voluit hoc
dicere Cõmentator dicẽs ꝙ sint in diuersis ꝑtibus & nõ in
vna & ꝙ hoc non est in actu,sed in potentia in cõmẽtis.62.
qnti phy.&.32.sexti.& ꝙ ista non sint disticta ĩ se nec apud
nos.69.octaui phy. Secundo dubitatur.si non oportet de
facto secũdũ ꝗtitatẽ distingui partes mobilis.quarum vna
est sub termino a quo,& alia sub termino ad quẽ,qñõ demr̃a
uit Ar. ꝙ oẽ mobile est diuisibile per illud mediũ.Nã argu-
mẽtũ nihil vr̃ valere. Et licet medico dcã supra sufficere
deberẽt,tñ qa ista sunt difficilia & obscura,vt recte ĩ ista ex
põne dicit Albertus magnus,dicã aliquid in materia ĩcipiẽ-
do ab hoc secundo,quia ex eo patebit ĩtellectus primi dubij.
Et constat legenti commentũ.32.sexti phy.ꝙ Cõmentator
di.ꝙ intentio Ari.latet omnes expositores. & hoc arguit rei
magnam difficultatem.Ego autem volo hic laborare in dã-
do opiones Alex.& Themistij & Auẽpace.sed narrabo ad
quẽ sensum Albertus magnus exponit Auer.& qd ipse sen-
sit,& siqui sunt moderni digni relatione io hoc passu,dicam
quid mihi vr̃ sp stando saniori cõsilio. Dicit Alber.6.phy.
textu.2.ca.1.sic ad litterã de Aue.In ista aũt obscuritate qd
tenendum sit non satis exprimit Auer.qui dicit se sustinuisse
diu opĩo.Auẽpace,sed postea eã sibi non placuisse,eo ꝙ de-
monstratio inducta ꝗ in veritate ẽ Ari.non sic procedit,sed
potius ꝙ cũ illud qđ mouet non moueaĩ ĩ eo a ꝗ ẽ motus,sed
cõtinue mouebiĩ recedit ab illo nec moueĩ in eo quod ẽ mo-
tus,sed potius in motu esse oportet ꝙ illud quod moueẽ secũ
dũ aliquid sit in vtroqꝫ sil̃,qñ moueĩ.qcqd igiĩ ẽ in duobus
simul secũdũ aliquẽ modũ oportet ꝙ sit compositũ diuisibi
le nõ per formas tantũ,sed potius eẽntialr̃ per sui ꝗtitatem.
Hæc Alber. Videtur igitur Alber.intelligere ex Auer.ꝙ
ratio Ari.ꝓbat primo ꝙ oẽ quod moueĩ ẽ ꝗdãmõ in termi-
no a ꝗ & ꝗdam mõ in termino ad quẽ.alr̃.n.noo moueretĩ,
sed finitus eẽt motus si oĩo esset sub termio ad quẽ,aut nõdũ
eẽt in motu si ex toto eẽt sub termino a ꝗ.& ꝙ oẽ quod mo-
ueĩ participat sil̃ alĩꝗ modo vtroqꝫ contrariorũ tanꝗ̃ subm.
& hoc oñdit Ari.rõ.sed quia postea manifestũ ẽ quod oẽ qđ
hoc mõ participat duobus contrarijs est diuisibile secũdum
ꝗtitatem,iõ sequiĩ ꝙ oẽ mobile est diuisibile secũdũ ꝗtita-
tẽ.Nec plus põt ex isto cõprehendi iudicio meo.Et hoc mõ
constat ꝙ nõ dicit Auer.in oĩ motu eẽ de facto aliquid sub
termino a quo ipsius mobilis,& aliam partẽ eẽ de facto sub
termino ad quẽ.Sed constat ꝙ si intelligimus ꝙ oẽ quod pt̃
hoc modo participare contrarijs est diuisibile in partes ꝗtita
tiuas ita vt possibilitas ista non dicatur fuenta oĩsi in his ĩ q-
bus est talis materia ꝙ ipsa necessario sunt ꝗta diuisibilia in
partes & partes.Puto tñ si Auer.hoc intellexisset ꝙ posuisset
pro noto illud quod ẽ valde ambiguũ,puta ꝙ omnis natura
ꝗ pt̃ simul contrarijs quodam modo participare est ꝗta.Nã
intellectus permutatur.de ignorantia positiua ad sciam. &
iõ aliqñ est sub vtraqꝫ quodãmõ vt qñ est in dubio,& tñ ẽ
indiuisibilis.sed saltẽ hoc dubiũ est.igiĩ non est notum illud
quod ibi supponitur.Burleus autem exponit Commentato-
rem ꝙ intelligit ꝙ oẽ quod mouetur de vno termino in ter-
minum diuersæ spẽi sibi ita immediatum vt inter ea nõ ca-
dat mediũ differẽs spẽ ẽ partim in termino a quo,& partĩ in
termĩo ad quẽ qa nulla cõtraria pñt eẽ in eodẽ subo adęꝗto.
& illud quod hoc modo mouetur participat duobus contra-
rijs termino.s.a quo,& termino ad quem.ideo in oĩ tali sunt
duo contraria & non io eadem parte,igitur diuersis. verbi
gratia.cum aliquid moueĩ de albo in pallidũ vt sic mouetur
per partem añ partem fit pallidum.& dum mouetur aliqua
pars iam est pallida aliqua alba,vt medietas in medio istãrũ

Termi-
nus a ꝗ
nõ est di
stinctus
a termĩo
ad quẽ

albertus
magnus

motus,si motus sit vniformis. Sed hoc modo dicendo non
videtur quare Auer.In omnibus illis locis dixit ꝙ hoc est in
potentia & non in actu.Nam de facto ĩ istis casibus vna ꝑs
esset actu pallida & alia alba.Nec ad hunc sensum fuisset in-
conueniens illud quod Auer.intulit io commento.62.quinti
phy.s.ꝙ aliquid quiesceret in vna parte & moueretur ĩ alia
immo esset necessarium.s.ꝙ hoc modo est partim in termĩo
a quo & partim in termino ad quem.Nec etiam esset verũ,
quia ista noo sunt distincta in se nec apud nos cum cõtraria
in se necessario sunt distincta.Et iuxta Burlei & Dyni opio-
nem omnia adæquata subiecta cõtrariorum necessario distĩ
guunĩ. Ideo dicunt alij ꝙ contraria & si noo possint esse
sub esse completo vel sufficienti denominatione in eodem
subiecto tamen possunt esse sub esse incompleto,quod esse ẽ
esse remissum aut in sua causa propinqua,& tale vocaĩ esse
in potentia.Dicunt igitur ꝙ in omni quod mouetur pars ꝗ-
dam est sub termio ad quem,& para sub termino a quo,qa.
s.quælibet quæ mouetur & hoc de necessitate in omni motu
adæquate.sed isti termini non sunt in actu,quia sub esse cõ-
pleto,quia tunc sequeretur motum non esse in aliqua illarũ
partium,quia vtraqꝫ esset in vltimo vel primo termino mo
tus.Similiter istæ partes in quarum slr̃ vna est terminus a ꝗ
& in alia terminus ad quem non distinguunĩ in se nec apud
nos in motu adæquato,ita ꝙ vna sit sub termĩo a quo ꝙ nul
lo modo sit sub termino ad quem,& alia sub termĩo ad quẽ
ꝙ nullo mõ sit sub termino a ꝗ.Similiter etiam quies in ter-
mino a quo quæ est coniuncta cum motu non est io actu ta-
lis vt merito illius illud in quo est dicatur quiescere vel per-
fecte esse sub illo termino sed in potentia. & ista non distin-
guuntur secundum partes ad modum dictum a motu secũ
coniuncto.est enim quies illa nihil aliud ꝗ̃ participare termĩ
no a quo,quod tñ est in continuo paulatino defectu eius ita-
sece contrarijs,& ideo cum motu.Et hoc voluit Commen-
tator in illis tribus commentis allegatis.Voluit autem ꝙ in-
telligatur de cõtrarijs immediatis,quia in illis est necessariũ
motu exĩre ab uno io reliquum,ꝙ totum quod moueĩ quo-
dam modo est in vtroqꝫ termino,quia in termino ad quem
est aut sub esse remisso aut in cã propinqua & pręparatione,
quod noo est opportunũ de contrario mediato, & maxime
hoc manifestatur in motu locali in quo mobile non est secũ-
dum partem in loco proprio per se,sed tamen quia est ĩ ma-
gnitudine ad bonum sensum quæ est locus in potentia ꝓpin
qua alius a priori.Et secundum hunc modum intelligimus
demonstrationem Ari.hoc modo.omne mobile motu suc-
cessiuo de contrario in contrarium immediate est secũdum
vnam suam partem sub termino a quo,& secundum aliam
sub termino ad quem.& omne tale est diuisibile. ergo om-
ne mobile est diuisibile.Assumptum probatur qa omne mo
bile non totaliter est sub termino a quo nec sub termino to-
taliter ad quem sibi contrario.igitur ipsum habet partes ꝑti
cipantes modo dicto vtrisꝗ terminis.consequentia tenet ꝑ
hoc ꝙ si acquirit hoc modo contrarium.igitur potest imme-
diate moueri de vno illorum in aliud actu.sed non mouetur
de vno contrariorum in aliud in actu,nisi quãdo partes hoc
modo distinguuntur secundum ꝗtitatem.igitur omne tale
habet partes distinctas secundum quantitatem.& per se no
tum est assumptum ꝙ mobilia omnia inductiue proceden-
do sunt mobilia de vno contrario in aliud contrarium ime-
diate in actu.Et hoc manifestum est ꝙ hoc non potest eẽ ni-
si secundum successionem io partibus ꝗtitatiuis,quia cõtra
rium in actu termino a quo non stat quoquo modo cum ter
mino illo.& ideo quod sic mouetur oportet ꝙ sit ĩ dictis ꝑti
bus,& hic videtur mihi intellectus Ari.& Auer.loco dicto.
Sed considera ꝙ quando aliquid mouetur de vno cõtrario
in aliud contrarium in actu non mouetur mobile secundum
quãlibet eius partem illo motu,immo desinit ille motus in
partibus in quibus acquiritur contrarium in actu. Illud aũt
quod dicit Albertus esse demonstrationem ad hoc ꝙ omne
mobile est diuisibile,qa oẽ ꝙ moueturĩ susceptibile termi-
ni diuisibilis in parte,aut per se ratione subiecti. sed omne
mobile

Esse ĩcõ
pletũ vr̃
in poten
tia quid.

Mobile
motus
successi-
ui ubi sit

mobile susceptibile huius diuisibilis est diuisibile. igitur omne mobile est diuisibile. Potest esse q sit demonstratio. Sed sine dubio cõstat legenti Arist. textũ q nõ est demonstratio ab Aristo. facta. Et nos hic quærimus de Ari. demonstratione, & non videtur mihi ponendum pro expositione, sed pro additione rationis ad quæstionem probandã, & quia extra limites medicinæ sum breuiter me expediam. hoc enim plus ad sextum physicorum erat pertinens. Ad secundam rationem Dyni quando arguit q mala complexio diuersa sentitur. igitur non est in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. patet responsio in vna difficultate posita in expositione terminorum. Relicta igitur ista opinione venio ad illud quod mihi in isto proposito videtur esse de mente Gal. & esse verum. Nõtãdũ igitur primo q in ratione malæ complexionis diuersæ includitur q sit fiens, & includitur secundo q sit diuersa. Nam Gal. ubi loquitur in libello de malitia complexionis diuersæ de hectica febre eximuit ipsam a mala complexione diuersa. & constat tamen q in hectica non omnes partes habent æqualem calorem, vt ipsemet Gal. dicit in capitulo sexto eiusdem libri. igitur maxime eximitur a mala complexione diuersa propter esse fixam. Et qa secundum ipsum quando humor totaliter membrum assimilauit in qualitate sua iam mala complexio est non diuersa, sed æqualis quando cessat pati sine dolore a membro sensitiuo existente in eo mala complexione, & etiam illa æqualis & non amplius diuersa. Et constat ex supra dictis q sæpe cessat passio & dolor stante mala complexione dependente, vt patet in illo qui diu sterit in aqua calida balnei & non amplius sentit illam, immo calidã sed minus ea sentiret frigidam. Ideo non sufficit ad hoc ut cõplexio dicatur diuersa q ipsa sit dependens, immo requiritur respectu alterius diuersitatis aut inæqualitatis, et hoc notat vocabulum. Igitur quid requiritur ad hoc vt sit mala complexio diuersa. Primo q sit fiens. Secundo q sit aliter inæqualis. Et quia ista inæqualitas non intelligit in quantitate subiecti, ideo debet intelligi in gradu. Sed videndum est respectu cuius dicitur æqualis illa quę a Ga. dicitur nõ diuersa, & ex hoc statim habemus respectu cuius alia dicitur diuersa. Et cõstat q cum tunc illa dicatur æqualis quando agẽs assimilauerit membrum. Et quòd tunc dicitur diuersa quando complexio subiecti in membro existens est fiẽs ab aliqua causa immediata, respectu cuius dicitur inæqualis intensionis notabiliter, quia membrum nondum est assimilatum. v.g. cum sanguis infundit membrum & facit phlegmonem, caliditas quæ est in partibus membri est remissior q̃ caliditas quæ est in sanguine faciẽte phlegmonem, & ideo dicitur diuersa. & ita accidit in febre putrida respectu humoris aut vaporis putridi ipsam facientis & in ephemera respectu spirituũ aut vaporum. Ex quibus patet illam dici malam complexionem diuersam quæ est complexio mala in membro. notabiliter tamen deficiens in gradu suæ intensionis a causa a qua immediate dependet speciali dependentia, & includit sua q fuit dependens & q sit materialis. Malitia autẽ complexionis æqualis est mala cõplexio in membro nõ notabiliter diuersa in gradu intensionis a causa a qua immediate pendet speciali dependentia. Et ideo duobus modis contingit dici malam complexionem ęqualẽ. Aut quia non habet talem causam a qua dependet speciali dependentia. Aut si habet q non differat ab ea in gradu notabiliter, quia merito primi hectica est malæ complexionis. Dicuntur æquales priuatiue, quia non diuersæ in gradu a causa a qua immediate pendet modo dicto cum nulla sit. Sequitur vlterius iuxta hunc modum non formaliter repugnare aliquam esse malam complexionem fientem & esse æqualem, & econtra aliquam æqualem quæ non est facta. Et hoc pro parte superius dixi. Et si arguitur contra, quia tunc non esset oportunum generaliter omnẽ

Gal.

Cõplexio æqualis qd & diuersa.

Cõplo mala æqualis duplex.

febrem esse malam cõplonem diuersam, excepta hectica quæ non repugnat rõne putridæ febris q sit tanti gradus quanti est humor putridus. Dicitur q licet hoc non implicet formalem contradictionem, sufficit medico q nũquam contingit ita esse. Et non dicit generaliter omnem talem febrem esse malam cõplonem diuersam, quia semper membra radicalia non sunt in tali febre oĩno æque calida cum putrido humore vel fumo. Et si secundo dicitur q tunc non omnis mala cõplo diuersa sentiretur, sicut accidit quando remittitur a contrario iuxta posito. Dicitur q omnis mala cõplo diuersa quæ non impeditur, et respectu cuius non ponitur impedimentum, aut sentitur illud a quo pendet. Et hoc sufficit pro mente auctorum illud dicentium, sed impedimentum ponitur in eo qui infrigidatur ne sentiat calorem. Sed quia Auic. fen secunda primi. capitulo de causis doloris. dixit q mala cõplo diuersa est cum membra in sui substantia conclusionem habent. i. mãsiuam, deinde aduenit eis complexio extranea ei contraria quæ sit plus calida aut frigida q̃ erat, intelligendum est q adueniat ab agẽte immediato notabiliter in cõplonem diuerso a mẽbrorum cõplone. Et ideo subdit. & virtus sensibilis rei aduenientis sentiret contrarie. s. complexionem extrinseci alterantis, quæ est contraria dum alterat. Q. autem ad sensationem faciendam corporis tangibilis propinqui requiratur q eorum tactus et corporis tangibilis qualitates sint notabiliter diuersæ ita vt inde sequatur notabilis alteratio. patet ex sensu. Et patet ex Gal. in libello de malitia cõplonis diuersæ. ca. 6. cum dixit. assignando causam quare hecticus non sentit febrilem caliditatem. Et illud ideo quoniam mẽbrorum eius dispositio, qua quædam ipsorum agunt & quædam ipsorum patiuntur, cum omnia iam facta sint dispõnis vnius & facta sit eorum cõplo vna conueniens. & si sint quædam membra augmentationis calefactionis, & quædam augmentationis infrigidationis. nam ex superfluitate calefactionis eorum quæ ex eis sunt calidiora nõ prouenit eis quæ ex eis sunt frigidiora vt impedianẽ, quia vicina sunt in calefactione. Q. si res ita non esset membra se adinuicem impedirent in naturali existentia dispositione. membra nanq; in illa etiam dispositione in cõplone diuersificantur sua. & illud est quoniam caro est membrum calidum; & os est membrum frigidum. verũtamen cum diuersitate horum & similium non est dolor nec passio propter paruitatem operationis inter ea in caliditate & frigiditate. patet igitur q requiritur ad sensationem faciẽdam certus gradus velocitatis operationis, & per consequens notabilis diuersitatis vt dixi. His prænotatis pono conclusiones ad quæsitum. Prima est. Non ideo dicitur aliqua fiens mala cõplo diuersa, quia non sit facta & fixa in qualibet parte eius cuius alteratur cõplo. probatur qa aliqua est cõplo quæ non est facta & fixa in qualibet parte eius cuius alteratur cõplo quæ non est diuersa. igitur &c. assumptum patet in casu in quo cõplo fiens sit præcise æque intensa cum cõplone causæ a qua immediate depẽdet. v.g. sortes qui diu stetit in aqua calida valde per occursum illius calet & sentit caliditatem, & per occursum alicuius aquæ caliditate sua naturali cõplexione, friget, vt secunda primi ca. de causis doloris. & primo de simplici. ex Gal. igitur aliqua est causa calidior sua naturali cõplexione, per cuius occursum nec caleret nec frigeret, & ista maxime est sibi similis & conseruatiua caloris nunc in eo inuenti. Pono igitur q ita fiat. & patet q post talem caliditatem in sorte est fiens & dependens in omni parte, & nõ est mala complexio diuersa cum sit similis causę a qua pẽdet. & quia impedimento deducto nec ipsa nec sua causa sentitur a membro sensitiuo in quo est. Et ex hac conclusione videtur mihi Gentilem in quæstione sua de hac materia non sufficienter declarasse quid sit mala complexio diuersa secundum suam rõnem, nec posuisse mentẽ Gal.

Nam si differẽtia inter malam complexionem diuersam & æqualem non est nisi ex parte fixionis debuit Gal. dicere ꝙ mala complexio diuersa non est in aliqua parte eius cuius alteratur complexio, quia per Gentilem intelligitur quando Gal. dicit ꝙ non est in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. i. non est fixa in qualibet parte eius cuius alteratur complexio. Si enim sic intelligatur non solum est in qualibet parte, sed non est in aliqua. Secũda conclusio. Non ideo dicitur aliqua mala complexio æqualis, quia sit facta in qualibet parte eius cuius alteratur cõplexio. patet quia stat esse malam complexionem æqualem, & tamen non esse factam vt dictum est. Preterea cõtingit causam alterãtem membrum assimilasse mẽbrum in caliditate existente tam in membro ꝗ̃ in causa cõtinue dependente. sed quando membrum est assimilatum complexio est æqlis, vt dicit Gal. loco sæpe allegato. igiť &c.

Tertia cõclusio. Nulla complexio fixa est mala complexio diuersa. patet ex modo loquendi Gal. in lib. allegato. & ex Auic. secunda primi. caṕ. de caussis doloris. & ex descriptione superius posita. Nam nulla talis est notabiliter diuersa a causa a qua dependet speciali dependentia, cum talem causam non habeat. Quarta conclusio. Aliqua est mala complexio diuersa non absolute ꝙ eius pars sit similis alteranti immediate. patet, quia licet pars sit similis, tamen contingit partem aliam in alia parte subiecti existente esse dissimilem. Ex quo patet ꝙ non sufficit ad aliquam dici malam complexionem æqualem ꝙ sit similis causæ in aliqua parte subiecti, immo requiritur ꝙ sit in qualibet parte subiecti sui non notabiliter dissimilis causæ a qua pendet modo dicto. Patet secundo conclusio responsiua ad quæsitum. Nulla mala complexio diuersa est in qualibet parte eius in quo nõ est dissimilis causę a qua immediate pendet. Et hoc voluit Gal. loco allegato. Nec rõnes suæ aliud probant. Et textus Gal. in caṕ. alleg. libri de malitia complexionis diuersę. hoc modo intelligitur quod manifestum est ꝙ species malitiæ cõplexionis diuersæ non differunt a speciebus malitiæ complexionis æqualis, nisi ꝙ ipsæ non sunt in qualibet parte eius cuius alteratur complexio non notabiliter dissimilis causę a qua immediate subiectum alteratur in eo talis complexio conseruatur. Et si quæratur de caliditate facta a lumine, adhuc tamen dependente utrum sit diuersa aut nõ.

Puto ꝙ vbi in spiritibus aut humoribus membri vel aere vel in aliquo corpore immediate oportet caliditatem dependere, sed solum a lumine esset dependentia ꝙ non sentiretur, & non oportet. nunc autem semper est ita ꝙ vbi sunt partes multo intensioris gradus faciliter susceptiue a lumine ꝗ̃ vni, & ideo communiter semper sensus sit in tali alteratione. Et si quærať secundo an febris ephe-
mera sit facta propter Gal. 8. therapeu. dicentem ꝙ, com- Gal.
mune est hecticis & ephemeris adhuc non fieri. Dicitur secure ꝙ proprie loquendo ephemera est fiẽs. Et hoc uult Gal. caṕ. 6. de malitia complexionis diuersæ. sed ipsa dicitur facta quo ad curæ similitudinem, quia pure alterantia sufficiunt in vtraq;. licet in ephemera spiritus & vapores oporteat aut resolui quod fit a uirtute sine opere medici in pura & vera ephemera, aut alterari quod fit ab eisdẽ caussis a quibus alterantur membra, & ideo non ponitur hic pro intentione alia, sed nõ sic est in putridis. Et quia argumenta ante oppositum cõcludunt veritatem auctoritates autem & Gal. & Auic. nihil volunt præter cõclonẽ hanc vltimam. ideo ista de hac quæstione sufficiant.

Scripta Florentiæ & completa per me Vgonem
Senensem. Anno Dñi ab incarnatione. 1413.
die secundo Ianuarij. Amen.

FINIS.

REGISTRVM.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq

Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz AAa BBb CCc DDd EEe FFf

Omnes sunt quaterniones præter Zz ternionẽ & FFf quinternionẽ.

Venetijs expensis hæredum Lucæ Antonij Iuntæ.
Anno domini. 1 5 4 7. Mense Iunio.